پوختەی تەفسیری قورئان

لەگەل هۆی هاتنە خوارەوەو فەرمووده دەربارەی ئایەتەکان

ئامادەکردنی
محمد ملا صالح

چاپی هەشتەم

پوختەی تەفسیری قورئان

لەگەل هۆی هاتنە خوارەوەو فەرموودە دەربارەی ئایەتەکان

ئامادەکردنی
محمد ملا صالح

چاپی هەشتەم

سُورَةُ الفَاتِحَةِ ١

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ١

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ٣ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٤ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ٥ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ٦ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ٧

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴾

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان ١)

﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ هەموو سوپاس و ستایش بۆ خوای ﴿رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ پەروەردگاری جیهانیان ٢) ﴿ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەخشندەی میهرەبان ٣) ﴿مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ﴾ خاوەنی رۆژی سزا و پاداشت دانەوە ٤) ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ﴾ (خوایە) تەنها تۆ دەپەرستین ﴿وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ وە تەنها لە تۆ داوای یارمەتیی دەکەین ٥) ﴿ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ﴾ رێنموونیمان بکە بۆ رێگای راست ٦) ﴿صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ رێگای ئەوانەی کە چاکەت لەگەڵ کردوون ﴿غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾ نەک (رێی) ئەوانەی خەشمی (تۆیان) لێ گیراوە(بەهۆی ئەوەوە دەیزانن لایان داوە وەك جولەکەکانو هاوکردارییان) ﴿وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾ وە نەک (رێی) گومرایان.(بەهۆی لاساریو نەزانینیانەوە وەك گاورەکانو هاوکردارییان) ٧).

سورەتی (الفاتحة) : قال رافعُ بنُ المعلى قال لي رسول الله (ﷺ) : (ألا اعلّمُك أعظمَ سورةٍ في القرآن قبلَ أن تخرج من المسجد؟) فأخذ بيدي فلما أردنا أن نخرج قلت: يا رسول الله إنك قلت: لأعلّمنّك أعظم سورة في القرآن ! قال: (الحمد لله رب العالمين هي السبعُ المثاني والقرآنُ العظيم الذي أوتيتُه) (رواه البخاري). رافیعی کوڕی موعەللا (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی پێم (ئایا گەورەترین سورەتی قورئانت فێرکەم پێش ئەوەی لەمزگەوت بچیتەدەرەوە؟) ئەدجا دەستی گرتم ، کاتێ کەویستمان بچینەدەرەوە ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا تۆ فەرمووت گەورەترین سورەتی قورئانت فێردەکەم، فەرمووی (الحمد لله رب العالمين کە ئەویش حەوت ئایەتی دووبارە بووە و قورئانی گەورەیە کە بەمن بەخشراوە).

عن أبي بن كعب قال: قال رسول الله (ﷺ) : (والذي نفسي بيده ما أُنزلت في التوراة ، ولا في الإنجيل ، ولا في الزبور ، ولا في الفرقان مثلها ،وانها سبع من المثاني والقرآن العظيم الذي أعطيته) (رواه الترمذي والنسائي). ئوبەی کوڕی کەعب (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (سوێند بەو خوای گیانی منی بە دەستە ، نەلە تەورات و نەلە ئینجیل و نەلە زەبوور و نەلە قورئاندا وێنەی سورەتی فاتیحە دانەبەزێنراوە، بێگومان فاتیحە حەوت ئایەتی دووبارە بووە و ئەو قورئانە گەورە و پیرۆزەیە کە بە من دراوە).

سُورَةُ البَقَرَةِ ٢

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝١

الٓمٓ ۝١ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ
فِيهِۛ هُدًى لِّلۡمُتَّقِينَ ۝٢ ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡغَيۡبِ
وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ
۝٣ وَٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ
مِن قَبۡلِكَ وَبِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ۝٤ أُوْلَٰٓئِكَ
عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ۝٥

﴿ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

﴿ الٓمٓ ﴾ بە (ئەلیف ، لام ، میم) دەخوێنرێتەوە * ١) ﴿ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ﴾ ئەم قورئانە ﴿لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ﴾ هیچ گومانێکی تێدا نی یە ﴿هُدٗى﴾ ڕێ نیشاندەری ﴿لِّلۡمُتَّقِينَ﴾ بۆ پارێزکاران ٢) ﴿ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ﴾ ئەوانەی کە بڕوا دەهێنن ﴿بِٱلۡغَيۡبِ﴾ بەشتە پەنهان و نادیارەکان ﴿وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ وە نوێژ دەکەن ﴿وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ﴾ لەوەی کردوومانە بە ڕۆزی یان دەبەخشن (لەبەر خوا) ٣) ﴿وَٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ﴾ وە ئەوانەی کەبڕوا دەهێنن بەو قورئانەی کە بۆ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) نێرراوە ﴿وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ﴾ وە بەو کتێبانەی کە بۆ نێراوانی پێش تۆ نێرراونەتە خوارەوە ﴿وَبِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ﴾ وە بڕوایان هەیە بەڕۆژی دوایی ٤) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ﴾ ئەوانە لەسەر ڕێی ڕاستن لەلایەن پەروەردگاریانەوە ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ﴾ وە هەر ئەوانن ڕزگارن ٥).

سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (لا تَجْعَلوا بيوتكم مقابر، إن الشيطان يفرُ من البيتِ الذي تقرَأ فيه سورةُ البقرة) (رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت (ماڵەکانتان مەکەنە گۆڕستان، بێگومان هەر ماڵێک سورەتی (البقرة)ی تێدا بخوێنرێت شەیتان لێ ی رادەکات).

----

* ئەم پیتانەی لەسەرەتای هەندێ لە سورەتەکانی قورئاندا هاتوون تەنها خوای گەورە دەزانێت مەبەستی پێیان چی یە ئەمە ڕاسترین تەفسیرە بۆ ئەم پیتانە، بەڵام بە چەندجۆری تریش تەفسیرکراوە لەوانە: ئەم پیتانە ناوون بۆ ئەو سورەتانەی لە سەرەتایانەوەن، یان ناوون بۆ خوای گەورە، یان بۆ دەستەوسان کردنی عەرەبە بێ باوەڕەکانە کەدەیان ووت ئەم قورئانە لەخواوە نەهاتووە، پێیان دەڵێت دەی وێنەی قورئان بڵێن کە هەر لەو پیتانە پێک هاتووە ئێوە بەکاری دێنن.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰٓ أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُواْ يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُواْ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓاْ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُواْ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓاْ أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْاْ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓاْ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُاْ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُواْ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

ئایەتی (٢٩) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) : (ما من يومٍ يُصبحُ العبادُ فيه إلا مَلَكان يَنزِلان،فيقولُ أحدُهما:اللّهمَّ اعطِ مُنفقاً خَلَفاً، ويقولُ الآخَرُ: اللّهمَّ أعطِ مُمْسِكاً تَلَفاً)(متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (لەهەموو ڕۆژێکدا کەڕۆژ دەبێتەوە دوو فریشتە دادەبەزن یەکێکیان دەڵێت خوایە هەر کەسێک بەخشندەیە شوێنەکەی بۆ پڕبکەرەوە دووهەمەکەشیان دەڵێت خوایە ئەو کەسەی چروکەو نابەخشێت ماڵەکەی لەناو بەرە.

ئایەتی (٣٤) سورەتی (البقرة) : قال رسول الله (ﷺ) : (لو كنتُ آمراً أحداً أن يسجدَ لأحدٍ لأمرتُ المرأةَ أن تسجدَ لزوجها) (رواه الترمذي). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئەگەر فەرمانم بکردایە یەکێک سوژدە بەرێت بۆ یەکێکی تر، فەرمانم دەدا ئافرەت سوژدە بەرێت بۆ مێردەکەی).

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەبێ بڕوا بوون ﴿سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ﴾ بۆ ئەوان چوون یەکە ﴿ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ﴾ بیانترسێنیت یان نەیان ترسێنیت ﴿لَا يُؤۡمِنُونَ﴾ بڕوا ناهێنن. ٦) ﴿خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡ﴾ خوا مۆری ناوە بەسەر دڵ و گوێیاندا ﴿وَعَلَىٰٓ أَبۡصَٰرِهِمۡ غِشَٰوَةٞ﴾ وەپەردە بەسەر چاویانەوەیە ﴿وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ﴾ وە سزای زۆر گەورەیان بۆ هەیە. ٧) ﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ﴾ وەڵە ناو خەڵکیدا هەندێ کەس هەیە کە دەڵێ: ﴿ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ﴾ بڕوامان هێناوە بەخواو بەڕۆژی دوایی ﴿وَمَا هُم بِمُؤۡمِنِينَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان بڕوادار نین. ٨) ﴿يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ (بەلای خۆیانەوە) خواو ئەو کەسانە دەخەڵەتێنن کەبڕوایان هێناوە! ﴿وَمَا يَخۡدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ﴾ کەس ناخەڵەتێنن تەنیا خۆیان نەبێت ﴿وَمَا يَشۡعُرُونَ﴾ بەڵام هەستی پێ ناکەن. ٩) ﴿فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ﴾ لە دڵیاندا نەخۆشی (ناپاکی) هەیە ﴿فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضٗا﴾ خواش نەخۆشی یەکەی زۆرتر کردن (بەهاتنی قورئان) ﴿وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمُۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكۡذِبُونَ﴾ وەسزای سەختیان بۆ هەیە بەهۆی ئەو درۆیانەوە کەدەیانکرد (ودەیان ووت بڕوامان هەیە). ١٠) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ﴾ وە کاتێک پێ یان بووترایە ﴿لَا تُفۡسِدُوا۟ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ ئاشوب مەنێنەوە لەزەوی دا - ئاژاوە بەرپا مەکەن لە وڵاتدا ﴿قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحۡنُ مُصۡلِحُونَ﴾ دەیان ووت: ئێمە هەر چاکەکارین (ڕێکخەرین). ١١) ﴿أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡمُفۡسِدُونَ﴾ ئاگادارین کەبە ڕاستی هەر ئەوانن ئاشوبگێر ﴿وَلَٰكِن لَّا يَشۡعُرُونَ﴾ بەڵام هەستی پێ ناکەن. ١٢) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ﴾ وە کاتێ پێ یان بووترایە ﴿ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ﴾ بڕوا بێنن وەک ئەو خەڵکانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿قَالُوٓا۟ أَنُؤۡمِنُ﴾ دەیان ووت: چۆن ئێمە بڕوا بێنین ﴿كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ﴾ وەک ئەو گێل و نەفامانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ﴾ بێدارین کەبە ڕاستی هەر خۆیان گێل و نەفامن ﴿وَلَٰكِن لَّا يَعۡلَمُونَ﴾ بەڵام نازانن. ١٣) ﴿وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ وە کاتێ (ناپاکان) بگەشتنایە بەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا﴾ دەیان ووت: ئێمەش بڕوامان هێناوە ﴿وَإِذَا خَلَوۡا۟ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمۡ﴾ کاتێکیش بەتەنیا بوونایە لەگەڵ گەورە فێڵبازەکانیان ﴿قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمۡ﴾ دەیان ووت: ئێمە هەر لەگەڵ ئێوەین ﴿إِنَّمَا نَحۡنُ مُسۡتَهۡزِءُونَ﴾ بێگومان ئێمە هەر گاڵتەکەرین (بەوان). ١٤) ﴿ٱللَّهُ يَسۡتَهۡزِئُ بِهِمۡ﴾ خوا گاڵتە بەوان دەکات (لەبەرانبەر گاڵتە کردنەکەیان) ﴿وَيَمُدُّهُمۡ فِي طُغۡيَٰنِهِمۡ يَعۡمَهُونَ﴾ وە ماوەیان دەدات تا لەسەر کەشیی خۆیاندا سەر لێ شێواو بن. ١٥) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ﴾ ئەمانە ئەوانەن کە گومڕاییان کڕی ﴿بِٱلۡهُدَىٰ﴾ بە ڕێنموونیی ﴿فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمۡ﴾ جا نە بازرگانی یەکەیان قازانجی کردو ﴿وَمَا كَانُوا۟ مُهۡتَدِينَ﴾ نە ڕێبازی ڕاستیان گرت. ١٦)

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ ۚ وَٱللَّهُ مُحِيطٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ ٱلْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَٰرَهُمْ ۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا۟ فِيهِ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا۟ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ وَإِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ وَلَن تَفْعَلُوا۟ فَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٤﴾

ئایەتی (٣٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (استوصُوا بالنِّساءِ خيراً فإنَّ المرأةَ خُلِقَتْ من ضِلعٍ، وإنَّ أعوجَ ما في الضِّلعِ أعلاهُ، فإن ذهبتَ تُقيمُهُ كسرتَهُ ، و إن تركتَهُ لم يَزَلْ أعوجَ، فاستوصوا بالنِّساء) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (چاكە بن لەگەڵ ئافرەتاندا چونكە ئافرەت لەبەشە لارەكەی سەرووی پەراسوو دروست كراوە، ئەگەر بتەوێ راستی بكەیتەوە دەیشكێنیت وەئەگەر وازی لێ بێنیت بەلاری دەمێنێتەوە، لەبەر ئەوە چاكە بن لەگەڵ ئافرەتاندا).

ئایەتی (٤٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) :(الصَّلواتُ الخمسُ، والجمعةُ إلى الجُمعةِ، ورمضانُ إلى رمضانَ مُكَفِراتٌ لما بينهنَّ إذا اجتُنِبتِ الكبائرُ)(رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت –

﴿مَثَلُهُمۡ كَمَثَلِ ٱلَّذِي ٱسۡتَوۡقَدَ نَارٗا﴾ (دوو ڕووەکان) وێنەیان وەک یەکێک وایە کە(لەشەوێکی تاریکدا)ئاگرێک هەڵگیرسێنێت ﴿فَلَمَّآ أَضَآءَتۡ مَا حَوۡلَهُۥ﴾ کەلەگەڵ دەوروبەری ڕووناک کردەوە ﴿ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمۡ﴾ خوا(خێرا) ڕووناکی یەکەیان لێ بکوژێنێتەوە ﴿وَتَرَكَهُمۡ فِي ظُلُمَٰتٖ لَّا يُبۡصِرُونَ﴾ وە بییانهێڵێتەوە لەناو چەند تاریکیەکی وادا کەهیچ نەبینن. ١٧)
﴿صُمُّۢ بُكۡمٌ عُمۡيٞ﴾ کەڕو لاڵ و کوێرن ﴿فَهُمۡ لَا يَرۡجِعُونَ﴾ بۆیە (لە گومڕایی خۆیان) ناگەڕێنەوە. ١٨)﴿أَوۡ كَصَيِّبٖ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾یا وەک (کەسانێک لە چۆڵییەکدا) بارانێکی لێزمەو بەخوڕیان (لێ داکات)لە ئاسمانەوە﴿فِيهِ ظُلُمَٰتٞ وَرَعۡدٞ وَبَرۡقٞ﴾ کەتاریکی زۆرو تریشقەو بروسکەی تێدا بێت ﴿يَجۡعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمۡ فِيٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ﴾ (بەجۆرێک کە) پەنجەکانیان دەکەن بە گوێیاندا لەبەر گرمەی هەورە تریشقە ﴿حَذَرَ ٱلۡمَوۡتِ﴾ بۆ خۆ پاراستن لەمردن﴿وَٱللَّهُ مُحِيطُۢ بِٱلۡكَٰفِرِينَ﴾ وەخودا دەوری بێ بڕوایانی داوە. ١٩)
﴿يَكَادُ ٱلۡبَرۡقُ﴾ نزیکە بێ ئەو بروسکەیە ﴿يَخۡطَفُ أَبۡصَٰرَهُمۡ﴾ (بینایی) چاویان بفڕێنێ ﴿كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم﴾ هەر کاتێ ڕووناکیی بۆ بدانایەتەوە ﴿مَّشَوۡاْ فِيهِ﴾ تیایدا بڕۆشتنایە ﴿وَإِذَآ أَظۡلَمَ عَلَيۡهِمۡ﴾ وەکاتێ تاریکیشی بکردایە لییان ﴿قَامُواْ﴾ لەجێگەی خۆیان ڕادەمان(دەوەستان)﴿وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ﴾ ئەگەرخودا بی ویستایە﴿لَذَهَبَ بِسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡۚ﴾(بەو گرمە و بروسکانە)کەڕو کوێری دەکردن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ﴾ بێگومان خوا بەسەر هەموو شتێکدا دەسەڵاتدارە. ٢٠)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿ٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمُ﴾ پەروەردگارتان بپەرستن﴿ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ﴾ کەئێوەو ئەوانەی پێش ئێوەشی دروست کردووە ﴿لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ﴾ بەڵکو بەو پەرستنە خۆتان بپارێزن. ٢١)﴿ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ فِرَٰشٗا﴾ ئەو (خوایەی) کە زەوی بۆ ڕاخستوون ﴿وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ﴾ وە ئاسمانی بۆ کردوون بە کۆشک -ئاسمانی بۆ گێڕاون بەگومەزی ﴿وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ﴾ وە ئاوی (بارانی) لەئاسمانەوە هێناوەتە خوارەوە ﴿فَأَخۡرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزۡقٗا لَّكُمۡۖ﴾ ئینجا دەری هێناوە بەو ئاوە هەموو جۆرە میوەو بەرێک بۆ ڕۆزیی ئێوە﴿فَلَا تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادٗا﴾ کەواتە هاوتا بۆ خوا پەیدا مەکەن﴿وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ کەئێوە خۆتان دەزانن (بێ هاوتایە). ٢٢)
﴿وَإِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ﴾ وە ئەگەر ئێوە لەگومان دان ﴿مِّمَّا نَزَّلۡنَا عَلَىٰ عَبۡدِنَا﴾ لەم (قورئانەی) کەناردوومانەتە خوارەوە بۆ بەندەی خۆمان (موحەممەد (ﷺ)) ﴿فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّن مِّثۡلِهِۦ﴾ دەسوڕەتێک بێنن بەوێنەی ئەو﴿وَٱدۡعُواْ شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە بانگی هاوکارەکانتان بکەن (لەڕەوان بێژان و شاعیران) بێجگە لەخوا ﴿إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن (بەفەرموودەی خوای نازانن). ٢٣)﴿فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ﴾ ئینجا ئەگەر ئەمەتان نەکرد؟ ﴿وَلَن تَفۡعَلُواْ﴾ وەهەرگیز نایشی کەن (ئیتر بێ بڕوامەبن) ﴿فَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِي﴾ دەی خۆتان بپارێزن لەو ئاگرەی ﴿وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ﴾ کە سووتەمەنییەکەی خەڵک (ی بەدکار) و بەردە﴿أُعِدَّتۡ لِلۡكَٰفِرِينَ﴾ بۆ بێ بڕوایان ساز کراوە(ئامادەکراوە). ٢٤)

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُواْ هَٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُواْ بِهِۦ مُتَشَٰبِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْىِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِۦ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

- (پێنج نوێژە فەرزەكان و نوێژی هەینی تا نوێژی هەینی و ڕەمەزان تا ڕەمەزان مایەی لێ خۆش بوونە بۆ گوناهەكانی نێوانیان ئەگەر لە گوناهە گەورەكان خۆ بپارێزێت).

ئایەتی (٦٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (لا ترتكبوا ما ارتكبت اليهود، فتستحلّوا محارمَ الله بأدنى الحِيَل) (رواه أبو عبدالله ابن بطة). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئەو خراپانە مەكەن كە جوولەكەكان دەیان كرد، ئەویش ئەوەیە كە بە بچوكترین فێڵ حەرامەكانی خوا حەلاڵ بكەن).

ئایەتی (٨٣) سورەتی (البقرة): جاء رجلٌ إلى رسول الله (ﷺ) فقال: يارسولَ الله، مَنْ أحقُّ الناس بحُسن الصحبة؟ قال: (أمّكَ ثم أمّك ثم أمّك ثم أباكَ ثم أدناكَ فأدناكَ) (متفق عليه) پیاوێك هات بۆ لای -

﴿وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) مژدە بدە بەوانەی ﴿ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ کە باوەڕیان هێناوەو کردەوە باشەکانیان کردووە ﴿أَنَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ﴾ کە بێگومان بۆ ئەوان هەیە بەهەشتانێک ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کە جۆگە ئاوی زۆر بەژێریاندا دەڕوات ﴿كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا﴾ هەر کاتێ لەوێ خواردەمەنی یەکیان بدرێتێ لە میوەهات ﴿قَالُواْ هَٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ﴾ دەڵێن: ئەمە ئەوەیە کە لەمەو پێش پێمان درا ﴿وَأُتُواْ بِهِۦ مُتَشَٰبِهًا﴾ ئێستا وێنەیان هێناوە ﴿وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ وە لەو بەهەشتانەدا بۆ ئەوان هەیە ژنانی پاکیزە ﴿وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ وە ئەوان لەو (بەهەشتانە) دا هەتا هەتایین. ٢٥) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْىِۦٓ﴾ بێگومان خوا شەرم ناکات ﴿أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا﴾ بەوەی کە (بۆ تێگەیاندنی خەڵک) هەر نموونەیەک بهێنێتەوە ﴿بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ بە مێشوولە و بچوکتر (یا گەورەتر) لەویش ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئینجا ئەوانەی کەباوەڕدارن ﴿فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ﴾ ئەوە چاک دەزانن کە ئەو (نموونە هێنانەوەیە) ڕاست و دروستە لە پەروەردگاریانەوە ﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ ئەوانەش کە بێ باوەڕن ﴿فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا﴾ دەڵێن: خوا چی ویستووەبەم نموونەهێنانەوەیە ﴿يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا﴾ زۆر کەسی پێ گومڕا دەکات ﴿وَيَهْدِى بِهِۦ كَثِيرًا﴾ وە ڕێنموونی زۆر کەسیشی پێ دەکات ﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ﴾ وە گومڕاناکات بەو نموونە هێنانەوەیە مەگەر بەدکاران. ٢٦) ﴿ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی کەپەیمانی خوا دەشکێنن (هەڵدەوەشێننەوە) ﴿مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ﴾ پاش بەستنی ﴿وَيَقْطَعُونَ﴾ وە ئەیپچڕێنن ﴿مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ﴾ ئەو (پەیوەندیانە)ی کە خوا فەرمانی داوە بە پەیوەستیی کردنی ﴿وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە لە زەویدا خراپە دەکەن ﴿أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ﴾ هەر ئەوانن زەرەرمەند. ٢٧) ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ﴾ چۆن پێ باوەڕ دەبن بەخوا! ؟ ﴿وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ﴾ لە کاتێکدا کە ئێوە بێ گیان بوون، و گیانی بەبەردا کردن ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ لە پاشان دەتان مرێنێ دوای ئەوە زیندووتان دەکاتەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ئینجا بۆ لای خۆی دەگەڕێنرێنەوە. ٢٨) ﴿هُوَ ٱلَّذِى﴾ خوا ئەو خوایەیە ﴿خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ کە هەرچی لە زەویی دایە دروستی کردووە بۆ ئێوە ﴿ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ﴾ پاشان ویستی ئاسمان دروست بکات ﴿فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ﴾ ئینجا ڕێکی خستن بە حەوت ئاسمان ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە ئەو ئاگادارە بە هەموو شتێک. ٢٩)

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً
قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ
نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ
﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ
فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِى بِأَسْمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا۟
سُبْحَٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ
﴿٣٢﴾ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ قَالَ
أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا
تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟
لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ
﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا
حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾
فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا۟
بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾
فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

- پێغەمبەری خوا (ﷺ) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا کێ لە هەموو کەسێک شیاوترە بە چاکی هاوڕێیەتی لەگەڵ بکرێ؟ فەرمووی: (دایکت ، پاشان دایکت ، پاشان دایکت ، پاشان باوکت ، پاشان خزمە نزیکەکانت پاشان ئەوانەی دوای ئەوان دێن ئینجا دواتر لەوان).

ئایەتی (٨٧) سورەتی (البقرة): قال رسول الله(ﷺ) : (إنَّ روحَ القدُس نفثَ في روعي أنَّ نفساً لن تموتَ حتى تستكملَ أجلَها و تستوعِبَ رزقَها، فاتقوا الله وأجْملوا في الطلب) (رواه الحاكم وأبو نعيم). (پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (جبرییل پێ ی ڕاگەیاندم کە هیچ کەسێک نامرێت تا ماوەی ژیانی تەواو نەکات و هەموو ڕۆزیەکەی (نەخوات و) وەرنەگرێت کەواتە لە خوا بترسن و ڕەمەچن لە پەیدا کردنی دا).

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ﴾ (بیریان بێنەوە) کاتێک کەپەروەردگاری تۆ بە فریشتەکانی ووت ﴿إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ بە ڕاستی من جێ نشینێک دروست دەکەم لەسەر زەوی ﴿قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن﴾ (فریشتەکان) ووتیان: ئایا کەسێکی وای تیا دروست دەکەیت ﴿يُفْسِدُ فِيهَا﴾ کە خراپەو بەدیی تێدا بکات ﴿وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ﴾ وە خوێنی تیا بڕێژێ؟ ﴿وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ﴾ لە کاتێکدا کە ئێمە یادت دەکەین بەستایش کردنت ﴿وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ وەبەپاک ڕات دەگرین ﴿قَالَ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (خوا) فەرمووی: بێگومان ئەوەی من دەیزانم ئێوە نایزانن. ٣٠) ﴿وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا﴾ (خوا) ناوی هەموو شتێکی فێری ئادەم کرد ﴿ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ﴾ لەپاشان ئەو شتانەی نیشانی فریشتەکان دا ﴿فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِى بِأَسْمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ وە (خوا پێی) فەرموون: ناوی ئەمانەم پێ بڵێن ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن (کە ئێوە لە ئادەمی باشترن). ٣١) ﴿قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ﴾ (هەموو) ووتیان: خوایە تۆ پاکیت لەهەڵە ﴿لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ﴾ ئێمە هیچ نازانین، مەگەر ئەوەی کە خۆت فێرت کردبین ﴿إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ﴾ بەڕاستی هەر تۆیت زاناو دانا. ٣٢) ﴿قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ﴾ (خوا) فەرمووی: ئەی ئادەم ﴿أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ﴾ ناوی ئەو شتانەیان پێ بڵێ ﴿فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ﴾ جاکاتێک کە ناوەکانی پێ ووتن ﴿قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ﴾ (خوا) فەرمووی: ئەی پێم نەووتن؟ ﴿إِنِّىٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ بێگومان من ئاگادارم بەنهێنیی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ﴾ وە ئاگادارم بەوەی کەئاشکرای دەکەن ﴿وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ بەئەوەش کەدەیشارنەوە. ٣٣) ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ﴾ (بێنەوە بیر) کاتێک ووتمان بە فریشتەکان ﴿ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ﴾ سوژدە ببەن بۆ ئادەم ﴿فَسَجَدُوٓا۟﴾ جا (هەموو) سوژدەیان برد ﴿إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ﴾ شەیتان نەبێت کە گوێی نەدایەو خۆی بەگەورە زانی ﴿وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ وەلە بێ بڕوایان بوو. ٣٤) ﴿وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ﴾ وە ووتمان: ئەی ئادەم ﴿ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ﴾ خۆت و ژنەکەت نیشتەجێ بن لەم بەهەشتەدا ﴿وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا﴾ وە لە هەموو خواردەمەنی یەکی بخۆن بەتێرو تەسەلیی ﴿حَيْثُ شِئْتُمَا﴾ لەهەر شوێنێک کەحەز دەکەن ﴿وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ﴾ وە نزیکی ئەم درەختە مەکەوون ﴿فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ تا لە ستەمکاران نەژمێردرێن -تا نەبنە ستەمکار-. ٣٥) ﴿فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ عَنْهَا﴾ ئنجا شەیتان هەڵی خەڵەتاندن لە بەهەشتدا ﴿فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ﴾ وە لەو خۆشگوزەرانیەی کەتێیدا بوون دەری پەڕاندن ﴿وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا۟﴾ وە ووتمان: (بەئادەم و حەواو شەیتان) بچنە خوارەوە (بۆ سەرزەوی) ﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ **هەندێکتان دوژمن ئەبن لەگەڵ هەندێکتاندا** ﴿وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ﴾ **وە بۆتان هەیە جێگیر بوون لەسەر زەوی** ﴿وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ **وە بەهرەمەندی (و ئارەزووی دونیا) تا ماوەیەک.** ٣٦) ﴿فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ﴾ **ئینجا ئادەم چەند ووتەیەکی (پاڕانەوەی) لە پەروەردگارییەوە وەرگرت** ﴿فَتَابَ عَلَيْهِ﴾ **(ئەویش) لێی گیرا کرد** ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەرئەو گیراکەری میهرەبانە. ٣٧)

قُلْنَا ٱهْبِطُواْ مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُواْ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُواْ بِعَهْدِىٓ أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوٓاْ أَوَّلَ كَافِرٍۭ بِهِۦ ۖ وَلَا تَشْتَرُواْ بِـَٔايَٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّٰىَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُواْ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُواْ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ۞ أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ وَٱسْتَعِينُواْ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُواْ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَٱتَّقُواْ يَوْمًا لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَٰعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

ئایەتی (٩٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) : (مَنْ أحب لقاءَ الله أحبَّ الله لقاءَه ومن كره لقاء الله كره الله لقاءه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی (هەر کەسێک حەز بکات بەدیدەنی خوا ئەوا خواش حەز بەدیدەنی ئەو دەکات، وەهەر کەسێک حەزی لە دیدەنی خوا نەبێت، خوایش حەزی لە دیدەنی ئەو نی یە).

ئایەتی (١٠٢) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) : (اجتنبوا السبعَ الموبقات) قالوا: يارسول الله، وما هنَّ ؟ قال:(الشركُ بالله، والسحرُ، وقتلُ النفسِ التي حرم الله إلا بالحق، وأكلُ الربا، وأكلُ مال اليتيم، والتولّي يومَ الزحفِ وقذفُ المحصناتِ المؤمناتِ الغافلات)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی (خۆتان لە حەوت تاوانە فەوتێنەرەکە بپارێزن) ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا کامانەن فەرمووی : -

﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا﴾ ووتمان: هەموو بچنە خوارەوە لەبەهەشت ﴿فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى﴾ ئنجا ئەگەر لەمنەوە رێ نموونی یەكتان بۆ هات ﴿فَمَن تَبِعَ هُدَايَ﴾ئەوكەسەی دوای رێ نموونیی من كەوت ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نە ترسیان لەسەرەو نەخەم دەخۆن . ۳۸)﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی كەبێ بڕوابوون و نیشانە و ئایەتەكانی ئێمەیان بەدرۆ زانی ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانە هاوەڵ و هاودەمی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تیایدا ئەمێننەوە بەهەتا هەتایی. ۳۹)﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەی نەوەی ئیسرائیل (یەعقوب) ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ بیری ئەو چاكانە بكەنەوە كەڕشتوومن بەسەرتاندا ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي﴾ وە پەیمانی من ببەنە سەر ﴿أُوفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ تا منیش پەیمانی ئێوە ببەمەسەر ﴿وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ﴾ وەهەر لەمن بترسن. ٤٠)﴿وَآمِنُوا بِمَا أَنزَلْتُ﴾ هەروەها بڕوا بهێنن بەو قورئانەی كە ناردوومەتە خوارەوە ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ﴾ كە پشتیوانی پەیامەكەی لای ئێوەیە (تەورات و ئینجیلی دەستكاری نەكراو) ﴿وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ﴾ وەمەبن بەیەكەمین بێ بڕوا پێی ﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ وە نیشانە و ئایەتەكانی من مەگۆڕنەوە بەشتێكی كەم نرخ ﴿وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ﴾ وەهەر لە(بێ فەرمانی) من خۆتان بپارێزن ٤١)﴿وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ﴾ وەڕاست و ڕەوا تێكەڵ مەكەن بەناڕەوا و درۆ. ﴿وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ حەق و ڕاستی مەشارنەوە، لە كاتێكدا كە خۆتان ئەمە دەزانن. ٤٢)﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ نوێژ بكەن و زەكات بدەن ﴿وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ وە لەگەڵ كڕنوش بەراندا كڕنوش بەرن. ٤٣)﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ﴾ ئایا فەرمان بەسەر خەڵكیدا دەدەن بەچاكە؟ ﴿وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ﴾ وە خۆتان فەرامۆش دەكەن ﴿وَأَنتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾ (لەگەڵ ئەمەشدا) كەئێوە دەوری پەڕاوەكە(تەورات) دەكەنەوە﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایاژیرنابن وتێ ناگەن؟. ٤٤)﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ پەنابیەنەبەر ئارام گرتن و نوێژ(بۆ گەیشتن بەمەبەست) ﴿وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ﴾ وە بێگومان نوێژ (ئەركێكی) گەورەو گرانە ﴿إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ مەگەر لای ئەوانە نەبێ كە لەخوا ئەترسن (خۆیان بەزل نازانن). ٤٥)﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُو رَبِّهِمْ﴾ ئەوانەی دڵنیان بەخزمەت پەروەردگاریان دەگەن ﴿وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ وە ئەوان دڵنیان بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە. ٤٦)﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەی نەوەی ئیسرائیل (یەعقوب) ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ یادی ئەو بەخششانە بكەنەوە كەڕشتوومە بەسەرتاندا ﴿وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ وە من (كاتی خۆی) ڕێزی ئێوەمدا بەسەر هەمواندا . ٤٧)﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا﴾ وە خۆتان بپارێزن لەڕۆژێك ﴿لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْئًا﴾ كە كەس هیچ سوودێك بەكەس ناگەیەنێ ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ﴾ وە هیچ تكایەكی بۆ گیرا ناكرێ ﴿وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾ وە بارمتەی لێ وەرناگیرێ ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وە ئەمانە یارمەتیی نادرێن. ٤٨)

وَإِذْ نَجَّيْنَٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ
يُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ
مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَٰكُمْ
وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾ وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ
أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ
﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾
وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾
وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم
بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ
﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً
فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ
بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ
ٱلْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا
رَزَقْنَٰكُمْ ۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

=(هاوبەش پەیدا کردن بۆ خوای، جادوو، کوشتنی کەسێ کە خوا کوشتنی یاساغ کردبێت. مەگەر (لە کاتێکدا) کوشتنی دروست بێ و، ڕیبا و سوو خواردن، خواردنی ماڵی هەتیوو، پشت هەڵکردن (ڕاکردن) لە غەزا، تۆمەتی داوێن پیسی دروست کردن بۆ ئافرەتانی داوێن پاکی ئیمانداری بێ ئاگا).

ئایەتی (١٠٨) سورەتی (البقرة)؛ قال رسول الله (ﷺ): (ذروني ما تركتكم، فإنما هلك من كان قبلكم بكثرة سؤالهم واختلافهم على أنبيائهم، فإذا أمرتُكُمْ بأمرٍ فأتوا منه ما استطعتم وإذا نهيتكم عن شيء فاجتنبوه) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێت: (وازم لێ بهێنن لەوەی وازم لێ هێناون، چونکە گەلانی پێش ئێوە لەناوچوون بەهۆی زۆر پرسیار کردنیان و جیاوازی یان سەبارەت بە پێغەمبەرانیان، جا هەرکاتێک فەرمانم پێکردن -.

﴿وَإِذْ نَجَّيْنَٰكُم﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک کەڕزگارمان کردن ﴿مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ﴾ لەدەست و پێوەندی فیرعەون ﴿يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ﴾ کەسزای سەختیان پێ ئەچەشتن ﴿يُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ﴾ کوڕەکانتانیان سەر دەبڕین ﴿وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ﴾ وە کچەکانتانیان دەهێشتنەوە ﴿وَفِى ذَٰلِكُم﴾ وەلەمەتاندا (لەم سزا سەختەی بەسەرتاندا درا) ﴿بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾ تاقی کردنەوەیەکی گەورە بوو لەپەروەردگارتانەوە. ٤٩) ﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک کە دەریامان بۆ لەت کردن ﴿فَأَنجَيْنَٰكُمْ﴾ و ڕزگارمان کردن ﴿وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ﴾ وەدەست و پێوەندی فیرعەونمان خنکاند ﴿وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە تەماشاتان دەکردن. ٥٠) ﴿وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک کەبەڵێنی چل شەومان دا بە مووسا ﴿ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ﴾ لە دوای ئەو (ڕۆشتنی مووسا بۆ کێوی طور) گوێرەکەکەتان کرد بە پەرستراو ﴿وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە ستەمکار بوون. ٥١) ﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا دوای ئەو (گوێرەکە پەرستی یەتان) لێتان خۆش بووین ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ تا سوپاسی (خوا) بکەن. ٥٢) ﴿وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک تەورات و جیاکەرەوە (لە نێوان دروست و نادروست)مان دا بە مووسا ﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕێنموونیی پێ بکەن. ٥٣) ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک کەمووسا بەگەلەکەی ووت ﴿يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم﴾ ئەی گەلەکەم بەڕاستی ئێوە ستەمتان کرد لە خۆتان ﴿بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ﴾ بە گوێرەکە پەرستیەکەتان ﴿فَتُوبُوٓاْ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ﴾ کەواتە بگەڕێنەوە بەپەشیمانیی بۆ لای بەدی هێنەرتان ﴿فَٱقْتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمْ﴾ و خۆتان بکوژن (بێ تاوانتان تاوان بارتان بکوژێت) ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەمەتان باشترە بۆ خۆتان ﴿عِندَ بَارِئِكُمْ﴾ لای بەدیهێنەرتان ﴿فَتَابَ عَلَيْكُمْ﴾ ئینجا (خواش) پەشیمانیەکەی لێ گیرا کردن ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر خوایە گیراکەری پەشیمانی و میهرەبانە. ٥٤) ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێ ووتتان ئەی مووسا ﴿لَن نُّؤْمِنَ﴾ بڕوات پێ ناهێنین ﴿حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً﴾ تاخوا نەبینین بەئاشکرا ﴿فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ﴾ لەپڕ هەورە تریشقەیەک لێ ی دان ﴿وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە تەماشاتان دەکرد. ٥٥) ﴿ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم﴾ لەپاشان زیندوومان کردنەوە ﴿مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ﴾ لەدوای مردنتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بۆ ئەوەی سوپاسی (خوا) بکەن. ٥٦) ﴿وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ﴾ وە بەهەور سێبەرمان کرد بەسەرتانەوە ﴿وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ﴾ وە گەزۆو شیلاقەمان بەسەردا ڕشتن و بۆ ناردن ﴿كُلُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ﴾ (وە پیمان ووتن) بخۆن لەو خواردنە پاکانەی کە کردمان بەڕۆزیتان ﴿وَمَا ظَلَمُونَا﴾ (ئەوانەی ناسوپاسی یان کرد) ستەمیان لە ئێمە نەکرد ﴿وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو ستەمیان لەخۆیان کرد. ٥٧)

وَإِذْ قُلْنَا ٱدْخُلُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ فَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا
وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطَٰيَٰكُمْ ۚ
وَسَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ قَوْلًا
غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رِجْزًا مِّنَ
ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ
لِقَوْمِهِۦ فَقُلْنَا ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنفَجَرَتْ مِنْهُ
ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا۟
وَٱشْرَبُوا۟ مِن رِّزْقِ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾
وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَٰحِدٍ فَٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ مِنۢ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا ۖ قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ ٱلَّذِى هُوَ أَدْنَىٰ
بِٱلَّذِى هُوَ خَيْرٌ ۚ ٱهْبِطُوا۟ مِصْرًا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ ۗ
وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلْمَسْكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ
ٱللَّهِ ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ
ٱلنَّبِيِّۦنَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

- بەشێتیکە ئەوەندەی دەتوانن جێ بەجێ ی بکەن وە ئەگەر قەدەغەی هەر شتێکم لێ کردن لێ ی دووركەونەوە.

ئایەتی (١١٧) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (قال الله تعالى: كذّبني ابنُ آدمَ ولم يكن له ذلك، وشتمني ولم يكن له ذلك: فأمّا تكذيبُهُ إيّايَ فزَعَمَ أنّي لا أقدِرُ أن أعيدهُ كما كانَ وأما شتمُهُ إيّايَ فقولُهُ لي ولد، فسبحاني أن أتخذ صاحبةً أو ولداً) (رواه البخاري). **پێغەمبەر** (ﷺ) فەرمویەتی: خوای گەورە فەرمویەتی: (ئادەمیزاد درۆی دایە پاڵ من کە **مافی ئەوەی نەبوو، وە جنێوی** پێ دام کە مافی ئەوەشی نەبوو،درۆ دانە پاڵەکەی بۆ من ئەوەیە کە **وادەزانێت من توانای ئەوەم نی یە** زیندووی بکەمەوە بەو شێوەی کە **لە دنیادا بووە**، وە جنێو دانەکەی **بەمن ئەوەیە کە دەڵێت من (خوا) کوڕم هەیە پاکە و بێگەردی بۆ من لەوەی** خێزان یا کوڕم هەبێ).

﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کە وتمان: بچنە ئەم شارە (کەقودسە) ﴿فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا﴾ ئینجا لەوێ (هەرچی ئارەزوو دەکەن) بخۆن بەتێرو تەسەلی لەهەر لایەک کە حەز دەکەن ﴿وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا﴾ وەلە دەرگاوە بچنە ژوورەوە بەمل کەچی (بە کڕنوشەوە) ﴿وَقُولُوا حِطَّةٌ﴾ وە بڵێن (خوایە) لە گوناهەکانمان خۆش ببە. ﴿نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ﴾ ئەوسا لەگوناهەکانتان خۆش دەبین ﴿وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ﴾ وەلە ئایندەدا پاداشتی چاکەکەران زۆرتر دەکەین. ٥٨) ﴿فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ کەچی ئەوانەی ستەمکار بوون (ئەوەی پێیان وترا بوو) گۆڕییان ﴿قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ﴾ بە قسەیەک کەپێیان نەوترا بوو ﴿فَأَنزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئیتر ئێمەش ڕشتمان بەسەر ئەوانەی کەستەمیان کرد ﴿رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ سزا لە ئاسمانەوە ﴿بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بەهۆی ئەو نافەرمانی یەی کە کردیان. ٥٩) ﴿وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کە مووسا داوای باران بارینی کرد بۆ گەلەکەی ﴿فَقُلْنَا اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ﴾ ئێمەش پێمان وت: گۆچانەکەت بدە بەو (تاشە) بەردەدا ﴿فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾ (کە لێی دا) لەپڕ دوانزە کانیی لێ هەڵقولا ﴿قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ﴾ بێگومان هەموو تیرەیەک چاوگەی (ئاوە خواردنەوە) خۆی ناسی ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِن رِّزْقِ اللَّهِ﴾ (ئینجا وتمان) بخۆن و بخۆنەوە لە ڕۆزی خوا ﴿وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ وەبڵاوەمەبنەوە لەزەویدا بە خراپەکردن. ٦٠) ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کە وتتان: ئەی مووسا ﴿لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ﴾ هەرگیز خۆمان ڕاناگرین لەسەر یەک جۆر خۆراک ﴿فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ کەواتە دواکاریمان بۆ بکە لە پەروەردگارت ﴿يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ﴾ بۆمان دەربهێنێ لەوەی کەزەوی دەیڕوێنێ ﴿مِن بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا﴾ لەسەوزەواتی و ترۆزیی و خەیاری ﴿وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا﴾ و سیریی و نیسکی و پیازی ﴿قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ﴾ (مووسا) فەرمووی: ئایا داوای ئەو شتە خراپانە دەکەن لە جیاتی شتی باشتر لەوان ﴿اهْبِطُوا مِصْرًا﴾ دابەزن بۆ شارێک (لەم شارانەی فەلەستین) ﴿فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ﴾ ئەوسا بەڕاستی چیتان داوا کردووە دەستتان دەکەوێت ﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ﴾ وە درا بەسەریاندا ڕیسوایی و بێ نەوایی (هەژاری) ﴿وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ وە خەشمی خوایان بۆ خۆیان هێنایەوە ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ ئەمە لەبەر ئەوە بوو کەبێ بڕوابوون بە نیشانە و فەرمانەکانی خوا ﴿وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ وە پێغەمبەرانیان دەکوشت بەناڕەوا ﴿ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ ئەمە بەهۆی ئەوەوە بوو کەسەرپێچی و دەست درێژی یان دەکرد. ٦١)

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأٓخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُواْ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُواْ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَكُنتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلَّذِينَ ٱعْتَدَوْاْ مِنكُمْ فِى ٱلسَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُواْ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَٰهَا نَكَٰلًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُواْ بَقَرَةً قَالُوٓاْ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُواْ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ فَٱفْعَلُواْ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُواْ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾

ئایەتی (١٢٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): **(الرجلُ على دينِ خليلهِ فلينظُرْ أحدكم من يخالِلُ) (رواه الترمذي).** پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت (مرۆڤ لەسەر دینی هاوەڵەکەیەتی جابا هەریەکێ لە ئێوە سەیر بکات و وورببێتەوە هاوەڵێتی کێ دەکات).

ئایەتی (١٢٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): **(من تشبَّهَ بقومٍ فهو منهم) (رواه أبوداود وأحمد).** پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەر کەسێك خۆی بچوێنێت بە کەسانێك ئەوە لەو کەسانەیە).

ئایەتی (١٣٢) سورەتی (البقرة): قال زيد وقف رسول الله (ﷺ) خطيباً، فحمد الله، وأثنى عليه، ووعظ وذكّر، ثم قال: **(أمّا بعدُ،** ألا أيُّها الناسُ، إنما أنا بشرٌ يوشِكُ أن يأتي رسول ربّي فأجيبَ، وأنا تاركٌ فيكم -

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا وَٱلَّذِينَ هَادُوا ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ئیماندارن (موسڵمانن) وە ئەوانەی جوولەکەن ﴿وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ﴾ وە گاورو ئستێرە یان فریشتە پەرستەکان﴿مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ هەر کامێک لەمانە بڕوای هێنا بەخواو ڕۆژی دوایی ﴿وَعَمِلَ صَٰلِحًا﴾ وە کردەوەی چاکی کرد ﴿فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ ئەوە پاداشتیان بۆ هەیە لەلای پەروەردگاریانەوە ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نەترسیان لەبەرەو نەخەفەت دەخۆن. ٦٢) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ﴾ وە (بیربکەنەوە) کاتێک پەیمانمان لێ وەرگرتن ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ﴾ وە (کێوی) طورمان بەرزکردەوە بەسەر سەرتانەوە ﴿خُذُوا مَا ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ﴾ (وە پێمان ووتن) ئەوەی پێمان داوون (لەتەورات) باش کاری پێ بکەن ﴿وَٱذْكُرُوا مَا فِيهِ﴾ وەبیر بکەنەوە لەوەی کە تێیدایە ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بەڵکو خۆتان بپارێزن و لەخوابترسن. ٦٣) ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ دیسان پشتتان هەڵکرد دوای پەیمان وەرگرتنەکە ﴿فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ﴾ ئینجا ئەگەر بەخشش و میهرەبانی خوا نەبوایە بەسەرتانەوە ﴿لَكُنتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾ ئەوە ئێوە لە زەرەرمەندان دەبوون. ٦٤) ﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلَّذِينَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێوە (دەنگ و باسی) ئەوانەتان زانیبوو ﴿ٱعْتَدَوْا مِنكُمْ فِى ٱلسَّبْتِ﴾ لەخۆتان کەدەست درێژیان کرد لەشەممەدا ﴿فَقُلْنَا لَهُمْ﴾ ئینجا پێمان ووتن ﴿كُونُوا قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ﴾ ببن بەمەیموونی دوور خراوە لەبەزەیی خوا. ٦٥) ﴿فَجَعَلْنَٰهَا نَكَٰلًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا﴾ ئینجا ئەم سزایەمان کردە پەند بۆ خەڵکانی ئەو سەر دەمەو ئەوانەی دوای ئەوان ﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وەبەئامۆژگاریی بۆ پارێزکاران. ٦٦) ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦٓ﴾ وە (بیربکەنەوە) کاتێک کەمووسا بەگەلەکەی ووت ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ﴾ بێگومان خوا فەرمانتان پێ دەدات ﴿أَن تَذْبَحُوا بَقَرَةً﴾ کەمانگایەک سەر ببڕن ﴿قَالُوٓا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا﴾ ووتیان: ئایا گاڵتەمان پێ دەکەیت؟ ﴿قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ﴾ ووتی: پەنا ئەگرم بەخوا کەلە نەفامان بم. ٦٧) ﴿قَالُوا ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ ووتیان: داوامان بۆ بکە لەپەروەردگارت ﴿يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ﴾ پێمان بڵێ ئەو مانگایە کامەیە؟ ﴿قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ﴾ ووتی: بێگومان خوا دەفەرموێ: ﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ﴾ مانگایەک بێ نە زۆر پیرو نەزۆر جوان ﴿عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ﴾ مام ناوەندی بێ لەنێوان ئەم دوانەدا ﴿فَٱفْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ﴾ زوو بیکەن ئەوەی فەرمانتان پێ دراوە. ٦٨) ﴿قَالُوا ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ ووتیان: داوامان بۆ بکە لەپەروەردگارت ﴿يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا﴾ پێمان بڵێ ڕەنگی مانگاکە چۆن بێ؟ ﴿قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ﴾ ووتی: بەڕاستی خوا دەفەرموێ: ﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا﴾ مانگایەکی زەردی تێر بێ ﴿تَسُرُّ ٱلنَّٰظِرِينَ﴾ دڵی تەماشا کاران خۆش بکات. ٦٩)

قَالُواْ ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ إِنَّ ٱلۡبَقَرَ تَشَٰبَهَ عَلَيۡنَا وَإِنَّآ إِن شَآءَ ٱللَّهُ لَمُهۡتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٞ لَّا ذَلُولٞ تُثِيرُ ٱلۡأَرۡضَ وَلَا تَسۡقِي ٱلۡحَرۡثَ مُسَلَّمَةٞ لَّا شِيَةَ فِيهَاۚ قَالُواْ ٱلۡـَٰٔنَ جِئۡتَ بِٱلۡحَقِّۚ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُواْ يَفۡعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذۡ قَتَلۡتُمۡ نَفۡسٗا فَٱدَّٰرَٰٔتُمۡ فِيهَاۖ وَٱللَّهُ مُخۡرِجٞ مَّا كُنتُمۡ تَكۡتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلۡنَا ٱضۡرِبُوهُ بِبَعۡضِهَاۚ كَذَٰلِكَ يُحۡيِ ٱللَّهُ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَيُرِيكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتۡ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَٱلۡحِجَارَةِ أَوۡ أَشَدُّ قَسۡوَةٗۚ وَإِنَّ مِنَ ٱلۡحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنۡهُ ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ وَإِنَّ مِنۡهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخۡرُجُ مِنۡهُ ٱلۡمَآءُۚ وَإِنَّ مِنۡهَا لَمَا يَهۡبِطُ مِنۡ خَشۡيَةِ ٱللَّهِۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ أَفَتَطۡمَعُونَ أَن يُؤۡمِنُواْ لَكُمۡ وَقَدۡ كَانَ فَرِيقٞ مِّنۡهُمۡ يَسۡمَعُونَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعۡدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَإِذَا لَقُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعۡضُهُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٖ قَالُوٓاْ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمۡ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمۡۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿٧٦﴾

- ثقلین: اولهما كتابُ الله، فیه الهدی والنورُ، فخذوا بكتاب الله، واستمسكوا به) فحثّ علی كتاب الله: ورغّبَ فیه، ثم قال: (واهلُ بیتي، اذكّركُمُ الله في اهل بیتي)(رواه مسلم).

زەید دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) هەستایە سەرپێ و **وتارێكی دا جا سوپاسی** خوای كرد **و ئامۆژگاری** كردو **پاشان** فەرمووی: **(پاشان: بێدار بن ئەی خەڵكینە، من مرۆڤێكم نزیكە نێرراوی پەروەردگارم بێت : بۆ لام و بە دەمیەوە بچم (بمرم) وە** من لەناو ئێوەدا دووشتی سەنگینتان بۆ بەجێ دێڵم: یەكەمیان قورئانەكەی **خوایە،** كە ڕێنموونی و ڕووناكی تێدایەو دەست بگرن بە قورئانی خواوەو شوێنی بكەون)، **ئینجا هانی** خەڵكی دا بۆدەست گرتن بە قورئانەوە، پاشان فەرمووی: (دووەمیان **كەس و خزمەكانمە خۆتان** بیردەخەمەوە ئامۆژگاریتان دەكەم چاك بن دەبارەی كەس و كارم).

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ وتیان: داوامان بۆ بکە لە پەروەردگارت ﴿يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ﴾ بۆمان ڕوون بکاتەوە چۆن بێ ئەو مانگایە؟ ﴿إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا﴾ بەڕاستی مانگاکەمان لێ تێک چووە ﴿وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە ئەگەر خوا بیەوێ ڕێنموونی وەردەگرین. ٧٠) ﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ﴾ وتی: خوا ئەفەرموێ ﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ﴾ بەڕاستی مانگایەکە بێ ڕانەهێنراوێ نە بە کێلانی زەوی ﴿وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ﴾ وە نە بە ئاودێری کشت وکاڵ ﴿مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا﴾ بێ ئەنگ و بێ پەڵەبێ ﴿قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ﴾ وتیان: ئا ئێستا هەواڵی ڕاستت هێنا ﴿فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ﴾ ئینجا سەریان بڕی و خەریک بوو ئەو (سەربڕینە) نەکەن. ٧١) ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا﴾ (وەبیربکەنەوە) کاتێک کە یەکێکتان کوشت ﴿فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا﴾ وە هەموو لە خۆتانتان دوور دەخستەوەو ئاژاوەتان بوو ﴿وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ وە خوایش ئاشکرای کرد ئەوەی کەئەتان شاردەوە. ٧٢) ﴿فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا﴾ ئینجا وتمان بە ئەندامێکی (مانگا سەربڕاوەکە) لەکوژراوەکە بدەن ﴿كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ﴾ ئاوا خوا مردووان زیندوو دەکاتەوە ﴿وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾ وە نیشانەکانی خۆیتان پیشان دەدات ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی تێ بگەن. ٧٣) ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ لە پاشان دڵتان ڕەق بوو دوای ئەم (هەموو) موعجیزانە ﴿فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ دڵتان وەک بەردە بەڵکو زۆر ڕەقترە ﴿وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ﴾ بەڕاستی بەردی واهەیە لەچەند لاوە جۆگە ئاوی لێ هەڵ دەقوڵێ ﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ﴾ وەبێگومان هی وایان هەیە کەلەت لەت دەبێ و ئاوی لێ دێتە دەرێ ﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ وە بەڕاستی هی وایان هەیە لەترسی خوا (لەلوتکەی شاخەکان) بەر ئەبێتەوە ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە خوا بێ ئاگا نیيە لەوەی کەدەیکەن. ٧٤) ﴿أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا لَكُمْ﴾ جا ئایا بەتەمان (ئەی موسڵمانینە) کە (جوولەکە) بڕوا بێنن بە ئایینەکەتان ﴿وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ﴾ لەکاتێک دا کەدەستەیەک لەوان ﴿يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ﴾ فەرموودەی خوایان ئەبیست (لەتەورات) ﴿ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِن بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ﴾ کەچی لەپاش تێ گەیشتنی دەست کاریيان دەکرد ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ وە ئەوان دەشیان زانی (کە کارێکی نارەوایە). ٧٥) ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا﴾ (جوولەکەکان) کاتێک تووشی موسڵمانەکان ببونایە دەیان ووت: ﴿آمَنَّا﴾ ئێمەش بڕوامان هێناوە (بە پێغەمبەرەکەتان) ﴿وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا﴾ بەڵام کاتێک لەپەنایەکەوە هەندێکیان بەهەندێکیان بگەشتنایە دەیان ووت: ﴿أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوە ئێوە ئەو شتانە بە موسڵمانەکان دەڵێن کەخوا بۆ ئێوەی باس کردووە (لەتەورات دا)؟ ﴿لِيُحَاجُّوكُم بِهِ﴾ تا بۆڕتان بدەن بەوتەورانە ﴿عِندَ رَبِّكُمْ﴾ لای پەروەردگارتان (لەڕۆژی دوایی دا) ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ ئنجا ئایا ژیر نابن و تێناگەن؟. ٧٦)

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّآ أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ عَهْدَهُۥٓ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾ بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَقُولُوا۟ لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

هـۆی هاتنـە خـوارەوەی ئایـەتی (٧٩) سورەتی (البقرة): **﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ...﴾** **بوخاری لە عەبدوڵڵای** کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: **ئەم ئایەتە** لەسەر خاوەن **کتێبەکان** هاتە **خوارەوە.**

ئایەتی **(١٣٦) سورەتی (البقرة): عن أبي هريرة (ﷺ) قال كان أهلُ الكتاب يقرؤون التوراةَ بالعبرانية ويفسرونها بالعربية لأهل** الإسلام، فقال رسول الله (ﷺ) : (لا تصدّقوا أهلَ الكتابِ ولا تكذّبوهم، **وقولوا: آمنا بالله وما أُنزل إلينا ..** الآية)(رواه البخاري). ئەبو **هورەیرە** (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێت: **جوولەکەکان** بەزمانی عیبری تەوراتیان دەخوێندەوە و بەعەرەبی ڕاقەیان دەکرد بۆ موسڵمانەکان، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (خاوەن کتێبەکان نە باوەڕیان پێ بکەن و =

﴿أَوَلَا يَعْلَمُونَ﴾ **ئایا ئەوان نازانن** ﴿أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ **کە بەڕاستی خوا ئاگادارە بەوەی کەپەنهانی ئەکەن و ئەوەی ئاشکرای ئەکەن.** ٧٧) ﴿وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ﴾ **وە هەندێکیان نەخوێندەوارن** ﴿لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ﴾ **لەپەڕاوەکە** (تەورات) نازانن، **تەنها ئاوات و هیوای هیچ و پوچ نەبێ** ﴿وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ **وە ئەوان** هەر دوای گومان **دەکەون.** ٧٨) ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ﴾ **ئینجا هاوار وتیاچوون بۆ ئەوانەی** ﴿يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ﴾ **کە تەوراتە (تێکدراوە) کە بەدەستی خۆیان دەنوسنەوە** ﴿ثُمَّ يَقُولُونَ﴾ **پاشان دەڵێن:** ﴿هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ **ئەم (نامەیە) لە خواوەیە** ﴿لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ **تا شتێکی کەمی پێ بکڕن** ﴿فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ **سا** هاوار و تیاچوون بو ئەوان لەوە **کە دەستی ئەوان نووسیویێتیەوە** ﴿وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾ **وە هاوار بۆ ئەوان لەوەی کەپەیدای دەکەن.** ٧٩) ﴿وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ﴾ وە(جوولەکەکان) ووتیان: ئاگری **دۆزەخمان لێ ناکەوێ** ﴿إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً﴾ مەگەر چەند ڕۆژێکی ژمێرراو ﴿قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا﴾ **بڵێ: ئایا پەیمانتان لەخواوە** وەرگرتووە؟ ﴿فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ﴾ **تا خواش پێچەوانەی پەیمانی خۆی نەکات؟** ﴿أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ **یان شتێکی وا هەڵدەبەستن بەدەم خوداوە** کەنایزانن. ٨٠) ﴿بَلَى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً﴾ **نەخێر وانییە: هەر کەسێک خراپە بکات** ﴿وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ﴾ **وە تاوانەکەی خۆی دەوری دابێ و دایگرێتەوە** ﴿فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ **ئا ئەوانە هاودەمی ئاگرن** ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ **تیایدا دەمێننەوە بە ئیجگاری.** ٨١) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ **وە ئەوانەی کە بڕوایان هێناو کردەوەی** باشیان کرد ﴿أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ **ئەوانە هاودەمی بەهەشتن** ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ **تیایدا** دەمێننەوە بە ئیجگاری. ٨٢) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ **(وە بیربکەنەوە)** کاتێک کەپەیمانمان لە جوولەکە وەرگرت ﴿لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ﴾ کە هیچ شتێک نەپەرستن جگە لە خوا ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ وە چاکە بکەن لەگەڵ باوک و دایک ﴿وَذِي الْقُرْبَى﴾ و خزمان ﴿وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ﴾ و **هەتیوان و بێچاران (بەستەزمانان)** ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾ وە قسەی جوان بکەن لەگەڵ خەڵکیدا ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ وە نوێژ بکەن ﴿وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ وە **زەکات بدەن** ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ﴾ **ئینجا پشتتان هەڵکرد کەمێکتان نەبێت** ﴿وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ﴾ وە ئێوە بەر بەرەکاتێکەرن (پشت هەڵکەرن). ٨٣)

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ
أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾
ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا
مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ
وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ
إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ
بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْيٌ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ
وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟
ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ ۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ
يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنۢ
بَعْدِهِۦ بِٱلرُّسُلِ ۖ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ
بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ
ٱسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا۟
قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَلْ لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

- نەبەردڕیان بخەنەوە وە بڵێن (باوەڕمان هەیە بە خواو و بەو (قورئان)ەی نێراوەتە خوارەوە بۆمان تا کۆتایی ئایەتەکە).

ئایەتی (١٤٣) سورەتی (البقرة)؛ قال رسول الله (ﷺ) (**يدعى** نوح يوم القيامة، فيقول: لبيك وسعديك **يارب،** فيقول هل **بلّغت؟** فيقول: نعم **، فيقال لأمته:هل بلغكم**؟فيقولون:ما **أتانا** من نذير، **فيقول من يشهد لك؟ فيقول محمد و أمته، فيشهدون أنه قد بلّغ، ويكون** الرسول عليكم شهيداً فذلك قوله عزوجل ﴿و كذلك جعلناكم أمة **وسطاً**﴾ (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لە ڕۆژی دواییدا نووح بانگ دەكرێت، ئەویش **دەڵێ** ئەی پەروەردگارم بە دەم فەرمانتەوەهاتم، و لە خزمەت دام خوای گەورەش دەفەرموێ ئایا ئەوەی **پیمان سپاردی** گەیاندت؟ نووحیش دەفەرموێ: بەڵێ، ئەنجا بەگەلەكەی دەوترێت:ئایا پێتانی ڕاگەیاند، -

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ﴾ وە (بیربکەنەوە) کاتێک پەیمانمان لێ وەرگرتن ﴿لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ﴾ کە خوێنی یەکتری نەڕێژن ﴿وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ﴾ وە خۆتان دەربەدەر نەکەن لە وڵاتتان ﴿ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ﴾ پاشان بڕیارتان دا (لەسەر ئەم پەیمانە) وە ئێوە (خۆتان) شایەتی لەسەر ئەدەن. ٨٤) ﴿ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ ئینجا ئێوە هەر ئەوانەن ﴿تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ﴾ کە یەکتری دەکوژن ﴿وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ﴾ وە هەندێک لە خۆتان دەربەدەر دەکەن لە وڵاتیان ﴿تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم﴾ پشتیوانی (بێگانە) دەکەن دژی ئەوان ﴿بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ﴾ بە بەدی و دەست درێژی ﴿وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ﴾ وە ئەگەر دیلتان بۆ بێنن (لەخۆتان ئەیانکرنەوە و) ﴿تُفَٰدُوهُمْ﴾ بریتی یان بۆ دەدەن ﴿وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ﴾ لەگەڵ ئەمەشدا کە دەربەدەر کردنیان قەدەغە کراوە لێتان (بۆچی کار بەوەیان دەکەن و بەمەیان ناکەن) ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ﴾ جا ئایا بڕوا دەهێنن بەهەندێک لە تەورات ، و بێ بڕوا دەبن بەهەندێکی تری ﴿فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ﴾ جاتۆڵەی ئەو کەسانەکەوا بکەن لەئێوە ﴿إِلَّا خِزْيٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ هەر ڕیسوایی و بەدناوی یە لە ژیانی دونیادا ﴿وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ وە لەڕۆژی دوایشدا ﴿يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ﴾ دەگەڕێنرێنەوە بۆ ناو سەخت ترین سزا ﴿وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە خوا بێ ئاگانییە لەوەی کەدەیکەن. ٨٥) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەمانە ئەوانەن ﴿ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ﴾ کە ژیانی جیهانتیان کڕی بەدوا ڕۆژ ﴿فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ﴾ ئیتر نە سزایان لەسەر سووک دەکرێت ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وە نەیارمەتیی دەدرێن (نەپشتگیریی دەکرێن). ٨٦) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ﴾ سوێند بەخوا بە ڕاستی ئێمە تەوراتمان دا بەمووسا ﴿وَقَفَّيْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ بِٱلرُّسُلِ﴾ وە دوا بەدوای ئەو پێغەمبەرانمان نارد ﴿وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ وەچەند نیشانەیەکی ڕۆشنمان دا بە عیسای کوڕی مەریەم ﴿وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ﴾ وە پشتیوانیمان کرد بە جوبرەئیل ﴿أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ﴾ جا هەر کاتێ پێغەمبەرێکتان بۆ بهاتایە ﴿بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ﴾ بە جۆرێک کەڕێکی ئارەزووتان نەبوایە ﴿ٱسْتَكْبَرْتُمْ﴾ لووت بەرزبوون و خۆتان بەگەورە گرتووە ﴿فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ﴾ جا دەستەیەکتان (لە پێغەمبەران) بەدرۆ زانیوە ﴿وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾ وە دەستەیەکتان کوشتوون. ٨٧) ﴿وَقَالُوا۟ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ﴾ وە(جوولەکەکان) وتیان (بە پێغەمبەر (ﷺ)) دڵمان داپۆشراوە (لەپۆرگایە قسەی تۆی ناگاتێ) ﴿بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو خوا نەفرینی لێکردن بەهۆی بێ بڕوایی یانەوە ﴿فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ بۆیە کەم جار بڕوا دەهێنن- کەمیان هەیە بڕوا بهێنن. ٨٨)

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا۟ كَفَرُوا۟ بِهِۦ ۚ فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾ ۞ وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱسْمَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٩) سورەتی (البقرة): ﴿وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئیبن ئیسحاق لە عاصی کوڕی عومەری کوڕی قەتادەوە ئەویش لە **پیاوێك لە هۆزی خۆیانەوە** دەگێڕێتەوە **کەووتوویانە بەڕاستی** ئەوەی **کەوای لێ کردین موسڵمان ببین جگە لەڕەحمەت و ڕێنموونیی خوای پەروەردگار بۆمان ئەو ووتانە بوو لە کەسانێکی جوولەکەمان دەبیست لەکاتێکدا ئێمە** بت پەرست بووین و ئەوان خاوەنی نامەو زانیاری بوون کە ئێمە نەزان بووین وە بەردەوام لەنێوان ئێمەو ئەواندا ئاژاوەو شەڕ هەبوو جا هەر کاتێك دەستێکمان لێ بوەشاندنایە کەجێگای **دڵ گرانی ئەوان بوایە** پێیان دەوتین بەڕاستی ئێستا سەردەمی ناردنی پێغەمبەرێك نزیك بۆتەوە ئێمە لەگەڵیدا ئێوە دەکوژین بەوێنەی کوشتاری عاد و ئیرەم. ئێمە ئەم ووتەیەمان زۆر لێ دەبیستن ئینجا –

﴿وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ﴾ كاتێك كە نامەیەكیان بۆ هات (كە قورئانە)﴿مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ﴾ لەلایەن خواوە ﴿مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ﴾ كە پشتیوانی تەوراتەكەی ئەوانە (پەسەندكەری ئەو تەوراتەی كەلایانە) ﴿وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ﴾ وە ئەوان (جوولەكەكان) لەوەپێش ﴿يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ داوای زاڵ بوونیان ئەكرد لە خوا بەسەر ئەوانەی كەبێ بڕوابوون ﴿فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا۟﴾ كەچی كاتێك ئەو (پێغەمبەر)ەی دەیان ناسیی بۆیان هات ﴿كَفَرُوا۟ بِهِۦ﴾ بێ بڕوابوون پێی ﴿فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ كەواتە نەفرینی خوا لەبێ بڕوایان بێ. ٨٩)﴿بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ﴾ شتێكی زۆر خراپ بوو كە خۆیانیان پێ فرۆشت ﴿أَن يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ (ئەو خراپەش) بێ بڕوایی یان بوو بەو قورئانەی كە خوا ناردویەتیە خوارەوە﴿بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ﴾ بە هۆی حەسوودیانەوە بوو بەوەی كە خودا بڕێژێ ﴿مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ﴾ لە بەخششی خۆی بەسەر هەر كەسێكدا كە خۆی بیەوێ ﴿مِنْ عِبَادِهِۦ﴾ لە بەندەكانی (كە موحەممەدە (ﷺ)) ﴿فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ﴾ ئینجا تووشی خەشم و رقی یەك لە دوایەكی خوا بوون ﴿وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ وە بۆ بێ بڕوایان هەیە سزای ریسواكەر. ٩٠)﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟﴾ كاتێك پێ یان بووترایە: بڕوا بهێنن ﴿بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ بەوەی كە خوا ناردوویەتیە خوارەوە (كە قورئانە) ﴿قَالُوا۟ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا﴾ ئەیان ووت: ئێمە بڕوا بەوە دەهێنین كە بۆ خۆمان نێردراوەتە خوارەوە ﴿وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ﴾ وە بێ بڕوا ئەبوون بە ئەوانەی كە دوای (تەورات) نێراوە (وەك قورئان) ﴿وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ﴾ لە كاتێكدا كە ئەو قورئانە راستەو پشتیوانی تەوراتەكەی ئەوانە و بەراستی دەزانێت ﴿قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ﴾ بڵێ: بۆچی لەمەو پێش پێغەمبەرانی خواتان دەكوشت ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر بڕوادار بوون. ٩١)﴿وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ سوێند بە خوا بەراستی مووساتان بۆ هات بەچەند نیشانەیەكی ڕۆشنەوە ﴿ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ﴾ كەچی لەدوای ئەو گوێرەكەتان پەرست﴿وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ﴾ بێگومان ئێوە ستەمكارن. ٩٢)﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ﴾ (وەبیربكەنەوە) كاتێك كە پەیمانمان لێ وەرگرتن ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ﴾ وە كێوی طورمان بەرز كردەوە بەسەرتاندا﴿خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ﴾ (وە ووتمان) ئەوەی پێماندراوون (تەورات) باش كاری پێ بكەن (توند دەستی پێوە بگرن)﴿وَٱسْمَعُوا۟﴾ وە گوێ بگرن ﴿قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ (بەزیان) ووتیان: بیستمان و (بە كردەوە) بێ فەرمانیمان كرد﴿وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ﴾ وە بەهۆی بێ بڕوایی یانەوە دڵیان ئاودرا بوو بەخۆشەویستی گوێرەكە كە ﴿قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ﴾ بڵێ: بڕواكەتان چ فەرمانێكی بەدتان پێ دەدات﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئەمەتان داناوە بە بڕوا. ٩٣)

قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِندَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾ وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَّبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

- کاتێ خوای گەورە پێغەمبەر (ﷺ) ی نارد کە بانگی کردین بۆ لای خوا ئێمەش باوەڕمان پێ هێناو ئەو هەڕەشانەی جوولەکەکان بەهاتنی ئەم پێغەمبەرە لێیان دەکردین زانیبومان بۆیە بەپەلە پێشتین بەپیریەوەو باوەڕمان پێ هێناو ئەوان (جوولەکەکان) باوەڕیان پێ نەهێنا جا دەربارەی ئێمە و ئەوان ئەم ئایەتانە هاتنە خوارەوە

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُواْ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُواْ فَلَمَّا جَاءَهُم مَّا عَرَفُواْ كَفَرُواْ بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّه عَلَى الْكَافِرِينَ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٧) سورەتی (البقرة): ﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ...﴾ ئیمامی ئەحمەد و بەیهەقی لە ئیبن عەبباسەوە دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی دەستەیەك لە جوولەکە هاتنە لای-

﴿قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِندَ اللَّهِ﴾ (ئـەی موحەممـەد (ﷺ)) بلـێ: ئەگـەر مـاڵی دوایی (بەهەشت) بۆ ئێوەیە لای خوا (وەک خۆتـان دەڵـێن) ﴿خَالِصَةً مِّن دُونِ النَّاسِ﴾ بەتایبەتی بێ ئەوەی کەس ببێ بە هاوبەشتان ﴿فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ کەواتە داوای مردن بکەن ئەگەر راست کۆن. ٩٤) ﴿وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا﴾ وە هەرگیز داوای مردن ناکـەن ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بـەهۆی ئـەو (گوناهانـە) کـە بەدەسـتی خۆیـان پێشیان خستووە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ئاگادارە بە ستەمکاران. ٩٥) ﴿وَلَتَجِدَنَّهُمْ﴾ سـوێند بێت ئەو (جوولەکە)انە دەبینیت ﴿أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَاةٍ﴾ لە هـەموو کـەس زیـاتر حـەز لەژیان دەکەن ﴿وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ وە لەوانەش کە هاوبـەش بۆ خـوا پـەیدا دەکـەن ﴿يَوَدُّ أَحَدُهُمْ﴾ (لەبەر ئەوە) هەر یەکێکیان ئاوات دەخوازێ ﴿لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ کە هەزار ساڵ بژیایە ﴿وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ﴾ وە ئەو تەمەنـە (کەبەسـەری دەبـات) ڕزگاری ناکات لە سزا ﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ وە خـوا بینایـە بـەوەی کـە دەیکـەن. ٩٦) ﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: هەر کەسێک دوژمنـی جوبرەئیل بێت (ئـەوە دوژمنـی خوایـە) ﴿فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ چونکـە ئـەو بـە فەرمانی خوا قورئانی هێناوەتە خوارەوە بۆ سەر دڵـی تـۆ ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ بـە پشتیوانیی نامەکانی پێش خۆی ﴿وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە بەڕێنموونیی کەرو مژدە دەر بـۆ بـڕواداران. ٩٧) ﴿مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ﴾ هـەر کەسـێک دوژمنـی خـوا و فریشتەکانی خوا ﴿وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ﴾ و پێغەمبەرانی و جوبرەئیل و میکائیل بێت (ئەوە بێ بڕوایە) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَافِرِينَ﴾ وەبێگومان خـواش دوژمنـی بێ بڕوایانـە. ٩٨) ﴿وَلَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ﴾ سـوێند بەخوا بێگومان بۆمـان نـاردوویت ﴿آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ چـەند نیشـانەیەکی ڕوون و ئاشـکرا (کـە قورئانە) ﴿وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ وە کـەس بێ بڕوا نابێت پێ یان، مەگـەر بەدکاران. ٩٩) ﴿أَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا﴾ ئایا (بێ بڕوا ئـەبن بـە ئایەتانی ئێمـە) هـەر جارێک پەیمانێک ببەستن (لـەگەڵ پێغـەمبەردا) ﴿نَّبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُم﴾ دەستەیەک لـەوانە پەیمانەکـەیان هەڵوەشـاندۆتەوە؟ ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڵکـو زۆربـەیان هـەر بـڕوا نـاهێنن. ١٠٠) ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ﴾ کاتێـک کـە پـێغەمبەرێکیان بـۆ هـات لەلایـەن خـواوە ﴿مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ﴾ بـە پـشتیوانی تەوراتەکەیان ﴿نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ﴾ دەستەیەک لەوانەی کـە خـاوەن نامـە بـوون نامەکـەی خوایـان فـڕێ دایـە ﴿وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ﴾ پـشت خۆیـان (پـشت گوێیان خست) ﴿كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وەک نەزانن (کەئەوە نامەی خودایە). ١٠١)

وَٱتَّبَعُواْ مَا تَتۡلُواْ ٱلشَّيَٰطِينُ عَلَىٰ مُلۡكِ سُلَيۡمَٰنَۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيۡمَٰنُ وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحۡرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلۡمَلَكَيۡنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنۡ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحۡنُ فِتۡنَةٞ فَلَا تَكۡفُرۡۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنۡهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيۡنَ ٱلۡمَرۡءِ وَزَوۡجِهِۦۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنۡ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمۡ وَلَا يَنفَعُهُمۡۚ وَلَقَدۡ عَلِمُواْ لَمَنِ ٱشۡتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنۡ خَلَٰقٖۚ وَلَبِئۡسَ مَا شَرَوۡاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمۡۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ وَٱتَّقَوۡاْ لَمَثُوبَةٞ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ خَيۡرٞۖ لَّوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ﴿١٠٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقُولُواْ رَٰعِنَا وَقُولُواْ ٱنظُرۡنَا وَٱسۡمَعُواْۗ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١٠٤﴾ مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ وَلَا ٱلۡمُشۡرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيۡكُم مِّنۡ خَيۡرٖ مِّن رَّبِّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

- پێغەمبەری خوا (ﷺ) ووتیان: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) وەڵامان بدەرەوە دەربارەی چەند پرسیارێك لێت دەکەین کە هیچ کەس وەڵامەکانیان نازانێت کەسێك نەبێت کە پێغەمبەر بێت ئەویش فەرمووی: هەر پرسیارێکتان هەیە لێم بکەن ئینجا پرسیارەکانیان لێ کردوو وەڵامی دانەوە پاشان ووتیان کێ دۆست و خۆشەویستی تۆیە لە فریشتەکاندا لەم حاڵەدا لەگەڵتدا دەبین یان لێت جیادەبینەوە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی دۆست و خۆشەویستی من جوبرەئیلە وە خوا هەر پێغەمبەرێکی نارد بێت تەنها هەر جوبرەئیل دۆست و خۆشەویستی بووە ووتیان کەواتە ئێمە لێت جیادەبینەوە ئەگەر فریشتەیەکی تر جگە لە جوبرەئیل خۆشەویستت بوایە شوێنت دەکەوتین و باوەڕمان پێ دەهێنای، پێغەمبەر فەرمووی: چ شتێك بەرگری کردوون لەوەی-

﴿وَٱتَّبَعُوا۟ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَـٰطِينُ﴾ (جووله‌كه‌كان) دوای ئه‌و (شتانه) كه‌وتن كه‌شه‌یتانه‌كان ده‌یان خوێنده‌وه‌(بۆ خه‌ڵكی) ﴿عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَـٰنُ﴾ له‌ سه‌رده‌می پاشایه‌تی سوله‌یمان دا، وه‌ سوله‌یمان بێ بڕوا نه‌بوو ﴿وَلَـٰكِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا۟﴾ به‌ڵام شه‌یتانه‌كان بێ بڕوابوون ﴿يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ﴾ خه‌ڵكیان فێری جادوو ده‌كرد ﴿وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَمَـٰرُوتَ ۚ﴾ هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ی نێردراوه‌ته‌ خواره‌وه‌ له‌ بابل بۆ سه‌ر هارووت و مارووت (دوو فریشته‌ بوون) ﴿وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ﴾ وه‌ (ئه‌مانه) كه‌سیان فێرنه‌ده‌كرد تا پێیان نه‌وتایه‌ ﴿إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ﴾ ئێمه‌ هه‌ر تاقی كه‌ره‌وه‌ی (ئاده‌میزاد)ین كه‌واته‌ بێ بڕوا مه‌به‌ ﴿فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ ۚ﴾ ئینجا فێری جادووی وا ده‌بوون لێیانه‌وه‌ كه‌ ژن و مێردی پێ له‌یه‌ك بكه‌ن ﴿وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ﴾ ئه‌وان به‌م جادووه‌ ناتوانن زیان به‌ كه‌س بگه‌یه‌نن ﴿إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ﴾ مه‌گه‌ر به‌ویستی خوا ﴿وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ﴾ وه‌ فێری شتێك ده‌بن كه‌ زیانیان پێ ده‌گه‌یه‌نێ نه‌ك قازانج ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ﴾ بێگومان زانیان هه‌ر كه‌سێ جادو بكڕێ ﴿مَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ ۚ﴾ (به‌ فه‌رمووده‌ی ته‌ورات) له‌ڕۆژی دواییدا بێ به‌ش ده‌بێ ﴿وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ﴾ به‌ ڕاستی زۆر به‌ده‌ ئه‌و شته‌ی كه‌(بڕوای) خۆیانیان پێ فرۆشت﴿لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ﴾ ئه‌گه‌ربیانزانیایه‌.١٠٢) ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟﴾ ئه‌گه‌ر به‌ڕاستی ئه‌وان بڕوایان بهێنایه‌ و پارێزكار بونایه‌ ﴿لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ ۖ﴾ ئه‌وا پاداشتێكی چاكتر له‌لایه‌ن خواوه‌ بۆ ئه‌وان ده‌بوو ﴿لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ﴾ ئه‌گه‌ر بیانزانیایه‌. ١٠٣) ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئه‌ی ئه‌وانه‌ی كه‌ بڕواتان هێناوه‌ ﴿لَا تَقُولُوا۟﴾ مه‌ڵێن ﴿رَٰعِنَا﴾ ووشه‌ی جوێن و بێ ڕێزییه‌ به‌لای جوله‌كه‌وه‌﴿وَقُولُوا۟﴾، وه‌ بڵێن ﴿ٱنظُرْنَا﴾ په‌له‌مان لێ مه‌كه‌ و چاوه‌ڕوانیمان له‌سه‌ر بكه‌ ﴿وَٱسْمَعُوا۟ ۗ﴾ و ببیستن ﴿وَلِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وه‌ بۆ بێ بڕوایان هه‌یه‌ سزای سه‌خت. ١٠٤) ﴿مَّا يَوَدُّ﴾ حه‌زناكه‌ن ﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ ئه‌وانه‌ی كه‌ بێ بڕوان له‌ خاوه‌ن نامه‌ و هاوبه‌ش په‌یدا كه‌ره‌كان ﴿أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۗ﴾ كه‌ هیچ شتێكی باشتان له‌خواوه‌ بۆ بنێردرێته‌ خواره‌وه‌ ﴿وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ﴾ به‌ڵام خواش به‌خششی خۆی بۆ كه‌سێك كه‌ بیه‌وێ ته‌رخان ده‌كات ﴿وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ﴾ و خوا خاوه‌نی چاكه‌ی گه‌وره‌یه‌. ١٠٥)

۞ مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ أَوْ مِثْلِهَآ ۗ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾ وَقَالُوا۟ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

- **باوەڕ بە** جوبرەئیل بێنن؟ **وتیان: ئەو دوژمنی ئێمەیە لەو کاتەدا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ...﴾.**

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠٩) سورەتی (البقرة): ﴿فَاعْفُوا۟ وَاصْفَحُوا۟ حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ....﴾ ابو الشیخ لە کتێبی(الأخلاق)دا لە ئوسامەی کوڕی **زەیدەوە دەگێڕێتەوە کەوتویەتی:** پێغەمبەری خوا (ﷺ) سواری گوێ درێژێك **بوو بوو** فەرمووی بە سەعد: (ئەت بیستووە ئەوەی عەبدوڵلای کوڕی ئوبەی وتوویەتی؟ ئەوەو ئەوەی وتووە سەعدیش وتی:ئەی پێغەمبەری خوا چاوپۆشی لێ بکەو لێ ی ببورە پێغەمبەریش (ﷺ) چاوپۆشی لێ کردوو وازی لێ هێنا، وە پێغەمبەرو هاوەڵانی لێ بوردنیان هەبوو بەرامبەر بەخاوەن نامەکان و هاویەش بڕیاردەرەکان خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە﴿فَاعْفُوا۟ وَاصْفَحُوا۟ حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ....﴾.

﴿مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا﴾ ئەگەر ئایەتێک (لە ئایەتەکانی قورئان) بسڕینەوە یان پشتگوێی بخەین ﴿نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ أَوْ مِثْلِهَآ﴾ یەکێکی تری باشتر لەو ، یان وەک ئەو دەهێنین ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ ئایا نازانییت خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەدەسەلاتە. ١٠٦) ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئایا نازانیت کە مولکی ئاسمانەکان و زەوی هەر بۆ خوایە؟ ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ وە هیچ پشتیوان و یاریدەدەرێکتان نی یە ، خوا نەبێت. ١٠٧) ﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ﴾ یا ئێوەش دەتانەوێ داوا (ی شتی ناقۆلا) بکەن لە پێغەمبەرەکەتان؟ ﴿كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ﴾ وەک لەمەو پێش داواکرا لە مووسا ﴿وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ﴾ وە هەر کەسێک بێ بڕوایی بگۆڕێتەوە بە بڕوا ﴿فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ﴾ ئەوە بێگومان ڕێی ڕاستی وون کردووە. ١٠٨) ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ﴾ زۆر لە خاوەن نامەکان ئاواتە خوازن ﴿لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا﴾ کە بتانکەنەوە بە بێ بڕوا، دوای بڕواهێنانتان ﴿حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم﴾ لەبەر حەسوودییەک کە لە سرووشتیانەوەیە ﴿مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ﴾ (ئەمەش) دوای ئەوەی کەڕاستیەکەیان بۆ ڕوون بۆتەوە ﴿فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟﴾ بەلام ئێوە لێیان خۆش بن و چاو پۆشیان لێ بکەن ﴿حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ﴾ تا خوا فەرمانی خۆیتان بۆ دەنێرێت ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ بێگومان خوا بەدەسەلاتە بەسەر هەموو شتێکدا. ١٠٩) ﴿وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ نوێژ بکەن وزەکات بدەن ﴿وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ﴾ وە هەرچی پێشبخەن لەچاکە بۆ خۆتان ﴿تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ﴾ لای خوا دەستتان دەکەوێتەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بێگومان خوا بینایە بەوەی کەدەیکەن. ١١٠) ﴿وَقَالُوا۟ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ﴾ (جوولەکە و گاورەکان) ووتیان: کەس ناچێتە بەهەشتەوە ﴿إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ﴾ مەگەر یەکێک کە جوولەکە یا گاور بێت ﴿تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ﴾ ئەمە ئاواتیانە ﴿قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ﴾ پێیان بلێ: بەلگەتان بهێنن ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن. ١١١) ﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ﴾ (نەء وانییە) بەلکو هەرکەسێک بەڕاستی ڕوو بکاتە خوا ﴿وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ و لە هەمان کاتدا چاکەکار بێت ﴿فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ﴾ ئەوە بۆی هەیە پاداشت لەلای پەروەردگاریەوە ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نەترسیان لەبەرەو نە خەمیش دەخۆن. ١١٢)

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ لَيْسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَىْءٍ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَآ أُو۟لَٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا سُبْحَٰنَهُۥ بَل لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ أَصْحَٰبِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١٥) سورەتی (البقرة): ﴿وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟...﴾ ئیمامی موسلیم لە عبدوڵڵای کوڕی عومەرەوە دەگێڕێتەوە فەرموویەتی: لە کاتێکدا پێغەمبەر (ﷺ) لە مەککەوە دەهات بۆ مەدینە بەسەر وڵاخەکەیەوە نوێژی دەکرد ڕووی لە هەر کوێ بوایە لەوەدا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ...﴾.

- ئەوانیش دەڵێن: هیچ پێغەمبەرێکمان بۆ نەهاتووە، جا خوا دەفەرمووێ: کێ گەواهیت بۆ دەدات؟ (نووح) دەفەرمووێ: موحەممەد و ئوممەتەکەی، ئنجا ئەوانیش گەواهی ئەدەن کە ڕاسپاردەکەی گەیاندووە، وە پێغەمبەریش شایەتە بەسەریانەوە، ئەمە فەرموودەکەی خوایە -

﴿وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ لَيْسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ جوولەکە ئەڵێن: گاوور لەسەر هیچ (ئایینێک) نین ﴿وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ وە گاوور دەڵێن: جوولەکە لەسەر هیچ (ئایینێک) نین ﴿وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ﴾ لە کاتێکدا ئەوان دەوری نامەکان (یان) دەکەنەوە، (یەکێکیان تەورات و ئەوی تریش ئینجیل) ﴿كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ﴾ هەر بەم رەنگەیان دەووت، ئەوانەی کە نەزانن (لە بت پەرستەکان) ﴿فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ ئینجا خوا لەرۆژی دوایی دا لە نێوانیاندا بڕیار دەدات ﴿فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەو شتانەی کەتیایدا جیاواز و ناکۆکن. ١١٣) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن﴾ کێ ستەمکارترە لەو کەسەی ﴿مَّنَعَ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ﴾ کە قەدەغەی مزگەوتانی خوا دەکات ﴿أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ﴾ لەوەی کە ناوی خوایان تێدا ببرێ ﴿وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَآ﴾ وەهەوڵ دەدات بۆ وێران کردنیان ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ﴾ ئەوانە (کەقەدەغەی خواپەرستی دەکەن لەمزگەوتەکاندا) ﴿مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ﴾ بۆیان نی یە بچنەمزگەوتەکانەوەمەگەریە ترسەوە ﴿لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ هەیە بۆ ئەوان لە دنیادا ریسوایی ﴿وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وە لەرۆژی دواییدا سزای گەورە. ١١٤) ﴿وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ﴾ رۆژهەلات و رۆژئاوا هەر بۆ خوایە ﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ﴾ کەواتە روویکەنە هەر لایەک (لە نوێژکردندا) ئەوە رووگەی خوا لەوێیە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا (بەزەیی و میهرەبانی) فراوانەو زانایە. ١١٥) ﴿وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا﴾ (گاوور و جوولەکە و بت پەرستەکان) ووتیان: خوا منداڵی بۆ خۆی داناوە ﴿سُبْحَٰنَهُۥ﴾ ئەو (خوا) پاک و بەدوورە لەوە ﴿بَل لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ بەڵکو هەرچی هەیە لە ئاسمانەکان و زەوی دا هی ئەوە ﴿كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ﴾ هەموو فەرمان بەری ئەون. ١١٦) ﴿بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ (خوا) بەدی هێنەری ئاسمانان و زەوی یە ﴿وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا﴾ وە کاتێ کەویستی شتێ بکات ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ﴾ هەر ئەوەندەی پێ ئەوێ کە پێ ی بڵێ: ببە ئیتر ئەبێ. ١١٧) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ﴾ نەزانەکان ووتیان: بۆچی خوا خۆی قسەمان لەگەڵ ناکات ﴿أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ﴾ یا نیشانەیەکمان بۆ نایەت ﴿كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ﴾ ئەوانەی کە لەپێش ئەمانیش دا بوون هەمان شتیان دەووت ﴿تَشَٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ دل و دەروونیان لە یەک دەچێت ﴿قَدْ بَيَّنَّا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ بێ گومان نیشانەی زۆرمان باس کردووە بۆ کەسانێک بە شوێن دڵنیایی دا دەگەرێن. ١١٨) ﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ بێگومان ئێمە تۆمان نارد بە ئاینێکی راست و دروستەوە بە مژدەدەر و ترسێنەر ﴿وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ أَصْحَٰبِ ٱلْجَحِيمِ﴾ وە تۆ بەر پرسیار نیت لە یارانی دۆزەخ. ١١٩)

وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٢﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾ ۞ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایـەتی (١٢٠) سـورەتی (البقـرة): ﴿وَلَـن تَرْضَى عَنكَ الْيَهُودُ وَلاَ النَّصَارَى...﴾ ئـەعلـەبی لـە عەبـدوڵڵای کـوڕی عەبباسـەوە دەگێڕێتـەوە دەڵێـت: جوولەکـەکانی مەدینـە و گاوورەکـانی نـەجران بـە ئاواتەوە بـوون کە پێغەمبـەر (ﷺ) ڕووبکاتـە قیبلەکـەیان ، کاتێك کـە خوای گـەورە ڕووگـەی گۆڕی بۆ (کەعبـە) بەمـە زۆر ناڕەحەت بوون و دڵگرانی کـردن ، وە بێ ئومێد بوون لەوەی کە دینەکەی پێغەمبـەر (ﷺ) لەگەڵ دینەکەیان یەك بگرێتەوە و یەکانگیربن ، خوای گەورەش ئـەم ئایەتـەی نـاردە خـوارەوە: ﴿وَلَـن تَرْضَى عَنكَ الْيَهُودُ وَلاَ النَّصَارَى... ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٥) سورەتی (البقرة): ﴿وَاتَّخِذُواْ مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى...﴾ -

﴿وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ﴾ هەرگیز نەجوولەکە و نەگاوور لێت رازی نابن ﴿حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ﴾ تا دوای ئایینیان نەکەویت ﴿قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ﴾ (پێ یان) بڵێ: هەر ڕێنموونیی خوایە ڕێنموونی ڕاست ﴿وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم﴾ وە ئەگەر دوای ئارەزووەکانی ئەوان بکەویت (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ﴾ دوای ئەو زانینەی کە (لەخواوە) بۆت هاتووە ﴿مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هیچ سەرپەرشتی کەرو یاریدەدەرێکت نابێ لەلایەن خواوە. ١٢٠)﴿ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ﴾ ئەوانە کەنامەمان پێداوون ﴿يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ﴾ بەڕاستی دەوری دەکەنەوە ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ﴾ ئەوانە بڕوا ئەهێنن بەڕێ نموونیی خوا (کە ئیسلامە) ﴿وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ﴾ وەئەوانەی بێ بڕوابن پێ ی ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ﴾ هەر ئەوانن زەرەر مەند. ١٢١)﴿يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ ئەی نەوەی یەعقوب بیری ئەو چاکانە بکەنەوە کەڕشتوومن بەسەرتاندا ﴿وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ وەبێگومان من (پێشتر) ڕێزی ئێوەم دا بەسەر هەمووان‌دا. ١٢٢)﴿وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا﴾ وە خۆتان بپارێزن لەڕۆژێک ﴿لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا﴾ کەکەس لەبری کەس تۆڵەو پاداشت نادرێتەوە ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾ وەبارمتەی لێ وەرناگیرێت ﴿وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٌ﴾ وەهیچ تکایەک کەڵکی ناگرێ ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وەیارمەتیی نادرێن و سەرناخرێن. ١٢٣)﴿وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِۦمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک خوا ئیبراهیمی تاقی کردەوە بەچەند بڕیار و فەرمایشتێک ﴿فَأَتَمَّهُنَّ﴾ کە ئەویش بەجێ ی هێنان ﴿قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا﴾ (خوا) فەرمووی: بێگومان من تۆ دەکەم بە پێشەوای خەڵکی ﴿قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى﴾ (ئیبراهیم) ووتی: لەنەوەشم ئەکەیت؟ (بەپێشەوا) ﴿قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ فەرمووی: پێغەمبەریەتیی من ناگات بەستەمکاران. ١٢٤)﴿وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک کە کەعبەمان گێڕا بەپەناگای خەڵکی و جێ ی ئاسایش ﴿وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِۦمَ مُصَلًّى﴾ (پێمان ووتن) شوێنی نوێژی لەبەردەی ئیبراهیم (علیه السلام) لە سەری ڕادەوەستا (کاتی دروست کردنی کەعبە) بکەنە جێگای نوێژ ﴿وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِۦمَ وَإِسْمَٰعِيلَ﴾ وە سپاردمان بە ئیبراهیم و ئیسماعیل ﴿أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ﴾ کە ماڵەکەم پاک بکەنەوە بۆ ئەوانەی کە بەدەوری کەعبەدا دەسوڕێنەوە ﴿وَٱلْعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ﴾ وئەوانەی کە تیایدا ئەمێننەوە هەروەها کڕنوش بەران و سووژدە بەران. ١٢٥)﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا﴾ (وە بیربکەنەوە) کاتێک کەئیبراهیم ووتی: خوایە ئەم شوێنە (کەمەککەیە) بکە بەشارێکی پڕ لەئاسایش ﴿وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ وەڕۆزی دانیشتووانی بدە لەمیوەهات ﴿مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ ئەوانەیان کەبڕوایان بەخواو بەڕۆژی دوایی هەیە ﴿قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا﴾ (خوا) فەرمووی: ئەوەش بێ بڕوا بێ ڕۆزی پێ ئەدەم بۆ چەند ڕۆژێکی کەم ﴿ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ﴾ لە پاشان ناچاری دەکەم بە سزای ئاگری دۆزەخ کە خراپترین سەر ئەنجامە. ١٢٦)

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَـٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ
مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ
لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ ۖ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا
مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَن يَرْغَبُ عَن
مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَـٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ
وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ
قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ
وَيَعْقُوبُ يَـٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا
وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ
ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُوا۟ نَعْبُدُ
إِلَـٰهَكَ وَإِلَـٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ إِلَـٰهًا
وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا
مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

-بوخاری لەعومەرەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: ووتەم لەسێ شوێندا دەقاو دەق بووە لەگەڵ ووتەی خوای گەورەدا، ووم ئەی پێغەمبەر(ﷺ) خۆزگە(مقام ابراهیم)ت بکردایە بە شوێنی نوێژ (مصلی)، ئایەتی ﴿وَاتَّخِذُواْ مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى..﴾ هاتە خوارەوە. وە ووتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) چاك و خراپ سەر دەکات بە ماڵت داو دێتە ماڵەکەتەوە. خۆزگە فەرمانت بەخێزانەکانت بکردایە بەحیجاب کردن ئیتر، ئایەتی حیجاب هاتە خوارەوە وە خێزانەکانی پێغەمبەر (ﷺ) لای پێغەمبەر کۆبونەوە هەریەکەیان دەیویست خێزانەکانی تری طەلاق بدات و تەنها خۆی هاوسەری بێت و منیش پێم ووت: (عسى ربه إن طلقكن ان يبدله ازواجا خيرا منكن) هەمان قسەی من بەئایەت هاتە خوارەوە.

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ﴾ (بیریکەرەوە) کاتێک کە ئیبراهیم و ئیسماعیل بناغەکانی کەعبەیان بەرز دەکردەوە ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (دەیان ووت) خوایە ئەم کردەوەیەمان لێ گیرابکە بەراستی هەرتۆی بیسەری زانا. ١٢٧) ﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ﴾ خوایە هەردووکمان بکە بەفەرمانبەری خۆت ﴿وَمِن ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ﴾ وە لەنەوەشمان گەلێک بکە بەفەرمان بەری خۆت ﴿وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا﴾ وە ڕێگاکانی خوا پەرستیمان نیشان بدە ﴿وَتُبْ عَلَيْنَا﴾ وە پەشیمانی مان گیرا بکە ﴿إِنَّكَ أَنتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ بەراستی هەر تۆی گیراکەری پەشیمانی و میهرەبان. ١٢٨) ﴿رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ﴾ خوایە لەناو نەوەکانماندا پێغەمبەرێک بنێرە لەخۆیان ﴿يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ﴾ ئایەتەکانی تۆیان بەسەردا بخوێنێتەوە ﴿وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ﴾ قورئان و دانایی یان فێر بکات وپاکیان بکاتەوە (لە هەموو گوناهێک) ﴿إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بێ گومان هەر تۆی بەتوانای دانا. ١٢٩) ﴿وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ﴾ کێ ڕوو وەرئەگێرێ لەئایینی ئیبراهیم؟ ﴿إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ مەگەر کەسێک کە خۆی هەرزە کردبێت؟ ﴿وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا﴾ سوێندبێ بێ گومان ئیبراهیم مان هەڵبژارد لە دونیادا ﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ وە بێ گومان ئەو لە ڕۆژی دوایی دا لەچاکانە. ١٣٠) ﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ﴾ (هەڵی بژارد) لەکاتێک دا خوا پێ ی ووت: فەرمانبەردار بە ﴿قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (ئیبراهیمیش) ووتی: واخۆم سپارد بە پەروەردگاری جیهانیان. ١٣١) ﴿وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ﴾ ئیبراهیم و یەعقوب ئامۆژگاری کوڕەکانی خۆیانیان کرد بە ئیسلامی یەت ﴿يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ﴾ (وە هەر یەکەیان پێ یان ووتن) ڕۆڵەکانم: خوا ئایینی ئیسلامی بۆ هەڵبژاردوون ﴿فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ کەواتە مەمرن بەموسڵمانێتی نەبێت. ١٣٢) ﴿أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ﴾ (ئەی خاوەن نامەکان) ئایا ئێوە ئامادەبوون کاتێ کەیەعقوب لە سەرەمەرگدا بوو ﴿إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي﴾ کاتێ بەکوڕەکانی ووت دوای من کێ دەپەرستن؟ ﴿قَالُوا نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ آبَائِكَ﴾ (ئەوانیش) ووتیان: خوای تۆو خوای باوو باپیرانت دەپەرستین ﴿إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا﴾ کە ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاقە کەتاقە خوایە ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ وە ئێمە فەرمانبەرداری ئەوین. ١٣٣) ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ﴾ ئەو پێغەمبەرانە دەستەیەک بوون تێ پەڕیین ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ﴾ هەرچی یان کرد بۆ خۆیانیان کردوە (ئێوەش) هەرچی بکەن بۆ خۆتانی دەکەن ﴿وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وە ئێوە بەرپرسیار نین لە کردەوەی ئەوان. ١٣٤)

وَقَالُواْ كُونُواْ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ تَهْتَدُواْۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِـۧمَ حَنِيفًاۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِيَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ ءَامَنُواْ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَواْۖ وَّإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ ٱللَّهِۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةًۖ وَنَحْنُ لَهُۥ عَٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾ قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِي ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ كَانُواْ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰۗ قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُۗ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

- کە دەفەرموێت: ﴿وكذلك جعلناكم أمة وسطاً...﴾ واتە: ئێوەمان کردە گەلێکی مام ناوەندی هەڵبژاردە). ئایەتی (١٤٨) سورەتی (البقرة)؛ وقال رسول الله (ﷺ) (ألا أدلكم على ما يمحو الله به الخطايا و يرفع به الدرجات؟ قالوا: بلى يا رسول الله، قال: إسباغ الوضوء على المكاره، وكثرة الخطا إلى المساجد، و انتظار الصلاة بعد الصلاة، فذلكم الرباط). (رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئایا پێتان نیشان دەم ئەوەی کە خوا تاوانەکانی پێ دەسڕێتەوەو پلەکانی پێ بەرزدەکاتەوە؟ ووتیان بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ، فەرمووی: دەست نوێژ گرتن لە کاتی ناڕەحەتی دا ، زۆر هەنگاونان بۆ مزگەوتەکان و دوای کردنی نوێژێک چاوەڕوان کردنی نوێژێکی تر، ئەوەیە ئێشک گرتن).-

﴿وَقَالُواْ كُونُواْ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ تَهْتَدُواْ﴾ (جوولەکـــە و گاوورەکـــان) ووتیـــان: (بەموسڵمانەکان) ببن بەجوولەکەیان گاوور تابکەونە سەرڕێ ی ڕاست ﴿قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِـۧمَ حَنِيفًا﴾ بڵێ: بەڵکو پەیڕەوی ئایینی پاکی ئیبراهیم دەکەین ﴿وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ کە لە هاوبەش پەیدا کەران نەبووە. ١٣٥) ﴿قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ﴾ بڵێن: (ئەی موسڵمانینە) بڕوامان هێنا بە خوا و ﴿وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا﴾ بەو قورئانەی کەبۆ خۆمان نێرراوەتە خوارەوە ﴿وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ﴾ وە بەو نامەیەی کە نێرراوە بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقوب و کوڕەکانی یەعقوب ﴿وَمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ﴾ وە بەوەی کەدراوە بەمووسا وعیسا ﴿وَمَآ أُوتِيَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ﴾ وە بەوەی کەدراوە بەهەموو پێغەمبەران لە لایەن پەروەردگاریانەوە ﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ﴾ جیاوازی ناکەین لە نێوان هیچ کامێکیان دا ﴿وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ﴾ وە ئێمە فەرمانبەری خواین. ١٣٦) ﴿فَإِنْ ءَامَنُواْ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ﴾ ئینجا ئەگەر بڕوایان هێنا بەو وێنەیەی کە ئێوە بڕواتان پێ هێناوە ﴿فَقَدِ ٱهْتَدَواْ﴾ ئەوا بێ گومـان ڕێ ی راستیـان دۆزی یەوە ﴿وَّإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ﴾ وە ئەگەر پشتیان هەڵکرد ئەوا ئەوان لە دوو بەرەکیی دان ﴿فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ﴾ وە خوا ئاگاداریی تۆ ئەکات لەوان ﴿وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ وە هەر خوایە بیسەری زانا. ١٣٧) ﴿صِبْغَةَ ٱللَّهِ﴾ خوا ڕەنگی کردیین بەڕەنگی خۆی (کە ئیسلامە) ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً﴾ و کێ باشترە لە خوا لەڕەنگ ڕشتن دا ﴿وَنَحْنُ لَهُۥ عَٰبِدُونَ﴾ وە ئێمە پەرستش هەر بۆ ئەو دەکەین. ١٣٨) ﴿قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِي ٱللَّهِ﴾ بڵێ: ئایا دەمەوەریمان لەگەڵ ئەکەن لە کاری خوادا ﴿وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ﴾ لە کاتێکدا ئەو پەروەردگاری ئێمەو ئێوەیە ﴿وَلَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ﴾ وە کردەوەی خۆمان بۆ خۆمانە و کردەوەی خۆتان بۆ خۆتانە ﴿وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ﴾ وە ئێمە تەنها دڵسۆزی ئەو خوایەین. ١٣٩) ﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ﴾ یاخود ئێوە ئەڵێن: ئیبراهیم و ئیسماعیل ﴿وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ﴾ و ئیسحاق و یەعقوب و کوڕەکانی یەعقوب ﴿كَانُواْ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ﴾ جوولەکە بوون یا گاوور؟ ﴿قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُ﴾ بڵێ: ئایا ئێوە زاناترن یاخوا؟ ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ﴾ کێ ستەم کارترە ﴿مِمَّن كَتَمَ شَهَٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ﴾ لەو کەسەی کە شایەتیەکی لە خوا وەرگرتبێ و بی شاریتەوە ﴿وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ خودا بێ ئاگا نی یە لەوەی کە ئێوە دەیکەن. ١٤٠) ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ﴾ ئەو پێغەمبەرانە دەستەیەک بوون تێپەڕین و ڕۆشتن ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ﴾ هەرچی یان کرد بۆ خۆیانیان کرد، وە ئێوەش هەرچی بکەن بۆ خۆتانی دەکەن ﴿وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ وە ئێوە بەرپرسیار نیین لە کردەوەی ئەوان. ١٤١)

۞ سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَ ٱلنَّاسِ مَا وَلَّىٰهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ ٱلَّتِي كَانُواْ عَلَيْهَاۚ قُل لِّلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُۚ يَهْدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًاۗ وَمَا جَعَلْنَا ٱلْقِبْلَةَ ٱلَّتِي كُنتَ عَلَيْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ ٱلرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي ٱلسَّمَآءِۖ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَىٰهَاۚ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾ وَلَئِنْ أَتَيْتَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٍ مَّا تَبِعُواْ قِبْلَتَكَۚ وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْۚ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٤٢) سورەتی (البقرة): ﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاء مِنَ النَّاسِ.....﴾ ئیبن و **ئیسحاق** دەڵێت **ئیسماعیلی** كوڕی ئەبی خالیدی كوڕی ئیسحاق پێ ی ڕاگەیاندم كە بەڕاء ووتی: پێغەمبەر (ﷺ) ڕووبە قودس نوێژی دەكرد، وە زۆر سەیری ئاسمانی دەكرد و چاوەڕوانی فەرمانی خوای دەكرد، ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە:

﴿قد نرى تقلب وجهك فى السماء فلنولينك قبلة ترضاها فول وجهك شطر المسجد الحرام﴾ هەندێ لە موسڵمانەكان ووتیان: حەزمان دەكرد هەواڵی مردوەكانمان بزانیایە پێش ئەوەی ڕوگە (قبلة) بگوڕێت،وە نوێژەكانی پێش ڕوو لە قودس كردنمان چۆن بێت؟! خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە:﴿وما كان الله ليضيع إيمانكم﴾ كەم عەقڵەكان ووتیان:﴿ماولاهم عن قبلتهم التي كانوا عليها﴾-

﴿سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَ ٱلنَّاسِ﴾ هەندێ نەزان و بێ ئاوەزا لەخەڵک دەڵێن ﴿مَا وَلَّىٰهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ ٱلَّتِى كَانُوا۟ عَلَيْهَا﴾ چی موسڵمانەکانی وەرگێڕا لەو ڕووگەیان کەجاران لەسەری بوون ﴿قُل لِّلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ﴾ بڵێ: ڕۆژ هەڵات و ڕۆژئاوا هی خوایە ﴿يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ کێ ی بوێ ڕێنموونیی دەکات بۆ ڕێبازی ڕاست. ١٤٢)﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ هەروەها کردمانن بەگەلێکی میانەڕەو (ی هەڵبژاردە)﴿لِّتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ تا ببنە چاودێر بەسەر خەڵکەوە، وە پێغەمبەریش (ﷺ) چاودێر بێت بەسەر ئێوەوە ﴿وَمَا جَعَلْنَا ٱلْقِبْلَةَ ٱلَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ﴾ ئەو ڕووگەیەی کەجاران لەسەری بوویت نەمانگێڕا (بە ڕووگەو لەپاشان کۆڕیمان بەکەعبە)﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ ٱلرَّسُولَ﴾ تەنها بۆ ئەوەی دەربکەوێت کێ شوێن پێغەمبەر (ﷺ) دەکەوێت (وەجیا دەبێتەوە)﴿مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ﴾ لەوانەی کەپاشگەز دەبنەوە﴿وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً﴾ وەبەڕاستی (ئەم گۆڕینە) کارێکی زۆر گەورە و گران بوو﴿إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ﴾ مەگەر لای ئەوانەی کە خوا ڕێنموونیی کردوون﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْ﴾ وەخوای گەورە بڕوا (و نوێژەکانی جاران)تانی بەزایە نەداوە﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ﴾ بەڕاستی خوا لەگەڵ خەڵکیدا ﴿لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ دڵسۆزی میهرەبانە. ١٤٣)﴿قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى ٱلسَّمَآءِ﴾ بەڕاستی ئێمە گەڕانی ڕوخسارت ڕوو بەئاسمان دەبینین ﴿فَلَنُوَلِّيَنَّكَ﴾ دەی سوێند بەخوا ڕووت دەکەینە ﴿قِبْلَةً تَرْضَىٰهَا﴾ ڕوگەیەک کەپەسەندت بێ ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ﴾ ئیتر ڕووت وەرچەرخێنە بەرەو لای کەعبە (مسجد الحرام) ﴿وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ﴾ ئێوەش ئەی موسوڵمانان لەهەر لایەک بوون ﴿فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ﴾ (لەنوێژدا) ڕووتان بکەنە ئەوێوە (مسجد الحرام) ﴿وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی پەڕاویان پێدراوە﴿لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ﴾ چاک ئەزانن کەئەمە هەقێکی ڕاستە لەپەروەردگاریانەوە﴿وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ وەخودا بێ ئاگا نی یە لەوەی کە دەیکەن. ١٤٤)﴿وَلَئِنْ أَتَيْتَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٍ﴾ سوێند بێت ئەگەر هەرچی بەڵگەو نیشانە هەیە بی هێنیتەوە بۆ ئەم خاوەن نامانە ﴿مَّا تَبِعُوا۟ قِبْلَتَكَ﴾ دوای ڕووگەی تۆ ناکەوون ﴿وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ﴾ وەتۆش دوای ڕووگەی ئەوان ناکەوویت ﴿وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ﴾ وەئەوان دوای ڕووگەی یەکتری ناکەوون ﴿وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم﴾ سوێند بێت ئەگەر تۆ دوای ئارەزوەکانی ئەوان بکەوێت ﴿مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ﴾ دوای ئەو زانینەی کە (بەسرووش) بۆت هاتووە ﴿إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی ئەو کاتە تۆ لە ستەمکاران دەبیت. ١٤٥)

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾ وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا ۖ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا۟ يَأْتِ بِكُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَٱخْشَوْنِى وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾ كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ فَٱذْكُرُونِىٓ أَذْكُرْكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِى وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٥٣﴾

- چی موسڵمانەکانی وەرگێڕا لەو ڕووگەیەی کە جاران لەسەری بوون؟! ئیتر ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ﴾ تا کۆتایی ئایەتەکە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٤٣) سورەتی (البقره): ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ بوخاری لە بەڕائەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) شازدەیان حەڤدە مانگ ڕوو بە (بيت المقدس) نوێژی کرد حەزی کرد کەعبە ڕووگەی بێت وە یەکەم نوێژێک کەڕوو بە کەعبە کردی نوێژی عەسر بوو کۆمەڵێک موسڵمان لەگەڵیدا نوێژیان دەکرد ئینجا پیاوێک لەو ئیماندارانەی لەگەڵی نوێژی کرد بوو لە مزگەوت هاتە دەرەوە و دای بەلای کۆمەڵێک ئیمانداردا لە مزگەوتێکدا کە ڕوو بە (بيت المقدس) نوێژیان دەکرد و لە (رکوع) دا بوون پێی ووتن: شایەتی دەدەم بە-

﴿ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ﴾ ئەوانەی کە پەراومان پێ داوون ﴿يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ﴾ پێغەمبەر (ﷺ) دەناسن وەک چۆن کوڕانی خۆیان دەناسن ﴿وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ﴾ بێگومان کۆمەڵێک لەوان ﴿لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ﴾ ئەو ڕاستی یە دەشارنەوە ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان دەزانن (موحەممەد (ﷺ) پێغەمبەرە). ١٤٦) ﴿ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ ڕاست ئەوەیە (کە بۆت هاتووە) لەپەروەردگارتەوە ﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ﴾ کەواتە لە گوماندارن مەبە. ١٤٧) ﴿وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ﴾ وە هەموو کەلێک ڕووگەیەکی هەیە ﴿هُوَ مُوَلِّيهَا﴾ کە ڕووی تێ دەکات ﴿فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ﴾ دەی دەست پێشکەری بکەن لە کردارەچاکەکاندا ﴿أَيْنَ مَا تَكُونُوا۟﴾ لەهەر کوێ بن ﴿يَأْتِ بِكُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا﴾ خودا هەمووتان کۆدەکاتەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بەدەسەڵاتە بەسەر هەموو شتێکدا. ١٤٨) ﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ﴾ لە هەر کوێ چوویتە دەرەوە (بەسەفەر) ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ﴾ ڕووت وەربگێڕە بۆ لای کەعبەی پیرۆز ﴿وَإِنَّهُۥ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ وە ئەم ڕووکردنەت ڕاستەو لە پەروەردگارتەوەیە ﴿وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە خودا بێ ئاگا نی یە لەوەی کە دەیکەن. ١٤٩) ﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ﴾ لە هەر کوێ چوویتە دەرێ ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ﴾ (لەکاتی نوێژ کردندا) ڕووت وەربگێڕە بۆ لای کەعبەی پیرۆز ﴿وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ﴾ وە ئێوەش (ئەی موسڵمانینە) لە هەر کوێ بوون ﴿فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ﴾ ڕوو وەرگێڕن بۆلای ئەو (کەعبە) ﴿لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ﴾ تا بیانوی خەڵکتان نەیەتەسەر ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ﴾ مەگەر ستەم کارەکانیان ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ﴾ جا لێیان مەترسن ﴿وَٱخْشَوْنِى﴾ و لە من بترسن ﴿وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ﴾ بۆ ئەوەی بەخششی خۆمتان بەتەواوی بەسەردا بڕژم ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ وە بەڵکو ڕێبازی ڕاست بگرن. ١٥٠) ﴿كَمَآ أَرْسَلْنَا﴾ وەک ڕەوانەمان کرد ﴿فِيكُمْ﴾ لە ناوتاندا ﴿رَسُولًا مِّنكُمْ﴾ پێغەمبەرێک لە خۆتان ﴿يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِنَا﴾ کەئایەتەکانی ئێمەتان بەسەردا بخوێنێتەوە ﴿وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ﴾ وە پاکتان بکاتەوە وە فێرتان کات ﴿ٱلْكِتَٰبَ﴾ قورئان ﴿وَٱلْحِكْمَةَ﴾ و دانایی (فەرموودەی خۆی) ﴿وَيُعَلِّمُكُم﴾ وە فێرتان کات ﴿مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ﴾ ئەو شتانەی کەنەتان دەزانی. ١٥١) ﴿فَٱذْكُرُونِىٓ﴾ کەواتە یادم بکەن ﴿أَذْكُرْكُمْ﴾ تامنیش لەبیرتان نەکەم ﴿وَٱشْكُرُوا۟ لِى﴾ وە سوپاسم بکەن ﴿وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ پێ نەزان و ناسوپاسیم مەکەن. ١٥٢) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿ٱسْتَعِينُوا۟﴾ پشت ببەستن ﴿بِٱلصَّبْرِ﴾ بە خۆڕاگرتن ﴿وَٱلصَّلَوٰةِ﴾ و نوێژ (کردن) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ﴾ بەڕاستی خوا لەگەڵ خۆڕاگرانە. ١٥٣)

وَلَا تَقُولُوا لِمَن يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ ۞ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۙ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾ وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

- خوا کە لەگەل پێغەمبەر (ﷺ) نوێژمان کرد رووبە کەعبە ئەنجا نوێژ کەرەکانیش سورانەوە و روویان وەرچەرخان بەرەو کەعبە وە ئەو کەسانەی کە شەهید بوو بوون و مرد بوون پێش گۆڕینی رووگە لە (بیت المقدس)ەوە بۆ کەعبە ئەمان دەزانی دەربارەیان چی بڵێین خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٤٤) سورەتی (البقرة): ﴿قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ.....﴾

ئیمامی بوخاری لە بەرائەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) شازدە تا حەڤدە مانگ رووبە (بیت المقدس) نوێژی کرد، بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) حەزی دەکرد روبکاتە کەعبەی پیرۆز خوای گەورەش =

﴿ وَلَا تَقُولُوا ﴾ هەرگیز مەڵێن ﴿لِمَن يُقْتَلُ﴾ بەو کەسانەی دەکوژرێن ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێگەی خوادا ﴿أَمْوَاتٌ﴾ مردوون ﴿بَلْ أَحْيَاءٌ﴾ بەڵکو زیندوون ﴿وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ﴾ بەڵام ئێوە هەستی پێ ناکەن. ١٥٤)﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُم﴾ سوێند بە خوا تاقیتان دەکەینەوە ﴿بِشَيْءٍ﴾ بە هەندێک ﴿مِّنَ الْخَوْفِ﴾ لەترس ﴿وَالْجُوعِ﴾ و برسیتی ﴿وَنَقْصٍ﴾ و کەم بوونی ﴿مِّنَ الْأَمْوَالِ﴾ ماڵ و دارایی ﴿وَالْأَنفُسِ﴾ و خەڵکی (کەس و کارتان) ﴿وَالثَّمَرَاتِ﴾ و بەرووبووم ﴿وَبَشِّرِ﴾ جا مژدەبدە ﴿الصَّابِرِينَ﴾ بە خۆڕا گران ١٥٥)﴿الَّذِينَ﴾ ئەوانەی ﴿إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ﴾ کە لەگەڵ دووچاری سەختی یەک بوون ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ئێمە هەر هی خواین و هەر بۆلای ئەو دەگەڕێینەوە١٥٦)﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ﴾ درودوو بەزەیی بەسەر ئەواندا دەبارێ لە لایەن پەروەردگاریانەوە ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ و ئەوانە ئەو کەسانەن هیدایەتیانە وەرگرتووە. ١٥٧)﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ﴾ بەڕاستی صەفا و مەروە ﴿مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ لە دروشمەکانی (دینی) خوان ﴿فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ﴾ جا هەر کەسێک حەجی ماڵی خوای کرد ﴿أَوِ اعْتَمَرَ﴾ یا عومرەی کرد ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ﴾ هیچ تاوانی ناگات ﴿أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ کە تەوافی ئەو دووانەش بکات ﴿وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا﴾ وە هەر کەسێک بە ئارەزووی خۆی چاکەیەکی کرد ﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ ئەوە بێ گومان خودا سوپاسگوزارێکی زانایە. ١٥٨)﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بێ گومان ئەوانەی ﴿يَكْتُمُونَ﴾ دەیشارنەوە ﴿مَا أَنزَلْنَا﴾ ئەوەی کە ناردوومانەتە خوارەوە ﴿مِنَ الْبَيِّنَاتِ﴾ لە ئایەتانی ڕۆشن و ﴿وَالْهُدَىٰ﴾ ڕێنمایی ﴿مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ﴾ دوای ئەوەی کە روونمان کردۆتەوە ﴿لِلنَّاسِ﴾ بۆ خەڵکی ﴿فِي الْكِتَابِ﴾ لە نامە(ی تەورات و ئینجیل) دا ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە ﴿يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ﴾ خودا نە فرەتیان لێ دەکات ﴿وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ وە نەفرەتکەرانیش نەفرەتیان لێ دەکەن. ١٥٩)﴿إِلَّا الَّذِينَ﴾ مەگەر ئەوانەی ﴿تَابُوا﴾ کە پەشیمان بووبنەوە ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ وە کردەوەی چاکیان کردبێ و﴿وَبَيَّنُوا﴾ (ئەوەی شاردبویانەوە) ئاشکرایان کردبێ ﴿فَأُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿أَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾ پەشیمانیان لێ گیرادەکەم ﴿وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ وە هەر منم گیرا کەری میهرەبان. ١٦٠)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ بڕوا بوون ﴿وَمَاتُوا﴾ و مردوون ﴿وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ و بێ بڕوا بوون ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە ﴿عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ﴾ لەسەریانە نەفرینی خوا ﴿وَالْمَلَائِكَةِ﴾ و فریشتەکان ﴿وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ خەڵکی بە تێکڕایی. ١٦١)﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تێیدا دەمێننەوە بە هەمیشەیی ﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ﴾ سزایان لەسەر سووک ناکرێتەوە ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ وە دوا ناخرێن لەسزا. ١٦٢)﴿وَإِلَٰهُكُمْ﴾ پەرستراوی ئێوە ﴿إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ پەرستراوێکی تاک و تەنهایە ﴿لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە تەنیا ئەو نەبێت ﴿الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ﴾ کە بەخشندەی میهرەبانە. ١٦٣)

إِنَّ فِي خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱلْفُلْكِ ٱلَّتِي تَجْرِي فِي ٱلْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن مَّآءٍ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ وَٱلسَّحَابِ ٱلْمُسَخَّرِ بَيْنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ لَأَيَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿١٦٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُوا۟ مِمَّا فِي ٱلْأَرْضِ حَلَٰلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

- ئەم ئایەتەی ناردەخوارەوە، پێغەمبەر(ﷺ)یش ڕووی کردە کەعبە کەساتێکی بێ ئاوەزاو نەزان کە جوولەکە بوون وتیان چ شتێک موسلمانانی وەرگێرا لەو ڕووگەیان کەجاران لەسەری بوون﴿قل لله المشرق و المغرب یهدي من یشاء الی صراط مستقیم﴾ئەنجا پیاوێک لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ) نوێژی کرد پاش ئەوەی نوێژی کرد لەمزگەوت چووە دەرەوە ڕۆشت بەلای چەند کەسێکی ئەنصاری دا کە ڕوویە (بیت المقدس) لەنوێژی عەسردا بوون، پێی وتن : من شایەتی دەدەم نوێژم کرد لەگەڵ پێغەمبەردا(ﷺ) دڵنیابن کەڕووی کردە کەعبە ئەنجا ئەوانیش (ئەنصاریەکان) سوڕانەوە هەتا ڕوویان کردە لای کەعبە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٥٨) سورەتی (البقرة): ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ...﴾ بوخاری و موسلیم -

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ﴾ بەڕاستی هەیە لەدروستکردنی ﴿ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ ئاسمانەکان ﴿وَٱلْأَرْضِ﴾ و زەوی ﴿وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ وجیاوازی شەو و ڕۆژ (بەکورتی و درێژیی) ﴿وَٱلْفُلْكِ ٱلَّتِي﴾ و ئەو کەشتیانەی ﴿تَجْرِي فِي ٱلْبَحْرِ﴾ کەدێن و دەچن لەدەریادا ﴿بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ﴾ بەوشتانەکە قازانج دەگەیەنن بەخەڵکی ﴿وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ وە ئەوەی کە خوا لە ئاسمانەوە باراندی ﴿مِن مَّآءٍ﴾ لەئاو (باران) ﴿فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ﴾ پاشان زەوی پێ زیندوو کردەوە (پێ بوژاندەوە) ﴿بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ پاش مردنی ﴿وَبَثَّ﴾ وەبڵاوی کردەوە ﴿فِيهَا﴾ تێیدا ﴿مِن كُلِّ دَآبَّةٍ﴾ لەهەموو جۆرە زیندەوەرێک ﴿وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ﴾ وەگێڕانی بایەکان (بەهەموو لایەکدا) ﴿وَٱلسَّحَابِ﴾ وە ئەو هەورانەی ﴿ٱلْمُسَخَّرِ﴾ ڕام کراون ﴿بَيْنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ لەناوەندی ئاسمان ﴿وَٱلْأَرْضِ﴾ و زەویدا ﴿لَأَيَٰتٍ﴾ چەند بەڵگەن ﴿لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بۆ کەسانێک کەتێبگەن. ١٦٤) ﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن﴾ وە کەسانی وا هەیە لەخەڵکی ﴿يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا﴾ کە هاوبەشی زۆر بۆ خوا پەیدا دەکەن ﴿يُحِبُّونَهُمْ﴾ خۆشیان دەوێن ﴿كَحُبِّ ٱللَّهِ﴾ وەک خۆشەویستی (ئیمانداران بۆ) خوا ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ﴾ بەڵام ئەوانەی بڕوایان هێناوە زۆر زیاتر خوایان خۆش دەوێت ﴿وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟﴾ ئەگەر ببینن ئەوانەی ستەمیان کردووە (بەهاوبەشی پەیدا کردن بۆخوا) ﴿إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ﴾ کاتێک کە چاویان دەکەوێت بەسزا (ی خوا دەزانن) ﴿أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ کە هەرچی دەسەڵات هەیە هەمووی بۆ خوایە ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ﴾ وەبێگومان سزای خوا زۆر سەختە. ١٦٥) ﴿إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟﴾ کاتێک کەپێشەواکان یەخە هەڵتەتەکێنن ﴿مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟﴾ لەوانەی (لە دنیادا) دوایان کەوتوون ﴿وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ﴾ وە سزایان (بەچاوی خۆیان) بینی ﴿وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ﴾ وەهەموو پەیوەندی یەکیان بچڕایەوە. ١٦٦) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟﴾ وە ئەوانەی کەدوایان کەوتبوون وتیان ﴿لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً﴾ خۆزگە ئێمە بگەڕاینایەتەوە (بۆ دنیا) ﴿فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ﴾ تایەخەمان لێ هەڵ بتەکاندنایە ﴿كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا﴾ هەروەک (ئەوان) یەخەیان لەئێمە هەڵتەکاند ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئاوا ﴿يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ خوا کردەوەکانیان نیشان ئەدات ﴿حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ﴾ بەداخ لەسەر دڵیان ﴿وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ﴾ وەئەوان دەرچوونیان نی یە ﴿مِنَ ٱلنَّارِ﴾ لەئاگر. ١٦٧) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿كُلُوا۟﴾ بخۆن ﴿مِمَّا فِي ٱلْأَرْضِ﴾ لەوەی کەلە زەویی دایە ﴿حَلَٰلًا﴾ بەحەڵاڵی و ﴿طَيِّبًا﴾ پاکی ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ﴾ وە دوای هەنگاوەکانی شەیتان مەکەوون ﴿إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی شەیتان دوژمنێکی ئاشکراتانە. ١٦٨) ﴿إِنَّمَا يَأْمُرُكُم﴾ بەڕاستی (شەیتان) فەرمانتان پێ دەدات ﴿بِٱلسُّوٓءِ﴾ بەتاوان ﴿وَٱلْفَحْشَآءِ﴾ و خراپە ﴿وَأَن تَقُولُوا۟﴾ لەگەڵ هەڵبەستنی شتی وا ﴿عَلَى ٱللَّهِ﴾ بەدەم خواوە ﴿مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ کە نازانن. ١٦٩)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ ءَابَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ ٱلَّذِى يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمٌّ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ وَٱشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيْرِ ٱللَّهِ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَيَشْتَرُونَ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَـٰٓئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ إِلَّا ٱلنَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾ أُولَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا ٱلضَّلَـٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ وَٱلْعَذَابَ بِٱلْمَغْفِرَةِ فَمَآ أَصْبَرَهُمْ عَلَى ٱلنَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ نَزَّلَ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا فِى ٱلْكِتَـٰبِ لَفِى شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

- گێڕاویانەتەوە لە عوروەوە دەڵێت: پرسیارم لە عائیشە کرد و ووتم: ئایا نەت بینیوە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ الصَّفَا.... أن يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ پێم وایە ئەو کەسە(ی حەج دەکات) تاوانی لەسەر نی یە لە نێوان صەفاو مەروە دا هات و چۆ نەکات عائشە ووتی: ئەی خوشکەزای خۆم شتێکی زۆر خراپت ووت، ئەگەر وابوایە تۆ مانات کرد دەبوو بەم جۆرە بێت ﴿فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِ أن لا يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ بەڵام ئەم ئایەتە بۆیە هاتە خوارەوە، چونکە یاریدەدەرەکان (الأنصار) پێش ئەوەی موسڵمان ببن حەج و تەلبیەیان لای (مناة)ی گومراکەر دا بوو، جا هەر کەسێک ئەم کارەی کرد بێت پێ ی ناخۆش بوو لەنێوان صەفا ومەروەدابێت و بچێت، وەپرسیاری ئەوەیان لە پێغەمبەر (ﷺ) کرد ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ئێمە لەکاتی نەفامیدا -

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ﴾ کاتێک، پێتان بووترێت ﴿اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ شوێن ئەو (قورئان)ە بکەون کە خوا ناردوویەتە خوارەوە ﴿قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا﴾ دەڵێن: نەخێر بەڵکو شوێن ئەوە دەکەوین ﴿أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ کە باو و باپیرانمان لەسەری بوون﴿أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ﴾ ئەگەرچی باو و باپیرانیشیان ﴿لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا﴾ هیچ تێ نەگەیشتبن ﴿وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ و گومڕا بووبن (ڕێنمایش وەرنەگرن). ١٧٠)﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە نموونەی ئەو بێ بڕوایانە ﴿كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ﴾ وەک یەکێک وایە کە دەنگ لە ئاژەڵێک بکات ﴿بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً﴾ تەنیا دەنگ و هاوارەکە نەبێ هیچ نابیستێ ﴿صُمٌّ﴾ ئەمانە کەڕن ﴿بُكْمٌ﴾ لاڵن، (لە ووتنی قسەی دروست) ﴿عُمْيٌ﴾ کوێرن (لە بینینی ڕێ ی ڕاست) ﴿فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ بۆیە تێ ناگەن و ژیر نین. ١٧١)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوکەسانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿كُلُوا﴾ بخۆن ﴿مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ لەو خواردەمەنی یە پاکانەی کردومانە بەڕۆزیتان ﴿وَاشْكُرُوا لِلَّهِ﴾ وە سوپاسی خوا بکەن ﴿إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ئەگەر ئێوە هەر ئەو دەپەرستن. ١٧٢)﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ﴾ ئەوەی (کەخوا) قەدەغەی کردووە لێ تان تەنها ﴿الْمَيْتَةَ﴾ مردارەوە بوو ﴿وَالدَّمَ﴾ و خوێن (ی ڕەوان) ﴿وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ﴾ و گۆشتی بەراز ﴿وَمَا أُهِلَّ بِهِ﴾ و ئەوەی کەسەر بڕابێ ﴿لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ بەناوی غەیری خواوە ﴿فَمَنِ اضْطُرَّ﴾ ئینجا هەر کەسێک ناچار بوو (بەخواردنی یەکێک لەمانە) ﴿غَيْرَ بَاغٍ﴾ بەبێ یاخی بوون ﴿وَلَا عَادٍ﴾ و دەرچوون لەسنوور ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ ئەوە هیچ گوناهێکی لەسەر نی یە ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بێگومان خوا لێ خۆشبووی میهرەبانە ١٧٣)﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ بێگومان ئەوانەی ئەو ئایەتانە دەشارنەوە کەخودا ناردونیەتە خوارەوە ﴿مِنَ الْكِتَابِ﴾ لەتەورات ﴿وَيَشْتَرُونَ﴾ و دەیگۆڕنەوە ﴿بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بەنرخێکی کەم ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە ﴿مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ﴾ ئاگر نەبێت هیچی تر ناچێتە سکیانەوە ﴿وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ وە خوا لە ڕۆژی دوایی دا قسەیان لەگەڵ ناکات ﴿وَلَا يُزَكِّيهِمْ﴾ و پاکیان ناکاتەوە ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و سزای سەختیان دەبێت. ١٧٤)﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ﴾ ئا ئەوانە کەسانێکن کە گومڕایی یان کڕی ﴿بِالْهُدَىٰ﴾ بەڕێنموونیی ﴿وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ وە سزا (یان کڕی) بەلێ خۆشبوون ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ ئای چەند خۆڕاگرن لەسەر ئاگر. ١٧٥)﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ ئەمە (هەمووی) بەهۆی ئەوەوەیە کە خوا کتێبە (پیرۆزە)کانی ناردۆتە خوارەوە بەڕاستی ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا﴾ وە بێگومان ئەوانەی دووبەرەکی کەوتن ﴿فِي الْكِتَابِ﴾ لە تەوراتدا ﴿لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ لە دووبەرەکی یەکی (وادان) کە دوورن (لەیەک کەوتن). ١٧٦)

۞ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّۦنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَٰهَدُوا۟ ۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِى ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِصَاصُ فِى ٱلْقَتْلَى ۖ ٱلْحُرُّ بِٱلْحُرِّ وَٱلْعَبْدُ بِٱلْعَبْدِ وَٱلْأُنثَىٰ بِٱلْأُنثَىٰ ۚ فَمَنْ عُفِىَ لَهُۥ مِنْ أَخِيهِ شَىْءٌ فَٱتِّبَاعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ وَأَدَآءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَٰنٍ ۗ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۗ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَكُمْ فِى ٱلْقِصَاصِ حَيَوٰةٌ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا ٱلْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ فَمَنۢ بَدَّلَهُۥ بَعْدَمَا سَمِعَهُۥ فَإِنَّمَآ إِثْمُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾

- پەیمان گران بوو لەنێوان صەفا و مەروەدا بێین و بچین، خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿إِنَّ الصَّفَا ... هەتا... يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾، بوخاری لە عاصمی کوڕی سولەیمانەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: پرسیارم دەربارەی صەفاو مەروە کرد لەئەنەس ووتی: ئێمە بە کارێکی نەفامیمان دەزانی، وەکاتێک ئیسلام هات وازمان لێ هێنان، ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾، حاکیم لە ئیبن عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: لەسەردەمی نەفامیدا شەیتانەکان بەدرێژایی شەو ئەهاتن و ئەچوون لەنێوان صەفا و مەروەدا بتیان لەنێواندا هەبووە .کاتێک دینی ئیسلام هات موسڵمانەکان ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) هاتو چۆی نێوان (صەفا و مەروە) ناکەین چونکە شتێک بوو -

﴿لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ﴾ چاکە ئەوە نی یە کەڕوو بکەنە ﴿قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ﴾ بەرەو ڕۆژ هەلات و ڕۆژ ئاوا ﴿وَلَـٰكِنَّ ٱلْبِرَّ﴾ بەلکو چاکە ئەوەیە ﴿مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ﴾ کە مرۆڤ بڕوای بیێ بەخوا ﴿وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ﴾ و ڕۆژی دوایی ﴿وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ﴾ و فریشتەکان ﴿وَٱلْكِتَـٰبِ﴾ و کتێبەکان ﴿وَٱلنَّبِيِّـۧنَ﴾ و پێغەمبەران ﴿وَءَاتَى ٱلْمَالَ﴾ و دارایی خۆی ببەخشێ ﴿عَلَىٰ حُبِّهِۦ﴾ لەگەل ئەوەی کەخۆشی دەوێت ﴿ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ﴾ بەخزمان ﴿وَٱلْيَتَـٰمَىٰ﴾ و هەتیوان ﴿وَٱلْمَسَـٰكِينَ﴾ وبێ ئەوایان (هەژاران) ﴿وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ﴾ ڕێبوارانی کەم دەست ﴿وَٱلسَّآئِلِينَ﴾ وسوالکەران ﴿وَفِى ٱلرِّقَابِ﴾ ولەڕێ ی ئازاد کردنی کۆیلەکاندا ﴿وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ وەنوێژی بەچاکی کردبێت ﴿وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ﴾ وزەکاتی دابێت ﴿وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ﴾ و پەیمان بەجێ هێنەران ﴿إِذَا عَـٰهَدُوا۟﴾ کاتێک کەپەیمانیان دابێت ﴿وَٱلصَّـٰبِرِينَ﴾ وخۆڕاگران ﴿فِى ٱلْبَأْسَآءِ﴾ لەکاتی تەنگدەستی ﴿وَٱلضَّرَّآءِ﴾ ونەخۆشی ﴿وَحِينَ ٱلْبَأْسِ﴾ ولەکاتی جەنگدا ﴿أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟﴾ ئائەوانەن کەراستیان کرد ﴿وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ﴾ وەهەر ئەوانەن پارێزکاران. ١٧٧) ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوکەسانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِصَاصُ﴾ پێویست کراوە لەسەرتان تۆ لەسەندن ﴿فِى ٱلْقَتْلَى﴾ لە کوژراواندا (بەیەکسانی) ﴿ٱلْحُرُّ بِٱلْحُرِّ﴾ ئازاد بەئازاد ﴿وَٱلْعَبْدُ بِٱلْعَبْدِ﴾ وبەندە بە بەندە ﴿وَٱلْأُنثَىٰ بِٱلْأُنثَىٰ﴾ وژن بەژن (مێینە بە مێینە) ﴿فَمَنْ عُفِىَ لَهُۥ﴾ ئینجا هەرکەسێک بەخشرا ﴿مِنْ أَخِيهِ﴾ لەلایەن برایەکی دینی یەوە ﴿شَىْءٌ﴾ بەبەشێک (لەخوێنەکە) ﴿فَٱتِّبَاعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ ئەبێ (خزمەکانی تر) پەیرەوی بکەن بەباشی ﴿وَأَدَآءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَـٰنٍ﴾ (بکوژیش) بەچاکی خوێنەکە بدات ﴿ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ﴾ ئەمە سووککردنە ﴿مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ﴾ لەپەروەردگارتانەوەو میهرەبانی یە ﴿فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا هەرکەسێک دوای ئەمە دەست درێژیی کرد ﴿فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بۆئەو هەیە سزای بەسوێ (بەئازار). ١٧٨) ﴿وَلَكُمْ فِى ٱلْقِصَاصِ حَيَوٰةٌ﴾ لە کوشتنەوە دا ژیان بۆ ئێوە هەیە ﴿يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ﴾ ئەی هۆشمەندان ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بەلکو خۆتان بپارێزن. ١٧٩) ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ﴾ پێویست کراوە لەسەرتان ﴿إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ﴾ کاتێک یەکێکتان لەسەرەمەرگدا بوو ﴿إِن تَرَكَ خَيْرًا﴾ ئەگەر مالی لەپاش بەجێ ما ﴿ٱلْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ﴾ وەسیەتکردن بەباشی بۆ دایک وباوک ﴿وَٱلْأَقْرَبِينَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ و خزمان (یک کە کەلەپوریان بەرنەکەوێ) بەجوانی و ڕێک وپێکی؟ ﴿حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ﴾ پێوست کراوە لەسەر پارێزکاران. ١٨٠) ﴿فَمَنۢ بَدَّلَهُۥ﴾ ئینجا هەرکەسێک وەسیەتەکەی گۆڕی ﴿بَعْدَمَا سَمِعَهُۥ﴾ دوای بیستنی ﴿فَإِنَّمَآ إِثْمُهُۥ﴾ ئەوە گوناهی (تاوانی) ﴿عَلَى ٱلَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُۥٓ﴾ هەر لە ملی ئەو کەسانەدایە کە دەیگۆڕن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خواش بیسەری زانایە. ١٨١)

فَمَنْ خَافَ مِن مُّوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ ۚ وَأَن تَصُومُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْهُدَىٰ وَٱلْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا۟ ٱلْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَإِنِّى قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِى وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

- لە نەفامی دا دەمان کرد، خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە: **﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾**.

ئایەتی (١٥٢) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) :(يقول الله تعالى: أنا عند ظن عبدي بي، و أنا معه إذا ذكرني، فإن ذكرني في نفسه ذكرته في نفسي، و إن ذكرني في ملأ ذكرته في ملأ خير منهم) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: خوای گەورە دەفەرموێ (من لەگەڵ گومانی بەندەکەی خۆم دام وەمن لەگەڵی دام هەر کاتێک یادم بکات جائەگەر لەدەروونی دا یادی کردم منیش لەدەروونی خۆمدا باسی دەکەم ، وەئەگەر لەناو کۆمەڵێکدا باسم بکات ئەوە من لەناو کۆمەڵێکی لەوان باشتردا باسی دەکەم).

﴿فَمَنْ خَافَ﴾ ئینجا هەر کەسێک ترسا ﴿مِن مُّوصٍ﴾ لەوەسیەتکار ﴿جَنَفًا أَوْ إِثْمًا﴾ کەمەڵە یان گوناهێک بکات ﴿فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ﴾ جا (ئەو کەسە) میراتگرانی پێک بێنێ ﴿فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ ئەوە هیچ گوناهێکی لەسەر نی یە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خودا لێخۆش بوو بەبەزەیی یە. ١٨٢) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ﴾ ڕۆژووتان لەسەر نووسراوە ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ هەروەک نووسراوە لەسەر ئەوانەی لەپێش ئێوە دابوون ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەوەی خۆتان بپارێزن. ١٨٣) ﴿أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ﴾ (ڕۆژووتان لەسەر دانرا بۆ) چەند ڕۆژێکی دیاری کراوی ژمێراو ﴿فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا﴾ جا هەر کەسێک لەئێوە نەخۆش بوو ﴿أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ یان لەسەفەردا بوو (وە بەڕۆژوو نەبوو) ﴿فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ ئەوە پێویستە بە ئەندازە ئەو ڕۆژانە (بەڕۆژوو نەبووە) قەزای بکاتەوە لە ڕۆژانی تردا ﴿وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ﴾ وەپێویستە لەسەر ئەوانە کە زۆر بەناڕەحەتی ئەتوانن بەڕۆژووبن (و بەڕۆژوو نابن) ﴿فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾ بریتی (یان لەسەرە)، کەخۆراکی هەژارێکە ﴿فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ﴾ ئینجا هەر کەسێک زۆرتر بریتی بدات ئەوە باشترە بۆی ﴿وَأَن تَصُومُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ و ئەگەر بەڕۆژووبن بۆ خۆتان باشترە ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر بزانن. ١٨٤) ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلْقُرْءَانُ﴾ مانگی ڕەمەزان مانگێکە قورئانی تێدا نێرراوەتە خوارەوە ﴿هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٍ﴾ بەڕێنما بۆ خەڵکی وە بەڵگەیانی ڕۆشن ﴿مِّنَ ٱلْهُدَىٰ وَٱلْفُرْقَانِ﴾ بۆ ڕێنموونیی و جیاکردنەوە(ی دروست و نادروست) ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهْرَ﴾ ئنجا هەر کەسێک لەئێوە مانگی ڕەمەزانی بینی ﴿فَلْيَصُمْهُ﴾ بابە ڕۆژوو بێت ﴿وَمَن كَانَ مَرِيضًا﴾ وە هەر کەسێک نەخۆش بوو ﴿أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ یان لەسەفەردا بوو ﴿فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ بابە ئەندازەی ئەو ڕۆژانە قەزای بکاتەوە لەچەند ڕۆژێکی ترد ﴿يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ﴾ خوا ئاسانی ئەوێ بۆ ئێوە ﴿وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ﴾ وە گرانی ناوێت بۆتان ﴿وَلِتُكْمِلُوا۟ ٱلْعِدَّةَ﴾ (قەزای ڕەمەزانتان لەسەر دانرا) تا مانگەکە (بگرن) بەتەواوی ﴿وَلِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ﴾ وەبەگەورە ناوی خوابەرن لەسەر ئەو ڕێنموونی یەی کە کردوونی ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ وەتا سوپاسی (خوا) بکەن. ١٨٥) ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى عَنِّى﴾ هەر دەمێ بەندەکانی من پرسیاریان لێ کردیت دەربارەی من ﴿فَإِنِّى قَرِيبٌ﴾ ئەوە بێگومان من لێیانەوە نزیکم ﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ﴾ گیرا دەکەم نزای نزاکاران ﴿إِذَا دَعَانِ﴾ هەر کاتێک هاوارو نزام لێ بکەن ﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِى﴾ دەی با ئەوانیش بەدەنگ منەوە بێن ﴿وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِى﴾ وە بڕوام پێ بهێنن ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕێ ی ڕاست بدۆزنەوە. ١٨٦)

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ فَٱلْـَٔـٰنَ بَـٰشِرُوهُنَّ وَٱبْتَغُوا۟ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ مِنَ ٱلْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا۟ ٱلصِّيَامَ إِلَى ٱلَّيْلِ وَلَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِى ٱلْمَسَـٰجِدِ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَـٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَـٰطِلِ وَتُدْلُوا۟ بِهَآ إِلَى ٱلْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا۟ فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ ۞ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ قُلْ هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلْحَجِّ وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَـٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰ وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾ وَقَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾

ئایەتی (١٥٥) سورەتی (البقرة):
عن أنس قال: مر النبي على امرأة تبكي عند قبر، فقال:(اتقي الله و اصبري) فقالت:إليك عني، فإنك لم تصب بمصيبتي –ولم تعرفه– فقيل لها إنه النبي (ﷺ) " فأتت النبي (ﷺ) فلم تجد عنده بوابين، فقالت: لم أعرفك، فقال (إنما الصبر عند الصدمة الأولى) (متفق عليه).

ئەنەس دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) دای بەلای ئافرەتێکدا دەگریا بەسەر قەبرێکدا، فەرمووی: (لەخوا بترسە و ئارام بگرە) ، ووتی وازم لێ بێنە، تۆ وەکو منت لێ نەقەوماوە پێغەمبەری (ﷺ) نەناسی پێیان ووت: ئەوە پێغەمبەربوو (ﷺ) ئەویش هات بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) کەکەس لەبەر دەرگای دا پاسەوان نەبوو و ووتی: ئەم ناسیت. ئەویش فەرمووی (بە ڕاستی ئارام گرتن دەبێت هەر لەسەرەتای بەسەرهاتە کتوپڕیەکەدا بێت).

﴿ أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ ٱلصِّيَامِ﴾ ڕێتان پێ دراوە لەشەوانی ڕۆژوو(ی ڕەمەزان) دا ﴿ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ﴾ درووست بوون لەگەڵ ژنەکانتان ﴿هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ﴾ ئەوان بۆ ئێوە پۆشاکن ﴿ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ﴾ وە ئێوەش بۆ ئەوان پۆشاکن ﴿عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ﴾ خوا دەیزانی کەئێوە ناپاکیتان لەخۆتان دەکرد ﴿فَتَابَ عَلَيْكُمْ﴾ بۆیە پەشیمانی لێ گیرا کردن ﴿وَعَفَا عَنكُمْ﴾ وەلێتان خۆش بوو ﴿فَٱلْـَٔـٰنَ بَـٰشِرُوهُنَّ﴾ ئیتر لەئێستاوە (بە شەودا) بچنە لایان ﴿وَٱبْتَغُوا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ﴾ وە بەدڵ بخوازن ئەوی کە خوا بۆی نوسیوون (لە منداڵ) ﴿وَكُلُوا وَٱشْرَبُوا﴾ وە بخۆن و بخۆنەوە ﴿حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ﴾ هەتا بۆتان جیا دەبێتەوە ﴿ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ﴾ ڕوشتەی سپی (ڕۆژ) ﴿مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ﴾ لەڕوشتەی ڕەش (ی شەو) ﴿مِنَ ٱلْفَجْرِ﴾ لەشەبەقدا ﴿ثُمَّ أَتِمُّوا ٱلصِّيَامَ إِلَى ٱلَّيْلِ﴾ لەپاشان ڕۆژووەکەتان تەواو بکەن تاشەوی دوایی ﴿وَلَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ﴾ وەمەچنەلای ژنەکانتان ﴿وَأَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِى ٱلْمَسَـٰجِدِ﴾ لەکاتێکدا کە لەمزگەوتدا مابنەوە بۆ خواپەرستی ﴿تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ﴾ ئەمانەسنوورانی خودان و ﴿فَلَا تَقْرَبُوهَا﴾ نزیکیان مەکەونەوە ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَـٰتِهِۦ لِلنَّاسِ﴾ ئاوا خوا باسی فرمانی خۆی دەکات بۆ خەڵکی ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ تا خۆیان بپارێزن. ١٨٧) ﴿ وَلَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَـٰطِلِ﴾ ماڵی یەکتری مەخۆن لەناو خۆتاندا بەناڕەوا ﴿وَتُدْلُوا بِهَآ إِلَى ٱلْحُكَّامِ﴾ وە بە(بەرتیل) مەیدەن بەفەرمانداران ﴿لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلْإِثْمِ﴾ بۆئەوەی بەشێک لەماڵی خەڵکی بخۆن بەگوناه ﴿وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوەش دەزانن. ١٨٨) ﴿يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ﴾ پرسیارت لێ دەکەن دەربارەی نوێ بونەوەی مانگە نوێکان ﴿ قُلْ هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلْحَجِّ ﴾ بڵێ ئەمانە نیشانەی کاتەکانن بۆ خەڵکی و بۆ حەج ﴿وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ﴾ وەچاکە ئەوە نی یە ﴿بِأَن تَأْتُوا ٱلْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا﴾ کەلەپشتی خانووەکانەوە بچنە ژوورەوە ﴿وَلَـٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰ﴾ بەڵکو چاکە ئەوەیە ئەو کەسە پارێزکار و لە خوا ترس بێت ﴿وَأْتُوا ٱلْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا﴾ وەبچنە ماڵەکان لەدەرگاکانیەوە ﴿وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ وە لەخوا بترسن تا ڕزگار ببن. ١٨٩) ﴿وَقَـٰتِلُوا فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ جەنگ بکەن لەڕێ ی خوادا ﴿ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَكُمْ﴾ لەگەڵ ئەوانەی جەنگتان لەگەڵدا دەکەن ﴿وَلَا تَعْتَدُوٓا﴾ وەدەست درێژی مەکەن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ﴾ بەڕاستی خودا دەست درێژی کەرانی خۆش ناوێت. ١٩٠)

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾ فَإِنِ انتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِ انتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾ الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾ وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾ وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٨٧) سورەتی (البقرة): ﴿أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ...﴾ بوخاری لەبەرائەوە دەگێڕێتەوەو دەلێت: هاوەلانی پێغەمبەر ئەگەر یەکێکیان بەرۆژوو بوایەو پێش بەربانگ بخەوتایە ئەوا ئەو شەوە و رۆژەکەیشی هیچی نەدەخوارد هەتا ئێوارە، قەیسی کوڕی صیرمەی ئەنصاری بەرۆژوو بوو کاتی بەربانگ بەژنەکەی ووت: هیچ خواردنێکت لایە؟ ووتی: نەخێر، بەلام دەچم بۆت پەیدا دەکەم، ئەویش رۆژەکەی ئیشی کردبوو ماندوو بوو خەوی لێ کەوت ژنەکەی هاتەوەو بینی خەوی لێ کەوتووە ووتی: بەختت نەبوو، ئەنجا (رۆژی داهاتوو) کە رۆژ نیوە بوو لە هۆشخۆی چوویەوە هەواڵیان دا بە پێغەمبەر(ﷺ) جا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ...﴾ زۆر پێ ی دلخۆش بوون، هەروەها ئایەتی: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ...﴾ هاتە خوارەوە -

﴿وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ﴾ بیان کوژن (کافران) لەهەر شوێنێ دەستتان کەوتن و زاڵ بوون بەسەریاندا ﴿وَأَخْرِجُوهُم﴾ وە دەریان بکەن ﴿مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ﴾ لەو شوێنانەی کە ئێوەیان لێ دەرکردوە ﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ لادان لە ڕێ ی ئاین (ڕێی ئایین گرتن) لە کوشتن سەخت ترە ﴿وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ﴾ جەنگیان لەگەڵ مەکەن ﴿عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ لەلای مزگەوتی کەعبەدا ﴿حَتَّىٰ يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ﴾ تا ئەوان لەوێدا نەجەنگن لەگەڵتاندا ﴿فَإِن قَاتَلُوكُمْ﴾ ئینجا ئەگەر جەنگین لەگەڵتاندا ﴿فَاقْتُلُوهُمْ﴾ ئێوەش بجەنگن لەگەڵیاندا ﴿كَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ ئەمەیە تۆڵەی بێ بڕوایان. ١٩١) ﴿فَإِنِ انتَهَوْا﴾ بەڵام ئەگەر دەستیان هەڵگرت (لە جەنگ) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوا خوای گەورە لێخۆشبوو میهرەبانە. ١٩٢) ﴿وَقَاتِلُوهُمْ﴾ جەنگیان لەگەڵ بکەن ﴿حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ﴾ تا دوژمنایەتی ئاین نەمێنێ ﴿وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ وە ئاین و ملکەچی هەر بۆ خوا دەبێت ﴿فَإِنِ انتَهَوْا﴾ ئینجا ئەگەر دەستیان هەڵگرت ﴿فَلَا عُدْوَانَ﴾ ئیتر دەست درێژیی نی یە ﴿إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ مەگەر لەسەر ستەمکاران. ١٩٣) ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾ ڕێزی حەرام بەرانبەر بەڕێزگرتنی ئەوان بۆمانگی حەرام ﴿وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ﴾ شکاندنی هەر ڕێزێکیش تۆڵەی هەیە ﴿فَمَنِ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ جا هەر کەسێک دەست درێژی کردە سەرتان ﴿فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ﴾ ئێوەش دەست درێژی بکەنە سەری ﴿بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بە وێنەی دەست درێژ کردنەکەی ئەو بۆ ئێوە ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لە خوا بترسن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ وە بزانن کەخوا ﴿مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ لەگەڵ پارێزکارانە. ١٩٤) ﴿وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وە دارایی خۆتان بەخت بکەن لە ڕێ ی خوادا ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ وە بەدەستی خۆتان خۆتان مەخەنە تیاچوونەوە ﴿وَأَحْسِنُوا﴾ وە چاکە بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ بە ڕاستی خوا چاکەکارانی خۆش دەوێت. ١٩٥) ﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ حەج و عومرە(تان کە دەست پێ کرد) تەنها بۆ خوا بە تەواوی بیکەن ﴿فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ﴾ ئینجا ئەگەر هەر ڕێگە نەدران (قەدەغەکران) ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ ئەوسا چیتان بۆ هەڵسوڕا لەقوربانی (سەری بڕن) ﴿وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ﴾ وە سەرتان مەتاشن ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ﴾ تا قوربانیەکە دەگاتە جێ ی دیاری کراوی خۆی ﴿فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا﴾ ئینجا هەر کامێک لە ئێوە نەخۆش بوو ﴿أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ﴾ یان ئازارێک لەسەریدا بوو ﴿فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ﴾ (ئەگەر سەری تاشی) بریتی یەک بدات کە ڕۆژوو(ی سێ ڕۆژە) ﴿أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾ یان خێرێک یان قوربانیەک بکات ﴿فَإِذَا أَمِنتُمْ﴾ جا کاتێک دڵنیا بوون (ترس نەبوو) ﴿فَمَن تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ﴾ ئینجا ئەو کەسەی بەهرەمەند بوو بە بەجێهێنانی عومرە ﴿إِلَى الْحَجِّ﴾ تا کاتی حەج ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ ئەوە چی بۆ هەڵسوڕا لە قوربانی (بیکات) ﴿فَمَن لَّمْ يَجِدْ﴾ وە ئەگەر یەکێک نەیبوو ﴿فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ﴾ با سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بێت لە کاتی حەجدا ﴿وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ﴾ وە حەوت ڕۆژ کاتێ گەڕانەوە ﴿تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ﴾ ئەمە دەبێتە دە ڕۆژی تەواو ﴿ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ ئەمە بۆ کەسێکە کە (خۆی) و کەس و کاری دانیشتووی دەوروبەری (مسجد الحرام) نەبێت ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لە خوا بترسن ﴿وَاعْلَمُوا﴾ وە بزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ کە بە ڕاستی خوا خاوەنی تۆڵە و سزای سەختە. ١٩٦)

ٱلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَٰتٌ ۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِى ٱلْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ ۗ وَتَزَوَّدُوا۟ فَإِنَّ خَيْرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقْوَىٰ ۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٧﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ۚ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَٰتٍ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ عِندَ ٱلْمَشْعَرِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَٱذْكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمْ وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٩﴾ فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَٰسِكَكُمْ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَآءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۗ فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿٢٠١﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

- بوخـــاری لەبەرانـــەوە دەگێڕێتـــەوە و دەڵێت: کاتێک کە ڕۆژووی مـــانگی ڕەمەزان فـەرز بـوو بەدرێژایی ئەو مانگە نەدەچوونـــە لای خێزانەکانیان، بەڵام هەندێک پیاو خۆیان نەدەگرت وە خیانەتیان لە خۆیان دەکرد، خـوای گـەورە ئـەم ئایەتـــەی نـــاردەخوارەوە: ﴿عَلِمَ اللّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ﴾. بوخـاری دەگێڕێتـەوە لـە ســەهلی کــوڕی سەعدەوە دەڵێت:

کاتێ ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿وَكُلُواْ وَاشْرَبُواْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ﴾ وشـەی ﴿مِنَ الْفَجْرِ﴾ نەهاتبویە خوارەوە ، کەسانێ هەبوون گەر بیان ویستایە بەڕۆژوو بن هەبوو دەزوویەکی ڕەش و دەزوویەکی سپی دەبەست بەقاچی یەوە، دەستی دەکرد بەخواردن و خواردنەوە هەتا بۆی ڕوون دەبویەوە و لەیەکی جیادەکردنەوە، وەئەم وشەیە ﴿مِنَ الْفَجْرِ﴾ هاتە خوارەوە ئەوکاتە زانییان مەبەست شەو و ڕۆژە.

﴿ٱلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَٰتٌ﴾ (کاتی) حەج لەچەند مانگێکی دیاری کراودایە ﴿فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ﴾ ئینجا هەرکەسێک لەم مانگانەدا حەجی لەسەر خۆی پێویست کرد ﴿فَلَا رَفَثَ﴾ بائیتر نەچێتە لای ژن ﴿وَلَا فُسُوقَ﴾ وە بەدکاری نەکات ﴿وَلَا جِدَالَ﴾ وە دەمەقاڵە نەکات ﴿فِى ٱلْحَجِّ﴾ لەحەجدا ﴿وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ﴾ وە هەرچی بکەن لەچاکە ﴿يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ﴾ خوا پێ ی دەزانێ ﴿وَتَزَوَّدُوا۟﴾ وە توێشوو(ی پارێزکاری) هەڵبگرن ﴿فَإِنَّ خَيْرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقْوَىٰ﴾ کەباشترین توێشوو لەخوا ترسانە ﴿وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ وەلە من بترسن ئەی هۆشمەندان. ۱۹۷)﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾ گوناهتان لەسەر نی یە ﴿أَن تَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ﴾ کەداوای ڕۆزی پەروەردگارتان بکەون ﴿فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَٰتٍ﴾ ئینجا کاتێک گەڕانەوە لەعەرەفات ﴿فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ﴾ ناوی خوا بێنن ﴿عِندَ ٱلْمَشْعَرِ ٱلْحَرَامِ﴾ لەلای (مشعر الحرام) دا ﴿وَٱذْكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمْ﴾ وەیادی خودا بکەن کەڕێ نموونی کردن ﴿وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ﴾با لەپێش ئەوەشا ئێوە لە گومڕایان بووبن. ۱۹۸)﴿ثُمَّ أَفِيضُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ﴾ لە پاشان بگەڕێنەوە لەوشوێنەی خەڵکی لێ ی دەگەڕێتەوە ﴿وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ﴾ وەداوای لێ خۆشبوون بکەن لەخوا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بێگومان خوا لێ خۆشبوو میهرەبانە. ۱۹۹)﴿فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَٰسِكَكُمْ﴾ ئینجا کاتێک کردەوەکانی حەجتان تەواوکرد ﴿فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ﴾ یادی خوا بکەن ﴿كَذِكْرِكُمْ ءَابَآءَكُمْ﴾ وەک ناوبردنتان بۆ باوو باپیرانتان ﴿أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾ یان زیاتر لەناوی ئەوان ﴿فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ﴾ ئینجا هی وا هەیە لەخەڵکی (هەر داوای دنیا دەکات و) دەڵێت ﴿رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا﴾ خوایە بماندەرێ لە دنیادا ﴿وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ﴾ وە (ئەوانە) هیچ بەشێکیان نی یە لەڕۆژی دوایی دا. ۲۰۰)﴿وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ﴾ وەهی واش هەیە دەڵێت ﴿رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ حَسَنَةً﴾ خوایە هەم لەدنیا و هەم لە ڕۆژی دواییدا خێرو خۆشیمان پێ بدە ﴿وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ﴾ وە بمان پارێزە لەسزای ئاگر. ۲۰۱) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿لَهُمْ نَصِيبٌ﴾ بەشێکیان هەیە ﴿مِّمَّا كَسَبُوا۟﴾ لەوەی کە کردوویانە ﴿وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ﴾ وە خوا لێ پرسینەوە بەزوویی دەکات ۲۰۲)

۞ وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾ فَإِن زَلَلْتُم مِّن بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

هــۆی هاتنــە خــوارەوەی ئایەتی (١٨٩) ســورەتی (البقــرة): ﴿وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾ بوخاری **لە بەرائەوە** دەگێرێتــــەوە و دەڵێت: **عەرەبەکان** لــە دەرگــای خــانووەوە نەدەچوونە ژوورەوە بەڵکو لە پشتەوە دەچوونە ژوورەوە، خوای گەورە ئەم ئایەتــەی نــاردە خوارەوە: **﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا...﴾** ئیبن ئەبی حاتیم و حاکیم لـە جابرەوە دەگێرنـەوە، کـە دەڵێت: سەردەمێک قــورەیش پــێیان دەوترا **﴿الحمس﴾** کە لە ئیحرام دا لە دەرگای خانوەوە دەچوونـە ژورەوە بـەڵام یاریـدەدەرەکان و هـەموو عەرەبەکانی تر کە ئیحرامیان ببەستایە لە دەرگای خانووە وە نەدەچوونە ژورەوە، لە ناوماندا پێغەمبەر (ﷺ) لەباخێکدا بوو لە دەرگاکەیەوە هاتەدەرەوەو قوتبەی کوڕی عامیری ئە نصاری لەگەڵیدا هاتە دەرەوە ، ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەراستی قوتبەی کوڕی عامیر پیاوێکی خراپە ئەو لەگەڵ تۆدا لە دەرگاوە =

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ ناوی خوا بەرن (الله اكبر بكەن) ﴿فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ﴾ لە چەند رۆژێکی دیاری کراودا ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ﴾ هەرکەسێک پەلە بکات لەدوو رۆژدا (شەیتان رەجم بکات) ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ گوناهی ناگات ﴿وَمَنْ تَأَخَّرَ﴾ وە هەر کەسێکیش دوا بکەوێت (سێ رۆژ رەجم بکات) ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ﴾ گوناهی لەسەر نی یە بۆکەسێک پارێزکاری بکات﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ لە(سزای) خوا خۆتان بپارێزن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ﴾ وەبزانن کە ئێوە ﴿إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ بۆلای ئەو (ئەگەڕێنەوە و) کۆدەکرێنەوە. ٢٠٣)﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ﴾ وەهی وا هەیە لەخەڵکی﴿يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ﴾ کە بە قسە سەرسامت دەکات ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەم ژیانی دنیادا ﴿وَيُشْهِدُ اللَّهَ﴾ وە خوا دەکات بەشاهید ﴿عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ﴾ لەسەر (راستیی) ئەوەی لە دڵیایەتی ﴿وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ کەچی ئەو دوژمنێکی سەر سەختە. ٢٠٤)﴿وَإِذَا تَوَلَّىٰ﴾ وەکاتێک پشتی هەڵکرد ﴿سَعَىٰ﴾ هەوڵ دەدات ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لە زەوی دا (لەووڵاتدا) ﴿لِيُفْسِدَ فِيهَا﴾ بۆ ئەوەی خراپەی تێدا بکات ﴿وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ﴾ وەکشت وکاڵ و وەچە و نەوە لەناو ببات ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ﴾ وەخوا خراپەکاری خۆش ناوێت. ٢٠٥)﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُ﴾ وە کاتێک پێ ی بووترێت ﴿اتَّقِ اللَّهَ﴾ لەخوا بترسە ﴿أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ﴾ دەمار دەیگرێ بۆ بەد کرداریی ﴿فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ﴾ جا ئەو دۆزەخی بەسە ﴿وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ کە بەدترین جێگایە. ٢٠٦)﴿وَمِنَ النَّاسِ﴾ وەهی واش هەیە لە خەڵکی ﴿مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ﴾ کە گیانی خۆی دەفرۆشێت ﴿ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ بۆ رەزامەندی خوا ﴿وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ وەخوا میهرەبانە بەبەندەکان. ٢٠٧)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی بڕواداران ﴿ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ هەموو بچنە ناو ئیسلامەوە ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ وەدوای هەنگاوەکانی شەیتان مەکەون ﴿إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ چونکە بێگومان ئەو دوژمنێکی ئاشکراتانە. ٢٠٨)﴿فَإِنْ زَلَلْتُمْ﴾ ئینجا ئەگەر لاتاندا (هەڵخلیسکان) ﴿مِنْ بَعْدِ مَا﴾ دوای ئەوەی ﴿جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ﴾ کە نیشانە ئاشکراکانتان بۆ هات ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ ئەوە چاک بزانن کە خوا ﴿عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ زاڵ و کار دروستە. ٢٠٩)﴿هَلْ يَنْظُرُونَ﴾ ئایا ئەوانە چاوەڕوانن ﴿إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ﴾ خوایان بۆ بێت ﴿فِي ظُلَلٍ﴾ لە ناو چەند پارچە ﴿مِنَ الْغَمَامِ﴾ هەورێکی سپی دا ﴿وَالْمَلَائِكَةُ﴾ هەروەها فریشتەکان (یان بۆیێ) ﴿وَقُضِيَ الْأَمْرُ﴾ وە کارەکە کۆتایی پێ بێت ﴿وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ وە هەموو کارێک هەربۆ لای خوا دەگەڕێتەوە. ٢١٠)

سَلْ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍۗ وَمَن يُبَدِّلْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢١١﴾ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ۘ وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ فَوْقَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾ كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّۦنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمۖ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا۟ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِۗ أَلَآ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَۖ قُلْ مَآ أَنفَقْتُم مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

= هاتە دەرەوە پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرموو: بۆچی وات کرد؟ ووتی: بینیم تۆ وات کرد منیش وەکە تۆم کرد. فەرمووی: من (احمس)یم، ئەویش ووتی: ئایینەکەی من هەر ئایینەکەی تۆیە، خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٥) سورەتی (البقرة)؛ بوخاری لە حوزەیفەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: ئەم ئایەتە لەسەر ماڵ بەخشین هاتەخوارەوە. ئەبو داوود و تورمزی و ئیبن حیببان و حاکیم دەگێڕنەوە لە ئەبو ئەیوبی ئەنصاری وە دەڵێت: ئەم ئایەتە لە ئێمەی یاریدەدەر (أنصار)دا هاتە خوارەوە، کاتێک کە ئیسلام سەرکەوت و پەرەی سەند، هەندێکمان بە پەنهانی بە هەندێکمان دەووت: ماڵ و سامانمان لەدەست دا و خوای ئیسلامی سەربەرز و شکۆدار کردووە، با لەسەر ماڵ و سامان بمێنینەوە و لە دەستی =

﴿سَلْ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لەنەوەی یعقوب بپرسە ﴿كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍ﴾ چەند بەلگەو نیشانەی ڕۆشنمان داوە بەوان ﴿وَمَن يُبَدِّلْ﴾ وەهەر کەسیک بیگۆڕیت ﴿نِعْمَةَ ٱللَّهِ﴾ بەهرەی (ڕینموونی) خوا ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ﴾ دوای ئەوەی کەدەستی کەوت ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ﴾ ئەوە بێگومان خودا تۆلەی زۆر سەختە. ٢١١) ﴿زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ جوان کراوە بۆ بێ بڕوایان (ناسوپاس کەران) ﴿ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا﴾ ژیانی دنیا (بە جۆرێک) ﴿وَيَسْخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ کە گالتەدەکەن بە بڕواداران ﴿وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟﴾ (بەلام پایەی) ئەوانەی لەخوا ترسن ﴿فَوْقَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ گەلێ بەرزترە لەوان لە ڕۆژی دواییدا ﴿وَٱللَّهُ يَرْزُقُ﴾ وە خودا رزق و ڕۆزی دەدات ﴿مَن يَشَآءُ﴾ بە هەر کەسیک کەبیەوێت ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بەبێ شومار. ٢١٢) ﴿كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾ ئادەمی یەک کۆمەل بوون (بە سرووشت) ﴿فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّۦنَ﴾ ئینجا خودا پیغەمبەرانی نارد ﴿مُبَشِّرِينَ﴾ بە مژدەدەر ﴿وَمُنذِرِينَ﴾ و ترسینەر ﴿وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ﴾ وەکتیبی راستی و دروستی لەگەلدا ناردونە خوارەوە ﴿لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ﴾ تا بڕیار بدات لەناو خەلکی دا ﴿فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ﴾ لەو شتانەی کە دووبەرەکی بوون تیایدا ﴿وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ﴾ وە کەس دووبەرەکی نەکرد لە کتیبی ئاسمانیدا ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ﴾ مەگەر ئەوانەی کە کتیبیان پێ درا بوو ﴿مِنۢ بَعْدِ﴾ دوای ئەوەی ﴿مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ﴾ نیشانە و بەلگەی ڕۆشنیان بۆ هات ﴿بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ﴾ بە هۆی حەسادەتی ناو خۆیانەوە ﴿فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئینجا خوا خۆی ڕینموونی بڕوادارانی کرد ﴿لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ﴾ بۆ ئەو ڕیگا ڕاستەی کە دووبەرەکیان تیادا دەکرد ﴿وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ﴾ وە خوا کێ ی بوێ ڕینموونی دەکات ﴿إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕیبازی راست. ٢١٣) ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ﴾ ئایا واتان زانییوە ﴿أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ﴾ کە دەچنە بەهەشت ﴿وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم﴾ کەچی هیشتا نەهاتۆتە ڕێتان ئەوەی تووشی ئەوانە بوون کە لە پیش ئیوەدا تیپەڕین ﴿مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ﴾ (کە لە ڕیی خوادا) دووچاری سەختی و زەرەر و زیان بوون ﴿وَزُلْزِلُوا۟﴾ وە زۆر بە توندی تەکان دران ﴿حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ﴾ بەرەنگیک کە پیغەمبەر و ئەوانەی کەبڕوایان هینا بوو لەگەلیدا دەیان ووت ﴿مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ﴾ سەرکەوتنی خوا کەی دێت ﴿أَلَآ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ﴾ ئاگادارین و دلنیابن بە ڕاستی سەرکەوتنی خوا نزیکە. ٢١٤) ﴿يَسْـَٔلُونَكَ﴾ پرسیارت لێ دەکەن ﴿مَاذَا يُنفِقُونَ﴾ چی ببەخشن (لە ڕێ ی خوادا) ﴿قُلْ مَآ أَنفَقْتُم﴾ بلێ: ئەوی دەیبەخشن ﴿مِّنْ خَيْرٍ﴾ لە مالی پاک و حەلال ﴿فَلِلْوَٰلِدَيْنِ﴾ با بۆ باوک و دایک ﴿وَٱلْأَقْرَبِينَ﴾ و خزمانی نزیک ﴿وَٱلْيَتَٰمَىٰ﴾ و هەتیوان ﴿وَٱلْمَسَٰكِينِ﴾ و هەژاران ﴿وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ﴾ و ڕیبوارانی کەم دەست ﴿وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ﴾ وە هەرچی بکەن لە چاکە ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خوا ئاگادارە لێ ی. ٢١٥)

كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَكُفْرٌۢ بِهِۦ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِۦ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾ ۞ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

- نەدەین ئەگەر مال و سامانمان رابگرینەوە دەتوانین قەرەبووی ئەوە **بکەین کە لە** دەستمان داوە، خوای گەورەش بەرپەرچی ئەم ووتەیەمانی دایەوە و ئەم **ئایەتەی** ناردە خوارەوە ﴿وَأَنفِقُواْ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَلاَ تُلْقُواْ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾، تیاچوونەکە (التهلكة) ئەوە بوو کەلە ناو مال و سامانەکەمان دانیشتینایەو چاکمان کردایە و وازمان لەغەزا کردن بهینایە)، طەبەرانی دەگێڕێتەوە بە سەنەدێکی صحیح لە (أبي جبيرة)ی کوڕی ضە حاکەوە دەڵێت: ئەنصاری یەکان ماڵ بەخشین و خێریان زۆر دەکرد، تووشی حاڵێکی نەبوونی و گرانی هاتن، ئیتر خێریان نەدەکرد، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَلاَ تُلْقُواْ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٦) سورەتی (البقرة): ئیمامی ئەحمەد لە کەعبەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت:-

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ﴾ جەنگتان لەسەر پێویست کرا﴿وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾ کەلاتان ناخۆشە ﴿وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا﴾ وەئەگونجێ شتێکتان پێ ناخۆش بێت﴿وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ وباش بێ بۆتان ﴿وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا﴾ وەئەگونجێ شتێکتان پێ خۆش بێت ﴿وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾ وخراپ بێ بۆتان ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ﴾ وەخوا (چاك و خراپی ئێوه) ئەزانێ ﴿وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾وئێوه نایزانن. ٢١٦)﴿يَسْأَلُونَكَ﴾ پرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾ دەربارەی مانگی حەرام ﴿قِتَالٍ فِيهِ﴾ جەنگ کردن تیایدا ﴿قُلْ﴾ بلێ ﴿قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾ جەنگ لەمانگی حەرام دا گوناهێکی گەورەیە ﴿وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بەلام بەرهەلستیی ڕێبازی خوا ﴿وَكُفْرٌ بِهِ﴾ وەبێ بڕوایی پێ ی ﴿وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ وە (ڕێ گری موسولمانان) لەمزگەوتی حەرام ﴿وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ﴾ ودەرکردنی خەلکی ئەو مزگەوتە لێ ی ﴿أَكْبَرُ عِندَ اللَّهِ﴾ گەورە ترە لای خوا (لە جەنگ کردن لە مانگی حەرامدا) ﴿وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾ وەهەول دان بۆ پەشیمان کردنەوەی موسلمان گەورەترە لە(پیاو) کوشتن (لەومانگەدا) ﴿وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ﴾ بەردەوام دەست هەلناگرن و جەنگتان لەگەلدا دەکەن ﴿حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ﴾ تاپەشیمانتان بکەنەوە لەدینەکەتان﴿إِنِ اسْتَطَاعُوا﴾ ئەگەر بتوانن ﴿وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ﴾ وەهەرکەسێك لەئێوە لەدینی خۆی هەل بگەڕێتەوە ﴿فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ﴾ وە بەبێ بڕوایی بمرێ﴿فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ ئا ئەوانە هەموو کردەوەیەکیان پوچ ئەبێتەوە ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ لە هەر دوو جیهاندا ﴿وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ وەئەوانە یارو هاودەمی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تیێدا دەمیننەوە بە ئێجگاری. ٢١٧)﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بە راستی ئەوانەی بڕوایان هێنا ﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ وئەوانەی کۆچیان کرد ﴿وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و تێکۆشان لەڕێ ی خوادا ﴿أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ﴾ ئائەوانە چاوەڕوانی میهرەبانی خودان ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێ خۆش بوو میهرەبانە. ٢١٨) ﴿يَسْأَلُونَكَ﴾ پرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ دەربارەی عەرەق و قومار﴿قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ﴾ بلێ لەم دوانەدا گوناهی گەورە ﴿وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ﴾ و چەند قازانجێك هەیە بۆ خەلکی ﴿وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ﴾ بەلام گوناهەکەیان گەورەترە ﴿مِن نَّفْعِهِمَا﴾ لە قازانجەکەیان ﴿وَيَسْأَلُونَكَ﴾ وە پرسیارت لێ دەکەن ﴿مَاذَا يُنفِقُونَ﴾ چی ببەخشن ﴿قُلِ الْعَفْوَ﴾ بلێ ئەوی لێتان زیادە﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ ئاوەها خودا بەلگەکان ڕوون دەکاتەوە بۆتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ تا بیربکەنەوە. ٢١٩)

فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۗ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡيَتَٰمَىٰۖ قُلۡ إِصۡلَاحٞ لَّهُمۡ خَيۡرٞۖ وَإِن تُخَالِطُوهُمۡ فَإِخۡوَٰنُكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ ٱلۡمُفۡسِدَ مِنَ ٱلۡمُصۡلِحِۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَعۡنَتَكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ﴿٢٢٠﴾ وَلَا تَنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤۡمِنَّۚ وَلَأَمَةٞ مُّؤۡمِنَةٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكَةٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَتۡكُمۡۗ وَلَا تُنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤۡمِنُواْۚ وَلَعَبۡدٞ مُّؤۡمِنٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَكُمۡۗ أُوْلَٰٓئِكَ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلنَّارِۖ وَٱللَّهُ يَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱلۡجَنَّةِ وَٱلۡمَغۡفِرَةِ بِإِذۡنِهِۦۖ وَيُبَيِّنُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡمَحِيضِۖ قُلۡ هُوَ أَذٗى فَٱعۡتَزِلُواْ ٱلنِّسَآءَ فِي ٱلۡمَحِيضِ وَلَا تَقۡرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطۡهُرۡنَۖ فَإِذَا تَطَهَّرۡنَ فَأۡتُوهُنَّ مِنۡ حَيۡثُ أَمَرَكُمُ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلۡمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾ نِسَآؤُكُمۡ حَرۡثٞ لَّكُمۡ فَأۡتُواْ حَرۡثَكُمۡ أَنَّىٰ شِئۡتُمۡۖ وَقَدِّمُواْ لِأَنفُسِكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾ وَلَا تَجۡعَلُواْ ٱللَّهَ عُرۡضَةٗ لِّأَيۡمَٰنِكُمۡ أَن تَبَرُّواْ وَتَتَّقُواْ وَتُصۡلِحُواْ بَيۡنَ ٱلنَّاسِۚ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿٢٢٤﴾

= لە حودەیبییەدا لە خزمەت پێغەمبەردا بووین ئیحراممان بەستبوو، بێ باوەڕانیش چواردەوریان دابووین، ئەسپێ بەسەر دەم و چاومدا هاتنە خوارەوە، پێغەمبەر (ﷺ) تێ پەڕی بەلامدا و فەرمووی: ئەسپێ ئازاری سەرت دەدەن؟ فەرمانی کرد مووی سەرم بتاشم. دەڵێت: ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ ...﴾. بوخاری لە کەعبی کوڕی عەجرەوە دەگێڕێتەوە، کە پرسیاری کرد دەربارەی (ففدية من صيام) دەڵێت: هەڵیان گرتم و هێنامیان بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ئەسپێ بەدەم و چاومدا هاتوچۆو جوڵە جوڵیان دەکرد، فەرمووی: نەمزانی ئەوەندە ناڕەحەتی کردوویت، توانای مەڕێکت نی یە سەری ببڕیت؟ ووتم: نەخێر. فەرمووی: سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بە یاخواردنی شەش هەژار بدە بۆ هەریەکێکان نیو(صاع) خواردن. وە مووی سەرت بتاشە، ئەوجا =

﴿فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْآخِرَةِ﴾ لەکاری هەردوو جیهانتان ﴿وَيَسْـَٔلُونَكَ﴾وەپرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ ٱلْيَتَٰمَىٰ﴾ لەبارەی هەتیوان (کەچۆن بن لەگەڵیاندا) ﴿قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ﴾ بڵێ چاکسازی (تێکەڵاوی کردن) بۆ ئەوان چاکترە ﴿وَإِن تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَٰنُكُمْ﴾ وەئەگەر تێکەڵ ببن لەگەڵیاندا (قەیناکات چونکە) براتانن ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ ٱلْمُفْسِدَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِ﴾ وەخوا دەزانێ کێ خراپەکار و کێ چاکەکارە (لەگەڵ هەتیوان) ﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە دوچاری رەنجی دەکردن﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەراستی خوا زاڵ و کار دروستە. ٢٢٠)﴿وَلَا تَنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكَٰتِ﴾ ژنانی هاوبەش پەیداکەر مارە مەکەن﴿حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ﴾ تابڕوا دەهێنن ﴿وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ﴾ کەنیزەکێکی بڕوادار ﴿خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ﴾ باشترە لەژنە (ئازادێکی) هاوبەش پەیداکەر﴿وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾ با (هاوبەش پەیدا کەرەکە) سەرسامیشی کردبن﴿وَلَا تُنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ وە ژنانی موسڵمان مارە مەکەن لەهاوبەش پەیداکەران ﴿حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا۟﴾ تابڕوا دەهێنن ﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ﴾ وەکۆیلەیەکی بڕوادار ﴿خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ﴾ باشترە لە(ئازادێکی) هاوبەش پەیداکەر﴿وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾ با سەرسامیشی کردبن (بە دارایی یا جوانیان)﴿أُو۟لَٰٓئِكَ يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ﴾ ئەوانە بانگ (ی خەڵک) دەکەن بۆ ناو ئاگر ﴿وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلْجَنَّةِ﴾ بەڵام خوا (خەڵک) بانگ دەکات بۆ بەهەشت ﴿وَٱلْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِۦ﴾ ولێخۆش بوون بەفەرمانی خۆی ﴿وَيُبَيِّنُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ﴾ وە نیشانەکانی خۆی رۆشن دەکاتەوە بۆخەڵکی ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بەشکو بیربکەنەوە. ٢٢١)﴿وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْمَحِيضِ﴾ وەپرسیارت لێ دەکەن دەربارەی حەیز ﴿قُلْ هُوَ أَذًى﴾ بڵێ حەیز ئازارە﴿فَٱعْتَزِلُوا۟ ٱلنِّسَآءَ﴾ کەواتە دوور بکەونەوە لەهاوسەرەکانتان﴿فِي ٱلْمَحِيضِ﴾ لە کاتی حەیزا ﴿وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ﴾ وەنزیکیان لەگەڵدا مەکەن ﴿حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ﴾ تاپاک دەبنەوە﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ﴾ کەخۆیان شت (دوا پاک بوونەوە)﴿فَأْتُوهُنَّ﴾ ئینجا بچنە لایان ﴿مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ ٱللَّهُ﴾ لەو شوێنەوە کە خوا فەرمانی پێداون ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ﴾ بەراستی خوا تەوبەکارانی خۆش دەوێت ﴿وَيُحِبُّ ٱلْمُتَطَهِّرِينَ﴾ وپاکانی خۆش دەوێت. ٢٢٢)﴿نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ﴾ ژنەکانتان کێڵگەی خۆتانن ﴿فَأْتُوا۟ حَرْثَكُمْ﴾ جا تۆو بوەشێننە ناو کێڵگەکەتانەوە﴿أَنَّىٰ شِئْتُمْ﴾ بەهەرشێوەیەك دەتانەوێ (لەشوێنی تایبەتی خۆی کە پێشەوەیە نەك دواوە)﴿وَقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُمْ﴾ وەپێش بخەن بۆ خۆتان (کردەوەی باش)﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ لەخوا بترسن ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُ﴾ وەبزانن دڵنیابن کەبەخزمەتی دەگەن ﴿وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ وەمژدە بدە بەبڕواداران. ٢٢٣) ﴿وَلَا تَجْعَلُوا۟ ٱللَّهَ عُرْضَةً﴾ (سوێند بە) خوا مەکەن بەبەرهەڵستی﴿لِّأَيْمَٰنِكُمْ﴾ ئەوشتانەی سوێندتان لەسەری خواردووە ﴿أَن تَبَرُّوا۟ وَتَتَّقُوا۟﴾ کەچاکی و پارێزکاری ﴿وَتُصْلِحُوا۟ بَيْنَ ٱلنَّاسِ﴾ و رێکخستنی نێوان خەڵکی یە﴿وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بیسەرو زانایە. ٢٢٤)

لَّا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ ۖ فَإِن فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾ وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾ الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ ۖ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَن يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٢٩﴾ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِن بَعْدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ ۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَن يَتَرَاجَعَا إِن ظَنَّا أَن يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ۗ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

- ئەم ئایەتە بەتایبەت لەسەرمن هاتەخوارەوە، وە بۆ ئێوەشە بە گشتی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٧) سوورەتی (البقرة): ﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ﴾ بوخاری لە عەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: خەڵکی یەمەن حەجیان دەکردو توێشوویان لەگەڵ خۆیاندا نەدەهێنا دەیان ووت: ئێمە پشتمان بە خوا بەستووە، جا کاتێ دەگەشتنە مەدینە دلوای خواردنیان لە خەڵکە دەکرد خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٨) سوورەتی (البقرة): ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلًا﴾ بوخاری لە عەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: (عکاظ) و(مجنة) و(ذو المجاز) چەند بازاڕێکی سەردەمی نەفامی بوون،جا کاتێ ئایینی ئیسلام هات بەتاوانیان دەزانی لەکاتی حەجدا بازرگانی بکەن خوای گەورە ئەم =

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ خوا سوێندی بێ هوودە(لەدەم دەرچوون)تان لێ ناگرێ﴿وَلَكِن يُؤَاخِذُكُم﴾ بەڵام سوێندیکتان لێ دەگرێت﴿بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ بەدڵ بێتانەوێ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ وەخوا لێخۆش بوو لەسەرخۆیە. ٢٢٥) ﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ﴾ هەیە بۆ ئەوانە سوێند دەخۆن لەگەڵ ژنەکانیان دروست نەبن﴿تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ﴾ چاوەڕوانی چوار مانگ بکەن﴿فَإِن فَاءُوا﴾ ئینجا ئەگەر گەڕانەوە (بۆ لای ژنەکانیان)﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوا خوا لێخۆش بوو میهرەبانە. ٢٢٦)﴿وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ﴾ وەئەگەر بڕیاری تەڵاق دانیان دا﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ئەوا خوا بیسەرو زانایە. ٢٢٧)﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ﴾ وەژنە تەڵاق دراوەکان ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ﴾ دان بەخۆیاندا دەگرن ﴿ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ تاماوەی سێ حەیز﴿وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ﴾ دروست نی یە بۆ ئەوان﴿أَن يَكْتُمْنَ﴾ کەبیشارنەوە ﴿مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ﴾ ئەوەی خوا لە منداڵدانیاندا دروستی کردوە (لە حەیز یا منداڵ) ﴿إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ﴾ ئەگەر بڕوایان هەیە بەخوا ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی﴿وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ﴾ وەمێردەکانیان شایستەن﴿بِرَدِّهِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەگێڕانەوەیان لەعیددەدا﴿إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا﴾ ئەگەر بیانەوێ بەباشی بژین ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ وەبۆ ژنان هەیە بەسەر مێردیانەوە وەکو ئەوەی کەبۆ پیاوانە هەیە بەسەر ژنانەوە بەپێی باو ونەریتی (پەسەند)﴿وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ وە پیاوان پلەیەکیان هەیە بەسەر ژنانیانەوە ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وەخوا زاڵ و کار دروستە. ٢٢٨) ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ﴾ تەڵاق(یەک کە بردنەوەی لەدوا وەبێ) دووجارە﴿فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ﴾ دوا ئەوە ڕاگرتنە بەخۆشی ﴿أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ﴾ یان بەرەڵا کردنە بەباشی ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ﴾ وەدروست نی یە بۆتانەوە﴿أَن تَأْخُذُوا﴾ کەلێ بسەننەوە ﴿مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا﴾ هیچێک لەو شتانەی کەداوتاننێ ﴿إِلَّا أَن يَخَافَا﴾ مەگەر هەر دوولا بترسن (لەوەی)﴿أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾ کە سنووری خوا ڕانەگرن ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ﴾ جائەگەر ترسان﴿أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾ لەوەی سنووری خوا ڕانەگرن ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ ئەو پیاو و ئافرەتەکە گوناهیان ناگات﴿فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ بەوە کە ژنەکە لەبریتی خۆی بیدات﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ ئەمانە(ی باسکراو) سنووری خوان﴿فَلَا تَعْتَدُوهَا﴾ لێیان دەرمەچن﴿وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ﴾ وەهەر کەسێک لە سنووری خوا دەرچێت﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ئائەوانە ستەمکارن. ٢٢٩)﴿فَإِن طَلَّقَهَا﴾ ئینجا ئەگەر تەڵاقی (سێهەمی) دا ﴿فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِن بَعْدُ﴾ ئیتر ئەو ژنە بۆئەو پیاوە دروست نی یە ﴿حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ هەتا شوونەکات بەمێردێکی تر (بە ئیجگاری) ﴿فَإِن طَلَّقَهَا﴾ ئینجا ئەگەر (مێردی دووهەم) تەڵاقی دا (یا مرد)﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ ئیتر گوناه نی یە لەسەر ژن ومێردە (کۆنە) کە﴿أَن يَتَرَاجَعَا﴾ کە بگەڕێنەوە لای یەکتر (بەمارەکردنێکی تازە) ﴿إِن ظَنَّا﴾ ئەگەر بزانن﴿أَن يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾ کە لەسنووری خوا دەرناچن ﴿وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ ئەمانە سنووری خوان﴿يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ ڕوونیان دەکاتەوە بۆ کەسانێک کە تێ بگەن. ٢٣٠)

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوْا۟ بَيْنَهُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾ ۞ وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ ۚ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ ۗ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

= ئایەتەی ئاردە خوارەوە ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا۟ فَضْلًا..﴾ ئیمامی ئەحمەد و حاکیم دەگێڕنەوە لەئەبی ئومامەی تەیمی یەوە دەڵێت: بە عەبدوڵلای کوڕی عومەرم ووت: ئێمە لەکاتی حەجدا کرێمان دەکرد ئایا حەجمان بۆهەیە؟ عەبدوڵلای کوڕی عومەر ووتی: پیاوێک هاتە خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) و هەمان پرسیاری لێ کرد، ئەویش وەڵامی نەدایەوە هەتا جوبرەئیل هات و ئەم ئایەتەی بۆهێنا، پێغەمبەر (ﷺ) بانگی کردو پێ ی فەرموو: ئێوە حاجین.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٩) سورەتی (البقرة): ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ﴾ بوخاری لە عائیشەوە دەگێڕێتەوە کەفەرمووی: قورەیش و ئەوەی وەک ئەوان بوون لەکاتی حەج کردنا لە (موزدەلیفە) دەوەستان وە پێیان دەوترا (الحمس) و لەهەمان کاتدا عەرەبەکانی تر لە عەرەفاتدا دەوەستان جا کاتێک =

﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ﴾ کاتێک ژنانی هاوسەرتان تەڵاق دا و﴿فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ گەیشتن بە ئاخر و ئۆخری عیددەیان ﴿فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ رایان بگرنەوە بەخۆشیی﴿أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ یان بەرەڵایان بکەن بەباشی﴿وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا﴾ رایان مەگرنەوە بەئێش و ئازارەوە ﴿لِّتَعْتَدُوا۟﴾ بۆئەوەی ستەمیان لێ بکەن ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ هەرکەسێک کاری وا بکات ﴿فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ﴾ ئەوەستەمی لەخۆی کرد وە﴿وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا﴾ وەگاڵتە بەفەرموودەکانی خوا مەکەن ﴿وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ وبیربکەنەوە لە چاکەی خوا لەگەڵتاندا﴿وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم﴾ و ئەوەی کەبەسەریدا ڕشتوون﴿مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ﴾ لەقورئان و فەرموودەی بەجێ بەوە ئامۆژگاریتان دەکات ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ وەبزانن کەخوا ﴿بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ بەهەموو شت زانایە. ٢٣١)﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ﴾ کاتێک ژنتان تەڵاقدا ﴿فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ عیددەیان تەواو بوو ﴿فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ﴾ ئیتر قەدەغەیان (بەرگرییان) مەکەن ﴿أَن يَنكِحْنَ أَزْوَٰجَهُنَّ﴾ کە شوویکەن بەمێردە کانیان ﴿إِذَا تَرَٰضَوْا۟ بَيْنَهُم﴾ ئەگەر ڕێک کەوتن لەناوخۆیاندا ﴿بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ بەباشی ﴿ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ﴾ ئەمەپەندی پێ دا ئەدرێ ﴿مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ بۆئەو کەسەی کەبڕوای بەخواو بەڕۆژی دوایی بێت لە ئێوە ﴿ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ﴾ ئەم پەندوەر گرتنەتان باشترەو پاکترە ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ چونکە خوا دەزانێ و ئێوە نایزانن. ٢٣٢)﴿وَٱلْوَٰلِدَٰتُ﴾ دایکان ﴿يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ﴾ شیر دەدەن بەمنداڵە کانیان ﴿حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ﴾ دووساڵی تەواو ﴿لِمَنْ أَرَادَ﴾ (ئەمە) بۆکەسێکە کەبیەوێت ﴿أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ﴾ شیری تەواو بدات ﴿وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ﴾ لەسەر باوکەکەیە ﴿رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ﴾ ڕۆزی و کاڵای دایکەکان ﴿بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ بەباشی﴿لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا﴾ هیچ کەسێک لەتوانای خۆی زیاترداوای لێ ناکرێت ﴿لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا﴾ بازیان نەگەیەندرێ بەهیچ دایکێک بەهۆی منداڵەکەیەوە﴿وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ﴾ وە بەهیچ باوکێک بەهۆی منداڵەکەیەوە ﴿وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ﴾ وە(ئەگەر باوکەکە مرد) لەسەر کەلەپوور گرە وەکو ئەوەی (پێشوو) ﴿فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا﴾ ئینجا ئەگەر ویستیان (منداڵەکە) لە شیر ببڕنەوە (لەپێش دوو ساڵەکەدا) ﴿عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ﴾ بەڕەزامەندیو ڕاوێژی هەردوولایەکیان ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ ئەوە گوناهیان ناگات ﴿وَإِنْ أَرَدتُّمْ﴾ وەئەگەر (ئێوەی پیاوان) ویستان ﴿أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ﴾ دایەن بگرن بۆ منداڵەکانتان ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوە گوناهتان ناگات ﴿إِذَا سَلَّمْتُم﴾ ئەگەر بیان دەنێ ﴿مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ ئەوی بۆتان داناوون بەخۆشی ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟﴾ وە لە خوا بترسن و بزانن ﴿أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾بەڕاستی خوا بینایە بەوەی کە دەیکەن. ٢٣٣)

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ
أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ
﴿٢٣٤﴾ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِۦ مِنْ خِطْبَةِ ٱلنِّسَآءِ
أَوْ أَكْنَنتُمْ فِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ
وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّآ أَن تَقُولُوا۟ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۚ
وَلَا تَعْزِمُوا۟ عُقْدَةَ ٱلنِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْكِتَٰبُ أَجَلَهُۥ ۚ
وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ فَٱحْذَرُوهُ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟
أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾ لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ
مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا۟ لَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلْمُوسِعِ
قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ مَتَٰعًۢا بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ
﴿٢٣٦﴾ وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ
لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا۟
ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ ۚ وَأَن تَعْفُوٓا۟ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۚ
وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾

= **ئـابينى ئيـسلام** هات **خـوا فـەرمانى** كـرد بەپـێغەمبەر (ﷺ) **كـە بچێتـە** عـەرەفات و لـەوێ راوەسـتێ ئينجـا لـەوێوە **بگەڕێتـەوە** ئەمەيـە مەبەسـتى ئەم ئايەتە **پـيرۆزە** ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا۟ مِنْ حَيْثُ ....﴾.

هـۆى هاتنـە خـوارەوەى **ئايـەتى** (٢٠٧) **سـورەتى** (البقـرة): ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاء مَرْضَاتِ اللّهِ﴾ حـاكيم لـە عيكريمـەوە دەگێڕێتـەوە وە دەفەرمووێت: كاتێ سوهەيب كۆچى كرد له مەككەوه بۆ مەدينە بێ باوەڕانى مەككە شوێنى كەوتن ئەويش لەو تنسيەى تيرەكانى تێدا بوو چل تيرى دەرهێناو ووتى:سوێند بەخوا ناگەن بەمن هەتا هەريەكەتانِ تيرێك لەم تيرانەى لێ نەدەم پاشان بەشمشێرەكەم دەجەنگم لەگەڵتاندا و ئێوەش دەزانن من چۆن پياوێكم له شەڕدا، وە من لە مەككەدا سامانەكەم لە دوو دەفردا بەجێ هێشتووە هەردووكيان بۆ ئێوە(ئەگەر رێگرم نەبن لە ڕۆشتنم بۆ مەدينە و ئەوانيش ڕێگەيان پێ دا) جا =

﴿وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ﴾ئەو پیاوانەی کەدەمرن لەئێوە﴿وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا﴾وهاوسەران جێ دەهێڵن﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ﴾ هاوسەرەکانیان چاوەڕوانی دەکەن ﴿أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾چوار مانگ ودەشەو ﴿فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ ئینجا کەعیددەیان تەواو بوو ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ئیتر گوناهتان لەسەرنی یە (ئەی کەس و کاری ژن) ﴿فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ لەوەی کە (ئەوژنانە)دەیکەن لە خۆیاندا بەپێ ی باوی ناو کۆمەڵ ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وەخوا ئاگادارە بەوەی کە دەیکەن. ٢٣٤)﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾وەگوناهتان ناگات﴿فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِۦ مِنْ خِطْبَةِ ٱلنِّسَآءِ﴾لەخوازبێنی ژنانی (مێرد مردوو)بە ناراستەوخۆ پێیان بڵێن﴿أَوْ أَكْنَنتُمْ فِىٓ أَنفُسِكُمْ﴾یا لەدڵی خۆتان دا (بڕیار بدەن) دەیانخوازن﴿عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ﴾ خوای گەورەزانیویەتی کە بێگومان ئێوە ﴿سَتَذْكُرُونَهُنَّ﴾ لەمەو دوا ناویان دەبەن ﴿وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا﴾ بەڵام بەنهێنی بەڵێنیان پێ مەدەن﴿إِلَّآ أَن تَقُولُوا۟ قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ مەگەرقسەیەک کەباش بێت﴿وَلَا تَعْزِمُوا۟ عُقْدَةَ ٱلنِّكَاحِ﴾ وەبڕیاری مارە کردنیان مەدەن ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْكِتَٰبُ أَجَلَهُۥ﴾ تاعیددەکەیان تەواو دەبێت ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ﴾ وە بزانن بێگومان خوا دەزانێت ﴿مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ﴾ بەوەی کە لە دڵتاندایە ﴿فَٱحْذَرُوهُ﴾کەواتە خۆتان بپارێزن ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ وە بزانن ودڵنیابن کە خوا ﴿غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ لێخۆشبووی لەسەرخۆیە. ٢٣٥)﴿لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾گوناهتان لەسەرنییە﴿إِن طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ﴾ ئەگەر ژنانێک تەلاق بدەن﴿مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ﴾ کەهێشتا نەچوو بنەلایان ﴿أَوْ تَفْرِضُوا۟ لَهُنَّ فَرِيضَةً﴾یامارەییتان بۆ دانەنابن ﴿وَمَتِّعُوهُنَّ﴾ وە بەهرەمەندیان بکەن (شتێکیان لەماڵی خۆتان بدەنێ) ﴿عَلَى ٱلْمُوسِعِ قَدَرُهُۥ﴾ دەوڵەمەند بەپێ ی خۆی ﴿وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ﴾ وە هەژار بەپێ ی خۆی ﴿مَتَٰعًۢا بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ بەهرەو یارمەتی داتێک کە باو و نەریت بێت ﴿حَقًّا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ ئەوە پێویستە لەسەر چاکەکاران. ٢٣٦)﴿وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ﴾ وەئەگەر ژنانتان تەلاق دا ﴿مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ﴾ پێش ئەوەی بچنەلایان ﴿وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ وە مارەیی تان بۆ دانابوون ﴿فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ﴾ ئەوە نیوەی مارەیی یەکەیان دەکەوێ ﴿إِلَّآ أَن يَعْفُونَ﴾ مەگەر ئەوان (لێتان) خۆش بن ﴿أَوْ يَعْفُوَا۟ ٱلَّذِى﴾یان ئەو کەسە(مێرد)خۆش ببێت ﴿بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ﴾ کە مارەبڕینەکەی بەدەستە ﴿وَأَن تَعْفُوٓا۟ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ﴾ وە لێ خۆشبوونتان لە پارێزکاریەوە نزیکترە ﴿وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ﴾ وە ئەو چاکەیەی کە لە نێوانتاندا بووە لە بیرتان نەچێتەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بێگومان خوا بینایە بەوەی کەوا دەیکەن. ٢٣٧)

حَٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلۡوُسۡطَىٰ وَقُومُواْ لِلَّهِ قَٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ فَرِجَالًا أَوۡ رُكۡبَانٗاۖ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمۡ تَكُونُواْ تَعۡلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾ وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوۡنَ مِنكُمۡ وَيَذَرُونَ أَزۡوَٰجٗا وَصِيَّةٗ لِّأَزۡوَٰجِهِم مَّتَٰعًا إِلَى ٱلۡحَوۡلِ غَيۡرَ إِخۡرَاجٖۚ فَإِنۡ خَرَجۡنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِي مَا فَعَلۡنَ فِيٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعۡرُوفٖۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلۡمُطَلَّقَٰتِ مَتَٰعُۢ بِٱلۡمَعۡرُوفِۖ حَقًّا عَلَى ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ ۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ وَهُمۡ أُلُوفٌ حَذَرَ ٱلۡمَوۡتِ فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ مُوتُواْ ثُمَّ أَحۡيَٰهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشۡكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾ وَقَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿٢٤٤﴾ مَّن ذَا ٱلَّذِي يُقۡرِضُ ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ أَضۡعَافٗا كَثِيرَةٗۚ وَٱللَّهُ يَقۡبِضُ وَيَبۡصُۜطُ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

- ئەم ئایەتە دابەزی بۆسەر پێغەمبەر (ﷺ) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاء مَرْضَاتِ اللَّه﴾ جا کاتێ گەیشتە مەدینە و پێغەمبەر (ﷺ) بینی فەرمووی ئەبوو یەحیا بازرگانیەکەت قازانجی کرد پاشان پێغەمبەر ئایەتەکەی بۆ خوێندەوە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٢٠) سورەتی (البقرە): ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى...﴾ ئەبو داوودو نەسائی و حاکیم دەگێرنەوە لە عەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە دەڵێت: کاتێک ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿ولا تقربوا مال اليتيم إلا بالتي هي أحسن﴾ و ئایەتی ﴿إن الذين ياكلون أموال اليتامى﴾ خێرا دەست بەجێ ئەو کەسانەی هەتیویان لا بوو، چوونەوە بۆلایان و خواردن و خواردنەوەکانیان جیاکردنەوە لەوەی خۆیان وە شتێکیان لێ بمایەتەوە بۆیان هەڵدەگرتن هەتا دەیانخوارد یان خراپ دەبوو، وە ئەمە بەلایانەوە ناڕەحەت بوو، باسیان کرد بۆ پێغەمبەر (ﷺ) خوای گەورەش ئەم ئایەتەی -

﴿حَٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ﴾ ئاگاداری نوێژەکانتان بکەن ﴿وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ﴾ وە(بەتایبەتی) نوێژی ناوەڕاست (کە نوێژی عەسرە) ﴿وَقُومُواْ لِلَّهِ قَٰنِتِينَ﴾ وەلە نوێژدا بوەستن بۆ خوا بەگەردن کەچی (بێ قسەکردن). ٢٣٨) ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ﴾ ئینجا ئەگەر ترسان ﴿فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ (نوێژ بکەن) بەپیادە یان بەسواری ﴿فَإِذَآ أَمِنتُمْ﴾ کە ترستان نەما ﴿فَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ﴾ ئەوسا یادی خوا بکەن ﴿كَمَا عَلَّمَكُم﴾ بەوڕەنگەی کە فێری کردوون ﴿مَّا لَمْ تَكُونُواْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەوەی جاران نەتاندەزانی. ٢٣٩) ﴿وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ﴾ ئەو پیاوانەی دەمردن لەئێوە ﴿وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا﴾ و ژنانی هاوسەر بەجێ دەهێلن ﴿وَصِيَّةً لِّأَزْوَٰجِهِم﴾ (خوا فەرمانی کردووە) بە وەسیەت کردن بۆ ژنەکانیان ﴿مَّتَٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ﴾ تاساڵێک بەخێو بکرێن ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾ بێ ئەوەی دەربکرێن (لەماڵی مێردیان) ﴿فَإِنْ خَرَجْنَ﴾ ئینجا ئەگەر خۆیان چوونە دەرەوە ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ئیتر هیچ گوناهتان لەسەر نی یە (ئەی کەس و کاری مێرد) ﴿فِى مَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ﴾ لەوەی کە ئەو ژنانە دەیکەن دەربارەی خۆیان ﴿مِن مَّعْرُوفٍ﴾ بەباشیی ﴿وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وەخوا زاڵی کار دروستە. ٢٤٠) ﴿وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ مَتَٰعٌۢ﴾ بۆ تەلاق دراوان هەیە (بەسەر مێردەکانیانەوە) بەهرەمەند کردن ﴿بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ بەباشی ﴿حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ﴾ (ئەوە) پێویستە لەسەر پارێزکاران. ٢٤١) ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ﴾ ئاوا خوا ئایەتانی خۆیتان بۆ روون دەکاتەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ تاتێ بگەن و ژیربن. ٢٤٢) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ﴾ ئایا ووردنەبویتەوە لەوانەی ﴿خَرَجُواْ مِن دِيَٰرِهِمْ﴾ کەلە وولاتی خۆیان دەرچوون ﴿وَهُمْ أُلُوفٌ﴾ لەکاتێکدا کەئەوان هەزاران (کەس) بوون ﴿حَذَرَ ٱلْمَوْتِ﴾ لەترسی مردن ﴿فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ مُوتُواْ﴾ ئینجا خوا پێ ی ووتن بمرن ﴿ثُمَّ أَحْيَٰهُمْ﴾ لە پاشان زیندووی کردنەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ﴾ بەراستی خوا خاوەنی چاکەیە ﴿عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ بەسەر خەڵکەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵک ﴿لَا يَشْكُرُونَ﴾ سوپاسی خوا ناکەن. ٢٤٣) ﴿وَقَٰتِلُواْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ جەنگ بکەن لەرێ ی خوادا ﴿وَٱعْلَمُوٓاْ﴾ وە بزانن ﴿أَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بەراستی خوا بیسەری زانایە. ٢٤٤) **﴿مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ﴾ کێ یە** ئەو کەسەی قەرزبدات بەخوا ﴿قَرْضًا حَسَنًا﴾ **بە قەرزێکی باش ﴿فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ﴾** ئینجا خوا بۆی زیاد دەکات ﴿أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ **بەزیاد کردنێکی** زۆر ﴿وَٱللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ﴾ وە خوا (رۆزی خۆی) ئەگرێتەوە وە فراوانی دەکات ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنەوە. ٢٤٥)

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰٓ إِذْ قَالُوا۟ لِنَبِىٍّ لَّهُمُ ٱبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ أَلَّا تُقَٰتِلُوا۟ ۖ قَالُوا۟ وَمَا لَنَآ أَلَّا نُقَٰتِلَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِن دِيَٰرِنَا وَأَبْنَآئِنَا ۖ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ تَوَلَّوْا۟ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٤٦﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ قَالُوٓا۟ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُۥ بَسْطَةً فِى ٱلْعِلْمِ وَٱلْجِسْمِ ۖ وَٱللَّهُ يُؤْتِى مُلْكَهُۥ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ءَايَةَ مُلْكِهِۦٓ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ هَٰرُونَ تَحْمِلُهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

- نارده خوارەوە: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٢١) سورەتی (البقرة): ﴿وَلَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا﴾ ئیبن مونذر و ئیبن ئەبی حاتیم و واحیدی دەگێڕنەوە لە موقاتیلەوە دەڵێت: ئەم ئایەتە لە (ابن أبي مرثد الغنوي) داهاتە خوارەوە، مۆڵەتی خواست لە پێغەمبەر (ﷺ) عیناق بخوازێت کە ئافرەتێکی بێ باوەڕی جوان بوو، خوای گەورەش ئایەتی ﴿وَلَأَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ...﴾ ی نارده خوارەوە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٢٢) سورەتی (البقرة): ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ...﴾ موسلیم و تورموزی دەگێڕنەوە لە ئەنەسەوە دەڵێت: جولەکەکان ئافرەتیان بکەوتایەتە سووڕی بێ نوێژییەوە خواردن و خواردنەوەیان لێ جیادەکردنەوە لە ماڵدا لەگەڵیاندا دانەدەنیشتن. پرسیاریان کرد لە پێغەمبەر (ﷺ). خوای گەورە ئەم ئایەتەی =

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلْمَلَإِ﴾ ئایا وورد نەبوویتەوە لەپیاو ماقولان﴿مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ لەنەوەی یەعقوب﴿مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰٓ﴾ لەدوای مووسا ﴿إِذْ قَالُوا۟ لِنَبِىٍّ لَّهُمُ﴾ کە بەپێغەمبەرێکی خۆیان ووت ﴿ٱبْعَثْ لَنَا مَلِكًا﴾ پاشایەکمان بۆ بنێرە﴿نُّقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ تا جەنگ بکەین لەرێ ی خوادا﴿قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ﴾ ووتی ئایا نزیک نییە ئێوە﴿إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ﴾ ئەگەر جەنگتان لەسەر فەرز و پێویست بکرێ﴿أَلَّا تُقَٰتِلُوا۟﴾جەنگ نەکەن﴿قَالُوا۟ وَمَا لَنَآ أَلَّا نُقَٰتِلَ﴾ (لەوەلامدا) ووتیان چ سودێکمان پێ دەگات ئەگەرجەنگ نەکەین ﴿فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەرێ ی خوادا ﴿وَقَدْ أُخْرِجْنَا﴾ لەکاتێکدا کە دەرکراوین ﴿مِن دِيَٰرِنَا وَأَبْنَآئِنَا﴾ لەوولاتمان و مال و منداڵماندا ﴿فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ﴾ کەچی کاتێک جەنگیان لەسەر پێویست کرا ﴿تَوَلَّوْا۟﴾ پشتیان هەلکرد ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ﴾ کەمێکیان نەبێت ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ﴾ خوایش ئاگادارە بەسەر ستەمکاراندا.

٢٤٦)﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ﴾ وە پێغەمبەرەکەیان پێ ی ووتن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا﴾ بێگومان خوا طالووتی بۆ ناردن بە پادشا ﴿قَالُوٓا۟ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ﴾ ووتیان ئەوچۆن ئەبێ بەپادشا ﴿عَلَيْنَا﴾ بەسەر ئێمەوە ﴿وَنَحْنُ أَحَقُّ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ﴾ کە ئێمە لەو شایستە ترین بەپادشایی ﴿وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ﴾ وە دارایی زۆری نەدراوەتێ ﴿قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰهُ عَلَيْكُمْ﴾ فەرمووی: بەراستی خوا ئەوی هەڵبژاردووە بەسەر ئێوەدا ﴿وَزَادَهُۥ بَسْطَةً﴾ وە بەشی زیاتری داوەتێ لە فراوانی ﴿فِى ٱلْعِلْمِ وَٱلْجِسْمِ﴾ لەزانین و توانایی جەستە ﴿وَٱللَّهُ يُؤْتِى مُلْكَهُۥ﴾ وەخوا پاشایی خۆی دەدات ﴿مَن يَشَآءُ﴾ بەهەر کەس خۆی بیەوێ ﴿وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا (بەهرە) فراوان و زانایە. ٢٤٧)﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ﴾ وە پێغەمبەرەکەیان پێ ی ووتن ﴿إِنَّ ءَايَةَ مُلْكِهِۦٓ﴾ نیشانەی پادشای یەکەی ئەوەیە ﴿أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ﴾ کەدارەمەیتەکەتان بۆدێتەوە ﴿فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ کەمایەی ئارامیتانە لەپەروەردگارتانەوە﴿وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ﴾ لەگەل هەندێک لەکەلەپووری ﴿ءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ هَٰرُونَ﴾ خانەدانی مووسا و هاروون﴿تَحْمِلُهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ﴾ فریشتە هەلیدەگرن ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ﴾ بێگومان لەمەدا نیشانەو بەلگە هەیە بۆ ئێوە ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارین. ٢٤٨)

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِٱلْجُنُودِ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ مُبْتَلِيكُم بِنَهَرٍ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّى وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُۥ مِنِّىٓ إِلَّا مَنِ ٱغْتَرَفَ غُرْفَةًۢ بِيَدِهِۦ ۚ فَشَرِبُوا۟ مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۚ فَلَمَّا جَاوَزَهُۥ هُوَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ قَالُوا۟ لَا طَاقَةَ لَنَا ٱلْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ ٱللَّهِ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةًۢ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٢٤٩﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا۟ لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُۥدُ جَالُوتَ وَءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ ٱلْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۚ وَإِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

- نـاردەخوارەوە: ﴿وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ..﴾ لـەرەووی هەموو شتێکیان لەگەل بکەن، بەلام لەگەلیان کۆمەبنەوە. ئـەم ووتـەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) گەشتەوە بەجوولەکەکان ئـەوانیش ووتیـان ئەم پیاوە لەهەموو شتێکدا پێچەوانەی ئێمە دەکـات جـا ئوسـەیدی کـوڕی حوضەیر و عوبادی کوڕی بیشر هاتن و ووتیـان: جوولەکەکان ئاوا و ئـاوا دەڵێن لەبەر ئەوە ئێمە تێکەڵاوی (جماع) هاوسەرەکانمان ناکەین، پێغەمبەریش دەموچاوی تێکچوو بە جۆرێ وامان دەزانی لێیان زویر بووە ئەدجا هەردووکیان لای پێغەمبەریش (ﷺ) ڕۆیشتن و گەشتن بە کەسێک کە هەندێ شیری بە دیاری هێنابوو بۆ پێغەمبەر (ﷺ) ئەویش ناردی بە دوای ئوسەید و عوباد دا ئیتر هەر دووکیان زانیان کە پێغەمبەر (ﷺ) لێیان زویر نەبووە.

﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ﴾ ئینجا کاتێک کە طالووت بەخۆی و لەشکرەکەیەوە(لەشار) دەرچوون ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُم﴾ پێ ی ووتن بێگومان خوا تاقیتان دەکاتەوە ﴿بِنَهَرٍ﴾ بەچەمێک (ڕووبارێک) ﴿فَمَن شَرِبَ مِنْهُ﴾ ئینجا هەرکەسێک لێی خواردەوە ﴿فَلَيْسَ مِنِّي﴾ ئەو لە(لەشکری) من نی یە ﴿وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي﴾ وە هەر کەسێک لێی نەچێشت ئەوە لەمنە ﴿إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً﴾ مەگەر کەسێک کەلوێچێکی لێ بگرێ ﴿بِيَدِهِ﴾ بە دەستی خۆی (و بیخواتەوە) ﴿فَشَرِبُوا مِنْهُ﴾ جا هەموو تێریان لێ خواردەوە ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ﴾ مەگەر کەمێکیان نەبێ ﴿فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ﴾ کاتێک طالووت لێ ی پەڕییەوە ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ ئەوانەش بڕوایان هێنا بوو لەگەلیدا (بۆ ئەوانەی کە تێریان لێ خواردەوە) ﴿قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾ ووتیان: ئەمڕۆ ئێمە دەرەقەتی جالووت و لەشکرەکەی نایەین ﴿قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ﴾ ووتیان: ئەوانەی کە پێیان وابوو ﴿أَنَّهُم مُّلَاقُو اللَّهِ﴾ بە خزمەت خوا دەگەن(لەڕۆژی دوایی دا) ﴿كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ﴾ زۆر دەستەی کەم زاڵ بووە بەسەر ﴿فِئَةً كَثِيرَةً﴾ دەستەی زۆردا ﴿بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا ﴿وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ وە خوا لەگەڵ خۆڕاگرانە. ٢٤٩ ﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾ کاتێک کەڕوویەڕووی جالووت و لەشکرەکەی وەستان ﴿قَالُوا﴾ ووتیان ﴿رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا﴾ خوایە خۆڕاگری بڕێژە بەسەرماندا ﴿وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا﴾ وە پێمان جێگیر بکە ﴿وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ﴾ وە زاڵمان بکە بەسەر گەلی ﴿الْكَافِرِينَ﴾ بێ بڕوایاندا. ٢٥٠ ﴿فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ ئەوسا بەفەرمانی خوا شکاندنیان ﴿وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ﴾ وە داوود جالووتی کوشت ﴿وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ﴾ وە خوا پاشایەتی و پێغەمبەرێتی دایە ﴿وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ﴾ وە ئەوەی ویستی فێری کرد ﴿وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ﴾ ئەگەر خوا خەڵکی لەناو نەبردایە ﴿بَعْضَهُم بِبَعْضٍ﴾ هەندێکیان بەهەندێکیان ﴿لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ﴾ هەموو سەر زەوی پڕدەبوو لە خراپە و تاوان ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ﴾ بەڵام خوا خاوەنی بەخشندە ﴿عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ بەسەر هەموو جیهانیانەوە. ٢٥١ ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ﴾ ئەم (بەسەرهاتانە) نیشانەکانی خوان ﴿نَتْلُوهَا عَلَيْكَ﴾ دەیان خوێنینەوە بەسەرتدا ﴿بِالْحَقِّ﴾ بەڕاستی ﴿وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە بێگومان تۆ لە پێغەمبەرانیت. ٢٥٢

۞ تِلۡكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلۡنَا بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۘ مِّنۡهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُۖ وَرَفَعَ بَعۡضَهُمۡ دَرَجَٰتٖۚ وَءَاتَيۡنَا عِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدۡنَٰهُ بِرُوحِ ٱلۡقُدُسِۗ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعۡدِهِم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخۡتَلَفُواْ فَمِنۡهُم مَّنۡ ءَامَنَ وَمِنۡهُم مَّن كَفَرَۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلُواْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ يَوۡمٞ لَّا بَيۡعٞ فِيهِ وَلَا خُلَّةٞ وَلَا شَفَٰعَةٞۗ وَٱلۡكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ لَآ إِكۡرَاهَ فِي ٱلدِّينِۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشۡدُ مِنَ ٱلۡغَيِّۚ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَاۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

هـۆی هاتنـه خواره‌وه‌ی ئایه‌تی (٢٢٣) **سوره‌تی (البقرة)**: ﴿نِسَآؤُكُمۡ حَرۡثٞ لَّكُمۡ..﴾ بوخاری و موسلیم و ئه‌بوداوود و تورموزی ده‌گێڕنه‌وه له‌جابیره‌وه ده‌ڵێت: جووله‌که‌کان ده‌یانووت: ئه‌گه‌ر چوونه‌لای ئافره‌ت له‌پاشه‌وه بێت ئه‌وا منداڵه‌که خێل ده‌رده‌چێت، ئیتر ئایه‌تی: ﴿نِسَآؤُكُمۡ حَرۡثٞ لَّكُمۡ..﴾ هاته‌خواره‌وه. ئیمامی ئه‌حمه‌دو تورموزی ده‌گێڕنه‌وه له‌عه‌بدوڵلای کوڕی عه‌بباسه‌وه ده‌ڵێت: عومه‌ر هاته لای پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ووتی: له‌ناو چووم (تیا چووم). فه‌رمووی: چی له‌ناوی بردی؟ ووتی: ئه‌م شه‌و له‌پاشه‌وه چوومه‌ته لای خێزانم ، خوای گه‌وره ئه‌م ئایه‌ته‌ی نارده‌خواره‌وه ﴿نِسَآؤُكُمۡ حَرۡثٞ لَّكُمۡ فَأۡتُواْ حَرۡثَكُمۡ أَنَّىٰ شِئۡتُمۡ..﴾ له‌پێشه‌وه و له‌پاشه‌وه بچۆ به‌ڵام خۆت بپارێزه له‌کۆم و کاتی بێ نوێژی) تیرمزی و ئیبن ماجه و ئه‌حمه‌د و طه‌به‌رانی ڕیوایه‌تیان کردووه له‌ئه‌بی هوره‌یره‌وه ده‌ڵێت: پیاوێک له‌سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا (ﷺ)-

﴿تِلْكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلْنَا﴾ ئەو پێغەمبەرانەی (کە باسکران) ڕێزمان داوە ﴿بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ بە هەندێکیان بەسەر هێندێکیاندا ﴿مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ﴾ لەو پێغەمبەرانە هی وایان بووە کە خوا قسەی لەگەڵ کردووە (بەبێ پەردە) ﴿وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ﴾ وە هێندێکیانی بەرز کردۆتەوە چەند پلەیەک ﴿وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ وە دامان بەعیسای کوڕی مەریەم چەند بەڵگەیەکی (موعجیزەیەکی) ئاشکرا ﴿وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ﴾ وە پشت گیریمان کرد بە فریشتەی سرووش (کە جبریلە) ﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿مَا ٱقْتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِم﴾ ئەو گەلانەی کەلە دوای پێغەمبەرەکانیان دەهاتن لەگەڵ یەکدا نە ئەجەنگین ﴿مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ﴾ دوای ئەو نیشانە ڕۆشنانەی کەبۆیان هاتبوو ﴿وَلَٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟﴾ بەڵام دووبەرەکی یان تێ کەوت ﴿فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ﴾ ئینجا هی وایان بوو بڕوای هێنا ﴿وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ﴾ وە هی وایان بوو بێ بڕوا بوو ﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿مَا ٱقْتَتَلُوا۟﴾ یەکتریان نەدەکوشت و شەریان نەدەکرد﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ بەڵام ئەوی خوا بیەوێت دەیکات. ٢٥٣)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە ﴿أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰكُم﴾ ببەخشن لەو ڕۆزی یەی کە پێمان داوون ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ﴾ پێش ئەوەی کە ڕۆژێ بێ ﴿لَّا بَيْعٌ فِيهِ﴾ کە نە کڕین و فرۆشتنی تێدایە ﴿وَلَا خُلَّةٌ﴾ و نە دۆستایەتی و ئاشنایەتی تێدایە﴿وَلَا شَفَٰعَةٌ﴾ وە نە تکای تێدایە (تا ڕزگارتان کات لە سزا) ﴿وَٱلْكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ وە هەر بێ بڕوایانن ستەمکاران. ٢٥٤)﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ خوا ئەو خوایەیە کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نیە بێجگە لەو ﴿ٱلْحَىُّ﴾ هەمیشە زیندووی﴿ٱلْقَيُّومُ﴾ تەدبیرکەر وڕاگر(ی بوونەوەر)ە﴿لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾ نە وەنەوز ئەیگرێ و نە خەو ﴿لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ هەر هی ئەوە هەرچی لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ و هەرچی لە زەوی دایە ﴿مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ﴾ کێ یە ئەو کەسەی لەو ڕۆژەدا بتوانێ تکای لەلا بکات ﴿إِلَّا بِإِذْنِهِۦ﴾ مەگەر بە ڕێ پێدانی خۆی ﴿يَعْلَمُ﴾ ئاگادارە ﴿مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ بە ئەوەی لە بەردەمی (ئادەمی) یەوەیە (لەدنیا لە بەردەستیاندایە) ﴿وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ وە ئەوەی لە دواوەیەتی(لە ڕۆژی دواییدا بۆیان ئامادەکراوە) ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ﴾ وە کەس ئاگای نی یە لەهیچ شتێک ﴿مِّنْ عِلْمِهِۦٓ﴾ لە زانین و زانیاری ئەو (خوا) ﴿إِلَّا بِمَا شَآءَ﴾ مەگەر بەوەی کە خۆی بی یەوێ ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ کورسی یەکەی خودا هەموو ئاسمانەکان و زەوی گرتۆتەوە ﴿وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَا﴾ وە پارێزگاری کردنی ئاسمانەکان و زەوی بۆ خوا ئاسانە (گران نیە) ﴿وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ﴾ وە هەر ئەوە بڵند پلەی پایە گەورە. ٢٥٥)﴿لَآ إِكْرَاهَ فِى ٱلدِّينِ﴾ بە هیچ جۆرێک زۆر لێ کردن لە دین دا نی یە (بۆ هاتنە ناو ئیسلام) ﴿قَد تَّبَيَّنَ﴾ چونکە بەڕاستی لە یەک جیابۆتەوە ﴿ٱلرُّشْدُ﴾ ڕێنموونی و شارەزایی ﴿مِنَ ٱلْغَىِّ﴾ لە گومڕایی و سەر لێ شێواوی (ئەم ئایەتە تایبەتە بەئەوانەی ئایینی ئاسمانی یان هەیە).
﴿فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ﴾ ئینجا هەر کەس لە ڕێ ی بێ بڕوایی بگەڕێتەوە (بێ باوەڕ بێ بە هەر پەرستراوێک جگە لە خوا) ﴿وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ﴾ وە بڕوابهێنی بە خوا ﴿فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ﴾ ئەوە بێگومان بە توندی دەستی گرتووە ﴿بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ﴾ بە دەستەگیرەیەکی قایمی بەهێزی وا (کە ئیسلام، یان ئیمانەکەیەتی) ﴿لَا ٱنفِصَامَ لَهَا﴾ کە پچڕان و بەڕیوونی بۆ نی یە ﴿وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بیسەری زانایە. ٢٥٦)

ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ يُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَوْلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ ٱلنُّورِ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِۗ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِي حَآجَّ إِبْرَٰهِـۧمَ فِي رَبِّهِۦٓ أَنْ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّيَ ٱلَّذِي يُحْيِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحْيِۦ وَأُمِيتُۖ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأْتِي بِٱلشَّمْسِ مِنَ ٱلْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ ٱلْمَغْرِبِ فَبُهِتَ ٱلَّذِي كَفَرَۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥٨﴾ أَوْ كَٱلَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِۦ هَٰذِهِ ٱللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَاۖ فَأَمَاتَهُ ٱللَّهُ مِاْئَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُۥۖ قَالَ كَمْ لَبِثْتَۖ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍۖ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِاْئَةَ عَامٍ فَٱنظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِّلنَّاسِۖ وَٱنظُرْ إِلَى ٱلْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًاۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

- لەپشتەوە چووە لای خێزانەکەی، ئەویش ڕق و بێ زاری نیشان دا، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە: ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ..﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٣٢) سورەتی (البقرة): ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ...﴾ بوخاری و ئەبو داوود و تیرمیزی دەیگێڕنەوە لەمەعقیلی کوڕی یەسارەوە کەخوشکەکەی مارە بڕی لەموسلمانێک، پاشان یەک تەڵاقی دا و نەیهێنایەوە هەتاوەکو عیددەکەی تەواو بوو، هەردووکیان حەزیان بەیەک دەکرد، داوای کرد لەمەعقیل بیداتەوە ئەویش ووتی: بۆم مارە بڕیت و تەڵاقت دا، بەخوا ڕازی نابم بگەڕێتەوە بۆلات، خوای گەورە ئەم ئایەتەی لەبارەیانەوە ناردە خوارەوە ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ..... وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ کاتێک مەعقیل ئایەتەکەی بیست ووتی: گوێ ڕایەڵی فەرمانی پەروەردگارم پاشان بانگی کرد و ووتی: دەت دەمەوە و ڕێزیشت لێ دەگرم.

﴿ٱللَّهُ وَلِيُّ﴾ خوا دۆست و کارسازی ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەوانەیە کە بڕوادارن ﴿يُخْرِجُهُم﴾ دەریان دەهێنێت ﴿مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ﴾ لە تاریکستانی بێ بڕوایی ﴿إِلَى ٱلنُّورِ﴾ بۆ ڕووناکی باوەڕو ڕێنموونیی ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ﴾ وە ئەوانەی کەبێ بڕوان ﴿أَوْلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ﴾ شەیتان دۆستیانە ﴿يُخْرِجُونَهُم﴾ دەریان دەهێنێ ﴿مِّنَ ٱلنُّورِ﴾ لە ڕووناکی (و بیر و باوەڕ)ەوە ﴿إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِ﴾ بۆ تاریکستان ﴿أُوْلَٰٓئِكَ﴾ ئەوانە ﴿أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ﴾ هاوڕێی دۆزەخن ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ تیایا ئەمێننەوە هەتا هەتایە. ٢٥٧)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِى﴾ ئایا ئاوڕێک نادەیتەوە بەلای ئەو(نەمروود)ەی﴿حَآجَّ إِبْرَٰهِـۧمَ﴾ کەدەمە قالێی کرد لەگەڵ ئیبراهیم (پێغەمبەردا (عليه السلام))﴿فِى رَبِّهِۦٓ﴾ دەرحەق بە پەروەردگاری ﴿أَنْ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ﴾ لەبەر ئەوەی خوا پادشایی دابوویە ﴿إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ﴾ کاتێ کە ئیبراهیم (لە وەڵامی نەمروود دا) ووتی: ﴿رَبِّىَ ٱلَّذِى﴾ پەروەدگاری من ئەو زاتەیە ﴿يُحْىِۦ﴾ ژیان ئەداو ﴿وَيُمِيتُ﴾ ژیان دەستێنێ ﴿قَالَ﴾(نەمروود) ووتی: ﴿أَنَا۠ أُحْىِۦ﴾ منیش ژیان ئەدەم ﴿وَأُمِيتُ﴾ وە ژیان دەستێنم (دوو زیندان کراوی هێنا یەکیانی ئازاد کردو ئەویانی کوشت) ﴿قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ﴾ ئیبراهیم ووتی: ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأْتِى بِٱلشَّمْسِ مِنَ ٱلْمَشْرِقِ﴾ بێگومان خوا خۆر لە ڕۆژهەڵاتەوە هەڵدەهێنێ ﴿فَأْتِ بِهَا مِنَ ٱلْمَغْرِبِ﴾ دە(ئەگەر دەتوانیت) تۆ لە ڕۆژئاواوە هەڵی بێنە ﴿فَبُهِتَ﴾ ئەنجا دەم کوت بوو ﴿ٱلَّذِى كَفَرَ﴾ ئەو بێ بڕوایە ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی گەلی ستەمکاران ناکات. ٢٥٨)﴿أَوْ كَٱلَّذِى﴾ یا وەک ئەو کەسەی (عوزەیر)﴿مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ﴾ کە ڕابورد بەلای شارێکا (بیت المقدس) ﴿وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا﴾ لە کاتێکدا ئەو(شارە) دیوارەکانی ڕووخابوو بەسەر سەربانەکانیدا ﴿قَالَ﴾ (عوزەیر) ووتی: ﴿أَنَّىٰ يُحْىِۦ هَٰذِهِ ٱللَّهُ﴾ خوا چۆن ئەم شارە ئاوەدان دەکاتەوە ﴿بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ پاش مردنی؟ (واتە پاش وێران بوونی) ﴿فَأَمَاتَهُ ٱللَّهُ مِاْئَةَ عَامٍ﴾ یەکسەر خوای گەورە سەد ساڵ مراندی ﴿ثُمَّ بَعَثَهُۥ﴾ پاشان زیندووی کردەوە ﴿قَالَ كَمْ لَبِثْتَ﴾ (خوای گەورە) فەرمووی: چەندە ماویتەوە لێرەدا؟ ﴿قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ ووتی ڕۆژێک یا بەشێ لەڕۆژێک ماومەتەوە ﴿قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِاْئَةَ عَامٍ﴾(خوای گەورە) فەرمووی: نەخێر بەڵکو سەد ساڵ ماویتەوە ﴿فَٱنظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ﴾ جا تەماشای خواردن و ﴿وَشَرَابِكَ﴾ خواردنەوەکەت بکە ﴿لَمْ يَتَسَنَّهْ﴾ تێک نەچووە ﴿وَٱنظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ﴾ وە تەماشای گوێدرێژەکەت بکە ﴿وَلِنَجْعَلَكَ﴾(وە زیندوومان کردیتەوە) تا بتگێڕین ﴿ءَايَةً لِّلنَّاسِ﴾ بە موعجیزە(بەڵگە) بۆ خەڵکی **﴿وَٱنظُرْ إِلَى ٱلْعِظَامِ﴾ وە تەماشای ئێسقانەکانی** (گوێدرێژەکەت) بکە ﴿كَيْفَ نُنشِزُهَا﴾ چۆن بەرزیان دەکەینەوە **(لە شوێنی خۆیان)** و یەکیان دەخەین ﴿ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا﴾ پاشان گۆشتی **بەسەردا دەهێنین ﴿فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥ﴾** ئینجا کاتێ ئەمانە دەرکەوت بۆی (عوزەیر) ﴿قَالَ أَعْلَمُ﴾ووتی: بەچاکی تێگەیشتم﴿أَنَّ **ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾بەڕاستی خوا** خاوەن دەسەڵاتە بەسەر هەموو شتێکدا. ٢٥٩)

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ أَرِنِى كَيْفَ تُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِن ۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَـٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِى ۖ قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ ٱلطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ ٱجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ٱدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ۚ وَٱعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنۢبُلَةٍ مِّاْئَةُ حَبَّةٍ ۗ وَٱللَّهُ يُضَـٰعِفُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَآ أَنفَقُوا۟ مَنًّا وَلَآ أَذًى ۙ لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾ ۞ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ أَذًى ۗ وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُبْطِلُوا۟ صَدَقَـٰتِكُم بِٱلْمَنِّ وَٱلْأَذَىٰ كَٱلَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ فَتَرَكَهُۥ صَلْدًا ۖ لَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾

هـۆی هاتنـه خـوارەوەی ئایـەتی (٢٣٨) سورەتی (البقرة): ﴿حَـافِظُواْ عَلَـى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلاَةِ الْوُسْطَى﴾ بوخاری لـەکتێبی مێژووەکەیـدا لو ئیمامی ئەحمەد دەیگێڕنـەوە لـە زەیـدی کـوڕی ثـابتـەوە دەڵێـت: پـێغەمبەر (ﷺ) نوێـژی نیـوەڕۆی دەکرد کە گرانترین نوێـژ بـوو بەسـەر هاوەڵانیـەوە، ئـەم ئایەتـه هاتـەخوارەوە ﴿حَـافِظُواْ عَلَى...﴾.

ئایەتی (١٦٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) : (المسلم من سلم المسلمون من لسانه و يده، و المهاجر من هجر ما نهى الله عنه). (متفق عليه) پێغەمبەر (ﷺ) دەفـەرموێت: (موسڵمان ئەو کەسەیە موسڵمانان لە دەستی و زووانی پارێزراوبن، وە کۆچەریش ئەو کەسەیە واز بێنێ لەو شتانەی خوای گەورە قەدەغەی کردوون).

﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ ﴾ (بەیادبهێنە) کاتێک کە ئیبراهیم ووتی: ﴿ رَبِّ ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿ أَرِنِى ﴾ نیشانم بدە ﴿ كَيْفَ تُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ﴾ چۆن مردوو زیندوو دەکەیتەوە؟ ﴿ قَالَ ﴾ (خوا) فەرمووی: ﴿ أَوَلَمْ تُؤْمِن ﴾ بڕوات پێ ی نەهێناوە؟ ﴿ قَالَ بَلَىٰ ﴾ ووتی: بەڵێ بڕوام پێ یەتی ﴿ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِى ﴾ بەڵام (ئەمەوێ ببینم) بۆ ئەوەی دڵنیابم ﴿ قَالَ ﴾ (خوا) فەرمووی: ﴿ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ ٱلطَّيْرِ ﴾ کەواتە چوار مەل بگرە ﴿ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ﴾ ئینجا (سەریان ببڕە) و پارچە پارچەیان بکە ﴿ ثُمَّ ﴾ لەپاشدا ﴿ ٱجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ﴾ هەر پارچەیەکیان لەسەر شاخێک دابنێ ﴿ ثُمَّ ٱدْعُهُنَّ ﴾ لە پاشان بانگیان بکە ﴿ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ﴾ دێن بۆ لات بە هەڵەداوان ﴿ وَٱعْلَمْ ﴾ وە چاک بزانە و ﴿ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ دڵنیابە بێگومان خوا باڵادەستی کاربەجێ یە. ٢٦٠) ﴿ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ ﴾ وێنەی (خێری) ئەوانەی ﴿ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ ﴾ کە ماڵی خۆیان بەخت دەکەن ﴿ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ﴾ لەڕێی خوادا ﴿ كَمَثَلِ حَبَّةٍ ﴾ وەک دەنکێک (تۆو) وایە (ڕوابێت) و ﴿ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ ﴾ حەوت گوڵی گرتبێت ﴿ فِى كُلِّ سُنۢبُلَةٍ ﴾ لە هەر گوڵێکدا ﴿ مِّاْئَةُ حَبَّةٍ ﴾ سەد دانەی تێدابێت ﴿ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ ﴾ وە خوا لەمەش، زیاتری دەکات ﴿ لِمَن يَشَآءُ ﴾ بۆ هەر کەسێک کە خۆی بیەوێت ﴿ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴾ وە خوا خاوەن بەهرەی فراوانی ئاگادارە. ٢٦١) ﴿ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ ﴾ ئەوانەی کە ماڵ و دارایی خۆیان بەخت ئەکەن ﴿ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَآ أَنفَقُوا۟ مَنًّا وَلَآ أَذًى ﴾ دوای ئەوە هیچ منە تێک نانێن و ئازارێک (بەدڵی هەژاران) ناگەیەنن ﴿ لَّهُمْ ﴾ بۆیان هەیە ﴿ أَجْرُهُمْ ﴾ پاداشتیان ﴿ عِندَ رَبِّهِمْ ﴾ لای پەروەردگاریان ﴿ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ﴾ وە هیچ ترسێکیان لەسەر نی یە ﴿ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ وە هیچ خەفەتێکیان نیە. ٢٦٢) ﴿ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ﴾ قسەیەکی خۆش ﴿ وَمَغْفِرَةٌ ﴾ و چاو پۆشی (لە هەڵەدا) ﴿ خَيْرٌ ﴾ چاکترە ﴿ مِّن صَدَقَةٍ ﴾ لەخێرێک ﴿ يَتْبَعُهَآ أَذًى ﴾ کە ئازارو دڵئێشاندنی بەدوادا بێ. ﴿ وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَلِيمٌ ﴾ وە خوا بێ نیازێکی لەسەرخۆیە. ٢٦٣) ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿ لَا تُبْطِلُوا۟ ﴾ پوچەڵی مەکەنەوە ﴿ صَدَقَٰتِكُم ﴾ خێر و بەخشینەکانتان ﴿ بِٱلْمَنِّ ﴾ بەمنەت نان ﴿ وَٱلْأَذَىٰ ﴾ و ئازاردان و دڵ ئێشان ﴿ كَٱلَّذِى ﴾ وەک ئەو کەسەی ﴿ يُنفِقُ مَالَهُۥ ﴾ ماڵ و سامانی خۆی بەخت دەکات ﴿ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ ﴾ بۆ ڕووپامایی خەڵک ﴿ وَلَا يُؤْمِنُ ﴾ وە باوەڕی نی یە ﴿ بِٱللَّهِ ﴾ بەخوا ﴿ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿ فَمَثَلُهُۥ ﴾ جا وێنەی ئەو ناپاکە ﴿ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ ﴾ وەک بەردێکی لووس وایە ﴿ عَلَيْهِ تُرَابٌ ﴾ کە گڵێکی کەمی بەسەرەوەبێت ﴿ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ ﴾ ئینجا بارانێکی لێزمەی لێ بدات ﴿ فَتَرَكَهُۥ صَلْدًا ﴾ وە بەردەکە بهێڵێتەوە بەڕووتیی ﴿ لَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ﴾ ناتوانن دەستی بخەن هیچ لەوەی کە کردوویانە ﴿ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ﴾ وە خوا ڕێنموونی ناکات ﴿ ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴾ گەلی بێ بڕوا و خوانەناس. ٢٦٤)

وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍۭ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَـَٔاتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾ أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ لَهُۥ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَأَصَابَهُ ٱلْكِبَرُ وَلَهُۥ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَآءُ فَأَصَابَهَآ إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَٱحْتَرَقَتْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا۟ ٱلْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا۟ فِيهِ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾ ٱلشَّيْطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾ يُؤْتِى ٱلْحِكْمَةَ مَن يَشَآءُ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾

ئایەتی (١٧٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا ينظر إليهم ولا يزكيهم ولهم عذاب أليم: شيخ زانٍ وملك كذاب وعائل مستكبر) (رواه مسلم). پیغەمبەر (ﷺ) دەفەرمویت: (سیٚ کەس لە ڕۆژی دوایی دا خودا نە قسەیان لەگەڵدا دەکات و نە سەیریان دەکات و نە پاکیان دەکاتەوە لە گوناه وە سزای سەختیان هەیە: پیری داوێن پیس (زیناکەر)، پادشای درۆزن، هەژاری خۆ بەزل زان).

ئایەتی (١٧٧) سورەتی (البقرة): عن وابصة بن معبد (ﷺ) قال: أتيت رسول الله (ﷺ) فقال: (جئتَ تسأل عن البر؟) قلت: نعم، فقال (استفت قلبك، البر ما اطمأنتْ إليه النفس و اطمأن إليه القلب، و الإثم ما حاك في النفس و تردد في الصدر، وإن أفتاك الناس و أفتوك) =

﴿وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ﴾ نموونەی ئەوانەی ﴿يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمُ﴾ کەماڵ و دارایی خۆیان دەبەخشن ﴿ٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ ٱللَّهِ﴾ لەپێناو ڕەزامەندی خوا ﴿وَتَثۡبِيتٗا مِّنۡ أَنفُسِهِمۡ﴾ وە بۆ دامەزراندنی دڵ و دەروونیان (لەسەر چاکە) ﴿كَمَثَلِ جَنَّةِۭ﴾ وەکو باخێک وایە ﴿بِرَبۡوَةٍ﴾ کە بە شوێنێکی بەرزەوەبێت ﴿أَصَابَهَا وَابِلٞ﴾ بارانی دڵۆپ گەورەی لێ بدات ﴿فَـَٔاتَتۡ أُكُلَهَا ضِعۡفَيۡنِ﴾ ئینجا میوەی خۆی بدات بەدوو چەندانە ﴿فَإِن لَّمۡ يُصِبۡهَا وَابِلٞ﴾ وە ئەگەر بارانی دڵۆپ گەورەشی لێ نەدات ﴿فَطَلّٞ﴾ بارانی وردی لێ بدا (واتە بێ بەرهەم نابێت) ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وەخوای گەورەش بینایە بەوەی کە دەیکەن. ٢٦٥) ﴿أَيَوَدُّ أَحَدُكُمۡ﴾ ئایا کەس لەئێوە حەز دەکات ﴿أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٞ﴾ کە باخێکی ببێت ﴿مِّن نَّخِيلٖ﴾ لەدرەختی خورما ﴿وَأَعۡنَابٖ﴾ وە جۆرەها درەختی تری و ڕەز ﴿تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ چەند جۆگە ئاو بڕوابە ژێریاندا ﴿لَهُۥ﴾ بۆ خاوەن باخەکە ببێت ﴿فِيهَا﴾ لەناو ئەو باخەدا ﴿مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ لەهەموو جۆرە میوەیەک ﴿وَأَصَابَهُ﴾ لەکاتێکدا (خاوەنەکە) دوو چاری ببێ ﴿ٱلۡكِبَرُ﴾ پیری ﴿وَلَهُۥ﴾ وە ببێ ﴿ذُرِّيَّةٞ ضُعَفَآءُ﴾ چەند منداڵێکی وردی بێ دەسەڵات ﴿فَأَصَابَهَآ إِعۡصَارٞ﴾ ئینجا گەردەلوولێکی لێ هەڵبکات ﴿فِيهِ نَارٞ﴾ گڕ و سەمووەی تێدابێ ﴿فَٱحۡتَرَقَتۡۗ﴾ یەکسەر باخەکە بسوتێ ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئابەم ڕەنگە ﴿يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ﴾ خوا نیشانەکانی (میهرەبانی) خۆیتان بۆ ڕوون دەکاتەوە ﴿لَعَلَّكُمۡ تَتَفَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیر بکەنەوە. ٢٦٦) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿أَنفِقُواْ﴾ بەخت بکەن ﴿مِن طَيِّبَٰتِ﴾ لە پاکترینی ﴿مَا كَسَبۡتُمۡ﴾ ئەوەی پەیداتان کردووە ﴿وَمِمَّآ أَخۡرَجۡنَا لَكُم﴾ وە لەوەی کە بۆمان دەرهێناوون (ڕوواندووین) ﴿مِّنَ ٱلۡأَرۡضِۖ﴾ لەزەوی ﴿وَلَا تَيَمَّمُواْ ٱلۡخَبِيثَ مِنۡهُ تُنفِقُونَ﴾ مەڕۆن لەوەی ببەخشن کەخراپە ﴿وَلَسۡتُم بِـَٔاخِذِيهِ﴾ لەکاتێکدا کە خۆتان ئەوشتە خراپە وەرناگرن (ئەگەر بتاندرێتێ) ﴿إِلَّآ أَن تُغۡمِضُواْ فِيهِۚ﴾ مەگەر چاوی لێ بپۆشن ﴿وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ وە چاک بزانن کەخوا ﴿غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ بێ نیازێکی شایستەی ستایشە. ٢٦٧) ﴿ٱلشَّيۡطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلۡفَقۡرَ﴾ شەیتان دەتان ترسێنێ بە هەژاری ﴿وَيَأۡمُرُكُم بِٱلۡفَحۡشَآءِۖ﴾ و فەرمانتان پێدەدات بەخراپە ﴿وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغۡفِرَةٗ مِّنۡهُ وَفَضۡلٗاۗ﴾ وە خوا بەڵێنی لێخۆشبوون و چاکەتان پێدەدات ﴿وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ﴾ خوا فراوان میهرەبانی زانایە. ٢٦٨) ﴿يُؤۡتِي﴾ ئەی بەخشێ ﴿ٱلۡحِكۡمَةَ﴾ ژیری و دانایی ﴿مَن يَشَآءُۚ﴾ بە هەر کەسێک کە بیەوێ ﴿وَمَن يُؤۡتَ ٱلۡحِكۡمَةَ﴾ وە هەر کەسێک ژیری و دانایی پێدرا ﴿فَقَدۡ أُوتِيَ﴾ ئەوە بەڕاستی پێ ی دراوە ﴿خَيۡرٗا كَثِيرٗاۗ﴾ چاکەیەکی زۆر ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ﴾ پەند وەرناگرن ﴿إِلَّآ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ﴾ تەنها خاوەنانی ژیری و بیرکەرەوە. ٢٦٩)

وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ إِن تُبْدُوا۟ ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِىَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾ ۞ لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾ لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِى ٱلْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَٰهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٧٢) سورەتی (البقرة): ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ..﴾ نەسائی و حاکیم و طەبەرانی لە عەبدوللای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە و دەڵێت : هاوەڵان پێیان ناخۆش بوو شت ببەخشن بەخزمە کافرەکانیان ، پرسیاریان کرد و ڕیگەیان پێ درا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ ......وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ ئیبن ئەبی حاتیم لەعەبدوللای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی دابوو کەخێر تەنها بە موسوڵمانەکان بدرێت ، بەوهۆیەوە ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ..﴾ کەتیایدا فەرمانی کرد هەرکەسێک داوای لێ کردن پێ ی ببەخشن لەسەر هەر دینێک بێت.

- (رواه أحمد و الدارمي) وابیصەی کوڕی مەعبەد گێراویەتەوەو دەڵێت: هاتم بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی-

﴿وَمَآ أَنفَقْتُم﴾ ئەوەی بەخشتتان کردبێ ﴿مِّن نَّفَقَةٍ﴾ لە چاکە ﴿أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ﴾ یانەزرێکتان بڕیاردابێ ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ﴾ ئەوە بێگومان خوا ئاگای لێ یە ﴿وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ﴾ وە بۆستەمکاران نی یە ﴿مِنْ أَنصَارٍ﴾ هیچ یارمەتی دەرێک. ٢٧٠) ﴿إِن تُبْدُوا۟﴾ ئەگەر ئاشکرای بکەن ﴿ٱلصَّدَقَٰتِ﴾ خێرەکانتان ﴿فَنِعِمَّا هِىَ﴾ ئەوە کارێکی باشە ﴿وَإِن تُخْفُوهَا﴾ وە ئەگەر بیشارنەوە ﴿وَتُؤْتُوهَا﴾ و بیدەن ﴿ٱلْفُقَرَآءَ﴾ بەهەژاران ﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوە باشترە بۆ ئێوە ﴿وَيُكَفِّرُ عَنكُم﴾ وەخوا هەڵی ئەوەرێنێ لێتان ﴿مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ﴾ هێندێ لە گوناهەکانتان ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وە خوا بەوەی کە دەیکەن ئاگادارە. ٢٧١)﴿لَّيْسَ عَلَيْكَ﴾ لەسەر تۆ نی یە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿هُدَىٰهُمْ﴾ ڕێنموونیی و موسڵمان کردنی خەڵکی ﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڵکو خوا ﴿يَهْدِى مَن يَشَآءُ﴾ هەر کەسێکی بوێ هیدایەتی دەدات ﴿وَمَا تُنفِقُوا۟﴾ وە ئەوەی ئێوە دەیبەخشن ﴿مِنْ خَيْرٍ﴾ لە دارایی (چاکە) ﴿فَلِأَنفُسِكُمْ﴾ ئەوە(قازانجە کەی) بۆ خۆتانە ﴿وَمَا تُنفِقُونَ﴾ ئێوە هیچ نابەخشن ﴿إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ﴾ مەگەر بۆ ڕەزای خوا نەبێ ﴿وَمَا تُنفِقُوا۟﴾ وە ئەوەی دەیبەخشن ﴿مِنْ خَيْرٍ﴾ لەسامان (چاکە) ﴿يُوَفَّ إِلَيْكُمْ﴾ ئەتان درێتەوە ﴿وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ و ئێوە ستەمتان لێ ناکرێ. ٢٧٢)﴿لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ﴾ (ئەم خێرە) بۆئەو هەژارانەیە﴿أُحْصِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ کە دەست و پێ بەستراون لەڕێی خوادا ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ ناتوانن ﴿ضَرْبًا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ (بۆ ڕۆزی پەیدا کردن) بگەڕێن بە زەویدا ﴿يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ﴾ نادانی بێ خەبەر وا هەست دەکات ئەوان ﴿أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ﴾ کە دەوڵەمەندن بە هۆی بێ نیازی یانەوە (سواڵ نەکردنیانەوە) ﴿تَعْرِفُهُم﴾ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) دەیان ناسییت ﴿بِسِيمَٰهُمْ﴾ بە شێوەیاندا ﴿لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ﴾ داوای هیچ لەکەس ناکەن ﴿إِلْحَافًا﴾ بە زۆر (وەک سواڵکەرانی تر) ﴿وَمَا تُنفِقُوا۟﴾ وە ئەوەی دەیبەخشن ﴿مِنْ خَيْرٍ﴾ لە ماڵ و سامان ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا ئاگادارە لێ ی. ٢٧٣)﴿ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم﴾ ئەوانەی **کە ماڵ و دارایی خۆیان دەبەخشن﴿بِٱلَّيْلِ﴾** بە شەو ﴿وَٱلنَّهَارِ﴾ و بەڕۆژ ﴿سِرًّا﴾ بەپەنهانی ﴿وَعَلَانِيَةً﴾ و بە ئاشکرا ﴿فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ﴾ ئا ئەوانە هەر پاداشتیان﴿عِندَ رَبِّهِمْ﴾ لای پەروەردگاریانە﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾وە هیچ ترسێکیان لەبەرنیە **(لەداهاتوودا)﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾**وە ئەوان خەفەتبار نابن(بۆ ڕابردوو). ٢٧٤)

ٱلَّذِينَ يَأۡكُلُونَ ٱلرِّبَوٰاْ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِي
يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ مِنَ ٱلۡمَسِّۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡبَيۡعُ
مِثۡلُ ٱلرِّبَوٰاْۗ وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلۡبَيۡعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْۚ فَمَن جَآءَهُۥ مَوۡعِظَةٞ
مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ وَأَمۡرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِۖ وَمَنۡ عَادَ
فَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧٥﴾ يَمۡحَقُ
ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰاْ وَيُرۡبِي ٱلصَّدَقَٰتِۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ وَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ
وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ
وَذَرُواْ مَا بَقِيَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ
فَأۡذَنُواْ بِحَرۡبٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۖ وَإِن تُبۡتُمۡ فَلَكُمۡ رُءُوسُ
أَمۡوَٰلِكُمۡ لَا تَظۡلِمُونَ وَلَا تُظۡلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَإِن كَانَ
ذُو عُسۡرَةٖ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيۡسَرَةٖۚ وَأَن تَصَدَّقُواْ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ
إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا تُرۡجَعُونَ فِيهِ إِلَى
ٱللَّهِۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفۡسٖ مَّا كَسَبَتۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

- (هاتوویت پرسیار دەربارەی چاکە بکەیت؟) ووتم: بەلێ، فەرمووی: (دڵت بکە بە سەرپشک، چاکە ئەوەیە دڵ و دەروون لەسەری ئارام بێت، وە خراپە ئەوەیە دڵە راوکێ دروست بکات، هەرچەندە خەڵکیش فەتوات بۆ بدەن).

ئایەتی (١٨٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله قد أعطى كل ذي حق حقه فلا وصية لوارث) (رواه أحمد وأصحاب السنن). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (خوا مافی هەموو مافدارێکی خۆی دیاری کردووە، کەواتە وەسیەت ناکرێت بۆ خزمی میراتگر).

ئایەتی (١٨٣) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (قال الله عزوجل: كل عمل ابن آدم له إلا الصيام فإنه لي وأنا أجزي به، و الصيام جنة فإذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث ولا يصخب فإن سابه أحد أو قاتله فليقل: إني صائم. والذي نفس محمد بيده لخلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك، للصائم فرحتان يفرحهما: -

﴿ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ﴾ ئەوانەی کە دەخۆن ﴿ٱلرِّبَوٰاْ﴾ سوود ﴿لَا يَقُومُونَ﴾ ڕاست نابنەوە (لە گۆڕەکانیاندا) ﴿إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى﴾ مەگەر چۆن کەسێ ڕاست دەبێتەوە ﴿يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيْطَٰنُ مِنَ ٱلْمَسِّ﴾ کە شەیتان دەستی لێ وەشاندبێ (وە تووشی فێ بووبێ) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓاْ﴾ ئەوە بەهۆی ئەوەوەیە سوود خۆران وتیان: ﴿إِنَّمَا ٱلْبَيْعُ﴾ کڕین و فرۆشتن ﴿مِثْلُ ٱلرِّبَوٰاْ﴾ وەک سوود وایە ﴿وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلْبَيْعَ﴾ لە کاتێکدا خوا ڕێی داوە بەکڕین و فرۆشتن ﴿وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْ﴾ بەڵام سوودی قەدەغە کردووە ﴿فَمَن جَآءَهُۥ﴾ ئینجا هەر کەسەی پێی گەیشت ﴿مَوْعِظَةٌ﴾ ئامۆژگاری یەک ﴿مِّن رَّبِّهِۦ﴾ لەپەروەردگاری یەوە ﴿فَٱنتَهَىٰ﴾ وە خێرا دەستی لێ هەڵگرت ﴿فَلَهُۥ مَا سَلَفَ﴾ ئەوا ئەوەی لە وەپێش وەری گرتووە بۆ خۆیەتی (لە سوود خواردن) ﴿وَأَمْرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ﴾ وەکاری ئەوحەواڵە بە خوایە ﴿وَمَنْ عَادَ﴾ وە ئەوەی گەڕایەوە (بۆ سوود خواردن) ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ﴾ ئائەوانە هاوەڵی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا﴾ تیا دەمێننەوە ﴿خَٰلِدُونَ﴾ بە ئێجگاری. ٢٧٥) ﴿يَمْحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰاْ﴾ خوا پیت و بەرەکەتی سوود نامێلێ ﴿وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ﴾ وە برەو بە خێر و بەخشین ئەدات ﴿وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ﴾ وە خوا خۆشی ناوێ ﴿كُلَّ كَفَّارٍ﴾ هیچ ناسوپاسێکی ﴿أَثِيمٍ﴾ تاوانکار. ٢٧٦) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ وەکردەوە باشەکانیان کردوە ﴿وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ وە نوێژیان بەهۆش و گۆشەوە کردووە ﴿وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ وەزەکاتیان داوە ﴿لَهُمْ أَجْرُهُمْ﴾ تەنها پاداشتیان ﴿عِندَ رَبِّهِمْ﴾ لای پەروەدگاریانە ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ وەهیچ ترسێکیان لەبەر نی یە (بۆ داهاتوو) ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ وە هیچ خەفەتێک ڕوویان تێ ناکات (بۆ ڕابردوو). ٢٧٧) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە (بە خوا) ﴿ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ لە خوا بترسن ﴿وَذَرُواْ﴾ وەدەست هەڵگرن ﴿مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓاْ﴾ لەو سوودەی کەلای خەڵک ماوتانە ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕدارن. ٢٧٨) ﴿فَإِن لَّمْ تَفْعَلُواْ﴾ ئینجا ئەگەر دەستان لێ هەڵنەگرت ﴿فَأْذَنُواْ﴾ کەواتە بزانن و ئاگادارین ﴿بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ بەجەنگێک لەلایەن خوا و پێغەمبەری خواوە ﴿وَإِن تُبْتُمْ﴾ وە ئەگەر پەشیمان بوونەوە ﴿فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ﴾ ئەوا تەنها سەرمایەکانتان هی ئێوەیە ﴿لَا تَظْلِمُونَ﴾ نەستەم بکەن (لەخەڵکی) ﴿وَلَا تُظْلَمُونَ﴾ وە نەستەمتان لێ دەکرێ. ٢٧٩) ﴿وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ﴾ وە ئەگەر قەرزدار نەداربوو ﴿فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ﴾ ئەوە با مۆڵەتی بدرێ تا دەوڵەمەند ئەبێ ﴿وَأَن تَصَدَّقُواْ﴾ وە ئەگەر (لە قەرزەکە) ئازادیان بکەن ﴿خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ باشترە بۆ تان ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر تێ بگەن. ٢٨٠) ﴿وَٱتَّقُواْ﴾ وە بترسن ﴿يَوْمًا﴾ لە ڕۆژێک ﴿تُرْجَعُونَ فِيهِ﴾ دەگەڕێنرێنەوە ﴿إِلَى ٱللَّهِ﴾ بۆ لای خوا ﴿ثُمَّ تُوَفَّىٰ﴾ لە پاشان ئەدرێتەوە ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ بە هەموو کەسێک ﴿مَّا كَسَبَتْ﴾ (پاداشت و سزای) ئەوەی کردوویەتی ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان ستەمیان لێ ناکرێ. ٢٨١)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيۡنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى
فَٱكۡتُبُوهُۚ وَلۡيَكۡتُب بَّيۡنَكُمۡ كَاتِبُۢ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَلَا يَأۡبَ
كَاتِبٌ أَن يَكۡتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُۚ فَلۡيَكۡتُبۡ وَلۡيُمۡلِلِ
ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ وَلۡيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ وَلَا يَبۡخَسۡ مِنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ
فَإِن كَانَ ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ سَفِيهًا أَوۡ ضَعِيفًا أَوۡ لَا يَسۡتَطِيعُ
أَن يُمِلَّ هُوَ فَلۡيُمۡلِلۡ وَلِيُّهُۥ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَٱسۡتَشۡهِدُواْ شَهِيدَيۡنِ
مِن رِّجَالِكُمۡۖ فَإِن لَّمۡ يَكُونَا رَجُلَيۡنِ فَرَجُلٞ وَٱمۡرَأَتَانِ
مِمَّن تَرۡضَوۡنَ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ أَن تَضِلَّ إِحۡدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ
إِحۡدَىٰهُمَا ٱلۡأُخۡرَىٰۚ وَلَا يَأۡبَ ٱلشُّهَدَآءُ إِذَا مَا دُعُواْۚ وَلَا تَسۡـَٔمُوٓاْ
أَن تَكۡتُبُوهُ صَغِيرًا أَوۡ كَبِيرًا إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦۚ ذَٰلِكُمۡ أَقۡسَطُ
عِندَ ٱللَّهِ وَأَقۡوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ وَأَدۡنَىٰٓ أَلَّا تَرۡتَابُوٓاْ إِلَّآ أَن تَكُونَ
تِجَٰرَةً حَاضِرَةٗ تُدِيرُونَهَا بَيۡنَكُمۡ فَلَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ
أَلَّا تَكۡتُبُوهَاۗ وَأَشۡهِدُوٓاْ إِذَا تَبَايَعۡتُمۡۚ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٞ
وَلَا شَهِيدٞۚ وَإِن تَفۡعَلُواْ فَإِنَّهُۥ فُسُوقُۢ بِكُمۡۗ وَٱتَّقُواْ
ٱللَّهَۖ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿٢٨٢﴾

- **إذا أفطر فرح** بفطره، **وإذا لقي ربه** فرح بصومه) (متفق عليه).
پیغەمبەر(ﷺ) دەفەرموویت: (خوای **گەورەو بالا** دەست فەرموویەتی: **هەموو** کارەکانی ئادەمیزاد بۆ خۆیەتی جگە لەڕۆژووەکە بێگومان ڕۆژوو بۆ منە و هەر من پاداشتی دەدەمەوە، وەڕۆژو قەلغانە (لەتاوان) ئەگەر یەکێکتان ڕۆژێک بەڕۆژوو بوو باوتەی خراپ نەلێت و هەلّە نەکات ، جا ئەگەر یەکێک جنێوی پێدا یان شەڕی لەگەڵ کرد با بڵێت: من بەڕۆژووم ، سوێند بەو زاتەی گیانی موحەممەدی بەدەستە بۆنی دەمی ڕۆژووەوان لەلای خوا خۆشترە لەبۆنی میسک، ڕۆژووەوان دوو خۆشی هەیە پێیان دڵخۆش دەبێت: کاتێ ڕۆژووەکەی شکاند دڵخۆش دەبێت بەڕۆژوو شکاندنەکەی ، وەکاتێ دەگات بە پەروەدگاری-لە قیامەت دا- بەڕۆژووەکەی دڵخۆش دەبێت).

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيۡنٍ﴾ ئەگەر قەرزێکتان لە یەکتری کرد﴿إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى﴾ بۆ ماوەیەکی ناوبراو (دیاری کراو) ﴿فَٱكۡتُبُوهُۚ﴾ ئەوە بی نووسن ﴿وَلۡيَكۡتُب﴾ وەبا بینوسێ ﴿بَّيۡنَكُمۡ﴾ لە نێوانتاندا ﴿كَاتِبُۢ﴾ نووسەرێک ﴿بِٱلۡعَدۡلِۚ﴾ بە ڕاستی (بەداد) ﴿وَلَا يَأۡبَ كَاتِبٌ﴾ وە هیچ نووسەرێک با سەرپێچی نەکات ﴿أَن يَكۡتُبَ﴾ لە نووسینی (سەنەدی قەرز)دا ﴿كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُۚ﴾ هەر وەک خوا ئەوی فێری نووسین کردووە ﴿فَلۡيَكۡتُبۡ﴾ بابی نووسێ ﴿وَلۡيُمۡلِلِ ٱلَّذِي﴾ وە با ئەو کەسەدەقی سەنەدەکە بڵێ ﴿عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ﴾ کە قەرزەکەی بەسەرەوەیە ﴿وَلۡيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ﴾ وەلە پەروەردگاری بترسێ﴿وَلَا يَبۡخَسۡ مِنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ﴾ وە هیچی لێ کەم نەکاتەوە ﴿فَإِن كَانَ ٱلَّذِي﴾ ئینجا ئەگەر ئەو کەسەی ﴿عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ﴾ قەرزەکەی بەسەرەوەیە ﴿سَفِيهًا﴾ بێ عەقڵ بوو ﴿أَوۡ ضَعِيفًا﴾ یان نا تەواو بوو ﴿أَوۡ لَا يَسۡتَطِيعُ﴾ یانەی دەتوانی ﴿أَن يُمِلَّ هُوَ﴾ خۆی دەقی سەنەدەکە بڵێت ﴿فَلۡيُمۡلِلۡ وَلِيُّهُۥ﴾ ئەوە با گەورەکەی بیڵێت ﴿بِٱلۡعَدۡلِۚ﴾ بەڕاستی (بەرێکی) ﴿وَٱسۡتَشۡهِدُواْ شَهِيدَيۡنِ﴾ وە دوو شاهید بگرن ﴿مِن رِّجَالِكُمۡۖ﴾ لە پیاوانی خۆتان (موسڵمان) ﴿فَإِن لَّمۡ يَكُونَا رَجُلَيۡنِ﴾ ئینجا ئەگەر دووپیاو نەبوو ﴿فَرَجُلٞ وَٱمۡرَأَتَانِ﴾ ئەوە با پیاوێک و دووژن بن ﴿مِمَّن تَرۡضَوۡنَ﴾ لەوانەی کە پەسەندیان دەکەن ﴿مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ﴾ لە شاهیدەکان ﴿أَن تَضِلَّ إِحۡدَىٰهُمَا﴾ بۆ ئەوەی ئەگەریەکێکیان لەبیری چوو﴿فَتُذَكِّرَ إِحۡدَىٰهُمَا ٱلۡأُخۡرَىٰۚ﴾ بائەوی تریان بیری بخاتەوە ﴿وَلَا يَأۡبَ ٱلشُّهَدَآءُ﴾ با شایەتەکان سەر پێچی نەکەن ﴿إِذَا مَا دُعُواْۚ﴾ کاتێک بانگ کران (بۆ شایەتی دان) ﴿وَلَا تَسۡـَٔمُوٓاْ﴾ وە بێزار مەبن ﴿أَن تَكۡتُبُوهُ﴾ لەوەی کە بی نووسن ﴿صَغِيرًا﴾ بچووک بێت ﴿أَوۡ كَبِيرًا﴾یان گەورە ﴿إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦۚ﴾ تا کاتی خۆی ﴿ذَٰلِكُمۡ أَقۡسَطُ عِندَ ٱللَّهِ﴾ ئەم نوسینەتان ڕاست ترە بە لای خواوە ﴿وَأَقۡوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ﴾ وە چەسپینەرترە بۆ شایەتی دانەکە﴿وَأَدۡنَىٰٓ أَلَّا تَرۡتَابُوٓاْ﴾ وە نزیکترە لەوەی کە نەکەونە گومانەوە ﴿إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً﴾ مەگەر کاتێک ئەو کردەوەیە بازرگانیەکی ﴿حَاضِرَةٗ تُدِيرُونَهَا بَيۡنَكُمۡ﴾ دەست بەدەست بێ بیگێڕن لەناو خۆتاندا ﴿فَلَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ﴾ ئەوە لەم کاتەدا گوناهتان ناگات ﴿أَلَّا تَكۡتُبُوهَاۗ﴾ ئەگەر نەینووسن ﴿وَأَشۡهِدُوٓاْ﴾ وە شاهید بگرن ﴿إِذَا تَبَايَعۡتُمۡۚ﴾ کاتێک کڕین و فرۆشتنتان کرد ﴿وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٞ وَلَا شَهِيدٞۚ﴾ و بازیان بەنووسەرو شاهید نەگەیەندرێ﴿وَإِن تَفۡعَلُواْ﴾ وە ئەگەر زیانتان گەیاند ﴿فَإِنَّهُۥ فُسُوقُۢ بِكُمۡۗ﴾ ئەوە بێگومان گوناهتان دەگات ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ﴾ وە لەخوا بترسن﴿وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُۗ﴾ وەخوا فێرتان دەکات ﴿وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ﴾ وەخوا بەهەموو شتێک زانایە. (٢٨٢)

۞ وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا۟ كَاتِبًا فَرِهَـٰنٌ مَّقْبُوضَةٌ
فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ أَمَـٰنَتَهُۥ وَلْيَتَّقِ
ٱللَّهَ رَبَّهُۥ ۗ وَلَا تَكْتُمُوا۟ ٱلشَّهَـٰدَةَ ۚ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُۥٓ
ءَاثِمٌ قَلْبُهُۥ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ لِّلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ
وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَإِن تُبْدُوا۟ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ
يُحَاسِبْكُم بِهِ ٱللَّهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۗ
وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾ ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ
إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ
وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ ۚ وَقَالُوا۟ سَمِعْنَا
وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ
ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ ۗ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ
عَلَيْنَآ إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا
تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦ ۖ وَٱعْفُ عَنَّا وَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَآ ۚ
أَنتَ مَوْلَىٰنَا فَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٨٥) سورەتی (البقرة): ﴿آمَنَ الرَّسُولُ...﴾ ئیمامی ئەحمەد و موسلیم دەگێڕنەوە لە ئەبی هورەیرە وە دەڵێت، کاتێک کە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿إِن تُبْدُواْ مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ اللَّهُ...﴾ زۆر قورس و گران بوو لەسەر دڵی هاوەڵان ، بۆیە چوونە خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) و لەسەر ئەژنۆ دانیشتن و ووتیان: ئەم ئایەتەت بۆ هاتووەتە خوارەوە لە تواناماندا نی یە جێ بەجێ ی کەین ، فەرمووی: ئایا دەتانەوێت وەک خاوەن کتێبەکانی پێش خۆتان بڵێن: ﴿سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾؟ وا مەڵێن بەڵکو بڵێن: ﴿سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ ئەی پەروەردگارمان بیستمان و گوێڕایەڵین داوای لێبوردنت لێ دەکەین ئەی پەروەردگارمان وە هەر بۆ لای تۆیە گەڕانەوەمان-

﴿وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ ئەگەر لەسەر سەفەر بوون ﴿وَلَمْ تَجِدُوا﴾ و دەستتان نەکەوت ﴿كَاتِبًا﴾ نووسەرێک ﴿فَرِهَٰنٌ مَّقْبُوضَةٌ﴾ ئەوە بارمتەیەک وەرگرن ﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ جا ئەگەر هێندێکتان لە هێندێکتان دڵنیا بوون ﴿فَلْيُؤَدِّ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ أَمَٰنَتَهُۥ﴾ با ئەو کەسەی کە بە ئەمین زانراوە سپاردە کە بداتەوە ﴿وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ﴾ وە با لە پەروەردگاری بترسێت ﴿وَلَا تَكْتُمُوا ٱلشَّهَٰدَةَ﴾ وەشایەتی مەشارنەوە ﴿وَمَن يَكْتُمْهَا﴾ وە ئەو کەسەی بیشارێتەوە ﴿فَإِنَّهُۥٓ ءَاثِمٌ قَلْبُهُۥ﴾ ئەوە بەڕاستی بەدڵ گوناهبارە ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ وە خوا ئاگادارە بە هەموو کردەوەیەکتان. ٢٨٣) ﴿لِّلَّهِ﴾ هەرهی خوایە ﴿مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکانایە ﴿وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ و ئەوەی لە زەویدایە ﴿وَإِن تُبْدُوا﴾ ئەگەر ئاشکرای بکەن ﴿مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ﴾ ئەوەی لە دڵتاندایە ﴿أَوْ تُخْفُوهُ﴾ یا بیشارنەوە ﴿يُحَاسِبْكُم بِهِ ٱللَّهُ﴾ خوا محاسبەتان دەکات لەسەری ﴿فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ﴾ ئەوسا خۆش دەبێت لەوکەسەی کە بیەوێت ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ﴾ وەسزای کە سێک دەدات کە بیەوێت ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە خوا توانایە بەسەر هەموو شتێکدا. ٢٨٤) ﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ﴾ پێغەمبەر بڕوای هێنا ﴿بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ﴾ بەونامەیەی کە بۆی نێرراوە ﴿مِن رَّبِّهِۦ﴾ لە پەروەردگاریەوە ﴿وَٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ لەگەڵ براوادارانـدا ﴿كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ﴾ هەموو بڕوایان هێناوە بەخوا ﴿وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ﴾ وفریشتەکانی ﴿وَكُتُبِهِۦ﴾ و نامەکانی ﴿وَرُسُلِهِۦ﴾و پەیامبەرانی ﴿لَا نُفَرِّقُ﴾ جیاوازی ناکەین ﴿بَيْنَ أَحَدٍ﴾ لەنێوان هیچ یەکێک ﴿مِّن رُّسُلِهِۦ﴾ لە پەیامبەرانی ﴿وَقَالُوا﴾ (بڕوا دارەکان) ووتیان: (پێغەمبەر ئایینی خوای پێ گەیاندین ئێمەش) ﴿سَمِعْنَا﴾ بیستمان ﴿وَأَطَعْنَا﴾ فەرمانبەرییمان کرد ﴿غُفْرَانَكَ رَبَّنَا﴾ داوای لێخۆشبوونت لێدەکەین ئەی پەروەردگارمان ﴿وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ﴾ وە هەر بۆ لای تۆیە گەڕانەوە. ٢٨٥) ﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا﴾ خوا داوا لە هیچ کەسێک ناکات ﴿إِلَّا وُسْعَهَا﴾ مەگەر بەئەندازەی توانای خۆی ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ﴾ (سوودی) بۆ خۆی هەیە هەرچاکەیەک بکات (باهەر بەدڵیش بێت) ﴿وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ﴾ وە(زیانی) بۆ خۆیەتی هەر خراپەیەک بکات (بەعەمدی وئەندامی لەش) ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿لَا تُؤَاخِذْنَآ﴾ لێمان مەگرە ﴿إِن نَّسِينَآ﴾ ئەگەر کردەوەیەکی پێویستمان لە بیر چوو ﴿أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ یا بەهەڵە گوناهێکمان کرد ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەدگار ﴿وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا﴾ لەسەرمان دامەنێ باری قورس ﴿كَمَا حَمَلْتَهُۥ﴾ وەک داتناوە ﴿عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَا﴾ لەسەر ئەوانەی پێش ئێمە ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەدگارمان ﴿وَلَا تُحَمِّلْنَا﴾ بەلای وامان بەسەردا مەدە ﴿مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦ﴾ کە بۆمان هەڵنەگیرێت ﴿وَٱعْفُ عَنَّا﴾ وە گوناهەکانمان بسڕەوە ﴿وَٱغْفِرْ لَنَا﴾ وەلێمان خۆشبە ﴿وَٱرْحَمْنَآ﴾ وە میهرەبانیمان لەگەڵدا بکە ﴿أَنتَ مَوْلَىٰنَا﴾ تۆی یاریدەدەر و کارسازمان ﴿فَٱنصُرْنَا﴾ کەواتە سەرمان بخە ﴿عَلَى ٱلْقَوْمِ﴾ بەسەر گەلی ﴿ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ بێ بڕوایاندا. ٢٨٦)

سُورَةُ آلِ عِمۡرَانَ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُ ﴿٢﴾ نَزَّلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَأَنزَلَ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ ﴿٣﴾ مِن قَبۡلُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ ٱلۡفُرۡقَانَۗ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٞۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَخۡفَىٰ عَلَيۡهِ شَيۡءٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ﴿٥﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُصَوِّرُكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡحَامِ كَيۡفَ يَشَآءُۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٦﴾ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ مِنۡهُ ءَايَٰتٞ مُّحۡكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ ٱلۡكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٞۖ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمۡ زَيۡغٞ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنۡهُ ٱبۡتِغَآءَ ٱلۡفِتۡنَةِ وَٱبۡتِغَآءَ تَأۡوِيلِهِۦۖ وَمَا يَعۡلَمُ تَأۡوِيلَهُۥٓ إِلَّا ٱللَّهُۗ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِي ٱلۡعِلۡمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلّٞ مِّنۡ عِندِ رَبِّنَاۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا لَا تُزِغۡ قُلُوبَنَا بَعۡدَ إِذۡ هَدَيۡتَنَا وَهَبۡ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحۡمَةًۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡوَهَّابُ ﴿٨﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ جَامِعُ ٱلنَّاسِ لِيَوۡمٖ لَّا رَيۡبَ فِيهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخۡلِفُ ٱلۡمِيعَادَ ﴿٩﴾

- جا کاتێ ئەو هاوەڵانە ئەو ووتەیان خوێندەوە و زمانیان پێ ی راهات خوای گەورە بەشوێنی ئایەتەکەی پێشوودا واتە ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ..﴾ ئایەتی ﴿آمَنَ الرَّسُولُ...﴾ ی نارده خوارەوە، جا کاتێ وایان کرد خوا حوکمی ئەو ئایەتەی نەسخ کردەوەو ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْساً﴾ هەتا کۆتایی ئایەتەکە.

ئایەتی (١٨٥) سوورەتی (البقرة):

قال رسول الله (ﷺ) لمعاذ و أبي موسى حين بعثهما إلى اليمن (بشرا ولا تنفرا ويسرا ولا تعسرا ..) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە موعاز و ئەبو موسای فەرموو کاتێ کە ناردنی بۆ یەمەن:(موژدە بدەن و خەڵک دوور مەخەنەوە وشت ئاسان بکەن و قورسی مەکەن)

ئایەتی (١٨٦) سوورەتی (البقرة): قال أبي موسى الأشعري كنا مع رسول الله (ﷺ) في غزاة فجعلنا لانصعد شرفاً-

١، غزاة فجعلنا لانصعد شرفا

سورەتی ﴿ آل عمران ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ **بەناوی** خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿ الٓمٓ ﴾ تەنها خوا **ماناکەی دەزانێت به (ئەلیف ، لام ، میم)** دەخوێنرێتەوە بۆ ماناکەی سەیری سەرەتای **سورەتی (البقرة) بکە.** ١)﴿ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ **خوا** ئەو خوایەیە کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست **نیە جگە لە خوا**﴿ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ﴾ **زیندووی** ڕاگری بوونەوەرە. ٢)﴿ نَزَّلَ عَلَيْكَ ﴾ ناردوویەتیە **خوارەوە بۆت** ﴿ٱلْكِتَٰبَ﴾ قورئان ﴿بِٱلْحَقِّ﴾بەراستی و دروستی ﴿مُصَدِّقًا﴾ **بەڕاست دانەری**﴿لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾هەموو ئەو(کتیب)انەیە لە پێشیدا بوون ﴿وَأَنزَلَ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ﴾ وە **تەورات و ئینجیلی** ناردە خوارەوە. ٣) ﴿مِن قَبْلُ﴾ لە پێش قورئاندا ﴿هُدًى لِّلنَّاسِ﴾ بە **ڕێنموونی خەڵکی** ﴿وَأَنزَلَ﴾ **وەناردی یە** خوارەوە ﴿ٱلْفُرْقَانَ﴾ فورقان (واتە: جیا **کەرەوەی ڕاست و ناڕاست – مەبەست** پێ ی قورئانە) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ **بێگومان ئەوانەی کەبێ بڕوابوون** ﴿بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ به ئایەتەکانی خوا ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ **بۆیان هەیە (لەقیامەتدا) سزای سەخت** ﴿وَٱللَّهُ عَزِيزٌ﴾ وە خوا باڵادەست و بەتوانایە ﴿ذُو ٱنتِقَامٍ﴾ **خاوەنی تۆڵە و سزایە.** ٤) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَىْءٌ﴾ بەراستی خوا هیچ شتێکی لێ وون **نابێت** ﴿فِى ٱلْأَرْضِ﴾**نە لەزەوی** ﴿وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ﴾ وەنەلە ئاسماندا. ٥) ﴿هُوَ ٱلَّذِى﴾ ئەو **خوایە زاتێکە** ﴿يُصَوِّرُكُمْ﴾ شێوەتان ئەکێشێ ﴿فِى ٱلْأَرْحَامِ﴾ **لە مندالدانەکاندا**﴿كَيْفَ يَشَآءُ ﴾ **چۆنی بووێ** ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ پەرستراوێکی **ڕاست** نیە تەنها ئەو نەبێ ﴿ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ **زاڵی کاربەجێ یە.** ٦) ﴿هُوَ ٱلَّذِىٓ﴾ ئەو خوایە ﴿أَنزَلَ عَلَيْكَ﴾ ناردوویەتی یەخوارەوە **بۆت** ﴿ٱلْكِتَٰبَ﴾ **قورئان** ﴿مِنْهُ ءَايَٰتٌ مُّحْكَمَٰتٌ﴾ **هێندێکی ئایاتی (کە مەبەستەکانیان) ڕۆشنن** ﴿هُنَّ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەو ئایەتانەبنەڕەتی قورئانن ﴿وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٌ﴾ وە ئەوانی تر **(ئایەتانێکن کە** مەبەستەکانیان) ڕۆشن نین ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ﴾ **ئینجا ئەوانەی** ﴿فِى قُلُوبِهِمْ﴾ کە **لەدڵیاندا** ﴿زَيْغٌ﴾ **لادان** وچەوتی هەیە ﴿فَيَتَّبِعُونَ﴾ **دوای** ئەو ئایەتانە دەکەون ﴿مَا تَشَٰبَهَ مِنْهُ﴾ **کە لە قورئاندا موتەشابهن (هاوشێوەن)** ﴿ٱبْتِغَآءَ ٱلْفِتْنَةِ﴾ **بۆ تێکدانی بیروباوەڕی موسڵمانان** ﴿وَٱبْتِغَآءَ تَأْوِيلِهِۦ﴾ وە بۆ ڕاڤەکردنی بە ئارەزووی ناپاکی خۆیان ﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُۥٓ﴾ **لە حاڵەتێکدا کەس** ڕاڤەکردنی نازانێ ﴿إِلَّا ٱللَّهُ﴾ تەنیا خوانەبێ ﴿وَٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ﴾ **وە دامەزراوان لەزانیین دا** ﴿يَقُولُونَ﴾ **ئەڵێن** ﴿ءَامَنَّا بِهِۦ﴾ **ئێمە بڕوامان هێناوە بە (متشابە)** ﴿كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا﴾ **هەمووی لەپەروەردگارمانەوەن** ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ﴾ **بیر لەقورئان ناکەنەوە** ﴿إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ تەنها خاوەنانی ژیریی **وبیرنەبێ.** ٧) ﴿رَبَّنَا﴾**ئەڵێن ئەی پەروەردگارمان** ﴿لَا تُزِغْ﴾ **لای مەدە(لەرێ ی ڕاست)** ﴿قُلُوبَنَا﴾ **دڵەکانمان** ﴿بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا﴾ دوای ئەوەی کە ڕێنموونیت کردین ﴿وَهَبْ لَنَا﴾ وە **پیمان ببەخشە** ﴿مِن لَّدُنكَ﴾ **لەلای خۆتەوە** ﴿رَحْمَةً﴾ بەزەیی یەک (میهرەبانیەک) ﴿إِنَّكَ أَنتَ﴾ **بەڕاستی هەر تۆی** ﴿ٱلْوَهَّابُ﴾ بەخشندە. ٨) ﴿رَبَّنَآ﴾ ئەی پەروەدگارمان ﴿إِنَّكَ﴾ **بێگومان تۆ** ﴿جَامِعُ ٱلنَّاسِ﴾ **کۆکەرەوەی خەڵکیت** ﴿لِيَوْمٍ﴾ **بۆ ڕۆژێک** ﴿لَّا رَيْبَ فِيهِ﴾ **کە هیچ گومانی تێدانی یە** ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ **بەڕاستی خوا** ﴿لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ﴾ **بەڵێنی خۆی ناشکێنێت.** ٩)

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔاۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمْ وَقُودُ ٱلنَّارِ ﴿١٠﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْۚ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْۗ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١١﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٢﴾ قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ فِى فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَاۖ فِئَةٌ تُقَٰتِلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْىَ ٱلْعَيْنِۚ وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ مَن يَشَآءُۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُوْلِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿١٣﴾ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ وَٱلْأَنْعَٰمِ وَٱلْحَرْثِۗ ذَٰلِكَ مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَاۖ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ ﴿١٤﴾ ۞ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْۚ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْاْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿١٥﴾

– ولا نعلو شرفاً ولا نهبط وادياً إلا رفعنا أصواتنا بالتكبير، قال فدنا منا، فقال (يا أيها الناس اربعوا على أنفسكم فإنكم لا تدعون أصم ولا غائباً إنما تدعون سميعاً بصيراً إن الذي تدعون أقرب إلى أحدكم من عنق راحلته) (رواه البخاري ومسلم).

ئەبو مووسای ئەشعەری گێڕاویەتیەوە دەڵێت: لە غەزایەکدا لەخزمەتی پێغەمبەردا بووین هەر کاتێکە سەرکەوتینایە بەسەر بەرزاییەکدا یان دابەزیناینە بۆناو دۆڵێکە دەنگمان بەرز دەکردەوە بە (الله أکبر) پێغەمبەر (ﷺ) لێمان نزیک بوویەوە فەرمووی: ئەی خەڵکینە مۆڵەتی لەسەر خۆتان چونکە ئێوە هاوار نە لەکەڕوو نەلە شتێکی دوور ناکەن، بەڵکو هاوار لە زاتێکی بیسەری بینەر دەکەن ئەوزاتەی کە هاواری لێ دەکەن لەملی وڵاغی هەر کام لە ئێوە نزیکترە لێتانەوە).

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ **بێگومان ئەوانەی بێ** بڕوابوون ﴿لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ﴾ هەرگیز کەڵک و **سوودیان پێ ناگەیەنێت** ﴿أَمْوَٰلُهُمْ﴾ **نە** مالیان ﴿وَلَآ أَوْلَٰدُهُم﴾ وە نەمندالیان ﴿مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا﴾ لە(سزای) خوا بەهیچ شێوەیەک ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ﴾ وە ئا ئەوانە ﴿وَقُودُ ٱلنَّارِ﴾ سووتەمەنی **دۆزەخن. ١٠**)﴿كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ﴾ (**داب و باوی ئەم بێ بڕوایانە**) وەک دابی دەست و **پێوەندەکانی فیرعەون**﴿وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ **وئەوانەی** لەپێش ئەواندا بوون وایە ﴿كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ **کە نیشانەکانی** ئێمەیان بە درۆزانی ﴿فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ﴾ ئینجا خواش گرتنی ﴿بِذُنُوبِهِمْ﴾ بەهۆی تاوانە کانیانەوە. ﴿وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ﴾ وە خوا تۆڵەی سەختە. ١١) ﴿قُل﴾ بڵێ: ﴿لِّلَّذِينَ﴾ **بەوانەی** ﴿كَفَرُوا۟﴾ کە بێ بڕوان ﴿سَتُغْلَبُونَ﴾ لەمەولا ئەشکێن و **ژێر دەکەون** ﴿وَتُحْشَرُونَ﴾ **وە کۆدەکرێنەوە**﴿إِلَىٰ جَهَنَّمَ﴾ بەرەو دۆزەخ ﴿وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ﴾ **کە ناخۆشترین شوێنە. ١٢**)﴿قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ﴾ بێگومان نیشانەیەکی گرنگ ڕوویدا بۆ **ئێوە (ئەی موسڵمانینە یان ئەی** کافرەکان)﴿فِى فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا﴾ لەو دوو دەستەی (کە لە **جەنگی بەدردا) دایان بەیەکدا** ﴿فِئَةٌ﴾ دەستەیەکیان ﴿تُقَٰتِلُ﴾ دە جەنگیین﴿فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ **لە ڕێی خوادا** ﴿وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ﴾ وە ئەوەی تریان بێ بڕوابوون ﴿يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ﴾ موسڵمانەکانیان ئەدیی بەدوو ئەوەندەی خۆیان﴿رَأْىَ ٱلْعَيْنِ﴾ بە بینینی چاو ﴿وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ﴾ **وە خوا پشت گیری دەکات** ﴿بِنَصْرِهِۦ﴾ بە یارمەتی خۆی ﴿مَن يَشَآءُ﴾ بۆ هەرکەس **بیەوێت** ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەم **یارمەتیەدا** ﴿لَعِبْرَةً﴾ پەند هەیە ﴿لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ﴾ **بۆ خاوەنانی ژیری. ١٣**)﴿زُيِّنَ﴾ جوان کراوە ﴿لِلنَّاسِ﴾ بۆ خەڵکی (دنیا پەرست)﴿حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ﴾ **خۆشی و ئارەزوواتی** نەفسی﴿مِنَ ٱلنِّسَآءِ﴾ لە ئافرەتان ﴿وَٱلْبَنِينَ﴾ و کوڕان﴿وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ﴾ و دارایی زۆری کەڵەکە کراو ﴿مِنَ ٱلذَّهَبِ﴾ لە ئاڵتون و زێڕ ﴿وَٱلْفِضَّةِ﴾ و زیو﴿وَٱلْخَيْلِ﴾ و ئەسپ و ماینانی﴿ٱلْمُسَوَّمَةِ﴾ نیشانەدار (بەسپێتی **ناوچەوان و هەر چوار پەلی**)﴿وَٱلْأَنْعَٰمِ﴾ هەروەها ئاژەڵ و چوارپێ یان ﴿وَٱلْحَرْثِ﴾ و **کشتوکاڵ** ﴿ذَٰلِكَ﴾ **ئەمانە** ﴿مَتَٰعُ﴾ بەهرەو (کەل و پەل)ی ﴿ٱلْحَيَوٰةِ﴾ زیندەگانیی **(ژیان)ی** ﴿ٱلدُّنْيَا﴾ **دنیان** ﴿وَٱللَّهُ عِندَهُۥ﴾ **وە لای خوا هەیە** ﴿حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ﴾ **خۆشترین** جێی پا شەڕۆژ. ١٤)﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿أَؤُنَبِّئُكُم﴾ خەبەرتان بدەمێ ﴿بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ﴾ بە **باشتر لە مانەتان** ﴿لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟﴾ **بۆ ئەوانەی** کە پارێزیان کرد ﴿عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتٌ﴾ **لای پەروەردگاریان چەند** بەهەشتێک هەیە ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا﴾ کە بەژێر درەختەکانیاندا **دەڕوات** ﴿ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ ڕووبارەکان ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ بە ئیجگاری تیدا دەمیننەوە ﴿وَأَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ **وە (بۆیان هەیە)** ژنانی پاکیزە ﴿وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ﴾ وە **ڕەزامەندی لە خواوە** ﴿وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ﴾ **وە** خوا بینایە بە بەندەکان. ١٥)

ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ إِنَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغۡفِرۡ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٦﴾ ٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلۡقَٰنِتِينَ وَٱلۡمُنفِقِينَ وَٱلۡمُسۡتَغۡفِرِينَ بِٱلۡأَسۡحَارِ ﴿١٧﴾ شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَأُوْلُواْ ٱلۡعِلۡمِ قَآئِمَۢا بِٱلۡقِسۡطِۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلۡإِسۡلَٰمُۗ وَمَا ٱخۡتَلَفَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡعِلۡمُ بَغۡيَۢا بَيۡنَهُمۡۗ وَمَن يَكۡفُرۡ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿١٩﴾ فَإِنۡ حَآجُّوكَ فَقُلۡ أَسۡلَمۡتُ وَجۡهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِۗ وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡأُمِّيِّـۧنَ ءَأَسۡلَمۡتُمۡۚ فَإِنۡ أَسۡلَمُواْ فَقَدِ ٱهۡتَدَواْۖ وَّإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡكَ ٱلۡبَلَٰغُۗ وَٱللَّهُ بَصِيرُۢ بِٱلۡعِبَادِ ﴿٢٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقۡتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيۡرِ حَقّٖ وَيَقۡتُلُونَ ٱلَّذِينَ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡقِسۡطِ مِنَ ٱلنَّاسِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٢﴾

ئایەتی (١٨٨) سورەتی (البقرة): (كان لأبي بكر الصديق (ﷺ) غلام يخرج له الخراج وكان أبوبكر يأكل من خراجه، فجاء يوماً بشيء فأكل منه أبو بكر، فقال له الغلام: أتدري ما هذا؟ فقال أبوبكر: وما هو فقال: كنت تكهنت لإنسان في الجاهلية إلا أني خدعته فلقيني، فأعطاني بذلك هذا الذي أكلت منه، فأدخل أبو بكر يده، فقاء كل شيء في بطنه) (رواه البخاري). (ئەبو بەكری صدیق (خوا لێ ی ڕازی بێت) خزمەت كارێكی هەبوو، لەو شتانەی پەیدای دەكرد شتی دەهێنا بۆ ئەبو بەكر، ئەبوبەكریش لێ ی دەخوارد، ڕۆژێك شتێكی بۆ هێنا و ئەبو بەكر لێ ی خوارد ، خزمەتكارەكە ووتی: ئەزانی ئەوە چی یە؟ ئەبو بەكر ووتی: چی یە؟ ووتی: لە سەردەمی نەفامیدا فاڵم بۆ مرۆڤێك گرتەوە بەڵام من خەڵەتاندم دواتر بەمن گەشت لە بریتیدا ئەوەی پێدام كە تۆ لێت خوارد ، جا ئەبو بەكر دەستی كرد بە قورگیدا و هەرچی خواردبوو هەڵی هێنایەوە).

﴿ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ﴾ (له خوا ترسان) ئەوانەی کە دەڵێن :﴿رَبَّنَآ﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿إِنَّنَآ﴾ بەراستی ئێمە ﴿ءَامَنَّا﴾ بڕوامان هێنا ﴿فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا﴾ دەی خۆش ببە لە گوناهەکانمان ﴿وَقِنَا﴾ وە بمانپارێزە ﴿عَذَابَ ٱلنَّارِ﴾ لە سزای ئاگری دۆزەخ. ١٦) ﴿ٱلصَّٰبِرِينَ﴾ (ئەوانە بریتین لە) ئارام گران﴿وَٱلصَّٰدِقِينَ﴾و ڕاستگۆیان ﴿وَٱلْقَٰنِتِينَ﴾ و فەرمانبەران﴿وَٱلْمُنفِقِينَ﴾ودارایی بەختکەران ﴿وَٱلْمُسْتَغْفِرِينَ﴾و ئەوانەی کەداوای لێ خۆش بوون دەکەن ﴿بِٱلْأَسْحَارِ﴾لەپێش بەیانیاندا.١٧)﴿شَهِدَ ٱللَّهُ﴾ خوا شایەتی ئەدات(واتەڕای دەگەیەنێت وبەبەڵگە دەیچەسپێنێت)﴿أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ کە بەڕاستی هیچ پەرستراوێک نی یە ئەو نەبێ ﴿وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ﴾ وە فریشتەکانیش شایەتی ئەدەن (واتە ئیقرار ئەکەن) ﴿وَأُولُوا۟ ٱلْعِلْمِ﴾ وەخاوەن زانستەکانیش شایەتیئەدەن(واتەباوەڕی چەسپاوییان هەیە)﴿قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ﴾(خوا) هەمیشە دادپەروەری ڕاگرتوە﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لە خوا ﴿ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ کە باڵادەستی کاربەجێ یە. ١٨)﴿إِنَّ ٱلدِّينَ﴾ بەڕاستی دینی پەسەند کراو ﴿عِندَ ٱللَّهِ﴾ لای خوا ﴿ٱلْإِسْلَٰمُ﴾ ئیسلامە ﴿وَمَا ٱخْتَلَفَ﴾ دوویەرەکی نەکەوتن ﴿ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانەی ﴿أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ کەنامەیان بۆ هاتبوو ﴿إِلَّا مِنۢ بَعْدِ﴾ دوای ئەوە نەبێ ﴿مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ﴾ کە زانینی بەڕاستیان بۆهات ﴿بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ﴾ (ئەم لادانەشیان) لەرووی ستەم و حەسادەتەوەبوو لەنێو خۆیاندا ﴿وَمَن يَكْفُرْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ جا هەر کەسێک بێ بڕوابێ بە ئایەتەکانی خوا (کە قورئانە) ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا زوو حسابی لەگەڵ دەکات. ١٩) ﴿فَإِنْ حَآجُّوكَ﴾ ئینجا ئەگەر (خاوەن نامەکان) دەمەقاڵێ یان لەگەڵ کردیت ﴿فَقُلْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆش بڵێ ﴿أَسْلَمْتُ وَجْهِىَ لِلَّهِ﴾ ڕووی خۆم سپارد بەخوا (ملکەچی ئەوم) ﴿وَمَنِ ٱتَّبَعَنِ﴾ لەگەڵ ئەوانەی پەیڕەوی من ئەکەن ﴿وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەوانە کە نامەی تەورات و ئینجیلیان دراوەتێ (کە جوولەکە و گاوورەکانن) ﴿وَٱلْأُمِّيِّـۧنَ﴾ وە بە نەخوێندەوارەکان (هاوبەش پەیداکەرەکانی گەلی عەرەب)﴿ءَأَسْلَمْتُمْ﴾ ئایا ئێوە موسڵمان بوون؟ ﴿فَإِنْ أَسْلَمُوا۟﴾ ئنجا ئەگەر موسڵمان بوون ﴿فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟﴾ ئەوا ڕێنموونی یان کرد ﴿وَّإِن تَوَلَّوْا۟﴾ وە ئەگەر ڕووشیان وەرگێڕا ﴿فَإِنَّمَا﴾ ئەوە بەڕاستی ﴿عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ﴾ تۆ هەر ڕاگەیاندنت لەسەرە ﴿وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ﴾ وە خوا بینایە بە بەندەکان. ٢٠)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ﴾ بێگومان ئەوانەی بێ بڕوان ﴿بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ بە ئایەتەکانی خوا (بە نیشانەکانی خوا)﴿وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ﴾ وە پێغەمبەران ئەکوژن ﴿بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ بە نارەوا ﴿وَيَقْتُلُونَ ٱلَّذِينَ﴾ وە ئەو کەسانە ئەکوژن ﴿يَأْمُرُونَ﴾ کە فەرمان ئەدەن ﴿بِٱلْقِسْطِ﴾ بە داد ﴿مِنَ ٱلنَّاسِ﴾ لە خەڵکی ﴿فَبَشِّرْهُم﴾ ئەوە مژدەیان بدەرێ ﴿بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ بە سزای پڕ لە ئازار. ٢١)﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿حَبِطَتْ﴾ پووچ بووەتەوە ﴿أَعْمَٰلُهُمْ﴾ کردەوەکانیان ﴿فِى ٱلدُّنْيَا﴾ لە دنیا ﴿وَٱلْءَاخِرَةِ﴾ وە لە ڕۆژی دوایی دا ﴿وَمَا لَهُم﴾ وە ئەوان نیانە ﴿مِّن نَّٰصِرِينَ﴾ هیچ یاریدەدەرێک. ٢٢)

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ كِتَـٰبِ
ٱللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾
ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۖ وَغَرَّهُمْ
فِى دِينِهِم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَـٰهُمْ
لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُمَّ مَـٰلِكَ ٱلْمُلْكِ تُؤْتِى ٱلْمُلْكَ
مَن تَشَآءُ وَتَنزِعُ ٱلْمُلْكَ مِمَّن تَشَآءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَتُذِلُّ
مَن تَشَآءُ ۖ بِيَدِكَ ٱلْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِجُ ٱلَّيْلَ
فِى ٱلنَّهَارِ وَتُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ ۖ وَتُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ
وَتُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ ۖ وَتَرْزُقُ مَن تَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾
لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن
يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ
تُقَىٰةً ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾ قُلْ
إِن تُخْفُوا۟ مَا فِى صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ ۗ وَيَعْلَمُ مَا فِى
ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾

ئایەتی (١٩٠) سورەتی (البقرة): قال **رسول الله** (ﷺ) **(اغزوا في سبيل الله قاتلوا من كفر بالله اغزوا ولا تغلوا ولا** تغدروا **ولا تمثلوا** ولا **تقتلوا وليداً) (رواه** مسلم) **پێغەمبەر** (ﷺ) دەفەرموێ: (غەزا بکەن لە ڕێگەی خوادا، بجەنگن لەگەڵ بێ باوەڕان **دا**، غەزابکەن ودزی وخیانەت و غەدر مەکەن، **لوت و** گوێ و ئەندامەکانی **لەش** مەبڕن منداڵ مەکوژن).

ئایەتی (١٩٣) سورەتی (البقرة): (سئل النبي (ﷺ) عن الرجل يقاتل شجاعة ويقاتل حمية، ويقاتل رياءً أي ذلك في سبيل الله؟ قال (من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا فهو في سبيل الله) (رواه البخاري ومسلم). (پرسیاریان لەپێغەمبەر (ﷺ) کرد: پیاوێک بۆئازایەتی شەڕ بکات، یا بۆ دەمارگیری و خزمایەتی شەڕ بکات، یا بۆ شۆرەت شەڕ بکات، کام لەمانە لە ڕێگەی خوادایە؟ فەرمووی:=

﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا وورد نابیتەوە﴿إِلَى الَّذِينَ﴾ لەوانەی﴿أُوتُوا﴾ پێیان دراوە﴿نَصِيبًا﴾ بەشێک ﴿مِنَ الْكِتَابِ﴾ لە تەورات ﴿يُدْعَوْنَ﴾ بانگ دەکرێن ﴿إِلَىٰ كِتَابِ اللَّهِ﴾ بۆ لای کتێبی خوا (تەورات)﴿لِيَحْكُمَ﴾ بۆ ئەوەی بڕیاربدات ﴿بَيْنَهُمْ﴾ لە نێوانیاندا ﴿ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِنْهُمْ﴾ لە پاشان دەستەیەک لەوان پشت هەڵدەکەن ﴿وَهُمْ مُعْرِضُونَ﴾ لە حاڵێکدا ئەوان ڕوو وەرگێڕن. ٢٣﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەمە بەهۆی ئەوەوەیە کە بێگومان ئەوان ﴿قَالُوا﴾ دەیان ووت:﴿لَنْ تَمَسَّنَا﴾ هەرگیز بەر لەشمان ناکەوێت﴿النَّارُ﴾ ئاگر﴿إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ﴾ تەنها چەند ڕۆژێکی ژمێرراو نەبێت﴿وَغَرَّهُمْ﴾ وەخەڵەتاندنی (و فریوی دان) ﴿فِي دِينِهِمْ﴾ لە دینەکەیاندا ﴿مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەو درۆیانەی کە هەڵیان دەبەست ٢٤﴿فَكَيْفَ﴾ ئینجا دەبێ حاڵیان چۆن بێت ﴿إِذَا جَمَعْنَاهُمْ﴾ ئەو کاتەی کە کۆیان دەکەینەوە ﴿لِيَوْمٍ﴾ بۆ ڕۆژێک ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ کە گومانی تێدا نی یە ﴿وَوُفِّيَتْ﴾ و پاداشتی تەواوی دەدرێتەوە ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ هەموو کەسێک ﴿مَا كَسَبَتْ﴾ ئەوەی کردویەتی ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان هیچ ستەمێکیان لێ ناکرێت. ٢٥﴿قُلِ اللَّهُمَّ﴾ بڵێ ئەی خوای: ﴿مَالِكَ الْمُلْكِ﴾ خاوەنی دەسەلات ﴿تُؤْتِي الْمُلْكَ﴾ دەسەلات دەدەیت ﴿مَنْ تَشَاءُ﴾ بە هەر کەسێک کە بتەوێت ﴿وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ﴾ وە دەسەلات ئەسێنیتەوە ﴿مِمَّنْ تَشَاءُ﴾ لە هەر کەسێک کە بتەوێت ﴿وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ﴾ وە بەرێزی دەکەیت ئەوەی بتەوێت ﴿وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ﴾ وە بێ ڕێزی دەکەیت ئەوەی بتەوێت ﴿بِيَدِكَ﴾ تەنها بەدەستی تۆیە ﴿الْخَيْرُ﴾ هەموو چاکەیەک ﴿إِنَّكَ﴾ بەڕاستی تۆ ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا ﴿قَدِيرٌ﴾ بەتوانایت. ٢٦) ﴿تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ﴾ شەو دەکەیت بەناو ڕۆژدا ﴿وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ وە ڕۆژ دەکەیت بەناو شەودا ﴿وَتُخْرِجُ الْحَيَّ﴾ وە زیندوو دەردێنی ﴿مِنَ الْمَيِّتِ﴾ لەمردوو﴿وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ﴾ وە مردوو دەردێنی﴿مِنَ الْحَيِّ﴾ لەزیندوو ﴿وَتَرْزُقُ﴾ وە ڕۆزی دەدەیت ﴿مَنْ تَشَاءُ﴾ بە هەر کەسێ کە بتەوێت ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بەبێ ژومار. ٢٧﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ﴾ نابێ بڕواداران بێ باوەڕان بکەن ﴿أَوْلِيَاءَ﴾ بە دۆستی خۆیان ﴿مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لەجیاتی بڕواداران ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ وە هەر کەسێک وابکات ﴿فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ﴾ ئیتر پەیوەستی لەگەڵ خوادا نامێنێ ﴿إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً﴾ مەگەر بۆ خۆپاراستنتان بێت لێ یان.﴿وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾ وە خوا دەتان ترسێنێت لەسزای خۆی﴿وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ وە هەر بۆلای خوایە گەڕانەوە. ٢٨﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ) بڵێ ﴿إِنْ تُخْفُوا﴾ ئەگەر بیشارنەوە﴿مَا فِي صُدُورِكُمْ﴾ ئەوەی لە دڵتاندایە ﴿أَوْ تُبْدُوهُ﴾ یان ئاشکرای بکەن ﴿يَعْلَمْهُ اللَّهُ﴾ خوا پێی ی دەزانێ ﴿وَيَعْلَمُ﴾ وە دەیزانێت ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئەوەی لە زەوی دایە ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ﴾ وە خوا بەسەر هەموو شتێکدا ﴿قَدِيرٌ﴾ بەتوانایە. ٢٩)

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ
مِن سُوٓءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ أَمَدًۢا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ
ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ
فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٣١﴾ قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ
ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا وَءَالَ إِبْرَٰهِيمَ
وَءَالَ عِمْرَٰنَ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٣﴾ ذُرِّيَّةًۢ بَعْضُهَا مِنۢ بَعْضٍ ۗ وَٱللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ إِذْ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ رَبِّ إِنِّى نَذَرْتُ لَكَ
مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا
وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّى وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ
وَلَيْسَ ٱلذَّكَرُ كَٱلْأُنثَىٰ ۖ وَإِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّىٓ أُعِيذُهَا بِكَ
وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٣٦﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ
حَسَنٍ وَأَنۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا ۖ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا
زَكَرِيَّا ٱلْمِحْرَابَ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا ۖ قَالَ يَٰمَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا ۖ
قَالَتْ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾

=(هەر کەسێک بجەنگێت بۆ بەرزکردنەوەی ووتەی خوا **هەر** ئەوە **لە** پێناوی خوادایە).

ئایەتی (١٩٥) سورەتی (البقرة): قال **رسول الله** (ﷺ) **(إذا سمعتم** الطاعون بأرض فلا تدخلوها وإذا وقع بأرض وأنتم **فيها فلا تخرجوا منها) (متفق** عليه) **پێغەمبەر** (ﷺ) **دەفەرموێت (ئەگەر بیستتان** تاعوون لەشوێنێکدا بلاوبۆتەوە مەچنە ئەو شوێنە، وەئەگەر لەوشوێنەدا بلاوبوویەوە کەئێوەی تێدا بوو لێ ی دەرمەچن).

ئایەتی (١٩٧) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (يصبح على كل سلامى من أحدكم صدقة، فكل تسبيحة صدقة، وكل تحميدة صدقة، وكل تهليلة صدقة، وكل تكبيرة صدقة، وأمر بالمعروف صدقة، ونهي عن المنكر صدقة ويجزىء من ذلك ركعتان يركعهما من الضحى) (رواه مسلم).=

﴿يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ﴾ (بترسن) لەو ڕۆژەی هەموو کەسێک ئەبینێت ﴿مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ﴾ هەر کارێکی باشی کردبێت ﴿مُّحْضَرًا﴾ ئامادەیە ﴿وَمَا عَمِلَتْ مِن سُوٓءٍ﴾ وە هەر کارێکی خراپی کردبێت ﴿تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ﴾ ئاوات دەخوازێت کە لە نێوان ئەو و کارە خراپەکەیدا ﴿أَمَدًۢا بَعِيدًا﴾ ماوەیەکی زۆر دوور ببوایە ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ﴾ وە خوا دەتان ترسێنێ ﴿نَفْسَهُۥ﴾ لە سزای خۆی ﴿وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ﴾ وە خوا میهرەبانە بە بەندەکانی خۆی. ٣٠) ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ﴿إِن كُنتُمْ﴾ ئەگەر ئێوە ﴿تُحِبُّونَ ٱللَّهَ﴾ خواتان خۆش دەوێت ﴿فَٱتَّبِعُونِى﴾ کەواتە دوای من بکەون ﴿يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ﴾ تا خواش ئێوەی خۆش بوێت ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ وەلە گوناهەکانتان خۆش ببێت ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٌ﴾ وە خوا لێخۆشبووی ﴿رَّحِيمٌ﴾ میهرەبانە. ٣١) ﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ﴾ فەرمانبەری خوا ﴿وَٱلرَّسُولَ﴾ و پێغەمبەر بکەن ﴿فَإِن تَوَلَّوْا۟﴾ ئینجا ئەگەر پشت هەڵکەن ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ﴾ ئەوە بێگومان خوا ﴿لَا يُحِبُّ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ بێ بڕوایانی خۆش ناوێت. ٣٢) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ﴾ بێگومان خوا هەڵی بژاردووە ﴿ءَادَمَ وَنُوحًا﴾ ئادەم و نووح ﴿وَءَالَ إِبْرَٰهِيمَ﴾ وە خانەوادەی ئیبراهیم ﴿وَءَالَ عِمْرَٰنَ﴾ وە خانەوادەی عیمران ﴿عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەسەر هەموو جیهانیاندا. ٣٣) ﴿ذُرِّيَّةًۢ﴾ نەوەیەکن ﴿بَعْضُهَا مِنۢ بَعْضٍ﴾ هەندێکیان لە هەندێکیان کەوتوونەتەوە ﴿وَٱللَّهُ سَمِيعٌ﴾ وە خوا بیسەری ﴿عَلِيمٌ﴾ زانایە. ٣٤) ﴿إِذْ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ﴾ (بێنەوە بیر) کاتێک کە ژنی عیمران ووتی: ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿إِنِّى نَذَرْتُ لَكَ﴾ بێ گومان من نەزرم کردوە بۆ تۆ ﴿مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا﴾ ئەوەی کە لەسکم دایە ئازادکراو بێت (بۆخزمەتی خانەی تۆ کە بیت المقدس)ە ﴿فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ﴾ دە تۆش (ئەم نەزرەم) لێ گیرا بکە ﴿إِنَّكَ أَنتَ﴾ بەڕاستی تۆ ﴿ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ بیسەری زانایت. ٣٥) ﴿فَلَمَّا وَضَعَتْهَا﴾ جا کاتێک کەسکەکەی دانا ﴿قَالَتْ﴾ ووتی: ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿إِنِّى وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ﴾ خۆ من کچم بوو ﴿وَٱللَّهُ أَعْلَمُ﴾ بەڕاستی خوا زاناترە ﴿بِمَا وَضَعَتْ﴾ بەوەی کە بوویەتی ﴿وَلَيْسَ ٱلذَّكَرُ كَٱلْأُنثَىٰ﴾ کوڕیش وەک کچ نی یە ﴿وَإِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ﴾ وە بێگومان منیش ناوم نا مەریەم ﴿وَإِنِّىٓ أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا﴾ وە من خۆی و نەوەی ئەپارێزم بە تۆ ﴿مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ﴾ لە شەیتانی دەرکراو. ٣٦) ﴿فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا﴾ ئینجا پەروەردگاری مەریەمی وەرگرت ﴿بِقَبُولٍ حَسَنٍ﴾ بەوەر گرتنێکی جوان ﴿وَأَنۢبَتَهَا﴾ وە ڕوواندی ﴿نَبَاتًا حَسَنًا﴾ بە ڕواندنێکی جوان ﴿وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا﴾ وە زەکەریا دەستەبەری کرد ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا ٱلْمِحْرَابَ﴾ هەر کات زەکەریا بڕۆشتایە بۆ لای مەریەم لە شوێنی خواپەرستیەکەیدا ﴿وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا﴾ خواردەمەنی لەلا دەبینی ﴿قَالَ﴾ (زەکەریا) ووتی: ﴿يَٰمَرْيَمُ﴾ ئەی مەریەم ﴿أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا﴾ ئەمەت لە کوێ بوو ﴿قَالَتْ﴾ (مەریەم) ووتی: ﴿هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ﴾ ئەوە لەلایەن خواوەیە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَرْزُقُ﴾ بەڕاستی خوا ڕۆزی دەدات ﴿مَن يَشَآءُ﴾ بە هەر کەسێک کە بیەوێت ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بە بێ شومار. ٣٧)

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُۥ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٨﴾ فَنَادَتْهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَآئِمٌ يُصَلِّي فِي ٱلْمِحْرَابِ أَنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًۢا بِكَلِمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٣٩﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ ٱلْكِبَرُ وَٱمْرَأَتِي عَاقِرٌ قَالَ كَذَٰلِكَ ٱللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿٤٠﴾ قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّيٓ ءَايَةً قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا وَٱذْكُر رَّبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِٱلْعَشِيِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٤١﴾ وَإِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰكِ وَطَهَّرَكِ وَٱصْطَفَىٰكِ عَلَىٰ نِسَآءِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِي لِرَبِّكِ وَٱسْجُدِي وَٱرْكَعِي مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَٰمَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْآخِرَةِ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾

- پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: کەرۆژ دەبێتەوە لەسەر هەموو جومگەیەکتان خێرێک پێویستە، جاهەموو پاک و بێ گەردی یەکی خوا (سبحان الله) خێرە، هەموو سوپاس کردنێک (الحمد لله) خێرە، هەموو (لاإله إلاالله) یەک خێرە، هەموو (الله اکبر)یەک خێرە، فەرمان بەچاکە خێرە، بەرگری لەخراپە خێرە، دوو رکاعەتی چێشتەنگاو جێگای هەموو ئەوانە دەگرێتەوە).

ئایەتی (٢٠١) سورەتی (البقرة) : عن أنس بنّ مالك قال:كان النبي(ﷺ) يقول:﴿اللهم ربنا آتنا في الدنيا **حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب** النار﴾(رواه البخاري ومسلم). ئەنەس دەڵێت پێغەمبەر (ﷺ) هەمیشە دەپاڕایەوەو دەیفەرموو:(**اللهم ربنا** آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار).

ئایەتی (٢١٢) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (يقول الله تعالى: ابن **آدم، أَنْفِقْ أُنْفِقْ عليك**) =

﴿هُنَالِكَ﴾ ئا لەو کاتەدا ﴿دَعَا﴾ پارایەوە ﴿زَكَرِيَّا رَبَّهُ﴾ زەکەریا لە پەروەردگاری ﴿قَالَ﴾ ووتی: ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿هَبْ لِي﴾ پێم ببەخشە ﴿مِن لَّدُنكَ﴾ لەلایەنی خۆتەوە ﴿ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً﴾ کوڕێکی سرووشت پاک ﴿إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ﴾ بەڕاستی تۆ بیسەری پاڕانەوەیت. ٣٨) ﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ﴾ جا فریشتە بانگی لێکرد ﴿وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ﴾ لەکاتێکدا کە زەکەریا لەمیحرابەکەدا وێستابوو نوێژی دەکرد ﴿أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ﴾ بەڕاستی خوا مژدەت دەداتێ ﴿بِيَحْيَىٰ﴾ بە(کوڕێک ناوی) یەحیایە ﴿مُصَدِّقًا﴾ کەبڕواهێنەرە ﴿بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ بەعیسای ووتەی خوا ﴿وَسَيِّدًا﴾ و پێشەوایە ﴿وَحَصُورًا﴾ وەجڵەوگری نەفسی خۆیەتی ﴿وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ وەیەکێکە لەپێغەمبەرانی چاک کردار. ٣٩) ﴿قَالَ﴾ (زەکەریا) ووتی: ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ﴾ من چۆن کوڕم دەبێت ﴿وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ﴾ لە حاڵێکدا بەڕاستی پیری یەخەگیری بووە ﴿وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ﴾ وە ژنەکەشم نەزۆکە ؟ ﴿قَالَ﴾(خوای گەورە) فەرمووی ﴿كَذَٰلِكَ اللَّهُ﴾ئیشی خوا وایە ﴿يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾ چی بوێت دەیکات. ٤٠) ﴿قَالَ﴾ (زەکەریا) ووتی ﴿رَبِّ اجْعَل لِّي آيَةً﴾ ئەی پەروەردگارم نیشانەیەکم بۆ دابنێ ﴿قَالَ﴾(خوا) فەرمووی: ﴿آيَتُكَ﴾ نیشانەکەت ئەوەیە ﴿أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ﴾ کە ناتوانیت قسە لەگەڵ خەڵکیدا بکەیت سێ ڕۆژ ﴿إِلَّا رَمْزًا﴾ مەگەر بەئاماژە (هێما) ﴿وَاذْكُر رَّبَّكَ كَثِيرًا﴾ وە زۆریادی پەروەردگارت بکە ﴿وَسَبِّحْ﴾ و تەسبیحاتی خوا بکە ﴿بِالْعَشِيِّ﴾ بەئێواران ﴿وَالْإِبْكَارِ﴾ و بەیانیان. ٤١) ﴿وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ﴾ (یادی ئەوە بکە) کاتێک کە فریشتە (جیبرییل) ووتی: ﴿يَا مَرْيَمُ﴾ ئەی مەریەم ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿اصْطَفَاكِ﴾ تۆی هەڵبژارد ﴿وَطَهَّرَكِ﴾ و پاکی کردیتەوە (لەهەموو خوو ڕەوشتێکی ناشیرین) ﴿وَاصْطَفَاكِ﴾ وە هەڵی بژاردوی ﴿عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ﴾لەناو هەموو ژنانی جیهاندا. ٤٢) ﴿يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ﴾ ئەی مەریەم فەرمانبەری پەروەردگارت بکە ﴿وَاسْجُدِي وَارْكَعِي﴾ وە سوژدەو کڕنووش بەرە ﴿مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ لەگەڵ ئەوانەی کەسوژدەو کڕنووش دەبەن. ٤٣) ﴿ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ﴾ ئەوی ووترا لە هەواڵە پەنهانەکانن ﴿نُوحِيهِ إِلَيْكَ﴾ بەسرووش بۆت دەنێرین ﴿وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ﴾ وە تۆ لەلای ئەوان نەبوویت ﴿إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَامَهُمْ﴾ کاتێک کە قەڵەمە کانیان هاوێشت ﴿أَيُّهُمْ﴾ کامیان ﴿يَكْفُلُ مَرْيَمَ﴾ دەستەبەرێتی مەریەمیان بەردەکەوێت ﴿وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ﴾ وە تۆ لەلایان نەبوویت ﴿إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾ کە دەمەقاڵێیان دەکرد (لەم ڕووەوە). ٤٤) ﴿إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ﴾ کاتێک کە فریشتەکە ووتی: ﴿يَا مَرْيَمُ﴾ ئەی مەریەم ﴿إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ﴾ بێگومان خوا مژدەت دەداتێ ﴿بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ﴾بەووتەیەک لەوەوە ﴿اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ کەناوی مەسیح (عیسا)ی کوڕی مەریەمە ﴿وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ بەڕێز و پایەبەرزە لە هەردوو جیهاندا ﴿وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ وە لەنزیکانی بارەگایە. ٤٥)

وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾ وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾ وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنِّى قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ أَنِّىٓ أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ وَأُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِى بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾ إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ ۞ فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ ٱلْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾

- (متفق عليه) پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرموێت: ئەی ئادەمیزاد ببەخشە پێت دەبەخشم).

ئایەتی (٢١٣) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (اللهم رب جبريل وميكائيل وإسرافيل فاطر السموات والأرض عالم الغيب والشهادة أنت تحكم بين عبادك فيما كانوا فيه يختلفون اهدني لما اختلف فيه من الحق بإذنك إنك تهدي من تشاء إلى صراط مستقيم) (رواه مسلم) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەی خوای پەروەردگاری جوبرەئیل و **میکائیل و** ئیسرافیل بەدی هێنەری ئاسمانەکان و زەوی زانای پەنهان و ئاشکراکان تۆ دادوەری دەکەیت **لە نێوان بەندەکانت دا** لەوەی کەتیایدا جیاوازن ، بەفەرمانی خۆت ڕێنموونیم بکە بۆ هەق و ڕاستی لەو شتانەدا **کە جیاوازی تێدایە** بێگومان تۆ هەرکەست بوێ ڕێنموونیی دەکەیت بۆ ڕێگای ڕاست).

﴿وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ﴾ وە قسە دەكات لەگەڵ خەڵكیدا ﴿فِي ٱلْمَهْدِ﴾ لەبێشكەدا و ﴿وَكَهْلًا﴾ لە (كاتی) گەورەیی دا ﴿وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وەلە پیاوچاكانیشە. ٤٦ ﴿قَالَتْ﴾ مەریەم ووتی: ﴿رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ﴾ ئەی پەروەردگارم من چۆن ڕۆڵەم دەبێت ﴿وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ﴾ لە كاتێكدا كە پیاو نەهاتۆتە لام (لێم نەكەوتوە)؟ ﴿قَالَ﴾ (جیبرییل) فەرمووی ﴿كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ﴾ وایە (كە ئەڵێیت) خوا چی بوێت دروستی دەكات ﴿إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا﴾ كاتێك كە بڕیاری شتێكی دا ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ﴾ هەر ئەوەندەی دەوێت پێی بڵێت ﴿كُن فَيَكُونُ﴾ ببە، ئیتر دەبێت. ٤٧ ﴿وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ﴾ وەخوا فێری كتێب و دانایی و تەورات و ئینجیلی دەكات. ٤٨ ﴿وَرَسُولًا﴾ وە بەپێغەمبەر (دەینێرێت) ﴿إِلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ بۆ نەوەی یەعقوب ﴿أَنِّي قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ﴾ (پێ یان دەڵێت) بەڕاستی من نیشانەیەكم بۆ هێناون ﴿مِّن رَّبِّكُمْ﴾ لە پەروەردگارتانەوە ﴿أَنِّيٓ أَخْلُقُ لَكُم﴾ كەمن بۆتان دروست دەكەم ﴿مِّنَ ٱلطِّينِ﴾ لەقوڕ ﴿كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ﴾ (شتێك) لە وێنەی باڵندە ﴿فَأَنفُخُ فِيهِ﴾ ئنجا فووی پیا دەكەم ﴿فَيَكُونُ طَيْرًۢا﴾ یەكسەر دەبێت بە باڵندە ﴿بِإِذْنِ ٱللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا ﴿وَأُبْرِئُ﴾ وەچاكی ئەكەمەوە ﴿ٱلْأَكْمَهَ﴾ كوێری زكماك ﴿وَٱلْأَبْرَصَ﴾ و بەڵەك ﴿وَأُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ وە مردوانیش زیندوو دەكەمەوە ﴿بِإِذْنِ ٱللَّهِ﴾ بە فەرمانی خوا ﴿وَأُنَبِّئُكُم﴾ وە خەبەرتان دەدەمێ (لە خواوە) ﴿بِمَا تَأْكُلُونَ﴾ چی ئەخۆن ﴿وَمَا تَدَّخِرُونَ﴾ چی بەزەخیرە هەڵئەگرن ﴿فِي بُيُوتِكُمْ﴾ لە ماڵەكانتاندا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی هەیە لەم موعجیزانەدا ﴿لَءَايَةً لَّكُمْ﴾ بەڵگەی بەهێز بۆ ئێوە (لەسەر ڕاستی پێغەمبەریەتی من) ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەرئێوە بڕوادارن. ٤٩ ﴿وَمُصَدِّقًا﴾ وە(من هاتووم) بەبڕوا هێنەر ﴿لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ﴾ بەو تەوراتەی كەلە بەردەستمدایە ﴿وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِي﴾ وە هاتووم بۆ ئەوەی حەڵاڵ بكەم هێندێ لەو شتانەی ﴿حُرِّمَ عَلَيْكُمْ﴾ كە قەدەغە كراوە لێتان ﴿وَجِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ وە بەڵگەم بۆ هێناون لەلای پەروەردگارتانەوە ﴿فَٱتَّقُوا ٱللَّهَ﴾ كەواتە بترسن لە(بێ فەرمانی) خوا ﴿وَأَطِيعُونِ﴾ وە فەرمانبەریم بكەن. ٥٠ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ﴾ بەڕاستی خوا پەروەردگاری من و ئێوەیە ﴿فَٱعْبُدُوهُ﴾ دەی بیپەرستن ﴿هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ ئەمەیە ڕێ ی ڕاست. ٥١ ﴿فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ﴾ ئینجا كاتێك كە عیسا هەستی كرد ﴿مِنْهُمُ ٱلْكُفْرَ﴾ بە بێ بڕوایی گەلەكەی ﴿قَالَ مَنْ أَنصَارِيٓ إِلَى ٱللَّهِ﴾ ووتی: كێ لەگەڵ مندا یارمەتی دەری دینی خوایە ﴿قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ﴾ شاگردەكانی (حەوارییەكانی) ووتیان ﴿نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ﴾ ئێمە یارمەتی دەری دینی خواین ﴿ءَامَنَّا بِٱللَّهِ﴾ بڕوامان بەخوا هێناوە ﴿وَٱشْهَدْ﴾ و تۆ ئەی عیسا شاهید بە ﴿بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ كە ئێمە فەرمانبەری ئەوین. ٥٢)

رَبَّنَآ ءَامَنَّا بِمَآ أَنزَلْتَ وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَكَرُوا۟ وَمَكَرَ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٥٤﴾ إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَىٰٓ إِنِّى مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَأُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٥٦﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٧﴾ ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ ٱلْءَايَٰتِ وَٱلذِّكْرِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ ۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٦٠﴾ فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا۟ نَدْعُ أَبْنَآءَنَا وَأَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦١﴾

ئایەتی (٢١٤) سورەتی (البقرة): عن خباب بن الأرت قلنا يا رسول الله (ﷺ): ألا تستنصرلنا؟ ألا تدعولنا؟ فقال (إن من كان قبلكم كان أحدهم يوضع المنشار على مفرق رأسه فيخلص إلى قدميه لا يصرفه ذلك عن دينه ويمشط بأمشاط الحديد مابين لحمه وعظمه لا يصرفه ذلك عن دينه) (رواه البخاري) خەبابی کوڕی ئەرەت دەڵێت: ووتمان ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) ئایا داوای سەرکەوتن مان بۆ ناکەیت؟ ئایا بۆمان ناپاڕێیتەوە لە خوا؟ ئەویش فەرموی: **(بەڕاستی باوەڕ** دارانی پێش ئێوە کەسی وایان بووە مشاریان لەسەر سەری داناوە بۆ خوارەوە تا **هەردوو** قاچی کردوویانە بەدوو لەتەوە ئەم سزا وازی پێ نەهێناوە لە ئاینەکەی وە بە شانەی ئاسن دایان هێناوە **و** گۆشت و ئێسقانەکەیان لەیەک جیاکردۆتەوە ئەم سزایە وازی پێ نەهێناوە لە ئاینەکەی).

﴿رَبَّنَآ ءَامَنَّا﴾ ئەی پەروەردگارمان باوەڕمان هێنا ﴿بِمَآ أَنزَلْتَ﴾ بەوەی کە ناردووتەتە خوارەوە ﴿وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ﴾ وەپەیڕەوی پێغەمبەری تۆمان کرد ﴿فَٱكْتُبْنَا﴾ دەی خوایە ناومان بنووسە ﴿مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ﴾ لە دەفتەری بڕواداران (شایەتی)دا. ٥٣)﴿ وَمَكَرُوا۟﴾ (جوولەکەکان) پیلانیان گێڕا(بۆکوشتنی عیسا) ﴿وَمَكَرَ ٱللَّهُ﴾ خواش لە بەرانبەردا پیلانی لێ گێڕان ﴿وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ﴾ وەخواش چاکترین پیلاَنَ گێڕە (لەبەرانبەر پیلان گێڕاندا). ٥٤)﴿ إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَىٰٓ﴾ (بیهێنەرەوە یادت) کاتێ خوا فەرمووی ئەی عیسا ﴿إِنِّى مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَىَّ﴾ من تۆ دەمرێنم و (گیانت) بەرز دەکەمەوە بۆ لای خۆم﴿وَمُطَهِّرُكَ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ وە پاکە کەرەوەی تۆم لە(هاودەمی) ئەوانەی کە بێ باوەڕبوون ﴿وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ﴾ وەپەیڕوانی (ڕاستەقینەی) تۆ بەرز دەکەمەوە ﴿فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟﴾ بەسەر بێ بڕوایاندا ﴿إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ تا ڕۆژی دوایی ﴿ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەتان بۆ لای منە ﴿فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ﴾ ئینجا بڕیار دەدەم لەنێوانتاندا ﴿فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ لەوشتانەی کە تیایاندا جیاواز و ناکۆکن. ٥٥)﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ جا ئەوانەی بێ بڕوابوون ﴿فَأُعَذِّبُهُمْ﴾ سزایان دەدەم ﴿عَذَابًا شَدِيدًا﴾ بەسزای سەخت ﴿فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ﴾ لە دنیاو ڕۆژی دوایشدا ﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ﴾ وە ئەوانە هیچ یارمەتیدەرێکیان نی یە. ٥٦)﴿ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ بەلاَم ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە﴿وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ وە کردەوە باشەکانیان کردووە ﴿فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ﴾ ئەوە خوا بەتەواوی پاداشتیان دەداتەوە ﴿وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بێگومان خوا ستەمکارانی خۆش ناوێت. ٥٧) ﴿ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ﴾ ئەم بەسەرهاتانەی کە ئەیان خوێنینەوە بەسەرتدا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿مِنَ ٱلْءَايَٰتِ﴾ لەئایەتان ﴿وَٱلذِّكْرِ ٱلْحَكِيمِ﴾ و قورئانی پڕ لەحیکمەتن. ٥٨)﴿ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی وێنەی (دروست بوونی) عیسا لای خوا ﴿كَمَثَلِ ءَادَمَ﴾ وەک وێنەی ئادەم وایە ﴿خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ﴾ کە دروستی کرد لەگڵ ﴿ثُمَّ قَالَ لَهُۥ﴾ لەپاشان پێ ی ووت ﴿كُن فَيَكُونُ﴾ ببە، ئەویش بوو. ٥٩)﴿ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ قسەی ڕاست ئەوەیەکەلە خواوە بەتۆگەیشت ﴿فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْمُمْتَرِينَ﴾ کەواتە لە گومانداران مەبە. ٦٠)﴿فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ﴾ ئینجا هەرکەسێک دەمەقاڵێی لەگەڵ کردیت (لەبارەی عیساوە) ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ﴾ دوای ئەو زانینەی کە(بەسرووش) بۆت هات ﴿فَقُلْ تَعَالَوْا۟﴾ تۆش پێیان بڵێ وەرن ﴿نَدْعُ أَبْنَآءَنَا﴾ با بانگی کوڕەکانمان ﴿وَأَبْنَآءَكُمْ﴾ و کوڕەکانتان ﴿وَنِسَآءَنَا﴾ وە ژنەکانمان ﴿وَنِسَآءَكُمْ﴾ و ژنەکانتان ﴿وَأَنفُسَنَا﴾ وەخۆمان ﴿وَأَنفُسَكُمْ﴾ و خۆتان بکەین ﴿ثُمَّ نَبْتَهِلْ﴾ لەپاشان لەخوا بپاڕێینەوە﴿فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ﴾ ئینجا نەفرەتی خوا بکەین ﴿عَلَى ٱلْكَٰذِبِينَ﴾ لە درۆزنان. ٦١)

إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡقَصَصُ ٱلۡحَقُّۚ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿٦٣﴾ قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ كَلِمَةٖ سَوَآءِۭ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمۡ أَلَّا نَعۡبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشۡرِكَ بِهِۦ شَيۡـٔٗا وَلَا يَتَّخِذَ بَعۡضُنَا بَعۡضًا أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِۚ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَقُولُواْ ٱشۡهَدُواْ بِأَنَّا مُسۡلِمُونَ ﴿٦٤﴾ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تُحَآجُّونَ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوۡرَىٰةُ وَٱلۡإِنجِيلُ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِهِۦٓۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿٦٥﴾ هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ حَٰجَجۡتُمۡ فِيمَا لَكُم بِهِۦ عِلۡمٞ فَلِمَ تُحَآجُّونَ فِيمَا لَيۡسَ لَكُم بِهِۦ عِلۡمٞۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ إِبۡرَٰهِيمُ يَهُودِيّٗا وَلَا نَصۡرَانِيّٗا وَلَٰكِن كَانَ حَنِيفٗا مُّسۡلِمٗا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿٦٧﴾ إِنَّ أَوۡلَى ٱلنَّاسِ بِإِبۡرَٰهِيمَ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا ٱلنَّبِيُّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۗ وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٦٨﴾ وَدَّت طَّآئِفَةٞ مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَوۡ يُضِلُّونَكُمۡ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُونَ ﴿٦٩﴾ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَأَنتُمۡ تَشۡهَدُونَ ﴿٧٠﴾

ئایەتی (٢١٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (حجبت النار بالشهوات، وحجبت الجنة بالمكاره) (متفق عليه)، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئاگر چواردەور دراوە بە ئارەزوات، وە بەهەشت چواردەور دراوە بەنارەحەتی و ناخۆشی).

ئایەتی (٢١٦) سورەتی (البقرة): قال رسول (ﷺ): (رباط يوم في سبيل الله خير من الدنيا وما عليها، وموضع سوط أحدكم من الجنة خير من الدنيا وما عليها، والروحة يروحها العبد في سبيل الله تعالى أو الغدوة خير من الدنيا وما عليها) (متفق عليه) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ڕۆژێک ئێشک گرتن لەڕێ ی خوادا چاکترە لەدونیا و ئەوەی لەسەرییەتی،وە شوێنی قامچی یەکێکتان لەبەهەشتدا چاکترە لەدونیاو ئەوەی لەسەرییەتی،وە کاتێک –

﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْقَصَصُ ٱلْحَقُّ﴾ بێگومان هەر ئەمەیە داستانی ڕاست و دروست ﴿وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ﴾ وە هیچ پەرستراوێکی بەڕاستی نی یە ﴿إِلَّا ٱللَّهُ﴾ تەنها خوا نەبێ ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ تەنها خۆی بالادەستی کار دروستە. ٦٢) ﴿فَإِن تَوَلَّوْا﴾ ئینجا ئەگەر پشتیان هەلکرد ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا ئاگادارە ﴿بِٱلْمُفْسِدِينَ﴾ بەکردەوەی بەدکاران . ٦٣) ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ﴿يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەی خاوەن نامەکان ﴿تَعَالَوْا﴾ وەرن ﴿إِلَىٰ كَلِمَةٍ﴾ بۆ لای ووتەیەکی ﴿سَوَآءٍ﴾ ڕاست (یەکسان) ﴿بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ لە نێوان ئێمە و ئێوەدا. ﴿أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ﴾ کە جگە لەخوا نەپەرستین ﴿وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا﴾ وە هیچ شتێک نەکەین بەهاوبەشی ﴿وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە هێندێکمان هێندێکمان بەپەروەردگار دانەنێین ﴿فَإِن تَوَلَّوْا﴾ ئینجا ئەگەر پشتیان هەلکرد ﴿فَقُولُوا﴾ ئێوەش بڵێن: ﴿ٱشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ئێوە شاهیدبن کە ئێمە فەرمانبەرانی خواین. ٦٤) ﴿يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەی خاوەن نامەکان ﴿لِمَ تُحَآجُّونَ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ﴾ بۆ چی دەمەقاڵێ دەکەن دەربارەی ئیبراهیم ﴿وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوْرَىٰةُ وَٱلْإِنجِيلُ﴾ لە کاتێکدا کە تەورات و ئینجیل نەنێرراونەتە خوارەوە ﴿إِلَّا مِنۢ بَعْدِهِۦٓ﴾ لەدوای ئیبراهیم نەبێت ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی بۆ تێ ناگەن؟ ٦٥) ﴿هَٰٓأَنتُمْ﴾ ئاگاداربن ئێوە ﴿هَٰٓؤُلَآءِ حَٰجَجْتُمْ﴾ ئەوانەن کە دەمەقاڵێتان کرد ﴿فِيمَا لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ﴾ لەوەی کە شتێکتان لێدەزانی ﴿فَلِمَ تُحَآجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ﴾ ئەی بۆ دەمەقاڵێ دەکەن لە شتێکدا کە هیچی لێ نازانن ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ﴾ وەخوا دەیزانێ ﴿وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ وە ئێوە نازانن. ٦٦) ﴿مَا كَانَ إِبْرَٰهِيمُ يَهُودِيًّا﴾ ئیبراهیم نەجولەکە بووەو ﴿وَلَا نَصْرَانِيًّا﴾ نەگاوور ﴿وَلَٰكِن كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا﴾ بەڵکو پاک و خواپەرست و فەرمانبەر بوو ﴿وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ وەلە هاوبەش پەیداکەران نەبوو. ٦٧) ﴿إِنَّ أَوْلَى ٱلنَّاسِ بِإِبْرَٰهِيمَ﴾ بێگومان نزیکترین کەس لە ئیبراهیم ﴿لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ﴾ ئەوانەن کەوەختی خۆی پەیرەویان کرد ﴿وَهَٰذَا ٱلنَّبِىُّ﴾ وە ئەم پێغەمبەرەو ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ وەخوا دۆستی بڕواداڕانە. ٦٨) ﴿وَدَّت﴾ حەزیان دەکرد ﴿طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ﴾ دەستەیەک لە خاوەن نامەکان ﴿لَوْ يُضِلُّونَكُمْ﴾ کە گومڕاتان بکەن ﴿وَمَا يُضِلُّونَ﴾ لەکاتێکدا کەس گومڕا ناکەن ﴿إِلَّآ أَنفُسَهُمْ﴾ خۆیان نەبێت ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ بەڵام هەستی پێ ناکەن (تێ ناگەن). ٦٩) ﴿يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەی خاوەن نامەکان ﴿لِمَ تَكْفُرُونَ﴾ بۆ بێ بڕوادەبن ﴿بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ بە ئایەتەکانی خوا ﴿وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ﴾ لە کاتێکدا کەشایەتی دەدەن (لەسەر ڕاستی ئەوان) ٧٠).

يَـٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَـٰبِ لِمَ تَلۡبِسُونَ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَـٰطِلِ وَتَكۡتُمُونَ ٱلۡحَقَّ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٧١﴾ وَقَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَـٰبِ ءَامِنُواْ بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَجۡهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكۡفُرُوٓاْ ءَاخِرَهُۥ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَا تُؤۡمِنُوٓاْ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمۡ قُلۡ إِنَّ ٱلۡهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ أَن يُؤۡتَىٰٓ أَحَدٞ مِّثۡلَ مَآ أُوتِيتُمۡ أَوۡ يُحَآجُّوكُمۡ عِندَ رَبِّكُمۡۗ قُلۡ إِنَّ ٱلۡفَضۡلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ﴿٧٣﴾ يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ وَمِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَـٰبِ مَنۡ إِن تَأۡمَنۡهُ بِقِنطَارٖ يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيۡكَ وَمِنۡهُم مَّنۡ إِن تَأۡمَنۡهُ بِدِينَارٖ لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيۡكَ إِلَّا مَا دُمۡتَ عَلَيۡهِ قَآئِمٗاۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُواْ لَيۡسَ عَلَيۡنَا فِي ٱلۡأُمِّيِّـۧنَ سَبِيلٞ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٧٥﴾ بَلَىٰ مَنۡ أَوۡفَىٰ بِعَهۡدِهِۦ وَٱتَّقَىٰ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشۡتَرُونَ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ وَأَيۡمَـٰنِهِمۡ ثَمَنٗا قَلِيلًا أُوْلَـٰٓئِكَ لَا خَلَـٰقَ لَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ وَلَا يَنظُرُ إِلَيۡهِمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَـٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٧٧﴾

هـۆی هاتنـە خـوارەوەی ئایـەتی (٧٧) سـورەتی (آل عمـران)؛ ﴿إِنَّ الَّـذِينَ يَـشْتَرُونَ....﴾ بوخاری وموسلیم دەگێڕنـەوە کـە ئەشعەث دەڵێت: پارچە زەویەکە لـە نێـوان مـن وجوولەکەیەکـدا (کێشەمان بـوو) ئەو حاشای لەمافی من دەکرد تیایدا منیش بردم بۆلای پـێغەمبەر (ﷺ) و فەرمووی: شایەتت هەیـە؟ ووتـم: نـەخێر، فـەرمووی بـە جوولەکەکـە: تۆسوێند دەخۆی (کەهی تۆبێ)؟ منیش ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەو سوێند دەخواوماڵەکەم لەدەست دەچێت جا خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَناً قَلِيلاً ...﴾ هەتا کۆتایی ئایەتەکە، هەروەها بوخاری لە عەبدوڵلای کوڕی ئەبی ئەوفا وە دەگێڕێتەوە دەڵێت: پیاوێک شتێکی لە بازاردا دانابوو (بۆ فرۆشتن) سوێندی خوارد و ووتی بێگومان ئەوەندەی =

﴿يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ ئەی خاوەن نامەکان ﴿لِمَ تَلۡبِسُونَ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَٰطِلِ﴾ بۆ پۆشاکی درۆ ئەکەن بەبەر راستی دا ﴿وَتَكۡتُمُونَ ٱلۡحَقَّ﴾ وە راستەکە دەشارنەوە ﴿وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ لەکاتێکدا خۆشتان ئەمەدەزانن. ٧١)﴿وَقَالَت طَّآئِفَةٞ مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ وەدەستەیەک لەخاوەن نامەکان ووتیان (بەهەندێکیان) ﴿ءَامِنُواْ بِٱلَّذِيٓ﴾ بڕوابێنن بەو قورئانە ﴿أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ کە نێراوەتە خوارەوە بۆ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە﴿وَجۡهَ ٱلنَّهَارِ﴾ سەرلە بەیانیان (بەفێڵ) ﴿وَٱكۡفُرُوٓاْ ءَاخِرَهُۥ﴾ وە بێ بڕوابینەوە دەمەو ئێوارە ﴿لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ﴾ بەڵکو ئەوانیش پەشیمان ببنەوە. ٧٢)﴿وَلَا تُؤۡمِنُوٓاْ﴾ باوەڕتان نەبێت ﴿إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمۡ﴾ مەگەر بەکەسێک کەدوای دینی ئێوە کەوتبێت ﴿قُلۡ إِنَّ ٱلۡهُدَىٰ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: بەراستی ڕێنموونیی ﴿هُدَى ٱللَّهِ﴾ هەر ڕێنموونیی خوایە ﴿أَن يُؤۡتَىٰٓ أَحَدٞ مِّثۡلَ مَآ أُوتِيتُمۡ﴾ (ئەی خاوەن نامەکان ئێوە پێتان گرانە) کە بدرێ بە یەکێکی تر وێنەی ئەو دینەی کەبەئێوە دراوە ﴿أَوۡ يُحَآجُّوكُمۡ﴾ یادەمەقاڵێتان لەگەڵ بکەن (بۆ ڕتان بدەن) ﴿عِندَ رَبِّكُمۡ﴾ لای پەروەردگارتان ﴿قُلۡ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: ﴿إِنَّ ٱلۡفَضۡلَ بِيَدِ ٱللَّهِ﴾ بەراستی ئەو بەهرەیە (واتە پێغەمبەرایەتی) بەدەستی خوایە ﴿يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُ﴾ دەیدات بەهەرکەسێک کەبیەوێت ﴿وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ﴾ وە خوا خاوەنی بەخششی زۆر و زانایە. ٧٣)﴿يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ﴾ ئەو (خوایە) ڕەحمەت و میهرەبانی خۆی تایبەت دەکات ﴿مَن يَشَآءُ﴾ بۆ هەر کەسێك بیەوێت (شیاوی بێت) ﴿وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەنی بەخشش و بەهرەی گەورەیە. ٧٤)﴿وَمِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ وە لە ناو خاوەن نامەکان هی وا هەیە ﴿مَنۡ إِن تَأۡمَنۡهُ بِقِنطَارٖ﴾ ئەگەر خەزنەیەک بە سپاردە لای دابنێی ﴿يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيۡكَ﴾ دەتداتەوە ﴿وَمِنۡهُم مَّنۡ﴾ وە هی واشیان تیایە ﴿إِن تَأۡمَنۡهُ بِدِينَارٖ﴾ ئەگەر دینارێکی لا دابنێیت ﴿لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيۡكَ﴾ ناتداتەوە ﴿إِلَّا مَا دُمۡتَ عَلَيۡهِ قَآئِمٗا﴾ مەگەر بەسەریەوە بوەستیت ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ﴾ ئەم ناپاکی یە بەهۆی ئەوەوە بوو ﴿قَالُواْ﴾ کە دەیان ووت: ﴿لَيۡسَ عَلَيۡنَا فِي ٱلۡأُمِّيِّـۧنَ سَبِيلٞ﴾ گوناهمان ناکات لەخواردنی ماڵی ئەم نەخوێندەوارانە (واتە عەرەبەکان) ﴿وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ﴾ وە درۆ بەدەم خواوە دەکەن ﴿وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ﴾وەخۆیان دەزانن (کەدرۆ دەکەن). ٧٥)﴿بَلَىٰ﴾ نەخێر وانی یە (وەک دەڵێن) ﴿مَنۡ أَوۡفَىٰ بِعَهۡدِهِۦ﴾ هەرکەسێک پەیمانی خۆی بەجێ بێنێت ﴿وَٱتَّقَىٰ﴾ وە پارێزگاری بکات ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُتَّقِينَ﴾ ئەوە بەراستی خوا پارێزکارانی خۆش دەوێت. ٧٦)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشۡتَرُونَ﴾ بێ گومان ئەوانەی دەیفرۆشن ﴿بِعَهۡدِ ٱللَّهِ﴾ پەیمانی خوا ﴿وَأَيۡمَٰنِهِمۡ﴾ و سوێندەکانی خۆیان ﴿ثَمَنٗا قَلِيلًا﴾ بەنرخێکی کەم﴿أُوْلَٰٓئِكَ﴾ ئەوانە ﴿لَا خَلَٰقَ لَهُمۡ﴾ بێ بەشن (لەبەهرەی خوا) ﴿فِي ٱلۡأٓخِرَةِ﴾ لەرۆژی دوایی دا ﴿وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ﴾ وە خوا قسەیان لەگەڵ ناکات ﴿وَلَا يَنظُرُ إِلَيۡهِمۡ﴾ وە تەماشایان ناکات ﴿يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ﴾ لەرۆژی قیامەتدا ﴿وَلَا يُزَكِّيهِمۡ﴾ و لە گوناهیان خۆش نابێت ﴿وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ﴾ وە بۆ ئەوان هەیە سزای بەئازار. ٧٧)

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم بِٱلْكِتَٰبِ لِتَحْسَبُوهُ
مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَقُولُونَ هُوَ
مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ ٱللَّهُ ٱلْكِتَٰبَ
وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى مِن
دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن كُونُوا۟ رَبَّٰنِيِّۦنَ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ ٱلْكِتَٰبَ
وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ
وَٱلنَّبِيِّۦنَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُم بِٱلْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾
وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّۦنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَٰبٍ
وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ
بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى
قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨١﴾
فَمَن تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾
أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

- **پێ دراوە کە پێ ی ئەدرابوو بۆ ئەوەی یەکێک لە موسلمانانی پێ بخەڵەتێنێت، بەو هۆیەوە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە:﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ .....﴾.**

-تاقی **ئێوارەیەک** یا **تاقی** بەیانیەک بڕوات **بۆ غەزا** لەڕێ **ی خوادا** ئەوە **چاکترە** لەدونیا **و ئەوەی** لەسەریەتی).

ئایەتی (٢٢٣) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (لو **أن أحدكم إذا** أراد أن **يأتي أهله** قال بسم الله اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقتنا فإنه إن يقدر بينهما ولد في ذلك لم يضره الشيطان أبداً) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت هەریەک لەئێوە ئەگەر ویستی بچێتەلای خێزانی بڵێت: (اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان مارزقتنا) ئەگەر منداڵیان بوو شەیتان هەرگیز زیانی پێ ناگەیەنێت).

﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا﴾ بەڕاستی لەخاوەن نامەکان دەستەیەک هەیە ﴿يَلْوُنَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ﴾ (ناو بەناو نامەکەیان تێکدەدەن و) زمانیان با ئەدەن و ئەپیچنەوە بەخوێندنەوەی کتێبەکەیان (تەورات) ﴿لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ﴾ تاتۆ وا بزانیت لە نامەی خوایە ﴿وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ﴾ (لەکاتێکدا) کەئەوە لە نامەی خوا نی یە ﴿وَيَقُولُونَ﴾ وە دەڵێن ﴿هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ﴾ ئەوە لە خواوەیە ﴿وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ﴾ لە کاتێکدا کە ئەوە لەخواوە نی یە ﴿وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ وە درۆ بەدەم خواوە دەکەن و ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ خۆشیان دەزانن (کە درۆیە). ٧٨) ﴿مَا كَانَ لِبَشَرٍ﴾ نابێ بۆ هیچ ئادەمی یەک ﴿أَن يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ﴾ کە خوا نامە و شەریعەت و پێغەمبەرێتی دابێتێ ﴿ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ﴾ پاشان بەخەڵکی بڵێت: ﴿كُونُوا عِبَادًا لِّي﴾ ببن بە بەندەی من ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ لەجیاتی خوا ﴿وَلَٰكِن كُونُوا رَبَّانِيِّينَ﴾ بەڵکو (پێیان دەڵێت): خوا پەرست بن ﴿بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ﴾ چونکە ئێوە دەرسی نامەی ئاسمانی دەڵێنەوە ﴿وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ﴾ وەئێوە خۆشتان دەیخوێنن. ٧٩) ﴿وَلَا يَأْمُرَكُمْ﴾ وە خوا فەرمانتان پێ نادات ﴿أَن تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ﴾ کەفریشتە و پێغەمبەران بکەن ﴿أَرْبَابًا﴾ بە پەرستراوی خۆتان ﴿أَيَأْمُرُكُم بِالْكُفْرِ﴾ چۆن فەرمانتان پێ دەدات بێ بڕوابن (کافرین) ﴿بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ دوای ئەوەی کە ئێوە بڕوا دار بوون؟!. ٨٠) ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ﴾ (بهێنەرەوە یادیان) کاتێک کەخوا پەیمانی وەرگرت لەپێغەمبەران ﴿لَمَا آتَيْتُكُم﴾ کە هەرچیم دانێ ﴿مِّن كِتَابٍ﴾ لە نامەو ﴿وَحِكْمَةٍ﴾ حیکمەت (شەریعەت) ﴿ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ﴾ لەپاشان پێغەمبەرێکتان بۆ هات ﴿مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ﴾ بەبڕوا هێنەر بەو نامەی کە لە لاتانە ﴿لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ﴾ دەبێ بڕوای پێ بهێنن ﴿وَلَتَنصُرُنَّهُ﴾ وەیارمەتی بدەن ﴿قَالَ﴾ خوا فەرمووی: ﴿أَأَقْرَرْتُمْ﴾ ئایا دانتان نابەم پەیمانەدا؟ ﴿وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي﴾ وە لەسەر ئەوە پەیمانی منتان وەرگرت ﴿قَالُوا﴾ پێغەمبەران ووتیان: ﴿أَقْرَرْنَا﴾ بەڵێ دانمان پیا ناو پەیمانمان بەست ﴿قَالَ فَاشْهَدُوا﴾ خوا فەرمووی کەواتە ئێوە بەشاهید بن ﴿وَأَنَا مَعَكُم﴾ وە منیش لەگەڵ ئێوە ﴿مِّنَ الشَّاهِدِينَ﴾ یەکێکم لەشاهیدان. ٨١) ﴿فَمَن تَوَلَّىٰ﴾ جا ئەوەی پشتی هەڵکرد (لەم پەیمانە) ﴿بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ دوای ئەم دان پیانانە ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ کەواتە هەر ئەوانن دەستەی دەرچوان لەفەرمان. ٨٢) ﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ﴾ ئایا (بێ بڕوایان) داوای غەیری دینی خوا دەکەن؟! ﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لە کاتێکدا کە هەرچی لە ئاسمان و زەوی دایە فەرمانبەری خوان ﴿طَوْعًا﴾ بی یانەوێ (بەویستی خۆیان) ﴿وَكَرْهًا﴾ یا نەیانەوێ (بەناچاری) ﴿وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ وە هەموو هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە. ٨٣)

قُلْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾ كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ وَشَهِدُوٓا۟ أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ ٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٩١﴾

هـۆی هاتنـە خـوارەوەی ئایەتی (٨٦-٨٩) سـوورەتی (آل عمران): ﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْماً...﴾ نەسائی و ئیبن حیبان و حاکیم لەعەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە دەڵێت: پیاوێکی ئەنصاری موسـڵمان بـوو، پاشـان پاشـگەز بوویـەوە، دواتـر پەشیمان بوویەوەو نـاردی بـۆلای هۆزەکـەی و پێـی وتـن: کەسـێک بنێرن بۆ خزمـەتی پـێغەمبەری خـوا (ﷺ) و پێـی رابگەیەنن ئایا دەتوانم تەوبە بکەم؟ بەو هۆیەوەئەم ئایەتە هاتەخوارەوە: ﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْماً كَفَرُوا ....فَإِنَّ الله غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئیتر هۆزەکەی وەلامەکەیان بۆ ناردەوە و موسڵمان بوویەوە.

ئایەتی (٢٢٥) سوورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (من حلف على يمين فرأى غيره خيراً منه فليكفر عن يمينه وليفعل الذي هو خير) (رواه مسلم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت:-

﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بلێ ﴿ءَامَنَّا بِٱللَّهِ﴾ ئێمە بڕوامان هێناوە بە خوا ﴿وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا﴾ وە بەوەی نێرراوەتە خوارەوە بۆمان ﴿وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ﴾ وە بەوەی کە نێرراوەتە خوارەوە بۆ ئیبراهیم ﴿وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ﴾ و ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقوب و کوڕانی یەعقوب ﴿وَمَآ أُوتِىَ﴾ وە بەوەی کە دراوە ﴿مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ﴾ بە مووسا و عیسا ﴿وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ﴾ وە پێغەمبەرەکانی تر لەپەروەردگاریانەوە ﴿لَا نُفَرِّقُ﴾ جیاوازی ناکەین ﴿بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ﴾ لە بەینی هیچ کامێک لەم پێغەمبەرانە ﴿وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ﴾ وە ئێمە بۆ خوای گەورە گەردن کەچین. ٨٤) ﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا﴾ هەر کەسێک دوای دینێک بکەوێت جگە دینی ئیسلام ﴿فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ﴾ ئەوەلێی وەرناگیرێ ﴿وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ﴾ وە ئەو لەڕۆژی دوایی دا ﴿مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾ لە زەرەرمەندانە. ٨٥) ﴿كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ قَوْمًا﴾ چۆن خوا ڕێنموونی گەلێک دەکات ﴿كَفَرُوا۟﴾ بێ بڕوا بوون ﴿بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ﴾ دوای بڕوا هێنانیان ﴿وَشَهِدُوٓا۟﴾ وە شایەتی یان دابێ ﴿أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ﴾ کە ئەو پێغەمبەرە ڕاستە ﴿وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ﴾ وەنیشانەی زۆریان بۆ هاتبێ ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ وەخوا ڕێنموونی گەلی ستەمکاران ناکات. ٨٦) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ﴾ ئەوانە سزایان ئەوەیە ﴿أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ ٱللَّهِ﴾ کە لەسەریانە نەفرینی خوا ﴿وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ﴾ و فریشتە ﴿وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ و هەموو خەلکی. ٨٧) ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ لەو (نەفرینە)دا دەمیننەوە بە ئێجگاری ﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ﴾ سزایان لێ سووک ناکرێت ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ وە مۆڵەت نادرێن. ٨٨) ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ﴾ مەگەر ئەوانەی ﴿تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ تۆبەیان کردبێ دوای ئەوە ﴿وَأَصْلَحُوا۟﴾ وە کردەوەی چاکیان کردبێت ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خوا لێ خۆشبووی میهرەبانە. ٨٩) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە بێ بڕوابوون ﴿بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ﴾ دوای بڕوا هێنانیان ﴿ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا﴾ پاشان زیاتر بێ باوەڕ بوون ﴿لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ﴾ هەرگیز تەوبەیان لێگیرا ناکرێت ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلضَّآلُّونَ﴾ وە ئەوانەن گومڕایان. ٩٠) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ بڕوا بوون ﴿وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ وە بە بێ بڕوایی مردن ﴿فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم﴾ ئەوە هەرگیز (فدیە) لەهیچ کامێکیان وەرناگیرێ ﴿مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا﴾ با پڕ بە هەموو زەویش زێڕبێت ﴿وَلَوِ ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ﴾ بیبەخشێت لە بریتی دا ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە ئەوانە سزای بە ئازاریان بۆ هەیە ﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ﴾ وە هیچ یاریدەدەرێکیان نی یە. ٩١)

لَن تَنَالُواْ ٱلۡبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَۚ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَيۡءٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٞ ﴿٩٢﴾ ۞ كُلُّ ٱلطَّعَامِ كَانَ حِلّٗا لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسۡرَٰٓءِيلُ عَلَىٰ نَفۡسِهِۦ مِن قَبۡلِ أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوۡرَىٰةُۚ قُلۡ فَأۡتُواْ بِٱلتَّوۡرَىٰةِ فَٱتۡلُوهَآ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٩٣﴾ فَمَنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٩٤﴾ قُلۡ صَدَقَ ٱللَّهُۗ فَٱتَّبِعُواْ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿٩٥﴾ إِنَّ أَوَّلَ بَيۡتٖ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكٗا وَهُدٗى لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿٩٦﴾ فِيهِ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ مَّقَامُ إِبۡرَٰهِيمَۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنٗاۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلۡبَيۡتِ مَنِ ٱسۡتَطَاعَ إِلَيۡهِ سَبِيلٗاۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾ قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعۡمَلُونَ ﴿٩٨﴾ قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنۡ ءَامَنَ تَبۡغُونَهَا عِوَجٗا وَأَنتُمۡ شُهَدَآءُۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٩٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ فَرِيقٗا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ يَرُدُّوكُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡ كَٰفِرِينَ ﴿١٠٠﴾

=(هەر کەسێک سوێندی لەسەر شتێک خوارد، پاشان لەوە چاکتری بینی با کەفارەتی بدات و چاکترەکە بکات).

ئایەتی (٢٢٨) سورەتی (البقرة): عن جابر قال: قال رسول الله (ﷺ) في خطبته في حجة الوداع (فاتقوا الله في النساء فإنكم أخذتموهن بأمانة الله واستحللتم فروجهن بكلمة الله ولكم عليهن أن لا يوطئن فرشكم أحداً تكرهونه فإن فعلن ذلك فاضربوهن ضرباً غير مبرح ولهن عليكم رزقهن وكسوتهن بالمعروف)(رواه مسلم) جابیر دەڵێت پێغەمبەر (ﷺ) لە ووتارەکەیدا لەحەجی ماڵئاواییدا فەرمووی: (لەخوا بترسن دەربارەی ئافرەتان، چونکە بەڕاستی ئێوە بەراسپاردەی خوای وەرتان گرتوون بە وشەی خوا حەڵاڵ بوون بۆتان، مافی ئێوەیە لەسەریان هیچ کەسێک نەهێننە سەر جێگەکانتانەوە کە ئێوە پێتان ناخۆش بێت، ئەگەر وایان...

﴿لَن تَنَالُواْ ٱلۡبِرَّ﴾ ئێوە هەرگیز بەخێرو چاکە ناگەن (وە دەسگیرتان نابێت) ﴿حَتَّىٰ تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ تا بەختی نەکەن هەندێ لەو دارایی یەی کە خۆشتان دەوێت ﴿وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَيۡءٖ﴾ وە هەرچی ببەخشن ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٞ﴾ ئەوە بێگومان خودا ئاگای لێ یە (بەپێی دڵ و دەروونتان پاداشتان دەداتەوە). ٩٢) ﴿كُلُّ ٱلطَّعَامِ كَانَ حِلّٗا﴾ هەموو جۆرە خواردەمەنیەکان حەلاڵ بوون ﴿لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ﴾ بۆ نەوەی یەعقوب ﴿إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسۡرَٰٓءِيلُ﴾ بێجگە لەوەی کە یەعقوب حەرامی کرد ﴿عَلَىٰ نَفۡسِهِۦ﴾ لەسەر خۆی ﴿مِن قَبۡلِ﴾ لە پێش ﴿أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوۡرَىٰةُ﴾ ناردنە خوارەوەی تەورات ﴿قُلۡ فَأۡتُواْ بِٱلتَّوۡرَىٰةِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: دەی تەورات بهێنن ﴿فَٱتۡلُوهَآ﴾ و بیخوێننەوە ﴿إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٩٣) ﴿فَمَنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ﴾ ئینجا هەر کەس درۆ بەدەم خواوە هەڵبەستێ ﴿مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ﴾ لەپاش ئەوە ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ کەواتە ئەوانە خۆیانن ستەمکار. ٩٤) ﴿قُلۡ صَدَقَ ٱللَّهُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: خوا ڕاستی فەرموو ﴿فَٱتَّبِعُواْ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ﴾ کەوا بوو پەیڕەوی ئایینی ئیبراهیم بکەن ﴿حَنِيفٗا﴾ کە پاکە (بەویستی خۆی لەبیرو باوەڕو کرداری هەڵە لای داوە بۆ بیرو باوەڕو کرداری ڕاست) ﴿وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ﴾ وە هیچ کاتێک لە هاوبەش بڕیاردەران نەبووە. ٩٥) ﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيۡتٖ﴾ بەڕاستی یەکەمماڵێک ﴿وُضِعَ لِلنَّاسِ﴾ دانراوە بۆ (خواپەرستی) خەڵکی ﴿لَلَّذِي بِبَكَّةَ﴾ ئەو ماڵەیە کەلە بەککە(مەککە) دایە ﴿مُبَارَكٗا﴾ پیرۆز کراوە ﴿وَهُدٗى لِّلۡعَٰلَمِينَ﴾ وەڕێنموونی یە بۆ جیهانیان. ٩٦) ﴿فِيهِ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ﴾ تیایدا هەیە چەند بەڵگەو نیشانەی ڕوون ﴿مَّقَامُ إِبۡرَٰهِيمَ﴾ (کە یەکێکیان) شوێن وەستانەکەی ئیبراهیمە ﴿وَمَن دَخَلَهُۥ﴾ وەهەر کەس چوبێتە ئەو شوێنە ﴿كَانَ ءَامِنٗا﴾ بێ ترس بووە (لەزیان و ئازاردان) ﴿وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ بۆ خودا هەیە بەسەر ئادەمی یەوە ﴿حِجُّ ٱلۡبَيۡتِ﴾ حەج کردنی ئەو ماڵە ﴿مَنِ ٱسۡتَطَاعَ إِلَيۡهِ سَبِيلٗا﴾ هەرکەسێک کەتوانای گەیشتنی(ڕۆیشتنی) هەبێت بۆی ﴿وَمَن كَفَرَ﴾ وە هەر کەس باوەڕی نەبێ(یان توانای هەبێت و نەچێت) ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا بێ نیازە لەهەموو جیهانیان. ٩٧) ﴿قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ بڵێ: ئەی نامەداران ﴿لِمَ تَكۡفُرُونَ﴾ لەبەرچی بێ بڕوان ﴿بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ بە بەڵگەکانی خوا ﴿وَٱللَّهُ شَهِيدٌ﴾ لەکاتێکدا خوا بیناو ئاگادارە ﴿عَلَىٰ مَا تَعۡمَلُونَ﴾ بەئەوەی کەدەیکەن. ٩٨) ﴿قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ بڵێ: ئەی خاوەن کتێبەکان ﴿لِمَ تَصُدُّونَ﴾ لەبەرچی بەرگری دەکەن ﴿عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوا ﴿مَنۡ ءَامَنَ﴾ کەسێک کەبڕوای هێنابێ ﴿تَبۡغُونَهَا عِوَجٗا﴾ دەتانەوێ بەناڕاست بیخەنە بەرچاوی خەڵک ﴿وَأَنتُمۡ شُهَدَآءُ﴾ لەکاتێکدا ئێوە زاناو ئاگادارن (بەوەی ڕێ ی خوایە) ﴿وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ﴾ وەخوا بێ ئاگا نی یە ﴿عَمَّا تَعۡمَلُونَ﴾ لەوەی کە ئێوە دەیکەن. ٩٩) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەو کەسانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿إِن تُطِيعُواْ فَرِيقٗا﴾ ئەگەر ئێوە گوێڕایەڵی دەستەیەک بن ﴿مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ﴾ لەوانەی کەنامەیان پێدراوە ﴿يَرُدُّوكُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡ كَٰفِرِينَ﴾ دەتانکەنەوە بەکافر دوای بڕوا هێنانەکەتان. ١٠٠)

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتُ ٱللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ ۗ وَمَن يَعْتَصِم بِٱللَّهِ فَقَدْ هُدِىَ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَٱعْتَصِمُوا۟ بِحَبْلِ ٱللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا۟ ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِۦٓ إِخْوَٰنًا وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى ٱلْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُوا۟ وَٱخْتَلَفُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَـٰتُ ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِى رَحْمَةِ ٱللَّهِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ ءَايَـٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۗ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٨﴾

-کرد لییان بدەن بەلیدانێکی سادە، وە مافی ئەوانە لەسەرتان دابین کردنی خواردن و پۆشاکیان بەچاکی).

ئایەتی (٢٣١) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (أتدرون من المفلس؟) قالوا: المفلس فينا من لا درهم له ولا متاع. فقال: المفلس من أمتي من يأتي بصلاة وصيام وزكاة، ويأتي وقد شتم هذا، وقذف هذا، وأكل مال هذا، وسفك دم هذا، وضرب هذا، فيعطى هذا من حسناته، وهذا من حسناته فإن فنيت حسناته قبل أن يقضى ما عليه، أخذ من خطاياهم فطرحت عليه ثم طرح في النار) (رواه مسلم)، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئایا دەزانن موفلیس کێیە؟ ووتیان: لەناو ئێمەدا موفلیس ئەو کەسەیە پارە و ماڵی نەبێت، فەرمووی: موفلیس لە ئوممەتی مندا ئەو کەسەیە، -

﴿وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ﴾ چۆن بێ بڕوا دەبن؟ ﴿وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ لەکاتێکدا دەخوێنرێتەوە بەسەرتاندا ﴿ءَايَٰتُ ٱللَّهِ﴾ بەڵگەکانی خوا ﴿وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ﴾ وە پێغەمبەرەکەی لەناوتاندایە ﴿وَمَن يَعْتَصِم بِٱللَّهِ﴾ وە هەرکەس دەست بگرێ بە (ئایینی) خواوە ﴿فَقَدْ هُدِىَ﴾ ئەوەبەڕاستی ڕێنموونیی کراوە ﴿إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێبازێکی ڕاست. ١٠١) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿ٱتَّقُوا ٱللَّهَ﴾ بترسن لەخوا ﴿حَقَّ تُقَاتِهِۦ﴾ ترسانێك کەشیاوێتی ﴿وَلَا تَمُوتُنَّ﴾ وە مەمرن ﴿إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ هەر بەمسوڵمانی نەبێ. ١٠٢)﴿وَٱعْتَصِمُوا بِحَبْلِ ٱللَّهِ جَمِيعًا﴾ هەمووتان دەست بگرن بەهۆی پەیوەستیتان بەخواوە (کە قورئانە)﴿وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ چەند بەرەکە(ولێك جیا) مەبن ﴿وَٱذْكُرُوا نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ بیر لە بەهرەو چاکەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً﴾ لەکاتێکدا کە ئێوە دوژمنی یەکتربوون ﴿فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ﴾ بەڵام خوا هۆگری خستە نێوان دڵەکانتان ﴿فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِۦٓ إِخْوَٰنًا﴾ ئیتر بوون بەبرای یەکتر بەهۆی ئەو چاکەی خواوە ﴿وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ﴾ وە ئێوە لەسەر لێواری چاڵێ بوون لەئاگر ﴿فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا﴾ بەڵام خوا ڕزگاری کردن لێ ی ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئا بەو جۆرە ﴿يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ﴾ خوا بەڵگەکانی خۆی ڕوون دەکاتەوە بۆتان﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ تا بەردەوام بن لەسەر ڕێنموونیی (یان لەسەر شارەزایی). ١٠٣)﴿وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ﴾ ئەبێ لەناو ئێوەدا کۆمەڵێك ببێت ﴿يَدْعُونَ إِلَى ٱلْخَيْرِ﴾ بانگەواز بکەن بۆ چاکە ﴿وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان بدەن بەهەموو چاکەیەك ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ وە بەرگری بکەن لە هەموو خراپەیەك ﴿وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ ئەوانە خۆیانن سەرکەوتوو. ١٠٤)﴿وَلَا تَكُونُوا كَٱلَّذِينَ﴾ بەوێنەی ئەوانە مەبن ﴿تَفَرَّقُوا﴾ کە بەش بەش و ﴿وَٱخْتَلَفُوا﴾ جیاواز بوون﴿مِنۢ بَعْدِ﴾ لەپاش ئەوەی ﴿مَا جَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ﴾ ئەو بەڵگانەی بۆیان هات ﴿وَأُولَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وە ئەوانە سزایەکی گەورەیان بۆ هەیە. ١٠٥)﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ﴾ ڕۆژێك دێت کەچەند ڕوویەك سپی دەبن ﴿وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾ وە چەند ڕوویەك ڕەش دەبن ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ﴾ جا ئەوانەی ﴿ٱسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ﴾ کەڕوویان ڕەش بووە﴿أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ﴾ (پێیان دەوترێت) بۆچی بێ بڕوا بوون لەپاش بڕوا هێنانتان ﴿فَذُوقُوا ٱلْعَذَابَ﴾ کەواتە بیچێژن سزا ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ بەهۆی بێ بڕوایی تانەوە. ١٠٦) ﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ﴾ وە ئەوانە کە ڕوویان سپی دەبێت﴿فَفِى رَحْمَةِ ٱللَّهِ﴾ ئەوە لەناو بەزەیی خوادان ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ ئەوانە تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی. ١٠٧)﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ﴾ ئەمانە ئایەتەکانی خودان﴿نَتْلُوهَا عَلَيْكَ﴾ دەیان خوێنینەوە بەسەرت دا﴿بِٱلْحَقِّ﴾ کەڕاستن ﴿وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ﴾ خواش نایەوێت ﴿ظُلْمًا لِّلْعَٰلَمِينَ﴾ هیچ ستەمێك بۆ جیهانیان. ١٠٨)

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١١٠﴾ لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّآ أَذًى وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا۟ إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾ ۞ لَيْسُوا۟ سَوَآءً مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ وَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٤﴾ وَمَا يَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَلَن يُكْفَرُوهُ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١٣) سورەتی (ال عمران): ﴿لَيْسُوا۟ سَوَآءً...﴾ طەبەرانی لەعەبدوللای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە، کەدەڵێت کاتێك کەعەبدوللای کوڕی سەلامو ئەعلەبەی کوڕی سەعیە و ئوسەیدی کوڕی سەعیەو ئوسەیدی کوڕی عوبەید و هەندێکی تر لەجوولەکە کەلەگەڵیاندا موسڵمان بوون و بەڕاستی و ڕاستگۆیی بوونە ئیماندار و بەحەزو ئارەزووی زۆرەوە باوەشیان کرد بەئیسلام دا، لەم کاتەدا ڕاهیب و زاناکانی جوولەکە و ئەوانەی کە گەردن گیری بێ باوەڕی و کوفر بوون تیایاندا ووتیان: کەسێ لەئێمە بڕوای نەهێناوە بە موحەممەد جگە لە خراپەکانمان، چونکە ئەگەر ئەوانە چاك و باشەکانمان بوونایە وازیان لەدینی باو و باپیرانیان نەدەهێنا و شوێن دینێکی تر بکەون خوای گەورەش-

﴿وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ تەنها بۆ خوایە هەرچی لە ئاسمانەکاندایە ﴿وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ﴾ وەهەرچی لەزەوی دایە ﴿وَإِلَى ٱللَّهِ﴾ وەهەر بۆلای خودا ﴿تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ﴾ دەگەڕێتەوە هەموو کارەکان. ١٠٩) ﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ﴾ ئێوە (موسڵمانان) باشترین گەلێك بوون ﴿أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ بۆخەڵکی هێنرابێتە دی ﴿تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان دەدەن بەچاکە ﴿وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾وە جڵەو گیری دەکەن لەخراپە ﴿وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ وەبڕوا دەهێنن بەخوا ﴿وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەگەر نامە دارەکان بڕوایان بهێنایە ﴿لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم﴾ ئەوە باشتریوو بۆیان ﴿مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ هەندێ لەوان بڕوادارن ﴿وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾بەڵام زۆربەیان لەفەرمانی خوا دەرچوون. ١١٠) ﴿لَن يَضُرُّوكُمْ﴾ هەرگیز ئەوان زیانتان پێ ناگەیەنن ﴿إِلَّآ أَذًى﴾ مەگەر زیانێکی کەم ﴿وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ﴾ وەئەگەر بجەنگێن لەگەڵتاندا ﴿يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَارَ﴾ پشتتان تێ دەکەن ﴿ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ﴾ دواتریش سەرکەوتوو نابن. ١١١) ﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ﴾ دراوە بەسەریاندا سەر شۆڕی وریسوایی ﴿أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا۟﴾ لەهەر شوێنێك ببن ﴿إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ﴾ مەگەر بەهۆی بەڵێن لەلایەن خوداوە ﴿وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ﴾ وەبەڵێنێك لەلای خەڵکەوە ﴿وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ﴾ شایستەی خەشمێکی گەورەبوون لەلایەن خواوە ﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ﴾ وە دراوە بەسەریاندا هەژاری (دەروون و چاو برسێتی) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟﴾ ئەوەلەبەر ئەوەبوو ئەوان ﴿يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ بێ بڕوابوون بە بەڵگەکانی خوا ﴿وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ﴾ وەپێغەمبەرانیان دەکوشت ﴿بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ بەناڕەوا ﴿ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟﴾ ئەوەش بەهۆی ئەوەوەبوو کەئەوانە سەرپێچی ﴿وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ﴾ و دەستدرێژیان دەکرد. ١١٢) ﴿لَيْسُوا۟ سَوَآءً﴾ هەموو (نامەدارەکان) چوون یەك نین ﴿مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ﴾ لەناو خاوەن نامەکاندا ﴿أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ﴾ دەستەیەکی ڕاست و ڕێك هەن ﴿يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ ئایەتەکانی خوا دەخوێنن ﴿ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ﴾ لە(کاتەکانی) شەودا ﴿وَهُمْ يَسْجُدُونَ﴾ وەلە (کاتەکانی) کڕنۆش بردنیان دا. ١١٣) ﴿يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ بڕوایان هەیە بەخوا ﴿وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ وە بە ڕۆژی دوایی ﴿وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ و فەرمان دەدەن بەهەرچی چاکەیە ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ وەبەرگری دەکەن لە هەرچی خراپەیە ﴿وَيُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ﴾ وە پێشبڕکێ دەکەن لەهەموو چاکەکاندا ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وە ئەوانە لە کۆمەڵی چاکان. ١١٤) ﴿وَمَا يَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ﴾هەر خێر و چاکەیەك بکەن ﴿فَلَن يُكْفَرُوهُ﴾ ئەوە هەرگیز بێ بەش ناکرێن لە پاداشتەکەی ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ﴾ خواش بەئاگایە لە پارێزکاران. ١١٥)

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔاۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِۚ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١٦﴾ مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ فِي هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ بِطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّواْ مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ ٱلْبَغْضَآءُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْأٓيَٰتِۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ أُوْلَآءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِٱلْكِتَٰبِ كُلِّهِۦ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْاْ عَضُّواْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَنَامِلَ مِنَ ٱلْغَيْظِۚ قُلْ مُوتُواْ بِغَيْظِكُمْۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُواْ بِهَاۖ وَإِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔاۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾ وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ ٱلْمُؤْمِنِينَ مَقَٰعِدَ لِلْقِتَالِۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾

- لەسەر ئەمانە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ..﴾ هەروەها ئیمامی ئەحمەد لە عەبدوڵڵای کوڕی مەسعودەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) نوێژی عیشای دواخست، پاشان چوو بۆ مزگەوت بینی وا خەڵکی چاوەڕوانی نوێژ کردنن، فەرمووی: ئەوەتا جگە لە ئێوە هیچ کەسێک تر لە خاوەن ئایینەکان یادی خوای گەورە ناکات لەم کاتەدا خوا ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ﴾ هەتا گەیشتە..﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ﴾.

- نوێژ و ڕۆژو و زەکاتی هەیە، لەهەمان کاتدا جنێوی بەئەوە داوە، بوهتانی بۆ ئەو کردوە، ماڵی ئەوی خواردوە، خوێنی ئەوی ڕشتووە، لەئەوی داوە، جا (لەقیامەت دا) چاکەکانی دەدرێت -

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەبێ بڕوا بوون ﴿لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ﴾ سوود بەوان ناگەیەنێ ﴿أَمْوَٰلُهُمْ﴾ ئەماڵەکانیان ﴿وَلَآ أَوْلَٰدُهُم﴾ وە نە منداڵەکانیان ﴿مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا﴾ هیچێك لەلای خواوە ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ﴾ هاوەڵی ئاگر دەبن ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ ئەوان تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی. ١١٦)﴿مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ﴾ وێنەی ئەو ماڵ و داراییەی کەبەختی دەکەن ﴿فِي هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ لەم ژیانی دنیایەدا ﴿كَمَثَلِ رِيحٍ﴾ بە وێنەی بایەکە ﴿فِيهَا صِرٌّ﴾ سەرما و سۆڵەی تێدابێت ﴿أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ﴾ بدات لەکشت و کاڵی تاقمێك ﴿ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ﴾ کەستەمیان لەخۆیان کردبێت ﴿فَأَهْلَكَتْهُ﴾ جا ئەو باو سەرمایە کشت و کاڵەکەی لەناو بەرێت ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ﴾ وە خوا ستەمی لێ نەکردوون ﴿وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو خۆیان ستەمیان لەخۆیان دەکرد. ١١٧)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُواْ﴾ مەگرن بۆ خۆتان ﴿بِطَانَةً﴾ دۆستی گیانی بەگیانی ﴿مِّن دُونِكُمْ﴾ جگە لەخۆتان ﴿لَا يَأْلُونَكُمْ﴾ دریغیتان لێ ناکەن ﴿خَبَالًا﴾ لەهیچ شەڕ و خراپەیەك ﴿وَدُّواْ﴾ ئاواتە خوازی ﴿مَا عَنِتُّمْ﴾ ناخۆشیتانن ﴿قَدْ بَدَتِ﴾ بێ گومان دەرئەکەوێت ﴿ٱلْبَغْضَآءُ﴾ خەشم و قین ﴿مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ﴾ لە(قسەکانی) دەمیانەوە ﴿وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ﴾ وەئەوەی لەدڵیاندا شاردویانەتەوە گەورەترە ﴿قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ بەڕاستی بەڵگەکانمان بۆ ڕوون کردونەتەوە ﴿إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ئەگەر ئێوە ژیرون. ١١٨)﴿هَٰٓأَنتُمْ أُوْلَآءِ تُحِبُّونَهُمْ﴾ بێداربن ئائەوە ئێوەن کەئەوانتان خۆش دەوێت ﴿وَلَا يُحِبُّونَكُمْ﴾ وەئەوان ئێوەیان خۆش ناوێ ﴿وَتُؤْمِنُونَ﴾ وەباوەڕتان هەیە ﴿بِٱلْكِتَٰبِ كُلِّهِۦ﴾ بەهەموو نامە ئاسمانی یەکان ﴿وَإِذَا لَقُوكُمْ﴾ کاتێ ئەوان پێتان بگەن ﴿قَالُوٓاْ ءَامَنَّا﴾ دەڵێن بڕوامان هێناوە ﴿وَإِذَا خَلَوْاْ﴾ وە کاتێ تەنها بونەوە ﴿عَضُّواْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَنَامِلَ﴾ سەرە پەنجەکانی خۆیان ئەگەزن لێتان ﴿مِنَ ٱلْغَيْظِ﴾ لەڕقدا ﴿قُلْ مُوتُواْ﴾ بڵێ بمرن ﴿بِغَيْظِكُمْ﴾ بەداخ و ڕقی خۆتانەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ﴾ بەڕاستی خوا زانایە ﴿بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ بەوەی لەناو دڵەکاندایە. ١١٩)﴿إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ﴾ ئەگەر چاکە و خۆشیەکتان پێ بگات ﴿تَسُؤْهُمْ﴾ غەمبار دەبن ﴿وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ﴾ بەڵام ئەگەر ناخۆشیەکتان پێ بگات ﴿يَفْرَحُواْ بِهَا﴾ دڵخۆش دەبن پێ ی ﴿وَإِن تَصْبِرُواْ﴾ ئەگەر ئێوە بەئارام بن (لەسەر گوێڕایەڵی خوا) ﴿وَتَتَّقُواْ﴾ و لەخوا بترسن ﴿لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا﴾ پیلانی ئەوان هیچ زیانێکتان پێ ناگەیەنێت ﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ بەڕاستی خوا تەواو ئاگادارە بە هەرچی ئەوان دەیکەن. ١٢٠)﴿وَإِذْ﴾ وە (بێنەوە بیریان) کاتێ ﴿غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ﴾ کە بەیانی زوو دەرچوویت لەلای ماڵ و خێزانت ﴿تُبَوِّئُ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ بڕوادارەکانت نیشتەجێ ئەکرد ﴿مَقَٰعِدَ لِلْقِتَالِ﴾ لە چەند شوێنێکدا بۆ جەنگ کردن ﴿وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بیسەری زانایە. ١٢١)

إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يَكْفِيَكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلَىٰٓ إِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾ لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟ أَضْعَٰفًا مُّضَٰعَفَةً وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ ٱلَّتِىٓ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿١٣١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٢) سورەتی (ال عمران) : ﴿إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا ....﴾ بوخاری و موسلیم لە جابیری کوڕی عەبدوللاوە دەگێڕنەوە کە دەڵێت: ئەم ئایەتە لەسەر ئێمە لە (بەنی سەلەمە و بەنی حارثە) هاتەخوارەوە: ﴿إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا ....﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٨) سورەتی (ال عمران): ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ....﴾ ئیمامی ئەحمەد و موسلیم لە ئەنەسەوە دەگێڕنەوە کە پێغەمبەری پێشەوا (ﷺ) ددانێکی شکا لەغەزای ئوحود دا و دەم و چاوی بریندار بوو هەتا خوێن بەدەم و چاویدا هاتە خوارەوە فەرمووی: چۆن گەل و نەوەیەك ڕزگاریان دەبێت کە ئاوا بکەن بەپێغەمبەرەکەیان، لەکاتێکدا کەئەو بانگیان بکات بۆلای پەروەردگاریان؟ خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ ...﴾ -

﴿إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ﴾ لەو کاتەدا کە دوو کۆمەڵ لەئێوە خەریک بوون ﴿أَن تَفْشَلَا﴾ سست بن (بگەڕێنەوە) ﴿وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَا﴾ بەڵام خوا دۆست و یارمەتی دەریان بوو ﴿وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ وە بڕوا داران پاپشت تەنها بەخوا ببەستن . ١٢٢)﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ﴾ سوێند بەخوا بێگومان خوا ئێوەی سەرخست ﴿بِبَدْرٍ﴾ لە (جەنگی) بەدردا﴿وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ﴾ لە کاتێکدا ئێوە کەم و لاواز بوون ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ دەی لەخوا بترسن ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بەڵکو سوپاس گوزاری بن. ١٢٣)﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ (بیریان بخەرەوە) ئەو کاتەی دەت ووت بەبڕوادارەکان ﴿أَلَن يَكْفِيَكُمْ﴾ ئایا بەستان نی یە ﴿أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم﴾ پەروەردگارتان کۆمەکتان بکات ﴿بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٍ﴾ بە سێ هەزار ﴿مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ﴾ لە فریشتە دابەزێنراوەکان. ١٢٤)﴿بَلَىٰٓ ۚ إِن تَصْبِرُوا۟﴾ بەڵێ ئەگەر ئارام بگرن ﴿وَتَتَّقُوا۟﴾ وەلە خوا بترسن ﴿وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا﴾ پەلامارتان بدەن لەم کاتانەدا ﴿يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم﴾ پەروەردگارتان کۆمەکتان بکات﴿بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ﴾ بەپێنج هەزار ﴿مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾ لەفریشتە نیشانەدارەکان. ١٢٥)﴿وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ﴾ وە خوا تەنها ئەو (کۆمەکی)ی کرد ﴿إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ﴾ بە مژدە بۆتان ﴿وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ﴾ وە بۆ ئەوەی دڵەکانتانی پێ ئارام ببێ ﴿وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ﴾ سەرکەوتنیش تەنها لەلایەن خوای ﴿ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ﴾ بالادەستی داناوەیە. ١٢٦)﴿لِيَقْطَعَ طَرَفًا﴾ (وە ناردنی فریشتەکان) بۆ ئەوە بوو دابڕێت (لەناوی بات) بەشێک ﴿مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟﴾ لەوانەی کە بێ بڕوان ﴿أَوْ يَكْبِتَهُمْ﴾ یان خەفەت باریان بکات (بە تێشکانیان) ﴿فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ﴾ ئنجا بگەڕێنەوە بەنائومێدی. ١٢٧) ﴿لَيْسَ لَكَ﴾ (دەربارەی هەڵهاتووەکانی شەڕی ئوحود) بەڕاستی بەدەست تۆ نی یە (ئەی موحەممەد (ﷺ))﴿مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ﴾ هیچ شتێک لەو کارەدا ﴿أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾ چ (خوا) تەوبەیان لێ وەرگرێ ﴿أَوْ يُعَذِّبَهُمْ﴾ یان سزایان بدات ﴿فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ﴾ چونکە بەراستی ئەوانە ستەمکارن. ١٢٨)﴿وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ هەر بۆ خوایە هەرچی لەئاسمانەکاندایە﴿وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە هەرچی لە زەوی دایە﴿يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ﴾ خۆش ئەبێ لە هەرکەس خۆی بیەوێ وەسزای هەر کەسیش ئەدات خۆی بیەوێ ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێ بوردەی میهرەبانە. ١٢٩)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی کەسانێ کەبڕواتان هێناوە ﴿لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟﴾ سوود مەخۆن ﴿أَضْعَٰفًا مُّضَٰعَفَةً﴾ چەند بەرامبەر ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ و لەخوا بترسن ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ بۆ ئەوەی رزگارین. ١٣٠)﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ﴾ وەخۆتان بپارێزن لەوئاگرەی﴿ٱلَّتِىٓ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ﴾ کەئامادە کراوە بۆ بێ بڕواکان. ١٣١)﴿وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ﴾ وەگوێ ڕایەڵی خودا و پێغەمبەر بن ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ بێ گومان میهرەبانیتان لەگەڵ ئەکرێت. ١٣٢)

۞ وَسَارِعُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ مِّن رَّبِّكُمۡ وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ أُعِدَّتۡ لِلۡمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلۡكَٰظِمِينَ ٱلۡغَيۡظَ وَٱلۡعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً أَوۡ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ ذَكَرُواْ ٱللَّهَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ لِذُنُوبِهِمۡ وَمَن يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمۡ يُصِرُّواْ عَلَىٰ مَا فَعَلُواْ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغۡفِرَةٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَجَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَنِعۡمَ أَجۡرُ ٱلۡعَٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِكُمۡ سُنَنٞ فَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾ هَٰذَا بَيَانٞ لِّلنَّاسِ وَهُدٗى وَمَوۡعِظَةٞ لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَلَا تَهِنُواْ وَلَا تَحۡزَنُواْ وَأَنتُمُ ٱلۡأَعۡلَوۡنَ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ إِن يَمۡسَسۡكُمۡ قَرۡحٞ فَقَدۡ مَسَّ ٱلۡقَوۡمَ قَرۡحٞ مِّثۡلُهُۥۚ وَتِلۡكَ ٱلۡأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيۡنَ ٱلنَّاسِ وَلِيَعۡلَمَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَيَتَّخِذَ مِنكُمۡ شُهَدَآءَۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٠﴾

- هەروەها ئیمامی ئەحمەد و بوخاری لە عەبدوڵلای کوڕی عومەرەوە (ڕەزای خوایان لێ بێت) دەگێڕنەوە کە دەڵێت: گوێم لێ بوو پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیفەرموو: خوایە نەفرەت بکە لەفڵان کەس، خوای گەورە نەفرەت بکە لە حارثی کوڕی هیشام خوای گەورە نەفرەت بکە لە سوهەیلی کوڕی عەمر خوای گەورە نەفرەت بکە لە صەفوانی کوڕی ئومەییە جا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ﴾ هەتا کۆتایی ئایەتەکە، جا (ئیمانیان هێناو) خوای گەورە لە هەموویان خۆش بوو.

-بەئەو و ئەو، وەئەگەر چاکەکانی تەواو بوو پێش ئەوەی ئەو ماڧانەی لەسەریەتی بیداتەوە، لەخراپەکانیان وەردەگیرێت و دەدرێت بەسەریدا و پاشان فڕێ دەدرێتە ناوئاگری دۆزەخەوە).

﴿وَسَارِعُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ﴾ پێشبڕكێ بكەن بۆ لێ بوردنێكی گەورە ﴿مِّن رَّبِّكُمۡ﴾ لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا﴾ وە بۆ بەهەشتێك كە پانییەكەی (بەئەندازەی) ﴿ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ﴾ ئاسمانەكان و زەوی یە ﴿أُعِدَّتۡ لِلۡمُتَّقِينَ﴾ كە ئامادە كراوە بۆ لە خوا ترسان. ١٣٣) ﴿ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ﴾ ئەوانەی ماڵ دەبەخشن (لەڕێ ی خوادا) ﴿فِي ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ﴾ لەكاتی خۆشی (دەوڵەمەندی) و ناخۆشی دا ﴿وَٱلۡكَٰظِمِينَ ٱلۡغَيۡظَ﴾ و ڕقی بەتینی خۆیان دەخۆنەوە و ﴿وَٱلۡعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ﴾ دەبوورن لەخەڵكی ﴿وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ خواش چاكەكارانی خۆش دەوێت. ١٣٤) ﴿وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً﴾ وە ئەوانەی كە كاتێ كردەوەیەكی ناشیرین دەكەن ﴿أَوۡ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ﴾ یاستەم لەخۆیان دەكەن ﴿ذَكَرُواْ ٱللَّهَ﴾ كە یادی خوایان كردەوە ﴿فَٱسۡتَغۡفَرُواْ لِذُنُوبِهِمۡ﴾ ئینجا داوای لێ بووردن دەكەن بۆ گوناهەكانیان ﴿وَمَن يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ﴾ ئایا كێ دەبووری لە گوناهەكان ﴿إِلَّا ٱللَّهُ﴾ بێجگە لە خوا؟ ﴿وَلَمۡ يُصِرُّواْ﴾ وە بەردەوام نابن ﴿عَلَىٰ مَا فَعَلُواْ﴾ لەسەر ئەوەی كە كردوویانە ﴿وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ﴾ لە كاتێكدا بزانن (گوناهە). ١٣٥) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿جَزَآؤُهُم مَّغۡفِرَةٞ﴾ پاداشتیان لێ بووردنە ﴿مِّن رَّبِّهِمۡ﴾ لەلایەن پەروەردگاریانەوە ﴿وَجَنَّٰتٞ﴾ و چەند باخاتێك (بەهەشتێك) ﴿تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ كە ڕووبارەكان دەڕۆن بەژێریاندا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ ئەمیننەوە لەو بەهەشتانەدا بەهەمیشەیی ﴿وَنِعۡمَ أَجۡرُ ٱلۡعَٰمِلِينَ﴾ چەند چاكە پاداشتی چاكەكاران. ١٣٦) ﴿قَدۡ خَلَتۡ﴾ بێگومان رابورد ﴿مِن قَبۡلِكُمۡ سُنَنٞ﴾ لە پێش ئێوەوە چەند رێ و یاسایەك (باوێك) ﴿فَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ ئینجا ئێوە بگەڕێن بەزەویدا ﴿فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ﴾ و سەرنج بدەن ئایا چۆن بوو ﴿عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ﴾ سەرئەنجامی بێ بڕواكان. ١٣٧) ﴿هَٰذَا بَيَانٞ لِّلنَّاسِ﴾ ئەمە ڕوون كردنەوەیە بۆ هەموو خەڵكی ﴿وَهُدٗى وَمَوۡعِظَةٞ﴾ و ڕێنموونیی و ئامۆژگاری یە ﴿لِّلۡمُتَّقِينَ﴾ بۆ لە خوا ترسان. ١٣٨) ﴿وَلَا تَهِنُواْ﴾ سست و دڵ لاواز مەبن ﴿وَلَا تَحۡزَنُواْ﴾ وە غەمبار مەبن ﴿وَأَنتُمُ ٱلۡأَعۡلَوۡنَ﴾ هەر ئێوە بەرز و بڵند ترن ﴿إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ﴾ ئەگەر بڕوادار بن. ١٣٩) ﴿إِن يَمۡسَسۡكُمۡ قَرۡحٞ﴾ ئەگەر ئێوە (لە ئوحوددا) زام و برینتان تووش بووە ﴿فَقَدۡ مَسَّ ٱلۡقَوۡمَ قَرۡحٞ﴾ ئەوە بێگومان ئەو هۆزە (لە بەدردا) زام و برینیان تووش بووە ﴿مِّثۡلُهُۥ﴾ بە وێنەی زامی ئێوە ﴿وَتِلۡكَ ٱلۡأَيَّامُ﴾ ئەو چەرخ و ڕۆژانەی (زاڵبوون و سەركەوتنانە) ﴿نُدَاوِلُهَا بَيۡنَ ٱلنَّاسِ﴾ دەیگێڕین لە ناو خەڵكیدا ﴿وَلِيَعۡلَمَ ٱللَّهُ﴾ لەبەر ئەوەی (لەدنیادا) خوا دەری بخات ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَيَتَّخِذَ مِنكُمۡ﴾ و لە ناو ئێوەدا هەڵبژێرێت ﴿شُهَدَآءَ﴾ چەند كەسێك بە شەهید ﴿وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ وە خوا ستەم كارانی خۆش ناوێ. ١٤٠)

وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَيَمۡحَقَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٤١﴾ أَمۡ حَسِبۡتُمۡ أَن تَدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ وَلَمَّا يَعۡلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ مِنكُمۡ وَيَعۡلَمَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدۡ كُنتُمۡ تَمَنَّوۡنَ ٱلۡمَوۡتَ مِن قَبۡلِ أَن تَلۡقَوۡهُ فَقَدۡ رَأَيۡتُمُوهُ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٞ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِ ٱلرُّسُلُۚ أَفَإِيْن مَّاتَ أَوۡ قُتِلَ ٱنقَلَبۡتُمۡ عَلَىٰٓ أَعۡقَٰبِكُمۡۚ وَمَن يَنقَلِبۡ عَلَىٰ عَقِبَيۡهِ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗاۗ وَسَيَجۡزِي ٱللَّهُ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا كَانَ لِنَفۡسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِ كِتَٰبٗا مُّؤَجَّلٗاۗ وَمَن يُرِدۡ ثَوَابَ ٱلدُّنۡيَا نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا وَمَن يُرِدۡ ثَوَابَ ٱلۡأٓخِرَةِ نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَاۚ وَسَنَجۡزِي ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيّٖ قَٰتَلَ مَعَهُۥ رِبِّيُّونَ كَثِيرٞ فَمَا وَهَنُواْ لِمَآ أَصَابَهُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَمَا ضَعُفُواْ وَمَا ٱسۡتَكَانُواْۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوۡلَهُمۡ إِلَّآ أَن قَالُواْ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسۡرَافَنَا فِيٓ أَمۡرِنَا وَثَبِّتۡ أَقۡدَامَنَا وَٱنصُرۡنَا عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَـَٔاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ ثَوَابَ ٱلدُّنۡيَا وَحُسۡنَ ثَوَابِ ٱلۡأٓخِرَةِۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٤٨﴾

-بەئەو و ئەو، وەئەگەر چاكەكانی تەواو بوو پێش ئەوەی ئەو ماڤانەی لەسەریەتی بیداتەوە، لەخراپەكانیان وەردەگیرێت و دەدرێت بەسەریدا و پاشان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگری دۆزەخەوە).

ئایەتی (٢٣٣) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (دینار **أنفقته** في سبيل **الله**، ودینار أنفقته **في رقبة** ودینار **تصدقت به** على مسكين، ودینار أنفقته على أهلك، أعظمها أجراً الذي أنفقته على أهلك)(رواه مسلم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێ: (دینارێكت بەخشیبێ لەڕێی خوادا وەدینارێكت بەخشیبێ لەئازاد **كردنی** بەندەیەكدا وە دینارێكت كردبێت بەخێر بۆ هەژارێك وە دینارێكت خەرج كردبێت بۆخێزان وماڵی خۆت ئەوەیان پاداشتی گەورەترە كەخەرجت كردبێت بۆ خێزان و ماڵی خۆت).

﴿وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ﴾ وە تا خوا (لەتاوان) پاک بکاتەوە﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەوانەی کەبڕوادارن﴿وَيَمۡحَقَ ٱلۡكَٰفِرِينَ﴾ وەبێ باوەڕان بنەبڕ بکات. ١٤١)﴿أَمۡ حَسِبۡتُمۡ﴾ ئایا ئێوە وا گومانتان دەبرد﴿أَن تَدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ﴾ کەدەچنە بەهەشت﴿وَلَمَّا يَعۡلَمِ ٱللَّهُ﴾ لە کاتێکدا هێشتا خوا دەری نەخستوە﴿ٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ مِنكُمۡ﴾ ئەوانەی تێ دەکۆشن لەئێوە﴿وَيَعۡلَمَ ٱلصَّٰبِرِينَ﴾ وهێشتا دەری نەخستوە خۆڕاگران. ١٤٢)﴿وَلَقَدۡ كُنتُمۡ﴾ سوێند بێ بێگومان ئێوە﴿تَمَنَّوۡنَ ٱلۡمَوۡتَ﴾ ئاواتی (شەهیدی و) مردنتان ئەخواست﴿مِن قَبۡلِ﴾ لەپێش ئەوەی ﴿أَن تَلۡقَوۡهُ﴾ پێ ی بگەن ﴿فَقَدۡ رَأَيۡتُمُوهُ﴾ خۆ بەڕاستی مردنتان بینی﴿وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە زەق سەیرتان دەکرد. ١٤٣)﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٞ﴾ موحەممەد (ﷺ) تەنها پێغەمبەرێکە (نەمر نی یە) ﴿قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِ ٱلرُّسُلُ﴾ بێگومان لەپێش ئەو پێغەمبەرانی تر رابوردون﴿أَفَإِيْن مَّاتَ﴾ جا ئایا ئەگەر وەفاتی کرد ﴿أَوۡ قُتِلَ﴾ یان کوژرا﴿ٱنقَلَبۡتُمۡ عَلَىٰٓ أَعۡقَٰبِكُمۡ﴾ دەگەڕێنەوە بۆ دواوەی خۆتان (پاشگەز دەبنەوە) ﴿وَمَن يَنقَلِبۡ﴾ هەرکەس هەڵگەڕێتەوە﴿عَلَىٰ عَقِبَيۡهِ﴾ بۆ دواوەی خۆی (بت پەرستی)﴿فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗا﴾ ئەوە هەرگیز (ئەو کەسە) هیچ زیانێک ناگەیەنێت بەخوا ﴿وَسَيَجۡزِي ٱللَّهُ﴾ وەبەزوویی خوا پاداشتی﴿ٱلشَّٰكِرِينَ﴾ سوپاس گوزاران دەداتەوە. ١٤٤)﴿وَمَا كَانَ لِنَفۡسٍ﴾ هیچ کەسێک نەبووە ﴿أَن تَمُوتَ﴾ کەبمرێت ﴿إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِ﴾ مەگەر بەفەرمانی خوا ﴿كِتَٰبٗا مُّؤَجَّلٗا﴾ نوسراوێکی کات دیاری کراوە ﴿وَمَن يُرِدۡ﴾ هەر کەسێک دەیەوێت ﴿ثَوَابَ ٱلدُّنۡيَا﴾ پاداشت و دەستکەوتی دنیایی ﴿نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا﴾ لەو (پاداشتی دنیا) هەندیکی پێ دەدەین ﴿وَمَن يُرِدۡ﴾ وەهەرکەسێک دەیەوێت ﴿ثَوَابَ ٱلۡأٓخِرَةِ﴾ پاداشتی پاشەڕۆژ ﴿نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا﴾ لەو (پاداشتی پاشەڕۆژە) هەندیکی پێ دەبەخشین﴿وَسَنَجۡزِي ٱلشَّٰكِرِينَ﴾ وەبەزووی پاداشتی سوپاس گوزاران دەدەینەوە. ١٤٥)﴿وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيّٖ﴾ زۆر لەپێغەمبەران ﴿قَٰتَلَ مَعَهُۥ﴾ جەنگ و کوشتاریان کردووە لەگەڵیاندا ﴿رِبِّيُّونَ كَثِيرٞ﴾ زۆر لەزانایان و خوا ناسان ﴿فَمَا وَهَنُواْ﴾ جا سست و دەستە پاچە نەبوون ﴿لِمَآ أَصَابَهُمۡ﴾ بەهۆی ئەوەی کەدووچاریان بووە ﴿فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لە ڕێ ی خوادا ﴿وَمَا ضَعُفُواْ﴾ وەبێ هێزو لاواز نەبوون ﴿وَمَا ٱسۡتَكَانُواْ﴾ وەسەریان شۆڕ نەکرد بۆ دوژمن ﴿وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّٰبِرِينَ﴾ وەخوا خۆڕاگرانی خۆش دەوێت . ١٤٦)﴿وَمَا كَانَ قَوۡلَهُمۡ﴾ هەر ئەمە وتەی ئەوان بوو﴿إِلَّآ أَن قَالُواْ﴾ کەدەیان ووت ﴿رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان لێمان ببورە ﴿ذُنُوبَنَا﴾ گوناهەکانمان﴿وَإِسۡرَافَنَا﴾ وەزیادە ڕەویمان﴿فِيٓ أَمۡرِنَا﴾ لەکاروبارماندا ﴿وَثَبِّتۡ أَقۡدَامَنَا﴾ وپێکانمان جێ گیر بکە (لە جەنگدا)﴿وَٱنصُرۡنَا﴾ وسەرمان بخە﴿عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ﴾ بەسەر کۆمەڵی بێ بڕوایاندا. ١٤٧)﴿فَـَٔاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ﴾ بەهۆی ئەوەوە خوا پێ ی بەخشین ﴿ثَوَابَ ٱلدُّنۡيَا﴾ پاداشتی دنیا ﴿وَحُسۡنَ ثَوَابِ ٱلۡأٓخِرَةِ﴾ وە پاداشتی چاك و شیرینی ڕۆژی دوایی ﴿وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ خوا چاکەکارانی خۆش دەوێت. ١٤٨)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾ سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعْبَ بِمَآ أَشْرَكُواْ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا ۖ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۚ وَبِئْسَ مَثْوَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥٓ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَعَصَيْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَ ۚ مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۚ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۖ وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾ ۞ إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ فَأَثَٰبَكُمْ غَمًّۢا بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُواْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

ئایەتی (٢٣٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) **(لایحل لامرأة تؤمن بالله والیوم الأخر أن تحد علی میت فوق ثلاث لیال إلاّ علی زوج أربعة أشهر وعشراً)(رواه البخاري ومسلم)،** پێغەمبەر (ﷺ) **دەفەرمووێ: (هەر ئافرەتێك باوەڕی بەخوا و بەڕۆژی دوایی هەبێت دروست نی یە سێ ڕۆژ زیاتر تەعزیەبار بێت بۆ مردوو، مەگەر مێردی بێت دروستە چوار مانگ و دە ڕۆژ بۆی** تەعزیەبار بێت).

ئایەتی (٢٣٨) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (بني **الإسلام** علی خمس: شهادة أن لاإلە إلاالله **وأن محمداً رسول الله**، وإقام الصلاة وإیتاء الزکاة، وحج البیت، وصوم رمضان) (متفق علیه). وقال(ﷺ): **إن بین الرجل وبین الشرك** والکفر ترك الصلاة) (رواه مسلم)، پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: –

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە﴿إِن تُطِيعُواْ﴾ ئەگەر ئێوە گوێڕایەڵی بکەن﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ بۆ ئەوانەی بێ بڕوان ﴿يَرُدُّوكُمْ﴾ ئەتان گێڕنەوە﴿عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ﴾ بۆ دواوەی خۆتان (بت پەرستی)﴿فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ﴾ ئینجا ئەگەڕێنەوە بە زیانباری. ١٤٩)﴿بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ﴾(ئەوانە دۆستتان نین) بەڵکو خوا یارمەتی دەر و دۆستی ئێوەیە﴿وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّٰصِرِينَ﴾وەخوا باشترینی هەموو یارمەتی دەرانە. ١٥٠)﴿سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ﴾بەزوویی دەخەینە دڵی﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ ئەوانەی بێ بڕوان ﴿ٱلرُّعْبَ﴾ ترس و بیمی بەتین﴿بِمَآ أَشْرَكُواْ بِٱللَّهِ﴾ بەهۆی ئەوەی کرد بوویانە هاوبەشی خوا﴿مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا﴾ شتانێ کە خوا هیچ بەڵگەی نەناردۆتە خوارەوە لەسەری﴿وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ﴾ کە جێ و شوێنی ئەوان ئاگرە ﴿وَبِئْسَ مَثْوَى﴾ وەچەند نیشتە جێیە کێ خراپە ﴿ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ (جێگەی) ستەمکاران. ١٥١)﴿وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ﴾ سوێندبێ بێ گومان خوا بەجێ هێنا بۆتان﴿وَعْدَهُۥٓ﴾ بەڵێنەکەی﴿إِذْ تَحُسُّونَهُم﴾ کاتێك (سەرەتای جەنگی ئوحود) هەستتان لێ بڕین (دەتان کوشتن)﴿بِإِذْنِهِۦ﴾بەفەرمانی خوا﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ﴾هەتا کاتێ (لە ناکاو) سست بوون﴿وَتَنَٰزَعْتُمْ﴾ ناژاوە و دووبەرەکیتان کرد﴿فِى ٱلْأَمْرِ﴾ لەکاری جەنگدا ﴿وَعَصَيْتُم﴾وەبێ فەرمانیتان کرد ﴿مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم﴾ لەپاش ئەوەی کەخوا نیشانی دان ﴿مَّا تُحِبُّونَ﴾ ئەوەی (لە جەنگەکەدا) پێتان خۆش بوو (کەسەرکەوتن لەسەرەتایی جەنگەکەدا) ﴿مِنكُم﴾ هەندێك لە ئێوە ﴿مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا﴾ (دەسکەوتی)دنیایی دەویست﴿وَمِنكُم مَّن﴾وە هەندێکتان ﴿يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ﴾ پاداشتی ڕۆژی دوایی دەویست﴿ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ﴾ پاشان (خوا) ئێوەی گێڕایەوە لە(جەنگی) ئەوان(و تێ شکان)﴿لِيَبْتَلِيَكُمْ﴾ تاتاقیتان بکاتەوە (لەخۆڕاگرتندا) ﴿وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ﴾ سوێندبێ بێگومان خوا لێتان بوورا ﴿وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ﴾ و خوا خاوەنی بەهرەو چاکەیە ﴿عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ بەسەر بڕوادارانەوە. ١٥٢) ﴿إِذْ تُصْعِدُونَ﴾ کاتێ دووردەکەوتنەوە(سەردەکەوتن بەکێوی ئوحوددا) ﴿وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ﴾ وەبەڕێ ی کەس نەئەوەستان ولاتان نەدەکردەوە بەلایدا ﴿وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ﴾ لەکاتێکدا پێغەمبەر بانگی لێ دەکردن ﴿فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ﴾ لە دواتانەوە ﴿فَأَثَٰبَكُمْ غَمًّۢا بِغَمٍّ﴾ جا (خوا) پاداشتی غەم و خەفەتی هەر بە غەم و خەفەت دانەوە ﴿لِّكَيْلَا تَحْزَنُواْ﴾ بۆ ئەوەی غەمبار نەبن ﴿عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ﴾ لەسەر ئەوەی لە دەستتان چووە ﴿وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ﴾ وە (غەمبار نەبن بە) ئەوەی دووچارتان بووە ﴿وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ﴾ خواش ئاگادارە ﴿بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ بەوەی کەدەیکەن. ١٥٣)

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيۡكُم مِّنۢ بَعۡدِ ٱلۡغَمِّ أَمَنَةٗ نُّعَاسٗا يَغۡشَىٰ طَآئِفَةٗ
مِّنكُمۡۖ وَطَآئِفَةٞ قَدۡ أَهَمَّتۡهُمۡ أَنفُسُهُمۡ يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ غَيۡرَ
ٱلۡحَقِّ ظَنَّ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِۖ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ مِن شَيۡءٖۗ
قُلۡ إِنَّ ٱلۡأَمۡرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِۗ يُخۡفُونَ فِيٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبۡدُونَ لَكَۖ
يَقُولُونَ لَوۡ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٞ مَّا قُتِلۡنَا هَٰهُنَاۗ قُل لَّوۡ كُنتُمۡ
فِي بُيُوتِكُمۡ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَتۡلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمۡۖ
وَلِيَبۡتَلِيَ ٱللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمۡ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمۡۚ
وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَلَّوۡاْ مِنكُمۡ
يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ إِنَّمَا ٱسۡتَزَلَّهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ بِبَعۡضِ مَا
كَسَبُواْۖ وَلَقَدۡ عَفَا ٱللَّهُ عَنۡهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٞ ﴿١٥٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَقَالُواْ لِإِخۡوَٰنِهِمۡ إِذَا
ضَرَبُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ أَوۡ كَانُواْ غُزّٗى لَّوۡ كَانُواْ عِندَنَا مَا مَاتُواْ وَمَا
قُتِلُواْ لِيَجۡعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ حَسۡرَةٗ فِي قُلُوبِهِمۡۗ وَٱللَّهُ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۗ
وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ﴿١٥٦﴾ وَلَئِن قُتِلۡتُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ
أَوۡ مُتُّمۡ لَمَغۡفِرَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَحۡمَةٌ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ ﴿١٥٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٥٤) سورەتی (ال عمران): ﴿ثُمَّ أنزَلَ عَلَيْكُم ....﴾ ئیسحاقی کوڕی راهەویەی لە زوبەیرەوە دەگێڕێتەوە، دەڵێت: بیرم دێت لە ڕۆژی جەنگی ئوحود دا ترس و بیم تێدی بۆ هێنابووین ، خوای گەورە خەوی لێ خستین ، هەر کەسێك لە ئێمە چەناکەی لەسەر سنگی بوو، سوێند بە خوا وەك خەو ببینم گوێم لە ووتەی موعەتیبی کوڕی قوشەیر بوو کە دەیووت ﴿لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الأمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَاهُنَا﴾ منیش لەوەوە لەبەرم کرد، خوای گەورەش دوای ئەوە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿ثُمَّ أنزَلَ عَلَيْكُم مِّن بَعْدِ الْغَمِّ أمَنَةً نُّعَاساً...﴾ هەتا گەیشتە ﴿...وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾.

- (ئیسلام لەسەر پێنج پایە دامەزراوە شایەتی دان بەوەی کەهیچ پەرستراوێك نی یە جگە لە خوا -

﴿ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم﴾ پاشان دایبەزاند بە سەرتاندا (بۆی ناردن)﴿مِّنۢ بَعْدِ ٱلْغَمِّ﴾ لەپاش ئەو غەمە(ی کەچەشتتان) ﴿أَمَنَةً﴾ ئارامیی ﴿نُّعَاسًا﴾ کە وەنەوزێک بوو ﴿يَغْشَىٰ طَآئِفَةً مِّنكُمْ﴾ بەسەر دەستەیەکێ لە ئێوە داهات ﴿وَطَآئِفَةٌ﴾ بەڵام دەستە و تاقمێکی دیکەتان ﴿قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ﴾ بەڕاستی هەرخۆیان مەبەست بوو ﴿يَظُنُّونَ﴾ گومانی ﴿بِٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ﴾ ناراست و ناهەقیان بەخوا دەبرد ﴿ظَنَّ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ﴾ وەکێ گومانی نەفامێتی ﴿يَقُولُونَ﴾ ئەیان ووت ﴿هَل لَّنَا﴾ ئایا بۆمان هەیە (بە دەستمانە)﴿مِنَ ٱلْأَمْرِ﴾ لەم کارەدا (زاڵ بوون) ﴿مِن شَيْءٍ﴾ هیچ شتێک ﴿قُلْ إِنَّ ٱلْأَمْرَ﴾ بڵێ بێگومان کاروبار ﴿كُلَّهُۥ لِلَّهِ﴾ هەمووی بەدەست خوایە ﴿يُخْفُونَ﴾ دەیشارنەوە ﴿فِىٓ أَنفُسِهِم﴾ لە دەروونیاندا ﴿مَّا لَا يُبْدُونَ لَكَ﴾ ئەوەی کە دەری نابڕن بۆت ﴿يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا﴾ دەڵێن ئەگەر بەدەست ئێمە بوایە ﴿مِنَ ٱلْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ لەم کارەدا شتێک (لە سەرکەوتن) ﴿مَّا قُتِلْنَا هَٰهُنَا﴾ ئێمە لێرەدا نەدەکوژراین ﴿قُل لَّوْ كُنتُمْ﴾ بڵێ ئەگەر ئێوە ﴿فِى بُيُوتِكُمْ﴾ لە ماڵەکانی خۆشتاندا بوونایە ﴿لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ﴾ هەر دەردەچوون ئەوانەی ﴿كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقَتْلُ﴾ کە کوژرانیان لەسەر نووسرا بوو ﴿إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ﴾ بۆ جێگای کوژرانیان (ڕاکشانیان)﴿وَلِيَبْتَلِىَ ٱللَّهُ﴾ بۆ ئەوەی خوا تاقی بکاتەوە﴿مَا فِى صُدُورِكُمْ﴾ ئەوەی کەلە سنگتاندایە ﴿وَلِيُمَحِّصَ﴾ وە بۆ ئەوەی پاڵفتەو پاکی بکاتەوە ﴿مَا فِى قُلُوبِكُمْ﴾ ئەو (بڕوایە)ی کەلە دڵتاندایە ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ﴾ وە خوا زانایە ﴿بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ بەوەی لە سینەو دەرونەکاندایە. ١٥٤)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ﴿تَوَلَّوْا۟ مِنكُمْ﴾ پشتیان هەڵکرد لەناو تاندا ﴿يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ﴾ لەو ڕۆژەی کەهەردوو کۆمەڵ گەیشتن بەیەک (لە ئوحود دا) ﴿إِنَّمَا ٱسْتَزَلَّهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ﴾ بێگومان تەنها شەیتان هەڵی خلیسکاندن ﴿بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا۟﴾ بەهۆی هەندێ لەو گوناهانەی کەلەوەبەر کردبوویان ﴿وَلَقَدْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهُمْ﴾ سوێند بێ بێگومان خوا لێ یان خۆشبوو ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ چونکە بەڕاستی خوا ﴿غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ لێبووردەی پەلە نەکەرە (لە تۆڵە سەندن دا). ١٥٥)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ وەکێ ئەوانە مەبن کە بڕوایان نەهێناوە ﴿وَقَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ﴾ وە دەیان ووت دەربارەی براکانیان ﴿إِذَا ضَرَبُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ کاتێ سەفەریان بکردایە ﴿أَوْ كَانُوا۟ غُزًّى﴾ یان غەزا یان بکردایە ﴿لَّوْ كَانُوا۟ عِندَنَا﴾ ئەگەر لای ئێمە (نیشتەجێ) بوونایە ﴿مَا مَاتُوا۟﴾ نە دەمردن ﴿وَمَا قُتِلُوا۟﴾ و نە دەکوژران ﴿لِيَجْعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ﴾ تا خوا ئەوە بکات ﴿حَسْرَةً فِى قُلُوبِهِمْ﴾ بە داخ و مەراق لە دڵیاندا ﴿وَٱللَّهُ يُحْىِۦ﴾ وە خوا (مرۆڤ) دەژێنێ ﴿وَيُمِيتُ﴾ و دەمرێنێ ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وە خودا بینایە بەهەر کردەوەیەکێ کەئێوە دەیکەن. ١٥٦)﴿وَلَئِن قُتِلْتُمْ﴾ سوێند بێ ئەگەر ئێوە بکوژرێن ﴿فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿أَوْ مُتُّمْ﴾ یان بمرن ﴿لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَحْمَةٌ﴾ ئەوە بەڕاستی لێبووردن و میهرەبانی لەلایەن خواوە ﴿خَيْرٌ﴾ چاکترە ﴿مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ لەوەی کەکۆی دەکەنەوە. ١٥٧)

وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا الَّذِي يَنصُرُكُم مِّن بَعْدِهِ ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ ۚ وَمَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ أَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَن بَاءَ بِسَخَطٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾ هُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾ أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَٰذَا ۖ قُلْ هُوَ مِنْ عِندِ أَنفُسِكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٦١) سورەتی (آل عمران): ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ....﴾ ئەبو داوود و تیرمیزی دەگێڕنەوە لە عەبدوڵای کوڕی عەبباسەوە دەڵێت: ئەم ئایەتە دەربارەی قوماشێکی مەخمەلی سوور هاتە خوارەوە کەلە ڕۆژی غەزای بەدردا ون بوو هەندێک کەس دەیان ووت لەوەدەچێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەڵی گرتبێ، جا خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ...﴾ هەتا کۆتایی ئایەتەکە. هەروەها طەبەرانی لە (معجم الكبير)دا دەگێڕێتەوە، لە عەبدوڵای کوڕی عەبباسەوە دەڵێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) سوپایەکی نارد و تاڵاکەی گەڕایەوە پاشان ناردی و گەڕایەوە پاشان ناردی و گەڕایەوە (واتە سێ جار هێرشیان کرد و سەرنەکەوتن) بەهۆی بزینی سەرە ئاسکێکی- ئاڵتوونەوە جا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ﴾.

﴿وَلَئِن مُّتُّمْ﴾ سوێند بێ ئەگەر ئێوە بمرن ﴿أَوْ قُتِلْتُمْ﴾ یان بکوژرێن ﴿لَإِلَى اللَّهِ﴾ هەر لای خوا ﴿تُحْشَرُونَ﴾ کۆدەکرێنەوە. ١٥٨)﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ بەهۆی بەزەیی خوایەوە ﴿لِنتَ لَهُمْ﴾ بۆ ئەوان نەرم و نیانی بووی ﴿وَلَوْ كُنتَ﴾ ئەگەر تۆ ﴿فَظًّا﴾ بەدخوو قسە ڕەق و ﴿غَلِيظَ الْقَلْبِ﴾ دڵ ڕەق بوویتایە ﴿لَانفَضُّوا﴾ ئەوە هەموو بڵاوەیان دەکرد ﴿مِنْ حَوْلِكَ﴾ لەدەورت ﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ﴾ کەواتە لێ یان ببورە ﴿وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ و داوای لێبوردنیان بۆ بکە لەخوا ﴿وَشَاوِرْهُمْ﴾ و ڕاوێژیان پێ بکە ﴿فِي الْأَمْرِ﴾ لە کاروباردا ﴿فَإِذَا عَزَمْتَ﴾ جا کاتێ (دوا ڕاوێژکردن) بڕیارت دا ﴿فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ ئەوە پشت بە خوا ببەستە﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ بەڕاستی خوا ئەوانەی خۆش دەوێت کەپشت بەخوا دەبەستن. ١٥٩)﴿إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ﴾ ئەگەر خوا سەرتان بخات ﴿فَلَا غَالِبَ لَكُمْ﴾ ئەوە هیچ کەس زاڵ نابێ بەسەرتاندا ﴿وَإِن يَخْذُلْكُمْ﴾ وە ئەگەر یارمەتیتان نەدا (پشتتان بەردات)﴿فَمَن ذَا الَّذِي﴾ کێیە ئەو کەسەی؟ ﴿يَنصُرُكُم مِّن بَعْدِهِ﴾ لەپاش خوا سەرتان دەخات ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ وە با بڕوادارا‌ن پشت هەر بەخوا ببەستن. ١٦٠)﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ﴾ وە بۆ هیچ پێغەمبەرێك نەبوو ﴿أَن يَغُلَّ﴾ کەخیانەت بکات ﴿وَمَن يَغْلُلْ﴾ وە هەر کەس خیانەت بکات ﴿يَأْتِ بِمَا غَلَّ﴾ بەو خیانەتەوەی کردویەتی دێت (بەکۆڵیەوەیە)﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لە پاشەڕۆژدا (ڕۆژی هەستانەوە) ﴿ثُمَّ تُوَفَّىٰ﴾ پاشان پاداشت دەدرێتەوە ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ هەموو کەسێك ﴿مَّا كَسَبَتْ﴾ هەرچی کردبێت ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان ستەمیان لێ ناکرێت. ١٦١)﴿أَفَمَنِ اتَّبَعَ﴾ دەی ئایا کەسێ کەشوێنی ﴿رِضْوَانَ اللَّهِ﴾ ڕەزامەندی خوا کەوتبێت ﴿كَمَن بَاءَ﴾ وەك کەسێك وایە بگەڕێتەوە ﴿بِسَخَطٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ بەخەشمێکەوە لەلایەن خواوە ﴿وَمَأْوَاهُ﴾ وە جێ و شوێنی ئەو ﴿جَهَنَّمُ﴾ دۆزەخ بێت ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ کە سەرئەنجامێکی چەند خراپە؟ ١٦٢)﴿هُمْ دَرَجَاتٌ﴾ (چاکە کاران و خراپە کاران) خاوەنی چەند پلەی جیاوازن ﴿عِندَ اللَّهِ﴾ لای خوا ﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ﴾ وە خوا بینایە ﴿بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ بە ئەوەی کەدەیکەن. ١٦٣)﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ﴾ سوێندبێ بێ گومان خوا چاکە و منەتی نا﴿عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ بەسەر بڕواداراندا﴿إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ﴾ کاتێ کەڕەوانەی کرد لەناویاندا﴿رَسُولًا﴾ پێغەمبەرو نێرراوێك﴿مِّنْ أَنفُسِهِمْ﴾ لەخۆیان ﴿يَتْلُوا عَلَيْهِمْ﴾ کە دەیخوێنێتەوە بەسەریاندا ﴿آيَاتِهِ﴾ بەڵگەکانی ﴿وَيُزَكِّيهِمْ﴾ و پاك و خاوێنیان دەکاتەوە ﴿وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ وە قورئان و فەرموودەیان فێردەکات ﴿وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ﴾ ئەگەر چی ئەوان لەپێشدا ﴿لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ لەگومڕایی یەکی ڕوون و ئاشکرادا بوون. ١٦٤)﴿أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُم﴾ ئایا بۆچی کاتێك تووشتان بوو ﴿مُّصِيبَةٌ﴾ ناخۆشیەك (لەئوحود دا) ﴿قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا﴾ بێگومان ئێوە دووقاتی ئەوەتان تووشی ئەوان کرد (لەبەدردا) ﴿قُلْتُمْ﴾ ووتتان ﴿أَنَّىٰ هَٰذَا﴾ ئەمە لە کوێوە هات ﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿هُوَ مِنْ عِندِ﴾ ئەوە لەلایەن ﴿أَنفُسِكُمْ﴾ خۆتانەوە بوو (کە فەرمانی پێغەمبەرتان شکاند) ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ١٦٥)

وَمَآ أَصَٰبَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ فَبِإِذۡنِ ٱللَّهِ وَلِيَعۡلَمَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُواْۚ وَقِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ قَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدۡفَعُواْۖ قَالُواْ لَوۡ نَعۡلَمُ قِتَالٗا لَّٱتَّبَعۡنَٰكُمۡۗ هُمۡ لِلۡكُفۡرِ يَوۡمَئِذٍ أَقۡرَبُ مِنۡهُمۡ لِلۡإِيمَٰنِۚ يَقُولُونَ بِأَفۡوَٰهِهِم مَّا لَيۡسَ فِي قُلُوبِهِمۡۚ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يَكۡتُمُونَ ﴿١٦٧﴾ ٱلَّذِينَ قَالُواْ لِإِخۡوَٰنِهِمۡ وَقَعَدُواْ لَوۡ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُواْۗ قُلۡ فَٱدۡرَءُواْ عَنۡ أَنفُسِكُمُ ٱلۡمَوۡتَ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿١٦٨﴾ وَلَا تَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمۡوَٰتَۢاۚ بَلۡ أَحۡيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمۡ يُرۡزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦ وَيَسۡتَبۡشِرُونَ بِٱلَّذِينَ لَمۡ يَلۡحَقُواْ بِهِم مِّنۡ خَلۡفِهِمۡ أَلَّا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿١٧٠﴾ ۞ يَسۡتَبۡشِرُونَ بِنِعۡمَةٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضۡلٖ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٧١﴾ ٱلَّذِينَ ٱسۡتَجَابُواْ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ مِنۢ بَعۡدِ مَآ أَصَابَهُمُ ٱلۡقَرۡحُۚ لِلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ مِنۡهُمۡ وَٱتَّقَوۡاْ أَجۡرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدۡ جَمَعُواْ لَكُمۡ فَٱخۡشَوۡهُمۡ فَزَادَهُمۡ إِيمَٰنٗا وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٦٥) سورەتی (آل عمران): ﴿أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ.....﴾ ئیبن ئەبی حاتیم لەعومەری کوڕی خەططابەوە دەگێڕێتەوە، دەڵێت: هاوەڵان سزادران لەجەنگی ئوحوددا – بەهۆی وەرگرتنی فیدیەوە لەدیل گراوەکانی بەدردا– ئەوەبوو لەجەنگی ئوحوددا حەفتا کەسیان لێ شەهیدکرا و هاوەڵانی پێغەمبەر(ﷺ) هەڵهاتن و ڕایان کردو ددانی پێشەوەی شکاو ئەو کڵاوە ئاسنەی لەسەری کردبوو شکاو خوێن بەسەر دەموچاویدا هاتەخوارەوە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ ...﴾.

– شایەتی دان کە موحەممەد (ﷺ) پێغەمبەری خوایە، وەنوێژ کردن وەزەکات دان وەحەج کردن وە وە بەڕێوە بوونی مانگی ڕەمەزان) وە دەفەرمووێت: (بەڕاستی ئەوەی لە نێوان مرۆڤ و هاوبەش دانان بۆ خوا و بێ باوەڕی دانیە نوێژ نەکردنە).

﴿وَمَآ أَصَٰبَكُمۡ﴾ ئەوەی کەتووشتان بوو ﴿يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ﴾ لەو ڕۆژەدا کە هەردوو کۆمەڵ بەیەك گەیشتن (لەئوحوددا) ﴿فَبِإِذۡنِ ٱللَّهِ﴾ ئەوە بەویستی خودا بوو ﴿وَلِيَعۡلَمَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ بۆ ئەوەی بڕواداران دەرخات. ١٦٦) ﴿وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ﴾ وَ بۆ ئەوەی دووڕووەکان ئاشکرا بکات ﴿وَقِيلَ لَهُمۡ﴾ وپێیان ووترا ﴿تَعَالَوۡاْ قَٰتِلُواْ﴾ وەرن بجەنگن ﴿فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿أَوِ ٱدۡفَعُواْ﴾ یابەرگری (لە وڵاتی خۆتان) بکەن ﴿قَالُواْ لَوۡ نَعۡلَمُ قِتَالٗا﴾ ووتیان: ئەگەر بمانزانیایە جەنگ دەبێ ﴿لَّٱتَّبَعۡنَٰكُمۡ﴾ شوێنتان دەکەوتین ﴿هُمۡ لِلۡكُفۡرِ يَوۡمَئِذٍ﴾ ئەوانە لەو ڕۆژەدا لە بێ بڕواییەوە ﴿أَقۡرَبُ مِنۡهُمۡ لِلۡإِيمَٰنِ﴾ نزیك تر بوون تا بڕواو ئیمان ﴿يَقُولُونَ بِأَفۡوَٰهِهِم﴾ ئەوانە بەدەمیان شتێك ئەڵێن ﴿مَّا لَيۡسَ فِي قُلُوبِهِمۡ﴾ کەلەدڵیاندا نی یە ﴿وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ﴾ وەخوا (لەهەموو کەس) زاناترە ﴿بِمَا يَكۡتُمُونَ﴾ بەوەی کە دەیشارنەوە. ١٦٧) ﴿ٱلَّذِينَ قَالُواْ﴾ ئەوانەی کەووتیان ﴿لِإِخۡوَٰنِهِمۡ﴾ دەربارەی برادەرەکانیان ﴿وَقَعَدُواْ﴾ لە کاتێکدا خۆیان دانیشتن و دەرنەچوون ﴿لَوۡ أَطَاعُونَا﴾ ئەگەر ئەوان گوێڕایەڵی ئێمە بوونایە ﴿مَا قُتِلُواْ﴾ نەدەکوژران ﴿قُلۡ فَٱدۡرَءُواْ﴾ بڵێ کەواتە بەرگری ﴿عَنۡ أَنفُسِكُمُ ٱلۡمَوۡتَ﴾ مردن لە خۆتان بکەن ﴿إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ١٦٨) ﴿وَلَا تَحۡسَبَنَّ﴾ هەرگیز وا گومان مەبەن ﴿ٱلَّذِينَ قُتِلُواْ﴾ ئەوانەی کە کوژران ﴿فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿أَمۡوَٰتَۢا﴾ مردوون ﴿بَلۡ أَحۡيَآءٌ﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو ئەوانە زیندوون ﴿عِندَ رَبِّهِمۡ﴾ لای پەروەردگاریان ﴿يُرۡزَقُونَ﴾ ڕۆزی دەدرێن. ١٦٩) ﴿فَرِحِينَ بِمَآ﴾ شادمان و دڵخۆشن بەوەی ﴿ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ﴾ کە خوا پێ ی بەخشیوون ﴿مِن فَضۡلِهِۦ﴾ لەبەهرە و فەزڵی خۆی ﴿وَيَسۡتَبۡشِرُونَ بِٱلَّذِينَ﴾ شادمانن بەوانەی -برا تێکۆشەرەکانیان- ﴿لَمۡ يَلۡحَقُواْ بِهِم﴾ کە هێشتا نەگەیشتوون پێیان ﴿مِّنۡ خَلۡفِهِمۡ﴾ لەدوای (شەهیدبوونی) ئەمان ﴿أَلَّا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ﴾ نەهیچ ترسێکیان لەسەرە ﴿وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ﴾ و نە ئەوانە هیچ غەم و خەفەتێك دەخۆن. ١٧٠) ﴿يَسۡتَبۡشِرُونَ﴾ شادمان و دڵخۆشن ﴿بِنِعۡمَةٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضۡلٖ﴾ بەو بەهرەو زیادە فەزڵەی لەلایەن خواوە (پێیان دراوە) ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ﴾ وە بەڕاستی خوا ﴿لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ پاداشتی بڕواداران وون ناکات. ١٧١) ﴿ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانەی ﴿ٱسۡتَجَابُواْ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ﴾ کە وەڵامی خواو پێغەمبەریان داوەتەوە ﴿مِنۢ بَعۡدِ﴾ لەپاش ئەوەی کە ﴿مَآ أَصَابَهُمُ ٱلۡقَرۡحُ﴾ (لەئوحوددا) تووشی برینداری بوون ﴿لِلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ مِنۡهُمۡ﴾ بۆ ئەوانەیان هەیە کەکردەوەی چاکیان کردوە ﴿وَٱتَّقَوۡاْ﴾ وەخۆیان پاراستووە ﴿أَجۡرٌ عَظِيمٌ﴾ پاداشتێکی گەورە. ١٧٢) ﴿ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ﴾ ئەوانەی کەخەڵکی پێیان دەووتن ﴿إِنَّ ٱلنَّاسَ﴾ بە ڕاستی خەڵکی (بێ باوەڕ) ﴿قَدۡ جَمَعُواْ لَكُمۡ﴾ لەشکر و کۆمەڵی زۆریان کۆکردوەتەوە لە دژتان ﴿فَٱخۡشَوۡهُمۡ﴾ کەواتە بترسن لێ یان ﴿فَزَادَهُمۡ إِيمَٰنٗا﴾ کەچی ئەوان (ئیمانداران) بەمە باوەڕیان زیاد بوو ﴿وَقَالُواْ﴾ وە ووتیان ﴿حَسۡبُنَا ٱللَّهُ﴾ هەر خوامان بەسە ﴿وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ﴾ چەند پشت پێ بەستراوێکی چاکە. ١٧٣)

فَٱنقَلَبُوا۟ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ وَٱتَّبَعُوا۟ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ ۚ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى ٱلْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ مَن يَشَآءُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ هُوَ خَيْرًا لَّهُم ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۖ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٦٩ و١٧٠ و ١٧١) سورەتی (ال عمران): ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ .....﴾ ئیمامی ئەحمەد و ئەبو داوود و حاکیم لەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە، دەڵێت: پێغەمبەری خوا(ﷺ) دەفەرمووێت: (کاتێک کەبراکانتان ئەوەیان بەسەرهات لەشەڕی ئوحودا خوای گەورە گیانیانی خستنە ناو سنگی باڵندەی سەوزەوە کە بەسەر ڕووبارەکانی بەهەشتەوە دێن و دەچن، وەلەبەروبوومی باخی بەهەشت دەخۆن و لەکۆشکە بەئاڵتوون دروست کراوەکانی بەر سێبەری عەرش دا دەحەسێنەوە، کاتێک دەبینن خۆشی وتامی ئەو خواردنەی کەدەیخۆن و دەیخۆنەوە لەگەڵ ئەو سەر ئەنجام و پاشەڕۆژە چاکەیان دا، دەڵێن: خۆزگە براکانمان دەیانزانی کەخوای گەورە چی بۆ ئامادە کردووین و ڕێزێکی لێ گرتووین، بۆ ئەوەی –

﴿فَٱنقَلَبُواْ بِنِعۡمَةٖ﴾ ئینجا گەڕانەوە(بۆ مەدینە) بە بەهرەی گەورەوە (کەسەلامەتی یە) ﴿مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضۡلٖ﴾ وفەزڵ و پاداشت لەلایەن خواوە ﴿لَّمۡ يَمۡسَسۡهُمۡ سُوٓءٞ﴾ هیچ زیان و ناخۆشیەکیان تووش نەبوو﴿وَٱتَّبَعُواْ﴾ ئەوانە شوێنی﴿رِضۡوَٰنَ ٱللَّهِۗ﴾ ڕەزامەندی خوا کەوتن﴿وَٱللَّهُ ذُو فَضۡلٍ عَظِيمٍ﴾ وەخوا خاوەنی بەهرەی گەورەیە. ١٧٤)﴿إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ﴾ بەڕاستی ئەوەی ئێوە (سارد دەکاتەوە) تەنها﴿ٱلشَّيۡطَٰنُ﴾ شەیتانە﴿يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ﴾ کەدۆست و (برادەرانی) خۆی دەترسێنێ ﴿فَلَا تَخَافُوهُمۡ﴾ جائێوە لێیان مەترسن﴿وَخَافُونِ﴾ وەلەمن بترسن﴿إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ١٧٥)﴿وَلَا يَحۡزُنكَ ٱلَّذِينَ﴾ بادڵ غەمگینت نەکەن ئەوانەی﴿يُسَٰرِعُونَ﴾ پێشبڕکێ و پەلە دەکەن ﴿فِي ٱلۡكُفۡرِۚ﴾ لەبێ بڕواییدا ﴿إِنَّهُمۡ﴾ بێگومان ئەوانە﴿لَن يَضُرُّواْ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗاۗ﴾ هەرگیز هیچ زیانێك ناگەیەنن بەخوا ﴿يُرِيدُ ٱللَّهُ﴾ خوا دەیەوێت﴿أَلَّا يَجۡعَلَ لَهُمۡ حَظّٗا﴾ کەهیچ بەشێکیان بۆ دانەنێ ﴿فِي ٱلۡأٓخِرَةِۖ﴾ لەڕۆژی دوایی دا ﴿وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وەبۆ ئەوان سزایەکی گەورە هەیە. ١٧٦) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ﴿ٱشۡتَرَوُاْ ٱلۡكُفۡرَ﴾ کەبێ بڕواییان کڕی (لەم جیهانەدا) ﴿بِٱلۡإِيمَٰنِ﴾ بەبڕواو ئیمان ﴿لَن يَضُرُّواْ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗا﴾ هەرگیز هیچ جۆرە زیانێك ناگەیەنن بەخوا﴿وَلَهُمۡ عَذَابٌ﴾ بۆئەوانە سزایەکی ﴿أَلِيمٞ﴾ بەئێش و ئازار. ١٧٧)﴿وَلَا يَحۡسَبَنَّ﴾ هەرگیز واگومان نەبەن﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ﴾ ئەوانەی کەبێ باوەڕن ﴿أَنَّمَا نُمۡلِي لَهُمۡ﴾ ئەو مۆڵەت دانی ئێمە بۆ ئەوان﴿خَيۡرٞ لِّأَنفُسِهِمۡۚ﴾ چاکە بۆ خۆیان ﴿إِنَّمَا نُمۡلِي لَهُمۡ﴾ بەڕاستی ئێمە مۆڵەتی ئەوان ئەدەین﴿لِيَزۡدَادُوٓاْ إِثۡمٗاۖ﴾ بۆ ئەوەی گوناهی زیاتر بکەن ﴿وَلَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ﴾ وە بۆ ئەوانە هەیە سزایەکی ڕیسواکەر. ١٧٨)﴿مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ خوا واز لەبڕواداران ناهێنێ ﴿عَلَىٰ مَآ أَنتُمۡ عَلَيۡهِ﴾ لەسەر ئەو بارەی کەئێوەی لەسەرن (کەجیا نەبوونەوەی موسڵمان و دووڕوو و کافرە) ﴿حَتَّىٰ يَمِيزَ﴾ هەتا جیا دەکاتەوە ﴿ٱلۡخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِۗ﴾ پیس لەپاك ﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطۡلِعَكُمۡ﴾ وەخوای گەورە ئێوە ئاگادار ناکات ﴿عَلَى ٱلۡغَيۡبِ﴾ بەسەر نهێنی (غەیب)دا ﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڵام خوا ﴿يَجۡتَبِي مِن رُّسُلِهِۦ﴾ هەڵی ئەبژێرێ لە نێرراوەکانی دا ﴿مَن يَشَآءُۖ﴾ هەرکەسێکی بوێت ﴿فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ﴾ جا بڕوای ڕاستەقینە بێنن بەخوا ﴿وَرُسُلِهِۦۚ﴾ وەبەنێرراوەکانی ﴿وَإِن تُؤۡمِنُواْ﴾ وە ئەگەر بەو جۆرە بڕوا بێنن ﴿وَتَتَّقُواْ﴾ وخۆتان بپارێزن﴿فَلَكُمۡ أَجۡرٌ عَظِيمٞ﴾ ئەوە پاداشتێکی زۆر گەورەتان بۆ هەیە. ١٧٩)﴿وَلَا يَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ﴾ هەرگیز واگومان نەبەن ئەوکەسانەی ﴿يَبۡخَلُونَ﴾ کەچرووکی دەکەن ﴿بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ﴾ بەوەی کە خوا پێی بەخشیوون ﴿مِن فَضۡلِهِۦ﴾ لەڕێز و بەهرەی خۆی ﴿هُوَ خَيۡرٗا لَّهُمۖ﴾ کەئەو (چرووکی ی)ە چاکترە بۆیان ﴿بَلۡ هُوَ شَرّٞ لَّهُمۡۖ﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو ئەوە خراپە بۆیان﴿سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُواْ بِهِۦ﴾ بە زوویی ئەوەی چرووکیان پێ دەکرد وەك تەوق دەکرێتە ملیان﴿يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ﴾ لەپاشە ڕۆژدا (ڕۆژی هەستانەوە) ﴿وَلِلَّهِ﴾ وە هەر بۆخوایە ﴿مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ﴾ کەلەپوور و میراتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ﴾ وە خوا ئاگادارە بە هەرچی کە ئێوە دەیکەن. ١٨٠)

لَّقَدۡ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوۡلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٞ وَنَحۡنُ أَغۡنِيَآءُۘ
سَنَكۡتُبُ مَا قَالُواْ وَقَتۡلَهُمُ ٱلۡأَنۢبِيَآءَ بِغَيۡرِ حَقّٖ وَنَقُولُ
ذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيكُمۡ
وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيۡسَ بِظَلَّامٖ لِّلۡعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ
ٱللَّهَ عَهِدَ إِلَيۡنَآ أَلَّا نُؤۡمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأۡتِيَنَا بِقُرۡبَانٖ
تَأۡكُلُهُ ٱلنَّارُۗ قُلۡ قَدۡ جَآءَكُمۡ رُسُلٞ مِّن قَبۡلِي بِٱلۡبَيِّنَٰتِ
وَبِٱلَّذِي قُلۡتُمۡ فَلِمَ قَتَلۡتُمُوهُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿١٨٣﴾
فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدۡ كُذِّبَ رُسُلٞ مِّن قَبۡلِكَ جَآءُو بِٱلۡبَيِّنَٰتِ
وَٱلزُّبُرِ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾ كُلُّ نَفۡسٖ ذَآئِقَةُ ٱلۡمَوۡتِۗ
وَإِنَّمَا تُوَفَّوۡنَ أُجُورَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۖ فَمَن زُحۡزِحَ
عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدۡخِلَ ٱلۡجَنَّةَ فَقَدۡ فَازَۗ وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ
إِلَّا مَتَٰعُ ٱلۡغُرُورِ ﴿١٨٥﴾ ۞ لَتُبۡلَوُنَّ فِيٓ أَمۡوَٰلِكُمۡ
وَأَنفُسِكُمۡ وَلَتَسۡمَعُنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ
مِن قَبۡلِكُمۡ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُوٓاْ أَذٗى كَثِيرٗاۚ
وَإِن تَصۡبِرُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ﴿١٨٦﴾

- وازیان لە جیهادو تێکۆشانەکەیان نەهێنایە لەڕێگەی خوداو هەرگیز پشتیان لەجەنگ نەکردایە، خوای گەورەش فەرمووی: من ئەمەی ئێوەیان پێ ڕادەگەیەنم، بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتە ﴿وَلَا تَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُواْ..﴾ و دوو ئایەتە کەی دوای ئەویشی ناردە خوارەوە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٧٢ و ١٧٣ و ١٧٤)

سورەتی (آل عمران): ﴿ٱلَّذِينَ ٱسۡتَجَابُواْ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ....﴾ تەبەرانی لە عبداللەی کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: کاتێك کە ئەبو سوفیان و بێ باوەڕەکان لە غەزای ئوحود گەڕانەوە وگەشتنە ڕەوحاء لەناوخۆیان دا ووتیان: نە موحەممەدتان کوشتو نەکیژۆڵە قولاپە خۆشەکانیشتان لەپاشکۆی خۆتانەوە سوار کرد کارێکی زۆر خراپتان کرد، پێغەمبەری خوا کەئەمەی بیست، خێرا موسڵمانەکانی -

﴿لَّقَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ﴾ بەڕاستی خوا بیستی ﴿قَوْلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟﴾ ووتەی ئەو(جوولەکـ)انـەی کــەووتیان ﴿إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٌ﴾ بــێ گومـــان خـــوا هـــەژارە ﴿وَنَحْنُ أَغْنِيَآءُ﴾ وئێمـــە دەوڵەمەندین(چونکە داوای قەرزمان لێ دەکات) ﴿سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا۟﴾ ئەوەی کەووتیان دەینووسین ﴿وَقَتْلَهُمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ﴾(وە دەینووسین) کوشتنی ئەوانە بۆ پێغەمبەرەکان ﴿بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ بەناڕەوا ﴿وَنَقُولُ ذُوقُوا۟﴾ وە(پێیان) دەڵێین بچەژن ﴿عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ﴾ سزای ئاگری سووتێنەر. ١٨١) ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەو (سزا سەختە) ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ﴾ بەهۆی کردەوەی (خراپی خۆتانەوەیە) کەپێشتان خستووە ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ هیچ جۆرە ستەمێک ناکات لەبەندەکان. ١٨٢) ﴿ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟﴾ ئەو(جوولەکانە)ی کەووتیان ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿عَهِدَ إِلَيْنَآ﴾ پەیمانی داوە بەئێمە ﴿أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ﴾ کە بڕوا نەهێنین بەهیچ نێردراوێک ﴿حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ﴾ هەتا قوربانی و خێرێکمان بۆ نەهێنێت ﴿تَأْكُلُهُ ٱلنَّارُ﴾ کە ئاگر (بێتە خوارەوەو) بیسووتێنێت ﴿قُلْ قَدْ جَآءَكُمْ﴾ بڵێ بێ گومان هاتن بۆلاتان ﴿رُسُلٌ مِّن قَبْلِى﴾ چەند پێغەمبەرێک لەپێش منەوە ﴿بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ بەبەڵگە ڕوونەکانەوە ﴿وَبِٱلَّذِى قُلْتُمْ﴾ و بە ئەو(موعجیزەیە)ی کەووتتان ﴿فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ﴾ دەی بۆچی ئەو(پێغەمبەر)انەتان کوشت ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ١٨٣) ﴿فَإِن كَذَّبُوكَ﴾ جا ئەگەر باوەڕیان پێ نەکردی ﴿فَقَدْ كُذِّبَ﴾ ئەوە بێگومان بڕوا نەکراوە ﴿رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ﴾ بەپێغەمبەرانی لەپێش تۆوە ﴿جَآءُو بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ هێناویانە بەڵگە ڕوونەکان ﴿وَٱلزُّبُرِ﴾ ونامەی ئاسمانی(نامەی پەندو تەمێ کەر) ﴿وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ﴾ ونامەی ڕوون کەرەوە. ١٨٤) ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ هەموو(خاوەن) گیانێک ﴿ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ﴾ مردن دەچێژێت ﴿وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ﴾ وە بەڕاستی بەتەواوی پێتان دەدرێت ﴿أُجُورَكُمْ﴾ پاداشتەکانتان ﴿يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لەڕۆژی کۆتایی (هەستانەوەدا) ﴿فَمَن زُحْزِحَ﴾ ئینجا هەر کەس دوور خرێتەوە ﴿عَنِ ٱلنَّارِ﴾ لەئاگری دۆزەخ ﴿وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ﴾ وبخرێتە بەهەشتەوە ﴿فَقَدْ فَازَ﴾ ئەوە بەڕاستی ئەوکەسە سەرکەووتوە ﴿وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ﴾ ژیانی دنیاش هیچ شتێک نیە ﴿إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ﴾ بێجگە لەبەهرەو ئارەزوویەکی فریودەر. ١٨٥) ﴿لَتُبْلَوُنَّ﴾ سوێندبێت بێگومان تاقی دەکرێنەوە ﴿فِىٓ أَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ﴾ لەسامان و داوایی و گیانی خۆتاندا ﴿وَلَتَسْمَعُنَّ﴾ سوێندبێت بێگومان دەبیستن ﴿مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ لەوانەی کەنامەیان پێ دراوە ﴿مِن قَبْلِكُمْ﴾ لەپێش ئێوە ﴿وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟﴾ وە لەوانەی هاوبەشیان بۆ خوا داناوە ﴿أَذًى كَثِيرًا﴾ (ئازار و) قسەی ناخۆشی زۆر ﴿وَإِن تَصْبِرُوا۟﴾ جا ئەگەر ئێوە ئارام بگرن ﴿وَتَتَّقُوا۟﴾ و پارێزکاربن ﴿فَإِنَّ ذَٰلِكَ﴾ ئەوە بێگومان ئەوە ﴿مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ﴾ لەکارە بەهێز و گەورەکانە (لەو کارانەیە لێ بڕانی دەوێ). ١٨٦)

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ وَٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أَتَوا۟ وَّيُحِبُّونَ أَن يُحْمَدُوا۟ بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا۟ فَلَا تَحْسَبَنَّهُم بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾ إِنَّ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٠﴾ ٱلَّذِينَ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا سُبْحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٩١﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ ٱلنَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُۥ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِى لِلْإِيمَٰنِ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ فَـَٔامَنَّا ۚ رَبَّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ ٱلْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدتَّنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾

- بانگ کرد و ئەوانیش هاتن هەتا گەیشتنە (حمراء الأسد)یان بیری ئەبی عوبەیدە جا خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿ٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ ...﴾. وە ئەبو سوفیان ووتی بە پێغەمبەر(ﷺ): کاتی دیاری کراو (موعد)تان سالی داهاتوو، ڕووبەڕووی بەدرە کەهاوەڵانی ئێمەتان تێدا کوشت، ئینجا ئەوەی ترسنۆک بوو لەموسڵمانان گەڕایەوە و پاشگەز بوویەوە لەئامادە بوون، ئەوەشی کە ئازا و چاو نەترس بوو پێداویستی جەنگ و بازرگانیان لەگەڵ خۆیان هێنا و لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) هاتنە شوێنە بڕیاردراوەکە، کەسیان نەبینی لەدوژمنان، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿فَٱنقَلَبُوا۟ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٨٦) سوورەتی (آل عمران): ﴿وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ....﴾ -

﴿وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ﴾ (بێنەوە بیریان) کاتێك کەخوا وەری گرت ﴿مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ﴾ پەیمان لەوانەی ﴿أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ کەنامەیان پێ بەخشرا بوو ﴿لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ﴾ دەبێ ئەو نامەیە ڕوون بکەنەوە بۆ خەڵکی ﴿وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ﴾ وە نەیشارنەوە ﴿فَنَبَذُوهُ﴾ بەڵام ئەو (پەیمانەیـ)ان فڕێ دایە ﴿وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ﴾ پشت خۆیانەوە ﴿وَٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦ﴾ و کڕییان بەو نامەیە ﴿ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ نرخێکی کەم ﴿فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ﴾ ئای چەند خراپە ئەوەی کڕییان. ١٨٧) ﴿لَا تَحْسَبَنَّ﴾ وەگومان مەبە ﴿ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ﴾ ئەوانەی کەشادمانن ﴿بِمَآ أَتَوا۟﴾ بەوەی کەکردیان ﴿وَّيُحِبُّونَ﴾ و پێیان خۆشە ﴿أَن يُحْمَدُوا۟﴾ کەسوپاس بکرێن ﴿بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا۟﴾ بەشتێك کە نەیان کردووە ﴿فَلَا تَحْسَبَنَّهُم﴾ ئەوە هەرگیز گومانیان پێ مەبە ﴿بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ﴾ بەڕزگار بوو لەسزا ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ﴾ و بۆ ئەوانە هەیە سزایەکی ﴿أَلِيمٌ﴾ ئازاردەر. ١٨٨) ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ﴾ هەر بۆخوایە پادشایەتی ﴿ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ﴾ وە خوا بەسەر هەموو شتێکدا ﴿قَدِيرٌ﴾ دەسەڵات دارە. ١٨٩) ﴿إِنَّ فِى خَلْقِ﴾ بەڕاستی لەدرووست کردنی ﴿ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَٱخْتِلَٰفِ﴾ و لەجیاوازی و گۆڕانی ﴿ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ شەو و ڕۆژدا ﴿لَءَايَٰتٍ﴾ چەندەها بەڵگە هەیە ﴿لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ بۆ خاوەن ژیری یەکان. ١٩٠) ﴿ٱلَّذِينَ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ﴾ ئەوانەی کەیادی خوا دەکەن ﴿قِيَٰمًا وَقُعُودًا﴾ بەپێوەو بەدانیشتنەوە ﴿وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ﴾ بەڕاکشانەوە ﴿وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ﴾ وەبیر دەکەنەوە لەدروست کردنی ﴿ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی ﴿رَبَّنَا﴾ (ئەڵێن) ئەی پەروەردگارمان ﴿مَا خَلَقْتَ هَٰذَا﴾ ئەمە(جیهان)ت دروست نەکردووە ﴿بَٰطِلًا﴾ بەبێ هودە ﴿سُبْحَٰنَكَ﴾ پاك و بێگەردی بۆ تۆ ﴿فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ﴾ دەسا تۆش بمان پارێزە لە سزای ئاگری دۆزەخ. ١٩١) ﴿رَبَّنَآ﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ ٱلنَّارَ﴾ هەرکەس تۆ بیخەیتە ئاگری دۆزەخەوە ﴿فَقَدْ أَخْزَيْتَهُۥ﴾ ئەوە بێگومان ڕیسوات کردووە ﴿وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ﴾ وە هیچ پشتیوانێك نیە بۆ ستەمکاران. ١٩٢) ﴿رَّبَّنَآ إِنَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی ئێمە ﴿سَمِعْنَا مُنَادِيًا﴾ گوێمان لە بانگخوازێك بوو ﴿يُنَادِى لِلْإِيمَٰنِ﴾ بانگی ئەکرد بۆ بڕواهێنان ﴿أَنْ ءَامِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ﴾ (دەی ووت) بڕوا بێنن بە پەروەردگارتان ﴿فَـَٔامَنَّا﴾ دەست بەجێ بڕوامان هێنا ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا﴾ دەی لە گوناهەکانمان خۆش ببە ﴿وَكَفِّرْ عَنَّا﴾ وبسڕەوە لێمان ﴿سَيِّـَٔاتِنَا﴾ خراپەکانمان ﴿وَتَوَفَّنَا﴾ و بمان مرێنە ﴿مَعَ ٱلْأَبْرَارِ﴾ لەگەڵ چاکاندا. ١٩٣) ﴿رَبَّنَا وَءَاتِنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان پێمان ببەخشە (لەپاش مردن) ﴿مَا وَعَدتَّنَا﴾ ئەوەی بەڵێنت پێ داین ﴿عَلَىٰ رُسُلِكَ﴾ لەسەر زوبانی پێغەمبەرەکانت ﴿وَلَا تُخْزِنَا﴾ و ڕیسوامان مەکە ﴿يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لە ڕۆژی دوایی دا (هەستانەوە) ﴿إِنَّكَ﴾ بێگومان تۆ ﴿لَا تُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ﴾ بەڵێن ناشکێنیت. ١٩٤)

فَٱسۡتَجَابَ لَهُمۡ رَبُّهُمۡ أَنِّي لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَٰمِلٖ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰۖ بَعۡضُكُم مِّنۢ بَعۡضٖۖ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ وَأُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ وَأُوذُواْ فِي سَبِيلِي وَقَٰتَلُواْ وَقُتِلُواْ لَأُكَفِّرَنَّ عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡ وَلَأُدۡخِلَنَّهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ ثَوَابٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسۡنُ ٱلثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِي ٱلۡبِلَٰدِ ﴿١٩٦﴾ مَتَٰعٞ قَلِيلٞ ثُمَّ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمِهَادُ ﴿١٩٧﴾ لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ رَبَّهُمۡ لَهُمۡ جَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا نُزُلٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۗ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لِّلۡأَبۡرَارِ ﴿١٩٨﴾ وَإِنَّ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَمَن يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِمۡ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشۡتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًاۗ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿١٩٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱصۡبِرُواْ وَصَابِرُواْ وَرَابِطُواْ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

- ئیبن ئەبی حاتیم و ئیبن مونذر لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە کە ئەم ئایەتە بە هۆی ئەوەوە هاتە خوارەوە کێشەیەک ڕووی دا لەنێوان ئەبو بەکر و فەنحاصی جولەکەدا لەسەر ئەوە ووتبوی ﴿إن الله فقير ونحن أغنياء﴾ ئەبو بەکریش لێی تووڕە بوو. هەروەها ئەبو داوود عەبدوڕەزاق دەگێڕنەوە لە عەبدوڕەحمانی کوڕی مالیکەوە دەڵێت ئەم ئایەتە لەسەر کەعبی کوڕی ئەشرەف هاتە خوارەوە کاتێک کە بە شیعر جنێوی دەدا و گاڵتەی دەکرد بە پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵە بەڕێزەکانی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٨٨) سورەتی (ال عمران): ﴿لا تحسبن الذين يفرحون....﴾

بوخاری و موسلیم دەگێڕنەوە لە حومەیدی کوڕی عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوفەوە کە مەروان ووتی -

﴿فَٱسۡتَجَابَ لَهُمۡ رَبُّهُمۡ﴾ ئینجا پەروەردگاریان وەلامی (نزاکانی) دانەوە ﴿أَنِّي لَآ أُضِيعُ﴾ (فەرمووی) بێگومان من زایە ناکەم ﴿عَمَلَ عَٰمِلٖ مِّنكُم﴾ کردەوەی (هیچ) خاوەن کردەوەیەک لە ئێوە ﴿مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ﴾ لە نێر یان مێ ﴿بَعۡضُكُم مِّنۢ بَعۡضٖ﴾ هەندێکتان لە هەندێکی ترتان بوون ﴿فَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ﴾ جا ئەوانەی کە کۆچیان کرد ﴿وَأُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ﴾ و دەرکران لە جێ و شوێنی خۆیان ﴿وَأُوذُواْ فِي سَبِيلِي﴾ و ئەشکەنجە و ئازار دران لەرێی مندا ﴿وَقَٰتَلُواْ﴾ و جەنگیان کرد ﴿وَقُتِلُواْ﴾ و کوژران ﴿لَأُكَفِّرَنَّ عَنۡهُمۡ﴾ سوێند بەخوا دەسڕمەوە لێ یان ﴿سَيِّـَٔاتِهِمۡ﴾ خراپەکانیان ﴿وَلَأُدۡخِلَنَّهُمۡ جَنَّٰتٖ﴾ وە بێ گومان دەیان خەمە بەهەشتانێکەوە ﴿تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ کە ڕووبارەکان دێن و دەچن بە ژێریاندا ﴿ثَوَابٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ﴾ ئەمە پاداشت دانەوەیەکە لەلای خواوە ﴿وَٱللَّهُ عِندَهُۥ﴾ وە لای خوایە ﴿حُسۡنُ ٱلثَّوَابِ﴾ جوانترین (چاکترین) پاداشت. ١٩٥) ﴿لَا يَغُرَّنَّكَ﴾ لەخشتەت نەبات (فریوت نەدا) ﴿تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ هات و چۆی ئەوانەی بێ بڕوان (بەخۆشی و ئاسوودەیی یەوە) ﴿فِي ٱلۡبِلَٰدِ﴾ لە وولاتدا. ١٩٦) ﴿مَتَٰعٞ قَلِيلٞ﴾ (ئەو ئاسوودەییەی ئەوان) خۆشییەکی کەمە ﴿ثُمَّ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُ﴾ پاشان جێ و شوێنیان دۆزەخە ﴿وَبِئۡسَ ٱلۡمِهَادُ﴾ ئای چ شوێنێکی بەدە. ١٩٧) ﴿لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ﴾ بەلام ئەوانەی ﴿ٱتَّقَوۡاْ رَبَّهُمۡ﴾ لە پەروەردگاریان دەترسن ﴿لَهُمۡ جَنَّٰتٞ﴾ بۆ یان هەیە بەهەشتانێک ﴿تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ کە ڕووبارەکان دێن و دەچن بە ژێریان دا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ تیایدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿نُزُلٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ﴾ ئامادەکراوە لەلایەن خواوە ﴿وَمَا عِندَ ٱللَّهِ﴾ وە ئەوەی کە لای خوایە ﴿خَيۡرٞ لِّلۡأَبۡرَارِ﴾ چاکترە بۆ پیاوچاکان. ١٩٨) ﴿وَإِنَّ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ بێ گومان لەناو نامەدارەکاندا هەیە ﴿لَمَن يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ﴾ کەسانێک کە بڕوا دەهێنن بەخوا ﴿وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ﴾ و ئەو نامەی کە نێرراوەتە خوارەوە بۆ ئێوە ﴿وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِمۡ﴾ وە بەو نامەی کە نێرراوەتە خوارەوە بۆ خۆیان ﴿خَٰشِعِينَ لِلَّهِ﴾ مل کەچن بۆ خوا ﴿لَا يَشۡتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ بەلگەکانی خوا نافرۆشن ﴿ثَمَنٗا قَلِيلًاۚ﴾ بەنرخێکی کەم ﴿أُوْلَٰٓئِكَ﴾ ئەو نامە دارانە ﴿لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ﴾ بۆیان هەیە پاداشتی خۆیان ﴿عِندَ رَبِّهِمۡ﴾ لە لای پەروەردگاریانەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ﴾ لێپرسینەوەی خێرایە. ١٩٩) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿ٱصۡبِرُواْ﴾ خۆ گرین ﴿وَصَابِرُواْ﴾ و (لەخۆگری دوژمن) خۆگر ترین ﴿وَرَابِطُواْ﴾ و لەسەنگەردا ئێشک بگرن ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ و لە خوا بترسن ﴿لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕزگاربین. ٢٠٠)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ﴿١﴾ وَءَاتُواْ ٱلۡيَتَٰمَىٰٓ أَمۡوَٰلَهُمۡۖ وَلَا تَتَبَدَّلُواْ ٱلۡخَبِيثَ بِٱلطَّيِّبِۖ وَلَا تَأۡكُلُوٓاْ أَمۡوَٰلَهُمۡ إِلَىٰٓ أَمۡوَٰلِكُمۡۚ إِنَّهُۥ كَانَ حُوبٗا كَبِيرٗا ﴿٢﴾ وَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا تُقۡسِطُواْ فِي ٱلۡيَتَٰمَىٰ فَٱنكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ مَثۡنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا تَعۡدِلُواْ فَوَٰحِدَةً أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۚ ذَٰلِكَ أَدۡنَىٰٓ أَلَّا تَعُولُواْ ﴿٣﴾ وَءَاتُواْ ٱلنِّسَآءَ صَدُقَٰتِهِنَّ نِحۡلَةٗۚ فَإِن طِبۡنَ لَكُمۡ عَن شَيۡءٖ مِّنۡهُ نَفۡسٗا فَكُلُوهُ هَنِيٓـٔٗا مَّرِيٓـٔٗا ﴿٤﴾ وَلَا تُؤۡتُواْ ٱلسُّفَهَآءَ أَمۡوَٰلَكُمُ ٱلَّتِي جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمۡ قِيَٰمٗا وَٱرۡزُقُوهُمۡ فِيهَا وَٱكۡسُوهُمۡ وَقُولُواْ لَهُمۡ قَوۡلٗا مَّعۡرُوفٗا ﴿٥﴾ وَٱبۡتَلُواْ ٱلۡيَتَٰمَىٰ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُواْ ٱلنِّكَاحَ فَإِنۡ ءَانَسۡتُم مِّنۡهُمۡ رُشۡدٗا فَٱدۡفَعُوٓاْ إِلَيۡهِمۡ أَمۡوَٰلَهُمۡۖ وَلَا تَأۡكُلُوهَآ إِسۡرَافٗا وَبِدَارًا أَن يَكۡبَرُواْۚ وَمَن كَانَ غَنِيّٗا فَلۡيَسۡتَعۡفِفۡۖ وَمَن كَانَ فَقِيرٗا فَلۡيَأۡكُلۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِذَا دَفَعۡتُمۡ إِلَيۡهِمۡ أَمۡوَٰلَهُمۡ فَأَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِمۡۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبٗا ﴿٦﴾

- بە دەرگەوانەکەی: ڕافیع بڕۆ بۆلای عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس و پێی بڵێ: ئەگەر هەرکەس لەئێمە دڵی خۆش بێ بەوەی کردویەتی و حەزی کرد سوپاس بکرێت لەسەرکارێك کە نەیکردبێ و ئازار و سزا بدرێت ، ئەوە بێگومان هەموومان سزای توند دەدرێین بەگشتی عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس وتی: ئێوە چیتان داوە لەمە؟ (واتە لەگەڵ ئێوەی نی یە) ئەم ئایەتە لەسەر خاوەن کتێبەکان هاتۆتە خوارەوە، پێغەمبەر (ﷺ) پرسیاری شتێکی لێ کردن ئەوانیش ڕاستی یەکەیان لێ شاردەوە و وەڵامێکی تریان دایەوە، دوایی هەستان و هاتنەدەرەوە وایان نیشانی پێغەمبەر (ﷺ) دا کەوەڵامی ڕاستیان داوەتەوە لەو پرسیارەی لێ ی کردوون وەخۆیان بەشایستەی سوپاس و ڕێزدانا لای پێغەمبەر (ﷺ)، و دڵخۆش بوون کەوا وەڵامەڕاستەکەیان -

سورەتی ﴿ النساء ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿اتَّقُوا رَبَّكُمُ﴾ خۆتان بپارێزن لە(سزای) پەروەردگارتان ﴿الَّذِي خَلَقَكُم﴾ ئەوەی کە دروستی کردوون ﴿مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ لەیەک کەسەوە (کە ئادەمە) ﴿وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا﴾ وە هەر لەئەویش هاوسەرەکەی دروست کردووە ﴿وَبَثَّ مِنْهُمَا﴾ و بڵاوی کردۆتەوە لەو دووانە ﴿رِجَالًا كَثِيرًا﴾ پیاوانی زۆر ﴿وَنِسَاءً﴾ هەروەها ئافرەتان ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي﴾ خۆتان بپارێزن لەو خوایەی کە ﴿تَسَاءَلُونَ بِهِ﴾ بەناوی ئەوەوە داوادەکەن لەیەکتر ﴿وَالْأَرْحَامَ﴾ وە (خۆتان بپارێزن لەبچڕاندنی) خزمایەتی ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ چاودێرە بەسەرتانەوە. ١)﴿وَآتُوا﴾ بیدەنەوە ﴿الْيَتَامَىٰ﴾ بە هەتیوان (دوای بالغ بونیان) ﴿أَمْوَالَهُمْ﴾ ماڵ و سامانیان ﴿وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ﴾ وە پیس (لەماڵی خۆتان) مەگۆڕنەوە بەپاک (لەماڵی ئەوان)﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ﴾ وە ماڵەکانیان مەخۆن ﴿إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ﴾ لەگەڵ ماڵەکانی خۆتان ﴿إِنَّهُ كَانَ﴾ بێگومان ئەو خواردنە ﴿حُوبًا كَبِيرًا﴾ گوناهێکی گەورەیە. ٢)﴿وَإِنْ خِفْتُمْ﴾ وە ئەگەر ترسان ﴿أَلَّا تُقْسِطُوا﴾ دادپەروەر نەبن ﴿فِي الْيَتَامَىٰ﴾ لە (مارەیی) ئەو ئافرەتە بێ باوکانەدا (مارەیان مەکەن) ﴿فَانكِحُوا﴾ ئەوە مارەبکەن ﴿مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاءِ﴾ لەو ئافرەتانەی حەڵاڵن بۆتان ﴿مَثْنَىٰ﴾ دوو دوو ﴿وَثُلَاثَ﴾ یا سیان سیان ﴿وَرُبَاعَ﴾ یا چوار چوار ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ﴾ جا ئەگەر ترسان ﴿أَلَّا تَعْدِلُوا﴾ دادگەر نەبن ﴿فَوَاحِدَةً﴾ ئەوە یەک ئافرەت(مارەبکەن لەئازادان) ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ یان ئەو کەنیزەکانەی کەموڵکتانن ﴿ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ﴾ ئەوە نزیک ترە ﴿أَلَّا تَعُولُوا﴾ کەستەم نەکەن (یامەزار نەکەون). ٣)﴿وَآتُوا النِّسَاءَ﴾ بیدەن بە ئافرەتان (نەک کەس و کاریان) ﴿صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ مارەییەکانیان وەکو بەخشین (نەک وەک کرێ) ﴿فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا﴾ ئینجا ئەگەر بەدڵ پێ یان خۆش بوو بەخشینی شتێک لەو (مارەیی یە) بەئێوە ﴿فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾ ئەوە ئێوە بیخۆن بەخۆشی و حەڵاڵی (نۆشی گیانتان بێ). ٤)﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ﴾ مەیدەنە گێل و کەم عەقڵەکان ﴿أَمْوَالَكُمُ﴾ ماڵەکانتان ﴿الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ لە حاڵەتێکدا خوا ئەو(ماڵانە)ی بۆ کردوون ﴿قِيَامًا﴾ بەهۆی راوەستانی ژیانتان ﴿وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا﴾ وە(بێ ئەقڵەکان) رۆزی و خۆراکیان بدەنێ لەوماڵە ﴿وَاكْسُوهُمْ﴾ و پۆشاکیان بۆ بکەن ﴿وَقُولُوا لَهُمْ﴾ و گفت و گۆیان لەگەڵ بکەن ﴿قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ بەگفت و گۆیەکی باش. ٥)﴿وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ﴾ هەتیوان تاقی بکەنەوە ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ﴾ هەر کاتێک گەیشتنە (تەمەنی) ژن هێنان و شوو کردن ﴿فَإِنْ آنَسْتُم﴾ ئینجا ئەگەر هەستان کرد ﴿مِّنْهُمْ رُشْدًا﴾ لەواندا ژیری (و پێ گەیشتن) ﴿فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾ ئەوە سامان و ماڵەکانیان پێ بدەنەوە ﴿وَلَا تَأْكُلُوهَا﴾ و ماڵەکانیان مەخۆن ﴿إِسْرَافًا﴾ بەزیادەڕەوی ﴿وَبِدَارًا أَن يَكْبَرُوا﴾ و بەپەلە نەوەک گەورە ببن (و لێتان وەرگرنەوە) ﴿وَمَن كَانَ غَنِيًّا﴾ وە هەر کەس (لە سەرپەرشتیاری هەتیوان) دەوڵەمەند بوو ﴿فَلْيَسْتَعْفِفْ﴾ باخۆی بگرێتەوە (لەخواردنی ماڵیان) ﴿وَمَن كَانَ فَقِيرًا﴾ وە هەر کەس لەوان هەژار بوو ﴿فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ با (لێ ی) بخوات بەئەندازەی پێویست ﴿فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾ ئینجا هەر کات ماڵی هەتیوەکانتان دایەوە پێیان ﴿فَأَشْهِدُوا عَلَيْهِمْ﴾ ئەوە شایەتیان لەسەر بگرن ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا﴾ بەسە خوا بۆ لێپرسینەوە (بەسەر ئاگاوە). ٦)

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ
مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا
مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَإِذَا حَضَرَ ٱلْقِسْمَةَ أُو۟لُوا۟ ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ
وَٱلْمَسَٰكِينُ فَٱرْزُقُوهُم مِّنْهُ وَقُولُوا۟ لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا
﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ ٱلَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا۟ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَٰفًا
خَافُوا۟ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْيَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلْيَتَٰمَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى
بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾ يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ
فِىٓ أَوْلَٰدِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِسَآءً
فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً فَلَهَا
ٱلنِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن
كَانَ لَهُۥ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٌ وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ
فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِى
بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ
نَفْعًا فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

-ڵێ هـاردەوە و نـەیان دركانـد، هەروەها بوخاری و موسـلیم لەڕێگـەی ئـەبو سەعیدی خودری یەوە دەگێڕنەوە، کە چەند کەسێکی دوو ڕوو عادەتیان وابـوو کاتێـك پێغەمبـەری خـوا بڕۆشتایە بۆ غەزا خۆیان دەدزیـەوە و نەدەچـوون و دڵخـۆش دەبـوون بـەم نەچوونەیان لەگەڵ پێغەمبەری خـوادا (ﷺ) بـۆ جیهاد و غەزاکردن کاتێـك کەدەهاتەوە خێرا دەچـوونە لای و عوزری بەشداری نەکردنیان بۆ دەهێنایەوە و سوێندی درۆیـان بـۆ دەخـوارد وە حـەزیان دەکرد سوپاس بکرێن بەکارێك کەنەیان کردووە، ئیتر ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە ﴿لاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوا....﴾. هەروەها عەبدوڕەزاق لە تەفسیرەکەیدا لە زەیدی کوڕی ئەسلەمەوە دەگێڕێتەوە کە ڕافیعی کوڕی خودیج و زەیدی کوڕی ثابت لای مەروان بوون، مەروان ووتی:-

﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ﴾ بۆ پیاوان هەیە بەشێک ﴿مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ﴾ لەئەو (میراتەی) بەجێ ی دێڵن دایک و باوک ﴿وَٱلْأَقْرَبُونَ﴾ و خزمە نزیکەکان ﴿وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ﴾ وە بۆ ئافرەتانیش هەیە بەشێک﴿مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ﴾ لەئەو (میراتەی) بەجێ ی دێڵن دایک و باوک ﴿وَٱلْأَقْرَبُونَ﴾ و خزمە نزیکەکان ﴿مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ﴾ لە ئەوەی(بەجێ ی دێڵن) کەم بێت یان زۆر ﴿نَصِيبًا مَّفْرُوضًا﴾ بەبەشێکی بڕیار دراو. ٧)﴿وَإِذَا حَضَرَ ٱلْقِسْمَةَ﴾ جا ئەگەر کاتی دابەش کردنی(کەلە پوورەکە) ئامادەبوون ﴿أُو۟لُوا۟ ٱلْقُرْبَىٰ﴾ خزمە نزیکەکان (کەمیرات ناگرن لەمردوو) ﴿وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينُ﴾ و هەتیوو و هەژارە(بێگانە)کان ﴿فَٱرْزُقُوهُم مِّنْهُ﴾ ئەو لەو کەلەپوورە بەشیان بدەن (ئەم بەش دانە سوننەتە نەک واجب) ﴿وَقُولُوا۟ لَهُمْ﴾ وە قسەیان لەگەڵ بکەن ﴿قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ بەقسەکردنێکی جوان و چاک. ٨)﴿وَلْيَخْشَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانەی (سەرپەرشتیارن) با بترسن ﴿لَوْ تَرَكُوا۟﴾ ئەگەر بەجێ ی بهێڵن ﴿مِنْ خَلْفِهِمْ﴾ لەپاش خۆیانەوە(پاش مردن) ﴿ذُرِّيَّةً ضِعَٰفًا﴾ مندالانی لاواز (بچوک) ﴿خَافُوا۟ عَلَيْهِمْ﴾ دەترسن لێیان (بفەوتێن) ﴿فَلْيَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ دەبا لەخوا بترسن ﴿وَلْيَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا﴾ و قسەی ڕاست و ڕەوا بکەن. ٩)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئەو کەسانەی ﴿يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلْيَتَٰمَىٰ﴾ کەماڵی هەتیوەکان دەخۆن ﴿ظُلْمًا﴾ بەستەم و ناڕەوا ﴿إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَارًا﴾ بەڕاستی ئەوانە بەس لەسکی خۆیان ئاگر دەخۆن ﴿وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾ وە لەمەو پاش دەچنە ئاگرێکی بەتین و هەڵگیرساوەوە. ١٠) ﴿يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ﴾ خوا ئامۆژگاریتان دەکات ﴿فِىٓ أَوْلَٰدِكُمْ﴾ دەربارەی (کەلە پووری) ڕۆڵەکانتان ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ﴾ بۆ نێرێک هەیە(لەمیرات) بەوێنەی بەشی دوو مێ ﴿فَإِن كُنَّ نِسَآءً﴾ خۆ ئەگەر(منداڵەکانتان) تەنها ئافرەت بوون﴿فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ﴾ (دووان و) زیاد لەدوان ﴿فَلَهُنَّ﴾ ئەوا بۆیان هەیە ﴿ثُلُثَا﴾ دووبەش لە سێ بەشی ﴿مَا تَرَكَ﴾ ئەوەی (مردوەکە) بەجێ ی هێشتووە﴿وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً﴾ بەڵام ئەگەر یەک ئافرەت بوو﴿فَلَهَا ٱلنِّصْفُ﴾ ئەوە نیوەی (میراتەکەی) بۆ هەیە ﴿وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا﴾ وە بۆ هەرکام لەدایک و باوکی مردووەکە هەیە ﴿ٱلسُّدُسُ﴾ شەش یەک ﴿مِمَّا تَرَكَ﴾ لەوەی کە بەجێ ی هێشتووە ﴿إِن كَانَ لَهُۥ وَلَدٌ﴾ ئەگەر مردووەکە منداڵی هەبوو ﴿فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٌ﴾ بەڵام ئەگەر مردووەکە منداڵی نەبوو ﴿وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ﴾ و دایک و باوکی میرات گری بوون ﴿فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ﴾ ئەوە سێ یەک بۆ دایکەکەیەتی ﴿فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخْوَةٌ﴾ بەڵام ئەگەر (مردووەکە) چەند برایەکی هەبوو ﴿فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ﴾ ئەوا شەش یەک بۆ دایکەکەیەتی ﴿مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ﴾ لەپاش (دەرکردنی) **وەصیەتێک** ﴿يُوصِى بِهَآ﴾ وەسێتی پێ کرا بێ (لەلایەن **مردووەکەوە**) ﴿أَوْ دَيْنٍ﴾ یان دانەوەی قەرزێک (کەلەسەری بێت) ﴿ءَابَآؤُكُمْ﴾ **باوکەکانتان** ﴿وَأَبْنَآؤُكُمْ﴾ و کوڕەکانتان ﴿لَا تَدْرُونَ﴾ نازانن ﴿أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا﴾ کامەیان بەسوودترن بۆتان﴿فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ﴾ (ئەو دابەش کردنە) لەلایەن خواوە پێویست کراوە﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ زانای دانایە. ١١)

﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم مِّن بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوا أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ (١٢) تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١٣) وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِينٌ (١٤)﴾

- ئەی ڕافیع لەسەر چ شتێك ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوا ....﴾؟ ڕافیع ووتی: لەسەر كۆمەڵێك خەڵكی دووڕوو هاتە خوارەوە كاتێك پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەرپچوایە بۆ غەزا بڕوبیانوویان دەهێنایەوە و دەیان ووت: تەنها ئیش و كاری پێویست ئێمەی دواخست لەنێوە، بەخوا حەزمان دەكرد لەگەڵتان بوونایە، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی لەسەر ناردە خوارەوە مەروان ئەوەی تەسەلماند و ووتی: (وانی یە ڕافیعیش پێی ناخۆش بوو و ڕووی كردە زەید و ووتی: سوێندت دەدەم بەخوا ئایا هیچ دەزانی و گوێت لێ بووە لەوەی كەدەیڵێم؟ ووتی بەڵێ ڕاست دەكەی) ئیبن حەجەر دەڵێت: دەتوانین ئەم فەرموودە و فەرموودەكەی عەبدوڵڵای كوڕی عەبباس كۆبكەینەوە و بڵێین:-

﴿وَلَكُمۡ نِصۡفُ﴾ بۆ ئێوە هەیە نیوەی ﴿مَا تَرَكَ أَزۡوَٰجُكُمۡ﴾ ئەو (میراتەی) کەژنەکانتان بەجێ یان هێشتووە ﴿إِن لَّمۡ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٞ﴾ ئەگەر ئەو ژنانە منداڵیان نەبوو ﴿فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٞ﴾ جا ئەگەر منداڵیان هەبوو ﴿فَلَكُمُ ٱلرُّبُعُ﴾ بۆ ئێوە هەیە چوار یەك ﴿مِمَّا تَرَكۡنَ﴾ لەوەی (ژنەکانتان) بەجێیان هێشتووە ﴿مِنۢ بَعۡدِ وَصِيَّةٖ﴾ لەپاش (دەرکردنی) وەسیەتێك ﴿يُوصِينَ بِهَآ﴾ کەکردبێتیان ﴿أَوۡ دَيۡنٖ﴾ یان قەرزێك (کەلەسەریان بێت) ﴿وَلَهُنَّ ٱلرُّبُعُ﴾ بۆ (ژنەکانتان) هەیە چوار یەك ﴿مِمَّا تَرَكۡتُمۡ﴾ لەوەی بەجێتان هێشتووە ﴿إِن لَّمۡ يَكُن لَّكُمۡ وَلَدٞ﴾ ئەگەر ئێوە منداڵتان نەبوو ﴿فَإِن كَانَ لَكُمۡ وَلَدٞ﴾ جا ئەگەر منداڵتان هەبوو ﴿فَلَهُنَّ ٱلثُّمُنُ﴾ ئەوەبۆ ئەوان هەیە هەشت یەك ﴿مِمَّا تَرَكۡتُمۚ﴾ لەوەی بەجێتان هێشتووە ﴿مِّنۢ بَعۡدِ وَصِيَّةٖ﴾ لەپاش (دەرکردنی) وەسیەتێك ﴿تُوصُونَ بِهَآ﴾ کەکردبێتتان ﴿أَوۡ دَيۡنٖ﴾ یان دانەوەی قەرزێك (کەلەسەرتان بێت) ﴿وَإِن كَانَ رَجُلٞ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ ٱمۡرَأَةٞ﴾ وە ئەگەر پیاوێك یان ئافرەتێك کەمیراتی لێ ئەگیرا (مردبوو) نەباوانی هەبوو نەمنداڵ ﴿وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوۡ أُخۡتٞ﴾ وە تەنها برایەك یان خوشکێکی (لەدایکەوە) هەبوو ﴿فَلِكُلِّ وَٰحِدٖ﴾ ئەوە بۆ هەر یەك ﴿مِّنۡهُمَا﴾ لەو دووانە هەیە ﴿ٱلسُّدُسُۚ﴾ شەش یەك ﴿فَإِن كَانُوٓاْ أَكۡثَرَ﴾ بەڵام ئەگەر ئەوان زیاتر بوون ﴿مِن ذَٰلِكَ﴾ لەبرایەك یان خوشکێك(ی دایکی) ﴿فَهُمۡ شُرَكَآءُ﴾ ئەو کاتە ئەوانە هەموویان هاوبەشن ﴿فِي ٱلثُّلُثِۚ﴾ لەسێ یەك(ی میراتەکە)دا ﴿مِنۢ بَعۡدِ وَصِيَّةٖ﴾ لەپاش (دەرکردنی) وەسیەتێك ﴿يُوصَىٰ بِهَآ﴾ کەکرابێت ﴿أَوۡ دَيۡنٍ﴾ یان قەرزێك ﴿غَيۡرَ مُضَآرّٖۚ﴾ کە(وەسێتەکە یاقەرزەکە بۆ میراتگران) بێزیان بێ ﴿وَصِيَّةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ﴾ ئەمە بڕیارە لەلایەن خواوە ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٞ﴾ خواش زانای لەسەرخۆیە. ١٢) ﴿تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ﴾ ئەو (یاسایانە) سنوورەکانی خودان ﴿وَمَن يُطِعِ﴾ هەر کەسێك گوێ ڕایەڵی ﴿ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ خوا و پێغەمبەرەکەی بێت ﴿يُدۡخِلۡهُ جَنَّٰتٖ﴾ (خوا) دەیخاتە ناو بەهەشتانێك ﴿تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ کەڕووبارەکان دێن و دەچن بەژێریاندا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ﴾ تیایدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿وَذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ﴾ وەئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ١٣) ﴿وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ **هەر کەسێکیش سەرپێچی خواو پێغەمبەرەکەی بکات** ﴿وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ﴾ و سنورەکانی (خوا) **ببەزێنێت** ﴿يُدۡخِلۡهُ نَارًا﴾ دەیخاتە ئاگرێکەوە ﴿خَٰلِدٗا فِيهَا﴾ هەمیشە **دەمێنێتەوە تیایدا** ﴿وَلَهُۥ عَذَابٞ مُّهِينٞ﴾ وەسزایەکی ڕیسواکەری بۆ هەیە. ١٤)

وَٱلَّٰتِي يَأۡتِينَ ٱلۡفَٰحِشَةَ مِن نِّسَآئِكُمۡ فَٱسۡتَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِنَّ أَرۡبَعَةٗ مِّنكُمۡۖ فَإِن شَهِدُواْ فَأَمۡسِكُوهُنَّ فِي ٱلۡبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ ٱلۡمَوۡتُ أَوۡ يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلٗا ﴿١٥﴾ وَٱلَّذَانِ يَأۡتِيَٰنِهَا مِنكُمۡ فَـَٔاذُوهُمَاۖ فَإِن تَابَا وَأَصۡلَحَا فَأَعۡرِضُواْ عَنۡهُمَآۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ تَوَّابٗا رَّحِيمًا ﴿١٦﴾ إِنَّمَا ٱلتَّوۡبَةُ عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٖ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٖ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿١٧﴾ وَلَيۡسَتِ ٱلتَّوۡبَةُ لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ ٱلۡمَوۡتُ قَالَ إِنِّي تُبۡتُ ٱلۡـَٰٔنَ وَلَا ٱلَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمۡ كُفَّارٌۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَعۡتَدۡنَا لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا ﴿١٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَرِثُواْ ٱلنِّسَآءَ كَرۡهٗاۖ وَلَا تَعۡضُلُوهُنَّ لِتَذۡهَبُواْ بِبَعۡضِ مَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِن كَرِهۡتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـٔٗا وَيَجۡعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيۡرٗا كَثِيرٗا ﴿١٩﴾

- دەكرێت لەسەر هەردوو كۆمەڵەكە ئەم ئایەتە هاتبێتە خوارەوە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٥) سورەتی (ال عمران): ﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ....﴾ تورمزی و حاكیم لە ئوم سەلەمەوە دەگێڕنەوە كە وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) نابیستم خوای گەورە باسی ئافرەتانی كردبێت بەهیچ شێوەیەك لەكۆچ كردن (هیجرەت) دا، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لاَ أُضِيعُ عَمَلَ...﴾ هەتا كۆتایی ئایەتەكە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٩) سورەتی (ال عمران): ﴿ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ...﴾ نەسائی و حاكیم لە ئەنەسەوە دەگێڕنەوە، دەڵێت: كاتێك هەواڵی مردنی نەجاشی هات بۆ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی نوێژی لەسەر بكەن، ئەوانیش وتیان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) نوێژ بكەین لەسەر -

﴿وَٱلَّٰتِي يَأۡتِينَ ٱلۡفَٰحِشَةَ﴾ ئەوانەی کەکاری زۆر پیس و ناشیرین (زینا) دەکەن ﴿مِن نِّسَآئِكُمۡ﴾ لەئافرەتان(ی بڕوادار)تان ﴿فَٱسۡتَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِنَّ أَرۡبَعَةٗ مِّنكُمۡۖ﴾ ئەوە چوار شایەت لەخۆتان لەسەریان بگرن ﴿فَإِن شَهِدُواْ﴾ ئینجا ئەگەر شایەتییاندا ﴿فَأَمۡسِكُوهُنَّ﴾ ئەوە ئەو (ژنە زیناکار)انە بەند بکەن ﴿فِي ٱلۡبُيُوتِ﴾ لەماڵەکانتاندا ﴿حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ ٱلۡمَوۡتُ﴾ هەتا (فریشتەی) مەرگ گیانیان دەکێشێت ﴿أَوۡ يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلٗا﴾ یان خوا ڕێگایەک(ی ڕزگار بوون) یان بۆ دائەنێ. ١٥) ﴿وَٱلَّذَانِ﴾ وەئەو دووانەی (کوڕو کچەی) ﴿يَأۡتِيَٰنِهَا مِنكُمۡ﴾ ئەو کارە پیسە(زینا) دەکەن لەئێوە ﴿فَـَٔاذُوهُمَاۖ﴾ ئەوە ئازاریان بدەن ﴿فَإِن تَابَا﴾ جا ئەگەر گەڕانەوەو تەوبەیان لێکرد ﴿وَأَصۡلَحَا﴾ وە چاک بوون ﴿فَأَعۡرِضُواْ عَنۡهُمَآۗ﴾ ئەوا وازیان لێ بێنن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ﴾ چونکە بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿تَوَّابٗا رَّحِيمًا﴾ لێبوردەی میهرەبانە. ١٦) ﴿إِنَّمَا ٱلتَّوۡبَةُ﴾ بێگومان وەرگرتنی تەوبە ﴿عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٖ﴾ لای خوا تەنها بۆ ئەوانەیە کە گوناە دەکەن بەنەفامی ﴿ثُمَّ يَتُوبُونَ﴾ پاشان پەشیمان دەبنەوە ﴿مِن قَرِيبٖ﴾ بەزوویی (پێش مردن) ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡۗ﴾ خوا گەڕانەوەیان لێ وەردەگرێت ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ﴾ خواش هەمیشە ﴿عَلِيمًا حَكِيمٗا﴾ زانای دانایە. ١٧) ﴿وَلَيۡسَتِ ٱلتَّوۡبَةُ﴾ پەشیمانی (وەرگرتن) نی یە ﴿لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ بۆ ئەوانەی تاوانی زۆر دەکەن ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ ٱلۡمَوۡتُ﴾ هەتا کاتی سەرەمەرگی یەکێکیان دێ ﴿قَالَ إِنِّي تُبۡتُ ٱلۡـَٰٔنَ﴾ دەڵێت: بەڕاستی من ئیستا تەوبەم کرد ﴿وَلَا ٱلَّذِينَ﴾ وە بۆ ئەوانەش نی یە ﴿يَمُوتُونَ وَهُمۡ كُفَّارٌۚ﴾ کەدەمرن بەبێ بڕوایی ﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَعۡتَدۡنَا لَهُمۡ﴾ ئەوانەی (باس کران) ئامادەمان کردوە بۆیان ﴿عَذَابًا أَلِيمٗا﴾ سزایەکی ئازاردەر. ١٨) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هیناوە ﴿لَا يَحِلُّ لَكُمۡ﴾ حەلاڵ نی یە بۆتان ﴿أَن تَرِثُواْ ٱلنِّسَآءَ كَرۡهٗاۖ﴾ کەئافرەتان بەزۆر (بەناچاری) بەمیراتی بەرن (بۆ خۆتان) ﴿وَلَا تَعۡضُلُوهُنَّ﴾ وەبەرگری شووکردنیان لێ مەکەن ﴿لِتَذۡهَبُواْ بِبَعۡضِ مَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ﴾ بۆ ئەوەی هەندێ لەو (مارەیی یەی) کەپێتان داون بیبەن (بۆ خۆتان) ﴿إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ﴾ مەگەر کاتێ کەکردەوەیەکی زۆر ناشیرین (زینا) بەئاشکرا بکەن ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ﴾ وەڕەفتاریان لەگەڵ بکەن بەچاکی (و ژیانیان لەگەڵ ببەنە سەر) ﴿فَإِن كَرِهۡتُمُوهُنَّ﴾ جا ئەگەر حەزتان لێیان نەبوو (طەلاقیان مەدەن) ﴿فَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـٔٗا﴾ چونکە لەوانەیە ئێوە حەزنەکەن لەشتێک ﴿وَيَجۡعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ﴾ و خوا لەودا داینابێ ﴿خَيۡرٗا كَثِيرٗا﴾ چاکەیەکی زۆر. ١٩)

وَإِنْ أَرَدتُّمُ ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ
إِحْدَىٰهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا۟ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ أَتَأْخُذُونَهُۥ
بُهْتَـٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ وَقَدْ أَفْضَىٰ
بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَـٰقًا
غَلِيظًا ﴿٢١﴾ وَلَا تَنكِحُوا۟ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ
ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً وَمَقْتًا
وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَـٰتُكُمْ
وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَٰتُكُمْ وَعَمَّـٰتُكُمْ وَخَـٰلَـٰتُكُمْ وَبَنَاتُ
ٱلْأَخِ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ وَأُمَّهَـٰتُكُمُ ٱلَّـٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ
وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَـٰعَةِ وَأُمَّهَـٰتُ نِسَآئِكُمْ
وَرَبَـٰٓئِبُكُمُ ٱلَّـٰتِى فِى حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ
ٱلَّـٰتِى دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ دَخَلْتُم بِهِنَّ
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَـٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ
مِنْ أَصْلَـٰبِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا۟ بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ
إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾

-بەندەیەکی حەبەشی؟پاشان خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ....﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣) سورەتی (النساء): ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تُقْسِطُواْ فِي الْيَتَامَى...﴾ بوخاری و موسلیم لەعائیشەوە (خوا لێ ی ڕازی بێت) گێڕاویانەتەوە فەرمووی: پیاوێك کچێکی بێ باوك (خزمی بوو) لە ماڵی ئەودا بوو کچەکەی مارە کرد، کچەکە چەند دارخورمایەکی هەبوو پیاوەکە لەبەر ئەو دارخورمایانە مارەی کردبوو بەڵام کچەکە هیچ مافێکی هاوسەرێتی نەبوو لەگەڵیدا بەو هۆیەوە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿وإن خفتم ألا تقسطوا ...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦) سورەتی (النساء): ﴿وَمَن كَانَ فَقِيراً فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ ....﴾-

﴿وَإِنْ أَرَدتُّمُ﴾ ئەگەر ویستتان ﴿ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ﴾ گۆرینی ژنێك ﴿مَّكَانَ زَوْجٍ﴾ لەشوێن ژنێك (کەحەزی لێ ناکەن)﴿وَءَاتَيْتُمْ إِحْدَىٰهُنَّ﴾ و دابێتتان بەیەکێکیان ﴿قِنطَارًا﴾ ماڵێکی زۆر (بەمارەیی) ﴿فَلَا تَأْخُذُوا۟﴾ ئەوە مەی سەنننەوە ﴿مِنْهُ شَيْـًٔا﴾ لێی هیچ شتێك (لەوماڵە زۆرە)﴿أَتَأْخُذُونَهُۥ بُهْتَـٰنًا﴾ ئایا ئەو(مارەیی یە)یان لێ ئەسەنننەوە بەبوختان کردن﴿وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾ و تاوانێکی ئاشکرا(بەرامبەری ئافرەتەکە). ٢٠)﴿وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ﴾ جا چۆنی وەری دەگرنەوە؟ ﴿وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ﴾ لەکاتێکدا چوونەتەلای یەکتری (تێکەڵاوی ژن و مێردایەتیتان لەگەڵ یەك کردووە) ﴿وَأَخَذْنَ مِنكُم﴾ وەئەو ئافرەتانە وەریان گرتووە لێتان ﴿مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا﴾ پەیمانێکی پتەو بەهێز (کەوا بەستنی نیکاحە). ٢١)﴿وَلَا تَنكِحُوا۟﴾ (پیاوەکان) مارە مەکەن ﴿مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ﴾ ئەو ئافرەتانەی کەباوکەکانتان مارەیان کردوون ﴿إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ﴾ مەگەر ئەوەی پێش لەم(حەرام کردنە) کرابێت ﴿إِنَّهُۥ كَانَ﴾ بەڕاستی ئەو مارەکردنە ﴿فَـٰحِشَةً﴾ کردەوەیەکی زۆر پیس و چەپەڵە ﴿وَمَقْتًا﴾ زۆر بێزراو ﴿وَسَآءَ سَبِيلًا﴾ وڕێبازێکی زۆر خراپ و بەدە (کەگیراوەتە بەر). ٢٢)﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ﴾ قەدەغە کراوە لەسەرتان ﴿أُمَّهَـٰتُكُمْ﴾(مارەکردنی) دایکانتان﴿وَبَنَاتُكُمْ﴾ و کچەکانتان ﴿وَأَخَوَٰتُكُمْ﴾ و خوشکەکانتان ﴿وَعَمَّـٰتُكُمْ﴾ و پورەکانتان (کەخوشکی باوکتانن)﴿وَخَـٰلَـٰتُكُمْ﴾ و پورەکانتان (کەخوشکی دایکتانن)﴿وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ﴾ و کچانی برا ﴿وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ﴾ و کچانی خوشك ﴿وَأُمَّهَـٰتُكُمُ ٱلَّـٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ﴾ ئەو دایکانەتان کەشیریان پێ داوون ﴿وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَـٰعَةِ﴾ وخوشکەکانتان لەشیرەوە ﴿وَأُمَّهَـٰتُ نِسَآئِكُمْ﴾ و دایکی ژنەکانتان (خەسوو) ﴿وَرَبَـٰٓئِبُكُمُ﴾ و کچانی ژنانتان کە لەمێردی تریان بن ﴿ٱلَّـٰتِى فِى حُجُورِكُم﴾ ئەوانەی کەلە ماڵی ئێوەدا دەژین ﴿مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّـٰتِى﴾ لەو ژنانەتانن ﴿دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ کەچوونەتە لایان ﴿فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ جا ئەگەر نەچوویونە لایان (دایکی کچەکان) ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوە هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە (لەمارە کردنی کچەکانیاندا) ﴿وَحَلَـٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ﴾ وە (حەرامە بۆتان) هاوسەری کوڕەکانتان(بووك) ﴿ٱلَّذِينَ مِنْ أَصْلَـٰبِكُمْ﴾ ئەوانەی کەلە پشتی خۆتانن ﴿وَأَن تَجْمَعُوا۟﴾ وە (قەدەغەکراوە لەسەرتان) کۆکردنەوەتان ﴿بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ﴾ لە نێوان دووخوشك (لەمارەکردندا) ﴿إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ﴾ مەگەر ئەوەی پێش ئەم (حوکمە لەنەفامیدا) کرابێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ﴾ بێگومان خوا هەمیشە ﴿غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ لێبوردەی میهرەبانە. ٢٣)

۞ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٥﴾ يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾

- **بوخاری** گێڕاویەتیەوە لەعائیشەوە (خوا لێی ڕازی بێت) فەرمووی ئەم ئایەتە ﴿وَمَن كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَن كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ دەربارەی ماڵ و سامانی هەتیو هاتووەتە خوارەوە جانەو کەسەی سەرپەرشتی دەکات ئەگەر هەژار بوو دروستە لەماڵی هەتیوەکە بخوات لەجیاتی سەرپەرشتی کردنی هەتیوەکە بە پێ ی عادەت و بێ زیادەڕەوی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١) سورەتی (النساء): ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ....﴾ هەر شەش پێشەواکەی فەرمووده دەگێڕنەوە لە جابیری کوڕی عەبدوڵلاوە دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) و ئەبو بەکر بەپێ هاتن بەناو بەنی سەلەمەدا بۆ لام لەکاتێکدا نەخۆش بووم، پێغەمبەر (ﷺ) بینیمی کەبێ هۆشم ، جا داوای ئاوی کرد و دەست نوێژی پێ گرد، پاشان پرژاندی بەسەرم دا -

﴿وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ﴾ (هەروەها حەرام کراوەلێتان) ئەوانەی کەمێردیان هەیە ﴿مِنَ ٱلنِّسَآءِ﴾ لە ئافرەتان ﴿إِلَّا مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۖ﴾ جگە لەوانەی کە بوونەتە مولکتان (کەنیزەك) ﴿كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡۚ﴾ (ئەو حوکمانە باسکران)پێویست کراوو نوسراوی خوایە لەسەرتان ﴿وَأُحِلَّ لَكُم﴾ وە بۆتان حەلاڵ کراوە ﴿مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمۡ﴾ بێجگە لەوانە (کە باسکران هەمووی حەلاڵە بۆتان تا چوار) ﴿أَن تَبۡتَغُواْ بِأَمۡوَٰلِكُم﴾ کە بەماڵەکانتان خوازبێنی (ئافرەتان) بکەن ﴿مُّحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَۚ﴾ (بەمەرجێ) کە داوێن پاك بن و داوێن پیس نەبن ﴿فَمَا ٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِهِۦ مِنۡهُنَّ﴾ جا ئەوەی کە لەزەتتان لێ وەرگرت لەو ئافرەتانە(ی حەلاڵن) ﴿فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةٗۚ﴾ ئەوا مارەیی یەکەیان پێ بدەن کەفەرزکراوە لەسەرتان ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ﴾ تاوانتان لەسەر نی یە ﴿فِيمَا تَرَٰضَيۡتُم بِهِۦ﴾ لەوەی کە لەسەری پێك هاتن (لەگەڵ ژنەکانتان دا لەکەمکردنەوەی مارەیی)﴿مِنۢ بَعۡدِ ٱلۡفَرِيضَةِۚ﴾ لە پاش دیاریکردنی مارەیی ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا﴾ بەڕاستی خودا هەمیشە زانای کاردروستە. ٢٤)﴿وَمَن لَّمۡ يَسۡتَطِعۡ مِنكُمۡ طَوۡلًا﴾ وە ئەوەی لە ئێوە نەیتوانی لەبەر هەژاری ﴿أَن يَنكِحَ ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ﴾ کە ئافرەتانی ئازادی ئیماندار مارەبکات ﴿فَمِن مَّا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُم﴾ئەوە با لەوانە مارە بکات کەبوونەتە مولکتان ﴿مِّن فَتَيَٰتِكُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِۚ﴾ لە کەنیزەکە ئیماندارەکانتان ﴿وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِإِيمَٰنِكُمۚ﴾ وە خوا زاناترە بەباوەڕەکەتان ﴿بَعۡضُكُم مِّنۢ بَعۡضٖۚ﴾ هەندێکتان لەهەندێکی ترتانن (هەمووتان نەوەی ئادەمن) ﴿فَٱنكِحُوهُنَّ﴾ لەبەرئەوە مارەیان بکەن ﴿بِإِذۡنِ أَهۡلِهِنَّ﴾ بەڕەزامەندی خاوەنەکانیان ﴿وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ و مارەیی یەکەیان پێ بدەن ﴿بِٱلۡمَعۡرُوفِ﴾ بەشێوازێکی چاك ﴿مُحۡصَنَٰتٍ غَيۡرَ مُسَٰفِحَٰتٖ﴾ لەکاتێکدا ئەو کەنیزەکانە پاك داوێن بن داوێن پیس (و زیناکاری بەئاشکرا) نەبن ﴿وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخۡدَانٖۚ﴾ و دۆستیان نەبێ (بەنهێنی بۆ زینا کردن) ﴿فَإِذَآ أُحۡصِنَّ﴾ جا ئەگەر ئەو (کەنیزەکانە) شوویان کرد ﴿فَإِنۡ أَتَيۡنَ بِفَٰحِشَةٖ﴾ پاشان خراپەیەکی ئاشکرایان کرد (زینا) ﴿فَعَلَيۡهِنَّ نِصۡفُ مَا عَلَى ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ مِنَ ٱلۡعَذَابِۚ﴾ ئەوە نیوەی سزای ئافرەتە ئازادەکانیان لەسەرە(لێیان درێ کە ٥٠ جەڵدە) ﴿ذَٰلِكَ لِمَنۡ خَشِيَ ٱلۡعَنَتَ مِنكُمۡۚ﴾ ئەو (مارەکردنی کەنیزەکە) بۆ کەسێکە لەئێوە لە تاوان کردن (زینا) بترسێ ﴿وَأَن تَصۡبِرُواْ خَيۡرٞ لَّكُمۡۗ﴾ بەڵام ئەگەر ئارام بگرن (و کەنیزەك مارە نەکەن) چاکترە بۆتان ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ خوا لێبوردەی بەبەزەیی یە. ٢٥)﴿يُرِيدُ ٱللَّهُ﴾ خوا دەیەوێت ﴿لِيُبَيِّنَ لَكُمۡ﴾ بۆتان ڕوون بکاتەوە ﴿وَيَهۡدِيَكُمۡ﴾ وە ڕێنموونیتان بکات ﴿سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ﴾ بۆ ڕێ و شوێنی ئەوانەی لە پێش ئێوەوە بوون (لەخواناسان) ﴿وَيَتُوبَ عَلَيۡكُمۡۗ﴾ و لێتان خۆش ببێت ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ﴾ وە خوا زانای کاردروستە. ٢٦)

وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيۡكُمۡ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
ٱلشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُواْ مَيۡلًا عَظِيمٗا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُخَفِّفَ
عَنكُمۡۚ وَخُلِقَ ٱلۡإِنسَٰنُ ضَعِيفٗا ﴿٢٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ لَا تَأۡكُلُوٓاْ أَمۡوَٰلَكُم بَيۡنَكُم بِٱلۡبَٰطِلِ إِلَّآ أَن
تَكُونَ تِجَٰرَةً عَن تَرَاضٖ مِّنكُمۡۚ وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡۚ
إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا ﴿٢٩﴾ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ عُدۡوَٰنٗا
وَظُلۡمٗا فَسَوۡفَ نُصۡلِيهِ نَارٗاۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ
يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ إِن تَجۡتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنۡهَوۡنَ عَنۡهُ نُكَفِّرۡ
عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَنُدۡخِلۡكُم مُّدۡخَلٗا كَرِيمٗا ﴿٣١﴾
وَلَا تَتَمَنَّوۡاْ مَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بِهِۦ بَعۡضَكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ لِّلرِّجَالِ
نَصِيبٞ مِّمَّا ٱكۡتَسَبُواْۖ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٞ مِّمَّا ٱكۡتَسَبۡنَۚ
وَسۡـَٔلُواْ ٱللَّهَ مِن فَضۡلِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيۡءٍ
عَلِيمٗا ﴿٣٢﴾ وَلِكُلّٖ جَعَلۡنَا مَوَٰلِيَ مِمَّا تَرَكَ ٱلۡوَٰلِدَانِ
وَٱلۡأَقۡرَبُونَۚ وَٱلَّذِينَ عَقَدَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡ فَـَٔاتُوهُمۡ
نَصِيبَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾

- و هۆشم هاتەوە سەر خۆم و ووتم: دەربارەی **ماڵ و** سامانەکەم چ فەرمانێکم پێ دەکەیت، ئیتر ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَيَيْنِ ......﴾. هەروەها ئیمامی ئەحمەد و ئەبو داوود و تیرمزی و حاکیم لە جابیرەوە دەگێڕنەوە، دەڵێت خێزانی سەعدی کوڕی ڕەبیع هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەوانە دووکچەکەی سەعدی کوڕی ڕەبیعن، کەباوکیان لەگەڵ تۆ لەشەڕی ئوحود دا شەهید بوو، مامەکەیان هەموو ماڵەکەیانی بردووە، ئەوانیش مارە ناکرێن ئەگەر ماڵیان نەبێت، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: خوای گەورە دەربارەی ئەمە بڕیار دەدات ... ئیتر ئایەتی (میرات) دابەزی و پێغەمبەر (ﷺ) ناردنی بەدوای مامەکەیان داو هات، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (دوو لەسەر سێ ی ماڵەکەی سەعد بدەبە -

﴿وَٱللَّهُ يُرِيدُ﴾ وەخوا دەیەوێت ﴿أَن يَتُوبَ عَلَيۡكُمۡ﴾ کەلێتان ببورێت ﴿وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ﴾ بەڵام ئەیانەوێ ئەوانەش ﴿يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَٰتِ﴾ کەشوێن ئارەزووات کەوتوون ﴿أَن تَمِيلُواْ﴾ کە لاتان بدەن ﴿مَيۡلًا عَظِيمٗا﴾ بەلادانێکی گەورە. ٢٧)﴿يُرِيدُ ٱللَّهُ﴾ خوا دەیەوێت ﴿أَن يُخَفِّفَ عَنكُمۡ﴾ کەئەرکتان لەسەر سووك بکات ﴿وَخُلِقَ ٱلۡإِنسَٰنُ ضَعِيفٗا﴾ چونکەئادەمی بە لاوازی دروست کراوە. ٢٨)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَأۡكُلُوٓاْ أَمۡوَٰلَكُم﴾ سامانی یەکتری مەخۆن ﴿بَيۡنَكُم بِٱلۡبَٰطِلِ﴾ لەنێوانتاندا بەناڕەوا ﴿إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً﴾ مەگەر بازرگانی یەك بێت ﴿عَن تَرَاضٖ مِّنكُمۡ﴾ بەڕەزامەندی لەنێوان خۆتان دا ﴿وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ﴾ وە خۆتان مەکوژن(یان خۆتان مەفەوتێنن بەتاوان)﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بەبەزەیی یە پێتان. ٢٩)﴿وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ﴾ وە هەرکەسێك ئەوە بکات(واتە یەکێك بکوژێت)﴿عُدۡوَٰنٗا وَظُلۡمٗا﴾ بەدەست درێژی و ستەم ﴿فَسَوۡفَ نُصۡلِيهِ نَارٗا﴾ ئەو لەمەودوا دەیخەینە ناو ئاگرەوە﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا﴾وە ئەوەش هەمیشە بۆ خوا ئاسانە. ٣٠)﴿إِن تَجۡتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنۡهَوۡنَ عَنۡهُ﴾ ئەگەر دوور بکەونەوە لەو تاوانە گەورانەی کەلێتان قەدەغەکراوە﴿نُكَفِّرۡ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ﴾ ئەوە تاوانە بچووکەکانتان بۆ دەپۆشین ﴿وَنُدۡخِلۡكُم مُّدۡخَلٗا كَرِيمٗا﴾ وە دەتانخەینە شوێنێکی چاك و ڕێزدارەوە. ٣١) ﴿وَلَا تَتَمَنَّوۡاْ﴾ وە ئاوات مەخوازن﴿مَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بِهِۦ بَعۡضَكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ﴾بۆ ئەو پلەیەی کە خوا باوی هەندێکتانی داوە بەسەر هەندێکی ترتاندا ﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٞ﴾ بۆ پیاوان بەش هەیە ﴿مِّمَّا ٱكۡتَسَبُواْ﴾لەوەی بەدەستی ئەهێنن ﴿وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٞ﴾ وە بۆ ئافرەتانیش بەش هەیە ﴿مِّمَّا ٱكۡتَسَبۡنَ﴾ لەوەی بەدەستی ئەهێنن ﴿وَسۡـَٔلُواْ ٱللَّهَ﴾ وە داوا لەخوا بکەن ﴿مِن فَضۡلِهِۦٓ﴾ لەبەهرەو بەخششی خۆی ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٗا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بەهەموو شتێك زانایە. ٣٢)﴿وَلِكُلّٖ جَعَلۡنَا﴾ وە دامان ناوە بۆ هەموو (مردوویەك یان میراتێك) ﴿مَوَٰلِيَ﴾ چەند میرات گرێك(کە بەشی ئەگرن) ﴿مِمَّا تَرَكَ ٱلۡوَٰلِدَانِ وَٱلۡأَقۡرَبُونَ﴾ لەوەی کە دایك و باوك و خزمانیان بەجێیان هێشتووە﴿وَٱلَّذِينَ عَقَدَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡ﴾ وە ئەوانەش کەپەیمانتان لەگەڵ گرێ داوە (کە میرات لەیەکتری بەرن) ﴿فَـَٔاتُوهُمۡ نَصِيبَهُمۡ﴾ ئەوە بەشی خۆیانیان بدەنێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بەسەر هەموو شتێکدا ئاگادارو چاودێرە. ٣٣)

ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ وَبِمَآ أَنفَقُواْ مِنۡ أَمۡوَٰلِهِمۡۚ فَٱلصَّٰلِحَٰتُ قَٰنِتَٰتٌ حَٰفِظَٰتٞ لِّلۡغَيۡبِ بِمَا حَفِظَ ٱللَّهُۚ وَٱلَّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَٱهۡجُرُوهُنَّ فِي ٱلۡمَضَاجِعِ وَٱضۡرِبُوهُنَّۖ فَإِنۡ أَطَعۡنَكُمۡ فَلَا تَبۡغُواْ عَلَيۡهِنَّ سَبِيلًاۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيّٗا كَبِيرٗا ﴿٣٤﴾ وَإِنۡ خِفۡتُمۡ شِقَاقَ بَيۡنِهِمَا فَٱبۡعَثُواْ حَكَمٗا مِّنۡ أَهۡلِهِۦ وَحَكَمٗا مِّنۡ أَهۡلِهَآ إِن يُرِيدَآ إِصۡلَٰحٗا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيۡنَهُمَآۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرٗا ﴿٣٥﴾ ۞ وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَٰنٗا وَبِذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱلۡجَارِ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡجَارِ ٱلۡجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلۡجَنۢبِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخۡتَالٗا فَخُورًا ﴿٣٦﴾ ٱلَّذِينَ يَبۡخَلُونَ وَيَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبُخۡلِ وَيَكۡتُمُونَ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦۗ وَأَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٗا مُّهِينٗا ﴿٣٧﴾

- **نووکـــــچەکەی** سەعد یەك لەسـەر هەشـــتی بــــدە بـــــــەدایکیان و ئـــەوەش مایـــەوە بۆ تۆ).

هـــۆی هاتنـــە خوارەوەی ئایـەتی (١٩) ســـــورەتی (النســاء): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُواْ النِّسَاء كَرْهاً...﴾ بوخـــاری و ئــــەبو داوودو نەســــائی لەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباســــــــەوە دەگێڕنەوە دەڵێت: ئەگـــەر پیاوێـــك بمردایـــە خزمـــانی مردوەکە لەپێشتر بــــوون بـــــە خێزانەکەی، ئەگەر هەندێکیان ویستیان لەسەر بوایە مارەیان دەکرد لەیەکێك لەخۆیان، خۆ ئەگەر بیـان ویستایە بەشوویان دەدا چونکە ئەوان لـــە پێشتر بوون بە ژنەکـــە لە کەس و کاری ژنەکە بـــەم هۆیەوە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ يَحِلُّ لَكُمْ ....﴾.هەروەها ئیبن جەریر و ئیبن ئەبی حاتیم لە ئەبو ئومامەی کوڕی سەهلی کوڕی حەنیفەوە دەگێڕنەوە،دەڵێت: کاتێك ئەبوو قەیسی کوڕی ئەسلەت-

﴿ ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ﴾ پیاوان سەرپەرشتیارن(کاربەدەستن) بەسەر ئافرەتانەوە ﴿بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بَعْضَهُمْ﴾ بەهۆی ئەوەوە خوا باوی هەندێکیانی داوە ﴿عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ بەسەر هەندێکیانـدا ﴿وَبِمَآ أَنفَقُواْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ﴾ هـەروەها بـەهۆی ئـەوەی کـە (پیـاوان) لەسامانەکانیان خەرج دەکەن ﴿فَٱلصَّٰلِحَٰتُ﴾ جا ئافرەتە چاکەکان (ئەوانەن)﴿ قَٰنِتَٰتٌ﴾ گوێڕایەڵنی بەردەوام (بۆ خـواو پاشـان مێردەکانیـان)﴿حَٰفِظَٰتٌ لِّلْغَيْبِ﴾ پـارێزەرانی (داوێنی خۆیان وسامانی مێردەکانیانن) کە مێردەکانیان لەماڵەوە نـەبن ﴿بِمَا حَفِظَ ٱللَّهُ﴾ بەهۆی ئەوەی خوا فەرمانی پاراستنی داوە﴿وَٱلَّٰتِى تَخَافُونَ﴾ وەئەو ئافرەتانـەش کەئێوە دەترسن ﴿نُشُوزَهُنَّ﴾ سەرپێچیتان بکـەن ﴿فَعِظُوهُنَّ﴾ ئـەوە ئامۆژگاریـان بکـەن ﴿وَٱهْجُرُوهُنَّ فِى ٱلْمَضَاجِعِ﴾ و جێگـەیان لـێ جیابکەنـەوە (و لەگەڵیان مەخـەون) ﴿وَٱضْرِبُوهُنَّ﴾ و لێیان بدەن (لێدانێك کەلەشی عەیب دار نـەکات) ﴿فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ﴾ جا ئەگەر گوێڕایـەڵیان کـردن ﴿فَلَا تَبْغُواْ عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا﴾ ئـەوە ئیتر هیچ رێگەیەك لـەژیان مەگرنەبەر ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا﴾ بەڕاستی خـوا هەمیـشە بـەرز وبڵنـدی گەورەیـە. ٣٤)﴿وَإِنْ خِفْتُمْ﴾ وە ئەگەر ترسان ﴿شِقَاقَ بَيْنِهِمَا﴾ لە تێکچوونی نێوانیان (ژن و مێرد)﴿ فَٱبْعَثُواْ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِۦ﴾ ئەوە ناوبژیوانێك بنێرن لەخزمی پیاوەکە ﴿وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَآ﴾ و ناو بژیوانێك لە خزمی ئافرەتەکە ﴿إِن يُرِيدَآ إِصْلَٰحًا﴾ ئەگەر (دوو ناوبژیوانەکە) ئاشتییان بویێ ﴿يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ﴾ خوا نێوان ژن و مێردەکە چاك دەکاتـەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە زانای ئاگادارە. ٣٥)﴿وَٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ﴾ بەس خـوا بپەرستن، ﴿وَلَا تُشْرِكُواْ بِهِۦ شَيْـًٔا﴾ و هیچ شتێك مەکـەن بەهاوبەشـی ﴿وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا﴾ هـەروەها لەگەڵ دایك و باوکتاندا چاك بن ﴿وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ﴾ وە لەگەڵ خزم و نزیکان ﴿وَٱلْيَتَٰمَىٰ﴾ و هەتیوان ﴿وَٱلْمَسَٰكِينِ﴾ و هـەژاران ﴿وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ﴾ وهاوسـێی خـزم ﴿وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ﴾ و هاوسـێی بێگانە یـا دوور ﴿وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ﴾ و هـاوڕێی هەمیـشەیی یـا هـاوڕێی سـەفەر ﴿وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ﴾ و ڕێبوار ﴿وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ﴾ و ئەوانەی بوون بەموڵکتان (چاك بن لەگەڵیاندا) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ﴾ بەڕاستی خوا خۆشی ناوێت ﴿مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ ئەو کەسەی کە خۆ بەزل زان و شانازی کەر بێ. ٣٦)﴿ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ﴾ ئەوانەی کە چرووکن ﴿وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ﴾ فـەرمانیش دەکـەن بەخـەڵکی بەچـرووکی ﴿وَيَكْتُمُونَ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ﴾ وە دەیشارنەوە ئەوەی خوا پێ ی بەخشیوون ﴿مِن فَضْلِهِۦ﴾ لە بەخششی خۆی ﴿وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾ وە ئامادەمان کردوە بۆ بێ باوەڕان سزایەکی ریسواکەر. ٣٧)

وَٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ
بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ وَمَن يَكُنِ ٱلشَّيْطَٰنُ لَهُۥ قَرِينًا فَسَآءَ
قَرِينًا ﴿٣٨﴾ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَأَنفَقُوا۟
مِمَّا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظْلِمُ
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَٰعِفْهَا وَيُؤْتِ مِن لَّدُنْهُ
أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍۭ بِشَهِيدٍ
وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾ يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ وَعَصَوُا۟ ٱلرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ ٱلْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ
ٱللَّهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقْرَبُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَأَنتُمْ سُكَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا۟ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِى
سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا۟ ۚ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ
أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً
فَتَيَمَّمُوا۟ صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ۗ إِنَّ
ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ
ٱلْكِتَٰبِ يَشْتَرُونَ ٱلضَّلَٰلَةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿٤٤﴾

- مرد کوڕەکەی ویستی ژنەکەی مارەبکاتەوە کەلەسەردەمی نەفامی دا باوبووە و بڕیان هەبوو کاری وابکەن، خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿لاَ يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُواْ النِّسَاء كَرْهاً ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٢) سوورەتی (النساء): ﴿وَلاَ تَنكِحُواْ مَا نَكَحَ آبَاؤُكُم...﴾ ئیبن جەریر لە عەبدوللای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت خەڵکی سەردەمی نەفامی لایان حەرام بوو خوازبێنی هەموو ئەو ئافرەتانەی لە ئیسلامدا حەرام کراوە جگەلەخوا ژنێنی باوەژنو دوو خوشک بۆ پیاوێک (هەردووکیان پێکەوە خێزانی بن) خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردەخوارەوە ﴿وَلاَ تَنكِحُواْ مَا نَكَحَ آبَاؤُكُم مِّنَ النِّسَاء إِلاَّ مَا قَدْ سَلَفَ..... وَأَن تَجْمَعُواْ بَيْنَ الأُخْتَيْنِ﴾.

﴿وَٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ﴾ وە ئەوانەی ماڵەکانیان دەبەخشن ﴿رِئَآءَ ٱلنَّاسِ﴾ لەبەر ڕوپامایی خەڵکی ﴿وَلَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ باوەڕیش نامێنن نەبەخوا ﴿وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ و نەبەڕۆژی دوایی ﴿وَمَن يَكُنِ ٱلشَّيْطَٰنُ لَهُۥ قَرِينًا﴾ وە هەرکەس شەیتان هاوڕێی بێت ﴿فَسَآءَ قَرِينًا﴾ ئەوە (شەیتان)هاوڕێیەکی زۆر خراپە. ٣٨)﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ﴾وە ئەوانە چ زیانێکیان دەکەوتە سەر؟﴿ لَوْ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ﴾ ئەگەر باوەڕیان بهێنایە بەخوا ﴿وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ وە بەڕۆژی دوایی﴿وَأَنفَقُوا۟﴾ وەبیان بەخشی بایە ﴿مِمَّا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ﴾ لەوەی کەخوا پێی بەخشیبوون﴿وَكَانَ ٱللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە زانایە پێیان. ٣٩)﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ بەڕاستی خوا بە ئەندازەی گەردیلەیەك ستەم ناكات ﴿وَإِن تَكُ حَسَنَةً﴾ وە ئەگەر چاکەیەك هەبێت ﴿يُضَٰعِفْهَا﴾(خودا) چەندانەی دەکاتەوە ﴿وَيُؤْتِ مِن لَّدُنْهُ﴾ و دەیبەخشێت لەلایەن خۆیەوە ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی گەورە. ٤٠)﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا﴾ ئینجا (حاڵی کافران) چۆن بێت کاتێك هێنامان﴿مِن كُلِّ أُمَّةٍۭ بِشَهِيدٍ﴾ لە هەموو ئومەتێکدا شایەتێك (کە پێغەمبەرەکەیانە) ﴿وَجِئْنَا بِكَ﴾ تۆیشمان هێنا(ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ شَهِيدًا﴾ بەشایەت بەسەر ئائەوانەوە. ٤١) ﴿يَوْمَئِذٍ﴾ لەو ڕۆژەدا﴿يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَعَصَوُا۟ ٱلرَّسُولَ﴾ ئاوات دەخوازن ئەوانەی کافر بوون و سەرپێچی پێغەمبەریان کرد﴿لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ ٱلْأَرْضُ﴾ کە زەویان بەسەردا تەخت بکرێ (واتە بخرێنە ژێر زەوی و نەهێنرێنە دەرەوە) ﴿وَلَا يَكْتُمُونَ ٱللَّهَ حَدِيثًا﴾ وە(لەو ڕۆژەدا) هیچ قسەو باسێك لەخوا ناشارنەوە. ٤٢)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی کەسانێ کەبڕواتان هێناوە ﴿لَا تَقْرَبُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمْ سُكَٰرَىٰ﴾ نزیکی نوێژ مەبنەوە کاتێك ئێوە سەرخۆش بن ﴿حَتَّىٰ تَعْلَمُوا۟ مَا تَقُولُونَ﴾ هەتا بزانن چی دەڵێن ﴿وَلَا جُنُبًا﴾ وەهەروەها نزیکی (جێگای) نوێژ مەبنەوە لەکاتێکدا لەشتان بێ نوێژە (لەشتان پیسە) ﴿إِلَّا عَابِرِى سَبِيلٍ﴾ مەگەر تێپەڕبن (بە مزگەوتدا) ﴿حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا۟﴾ هەتا خۆتان دەشۆن ﴿وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ﴾ وە ئەگەر ئێوە نەخۆش بوون ﴿أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ یان لەسەفەردا بوون﴿أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم﴾ یان کەسێك لەئێوە هاتەوە﴿مِّنَ ٱلْغَآئِطِ﴾ لەشوێنی دەست بەئاو گەیاندنەوە ﴿أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ﴾ یان جووت بوون لەگەڵ خێزانەکانتاندا (یاله یەك کەوتن لەگەڵ ئافرەتانی نامەحرەمدا) ﴿فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً﴾ ئینجا ئاوتان دەست نەکەوت ﴿فَتَيَمَّمُوا۟ صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ ئەوە بەخۆڵێکی پاك تەیەموم بکەن ﴿فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ﴾ جا بەو تۆزو خۆڵە ڕووخسار و دەستەکانتان تەیەموم بکەن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە سڕەرەوەی تاوانە و لێبووردەیە. ٤٣) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ﴾ ئایا سەیری ئەوانەت نەکردووە ﴿أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ کە بەشێك لەنامەکەیان پێ دراوە (کە تەوراتە) ﴿يَشْتَرُونَ ٱلضَّلَٰلَةَ﴾ گومڕایی هەڵدەبژێرن (دەکڕن) ﴿وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ﴾ وە دەیانەوێت ئێوەش لەڕێبازی ڕاست گومڕابن. ٤٤)

وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِأَعۡدَآئِكُمۡۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَلِيّٗا وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ نَصِيرٗا ﴿٤٥﴾ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُواْ يُحَرِّفُونَ ٱلۡكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِۦ وَيَقُولُونَ سَمِعۡنَا وَعَصَيۡنَا وَٱسۡمَعۡ غَيۡرَ مُسۡمَعٖ وَرَٰعِنَا لَيَّۢا بِأَلۡسِنَتِهِمۡ وَطَعۡنٗا فِي ٱلدِّينِۚ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ قَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَا وَٱسۡمَعۡ وَٱنظُرۡنَا لَكَانَ خَيۡرٗا لَّهُمۡ وَأَقۡوَمَ وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفۡرِهِمۡ فَلَا يُؤۡمِنُونَ إِلَّا قَلِيلٗا ﴿٤٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ ءَامِنُواْ بِمَا نَزَّلۡنَا مُصَدِّقٗا لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبۡلِ أَن نَّطۡمِسَ وُجُوهٗا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰٓ أَدۡبَارِهَآ أَوۡ نَلۡعَنَهُمۡ كَمَا لَعَنَّآ أَصۡحَٰبَ ٱلسَّبۡتِۚ وَكَانَ أَمۡرُ ٱللَّهِ مَفۡعُولًا ﴿٤٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُمۚ بَلِ ٱللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَآءُ وَلَا يُظۡلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ ٱنظُرۡ كَيۡفَ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَۖ وَكَفَىٰ بِهِۦٓ إِثۡمٗا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ نَصِيبٗا مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡجِبۡتِ وَٱلطَّٰغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ هَٰٓؤُلَآءِ أَهۡدَىٰ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ سَبِيلًا ﴿٥١﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٤) سورەتی (النساء): ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ﴾ موسلیم لە ئەبو سەعیدی خودری یەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت لەکاتی ڕوودانی جەنگی ئەوطاس دا چەند ژنێک گیران و بەشکران و کەوتنە بەشی جەنگاوەرەکانەوە، ئەو ژنانە مێردی کافریان هەبوو وەپێمان ناخۆش بوو بڕۆینە لایان لەبەر ئەوە کە مێردیان هەیە بۆیە پرسیارمان لەپێغەمبەر (ﷺ) کرد پاش پرسیارەکەمان ئایەتی ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ﴾ دابەزی دەڵێت ﴿إلا ماافاء الله عليكم﴾ واتە ژنە مێرددارەکانتان لێ حەرامە مەگەر ئەوانەی بکەونە دەستتان لەجەنگی دژ بەکافران دا ئەوسا لەگەڵیان دروست بوون. طەبەرانی لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: ئەم ئایەتە لەغەزوەی حونەین دا هاتەخوارەوە کاتێک خوای گەورە سەرکەوتنی لە -

﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ﴾ وەتەنها خوا چاك ئاگاداره بەدوژمنەكانتان﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا﴾ وه تەنها خوا بەسە دۆست بێت ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيرًا﴾ تەنها خواش بەسە یاریدەدەر بێت. ٤٥)﴿مِنَ الَّذِينَ هَادُوا﴾ هەندێك لە جوولەكەكان﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ﴾ فەرموودەكانی خوا دەگۆڕن لەشوێن و مەبەستی خۆی﴿وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ وه دەڵێن: بیستمان و سەرپێچیمان كرد!! ﴿وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ﴾ گوێ بگره قەت گوێت لێ نەبێ!! ﴿وَرَاعِنَا﴾ وه دەڵێن (راعنا) چاك گوێمان بۆ بگره (بەڵام بەزمانی جوولەكه واته تۆ خراپترینمانی ئەوان ئەم مانایان مەبەست بوو) ﴿لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ﴾ دەمیان لاردەكردەوه (بۆ ئەوەی مەبەسته خراپەكه بگەیەنێت) ﴿وَطَعْنًا فِي الدِّينِ﴾ وه بۆتانەو تەشەردان لەئایینی (ئیسلام)﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا﴾ وه ئەگەر ئەوان بیان ووتایه ﴿سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ بیستمان و گوێڕایەڵین ﴿وَاسْمَعْ وَانظُرْنَا﴾ و (قسەمان) ببیستەو پەلەمان لێ مەكه ﴿لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ﴾ ئەوه چاكترو ڕاست تر بوو بۆیان ﴿وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ اللَّهُ﴾ بەڵام خوا نەفرینی لێ كردن ﴿بِكُفْرِهِمْ﴾ بەهۆی بێ باوەڕییەكەیانەوه ﴿فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ بۆیه بڕوا ناهێنن كەمێكیان نەبێ. ٤٦)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ﴾ ئەی ئەوانەی ﴿أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ كەنامەتان پێ بەخشراوه ﴿آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا﴾ بڕوا بهێنن بەو (قورئانه)ی ناردوومانەته خوارەوه ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم﴾ كه بەڕاست دانەری ئەو(تەوراته)ی ئێوەیه ﴿مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا﴾ پێش ئەوەی ڕوخسارانێك ساف بكەین (لەپێشەوه) ﴿فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا﴾ ئینجا بیبەینه پشت سەریان ﴿أَوْ نَلْعَنَهُمْ﴾ یان نەفرەتیان لێ بكەین ﴿كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ﴾ وەك چۆن نەفرەتمان كرد لە خەڵكانی شەممه ﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا﴾ وەبڕیاری خوا هەمیشه بەدی دێت. ٤٧)﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا﴿لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ خۆش نابێت گەر هاوبەشی بۆ دابنرێ, بێجگە لەوه خۆش نەبێت لەهەر گوناهێكی تر﴿لِمَن يَشَاءُ﴾ بۆ هەركەسێك كه بیەوێت، ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ﴾ وه هەركەسێك هاوبەش بۆ خوا دابنێت﴿فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ ئەوه بێگومان گوناهێكی زۆر گەورەی هەڵبەستووه. ٤٨)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا سەیری ئەوانەت نەكردووه﴿يُزَكُّونَ أَنفُسَهُم﴾ كەخۆیان بەپاك و چاك دەزانن ﴿بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ﴾ (وانی یه) بەڵكو خوا هەر كەسێكی بوێت پاك و خاوێنی دەكات ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ و كەمترین ستەمیان لێ ناكرێت (بابەئەندازەی ئەو دەزوه باریكەی ناوكی خورماش بێت). ٤٩)﴿انظُرْ كَيْفَ﴾ سەیری بكەن چۆن ﴿يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ بەدەم خواوه درۆ هەڵدەبەستن﴿وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا﴾ وه بەسه ئەو درۆیەكه گوناهێكی ڕوون و ئاشكرایه. ٥٠)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا ئاوڕێكت نەداوەتەوه لەوانەی﴿أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ﴾ بەشێك لەنامەی خواییان پێدراوه ﴿يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ﴾ بڕوا ئەهێنن بەشتی بێ نرخ و بەرنامەی غەیری خوا (به جادووگەران و بەشەیتان) ﴿وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وه ئەڵێن بەوانەی كەبێ بڕوان﴿هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ﴾ ئەوانه ڕێبازیان ڕاستره﴿مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا﴾ لەوانەی كەباوەڕیان هێناوه. ٥١)

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُۖ وَمَن يَلۡعَنِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ أَمۡ لَهُمۡ نَصِيبٞ مِّنَ ٱلۡمُلۡكِ فَإِذٗا لَّا يُؤۡتُونَ ٱلنَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمۡ يَحۡسُدُونَ ٱلنَّاسَ عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦۖ فَقَدۡ ءَاتَيۡنَآ ءَالَ إِبۡرَٰهِيمَ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَءَاتَيۡنَٰهُم مُّلۡكًا عَظِيمٗا ﴿٥٤﴾ فَمِنۡهُم مَّنۡ ءَامَنَ بِهِۦ وَمِنۡهُم مَّن صَدَّ عَنۡهُۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا سَوۡفَ نُصۡلِيهِمۡ نَارٗا كُلَّمَا نَضِجَتۡ جُلُودُهُم بَدَّلۡنَٰهُمۡ جُلُودًا غَيۡرَهَا لِيَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمٗا ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدۡخِلُهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ لَّهُمۡ فِيهَآ أَزۡوَٰجٞ مُّطَهَّرَةٞۖ وَنُدۡخِلُهُمۡ ظِلّٗا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ ۞إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا وَإِذَا حَكَمۡتُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ﴿٥٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا ﴿٥٩﴾

- حونەینی بەدی هێنا لەئەنجامی شەڕەکەدا مسوڵمانەکان چەند ژنێکی خاوەن کتێبەکانیان گرت کە مێردیان هەبوو، هەرکاتێ مسوڵمانێک بیویستایە بچێتە لای ژنێک ژنەکە دەیووت:من مێردم هەیە،جا لەوبارەیەوە پرسیاریان لەپێغەمبەر (ﷺ) کرد بەو هۆیەوە ئایەتی ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ﴾ دابەزی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥١) سورەتی (النساء): ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيباً مِّنَ الْكِتَابِ﴾ ئیمامی ئەحمەد و ئیبن ئەبی حاتیم لەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە دەڵێ: کەعبی کوڕی ئەشرەف هات بۆ مەککە، قورەیشییەکان ووتیان تۆ چاکترین کەسی لە مەدینەدا و گەورەمیان. ووتی بەڵێ ووتیان. ئایینی ئەو دوابڕاوە لەگەلەکەی وادەزانێت ئەو لەئێمە باشترە، لەکاتێکدا ئێمە میواندلوی حاجی یان و دەرگاوانی کەعبەو ئاوگێڕی حاجی یانین -

﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ﴾ ئا ئەوانە کەسانێکن کە خوا نەفرینی لێ کردوون ﴿وَمَن يَلْعَنِ ٱللَّهُ﴾ هەرکەسێکیش خوا نەفرینی لێ بکات ﴿فَلَن تَجِدَ لَهُۥ نَصِيرًا﴾ ئەوە هەرگیز دەست ناکەوێت بۆی هیچ یارمەتی دەرێ. ٥٢)﴿أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ﴾ ئایا ئەوانە (جوولەکەکان) بەشیان هەیە ﴿مِّنَ ٱلْمُلْكِ﴾ لە دەسەڵاتی پاشایەتی (خاوەنێتی بوونەوەر)؟ ﴿فَإِذًا لَّا يُؤْتُونَ ٱلنَّاسَ نَقِيرًا﴾ (جا ئەگەر بیانبوایە) ئەو کاتە بەخەڵکی یان نەدەبەخشی (بە ئەندازەی) تووێکڵی دەنکە خورمایەك. ٥٣)﴿أَمْ يَحْسُدُونَ ٱلنَّاسَ﴾ یان ئێرەیی (حەسوودی) دەبەن بەخەڵکی؟ ﴿عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ﴾ لەسەر ئەوەی خوا پێ ی بەخشیوون (کە پێغەمبەرێتی یە) ﴿مِن فَضْلِهِۦ﴾ لە فەزڵ و بەهرەی خۆی ﴿فَقَدْ ءَاتَيْنَآ﴾ ئەوەبێ گومان داومانە ﴿ءَالَ إِبْرَٰهِيمَ ٱلْكِتَٰبَ﴾ بەنەوەی ئیبراهیم کتێب ﴿وَٱلْحِكْمَةَ﴾ و پێغەمبەرێتی ﴿وَءَاتَيْنَٰهُم مُّلْكًا عَظِيمًا﴾ هەروەها پێمان بەخشین دەسەڵاتێکی گەورە. ٥٤)﴿فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ بِهِۦ﴾ جالەو خەڵکەدا هەبوو بڕوایان بە (موحەممەد (ﷺ)) هێنا ﴿وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ﴾ هەشیان بوو بەرگری لێ کردووە ﴿وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا﴾وە دۆزەخ بەسە(بۆیان) کە ئاگرێکی هەڵگیرساوە. ٥٥)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ بڕوا بوون ﴿بِـَٔايَٰتِنَا﴾ بە ئایەتەکانی ئێمە ﴿سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا﴾ لەمەولا دەیانخەینە ناو ئاگرێك ﴿كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم﴾ هەر کاتێك کە پێستیان سووتا (برژا) ﴿بَدَّلْنَٰهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا﴾ بۆیان دەگۆڕین بە پێستێکی تر ﴿لِيَذُوقُواْ ٱلْعَذَابَ﴾ بۆ ئەوەی سزاکە بچێژن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە زاڵی کار دروستە. ٥٦) ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێنا ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کاری چاکەیان کرد ﴿سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ﴾ لەمەولا دەیانخەینە چەند بەهەشتێ ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کە ڕووبارەکان دەچن بەژێریاندا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا﴾ دەمێننەوە تیایدا بەهەمیشەیی ﴿لَّهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ بۆیان هەیە تیایدا هاوسەرانی پاك وخاوێن﴿وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا﴾وە دەیانخەینەژێر سێبەری چڕو بەردەوامەوە. ٥٧)﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ﴾ بەڕاستی خوا فەرمانتان پێ دەکات﴿أَن تُؤَدُّواْ ٱلْأَمَٰنَٰتِ﴾ بەدانەوەی گشت سپاردەکان ﴿إِلَىٰٓ أَهْلِهَا﴾ بۆ خاوەنەکانیان ﴿وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ﴾ وە کاتێك دادوەریتان کرد لەنێوان خەڵکیدا ﴿أَن تَحْكُمُواْ بِٱلْعَدْلِ﴾ بەداد حوکم بکەن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓ﴾ بەڕاستی خوا بە چاکی ئامۆژگاریتان دەکات ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعًۢا بَصِيرًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بیسەری بینایە. ٥٨)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی کەسانێك کەباوەڕتان هێناوە ﴿أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ﴾ گوێڕایەڵی خوا و گوێڕایەڵی پێغەمبەر بن ﴿وَأُوْلِى ٱلْأَمْرِ مِنكُمْ﴾ وە پاشانیش گوێڕایەڵی کاربەدەستە (عادیلە)کانی خۆتان بن ﴿فَإِن تَنَٰزَعْتُمْ فِى شَىْءٍ﴾ جا ئەگەر دوویەرەکیتان هەبوو لە شتێکدا ﴿فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ﴾ ئەوە بیگێڕنەوە بۆ لای خواو پێغەمبەر (ﷺ) ﴿إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕتان هەیە بەخوا ﴿وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿ذَٰلِكَ خَيْرٌ﴾ ئەوە باشترە ﴿وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ وە ئاکام و ئەنجامی چاکترە. ٥٩)

أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزۡعُمُونَ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدۡ أُمِرُوٓاْ أَن يَكۡفُرُواْ بِهِۦۖ وَيُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمۡ ضَلَٰلَۢا بَعِيدٗا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيۡتَ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودٗا ﴿٦١﴾ فَكَيۡفَ إِذَآ أَصَٰبَتۡهُم مُّصِيبَةُۢ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيهِمۡ ثُمَّ جَآءُوكَ يَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنۡ أَرَدۡنَآ إِلَّآ إِحۡسَٰنٗا وَتَوۡفِيقًا ﴿٦٢﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمۡ فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ وَعِظۡهُمۡ وَقُل لَّهُمۡ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ قَوۡلَۢا بَلِيغٗا ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ جَآءُوكَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ ٱللَّهَ وَٱسۡتَغۡفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ تَوَّابٗا رَّحِيمٗا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ﴿٦٥﴾

- **کەعب وتی: ئێوە** باشترن، **ئیتر** دەربارەیان ئایەتی ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ و ئایەتی ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ... نَصِيرًا﴾ دابەزی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٩) سورەتی (النساء): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ ...﴾ بوخاری لە عەبدوللای کوڕی عەبباسەوە ڕیوایەتی کردووە کە وتویەتی: ئەم ئایەتە دەربارەی عەبدوللای کوڕی حوزافەی کوڕی قەیس دابەزیوە کاتێك پێغەمبەر(ﷺ) لەگەڵ سریەیەکدا ناردبووی بۆ جەنگ.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٠) سورەتی (النساء): ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ﴾ ئیبن ئەبی حاتیم و طەبەرانی دەیگێڕنەوە لە عەبدوللای کوڕی عەبباسەوە دەڵێت: ئەبو بەرزەی ئەسلەمی کاهینێك بوو نێوان جوولەکەی ڕێك دەخست و دادگایی دەکردن لەکاتێکدا کە دووبەرەکی بکەوتایەتە نێوانیان، هەندێ لە مسوڵمانە کانیش چوونە لای -

﴿أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ﴾ ئایا ئاوڕێکت نەداوەتەوە بەلای ئەوانەی ﴿يَزۡعُمُونَ﴾ وا خۆ نیشان دەدەن ﴿أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ﴾ کە بەڕاستی ئەوان باوەڕیان هێناوە ﴿بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ﴾ بەوەی دابەزیوە بۆتۆ (کە قورئانە) ﴿وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ﴾و بەوەش کە پێش تۆ دابەزیوە (کە تەوراتە) ﴿يُرِيدُونَ أَن﴾ دەیانەوێت کە ﴿يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ﴾ داد بەرن بۆلای یەکێك کە حوکم بەبەرنامەی خوا ناکات ﴿وَقَدۡ أُمِرُوٓاْ﴾ لە کاتێکدا بەڕاستی فەرمانیان پێ کراوە ﴿أَن يَكۡفُرُواْ بِهِۦ﴾ کە بڕوایان پێی نەبێت ﴿وَيُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ﴾ وە شەیتان دەیەوێت ﴿أَن يُضِلَّهُمۡ﴾ کە گومرایان بکات ﴿ضَلَٰلَۢا بَعِيدٗا﴾ بە گومراییی یەکی دوور لە ڕاستی. ٦٠) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ﴾ وە ئەگەر پێ یان بوترێ: وەرن ﴿إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ بۆلای ئەوەی خوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿وَإِلَى ٱلرَّسُولِ﴾ وە بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ﴿رَأَيۡتَ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ﴾ دەبینی (ئەی موحەممەد (ﷺ)) دووڕووەکان﴿يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودٗا﴾ڕووت لێ وەردەگێڕن بەوەرگەڕانێکی تەواو. ٦١) ﴿فَكَيۡفَ إِذَآ أَصَٰبَتۡهُم مُّصِيبَةُۢ﴾ ئایا حاڵیان چۆن ئەبێت کاتێك بەسەرهاتێکی ناخۆشیان تووش بێت؟ ﴿بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيهِمۡ﴾بەهۆی ئەوەی دەسیان پێشی خستووە (کردوویانە)﴿ثُمَّ جَآءُوكَ﴾پاشان دێنەوە بۆ لات ﴿يَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ﴾ و سوێند دەخۆن بەخوا﴿إِنۡ أَرَدۡنَآ إِلَّآ إِحۡسَٰنٗا وَتَوۡفِيقًا﴾ تەنها نیازی چاکە و یەك خستنەوەمان بووە (کاتێك کە حوکم دەبەین بۆلای غەیری خوا). ٦٢) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمۡ﴾ئەوانە کەسانێکن خوا دەزانێت چی لە دڵیاندا هەیە﴿فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ﴾کەواتە ڕوویان لێ وەرگێڕە﴿وَعِظۡهُمۡ﴾ وە ئامۆژگارییان بکە ﴿وَقُل لَّهُمۡ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ﴾وە بڵێ پێیان دەربارەی خۆیان ﴿قَوۡلَۢا بَلِيغٗا﴾ ووتەیەکی ڕەوان و کاریگەر ٦٣)﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ﴾وە هیچ پێغەمبەرێکمان ڕەوانە نەکردووە ﴿إِلَّا لِيُطَاعَ﴾ تەنها بۆ ئەوە نەبێت گوێڕایەڵی بکرێت﴿بِإِذۡنِ ٱللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا﴿وَلَوۡ أَنَّهُمۡ﴾ وە بێگومان ئەگەر ئەوان ﴿إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ﴾ کاتێ ستەمیان لەنەفسی خۆیان کرد﴿جَآءُوكَ﴾ بهاتنایە بۆلات ﴿فَٱسۡتَغۡفَرُواْ ٱللَّهَ﴾ و داوای لێ بوردنیان بکردایە لە خوا ﴿وَٱسۡتَغۡفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ﴾پێغەمبەریش داوای لێ خۆش بوونی بۆ بکردنایە﴿لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ تَوَّابٗا رَّحِيمٗا﴾ بێ گومان دەیان بینی خوا پەشیمانی وەرگری بەبەزەیی یە. ٦٤) ﴿فَلَا وَرَبِّكَ﴾ نەخێر (وانی یە کەخۆیان بە باوەڕدار نیشیان دەدەن) **سوێند بەپەروەردگارت** ﴿لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ﴾ بڕوا دارنین تاتۆ نەکەنە **داوەر**﴿فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ﴾ **لەهەر** ئاژاوە و دووبەرەکی یەکی نێوانیان دا ﴿ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ﴾ لە پاشان هەست نەکەن لە دەروونیاندا ﴿حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ﴾ بەهیچ بێزاری یەك **لەو بڕیارەی تۆ داوتە** ﴿وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا﴾ و مل کەچ نەکەن بەملکەچی یەکی تەواو. ٦٥)

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ أَوِ اخْرُجُوا مِن دِيَارِكُم مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ ۖ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ وَإِذًا لَّآتَيْنَاهُم مِّن لَّدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانفِرُوا ثُبَاتٍ أَوِ انفِرُوا جَمِيعًا ﴿٧١﴾ وَإِنَّ مِنكُمْ لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ فَإِنْ أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُن بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾ ۞ فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ۚ وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾

- بۆ ڕێکخستنی تێوانینیان، خوای گەورەش دەربارەیان ئایەتی ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا﴾ تا دەگاتە ﴿إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا﴾ ی دابەزاند.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٥) سورەتی (النساء): ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ..﴾ هەرشەش زانای فەرموودە دەگێڕنەوە لە عورووەی کوڕی زوبەیرەوە ووتی: زوبەیری کوڕی عەوام گێڕایەوە کە لەگەڵ پیاوێکی ئەنصاری کە بەشداری غەزای بەدری کردبوو ناکۆکی و کێشەی هەبوو لەگەڵیدا، لەسەر ئاوی شیوێ کە هەردووکیان ئاوی باخیان پێ دەدێرا، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (زوبەیر ئاوی باخەکەت بدێرە پاشان بەرەڵای بکە بۆ دراوسێکەت)، پیاوە ئەنصارییەکە (لەم حوکمە) ڕقی هەستا و ووتی: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) هەر لەبەر ئەوەیە کە پوورزای خۆتە؟ پێغەمبەریش (ﷺ) ڕەنگی گۆڕا و فەرمووی: -

﴿وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ﴾ وە بێگومان ئەگەر ئێمە پێویستمان بکردایە لەسەریان﴿أَنِ اقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ﴾ کە یەکتری بکوژن (واتە باوەڕداران بێ باوەڕان بکوژن)﴿أَوِ اخْرُجُوا مِن دِيَارِكُم﴾یان لەماڵەکانتان دەربچن﴿مَّا فَعَلُوهُ﴾ ئەوەیان نەدەکرد ﴿إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ﴾ کەمێکیان نەبێت﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا﴾وە ئەگەر بەڕاستی ئەوان کاریان بکردایە﴿مَا يُوعَظُونَ بِهِ﴾ بە پێی ئەو ئامۆژگارییانەی دەکران ﴿لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ ئەوە باشتر بوو بۆیان ﴿وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا﴾ وە دامەزراوتر دەبوون (لەسەر ئایینەکەیان). ٦٦)﴿وَإِذًا لَّآتَيْنَاهُم﴾ جا ئەو کاتە بێگومان پێمان دەبەخشین ﴿مِّن لَّدُنَّا﴾ لەلایەن خۆمانەوە ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی گەورە. ٦٧)﴿وَلَهَدَيْنَاهُمْ﴾وە ڕێنموونیمان دەکردن ﴿صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا﴾بۆ ڕێگای ڕاست. ٦٨)﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ﴾ وە هەر کەسێك گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەر بکات ﴿فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ﴾ جا ئەوانە لەگەڵ کەسانێکن ﴿أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم﴾ کە خوا بەهرەی ڕشتووە بەسەریاندا ﴿مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ﴾ لە پێغەمبەران و ڕاستگۆیان﴿وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ﴾ و شەهیدان و پیاوچاکان ﴿وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ وە ئەوانە چ هاوڕێ و هاوەڵێکی چاکن. ٦٩)﴿ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ﴾ ئەو بەهرەیە تەنها لەلایەن خواوەیە ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا﴾ وە بەسە کە خوا زانایە (بەهەموو شتێك). ٧٠)﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێك کە باوەڕتان هێناوە ﴿خُذُوا حِذْرَكُمْ﴾ ئاگاداریی خۆتان وەرگرن ﴿فَانفِرُوا ثُبَاتٍ﴾ ئەوسا تاقم تاقم هێرش بەرن (دەرچن بۆ جیهاد) ﴿أَوِ انفِرُوا جَمِيعًا﴾ یان هەموو پێکەوە هێرش بەرن (دەرچن بۆ جیهاد). ٧١)﴿وَإِنَّ مِنكُمْ﴾ وە بێگومان لە ناوتاندایە ﴿لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ﴾ کەسی وا بەڕاستی خۆی دوا دەخات ﴿فَإِنْ أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ﴾ جا ئەگەر تووشی بەسەرهاتێکی خراپ هاتن ﴿قَالَ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ﴾ دەڵێ بەڕاستی خوا بەهرەی ڕشت بەسەرمدا ﴿إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ شَهِيدًا﴾ کە لەگەڵیاندا ئامادە نەبووم. ٧٢)﴿ وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللَّهِ﴾ وە ئەگەر تووشی بەهرەیەك بوون لەخواوە﴿لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُن بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ﴾ بێگومان دەڵێت وەك لەنێوان ئێوە و ئەوا هیچ دۆستایەتی یەك نەبوو بێت ﴿يَا لَيْتَنِي كُنتُ مَعَهُمْ﴾ ئەی خۆزگە لەگەڵ ئەواندا بوومایە ﴿فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ تا قازانجێکی زۆر گەورەم بکردایە. ٧٣)

﴿فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ کەواتە با **بجەنگێت لەڕێی** خوادا ﴿الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ﴾ **کەسانێك کە ژیانی دنیا دەفرۆشن بەڕۆژی دوایی** ﴿وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ جا هەرکەسێك بجەنگێت لەڕێی خوادا ﴿فَيُقْتَلْ﴾ ئینجا بکوژرێ (شەهیدببێ) ﴿أَوْ يَغْلِبْ﴾ یان زاڵ ببێ ﴿فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ﴾ ئەوە دواتر پێی دەدەین ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی گەورە. ٧٤)

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱلطَّٰغُوتِ فَقَٰتِلُوٓا۟ أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَٰنِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوٓا۟ أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ ٱلنَّاسَ كَخَشْيَةِ ٱللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً ۚ وَقَالُوا۟ رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا ٱلْقِتَالَ لَوْلَآ أَخَّرْتَنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ ۗ قُلْ مَتَٰعُ ٱلدُّنْيَا قَلِيلٌ وَٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ ٱتَّقَىٰ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾ أَيْنَمَا تَكُونُوا۟ يُدْرِككُّمُ ٱلْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ ۗ وَإِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا۟ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا۟ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِكَ ۚ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكَ ۚ وَأَرْسَلْنَٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

- (زوبەیر ئاوەکەت بدێرە **پاشان ئاوەکە** بگرە تا جۆگەکان پڕ لە ئاو دەبێت)، پێغەمبەر (ﷺ) **مافی** تەواوی **ئاودێرانی** بەزوبەیر بەخشی بەلام پێشتر رایەکی نیشان زوبەیر دا کە بۆ **زوبەیر** و ئەنصاریەکەش باش بوو. **جا کاتێ** ئەنصاریەکە دەستی لەمافی هەڵنەگرت، پێغەمبەریش مافی تەواوی ئاودێرانی دا بە زوبەیر بەبڕیارێکی ڕوون و بێ پێچ و پەنا ئینجا عورووە دەڵێ: زوبەیر دەڵێت: وا دەزانم ئەم ئایەتە لەسەر من و ئەو ئەنصاریە دابەزی کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ..﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٩) سورەتی (النساء): ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ ...﴾

طەبەرانی دەگێڕێتەوە لە عائیشەوە دەڵێت: پیاوێك هات بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەخۆم و لەکوڕەکەم و ماڵ ومندالّم زیاتر تۆم خۆش دەوێت، هەندێ جار -

﴿ وَمَا لَكُمْ لَا تُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ ئەوە چیتانە (بەچ بیانوویەك) جەنگ ناكەن لەپێناوی خـوادا ﴿وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ﴾ و لـەپێناوی چەوساوەكان لـەپیاوان و ئافرەتان و مندالان ﴿ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ﴾ ئەوانەی كە دەڵێن ﴿رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ﴾ ئـەی پەروەردگارمان ڕزگارمان كەی لەم شـارە ﴿ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا﴾ كە خەڵكەكەی ستەمكارن ﴿وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا﴾ وە لەلایەن خۆتەوە دڵسۆزێكمان بۆ بەدی بهێنە ﴿وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ﴾ وە لەلایەن خۆتەوە بەدی بهێنە بۆمان ﴿نَصِيرًا﴾یارمـەتی دەرێك. ٧٥)﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەو كەسانەی باوەڕیان هێناوە ﴿يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەپێناوی خوادا دەجەنگێن ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕن ﴿يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱلطَّٰغُوتِ﴾ لە پێناوی نـارەوا (یـان شەیتان) دا دەجەنگێن ﴿فَقَٰتِلُوٓا۟ أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَٰنِ﴾ كەواتـە شـەڕیكەن لەگەڵ دۆستەكانی شەیتاندا ﴿إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَٰنِ كَانَ ضَعِيفًا﴾ بەڕاستی پیلانی شەیتان هەر لاواز بووە. ٧٦)﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ﴾ ئایا سەیری ئەو كەسانەت نـەكردووە كـەپێیان ووتـرا ﴿كُفُّوٓا۟ أَيْدِيَكُمْ﴾ دەستان بگێڕنەوە (لەجەنگ و كوشتار) ﴿وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ و نوێژ بكەن ﴿وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ و زەكات بدەن؟﴿ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ﴾ كەچی كاتێك جەنگیان لەسەر پێویسـت كـرا ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ ٱلنَّاسَ﴾ یەكسەر دەستەیەكیان لـە خـەلكی دەترسان ﴿كَخَشْيَةِ ٱللَّهِ﴾ وەك ترسان لەخودا ﴿أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً﴾ بگرە زیاتریش دەترسان ﴿وَقَالُوا۟ رَبَّنَا﴾ دەیان ووت ئـەی پەروەردگاری ئێمە ﴿لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا ٱلْقِتَالَ﴾ بۆچی جەنگت لەسـەرمان پێویست كـردوە. ﴿ لَوْلَآ أَخَّرْتَنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ﴾ خۆزگە دوات دەخستین (لەجەنگ كردن) بۆ ماوەیەكی كـەم ﴿قُلْ مَتَٰعُ ٱلدُّنْيَا قَلِيلٌ﴾ بڵێ خۆشی و لەزەتی دنیا زۆر كەمە ﴿وَٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ﴾ و ڕۆژی دوایـی باشترە ﴿لِّمَنِ ٱتَّقَىٰ﴾ بۆ كەسێك لەخوا بترسێت ﴿وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ وەستەمتان لێ ناكرێت بە(ئەندازەی) تـاڵی ناوكـە خورمایـەك. ٧٧)﴿ أَيْنَمَا تَكُونُوا۟﴾لەهەرشـوێنێك بـن ﴿يُدْرِككُّمُ ٱلْمَوْتُ﴾ مـردن پێتـان دەگـات ﴿وَلَوْ كُنتُمْ فِى بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ﴾ بالـەناو قـەڵاو كۆشـكی بـەرزو قایمشدابن ﴿وَإِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ﴾ وە ئەگەر (ناپاكان) خۆشی و چاكە هاتە ڕێیـان ﴿يَقُولُوا۟ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ﴾ دەڵێن ئەمـە لەلایـەن خواوەیـە ﴿وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ﴾ وە ئەگـەر تووشـی نـا خۆشـی و خراپەیـەك هـاتن ﴿يَقُولُوا۟ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِكَ﴾ دەڵێن ئەمـە لەلایـەن تۆوەیـە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ﴾ بڵێ: هەمووی لەلایەن خواوەیە ﴿فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ﴾ ئەوە ئەو خەڵكە چی یانـە؟ ﴿لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا﴾ وەكـو لـە هـیچ قـسەیەك تـێ نەگــەن وایـــە. ٧٨)﴿مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ﴾ هــەر چـاكەیەكت تــووش بــوو ئــەوە لەخواوەیــە ﴿وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ﴾ وە هــەر خراپەیــەكت تــووش بــوو ﴿فَمِن نَّفْسِكَ﴾ ئــەوە لــە خۆتەوەیــە ﴿وَأَرْسَلْنَٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا﴾ و ئێمــە تۆمــان نــاردووە بەپێغەمبەر بۆخەڵكی ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا﴾ وە خوا بەسە شایەتی ئەوە بدات. ٧٩)

مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ ۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا۟ مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ ٱلَّذِى تَقُولُ ۖ وَٱللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ ۖ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ ٱلْأَمْنِ أَوِ ٱلْخَوْفِ أَذَاعُوا۟ بِهِۦ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى ٱلرَّسُولِ وَإِلَىٰٓ أُو۟لِى ٱلْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسْتَنۢبِطُونَهُۥ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَٱتَّبَعْتُمُ ٱلشَّيْطَٰنَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ فَقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ ۚ وَحَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَكُفَّ بَأْسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾ مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا۟ بِأَحْسَنَ مِنْهَآ أَوْ رُدُّوهَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾

- لەماڵی خۆمدا بیرت دەکەم و ئارام ناگرم تا دێم سەیرت دەکەم و کاتێکیش بیر لە مردنی خۆم و تۆ دەکەمەوە دەزانم کە تۆ چوویتە بەهەشت پلەو جێگەت بەرز دەکرێتەوە لەگەڵ پێغەمبەراندا، منیش ئەگەر بچمە بەهەشت دەترسم نەتبینم، پێغەمبەریش (ﷺ) هیچ وەڵامی نەدایەوە تا جوبرەئیل بەم ئایەتەوە دابەزی بۆلای﴿وَمَن يُطِعِ اللّهَ وَالرَّسُولَ ....﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٧) سورەتی (النساء): ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّواْ أَيْدِيَكُمْ....﴾ نەسائی و حاکیم دەگێڕنەوە لەعەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە ووتی عەبدورەحمانی کوڕی عەوف و هەندێ لەهاوەڵانی هاتن بۆلای پێغەمبەر(ﷺ) و ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ئێمە سەربەرزو خاوەن عیزەت بووین کاتێ کە بێ بڕوا بووین، بەڵام کەبڕوامان هێنا سەرشۆڕ بووین پێغەمبەریش(ﷺ) فەرمووی: (من فەرمانم پێ کراوە بەلێبوردن وەنابێ شەڕو کوشتار بەرپا بکەن لەگەڵ هۆزەکانتان) -

﴿مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ﴾ هەر کەسێك گوێڕایەڵی پێغەمبەر(ﷺ) بکات ﴿فَقَدۡ أَطَاعَ ٱللَّهَ﴾ ئەوە بەراستی گوێڕایەڵی خوای کردووە ﴿وَمَن تَوَلَّىٰ﴾ هەرکەسێکیش پشت هەڵبکات ﴿فَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ﴾ ئەوە ئێمە تۆمان ڕەوانە نەکردووە ﴿عَلَيۡهِمۡ حَفِيظٗا﴾ بە چاودێر و پارێزەر بەسەریانەوە. ٨٠)﴿وَيَقُولُونَ طَاعَةٞ﴾ (دووڕووەکان) دەڵێن گوێڕایەڵین (مل کەچ و فەرمانبەرداریین)﴿فَإِذَا بَرَزُواْ مِنۡ عِندِكَ﴾ بەڵام کاتێك لەلای تۆ دەرچوون ﴿بَيَّتَ طَآئِفَةٞ مِّنۡهُمۡ﴾ کۆمەڵێك لەوان شەو دەکەنەوە بەپیلان گێران ﴿غَيۡرَ ٱلَّذِي تَقُولُ﴾ بەپێچەوانەی قسەکانی تۆ ﴿وَٱللَّهُ يَكۡتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ﴾ وەخوا دەینووسێت ئەو (پیلانانەی) شەو کردویانە ﴿فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ﴾ کەواتە وازیان لێ بێنە ﴿وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ﴾ و پشت بەخوا ببەستە ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا﴾ خوا بەسە پشتیوانت بێ. ٨١)﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلۡقُرۡءَانَ﴾ ئەوەبۆ بیر ناکەنەوە لەقورئان؟ ﴿وَلَوۡ كَانَ مِنۡ عِندِ غَيۡرِ ٱللَّهِ﴾ خۆ ئەگەر لەلایەن کەسێکی ترەوە بوایە جگەلە خوا ﴿لَوَجَدُواْ فِيهِ﴾بێ گومان دەیانبینی تیایدا ﴿ٱخۡتِلَٰفٗا كَثِيرٗا﴾ جیاوازیی زۆر. ٨٢)﴿وَإِذَا جَآءَهُمۡ أَمۡرٞ﴾ وە کاتێك هەواڵێکیان پێ بگات ﴿مِّنَ ٱلۡأَمۡنِ﴾ دەربارەی ئاسایش و هێمنایەتی﴿أَوِ ٱلۡخَوۡفِ﴾ یان لەبارەی ترسەوە ﴿أَذَاعُواْ بِهِۦ﴾ بڵاوی دەکەنەوە ﴿وَلَوۡ رَدُّوهُ إِلَى ٱلرَّسُولِ﴾ بەڵام ئەگەر بیانگەڕانایەتەوە بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ) ﴿وَإِلَىٰٓ أُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنۡهُمۡ﴾ و بۆ لای کاربەدەستانی خۆیان ﴿لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسۡتَنۢبِطُونَهُۥ مِنۡهُمۡ﴾ ئەوە ئەوانەی ڕاستی هەواڵەکان دەردەهێنن دەزانن هەواڵەکە (ڕاستە یان درۆیە)﴿وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ﴾ وە ئەگەر چاکەو بەزەیی خوا نەبوایە بەرامبەر بەئێوە﴿لَٱتَّبَعۡتُمُ ٱلشَّيۡطَٰنَ إِلَّا قَلِيلٗا﴾ بێ گومان شوێن شەیتان دەکەوتن کەمێکتان نەبێت. ٨٣)﴿فَقَٰتِلۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لەپێناوی خوادا بجەنگێ ﴿لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفۡسَكَ﴾تۆ تەنها ئەرکی خۆت لێ داوا کراوە (یا تۆ تەنها ئەرکی خۆت لەسەرە) ﴿وَحَرِّضِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ هانی بڕوادارانیش بدە(بۆ جیهاد) ﴿عَسَى ٱللَّهُ﴾ ئومێدە خوا ﴿أَن يَكُفَّ بَأۡسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ بەرگری هێزی بێ باوەڕان بکات ﴿وَٱللَّهُ أَشَدُّ بَأۡسٗا﴾ وە خوا بەهێزترە﴿وَأَشَدُّ تَنكِيلٗا﴾ و تۆڵەی بەتین ترە. ٨٤)﴿مَّن يَشۡفَعۡ شَفَٰعَةً حَسَنَةٗ﴾ هەرکەسێ تکایەکی چاکە بکات ﴿يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٞ مِّنۡهَا﴾ بەشێکی لە(پاداشتی) ئەو چاکەیە بۆ هەیە ﴿وَمَن يَشۡفَعۡ شَفَٰعَةٗ سَيِّئَةٗ﴾ وە هەرکەسێ تکایەکی خراپە بکات ﴿يَكُن لَّهُۥ كِفۡلٞ مِّنۡهَا﴾ ئەویش بەشێکی دەبێت لە(سزای) ئەو خراپەیە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ﴾ وەخوا هەمیشە ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ مُّقِيتٗا﴾ بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە (چاودێرە). ٨٥)﴿وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٖ﴾ هەر کاتێك سڵاوێکتان لێ کرا ﴿فَحَيُّواْ بِأَحۡسَنَ مِنۡهَآ﴾ ئەوە بەچاکتر لەو سڵاوە سڵاو بکەن ﴿أَوۡ رُدُّوهَآ﴾ یان وەکو خۆی بیسەننەوە﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٍ حَسِيبًا﴾ بێ گومان خوا هەمیشە پرساو چاودێرە بەسەر هەموو شتێکدا. ٨٦)

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَيَجۡمَعَنَّكُمۡ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ لَا رَيۡبَ فِيهِۗ وَمَنۡ أَصۡدَقُ مِنَ ٱللَّهِ حَدِيثٗا ﴿٨٧﴾ ۞ فَمَا لَكُمۡ فِي ٱلۡمُنَٰفِقِينَ فِئَتَيۡنِ وَٱللَّهُ أَرۡكَسَهُم بِمَا كَسَبُوٓاْۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَهۡدُواْ مَنۡ أَضَلَّ ٱللَّهُۖ وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلٗا ﴿٨٨﴾ وَدُّواْ لَوۡ تَكۡفُرُونَ كَمَا كَفَرُواْ فَتَكُونُونَ سَوَآءٗۖ فَلَا تَتَّخِذُواْ مِنۡهُمۡ أَوۡلِيَآءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَخُذُوهُمۡ وَٱقۡتُلُوهُمۡ حَيۡثُ وَجَدتُّمُوهُمۡۖ وَلَا تَتَّخِذُواْ مِنۡهُمۡ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوۡمِۭ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُم مِّيثَٰقٌ أَوۡ جَآءُوكُمۡ حَصِرَتۡ صُدُورُهُمۡ أَن يُقَٰتِلُوكُمۡ أَوۡ يُقَٰتِلُواْ قَوۡمَهُمۡۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَسَلَّطَهُمۡ عَلَيۡكُمۡ فَلَقَٰتَلُوكُمۡۚ فَإِنِ ٱعۡتَزَلُوكُمۡ فَلَمۡ يُقَٰتِلُوكُمۡ وَأَلۡقَوۡاْ إِلَيۡكُمُ ٱلسَّلَمَ فَمَا جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمۡ عَلَيۡهِمۡ سَبِيلٗا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ ءَاخَرِينَ يُرِيدُونَ أَن يَأۡمَنُوكُمۡ وَيَأۡمَنُواْ قَوۡمَهُمۡ كُلَّ مَا رُدُّوٓاْ إِلَى ٱلۡفِتۡنَةِ أُرۡكِسُواْ فِيهَاۚ فَإِن لَّمۡ يَعۡتَزِلُوكُمۡ وَيُلۡقُوٓاْ إِلَيۡكُمُ ٱلسَّلَمَ وَيَكُفُّوٓاْ أَيۡدِيَهُمۡ فَخُذُوهُمۡ وَٱقۡتُلُوهُمۡ حَيۡثُ ثَقِفۡتُمُوهُمۡۚ وَأُوْلَٰٓئِكُمۡ جَعَلۡنَا لَكُمۡ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٗا مُّبِينٗا ﴿٩١﴾

- کاتێـک خـوای گـەورە پێغەمبـەری ئێمەی گوێزایەوە **بۆ** مەدینـە **فـەرمانی** جەنگی پێ **کردین و** بەڵام ئەوان جیهادیان نـەکرد ئـیتر ئایـەتی ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ ....﴾ دابەزی.

هـۆی هاتنـە خـوارەوەی ئایـەتی (٨٣) سـورەتی (النـساء): ﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ ...﴾ موسلیم لـە عومـەری کوڕی خـەطـابـەوە ڕیوایـەتی کـردووە وتویـەتی: کاتێـک پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) جێگـای جیـاکردەوە لـە خێزانەکانی، ڕۆیشتمە مزگەوت دەبینم هەندێ کەس یاری بەبەردە ووردە دەکەن و دەڵێن پێغەمبەر (ﷺ) خێزانەکانی تەڵاق داوە، بۆیە منیش لەبەر دەرگای مزگەوت دا وەستام و بەدەنگی بەرز هاوارم کرد: نەخێر پێغەمبەر (ﷺ) خێزانەکانی تەڵاق نەداوە، جا ئەم ئایەتە دابەزی، ﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُواْ بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُوْلِي الأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ ..﴾ ئەوە من بووم ناراستی ئەو هەواڵەم دۆزییەوە.

﴿ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەخوا ﴿ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ سوێند بەخوا بێگومان کۆتان دەکاتەوە بۆ (لێپرسینەوەی) ئەو ڕۆژی دواییەی ﴿ لَا رَيْبَ فِيهِ ﴾ کە هیچ گومانی تێدا نیە ﴿ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴾ جا کێ لە خوا قسە(و بەڵێنی) ڕاست ترە. ٨٧) ﴿ فَمَا لَكُمْ ﴾ ئەوە چیتانە ﴿ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ ﴾ دەربارەی دوو ڕووەکان بوونەتە دوو دەستە ﴿ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُم بِمَا كَسَبُوا ﴾ لەکاتێکدا خوا ئەوانەی گەڕاندۆتەوە بۆ بێ باوەڕی بەهۆی کردەوەکانیانەوە ﴿ أَتُرِيدُونَ ﴾ ئایا دەتانەوێت ﴿ أَن تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ﴾ ڕێنموونی کەسێك بکەن کە خوا گومڕای کردووە؟ ﴿ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ ﴾ وە هەرکەسێ خوا گومڕای بکات ﴿ فَلَن تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴾ ئەوە هەرگیز ناتوانی ڕێگای ڕاستی بۆ بدۆزیتەوە. ٨٨) ﴿ وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴾ ئەوان ئاواتە خوازن ئێوەش بێ باوەڕبن ﴿ كَمَا كَفَرُوا ﴾ وەك چۆن خۆیان بێ باوەڕ بوون ﴿ فَتَكُونُونَ سَوَاءً ﴾ تا ئێوەو ئەوان یەکسان بن ﴿ فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ ﴾ کەواتە ئەوان بە دۆست و یارمەتی دەر هەڵمەبژێرن ﴿ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ هەتا (پەشیمان دەبنەوەو) کۆچ دەکەن لەڕێ ی خوادا ﴿ فَإِن تَوَلَّوْا ﴾ ئینجا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕاو پشتیان هەڵکرد ﴿ فَخُذُوهُمْ ﴾ ئەوە(بەدیل) بیانگرن ﴿ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ ﴾ و بیانکوژن لەهەر شوێنێك تووشیان بوون ﴿ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴾ وە هیچ دۆست و یارمەتی دەرێك لەوان هەڵمەبژێرن. ٨٩) ﴿ إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ ﴾ جگە لەوانەی پەیوەندی دەکەن بە کەسانێکەوە ﴿ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ ﴾ کە لەنێوان ئێوەو ئەواندا پەیمان هەیە ﴿ أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ ﴾ یان هاتوون بۆ لاتان لەسەر دڵیان نارەحەتە (حەزناکەن) ﴿ أَن يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ ﴾ لەوەی کە جەنگتان لەدژ بکەن یاجەنگ لەدژی خزمەکانیان بکەن ﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ ﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ﴿ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ ﴾ زاڵی دەکردن بەسەرتاندا ﴿ فَلَقَاتَلُوكُمْ ﴾ و جەنگیان دژتان دەکرد ﴿ فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ ﴾ جا ئەگەر ئەوان کەنارگیر بوون لە ئێوە ﴿ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ ﴾ و جەنگیان لە دژتان نەدەکرد ﴿ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ ﴾ و پێشنیاری ئاشتیان کرد بۆتان (مل کەچ بوون) ﴿ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴾ ئەوە خوا ڕێگەی نەداوون کە دەستیان بۆ بەرن و (نابێ شەڕیان لەدژ بکەن). ٩٠) ﴿ سَتَجِدُونَ آخَرِينَ ﴾ لە مەولا کەسانێکی تر دەبینن ﴿ يُرِيدُونَ أَن يَأْمَنُوكُمْ ﴾ دەیانەوێت لەئێوە ئەمین بن ﴿ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ ﴾ وە لە هۆزەکەی خۆشیان ئەمین بن ﴿ كُلَّ مَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ ﴾ هەر کاتێك بانگ کراین بۆ بێ باوەڕی و بت پەرستی ﴿ أُرْكِسُوا فِيهَا ﴾ گەڕاونەتەوە بۆی ﴿ فَإِن لَّمْ يَعْتَزِلُوكُمْ ﴾ جا ئەگەر کەنارگیر نەبوون لێتان ﴿ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ ﴾ وە جلەوی ئاشتیان نەدایە دەستتان ﴿ وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ ﴾ وە دەستیان نەکێشایەوە (لەجەنگ کردن) ﴿ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ ﴾ ئەوە بەدیل بیانگرن و بیانکوژن ﴿ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ﴾ لەهەر شوێنێك کە بەردەستتان کەوتن ﴿ وَأُولَٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ ﴾ ئەوانەی (باسمان کرد) داومانەبە ئێوە ﴿ عَلَيْهِمْ ﴾ لەدژیان ﴿ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴾ دەسەڵاتی ئاشکرا. ٩١)

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَـًٔا ۚ وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا۟ ۚ فَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ وَإِن كَانَ مِن قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَـٰقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾ وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَـٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُوا۟ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَـٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَعِندَ ٱللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن قَبْلُ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٨) سورەتی (النساء): ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ...﴾ بوخاری و موسلیم لە زەیدی کوڕی ثابتەوە دەگێڕنەوە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەرچوو بۆ ئوحود بۆ جیهاد و چەند کەسێک کەلە گەڵیدا دەرچوو بوون گەڕانەوە، جا هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) دەربارەی ئەوانە بوون بە دووکۆمەڵ، کۆمەڵێکیان دەیان ووت دەمێ بجەنگێن لەگەڵیان، و کۆمەڵێکی تریان دەیان ووت: نەخێر ئیتر خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ ..﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٤) سورەتی (النساء): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ ....﴾

بوخاری و تورمزی و حاکیم لە عەبدوڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە کە ووتویەتی: پیاوێکی ئایەفەی بەنی سولەیم هەندێ مەڕو ماڵاتی خۆی دەبووە بەر بەلای چەند کەسێک لەهاوەڵانی پێغەمبەردا-

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا﴾ بۆ هیچ باوەڕدارێك ڕەوانی یە باوەڕدارێك بكوژێت ﴿إِلَّا خَطَئًا﴾ مەگەر بەهەڵە ﴿وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَئًا﴾ وە هەر كەسێك ئیماندارێك بە هەڵە بكوژێت ﴿فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ﴾ ئەوە(لەسەریەتی) ئازادكردنی كۆیلەیەكی باوەڕدار ﴿وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ﴾ و (نرخی) خوێنێكیش بدات بە كەس و كاری كوژراوەكە ﴿إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا۟﴾ مەگەر بیبەخشن (لە خوێنەكە بەخێری خۆیان) ﴿فَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ﴾ بەڵام ئەگەر كوژراوەكە لەگەڵێك بوو كە دوژمنتان بوون (كافری شەڕ كەر بوون) ﴿وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ وە كوژراوەكە ئیمانداربوو ﴿فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ﴾ ئەوە (هەر لەسەریەتی) ئازادكردنی بەندەیەكی ئیماندار ﴿وَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ﴾ وە ئەگەر (كوژراوەكە) لەگەڵێك بوو ﴿بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ﴾ كە لەنێوان ئێوە وئەواندا پەیمان هەبوو ﴿فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ﴾ ئەوا(نرخی)خوێنێك بدەنەكەسی كوژراوەكە ﴿وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ﴾ لەگەڵ ئازادكردنی كۆیلەیەكی ئیماندار ﴿فَمَن لَّمْ يَجِدْ﴾ جا ئەو (بكوژ)ەی دەستی نەكەوت(یان نەی بوو) ﴿فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ﴾ ئەوە (لەسەریەتی) ڕۆژووگرتنی دوو مانگ ﴿مُتَتَابِعَيْنِ﴾ لەسەریەك ﴿تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ﴾ (ئەم بڕیارە) لێ بووردنە لەلایەن خواوە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە زانای كاردروستە. ٩٢)﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا﴾ وەهەركەسێك ئیماندارێك بەدەس ئەنقەس بكوژێت ﴿فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ﴾ ئەوە تۆڵەی ئەو كەسە دۆزەخە ﴿خَٰلِدًا فِيهَا﴾ بە هەمیشەیی تیایدا ئەبێت ﴿وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ﴾ وخوا خەشمی لێگرتووە ﴿وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ و نەفرینی لێ كردووەو سزایەكی گەورەی بۆئامادە كردووە. ٩٣)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەی كەسانێك كەبڕواتان هێناوە ﴿إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ كاتێك دەرچوون (بۆ جیهاد كردن)لەڕێگەی خوادا ﴿فَتَبَيَّنُوا۟﴾ هەموو شتێك ڕوون بكەنەوە ﴿وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَنْ﴾ وە نەڵێن بەو كەسانەی﴿أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَٰمَ﴾ كە سڵاو(ی موسڵمانانە)تان لێ دەكەن ﴿لَسْتَ مُؤْمِنًا﴾ تۆ بڕوادار نیت؟ ﴿تَبْتَغُونَ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ بەدوای شتومەك و سامانی دنیایىدا بگەڕێن ﴿فَعِندَ ٱللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ﴾ ئەوە لای خوا دەسكەوتی زۆر هەیە ﴿كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن قَبْلُ﴾ ئێوەش لەمەو پێش هەروەها بوون (ئیمانەكەتان دەشاردەوە) ﴿فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾ ئینجا خوا منەتی نا بەسەرتاندا (بە هێز و زاڵی كردن) ﴿فَتَبَيَّنُوٓا۟﴾ دەی كەواتە هەموو شتێك ڕوون بكەنەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە ئاگادارە بەوەی ئێوە دەیكەن. ٩٤)

لَّا يَسْتَوِي ٱلْقَٰعِدُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُوْلِي ٱلضَّرَرِ وَٱلْمُجَٰهِدُونَ
فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْۚ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ
وَأَنفُسِهِمْ عَلَى ٱلْقَٰعِدِينَ دَرَجَةًۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰۚ وَفَضَّلَ ٱللَّهُ
ٱلْمُجَٰهِدِينَ عَلَى ٱلْقَٰعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً
وَرَحْمَةًۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمْ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمْۖ قَالُواْ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي ٱلْأَرْضِۚ
قَالُوٓاْ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةً فَتُهَاجِرُواْ فِيهَاۚ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ
جَهَنَّمُۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا ٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ
وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾
فَأُوْلَٰٓئِكَ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾
۞ وَمَن يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ يَجِدْ فِي ٱلْأَرْضِ مُرَٰغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةًۚ
وَمَن يَخْرُجْ مِنۢ بَيْتِهِۦ مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ يُدْرِكْهُ ٱلْمَوْتُ
فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ
فِي ٱلْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُواْ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ إِنْ خِفْتُمْ
أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْۚ إِنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ كَانُواْ لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾

- ئێپەڕی و سلاوی لێ کردن ئەوانیش ووتیان تەنها لەبەرئەوە سلاوی لێ کردین تا هیچی لێ نەکەین، پارێزراو بێت بۆیە پەلاماریان داو و کوشتیان و مەڕو مالاتەکەیان هێنایە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) جا ئەم ئایەتە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا ضَرَبْتُمْ ..﴾ ئیمامی ئەحمەد و طەبەرانی دەگێرنەوە: لە عەبدوللای کوڕی ئەبی حەدرەدی ئەسلەمیەوە ئەویش لەباوکی یەوە کە ووتویەتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئێمەی لەگەڵ هەندێ لە مسوڵمانانا ندا بەکارێك نارد کە ئەبو قەتادە و مولحیمی کوڕی جوثامەیان تێدا بوو عامیری ئەشجەعی دای بەلاماندا و سلاوی لێ کردین یەکسەر مولحیم پەلاماری داو کوشتی، کاتێك گەڕاینەوە بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) هەواڵەکەمان پێ گەیاند، ئەم ئایەتە دەربارەمان دابەزی ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾.

﴿لَّا يَسْتَوِى ٱلْقَـٰعِدُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ یەکسان نین دانیشتوان (لە جیهادی ڕێی خودا) لە باوەڕداران ﴿غَيْرُ أُولِى ٱلضَّرَرِ﴾ جگە لە خاوەن عوزرەکان (نەخۆش، کوێر، شەل) ﴿وَٱلْمُجَـٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەگەڵ تێکۆشەرانی ڕێگەی خوادا ﴿بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ بەماڵ و گیانیان ﴿فَضَّلَ ٱللَّهُ﴾ خوا باوی داوە ﴿ٱلْمُجَـٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ تێکۆشەران بە ماڵ و گیانیان ﴿عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ دَرَجَةً﴾ بە سەر دانیشتوان (لە جیهاد)دا بە پلەیەك ﴿وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ﴾ وە هەر یەك لەو دوو تاقمە خوا بەڵێنی پاداشتی زۆر چاکی پێ داوون (کە بەهەشتە). ﴿وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ وە خوا ڕێزی تێکۆشەرانی داوە بەسەر دانیشتووەکاندا بە پاداشتێکی گەورە. ٩٥) ﴿دَرَجَـٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً﴾ لەلای (خوا)وە پلەی زۆر و لێ خۆش بوون و میهرەبانیان بۆ هەیە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە لێبوردەی میهرەبانە. ٩٦) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ﴾ بە ڕاستی ئەوانەی کە فریشتەکان گیانیان دەکێشن ﴿ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ﴾ لە کاتێکدا کەستەمیان لەخۆیان دەکرد(بە کۆچ نەکردنیان) ﴿قَالُوا۟ فِيمَ كُنتُمْ﴾ (بە تەشەرەوە پێیان) دەڵێن (دەربارەی ئایینەکەتان) لەچیدا بوون؟! ﴿قَالُوا۟ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ دەڵێن ئێمە چەوساوە بووین لەسەر زەوی دا ﴿قَالُوٓا۟ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةً﴾ (پێیان) دەڵێن مەگەر زەویی خوا فراوان نەبوو؟ ﴿فَتُهَاجِرُوا۟ فِيهَا﴾ تا کۆچتان بکردایە تیایدا ﴿فَأُو۟لَـٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ﴾ جا ئەوانە شوێنیان دۆزەخە ﴿وَسَآءَتْ مَصِيرًا﴾ ئای چ پاشە ڕۆژێکی خراپە. ٩٧) ﴿إِلَّا ٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ﴾ بێجگە لەو چەوساوانەی کە لە پیاوان ﴿وَٱلنِّسَآءِ﴾ و ئافرەتان ﴿وَٱلْوِلْدَٰنِ﴾ و لە منداڵانن ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً﴾ کە توانای هیچ چارەیەکیان نی یە (لەبەر بێ هێزی و پیریان) ﴿وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا﴾ وە بەهیچ شێوازێك ڕێ دەرناکەن. ٩٨) ﴿فَأُو۟لَـٰٓئِكَ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ﴾ ئا ئەوانە ئومێد هەیە خوا لێ یان خۆش بێت ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾ وە خوا هەمیشە چاوپۆشیکەر و لێ خۆشبووە. ٩٩) ﴿وَمَن يُهَاجِرْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ وە هەر کەسێك کۆچ بکات لە ڕێ ی خوادا ﴿يَجِدْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ دەستی دەکەوێت لە زەویدا ﴿مُرَٰغَمًا كَثِيرًا﴾ جێگە و ڕێگەی زۆر (کە دوژمن پێی ناخۆشە) ﴿وَسَعَةً﴾ وە فراوانی (لە ڕۆزی ژیاندا) ﴿وَمَن يَخْرُجْ مِنۢ بَيْتِهِۦ﴾ وە هەرکەسێك لە ماڵی خۆی دەرچێت ﴿مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ وە کۆچ بکات بۆ لای خوا و پێغەمبەرەکەی ﴿ثُمَّ يُدْرِكْهُ ٱلْمَوْتُ﴾ پاشان مردن پێی بگات ﴿فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ﴾ ئەوە بێ گومان پاداشتی ئەو کەسە کەوتۆتە سەر خوا ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە لێ بوردەی بە بەزەیی یە. ١٠٠) ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ هەر کاتێك سەفەرتان کرد (و گەڕان) بەزەوی دا ﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾ ئەوە هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە ﴿أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ﴾ کە هەندێ لە نوێژەکان کورت بکەنەوە ﴿إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟﴾ ئەگەر ترسان ئەوانەی بێ باوەڕن جەنگتان لەگەڵ بکەن ﴿إِنَّ ٱلْكَـٰفِرِينَ كَانُوا۟ لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا﴾ بە ڕاستی بێ باوەڕان هەمیشە بۆ ئێوە دوژمنێکی ڕوون و ئاشکران. ١٠١)

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ
مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟
مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟
فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ
عَلَيْكُم مَّيْلَةً وَٰحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ
أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓا۟ أَسْلِحَتَكُمْ
وَخُذُوا۟ حِذْرَكُمْ إِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾
فَإِذَا قَضَيْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ
جُنُوبِكُمْ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ
كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهِنُوا۟
فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ إِن تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا
تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا
حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ
ٱلنَّاسِ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُ وَلَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٥) سورەتی (النساء): ﴿لا يَسْتَوِي القاعِدُونَ...﴾ بوخاری لە بەرائەوە دەگێڕێتەوە کە وتوویەتی: کاتێك ﴿لا يَسْتَوِي القاعِدُونَ مِنَ المُؤْمِنِينَ﴾ دابەزی پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: زەیدی کوڕی ثابتم بۆ بانگ بکە، پێی بڵێ قەڵەم و ئیسك و تەختە لەگەڵ خۆی بێنێ، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی بۆم بنووسە: ﴿لا يَسْتَوِي القاعِدُونَ مِنَ المُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالمُجاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ عەبدوڵڵای کوڕی ئوم مەکتومیش لە دوای پێغەمبەرەوە بوو وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) من کوێرم، سکاڵای حاڵی خۆی کرد ئیتر لەجێگەی ئەو ئایەتە ئایەتی ﴿لا يَسْتَوِي القاعِدُونَ مِنَ المُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ﴾ دابەزی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٧) سورەتی (النساء): ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفّاهُمُ...﴾ بوخاری لە عەبدوڵڵای-

﴿وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ﴾ کاتێك تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ) لەجەنگدا) لەناو ئیماندارانیدا بوویت ﴿فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَوٰةَ﴾ و پێش نوێژیت بۆ کردن ﴿فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ﴾ ئەوە با تاقمێك لەوان لەگەڵ تۆ نوێژ بکەن ﴿وَلْيَأْخُذُوٓاْ أَسْلِحَتَهُمْ﴾ و با چەکەکانیان پێ بێت ﴿فَإِذَا سَجَدُواْ﴾ جا کاتێك سوژدەیان برد (رکاتێکیان تەواو کرد) ﴿فَلْيَكُونُواْ مِن وَرَآئِكُمْ﴾ با (بچنە دواوە) لە پشتانەوە بن (پاسەوانتان بن) ﴿وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ﴾ وە باتاقمەکەی تر بێن ﴿لَمْ يُصَلُّواْ﴾ کە نوێژیان نەکردوە (وپاسەوان بوون) ﴿فَلْيُصَلُّواْ مَعَكَ﴾ و لەگەڵ تۆ نوێژ بکەن ﴿وَلْيَأْخُذُواْ حِذْرَهُمْ﴾ وە با وریای خۆیان بن ﴿وَأَسْلِحَتَهُمْ﴾ و چەکەکانیشیان پێ بێت ﴿وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ بێ باوەڕان ئاواتە خوازن ﴿لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ﴾ کە ئێوە بێ ئاگابن لە چەکەکانتان ﴿وَأَمْتِعَتِكُمْ﴾ و شت و مەکەکانتان ﴿فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم﴾ تا پەلامارتان بدەن ﴿مَّيْلَةً وَٰحِدَةً﴾ بە پەلامارێکی یەکجارەکی (بدەن بە سەرتاندا) ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ وە تاوانتان لەسەر نی یە ﴿إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ﴾ ئەگەر بەهۆی بارانەوە نارەحەت بوون ﴿أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ﴾ یان نەخۆش بوون ﴿أَن تَضَعُوٓاْ أَسْلِحَتَكُمْ﴾ کە چەکەکانتان دانێن ﴿وَخُذُواْ حِذْرَكُمْ﴾ بەڵام وریایی خۆتان بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ﴾ بەڕاستی خوا ئامادەی کردوە بۆ بێ باوەڕان ﴿عَذَابًا مُّهِينًا﴾ سزایەکی ریسواکەر. ١٠٢)﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَوٰةَ﴾ ئەجا کاتێك نوێژەکانتان بەجێ هێنا ﴿فَاذْكُرُواْ اللَّهَ﴾ ئەوسا یادی خوا بکەن ﴿قِيَٰمًا وَقُعُودًا﴾ بەپێوە و بەدانیشتنەوە ﴿وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ﴾ وە لە سەرتەنیشتان (بە پاڵکەوتنەوە) ﴿فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ﴾ جا هەر کاتێك دڵ ئارام بوون (و ترس نەما) ﴿فَأَقِيمُواْ الصَّلَوٰةَ﴾ ئەو کاتە نوێژەکانتان بە رێك و پێکی بکەن ﴿إِنَّ الصَّلَوٰةَ﴾ بەڕاستی نوێژ ﴿كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ هەمیشە لەسەر باوەڕداران ﴿كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا﴾ فەرز کراوێکی کات بۆ دیاری کراوە. ١٠٣)﴿وَلَا تَهِنُواْ﴾ سست مەبن ﴿فِى ابْتِغَآءِ الْقَوْمِ﴾ لە بەدوا گەڕانی دوژمنتاندا (یان لە بەدوا گەڕانی ئەو قەومە کافرانەدا) ﴿إِن تَكُونُواْ تَأْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە ئێش و ئازارتان پێ بگات ﴿فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ﴾ بێگومان ئەوانیش ئێش و ئازاریان پێ دەگات﴿كَمَا تَأْلَمُونَ﴾ وەك چۆن ئێوە ئێش و ئازارتان پێ دەگات ﴿وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ﴾ وە ئێوە ئومێد دەکەن لەخوا ﴿مَا لَا يَرْجُونَ﴾ ئەوەی ئەوان ئومێدی ناکەن (کە پاداشت و سەرکەوتنە) ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وە بەڕاستی خوا هەمیشە زانای کار دروستە. ١٠٤)﴿إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ﴾ بێگومان ئێمە دامانبەزاندۆتە سەر تۆ ﴿الْكِتَٰبَ بِالْحَقِّ﴾ ئەم قورئانە بەڕاستی ﴿لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ﴾ بۆ ئەوەی بڕیار بدەی لەنێوان خەڵکیدا﴿بِمَآ أَرَىٰكَ اللَّهُ﴾ بەو بڕیارەی کەخوا ئیلهامی داویت ﴿وَلَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا﴾ وە بۆ ناپاکان مەبە بەپارێزەر و داواچی. ١٠٥)

وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَٰدِلْ عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُۥ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن شَىْءٍ وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

- کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە: کە هەندێ لە مسوڵمانان لەگەڵ موشریکەکاندا بوون ژمارەی ئەوانیان زۆر دەکرد لەبەرانبەری پێغەمبەری خوادا جا لەو حاڵەتەدا تیرێك دەهات و یەکێك لەوانی دەکوشت یا شمشێری لێ دەدراو دەکوژرا، خوای گەورە دەربارەیان ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠٠) سورەتی (النساء): ﴿وَمَن يَخْرُجْ مِن بَيْتِهِ...﴾ ئیبن ئەبی حاتیم و ئەبو یەعلا لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە کە ووتوویەتی: ضەمرەی کوڕی جوندوب لەماڵ دەرچوو کۆچ بکات و بەخزمە نزیکەکانی خۆی ووت هەڵم گرن و لە خاکی بت پەرستان دەرم کەن بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) بەڵام پێش ئەوەی بگاتە لای پێغەمبەر (ﷺ) لەڕێگادا مرد، -

﴿وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ﴾ داوای لێخۆشبوون لەخوا بکە﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ بەڕاستی خوا لێخۆش بووی بە بەزەیی یە. ١٠٦)﴿ وَلَا تُجَٰدِلْ عَنِ ٱلَّذِينَ﴾بەرگری مەکە لەوانەی﴿يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ﴾ناپاکی دەکەن دەربارەی خۆیان ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ﴾ بێگومان خوا خۆشی ناوێت ﴿مَن كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا﴾ئەوانەی کە بەردەوام زۆر ناپاك و گوناهبارن. ١٠٧)﴿ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ﴾ (تاوانەکانی) خۆیان دەشارنەوە لەخەڵکی (لەترساندا) ﴿وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱللَّهِ﴾ و نایشارنەوە لە خوا (شەرم ناکەن لە خوا) ﴿وَهُوَ مَعَهُمْ﴾ لەکاتێکدا خوا لەگەڵیاندایە ﴿إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ﴾ کاتێ (کە بەنهێنی) لەشەودا تەگبیر دەکەن و قسەیەك دەکەن خوا پێ ی ڕازی نی یە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا﴾ وە خوا هەمیشە زاناو ئاگادارە بەهەر کردەوەیەك کە ئەوان دەیکەن. ١٠٨)﴿هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ﴾ (ئیمانداران) بێدارین وا ئێوە بەرگریتان لەناپاکان کرد﴿فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا ﴿فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ﴾دەی ئایا کێ بەرگرییان لێ دەکات (لە سزای خوا)﴿يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لە ڕۆژی دوایی دا ﴿أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا﴾ یان کێ کارو باریان دەگرێتە دەست. ١٠٩)﴿ وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا﴾ وە هەرکەس کردەوەیەکی خراپ بکات ﴿أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ﴾ یان ستەم لەخۆی بکات ﴿ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ﴾ پاشان داوای لێ خۆش بوون لەخوا بکات ﴿يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ دەبینێت خوا لێبوردەی میهرەبانە. ١١٠)﴿ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا﴾ وە هەرکەسێك گوناهێك (ی گەورە) بکات ﴿فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ﴾ بێگومان (زیانی) ئەو گوناهە هەر بۆ خۆیەتی ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە زانای کاردرووستە. ١١١)﴿ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً﴾ وە هەرکەسێك گوناهێك بکات (بەهەڵە) ﴿أَوْ إِثْمًا﴾ یان گوناهێك بکات (بەقەست) ﴿ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا﴾ پاشان (ئەو تاوانە) بخاتە سەر بێ تاوانێك ﴿فَقَدِ ٱحْتَمَلَ بُهْتَٰنًا﴾ ئەوە بێ گومان خستویەتیە ئەستۆی خۆی (سزای) بوهتانێك ﴿وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾ و تاوانێکی ئاشکرا. ١١٢) ﴿وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُۥ﴾ وە ئەگەر بەخشش و بەزەیی خوا بەسەر تەوە نەبوایە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ﴾ بێ گومان دەستەیەك لەو ناپاکانە بە نیازبوون ﴿أَن يُضِلُّوكَ﴾ کە گومڕات بکەن ﴿وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ﴾ بەڵام ئەوانە بەس خۆیان گومڕا دەکەن ﴿وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن شَىْءٍ﴾ وە ئەوانە هیچ زیانێ ناگەیەنن بە تۆ ﴿وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ﴾ وەخوا ناردوویەتیە خوارەوە بۆ سەرت﴿ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ﴾ قورئان و دانایی ﴿وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ﴾ وە ئەوەی کەنەتئەزانی فێری کردی ﴿وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا﴾وە هەمیشە بەخشش خوا بەسەر تۆوە زۆر گەورەیە. ١١٣)

۞ لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾ إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ إِلَّا إِنَاثًا وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ اللَّهُ ۘ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾

- ئیتر ئیگا دەربارەی دابەزی ﴿وَمَن يَخْرُجْ مِن بَيْتِهِ مُهَاجِراً....﴾ هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠٢) سورەتی (النساء): ﴿وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ﴾ ئەبوداود و نەسائی و ئیمامی ئەحمەد و حاكیم لە ئەبو عەیاشی زورەقی یەوە دەگێڕنەوە، كە وتی: ئێمە لەگەڵ پێغەمبەری خودا (ﷺ) بووین لە عوسفان موشریكەكان بەرانبەرمان بوون بە سەركردەیی خالیدی كوڕی وەلید، ئەوان لەنێوان ئێمەو ڕووگە (قیبلە) دابوون، پێغەمبەر (ﷺ) نوێژی نیوەڕۆی بە جەماعەت بۆ كردین جا موشریكەكان وتیان بەڕاستی موسڵمانەكان لەحاڵەتێكدا بوون زۆر باش بوو ئەگەر پەلامارمان بدانایە، پاشان وتیان: ئێستە نوێژێكی تر كاتی دێت كەلەلایان لە منداڵیان و خۆشیان خۆشترە، ئیتر جوبرەئیل –

﴿لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ﴾ هیچ چاکەیەك نی یە لەزۆربەی چپەو سرتە کردنەکانیان دا ﴿إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ﴾ مەگەر یەکێك فەرمان بکات بەماڵ بەخشین یان چاکە ﴿أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾ یان چاککردنی نێوان خەڵکی ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ جا هەر کەسێك ئەوە بکات ﴿ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ بەنیازی ڕەزامەندی خوا ﴿فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ﴾ ئەوە لە داهاتوودا پێ ی دەبەخشین ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتی زۆر گەورە. ١١٤) ﴿وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ﴾ وەهەرکەسێك دژایەتی پێغەمبەر(ﷺ) بکات ﴿مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ﴾ پاش ئەوەی کە ڕێبازی ڕاستی بۆ ڕوون بوویەوە ﴿وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وشوێنی ڕێگایەکی تر بکەوێ بێجگە لەڕێگای بڕواداران ﴿نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ﴾ ڕووی وەردەگێرین بۆئەو ڕێبازەی کەحەزی بۆکردووە ﴿وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ﴾ و دەیخەینە دۆزەخ ﴿وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ ئای چ پاشەڕۆژێکی خراپە. ١١٥) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ﴾ بەڕاستی خوا خۆش نابێت ﴿أَن يُشْرَكَ بِهِ﴾ لەوەی کەهاوەڵی بۆ دابنرێت ﴿وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ بەڵام جگە لەوە هەرچی بێت لێ ی خۆش دەبێت ﴿لِمَن يَشَاءُ﴾ لە هەرکەسێك کە(خوا) بیەوێت ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ﴾ وە هەرکەسێك هاوەڵ بۆ خوا دابنێت ﴿فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ ئەوە بەڕاستی گومڕا بووە بە گومڕابونێکی دوور لەڕاستی. ١١٦) ﴿إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ﴾ جگە لە خوا نزاو هاوار ناکەن (ناپەرستن جگە لەخوا) ﴿إِلَّا إِنَاثًا﴾ تەنها لەچەند (بتێکی ناولێنراوی) مێ ینەیە نەبێت ﴿وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا﴾ وە ناپەرستن جگە لە شەیتانی یاخی و سەرکەش نەبێ. ١١٧) ﴿لَّعَنَهُ اللَّهُ﴾ کە خوا نەفرینی لێ کردووە ﴿وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ﴾ وە(شەیتان) وتوویەتی سوێند بێت هەڵدەبژێرم (بەبەندەی خۆم) ﴿مِنْ عِبَادِكَ﴾ لەبەندەکانت دا ﴿نَصِيبًا مَّفْرُوضًا﴾ بەشێکی دیاری کراو. ١١٨) ﴿وَلَأُضِلَّنَّهُمْ﴾ سوێند بێت گومڕایان دەکەم ﴿وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ﴾ و بەئاوات و خەیاڵی درۆینە سەرگەرمیان دەکەم ﴿وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ﴾ وە فەرمانیان پێ دەدەم جا بێگومان ئەوانیش گوێچکەی ئاژەڵەکان دەبڕن ﴿وَلَآمُرَنَّهُمْ﴾ وە فەرمانیان پێ دەدەم ﴿فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ﴾ ئەوسا ئەوانیش دروست کراوی خوا دەگۆڕن ﴿وَمَن يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ وە هەرکەسێك شەیتان بکات بەدۆستی خۆی بێجگە لەخوا ﴿فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا﴾ ئەوە بێ گومان زیانی لێ کەوتووە بەزیانێکی دیارو ئاشکرا. ١١٩) ﴿يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ﴾ (شەیتان) بەڵێنیان پێ دەدات و ئاوات و ئومێدیان دەخاتەبەر ﴿وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا﴾ دڵنیابن شەیتان هیچ بەڵێنێکیان پێ نادات جگە لەخەڵەتاندن نەبێت. ١٢٠) ﴿أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾ ئەوانە شوێن و جێگایان دۆزەخە ﴿وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا﴾ و هیچ شوێنی ڕاکردن و لادانیان دەست ناکەوێت لێ ی. ١٢١)

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدۡخِلُهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٗاۚ وَمَنۡ أَصۡدَقُ مِنَ ٱللَّهِ قِيلٗا ﴿١٢٢﴾ لَّيۡسَ بِأَمَانِيِّكُمۡ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِۗ مَن يَعۡمَلۡ سُوٓءٗا يُجۡزَ بِهِۦ وَلَا يَجِدۡ لَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا ﴿١٢٣﴾ وَمَن يَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ وَلَا يُظۡلَمُونَ نَقِيرٗا ﴿١٢٤﴾ وَمَنۡ أَحۡسَنُ دِينٗا مِّمَّنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبۡرَٰهِيمَ خَلِيلٗا ﴿١٢٥﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٖ مُّحِيطٗا ﴿١٢٦﴾ وَيَسۡتَفۡتُونَكَ فِي ٱلنِّسَآءِۖ قُلِ ٱللَّهُ يُفۡتِيكُمۡ فِيهِنَّ وَمَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ فِي يَتَٰمَى ٱلنِّسَآءِ ٱلَّٰتِي لَا تُؤۡتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرۡغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ وَٱلۡمُسۡتَضۡعَفِينَ مِنَ ٱلۡوِلۡدَٰنِ وَأَن تَقُومُواْ لِلۡيَتَٰمَىٰ بِٱلۡقِسۡطِۚ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِهِۦ عَلِيمٗا ﴿١٢٧﴾

- ئەم ئایەتانەی هێنایە خوارەوە لە نێوان نیوەڕۆ و عەسردا ﴿وَإِذَا كُنتَ فِيهِمۡ فَأَقَمۡتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠٢) سورەتی (النساء): ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ إِن كَانَ بِكُمۡ أَذٗى مِّن مَّطَرٍ أَوۡ كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓاْ أَسۡلِحَتَكُمۡ ....﴾. حاكيم لەعەبدوڵلای كوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە كە وتی: ئایەتی ﴿إِن كَانَ بِكُمۡ أَذٗى مِّن مَّطَرٍ أَوۡ كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ﴾ دەربارەی عەبدوڕەحمانی كوڕی عەوف دابەزی كە بریندار بوو.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠٥) سورەتی (النساء): ﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَآ ....﴾ تیرمزی و حاكیم لە قەتادەی كوڕی نوعمانەوە دەگێڕنەوە كە وتی: ماڵێك هەبوو لەناو ئێمەدا پێیان دەوترا (أُبيرق): بیشرو بوشەیرو موبەشەر بوشەیر پیاوێكی دوو ڕوو بوو شیعری دەوت و هاوەڵانی پێغەمبەری -

﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ وە ئـەو کەسـانەی باوەڕیـان هێنـاوە ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کـردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿سَنُدۡخِلُهُمۡ جَنَّٰتٖ﴾ لە داهاتوویەکی نزیکدا دەیانخەینە بەهەشتانێك ﴿تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ کە ڕووبارەکان بە ژێر درەختەکانیان دا دەڕۆن ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗا﴾ دەمێننـەوە تیایـدا بـە هەمیـشەیی ﴿وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٗا﴾ بـەڵێنی خوایـە و ڕاسـتە (بـەدی دەهێنرێت) ﴿وَمَنۡ أَصۡدَقُ مِنَ ٱللَّهِ قِيلٗا﴾ وە کێ لە خوا ڕاست بێـژترە. ١٢٢)﴿ لَّيۡسَ بِأَمَانِيِّكُمۡ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ (بەرزی و پاداشت) نەبە ئارەزووی ئێوەیە و نەبەئارەزووی خـاوەن کتێبەکانە ﴿مَن يَعۡمَلۡ سُوٓءٗا يُجۡزَ بِهِۦ﴾ هەر کەسێك خراپەیەك بکات پاداشتی دەدرێتەوە ﴿وَلَا يَجِدۡ لَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە دەسـتی ناکـەوێت بێجگـە لـەخوا ﴿وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا﴾ هـیچ دۆسـت و یارمەتی دەرێك. ١٢٣)﴿وَمَن يَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ کەسێکیش کردەوە چاکەکان جێ بەجێ بکات ﴿مِن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ﴾ لە نێر یان لە مێ ﴿وَهُوَ مُؤۡمِنٞ﴾ لە هەمان کاتدا ئەو کەسە بڕوادار بێت ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ﴾ ئەوە ئەوانە دەچنە بەهەشتەوە ﴿وَلَا يُظۡلَمُونَ نَقِيرٗا﴾ و بچووکترین ستەمیان لێ ناکرێت (هێندەی توێکڵی ناوکە خورمایەك). ١٢٤)﴿ وَمَنۡ أَحۡسَنُ دِينٗا﴾ کێ ئایینی چاکترو جوانترە (وە کێ دیندارترە) ﴿مِّمَّنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ﴾ لە کەسێك کە ڕووی خۆی یەکلا کردبێتەوە بۆ خوا ﴿وَهُوَ مُحۡسِنٞ﴾ لە هەمان کاتدا ئەو کەسە چاکەکار بێت ﴿وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗا﴾ و شوێنی ئایینی ئیبراهیم کەوتبێ بەڕاستی و پاکی (کە بە ویستی خۆی لە بەتاڵ لای داوە بۆ لای ڕاست)﴿وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبۡرَٰهِيمَ خَلِيلٗا﴾وە خوا ئیبراهیمی هەڵبژارد بەدۆست و خۆشەویستی خۆی. ١٢٥)﴿وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ تەنها بۆ خوایە هەرچی لـە ئاسمانـەکان و زەوی دا هەیـە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٖ مُّحِيطٗا﴾ وە خـوا بەردەوام ئاگـاداری هـەموو شـتێکە. ١٢٦)﴿وَيَسۡتَفۡتُونَكَ فِي ٱلنِّسَآءِ﴾ وە (ئـەی موحەممـەد (ﷺ)) پرسیارت لێدەکەن دەربارەی ئافرەتان ﴿قُلِ ٱللَّهُ يُفۡتِيكُمۡ فِيهِنَّ﴾ بڵێ خوا وەڵامتان دەداتـەوە دەربارەیـان ﴿وَمَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ﴾ وە ئـەوەی بەسـەرتاندا دەخوێنرێتـەوە ﴿فِي ٱلۡكِتَٰبِ﴾ لـە قورئاندا ﴿فِي يَتَٰمَى ٱلنِّسَآءِ﴾ (وەڵامێکە) لـەبارەی کچانی هـەتیوەوە ﴿ٱلَّٰتِي لَا تُؤۡتُونَهُنَّ﴾ ئەوانەی پێ یان نادەن ﴿مَا كُتِبَ لَهُنَّ﴾ ئەوەی نووسراوە بۆیـان (واتـە میراتـی باوکیان) ﴿وَتَرۡغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ﴾ وە حەز ناکەن مارەیـان بکـەن (لەبـەر میراتەکەشـیان نـاهێڵن شـوو بکـەن) ﴿وَٱلۡمُسۡتَضۡعَفِينَ مِنَ ٱلۡوِلۡدَٰنِ﴾ وە لـە بـارەی ئـەو منداڵانـەی کـە بـێ دەسـەڵاتن ﴿وَأَن تَقُومُواْ لِلۡيَتَٰمَىٰ بِٱلۡقِسۡطِ﴾ وە (خـوا فـەرمان دەدات) بـە دادگـەری لەگـەڵ هـەتیوان دا بجوڵێنـەوە ﴿وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ﴾ وە هـەر کردەوەیەکی باش بکـەن﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِهِۦ عَلِيمٗا﴾ ئەوە بێگومان خوا بەئاگایە لێ ی. ١٢٧)

وَإِنِ ٱمۡرَأَةٌ خَافَتۡ مِنۢ بَعۡلِهَا نُشُوزًا أَوۡ إِعۡرَاضٗا فَلَا جُنَاحَ
عَلَيۡهِمَآ أَن يُصۡلِحَا بَيۡنَهُمَا صُلۡحٗاۚ وَٱلصُّلۡحُ خَيۡرٞۗ وَأُحۡضِرَتِ
ٱلۡأَنفُسُ ٱلشُّحَّۚ وَإِن تُحۡسِنُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ
بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٗا ﴿١٢٨﴾ وَلَن تَسۡتَطِيعُوٓاْ أَن تَعۡدِلُواْ
بَيۡنَ ٱلنِّسَآءِ وَلَوۡ حَرَصۡتُمۡۖ فَلَا تَمِيلُواْ كُلَّ ٱلۡمَيۡلِ
فَتَذَرُوهَا كَٱلۡمُعَلَّقَةِۚ وَإِن تُصۡلِحُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ
كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿١٢٩﴾ وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغۡنِ ٱللَّهُ كُلّٗا
مِّن سَعَتِهِۦۚ وَكَانَ ٱللَّهُ وَٰسِعًا حَكِيمٗا ﴿١٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَلَقَدۡ وَصَّيۡنَا ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ
مِن قَبۡلِكُمۡ وَإِيَّاكُمۡ أَنِ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ وَإِن تَكۡفُرُواْ فَإِنَّ لِلَّهِ
مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدٗا ﴿١٣١﴾
وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾
إِن يَشَأۡ يُذۡهِبۡكُمۡ أَيُّهَا ٱلنَّاسُ وَيَأۡتِ بِـَٔاخَرِينَۚ وَكَانَ
ٱللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرٗا ﴿١٣٣﴾ مَّن كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ ٱلدُّنۡيَا فَعِندَ
ٱللَّهِ ثَوَابُ ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ﴿١٣٤﴾

- پێ لەکەدار دەکرد هەندێ لە عەرەبەکانیش هیمرەکانی ئەویان دەماو دەم پێ دەکردو دەیان ووت فلانە کەس وای ووت، مال و خێزانەکەی بوشەیر لە سەردەمی نەفامی و پاشان ئیسلامیشدا هەر ڕەجال و هەژار بوون تەنها خۆراکیان جۆ و خورما بوو. قەتادە دەڵێت: ڕیفاعەی کوڕی زەید کە مامی من بوو هەندێ خۆراکی کڕی وخستیە جەوەنەیەکی ئارەوە کە قەڵغان و شمشێر و چەکیشی تێدابوو. لەژێر خانووەکەدا دزرابوو جەوەنەکە لە بنەوە کون کرابوو هەرچی چەك وخۆراکی تیابوو برابوو. کاتێك ڕۆژ بوویەوە، مامەم هات و ووتی: برازای خۆم ئەم شەو دزیمان لێ کراوە و جەوەنەکەمان کون کراوەو خۆراك و چەکمان براوە، ئێمە بۆ ئەو ماڵە گەڕاین و پرسیارمان کرد پێیان ووتین ئەمشەو ماڵی بەنی (أُبیرق) ئاگریان کرد بوو،و لەوانەیە هەندێ لەخۆراکەکەی ئێوە -

﴿وَإِنِ ٱمْرَأَةٌ﴾ وە ئەگەر ئافرەتێك ﴿خَافَتْ﴾ ترسا ﴿مِنۢ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا﴾ لە گوێ پێ نەدان یا پشت هەڵکردنی مێردەکەی ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ﴾ ئەوە هەردووکیان هیچ گوناهێکیان لەسەر نی یە ﴿أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا﴾ کە ئاشتەواییەکی چاك بکەن لە نێوان خۆیاندا ﴿وَٱلصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ هەر ئاشتەوایی و یەك کەوتن چاکترە ﴿وَأُحْضِرَتِ ٱلْأَنفُسُ ٱلشُّحَّ﴾ هەر چەندە چروکی و ڕەزیلی تێکەڵاوی دەروونەکان کراوە ﴿وَإِن تُحْسِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟﴾ وە ئەگەر چاکە کارو پارێزکارین ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ﴾ ئەوە دڵنیابن بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ بە ئاگایە لەوەی کە دەیکەن. ١٢٨) ﴿وَلَن تَسْتَطِيعُوٓا۟ أَن تَعْدِلُوا۟﴾ ئێوە هەرگیز ناتوانن داد پەروەرین ﴿بَيْنَ ٱلنِّسَآءِ﴾ لە نێوان ژنەکانتان دا ﴿وَلَوْ حَرَصْتُمْ﴾ هەر چەندە سوور بن (هەوڵ بدەن) ﴿فَلَا تَمِيلُوا۟ كُلَّ ٱلْمَيْلِ﴾ جا کەواتە بەتەواوی خوار مەبنەوە (لە هاوسەری یەکێکیان) ﴿فَتَذَرُوهَا كَٱلْمُعَلَّقَةِ﴾ بەو هۆیەوە واز بهێنن لەوی تریان وەك هەڵبەستراو (نە ئەوەیە مێردی هەبێت نەبەڕەڵاش کرا بێت) ﴿وَإِن تُصْلِحُوا۟ وَتَتَّقُوا۟﴾ وەئەگەر بسازێن و پارێزکار بن ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ ئەوە بەڕاستی خوا هەمیشە لێبوردەی میهرەبانە. ١٢٩) ﴿وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ ٱللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِۦ﴾ وە ئەگەر لێك جیابوونەوە پەروەردگار هەریەکەیان (لەوی تر) بێ ئاتاج دەکات بەڕەحمی خۆی ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ﴾ وە خوا هەمیشە ﴿وَٰسِعًا حَكِيمًا﴾ بەهرە فراوان و کاردروستە. ١٣٠) ﴿وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە بۆ خوایە هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿وَلَقَدْ وَصَّيْنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە ئامۆژگاریمان کردوون ﴿ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ ئەوانەی کەنامەیان پێدراوە ﴿مِن قَبْلِكُمْ﴾ لەپێش ئێوەدا ﴿وَإِيَّاكُمْ﴾ هەروەها ئێوەش ﴿أَنِ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ کە لەخوا بترسن ﴿وَإِن تَكْفُرُوا۟﴾ وە ئەگەر بێ باوەڕ بن ﴿فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئەوە بەڕاستی هەر هی خوایە هەرچی لەئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا﴾ وە خوا هەمیشە دەوڵەمەندو سوپاس کراوە. ١٣١) ﴿وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وەتەنها بۆ خوایە هەرچی لەئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا﴾ تەنها خوا بەسە پێ سپێراو و چاودێر بێت. ١٣٢) ﴿إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ﴾ ئەگەر خوا بیەوێت ناتانهێڵێ ﴿أَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿وَيَأْتِ بِـَٔاخَرِينَ﴾ وە دەستەیەکی تر دەهێنێت ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا﴾ وەخوا هەردەم بەسەر ئەوەدا بەتوانایە. ١٣٣) ﴿مَّن كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا﴾ هەر کەسێك پاداشتی دنیای دەوێت ﴿فَعِندَ ٱللَّهِ﴾ ئەوە لای خوایە ﴿ثَوَابُ ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ پاداشتی دنیا و دواڕۆژ ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًۢا بَصِيرًا﴾ وە هەمیشە خوا بیسەری بینایە. ١٣٤)

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ
وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا
أَوْ فَقِيرًا فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُواْ وَإِن
تَلْوُۥٓاْ أَوْ تُعْرِضُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ ءَامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ
عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ
بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ فَقَدْ ضَلَّ
ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ ثُمَّ ءَامَنُواْ
ثُمَّ كَفَرُواْ ثُمَّ ٱزْدَادُواْ كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ
سَبِيلًۢا ﴿١٣٧﴾ بَشِّرِ ٱلْمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾ ٱلَّذِينَ
يَتَّخِذُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَيَبْتَغُونَ
عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى
ٱلْكِتَٰبِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا
تَقْعُدُواْ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ
إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْكَٰفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

- بێت لێیان نابێت چووین پرسیارمان لە بەنی(أبیرق) کرد، ووتیان: بەخوا لەوانەیە لەبیدی کوڕی سەهل ماڵی ئێوەی دزی بێت، کە ئەو (لە بیدە) پیاوێکی مسوڵمان و چاکەکار بوو لەناو ماندا جا کاتێک کە لەبید ئەم قسەی بیست شمشێرەکەی هەڵگرت و ووتی: من دزی دەکەم؟! بەخوا یان ئەم شمشێرە تێکەڵاوی لاشەتان دەبێت یان ئەم دزراوە ئاشکرا دەکەن ووتیان وازمان لێ بێنە تۆدز نیت، جا پرسیارمان کرد دەربارەی ئەو ماڵە تاوای لێ هات گومانمان نەماکە ئەوان دزیویانە.مامەم ووتی: برازاکەم بەڵکو بڕۆیت بۆ خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ) و ئەمەی بۆباس بکەیت، منیش چووم بۆلای پێغەمبەر و بۆم باس کرد کەبنەماڵەیەکی بێ خێری ناو خۆمان دەست درێژیان کردۆتە سەر مامەم و جەوەنەکەیان کون کردووە و خۆراك و چەکیان لێ دزیوە، با چەکەکە بگەڕێننەوە-

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی کەسانێك کەباوەڕتان هێناوە ﴿كُونُواْ قَوَّٰمِينَ بِٱلۡقِسۡطِ﴾ بەردەوام زۆر دادگەرین ﴿شُهَدَآءَ لِلَّهِ﴾ لەبەر خوا شایەتی بدەن ﴿وَلَوۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمۡ﴾ باشایەتی یەکە دژ بەخۆشتان بێت ﴿أَوِ ٱلۡوَٰلِدَيۡنِ﴾ یان دژی باوك و دایك ﴿وَٱلۡأَقۡرَبِينَۚ﴾ و خزمە نزیکەکانتان (بێت)﴿إِن يَكُنۡ غَنِيًّا أَوۡ فَقِيرٗا﴾ ئەگەر (شایەتی لەسەر دراوەکە) دەوڵەمەند بێت یان هەژار (شایەتیەکە هەر بدەن)﴿فَٱللَّهُ أَوۡلَىٰ بِهِمَاۖ﴾چونکە خوا بەوان لە پێشترە (و قازانجیان چاکتر دەزانێت)﴿فَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلۡهَوَىٰٓ﴾ کەواتە شوێن ئارەزوو مەکەون﴿أَن تَعۡدِلُواْۚ﴾ بۆ ئەوەی لەهەق لانەدەن ﴿وَإِن تَلۡوُۥٓاْ أَوۡ تُعۡرِضُواْ﴾ وە ئەگەر(شایەتیەکە) پێچەوانە بدەن یا نەیدەن و گوێی نەدەنێ ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٗا﴾ بەکارەکانتان ئاگادارە. ١٣٥)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ ءَامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ ئەی کەسانێك کە باوەڕتان هێناوە بەردەوام بن لەسەر باوەڕ بەخودا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ﴾ و بەو قورئانەی ناردوویەتیە خوارەوە، بۆ پێغەمبەرەکەی ﴿وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ مِن قَبۡلُۚ﴾ وە بەو کتێبانەش کەپێشتر ناردوویەتیە خوارەوە﴿وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱللَّهِ﴾ وە هەر کەسێك بێ باوەڕ بێت بەخوا﴿وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ﴾ و بە فریشتەکانی﴿وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ﴾ و بە کتێبەکانی و پێغەمبەرەکانی﴿وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ﴾ و ڕۆژی دوایی﴿فَقَدۡ ضَلَّ ضَلَٰلَۢا بَعِيدًا﴾ئەوە بەڕاستی گومڕا بووە بەگومڕایی یەکی زۆر دوور (لەڕاستی). ١٣٦)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بێگومان ئەوانەی بڕوایان هێناوە﴿ثُمَّ كَفَرُواْ﴾ پاشان بێ باوەڕ بوونەتەوە﴿ثُمَّ ءَامَنُواْ﴾ دواتر باوەڕیان هێناوە﴿ثُمَّ كَفَرُواْ﴾ ئەوسا بێ باوەڕبوونەتەوە﴿ثُمَّ ٱزۡدَادُواْ كُفۡرٗا﴾ پاشان لە بێ بڕوایی دا زیادتر ڕۆچوون ﴿لَّمۡ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغۡفِرَ لَهُمۡ﴾ خوا هەرگیز لێیان خۆش نابێت﴿وَلَا لِيَهۡدِيَهُمۡ سَبِيلَۢا﴾ وە ڕێنمایی یان ناکات بۆ ڕێگای ڕاست. ١٣٧)﴿بَشِّرِ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ﴾موژدەبدە بەدوو ڕووەکان﴿بِأَنَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ بەوەیکەبەڕاستی سزایەکی بەئازاریان بۆهەیە. ١٣٨) ﴿ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ﴾ ئەوانەی کە بێ باوەڕان بەدۆست و خۆشەویستی خۆیان دادەنێن ﴿مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ﴾ بێجگە لە ئیمانداران ﴿أَيَبۡتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلۡعِزَّةَ﴾ ئایا بەتەمان سەربەرزیان لای ئەوان دەس کەوێ؟ (بۆچونێکی هەڵەیە)﴿فَإِنَّ ٱلۡعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعٗا﴾ چونکە بەڕاستی سەربەرزیو بالا دەستی هەمووی بۆ خوایە. ١٣٩)﴿وَقَدۡ نَزَّلَ عَلَيۡكُمۡ﴾وە بێ گومان خوا ناردوویەتیە خوارەوە بۆتان ﴿فِي ٱلۡكِتَٰبِ﴾ لە قورئاندا ﴿أَنۡ إِذَا سَمِعۡتُمۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ هەر کاتێك بیستان ئایەتەکانی (بەڵگەکانی) خوا﴿يُكۡفَرُ بِهَا﴾ بڕوایان پێ ناکرێت **﴿وَيُسۡتَهۡزَأُ بِهَا﴾ و گاڵتەیان** پێ دەکرێت ﴿فَلَا تَقۡعُدُواْ مَعَهُمۡ﴾ ئەوە دامەنیشن **لەگەڵیاندا ﴿حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦٓ﴾ تا** دەچنە ناو باسێکی ترەوە (و باسەکە **دەگۆڕن) ﴿إِنَّكُمۡ إِذٗا مِّثۡلُهُمۡ﴾ بێگومان** ئەگەر دانیشتن لەگەڵیاندا (و هاوبەشیان بکەن) **ئەوە ئێوەش وەك ئەوانن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ** جَامِعُ﴾ بە ڕاستی خوا کۆکەرەوەی ﴿ٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱلۡكَٰفِرِينَ﴾ دووڕووەکان و بێ باوەڕەکانیشە ﴿فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾ بە تێکڕا لە دۆزەخدا. ١٤٠)

ٱلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِن كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ ٱللَّهِ قَالُوٓا۟ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ وَإِن كَانَ لِلْكَٰفِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوٓا۟ أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُم مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَلَن يَجْعَلَ ٱللَّهُ لِلْكَٰفِرِينَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾

- بەڵام پێویستمان بە خۆراکە نییە. پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: دواتر لێی دەکۆڵمەوە، جا کە (بەنو أبیرق) ئەمەیان بیست هاتن بۆلای پیاوێکی خزمی خۆیان کە ناوی ئوسەیری کوڕی عوروە بوو لەم بارەوە قسەیان لەگەڵ کرد هەندێ لە پیاوانی بنەماڵەکەیان کۆکردەوە و چوونە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) وتیان: بەڕاستی قەتادەی کوڕی نوعمان و مامەکەی خانەوادەیەکی ناو ئێمە کەماڵێکی مسوڵمان و چاکن بەدزی تاوانباریان کردوون بەبێ بەڵگەو دڵنیا بوون، قەتادە دەڵێت منیش ڕۆشتمەوە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ماڵێک تاوانبار دەکەن بەدزی کەباسی چاکەیان دەکرێت و هیچ بەڵگەش بەدەستەوەنی یە بۆ تاوانەکە؟ منیش گەڕامەوە بۆ لای مامەم و هەواڵەکەم بۆ گێڕایەوە، وتی: خوا یارمەتی دەرە. زۆری پێ نەچوو قورئان دابەزی-

﴿ٱلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ﴾ (دووڕووەکان) ئەوانەی چاوەڕوانی (سەر ئەنجامی) ئێوە دەکەن ﴿فَإِن كَانَ لَكُمْ﴾ جا ئەگەر بۆ ئێوە بوو ﴿فَتْحٌ مِّنَ ٱللَّهِ﴾ سەرکەوتن لەلای خواوە﴿قَالُوٓاْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ﴾دەڵێن مەگەر ئێمە لەگەڵ ئێوە نەبووین؟ ﴿وَإِن كَانَ لِلْكَٰفِرِينَ نَصِيبٌ﴾ بەڵام ئەگەر بێ بڕوایان بەشێکیان (لەسەرکەوتن) هەبوو ﴿قَالُوٓاْ أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ﴾ ئەڵێن ئایا ئێمە زاڵمان نەکردن بەسەر ئەوان دا ؟ ﴿وَنَمْنَعْكُم مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ و ئێوەمان نەپاراست لەئیمانداران ؟ (کەواتە بەشمان بدەن) ﴿فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾جا خوا لەڕۆژی دواییدا بڕیاری یەکجاری دەدات لە نێوانتانـدا﴿وَلَن يَجْعَلَ ٱللَّهُ لِلْكَٰفِرِينَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ وە هەرگیز خوا (بەڵگەی) کافران بەسەر ئیمانداران(ی ڕاستەقینە)دا سەرناخات (لەم جیهانەدا). ١٤١)﴿إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ﴾ بە ڕاستی دووڕووەکان ﴿يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ﴾ دەیانەوێت خوا بخەڵەتێنن ﴿وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ﴾ کەچی خوا خەڵەتێنەری ئەوانە ﴿وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ﴾ هەر کاتێکیش هەستن بۆ نوێژ ﴿قَامُواْ كُسَالَىٰ﴾ بە تەمەڵی و سستی هەڵدەستن ﴿يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ﴾ ڕووپامایی بۆ خەڵکی ئەکەن ﴿وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ وە یادی خوا ناکەن کەمێك نەبێت. ١٤٢) ﴿مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ﴾ دوودڵ ودڵەڕاوکێیانەلەو نێوان(کوفر و باوەڕ)ەدا ﴿لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ نەلای بڕواداران﴿وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ وەنە لای بێ باوەڕان﴿وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ﴾ وەهەر کەسێك خوا گومڕای بکات ﴿فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا﴾ ئەوە هەرگیز ڕێگەیەکی ڕاستی بۆ نادۆزیتەوە (بیگەیەنێ بەمەبەست). ١٤٣) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُواْ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ﴾ بێ بڕواکان مەکەنە دۆستی خۆتان ﴿مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ لەبری ئیمانداران﴿أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُواْ لِلَّهِ﴾ ئایا(بەم کارە) دەتانەوێت بیدەن بە خوا ﴿عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا﴾ بەڵگەیەکی ڕوون لەدژی خۆتان؟ ١٤٤)﴿إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ﴾ (بابزانن)بەڕاستی دووڕووەکان ﴿فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ﴾ لە خانە و تەبەقی هەرە ژێرەوەی ئاگردان ﴿وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾وە هەرگیز ڕزگار کەرێکت بۆ ئەوان دەست ناکەوێت. ١٤٥)﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ﴾ جگە لەوانەی دەگەڕێنەوە ﴿وَأَصْلَحُواْ﴾ و خۆیان چاك دەکەن﴿وَٱعْتَصَمُواْ بِٱللَّهِ﴾ودەست دەگرن بە(ئایینی) خواوە﴿وَأَخْلَصُواْ دِينَهُمْ لِلَّهِ﴾ و ئایینەکەیان پاك وخاوێن دەکەن بۆ خوا﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾جا ئەوانە(ی ئەو مەرجانەیان بەجێ هێنا) لەگەڵ ئیمانداراندا دەبن﴿وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ بێ گومان لەداهاتوو دا خوا دەیبەخشێ بەئیمانداران ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی زۆر گەورە. ١٤٦)﴿مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ﴾ ئایا خوا چ ئیشێکی هەیە بە سزادانتان ﴿إِن شَكَرْتُمْ﴾ ئەگەر سوپاسی بکەن ﴿وَءَامَنتُمْ﴾ وە باوەڕی پێ بێنن ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە پێ زانی سوپاسە و زانایە. ١٤٧)

۞ لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلْجَهْرَ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ إِلَّا مَن ظُلِمَ ۚ وَكَانَ
ٱللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا۟ عَن
سُوٓءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ
وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ
أَن يَتَّخِذُوا۟ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ
حَقًّا ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَلَمْ يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُو۟لَٰٓئِكَ سَوْفَ
يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾ يَسْـَٔلُكَ
أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَٰبًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ فَقَدْ سَأَلُوا۟
مُوسَىٰٓ أَكْبَرَ مِن ذَٰلِكَ فَقَالُوٓا۟ أَرِنَا ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ
ٱلصَّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ
ٱلْبَيِّنَٰتُ فَعَفَوْنَا عَن ذَٰلِكَ ۚ وَءَاتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾
وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ ٱلطُّورَ بِمِيثَٰقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا
وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا۟ فِى ٱلسَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

- ﴿إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلاَ تَكُن لِّلْخَائِنِينَ خَصِيماً﴾ خائینەکە مالی (بەنی ابیرق) بوو (واستغفر الله) داوای لێ خۆش بوون بکە لە خوا لەوەی کەووتت بە (قەتادە) تا دەگاتە ﴿عَظِيماً﴾ جا کاتێك قورئان (لەم بارەیەوە) دابەزی، پێغەمبەری خوا (ﷺ) چەکەکانی گەڕاندەوە بۆ ڕیفاعە و بوشەیریش پەیوەندی کرد بە موشریکەکانەوە و چووە مالی سەلافەی کچی سەعد ئیتر خوای گەورە ئایەتی ﴿وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى ... فَقَدْ ضَلَّ ضَلاَلاً بَعِيداً﴾ ی ناردە خوارەوە دەربارەی سەلافە.

- هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١٩) سورەتی (النساء): ﴿وَلآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللّهِ﴾طەبەرانی

﴿لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ﴾ خوا پێی خۆش نی یە ﴿ٱلْجَهْرَ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ﴾ ئاشکرا کردنی قسەی نابەجێ و خراپ ﴿إِلَّا مَن ظُلِمَ﴾ مەگەر کەسێك ستەمی لێکرابێ (بۆی دروستە خراپەی ستەمکار ئاشکرا کات) ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە بیسەری زانایە. ١٤٨) ﴿إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا﴾ ئەگەر خێر و چاکە دەرخەن (بەئاشکرا بیکەن) ﴿أَوْ تُخْفُوهُ﴾ یان بیشارنەوە ﴿أَوْ تَعْفُوا۟ عَن سُوٓءٍ﴾ یان ببورن لەخراپە یەك ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا﴾ ئەوە بێگومان خوا هەمیشە لێبوردەی بەتوانایە. ١٤٩) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ باوەڕن ﴿بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ﴾ بەخواو پێغەمبەرەکانی ﴿وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا۟﴾ وەدەیانەوێ جیاوازی بخەنە ﴿بَيْنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ﴾ نێوان خوا و پێغەمبەرەکانی ﴿وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ﴾ وە دەڵێن باوەڕ بەهەندێك (لەپێغەمبەران) دەهێنین ﴿وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ﴾ وە باوەر ناهێنن بەهەندێکی تریان ﴿وَيُرِيدُونَ﴾ و دەیانەوێ ﴿أَن يَتَّخِذُوا۟ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا﴾ لەو نێوانەدا ڕێگەیەك بدەنەبەر. ١٥٠) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ حَقًّا﴾ ئائەوانە بەڕاستی بێ باوەڕی تەواون ﴿وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ﴾ وە ئامادەمان کردووە بۆ بێ باوەڕان ﴿عَذَابًا مُّهِينًا﴾ سزایەکی ڕسواکەر. ١٥١) ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ وە ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ﴾ بەخواو پێغەمبەرەکانی ﴿وَلَمْ يُفَرِّقُوا۟﴾ وە هیچ جیاوازی یەکیان نەخستە ﴿بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ﴾ نێوان هیچ کام لەو پێغەمبەرانە ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ﴾ لە داهاتوودا خوا پاداشتیان دەداتەوە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە لێ بووردەی میهرەبانە. ١٥٢) ﴿يَسْـَٔلُكَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ﴾ (ئەی موحەمەد (ﷺ)) خاوەن نامەکان داوات لێ دەکەن ﴿أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ﴾ کە بۆیان بێنیتە خوارەوە ﴿كِتَٰبًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ پەڕاوێك لەئاسمانەوە ﴿فَقَدْ سَأَلُوا۟ مُوسَىٰٓ﴾ جا بەڕاستی داوایان کرد لە مووسا ﴿أَكْبَرَ مِن ذَٰلِكَ﴾ گەورەتر لەوە ﴿فَقَالُوٓا۟﴾ ووتیان ﴿أَرِنَا ٱللَّهَ جَهْرَةً﴾ خوامان نیشان بدە بەئاشکرا ﴿فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ﴾ جابروسکەیەك لێ ی دان و گرتنی ﴿بِظُلْمِهِمْ﴾ بەهۆی ستەم کردنیانەوە ﴿ثُمَّ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ﴾ پاشان گوێرەکەیەکیان کرد بە پەرستراوی خۆیان ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ﴾ پاش ئەوەی بۆیان هات بەلگە ئاشکراکان ﴿فَعَفَوْنَا عَن ذَٰلِكَ﴾ ئینجا ئێمە چاوپۆشیمان لەوش کرد (لەو گوێرەکە پەرستی یە یان) ﴿وَءَاتَيْنَا مُوسَىٰ﴾ وە بەخشیمان بەمووسا ﴿سُلْطَٰنًا مُّبِينًا﴾ موعجیزە و بەلگەی ئاشکرا (تا باوەڕ بێنن). ١٥٣) ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ ٱلطُّورَ﴾ وە بەرزمان کردەوە بەسەر سەریانەوە (کێوی طور) ﴿بِمِيثَٰقِهِمْ﴾ بەهۆی پەیماندانیانەوە ﴿وَقُلْنَا لَهُمُ﴾ وە ووتمان پێ یان ﴿ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا﴾ بچنە ژوورەوە لەدەرگای (قودسەوە) بەمل کەچی ﴿وَقُلْنَا لَهُمْ﴾ وە ووتمان پێ یان ﴿لَا تَعْدُوا۟ فِى ٱلسَّبْتِ﴾ دەست درێژی مەکەن لە شەممەندا (بەڕاو کردن) ﴿وَأَخَذْنَا مِنْهُم﴾ و وەرمان گرت لێیان ﴿مِّيثَٰقًا غَلِيظًا﴾ پەیمانێکی بەهێز و بتەو. ١٥٤)

فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَلْ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَٰنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ ٱللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا ﴿١٥٧﴾ بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ قَبْلَ مَوْتِهِۦ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَٰتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ وَٱلْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ أُو۟لَٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

- لە عەبدوللای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە کەوا حەیوان خەساندنی پێ باش نەبووە و ووتی لەسەر ئەوە خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاندوە ﴿وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٧) سورەتی (النساء): ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ﴾ بوخاری لە عائیشەوە دەربارەی ئەم ئایەتە دەگێڕێتەوە کە ووتوویەتی: ئەوە دەربارەی پیاوێکە کچێکی هەتیوی لابێت کە سەرپەرشتی بکات و میرات گریشی بێت ، کە لە هەموو ماڵی هەتیوەکەدا بەش داربو حەز نەکات خۆی مارەی بکات نەک پیاوێکی تر مارەی بکات و ببێتە بەشدار لە ماڵی ئافرەتەکەدا، بەم نیازە دەست بگرێت بەسەری دا و بەشووی نەدات ، ئیتر ئەم ئایەتە دابەزی.

﴿فَبِمَا نَقْضِهِمْ﴾ جا بەهۆی هەڵوەشاندنەوەی ﴿مِّيثَٰقَهُمْ﴾ پەیمانیان ﴿وَكُفْرِهِم بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ وە بـەهۆی بـڕوا نـەهێنانیان بـە ئایەتـەکانی خـوا ﴿وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ﴾ وە کوشـتنی پێغەمبـەرانیان ﴿بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ بـەناڕەوا (وەك زەکـەریاو یـەحیا) ﴿وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ﴾ وە بەهۆی ئەو ووتەیەیان: ئێمە دڵمان داپۆشراوە ﴿بَلْ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو خودا مۆری ناوە بەسەر دڵەکانیان دا ﴿بِكُفْرِهِمْ﴾ بەهۆی بـاوەڕ نەهێنانیانـەوە ﴿فَلَا يُؤْمِنُونَ﴾ کەواتە باوەڕ ناهێنن ﴿إِلَّا قَلِيلًا﴾ مەگەر کـەمێکیان نـەبێت. ١٥٥) ﴿وَبِكُفْرِهِمْ﴾ وە بەهۆی بڕوانەهێنانیانەوە ﴿وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ﴾ وە قسەکردنیان لەدژی مەریەم ﴿بُهْتَٰنًا عَظِيمًا﴾ کە بوختانێکی زۆر گەورە بوو. ١٥٦) ﴿وَقَوْلِهِمْ﴾ وە بەهۆی ئەوەی کەووتیان ﴿إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ﴾ بێ گومان ئێمە مەسیح عیسای کوڕی مەریەممان کوشت ﴿رَسُولَ ٱللَّهِ﴾ کـە پێغەمبـەری خوایـە ﴿وَمَا قَتَلُوهُ﴾ لەکاتێکدا نەشیان کوشـتبوو ﴿وَمَا صَلَبُوهُ﴾ وە هەڵیـشیان نەواسـی بـوو ﴿وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ﴾ بـەڵکو لێیـان گـۆڕدرا ﴿وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ﴾ وە بێ گومان ئەوانەی دووبەرەکیان تێ کەوت دەربارەی عیسا ﴿لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ﴾ لەگوماندان لە کوشتنەکەیدا ﴿مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ﴾ هیچ زانینێکیان دەربارەی نـی یە ﴿إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ﴾ جگە لەشوێن کەوتنی گومان نەبێت ﴿وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا﴾ وە بەڕاسـتی وبێگومـان نـەیان کوشـتبوو. ١٥٧) ﴿بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ﴾ (وانـی یـە) بـەڵکو خـوا بـەرزی کردەوە بۆلای خۆی ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە زاڵی کار دروسـتە. ١٥٨) ﴿وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ﴾ وە هـیچ کەسـێك نـی یـە لەنامـەدارەکان ﴿إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ﴾ مەگـەر بڕوای پێ دێنێ (بەعیسا) ﴿قَبْلَ مَوْتِهِۦ﴾ پێش مردنی ﴿وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾وە لەڕۆژی دوایشدا ﴿يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا﴾ (عیسا) دەبێ بەشـایەت بەسـەریانەوە. ١٥٩) ﴿فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟﴾ بەهۆی ستەم کردنەوە لەلایەن جوولەکەکانەوە ﴿حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ﴾ حەرامم‌ان کرد لێیان ﴿طَيِّبَٰتٍ﴾ چەند خۆراکێکی پاك و خاوێن ﴿أُحِلَّتْ لَهُمْ﴾ کە حەڵاڵ کرابـوو بۆیـان ﴿وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرًا﴾ وە بەهۆی زۆر بەرهەڵستی کردنیان لەڕێگەی خـوا. ١٦٠) ﴿وَأَخْذِهِمُ ٱلرِّبَوٰا۟﴾ وە بەهۆی سوود وەرگرتنیانەوە ﴿وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ﴾ کەبێ گومـان لێیـان قەدەغە کرا بوو ﴿وَأَكْلِهِمْ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ﴾ وە بەهۆی سامان‌و ماڵی خەڵکی خواردنیانـەوە ﴿بِٱلْبَٰطِلِ﴾ بەناڕەوا ﴿وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ مِنْهُمْ﴾ وە ئامادەمان کـردووە بـۆ بـێ بڕواکانیـان ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ سزایەکی زۆر بەئازار. ١٦١) ﴿لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ﴾ بەڵام دامەزراوان (ڕۆچوان) ﴿فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ﴾ لەزانیاریدا لەوان (جوولەکـە) ﴿وَٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ و باوەڕدارەکـان ﴿يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ بڕوایان هەیە بەوەی نێردراوەتە خوارەوە بۆ سـەر تـۆ ﴿وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ﴾ وەبـەوەش پێش تۆ نێردراوەتـە خـوارەوە ﴿وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ وە بـەجێ هێنـەرانی نوێـژ ﴿وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ و زەکـات دەران ﴿وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ و بـاوەڕداران بـەخوا ﴿وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ﴾ و بـە ڕۆژی دوایـی ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ﴾ ئەوانـە لـە داهاتوویەکی نزیکدا پێیان دەبەخشـین ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشـتێکی زۆر گـەورە. ١٦٢)

إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦۚ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيۡمَٰنَۚ وَءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ زَبُورٗا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلٗا قَدۡ قَصَصۡنَٰهُمۡ عَلَيۡكَ مِن قَبۡلُ وَرُسُلٗا لَّمۡ نَقۡصُصۡهُمۡ عَلَيۡكَۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكۡلِيمٗا ﴿١٦٤﴾ رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا ﴿١٦٥﴾ لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشۡهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيۡكَۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلۡمِهِۦۖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَشۡهَدُونَۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ قَدۡ ضَلُّواْ ضَلَٰلَۢا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمۡ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغۡفِرَ لَهُمۡ وَلَا لِيَهۡدِيَهُمۡ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٗا ﴿١٦٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ بِٱلۡحَقِّ مِن رَّبِّكُمۡ فَـَٔامِنُواْ خَيۡرٗا لَّكُمۡۚ وَإِن تَكۡفُرُواْ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿١٧٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٨) سورەتی (النساء): ﴿وَإِنِ امۡرَأَةٌ ....﴾ ئەبو داوود و حاكیم لە عائیشەوە دەگێڕنەوە كە وتویەتی: سەودەی هاوسەری پێغەمبەر (ﷺ) لەبەر زۆر پیری ترسا لەوەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لێی جیابێتەوە، بۆیە وتی: ڕۆژەكەی منیش بۆ عائیشە خوای گەورەش ئایەتی ﴿وَإِنِ امۡرَأَةٌ خَافَتۡ مِنۢ بَعۡلِهَا نُشُوزًا...﴾ی دابەزاند.

ئایەتی (٢٤٩) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (لا تتمنوا لقاء العدو، فإذا لقيتموهم فاصبروا)(متفق عليه)، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێت: (ئاواتی گەیشتن بەدوژمن بۆ جەنگ مەخوازن بەڵام ئەگەر پێی یان گەیشتن خۆڕاگر بن).

﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ﴾ بەڕاستی ئێمە نیگامان بۆ کردووی ﴿كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ﴾ وەك چۆن نیگامان کرد بۆ نووح ﴿وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعْدِهِۦ﴾ و بۆ پێغەمبەرەکانی پاش ئەو ﴿وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ﴾ وە نیگامان کرد بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقوب ﴿وَٱلْأَسْبَاطِ﴾ و نەوەکانی یەعقوب ﴿وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيْمَٰنَ﴾ وە عیساو ئەیوب و یونس و هاروون و سولەیمان ﴿وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا﴾ وە زەبوریشمان بەخشی بەداوود. ١٦٣) ﴿وَرُسُلًا﴾ وە پێغەمبەرانێك ﴿قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ عَلَيْكَ﴾ بێ گومان بەسەرهاتەکانیانمان گێڕاوەتەوە بۆت ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەمەو پێش ﴿وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ﴾ وە پێغەمبەرانێك بەسەرهاتەکانیانمان نەگێڕاوەتەوە بۆت ﴿وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا﴾ وە خوا قسەی کرد لەگەڵ مووسا بەقسە کردن. ١٦٤) ﴿رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ﴾ پێغەمبەران (مان ناردووە) کە موژدەدەرن ﴿وَمُنذِرِينَ﴾ و ترسێنەرن ﴿لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ﴾ بۆ ئەوەی بۆ خەڵکی نەبێت ﴿عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ﴾ بەڵگە بەسەر خواوە دوای (ناردنی) پێغەمبەران ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە زاڵ کار دروستە. ١٦٥) ﴿لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشْهَدُ﴾ بەڵام خوا شایەتی دەدات ﴿بِمَآ أَنزَلَ إِلَيْكَ﴾ بە(ڕاستیەتی) ئەو قورئانەی ناردوویەتیە خوارەوە بۆت ﴿أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ﴾ بە زانینی خۆی ناردوویەتیە خوارەوە ﴿وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَ﴾ و فریشتەکانیش شایەتی ئەدەن ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا﴾ وە خوا بەسە شایەت بێت. ١٦٦) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەبێ باوەڕبوون ﴿وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ و بەرهەڵستی ڕێگای خوایان کرد ﴿قَدْ ضَلُّوا ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا﴾ بێ گومان ئەوانە گومڕابوون بە گومڕابوونێکی لەڕادە بەدەر. ١٦٧) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان نەهێنا وەستەمیان کرد ﴿لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ﴾ خوا لێیان خۆش نابێت ﴿وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا﴾ ڕێنموونیشیان ناکات بۆ هیچ ڕێگایەك. ١٦٨) ﴿إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ﴾ بێجگە لەڕێگەی دۆزەخ ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا﴾ ئەمێننەوە تیایدا بەهەمیشەیی و بێ بڕانەوە ﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ﴾ وە ئەوەی باسکرا ﴿عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا﴾ لای خوا ئاسانە. ١٦٩) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ﴾ بێ گومان پێغەمبەر هێناویەتی بۆتان ﴿بِٱلْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ﴾ ڕاستی و ڕەوا لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿فَـَٔامِنُوا خَيْرًا لَّكُمْ﴾ کەواتە ئێوەش باوەڕ بهێنن چاکترە بۆتان ﴿وَإِن تَكْفُرُوا﴾ وە ئەگەر باوەڕ نەهێنن ﴿فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئەوا بێ گومان هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا هەیە هی خوایە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە زانای دانایە (کاردروستە). ١٧٠)

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّۚ إِنَّمَا ٱلۡمَسِيحُ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلۡقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرۡيَمَ وَرُوحٞ مِّنۡهُۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦۖ وَلَا تَقُولُواْ ثَلَٰثَةٌۚ ٱنتَهُواْ خَيۡرٗا لَّكُمۡۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ سُبۡحَٰنَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٞۘ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ﴿١٧١﴾ لَّن يَسۡتَنكِفَ ٱلۡمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبۡدٗا لِّلَّهِ وَلَا ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ٱلۡمُقَرَّبُونَۚ وَمَن يَسۡتَنكِفۡ عَنۡ عِبَادَتِهِۦ وَيَسۡتَكۡبِرۡ فَسَيَحۡشُرُهُمۡ إِلَيۡهِ جَمِيعٗا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمۡ أُجُورَهُمۡ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضۡلِهِۦۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسۡتَنكَفُواْ وَٱسۡتَكۡبَرُواْ فَيُعَذِّبُهُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا ﴿١٧٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَكُم بُرۡهَٰنٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ نُورٗا مُّبِينٗا ﴿١٧٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَٱعۡتَصَمُواْ بِهِۦ فَسَيُدۡخِلُهُمۡ فِي رَحۡمَةٖ مِّنۡهُ وَفَضۡلٖ وَيَهۡدِيهِمۡ إِلَيۡهِ صِرَٰطٗا مُّسۡتَقِيمٗا ﴿١٧٥﴾

ئایەتی (٢٩٤) سورەتی (البقرة): قال أبو ذر (رضي الله عنه) قال النبي (ﷺ) قال: (**ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ، ولا ينظر إليهم ولا يزكيهم ، ولهم عذاب أليم**): فقرأها رسول الله (ﷺ) ثلاث مرات ، قال أبو ذر خابوا وخسروا ، من هم يارسول الله ؟ قال (المسبل والمنان، والمنفق سلعته بالحلف الكاذب) (رواه مسلم) ئەبوو زەڕە (خوای لێ ڕازی بێت) دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (سێ کەس لە ڕۆژی دواییدا خوای گەورە قسەیان لەگەڵ ناکات و سەیریان ناکات وە پاکیان ناکاتەوە لە تاوان وەسزای سەختیان بۆ هەیە) جا پێغەمبەر (ﷺ)سێ جار ئەوەی فەرموو: ئەبو زەڕ ووتی: تیاچوو زەرەرمەندن ئەوانە کێن ئەی پێغەمبەری خوا؟ فەرمووی: (ئەو کەسەی جل و بەرگەکەی بۆ فیز درێژدەکات کە بەسەر ئەرزا بخشێت،=

﴿يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ ئەی خاوەن پەڕاوە ئاسمانی یەکان ﴿لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ﴾زیادە ڕەوی مەکەن لەئاینەکەتان دا ﴿وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّ﴾ وە مەڵێن لە بارەی خواوە بێجگە لەڕاستی ﴿إِنَّمَا ٱلۡمَسِيحُ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ﴾ بێ گومان مەسیح عیسای کوڕی مەریەم ﴿رَسُولُ ٱللَّهِ﴾ تەنها پێغەمبەری خوایە ﴿وَكَلِمَتُهُۥٓ﴾ (دروستی کردوە بە)ووتەی خۆی (ببە) ﴿أَلۡقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرۡيَمَ﴾ بە(جیبرییل دا) ناردی بۆ مەریەم ﴿وَرُوحٞ مِّنۡهُ﴾ و(عیسا) گیانێکە لەلایەن خواوە بەخشراوە ﴿فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ﴾ کەواتە بڕوا بهێنن بەخواو پێغەمبەرانی ﴿وَلَا تَقُولُواْ ثَلَٰثَةٌ﴾ وە مەڵێن (خواکانمان) سیانن (ألله، عیسی، مریم) ﴿ٱنتَهُواْ خَيۡرٗا لَّكُمۡ﴾ (لەو ووتەیە) کۆتایی بهێنن چاکترە بۆتان ﴿إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ﴾ بێ گومان خوا پەرستراوێکی تەنهایە ﴿سُبۡحَٰنَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٞ﴾ پاکو بێ گەردی بۆ خوا لەوەی ڕۆڵەی هەبێت ﴿لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ هەر هی خوایە هەرچی لە ئاسمانەکان و ﴿وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ هەرچی لەزەویدایە ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا﴾ وە خوا بەسە چاودێریی (و هەموو شتێکی بدرێتە دەست). ١٧١) ﴿لَّن يَسۡتَنكِفَ ٱلۡمَسِيحُ﴾ هەرگیز مەسیح لاریی نی یە (ناڕازی نی یە) ﴿أَن يَكُونَ عَبۡدٗا لِّلَّهِ﴾ لەوەی بەندەی خوا بێت ﴿وَلَا ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ٱلۡمُقَرَّبُونَ﴾ هەروەها فریشتە نزیکەکانیش ﴿وَمَن يَسۡتَنكِفۡ عَنۡ عِبَادَتِهِۦ﴾ وە هەر کەس بەبەندایەتی خوا ڕازی نەبێت ﴿وَيَسۡتَكۡبِرۡ﴾ وە خۆی بەگەورە دابنێ ﴿فَسَيَحۡشُرُهُمۡ إِلَيۡهِ جَمِيعٗا﴾ ئەوە لەداهاتوودا هەموویان کۆدەکاتەوە لای خۆی. ١٧٢)﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ جا ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردوە ﴿فَيُوَفِّيهِمۡ أُجُورَهُمۡ﴾ئەوا پاداشتیان دەداتەوە ﴿وَيَزِيدُهُم مِّن فَضۡلِهِۦ﴾ و بۆیان زیادیش دەکات لەبەهرەی خۆی ﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسۡتَنكَفُواْ﴾ بەڵام ئەوانەی لاریی یان کرد (لەبەندایەتی ئەو) ﴿وَٱسۡتَكۡبَرُواْ﴾ وە خۆیان بەگەورە زانی ﴿فَيُعَذِّبُهُمۡ﴾ ئەوە خوا سزایان دەدات ﴿عَذَابًا أَلِيمٗا﴾ بەسزایەکی بەئازار ﴿وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە جگە لەخوا دەستیان ناکەوێت ﴿وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا﴾ هیچ دۆستو پشت گیرێك (سەرخەرێك). ١٧٣)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَكُم﴾ ئەی خەڵکینە بەڕاستی بۆتان هات ﴿بُرۡهَٰنٞ مِّن رَّبِّكُمۡ﴾ بەڵگەی ئاشکرا لەپەروەردگارتانەوە ﴿وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ﴾ وە ناردمانە خوارەوە بۆتان ﴿نُورٗا مُّبِينٗا﴾ ڕووناکی‌یەکی ئاشکراکەر (قورئان). ١٧٤)﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ﴾ جا ئەوانەی باوەڕیان بەخوا هێناوە ﴿وَٱعۡتَصَمُواْ بِهِۦ﴾ و پشتیان بەو بەستووە ﴿فَسَيُدۡخِلُهُمۡ فِي رَحۡمَةٖ مِّنۡهُ﴾ ئەوە بێگومان دەیانخاتە ناو بەزەیی خۆیەوە ﴿وَفَضۡلٖ﴾ و بەهرەو چاکە(ی خۆیەوە) ﴿وَيَهۡدِيهِمۡ إِلَيۡهِ صِرَٰطٗا مُّسۡتَقِيمٗا﴾ وە ڕێنماییان دەکات بۆلای خۆی کە ڕێگای ڕاستە. ١٧٥)

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي ٱلْكَلَٰلَةِۚ إِنِ ٱمْرُؤٌا۟ هَلَكَ لَيْسَ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَهُۥٓ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَۚ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌۚ فَإِن كَانَتَا ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا ٱلثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَۚ وَإِن كَانُوٓا۟ إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَآءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِۗ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا۟ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿١٧٦﴾

سُورَةُ المَائِدَة

مدنية — آياتها ١٢٠

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَوْفُوا۟ بِٱلْعُقُودِۚ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ ٱلْأَنْعَٰمِ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّى ٱلصَّيْدِ وَأَنتُمْ حُرُمٌۗ إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُحِلُّوا۟ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ وَلَا ٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَلَا ٱلْهَدْىَ وَلَا ٱلْقَلَٰٓئِدَ وَلَآ ءَآمِّينَ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَٰنًاۚ وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَٱصْطَادُوا۟ۚ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا۟ۘ وَتَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٧٦) سورەتی (النساء): ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ﴾ موسلیم لە جابیری کوڕی عەبدوڵڵاوە دەگێڕێتەوە دەڵێت نەخۆش کەوتم پێغەمبەر (ﷺ) و ئەبو بەکر سەردانیان کردم بە پێ دەهاتن منیش لە هۆشی خۆم چووبوومەوە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەستنوێژی گرت و پاشان هەندێ لە ئاوی دەستنوێژەکەی پرژاند بەسەرمدا و هۆشم کردەوە و ووتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ماڵەکەم (پاش مردنم) چی لێ بکەم ئەویش هیچ وەڵامێکی نەدامەوە تا ئایەتی (میرات) هاتە خوارەوە ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ﴾.

- وەمنەت کار بەسەر خەڵکدا، وە ئەو کەسەی بەسوێندی درۆ شتەکانی دەفرۆشێت).

﴿ يَسْتَفْتُونَكَ ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) داوای فتوات لێ دەکەن ﴿قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ﴾ بڵێ خوا فتواتان بۆدەدات ﴿فِي الْكَلَالَةِ﴾ دەربارەی کەلالە (کەسێکە نەوەو کوڕو باوکو باپیری نەبێت) ﴿إِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ﴾ ئەگەر پیاوێك مردوو ﴿لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ﴾ منداڵی نەبوو ﴿وَلَهُ أُخْتٌ﴾ تەنها خوشکێکی هەبوو ﴿فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ﴾ ئەوە نیوەی میراتی برا مردووەکەی دەکەوێ ﴿وَهُوَ يَرِثُهَا﴾ وە(ئەگەر ئافرەتێ بمرێو تەنها برایەکی هەبێ) ئەو (برایە) میراتی خوشکە مردووەکەی هەمووی دەبات ﴿إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ﴾ ئەگەر خوشکە مردوەکەی منداڵی نەبێت ﴿فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ﴾ بەڵام ئەگەر دوو خوشك بوون (دوا برا مردووەکەیان) ﴿فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ﴾ ئەوا دوو سێ یەکی میراتی براکەیان دەبەن ﴿وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً﴾ وە ئەگەر میراتگرەکان چەند خوشك و برایەك بوون، پیاوانو ئافرەتان﴿فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ﴾ ئەوە بۆ هەر نێرینەیەك ئەندازەی بەشی دوو مێینە هەیە ﴿يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ﴾ خوا بۆتان ڕوون دەکاتەوە﴿أَن تَضِلُّوا﴾ تا گومڕا نەبن ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وەخوا بەهەموو شتێك زانایە. ١٧٦)

سورەتی ﴿ المائدة ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان.﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ئەی بڕواداران﴿أَوْفُوا بِالْعُقُودِ﴾ بەڵێنەکانتان بیەنەسەر ﴿أُحِلَّتْ لَكُم﴾ حەڵاڵ کراوە بۆتان﴿بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ﴾(گۆشتی) ئاژەڵو چوارپێ (مەڕو بزنو ووشترو ڕەشە ووڵاغ)﴿إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بێجگەلەوەی کە دەخوێنرێتەوە بەسەرتان دا (حەرامن) ﴿غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ﴾ دروست نی یە ڕاو بکەن ﴿وَأَنتُمْ حُرُمٌ﴾ لەکاتێکدا ئێوە لە ئیحرام دابن ﴿إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ﴾ بەڕاستی خوا هەرچی بوێت بڕیاری بۆ دەدات. ١)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ﴾ ڕێ مەگرن لەدروشمەکانی خوا (هەڵی مەوەشێننەوە)﴿وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ﴾ وجەنگ مەکەن لەمانگە حەرامەکان دا ﴿وَلَا الْهَدْيَ﴾ وە ڕێ مەگرن لەو قوربانیانەی بەدیاری دەهێنرێن بۆ مەککە ﴿وَلَا الْقَلَائِدَ﴾ و (ڕێ مەگرن و زیان مەدەن) لەو قوربانیانەی ملوانکەیان لەمل کراوە (دیاری کراون بۆ نەزر) ﴿وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ﴾ وە مەشکێنن ڕێزی ئەوانەی نیازی ماڵی خوا دەکەن ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا﴾ بەتەمای بەهرەمەندی و ڕەزامەندی پەروەردگاریانن ﴿وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا﴾ وە کاتێك ئیحرامتان شکاند ئەوە(دروستە) ڕاو بکەن ﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ﴾ باخەشم و قینتان لە کۆمەڵێك واتان لێنەکات ﴿أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ لەبەر ئەوەی بەرگرییان کردن لە مزگەوتی حەرام (کەعبە) ﴿أَن تَعْتَدُوا﴾ کە دەست درێژی بکەن ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ﴾ وە کۆمەکی یەکتری بکەن لەسەر چاکە و پارێزگاری ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا﴾ وە کۆمەکی یەکتر مەکەن ﴿عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ لەسەر تاوان و دەست درێژی ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ و لە خوا بترسن ﴿إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ بێ گومان خوا تۆڵەی بەتینە. ٢)

حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحۡمُ ٱلۡخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦ وَٱلۡمُنۡخَنِقَةُ وَٱلۡمَوۡقُوذَةُ وَٱلۡمُتَرَدِّيَةُ وَٱلنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيۡتُمۡ وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ وَأَن تَسۡتَقۡسِمُواْ بِٱلۡأَزۡلَٰمِۚ ذَٰلِكُمۡ فِسۡقٌۗ ٱلۡيَوۡمَ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن دِينِكُمۡ فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ وَٱخۡشَوۡنِۚ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ فِي مَخۡمَصَةٍ غَيۡرَ مُتَجَانِفٖ لِّإِثۡمٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿٣﴾ يَسۡـَٔلُونَكَ مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمۡۖ قُلۡ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ وَمَا عَلَّمۡتُم مِّنَ ٱلۡجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُۖ فَكُلُواْ مِمَّآ أَمۡسَكۡنَ عَلَيۡكُمۡ وَٱذۡكُرُواْ ٱسۡمَ ٱللَّهِ عَلَيۡهِۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿٤﴾ ٱلۡيَوۡمَ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُۖ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ حِلّٞ لَّكُمۡ وَطَعَامُكُمۡ حِلّٞ لَّهُمۡۖ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ إِذَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِيٓ أَخۡدَانٖۗ وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٥﴾

ئایەتی (٢٦٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (أيكم مال وارثه أحب إليه من ماله ؟) قالوا :يارسول الله ، ما منا أحد إلاّ ماله أحب إليه ، قال : (فإن ماله ما قدم ومال وارثه ما أخر) (رواه البخاري)، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (کێ لەئێوە ماڵی وەرەسەکەی لە ماڵی خۆی خۆشتر دەوێت؟!) ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەریەک لە ئێمە ماڵی خۆی خۆشتردەوێت ، فەرمووی: (ماڵی خۆی ئەوەیە پێشی بخات ، وەماڵی وەرەسەکەی ئەوەیە بەجێ ی بهێڵێت).

ئایەتی (٢٧٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (سبعة يظلهم الله في ظله يوم لاظل إلا ظله ، منهم :رجل تصدق بصدقة فأخفاها حتى لاتعلم شماله ماتنفق يمينه) (رواه البخاري ومسلم)،-

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ﴾ لەسەرتان یاساغ کراوە﴿ٱلْمَيْتَةُ﴾ (گۆشتی) مردارەوە بوو ﴿وَٱلدَّمُ وَلَحْمُ ٱلْخِنزِيرِ﴾ وە خوێن وە گۆشتی بەراز﴿وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ﴾ و ئەو ئاژەڵەی لەکاتی سەر بڕیندا ناوی غەیری خوای لێ برابێ﴿وَٱلْمُنْخَنِقَةُ﴾و ئاژەڵی خنکاو (و خنکێنراو) ﴿وَٱلْمَوْقُوذَةُ﴾ وە ئەوەی کەلێ ی درابێ تاگیانی دەرچوبێ ﴿وَٱلْمُتَرَدِّيَةُ﴾ وە ئەوەی لەبەرزی کەوتبێتە خوارەوەو مردبێ﴿وَٱلنَّطِيحَةُ﴾ وە شۆق لێدراو (کەبەو شۆق لێ دانە مردبێ) ﴿وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ﴾ وە ئەوەی دڕندە لێ ی خواردبێ﴿إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ﴾ بێجگە ئەوەی (پێش مردن) سەرتان بڕی بێ﴿وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ﴾ هەروەها (یاساغ کراوە لەسەرتان) ئەو ئاژەڵەی لەسەر بەرد سەربڕابێ (نصب: چەند بەردێ بوون لە دەوری کەعبە بەپیرۆز سەیر دەکران و لەلایاندا ئاژەڵیان سەر دەبڕی)﴿وَأَن تَسْتَقْسِمُوا۟ بِٱلْأَزْلَٰمِ﴾ و داواکردنی بەش بەخت(و نیاز گرتنەوە) بەتیرو پشك ﴿ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ﴾ (ئەنجام دانی) ئەمانە هەمووی لەفەرمان دەرچوون و تاوانە﴿ٱلْيَوْمَ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەوانەی بڕوایان نەهێناوە ئەمڕۆ نائومێد بوون﴿مِن دِينِكُمْ﴾ لەئاینەکەتان ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ﴾ کەواتە لێیان مەترسن﴿وَٱخْشَوْنِ﴾ تەنها لە من بترسن﴿ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾ ئەمڕۆ ئایینەکەتانم تەواو (کامڵ) کردوە بۆتان﴿وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى﴾ و چاکەو بەهرەی خۆم بەتەواوی ڕشتووە بەسەرتاندا ﴿وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا﴾ و ڕازی بووم کەئیسلام ئایینتان بێت﴿فَمَنِ ٱضْطُرَّ﴾ جا هەرکەس ناچار بوو﴿فِى مَخْمَصَةٍ﴾ لەبرسیەتیدا﴿غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ﴾ بێ ئەوەی نیەتی گوناە کردنی هەبێ (لەو گۆشتانە بخوات گوناهی ناگات)﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا لێخۆش بووی بەبەزەیی یە. ٣)﴿يَسْـَٔلُونَكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن﴿مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ﴾ چی حەڵاڵ کراوە بۆیان؟ ﴿قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ﴾ بلێ حەڵاڵ کراوە بۆتان هەموو خۆراکە پاکەکان﴿وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ ٱلْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ﴾ وە (نێچیری) ئەو باڵندەو تانجی و سەگە ڕاو کەرانەی کەفێری ڕاوتان کردوون ﴿تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُ﴾ فێری ڕاویان ئەکەن لەوەی خوافێری کردوون ﴿فَكُلُوا۟ مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ﴾ دەبخۆن لەوانەی بۆتان دەگرن﴿وَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ﴾ و ناوی خوای لەسەر بێنن (کاتێ تانجی یەکەی تێ بەرئەدەن و کاتێ دەیخۆن) ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ و لەخوا بترسن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ﴾ بێ گومان خوا لێپرسینەوەی خێرایە. ٤)﴿ٱلْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ﴾ ئەمڕۆ حەڵاڵ کراوە بۆتان خۆراکە پاك و خاوێنەکان ﴿وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ وە خۆراکی ئەوانەی نامەیان پێ دراوە ﴿حِلٌّ لَّكُمْ﴾ حەڵاڵە بۆتان ﴿وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ﴾ وە خۆراکی ئێوەش حەڵاڵە بۆ ئەوان ﴿وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ وە ئافرەتانی (ئازادی) داوێن پاك لەئیمانداران (حەڵاڵە بۆتان) ﴿وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ هەروەها ئافرەتانی (ئازادی) داوێن پاك لەنامەدارانی ﴿مِن قَبْلِكُمْ﴾ پێش ئێوە ﴿إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ ئەگەر ئێوە مارەیی یەکانیان بدەنێ(حەڵاڵن بۆتان) ﴿مُحْصِنِينَ﴾ ئێوە دەبێ داوێن پاك بن ﴿غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ﴾ داوێن پیس نەبن (بەئاشکرا) ﴿وَلَا مُتَّخِذِىٓ أَخْدَانٍ﴾ و دۆستی ژێر بەژێرتان نەبێ (بۆ داوێن پیسی) ﴿وَمَن يَكْفُرْ بِٱلْإِيمَٰنِ﴾ وە ئەوەی بێ باوەڕ بێ بەئیمان و شەریعەت ﴿فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۥ﴾ ئەوە بێگومان کردەوەکانی هەڵدەوەشێتەوە ﴿وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾ وە لەڕۆژی دوایی دا یەکێکە لەڕەنج بێبەران. ٥)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ وَٱمۡسَحُواْ بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِۚ وَإِن كُنتُمۡ جُنُبٗا فَٱطَّهَّرُواْۚ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُم مِّنۡهُۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجۡعَلَ عَلَيۡكُم مِّنۡ حَرَجٖ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمۡ وَلِيُتِمَّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ٦ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَمِيثَٰقَهُ ٱلَّذِي وَاثَقَكُم بِهِۦٓ إِذۡ قُلۡتُمۡ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ٧ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلۡقِسۡطِۖ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعۡدِلُواْۚ ٱعۡدِلُواْ هُوَ أَقۡرَبُ لِلتَّقۡوَىٰۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ٨ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَأَجۡرٌ عَظِيمٞ ٩

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦) سورەتی (المائدة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلاةِ ..﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە عائیشەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) کە ئەڵێت: ملوانکەیەکم لێ کەوتبوو لەچۆڵەوانیەکدا لەکاتێکدا ئێمە دەگەڕاینەوە بۆ مەدینە، پێغەمبەری خوا (ﷺ) ووشترەکەی یەخ داو لە جێگایەکدا (لەگەڵ سوپاکەی) لایان دا جا پێغەمبەر(ﷺ) لەسەر ڕانی من سەری نایەوەو خەوت ئینجا ئەبوبەکریش هات و بۆکزێکی توندی لێدام و ووتی: خەڵکیت گیرداوە لەبەر ملوانکەیەك؟ پاشان پێغەمبەری خوا(ﷺ) خەبەری بویەوەو کاتی نوێژی بەیانی بوو داوای ئاوی کرد(بۆ دەست نوێژ) بەڵام نەبوو، جا ئەم ئایەتە دابەزی﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ... لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ئوسەیدی کوڕی حوضەیریش ووتی: بەڕاستی خاو خێزانی ئەبوبکر خوا بەهۆی ئێوەوە بەرەکەتی بەسەر خەڵکیدا ڕژاندووە، ئێوە هەر بەرەکەتن بۆ خەڵکی.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕدارن ﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ﴾ ئەگەر هەستان بۆ نوێژ کردن ﴿فَٱغْسِلُواْ وُجُوهَكُمْ﴾ ئەوە دەم و چاوتان بشۆن ﴿وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ﴾ هەروەها دەستەکانتان تا ئانیشکەکانتان ﴿وَٱمْسَحُواْ بِرُءُوسِكُمْ﴾ وە دەستی تەڕ بهێنن بەسەرتان دا ﴿وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ﴾ وە پێکانتان (بشۆن) تا هەردوو قولەپێتان ﴿وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَٱطَّهَّرُواْ﴾ وە ئەگەر لەش گران بوون ئەوەخۆتان خاوێن بکەنەوە (خۆتان بشۆن) ﴿وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ﴾ وە ئەگەر نەخۆش بوون ﴿أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ یان لەسەفەردا بوون ﴿أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ﴾ یان کەسێکتان هاتەوە لەشوێنی پێویستی سەرئاو ﴿أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ﴾ یان جووت بوون (یاپێستان بەریەك کەوت) لەگەڵ خێزانەکانتاندا ﴿فَلَمْ تَجِدُواْ مَآءً﴾ و ئاوتان دەست نەکەوت ﴿فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ ئەوە تەیەموم بکەن بەخۆڵێکی پاك ﴿فَٱمْسَحُواْ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ﴾ جادەست بهێنن بەدەم و چاوو دەستەکانتان دا بەو تۆز و خۆڵە پاکە ﴿مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ﴾ خوا نایەوێ هیچ جۆرە تەنگی و ناڕەحەتیەك لەسەرتان دابنێ ﴿وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ﴾ بەڵکو ئەیەوی پاکتان بکاتەوە ﴿وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ﴾ و چاکەو بەهرەی خۆی تەواو بکات بەسەرتانەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بەڵکو سوپاسی بکەن. ٦) ﴿وَٱذْكُرُواْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ یادی چاکەو بەهرەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە. ﴿وَمِيثَٰقَهُ ٱلَّذِى وَاثَقَكُم بِهِۦٓ﴾ وە ئەو پەیمانەی کەدایمەزراندن پێی ﴿إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ کاتێ کەووتتان بیستمان و گوێڕایەڵ بووین ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ لەخوا بترسن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ بەڕاستی خوا چاك ئاگادارە بەوەی لە سینگەکاندایە. ٧) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿كُونُواْ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ﴾ زۆر بەرێکوپێکی هەستن بەئەنجام دانی فەرمانەکانی خوا ﴿شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ﴾ شایەتی دەربن بەدادو ڕاستی ﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ﴾ بارق و کینەتان لەدەستەو کۆمەڵێك هانتان نەدا ﴿عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُواْ﴾ لەسەر ئەوەی ڕاست نەڕۆن و دادگەر نەبن ﴿ٱعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ﴾ دادگەربن ئەوە نزیکترە لەپارێزکاریەوە ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ بێ گومان خوا ئاگایە بەکردەوەکانتان. ٨) ﴿وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ خوا بەڵێنی داوە بەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کردەوەی چاکەکانیان کردوە ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ﴾ بۆیان هەیە لێخۆش بوون ﴿وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ و پاداشتێکی گەورە. ٩)

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ هَمَّ قَوۡمٌ أَن يَبۡسُطُوٓاْ إِلَيۡكُمۡ أَيۡدِيَهُمۡ فَكَفَّ أَيۡدِيَهُمۡ عَنكُمۡۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿١١﴾ ۞ وَلَقَدۡ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ وَبَعَثۡنَا مِنۡهُمُ ٱثۡنَيۡ عَشَرَ نَقِيبٗاۖ وَقَالَ ٱللَّهُ إِنِّي مَعَكُمۡۖ لَئِنۡ أَقَمۡتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَيۡتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ وَءَامَنتُم بِرُسُلِي وَعَزَّرۡتُمُوهُمۡ وَأَقۡرَضۡتُمُ ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗا لَّأُكَفِّرَنَّ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَلَأُدۡخِلَنَّكُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ فَمَن كَفَرَ بَعۡدَ ذَٰلِكَ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا نَقۡضِهِم مِّيثَٰقَهُمۡ لَعَنَّٰهُمۡ وَجَعَلۡنَا قُلُوبَهُمۡ قَٰسِيَةٗۖ يُحَرِّفُونَ ٱلۡكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِۦ وَنَسُواْ حَظّٗا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٖ مِّنۡهُمۡ إِلَّا قَلِيلٗا مِّنۡهُمۡۖ فَٱعۡفُ عَنۡهُمۡ وَٱصۡفَحۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٣﴾

- پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (حەوت کۆمەڵ **خوا دەیان** خاتەژێر سێبەری خۆیەوە لەرۆژێکدا **جگە** لەسێبەری **خوا سێبەر نی یە لەوانە: یەکێک خێر بکات و بیشارێتەوە هەتا لای چەپی نەزانێت لای راستی چی بەخشیوە)**.

ئایەتی (٢٧١) سورەتی (البقرة)؛ قال رسول الله (ﷺ): (لاحسد **إلا في** اثنتين: رجل آتاه الله القرآن فهو يقوم به آناء الليل وآناء النهار، ورجل آتاه مالاً فهو ينفقه آناء الليل وآناء النهار)(متفق عليه) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئیرەیی بردن دروست نیە لە دووشتدانەبێت پیاوێک خوای گەورە شارەزایی قورئانی پێ بەخشیبێت ئەویش شەوو رۆژ پێ ی هەڵسێت و جێ بەجێ ی بکات، وە پیاوێک **خوا مالی پێ بەخشیبێت و ئەویش شەوو رۆژ پێیە بخشێت)**.

﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ وە ئەوانەی بڕوایان نەهێنا ﴿وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ﴾ وە ئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دائەنا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ﴾ ئەوانە هاوڕێی ئاگری دۆزەخن. ١٠) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿ٱذْكُرُواْ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ یادی چاکە و بەهرەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿إِذْ هَمَّ قَوْمٌ﴾ کاتێ کۆمەڵێك نیازیان کرد ﴿أَن يَبْسُطُوٓاْ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ﴾ کەدەست درێژ بکەن بۆتان ﴿فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ﴾ خوایش بەرگری دەست درێژی ئەوانی لێکردن ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ وە با بڕواداران هەرپشت بەخوا ببەستن. ١١) ﴿وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ سوێند بەخوا، بەڕاستی خوا پەیمانی بەهێزی وەرگرت لەنەوەی ئیسرائیل ﴿وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ﴾ و هەڵمان بژارد لەوان ﴿ٱثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا﴾ دوانزە چاودێر ﴿وَقَالَ ٱللَّهُ﴾ وە خوا فەرمووی ﴿إِنِّى مَعَكُمْ﴾ بێ گومان من لەگەڵتانم ﴿لَئِنْ أَقَمْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر بەرێکی نوێژ بەجێ بهێنن ﴿وَءَاتَيْتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ و زەکات بدەن ﴿وَءَامَنتُم بِرُسُلِى﴾ و باوەڕ بهێنن بە نێرراوەکانم ﴿وَعَزَّرْتُمُوهُمْ﴾ وە یارمەتیان بدەن و ڕێزیان بگرن ﴿وَأَقْرَضْتُمُ ٱللَّهَ﴾ وە قەرز بدەن بە(بەندەکانی) خوا ﴿قَرْضًا حَسَنًا﴾ بەقەرزدانێکی جوانو چاك ﴿لَّأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ﴾ ئەوە بێ گومان گوناەو خراپە کانتان ئەسڕمەوە ﴿وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّٰتٍ﴾ وە ئەتان خەمە بەهەشتانێك ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کەڕووبارەکان دێن و دەچن بەژێریان دا ﴿فَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنكُمْ﴾ ئینجا لەپاش ئەو مەرجو پەیمانە هەرکەس لەئێوە بێ بڕوا ببێ ﴿فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ﴾ ئەوە بێگومان ڕێگای ڕاستی وون کردوە. ١٢) ﴿فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ﴾ ئینجا بەهۆی (پاش گەز بوونەوەو) هەڵوەشاندنەوەیان بۆ پەیمانەکەیان ﴿لَعَنَّٰهُمْ﴾ نەفرەتمان لێ کردن ﴿وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَٰسِيَةً﴾ وەدڵەکانیانمان گێڕا بەدڵێکی ڕەق و ووشك ﴿يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ﴾ ووتە و فەرموودەی خوا لادەدەن ﴿عَن مَّوَاضِعِهِۦ﴾ لە شوێنەکانی خۆی ﴿وَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ﴾ وە لەبیریان کرد بەشێکی لەوەی کەئامۆژگاری کرابوون پێی ﴿وَلَا تَزَالُ﴾ بێ کۆتایی و دواهاتن (بەردەوام) ﴿تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ﴾ ئاگادار ئەبی بەسەر ناپاکی و کردەوەی ناپاکیلەنەوە ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ﴾ مەگەر کەمێك لەوان نەبێت ﴿فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱصْفَحْ﴾ جا ببورە لێیان و چاو پۆشی بکە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی خوا چاکەکەرانی خۆش دەوێ. ١٣)

وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ أَخَذۡنَا مِيثَٰقَهُمۡ فَنَسُواْ حَظّٗا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ فَأَغۡرَيۡنَا بَيۡنَهُمُ ٱلۡعَدَاوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ وَسَوۡفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ بِمَا كَانُواْ يَصۡنَعُونَ ﴿١٤﴾ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ قَدۡ جَآءَكُمۡ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمۡ كَثِيرٗا مِّمَّا كُنتُمۡ تُخۡفُونَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَيَعۡفُواْ عَن كَثِيرٖۚ قَدۡ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٞ وَكِتَٰبٞ مُّبِينٞ ﴿١٥﴾ يَهۡدِي بِهِ ٱللَّهُ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضۡوَٰنَهُۥ سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ وَيُخۡرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذۡنِهِۦ وَيَهۡدِيهِمۡ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿١٦﴾ لَّقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَۚ قُلۡ فَمَن يَمۡلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـًٔا إِنۡ أَرَادَ أَن يُهۡلِكَ ٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ مَرۡيَمَ وَأُمَّهُۥ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗاۗ وَلِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَاۚ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿١٧﴾

ئایەتی (٢٧٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله(ﷺ): (إن المسلم إذا **أنفق على أهله نفقة يحتسبها** كانت له صدقة)(رواه أحمد **والبخاري** ومسلم) پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمویت: (هەر موسڵمانێک شتێک **ببەخشێت** یان شتێک **خەرج** بکات **بۆ ماڵ و** خێزانی **خۆی وە** بەتەمای پاداشت بێت لای **خوا بە** چاکە بۆی دەنوسرێت).

ئایەتی (٢٧٥) سورەتی (البقرة): قال جابر بن عبدالله(رضي الله عنه) (لعن رسول الله(ﷺ) آكل الربا وموكله و كاتبه و شاهديه وقال هم سواء) (رواه مسلم) جابیری کوڕی عەبدوڵلا (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەر(ﷺ): (نەفرەتی کردووە لەسوو خۆرو سوو دەر و نوسەرو هەردوو شایەتەکەشی و فەرمووی هەموویان یەکسانن لەتاواندا).

﴿وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ﴾ وە لەوانـەی کـەدەیان ووت ﴿إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ﴾ ئێمـە گـاوورین ﴿أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ﴾ بـەڵێن و پـەیمانی بـەهێزمان لێ وەرگـرتن ﴿فَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ﴾ بـەڵام بەشێکی گەورە لەوەی کەئامۆژگاری کران پێی (لەسەر زمانی عیسا) لەبیریان چوو ﴿فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَاوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ﴾ بـەهۆی ئـەوەوە دوژمنایـەتی و کینەبـەریمان خـستە نێوانیان ﴿إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ تارۆژی دوایی﴿وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ﴾ وە لەمەودوا خـوا هـەواڵیان پێدەدات﴿بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ﴾ بەوەی کەدەیانکرد (لەجیهان دا). ١٤)﴿يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەی نامەدارەکان ﴿قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا﴾ بێگومان نێرراومان هاتووە بۆ ئێوە ﴿يُبَيِّنُ لَكُمْ﴾ روونـی دەکاتـەوە بۆتـان ﴿كَثِيرًا مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ﴾ زۆری لـەوەی کـەئێوە دەتـان شـاردەوە ﴿مِنَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ لـەکتێب(ی تـەورات و ئینجیـل) ﴿وَيَعْفُواْ عَن كَثِيرٍ﴾ وەچـاو پۆشی دەکات لەزۆرێك لەوانە ﴿قَدْ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ﴾ بێگومان بۆتـان هـاتووە لەلایـەن خـواوە ﴿نُورٌ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ﴾ ڕووناکی یـەکی گـەورەو نامەیـەکی ڕوون کـەرەوە. ١٥) ﴿يَهْدِى بِهِ ٱللَّهُ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَهُۥ﴾ خوا ڕێنموونی کەسێکی پـێ دەکات شـوێن ڕەزامەنـدی ئەو بکەوێ ﴿سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ﴾ بۆڕێگەکانی ئارامی و ئاشتی ﴿وَيُخْرِجُهُم﴾ وەدەریان دەهێنێ ﴿مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ﴾ لەتاریکی یەکان بۆ نـاو ڕوونـاکی ﴿بِإِذْنِهِۦ﴾ بەمـەیل و فـەرمانی خۆی ﴿وَيَهْدِيهِمْ﴾ وە ڕێنموونیان دەکات ﴿إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست. ١٦)﴿لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بێ باوەڕبوون ئەوانەی کـەووتیان ﴿إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ﴾ بەڕاستی خـوا هـەر مەسـیحی (عیـسا) کوڕی مەریەمـە ﴿قُلْ﴾ (ئـەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ﴿فَمَن يَمْلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا﴾ ئەوە کێ دەتوانێ ڕێی هیچ شتێ بگرێ لەخوا ﴿إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ﴾ ئەگەر بیەوێ مەسیحی کوڕی مەریەم لـەناو بەرێ ﴿وَأُمَّهُۥ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەروەها دایکی و هەرچی کەسێش لەزەویی دا هەیە ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ وەهەر بۆ خوایە خاوەن دارێتـی ئاسمانـەکان و زەوی ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ و هەرچی وا لە نێوانیاندا ﴿يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ﴾ دروست ئـەکاو دایئـە هێنـێ هەرچـی بیەوێ ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەخوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ١٧)

وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ نَحۡنُ أَبۡنَٰٓؤُاْ ٱللَّهِ وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥۚ قُلۡ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُمۖ بَلۡ أَنتُم بَشَرٞ مِّمَّنۡ خَلَقَۚ يَغۡفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُۚ وَلِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَاۖ وَإِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ قَدۡ جَآءَكُمۡ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمۡ عَلَىٰ فَتۡرَةٖ مِّنَ ٱلرُّسُلِ أَن تَقُولُواْ مَا جَآءَنَا مِنۢ بَشِيرٖ وَلَا نَذِيرٖۖ فَقَدۡ جَآءَكُم بَشِيرٞ وَنَذِيرٞۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿١٩﴾ وَإِذۡ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِۦ يَٰقَوۡمِ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ جَعَلَ فِيكُمۡ أَنۢبِيَآءَ وَجَعَلَكُم مُّلُوكٗا وَءَاتَىٰكُم مَّا لَمۡ يُؤۡتِ أَحَدٗا مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَٰقَوۡمِ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡأَرۡضَ ٱلۡمُقَدَّسَةَ ٱلَّتِي كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمۡ وَلَا تَرۡتَدُّواْ عَلَىٰٓ أَدۡبَارِكُمۡ فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ فِيهَا قَوۡمٗا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَن نَّدۡخُلَهَا حَتَّىٰ يَخۡرُجُواْ مِنۡهَا فَإِن يَخۡرُجُواْ مِنۡهَا فَإِنَّا دَٰخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمَا ٱدۡخُلُواْ عَلَيۡهِمُ ٱلۡبَابَ فَإِذَا دَخَلۡتُمُوهُ فَإِنَّكُمۡ غَٰلِبُونَۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٢٣﴾

ئایەتی (٢٧٧) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (كل معروف صدقة)(رواه البخاري و مسلم) وقال:(ما من مسلم يغرس غرساً إلا كان ما أُكل منه له صدقة . وما سُرق منه له صدقة ، ولا يرزءه أحد إلا كان له صدقة) (رواه مسلم) پێغەمبەر (ﷺ): دەفەرموێت: (هەمووچاكەیەك خێرە) وەدەفەرموێت: (هەرموسلمانێك ڕووەكێك بنێژێت، چی لێ ی بخورێت خێری دەگات، وەچی لێ بدزرێت خێری دەگات، وەهەركەسێكیش لێی ببات هەر خێری دەگات).

ئایەتی (٢٨٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله(ﷺ) : (من انظر معسراً أو وضع له أظله الله في ظله) (رواه مسلم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەركەسێك مۆڵەتی قەرزارێك بدات یان هەندێ-

﴿وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ﴾ جووله‌که‌و گاووره‌کان ده‌یان ووت ﴿نَحْنُ أَبْنَٰٓؤُاْ ٱللَّهِ وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥ﴾ ئێمه کوڕان و خۆشه‌ویستانی خواین ﴿قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم﴾ بلێ ده‌ی بۆچی سزاتان ده‌دات به‌هۆی گوناهه کانتانه‌وه ﴿بَلْ أَنتُم بَشَرٌ﴾ (نه‌خێر راست نی یه) به‌ڵکو ئێوه مرۆڤێکن ﴿مِّمَّنْ خَلَقَ﴾ له‌و مرۆڤانه‌ی که‌خوا دروستی کردون ﴿يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ﴾ خۆش ئه‌بێ له‌هه‌ر که‌س بیه‌وێ ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ﴾ و سزای هه‌رکه‌سیش ئه‌دات که‌بیه‌وێ ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ و هه‌ر بۆ خوایه موڵکی ئاسمانه‌کان و زه‌وی وه‌هه‌رچی واله نێوانیاندا ﴿وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ﴾ وه هه‌ر بۆ لای ئه‌ویشه گه‌ڕانه‌وه. ١٨) ﴿يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئه‌ی نامه داره‌کان﴿قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا﴾ بێگومان نێرراوه‌که‌مان هات بۆ ناوتان﴿يُبَيِّنُ لَكُمْ﴾ (به‌رنامه‌ی خوا) ڕوون ده‌کاته‌وه بۆتان ﴿عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ ٱلرُّسُلِ﴾ پاش ماوه‌یه‌ك له‌ناردنی پێغه‌مبه‌ران ﴿أَن تَقُولُواْ﴾ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی نه‌ڵێن: ﴿مَا جَآءَنَا مِنۢ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ﴾ نه‌هات بۆ لامان هیچ مژده‌ده‌رو ترسێنه‌رێك ﴿فَقَدْ جَآءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ﴾ ئه‌وه‌تا بێگومان مژده ده‌رو ترسێنه‌رتان بۆ هاتووه ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ وه‌خوا به‌توانا و ده‌سه‌ڵات داره به‌سه‌ر هه‌موو شتێکدا. ١٩)﴿ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ﴾ باسی ئه‌و کاته بکه که‌مووسا فه‌رمووی به‌گه‌له‌که‌ی ﴿يَٰقَوْمِ ٱذْكُرُواْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ ئه‌ی گه‌له‌که‌م بیری چاکه‌و به‌هره‌ی خوا بکه‌نه‌وه به‌سه‌رتانه‌وه ﴿إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنۢبِيَآءَ﴾ کاتێ که‌پێغه‌مبه‌رانی تێدا هه‌ڵخستوون ﴿وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا﴾ وه چه‌ندینی کردوون به‌پادشا ﴿وَءَاتَىٰكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا﴾ وه شتێکی پێ به‌خشیوون که نه‌ی به‌خشیووه به‌هیچ که‌س ﴿مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ له‌جیهانیان. ٢٠) ﴿يَٰقَوْمِ﴾ ئه‌ی گه‌له‌که‌م ﴿ٱدْخُلُواْ ٱلْأَرْضَ ٱلْمُقَدَّسَةَ﴾ بچنه ناو ئه‌و خاکه پیرۆزه‌ی (پاکراوه له‌بت په‌رستی) ﴿ٱلَّتِى كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ﴾ که‌خوا بڕیاری داوه بۆتان ﴿وَلَا تَرْتَدُّواْ عَلَىٰٓ أَدْبَارِكُمْ﴾ وه پاشه‌وپاش وه‌رنه‌گه‌ڕێنه‌وه له‌ئاینه‌که‌تان ﴿فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ﴾ (ئه‌گه‌ر بگه‌ڕێنه‌وه) ئه‌وه به‌زیانباری و نائومێدی ئه‌گه‌ڕێنه‌وه. ٢١)﴿قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ﴾ ووتیان ئه‌ی مووسا ﴿إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ﴾ به‌ڕاستی گه‌لێکی زۆر دارو سته‌مکار له‌و شاره دایه ﴿وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا﴾ وه ئێمه هه‌رگیز ناچینه ناوی ﴿حَتَّىٰ يَخْرُجُواْ مِنْهَا﴾ تا ئه‌وان لێ ی ده‌رنه‌چن ﴿فَإِن يَخْرُجُواْ مِنْهَا﴾ ئینجا ئه‌گه‌ر ئه‌وان لێی ده‌رچوون ﴿فَإِنَّا دَٰخِلُونَ﴾ ئه‌و کاته بێگومان ئێمه تێ ی ئه‌چین. ٢٢)﴿قَالَ رَجُلَانِ﴾ دوو پیاو ووتیان: ﴿مِنَ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ﴾ له‌وانه‌ی له‌خوا ده‌ترسان ﴿أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمَا﴾ وه‌خوا چاکه‌ی ئیمانی ڕشت بوو به‌سه‌ریاندا ﴿ٱدْخُلُواْ عَلَيْهِمُ ٱلْبَابَ﴾ بده‌ن به‌سه‌ریاندا له‌قاپی شاره‌وه بچنه ژووره‌وه﴿فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَٰلِبُونَ﴾ جا ئه‌گه‌ر چوونه ناویه‌وه ئه‌وه به‌ڕاستی ئێوه زاڵ ده‌بن به‌سه‌ریاندا ﴿وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ﴾ وه‌پشت هه‌ر به‌خوا ببه‌ستن ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئه‌گه‌ر ئێوه باوه‌ڕدارن. ٢٣)

قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّا لَن نَّدۡخُلَهَآ أَبَدٗا مَّا دَامُواْ فِيهَا فَٱذۡهَبۡ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَٰتِلَآ إِنَّا هَٰهُنَا قَٰعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي لَآ أَمۡلِكُ إِلَّا نَفۡسِي وَأَخِيۖ فَٱفۡرُقۡ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَٰسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيۡهِمۡۛ أَرۡبَعِينَ سَنَةٗۛ يَتِيهُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ فَلَا تَأۡسَ عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ۞ وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ ٱبۡنَيۡ ءَادَمَ بِٱلۡحَقِّ إِذۡ قَرَّبَا قُرۡبَانٗا فَتُقُبِّلَ مِنۡ أَحَدِهِمَا وَلَمۡ يُتَقَبَّلۡ مِنَ ٱلۡأٓخَرِ قَالَ لَأَقۡتُلَنَّكَۖ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقۡتُلَنِي مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٖ يَدِيَ إِلَيۡكَ لِأَقۡتُلَكَۖ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّيٓ أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثۡمِي وَإِثۡمِكَ فَتَكُونَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتۡ لَهُۥ نَفۡسُهُۥ قَتۡلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُۥ فَأَصۡبَحَ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابٗا يَبۡحَثُ فِي ٱلۡأَرۡضِ لِيُرِيَهُۥ كَيۡفَ يُوَٰرِي سَوۡءَةَ أَخِيهِۚ قَالَ يَٰوَيۡلَتَىٰٓ أَعَجَزۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِثۡلَ هَٰذَا ٱلۡغُرَابِ فَأُوَٰرِيَ سَوۡءَةَ أَخِيۖ فَأَصۡبَحَ مِنَ ٱلنَّٰدِمِينَ ﴿٣١﴾

= لەقەرزەکەی لێ لابات خوای گەورە دەیخاتە ژێر سێبەری خۆیەوە).
ئایەتی (٢٨٢) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): **(من أسلف فليسلف في كيل معلوم ووزن معلوم وأجل معلوم) (رواه البخاري و مسلم)** پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەرکەسێک سەلەمی کرد با سەلەم لەکێشانە وپێوانەیەکی دیاری کراودا بکات وبۆ ماوەیەکی دیاری کراو بێت).
ئایەتی (٢٨٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (قال الله : إذا هم عبدي بسيئة فلا تكتبوها عليه ، فإن عملها فاكتبوها سيئة وإذا هم بحسنة فلم يعملها فاكتبوها حسنة فإن عملها فاكتبوها عشراً) (رواه البخاري ومسلم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (خودا دەفەرموێت:ئەگەر بەندەکەم ویستی خراپەبکات لەسەری =

﴿قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ﴾ ووتیان ئەی مووسا ﴿إِنَّا لَن نَّدۡخُلَهَآ أَبَدٗا﴾ بەڕاستی ئێمە هەرگیز ناچینە ناو ئەوشارە ﴿مَّا دَامُواْ فِيهَا﴾ تائەوان تێیدابن ﴿فَٱذۡهَبۡ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَٰتِلَآ﴾ کەواتە بڕۆ خۆت و پەروەردگارت لەدژیان جەنگ بکەن ﴿إِنَّا هَٰهُنَا قَٰعِدُونَ﴾ بێگومان ئێمە لێرە دانیشتووین. ٢٤) ﴿قَالَ﴾ (مووسا) ووتی ﴿رَبِّ إِنِّي لَآ أَمۡلِكُ﴾ ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من خاوەنی هیچ کەسێك نیم ﴿إِلَّا نَفۡسِي وَأَخِيۖ﴾ بێجگە لەخۆم و براکەم نەبێت ﴿فَٱفۡرُقۡ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَ ٱلۡقَوۡمِ﴾ کەواتە جیایی بخەرە نێوان ئێمەو ئەوگەلەی ﴿ٱلۡفَٰسِقِينَ﴾ کە لەسنووری خوا دەرچوون. ٢٥) ﴿قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيۡهِمۡۛ﴾ (خوا) فەرمووی بەڕاستی ئەو (خاکە پیرۆزە) قەدەغە کراوە لەسەریان ﴿أَرۡبَعِينَ سَنَةٗۛ﴾ ماوەی چل ساڵ ﴿يَتِيهُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ﴾ بەسەر گەردانی دەخولێنەوە بەسەر زەویدا ﴿فَلَا تَأۡسَ عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَٰسِقِينَ﴾ بۆیە خەم مەخۆ لەسەر ئەو گەلەی کەلە سنووری خوا دەرچوون. ٢٦) ﴿وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بخوێنەرەوە بەسەریاندا ﴿نَبَأَ ٱبۡنَيۡ ءَادَمَ بِٱلۡحَقِّ﴾ هەواڵی دوو کوڕەکەی ئادەم کە حەق و ڕاستە ﴿إِذۡ قَرَّبَا قُرۡبَانٗا﴾ کاتێ هەردوویان دوو جۆرە قوربانی یان کرد ﴿فَتُقُبِّلَ مِنۡ أَحَدِهِمَا﴾ ئینجا لەیەکێکیان وەرگیرا ﴿وَلَمۡ يُتَقَبَّلۡ مِنَ ٱلۡأٓخَرِ﴾ وە لەوی تریان وەرنەگیرا ﴿قَالَ لَأَقۡتُلَنَّكَۖ﴾ (ئەوەیان لێی گیرا نەکرا) ووتی بێگومان دەبێ هەر بتکوژم ﴿قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلۡمُتَّقِينَ﴾ ئەویش ووتی خوا (قوربانی) تەنها لەپارێزکاران گیرا دەکات. ٢٧) ﴿لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَيَّ يَدَكَ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر تۆ دەستم بۆ درێژکەی ﴿لِتَقۡتُلَنِي﴾ بۆ ئەوەی بمکوژی ﴿مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٖ يَدِيَ إِلَيۡكَ لِأَقۡتُلَكَۖ﴾ من دەست درێژ ناکەم بۆ تۆ بۆئەوەی بتکوژم ﴿إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی من لەخوا ئەترسم ﴿رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ کە پەروەردگاری هەموو جیهانیانە. ٢٨) ﴿إِنِّيٓ أُرِيدُ﴾ بەڕاستی من دەمەوێت ﴿أَن تَبُوٓأَ بِإِثۡمِي وَإِثۡمِكَ﴾ کە تۆ بگەڕێیتەوە (بۆلای خوا) بەگوناهی من و خۆیشتەوە ﴿فَتَكُونَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِۚ﴾ ئەوسا تۆ لەهاوەڵانی دۆزەخ دەبیت ﴿وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ هەر ئەوەش پاداشتی ستەم کارانە. ٢٩) ﴿فَطَوَّعَتۡ لَهُۥ نَفۡسُهُۥ﴾ ئینجا دەرونی(ئەو تاوانبارە) هانی دا ﴿قَتۡلَ أَخِيهِ﴾ بۆ کوشتنی براکەی ﴿فَقَتَلَهُۥ﴾ و کوشتی ﴿فَأَصۡبَحَ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ﴾ بەهۆی یەوە چووە ریزی زیان باران. ٣٠) ﴿فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابٗا﴾ پاشان خوا قەلە ڕەشێکی نارد ﴿يَبۡحَثُ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ لەزەویدا چاڵی هەڵئەکەند (بۆ قەلە ڕەشێکی مردارۆ بوو) ﴿لِيُرِيَهُۥ كَيۡفَ يُوَٰرِي سَوۡءَةَ أَخِيهِۚ﴾ بۆ ئەوەی نیشانی بدات کەچۆن لەشی براکەی بشارێتەوە ﴿قَالَ يَٰوَيۡلَتَىٰٓ﴾ ووتی ئای داخی سەختم ﴿أَعَجَزۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِثۡلَ هَٰذَا ٱلۡغُرَابِ﴾ بۆ من دەستە پاچە بووم لەوەی وەك ئەم قەلەڕەشەبم؟ ﴿فَأُوَٰرِيَ سَوۡءَةَ أَخِيۖ﴾ تا تەرم و عەورەتی برا کەم بشارمەوە ﴿فَأَصۡبَحَ مِنَ ٱلنَّٰدِمِينَ﴾ ئەوسا چووە ریزی پەشیمان بوانەوە. ٣١)

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِى ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحْيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا۟ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓا۟ أَوْ يُصَلَّبُوٓا۟ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَٰفٍ أَوْ يُنفَوْا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ ۚ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهِمْ ۖ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱبْتَغُوٓا۟ إِلَيْهِ ٱلْوَسِيلَةَ وَجَٰهِدُوا۟ فِى سَبِيلِهِۦ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لِيَفْتَدُوا۟ بِهِۦ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣٣) سورەتی (المائدة): ﴿إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ...﴾ ئەبو داوود لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە ئەم فەرموودەیە دەگێڕێتەوە (واتە فەرموودەی عورەنییەکان کە هەڵگەڕابوونەوە لەئایینی ئیسلام و شوانی وشترەکانی (بیت المال) یان کوشت و وشترەکانیشیان برد) جا پێغەمبەری خواش (ﷺ) کۆمەڵێک چەکداری نارد بەشوێنیانداو هێنانیان ئیتر خوای گەورەش لەو کاتەدا ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ....﴾.

= مەنوسن جا ئەگەر کردی بەیەک خراپە بینوسن، وەئەگەر ویستی چاکەیەک بکات و=

﴿مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ﴾ هەر لەبەر ئەوە(ی کەلەو داستانەدا باسکرا) ﴿كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَاءِيلَ﴾ پێویستمان کرد لەسەرنەوەی ئیسرائیل ﴿أَنَّهُ﴾ کەبێگومان بڕیار ئەمەیە ﴿مَن قَتَلَ نَفْسًا﴾ ئەوەی تەنیا کەسێك بکوژێت ﴿بِغَيْرِ نَفْسٍ﴾ لەتۆڵەی کەسێکی کوژراودا نەبێت ﴿أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ﴾ یان خراپە کاریو ئاژاوەی بنێتەوە لەسەر زەوی دا ﴿فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾ ئەوە وەك ئەوەوایە هەموو خەڵکی کوشتبێ ﴿وَمَنْ أَحْيَاهَا﴾ ئەوەش بێتاوانێك ڕزگار کات لەکوژران ﴿فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ ئەوە وەك ئەوەوایە هەموو ئادەمی ڕزگار کردبێت و زیندووی کردبنەوە ﴿وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان، پێغەمبەرەکانمان هاتن بۆلایان بەبەڵگە ڕوونەکانەوە ﴿ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ کەچی لەپاش ئەوە زۆرێك لەوانە ﴿فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ﴾ زیادە ڕەویان کرد لەزەویدا. ٣٢)﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی تۆڵەی ئەوانەی ﴿يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ کە جەنگ و دوژمنایەتی ئەکەن لەگەڵ خواو پێغەمبەرەکەی دا ﴿وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا﴾ وە هەوڵ ئەدەن لەزەویدا خراپە بڵاویکەنەوە ﴿أَن يُقَتَّلُوا﴾ (ئەوە تۆڵەیان) ئەوەیە بکوژرێن ﴿أَوْ يُصَلَّبُوا﴾ یا هەڵبواسرێن بەدارا ﴿أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم﴾ یان دەستو قاچیان ببڕدرێت ﴿مِّنْ خِلَافٍ﴾ بەپێچەوانەوە (ڕاستو چەپ) ﴿أَوْ يُنفَوْا مِنَ الْأَرْضِ﴾ یان دوور بخرێنەوە لەووڵات ﴿ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا﴾ ئەمە زەبونی و ئابرو بردنیانە لە جیهاندا ﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ لە دوارۆژیشدا بۆیان هەیە ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزایەکی گەورە. ٣٣)﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا﴾ بێجگەلەوانەی تەوبەیان کردووە﴿مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ﴾ لەپێش ئەوەی دەسەڵاتتان ببێت بەسەریاندا ﴿فَاعْلَمُوا﴾ تا بزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ کەبەڕاستی خوا لێ بووردەی میهرەبانە. ٣٤)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿اتَّقُوا اللَّهَ﴾لەخوا بترسن ﴿وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾ بگەڕێن بەدوای هەموو هۆکارێکدا کەنزیکتان بخاتەوە لەخوا ﴿وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ﴾ وەتێ بکۆشنو خەبات بکەن لەڕێگەی خوادا ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ بەئومێدی ڕزگار بونتان. ٣٥)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە لەجیهاندا بێ بڕوا بوون ﴿لَوْ أَنَّ لَهُم﴾ ئەگەر ببنە خاوەنی ﴿مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەرچی لەزەویدایە هەمووی ﴿وَمِثْلَهُ مَعَهُ﴾ ئەوەندەی تریشی لەگەڵ بێت ﴿لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ بۆ ئەوەی خۆی پێ بکڕنەوەو ڕزگارکەن لەسزای ڕۆژی دوایی ﴿مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ﴾ لێ یان وەرناگیرێ ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بۆیان هەیە سزایەکی بە ئازار. ٣٦)

يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُواْ مِنَ ٱلنَّارِ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنْهَا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓاْ أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ مِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِأَفْوَٰهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ ۛ وَمِنَ ٱلَّذِينَ هَادُواْ ۛ سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّٰعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ ۖ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَٱحْذَرُواْ ۚ وَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ فِتْنَتَهُۥ فَلَن تَمْلِكَ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَمْ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾

هـۆی هاتنـە خـوارەوەی ئایەتی (٤١ - ٤٥) (سورەتی المائدة): ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ ...﴾ ئەحمەد و موسلیم لەبەڕائی کوڕی عازیبەوە دەگێڕنەوە ئەڵێ: جوولەکەیەکی دەم و چاوڕەشکراوی شەلاق لێ دراویان بەلای پێغەمبەری خوا(ﷺ) برد، بانگی کردن پێی ووتن تۆڵەی زیناکەر لەکتێبەکەتاندا ئابەم شێوەیە؟ ووتیان بەڵێ، ئەمجا پیاوێکی لەزاناکانیان بانگ کردو ووتی سوێندت ئەدەم بەو خوایەی تەوراتی دابەزاند بۆ سەر مووسا تۆڵەی زیناکەر لە کتێبەکەتاندا بەم شێوەیە؟ ئەویش ووتی نەوەڵڵا، وە ئەگەر بەم سوێندە سوێندت نەدامایە هەواڵم پێ نەدەدای، تۆڵەی زیناکەر لەکتێبەکەماندا بەرد باران کردنە _ڕجم_ بەڵام کە زۆر بڵاوبوویەوە لەناو خانەدانەکانماندا ئەوسا ئێمە ئەگەر خانەدانێك زینای بکردایە وازمان لێدەهێنا وە ئەگەر داماوێك _ لاوازێك _ زینای بکردایە -

﴿يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُواْ مِنَ النَّارِ﴾ دەیانەوێ لەئاگری دۆزەخ بێنەدەرەوە ﴿وَمَا هُم بِخَارِجِينَ مِنْهَا﴾ بەڵام هەرگیز دەرچوونیان لێی (ئاگری دۆزەخ) نی یە﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ و سزای بەردەوامیان بۆ هەیە. ٣٧)﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ﴾ پیاو و ئافرەتی دز﴿فَاقْطَعُواْ أَيْدِيَهُمَا﴾ دەستیان ببڕن ﴿جَزَآءً بِمَا كَسَبَا﴾ لەتۆڵەی ئەو دزیەی کردویانە ﴿نَكَالاً مِّنَ اللَّهِ﴾ ئەمە تۆڵەو تەمێ کردنێکە لەلایەن خواوە ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا باڵا دەستی کار دروستە. ٣٨) ﴿فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ﴾ جا هەر کەس تۆبەی کرد لەپاش ستەمەکەی (دزیەکەی) ﴿وَأَصْلَحَ﴾ وە کردەوەی چاکی کردو باش بوو﴿فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ﴾ ئەوە بێگومان خوا تۆبەکەی لێ وەردەگرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٣٩)﴿أَلَمْ تَعْلَمْ﴾ ئایا نەت زانیوە﴿أَنَّ اللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ﴾ کەهەر بۆ خوایە خاوەنێتی ئاسمانەکانو﴿وَالْأَرْضِ﴾ زەوی﴿يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ﴾ سزای هەر کەسێك دەدات کەبیەوێ ﴿وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ﴾ وە ئەبووری لەهەر کەس خۆی بیەوێ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەخوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانا و دەسەڵاتدارە. ٤٠)﴿يَٰٓأَيُّهَا الرَّسُولُ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿لَا يَحْزُنكَ﴾ غەم بارت نەکات﴿الَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِي الْكُفْرِ﴾ ئەوانەی کە پێشبڕکێ دەکەن لەبێ بڕوایی دا ﴿مِنَ الَّذِينَ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِأَفْوَٰهِهِمْ﴾ لەوانەی بەدەم ئەڵێن بڕوامان هێناوە ﴿وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ﴾ کەچی دڵە کانیان بڕوای نەهێناوە ﴿وَمِنَ الَّذِينَ هَادُواْ﴾ هەروەها لەوانەش کە جوولەکەن ﴿سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ﴾ زۆر گوێ قوڵاخن بۆ درۆ ﴿سَمَّٰعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِينَ﴾ زۆر گوێ لە مشتی دەستەیەکی ترن ﴿لَمْ يَأْتُوكَ﴾ کەنەهاتون بۆلای تۆ ﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ﴾ ووتەکانی (تەورات) دەگۆڕن﴿مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ﴾ لە پاش ئەوەی خوا لەشوێنی خۆی دایناون ﴿يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا﴾ ئەڵێن ئەگەر ئەمە(ی ئێمە)تان پێ گوترا (لەلایەن موحەممەد (ﷺ)) ﴿فَخُذُوهُ﴾ ئەوە وەری گرن ﴿وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ﴾ ئەگەر لەئەمە(ی ئێمە)تان پێ نەگوترا ﴿فَاحْذَرُواْ﴾ ئەوا خۆتان بپارێزن ﴿وَمَن يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُۥ﴾ وەهەر کەسێك خوا بیەوێ کافرو گومڕای بکات ﴿فَلَن تَمْلِكَ لَهُۥ مِنَ اللَّهِ شَيْـًٔا﴾ ئەوە تۆ لەبەرامبەر خوادا هیچت پێ ناکرێ بۆی ﴿أُوْلَٰٓئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ﴾ کەخوا نەیویستووە دڵەکانیان پاك بکاتەوە﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ لەدنیادا سەرشۆڕدەبن﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ وە لەڕۆژی دواییشدا ئامادەیە بۆیان﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزایەکی زۆر گەورە. ٤١)

سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحْتِۚ فَإِن جَآءُوكَ فَٱحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْۖ وَإِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَن يَضُرُّوكَ شَيْـًٔاۖ وَإِنْ حَكَمْتَ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِندَهُمُ ٱلتَّوْرَىٰةُ فِيهَا حُكْمُ ٱللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَا ٱلتَّوْرَىٰةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌۚ يَحْكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسْلَمُوا۟ لِلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ بِمَا ٱسْتُحْفِظُوا۟ مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ وَكَانُوا۟ عَلَيْهِ شُهَدَآءَۚ فَلَا تَخْشَوُا۟ ٱلنَّاسَ وَٱخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًاۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَآ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ وَٱلْأَنفَ بِٱلْأَنفِ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ وَٱلْجُرُوحَ قِصَاصٌۚ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾

- (بۆ تۆڵەی زیناکەر) تابیسەپێنین بەسەرخانەدان و داماودا **_بەهێز** و بێهێزدا _ ئینجا **ڕێکەوتین** لەسەر ڕەش کردنی دەم و چاو و شەلاق لێ دان، **لەجیاتی** بەرد **باران کردن** پێغەمبەریش (ﷺ) **فەرمووی : خوایە من یەکەم کەس** دەبم کەفەرمانی **تۆ زیندوو** دەکەمەوە کەئەوان مراندبوویان ، جا فەرمانی دا و ڕەجمیان کرد خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ...إِنْ أُوتِيتُمْ هَـٰذَا فَخُذُوهُ﴾ ئەیان ووت بچن بۆلای موحەممەد ئەگەر فەتوای بۆدان بەڕەشکردنەوەو جەڵد قەبوڵی بکەن وەئەگەر فەتوای بەڕەجم بۆدان ئەوا ئاگادارین و وازی لێ بێنن تاووتەی خوا ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَـٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ دابەزی.

﴿سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ﴾ ئەو (جوولەکانە) زۆر گوێ قوڵاخی درۆن ﴿أَكَّٰلُونَ لِلسُّحۡتِۚ﴾ ماڵی حەرام زۆر دەخۆن ﴿فَإِن جَآءُوكَ﴾ جا ئەگەر ئەوانە هاتن بۆلات ﴿فَٱحۡكُم بَيۡنَهُمۡ﴾ ئەوە (بەویستی خۆت) بڕیار بدە لە نێوانیاندا ﴿أَوۡ أَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡۖ﴾ یان وازیان لێ بهێنە ﴿وَإِن تُعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ﴾ خۆ ئەگەر وازیان لێ بهێنی ﴿فَلَن يَضُرُّوكَ شَيۡـٔٗاۖ﴾ ئەوە هیچ زیانێکت پێ ناگەیەنن ﴿وَإِنۡ حَكَمۡتَ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِٱلۡقِسۡطِۚ﴾ وە ئەگەر بڕیارت دا لەنێوانیاندا ئەوا بە دادوەری بڕیار بدە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُقۡسِطِينَ﴾ چونکە بەڕاستی خوا دادگەرانی خۆش دەوێ ٤٢)﴿وَكَيۡفَ يُحَكِّمُونَكَ﴾ وە ئەوانە چۆن تۆدەکەن بەدادوەر ﴿وَعِندَهُمُ ٱلتَّوۡرَىٰةُ﴾ لەکاتێکدا تەوراتیان لایە ﴿فِيهَا حُكۡمُ ٱللَّهِ﴾ کە حوکم و بڕیاری خوای تیایە ﴿ثُمَّ يَتَوَلَّوۡنَ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَۚ﴾ ئینجا لەپاش ئەوە(ی کەکردیتیان بەدادوەر) ڕوو وەر دەگێڕن ﴿وَمَآ أُوْلَٰٓئِكَ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ بێ گومان ئەوانە بڕوادار نین ٤٣)﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَا ٱلتَّوۡرَىٰةَ﴾ بێگومان ئێمە تەوراتمان ناردە خوارەوە ﴿فِيهَا هُدٗى وَنُورٞۚ﴾ کەڕێنموونیو ڕووناکی تێدا بوو ﴿يَحۡكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەو پێغەمبەرانە حوکمیان پێ دەکرد ﴿أَسۡلَمُواْ﴾ کەموسڵمانو ملکەچ بوون ﴿لِلَّذِينَ هَادُواْ﴾ بۆ ئەوانەی کە جوولەکە بوون ﴿وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلۡأَحۡبَارُ﴾ هەروەها زانا خوا ناسەکانو زانا شەرع زانەکان (حوکمیان پێ دەکرد) ﴿بِمَا ٱسۡتُحۡفِظُواْ مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ﴾ بەهۆی ئەوەی فەرمانی پارێزگاری کتێبی خوا (تەورات)یان پێ کرا بوو (لەلایەن پێغەمبەرەکانیانەوە) ﴿وَكَانُواْ عَلَيۡهِ شُهَدَآءَۚ﴾ وەشایەتیش بوون لەسەری ﴿فَلَا تَخۡشَوُاْ ٱلنَّاسَ﴾کەواتە (زانایانی جوولەکە) لەخەڵکی مەترسن ﴿وَٱخۡشَوۡنِ﴾ بەڵکو تەنها لەمن بترسن ﴿وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي﴾ بەڵگەو فەرمانەکانی من مەگۆڕنەوە (مەفرۆشن) ﴿ثَمَنٗا قَلِيلٗاۚ﴾ بە نرخێکی کەم ﴿وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ وە هەر کەس حوکم نەکات بەو بڕیارانەی کەخوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾ ئا ئەوانە بێ باوەڕنو موسڵمان نین ٤٤)﴿وَكَتَبۡنَا عَلَيۡهِمۡ فِيهَآ﴾ لەتەوراتدا نوسیمان (پێویستمان کرد) لەسەریان ﴿أَنَّ ٱلنَّفۡسَ بِٱلنَّفۡسِ﴾ کەبێگومان هەر کەسێك بەدەستی ئەنقەست کەسێك بکوژێ ئەکوژرێتەوە لەباتی دا ﴿وَٱلۡعَيۡنَ بِٱلۡعَيۡنِ﴾ وە چاو لەباتی چاو ﴿وَٱلۡأَنفَ بِٱلۡأَنفِ﴾ وە لووت لەباتی لووت ﴿وَٱلۡأُذُنَ بِٱلۡأُذُنِ﴾ وە گوێچکە لەباتی گوێچکە ﴿وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ﴾ وە ددان لەباتی ددان ﴿وَٱلۡجُرُوحَ قِصَاصٞۚ﴾ وەزامەکانیش تۆڵەیان زامدار کردنی دەست درێژی کەرانە ﴿فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ فَهُوَ كَفَّارَةٞ لَّهُۥۚ﴾ جا هەر کەس لەتۆڵە سەندن خۆش بێت ئەوە ئەبێتە هۆی سڕینەوەی گوناهی ﴿وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم﴾ وە هەر کەسێ حوکم نەکات ﴿بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ بەوەی کەخودا ناردویەتیە خوارەوە ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ ئەوا هەر ئەو کەسانە ستەم کاری تەواون ٤٥).

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۖ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَٱحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ لَفَٰسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَفَحُكْمَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

=نەیکرد بەیەک چاکە بۆی بنوسن وە ئەگەر کردی، بەدە چاکە بینوسن).

ئایەتی (٢٨٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (من قرأ بالآيتين من آخر سورة البقرة في ليلة كفتاه) (متفق عليه)، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەرکەسێک دوو ئایەتی کۆتایی سورەتی بەقەرە بخوێنێت لەشەوێکدا بەسیەتی).

ئایەتی (٥) سورەتی (آل عمران): عن ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: كنت خلف النبي (ﷺ) يوماً فقال: (ياغلام، إني أعلمك كلمات: احفظ الله يحفظك، احفظ الله تجده تجاهك، إذا سألت فاسأل الله وإذا استعنت فاستعن بالله، واعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله لك وإن اجتمعوا على أن يضروك بشيء لم يضروك إلا بشيء قد كتبه الله عليك، رفعت الأقلام وجفت الصحف)(رواه الترمذي) عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس دەڵێت:=

﴿وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم﴾ ئینجا بەدوای پێغەمبەرانی(جوولەکەدا) ڕەوانەمان کرد ﴿بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ﴾ عیسای کوڕی مەریەم ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ﴾ باوەڕی هەیە بەئەو تەوراتەی کەلەپێش خۆیەوە هاتووە ﴿وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ﴾ وەئینجیلمان پێ بەخشی کەڕێنموونی و ڕووناکی تێدایە ﴿وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ﴾ وەئەو تەوراتە بەڕاست دەزانێ کەلە پێش ئەوەوە هاتووە ﴿وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وە ڕێنموونی و ئامۆژکاری یە بۆ پارێزکاران. ٤٦) ﴿وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ﴾ دەبا پەیڕەوانی ئینجیل حوکم بکەن ﴿بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ﴾ بەوەی کەخوا ناردوویەتیە خوارەوە تیایدا ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ وە هەرکەس حوکم نەکات بەوەی کەخوا ناردویەتیە خوارەوە ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾ ئا ئەوانە بەتەواوی یاخین‌و لەفەرمانی خوا دەرچوون. ٤٧) ﴿وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ﴾ وە ئەم قورئانەمان نارده خوارەوە بۆتۆ بەحەق‌و ڕاستی ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ و کتێبەکانی پێش خۆی بەڕاست دەزانی‌و پشتیوانیان لێ دەکات ﴿وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ﴾ و چاودێریانە ﴿فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ کەواتەحوکم و بڕیاربدە لەناو نامەدارەکاندا بەوەی خوا ناردویەتیە خوارەوە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ﴾ وە شوێن هەواو هەوەسی ئەوان مەکەوە ﴿عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ﴾ لانەدەی لەو حوکم و بڕیارە هەق و ڕاستەی کەبۆت هاتووە ﴿لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ﴾ دامان ناوە بۆ هەر ئوممەتێك لەئێوە ﴿شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ شەریعەت و ڕێگەیەکی ڕوون﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ئێوەی ئەکرد بەیەك ئوممەت‌و کۆمەڵ ﴿وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ﴾ بەڵام (نەیکردوون) بۆئەوەی تاقیتان بکاتەوە ﴿فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ﴾ لەو شەریعەت و یاسایانەی کەپێی بەخشیوون ﴿فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ﴾ کەواتە پێش برکێ بکەن بۆ ئەو شتانەی کەچاکن ﴿إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا﴾ گەڕانەوەتان هەر بۆلای خوایە بەگشتی ﴿فَيُنَبِّئُكُم﴾ ئینجا هەواڵتان پێدەدا ﴿بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ بەوەی کەلەجیهاندا جیاوازبوون تیایدا. ٤٨) ﴿وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم﴾ وە(فەرمانمان پێ کردی) کەحوکم بکە لەنێوانیاندا ﴿بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ بەوەی کەخوا ناردویەتیە خوارەوە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ﴾ و شوێن حەزو ئارەزویان نەکەوی ﴿وَٱحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ﴾ وە وریا بەلێیان لەوەی بت ترازێنن ﴿عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ﴾ لە هەندێ لەوەی خوا ناردویەتیە خوارەوە بۆت ﴿فَإِن تَوَلَّوْا۟﴾ ئینجا ئەگەر ئەوانە ڕویان وەرگێڕاو سەرپێچی یان کرد ﴿فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ﴾ ئەوە بزانە و دڵنیابە خوا ئەیەوێ ﴿أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ﴾ بەهۆی هێندێ لە تاوانەکانیانەوە سزایان بدات‌و تووشی زیانیان بکات ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ لَفَٰسِقُونَ﴾ بێگومان زۆر لە ئادەمی یەکان سەرکەشن و لەسنووری خوا دەرچوون. ٤٩) ﴿أَفَحُكْمَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ﴾ ئایا ئەوان داوای حوکمی نەفامی دەکەن؟ ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكْمًا﴾ ئایا کێ حوکم و بڕیاری لە هی خوا جوان‌و چاکترە؟ ﴿لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ لای کەسانێك کە بڕوای تەواویان هەیە. ٥٠)

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ
يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ
مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُواْ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّواْ فِىٓ أَنفُسِهِمْ نَٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾
وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ
إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فَأَصْبَحُواْ خَٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَسَوْفَ يَأْتِى ٱللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ
وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ يُجَٰهِدُونَ فِى
سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ
وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱلَّذِينَ
يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ
ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَٱلْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

* ڕۆژێک لەپاشکۆی پێغەمبەردا بووم (بەسوار وولاخێکەوە) فەرمووی: (کوڕە بچکۆل من چەند ووشەیەکت فێردەکەم: سنوورو یاساکانی خوا بپارێزە خواش دەتپارێزێت: سنوورو یاساکانی خوا بپارێزە ئەویش دێت بەهاوارتەوە ، ئەگەر داوات کرد تەنیا داوا لەخوا بکە ، وەئەگەر داوای یارمەتیت کرد تەنها داوا لەخوا بکە ، وە بشزانە ئەگەر هەموو خەڵکی کۆببێتەوە بۆ ئەوەی سوودێکت پێ بگەیەنن ، ناتوانن هیچ سوودێکت پێ بگەیەنن ئەوە نەبێت کە خوای گەورە بۆی نووسیوویت وەئەگەر کۆببنەوە بۆ ئەوەی زەرەرێکت پێ بگەیەنن ناتوانن ، تەنیا زەرەرێک نەبێت خوای گەورە لە سەری نووسیوی ، قەڵەمەکان بەرزکراونەتەوە (هەڵگیراون) وە مرەکەبی پەڕاوەکان ووشک بوونەتەوە).

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئـەی ئەوانـەی باوەڕتـان هێنـاوە ﴿لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَ﴾ جوولەکەو گاوور مەکەن بەپشتیوان و خۆشەویستی خۆتان ﴿بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖ﴾ ئەوانە هەندێکیان دۆستی یەکترن ﴿وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ﴾ ئەوەتان ئەوان بکات بەپشتیوان و دۆست ﴿فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡ﴾ ئەوە بەڕاستی ئەوکەسە لەوانە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بێگومان خوا ڕێنموونی گەلی ستەمکاران ناکات ٥١) ﴿فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ﴾ بۆیە ئەبینی ئەوانەی دڵیان نەخۆشی (دوو ڕوویی) تیایە ﴿يُسَٰرِعُونَ فِيهِمۡ﴾ پێش برکێ ئەکەن لەدۆستایەتی ئەو (جوولەکەو گاوور)انەدا ﴿يَقُولُونَ نَخۡشَىٰٓ﴾ ئەڵێن ئەترسین ﴿أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٞ﴾ کەبەسەر هاتی ناخۆشی ڕۆژگار دووچارمان ببێت ﴿فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأۡتِيَ بِٱلۡفَتۡحِ﴾ دەی نزیکە خوا سەرکەوتن و زاڵ کردنی تەواو بنێرێت (بۆ پێغەمبەر(ﷺ)) ﴿أَوۡ أَمۡرٖ مِّنۡ عِندِهِۦ﴾ یان لەلایەن خۆیەوە کارێکی تر بکات ﴿فَيُصۡبِحُواْ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّواْ﴾ بەهۆی ئەوەوە وایان لێدێ لەوەی پەنهانیان کردبوو ﴿فِيٓ أَنفُسِهِمۡ نَٰدِمِينَ﴾ لەدەروونی خۆیاندا پەشیمان دەبنەوە. ٥٢) ﴿وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەوسا ئەوانەی بڕوایان هێناوە دەڵێن ﴿أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ﴾ ئایا ئەوکەسانە ئەوانەن کەسوێندیان بەخوا ئەخوارد ﴿جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ﴾ بەتوندترین سوێندیان ﴿إِنَّهُمۡ لَمَعَكُمۡ﴾ کەبەڕاستی ئەوان لەگەڵتانن ﴿حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ﴾ کردەوکانیان پوچەڵ بوویەوە ﴿فَأَصۡبَحُواْ خَٰسِرِينَ﴾ بەهۆی ئەوەوە زەرەرمەندو ڕەنجە ڕۆبوون. ٥٣) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿مَن يَرۡتَدَّ مِنكُمۡ عَن دِينِهِۦ﴾ هەر کەس لەئێوە هەڵگەڕێتەوە لەئاینەکەی ﴿فَسَوۡفَ يَأۡتِي ٱللَّهُ بِقَوۡمٖ﴾ ئەوە بەزوویی خوا لەباتی ئەوان گەل و کۆمەڵێکی تر ئەهێنێ ﴿يُحِبُّهُمۡ وَيُحِبُّونَهُۥٓ﴾ خوا ئەوانی خۆش ئەوێ و ئەوانیش خوایان خۆش ئەوێ ﴿أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ بەسۆزو بەزەیین بەرانبەر بڕوا داران ﴿أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ﴾ بەهێزو توندن بەرانبەر بێبڕوایان ﴿يُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ تێ کۆشان دەکەن لەڕێی خوادا ﴿وَلَا يَخَافُونَ لَوۡمَةَ لَآئِمٖ﴾ و ناترسن لەسەرزەنشتی سەرزەنشت کاران ﴿ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ﴾ ئەوەی باسکرا چاکەو بەهرەی خوایە ﴿يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُ﴾ ئەیبەخشێ بەهەر کەس کەخۆی بیەوێت ﴿وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ وەخوا دەستەڵات فراوانی زانایە. ٥٤) ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ﴾ بێگومان دۆست و یارمەتی دەری ئێوە تەنها خواو پێغەمبەرەکەیی ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ و بڕوا دارانن ﴿ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ ئەوانەی کەبەڕێك و پێکی نوێژەکانیان بەجێ ئەهێنن ﴿وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ و زەکات ئەدەن ﴿وَهُمۡ رَٰكِعُونَ﴾ بەردەوام مل کەچن بۆ فەرمانی خوا. ٥٥) ﴿وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ وە هەر کەس خواو پێغەمبەرو ئیمانداران بکات بەپشتیوانی خۆی ﴿فَإِنَّ حِزۡبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلۡغَٰلِبُونَ﴾ ئەوە بێگومان هەر کۆمەڵی خوازاڵ و سەرکەوتوون. ٥٦) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی کەسانێ کەبڕواتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُواْ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَكُمۡ﴾ دامەنێن ئەوانەی کەئاینەکەی ئێوە دادەنێن (بەشتێکی) ﴿هُزُوٗا وَلَعِبٗا﴾ گاڵتەو لاقرتی پێ کراو ﴿مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ﴾ لەوانەی نامەیان پێ بەخشراوە ﴿مِن قَبۡلِكُمۡ﴾ لەپێش ئێوەدا ﴿وَٱلۡكُفَّارَ﴾ وە لەبێ بڕواکانیش ﴿أَوۡلِيَآءَ﴾ (دایان مەنێن) بەدۆست و خۆشەویست ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ٥٧)

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ ٱتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَآءُوكُمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَقَد دَّخَلُوا۟ بِٱلْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ ٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾

ئایەتی (٧) سورەتی (آل عمران)؛ قال رسول الله (ﷺ): (إن القرآن لم ينزل ليكذب بعضه بعضاً، فما عرفتم منه فاعملوا به، وماتشابه منه فآمنوا به) (رواه ابن أبی حاتم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ: (بەڕاستی قورئان بۆئەوە نەهاتوە هەندێکی هەندێکی کەی بەدرۆ بخاتەوە، ئەوەی باش لێ ی تێ گەیشتن لەئایەتەکانی کاری پێ بکەن وەئەوەی باش لێی تێ نەگەیشتن باوەڕی پێ بکەن).

ئایەتی (١٤) سورەتی (آل عمران)؛ قال رسول الله (ﷺ): (إن الدنيا حلوة خضرة، وإن الله تعالى مستخلفكم فيها فينظر كيف تعملون، فاتقوا الدنيا واتقوا النساء)(رواه مسلم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (دونیا شیرین و جوانە، وەخوای گەورە ئێوەی تێدا جێ نشین کردوە، بۆئەوەی سەیرتان-

﴿وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ﴾ کاتێ ئێوە بانگ دەدەن نوێژ (هاتن بۆ) ﴿ٱتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا﴾ ئەو (دوو ڕووانە) گاڵتەو لاقرتی پێ ئەکەن ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ﴾ ئەمەش بەهۆی ئەوەوە یە کەئەوان گەلێکی نەفامو نەزانن. ٥٨)﴿قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ بڵێ ئەی نامەدارەکان ﴿هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ﴾ ئایا هیچ ڕەخنەو ڕقێکتان هەیە لەئێمە ﴿إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ﴾ بێجگە لەوەی کەبڕوامان هێناوە بەخوا ﴿وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا﴾ وە بەو قورئانەی هێنراوەتە خوارەوە بۆمان ﴿وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ﴾ وە بەوەی لەمەوپێش هێنراوەتە خوارەوە ﴿وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَٰسِقُونَ﴾ بێگومان زۆربەتان سەرکەشو لەسنوور دەرچوون. ٥٩)﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا هەواڵتان بدەمێ ﴿بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِ﴾ کێ شوێن و پاداشتی خراپترە لای خوا لەوە﴿مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ﴾ ئەوە کەسێکە خوا نەفرەتی لێ کردبێ ﴿وَغَضِبَ عَلَيْهِ﴾ وخەشمی لێگر تبێ ﴿وَجَعَلَ مِنْهُمُ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ﴾ وە هەندێکی لێ کردبن بەمەیموون و بەراز ﴿وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ﴾ وە بت و تاغوتی پەرستبێ ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا﴾ ئەوانەی باسکران خراپترین شوێنیان هەیە ﴿وَأَضَلُّ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ﴾ و گومراترین کەسن لەڕێگای ڕاست. ٦٠)﴿وَإِذَا جَآءُوكُمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا﴾ وەکاتێ دێن بۆلاتان دەڵێن بڕوامان هێناوە ﴿وَقَد دَّخَلُوا۟ بِٱلْكُفْرِ﴾ سوێندبێ بێگومان بەبێ بڕوایی یەوە هاتوون ﴿وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ﴾ وەبێگومان هەر بەبێ بڕواییشەوە دەرچوون ﴿وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ﴾ وە خوا زۆر چاك دەزانێ بەوەی کەدەیان شاردەوە. ٦١)﴿وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ﴾ وەئەبینی زۆرێك لەوانە ﴿يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ﴾ پێش بڕکێ ئەکەن لەگوناهو دەست درێژی کردن ﴿وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ﴾ و حەرام خواردندا (وەك بەرتیل) ﴿لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ بێگومان ئەوەی کەدەیانکرد زۆر بەدو خراپ بوو. ٦٢)﴿لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ ٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ﴾ ئەوە بۆچی بەرگرییان نەکردن خواپەرستو زاناکانیان ﴿عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ﴾ لەگوفتاری گوناهیان ﴿وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ﴾ حەرام خواردنیان (وەك بەرتیل) ﴿لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ﴾ بەڕاستی شتێکی بەدبوو ئەوەی دەیانکرد. ٦٣)﴿وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ﴾ جوولەکەکان ووتیان ﴿يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ﴾ خوا دەستی بەستراوە (پاکی بۆخوا) ﴿غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ﴾ یاخوا ئەوان چنگ قوچراوو دەست بەستراوبن ﴿وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟﴾ وەنەفرینیان لێکرا بەهۆی ئەوەی کە ووتیان ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو هەردوو دەستی هەمیشە کراوەیە ﴿يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ﴾ چۆنی بیەوێت دەیبەخشێت﴿وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم﴾ وەسوێند بەخوا زیاد دەکات بۆ زۆر لەوان (زاناو سەرۆکەکانیان) ﴿مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾ ئەو قورئانەی هێنراوتە خوارەوە بۆ تۆ لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا﴾ سەرکەشیو بێ بڕوای (زیاد ئەکات بۆیان) ﴿وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ﴾ وەخستومانەتە نێوانیان ﴿ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ﴾ دوژمنایەتی و کینەو ڕقەبەری ﴿إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ تارۆژی دوایی ﴿كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا لِّلْحَرْبِ﴾ هەر جارێك ئاگرێکیان هەڵگیرساندبێ بۆ ئاژاوە نانەوەو جەنگ ﴿أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ﴾ خوا ئەو ئاگرەی کوژاندۆتەوە ﴿وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا﴾ وە تێکۆشان ئەکەن لە زەوی دا بۆ خراپەو تێکدان ﴿وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾ خواش خراپەکارانی خۆش ناوێ. ٦٤)

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَـٰهُمْ جَنَّـٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم ۚ مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٦٧﴾ قُلْ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَـٰنًا وَكُفْرًا ۖ فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّـٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَـٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ رُسُلًا ۖ كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا۟ وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٧) (سورەتی المائدة)؛ ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ ....﴾. ئیبن حیبان ئەگێڕێتەوە لەئەبوهورەیرەوە ئەڵێ: ئەگەر ئێمە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا (ﷺ) لەسەفەردا بووینایە گەورەترین و بەسێبەرترین دارمان بۆدائەناو لەژێریدا دائەنیشت، جا ڕۆژێکیان لە ژێر درەختێکدا دانیشت و شمشێرەکەی پیادا هەڵواسی ئینجا پیاوێك هات و هەڵی گرت و ووتی : ئەی موحەممەد کێ دەتپارێزێ لەمن، پێغەمبەری خوایش (ﷺ) فەرمووی: خوا دەمپارێزێ لە تۆ، شمشێرەکەش دانێ ئەویش دایناو ئەوسا ئایەتی ﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ....﴾ دابەزی.

- بدات چۆن کار دەکەن کەواتە خۆتان بپارێزن، لەدونیا و لەئاقرەت). وعن ابن عمر (رضي الله عنهما)-

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ ءَامَنُوا۟﴾ خۆ ئەگەر بەڕاستی نامەدارەکان بڕوایان بهێنایە ﴿وَٱتَّقَوْا۟﴾ و خۆیان بپاراستایە و پارێزکار بوونایە ﴿لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ﴾ بێ گومان گوناهو خراپەکانیانمان دەسڕی یەوە لێیان ﴿وَلَأَدْخَلْنَٰهُمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ﴾ وە دەمانخستنە ناو بەهەشتانی پڕ ناز و نیعمەت. ٦٥) ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ﴾ وە بێگومان ئەگەر ئەو نامەدارانە تەورات و ئینجیلیان کار پێ بکردایە ﴿وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم﴾ هەروەها ئەو قورئانەی کەهێنراوەتە خوارەوە بۆیان ﴿مِّن رَّبِّهِمْ﴾ لەلایەن پەروەردگاریانەوە ﴿لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ﴾ بێ گومان ڕۆزی یان دەخوارد لەلای سەرویانەوە (لە ئاسمانەوە) ﴿وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم﴾ وە لە ژێرپێیانەوە(لە زەوی یەوە) ﴿مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ﴾ تێیان دایە دەستەو کۆمەڵێکی ڕێکو پێك ﴿وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ﴾ بەڵام زۆرێك لەوان ﴿سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ﴾ ئەوەی دەیکەن زۆر بەدو خراپە. ٦٦) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ رایگەیەنە (بەخەڵك) ئەوەی هێنراوەتە خوارەوە بۆت ﴿مِن رَّبِّكَ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ﴾ وە ئەگەر وانەکەی ﴿فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۥ﴾ ئەوە ڕاسپێریەکەی خوات ڕانەگەیاندوەو بەجێت نەهێناوە ﴿وَٱللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِ﴾ وە خوا تۆ دەپارێزێ لەخەڵکی (کەبت کوژن) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ بێگومان خوا ڕێنموونی بێ بڕوایان ناکات. ٦٧) ﴿قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەی نامەدارەکان ﴿لَسْتُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ﴾ ئێوە لەسەر هیچ شتێك نین ﴿حَتَّىٰ تُقِيمُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ﴾ هەتا بەڕێك و ڕاستی پەیڕەوی تەوراتو ئینجیل نەکەن ﴿وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم﴾ هەروەها ئەو قورئانەی کەهێنراوەتە خوارەوە بۆتان ﴿مِّن رَّبِّكُمْ﴾ لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم﴾ سوێند بەخوا زیاد ئەکات بۆ زۆریان ﴿مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾ ئەوەی هێنراوەتە خوارەوە بۆت لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا﴾ سەرکەشی و بێ باوەڕییان (زیاد دەکات) ﴿فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ کەواتە خەم مەخۆ لەسەر کۆمەڵی بێ بڕوایان. ٦٨) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟﴾ و ئەوانەی بوون بەجولەکە ﴿وَٱلصَّٰبِـُٔونَ﴾ ئەستێرە پەرست یان فریشتە پەرست ﴿وَٱلنَّصَٰرَىٰ﴾ وە شوێن کەوتوانی عیسا پێغەمبەر ﴿مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ﴾ هەر کەس لەوانە بڕوایان هێنابێ بەخوا ﴿وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ و بە ڕۆژی دوایی ﴿وَعَمِلَ صَٰلِحًا﴾ و کردەوەی چاکی کردبێ ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ ئەوە نەهیچ مەترسیەکیان لەسەرە ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ وە نەخەفەت بار ئەبن (لەڕۆژی دوایی دا). ٦٩) ﴿لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ﴾ سوێند بەخوا پەیمانی بەهێزمان وەرگرت لە نەوەکانی ﴿إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ ئیسرائیل ﴿وَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ رُسُلًا﴾ و چەند پێغەمبەرێکمان نارد بۆیان ﴿كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌۢ﴾ هەر جارێك پێغەمبەرێکیان بۆ بهاتایە ﴿بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُهُمْ﴾ بە هەر فەرمانێ کە بەدڵیان نەبوایە ﴿فَرِيقًا كَذَّبُوا۟﴾ دەستەیەکیان بەدرۆزن دائەنان ﴿وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ﴾ وە دەستەیەکیشیان دەکوشتن. ٧٠)

وَحَسِبُوٓاْ أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُواْ وَصَمُّواْ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ
عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُواْ وَصَمُّواْ كَثِيرٌ مِّنْهُمْ وَٱللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا
يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ
ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ ٱلْمَسِيحُ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱعْبُدُواْ
ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ
ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾
لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٍ وَمَا مِنْ
إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَإِن لَّمْ يَنتَهُواْ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ
ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ
إِلَى ٱللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾
مَّا ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ
ٱلرُّسُلُ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ ٱلطَّعَامَ
ٱنظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلْءَايَٰتِ ثُمَّ ٱنظُرْ أَنَّىٰ
يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾ قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا
يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾

= قال: أخذ رسول الله (ﷺ) بمنكبي فقال: (كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل) وكان ابن عمر (رضي الله عنهما) يقول (إذا أمسيت فلا تنتظر الصباح وإذا أصبحت فلا تنتظر المساء، وخذ من صحتك لمرضك ومن حياتك لموتك) (رواه البخاري) لە عەبدوللای كوڕی عومەرەوە (ڕەزای خوایان لێ بێ) ڕیوایەت كراوە كە دەڵێت: پێغەمبەر شانی گرتم و وتی: (لە دونیادا وەك كەسێكی دوور لە خزم و كەسی خۆی یان وەك ڕێبوار وابە) وە عەبدوللای كوڕی عومەر دەیووت: ئەگەر ئێوارەت كردەوە چاوەڕوانی بەیانی مەبە، وە ئەگەر بەیانیت كردەوە چاوەڕوانی ئێوارە مەبە، لە كاتی لەش ساغیت دا چاكە بكە بۆ كاتی نەخۆشی و لە ژیاندا چاكە بكە بۆ دوای مردنت).

ئایەتی (١٧) سوورەتی (آل عمران) قال رسول الله (ﷺ) (قال الله تعالى: يا ابن آدم ، إنك ما دعوتني-

﴿وَحَسِبُوٓاْ أَلَّا تَكُونَ فِتۡنَةٞ﴾ وایان دەزانی کەتۆڵە و سزا دووچاریان نابێت ﴿فَعَمُواْ وَصَمُّواْ﴾ جا بۆیە کوێرو کەڕبوون ﴿ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ﴾ لە پاشان خوا تەوبەو گەڕانەوەی لێ وەرگرتن ﴿ثُمَّ عَمُواْ وَصَمُّواْ كَثِيرٞ مِّنۡهُمۡ﴾ ئینجا لەپاش ئەوە زۆر بەیان کوێرو کەڕبوون (لەبیستن‌و بینینی بەڵگەو ئایەتەکانی خوا) ﴿وَٱللَّهُ بَصِيرُۢ بِمَا يَعۡمَلُونَ﴾ وە خوا بینەرە بەهەر کردەوەیەك کەدەیکەن. ٧١)﴿لَقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ﴾ سوێند بێت بێ گومان بێ باوەڕبوون ئەوانەی کەووتیان ﴿إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَ﴾ بێگومان خوا مەسیحی کوڕی مەریەمە ﴿وَقَالَ ٱلۡمَسِيحُ يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ﴾ لەکاتێکدا مەسیح (کاتێ ڕەوانەکرا) ووتی ئەی نەوەی ئیسرائیل ﴿ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمۡ﴾ تەنها خوا بپەرستن کە پەروەردگاری من و ئێوەشە ﴿إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ﴾ بەڕاستی هەر کەس هاویەش بۆخوا دابنێ ﴿فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ﴾ ئەوە بێگومان خوا بەهەشتی لێ حەرام کردووە ﴿وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُ﴾ وە جێ و شوێنی ئاگر دەبێت ﴿وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٖ﴾وە بۆ ئەو ستەمکارانە هیچ یارمەتی دەرێك نی یە.٧٢)﴿لَّقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بێ باوەڕبوون ئەوانەی کەووتیان ﴿إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٖ﴾ بێگومان خوا یەکێکە لەو سێ خوا (کەبریتین لەپەروەردگارو عیساو دایکی) ﴿وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ﴾ (لەکاتێکدا) هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە بێجگە لەتەنیا خوایەك ﴿وَإِن لَّمۡ يَنتَهُواْ عَمَّا يَقُولُونَ﴾ وە ئەگەر واز نەهێنن لەو ووتە ناڕەواو بەدانە ﴿لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡهُمۡ﴾ سوێند بەخوا دووچاری ئەوانەیان ئەبێ کەبێ باوەڕبوون ﴿عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزایەکی بەئازارو سەخت. ٧٣)﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى ٱللَّهِ﴾ دەی ئایا بۆ تۆبە ناکەن‌و ناگەڕێنەوە بۆلای خوا؟﴿وَيَسۡتَغۡفِرُونَهُۥ﴾ و داوای لێبوردنی لێ ناکەن؟ ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ لەکاتێکدا خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٧٤)﴿مَّا ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَ إِلَّا رَسُولٞ﴾ مەسیحی کوڕی مەریەم هیچ نی یە جگە لەپێغەمبەری خوا ﴿قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِ ٱلرُّسُلُ﴾ بێگومان لەپێش ئەوەوە چەندەها پێغەمبەر بوون ﴿وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٞ﴾ دایکیشی ئافرەتێکی زۆر ڕاست گۆیە ﴿كَانَا يَأۡكُلَانِ ٱلطَّعَامَ﴾ هەردووکیان خواردنیان دەخوارد (واتە خوانین) ﴿ٱنظُرۡ كَيۡفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ﴾ سەرنج بدە چۆن ئایەت و بەڵگەکان ڕوون دەکەینەوە بۆیان ﴿ثُمَّ ٱنظُرۡ﴾ پاشان سەیرکە ﴿أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ﴾ چۆن لا دەدرێن لەحەق بەرەو بەتاڵ. ٧٥)﴿قُلۡ أَتَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا ئێوە بێجگە لەخوا شتێك دەپەرستن؟ ﴿لَا يَمۡلِكُ لَكُمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا﴾ کە هیچ زەرەرو سوودێکی نی یە بۆتان ﴿وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ﴾ وە خوا هەر خۆی بیسەری زانایە. ٧٦)

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا۟ مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا۟ كَثِيرًا وَضَلُّوا۟ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ كَانُوا۟ لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨١﴾ ۞ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۖ وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٢) سورەتی (المائدة): ﴿وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَّوَدَّةً ...﴾: ئیبنوئەبی حاتیم دەگێڕێتەوە لە سەعیدی کوڕی موسەییب و ئەبوبەکری کوڕی عبدوڕەحمان و عورەوەی کوڕی زوبەیرەوە ووتیان: پێغەمبەری خوا (ﷺ) عەمری کوڕی ئومەییەی ضەموری نارد بۆ لای نەجاشی و نامەیەکی دلیە بۆی، هەر کە گەیشتە لای نەجاشی نامەکەی خوێندەوە و پاشان ناردی بە دوای جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب و هاوەڵە کۆچەرییەکانیدا هەروەها ناردی بەدوای ڕاهیب و کەشیشەکاندا ئینجا فەرمانی دا جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب سورەتی مەریەمی بەسەردا خوێندنەوە. یەکسەر بڕوایان هێنا بە قورئان و چاویان پڕبوو لە فرمێسک تا ئەمانە ئەوانە بوون کە خوای گەورە ئەم ئایەتەی لە بارەیانەوەنارده خوارەوە ﴿وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَّوَدَّةً﴾ تا ﴿فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾.

﴿قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەی نامەدارەکان ﴿لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ﴾ زیادە ڕەوی مەکەن لەئاینەکەتاندا ﴿غَيْرَ ٱلْحَقِّ﴾ جگە لەوە نەبێت کەڕاستو حەقە ﴿وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ أَهْوَآءَ قَوْمٍ﴾ و شوێن ئارەزووی کەسانێک مەکەون ﴿قَدْ ضَلُّوا۟ مِن قَبْلُ﴾ کەبەڕاستی پێشتر گومڕاو سەرلێ شێواو بوون ﴿وَأَضَلُّوا۟ كَثِيرًا﴾ وە زۆر کەسیشیان گومڕاکرد ﴿وَضَلُّوا۟ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ﴾ وە خۆشیان گومڕابوونو لایاندا لەڕێگای ڕاست. ٧٧) ﴿لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ نەفرین کرا لەوانەی بێ بڕوابوون ﴿مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ لەبەرەو نەوەی ئیسرائیل ﴿عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُۥدَ﴾ لەسەر زمانی داوود ﴿وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ﴾ و عیسای کوڕی مەریەم ﴿ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟﴾ ئەو نەفرینەش لەبەر ئەوە بوو سەرپێچیان کرد ﴿وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ﴾ و هەمیشە دەست درێژیان دەکرد. ٧٨) ﴿كَانُوا۟ لَا يَتَنَاهَوْنَ﴾ ئەوانە بەرگری یەکتری یان نەدەکرد ﴿عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ﴾ لەهەر کارێکی بێزراوی بێ شەرعی کەدەیانکرد ﴿لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ﴾ بێگومان زۆر بەدبوو ئەوەی کەئەیانکرد. ٧٩) ﴿تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ﴾ ئەبینی (ئەی موحەممەد(ﷺ)) زۆر بەیان ﴿يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ دۆستایەتی ئەکەن لەگەڵ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ﴾ بێگومان زۆر بەدو خراپە ئەوەی کەپێشیان خست بۆخۆیان (کردویانە) ﴿أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ کە هۆی خەشم و قینی خوا بوو لێیان ﴿وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَٰلِدُونَ﴾ وە ئەوانە لەسزای دۆزەخدا بێ بڕانەوە دەمێننەوە. ٨٠) ﴿وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ وە ئەگەر ئەوانە بڕوایان بهێنایە بەخوا ﴿وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ﴾ و پێغەمبەرو ئەو بەرنامەیەی کەنێراوەتە خوارەوە بۆ سەری ﴿مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ﴾ ئەو بێبڕوایانە یان نەدەکرد بەدۆستو برادەر ﴿وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ﴾ بەڵام زۆر بەیان ﴿فَٰسِقُونَ﴾ لەئاین دەرچوونو یاخین لەخوا. ٨١) ﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ سوێند بێت دەبینیت (ئەی موحەممەد(ﷺ)) خراپترینی خەڵکی بۆ دوژمنایەتی لەگەڵ بڕواداران دا ﴿ٱلْيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟﴾ جوولەکە و هاوبەش دانەرانن ﴿وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ وە سوێند بێت دەبینیت نزیکترینیان لەخۆشەویستی بۆ بڕواداران ﴿ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰ﴾ ئەوانەن کەدەیان ووت بێگومان ئێمە گاوورین ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا﴾ ئەوەش لەبەر ئەوەیە بێگومان لە ناویاندا قەشەو کۆشەگیرانێک هەن ﴿وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ کە بەڕاستی ئەوان خۆیان بەزل و گەورە دانانێن. ٨٢)

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَٰلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

هۆی هاتنە خـوارەوەی ئایـەتی (٨٧) سـورەتی (المائـدة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تُحَرِّمُواْ طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللّهُ ...﴾: تـورمزی گێڕاویەتی یـەوە کەعەبـدوڵڵای کـوڕی عـەبباس دەڵـێ: پیاوێـك هاتـە لای پێغەمبـەر (ﷺ) و ووتـی: ئـەی پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) بەڕاسـتی مـن هـەر کاتـێ گۆشتم خوارد بێ تاقەتی ژن ئەبم و ئارەزوو ئـەمگرێ بۆیە گۆشت خواردنم لەسەر خۆم حەرام کردووە و خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە.

هـۆی هاتنـە خـوارەوەی ئایـەتی (٨٩) سـورەتی (المائـدة): ﴿مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾ئیبن ماجە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە کە ووتویـەتی: پیـاو هـەبوو بژێوی خێزانەکەی ئەدا بە جۆرێکی زۆر فراوان و پیاوی واش هەبوو بژێوی خێزانەکەی –

﴿وَإِذَا سَمِعُواْ﴾ هەر کاتێ گوێیان لێ بووایە﴿مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ﴾ ئەو قورئانەی کە نێراوەتە خوارەوە بۆ پێغەمبەر(ﷺ)﴿تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ﴾ دەبینی چاوەکانیان ﴿تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ﴾ لە فرمێسك (پڕدەبێ و) دەڕژێت ﴿مِمَّا عَرَفُواْ مِنَ ٱلْحَقِّ﴾ لەبەر ئەو ڕاستی یەی کە زانیویانە (و بۆیـان دەرکـەوتوە) ﴿يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا﴾ ئـەڵێن ئـەی پـەروەردگارمان ئـەوا ئێمـە باوەڕمان هێنا ﴿فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ﴾ دەتـۆش لەگـەڵ شـايەت دەران ناومـان بنوسـە. ٨٣)﴿وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِٱللَّهِ﴾ بۆچی دەبێ ئێمە باوەڕ نەهێنین بە خوا ﴿وَمَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْحَقِّ﴾ و بەوەی کـە بۆمـان هـاتووە لـە حـەق و ڕاسـتی ﴿وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا﴾ لـە کاتێکدا ئومێدمان وابێ پەروەردگارمان بمانخاتە﴿مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ ڕیـزی پیـاو چاکانەوە. ٨٤) ﴿فَأَثَٰبَهُمُ ٱللَّهُ بِمَا قَالُواْ﴾ جا خوا پاداشتیان ئەداتەوە بـەهۆی ئـەوەوە کـە ووتیـان ﴿جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ بەچەند باخێك کە ڕووبار بە ژێریاندا دەڕوات ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ دەمێننەوە تیایدا بەهەمیشەیی ﴿وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ وە ئەوەیـە پاداشـتی چـاکە کاران. ٨٥) ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ﴾ وە ئەوانـەی باوەڕیـان نـەهێناو ئایەتـەکانی ئێمەیان بە درۆ دەزانی ﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ﴾ ئەوانـەن هـاوەڵانی دۆزەخ. ٨٦)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَا تُحَرِّمُواْ طَيِّبَٰتِ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكُمْ﴾ ئەو شتە پاك و خۆشانەی کە خوا حەڵاڵی کردوە بۆتان یاساغی مەکـەن لـە خۆتـان ﴿وَلَا تَعْتَدُوٓاْ﴾ و سنوور مەشکێنن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ﴾ چونکە بێ گومان خوا سنوور شکێنەرانی خۆش نـاوێ. ٨٧)﴿وَكُلُواْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ﴾ بخـۆن لـەو ڕسـق و ڕۆزیانـەی کـە خـوا پێـی بەخشیوون ﴿حَلَٰلًا طَيِّبًا﴾ کـە حـەڵاڵ و پـاکن ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ﴾ خۆتـان بپارێزن و بترسن لەو خوایەی کە ئێوە باوەڕتان پێ یەتی. ٨٨)﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ﴾ خوا لێتان ناگرێ ﴿بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَٰنِكُمْ﴾ ئەو سوێندانەتان کە نیازی دڵی لەگەڵدا نی یە ﴿وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم﴾ بـەڵام لێ تـان ئـەگرێ (بـە گوناهبارتـان دادەنـێ) ﴿بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَٰنَ﴾ بە(شکاندنی) سـوێندێ کەبـەنیازی دڵ داتـان بەسـتبێت ﴿فَكَفَّٰرَتُهُۥٓ﴾ جـا کـەفارەتی (سڕینەوەی شکاندنی) ئەو سوێندانە ﴿إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَٰكِينَ﴾ خۆراك دانی دە هەژارە ﴿مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾ لە خۆراکێ مام ناوەندی کە بە منداڵ وخێزانی خۆتانی دەدەن ﴿أَوْ كِسْوَتُهُمْ﴾ یا پۆشاکی دە هەژار ﴿أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ﴾ یا ئـازاد کردنـی بەندەیـەك ﴿فَمَن لَّمْ يَجِدْ﴾ جائەوەی دەستی نەکەوت هیچ کام لەمانە ﴿فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٍ﴾ ئەوە سێ ڕۆژ بـە ڕۆژوو بێت ﴿ذَٰلِكَ كَفَّٰرَةُ أَيْمَٰنِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ﴾ ئەوە(ی باسکرا) کەفارەتی سـوێندەکانتانە کاتـێ کـە سـوێندتان خـوارد(و سـوێندەکەتان شـکاند) ﴿وَٱحْفَظُوٓاْ أَيْمَٰنَكُمْ﴾ وە سـوێندەکانتان بپارێزن ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ﴾ بەو جۆرە خـوا ئایەتەکانی خـۆی بـە ڕوونی باسـی ئەکات بۆتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بۆ ئەوەی سـوپاسی بکەن. ٨٩)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٌ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ فِي ٱلۡخَمۡرِ وَٱلۡمَيۡسِرِ وَيَصُدَّكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِۖ فَهَلۡ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَٱحۡذَرُواْۚ فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيۡسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٞ فِيمَا طَعِمُوٓاْ إِذَا مَا ٱتَّقَواْ وَّءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ ٱتَّقَواْ وَّءَامَنُواْ ثُمَّ ٱتَّقَواْ وَّأَحۡسَنُواْۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٩٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَيَبۡلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَيۡءٖ مِّنَ ٱلصَّيۡدِ تَنَالُهُۥٓ أَيۡدِيكُمۡ وَرِمَاحُكُمۡ لِيَعۡلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلۡغَيۡبِۚ فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ بَعۡدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٩٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّٰرَةٞ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۚ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

-ئەدا بە جۆرێکی کەم و ناڕەحەت جا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٠-٩١) سورەتی (المائدة): ﴿إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ....﴾ ئیبن جەریر لەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: یاساغ بوونی عارەق لەسەر دوو تیرەی ئەنصار هاتە خوارەوە کە عەرەقیان خواردبوویەوە تاوایان لێ هات مەست و سەرخۆش بوو بوون و گاڵتەیان بەیەکتری کردبوو لەیەکتریان دابوو ئینجا کاتێ سەرخۆشییەکە بەری دابوون هی وایان هەبوو شوێنی لێدانی دەبینی بەڕوخسار و ڕوومەتیەوە و دەیووت ئەمە فلان کەسی برام وای لێ کردووم(ئەوان برای یەک بوون لەدڵیاندا بەرامبەری یەک کینە نەبوو) سوێند بەخوا ئەگەر ئەو برایەم-

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە﴿إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ﴾ بێ گومان ئارەق و قومار و ئەو بەردانەی کە کراون بە بت﴿وَٱلۡأَزۡلَٰمُ﴾ و ئەو پارچە دارانەی (کە بەکارئەهێنرێن بۆ دیاریکردنی بەش و چارەنووس) ﴿رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ﴾ ئەوانە پیسن و لەکردەوەی شەیتانن﴿فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ﴾ کەواتە دوورکەونەوە لێ ی تاڕزگاربن. ٩٠) ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ﴾ بێگومان شەیتان هەر ئەوەی ئەوێ ﴿أَن يُوقِعَ بَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ﴾ کە دوژمنایەتی و کینەو ڕق بخاتە ناوتانەوە﴿فِي ٱلۡخَمۡرِ وَٱلۡمَيۡسِرِ﴾ بەهۆی ئارەق و قومارەوە ﴿وَيَصُدَّكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ﴾ وە بەرگریتان بکات لەیاد و باسی خوا و لەنوێژ کردن ﴿فَهَلۡ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە وازدەهێنن (لەو خراپانە)؟. ٩١) ﴿وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ﴾ وە فەرمانبەر و گوێ ڕایەڵی خوا بن﴿وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ﴾ وە فەرمانبەرو گوێ ڕایەڵی نێرراوە کەی بن﴿وَٱحۡذَرُواْ﴾ و بترسن (ئاگادارین)﴿فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ﴾ ئینجا ئەگەر ئێوە ڕوو وەرگێڕن و فەرمان بەری نەکەن ﴿فَٱعۡلَمُوٓاْ﴾ ئەوا بزانن ﴿أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا﴾ بێگومان ئەوەی کە لەسەر نێردراوەکەی ئێمە بێ ﴿ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ﴾ بەس ڕاگەیاندنی ڕوون و ئاشکرای ئایینەکەیە. ٩٢)﴿لَيۡسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ نەبووەو نی یە لەسەر ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ وە کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿جُنَاحٞ فِيمَا طَعِمُوٓاْ﴾ هیچ گوناهێك لەوەی خواردویانە (ئارەق و پارەی قومار پێش حەرام کردنیان) ﴿إِذَا مَا ٱتَّقَواْ﴾ ئەگەر خۆیان پاراستبێ (لەو چەرخەدا لەوەی کە حەرام بووە لە سەریان) ﴿وَّءَامَنُواْ﴾ وە باوەڕداربووبن ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردبێ ﴿ثُمَّ ٱتَّقَواْ﴾ پاشان خۆیان پاراستبێ (لەوەی کە حەرام کرابێ) ﴿وَّءَامَنُواْ﴾ و بڕواشیان هەبوبێت (بەوەی کە هاتبێ لە لایەن خواوە) ﴿ثُمَّ ٱتَّقَواْ﴾ پاشان بەردەوام بووبن لەسەر خۆ پارێزی ﴿وَّأَحۡسَنُواْ﴾ و چاکەکانیشیان بەچاکی کردبێ ﴿وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ وە خوا ئەو چاکەکارانەی خۆش دەوێ. ٩٣)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَيَبۡلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ﴾ سوێند بە خوا، خوا تاقیتان دەکاتەوە﴿بِشَيۡءٖ مِّنَ ٱلصَّيۡدِ﴾ بە هەندێك نێچیر ﴿تَنَالُهُۥٓ أَيۡدِيكُمۡ وَرِمَاحُكُمۡ﴾ کە بەدەست دەیانگرن و بە ڕمەکانتان ڕاویان دەکەن﴿لِيَعۡلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلۡغَيۡبِ﴾ تا خوا دەری بخات کێ لێ ی دەترسێ بە پەنهانی ﴿فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ بَعۡدَ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا هەرکەس دەست درێژی بکات دوای ئەو (هەواڵ پێدانە)﴿فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٞ﴾ ئەوە بۆی هەیە سزایەکی بەئازار. ٩٤)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ﴾ نێچی مەکوژن ﴿وَأَنتُمۡ حُرُمٞ﴾ لە کاتێکدا ئێوە لە ئیحرامدان ﴿وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا﴾ وە ئەوەتان بەدەستی ئەنقەست بیکوژێ ﴿فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ﴾ ئەوە لەسەریەتی سەر بڕینی وێنەی ئەوەی کە کوشتویەتی ﴿مِنَ ٱلنَّعَمِ﴾ لە ئاژاڵ و ماڵات ﴿يَحۡكُمُ بِهِۦ﴾ ئەو بڕیارە بدەن (نێچیرەکە لە بەرانبەر چ ئاژەڵێکدایە) ﴿ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ﴾ دوو پیاوی موسڵمانی چاك لەخۆتان ﴿هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ﴾ بە شێوەی قوربانی بگاتە کەعبە (و لەوێ بیکات بەقوربانی) ﴿أَوۡ كَفَّٰرَةٞ طَعَامُ مَسَٰكِينَ﴾ یان بە ئەندازەی نرخی قوربانیەکە خۆراك بدات بە چەند هەژارێ ﴿أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا﴾ یان بەقەدەر ئەو خۆراکدانە ڕۆژوو بگرێت ﴿لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦ﴾ بۆ ئەوەی بچێژێ ئۆباڵی کارەکەی ﴿عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَ﴾ خوا خۆش بووە لەوەی کە تێپەڕی و بەسەرچوو ﴿وَمَنۡ عَادَ﴾ بەڵام هەرکەسێك بگەڕێتەوە (بۆ سەر ئەو کردەوەیە) ﴿فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُ﴾ ئەوا خوا تۆڵەی بە تینی لێ دەسێنێ ﴿وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٍ﴾ وەخوا زاڵە و خاوەنی تۆڵەی بەتینە. ٩٥)

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۖ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ ٱلْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾ ۞ جَعَلَ ٱللَّهُ ٱلْكَعْبَةَ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ قِيَٰمًا لِّلنَّاسِ وَٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَٱلْهَدْىَ وَٱلْقَلَٰٓئِدَ ۚ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ وَأَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾ قُل لَّا يَسْتَوِى ٱلْخَبِيثُ وَٱلطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ ٱلْخَبِيثِ ۚ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَسْـَٔلُوا۟ عَنْ أَشْيَآءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِن تَسْـَٔلُوا۟ عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ ٱلْقُرْءَانُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهَا ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا۟ بِهَا كَٰفِرِينَ ﴿١٠٢﴾ مَا جَعَلَ ٱللَّهُ مِنۢ بَحِيرَةٍ وَلَا سَآئِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ ۙ وَلَٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۖ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾

- بەرامبەر بەمن سۆزو بەزەیی هەبوایە وای لێ نەئەکردم **تاوایان** لێ هات لەنێوانیاندا بەهۆی عارەق خواردنەوە رق و **کینە** دروست بوو ئینجا خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە. ﴿إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ﴾ تا دەگاتە ﴿فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾ ئینجا کەسانێکی پڕ چوو لەئایندا ووتیان عارەق پیسەو فلان کەس لە ئوحوددا کوژراوە هەر عەرەقی خواردووە جا خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُواْ ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٣) سورەتی (المائدة): ﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ ...﴾ بوخاری لەئەنەسەوە دەگێڕێتەوە کەووتی: من لەماڵی ئەبو طەلحەدا شەراب گێڕی کۆمەڵێك بووم لەوکاتەدا عارەقەکەیان لەخورما و ترێ بوو جا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی دا -

﴿أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ﴾ ڕاو(ی نێچیر) و خواردەمەنی دەریایی حەڵاڵ کراوە بۆتان ﴿مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ﴾ تا ئێوە و گەشتیارەکان سوودی لێ وەربگرن ﴿وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ ٱلْبَرِّ﴾ و ڕاو(نێچیر)ی کێوی و ووشکایی یاساغ کراوە لێتان ﴿مَا دُمْتُمْ حُرُمًا﴾ تا لە ئیحرامدا بن ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ﴾ لە (بێ فەرمانی) ئەو خوایە بترسن کە﴿إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ هەر بۆ لای ئەو کۆدەکرێنەوە (لە ڕۆژی دوایی دا). ٩٦)﴿جَعَلَ ٱللَّهُ ٱلْكَعْبَةَ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ﴾ خوا کەعبە کە (بيت الحرام)ە دایناوە بەهۆی ﴿قِيَٰمًا لِّلنَّاسِ﴾ ڕاوەستانی کاروباری دین ودنیای خەڵکی ﴿وَٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَٱلْهَدْىَ وَٱلْقَلَٰٓئِدَ﴾ وە هەروەها مانگە یاساغەکان (کە جەنگ تێیاندا حەرامە)و قوربانیە دیاری نەکراوەکان و قوربانیە دیاری کراوەکان ﴿ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ ئەوەش بۆ ئەوەی کە بزانن بەڕاستی خوا ﴿يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئەزانێ و بە ئاگایە کە چی وا لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە بێگومان خوا بە هەموو شتێ زانایە. ٩٧)﴿ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ﴾ باش بزانن کە بەڕاستی خوا تۆڵەی زۆر بە تینە (بۆ یاخیان) ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وە بەڕاستی خوا لێبووردەی میهرەبانە (بۆ تۆ بەکاران). ٩٨) ﴿ مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ﴾ نێردراوەکەی خوا هیچی لەسەر نی یە بێجگە لە ڕاگەیاندن ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ وە خوا دەزانێ بەوەی دەری دەخەن بەوەش دەیشارنەوە. ٩٩)﴿ قُل لَّا يَسْتَوِى ٱلْخَبِيثُ وَٱلطَّيِّبُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پیس و پاك وەك یەك نین ﴿وَلَوْ أَعْجَبَكَ﴾ هەرچەند سەرسامت بکات ﴿كَثْرَةُ ٱلْخَبِيثِ﴾ زۆری پیسەکە ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ کەواتە لەخوا بترسن ﴿يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ ئەی خاوەنانی ژیریو هۆشمەندان ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ تا ڕزگار بین ١٠٠)﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە﴿لَا تَسْـَٔلُوا۟ عَنْ أَشْيَآءَ﴾ پرسیار مەکەن لە شتانێك ﴿إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ﴾ ئەگەر ئاشکرا بکرێن بۆتان ناخۆش و خراپ دەبێت بۆتان﴿وَإِن تَسْـَٔلُوا۟ عَنْهَا﴾ وە ئەگەر پرسیار بکەن دەربارەیان ﴿حِينَ يُنَزَّلُ ٱلْقُرْءَانُ تُبْدَ لَكُمْ﴾ کاتێ قورئان دەنێردرێتە خوارەوە، بۆتان ئاشکرا دەکرێن ﴿عَفَا ٱللَّهُ عَنْهَا﴾ خوا خۆش بووە لەو پرسیارانەی لەوە و پێش ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ وە خوا زۆر لێبووردەی لەسەرخۆیە. ١٠١) ﴿قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ﴾ بێگومان ئەو (جۆرە) پرسیارانەیان کرد کۆمەڵێ ﴿مِّن قَبْلِكُمْ﴾ پێش ئێوە﴿ثُمَّ أَصْبَحُوا۟ بِهَا كَٰفِرِينَ﴾ پاشان بێ بڕوا بوون بەهۆی ئەو پرسیارانەوە. ١٠٢)﴿مَا جَعَلَ ٱللَّهُ﴾ خوا داینەناوە و بڕیاری نەداوە (سوود وەرنەگرتن لەم چوار جۆرە ووشترە) ﴿مِنۢ بَحِيرَةٍ﴾ لەبەحیرە: (ووشترێك بوو پێنج سکی بکردایەو پێنجەم نێر بوایە، ئەو کاتە گوێچکەیان لەت دەکرد و بەرەڵایان دەکرد) ﴿وَلَا سَآئِبَةٍ﴾ و سائیبە: (ووشترێك بوو کە دە تا دوانزە سکی بکردایە هەموو مێینە بوایە)﴿ وَلَا وَصِيلَةٍ﴾ و وەصیلە: (ووشترێك بوو یەکەم و دووەم سکی مێینە بوایە)﴿ وَلَا حَامٍ﴾ و حام: (ووشترێکی نێر بوو کە لە پشتی ئەو دە سك پەیدا ببوایە) ﴿ وَلَٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ بەڵام ئەوانەی بێ باوەڕبوون ﴿يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ﴾ درۆ بە دەم خواوە هەڵئەبەستن ﴿وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ و زۆربەیان ژیر نین (نەزانن). ١٠٣)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ۚ أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ ۖ لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ ۚ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُم مُّصِيبَةُ الْمَوْتِ ۚ تَحْبِسُونَهُمَا مِن بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۙ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الْآثِمِينَ ﴿١٠٦﴾ فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰ أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوْلَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِن شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٧﴾ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَا أَوْ يَخَافُوا أَن تُرَدَّ أَيْمَانٌ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٠٨﴾

– بەجارێ مرۆڤ جارێ دەلێ بلێ خەلکینە بێدارین عەرەق حەرام کراوە ئەنەس وتی ئەبو طەلحە پێی ی وتم بڕۆ ئەو عەرەقە برژە منیش بردم و ڕژاندم و عەرەقەکە بەکۆلانەکانی مەدینەدا دەڕژێت کەسانێک وتیان کۆمەلێک موسلمان شەهیدبوون و عارەقیان خواردۆتەوە جا خوای ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا..﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠١) سورەتی (المائدة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا..﴾ بوخاری لە ئەنەسەوە دەگێڕێتەوە وتی: پێغەمبەر (ﷺ) وتارێکی دلەرگیز وێنەی ئەو وتارەم نەبیستبوو فەرمووی(ئەگەر ئەوەی من دەیزانم ئێوە بتان زانیایە بەڕاستی کەم پێ دەکەنین و زۆر دەگریان) ئەنەس دەلێ ئینجا هاوەلانی پێغەمبەر (ﷺ)دەم و چاویان داپۆشی و دەنگی گریانیان دەهات –

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا﴾ وەکاتێ کە بووترێ پێیان وەرن ﴿إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ بۆ لای ئەو قورئانەی کە خوا ناردویەتیە خوارەوە ﴿وَإِلَى الرَّسُولِ﴾ و بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ﴿قَالُوا حَسْبُنَا﴾ دەڵێن بەسمانە ﴿مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ ئەو(ئاینەی) کەباوك و باپیرانمان لەسەری بوون ﴿أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ﴾ ئایا(چاویان لێ دەکەن) ئەگەر لە حاڵێکدا باو باپیرانیشیان ﴿لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ هیچ شتێکیان نەزانیبێ و گومڕابووبن. ١٠٤) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ هۆشتان بە خۆتانەوە بێت ﴿لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ﴾ زیانتان پێ ناگەیەنێ ئەوەی گومڕا بووە ﴿إِذَا اهْتَدَيْتُمْ﴾ ئەگەر ئێوە لەسەر ڕێی ڕاست بن (بەرگری کردن لەخراپە بەشێکە لە ڕێنموونی وەرگرتن) ﴿إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا﴾ هەر بۆلای خوایە گەڕانەوەی هەمووتان بە گشتی ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ ئەدا بەهەر کردەوەیەك کە کردووتانە. ١٠٥) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ﴾ شایەتی بدەن لە نێوانتاندا ﴿إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ کاتێ کەمردنی هەرکامتان نزیك بوویەوە ﴿حِينَ الْوَصِيَّةِ﴾ لەکاتی وەسیەت کردنتاندا ﴿اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ﴾ دوو کەسی دادپەروەر لەخۆتان (موسوڵمان بن) ﴿أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ﴾ یان دووکەسی تر جگەلە خۆتان (کافرین) ﴿إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ ئەگەر ئێوە بەسەفەر ڕۆشتبوون بە وڵاتدا ﴿فَأَصَابَتْكُم مُّصِيبَةُ الْمَوْتِ﴾ و بەڵای مردنتان تووش هات ﴿تَحْبِسُونَهُمَا مِن بَعْدِ الصَّلَاةِ﴾ (دوو شایەتەکە) ڕاگرن لەپاش نوێژ (ی عەسر) ﴿فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ﴾ دەبێ سوێند بخۆن بەخوا ﴿إِنِ ارْتَبْتُمْ﴾ ئەگەر گومانتان بوو (لە ڕاستی و پاکی یان) ﴿لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا﴾ ئێمە(سوێند خواردنمان) بەخوا ناگۆڕینەوە بەهیچ نرخێك ﴿وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾ باشایەتی بۆدراوەکە خزم و نزیکیش بێت ﴿وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ﴾ وە شایەتی (دان بۆ) خوا ناشارینەوە ﴿إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الْآثِمِينَ﴾ بێگومان (ئەگەر شایەتییەکەمان شاردەوە) کەواتە بەڕاستی لە گوناهباران دەبین. ١٠٦) ﴿فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰ﴾ ئینجا ئەگەر زانرا (پاش سوێند خواردنیان) بەوەی ﴿أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا﴾ کەئەو دوو شایەتە درۆیان کردوەو خۆیان تاوان بارکردووە ﴿فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا﴾ ئەوە دووکەسی تر لە شوێنی ئەواندا هەڵدەستن (بەسوێند خواردن) ﴿مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوْلَيَانِ﴾ لەوانەی کەشیاوو نزیکترین (لەمردووەکە) لەو دووانە ﴿فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ﴾ئینجا هەردووکیان سوێند بخۆن بە خوا ﴿لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِن شَهَادَتِهِمَا﴾ کەبەڕاستی شایەتیەکەی ئێمە ڕاسترە لە شایەتیەکەی ئەو دووانەی پێشوو ﴿وَمَا اعْتَدَيْنَا﴾ وە لەڕاستی لامان نەداوە (لەسوێند خواردنەکەماندا) ﴿إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ بێگومان (ئەگەر لابدەین) ئەوکاتە ئێمە لەستەمکاران دەبین. ١٠٧) ﴿ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ﴾ ئەو(جۆرە شایەتی دانە) نزیکترە ﴿أَن يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَا﴾ کە شایەتەکان هەڵسن بە شایەتیەکەیان بەشێوە ڕاستەکەی ﴿أَوْ يَخَافُوا أَن تُرَدَّ أَيْمَانٌ﴾ یابترسن لە ڕەدکردنەوەی سوێندەکان (بۆخزمی نزیکی مردووەکە) ﴿بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ دوای سوێند خواردنی ئەمان (واتە بە درۆ بخرێنەوە) ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا﴾ بترسن لە خوا و خۆتان بپارێزن و گوێ ڕایەڵی فەرمانی خوا بن ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ خوا ڕێنموونی کۆمەڵی لەسنوور دەرچوو ناکات. ١٠٨)

۞ يَوْمَ يَجْمَعُ ٱللَّهُ ٱلرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَآ أُجِبْتُمْ قَالُواْ لَا عِلْمَ لَنَآ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾ إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ تُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ بِإِذْنِى فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِى وَتُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ بِإِذْنِى وَإِذْ تُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِى وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ إِذْ جِئْتَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى ٱلْحَوَارِيِّۦنَ أَنْ ءَامِنُواْ بِى وَبِرَسُولِى قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَٱشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ إِذْ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَن يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ قَالَ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُواْ نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَن قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿١١٣﴾

- پیاوێك ووتی بەپێغەمبەر(ﷺ) كێ باوكی منە؟ فەرمووی فلان كەس لەوكاتەدا ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە ﴿لا تَسْأَلُواْ عَنْ..﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠٦-١٠٨) سورەتی (المائدة): ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ...﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە عەبدوللای كوڕی عەبباسەوە: ووتی لە تەمیمی داریەوە دەربارەی ئەم ئایەتە ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ...﴾ دەگێڕێتەوە دەڵێ هەموو خەڵك لێ ی بەری بوو جگە لەمن و عەدی كوڕی بەدداء، جا ئەوان كە هەردووكیان نەصرانی بوون و هات و چۆی شامیان دەكردو دەچوون بۆ مەككەو زۆر دەمانەوە لەوێ ئینجا لەپاش كۆچ كردن بۆ مەدینە، شوێنی بازرگانیەكەیان گواستەوە بۆ مەدینە جارێكیان لەوێ دەرچوون بۆ شام و گەنجێك لە(بني سهم) لە گەڵیان هات لە شوێنێكدا گەنجەكە مرد -

﴿يَوْمَ يَجْمَعُ ٱللَّهُ ٱلرُّسُلَ﴾ لە ڕۆژێك (بترسن) خوا هەموو پێغەمبەران کۆدەکاتەوە﴿فَيَقُولُ مَاذَآ أُجِبْتُمْ﴾ ئەوسا پێیان دەفەرموێ چ وەڵامێکتان درایەوە؟﴿قَالُواْ لَا عِلْمَ لَنَآ﴾ دەڵێن هیچ زانیارییەکمان نی یە﴿إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ﴾ بێگومان تەنها تۆ ئاگاداری هەموو نهێنیەکانیت. ١٠٩)﴿إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ﴾ (بیر بکەرەوە) کاتێ خوا بە عیسای کوڕی مەریەمی فەرموو ﴿ٱذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ﴾ بیربکەرەوە لەچاکە و بەهرەی من بەسەر خۆت و دایکتەوە ﴿إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ﴾ کاتێ کە پشتیوانیم لێ کردیت بە گیانی هەرە پیرۆز (جوبرەئیل)﴿تُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا﴾ کاتێ لەبێشکەدا بوویت و بەگەورەییش قسەت لەگەڵ خەڵکیدا دەکرد ﴿وَإِذْ عَلَّمْتُكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ﴾ وە کاتێکیش فێری کتێب (نووسین) و دروست کاری و تەورات و ئینجیلم کردیت ﴿وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ بِإِذْنِى فَتَنفُخُ فِيهَا﴾ وەبیربکەرەوە کاتێ بەفەرمانی من لەقوڕ شتێکت لە شێوەی باڵندە دروست دەکرد ﴿فَتَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِى﴾ دەست بەجێ بەفەرمانی من ئەبوو بە باڵندە﴿وَتُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ بِإِذْنِى﴾ وە بەفەرمانی من کوێری زکماك و بەڵەکیت چاك دەکردەوە﴿وَإِذْ تُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِى﴾ وەکاتێ بەفەرمانی من مردووانت لە گۆڕ دەردەهێنا (بەزیندوو کراوەیی) ﴿وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ﴾ وە بیربکەرەوە کاتێ بەرگری نەوەکانی ئیسرائیلم کردلێت (بتکوژن) ﴿إِذْ جِئْتَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ کاتێکیش موعجیزە ڕوونەکانت بۆهێنان ﴿فَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ﴾ جا ئەوانەیان کە بێ باوەڕبوون ووتیان ﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی ئەمە هیچ نی یە جگەلە جادوویەکی ئاشکرا. ١١٠)﴿وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى ٱلْحَوَارِيِّـۧنَ﴾ وە (بیربکەرەوە) کاتێ خستمە دڵی هاوەڵە تایبەتیەکانت ﴿أَنْ ءَامِنُواْ بِى وَبِرَسُولِى﴾ کەبڕوا بێنن بە من و بە پێغەمبەرەکەم (عیسا) ﴿قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَٱشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ﴾ ئەوانیش ووتیان: ئەوا بڕوامان هێنا و تۆش شایەت بە کە بێگومان ئێمە موسڵمانین. ١١١)﴿إِذْ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ﴾ کاتێ حەواریەکان ووتیان: ئەی عیسای کوڕی مەریەم ﴿هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ﴾ ئایا پەروەردگاری تۆ دەتوانێ ﴿أَن يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ لەئاسمانەوە خوانێکمان بۆ بنێرێتە خوارەوە ﴿قَالَ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ (عیسا) ووتی لەخوا بترسن ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕدارن. ١١٢)﴿قَالُواْ نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا﴾ (حەواریەکان) ووتیان دەمانەوێ لێی بخۆین ﴿وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا﴾ ودڵمان ئارام ببێ و دڵنیابین (کەپێغەمبەریت) ﴿وَنَعْلَمَ أَن قَدْ صَدَقْتَنَا﴾ وەبزانین کە بێگومان ڕاستت لەگەڵ کردوین (لەوەی کەپێت ڕاگەیاندین) ﴿وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ﴾ ئێمەش ببین بەشایەت لەسەری(بۆئەوانەی ئامادەنین). ١١٣)

قَالَ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلۡ عَلَيۡنَا مَآئِدَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ
تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا وَءَايَةً مِّنكَۖ وَٱرۡزُقۡنَا وَأَنتَ
خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ ٱللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيۡكُمۡۖ فَمَن يَكۡفُرۡ بَعۡدُ
مِنكُمۡ فَإِنِّيٓ أُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدًا مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١١٥﴾
وَإِذۡ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ ءَأَنتَ قُلۡتَ لِلنَّاسِ ٱتَّخِذُونِي
وَأُمِّيَ إِلَٰهَيۡنِ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ قَالَ سُبۡحَٰنَكَ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنۡ
أَقُولَ مَا لَيۡسَ لِي بِحَقٍّۚ إِن كُنتُ قُلۡتُهُۥ فَقَدۡ عَلِمۡتَهُۥۚ تَعۡلَمُ مَا فِي
نَفۡسِي وَلَآ أَعۡلَمُ مَا فِي نَفۡسِكَۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلۡغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا
قُلۡتُ لَهُمۡ إِلَّا مَآ أَمَرۡتَنِي بِهِۦٓ أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمۡۚ وَكُنتُ
عَلَيۡهِمۡ شَهِيدًا مَّا دُمۡتُ فِيهِمۡۖ فَلَمَّا تَوَفَّيۡتَنِي كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ
عَلَيۡهِمۡۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبۡهُمۡ فَإِنَّهُمۡ عِبَادُكَۖ
وَإِن تَغۡفِرۡ لَهُمۡ فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ قَالَ ٱللَّهُ هَٰذَا يَوۡمُ
يَنفَعُ ٱلصَّٰدِقِينَ صِدۡقُهُمۡۚ لَهُمۡ جَنَّٰتٌ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ
خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًاۚ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿١١٩﴾
لِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا فِيهِنَّۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٍ قَدِيرُۢ ﴿١٢٠﴾

- کەموسڵمانی تیانەبوو، وەسیەتی کرد بۆیان کە ئەو ماڵەی پێیەتی بیدەنەوە بەخاوەنەکەی، ئەوانیش دایانەوە بەڵام جامێکی زیوی تیابوو هەڵیان گرت و فرۆشتیان بۆ خۆیان لە لەپاش سوێند دان و سوێند خواردنیان جامەکە لە مەککە دۆزرایەوە ئەوانەی کڕیبویان ووتیان لەتەمیم و عەدی مان کڕیوە ، پاشان دووکەس لە میرات گرانی مردووەکە هاتن و سوێندیان خوارد کەئەم جامە هینی فلانە مردووە و شایەتیەکەی ئێمە ڕاسترە لەشایەتیەکەی ئەوان و ئێمە دەست درێژیمان نەکردوە، ئەفەرموێ: ئینجا جامەکە وەرگیرا لێیان و لەواندا ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە.

- وردجوتني غفرت لك على ماكان منك ولأبالي يابن آدم لوبلغت ذنوبك عنان السماء ثم استغفرتني غفرت لك يابن آدم إنك لو أتيتني بقراب الأرض خطايا ثم لقيتني لاتشرك بي شيئاً لأتيتك بقرابها مغفرة)(رواه الترمذي) -

﴿قَالَ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ﴾ عیسای کوڕی مەریەم فەرمووی ﴿ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلۡ عَلَيۡنَا مَآئِدَةٗ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ ئەی خوای پەروەردگارمان لەئاسمانەوە خوانێکمان بۆ بنێرە خوارەوە ﴿تَكُونُ لَنَا عِيدٗا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا﴾ تا ببێ بە جەژن بۆ ئێستامان و نەوەکانی داهاتووشمان ﴿وَءَايَةٗ مِّنكَ﴾ وەموعجیزە و بەڵگەیەك بێت لەلایەن تۆوە ﴿وَٱرۡزُقۡنَا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ﴾ وە رسق و ڕۆزیمان پێ ببەخشە چونکە تۆ باشترینی هەموو ڕۆزی دەرانی. ١١٤) ﴿قَالَ ٱللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيۡكُمۡ﴾ خوای گەورە فەرموی: بە ڕاستی من ئەو خوانە دەنێرمە خوارەوە بۆتان ﴿فَمَن يَكۡفُرۡ بَعۡدُ مِنكُمۡ﴾ ئینجا هەر کەس لەئێوە بێ بڕوا و نا سوپاس بێ لە پاش ئەوە ﴿فَإِنِّيٓ أُعَذِّبُهُۥ عَذَابٗا﴾ ئەوە بێگومان سزاکی ئەدەم ﴿لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدٗا مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ کە سزای هیچ کەسی پێ نادەم لەجیهانیان. ١١٥) ﴿وَإِذۡ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ﴾ وە(بیر بکەرەوە) کاتێ خوا دەفەرمووێ (لەڕۆژی دواییدا) ئەی عیسای کوڕی مەریەم ﴿ءَأَنتَ قُلۡتَ لِلنَّاسِ﴾ ئایا تۆ ووتووتە بە خەڵکی ﴿ٱتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيۡنِ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ کەمن و دایکم بەدوو پەرستراو دابنێن (وبمانپەرستن) لەجیاتی خوا؟ ﴿قَالَ سُبۡحَٰنَكَ﴾ (عیسا) ووتی: پاك و بێ گەردی بۆ تۆ ئەی خوایە ﴿مَا يَكُونُ لِيٓ أَنۡ أَقُولَ مَا لَيۡسَ لِي بِحَقٍّ﴾ نابێ و ناگونجێ بۆ من شتێ بڵێم کە بە هیچ شێوەیەك مافی من نی یە ﴿إِن كُنتُ قُلۡتُهُۥ﴾ ئەگەر من ئەو قسەیەم کردبێ ﴿فَقَدۡ عَلِمۡتَهُۥ﴾ ئەوە بەڕاستی تۆ ئاگات لێ یە﴿تَعۡلَمُ مَا فِي نَفۡسِي﴾ چونکە تۆ ئەوەی لە ناخم دایە دەیزانی ﴿وَلَآ أَعۡلَمُ مَا فِي نَفۡسِكَ﴾ بەڵام من نازانم و بێ ئاگام لەوەی کە لەناخی تۆدایە﴿إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلۡغُيُوبِ﴾ بەڕاستی تەنها تۆ زانای تەواوی بە هەموو نهێنی یەك. ١١٦) ﴿مَا قُلۡتُ لَهُمۡ﴾ هیچم پێ نەوتوون ﴿إِلَّا مَآ أَمَرۡتَنِي بِهِۦٓ﴾ بێجگە لەوە نەبێت کە تۆ فەرمانت پێ داوم ﴿أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمۡ﴾ کە بەندایەتی خوا بکەن کەپەروەردگاری من و ئێوەیشە ﴿وَكُنتُ عَلَيۡهِمۡ شَهِيدٗا مَّا دُمۡتُ فِيهِمۡ﴾ و من شایەت و چاودێر بووم بە سەریانەوە تا لە ناویاندا بووم ﴿فَلَمَّا تَوَفَّيۡتَنِي﴾ ئینجا کاتێ تۆ منت بردەوە (و بەرزت کردمەوە بۆ ئاسمان) ﴿كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ عَلَيۡهِمۡ﴾ هەر خۆت چاودێر بووی بەسەریانەوە ﴿وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدٌ﴾ وەخۆت ئاگادار و شایەتی بەسەر هەموو شتێکەوە. ١١٧) ﴿إِن تُعَذِّبۡهُمۡ فَإِنَّهُمۡ عِبَادُكَ﴾ ئەگەر سزایان بدەیت، ئەوە بێگومان بەندەی خۆتن ﴿وَإِن تَغۡفِرۡ لَهُمۡ﴾ وەئەگەر لێشیان خۆش ببی﴿فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ﴾ ئەوە بێگومان تەنها خۆتی بەدەستەڵاتی کاردروست. ١١٨) ﴿قَالَ ٱللَّهُ﴾ خوای گەورە فەرمووی: ﴿هَٰذَا يَوۡمُ يَنفَعُ ٱلصَّٰدِقِينَ صِدۡقُهُمۡ﴾ ئەمە ڕۆژێکە راستبێژان راستیەکەیان کەڵکیان پێدەگەیەنێ ﴿لَهُمۡ جَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ بەهەشتانێکیان بۆ هەیە کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕۆن﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗا﴾ ئەمێننەوە تیایدا بە هەمیشەیی ﴿رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُ﴾ خوا ڕازی بووە لێیان و ئەوانیش لە خوا رازی بوون ﴿ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ﴾ ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ١١٩) ﴿لِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ﴾ هەر بۆ خوایە خاوەنداریّتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَمَا فِيهِنَّ﴾ و هەرچیشیان تێدایە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرُۢ﴾ وە تەنها ئەو بەسەر هەموو شتێکدا بە توانا و دەسەڵاتدارە. ١٢٠)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَجَعَلَ ٱلظُّلُمَٰتِ وَٱلنُّورَ ۖ ثُمَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰٓ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُۥ ۖ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾ وَهُوَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَفِى ٱلْأَرْضِ ۖ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾ وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ وَأَرْسَلْنَا ٱلسَّمَآءَ عَلَيْهِم مِّدْرَارًا وَجَعَلْنَا ٱلْأَنْهَٰرَ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٦﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَٰبًا فِى قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِىَ ٱلْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ ﴿٨﴾

=پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: خوای گەورە فەرموویەتی: (ئەی نەوەی ئادەم بەڕاستی تۆچەند داوام لێ بکەیت و لێم بپاڕێیتەوە لێت خۆش دەبم لەوانەی کردووتە وبەلامەوە ئاسانە، ئەی نەوەی ئادەم ئەگەر تاوانت بگاتە هەورەکانی ئاسمان پاشان داوای لێبووردنم لێ بکەیت لێت دەبوورم ئەی ئادەمیزاد بەڕاستی ئەگەر پڕی زەوی تاوانت هەبێت و بگەڕێیتەوە لام و هاوەڵم بۆ بڕیار نەدەیت بەهێندەی ئەوە بە لێبووردنەوە دێم بە پیرتەوە).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (آل عمران)؛ وعن أنس (رضي الله عنه) قال: خطبنا رسول الله (ﷺ) خطبة ما سمعت مثلها قط، فقال (لو تعلمون ما أعلم لضحكتم قليلاً و لبكيتم كثيراً) فغطى أصحاب رسول الله (ﷺ) وجوههم ولهم خنين) (متفق عليه) ئەنەس دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) وتارێکی دا هەرگیز وتاری وام نەبیستبوو، فەرمووی:=

سورەتی ﴿الأنعام﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشەندەی میهرەبان. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ هەموو سوپاس و ستایشێ هەربۆ ئەو خوایەی ئاسمانەکان و زەوی دروستکردووە ﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾ وە تاریکی یەکان و ڕووناکی داناوە﴿ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ﴾ ئینجا ئەوانەی بێ باوەڕ بوون هاوتا و هاوبەش بۆ پەروەردگاریان بڕیار دەدەن. ١)﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن طِينٍ﴾ خوا ئەو زاتەیە کەئێوەی لەقوڕ دروست کردووە﴿ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا﴾ پاشان کاتێکی دیاری کردووە(بۆ مردن) ﴿وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُ﴾ وە کاتێکی دیاری کراویش لای خوای گەورە دانراوە (بۆ قیامەت) ﴿ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ﴾ کەچی دوا ئەوەش ئێوە بەگومانن. ٢)﴿وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ﴾ وەتەنها ئەو خوایە (بالادەست و پەرستراوە) لەئاسمانەکان و لەزەویدا﴿يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ﴾نهێنی و ئاشکراتان دەزانێ و بە هەموو کردەوەیەکیش کەدەیکەن ئاگادارە. ٣)﴿وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ آيَةٍ مِّنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ﴾ وە هەر بەڵگەو نیشانەیەك لەبەڵگەو نیشانەکانی پەروەردگاریان بۆ بێت ﴿إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ﴾ ئەوان ڕووی لێ وەردەگێڕن. ٤)﴿فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ﴾ بەڕاستی کاتێك قورئانیان بۆ هات بە درۆیان دانا ﴿فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ﴾جا لەمەو پاش بۆیان دێت﴿أَنبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾هەواڵی ئەو شتانەی کەئەوان گاڵتەیان پێدەکرد. ٥)﴿أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ﴾ ئایا نەیان دیوە (نەیان زانیوە) لەپێش ئەوانەوە چەند گەل و نەوەمان لەناو بردووە ﴿مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ دەسەڵاتمان پێدا بوون لەزەویدا ﴿مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ﴾ بە شێوەیەك کە بە ئێوەمان نەدابوو ﴿وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِم مِّدْرَارًا﴾ و بارانی پەیتاپەیتامان بەسەرا باراندن ﴿وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمْ﴾ وە جۆگەو ڕووبارەکانمان واڵێ کرد بوو کە بەبن باغ و کۆشکەکانیاندا دەڕۆیشت ﴿فَأَهْلَكْنَاهُم بِذُنُوبِهِمْ﴾ لەناو مان بردن بە هۆی گوناهەکانیانەوە﴿وَأَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِمْ﴾ وە لە دوای ئەوان دروستمان کرد ﴿قَرْنًا آخَرِينَ﴾ گەل و نەوەیەکی تر. ٦)﴿وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا﴾وە ئەگەر نامەیەکی نوسراومان بناردایە تەخوارەوە بۆت﴿فِي قِرْطَاسٍ﴾لەناو کاغەزێکدا بوایە﴿فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ﴾و دەستیشیان لێ بدایە﴿لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێ گومان ئەوانەی بێ باوەڕ بوون دەیان ووت﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ ئەمە تەنها جادوویەکی ئاشکرایە. ٧)﴿وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ﴾ وە دەیان ووت: بۆچی فریشتەیەك نەنێرراوەتە خوارەوە بۆسەری (ببیبینین) ﴿وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا﴾ ئەگەر فریشتەیەکمان بناردایەتە خوارەوە ﴿لَّقُضِيَ الْأَمْرُ﴾ بێگومان کارتەواو دەبوو (لەناو بردنیان جێ بەجێ دەکرا) ﴿ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ﴾ پاشان مۆڵەت نەدەدران. ٨)

وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ قُل لِّمَن مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُل لِّلَّهِ ۚ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ ۞ وَلَهُۥ مَا سَكَنَ فِى ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۗ قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

= (ئەگەر ئەوەی من دەیزانم ئێوە بتانزانیایە کەم پێدەکەنین و زۆر دەگریان، ئیتر هاوەڵەکانی پێغەمبەر (ﷺ) سەریان داخست و بەهیواشی دەگریان).

ئایەتی (٢٩) سوورەتی (آل عمران)؛ قال رسول الله (ﷺ): (إن الله لاينظر إلى أجسامكم ولا إلى صوركم،ولكن ينظر إلى قلوبكم) (رواه مسلم). پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (خوای گەورە تەماشای لەش و شکل و شێوەتان ناکات، بەڵکو تەماشای دڵەکانتان دەکات).

ئایەتی (٣١) سوورەتی (آل عمران)؛ قال رسول الله (ﷺ): (كل أمتي يدخلون الجنة إلا من أبى) قيل: ومن يأبى يارسول الله ؟ قال : (من أطاعني دخل الجنة ، ومن عصاني فقد أبى)(رواه البخاري) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت:(هەموو ئوممەتم دەچنە بەهەشتەوە مەگەر یەکێک خۆی نەیەوێت). وترا کێ نایەوێت ئەی=

﴿ وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا﴾ ئەگەر ئەو (پێغەمبەرە) مان بکردایە بەفریشتەیەك ﴿لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا﴾ بێگومان دەمانگۆڕا بە وێنەی پیاوێك (تابیبینن وقسەی لەگەڵ بکەن) ﴿وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلْبِسُونَ﴾ و بێ گومان لێمان دەشێواندن وەك چۆن خۆیان لە خۆیان دەشێواند. ٩) ﴿وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێندبێ بێ گومان گاڵتە کراوە بە پێغەمبەرانی پێش تۆ﴿فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ مِنْهُم﴾ سەرئەنجام بۆ ئەوانەیان گاڵتەیان دەکرد دڵبەزی و دەوری دان ﴿مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ تۆڵەی ئەوەی گاڵتەیان پێدەکرد. ١٠)﴿ قُلْ سِيرُواْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بڕۆن و بگەڕێن بە زەویدا ﴿ثُمَّ ٱنظُرُواْ﴾ پاشان سەرنج بدەن﴿كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ﴾ سەر ئەنجامی ئەوانەی بەڵگەکانی خوایان بەدرۆ دادەنا چۆن بووە. ١١)﴿قُل لِّمَن مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا هی کێ یە ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەویدا یە ﴿قُل لِّلَّهِ ۚ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ﴾ بڵێ تەنها بۆ خوایە کە بەزەیی و میهرەبانی پێویستی کردوە لەسەرخۆی ﴿لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان کۆتان دەکاتەوە لە ڕۆژی دوایی دا ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ کە هیچ گومان و دوودڵی تێدانی یە﴿ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ﴾ ئەوانەی خۆیان دۆڕاندووە ﴿فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ئەوە ئەوانن کە بڕوا ناهێنن. ١٢) ﴿ وَلَهُۥ مَا سَكَنَ فِى ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ وە هەر بۆ خوایە ئەوەی ئارامی گرتووە لەشەو و ڕۆژدا ﴿وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ وە هەر ئەو بیسەری زانایە. ١٣)﴿ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا؟ بێجگە لە خوا دۆست و پەرستراوێ تر بۆخۆم دانێم؟﴿فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ کەئەو بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی یە ﴿وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ﴾ ئەو خوایە ڕۆزی دەدات و ڕۆزی پێ نادرێ﴿قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ﴾ بڵێ بەڕاستی من فەرمانم پێ دراوە ﴿أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ﴾ کە یەکەم کەس بم مل کەچ کەم (بۆ فەرمانی خوا)﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ وە (فەرمانم پێدراوە کە تۆ) هەرگیز لەهاوبەش بڕیاردەران مەبە. ١٤)﴿ قُلْ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى﴾ پێیان بڵێ: بێگومان من دەترسم ئەگەر سەرپێچی لە فەرمانی پەروەردگارم بکەم ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لە سزای ڕۆژێکی گەورە. ١٥)﴿ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ﴾ هەرکەس ئەو سزایەی لێ لادرێ لەو ڕۆژەدا ﴿فَقَدْ رَحِمَهُۥ﴾ ئەوە بێگومان خوا بەزەیی پێیدا هاتۆتەوە ﴿وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ﴾ و ئەوەیە سەرکەوتنی ئاشکراو تەواو. ١٦)﴿ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ﴾ وە ئەگەر خوا دووچاری بەڵاو زیانێکت بکات ﴿فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ﴾ ئەوە جگە ئەو (خوا) کەس نی یە بتوانێ لاییبات ﴿وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ﴾ وە ئەگەر خێر و خۆشیەکت پێ بگەیەنێ ﴿فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ ئەو خوا دەسەڵاتدارە بەسەر هەموو شتێکدا. ١٧)﴿ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ﴾ وە هەر ئەوە دەست ڕۆیشتوو بەسەر بەندەکانیدا ﴿وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ﴾ هەر ئەوەیش کار دروستی ئاگادارە. ١٨)

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَٰدَةً ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ شَهِيدٌۢ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِىَ إِلَىَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَإِنَّنِى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمُ ۘ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۗ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢١﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ أَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ وَٱللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ ۚ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوكَ يُجَٰدِلُونَكَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ ۖ وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ فَقَالُوا۟ يَٰلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾

- **پێغەمبەری خوا** (ﷺ)؟ **فەرمووی:** (هەرکەسێک **گوێ** ڕایەڵیم بکات دەچێتە **بەهەشتەوە،** وەهەر کەسێک سەرپێچیم **بکات،** ئەوە خۆی نایەوێت بچێتە بەهەشتەوە).

ئایەتی (٩٦) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله (ﷺ): (والله إنك لخير أرض الله وأحب أرض الله إلى الله ولولا أني أخرجت منك ما خرجت) (رواه أحمد والترمذي) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (سوێند بەخوا تۆ (مەککە) چاکترین زەوی خوای، وەتۆ خۆشەویسترین زەوی خوای لەلای خوا، وەئەگەر دەریان نەکردمایە لەم زەویەت دەرنەئەچووم).

ئایەتی (٩٧) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله(ﷺ): (من حج فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته أمه)(متفق عليه). وقال(ﷺ) (العمرة إلى العمرة كفارة لما بينهما، والحج المبرور ليس له جزاء إلا الجنة)(متفق عليه). پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (هەر کەسێک حەج بکات و قسەی خراپ و تاوان نەکات دەگەڕێتەوە -

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: شایەتی دانی کێ لە هەموو شایەتی دانێك گەورەترە (لەسەر پێغەمبەرێتی من) ﴿قُلِ اللَّهُ﴾ بڵێ: خوا گەورەترین ﴿شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ شایەتە لە نێوان من و ئێوەدا ﴿وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْآنُ﴾ وە ئەم قورئانە سرووش کراوە بۆ من ﴿لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ﴾ بۆ ئەوەی ئێوەی پێ بترسێنم و هەر کەسێکی کەش کە پێ ی دەگات ﴿أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ﴾ ئایا بەڕاستی ئێوە شایەتی ئەدەن بە دڵنیاییەوە کە لەگەڵ خوادا ﴿آلِهَةً أُخْرَىٰ﴾ چەند پەرستراوێکی تر هەبێ؟! ﴿قُل لَّا أَشْهَدُ﴾ بڵێ: من شایەتی (وا ناڕەوا) نادەم ﴿قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ بڵێ: بێگومان هەر ئەو پەرستراوی تاك و تەنهایە ﴿وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾ وە بەڕاستی من بەریم لەوەی کە ئێوە دەیکەنە هاوبەش بۆ خوا. ١٩) ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ ئەوانەی کە نامەمان پێ بەخشین ﴿يَعْرِفُونَهُ﴾ ئەم پێغەمبەرە دەناسن (کە پێغەمبەری خوایە بەهۆی باسکردنی نیشانەکانی لە تەورات و ئینجیل دا) ﴿كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ﴾ وەك چۆن کورەکانیان ئەناسن ﴿الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ﴾ ئەوانەی خۆیان دۆڕاندووە ﴿فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ئەوە ئەوانن بڕوا ناهێنن. ٢٠) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ کێ ستەم کارترە لەو کەسەی درۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە ﴿أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ﴾ یا بێ باوەڕ بوو بێ بە ئایەتاکانی (بەڵگەکانی) خوا ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ بەڕاستی ستەم کاران ڕزگار نابن. ٢١) ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا﴾ وە ڕۆژێ هەموویان کۆ دەکەینەوە (لەقیامەتدا) ﴿ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ پاشان ئەڵێین بەوانەی هاوەڵیان بۆ خوا دانابوو ﴿أَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ کوان ئەوهاوەڵانەی کە بە خەیاڵی خۆتان بەهاوەڵی خواتان دانابوون. ٢٢) ﴿ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ إِلَّا﴾ پاشان بەهانەیان هیچ نەبوو بێجگە لەوەی ﴿أَن قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾ کە ووتیان سوێند بە خوای پەروەردگارمان ئێمە بەهیچ جۆر هاوبەش دانەر نەبووین بۆخوا. ٢٣) ﴿انظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ سەیرکە چۆن درۆ لە دژی خۆشیان دەکەن ﴿وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ و لێیان وون بوون ئەو بتانەی خۆیان بە درۆ هەڵیان بەستبوون. ٢٤) ﴿وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ﴾ وە لەو (کافرانە) کەسانێ هەیە کە گوێت بۆ دەگرن کەقورئان دەخوێنی ﴿وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً﴾ بەڵام ئێمە چسەند پەردەیەکمان داوە بەسەر دڵەکانیاندا ﴿أَن يَفْقَهُوهُ﴾ بۆ ئەوەی تێ ی نەگەن ﴿وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾ وە کەڕی و گوێ گرانیمان خستۆتە ناو گوێچکەیانەوە ﴿وَإِن يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا﴾ وە ئەگەر هەموو بەڵگە و نیشانەیەکی ڕوون ببینن بڕوای پێ ناهێنن ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ﴾ تا ئەو ڕادەیە کاتێ بێن بۆ لات دەمە دەمێ و بەربەرەکانیت لەگەڵ دەکەن ﴿يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕن ئەڵێن ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەم قورئانە هیچ نی یە بێجگە لە ئەفسانەی پێشینان. ٢٥) ﴿وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ﴾ ئەوان بەرگری (خەڵك) ئەکەن لەو(قورئانە) ﴿وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ﴾ و خۆشیان لێی دوور دەکەنەوە ﴿وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ﴾ هیچ کەسیش لە ناو نابەن خۆیان نەبێ ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ و هەستیش ناکەن. ٢٦) ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ﴾ وە ئەگەر بیان بینیت کاتێك کە لەسەر قەراغی دۆزەخ وە ستێنراوون ﴿فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ﴾ کە دەڵێن خۆزگە دەگەڕێنراینەوە بۆ دنیا ﴿وَلَا نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا﴾ و بەڵگەکانی پەروەردگارمان بەدرۆ نەدەزانی ﴿وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وە لە بڕواداران ئەبووین. ٢٧)

بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾ وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾

* وەك ئەو رۆژەی لەدایك بووە)وە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (عەمرەیەك بۆ عەمرەیەكی تر لێخۆشبوونی گوناهی نێوانیانە، وەحەجی چاك و وەرگیراو پاداشتی نیە بەهەشت نەبێت).
ئایەتی (١٠٢) سوورەتی (آل عمران): قال النبی(ﷺ): (إن الدنيا حلوة خضرة وإن الله مستخلفكم فيها فينظر كيف تعملون، فاتقوا الدنيا واتقوا النساء، فإن أول فتنة بني إسرائيل كانت في النساء)(رواه مسلم). پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (بەڕاستی دونیا شیرین و جوانە، وە خوا ئێوەی كردوە بەجێ نشین تێیدا، جا سەیرەكات بزانێ چۆن كردەوە دەكەن، دەی كەواتە خۆتان بپارێزن لەدونیا وە خۆتان بپارێزن لەئافرەت چونكە بەڕاستی سەرەتای گومڕابوونی جوولەكە بەهۆی ئافرەتانەوە بوو).
ئایەتی (١٠٣) سوورەتی (آل عمران): قال رسول الله(ﷺ): (إن الله يرضى لكم ثلاثاً ويسخط لكم ثلاثاً،-

﴿ بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ﴾ (نەخێر بەڕاستیان نی یە) بەڵکو ئەوەی کە لەوەو پێش دەیانشاردەوە بۆیان دەرکەوتووە﴿ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ ﴾ وەئەگەر بگەڕێنرێنەوە (بۆ دنیا) بێگومان دووبارە دەگەڕێنەوە بۆ ئەو کارانەی کەلێیان قەدەغە کرابوو﴿ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴾ وەبەڕاستی ئەوانە درۆزنن. ۲۸)﴿ وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا ﴾ وە ووتیان بەڕاستی هەر ئەم ژیانە (ی دنیا) مانە ﴿ وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴾ وئێمە زیندوو ناکرێینەوە. ۲۹)﴿ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ﴾ وەئەگەر ئەوانە دەبینی ئەوکاتەی کەلە حزووری پەروەردگاریاندا وەستێنراوون ﴿ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ ﴾ (پەروەردگار) دەفەرموێ ئایا ئەمە ڕاست نی یە؟ ﴿ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ﴾ ئەڵێن: بەڵێ ڕاستە سوێند بە پەروەردگارمان ﴿ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ ﴾ دەفەرموێ دەی بچەژن ئەو سزایە ﴿ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴾ بە هۆی ئەوەی کەبڕواتان نەهێناوە (ئینکارتان دەکرد). ۳۰)﴿ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە دیداری پەروەردگاریان بە درۆ دەزانی زەرەریان کرد﴿ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً ﴾ هەتا کاتێ لەناکاو ڕۆژی دوایی یان بەسەردا دێت﴿ قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا ﴾ ئەڵێن ئای داخ و پەشیمانی سەخت بۆ ئێمە چەند کەم تەرخەمیمان کردلە دنیادا و لەدەستمان چوو﴿ وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ﴾ لەکاتێکدا تاوانەکانیان هەڵگرتووە بەکۆڵیانەوەیە ﴿ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴾ ئای چەند بەدو خراپە ئەو بارەگرانەی هەڵی دەگرن. ۳۱)﴿ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ﴾ وەژیانی دنیا هیچ نیە بێجگە گاڵتە و سەرقاڵیی نەبێ ﴿ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ﴾ وە بێگومانماڵی دوا ڕۆژ چاکترە بۆ ئەوانەی خۆیان دەپارێزن و لە خوا دەترسن ﴿ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ دەی ئایا بۆ ژیرنابن. ۳۲)﴿ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ ﴾ بەڕاستی ئێمە دەزانین کەبێگومان ئەوەی کەئەوان دەیڵێن غەمبارت دەکات ﴿ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ ﴾ بەڵام بێگومان ئەوان تۆ بەدرۆزن دانانێن ﴿ وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ ﴾ بەڵکو ئەو ستەم کارانە ئایەتەکانی خوا﴿ يَجْحَدُونَ ﴾ ئینکار دەکەن. ۳۳)﴿ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێغەمبەرانی پێش تۆش (ئەی موحەممەد (ﷺ)) باوەڕیان پێ نەکراوە ﴿ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا ﴾ بەڵام ئارامیان گرت لەسەر ئەو باوەڕ پێ نەکرانەیان ﴿ وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا ﴾ وە ئەزیەت و ئازار دران تا یارمەتی و سەرخستنی ئێمەیان بۆ هات ﴿ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ﴾ وەفەرمانەکانی (بەڵێنەکانی) خوا بەهیچ کەسێك ناگۆڕدرێ ﴿ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ ﴾ سوێند بێت بێگومان هەواڵی هەندێ لەو پێغەمبەرانەت بۆ هاتووە. ۳٤) ﴿ وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ ﴾ خۆ هەرچەند ڕوو وەرگێڕانی ئەوانە سەخت و گرانە لەسەرت ﴿ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ ﴾ جا ئەگەر توانیت ﴿ أَن تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ ﴾ بە ناخی زەویدا تونێلێك لێ دەیت ﴿ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ ﴾ یان پەیژەیەك بۆ ئاسمان دا نێیت بەهۆیەوە بەڵگەیەکیان بۆ بهێنی ﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ ﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ئەوانەی کۆدەکردەوە لەسەر ڕێنموونی و بڕوا هێنان ﴿ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴾ کەواتە هەرگیز لەوانە مەبە کە نەزانن. ۳٥)

۞ إنما يستجيب الذين يسمعون والموتى يبعثهم الله ثم إليه يرجعون (٣٦) وقالوا لولا نزل عليه آية من ربه قل إن الله قادر على أن ينزل آية ولكن أكثرهم لا يعلمون (٣٧) وما من دابة في الأرض ولا طائر يطير بجناحيه إلا أمم أمثالكم ما فرطنا في الكتاب من شيء ثم إلى ربهم يحشرون (٣٨) والذين كذبوا بآياتنا صم وبكم في الظلمات من يشإ الله يضلله ومن يشأ يجعله على صراط مستقيم (٣٩) قل أرأيتكم إن أتاكم عذاب الله أو أتتكم الساعة أغير الله تدعون إن كنتم صادقين (٤٠) بل إياه تدعون فيكشف ما تدعون إليه إن شاء وتنسون ما تشركون (٤١) ولقد أرسلنا إلى أمم من قبلك فأخذناهم بالبأساء والضراء لعلهم يتضرعون (٤٢) فلولا إذ جاءهم بأسنا تضرعوا ولكن قست قلوبهم وزين لهم الشيطان ما كانوا يعملون (٤٣) فلما نسوا ما ذكروا به فتحنا عليهم أبواب كل شيء حتى إذا فرحوا بما أوتوا أخذناهم بغتة فإذا هم مبلسون (٤٤)

- يرضى لكم: أن تعبدوه ولا تشركوا به شيئاً، وأن تعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا، وأن تناصحوا من ولاه الله أمركم، ويسخط لكم ثلاثاً: قيل وقال، وكثرة السؤال وإضاعة المال) (رواه مسلم). پیغەمبەر (ﷺ) دەفەرمویت: (خوا بەسێ شت لێتان ڕازی دەبێت و بەسێ شتیش خەشم و ڕقی لێتان دەبێت. خوا لێتان ڕازی دەبێت بەوەی کە بیپەرستن و هیچ هاوەڵێکی بۆ بڕیار نەدەن وەدەست بگرن بەپەیمانی خواو قورئانەوەو جیامەبنەوە، وەئامۆژگاری لێپرسراوەکانتان بکەن، وەڕقی لەسێ شتی ئێوەیە: ووتی ووتی، زۆر پرسیار کردن، بەفیڕۆ دانی سەروەت و سامان).

ئایەتی (١٠٤) سورەتی (آل عمران)؛ قال رسول الله (ﷺ) (لأن يهدي الله بك رجلاً خير من حمر النعم) (متفق عليه). وقال (ﷺ) (من رأى منكم منكراً فليغيره بيده ، فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع-

﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ يَسْمَعُونَ﴾ بەڕاستی تەنها ئەوانە وەڵامی تۆ ئەدەنەوە کە(بەدڵ) ئەبیسن ﴿وَٱلْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ﴾ مردووەکانیش (ئەوانەی باوەڕ ناهێنن) خوا زیندوویان دەکاتەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ پاشان هەر بۆلای خۆی دەگەڕێنەوە. ٣٦)﴿وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ﴾ ووتیان بۆچی لەلایەن پەروەردگاریەوە موعجیزەیەکی بۆ نەهاتۆتە خوارەوە ﴿قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ قَادِرٌ﴾ بڵێ بێگومان خوا بە توانایە ﴿عَلَىٰٓ أَن يُنَزِّلَ ءَايَةً﴾ کە بەڵگە و نیشانەیەك بهێنێتە خوارەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٣٧) ﴿وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ هیچ گەڕۆکێکی گیان لەبەرنی یە لەزەویدا ﴿وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ﴾ وە هیچ باڵندەیەك نی یە کە دەفڕێ بە هەردوو باڵەکەی ﴿إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم﴾ مەگەر ئومەتانێکن وەك ئێوە﴿مَّا فَرَّطْنَا فِى ٱلْكِتَٰبِ مِن شَىْءٍ﴾ هیچ شتێکمان فەرامۆش نەکردووە لەم کتێبەدا (لوح المحفوظ یا قورئان دا) ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ پاشان ئەوانە (لە ڕۆژی دوایی دا) لای پەروەردگاریان کۆدەکرێنەوە. ٣٨)﴿وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕ بوون بەبەڵگەکانی ئێمە﴿صُمٌّ وَبُكْمٌ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ﴾ کەڕ و لاڵن لەناو تاریکستاندان ﴿مَن يَشَإِ ٱللَّهُ يُضْلِلْهُ﴾ هەرکەس خوا بیەوێ گومڕای دەکات ﴿وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ هەرکەسیش خوا بیەوێ دەیخاتە سەر ڕێگای ڕاست. ٣٩)﴿قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ هەواڵم پێ بدەن ئەگەر سزای خواتان بۆ بێت ﴿أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ﴾ یان ڕۆژی دوایی یەخەتان بگرێت ﴿أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ﴾ ئایا هاوار دەکەنە هیچ شتێك بێجگە لە خوا ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاستگۆن. ٤٠)﴿بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ﴾ (نەء) بەڵکو تەنها بانگ و هاوار لەخوا دەکەن ﴿فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ﴾ ئینجا ئەویش ئەگەر ویستی ئەوەی هاواری (لە دەست) ئەکەن نایهێڵێ ﴿وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ﴾ و ئەو شتانەتان لەبیر دەچێتەوە کە دەتانکردن بە هاوبەش بۆ خوا. ٤١)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێند بێت بێگومان ئێمە پێغەمبەرانمان نارد بۆ گەلانی پێش تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿فَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ﴾ وەتووشی نەبوونی و هەژاری وەنەخۆشی و ترس و نارەحەتیمان کردن﴿لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ﴾ بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە و پەشیمانی دەربڕن (کزی بنوێنن). ٤٢)﴿فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا۟﴾ دەی بۆ نەپاڕانەوە کاتێك سزای ئێمەیان بۆهات؟ ﴿وَلَٰكِن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ بەڵام دڵیان ڕەق بوو ﴿وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ وەشەیتان ئەو کردەوەخراپانەی بۆ ڕازاندبوونەوە کەدەیانکرد. ٤٣)﴿فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ﴾ جا کاتێ لەبیریان چویەوە ئەوەی کە پێی ئامۆژگاری کران ﴿فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ﴾ دەرگای هەموو شتێکمان لەسەر کردنەوە ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُوا۟ بِمَآ أُوتُوٓا۟﴾ تاکاتێ دڵخۆش بوون بەوەی پێ یان درابوو ﴿أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ﴾ لە ناکاودا تۆڵەمان لێ سەندن ئیتر ئەوانیش نائومێد و سەرگەردان بوون. ٤٤)

فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ۚ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٥﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَـٰرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم مَّنْ إِلَـٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْـَٔايَـٰتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۖ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾ قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۚ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۙ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٢) سوورەتی (الأنعام): ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ...﴾ موسلیم لەسەعدی کوڕی ئەبی وەقاصەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: ئەم ئایەتە ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ...﴾ لەسەر شەش کەس هاتە خوارەوە کەمن و عەبدوڵلای کوڕی مەسعودی تێدا بووین، هاوبەش پەیدا کەرەکان به پێغەمبەریان (ﷺ) ووت: ئا ئەمانە لە خۆت نزیك دەکەیتەوە؟!

=فبقلبه ، وذلك أضعف الإيمان) (رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت : (ئەگەر خوا ڕێنمایی کەسێك بکات لەسەر دەستی تۆدا، بۆ تۆ چاکترە لەحوشترە سوورەکان) کە چاکترین جۆری حوشترە وەپێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەرکەسێك لەئێوە خراپەیەکی دی با بەدەست بیگۆڕێت وەئەگەر=

﴿ فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ﴾ ئینجا ئەو گەلەی کە ستەمیان کرد دوا بڕاو کران ﴿ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾ و هەموو سوپاس و ستایشێ هەر بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیانە. ٤٥) ﴿ قُلْ أَرَءَيْتُمْ ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پێم بڵێن ﴿ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ ﴾ ئەگەر خوا هەستی بیستن و بینینتان لێ بسەنێتەوە ﴿ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم ﴾ مۆریش بنێ بەسەر دڵەکانتاندا ﴿ مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ﴾ چ پەرستراوێك هەیە بێجگە خوا بۆتان بهێنێتەوە ﴿ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ ﴾ تەماشابکە چۆن بەڵگەکان دەگۆڕین و چەند بارەیان دەکەینەوە ﴿ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴾ پاشان ئەوان پشتی تێ دەکەن و ڕوو وەردەگێڕن. ٤٦) ﴿ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ ﴾ ئەی (موحەممەد(ﷺ)) بڵێ پێم بڵێن ﴿ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً ﴾ ئەگەر سزای خوا لە ناکاو دا یا بە ئاشکرا بێت بۆتان ﴿ هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴾ ئایا لەناو دەبرێ (بە سزای خوایی) بێجگە لە کۆمەڵی ستەم کاران؟. ٤٧) ﴿ وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴾ وە نێرراوەکانمان نەناردووە ﴿ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ﴾ مەگەر بە موژدەدەرو ترسێنەر ﴿ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ ﴾ جا هەرکەس بڕوای هێناو کردەوەی چاکی کرد ﴿ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ ئەوە هیچ مەترسی یەکیان لەسەر نابێ و خەمباریش نابن. ٤٨) ﴿ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا ﴾ ئەوانەیش بێ بڕوا بوون بە بەڵگەکانی ئێمە ﴿ يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ بِمَا كَانُواْ يَفْسُقُونَ ﴾ بە هۆی دەرچوونیان لە سنوور(ی فەرمانی خوا) سزایان لێ دەکەوێ و دەیانگرێ. ٤٩) ﴿ قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ من پێتان ناڵێم خەزێنەکانی خوا لای منە ﴿ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ ﴾ وە شتی نهێنیش نازانم ﴿ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ ﴾ وە پێتان ناڵێم بێگومان من فریشتەم ﴿ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ﴾ شوێنی هیچ ناکەوم ئەوەنەبێ سرووش و نیگا کراوە بۆم ﴿ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴾ بڵێ ئایا کوێر و بینا یەکسانن؟ ﴿ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴾ دەی ئایا بیر ناکەنەوە؟. ٥٠) ﴿ وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ ﴾ بەم قورئانە بترسێنە ئەوانەی دەترسن ﴿ أَن يُحْشَرُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ ﴾ (لەوەی کە) کۆبکرێنەوە لای پەروەردگاریان ﴿ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ ﴾ لە کاتێکدا بێجگە لە خوا هیچ یارمەتیدەر و تکا کارێکیان نی یە ﴿ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾ بەڵکو بترسن و خۆیان بپارێزن. ٥١) ﴿ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم ﴾ وە ئەوانە دەرنەکەیت کە پەروەردگاریان دەپەرستن (و هاواری لێ دەکەن) ﴿ بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ﴾ بەبەیانیان و ئێوارانددا (ڕەزامەندی) خوایان دەوێ ﴿ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ ﴾ و لێپرسینەوەی هیچ شتێکیان لەسەر تۆ نی یە ﴿ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ ﴾ وە لێپرسینەوەی هیچ شتێکی تۆش لەسەر ئەوان نی یە ﴿ فَتَطْرُدَهُمْ ﴾ جا ئەگەر دەریانکەیت (دور یان خەیتەوە) ﴿ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾ ئەوە لەستەمکاران دەبیت. ٥٢)

وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا جَآءَكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا فَقُلْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ ۖ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۖ أَنَّهُۥ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُۥ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَٰتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ قُلْ إِنِّى عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَكَذَّبْتُم بِهِۦ ۚ مَا عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾ قُل لَّوْ أَنَّ عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ لَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾ ۞ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾

- نەیتوانی بابەزمان وەئەگەر نەیتوانی **بابەدڵ** پێی ناخۆش بێت، وەئەوە لاوازترین پلەی ئیمانە).

ئایەتی (١٠٥) سورەتی (ال عمران): عن حذيفة ابن اليمان أن النبي (ﷺ) قال (والذي نفسي بيده لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر، أوليوشكن الله أن يبعث عليكم عقاباً من عنده ، ثم لتدعنّه فلا يستجيب لكم) (أخرجه أحمد والترمذي وابن ماجه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (سوێند بەو زاتەی کەگیانی منی بەدەستە ئەبێ فەرمان بکەن بەچاکەو بەرگری بکەن لەخراپە، یانزیکە خوا لەلایەن خۆیەوە سزاو تۆڵەیەکتان بۆ بنێرێ، ئەوسا لێ ی دەپاڕێنەوە بەڵام پاڕانەوەکەتان گیرا ناکات).

ئایەتی (١١٠) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله(ﷺ) : (مثل القائم في حدود الله والواقع فيها-

﴿وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ﴾ وە بەوجۆرە هەندێکیانمان بەهەندێکی تریان تاقی کردەوە ﴿لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ﴾ بۆ ئەوەی بڵێن ئایا ئەوانە خوا ڕێزو بەهرەی پێ بە خشیوون لە ناو ئێمەدا؟ ﴿أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ﴾ ئایا خوا لە هەموو کەس زاناتر نی یە بەوانەی شوکرانە بژێرن؟ ٥٣) ﴿وَإِذَا جَآءَكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ وەکاتێ ئەوانەی کە بڕوایان هەیە بە ئایەتەکانی ئێمە هاتن بۆلات ﴿فَقُلْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوە پێیان بڵێ سلاوتان لێ بێ ﴿كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ﴾ پەروەردگارتان بەزەیی و میهرەبانی لەسەر خۆی پێویست کردووە ﴿أَنَّهُۥ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا بِجَهَٰلَةٍ﴾ بێگومان هەرکەس لە ئێوە کارێکی خراپ بکات بەنەزانی ﴿ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَصْلَحَ﴾ پاشان بگەڕێتەوەو تەوبە بکات وخۆی چاك بکات ﴿فَأَنَّهُۥ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا لێبووردەی بەبەزەیی یە. ٥٤) ﴿وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئابەو جۆرە ئایەتەکان ڕوون دەکەینەوە ﴿وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ بۆ ئەوەی ڕێگای تاوانباران ڕوون بێتەوە. ٥٥) ﴿قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ﴾ بڵێ: بێگومان من بەرگری کراوم لەوەی کەبەندایەتی بکەم بۆ ئەوانەی ﴿تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئێوە هاواریان لێدەکەن و دەیان پەرستن بێجگە لە خوا ﴿قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ﴾ بڵێ من شوێنی ئارەزووەکانی ئێوە ناکەوم ﴿قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ﴾ ئەگەر وا بکەم بێگومان من گومڕا دەبم وەلە ڕیزی ئەو کەسانەدا نابم کە ڕێنموونیان وەرگرتووە. ٥٦) ﴿قُلْ إِنِّى عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى﴾ بڵێ بێگومان من بەلگەیەکی ئاشکرام لەلایەن پەروەردگارمەوە هەیە ﴿وَكَذَّبْتُم بِهِۦ﴾ کەچی ئێوە بڕواتان پێ نەهێنا ﴿مَا عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ﴾ ئەو (سزای)ئێوە پەلەی هاتنی دەکەن بە دەست من نی یە ﴿إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾ فەرمان ڕەوایی تەنها بۆ خوایە ﴿يَقُصُّ ٱلْحَقَّ﴾ حەق و ڕاستی باسی دەکات ﴿وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ﴾ وە ئەو چاکترینی بڕیاردەر و جیاکەرەوەیە. ٥٧) ﴿قُل لَّوْ أَنَّ عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ﴾ بڵێ ئەگەر لام بوایە ئەوەی ئێوەپە لە دەکەن لە هاتنی﴿لَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ﴾ ئەوا کاری نێوان من و ئێوە کۆتایی پێ دەهێنرا ﴿وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِٱلظَّٰلِمِينَ﴾ وە خوا چاك ئاگادارە بەستەم کاران. ٥٨) ﴿وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ﴾ وە کلیلی هەموو نهێنی یەکان هەرلای خوایە ﴿لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ﴾ کەس نایانزانێ بێجگە ئەو (خوا) ﴿وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ﴾ وە (خوا) دەزانێ چی لە وشکانی و دەریادا هەیە ﴿وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا﴾ وە هەر گەلایەك بکەوێتە خوارەوە خوا پێ ی دەزانێ ﴿وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ﴾ و هەر دانەوێڵەیەك لە تاریکی یەکانی زەویدا بێت ﴿وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ﴾ و هەر تەڕو وشکێك هەبێت ﴿إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ﴾ هەر هەموویان لە کتێبی ئاشکرادان (لوح المحفوظ). ٥٩)

وَهُوَ ٱلَّذِي يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيۡلِ وَيَعۡلَمُ مَا جَرَحۡتُم بِٱلنَّهَارِ ثُمَّ يَبۡعَثُكُمۡ فِيهِ لِيُقۡضَىٰٓ أَجَلٞ مُّسَمّٗىۖ ثُمَّ إِلَيۡهِ مَرۡجِعُكُمۡ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ ٱلۡقَاهِرُ فَوۡقَ عِبَادِهِۦۖ وَيُرۡسِلُ عَلَيۡكُمۡ حَفَظَةً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ تَوَفَّتۡهُ رُسُلُنَا وَهُمۡ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ مَوۡلَىٰهُمُ ٱلۡحَقِّۚ أَلَا لَهُ ٱلۡحُكۡمُ وَهُوَ أَسۡرَعُ ٱلۡحَٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾ قُلۡ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَٰتِ ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِ تَدۡعُونَهُۥ تَضَرُّعٗا وَخُفۡيَةٗ لَّئِنۡ أَنجَىٰنَا مِنۡ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنۡهَا وَمِن كُلِّ كَرۡبٖ ثُمَّ أَنتُمۡ تُشۡرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلۡ هُوَ ٱلۡقَادِرُ عَلَىٰٓ أَن يَبۡعَثَ عَلَيۡكُمۡ عَذَابٗا مِّن فَوۡقِكُمۡ أَوۡ مِن تَحۡتِ أَرۡجُلِكُمۡ أَوۡ يَلۡبِسَكُمۡ شِيَعٗا وَيُذِيقَ بَعۡضَكُم بَأۡسَ بَعۡضٍۗ ٱنظُرۡ كَيۡفَ نُصَرِّفُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّهُمۡ يَفۡقَهُونَ ﴿٦٥﴾ وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوۡمُكَ وَهُوَ ٱلۡحَقُّۚ قُل لَّسۡتُ عَلَيۡكُم بِوَكِيلٖ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ نَبَإٖ مُّسۡتَقَرّٞۚ وَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَإِذَا رَأَيۡتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَلَا تَقۡعُدۡ بَعۡدَ ٱلذِّكۡرَىٰ مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٨﴾

- كمثل قوم استهموا على سفينة، فصار بعضهم أعلاها وبعضهم أسفلها **وكان** الذين **في أسفلها اذا استقوا من الماء** مروا على **من فوقهم ، فقالوا لو أنا خرقنا في نصيبنا** خرقاً ولم **نؤذ من فوقنا ! ! فإن** تركوهم وما **أرادوا هلكوا جميعاً، وإن أخذوا على أيديهم نجوا جميعاً)** (رواه **البخاري).**

پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت : **(وێنەی ئەو کەسەی لە ئاست سنوورەکانی خوادا** وەستاوە (بۆ پاراستنی) وئەو کەسەی کەوتبێتە ناو سنوورەکانی خودا (و بایەخیان پێ نەدات) **وێنەیان وەک** کەساتێکە قورعە کێشیان کردبێ لەسەر(شوێنی) کەشتیەکی دووقات جا **هەندێکیان بەر سەرەوە بکەون و هەندێکیان بەر خوارەوە** جائەوانەی لەقاتی خوارەوەی کەشتیەکەن **کاتێک** بیانەوێ ئاو بخۆنەوە ئەبێ بەسەر ئەوانەدا کە لەسەرویانەوەن بڕۆن جا بۆ خۆیان بڵێن چی=

﴿وَهُوَ ٱلَّذِي يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيۡلِ﴾ وە هەر ئەو خوایەیە کە دەتان خەوێنێ (دەتا نمرێنێ) لەشەودا ﴿وَيَعۡلَمُ مَا جَرَحۡتُم بِٱلنَّهَارِ﴾ وە ئەشزانێ (لە ڕۆژ دا) چ کارێکتان ئەنجام داوە ﴿ثُمَّ يَبۡعَثُكُمۡ فِيهِ﴾ پاشان لە ڕۆژدا لە خەوبێدارتان دەکاتەوە ﴿لِيُقۡضَىٰٓ أَجَلٞ مُّسَمّٗى﴾ بۆ ئەوەی تەواو ببێ ماوەی دیاریکراو (ی هەمووکەسێ) ﴿ثُمَّ إِلَيۡهِ مَرۡجِعُكُمۡ﴾ ئەوسا هەر بۆلای ئەوە گەڕانەوەتان ﴿ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ﴾ پاشان هەواڵتان پێ دەدات بەهەر کردەوەیەك کە کردوتانە. ٦٠﴿وَهُوَ ٱلۡقَاهِرُ فَوۡقَ عِبَادِهِۦ﴾ ئەو (خوا) زاڵ و دەسەڵاتدارە بەسەر بەندەکانیدا ﴿وَيُرۡسِلُ عَلَيۡكُمۡ حَفَظَةً﴾ و فریشتانێکتان بۆ دەنێرێت (کە چاودێر و پارێزەر و نوسەری کردەوەکانتانن) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ﴾ تاکاتی مردنی یەکێکتان دێت ﴿تَوَفَّتۡهُ رُسُلُنَا﴾ نێرراوەکانمان گیانی دەکێشن ﴿وَهُمۡ لَا يُفَرِّطُونَ﴾ کەهیچ سستی و کەمتەر خەمی یەك ناکەن (لەکارەکانیاندا). ٦١﴿ثُمَّ رُدُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ مَوۡلَىٰهُمُ ٱلۡحَقِّ﴾ پاشان دەگەڕێنرێنەوە بۆلای خوا کەسەروەری ڕاستەقینە یانە ﴿أَلَا لَهُ ٱلۡحُكۡمُ﴾ ئاگادارین فەرمان ڕەوایی و بڕیار هەر بۆئەوە ﴿وَهُوَ أَسۡرَعُ ٱلۡحَٰسِبِينَ﴾ هەر خوایشە لێپرسینەوەی خێراترە لە هەموو. ٦٢﴿قُلۡ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَٰتِ ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ئایا کێ ئێوە ڕزگار دەکات لەتاریکیەکانی وشکانی و دەریا ﴿تَدۡعُونَهُۥ تَضَرُّعٗا وَخُفۡيَةٗ﴾ کە هاوار و نزای لێدەکەن بە ئاشکراو نهێنی ﴿لَّئِنۡ أَنجَىٰنَا مِنۡ هَٰذِهِۦ﴾ (ئەڵێن) سوێند بە خوا ئەگەر لەم مەترسی یە ڕزگارمان بکات ﴿لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ﴾ ئەوە بێگومان لە سوپاس کارانی خوا دەبین. ٦٣﴿قُلِ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنۡهَا﴾ بڵێ: هەر خوا ئێوە ڕزگار دەکات لەو مەترسی یە ﴿وَمِن كُلِّ كَرۡبٖ﴾ و لە هەموو ناڕەحەتی و غەم و پەژارەیەك ﴿ثُمَّ أَنتُمۡ تُشۡرِكُونَ﴾ (لەگەڵ ئەوەشدا) پاشان ئێوە هاوبەش بۆ خوا بڕیار دەدەن. ٦٤﴿قُلۡ هُوَ ٱلۡقَادِرُ﴾ بڵێ: هەر ئەو خوایە بەتوانا و دەستەڵاتدارە ﴿عَلَىٰٓ أَن يَبۡعَثَ عَلَيۡكُمۡ عَذَابٗا﴾ کەسزایەکتان بۆ بنێرێت ﴿مِّن فَوۡقِكُمۡ﴾ لە سەروتانەوە ﴿أَوۡ مِن تَحۡتِ أَرۡجُلِكُمۡ﴾ یان لە ژێرپێتانەوە ﴿أَوۡ يَلۡبِسَكُمۡ شِيَعٗا﴾ یان سەرتان لێ بشێوێنێ و بتان کات بەچەند دەستە و تاقمێکەوە ﴿وَيُذِيقَ بَعۡضَكُم بَأۡسَ بَعۡضٍ﴾ جا هەندێکتان بە هەندێکی ترتان سزاو ئازار بدات ﴿ٱنظُرۡ كَيۡفَ نُصَرِّفُ ٱلۡأٓيَٰتِ﴾ سەرنج بدە: چۆن ئایەتەکان دەگۆڕین (لە جۆرێکەوە بۆ جۆرێکی تر) ﴿لَعَلَّهُمۡ يَفۡقَهُونَ﴾ تا ئەوان تێبگەن و بیربکەنەوە. ٦٥﴿وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوۡمُكَ وَهُوَ ٱلۡحَقُّ﴾ گەلەکەت باوەڕیان بەم قورئانە نەکرد کە هەر ئەوە حەق و ڕاست ﴿قُل لَّسۡتُ عَلَيۡكُم بِوَكِيلٖ﴾ بڵێ: من پارێزەر و بەرپرستان نیم. ٦٦﴿لِّكُلِّ نَبَإٖ مُّسۡتَقَرّٞ﴾ بۆ هەموو هەواڵێك کاتێکی دیاریکراو هەیە (کە ڕاست و درۆی تیادا ڕوون دەبێتەوە) ﴿وَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَ﴾ وە بەزوویی دەزانن. ٦٧﴿وَإِذَا رَأَيۡتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا﴾ هەر کاتێ ئەوانەت دی قسەی ناشایستە دەکەن دەربارەی ئایەتەکانی ئێمە ﴿فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ﴾ ئەوە ڕوو وەرگێڕە لێیان ﴿حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦ﴾ تا دەچنە سەر باسێکی تر ﴿وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيۡطَٰنُ﴾ وە ئەگەر شەیتان لە بیری بردیتەوە ﴿فَلَا تَقۡعُدۡ بَعۡدَ ٱلذِّكۡرَىٰ مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ ئیتر لە پاش بیرکەوتنەوەت لەگەڵ کۆمەڵی ستەم کاران دامەنیشە. ٦٨

وَمَا عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ وَذَكِّرْ بِهِۦٓ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أُبْسِلُوا۟ بِمَا كَسَبُوا۟ ۖ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ قُلْ أَنَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ كَٱلَّذِى ٱسْتَهْوَتْهُ ٱلشَّيَٰطِينُ فِى ٱلْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُۥٓ أَصْحَٰبٌ يَدْعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلْهُدَى ٱئْتِنَا ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۖ وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّقُوهُ ۚ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۖ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ ۚ قَوْلُهُ ٱلْحَقُّ ۚ وَلَهُ ٱلْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

= **دەبێت ئەگەر ئێمە لە بەشێکی** خۆمان دا کوتێکی تێ بکەین (بۆ ناو خواردنەوە) و ئەزیەتی ئەوانەی لە سەرومانەوەن نەدەین خۆ ئەگەر ئەوانەی سەرەوە لێیان گەڕێن چی نەکەن بیکەن ئەوا هەموویان تیادەچن، وەئەگەر دەستیان بگرن و نەهێڵن کونی تێ بکەن هەموویان ڕزگاریان دەبێت).

ئایەتی (١٢٢)

سورەتی (ال عمران): كان رسول الله (ﷺ) يقول: (اللهم لك أسلمت وبك آمنت وعليك توكلت وإليك أنبت وبك خاصمت، اللهم أعوذ بعزتك لاإله إلا أنت أن تضلني، أنت الحي الذي لايموت والجن والإنس يموتون) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێ: (خودایەمن فەرمان بەر داری تۆم وەباوەڕم بەتۆ هێناوە، وەپشتم بەتۆ بەستووە، وەهەر بۆلای تۆ دەگەڕێمەوە هەر بە بەڵگەی تۆ=

﴿ وَمَا عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ ﴾ (هەرچەندە) ئەوانەی خۆیان دەپارێزن هیچ پرسیارو تاوانی ئەوانیان لەسەر نی یە ﴿ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾ بەڵام بیرخستنەوەیە تا خۆیان بپارێزن. ٦٩) ﴿ وَذَرِ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) واز بێنە لەوانەی ئاینەکەیان کردووە بە گەمە و گاڵتە ﴿ وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ﴾ و ژیانی دنیا هەڵی خەڵەتاندون ﴿ وَذَكِّرْ بِهِۦٓ ﴾ وە بە قورئان ئامۆژگاریان بکە ﴿ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ ﴾ بۆ ئەوەی هیچ کەس تیا نەچێ بەهۆی ئەو (خراپانە)ی کردویەتی ﴿ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ ﴾ کە جگە لە خوا هیچ دۆست و تکاکارێکی نی یە ﴿ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ ﴾ ئەگەر هەموو فیدا و برێتی یەك بدات لێ ی وەرناگیرێ ﴿ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أُبْسِلُوا۟ بِمَا كَسَبُوا۟ ﴾ ئەوانە کەسانێکن بەهۆی ئەو (خراپانە)ی کە کردوویانە تیاچوون ﴿ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴾ بۆ ئەوانەیە خواردنەوەیەك لە ئاوی زۆر گەرم و بەکوڵ ﴿ وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴾ و سزای زۆر بە ئازاریش بە هۆی ئەوەی کە بێ بڕوابوون. ٧٠) ﴿ قُلْ أَنَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ﴾ بڵێ ئایا بێجگە لەخوا هاوار بکەین (و بپەرستین) ﴿ مَا لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا ﴾ شتێك کەنەسوودمان پێ دەگەیەنێ نە زیان ﴿ وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعْقَابِنَا ﴾ وە بەرەو دوا بگەڕێینەوە (پاشگەزبینەوە) ﴿ بَعْدَ إِذْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ ﴾ لە پاش ئەوەی کە خوا ڕێنموونی کردین (بۆ ڕێگای ڕاست)؟ ﴿ كَٱلَّذِى ٱسْتَهْوَتْهُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴾ بەوێنەی ئەوکەسەی کە شەیتانەکان سەریان لێ شێواندبێ ﴿ فِى ٱلْأَرْضِ حَيْرَانَ ﴾ لەزەوی دا سەرگەردان بێ ﴿ لَهُۥٓ أَصْحَٰبٌ يَدْعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلْهُدَى ﴾ و چەند هاوڕێ یەکی هەبێ بانگی کەن بۆ ڕێ ی ڕاست ﴿ ٱئْتِنَا ﴾ (بڵێن) وەرە بۆلای ئێمە (کەچی بەگوێیان نەکات) ﴿ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ﴾ بڵێ بەراستی هەر ڕێنموونی خوا ڕێ نموونی ڕاستە ﴿ وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾ و فەرمانمان پێدراوە کە مل کەچ و گوێڕایەڵ بین بۆ پەروەردگاری جیهانیان. ٧١) ﴿ وَأَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّقُوهُ ﴾ وە(فەرمانمان پێدراوە) کە بەڕێکی نوێژ بەجێ بێنن و لەو (پەروەردگارە) بترسن ﴿ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴾ وە هەمووتان هەر بۆلای ئەو زاتە کۆ دەکرێنەوە(لەڕۆژی دواییدا). ٧٢) ﴿ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ﴾ وەهەر ئەو خوایەیە کەئاسمانەکان و زەوی بەدی هێناوە بەحەق و ڕاستی ﴿ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ ﴾ وە هەر ڕۆژێ بەشتێك بفەرمووێ ببە ئەویش دەست بەجێ دەبێ ﴿ قَوْلُهُ ٱلْحَقُّ ﴾ فەرمان و ووتەی ئەو ڕاستە ﴿ وَلَهُ ٱلْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ﴾ هەر بۆئەوە موڵك و خاوەنیەتی لەو ڕۆژەدا کەفوو دەکرێ بە کەڕنادا ﴿ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ﴾ زانا و ئاگایە بەهەموو نهێنی و ئاشکرایەك ﴿ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴾ و هەر ئەوە کاردروست و بە ئاگا. ٧٣)

۞ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً إِنِّيٓ أَرَىٰكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُرِيٓ إِبْرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ رَءَا كَوْكَبًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ ٱلْأٓفِلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّي هَٰذَآ أَكْبَرُ فَلَمَّآ أَفَلَتْ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّي بَرِيٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾ وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّي فِي ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّي شَيْـًٔا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا فَأَيُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾

= **بەگژ لەشەی** دوژمناندا **دەچم،** ئەی **خوایە پەنا** ئەگرم **بەگەورەیی و دەسەلاتت، هیچ** پەرستراوێک **نی** یە شیاوی پەرستن بێت جگە لەتۆ، لەوەی کەسەرم لێ بشیوێنی، تۆ زیندوویت و قەت نامریت، وە هەموو جنۆکەو مەردوم دەمرن).

ئایەتی (١٢٣) سورەتی (آل عمران): قال رسول الله (ﷺ): (بادروا بالأعمال فتناً كقطع الليل المظلم ، يصبح الرجل مؤمناً و يمسي كافراً ،ويمسي مؤمناً ويصبح كافراً يبيع دينه بعرض من الدنيا) (رواه مسلم). (وقال رجل للنبي يوم أحد: أرأيت إن قتلت فأين أنا؟ قال: (في الجنة) فألقى تمرات كن في يده ثم قاتل حتى قتل) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (دەست پێشخەری بکەن لە کردارە چاکەکاندا ، پێش هاتنی ئەو بەلاو ئاژاوانەی کە وەک شەوی =

﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ﴾وە(بیربکەرەوە) کاتێك کە ئیبراهیم ووتی بە ئازەری باوکی﴿أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً﴾ ئایا تۆ بتانێك دەکەیتە پەرستراوی خۆت؟ ﴿إِنِّىٓ أَرَىٰكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ بەڕاستی من تۆو گەلەکەت لە گومڕایی یەکی تەواو و ئاشکرادا دەبینم. ٧٤) ﴿وَكَذَٰلِكَ نُرِىٓ إِبْرَٰهِيمَ﴾ بەو شێوەیە نیشانی ئیبراهیم مان دا﴿مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾دەسەڵات و خاوەنێتی(خوا بۆ)ئاسمانەکان و زەوی﴿وَلِيَكُونَ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ﴾بۆ ئەوەی لەریزی باوەرداره راستەقینەکاندا بێ. ٧٥) ﴿فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ﴾ کاتێ شەوی بەسەردا هات﴿رَءَا كَوْكَبًا﴾ ئەستێرەیەکی بینی﴿قَالَ هَٰذَا رَبِّى﴾ ووتی ئەمە پەروەردگاری منە﴿فَلَمَّآ أَفَلَ﴾ بەڵام کاتێ ئاوابوو﴿قَالَ لَآ أُحِبُّ ٱلْءَافِلِينَ﴾ووتی من هەرچی ئاوا بێ خۆشم ناوێ. ٧٦) ﴿ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ بَازِغًا﴾ ئنجا کاتێ مانگی بینی هەڵهات ﴿قَالَ هَٰذَا رَبِّى﴾ ووتی ئەمە پەروەردگاری منە﴿فَلَمَّآ أَفَلَ﴾ بەڵام کاتێ کە ئاوابوو﴿قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِى رَبِّى﴾ ووتی سوێند بەخوا ئەگەر پەروەردگارم ڕێنموونیم نەکات﴿لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلضَّآلِّينَ﴾بێگومان لەکۆمەڵی گومڕایان دەبم. ٧٧)﴿فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً﴾ ئینجا کاتێ خۆری بینی هەڵهات﴿قَالَ هَٰذَا رَبِّى هَٰذَآ أَكْبَرُ﴾ ووتی ئەمە پەروەردگاری منە ئەمە گەورەترە (لەوان) ﴿فَلَمَّآ أَفَلَتْ﴾ جا کاتێ خۆریش ئاوا بوو ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم بەڕاستی من بەریم لە هەرشتێ کەئێوە دەیکەن بەهاوبەش بۆ خوا. ٧٨)﴿ إِنِّى وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى﴾ بەڕاستی من ڕووی خۆم وەرئەگێرم بۆلای زاتێك ﴿فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ کە ئاسمانەکان و زەوی بەدی هێناوە ﴿حَنِيفًا﴾ جگە لەخوا ڕووم لەهیچی تر ناکەم ﴿وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ وە بێ گومان من لەهاوبەش پەیداکەران نیم. ٧٩)﴿ وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ﴾ (بەڵام ئیبراهیم) گەلەکەی دەمەقاڵێ یان لەگەڵدا کرد ﴿قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى فِى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ﴾ فەرمووی ئایا ئێوە دەمەدەمێ و موجادەلەم لەگەڵدا دەکەن؟ لەبارەی خواوە کە بەڕاستی ڕێنموونی منی کردووە ﴿وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ﴾ من ناترسم لەوەی کە ئێوە دەیکەن بەهاوبەش بۆ خوا (چونکە زیان ناگەیەنن) ﴿ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّى شَيْـًٔا﴾ مەگەر شتێك کەپەروەردگارم بیەوێ بیکات ﴿وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا﴾ زانست و ئاگاداری پەروەردگارم هەموو شتێکی گرتۆتەوە ﴿أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾ دەی ئایا بۆ بیرناکەنەوە. ٨٠) ﴿ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ﴾ وە من چۆن دەترسم لەو بتانەی کە ئێوە کردووتانە بەهاوبەش بۆ خوا ﴿وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ﴾ کەئێوە ناترسن بێگومان بتانێکتان کردۆتە هاوبەش بۆ خوا ﴿مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا﴾ کە هیچ بەڵگەیەك نەنێرراوە بۆتان لەو بارەیەوە ﴿فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ﴾ دەی کەواتەکام لەم دوو دەستەیە شایستە ترە بە نەترسان (و ئارامی) ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە هیچ دەزانن. ٨١)

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلۡكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيۡنَٰهَآ إِبۡرَٰهِيمَ عَلَىٰ قَوۡمِهِۦۚ نَرۡفَعُ دَرَجَٰتٖ مَّن نَّشَآءُۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٞ ﴿٨٣﴾ وَوَهَبۡنَا لَهُۥٓ إِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۚ كُلًّا هَدَيۡنَاۚ وَنُوحًا هَدَيۡنَا مِن قَبۡلُۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيۡمَٰنَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَٰرُونَۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحۡيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلۡيَاسَۖ كُلّٞ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَٱلۡيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطٗاۚ وَكُلّٗا فَضَّلۡنَا عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنۡ ءَابَآئِهِمۡ وَذُرِّيَّٰتِهِمۡ وَإِخۡوَٰنِهِمۡۖ وَٱجۡتَبَيۡنَٰهُمۡ وَهَدَيۡنَٰهُمۡ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٨٧﴾ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهۡدِي بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۚ وَلَوۡ أَشۡرَكُواْ لَحَبِطَ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٨٨﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحُكۡمَ وَٱلنُّبُوَّةَۚ فَإِن يَكۡفُرۡ بِهَا هَٰٓؤُلَآءِ فَقَدۡ وَكَّلۡنَا بِهَا قَوۡمٗا لَّيۡسُواْ بِهَا بِكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقۡتَدِهۡۗ قُل لَّآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ أَجۡرًاۖ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرَىٰ لِلۡعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾

= **تاریکـ وان،** چونکه **پیاو ڕۆژ** دەکاتەوە بەباوەڕداری کەچی شەو بێ باوەڕ دەبێ وە شەو دەبێت باوەڕدارە کەچی ڕۆژ بوویەوە بێ باوەڕ دەبێ، دینەکەی دەفرۆشێت بە هەندێک کەلوپەلی دونیا) وە پیاوێک ڕۆژی جەنگی ئوحود ووتی بەپێغەمبەر (ﷺ) پێم بڵێ ئەگەر من بکوژرێم شوێنم کوێ یە ؟ فەرمووی: (شوێنت لە بەهەشت دایە) پیاوەکەش چەند خورمایەکی بەدەستەوە بوو فڕێی دا ، پاشان جەنگا تا شەهید بوو).

ئایەتی (١٣٣) سورەتی (ال عمران) قال رسول الله (ﷺ): (فإذا سألتم الله فاسألوه الفردوس فإنه أعلى الجنة و أوسط الجنة وفوقه عرش الرحمن ومنه تفجر أنهار الجنة) (رواه البخاري). =

﴿ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ﴾ ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَـٰنَهُم بِظُلْمٍ ﴾ و بڕواکەیان تێکەڵ بەستەم (هاوەڵ دانان) نەکردووە ﴿ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴾ هێمنی و ئاسایش تەنها بۆ ئەوانەیە هەر ئەوانەش ڕێنموون کراوون. ٨٢) ﴿ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَـٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ ﴾ ئەو (بەڵگانە) بەڵگەی ئێمە بوون کە دابوومان بە ئیبراهیم ﴿ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ ﴾ لەبەرانبەر گەلەکەیەوە ﴿ نَرْفَعُ دَرَجَـٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ﴾ هەرکەسێك بمانەوێت پلەوپایەی بەرز دەکەینەوە ﴿ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت کاردروستی زانایە. ٨٣) ﴿ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ ﴾ وە ئیسحاق و (لەئیسحاقیش) یەعقوبمان پێ بەخشی ﴿ كُلًّا هَدَيْنَا ﴾ ڕێنموونیی هەموویانمان کرد ﴿ وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ ﴾ وە لەوەو پێش ڕێنموونیی نووحیشمان کرد ﴿ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ ﴾ ولەنەوەکانی نووح داوودو سولەیمان و ئەیووب و یوسف و مووساو هاروونمان (ڕێ نموونیی کرد) ﴿ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴾ ئا بەو چەشنە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ٨٤) ﴿ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ﴾ وە زەکەریا و یەحیا و عیسا و ئیلیاس ﴿ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴾ هەریەك لەمانە لە چاکەکاران بوون. ٨٥) ﴿ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ﴾ وە ئیسماعیل و یەسەع و یونس و لووط ﴿ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴾ هەریەکە لەمانە ڕێزمانداون بەسەر هەموو خەڵکیدا. ٨٦) ﴿ وَمِنْ ءَابَآئِهِمْ وَذُرِّيَّـٰتِهِمْ وَإِخْوَٰنِهِمْ ﴾ هەروەها هەندێ لەباوك و نەوەو و براکانیان ﴿ وَٱجْتَبَيْنَـٰهُمْ وَهَدَيْنَـٰهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴾ هەڵمان بژاردوون و ڕێنموونیمان کردوون بۆ ڕێگەی ڕاست. ٨٧) ﴿ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن ﴾ ئەوە ڕێنموونی خوایە ڕێنموونی هەریەندەیەکی پێدەکات ﴿ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ﴾ لەبەندەکانی کە خۆی بیەوێ ﴿ وَلَوْ أَشْرَكُوا۟ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴾ وە ئەگەر هاوبەشیان ڕەوابدایە بۆ خوا بێگومان ئەو چاکانەی کردبوویان هەمووی بێ پاداشت دەردەچوو. ٨٨) ﴿ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ﴾ ئەوانە کە سانێکن ﴿ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ﴾ پەیام و زانین و حوکمڕانی و پێغەمبەرێتیمان پێ بەخشیوون ﴿ فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَـٰٓؤُلَآءِ ﴾ جا ئەگەر ئەوانە (قورەیش) بڕوای پێ نەهێنن ﴿ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا۟ بِهَا بِكَـٰفِرِينَ ﴾ ئەوە بێگومان بەدەستەیەکی ترمان سپاردووە (چاودێری بکەن و) بێ بڕواش نابن پێی. ٨٩) ﴿ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ﴾ ئەوانە (ئەو پێغەمبەرانەی باس کران) کەسانێك بوون خوا ڕێنموونیی کردن ﴿ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ ﴾ دەی پەیڕەوی ڕێگە وڕێبازی ئەوان بکە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ داوای هیچ کرێ و پاداشتێکتان لێناکەم لەسەری ﴿ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَـٰلَمِينَ ﴾ ئەم قورئانە تەنها ئامۆژگاری یە بۆ هەموو جیهانیان. ٩٠)

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ ۗ قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ ۖ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا ۖ وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوا أَنتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ ۖ قُلِ اللَّهُ ۖ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ۚ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ ۗ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمُ ۖ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ ۖ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ ۚ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

- پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئەگەر داواتان لەخوا کرد داوای فیردەوس بکەن چونکە بەرزترین شوێنی بەهەشتەو ناوەراستی بەهەشتە، وە لەسەروویەوە عەرشی خوای بەبەزەیی یە کە لەوێوە رووبارەکانی بەهەشت هەڵ دەقوڵێن).

ئایەتی (١٣٤) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله (ﷺ) لأشج عبد القيس (رضي الله عنه): (إن فيك خصلتين يحبهما الله و رسوله: الحلم والأناة) (رواه مسلم). وعن عبدالله بن مسعود (رضي الله عنه) قال كأني أنظر إلى رسول الله (ﷺ) يحكي نبياً من الأنبياء (صلوات الله وسلامه عليهم) ضربه قومه فأدموه وهو يمسح الدم عن وجهه ويقول: (اللهم اغفر لقومي فإنهم لا يعلمون) (متفق عليه). وعن أبي هريرة (رضي الله عنه) عن النبي (ﷺ) قال (ليس الشديد بالصرعة=

﴿ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ﴾ وەك پێویست خوایان نەناسی و ڕێزیان نەگرت ﴿إِذْ قَالُوا۟﴾ كاتێ ووتیان ﴿مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ﴾ خوا هیچ شتێكی نەناردۆتە خوارەوە بۆ هیچ ئادەمی یەك ﴿قُلْ مَنْ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِى﴾ بڵێ ئەی كێ ئەو كتێبەی نارده خوارەوە ﴿جَآءَ بِهِۦ مُوسَىٰ﴾ كە مووسا هێنای ﴿نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ﴾ (ئەو كتێبە) ڕووناكی و ڕێنموونیی بوو بۆ خەڵك ﴿تَجْعَلُونَهُۥ قَرَاطِيسَ﴾ ئێوە ئەو (كتێبە) دەكەنە چەند پەڕە و كاغەزێك ﴿تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا﴾ بەشێكی (كە قازانجتانە) ئاشكرای دەكەن و زۆریشی (كەزیانی خۆتانە) دەیشارنەوە ﴿وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا۟﴾ شتانێ فێر كراوون كەئێوە نەتان دەزانی ﴿أَنتُمْ وَلَآ ءَابَآؤُكُمْ﴾ نەخۆتان و نە باو و باپیرانتان﴿قُلِ ٱللَّهُ﴾ بڵێ هەرخوا (كتێبی بۆ مووسا ناردووە) ﴿ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ﴾پاشان لێیان گەڕێ لەناو بەتاڵی خۆیاندا گاڵتەو یاری بكەن.٩١) ﴿وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ﴾ئەم قورئانە ئێمە ناردوومانەتەخوارەوە ﴿مُبَارَكٌ﴾ پیرۆز و فەڕدارە ﴿مُّصَدِّقُ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ ئەو كتێبانەش پێش ئەو هاتوون بەڕاستیان دادەنێ﴿وَلِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ هەروەها بۆ ئەوەی دانیشتوانی مەككە ودەوروبەری ئاگادار كەیتەوەو بیانترسێنی﴿وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ﴾ جا ئەوانەی بڕوایان بە دواڕۆژ هەبێ بڕوا بەو (قورئانە) دێنن ﴿وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ ئەوان پارێزەرن بۆ نوێژەكانیان و بەچاكی لەكاتی خۆیاندا دەیانكەن ٩٢)﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ كێ لەوكەسەستەم كارترەكەدرۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە ﴿أَوْ قَالَ أُوحِىَ إِلَىَّ﴾ یان بڵێ نیگا وسرووشم بۆكراوە﴿وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَىْءٌ﴾ بەڵام هیچ نیگا و سرووشێكیشی بۆ نەكرابێ ﴿وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ هەروەها كەسێ كە بڵێ منیش وێنەی ئەو قورئانەی خوا دایبەزاندووەدادەبەزێنم ﴿وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ خۆزگە ستەمكارانت دەبینی كاتێ ﴿فِى غَمَرَٰتِ ٱلْمَوْتِ﴾ وان لە نارەحەتی و سەختی سەرە مەرگدا ﴿وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ﴾ و فریشتەكان دەستیان بۆ درێژ دەكەن ﴿أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُ﴾ (پێیان دەڵێن) خۆتان دەربازكەن (لەم نارەحەتی گیان كێشانە) ﴿ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ﴾ ئەمڕۆ پاداشتی ڕیسواكەر دەدرێنەوە ﴿بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ﴾ بەهۆی ئەوەی كەقسەی ناڕاستان هەڵئەبەست بەدەم خواوە ﴿وَكُنتُمْ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ و خۆتان بەگەورە دەزانی لەبەرانبەر ئایەتەكانی خوادا. ٩٣) ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَٰدَىٰ﴾ سوێند بێت بێگومان ئێوە بە تەنیا و یەك یەك گەڕانەوە بۆ لامان ﴿كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەر وەكو یەكەم جار دروستمان كردن ﴿وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَٰكُمْ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ﴾ و ئەوەی پێمان دابوون بەجێتان هێشت لەدوای خۆتان ﴿وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ﴾ وە نابینین لەگەڵتاندا ﴿شُفَعَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟﴾ ئەو تكاكارانەی كە لاتان وابوو هاوبەشی خوان لە تكا كردن بۆتان ﴿لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ﴾ سوێند بە خوا بێگومان پچڕا پەیوەستی نێوانتان ﴿وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ وە ئەوەی بە پشتیوانی خۆتان دادەنا وون بوو لێتان. ٩٤)

۞ إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلۡحَبِّ وَٱلنَّوَىٰۖ يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَمُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتِ مِنَ ٱلۡحَيِّۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ ٱلۡإِصۡبَاحِ وَجَعَلَ ٱلَّيۡلَ سَكَنٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ حُسۡبَانٗاۚ ذَٰلِكَ تَقۡدِيرُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ لِتَهۡتَدُواْ بِهَا فِي ظُلُمَٰتِ ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِۗ قَدۡ فَصَّلۡنَا ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿٩٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَنشَأَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ فَمُسۡتَقَرّٞ وَمُسۡتَوۡدَعٞۗ قَدۡ فَصَّلۡنَا ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَفۡقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجۡنَا بِهِۦ نَبَاتَ كُلِّ شَيۡءٖ فَأَخۡرَجۡنَا مِنۡهُ خَضِرٗا نُّخۡرِجُ مِنۡهُ حَبّٗا مُّتَرَاكِبٗا وَمِنَ ٱلنَّخۡلِ مِن طَلۡعِهَا قِنۡوَانٞ دَانِيَةٞ وَجَنَّٰتٖ مِّنۡ أَعۡنَابٖ وَٱلزَّيۡتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُشۡتَبِهٗا وَغَيۡرَ مُتَشَٰبِهٍۗ ٱنظُرُوٓاْ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثۡمَرَ وَيَنۡعِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكُمۡ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٩٩﴾ وَجَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلۡجِنَّ وَخَلَقَهُمۡۖ وَخَرَقُواْ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتِۭ بِغَيۡرِ عِلۡمٖۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٞ وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٞۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿١٠١﴾

= **ولكن الشديد الذي** يملك **نفسه عند** الغضب) (متفق عليه) **پێغەمبەری** خوا (ﷺ) بە ئەشەججی **هۆزی** عەبدول قەیسی فەرموو: (بەڕاستی تۆ دوو سیفەتی جوانت تێدایە خواو پێغەمبەرەکەی خۆشیان دەوێن: هێمنی و لەسەرخۆیی). عەبدوللای کوڕی مەسعود دەڵێت: ئێستە ئەڵێی پێغەمبەر بەپێش چاو و مەوەیە و سەیری دەکەم کە باسی پێغەمبەرێک لەپێغەمبەرانی خوای دەکرد (سەلامی خوایان لێ بێت)کە گەلەکەی لێیان دابوو و خوێناویان کردبوو ئەویش خوێنەکەی دەسڕی بەدەم و چاویەوە و دەیفەرموو: (ئەی خوایە لەگەلەکەم خۆش ببە چونکە ئەوان نەزانن) وە ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە و دەڵێت پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمویت: (ئازا و بەهێزی بە پاڵەوان بازی نیە بێگومان ئازا ئەو کەسەیە کە لە کاتی تووڕە بووندا دان بەخۆیدا بگرێت).

﴿إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلْحَبِّ وَٱلنَّوَىٰ﴾ بەڕاستی خوا لەتکەری دانەوێڵە و ناوکە تۆوە ﴿يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ﴾ زیندوو دەرئەهێنێ لە مردوو ﴿وَمُخْرِجُ ٱلْمَيِّتِ مِنَ ٱلْحَىِّ﴾ وە (خوا) دەرهێنەری مردوانە لە زیندوو ﴿ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ﴾ ئەوەیە خوای ئێوە دەی کەواتە ئێوە چۆن (لەپەرستنی ئەو خوایە) لا دەدرێن؟ ٩٥) ﴿فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ﴾ (خوا) بەدی هێنەری شەبەق و ڕووناکی ڕۆژ بوونەوەیە ﴿وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا﴾ و شەوی کردووە بەکات و هۆی ئارامگرتن ﴿وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ حُسْبَانًا﴾ و خۆر و مانگی کردۆتە هۆی حساب دیاریکردن و زانینی کات ﴿ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ﴾ ئەوەش ئەندازەگرتنی خوای بەدەسەڵاتی زانایە. ٩٦) ﴿وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ﴾ وە هەر خوایە کەئەستێرەی داناوە بۆتان ﴿لِتَهْتَدُوا۟ بِهَا فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ﴾ بۆ ئەوەی ڕێیان پێدەرکەن لە تاریکیەکانی وشکانی و دەریادا ﴿قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بەڕاستی ئایەتەکانمان ڕوون کردۆتەوە بۆ کۆمەڵێ کەبزانن و تێ بگەن. ٩٧) ﴿وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ﴾ وە ئەو خوایە زاتێکە کە ئێوەی دروست کردوە لەیەک کەس (ئادەم) ﴿فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ﴾ ئەنجا (لە پشتی باوکتانا) نیشتەجێ کران (دواتریش لەمنداڵدانی دایکتاندا) دانران بە شێوەی کاتیی ﴿قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ﴾ بە ڕاستی ئایەتەکانمان ڕوون کردۆتەوە بۆ کەسانێ بەووردی بیر بکەنەوە. ٩٨) ﴿وَهُوَ ٱلَّذِىٓ﴾ وە ئەو خوایە زاتێکە ﴿أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ کە بارانی لە ئاسمانەوە باراندووە ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ﴾ جا بە هۆی ئەو (بارانەوە) هەموو جۆرە چەکەرەیەکمان ڕواند ﴿فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا﴾ ئینجا ڕووەکی سەوزمان لێ ڕواندووە ﴿نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا﴾ وە لەو (ڕووەکە سەوزە) دانەوێڵەی لەسەریەک کەڵەکە بوومان دەرهێناوە (وەک گوڵی جۆ و گەنم) ﴿وَمِنَ ٱلنَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ﴾ وە لە دار خورما لە چەند پەلێکی هێشووی شۆڕە وە بوو دەردەهێنین ﴿وَجَنَّٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ﴾ وە (دەڕوێنین بەو بارانە) باخاتی زۆرلە ترێ ی هەمە جۆر ﴿وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ﴾ و زەیتون و بنە هەناری ﴿مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ﴾ هاو وێنە و لەیەکتر جیا (لەتامدا) ﴿ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ﴾ سەرنجی بەرهەمەکەی بدەن ﴿إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِۦٓ﴾ کاتێ بەر دەگرێ و پێ دەگات ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بێگومان لەم سەرنجدانەدا چەند بەڵگەی گەورە هەیە بۆکەسانێ کە بڕوایان دەهێنن. ٩٩) ﴿وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلْجِنَّ﴾ هاوبەشانێکیان بڕیارداوە بۆ خوا کە جنۆکەن ﴿وَخَلَقَهُمْ﴾ لەکاتێکدا خوا ئەوانی (جنۆکە) دروست کردووە ﴿وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتٍۭ بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەدرۆ و بوختان چەند کوڕ و کچیان ڕەوادا وە بۆ خوا بەبێ زانیاری ﴿سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ پاک و بێ گەردی بۆ خوا لەوەی کە ئەوبێ بڕوایانە ڕەوای ئەدەن بۆ خوا. ١٠٠) ﴿بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ (خوا) داهێنەری ئاسمانەکان و زەوی یە لە نەبوون ﴿أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٌ﴾ چۆن منداڵی دەبێ کە ژن و هاوسەری نەبووە ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ﴾ خۆی هەموو شتێکی دروستکردووە ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ و ئەو بە هەموو شتێ زانا و بە ئاگایە. ١٠١)

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ فَٱعۡبُدُوهُۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ ﴿١٠٢﴾ لَّا تُدۡرِكُهُ ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَهُوَ يُدۡرِكُ ٱلۡأَبۡصَٰرَۖ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلۡخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾ قَدۡ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمۡۖ فَمَنۡ أَبۡصَرَ فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَنۡ عَمِيَ فَعَلَيۡهَاۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيۡكُم بِحَفِيظٖ ﴿١٠٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلۡأٓيَٰتِ وَلِيَقُولُواْ دَرَسۡتَ وَلِنُبَيِّنَهُۥ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿١٠٥﴾ ٱتَّبِعۡ مَآ أُوحِيَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ وَأَعۡرِضۡ عَنِ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشۡرَكُواْۗ وَمَا جَعَلۡنَٰكَ عَلَيۡهِمۡ حَفِيظٗاۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيۡهِم بِوَكِيلٖ ﴿١٠٧﴾ وَلَا تَسُبُّواْ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَسُبُّواْ ٱللَّهَ عَدۡوَۢا بِغَيۡرِ عِلۡمٖۗ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمۡ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرۡجِعُهُمۡ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ لَئِن جَآءَتۡهُمۡ ءَايَةٞ لَّيُؤۡمِنُنَّ بِهَاۚ قُلۡ إِنَّمَا ٱلۡأٓيَٰتُ عِندَ ٱللَّهِۖ وَمَا يُشۡعِرُكُمۡ أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفۡـِٔدَتَهُمۡ وَأَبۡصَٰرَهُمۡ كَمَا لَمۡ يُؤۡمِنُواْ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٖ وَنَذَرُهُمۡ فِي طُغۡيَٰنِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ﴿١١٠﴾

ئایەتی (١٣٥) سورەتی (ال عمران) قال رسول الله (ﷺ) (سيد الاستغفار أن يقول العبد: **اللهم أنت ربي لا إله إلا أنت خلقتني وأناعبدك** وأنا على عهدك ووعدك ماستطعت أعوذ بك من شرّ ماصنعت أبوء لك بنعمتك **علي وأبوء بذنبي فاغفر لي فإنه** لايغفر **الذنوب إلا** أنت) من قالها في النهار موقناً بها فمات من يومه قبل أن يمسي فهو من أهل الجنة ومن قالها من الليل وهو موقن بها فمات قبل أن يصبح فهو من أهل الجنة)(رواه البخاري).پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی گەورەترین داوای لێخۆشبوون ئەوەیە کە موسڵمان بڵێ: ئەی خوایە تۆ پەروەردگاری منی هیچ پەرستراوێک نی یە جگە لە تۆ، منت دروست کردووە وەمن بەندەی تۆم و من لەسەر پەیمان و بەڵێنی تۆم تابتوانم، پەنا بەتۆ دەگرم لەو خراپانەی کردوومە، دان دەنێم بە بەهرەو چاکەت دا بەسەرمەوە وە دان دەنێم بە تاوانمدا، دەی لێم ببورە چونکە=

﴿ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ هەر ئەو خوایەیە کە پـەروەردگاری ئێوەیـە ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هـیچ پەرستراوێکی راستەقینە نی یە بێجگە ئەو(خوا) ﴿خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ دروست کـەری هەموو شتێکە ﴿فَٱعْبُدُوهُ﴾ کەواتە ئەو بپەرستن ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ وە ئەو خوایە چاودێرە بەسەر هەموو شتێکەوە. ١٠٢)﴿لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ﴾ چاوەکان پەی پێ نابەن و ناتوانن بیبینن ﴿وَهُوَ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ﴾ بەڵام ئەو هێزی بینین و چاوەکان دەبینێ ﴿وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ﴾ و ئەو ئاگای ورد بینە. ١٠٣) ﴿قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ﴾ بەراستی لەلایەن پەروەردگارتانەوە چەندین بەڵگەی ڕوونتان بۆ هاتووە ﴿فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ﴾ ئینجا هەر کەس بیر لەراستی دەکاتەوەو دەیبینێ ئەوە (سوودی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا﴾ هەر کەسیش بیر ناکاتەوەو کوێر بووە ئەوە (زیانی) هەر بـۆ خۆیـەتی ﴿وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ﴾وە من چاودێر و پارێزەرنیم بە سەرتانەوە (بەس ڕاگەیەنەرم). ١٠٤)﴿وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئاوا جۆر و شێوەی بەڵگەکان دەگۆڕین ﴿وَلِيَقُولُوا۟ دَرَسْتَ﴾ دەبا هەر بابڵێن خوێندووتە وپێت ووتراوە ﴿وَلِنُبَيِّنَهُۥ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ وە بۆ ئەوەی چاك ڕوونی بکەینەوە بـۆ کۆمـەڵێك کەتێدەگـەن و شـارەزان. ١٠٥) ﴿ٱتَّبِعْ مَآ أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾ شـوێنی ئەوەبکەوە کە لەلایەن پەروەردگارتەوە سرووش کراوە بـۆت ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هـیچ شایستەی پەرسـتن نیـە بێجگـە لـەو (خوا) ﴿وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ وە ڕوو وەرگێـڕە لەهاوبەش بڕیاردەران ١٠٦)﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكُوا۟﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە هاوەڵیان دا نـەدەنا ﴿وَمَا جَعَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ و تۆمـان نـەدەکرد بەچـاو دێـرو پـارێزەر بەسـەریانەوە ﴿وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ﴾ و تـۆ زۆردارو دەسـەڵاتدار نیـت بەسـەریانەوە. ١٠٧)﴿وَلَا تَسُبُّوا۟ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ (موسڵمانان) جنێـو قـسەی ناشـرین مـەڵێن بەوبت و پەرستراوانەی کەئەوان هاواریان لێ دەکەن و دەیانپەرستن بێجگـە لـەخوا ﴿فَيَسُبُّوا۟ ٱللَّهَ عَدْوًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەو هۆیەوە ئەوانیش قسەی نەشیاو بڵێن بەخوا ﴿كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ﴾ بەو شێوەیە ڕازاندومانەتەوە بۆ هەموو ئوممەتێك کردەوەکەیان ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەیان هەر بۆلای پەروەردگاریانە ﴿فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵیان پێ دەدات بەو کردەوانەی ئـەنجامیان دەدا. ١٠٨)﴿وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ﴾ وە بەهێزترین سوێندیان بـەخوا دەخـوارد ﴿لَئِن جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا﴾ سـوێند بەخوا ئەگەر موعجیزەیەکیان بۆ بێت (لەوانەی کەخۆیان داوایان دەکرد) بێ گومان بڕوا دەهێنن پێ ی ﴿قُلْ إِنَّمَا ٱلْءَايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ﴾بڵێ بەراستی موعجیزەکان هەر لای خوایە ﴿وَمَا يُشْعِرُكُمْ﴾ وە ئێـوە نـازانن ئـەی بـڕواداران ﴿أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ئەگـەر ئـەو بەڵگانەش بێتەکایەوە هەر بڕوا ناهێنن. ١٠٩)﴿وَنُقَلِّبُ أَفْـِٔدَتَهُمْ وَأَبْصَٰرَهُمْ﴾ وە(کاتی هاتنی موعجیزەکان) دڵ و چاویان وەردەگێڕین و لادەدەین (لە باوەڕ هێنان) ﴿كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەر وەك لـە سـەرەتاوە بڕوایـان بـەقورئان نـەهێنا ﴿وَنَذَرُهُمْ﴾ وەلێیـان دەگەڕێین ﴿فِى طُغْيَٰنِهِمْ﴾ لەسەر کەشی خۆیاندا ﴿يَعْمَهُونَ﴾ هەر سەرگەردان بن. ١١٠)

۞ وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ ٱلْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَىْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوٓا۟ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغَىٰٓ إِلَيْهِ أَفْـِٔدَةُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا۟ مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْتَغِى حَكَمًا وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ ٱلْكِتَـٰبَ مُفَصَّلًا ۚ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا ۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَـٰتِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِۦ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا ذُكِرَ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُم بِـَٔايَـٰتِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

-بێگومان **هیچ** کەس لەتاوان نابورێ جگە **لەتۆ)** هەرکەس ئەم دوعایە **بلێ لە** ڕۆژداو **ئیمانی** بتەوی پێ ی ببێ ئینجا لەو ڕۆژەدا بمرێت پێش هاتنی ئێوارە ئەوە ئەو کەسە بەهەشتی یە، **وەهەر کەسێ** ئەوە بلێ لەشەودا و **ئیمانی** بتەوی پێ ی ببێ ئینجا پێش ئەوەی ڕۆژ ببێتەوە **بمرێت** ئەوە **ئەو** کەسە بەهەشتی **یە)**.

ئایەتی (١٤٢) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله (ﷺ): (لاتتمنوا لقاء العدو وسلوا الله العافية فإذا لقيتموهم فاصبروا واعلموا أن الجنة تحت ظلال السيوف) (رواه البخاري و مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: (ئاواتی ڕوو بەڕووبونەوە مەخوازن لەگەڵ دوژمن بەڵکو داوای بێوەیی بکەن بەڵام ئەگەر پێیان گەشتن و لەگەڵیان ڕوو بەڕوو بوون ئەوسا خۆگرین و بزانن کە بەهەشت لەژێر سێبەری شمشێرەکاندایە).

﴿وَلَوْ أَنَّنَا﴾ وە بێگومان ئەگەر ئێمە ﴿نَزَّلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ﴾ فریشتەمان بۆ لای ئەو (بێ باوەڕ)انە بناردایە ﴿وَكَلَّمَهُمُ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ و مردووەکان قسەیان لەگەڵ بکردنایە ﴿وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَىْءٍ﴾ و هەموو شتێکمان بۆ کۆبکردنایەتەوە ﴿قُبُلًا﴾ ڕوو بەڕوو بەپێش چاویانەوە (یان کۆمەڵ کۆمەڵ) ﴿مَّا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوٓا۟﴾ بڕوایان نەدەهێنا ﴿إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ﴾ مەگەر خوا بیویستایە ﴿وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن‌و بێ ئاگان. ١١١)﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا﴾ هەر بەو شێوە بۆ هەموو پێغەمبەرێك دوژمنێکمان داناوە ﴿شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ﴾ لەشەیتانەکانی مرۆڤ و جنۆکە﴿يُوحِى بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ﴾ کەبەنهێنی بەیەکتری ڕادەگەیەنن﴿زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا﴾ ووتەی ڕازاوە و بریقەدار بۆ فریودانیان ﴿وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ﴾ وە ئەگەر پەروەردگارت بیویستایە ئەوەیان نەدەکرد ﴿فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ دە لێیان گەڕێ بەخۆیان‌و ئەو درۆیانەوەی کەهەڵی دەبەستن. ١١٢)﴿وَلِتَصْغَىٰٓ إِلَيْهِ﴾ وە بۆ ئەوەی گوێ بگرێ بۆ ئەو (ووتە بریقەدارو ڕازاوەی بۆ یەکتری دەکەن) ﴿أَفْـِٔدَةُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ دڵی ئەو کەسانەی بڕوایان نی یە بەڕۆژی دوایی ﴿وَلِيَرْضَوْهُ﴾ بۆ ئەوەی ڕازی ببن پێ ی ﴿وَلِيَقْتَرِفُوا۟ مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ﴾ وەتا ئەنجامی بدەن ئەو گوناهانەی ئەنجامی ئەدەن. ١١٣)﴿أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْتَغِى حَكَمًا﴾ جا ئایا جگە لەخوا دادوەرێکی تر بۆ خۆم بڕیار بدەم؟ ﴿وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ﴾ لەکاتێکدا (خوا) ئەو زاتەیە کەناردویەتیە خوارەوە بۆ ئێوە ﴿ٱلْكِتَـٰبَ مُفَصَّلًا﴾ ئەم قورئانە کەڕوون کەرەوەی هەموو باسێکە بەدرێژی ﴿وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ﴾ ئەوانەش کە نامەمان پێ بەخشین ﴿يَعْلَمُونَ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ﴾ سوور دەزانن بێگومان ئەم قورئانە لەلایەن پەروەردگارتەوە بەحەق و ڕاستی نێرراوە ﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ﴾ کەواتە هەرگیز لەگوماندااران مەبە. ١١٤) ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾ وە فەرمان و ووتەی پەروەردگارت تەواو بووەو بەئەنجام گەیشت ﴿صِدْقًا وَعَدْلًا﴾ بەڕاستی و دروستی ﴿لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَـٰتِهِۦ﴾ کەهیچ کەس ناتوانێ بڕیارو ووتەکانی بگۆڕێ ﴿وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ هەر خوا بیسەری زانایە. ١١٥)﴿وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە ئەگەر تۆ گوێ ڕایەڵی زۆربەی ئەوانە بیت لەسەر زەویدان ﴿يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێگەی خوا گومڕات دەکەن ﴿إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ﴾ ئەوان هەر شوێنی گومان کەوتوون ﴿وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ وە هەمیشە درۆو کۆترە کاری دەکەن. ١١٦)﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ﴾ بێگومان هەر پەروەردگارت چاك دەزانێ ﴿مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِۦ﴾ کێ گومڕا بووەو لای داوە لەڕێگای ئەو ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ﴾ وە هەر ئەو زاناترە بەوانەی ڕێبازی ڕاستیان گرتووە. ١١٧) ﴿فَكُلُوا۟ مِمَّا ذُكِرَ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ﴾ دەبخۆن لەو (سەربڕاو)ەی کەناوی خوای لەسەر هێنراوە ﴿إِن كُنتُم بِـَٔايَـٰتِهِۦ مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بەئایەتەکانی خوا بڕوادارن. ١١٨)

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا ۖ وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَن نُّؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ ۘ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ۗ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِندَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢١) سورەتی (الأنعام): ﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ ئەبو داوود گێڕاویەتیەوە کە عەبدوڵای کوڕی عەبباس دەربارەی ئەم ئایەتە ﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ﴾ ئەفەرموێ: شەیتانەکان کەفارسەکانن بە دۆستەکانیان ووت: کە قورەیش بە موحەممەد بڵێن بۆچی ئەوەی خوا سەری ئەبڕی نابێ بیخۆن بەڵام ئەوەی خۆیان سەری ئەبڕن دروستە بیخۆن، خوای گەورە لەو کاتەدا ئەم ئایەتەی ناردەخوارەوە ﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ..﴾.

ئایەتی (١٥١) سورەتی (آل عمران): قال رسول الله (ﷺ) (أعطيت خمساً لم يعطهن أحد من الأنبياء قبلي نصرت بالرعب مسيرة شهر وجعلت لي الأرض مسجداً وطهوراً وأحلت لي الغنائم وأعطيت الشفاعة ، وكان-

﴿وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا﴾ بۆچی ئێوە ناخۆن؟ ﴿مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ لە (گۆشتی) ئەو (ئاژەڵان)ەی کەناوی خوای لەسەر هێنراوە (لەکاتی سەربڕینی دا) ﴿وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ﴾ کەبێگومان خوا بۆتانی ڕوون کردۆتەوە ئەوەی حەرامی کردوە لەسەرتان ﴿إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ﴾ جگە لەوەی کەناچار دەبن بۆی (کەبیخۆن) ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِم﴾ بەڕاستی زۆر کەس خەڵکی گومڕا دەکەن بە هەوا و ئارەزوی خۆیان ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەبێ هیچ زانیاری یەك (کە لەخواوە وەرگیرا بێ) ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ﴾ بێگومان پەروەردگارت دەست درێژ کاران و سەرکەشان چاك دەناسێ. ۱۱۹) ﴿وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ﴾ لەگوناهی ئاشکراو نهێنی واز بێنن ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەگوناه دەکەن بە دەستی ئەنقەست ﴿سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ﴾ بەزوویی تۆڵەیان لێ دەسەنرێت بەهۆی ئەو تاوانانەی دەیانکرد. ۱۲۰) ﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ لەو (سەربڕاوە) مەخۆن کەناوی خوای لەسەر نەهێنراپەوە (کاتی سەربڕین) ﴿وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ﴾ بێگومان (خواردنی) ئەوە تاوان و لەسنوور دەرچوونە ﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ﴾ وە بێگومان شەیتانەکان بەنهێنی شت بەدۆستانیان دەڵێن ﴿لِيُجَادِلُوكُمْ﴾ بۆ ئەوەی موجادەلە و دەمە دەمێتان لەگەڵ بکەن ﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ جائەگەر بەگوێیان بکەن ئەوە بێگومان لەهاویەش دانەران دەبن. ۱۲۱) ﴿أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ﴾ ئایا کەسێك کەمردوو (بێ بڕوا) بێت و ئێمە زیندوومان کردەوە ﴿وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ﴾ و رووناکیەکمان بۆ فەراهەم هێنا (کەقورئانە) بە هۆی ئەوەوە لەناو خەڵکیدا دەگەڕێ و دەڕوات ﴿كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ﴾ ئایا وەك ئەوە وایە کە لەناو تاریکستانێکدا بێت ﴿لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا﴾ کە بەهیچ جۆرێ دەرچوونی نیە لێی ﴿كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەو شێوەیە ڕازێنراوەتەوە بۆ بێ بڕوایان ئەو کردەوە (خراپانەی) دەیان کرد. ۱۲۲) ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا﴾ بەو شێوەیە لە هەموو شارێکدا گەورەترینی تاوەنبارانیمان کرد (بەدەسەڵاتدار) ﴿لِيَمْكُرُوا فِيهَا﴾ بۆ ئەوەی پیلان و فێڵ بکەن لەو شارانەدا ﴿وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ﴾ وە فێڵ و پیلان ناکەن (لە کەس) بێجگە لەخۆیان ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ بەلام هەست ناکەن. ۱۲۳) ﴿وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ﴾ وە کاتێ ئایەتێکیان بۆ بێت ﴿قَالُوا لَن نُّؤْمِنَ﴾ دەڵێن ئێمە هەرگیز باوەڕ ناهێنین ﴿حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ﴾ هەتا وێنەی ئەوەی بەپێغەمبەرانی خوا دراوە بەئێمەش نەدرێ ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾ خوا چاك دەزانێت پەیام و پێغەمبەری خۆی لەکوێ دادەنێ (و کێ شیاو ترە بۆ ئەو کارە) ﴿سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا﴾ بەزوویی ئەوانەی تاوانیان کردووە دووچاریان دەبێت ﴿صَغَارٌ عِندَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ سووکی و ڕیسوایی لای خوا و سزای سەخت ﴿بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ﴾ بەهۆی ئەو پیلان و فێڵانەوەی کەدەیان کرد. ۱۲٤)

فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ ۞ لَهُمْ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم مِّنَ ٱلْإِنسِ ۖ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم مِّنَ ٱلْإِنسِ رَبَّنَا ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ لَنَا ۚ قَالَ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ خَٰلِدِينَ فِيهَآ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ قَالُوا۟ شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا ۖ وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾ ذَٰلِكَ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَٰفِلُونَ ﴿١٣١﴾

-النبي **يبعث إلى** قومه خاصة **ويبعث** إلى **الناس عامة**) (متفق عليه). پێغەمبەری **خوا** (ﷺ) دەفەرموێت: (پێنج شتم **پێ** بەخشراوە **بەمیم** کە لە پێغەمبەرانی پێش من نە بەخشراوە یەک **مانگ ڕێگا** (خوا) **ترسی** خستوتە **دڵی** دوژمنانمەوە وە هەموو زەویم بۆ کراوە بەمزگەوت و پاک کەرەوە وەغەنیمەت تەنها بۆ من حەڵاڵ کراوە وە تکا و داوای بەخشینم پێ دراوە (لەقیامەت دا) وە پێغەمبەران بەتایبەتی بۆ گەلەکەیان ڕەوانەکراون بەڵام من بۆ گشت مەردووم ڕەوانەکراوم).

ئایەتی (١٥٥) سورەتی (آل عمران): قال(ﷺ): (لاتزال طائفة من أمتي ظاهرين على الحق ، لايضرهم من خذلهم ولا من خالفهم حتى تقوم الساعة) (متفق عليه) وفي رواية (حتى يأتي أمر الله وهم على ذلك)-

﴿فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ﴾ جا هەرکەسێ خوا بیەوێت ڕێنمـوونی بکـات ﴿يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ﴾سینگی فراوان دەکات بۆ ئیسلام(و بـڕوا هێنـان) ﴿وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ﴾وە هـەر کەس خوا بیەوێت گومڕای کات(لەبەر نەشیاویی خۆی) ﴿يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا﴾سنگی زۆر تەنگ دەکات ﴿كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ﴾ وەك ئەوەی(بیەوێ)بەرز ببێتەوە بـەرەو ئاسمان ﴿كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجْسَ﴾ بەو جۆرە خوا پیسیو ناپاکی دادەنێ ﴿عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ لەسـەر ئەوانـەی کـەبڕوا نـاهێنن. ١٢٥) ﴿وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا﴾ ئـەم ئیسلامە ڕێگای پەروەردگارتە کەڕێكو ڕاستـە ﴿قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ﴾ بێگومـان بـەڕوونی ئایەتەکانمان باسکردووە ﴿لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ﴾ بۆ کۆمـەڵێك کەبیربکەنـەوە. ١٢٦) ﴿لَهُمْ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ عِندَ رَبِّهِمْ﴾بۆ ئەوانەیە لای پەروەردگاریان ماڵی ئاشتی (بەهەشت) ﴿وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ تەنها ئەویش دۆستیانە بەهۆی ئەو کردەوە چاکانەوەی دەیـان کـرد. ١٢٧) ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا﴾ وە ڕۆژێك (خوا) تێکڕا کۆیـان دەکاتـەوە(دەفـەرمووێ) ﴿يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ﴾ئەی دەستەو کۆمەڵی جنۆکە. ﴿قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم مِّنَ ٱلْإِنسِ﴾ بێگومـان ئێوە زۆر کەستان لەئادەمیەکان گومڕا کرد ﴿وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم مِّنَ ٱلْإِنسِ﴾ وە دۆستەکانیان لەئادەمی دەڵێن ﴿رَبَّنَا ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ﴾ ئەی پـەروەردگارمان هەنـدێکمان سوودو کـەڵکمان لەهەندێکمان وەرگرت. ﴿وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ لَنَا﴾ وە بـەو کاتـەو مۆڵەتـە گەیـشتین کەبۆت دیاری کرد بووین. ﴿قَالَ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ﴾ خوا فەرمووی ئـاگر شـوێنتانە. ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ﴾ بەهەمیشەییو بێ برانەوە دەمێننەوە تیایدا ﴿إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ﴾جگـە لـەو کاتـەی کـەخوا بیـەوێ ﴿إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستـی پـەروەردگارت کـار دروستی زانایـە. ١٢٨) ﴿وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضًۢا﴾ بـەو شـێوەیە هەنـدێ لەسـتەمکاران دەکـەین بەدۆستو پشتیوانی هێندێکی تریان ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ﴾ بـەهۆی ئـەو کردەوانـەوەی ئەنجامیان دەدا. ١٢٩) ﴿يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ﴾ ئەی دەستەو کۆمەڵی جنۆکـەو ئـادەمی ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ﴾ ئایا پێغەمبەرانتان لـەخۆتان بـۆ نـەهات ﴿يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى﴾ کەئایەتەکانی منتان بۆ بخوێننەوە ﴿وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ وە لەگەیشتنو دووچار بوونی ئـەم ڕۆژەیـان نەترسـاندن ﴿قَالُوا۟ شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا﴾ دەڵـێن (ڕاسـتەو) شـایەتی لەسەر خۆمان دەدەین ﴿وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا﴾ بەڵام ژیانی دنیاخەڵەتاندنی ﴿وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ﴾ و شـایەتیان لەسـەر خۆیـان دا ﴿أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰفِرِينَ﴾ کـەبێ گومـان ئـەوان بـێ بـڕوا بـوون. ١٣٠) ﴿ذَٰلِكَ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ﴾ ئـەوەی باسـکرا لەبـەر ئەوەیە کەپەروەردگارت لەناو بەری (خـەڵکی) شـارو گونـدەکان نـەبووە بـەزوڵم و ستەم ﴿وَأَهْلُهَا غَٰفِلُونَ﴾ لـەکاتێکدا خەڵکی ئەو شارو گوندانە بێ ئاگابووبن. ١٣١)

وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُواْ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ ٱلْغَنِىُّ ذُو ٱلرَّحْمَةِ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنۢ بَعْدِكُم مَّا يَشَآءُ كَمَآ أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَءَاتٍ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿١٣٥﴾ وَجَعَلُواْ لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلْحَرْثِ وَٱلْأَنْعَٰمِ نَصِيبًا فَقَالُواْ هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُواْ عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

=ولى رواية (وهم بالشام). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (بەردەوام کۆمەڵێک لە شوێن کەوتوانم دیار و سەرکەوتوو و لەسەر هەقن، ئەوانەی پشتیان بەردەدەن و ئەوانەی دژایەتیان دەکەن زیانیان پێ ناگەیەنن هەتا ڕۆژی دوایی) وە لە ڕیوایەتێکی تردا (هەتا وەکو فەرمانی خودا دێت (بە نەمانی دنیا) هەر لەسەر ئەو بارەن) وەلە ڕیوایەتێکی تردا (ئەوانە لەشام دان).

ئایەتی (١٥٩) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله(ﷺ): (اتقوا النار ولو بشق تمرة فمن لم يجد فبكلمة طيبة)(متفق عليه). وقال رسول الله(ﷺ): (والكلمة الطيبة صدقة) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێت: (خۆتان لەئاگر بپارێزن بابە لەتە خورمایەکیش بێت، وەهەر کەسێک نەیتوانی بابە ووشەیەکی جوان (لەگەڵ خەڵکدا) خۆی بپارێزێ) وە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەموو ووتەیەکی شیرین چاکەیەکە).

﴿وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُواْ﴾ بۆ هەر یەکێك (لەجنۆکەو ئادەمی) چەند پلە و پایە هەیە لەبەرانبەر کردەوەکانی دا ﴿وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ وە پەروەردگارت لەوەی کەدەیکەن بێ ئاگا نی یە. ١٣٢)﴿وَرَبُّكَ ٱلْغَنِيُّ ذُو ٱلرَّحْمَةِ﴾ هەر پەروەردگاری تۆ بێ نیازەو خاوەنی میهرەبانی یە ﴿إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ﴾ ئەگەر بیەوێت لەناوتان دەبات ﴿وَيَسْتَخْلِفْ مِنۢ بَعْدِكُم مَّا يَشَآءُ﴾ وە کێ ی بوێت دوای ئێوە دەیکاتە جێنشین(ی ئێوە) ﴿كَمَآ أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ﴾ وەك چۆن ئێوەی لەنەوەی کۆمەڵێکی تر بەدی هێنا. ١٣٣)﴿إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَءَاتٍ﴾ بێگومان هەر بەڵێنێکتان پێ دەدرێ هەر دێت ﴿وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ﴾ و ئێوە لەدەس خوا دەرناچن. ١٣٤)﴿قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەی گەلەکەم لەسەر ڕێبازی خۆتان ئەوەی لەدەستان دێ بیکەن ﴿إِنِّى عَامِلٌ﴾ بێگومان منیش کارو کردەوەی خۆم دەکەم﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ﴾ جا لەمەو پاش دەزانن سەرئەنجامی ئەو دنیا بۆکێ دەبێ ﴿إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ بێگومان (بێ باوەڕان و) ستەم کاران ڕزگاریان نابێ. ١٣٥)﴿وَجَعَلُواْ لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ﴾ وە بڕیاریاندا بۆ خوا لەوەی کە (خوا) دروستی کردو دای هێنا ﴿مِنَ ٱلْحَرْثِ وَٱلْأَنْعَٰمِ نَصِيبًا﴾ بەشێك لەکشتوکاڵ و ئاژەڵ و ماڵات ﴿فَقَالُواْ هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ﴾ جا بەگومانی خۆیان وتیان ئەمە بۆ خوایە ﴿وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَا﴾ وە ئەوەش بۆ هاوبەشەکانمان (بتەکانمان)﴿فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِ﴾ جا ئەوەی بۆ هاوبەشەکانیانە ئەوە بەخوا ناگات﴿وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ﴾ وە ئەوەش بۆ خوایە ئەوە دەگات بەهاوبەشەکانیان (واتە: خوا نایەوێت و ئەی داتەوە بەسەریاندا) ﴿سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ چ خراپە ئەوەی بڕیاری دەدەن. ١٣٦) ﴿وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ شُرَكَآؤُهُمْ﴾ ئا بەو شێوەیە شەیتانەکان کوشتنی ڕۆڵەکانیان بۆ زۆر لەهاوەڵ گرەکان ڕازاندەوە ﴿لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُواْ عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی لەناویان بەرن (بەکوشتنی کەسانی بێ تاوان)وە بۆ ئەوەی ئاینەکەیان لێ بشێوێنن ﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا فَعَلُوهُ﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ئەوەیان نەدەکرد ﴿فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ کەواتە لێ یان گەڕێ لەگەڵ ئەو درۆو دەلەسەیەی کە هەڵی دەبەستن. ١٣٧)

وَقَالُواْ هَٰذِهِۦٓ أَنْعَٰمٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَّا يَطْعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَٰمٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَٰمٌ لَّا يَذْكُرُونَ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا ٱفْتِرَآءً عَلَيْهِ ۚ سَيَجْزِيهِم بِمَا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُواْ مَا فِى بُطُونِ هَٰذِهِ ٱلْأَنْعَٰمِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِنَا ۖ وَإِن يَكُن مَّيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَآءُ ۚ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓاْ أَوْلَٰدَهُمْ سَفَهًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُواْ مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ ٱفْتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِ ۚ قَدْ ضَلُّواْ وَمَا كَانُواْ مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ جَنَّٰتٍ مَّعْرُوشَٰتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَٰتٍ وَٱلنَّخْلَ وَٱلزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أُكُلُهُۥ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُتَشَٰبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ ۚ كُلُواْ مِن ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَءَاتُواْ حَقَّهُۥ يَوْمَ حَصَادِهِۦ ۖ وَلَا تُسْرِفُوٓاْ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾ وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ حَمُولَةً وَفَرْشًا ۚ كُلُواْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٤٢﴾

ئایەتی (١٦٩) سورەتی (ال عمران): عن أنس، أن رسول الله (ﷺ) قال: (مامن نفس تموت لها عند الله خير يسرها أن ترجع إلى الدنيا إلا الشهيد، فإنه يسره أن يرجع إلى الدنيا فيقتل مرة أخرى مما يرى من فضل الشهادة) (رواه أحمد ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێت (هیچ کەسێک نی یە بمرێت و لای خوا (پاداشتی) چاکی هەبێت پێی خۆش بێت بگەڕێتەوە بۆ دونیا جگە لەشەهید ، کەبێگومان پێ ی خۆشە بگەڕێتەوەو جارێکی تر شەهید بکرێت ، لەبەر ئەو ڕێزو پلە گەورەیەی دەیبینێ کەشەهید هەیەتی).

ئایەتی (١٧٢) سورەتی (ال عمران): قال أبو هريرة (رضي الله عنه) سئل رسول الله (ﷺ) عن أكثر مايدخل الناس الجنة قال (تقوى الله وحسن الخلق) وسئل عن أكثر مايدخل الناس النار فقال (الفم والفرج).

﴿وَقَالُوا هَٰذِهِۦٓ أَنْعَٰمٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ﴾ وە (بە گومانی خۆیان)دەیان ووت ئەمانە ئاژەڵ و ماڵات و كشتوكاڵێكن كەقەدەغە كراون ﴿لَّا يَطْعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ﴾ نابێ لێیان بخوات كەسانێك نەبێ خۆمان بمانەوێ ﴿بِزَعْمِهِمْ﴾ بەگومانی خۆیان ﴿وَأَنْعَٰمٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا﴾ ماڵاتێكیش پشتیان قەدەغە كرابوو (نابێ باریان لێ بنرێ یا سواریان بن) ﴿وَأَنْعَٰمٌ لَّا يَذْكُرُونَ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا﴾ هەروەها ئاژەڵو ماڵات هەیە (لەكاتی سەربڕین دا) ناوی خوایان لەسەر نەدەبرد ﴿ٱفْتِرَآءً عَلَيْهِ﴾ بەدرۆ هەڵبەستن بەدەم خواوە ﴿سَيَجْزِيهِم بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ لەمەولا خوا تۆڵەی ئەو درۆ هەڵبەستنەیان لێ دەستەنێ. ١٣٨)﴿وَقَالُوا مَا فِى بُطُونِ هَٰذِهِ ٱلْأَنْعَٰمِ﴾ وە دەیان ووت ئەوەی لەسكی ئەم ئاژەڵ و ماڵاتانەدایە ﴿خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا﴾ تایبەتە بەنێرینەكانمانەوە (پیاوەكانمان) ﴿وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِنَا﴾ وە قەدەغە كراوە لەسەر ژنەكانمان ﴿وَإِن يَكُن مَّيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَآءُ﴾ وە ئەگەر مردارەوە بوو بوون ئەوا هەموو تیایدا هاوبەشو بەشدارن ﴿سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ﴾ بەزوویی خوا سزای ئەم پێناسە (نەفامانە)یان دەداتەوە ﴿إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا كار دروستی زانایە. ١٣٩)﴿قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓا أَوْلَٰدَهُمْ﴾ بەڕاستی زیانباربوون ئەوانەی ڕۆڵەكانی خۆیان كوشت ﴿سَفَهًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەنەفامی ونەزانی ﴿وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ﴾و ئەوەی كەخوا پێی بەخشیبوون لەخۆیان قەدەغەكرد ﴿ٱفْتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِ﴾ بەدەست هەڵبەستو درۆ بەدەم خواوە ﴿قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە گومڕا بوون و ڕێنموونی كراو نەبوون. ١٤٠)﴿وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ جَنَّٰتٍ﴾ وە تەنها خوایە كەبەدی هێناوە باخاتی ﴿مَّعْرُوشَٰتٍ﴾ كەپرو هەرزاڵ بۆ كراو(یا ساق بەرز) ﴿وَغَيْرَ مَعْرُوشَٰتٍ﴾ وە كەپرو هەرزاڵ بۆ نەكراو(ساق كورت)﴿وَٱلنَّخْلَ وَٱلزَّرْعَ﴾ وە دار خورماو كشتوكاڵی ﴿مُخْتَلِفًا أُكُلُهُۥ﴾ جیاواز لەخواردنو تامدا (بەدی هێناوە) ﴿وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ﴾ زەیتون و هەناریشی (بەدی هێناوە) ﴿مُتَشَٰبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ﴾ لەیەك چوو (لەوێنەو دیمەندا)و لەیەك نەچوو (لەتامدا) ﴿كُلُوا مِن ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ﴾ بخۆن لەبەروبوومی كاتێ هاتەبەر ﴿وَءَاتُوا حَقَّهُۥ يَوْمَ حَصَادِهِۦ﴾ وە لەڕۆژی دروێنەو چنینیدا مافەكەی (زەكاتەكەی)لێ بدەن ﴿وَلَا تُسْرِفُوٓا﴾ و زیادە ڕەوی مەكەن ﴿إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ﴾ **بێگومان خوا زیادەڕەوانی خۆش ناوێ. ١٤١)﴿وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ حَمُولَةً وَفَرْشًا﴾ لەئاژەڵ و ماڵاتیش هەندێكی بارهەڵگرەو هەندێكی بۆ كوڵك و خوری (كەڕاخەرو فەرشی لێ دروست دەكرێ) ﴿كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ﴾ لەوەی كەخوا پێی بەخشیوون بخۆن ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ﴾ وە شوێنی هەنگاوەكانی شەیتان مەكەون ﴿إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ چونكە بێ گومان** شەیتان دوژمنێكی ئاشكرای ئێوەیە.(١٤٢)

ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍۖ مِّنَ ٱلضَّأْنِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِۖ نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾ وَمِنَ ٱلْإِبِلِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِۖ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَٰذَاۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٤﴾ قُل لَّآ أَجِدُ فِى مَآ أُوحِىَ إِلَىَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦۚ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا كُلَّ ذِى ظُفُرٍۖ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَآ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَآ أَوِ ٱلْحَوَايَآ أَوْ مَا ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍۚ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِبَغْيِهِمْۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿١٤٦﴾

=ئەبو **هورەیرە** (رەزای **خوای لێ بێ**) دەڵێ: پرسیارکرا لەپێغەمبەری خوا (ﷺ): چ **شتێک** خەڵکی زۆر دەباتە بەهەشت؟ فەرمووی: (لەخوا ترسان و رەوشت **بەرزی**) وەپرسیارکرا چ شتێک خەڵکی زۆر دەباتە **ئاگرەوە؟** فەرمووی: **(زمان و** عەورەت).

ئایەتی (١٧٣) **سورەتی (ال عمران)**: قال عبدالله ابن عباس (رضي الله عنهما) (حسبنا الله ونعم الوكيل) قالها إبراهيم عليه السلام، حين ألقي في النار وقالها محمد (ﷺ) حين قالوا: (ان الناس قد جمعوا لكم فاخشوهم فزادهم إيماناً وقالوا حسبنا الله ونعم الوكيل) (رواه البخاري). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (رەزای خوای لێ بێ) ووتی:ئەم دوعایە (حسبنا الله ونعم الوكيل) ئیبراهیم (سەلامی خوای لێ بێت) فەرمووی: کاتێک خستیانە ناو ئاگرەکەوە هەروەها موحەممەدیش(ﷺ) فەرمووی کاتێک ووتیان:بێگومان هەموو خەڵک لەدژتان کۆبوونەتەوە کەواتە بترسن=

﴿ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ﴾ (خوا) هەشت جۆر ئاژەڵو ماڵاتی (دروست کردووە)﴿مِّنَ ٱلضَّأْنِ ٱثْنَيْنِ﴾ لەمەڕ دووان (مێو بەران)﴿وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِ﴾ و لەبزن دووان (بزنو سابرین)﴿قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: ئایا خوا ئەو دوو نێرەی حەرام کردووە؟ ﴿أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ﴾ یا ئەو دوو مێیە؟ ﴿أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ﴾ یا ئەو بێچوانەی کە لەسکی ئەو دوو (جۆرە ئاژەڵە) مێینەدایە ﴿نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن هەواڵم بدەنێ بەزانیاریەك (لەخواوە). ١٤٣)﴿وَمِنَ ٱلْإِبِلِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِ﴾ وە لەحوشتر دووانو لەڕەشەوڵاخ دووان (نێرو مێ) ﴿قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئایا خوا ئەو دوو نێرەی حەرام کردووە یان ئەو دوو مێیە؟ ﴿أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ﴾ یا ئەو بێچوانەی کە لەسکی ئەو دوو (جۆرە وڵاخە) مێینەدایە ﴿أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَٰذَا﴾ یان ئێوە ئامادەو شایەت بوون ئەو کاتە کەخوا فەرمانی پێکردن (بەم قەدەغەکردنە) ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ کەواتە کێ لەو کەسە ستەم کار ترە کەدرۆ بەدەم خواوە هەڵدەبەستێ ﴿لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی گومڕا بکات ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەبێ هیچ زانیاری یەك ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی خوا ڕێنموونیی کۆمەڵی ستەم کاران ناکات. ١٤٤)﴿قُل لَّآ أَجِدُ فِى مَآ أُوحِىَ إِلَىَّ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ دەستم ناکەوێ لەوەی کەسرووش کراوە بۆم ﴿مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ﴾ هیچ خۆراکێکی حەرام کراو بۆ کەسێ کە(بیەوێ) بیخوات ﴿إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا﴾ مەگەر مردارەوە بوو بێ یا خوێنی ڕژێنراو ﴿أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ﴾ یا گۆشتی بەراز چونکە بێگومان ئەوە پیسە ﴿أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ﴾ یان سەربڕاوێك بێ (کاتی سەربڕین) ناوی غەیری خوای لەسەر هێنرابێ ﴿فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ﴾ جا هەر کەس ناچار بوو (کەئەو حەرامانە بخوات) زیاد لەپێویست نەخوات ﴿وَلَا عَادٍ﴾ و مەبەستی سنوور بەزاندن نەبێ ﴿فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان پەروەردگارت لێبووردەی میهرەبانە. ١٤٥) ﴿وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا﴾ تەنها لەسەر ئەوانەی بوونە جوولەکە حەراممان کرد ﴿كُلَّ ذِى ظُفُرٍ﴾ هەموو چرنوکدارێك (باڵدار بێ یا ئاژەڵ) ﴿وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَآ﴾ وە لە(گۆشتی) ڕەشەوڵاخو مەڕو بزنیش پیوەکانیانمان لێ حەرام کردن ﴿إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَآ﴾ مەگەر ئەوەی کەبەسەر پشتیانەوە بێت ﴿أَوِ ٱلْحَوَايَآ﴾ یا ئەوەی بەڕیخۆڵەکانیانەوە بێت ﴿أَوْ مَا ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍ﴾ یا تێکەڵ بووبێو لکا بێ بەئێسکەوە ﴿ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِبَغْيِهِمْ﴾ بەهۆی سەرکەشیانەوە ئەو تۆڵە و سزامان دان ﴿وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ﴾ وە بێ گومان ئێمە ڕاست گۆین. ١٤٦)

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَٰسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُهُۥ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟
لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ ۚ
كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ بَأْسَنَا ۗ
قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ ۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا
ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ ۖ
فَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ
يَشْهَدُونَ أَنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا ۖ فَإِن شَهِدُوا۟ فَلَا تَشْهَدْ
مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱلَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ ۞ قُلْ
تَعَالَوْا۟ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ
شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم مِّنْ
إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلْفَوَٰحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى
حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

خێیان بەڵام ئیمانداران باوەڕیان زیاد دەبێ و دەڵێن (حسبنا الله ونعم الوكيل).

ئایەتی (١٨٠) سورەتی (ال عمران) قال رسول الله (ﷺ) (من آتاه الله مالاً فلم يؤد زكاته مثل له شجاعاً أقرع له زبيبان، يطوقه يوم القيامة ، ثم يأخذ بلهزمتيه ثم يقول:أنا مالك أنا كنزك) ثم تلا هذه الآية(ولايحسبن الذين يبخلون)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمویت:

(کەسێک خوا ماڵی پێ ببەخشێت و زەکاتی لێ دەرنەکات ، خوای گەورە لەڕۆژی دواییدا ئەماڵەی دەکاتە هەژدیهایەکی سەرڕووتاوە (لەبەر زۆری ژارەکەی) دوو کەڵبەی هەیە بۆ پێوەدان یان دووشاخی هەیە دەیئاڵێنێت لە گەردنی و پێوەی دەدات پاشان کەلاوەکانی دەگرێت و پاشان دەڵێت:من ماڵەکەی تۆم ،من گەنج و خەزنەکەی تۆم پاشان پێغەمبەر ئەم ئایەتەی خوێندەوە (ولا تحسبن الذين يبخلون).

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ﴾ ئینجا ئەگەر باوەڕیان پێ نەکردی ﴿فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ﴾ ئەوا (پێیان) بڵێ پەروەردگارتان خاوەنی میهرەبانی فراوانە ﴿وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ﴾ وە سزاو تۆڵەی ئەو (خوا کەمات) لەهۆزی تاوانباران ناگێڕدرێتەوە. ١٤٧)﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ ئەوانەی کەهاوبەشیان بۆ خوا دانا بوو لەمەودوا دەڵێن: ﴿لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ئێمەو باوو باپیرانمان هاوبەشمان (بۆخوا) دانەدەنا ﴿وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَيْءٍ﴾ وە هیچ شتێکمان حەرام نەدەکرد ﴿كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ هەر بەو شێوەیە ئەوانەی پێش ئەمانیش درۆیان کرد ﴿حَتَّىٰ ذَاقُوا بَأْسَنَا﴾ هەتا سزاو تۆڵەی ئێمەیان چەشت ﴿قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا هیچ زانیاریەکتان لایە ﴿فَتُخْرِجُوهُ لَنَا﴾ تا دەری بخەن بۆمان و دەری بهێنن ﴿إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ﴾ ئێوە شوێنی هیچ شتێک ناکەون بێجگە لەگومان ﴿وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ﴾ و ئێوە هەر لەخۆتانەوە بەگوترە شت دەڵێن. ١٤٨) ﴿قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ﴾ بڵێ دەی کەواتە بەڵگەی بەهێز (دەسەڵات) هەر بۆ خوایە ﴿فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ جا ئەگەر(خوا) بیویستایە هەر هەمووتانی دەخستە سەر ڕێی ڕاست. ١٤٩)﴿قُلْ هَلُمَّ شُهَدَاءَكُمُ الَّذِينَ﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەو شایەتانەتان بێنن ﴿يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا﴾ کە شایەتی دەدەن کە خوا ئەمەی حەرام کردووە ﴿فَإِن شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ﴾ جا ئەگەر (بە درۆ) شایەتییان دا تۆ لەگەڵیاندا شایەتی مەدە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە شوێنی ئارەزواتی ئەوانە مەکەوە کەباوەڕیان نەهێنا بەئایەتەکانی ئێمە ﴿وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ وە شوێن ئەوانەش مەکەوە کەبڕوایان نی یە بەڕۆژی دوایی ﴿وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ﴾ ئەوانەش کەهاوبەش و هاوتا بۆ پەروەردگاریان بڕیار دەدەن. ١٥٠)﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ وەرن بابخوێنمەوە (بۆتان) ﴿مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوەی پەروەردگارتان یاساغی کردووە لەسەرتان ﴿أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (فەرمانیداوە کەوا) هیچ شتێک نەکەن بە هاوبەش بۆی ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ و لەگەڵ باوک و دایکدا ئاکار چاک و ڕەفتار جوان بن ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُم مِّنْ إِمْلَاقٍ﴾ و منداڵەکانتان مەکوژن لەبەر هەژاری و نەبوونی ﴿نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ﴾ ئێمە ڕۆزی ئێوەو ئەوانیش دەدەین ﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ﴾ وە نزیکی گوناهو کردەوە زۆر بەدەکان مەکەونەوە ﴿مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ ئەوەی کەئاشکرادەکرێ لەو (خراپانە) ئەوەش پەنهان دەکرێ ﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ وە ئەو کەسە مەکوژن کەخوا کوشتنی حەرامی کردووە مەگەر هەق بێ (بکوژرێتەوە لەتۆڵەدا) ﴿ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ﴾ خوا ئەمانەی بەئێوە ڕاسپاردوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی تێ بگەن (و ژیری عەقڵتان بەکاربهێنن). ١٥١)

وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۖ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَٱعْدِلُوا۟ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ ٱللَّهِ أَوْفُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾ وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِى مُسْتَقِيمًا فَٱتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ تَمَامًا عَلَى ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَن تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أُنزِلَ ٱلْكِتَٰبُ عَلَىٰ طَآئِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا۟ لَوْ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْكِتَٰبُ لَكُنَّآ أَهْدَىٰ مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ سَنَجْزِى ٱلَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ ءَايَٰتِنَا سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

ئایـــەتی (١٨٢) ســـورەتی (آل عمران) قال **رسول** الله(ﷺ) (مــــامنكم من أحد إلا سيكلمه ربه **ليس** بينه وبينه ترجمان فينظر أيمن منـــه فلايـــرى إلا ماقدم، **وينظر أشأم** منـــه فلايـــرى إلا ماقـدم، وينظـر بـين يديه فلايرى **إلا النار** تلقاء وجهه، **فاتقوا** النـــار **ولـــو** بـشق التمرة، فمن **لم يجد** فبكلمة طيبة) (متفق عليه). وقـــال (ﷺ) (أكثروا من ذكر هاذم اللـــذات– يعنـــي الموت–) (رواه ابن ماجـه والترمـذي). پـــیغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت : (هەر یەک لەئێوە لەقیامەت دا پەروەردگاری گوفت وگۆی لەگەڵدا دەكات بە بێ پەردەو بەبێ وەرگێر ، سەیری لای ڕاستی دەكات هیچ شتێک نابینێت جگە لەو شتانە نەبێت پێش خۆی خستوە، وە سەیری لای چەپی دەكات هیچ نابینێت جگە لەوەی پێش خۆی خستوە، وەسەیری بەردەمی دەكات هیچ نابینێت ئاگر نەبێت كە بەرامبەر دەم و چاوێتی ، كەواتە خۆتان بپارێزن لە ئاگر بابە لەتە خورمایەكیش بێت، جا هەركەس–

﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ﴾ وە نزیكی ماڵی هەتیوان مەكەونەوە﴿إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾مەگەر بەو شێوەی كەجوانترو چاكتر بێت ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ تا بالغ دەبێتو دەگاتە هێزی خۆی﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ﴾وە پێوانەو كێشانە بێ زیادو كەم ئەنجامی دەن بەدادگەری ﴿لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ داوای ئەرك لەكەس ناكەین مەگەر بەئەندازەی توانای خۆی﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا﴾وەكاتێ (بۆشایەتی دانو شتی تر) قسەتان كرد دادوەرو ڕاست بن﴿وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾ با (لەدژی) خزمی نزیكی خۆشتان بێت ﴿وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا﴾ وەبەڵێنو پەیمانی خوا بەچاكی ببەنەسەر ﴿ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ﴾ خوا ئەو شتانەی بەئێوە ڕاسپاردوە﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیر بكەنەوە. ١٥٢)﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا﴾ (فەرمانی داوە كە)بێگومان ئەمە ڕێگای ڕاستی منە كەڕاستو دروستە ﴿فَاتَّبِعُوهُ﴾ كەواتە شوێنی بكەون ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ﴾ و شوێنی ڕێچكەكانی تر مەكەون ﴿فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ﴾ چونكە دوورتان دەخەنەوەو لاتان دەدەن لەڕێگەی خوا ﴿ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ﴾ خوا ئەو شتانەی بەئێوە ڕاسپاردوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەوەی پارێزكار بن. ١٥٣)﴿ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ لەپاش ئەوە تەوراتمان بەخشی بەمووسا ﴿تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ﴾ بۆ تەواو كردنی چاكەو بەهرەمان بەرانبەر كەسێك كەبەچاكی پێی هەڵساوە ﴿وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾ وەڕوون كەرەوەی هەموو شتێك بێ ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةً﴾ وە ڕێنیشاندەرو ڕێنموونیی‌و میهرەبانی بێ ﴿لَّعَلَّهُم بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ ئەوەی باوەڕ بهێنن بەگەیشتنیان بەحوزوری بەپەروەردگاریان. ١٥٤)﴿وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ﴾ وە ئەم قورئانە پیرۆزە بەفەرمان ناردۆتە خوارەوە ﴿فَاتَّبِعُوهُ﴾ كەواتە ئێوەش شوێنی بكەون ﴿وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ و خۆتان بپارێزن (پارێزكار بن) تا ڕەحمتان پێ بكرێ. ١٥٥)﴿أَن تَقُولُوا﴾ لەبەر ئەوەی نەڵێن ﴿إِنَّمَا أُنزِلَ الْكِتَابُ عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ﴾ بێگومان كتێب تەنها بۆ سەر دوو كۆمەڵی (گاورو جوولەكە) نێراوەتە خوارەوە﴿مِن قَبْلِنَا﴾ لەپێش ئێمەدا ﴿وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ﴾ كەبەڕاستی ئێمە لەخوێندنەوەو لێكۆڵینەوەی كتێبەكانیان بێ ئاگابووین. ١٥٦)﴿أَوْ تَقُولُوا﴾ وە بۆ ئەوەی نەڵێن ﴿لَوْ أَنَّا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ﴾ بەڕاستی ئەگەر كتێبی ئاسمانی بۆ ئێمە بهاتبایە ﴿لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ﴾ ئەوە ئێمە لەوان ڕێنموون تر دەبووین ﴿فَقَدْ جَاءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ ئەوە بێگومان بەڵگەو نیشانە (قورئان)ی ڕوونتان لە پەروەردگارتانەوە بۆ هاتووە ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةٌ﴾ كەڕێنموونیی‌و میهرەبانیەكی گەورەیە ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ كەواتە كێ ستەم كار ترە لەو كەسەی بێ باوەڕ بێ بەئایەتەكانی خواو بەدرۆی بزانێ ﴿وَصَدَفَ عَنْهَا﴾ وە ڕوویان لێ وەرگێڕێ ﴿سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا﴾ لەمەو دوا بەزوویی تۆڵە دەسێنین لەوانەی سەرپێچی دەكەن لە ئایەتەكانی ئێمە ﴿سُوءَ الْعَذَابِ﴾ بەسزایەكی بەدو سەخت ﴿بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ﴾ بەهۆی ئەو لادانەوە كەدەیانكرد. ١٥٧)

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ بَعْضُ ءَايَـٰتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَـٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَـٰنُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَـٰنِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۚ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ ۚ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَـٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَـٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿١٦٥﴾

نەیتوانی ئەوە بابە ووشەیەکی جوانیش بێت خۆی لەئاگر بپارێزێ) هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (زۆر بیری لەناوبەری خۆشی یەکان بکەن (واتە مردن)).

ئایەتی (١٩١) سورەتی (ال عمران): عن عائشة(رضي الله عنها) قالت: (كان رسول الله (ﷺ) يذكر الله على كل أحيانه) (رواه مسلم). **عائشە** (رەزای **خوای لێ** بێت) دەڵێت: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) یادی خوای دەکرد لەهەموو کاتێک و بارێکی دا).

ئایەتی (١٩٥) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله (ﷺ) (إذا مرض العبد أوسافر كتب له مثل ماكان يعمل مقيماً صحيحاً)(رواه الترمذي) پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێت: (ئەگەر بەندەی ئیماندار نەخۆش بکەوێت یان سەفەر بکات هەموو ئەو کردەوانەی بۆ دەنوسرێت کەلەماڵەوە بەلەش ساغی دەیکردن).

﴿هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأۡتِيَهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ﴾ ئاخۆ ئەوان چاوەڕوانی چ شتێك دەكەن بێجگە لەوەی مەلائیكە(ی گیان كێشان) یان بۆ بێت ﴿أَوۡ يَأۡتِيَ رَبُّكَ﴾ یان پەروەردگارت بێت (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿أَوۡ يَأۡتِيَ بَعۡضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ﴾ یان هەندێ لەموعجیزەو نیشانە ئاشكراكانی پەروەردگارت بەدی بێت ﴿يَوۡمَ يَأۡتِي بَعۡضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ﴾ ئەو ڕۆژەی هەندێ لەنیشانەو بەڵگە ڕوونەكانی پەروەدگارت بەدی بێت ﴿لَا يَنفَعُ نَفۡسًا إِيمَٰنُهَا﴾ باوەڕهێنان سوود ناگەیەنێت بەهیچ كەس ﴿لَمۡ تَكُنۡ ءَامَنَتۡ مِن قَبۡلُ﴾ كەپێشتر بڕوای نەهێنابێ ﴿أَوۡ كَسَبَتۡ فِيٓ إِيمَٰنِهَا خَيۡرًا﴾ یان هیچ خێروچاكەیەكی نەكردبێ لەگەڵ ئیمانەكەیدا ﴿قُلِ ٱنتَظِرُوٓاْ إِنَّا مُنتَظِرُونَ﴾ بڵێ: چاوەڕوان بن (هەڕەشەیە) ئێمەش چاوەڕوانی دەكەین. ١٥٨) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمۡ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ئاینەكەیان بەش بەش كرد ﴿وَكَانُواْ شِيَعًا﴾ و بوون بەچەند دەستەو تاقمێكەوە ﴿لَّسۡتَ مِنۡهُمۡ فِي شَيۡءٍ﴾ تۆ لەهیچ شتێكدا لەئەوان نیت ﴿إِنَّمَآ أَمۡرُهُمۡ إِلَى ٱللَّهِ﴾ بێگومان كاری ئەوان تەنها بۆ لای خوا دەگەڕێتەوە ﴿ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ﴾ پاشان خوا هەواڵیان پێ دەدا بەهەر كردەوەیەك كەكردویانە. ١٥٩) ﴿مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ﴾ هەر كەسێك چاكە بكات ﴿فَلَهُۥ عَشۡرُ أَمۡثَالِهَا﴾ ئەوە (لەڕۆژی دوایی دا) دە ئەوەندەی چاكەكەی پاداشتی بۆ هەیە ﴿وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ﴾ وە هەر كەسێك خراپە بكات ﴿فَلَا يُجۡزَىٰٓ إِلَّا مِثۡلَهَا﴾ ئەوە تۆڵەی لێ ناسێنرێ تەنها بەوێنەی خۆی نەبێ ﴿وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ﴾ و ئەوانە ستەمیان لێ ناكرێ. ١٦٠) ﴿قُلۡ إِنَّنِي هَدَىٰنِي رَبِّيٓ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بێگومان من پەروەردگارم ڕێنموونیی كردووم ﴿إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست ﴿دِينٗا قِيَمٗا﴾ ئاینێكی زۆر ڕاستو پاك (كەهیچ لاریەكی تیا نی یە) ﴿مِّلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗا﴾ ئایینی ئەو ئیبراهیمەیە كە لەهەموو ئایینە ناڕاستەكان لایداوە بۆ پەرستنی خوا بەتەنها ﴿وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ﴾ وە بە هیچ جۆرێك لە هاوبەش پەیداكەران نەبووە. ١٦١) ﴿قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بێگومان نوێژو (بەندایەتی) و قوربانی ﴿وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي﴾ و ژیانو مردنم ﴿لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ هەر بۆ خوای پەروەردگاری هەموو جیهانیانە. ١٦٢) ﴿لَا شَرِيكَ لَهُۥ﴾ هیچ هاوبەشێكی نی یە ﴿وَبِذَٰلِكَ أُمِرۡتُ﴾ و هەر بەوە فەرمانم پێ دراوە ﴿وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ﴾ وە من یەكەمی هەموو فەرمانبەرانم (بۆ خوا). ١٦٣) ﴿قُلۡ أَغَيۡرَ ٱللَّهِ أَبۡغِي رَبّٗا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئایا بێجگە لەخوا پەرستراوێكی تر بۆ خۆم هەڵبژێرم ﴿وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيۡءٖ﴾ لەكاتێكدا ئەو پەروەردگاری هەموو شتێكە ﴿وَلَا تَكۡسِبُ كُلُّ نَفۡسٍ إِلَّا عَلَيۡهَا﴾ و هەر كەسێك هەر گوناهو خراپەیەك بكات تەنها لەسەر خۆیەتی ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰ﴾ وە هیچ كەسێكی گوناهكار گوناهی كەسێكی تر هەڵناگرێ ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرۡجِعُكُمۡ﴾ پاشان گەڕانەوەتان هەر بۆلای پەروەردگارتانە ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ ئەدا بەوەی كەئێوە تیایدا جیاواز بوون. ١٦٤) ﴿وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَكُمۡ خَلَٰٓئِفَ ٱلۡأَرۡضِ﴾ وە خوا ئەو زاتەیە كە ئێوەی كردووە بەجێنشینانی زەوی (كۆمەڵ لەدوای كۆمەڵ دێن) ﴿وَرَفَعَ بَعۡضَكُمۡ فَوۡقَ بَعۡضٖ دَرَجَٰتٖ﴾ چەند پلە هەندێكتانی بەرز كردۆتەوە بەسەر هەندێكی ترتاندا ﴿لِّيَبۡلُوَكُمۡ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمۡ﴾ بۆ ئەوەی تاقیتان بكاتەوە لەوەدا كەپێی بەخشیوون ﴿إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلۡعِقَابِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت تۆڵە سەندنی چەسپان و خێرایە (بۆ بەدكاران) ﴿وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٞ رَّحِيمُۢ﴾ وە بەڕاستی ئەو لێبوردەی میهرەبانە (بۆ چاكەكاران). ١٦٥)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓصٓ ﴿١﴾ كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيۡكَ فَلَا يَكُن فِي صَدۡرِكَ حَرَجٌ مِّنۡهُ
لِتُنذِرَ بِهِۦ وَذِكۡرَىٰ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱتَّبِعُواْ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم
مِّن رَّبِّكُمۡ وَلَا تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۗ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾
وَكَم مِّن قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَا فَجَآءَهَا بَأۡسُنَا بَيَٰتًا أَوۡ هُمۡ قَآئِلُونَ
﴿٤﴾ فَمَا كَانَ دَعۡوَىٰهُمۡ إِذۡ جَآءَهُم بَأۡسُنَآ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ إِنَّا كُنَّا
ظَٰلِمِينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرۡسِلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَنَسۡـَٔلَنَّ
ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيۡهِم بِعِلۡمٖۖ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴿٧﴾
وَٱلۡوَزۡنُ يَوۡمَئِذٍ ٱلۡحَقُّۚ فَمَن ثَقُلَتۡ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنۡ خَفَّتۡ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ
أَنفُسَهُم بِمَا كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَظۡلِمُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدۡ مَكَّنَّٰكُمۡ
فِي ٱلۡأَرۡضِ وَجَعَلۡنَا لَكُمۡ فِيهَا مَعَٰيِشَۗ قَلِيلٗا مَّا تَشۡكُرُونَ ﴿١٠﴾
وَلَقَدۡ خَلَقۡنَٰكُمۡ ثُمَّ صَوَّرۡنَٰكُمۡ ثُمَّ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ
لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ لَمۡ يَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿١١﴾

ئایەتی (١٩٩) سورەتی (آل عمران): عن أبي موسى قال: قال رسول الله (ﷺ): (ثلاثة يؤتون أجرهم مرتين) فذكر منهم (رجلاً من أهل الكتاب آمن بنبيه وآمن بي)(رواه البخاري و مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (سێ کەس هەن دووجار پاداشتیان دەدرێتەوە لەوانە: خاوەن پەراوێک باوەڕی هەبوو بێت بە پێغەمبەرەکەی خۆی و بڕوایشی هەبێت بەمن).

ئایەتی (٢٠٠) سورەتی (آل عمران): قال النبي (ﷺ): (الا أخبركم بما يمحو الله به الخطايا ويرفع به الدرجات ؟! إسباغ الوضوء على المكاره وكثرة الخطا إلى المساجد، وانتظار الصلاة بعد الصلاة، فذلكم الرباط ، فذلكم الرباط فذلكم الرباط) (رواه مسلم والنسائي). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئایا پێتان ڕابگەیەنم ئەوەی خوا تاوانی پێ دەسڕێتەوە و پلەکانی پێ بەرز دەکاتەوە؟! گرتنی دەست نوێژ سەرەڕای ناڕەحەتی، زۆر

سورەتی ﴿ الأعراف ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان.﴿المص﴾بە(ئەلیف، لام، میم، صاد) دەخوێنرێتەوە، خوا زاناترە بەماناو مەبەست پێی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتایی سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ (ئەم قورئانە) نامەیەکە نێرراوەتە خوارەوەبۆ تۆ(ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿فَلَا يَكُن فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ﴾کەواتە دڵ تەنگ مەبە(بەپەیڕەوی نەکەرانی)﴿لِتُنذِرَ بِهِۦ﴾بۆ ئەوەی (ئەوان)بەم قورئانە بترسێنی﴿وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾و بیرخستنەوەو ئامۆژگاریش بێ بۆ بڕواداران. ٢) ﴿اتَّبِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ﴾ پەیڕەوی ئەوە بکەن کە لەلایەن پەروەردگارتانەوە دابەزێنراوەتە خوارەوە بۆتان ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ﴾وە بێجگە لەئەو(خوا) شوێن هیچ پەرستراوانێ تر مەکەون ﴿قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ ئێوە زۆر کەم بیر دەکەنەوە. ٣)﴿وَكَم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَا﴾وە چەندەها شار و شارۆچکەمان وێران کرد ﴿فَجَآءَهَا بَأْسُنَا بَيَٰتًا﴾و سزای ئێمەیان بۆ هات لەشەودا ﴿أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ﴾یان ئەوان لەخەو و پشووی نیوەڕۆدا بوون. ٤)﴿فَمَا كَانَ دَعْوَىٰهُمْ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَآ﴾جا کاتێ سزای ئێمەیان بۆهات هاوارو نزایان هیچ نەبوو﴿إِلَّآ أَن قَالُوٓا إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ﴾ بێجگە لەوەی کەدەیان ووت: بەڕاستی ئێمە ستەم کاربووین. ٥)﴿فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ﴾سوێند بەخوا بەڕاستی پرسیار دەکەین لەوانەی کەپێغەمبەرانیان بۆ نێردرا (کە چۆن پێشوازییان لێکردن) ﴿وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە بێ گومان پرسیاریش دەکەین لەپێغەمبەران(کە چۆن وەڵام درانەوە). ٦) ﴿فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ﴾ جا سوێند بەخوا بەڕاستی (ئەوەی کردوویانە)بۆیان دەگێڕینەوە لەڕووی زانیاریەوە ﴿وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ﴾وەئێمە هیچ کاتێ بێ ئاگا نەبووین (لێیان). ٧)﴿وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ﴾ کێشانەی ڕاست(بۆ کردەوەکانتان) لەو ڕۆژەدا دەبێ‌و گومانی تێدا نی یە ﴿فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ﴾جاهەر کەس کێشراو(ی چاک)ەکانی قورس بێت ﴿فَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئەوە ئەوانەن ڕزگارو گەیشتوو بەئامانج. ٨)﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ﴾ وە هەرکەس کێشراو(ی چاک)ەکانی سووك بێت ﴿فَأُولَٰٓئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُم﴾ ئەوانە کەسانێکن کەخۆیانیان دۆڕاندووەو زەرەر مەندبوون ﴿بِمَا كَانُوا بِـَٔايَٰتِنَا يَظْلِمُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی کەستەمیان کرد بەرانبەر بەڵگەو نیشانەکانی ئێمە (و بەدرۆیان دانا). ٩)﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّٰكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە ئێوەمان نیشتەجێ‌و جێگیرکرد لەزەویدا ﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ﴾و جۆرەها هۆی ژیانمان تێیدا بۆ ڕەخساندن﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ (بەڵام) ئێوە زۆر کەم سوپاس گوزارن. ١٠) ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَٰكُمْ﴾ سوێند بێت بێگومان ئێوەمان بەدی هێنا و پاشان شکڵ‌و شێوەمان کێشان ﴿ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِـَٔادَمَ﴾ پاشان ووتمان بەفریشتەکان سوژدە ببەن بۆ ئادەم ﴿فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ﴾ هەموویان یەکسەر سوژدەیان برد بێجگە لەشەیتان ﴿لَمْ يَكُن مِّنَ السَّٰجِدِينَ﴾ کە لەسوژدە بەران نەبوو. ١١)

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسۡجُدَ إِذۡ أَمَرۡتُكَۖ قَالَ أَنَا۠ خَيۡرٞ مِّنۡهُ خَلَقۡتَنِي مِن نَّارٖ وَخَلَقۡتَهُۥ مِن طِينٖ ﴿١٢﴾ قَالَ فَٱهۡبِطۡ مِنۡهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَٱخۡرُجۡ إِنَّكَ مِنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فَبِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي لَأَقۡعُدَنَّ لَهُمۡ صِرَٰطَكَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَأٓتِيَنَّهُم مِّنۢ بَيۡنِ أَيۡدِيهِمۡ وَمِنۡ خَلۡفِهِمۡ وَعَنۡ أَيۡمَٰنِهِمۡ وَعَن شَمَآئِلِهِمۡۖ وَلَا تَجِدُ أَكۡثَرَهُمۡ شَٰكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ ٱخۡرُجۡ مِنۡهَا مَذۡءُومٗا مَّدۡحُورٗاۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ لَأَمۡلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿١٨﴾ وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ ٱلۡجَنَّةَ فَكُلَا مِنۡ حَيۡثُ شِئۡتُمَا وَلَا تَقۡرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسۡوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيۡطَٰنُ لِيُبۡدِيَ لَهُمَا مَا وُۥرِيَ عَنۡهُمَا مِن سَوۡءَٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنۡ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيۡنِ أَوۡ تَكُونَا مِنَ ٱلۡخَٰلِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢١﴾ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٖۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتۡ لَهُمَا سَوۡءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخۡصِفَانِ عَلَيۡهِمَا مِن وَرَقِ ٱلۡجَنَّةِۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمۡ أَنۡهَكُمَا عَن تِلۡكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمَا عَدُوّٞ مُّبِينٞ ﴿٢٢﴾

=هەنگاو **نان بۆ** مزگەوتەکان، چاوەڕوانی نوێژ لە پاش نوێژێکی تر، ئەوە ئێشک گرتنی ئێوەیە، ئەوە ئێشک گرتنی ئێوەیە ئەوە ئێشک گرتنی ئێوەیە).

ئایەتی (١) سورەتی (النساء): قال النبی(ﷺ): (أعبد الله كأنك تراه فان لم تكن تراه فإنه يراك)(رواه البخاري). پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (خوا بپەرستە وەک ئەوەی کەبیبینی، خۆ ئەگەر تۆ ئەو نەبینیت ئەوە بێگومان خوا تۆ دەبینێت).

ئایەتی (٩) سورەتی (النساء): لما دخل النبي (ﷺ) على سعد بن أبی وقاص يعوده، قال: يارسول الله إني ذو مال ولا يرثني إلا ابنة أفاتصدق بثلثي مالی، قال (لا) قال : فالشطر؟ قال (لا) قال فالثلث قال: (الثلث والثلث كثير) ثم قال رسول الله (ﷺ): (إنك إن تذر ورثتك أغنياء خير من أن تذرهم عالة يتكففون=

﴿قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ﴾ (خوا) فەرمووی چی بەرگری کردی کەسوژدە نەبەیت کاتێ فەرمانم پێکردی ﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ﴾ (شەیتان) ووتی: من لەو(ئادەم) چاکترم ﴿خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ﴾ چونکە منت لە ئاگر دروست کردووەو ئەوت لەقوڕ دروست کردووە. ١٢)﴿قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا﴾ (خوا) فەرمووی: (لە بەهەشت) بڕۆرە خوارەوە ﴿فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا﴾چونکە بۆت نی یە لەو (بەهەشتە)دا خۆت بەگەورەو زل بزانی﴿فَاخْرُجْ﴾ یەکسەر دەرچۆ ﴿إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ﴾ بەڕاستی تۆ لەبێ نرخ و ڕیسوایانی. ١٣)﴿قَالَ أَنظِرْنِي﴾ووتی مۆڵەتم بدە(مەمرێنە) ﴿إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ تا ئەو ڕۆژەی زیندوو دەکرێنەوە. ١٤)﴿قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ﴾(خواش) فەرمووی: بێگومان تۆ لەمۆڵەت دراوانی. ١٥)﴿قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ﴾ ووتی ئەی پەروەردگار بەهۆی ئەوەوە کە گومڕات کردم بێگومان بۆیان (ئادەم و نەوەکانی) دادەنیشم ﴿صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ لەڕێگە ڕاستەکەی تۆدا. ١٦)﴿ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ﴾ ئینجا سوێندبێ بێگومان بۆیان دەچم لەپێشیانەوە و لەدوایانەوە ﴿وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَائِلِهِمْ﴾ وە لەلای ڕاستیان و لەلای چەپیانەوە ﴿وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ﴾ ئەوسا نابینی زۆربەیان سوپاس گوزارین. ١٧) ﴿قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَّدْحُورًا﴾ (خوا) فەرمووی: دەرچۆ تێیدا بە لۆمەکراوی و دەرکراوی ﴿لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ﴾ سوێندبێ بێگومان هەرکەس شوێنی تۆ کەوتبێ لەوان ﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ئەوە بێگومان دۆزەخ پڕ دەکەم لەئێوە هەمووتان. ١٨) ﴿وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ﴾ وە(ووتمان) ئەی ئادەم تۆو هاوسەرەکەت نیشتەجێ ی بەهەشت بن ﴿فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا﴾ بخۆن لەهەرچی کەویستو حەزتان لێ بوو ﴿وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ بەڵام نزیکی ئەو درەختە مەکەونەوە ﴿فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ئەگینا لەستەم کاران دەبن. ١٩) ﴿فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ﴾ ئینجا شەیتان خەیاڵو خەتەرەی خراپی خستە دڵیان ﴿لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْآتِهِمَا﴾ بۆ ئەوەی دەرخات بۆیان ئەو عەیبەو عەورەتەی کەشاردبوویەوە لێیان (و بەدەرەوە نەبووە) ﴿وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ الشَّجَرَةِ﴾ وە پێی ووتن: پەروەردگارتان (لەبەر هیچ هۆیەك) بەرگری ئەو درەختەی لێ نەکردون ﴿إِلَّا أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ﴾ مەگەر لەبەر ئەوەی کەنەبنە دوو فریشتە ﴿أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ﴾ یان (لەبەهەشت دا)بمێننەوە بەهەمیشەیی. ٢٠)﴿وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ﴾ وە سوێندی بۆ خواردن ووتی بێگومان من لە ئامۆژگارانی دڵسۆزی ئێوەم. ٢١) ﴿فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ﴾ سەرئەنجام بەخەڵەتاندن هانی دان ﴿فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ﴾ جا کاتێك (لەبەرو بوومی) ئەو درەختەیان چەشت ﴿بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا﴾ هەردووکیان عەیب و عەورەتیان دەرکەوت ﴿وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ وە دەستیان کرد بەداپۆشینی خۆیان بەگەڵای (درەختانی) بەهەشت ﴿وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا﴾ وە پەروەردگاریان بانگی هەردووکیانی کرد ﴿أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ﴾ ئایا ئەو درەختەم قەدەغە نەکرد لێتان ﴿وَأَقُل لَّكُمَا﴾ وە ئایا پێم نەووتن ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ کە بێگومان شەیتان بۆ ئێوە دوژمنێکی ئاشکرایە.(٢٢)

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَٰرِى سَوْءَٰتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ ٱلتَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ كَمَآ أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً قَالُوا۟ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ قُلْ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ إِنَّهُمُ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

= الناس)(رواه البخاري و المسلم). پێغەمبەر (ﷺ) کاتێک چوو بۆ سەردانی سەعدی کوڕی ئەبی وەقاس کە نەخۆش بوو، سەعد ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا من سامان و ماڵم هەیە و تەنها یەک کچی میرات گرم هەیە، ئایا دوو لەسەر سێ ی ماڵەکەم ببەخشم؟ فەرمووی: (نەء) ووتی: نیوەی؟ فەرمووی: (نەء) ووتی: یەک لەسەر سێ ی؟ فەرمووی (یەک لەسەر سێ، وەیەک لەسەر سێ زۆریشە) پاشان فەرمووی (چونکە بێگومان ئەگەر تۆ میرات گرانت (خزمەکانت) بە دەوڵەمەندی بەجێ بهێڵیت باشترە لەوەی بەهەژاری بەجێیان بهێڵی دەست لەخەڵکی پان بکەنەوە).

ئایەتی (١٨) سورەتی (النساء):عن أبي هريرة قال : قال رسول الله (ﷺ): (إن الله يقبل توبة العبد ما لم يغرغر) (رواه أحمد). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (خوا تەوبەی بەندەکان گیرا دەکات پێش=

﴿قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا﴾ هەردووکیان ووتیان ئەی پەروەردگارمان ئێمە ستەممان لەخۆمان کرد ﴿وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا﴾ جا ئەگەر لێمان نەبوری و میهرەبانیمان لەگەڵ نەکەیت ﴿لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە لەزیانباران دەبین. ٢٣) ﴿قَالَ اهْبِطُوا﴾ (خوا) فەرمووی بڕۆنە خوارەوە(لەبەهەشت) ﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ هێندێکتان دوژمنی هێندێکی ترتانن ﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ﴾ وە بۆتان هەیە لەزەویدا نیشتەجێ بوون ﴿وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ و هۆی رابواردن‌و ژیان تا ماوەیەك. ٢٤) ﴿قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ﴾ (خوا) فەرمووی: لەزەوی دا دەژین‌و لەویشدا دەمرن ﴿وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ﴾ و هەر لەویش دەردەهێنرێن (و زیندوو دەکرێنەوە). ٢٥) ﴿يَا بَنِي آدَمَ﴾ ئەی نەوەی ئادەم ﴿قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا﴾ بێگومان پۆشاکمان بۆ ناردوون ﴿يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا﴾ کەعەیب و عەورەتتان دادەپۆشێ وە پۆشاکی جوان و رازاوەیش(مان بۆ ناردوون) ﴿وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ﴾ بەڵام پۆشاکی ترسان لەخوا و پارێزگاری چاکترو باشترە ﴿ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ﴾ ئەوەی باسکرا هەندێکە لەبەڵگەو نیشانەکانی خوا ﴿لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوەو ئامۆژگاری وەرگرن. ٢٦) ﴿يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ﴾ ئەی نەوەی ئادەم با شەیتان فریوتان نەدات‌و نەتانخەڵەتێنێ ﴿كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ﴾ هەرچۆنێ باوك و دایکتانی لەبەهەشت دەرکرد ﴿يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا﴾ لەحاڵێکدا پۆشاکەکەیانی لێ داکەندن ﴿لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا﴾ بۆ ئەوەی عەیب و عەورەتیان (دەربخات‌و) نیشانیان بدات ﴿إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ﴾ بەڕاستی شەیتان خۆی و دەستەکەی دەتانبینن ﴿مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ﴾ لەجێگایەکەوە کەئێوە ئەوان نابینن ﴿إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە شەیتانەکانمان گێڕاوە ﴿أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەدۆست و خۆشەویست بۆ ئەوانەی کەبڕوا ناهێنن. ٢٧) ﴿وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً﴾ وە کاتێ کردەوەیەکی زۆر بەدو ناشیرینیان دەکرد (کە بەرووتی تەواف کردن نموونەیەکیەتی) ﴿قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا﴾ دەیان ووت: لە باوو باپیرانمانەوە بۆمان ماوەتەوە ﴿وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا﴾ وە خوا فەرمانی ئەو (کردەوە)ی پێ داووین ﴿قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بێ گومان خوا فەرمان نادا بەکردەوەی بەدو خراپ ﴿أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئایا بەدەم خواوە شتێ دەڵێن کەنایزانن و بێ ئاگان لێ ی؟ ٢٨) ﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ﴾ بڵێ پەروەردگارم فەرمانی بە دادپەروەری داوە ﴿وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ وە لەکاتی هەموو نوێژێکدا راست ڕوو بکەنە خوا ﴿وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ و دڵسۆزانە هاواری لێ بکەن و بیپەرستن ﴿كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ﴾ هەرچۆنێ لە یەکەم جارەوە (خوا) دروستی کردون بەو شێوەیە دەگەڕێنەوە (بۆ لای خوا). ٢٩) ﴿فَرِيقًا هَدَىٰ﴾ دەستەیەکی ڕێنموونی کردوە ﴿وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ﴾ دەستەیەکیش گومرایی بەسەریاندا چەسپا ﴿إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە شەیتانەکانیان کرد ﴿أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ بەدۆست و پشتیوانی خۆیان لەجیاتی خوا ﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾ وە وا گومان دەبەن کەڕێ نموونیی کراوون. ٣٠)

۞ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ وَلَا تُسۡرِفُوٓاْۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلۡ مَنۡ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِۚ قُلۡ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا خَالِصَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿٣٢﴾ قُلۡ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلۡفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنۡهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلۡإِثۡمَ وَٱلۡبَغۡيَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَأَن تُشۡرِكُواْ بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ سُلۡطَٰنٗا وَأَن تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٞۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمۡ لَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ سَاعَةٗ وَلَا يَسۡتَقۡدِمُونَ ﴿٣٤﴾ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأۡتِيَنَّكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِي فَمَنِ ٱتَّقَىٰ وَأَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسۡتَكۡبَرُواْ عَنۡهَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٦﴾ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ يَنَالُهُمۡ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوۡنَهُمۡ قَالُوٓاْ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ قَالُواْ ضَلُّواْ عَنَّا وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣١) سورەتی (الأعراف): ﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ ...﴾ موسلیم گێڕاویەتیەوە کە عەبدوللای کوڕی عەبباس ئەفەرموێ: ئافرەت پێش هاتنی ئیسلام لەجاهیلی دا بە ڕوتی تەوافی دەکرد بەدەوری کەعبەدا تەنها پارچە قوماشێکی ئەدا بەپێشدا وە ئەیووت: ئەمڕۆ بەشێکی یا هەمووی دەرئەکەوێ وە ئەوەی دەرکەوێ لەلاشەم بەحەڵاڵی نازانم. (بۆیە ئافرەت بەڕوتی تەوافی ئەکرد گوایە ئەو پۆشاکانە گوناهی پێوە کراوە ئەبێ تەواف بەپاکی بکرێت چونکە بۆ پاك بوونەوەیە لە گوناه).

-غەرغەرە-ی سەرە مەرگ-).

﴿يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ﴾ ئەی نەوەی ئادەم، پۆشاکی جوان و ڕازاوەتان بپۆشن لەکاتی هەموو نوێژێکدا ﴿وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ وَلَا تُسۡرِفُوٓاْۚ﴾ وە بخۆن و بخۆنەوە(لەوەی کە حەڵاڵە بۆتان) و زیادە ڕەوی مەکەن ﴿إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ﴾ بێ گومان خوا زیادەڕەوانی خۆش ناوێ. ٣١)﴿قُلۡ مَنۡ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ کێ ئارایش و جوانی یە خواییەکانی حەرام کردووە ﴿ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَ لِعِبَادِهِۦ﴾ کەخوا بۆ بەندەکانی دروستی کردوو﴿وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِۚ﴾ هەروەها ڕۆزی و خۆراکە پاك و خۆشەکان (کێ حەرامی کردوون) ﴿قُلۡ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەوانە بۆ بڕوادارانە لەژیانی دنیادا (بێ بڕوایانیش لەپەنای ئەواندا بەشداری دەکەن) ﴿خَالِصَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ﴾ (بەڵام) لەڕۆژی دوایی دا تایبەتە بەبڕوادارانەوە ﴿كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ﴾بەم شێوەیە ئایەتەکانمان باس دەکەین و ڕوونی دەکەینەوە ﴿لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ﴾ بۆ گەل و کۆمەڵێك کە دەزانن و تێ دەگەن. ٣٢)﴿قُلۡ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلۡفَوَٰحِشَ﴾ بڵێ بێگومان پەروەردگارم تەنها ئەو کردەوانەی حەرام کردوە کەزۆر بەدو خراپن ﴿مَا ظَهَرَ مِنۡهَا وَمَا بَطَنَ﴾ ئەوانەی کە ئاشکران و ئەوانەش نهێنین ﴿وَٱلۡإِثۡمَ﴾ وە گوناهی (حەرام کردووە) ﴿وَٱلۡبَغۡيَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ﴾ وە دەست درێژی بەناهەق ﴿وَأَن تُشۡرِكُواْ بِٱللَّهِ مَا﴾ وە(حەرامی کردوە) شتێك بکەنە هاوبەش بۆخوا ﴿لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ سُلۡطَٰنٗا﴾ کەبەڵگەی بۆ نەهاتووە ﴿وَأَن تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ﴾ وە (حەرامی کردووە) کەبەدەم خواوە شتانێك بڵێن کەنایزانن. ٣٣) ﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٞۖ﴾ وە بۆ هەموو ئوممەتێ کاتێکی دیاری کراو هەیە (بۆ مردن و سزادانیان)﴿فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمۡ﴾ ئینجا کاتێ ماوە(ی مردن یا سزا) کەیان هات ﴿لَا يَسۡتَأۡخِرُونَ سَاعَةٗ﴾ ساتێك دواناکەون ﴿وَلَا يَسۡتَقۡدِمُونَ﴾ و پێشیش ناکەون. ٣٤)﴿يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأۡتِيَنَّكُمۡ﴾ئەی نەوەی ئادەم ئەگەر بۆتان هات﴿رُسُلٞ مِّنكُمۡ﴾پێغەمبەرانێك لەخۆتان﴿يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِي﴾ئایەتەکانی منیان بۆ دەخوێندنەوە ﴿فَمَنِ ٱتَّقَىٰ وَأَصۡلَحَ﴾ جا هەر کەس خۆی پاراست(لە نا فەرمانی خوا) و کردەوەی چاکی کرد ﴿فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ﴾ئەوە مەترسی یان لەسەر نی یەو خەم و خەفەتیش ناخۆن. ٣٥)﴿وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ وە ئەوانەش کەبێ بڕوا بوون بەئایەتەکانی ئێمە ﴿وَٱسۡتَكۡبَرُواْ عَنۡهَآ﴾ و خۆیان بەزل دەزانی لەبەرانبەر ئەو ئایەتانەدا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ﴾ ئەوانە هاوەڵانی ئاگرن ﴿هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ ئەوانە بەهەمیشەیی تیایا دەمێننەوە. ٣٦)﴿فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ جا کێ لەوە ستەمکار ترە کە درۆ بەدەم خواوە هەڵبەستێ ﴿أَوۡ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ﴾ یان بێ بڕوا بێ بەئایەتەکانی خوا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ يَنَالُهُمۡ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِۖ﴾ ئەوانە ئەو بەشەی بۆیان نوسراوە دوو چاریان دەبێت ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ رُسُلُنَا﴾ هەتا ئەو کاتەی نێردراوەکانمان (بۆ گیان کێشان) دێن بۆیان ﴿يَتَوَفَّوۡنَهُمۡ﴾ دەیانمرێنن،(گیانیان دەکێشن) ﴿قَالُوٓاْ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ﴾ پێیان دەڵێن: ئەوانەی لەجیاتی خوا ئێوە هاوارو نزاتان لێ ئەکردن لەکوێن ﴿قَالُواْ ضَلُّواْ عَنَّا﴾ (لەوەڵامدا) دەڵێن: دیار نین و وون بوون لێمان ﴿وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ﴾ وە شایەتی دەدەن لەسەر خۆیان ﴿أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ﴾ کە بێگومان ئەوانە لە دنیادا بێ بڕوا بوون. ٣٧)

قَالَ ٱدۡخُلُواْ فِيٓ أُمَمٖ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِكُم مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ فِي ٱلنَّارِۖ كُلَّمَا دَخَلَتۡ أُمَّةٞ لَّعَنَتۡ أُخۡتَهَاۖ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُواْ فِيهَا جَمِيعٗا قَالَتۡ أُخۡرَىٰهُمۡ لِأُولَىٰهُمۡ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا فَـَٔاتِهِمۡ عَذَابٗا ضِعۡفٗا مِّنَ ٱلنَّارِۖ قَالَ لِكُلّٖ ضِعۡفٞ وَلَٰكِن لَّا تَعۡلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَقَالَتۡ أُولَىٰهُمۡ لِأُخۡرَىٰهُمۡ فَمَا كَانَ لَكُمۡ عَلَيۡنَا مِن فَضۡلٖ فَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡسِبُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسۡتَكۡبَرُواْ عَنۡهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمۡ أَبۡوَٰبُ ٱلسَّمَآءِ وَلَا يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ ٱلۡجَمَلُ فِي سَمِّ ٱلۡخِيَاطِۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٞ وَمِن فَوۡقِهِمۡ غَوَاشٖۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعۡنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنۡ غِلّٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهِمُ ٱلۡأَنۡهَٰرُۖ وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي هَدَىٰنَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهۡتَدِيَ لَوۡلَآ أَنۡ هَدَىٰنَا ٱللَّهُۖ لَقَدۡ جَآءَتۡ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلۡحَقِّۖ وَنُودُوٓاْ أَن تِلۡكُمُ ٱلۡجَنَّةُ أُورِثۡتُمُوهَا بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٤٣﴾

ئایەتی (٢٣) سورەتی (النساء) قال (ﷺ): (يحرم من الرضاع مايحرم من النسب)(رواه مسلم). پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (ئەو ئافرەتانەی بەهۆی خزمایەتی ڕەچەڵەکەوە مارەکردنیان حەرامە بەهۆی شیر خواردنیشەوە حەرام دەبن).

ئایەتی (٢٤) سورەتی (النساء) عن الربيع بن سبرة عن أبيه أنه غزا مع الرسول (ﷺ) يوم فتح مكة فقال (يا أيها الناس إني كنت أذنت لكم في الاستمتاع من النساء وأن الله قد حرم ذلك إلى يوم القيامة فمن كان عنده منهن شيء فليخل سبيله, ولا تأخذوا مما آتيتموهن شيئاً) (رواه مسلم)، لە ڕەبیعی کوڕی سەبورەوە لەباوکیەوە گێڕاویەتی یەوە کە لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) بووە لە ڕۆژی ئازاد کردنی مەککەدا فەرمووی (ئەی خەڵکینە بێگومان من مۆڵەتم دابوون بە ڕابواردن و لەزەت وەرگرتن لە ئافرەت (مارە بڕینی کاتی) بەڵام بێگومان-

﴿قَالَ ٱدْخُلُوا۟ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم﴾(خوا پێیانی) فەرموو ئێوە لەگەڵ ئۆممەتانێك كەلە پێش ئێوە وە بوون ﴿مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ فِى ٱلنَّارِ﴾ لەجنۆكەو ئادەمی بچنە ئاگری دۆزەخەوە ﴿كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا﴾ هەر جارێ دەستەیەك دەچنە ناویەوە نەفرین لەهاوبیرانی دەكات ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُوا۟ فِيهَا جَمِيعًا﴾ هەتا هەموو دەگەن بەیەك و كۆدەبنەوە یەك دەگرن ﴿قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ لِأُولَىٰهُمْ﴾ دوایی یەكانیان (كەشوێن كەوتوو بوون) دەربارەی پێشوەكانیان (كەپێشەوا بوون) دەڵێن ﴿رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ئەوانە ئێمەیان گومڕا كرد ﴿فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ ٱلنَّارِ﴾ دە تۆش لەئاگردا دووقات سزایان بدە ﴿قَالَ﴾ (پەروەردگار) دەفەرموێ ﴿لِكُلٍّ ضِعْفٌ﴾ بۆ هەركامتان (سزا) دوو بەرامبەرە ﴿وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ﴾ بەڵام ئێوە نازانن‌و بێ ئاگان. ٣٨)﴿وَقَالَتْ أُولَىٰهُمْ لِأُخْرَىٰهُمْ﴾ سەرۆك و چاو لێكراوەكان بە شوێن كەوتووەكانیان دەڵێن ﴿فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ﴾ ئێوەش هیچ زیادە ڕێزێكتان بەسەر ئێمەدا نی یە ﴿فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ﴾ دە ئێوەش سزا بچەژن ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾ بەهۆی ئەو (خراپانەوەی) دەتان كرد. ٣٩)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ بڕوا بوون بەئایەتەكانی ئێمە ﴿وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَا﴾ وە خۆیان بەگەورەو زل دادەنا لە بەرامبەریاندا ﴿لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَٰبُ ٱلسَّمَآءِ﴾ ئەوانە دەرگاكانی ئاسمانیان بۆ ناكرێتەوە ﴿وَلَا يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ﴾ و ناچنە بەهەشتەوە ﴿حَتَّىٰ يَلِجَ ٱلْجَمَلُ فِى سَمِّ ٱلْخِيَاطِ﴾ هەتا حوشتر نەچێت بەكونی دەرزی دروماندا ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە لە تاوانباران دەسێنین. ٤٠)﴿لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ﴾ ئەوانەی لەدۆزەخدا فەرش‌و ڕاخەریان (لە ئاگرە)﴿وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ﴾وە لەلای سەروشیانەوە لێفەو داپۆشەریان (لەئاگرە) ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە لەستەمكاران دەستێنین. ٤١) ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾وە ئەوانەی كە بڕوایان هێناوە و كردەوەی چاكیشیان كردووە﴿لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَآ﴾ داوا لە هیچ كەس ناكەین زیاد لەتوانای خۆی ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ﴾ ئا ئەوانە هاوەڵانی بەهەشتن ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ ئەوان هەمیشەیین تێیدا. ٤٢)﴿وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِم﴾ ئەوەی لەدڵیاندا بوویێ دامان ڕنی ﴿مِّنْ غِلٍّ﴾ لەكینەو ڕق (دەربارەی یەكتری) ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ ڕووبارەكان دەڕۆن بەژێر (كۆشك و باخەكان)یاندا ﴿وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى هَدَىٰنَا لِهَٰذَا﴾ وە دەڵێن: سوپاس بۆ ئەو خوایەی كەڕێنموونیی كردین بۆ ئەم ڕێگایە ﴿وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ﴾ كە ئێمە هەرگیز ڕێیانی ڕاست شارەزا نەدەبووین ﴿لَوْلَآ أَنْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ﴾ ئەگەر خوا ڕێنموونی نەكردینایە ﴿لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ﴾ سوێند بەخوا بێگومان نێردراوەكانی پەروەردگارمان ڕاستیان هێنا ﴿وَنُودُوٓا۟ أَن تِلْكُمُ ٱلْجَنَّةُ﴾ وە بانگیان لێ دەكرێ بەمەی كەئەو بەهەشتە ﴿أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ پێتان بەخشرا بەهۆی ئەو كردەوە (چاكانەوەی) دەتان كرد.ل٤٣)

وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ أَصۡحَٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدۡ وَجَدۡنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقّٗا فَهَلۡ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمۡ حَقّٗاۖ قَالُواْ نَعَمۡۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنُۢ بَيۡنَهُمۡ أَن لَّعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبۡغُونَهَا عِوَجٗا وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ كَٰفِرُونَ ﴿٤٥﴾ وَبَيۡنَهُمَا حِجَابٞۚ وَعَلَى ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٞ يَعۡرِفُونَ كُلَّۢا بِسِيمَىٰهُمۡۚ وَنَادَوۡاْ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَن سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡۚ لَمۡ يَدۡخُلُوهَا وَهُمۡ يَطۡمَعُونَ ﴿٤٦﴾ ۞ وَإِذَا صُرِفَتۡ أَبۡصَٰرُهُمۡ تِلۡقَآءَ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ قَالُواْ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٗا يَعۡرِفُونَهُم بِسِيمَىٰهُمۡ قَالُواْ مَآ أَغۡنَىٰ عَنكُمۡ جَمۡعُكُمۡ وَمَا كُنتُمۡ تَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٤٨﴾ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقۡسَمۡتُمۡ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحۡمَةٍۚ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ لَا خَوۡفٌ عَلَيۡكُمۡ وَلَآ أَنتُمۡ تَحۡزَنُونَ ﴿٤٩﴾ وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَنۡ أَفِيضُواْ عَلَيۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ أَوۡ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُۚ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَهُمۡ لَهۡوٗا وَلَعِبٗا وَغَرَّتۡهُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَاۚ فَٱلۡيَوۡمَ نَنسَىٰهُمۡ كَمَا نَسُواْ لِقَآءَ يَوۡمِهِمۡ هَٰذَا وَمَا كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَجۡحَدُونَ ﴿٥١﴾

=خوای گەورە (پاشان) ئەوەی حەرام کرد تا ڕۆژی دوایی، جا هەرکەس ئافرەتێکی لەوانە لایە با دەستی لێ هەلگرێ و ڕێی بۆ بەرەلاکات و ئەوەی پێتان داوون هیچیان لێ مەسەننەوە).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (النساء): (قال موسى الكليم (عليه السلام) لنبينا محمد (ﷺ) ليلة الإسراء حين مرعليه راجعاً من سدرة المنتهى فقال له: ماذا فرض عليكم فقال: أمرني بخمسين صلاة في كل يوم وليلة، فقال له ارجع إلى ربك فاسأله التخفيف، فإن أمتك لاتطيق ذلك فإني قد بلوت الناس قبلك على ماهو أقل من ذلك فعجزوا وإن أمتك أضعف أسماعاً وأبصاراً وقلوباً فرجع فوضع عشراً، ثم رجع إلى موسى فلم يزل كذلك حتى بقيت خمساً... إلخ الحديث)(رواه البخاري). مووسا (عليه الصلاة و السلام) بەپێغەمبەرمان موحەممەد(ﷺ)ی فەرموو لە شەوی ئیسرادا کاتێ بەلایدا ڕۆشت لە گەڕانەوەیدا لە(سدرة=

﴿وَنَادَىٰ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ﴾ وە بەهەشتیەکان بانگ دەکەن ﴿أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ﴾ لەدۆزەخیەکان ﴿أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا﴾ بێگومان ئێمە ئەوەی کەپەروەردگارمان بەڵێنی پێدابین ڕاست بوو پێی گەیشتین ﴿فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا﴾ جا ئایا ئێوەش ئەوەی کەپەروەردگارتان بەڵێنی پێدان ڕاست بوو پێی گەیشتن؟ ﴿قَالُوا۟ نَعَمْ﴾ دەڵێن بەڵێ ﴿فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌۢ بَيْنَهُمْ﴾ پاشان جارچیەك جاڕی دەدا لەنێوانیاندا ﴿أَن لَّعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ کەنەفرینی خوا لەسەر ستەمکاران بێ. ٤٤)﴿ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی بەرهەڵستی لە ڕێ ی خوا دەکەن ﴿وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا﴾ و دەیان ویست ئەو(ڕێگایە) بەخوارو ناڕێك نیشان بدەن ﴿وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ كَٰفِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان بێ بڕوا بوون بەڕۆژی دوایی. ٤٥)﴿وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ﴾ و لەنێوانیاندا پەردەو جیاکەرەوەیەك هەیە ﴿وَعَلَى ٱلْأَعْرَافِ رِجَالٌ﴾ بەسەر ئەعرافەوە (کەبەرزاییەکە لەنێوان بەهەشتو دۆزەخدا) پیاوانێك هەن ﴿يَعْرِفُونَ كُلًّۢا بِسِيمَىٰهُمْ﴾ هەر یەکە لەبەهەشتیو دۆزەخیەکان دەناسنەوە بەهۆی نیشانە (وشێوەی تایبەت)ی یانەوە ﴿وَنَادَوْا۟ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَن سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ﴾ جا بەهەشتیەکان بانگ دەکەنو دەڵێن: سەلامتان لێ بێت ﴿لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ﴾ نەچوونەتە ناویەوە بەڵام ئومێدیان هەیەو بەتەمان بچنەناوی. ٤٦)﴿وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَٰرُهُمْ﴾ هەر کاتێ روویان لادرێو وەرگێڕدرێ ﴿تِلْقَآءَ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ﴾ بەرەو لای دۆزەخیەکان ﴿قَالُوا۟ رَبَّنَا﴾ دەڵێن ئەی پەروەردگارمان ﴿لَا تَجْعَلْنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ مەمانخەنە ریزی گەلی ستەم کاران. ٤٧) ﴿وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْأَعْرَافِ رِجَالًا﴾ وە ئەوانەی وان بەسەر ئەعرافەوە پیاوانێك بانگ دەکەن ﴿يَعْرِفُونَهُم بِسِيمَىٰهُمْ﴾ کەبەنیشانەی تایبەتی یان دا دەیان ناسن ﴿قَالُوا۟﴾ دەڵێن ﴿مَآ أَغْنَىٰ عَنكُمْ جَمْعُكُمْ﴾ کۆمەڵەکەتان سوودی پێ نەگەیاندن ﴿وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ هەروەها خۆبەزل زانینو لەخۆبایی بوونتان بەکەڵکتان نەهات. ٤٨)﴿أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ﴾ ئایا ئەوانە(هەژارە باوەڕدارەکان) هەر ئەوانە نین کەئێوە (لەدنیادا) سوێندتان دەخوارد﴿لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ﴾ کەخوا بەر میهرەبانی خۆیان ناخات ﴿ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ﴾ (خوا بەهەژارە باوەڕدارەکان ئەڵێ) بچنە بەهەشت هیچ مەترسیەکتان لەسەر نی یە ﴿وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ﴾ و ئێوە خەم ناخۆن. ٤٩)﴿وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ﴾ وە دۆزەخیەکان بانگو هاوار لەبەهەشتیەکان دەکەن ﴿أَنْ أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ﴾ (دەڵێن) هەندێ ئاومان پێ ببەخشن ﴿أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ﴾ یان هەندێ لەو ڕۆزیەی کەخوا پێ ی بەخشیوون ﴿قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ (لەوەڵامیاندا) دەڵێن: خوا هەردووکی لەسەر بێ بڕوایان حەرام کردووە. ٥٠)﴿ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ﴾ ئەوانەی کەئاینەکەی خۆیان کردبووە﴿لَهْوًا وَلَعِبًا﴾ سەرقاڵی بێ سوودو گاڵتە﴿وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا﴾ وە ژیانی دنیا هەڵیخەڵەتاندن ﴿فَٱلْيَوْمَ نَنسَىٰهُمْ﴾ بۆیە ئەمڕۆ ئەوان لەبیرخۆمان دەبەینەوە ﴿كَمَا نَسُوا۟ لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا﴾ هەرچۆنێك ئەوان دیداری ئەم ڕۆژەیان لەبیری خۆیان بردبۆوە ﴿وَمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ﴾ وە (لەبەرئەوەی) ئایەتەکانی ئێمەیان ئینکار دەکرد (دانیان پێدا نەدەهێنا). ٥١)

وَلَقَدْ جِئْنَاهُم بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ ۚ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ۚ قَدْ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾ ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

=المنتهى) مووسا پێی فەرموو: چیتان لەسەر فەرز كراوە؟ ئەویش فەرمووی(خوا): فەرمانی پێكردوم بە پەنجا نوێژ لەشەو ڕۆژێكدا فەرمووی: بگەڕێرەوە بۆلای پەروەردگارو داوای سووك كردنی لێ بكە چونكە بەڕاستی ئوممەتەكەت توانای ئەوەیان نیە بە بێگومان من پێش تۆ خەڵكم تاقی كردۆتەوە بەكەمتر لەوەی (دراوە بەسەر ئوممەتەكەی) تۆدا بەڵام نەیانتوانی جێ بەجێی كەن وە بەڕاستی ئوممەتەكەی تۆ گوێ و چاو و دڵیان لاوازترە، پێغەمبەریش گەڕایەوەو دەنوێژی لێ كەم كرایەوە، پاشان گەڕایەوە بۆلای مووسا و بەم شێوەیە بەردەوام بوو (لە داواكردنی كەمكردنەوەی نوێژەكان) تا پێنج نوێژی مایەوە.....).

ئایەتی (٢٩) سورەتی (النساء) قال رسول الله (ﷺ) (إذا تبايع الرجلان فكل واحد منهما بالخيار مالم يتفرقا)(رواه البخاري)، عن عمرو بن العاص(رضي الله عنه) أنه قال: لما بعثه النبي(ﷺ) عام ذات السلاسل قال:=

﴿وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە کتێبێکمان بۆهێناون ﴿فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ لەڕووی زانستەوە بەڕوونی شیمان کردۆتەوە ﴿هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ کە ڕێنموونیو میهرەبانی یە بۆ کەسانێ بڕوا دەهێنن. ٥٢) ﴿هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ﴾ ئایا چاوەڕوانی چی دەکەن بێجگە لە سەرئەنجامی هەڕەشەکانی ئەو (قورئانە)؟ ﴿يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهُۥ﴾ ئەو ڕۆژەی کە سەرئەنجامی (هەڕەشەکانی) بەدی دێت ﴿يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ﴾ ئەوانەی لەوەو پێش لەبیریان کردبوو دەڵێن ﴿قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ﴾ بەڕاستی نێرراوەکانی پەروەردگارمان بەڕاستیەوە هاتن ﴿فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ﴾ جا ئایا (ئەمڕۆ) تکا کارانێك بۆ ئێمە هەیە تکامان بۆ بکەن ﴿أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ﴾ یا بگەڕێنرێینەوە بۆ دنیا تا کردەوەی چاك بکەین نەك ئەوەی دەمان کرد ﴿قَدْ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ﴾ بێگومان خۆیانیان دۆڕاند ﴿وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ﴾ ئەوەی هەڵیان دەبەست وون بوو لێیان. ٥٣)﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى﴾ بەڕاستی پەروەردگار تان ئەو خوایەیە ﴿خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ کە ئاسمانەکان و زەوی لەشەش ڕۆژدا دروست کردووە﴿ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ﴾ پاشان (خوا) بەرز بووەوە سەر عەرشو قەراری گرت (ئێمە ئیمانمان پێ یەتی بەڵام شێوەکەی نازانین پرسیار کرا لە ئیمامی مالیك دەربارەی (استواء) فەرمووی وەستانەکە حەقیقەتەو چۆنێتیەکەی نەزانراوەو پرسیارکردن دەربارەی بیدعەتەوباوەڕبوون پێ ی واجبە) ﴿يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ﴾ بە(تاریکایی) شەو (ڕۆشنایی) ڕۆژ دادەپۆشێ (بەپێچەوانەشەوە)﴿يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا﴾(ڕۆژ بەشوێن شەوەوەیە بەخێرایی و) شەو بەشوێن ڕۆژەوەیە بەخێرایی ﴿وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ﴾ خۆرو مانگ و ئەستێرەکانیش ﴿مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ﴾ ژێر بار کراوون بەفەرمانی خۆی ﴿أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ﴾ بێدارین کەبەدی هێنانو فەرماندان هەر بۆ خوایە ﴿تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ پاك و بێ گەردە (لەهەموو کەم و کوڕی یەك) خوای پەروەردگاری هەموو جیهانیان. ٥٤) ﴿ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ دوعا و نزا لەپەروەردگارتان بکەن بەزەلیلی(و کڕوزانەوە) و بەنهێنی ﴿إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ﴾ بێگومان خوا دەست درێژی کارانی خۆش ناوێ. ٥٥)﴿وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا﴾ خراپەکاری مەکەن لەزەویدا پاش ئەوەی کەخوا چاکی کردووە ﴿وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ وە هاوار و نزا بەرن بۆ خوا بەترسو ئومێدەوە ﴿إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی میهرەبانی خوا لەچاکەکارانەوە نزیکە. ٥٦)﴿وَهُوَ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ﴾ وە ئەو(خوا) زاتێکە بایەکان دەنێرێ ﴿بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ﴾ بەموژدەدەر پێش (بارانی) ڕەحمەتی پەروەردگار ﴿حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا﴾ هەتا کاتێ هەوری قورس(ی بارانـاوی) هەڵدەگرن ﴿سُقْنَٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ﴾ دەینێرین بۆ وولاتێکی مردوو (وشکی بێ گیا) ﴿فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ﴾ جا بەو (هەورە) باران دەبارێنین ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ بەهۆی ئەوەوە هەموو هەر بەو وێنەیە مردووەکان لە زەوی ﴿كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ دەردەهێنین (زیندوو یان دەکەینەوە) ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ تا ئێوە بیربکەنەوە. ٥٧)

وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَٱلَّذِى خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِى ضَلَٰلَةٌ وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦١﴾ أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَأَنصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا۟ وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾ ۞ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٧﴾

-احتلمت في ليلة باردة شديدة البرد فأشفقت إن اغتسلت أن أهلك فتيممت ثم صليت بأصحابي صلاة الصبح قال فلما قدمنا على رسول الله (ﷺ) ذكروا ذلك له فقال (ياعمرو صليت بأصحابي وأنت جنب؟)، قال: قلت: يارسول الله إني احتلمت في ليلة باردة شديدة البرد فأشفقت إن اغتسلت أن أهلك فذكرت قول الله عزو جل ﴿ولا تقتلوا أنفسكم إن الله كان بكم رحيماً﴾ فتيممت ثم صليت فضحك رسول الله (ﷺ) ولم يقل شيئاً) (رواه الإمام أحمد) وعن ثابت بن الضحاك (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله(ﷺ): (من قتل نفسه بشيء عذب به يوم القيامة)(رواه البخاري ومسلم)، پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (ئەگەر دووپیاو کڕین و فرۆشتنیان کرد، هەریەکەیان بۆی هەیە پەشیمان ببێتەوە تاجیادەبنەوە لەیەکتری) عەمری کوڕی عاص (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێ: لەو ساڵەی-

﴿وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ﴾ زەوی و خاکی پاك و بەپیت ﴿يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ﴾ ڕووەك و شینایییەکەی بەفەرمانی پەروەردگاری دەڕوێت ﴿وَٱلَّذِى خَبُثَ﴾ وە ئەوەی پیس و بێ خێرە ﴿لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا﴾ درك و داڵ نەبێ لێ ی ناڕوێ و دەرنایە ﴿كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئا بەو جۆرە ئایەتەکانی خۆمان باس دەکەین ﴿لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ﴾ بۆ گەلێك کە سوپاسگوزارین. ٥٨) ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە نووحمان ڕەوانە کرد بۆ لای گەلەکەی ﴿فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ﴾ ووتی: ئەی گەلەکەم تەنها خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ﴾ ئێوە هیچ پەرستراوێکتان نی یە بێجگە لەو (خوا) ﴿إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ﴾ بەڕاستی من دەترسم (دووچاری) ئێوە بێ ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ سزای ڕۆژێکی گەورە(کە ڕۆژی دوایی یە). ٥٩) ﴿قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِۦٓ﴾ پیاو ماقوڵانی گەلەکەی ووتیان ﴿إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆ لەگومڕاییەکی ئاشکرادا دەبینین. ٦٠) ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِى ضَلَٰلَةٌ﴾ فەرمووی: ئەی گەلەکەم هیچ گومڕایی یەك لەمندا نی یە ﴿وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەڵکو من نێرراوم لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە. ٦١) ﴿أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى﴾ پەیامەکانی پەروەردگارم ڕادەگەیەنم پێتان ﴿وَأَنصَحُ لَكُمْ﴾ وە ئامۆژگاریتان دەکەم ﴿وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ و ئەوەی من لەلایەن خواوە دەیزانم ئێوە نایزانن. ٦٢) ﴿أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ ئایا سەرتان سوڕماوە لەهاتنی پەیام و یادخەرەوەیەك لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ﴾ بۆ پیاوێك لەخۆتان (کەنووحە) ﴿لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا۟﴾ بۆ ئەوەی ئاگادارتان کاتەوەو بتانترسێنێ و خۆتان بپارێزن (لەنا فەرمانی خوا) ﴿وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕەحمتان پێ بکرێ. ٦٣) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيْنَٰهُ﴾ دوای ئەوە بڕوایان پێ نەهێنا ئێمەش ئەو (نووح)مان ڕزگار کرد ﴿وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ﴾ هەروەها ئەوانەش لە گەڵیدا بوون لەکەشتیەکەدا ﴿وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ﴾ پاشان ئەوانەی بڕوایان نەبوو بە ئایەتەکانمان نوقممان کردن و خنکاندمانن ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا عَمِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵی (دڵ) کوێران بوون. ٦٤) ﴿وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا﴾ وە ناردمان بۆ لای گەلی عاد براکەیان کە هوود(پێغەمبەر)ە ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ﴾ فەرمووی: ئەی گەلەکەم بەتەنها خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نی یە بێجگە لەو ﴿أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە پارێزکار نابن. ٦٥) ﴿قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦٓ﴾ دەسەڵاتداران لەگەلەکەی ووتیان ﴿إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى سَفَاهَةٍ﴾ بە ڕاستی ئێمە تۆ لەگێلی و نەفامیدا دەبینین ﴿وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ﴾ وە بە ڕاستی وا گومان دەبەین کە تۆ لەدرۆزنان بیت. ٦٦) ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ﴾ فەرمووی ئەی گەلەکەم هیچ گێلی و نەفامی یەك لە مندا نی یە ﴿وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەڵکو من نێرراوێکم لەلایەن پەروەردگاری هەموو جیهانیانەوە. ٦٧)

أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي وَأَنَا۠ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي ٱلْخَلْقِ بَصْۜطَةً فَٱذْكُرُوٓاْ ءَالَآءَ ٱللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓاْ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ أَتُجَٰدِلُونَنِي فِيٓ أَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ فَٱنتَظِرُوٓاْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَمَا كَانُواْ مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِيٓ أَرْضِ ٱللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

-پێغەمبەری خوا (ﷺ) ناردی بۆ جەنگی (ذات السلاسل) دەڵێ: لەشەوێکی زۆر ساردا لەخەم پیس بوو ترسام لەوەی خۆم بشۆم بمرم بۆیە تەیەمومم کردو پێش نوێژی نوێژی بەیانیم کرد بۆ هاوەڵەکانم دەڵێ: کاتێ گەڕاینەوە بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەمەیان بۆ باسکرد فەرمووی: (ئەی عەمر چۆن بەلەش پیسییەوە پێش نوێژیت بۆ هاوڕێکانت کردوە؟) ووم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) من ئیحتلام بووم لە شەوێکی زۆر ساردا ترسام ئەگەر خۆم بشۆرم بمرم ئەو ئایەتەشم بیر کەوتەوە کە دەفەرموێ ﴿ولا تقتلوا أنفسكم إن الله كان بكم رحيماً﴾ بۆیە تەیەمومم کردو نوێژم کرد، پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێکەنی و هیچی نەوت). وەسابتی کوڕی ضەحاك (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەر کەس بەشتێ خۆی بکوژێ لەڕۆژی قیامەتدا بەو شتە سزا دەدرێ).

﴿أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي﴾ پەیامەکانی پەروەردگارم بەئێوە رادەگەیەنم ﴿وَأَنَا۠ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ﴾ وە من بۆ ئێوە ئامۆژگاریکەرێکی ئەمینم. ٦٨)﴿أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ ئایا سەرتان سوڕماوە لەهاتنی (نیگاو) ئامۆژگاری لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ﴾ بۆ پیاوێك لەخۆتان تا بتانترسێنێ ﴿وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ جَعَلَكُمْ﴾ وە بیری (چاکەکانی خوا) بکەنەوە کاتێ ئێوەی کرد ﴿خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ﴾ بەجێنشین لەپاش گەلی نووح ﴿وَزَادَكُمْ فِي ٱلْخَلْقِ بَصْۜطَةً﴾ وە لەڕوو قەلافەتی ئێوەی لەوان گەورەتر دروست کرد ﴿فَٱذْكُرُوٓاْ ءَالَآءَ ٱللَّهِ﴾ کەواتە بیری چاکەو بەهرەکانی خوا بکەنەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕزگارتان ببێ. ٦٩)﴿قَالُوٓاْ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ﴾ ووتیان ئایا بۆ ئەوە هاتووی بۆ ناومان کە بەتەنها خوا بپەرستین ﴿وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا﴾ وە وازبێنین لەوەی باوکو باپیرانمان دەیانپەرستن ﴿فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ﴾ کەواتە ئەو (سزایە)ی کەبەڵێنت پێ داوین بۆمان بێنە دی ﴿إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەیتو لەڕاست گۆیانی. ٧٠)﴿قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ﴾فەرمووی: بێگومان لەلایەن پەروەردگارتانەوە تووشتان بووە ﴿رِجْسٌ وَغَضَبٌ﴾ سزاو خەشمو تووڕەیی ﴿أَتُجَٰدِلُونَنِي فِيٓ أَسْمَآءٍ﴾ ئایا دەمە قاڵێم لەگەڵدا دەکەن دەربارەی چەند ناوێك ﴿سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم﴾ کەئێوەو باوو باپیرانتان ناوتانە لەبتانێك ﴿مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ﴾ کەخوا هیچ بەڵگەیەکی لەسەریان نەناردۆتە خوارەوە ﴿فَٱنتَظِرُوٓاْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ﴾ جا کەواتە چاوەڕوانی بکەن منیش لەگەڵتان لەچاوەڕوانانم. ٧١)﴿فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا﴾ ئەوسا ئەوو ئەوانەش لەگەڵی بوون بەمیهرەبانیەك لەلایەن خۆمانەوە ڕزگارمان کردن ﴿وَقَطَعْنَا دَابِرَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانەشمان لەڕیشە هێنا ﴿كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَمَا كَانُواْ مُؤْمِنِينَ﴾ کەئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دادەناو باوەڕدار نەبوون. ٧٢)﴿وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا﴾ وە بۆ گەلی سەمودیش صالحی برایانمان نارد ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ﴾ فەرمووی: ئەی گەلەکەم خوا بەتەنها بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ﴾ جگە لەو پەرستراوێکی ترتان نی یە ﴿قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ بێگومان موعجیزەیەکی ڕوونتان لەپەروەردگارتانەوە بۆ هاتووە ﴿هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً﴾ ئەمە حوشتری خوایە کە موعجیزەیەکە بۆ ئێوە ﴿فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِيٓ أَرْضِ ٱللَّهِ﴾ جا لێ ی گەڕێن با بخوا و بلەوەڕێ لەزەوی خوادا ﴿وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ﴾ و ئازاری مەدەن و دەستی بۆ مەبەن بەخراپە ﴿فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (ئەگەر وابکەن) تووشی سزایەکی سەخت و بەئازار دەبن. ٧٣)

وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿٧٦﴾ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ﴿٧٩﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿٨١﴾

ئایەتی (٣١) سورەتی (النساء): عن سلمان الفارسي قال: قال لي النبي (ﷺ) (أتدري مايوم الجمعة؟) قلت: هو اليوم الذي جمع الله فيه أباكم قال (لكني أدري مايوم الجمعة، لايتطهر الرجل فيحسن طهوره، ثم يأتي الجمعة فينصت حتى يقضي الإمام صلاته إلا كانت كفارة له مابينها وبين الجمعة المقبلة ما اجتنبت المقتلة) (رواه أحمد)- عن أبي هريرة أن رسول الله قال: (اجتنبوا السبع الموبقات) قيل يارسول الله وما هن؟ قال: (الشرك بالله وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق و السحر وأكل الربا وأكل مال اليتيم، والتولي يوم الزحف، وقذف المحصنات الغافلات المؤمنات) (متفق عليه). سەلمانی فارسی ئەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێی فەرمووم (دەزانی ڕۆژی هەینی چی یە) ووتم ئەو ڕۆژەیە کە خوای گەورە باوکتانی تیا کۆدەکاتەوە فەرمووی: (بەڵام من دەزانم ڕۆژی هەینی -

﴿وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ جَعَلَكُمْ﴾ بیر بکەنەوە لەو کاتەی کەخوا ئێوەی گێڕا ﴿خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ﴾ بەجێنشین لەپاش هۆزی عاد ﴿وَبَوَّأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەزەویدا دایمەزراندن و نیشتەجێی کردن ﴿تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا﴾ لەدەشتەکانیدا کۆشکی بەرز دروست دەکەن ﴿وَتَنْحِتُونَ ٱلْجِبَالَ بُيُوتًا﴾ وە لەشاخەکانی دا، ماڵ و خانوو دائەتاشن ﴿فَٱذْكُرُوٓاْ ءَالَآءَ ٱللَّهِ﴾ دەبیربکەنەوە لەچاکە گەورەکانی خوا ﴿وَلَا تَعْثَوْاْ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ و خراپەکاری مەکەن لەوڵاتدا (و مەبن بەخراپەکار و گێرە شێوێن). ٧٤) ﴿قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُواْ مِن قَوْمِهِۦ﴾ دەستەڵاتدارە لووت بەرزەکانی گەلەکەی ووتیان ﴿لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ﴾ بەوانەی لاواز و ژێر دەستەکرا بوون ﴿لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ﴾ ئەوانەی بڕوایان هێنا بوو لەناویانا ﴿أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِۦ﴾ ئایا دەزانن کەصالح ڕەوانە کراوە لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿قَالُوٓاْ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ مُؤْمِنُونَ﴾ ووتیان بێگومان ئێمە بڕوادارین بەوەی کەصالح پێی ڕەوانە کراوە. ٧٥) ﴿قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓاْ﴾ ئەوانەی خۆیان بەزل دەزانی ووتیان ﴿إِنَّا بِٱلَّذِىٓ ءَامَنتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە بێ باوەڕین بەوەی کەئێوە بڕواتان پێ هێناوە. ٧٦) ﴿فَعَقَرُواْ ٱلنَّاقَةَ﴾ ئینجا حوشترەکەیان سەربڕی ﴿وَعَتَوْاْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ﴾ وە سەرکەشییان کرد لەفەرمانی پەروەدگاریان ﴿وَقَالُواْ يَٰصَٰلِحُ﴾ وە ووتیان: ئەی صالح ﴿ٱئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ﴾ ئەو (سزا)ی بەڵێنی هاتنی بەئێمە دەدەیت بۆمان بێنەدی ﴿إِن كُنتَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەپێغەمبەرانی. ٧٧) ﴿فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ﴾ بەهۆی ئەرموە بومە لەرزەیەکی بەتین لێی دان ﴿فَأَصْبَحُواْ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ﴾ ئیتر هەموویان لەماڵ و خانووەکانیان دا بوون بە(لاشەی) بێ گیان و جوڵە. ٧٨) ﴿فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ﴾ جا صالح ڕووی لێ وەرگێڕان (و وازی لێ هێنان) ﴿وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّى﴾ وە فەرمووی ئەی گەلەکەم سوێند بەخوا بەڕاستی پەیامی پەروەردگارم پێ ڕاگەیاندن ﴿وَنَصَحْتُ لَكُمْ﴾ وە ئامۆژگاریم کردن و دڵسۆز بوم بۆتان ﴿وَلَٰكِن لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّٰصِحِينَ﴾ بەڵام ئێوە ئامۆژگارو دڵسۆزانتان خۆشناوێ. ٧٩) ﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ﴾ وە لووطمان نارد، کاتێ بەگەلەکەی ووت ﴿أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ﴾ چۆن ئێوە ئەو کارە زۆر بەدو خراپە دەکەن (نێر بازی) ﴿مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ هیچ کەس لەجیهانیان دا پێشتان نەکەوتوە لەو (کارەپیسە)دا. ٨٠) ﴿إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً﴾ بەڕاستی ئێوە بەپیاوان ئارەزوتان دەشکێنن؟ ﴿مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ﴾ لەجیاتی ئافرەتان؟ ﴿بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ﴾ بەڵکو ئێوە دەستەیەکی زیادە ڕەوون. ٨١)

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًاۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًاۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْۖ فَأَوْفُواْ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُواْ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُواْ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَاۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَلَا تَقْعُدُواْ بِكُلِّ صِرَٰطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًاۚ وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْۖ وَٱنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِن كَانَ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ ءَامَنُواْ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُواْ فَٱصْبِرُواْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ بَيْنَنَاۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨٧﴾

-چی یە، هەر پیاوێک دەس نوێژێکی چاک بگرێت، پاشان بێت بۆ نوێژی جومعەو گوێ بگرێ تا ئیمام لەنوێژەکەی دەبێتەوە ئیللا دەبێتە هۆی سڕینەوەی گوناهەکانی نێوان ئەو جومعەو جومعەی داهاتوو ئەگەر لەگوناهە گەورەکان پارێزراو بێت). ئەبو هورەیرە دەڵێ: پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: (دوور کەونەوە لەو حەوت گوناهە لەناو بەرانە) ووترا ئەوانە چین ئەی پێغەمبەری خوا؟ ((ﷺ) فەرمووی: (هاوەڵ بڕیار دان بۆ خوا، کوشتنی کەسێک بەناڕەوا، جادوو کردن، خواردنی ماڵی هەتیو، پشت هەڵکردن لەڕۆژێکدا کەمسوڵمانو نامسوڵمان ڕوویەڕوو بوونەتەوە، تاوانبار کردنی ئافرەتی پاکی بەئیمان و بێ ئاگا بەدڵوێن پیسی).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (النساء): قال رسول الله (ﷺ) (لاحسد إلا في اثنتين رجل آتاه الله مالاً فسلطه-

﴿وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ﴾ وە وەڵامـی گەلەکـەی هـیچ نـەبوو ﴿إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ﴾ بێجگـە لەوەی کەووتیان ﴿أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ﴾ لەشار و وڵاتەکەتان دەریان کەن (لووط و ئیماندارەکان) ﴿إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ﴾ بەڕاستی ئەوانە کەسانێکن کەخۆیان پاك و تەمیز ڕادەگرن. ٨٢)﴿فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ﴾ ئینجا ئێمە خۆی و شوێنکەوتوانیمان ڕزگار کرد ﴿إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ﴾ جگە لەخێزانەکـەی کـە لەتیاچـووان بـوو. ٨٣)﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا﴾ جا بارانێکمان بەسەرا باراندن (بەرد بارانمـان کـردن) ﴿فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ جا سەیرکە سەرئەنجامی تاوان باران چۆن بوو (وچیان لێ هـات). ٨٤) ﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا﴾ وە بۆ گەلی مەدیەنیش شووعەیبی برایانمان نارد ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ﴾ فەرمووی ئەی گەلەکەم بەتەنها خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نـی یـە بێجگـە لـەو ﴿قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ بێگومـان لەلایـەن پەروەردگارتانەوە بەڵگەو موعجیزەیەکی ڕوونو ئاشکراتان بۆ هاتووە ﴿فَأَوْفُواْ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ﴾ کەواتـە لـە پێوانـە و کێـشانەتان دا ڕێـكو ڕاسـت بـن ﴿وَلَا تَبْخَسُواْ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ﴾ و لەشت و مەکی خەڵکی کەم مەکەنەوە (بەدزی) ﴿وَلَا تُفْسِدُواْ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا﴾ وە لەزەویدا خراپەکاری مەکەن لەپاش چاکردنی ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوەی باسکرا چاکترە بۆتان ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێـوە ئیمانـدارن. ٨٥)﴿وَلَا تَقْعُدُواْ بِكُلِّ صِرَٰطٍ﴾ وە لەسەر هەموو ڕێگایەك دامەنیشن (ڕێگە مەگرن) ﴿تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ هەڕەشە بکەن و بەرهەڵستی ڕێگـەی خـوا بکـەن ﴿مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ﴾ لـەو کەسەی باوەڕی پێ هێنابێ ﴿وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا﴾ و بتانەوێت ڕێگای خوا بەلاری و چەوتی بخەنەڕوو ﴿وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا﴾ وە بیری ئەو کاتە بکەنەوەکـە ئێـوە کـەم بـوون ﴿فَكَثَّرَكُمْ﴾ پاشان خوا زۆری کردن ﴿وَٱنظُرُواْ﴾ دەی سـەرنج بـدەن ﴿كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾ سـەرئەنجامی خراپـەکاران چـۆن بـوو (وچـیان لێ هـات). ٨٦)﴿وَإِن كَانَ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ﴾ وە ئەگەر کۆمەڵێك لەئێوە ﴿ءَامَنُواْ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ﴾ باوەڕیان هێنـا بـۆ بـەو پەیامـەی بەمنـدا نێـردراوە ﴿وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُواْ﴾ وە کۆمـەڵێکی ترتـان باوەڕیـان نـەهێنا بـۆ ﴿فَٱصْبِرُواْ﴾ ئـەوە ئـارام بگـرن ﴿حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ بَيْنَنَا﴾ هـەتا خـوا بڕیـار دەدات لەنێوانماندا ﴿وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ﴾ وە ئەو (خوا) باشترینی بڕیاردەرانە. ٨٧)

۞ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَنُخْرِجَنَّكَ يَٰشُعَيْبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَٰرِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدِ ٱفْتَرَيْنَا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُم بَعْدَ إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّعُودَ فِيهَآ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۚ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا ٱفْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِٱلْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْفَٰتِحِينَ ﴿٨٩﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩١﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۚ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَانُوا۟ هُمُ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٢﴾ فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ ءَاسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٩٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّبِىٍّ إِلَّآ أَخَذْنَآ أَهْلَهَا بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا۟ وَّقَالُوا۟ قَدْ مَسَّ ءَابَآءَنَا ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ فَأَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

-على هلكته في الحق، ورجل يقول: لو أن لي مثل مال فلان لعملت مثله فهما في الأجر سواء)(رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (حەسوودی (خۆزگە) بردن لەهیچ شتێكدا دروست نیە لەدووشتدا نەبێ پیاوێك خوای گەورە سامانی دابێتێ، زاڵی كردبێت بەسەریداو لەجێگەی خۆیدا بۆ بەرژەوەندی خوا بەكاری بهێنێت، وە پیاوێك بڵێ خۆزگە منیش وەك ئەو فلانەم هەبوایەو وەك ئەوم بكردایە، [illegible]

ئایەتی (٣٣) سورەتی (النساء): قال رسول الله (ﷺ) (لاحلف في الإسلام وأيما حلف كان **في الجاهلية** لم يزده الإسلام إلا شدة)(رواه الإمام أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی (پەیمانی (وەك نەقامی بۆ میرات-

﴿قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ﴾ ئەو ئەشراف و پیاوماقوڵانەی کەخۆیان بەگەورە دائەنا لەناو گەلەکەی (شوعەیب) دا ووتیان ﴿لَنُخْرِجَنَّكَ يَـٰشُعَيْبُ﴾ ئەی شوعەیب بێگومان دەرت دەکەین. ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ﴾ وە ئەوانەش کە بڕوایان هێناوە لەگەڵ تۆدا ﴿مِن قَرْيَتِنَآ﴾ لە شارە کەمان ﴿أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا﴾ یان دەبێ بگەڕێنەوە سەر ئایینی ئێمە ﴿قَالَ﴾ (شوعەیب) فەرمووی: ﴿أَوَلَوْ كُنَّا كَـٰرِهِينَ﴾ ئەگەر حەزیش نەکەین و پێشمان ناخۆش بێت. ٨٨)﴿قَدِ ٱفْتَرَيْنَا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ بێ گومان درۆیەکی گەورەمان بۆ خوا هەڵبەستوە. ﴿إِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُم﴾ ئەگەر بگەڕێینەوە ناو ئاینەکەتان (کە بت پەرستی یە) ﴿بَعْدَ إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا﴾ پاش ئەوەی کەخوا ڕزگاری کردین لێ ی ﴿وَمَا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّعُودَ فِيهَآ﴾ ڕەوانیە بۆمان بگەڕێینەوە بۆ ناو ئەو (بت پەرستی یە) ﴿إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّنَا﴾ مەگەر خوای پەروەردگارمان بیەوێت.﴿وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا﴾ زانست و ئاگاداری پەروەردگارمان هەموو شتێکی گر تۆتەوە.﴿عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا﴾ تەنها پشتمان بە خوا بەستووە﴿رَبَّنَا ٱفْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا﴾ (ووتیان): ئەی پەروەردگارمان، لەنێوان ئێمە و گەلەکەماندا حوکم و بڕیار بدە ﴿بِٱلْحَقِّ﴾ بەهەق ﴿وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْفَـٰتِحِينَ﴾ تۆ باشترینی بڕیار دەرانی. ٨٩)﴿وَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ﴾ دەستەو ئەشرافی هۆزەکەی کە بێ بڕوا بوون ووتیان ﴿لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا﴾ سوێند بە خوا ئەگەر ئێوە شوێن شوعەیب بکەون ﴿إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَـٰسِرُونَ﴾ بەڕاستی ئەو کاتە زیان لێکەوتوان خۆتانن. ٩٠)﴿فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ﴾جا بەهۆی ئەوە وە بومەلەرزەیەکی توند لێ ی دان ﴿فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَـٰثِمِينَ﴾ هەموویان لەماڵەکانیاندا لەناوچوون (بێ گیان و جوڵە کەوتن). ٩١)﴿ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا﴾ ئەوانەی کە شوعەیبیان بەدرۆزانی (باوەڕیان پێ نەهێنا)﴿كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا﴾ (وا تیا چوون) وەك هەر لەو ماڵا نەدا نە بووبن (وتیا نەژیابن) ﴿ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا﴾ ئەوانە کە شوعەیبیان بە درۆ زانی (باوەڕیان پێ نەهێنا) ﴿كَانُوا۟ هُمُ ٱلْخَـٰسِرِينَ﴾ هەر ئەوان خەسارەت مەند بوون. ٩٢)﴿فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ﴾ ئیتر (شوعەیب) ڕووی لێ وەرگێڕان ﴿وَقَالَ يَـٰقَوْمِ﴾ فەرمووی پێیان: ئەی گەلەکەم ﴿لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَـٰلَـٰتِ رَبِّى﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی من پەیامی پەروەردگارم بە ئێوە گەیاند﴿وَنَصَحْتُ لَكُمْ﴾ و ئامۆژگاریم کردن ﴿فَكَيْفَ ءَاسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَـٰفِرِينَ﴾ جا چۆن بۆ قەومێکی بێ بڕواو کافر غەم و خەفەت بخۆم. ٩٣)﴿وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّبِىٍّ﴾ ئێمە بۆ هەر گوندو شارێك پێغەمبەرێکمان ڕەوانە کردبێت ﴿إِلَّآ أَخَذْنَآ أَهْلَهَا﴾ دانیشتوانیمان تووش کردووە ﴿بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ﴾ بەنەبوونی و کەم دەرامەتی، (بەزیان و نەخۆشی) ﴿لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ﴾ تا لە پەروەردگار بپاڕێنەوە و پەشیمان ببنەوە. ٩٤)﴿ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلْحَسَنَةَ﴾ لەدواییدا خراپە و ناخۆشیەکەمان گۆڕی بەچاکە و خۆشی﴿حَتَّىٰ عَفَوا۟﴾ هەتا زۆر بوون و گەشەیان کرد لەماڵ و سەروەتدا.﴿وَّقَالُوا۟﴾ وە ووتیان: ﴿قَدْ مَسَّ ءَابَآءَنَا ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ﴾ بێ گومان باو و باپیرانمان تووشی زیان و ناخۆشی و نەخۆشی بوون ﴿فَأَخَذْنَـٰهُم بَغْتَةً﴾ جا لەناکاودا سزامان گرتنی ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا کە هەستیان نەدەکرد. ٩٥)

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْقُرَىٰٓ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَـٰتٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ وَلَـٰكِن كَذَّبُوا۟ فَأَخَذْنَـٰهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيَـٰتًا وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ أَن لَّوْ نَشَآءُ أَصَبْنَـٰهُم بِذُنُوبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآئِهَا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِم مِّنْ عَهْدٍ ۖ وَإِن وَجَدْنَآ أَكْثَرَهُمْ لَفَـٰسِقِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَـٰفِرْعَوْنُ إِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾

=لەیەك گرتن) نیە لەئیسلامدا، وە هەر كەس لەنەفامیدا پەیمانی لەگەڵ یەكێك بەستووە ئیسلام هیچی لێ زیاد ناكات جگەلە بتەوكردن و بەهێز كردنی).

ئایەتی (٣٤) سورەتی (النساء): قال النبي (ﷺ) (لن يفلح قوم ولوا أمرهم امرأة)(رواه البخاري). عن جابر عن النبي (ﷺ) أنه قال في حجة الوداع (واتقوا الله في النساء فإنهن عندكم عوان ولكم عليهن أن لايوطئن فرشكم أحداً تكرهونه فإن فعلن فاضربوهن ضرباً غير مبرح ولهن عليكم رزقهن وكسوتهن بالمعروف)(رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ (ئەو گەلە سەرناكەوێ كە ئافرەتیان كرابێتە سەرۆك و كار بەدەستیان) جابر گێڕاویەتەوە كە پێغەمبەر(ﷺ) لە حەجی ماڵ ئاواییدا فەرموویەتی: (لەخوا بترسن دەربارەی ئافرەتان چونكە بەڕاستی ئەوان سپێردراون بەلاتانەوە. وە لەسەریانە كەسێك ئێوە پێتان خۆش نەبێ=

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْقُرَىٰٓ﴾ وە ئەگەر دانیشتوانی شارەکان﴿ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟﴾ باوەڕیان بهێنایە و خۆیان بپاراستایە (لە قەدەغە کراوەکانی خوا) ﴿لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَـٰتٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ﴾ بەڕاستی دەرگای بەرەکاتی ئاسمان و زەویمان بۆ دەکردنەوە ﴿وَلَـٰكِن كَذَّبُوا۟﴾ بەڵام بڕوایان نەهێنا (بەپێغەمبەرەکەیان) ﴿فَأَخَذْنَـٰهُم﴾ ئەدجا ئێمەش ئەوانمان گرت و سزامان دان ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ﴾ بەهۆی ئەو خراپانەوەی دەیان کرد. ٩٦)﴿أَفَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ﴾ ئایا خەڵکی ئەو شارانە ترسیان نەبوو ﴿أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيَـٰتًا﴾ لەوەی سزای ئێمەیان بۆبێت لە شەودا ﴿وَهُمْ نَآئِمُونَ﴾ کاتێك ئەوان خەوتوون. ٩٧)﴿أَوَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ﴾وە ئایاخەڵکی ئەو شارانە ترسیان نەبوو ﴿أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا﴾ لەوەی کەسزای ئێمەیان بۆ بێت ﴿ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ﴾ لە چێشتەنگاودا لەکاتێکدا یاری وگاڵتە دەکەن. ٩٨)﴿أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ﴾جا ئایا لە پیلانی خوا نەترسان و بێ باك بوون ﴿فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ﴾ دەی کەس لەپیلانی خوا دڵنیا نابێت ﴿إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ﴾ جگە لەکەسانی زەرەرمەند. ٩٩)﴿أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ﴾ ئایا ڕوون نەبۆتەوە بۆ ئەوانەی زەوییان بە میرات بۆ دەمێنێتەوە ﴿مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ﴾ دوای (تیا چوونی) خاوەنە پێشووەکانیان ﴿أَن لَّوْ نَشَآءُ﴾ ئەگەر بمانەوێ ﴿أَصَبْنَـٰهُم بِذُنُوبِهِمْ﴾ بەهۆی گوناهەکانیانەوە دووچاری بەڵایان دەکەین.﴿وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ وە مۆر دەنێین بەسەر دڵیان دا ﴿فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئەوان نەبیستن. ١٠٠)﴿تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ﴾ ئەو شارانە﴿نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآئِهَا﴾ هەندێك لە هەواڵەکانی دەگێڕینەوە بۆت ﴿وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پێغەمبەرانیان بۆهات بەبەڵگەو نیشانەی ڕوونەوە ﴿فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟﴾ بەڵام باوەڕیان نەهێنا﴿بِمَا كَذَّبُوا۟ مِن قَبْلُ﴾ بەوەی کەلەپێش دا بەدرۆیان دەزانی ﴿كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَـٰفِرِينَ﴾ ئا بەو جۆرە خوا مۆر دەنێ بەسەر دڵی بێ باوەڕان دا ١٠١)﴿وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِم مِّنْ عَهْدٍ﴾ زۆربەی ئەوانمان نەدی خاوەنی هیچ پەیمانێك بن ﴿وَإِن وَجَدْنَآ أَكْثَرَهُمْ لَفَـٰسِقِينَ﴾ بەڕاستی زۆربەیانمان دی سەرپێچی کەر(و تاوانبار) بوون. ١٠٢)﴿ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ﴾پاشان دوای ئەوانەی (کەباسمان کردن) مووسامان نارد ﴿بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ﴾ بە بەڵگەو موعجیزەکانمانەوە بۆ لای فیرعەون و دارو دەستەکەی ﴿فَظَلَمُوا۟ بِهَا﴾ بەڵام ئەوان بەنیشانەکان (بێ بڕوا بوون) و ستەمیان کرد ﴿فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾ جا بڕوانە و سەرنج بدە کەسەرەنجامی لە فەرمان دەرچووان و خراپەکاران چۆن بوو. ١٠٣)﴿وَقَالَ مُوسَىٰ يَـٰفِرْعَوْنُ﴾ مووسا فەرمووی : ئەی فیرعەون ﴿إِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ﴾ بەڕاستی من پێغەمبەرێکم لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە. ١٠٤)

حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُم
بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِىَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِن كُنتَ
جِئْتَ بِـَٔايَةٍ فَأْتِ بِهَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقَىٰ
عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ
لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ
عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾
قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَأْتُوكَ
بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾ وَجَآءَ ٱلسَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوٓا۟ إِنَّ
لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ
لَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن
نَّكُونَ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ أَلْقُوا۟ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ سَحَرُوٓا۟
أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾
۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا
يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا۟
هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُوا۟ صَٰغِرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿١٢٠﴾

خۆرێی نەدەن بێنەماڵتان ئەگەر وایان کرد لێیان بدەن بەلێدانێکی سووك و نەشکێنەر وە لەسەرتانە دابین کردنی ڕۆزیی و پۆشاکیان بەچاکی).

ئایەتی (٣٦) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة عن النبي (ﷺ) أنه قال (للمملوك طعامه وكسوته ولا يكلف من العمل إلاما يطيق)(رواه مسلم). ئەبو هورەیرە دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەر خواوە (ﷺ) کە فەرموویەتی (ئەوەی لەژێر دەستتانایە بۆی هەیە لەسەرتان، خۆراکی و پۆشاکی وە کارێکی پێنەکرێ لە توانایدا نەبێ).

ئایەتی (٣٧) سورەتی (النساء): قال رسول الله (ﷺ): (إياكم والشح فإنه أهلك من كان قبلكم أمرهم بالقطيعة فقطعوا وأمرهم بالفجور ففجروا)(رواه أحمد والحاكم). قال رسول الله (ﷺ): (إن الله إذا أنعم نعمة-

﴿حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ﴾ وا شیاوە (سوورم) کە هیچ شتێك نەڵێم. ﴿عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ﴾ بە ناوی خواوە جگە لە هەق و راستی ﴿قَدْ جِئْتُكُم بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ بە راستی لەلایەن پەروەردگارتانەوە بەڵگەی ڕوون و ئاشکرام بۆ هێناون. ﴿فَأَرْسِلْ مَعِىَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ کەواتە ئەوەی ئیسرائیل لەگەڵ من بنێرە (بەرەلایان کە ، لە کۆیلەیی و چەوسانەوەت). ١٠٥)﴿قَالَ﴾ (فیرعەون) ووتی: ﴿إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ فَأْتِ بِهَآ﴾ ئەگەر بەڵگە و موعجیزە یەکت هێناوە (مووسا) ئەوە نیشانی بدە ﴿إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لە راست بێژانی. ١٠٦)﴿فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ﴾ ئەنجا مووسا گۆچانەکەی فڕێدا. ﴿فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ﴾ یەکسەر گۆچانەکە بوو بەمارێکی گەورەی ئاشکرا. ١٠٧) ﴿وَنَزَعَ يَدَهُۥ﴾ دەستی (لە باخەڵ یەوە یان لە بن هەنگڵ یەوە) دەرهێنا ﴿فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ﴾ لە پڕ ئەو (دەستە) سپی و پرشنگداربوو بۆ بینەران. ١٠٨)﴿قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ﴾ پیاو ماقوڵانی گەلی فیرعەون ووتیان: ﴿إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ﴾ بە راستی ئەمە(مووسا) جادووگەرێکی زۆر زانە. ١٠٩)﴿يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ﴾ دەیەوێت لە خاك و وولاتی خۆتان دەرتان کات ﴿فَمَاذَا تَأْمُرُونَ﴾ جا ئێوە فەرمان و راتان چیە (لەم بارەیەوە). ١١٠) ﴿قَالُوٓا۟﴾ ئەوانیش ووتیان: ﴿أَرْجِهْ وَأَخَاهُ﴾ کاری (مووسا) و براکەی دوا بخە ﴿وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ﴾ کەسانێکی کۆکەرەوە بنێرە بۆئەو شارانە(ی جادووگەری لێ یە). ١١١)﴿يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ﴾ هەموو جادووگەرێکی شارەزات بۆ دەهێنن. ١١٢)﴿وَجَآءَ ٱلسَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ﴾ جادووگەران هاتن بۆ لای فیرعەون ﴿قَالُوٓا۟﴾ ووتیان: ﴿إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا﴾ بێگومان ئێمە پاداشت و خەڵاتی گەورەمان دەبێ ﴿إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ﴾ ئەگەر ئێمە سەرکەوتین (بەسەر مووسا دا)؟ ١١٣)﴿قَالَ نَعَمْ﴾ (فیرعەون) ووتی: بەڵێ پاداشتی گەورەتان دەبێ: ﴿وَإِنَّكُمْ لَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ﴾ وبێگومان ئێوە لەنزیکانی (خۆم) دەبن. ١١٤) ﴿قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ﴾ (جادووگەرەکان) ووتیان ئەی مووسا ﴿إِمَّآ أَن تُلْقِىَ﴾ یاتۆ (ئەوەی پێتە) فڕێ ی دە ﴿وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ﴾ یان ئێمە دەیهاوێژین و فڕێی دەدەین. ١١٥)﴿قَالَ أَلْقُوا۟﴾ (مووسا) ووتی: ئێوە بیهاوێژن (ئەوەی پێتانە) ﴿فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟﴾ ئەنجا کاتێ (ئەوەی پێیان بوو لە جادوو) فڕێ یان دا ﴿سَحَرُوٓا۟ أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ﴾ چاوبەستیان لە خەڵك کرد ﴿وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ﴾ وترسێکی گەورەیان خستە دڵیانەوە ﴿وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ﴾ وە جادوویەکی گەورەیان نواند. ١١٦)﴿وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ﴾ سرووشمان نارد بۆ مووسا ﴿أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ﴾ کە گۆچانەکەت فڕێ بدە ﴿فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾ ئیتر یەکسەر ئەو (گۆچانە بوو بەمارو) هەرچی جادووی درۆینەیان کردبوو هەڵی لووشی. ١١٧) ﴿فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ﴾ ئیتر ڕاستی دەرکەوت و ڕوون بوویەوە ﴿وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ ئەوانیش هەرچی (سیحر) یان کردبوو پووچەڵ بوویەوە. ١١٨)﴿فَغُلِبُوا۟ هُنَالِكَ﴾ هەر لەوێدا (فیرعەون و شوێنکەوتوانی) ژێر خران و دۆڕان ﴿وَٱنقَلَبُوا۟ صَٰغِرِينَ﴾ و بە ڕسوایی گەڕانەوە. ١١٩) ﴿وَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ﴾ وە جادووگەران هەموویان سووژدەیان برد (بۆ پەروەردگاریان). ١٢٠)

قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٢﴾ قَالَ فِرۡعَوۡنُ ءَامَنتُم بِهِۦ قَبۡلَ أَنۡ ءَاذَنَ لَكُمۡۖ إِنَّ هَٰذَا لَمَكۡرٞ مَّكَرۡتُمُوهُ فِي ٱلۡمَدِينَةِ لِتُخۡرِجُواْ مِنۡهَآ أَهۡلَهَاۖ فَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَأُقَطِّعَنَّ أَيۡدِيَكُمۡ وَأَرۡجُلَكُم مِّنۡ خِلَٰفٖ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿١٢٤﴾ قَالُوٓاْ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ إِلَّآ أَنۡ ءَامَنَّا بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا لَمَّا جَآءَتۡنَاۚ رَبَّنَآ أَفۡرِغۡ عَلَيۡنَا صَبۡرٗا وَتَوَفَّنَا مُسۡلِمِينَ ﴿١٢٦﴾ وَقَالَ ٱلۡمَلَأُ مِن قَوۡمِ فِرۡعَوۡنَ أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوۡمَهُۥ لِيُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبۡنَآءَهُمۡ وَنَسۡتَحۡيِۦ نِسَآءَهُمۡ وَإِنَّا فَوۡقَهُمۡ قَٰهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِ ٱسۡتَعِينُواْ بِٱللَّهِ وَٱصۡبِرُوٓاْۖ إِنَّ ٱلۡأَرۡضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۖ وَٱلۡعَٰقِبَةُ لِلۡمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوٓاْ أُوذِينَا مِن قَبۡلِ أَن تَأۡتِيَنَا وَمِنۢ بَعۡدِ مَا جِئۡتَنَاۚ قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمۡ أَن يُهۡلِكَ عَدُوَّكُمۡ وَيَسۡتَخۡلِفَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرَ كَيۡفَ تَعۡمَلُونَ ﴿١٢٩﴾ وَلَقَدۡ أَخَذۡنَآ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ بِٱلسِّنِينَ وَنَقۡصٖ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمۡ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾

=**على عبد أحب ان يظهر أثرها عليه)(رواه أحمد).** پێغەمبەری خوا (ﷺ) **دەفەرموێ: (دەخیلتانبم چروك نەبن، چونكە بەراستی ئەم دەردە زۆرێكی لەپێش ئێوە دا لە ناوبرد،** داوای **لێكردن كە پەیوەندی خزمایەتی بپچڕن ، ئەوانیش** پچڕاندیان ، وەهانی دان تاوان **بكەن،** ئەوانیش كردیان). پێغەمبەری خوا دەفەرموێ: (بێگومان ئەگەر **خوای گەورە** بەهرەی خۆیی ڕژاند بەسەر بەندەیەكیدا پێی خۆشە كەشوێنەواری پێ یەوە دیار بێ).

ئایەتی(٣٨) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: سمعت رسول الله يقول: (قال الله تعالى: أنا أغنى الشركاء عن الشرك، من عمل عملاً أشرك فيه معي غيري تركته وشركه)(رواه مسلم). ئەبو هورەیرە ئەڵێ: گوێم لێ بوو پێغەمبەری خوا(ﷺ) ئەیفەرموو: (خوای گەورە فەرموویەتی: من بێ نیازترینی=

﴿قَالُوٓاْ﴾ (ساحیرەکان) ووتیان: ﴿ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ ئێمە بڕوامان هێنا بەپەروەردگاری جیهانیان. ١٢١)﴿رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ﴾ کە پەروەردگاری مووسا و هاروونە. ١٢٢)﴿قَالَ فِرْعَوْنُ﴾ فیرعەون ووتی: ﴿ءَامَنتُم بِهِۦ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ﴾ پێش ئەوەی ئیزنتان بدەم باوەڕتان پێ هێنا ! ﴿إِنَّ هَٰذَا﴾ بەڕاستی ئەمە ﴿لَمَكْرٌ مَّكَرْتُمُوهُ فِى ٱلْمَدِينَةِ﴾ فێڵ و پیلانێکە (ئێوەو مووسا) نەخشەتان بۆ کێشاوە لەم شارەدا. ﴿لِتُخْرِجُواْ مِنْهَآ أَهْلَهَا﴾ تا دانیشتوانەکەی لێ دەربکەن. ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ جا لە دواییدا دەزانن (چیتان لێ دەکەم). ١٢٣)﴿لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم﴾ سوێندبێ دەست و قاچتان ببڕم ﴿مِّنْ خِلَٰفٍ﴾ بەپێچەوانەوە (چەپ و ڕاست) ﴿ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ئینجا سوێند بێ گشتان هەڵدەواسم. ١٢٤)﴿قَالُوٓاْ﴾ ووتیان: (بەفیرعەون) ﴿إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ﴾ ئێمە دڵنیاین کە بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە. ١٢٥)﴿وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ﴾ تۆ هیچ ڕەخنەیەکت لەئێمە نی یە ﴿إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا﴾ جگە لەوەی کە ئێمە باوەڕمان بەبەڵگە و نیشانەکانی پەروەردگارمان هێناوە ﴿لَمَّا جَآءَتْنَا﴾ کاتێ بۆ مان هات ﴿رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا﴾ ئەی پەروەردگارمان ئارامیمان بەسەردا بڕێژە ﴿وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ﴾ و بە موسوڵمانیەتی بمان مرێنە. ١٢٦)﴿وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ﴾ ئەشرافەکانی گەلی فیرعەون ووتیان ﴿أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ﴾ ئایا واز لە مووسا و هۆزەکەی دەهێنی ﴿لِيُفْسِدُواْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ بۆ ئەوەی لە وولاتدا(خاکی میسردا) خراپەکاری بکەن ﴿وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ﴾ و دەست لەخۆت و پەرستراوەکانت هەڵبگرن ﴿قَالَ﴾ (فیرعەون) ووتی: ﴿سَنُقَتِّلُ أَبْنَآءَهُمْ﴾ لەمەو دوا کوڕەکانیان دەکوژین ﴿وَنَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ﴾ و ئافرەتانیان دەهێڵینەوە بەزیندوویی (بۆ خزمەت کردن). ﴿وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَٰهِرُونَ﴾ وە بێگومان ئێمە دەسەڵاتدارین بەسەریاندا. ١٢٧)﴿قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ مووسا بەگەلەکەی ووت ﴿ٱسْتَعِينُواْ بِٱللَّهِ وَٱصْبِرُوٓاْ﴾ داوای یارمەتی لە خوا بکەن و خۆ ڕاگر بن. ﴿إِنَّ ٱلْأَرْضَ لِلَّهِ﴾ بێگومان هەموو زەوی موڵکی خوایە. ﴿يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ﴾ دەیدا بەهەرکەس لەبەندە (شیاوە)کانی کەخۆی بیەوێت ﴿وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ و سەرئەنجامی چاك بۆ خواناسانە. ١٢٨)﴿قَالُوٓاْ﴾ (گەلەکەی) ووتیان: ﴿أُوذِينَا مِن قَبْلِ أَن تَأْتِيَنَا﴾ پێش هاتنی تۆ بۆ ناومان ئازار دراین ﴿وَمِنۢ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا﴾ هەروەها پاش هاتنی تۆ بۆ ناومان (بەپێغەمبەرایەتی) ﴿قَالَ﴾ (مووسا) فەرمووی: ﴿عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ﴾ بەڵکو پەروەردگارتان دوژمنەکەتان لەناو بەرێت ﴿وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ و ئێوە بکات بەجێنشین(ی دوژمنەکانتان) لەسەر زەوی ﴿فَيَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾ جا تەماشا دەکات ئێوە چۆن کار دەکەن. ١٢٩)﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە داروودەستەی فیرعەونمان سزادا ﴿بِٱلسِّنِينَ﴾ بە ووشکە ساڵی و قات و قڕی ﴿وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ و کەم بوونەوەی بەروبوومی میوەهات ﴿لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیر بکەنەوەو (پەند وەربگرن). ١٣٠)

فَإِذَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡحَسَنَةُ قَالُواْ لَنَا هَٰذِهِۦۖ وَإِن تُصِبۡهُمۡ سَيِّئَةٞ يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓۗ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمۡ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُواْ مَهۡمَا تَأۡتِنَا بِهِۦ مِنۡ ءَايَةٖ لِّتَسۡحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحۡنُ لَكَ بِمُؤۡمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِمُ ٱلطُّوفَانَ وَٱلۡجَرَادَ وَٱلۡقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ وَٱلدَّمَ ءَايَٰتٖ مُّفَصَّلَٰتٖ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ وَكَانُواْ قَوۡمٗا مُّجۡرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيۡهِمُ ٱلرِّجۡزُ قَالُواْ يَٰمُوسَى ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَۖ لَئِن كَشَفۡتَ عَنَّا ٱلرِّجۡزَ لَنُؤۡمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرۡسِلَنَّ مَعَكَ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفۡنَا عَنۡهُمُ ٱلرِّجۡزَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ هُم بَٰلِغُوهُ إِذَا هُمۡ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾ فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡ فَأَغۡرَقۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡيَمِّ بِأَنَّهُمۡ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُواْ عَنۡهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾ وَأَوۡرَثۡنَا ٱلۡقَوۡمَ ٱلَّذِينَ كَانُواْ يُسۡتَضۡعَفُونَ مَشَٰرِقَ ٱلۡأَرۡضِ وَمَغَٰرِبَهَا ٱلَّتِي بَٰرَكۡنَا فِيهَاۖ وَتَمَّتۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ ٱلۡحُسۡنَىٰ عَلَىٰ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ بِمَا صَبَرُواْۖ وَدَمَّرۡنَا مَا كَانَ يَصۡنَعُ فِرۡعَوۡنُ وَقَوۡمُهُۥ وَمَا كَانُواْ يَعۡرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

-شەریکەکانم لەشەریکایەتی هەر کەسێ کارێکی کردبێ لەگەڵ منیدا شەریکێ تری بەشدار کرد، خۆی و هاوبەشی یەکەی واز لێ دێنم).

ئایەتی (٤٠) سورەتی (النساء):
عن أبي سعيد الخدري عن رسول الله (ﷺ) في حديث الشفاعة الطويل: (يقول الله عز وجل ارجعوا فمن وجدتم في قلبه مثقال حبة خردل من إيمان فأخرجوه من النار) وفي لفظ (أدنى أدنى أدنى مثقال ذرة من إيمان فأخرجوه من النار) فيخرجون خلقاً كثيراً ثم يقول أبو سعيد اقرأوا إن شئتم (إن الله لايظلم مثقال ذرة)(متفق عليه). ئەبو سەعیدی خودری گێڕاویەتیەوە لەپێغەمبەری خواوە(ﷺ) لە فەرموودە درێژەکەی شەفاعەت فەرمووی(خوای گەورە دەفەرمووێ (بەفریشتەکان) بگەڕێنەوە هەرکەستان بەدی کرد لەدڵیدا بەقەد قورسایی دەنکە خەرتەلەیەك باوەڕی هەبوو دەری بهێنن لەئاگر) لەریوایەتێکی تردا دەفەرموێ:-

﴿فَإِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلْحَسَنَةُ﴾ جا کاتێ چاکەیان بۆ بهاتایە(لە سەروەت و بەرووبووم)﴿قَالُواْ لَنَا هَٰذِهِۦ﴾ دەیان ووت: ئەمە هەر هی ئێمەیە (شایستەی ئێمەیە)﴿وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ﴾ بەلاَم کاتێ تووشی بەلاو خراپە بوونایە ﴿يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ﴾ (دەیان ووت) بەهۆی شوومی موسا و شوێن کەوتووانیەوەیە ﴿أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ عِندَ ٱللَّهِ﴾ بێداربن بێگومان ئەو (ناخۆشیانە)ی بەلایانەوە شووم و خراپە لەلایەن خواوەیە(نەك موسا و ئیمانداران) ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەلاَم زۆربەیان بێ ئاگان و نازانن. ١٣١)﴿وَقَالُواْ﴾ دەیان ووت (بە موسا)﴿مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ مِنْ ءَايَةٍ﴾ هەر موعجیزەیەکمان بۆ بهێنی ﴿لِّتَسْحَرَنَا بِهَا﴾ بۆ ئەوەی جادوومان لێ بکەی پێ ی ﴿فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ ئەوە ئێمە باوەڕت پێ ناهێنین. ١٣٢)﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ﴾ ئەوسا ئێمەش ناردمانە سەریان ﴿ٱلطُّوفَانَ﴾ لافاو ﴿وَٱلْجَرَادَ﴾ و کوللە ﴿وَٱلْقُمَّلَ﴾ ونەسپێ﴿وَٱلضَّفَادِعَ﴾ جۆرەها بۆق ﴿وَٱلدَّمَ﴾ و خوێن ﴿ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ﴾ کەچەند بەلگەو موعجیزەیەکی ڕوون بوون ﴿فَٱسْتَكْبَرُواْ﴾ کەچی خۆیان بە گەورە زانی (لەوەی کە بڕوا بهێنن) ﴿وَكَانُواْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ بێگومان ئەوانە کەلێکی تاوانبار بوون. ١٣٣)﴿وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ ٱلرِّجْزُ﴾ کاتێکیش ئەو سزاو بەلایان بەسەردا هات ﴿قَالُواْ﴾ ووتیان: ﴿يَٰمُوسَى ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ ئەی موسا لە پەروەردگارت بپاڕێرەوە بۆمان ﴿بِمَا عَهِدَ عِندَكَ﴾ وەك بەڵێنی بەتۆی داوە ﴿لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا ٱلرِّجْزَ﴾ سوێندبێ گەر ئەم بەلاو سزایەمان لەسەر لابەری ﴿لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ﴾ بێگومان باوەڕت پێ دێنین ﴿وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ و نەوەی ئیسرائیلت لەگەڵدا دەنێرین. ١٣٤)﴿فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلرِّجْزَ﴾ بەلاَم کاتێك سزاکەمان لەسەریان لابرد ﴿إِلَىٰٓ أَجَلٍ هُم بَٰلِغُوهُ﴾ تاگەیشتنە ماوەی دیاری کراو (بۆ تیاچوونیان) ﴿إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ﴾ دەست بەجێ پەیمانەکەیان هەڵوەشاندەوە. ١٣٥)﴿فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ جا تۆڵەمان لێ سەندن ﴿فَأَغْرَقْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ﴾ وە لە دەریادا خنکاندمانن ﴿بِأَنَّهُمْ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ لەبەر ئەوەی ئەوان باوەڕیان بە نیشانەکانی ئێمە نەبوو﴿وَكَانُواْ عَنْهَا غَٰفِلِينَ﴾ وهەمیشە لێ یان بێ ئاگا بوون. ١٣٦) ﴿وَأَوْرَثْنَا ٱلْقَوْمَ ٱلَّذِينَ﴾ ئیتر (لەجێگای گەلی فیرعەون) ئەو گەلەمان نیشتەجێ کرد ﴿كَانُواْ يُسْتَضْعَفُونَ مَشَٰرِقَ ٱلْأَرْضِ وَمَغَٰرِبَهَا﴾ کە هەمیشە دەچەوسێنرانەوە لەڕۆژهەلات و ڕۆژئاوای ئەو وولاتەدا ﴿ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا﴾ کەپیت و بەرەکەتمان تێ خست بوو ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ ٱلْحُسْنَىٰ﴾ و بەڵێنی هەرەجوانی پەروەردگارت بەتەواوی هاتەدی ﴿عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ بۆ نەوەی ئیسرائیل ﴿بِمَا صَبَرُواْ﴾ بەهۆی ئارامگری یانەوە (لەسەر ناڕەحەتی یەکان) ﴿وَدَمَّرْنَا﴾ وە ڕووخاندمان و تێکمان دا ﴿مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُۥ﴾ ئەو کۆشك و تەلارانەی فیرعەون و گەلەکەی دروستیان کردبوو ﴿وَمَا كَانُواْ يَعْرِشُونَ﴾ هەروەها ئەو (مێوە و ڕەز وباخانەی) کە کەپرێان بۆ کردە بوو. ١٣٧)

وَجَٰوَزۡنَا بِبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱلۡبَحۡرَ فَأَتَوۡاْ عَلَىٰ قَوۡمٖ يَعۡكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصۡنَامٖ لَّهُمۡۚ قَالُواْ يَٰمُوسَى ٱجۡعَل لَّنَآ إِلَٰهٗا كَمَا لَهُمۡ ءَالِهَةٞۚ قَالَ إِنَّكُمۡ قَوۡمٞ تَجۡهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ مُتَبَّرٞ مَّا هُمۡ فِيهِ وَبَٰطِلٞ مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ أَغَيۡرَ ٱللَّهِ أَبۡغِيكُمۡ إِلَٰهٗا وَهُوَ فَضَّلَكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذۡ أَنجَيۡنَٰكُم مِّنۡ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ يَسُومُونَكُمۡ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ يُقَتِّلُونَ أَبۡنَآءَكُمۡ وَيَسۡتَحۡيُونَ نِسَآءَكُمۡۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَظِيمٞ ﴿١٤١﴾ ۞ وَوَٰعَدۡنَا مُوسَىٰ ثَلَٰثِينَ لَيۡلَةٗ وَأَتۡمَمۡنَٰهَا بِعَشۡرٖ فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ أَرۡبَعِينَ لَيۡلَةٗۚ وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ ٱخۡلُفۡنِي فِي قَوۡمِي وَأَصۡلِحۡ وَلَا تَتَّبِعۡ سَبِيلَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ قَالَ رَبِّ أَرِنِيٓ أَنظُرۡ إِلَيۡكَۚ قَالَ لَن تَرَىٰنِي وَلَٰكِنِ ٱنظُرۡ إِلَى ٱلۡجَبَلِ فَإِنِ ٱسۡتَقَرَّ مَكَانَهُۥ فَسَوۡفَ تَرَىٰنِيۚ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُۥ لِلۡجَبَلِ جَعَلَهُۥ دَكّٗا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقٗاۚ فَلَمَّآ أَفَاقَ قَالَ سُبۡحَٰنَكَ تُبۡتُ إِلَيۡكَ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

-(لەوەش کەمتر، لەوەش کەمتر، لەوەش کەمتر لەو قورسایی بە باوەڕی هەبوو دەری بهێنن لەئاگر)ئەوانیش خەلکێکی زۆر دەردەهێنن پاشان ئەبو سەعید دەڵێ ئەگەر ڕاستی ئەوەتان دەوێ ئەم ئایەتە (إن الله لا يظلم مثقال ذرة ...) بخوێننەوە).

ئایەتی (٤٣) سورەتی (النساء): عن أنس قال: قال رسول الله (ﷺ) (إذا نعس أحدكم وهو يصلي فلينصرف ولينم حتى يعلم ما يقول) (رواه البخاري). ئەنەس دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی (ئەگەر یەکێ لەئێوە وەنەوزی دەدا لە کاتێکدا کە نوێژی دەکرد با سەلام بداتەوە ولێ ی بخەوێ تا ئەو کاتەی دەزانێ چی دەڵێت (واتە ئەوسا هەستێ نوێژەکەی بکات).

ئایەتی (٤٩) سورەتی (النساء): عن عبدالله بن أبي بكر عن أبيه أن رسول الله (ﷺ) سمع رجلا يثني-

﴿وَجَٰوَزۡنَا بِبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱلۡبَحۡرَ﴾ ئەدجا ئەوەی ئیسرائیلمان لەو دەریا پەڕاندەوە(فیرعەون و گەلەکەیمان تێدا خنکاند) ﴿فَأَتَوۡاْ عَلَىٰ قَوۡمٖ﴾ ئینجا تووشی خەلکانێك بوون ﴿يَعۡكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصۡنَامٖ لَّهُمۡ﴾ بەردەوام خەریکی پەرستنی بتەکانیان بوون ﴿قَالُواْ يَٰمُوسَى﴾ (جوولەکانیش) ووتیان: ئەی مووسا ﴿ٱجۡعَل لَّنَآ إِلَٰهٗا كَمَا لَهُمۡ ءَالِهَةٞ﴾ هەروەك ئەو پەرستراوانەی ئەوان تۆیش پەرستراوێکمان بۆ دابنێ ﴿قَالَ﴾ مووسا فەرمووی: ﴿إِنَّكُمۡ قَوۡمٞ تَجۡهَلُونَ﴾ بەڕاستی ئێوە هۆزێکی نەفامن. ١٣٨)﴿إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ بێ گومان ئەوانە ﴿مُتَبَّرٞ مَّا هُمۡ فِيهِ﴾ ئەو (بت پەرستی یەی) ئەوانی لەسەرە لە ناودەچێ ﴿وَبَٰطِلٞ مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾ وە هەرچی دەکەن بەتاڵ و هەڵوەشاوەیە. ١٣٩)﴿قَالَ﴾ (مووسا) فەرمووی: ﴿أَغَيۡرَ ٱللَّهِ أَبۡغِيكُمۡ إِلَٰهٗا﴾ ئایا جگە لە خوا داوای پەرستراوێکی ترتان بۆ بکەم ؟ ﴿وَهُوَ فَضَّلَكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ کە(ئەو خوایە) ڕێـــزی داوون بەســـەر جیهانیانـــدا. ١٤٠)﴿وَإِذۡ أَنجَيۡنَٰكُم مِّنۡ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ﴾ وە (بیربکەنەوە) لەو وەختەی ڕزگارمان کردن لە دەست و پەیوەندەکەی فیرعەون ﴿يَسُومُونَكُمۡ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ﴾ کە ئەشکەنجە و ئازاری سەختیان دەدان ﴿يُقَتِّلُونَ أَبۡنَآءَكُمۡ﴾ کوڕانی ئێوەیان دەکوشت ﴿وَيَسۡتَحۡيُونَ نِسَآءَكُمۡ﴾ و ئافرەتانی ئێوەیان دەهێشتەوە (بۆ خزمەتی خۆیـان) ﴿وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَظِيمٞ﴾ وە لـەو (ئازاردانـە)دانـەدا تـاقی کردنەوەیەکی گەورە بوو لەلایەن پەروەردگارتانەوە. ١٤١)﴿وَوَٰعَدۡنَا مُوسَىٰ﴾ وە بەڵێنمان بە مووسا دا ﴿ثَلَٰثِينَ لَيۡلَةٗ﴾ سی شەو ﴿وَأَتۡمَمۡنَٰهَا بِعَشۡرٖ﴾ بەدە شەوی تر ماوەکەمان تەواوکرد ﴿فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ أَرۡبَعِينَ لَيۡلَةٗ﴾ ئەوسا وەختی دیداری پەروەردگاری بوو بە چل شەوی تەواو ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ﴾ مووسا بە هاروونی برای ووت ﴿ٱخۡلُفۡنِي فِي قَوۡمِي﴾ تۆ لە ناو گەلەکەمدا جێنشینم بە ﴿وَأَصۡلِحۡ﴾ و کاری چاك بکە ﴿وَلَا تَتَّبِعۡ سَبِيلَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ﴾ و شوێنی ڕێبازی خراپەکاران مەکەوە. ١٤٢)﴿وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا﴾ وە کاتێ مووسا گەیشتە ژوانگە بۆ لای ئێمە ﴿وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ﴾ و پەروەردگار ووتوێژی لەگەڵ دا کرد ﴿قَالَ رَبِّ﴾ ووتی: ئەی پەروەردگارم ﴿أَرِنِيٓ أَنظُرۡ إِلَيۡكَ﴾ خۆتم نیشان بدە تا بت بینم ﴿قَالَ لَن تَرَىٰنِي﴾ (پەروەردگار) فەرمووی: تۆ (لە دنیادا) من نابینی ﴿وَلَٰكِنِ ٱنظُرۡ إِلَى ٱلۡجَبَلِ﴾ بەڵام سەیری (لای) شاخەکە بکە ﴿فَإِنِ ٱسۡتَقَرَّ مَكَانَهُۥ﴾ جا ئەگەر ئەو شاخە لە شوێنی خۆی دا نەجولا ﴿فَسَوۡفَ تَرَىٰنِي﴾ ئەوە دوای کەمێك تۆش دەمبینی ﴿فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُۥ لِلۡجَبَلِ﴾ جا کاتێ پەروەردگاری خۆی دەرخست بۆ شاخەکە ﴿جَعَلَهُۥ دَكّٗا﴾ شاخەکەی وورد و هان کرد(و لـەگەڵ زەویدا تـەختی کـرد) ﴿وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقٗا﴾ و مووســاش بـەبێ هۆشـی کـەوت بـەڕوودا ﴿فَلَمَّآ أَفَاقَ﴾ جـا وەختـێ هۆشـی بـەخۆیدا هاتـەوە (چـاك بوویـەوە) ﴿قَالَ سُبۡحَٰنَكَ﴾ فـەرمووی: پاکی و بێ گەردی بۆ تـۆ (ئـەی پـەروەردگار) ﴿تُبۡتُ إِلَيۡكَ﴾ بـە پەشیمانی گەڕامەوە بۆ لات ﴿وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ وە من یەکەمی بڕوا دارانم. ١٤٣)

قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّي ٱصۡطَفَيۡتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِي وَبِكَلَٰمِي فَخُذۡ مَآ ءَاتَيۡتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبۡنَا لَهُۥ فِي ٱلۡأَلۡوَاحِ مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡعِظَةٗ وَتَفۡصِيلٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ فَخُذۡهَا بِقُوَّةٖ وَأۡمُرۡ قَوۡمَكَ يَأۡخُذُواْ بِأَحۡسَنِهَاۚ سَأُوْرِيكُمۡ دَارَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ﴿١٤٥﴾ سَأَصۡرِفُ عَنۡ ءَايَٰتِيَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَإِن يَرَوۡاْ كُلَّ ءَايَةٖ لَّا يُؤۡمِنُواْ بِهَا وَإِن يَرَوۡاْ سَبِيلَ ٱلرُّشۡدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلٗا وَإِن يَرَوۡاْ سَبِيلَ ٱلۡغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلٗاۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُواْ عَنۡهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآءِ ٱلۡأٓخِرَةِ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡۚ هَلۡ يُجۡزَوۡنَ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَٱتَّخَذَ قَوۡمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعۡدِهِۦ مِنۡ حُلِيِّهِمۡ عِجۡلٗا جَسَدٗا لَّهُۥ خُوَارٌۚ أَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمۡ وَلَا يَهۡدِيهِمۡ سَبِيلًاۘ ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُواْ ظَٰلِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سُقِطَ فِيٓ أَيۡدِيهِمۡ وَرَأَوۡاْ أَنَّهُمۡ قَدۡ ضَلُّواْ قَالُواْ لَئِن لَّمۡ يَرۡحَمۡنَا رَبُّنَا وَيَغۡفِرۡ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

=على رجل فقال (ويحك قطعت عنق صاحبك) ثم قال (إن كان أحدكم مادحاً صاحبه لامحالة فليقل أحسبه كذا **و** لايزكي على الله أحداً)(البخاري **و** مسلم). **عەبدولای** کوڕی **ئەبووبەکر لە** باوکی یەوە **بۆمان** دەگێڕێتەوە **کە** پێغەمبەری خوا گوێی لێ بوو پیاوێ وە سپی پیاوێکی تری دەکرد پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (دەك تیاچی ملی هاوەڵەکەت شکاند) پاشان فەرمووی: (ئەگەر یەکێك لەئێوە ناچاربوو وەسپی کەسێك بکات ئەوە بابڵێ من وا دەزانم ئەو پیاوە وایە بەڵام شایەتی چاکی و پاکی بە هیچ جۆر بۆ کەس نەدات بەرامبەر خوای گەورە).

ئایەتی (٥٧) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) عن النبي (ﷺ) قال: (إن في الجنّة لشجرة يسير الراكب في ظلها مائة سنة ما يقطعها) (رواه البخاري ومسلم) ئەبو هورەیرە (خوای لێ ڕازی بێت) لە=

﴿قَالَ﴾ (پەروەردگار) فەرمووی: ﴿يَٰمُوسَىٰٓ﴾ ئەی مووسا ﴿إِنِّي ٱصْطَفَيْتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ بێگومان من تۆم هەڵبژاردوە بەسەر هەموو خەڵكی دا ﴿بِرِسَٰلَٰتِي﴾ بەپەیامەكانم ﴿وَبِكَلَٰمِي﴾ و قسەكردنم (لەگەڵت راستەوخۆ) ﴿فَخُذْ مَآ ءَاتَيْتُكَ﴾ كەواتە ئەوەی پێم بەخشیوی توند دەستی پێوە بگرە ﴿وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ﴾ وە لە سوپاس گوزاران بە. ١٤٤)﴿وَكَتَبْنَا لَهُۥ فِي ٱلْأَلْوَاحِ﴾ و لەو پارچە تەختانەدا بۆمان نووسی ﴿مِن كُلِّ شَيْءٍ﴾ لە هەموو جۆرە باسێك ﴿مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾ پەند و ئامۆژگاری و باسی هەموو شتێك بەڕوونی (كە پێویستیان پیّ ی بێت) ﴿فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ﴾ كەواتە (مووسا) بەتوندی بیانگرە و ئاگاداریان بە ﴿وَأْمُرْ قَوْمَكَ﴾ وە فەرمان بە گەلەكەت بكە ﴿يَأْخُذُوا۟ بِأَحْسَنِهَا﴾ تا دەست بگرن و رەفتار بكەن بە جوانتر و چاكترینیان ﴿سَأُو۟رِيكُمْ دَارَ ٱلْفَٰسِقِينَ﴾ بەزوویی جیّ و شوێن لەسنوور دەرچووانتان نیشان دەدەم. ١٤٥)﴿سَأَصْرِفُ عَنْ ءَايَٰتِيَ﴾ بەم زووانە لا ئەدەم و بەرگری ئەكەم لە نیشانەو بەڵگەكانم ﴿ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي ٱلْأَرْضِ﴾ ئەوانەی كە خۆیان بە گەورە دادەنێن لەسەر زەوییدا ﴿بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ﴾ بە ناهەق و ناڕەوا ﴿وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ﴾ ئەوانە ئەگەر هەموو ئایەت و موعجیزەیەك ببینن ﴿لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا﴾ باوەڕی پیّ ناهێنن ﴿وَإِن يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلرُّشْدِ﴾ وە ئەگەر ئایینی ڕاست و دروست ببینن ﴿لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا﴾ نایكەن بە رێبازو ئایینی خۆیان ﴿وَإِن يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلْغَيِّ﴾ وە ئەگەر ڕێگەی گومرایی و ئایینی چەوت ببینن ﴿يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا﴾ دەیكەن بە ئایین و ڕێباز بۆ خۆیان ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ هەموو ئەمانە لەبەر ئەوەیە كە بەڵگەو نیشانەكانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی ﴿وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ﴾ و هەمیشە بیّ ئاگا بوون لێیان. ١٤٦) ﴿وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ وە كەسانێك كە بەڵگەو نیشانەكانی ئێمەیان بە درۆزانی ﴿وَلِقَآءِ ٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ هەروەها دیداری ڕۆژی دوایی﴿حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ﴾ كارو كردەوەی (چاكیان) بە هیچ دەرچوو (پوچەڵ بوویەوە) ﴿هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ ئایا جگە لەو (خراپانە)ی كە دەیان كرد سزا دەدرێن؟ ١٤٧)﴿وَٱتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعْدِهِۦ﴾ وە هۆزی مووسا پاش (ڕۆیشتنی) مووسا دروستیان كرد ﴿مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا﴾ لە خشڵ و زێڕەكانیان پەیكەری گوێرەكەیەك ﴿لَّهُۥ خُوَارٌ﴾ كە قوڕەی (وەك گوێرەكەی) هەبوو ﴿أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمْ﴾ ئایا ئەوانە نەیانبینی كە بێگومان ئەو (گوێرەكەیە) قسەیان لەگەڵ دا ناكات ﴿وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا﴾ و هیچ ڕێبازێكیشیان نیشان نادات ﴿ٱتَّخَذُوهُ﴾ كردیان بە (پەرستراو) ﴿وَكَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ﴾ و ئەوانە ستەمكاربوون. ١٤٨)﴿وَلَمَّا سُقِطَ فِىٓ أَيْدِيهِمْ﴾ **وە كاتێ** لە دەستیان دەرچوو (زۆر پەشیمان بوونەوە) ﴿وَرَأَوْا۟ أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا۟﴾ **وە تێگەیشتن و بینیان** كە بێگومان گومڕابوون ﴿قَالُوا۟﴾ **ووتیان:** ﴿لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا﴾ سوێند بە خوا ئەگەر پەروەردگارمان بەزەیی پێماندا نەیەتەوە ﴿وَيَغْفِرْ لَنَا﴾ وە لە گوناهەكانمان خۆش نەبێت ﴿لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾ **ئەوە بەڕاستی** ئێمە لە زیان لیّ كەوتوان دەبین.١٤٩)

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَـٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى مِنۢ بَعْدِىٓ ۖ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ ۚ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ ٱسْتَضْعَفُونِى وَكَادُوا۟ يَقْتُلُونَنِى فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِهَا وَءَامَنُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ ۖ وَفِى نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾ وَٱخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُۥ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَـٰتِنَا ۖ فَلَمَّآ أَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّـٰىَ ۖ أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآ ۖ إِنْ هِىَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ وَتَهْدِى مَن تَشَآءُ ۖ أَنتَ وَلِيُّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْغَـٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾

-پێغەمبەرەوە (ﷺ) گێڕاویەتیەوە کە فەرموویەتی: (بێگومان لە بەهەشت دا درەختێك هەیە سەد ساڵ سوار بە ژێر سێبەرەکەیدا دەڕوات نایبڕێت و کۆتایی نایەت).

ئایەتی (٥٩) سورەتی (النساء): عن ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: قال رسول الله (ﷺ) (من رأى من أميره شيئاً فكرهه فليصبر فانه ليس أحد يفارق الجماعة شبراً فيموت إلا مات ميتة جاهلية)(رواه البخاري و مسلم) و عن أنس (رضي الله عنه) قال: أن رسول الله (ﷺ) قال: (اسمعوا وأطيعوا وإن أمر عليكم عبد حبشي كأن رأسه زبيبة)(رواه البخاري) ئیبن عەبباس گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە(ﷺ) دەفەرمووێ: (هەر کەسێ شتێکی دی لە ئەمیرەکەی پێی ناخۆش بوو با ئارام بگرێ چونکە کەس نی یە بستێ لە کۆمەڵی موسڵمانان جیابێتەوەو بمرێ ئیللا مردنەکەی مردنێکی نەفامی یە) وە ئەنەس گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە (ﷺ)-

﴿وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ﴾ جا کاتێ مووسا گەڕایەوە ناو هۆزەکەی ﴿غَضۡبَٰنَ أَسِفٗا﴾ بەڕق و توڕەییەکی زۆرەوە ﴿قَالَ﴾ (مووسا) ووتی (بە گوێرەکە پەرستەکان) ﴿بِئۡسَمَا خَلَفۡتُمُونِي مِنۢ بَعۡدِيٓۖ﴾ لە دوای من چ جێنشینێکی بەد فەرو خراپ بوون ﴿أَعَجِلۡتُمۡ أَمۡرَ رَبِّكُمۡۖ﴾ ئایا پەلەتان کرد لە فەرمانی پەروەردگارتان؟ ﴿وَأَلۡقَى ٱلۡأَلۡوَاحَ﴾ (مووسا) تەختەکانی (تەوراتی) فڕێ دا ﴿وَأَخَذَ بِرَأۡسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيۡهِۚ﴾ وە (قژی) سەری (هاروونی) برای گرت و بەرەو خۆی ڕایکێشا ﴿قَالَ﴾ (هارون) ووتی: ﴿ٱبۡنَ أُمَّ﴾ ئەی کوڕی دایکم ﴿إِنَّ ٱلۡقَوۡمَ ٱسۡتَضۡعَفُونِي﴾ بەڕاستی ئەم گەلە لاوازیان کردم ﴿وَكَادُواْ يَقۡتُلُونَنِي﴾ نزیك بوو بم کوژن ﴿فَلَا تُشۡمِتۡ بِيَ ٱلۡأَعۡدَآءَ﴾ کەواتە دوژمنانم پێ دڵخۆش مەکە ﴿وَلَا تَجۡعَلۡنِي مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ و لەگەڵ هۆزی ستەم کاراندا دامەنێ. ١٥٠)﴿قَالَ﴾ (مووسا) فەرمووی: ﴿رَبِّ ٱغۡفِرۡ لِي وَلِأَخِي﴾ ئەی پەروەردگارم لە خۆم و براکەم خۆش بە ﴿وَأَدۡخِلۡنَا فِي رَحۡمَتِكَۖ﴾ وە بمانخەرە ناو بەزەیی و میهرەبانی خۆتەوە ﴿وَأَنتَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ﴾ تۆ میهرەبان ترینی هەموو میهرەبانانیت. ١٥١)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ ٱلۡعِجۡلَ﴾ بەڕاستی ئەو کەسانەی کە گوێرەکە پەرست بوون ﴿سَيَنَالُهُمۡ غَضَبٞ مِّن رَّبِّهِمۡ﴾ لەمەو دوا دەکەونەبەر ڕق و خەشمی پەروەردگاریان ﴿وَذِلَّةٞ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۚ﴾ هەروەها ڕسوایی و زەلیلی لە ژیانی دنیادا. ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُفۡتَرِينَ﴾ هەر بەو جۆرە سزای درۆ هەڵبەستان دەدەین. ١٥٢)﴿وَٱلَّذِينَ عَمِلُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ وە ئەوانەی گوناهیان کرد ﴿ثُمَّ تَابُواْ مِنۢ بَعۡدِهَا﴾ پاشان دوای ئەوە تەوبەیان کرد ﴿وَءَامَنُوٓاْ﴾ و باوەڕیان هێنا ﴿إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعۡدِهَا﴾ بێگومان پەروەردگارت پاش ئەو (باوەڕهێنان و تۆبە کردنە) ﴿لَغَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ لێبوردەی میهرەبانە. ١٥٣)﴿وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلۡغَضَبُ﴾ جا کاتێ مووسا توڕەیی یەکەی نیشتەوە ﴿أَخَذَ ٱلۡأَلۡوَاحَۖ﴾ تەختەکانی (تەوراتی) هەڵگرتەوە﴿وَفِي نُسۡخَتِهَا﴾ و لە ڕەنووس و نوسراوی ئەو (تەختانە)دا ﴿هُدٗى وَرَحۡمَةٞ﴾ ڕێنموونی و بەزەیی گەورە هەیە ﴿لِّلَّذِينَ هُمۡ لِرَبِّهِمۡ يَرۡهَبُونَ﴾ بۆ کە سانێك کە لە پەروەردگاریان دەترسن. ١٥٤)﴿وَٱخۡتَارَ مُوسَىٰ قَوۡمَهُۥ﴾ وە مووسا لەگەڵەکەی خۆی هەڵی بژارد ﴿سَبۡعِينَ رَجُلٗا﴾ حەفتا پیاو ﴿لِّمِيقَٰتِنَاۖ﴾ (بۆ هاتن) بۆ ژوانگە لەگەڵ ئێمەدا ﴿فَلَمَّآ أَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ﴾ وە کاتێك کە بوومەلەرزەکە دایگرتن ﴿قَالَ﴾ (مووسا) فەرمووی: ﴿رَبِّ لَوۡ شِئۡتَ﴾ ئەی پەروەردگارم گەر بتویستایە ﴿أَهۡلَكۡتَهُم مِّن قَبۡلُ وَإِيَّٰيَۖ﴾ لەمەو پێش ئەوان و منیشت لەناو دەبرد ﴿أَتُهۡلِكُنَا﴾ ئایا تۆ هەموومان لەناو دەبەیت ﴿بِمَا فَعَلَ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآۖ﴾ بەهۆی ئەوەی کە گێلەکانمان ئەنجامیان داوە ﴿إِنۡ هِيَ إِلَّا فِتۡنَتُكَ﴾ ئەمە تەنها تاقی کردنەوەیەکی خۆتە ﴿تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ﴾ هەر کەسێکت بوێ بەو هۆیەوە گومڕای دەکەیت ﴿وَتَهۡدِي مَن تَشَآءُۖ﴾ وە هەر کەسێکت بوێ ڕێنموونی دەکەیت ﴿أَنتَ وَلِيُّنَا﴾ هەر تۆ کار بەدەستمانی (پەرستراومانی) ﴿فَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَاۖ﴾ کەواتە لێمان خۆش ببەو ڕەحمان پێ بکە ﴿وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلۡغَٰفِرِينَ﴾ چونکە باشترین لێ بووردە هەر تۆی. ١٥٥)

۞ وَٱكۡتُبۡ لَنَا فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗ وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ إِنَّا
هُدۡنَآ إِلَيۡكَۚ قَالَ عَذَابِيٓ أُصِيبُ بِهِۦ مَنۡ أَشَآءُۖ وَرَحۡمَتِي
وَسِعَتۡ كُلَّ شَيۡءٖۚ فَسَأَكۡتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤۡتُونَ
ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِنَا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلۡأُمِّيَّ ٱلَّذِي يَجِدُونَهُۥ مَكۡتُوبًا عِندَهُمۡ
فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِ وَٱلۡإِنجِيلِ يَأۡمُرُهُم بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَىٰهُمۡ
عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ
ٱلۡخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنۡهُمۡ إِصۡرَهُمۡ وَٱلۡأَغۡلَٰلَ ٱلَّتِي كَانَتۡ
عَلَيۡهِمۡۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُواْ
ٱلنُّورَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ قُلۡ
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا ٱلَّذِي
لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۖ
فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلۡأُمِّيِّ ٱلَّذِي يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ
وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ﴿١٥٨﴾
وَمِن قَوۡمِ مُوسَىٰٓ أُمَّةٞ يَهۡدُونَ بِٱلۡحَقِّ وَبِهِۦ يَعۡدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

- دەفەرمووێ: (گوێ بگرن و گوێ ڕایەڵی ئەمیر بکەن با بەندەیەکی حەبەشی بێ، سەری وەکو مێووژ وابێ - لە ڕەشی و ئاڕێکی و بچووکی دا-)

ئایەتی (٧٩) سورەتی (النساء): قال النبي (ﷺ): (والذي نفسي بيده لا يصيب المؤمن هم ولا حزن ولا نصب حتى الشوكة يشاكها إلا كفّر الله **عنه بها من خطاياه)(رواه مسلم)** پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: **(سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە** موسڵمان تووشی هیچ پەژارە و خەفەت و ئازار و ماندوویی یەك نابێت هەتا ئەگەر **دڕکێکیش** بچەقێت بە لەشی دا ئیللا خوا بەهۆیەوە لەگوناهەکانی دەبورێ).

ئایەتی (٨٠) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ)(**من أطاعني فقد أطاع الله ومن عصاني فقد** عصى الله ومن أطاع الأمير فقد أطاعني ومن عصى الأمير فقد عصاني) (رواه البخاري-

﴿وَٱكۡتُبۡ لَنَا فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗ﴾ (خوایە) لەم دنیادا چاکەمان بۆ بنووسە﴿وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ﴾ هەروەها لەڕۆژی دوایشدا﴿إِنَّا هُدۡنَآ إِلَيۡكَۚ﴾ بەڕاستی ئێمە بۆ لای تۆ گەڕاوینەتەوە﴿قَالَ﴾ (پەروەردگار) فەرمووی: ﴿عَذَابِيٓ﴾ سزاو ئازارم ﴿أُصِيبُ بِهِۦ مَنۡ أَشَآءُۖ﴾ دووچاری هەرکەسی دەکەم کەبمەوێ ﴿وَرَحۡمَتِي وَسِعَتۡ كُلَّ شَيۡءٖۚ﴾ وە بەزەیی و رەحمەتیشم هەموو شتێکی گرتۆتەوە ﴿فَسَأَكۡتُبُهَا لِلَّذِينَ﴾ جا لەدوایی دا ئەو (بەزەیی یەم) دەنووسم بۆ ئەوانەی﴿يَتَّقُونَ﴾ پارێزکار و لەخوا ترسن﴿وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ و زەکات دەدەن ﴿وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِنَا يُؤۡمِنُونَ﴾ ئەوانەش کە بڕوا بەبەڵگەو نیشانەکانی ئێمە دێنن. ١٥٦)﴿ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ﴾ ئەوانەی کە شوێن پێغەمبەر ﴿ٱلنَّبِيَّ ٱلۡأُمِّيَّ﴾ و نێردراوی نەخوێندەوار دەکەون(کە لەلایەن پەروەردگارەوە هاتووە)﴿ٱلَّذِي يَجِدُونَهُۥ مَكۡتُوبًا عِندَهُمۡ﴾ ئەو کەسەی کە(نامە دارەکان) دەیبینن بە نووسراویی لایانە﴿فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِ وَٱلۡإِنجِيلِ﴾ لە تەورات و ئینجیل دا ﴿يَأۡمُرُهُم بِٱلۡمَعۡرُوفِ﴾ کە فەرمانیان پێ دەکات بە چاکە ﴿وَيَنۡهَىٰهُمۡ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ﴾ و ڕێگرییان لێ دەکات لە خراپە ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ﴾ شتە خاوێن و پاکەکانیان بۆ حەڵاڵ دەکات ﴿وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ﴾ وە شتە پیسەکانیان لێ حەرام (قەدەغە) دەکات ﴿وَيَضَعُ عَنۡهُمۡ إِصۡرَهُمۡ﴾ و بارە قورس و گرانەکانیان لەسەر لادەباتو ﴿وَٱلۡأَغۡلَٰلَ﴾ ئەو کۆت و زنجیرانەش ﴿ٱلَّتِي كَانَتۡ عَلَيۡهِمۡۚ﴾ کە بەسەریانەوە بوون ﴿فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِهِۦ﴾ ئەنجا ئەو کەسانەی کە باوەڕیان بەو(پێغەمبەرە) هێنابێت ﴿وَعَزَّرُوهُ﴾ و ڕێزو قەدریان بۆ دانابێت ﴿وَنَصَرُوهُ﴾ یارمەتیان دابێت و پشتیوانیان لێ کردبێت ﴿وَٱتَّبَعُواْ ٱلنُّورَ﴾ و پەیڕەوی ئەو نوورەیان کردبێت (کە قورئانە) ﴿ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ﴾ کە لەگەڵیدا نێرراوەتە خوارەوە﴿أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ﴾ ئەوان هەموو(کە باسکران) لە ڕزگار بووانن. ١٥٧) ﴿قُلۡ﴾ (ئەی محەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا﴾ بەڕاستی من پێغەمبەری خوام بۆ ئێوە هەمووتان ﴿ٱلَّذِي لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ﴾ ئەو (خوایەی) کەتەنها بۆ ئەوە، موڵکایەتی هەموو ئاسمانەکان و زەوی ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نییە جگە لەئەو ﴿يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۖ﴾ دەژێنێت و دەمرێنێت ﴿فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ کەواتە بڕوا بەخواو پێغەمبەرەکەی بهێنن ﴿ٱلنَّبِيِّ ٱلۡأُمِّيِّ﴾ کە نێراوێکی نەخوێندەوارە ﴿ٱلَّذِي يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ﴾ ئەویش باوەڕی بەخوا ﴿وَكَلِمَٰتِهِۦ﴾ و بەووتەکانی هەیە ﴿وَٱتَّبِعُوهُ﴾ ئێوەش شوێنی بکەون و پەیڕەوی بکەن ﴿لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ﴾ تا بکەونە سەر ڕێگای ڕاست. ١٥٨) ﴿وَمِن قَوۡمِ مُوسَىٰٓ﴾ وە لەهۆزەکەی مووسادا ﴿أُمَّةٞ﴾ تاقمێکی گەورە هەن ﴿يَهۡدُونَ بِٱلۡحَقِّ﴾ کەڕێنموونی خەڵکی دەکەن بەحەق و ڕاستی ﴿وَبِهِۦ يَعۡدِلُونَ﴾ و هەر بەحەقیش دادوەری دەکەن. ١٥٩)

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنِ اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ ۖ فَانبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۚ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ۚ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾ وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ اسْكُنُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ ۚ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ وَاسْأَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ ۙ لَا تَأْتِيهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

ـى مسلم) ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێ پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەرکەس گوێ ڕایەڵی من بکات ئەوە بێ گومان گوێ ڕایەڵی خوای کردووە وە هەر کەس سەرپێچی من بکات ئەوە بێگومان سەرپێچی خوای کردووە، وە هەر کەس گوێ ڕایەڵی ئەمیرەکەی بکات ئەوە بەڕاستی گوێ ڕایەڵی منی کردووە وە هەر کەسێ سەرپێچی ئەمیر بکات ئەوە بەڕاستی سەرپێچی منی کردووە).

ئایەتی (٨٢) سورەتی (النساء): عن عبد الله بن عمر (رضي الله عنهما) هجرت إلى رسول الله (ﷺ) يوماً فإنا لجلوس إذ اختلف اثنان في آية فارتفعت أصواتهما فقال: (إنما هلكت الأمم قبلكم باختلافهم في الكتاب)(رواه مسلم وأحمد) عەبدوڵڵای کوڕی عومەر دەفەرموێ: (ڕۆژێکیان لەکاتی تینی گەرمادا ڕۆشتم بۆ لای پێغەمبەری خوا(ﷺ) ئینجا ئێمە دانیشتبووین دوو کەس جیاوازی لەنێوانیاندا پەیدا بوو دەربارەی ئایەتێک-

﴿وَقَطَّعْنَٰهُمُ ٱثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا﴾ ئەوان (جوولەکە)مان کرد بە دوانزە تیرە و تایفەوە ﴿وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ﴾ سرووشمان بۆ مووسا کرد ﴿إِذِ ٱسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُۥٓ﴾ کاتێك کە هۆزەکەی داوای ئاویان لێ کرد (لە تینوانا) ﴿أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ﴾ کە بە گۆچانەکەت بدە لەبەردەکە ﴿فَٱنۢبَجَسَتْ مِنْهُ﴾ ئیتر دەست بەجێ لێی هەڵقولا ﴿ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾ دوازدە کانی ﴿قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ﴾ بێگومان هەر تیرە و تایفەیەك جێگای ئاو خواردنی خۆی دەزانی ﴿وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْغَمَٰمَ﴾ وە هەورمان کرد بە سێبەر بە سەریانەوە ﴿وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ﴾ و گەزۆ و هەوێردە (شیلاقە)مان بۆ ناردن ﴿كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ﴾ لەو رسق و رۆزیە پاکانە بخۆن کە پێمان داوون ﴿وَمَا ظَلَمُونَا﴾ وە ئەوانە (بەو تاوانانە) هیچ ستەمێکیان لە ئێمە نەکرد ﴿وَلَٰكِن﴾ بەڵکو ﴿كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ هەر ستەمیان لە خۆیان دەکرد. ١٦٠) ﴿وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێ بەوان ووترا ﴿ٱسْكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ﴾ لەناو ئەو شارەدا (بیت المقدس) نیشتە جێ ببن ﴿وَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ﴾ لە (خواردنەکانی) ئەوێ بخۆن لە هەر لایەك حەزتان کرد ﴿وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ﴾ و بڵێن: (داوای) ئێمە سڕینەوەی گوناهەکانمانە ﴿وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا﴾ و لە دەروازەی (شارەوە) بەسوژدە بردنەوە بڕۆنە ژوورەوە ﴿نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٰٔتِكُمْ﴾ ئەوسا لە خراپەو تاوانەکانتان دەبووورێین و خۆش دەبین ﴿سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ لەئاییندەدا (پاداشتی) چاکەکاران زیاد دەکەین. ١٦١) ﴿فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ﴾ کەچی ئەوانەیان کەستەمیان کرد گۆڕییان ﴿قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ﴾ ئەو (ووتەی) کە پێیان ووترا بوو بەووتەیەکی تر ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا﴾ ئێمەش (دوای ئەوە) سزایەکمان نارده سەریان ﴿مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ لە ئاسمانەوە ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ﴾ بە هۆی ئەوەوە کە بەردەوام ستەمیان دەکرد. ١٦٢) ﴿وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ﴾ وە پرسیاریان لێ بکە دەربارەی ئەو شارەی ﴿ٱلَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ﴾ کە لە نزیك دەریا(ی سور) بوو ﴿إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ﴾ کە لە ڕۆژی شەممەدا دەست درێژی یان دەکرد ﴿إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ﴾ چونکە لەو کاتەدا نەهەنگەکانیان دەهاتن ﴿يَوْمَ سَبْتِهِمْ﴾ لە ڕۆژی شەممەکەیاندا ﴿شُرَّعًا﴾ (بە دەرکەوتوویی) بە سەر ئاوەوە ﴿وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ﴾ وە ڕۆژێ کە شەممە نەبوایە ﴿لَا تَأْتِيهِمْ﴾ نەهەنگەکانیان بۆ نەدەهات ﴿كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم﴾ ئا بەو جۆرە تاقیمان کردنەوە ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ﴾ چونکە لە فەرمانی خوا دەردەچوون و سەر پێچی یان دەکرد. ١٦٣)

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ٱللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا۟ مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦٓ أَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلسُّوٓءِ وَأَخَذْنَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ بِعَذَابٍۭ بَـِٔيسٍۭ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا۟ عَن مَّا نُهُوا۟ عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا۟ قِرَدَةً خَـٰسِـِٔينَ ﴿١٦٦﴾ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ مَن يَسُومُهُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ ٱلْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾ وَقَطَّعْنَـٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أُمَمًا ۖ مِّنْهُمُ ٱلصَّـٰلِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَبَلَوْنَـٰهُم بِٱلْحَسَنَـٰتِ وَٱلسَّيِّـَٔاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَـٰذَا ٱلْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِن يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهُۥ يَأْخُذُوهُ ۚ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّيثَـٰقُ ٱلْكِتَـٰبِ أَن لَّا يَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ وَدَرَسُوا۟ مَا فِيهِ ۗ وَٱلدَّارُ ٱلْـَٔاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِٱلْكِتَـٰبِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

-و دەنگیان بەرزبوویەوەو پێغەمبەریش(ﷺ) فەرمووی (میللەتانی **پێش ئێوە تیاچوون بەهۆی** جیاوازییان **لە کتێبی خوادا)**.

ئایەتی (٨٣) سورەتی (النساء): عن النبي(ﷺ) **(كفى بالمرء كذباً أن يحدث بكل ما سمع) (رواه مسلم).** پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (بەسە بۆ مرۆڤ بە درۆزن بژمێردرێت کە هەرچی **بیست** بیگێڕێتەوە).

ئایەتی (٨٤) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة(ﷺ) قال: قال رسول الله(ﷺ) (من آمن بالله ورسوله وأقام الصلاة وآتى الزكاة وصام رمضان كان حقا على الله أن يدخله الجنّة هاجر في سبيل الله أو جلس في أرضه التي ولد فيها) قالوا يارسول الله(ﷺ) أفلا نبشر الناس بذلك فقال: (إن في الجنة مائة درجة أعدها الله للمجاهدين في سبيل الله، بين كل درجتين كما **بين السماء** والأرض، فإذا سألتم الله فاسألوه الفردوس فانه وسط الجنّة وأعلى الجنة وفوقه=

﴿وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ﴾ کاتێ تاقمێ لەوان (بەتاقمێکی تریانی) ووت ﴿لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا﴾ بۆچی ئامۆژگاری کۆمەڵێك دەکەن ﴿ٱللَّهُ مُهْلِكُهُمْ﴾ کەخوا لەناویان دەبات ﴿أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا﴾ یان بە سزایەکی سەخت سزایان دەدات ﴿قَالُواْ مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ﴾ ووتیان: تا لای پەروەردگارتان بەهانەو عوزر بێ (و تاوانبار نەبین لە سەر بێ دەنگیمان) ﴿وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ و بەلکو ئەوان لەخوا بترسن. ١٦٤) ﴿فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِۦٓ﴾ ئەنجا کاتێ ئەوەی پێی ئامۆژگاری کرابوون لەبیریان چوو ﴿أَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلسُّوٓءِ﴾ ئەوانەی بەرگرییان دەکرد لە خراپە وتاوان رزگارمان کردن ﴿وَأَخَذْنَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ﴾ ئەوانەش کە ستەمیان کرد سزامان دان ﴿بِعَذَابٍۭ بَـِٔيسٍۭ﴾ بەسزایەکی زۆر خراپ ﴿بِمَا كَانُواْ يَفْسُقُونَ﴾ بەهۆی دەرچوونیان لە فەرمانی خوا. ١٦٥) ﴿فَلَمَّا عَتَوْاْ عَن مَّا نُهُواْ عَنْهُ﴾ جاکاتێك یاخی بوون لە ئەوەی قەدەغە کرابوون لێ ی ﴿قُلْنَا لَهُمْ كُونُواْ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ﴾ ئەوسا پێمان ووتن: ببنە چەند مەیموونێکی دوورخراوەی بێ نرخ. ١٦٦) ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ﴾ وە (ئەی موحەممەد ﷺ) بیربکەرەوە) کاتێ پەروەردگارت ڕایگەیاندو دای بە گوێچکەیاندا ﴿لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ﴾ سوێندبێ بێگومان دەینێرێ بۆیان ﴿إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ تا ڕۆژی دوایی ﴿مَن يَسُومُهُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ﴾ کەسانێ کە سزای توند و بەدیان پێ بچێژێ ﴿إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ ٱلْعِقَابِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت تۆڵەی خێرایە ﴿وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی لێ خۆش بوو و میهرەبانیشە. ١٦٧) ﴿وَقَطَّعْنَٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أُمَمًا﴾ وە ئەوانمان لەسەر زەوی دابە چەند کۆمەڵێك دابەش کرد ﴿مِّنْهُمُ ٱلصَّٰلِحُونَ﴾ هەندێکیان چاکەکارن ﴿وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ﴾ وە هەندێکیشیان وەك ئەوان نەبوون (بێ باوەڕ بوون) ﴿وَبَلَوْنَٰهُم بِٱلْحَسَنَٰتِ﴾ وە تاقیمان کردنەوە بەچەندەها چاکەو خۆشی ﴿وَٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ و بەچەندەها خراپە و ناخۆشی ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بەئومێدی ئەوەی بگەڕێنەوە (بۆ لای خوا). ١٦٨) ﴿فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ﴾ دوای ئەوان جێ نشینانێکی خراپ هاتنە جێگەیان ﴿وَرِثُواْ ٱلْكِتَٰبَ﴾ کە میراتگری تەورات بوون ﴿يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَٰذَا ٱلْأَدْنَىٰ﴾ کەلوپەلی (حەرامی) ئەم دنیایەیان هەڵبژارد ﴿وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا﴾ وە دەیانووت بێگومان ئێمە عافو دەکرێین ﴿وَإِن يَأْتِهِمْ﴾ لەکاتێکدا ئەگەر بۆیان بێت ﴿عَرَضٌ مِّثْلُهُۥ يَأْخُذُوهُ﴾ کەلوپەلێکی وەك ئەوەی باسکرا وەری دەگرن ﴿أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم﴾ ئایا لێیان وەرنەگیراوەو پێویست نە کراوە لەسەریان ﴿مِّيثَٰقُ ٱلْكِتَٰبِ﴾ پەیمان لە تەوراتدا ﴿أَن لَّا يَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ﴾ کە بەدەم خواوە هیچ نەڵێن ﴿إِلَّا ٱلْحَقَّ﴾ بێجگە لە راستی ﴿وَدَرَسُواْ مَا فِيهِ﴾ ئەوەی لە تەوراتدا هەبوو خوێندویانەتەوە ﴿وَٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ﴾ وە ڕۆژی دوایی و (دەست کەوتی ئەو ڕۆژە) ﴿خَيْرٌ لِّلَّذِينَ﴾ چاکتر و باشترە بۆ ئەوانەی ﴿يَتَّقُونَ﴾ کە خۆ پارێزو لە خواترسن ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ هێشتا ژیر نابن؟ ١٦٩) ﴿وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِٱلْكِتَٰبِ﴾ وە ئەوانەی بەتوندی دەست دەگرن بەتەوراتەوە (و پەیڕەوی دەکەن) ﴿وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ وە نوێژەکانیان بەجێ دەهێنن ﴿إِنَّا لَا نُضِيعُ﴾ بێگومان ئێمە وونی ناکەین ﴿أَجْرَ ٱلْمُصْلِحِينَ﴾ پاداشتی چاکەکاران. ١٧٠)

۞ وَإِذْ نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٌ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُۥ وَاقِعٌۢ بِهِمْ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ ۛ شَهِدْنَآ ۛ أَن تَقُولُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أَشْرَكَ ءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنۢ بَعْدِهِمْ ۖ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱلَّذِىٓ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُۥٓ أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ ۚ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ۚ ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۚ فَٱقْصُصِ ٱلْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَآءَ مَثَلًا ٱلْقَوْمُ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَأَنفُسَهُمْ كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِى ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

= عرش الرّحمن ومنه تفجر أنهار الجنة) (رواه البخاري ومسلم). ئەبو هورەیرە (ﷺ) گێڕاویەتیەوە لەپێغەمبەرەوە (ﷺ) دەفەرمووێ (هەرکەسێ ئیمان بەخواو پێغەمبەرەکەی بهێنێ، نوێژ بکاو، زەکات بداو، ڕۆژووی ڕەمەزان بگرێ خوای گەورە کردوویەتی بەحەقێ بەسەر خۆیەوە کەبیخاتە بەهەشت، هیجرەت بکات لە پێناوی خوادا یان دانیشێ لەو خاک و وڵاتەی کە تێیدا لەدایک بووە) وتیان ئەی پێغەمبەری خوا مژدە بدەین بەخەڵکی؟ ئەویش فەرمووی: (لەناو بەهەشتدا سەد پلە هەیە خوا ئامادەی کردووە بۆ ئەو کەسانەی کەلە پێناوی خوادا تێدەکۆشن نێوان هەردوو پلەی بە قەدەر نێوان زەویی و ئاسمانە ئەگەر داواتان کرد لە خوا، داوای فیردەوس بکەن چونکە ناوەڕاستی بەهەشتەو بەرزترین شوێنی بەهەشتە وەلەسەرووی ئەوەوە، عەرشی خوایە و لەوێوە ڕووبارەکانی بەهەشت هەڵدەقوڵێن).

﴿ وَإِذْ نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ فَوْقَهُمْ ﴾ (بهێنەوە بیریان) کاتێك کە کێو(ی طور) مان بەرزکردەوە بەسەریاندا﴿كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٌ﴾ وەکو هەورێك (سێبەرێك) بوو ﴿وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُۥ وَاقِعٌۢ بِهِمْ﴾ وە لایان وابوو کە دەکەوێت بە سەر یاندا ﴿خُذُواْ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ﴾ (پێمان ووتن) ئەوەی کە پێمان داوون بەتوندی بیگرن ﴿وَٱذْكُرُواْ مَا فِيهِ﴾ وە ئەوەی تێدایە (لە ئامۆژگاری و حوکم) بەردەوام لە بیرتان بێت ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بەلکو ببنە پارێزکار و خواناس. ١٧١)﴿ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ﴾ وە کاتێ کە پەروەردگارت وەری گرت (دەری هێنا) ﴿مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ﴾ لە پشتی ئادەمی یەکان ﴿ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ وەچە و نەوەکانیان ﴿وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ﴾ وە کردنی بە شایەت بەسەر خۆیانەوە ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾ (پێی ووتن) ئایا من پەروەردگاری ئێوە نیم ؟ ﴿قَالُواْ بَلَىٰ شَهِدْنَآ﴾ (لە وەلامدا) ووتیان: بەلێ شایەتیمان دا ﴿أَن تَقُولُواْ﴾ تا نەلێن ﴿يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لە ڕۆژی دوایی دا ﴿إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە بێ ئاگا بووین لەمە (کەخوا پەروەردگارمانە). ١٧٢)﴿ أَوْ تَقُولُوٓاْ﴾ یا نەوەکو بلێن: ﴿إِنَّمَآ أَشْرَكَ ءَابَآؤُنَا﴾ بێگومان باوو باپیرانمان هاوبەشیان بڕیار داوە ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەپێش (ئێمەوە) ﴿وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنۢ بَعْدِهِمْ﴾ وە ئێمەش وەچە و نەوەی دوای ئەوان بووین. ﴿أَفَتُهْلِكُنَا﴾ دەی ئایا لەناومان دەبەیت ﴿بِمَا فَعَلَ ٱلْمُبْطِلُونَ﴾ بەوەی کە بێ هەڕو خراپەکاران کردوویانە. ١٧٣)﴿وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئا بەو جۆرە نیشانەکانی خوا ڕوون دەکەینەوە ﴿وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بەلکو (بەرەو هەق) بگەڕێنەوە. ١٧٤) ﴿وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بخوێنەرەوە بەسەریاندا﴿نَبَأَ ٱلَّذِىٓ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا﴾ هەواڵی ئەو کەسەی کە نیشانەکانی خۆمان پێ بەخشی﴿فَٱنسَلَخَ مِنْهَا﴾ کەچی خۆی لێ داڕنی (و دەرچوو لە فەرمانی خوا) ﴿فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ﴾ ئینجا شەیتان دوای کەوت ﴿فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ﴾ بەهۆی ئەوەوە بو بەیەکێك لە گومڕایان. ١٧٥)﴿ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا﴾ ئەگەر بمان ویستایە بەو ئایەتانە پلەیمان بەرز دەکردەوە﴿وَلَٰكِنَّهُۥٓ﴾ بەلام ئەو ﴿أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ﴾ خۆی نوساند بە زەوی یەوە﴿وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ﴾ و دوای ئارەزوەی خۆی کەوت ﴿فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ﴾ نموونەی ئەو وەك ئەو سەگەیە ﴿إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ﴾ ئەگەر لێی بدەیت و دەریکەیت (مۆڕەت لێ دەکات و زمانت لێ دەردێنێ ﴿أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث﴾ وە ئەگەر وازیشی لێ بهێنێ هەر زمان دەردەهێنێ ﴿ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ﴾ ئەو(سیفەتانە) نموونەی ئەو کەسانەیە﴿كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ کە نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ دانا ﴿فَٱقْصُصِ ٱلْقَصَصَ﴾ دەی ئەو داستان و چیرۆکانە باس بکە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ تا بچنەوە بەخۆیاندا و بیر بکەنەوە. ١٧٦)﴿سَآءَ﴾ بەدو خراپە ﴿مَثَلًا ٱلْقَوْمُ ٱلَّذِينَ﴾ وێنە و (چیرۆکی) ئەو کەسانەی ﴿كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ کە نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ دانا ﴿وَأَنفُسَهُمْ كَانُواْ يَظْلِمُونَ﴾ ئەوانە هەمیشە ستەمیان لە خۆیان دەکرد. ١٧٧)﴿مَن يَهْدِ ٱللَّهُ﴾ هەر کەس خوا ڕێنموونی بکات ﴿فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِى﴾ هەر ئەو ڕێنموونی کراوە﴿وَمَن يُضْلِلْ﴾ هەر کەسیش (خوا بەهۆی کردەوەکانیەوە) گومڕای بکات ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ﴾ هەر ئەوانە زیان لێ کەوتوو رەنجەڕۆن. ١٧٨)

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ
لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ
بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾
وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي
أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ
يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ
كَيْدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ إِنْ
هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾ أَوَلَمْ يَنظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ
أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَا
هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ
أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ
عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾

ئایــــەتی (٨٥) سورەتی (النساء): عـن **أبـي هريـرة** (رضي الله عنه) **قـال: قـال** رسول الله (ﷺ) (و الذي **نفسي بيده لا** تدخلوا الجنة حتى تؤمنوا ولا تؤمنوا حتى تحابوا أفلا أدلكم على أمر إذا فعلتموه تحاببتم؟ أفشوا السلام بينكم) (رواه مسلم وأبوداود). ئـەبو هورەیرەوە (ڕەزای خـوای لێ بـێ) گێڕاویەتیەوە لـە پێغەمبەرەوە(ﷺ) دەفـــەرموێ: (ســوێن **بــەو** زاتەی **گیانی منی** بەدەستە ناچنە **بەهەشتەوە تائیمانتان نەبێ وە** ئیمـانتان نابێ هەتا یەکتریتان خۆش نەوێت جـا ئایا فێری شـتێکتان **بکەم ئەگەر** بیکەن یەکتریتان خۆش بوێ؟ سـەلام کـردن بلاوبکـەنەوە لـەنێوانتاندا).

ئایەتی (٩٢) سورەتی (النساء): عن ابن مسعود (رضي الله عنه) أن النبي (ﷺ) يقول: (لا يحل دم امرىء مسلم يشهد **أن لا إله إلا** الله وأني رسول الله إلا بإحدى ثلاث النفس بالنفس، والثيب الزاني، والتارك لدينه المفارق-

﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا﴾ وە سوێند بەخوا بەڕاستی دروستمان کردووە ﴿لِجَهَنَّمَ﴾ بۆ دۆزەخ ﴿كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ﴾ زۆرێك لە جنۆکە و ئادەمی ﴿لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا﴾ دڵیان هەیە بەڵام پێی تێناگەن (لە ڕاستی) ﴿وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا﴾ و چاویان هەیە (هەقی) پێ نابینن ﴿وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ و گوێیان هەیە (هەقی پێ) نابیستن ﴿أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ﴾ ئەوانە وەك ئاژەڵ (وچوار پێ) وان ﴿بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾ بگرە خراپتر و گومڕا ترن (لە ئاژەڵ) ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ هەر ئەوانەن بێ ئاگایان. ١٧٩) ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ هەر بۆ خوایە جوانترین و چاکترینی ناوەکان ﴿فَادْعُوهُ بِهَا﴾ جا ئێوەش بەو ناوانە بانگ و هاواری لێ بکەن ﴿وَذَرُوا الَّذِينَ﴾ واز بهێنن و نرخ دامەنێن بۆ ئەوانەی ﴿يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ﴾ کەلەناوەکانی (خوا)دا گۆڕان و لادان دەکەن (دەیکەنە ناو بۆ بتەکانیان) ﴿سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەزوویی تۆڵەی ئەوەی دەیانکرد لێیان دەسەنرێت. ١٨٠) ﴿وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ﴾ وە لەوانەی کە دروستمان کردووە کۆمەڵێك هەیە ﴿يَهْدُونَ بِالْحَقِّ﴾ ڕێنموونی خەڵك دەکەن بە (ئایینی) ڕاست ﴿وَبِهِ يَعْدِلُونَ﴾ و داد وەریشی پێ دەکەن. ١٨١) ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی کە نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ دانا ﴿سَنَسْتَدْرِجُهُم﴾ ووردە ووردە(پلە بە پلە) نزیکیان دەکەینەوە لە تیاچوون ﴿مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەجۆرێك کە خۆیشیان بەخۆیان نازانن. ١٨٢) ﴿وَأُمْلِي لَهُمْ﴾ ماوەیەك مۆڵەتیان دەدەم ﴿إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾ بەڕاستی پیلانی من زۆر پتەو و بەهێزە. ١٨٣) ﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا﴾ ئایا ئەوان بیریان نەکردۆتەوە ﴿مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ﴾ کەهاوڕێ کەیان شوێنەواری شێتی پێوە نی یە ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ ئەو تەنها تر سێنەرێکی ئاشکرایە (بۆ ئێوە). ١٨٤) ﴿أَوَلَمْ يَنظُرُوا﴾ ئایا ئەوانە ناڕوانن؟ ﴿فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لەو مولکە گەورەو فراوانەی لەئاسمانەکان و زەوی دا هەیە ﴿وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ﴾ وە لەو شتانەی خوای گەورە دروستی کردوون ﴿وَأَنْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ﴾ وە لەوانەیە نزیك بوبێتەوە ﴿أَجَلُهُمْ﴾ کۆتایی (ژیان)یان ﴿فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ جا بەچ قسەیەك لە پاش قورئان بڕوا دێنن. ١٨٥) ﴿مَن يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ هەر کەس خوا گومڕای بکات (بەتاوانی کردەوەی خراپی) ﴿فَلَا هَادِيَ لَهُ﴾ ئەو هیچ ڕێبەرێکی بۆ نی یە ﴿وَيَذَرُهُمْ﴾ (خوا) وازیان لێ دێنێت ﴿فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ لە گومڕایی و یاخی بوونی خۆیاندا گێژ بخۆن. ١٨٦) ﴿يَسْأَلُونَكَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ السَّاعَةِ﴾ لەبارەی ڕۆژی دوایی یەوە ﴿أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾ کەی دەبێت ﴿قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي﴾ بڵێ: زانینی ئەوە تەنها لای پەروەردگارمە ﴿لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا﴾ هیچ کەس (ناتوانێ) کاتەکەی ئاشکرا بکات ﴿إِلَّا هُوَ﴾ جگە لەو (پەروەردگار) ﴿ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (هاتنی قیامەت) بۆ ئاسمانەکان و زەویش گران و قورسە ﴿لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً﴾ نایەت بەسەرتاندا (ڕوونادات) لەناکاودا نەبێت ﴿يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ﴾ لە تۆ دەپرسن وەك ئەوەی کە تۆ ﴿حَفِيٌّ عَنْهَا﴾ لە (هاتنی) ڕۆژی دوایی ئاگاداریی ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿إِنَّمَا عِلْمُهَا﴾ بێگومان زانینی (هاتنی) ئەو ڕۆژە ﴿عِندَ اللَّهِ﴾ تەنها لای خوایە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆرێك لە خەڵکی نایزانن. ١٨٧)

قُل لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِي نَفۡعٗا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ وَلَوۡ كُنتُ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ لَٱسۡتَكۡثَرۡتُ مِنَ ٱلۡخَيۡرِ وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُۚ إِنۡ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ وَبَشِيرٞ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿١٨٨﴾ ۞ هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَجَعَلَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا لِيَسۡكُنَ إِلَيۡهَاۖ فَلَمَّا تَغَشَّىٰهَا حَمَلَتۡ حَمۡلًا خَفِيفٗا فَمَرَّتۡ بِهِۦۖ فَلَمَّآ أَثۡقَلَت دَّعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنۡ ءَاتَيۡتَنَا صَٰلِحٗا لَّنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٨٩﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحٗا جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَاۚ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ أَيُشۡرِكُونَ مَا لَا يَخۡلُقُ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ لَهُمۡ نَصۡرٗا وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ وَإِن تَدۡعُوهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمۡۚ سَوَآءٌ عَلَيۡكُمۡ أَدَعَوۡتُمُوهُمۡ أَمۡ أَنتُمۡ صَٰمِتُونَ ﴿١٩٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ أَمۡثَالُكُمۡۖ فَٱدۡعُوهُمۡ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿١٩٤﴾ أَلَهُمۡ أَرۡجُلٞ يَمۡشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَيۡدٖ يَبۡطِشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَعۡيُنٞ يُبۡصِرُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ ءَاذَانٞ يَسۡمَعُونَ بِهَاۗ قُلِ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ﴿١٩٥﴾

=للجماعة) (رواه البخاري ومسلم). عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە کەپێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێ: (خوێنی مرۆڤی موسڵمان حەڵاڵ نی یە کە شایەتومان بێنێ مەگەر بەیەکێ لەم سیانە: یەکێ یەکێکی تری کوشت بێ، وەیەکێك (ژن یان پیاو) هاوسەری هەبێت و زینا بکات، وەیەکێ لەدین وەربگەڕێ و واز لەکۆمەڵی موسڵمانان بێنێ).

ئایەتی (٩٥) سورەتی (النساء): عن أبي سعيد الخدري أن رسول الله (ﷺ) قال: (إن في الجنة مائة درجة أعدها الله للمجاهدين في سبيله، ما بين كل درجتين كما بين السماء والأرض) (رواه البخاري ومسلم). ئەبو سەعیدی خودری گێڕاویەتیەوە لەپێغەمبەری خواوە (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان لەبەهەشتدا سەد پلە هەیە خوای گەورە ئامادەی کردووە بۆ ئەوانەی تێ دەکۆشن لەپێناو دینەکەیدا نێوانی هەردوو پلەیان=

﴿قُلْ﴾ (ئـەی موحەممـەد(ﷺ)) بڵـێ: ﴿لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ مـن خـاوەنی هـیچ سوودو زیانێك نـیم بۆخـۆم ﴿إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ﴾ مەگـەر ئـەوەی خـوا بیـەوێ ﴿وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ﴾ ئەگـەر مـن نادیارەکـانم بزانیایـە ﴿لَٱسْتَكْثَرْتُ مِنَ ٱلْخَيْرِ﴾ خێـرو خۆشـی زۆرم بەدەست دەهێنا ﴿وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُ﴾ وەهیچ خراپەو زیانێکم پێ نە دەگەیی ﴿إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ﴾ من تەنها ترسێنەرو مژدەدەرم ﴿لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ خەڵکانێك کە باوەڕ دەهێنن. ١٨٨) ﴿هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُم﴾ (خوا) ئەو زاتەیە کە ئێـوەی دروسـت کـردوە ﴿مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ﴾ لەیەك کەس (کە ئادەمە) ﴿وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا﴾ هەر لە خۆی هاوسەری بەدی هێنا ﴿لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا﴾ تا لەلای بحەسێتەوە (ئارام بگرێ) ﴿فَلَمَّا تَغَشَّىٰهَا﴾ جا کاتێـك (پیاوەکـە) لەگـەڵ هاوسـەرەکەی جووت بوو (دروست بوو) ﴿حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا﴾ بـاری سـووکی هـەڵگرت (سکی پڕبوو) ﴿فَمَرَّتْ بِهِۦ﴾ ئەنجا لەسـەر ئـەم (سـك پڕیـە) ماوەیـەك تێپـەڕی ﴿فَلَمَّآ أَثْقَلَت﴾ جا کاتێك (سکەکەی) قورس بوو ﴿دَّعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا﴾ (ژن و مێردەکە) هەردوو لە خوا پاڕانەوە ﴿لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَٰلِحًا﴾ سوێند بێ ئەگەر تۆ منداڵێکی چـاك و تـەواومان پـێ بدەیت ﴿لَّنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ﴾ بـێ گومـان لـە سـوپاس گـوزاران دەبـین. ١٨٩) ﴿فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحًا﴾ بەڵام کاتێك منداڵێکی چاکی پێدان ﴿جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ﴾ چەند هاوبەشێکیان بۆخوا دانا ﴿فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَا﴾ لەوەی کەپێی دابوون ﴿فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا لەوە بەرزو بڵند ترە کە هاوبەشی بۆ دابنێن. ١٩٠) ﴿أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا﴾ ئایا شتانێك دەکەن بە هاوبەشی خوا کە ناتوانن هیچ شتێك دروست بکەن ﴿وَهُمْ يُخْلَقُونَ﴾ لەکاتێکدا خۆشیان دروست کراون. ١٩١ ﴿وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا﴾ وە(ئەو بت و پەرسـتراوانە) نـاتوانن هـیچ یارمەتی یەکیان بـدەن ﴿وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ﴾ هـەروەها نـاتوانن یارمـەتی خۆیـشیان بدەن. ١٩٢) ﴿وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ﴾ وە ئەگەر ئێوە ئەوان (بتەکان) بانگ بکەن بۆ ڕێی ڕاست ﴿لَا يَتَّبِعُوكُمْ﴾ شـوێنتان ناکـەون ﴿سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ﴾ بـۆ ئێـوە یەکسانە چ بانگیان بکەن ﴿أَمْ أَنتُمْ صَٰمِتُونَ﴾ یان بێ دەنگ بن (سوودتان پێ ناگەیـەنن). ١٩٣) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ﴿تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ کە ئێوە هاوارو داوایان لێ دەکـەن جگە لە خوا ﴿عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ﴾ ئەوانیش چەند بەندەیەکن وەك خۆتان ﴿فَٱدْعُوهُمْ﴾ دەی بانگ و هاواریان لێ بکەن ﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ﴾ با وەڵامتان بدەنەوە (ویستەکانتان بـە جێ بهێنن) ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست گۆن، ١٩٤) ﴿أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَآ﴾ ئایا ئەوانە (هیچ نەبێ وەك خۆتان) قاچیان هەیە کە پێ ی بڕۆن بەڕێدا ﴿أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَآ﴾ یان دەستیان هەیە کەدەستی پێ بوەشێنن ﴿أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَآ﴾ یان چاویان هەیـە کـەپێ ی ببیـنن ﴿أَمْ لَهُمْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ یـان گوێیـان هەیـە کـەپێ ی ببیـستن ﴿قُلِ﴾ (ئـەی موحەممـەد(ﷺ)) بڵـێ: ﴿ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ﴾ بـانگی هاوبەشـەکانتان بکەن ﴿ثُمَّ كِيدُونِ﴾ پاشان نەخشەوپیلانم بۆدانێن ﴿فَلَا تُنظِرُونِ﴾ ومۆڵەتیشم مەدەن. ١٩٥)

إِنَّ وَلِـِّۧيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلْكِتَـٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٩٦﴾ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا۟ ۖ وَتَرَىٰهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ ٱلْعَفْوَ وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَـٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ تَذَكَّرُوا۟ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَٰنُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي ٱلْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُوا۟ لَوْلَا ٱجْتَبَيْتَهَا ۚ قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ مِن رَّبِّي ۚ هَـٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥ وَأَنصِتُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَٱذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْـَٔاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْغَـٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيُسَبِّحُونَهُۥ وَلَهُۥ يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢٠٦﴾

ـوەك نێـــوانی ئاسمـــان و زەوی وایە).

ئایەتی (٩٧) سورەتی (النساء): عـــن أبـــي هريـرة (ﷺ) قـال: (وكـان رسـول الله (ﷺ): حـين يرفـع رأسه يقول: سمع الله لمن حمده ربنا ولـك الحمـد يـدعو لرجـال فيسـميهم بأسمـائهم فيقـول: (اللهم أنج الوليد بن الوليـد وسلمة بن هشام وعياش بن أبـي ربيعـه والمسـتضعفين من المـؤمنين اللـهم اشدد وطأتـك على مـضر واجعلـها عليهم سنين كسني يوسف) وأهل المشرق يومئذ من مضر مخالفون له) (رواه البخاري). ئـەبو هـورەیرە دەڵێ: (کاتێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) سەری بەرز دەکردەوە لەرکوع دەیفەرموو (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) دوعای دەکرد بۆچەند پیاوێك و بەناوی خۆیان ناوی دەبردن و دەیفەموو: (خوایە وەلیدی کوڕی وەلید وسەلەمەی کوڕی هیشام وعەییاشی کوڕی ڕەبیعە و ئەوانەی بێ دەسەڵاتن لەئیمانداران،=

﴿إِنَّ وَلِـِّۧيَ ٱللَّهُ﴾ بەڕاستی پشتیوان و دۆستی من هەر خوایە ﴿ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلۡكِتَٰبَ﴾ ئەو (خوایە)ی کەقورئانی ناردە خوارەوە ﴿وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وە هەر ئەویش پشتیوانی چاکەکاران دەکات. ١٩٦) ﴿وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ﴾ وە ئەوانەی ئێوە جگە لە خوا هانایان بۆ دەبەن ﴿لَا يَسۡتَطِيعُونَ نَصۡرَكُمۡ﴾ ناتوانن یارمەتی تان بدەن ﴿وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ﴾ ناشتوانن یارمەتی خۆیان بدەن. ١٩٧) ﴿وَإِن تَدۡعُوهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ﴾ وە ئەگەر بانگیان بکەن بۆ ڕێگای ڕاست ﴿لَا يَسۡمَعُواْ﴾ ئەوان نابیستن ﴿وَتَرَىٰهُمۡ يَنظُرُونَ إِلَيۡكَ﴾ وە وادەزانی بۆ تۆ دەڕوانن ﴿وَهُمۡ لَا يُبۡصِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هیچ نابینن. ١٩٨) ﴿خُذِ ٱلۡعَفۡوَ﴾ دەست بگرە بە لێبوردەیی یەوە (چاوو پۆشی بکە) ﴿وَأۡمُرۡ بِٱلۡعُرۡفِ﴾ فەرمانیش بدە بە چاکە و چاکە کردن ﴿وَأَعۡرِضۡ عَنِ ٱلۡجَٰهِلِينَ﴾ و ڕووو وەرگێڕە لە نەفامان و نەزانان (وازیان لێ بێنە). ١٩٩) ﴿وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ نَزۡغٞ﴾ وە ئەگەر خەتەرەو خەیاڵ و وەسوەسەیەکت بۆ هات لە لایەنی شەیتانەوە ﴿فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِ﴾ یەکسەر پەنا بگرە بەخوا ﴿إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی هەر ئەو بیسەری زانایە. ٢٠٠) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی خواناس و پارێزکار بوون ﴿إِذَا مَسَّهُمۡ طَٰٓئِفٞ مِّنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ﴾ کاتێك خەتەرو وەس وەسەیەکیان لەشەیتانەوە پێ بگات ﴿تَذَكَّرُواْ﴾ یادی خوا دەکەن و خوایان بیر دەکەوێتەوە ﴿فَإِذَا هُم مُّبۡصِرُونَ﴾ جاکوت و پڕ بەرچاویان ڕۆشن دەبێتەوە (ڕاستی دەدۆزنەوە). ٢٠١) ﴿وَإِخۡوَٰنُهُمۡ يَمُدُّونَهُمۡ فِي ٱلۡغَيِّ﴾ وە برا (شەیتانە)کانیان یارمەتییان دەدەن لەگومڕایی بووندا ﴿ثُمَّ لَا يُقۡصِرُونَ﴾ پاشان کۆتایی ناهێنن و واز ناهێنن(بۆ گومڕا کردنیان). ٢٠٢) ﴿وَإِذَا لَمۡ تَأۡتِهِم بِـَٔايَةٖ﴾ وە هەر کاتێك (وەحی دوا بکەوێت) ئایەتێکیان بۆ نەهێنی ﴿قَالُواْ لَوۡلَا ٱجۡتَبَيۡتَهَاۚ﴾ دەیان ووت: بۆچی لەخۆتەوە ڕێکی ناخەیت (بۆ خۆت هەڵی نابەستی) ﴿قُلۡ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: بێگومان من هەر شوێنی ئەوە دەکەوم ﴿مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ مِن رَّبِّيۚ﴾ کە لەلایەن پەروەردگارمەوە سرووش دەکرێ بۆم ﴿هَٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمۡ﴾ ئەم (قورئانە) بەرچاو ڕۆشنی و بەڵگەیە لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَهُدٗى﴾ و ڕێنموونی و نیشاندەرە ﴿وَرَحۡمَةٞ﴾ و میهرەبانی و بەزەیی خوایە ﴿لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ﴾ بۆ گەل و هۆزێك کە باوەڕ دێنن. ٢٠٣) ﴿وَإِذَا قُرِئَ ٱلۡقُرۡءَانُ﴾ وە کاتێك کە قورئان خوێندرا ﴿فَٱسۡتَمِعُواْ لَهُۥ﴾ دەبێ گوێ ی لێ بگرن ﴿وَأَنصِتُواْ﴾ و بێ دەنگیش بن ﴿لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ﴾ بۆ ئەوەی خوا میهرەبانیتان لە گەڵ دا بکات. ٢٠٤) ﴿وَٱذۡكُر رَّبَّكَ فِي نَفۡسِكَ﴾ وە لە(دڵ و) دەروونت دا یادی پەروەردگارت بکە ﴿تَضَرُّعٗا وَخِيفَةٗ﴾ بە پاڕانەوەو ترس و بیمەوە ﴿وَدُونَ ٱلۡجَهۡرِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ﴾ بەبێ ئەوەی دەنگ بەرزیکەیتەوە ﴿بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ﴾ لە بەرەبەیانی و دەماو دەمی ئێوارانداا ﴿وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلۡغَٰفِلِينَ﴾ وە لە بێ ئاگایان مەبە. ٢٠٥) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ﴾ بە ڕاستی ئەو فریشتانەی کە لای پەروەردگارتن ﴿لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ﴾ خۆ بە زل نازانن ﴿عَنۡ عِبَادَتِهِۦ﴾ لە پەرستنی ئەو(خوا) ﴿وَيُسَبِّحُونَهُۥ﴾ و هەمیشە ستایشی دەکەن (کڕنووشی بۆ دەبەن) ﴿وَلَهُۥ يَسۡجُدُونَ﴾ و تەنها سوژدە بۆ ئەو دەبەن. ٢٠٦)

ترتيبها ٨ — سُورَةُ الأَنفَالِ — آياتها ٧٥

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَنفَالِ ۖ قُلِ ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَصْلِحُوا۟ ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ كَمَآ أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنۢ بَيْتِكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ لَكَٰرِهُونَ ﴿٥﴾ يُجَٰدِلُونَكَ فِى ٱلْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى ٱلْمَوْتِ وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٦﴾ وَإِذْ يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ إِحْدَى ٱلطَّآئِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ ٱلشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُحِقَّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَيَقْطَعَ دَابِرَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧﴾ لِيُحِقَّ ٱلْحَقَّ وَيُبْطِلَ ٱلْبَٰطِلَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١) سورەتی (الأنفال): ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الأنفَالِ...﴾. ئەبو داوود و ترمذی گێڕاویانەتەوە سەعدی کوڕی ئەبی وەققاص دەڵێت: کاتێک کە غەزای بەدر ڕوویدا (و ئیمانداران سەرکەوتن) شمشێرێکم هەڵگرت و هێنام بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) و وتم ئەی پێغەمبەری خوا داخ و مەراقی دڵم ئەما کەسەرکەوتین بەسەر بێ باوەڕاندا، ئەم شمشێرەم پێ ببەخشە ئەویش فەرمووی: ئەم شمشێرە نەهی منە و نەهی تۆیە، منیش وتم لەوانەیە ئەم شمشێرە بدرێت بەکەسێک کەوەک من نەجەنگێت پاشان پێغەمبەری خوا هات و فەرمووی تۆ داوای شتێکت لێ کردم کە هی خۆم نەبوو ئێستا بووە بەهی خۆم و ئەوا دەیبەخشم بە تۆ بەو هۆیەوە ئایەتی ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الأنفَالِ...﴾ هاتەخوارەوە.

سورەتی ﴿ الأنفال ﴾

﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يَسْـَٔلُونَكَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ ٱلْأَنفَالِ﴾ سەبارەت بە دەسکەوتەکان(ی جەنگی بەدر)﴿ قُلِ﴾ تۆش بڵێ: ﴿ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ﴾ ئەو دەست کەوتانە هەر بۆ خواو پێغەمبەرن (ﷺ) ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ کەواتە خۆتان بپارێزن و لە خوا بترسن﴿وَأَصْلِحُوا۟ ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ وە پەیوەندی نێوان خۆتان چاك بکەنەوە﴿وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ﴾ وگوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بن﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەرئێوە بڕوادارن. ١)﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ﴾ بێگومان بڕواداران تەنها کەسانێکن کە ﴿إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ﴾ کاتێك کەباسی خوا کراو ناوی هێنرا﴿وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ دڵیان دەترسێت و ترسی لێ دەنیشێت﴿وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ﴾ کاتێکیش ئایەتەکانی خوا بخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا﴾ بڕوایان زیاد دەبێت﴿وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ و هەر پشت بەپەروەردگاری خۆیان دەبەستن. ٢)﴿ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ ئەوانەن کە بەڕاستی نوێژەکانیان بەجێ دەهێنن ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ وە لەو رسق و ڕۆزیەی پێمان داوون (لە پێناوی خوادا) دەیبەخشن. ٣)﴿أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ﴾ هەر ئەوانەن ﴿ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ بڕوادارانی ڕاستەقینە ﴿لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ پلەی بەرزیان بۆهەیە لای پەروەردگاریان ﴿وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ و لێ خۆش بوونی (تاوانەکانیان) و ڕۆزی پەسەندو چاك (یان بۆ هەیە. ٤)﴿كَمَآ أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنۢ بَيْتِكَ﴾ هەر چۆنێك کە پەروەردگارت لە ماڵەکەت دەرهێنایت ﴿بِٱلْحَقِّ﴾ بەهەق و ڕاستی ﴿وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾لەکاتێکدا بێگومان دەستەیەك لەبڕواداران ﴿لَكَٰرِهُونَ﴾ بێزاربوون و پێیان ناخۆش بوو. ٥)﴿يُجَٰدِلُونَكَ فِى ٱلْحَقِّ﴾ دەمەقاڵێت لەگەڵ دا دەکەن لە(شتی) هەق و ڕاستدا ﴿بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ﴾ دوای ئەوەش کە بۆیان ڕوون بۆتەوە (کە ڕاستە هێشتا جەنگیان لا گرانە) ﴿كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى ٱلْمَوْتِ﴾ وەك ئەوەی بە توندی بەرەو مردن ببرێن ﴿وَهُمْ يَنظُرُونَ﴾ و بەچاوی خۆیان (مردن) ببینن. ٦)﴿ وَإِذْ يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ﴾ (بیری ئەو کاتە بکەنەوە) کەخوا بەڵێنی بەئێوەدا ﴿إِحْدَى ٱلطَّآئِفَتَيْنِ﴾ دەست کەوتی یەکێك لەو دوو کۆمەڵە (کاروانە بازرگانی یەکە یان سەرکەوتن بە سەریاندا) ﴿أَنَّهَا لَكُمْ﴾ بەڕاستی دەبێتە هی ئێوە﴿وَتَوَدُّونَ﴾ وەئێوە پێتان خۆشە ﴿أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ ٱلشَّوْكَةِ﴾ کە ئەو دەست کەوتە بێ چەکە، (کاروانە بازرگانی یە) ﴿تَكُونُ لَكُمْ﴾ بۆ ئێوە بێت ﴿وَيُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُحِقَّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ﴾ بەڵام خوا دەیەوێت ووتەکانی خۆی بەڕاست دەرچێ (حەق سەرکەوێ) ﴿وَيَقْطَعَ دَابِرَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ و ڕەگ و ڕیشەی بێ باوەڕان لەبن بێنێ. ٧) ﴿لِيُحِقَّ ٱلْحَقَّ﴾ تا هەق جێگیر بکات ﴿وَيُبْطِلَ ٱلْبَٰطِلَ﴾ و ناحەقیش لەناو بەرێ و پوچەڵ بکاتەوە ﴿وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ﴾ با تاوانبارانیش پێیان ناخۆش بێت. ٨)

إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلۡفٖ مِّنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ مُرۡدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشۡرَىٰ وَلِتَطۡمَئِنَّ بِهِۦ قُلُوبُكُمۡۚ وَمَا ٱلنَّصۡرُ إِلَّا مِنۡ عِندِ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِذۡ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ أَمَنَةٗ مِّنۡهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيۡكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ وَيُذۡهِبَ عَنكُمۡ رِجۡزَ ٱلشَّيۡطَٰنِ وَلِيَرۡبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمۡ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلۡأَقۡدَامَ ﴿١١﴾ إِذۡ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمۡ فَثَبِّتُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۚ سَأُلۡقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعۡبَ فَٱضۡرِبُواْ فَوۡقَ ٱلۡأَعۡنَاقِ وَٱضۡرِبُواْ مِنۡهُمۡ كُلَّ بَنَانٖ ﴿١٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ شَآقُّواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ وَمَن يُشَاقِقِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴿١٣﴾ ذَٰلِكُمۡ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ زَحۡفٗا فَلَا تُوَلُّوهُمُ ٱلۡأَدۡبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَن يُوَلِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ دُبُرَهُۥٓ إِلَّا مُتَحَرِّفٗا لِّقِتَالٍ أَوۡ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٖ فَقَدۡ بَآءَ بِغَضَبٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأۡوَىٰهُ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٦﴾

هـۆی هاتنـه خوارەوەی ئایەتی (٩) سـورەتی (الأنفـال): ﴿إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ...﴾. موسلیم گێڕاویەتیەوە کە عومەری کوڕی خەططاب (خوای لێ ڕازی بێت) دەفەرموێت: کاتێك کە غەزای بەدر **ڕوویدا** پێغەمبەری خوا (ﷺ) سەیری هاوەڵانی کرد کە سێ سەد و هەندێکن و سەیری بێ باوەڕانی کرد کەلە **هەزار زیاترن** ڕووی کردە **ڕووگە** (قیبلە) و هەردوو دەستی بەرزکردەوە عەبایەکی بەسەر شانەوە بوو فەرمووی (اللهم أين ما وعدتني اللهم أنجز ماوعدتني اللهم إنك إن تهلك هذه العصابة من أهل الإسلام فلا تعبد في الأرض أبداً). عومەر دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەردەوام بوو لە پارانەوەو داوای کۆمەکی دەکرد **هەتا وەکو عەباکەی لەسەر شان کەوتەخوارەوە ئـەدجا ئەبو بەکـر هات و-**

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێك (لە بەدر دا) هاناتان بۆ پەروەردگارتان دەبرد ﴿فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ خواش هات بەهاناتانەوە ﴿أَنِّي مُمِدُّكُم﴾ ووتی من دەنێرم بۆ یارمەتیان ﴿بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ﴾ هەزار فریشتە ﴿مُرْدِفِينَ﴾ بە دوای یەکدا (دێنە خواری). ٩) ﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ﴾ وەخوا ئەوەی تەنها بۆ شادی و موژدە نارد ﴿وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ﴾ تا دڵەکانتان پێ ی ئارام بگرێت ﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ﴾ وە سەرکەوتنیش تەنها لای خواوەیەو بەس ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بەدەستەڵاتی کار بەجێ یە. ١٠) ﴿إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێ (خوا) وەنەوزی بەسەرتاندا هێنا ﴿أَمَنَةً مِّنْهُ﴾ (بووە هۆی) دڵنیایی ئێوە لە لایەن (پەروەردگار) خۆیەوە ﴿وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ بارانیشی لە ئاسمانەوە بۆ باراندن ﴿لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ﴾ تا پاکتان بکاتەوە پێ ی ﴿وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ﴾ و پیسی شەیتان (دوو دڵی و گومان) لەئێوە دوور بخاتەوە ﴿وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ﴾ و پەیوەندی دڵەکانتان پتەو بکات ﴿وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ﴾ وە بەو (بارانی) پێکانتان دامەزراو و جێگیر بکات. ١١) ﴿إِذْ يُوحِي رَبُّكَ﴾ (بێنەوە بیر) کاتێك کە پەروەردگارت نیگای نارد ﴿إِلَى الْمَلَائِكَةِ﴾ بۆ فریشتەکان ﴿أَنِّي مَعَكُمْ﴾ کە بێگومان من (خوا) لەگەڵتانم ﴿فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ دەی دڵی کەسانێك قایم و دامەزراو کەن کە باوەڕیان هێناوە ﴿سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ﴾ بە زوویی ترس و بیم دەخەمە دڵی ئەو کەسانەی کە بێ باوەڕ بوون ﴿فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ﴾ جا ئێوەش لەسەرووی گەردنیان بدەن (واتە سەریان) ﴿وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ﴾ وە لە هەموو سەر پەنجەکانیان بدەن (واتە لە هەموو لاشەیان بدەن لەسەرەوە تا خوارەوە). ١٢) ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەوە ﴿بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ لەبەر ئەوەی کە بەڕاستی ئەوانە دژایەتی خواو پێغەمبەرەکەیان کرد ﴿وَمَن يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ هەر کەسێکیش دژایەتی خواو پێغەمبەرەکەی بکات ﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ئەوە بێگومان تۆڵە و سزای خوا زۆر بەتینە. ١٣) ﴿ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ﴾ (حوکم و سزای ئێوە) ئەوەیە دەی بیچەژن ﴿وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ﴾ وە بەڕاستی بۆ بێ بڕوایان سزای ئاگری دۆزەخ هەیە. ١٤) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا﴾ کاتێك (لەجەنگ دا) ڕووبەڕووی زۆرێك لەبێ باوەڕان بوونەوە ﴿فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ﴾ قەت پشتیان تێ مەکەن و هەڵمەیەن. ١٥) ﴿وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ﴾ وە هەر کەس لەو ڕۆژەدا پشتیان تێ بکات و هەڵبێت ﴿إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ﴾ مەگەر (مەبەستی ئەوەبێت) بۆ هێرش کردن بگەڕێتەوە ﴿أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ﴾ یان بڕوات بۆ لای کۆمەڵێکی تر (و یارمەتیان بدات) ﴿فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ ئەوە بێ گومان بەڕق و خەشمی خواوە دەگەڕێتەوە ﴿وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ﴾ وە جێگای دۆزەخ دەبێت ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ کە جێگایەکی زۆر خراپ و بەدە. ١٦)

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِيَ ٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَآءً حَسَنًا ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ
ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٨﴾ إِن تَسْتَفْتِحُوا۟ فَقَدْ جَآءَكُمُ ٱلْفَتْحُ ۖ
وَإِن تَنتَهُوا۟ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَعُودُوا۟ نَعُدْ وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ
فِئَتُكُمْ شَيْـًٔا وَلَوْ كَثُرَتْ ۚ وَأَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَوَلَّوْا۟ عَنْهُ وَأَنتُمْ
تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَهُمْ
لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ ۞ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلصُّمُّ ٱلْبُكْمُ
ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ ۖ
وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ ٱسْتَجِيبُوا۟ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ
وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَقَلْبِهِۦ وَأَنَّهُۥٓ إِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱتَّقُوا۟ فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
مِنكُمْ خَآصَّةً ۖ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

- عاباکەی خستەوە سەرشانی و لە پشتەوە گرتی بۆ ئەوەی نەکەوێت پاشان فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەسە هاوار و نزا و پاڕانەوە بۆ لای پەروەردگارت بێ گومان خوای گەورە ئەو بەڵێنانەی پێی داویت بۆت جێ بەجێ دەکات خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردەخوارەوە ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٦) سورەتی (الأنفال): ﴿وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ...﴾ ئەبو داوود گێڕاویەتیەوە کە ئەبو سەعیدی خودری دەڵێت: ئەم ئایەتە لە ڕۆژی غەزای بەدردا هاتە خوارەوە: (تێبینی: ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کەوا ئایەتەکە تایبەتە بەغەزای بەدرەوە بەڵکو هەموو زانایان یەك دەنگن کەوا ڕاکردن لە جیهاد یەکێکە لە گوناهە گەورەکان).

﴿فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ﴾ دە کەواتە ئێوە ئەوانتان نەکوشت ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ﴾ بەڵکو خوا ئەوانی کوشت ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ﴾ وەکاتێ کە (مشتێ خۆڵت و زیخت ڕوویەکافران) هاوێشت بەتەنها تۆ نەتها وێشت ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ﴾ بەڵکو خوا هاوێشتی (و لێیدان) ﴿وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئەوەی خوا بڕواداران تاقی بکاتەوە ﴿مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا﴾ لەلایەن خۆیەوە بەتاقی کردنەوەیەکی چاك ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بیسەری زانایە. ١٧) ﴿ذَٰلِكُمْ﴾ (سەر ئەنجامی باوەڕداران و کافران) ئەوە بوو (کەڕووی دا) ﴿وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ﴾ وە بەڕاستی خوا پیلانی بێ بڕوایان پوچەڵ دەکاتەوە. ١٨)﴿إِن تَسْتَفْتِحُوا﴾ ئەگەر ئێوە (کافران) داوای یارمەتی و سەرکەوتن دەکەن ﴿فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ﴾ ئەوە بەڕاستی سەرکەوتنتان بۆ هات (گاڵتەیان پێ دەکات) ﴿وَإِن تَنتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەگەر کۆتایی بهێنن (لەدوژمنایەتی پێغەمبەریان بت پەرستی) ئەوە چاکترە بۆتان ﴿وَإِن تَعُودُوا نَعُدْ﴾ وە ئەگەر بگەڕێنەوە (بۆ سەر دژایەتی یان بت پەرستی) ئەوە ئێمەش دەگەڕێینەوە (بۆ سەر خستنی باوەڕداران)﴿وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا﴾ هەرگیز دەستەو کۆمەڵەکەتان هیچ سوودێکتان پێ ناگەیەنن ﴿وَلَوْ كَثُرَتْ﴾ هەرچەند زۆریش بن ﴿وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وەبێگومان خوا لەگەڵ بڕواداران دایە. ١٩) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بن ﴿وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ﴾ وپشتی تێمەکەن﴿وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ﴾ لەکاتێکدا ئێوە تێدەگەن و دەبیستن. ٢٠) ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا﴾ وەکو ئەوانە مەبن کە(بەسەر زارەکی) ووتیان :بیستمان ﴿وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ لەکاتێکدا کە ئەوانە هیچ نابیستن و تێناگەن. ٢١)﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِندَ اللَّهِ﴾ بەڕاستی خراپترینی هەموو گیان لەبەران لەلای خوا ﴿الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾ ئەو کەڕو و لاڵانەن کە بیرناکەنەوە و ژیر نابن. ٢٢)﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ﴾ وە ئەگەر خوا بیزانیایە ﴿فِيهِمْ خَيْرًا﴾ چاکەیەك لەو (کەڕو لاڵانەدا) هەیە ﴿لَّأَسْمَعَهُمْ﴾ بێگومان وای لێ دەکردن ببیستن﴿وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ﴾ ئەگەر خوا (فەرمانی خۆی) پێ ببیستنایە ﴿لَتَوَلَّوا﴾ هەر ڕوویان وەردەگێڕا ﴿وَّهُم مُّعْرِضُونَ﴾ وە ئەوان هەر گوێ پێ نەدەرن. ٢٣)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە ﴿اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ وەڵامی خوا و پێغەمبەر بدەنەوە ﴿إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ کاتێك کە بانگتان دەکەن بۆ لای ئەو (ئایینەی) کەزیندووتان دەکاتەوە﴿وَاعْلَمُوا﴾ بشزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی (ویستی) خوا ﴿يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾ دەبێتە بەربەست لەنێوان ئادەمی و دڵی دا (واتە ئەو پەڕی دەستەڵاتی هەیە بەسەر دڵی بەندەکانیدا) ﴿وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ وە بەڕاستی هەر لای ئەو کۆ دەکرێنەوە(لەڕۆژی دوایی دا). ٢٤)﴿وَاتَّقُوا فِتْنَةً﴾ وەخۆتان بپارێزن لەئاشوب و بەڵایەك ﴿لَّا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنكُمْ خَاصَّةً﴾ کە تووشی ستەم کارانتان نابێت بە تایبەتی (هەمووتان دەگرێتەوە) ﴿وَاعْلَمُوا﴾ وە بشزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ کە بەڕاستی تۆڵە و سزای خوا زۆر سەختە. ٢٥)

وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِى ٱلْأَرْضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَخُونُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓا۟ أَمَٰنَٰتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا قَالُوا۟ قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَآ ۙ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا۟ ٱللَّهُمَّ إِن كَانَ هَٰذَا هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ أَوِ ٱئْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْ ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾

هــۆی هاتنــه خوارەوەی ئایەتی (١٧) ســـورەتی (الأنفال): ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ﴾. طەبەرانی گێڕاویەتیەوە لە عەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە دەڵێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی بە عەلی کوڕی ئەبو طالیب کە مشتێك ووردە زیخی بداتێ ئەویش پێ ی داو پاشان پێغەمبەری خوا (ﷺ) فڕێ ی دابەڕووی بێ باوەڕانی قوڕەیش داو فەرمووی (چاوەکان کوێر بن) بۆیە چاوی هیچ بێ باوەڕێك نەما لەو زیخەی تێ نەچێت وە خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩) سورەتی (الأنفال): ﴿إِن تَسْتَفْتِحُوا۟ فَقَدْ جَآءَكُمُ ٱلْفَتْحُ﴾. حاکیم ڕیوایەتی کردووە کە عەبدوڵلای کوڕی ثعلبەی کوڕی صەغیر ئەڵێت: دەست پێشخەری شەڕی بەدر و-

﴿وَٱذۡكُرُوٓاْ﴾ بیر بکەنەوە ﴿إِذۡ أَنتُمۡ﴾ کاتێك کە ئێوە ﴿قَلِيلٞ مُّسۡتَضۡعَفُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ کەم و لاوازکراو و ژێر دەستە بوون لە زەوی (مەککە)دا ﴿تَخَافُونَ﴾ دەترسان ﴿أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ﴾ کەخەڵکی بتان فڕێنن ﴿فَـَٔاوَىٰكُمۡ﴾ ئەنجا خوا پەنای دان ﴿وَأَيَّدَكُم بِنَصۡرِهِۦ﴾ وە بەیارمەتی خۆی پشتیوانی کردن ﴿وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ﴾ وە ڕسق و ڕۆزی لە شتە پاك (و حەڵاڵە) کان پێ بەخشین ﴿لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ﴾ بۆ ئەوەی سوپاس گوزاری خوا بن. ٢٦) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَخُونُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ﴾ ناپاکی مەکەن لەگەڵ خوا و پێغەمبەر(ﷺ)دا ﴿وَتَخُونُوٓاْ أَمَٰنَٰتِكُمۡ﴾ وە ناپاکی مەکەن لە سپاردەکانی ناو خۆتان ﴿وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ لەکاتێکدا کە ئێوە دەزانن (ناپاکی یە). ٢٧) ﴿وَٱعۡلَمُوٓاْ﴾ وە بزانن ﴿أَنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ﴾ بەڕاستی ماڵ و منداڵتان ﴿فِتۡنَةٞ﴾ هۆی تاقی کردنەوەی (ئێوەن) ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ﴾ وە بەڕاستی لای خوا پاداشتی زۆر گەورە هەیە. ٢٨)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿إِن تَتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ ئەگەر ئێوە خواناس بن و خۆتان بپارێزن ﴿يَجۡعَل لَّكُمۡ فُرۡقَانٗا﴾ هۆی جیاکەرەوە(ی ڕاست و ناڕاست)تان بۆ فەراهەم دێنێت ﴿وَيُكَفِّرۡ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ﴾ و لە گوناهەکانتان دەبوورێ ﴿وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ﴾ و لێتان خۆش دەبێت ﴿وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەن بەهرە و چاکەی زۆر گەورەیە. ٢٩)﴿وَإِذۡ يَمۡكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ وە(بیر بکەرەوە) کاتێك ئەوانەی بێ باوەڕ بوون پیلانیان لە دژت دەگێڕا ﴿لِيُثۡبِتُوكَ﴾ تا بەندو کۆتت بکەن ﴿أَوۡ يَقۡتُلُوكَ﴾ یان بتکوژن ﴿أَوۡ يُخۡرِجُوكَۚ﴾ یان (لە مەککە) دەرت بکەن ﴿وَيَمۡكُرُونَ﴾ وە ئەوانە (بەردەوام) فڕو فێڵ دەکەن ﴿وَيَمۡكُرُ ٱللَّهُۖ﴾ وە خوایش لەبەرامبەر ئەواندا پیلان دەگێڕێت ﴿وَٱللَّهُ خَيۡرُ ٱلۡمَٰكِرِينَ﴾ وە خوا چاکترینی پیلان گێڕانە (بەرامبەر پیلان گێڕان). ٣٠)﴿وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا﴾ وە کاتێك کە ئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا دەخوێنرێتەوە ﴿قَالُواْ قَدۡ سَمِعۡنَا﴾ دەڵێن :بیستمان (واتە گرنگ نی یە) ﴿لَوۡ نَشَآءُ لَقُلۡنَا مِثۡلَ هَٰذَآ﴾ ئەگەر بمان ویستایە وێنەی ئەو ئایەتانەمان دەووت ﴿إِنۡ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلۡأَوَّلِينَ﴾ ئەمە هیچ نی یە جگە لە ئەفسانەی پێشینان. ٣١)﴿وَإِذۡ قَالُواْ ٱللَّهُمَّ﴾ (بیر بکەرەوە) کاتێك (کە بێ باوەڕەکان) دەیان ووت ئەی پەروەردگار ﴿إِن كَانَ هَٰذَا هُوَ ٱلۡحَقَّ مِنۡ عِندِكَ﴾ ئەگەر ئەم قورئانە ڕاستەو **لەلایەن تۆوە هاتووە ﴿فَأَمۡطِرۡ عَلَيۡنَا حِجَارَةٗ﴾ دەی بەرد** بەسەرماندا ببارێنە ﴿مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ **لە ئاسمانەوە ﴿أَوِ ٱئۡتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٖ﴾ یان سزای سەختی** پڕ ئازارمان بۆ بنێرە. ٣٢) **﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمۡ﴾ وە بەڕاستی خوا سزایان** نادات ﴿وَأَنتَ فِيهِمۡۚ﴾ لەکاتێك دا **تۆ** (ئەی موحەممەد(ﷺ)) لەناویاندا بیت ﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمۡ﴾ **هەروەها خوا تووشی سزایان ناکات ﴿وَهُمۡ يَسۡتَغۡفِرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئەوان** داوای لێبوردن بکەن. ٣٣)

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَمَا كَانُوٓا۟ أَوْلِيَآءَهُۥٓ ۚ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ ٱلْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ لِيَصُدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ ٱللَّهُ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ ٱلْخَبِيثَ بَعْضَهُۥ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُۥ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُۥ فِى جَهَنَّمَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَنتَهُوا۟ يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِن يَعُودُوا۟ فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَىٰكُمْ ۚ نِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

ــسەرەتای دروست بوونی، ئەبو جەهل پێش دەستی خۆی بۆ کردوو ئەو دروستی کرد ووتی: (اللهم اقطعنا للرحم وآتانا بما لم يعرف فأحنه الغداة) خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿إِن تَسْتَفْتِحُوا۟ فَقَدْ جَآءَكُمُ ٱلْفَتْحُ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣٣) سورەتی (الأنفال): ﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْ ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾. بوخاری گێراویەتیەوە کە ئەنەسی کوڕی مالیك ئەڵێت: ئەبو جەهل ووتی: ئەی خوای گەورە ئەگەر ئەم ئاینەی کە موحەممەد هێناویەتی ئاینێکی ڕاستە و حەقە دەی لە ئاسمانەوە بەرد بارانمان بکە یان سزایەکی زۆر ناڕەحەتمان بۆ بنێرە. خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە: ﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْ ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾

﴿وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ﴾ **خوا چۆن سزایان نادات؟!** ﴿وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ **لە کاتێکدا ئەوان بەرگری (موسوڵمانان) دەکەن لە چوون بۆ مزگەوتی بەڕێزو پیرۆز (کەعبە)** ﴿وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ﴾ **لەکاتێکدا ئەوان خۆشەویست و سەر پەرشتیاری ئەو (مزگەوتە) نین** ﴿إِنْ أَوْلِيَاؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ﴾ **بەڕاستی سەر پەرشتیار و خۆشەویستی ئەو (مزگەوتە) خوا ناسان و پارێزکارانن** ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ **بەڵام زۆربەیان نازانن. ٣٤)**﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ الْبَيْتِ﴾ **وە نوێژی ئەوان (بت پەرستەکان) لەماڵی خوادا هیچ نی یە** ﴿إِلَّا مُكَاءً﴾ **جگە لە فیکە کردن** ﴿وَتَصْدِيَةً﴾ **و چەپڵە لێدان نەبێت** ﴿فَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ **کەواتە بچەژن سزای سەخت (لە بەدردا)** ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ **بە هۆی بڕوا نەهێنانتانەوە. ٣٥)**﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ **بەڕاستی ئەوانەی کەبێ باوەڕن** ﴿يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ﴾ **ماڵ و سامانیان خەرج دەکەن** ﴿لِيَصُدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ **بۆ ئەوەی بەر هەڵستی ڕێگەی خوا بکەن** ﴿فَسَيُنفِقُونَهَا﴾ **جا لە مەولا (ماڵ و سامانیان) بەخت دەکەن و دەیبەخشن** ﴿ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً﴾ **لەپاشان دەبێت بەداخ و پەژارە بۆیان** ﴿ثُمَّ يُغْلَبُونَ﴾ **پاشان ژێر دەکەون** ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ **وە ئەوانەی کەبێ باوەڕن** ﴿إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ﴾ **هەر لەدۆزەخ دا کۆ دەکرێنەوە. ٣٦)** ﴿لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾ **بۆ ئەوەی خوا دەستەی ناپاک لە دەستەی پاک جیا بکاتەوە** ﴿وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ **و ناپاکەکانیش لەسەر یەک هەڵچنێت** ﴿فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا﴾ **ئەدجا هەمووی پێکەوە کۆ بکاتەوە** ﴿فَيَجْعَلَهُ فِي جَهَنَّمَ﴾ **و بیخاتە دۆزەخەوە** ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ **هەر ئەوانە زیانبار و خەسارۆ مەندی تەواون. ٣٧)** ﴿قُل﴾ **(ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ:** ﴿لِّلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ **بە ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون** ﴿إِن يَنتَهُوا﴾ **ئەگەر کۆتایی بهێنن (بەبێ بڕوایی یەکەیان)** ﴿يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ﴾ **بەڕاستی** (خوا) دەبورێ لەهەرچی لەوەو پێش کردوویانە ﴿وَإِن يَعُودُوا﴾ **بەڵام ئەگەر بگەڕێنەوە (سەر کردەوەی پێشوویان)** ﴿فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ﴾ **ئەوە بەڕاستی باوو یاسای پێشینە (خراپە)کان چی بوو** (بۆ ئەمانیش دووبارە دەبێتەوە). **٣٨)**﴿وَقَاتِلُوهُمْ﴾ **(باوەڕداران) جەنگ بکەن لەگەڵ بێ باوەڕاندا** ﴿حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ﴾ **هەتا ئاژاوە(بێ باوەڕی و بت پەرستی) نامێنێت** ﴿وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ **و ئایین و ملکەچی هەمووی بۆ خوا دەبێت** ﴿فَإِنِ انتَهَوْا﴾ **جا ئەگەر کۆتایی یان هێنا** ﴿فَإِنَّ اللَّهَ﴾ **ئەوە بەڕاستی خوا**﴿بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ **بەهەر کردەوەیەک کە** (بێ باوەڕان) **دەیکەن بینایە. ٣٩)** ﴿وَإِن تَوَلَّوْا﴾ **وە ئەگەر ڕوویان وەرگێڕاو پشتیان هەڵکرد** ﴿فَاعْلَمُوا﴾ **ئەوە بزانن** ﴿أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ﴾ **بەڕاستی خوا پشتیوان و یارمەتی دەرتانە** ﴿نِعْمَ الْمَوْلَىٰ﴾ **ئەو (خوا) باشترین پشتیوانە** ﴿وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ **وە باشترین یاریدەدەر و سەرخەرتانە. ٤٠﴾**

۞ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَا غَنِمۡتُم مِّن شَيۡءٖ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِ إِن كُنتُمۡ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَىٰ عَبۡدِنَا يَوۡمَ ٱلۡفُرۡقَانِ يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾ إِذۡ أَنتُم بِٱلۡعُدۡوَةِ ٱلدُّنۡيَا وَهُم بِٱلۡعُدۡوَةِ ٱلۡقُصۡوَىٰ وَٱلرَّكۡبُ أَسۡفَلَ مِنكُمۡۚ وَلَوۡ تَوَاعَدتُّمۡ لَٱخۡتَلَفۡتُمۡ فِي ٱلۡمِيعَٰدِ وَلَٰكِن لِّيَقۡضِيَ ٱللَّهُ أَمۡرٗا كَانَ مَفۡعُولٗا لِّيَهۡلِكَ مَنۡ هَلَكَ عَنۢ بَيِّنَةٖ وَيَحۡيَىٰ مَنۡ حَيَّ عَنۢ بَيِّنَةٖۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ إِذۡ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلٗاۖ وَلَوۡ أَرَىٰكَهُمۡ كَثِيرٗا لَّفَشِلۡتُمۡ وَلَتَنَٰزَعۡتُمۡ فِي ٱلۡأَمۡرِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ وَإِذۡ يُرِيكُمُوهُمۡ إِذِ ٱلۡتَقَيۡتُمۡ فِيٓ أَعۡيُنِكُمۡ قَلِيلٗا وَيُقَلِّلُكُمۡ فِيٓ أَعۡيُنِهِمۡ لِيَقۡضِيَ ٱللَّهُ أَمۡرٗا كَانَ مَفۡعُولٗاۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا لَقِيتُمۡ فِئَةٗ فَٱثۡبُتُواْ وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا لَّعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿٤٥﴾

-رزگاریان کەیت خوایە زەحمەتی زۆر بدەی بەسەر موضەردا (ناوی قەبیلەیەکە) و بیدەی بەسەریاندا لەمەینەتو گرانی و بەلا وەك گرانی سەرزەمی یوسف) لەبو هورەیرە دەلێ: خەلکی پلێمەلات لەو پلێگارەدا لە هۆزی موضەر دژ بەپێغەمبەر(ﷺ) بوون).

ئایەتی (١٠١) سورەتی (النساء): قال یحیی أن أنس(رضي الله عنه) قال (خرجنا مع رسول الله(ﷺ) من المدینة إلى مکة فکان یصلي رکعتین رکعتین حتی رجعنا إلى المدینة قلت أقمتم بمکة شیئاً قال أقمنا بها عشراً)(رواه البخاري ومسلم). یەحیا دەلێ ئەنەسی کوڕی مالیك(رضي الله عنه) دەفەرموێ: (لەگەڵ پێغەمبەردا(ﷺ) دەچووین لەمەدینەوە بۆ مەککە دوورکات دوورکات نوێژی دەکرد (لەجیاتی نوێژی چوار رکاتی) تاگەڕاینەوە بۆ مەدینە یەحیا دەلێ وتم چەند لە مەککەدا ماینەوە وەلامی دایەوە ۱۰ (ڕۆژ مایەنەوە)

﴿وَٱعۡلَمُوٓاْ﴾ وەبـزانن ﴿أَنَّمَا غَنِمۡتُم مِّن شَيۡءٖ﴾ بێگومـان هـەر چـیەکتان لەغەنیمـەت(دەسـکەوت)گـرت ﴿فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ﴾ ئـەوە بەڕاسـتی پێـنج یـەکی ئەو(دەسکەوتە) بۆ خوا ﴿وَلِلرَّسُولِ﴾ و بۆ پێغەمبەر (ﷺ) ﴿وَلِذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ﴾ و بۆ خزمانی (پێغەمبەر(ﷺ)) ﴿وَٱلۡيَتَٰمَىٰ﴾ و بۆ هەتیوان ﴿وَٱلۡمَسَٰكِينِ﴾ و بۆ هەژاران ﴿وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِ﴾ و بۆ ڕێبوارانە﴿إِن كُنتُمۡ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕتان هێناوە بەخوا ﴿وَمَآ أَنزَلۡنَا﴾ وە بـەوەی ناردوومانەتـە خـوارەوە ﴿عَلَىٰ عَبۡدِنَا﴾ بۆسـەر بەندەکـەمان (کەموحەممـەد پێغەمبەرە(ﷺ)) ﴿يَوۡمَ ٱلۡفُرۡقَانِ﴾ لەڕۆژی جیاکردنەوەدا (واتە جەنگی بەدر) ﴿يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ﴾ لەو ڕۆژەی کەدوو کۆمەڵ بەیەك گەیشتن (دژ بەیـەك جـەنگان) ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ﴾ وە خـوا بەسـەر هـەموو شـتێکدا دەسـەڵاتدارە. ٤١)﴿إِذۡ أَنتُم بِٱلۡعُدۡوَةِ ٱلدُّنۡيَا﴾ وەختی ئێوە لای خواری (شیوەکەی) نزیـك (مەدینـە)دا بـوون ﴿وَهُم بِٱلۡعُدۡوَةِ ٱلۡقُصۡوَىٰ﴾ و ئـەوانیش لـەلای سـەروی (شـیوەکەی) دوورتـر (لەمەدینـە)دا بـوون ﴿وَٱلرَّكۡبُ﴾ کاروانەکـەش ﴿أَسۡفَلَ مِنكُمۡ﴾ لـەخوارتری ئێـوە بـوو ﴿وَلَوۡ تَوَاعَدتُّمۡ﴾ وە ئەگەر بەڵێنتان بەیەکتر بدایە ﴿لَٱخۡتَلَفۡتُمۡ﴾ بێگومان جیـاواز دەبـوون ﴿فِي ٱلۡمِيعَٰدِ﴾ لەبەڵێنەکەدا (جەنگتان نەدەکرد) ﴿وَلَٰكِن﴾ بەڵام ﴿لِّيَقۡضِيَ ٱللَّهُ أَمۡرٗا﴾ (کۆی کردونەتەوە) بۆ ئەوەی خـوا کارێـك بـەدی بێنێـت ﴿كَانَ مَفۡعُولٗا﴾ هـەر بـەدی دێـت ﴿لِّيَهۡلِكَ مَنۡ هَلَكَ﴾ بۆ ئەوەی لەناو بچێ ئەو کەسـەی (بـەلای خـواوە) لـەناو چـووە ﴿عَنۢ بَيِّنَةٖ﴾ لەڕووی بەڵگەوە ﴿وَيَحۡيَىٰ مَنۡ حَيَّ عَنۢ بَيِّنَةٖ﴾ وەبۆ ئەوەی بژی ئەوەی (بـەلای خـواوە) دەژی لەڕووی بەڵگـەوە ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە بەڕاسـتی خـوا بیسـەری زانایـە. ٤٢)﴿إِذۡ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ﴾(بیر بکەرەوە) کاتێ کەخوا ئەو (بێ بڕوایـ)انەی نیشان دەدایـت ﴿فِي مَنَامِكَ قَلِيلٗا﴾ لەخەوتدا کەم بوون ﴿وَلَوۡ أَرَىٰكَهُمۡ كَثِيرٗا﴾ خۆ ئەگەر (خـوا ژمـارەی) ئەوانـەی بـەزۆر نیشان بدایتایە ﴿لَّفَشِلۡتُمۡ﴾ ئـەوە بێگومـان دەترسـانو دەشـکان ﴿وَلَتَنَٰزَعۡتُمۡ﴾ وە جیاواز دەبوون ﴿فِي ٱلۡأَمۡرِ﴾ لەبڕیاری جەنگدا ﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَ﴾ بەڵام خوا پاراستنی ﴿إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) زانایە ﴿بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ بە ئەوەی لەناو دڵاندایە. ٤٣)﴿وَإِذۡ يُرِيكُمُوهُمۡ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێ خوا ئەوانی نیشان دان ﴿إِذِ ٱلۡتَقَيۡتُمۡ﴾ کاتێ ڕووبەڕوو بوونەوە ﴿فِيٓ أَعۡيُنِكُمۡ قَلِيلٗا﴾ لەبەرچاوتان بەکەم دەبینـران ﴿وَيُقَلِّلُكُمۡ فِيٓ أَعۡيُنِهِمۡ﴾ ئێوەشی لەبەر چاوی ئەوان بەکەم نیشان دا ﴿لِيَقۡضِيَ ٱللَّهُ أَمۡرٗا﴾ بۆ ئەوەی خوا کارێـك بـەدی بهێنـێ ﴿كَانَ مَفۡعُولٗا﴾ هـەر بـەدی دێـت ﴿وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ﴾ وە هـەمووکارەکان هـەر بـۆلای خـوا دەگێڕێنرێنـەوە. ٤٤)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئـەی ئەوانـەی کـەباوەڕتان هێنـاوە ﴿إِذَا لَقِيتُمۡ فِئَةٗ﴾ کـاتێ (لەجەنگـدا) لەگـەڵ کۆمەڵێکدا ڕووبـەڕوو بوونـەوە ﴿فَٱثۡبُتُواْ﴾ خـۆگرین (هەڵنەیـەن) ﴿وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا﴾ و یادی خوا زۆر بکەن ﴿لَّعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ﴾ بۆ ئەوەی سەرکەوتوو بن. ٤٥)

وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَنَٰزَعُواْ فَتَفْشَلُواْ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْۖ وَٱصْبِرُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ خَرَجُواْ مِن دِيَٰرِهِم بَطَرًا وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾ وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْۖ فَلَمَّا تَرَآءَتِ ٱلْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيٓءٌ مِّنكُمْ إِنِّيٓ أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَۚ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْۗ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْۚ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْۗ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾

ئایەتی (١٠٢) سورەتی (النساء): عن جابر بن عبد الله قال: (قاتل رسول الله (ﷺ) محارب خصفة فلما حضرت الصلاة صلى رسول الله (ﷺ) صلاة الخوف فكان الناس طائفتين طائفة بإزاء العدو، وطائفة صلوا مع رسول الله (ﷺ) فصلى بالطائفة الذين معه ركعتين وانصرفوا فكانوا مكان الطائفة الذين كانوا بإزاء العدو ثم انصرف الذين كانوا بإزاء العدو فصلوا مع رسول الله (ﷺ) ركعتين فكان لرسول الله (ﷺ) أربع ركعات وللقوم ركعتين ركعتين) (رواه الإمام أحمد). جابیری کوڕی عەبدوڵلا ئەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) جەنگا لەگەڵ **شەڕکەرەکانی خەصفەدا** ئینجا وەختێ کاتێ نوێژ هات پێغەمبەر (ﷺ) نوێژی ترسی کرد و خەڵکەکە دووپۆل **بوون،** بەشێکیان بەرانبەر دوژمن وەستان و بەشێکیشیان نوێژیان کرد لەگەڵ پێغەمبەری خوا (ﷺ) **ئەوانەی لەگەڵیدا** بوون دوورکات پێش نوێژی بۆ کردن و ڕۆیشتنە شوێنی ئەوانەی بەرامبەری دوژمن وەستا-

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ (باوەڕداران) گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەکەی بکەن ﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا﴾ وە جیاوازمەبن و دووبەرەکی مەکەن بەهۆیەوە بشکێن و لاوازبـبن ﴿وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾ و هێزتــان بـڕواو نـەمێنێ ﴿وَاصْبِرُوا﴾ وەخـۆ ڕاگـر بـن ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ بەڕاستی خـوا لەگـەڵ خۆگراندایـە. ٤٦) ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا﴾ وەك ئەوانـە مـەبن دەرچوون ﴿مِن دِيَارِهِم﴾ لەماڵ و وڵاتی خۆیان ﴿بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ﴾ بەفیزو ڕووپامایی بۆ خەڵك کردن ﴿وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وەبەرگری (خەڵکیان) دەکرد لەڕێگەی خوا ﴿وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ وە خـوا بەهـەموو ئـەو کارانـەی دەیکـەن ئاگادارە. ٤٧) ﴿وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێك کەشەیتان کردەوەکانیانی بۆ ڕازاندەوە ﴿وَقَالَ﴾ وە ووتی: ﴿لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ﴾ ئەمڕۆ هیچ کەس بەسەرتاندا زاڵ نابێ ﴿وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْ﴾ و بێگومـان مـن پـەنادەر (و پـارێزەر)ی ئێـوەم ﴿فَلَمَّا تَرَاءَتِ الْفِئَتَانِ﴾ ئینجا کاتێ هەردوو دەستەکە ڕوو بەڕووی یەکتر بوونەوە ﴿نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ﴾ (شەیتان) پاشەو پاش بەدوای خۆی دا گەڕایەوە ﴿وَقَالَ﴾ و ووتی: ﴿إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكُمْ﴾ بەڕاستی من بەریم لەئێوە ﴿إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەوەی من دەبینم ئێوە نایبینن ﴿إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ﴾ بەڕاستی مـن لـەخوا دەترسـم ﴿وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ و خـوا زۆر تۆڵـەی بـەتێنو سەختە. ٤٨) ﴿إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ﴾ (بیربکـەرەوە) کـاتێ دووڕووەکان ﴿وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ و ئەوانــەی نەخۆشــی لەدڵیانــدابوو دەیــان ووت ﴿غَرَّ هَٰؤُلَاءِ دِينُهُمْ﴾ ئەوانـە (موسـوڵمانەکان) ئاینەکـەیان فریـوی داوون ﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ هەرکەسـێ پـشت بـەخوا ببەستێت ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ ئـەوە بەڕاسـتی خـوا بـە دەسـەڵاتی کـار دروســتە. ٤٩) ﴿وَلَوْ تَرَىٰ﴾ وە ئەگــەر دەتبینیــی ﴿إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ﴾ کاتــێ فریـشتەکان گیـانی بـێ بـاوەڕان دەکێـشن ﴿يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ﴾ لەدەموچـاوو پاشیان دەدەن ﴿وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ﴾ و (پێیان دەڵێن) بچەژن سزای ئاگری سووتێنەر. ٥٠) ﴿ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ﴾ ئەو (ئازار و سزایە) بەهۆی ئەوەوەیە دەستی خۆتان پێشی خستووە ﴿وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ وە بەڕاســتی خـوا بـە هـیچ کولێجێ ستەمکار نـی یە لــەبەندەکانی. ٥١) ﴿كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ (ئـەم بـێ باوەڕانە باوو نــەریتیان) هــەر وەکــو بــاو و نــەریتی دەســتەی فیرعــەون ﴿وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ و ئەوانەیــە لــەپێش ئــەوانەوە بــوون ﴿كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ کــە بــێ بــڕوا بــوون بە نیشانەکانی خوا ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ﴾ ئیتر (سـزای) خـوایش گرتنی بـەهۆی گوناهـەکانیانەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ بەڕاستی خوا بەتواناو تۆڵـە بەتینە. ٥٢)

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمۡ يَكُ مُغَيِّرٗا نِّعۡمَةً أَنۡعَمَهَا عَلَىٰ قَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ
مَا بِأَنفُسِهِمۡ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿٥٣﴾ كَدَأۡبِ ءَالِ
فِرۡعَوۡنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ فَأَهۡلَكۡنَٰهُم
بِذُنُوبِهِمۡ وَأَغۡرَقۡنَآ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ وَكُلّٞ كَانُواْ ظَٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾
إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٥٥﴾
ٱلَّذِينَ عَٰهَدتَّ مِنۡهُمۡ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهۡدَهُمۡ فِي كُلِّ مَرَّةٖ
وَهُمۡ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَإِمَّا تَثۡقَفَنَّهُمۡ فِي ٱلۡحَرۡبِ فَشَرِّدۡ بِهِم
مَّنۡ خَلۡفَهُمۡ لَعَلَّهُمۡ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن
قَوۡمٍ خِيَانَةٗ فَٱنۢبِذۡ إِلَيۡهِمۡ عَلَىٰ سَوَآءٍۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلۡخَآئِنِينَ
﴿٥٨﴾ وَلَا يَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَبَقُوٓاْۚ إِنَّهُمۡ لَا يُعۡجِزُونَ ﴿٥٩﴾
وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن قُوَّةٖ وَمِن رِّبَاطِ ٱلۡخَيۡلِ
تُرۡهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمۡ وَءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمۡ
لَا تَعۡلَمُونَهُمُ ٱللَّهُ يَعۡلَمُهُمۡۚ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَيۡءٖ فِي سَبِيلِ
ٱللَّهِ يُوَفَّ إِلَيۡكُمۡ وَأَنتُمۡ لَا تُظۡلَمُونَ ﴿٦٠﴾ ۞ وَإِن جَنَحُواْ
لِلسَّلۡمِ فَٱجۡنَحۡ لَهَا وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٦١﴾

بوون پاشان ئەوانەی بەرامبەر دوژمن وەستا بوون فاتن دووڕكات نوێژیان لەگەڵ **پێغەمبەری خوادا** كرد، **كەوا** بوو پێغەمبەری خوا (ﷺ) **چوار ڕكات** نوێژی كردو خەڵكەكەش هەر كۆمەڵێكیان دوو ڕكاتیان كرد).

ئایەتی (١٠٥) سورەتی (النساء)؛

عن أم سلمة أن رسول الله (ﷺ) سمع **جلبة** خصم بباب **حجرته فخرج** إليهم **فقال (ألا إنما** أنا **بشر وأنا أقضي** بنحو **ماأسمع ولعل** أحدكم **أن يكون ألحن بحجته من بعض فأقضي له**، فمن قضيت له بحق مسلم فإنما هي قطعة من النار فليحملها أو ليذرها) (رواه البخاري ومسلم). ئوم سەلەمە دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) گوێی لەدەنگە دەنگی ناكۆكییەك بوو لەبەردەم **دەرگای ژوورەكەیدا** پێغەمبەریش (ﷺ) ڕۆیشتە دەرەوە بۆ لایان و ووتی: (بێدارین بێگومان من تەنها مرۆڤێكم وەمن حوكم دەدەم بەگوێرەی ئەوەی كە دەیبیستم جا لەوانەیە هەندێكتان=

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً﴾ ئەوە بەهۆی ئەوەوەیە کەبەڕاستی خوا هیچ بەهرەو نیعمەتێك ناگۆڕێ ﴿أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ﴾ کە بەخشیبێتی بەهەر هۆزێك ﴿حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾ هەتا ئەوەی لەخۆیاندایە نەیگۆڕن ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە بەڕاستی خوا بیسەری زانایە. ٥٣) ﴿كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ ۙ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ (ئەم کردەوەی ئەمان) وەکو باوو نەریتی دەستەی فیرعەونو ئەوانەی لەپێش ئەوان بوون وایە ﴿كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ﴾ بەڵگەکانی پەروەردگاریان بەدرۆ زانی ﴿فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ﴾ ئێمەش لەناومان بردن بەهۆی گوناهەکانیانەوە ﴿وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ ۚ﴾ وە دەستەکەی فیرعەونمان خنکاند ﴿وَكُلٌّ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ﴾ چونکە هەموویان ستەم کار بوون. ٥٤) ﴿إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی بەدترینی گیان لەبەران بەلای خواوە ﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەوانەن بێ باوەڕبوون ﴿فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ لەبەر ئەوەی ئەوان باوەڕ ناهێنن. ٥٥) ﴿ٱلَّذِينَ عَٰهَدتَّ مِنْهُمْ﴾ ئەوانەی کەپەیمانت لەگەڵیان بەست ﴿ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ﴾ لەپاش ئەوە پەیمانەکەیان دەشکاند ﴿فِى كُلِّ مَرَّةٍ﴾ لەهەموو جارێکدا ﴿وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ﴾ و ئەوان خۆیان ناپارێزن. ٥٦) ﴿فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِى ٱلْحَرْبِ﴾ جا ئەگەر تووشی ئەوانە بوویت (زاڵ بوویت بەسەریاندا) لە جەنگ دا ﴿فَشَرِّدْ بِهِم مَّنْ خَلْفَهُمْ﴾ (سزاو کوشتنو بڕینێکیان پێ بکە) کەببێتە هۆی ترس لەدڵی ئەو دوژمنانەی لەپشتیانەوەن ﴿لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ بەڵکو ئەوان بیربکەنەوە. ٥٧) ﴿وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ خِيَانَةً﴾ وە ئەگەر بەڕاستی مەترسیت کرد لەناپاکی دەستەیەك (کەپەیمانەکەیان بشکێنن) ﴿فَٱنۢبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ﴾ ئەو کاتە (پەیمانەکە) فڕێ بدەرەوە بۆیان بەرێكو ڕەوانی تا بەرامبەر بن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْخَآئِنِينَ﴾ بەڕاستی خوا ناپاکانی خۆش ناوێت. ٥٨) ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ﴾ وە باگومان نەبەن ﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَبَقُوٓا۟﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون پێشکەوتوون ﴿إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ﴾ بێگومان ئەوانە خوا دەستە پاچە ناکەن (لە دەستی دەرناچن). ٥٩) ﴿وَأَعِدُّوا۟ لَهُم﴾ (ئەی ئیمانداران) ئامادەی بکەن بۆیان ﴿مَّا ٱسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ﴾ ئەوەی لەتواناتاندا هەیە لەهێز ﴿وَمِن رِّبَاطِ ٱلْخَيْلِ﴾ وە لەئەسپی دابەستراو ﴿تُرْهِبُونَ بِهِۦ﴾ تا بترسێنن پێی ﴿عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾ دوژمنی خواو دوژمنی خۆتان ﴿وَءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمْ﴾ وە کەسانێکی تریش بێجگە لەوان ﴿لَا تَعْلَمُونَهُمُ﴾ ئێوە نایانناسن ﴿ٱللَّهُ يَعْلَمُهُمْ﴾ خوا دەیانناسێ ﴿وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ﴾ وە هەرشتێك ببەخشن ﴿فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێی خوادا ﴿يُوَفَّ إِلَيْكُمْ﴾ (پاداشەکەی) بەتەواوی دەدرێتەوە پێتان ﴿وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ وە ئێوە هیچ ستەمتان لێ ناکرێت. ٦٠) ﴿وَإِن جَنَحُوا۟ لِلسَّلْمِ فَٱجْنَحْ لَهَا﴾ وە ئەگەر ئەوانە مەیلی ئاشتیان هەبوو تۆش (ئەی موحەممەد (ﷺ)) مەیلی ئەوە بکە ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ﴾ وە پشت بەخوا ببەستە ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو زاتە بیسەری زانایە. ٦١)

وَإِن يُرِيدُوٓاْ أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُۚ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِۦ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْۚ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِي ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مَّآ أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْۚ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ حَسْبُكَ ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ حَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَى ٱلْقِتَالِۚ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَٰبِرُونَ يَغْلِبُواْ مِاْئَتَيْنِۚ وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّاْئَةٌ يَغْلِبُوٓاْ أَلْفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ ٱلْـَٰٔنَ خَفَّفَ ٱللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًاۚ فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّاْئَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُواْ مِاْئَتَيْنِۚ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوٓاْ أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِي ٱلْأَرْضِۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنْيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْـَٔاخِرَةَۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَّوْلَا كِتَٰبٌ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَآ أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُواْ مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَٰلًا طَيِّبًاۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٦) سورەتی (الأنفال): ﴿الآنَ خَفَّفَ اللّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أنَّ فِيكُمْ ضَعْفاً فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّئَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُواْ مِئَتَيْنِ﴾ بوخاری گێڕاویەتی یەوە کەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباس دەڵێت: کاتێک کەئایەتی ﴿ إن يك منكم عشرون صابرون يغلبوا مائتين﴾ دابەزی ئەمە نارەحەت بوو لەسەر موسڵمانان کەفەرز کرا لەسەریان نابێ موسڵمانانێک لەبەرامبەر دە بێ بلوەر هەڵبێت ئینجا ئەمە لەسەریان ئاسان کراو سووک کرا بەهاتنە خوارەوەی ئایەتی ﴿الآنَ خَفَّفَ اللّهُ عَنكُمْ......﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٧) سورەتی (الأنفال): ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أن يَكُونَ لَهُ أسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ...﴾ حاکیم گێڕاویەتیەوە کە عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ﷺ) دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) پرس-

﴿وَإِن يُرِيدُوٓا۟﴾ وە ئەگەر ویستیان ﴿أَن يَخْدَعُوكَ﴾ فێڵت لێ بکەن ﴿فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ﴾ ئەوە بەڕاستی خوات بەسە (پشتو پەنات بێ) ﴿هُوَ ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِۦ﴾ خوا ئەو زاتەیە کەبەهێزی کردیت بەیارمەتی خۆی ﴿وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە بەبڕواداران. ٦٢) ﴿وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾ وە هۆگری خستە نێوان دڵەکانیان ﴿لَوْ أَنفَقْتَ﴾ ئەگەر بەختت بکردایە ﴿مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەرچی لەزەویدا هەیە ﴿مَّآ أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾ هۆگریت نەدەخستە نێوان دڵەکانیانەوە ﴿وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ﴾ بەڵام خوا هۆگری خستە نێوانیان ﴿إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی هەر ئەو زاڵی کاردروستە. ٦٣) ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿حَسْبُكَ ٱللَّهُ﴾ خوات بەسە ﴿وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ هەروەها ئەو بڕوادارانەش کەشوێنت کەوتوون ٦٤) ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿حَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَى ٱلْقِتَالِ﴾ هانی بڕواداران بدە لەسەر جەنگ کردن (لەگەڵ دوژمناندا) ﴿إِن يَكُن مِّنكُمْ﴾ ئەگەر لەئێوەدا ببێ ﴿عِشْرُونَ صَـٰبِرُونَ﴾ بیست کەسی خۆڕاگر ﴿يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ﴾ زاڵ دەبن بەسەر دووسەد کەس(ی بێ باوەڕ)دا ﴿وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّا۟ئَةٌ﴾ وە ئەگەر سەد کەس لەئێوە هەبێ ﴿يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفًا﴾ زاڵ دەبن بەسەر هەزار کەس دا ﴿مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ لەئەوانەی بێ باوەڕن ﴿بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵێکن نافامن. ٦٥) ﴿ٱلْـَٔـٰنَ﴾ ئێستا ﴿خَفَّفَ ٱللَّهُ عَنكُمْ﴾ خوا فەرمانەکەی سووک کرد لەسەرتان ﴿وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا﴾ وەزانی کەلاوازیتان تێدایە ﴿فَإِن يَكُن مِّنكُم﴾ جا ئەگەر لەئێوەدا ببێ ﴿مِّا۟ئَةٌ صَابِرَةٌ﴾ سەد کەسی خۆڕاگر ﴿يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ﴾ زاڵ دەبن بەسەر دووسەد کەس(ی بێ باوەڕ)دا ﴿وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ﴾ وەئەگەر هەزار کەس لەئێوە هەبن ﴿يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفَيْنِ﴾ زاڵ دەبن بەسەر دوو هەزار کەس دا ﴿بِإِذْنِ ٱللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا ﴿وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّـٰبِرِينَ﴾ وەخوا لەگەڵ خۆگراندایە. ٦٦) ﴿مَا كَانَ لِنَبِىٍّ﴾ بۆ هیچ پێغەمبەرێك ڕەوا نی یە ﴿أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ﴾ کە دیلی (لە دوژمنان) هەبێ ﴿حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ هەتا کوشتاری زۆریان لێ نەکات لەزەویدا ﴿تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنْيَا﴾ ئێوە ماڵی دونیاتان دەوێ (بە وەرگرتنی فیدیە) ﴿وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْـَٔاخِرَةَ﴾ وە خواش (پاداشتی) ڕۆژی دوایی دەوێ (بۆ ئێوە) ﴿وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا توانا و زاڵی کار دروستە. ٦٧) ﴿لَّوْلَا كِتَـٰبٌ﴾ ئەگەر نووسراو (و بڕیار)ێك ﴿مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ﴾ لەلایەن خواوە پێش نەکەوتایە (کە حەڵاڵ بوونی دەستکەوتو غەنیمەتی جەنگە) ﴿لَمَسَّكُمْ فِيمَآ أَخَذْتُمْ﴾ بێگومان لەبەر ئەو (فیدیە)ی کە وەرتان گرت تووشتان دەبوو ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزایەکی گەورە. ٦٨) ﴿فَكُلُوا۟ مِمَّا غَنِمْتُمْ﴾ کەواتە بخۆن لەوەی کە بە غەنیمەت گرتان ﴿حَلَـٰلًا طَيِّبًا﴾ حەڵاڵ و پاکە ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ وە لە خوا بترسن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێ بوردەی میهرەبانە. ٦٩)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّمَن فِيٓ أَيۡدِيكُم مِّنَ ٱلۡأَسۡرَىٰٓ إِن يَعۡلَمِ ٱللَّهُ فِي قُلُوبِكُمۡ خَيۡرٗا يُؤۡتِكُمۡ خَيۡرٗا مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿٧٠﴾ وَإِن يُرِيدُواْ خِيَانَتَكَ فَقَدۡ خَانُواْ ٱللَّهَ مِن قَبۡلُ فَأَمۡكَنَ مِنۡهُمۡۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يُهَاجِرُواْ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَيۡءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْۚ وَإِنِ ٱسۡتَنصَرُوكُمۡ فِي ٱلدِّينِ فَعَلَيۡكُمُ ٱلنَّصۡرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوۡمِۭ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُم مِّيثَٰقٞۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ﴿٧٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍۚ إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٞ كَبِيرٞ ﴿٧٣﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقّٗاۚ لَّهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ﴿٧٤﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنۢ بَعۡدُ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ مَعَكُمۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ مِنكُمۡۚ وَأُوْلُواْ ٱلۡأَرۡحَامِ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلَىٰ بِبَعۡضٖ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ﴿٧٥﴾

-ی ڕاوێژی کرد بە ئەبو بەکر (ﷺ) دەربارەی دیلەکانی غەزای بەدر ئەویش وتی: گەلی خۆت و هۆزی خۆتن بۆیە بەرەڵایان بکە و وازیان لێ بهێنە، وە ڕاوێژی کرد بەعومەری کوڕی خەططاب (ﷺ) ئەویش وتی: بیان کوژە، عەبدوڵلا (ﷺ) ئەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) بریتی لێ وەرگرتن ئەوسا خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُ..﴾ هەتا ئایەتی ﴿فَكُلُواْ مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالاً طَيِّباً﴾ عەبدوڵلا (ﷺ) ئەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) بەعومەری کوڕی خەططابی (ﷺ) فەرموو: نزیك بوو سزایەکمان تووش ببێت لەوەدا کەپێچەوانەی ڕای تۆ بووین.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٨-٦٩) سورەتی (الأنفال): ﴿لَوْلاَ كِتَابٌ مِّنَ اللّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾. تیرمزی گێڕاویەتیەوە، کە ئەبو هورەیرە (ﷺ) دەڵێت: کاتێك کە غەزای بەدر -

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿قُل لِّمَن فِيٓ أَيۡدِيكُم﴾ بلێ بەوانەی کە لەژێر دەستان دان ﴿مِّنَ ٱلۡأَسۡرَىٰٓ﴾ لەدیلەکان ﴿إِن يَعۡلَمِ ٱللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بزانێ ﴿فِي قُلُوبِكُمۡ خَيۡرٗا﴾ لەدڵەکانتاندا چاکەیەك هەیە ﴿يُؤۡتِكُمۡ خَيۡرٗا﴾ پێتان دەبەخشێ چاکتر ﴿مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمۡ﴾ لەو (فیدیە)ی لێتان وەرگیراوە ﴿وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ﴾ وە لێتان دەبورێ ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ وە خوا لێ بووردەی میهرەبانە. ٧٠) ﴿وَإِن يُرِيدُواْ خِيَانَتَكَ﴾ وەئەگەر(ئەو دیلانە) بیانەوێ ناپاکیت لەگەڵ دا بکەن ﴿فَقَدۡ خَانُواْ ٱللَّهَ﴾ ئەوە بێگومان ناپاکیان لەگەڵ خوادا کرد ﴿مِن قَبۡلُ﴾ لەپێش (ئەمەدا) ﴿فَأَمۡكَنَ مِنۡهُمۡ﴾ خواش (تۆی) زاڵ کرد بەسەریاندا ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وەخوا زانای دانایە. ٧١) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان هێنا ﴿وَهَاجَرُواْ﴾ و کۆچیان کرد ﴿وَجَٰهَدُواْ﴾ و تێکۆشان ﴿بِأَمۡوَٰلِهِمۡ﴾ بەماڵیان ﴿وَأَنفُسِهِمۡ﴾ و بەگیانیان ﴿فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێگای خوادا ﴿وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ﴾ وە ئەوانەی (کۆچەرەکانیان) گرتە خۆیانو کۆمەکیان کردن ﴿أُوْلَٰٓئِكَ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖ﴾ ئەوانە پشتیوانو دۆستی یەکترین ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يُهَاجِرُواْ﴾ وە ئەوانەی کەبڕوایان هێناوەو کۆچیان نەکردووە ﴿مَا لَكُم﴾ بۆ ئێوە نی یە ﴿مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَيۡءٍ﴾ هیچ جۆرە دۆستایەتیەکیان بکەن ﴿حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْ﴾ هەتا کۆچ نەکەن ﴿وَإِنِ ٱسۡتَنصَرُوكُمۡ﴾ وەئەگەر داوای یارمەتیان لێ کردن ﴿فِي ٱلدِّينِ فَعَلَيۡكُمُ ٱلنَّصۡرُ﴾ لە(پارێزگاری) ئایین ئەوە پێویستە لەسەرتان یارمەتی دانیان ﴿إِلَّا عَلَىٰ قَوۡمِۭ﴾ مەگەر لەدژی گەلێك ﴿بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُم مِّيثَٰقٞ﴾ لەنێوان ئێوەو ئەواندا پەیمان هەبێت (نابێت یارمەتیان بدەن) ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ﴾ وەخوا بینایە بەوەی کەدەیکەن. ٧٢) ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ وە ئەوانەی کەبێ بڕوان ﴿بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍ﴾ هەندێکیان دۆستی هەندێکیانن ﴿إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٞ كَبِيرٞ﴾ ئەگەر ئەو(پشتیوانی یە) نەکەن لەزەویدا ئاژاوەو فەسادو بەد خویەکی گەورە بەرپا دەبێت. ٧٣) ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ وەئەوانەی کەبڕوایان هێنا ﴿وَهَاجَرُواْ﴾ وکۆچیان کرد ﴿وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ و تێکۆشان لەڕێگەی خوادا ﴿وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ﴾ ئەوانەش(کۆچەرەکان) یان گرتە خۆیانو کۆمەکیان کردن ﴿أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقّٗا﴾ بەڕاستی هەر ئەوانەن بڕوادارانی ڕاستەقینە ﴿لَّهُم مَّغۡفِرَةٞ﴾ بۆ ئەوانەیە لێ بووردن ﴿وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ﴾ و ڕۆزیەکی چاكو بەنرخ. ٧٤) ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنۢ بَعۡدُ﴾ وە ئەوانەی لەدواییدا بڕوایان هێنا ﴿وَهَاجَرُواْ﴾ و کۆچیان کرد ﴿وَجَٰهَدُواْ مَعَكُمۡ﴾ و لەگەڵ ئێوەدا تێکۆشان ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ مِنكُمۡ﴾ ئا ئەوانە لەئێوەن ﴿وَأُوْلُواْ ٱلۡأَرۡحَامِ﴾ وە ئەوانەی خزمی یەکترن ﴿بَعۡضُهُمۡ أَوۡلَىٰ بِبَعۡضٖ﴾ هەندێکیان (بۆ میرات گرتن) شایستەترن بەهەندێکی تریان ﴿فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ﴾ لەکتێبی خوادا(قورئان یا لوح المحفوظ) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ﴾ بەڕاستی خوا بەهەموو شتێك زانایە. ٧٥)

سُورَةُ التَّوْبَةِ

بَرَاءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١﴾ فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢﴾ وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۙ وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْـًٔا وَلَمْ يُظَٰهِرُوا۟ عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾ فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۚ فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۥ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

= بوو (موسوڵمانان سەرکەوتن) هەموو بەپەلە ڕۆیشتن بۆ غەنیمەتەکانو هێنانیان جا پێغەمبەری خواش (ﷺ) فەرمووی بێگومان غەنیمەت دروست نەبووە بۆ هیچ کەسێکی سەر ڕەش جگە لەئێوە نەبێتو کاتی سەردەمانی پێشوو پێغەمبەرو هاوەڵەکانی کاتێ غەنیمەتێکیان دەست کەوتایە کۆیان دەکردەوەو ئاگرێك دەهات و هەمووی دەسووتاند بۆیە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٥) سورەتی (الأنفال): ﴿وَأُوْلُواْ الأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾. طەبەرانی گێڕاویەتیەوە کە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ﷺ) دەڵێت پێغەمبەر (ﷺ) برایەتی خستە نێوان کۆچەرەو یارمەتیدەرەکانەوە لە مەدینە تەنانەت میراتی هەندێکیانی دەدا =

سورەتی ﴿ التوبة ﴾

﴿بَرَآءَةٌ﴾ ئەمە بەری بوونێکی گەورەو گرنگە ﴿مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ﴾ لەلایەن خواو پێغەمبەرەکەیەوە ﴿إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم﴾ بۆ ئەوانەی کەپەیمانتان لەگەڵ بەستوون ﴿مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ لە هاوبەش دانەران. ١) ﴿فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ کەواتە (ئەی بێ بڕواکان) لەزەویدا بگەڕێن ﴿أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ ماوەی چوار مانگ ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ﴾ وە بزانن بێگومان ئێوە ﴿غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ﴾ لەدەستی خوا دەرناچن ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ وە بەڕاستی خوا ڕیسواکەری بێ بڕوایانە. ٢) ﴿وَأَذَٰنٌ﴾ هەروەها ئەمە ڕاگەیاندنێکە ﴿مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ﴾ لەلایەن خوا و پێغەمبەرەکەیەوە ﴿إِلَى ٱلنَّاسِ﴾ بۆ گشت خەڵکی ﴿يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ﴾ لەڕۆژی حەجی گەورەدا ﴿أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۙ وَرَسُولُهُۥ﴾ بەڕاستی خواو پێغەمبەرەکەی بەرین لەهاوبەش ڕەوادەرەکان ﴿فَإِن تُبْتُمْ﴾ جا ئەگەر پەشیمان ببنەوە ﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوە چاکترە بۆتان ﴿وَإِن تَوَلَّيْتُمْ﴾ وە ئەگەر پشتی تێ بکەن ﴿فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ﴾ ئەوە بزانن بێگومان ئێوە ﴿غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ﴾ لە دەستی خوا دەرناچن ﴿وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ مژدەش بدە بەوانەی کە بڕوایان نەهێناوە ﴿بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ بەسزایەکی ئازاردەر. ٣) ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم﴾ بێجگە لەوانەی کەپەیمانتان لەگەڵ بەستوون ﴿مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ لە هاوبەش ڕەوادەرەکان ﴿ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْـًٔا﴾ پاشان هیچ کەم و کوڕییان لێ نەکردن ﴿وَلَمْ يُظَٰهِرُوا۟ عَلَيْكُمْ أَحَدًا﴾ وە پشتیوانی هیچ کەسێکیان نەکردووە لەدژتان ﴿فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ﴾ ئەوە ئێوەش پەیمانەکەیان بۆ تەواو بکەن (لەگەڵیان دا ببیەنەسەر) ﴿إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ﴾ تاماوەی دیاری کراویان ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ﴾ بەڕاستی خوا پارێزکارانی خۆش دەوێ. ٤) ﴿فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ﴾ ئینجا کاتێ مانگە حەرامەکان (ذو القعدة ، ذو الحجة، محرم، رجب) تەواو بوون ﴿فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ ئەوە هاوبەش ڕەوا دەرەکان بکوژن ﴿حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ﴾ لە هەر شوێنێ دەستتان کەوتن ﴿وَخُذُوهُمْ﴾ وە (بەدیل) بیانگرن ﴿وَٱحْصُرُوهُمْ﴾ وە بەرگریان بکەن لە دەرچوون ﴿وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ﴾ وە بۆیان دانیشن لە هەموو جێگایەکی چاوەڕوانی دا ﴿فَإِن تَابُوا۟﴾ جا ئەگەر پەشیمان بوونەوە ﴿وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ و نوێژیان کرد ﴿وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ و زەکاتیان دا ﴿فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ﴾ ئەوە ڕێیان بەرەلاکەن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێ بووردەی میهرەبانە. ٥) ﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ﴾ وە ئەگەر کەسێك لە هاوبەش ڕەوا دەرەکان داوای هاوسێیەتی و پەنادانی لێ کردی ﴿فَأَجِرْهُ﴾ ئەوە پەنای بدە ﴿حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ﴾ هەتا ووتەی خوا(قورئان) ببیستێ ﴿ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۥ﴾ لە پاشان بیگەیەنە جێگای هێمنی خۆی ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەوە لەبەر ئەوەیە کە بێگومان ئەوانە ﴿قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ﴾ دەستە و کۆمەڵێکن هیچ نازانن. ٦)

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِۦٓ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّمْ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۖ فَمَا ٱسْتَقَٰمُوا۟ لَكُمْ فَٱسْتَقِيمُوا۟ لَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾ كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا۟ عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا۟ فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ يُرْضُونَكُم بِأَفْوَٰهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨﴾ ٱشْتَرَوْا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ فِى مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ ۗ وَنُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ وَإِن نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُم مِّنۢ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا۟ فِى دِينِكُمْ فَقَٰتِلُوٓا۟ أَئِمَّةَ ٱلْكُفْرِ ۙ إِنَّهُمْ لَآ أَيْمَٰنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ ﴿١٢﴾ أَلَا تُقَٰتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ وَهَمُّوا۟ بِإِخْرَاجِ ٱلرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ أَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ فَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

- بەوانی تر لە ناو یەکتریدا هەتا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿وَأُوْلُوا الأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾ ئینجا ئەو جۆرە میرات لە یەکتری بردنەیان واز لێ هێنا و لە ڕێگەی خزمایەتیەوە میراتیان لە یەکتر دەبرد.

-قسەزان تر بێت و بەڵگە زیاتر بهێنێتەوە لەوەی دەتوانن لە یەکتر بە هەندێکی ترتان. بەو هۆیەوە منیش بەسوودی ئەوحوکم ئەدەم، هەر کەس حوکم بۆ دا بەمافی برا موسڵمانەکەی ئەوە بەڕاستی پارچەیەك ئاگرە جا با هەڵیگرێ یان وازی لێ بهێنێ)

ئایەتی (١١٠) سورەتی (النساء): قال رسول الله (ﷺ) (والذي نفسي بيده لو لم تذنبوا لذهب الله تعالى بكم ولجاء بقوم يذنبون فيستغفرون الله تعالى، فيغفر لهم)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە ئەگەر هەر گوناه نەکەن ، خوا لاتان دەبات و گەلێکی تر دەهێنێ-

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ﴾ چۆن پەیمان دەبێ بۆ هاوبەش ڕەوادەرەکان ﴿عِندَ اللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِ﴾ لای خواو پێغەمبەرەکەی (ﷺ) ﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدتُّمْ﴾ بێجگە لەوانەی کەپەیمانتان لەگەڵ بەستن ﴿عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ لای مزگەوتی بەرێزدا (کە کەعبەی پیرۆزە) ﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ﴾ جاچەند ئەوانە ڕێكو ڕاست بوون لەگەڵتان ﴿فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ﴾ ئێوەش ڕێكو ڕاست بن لەگەڵیان ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ بەڕاستی خوا خۆ پارێزەرانی خۆش دەوێت. ٧)﴿كَيْفَ﴾ چۆن (پەیمان دەبەنە سەر) ﴿وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ﴾ لەکاتێکدا ئەگەر زاڵ بین بەسەرتاندا ﴿لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ﴾ لەبەر چاو ناگرن دەربارەی ئێوە ﴿إِلًّا وَلَا ذِمَّةً﴾ هیچ خزمایەتیو سوێندو بەڵێنێك ﴿يُرْضُونَكُم بِأَفْوَاهِهِمْ﴾ بەووتەی دەمیان ڕازیتان دەکەن ﴿وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ﴾ بەڵام دڵەکانیان دژتانن ﴿وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وە زۆربەیان تێپەڕ کەرن لەسنوور. ٨)﴿اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ بەڵگەکانی خوایان گۆڕییەوە ﴿ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بەنرخێکی زۆر کەم ﴿فَصَدُّوا عَن سَبِيلِهِ﴾ ئینجا بەرگرییان لەڕێگەی خوا کرد ﴿إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەڕاستی زۆر خراپ بوو ئەوەی ئەوان دەیانکرد. ٩)﴿لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ﴾ لەبەر چاو ناگرن دەربارەی هیچ بڕوادارێك ﴿إِلًّا وَلَا ذِمَّةً﴾ هیچ خزمایەتی و سوێندو بەڵێنێك ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ﴾ وە هەر ئەوانە دەست درێژی کەرن. ١٠)﴿فَإِن تَابُوا﴾ ئینجا ئەگەر پەشیمان بوونەوە ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ و نوێژیان بەجێ هێنا ﴿وَآتَوُا الزَّكَاةَ﴾ و زەکاتیاندا ﴿فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾ ئەوە براتانن لەئاییندا ﴿وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ﴾ وە ئێمە بەڵگەکان ڕوون دەکەینەوە ﴿لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بۆ گەلێك کەدەیزانن. ١١)﴿وَإِن نَّكَثُوا أَيْمَانَهُم﴾ بەڵام ئەگەر سوێندو پەیمانەکەیان هەڵوەشاندەوە ﴿مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ﴾ پاش بەستنی پەیمانەکەیان ﴿وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ﴾ وتەشەرو تانەیاندا لەئایینەکەتان ﴿فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ﴾ ئەوە بجەنگن لەدژی پێشەوایانی بێ باوەڕیی دا ﴿إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ﴾ بەڕاستی ئەوانە هیچ جۆرە پەیمانێکیان نی یە ﴿لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ﴾ بەڵکو کۆتایی بێنن (بەبێ باوەڕی). ١٢)﴿أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا﴾ ئایا ئێوە جەنگ ناکەن لەگەڵ گەلێکدا ﴿نَّكَثُوا أَيْمَانَهُمْ﴾ کەپەیمانەکەیان هەڵ وەشاندەوە (پەیمانی حودەیبییە) ﴿وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ﴾ و نیازی دەرکردنی پێغەمبەریان کرد ﴿وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەر ئەوانیش لەیەکەم جارەوە دەستیان کرد بەجەنگ لەگەڵ ئێوەدا ﴿أَتَخْشَوْنَهُمْ﴾ ئایا لێیان دەترسن ﴿فَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ﴾ جا هەر خوا شایستەترە کەلێی بترسن ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ١٣)

قَٰتِلُوهُمۡ يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ بِأَيۡدِيكُمۡ وَيُخۡزِهِمۡ وَيَنصُرۡكُمۡ عَلَيۡهِمۡ وَيَشۡفِ صُدُورَ قَوۡمٖ مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذۡهِبۡ غَيۡظَ قُلُوبِهِمۡۗ وَيَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾ أَمۡ حَسِبۡتُمۡ أَن تُتۡرَكُواْ وَلَمَّا يَعۡلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ مِنكُمۡ وَلَمۡ يَتَّخِذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَا رَسُولِهِۦ وَلَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَلِيجَةٗۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلۡمُشۡرِكِينَ أَن يَعۡمُرُواْ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ شَٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلۡكُفۡرِۚ أُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ وَفِي ٱلنَّارِ هُمۡ خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّمَا يَعۡمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمۡ يَخۡشَ إِلَّا ٱللَّهَۖ فَعَسَىٰٓ أُوْلَٰٓئِكَ أَن يَكُونُواْ مِنَ ٱلۡمُهۡتَدِينَ ﴿١٨﴾ ۞ أَجَعَلۡتُمۡ سِقَايَةَ ٱلۡحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ كَمَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَجَٰهَدَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ لَا يَسۡتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ أَعۡظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩) سورەتی (التوبة): ﴿أجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ موسلیم گێڕاویەتیەوە کە نوعمانی کوڕی بەشیر (رضي الله عنه): دەڵێت لە لای دوانگە (منبرە)کەی پێغەمبەری خودا بووم (ﷺ) پیاوێك ووتی: زۆر ئاسایی یە بەلامەوە کە هیچ کارێك نەکەم پاش موسوڵمان بوونم تەنها ئەوە نەبێت ئاو بدەم بەحاجیەکان، یەکێکی تر ووتی: زۆر ئاسایی یە بەلامەوە هیچ کارێك نەکەم پاش موسوڵمان بوونم تەنها تەعمیرو چاککردنەوەو ئاوەدان کردنەوەی کەعبەی پیرۆز نەبێت، کەسێکی تر ووتی: تێکۆشان لەپێناوی ڕێگەی خوادا چاکترە لەوانەی ئێوە باستان کرد بۆیە عومەری کوڕی خەططاب (رضي الله عنه) سەرزەنشتی کردن و ووتی: لای دوانگە (منبر)ی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەنگ بەرز مەکەنەوە =

﴿قَٰتِلُوهُمۡ﴾ (باوەڕدلاران) بیان کوژن ﴿يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ بِأَيۡدِيكُمۡ﴾ خوا بەدەستی ئێوە سزایان دەدات ﴿وَيُخۡزِهِمۡ﴾ و ڕیسوایان دەکات ﴿وَيَنصُرۡكُمۡ عَلَيۡهِمۡ﴾ و سەرتان دەخات بەسەریاندا ﴿وَيَشۡفِ صُدُورَ قَوۡمٖ مُّؤۡمِنِينَ﴾ و (خوا) سینەو دڵی کۆمەڵی بڕوادار خۆش دەکات. ١٤) ﴿وَيُذۡهِبۡ غَيۡظَ قُلُوبِهِمۡ﴾ و ڕق و خەشمی دڵەکانیان دادەمرکێنێ و نامێڵێ ﴿وَيَتُوبُ ٱللَّهُ﴾ وە خوای گەورە تەوبە وەردەگرێ ﴿عَلَىٰ مَن يَشَآءُ﴾ لە هەر کەسێك کەبیەوێت ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای دانایە. ١٥) ﴿أَمۡ حَسِبۡتُمۡ أَن تُتۡرَكُواْ﴾ ئایا گومانتان وابوو کەوازتان لێ دەهێنرێ ﴿وَلَمَّا يَعۡلَمِ ٱللَّهُ﴾ لەکاتێکدا هێشتا خوا ئاشکرای نەکردووە ﴿ٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ مِنكُمۡ﴾ ئەوانەی تێکۆشان لەئێوە ﴿وَلَمۡ يَتَّخِذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە نەیان کردووەو هەڵیان نەبژاردووە جگە لەخوا ﴿وَلَا رَسُولِهِۦ وَلَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ و پێغەمبەرەکەی و موسوڵمانان ﴿وَلِيجَةٗ﴾ بە هاوڕاز و جێی نهێنیان (دڵسۆزیان) ﴿وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ﴾ وە خوا ئاگایە بەهەرچی کەئێوە دەیکەن. ١٦) ﴿مَا كَانَ لِلۡمُشۡرِكِينَ﴾ وە شایستە نی یە بۆ هاوبەش ڕەوا دەران ﴿أَن يَعۡمُرُواْ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ﴾ کە مزگەوتەکانی خوا ئاوەدان بکەنەوە(و سەرپەرشتیان بکەن) ﴿شَٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلۡكُفۡرِ﴾ لەکاتێکدا شایەتن لەسەر خۆیان بەبێ بڕوایی ﴿أُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ﴾ ئەوانە کردەوەکانیان هەڵوەشاوەتەوە ﴿وَفِي ٱلنَّارِ هُمۡ خَٰلِدُونَ﴾ وە ئەوانە لەناو ئاگردا هەمیشەیین. ١٧) ﴿إِنَّمَا يَعۡمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی مزگەوتەکانی خوا ئاوەدان دەکاتەوە ﴿مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ﴾ کەسێك کەبڕوای هێنابێت بەخوا ﴿وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ و نوێژەکانی بەجێ هێنابێ ﴿وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ﴾ و زەکاتی دابێ ﴿وَلَمۡ يَخۡشَ إِلَّا ٱللَّهَ﴾ و لە کەس نەترسابێ بێجگە لەخوا ﴿فَعَسَىٰٓ أُوْلَٰٓئِكَ﴾ جا بەڵکو ئەوانە ﴿أَن يَكُونُواْ مِنَ ٱلۡمُهۡتَدِينَ﴾ لەو کەسانە بن کە ڕێنموونیی کراون. ١٨) ﴿أَجَعَلۡتُمۡ سِقَايَةَ ٱلۡحَآجِّ﴾ ئایا پێتان وایە ئاودان بەحاجییان ﴿وَعِمَارَةَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ﴾ و (سەرپەرشتی و) ئاوەدان کردنەوەی مزگەوتی بەڕێز ﴿كَمَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ﴾ وەکو کەسێکە کەباوەڕی هێنابێت بەخوا ﴿وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿وَجَٰهَدَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ و تێکۆشانی کردبێ لەڕێی خوادا؟ ﴿لَا يَسۡتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِ﴾ چوون یەك نین بەلای خواوە(و یەکسان نین) ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی کۆمەڵی ستەمکاران ناکات. ١٩) ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ﴾ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوەو کۆچیان کردووە ﴿وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ و تێکۆشاون لەڕێگای خوادا ﴿بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ﴾ بەماڵیان و بەگیانیان ﴿أَعۡظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِ﴾ پلەیان بەرزترە لای خوا ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ﴾ وەهەر ئەوانەن سەرکەوتوون. ٢٠)

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَّهُمْ فِيهَا
نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ
وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ ۚ
وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِن
كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ
وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ
تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ
فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ
كَثِيرَةٍ ۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ
تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ
بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ
عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا
وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾

- **(ئەم ڕووداوە** لە **ڕۆژی هەینی** دا **بوو) بەڵام** ئەگەر **نوێژی** هەینیم **کرد** دەچمە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) و **پرسیاری لێ** دەکەم دەربارەی ئەوەی **کە ئێوە** ناکۆکن تیایدا ئینجا خوای گەورە **ئەم** ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾.

-گوناه بکەن ئینجا **بلاوای لێ** خۆشبوون بکەن لەخوای گەورە ئەویش لێیان خۆش ببێ).

ئایەتی (١١٤) سورەتی (النساء): عن أبي الدرداء (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ)(ألا أخبركم بأفضل من درجة الصيام والصلاة والصدقة؟) قالوا بلى يا رسول الله قال (إصلاح ذات البين) قال (وفساد ذات البين هي الحالقة)(رواه الإمام أحمد). ئەبو دەرداء گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە(ﷺ) دەفەرموێ: (ئایا-

﴿يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم﴾ پەروەردگاریان مژدەیان دەداتێ ﴿بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ﴾ بەمیهرەبانی و ڕەزامەندی لەلایەن خۆیەوە ﴿وَجَنَّٰتٍ لَّهُمْ﴾ هەروەها بەهەشتانێکیان بۆ هەیە ﴿فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ﴾ نازو نیعمەتی بەردەوامو هەمیشەیی تێدایە. ٢١)﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا﴾ دەمێننەوە تیایدا بەهەمیشەیی ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا پاداشتی هەرە گەورەی لایە. ٢٢)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَابَآءَكُمْ وَإِخْوَٰنَكُمْ﴾ باوكو براكانتان دامەنێن (هەڵمەبژێرن) ﴿أَوْلِيَآءَ﴾ بەدۆستو خۆشەویست ﴿إِنِ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْكُفْرَ عَلَى ٱلْإِيمَٰنِ﴾ ئەگەر بێ باوەڕییان لەباوەڕ لا خۆشەویسترو چاکتربوو ﴿وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ﴾ وە هەر کەس لەئێوە ئەوانە بکات بەدۆستی خۆی ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ ئەوە هەر ئەوانە ستەم کارن. ٢٣)﴿قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: ئەگەر باوکانتان ﴿وَأَبْنَآؤُكُمْ﴾ و کوڕانتان ﴿وَإِخْوَٰنُكُمْ﴾ و برایانتان ﴿وَأَزْوَٰجُكُمْ﴾ و هاوسەرانتان ﴿وَعَشِيرَتُكُمْ﴾ و خزم و عەشرەتان ﴿وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا﴾ وماڵو دارایی یەك (بە زەحمەت) پەیداتان کردووە ﴿وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا﴾ و بازرگانییەك کەدەترسن برەوی نەبێ (بێ بازاڕبێ) ﴿وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ﴾ و خانوو بەرەیەك کەپێی ڕازین ﴿أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ خۆشەویستترە لاتان لەخواو پێغەمبەرەکەی ﴿وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ﴾ و تێکۆشان لەڕێگەکەیدا ﴿فَتَرَبَّصُوا۟﴾ ئەوە چاوەڕوان بکەن ﴿حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ﴾ هەتا خوا فەرمان (و تۆڵە)ی خۆی دێنێ (بۆتان) ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی کەسانی تێپەڕ لەسنوور ناکات. ٢٤)﴿لَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی خوا سەری خستن ﴿فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ﴾ لەزۆر جێگاو شوێنێدا ﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ﴾ و لەڕۆژی حونەینیشدا (یارمەتی دان) ﴿إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ﴾ کەبەزۆری خۆتاندا دەنازین ﴿فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا﴾ بەڵام هیچ سوودێکی نەبوو بۆتان ﴿وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَرْضُ﴾ و زەویتان لەسەر تەنگ بوویەوە ﴿بِمَا رَحُبَتْ﴾ بەو فراوانییەی کەهەیەتی ﴿ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ﴾ پاشان پشتان کردە دوژمنو هەڵهاتن. ٢٥)﴿ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ﴾ لەپاش ئەوە خوا ئارامی خۆی نارد ﴿عَلَىٰ رَسُولِهِۦ﴾ بۆ پێغەمبەرەکەی ﴿وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ بڕواداران ﴿وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا﴾ وە سەربازانێکی (لەئاسمانەوە) ناردە خوارەوە کەئێوە نەتاندیین ﴿وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ وەسزای بێ بڕواکانیشی دا (بەکوشتن و برینداری و بەدیل گرتن) ﴿وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ ئەوەش سزای بێ باوەڕانە. ٢٦)

ثُمَّ يَتُوبُ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُواْ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَٰذَا ۚ وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦٓ إِن شَآءَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾ قَٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلْحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ حَتَّىٰ يُعْطُواْ ٱلْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ عُزَيْرٌ ٱبْنُ ٱللَّهِ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَى ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ ٱللَّهِ ۖ ذَٰلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَٰهِهِمْ ۖ يُضَٰهِـُٔونَ قَوْلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ ۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۚ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ ٱتَّخَذُوٓاْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓاْ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

-مەواڵتان پێ بدەم بەکردەوەیەك خێری زیاتر بێت لەنوێژو ڕۆژوو و صەدەقە) ووتیان بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا فەرمووی (چاك کردن و ئیصلاح کردنی نێوان خەڵکی) فەرمووی (خراپی نێوانیان ئایینیان لێ دادەڕنێ).

ئایەتی (١١٩) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة(ﷺ) قال: قال رسول الله(ﷺ) : (كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهودانه أو ينصرانه أو يمجسانه كما تولد البهيمة بهيمة جمعاء هل تجدون بها من جدعاء)(رواه البخاري). ئەبو هورەیرە گێڕاویەتەوە لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) فەرمووی: (هەموو منداڵێ لەسەر ئیسلامەتی لەدایك دەبێت ئینجا باوك و دایکی دەیکەن بەگاوور یان بەجوولەکە یا بەئاگر پەرست چۆن بەچکەی گیانداری کاتێ لەدایك دەبێ ئەندامەکانی تەواوە ئایا دەی بینن گوێی یان لوتی ئەو گیانداره هەمێکی بڕابێ).

﴿ثُمَّ يَتُوبُ ٱللَّهُ﴾ پاشان خوا خۆش دەبێت ﴿مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ﴾ لەپاش ئەوە ﴿عَلَىٰ مَن يَشَآءُ﴾ لە هەر کەسێك کە بیەوێ ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ وە خوا لێ بووردەی میهرەبانە. ٢٧) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿إِنَّمَا ٱلۡمُشۡرِكُونَ نَجَسٞ﴾ بێگومان هاوبەش پەوا دەران پیسن ﴿فَلَا يَقۡرَبُواْ ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ﴾ کەواتە با نزیکی مزگەوتی بەرێز نەکەونەوە ﴿بَعۡدَ عَامِهِمۡ هَٰذَاۚ﴾ پاش ئەم ساڵەیان ﴿وَإِنۡ خِفۡتُمۡ عَيۡلَةٗ﴾ وەئەگەر لەنەبوونی ترسان ﴿فَسَوۡفَ يُغۡنِيكُمُ ٱللَّهُ﴾ ئەوە لەمەو پاش خوا دەوڵەمەندتان دەکات ﴿مِن فَضۡلِهِۦٓ إِن شَآءَۚ﴾ لە چاکە و بەهرەی خۆی ئەگەر ویستی﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٞ﴾ بەڕاستی خوا زانای کارنەوستە. ٢٨)﴿قَٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ﴾ جەنگ بکەن لەگەڵ ئەوانەی ﴿لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ کەبڕوا ناهێنن بەخوا ﴿وَلَا بِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿وَلَا يُحَرِّمُونَ﴾ وە بەحەرامی دانانێن ﴿مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ﴾ ئەوەی کە خوا و پێغەمبەرەکەی حەرامیان کردووە ﴿وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلۡحَقِّ﴾ وە مل کەچ ناکەن بۆ ئاییني ڕاست ﴿مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ﴾ لە ئەوانە کتێبیان پێ بەخشراوە ﴿حَتَّىٰ يُعۡطُواْ ٱلۡجِزۡيَةَ﴾ هەتا باج و سەرانە دەدەن ﴿عَن يَدٖ﴾ بەدەستی خۆیان و بەمل کەچی﴿وَهُمۡ صَٰغِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان سەرشۆڕو ڕیسوان. ٢٩) ﴿وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ﴾ جوولەکەکان وتیان ﴿عُزَيۡرٌ ٱبۡنُ ٱللَّهِ﴾ عوزەیر کوڕی خوایە ﴿وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَى﴾ و گاورەکانیش وتیان ﴿ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ ٱللَّهِۖ﴾ مەسیح کوڕی خوایە ﴿ذَٰلِكَ قَوۡلُهُم بِأَفۡوَٰهِهِمۡۖ﴾ ئەوە وتەی ئەوانە بەدەمی خۆیان دەیڵێن ﴿يُضَٰهِـُٔونَ قَوۡلَ ٱلَّذِينَ﴾ وەك وتەی ئەوانە دەڵێنەوە ﴿كَفَرُواْ مِن قَبۡلُۚ﴾ کەپێشتر بێ بڕوا بوون ﴿قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُۖ﴾ خوا لەناویان بەرێ ﴿أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ﴾ چۆن درۆ دەکەن و لەهەق و ڕاستی لادەدەن. ٣٠) ﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ﴾ زاناو عابیدەکانیان کردوە ﴿أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ بەپەروەردگار لەجیاتی خوا ﴿وَٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ مَرۡيَمَ﴾ هەروەها مەسیحی کوڕی مەریەمیش (یان کردوە بە خوا) ﴿وَمَآ أُمِرُوٓاْ﴾ لە کاتێکدا فەرمانیان پێ نەدراوە ﴿إِلَّا لِيَعۡبُدُوٓاْ إِلَٰهٗا وَٰحِدٗاۖ﴾ بێجگە لەوەی کەیەك خوا بپەرستن ﴿لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ﴾ کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە بێجگە لەئەو ﴿سُبۡحَٰنَهُۥ﴾ پاك و بێگەردی بۆ ئەو (خوا) ﴿عَمَّا يُشۡرِكُونَ﴾ لەوەی دەیکەنە هاوبەشی. ٣١)

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔواْ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْأَحْبَارِ وَٱلرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۗ وَٱلَّذِينَ يَكْنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُواْ مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ عِندَ ٱللَّهِ ٱثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ مِنْهَآ أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ ۚ فَلَا تَظْلِمُواْ فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ ۚ وَقَٰتِلُواْ ٱلْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا يُقَٰتِلُونَكُمْ كَآفَّةً ۚ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣٤) سورەتی (التوبة): ﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلاَ يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ بوخاری گێڕاویەتیەوە کە زەیدی کوڕی وەهەب (﵁) دەڵێت بەلای ڕەبزەدا تێپەڕیم سەیر دەکەم ئەبو زەڕی لێ یە پێم ووت چی هێناویتی یە ئەم جێگەیەی کە تێیدایت؟ ووتی: لە وولاتی شام بووم لەوێ لەگەڵ موعاویە دا ناکۆکی کەوتە نێوانمانەوە لەسەر ئایەتی ﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلاَ يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ موعاویە (﵁) ووتی: دەربارەی خاوەن پەڕاوە ئاسمانیەکان هاتۆتە خوارەوە. منیش ووتم دەربارەی ئەوان و ئێمەش هاتۆتە خوارەوە ئیتر لەسەر ئەوە کێشە ڕوویدا لە نێوانماندا دوا ئەوە نامەیەکی نووسی بۆ عوسمانی کوڕی عەففان (﵁) شکاتی لێ کردم عوسمانیش (﵁)...

﴿يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ﴾ دەیانەوێت ڕووناکی (ئایینی) خوا بکوژێننەوە﴿بِأَفْوَٰهِهِمْ﴾ بەفووی دەمیان ﴿وَيَأْبَى ٱللَّهُ﴾ وە خوا نایەوێ ﴿إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ﴾ بێجگە لەڕووناکی خۆی تەواو بکات و سەرکەوێ ﴿وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾ هەرچەندە بێ باوەڕان پێ یان ناخۆش بێت. ٣٢)﴿هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ﴾ خوا زاتێکە کەپێغەمبەرەکەی ناردووە ﴿بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ﴾ بە ڕێنموونی و ئایینی ڕاست ﴿لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ﴾ بۆ ئەوەی زاڵی بکات بەسەر هەموو ئایینەکاندا بە گشتی ﴿وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ﴾ هەر چەندە بت پەرستان پێیان ناخۆش بێت. ٣٣)﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْأَحْبَارِ وَٱلرُّهْبَانِ﴾ بەڕاستی زۆر لەزاناو عابیدەکان(ی جوولەکەو گاوور) ﴿لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَـٰطِلِ﴾ سامان و ماڵی خەڵکی دەخۆن بەناهەق ﴿وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ وبەرگری (خەڵك) دەکەن لەڕێگەی خوا ﴿وَٱلَّذِينَ يَكْنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلْفِضَّةَ﴾ وە ئەوانەی ئاڵتون‌و زیوو سەریەك دەنێن و کۆدەکەنەوە﴿وَلَا يُنفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾و بەختی ناکەن لەڕێی خودا ﴿فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ئەوە موژدەیان پێ بدە بەسزایەکی ئازاردەر. ٣٤)﴿يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا﴾ لە ڕۆژێکدا سوور دەکرێتەوە ﴿فِى نَارِ جَهَنَّمَ﴾ لەئاگری دۆزەخ دا﴿فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ﴾ ئەوسا بەو (ئاڵتون و زیوە سوورۆ بووە) داخ دەکرێ ڕوویان﴿وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ﴾و تەنیشتیان و پشتیان ﴿هَـٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ﴾(پێیان دەووترێت) ئەمە ئەو (سامانەیە)کۆتان دەکردەوە بۆ خۆتان﴿فَذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ﴾ دەبچێژن (تۆڵەی) ئەوەی کۆتان دەکردەوە. ٣٥) ﴿إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ عِندَ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی ژمارەی مانگەکان (ی ساڵ) لای خوا ﴿ٱثْنَا عَشَرَ شَهْرًا﴾ دوانزە مانگە ﴿فِى كِتَـٰبِ ٱللَّهِ﴾ لە (لوح المحفوظ)دا دانراوە﴿يَوْمَ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ لەڕۆژێکەوە (خوا) ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿مِنْهَآ أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ﴾ چوار لەو مانگانە گەورەو بەڕێزن (شەڕیان تێدا قەدەغەکراوە) ﴿ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ﴾ ئەوە ئایینی ڕێك و ڕاستە ﴿فَلَا تَظْلِمُوا۟ فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ﴾ کەواتە لەو چوار مانگەدا ستەم مەکەن لەخۆتان ﴿وَقَـٰتِلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً﴾ وە بجەنگن لەدژی بت پەرستان بەتێکڕا ﴿كَمَا يُقَـٰتِلُونَكُمْ كَآفَّةً﴾ هەروەك ئەوان دژی ئێوەدەجەنگن تێکڕا ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟﴾ بشزانن ﴿أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ﴾ کە بەڕاستی خوا لەگەڵ پارێزکاران دایە(بە چاودێری و پاراستن). ٣٦)

إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ زِيَادَةٞ فِي ٱلۡكُفۡرِۖ يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُحِلُّونَهُۥ عَامٗا وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامٗا لِّيُوَاطِـُٔواْ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ فَيُحِلُّواْ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُۚ زُيِّنَ لَهُمۡ سُوٓءُ أَعۡمَٰلِهِمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَا لَكُمۡ إِذَا قِيلَ لَكُمُ ٱنفِرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱثَّاقَلۡتُمۡ إِلَى ٱلۡأَرۡضِۚ أَرَضِيتُم بِٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا مِنَ ٱلۡأٓخِرَةِۚ فَمَا مَتَٰعُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا تَنفِرُواْ يُعَذِّبۡكُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا وَيَسۡتَبۡدِلۡ قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيۡـٔٗاۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدۡ نَصَرَهُ ٱللَّهُ إِذۡ أَخۡرَجَهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ثَانِيَ ٱثۡنَيۡنِ إِذۡ هُمَا فِي ٱلۡغَارِ إِذۡ يَقُولُ لِصَٰحِبِهِۦ لَا تَحۡزَنۡ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَاۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيۡهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٖ لَّمۡ تَرَوۡهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلسُّفۡلَىٰۗ وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِيَ ٱلۡعُلۡيَاۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

= نامەیەکی بۆ نووسیم کەوا بڕۆم بۆ مەدینە منیش ڕۆشتم بۆ مەدینە و خەڵکێکی زۆر لێم کۆبووەوە هەروەکو لەوەو پێش منیان نەبینیبێت، منیش ڕووداوەکەم بۆ عوسمان (رضي الله عنه) گێڕایەوە ئەویش پێی ووتم ئەگەر حەز دەکەیت کەنار بگرە و نزیک بە (لێمان). ئائەوە منی هێناوەتە ئەم جێگایە ئەگەر بەندەیەکی حەبەشی بکەن بە لێپرسراوم ئەوا من گوێڕایەڵ و فەرمانبەری دەکەم و گوێ بیستی دەبم.

ئایەتی (١٢٤) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة عن النبي (ﷺ) قال: (ليس صلاة أثقل على المنافقين من صلاة الفجر والعشاء، ولو يعلمون ما فيهما لأتوهما ولو حبواً)(رواه البخاري). ئەبو هورەیرە گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) فەرمووی: (نوێژ نیە بەقەدەر نوێژی بەیانی و نوێژی عیشا قورس و ناڕەحەت=

﴿إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ﴾ بەڕاستی دواخستن و گۆڕینی (مانگە حەرامەکان) ﴿زِيَادَةٌ فِي ٱلْكُفْرِ﴾ ڕۆچوونە لەبێ باوەڕیی دا ﴿يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ بێ باوەڕانی پێ گومڕا دەکرێت ﴿يُحِلُّونَهُۥ عَامًا﴾ (دواخستنەکە) ساڵێك حەڵاڵی دەکەن ﴿وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامًا﴾ و ساڵێك حەرامی دەکەن ﴿لِّيُوَاطِـُٔوا۟ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ﴾ بۆ ئەوەی ڕێك بېن لەگەڵ ژمارەی ئەو چوار مانگەی کەخوا ڕێزداری کردوون (جەنگی تێیاندا حەرام کردووە) ﴿فَيُحِلُّوا۟ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ﴾ سەر ئەنجام ئەوەی خوا حەرامی کردبوو حەڵاڵی دەکەن ﴿زُيِّنَ لَهُمْ﴾ جوان کراوە بۆیان ﴿سُوٓءُ أَعْمَـٰلِهِمْ﴾ کردەوە ناشیرینەکانیان ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ﴾ خواش ڕێنموونی کەسانی بێ باوەڕ ناکات. ٣٧) ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿مَا لَكُمْ﴾ ئێوە چیتانە ﴿إِذَا قِيلَ لَكُمُ﴾ کاتێ پێتان بووترێ ﴿ٱنفِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ دەرچن(بۆ جیهاد) لەڕێی خوادا ﴿ٱثَّاقَلْتُمْ إِلَى ٱلْأَرْضِ﴾ لەشوێنی خۆتان ناجوڵێن (خۆتان دوا دەخەن) ﴿أَرَضِيتُم بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مِنَ ٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ ئایا ئێوە ڕازین بەم ژیانەی دنیا لەباتی پاشەڕۆژ ﴿فَمَا مَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ دەی کامەیە خۆشی و شادیی ئەم ژیانە نزیکە ﴿فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ لەبەرامبەری خۆشی پاشە ڕۆژدا زۆر کەمە. ٣٨) ﴿إِلَّا تَنفِرُوا۟﴾ ئەگەر نەڕۆن و دەرنەچن (بۆ جیهاد) ﴿يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ (خوا) سزاتان دەدا بەسزایەکی سەختو ئازاردەر ﴿وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ وە لەباتی ئێوە گەل و کومەڵێکی تر دەهێنێ (جیاواز لەئێوە) ﴿وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا﴾ و ئێوە هیچ زیانێکی پێ ناگەیەنن ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە خوا بەتوانایە بەسەر هەموو شتێك دا. ٣٩) ﴿إِلَّا تَنصُرُوهُ﴾ ئەگەر ئێوە یارمەتی ئەو (پێغەمبەرە (ﷺ)) نەدەن ﴿فَقَدْ نَصَرَهُ ٱللَّهُ﴾ ئەوە بێگومان خوا یارمەتی داوە ﴿إِذْ أَخْرَجَهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ کاتێك بێ بڕوایان دەریان کرد لەمەککە ﴿ثَانِىَ ٱثْنَيْنِ﴾ پێغەمبەر یەکێك بوو لەو دوو کەسە ﴿إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ﴾ کاتێك ئەو دووانە (پێغەمبەرو ئەبو بەکر) لەئەشکەوتی (ثور)دا بوون ﴿إِذْ يَقُولُ لِصَـٰحِبِهِۦ﴾ ئەو کاتە بەهاوەڵەکەی دەووت ﴿لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا﴾ خەم مەخۆ بێگومان خوا لەگەڵمانە ﴿فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ﴾ ئینجا خوا ئارامی و ئاسایشی بۆ ناردە خوارەوە ﴿وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا﴾ وە یارمەتی دا بە سەربازانێك کە نەتاندیین ﴿وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ووتەی بێ باوەڕانی گێڕا ﴿ٱلسُّفْلَىٰ﴾ بەژێر کەوتوو ﴿وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ﴾ و ووتەی خوا ﴿هِىَ ٱلْعُلْيَا﴾ هەر بەرز و بڵندە ﴿وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زاڵی کاردروستە. ٤٠)

انفِرُواْ خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَٰهِدُواْ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّٱتَّبَعُوكَ وَلَٰكِنۢ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ ٱلشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَوِ ٱسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٤٢﴾ عَفَا ٱللَّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْ وَتَعْلَمَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأٓخِرِ أَن يُجَٰهِدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأٓخِرِ وَٱرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ ۞ وَلَوْ أَرَادُواْ ٱلْخُرُوجَ لَأَعَدُّواْ لَهُۥ عُدَّةً وَلَٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ ٱنۢبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ ٱقْعُدُواْ مَعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٤٦﴾ لَوْ خَرَجُواْ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُواْ خِلَٰلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾

-بۆ لەسەر دوو ڕووەکان **ئەگەر** بیان زا نیایە چەندێ **خێریان** تێدایە دەهاتن بۆ هەردووکیان ئەگەر بە گاگۆلکێش بوایە)

ئایەتی (١٢٥) سورەتی (النساء): قال رسول الله (ﷺ) (المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده، والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه) (متفق علیه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (موسوڵمان کەسێکە موسوڵمانان لەدەست و زمانی سەلامەت بن وە کۆچەریش کەسێکە وازی هێنابێ لەوەی خوا حەرامی کردووە).

ئایەتی (١٤٨) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة (أن رجلاً أتى النبي (ﷺ). فقال إن لي جارا يؤذيني، فقال: (أخرج متاعك فضعه على الطريق) فأخذ الرجل متاعه فطرحه على الطريق، فكل من مر به قال: مالك؟ قال جاري يؤذيني، فيقول: اللهم العنه اللهم اخزه قال فقال الرجل: ارجع إلى منزلك والله لا أوذيك أبداً)-

﴿ٱنفِرُواْ خِفَافًا﴾ بڕۆن و دەرچن (بۆ جیهاد) ج سووك بن (لەش ساغ و دەوڵەمەند و دەسەڵاتدارین) ﴿وَثِقَالاً﴾ ج قورس و گران بن (نەخۆش و هەژارین) ﴿وَجَٰهِدُواْ﴾ و تێبکۆشن ﴿بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ﴾ بەماڵ و گیانتان ﴿فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێگەی خوادا ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوەتان چاکترە بۆتان ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە بزانن. ٤١)﴿لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا﴾ ئەگەر دەست کەوتێکی نزیك ﴿وَسَفَرًا قَاصِدًا﴾ و سەفەرێکی ئاسان بوایە ﴿لَّٱتَّبَعُوكَ﴾ ئەوا شوێنت دەکەوتن (دەردەچوون لەگەڵتا) ﴿وَلَٰكِنۢ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ ٱلشُّقَّةُ﴾ بەڵام (بڕینی) ڕێگەی دوور دژوار(ی جەنگی تەبووك) بۆ ئەوان ناڕەحەتە ﴿وَسَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ﴾ وە بێگومان (پاش گەڕانەوەتان لەتەبووك) سوێند دەخۆن بەخوا ﴿لَوِ ٱسْتَطَعْنَا﴾ ئەگەر بمانتوانیایە ﴿لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ﴾ لەگەڵتان دەردەچووین (بۆ جیهاد) ﴿يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ﴾ ئەوانە خۆیان دەفەوتێنن ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ﴾ وە خوا دەزانێ بەڕاستی ئەوانە درۆزنن. ٤٢) ﴿عَفَا ٱللَّهُ عَنكَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) خوا لێت ببورێت ﴿لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ﴾ لەبەرچی مۆڵەتی ئەوانەتدا ﴿حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ﴾ هەتا بۆت دەرکەوێت ﴿ٱلَّذِينَ صَدَقُواْ﴾ ئەوانەی کەڕاستیان کرد ﴿وَتَعْلَمَ ٱلْكَٰذِبِينَ﴾ وە درۆزنەکان بناسیت. ٤٣)﴿لَا يَسْتَـْٔذِنُكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) مۆڵەتت لێ وەرناگرن ﴿ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە بەخوا ﴿وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿أَن يُجَٰهِدُواْ﴾ کەتێبکۆشن ﴿بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ بەماڵ و گیانیان ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ﴾ وە خوا ئاگاو زانایە بەخۆ پارێزەران. ٤٤)﴿إِنَّمَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە مۆڵەتت لێ وەردەگرن ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ کە بڕوایان نییە بەخوا و بە ڕۆژی دوایی ﴿وَٱرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ و دڵەکانیان لە گومان و دوو دڵی دایە ﴿فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ﴾ بۆیە ئەوانە لە گومان و دوودڵی خۆیاندا سەرگەردانن. ٤٥)﴿وَلَوْ أَرَادُواْ ٱلْخُرُوجَ﴾ ئەگەر بیان ویستایە دەرچن ﴿لَأَعَدُّواْ لَهُۥ عُدَّةً﴾ ئەوە هۆو کەرەستەی پێویستیان بۆ ئامادە دەکرد ﴿وَلَٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ ٱنۢبِعَاثَهُمْ﴾ بەڵام خوا دەرچوونی ئەوانی پێ ناخۆش بوو ﴿فَثَبَّطَهُمْ﴾ بۆیە (خوا) خاوی کردنەوە (لەدەرچوون بۆ جیهاد) ﴿وَقِيلَ ٱقْعُدُواْ﴾ پێیان وترا دانیشن ﴿مَعَ ٱلْقَٰعِدِينَ﴾ لەگەڵ جێ ماواندا. ٤٦)﴿لَوْ خَرَجُواْ فِيكُم﴾ ئەگەر لەگەڵتاندا دەرچوونایە ﴿مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا﴾ هیچ شتێکیان بۆ زیاد نەدەکردن بێجگە لە تێکدان و خراپە ﴿وَلَأَوْضَعُواْ خِلَٰلَكُمْ﴾ و نێوان ئێوەیان تێکدەدا (بەدووزمانی و هاتو هوت) ﴿يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ﴾ ئاژاوەیان بۆ دەنانەوە ﴿وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ﴾ وە لەناو ئێوەدا خەڵکانێك هەن چاك گوێیان لێ دەگرن ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ﴾ وە خوا بەئاگا [illegible]

لَقَدِ ٱبۡتَغَوُاْ ٱلۡفِتۡنَةَ مِن قَبۡلُ وَقَلَّبُواْ لَكَ ٱلۡأُمُورَ حَتَّىٰ جَآءَ ٱلۡحَقُّ وَظَهَرَ أَمۡرُ ٱللَّهِ وَهُمۡ كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنۡهُم مَّن يَقُولُ ٱئۡذَن لِّي وَلَا تَفۡتِنِّيٓۚ أَلَا فِي ٱلۡفِتۡنَةِ سَقَطُواْۗ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةُۢ بِٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾ إِن تُصِبۡكَ حَسَنَةٞ تَسُؤۡهُمۡۖ وَإِن تُصِبۡكَ مُصِيبَةٞ يَقُولُواْ قَدۡ أَخَذۡنَآ أَمۡرَنَا مِن قَبۡلُ وَيَتَوَلَّواْ وَّهُمۡ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوۡلَىٰنَاۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلۡ هَلۡ تَرَبَّصُونَ بِنَآ إِلَّآ إِحۡدَى ٱلۡحُسۡنَيَيۡنِۖ وَنَحۡنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمۡ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ بِعَذَابٖ مِّنۡ عِندِهِۦٓ أَوۡ بِأَيۡدِينَاۖ فَتَرَبَّصُوٓاْ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلۡ أَنفِقُواْ طَوۡعًا أَوۡ كَرۡهٗا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمۡ إِنَّكُمۡ كُنتُمۡ قَوۡمٗا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمۡ أَن تُقۡبَلَ مِنۡهُمۡ نَفَقَٰتُهُمۡ إِلَّآ أَنَّهُمۡ كَفَرُواْ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأۡتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ إِلَّا وَهُمۡ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمۡ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾

-(رواه الطبراني و البزار) ئەبوهورەیرە دەگێڕێتەوە (کەپیاوێك هات بۆ لای پێغەمبەری خوا(ﷺ) و ووتی بەڕاستی دراوسێیەکم هەیە ئەزیەتم دەدا ئەویش پێی فەرموو (کەلوپەلەکەت بهێنە دەرەوە بیخەرە سەر ڕێگاکە) پیاوەکەش کەلوپەلەکەی هەلگرت و فڕێی دایە سەر ڕێگاکە. هەر کەس ئەیدا بەلایدا ئەی ووت: ئەوەچیتە؟ ئەمیش ئەی ووت دراوسێکەم ئەزیەتم ئەدا، ئەویش ئەی ووت خوایە ئەفرینی لێکەی خوایە ڕوسوای کەی. ئەلێ (دراوسێکەی) ووتی بگەڕێرەوە بۆ ماڵەکەت بەخوا ئیتر هەرگیز ئەزیەتت نادەم).

نایەتی (١٤٩) سورەتی (النساء): قال النبي(ﷺ):(مانقصت صدقة من مال وما زاد الله عبدا بعفو إلاّ عزاً-

﴿لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟ ٱلْفِتْنَةَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی دەستیان دابوویە ئاژاوە(و بشێوی) ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەمەو پێش ﴿وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ﴾ و جۆرەها فەرمان و پیلانیان بۆ (لاوازکردن)ت بەکارهێنا﴿حَتَّىٰ جَآءَ ٱلْحَقُّ﴾ هەتا ڕاستی هات ﴿وَظَهَرَ أَمْرُ ٱللَّهِ﴾ وە کارو فەرمانی خوا سەرکەوت ﴿وَهُمْ كَٰرِهُونَ﴾ کە ئەوان پێیان ناخۆش بوو. ٤٨)﴿وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ﴾ وە هەندێ کەس لەوانە دەڵێن ﴿ٱئْذَن لِّى﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ڕوخسەتم بدە(با نەیەم بۆ جیهاد) ﴿وَلَا تَفْتِنِّىٓ﴾ و تووشی گوناهو خراپەم مەکە ﴿أَلَا فِى ٱلْفِتْنَةِ سَقَطُوا۟﴾ ئاگادارbن (لەنێستەوە) کەوتوونەتە ناو گوناهو خراپەوە﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ﴾ و بێ گومان دۆزەخ دەوری بێ باوەڕانی داوە. ٤٩)﴿إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ﴾ ئەگەر بەهرەو چاکە و سەرکەوتن بێتەڕێت ﴿تَسُؤْهُمْ﴾ ناڕەحەت و غەمبار دەبن ﴿وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ﴾ وە ئەگەر ناڕەحەتی و تێشکانت تووش بێت ﴿يَقُولُوا۟﴾ (بەکەشخەوە) دەڵێن ﴿قَدْ أَخَذْنَآ أَمْرَنَا﴾ بەڕاستی ئێمە کاری خۆمان کرد ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەمەو پێش ﴿وَيَتَوَلَّوا۟ وَّهُمْ فَرِحُونَ﴾ جا ڕوو وەردەگێڕن بەخۆشحاڵی و شادمانی یەوە. ٥٠)﴿قُل لَّن يُصِيبَنَآ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هیچمان تووش نابێت ﴿إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا﴾ بێجگە لەوەی کەخوا نوسیویەتی بۆمان ﴿هُوَ مَوْلَىٰنَا﴾ خوا پشتیوانی ئێمەیە ﴿وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ وە بڕواداران با تەنها پشت بەخوا ببەستن. ٥١)﴿قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ﴾ (پێیان) بڵێ: ئایا چاوەڕوانی چی دەکەن بۆ ئێمە ﴿إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ﴾ بێجگەلە یەکێ لەدوو شتە زۆر چاکە کە(سەرکەوتن یان شەهید بوون) ﴿وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ﴾ ئێمەش چاوەڕوانین بۆ ئێوە ﴿أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ﴾ کەخوا دووچارتان بکات ﴿بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِۦٓ﴾ بەسزایەک لەلایەن خۆیەوە ﴿أَوْ بِأَيْدِينَا﴾ یان بەدەستی ئێمە ﴿فَتَرَبَّصُوٓا۟﴾ کەواتە چاوەڕوانی بکەن ﴿إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ﴾ بێگومان ئێمە لەگەڵ ئێوەدا چاوەڕوانین. ٥٢)﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿أَنفِقُوا۟ طَوْعًا﴾ ماڵ بەخت بکەن بەخۆشی خۆتان ﴿أَوْ كَرْهًا﴾ یان بەزۆر و ناچاری ﴿لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ﴾ هەرگیز لێتان وەرناگیرێت ﴿إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ﴾ چونکە بەڕاستی ئێوە کۆمەڵێکی لەسنوور دەرچوو بوون. ٥٣)
﴿وَمَا مَنَعَهُمْ﴾ وە هیچ شتێک بەرگری ئەوانەی نەکردووە ﴿أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ﴾ کە گیرا بکرێت لێ یان ﴿نَفَقَٰتُهُمْ﴾ بەخشراوەکانیان ﴿إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُوا۟﴾ بێجگە لەوەی کە بێگومان ئەوانە بێ باوەڕبوون ﴿بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ﴾ بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ وە نایەن بۆ نوێژ ﴿إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ﴾ بەتەمەڵی نەبێت ﴿وَلَا يُنفِقُونَ﴾ وە(هیچێک) نابەخشن ﴿إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ﴾ ئیللا پێیان ناخۆشە و ناچارن. ٥٤)

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَـٰفِرُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَـٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَـًٔا أَوْ مَغَـٰرَٰتٍ أَوْ مُدَّخَلًا لَّوَلَّوْا۟ إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾ وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ فِى ٱلصَّدَقَـٰتِ فَإِنْ أُعْطُوا۟ مِنْهَا رَضُوا۟ وَإِن لَّمْ يُعْطَوْا۟ مِنْهَآ إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا۟ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ سَيُؤْتِينَا ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَرَسُولُهُۥٓ إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَـٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَـٰكِينِ وَٱلْعَـٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَٱلْغَـٰرِمِينَ وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۖ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ وَمِنْهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلنَّبِىَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ ۚ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ ۚ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾

هـۆی هاتنـه خـوارەوەی ئایـەتی (٥٨) سـورەتی (التوبة): ﴿وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُواْ مِنْهَا رَضُواْ وَإِن لَّمْ يُعْطَوْاْ مِنهَا إِذَا...﴾ بوخـاری گێڕاویەتیـەوە کـە ئـەبو سـەعید(ﷺ) دەڵێـت کـاتێ : پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) غەنیمـەتی بەش دەکرد پیاوێك هـات کـە نـاوی عەبدوڵلای کوڕی(ذي الخويصرة) بـوو وتـی: ئـەی پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) دادگـەر بـە پێغەمبـەریش (ﷺ) فەرمووی : سزا و تیاچوون بۆتۆ کێ هەیە دادگەر بێت ئەگەر من دادگەر نەبم ؟ لەو کاتەدا عومەری کوڕی خەططاب (ﷺ) ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لێم گەڕێ بەڕاستی ئەمە دوو ڕووە با بدەم لە گەردنی فەرمووی ئەی عومەر وازی لێ بێنە چونکە هەندێك هاوەڵی هەیە هەریەك لەئێوە نوێژ و ڕۆژووی خۆی بەکەم دەزانێت لەبەرانبەر نوێژ و ڕۆژوی ئەودا وە لەدینی ئیسلام دەردەچن هەرچۆنێ تیر لە کەوان دەردەچێت.

﴿فَلَا تُعْجِبْكَ﴾ جا با سەرنجت ڕانەكێشێت (سەرسامت نەكات) ﴿أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُمْ﴾ (زۆری) ماڵو دارایی‌و منداڵیان ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ﴾ بێگومان خوا دەیەوێت ﴿لِيُعَذِّبَهُم﴾ سزایان بدات ﴿بِهَا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ بەهۆی ئەو (ماڵ و منداڵەوە) لەم ژیانی دنیایەدا ﴿وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ﴾ وە بەسەختی گیانیان دەربچێت ﴿وَهُمْ كَٰفِرُونَ﴾ لەكاتێكدا كەئەوان بێ باوەڕن. ٥٥)﴿وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ﴾ وە سوێند دەخۆن بەخوا ﴿إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ﴾ كەبەڕاستی ئەوان لەئێوەن ﴿وَمَا هُم مِّنكُمْ﴾ كەچی لەئێوە نین ﴿وَلَٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ﴾ بەڵكو ئەوانە كۆمەڵێكن زۆر دەترسن (زراویان چووە). ٥٦)﴿لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَـًٔا﴾ ئەگەر پەنایەكیان دەست كەوێ ﴿أَوْ مَغَٰرَٰتٍ﴾ یان ئەشكەوتانێ ﴿أَوْ مُدَّخَلًا﴾ یان كون‌و نەفەقێك ﴿لَّوَلَّوْا۟ إِلَيْهِ﴾ پەنای بۆ دەبەن (ڕووی تێ دەكەن) ﴿وَهُمْ يَجْمَحُونَ﴾ لەكاتێكدا زۆر بەپەلە ڕادەكەن (یا هیچ شتێك جڵەویان ناگرێ). ٥٧)﴿وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ﴾ وەهەندێ كەس لەوانە ڕەخنەو توانجت لێ دەگرن ﴿فِى ٱلصَّدَقَٰتِ﴾ لەدابەش كردنی خێرەكاندا ﴿فَإِنْ أُعْطُوا۟ مِنْهَا﴾ خۆ ئەگەر لەو خێر و سەدەقەیان پێ بدرێ ﴿رَضُوا۟﴾ ڕازی دەبن ﴿وَإِن لَّمْ يُعْطَوْا۟ مِنْهَآ﴾ وە ئەگەر پێیان نەدرێ لێی ﴿إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ﴾ ئەو كاتە ئەوان تووڕەو ناڕازی دەبن. ٥٨)﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا۟﴾ وە بەڕاستی ئەگەر ئەوانە ڕازی بوونایە ﴿مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ﴾ بەوەی خواو پێغەمبەرەكەی (ﷺ) پێی دابوون ﴿وَقَالُوا۟﴾ وەبیان ووتایە ﴿حَسْبُنَا ٱللَّهُ﴾ خوامان بەسە ﴿سَيُؤْتِينَا ٱللَّهُ﴾ لەمەو پاش خوا پێمان دەبەخشێ ﴿مِن فَضْلِهِۦ﴾ لە فەزڵ و میهرەبانی خۆی ﴿وَرَسُولُهُۥٓ﴾ هەروەها پێغەمبەرەكەشی (بەشمان دەدا) ﴿إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە بەسۆزو پەرۆشین بۆ لای خوا. ٥٩)﴿إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ﴾ بەڕاستی خێرەكان تەنها ﴿لِلْفُقَرَآءِ﴾ بۆ بێ نەوایان ﴿وَٱلْمَسَٰكِينِ﴾ و هەژاران ﴿وَٱلْعَٰمِلِينَ عَلَيْهَا﴾ و كرێكارانێك كەبەسەریەوەن (كۆی دەكەنەوە) ﴿وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ﴾ وە ئەوانەی دڵیان دا ئەهێنرێ (بۆ خۆشویستنی ئیسلام) ﴿وَفِى ٱلرِّقَابِ﴾ وە بۆ ئازاد كردنی بەندەو كۆیلەكان ﴿وَٱلْغَٰرِمِينَ﴾ و بۆ قەرزاران ﴿وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ بۆ جەنگاوەرانی ڕێی خودا ﴿وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ﴾ و بۆ ڕێبوارانی پەككەوتە ﴿فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ﴾ ئەمە پێویست كراوە لەلایەن خواوە ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای كاردروستە. ٦٠)﴿وَمِنْهُمُ ٱلَّذِينَ﴾ وە لەو ناپاكانەدا كەسانێك هەیە ﴿يُؤْذُونَ ٱلنَّبِىَّ﴾كە ئازاری پێغەمبەر(ﷺ) دەدەن ﴿وَيَقُولُونَ﴾ و دەڵێن ﴿هُوَ أُذُنٌ﴾ ئەو خۆش باوەڕو گوێ گرە بۆ هەموو شت ﴿قُلْ﴾ تۆش بڵێ ﴿أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ﴾ گوێ گری چاكەیە (كە ڤازانجە) بۆتان ﴿يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ﴾ باوەڕی هەیە بەخوا ﴿وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ و باوەڕی بەئیمانداران هەیە ﴿وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ﴾ و میهرەبانی یە بۆ ئەوانەی ﴿ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ﴾ بڕوایان هێناوە لە ئێوە ﴿وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ﴾ وە ئەوانەی كە ئازاری پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەدەن ﴿لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزایەكی ئازاردەریان بۆ هەیە. ٦١)

يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ إِن كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَن يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِئُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِن نَّعْفُ عَن طَائِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُم مِّن بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٥) سورەتی (التوبة) : ﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئیبن ئەبی حاتیم گێڕاویەتیەوە کە عەبدوڵلای کوڕی عومەر (رضي الله عنه) دەڵێت : پیاوێک لەکاتی غەزای تەبووکدا ڕۆژێک لەناو کۆمەڵێک دا وتی : وێنەی ئەم قورئان خوێنانەی خۆمانم نەدیوە نەلە زۆر خۆری و ورگ تێرکردن دلو نەلە درۆزنی و نەلە ترسنۆکی دا لە کاتی ڕووبەڕوو بووندا.پیاوێك لەناو کۆمەڵەکەدا وتی : درۆت کرد بەڵکو تۆ دووڕوویت و سوێند بێت ئەم قسەیەت دەگەیەنم بە پێغەمبەری خوا (ﷺ) پاشان قورئان هاتە خوارەوە ، عەبدوڵلا (رضي الله عنه) دەڵێت بینیم ئەو (پیاوە) خۆی هەڵواسیبوو بە قایشی پشتی حوشترەکەی پێغەمبەری خودا (ﷺ) و ڕایدەکێشا و بەرد دەیدا بە قاچەکانیدا و لەو کاتەدا دەیووت : =

﴿يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ﴾ (ناپاکان) بەخوا سوێندتان بۆ دەخۆن ﴿لِيُرْضُوكُمْ﴾ بۆ ئەوەی لێیان ڕازی بن ﴿وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ وە خواو پێغەمبەرەکەی ﴿أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ﴾ شایستە ترە بەوەی کەڕازی بکەن ﴿إِن كَانُوا مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئەوانە بڕوادارن. ٦٢) ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا﴾ ئایا ئەوانە نازانن ﴿أَنَّهُ مَن يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ بێگومان هەرکەس دژایەتی خواو پێغەمبەرەکەی بکات ﴿فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ﴾ ئەوە بێگومان (تۆڵەی) ئەو کەسە ئاگری دۆزەخە ﴿خَالِدًا فِيهَا﴾ بۆ هەمیشەیی تیایدا دەمێنێتەوە ﴿ذَٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ﴾ ئەوەیە ڕیسوایی و زەبوونی زۆر گەورە. ٦٣) ﴿يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ﴾ دوو ڕووەکان مەترسی دەکەن ﴿أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ﴾ لەوەی کەسورەتێك دەربارەیان بنێررێتە خوارەوە ﴿تُنَبِّئُهُم﴾ کە هەواڵیان پێ بدا ﴿بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ بەوەی کەلە دڵیان دایە ﴿قُلِ اسْتَهْزِئُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: گاڵتە و لاقرتێ بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ﴾ بەڕاستی خوا دەرخەرو ئاشکراکاری ئەوەیە کەمەترسی لێ دەکەن. ٦٤) ﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ﴾ سوێندبێ ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت ﴿لَيَقُولُنَّ﴾ بەڕاستی دەڵێن ﴿إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ﴾ دڵنیابن ئێمە هەر دەمەتەقێ و گاڵتە دەکەین ﴿قُلْ﴾ تۆش بڵێ: ﴿أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ﴾ ئایا بەخواو بەڵگەکانی ﴿وَرَسُولِهِ﴾ و پێغەمبەرەکەی ﴿كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئێوە گاڵتەو لاقرتێتان دەکرد؟ ٦٥) ﴿لَا تَعْتَذِرُوا﴾ بەهانە مەهێننەوە ﴿قَدْ كَفَرْتُم﴾ بەڕاستی ئێوە بێ بڕوا بوونەوە ﴿بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ پاش بڕوا هێنانتان ﴿إِن نَّعْفُ﴾ ئەگەر ببورین و چاوپۆشی بکەین ﴿عَن طَائِفَةٍ مِّنكُمْ﴾ لەکۆمەڵ و تاقمێکتان (بەهۆی گەڕانەوەتانەوە) ﴿نُعَذِّبْ طَائِفَةً﴾ سزای کۆمەڵ و تاقمێکی تر دەدەین ﴿بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ لەبەرئەوەی بێگومان ئەوانە تاوانبار بوون. ٦٦) ﴿الْمُنَافِقُونَ﴾ پیاوانی دووڕوو ﴿وَالْمُنَافِقَاتُ﴾ و ئافرەتانی دوو ڕوو ﴿بَعْضُهُم مِّن بَعْضٍ﴾ هەندێکیان لە هەندێکیانن ﴿يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ﴾ فەرمان دەکەن بە خراپە ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ﴾ و بەرگری دەکەن لە چاکە ﴿وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ﴾ و دەستیان دەقوچێن ﴿نَسُوا اللَّهَ﴾ خوایان لە بیر چۆتەوە ﴿فَنَسِيَهُمْ﴾ بۆیە خواش لەبیری کردوون و وازی لێ هێناون ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ﴾ بەڕاستی دووڕووەکان هەر ئەوانن ﴿الْفَاسِقُونَ﴾ دەرچوو لەسنوور. ٦٧) ﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ﴾ خوا بەڵێنی داوە بە پیاوو ئافرەتە دووڕووەکان ﴿وَالْكُفَّارَ﴾ و بەبێ باوەڕانیش ﴿نَارَ جَهَنَّمَ﴾ بە ئاگری دۆزەخ ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ دەمێننەوە تیایدا بە هەمیشەیی ﴿هِيَ حَسْبُهُمْ﴾ ئاگری دۆزەخیان بەسە ﴿وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ﴾ و خوا نەفرینی لێ کردوون ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ و سزای هەمیشەییان بۆ هەیە. ٦٨)

كَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنكُمۡ قُوَّةٗ وَأَكۡثَرَ أَمۡوَٰلٗا وَأَوۡلَٰدٗا فَٱسۡتَمۡتَعُواْ بِخَلَٰقِهِمۡ فَٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِخَلَٰقِكُمۡ كَمَا ٱسۡتَمۡتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُم بِخَلَٰقِهِمۡ وَخُضۡتُمۡ كَٱلَّذِي خَاضُوٓاْۚ أُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمۡ يَأۡتِهِمۡ نَبَأُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ قَوۡمِ نُوحٖ وَعَادٖ وَثَمُودَ وَقَوۡمِ إِبۡرَٰهِيمَ وَأَصۡحَٰبِ مَدۡيَنَ وَٱلۡمُؤۡتَفِكَٰتِۚ أَتَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿٧٠﴾ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ سَيَرۡحَمُهُمُ ٱللَّهُۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ﴿٧١﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةٗ فِي جَنَّٰتِ عَدۡنٖۚ وَرِضۡوَٰنٞ مِّنَ ٱللَّهِ أَكۡبَرُۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

- ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئێمە گاڵتەمان دەکرد و بەڕاستیمان نەبوو، پێغەمبەریش (ﷺ) دەیفەرموو: ﴿أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾.

-وما تواضع أحد لله إلا رفعه الله) (رواه مسلم) پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەفەرموێ: (هیچ سامانێك بە بەخشین کەم نابێتەوە، وە هەر کەس لەبەر خوا چاوپۆشی بکات خوا سەربەرز و ڕوسوری دەکات، وە هەر کەسێ لەبەر خوا خۆی بە کەم بزانێ خوا پلەی بەرز دەکاتەوە).

(٧٣ . ...)

ئایەتی (١٥٧) سورەتی (النساء): روى ابن أبي حاتم عن ابن عباس قال: (لما أراد الله أن يرفع عيسى إلى السماء خرج على أصحابه وفي البيت اثناعشر رجلاًمن الحواريين فخرج عليهم ورأسه يقطر ماء فقال: إن منكم من يكفرني اثنتى عشرة مرة بعد أن آمن بي قال، ثم قال: أيكم يلقى عليه شبهي فيقتل مكاني و يكون معي في-

﴿كَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ (ئێوە ئەی دووڕووەکان) وەك ئەوانەن لەپێش ئێوەدا بوون ﴿كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً﴾ ئەوانە زۆر بەهێز تر بوون لەئێوە ﴿وَأَكْثَرَ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا﴾ و ماڵ و سامان و منداڵیشیان زۆرتر بوو (لەئێوە) ﴿فَٱسْتَمْتَعُواْ بِخَلَٰقِهِمْ﴾ ئینجا ئەوان شادمان بوون بەشی خۆیان ڕایان بوارد ﴿فَٱسْتَمْتَعْتُم بِخَلَٰقِكُمْ﴾ وە ئێوەش ڕاتان بواردو شادمان بوون بەبەشەکەی خۆتان ﴿كَمَا ٱسْتَمْتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُم﴾ هەر چۆنێ ئەوانەی لەپێش ئێوە شادمان بوون ﴿بِخَلَٰقِهِمْ﴾ بە بەشی خۆیان ﴿وَخُضْتُمْ﴾ وە ئێوە ڕۆچوون لەبەتاڵدا ﴿كَٱلَّذِى خَاضُوٓاْ﴾ بەوێنەی ڕۆچوونی ئەوان ﴿أُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ﴾ ئەوانە کردەوەکانیان پوچەڵ و بێ سوود بوو ﴿فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ﴾ لەدنیاو ڕۆژی دواییشدا ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ﴾ وە هەر ئەوانەن زەرەرمەندو ڕەنجەڕۆن. ٦٩) ﴿أَلَمْ يَأْتِهِمْ﴾ ئایا نەهاتووە بۆیانو پێ یان نەگەیشتووە ﴿نَبَأُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ هەواڵی ئەوانەی کەلەپێش ئەمانەوە بوون ﴿قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ﴾ گەلی نووحو عاد ﴿وَثَمُودَ﴾ و سەموود (هۆزی صالح) ﴿وَقَوْمِ إِبْرَٰهِيمَ﴾ وە گەلی ئیبراهیم ﴿وَأَصْحَٰبِ مَدْيَنَ﴾ و خەڵکی مەدیەن ﴿وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتِ﴾ و شارەکانی ژێرو زەبەر کراو (هۆزی لووط) ﴿أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم﴾ پێغەمبەرەکانیان هاتن بۆ ناویان ﴿بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ بەبەڵگە ڕوونەکانەوە ﴿فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ﴾ جا خوا ستەمی لێ نەکردن ﴿وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو ئەوانە خۆیان ستەمیان لەخۆیان کرد. ٧٠) ﴿وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ﴾ پیاوانو ئافرەتانی باوەڕدار ﴿بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ﴾ هەندێکیان یارمەتی دەرو خۆشەویستی هەندێکی تریانن ﴿يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان دەدەن بەچاکە ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ و بەرگری دەکەن لەخراپە ﴿وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ و بەڕێك و پێکی نوێژ جێبەجێ دەکەن ﴿وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ و زەکات(ی سامانیان) دەدەن ﴿وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ﴾ وە گوێ ڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی دەکەن ﴿أُوْلَٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ﴾ ئەوانە لەداهاتوودا خوا ڕەحمیان پێ دەکات ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بەدەسەڵاتی کار دروستە. ٧١) ﴿وَعَدَ ٱللَّهُ﴾ خوا بەڵێنی داوە ﴿ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ بەپیاوانو ئافرەتانی بڕوادار ﴿جَنَّٰتٍ﴾ بە بەهەشتانێك ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کەڕووبارەکان دەڕۆن بەژێریاندا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً﴾ و (بەڵێنی پێ داوون) بەچەند کۆشکی چاك و ڕازاوە ﴿فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ﴾ لە بەهەشتانی هەمیشەیی دا ﴿وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ﴾ و ڕەزامەندیش لەلایەن خواوە کە گەورەترە (لە هەموو شتێك) ﴿ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ هەر ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٧٢)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلۡكُفَّارَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱغۡلُظۡ عَلَيۡهِمۡۚ وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ مَا قَالُواْ وَلَقَدۡ قَالُواْ كَلِمَةَ ٱلۡكُفۡرِ وَكَفَرُواْ بَعۡدَ إِسۡلَٰمِهِمۡ وَهَمُّواْ بِمَا لَمۡ يَنَالُواْۚ وَمَا نَقَمُوٓاْ إِلَّآ أَنۡ أَغۡنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ مِن فَضۡلِهِۦۚ فَإِن يَتُوبُواْ يَكُ خَيۡرٗا لَّهُمۡۖ وَإِن يَتَوَلَّوۡاْ يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمٗا فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۚ وَمَا لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ﴿٧٤﴾ ۞ وَمِنۡهُم مَّنۡ عَٰهَدَ ٱللَّهَ لَئِنۡ ءَاتَىٰنَا مِن فَضۡلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضۡلِهِۦ بَخِلُواْ بِهِۦ وَتَوَلَّواْ وَّهُم مُّعۡرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعۡقَبَهُمۡ نِفَاقٗا فِي قُلُوبِهِمۡ إِلَىٰ يَوۡمِ يَلۡقَوۡنَهُۥ بِمَآ أَخۡلَفُواْ ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمۡ يَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ سِرَّهُمۡ وَنَجۡوَىٰهُمۡ وَأَنَّ ٱللَّهَ عَلَّٰمُ ٱلۡغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ ٱلَّذِينَ يَلۡمِزُونَ ٱلۡمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهۡدَهُمۡ فَيَسۡخَرُونَ مِنۡهُمۡ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنۡهُمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٩) سورەتی (التوبة): ﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ بوخاری گێڕاویەتیەوە کە عەبدوڵلای کوڕی مەسعود دەڵێت : کاتێک کە ئایەتی ماڵ بەخشین هاتە خوارەوە ئێمە حەمالیمان دەکرد و کرێکەیمان دەکرد بەخێر پیاوێک هات و ماڵێکی زۆری کرد بەخێر و بەخشی ناپاکان ووتیان : ریاکارە، پیاوێکی تر هات وهەندێك خۆراکی بەخشی ووتیان: خوای گەورە پێویستی بەم مەنە خۆراکەی تۆ نی یە ئینجا ئایەتی﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ.....﴾ هاتەخوارەوە.

-درجتي؟ فقام شاب من أحدثهم سناً فقال له اجلس، ثم أعاد عليهم، فقام ذلك الشاب فقال اجلس، ثم-

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿جَٰهِدِ ٱلۡكُفَّارَ﴾ جیهاد بکە دژی بێ باوەڕان ﴿وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ﴾ و دووڕوان ﴿وَٱغۡلُظۡ عَلَيۡهِمۡۚ﴾ وە توندو تیژ بەلەدژیان ﴿وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ﴾ شوێنی حەوانەوەی ئەوانە دۆزەخە ﴿وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ﴾ کە دوارۆژو چارە نوسێکی خراپە. ٧٣) ﴿يَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ﴾ (دووڕووەکان) سوێند دەخۆن بەخوا ﴿مَا قَالُواْ﴾ (ئەو ووتانەی دراوەتە پاڵیان) نەیان ووتووە ﴿وَلَقَدۡ قَالُواْ كَلِمَةَ ٱلۡكُفۡرِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ووتەی بێ باوەڕییان ووتووە ﴿وَكَفَرُواْ بَعۡدَ إِسۡلَٰمِهِمۡ﴾ وە بێ بڕوا بوونەتەوە لەپاش موسوڵمان بوونیان ﴿وَهَمُّواْ بِمَا لَمۡ يَنَالُواْۚ﴾ و نیازی شتێکیان بوو بەڵام بۆیان نەکرا (کوشتنی پێغەمبەر(ﷺ) کاتی گەڕانەوەی لەتەبووك) ﴿وَمَا نَقَمُوٓاْ﴾ وە هیچ ڕەخنەو ڕقێکیان نەبوو ﴿إِلَّآ أَنۡ أَغۡنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ﴾ تەنها ئەوە نەبێ کەخواو پێغەمبەرەکەی(بڕوادارانیان) دەوڵەمەند کردوە ﴿مِن فَضۡلِهِۦۚ﴾ لەبەهرەی خۆی ﴿فَإِن يَتُوبُواْ﴾ ئینجا ئەگەر ئەوان بگەڕێنەوە وپەشیمان ببنەوە ﴿يَكُ خَيۡرٗا لَّهُمۡۖ﴾ ئەوە چاکترە بۆیان ﴿وَإِن يَتَوَلَّوۡاْ﴾ وە ئەگەر ڕوو وەرگێڕن ﴿يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ﴾ ئەوە خوا سزایان دەدات ﴿عَذَابًا أَلِيمٗا﴾ بەسزایەکی سەخت ﴿فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۚ﴾ لە دنیا و پاشەڕۆژدا ﴿وَمَا لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ وە لەزەوی دا نی یە بۆ ئەوان ﴿مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ﴾ هیچ دۆست و یارمەتی دەرێك. ٧٤) ﴿وَمِنۡهُم مَّنۡ عَٰهَدَ ٱللَّهَ﴾ وە لەناپاکان کەسانێك هەن کەپەیمانیان داوە بەخوا ﴿لَئِنۡ ءَاتَىٰنَا مِن فَضۡلِهِۦ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر خوا لەبەهرەی خۆی پێمان ببەخشێ ﴿لَنَصَّدَّقَنَّ﴾ ئەوە بێگومان خێر وچاکە دەکەین ﴿وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وە بێگومان لە چاکەکاران دەبین. ٧٥) ﴿فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضۡلِهِۦ﴾ کەچی کاتێ خوا لەبەهرەی خۆی پێ بەخشین ﴿بَخِلُواْ بِهِۦ﴾ ڕژدی و چرووکیان تێداکرد ﴿وَتَوَلَّواْ﴾ و پشتیان هەڵکرد ﴿وَّهُم مُّعۡرِضُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوانە ڕوو وەرگێڕن. ٧٦) ﴿فَأَعۡقَبَهُمۡ﴾ ئینجا خواش سەرئەنجامی ئەوانی گێڕا ﴿نِفَاقٗا فِي قُلُوبِهِمۡ﴾ بەدوو ڕوویی لەدڵیاندا ﴿إِلَىٰ يَوۡمِ يَلۡقَوۡنَهُۥ﴾ هەتا ئەو ڕۆژەی بەدیداری (خوا) دەگەن ﴿بِمَآ أَخۡلَفُواْ ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ﴾ بەهۆی نەبرد نەسەری ئەو بەڵێنەی کەدابوویان بەخوا ﴿وَبِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ﴾ و بەهۆی ئەوە شەوە درۆیان دەکرد. ٧٧) ﴿أَلَمۡ يَعۡلَمُوٓاْ﴾ ئایا نەیان زانیوە ﴿أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ﴾ کەبێگومان خوا ئاگادارە ﴿سِرَّهُمۡ﴾ بەنهێنی ﴿وَنَجۡوَىٰهُمۡ﴾ و چپەیان ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ عَلَّٰمُ ٱلۡغُيُوبِ﴾ بەڕاستی خوا ئەوپەڕی ڕادە ئاگاو زانایە بەشاراوەو پەنهانەکان. ٧٨) ﴿ٱلَّذِينَ يَلۡمِزُونَ﴾ ئەو کەسانەی کەتانەو تەشەر دەدەن ﴿ٱلۡمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ﴾ لەو باوەڕدارانەی جگەلە زەکات ماڵ و سامانیان دەبەخشن ﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهۡدَهُمۡ﴾ وە(تانە وتەشەر دەدەن) لەوانەی کەتەنها کەمێکیان هەیە بەزەحمەت پەیدایان کردووە ﴿فَيَسۡخَرُونَ مِنۡهُمۡ﴾ ئەوسا هەر گاڵتەشیان پێ دەکەن ﴿سَخِرَ ٱللَّهُ مِنۡهُمۡ﴾ خوا گاڵتە بەوان دەکات ﴿وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و سزای سەخت بۆ ئەوانە. ٧٩)

ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ ٱلْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَٰفَ رَسُولِ ٱللَّهِ وَكَرِهُوٓا۟ أَن يُجَٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَالُوا۟ لَا تَنفِرُوا۟ فِى ٱلْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَّوْ كَانُوا۟ يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا۟ قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا۟ كَثِيرًا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِن رَّجَعَكَ ٱللَّهُ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّن تَخْرُجُوا۟ مَعِىَ أَبَدًا وَلَن تُقَٰتِلُوا۟ مَعِىَ عَدُوًّا ۖ إِنَّكُمْ رَضِيتُم بِٱلْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْخَٰلِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨٤﴾ وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَأَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَجَٰهِدُوا۟ مَعَ رَسُولِهِ ٱسْتَـْٔذَنَكَ أُو۟لُوا۟ ٱلطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا۟ ذَرْنَا نَكُن مَّعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٨٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٤) سورەتی (التوبة): ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُم مَاتَ أَبَدًا﴾ بوخاری گێڕاویەتیەوە لە عەبدوڵای کوڕی عومەرەوە (رضي الله عنه) دەڵێت کاتێک عەبدوڵای کوڕی ئوبەی مرد کوڕەکەی هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا کراسەکەی خۆتم بدەرێ با بیکەمە کفنی باوکم و نوێژیشی بکە لەسەری و داوای لێخۆش بونیشی بۆ بکە پێغەمبەریش (ﷺ) کراسەکەی خۆی پێدا و پاشان ووتی: (کەی شۆردت) ئاگادارم بکە نوێژی لەسەر بکەم ئینجا ئەویش ئاگاداری کرد، بەڵام کاتێ ویستی نوێژ بکات لەسەری عومەری کوڕی خەططاب (رضي الله عنه) ڕایکێشایە دواوە ووتی: ئایا خوای گەورە قەدەغەی نەکردوە لێت کە نوێژ بکەیت لەسەر دووڕووەکان پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: من سەرپشک کراوم لەنێوان دوو شتەکەدا –

﴿ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت ﴿أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ یان داوای لێبوردنیان بۆ نەکەیت (یەکسانە) ﴿إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ ئەگەر داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت ﴿سَبْعِينَ مَرَّةً﴾ حەفتا جار ﴿فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ﴾ ئەوە خوا هەرگیز لێیان نابورێ ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەوەش ﴿بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟﴾ بەهۆی ئەوەیە بێگومان ئەوانە بێ باوەڕ بوون ﴿بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ بەخواو پێغەمبەرەکەی ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونیی خەڵکانی دەرچوو لەئایین ناکات. ٨٠) ﴿فَرِحَ ٱلْمُخَلَّفُونَ﴾ بەجێ هێڵراوان (لەمەدینەدا) دڵ خۆش بوون ﴿بِمَقْعَدِهِمْ خِلَٰفَ رَسُولِ ٱللَّهِ﴾ بەدانیشتن و بەجێ مانیان لە پێغەمبەری خوا (لەجەنگی تەبووك دا) ﴿وَكَرِهُوٓا۟ أَن يُجَٰهِدُوا۟﴾ وە پێ یان ناخۆش بوو کەجیهاد بکەن و تێبکۆشن ﴿بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ بەماڵ و گیانیان ﴿فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێی خوادا ﴿وَقَالُوا۟﴾ (بەئیماندارانیان) دەووت ﴿لَا تَنفِرُوا۟ فِى ٱلْحَرِّ﴾ لەم (وەرزە) گەرمایەدا دەرمەچن بۆ جیهاد ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا﴾ ئاگری دۆزەخ زۆر گەرم تره (لەم گەرمایە) ﴿لَّوْ كَانُوا۟ يَفْقَهُونَ﴾ ئەگەر ئەوانە تێ بگەن ژیرین. ٨١) ﴿فَلْيَضْحَكُوا۟ قَلِيلًا﴾ دەی با کەم پێ بکەنن ﴿وَلْيَبْكُوا۟ كَثِيرًا﴾ و زۆر بگرین ﴿جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ﴾ (ئەو سزایە) تۆڵەو پاداشتی ئەو کردەوانەیە کەدەیان کرد. ٨٢) ﴿فَإِن رَّجَعَكَ ٱللَّهُ﴾ ئەوسا ئەگەر خوا تۆی گێڕایەوە (ئەی موحەممەد (ﷺ) لەتەبووك) ﴿إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ﴾ بۆلای کۆمەڵێك لەو بەجێ ماوانە ﴿فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ﴾ و داوایان لێ کردیت بۆ دەرچوون (بۆ غەزایەکی تر) ﴿فَقُل﴾ تۆش بڵێ: ﴿لَّن تَخْرُجُوا۟ مَعِىَ أَبَدًا﴾ هەرگیز ئێوە لەگەڵ مندا دەرناچن بۆ جیهاد ﴿وَلَن تُقَٰتِلُوا۟ مَعِىَ عَدُوًّا﴾ و هەرگیز ئێوە لەگەڵ مندا جەنگ ناکەن لەگەڵ هیچ دوژمنێکدا ﴿إِنَّكُمْ رَضِيتُم﴾ چونکە بێگومان ئێوە ڕازی بوون ﴿بِٱلْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ بەدانیشتن لەیەکەم جاردا ﴿فَٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْخَٰلِفِينَ﴾ کەواتە هەر دانیشن لەگەڵ بەجێ ماواندا. ٨٣) ﴿وَلَا تُصَلِّ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) تۆ نوێژ مەکە ﴿عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ﴾ لەسەر هیچ کەس لەوانە کەمرد ﴿أَبَدًا﴾ هەتا هەتایە ﴿وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ﴾ وە ڕامەوەستە لەسەر گۆڕەکەی ﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟﴾ بێ گومان ئەوانە بێ باوەڕ بوون ﴿بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَمَاتُوا۟﴾ و مردن ﴿وَهُمْ فَٰسِقُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوانە بەردەوام سنوورشکێن بوون. ٨٤) ﴿وَلَا تُعْجِبْكَ﴾ وە(ئەی موحەممەد (ﷺ)) باسەرت سوڕنەهێنێ ﴿أَمْوَٰلُهُمْ وَأَوْلَٰدُهُمْ﴾ ماڵ و منداڵی زۆریان ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ﴾ بەڕاستی خوا دەیەوێت ﴿أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا﴾ بەوە(ماڵو منداڵ) سزایان بدات ﴿فِى ٱلدُّنْيَا﴾ لەدنیادا ﴿وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ﴾ وە گیانیان دەربچێ ﴿وَهُمْ كَٰفِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوانە بێ باوەڕن. ٨٥) ﴿وَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ﴾ و هەر کاتێ سورەتێ بنێردرێتە خوارەوە ﴿أَنْ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ﴾ بەمەی کەباوەڕ بەخوا بێنن ﴿وَجَٰهِدُوا۟ مَعَ رَسُولِهِ﴾ و جیهاد و تێکۆشان بکەن لەگەڵ نێردراوەکەی دا ﴿ٱسْتَـْٔذَنَكَ﴾ مۆڵەتت لێ وەردەگرن ﴿أُو۟لُوا۟ ٱلطَّوْلِ مِنْهُمْ﴾ ئەوانەیان کەخاوەن دەسەڵات و سامانن ﴿وَقَالُوا۟ ذَرْنَا﴾ و دەڵێن لێمان گەڕێ و وازمان لێ بێنە ﴿نَكُن مَّعَ ٱلْقَٰعِدِينَ﴾ با لەگەڵ دانیشتووەکاندا بین (وەك ئافرەت و منداڵ و پەککەوتە). ٨٦)

رَضُواْ بِأَن يَكُونُواْ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لَٰكِنِ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ جَٰهَدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْخَيْرَٰتُ ۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾ وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ كَذَبُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ وَلَا عَلَى ٱلْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُواْ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ مَا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَآ أَجِدُ مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّواْ وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُواْ مَا يُنفِقُونَ ﴿٩٢﴾ ۞ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَآءُ ۚ رَضُواْ بِأَن يَكُونُواْ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

- خوای گەورە دەفەرمێت ﴿استغفر لهم أو لاتستغفر لهم إن تستغفر لهم سبعين مرة فلن يغفر الله لهم﴾ ئیتر نوێژی لەسەر کردن جا ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە ﴿ولا تُصلِّ على أحدٍ...﴾.

- أعاد عليهم، فقام الشاب. فقال أنا فقال: هو أنت ذاك، فألقي عليه شبه عيسى ورفع عيسى من روزنة في البيت إلى السماء، قال:

وجاء الطلب من اليهود، فأخذوا الشبه فقتلوه، ثم صلبوه فكفروه بعضهم اثنتى عشرة مرة بعد ان آمن به، وافترقوا ثلاث فرق فقالت فرقة: كان الله فينا ما شاء ثم صعد إلى السماء وهؤلاء اليعقوبية وقالت فرقة: كان فينا ابن الله ماشاء ثم رفعه الله إليه و هؤلاء النسطورية وقالت فرقة: كان فينا عبدالله ورسوله ماشاء الله ثم رفعه الله إليه وهؤلاء المسلمون فتظاهرت-

﴿رَضُواْ بِأَن يَكُونُواْ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ﴾ ڕازی بوون بەوەی کەلەگەڵ بەجێ هێڵراوان (ئافرەت و منداڵ و پەککەوتان)دا بن ﴿وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ وە مۆر نراوە بەسەر دڵیاندا ﴿فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ بۆیە ئەوان هیچ تێناگەنو نازانن. ٨٧) ﴿لَٰكِنِ ٱلرَّسُولُ﴾ بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ﴾ و ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە لەگەڵیدا ﴿جَٰهَدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ تێکۆشان بەماڵو گیانیان ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْخَيْرَٰتُ﴾ هەموو خێر و خۆشی هەر بۆ ئەوانە ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ وە هەر ئەوانەن سەرفرازن. ٨٨) ﴿أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ جَنَّٰتٍ﴾ خوا بەهەشتانێکی بۆ ئامادە کردوون ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کەڕووبارەکان دێنو دەچن بەژێریاندا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی تیا دەمێننەوە ﴿ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٨٩) ﴿وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ﴾ بیانوگران لەعەرەبە دەشتەکی‌یەکان هاتن (بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ)) ﴿لِيُؤْذَنَ لَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی ڕێگەیان پێ بدرێت (نەڕۆن بۆ جیهاد) ﴿وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ﴾ وە دانیشتن ئەوانەی ﴿كَذَبُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ کەدرۆیان کرد لەگەڵ خوا و پێغەمبەرەکەی ﴿سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ﴾ بێگومان ئەوانەیان کە بێ بڕوا بوون لە داهاتودا دوو چاریان دەبێ ﴿عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزایەکی سەختی ئازاردەر. ٩٠) ﴿لَّيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ﴾ (گوناهێك) لەسەر بێ هێز و پەککەوتەو نەخۆشەکان نی یە ﴿وَلَا عَلَى ٱلْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ﴾ ئەوانەش کەهیچیان نی یە خەرجی بکەن (بۆ پێویستی جیهاد) هیچ گوناهێکیان لەسەر نی یە (کەنەڕۆشتوون بۆ جیهاد) ﴿إِذَا نَصَحُواْ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ کاتێ کەدڵسۆزی و ڕاستی یان ببێ بۆ خواونێرراوەکەی (خوا) ﴿مَا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ﴾ هیچ ڕێگەیەك نی یە بۆ (تاوانبار کردنی) ئەو چاکەکارانە ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێخۆش بووی میهرەبانە. ٩١) ﴿وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ﴾ وە تاوان لەسەر ئەو کەسانەش نی یە ﴿إِذَا مَآ أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ﴾ کە هاتنە لات (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بۆ ئەوەی (وولاخیان بۆ دابین کەیت و) سواریان کەیت ﴿قُلْتَ لَآ أَجِدُ مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ﴾ ووتت وولاخم دەست ناکەوێ سوارتان بکەم (بۆ جیهاد) ﴿تَوَلَّواْ﴾ ئەوانیش گەڕانەوە ﴿وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ﴾ لەکاتێکدا چاویان فرمێسکی دەڕشت ﴿حَزَنًا أَلَّا يَجِدُواْ مَا يُنفِقُونَ﴾ لەداخو خەفەتدا کەهیچیان نەبوو خەرجی بکەن (بۆ پێداویستی جیهاد). ٩٢) ﴿إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ﴾ تەنها ڕێگە (بۆ تاوانبارکردن) ﴿عَلَى ٱلَّذِينَ﴾ لەسەر ئەوانەیە ﴿يَسْتَـْٔذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَآءُ﴾ داوای مۆڵەتت لێ دەکەن لەکاتێکدا دەوڵەمەندیشن (و توانای ڕۆیشتن بۆ جیهادیان هەیە) ﴿رَضُواْ﴾ ڕازی بوون ﴿بِأَن يَكُونُواْ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ﴾ بەوەی کە لەگەڵ بەجێ ماوەکاندا بن (لە جیهاد وەك ئافرەت و منداڵ و نەخۆش) ﴿وَطَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ وە خوا مۆری ناوە بەسەر دڵیاندا ﴿فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەهۆیەوە هیچ نازانن. ٩٣)

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُل لَّا تَعْتَذِرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا ٱللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمْ إِذَا ٱنقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا۟ عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا۟ عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا۟ عَنْهُمْ فَإِن تَرْضَوْا۟ عَنْهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٩٦﴾ ٱلْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا۟ حُدُودَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ ٱلدَّوَآئِرَ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَٰتٍ عِندَ ٱللَّهِ وَصَلَوَٰتِ ٱلرَّسُولِ أَلَآ إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾

هـۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٥-٩٦) سورەتی (التوبة): **﴿سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٥) يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾** طـەبـەری بـە سـەنەدی خـۆی دەگێڕێتـەوە کـە عەبـدوڵڵای کـوڕی کەعبی کوڕی مالیك وتـی: لـە بـاوکم بیست دەیووت کاتێ پێغەمبەر (ﷺ) لە غەزای تەبوك گەڕایەوە دانیشتبوو تا خەڵك بچنە خزمەتی جا کاتێ ئەوانەی لەغەزا دواکەوتبوون هاتنە لای و دەستیان کرد بە بەهانە هێنانەوە و سوێند خواردن بۆ پێغەمبەر (ﷺ) کە ژمارەیان لە هەشتا کەس زیاتر بوو، پێغەمبەریش عوزر و بەهانەکەیانی قەبوڵ کرد بەیعەتی لێ وەرگرتن و داوای لێ بوردنی بۆ کردن و نیەت و مەبەستیانی دایە دەست خوا بەڵام -

﴿يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ﴾ عوزر و بەهانەتان بۆ دەهێننەوە ﴿إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ﴾ کاتێ (لەجیهاد و غەزا) گەڕانەوە بۆلایان ﴿قُل لَّا تَعْتَذِرُوا﴾ بڵێ بەهانە و عوزر مەهێننەوە ﴿لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ﴾ ئێمە هەرگیز باوەڕتان پێ ناکەین ﴿قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ﴾ چونکە بەڕاستی خوا ئاگاداری کردووین لە هەواڵەکانتان (کە ئێوە ناپاك و دووڕوون) ﴿وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ﴾ وە لە داهاتوودا خوا و پێغەمبەرەکەی کردەوەکانتان دەبینن ﴿ثُمَّ تُرَدُّونَ﴾ پاشان (لەڕۆژی دوایی دا) دەگەڕێنرێنەوە ﴿إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ بۆ لای زانای هەموو نهێنی و ئاشکراکان (کە خوای گەورەیە) ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ دەدا بەوەی لە دنیادا دەتان کرد. ٩٤) ﴿سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ﴾ بەزوویی سوێندتان بۆدەخۆن بەخوا ﴿إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ﴾ کاتێ گەڕانەوە بۆلایان ﴿لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ﴾ بۆ ئەوەی چاوپۆشیان لێ بکەن و سەرزەنشتیان نەکەن ﴿فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ﴾ ئێوەش ڕوویان لێ وەرگێڕن ﴿إِنَّهُمْ رِجْسٌ﴾ بەڕاستی ئەو (دووڕوو)انە پیسن ﴿وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾ وە جێگایان دۆزەخە (لە ڕۆژی دوایی دا) ﴿جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ تۆڵەیان لێ دەسەنرێ بەو تۆڵەیەبەهۆی ئەو تاوان وخراپەی لەدونیادا دەیان کرد. ٩٥) ﴿يَحْلِفُونَ لَكُمْ﴾ (بە درۆ) سوێندتان بۆ دەخۆن ﴿لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ﴾ بۆ ئەوەی لێیان ڕازی بن ﴿فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ﴾ جا ئەگەر ئێوەش لێیان ڕازی بن ﴿فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ﴾ ئەوە بێ گومان خواڕازی نابێ ﴿عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ لەکەسانی دەرچوو لەسنوور (تاوانبار). ٩٦) ﴿الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا﴾ عەرەبە دەشتەکی یەکان بێ بڕوایی و دوو ڕوویی یان بەهێز ترە ﴿وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا﴾ و شایستەترن کە نەزانن ﴿حُدُودَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ ئەو سنوورانەی خوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿عَلَىٰ رَسُولِهِ﴾ بۆ سەر پێغەمبەرەکەی (ﷺ) ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کاردروستە. ٩٧) ﴿وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن﴾ وە لەو عەرەبە دەشتەکییانەدا هەندێك هەیە ﴿يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا﴾ ئەوەی لێ ی وەردەگیرێ و دەی بەخشێ بەسەرانەی دادەنێ ﴿وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ﴾ وە چاوەڕوانی دەکەن بەسەر هاتی خراپتان بەسەردا بێت ﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ﴾ بەڵاو بەسەر هاتی خراپ بەسەر خۆیاندا بێت ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ خواش بیسەری زانایە. ٩٨) ﴿وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن﴾ وە لەو عەرەبە دەشتەکییانەدا هەندێك هەیە ﴿يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ کە باوەڕیان بەخوا و بەڕۆژی دوایی هەیە ﴿وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَاتٍ﴾ وە وای دادەنێت ئەوەی دەی بەخشێ هۆی نزیك بوونەوەیە ﴿عِندَ اللَّهِ﴾ لەخوا ﴿وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ﴾ وە دوعا کردنی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ﴾ بێدار بن بێ گومان ئەوە هۆی نزیك بوونەوەیانە لەخوا ﴿سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ﴾ لە ئایندەدا خوا دەیانخاتە ناو میهرەبانی و ڕەحمەتی خۆیەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بێگومان خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٩٩)

وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًاۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ مُنَٰفِقُونَۖ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ مَرَدُواْ عَلَى ٱلنِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْۖ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْۚ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾ وَءَاخَرُونَ ٱعْتَرَفُواْ بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُواْ عَمَلًا صَٰلِحًا وَءَاخَرَ سَيِّئًا عَسَى ٱللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠٢﴾ خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْۖ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَأْخُذُ ٱلصَّدَقَٰتِ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلِ ٱعْمَلُواْ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَۖ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ ٱللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾

- من ڕاستی دواکەوتنەکەم بەپێغەمبەر (ﷺ) ووت، سوێند بەخوا، خوا هیچ بەهرەیەکی پێ نەداوم دوای هیدایەت دانم بۆ ئایینی ئیسلام گەورەتر بێت لام لەڕاست ووتنم (دەربارەی دواکەوتنم) بە پێغەمبەر (ﷺ) کە درۆم نەکرد لەگەڵیدا تا ببێتە هۆی تیاچوونم هەرچۆنێ ئەوانەی درۆیان کرد تیاچوون، بێگومان خوای گەورە خراپترین ووتەیەک بەکەسێ بوترێ فەرمووی بەوانە کە درۆیان کرد کاتێ سرووشی ناردە خوارەوە ﴿سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ..... فَإِنَّ اللَّهَ لاَ يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾

- الكافرتان على المسلمة فقتلوها، فلم يزل الإسلام طامساً حتى بعث الله محمداً (ﷺ)). (قال الحافظ ابن الكثير: **هذا** إسناد صحيح إلى ابن عباس). ئیبن ئەبی حاتیم لە ئیبن وعەبباسەوە دەگێڕێتەوە ئەڵێ:-

﴿وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ﴾ وە پێشکەوتووە یەکەمەکان ﴿مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ﴾ لەکۆچەران و یاریدەدەران ﴿وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ﴾ ئەوانەش زۆر بە چاکی پەیڕەوی ئەوانیان کردووە و شوێنیان کەوتوون ﴿رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ خوا لێیان ڕازییە ﴿وَرَضُوا عَنْهُ﴾ ئەوانیش لەخوا ڕازین ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە (خوا) بەهەشتانێکی بۆ ئامادە کردوون ﴿تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان دێن و دەچن بەژێریاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ تێیدا دەمێننەوە بێ بڕانەوە ﴿ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ئەوەیە گەیشتن بە ئامانجی گەورە. ١٠٠) ﴿وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ﴾ و لەو عەرەبە دەشتەکی یانەی کە لە دەورو بەرتان دان ﴿مُنَافِقُونَ﴾ ناپاکانێك هەن ﴿وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ﴾ هەندێك لەخەڵکی مەدینەش ﴿مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ﴾ لەسەر ناپاکی ڕاهاتوون و خۆیان بۆ تەرخان کردووە ﴿لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ﴾ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) نایا نناسی ئێمە چاك دەیا نناسین ﴿سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ﴾ لە ئایندەدا دووجار سزایان دەدەین ﴿ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ﴾ دواتریش دەگەڕێنرێنەوە بۆ ناو سزایەکی گەورە (دۆزەخ). ١٠١) ﴿وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ﴾وە کەسانێکی تر هەن دانیان ناوە بەگوناهەکانیاندا﴿خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا﴾کردەوەی چاکیان تێکەڵ کردووە ﴿وَآخَرَ سَيِّئًا﴾ لەگەڵ کردەوەی تری خراپدا ﴿عَسَى اللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾ ئومێد وایە خوا تۆبەیان لێ وەرگرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێ بووردەی میهرەبانە. ١٠٢) ﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ﴾ وەریگرە لەماڵ و دارایی یان سەدەقەیەك بەهۆیەوە پاکیان دەکەیتەوە (لە گوناه) ﴿وَتُزَكِّيهِم بِهَا﴾ و (دڵیان) پوخت و خاوێن دەکەیت بەو ماڵ بەخشینە ﴿وَصَلِّ عَلَيْهِمْ﴾ و دوعا و نزای خێریان بۆبکە ﴿إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ﴾ بەڕاستی دوعای تۆ ئارامی و دڵ خۆشی یە بۆ ئەوان ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وەخوا بیسەری زانایە. ١٠٣) ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا﴾ ئایا نەیان زانیوە ﴿أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾ کە بێگومان هەر خوا تەوبە و پەشیمانی لە بەندەکانی وەردەگرێ ﴿وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ﴾ وە هەر ئەو ماڵ بەخشینەکان وەردەگرێ ﴿وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ وە بەڕاستی هەر خوایە وەرگری تەوبەیە و میهرەبانە ١٠٤) ﴿وَقُلِ اعْمَلُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بەوانە) بڵێ کردەوە بکەن ﴿فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ جا بێگومان خوا و پێغەمبەرەکەی و بڕواداران کردەوەکانتان دەبینن ﴿وَسَتُرَدُّونَ﴾ لەپاشان دەگەڕێنرێنەوە ﴿إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ بۆلای (خوای) زانای هەموو نهێنی و ئاشکراکان ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان دەداتێ بەهەرچی کە ئێوە لە جیهاندا دەتان کرد. ١٠٥) ﴿وَآخَرُونَ مُرْجَوْنَ﴾ (لە بەجێ ماوەکان دا) کەسانێکی تر هەبوون کە دواخران ﴿لِأَمْرِ اللَّهِ﴾ بۆ فەرمان و بڕیاری خوا ﴿إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ﴾ یان سزایان دەدات ﴿وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾ یان پەشیمانیان لێ وەردەگرێ ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کار دروستە. ١٠٦)

وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مَسۡجِدٗا ضِرَارٗا وَكُفۡرٗا وَتَفۡرِيقَۢا بَيۡنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَإِرۡصَادٗا لِّمَنۡ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبۡلُۚ وَلَيَحۡلِفُنَّ إِنۡ أَرَدۡنَآ إِلَّا ٱلۡحُسۡنَىٰۖ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمۡ فِيهِ أَبَدٗاۚ لَّمَسۡجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقۡوَىٰ مِنۡ أَوَّلِ يَوۡمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِۚ فِيهِ رِجَالٞ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُواْۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنۡ أَسَّسَ بُنۡيَٰنَهُۥ عَلَىٰ تَقۡوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٍ خَيۡرٌ أَم مَّنۡ أَسَّسَ بُنۡيَٰنَهُۥ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٖ فَٱنۡهَارَ بِهِۦ فِي نَارِ جَهَنَّمَۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنۡيَٰنُهُمُ ٱلَّذِي بَنَوۡاْ رِيبَةٗ فِي قُلُوبِهِمۡ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمۡۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱشۡتَرَىٰ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ أَنفُسَهُمۡ وَأَمۡوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ ٱلۡجَنَّةَۚ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقۡتُلُونَ وَيُقۡتَلُونَۖ وَعۡدًا عَلَيۡهِ حَقّٗا فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِ وَٱلۡإِنجِيلِ وَٱلۡقُرۡءَانِۚ وَمَنۡ أَوۡفَىٰ بِعَهۡدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِۚ فَٱسۡتَبۡشِرُواْ بِبَيۡعِكُمُ ٱلَّذِي بَايَعۡتُم بِهِۦۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿١١١﴾

- **(کاتێ خوا** ویستی **عیسا** بەرزبکاتەوە بۆئاسمان ڕۆشت بۆ ناو هاوڕێکانی لەوماڵەدا کە دوانزەکەس لەهاوەڵە تایبەتیەکانی لەوێ بوون سەری ئاوی لێدەتکا فەرمووی: بەڕاستی لەناوتاندا هەیە دوانزەجار بێ باوەڕ دەبێ پێم دوایئەوەی باوەڕی پێهێناوم ووتی: پاشان فەرمووی کامتان دەیەوێ شێوەی منی بێتەسەرو بکوژرێ لەجیاتی من لەبەهەشتدا لەیەك پلەدا دەبین، لەناویاندا گەنجێك هەستا کەلە هەموویان منداڵ تر بوو، پێی ووت دانیشەپاشان دووبارەی کردەوە بۆیان.ئەو گەنجە هەستایەوە پێی ووتەوە دانیشە ئەنجا ووتەکەی سێ بارە کردەوە بۆیان ئەنجا هەمان گەنج هەستایەوەو ووتی من،ئەویش فەرمووی: تۆ ئەوکەسەی جاشێوەی عیسای هێنرا بەسەردا وەعیسا لە کلاوڕۆشنەی خانووەکەوە بەرز کرایەوە بۆئاسمان ئەڵێ،جا جوولەکەکان هاتن=

﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا﴾ وە(لەناپاکان) ئەوانەی مزگەوتێکیان دروست کرد ﴿ضِرَارًا﴾ بۆ زیان گەیاندن(بە موسڵمانان) ﴿وَكُفْرًا﴾ و خوانەناسی ﴿وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و جیاوازی خستنە نێوان ئیمانداران ﴿وَإِرْصَادًا لِمَنْ﴾ و بۆ چاوەڕوانی کردنی کەسانێ ﴿حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ کە دژایەتی خوا و پێغەمبەرەکەیان کردوە ﴿مِنْ قَبْلُ﴾ لەوەو پێش ﴿وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى﴾ بێگومان سوێند دەخۆن (دەڵێن) تەنها چاکەمان ویستووە ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ﴾ بەڵام خوا شایەتی دەدات ﴿إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ کە بەڕاستی ئەوانە درۆزنن. ١٠٧)﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا﴾ هەرگیز نوێژی تێدانەکەی (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى﴾ بێگومان مزگەوتێ کە لەسەر بناغەی تەقوا و لە خوا ترسان دامەزرابێ﴿مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ﴾ لە یەکەم ڕۆژەوە ﴿أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ﴾ شایستەترە کە نوێژی تێدا بکەیت ﴿فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ﴾ پیاوانێکی تێدایە پێیان خۆشە ﴿أَنْ يَتَطَهَّرُوا﴾ کە خۆیان خاوێن و پاك بکەنەوە ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾ خوایش زۆر پاك و خاوێنانی خۆش دەوێ. ١٠٨) ﴿أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ﴾ جا ئایا کەسێ بناغەی مزگەوتەکەی دامەزراند بێت ﴿عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ﴾ لەسەر خواناسی و بەدەستی هێنانی ڕەزامەندی خوا چاکترە ﴿أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ﴾ یان کەسێ بناغەی مزگەوتەکەی دامەزراند بێت ﴿عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ﴾ لەسەر لێواری کەندەڵانێکی فشەڵ و رووخەك ﴿فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ﴾ جا بەخۆیەوە بڕوخێتە ناو ئاگری دۆزەخەوە ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونیی کەسانی ستەمکار ناکات. ١٠٩)﴿لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي﴾ بەردەوام ئەو دروست کراوەیان ﴿بَنَوْا﴾ کە دروستیان کرد ﴿رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ﴾ هۆی بێ ئارامی و گومانە لە دڵیاندا ﴿إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ﴾ مەگەر دڵیان پارچە پارچە بکرێ (بمرن) ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کار دروستە. ١١٠)﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى﴾ بەڕاستی خوا کڕیویەتی﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لە باوەڕداران ﴿أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ﴾ گیان و ماڵیان ﴿بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾ بەوەی کە بەهەشتیان دەداتێ ﴿يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾(ئەو بڕوادارانە) جەنگ دەکەن لە ڕێی خوادا ﴿فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ﴾ ئینجا (بێ باوەڕان) دەکوژن و(خۆشیان) دەکوژرێن(شەهید دەبن) ﴿وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا﴾ ئەمە بەڵێنێکی ڕاستە(و خوا بڕیاری داوە) لەسەرخۆی ﴿فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ﴾ لە تەورات و ئینجیل و قورئاندا ﴿وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ﴾ جا کێ بە بەڵێن و پەیمانی خۆی وەفادارترە ﴿مِنَ اللَّهِ﴾ لە خوا؟ ﴿فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي﴾ کەواتە مژدە بەخشن و شادمان بن بەو فرۆشتنەتان ﴿بَايَعْتُمْ بِهِ﴾ کە مامەڵەتان پێ کرد ﴿وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ (بە ڕاستی) هەر ئەوەیە گەیشتن بە ئامانجی زۆر گەورە. ١١١)

ٱلتَّـٰٓئِبُونَ ٱلۡعَـٰبِدُونَ ٱلۡحَـٰمِدُونَ ٱلسَّـٰٓئِحُونَ ٱلرَّـٰكِعُونَ ٱلسَّـٰجِدُونَ ٱلۡأٓمِرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١٢﴾ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسۡتَغۡفِرُواْ لِلۡمُشۡرِكِينَ وَلَوۡ كَانُوٓاْ أُوْلِي قُرۡبَىٰ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمۡ أَنَّهُمۡ أَصۡحَـٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ ٱسۡتِغۡفَارُ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوۡعِدَةٖ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوّٞ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنۡهُۚ إِنَّ إِبۡرَٰهِيمَ لَأَوَّـٰهٌ حَلِيمٞ ﴿١١٤﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوۡمَۢا بَعۡدَ إِذۡ هَدَىٰهُمۡ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۚ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ﴿١١٦﴾ لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِيِّ وَٱلۡمُهَـٰجِرِينَ وَٱلۡأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ ٱلۡعُسۡرَةِ مِنۢ بَعۡدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٖ مِّنۡهُمۡ ثُمَّ تَابَ عَلَيۡهِمۡۚ إِنَّهُۥ بِهِمۡ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ ﴿١١٧﴾

هــۆی هاتنــە خوارەوەی ئایەتی (١١٣) ســورەتی (التوبـة): ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَن يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ بوخـــاری گێڕاویەتیـەوە لــە ســەعیدی کــوڕی موسـەییەبەوە لــە باوکیەوە کە پێ ی ووتوە کاتێ ئەبو طالیـب لــە ســەرەمەرگدا بـوو پێغەمبـەر(ﷺ) هاتــە لای لــەو کاتەدا ئەبو جەهل و عەبدوڵلای کوڕی ئەبی ئومەییەی کوڕی موغیرەی لابوو، پێغەمبەر (ﷺ) بە ئەبو طالیبی فەرموو : (مامە بڵێ : لا اله الا الله) تا بەم ووتەیە شایەتیت بۆ بدەم لای خوای گەورە، ئەبو جەهل و عەبدوڵلای کوڕی ئەبی ئومەییە ووتیان: ئەبو طالیب واز دێنی لە ئایینی عەبدولموطەلیب. پێغەمبەر(ﷺ) بەردەوام داوای لێ دەکرد(لا إله إلا الله) بڵێ و ئەبو جەهل و عەبدوڵلاش دەیان ووت وازدێنی لەئاینی عەبدولموطەلیب تا ئەبو طالیب لەکۆتایی دا –

﴿ٱلتَّٰٓئِبُونَ﴾ (موجاهیدان ئەمانە سیفەتیانە) تۆبەکارن ﴿ٱلْعَٰبِدُونَ﴾ خواپەرستن ﴿ٱلْحَٰمِدُونَ﴾ سوپاسگوزارن ﴿ٱلسَّٰٓئِحُونَ﴾ گەشتیارن (کۆچەرن) ﴿ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّٰجِدُونَ﴾ کڕنوش و سوژدە بەرن (نوێژ خوێنن) ﴿ٱلْءَامِرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان دەرن بەچاکە و ﴿وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ بەرگری کەرن لە خراپە ﴿وَٱلْحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِ﴾ پارێزەران بۆ سنوورەکانی خودا ﴿وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ جا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) موژدە بدە بەو باوەڕدارانەی (ئەو سیفاتانەیان تیایە). ١١٢)﴿مَا كَانَ لِلنَّبِىِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ڕەوا و شایستە نی یە بۆ پێغەمبەر و باوەڕداران ﴿أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ﴾ کە داوای لێبوردن بکەن بۆ هاوبەش پەیداکەران ﴿وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ﴾ با خزمی نزیکیشیان بن ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ﴾ لە پاش ئەوەی کە بۆیان دەرکەوتووە ﴿أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ﴾ کە بێگومان ئەو (هاوبەش دانەرانە) هاوەڵ و یێـری دۆزەخن. ١١٣)﴿وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ﴾ وە داوای لێ خۆش بوونی ئیبراهیم بۆ باوکی ﴿إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ﴾ تەنها لەبەر وادە و بەڵێنێك بوو ﴿وَعَدَهَآ إِيَّاهُ﴾ کە بە باوکی دابوو (کە داوای لێ بوردنی بۆ بکات) ﴿فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ﴾ جا کاتێ بۆی ڕوون بوویەوە ﴿أَنَّهُۥ عَدُوٌّ لِّلَّهِ﴾ کە بێگومان باوکی دوژمنی خوایە ﴿تَبَرَّأَ مِنْهُ﴾ خۆی لێ بەری کرد ﴿إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٌ﴾ بەڕاستی ئیبراهیم زۆر لە خوا ترس و لەسەر خۆ بوو. ١١٤)﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًۢا﴾ وە باوی خوا وانەبووە هیچ کۆمەڵێ گومڕا بکات ﴿بَعْدَ إِذْ هَدَىٰهُمْ﴾ دوای ئەوەی ڕێنموونیی کردوون ﴿حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ﴾ هەتا بۆیان ڕوون نەکاتەوە ئەوەی پێویستە خۆیانی لێ بپارێزن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا زانا و ئاگادارە بەهەموو شتێك. ١١٥)﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ بێگومان هەر بۆ خوایە پادشایەتی هەموو ئاسمانەکان و زەوی ﴿يُحْىِۦ وَيُمِيتُ﴾ (خوا) دەژێنێ و دەمرێنێ ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە بێجگە لەخوا بۆ ئێوە نیە ﴿مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هیچ دۆست و فریادڕەس و یارمەتی دەرێك. ١١٦) ﴿لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِىِّ﴾ بێگومان خوا تەوبەی وەرگرت لە پێغەمبەر (ﷺ) ﴿وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ ٱلَّذِينَ﴾ و ئەو کۆچەر و یاری دەدەرانەی ﴿ٱتَّبَعُوهُ فِى سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ﴾ کە شوێنی (پێغەمبەر (ﷺ)) کەوتن لە کاتی سەختی و ناڕەحەتیدا ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ﴾ پاش ئەوەی نزیك بوو دڵی کۆمەڵێکیان لە هەق لابدات ﴿ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ﴾ پاشان خوا تەوبەی لێ وەرگرتن ﴿إِنَّهُۥ بِهِمْ﴾ بە ڕاستی خوا لەگەڵیان ﴿رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ دڵسۆز و میهرەبانە. ١١٧)

وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُواْ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوٓاْ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَكُونُواْ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾ مَا كَانَ لِأَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ أَن يَتَخَلَّفُواْ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ وَلَا يَرْغَبُواْ بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِۦ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَطَـُٔونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ ٱلْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِۦ عَمَلٌ صَٰلِحٌ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ ۞ وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓاْ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

= پـێ ی ووتـن لەسـەر ئـاینی عەبدولموطەلیبم وسەرپێچی کرد لەوەی بڵێت (لاإلـه إلا الله) دوای ئـەوە پێغەمبـەر (ﷺ) فـەرمووی: (سـا سوێند بەخوا داوای لێ بوردنـت بـۆ دەکـەم تا نـەهی نەکـرێ لێم کـە بـۆت بکـەم. جا بـەو هۆیـەوە ئـەم ئایەتـە هاتـە خوارەوە) ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُواْ ......﴾.

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایـەتی (١١٧ - ١١٨- ١١٩) سورەتی (التوبة):

﴿لَقَدْ تَّابَ الله عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالأنصَارِ...وَعَلَى الثَّلاَثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُواْ ... وكُونُواْ مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە کەعبی کوڕی مالیکەوە دەڵێت: لەهیچ غەزاو جەنگێك کە پێغەمبەر(ﷺ) کردبێتی بەجێ نەماوم جگە لەغەزای تەبووك، وە لەغەزای بەدریشدا بەشدار نەبووم بەڵام ئەوەی لەبەدردا بەجێما سەرزەنشت نەکرا.– ئیتر بەدرێژی باسی دواکەوتنی خۆی دەکات – ئەنجا خوای گەورە لێبوردنی =

﴿وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُواْ﴾ هەروەها (خوا تەوبەی وەرگرت) لەو سێ کەسەش کە دواخران (خوا دەربارەیان بڕیاری نەدابوو) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتۡ عَلَيۡهِمُ﴾ هەتا ئەو کاتەی لێیان تەسک بوویەوە ﴿ٱلۡأَرۡضُ بِمَا رَحُبَتۡ﴾ زەوی بەو فراوانیەی کەهەیەتی ﴿وَضَاقَتۡ عَلَيۡهِمۡ أَنفُسُهُمۡ﴾ و بێزاربوون لەگیانی خۆشیان ﴿وَظَنُّوٓاْ أَن لَّا مَلۡجَأَ﴾ و زانیان هیچ پەناگەیەك نی یە ﴿مِنَ ٱللَّهِ﴾ لە (سزای) خوا ﴿إِلَّآ إِلَيۡهِ﴾ مەگەر پەنایی خۆی ﴿ثُمَّ تَابَ عَلَيۡهِمۡ﴾ پاشان پەشیمانی لێ وەرگرتن (بە دابەزاندنی چەند ئایەتێك) ﴿لِيَتُوبُوٓاْ﴾ بۆ ئەوەی تۆبە بکەن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە تۆبە وەرگری میهرەبانە. ١١٨)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ خۆتان بپارێزن لە(تۆڵەی) خوا ﴿وَكُونُواْ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ وەلەگەڵ ڕاست گۆیاندا بن و لەڕیزی ئەواندابن. ١١٩)﴿مَا كَانَ لِأَهۡلِ ٱلۡمَدِينَةِ﴾ نەدەبوو خەڵکی مەدینە ﴿وَمَنۡ حَوۡلَهُم مِّنَ ٱلۡأَعۡرَابِ﴾ و ئەو عەرەبە دەشتەکی یانەی بەدەوور و بەریاندان ﴿أَن يَتَخَلَّفُواْ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ﴾ لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەجێ بمێنن و دوابکەون ﴿وَلَا يَرۡغَبُواْ بِأَنفُسِهِمۡ﴾ و گیانی خۆیان ﴿عَن نَّفۡسِهِۦ﴾ لە گیانی پێغەمبەر(ﷺ) خۆشتربوێ ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ﴾ ئەوە لەبەر ئەوەیە کە بێگومان ئەوان ﴿لَا يُصِيبُهُمۡ﴾ دووچاریان نابێ ﴿ظَمَأٞ وَلَا نَصَبٞ﴾ هیچ تینوویەتی و ماندوو بوون ﴿وَلَا مَخۡمَصَةٞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ و برسێتی یەك لەڕێی خوادا ﴿وَلَا يَطَـُٔونَ مَوۡطِئٗا﴾ هەروەها پێ ناخەنە هیچ شوێنێك (لەخاکی کافران) ﴿يَغِيظُ ٱلۡكُفَّارَ﴾ کە ڕقی کافرانی پێ هەڵسێ و تورەیان کات ﴿وَلَا يَنَالُونَ مِنۡ عَدُوّٖ نَّيۡلًا﴾ وە هیچ زیانێك لە دوژمن نادەن (دیل کردن و کوشتنیان یا گرتنی ماڵ و سامانیان) ﴿إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِۦ﴾ ئیلا بەم کردەوانە بۆیان دەنوسرێ ﴿عَمَلٞ صَٰلِحٌ﴾ کردەوەیەکی چاك ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بێ گومان خوای گەورە ﴿لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ پاداشتی چاکە کاران وون ناکات. ١٢٠)﴿وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةٗ﴾ وە هیچ شتێ (لەڕێگەی خودا) نابەخشن ﴿صَغِيرَةٗ وَلَا كَبِيرَةٗ﴾ بچووك بێت یان گەورە (کەم بێت یان زۆر) ﴿وَلَا يَقۡطَعُونَ وَادِيًا﴾ و هیچ دۆڵ وشیوێك نابڕن ﴿إِلَّا كُتِبَ لَهُمۡ﴾ ئیلا بۆیان دەنووسرێت ﴿لِيَجۡزِيَهُمُ ٱللَّهُ﴾ بۆ ئەوەی خوا پاداشتیان بداتەوە ﴿أَحۡسَنَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾ بەچاکترین پاداشتی ئەوەی کە دەیانکرد. ١٢١)﴿وَمَا كَانَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ﴾ وە نەدەبوو باوەڕداران ﴿لِيَنفِرُواْ كَآفَّةٗ﴾ تێکڕا هەموو دەرچن و بڕۆن (بۆجیهاد) ﴿فَلَوۡلَا نَفَرَ﴾ دەی بابڕۆن ﴿مِن كُلِّ فِرۡقَةٖ مِّنۡهُمۡ طَآئِفَةٞ﴾ لە هەموو کۆمەڵێکیان چەند کەسێك ﴿لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي ٱلدِّينِ﴾ بۆ ئەوەی لە ئاینەکەیان تێ بگەن و شارەزابن ﴿وَلِيُنذِرُواْ قَوۡمَهُمۡ﴾ بۆ ئەوەی هۆزەکەیان (شارەزا بکەن و) بترسێنن ﴿إِذَا رَجَعُوٓاْ إِلَيۡهِمۡ﴾ کاتێ گەڕانەوە(لەجیهاد) بۆلایان ﴿لَعَلَّهُمۡ يَحۡذَرُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئەوان (شارەزابن) بێدار ببنەوە. ١٢٢)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قَٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ ٱلْكُفَّارِ وَلْيَجِدُواْ فِيكُمْ غِلْظَةً وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُواْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِى كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ ٱنصَرَفُواْ صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْاْ فَقُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

سُورَةُ يُونُسَ

- خۆی بۆ ناردینە خوارەوە بەم ئایەتانە ﴿لَقَد تَّابَ اللهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ .....ان الله هو التواب الرحيم﴾ وە دەربارەی ئێمە ئەم ئایەتەش هاتە خوارەوە ﴿ یاأیها الذین آمنوا و اتقوا الله وَكُونُواْ مَعَ الصَّادِقِينَ﴾

- بەدوایدا ھاوشێوەکەیان گرت وکوشتیان پاشان ھەڵیان واسی، ھەندێکیان دوانزەجار بێ باوەڕ بوویەوە بەعیسا پاش ئەوەی کەباوەڕی پێ هێنابوو، جادەربارەی عیسا بوون بەسێ کۆمەڵ، کۆمەڵێکیان ووتیان: خوا لەناو ماندا بوو تاووستی لێ بوو پاشان بەرزبوویەوە بۆ ئاسمان ئەمانە پێیان دەوترا یەعقوبیە، وە کۆمەڵێکی کەیان ووتیان: کوڕی خوا لە ناوماندابوو تا ویستی لێ بوو پاشـان خوا بەرزی کردەوە بۆلای خۆی. وە ئەمانە پێیان دەوترا نەستوریە وە کۆمەڵەکەی کەشیان ووتیان: بەندە و نێرراوی خوا لە ناوماندابوو تاخوا ویستی پاشان خوا بەرزی کردەوە -

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کە ئیمانتان هێناوە ﴿قَٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ﴾ بجەنگن لەدژی ئەوانەی ﴿يَلُونَكُم﴾ کە نزیکن لێتانەوە ﴿مِّنَ ٱلْكُفَّارِ﴾ لە بێ بڕوایان ﴿وَلْيَجِدُوا۟ فِيكُمْ غِلْظَةً﴾ و با بێ باوەڕان لە ئێوەدا توند و تیژی ببینن ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟﴾ و بزانن ﴿أَنَّ ٱللَّهَ﴾ بێ گومان خوا ﴿مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ﴾ لەگەڵ پارێزکاران دایە. ١٢٣)﴿وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ﴾ وە کاتێ کە بنێردرێتەوە خوارەوە ﴿سُورَةٌ﴾ سورەتێك (لەقورئان) ﴿فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ﴾ (دوو ڕووەکان) هی وایان هەیە دەڵێ ﴿أَيُّكُمْ زَادَتْهُ﴾ کام لە ئێوە زیادی کرد ﴿هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا﴾ بەم (سورەتە) باوەڕی ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ جا ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە ﴿فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا﴾ ئەمە ئیمانیان زیاد دەکات (و بەهێزتر دەبێ) ﴿وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ وە ئەوان مژدە بەخشن و خۆش حاڵن. ١٢٤)﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ﴾ بەڵام ئەوانەی ﴿فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ لەنێو دڵیاندا نەخۆشی (ناپاکی) هەیە ﴿فَزَادَتْهُمْ﴾ ئەوە سورەتەکە بۆیان زیاد دەکات ﴿رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ﴾ سەرەڕای پیسی و ناپاکی خۆیان پیسی و ناپاکی تر ﴿وَمَاتُوا۟﴾ ئەو(ناپاکانە) دەمرن ﴿وَهُمْ كَٰفِرُونَ﴾ لەکاتێکدا کە بێ بڕوان. ١٢٥)﴿أَوَلَا يَرَوْنَ﴾ ئایا ئەوانە نازانن و نابینن ﴿أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ﴾ بێگومان ئەوان تاقی دەکرێنەوە ﴿فِى كُلِّ عَامٍ﴾ لەهەمووساڵێکدا ﴿مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ﴾ جارێ یان دووجار ﴿ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ﴾ پاشان ئەوان ناگەڕێنەوە و تۆبەناکەن﴿وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾و پەند وەرناگرن. ١٢٦)﴿وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ﴾ وە کاتێك سورەتێك بنێردرێتە خوارەوە ﴿نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ﴾ (ئەو دووڕوانە) دەڕوانن بۆ یەکتری ﴿هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ﴾ (دەڵێن) ئایا هیچ کەس دەتان بینێ؟ ﴿ثُمَّ ٱنصَرَفُوا۟﴾ پاشان (بە دزییەوە) دەگەڕێنەوە ﴿صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم﴾ خوا دڵیانی وەرگێڕا (لە بڕواهێنان) ﴿بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵێکن هیچ تێ ناگەن. ١٢٧)﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بۆتان هاتووە ﴿رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ﴾ پێغەمبەرێك لە خۆتان ﴿عَزِيزٌ عَلَيْهِ﴾ قورس و گرانە بەلایەوە ﴿مَا عَنِتُّمْ﴾ ناڕەحەتی و ناخۆشی ئێوە ﴿حَرِيصٌ عَلَيْكُم﴾ زۆر سوورە لەسەر (باوەڕهێنان)تان ﴿بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ بۆ بڕواداران دڵسۆز و میهرەبانە. ١٢٨)﴿فَإِن تَوَلَّوْا۟﴾ جا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕاو گوێیان پێ نەدایت ﴿فَقُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ﴾ ئەوسا بڵێ من تەنها خوام بەسە ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ کە هیچ پەرستراوێکی راست نی یە بێجگە لە ئەو ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ تەنها پشت بەو دەبەستم ﴿وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ﴾ ئەویش پەروەردگاری عەرشی گەورەیە. ١٢٩)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓرۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ ٱلنَّاسَ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ قَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۖ مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ إِذْنِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ إِنَّهُۥ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ بِٱلْقِسْطِ ۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٤﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً وَٱلْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ إِنَّ فِى ٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾

- **بۆ لای خۆی وە ئەوانە موسوڵمانەکان بوون، دوو کۆمەڵە بێ بڕواکە دڵیان بەسەر کۆمەڵە** موسوڵمانەکەدا **و** کوشتنیان ، **ئیتر** لەوکاتەوە ئیسلام وون بوو سڕایەوە تا خوای پەروەردگار موحەممەدی(ﷺ) ڕەوانەکرد **و ناردی** بە **پێغەمبەر**، **ئایەتی (١٥٩) سورەتی (النساء):** عن أبي هريرة: قال : قال رسول(ﷺ) (والذى نفسى بيده ليوشكن **أن ينزل** فيكم ابن مريم حكماً عدلاً فيكسر الصليب ويقتل الخنزير، ويضع الجزية، ويفيض المال حتى لايقبله أحد وحتى تكون السجدة خيرلهم من الدنيا ومافيها) ثم يقول أبوهريرة واقرؤوا إن شئتم: (وإن من أهل الكتاب إلا ليؤمنن به قبل موته و يوم القيامة يكون عليهم شهيداً) (رواه البخاري ومسلم) ئەبو هوریرەوە گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: (سوێند بەوزاتەی گیانی منی بەدەستە زۆر نزیکە عیسای کوڕی -

سورەتی ﴿ یونس ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الر﴾ بە (ئەلیف ، لام ، ڕاء) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تِلْكَ آيَاتُ﴾ ئەمە ئایەتەکانی ﴿الْكِتَابِ الْحَكِيمِ﴾ قورئانی نەگۆڕاوی پڕ حیکمەتە. ١) ﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا﴾ ئایا بەلای خەڵکەوە سەیرە ﴿أَنْ أَوْحَيْنَا﴾ کە ئێمە نیگامان کردوە ﴿إِلَىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ﴾ بۆ پیاوێك لەخۆیان ﴿أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ﴾ (پێمان ووتووە) کەئادەمی بترسێنە ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە موژدە بدە بەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿أَنَّ لَهُمْ﴾ کە بێگومان بۆیان هەیە ﴿قَدَمَ صِدْقٍ﴾ پلە و پایەی بەرز ﴿عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ لای پەروەردگاریان ﴿قَالَ الْكَافِرُونَ﴾ بەڵام بێ باوەڕان ووتیان ﴿إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ﴾ بێگومان ئەم (پیاوە) جادووبازێکی ئاشکرایە. ٢) ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي﴾ بەڕاستی پەروەردگاری ئێوە ئەو زاتەیە ﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ کە هەموو ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ لەشەش ڕۆژدا ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ پاشان بەرزبوەوە سەر عەرش‌و قەراری گرت (باوەڕمان پێیەتی بەڵام چۆنیەتێکەی نازانین) ﴿يُدَبِّرُ الْأَمْرَ﴾ (خوا) هەموو کاروبارەکان هەڵدەسوڕێنێ ﴿مَا مِنْ شَفِيعٍ﴾ هیچ تکا کارێك نی یە (بۆ کەس) ﴿إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ﴾ مەگەر لەپاش ڕێگەدانی ئەو (خوا) ﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ ئەوزاتە پەروەردگاری ئێوەیە ﴿فَاعْبُدُوهُ﴾ کەواتە هەر ئەو بپەرستن ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە بیرناکەنەوە. ٣) ﴿إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا﴾ گەڕانەوەی هەمووتان هەر بۆلای ئەوە ﴿وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا﴾ بەڵێنی خوا حەق و ڕاستە ﴿إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ﴾ بێ گومان خوا لەسەرەتاوە دروستکراوان دروست دەکات ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُ﴾ دوای (مردنیان) دووبارە دروستیان دەکاتەوە ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ﴾ بۆ ئەوەی پاداشتی ئەوانە بداتەوە ﴿آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ کە بڕوایان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردوە ﴿بِالْقِسْطِ﴾ بە دادگەرانە ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان نەهێناوە ﴿لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ﴾ تایبەت بەوانە خواردنەوەی کوڵاو کوڵی زۆر گەرم ﴿وَعَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە سزای سەختی ئازاردەر ﴿بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ لەبەر ئەوەی لەدنیادا بێ باوەڕبوون. ٤) ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ﴾ خوا زاتێکە کە خۆری گێڕاوە ﴿ضِيَاءً﴾ بە تیشك ﴿وَالْقَمَرَ نُورًا﴾ مانگیشی گێڕاوە بەڕووناکی ﴿وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ﴾ بۆ (گەڕانی) مانگ چەند قۆناغێکی دیاری کردوە ﴿لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ﴾ بۆ ئەوەی ژمارەی ساڵەکان و حیسابی (مانگ و ڕۆژی) پێ بزانن ﴿مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَٰلِكَ﴾ خوا ئەوانەی دروست نەکردوە ﴿إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ بەحەق و ڕاستی نەبێ ﴿يُفَصِّلُ الْآيَاتِ﴾ ئایەتەکان شی دەکاتەوە ﴿لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بۆ کۆمەڵێك کە زانان و تێدەگەن. ٥) ﴿إِنَّ فِي اخْتِلَافِ﴾ بێ گومان لە جیاوازی ﴿اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ شەو و ڕۆژدا ﴿وَمَا خَلَقَ اللَّهُ﴾ و هەرچی خوا دروستی کردوە ﴿فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ﴾ چەند نیشانەو بەڵگە هەیە بۆ ئەوانەی کە خۆیان دەپارێزن و لە خوا دەترسن. ٦)

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُواْ بِٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَٱطۡمَأَنُّواْ
بِهَا وَٱلَّذِينَ هُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ٧ أُوْلَٰٓئِكَ مَأۡوَىٰهُمُ
ٱلنَّارُ بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ٨ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ يَهۡدِيهِمۡ رَبُّهُم بِإِيمَٰنِهِمۡۖ تَجۡرِي مِن
تَحۡتِهِمُ ٱلۡأَنۡهَٰرُ فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ٩ دَعۡوَىٰهُمۡ فِيهَا سُبۡحَٰنَكَ
ٱللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمۡ فِيهَا سَلَٰمٞۚ وَءَاخِرُ دَعۡوَىٰهُمۡ أَنِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ
رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٠ ۞ وَلَوۡ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ
ٱسۡتِعۡجَالَهُم بِٱلۡخَيۡرِ لَقُضِيَ إِلَيۡهِمۡ أَجَلُهُمۡۖ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ
لَا يَرۡجُونَ لِقَآءَنَا فِي طُغۡيَٰنِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ١١ وَإِذَا مَسَّ
ٱلۡإِنسَٰنَ ٱلضُّرُّ دَعَانَا لِجَنۢبِهِۦٓ أَوۡ قَاعِدًا أَوۡ قَآئِمٗا فَلَمَّا كَشَفۡنَا
عَنۡهُ ضُرَّهُۥ مَرَّ كَأَن لَّمۡ يَدۡعُنَآ إِلَىٰ ضُرّٖ مَّسَّهُۥۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ
لِلۡمُسۡرِفِينَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٢ وَلَقَدۡ أَهۡلَكۡنَا ٱلۡقُرُونَ
مِن قَبۡلِكُمۡ لَمَّا ظَلَمُواْ وَجَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَمَا كَانُواْ
لِيُؤۡمِنُواْۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ١٣ ثُمَّ جَعَلۡنَٰكُمۡ
خَلَٰٓئِفَ فِي ٱلۡأَرۡضِ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ لِنَنظُرَ كَيۡفَ تَعۡمَلُونَ ١٤

- مەریەم دابەزێتە ناوتان بە حاکمێکی دادوەر، ئەوسا خاچ دەشکێنێت وە بەراز دەکوژێت و سەرانە ئامێلێت بەسەر کەسەوە وەنەوەندە سەروەت و سامان دەبەخشێ وای لێ دێ کەس وەری ناگرێت وەوای لێ دێت سوژدەیەک بۆ خوا ببرێت بۆیان چاکترە لە دنیا و هەرچی تێیدایە) پاشان ئەبوهورەیرە دەڵێ: گەر ویستتان لەم لەرمودەیە بگەن ئەم ئایەتە بخوێننەوە ﴿و إن من أهل الكتاب إلا ليؤمنن به قبل موته ويوم القيامة يكون عليهم شهيداً﴾. ئایەتی (١٦٥) سورەتی (النساء) عن ابن مسعود قال، قال رسول الله(ﷺ): (لا أحد أغير من الله، من أجل ذلك حرم الفواحش ماظهر منها وما بطن، ولا أحد أحب إليه المدح من الله عز وجل من أجل ذلك مدح نفسه ولا أحد أحب إليه العذر من الله من أجل ذلك بعث النبيين مبشرين و منذرين) (رواه البخاري و مسلم). ئيبن مەسعود-

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ﴿لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا﴾ بەهیوای دیداری ئێمە نین (لە دواڕۆژدا) ﴿وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ ورازی بوون بەژیانی دنیا ﴿وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا﴾ ودڵنیا بوون پێی ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ﴾ وە ئەوانەی بێ ئاگان لە ئایەتەکانی ئێمە ٧)﴿أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ﴾ ئەوانە جێگایان دۆزەخە ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ﴾ لەبەر ئەو کردەوانەی کە (لەدنیادا) دەیان کرد. ٨)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردوە ﴿يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم﴾ پەروەردگاریان ڕێ نموونیان دەکات ﴿بِإِيمَٰنِهِمْ﴾ بەهۆی باوەڕەکەیانەوە ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ ڕوبارەکان دێن و دەچن بەژێریان دا ﴿فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ﴾ لە باخ و بەهەشتانی پڕ نازو نیعمەت دا. ٩)﴿دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا سُبْحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ﴾ دوعایان تێیدا (ئەوەیە کەدەڵێن) پاك و بێ گەردی بۆتۆ ئەی پەروەردگارمان ﴿وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ﴾ سڵاو کردن لێیان لەو (بەهەشتە)دا بەووشەی سەلامە ﴿وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ﴾ وە دواهەمین دوعایان (ئەوەیەکە دەڵێن) ﴿أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بێ گومان سوپاس و ستایش هەر بۆ خوایە کە پەروەردگاری هەموو جیهانە. ١٠)﴿وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ﴾ وەئەگەر خوا پەلەی بکردایە (لە قوبوڵ کردنی دوعای) شەڕو خراپەدا بۆ خەڵکی ﴿ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ﴾ وەك پەلەکردنی (لەقوبوڵ کردنی دوعای) خێر و خۆشی ﴿لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ﴾ ئەوە ماوەکەیان دوایی پێ دەهێنرا ﴿فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ﴾ بۆیە مۆڵەتی ئەوانە دەدەین ﴿لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا﴾ بەهیوای دیداری ئێمە نین (لەڕۆژی دوایی دا) ﴿فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ لە نێو گومڕایی و سەرکەشیی خۆیان دا بسوڕێنەوە. ١١) ﴿وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ٱلضُّرُّ﴾ وەکاتێ ئادەمی زیانێکی لێ بکەوێت ﴿دَعَانَا لِجَنۢبِهِۦٓ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا﴾ بەڕاکشان یان بەدانیشتن یان بەپێوە لێمان دەپاڕێتەوە﴿فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُۥ﴾ ئینجا کاتێ زەرەرو زیانەکەمان لەسەر لابردو نەمان هێشت ﴿مَرَّ﴾ دەڕوات (دەچێتە سەر حاڵی پێشووی) ﴿كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ﴾ وەك هاوار و دوعای نەکردبێ لێمان ﴿إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ﴾ بۆ لابردنی زیانێ کە دووچاری بووە ﴿كَذَٰلِكَ زُيِّنَ﴾ بەو جۆرە ڕازێنراوەتەوە ﴿لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ بۆ زیادە ڕەوان ئەو کردەوانەی کە دەیان کرد. ١٢)﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەناومان برد ﴿ٱلْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ چەند گەل و نەتەوە لەپێش ئێوەدا ﴿لَمَّا ظَلَمُوا۟﴾ کاتێ ناهەقیان کرد﴿وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ لەکاتێکدا کەپێغەمبەرانیان بەبەڵگەی ڕوونەوە بۆ هات ﴿وَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟﴾ هەر باوەڕیان نەهێنا ﴿كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە لە کۆمەڵی تاوانباران دەستێنین. ١٣)﴿ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ﴾ لەپاشان ئێوەمان کرد بەجێگر و جێ نشین ﴿فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەزەویدا ﴿مِنۢ بَعْدِهِمْ﴾ لەپاش ئەوان ﴿لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾ بۆ ئەوەی سەرنج بدەین ئێوە چۆن ڕەفتار و کردەوە دەکەن. ١٤)

وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٖ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ لِقَآءَنَا ٱئۡتِ بِقُرۡءَانٍ غَيۡرِ هَٰذَآ أَوۡ بَدِّلۡهُۚ قُلۡ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنۡ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلۡقَآيِٕ نَفۡسِيٓۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّۖ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنۡ عَصَيۡتُ رَبِّي عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ﴿١٥﴾ قُل لَّوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوۡتُهُۥ عَلَيۡكُمۡ وَلَآ أَدۡرَىٰكُم بِهِۦۖ فَقَدۡ لَبِثۡتُ فِيكُمۡ عُمُرٗا مِّن قَبۡلِهِۦٓۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿١٦﴾ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿١٧﴾ وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمۡ وَلَا يَنفَعُهُمۡ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِۚ قُلۡ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعۡلَمُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ فَٱخۡتَلَفُواْۚ وَلَوۡلَا كَلِمَةٞ سَبَقَتۡ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيۡنَهُمۡ فِيمَا فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿١٩﴾ وَيَقُولُونَ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَةٞ مِّن رَّبِّهِۦۖ فَقُلۡ إِنَّمَا ٱلۡغَيۡبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓاْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلۡمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾

- **گێڕاویەتیەوە** لە **پێغەمبەری** خواوە (ﷺ) فەرموویەتی: (**هیچ کەسێك** بەقەدەر **خوا رقی** هەڵناستێ **لەبەر** ئەمەشە **کردموە** ناشیرینەکانی حەرام کردوە بەئاشکراو نهێنیەکانیەوە، وە **کەس هێندەی** خوای **گەورە پێی** خۆش نی **یە پیایا** هەڵدرێ (مەدح کرێ) لەبەر ئەمەشە **مەدحی خۆی** کردووە **وەکەس بەقەدەر خوا پەشیمانی و** عوزر هێنانەوەی (بەندەکانی) بە لاوە خۆشەویست نی یە لەبەر ئەمەشە پێغەمبەرانی ناردووە بە **مژدەدەرو ترسێنەر)**.

ئایەتی (١٧١) سورەتی (النساء): عن عمر أن رسول الله (ﷺ) قال: (لا تطروني كما أطرت النصارى **عيسى ابن مريم فإنما أنا** عبد فقولوا عبد الله ورسوله) (رواه البخاري). عومەر (خوای لێ رازی بێت) =

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ وەکاتێ بخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ﴾ ئایەتە روونەکانی ئێمە﴿قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا﴾ ئەوانەی بەتەمای دیداری ئێمە نین(لەدوارۆژ دا)دەڵێن ﴿ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ﴾ قورئانێکی تر جگەلەم قورئانە بێنە ﴿أَوْ بَدِّلْهُ﴾ یان بیگۆڕە﴿قُلْ مَا يَكُونُ لِىٓ﴾(ئەی موحەممەد (ﷺ)) پێیان بڵێ بۆ من نی یە ﴿أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ﴾ کە لەلایەن خۆمەوە بیگۆڕم ﴿إِنْ أَتَّبِعُ﴾ مَنَ شوێن هیچ شتێ ناکەوم ﴿إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ﴾جگەلەوەی سرووش دەکرێت بۆم ﴿إِنِّىٓ أَخَافُ﴾بەڕاستی من دەترسم﴿إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى﴾ئەگەر سەرپێچی پەروەردگارم بکەم ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾لەسزای ڕۆژێکی گەورە(کە ڕۆژی دوایی یە). ١٥)﴿قُل لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ﴾ (پێیان) بڵێ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ﴾ئەم قورئانەم نەدەخوێندەوە بۆتان﴿وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ﴾ وە لەو (قورئان) ئاگادارم نەدەکردن ﴿فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ﴾چونکە بێ گومان من مامەوەلەناوتاندا ﴿عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ﴾ماوەی تەمەنێکی درێژ پێش هاتنی ئەم قورئانە﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾دەی ئایا ئێوە بۆ ژیر نابن بیرناکەنەوە؟ ١٦)﴿فَمَنْ أَظْلَمُ﴾ جا کێ ستەمکارترە﴿مِمَّنِ﴾ لەو کەسەی ﴿ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾درۆ بەدەم خواوە هەڵبەستێ﴿أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ﴾یائایەتەکانی قورئان بەدرۆ دابنێ﴿إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ﴾بەڕاستی تاوان باران ڕزگار نابن. ١٧) ﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانە بێجگەلەخوا شتانێك دەپەرستن ﴿مَا لَا يَضُرُّهُمْ﴾ کە نەزیانیان پێ دەگەیەنن ﴿وَلَا يَنفَعُهُمْ﴾ نەسوود و قازانج ﴿وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ وە دەڵێن ئەو بتانە﴿شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ﴾ تکاکارمانن لای خوا ﴿قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ) بەوانە) بڵێ ئایا ئێوە هەواڵ دەدەن بەخوا﴿بِمَا لَا يَعْلَمُ﴾بەشتێك کەبێ ئاگایەلێ ی ﴿فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەئاسمانەکان و زەوی‌دا ﴿سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا پاك و بێگەرد و بڵندە لەوەی کە دەیکەنە هاوبەشی. ١٨)﴿وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ﴾خەڵکی لەڕابوردودا ﴿إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾هەریەك ئوممەت بوون(بڕوا دار بوون بەخوا)﴿فَٱخْتَلَفُوا۟﴾ئینجا جیاواز بوون ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ﴾ وە ئەگەر بڕیارێ پێشتر نەدرایە﴿مِن رَّبِّكَ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە﴿لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ﴾ ئەوا بڕیار دەدرا لەنێوانیاندا ﴿فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾لەوەی کە تێیدا جیاواز بوون. ١٩)﴿وَيَقُولُونَ﴾ وە ئەوانە دەڵێن ﴿لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ﴾ با بهێنرایەتە خوارەوە بۆی﴿ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ﴾بەڵگەو نیشانەیەك لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿فَقُلْ إِنَّمَا ٱلْغَيْبُ﴾ تۆش بڵێ بێگومان (زانینی) نهێنی و پەنهانی ﴿لِلَّهِ﴾ تایبەت بە خوایە ﴿فَٱنتَظِرُوٓا۟﴾کەواتە چاوەڕوانی بکەن﴿إِنِّى مَعَكُم﴾بەڕاستی منیش لەگەڵ ئێوەدا﴿مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ﴾یەکێکم لە چاوەڕوانان. ٢٠)

وَإِذَآ أَذَقۡنَا ٱلنَّاسَ رَحۡمَةٗ مِّنۢ بَعۡدِ ضَرَّآءَ مَسَّتۡهُمۡ إِذَا لَهُم مَّكۡرٞ فِيٓ ءَايَاتِنَاۚ قُلِ ٱللَّهُ أَسۡرَعُ مَكۡرًاۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكۡتُبُونَ مَا تَمۡكُرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُسَيِّرُكُمۡ فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِۖ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمۡ فِي ٱلۡفُلۡكِ وَجَرَيۡنَ بِهِم بِرِيحٖ طَيِّبَةٖ وَفَرِحُواْ بِهَا جَآءَتۡهَا رِيحٌ عَاصِفٞ وَجَآءَهُمُ ٱلۡمَوۡجُ مِن كُلِّ مَكَانٖ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ أُحِيطَ بِهِمۡ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ لَئِنۡ أَنجَيۡتَنَا مِنۡ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمۡ إِذَا هُمۡ يَبۡغُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۗ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا بَغۡيُكُمۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمۖ مَّتَٰعَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ ثُمَّ إِلَيۡنَا مَرۡجِعُكُمۡ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٢٣﴾ إِنَّمَا مَثَلُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا كَمَآءٍ أَنزَلۡنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخۡتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلۡأَرۡضِ مِمَّا يَأۡكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلۡأَنۡعَٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلۡأَرۡضُ زُخۡرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتۡ وَظَنَّ أَهۡلُهَآ أَنَّهُمۡ قَٰدِرُونَ عَلَيۡهَآ أَتَىٰهَآ أَمۡرُنَا لَيۡلًا أَوۡ نَهَارٗا فَجَعَلۡنَٰهَا حَصِيدٗا كَأَن لَّمۡ تَغۡنَ بِٱلۡأَمۡسِۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱللَّهُ يَدۡعُوٓاْ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ وَيَهۡدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٢٥﴾

- گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: (بەرزم مەکەنەوەو وەسفم مەکەن لەئەندازەی خۆم بەدەر وەک چۆن گاورەکان عیسایان بەرزدەکردەوە من تەنها بەندەیەکم، جا ئێوەش بڵێن بەندەو ڕەوانەکراوی خوایە).
ئایەتی (١٧٦) سورەتی (النساء): عن ابن عباس أن رسول الله(ﷺ) قال: (ألحقوا الفرائض بأهلها فما أبقت الفرائض فلأولى رجل ذكر) (رواه البخاري ومسلم). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویەتی (بەشە میراتە دیاری کراوەکان بگەیەننە خاوەنەکانیان وە ئەوەی لە بەشە دیاری کراوەکان مایەوە ئەوا بیدەن بە نزیکترین کەسی نێرینەی مردووەکە).
سورەتی (المائدة): عن جبير بن نفير قال: (حججت فدخلت على عائشة (رضي الله عنها) فقالت لي: يا جبير -

﴿وَإِذَآ أَذَقْنَا﴾ وە کاتێ ئێمە دەچێژین ﴿ٱلنَّاسَ رَحْمَةً﴾ چاکە و بەهرەیەك بەخەڵکی ﴿مِّنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ﴾ لەپاش زیان و ناخۆشیەك کەلێیان کەوتووە ﴿إِذَا لَهُم مَّكْرٌ﴾ دەست بەجێ ئەوان پیلان دەگێڕن ﴿فِىٓ ءَايَاتِنَا﴾ دەربارەی ئایەتەکانی ئێمە ﴿قُلِ ٱللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ خوا خێراترە لە پیلان کرندا (لە دژیان) ﴿إِنَّ رُسُلَنَا﴾ بێ گومان فریشتە و چاودێرەکانمان ﴿يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ﴾ هەر پیلان و فرو فێڵێك دەکەن دەینوسن. ٢١)﴿هُوَ ٱلَّذِى يُسَيِّرُكُمْ﴾ خوا زاتێکە هاتو چۆتان پێ دەکات ﴿فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ﴾ لەوشکایی و لەدەریادا ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ﴾ هەتا کاتێ ئێوە ﴿فِى ٱلْفُلْكِ﴾ لەکەشتی دان ﴿وَجَرَيْنَ بِهِم﴾ (کەشتیەکان) دەیان گێڕێت ﴿بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ﴾ بەهۆی بایەکی چاك و خۆشەوە﴿وَفَرِحُوا۟ بِهَا﴾ و خۆش حاڵ دەبن پێی ﴿جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ﴾ (لەپڕ) بایەکی زۆر بەهێز لەو (کەشتیانە) هەڵکات ﴿وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ﴾ شەپۆلیان بۆ بێت ﴿مِن كُلِّ مَكَانٍ﴾ لەهەموو لایەکەوە ﴿وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ﴾ وا گومان بەرن ﴿أُحِيطَ بِهِمْ﴾ کە دەورەدراون (و لەناو دەچن) ﴿دَعَوُا۟ ٱللَّهَ﴾ هاوار دەکەنە خوا ﴿مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ﴾ بەدڵسۆزی گەردنی بۆ کەچ دەکەن ﴿لَئِنْ أَنجَيْتَنَا﴾ (و دەڵێن) سوێند بەخوا ئەگەر ڕزگارمان بکەیت ﴿مِنْ هَٰذِهِۦ﴾ لەم سەختی یە ﴿لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ﴾ بێگومان ئێمە لە سوپاسگوزاران دەبین (بۆتۆ). ٢٢) ﴿فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ﴾ ئینجا کاتێ خوا ڕزگاری کردن ﴿إِذَا هُمْ يَبْغُونَ﴾ کوتوپڕ دەست دەکەنەوە بە خراپەکاری ﴿فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەزەویدا ﴿بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ﴾ بە ناڕەوا ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی ئادەمی یە (خراپەکارەکان)﴿إِنَّمَا بَغْيُكُمْ﴾ لەڕاستیدا ستەم و ناحەقی یەکانتان ﴿عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم﴾ زیانی هەر بۆ خۆتانە ﴿مَّتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ لەزەتی ژیانی دنیا بێ نرخە ﴿ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەتان هەر بۆلای ئێمەیە ﴿فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ دەدەین بەوەی کە (لەدنیادا) دەتان کرد. ٢٣)﴿إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ بێ گومان وێنەی ژیانی دنیا ﴿كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ وەك بارانێك وایە لەئاسمانەوە باراندومانە ﴿فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ﴾ جا بەهۆی ئەو (بارانەوە ڕوەکی زۆر ڕواوە و) تێکەڵ بووە و بەیەکدا چووە ﴿نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ﴾ سەوزی و ڕوەکی زەوی ﴿مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَٰمُ﴾ لەوەی کە خەڵکی و ئاژەڵیش دەیخۆن ﴿حَتَّىٰٓ إِذَآ﴾ هەتا کاتێ ﴿أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتْ﴾ زەوی (بەسەوزی و ڕوەك) ڕەونەق و جوانی خۆی وەردەگرێ و خۆی دەڕازێنێتەوە ﴿وَظَنَّ أَهْلُهَآ﴾ دانیشتوان و خەڵکی ئەو (زەویە) وا دەزانن ﴿أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ عَلَيْهَآ﴾ کەبە ڕاستی ئەوان بەتوانان بەسەر(دروێنە کردن)یدا ﴿أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا﴾ (لەناکاوێکدا) فەرمانی ئێمە بێت بۆ ئەو (زەوی و کشتوکاڵە) ﴿لَيْلًا أَوْ نَهَارًا﴾ لەشەو یان لەڕۆژدا ﴿فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا﴾ ئینجا وەك دروێنە کراوی لێ بکەین ﴿كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِٱلْأَمْسِ﴾ وەك لەوەو پێش هەر نەبووبێت ﴿كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ﴾ ئابەو جۆرە ڕوونی دەکەینەوە ﴿ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئایەت و بەڵگەو نیشانەکانمان ﴿لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بۆ گەلێ کە بیربکەنەوە. ٢٤)﴿وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟﴾ وە خوا (خەڵك) بانگ دەکات ﴿إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ﴾ بۆ ماڵی ئاشتی و ئارامی (بەهەشت) ﴿وَيَهْدِى مَن﴾ وە ڕێنموونیی هەر کەسێ دەکات ﴿يَشَآءُ﴾ کە بیەوێ ﴿إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگەی ڕاست. ٢٥)

۞ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ۖ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَسَبُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ جَزَآءُ سَيِّئَةٍۭ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۖ كَأَنَّمَآ أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مُظْلِمًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾ فَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿٢٩﴾ هُنَالِكَ تَبْلُوا۟ كُلُّ نَفْسٍ مَّآ أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓا۟ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾

- تقرأ المائدة؟ فقلت: نعم ، قالت : أما أنها آخر سورة نزلت ، فما وجدتم فيها من حرام فحرّموه)(رواه أحمد و النسائي و الحاكم) جوبەیری کوڕی نوفەیر دەڵێ (کە حەجم کرد چومە خزمەت عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێت) پێ ی ووتم : جوبەیر سورەتی (المائدة) دەخوێنیتەوە ، منیش ووتم : بەڵێ ، فەرمووی ، ئەوسا بزانە کە ئاخر سورەتە دابەزیوە کەواتە هەر بابەتێکتان تێیا دی حەلاڵ بوو ئەوە بە حەڵاڵی بزانن چونکە ئیتر ئایەت دانەبەزیوە نەسخی کاتەوە ئەوەش حوتان تێیدا حەرامە بە حەرامی بزانن توخنی مەکەون).

ئایەتی (١) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ) : (قال تعالى: ثلاثة أنا خصمهم يوم القيامة رجل أعطى بي ثم غدر، ورجل باع حراً فأكل ثمنه، ورجل استأجر أجيراً فاستوفى منه ولم يعطه أجره) –

﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا﴾ بۆ ئەوانەی چاکەیان کردوە ﴿الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾ پاداشتی چاکتر(بەهەشت) و زیاتریان هەیە (کەبینینی خوایە)﴿وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ﴾ دەم و چاویان داناگرێ (لێی نانیشێ)﴿قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ﴾ هیچ ڕەشی وتەپ و تۆزو ڕیسواییەك﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ هاوڕێی بەهەشتن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەوانە لەو(بەهەشتە)دان بەهەمیشەیی. ٢٦)
﴿وَالَّذِينَ﴾ ئەوانەش ﴿كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ﴾ کەکردەوەی خراپیان کردووە﴿جَزَاءُ سَيِّئَةٍ﴾ تۆڵەی هەر خراپەیەك ﴿بِمِثْلِهَا﴾ بەئەندازەی ئەو (خراپەیە تۆڵەی لێ دەسێندرێ) ﴿وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ﴾ وە ڕیسوایی دایان دەگرێت ﴿مَا لَهُمْ﴾ بۆیان نییە ﴿مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ﴾ هیچ پەنادەرێك لە(سزای) ﴿كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ﴾ (بەرادەیەك ڕوویان ڕەش بووە) دەڵێی دەم و چاوویان داپۆشراوە ﴿قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا﴾ بە چەند بەشێك لەشەوە زەنگ ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانەی(کەباس کران) هاوڕێی ئاگری دۆزەخن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ئەوان تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی.٢٧) ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) باسی بکە بۆیان) ئەو ڕۆژەی هەموویان کۆدەکەینەوە ﴿ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ﴾ ئینجا دەڵێین بەوانەی ﴿أَشْرَكُوا﴾ هاوبەشیان بۆ خوا بڕیار داوە ﴿مَكَانَكُمْ﴾ لەشوێنی خۆتاندا نەجوڵێن (ڕاوەستن) ﴿أَنْتُمْ وَشُرَكَاؤُكُمْ﴾ خۆتان و بت و پەرستراوەکانتان ﴿فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ﴾ ئینجا لێکیان جیادەکەینەوە ﴿وَقَالَ شُرَكَاؤُهُمْ﴾ پەرستراوەکانیان دەڵێن ﴿مَا كُنْتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ﴾ ئێوە ئێمەتان نەدەپەرست. ٢٨) ﴿فَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ جا خوا بەسە بەشایەت ﴿بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ لەنێوان ئێمەو ئێوەدا﴿إِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ﴾ بێگومان ئێمە بێ ئاگابووین لەبەندایەتی کردنتان بۆ ئێمە. ٢٩)﴿هُنَالِكَ تَبْلُو﴾ لەوێدا دەردەکەوێ﴿كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ﴾ هەموو کەسێ چی پێش خۆی خستووە ﴿وَرُدُّوا إِلَى اللَّهِ﴾ وە هەموو دەگەڕێنرێنەوە بۆلای خوا ﴿مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ﴾ کە کۆمەکی کەر و پەروەردگاری حەق و ڕاستیانە ﴿وَضَلَّ عَنْهُمْ﴾ وە لێیان وون دەبێ ﴿مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەو (پەرستراوە درۆیانەی) هەڵیان بەستبوون. ٣٠)﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا کێ ڕسق و ڕۆزیتان دەدات ﴿مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ لەئاسمان (بە باران)و لەزەویەوە (بە ڕووەك) ﴿أَمَّنْ يَمْلِكُ﴾ یا کێ خاوەنی (دروستکەری) ﴿السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ﴾ گوێ و چاوانە ﴿وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ﴾ وە کێ زیندوو لە مردوو دەردەهێنێ ﴿وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ﴾ وە مردوو لەزیندوو دەردەهێنێ ﴿وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ﴾ هەروەها کێ کارەکان هەڵدەسوڕێنێ ﴿فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾ بێگومان یەکسەر دەڵێن خوا ﴿فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ کەواتە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پێیان بڵێ دەی بۆ خۆتان ناپارێزن (لەسزای خوا)؟. ٣١) ﴿فَذَٰلِكُمُ اللَّهُ﴾ هەر ئەو خوایە ﴿رَبُّكُمُ الْحَقُّ﴾ پەروەردگاری ڕاستی ئێوەیە ﴿فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ﴾ دەی لەپاش ڕاستی هیچ هەیە ﴿إِلَّا الضَّلَالُ﴾ جگە لەگومڕایی ﴿فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ﴾دەی چۆن لەڕێگەی ڕاست لادەدرێن؟!. ٣٢)﴿كَذَٰلِكَ حَقَّتْ﴾ بەو جۆرە چەسپاوە ﴿كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾ بڕیاری پەروەردگارت ﴿عَلَى الَّذِينَ﴾ لەسەر ئەوانەی ﴿فَسَقُوا﴾ لەسنوور لایان داوە ﴿أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ کە بێگومان ئەوانە بڕوا ناهێنن. ٣٣)

قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟
ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾ قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَهْدِىٓ
إِلَى ٱلْحَقِّ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَهْدِى لِلْحَقِّ ۗ أَفَمَن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ أَحَقُّ أَن
يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ إِلَّآ أَن يُهْدَىٰ ۖ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾
وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا ۚ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ
ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ
فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ
مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾
بَلْ كَذَّبُوا۟ بِمَا لَمْ يُحِيطُوا۟ بِعِلْمِهِۦ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٩﴾
وَمِنْهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِۦ وَمِنْهُم مَّن لَّا يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ
بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾ وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّى عَمَلِى وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ۖ
أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعْمَلُ وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُم مَّن
يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾

- (رواه البخاري) پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (خوای گەورە فەرمویەتی: سێ کەس من دژیانم لە ڕۆژی قیامەتدا، پیاوێك پەیمانی لەگەڵ یەکێك بەستبێت بە سوێند خواردن بە من و پاشان پەیمانەکە بشکێنێ وە پیاوێك کەسێکی ئازاد بفرۆشێ، و نرخەکەی بخوات وە پیاوێك کرێکارێك بگرێ کارەکەی خۆی پێ ئەنجام بدات و کرێکەشی نەداتێ).

ئایەتی (٢)

سورەتی (المائدة): عن أبي بكرة أن رسول الله (ﷺ) قال في حجة الوداع : إن الزمان قد استدار كهيئته يوم خلق الله السموات و الأرض ، السنة اثنا عشر شهراً منها أربعة حرم، ثلاث متواليات : ذو القعدة و ذو الحجة والمحرم، ورجب مضر الذي بين جمادى وشعبان)(رواه البخاري) قال رسول الله(ﷺ): (انصر أخاك ظالماً أو مظلوماً) قيل: يارسول الله هذا نصرته مظلوماً، فكيف أنصره إذا كان ظالماً؟ قال: (تحجزه و تمنعه من الظلم فإن ذلك نصره)-

﴿قُلۡ هَلۡ مِن شُرَكَآئِكُم﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بلێ لەوانەی کردوتانە بەهاوبەشی خوا ﴿مَّن يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ﴾ کەسێ هەیە شتێك لەنەبوونەوە دروست بکات ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُۥ﴾ ئینجا (لەپاش مردنی) دووبارەی بکاتەوە ﴿قُلِ ٱللَّهُ يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ﴾ بلێ خوا لە نەبوو شت دروست دەکات ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُۥ﴾ ئنجا (لە پاش مردنی) دروستی دەکاتەوە﴿فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ﴾ دەی چۆن لە ڕاستی لا دەدرێن. ٣٤)﴿قُلۡ هَلۡ﴾ بلێ ئایا ﴿مِن شُرَكَآئِكُم﴾ لە ناو پەرستراوەکانتاندا ﴿مَّن يَهۡدِيٓ﴾ کەسێ هەیە ڕێنموونیی بکات ﴿إِلَى ٱلۡحَقِّ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست ﴿قُلِ ٱللَّهُ﴾ بلێ خوا ﴿يَهۡدِي لِلۡحَقِّ﴾ ڕێنموونیی دەکات بۆ ڕێگای ڕاست ﴿أَفَمَن يَهۡدِيٓ﴾ جا ئایا کەسێ کە ڕێنموونیی دەکات ﴿إِلَى ٱلۡحَقِّ﴾ بۆ ڕاستە ڕێ ﴿أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ﴾ شایان ترە بەوەی پەیڕەوی بکرێ ﴿أَمَّن لَّا يَهِدِّيٓ﴾ یان کەسێ ڕێبازی ڕاست شارەزا نابێ ﴿إِلَّآ أَن يُهۡدَىٰ﴾ مەگەر شارەزا بکرێ ﴿فَمَا لَكُمۡ﴾ ئەوە چیتانە ﴿كَيۡفَ تَحۡكُمُونَ﴾ چۆن ئەو بڕیار دەدەن؟ ٣٥)﴿وَمَا يَتَّبِعُ أَكۡثَرُهُمۡ﴾ وە زۆربەیان شوێن هیچ ناکەون ﴿إِلَّا ظَنًّا﴾ جگە لەگومان ﴿إِنَّ ٱلظَّنَّ﴾ بەڕاستی گومان ﴿لَا يُغۡنِي مِنَ ٱلۡحَقِّ شَيۡـًٔا﴾ لە ئاست حەقدا هیچ سوودێك (بەخاوەنەکەی) ناگەیەنێت ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿عَلِيمُۢ بِمَا يَفۡعَلُونَ﴾ زانایە بەوەی کە دەیکەن. ٣٦)﴿وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ﴾ ڕەوانی یەو ناگونجێ ئەم قورئانە ﴿أَن يُفۡتَرَىٰ﴾ هەڵبەسترا بێ ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ (لەلایەن کەسێکەوە) جگە لەخوا ﴿وَلَٰكِن تَصۡدِيقَ ٱلَّذِي﴾ بەڵکو بەڕاست دانەری ئەو (کتێبانەی) ﴿بَيۡنَ يَدَيۡهِ﴾ پێش خۆیەتی﴿وَتَفۡصِيلَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ وە ڕوون کردنەوەی کتێبە ئاسمانیەکانە ﴿لَا رَيۡبَ فِيهِ﴾ هیچ گومانی تێدانی یە ﴿مِن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە هاتووە. ٣٧)﴿أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ﴾ یان دەڵێن (موحەممەد(ﷺ)) خۆی ئەم قورئانەی هەڵبەستووە بەدەم خواوە﴿قُلۡ فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ﴾ بەوانە بلێ سورەتێك بهێنن ﴿مِّثۡلِهِۦ﴾ وەك ئەو ﴿وَٱدۡعُواْ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتُم﴾ و هەر کەسێك کەدەتوانن بانگی بکەن ﴿مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا ﴿إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٣٨)﴿بَلۡ﴾ (ئەوە وازلێ بێنە) بەڵکو﴿كَذَّبُواْ بِمَا﴾ ئەوانە بڕوایان بەقورئان نەهێناو بە درۆیان دانا ﴿لَمۡ يُحِيطُواْ بِعِلۡمِهِۦ﴾ کە هیچ زانیارییان دەربارەی نەبوو ﴿وَلَمَّا﴾ کە هێشتا ﴿يَأۡتِهِمۡ تَأۡوِيلُهُۥۚ﴾ سەرئەنجامی (سزاو تۆڵەی) قورئانیان بۆ نەهاتووە ﴿كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ﴾ بە هەمان شێوە(پەیامی پێغەمبەرانیان) بەدرۆ زانی ئەوانەی﴿مِن قَبۡلِهِمۡۖ﴾ لەپێش ئەمانەوە بوون ﴿فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ﴾ ئینجا سەرنج بدە کەچۆن بوو ﴿عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ دوارۆژ و ئاکامی ستەم کاران. ٣٩)﴿وَمِنۡهُم مَّن﴾ لەوانیشدا کەسی وا هەیە ﴿يُؤۡمِنُ بِهِۦ﴾ کەبڕوا بەقورئان دەهێنێ ﴿وَمِنۡهُم مَّن﴾ کەسی واشیان هەیە ﴿لَّا يُؤۡمِنُ بِهِۦۚ﴾ کەبڕوای پێ نامێنێ ﴿وَرَبُّكَ أَعۡلَمُ﴾ وە پەروەردگارت لەهەموو کەس زاناترە ﴿بِٱلۡمُفۡسِدِينَ﴾ بە خراپەکاران. ٤٠)﴿وَإِن كَذَّبُوكَ﴾ ئەگەر بڕوایان پێ نەهێنای ﴿فَقُل لِّي عَمَلِي﴾ ئەوە پێیان بلێ (پاداشتی) کردەوەی خۆم بۆ خۆم ﴿وَلَكُمۡ عَمَلُكُمۡۖ﴾ و (پاداشتی) کردەوەی خۆتان بۆ خۆتان ﴿أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ﴾ ئێوە بەرین (بەرپرسیارنین) ﴿مِمَّآ أَعۡمَلُ﴾ لەوەی من دەیکەم ﴿وَأَنَا۠ بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ﴾ منیش بەریم (بەرپرسیارنیم) لەوەی ئێوە دەیکەن. ٤١)﴿وَمِنۡهُم مَّن﴾ (کافران) کەسی وایان هەیە ﴿يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَۚ﴾ گوێت لێ دەگرن (کەقورئان دەخوێنی) ﴿أَفَأَنتَ تُسۡمِعُ ٱلصُّمَّ﴾ جا ئایا تۆ گوفتارت بەکەڕان دەژنەوێنی؟ ﴿وَلَوۡ كَانُواْ لَا يَعۡقِلُونَ﴾ ئەگەر چی ئەو کەڕانە هیچیش تێنەگەن. ٤٢)

وَمِنْهُم مَّن يَنظُرُ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تَهْدِي ٱلْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظْلِمُ ٱلنَّاسَ شَيْـًٔا وَلَـٰكِنَّ ٱلنَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ۚ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۚ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُهُۥ بَيَـٰتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ ءَامَنتُم بِهِۦٓ ۚ ءَآلْـَٔـٰنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَيَسْتَنۢبِـُٔونَكَ أَحَقٌّ هُوَ ۖ قُلْ إِى وَرَبِّىٓ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ ۖ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾

- (رواه البخاري وأحمد). ئەبوبەکر گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەحەجی ماڵئاواییدا فەرموویەتی: (بێگومان چەرخ و زەمان وەك خۆی دەسوڕێ چۆن دەسوڕا لەوڕۆژەوە خوا ئاسمانەکان و زەوی دروست کردوە ساڵ دوانزە مانگە: چواریان قەدەغە و حەرامن سیانیان بەدوای یەکدادێن: ذوالقعدة وذوالحجة و موحەڕەم هەروەها ڕەجەب کە دەکەوێتە نێوان جومـادو [illegible] شەعبانەوە). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (پشتی براکەت بگرە ستەم کاربوویان ستەم لێکراو) وترا ئەی پێغەمبەری خوا ئەوەپشتی دەگرم کەستەمی لێکرابوو، ئەی ئەگەر ستەم کاربوو چۆن پشتی بگرم؟ فەرموی: (بیگێڕەرەوەو ڕێی لێبگرە لەستەم ئەوە پشت گرتنیەتی).

ئایەتی (٢) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ): (المؤمن الذي يخالط الناس و يصبر على أذاهم-

﴿وَمِنْهُم مَّن﴾ وە هی وایان هەیە ﴿يَنظُرُ إِلَيْكَ﴾ دەڕوانێ بۆت ﴿أَفَأَنتَ تَهْدِي الْعُمْيَ﴾ دەی ئایا تۆ ڕێنموونیی کوێرەکان دەکەیت ﴿وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ﴾ ئەگەر چی ئەو کوێرانە نابیناش بن؟ ٤٣)﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا﴾ هیچ ستەم لەخەڵکی ناکات ﴿وَلَٰكِنَّ النَّاسَ﴾ بەڵکو خەڵکی ﴿أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ خۆیان ستەم لەخۆیان دەکەن. ٤٤) ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ﴾ وە (بیریان بخەنەوە) ئەو ڕۆژەی کە(خوا) هەموویان کۆ دەکاتەوە ﴿كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا﴾ دەڵێی لە دنیادا نەماونەتەوە﴿إِلَّا سَاعَةً﴾ ساتێکی کەم نەبێت ﴿مِّنَ النَّهَارِ﴾ لە ڕۆژ ﴿يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ﴾ خۆیان بەیەکتر دەناسێنن ﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی زەرەرمەند بوون ئەوانەی ﴿كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ﴾ کە بڕوایان نەهێنا بە (زیندووبونەوەو) دیداری خوا ﴿وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ وەئەوانە ڕێنموون وەرگرنەبوون. ٤٥)﴿وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ﴾ بەڕاستی ئەگەر نیشانت بدەین ﴿بَعْضَ﴾ هەندێك ﴿الَّذِي نَعِدُهُمْ﴾ لەوەی بەڵێنمان داوە پێیان (زاڵبوونت بەسەریاندا) ﴿أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ﴾ یان تۆ بمرێنین (پێش بەدی هاتنی) ﴿فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ﴾ ئەوە گەڕانەوەیان هەر بۆلای ئێمەیە ﴿ثُمَّ اللَّهُ﴾ پاشان خوا ﴿شَهِيدٌ﴾ شایەتە ﴿عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ﴾ لەسەر ئەو کردەوانەی کە دەیکەن (لەپاش تۆ). ٤٦)﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ﴾ وە بۆ هەموو گەلێك پێغەمبەرێك هەبووە ﴿فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ﴾ جا کاتێك پێغەمبەرەکەیان (لەقیامەتدا) هات بۆلایان ﴿قُضِيَ بَيْنَهُم﴾ بڕیار دەدرێت لەنێوانیاندا ﴿بِالْقِسْطِ﴾ بەداد و ڕاستی ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان هیچ ستەمیان لێ ناکرێ. ٤٧) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ﴾ دەڵێن کەی دەبێ ﴿هَٰذَا الْوَعْدُ﴾ ئەو بەڵێن و هەڕەشەیە ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٤٨) ﴿قُل﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ﴿لَّا أَمْلِكُ لِنَفْسِي﴾ بەدەستم نی یە بۆ خودی خۆم ﴿ضَرًّا وَلَا نَفْعًا﴾ هیچ زیان و سوودێك ﴿إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ﴾ مەگەر ئەوەی خوا بیەوێت ﴿لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ﴾ بۆ هەموو گەل و نەتەوەیەك کاتێکی دیاری کراو هەیە ﴿إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ﴾ ئەگەر کاتەکەیان هات ﴿فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً﴾ ئەوا نەساتێك دوا دەکەون ﴿وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ نەپێشیش دەکەون. ٤٩)﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ﴾ تۆ بڵێ (بەوانە)پێم بڵێن ﴿إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُهُ﴾ ئەگەر سزای خواتان بۆهات ﴿بَيَاتًا أَوْ نَهَارًا﴾ لەشەودا یان لەڕۆژدا ﴿مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ﴾ ئایا تاوانباران بۆچی(سزایە) پەلە دەکەن. ٥٠)﴿أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ﴾ ئایا پاش ئەوەی ڕووی داو بەدی هات ﴿آمَنتُم بِهِ﴾ ئێوە بڕوای پێ دێنن ﴿آلْآنَ﴾ ئا ئێستا (بڕوای پێ دێنن)؟ ﴿وَقَدْ كُنتُم بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ﴾ خۆ بەڕاستی ئێوە پەلەی هاتنیتان دەکرد. ٥١)﴿ثُمَّ قِيلَ﴾ ئینجا دەوترێ ﴿لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ بەوانەی کە ستەمیان کردوە ﴿ذُوقُوا عَذَابَ﴾ بچەژن سزای ﴿الْخُلْدِ﴾ هەمیشەیی ﴿هَلْ تُجْزَوْنَ﴾ ئایا ئێوە تۆڵەتان لێ دەسەندرێ ﴿إِلَّا بِمَا﴾ مەگەر بەهۆی ئەوە وەنەبێ ﴿كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾ کەخۆتان دەتان کرد. ٥٢) ﴿وَيَسْتَنبِئُونَكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) لێت دەپرسن ﴿أَحَقٌّ هُوَ﴾ ئایا ئەو سزایە ڕاستە (بەدی دێت)؟ ﴿قُلْ إِي وَرَبِّي﴾ پێیان بڵێ بەڵێ سوێند بەپەروەردگارم ﴿إِنَّهُ لَحَقٌّ﴾ بێ گومان ئەوە ڕاستە ﴿وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ﴾ وە ئێوە ناتوانن خۆتانی لێ قوتار بکەن. ٥٣)

وَلَوۡ أَنَّ لِكُلِّ نَفۡسٖ ظَلَمَتۡ مَا فِي ٱلۡأَرۡضِ لَٱفۡتَدَتۡ بِهِۦۗ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَۖ وَقُضِيَ بَيۡنَهُم بِٱلۡقِسۡطِ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ﴿٥٤﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ أَلَآ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَتۡكُم مَّوۡعِظَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَشِفَآءٞ لِّمَا فِي ٱلصُّدُورِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٥٧﴾ قُلۡ بِفَضۡلِ ٱللَّهِ وَبِرَحۡمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلۡيَفۡرَحُواْ هُوَ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلۡ أَرَءَيۡتُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم مِّن رِّزۡقٖ فَجَعَلۡتُم مِّنۡهُ حَرَامٗا وَحَلَٰلٗا قُلۡ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمۡۖ أَمۡ عَلَى ٱللَّهِ تَفۡتَرُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَشۡكُرُونَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُونُ فِي شَأۡنٖ وَمَا تَتۡلُواْ مِنۡهُ مِن قُرۡءَانٖ وَلَا تَعۡمَلُونَ مِنۡ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيۡكُمۡ شُهُودًا إِذۡ تُفِيضُونَ فِيهِۚ وَمَا يَعۡزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثۡقَالِ ذَرَّةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَلَآ أَصۡغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكۡبَرَ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٍ ﴿٦١﴾

- أعظم أجراً من الذي لا يخالط الناس و لا يصبر على أذاهم) (رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : (ئەو ئیمانداره‌ی تێکەڵاوی خەڵك دەكات و ئارام دەگرێت لەسەر ئەزیێت و ئازاریان پاداشتی گەورەترە لە ئەو ئیماندارەی تێکەڵاوی خەڵك ناكات و ئارام ناگرێت لەسەر ئەزێت و ئازاریان).

ئایەتی (٣)

سورەتی (المائدة) قال رسول الله (ﷺ): (إن الله حرم بيع الخمر والميتة والخنزير والأصنام) فقيل **يارسول الله أرأيت شحوم** الميتة فإنها تطلى بها السفن وتدهن بها الجلود ويستصبح بها الناس؟ فقال: **(لاهو حرام) (رواه** البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا فەرموویەتی: (بێ گومان خوا فرۆشتنی عارەق **و مردارەوەبوو و بەراز** و بتەكانی یاساغ كردوە ، یەكێ ووتی ئەی پێغەمبەری خوا -

﴿وَلَوۡ أَنَّ لِكُلِّ نَفۡسٍ﴾ ئەگەر هی هەرکەسێك بێت ﴿ظَلَمَتۡ﴾ کە ستەمی کردووە (لەدنیادا) ﴿مَا فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ هەرچی لە زەویدایە ﴿لَٱفۡتَدَتۡ بِهِۦ﴾ لەبریتی خۆی دەیدات ﴿وَأَسَرُّواْ ٱلنَّدَامَةَ﴾ وە (بێ باوەڕان) پەشیمانی خۆیان دەشارنەوە (لەو ڕۆژەدا) ﴿لَمَّا رَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَ﴾ کاتێك کە ئەو سزایە دەبینن ﴿وَقُضِيَ بَيۡنَهُم بِٱلۡقِسۡطِ﴾ جا بڕیار دەدرێ لە نێوانیاندا بەدادوەری ﴿وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ﴾ و ئەوانە هیچ ستەمیان لێ ناکرێ ٥٤) ﴿أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ﴾ ئاگادارین بەڕاستی موڵکی خوایە ﴿مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەویدایە ﴿أَلَآ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ﴾ ئاگادارین بەڕاستی بەڵێنی (هەڕەشەی) خوا ﴿حَقّٞ﴾ ڕاستە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن ٥٥) ﴿هُوَ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُ﴾ ئەو (خوایە) دەژێنێت و دەمرێنێت ﴿وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ﴾ و هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە (لەڕۆژی دواییدا). ٥٦) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿قَدۡ جَآءَتۡكُم﴾ بێ گومان بۆتان هاتووە ﴿مَّوۡعِظَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡ﴾ ئامۆژگاری (قورئان) لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَشِفَآءٞ لِّمَا فِي ٱلصُّدُورِ﴾ وە شیفا و چارەیە بۆ ئەوەی لە ناو دڵ و دەروونتان دایە ﴿وَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ﴾ وە ڕێنموونیی و میهرەبانیە ﴿لِّلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ بۆ بڕواداران ٥٧) ﴿قُلۡ بِفَضۡلِ ٱللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هەر بەهۆی چاکەو ﴿وَبِرَحۡمَتِهِۦ﴾ و میهرەبانی خواوەیە ﴿فَبِذَٰلِكَ فَلۡيَفۡرَحُواْ﴾ جا کەواتە بابەوە دڵخۆش بن ﴿هُوَ خَيۡرٞ﴾ ئەوە چاکترە (بۆیان) ﴿مِّمَّا يَجۡمَعُونَ﴾ لەوەی کۆی دەکەنەوە (لەشتی ئەم دنیایە). ٥٨) ﴿قُلۡ أَرَءَيۡتُم﴾ بڵێ (بەو بێ بڕوایانە) پێم بڵێن ﴿مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ ئەوەی خوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿لَكُم مِّن رِّزۡقٖ﴾ بۆتان لە ڕزق و ڕۆزی ﴿فَجَعَلۡتُم مِّنۡهُ﴾ هەندێکیتان کردووە ﴿حَرَامٗا وَحَلَٰلٗا﴾ بە حەرام و (هەندێکی) بە حەڵاڵ ﴿قُلۡ ءَآللَّهُ﴾ بڵێ ئایا خوا ﴿أَذِنَ لَكُمۡ﴾ مۆڵەتی (ئەوەی) پێ داوون ﴿أَمۡ عَلَى ٱللَّهِ تَفۡتَرُونَ﴾ یان درۆ دەکەن بەناوی خواوە. ٥٩) ﴿وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ﴾ وە گومانی ئەوانە چییە ﴿يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ﴾ کە درۆ هەڵئەبەستن بەناوی خواوە ﴿يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿لَذُو فَضۡلٍ﴾ خاوەنی چاکەو بەهرەیە ﴿عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ بەسەر خەڵکی یەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی ﴿لَا يَشۡكُرُونَ﴾ سوپاسی (ئەو چاکەو بەهرانە) ناکەن. ٦٠) ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأۡنٖ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆ لە هەر مەبەست و کارێکدابیت ﴿وَمَا تَتۡلُواْ مِنۡهُ مِن قُرۡءَانٖ﴾ وە هەرچی لە قورئان بخوێنی ﴿وَلَا تَعۡمَلُونَ مِنۡ عَمَلٍ﴾ و (ئێوە) هەر کردەوەیەك بکەن ﴿إِلَّا كُنَّا عَلَيۡكُمۡ﴾ بێ گومان ئێمە بەسەرتانەوە ﴿شُهُودًا﴾ شایەتین و ئاگادارین ﴿إِذۡ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾ کاتێ دەڕۆنە ناویەوە و پێوەی خەریکن ﴿وَمَا يَعۡزُبُ﴾ وە وون نابێ ﴿عَن رَّبِّكَ﴾ لەپەروەردگارت ﴿مِن مِّثۡقَالِ ذَرَّةٖ﴾ بەئەندازەی گەردیلەیەك ﴿فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ نە لەزەوی ﴿وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ﴾ و نە لەئاسماندا ﴿وَلَآ أَصۡغَرَ مِن ذَٰلِكَ﴾ وە نەبچوکتر لەو گەردیلەیە ﴿وَلَآ أَكۡبَرَ﴾ و نە گەورەتر لەو(گەردیلەیە) ﴿إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٍ﴾ مەگەر ئەوەتا لە ناو پەڕاوێکی ئاشکرادا. ٦١)

أَلَآ إِنَّ أَوۡلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ ٱلۡبُشۡرَىٰ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِۚ لَا تَبۡدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ وَلَا يَحۡزُنكَ قَوۡلُهُمۡۘ إِنَّ ٱلۡعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًاۚ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنۡ هُمۡ إِلَّا يَخۡرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ لِتَسۡكُنُواْ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبۡصِرًاۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدٗاۗ سُبۡحَٰنَهُۥۖ هُوَ ٱلۡغَنِيُّۖ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ إِنۡ عِندَكُم مِّن سُلۡطَٰنِۭ بِهَٰذَآۚ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٦٨﴾ قُلۡ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ لَا يُفۡلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَٰعٞ فِي ٱلدُّنۡيَا ثُمَّ إِلَيۡنَا مَرۡجِعُهُمۡ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ ٱلۡعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ بِمَا كَانُواْ يَكۡفُرُونَ ﴿٧٠﴾

- ئەی چەوری مردارەوەبوو کە دەدرێ لە کەشتی و **پێستی پێ چەور دەکرێ و خەڵکی (وەك نەوت) بۆ چرا** بەکاری **دێنن؟** فەرمووی: (نا، یاساغ و حەرامە)

ئایەتی (٤) سورەتی (المائدة): عن ابن عمر (رضي الله عنهما) قال: **قال رسول** الله (ﷺ): **(إن الله** يحب **أن** تؤتى رخصته، **كما** يكره أن تؤتى معصيته) (رواه **أحمد و ابن** حبان). عەبدوڵلای کوڕی عومەر (ڕەزای خوایان لێ بێت) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان خوای گەورە پێی خۆشە ڕوخسەتەکانی کاری پێ بکرێت هەر چۆنێك پێی ناخۆشە سەرپێچی بکرێت).

ئایەتی (٤) سورەتی (المائدة) قال رسول الله (ﷺ): (إذا أرسلت كلبك فاذكر اسم الله واذارميت بسهمك فاذكر **اسم الله**) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: (ئەگەر سەگەکەتت بەردا-

﴿أَلَآ إِنَّ﴾ ئاگادار بن بێ گومان ﴿أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ﴾ دۆستانی خوا ﴿لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ ترسیان لەسەر نی یە ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ خەفەتیش ناخۆن. ٦٢) ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ﴾ وەهەمیشە خۆیان دەپارێزن و لەخوا دەترسن. ٦٣) ﴿لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ﴾ هەر بۆ ئەوانە مزگێنی ﴿فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا ﴿وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ﴾ و لە دوارۆژیشدا ﴿لَا تَبْدِيلَ﴾ گۆڕانکاری نی یە ﴿لِكَلِمَـٰتِ ٱللَّهِ﴾ بۆ ووتە(و بەڵێنە)کانی خوا ﴿ذَٰلِكَ هُوَ﴾ هەر ئەوەیە ﴿ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٦٤) ﴿وَلَا يَحْزُنكَ﴾ باغەمبارت نەکات ﴿قَوْلُهُمْ﴾ ووتەی ئەوانە ﴿إِنَّ ٱلْعِزَّةَ﴾ چونکە بەڕاستی هێز و دەسەڵات ﴿لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ هەمووی بۆ خوایە ﴿هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ خوایش بیسەری زانایە. ٦٥) ﴿أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ﴾ ئاگادار بن بەڕاستی بۆ خوایە ﴿مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ﴾ هەر کەس لە ئاسمانەکان ﴿وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ﴾ هەرکەس لە زەوی دایە ﴿وَمَا يَتَّبِعُ﴾ پەیڕەویان نەکردووە ﴿ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی بێجگە لەخوا دەپەرستن ﴿شُرَكَآءَ﴾ پەرستراوانێ (هاوبەشانێ بۆ خوا) ﴿إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ﴾ ئەوانە تەنها شوێن گومان کەوتوون ﴿وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ وە ئەوانە تەنها درۆدەکەن (بەگومان و گۆترە شت دەڵێن). ٦٦) ﴿هُوَ ٱلَّذِى﴾ ئەو خوایە زاتێکە ﴿جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ﴾ شەوی بۆ داناون ﴿لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ﴾ تا تێیدا بحەسێنەوە ﴿وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾ ڕۆژیشی داناوە بە ڕووناککەرەوە ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (کە باس کرا) ﴿لَءَايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ﴾ چەند بەڵگەو نیشانە هەیە بۆ کەسانێ کە دەبیستن و ژیرن. ٦٧) ﴿قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا﴾ ئەوانە دەڵێن خوا منداڵی بۆخۆی هەڵبژاردوە ! ! ﴿سُبْحَـٰنَهُۥ﴾ پاکی و بێ گەردی بۆ خوا ﴿هُوَ ٱلْغَنِىُّ﴾ ئەو بێ نیازە ﴿لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ﴾ تەنها ئەو خاوەنیانە هەرچی وا لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ و هەرچی وا لە زەویدا ﴿إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَـٰنٍۭ بِهَـٰذَآ﴾ هیچ بەڵگە یەکتان لا نیە بەمەی کە دەیلێن. ﴿أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئایا شتێک دەڵێن بە دەم خواوە کە نایزانن و بێ ئاگان لێی. ٦٨) ﴿قُلْ إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەڕاستی ئەوانەی ﴿يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ﴾ کە درۆ هەڵ دەبەستن بە ناوی خواوە ﴿لَا يُفْلِحُونَ﴾ (هەرگیز) ڕزگارنابن. ٦٩) ﴿مَتَـٰعٌ فِى ٱلدُّنْيَا﴾ (چونکە) بەهرە و ڕابواردنێکی کەم لە دنیادا (بەسەر دەبەن) ﴿ثُمَّ إِلَيْنَا﴾ پاشان بۆ لای ئێمەیە ﴿مَرْجِعُهُمْ﴾ گەڕانەوەیان ﴿ثُمَّ نُذِيقُهُمُ﴾ ئینجا پێیان دەچێژین ﴿ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ﴾ سزای زۆر توند ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی کە بڕوایان نەهێنا (تامردن). ٧٠)

۞ وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ نُوحٍ إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦ يَٰقَوۡمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيۡكُم مَّقَامِي وَتَذۡكِيرِي بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلۡتُ فَأَجۡمِعُوٓاْ أَمۡرَكُمۡ وَشُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ لَا يَكُنۡ أَمۡرُكُمۡ عَلَيۡكُمۡ غُمَّةٗ ثُمَّ ٱقۡضُوٓاْ إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَمَا سَأَلۡتُكُم مِّنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِۖ وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ﴿٧٢﴾ فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيۡنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِي ٱلۡفُلۡكِ وَجَعَلۡنَٰهُمۡ خَلَٰٓئِفَ وَأَغۡرَقۡنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَاۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ بَعَثۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِۦ رُسُلًا إِلَىٰ قَوۡمِهِمۡ فَجَآءُوهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُواْ لِيُؤۡمِنُواْ بِمَا كَذَّبُواْ بِهِۦ مِن قَبۡلُۚ كَذَٰلِكَ نَطۡبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلۡمُعۡتَدِينَ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ بَعَثۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِم مُّوسَىٰ وَهَٰرُونَ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ بِـَٔايَٰتِنَا فَٱسۡتَكۡبَرُواْ وَكَانُواْ قَوۡمٗا مُّجۡرِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ مِنۡ عِندِنَا قَالُوٓاْ إِنَّ هَٰذَا لَسِحۡرٞ مُّبِينٞ ﴿٧٦﴾ قَالَ مُوسَىٰٓ أَتَقُولُونَ لِلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمۡۖ أَسِحۡرٌ هَٰذَا وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّٰحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا لِتَلۡفِتَنَا عَمَّا وَجَدۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا ٱلۡكِبۡرِيَآءُ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا نَحۡنُ لَكُمَا بِمُؤۡمِنِينَ ﴿٧٨﴾

- (بۆ گرتنی نێچیر) ئەوە ناوی خوابێنە (باسم الله بکە) وە ئەگەر تیرەکەشت (بۆ نێچیرێك) هاویشت ئەوە ناوی خوا بێنە).

ئایەتی (٦) سورەتی (المائدة) قال رسول الله (ﷺ): (اذا توضأ العبد المسلم فغسل وجهه خرج من وجهه كل خطيئة نظر إليها بعينه مع الماء – أومع آخر قطر الماء – فإذا غسل يديه خرج من يديه كل خطيئة كان بطشتها يداه مع الماء – أومع آخر قطر الماء –حتى يخرج نقياً من الذنوب، فإذا غسل رجليه خرجت كل خطيئة مستها رجلاه مع الماء – أومع آخر قطر الماء –حتى يخرج نقياً من الذنوب)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: کاتێ بەندەی موسڵمان دەست نوێژی دەگرێ، لەگەڵ شۆردنی دەم و چاویدا، هەرچی گوناهێك کە بەتەماشاکردنی چاو تووشی بووبێت لەگەڵ چۆڕاوەکەی-

﴿وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ نُوحٍ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) دەنگوباس و هەواڵی نووحیان (عليه السلام) بۆ بخوێنەرەوە ﴿إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦ﴾ کاتێ بەگەلەکەی ووت ﴿يَٰقَوۡمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيۡكُم﴾ ئەگەر بەلاتانەوە قورس و گرانە ﴿مَّقَامِي﴾ مانەوەم لەناوتاندا ﴿وَتَذۡكِيرِي بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ و ئامۆژگاری کردنم (بۆتان) بەئایەتەکانی خوا ﴿فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلۡتُ﴾ ئەوامن پشتم بەخوا بەستووە ﴿فَأَجۡمِعُوٓاْ أَمۡرَكُمۡ﴾ ئێوەش کارو بڕیاری خۆتان کۆکەنەوە ﴿وَشُرَكَآءَكُمۡ﴾ لەگەڵ هاوبەشەکانتان دا ﴿ثُمَّ لَا يَكُنۡ أَمۡرُكُمۡ عَلَيۡكُمۡ غُمَّةٗ﴾ ئینجا باکار و بڕیارەکانتان شاراوە نەبێ بە لاتانەوە (بەڵکو ئاشکرابێت) ﴿ثُمَّ ٱقۡضُوٓاْ إِلَيَّ﴾ پاشان پەلامارم بدەن ﴿وَلَا تُنظِرُونِ﴾ و ماوەم مەدەن. ٧١) ﴿فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ﴾ جا ئەگەر سەرپێچیتان کردم (پشتم تێ دەکەن) ﴿فَمَا سَأَلۡتُكُم﴾ ئەوە من داوام نەکردووە لێتان ﴿مِّنۡ أَجۡرٍ﴾ هیچ پاداشتێك ﴿إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ﴾ پاداشتی من هەر لەسەر خوایە ﴿وَأُمِرۡتُ﴾ وە فەرمانم پێ دراوە ﴿أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ﴾ کە لە فەرمانبەر و موسوڵمانان بم. ٧٢) ﴿فَكَذَّبُوهُ﴾ ئینجا بەدرۆیان زانی ﴿فَنَجَّيۡنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ﴾ ئەوسا ئێمەش ئەو (نووح) و ئەوانەش کەلەگەڵی بوون رزگارمان کردن ﴿فِي ٱلۡفُلۡكِ﴾ لەکەشتیەکەدا ﴿وَجَعَلۡنَٰهُمۡ﴾ وە کردمانن ﴿خَلَٰٓئِفَ﴾ بەجێ نشینانی (ئەوان لەزەویدا) ﴿وَأَغۡرَقۡنَا ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانەشمان ژێر ئاو خست ﴿كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ کەبڕوایان بەئایەتەکانی ئێمە نەهێنا ﴿فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ﴾ ئینجا سەرنج بدە و بڕوانە بزانە چۆن بوو ﴿عَٰقِبَةُ ٱلۡمُنذَرِينَ﴾ دوارۆژ و ئاکامی ترسێنراوان. ٧٣) ﴿ثُمَّ بَعَثۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِۦ﴾ ئینجا لەدوای نووح ناردمان ﴿رُسُلًا﴾ پێغەمبەرانێك ﴿إِلَىٰ قَوۡمِهِمۡ﴾ بۆ ناو گەلەکانیان ﴿فَجَآءُوهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ﴾ ئەوانیش هاتن بۆ لایان بەبەڵگە ڕوونەکانەوە ﴿فَمَا كَانُواْ لِيُؤۡمِنُواْ﴾ کەچی ئەوان بڕوایان نەهێنا ﴿بِمَا كَذَّبُواْ بِهِۦ مِن قَبۡلُۚ﴾ بەوەی کەلە ڕابردوودا بڕوایان پێ نەهێنا بوو ﴿كَذَٰلِكَ نَطۡبَعُ﴾ بەو جۆرە مۆر دەنێین ﴿عَلَىٰ قُلُوبِ﴾ بەسەر دڵی ﴿ٱلۡمُعۡتَدِينَ﴾ دەست درێژ کاراندا (تاوانبەکەن). ٧٤) ﴿ثُمَّ بَعَثۡنَا﴾ پاشان ناردمان ﴿مِنۢ بَعۡدِهِم﴾ لەپاش ئەو نێرراوانە ﴿مُّوسَىٰ وَهَٰرُونَ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ﴾ مووسا و هاروون بۆلای فیرعەون ﴿وَمَلَإِيْهِۦ﴾ و دەستە و تاقمەکەی ﴿بِـَٔايَٰتِنَا﴾ بە بەڵگە و موعجیزەکانمانەوە ﴿فَٱسۡتَكۡبَرُواْ﴾ بەڵام ئەوان خۆیان بە گەورە زانی ﴿وَكَانُواْ قَوۡمٗا مُّجۡرِمِينَ﴾ و ئەوان هۆزێکی تاوان باربوون. ٧٥) ﴿فَلَمَّا جَآءَهُمُ﴾ جا کاتێ بۆیان هات ﴿ٱلۡحَقُّ مِنۡ عِندِنَا﴾ هەق و ڕاستی لەلایەن ئێمەوە ﴿قَالُوٓاْ إِنَّ هَٰذَا﴾ ووتیان بێگومان ئەمە ﴿لَسِحۡرٞ مُّبِينٞ﴾ جادوویەکی ڕوون و دیارە! ٧٦) ﴿قَالَ مُوسَىٰٓ﴾ مووسا ووتی (پێیان) ﴿أَتَقُولُونَ لِلۡحَقِّ﴾ ئایا ئێوە بەم هەق و ڕاستیە دەڵێن (جادووە) ﴿لَمَّا جَآءَكُمۡ﴾ کاتێ بۆتان هاتووە ﴿أَسِحۡرٌ هَٰذَا﴾ ئایا ئەوە جادووە ﴿وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّٰحِرُونَ﴾ کە جادووبازان ڕزگاریان نابێ. ٧٧) ﴿قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا﴾ ووتیان ئایا هاتووی بۆلامان ﴿لِتَلۡفِتَنَا﴾ بۆ ئەوەی لامان دەی ﴿عَمَّا وَجَدۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَا﴾ لەوەی باوو باپیرانمان لەسەری بوون ﴿وَتَكُونَ لَكُمَا﴾ تا بۆ هەر دووکتان (مووسا و هاروون) بێت ﴿ٱلۡكِبۡرِيَآءُ﴾ گەورەیی (سەرۆکی) ﴿فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ لەزەویدا ﴿وَمَا نَحۡنُ لَكُمَا بِمُؤۡمِنِينَ﴾ وە ئێمە هەرگیز باوەڕتان پێ ناکەین. ٧٨)

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ٱئْتُونِي بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ
قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ قَالَ
مُوسَىٰ مَا جِئْتُم بِهِ ٱلسِّحْرُ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبْطِلُهُۥٓ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصْلِحُ
عَمَلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَوْ كَرِهَ
ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ عَلَىٰ
خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ
فِي ٱلْأَرْضِ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ
ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ
تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا
بِرَحْمَتِكَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ
أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَٱجْعَلُوا۟ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً
وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ
رَبَّنَآ إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا فِي ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ
وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا۟ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾

- ئاوی دەست نوێژەکەدا یا لەگەڵ دوا دڵۆپی ئاوەکەدا دەڕوات وەکاتێ دەستەکانیشی دەشوات هەرچی گوناهێک بەهۆی بەکارهێنانی دەستی یەوە تووشی بووبێت لەگەڵ چۆڕاوگەی ئاوی دەست نوێژەکەدا یا لەگەڵ دوا دڵۆپی ئاوەکەدا دەڕوات تا پاک دەبێتەوە لەگوناهەکان وەکاتێ قاچەکانی دەشۆرێ، هەرچی گوناهێک قاچەکانی کردبێتی لەگەڵ چۆڕاوگەی ئاوی دەست نوێژەکەدا یا لەگەڵ دوا دڵۆپی ئاوەکەدا دەڕوات تاپاک دەبێتەوە لەگوناهەکان).

ئایەتی (٦) سورەتی (المائدة): عن بريدة (ﷺ) قال : (كان النبي (ﷺ) يتوضأ عند كل صلاة ، فلما كان يوم الفتح توضأ و مسح على خفيه ، و صلى الصلوات بوضوء واحد ، فقال له عمر:-

﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ﴾ فیرعەون ووتی (بەکۆمەڵەکەی) ﴿ٱئْتُونِى بِكُلِّ﴾ بۆم بێنن هەموو ﴿سَٰحِرٍ عَلِيمٍ﴾ جادوو بازێکی هەرە زانا. ٧٩) ﴿فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ﴾ جا کاتێ جادوو بازەکان هاتن ﴿قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ﴾ مووسا پێی ووتن: ﴿أَلْقُوا مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ﴾ ئەوەی دەتانەوێ بیهاوێژن بیهاوێژن (فڕێ ی دەن). ٨٠) ﴿فَلَمَّآ أَلْقَوْا﴾ ئینجا کاتێ (جا دووەکانیان) فڕێ دا ﴿قَالَ مُوسَىٰ﴾ مووسا ووتی ﴿مَا جِئْتُم بِهِ ٱلسِّحْرُ﴾ هەرچی ئێوە هێناوتانە جادووە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبْطِلُهُۥٓ﴾ بێ گومان خوا بەزوویی پوچەڵی دەکاتەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصْلِحُ﴾ چونکە بەڕاستی خوا چاکی ناکات ﴿عَمَلَ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾ کردەوەی خراپەکاران ٨١) ﴿وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ﴾ خوا حەق و ڕاستی سەردەخات (دەچەسپێنێت) ﴿بِكَلِمَٰتِهِۦ﴾ بەفەرمان و بەڵێنەکانی ﴿وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ﴾ با تاوانبارانیش پێیان ناخۆش بێ. ٨٢) ﴿فَمَآ ءَامَنَ﴾ جا (لەسەرەتاوە) بڕوای نەهێنا ﴿لِمُوسَىٰٓ﴾ بەمووسا ﴿إِلَّا ذُرِّيَّةٌ﴾ چەند گەنجێ نەبێت ﴿مِّن قَوْمِهِۦ﴾ لە گەلەکەی ﴿عَلَىٰ خَوْفٍ﴾ بەهۆی ترس و بیمیان ﴿مِّن فِرْعَوْنَ﴾ لە فیرعەون ﴿وَمَلَإِي۟هِمْ﴾ و پیاوماقوڵ و گەورەکانیان ﴿أَن يَفْتِنَهُمْ﴾ نەوەك بیانگێڕێتەوە بۆ بێ دینی ﴿وَإِنَّ فِرْعَوْنَ﴾ بەڕاستی فیرعەون ﴿لَعَالٍ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ خۆبە زل زان و زاڵ بوو لە زەوی (میسر)دا ﴿وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ﴾ وە بەڕاستی لە سنوور بەزێنان بوو. ٨٣) ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ﴾ وە مووسا ووتی ﴿يَٰقَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿إِن كُنتُمْ﴾ گەر ئێوە ﴿ءَامَنتُم بِٱللَّهِ﴾ بڕواتان بەخوا هێناوە ﴿فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا﴾ ئەوە تەنها پشت بەخوا ببەستن ﴿إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ﴾ ئەگەر ئێوە فەرمانبەر و مل کەچن. ٨٤) ﴿فَقَالُوا﴾ ئەوانیش (باوەڕدارەکان) ووتیان ﴿عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا﴾ تەنها پشتمان بەخوا بەستووە ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً﴾ ئەی پەروەردگارمان مەمانکێڕە بە جێگەی ئەشکەنجە ﴿لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بۆ گەلی ستەمکاران. ٨٥) ﴿وَنَجِّنَا﴾ وە ڕزگارمان بکە ﴿بِرَحْمَتِكَ﴾ بەبەزەیی خۆت ﴿مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ لەدەست کۆمەڵی بێ بڕوایان. ٨٦) ﴿وَأَوْحَيْنَآ﴾ وە نیگامان کرد ﴿إِلَىٰ مُوسَىٰ﴾ بۆ مووسا ﴿وَأَخِيهِ﴾ و براکەی (هاروون) ﴿أَن تَبَوَّءَا﴾ کە پێکی بێنن و ئامادەی بکەن ﴿لِقَوْمِكُمَا﴾ بۆ گەلەکەتان ﴿بِمِصْرَ بُيُوتًا﴾ چەند خانوویەك لەمیسردا (کەتێیدا بحەوێنەوە) ﴿وَٱجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً﴾ وە خانووەکانتان ڕوویکەنە قیبلە ﴿وَأَقِيمُوا ٱلصَّلَوٰةَ﴾ و بەڕێکو پێکی نوێژ بەجێ بێنن ﴿وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ مژدەش بدە بەبڕواداران (بەبەهەشت و سەرکەوتن). ٨٧) ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ﴾ و مووسا ووتی ﴿رَبَّنَآ إِنَّكَ﴾ ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی تۆ ﴿ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ﴾ بەخشیووتە بەفیرعەون و کۆمەڵەکەی ﴿زِينَةً وَأَمْوَٰلًا﴾ هۆکاری ڕازانەوە و جوانی و ماڵ و سامانی زۆر ﴿فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا ﴿رَبَّنَا لِيُضِلُّوا﴾ ئەی پەروەردگارمان بۆ ئەوەی خەڵك گومڕا بکەن ﴿عَن سَبِيلِكَ﴾ لەڕێگای تۆ ﴿رَبَّنَا ٱطْمِسْ﴾ ئەی پەروەردگارمان لە ناوی بەرە و مەیهێڵە ﴿عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ﴾ ماڵ و سامانیان ﴿وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ دڵەکانیان ڕەق وڕەشی بکە ﴿فَلَا يُؤْمِنُوا﴾ چونکە بڕوا ناهێنن ﴿حَتَّىٰ يَرَوُا﴾ هەتا نەبینن ﴿ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ﴾ سزای سەختی ئازاردەر. ٨٨)

قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَٱسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ ۞ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ بَغْيًا وَعَدْوًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ قَالَ ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓاْ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ فَٱلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَايَةً ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ فَمَا ٱخْتَلَفُواْ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ فَسْـَٔلِ ٱلَّذِينَ يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَآءَكَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾

- يا رسول الله ، إنك فعلت شيئاً لم تكن تفعله ؟ قال : إني عمداً فعلته يا عمر) (رواه مسلم و أصحاب السنن و أحمد)، بورەیدە (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێ : (پێغەمبەر (ﷺ) هەموو کات بۆ هەموو نوێژێکی فەرز دەست نوێژی دەگرت ، بەڵام لە ڕۆژی ئازاد کردنی شاری مەککە دا دەست نوێژی گرت و دەستی تەڕی هێنا بەسەر خوفەکانیدا لە جیاتی شۆردنی قاچەکانی هەر پێنج نوێژەکەی بەو دەست نوێژە گرت ، عومەری کوڕی خەططاب ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا تۆ ئەمڕۆ کارێکت کرد کە پێشتر وات نەدەکرد ؟ پێغەمبەریش فەرموی : بە ئەنقەست وام کرد ئەی عومەر تا موسوڵمانان بزانن بەم شێوەیەش دروستە) .

ئایەتی (١٩) سورەتی (المائدة): عن أبي هريرة أن رسول الله (ﷺ) قال: (إن أولى الناس بابن مريم -

﴿قَالَ قَدْ﴾ (خوای گەورە) فەرمووی بێ گومـان ﴿أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا﴾ داوای هـەردووکتان وەرگیرا ﴿فَٱسْتَقِيمَا﴾ جا خۆ ڕاگر و بەردەوام بن (لەسەر ئایینی خوا) ﴿وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ﴾ وە مەکەونـە شـوێن ڕێگـای ﴿ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ئەوانـەی کـەنازانن. ٨٩) ﴿وَجَٰوَزْنَا بِبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ﴾ ئینجا نەوەی ئیسرائیلمان لـە دەریاکـە (نیـل) پەڕانـدووە ﴿فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ﴾ ئینجـا فیرعـەون و لەشـکرەکەی شـوێنیان کـەوتن ﴿بَغْيًا وَعَدْوًا﴾ بـە سـتەم و دەست درێژی کردن ﴿حَتَّىٰٓ إِذَآ﴾ هەتا ئەو کاتەی ﴿أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ﴾ خەریك بوو (فیرعەون) بخنکێ ﴿قَالَ ءَامَنتُ﴾ ئەوسا ووتی بڕوام هێنا ﴿أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ﴾ کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿إِلَّا ٱلَّذِيٓ﴾ جگە لەئەو (خوایە) نەبێت ﴿ءَامَنَتْ بِهِۦ﴾ کە بڕوایان پێ هێناوە ﴿بَنُوٓاْ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ نەوەی ئیـسرائیل ﴿وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ﴾ وە منـیش لـە موسـڵمانانم. ٩٠)﴿ءَآلْـَٰٔنَ﴾ ئێـستا (بـاوەڕ دێنێـت؟) ﴿وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ﴾ کـە بـێ گومـان لـەوەو پـێش سەرپێـچیت کرد﴿وَكُنتَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾ وەتۆ لەخراپەکاران و تێکدەران بوویت. ٩١) ﴿فَٱلْيَوْمَ﴾ بـەڵام ئەمڕۆ ﴿نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ﴾ لاشەکەت (لە دەریا) ڕزگار دەکەین ﴿لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَايَةً﴾ بۆ ئەوەی ببی بەپەنـد بـۆ ئـەوەی لـەدوای تـۆ دێـت ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا﴾ وە بەڕاسـتی زۆرێ ﴿مِّنَ ٱلنَّاسِ﴾ لەخەڵکی ﴿عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ﴾ بێ ئاگان لـە بەڵگـە و نیشانەکانی ئێمـە. ٩٢) ﴿وَلَقَدْ بَوَّأْنَا﴾ سـوێند بـەخوا بـێ گومـان نیـشتە جێمـان کـردن ﴿بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ نـەوەی ئیسرائیل ﴿مُبَوَّأَ صِدْقٍ﴾ لەشوێنێکی چاك و شایستەدا ﴿وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ﴾ و ڕۆزی چاك و خۆشمان پێ دان ﴿فَمَا ٱخْتَلَفُواْ﴾ جا ڕاجیاو دووبەرەك نەبوون ﴿حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ﴾ هەتا زانین و شارەزایی (تـەورات) یـان بـۆ هـات ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پـەروەردگارت ﴿يَقْضِي بَيْنَهُمْ﴾ بڕیار دەدات لەنێوانیاندا﴿يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾لەڕۆژی دوایدا ﴿فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەوەی ئەوان تێیدا ڕاجیا بوون. ٩٣)﴿فَإِن كُنتَ﴾ جائەگەر تۆ ﴿فِي شَكٍّ﴾ لەگوماندای ﴿مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ﴾ لەوەی کـە ناردومانەتـە خـوارەوە بـۆت ﴿فَسْـَٔلِ ٱلَّذِينَ﴾ ئـەوە پرسـیار لەوانـە بکە﴿يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ﴾ کە کتێبی ئاسمانی شارەزان و دەیخوێننەوە﴿مِن قَبْلِكَ﴾ لـەپێش تۆ ﴿لَقَدْ جَآءَكَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بۆت هاتووە ﴿ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ هەق و ڕاسـتی لەپەروەردگارتەوە ﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ﴾ کەواتـە لەدەسـتەی گومانـداران مەبـە. ٩٤) ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ﴾ و لەوانـەش مەبـە﴿كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ کـە نیـشانەکانی خوایـان بـە درۆزانی(و باوەڕیان پێ نەهێنان)﴿فَتَكُونَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾ (ئەگەر وابکەیت) ئەوە دەچیتە ڕیزی زەرەرمەندانەوە. ٩٥)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾بەڕاسـتی ئەوانـەی ﴿حَقَّتْ عَلَيْهِمْ﴾ دەرچووە و چەسپاوە بۆیان﴿كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾بڕیاری پەروەردگارت ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بڕوا ناهێنن. ٩٦)﴿وَلَوْ جَآءَتْهُمْ﴾ (بڕوا ناهێنن) هەرچەند بۆیان بێت ﴿كُلُّ ءَايَةٍ﴾ هەموو بەڵگەو نیشـانەیەك ﴿حَتَّىٰ يَرَوُاْ﴾ هـەتا نەبینن (بـە چاوی خۆیان) ﴿ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ﴾ سـزای سەختی ئازاردەر. ٩٧)

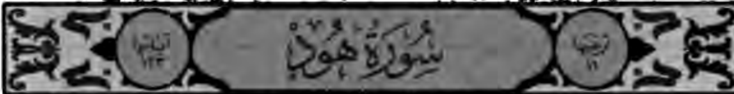
فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَآ إِيمَٰنُهَآ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّآ ءَامَنُوا۟ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَمَتَّعْنَٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَءَامَنَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ ٱنظُرُوا۟ مَاذَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَا تُغْنِى ٱلْءَايَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ قُلْ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّى رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾

- لأنا لأنه لانبي بينی وبينه) (رواه البخاري). **ئەبوهورەیره گێڕاویەتیەوە. کە** پێغەمبەری **خوا** (ﷺ) **فەرمویەتی: (بەڕاستی من لەهەمووکەس نزیک ترم لە عیسای کوڕی مەریەم لەبەرئەوە کە لەنێوان من و ئەودا پێغەمبەر نەهاتووە).**

ئایەتی (٢٣) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ)**: (من قال (یعني إذا خرج** من بيته) **بسم الله، توكلت على الله و لا حول ولا قوة إلا بالله** يقال له هديت وكفيت و وقيت وتنحى عنه **الشيطان) (رواه أبو داود و الترمذي).** پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەفەرموێ: (هەرکەس کاتێ لەماڵەوە دەرچوو بڵێ: (بسم الله توكلت على الله و **لا** حول ولا قوة الا بالله) پێی دەوترێت هیدایەت دراویت و بەرگری کراویت و پارێزراویت وە شەیتان خۆی لێ لادەدات).

﴿فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ﴾ جا با (خەڵکی) شارێ (لەو شارانەی کە هەڕەشەیان لێ کرا) بڕوایان بهێنایە ﴿فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا﴾ و بڕواکەیان سوودی بۆیان هەبوایە ﴿إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ﴾ بەڵام گەلی یونس(عليه السلام) ﴿لَمَّا ءَامَنُوا﴾ کاتێ هەموو بڕوایان هێنا(پێش هاتنی سزاکە) ﴿كَشَفْنَا عَنْهُمْ﴾ لامان برد لەسەریان ﴿عَذَابَ الْخِزْيِ﴾ سزای سەرشۆڕی و ڕیسوایی ﴿فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا﴾ لە ژیانی دنیادا ﴿وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ﴾ و بەهرە و خۆشیمان پێدان تا ماوەیەک(کاتی مردنیان)٩٨) ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ﴾ وە ئەگەر پەروەردگارت بیویستایە ﴿لَآمَنَ﴾ بڕوای دەهێنا ﴿مَن فِي الْأَرْضِ﴾ ئەو (خەڵکەی) وا لەزەویدا ﴿كُلُّهُمْ جَمِيعًا﴾ هەموو تێکڕا ﴿أَفَأَنتَ﴾ دەی ئایا تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿تُكْرِهُ النَّاسَ﴾ زۆر لەخەڵکی دەکەیت ﴿حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ هەتا ببنە بڕوادار. ٩٩) ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ﴾ وە بۆ هیچ کەسێك نی یە ﴿أَن تُؤْمِنَ﴾ کەبڕوا بێنێ ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بە ویستی خوا ﴿وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ﴾ وە پیسی (بێ باوەڕی) دەخاتە ﴿عَلَى الَّذِينَ﴾ سەر ئەوانەی ﴿لَا يَعْقِلُونَ﴾ کە تێ ناگەن و بیرناکەنەوە. ١٠٠) ﴿قُلِ انظُرُوا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ : سەرنج بدەن ﴿مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ چی لەئاسمانەکان و زەویدایە ﴿وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ﴾ کەچی نیشانە و ترسێنەرەکان هیچ سوود ناگەیەنن ﴿عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ﴾ بەکەسانێك بڕوانەهێنن. ١٠١) ﴿فَهَلْ يَنتَظِرُونَ﴾ دەی چاوەڕوانی چی دەکەن ﴿إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ﴾ بێجگە لە ڕووداوێك وەك ڕووداوەکانی ئەوانەی ﴿خَلَوْا مِن قَبْلِهِمْ﴾ کە لە پێشیانەوە ڕابوردن ﴿قُلْ فَانتَظِرُوا﴾ بڵێ دەی چاوەڕوان بکەن ﴿إِنِّي مَعَكُم﴾ بەڕاستی منیش لەگەڵ ئێوەدا ﴿مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ﴾ لە چاوەڕوانانم ١٠٢) ﴿ثُمَّ نُنَجِّي﴾ پاشان ئێمە ڕزگاری دەکەین (لە کاتی نارەحەتی دا) ﴿رُسُلَنَا﴾ پێغەمبەرانمان (عليهم الصلاة والسلام) ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ و ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئاوەها شێوە ﴿حَقًّا عَلَيْنَا﴾ پێویستە لەسەرمان ﴿نُنجِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ئیمان داران ڕزگار بکەین. ١٠٣) ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ بڵێ ئەی خەڵکینە ﴿إِن كُنتُمْ فِي شَكٍّ﴾ ئەگەر ئێوە لەگوماندان ﴿مِّن دِينِي﴾ لە (ڕاستی) ئاینەکەم ﴿فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ﴾ ئەوە من ناپەرستم ئەوانەی ﴿تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ کە ئێوە دەی پەرستن بێجگە لەخوا ﴿وَلَٰكِنْ﴾ بەڵکو ﴿أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي﴾ ئەو خوایەدەپەرستم ﴿يَتَوَفَّاكُمْ﴾ کەئێوە دەمرێنێ ﴿وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ﴾ وە من فەرمانم پێ کراوە کە ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لەبڕواداران بم. ١٠٤) ﴿وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ﴾ وە ڕووت ڕێك و ڕاست بکە ﴿لِلدِّينِ حَنِيفًا﴾ بۆ ئاینێ کەڕاستە ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە بەهیچ جۆرێ لەهاوبەش ڕەوادەران مەبە. ١٠٥) ﴿وَلَا تَدْعُ﴾ هاوارمەکە (مەپەرستە) ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا ﴿مَا لَا يَنفَعُكَ﴾ شتێ نەسوودت پێ دەگەیەنێت ﴿وَلَا يَضُرُّكَ﴾ و نەزیانت لێ دەدات ﴿فَإِن فَعَلْتَ﴾ جا ئەگەر وات کرد ﴿فَإِنَّكَ إِذًا﴾ ئەوە بێ گومان ئەوکاتە تۆ ﴿مِّنَ الظَّالِمِينَ﴾ لەستەمکارانی. ١٠٦)

وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَٱصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿١٠٩﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓر ۚ كِتَٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾ وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَٰعًا حَسَنًا إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُۥ ۖ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ﴿٣﴾ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥) سورەتی (هود): ﴿ألا إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُواْ مِنْهُ ألا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە رێگەی موحەممەدی کوڕی عوببادەوە دەڵێت گوێم لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس بوو ئەم ئایەتەی دەخوێند ﴿ألا إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ...﴾ منیش دەربارەی ئەو ئایەتە پرسیارم لە عەبدوڵڵا کرد ، لە وەڵامدا وتی: کەسانێك هەبوون شەرمیان دەکرد و خۆیان دەپاراست لە کاتی دەست بە ئاو گەیاندن یا جووت بوون لەگەڵ خێزانەکانیان دا لە نێوان ئەوان و ئاسماندا هیچ بەربەستێك نەبێت (واتە لەناو خانوو و شتی لەو جۆرەدا نەبن) ئەو ئایەتە لەو کەسانەدا هاتە خوارەوە.

﴿وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ﴾ وە ئەگەر خوا بە تۆ بگەیەنێت ﴿بِضُرٍّ﴾ زیانێك ﴿فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ﴾ هیچ لادەرێك نی یە بۆ ئەو (زیانە) ﴿إِلَّا هُوَ﴾ بێجگە لە خوا ﴿وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ﴾ وە ئەگەر خێر و خۆشیەکی بویێ بۆت ﴿فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ﴾ ئەوە هیچ بەرگری کەرێك نیە بۆ چاکەی خوا ﴿يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ﴾ بەهرەمەندی دەکات ئەو کەسەی خۆی بیەوێ ﴿مِنْ عِبَادِهِۦ﴾ لە بەندەکانی ﴿وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ﴾ وە هەر ئەو لێ بوردەی بەبەزەییە. ١٠٧) ﴿قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەی خەڵکینە ﴿قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ﴾ بەڕاستی (قورئانی) حەقتان بۆ هاتووە ﴿مِن رَّبِّكُمْ﴾ لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ﴾ جا هەر کەسێ ڕێنموونی وەرگرتبێ ﴿فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ﴾ ئەوە بێگومان (قازانجی) ڕێنموونیەکەی بۆ خۆیەتی ﴿وَمَن ضَلَّ﴾ هەر کەسیش گومڕا بوویێت ﴿فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا﴾ ئەوە بێگومان (زیانی) گومڕابوونەکەی بۆ خۆیەتی ﴿وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم﴾ وە من لە ئێوە ﴿بِوَكِيلٍ﴾ بەر پرسیارنیم. ١٠٨) ﴿وَٱتَّبِعْ﴾ شوێن ئەوە بکەوە ﴿مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ﴾ کە سرووش کراوە بۆت ﴿وَٱصْبِرْ حَتَّىٰ﴾ وە بە ئارام و خۆگر بە هەتا ﴿يَحْكُمَ ٱللَّهُ﴾ خوا بڕیاری دەدات (لە نێوانی تۆ و ئەواندا) ﴿وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ﴾ وە ئەو (خوا) چاکترینی هەموو دادوەر و بڕیاردەرانە. ١٠٩)

سورەتی ﴿ هود ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الٓر﴾ بە(ئەلیف لام را) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بەماناکەی، بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿كِتَٰبٌ أُحْكِمَتْ﴾ ئەمە کتێبێکە بتەو داڕێژراوە ﴿ءَايَٰتُهُۥ﴾ ئایەتەکانی ﴿ثُمَّ فُصِّلَتْ﴾ پاشان ڕوون کراونەتەوە ﴿مِن لَّدُنْ﴾ لەلایەن ﴿حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ (خوای) کاردروستی زاناوە. ١) ﴿أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟﴾ بۆ ئەوەی هیچ شتێ نەپەرستن ﴿إِلَّا ٱللَّهَ﴾ بێجگە لەخوا ﴿إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ﴾ بەڕاستی من لەلایەن ئەو (خوا)وە بۆ ئێوە ﴿نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ﴾ ترسێنەر و موژدەدەرم. ٢) ﴿وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ﴾ هەروەها بۆ ئەوەی داوای لێبوردن بکەن لەپەروەردگارتان ﴿ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ﴾ پاشان تۆبە بکەن و بگەڕێنەوە بۆلای ﴿يُمَتِّعْكُم مَّتَٰعًا حَسَنًا﴾ دەتان ژێنێ بەژیانێکی چاك و خۆش ﴿إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ تاماوەی دیاری کراو (بۆتان) ﴿وَيُؤْتِ كُلَّ﴾ وە دەبەخشێ بەهەموو ﴿ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُۥ﴾ خاوەن چاکە و بەهرەیەك (پاداشتی) چاکە و بەهرەی خۆی ﴿وَإِن تَوَلَّوْا۟﴾ وە ئەگەر ڕوو وەرگێڕن و سەرپێچی بکەن ﴿فَإِنِّىٓ أَخَافُ﴾ ئەوە بەڕاستی من مەترسی دەکەم ﴿عَلَيْكُمْ﴾ یەخەتان بگرێ ﴿عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ﴾ سزای ڕۆژێکی گەورە(کە ڕۆژی دواییە). ٣) ﴿إِلَى ٱللَّهِ﴾ هەر بۆلای خوایە ﴿مَرْجِعُكُمْ﴾ گەڕانەوەتان ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە ئەو (خوایە) دەسەڵات دارە بەسەر هەموو شتێکدا. ٤) ﴿أَلَآ إِنَّهُمْ﴾ ئاگادار بن بێگومان ئەوان ﴿يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ﴾ سنگیان دەپێچنەوە (لەسەر کینە و دژایەتی) ﴿لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ﴾ بۆ ئەوەی خۆیان بشارنەوە لە خوا ﴿أَلَا حِينَ﴾ بێدارین کاتێ ﴿يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ﴾ ئەوانە خۆیان دادەپۆشن بە پۆشاکەکانیان ﴿يَعْلَمُ﴾ (خوا) دەزانێ ﴿مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ بەوەی دەیشارنەوەو ئەوەی ئاشکرای دەکەن ﴿إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ﴾ بێگومان ئەو (خوایە) بە ئاگا و زانایە ﴿بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ بەوەی لە سینە و دڵەکاندایە. ٥)

۞ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزۡقُهَا وَيَعۡلَمُ مُسۡتَقَرَّهَا وَمُسۡتَوۡدَعَهَاۚ كُلٌّ فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ﴿٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ وَكَانَ عَرۡشُهُۥ عَلَى ٱلۡمَآءِ لِيَبۡلُوَكُمۡ أَيُّكُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗاۗ وَلَئِن قُلۡتَ إِنَّكُم مَّبۡعُوثُونَ مِنۢ بَعۡدِ ٱلۡمَوۡتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ مُّبِينٞ ﴿٧﴾ وَلَئِنۡ أَخَّرۡنَا عَنۡهُمُ ٱلۡعَذَابَ إِلَىٰٓ أُمَّةٖ مَّعۡدُودَةٖ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحۡبِسُهُۥٓۗ أَلَا يَوۡمَ يَأۡتِيهِمۡ لَيۡسَ مَصۡرُوفًا عَنۡهُمۡ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٨﴾ وَلَئِنۡ أَذَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِنَّا رَحۡمَةٗ ثُمَّ نَزَعۡنَٰهَا مِنۡهُ إِنَّهُۥ لَيَـُٔوسٞ كَفُورٞ ﴿٩﴾ وَلَئِنۡ أَذَقۡنَٰهُ نَعۡمَآءَ بَعۡدَ ضَرَّآءَ مَسَّتۡهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ ٱلسَّيِّـَٔاتُ عَنِّيٓۚ إِنَّهُۥ لَفَرِحٞ فَخُورٌ ﴿١٠﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَأَجۡرٞ كَبِيرٞ ﴿١١﴾ فَلَعَلَّكَ تَارِكُۢ بَعۡضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيۡكَ وَضَآئِقُۢ بِهِۦ صَدۡرُكَ أَن يَقُولُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ كَنزٌ أَوۡ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌۚ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٞۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾

ئایەتی (٢٧) سورەتی (المائدة): قال النبي (ﷺ): (إذا تواجه المسلمان بسيفيهما فالقاتل و المقتول في النار) قالوا: يا رسول الله هذا القاتل فما بال المقتول؟ قال: (إنه كان حريصاً على قتل صاحبه) (رواه البخاري و مسلم)، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمویەتی: (ئەگەر دوو موسڵمان بەشمشێرەوە بەرانبەر یەکتری وەستان بکوژ و کوژرا و لەئاگردا دەبن) وتیان ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەوە بکوژەکە لە ئاگردایە، ئەی کوژراو لەبەرچی؟ فەرمووی: (ئەویش سوور بووە لەسەر کوشتنی هاوڕێکەی).

ئایەتی (٣٠) سورەتی (المائدة): عن عبد الله بن مسعود قال، قال رسول الله (ﷺ): (لا تقتل نفس ظلماً إلا كان على ابن آدم الأول كفل من دمها لأنه كان أول من سن القتل) (رواه البخاري ومسلم).-

﴿وَمَا مِن دَآبَّةٍ﴾ هیچ گیان لەبەرێك نی یە ﴿فِي ٱلْأَرْضِ﴾ لەزەوی دا ﴿إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ﴾ مەگەر لەسەر خوایە ﴿رِزْقُهَا﴾ ڕزق و ڕۆزیەکەی ﴿وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا﴾ وە(خوا) دەزانیێ شوێنی مانەوەی ﴿وَمُسْتَوْدَعَهَا﴾ وە شوێنی لێ دەرچوونی ﴿كُلٌّ فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ﴾ هەمووی نوسراوە لەکتێبی ڕوون کەرەوە(لوح المحفوظ)دایە. ٦) ﴿وَهُوَ﴾ ئەو (خوایە) زاتێکە ﴿ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ کە ئاسمانەکان و زەوی دروست کردوە ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ لە شەش ڕۆژدا ﴿وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ﴾ و عەرشەکەی لەسەر ئاو بوو ﴿لِيَبْلُوَكُمْ﴾ بۆ ئەوەی تاقیتان بکاتەوە ﴿أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ کامتان کردەوەی چاکتر (دەکەن) ﴿وَلَئِن قُلْتَ﴾ سوێندبێ ئەگەر بڵێیت (بەوانە) ﴿إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ﴾ بەڕاستی ئێوە زیندوو دەکرێنەوە ﴿مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ﴾ لەپاش مردن ﴿لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ﴾ بێگومان ئەوانەی کە بێ بڕوان دەڵێن ﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ ئەمە هیچ نی یە بێجگە لە جادوویەکی ڕوون و دیار. ٧) ﴿وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ﴾ وە سوێند بەخوا ئەگەر ئەو سزایان دوا بخەین ﴿إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ﴾ تاماوەیەکی کەمی دیاری کراو ﴿لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُۥٓ﴾ ئەوە بەڕاستی دەڵێن چی ئەو سزای ڕاگرتووە (نایەت) ﴿أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ﴾ بێدار بن ڕۆژێ ئەو سزایەیان بۆ دێت ﴿لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ﴾ لێیان لا نادرێ ﴿وَحَاقَ بِهِم﴾ وە دەوریان دەدات ﴿مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ ئەوەی کە ئەوانە گاڵتەو لاقرتێیان پێ دەکرد. ٨) ﴿وَلَئِنْ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر ئێمە بچێژین بە ئادەمی ﴿مِنَّا رَحْمَةً﴾ چاکەو بەهرەیەك لای خۆمانەوە ﴿ثُمَّ نَزَعْنَٰهَا مِنْهُ﴾ پاشان ئەو (چاکەو بەهرەیەی) لێ بگرینەوە ﴿إِنَّهُۥ لَيَـُٔوسٌ كَفُورٌ﴾ بێگومان ئەو زۆر نائومێد و سپڵەیە (لەو کاتەدا). ٩) ﴿وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر پێی بچێژین ﴿نَعْمَآءَ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ﴾ بەهرەو چاکە دوای ئەو سەختیو ناڕەحتیانەی تووشی بووە ﴿لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ ٱلسَّيِّـَٔاتُ عَنِّىٓ﴾ بێ گومان دەڵێت گشت سەختی و زیانەکانم لە مل بوویەوە (بەڕۆکی بەردام) ﴿إِنَّهُۥ لَفَرِحٌ فَخُورٌ﴾ بێ گومان (لەوکاتەدا) زۆر دڵخۆش و لوت بەرزو خۆ بەزل زانە. ١٠) ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ﴾ جگە لەوانەی کە باثارام و خۆگر بوون ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان بەجێ هێنا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ لَهُم﴾ ئەوانە بۆیان هەیە ﴿مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ لێبوردن و پاداشتی گەورە. ١١) ﴿فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ﴾ ئایا تۆ وازهێنەری ﴿بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ﴾ لە(ڕاگەیاندنی) هەندێ لەوەی نیگا کراوە بۆت ﴿وَضَآئِقٌۢ بِهِۦ صَدْرُكَ﴾ و دڵ تەنگ دەبی پێی ﴿أَن يَقُولُواْ﴾ لەبەر ئەوەی کەدەڵێن ﴿لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ﴾ بۆچی گەنج و خەزێنەی بۆ نانێردرێتە خوارەوە ﴿أَوْ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌ﴾ یان بۆچی فریشتەیەکی لەگەڵدا نەهاتووە ﴿إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ﴾ بێگومان تۆ تەنها ترسێنەری ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ﴾ و خوا بۆ هەموو شتێك سەرپەرشتی کارو چاودێرە. ١٢)

أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ مُفْتَرَيَٰتٍ
وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٣﴾
فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ ٱللَّهِ وَأَن لَّآ إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ
ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ
﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ
مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن كَانَ
عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ
مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ
مِنَ ٱلْأَحْزَابِ فَٱلنَّارُ مَوْعِدُهُۥ ۚ فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ
مِن رَّبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾ وَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ
عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ ٱلْأَشْهَٰدُ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰ
رَبِّهِمْ ۚ أَلَا لَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٨﴾ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ
عَنْ سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٩﴾

- لە عەبدوڵلای کوڕی مەسعود گێڕایەوەو ووتی پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی (هیچ کەسێك بەناڕەوا ناکوژرێت مەگەر کەسی یەکەم لەنەوەی ئادەم (کە قابیلە) بەشێکی لەتاوانەکە بۆدەنوسرێت چونکە ئەو یەکەمجار کوشتنی داهێنا).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (المائدة): قال: رسول الله (ﷺ): (من مر في شيء من مساجدنا أو أسواقنا ومعه نبل فليمسك أو ليقبض على نصالها بكفيه، أن يصيب أحداً من المسلمين منها بشيء) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی (هەرکەس **تێپەڕی بەهەر** شوێنێك لە مزگەوت و بازاڕەکانماندا و کۆمەڵێ تیری پێ بوو با بەهەر دوو دەستی نوکەکانیان بگرێ **ئەوەك بەکێك لەو تیرانە بەر مسوڵمانێك بکەوێت**

﴿أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ﴾ یان ئەوانە دەڵێن پێغەمبەر(ﷺ) ئەو (قورئانە)ی هەڵبەستووە ﴿قُلْ فَأْتُوا۟ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ﴾ بڵێ دەی ئێوەش دە سورەتی وەکو ئەو(قورئانە) بێنن ﴿مُفْتَرَيَٰتٍ﴾ هەڵبەستراوبن ﴿وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم﴾ وەبانگ بکەن (بۆ پشتیوانیتان) هەرکەس دەتوانن ﴿مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ١٣)﴿فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ﴾ جا ئەگەر وەڵامیان نەدانەوە ﴿فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أُنزِلَ﴾ ئەوە بزانن کەبێگومان ئەم (قورئانە) نێردراوەتە خوارەوە﴿بِعِلْمِ ٱللَّهِ﴾ بەئاگاداریو زانینی خوا ﴿وَأَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هەروەها بزانن هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە بێجگە لەو ﴿فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە مل کەچ و موسڵمانن؟ ١٤)﴿مَن كَانَ يُرِيدُ﴾ هەرکەس دەیەوێت ﴿ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا﴾ ژیانی دنیا و ڕازاوە و جوانی ئەو﴿نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا﴾ ئێمە (بەرهەمی) کردەوەکانیان بەتەواوی پێ دەدەین تیایدا﴿وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ﴾ وە ئەوان لەم ژیانەدا کەمو کوڕی یان لەگەڵ ناکرێت. ١٥)﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ﴾ ئەوانە کەسانێکن بۆیان نی یە ﴿فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ﴾ لەڕۆژی دواییدا جگە لەئاگر﴿وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا﴾ وە ئەوەی کردیان تێیدا پوچو بێ بەرهەم بووە ﴿وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ وە هەرچیان کرد بەردەوام بوو بەهیچ. ١٦)﴿أَفَمَن كَانَ﴾ جا ئایا کەسێك ﴿عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ﴾ بەلگەیەکی ئاشکرای ببێ لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ﴾ و شایەتێك لای ئەوەوە بۆی بخوێنێتەوە﴿وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ﴾ وە لەپێش ئەم (شایەتیەی خۆیەوە) پەڕاوی مووساش (شایەتە بۆی) ﴿إِمَامًا وَرَحْمَةً﴾ کەپەیڕەو پێشەواو میهرەبانیە ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ﴾ ئەوانە بڕوایان هەیە بەو (شایەتە کەقورئانە) ﴿وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ﴾ وە هەرکەس باوەڕی پێی نەبێت ﴿مِنَ ٱلْأَحْزَابِ﴾ لەو کۆمەڵ و تاقمانە (ئەوانەی کۆبونەوە لەسەر دژایەتی ئیسلام)﴿فَٱلنَّارُ مَوْعِدُهُۥ﴾ ئەوە ئاگر جێگایەتی ﴿فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ﴾ کەواتە هیچ جۆرە گومان و دوو دڵیەکت نەبێ لەو(قورئانە) ﴿إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ بەڕاستی ئەو قورئانە ڕاستە لەلایەن پەروەردگارتەوە هاتووە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڵام زۆرێك لەخەڵکی بڕواناهێنن. ١٧)﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ﴾ وەئایا کێ ستەمکارترە لەو کەسەی ﴿ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ کەدرۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە ؟﴿أُو۟لَٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ ئەوانە دەبرێنە حوزوری پەروەردگاریان (ووتەکانیان دەخرێتە ڕوو) ﴿وَيَقُولُ ٱلْأَشْهَٰدُ﴾ وە شایەتەکان (لەپێغەمبەرانو فریشتەکان) دەڵێن﴿هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ﴾ ئا ئەوانە ئەو کەسانەن ﴿كَذَبُوا۟ عَلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ (لەدنیادا) درۆیان هەڵدەبەست بەدەم پەروەردگاریانەوە ﴿أَلَا لَعْنَةُ ٱللَّهِ﴾ بێدارین نەفرینی خوا ﴿عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بۆ ستەمکارانە. ١٨)﴿ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی بەرهەڵستی ڕێگەی خوا دەکەن ﴿وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا﴾ و دەیانەوێ بەلارو چەوتی نیشاندەن ﴿وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ﴾ لەکاتێکدا ئەوان بەڕۆژی دوایی ﴿هُمْ كَٰفِرُونَ﴾ بێ بڕوان. ١٩)

أُوْلَٰٓئِكَ لَمْ يَكُونُواْ مُعْجِزِينَ فِي ٱلْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَۘ يُضَٰعَفُ لَهُمُ ٱلْعَذَابُۚ مَا كَانُواْ يَسْتَطِيعُونَ ٱلسَّمْعَ وَمَا كَانُواْ يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي ٱلْأٓخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَخْبَتُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾ ۞ مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِۚ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًاۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَن لَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَۖ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾ فَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِۦ مَا نَرَىٰكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ ٱلرَّأْيِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلِۭ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَءَاتَىٰنِي رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِۦ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَٰرِهُونَ ﴿٢٨﴾

ئایەتی (٣٤) سورەتی (المائدة): عن **عمرو بن** العاص (ﷺ) **قال** : فلما **جعل الله الإسلام في قلبي** أتيت **النبي** (ﷺ) **فقلت: أبسط يمينك فلأبايعك ، فبسط يمينه ، فقبضت يدي قال: ما لك يا** عمرو ؟ قلت: أردت **أن أشترط ،** قال: **تشترط بماذا** ؟ **قلت:** أن يغفر لي ، **قال : أما** علمت أن الإسلام يهدم ما كان قبله ؟ **و** أن الهجرة تهدم **ما كان قبلها** ؟ **و أن الحج** يهدم ما كان قبله ؟ (رواه مسلم وأحمد و البيهقي). عەمری کوڕی عاص (ڕەزای خوای لێ بێت) **دەڵێ :** کاتێ خوا خستیە دڵم موسوڵمان ببم چومە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) ووتم : دەست بێنە **با پەیمانت پێ بدەم.** پێغەمبەریش دەستی هێنا ، بەڵام من دەستم هێنایە دواوە ، پێغەمبەر (ﷺ) **فەرمووی: ئەوە** چی یە عەمر؟ ووتم : مەرجم هەیە لەخزمەتتدا ، فەرمووی مەرجت چی یە ؟=

﴿أُوْلَٰٓئِكَ لَمْ يَكُونُواْ مُعْجِزِينَ﴾ ئەو (نەفرین لێ کراو)انە ناتوانن (لەدەستی خوا) خۆیان قوتار بکەن ﴿فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەوڵات و زەویدا ﴿وَمَا كَانَ لَهُم﴾ و نییانە ﴿مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ﴾ بێجگە لەخوا هیچ پشتیوانو دۆستێك ﴿يُضَٰعَفُ لَهُمُ﴾ بۆیان دووقات دەکرێتەوە ﴿ٱلْعَذَابُ﴾ سزا ﴿مَا كَانُواْ يَسْتَطِيعُونَ ٱلسَّمْعَ﴾ توانای بیستنی (ئەو قورئانە)یان نەبوو ﴿وَمَا كَانُواْ يُبْصِرُونَ﴾ (هەقیشیان)نەدەبینی. ٢٠)﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ﴾ کەخۆیان دۆڕاند ﴿وَضَلَّ عَنْهُم﴾ وە لێیان وون بوو ﴿مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ﴾ ئەو درۆو دەلەسانەی لەدنیادا دەیان کرد. ٢١)﴿لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ﴾ بەڕاستی و بێ گومان ئەوانە ﴿فِى ٱلْءَاخِرَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ﴾ زەرەرمەند ترین کەس خۆیانن. ٢٢)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان بەجێ هێناوە ﴿وَأَخْبَتُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ و گەردن کەچو دڵ ئارام بوون بۆ (فەرمانەکانی) پەروەردگاریان ﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ﴾ ئەوانە خاوەنی بەهەشتن ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی. ٢٣)﴿مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ﴾ وێنەی ئەو دوو دەستەیە ﴿كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ﴾ وەك کوێر و کەڕ و بیسەر و بیناوان ﴿هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا﴾ ئایا ئەودوو دەستەیە یەکسانن ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دە بۆ بیرناکەنەوە. ٢٤)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا﴾ سوێند بەخوا بێ گومان ناردمان ﴿نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ﴾ نووح بۆ ناو گەلەکەی ﴿إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ (پێی ووتن) دڵنیابن من ترسێنەرێکی ئاشکرام بۆتان. ٢٥)﴿أَن لَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَ﴾ کەجگە لەخوا نەپەرستن ﴿إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ﴾ (چونکە) بەڕاستی من دەترسم یەخەتان بگرێ ﴿عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ﴾ سزای ڕۆژێکی سەختو بەئازار. ٢٦)﴿فَقَالَ ٱلْمَلَأُ﴾ جا پیاو ماقوڵەکان ووتیان ﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ ئەوانەی کەبڕوایان نەهێنا بوو ﴿مِن قَوْمِهِۦ﴾ لە گەلەکەی (نووح) ﴿مَا نَرَىٰكَ﴾ ئێمە تۆ نابینین ﴿إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا﴾ جگە لەئادەمی یەکی وەك خۆمان ﴿وَمَا نَرَىٰكَ﴾ وە نابینین تۆ﴿ٱتَّبَعَكَ﴾ هیچ کەسێ شوێنت کەوتبێ ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ﴾ جگە لەوانەی﴿هُمْ أَرَاذِلُنَا﴾ کە هەژار و پەستەکانمانن ﴿بَادِىَ ٱلرَّأْىِ﴾ بێ ئاوەزا و ساویلکەن (ڕواڵەت بینن) ﴿وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ﴾ وە نابینن ئێوە ﴿عَلَيْنَا مِن فَضْلٍۭ﴾ هیچ شتێکتان لە ئێمە زیادبێ ﴿بَلْ نَظُنُّكُمْ كَٰذِبِينَ﴾ بەڵکو بەدرۆزنتان دەزانین. ٢٧)﴿قَالَ يَٰقَوْمِ﴾ (نووح) ووتی ئەی گەلەکەم ﴿أَرَءَيْتُمْ﴾ هەواڵم بدەنێ ﴿إِن كُنتُ﴾ ئەگەر من ﴿عَلَىٰ بَيِّنَةٍ﴾ بەڵگەی ئاشکرام هەبێت ﴿مِّن رَّبِّى﴾ لەلای پەروەردگارمەوە ﴿وَءَاتَىٰنِى رَحْمَةً﴾ و ڕەحمەتێکی پێ بەخشیبیم ﴿مِّنْ عِندِهِۦ﴾ لەلایەن خۆیەوە ﴿فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ﴾ بەڵام ئەوە لەئێوە شاردرابێتەوە ﴿أَنُلْزِمُكُمُوهَا﴾ ئایا بەزۆر پابەندتان بکەین پێیەوە ﴿وَأَنتُمْ لَهَا كَٰرِهُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە حەزی لێ ناکەن، ٢٨)

وَيَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَٰقَوْمِ مَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ إِنِّى مَلَكٌ وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِىٓ أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيْرًا ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ إِنِّىٓ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا۟ يَٰنُوحُ قَدْ جَٰدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَٰلَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ إِن شَآءَ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ۚ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَعَلَىَّ إِجْرَامِى وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾ وَأُوحِىَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُۥ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾

- ووتم خوا لێم خۆشبێ لەوەی کردومە لە خراپە فەرمووی ئەی نازانیت موسوڵمانیەتی هەرچی گوناهی پێش موسوڵمان بونە نایهێڵێ ؟ هیجرەتیش گوناهی پێش هیجرەت لادەبات ، حەجیش گوناهی پێش حەج لادەبات).

ئایەتی (٣٥) سورەتی (المائدة): عن جابر بن عبدالله قال: قال رسول الله(ﷺ): (من قال حين يسمع النداء : اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمدا الوسيلة والفضيلة و ابعثه مقاماً محموداً الذي وعدته، إلا حلت له الشفاعة يوم القيامة) (رواه البخاري). جابیری کوڕی عەبدوڵلا گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ)فەرموویەتی: (هەرکەس گوێی لەبانگ بوو دوای لێبونەوەی بڵێ: (ئەی خوایە ئەی خاوەنی ئەم بانگەوازە بێ کەم و کورییە وە ئەی خاوەنی ئەم نوێژە بەردەوام بەرپاکە و پێگە بەرزبخە بە

﴿وَيَٰقَوۡمِ﴾ وە ئەی گەلەکەم ﴿لَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مَالًاۖ﴾ لەسەر ئەم (گەیاندنی پەیامە) داوای هیچ ماڵ و پارەیەکتان لێ ناکەم ﴿إِنۡ أَجۡرِيَ﴾ پاداشتی من ﴿إِلَّا عَلَى ٱللَّهِۚ﴾ هەر لەسەر خوایە ﴿وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْۚ﴾ وە من ئەوانە دەرناکەم بڕوایان هێناوە ﴿إِنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمۡ﴾ بەڕاستی ئەوانە بەدیداری پەروەردگاریان دەگەن (لەڕۆژی دواییدا) ﴿وَلَٰكِنِّيٓ أَرَىٰكُمۡ﴾ بەڵام من ئێوە دەبینم ﴿قَوۡمٗا تَجۡهَلُونَ﴾ کۆمەڵێکی نەزانن. ٢٩) ﴿وَيَٰقَوۡمِ مَن يَنصُرُنِي﴾ ئەی گەلەکەم کێ یارمەتیم دەدات ﴿مِنَ ٱللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمۡۚ﴾ لەبەرانبەر خوادا ئەگەر ئەوانە بتارێنم(و دەریان بکەم) ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دەی ئایا بۆ بیرناکەنەوە؟ ٣٠) ﴿وَلَآ أَقُولُ لَكُمۡ﴾ من پێتان ناڵێم ﴿عِندِي خَزَآئِنُ ٱللَّهِ﴾ خەزێنەکانی خوا لای منە ﴿وَلَآ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ﴾ و ناشڵێم غەیبو نادیارەکان دەزانم ﴿وَلَآ أَقُولُ إِنِّي مَلَكٞ﴾ هەروەها ناڵێم من فریشتەم ﴿وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ﴾ بەوانەش ناڵێم ﴿تَزۡدَرِيٓ أَعۡيُنُكُمۡ﴾ کە لەبەر چاوی ئێوە سووکو بێ ڕێزن ﴿لَن يُؤۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيۡرًاۖ﴾ خوا هیچ چاکەیەکیان نادات ﴿ٱللَّهُ أَعۡلَمُ﴾ خوا چاک دەزانێ ﴿بِمَا فِيٓ أَنفُسِهِمۡ﴾ بەوەی لەدەروونی ئەواندایە ﴿إِنِّيٓ إِذٗا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی من ئەوکاتە (کە ئەو هەژارانە دەربکەم) لەستەم کاران دەبم. ٣١) ﴿قَالُواْ يَٰنُوحُ﴾ ووتیان ئەی نووح ﴿قَدۡ جَٰدَلۡتَنَا﴾ بێگومان دەمەقاڵێت کرد لەگەڵماندا ﴿فَأَكۡثَرۡتَ جِدَٰلَنَا﴾ زۆریش دەمەقاڵێت کرد لەگەڵماندا ﴿فَأۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ﴾ دەی ئەوەی بەڵێنمان پێ دەدەیت (لەسزا) بۆمان بهێنە ﴿إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەڕاست گۆیانیت. ٣٢) ﴿قَالَ إِنَّمَا يَأۡتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ﴾ ووتی بێگومان خوا بۆتان دەهێنێ ﴿إِن شَآءَ﴾ ئەگەر بیەوێ ﴿وَمَآ أَنتُم بِمُعۡجِزِينَ﴾ وە ئێوە ناتوانن (لەسزای خوا) خۆتان قوتار بکەن. ٣٣) ﴿وَلَا يَنفَعُكُمۡ نُصۡحِيٓ﴾ وە ئامۆژگاری من سوودتان پێ ناگەیەنێ ﴿إِنۡ أَرَدتُّ﴾ گەر بمەوێ ﴿أَنۡ أَنصَحَ لَكُمۡ﴾ ئامۆژگاریتان بکەم ﴿إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ﴾ ئەگەر خوا بیەوێ ﴿أَن يُغۡوِيَكُمۡۚ﴾ گومڕاتان بکات ﴿هُوَ رَبُّكُمۡ﴾ ئەو پەروەردگارتانە ﴿وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ﴾ وە هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێنەوە. ٣٤) ﴿أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ﴾ یا ئەوانە دەڵێن موحەممەد (ﷺ) ئەم (قورئانەی) بەناوی خواوە هەڵبەستووە ﴿قُلۡ إِنِ ٱفۡتَرَيۡتُهُۥ﴾ بڵێ ئەگەر من هەڵم بەستبێت ﴿فَعَلَيَّ إِجۡرَامِي﴾ ئەوە گوناهو تاوانەکەی تەنها لەسەر خۆمە ﴿وَأَنَا۠ بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُجۡرِمُونَ﴾ وە منیش بەریم لەتاوانی ئێوە. ٣٥) ﴿وَأُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ﴾ سرووش کرا بۆ نووح ﴿أَنَّهُۥ لَن يُؤۡمِنَ﴾ کەوا کەس بڕوا ناهێنێ ﴿مِن قَوۡمِكَ﴾ لەگەلەکەت ﴿إِلَّا مَن قَدۡ ءَامَنَ﴾ بێجگە لەوەی پێشتر بڕوای هێناوە ﴿فَلَا تَبۡتَئِسۡ بِمَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ﴾ کەواتە نارەحەتو غەمبار مەبە بەوەی ئەوان دەیکەن. ٣٦) ﴿وَٱصۡنَعِ ٱلۡفُلۡكَ﴾ وە کەشتیەکەش دروست بکە ﴿بِأَعۡيُنِنَا وَوَحۡيِنَا﴾ لە پێش چاوو بەچاودێری و نیگای ئێمە (کە بۆت کراوە) ﴿وَلَا تُخَٰطِبۡنِي﴾ وە هیچ قسەم لەگەڵدا مەکە ﴿فِي ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ﴾ لە بارەی ئەوانەی ستەمیان کردووە ﴿إِنَّهُم مُّغۡرَقُونَ﴾ چونکە بێ گومان ئەوانە دەخنکێنرێن. ٣٧)

وَيَصْنَعُ ٱلْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِۦ سَخِرُوا۟
مِنْهُ ۚ قَالَ إِن تَسْخَرُوا۟ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾
فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ
مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا
مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ
وَمَنْ ءَامَنَ ۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾ ۞ وَقَالَ ٱرْكَبُوا۟
فِيهَا بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْر۪ىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾ وَهِىَ
تَجْرِى بِهِمْ فِى مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ وَكَانَ
فِى مَعْزِلٍ يَٰبُنَىَّ ٱرْكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٢﴾
قَالَ سَـَٔاوِىٓ إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِى مِنَ ٱلْمَآءِ ۚ قَالَ لَا عَاصِمَ
ٱلْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَ ۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ فَكَانَ
مِنَ ٱلْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾ وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ ٱبْلَعِى مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ
أَقْلِعِى وَغِيضَ ٱلْمَآءُ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ ۖ وَقِيلَ
بُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ
ٱبْنِى مِنْ أَهْلِى وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾

- موحەممەد (ﷺ) **وەسیلە و ڕێزوە بیگەیەنی بە ئەو پلەبەرزەی کە بەڵێنت پێ داوە، بەبێ گومان شەفاعەتی** (منی) **بۆ ئەبێ لە** ڕۆژی **دوایی دا).**

ئایەتی (٣٦) سورەتی (المائدة):

قال رسول الله (ﷺ): (يؤتى بالرجل **من أهل النار** فيقال **له يا ابنَ آدم** كيف وجدت مضجعك؟ فيقول شر **مضجع، فيقال** هل تفتدي **بقراب** الأرض ذهباً؟ قال فيقول: نعم يارب، فيقول **الله كذبتَ** قدسألتك أقل من ذلك فلم تفعل فيؤمر به إلى النار) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (پیاوێك دەهێنن **لە** دۆزەخیان و پێی دەڵێن ئەی نەوەی ئادەم، جێگاکەت چۆن بوو؟ دەڵێ خراپترین جێگایە، پێی دەڵێن **ئایا بەقەد زەوی ئاڵتون** دەدەی بۆ دەرچوون لێ ی؟ دەڵێ بەڵێ ئەی پەروەردگار، خوا پێی دەفەرمووێ درۆ دەکەی بێگومان داوای لەوە کەمترم لێکردی بەڵام نەت کرد، جافەرمان دەدرێ کەببرێتەوە بۆناو ئاگرەکە).

﴿وَيَصْنَعُ ٱلْفُلْكَ﴾ وە دەستی کرد بەدروست کردنی کەشتیەکە ﴿وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ﴾ هەر کاتێ تێ پەڕینایە بەلایدا ﴿مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِۦ﴾ کۆمەڵێ لەگەلەکەی ﴿سَخِرُوا۟ مِنْهُ﴾ گاڵتەیان پێ دەکرد ﴿قَالَ إِن تَسْخَرُوا۟ مِنَّا﴾ (نووح) دەیووت ئەگەر ئێوە ئێستە گاڵتەو لاقرتێ بەئێمە دەکەن ﴿فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ﴾ ئەوە بێ گومان ئێمەش لاقرتی بەئێوە دەکەین ﴿كَمَا تَسْخَرُونَ﴾ هەر چۆن ئێوە لاقرتێ بەئێمە دەکەن. ٣٨) ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ جا لەمەوپاش دەزانن ﴿مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ﴾ کێ سزای بۆ دێت ﴿يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ سەر شۆڕی دەکات (لەدنیادا و لەقیامەتیشدا) سزای هەمیشەیی بەسەردادێت. ٣٩) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا﴾ (نووح (ﷺ) کەشتیەکەی دروست کرد) هەتا کاتێ ﴿جَآءَ أَمْرُنَا﴾ فەرمانی ئێمە هات (بۆ لەناوبردنیان) ﴿وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ﴾ و تەنورەکەئاوی لێ هەڵ قولا ﴿قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا﴾ ووتمان (بەنووح) لەو(کەشتیە)دا هەڵگرە ﴿مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ﴾ لەهەموو نێرو مێیەك دووان ﴿وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن﴾ ژن و منداڵەکانیشت هەڵبگرە ئەوەیان نەبێت ﴿سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ﴾ بڕیاری خوای لەسەر دراوە (بەخنکاندن) ﴿وَمَنْ ءَامَنَ﴾ هەر ئەوانەش (هەڵ بگرە کە) بڕوایان هێنا (لەگەلەکەت) ﴿وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ وە خەڵکێکی کەم نەبێت بڕوایان نەهێنا لەگەڵی دا. ٤٠) ﴿وَقَالَ ٱرْكَبُوا۟ فِيهَا﴾ (نووح) ووتی هەمووتان سوارین لەو (کەشتیە)دا ﴿بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْر۪ىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ﴾ بەناوی خواوە لەکاتی ڕۆیشتن و وەستانی دا ﴿إِنَّ رَبِّى﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ زۆر لێ بوردەی میهرەبانە. ٤١) ﴿وَهِىَ تَجْرِى بِهِمْ﴾ کەشتییەکە دەیبردن ﴿فِى مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ﴾ بەناو شەپۆلی وەك کێوو شاخ دا ﴿وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ﴾ نووحیش (ﷺ) کوڕەکەی بانگ کرد(کەناوی کەنعان بوو) ﴿وَكَانَ فِى مَعْزِلٍ﴾ کە لەشوێنێکی کەناردا بوو ﴿يَٰبُنَىَّ ٱرْكَب مَّعَنَا﴾ (ووتی) ئەی کوڕی خۆشەویستم لەگەڵمان دا سواربە ﴿وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ و لەگەڵ بێبڕوایان مەبە. ٤٢) ﴿قَالَ سَـَٔاوِىٓ إِلَىٰ جَبَلٍ﴾ (کوڕەکەی) ووتی پەنا بۆ شاخێك دەبەم ﴿يَعْصِمُنِى مِنَ ٱلْمَآءِ﴾ کە بمپارێزێ لەم لافاوە ﴿قَالَ لَا عَاصِمَ ٱلْيَوْمَ﴾ (نووح) ووتی ئەمڕۆ هیچ پارێزەرێك (پەنادەرێك) نی یە ﴿مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ﴾ لەفەرمانی خوا (کەخنکاندنە) ﴿إِلَّا مَن رَّحِمَ﴾ مەگەر کەسێ خوا ڕەحمی پێ بکات ﴿وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ﴾ لەوکاتەدا شەپۆلی لافاو کەوتە نێوانیان ﴿فَكَانَ مِنَ ٱلْمُغْرَقِينَ﴾ جا ئەو (کوڕە خنکاو) لەخنکاوان بوو. ٤٣) ﴿وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ﴾ ئەوسا ووترا ئەی زەوی ﴿ٱبْلَعِى مَآءَكِ﴾ ئاوەکەت هەڵمژە ﴿وَيَٰسَمَآءُ أَقْلِعِى﴾ و ئەی ئاسمان باران مەبارێنە ﴿وَغِيضَ ٱلْمَآءُ﴾ ئیتر لافاوەکە ڕۆچوو بەناخی زەوی دا ﴿وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ﴾ کارەکە(خنکانیان) تەواو کرا ﴿وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ﴾ و (کەشتیەکە) وەستا بەسەر (کەژی) جوودیەوە ﴿وَقِيلَ بُعْدًا﴾ ووترا دووری لەڕەحمی خوا ﴿لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بۆ گەلی ستەمکاران. ٤٤) ﴿وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ﴾ نووح هاواری کردە پەروەردگاری ﴿فَقَالَ رَبِّ﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿إِنَّ ٱبْنِى﴾ بەڕاستی کوڕەکەم ﴿مِنْ أَهْلِى﴾ کەس و کاری منە ﴿وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ﴾ و بێ گومان بەڵێنی تۆش ڕاستە ﴿وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ﴾ وە تۆش دادوەرترینی هەموو فەرمان ڕەوایانی. ٤٥)

قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ۖ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيْرُ صَٰلِحٍ ۖ فَلَا تَسْـَٔلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۖ إِنِّىٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِى بِهِۦ عِلْمٌ ۖ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِى وَتَرْحَمْنِىٓ أَكُن مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٤٧﴾ قِيلَ يَٰنُوحُ ٱهْبِطْ بِسَلَٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكَٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ ۚ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٨﴾ تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَٰذَا ۖ فَٱصْبِرْ ۖ إِنَّ ٱلْعَٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ يَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِى فَطَرَنِىٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ وَيَٰقَوْمِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ يَٰهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِىٓ ءَالِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾

ئایەتی (٤٥) سورەتی (المائدة): سئل الإمام علي (رضي الله عنه) هل خصك رسول الله (ﷺ) بشيء؟ فقال: لا إلا ما في هذا الكتاب، فإذا فيه: (المؤمنون تتكافأ دماؤهم وهم يد على من سواهم وأن لا يقتل مسلم بكافر ولا ذو عهد في عهده) (رواه أبو داود وابن ماجه). پرسیارکرا لە ئیمامی عەلی (ڕەزای خوای لێ بێ) ئایا پێغەمبەری خوا (ﷺ) هیچ شتێکی تایبەتی بەتۆ ووتوە؟ ووتی نەخێر بێجگە ئەوەی ناو ئەو نووسراوە، کەئەمەی تێدابوو: (هەموو ئیمان داران لە خوێندا وەك یەکن، وەیەك دەستن لەسەر دوژمنیان وەموسڵمان لەجیاتی کافر ناکوژرێتەوە هەروەها کەسێکیش پەیمانێکی بەستبێ لەماوەی پەیمانەکەیدا ناکوژرێت).

ئایەتی (٤٨) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ): (نحن معاشر الأنبياء إخوة لعلات ديننا واحد) -

﴿قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ﴾(خوا) فەرمووی ئەی نووح بەڕاستی ئەو(کەنعانە)﴿لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ﴾لەکەس و کاری تۆ نی یە ﴿إِنَّهُۥ عَمَلٌ﴾ بێگومان ئەو (کوڕە) کردەوەی ﴿غَيْرُ صَٰلِحٍ﴾ خراپ و ناپەسەند بوو ﴿فَلَا تَسْـَٔلْنِ﴾ جا کەواتە دلوای شتێکم لێ مەکە ﴿مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ﴾ کەزانیاریت دەربارەی نی یە ﴿إِنِّىٓ أَعِظُكَ﴾ بەڕاستی من ئامۆژگاریت دەکەم ﴿أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ﴾ تا لەنەفامان نەبیت. ٤٦)﴿ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ﴾ (نووح) ووتی پەروەردگارم بەڕاستی من ﴿أَعُوذُ بِكَ﴾ پەنات پێ دەگرم (لەوەی) ﴿أَنْ أَسْـَٔلَكَ مَا﴾ دلوای شتێکت لێ بکەم ﴿لَيْسَ لِى بِهِۦ عِلْمٌ﴾ کەنایزانم ﴿وَإِلَّا تَغْفِرْ لِى وَتَرْحَمْنِىٓ﴾ وە ئەگەر نەبوری لێم و ڕەحمم پێ نەکەی ﴿أَكُن مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾ لەزیان لێکەوتوان دەبم. ٤٧) ﴿قِيلَ يَٰنُوحُ﴾ ووترا ئەی نووح ﴿ٱهْبِطْ بِسَلَٰمٍ مِّنَّا﴾ دابەزە(لەکەشتیەکە) بەهێمنی و بێوەی لەلایەن ئێمەوە ﴿وَبَرَكَٰتٍ عَلَيْكَ﴾ وە بەپیتو فەڕی زۆر بەسەرخۆتەوە ﴿وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ﴾ وەبەسەر گەلانێک کەپەیدا ئەبن لەوانەی کە لەگەڵ تۆ دان (یا بەسەر ئەو خەلکانەی لەگەڵ تۆدان) ﴿وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ﴾ چەند نەتەوەو گەل دواتر دێن خۆشی و نازو نیعمەتیان پێ دەدەین ﴿ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا﴾ پاشان لەلایەن ئێمەوە دووچاریان دەبێت ﴿عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای سەختی ئازاردەر. ٤٨) ﴿تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ﴾ ئەمانە(ی باسکران) لەهەواڵە گرنگە نادیارەکانە ﴿نُوحِيهَآ إِلَيْكَ﴾ بەنیگا بۆمان ناردی ﴿مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ﴾ نەتۆ و نەگەلەکەت نەتان دەزانین ﴿مِن قَبْلِ هَٰذَا﴾ لەپێش ئەم (نیگای ئێمە) ﴿فَٱصْبِرْ﴾ کەواتە خۆڕاگر بە ﴿إِنَّ ٱلْعَٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ بەڕاستی سەرئەنجام بۆ لەخوا ترسانە. ٤٩)﴿وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا﴾ وە بۆلای (گەلی) عاد هوودی برایانمان نارد ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نی یە جگە لە ئەو﴿إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ﴾ ئێوە تەنها درۆ هەلئەبەستن. ٥٠)﴿يَٰقَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا﴾ لەسەر ئەم (گەیاندنی پەیامە) دلوای هیچ پاداشتێکتان لێ ناکەم ﴿إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِى﴾ پاداشتی من هەر لەسەر ئەو (خوا)یە ﴿فَطَرَنِىٓ﴾ کەدروستی کردوم ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا ژیر نابن. ٥١)﴿وَيَٰقَوْمِ﴾ وە ئەی گەلەکەم ﴿ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ﴾ دلوای لێبووردن لەپەروەردگارتان بکەن ﴿ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ﴾ دواتر بگەڕێنەوە بۆلای ئەو﴿يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم﴾ (ئەگەر وابکەن خوا) لەئاسمانەوە (باران) دەبارێنێ بەسەرتاندا ﴿مِّدْرَارًا﴾ بەلێزمە ﴿وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً﴾ و هێزی تر زیاد دەکات ﴿إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ﴾ بۆ هێزەکەتان ﴿وَلَا تَتَوَلَّوْا۟ مُجْرِمِينَ﴾ وەڕوو وەرمەگێڕن (لەبانگەوازەکەم) بەتاوان باری. ٥٢)﴿قَالُوا۟ يَٰهُودُ﴾ ووتیان ئەی هوود ﴿مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ﴾ تۆ هیچ بەلگەیەکی ڕوونت بۆ نەهێناوین ﴿وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِىٓ ءَالِهَتِنَا﴾ بۆیە ئێمەش واز لەپەرستراوەکانمان ناهێنین ﴿عَن قَوْلِكَ﴾ لەبەر قسەی تۆ ﴿وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ وە ئێمە باوەڕت پێ ناکەین. ٥٣)

إِن نَّقُولُ إِلَّا ٱعْتَرَىٰكَ بَعْضُ ءَالِهَتِنَا بِسُوٓءٍۗ قَالَ إِنِّىٓ أُشْهِدُ ٱللَّهَ
وَٱشْهَدُوٓا۟ أَنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِن دُونِهِۦۖ فَكِيدُونِى
جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾ إِنِّى تَوَكَّلْتُ عَلَى ٱللَّهِ رَبِّى وَرَبِّكُم مَّا
مِن دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ ءَاخِذٌۢ بِنَاصِيَتِهَآۚ إِنَّ رَبِّى عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ
﴿٥٦﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦٓ إِلَيْكُمْۚ وَيَسْتَخْلِفُ
رَبِّى قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيْـًٔاۚ إِنَّ رَبِّى عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ
﴿٥٧﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ
مِّنَّا وَنَجَّيْنَٰهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌۖ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَٰتِ
رَبِّهِمْ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا۟
فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِۗ أَلَآ إِنَّ عَادًا كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْۗ أَلَا
بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾ ۞ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًاۚ قَالَ
يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ
وَٱسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَٱسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِۚ إِنَّ رَبِّى قَرِيبٌ مُّجِيبٌ
﴿٦١﴾ قَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَآۖ أَتَنْهَىٰنَآ أَن
نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾

= (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (ئێمەی کۆمەڵی پێغەمبەران شەریعەتمان جیاوازە و ئایینمان یەکە وەك چەند برایەکی باوکی و دایك جیا وابن).

ئایەتی (٥٠) سورەتی (المائدة): عن ابن عباس قال: قال رسول الله (ﷺ): (أبغض الناس إلى الله عزوجل من يبتغي في الإسلام سنة الجاهلية، وطالب دم امريء بغير حق ليريق دمه) **(رواه البخاري). عەبدوڵڵای کوڕی** عەبباس لە پێغەمبەری خواوە (ﷺ) گێڕاویەتیەوە فەرمویەتی: **(بێزراوترین کەس لای خوای گەورە** کەسێکە کە لە ئیسلامدا باو و رەوشتی نەفامی بگرێتەبەر، وە کەسێکە بیەوێ خوێنی کەسێکی بێ تاوان بڕێژێت).

ئایەتی (٥٤) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ): (إذا أحب الله تعالى العبد نادى جبريل:-

﴿إِن نَّقُولُ إِلَّا﴾ ئێمە تەنها (ئەوە بەتۆ) دەڵێین ﴿اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا﴾ هەندێ لەپەرستراوەکانمان تووشیان کردووی ﴿بِسُوءٍ﴾ بەشێتی ﴿قَالَ إِنِّي﴾ ووتی بەڕاستی من ﴿أُشْهِدُ اللَّهَ﴾ خوا دەکەم بەشایەت ﴿وَاشْهَدُوا﴾ و ئێوەش شایەت بن ﴿أَنِّي بَرِيءٌ﴾ کەبەڕاستی من بەریم و دوورم ﴿مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾ لەوەی کەئێوە دەیکەنە هاوبەش بۆخوا. ٥٤) ﴿مِن دُونِهِ﴾ جگە لەخوا ﴿فَكِيدُونِي جَمِيعًا﴾جا هەمووتان پیلانم لێ بگێڕن ﴿ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ﴾ لەپاشان مۆڵەتیشم مەدەن(و لێم مەوەستن). ٥٥)﴿إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ﴾ بەڕاستی من پشتم بەخوا بەستووە ﴿رَبِّي وَرَبِّكُم﴾ کەپەروەردگاری من و پەروەردگاری ئێوەیشە ﴿مَّا مِن دَابَّةٍ﴾ هیچ گیان لەبەرێك نی یە ﴿إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا﴾ مەگەر خوا دەسەڵات دارە بەسەریدا (بگری مووی پێشە سەریەتی) ﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ لەسەر ڕێگەیەکی ڕاستە. ٥٦)﴿فَإِن تَوَلَّوْا﴾ ئەوسا ئەگەر ئێوە ڕوو وەرگێڕن ﴿فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم﴾ ئەوە بێگومان من پێم ڕاگەیاندون ﴿مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ﴾ ئەوەی بەمندا نێردراوە بۆتان ﴿وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ وە پەروەردگارم کۆمەڵێکی تر لەشوێنی ئێوە دادەنێ﴿وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا﴾ ئێوەش هیچ زیانێ بەخوا ناگەیەنن ﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا چاودێرو پارێزەرە. ٥٧)﴿وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا﴾ وە کاتێ فەرمانی ئێمە هات (بۆ لەناوبردنیان) ﴿نَجَّيْنَا هُودًا﴾ هوودمان ڕزگار کرد ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ ئەوانەش باوەڕیان هێنابوو لەگەڵی ﴿بِرَحْمَةٍ مِّنَّا﴾ بەمیهرەبانی خۆمان ﴿وَنَجَّيْنَاهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ وە ئەوانمان لەسزایەکی توندو بەهێز ڕزگار کرد. ٥٨) ﴿وَتِلْكَ عَادٌ﴾ ئەوەش گەلی عاد بوو ﴿جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ﴾ باوەڕیان نەهێنا بە بەڵگەو موعجیزەکانی پەروەردگاریان ﴿وَعَصَوْا رُسُلَهُ﴾ و سەرپێچی نێرراوەکانی خوایان کرد ﴿وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾ و شوێن فەرمانی هەموو زۆردارێکی سەرکەش کەوتن. ٥٩)﴿وَأُتْبِعُوا﴾ بەشوێنیاندا نێررا ﴿فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً﴾ نەفرین لەم دنیایەدا ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ و لەڕۆژی دواییشدا ﴿أَلَا إِنَّ عَادًا﴾ بێدار بن بەڕاستی گەلی عاد ﴿كَفَرُوا رَبَّهُمْ﴾ بڕوایان بەپەروەردگاریان نەهێنا ﴿أَلَا بُعْدًا﴾ بێدارین دووری و لەناوچوون ﴿لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ﴾ بۆ عادی گەلی هوود. ٦٠) ﴿وَإِلَىٰ ثَمُودَ﴾ بۆ گەلی سەموودیش ناردمان ﴿أَخَاهُمْ صَالِحًا﴾ صالح پێغەمبەر (عليه السلام)ی برایان ﴿قَالَ يَا قَوْمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نیە بێجگە لەو ﴿هُوَ أَنشَأَكُم﴾ ئەو دروستی کردوون ﴿مِّنَ الْأَرْضِ﴾ لەزەویدا ﴿وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ و کردونی بەئاوەدان کەرەوەتێیدا ﴿فَاسْتَغْفِرُوهُ﴾ کەواتە داوای لێبوردنی لێ بکەن ﴿ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ﴾ پاشان بگەڕێنەوە بۆلای ﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿قَرِيبٌ مُّجِيبٌ﴾ زۆر نزیکی دوعا وەرگرە. ٦١)﴿قَالُوا يَا صَالِحُ﴾ ووتیان ئەی صالح ﴿قَدْ كُنتَ فِينَا﴾ بەڕاستی تۆ لەناوماندا ﴿مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَا﴾ جێی ئومێد بووی پێش ئەمە ﴿أَتَنْهَانَا أَن نَّعْبُدَ﴾ ئایا بەرگریمان دەکەی لەپەرستنی ﴿مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا﴾ ئەوەی کەباو و باپیرانمان پەرستوویانە ﴿وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ﴾ و بەڕاستی ئێمە لە گوماندایین ﴿مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ﴾ لەوەی تۆ بانگمان دەکەیت بۆلای و دوو دڵین. ٦٢)

قَالَ يَٰقَوۡمِ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّي وَءَاتَىٰنِي مِنۡهُ رَحۡمَةٗ فَمَن يَنصُرُنِي مِنَ ٱللَّهِ إِنۡ عَصَيۡتُهُۥۖ فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيۡرَ تَخۡسِيرٖ ﴿٦٣﴾ وَيَٰقَوۡمِ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمۡ ءَايَةٗۖ فَذَرُوهَا تَأۡكُلۡ فِيٓ أَرۡضِ ٱللَّهِۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ فَيَأۡخُذَكُمۡ عَذَابٞ قَرِيبٞ ﴿٦٤﴾ فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُواْ فِي دَارِكُمۡ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٖۖ ذَٰلِكَ وَعۡدٌ غَيۡرُ مَكۡذُوبٖ ﴿٦٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا نَجَّيۡنَا صَٰلِحٗا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا وَمِنۡ خِزۡيِ يَوۡمِئِذٍۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيۡحَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ جَٰثِمِينَ ﴿٦٧﴾ كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ أَلَآ إِنَّ ثَمُودَاْ كَفَرُواْ رَبَّهُمۡۗ أَلَا بُعۡدٗا لِّثَمُودَ ﴿٦٨﴾ وَلَقَدۡ جَآءَتۡ رُسُلُنَآ إِبۡرَٰهِيمَ بِٱلۡبُشۡرَىٰ قَالُواْ سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞۖ فَمَا لَبِثَ أَن جَآءَ بِعِجۡلٍ حَنِيذٖ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا رَءَآ أَيۡدِيَهُمۡ لَا تَصِلُ إِلَيۡهِ نَكِرَهُمۡ وَأَوۡجَسَ مِنۡهُمۡ خِيفَةٗۚ قَالُواْ لَا تَخَفۡ إِنَّآ أُرۡسِلۡنَآ إِلَىٰ قَوۡمِ لُوطٖ ﴿٧٠﴾ وَٱمۡرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٞ فَضَحِكَتۡ فَبَشَّرۡنَٰهَا بِإِسۡحَٰقَ وَمِن وَرَآءِ إِسۡحَٰقَ يَعۡقُوبَ ﴿٧١﴾

- ان الله تعالى يحب فلاناً فأحبه، فيحبه جبريل فينادي في أهل السماء : إن الله يحب فلاناً فأحبوه فيحبه أهل السماء ثم يوضع له القبول في الأرض) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا(ﷺ) ئەفەرموێ: **(ئەگەر** خوای گەورە بەندەیەکی خۆش بوێ، جبرییل بانگ دەکات پێی ئەفەرموێت : بێگومان خوای گەورە فلانی خۆش دەوێ تۆش خۆشت بوێ جبرییلیش خۆشی ئەوێ ئەویش جاڕ دەدات بەناو فریشتەکانی ئاسمان دا کە خوای گەورە فلانی خۆش دەوێ ئێوەیش خۆشتان بوێ ، فریشتەکانی ئاسمانیش خۆشیان ئەوێ، پاشان خۆشەویستی بۆ دروست دەبێت لەناو خەلکی سەر زەوی دا و جێگای ڕەزامەندی دەبێت).

ئایەتی (٥٨) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ): (الصلوات الخمس، والجمعة إلى الجمعة كفارة-

﴿قَالَ يَٰقَوۡمِ﴾ صالح ووتی ئەی گەلەکەم ﴿أَرَءَيۡتُمۡ إِن كُنتُ﴾ پێم بڵێن ئەگەر من ﴿عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّي﴾ بەڵگەیەکی ئاشکرام هەبێ لەلایەن پەروەردگارمەوە ﴿وَءَاتَىٰنِي مِنۡهُ رَحۡمَةٗ﴾ وە لەلایەن خۆیەوە پێغەمبەرێتی پێ بەخشیبم ﴿فَمَن يَنصُرُنِي﴾ جا کێ یارمەتیم دەدات ﴿مِنَ ٱللَّهِ﴾ لەبەرامبەر خوادا ﴿إِنۡ عَصَيۡتُهُۥ﴾ ئەگەر سەرپێچی ئەو بکەم ﴿فَمَا تَزِيدُونَنِي﴾ کەواتە ئێوە هیچ بۆمن زیاد ناکەن ﴿غَيۡرَ تَخۡسِيرٖ﴾ زەرەرو زیان نەبێت. ٦٣) ﴿وَيَٰقَوۡمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ﴾ ئەمە ووشترەکەی خوایە ﴿لَكُمۡ ءَايَةٗ﴾ کەموعجیزەیەکی روونە بۆ ئێوە (لەسەر ڕاستی پێغەمبەرێتیەکەم) ﴿فَذَرُوهَا﴾ جا ئێوەش وازی لێ بێنن ﴿تَأۡكُلۡ فِيٓ أَرۡضِ ٱللَّهِ﴾ با لەزەوی خوا بخوات (بلەوەڕێت) ﴿وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ﴾ بەخراپە دەستی بۆ مەبەن ﴿فَيَأۡخُذَكُمۡ عَذَابٞ قَرِيبٞ﴾ ئەگینا سزایەکی بە نزیکی تووشتان دەبێت. ٦٤) ﴿فَعَقَرُوهَا﴾ کەچی ئەوان ووشترەکەیان سەربڕی ﴿فَقَالَ﴾ جا (صالح) ووتی ﴿تَمَتَّعُواْ فِي دَارِكُمۡ﴾ ڕابوێرن لەماڵی خۆتاندا ﴿ثَلَٰثَةَ أَيَّامٖۖ﴾ سێ ڕۆژ ﴿ذَٰلِكَ وَعۡدٌ﴾ ئەوە بەڵێنێکە ﴿غَيۡرُ مَكۡذُوبٖ﴾ درۆ نی یە. ٦٥) ﴿فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا﴾ جا کاتێ فەرمانمان هات (بۆ لەناو بردنیان) ﴿نَجَّيۡنَا صَٰلِحٗا﴾ صالح مان ڕزگار کرد ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ﴾ ئەوانەش بڕوایان هێنابوو لەگەڵی ﴿بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا﴾ بەبەزەییەك لەلایەن خۆمانەوە ﴿وَمِنۡ خِزۡيِ يَوۡمِئِذٍ﴾ لە سەرشۆڕی و ڕیسوایی ئەو ڕۆژە ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت هەر خۆی بەتواناو بەدەسەڵاتە. ٦٦) ﴿وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيۡحَةُ﴾ ئەوانەش کەستەمیان کرد هەریەیەك گرتنی ﴿فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ جَٰثِمِينَ﴾ ئیتر لەناو ماڵەکانیاندا کەوتن بەڕووداو جووڵەیان لێ بڕا (مردن). ٦٧) ﴿كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ﴾ وەك ئەوەی لەوێدا نەبووبن ﴿أَلَآ إِنَّ ثَمُودَاْ﴾ بێدار بن بەڕاستی سەموودیەکان ﴿كَفَرُواْ رَبَّهُمۡۗ﴾ بێ بڕوابوون بەپەروەردگاریان ﴿أَلَا بُعۡدٗا لِّثَمُودَ﴾ بێداربن دووری و لەناوچوون بۆ سەموودیەکان. ٦٨) ﴿وَلَقَدۡ جَآءَتۡ رُسُلُنَآ﴾ سوێند بەخوا بێگومان نێردراوەکانمان هاتن ﴿إِبۡرَٰهِيمَ بِٱلۡبُشۡرَىٰ﴾ بۆلای ئیبراهیم بەمژدەوە ﴿قَالُواْ سَلَٰمٗاۖ﴾ ووتیان سەلامی خوات لێ بێت ﴿قَالَ سَلَٰمٞۖ﴾ (ئەویش) ووتی سەلامی خوا لەئێوەش ﴿فَمَا لَبِثَ﴾ ئیتجا ئەوەندەی نەبرد ﴿أَن جَآءَ بِعِجۡلٍ حَنِيذٖ﴾ (ئیبراهیم) خێرا گوێرەکەیەکی برژاوی هێنا بۆیان. ٦٩) ﴿فَلَمَّا رَءَآ أَيۡدِيَهُمۡ﴾ جا کاتێ بینی دەستیان ﴿لَا تَصِلُ إِلَيۡهِ﴾ درێژ ناکەن بۆی(و لێ ی ناخۆن) ﴿نَكِرَهُمۡ﴾ نائاسایی هاتنە بەرچاوی ﴿وَأَوۡجَسَ مِنۡهُمۡ خِيفَةٗۚ﴾ و لەدەروونی خۆیدا مەترسی لێ کردن (کەنیازی خراپیان هەبێ) ﴿قَالُواْ لَا تَخَفۡ﴾ ووتیان مەترسە ﴿إِنَّآ أُرۡسِلۡنَآ﴾ بەڕاستی ئێمە نێرراوین ﴿إِلَىٰ قَوۡمِ لُوطٖ﴾ بۆ سەر گەلی لووط. ٧٠) ﴿وَٱمۡرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٞ﴾ لەوکاتەدا خێزانەکەی وەستابوو ﴿فَضَحِكَتۡ﴾ و پێکەنی ﴿فَبَشَّرۡنَٰهَا بِإِسۡحَٰقَ﴾ ئێمەش مژدەمان پێ دا بەئیسحاق ﴿وَمِن وَرَآءِ إِسۡحَٰقَ يَعۡقُوبَ﴾ وە لەپاش ئیسحاق (مژدەمان پێدا) بەیەعقوب (کەکوڕی ئیسحاقە). ٧١)

قَالَتْ يَٰوَيْلَتَىٰٓ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ وَهَٰذَا بَعْلِي شَيْخًاۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوٓاْ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِۖ رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ أَهْلَ ٱلْبَيْتِۚ إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾ يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَآۖ إِنَّهُۥ قَدْ جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَۖ وَإِنَّهُمْ ءَاتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾ وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَٰذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَآءَهُۥ قَوْمُهُۥ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِن قَبْلُ كَانُواْ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ قَالَ يَٰقَوْمِ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْۖ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِيٓۖ أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ ﴿٧٨﴾ قَالُواْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ ءَاوِيٓ إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ قَالُواْ يَٰلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوٓاْ إِلَيْكَۖ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَۖ إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا مَآ أَصَابَهُمْۚ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ ٱلصُّبْحُۚ أَلَيْسَ ٱلصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾

- لما بينهن، ما لم تغش الكبائر) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (پێنج نوێژەکە و (لەوێڵێ) هەینی تا (هەینی) هەینیەکی تر ئەوگوناهانەی لە نێوانیاندایە دەسڕنەوە، ئەگەر گوناهی گەورە نیان تیانەبێت).

ئایەتی (٦٠) سورەتی (المائدة): عن ابن مسعود (رضي الله عنه) قال: سئل رسول الله (ﷺ) عن **القردة والخنازير** أهي مما مسخ الله؟ فقال: (إن الله لم يهلك قوماً) أو قال (لم يمسخ قوماً فيجعل لهم نسلاً ولا عاقبة وإن القردة والخنازير كانت قبل ذلك) (رواه مسلم). عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە دەڵێ: پرسیار لەپێغەمبەری خوا (ﷺ) کرا دەربارەی مەیمون و بەراز ئایا ئەم دووانە ئەو کەسانەن خوا شێوەی گۆڕیون (لە مرۆڤەوە بۆ مەیمون و بەراز؟) پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (بەڕاستی خوا هیچ کەسانێکی لە ناو نەبردووە) یا فەرمووی (خوا هیچ-

﴿قَالَتْ يَٰوَيْلَتَىٰٓ﴾ (خێزانی ئیبراهیم) ووتی وەیڕۆ (وای) ﴿ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ﴾ چۆن منداڵم دەبێ کەمن پیرە ژنێکم ﴿وَهَٰذَا بَعْلِى شَيْخًا﴾ ئەوەش مێردەکەمە کەپیرە ﴿إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عَجِيبٌ﴾ بەڕاستی ئەمە شتێکی سەیرە. ٧٢)﴿قَالُوٓا۟ أَتَعْجَبِينَ﴾ (فریشتەکان) ووتیان تۆ سەرت سوڕدەمێنێ؟ ﴿مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ﴾ لەفەرمانی خوا ﴿رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ﴾ ڕەحمەت‌و بەرەکەتی زۆری خواتان لەسەربێ﴿أَهْلَ ٱلْبَيْتِ﴾ ئەی ئال‌و بەیتی ئیبراهیم ﴿إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ﴾ بەڕاستی خوا سوپاس کراوی چاکە فراوانە. ٧٣)﴿فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ﴾ ئینجا کاتێ ترس‌و بیمی ئیبراهیم لاچوو ئەما ﴿وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ﴾ وە مژدەکەشی بۆ هات ﴿يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ﴾ لەبارەی گەلەکەی لووط دەمەتەقێ ی لەگەڵ دەکردین. ٧٤)﴿إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ﴾ (چونکە) بەڕاستی ئیبراهیم ﴿لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ﴾ لەسەرخۆو دڵنەرم‌و ڕوو لەخوابوو. ٧٥) ﴿يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ﴾ ئەی ئیبراهیم ﴿أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَآ﴾ وازبهێنە لەم کارە ﴿إِنَّهُۥ قَدْ جَآءَ﴾ بەڕاستی بێ گومان دەرچووە (بۆ ئەوکارە)﴿أَمْرُ رَبِّكَ﴾ فەرمانی پەروەردگارت﴿وَإِنَّهُمْ ءَاتِيهِمْ﴾ وە بەڕاستی بۆ ئەوانە دێت ﴿عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ﴾ سزایەکی نەگەڕاوە. ٧٦)﴿وَلَمَّا جَآءَتْ﴾ کاتێ کەهاتن ﴿رُسُلُنَا لُوطًا﴾ فریشتەکانمان بۆلای لووط ﴿سِىٓءَ بِهِمْ﴾ هاتنیانی پێ ناخۆش بوو﴿وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا﴾ وە دڵگران بوو پێیان ﴿وَقَالَ هَٰذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ﴾ وە ووتی ئەم ڕۆژە ڕۆژێکی سەختە. ٧٧)﴿وَجَآءَهُۥ قَوْمُهُۥ﴾ وە گەلەکەی هاتن بۆلای ﴿يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ﴾ پەلەیان دەکرد(لەهاتن) بۆ لای ﴿وَمِن قَبْلُ﴾ لەکاتێکدا ئەوان لەوەو پێش ﴿كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ هەمیشە کردەوە بەدەکانیان ئەنجام دەدا ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِى﴾ ئەوانە کچەکانی منن (مەبەستی کچەکانی هۆزەکەی بوو) ﴿هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ﴾ ئەوانە پاک و حەڵاڵن بۆتان ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ دەی لەخوا بترسن ﴿وَلَا تُخْزُونِ فِى ضَيْفِىٓ﴾ و سەرشۆڕو بێ ئابڕوم مەکەن لەبارەی میوانەکانمەوە ﴿أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ﴾ ئاخۆ پیاوێکی ژیرو تێگەیشتووتان تێدا نی یە. ٧٨) ﴿قَالُوا۟ لَقَدْ﴾ ووتیان سوێندبێ بێ‌گومان﴿عَلِمْتَ﴾ تۆ ئاگاداری﴿مَا لَنَا فِى بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ﴾ ئێمە هیچ هەق(و ئارەزوو)یکمان لەکچەکانتدا نیە ﴿وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ﴾ وە بەڕاستی تۆ دەزانی ئێمە چیمان دەوێ. ٧٩)﴿قَالَ لَوْ أَنَّ لِى بِكُمْ قُوَّةً﴾ ووتی خۆزگە لەبەرانبەر ئێوەدا هێزێکم ببوایە﴿أَوْ ءَاوِىٓ إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ﴾ یان پەنایەکی قایم ببوایە پەنام پێ ببردایە (بەرگریم دەکردن). ٨٠)﴿قَالُوا۟ يَٰلُوطُ﴾ (فریشتەکان) ووتیان ئەی لووط ﴿إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ﴾ بەڕاستی ئێمە نێرراوی پەروەردگاری تۆین ﴿لَن يَصِلُوٓا۟ إِلَيْكَ﴾ هەرگیز ناگەنەلای تۆ ﴿فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ﴾ جا شەوڕەوی بکە بەخێزان‌و کەس‌و کارت ﴿بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ﴾ لەبەشێکی شەودا ﴿وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ﴾ و با هیچ کەس لەئێوە لانەکاتەوە بەدوای خۆیدا ﴿إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ﴾ بێجگە لەژنەکەت ﴿إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا مَآ أَصَابَهُمْ﴾ بەڕاستی ئەو تووشی دەبێ ئەوەی کەتووشی ئەوان (گەلەکەت) دەبێ ﴿إِنَّ مَوْعِدَهُمُ ٱلصُّبْحُ﴾ بێ گومان وەختی لەناو بردنیان بەرەبەیانە ﴿أَلَيْسَ ٱلصُّبْحُ بِقَرِيبٍ﴾ ئایا بەرەبەیان نزیک نی یە. ٨١)

فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا جَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾ ۞ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبًاۚ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥۖ وَلَا تَنقُصُواْ ٱلۡمِكۡيَالَ وَٱلۡمِيزَانَۖ إِنِّيٓ أَرَىٰكُم بِخَيۡرٍ وَإِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾ وَيَٰقَوۡمِ أَوۡفُواْ ٱلۡمِكۡيَالَ وَٱلۡمِيزَانَ بِٱلۡقِسۡطِۖ وَلَا تَبۡخَسُواْ ٱلنَّاسَ أَشۡيَآءَهُمۡ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيۡكُم بِحَفِيظٖ ﴿٨٦﴾ قَالُواْ يَٰشُعَيۡبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأۡمُرُكَ أَن نَّتۡرُكَ مَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوۡ أَن نَّفۡعَلَ فِيٓ أَمۡوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُاْۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلۡحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَٰقَوۡمِ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنۡهُ رِزۡقًا حَسَنٗاۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنۡ أُخَالِفَكُمۡ إِلَىٰ مَآ أَنۡهَىٰكُمۡ عَنۡهُۚ إِنۡ أُرِيدُ إِلَّا ٱلۡإِصۡلَٰحَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُۚ وَمَا تَوۡفِيقِيٓ إِلَّا بِٱللَّهِۚ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ وَإِلَيۡهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾

- کەسانێکی نەگۆڕیوە **دواتر ئەو** گوڕاوانە وەچەو نەوەیان بوویێ، بێ گومان مەیمون و بەراز **لەوەو پێشیش** بوون) **واتە**: لەمرۆڤەوە نەگۆڕاوون.

ئایەتی (٦٣) سورەتی (المائدة): قال رسول **الله** (ﷺ) : (ما **من قوم يعمل** فيهم **بالمعاصي**، هم أعز وأكثر **ممن** يعملون، ثم لم يغيروه إلا عمهم الله بعقاب)(رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەفەرموێ: (هەر گەلێ تاوان بکرێ لەناویاندا، ئەوان بەهێزترو زۆرترین لەتاوان بارەکان و نەشیان گۆڕن و ڕێ لەتاوانکاری یەکەیان نەگرن ئەوە خوای پەروەردگار بەیەکەوە سزایان دەدات).

ئایەتی (٦٧) سورەتی (المائدة): عن جابر بن عبد الله أن رسول الله (ﷺ) قال في خطبته يوم حجة الوداع (أيها الناس إنكم مسؤولون عني، فما أنتم قائلون؟) قالوا: نشهد أنك قد بلغت وأديت=

﴿فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا﴾ جا کە فەرمانی ئێمە هات (بۆ لەناوبردنیان) ﴿جَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا﴾ ئەو (شوێنە)مان سەرو ژێر کرد ﴿وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهَا﴾ و باراندمان بەسەریاندا ﴿حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ﴾ ووردەزیخی گڵیین ﴿مَّنضُودٍ﴾ بەدوای یەکداو بێ بچڕان (دەباری). ٨٢) ﴿مُّسَوَّمَةً﴾ نیشانە دارکراو بوون ﴿عِندَ رَبِّكَۖ﴾ لای پەروەردگارتەوە ﴿وَمَا هِيَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ﴾ وە ئەو (سزایە) دوور نی یە لەستەم کارانەوە. ٨٣)﴿وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ﴾ وە (ناردمان) بۆ (خەڵکی) مەدیەنیش ﴿أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗاۚ﴾ شوعەیبی برایان ﴿قَالَ يَٰقَوۡمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ﴾ خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥۖ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نی یە بێجگە ئەو ﴿وَلَا تَنقُصُواْ﴾ وە کەم و کوڕی مەکەن ﴿ٱلۡمِكۡيَالَ وَٱلۡمِيزَانَۖ﴾ لەپێوانە و کێشانەدا ﴿إِنِّيٓ أَرَىٰكُم﴾ بەڕاستی من دەتان بینم ﴿بِخَيۡرٖ﴾ بەماڵ و سامانی زۆرەوە ﴿وَإِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ﴾ وە بەڕاستی من دەترسم لێتان ﴿عَذَابَ يَوۡمٖ مُّحِيطٖ﴾ سزای ڕۆژی داگیر(تان تووش بێت). ٨٤)﴿وَيَٰقَوۡمِ﴾ جا ئەی گەلەکەم ﴿أَوۡفُواْ ٱلۡمِكۡيَالَ وَٱلۡمِيزَانَ بِٱلۡقِسۡطِۖ﴾ پێوانەو کێشانە ڕاستو دروست ئەنجام بدەن ﴿وَلَا تَبۡخَسُواْ ٱلنَّاسَ أَشۡيَآءَهُمۡ﴾ وە کەم و کوڕی مەکەن لەشتو مەکی خەڵکیدا ﴿وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ﴾ و خراپە کاری مەکەن (یاخراپە بڵامەکەنەوە) لەزەویدا. ٨٥)﴿بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لَّكُمۡ﴾ ئەوەی خوا دەیهێڵێتەوە (لەقازانجی حەڵاڵ) چاکترە بۆتان ﴿إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَۚ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن ﴿وَمَآ أَنَا۠ عَلَيۡكُم بِحَفِيظٖ﴾ و من پارێزەر نیم بەسەرتانەوە. ٨٦) ﴿قَالُواْ يَٰشُعَيۡبُ﴾ ووتیان ئەی شوعەیب ﴿أَصَلَوٰتُكَ تَأۡمُرُكَ﴾ ئایا نوێژەکەت فەرمانت پێ دەدات ﴿أَن نَّتۡرُكَ﴾ کەئێمە وازبێنین ﴿مَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَآ﴾ لەوەی باوو باپیرانمان پەرستوویانە ﴿أَوۡ أَن نَّفۡعَلَ فِيٓ أَمۡوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُاْۖ﴾ یان وازبێنین لەوەی بەویستی خۆمان لەماڵو سامانماندا دەیکەن ﴿إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلۡحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ﴾ بەڕاستی تۆ پەلەنەکەری لێ زانو هۆشمەندیت. ٨٧)﴿قَالَ يَٰقَوۡمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿أَرَءَيۡتُمۡ﴾ هەواڵم بدەنێ ﴿إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّي﴾ ئەگەر من بەڵگەیەکی ڕوونم لەلایەن پەروەردگارمەوە پێ بێ ﴿وَرَزَقَنِي مِنۡهُ رِزۡقًا حَسَنٗاۚ﴾ وەڕۆزیەکی زۆرو باشی پێدابم لەلایەن خۆیەوە (چ مەبەستێکم هەیە درۆ بکەم) ﴿وَمَآ أُرِيدُ أَنۡ أُخَالِفَكُمۡ﴾ وە من هەرگیز نامەوێ پێچەوانەی ئێوە بکەم ﴿إِلَىٰ مَآ أَنۡهَىٰكُمۡ عَنۡهُۚ﴾ لەو (کارەی) بەرگری ئێوەی لێ دەکەم (خۆم بیکەم) ﴿إِنۡ أُرِيدُ إِلَّا ٱلۡإِصۡلَٰحَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُۚ﴾ من هیچ مەبەستێکم نی یە بێجگە لەچاك کردن ئەوەندەی بتوانم ﴿وَمَا تَوۡفِيقِيٓ إِلَّا بِٱللَّهِۚ﴾ سەرکەوتنیشیم تەنها بە(پشتیوانی) خوایە ﴿عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ﴾ پشتم هەر بەو بەستووە ﴿وَإِلَيۡهِ أُنِيبُ﴾ هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێمەوە. ٨٨)

وَيَٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِيٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَآ أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَٰلِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ يَٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ فِينَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَٰكَ ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَهْطِىٓ أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَٱتَّخَذْتُمُوهُ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ إِنَّ رَبِّى بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَٰذِبٌ ۖ وَٱرْتَقِبُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩٤﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَآ ۗ أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ فِرْعَوْنَ ۖ وَمَآ أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾

- **ونصحت لجعل** يرفع **إصبعه إلى** السماء **وينكسها** إليهم،ويقول: (اللهم هل **بلغت اللهم هل** بلغت ! ؟)**(رواه** مسلم). لەجابیری کوڕی **عەبدوڵڵاوە** گێڕاوییەتیەوە و دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەووتاری ڕۆژی حەجی ماڵئاوایی دا **فەرمووی: (ئەی** خەڵکینە **بێگومان** ئێوە دەربارەی من پرسیارتان لێدەکرێ، جا ئێوە(لەوەڵامدا) دەڵێن چی؟) ووتیان: شایەتی دەدەین بێگومان ئاینەکەت گەیاندوەو بەجێتهێناوە و ئامۆژگاری (ئیمانداران(١) کردوە، ئەویش پەنجەی بەرز دەکردەوە بۆ ئاسمان نزمی دەکردەوە بۆ ئەوان و دەیووت : (خوایە (ئایینەکەم) گەیاندوە خوایە (پەیامەکەم) گەیاندوە؟).

ئایەتی (٧٢) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ): (ألا أنبئكم بأكبر الكبائر؟ الإشراك بالله و –

﴿وَيَٰقَوۡمِ لَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شِقَاقِيٓ﴾ ئەی گەلەکەم دژایەتیتان لەگەڵم نەبێتە هۆی ئـەوەی ﴿أَن يُصِيبَكُم مِّثۡلُ مَآ أَصَابَ﴾ تووشتان ببێ وێنەی ئەو(سزایە)ی تووشی ﴿قَوۡمَ نُوحٍ أَوۡ قَوۡمَ هُودٍ أَوۡ قَوۡمَ صَٰلِحٖ﴾ گەلی نووح یان گەلی هوود یان گەلی صالح بوو﴿وَمَا قَوۡمُ لُوطٖ مِّنكُم بِبَعِيدٖ﴾خۆ گەلەکەی لووط دوور نی یە لێتانەوە (چییان بەسەر هـات). ٨٩)﴿وَٱسۡتَغۡفِرُواْ رَبَّكُمۡ﴾ وە داوای لێبووردنیش لەپەروەردگارتان بکەن ﴿ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيۡهِ﴾ پاشان بگەڕێنەوە بۆلای ﴿إِنَّ رَبِّي رَحِيمٞ وَدُودٞ﴾ بەڕاستی پەروەردگارم میهرەبانی دڵسۆزە. ٩٠)﴿قَالُواْ يَٰشُعَيۡبُ﴾ ووتیان ئەی شوعەیب ﴿مَا نَفۡقَهُ كَثِيرٗا﴾ ئێمە تێناگەین لەزۆرێ ﴿مِّمَّا تَقُولُ﴾ لـەوەی تـۆ دەیڵێیت ﴿وَإِنَّا﴾ بەڕاستی ئێمـە﴿لَنَرَىٰكَ فِينَا ضَعِيفٗا﴾ تـۆ بـە لاواز دەبیـنین لەناوماندا ﴿وَلَوۡلَا رَهۡطُكَ﴾خۆ ئەگەر (لەبەر) خزمەکانت نەبوایە ﴿لَرَجَمۡنَٰكَ﴾ دڵنیابە بەرد بارانمان دەکردی﴿وَمَآ أَنتَ عَلَيۡنَا بِعَزِيزٖ﴾(چونکە)تۆ خۆت هیچ دەسـەڵاتێکت نـی یـە لەبەرامبـەر ئێمـەدا. ٩١)﴿قَالَ يَٰقَوۡمِ﴾ووتـی ئـەی گەلەکـەم﴿أَرَهۡطِيٓ أَعَزُّ عَلَيۡكُم﴾ئایـا خزمـەکانم بەدەسەڵات ترن لەبەرامبەر ئێوەدا﴿مِّنَ ٱللَّهِ﴾ لەخوا﴿وَٱتَّخَذۡتُمُوهُ وَرَآءَكُمۡ ظِهۡرِيًّا﴾ لەکاتێکدا فەرمانی ئەو (خوا)تان پشت گوێ خستووە﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿بِمَا تَعۡمَلُونَ مُحِيطٞ﴾ ئاگادارە بەهەرچی ئێوە دەیکەن. ٩٢) ﴿وَيَٰقَوۡمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿ٱعۡمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمۡ﴾ کردەوە بکەن لەسەر بارو حاڵەتی خۆتان ﴿إِنِّي عَٰمِلٞ﴾ بەڕاستی منیش کارو کردەوە دەکەم ﴿سَوۡفَ تَعۡلَمُونَ﴾ لەمەودوا دەزانن ﴿مَن يَأۡتِيهِ عَذَابٞ﴾ کێ سزای بۆ دێت ﴿يُخۡزِيهِ﴾ ریسواو سـەر شۆڕی دەکـات ﴿وَمَنۡ هُوَ كَٰذِبٞ﴾ وەکێش درۆزنـە ﴿وَٱرۡتَقِبُوٓاْ إِنِّي مَعَكُمۡ رَقِيبٞ﴾ جا چاوەڕوانی بکەن بەڕاستی منیش لەگەڵتان چاوەڕوانم. ٩٣)﴿وَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا﴾ کاتـێ فـەرمانی ئێمـە هـات (بـۆ لـەناوبردنیان) ﴿نَجَّيۡنَا شُعَيۡبٗا﴾ شوعەیبمان ڕزگار کرد ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ﴾ و ئەوانەش بڕوایان هێنا بوو لەگەڵی ﴿بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا﴾ بەبەزەیی لەلایەن خۆمانەوە ﴿وَأَخَذَتِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيۡحَةُ﴾ وە ئەوانەی ستەمیان کرد بـوو ناڵـەو شـریخە کـە (نەعرەتەکـە) گرتنـی ﴿فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ جَٰثِمِينَ﴾ ئیتر هەموویان لەماڵ و جێگاکانیاندا دەمەو ڕووکەوتن و جووڵەیان نـەما (مردن). ٩٤) ﴿كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآ﴾ (وایـان لێهـات) وەك هـەر تێیـدا نـەبووبن ﴿أَلَا بُعۡدٗا لِّمَدۡيَنَ﴾ بێـدارین دووری و تیاچـوون بـۆ خـەڵكی مەدیـەن ﴿كَمَا بَعِدَتۡ ثَمُودُ﴾ وەك چـۆن گـەلی سـەموود تیاچـوونو دوور بـوون لـەڕەحمی خـوا. ٩٥)﴿وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا﴾ سـوێند بەخوا بێ گومان ناردمان ﴿مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ مووسا بەموعجیزەکانمانەوە ﴿وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ﴾ وە بەڕابـەرو بەڵگـەی ڕوونـەوە. ٩٦) ﴿إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ﴾ بـۆ لای فیرعەون و پیاو ماقوڵەکانی ﴿فَٱتَّبَعُوٓاْ أَمۡرَ فِرۡعَوۡنَ﴾ بەڵام ئەوان شوێن فەرمانی فیرعەون کەوتن ﴿وَمَآ أَمۡرُ فِرۡعَوۡنَ بِرَشِيدٖ﴾ لەکاتێکدا فەرمانی فیرعەون ڕاستو ڕەوانەبوو. ٩٧)

يَقْدُمُ قَوْمَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فَأَوْرَدَهُمُ ٱلنَّارَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْوِرْدُ ٱلْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَأُتْبِعُوا۟ فِى هَٰذِهِۦ لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ بِئْسَ ٱلرِّفْدُ ٱلْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيْكَ ۖ مِنْهَا قَآئِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ۖ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِىَ ظَٰلِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ ٱلْءَاخِرَةِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ فَمِنْهُمْ شَقِىٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِى ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾ ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ فَفِى ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۖ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

- عقوق الوالدين، وكان متكئاً فجلس، فقال ألا وقول الزور، ألا وشهادة الزور فما زال يكررها حتى قلنا : ليته سكت).(متفق عليه).
پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئایا هەواڵتان بدەمێ کە تاوانە زۆر گەورەکان چین؟ هاوبەش بڕیاردان بۆ خوا وە خراپ ڕەفتار کردن لەگەڵ دایك و باوك دا، لەو کاتەدا شانی دادابوو ئینجا دانیشت و فەرمووی بێدارین قسەو شایەتی درۆیش تاوانی گەورەن) جا ئەوەندەی دووبارە کردەوە ئاواتمان خۆزگە بێدەنگ ببوایە).

ئایەتی (٨٦) سورەتی (المائدة): جاء نفر من أصحاب النبي (ﷺ) و سألوا أزواج النبي عن عمله في السر فقال بعضهم لا أتزوج النساء و قال بعضهم لا آكل اللحم و قال بعضهم لا أنام على-

﴿يَقْدُمُ قَوْمَهُ﴾ پێش گەلەکەی دەکەوێ ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ﴾ ئەمجا هەموویان دەباتە ناو ئاگری دۆزەخ ﴿وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ﴾ ئایا چەند خراپە ئەو شوێنەی ئەوانی بۆ دەبرێ. ٩٨)﴿وَأُتْبِعُوا فِي هَٰذِهِ لَعْنَةً﴾ وە لەم (دنیا)دا نەفرینیان بەشوێندا نێرراوە﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ هەروەها لەڕۆژی دواییشدا ﴿بِئْسَ الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ﴾ ئایا چەند خراپە ئەو بەخشراوەی پێیان بەخشرا. ٩٩)﴿ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَىٰ﴾ ئەوەی (باسکرا بۆت چەند هەواڵێکە) لە هەواڵی شارەکانی ڕابوردوو ﴿نَقُصُّهُ عَلَيْكَ﴾ دەیگێڕینەوە بۆت (لەم سورەتەدا) ﴿مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ﴾ هەندێکیان ماون و هەندێکی تریان نەماون (وەك دروێنەکرا بن). ١٠٠)﴿وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ﴾ وە ئێمە ستەممان لێ نەکردن ﴿وَلَٰكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ بەڵکو خۆیان ستەمیان کرد لەخۆیان ﴿فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ﴾ جا هیچ سوودێکی پێ نەگەیاندن ﴿آلِهَتُهُمُ الَّتِي﴾ ئەو پەرستراوانەیان ﴿يَدْعُونَ﴾ کە دەیان پەرستن و هاواریان لێ دەکردن﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾لەجیاتی خوا ﴿مِنْ شَيْءٍ﴾ بە هیچ شتێك (سودیان پێ نەگەیاندن) ﴿لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ کاتێ فەرمانی پەروەردگارت هات (بۆ لەناو بردنیان) ﴿وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ﴾ ئەو (بت)انە هیچیان زیاد نەکرد بۆ ئەوانە(ی دەیان پەرستن) بێجگە زیان و لەناوچوون. ١٠١)﴿وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ﴾ ئا بەو شێوەیە سزادانی پەروەردگارت ﴿إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ﴾ کاتێ خەڵکی شارەکان سزا دەدات ﴿وَهِيَ ظَالِمَةٌ﴾ لە کاتێکدا ستەمکاربوون ﴿إِنَّ أَخْذَهُ﴾ بەڕاستی تۆڵە سەندنی ئەو ﴿أَلِيمٌ شَدِيدٌ﴾ ئازار دەر و بەتینە. ١٠٢)﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بەڕاستی لەودا (باسکرا) پەندو ئامۆژگاری هەیە ﴿لِمَنْ خَافَ﴾ بۆ کەسێ بترسێ ﴿عَذَابَ الْآخِرَةِ﴾ لەسزای دوا ڕۆژ ﴿ذَٰلِكَ يَوْمٌ﴾ ئەو ڕۆژە ڕۆژێکە ﴿مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ﴾ کەئادەمی بۆ کۆدەکرێتەوە ﴿وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ﴾ و ئەوە ڕۆژێکی دیارو بەرچاوە (هەموان ئامادەن تێیدا). ١٠٣)﴿وَمَا نُؤَخِّرُهُ﴾ وە ئێمە دوای ناخەین ﴿إِلَّا لِأَجَلٍ مَعْدُودٍ﴾ مەگەر بۆ کاتێکی دیارو بەرچاو. ١٠٤)﴿يَوْمَ يَأْتِ﴾ ئەو ڕۆژە کەدێت ﴿لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ﴾ هیچ کەس قسە ناکات ﴿إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ مەگەر بەمۆڵەتی خوا ﴿فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ﴾ ئەوسا لەناویاندا هەیە بێ بەخت (نەگبەت)و هەیە بەختەوەر(ئاسوودە). ١٠٥)﴿فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا﴾ جا ئەوانەی بێ بەخت بوون ﴿فَفِي النَّارِ﴾ ئەوە لەناو ئاگردان ﴿لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ﴾ لەناو ئەو (ئاگرە)دا هەر ئاخ و هەنیسکیانە. ١٠٦)﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تیایدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾ تا ئاسمانەکان و زەوی بمێنێت ﴿إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ﴾ مەگەر ئەو کەسەی پەروەردگارت بیەوێ ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت ﴿فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ ئەوەی کەبیەوێت دەیکات. ١٠٧)﴿وَأَمَّا الَّذِينَ﴾ بەڵام ئەوانەی ﴿سُعِدُوا﴾ کەبەختەوەر کراون ﴿فَفِي الْجَنَّةِ﴾ ئەوە لەبەهەشت دان ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی دەمێننەوە تیایا ﴿مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾ تا ئاسمان و زەوی بمێنێت ﴿إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ﴾ مەگەر ئەو کەسەی پەروەردگارت بیەوێ﴿عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ﴾ ئەوە بەخشینێکە بێ بڕانەوە. ١٠٨)

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰٓؤُلَآءِۚ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُهُم مِّن قَبْلُۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْۚ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾ وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَٰلَهُمْۚ إِنَّهُۥ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾ فَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْاْۚ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوٓاْ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِۚ إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾ وَٱصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾ فَلَوْلَا كَانَ مِنَ ٱلْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُوْلُواْ بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْفَسَادِ فِي ٱلْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْۗ وَٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مَآ أُتْرِفُواْ فِيهِ وَكَانُواْ مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾

هـۆی هاتنـە خوارەوەی **ئایەتی** (١١٤) **سورەتی** (هـود): ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفاً مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ **ذَلِكَ ذِكْرَى** لِلذَّاكِرِينَ﴾ بوخاری لەرێگەی عەبدوللای کوڕی مەسعودەوە دەگێڕێتـەوە کەدەڵێت: پیاوێک ماچی ئافرەتێکی بێگانـەی کـرد، ئەنجا هاتە خزمەتی پێغەمبـەر (ﷺ) بەسـەر هاتەکـەی خۆی بۆ گێڕایەوە خوای گەورەش ئەم ئایەتـەی نـاردە خـوارەوە ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفاً مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ﴾ پیاوەکە ووتی ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ئەمە تەنها بۆ منە؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (بۆ هەموو کەسێکە لە ئوممەتی من)

= الفراش فقال رسول الله (ﷺ): (ما بال أقوام قالوا: كذا و كذا لكني أصلي و أنام و أصوم وأفطر، و أتزوج النساء فمن رغب عن سنتي فليس مني) (رواه مسلم). کۆمەڵێك لە هاوەڵەکانی پێغەمبەر (ﷺ) هاتن =

﴿فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ﴾ کەواتە هیچ جۆرە گومان و دودڵیەکت نەبێ ﴿مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰؤُلَاءِ﴾ لە(ناڕاستی) ئەوەی ئەوانە دەیپەرستن ﴿مَا يَعْبُدُونَ﴾ تەنها ئەوە دەپەرستن ﴿إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤُهُم﴾ کەباوو باپیرانیان دەیان پەرست ﴿مِّن قَبْلُ﴾ لەوەو پێش ﴿وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ﴾ بەڕاستی ئێمە پێیان دەدەین بەتەواوی ﴿نَصِيبَهُمْ﴾ بەشی خۆیان(لەسزا) ﴿غَيْرَ مَنقُوصٍ﴾ بێ لێ کەمکردنەوە(پڕاوپڕ). ١٠٩) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە بەخشیمان ﴿مُوسَى الْكِتَابَ﴾ بەمووسا پەڕاو (تەورات) ﴿فَاخْتُلِفَ فِيهِ﴾ ئینجا جیاوازی تێداکرا ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ﴾ ئەگەر لەبەر بڕیارێك نەبوایە کەپێشتر دراوە ﴿مِن رَّبِّكَ﴾ لەلایەنی پەروەردگارتەوە ﴿لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ﴾ دادوەری دەکرا لەنێوانیاندا ﴿وَإِنَّهُمْ﴾ و بەڕاستی ئەوانە ﴿لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ﴾ لەگومانو دوو دڵیدان لەو (قورئانە). ١١٠) ﴿وَإِنَّ كُلًّا﴾ بێگومان هەموو (ئەوانەی جیاوازن) ﴿لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ﴾ پەروەردگارت (پاداشتی) کردەوەکانیان بەتەواوی پێ دەدات ﴿إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ بەڕاستی ئەو ئاگادارە بەهەر کردەوەیەك کەدەیکەن. ١١١) ﴿فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ﴾ کەواتە ڕاست بە بەو شێوەی فەرمانت پێدراوە ﴿وَمَن تَابَ مَعَكَ﴾ وە ئەوانەش تۆبەیان کردوە لەگەل تۆدا(و گەڕاونەتەوە) ﴿وَلَا تَطْغَوْا﴾ زیادە ڕەوی مەکەن ﴿إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی ئەو(خوا) بینایە بەهەر کردەوەیەك کەدەیکەن. ١١٢) ﴿وَلَا تَرْكَنُوا﴾ پاڵ مەدەن ﴿إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ بەوانەوە کەستەمیان کردوە ﴿فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ﴾ چونکە دووچاری ئاگری دۆزەخ دەبن ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ﴾ و بێجگە لەخوا هیچ پشتیوانێکتان نابێ ﴿ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾ پاشانیش یارمەتی نادرێن. ١١٣) ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ﴾ وە نوێژ ئەنجام بدە ﴿طَرَفَيِ النَّهَارِ﴾ لەم سەرو ئەوسەری ڕۆژدا ﴿وَزُلَفًا مِّنَ اللَّيْلِ﴾ و لە بەشێك لەشەودا ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ﴾ چونکە بەڕاستی (کردەوە) چاکەکان ﴿يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾ (کردەوە) خراپەکان لادەبەن﴿ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّاكِرِينَ﴾ ئەوە پەند و ئامۆژگاری یە بۆ پەند وەرگران. ١١٤) ﴿وَاصْبِرْ﴾ وە خۆڕاگر بە ﴿فَإِنَّ اللَّهَ﴾ چونکە بەڕاستی خوا ﴿لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ پاداشتی چاکە کاران وون ناکات. ١١٥) ﴿فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ﴾ دەی بابوایە لەناو ئەو ئوممەتانەی ﴿مِن قَبْلِكُمْ﴾ کەلە پێش ئێوە دابوون ﴿أُولُو بَقِيَّةٍ﴾ کەسانی خاوەن ئایین و ژیری ﴿يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ﴾ کەبەرگریان بکردایە لەخراپەکاری لەزەویدا ﴿إِلَّا قَلِيلًا﴾ مەگەر کەمێك ﴿مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ﴾ لەوانەی ڕزگارمان کردن لەو گەلانەدا ﴿وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ﴾ وە ئەوانەی کەستەمیان کرد شوێنی ژیان خۆشی و رابواردن کەوتن ﴿وَكَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ و بەردەوام بوون لە خراپەکاری. ١١٦) ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ﴾ هەرگیز پەروەردگارت لەناوی نەبردووە ﴿الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ﴾ (دانیشتوانی) شارەکان بەستەم ﴿وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ﴾ لە کاتێکدا دانیشتوانی (ئەو شارانە) چاکە کاربووبن. ١١٧)

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ أُمَّةً وَٰحِدَةً ۖ وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ ۚ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ ۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَٰمِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلْأَمْرُ كُلُّهُۥ فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

سُورَةُ يُوسُف

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓر ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿١﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ ٱلْقَصَصِ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴿٣﴾ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ إِنِّى رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِى سَٰجِدِينَ ﴿٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢) سورەتی (یوسف): ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ﴾ حاکیم و ئیبن حیبان لە سەعدەوە گێڕاویانەتەوە کەوتی خوای گەورە قورئانی ناردە خوارەوە بۆ پێغەمبەر (ﷺ)، پێغەمبەریش دەیخوێندەوە بەسەر هاوەڵانی دا تا ماوەیەك ئەدجا وتیان ئەی پێغەمبەر (ﷺ)، خۆزگە چیرۆکت بۆباس بکردینایە، ئیتر خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە ﴿الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ تا ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ﴾ پێغەمبەریش ئەم چیرۆکەی (یوسفی) بەسەریاندا خوێندەوە بۆ ماوەیەك، ئەدجا هاوەڵان وتیان: ئەی پێغەمبەر خۆزگە گفتوگۆت لەگەڵماندا بکردایە، خوای گەورە ئەم ئایەتەی هێنایە خوارەوە ﴿الله نزل أحسن الحديث كتاباً متشابهاً﴾.

- و پرسیاریان لە خێزانەکانی پێغەمبەر (ﷺ) کرد دەربارەی ئەوەی کردەوە و خواپەرستی پێغەمبەر (ﷺ)-

﴿وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ﴾ گەر پەروەردگارت بیویستایە ﴿لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ﴾ گشت خەڵکی دەکرد ﴿أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾ بە (پەیڕەوی) یەك ئایین ﴿وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ﴾ بەڵام ئەوان بەردەوام جیاوازدەبن. ١١٨)﴿إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ﴾ مەگەر کەسێ پەروەردگارت میهرەبانی لەگەڵ کردبێ ﴿وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ﴾ وە هەر لەبەر ئەوەش دروستی کردوون ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ﴾ بڕیاری پەروەردگارت دەرچوو (کۆتایی هات) ﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ﴾ کە سوێند بەخوا دۆزەخ پڕ دەکەم ﴿مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ لە جنۆکە و لە ئادەمی هەموو پێکەوە. ١١٩)﴿وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ﴾ هەمووت بۆ دەگێڕینەوە ﴿مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ﴾ لە هەواڵی پێغەمبەران (علیهم السلام)﴿مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ﴾ ئەوەی کەدڵی تۆی پێ دامەزراو بکەین ﴿وَجَآءَكَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ﴾ وە لەم (سورەتە)دا حەق و ڕاستیت بۆ هاتووە ﴿وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە ئامۆژگاری و پەندیشی تیایە بۆ بڕواداران. ١٢٠)﴿وَقُل لِّلَّذِينَ﴾ وە بڵێ بەوانەی ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ کەبڕوا ناهێنن ﴿ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ﴾ ئێوە کردەوە بکەن لەسەر شێوەی خۆتان (کەوان لەسەری) ﴿إِنَّا عَٰمِلُونَ﴾ بێگومان ئێمەش کردەوە دەکەین. ١٢١)﴿وَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ﴾ ئەوسا چاوەڕوانی بکەن (بۆ بەسەرهاتی خراپ) بەڕاستی ئێمەش چاوەڕوانین. ١٢٢)﴿وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ وە تەنها بۆ خوایە (زانینی) نهێنیەکانی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ﴾ هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنرێتەوە ﴿ٱلْأَمْرُ كُلُّهُۥ﴾ هەموو کارو بارێك ﴿فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ﴾ کەواتە ئەو بپەرستەو هەرپشت بەو ببەستە ﴿وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە بێ گومان پەروەردگارت بێ ئاگانی یە لەهەر کردەوەیەك ئێوە دەیکەن. ١٢٣)

سورەتی ﴿ یوسف ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الٓر﴾ بە (ئەلیف، لام، ڕا) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ﴾ ئەمانە نیشانەکانی کتێبی ئاشکران. ١)﴿إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ﴾ بەڕاستی ئێمە ناردومانەتە خوارەوە ﴿قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا﴾ قورئانێك بە عەرەبی ﴿لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی ژیربن و لێی تێ بگەن. ٢)﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ﴾ ئێمە دەگێڕینەوە بۆ تۆ ﴿أَحْسَنَ ٱلْقَصَصِ﴾ جوان ترین چیرۆك و بەسەرهات ﴿بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ﴾ لە ڕێگای ئەم قورئانەوە نیگامان کردووە بۆت ﴿وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِۦ﴾ هەر چەندە تۆ لەپێش (هاتنی) ئەم قورئانەدا ﴿لَمِنَ ٱلْغَٰفِلِينَ﴾ لە بێ ئاگایان بووی. ٣)﴿إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ﴾ (بیریان خەرەوە) کاتێ یوسف بە باوکی ووت ﴿يَٰٓأَبَتِ إِنِّى رَأَيْتُ﴾ ئەی بابە گیان بە ڕاستی من لە خەومدا دیم ﴿أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا﴾ یازدە ئەستێرە ﴿وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ﴾ و مانگ و ڕۆژ ﴿رَأَيْتُهُمْ لِى سَٰجِدِينَ﴾ دیمن سوژدەیان بۆ دەبردم. ٤)

قَالَ يَٰبُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيْدًاۖ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لِلْإِنسَٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾ وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَۚ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾ ۞ لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿٧﴾ إِذْ قَالُواْ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ ٱقْتُلُواْ يُوسُفَ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُواْ مِنۢ بَعْدِهِۦ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ﴿٩﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُواْ يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِي غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿١٠﴾ قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَ۬نَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ ﴿١١﴾ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِيٓ أَن تَذْهَبُواْ بِهِۦ وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُواْ لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿١٤﴾

- لەپەنهانیدا **(لە** ماڵەوە) ئەنجا یەکێکیان **ووتی من** هەرگیز ژن ناهێنم وە یەکێکی تریان ووتی: من هەرگیز گۆشت ناخۆم وە ئەوی تریشیان ووتی: من قەت لەسەر جێگا ناخەوم، پێغەمبەریش (ﷺ)(کاتێ هەواڵی بیستن) فەرمووی (ئەوە چییانە کەسانێ ئاوا دەڵێن بەلام من (لە-شەودا) شەونوێژ دەکەم دەشخەوم و ڕۆژووش دەگرم و بەڕۆژوویش نابم ژنیش دەهێنم جا هەر کەسیش پشت لەڕچە ڕێبازی من بکات ئەوە لەمن نی یە).

ئایەتی (٩٥) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ) (خمس فواسق يقتلن في الحل و الحرم: الحية و الغراب الأبقع، و الفأرة و الكلب العقور و الحديا) (رواه مسلم و النسائي و ابن ماجه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (پێنج گیاندار هەیە بەدو خراپن دەکوژرێن لە کاتی ئاسایی و کاتی ئیحرامیشدا : مار و -

﴿قَالَ يَٰبُنَيَّ﴾ ووتی ئەی کوڕی شیرینم ﴿لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ﴾ خەوەکەت مەگێڕەرەوە ﴿عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ﴾ بۆ براکانت ﴿فَيَكِيدُوا۟ لَكَ كَيْدًا﴾ نەوەک بەهۆیەوە فێڵ و پیلانێکت لێبکەن ﴿إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ﴾ بەڕاستی شەیتان ﴿لِلْإِنسَٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ دوژمنێکی ئاشکرایە بۆ ئادەمی. ٥) ﴿وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ﴾ ئابەو شێوەیە هەڵت دەبژێرێ (بۆ پێغەمبەرایەتی) ﴿رَبُّكَ﴾ پەروەردگارت ﴿وَيُعَلِّمُكَ﴾ وە فێرت دەکات ﴿مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ﴾ بەشێك لەخەو پەرژین ﴿وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ﴾ وە بەهرەی خۆی تەواو دەکات بۆت ﴿وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ﴾ وەبۆ بنەماڵەی یەعقوب ﴿كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ﴾ هەر چۆنێ تەواوی کرد بۆ هەردوو باپیرەت ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەپێشدا ﴿إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ﴾ کەئیبراهیم و ئیسحاقن ﴿إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت زانای کاردروستە. ٦) ﴿لَّقَدْ كَانَ فِى يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەبەسەرهاتی یوسف و براکانی دا ﴿ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ﴾ پەندو ئامۆژگاری هەیە بۆ پرسیارکەران. ٧) ﴿إِذْ قَالُوا۟﴾ کاتێ (برایانی یوسف) ووتیان ﴿لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ﴾ بێگومان یوسفو براکەی ﴿أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا﴾ خۆشەویسترن لە ئێمە بەلای باوکمانەوە ﴿وَنَحْنُ عُصْبَةٌ﴾ لەکاتێکدا ئێمە کۆمەڵێکی بەوزەو توانایین ﴿إِنَّ أَبَانَا﴾ بەڕاستی باوکمان ﴿لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ لە هەڵەیەکی ڕوون و ئاشکرادایە. ٨) ﴿ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ﴾ (هەندێکیان ووتیان) یوسف بکوژن ﴿أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا﴾ یافڕێی بدەنە زەوی یەکی دوور ﴿يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ﴾ (ئەو کاتە) سەرنجی باوکتان تەنیا بۆلای ئێوە دەبێت ﴿وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ قَوْمًا صَٰلِحِينَ﴾ و لەدوای ئەوەوە دەبن بەکۆمەڵێکی چاکەکار (بەتۆبەکردن). ٩) ﴿قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ﴾ قسەکەرێك لەوان ووتی ﴿لَا تَقْتُلُوا۟ يُوسُفَ﴾ یوسف مەکوژن ﴿وَأَلْقُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ﴾ بەڵکو فڕێی بدەنە بێخی بیرێکەوە ﴿يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ﴾ هەندێ لە کاروانیەکان (دەی دۆزنەوە) هەڵی دەگرن ﴿إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ﴾ ئەگەر ئێوە (کارەکە) هەر دەکەن. ١٠) ﴿قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَ۫نَّا﴾ ووتیان ئەی باوکی بەڕێزمان لەبەرچی تۆ لێمان دڵنیانیت ﴿عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ دەربارەی یوسف ﴿وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ﴾ لەکاتێکدا کەئێمە دڵسۆزو خەمخۆرین بۆی. ١١) ﴿أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا﴾ سبەینێ لەگەڵمان بینێرە (بۆ دەرو دەشت) ﴿يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ﴾ (بە ئارەزووی خۆی) خواردن بخوات و یاری بکات ﴿وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ﴾ و بێگومان ئێمە پارێزگاری دەکەین. ١٢) ﴿قَالَ إِنِّى لَيَحْزُنُنِىٓ﴾ (باوکیان) ووتی بەڕاستی دڵتەنگ و خەمباردەبم ﴿أَن تَذْهَبُوا۟ بِهِۦ﴾ کەئێوە یوسف بەرن (لەگەڵ خۆتان) ﴿وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ﴾ وە دەترسم کەگورگ بیخوات ﴿وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ﴾ لەکاتێکدا کەئێوە لێی بێ ئاگابن. ١٣) ﴿قَالُوا۟ لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ﴾ ووتیان ئەگەر گورگ خواردی ﴿وَنَحْنُ عُصْبَةٌ﴾ لەکاتێکدا ئێمە دەستەیەکی بەهێزین ﴿إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ﴾ بەڕاستی ئەو کاتە ئێمە زەرەر مەندین (ڕوو زەردی تۆ دەبین). ١٤)

فَلَمَّا ذَهَبُوا۟ بِهِۦ وَأَجْمَعُوٓا۟ أَن يَجْعَلُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ وَجَآءُوٓ أَبَاهُمْ عِشَآءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَٰعِنَا فَأَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَآءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ بِدَمٍ كَذِبٍ ۚ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ وَٱللَّهُ ٱلْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا۟ وَارِدَهُمْ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُۥ ۖ قَالَ يَٰبُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةً ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ دَرَٰهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ مِن مِّصْرَ لِٱمْرَأَتِهِۦٓ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُۥ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ وَٱللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰٓ أَمْرِهِۦ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

- دالّ - ئەوەی لە سکی و پشتیا ڕەنگی سپی هەیە، قەڵە ڕەشە - و مشك و سەگی خەلك گر و كۆلارە (باڵندەیەكی گۆشت خۆرە - واشە).

ئایەتی (٩٦) سورەتی (المائدة): عن أبي هريرة: سأل رجل رسول الله (ﷺ) فقال يا رسول الله إنا نركب البحر نحمل معنا القليل من الماء فإن توضأنا به عطشنا أفنتوضأ بماء البحر فقال رسول الله (ﷺ) (هو الطهور ماؤه الحل ميتته). (رواه الإمام الشافعي و أحمد و أصحاب السنن الأربع). ئەبو هورەیرە گێڕاویەتیەوە دەڵێت: پیاوێك پرسی لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) ئێمە سواری بەلەم دەبین لە دەریادا ئاوی كەم لەگەڵ خۆماندا هەڵدەگرین، ئەگەر دەستنوێژی پێبگرین تینومان دەبێت ئایا دەستنوێژ بگرین بە ئاوی دەریا، پێغەمبەری خواش (ﷺ) فەرمووی: (دەریا ئاوەكەی پاك كەرەوەیە و مردارەوە بووشی حەڵاڵە).

﴿فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ﴾ ئینجا کاتێ یوسفیان برد لەگەڵ خۆیان ﴿وَأَجْمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ﴾ وە هەموو بڕیاریاندا بیخەنە بێخی بیرەکەوە ﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ﴾ وە ئێمە سرووشمان بۆ (یوسف) کرد ﴿لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا﴾ سوێند بەخوا هەواڵی ئەم کارەیان پێ دەدەیت (کەپێیان کردی) ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هەست ناکەن. ١٥) ﴿وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً﴾ جا ئێوارە درەنگانێك هاتنەوە بۆلای باوکیان ﴿يَبْكُونَ﴾ دەگریان. ١٦) ﴿قَالُوا يَا أَبَانَا﴾ ووتیان ئەی باوکی ئێمە ﴿إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ﴾ بەڕاستی ئێمە ڕۆیشتین پێشبڕکێمان دەکرد ﴿وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَاعِنَا﴾ و یوسفمان لای شتومەکەکانمان بەجێ هێشت ﴿فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ﴾ بۆیەگورگ خواردی ﴿وَمَا أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا﴾ وە تۆ قەت باوەڕ بەئێمە ناکەیت ﴿وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ﴾ هەرچەند ئێمە ڕاستگۆش بین. ١٧) ﴿وَجَاءُوا عَلَىٰ قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ﴾ (براکانی)کراسەکەی (یوسف)یان هێنایەوە کە خوێنی درۆینەی پێوە بوو ﴿قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا﴾ (باوکیان) ووتی بەڵکو دڵ و دەروونی خۆتان ئەم کارە(ناپەسەندە)ی بۆ ئاسان و جوان کردوون ﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ﴾(ووتی جا ئارام دەگرم) بەئارام گرتنێکی چاك و پەسەند ﴿وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ﴾ خواش یارمەتی دەرمە لەسەر ئەوەی باسی دەکەن. ١٨) ﴿وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ﴾ جا کاروانێك هات ﴿فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ﴾ و ئاو هێنەرەکەیان نارد (بۆ ئاو) ﴿فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُ﴾ ئەویش دۆڵچەکەی داهێلا بۆ ناو بیرەکە ﴿قَالَ يَا بُشْرَىٰ﴾(کە دۆڵچەکەی هێنایە سەرەوە) ووتی ئەی خەڵکینە مـوژدە بێ ﴿هَٰذَا غُلَامٌ﴾ ئەمە کوڕێکە ﴿وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً﴾وە ئەوان (یوسف)یان شاردەوە کردیانە کاڵای بازرگانی ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾وە خوا زانایە بەوەی ئەوانە دەیکەن. ١٩) ﴿وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ﴾ و فرۆشتیان بەنرخێکی کەم ﴿دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ﴾ کە چەند دەرهەمێك بوو ﴿وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ﴾ و ئەوان بێ نیاز بوون لێی (چونکە دەترسان ڕازیان دەرکەوێ). ٢٠) ﴿وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِن مِّصْرَ﴾ وە ئەو کەسەی لە میسر یوسفی کڕی ووتی ﴿لِامْرَأَتِهِ﴾ بە ژنەکەی ﴿أَكْرِمِي مَثْوَاهُ﴾ ڕێزی لێ بگرە (شوێن حەوا نەوەی چاکی بۆ ئامادە بکە) ﴿عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا﴾ بەڵکو سوودمان پێ بگەیەنێت ﴿أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا﴾ یان بیکەین بەکوڕی خۆمان ﴿وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ﴾ ئابەم جۆرە یوسفمان جێ گیرکرد(و پلەو پایەمان پێدا) ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لە زەوی (میسر)دا ﴿وَلِنُعَلِّمَهُ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ﴾ (ئەمەمان کرد) تا فێری خەو لێکدانەوەی بکەین ﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ﴾ وە خوا بەسەرکاری خۆیدا زاڵە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی نازانن. ٢١) ﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ﴾ وە کاتێ بوو بەپیاو وپێ گەیی ﴿آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ فەرمان ڕەوایی و زانیاریمان پێدا ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ وە ئابەم جۆرە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ٢٢)

وَرَٰوَدَتۡهُ ٱلَّتِي هُوَ فِي بَيۡتِهَا عَن نَّفۡسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلۡأَبۡوَٰبَ وَقَالَتۡ هَيۡتَ لَكَۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ رَبِّيٓ أَحۡسَنَ مَثۡوَايَۖ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدۡ هَمَّتۡ بِهِۦۖ وَهَمَّ بِهَا لَوۡلَآ أَن رَّءَا بُرۡهَٰنَ رَبِّهِۦۚ كَذَٰلِكَ لِنَصۡرِفَ عَنۡهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلۡفَحۡشَآءَۚ إِنَّهُۥ مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُخۡلَصِينَ ﴿٢٤﴾ وَٱسۡتَبَقَا ٱلۡبَابَ وَقَدَّتۡ قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٖ وَأَلۡفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا ٱلۡبَابِۚ قَالَتۡ مَا جَزَآءُ مَنۡ أَرَادَ بِأَهۡلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسۡجَنَ أَوۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٢٥﴾ قَالَ هِيَ رَٰوَدَتۡنِي عَن نَّفۡسِيۚ وَشَهِدَ شَاهِدٞ مِّنۡ أَهۡلِهَآ إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٖ فَصَدَقَتۡ وَهُوَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ﴿٢٦﴾ وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٖ فَكَذَبَتۡ وَهُوَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٖ قَالَ إِنَّهُۥ مِن كَيۡدِكُنَّۖ إِنَّ كَيۡدَكُنَّ عَظِيمٞ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعۡرِضۡ عَنۡ هَٰذَاۚ وَٱسۡتَغۡفِرِي لِذَنۢبِكِۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلۡخَاطِـِٔينَ ﴿٢٩﴾ ۞ وَقَالَ نِسۡوَةٞ فِي ٱلۡمَدِينَةِ ٱمۡرَأَتُ ٱلۡعَزِيزِ تُرَٰوِدُ فَتَىٰهَا عَن نَّفۡسِهِۦۖ قَدۡ شَغَفَهَا حُبًّاۖ إِنَّا لَنَرَىٰهَا فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٣٠﴾

ئایەتی (١٠٣) سورەتی (المائدة): عن عائشة(رضي الله عنها) قالت: قال رسول الله (ﷺ): (رأيت جهنم يحطم بعضها بعضاً و رأيت عمراً يجر قصبه وهو أول من سيب السوائب) (رواه البخاري). عائشه (خوا لێ ی ڕازی بێت) گێڕاویەتیەوە و دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (دۆزەخم بینی ئاگرەکەی هەندێکی دەیدا بەسەر هەندێکیدا و عەمر(ی کوڕی عامری خوزاعەیی)م بینی ڕیخۆڵەی بەدوای خۆیدا ڕادەکێشا چونکە ئەو یەکەم کەس بوو کە سائیبەی داهێنا).

ئایەتی (١١٨) سورەتی (المائده): قال عمرو بن العاص أن رسول الله (ﷺ) تلا قول الله عز و جل في إبراهيم (ﷺ) ﴿رب إنهن أضللن كثيرا من الناس فمن تبعني فإنه مني﴾ وقال عيسى(ﷺ) ﴿إن تعذبهم فإنهم عبادك و إن تغفر لهم فإنك أنت العزيز الحكيم﴾ فرفع يديه: (اللهم أمتي أمتي و بكى فقال الله عز و جل: يا جبريل اذهب إلى-

﴿وَرَٰوَدَتۡهُ ٱلَّتِي هُوَ فِي بَيۡتِهَا عَن نَّفۡسِهِۦ﴾ ئەو ئافرەتەی یوسف لەماڵیدا بوو دەست تێکەڵاوی لەیوسف ویست ﴿وَغَلَّقَتِ ٱلۡأَبۡوَٰبَ﴾و هەموو دەرگاکانی داخست ﴿وَقَالَتۡ هَيۡتَ لَكَۚ﴾ ووتی وەرە پێشەوە بەپەلە بۆ ئەوەی بۆت ئامادەیە ﴿قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِۖ﴾ (یوسف) ووتی من پەنا دەگرم بەخوا ﴿إِنَّهُۥ رَبِّيٓ﴾ بەڕاستی ئەو(خوا) پەروەردگاری منە (یا عەزیزی میسر خاوەنی منە) ﴿أَحۡسَنَ مَثۡوَايَۖ﴾ ڕێزی لێ گرتووم ﴿إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ بەڕاستی ستەم کاران ڕزگار نابن. ٢٣) ﴿وَلَقَدۡ هَمَّتۡ بِهِۦۖ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئەو ژنە نیازی (تێکەڵی ژن و مێردی) یوسفی کرد ﴿وَهَمَّ بِهَا﴾ یوسفیش نیازی ئەو (ژنە)ی کرد ﴿لَوۡلَآ أَن رَّءَا بُرۡهَٰنَ رَبِّهِۦۚ﴾ ئەگەر ئەو بەڵگە ڕوونەی پەروەردگاری نەدیایە ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئا بەو جۆرە(بەڵگەمان نیشانی یوسف دا) ﴿لِنَصۡرِفَ عَنۡهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلۡفَحۡشَآءَۚ﴾ بۆ ئەوەی خراپەو داوێن پیسی لێ دوور بخەینەوە ﴿إِنَّهُۥ مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُخۡلَصِينَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەو(یوسف) لەبەندە پاكو هەڵبژاردەکانی ئێمەیە. ٢٤) ﴿وَٱسۡتَبَقَا ٱلۡبَابَ﴾ (یوسفو ئافرەتەکە) هەر دووکیان بۆلای درگاکە ڕایان کرد ﴿وَقَدَّتۡ قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٖ﴾ و (ئافرەتەکە) کراسەکەی (یوسفی) دڕاند لەدواوە ﴿وَأَلۡفَيَا سَيِّدَهَا﴾ جا هەردووکیان تووشی مێردی (ئافرەتەکە) بوون ﴿لَدَا ٱلۡبَابِۚ﴾ لەبەردەم دەرگاکە(ی دەرەوە)دا ﴿قَالَتۡ مَا جَزَآءُ﴾ (ئافرەتەکە) ووتی هیچ تۆڵەیەکی نیە ﴿مَنۡ أَرَادَ بِأَهۡلِكَ سُوٓءًا﴾ ئەو کەسەی ویستبێتی خراپە (داوێن پیسی) لەگەڵ خێزانەکەتدا بکات ﴿إِلَّآ أَن يُسۡجَنَ أَوۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ﴾ جگە لەوەی بەند بکرێ یان سزایەکی سەخت بدرێ. ٢٥) ﴿قَالَ هِيَ رَٰوَدَتۡنِي عَن نَّفۡسِيۚ﴾ (یوسف)ووتی ئەو (ژنە) داوێن پیسی لەمن وویستووە ﴿وَشَهِدَ شَاهِدٞ مِّنۡ أَهۡلِهَآ﴾ ئەوسا شایەتێك لەکەس و کاری ئەو (ئافرەتە) شایەتی دا ﴿إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ﴾(ووتی) ئەگەر کراسەکەی (یوسف) ﴿قُدَّ مِن قُبُلٖ﴾ لە پێشەوە دڕێنرابێ ﴿فَصَدَقَتۡ﴾ ئەوە ئافرەتەکە ڕاست دەکات ﴿وَهُوَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ﴾ وە ئەو (یوسف) لەدرۆزنانە. ٢٦) ﴿وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ﴾ وە ئەگەر کراسەکەی ﴿قُدَّ مِن دُبُرٖ﴾ لەدواوە دڕێنرابێ ﴿فَكَذَبَتۡ وَهُوَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ ئەوە ئافرەتەکە درۆ دەکاتو ئەو (یوسف) لەڕاست گۆیانە. ٢٧) ﴿فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ﴾ ئینجا کاتێ (عەزیز) بینی کراسەکەی یوسف ﴿قُدَّ مِن دُبُرٖ﴾ لەدواوە دڕاوە ﴿قَالَ إِنَّهُۥ مِن كَيۡدِكُنَّۖ﴾ ووتی بەڕاستی ئەمە لەفڕو فێڵی ئێوەیە (ئافرەتان) ﴿إِنَّ كَيۡدَكُنَّ عَظِيمٞ﴾ بەڕاستی فڕوفێڵی ئێوە زۆر گەورەیە. ٢٨) ﴿يُوسُفُ أَعۡرِضۡ عَنۡ هَٰذَاۚ﴾ (عەزیز ووتی) یوسف وازبێنە لەم کارەو باسی مەکە ﴿وَٱسۡتَغۡفِرِي لِذَنۢبِكِۖ﴾ و (ژنەکە) تۆش بۆ گوناهەکەت داوای لێبوردن بکە ﴿إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلۡخَاطِـِٔينَ﴾ چونکە بەڕاستی تۆ لەپێڕی تاوانبارانی. ٢٩) ﴿وَقَالَ نِسۡوَةٞ فِي ٱلۡمَدِينَةِ﴾ (دەستەیەك) لەژنانی شار (بەتەشەرەوە) ووتیان ﴿ٱمۡرَأَتُ ٱلۡعَزِيزِ﴾ ژنەکەی عەزیز(ی میسر) ﴿تُرَٰوِدُ فَتَىٰهَا عَن نَّفۡسِهِۦۖ﴾ دەیەوێ (هەوڵ دەدا) لەگەڵ غولامەکەی داوێن پیسی بکات ﴿قَدۡ شَغَفَهَا حُبًّاۖ﴾ بەڕاستی خۆشەویستی (ئەو غولامە) چووەتە ناو پەردەی دڵی ﴿إِنَّا لَنَرَىٰهَا﴾ بەڕاستی ئێمە ئەو (ژنە) دەبینین ﴿فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ﴾ لە گومراییەکی ڕوون دایە. ٣٠)

فَلَمَّا سَمِعَتۡ بِمَكۡرِهِنَّ أَرۡسَلَتۡ إِلَيۡهِنَّ وَأَعۡتَدَتۡ لَهُنَّ مُتَّكَـٔٗا وَءَاتَتۡ
كُلَّ وَٰحِدَةٖ مِّنۡهُنَّ سِكِّينٗا وَقَالَتِ ٱخۡرُجۡ عَلَيۡهِنَّۖ فَلَمَّا رَأَيۡنَهُۥٓ أَكۡبَرۡنَهُۥ
وَقَطَّعۡنَ أَيۡدِيَهُنَّ وَقُلۡنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا هَٰذَا بَشَرًا إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا مَلَكٞ
كَرِيمٞ ﴿٣١﴾ قَالَتۡ فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِي لُمۡتُنَّنِي فِيهِۖ وَلَقَدۡ رَٰوَدتُّهُۥ عَن
نَّفۡسِهِۦ فَٱسۡتَعۡصَمَۖ وَلَئِن لَّمۡ يَفۡعَلۡ مَآ ءَامُرُهُۥ لَيُسۡجَنَنَّ وَلَيَكُونٗا
مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ ٱلسِّجۡنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدۡعُونَنِيٓ
إِلَيۡهِۖ وَإِلَّا تَصۡرِفۡ عَنِّي كَيۡدَهُنَّ أَصۡبُ إِلَيۡهِنَّ وَأَكُن مِّنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ
﴿٣٣﴾ فَٱسۡتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ فَصَرَفَ عَنۡهُ كَيۡدَهُنَّۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ
ٱلۡعَلِيمُ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعۡدِ مَا رَأَوُاْ ٱلۡأٓيَٰتِ لَيَسۡجُنُنَّهُۥ
حَتَّىٰ حِينٖ ﴿٣٥﴾ وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجۡنَ فَتَيَانِۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ
إِنِّيٓ أَرَىٰنِيٓ أَعۡصِرُ خَمۡرٗاۖ وَقَالَ ٱلۡأٓخَرُ إِنِّيٓ أَرَىٰنِيٓ أَحۡمِلُ فَوۡقَ
رَأۡسِي خُبۡزٗا تَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ مِنۡهُۖ نَبِّئۡنَا بِتَأۡوِيلِهِۦٓۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ
ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَأۡتِيكُمَا طَعَامٞ تُرۡزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأۡتُكُمَا
بِتَأۡوِيلِهِۦ قَبۡلَ أَن يَأۡتِيَكُمَاۚ ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّيٓۚ إِنِّي تَرَكۡتُ
مِلَّةَ قَوۡمٖ لَّا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ كَٰفِرُونَ ﴿٣٧﴾

- محمد- وربك أعلم- فسله ما يبكيه ؟ فأتاه جبريل (عليه السلام) فساله فأخبره رسول الله (ﷺ) بما قال- وهو أعلم- فقال الله تعالى: يا جبريل اذهب إلى محمد فقل سنرضيك في أمتك و لا نسوءك) (رواه مسلم). عەمری کوڕی عاص ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە کە لەبارەی ئیبراهیم پێغەمبەرەوەیە (عليه السلام) ﴿ رب إنهن أضللن كثيراً من الناس فمن تبعني فإنه مني﴾ وە عیسا (عليه السلام) کە دەڵێ ﴿ إن تعذبهم فإنهم عبادك و إن تغفر لهم فإنك أنت العزيز الحكيم ﴾ جا پێغەمبەر(ﷺ) هەردوو دەستی بەرزکردەوە و فەرمووی : (ئەی پەروەردگارم ئوممەتەکەم ئوممەتەکەم و گریا خوای گەورە و بە دەسەڵاتیش فەرمووی بە جوبرەئیل بڕۆ بۆ لای موحەممەد - لە کاتێکدا پەروەردگارت زاناترە- لێی بپرسە بۆچی دەگری ؟ جوبرەئیل (عليه السلام) هات بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) و پرسیاری لێ کرد (پێغەمبەری خوایش ووتەکەی-

﴿فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ﴾ جا کاتێ ژنەکە(ی عەزیز)تانەو تەشەری ئەوانی بیست ﴿أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ﴾ ناردی بەدوایانـدا ﴿وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً﴾ ئامادەی کرد بۆیان شوێنی (خۆشی دڵنیشتنی) شان دادان ﴿وَءَاتَتْ كُلَّ وَٰحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا﴾ و هەریەك لەوان چەقۆیەکی پێدان (بۆ میوەلەت کردن) ﴿وَقَالَتِ ٱخْرُجْ عَلَيْهِنَّ﴾ ئەوسا ووتی (بەیوسف) وەرە بۆ ناویان (بابتبینن) ﴿فَلَمَّا رَأَيْنَهُۥٓ أَكْبَرْنَهُۥ﴾ هەر کە ئەو (یوسف)یان بینی حەپەسان (لەجوانی ئەو) ﴿وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ﴾ و هەموویان دەستی خۆیانیان بڕی ﴿وَقُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ﴾ ووتیان پاکی وبێ گەردی بۆ خوا ﴿مَا هَٰذَا بَشَرًا﴾ ئەمە ئادەمی نی یە ﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ﴾ ئەمە تەنها فریشتەیەکی بەڕێزو بەرێزە. ٣١) ﴿قَالَتْ﴾ (ژنەکە) ووتی پێیان ﴿فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِى﴾ ئەمە ئەو کەسەیە کە ﴿لُمْتُنَّنِى فِيهِ﴾ ئێوە سەرزەنشتی منتان دەکرد لەسەری ﴿وَلَقَدْ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ﴾ وە سوێند بەخوا بێ گومان ویستم دەستم لەگەڵ تێکەڵ کات ﴿فَٱسْتَعْصَمَ﴾ بەڵام ئەو خۆی گرتووە (نەیکرد) ﴿وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَآ ءَامُرُهُۥ﴾ وە سوێند بەخوا ئەگەر ئەوەی فەرمانی پێ دەکەم نەیکات ﴿لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ﴾ ئەوە بێ گومان بەند دەکرێ و لەریسوایان دەبێت. ٣٢) ﴿قَالَ رَبِّ ٱلسِّجْنُ﴾ (یوسف) ووتی ئەی پەروەردگارم بەندکردنم ﴿أَحَبُّ إِلَىَّ﴾ لا خۆشترە ﴿مِمَّا يَدْعُونَنِىٓ إِلَيْهِ﴾ لەوەی کەئەوانە داوای دەکەن لێم (بیکەم) ﴿وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّى﴾ وە ئەگەر لێم لانەدەی ﴿كَيْدَهُنَّ﴾ پیلانی ئەوانە ﴿أَصْبُ إِلَيْهِنَّ﴾ دڵم بۆلایان دەڕوا (حەزیان لێ دەکەم) ﴿وَأَكُن مِّنَ ٱلْجَٰهِلِينَ﴾ و لەنەفامان دەبم و دەچمە ریزیانەوە. ٣٣) ﴿فَٱسْتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ﴾ ئەوسا پەروەردگاری دوعاکەی لێ وەرگرت ﴿فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ﴾ و پیلانەکەی ئەوانی لێ لادا ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ بەڕاستی هەر خوا بیسەری زانایە. ٣٤) ﴿ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا رَأَوُا۟ ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئینجا بۆیان دەرکەوت و پێیان چاك بوو پاش ئەوەی ئەو هەموو بەڵگەیان (لێ) بینی ﴿لَيَسْجُنُنَّهُۥ حَتَّىٰ حِينٍ﴾ تاماوەیەك بەندی بکەن. ٣٥) ﴿وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ فَتَيَانِ﴾ ئەوسا دوو کوڕی لاو (خزمەتکار) لەگەڵی چوونە بەندیخانە ﴿قَالَ أَحَدُهُمَآ﴾ یەکێکیان ووتی (بەیوسف) ﴿إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ﴾ بەڕاستی لەخەومدا خۆمم دی ﴿أَعْصِرُ خَمْرًا﴾ ترێم دەگوشی کەدەبێ بەعەرەق ﴿وَقَالَ ٱلْءَاخَرُ﴾ وە ئەوی تریان ووتی ﴿إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ﴾ بێگومان لەخەودا خۆمم دی ﴿أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِى خُبْزًا﴾ نانم هەڵدەگرت بەسەر سەرمەوە ﴿تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِنْهُ﴾ باڵندە لێی دەخوارد ﴿نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ﴾ لێکدانەوەی ئەو (خەو)ەمان پێ بڵێ ﴿إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆ لەچاکەکاران دەبینین (کەچاك خەو پەرژین بکەیت). ٣٦) ﴿قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِۦٓ﴾ (یوسف) ووتی هیچ خۆراکێکتان پێ نادرێ کە بیخۆن ﴿إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِۦ﴾ مەگەر من بەهەر دووکتان دەڵێم چی یە ﴿قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا﴾ پێش ئەوەی بێت بۆتان ﴿ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ﴾ ئەمەش لەو بەهرانەیە کەپەروەردگارم فێری کردوم ﴿إِنِّى تَرَكْتُ﴾ بەڕاستی من وازم هێناوە ﴿مِلَّةَ قَوْمٍ﴾ لەئاینی گەلێك ﴿لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ کەبڕوایان بە خوا نەهێنا ﴿وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ﴾ وە ئەوان بێ بڕواش بوون بە ڕۆژی دوایی. ٣٧)

وَٱتَّبَعۡتُ مِلَّةَ ءَابَآءِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۚ مَا كَانَ لَنَآ أَن نُّشۡرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَيۡءٖۚ ذَٰلِكَ مِن فَضۡلِ ٱللَّهِ عَلَيۡنَا وَعَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشۡكُرُونَ ﴿٣٨﴾ يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ ءَأَرۡبَابٞ مُّتَفَرِّقُونَ خَيۡرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ مَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسۡمَآءٗ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلۡطَٰنٍۚ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۚ أَمَرَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٠﴾ يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا فَيَسۡقِي رَبَّهُۥ خَمۡرٗاۖ وَأَمَّا ٱلۡأٓخَرُ فَيُصۡلَبُ فَتَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ مِن رَّأۡسِهِۦۚ قُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ ٱلَّذِي فِيهِ تَسۡتَفۡتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٖ مِّنۡهُمَا ٱذۡكُرۡنِي عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ ذِكۡرَ رَبِّهِۦ فَلَبِثَ فِي ٱلسِّجۡنِ بِضۡعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾ وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ إِنِّيٓ أَرَىٰ سَبۡعَ بَقَرَٰتٖ سِمَانٖ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ وَسَبۡعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖۖ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ أَفۡتُونِي فِي رُءۡيَٰيَ إِن كُنتُمۡ لِلرُّءۡيَا تَعۡبُرُونَ ﴿٤٣﴾

- خۆی پێی ڕاگەیاندکە خوا زاناترە پێی، جا خوای گەورەش فەرمووی: ئەی جوبرەئیل برۆ بۆ لای موحەممەد پێی بڵێ دەربارەی ئوممەتەکەت بێگومان ڕازیت دەکەین وە کارێ ناکەین کە تۆ پێت ناخۆش بێت و دلگران ببیت).

ئایەتی (٣) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (اتق الله حيثما كنت، و اتبع السيئة الحسنة تمحها و خالق الناس بخلق حسن).(رواه الإمام أحمد و النسائي و الحاكم و البيهقي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لە خوا بترسە و پارێزکاربە لە هەر جێگایەکدا بوویت وە بە شوێن خراپەدا کردەوەی چاکە ئەنجام بدە دەیسڕێتەوە وە لەگەڵ خەڵکیدا با ڕەوشتت جوان و بەرز بێت).

ئایەتی (١٢) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (سددوا و قاربوا و أبشروا فإنه لن يُدخل أحداً الجنة عملهُ، قالوا و لا أنت يا رسول الله؟ قال: ولا أنا إلا ان يتغمدني الله برحمته)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمویەتی: -

﴿وَٱتَّبَعْتُ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ﴾ وە شوێنی ئاینی باوو باپیرانم کەوتووم ﴿إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ﴾ کە ئیبراهیم و ئیسحاق و یەعقوبن ﴿مَا كَانَ لَنَآ﴾ ڕەوا و شیاونی یە بۆمان ﴿أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَىْءٍ﴾ کەهیچ شتێ بکەین بەهاوبەش بۆ خوا ﴿ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا﴾ ئەمەش چاکەو بەهرەی خوایە بەسەر ئێمەوە ﴿وَعَلَى ٱلنَّاسِ﴾ وە بەسەر خەڵکیشەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ بەلام زۆربەی خەلکی سوپاسی خوا ناکەن. ٣٨) ﴿يَٰصَٰحِبَىِ ٱلسِّجْنِ﴾ ئەی دوو هاوڕێکەی بەندینخانەم ﴿ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ﴾ ئایا چەند خوایەکی جیاجیا باشترن ﴿أَمِ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ﴾ یان خوایەکی تاکی بەدەسەلات. ٣٩) ﴿مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ﴾ ئێوە بێجگە لەخوا هیچ شتێك ناپەرستن ﴿إِلَّآ أَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم﴾ جگە لەچەند ناوێك نەبێت کە ئێوەو باوو باپیراتان ناوتان ناوون ﴿مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ﴾ خوا هیچ بەلگەیەکی دەربارەیان نەناردۆتە خوارەوە ﴿إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾ بێ گومان بڕیار تەنها بۆ خوایە ﴿أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ﴾ فەرمانی داوە بێجگە لەو (خوا) هیچ شتێ نەپەرستن ﴿ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ﴾ ئەوەیە ئاینی ڕاستی دامەزراوی نەگۆڕاو ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەلام زۆربەی خەلکی نازانن. ٤٠) ﴿يَٰصَٰحِبَىِ ٱلسِّجْنِ﴾ ئەی دوو هاوڕێکەی بەندینخانەم ﴿أَمَّآ أَحَدُكُمَا فَيَسْقِى رَبَّهُۥ خَمْرًا﴾ یەکێکتان عارەق دەرخواردی گەورەکەی (پاشا) دەدات ﴿وَأَمَّا ٱلْءَاخَرُ فَيُصْلَبُ﴾ بەلام ئەوی ترتان (دەکوژرێ و) هەلدەواسرێ ﴿فَتَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِن رَّأْسِهِۦ﴾ ئەوسا باڵندە لەسەر (و دەم چاو)ی دەخوات ﴿قُضِىَ ٱلْأَمْرُ ٱلَّذِى فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ﴾ ئەو کارەی کەئێوە دەربارەی پرسیار دەکەن بڕیار دراوە. ٤١) ﴿وَقَالَ لِلَّذِى ظَنَّ﴾ و(یوسف) ووتی بەوەی کەدەیزانی ﴿أَنَّهُۥ نَاجٍ مِّنْهُمَا﴾ ڕزگاری دەبێ لەدوو بەندکراوەکە ﴿ٱذْكُرْنِى عِندَ رَبِّكَ﴾ باسم بکە لای گەورەو پادشاکەت (کە بەناهەق گیراوم) ﴿فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيْطَٰنُ﴾ بەلام شەیتان لەبیری بردەوە ﴿ذِكْرَ رَبِّهِۦ﴾ باسکردنی (یوسف) لای پادشای بکات ﴿فَلَبِثَ فِى ٱلسِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ﴾ بۆیە ماوەی چەند ساڵێك (یوسف) لەبەندیخانەدا مایەوە. ٤٢) ﴿وَقَالَ ٱلْمَلِكُ﴾ وە پادشا ووتی ﴿إِنِّىٓ أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ﴾ بێگومان من لەخەومدا حەوت مانگای قەلەوم بینی ﴿يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ﴾ کەحەوت (مانگا)ی لەڕ دەیخواردن ﴿وَسَبْعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ﴾ وە حەوت گوڵە دانەوێڵەی سەوزو حەوتی تر وشکیشم بینی ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ﴾ ئەی پیاوماقولان ﴿أَفْتُونِى فِى رُءْيَٰىَ﴾ ئەم خەوەم بۆم لێك بدەنەوە ﴿إِن كُنتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ﴾ ئەگەر ئێوە مانای خەو دەکەن و دەزانن خەوچەڕاوێن بکەن. ٤٣)

قَالُوٓاْ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمٖۖ وَمَا نَحۡنُ بِتَأۡوِيلِ ٱلۡأَحۡلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَقَالَ ٱلَّذِي نَجَا مِنۡهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعۡدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأۡوِيلِهِۦ فَأَرۡسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ أَفۡتِنَا فِي سَبۡعِ بَقَرَٰتٖ سِمَانٖ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ وَسَبۡعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖ لَّعَلِّيٓ أَرۡجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ دَأَبٗا فَمَا حَصَدتُّمۡ فَذَرُوهُ فِي سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تَأۡكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ سَبۡعٞ شِدَادٞ يَأۡكُلۡنَ مَا قَدَّمۡتُمۡ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تُحۡصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ عَامٞ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعۡصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ ٱئۡتُونِي بِهِۦۖ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرۡجِعۡ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسۡـَٔلۡهُ مَا بَالُ ٱلنِّسۡوَةِ ٱلَّٰتِي قَطَّعۡنَ أَيۡدِيَهُنَّۚ إِنَّ رَبِّي بِكَيۡدِهِنَّ عَلِيمٞ ﴿٥٠﴾ قَالَ مَا خَطۡبُكُنَّ إِذۡ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفۡسِهِۦۚ قُلۡنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا عَلِمۡنَا عَلَيۡهِ مِن سُوٓءٖۚ قَالَتِ ٱمۡرَأَتُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡـَٰٔنَ حَصۡحَصَ ٱلۡحَقُّ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفۡسِهِۦ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ لِيَعۡلَمَ أَنِّي لَمۡ أَخُنۡهُ بِٱلۡغَيۡبِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي كَيۡدَ ٱلۡخَآئِنِينَ ﴿٥٢﴾

- (ڕێگـای **ڕاست** بگـرن **وە** (لەکارەکانتاندا) میانەبن **و زیادە** ڕەوی مەکەن و مژدە دەر **بـن** چـونکە بێگومان هیچ کەسێ کـردەوەی خـۆی نایباتە بەهەشتەوە. ووتیان:تەنانەت تۆش ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ)؟ فـەرمووی: هـەروەها منـیش مەگەر **خوای گەورە** بەر ڕەحمەتی خۆیم خات).

ئایـەتی (١٧) سورەتی (الأنعام): قال النبي (ﷺ) لابن عباس : **(یا غلام** احفظ **الله یحفظك** احفظ الله تجده تجاهك، تعرف الى الله في الرخاء يعرفك في الشدة إذا سألت فسأل الله و إذا استعنت فاستعن بالله، و اعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله لك، و إن اجتمعوا على أن يضروك بشيء لم يضروك إلا بشيء **قد كتبه** الله عليك رفعت الأقلام وجفت الصحف)(رواه الإمام أحمد والترمذي والحاكم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی بە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس: (ئـەی کوڕی لاو سنووری خوا بپارێزە خوا دەتپارێزێ، سنووری خوا بپارێزە-

﴿قَالُوٓاْ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمٖۖ﴾ ووتیان خەوی تێکەڵ و پێکەڵ (و پڕوپوچە) ﴿وَمَا نَحۡنُ بِتَأۡوِيلِ ٱلۡأَحۡلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ﴾و ئێمەش لێکدانەوەی خەوی تێکەڵ و پێکەڵ نازانین. ٤٤) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِي نَجَا مِنۡهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعۡدَ أُمَّةٍ﴾ ئەوسا ئەوەیان کەڕزگاری بوو لەدوو (بەندکراو)ەکە لەپاش چەند ساڵێك بیری کەوتەوە ووتی ﴿أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأۡوِيلِهِۦ﴾ من بۆتان لێکدەدەمەوە مانای ئەو خەوە ﴿فَأَرۡسِلُونِ﴾ جا (فەرموو) بمنێرن (بەدوای یوسف دا کە لەبەندینخانەدایە). ٤٥) ﴿يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ﴾(هات ووتی) یوسف ئەی هاوڕێی ڕاستگۆ ﴿أَفۡتِنَا فِي سَبۡعِ بَقَرَٰتٖ سِمَانٖ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ﴾ مانای ئەو خەوەمان پێ بڵێ چی یە حەوت مانگای قەڵەو کەحەوت مانگای لەڕو لاواز بیانخوات ﴿وَسَبۡعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖ﴾ هەروەها حەوت گوڵی دانەوێڵەی سەوزو حەوت گوڵی ووشك ﴿لَّعَلِّيٓ أَرۡجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ﴾ تا من بگەڕێمەوە بۆلای خەڵکی ﴿لَعَلَّهُمۡ يَعۡلَمُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئەوان ئەوە بزانن. ٤٦) ﴿قَالَ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ دَأَبٗا﴾ (یوسف) ووتی حەوت ساڵ کشتوکاڵ دەکەن بەدوای یەکداو بەبەردەوامی ﴿فَمَا حَصَدتُّمۡ فَذَرُوهُ فِي سُنۢبُلِهِۦٓ﴾ جائەوەی کەدروێنەتان کرد بیهێڵنەوە لەگوڵەکەیدا ﴿إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تَأۡكُلُونَ﴾ کەمێك نەبێت لەوەی کەدەیخۆن. ٤٧) ﴿ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ سَبۡعٞ شِدَادٞ﴾ ئینجا لەپاش ئەو (حەوت ساڵە) حەوت ساڵی تردێت کەسەختو قاتو قڕیە ﴿يَأۡكُلۡنَ مَا قَدَّمۡتُمۡ لَهُنَّ﴾ هەرچیتان پاشە کەوت کردووە بۆ ئەم (حەوت ساڵە سەختە) دەیخۆن ﴿إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تُحۡصِنُونَ﴾ مەگەر کەمێك لەوەی قایم هەڵی دەگرن (بۆ تۆو). ٤٨) ﴿ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ عَامٞ﴾ پاشان دوای ئەو (حەوت ساڵە سەختە) ساڵێك دێت ﴿فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعۡصِرُونَ﴾ خەڵکی تێیدا (ڕزگار دەکرێن) بارانیان بۆ دەبارێنرێ و تێیدا دۆشاو(ی میوەهات) دەگرن. ٤٩) ﴿وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ﴾ پاشا ووتی ﴿ٱئۡتُونِي بِهِۦ﴾ ئەو (پیاوە)م بۆ بێنن ﴿فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ﴾ جا کاتێ نێردراوەکە(ی پاشا)هاتە لای یوسف ﴿قَالَ ٱرۡجِعۡ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ (یوسف) ووتی بگەڕێرەوە بۆلای گەورەکەت (پادشاکەت) ﴿فَسۡـَٔلۡهُ﴾و پرسیاری لێ بکە ﴿مَا بَالُ ٱلنِّسۡوَةِ ٱلَّٰتِي قَطَّعۡنَ أَيۡدِيَهُنَّۚ﴾ هۆی چی بوو کەئەو ژنانە دەستی خۆیانیان بڕی ﴿إِنَّ رَبِّي بِكَيۡدِهِنَّ عَلِيمٞ﴾ بێ گومان پەروەردگارم بەپیلانی ئەو (ژن)انە ئاگادارو زانایە. ٥٠) ﴿قَالَ مَا خَطۡبُكُنَّ إِذۡ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفۡسِهِۦۚ﴾ ووتی (بەژنەکان) مەبەستان چی بوو کاتێ ویستتان یوسف بخەڵەتێننو کاری خراپی پێ بکەن ﴿قُلۡنَ حَٰشَ لِلَّهِ﴾(ئافرەتەکان) ووتیان پاك و بێ گەردی بۆ خوا ﴿مَا عَلِمۡنَا عَلَيۡهِ مِن سُوٓءٖۚ﴾ ئێمە هیچ خراپەیەکمان لێ نەدیوە ﴿قَالَتِ ٱمۡرَأَتُ ٱلۡعَزِيزِ﴾ ژنەکەی عەزیز ووتی ﴿ٱلۡـَٰٔنَ حَصۡحَصَ ٱلۡحَقُّ﴾ ئائێستا حەق و ڕاستی دەرکەوت ﴿أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفۡسِهِۦ﴾ من دەمویست ئەو (یوسف) دەستم لەگەڵ تێکەڵ کات ﴿وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ و بێ گومان ئەو لەڕاست گۆیانە. ٥١) ﴿ذَٰلِكَ لِيَعۡلَمَ أَنِّي﴾ (یوسف ووتی) ئەوە بۆ ئەوەی (پادشا) بزانێ بەڕاستی من ﴿لَمۡ أَخُنۡهُ بِٱلۡغَيۡبِ﴾ بەپەنهانی ناپاکیم نەکردووە لێ ی ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي كَيۡدَ ٱلۡخَآئِنِينَ﴾ وە بەڕاستی خواش پیلانی ناپاکان ناگەیەنێ بەپایان. ٥٢)

۞ وَمَآ أُبَرِّئُ نَفۡسِيٓۚ إِنَّ ٱلنَّفۡسَ لَأَمَّارَةُۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ
رَبِّيٓۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ ٱئۡتُونِي بِهِۦٓ أَسۡتَخۡلِصۡهُ
لِنَفۡسِيۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلۡيَوۡمَ لَدَيۡنَا مَكِينٌ أَمِينٞ ﴿٥٤﴾ قَالَ
ٱجۡعَلۡنِي عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلۡأَرۡضِۖ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٞ ﴿٥٥﴾ وَكَذَٰلِكَ
مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَتَبَوَّأُ مِنۡهَا حَيۡثُ يَشَآءُۚ نُصِيبُ
بِرَحۡمَتِنَا مَن نَّشَآءُۖ وَلَا نُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجۡرُ
ٱلۡأٓخِرَةِ خَيۡرٞ لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ وَجَآءَ إِخۡوَةُ
يُوسُفَ فَدَخَلُواْ عَلَيۡهِ فَعَرَفَهُمۡ وَهُمۡ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا
جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمۡ قَالَ ٱئۡتُونِي بِأَخٖ لَّكُم مِّنۡ أَبِيكُمۡۚ أَلَا تَرَوۡنَ
أَنِّيٓ أُوفِي ٱلۡكَيۡلَ وَأَنَا۠ خَيۡرُ ٱلۡمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِن لَّمۡ تَأۡتُونِي بِهِۦ فَلَا
كَيۡلَ لَكُمۡ عِندِي وَلَا تَقۡرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُواْ سَنُرَٰوِدُ عَنۡهُ أَبَاهُ
وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتۡيَٰنِهِ ٱجۡعَلُواْ بِضَٰعَتَهُمۡ فِي رِحَالِهِمۡ
لَعَلَّهُمۡ يَعۡرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓاْ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِمۡ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ
﴿٦٢﴾ فَلَمَّا رَجَعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَبِيهِمۡ قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلۡكَيۡلُ
فَأَرۡسِلۡ مَعَنَآ أَخَانَا نَكۡتَلۡ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾

- **خوات لەگەڵدا** دەبێ، **لەخۆشی و** ئارامی **دا خواناس** بەو خوا **لەیاد ئەکە** لەکاتی ناخۆشیو سەختیدا دەگاتە فریات، ئەگەر داوای شتێکت کردو پاڕایتەوە تەنها لە خوا داوابکەو لەو بپاڕێرەوە وە ئەگەر دەسەنرێتەوە لە بزنی شاخدار کە قۆچی لیدا بێ).

ئایەتی (٤٤) سورەتی (الأنعام):

عن عقبة بن عامر عن النبي(ﷺ) قال (إذا رأيت الله يعطي العبد من الدنيا- على معاصيه- ما يحب فانما هو استدراج. ثم تلا رسول الله(ﷺ) ﴿فلما نسوا ما ذكروا به فتحنا عليهم أبواب كل شيء حتى اذا فرحوا بما أوتوا أخذناهم بغتة فإذا هم مبلسون﴾ (رواه الإمام أحمد). عوقبەی کوڕی عامر گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویەتی: (ئەگەر دیت خوا لە (بەهرەی) دنیا دەبەخشی بەبەندەیەکی هەرچی بەندەکەحەزی لێ بوو - گەرچی تاوانیش بکات - ئەوە دڵنیابە کە ئەوە ئیستدراجە (واتە: ووردە ووردە بەرەو سزا بردن). پاشان پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە-

﴿وَمَآ أُبَرِّئُ نَفۡسِيٓۚ﴾ وە (یوسف ووتی) من هەرگیز پاکانە بۆ خۆم ناکەم ﴿إِنَّ ٱلنَّفۡسَ لَأَمَّارَةُۢ بِٱلسُّوٓءِ﴾ (چونکە) بەڕاستی نەفس زۆر فەرمان دەرە بەخراپە ﴿إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓۚ﴾ بێجگە ئەو نەفسەی پەروەردگارم ڕەحمی پێ کردبێ ﴿إِنَّ رَبِّي غَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ بەڕاستی پەروەردگارم لێبووردەی میهرەبانە. ٥٣) ﴿وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ﴾ جا پادشا ووتی (بەژێردەستەکانی) ﴿ٱئۡتُونِي بِهِۦٓ﴾ ئەو یوسفەم بۆ بێنن ﴿أَسۡتَخۡلِصۡهُ لِنَفۡسِيۖ﴾ دەیکەمە (کەسێکی) تایبەت بەخۆمەوە ﴿فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ﴾ جا کاتێ کە(پادشا) قسەی لەگەڵ کرد ﴿قَالَ إِنَّكَ﴾ ووتی بەڕاستی تۆ ﴿ٱلۡيَوۡمَ لَدَيۡنَا مَكِينٌ أَمِينٞ﴾ ئەمڕۆ لای ئێمە خاوەنی پلەو پایە و باوەڕپێکراوی. ٥٤) ﴿قَالَ ٱجۡعَلۡنِي عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلۡأَرۡضِۖ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٞ﴾ (یوسف) فەرمووی (بەپادشا) لەسەر خەزنە و دارایی زەوی (میسر)دا دامنێ بەڕاستی من پارێزەرێکی شارەزام. ٥٥) ﴿وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ﴾ ئا بەو جۆرە یوسفمان پایەدارو جێگیر کرد ﴿فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ لەخاك (ی میسر)دا ﴿يَتَبَوَّأُ مِنۡهَا حَيۡثُ يَشَآءُۚ﴾ لەهەر شوێنێك(ی میسردا) بیویستایە دەژیا ﴿نُصِيبُ بِرَحۡمَتِنَا مَن نَّشَآءُۖ﴾ هەر کەسمان بوێ بەرمیهرەبانی خۆمانی دەخەین (لەدنیادا) ﴿وَلَا نُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ و پاداشتی چاکە کاران وون ناکەین. ٥٦) ﴿وَلَأَجۡرُ ٱلۡأٓخِرَةِ خَيۡرٞ﴾ وە بەڕاستی پاداشتی ڕۆژی دوایی چاکترە ﴿لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بۆ ئەو کەسانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَكَانُواْ يَتَّقُونَ﴾ و بەهەمیشەیی خۆپارێز بوون (لە هاویەش بڕیاردان و تاوان). ٥٧) ﴿وَجَآءَ إِخۡوَةُ يُوسُفَ﴾ وە (لە کاتی گرانیدا) براکانی یوسف هاتن (بۆ میسر) ﴿فَدَخَلُواْ عَلَيۡهِ﴾ ئەوسا چوونە لای (یوسف) ﴿فَعَرَفَهُمۡ وَهُمۡ لَهُۥ مُنكِرُونَ﴾ دەست بەجێ (یوسف) ئەوانی ناسی یەوە بەڵام ئەوان ئەمیان نەناسی یەوە. ٥٨) ﴿وَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمۡ﴾ جا کاتێ کە ڕێکی خستن و ئەوەی کە ویستیان پێ ی دان ﴿قَالَ ٱئۡتُونِي بِأَخٖ لَّكُم مِّنۡ أَبِيكُمۡۚ﴾ ووتی برایەکی باوکیتان هەیە بۆم بێنن ﴿أَلَا تَرَوۡنَ أَنِّيٓ﴾ ئایا نابینن کەمن ﴿أُوفِي ٱلۡكَيۡلَ﴾ پێوانەم تێرو تەواوە (بۆ کڕیارەکان) ﴿وَأَنَا۠ خَيۡرُ ٱلۡمُنزِلِينَ﴾ وەمن خانە خوێی چاکم. ٥٩) ﴿فَإِن لَّمۡ تَأۡتُونِي بِهِۦ﴾ جا ئەگەر ئەو (برایەتان)م بۆ نەهێنن ﴿فَلَا كَيۡلَ لَكُمۡ عِندِي وَلَا تَقۡرَبُونِ﴾ ئەوە پێوانە(ی دانەوێڵە)تان لای من نیەو نزیك (ئەم وولاتەش) مەکەونەوە. ٦٠) ﴿قَالُواْ سَنُرَٰوِدُ عَنۡهُ أَبَاهُ﴾ ووتیان هەوڵ و تەقەلا دەدەین لەگەڵ باوکی دا ﴿وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ﴾ و دڵنیابە ئێمە ئەو کارە دەکەین. ٦١) ﴿وَقَالَ لِفِتۡيَٰنِهِ﴾ وە (یوسف) ووتی بە بەردەست و خزمەتکارەکانی ﴿ٱجۡعَلُواْ بِضَٰعَتَهُمۡ فِي رِحَالِهِمۡ﴾ دراوەکانیان کە داویانە (بە دزی یەوە) بیخەنە ناو بارەکانیان ﴿لَعَلَّهُمۡ يَعۡرِفُونَهَآ﴾ بەلکو بیناسنەوە ﴿إِذَا ٱنقَلَبُوٓاْ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِمۡ﴾ کاتێ کە گەڕانەوە بۆ ناو ماڵ و منداڵیان ﴿لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ﴾ تا (ببێتە هۆی ئەوەی) بگەڕێنەوە و بێنەوە. ٦٢) ﴿فَلَمَّا رَجَعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَبِيهِمۡ﴾ ئینجا کاتێ گەڕانەوە بۆ لای باوکیان ﴿قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا﴾ ووتیان ئەی باوکی بەڕێزمان ﴿مُنِعَ مِنَّا ٱلۡكَيۡلُ﴾ (بۆ ساڵی داهاتوو) پێوانەمان لێ قەدەغە کراوە (شتمان پێ نافرۆشن ئەگەر بنیامین نەیەت لەگەڵماندا) ﴿فَأَرۡسِلۡ مَعَنَآ أَخَانَا نَكۡتَلۡ﴾ جا کەواتە براکەمان لەگەڵماندا بنێرە پێوانەش دەکەین (دانەوێڵە دەکڕین) ﴿وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ﴾ و دڵنیابە ئاگاداریشی دەکەین. ٦٣)

قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَمَّا فَتَحُوا۟ مَتَٰعَهُمْ وَجَدُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا نَبْغِى هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ يَٰبَنِىَّ لَا تَدْخُلُوا۟ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ وَٱدْخُلُوا۟ مِنْ أَبْوَٰبٍ مُّتَفَرِّقَةٍ وَمَآ أُغْنِى عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾ وَلَمَّا دَخَلُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم مَّا كَانَ يُغْنِى عَنْهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَىٰهَا وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَٰهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ وَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّىٓ أَنَا۠ أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾

- **(فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا** ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ حَتَّىٰٓ إِذَا **فَرِحُوا۟ بِمَآ أُوتُوٓا۟** أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً **فَإِذَا** هُم مُّبْلِسُونَ).

ئایەتی (٥٣) سورەتی (الأنعام)

قال رسول الله (ﷺ): (إن **الله** لا ينظر إلى صوركم **ولا إلى أموالكم** ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم) (رواه مسلم وأحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێگومان خوا سەیری شێوەو ڕەنگتان ناکات بەڵکوسەیری دڵو کردەوەکانتان دەکات).

ئایەتی (٥٤) سورەتی (الأنعام): عن أبي هريرة قال: قال رسول الله (ﷺ): (لما قضى الله على الخلق كتب في كتاب فهو عنده فوق العرش إن رحمتي غلبت غضبي) (رواه البخاري ومسلم). ئەبو هورەیرە گێڕاویەتیەوە ووتی: پێغەمبەر خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (کاتێ خوای گەورە لەدروست کردنی بونەوەر بوویەوە لەنامەیەکدا کە لای خۆیەتی و لەسەر عەرشە نوسیویەتی بەبێگومان بەزەیی و میهرەبانیم زاڵ بووە بەسەر ڕق و تورە ییم دا).

﴿قَالَ﴾ (یەعقوب) ووتی (پێیان) ﴿هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ﴾ئایا دڵنیابم لێتان دەربارەی﴿إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ﴾ هەروەك پێشتر دڵنیا بووم لێتان دەرباری (یوسفی) برای ﴿فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَـٰفِظًا﴾ کەواتە خوا چاکترین پارێزەرە﴿وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ﴾ وە ئەو بەزەیی دارترینی هەموو بەزەیی دارانە ٦٤)﴿وَلَمَّا فَتَحُوا۟ مَتَـٰعَهُمْ﴾ جا کاتێ بارەکانیان کردەوە ﴿وَجَدُوا۟ بِضَـٰعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ﴾ بینی یان دەسمایەکەیان بۆ گەڕێنراوەتەوە﴿قَالُوا۟ يَـٰٓأَبَانَا﴾ ووتیان ئەی باوکی بەڕێزمان ﴿مَا نَبْغِى﴾ چیمان دەوێ ﴿هَـٰذِهِۦ بِضَـٰعَتُنَا﴾ ئەمە دراوەکەمانە ﴿رُدَّتْ إِلَيْنَا﴾ بۆمان نێردراوەتەوە ﴿وَنَمِيرُ أَهْلَنَا﴾ بژێویش بۆ خاو خێزانمان دەهێنین ﴿وَنَحْفَظُ أَخَانَا﴾ و براکەشمان دەپارێزین ﴿وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ﴾ و باری ووشترێکیش (دانەوێڵە) زیاد دەهێنین ﴿ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ﴾ ئەم (بارەش) پێوانەیەکی کەمە (و بە ئاسانی دەمان دەنێ). ٦٥)﴿قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ﴾ (یەعقوب) ووتی هەرگیز نایەنێرم لەگەڵتان ﴿حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ﴾ هەتا بەڵێنێکی بتەوم پێ نەدەن لەلایەن خواوە (تا سوێندم بۆ نەخۆن بەخوا)﴿لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ﴾کەبێگومان (بە بێوەی) ئەی هێننەوە بۆم ﴿إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمْ﴾ مەگەر دەور بدرێن و چارتان نەمێنێ ﴿فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ﴾ ئینجا کاتێ پەیمانیان پێدا (سوێندیان خوارد) ﴿قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ﴾(یەعقوب) ووتی خوا ئاگادار و چاودێرە سەبارەت بەوەی کەدەیڵێین. ٦٦) ﴿وَقَالَ يَـٰبَنِىَّ﴾ وە ووتی ئەی کوڕەکانم﴿لَا تَدْخُلُوا۟ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ﴾ هەمووتان لەدەرگایەکەوەمەچنەژوورەوە﴿وَٱدْخُلُوا۟ مِنْ أَبْوَٰبٍ مُّتَفَرِّقَةٍ﴾ بەڵکو لەچەند دەرگایەکی جیاجیاوە بچنە ژوورەوە ﴿وَمَآ أُغْنِى عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ﴾ وە من هیچ سوودتان پێ ناگەیەنم لەبەرانبەر (پێشهاتی) خوادا ﴿إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾ هەموو حوکم و بڕیارێك تەنها بۆ خوایە ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ پشت هەر بەو دەبەستم ﴿وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ﴾ و خۆسپێرانیش با خۆیان هەر بەو بسپێرن. ٦٧)﴿وَلَمَّا دَخَلُوا۟﴾ جا کاتێ چوونە ژوورەوە ﴿مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم﴾ لەو شوێنەوەی کە باوکیان فەرمانی پێ دابوون ﴿مَّا كَانَ يُغْنِى عَنْهُم﴾ ئەو(چوونە بەو جۆرە) هیچ سوودی پێ نەگەیاندن﴿مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ﴾ لە بەرامبەر (قەدەری) خوادا ﴿إِلَّا حَاجَةً﴾ بەڵکو ئەوە مەبەستیەك بوو ﴿فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ﴾ لە دەروونی یەعقوبدا بوو ﴿قَضَىٰهَا﴾ (بەم شێوە) ئەنجامی دا ﴿وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلْمٍ﴾ وە بەڕاستی یەعقوب خاوەنی زانست و زانیاری بوو ﴿لِّمَا عَلَّمْنَـٰهُ﴾ چونکە ئێمە فێرمان کرد بوو ﴿وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی نازانن ٦٨)﴿وَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ کاتێکیش کە چوونە ژوورەوە بۆ لای یوسف﴿ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَخَاهُ﴾ (یوسف) براکەی بردە پەنا خۆیەوە ﴿قَالَ إِنِّىٓ أَنَا۠ أَخُوكَ﴾ ووتی بەڕاستی من براکەی تۆم ﴿فَلَا تَبْتَئِسْ﴾ کەواتە هیچ غەمبار مەبە ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ بەوەی کە ئەوان دەیکەن (لەگەڵت). ٦٩)

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ فِى رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا ٱلْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَٰرِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا۟ وَأَقْبَلُوا۟ عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا۟ نَفْقِدُ صُوَاعَ ٱلْمَلِكِ وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَٰرِقِينَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا۟ فَمَا جَزَٰٓؤُهُۥٓ إِن كُنتُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا۟ جَزَٰٓؤُهُۥ مَن وُجِدَ فِى رَحْلِهِۦ فَهُوَ جَزَٰٓؤُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَآءِ أَخِيهِ ثُمَّ ٱسْتَخْرَجَهَا مِن وِعَآءِ أَخِيهِ ۚ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ ۖ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِى دِينِ ٱلْمَلِكِ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ وَفَوْقَ كُلِّ ذِى عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ ۞ قَالُوٓا۟ إِن يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُۥ مِن قَبْلُ ۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِى نَفْسِهِۦ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ ۚ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۖ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ إِنَّ لَهُۥٓ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾

ئایەتی (٥٧) سورەتی (الأنعام):

عن **عائشة(رضي الله عنها) أنها قالت** لرسول الله (ﷺ) يارسول الله هل أتى عليك يوم **كان أشد** من يوم أحد؟ فقال: **لقد لقيت من** قومك **وكان أشد ما** لقيت **منه** يوم العقبة **إذ** عرضت نفسي على ابن عبد يا ليل ابن عبد كلال فلم يجبني إلى ما أردت **فانطلقت** وأنا **مهموم على** وجهي فلم **أستفق** إلا بقرن الثعالب فرفعت رأسي فإذا أنا بسحابة قد ظللتني فنظرت فإذا فيها جبريل(عليه السلام) فناداني فقال إن الله قد سمع قول قومك لك و ما ردوا عليك و قد بعث إليك ملك الجبال لتأمره بما شئت فيهم، قال: فناداني ملك الجبال و سلم علي ثم قال يا محمد إن الله قد سمع قول قومك لك وقد بعثني ربك إليك لتأمرني بأمرك فيما شئت إن شئت أطبقت عليهم الاخشبين ، فقال رسول الله(ﷺ): بل أرجوا أن يخرج الله من أصلابهم من يعبد الله لا يشرك به شيئاً).(رواه البخاري و مسلم).-

﴿فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ﴾ جا کاتێ کەرێکی خستن و ئەوەی ویستیان پێ ی دان ﴿جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ﴾ ئاوخۆری مەلیکی خستە ﴿فِى رَحْلِ أَخِيهِ﴾ ناو باری براکەی ﴿ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ﴾ پاشان جارچی یەك جاڕی دا ﴿أَيَّتُهَا ٱلْعِيرُ﴾ ئەی کاروانەکە ﴿إِنَّكُمْ لَسَٰرِقُونَ﴾ بەڕاستی ئێوە دزن. ٧٠) ﴿قَالُوا۟ وَأَقْبَلُوا۟ عَلَيْهِم﴾ ڕوویان تێکردن و ووتیان ﴿مَّاذَا تَفْقِدُونَ﴾ چیتان گوم کردوە؟ ٧١) ﴿قَالُوا۟﴾ ووتیان ﴿نَفْقِدُ صُوَاعَ ٱلْمَلِكِ﴾ ئاوخۆرەکەی پادشامان دیارنی یە ﴿وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ حِمْلُ بَعِيرٍ﴾ هەر کەسێك بیهێنێتەوە باری وشترێك (خۆراکی) دەدرێتێ ﴿وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٌ﴾ وەمنیش دەستەبەری ئەو (بارە) دەبم. ٧٢) ﴿قَالُوا۟﴾ ووتیان ﴿تَٱللَّهِ﴾ سوێند بەخوا ﴿لَقَدْ عَلِمْتُم﴾ بەڕاستی ئێوە دەزانن ﴿مَّا جِئْنَا﴾ کەئێمە نەهاتووین ﴿لِنُفْسِدَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ بۆ ئەوەی خراپە بکەین لەووڵاتدا ﴿وَمَا كُنَّا سَٰرِقِينَ﴾ وەئێمە پێشتر دز نەبووین. ٧٣) ﴿قَالُوا۟﴾ ووتیان ﴿فَمَا جَزَٰٓؤُهُۥٓ﴾ دەی ئایا تۆڵەی ئەودزەچیە ﴿إِن كُنتُمْ كَٰذِبِينَ﴾ ئەگەر ئێوە درۆزن بوون ٧٤) ﴿قَالُوا۟ جَزَٰٓؤُهُۥ﴾ ووتیان تۆڵەی ئەوەیە ﴿مَن وُجِدَ فِى رَحْلِهِۦ﴾ لەباری هەرکەسێکدا دۆزرایەوە ﴿فَهُوَ جَزَٰٓؤُهُۥ﴾ ئەوکەسە تۆڵەکەیەتی (ئەوەی دزیەکەی کردووە ئەبێتە عەبد و کۆیلەی ئەوەی دزیەکەی لێ کراوە) ﴿كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە لەستەمکاران دەسەنین. ٧٥) ﴿فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ﴾ ئەوسا (یوسف) دەستی کرد بەبشکنینی جەواڵەکانیان (بارەکانیان) ﴿قَبْلَ وِعَآءِ أَخِيهِ﴾ لەپێش بشکنینی جەواڵی (بینامین) برای (دایك و باوکی یوسف) ﴿ثُمَّ ٱسْتَخْرَجَهَا﴾ لەپاشان (ئاو خۆرەکەی) دەری هێنا ﴿مِن وِعَآءِ أَخِيهِ﴾ لە جەواڵی براکەیدا ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئا بەو جۆرە ﴿كِدْنَا لِيُوسُفَ﴾ پیلانمان نیشانی یوسف دا ﴿مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ﴾ ئەو نەیدەتوانی براکەی بگرێ ﴿فِى دِينِ ٱلْمَلِكِ﴾ بەپێی ئاینی و یاسایی پادشا (بەڵکو بەپێ ی ئەو قسە بوو براکانی خۆیان کردیان) ﴿إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ﴾ مەگەر (کاتێ) کە خوا بیەوێ ﴿نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ﴾ هەر کەسێك بمانەوێت پلەی بەرز دەکەینەوە ﴿وَفَوْقَ كُلِّ﴾ و لەسەر هەموو ﴿ذِى عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ خاوەن زانستێکەوە زاناتر هەیە. ٧٦) ﴿قَالُوٓا۟ إِن يَسْرِقْ﴾ ووتیان ئەگەر ئەو (بنیامین) دزیبێتی ﴿فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُۥ مِن قَبْلُ﴾ ئەوە بێگومان براکەشی پێشتر دزی کردووە ﴿فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِى نَفْسِهِۦ﴾ بەڵام یوسف (پێناخۆشبوونی خۆی) بەم (تۆمەتە) لەدەروونی خۆیدا شاردەوە ﴿وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ﴾ دەری نەبڕی بۆ ئەوان ﴿قَالَ أَنتُمْ﴾ (تەنها) ووتی ئێوە ﴿شَرٌّ مَّكَانًا﴾ لەوان خراپترن ﴿وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ﴾ خواش چاك دەزانێ بەوەی کەئێوە دەیڵێن. ٧٧) ﴿قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ﴾ ووتیان ئەی عەزیز (پادشا) ﴿إِنَّ لَهُۥٓ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا﴾ بەڕاستی ئەو باوکێکی زۆر پیری بەتەمەنی هەیە ﴿فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓ﴾ جایەکێ لە ئێمە لە جیاتی ئەو بگرە ﴿إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆ لەچاکەکاران دەبینین. ٧٨)

قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَٰعَنَا عِندَهُۥٓ إِنَّآ
إِذًا لَّظَٰلِمُونَ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا ٱسْتَيْـَٔسُوا۟ مِنْهُ خَلَصُوا۟ نَجِيًّا ۖ
قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم
مَّوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطتُمْ فِى يُوسُفَ ۖ فَلَنْ أَبْرَحَ
ٱلْأَرْضَ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ أَوْ يَحْكُمَ ٱللَّهُ لِى ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ
﴿٨٠﴾ ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ فَقُولُوا۟ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ
وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَٰفِظِينَ
﴿٨١﴾ وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ ٱلَّتِى كُنَّا فِيهَا وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا فِيهَا ۖ
وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٨٢﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ
فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَنِى بِهِمْ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ
ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ
يُوسُفَ وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ ٱلْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾
قَالُوا۟ تَٱللَّهِ تَفْتَؤُا۟ تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا
أَوْ تَكُونَ مِنَ ٱلْهَٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى
وَحُزْنِىٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

-پشتیوان و پەناگەت ویست تەنها پشت بەخوا ببەستەو پەنا بەئەو بەرە، بشزانە ئەگەر ئەم ئوممەتە کۆببێتەوە بۆ ئەوەی سوودت پێ بگەیەنن بەشتێ ناتوانن سوودت پێ بگەیەنن بێجگە لەو شتەی کەخوا نوسیوویەتی بۆت وە ئەگەر کۆببنەوە بۆ ئەوەی زیانت پێ بگەیەنن بەشتێ ناتوانن پێت بگەیەنن بێجگە لەو شتەی کەخوا بۆی نوسیووی (چونکە) پێنوسەکان بەرزکراونەتەوەو (مرەکەبی) لاپەڕەکان ووشك بونەتەوە).

ئایەتی (٣٨) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (لتؤدن الحقوق إلى أهلها يوم القيامة، حتى يقاد للشاة الجلحاء من الشاة القرناء تنطحها)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێ گومان مافەکان دەدرێنەوە بە خاوەنەکانیان لە ڕۆژی دوایی دا، تا ئەو ڕادەیەی تۆڵەی بزنی کۆڵ – بێ شاخ – –

﴿قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ﴾ (یوسف) ووتی پەنا بەخوا ﴿أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَـٰعَنَا عِندَهُۥٓ﴾ لەوەی کە هیچ کەسێ بگرین بێجگە لەوەی کە ئاو خۆرەکەمان لا دۆزیوەتەوە (کەدزرا بوو) ﴿إِنَّآ إِذًا لَّظَـٰلِمُونَ﴾ بەڕاستی ئەگەر وا بکەین ئێمە لەستەم کاران دەبین. ٧٩) ﴿فَلَمَّا ٱسْتَيْـَٔسُوا۟ مِنْهُ﴾ جا کاتێ بێ هیوا بوون لەوەی (وەزیر بەرەڵای بکات) ﴿خَلَصُوا۟ نَجِيًّا﴾ چوونە کەنارێك بەچپە ڕاوێژیان دەکرد ﴿قَالَ كَبِيرُهُمْ﴾ برا گەورەکەیان ووتی ﴿أَلَمْ تَعْلَمُوٓا۟﴾ ئەی نازانن ﴿أَنَّ أَبَاكُمْ﴾ کە بێگومان باوکتان ﴿قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم مَّوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ﴾ سوێند و پەیمانێکی بەناوی خواوە لێ وەرگرتن ﴿وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطتُمْ فِى يُوسُفَ﴾ پێشتریش (لەو بەڵێنەی پێتان دابوو) دەربارەی یوسف کەمتەرخەمیتان کرد ﴿فَلَنْ أَبْرَحَ ٱلْأَرْضَ﴾ کەواتە من ئەم زەویە بەجێ نایەڵم ﴿حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ﴾ هەتا باوکم مۆڵەت(ی گەڕانەوە)م پێ نەدات ﴿أَوْ يَحْكُمَ ٱللَّهُ لِى﴾ یان خوا بڕیارم بۆ نەدات ﴿وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَـٰكِمِينَ﴾ هەر ئەویش باشترینی دادوەرانە. ٨٠) ﴿ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ﴾ ئێوە بگەڕێنەوە بۆلای باوکتان ﴿فَقُولُوا۟ يَـٰٓأَبَانَآ﴾ و پێی بڵێن ئەی باوکی خۆمان ﴿إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ﴾ بەڕاستی کوڕەکەت دزی کردوو ﴿وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا﴾ و ئێمەش بێجگە لەوەی دەمانزانی شایەتیمان نەداوە ﴿وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَـٰفِظِينَ﴾ خۆ ئێمە ئاگاداری شاراوە ونهێنی یەکان نەبووین. ٨١) ﴿وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ ٱلَّتِى﴾ (خۆ ئەگەر بڕوا ناکەیت) لەخەڵکی ئەو شارەش بپرسە ﴿كُنَّا فِيهَا﴾ کەئێمەی لێ بووین ﴿وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا فِيهَا﴾ ولەو کاروانەش(بپرسە)لەگەڵیا گەڕاینەوە ﴿وَإِنَّا لَصَـٰدِقُونَ﴾ وەبەڕاستی ئێمە ڕاست گۆین. ٨٢) ﴿قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا﴾ (یەعقوب (عليه السلام)) ووتی وانی یە بەڵکو نەفسی خۆتان کارێکی بۆ جوان (و ئاسان) کردون ﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ﴾ بۆیە چارم دان بەخۆدا گرتنە بەجوانی ﴿عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَنِى بِهِمْ جَمِيعًا﴾ بەو ئومێدەی خوا هەموویانم بۆ بهێنێتەوە ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو زانای کاردروستە. ٨٣) ﴿وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ﴾ ئەوسا ڕوی لێ وەرگێڕان ﴿وَقَالَ يَـٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ ووتی ئاخ و داخ بۆ یوسف ﴿وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ ٱلْحُزْنِ﴾ وە هەردوو چاوی سپی(و کوێر) بوون لەداخ و خەفەتدا ﴿فَهُوَ كَظِيمٌ﴾ چونکە هەر داخ و خەفەتی خۆی دەخواردەوە. ٨٤) ﴿قَالُوا۟ تَٱللَّهِ﴾ ووتیان سوێند بەخوا ﴿تَفْتَؤُا۟ تَذْكُرُ يُوسُفَ﴾ وازناهێنی هەربیری یوسف دەکەیتەوە ﴿حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا﴾ هەتا پەکت دەکەوێ بەنەخۆشی وخەفەت خواردن ﴿أَوْ تَكُونَ مِنَ ٱلْهَـٰلِكِينَ﴾ یان دەمریت و دەچیتە ڕیزی لەناوچوان. ٨٥) ﴿قَالَ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى وَحُزْنِىٓ إِلَى ٱللَّهِ﴾ ووتی من باسی خەفەت و پەژارەم هەر لای خوادەکەم ﴿وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وە من لەلایەن خواوە شتانێك دەزانم کە ئێوە نایزانن. ٨٦)

يَٰبَنِيَّ ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟
مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَٰفِرُونَ
﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ
وَجِئْنَا بِبِضَٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ ۖ
إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم
بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنتُمْ جَٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُوٓا۟ أَءِنَّكَ
لَأَنتَ يُوسُفُ ۖ قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَٰذَآ أَخِى ۖ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ
عَلَيْنَآ ۖ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا
وَإِن كُنَّا لَخَٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ
ٱلْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾
ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَٰذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى يَأْتِ بَصِيرًا
وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ
ٱلْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّى لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ ۖ لَوْلَآ أَن
تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ إِنَّكَ لَفِى ضَلَٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

=**عائیشە (خوای لێ ڕازی بێـــت) گێڕاویەتیەوە کە ووتی** بەپێغەمبەری خـوا(ﷺ): **ئـەی** پێغەمبـــەری خـوا(ﷺ) **ئایـا** ڕۆژێکـت بەسـەردا هاتووە کە سەخت تـر و **ناخـۆشـتر** بووبـێ لــەڕۆژی ئوحود؟ فـەرمووی (بـەڵێ) بەڕاسـتی لەهۆزەکەت **ناخۆشت** تـر **لـەوەم** تـووش بووە، وە ناڕەحەت ترینیـان کەتووشم بـــوویێ ڕۆژی عەقەبە بووە کاتێ باسی ئیسلامم بۆ کـوڕی(عبـد یـا لیل)ی کوڕی (عبد کلاب) کرد وەڵامی نەدامەوە ئینجا بەخەم و پەژارەوە ڕۆشتم و ملم ناو ئاگام لەخۆم نەبوو تاگەیشتمە (قرن الثعالب) شاخی ڕێویەکان کە سەرم بەرز کردەوە سەیر دەکەم پەڵە هەورێکـە سـێبەری بۆ کـردوم کـە تەماشام کرد دەبینم جوبرەئیل (ﷺ) تێدایە جا بانگی کردم و فەرمووی: بێگومان خوا ئەوەی بیسـت کـە گـەلەکەت پێ یان ووتی و ئەو وەڵامەش کـە وەڵامیان دایەوە، بەڕاسـتی خوا فریشـتەی شاخەکانی=

﴿يَـٰبَنِىَّ ٱذْهَبُوا۟﴾ (یەعقوب ووتی) ئەی کوڕەکانم بڕۆن ﴿فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ﴾ جا بگەڕێن و هەواڵی یوسف و براکەی بزانن ﴿وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ﴾ نائومێدیش مەبن لەبەزەیی و میهرەبانی خوا ﴿إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی نائومێد نابێ لەرەحم و میهرەبانی خوا ﴿إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾ جگە لەوانەی کەبێ بڕوان. ٨٧) ﴿فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟﴾ جا کاتێ کە چوونە لای ئەو (یوسف) ووتیان ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ﴾ ئەی عەزیز (پادشا) ﴿مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ﴾ زیان و برسێتی تووشی خۆمان و ماڵ و منداڵمان بووە ﴿وَجِئْنَا بِبِضَـٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ﴾ و دراوێکی کەممان هێناوە (بۆ کڕینی خۆراک) ﴿فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ﴾ تۆش پێوانەکەمان بە تەواوی بدەرێ ﴿وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ﴾ خێریشمان پێ بکە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ﴾ بەڕاستی خواپاداشتی خێرەومەندان دەداتەوە. ٨٨) ﴿قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم﴾ ووتی ئێوە دەزانن چیتان کرد ﴿بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ﴾ بەیوسف و براکەی ﴿إِذْ أَنتُمْ جَـٰهِلُونَ﴾ لەوکاتەدا کەئێوە نەزان بوون. ٨٩) ﴿قَالُوٓا۟ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُ﴾ ووتیان بەڕاست تۆ یوسفیت؟ ﴿قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَـٰذَآ أَخِى﴾ ووتی (پێیان) من یوسفم و ئەمەش برامە ﴿قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَآ﴾ بەڕاستی خوا منەتی نابەسەرماندا ﴿إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ﴾ بەڕاستی هەرکەس خۆی بپارێزێ و دان بەخۆیدا بگرێ ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ ئەوسا بەڕاستی خوا پاداشتی چاکەکاران وون ناکات. ٩٠) ﴿قَالُوا۟ تَٱللَّهِ﴾ ووتیان (بەیوسف) سوێند بەخوا ﴿لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا﴾ بەڕاستی خوا تۆی هەڵ بژارد بەسەر ئێمەدا ﴿وَإِن كُنَّا لَخَـٰطِـِٔينَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە لە خەتاکاران بووین. ٩١) ﴿قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ﴾ (یوسف) ووتی ئەمڕۆ هیچ سەرزەنشت و تەشەرێکتان لەسەر نی یە (لەلایەن منەوە) ﴿يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ﴾ خوا لێتان خۆش بێ ﴿وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ﴾ وە ئەو (خوا) لەهەموو بەسۆزان بەسۆزترە. ٩٢) ﴿ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَـٰذَا﴾ ئەم کراسەی من ببەن ﴿فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى﴾ و بیدەن بەسەر دەم و چاوی باوکم دا ﴿يَأْتِ بَصِيرًا﴾ (دەست بەجێ) چاوی چاک دەبێتەوە ﴿وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ئەوسا هەموو کەس و کارتان بێنن بۆ (ئەم وڵاتەی) من. ٩٣) ﴿وَلَمَّا فَصَلَتِ ٱلْعِيرُ﴾ جا کاتێ کاروانەکە (لەمیسر) دەرچوو ﴿قَالَ أَبُوهُمْ﴾ باوکیان ووتی ﴿إِنِّى لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ﴾ بەڕاستی من بۆنی یوسف هەست پێ دەکەم ﴿لَوْلَآ أَن تُفَنِّدُونِ﴾ ئەگەر بەخەرەفاو و بێ عەقڵم دانەنێن. ٩٤) ﴿قَالُوا۟ تَٱللَّهِ﴾ ووتیان سوێند بەخوا ﴿إِنَّكَ لَفِى ضَلَـٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ﴾ تۆ هەر لەسەر هەڵەکەی کۆنی خۆتی. ٩٥)

فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا ۖ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ٱدْخُلُوا۟ مِصْرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى ٱلْعَرْشِ وَخَرُّوا۟ لَهُۥ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَٰىَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّى حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ إِذْ أَخْرَجَنِى مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَٰنُ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ ۚ إِنَّ رَبِّى لَطِيفٌ لِّمَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾ ۞ رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِىِّۦ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوٓا۟ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَآ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

- ناردوه بۆ لات بۆئەوەی فەرمانی پێ بکەی دەربارەیان بە هەر سزایە خۆت بتەوێ فەرمووی ئینجا فریشتەی شاخەکان بانگی کردم و سڵاوی لێکردم و فەرمووی ئەی موحەممەد (ﷺ) بەڕاستی خوا ئەوەی بیست کە گەلەکەت پێ یان وتی بێگومان پەروەردگاری تۆ منی ناردووە بۆ لات بۆ ئەوەی فەرمانم پێ بکەی بە هەر کارێک خۆت دەتەوێ، ئەگەر بتەوێت، ئەو دوو شاخە گەورەیە ئەدەم بە یەکدا و پانیان ئەکەمەوە پێغەمبەری خواش فەرمووی: نەخێر هیوام وایە کە لە نەوەی ئەوانە کەسانێ پەیدا بێن هاوەڵ بۆ خوا دانەنێن و تەنها هەر ئەو بپەرستن).

ئایەتی (٥٩) سورەتی (الأنعام)؛ قال رسول الله (ﷺ): (مفاتيح الغيب خمس لا يعلمها إلا الله (إن الله عنده علم الساعة و ينزل الغيث ويعلم ما في الأرحام وما تدري نفس ماذا تكسب غداً وما تدري نفس بأي-

﴿فَلَمَّا أَن جَاءَ الْبَشِيرُ﴾ جا کاتێ مژدە دەرەکە هات ﴿أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ﴾ ئەو (کراسە)ی دایەسەر دەم و چاویدا ﴿فَارْتَدَّ بَصِيرًا﴾ یەکسەر بینایی گەڕایەوە (کەپێشتر نابینا بوو بوو) ﴿قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ﴾ (یەعقوب) ووتی مـن بـەئێوەم نـەووت؟ ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ دڵنیابن من لەلایـەن خـواوە شـتانێك دەزانم ئێـوە نـایزانن. ٩٦) ﴿قَالُوا يَا أَبَانَا﴾ ووتیان ئەی بابە ﴿اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا﴾ داوای لێ خۆش بوونی گوناهەکانمان بۆ بکە (لای پەروەردگار) ﴿إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ﴾ بەڕاستی ئێمـە گوناهبـاربووین. ٩٧) ﴿قَالَ سَوْفَ﴾ (یەعقوب) ووتی پێیان دواتر ﴿أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي﴾ داوای لێبوردنتان بۆ دەکەم لەپەروەردگارم ﴿إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو لێبوردەی میهرەبانە. ٩٨) ﴿فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ جـا کاتـێ چـوونە لای یوسـف (لـەوڵاتی میـسر) ﴿آوَىٰ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ﴾دایك و باوکی بردە نزیکی خۆی (و دەستی کردە ملیان) ﴿وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ﴾ و فەرمووی پێیان وەرنە میسر ﴿إِن شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ﴾ ئەگەر خوا بیەوێ ئارام دەبن (هیچ زیانێکتـان تـووش نایـەت). ٩٩) ﴿وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ﴾ وە بـاوك و دایکـی لەسـەر تەخت(ی حوکمڕانی خۆی) داینان ﴿وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا﴾ وە هەموو کەوتن بەڕوودا بۆی بەسوژدە بردنەوە ﴿وَقَالَ يَا أَبَتِ﴾ (یوسف) ووتی ئەی باوکی خۆشەویستم ﴿هَٰذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ﴾ ئەمە لێکدانەوەی خەوەکەم بوو ﴿مِن قَبْلُ﴾ کەلەمەو پێش (بینیم) ﴿قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا﴾ بێگومان پەروەردگارم بەڕاسـتی گێـڕا ﴿وَقَدْ أَحْسَنَ بِي﴾ وە بەڕاسـتی خـوا چاکەی لەگەڵ کردم ﴿إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ﴾ کاتێ لە زیندان دەری هێنام ﴿وَجَاءَ بِكُم مِّنَ الْبَدْوِ﴾ وە ئێوەشی لە لادێ و بیابانەوە هێنـا (بـۆ ناوشـار) ﴿مِن بَعْدِ أَن نَّزَغَ الشَّيْطَانُ﴾ دوای ئەوەی شەیتان ناخۆشی و نـاکۆکی خـستە ﴿بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي﴾ نێـوان مـن و براکانم ﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾ بە سۆزە بەرامبەر ئەوەی بیـەوێ ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ بەڕاسـتی هـەر ئـەو زانـای کاردروسـتە. ١٠٠) ﴿رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي﴾ ئـەی پـەروەردگارم بەڕاستی پێـت بەخـشیووم ﴿مِنَ الْمُلْكِ﴾ هەنـدێك لـە لەدەسەڵات و پاشایەتی ﴿وَعَلَّمْتَنِي مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ﴾ وە هەندێکیش لە لێکدانەوەی خەوت فێرکردوم ﴿فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەی دروست کـاری ئاسمانـەکان و زەوی ﴿أَنتَ وَلِيِّي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ تۆ پـشتیوان و یارمـەتی دەری منـی لـەدنیا و لـەڕۆژی دوایـی دا ﴿تَوَفَّنِي مُسْلِمًا﴾ بـە موسـوڵمانێتی بمرێنـە ﴿وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ﴾ و بمخـەرە ڕیزی پیاو چاکانەوە (لەدوا ڕۆژدا). ١٠١) ﴿ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ﴾ ئەوەی (کە باس کرا) لە **هەواڵەنەزانراو و پەنهانەکانە ﴿نُوحِيهِ إِلَيْكَ﴾ کە بەسرووش بۆت دەنێرین (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ﴾ تۆ لای ئەوان (براکانی یوسف) نەبوویت ﴿إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ﴾ کـاتێ کەهـەموو بڕیـاری خۆیـان دا (بـەنهێنی) ﴿وَهُمْ يَمْكُرُونَ﴾ و پیلانیـان داڕشـت. ١٠٢) ﴿وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ وەزۆربـەی خەڵکی هەرچەند تۆ سووربیت** (لەسەر باوەڕ هێنانیان) نابنە ئیماندار. ١٠٣)

وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾ وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ أَفَأَمِنُوٓا۟ أَن تَأْتِيَهُمْ غَٰشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ ٱللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِىۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓۗ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْۗ وَلَدَارُ ٱلْـَٔاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟ جَآءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾ لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

-أرض تموت) (رواه البخاري) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (کلیلەکانی غەیب پێنجن کەس نایانزانێت خوا نەبێت پاشان فەرمووی: ﴿إن الله عنده علم الساعة و ينزل الغيث ...﴾.

ئایەتی (٦١) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (لقنوا موتاكم: لا إله إلا الله من كان آخر كلامه لا إله إلا الله دخل الجنة)(رواه ابن حبان). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: ئەو کەسانەتان لەسەرەمەرگدان (لا إله إلا الله) یان یاد بخەنەوەو بیدەن بەگوێیان دا چونکە، هەر کەس (لەکاتی مردنیدا) کۆتا ووتەی (لا إله إلا الله) بێت دەچێتە بەهەشتەوە).

ئایەتی (٦٥) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (سألت ربي ثلاثاً، فاعطاني اثنين ومنعني واحدة سألته ان لايسلط على أمتي عدواً من غيرهم فأعطاني وسألته أن لا يهلكهم بالسنين فأعطاني وسألته -

﴿وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆ داوای هیچ پاداشتێك لەوانە ناکەیت لەسەر(گەیاندنی) ئەو (قورئانە) ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ﴾ ئەو قورئانە هەر پەند و ئامۆژگاریە بۆ جیهانیان. ١٠٤) ﴿وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ﴾ وە زۆر بەڵگەو نیشانە هەیە ﴿فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ لەئاسمانەکان و زەویدا ﴿يَمُرُّونَ عَلَيْهَا﴾ بە لایاندا دەڕۆن ﴿وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ﴾ بەڵام ئەوان ڕوویان لێ وەردەگێڕن. ١٠٥) ﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ﴾ جا زۆربەیان باوەڕناهێنن بەخوا ﴿إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ﴾ مەگەر ئەوان لەوکاتەدا هاوبەش بڕیار دەرن بۆ خوا. ١٠٦) ﴿أَفَأَمِنُوٓا۟ أَن تَأْتِيَهُمْ﴾ جا ئایا ئەوانە ناترسن بەخەیان بگرێت ﴿غَٰشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ ٱللَّهِ﴾ سزایەکی داپۆشەری خوا ﴿أَوْ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً﴾ یان لەناکاودا ڕۆژی دوایییان بەسەردا بێت ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئەوان هەستی پێنەکەن. ١٠٧) ﴿قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ﴾ بڵێ ئەمە ڕێگای منە ﴿أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ﴾ بانگی (خەڵکی) دەکەم بۆلای خوا ﴿عَلَىٰ بَصِيرَةٍ﴾ لەسەر بەڵگەی ڕوون ﴿أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى﴾ من و ئەوانەش شوێنم کەوتوون ﴿وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ﴾ و خواش پاك و بێ گەردە ﴿وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ وە من هیچ کات لەهاوبەش ڕەوادەران نیم. ١٠٨) ﴿وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ﴾ وە ئێمە پێش تۆ (پێغەمبەرمان) نەناردووە ﴿إِلَّا رِجَالًا﴾ جگە لەپیاوانێك ﴿نُّوحِىٓ إِلَيْهِم﴾ کەنیگامان بۆ دەکردن ﴿مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ﴾ لەخەڵکی شارەکان ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ دەی ئایا ئەو (بێ بڕوایانە) نەگەڕاون بەسەر زەویدا ﴿فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ﴾ تا سەرنج بدەن چۆن بووە ﴿عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ سەرئەنجامی ئەوانەی کە لەپێش ئەمانەوە بوون ﴿وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ﴾ وە بێ گومان ژیانی ڕۆژی دوایی چاکترە ﴿لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟﴾ بۆ ئەوانەی خۆیان پاراستووە (لەدنیادا) ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئێوە ژیرنابن و تێ ناگەن. ١٠٩) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ﴾ هەتا کاتێ پێغەمبەرەکانیان نا ئومێد بوون (لەسەرکەوتن) ﴿وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟﴾ وە گەلەکەیان وایان زانی کە (پێغەمبەران) درۆیان لەگەڵدا کردون ﴿جَآءَهُمْ نَصْرُنَا﴾ (لەو کاتەدا) سەرکەوتن و یارمەتی ئێمەیان بۆ هات ﴿فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ﴾ جا ئەوانەی دەمانویست ڕزگارکران ﴿وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا﴾ سزاشمان ناگەڕێنرێتەوە ﴿عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ لەهۆزی تاوانبار. ١١٠) ﴿لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ﴾ سوێندبێ بێ گومان لەداستانی (پێغەمبەراندا (علیهم السلام)) ﴿عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ پەندو ئامۆژگاری هەیە بۆ خاوەن بیران ﴿مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ﴾ ئەم (قورئانە) چیرۆك و قسەیەك نی یە هەڵبەسترابێت ﴿وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ بەڵکو بەڕاست دانەر و پشتگیری ئەو (کتێبانە)یە کە لەپێش خۆیەوە (هاتوون) ﴿وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ﴾ هەروەها ڕوون کەرەوەی هەموو شتێکە ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةً﴾ وە ڕێنموونی و میهرەبانیە ﴿لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ ئەوانەی کەبڕوا دێنن. ١١١)

سُورَةُ الرَّعۡدِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓرۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِۗ وَٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ ٱلۡحَقُّ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤۡمِنُونَ (١) ٱللَّهُ ٱلَّذِي رَفَعَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيۡرِ عَمَدٖ تَرَوۡنَهَاۖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَ يُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُم بِلِقَآءِ رَبِّكُمۡ تُوقِنُونَ (٢) وَهُوَ ٱلَّذِي مَدَّ ٱلۡأَرۡضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۡهَٰرٗاۖ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ جَعَلَ فِيهَا زَوۡجَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ (٣) وَفِي ٱلۡأَرۡضِ قِطَعٞ مُّتَجَٰوِرَٰتٞ وَجَنَّٰتٞ مِّنۡ أَعۡنَٰبٖ وَزَرۡعٞ وَنَخِيلٞ صِنۡوَانٞ وَغَيۡرُ صِنۡوَانٖ يُسۡقَىٰ بِمَآءٖ وَٰحِدٖ وَنُفَضِّلُ بَعۡضَهَا عَلَىٰ بَعۡضٖ فِي ٱلۡأُكُلِۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ (٤) ۞ وَإِن تَعۡجَبۡ فَعَجَبٞ قَوۡلُهُمۡ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدٍۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡأَغۡلَٰلُ فِيٓ أَعۡنَاقِهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ (٥)

-أن لايلبسهم شيعاً وأن لا يذيق بعضهم بأس بعض فمنعني). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (داوای سێ شتم لە پەروەردگارم کرد، دووانیانی پێ بەخشیم و دانەیەکیانی پێ نەدام. داوام لێ کرد کە بێجگە لە خۆیان دوژمن زاڵ نەکات بەسەر ئوممەتەکەمدا ئەوەی پێ بەخشیم وە داوام لێکرد کە لە ناویان نەبات بە نەبوونی و قات و قڕی ئەویشی پێ بەخشیم وە داوام لێکرد کۆمەڵ کۆمەڵیان نەکات و وەهەندێکیان بە دەستی هەندێکیان نەچەوسێنێتەوە ئەمەیانی پێ نەدام).

ئایەتی (٧٣) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله(ﷺ): (إن إسرافيل قد التقم الصور وحني جبهته ينتظر متى يؤمر فينفخ)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئیسرافیل شەیپوری گرتووە بەدەمەوەو ناوچاوی هێناوەتەوە یەک چاوەڕوانە، کەی فەرمانی پێ بدرێ و فووی پیا بکات).

سورەتی ﴿الرعد﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الٓمٓر﴾ بە(ئەلیف، لام، را) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِۗ﴾ ئەمانە ئایەتەکانی کتێب(ی ئاسمانی)ن ﴿وَٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡكَ﴾ وە ئەوەی نێرراوەتە خوارەوە بۆتۆ ﴿مِن رَّبِّكَ ٱلۡحَقُّ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە حەق وڕاستە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤۡمِنُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی باوەڕ ناهێنن. ١) ﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِي﴾ ئەو خوایەی ﴿رَفَعَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ ئاسمانەکانی بەرزکردۆتەوە ﴿بِغَيۡرِ عَمَدٖ﴾ بێ هیچ پایەو ستونێك ﴿تَرَوۡنَهَاۖ﴾ کەببینن ﴿ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ﴾ پاشان بەرز بوەوە بۆ سەر عەرش و قەراری گرت (بەو شێوەی شایستەی خوا بێت کەئێمە چونێتیەکەی نازانین) ﴿وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ﴾ وە خۆر و مانگی ڕام هێناوە ﴿كُلّٞ يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ﴾ هەر یەکەیان دەگەڕێ تاکاتی دیاری کراو ﴿يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَ﴾ هەموو کاروباری هەڵدەسوڕێنێ ﴿يُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ﴾ و ئایەتەکان ڕوون دەکاتەوە (بۆتان) ﴿لَعَلَّكُم بِلِقَآءِ رَبِّكُمۡ تُوقِنُونَ﴾ تا لە (زیندوو بوونەوەو) گەیشتن بەخزمەت پەروەردگارتان دڵنیابن. ٢) ﴿وَهُوَ ٱلَّذِي مَدَّ ٱلۡأَرۡضَ﴾ (خوا) ئەو زاتەیە کە زەوی ڕاخستووە (بەپانی و درێژی) ﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۡهَٰرٗاۖ﴾ و چەندها چیا و ڕووباری تێدا دڵناوە (دروست کردووە) ﴿وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ وەلە هەموو جۆرە میوەیەك ﴿جَعَلَ فِيهَا زَوۡجَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِۖ﴾ جوتێ نێر و مێی تێدا دروست کردووە ﴿يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَۚ﴾ شەو دەدات بەسەر ڕۆژدا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوانەدا ﴿لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بەڵگە و نیشانە هەیە بۆ ئەو کەسانەی کەبیردەکەنەوە. ٣) ﴿وَفِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ وە لەزەویدا ﴿قِطَعٞ مُّتَجَٰوِرَٰتٞ﴾ چەند پارچەی لە پاڵ یەکتریدا هەن ﴿وَجَنَّٰتٞ مِّنۡ أَعۡنَٰبٖ﴾ هەروەها باخاتی تریێ و ڕەز ﴿وَزَرۡعٞ﴾ و کشتوکاڵ ﴿وَنَخِيلٞ﴾ و(باخاتی) دارخورمای ﴿صِنۡوَانٞ وَغَيۡرُ صِنۡوَانٖ﴾ دوو قەد(ی یەك بنج) و یەك قەد ﴿يُسۡقَىٰ بِمَآءٖ وَٰحِدٖ﴾ هەموویان بەیەك ئاو ئاودەدرێن ﴿وَنُفَضِّلُ بَعۡضَهَا عَلَىٰ بَعۡضٖ﴾ کەچی باوی هەندێکیمان خۆش کردوە بەسەر هەندێکی تریاندا ﴿فِي ٱلۡأُكُلِۚ﴾ لەخواردندا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوانەدا ﴿لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ﴾ چەند نیشانەی ڕوون هەیە بۆ ئەوانەی تێ دەگەن و بیردەکەنەوە. ٤) ﴿وَإِن تَعۡجَبۡ﴾ جا ئەگەر تۆ سەرت سوڕ بمێنێ ﴿فَعَجَبٞ قَوۡلُهُمۡ﴾ ئەوە قسەی ئەوانە جێی سەر سوڕمانە کەدەڵێن ﴿أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا﴾ ئایا کاتێ (کەمردین و) بوینەوە بەخاك ﴿أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدٍۗ﴾ ئایا ئێمە سەر لە نوێ دروست ئەکرێینەوە ﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡۖ﴾ کە بێ باوەڕ بوون بە پەروەردگاریان ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡأَغۡلَٰلُ فِيٓ أَعۡنَاقِهِمۡۖ﴾ جا ئەوانە کۆت و زنجیر لە گەردنیاندایە ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ﴾ وە ئەوانە هاوەڵانی ئاگرن ﴿هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ کە بەهەمیشەیی دەمێننەوە تێیدا ٥)

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِمُ ٱلْمَثُلَٰتُ ۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ۖ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۗ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرٌ ۖ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾ ٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ وَمَا تَغِيضُ ٱلْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۖ وَكُلُّ شَىْءٍ عِندَهُۥ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْكَبِيرُ ٱلْمُتَعَالِ ﴿٩﴾ سَوَآءٌ مِّنكُم مَّنْ أَسَرَّ ٱلْقَوْلَ وَمَن جَهَرَ بِهِۦ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍۭ بِٱلَّيْلِ وَسَارِبٌۢ بِٱلنَّهَارِ ﴿١٠﴾ لَهُۥ مُعَقِّبَٰتٌ مِّنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ يَحْفَظُونَهُۥ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ ۗ وَإِذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِقَوْمٍ سُوٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُۥ ۚ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنشِئُ ٱلسَّحَابَ ٱلثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ ٱلرَّعْدُ بِحَمْدِهِۦ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِۦ وَيُرْسِلُ ٱلصَّوَٰعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَآءُ وَهُمْ يُجَٰدِلُونَ فِى ٱللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ ٱلْمِحَالِ ﴿١٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٣) سورەتی (الرعد): ﴿وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾ بەززار لە ئەنەسەوە (ﷺ) گێڕاویەتیەوە کە وتویەتی: پێغەمبەر (ﷺ) **یەکێ لە هاوەڵانی** نارد بۆ لای پیاوێکی گەورە لە بێ باوەڕان تا بانگی بکات بۆ سەر ئایینی ئیسلام، پیاوەکەش وتی: ئەو خوایەی تۆ منی بۆ لا بانگ دەکەی چی یە؟ ئاسنە؟ مسە؟زیوە؟ ئاڵتونە؟ ئەنەسیش هاتەوە بۆ خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ) و هەواڵەکەی بۆ گێڕایەوە و پێغەمبەریش جارێکی تر ناردیەوە بۆ لای ئەو پیاوەو بانگی کرد بۆ لای خوا ئەویش وتەکەی پێشووی دووبارە کردەوە (ئەنەس گەڕایەوە) پێغەمبەر (ﷺ) بۆ جاری سێ یەم ئەنەسی ناردەوە بۆ لای پیاوەکە هەمان وتەی پێشووی دووبارە کردەوە ئەنجا ئەنەس هاتەوە -

﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ﴾ بەپەلە داوای سزات لێ دەکەن ﴿قَبْلَ الْحَسَنَةِ﴾ پێش چاکەو بەزەیی ﴿وَقَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُ﴾ کە بێ گومان لەپێش ئەمانەوە زۆر هەبوون تۆڵەیان لێ سەندراوە ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ﴾ و بەڕاستی پەروەردگارت ﴿لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ﴾ خاوەنی لێ بوردنە بۆ خەڵکی ﴿عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ﴾ گەرچی ستەمکاریش بن ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ﴾ هەروەها بەڕاستی پەروەردگارت ﴿لَشَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ تۆڵەسێنێکی توند وتیژە. ٦) ﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون دەیان ووت ﴿لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ﴾ ئەوە بۆ نەنێردراوەتە خوارەوە بۆی ﴿آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ﴾ موعجیزەیەك لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ﴾ ئەی موحەممەد (ﷺ) تۆ هەر ترسێنەری ﴿وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾ و بۆ هەموو گەلێك ڕێنیشاندەرێك هەیە. ٧) ﴿اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ﴾ خوا دەزانێ هەموو مێینەیەك (لە منداڵدانیدا) چی هەڵگرتووە (کوڕ یان کچ) ﴿وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ﴾ وە هەروەها دەزانێ منداڵ دانەکان چی لێ کەمدەبێتەوە ﴿وَمَا تَزْدَادُ﴾ و چی زیاد دەکات ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ﴾ وە هەموو شتێ لای ئەو (خوا) ئەندازەی (دیاری کراوی) هەیە. ٨) ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ (خوا) زانایە بەهەموو دیار و نادیارێك ﴿الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ﴾ گەورە و بەرزە. ٩) ﴿سَوَاءٌ مِّنكُم مَّنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ﴾ یەکسانە (بۆ خوا) ئەوەتان بەنهێنی قسە بکات ﴿وَمَن جَهَرَ بِهِ﴾ وە ئەوەتان بەئاشکرا (قسە) بکات ﴿وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ﴾ و ئەوەی کەلەشەودا خۆی دەشارێتەوە ﴿وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ﴾ ئەوەی کەلە ڕۆژدا دەردەکەوێ. ١٠) ﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ﴾ بۆ ئەو (ئادەمی) هەیە فریشتانێك کە بەدوای یەکدا دێن ﴿مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ﴾ لەپێش و لەدوایەوە ﴿يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا دەی پارێزن لەزیان ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ﴾ (بار و حاڵی) هیچ گەلێك ناگۆڕێ ﴿حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾ هەتا ئەوان خۆیان (بارو حاڵی) خۆیان نەگۆڕن ﴿وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ﴾ وەکاتێك خوا بیەوێ ﴿بِقَوْمٍ سُوءًا﴾ هۆزێك تووشی بەلا بن ﴿فَلَا مَرَدَّ لَهُ﴾ هیچ بەرگرێکی بۆی نی یە ﴿وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ﴾ و جگە لەو (خوا) هیچ یارمەتی دەر و پشتیوانێکیان نی یە. ١١) ﴿هُوَ الَّذِي﴾ (خوا) ئەو زاتەیە ﴿يُرِيكُمُ الْبَرْقَ﴾ بروسکەتان نیشان دەدات ﴿خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ کەهۆی ترساندن و هیوا وئومێدتانە ﴿وَيُنشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ﴾ هەروەها هەوری قورس (بەئاوی باران) بەدی دەهێنێ. ١٢) ﴿وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ﴾ وە هەورەگرمە سوپاس و ستایشی ئەو (خوا) دەکات ﴿وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ﴾ هەروەها فریشتەکانیش لە هەیبەت و ترسی ئەو (خوا ستایشی دەکەن) ﴿وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ﴾ وە (پەروەردگار) هەورە بروسکەکان دەنێرێ ﴿فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَاءُ﴾ و دەیدات لە هەرکەسێ کەبیەوێ ﴿وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ﴾ لە کاتێکدا ئەوانە دەمە دەمێ دەکەن دەربارەی خوا ﴿وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾ و ئەو (خوا) هێز و تواناى زۆر بەتینە. ١٣)

لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَىْءٍ إِلَّا كَبَٰسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ وَمَا دُعَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ ۩ ﴿١٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ قُلِ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُوا۟ كَخَلْقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ ٱلْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّٰرُ ﴿١٦﴾ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌۢ بِقَدَرِهَا فَٱحْتَمَلَ ٱلسَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ۚ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِى ٱلنَّارِ ٱبْتِغَآءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَٰعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ وَٱلْبَٰطِلَ ۚ فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً ۖ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾ لِلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُۥ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْحِسَابِ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٨﴾

- بۆ لای پێغەمبەر و هەواڵەکەی بۆ گێڕایەوە ، جا خوای گەورە هەورە بروسکەیەکی بۆ نارد ئەو پیاوەی سوتاند، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی بە ئەنەس: (خوای گەورە هەورە بروسکەیەکی نارد بۆ هاوەڵەکەت و سووتاندی) ئەنجا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿و یرسل الصواعق فیصیب بها من یشاء ...﴾.

ئایەتی (٧٩) سورەتی (الأنعام): عن عیاض بن حماد أن رسول الله (ﷺ) قال: (قال الله إني خلقت عبادي حنفاء)(رواه مسلم). عیبازی کوڕی حەمماد گێڕاویەتیەوە ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە فەرموویەتی: بێگومان من بەندەکانم بەپاکی و لەسەر یەکتاپەرستی دروست کردوە).

ئایەتی (٨٢) سورەتی (الأنعام): قال عبد الله (ﷺ) : لما نزلت ﴿الذين آمنوا ولم یلبسوا إیمانهم بظلم ...﴾-

﴿لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ﴾ نزاو پاڕانەوەی هەقیش هەر بۆنەوە (خوا) ﴿وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ﴾ ئەوانەش نزاو لالە لە غەیر خوا دەكەن ﴿لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَيْءٍ﴾ هیچ وەلامێکیان نادەنەوە(نایەن بەهاواریانەوە)﴿إِلَّا كَبَٰسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ﴾ مەگەر وەك كەسێك (كەتینووی بێت لەدوورەوە) هەردوو مشتی خۆی بۆلای ئاوێك درێژ كردبێ ﴿لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ﴾ بۆ ئەوەی (ئاو) بكاتە دەمی بەلام نایگاتێ ﴿وَمَا دُعَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ﴾ نزاو دوعای بێ بڕوایان (لەبتەكانیان) هیچ نیە جگە لەگومڕایی و سەر لێ شێوان. ١٤)﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ﴾ سوژدە بۆ خوا دەبات ﴿مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هەرچی لەئاسمانەكان و زەویدایە ﴿طَوْعًا وَكَرْهًا﴾ بیانەوێ و نەیانەوێ ﴿وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ﴾ هەروەها سێبەرەكانیان لەبەیانیان و ئێوارانیدا(سوژدە دەبەن). ١٥)﴿قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ كێ پەروەردگاری ئاسمانەكان و زەوی یە ﴿قُلِ ٱللَّهُ﴾ بڵێ خوا ﴿قُلْ﴾ جا بڵێ ﴿أَفَٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ﴾ دەی ئێوە بێجگە لەو(خوا) پشتیوانانێکتان هەڵبژاردووە (بۆ خۆتان) ﴿لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ كەخاوەنی هیچ سوود و زیانێك نین بۆ خۆشیان ﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ﴾ ئایا كوێر و چاو ساغ یەكسانن؟ ﴿أَمْ هَلْ تَسْتَوِى ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُ﴾ یان ئایا تاریكیەكان و ڕووناكی وەك یەك وان؟ ﴿أَمْ جَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ﴾ نەخێر ئەی ئەوانە چەند هاوبەشێكیان بۆ خوا داناوە؟ ﴿خَلَقُوا۟ كَخَلْقِهِۦ﴾(گوایە) وەك دروستكراوانی خوایان دروست كردبێ؟ ﴿فَتَشَٰبَهَ ٱلْخَلْقُ عَلَيْهِمْ﴾ ئەوسا دروست كراوەكەیان لێ شێواوە!! ﴿قُلِ ٱللَّهُ﴾ بڵێ خوا ﴿خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ﴾ دروست كاری هەموو شتێكە ﴿وَهُوَ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّٰرُ﴾ و هەر ئەویشە تاك و تەنیای زاڵە بەسەر هەموو شتێكدا. ١٦) ﴿أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ بارانی لەئاسمانەوە باراندووە ﴿فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌۢ بِقَدَرِهَا﴾ جا هەر شیو و دۆڵێك بە ئەندازەی خۆی لافاوی هەڵدەستێت ﴿فَٱحْتَمَلَ ٱلسَّيْلُ﴾ ئەوسا لافاوەكە هەڵی دەگرێت ﴿زَبَدًا رَّابِيًا﴾ كەفێكی بەرزبووە (بە لافاوەكەوە)﴿وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِى ٱلنَّارِ﴾ هەروەها لەو (كانزایانەش پەیدادەبێ) كە ئاگری بۆ تاودەدەن (دەیتوێننەوە) ﴿ٱبْتِغَآءَ حِلْيَةٍ﴾ بەمەبەستی دروست كردنی خشڵ ﴿أَوْ مَتَٰعٍ﴾ یان شتوومەكی تر (وەك قاپ و قاچاغ) ﴿زَبَدٌ مِّثْلُهُۥ﴾ كەفێك وەكو ئەو (كەفی لافاوە پەیدا دەبێ) ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئا بەو جۆرە ﴿يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ وَٱلْبَٰطِلَ﴾ خوا نموونەی حەق و بەتاڵ دێنێتەوە﴿فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً﴾ جا كەفەكە دەڕوات و لە ناو دەچێ ﴿وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ﴾ بەلام ئەوەی كە سوود ئەگەیەنێ بەخەلكی ﴿فَيَمْكُثُ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەزەویدا دەمێنێتەوە ﴿كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ﴾ ئابەو جۆرە خوا نموونەكان دەهێنێتەوە. ١٧)﴿لِلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمُ﴾ بۆ ئەوانەی وەلامی بانگەوازی پەروەردگاریان داوەتەوە ﴿ٱلْحُسْنَىٰ﴾ (پاداشتی) هەرە چاك (بەهەشت) هەیە ﴿وَٱلَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُۥ﴾ ئەوانەش وەلامی بانگەوازی (پەروەردگار)یان نەدایەوە ﴿لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ ئەگەر هەرچی وا لە زەویدا هەمووی هی ئەوان بێ ﴿وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ﴾ ئەوەندەی تریشی لەگەڵ بێت ﴿لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦٓ﴾ دەیدەن لە بریتی و بەدەلی سزای ڕۆژی دوایی ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ﴾ ئەوانە بۆیان هەیە ﴿سُوٓءُ ٱلْحِسَابِ﴾ لێپرسینەوەی سەخت و خراپ ﴿وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ﴾ و جێگایان دۆزەخە ﴿وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ﴾ ئای كەچەند شوێنێكی خراپە. ١٨)

۞ أَفَمَن يَعۡلَمُ أَنَّمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ ٱلۡحَقُّ كَمَنۡ هُوَ أَعۡمَىٰٓۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ ٱلۡمِيثَٰقَ ﴿٢٠﴾ وَٱلَّذِينَ يَصِلُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيَخۡشَوۡنَ رَبَّهُمۡ وَيَخَافُونَ سُوٓءَ ٱلۡحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَٱلَّذِينَ صَبَرُواْ ٱبۡتِغَآءَ وَجۡهِ رَبِّهِمۡ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ سِرّٗا وَعَلَانِيَةٗ وَيَدۡرَءُونَ بِٱلۡحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عُقۡبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنۡ ءَابَآئِهِمۡ وَأَزۡوَٰجِهِمۡ وَذُرِّيَّٰتِهِمۡۖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَدۡخُلُونَ عَلَيۡهِم مِّن كُلِّ بَابٖ ﴿٢٣﴾ سَلَٰمٌ عَلَيۡكُم بِمَا صَبَرۡتُمۡۚ فَنِعۡمَ عُقۡبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٤﴾ وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهۡدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقۡطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱللَّعۡنَةُ وَلَهُمۡ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ وَفَرِحُواْ بِٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ إِلَّا مَتَٰعٞ ﴿٢٦﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَةٞ مِّن رَّبِّهِۦۚ قُلۡ إِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِيٓ إِلَيۡهِ مَنۡ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَتَطۡمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكۡرِ ٱللَّهِۗ أَلَا بِذِكۡرِ ٱللَّهِ تَطۡمَئِنُّ ٱلۡقُلُوبُ ﴿٢٨﴾

-شق ذلك على **المسلمين فقالوا:** يا **رسول الله أينا لم يظلم نفسه**؟ قال: **ليس ذلك إنما هو** الشرك، ألم تسمعوا ما **قال لقمان لابنه** وهو **يعظه ﴿يا بني لا** تشرك بالله إن الشرك لظلم **عظيم﴾**.(رواه البخاري) **عەبدوڵڵا** (ڕەزای خـوای لێ بێـت) ووتـی: لـە کاتێکدا ئـەم **ئایەتـە** هاتـە خـوارەوە ﴿و الـذين آمنـوا و لم يلبسوا...﴾ بـەلای موسڵمانانەوە گران بـوو ووتیـان: ئـەی پێغەمبەری خوا کێ لەئێمـە سـتەمی لـەخۆی نـەکردووە؟ فەرمووی: مەبەستی ئەوە نی یە، بەڵکو ئەو ستەمە هاوبەش پەیدا کردنە بۆ خوا، نەتان بیستووە ئەوەی کە لوقمان بەکوڕەکەی فەرمووی کاتێ کەئامۆژگاری دەکرد﴿يابني لاتشرك بالله ان الشرك لظلم عظيم﴾.

ئایەتی (٩٤) سورەتی (الأنعام) : قال رسول الله (ﷺ): (يقول ابن آدم: مالي مالي وهل لك من مالك إلا ما أكلت فأفنيت أو لبست فأبليت، أو تصدقت فأمضيت فما سوى ذلك فذاهب و تاركه للناس)(رواه-

﴿أَفَمَن يَعْلَمُ﴾ جا ئایا کەسێك کە بزانێ ﴿أَنَّمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ بەڕاستی ئەوەی نێرراوەتە خوار بۆ تۆ ﴿مِن رَّبِّكَ ٱلْحَقُّ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە حەق وڕاستە ﴿كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰٓ﴾ وەك ئەو کەسەیە کە کوێربێت ﴿إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ بێگومان هەر ئەوانە بیر دەکەنەوە کە خاوەنی ژیرین. ١٩) ﴿ٱلَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی کە پەیمانی خوا دەبەنە سەر ﴿وَلَا يَنقُضُونَ ٱلْمِيثَٰقَ﴾ وە بەڵێن ناشکێنن و هەڵێ ناوەشێننەوە. ٢٠) ﴿وَٱلَّذِينَ يَصِلُونَ﴾ وە ئەوانەن کە پەیوەستی دەکەن ﴿مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ﴾ هەرچی خوا فەرمانی داوە ﴿أَن يُوصَلَ﴾ کەپەیوەست بکرێ (وەك بەسەرکردنەوەی خزمان) ﴿وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ﴾ وە لە پەروەردگاریان دەترسن ﴿وَيَخَافُونَ سُوٓءَ ٱلْحِسَابِ﴾ وە لەخراپە و سەختی لێپرسینەوە دەترسن. ٢١) ﴿وَٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟﴾ وە ئەوانەن کە دانیان بەخۆیاندا گرت ﴿ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ﴾ بەمەبەستی ڕەزامەندی پەروەردگاریان ﴿وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ وە نوێژیان بەجێ هێناوە ﴿وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ﴾ وە لەو ڕۆزیەی پێمان داوون بەخشیوویانە ﴿سِرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ بەنهێنی و بەئاشکرا ﴿وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ﴾ وە بەچاکە بەرگری لەخراپە دەکەن (بەچاکە خراپەکانیان دەسڕنەوە و لادەبەن) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى ٱلدَّارِ﴾ سەر ئەنجامی چاکی ئەو دونیا هەر بۆ ئەوانە. ٢٢) ﴿جَنَّٰتُ عَدْنٍ﴾ بەهەشتانێك جێگای مانەوەی هەمیشەیی یە ﴿يَدْخُلُونَهَا﴾ کە ئەوان دەچنە ناویەوە ﴿وَمَن صَلَحَ﴾ هەروەها ئەوانەش کە چاك بوون ﴿مِنْ ءَابَآئِهِمْ﴾ لەباو و باپیرانیان ﴿وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ﴾ و هاوسەرانیان و وەچە و نەوەکانیان ﴿وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ﴾ فریشتەکانیش ﴿يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ﴾ دەچنە ژورەوە بۆ لایان لە هەموو دەرگایەکەوە. ٢٣) ﴿سَلَٰمٌ عَلَيْكُم﴾ (پێیان دەڵێن) سەلامتان لێ بێ ﴿بِمَا صَبَرْتُمْ﴾ چونکە ئارامتان گرت (لە دنیادا) ﴿فَنِعْمَ عُقْبَى ٱلدَّارِ﴾ جا چەند سەر ئەنجامێکی چاکتان بوو. ٢٤) ﴿وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ﴾ بەڵام ئەوانەی کە پەیمانی خوا هەڵ دەوەشێننەوە ﴿مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ﴾ لەپاش بەستن و گرێ دانی ﴿وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ﴾ و دەی بچڕن ئەوەی کە خوا فەرمانی داوە ﴿أَن يُوصَلَ﴾ کەپەیوەست بکرێ ﴿وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ و خراپەکاری دەکەن لەزەویدا ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱللَّعْنَةُ﴾ هەر بۆ ئەوانە نەفرین و دووریی لەبەزەیی خوا ﴿وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ﴾ هەروەها بۆ ئەوانە سەرئەنجامی خراپ. ٢٥) ﴿ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ﴾ خوا ڕۆزی فراوان دەکات ﴿لِمَن يَشَآءُ﴾ بۆ هەرکەسێك خۆی بیەوێ ﴿وَيَقْدِرُ﴾ وەکەمی دەکات (بۆ هەرکەسێ بیەوێ) ﴿وَفَرِحُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ وە ئەوانە دڵخۆش بوون بەژیانی دنیا ﴿وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا﴾ لەکاتێکدا ژیانی دنیا هیچ نیە ﴿فِى ٱلْءَاخِرَةِ﴾ لەچاو ڕۆژی دوایی دا ﴿إِلَّا مَتَٰعٌ﴾ بێجگە لە ڕابواردنێکی کەم نەبێ. ٢٦) ﴿وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەوانە کەبێ بڕوا بوون دەڵێن ﴿لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ﴾ بۆچی نەنێرڕا بۆی ﴿ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ﴾ موعجیزەیەك لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەڕاستی خوا ﴿يُضِلُّ مَن يَشَآءُ﴾ هەر کەسی بوێ گومڕای دەکات (کەشیاوی گومڕاکردنە) ﴿وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ﴾ وە ڕێنموونی هەر کەسێك دەکات کە بۆلای خۆی گەڕابێتەوە. ٢٧) ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم﴾ ودڵیان ئارام دەبێت ﴿بِذِكْرِ ٱللَّهِ﴾ بەیادی خوا ﴿أَلَا بِذِكْرِ ٱللَّهِ﴾ ئاگادارین کەهەر بە یادی خوا ﴿تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ﴾ دڵەکان ئارام دەبن. ٢٨)

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَـَٔابٍ ﴿٢٩﴾ كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَٰكَ فِىٓ أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَآ أُمَمٌ لِّتَتْلُوَاْ عَلَيْهِمُ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِٱلرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ وَلَوْ أَنَّ قُرْءَانًا سُيِّرَتْ بِهِ ٱلْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ ٱلْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ ٱلْمَوْتَىٰ ۗ بَل لِّلَّهِ ٱلْأَمْرُ جَمِيعًا ۗ أَفَلَمْ يَاْيْـَٔسِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَهَدَى ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۗ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُواْ قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِىَ وَعْدُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾ أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۗ وَجَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ أَمْ تُنَبِّـُٔونَهُۥ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلْأَرْضِ أَم بِظَٰهِرٍ مِّنَ ٱلْقَوْلِ ۗ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ مَكْرُهُمْ وَصُدُّواْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ لَّهُمْ عَذَابٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَشَقُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾

مسلم و أحمد و الترمذي و النسائي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئادەمی هەر دەڵێ: سامانەکەم سامانەکەم دەی ئایا هیچی سامانەکەت هی تۆیە بێجگە لەوەی خواردوتە و تەواوت کردووە یان لەبەرت کردووە و دڕیوتە یا بەخشیوتە لە خێردا و بووەتە پاشەکەوت بۆت ئیتر بێجگە لەوە دەڕوات و بە جێی دەهێڵی بۆ خەڵک).

ئایەتی (١٠٨) سورەتی (الأنعام) : قال رسول الله (ﷺ): (إن من أكبر الكبائر أن يلعن الرجل والديه قيل يا رسول الله: و كيف يلعن الرجل والديه ؟ قال: يسب أبا الرجل فيسب أباه، و يسب أمه فيسب أمه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (لە هەموو گوناهە گەورەکان گەورەتر ئەوەیە کە پیاو نەفرەت بکات لە باوك و دایکی. ووترا: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) چۆن پیاو نەفرەت لەدایك و باوکی دەکات؟-

﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿طُوبَىٰ لَهُمْ﴾ خۆش بەختی بۆ ئەوانە ﴿وَحُسْنُ مَآبٍ﴾ لەگەڵ سەرەنجامی چاك. ٢٩) ﴿كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ﴾ هەر بە شێوەی (پێغەمبەرانی تر) تۆمان ڕەوانە کردوە ﴿فِي أُمَّةٍ﴾ لەناو گەل و ئوممەتێکدا ﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَا أُمَمٌ﴾ کە لەپێش ئەوانەوە گەل و ئوممەتی تر هاتوون و چوون ﴿لِّتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ الَّذِي﴾ بۆ ئەوەی بیخوێنیتەوە بەسەریاندا ئەوەی ﴿أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ نیگامان کردووە بۆت ﴿وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَٰنِ﴾ لەکاتێکدا ئەوانە بڕواناهێنن بەخوای میهرەبان ﴿قُلْ هُوَ رَبِّي﴾ بڵێ ئەو پەروەردگاری منە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێك نی یە بێجگە لەو ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ پشتم هەر بەو بەستووە ﴿وَإِلَيْهِ مَتَابِ﴾ گەڕانەوەشم هەر بۆلای ئەوە. ٣٠) ﴿وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا﴾ بەڕاستی ئەگەر قورئانێك (بەخوێندنەوەی) ﴿سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ﴾ چیاکانی پێ ببرایە (بۆ شوێنێکی تر) ﴿أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ﴾ یان زەوی پێ لەت لەت بکرایە ﴿أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ﴾ یان لەگەڵ مردووەکاندا قسەی بکردایە (ئەنجا باوەڕ ناهێنن) ﴿بَل لِّلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا﴾ بەڵام هەموو کاروبارەکان بەدەست خوان ﴿أَفَلَمْ يَيْأَسِ﴾ دەی ئایا بێ هیوا نەبوون (ونەیان زانیوە) ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿أَن لَّوْ يَشَاءُ اللَّهُ﴾ کەئەگەر خوا بیویستایە ﴿لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا﴾ هەموو خەڵکی دەخستە سەر ڕێگەی ڕاست ﴿وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی کەبێ باوەڕ بوون هەمیشە ﴿تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ﴾ بەڵای سەختیان تووش دەبێت بەهۆی ئەوەی کردوویانە ﴿أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ﴾ یان ئەو (بەڵایە) لە نزیكماڵەکانیانەوە ڕوودەدات ﴿حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ﴾ هەتا بەڵێنی خوا دێتە دی ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾ بەڕاستی خوا بەڵێنی خۆی بەدی دەهێنێ. ٣١) ﴿وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان گاڵتە کرا ﴿بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ بە پێغەمبەرانی زۆر لەپێش تۆوە ﴿فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ منیش (ماوەیەك) مۆڵەتم دا بەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ﴾ پاشان ئەوانم گرت (تۆڵەم لێ سەندن) ﴿فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾ جا چۆن بوو تۆڵەی من (دەربارەیان). ٣٢) ﴿أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ﴾ دەی ئەو (خوایە)ی چاودێرە ﴿عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾ بەسەر هەموو کەسەوە هەرچی کردەوە (وەك بتانێکە ئاگای لە هیچ نی یە) ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ﴾ ئەوانە هاوبەشانێکیان بۆ خوا بڕیار داوە ﴿قُلْ سَمُّوهُمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ناوی ئەو (بت و هاوبەشانەم) بۆ بڵێن ﴿أَمْ تُنَبِّئُونَهُ﴾ یان ئێوە هەواڵ دەدەن بەخوا ﴿بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ﴾ بەوەی کە(بەخەیاڵی ئێوە) نایزانێ لەزەویدا ﴿أَم بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ﴾ یان قسەی ڕوت (بێ مانا) دەکەن ﴿بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ﴾ (نەخێر خوا هاوبەشی نی یە) بەڵکو ئەوانەی بێ باوەڕ بوون فێڵ و پیلانی خۆیان بۆ ڕازێنرایەوە ﴿وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ﴾ وە بەرگری کران لەڕێگەی ڕاست ﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ هەر کەسیش خوا گومڕای بکات ﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ئەوە هیچ ڕێ نیشاندەرێکی بۆ نی یە. ٣٣) ﴿لَّهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ ئەوانە لە ژیانی دنیادا سزایان بۆ هەیە ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ﴾ وە بەڕاستی سزای ڕۆژی دوایی سەخت ترو گران ترە ﴿وَمَا لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ﴾ وە بێ گومان هیچ پارێزەرێك نی یە بۆ ئەوان لە (سزای) خوا. ٣٤)

۞ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِي وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ أُكُلُهَا دَآئِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا وَّعُقْبَى ٱلْكَٰفِرِينَ ٱلنَّارُ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ وَلَآ أُشْرِكَ بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُوا وَإِلَيْهِ مَـَٔابِ ﴿٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَمَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَٰجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُوا ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ وَعِندَهُ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٣٩﴾ وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ وَعَلَيْنَا ٱلْحِسَابُ ﴿٤٠﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا وَٱللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ ٱلْمَكْرُ جَمِيعًا يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ ٱلْكُفَّٰرُ لِمَنْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٤٢﴾

فەرمووی: جنێو دەدات بە باوکی پیاوێک ئەویش جنێو دەداتەوە به باوکی **ئەم، وە** جنێو دەدات بە دایکی ئەویش جنێو دەداتەوە به دایکی ئەم).

ئایەتی (١٢٠) سورەتی (الأنعام): عن النواس بن سمعان قال: سألت رسول الله (ﷺ) عن الإثم فقال: (الإثم ما حاك في صدرك و كرهت أن يطلع عليه الناس). (رواه مسلم) نەواسی کوڕی سەمعان ئەگێڕێتەوە و دەڵێ: پرسیارم له پێغەمبەری خوا (ﷺ) کرد دەربارەی گوناه فەرمووی: (گوناه ئەوەیە لە سینە و دەرونتدا کاریگەر بێت (بچەسپێت) و پێشت ناخۆشه خەڵکی پێی بزانن).

ئایەتی (١٢١) سورەتی (الأنعام): قال (ﷺ) (ما منكم من أحد إلا و قد وكل به قرينه من الجن) قالوا و إياك؟ قال: (و إياي، إلا أن الله أعانني عليه فأسلم فلا يأمرني إلا بخير). (رواه مسلم و أحمد)-

﴿مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ﴾ وێنەی ئەو بەهەشتەی کەبەڵێن دراوە بە پارێزکاران ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ ڕووبارەکان دەڕۆن بەژێر باغەکانیدا ﴿أُكُلُهَا دَآئِمٌ وَظِلُّهَا﴾ میوەو سێبەرەکانی (بەهەشت) هەمیشەیین ﴿تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟﴾ ئەو(بەهەشتە) ئاکامی ئەوانەیە کە خۆیان پاراست (لە دنیادا) ﴿وَّعُقْبَى ٱلْكَٰفِرِينَ ٱلنَّارُ﴾ و ئاکامی بێ باوەڕانیش هەر ئاگرە. ٣٥)﴿وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ﴾ ئەوانەش کتێبمان پێ داون ﴿يَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ شاد دەبن بەوەی نێرراوەتە خوارەوە بۆت ﴿وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ مَن﴾ و هەندێ لە گرۆ و تاقمەکان هەن ﴿يُنكِرُ بَعْضَهُۥ﴾ هەندێ لەو ئینکار دەکەن ﴿قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ﴾ بڵێ من تەنها فەرمانم بەوە پێ دراوە ﴿أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ﴾ کە خوا بپەرستم﴿وَلَآ أُشْرِكَ بِهِۦٓ﴾ و هیچ هاوبەشێکی بۆ دانەنێم ﴿إِلَيْهِ أَدْعُوا۟ وَإِلَيْهِ مَـَٔابِ﴾ هەر بۆلای خوا (خەڵکی) بانگ ئەکەم گەڕانەوەشم تەنها بۆلای ئەو(خوایە). ٣٦)﴿ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ﴾ بەو شێوە ئەو(قورئانە)مان ناردۆتەخوارەوە(بۆ تۆ)﴿حُكْمًا عَرَبِيًّا﴾ کە فەرمانێکی عەرەبی یە﴿وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەگەر تۆ شوێنی ئارەزواتی ئەوانە بکەوی ﴿بَعْدَمَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ﴾ لەدوای ئەو شارەزاییەی کە هاتووە بۆت ﴿مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا وَاقٍ﴾ هیچ پارێزەرێکت نابێ لە(سزای) خوا. ٣٧)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێش تۆ پێغەمبەرانێکمان ناردووە ﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ﴾ و پێمان داون ﴿أَزْوَٰجًا وَذُرِّيَّةً﴾ هاوسەر و نەوە و وەچە ﴿وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ﴾ وە بۆ هیچ پێغەمبەرێك نەبووە ﴿أَن يَأْتِىَ بِـَٔايَةٍ﴾ (پێش تۆ) نیشانەیەك (موعجیزەیەك) بێنێ ﴿إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ﴾ مەگەر بەئیزنی خوا ﴿لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ﴾ بۆ هەموو کارێك وەختێکی تایبەتی هەیە کە نووسراوە. ٣٨)﴿يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ﴾ ئەوەی خوا بیەوێ دەیسڕێتەوەو (ئەوەش بیەوێ) دەیهێڵێتەوە ﴿وَعِندَهُۥٓ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ﴾ سەرچاوەی کتێبەکان لای ئەو (خوایە کە لوح المحفوظ)ە. ٣٩)﴿وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ﴾ جا ئەگەر نیشانت دەین ﴿بَعْضَ ٱلَّذِى﴾ هەندێکی ئەو ﴿نَعِدُهُمْ﴾ هەڕەشەی لێمان کردون ﴿أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ﴾ یان (پێش ئەوە) بتمرێنین ﴿فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ﴾ بێ گومان تۆ هەر ڕاگەیاندنت لەسەرە ﴿وَعَلَيْنَا ٱلْحِسَابُ﴾ و لێپرسینەوەش لەسەر ئێمەیە. ٤٠)﴿ أَوَلَمْ يَرَوْا۟﴾ ئایا (بێباوەڕان) سەرنجیان نەداوە ﴿أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا﴾ کەئێمە زەوی (کافران) کەم دەکەینەوە لە هەموو لایەکانی یەوە ﴿وَٱللَّهُ يَحْكُمُ﴾ و خوا (بەویستی خۆی) بڕیار دەدات ﴿لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِۦ﴾ کەس ناتوانێ بڕیاری ئەو (خوا) بگۆڕێ (یا هەڵوەشێنێتەوە) ﴿وَهُوَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ﴾ و ئەو (خوا) لێپرسینەوەی خێرایە. ٤١)﴿وَقَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ وە بێ گومان ئەوانەی پێش ئەمانیش فێڵ و پیلانیان گێڕا ﴿فَلِلَّهِ ٱلْمَكْرُ جَمِيعًا﴾ بەڵام هەموو نەخشە و پیلانەکان هی خوایە ﴿يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ﴾ (خوا) دەزانێ هەموو کەس چی دەکات ﴿وَسَيَعْلَمُ ٱلْكُفَّٰرُ﴾ و لەمەو دواش بێ باوەڕان دەزانن ﴿لِمَنْ عُقْبَى ٱلدَّارِ﴾ سەرئەنجامی (هەر دوو جیهان) بۆ کێ دەبێت. ٤٢)

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٤٣﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓر ۚ كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ ٱلنَّاسَ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿١﴾ ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْءَاخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِۦ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ وَذَكِّرْهُم بِأَيَّىٰمِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾

-پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هیچ یەکێ لە ئێوە نی یە مەگەر هاوەڵێکی لە شەیتان بەسەرەوە دانراوە) ووتیان ئەنانەت تۆش؟ فەرمووی: (بەڵێ منیش بەڵام بێگومان خوای گەورە یارمەتی دام لەبەرانبەری دلو موسڵمان بووە جابۆیە فەرمانم پێناکات بەچاکە نەبێت).

ئایەتی (١٢٤) سوورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله اصطفى من ولد إبراهيم إسماعيل و اصطفى من بني إسماعيل بني كنانة و اصطفى من بني كنانة قريشاً و اصطفى من قريش بني هاشم و اصطفاني من بني هاشم) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بەڕاستی خوا لە ناو کوڕانی ئیبراهیمدا ئیسماعیلی هەڵبژاردوە وە لە نەوەی ئیسماعیل نەوەی کینانەی هەڵبژاردوە وە لە نەوەی کینانە قورەیشی هەڵبژاردوە وە لە قورەیش نەوەی هاشمی هەڵبژاردوە و لەنەوەی هاشم منی هەڵبژاردوە).

ئایەتی (١٢٥) سوورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): على كل مسلم صدقة، قال أرأيت إن لم يجد؟ -

﴿ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕ بوون پێت دەڵێن ﴿ لَسْتَ مُرْسَلاً ﴾ تۆ ڕەوانەکراو (وپێغەمبەری خوا) نیت ﴿ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ ﴾ تۆش (ئەی موحەممەد(ﷺ) پێیان) بڵێ خوا بەسە ﴿ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ﴾ شایەت بێت لەنێوان من و ئێوەدا ﴿ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ ٱلْكِتَٰبِ ﴾ هەروەها ئەو کەسەش کەشارەزایی کتێبی (ئاسمانی) لایە. ٤٣)

سورەتی ﴿ إبراهيم ﴾

﴿ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿ الر ﴾ بە(ئەلیف لام ڕا) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿ كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ ﴾ ئەمە پەڕاوێکە ناردومانەتە خوارەوە بۆ تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿ لِتُخْرِجَ ٱلنَّاسَ ﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی ڕزگار بکەیت ﴿ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ﴾ لەتاریکی یەکانەوە بۆ ڕووناکی ﴿ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ﴾ بەئیزنی پەروەردگاریان ﴿ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴾ (ڕێنموونیان بکەیت) بۆ ڕێگای (خوای) بەدەسەڵاتو زاڵی سوپاس کراو. ١)﴿ ٱللَّهِ ٱلَّذِى ﴾ئەو خوایەی﴿ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ﴾ کە هەرچی لەئاسمانەکان و زەویدایە هی ئەوە ﴿ وَوَيْلٌ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴾ و هاوار و وای بۆ بێ باوەڕان ﴿ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴾ لە سزایەکی سەخت. ٢)﴿ ٱلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْءَاخِرَةِ ﴾ ئەوانەی کە ژیانی دنیایان لا خۆشترە لە ژیانی ڕۆژی دوایی ﴿ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ﴾ و بەرگری (خەڵکی) دەکەن لەڕێگای خوا ﴿ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ﴾ دەیانەوێت ئەو (ڕێگای خوا) لارو چەوت نیشان دەن ﴿ أُوْلَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴾ ئەوانە لەگومڕاییەکی دوور(لە ڕاستی)دان. ٣) ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ ﴾ وە هیچ پێغەمبەرێکمان ڕەوانە نەکردووە ﴿ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِۦ ﴾ بەزمانی گەلەکەی خۆی نەبێت ﴿ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ﴾ بۆ ئەوەی (ئایینەکەیان) بۆ ڕوون بکاتەوە ﴿ فَيُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ ﴾ ئەوسا خوا هەرکەسی ویستبێ گومڕای کردووە ﴿ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ﴾ هەرکەسێکیشی ویستبێ ڕێنموونی کردووە﴿ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴾ هەر ئەویش زاڵی کاردروستە. ٤) ﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی مووسامان نارد ﴿ بِـَٔايَٰتِنَآ ﴾ بەموعجیزەکانمانەوە ﴿ أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ ﴾ (فەرمانمان پێ دا) کەگەلەکەت ڕزگار بکە﴿ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ﴾ لەتاریکیەکانەوە بۆ ڕووناکی﴿ وَذَكِّرْهُم بِأَيَّىٰمِ ٱللَّهِ ﴾ و ئامۆژگاریان بکە بە (ڕووداوەکان لە) ڕۆژەکانی خوادا (یا بەهرەکانی خوایان بیر بخەرەوە) ﴿ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ ﴾ بەڕاستی لەو (بیرخستنەوە)دا پەند و بەڵگەی زۆر هەیە﴿ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴾ بۆ هەموو خۆڕاگرێکی سوپاس گوزار. ٥)

وَإِذۡ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ أَنجَىٰكُم مِّنۡ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ يَسُومُونَكُمۡ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ أَبۡنَآءَكُمۡ وَيَسۡتَحۡيُونَ نِسَآءَكُمۡۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَظِيمٞ ﴿٦﴾ وَإِذۡ تَأَذَّنَ رَبُّكُمۡ لَئِن شَكَرۡتُمۡ لَأَزِيدَنَّكُمۡۖ وَلَئِن كَفَرۡتُمۡ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٞ ﴿٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِن تَكۡفُرُوٓاْ أَنتُمۡ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا فَإِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٨﴾ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ نَبَؤُاْ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ قَوۡمِ نُوحٖ وَعَادٖ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ لَا يَعۡلَمُهُمۡ إِلَّا ٱللَّهُۚ جَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَرَدُّوٓاْ أَيۡدِيَهُمۡ فِيٓ أَفۡوَٰهِهِمۡ وَقَالُوٓاْ إِنَّا كَفَرۡنَا بِمَآ أُرۡسِلۡتُم بِهِۦ وَإِنَّا لَفِي شَكّٖ مِّمَّا تَدۡعُونَنَآ إِلَيۡهِ مُرِيبٖ ﴿٩﴾ ۞ قَالَتۡ رُسُلُهُمۡ أَفِي ٱللَّهِ شَكّٞ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يَدۡعُوكُمۡ لِيَغۡفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُؤَخِّرَكُمۡ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ قَالُوٓاْ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأۡتُونَا بِسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٖ ﴿١٠﴾

- قال يعمل بيديه فينتفع نفسه ويتصدق، قال فإن لم يستطع؟ قال: يعين ذا الحاجة الملهوف، قال أرأيت إن لم يستطع؟ قال: يأمر بالمعروف أو الخير، قال أرأيت إن لم يفعل؟ قال: يمسك عن الشر فإنها صدقة) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لەسەر هەموو موسوڵمانێکە خێرێك بکات ووتی: ئەی ئەگەر نەیبوو خێر بکات؟ فەرمووی: با بەدەستی کارێك بکات و سوودی هەبێت بۆ خۆی و خێرێشی لێ بکات، ووتی: ئەی ئەگەر نەیتوانی؟ فەرمووی: با یارمەتی کەسێکی هەژار بدات کە هانای بۆ هێناوە و داوای یارمەتی دەکات، ووتی: ئەی ئەگەر نە یتوانی؟ فەرمووی: با فەرمان بکات بە چاکە و خێر کردن، ووتی ئەی ئەگەر نەی کرد؟ فەرمووی: باواز لە خراپە کردن بهێنێت ئەوە خێرو چاکەیە).

ئایەتی (١٤٦) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (لعن الله اليهود حرمت عليهم الشحوم-

﴿ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ﴾ (بیریان بخەرەوە) کاتێ مووسا بەگەلەکەی ووت ﴿ ٱذْكُرُوا نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ﴾ بیری بەهرەوچاکەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿ إِذْ أَنجَىٰكُم ﴾ کاتێ کەڕزگاری کردن ﴿ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ ﴾ لە دارو دەستەکەی فیرعەون ﴿ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ ﴾ کەسزای خراپیان پێ دەچەشتن (بەهەمیشەیی) ﴿ وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ ﴾ و کوڕانی ئێوەیان سەردەبڕی ﴿ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ﴾ و ئافرەتانی ئێوەیان بەزیندوویی دەهێشتەوە (بۆ خزمەت کاری) ﴿ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴾ لەوەتاندا تاقی کردنەوەیەکی گەورە بوو لەلایەن پەروەردگارتانەوە. ٦) ﴿ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ ﴾ (بیریان بخەرەوە) کاتێ کە پەروەردگارتان ڕای گەیاند ﴿ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ﴾ سوێندبێ بێگومان ئەگەر ئێوە سوپاسی (چاکەی) من بکەن بۆتان زیاد دەکەم ﴿ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ ﴾ بەلام بێگومان ئەگەر نا سوپاسی بکەن ئەوە بەڕاستی سزای من زۆرپەتینە. ٧) ﴿ وَقَالَ مُوسَىٰٓ ﴾ مووسا فەرمووی ﴿ إِن تَكْفُرُوٓا أَنتُمْ ﴾ ئەگەر ئێوە ناسوپاسی (بەهرەکانی خوا) بکەن ﴿ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ﴾ و هەموو ئەو کەسانەش لەزەویدان ﴿ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴾ ئەو بەڕاستی خوا بێ نیازی سوپاس کراوە. ٨) ﴿ أَلَمْ يَأْتِكُمْ ﴾ ئایا بۆتان نەهاتووە ﴿ نَبَؤُا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ ﴾ هەواڵی ئەو گەلانەی کە لەپێش ئێوەدا بوون ﴿ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ ﴾ گەلی نووح و عاد و سەموود ﴿ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ﴾ هەروەها ئەوانەی کە لەپاش ئەوان بوون و هاتن ﴿ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا ٱللَّهُ ﴾ بێجگە لەخوا هیچ کەس نایانزانێ ﴿ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ﴾ پێغەمبەرەکانیان بۆهات بە موعجیزە و بەڵگەی ئاشکراوە ﴿ فَرَدُّوٓا أَيْدِيَهُمْ فِىٓ أَفْوَٰهِهِمْ ﴾ ئینجا ئەوان دەست و پەنجەی خۆیان گەست لە ڕق و قین دا ﴿ وَقَالُوٓا إِنَّا كَفَرْنَا ﴾ و ووتیان بەڕاستی ئێمە بێ بڕواین ﴿ بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ ﴾ بەو(پەیامە)ی کە بەئێوەدا نێردراوە ﴿ وَإِنَّا لَفِى شَكٍّ ﴾ وە بەڕاستی ئێمە لەگوماندایین ﴿ مِّمَّا تَدْعُونَنَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴾ لەوەی ئێوە بانگمان دەکەن بۆلای و دوو دڵین. ٩) ﴿ قَالَتْ رُسُلُهُمْ ﴾ پێغەمبەرەکانیان ووتیان (پێیان) ﴿ أَفِى ٱللَّهِ شَكٌّ ﴾ ئایا لەخوادا گومان هەیە ﴿ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ﴾ کە بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوییە ﴿ يَدْعُوكُمْ ﴾ بانگتان دەکات ﴿ لِيَغْفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ ﴾ بۆ ئەوەی لەگوناهەکانتان خۆش بێت ﴿ وَيُؤَخِّرَكُمْ ﴾ و دواتان بخات ﴿ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ﴾ بۆ کاتێکی دیاری کراو ﴿ قَالُوٓا إِنْ أَنتُمْ ﴾ ووتیان ئێوەش ﴿ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ﴾ هەر ئادەمیەکی وەک ئێمەن ﴿ تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا ﴾ دەتانەوێ بەرگری ئێمە بکەن و لامان دەن ﴿ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا ﴾ لە(پەرستنی) ئەوەی کە باوو باپیرانمان دەیان پەرست ﴿ فَأْتُونَا بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴾ دەی نیشانە و بەڵگەیەکی ڕوونمان بۆ بێنن (ئەگەر ڕاست دەکەن پێغەمبەرن). ١٠)

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا ۚ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْأَرْضَ مِن بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾ مِّن وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ مِن مَّاءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۖ وَمِن وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾ مَّثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ ۖ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ ۖ لَّا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

-فباعوها و أكلوا أثمانها و أن الله إذا حرم **على قوم أكل شيء حرم** عليهم **ثمنه)(رواه أحمد).** پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمویەتی:(خوا **نەفرینی کرد لەجولەکە،** چەوری **و دوو گیان لێ حەرام کرا کەچی ئەوان فرۆشتیان و نرخەکەیان خوارد** جا **بێگومان خوا** کاتێ خواردنی شتێکی لەسەر گەل و کۆمەڵێك حەرام کرد نرخەکەشی حەرام **دەکات** لێیان).

ئایەتی (١٥١) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (أتاني جبريل فبشرني أنه من مات لا يشرك بالله شيئاً من أمتك دخل **الجنة قلت** و إن زنى وإن سرق؟ قال و إن زنى وإن سرق، قلت و إن زنى و إن سرق؟ قال و إن زنى و إن سرق. قلت و إن زنى و إن سرق؟ قال و إن زنى و إن سرق و إن شرب الخمر).(رواه البخاري ومسلم).
پێغەمبەری **خوا** (ﷺ) فەرمووی: (جیبریل هات بۆ لام و مژدەی پێ دام کە بێگومان ئەو کەسەی بمرێ لە-

﴿قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ﴾ پێغەمبەرەکانیان پێیان ووتن ﴿إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ ئێمە هەر ئادەمیەکین وەکو ئێوە ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ﴾ بەڵام خوا ﴿يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ منەت دەنێ بەسەر هەرکام لەبەندەکانی دا کەبیەوێ(دەیکاتە پێغەمبەر) ﴿وَمَا كَانَ لَنَا﴾وە ئێمە هەرگیز ناتوانین ﴿أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَانٍ﴾ موعجیزە و بەڵگەیەکتان بۆ بێنین ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بەئیزنی خوا ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ وە باوەڕداران پشت هەر بەخوا ببەستن. ١١)﴿وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ﴾ وە ئایا بۆچی پشت بەخوا نەبەستین ﴿وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا﴾ کە بێگومان ئەو (زاتە) ڕێگای ڕاستی نیشان داوین؟ ﴿وَلَنَصْبِرَنَّ﴾ وە بەڕاستی دان بەخۆماندا دەگرین ﴿عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا﴾ هەر ئازارێکمان بدەن ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ دەبا خۆسپێران پشت هەر بەخوا ببەستن. ١٢)﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێ بڕواکان ووتیان ﴿لِرُسُلِهِمْ﴾ بەپێغەمبەرەکانیان ﴿لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَا﴾ بەڕاستی لەخاك و وڵاتەکەمان دەرتان دەکەین ﴿أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا﴾ یان بەڕاستی دەبێ بگەڕێنەوە ناو ئاینەکەی ئێمە ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ﴾ جا پەروەردگاریان نیگای بۆ (پێغەمبەران) کرد ﴿لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ﴾ کە بێگومان ستەمکاران لەناو دەبەین. ١٣) ﴿وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ﴾ و بێگومان ئێوە نیشتەجێ دەکەین﴿الْأَرْضَ مِن بَعْدِهِمْ﴾ لەو خاکەدا پاش (تیاچوونی) ئەوان ﴿ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي﴾ ئەوەش بۆ کەسانێکە لەوەستانی بەردەم من دەترسن (لەقیامەتدا) ﴿وَخَافَ وَعِيدِ﴾ وە(پێشتر) ترسابێ لەهەڕەشە(ی من). ١٤) ﴿وَاسْتَفْتَحُوا﴾ وە (پێغەمەران) داوای سەرکەوتن و زاڵ بونیان کرد (لەخوا) ﴿وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾ و هەموو ملهوڕو یاخییەك بێ هیوا بوون. ١٥)﴿مِّن وَرَائِهِ جَهَنَّمُ﴾ لەدوا (تیاچوونی) جێگای) ئەو دۆزەخە ﴿وَيُسْقَىٰ مِن مَّاءٍ صَدِيدٍ﴾ و لە کێم و زووخاو ئاو دەدرێت. ١٦)﴿يَتَجَرَّعُهُ﴾ کە قوم قوم (زۆر بە قیزەوە) دەیخواتەوە ﴿وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ﴾ بەڵام ناتوانێ قوتی بدات ﴿وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ﴾ و مردنی بۆ دێت ﴿مِن كُلِّ مَكَانٍ﴾ لەهەموو لایەکەوە ﴿وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ﴾ و کەچی ناشمرێ ﴿وَمِن وَرَائِهِ﴾ و لەدوا ئەوەش ﴿عَذَابٌ غَلِيظٌ﴾ سزای سەخت (دەدرێ). ١٧)﴿مَّثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ﴾ ئەوانەی بێ بڕوابوون بەپەروەردگاریان نموونەی ﴿أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ﴾ کردەوەکانیان وەك خۆڵەمێشێك وایە ﴿اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ﴾ بەتوندی با لێی هەڵکردبێت ﴿فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ﴾ لە ڕۆژێکی ڕەشەبای سەختدا ﴿لَّا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ ئەوان هیچیان دەست ناکەوێت لەوەی کەلە دنیادا کردویانە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ﴾ ئا ئەوەیە گومڕابوونی دوور لە ڕاستی. ١٨)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِن يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ
﴿٢٠﴾ وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟
إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ
مِن شَىْءٍ ۚ قَالُوا۟ لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيْنَٰكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ
أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ
لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ ٱلْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ
فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ
فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى ۖ فَلَا تَلُومُونِى وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم ۖ مَّآ أَنَا۠
بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ ۖ إِنِّى كَفَرْتُ بِمَآ
أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ ۗ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
﴿٢٢﴾ وَأُدْخِلَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۖ تَحِيَّتُهُمْ
فِيهَا سَلَٰمٌ ﴿٢٣﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً
كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾

-نوممەنەکـەت و هیـچی نەکردبێتـە هاوبـەش بـۆ خـوا ئـەوە دەچـێتە بەهەشتەوە، ووتم: ئەگەر زینا و دزیش بکـات؟ فـەرمووی: ئەگەر زینا و دزیش بکات. ووتم: ئەگەر زینـا و دزیـش بکات؟ فـەرمووی: ئەگەر زینَا و دزیش بکات. ووتم: ئەگەر زینـا و دزیـش بکـات؟ فـەرمووی: ئەگەر زینا و دزیش بکـات و عـارەقیش بخواتەوە).

ئایەتی (١٥٣) سورەتی (الأنعام)

عـن ابـن مـسعود (ﷺ) قـال: خـط رسول الله (ﷺ) خطاً بيده ثم قال (هذا سبيل الله مستقيماً) وخط عن يمينه و شماله ثم قال (هذه السبل ليس منها سبيل إلا عليه شيطان يدعو إليه) ثم قرأ ﴿وإن هذا صراطي مستقيماً فاتبعوه و لا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله﴾.(رواه أحمد والحاكم). ئیبن و مەسعود(رەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتـەوە دەڵـێ: پێغەمبەر(ﷺ) هێڵێکی بەدەستی کێشاو پاشان فەرمووی: (ئەمە ڕێگای خوایە کەڕاست و دروستە) وە لە-

﴿ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ ئایا نەتان زانیوە کە بێگومان خوا ﴿خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ﴾ ئاسمانەکان و زەوی لەسەر ڕاستی دروست کردوە ﴿إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ﴾ ئەگەر بیەوێ ئێوە لا دەبات و ناتان هێڵێ ﴿وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ وە دروست کراوی تازە دەهێنێ (لە جێ ی ئێوە). ١٩) ﴿ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ﴾ ئەوەش بۆ خوا گران و زەحمەت نی یە. ٢٠) ﴿وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ و هەموویان (لە گۆڕەکانیان دێنە دەرەوە) بۆ خوا دەردەکەون و ئاشکرا ئەبن ﴿فَقَالَ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟﴾ ئینجا بێ دەسەڵاتەکان دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟﴾ بە زۆر دارو خۆ بەزل زانەکان ﴿إِنَّا كُنَّا﴾ بەڕاستی ئێمە لە دنیادا ﴿لَكُمْ تَبَعًا﴾ شوێن کەوتووی ئێوە بووین ﴿فَهَلْ أَنتُم﴾ ئاخۆ ئێوە ﴿مُّغْنُونَ عَنَّا﴾ بەرگری دەکەن لە ئێمە ﴿مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ﴾ هەندێك لە سزای خوا ﴿قَالُوا۟﴾ (ئەوانیش) دەڵێن ﴿لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيْنَٰكُمْ﴾ ئەگەر خوا ئێمەی ڕێنموونی بکردایە ئێمەش ئێوەمان ڕێنموونی دەکرد ﴿سَوَآءٌ عَلَيْنَآ﴾ یەکسانە بۆمان ﴿أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا﴾ هاوار و ناڵە بکەین یان ئارام بگرین ﴿مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ﴾ ڕزگار بوونمان نی یە (لە سزای خوا). ٢١) ﴿وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ﴾ جا شەیتان دەڵێ ﴿لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ﴾ کاتێ کە کار تەواو دەبێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ﴾ بێ گومان خوا بەڵێنی پێدان ﴿وَعْدَ ٱلْحَقِّ﴾ بە بەڵێنێکی هەق و ڕاست ﴿وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ﴾ و منیش بەڵێنم پێدان بەڵام درۆم کرد لەگەڵتان ﴿وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم﴾ وەمن ئەم بوو بەسەرتاندا ﴿مِّن سُلْطَٰنٍ﴾ هیچ زۆر و دەسەڵاتێك ﴿إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ﴾ تەنها ئەوە نەبێ کە بانگم کردن (بۆ گومرایی) ﴿فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى﴾ ئیتر ئێوەش بەدەنگمەوە هاتن (و بەگوێتان کردم) ﴿فَلَا تَلُومُونِى﴾ کەواتە لۆمەی من مەکەن ﴿وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم﴾ بەڵکو لۆمەی خۆتان بکەن ﴿مَّآ أَنَا۠ بِمُصْرِخِكُمْ﴾ بەڕاستی من ناتوانم بێم بە هاواری ئێوەوە ﴿وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ﴾ و ئێوەش ناتوانن بێن بەهاواری منەوە ﴿إِنِّى كَفَرْتُ﴾ بەڕاستی من بڕوام نەبوو ﴿بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ﴾ بەوەی کە پێشتر (لە دنیادا) منتان کرد بوو بە هاوبەش بۆ خوا ﴿إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی ستەم کاران ﴿لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای سەختیان دەبێت. ٢٢) ﴿وَأُدْخِلَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە دەخرێنە ﴿جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ ناو بەهەشتانێك کە ڕووبارەکان دێن و دەچن بە ژێریاندا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ﴾ بە هەمیشە تیایدا دەبن بە ئیزنی پەروەردگاریان ﴿تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ﴾ بەخێرهاتنیان لەو (بەهەشتە)دا بەووتەی سەلامە. ٢٣) ﴿ أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەت زانیوە؟ ﴿كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا﴾ خوا چۆن نموونەی هێناوەتەوە ﴿كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ﴾ کە ووتەی چاك و ڕاست (لا إلە إلا الله) وەك درەختێکی چاك و بەسوود وایە ﴿أَصْلُهَا ثَابِتٌ﴾ ڕەگی قایم (لە زەویدا)دا کۆتایی ﴿وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ﴾ و لق و پۆپەکانیشی (بەرز بووبێوە) بە ئاسماندا. ٢٤)

تُؤْتِيٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينِۭ بِإِذْنِ رَبِّهَاۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ
كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ
﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِي ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا وَفِي ٱلْـَٔاخِرَةِۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَۚ وَيَفْعَلُ
ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ بَدَّلُواْ نِعْمَتَ ٱللَّهِ كُفْرًا
وَأَحَلُّواْ قَوْمَهُمْ دَارَ ٱلْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَاۖ وَبِئْسَ
ٱلْقَرَارُ ﴿٢٩﴾ وَجَعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلُّواْ عَن سَبِيلِهِۦۗ قُلْ
تَمَتَّعُواْ فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٣٠﴾ قُل لِّعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ يُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُنفِقُواْ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَٰلٌ ﴿٣١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ
بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ لِتَجْرِيَ
فِي ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَٰرَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ
ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ دَآئِبَيْنِۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ﴿٣٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٧) سورەتی (ابراهیم): ﴿يُثَبِّتُ اللّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ﴾ ئەسانى لە بەڕائى کوڕی عازیبەوە گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئەم ئایەتە ﴿يُثَبِّتُ اللّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ﴾ دەربارەی سزای ناوگۆڕ هاتۆتە خوارەوە ، دەوترێت بە مردوو:کێ پەروەردگارتە ؟ ئەویش دەڵێت خوا پەروەردگارمە ئایینم ئایینی موحەممەدە (ﷺ) ئەمەیە واتای ئەم ئایەتە ﴿يُثَبِّتُ اللّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ ...﴾.

-لای ڕاست و چەپیەوە چەند مێلی تری کێشا و پاشان فەرمووی: (ئەم ڕێگایانەش هیچ ڕێگایەکیان نی یە مەگەر شەیتانێکی لەسەرە و بانگی(خەڵکی) بۆ دەکات) پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە-

﴿ تُؤْتِيٓ أُكُلَهَا﴾ ئەو (درەختە) میوە و بەرپێگرێت ﴿كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا﴾ هەموو کاتێک بەئیزنی پەروەردگاری ﴿وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ﴾ وە خوا ئەو نموونانە دەهێنێتەوە ﴿لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بۆ خەڵکی بۆ ئەوەی بیربکەنەوە. ٢٥) ﴿وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ﴾ وە نموونەی ووتەی خراپ و پیس (بێ باوەڕی) ﴿كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ﴾ وەکو درەختێکی خراپ و پیس وایە ﴿ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ﴾ هەڵکەنرابێ لەسەر زەوی (و ڕەگی نەبێت) ﴿مَا لَهَا مِن قَرَارٍ﴾ هەر خۆی نەگری. ٢٦) ﴿يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەوانەی کەبروایان هێناوە خوا دامەزراویان دەکات ﴿بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ﴾ بە ووتەی بەرێ وجێ (کە شایەتومانە) ﴿فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ﴾ لەژیانی دنیادا و لەڕۆژی دوایشدا ﴿وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّـٰلِمِينَ﴾ وە خوا ستەم کارانیش گومرا دەکات ﴿وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ﴾ وە خوا هەرچی بیەوێ دەیکات. ٢٧)﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ﴾ ئایا سەیری ئەوانەت نەکردووە ﴿بَدَّلُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ كُفْرًا﴾ لە جیاتی (سوپاسی) بەهرە و چاکەی خوا بێ باوەڕ و سپڵە بوون ﴿وَأَحَلُّوا۟ قَوْمَهُمْ دَارَ ٱلْبَوَارِ﴾ و گەلەکەیان بەرەو هەڵدێر برد. ٢٨)﴿جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا﴾ ئەویش دۆزەخە کەدەچنە ناوی ﴿وَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ﴾ کە ئارامگایەکی زۆر خراپە ٢٩)﴿وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا﴾ (بێ باوەڕان) چەند هاوتایان بۆخوا بڕیاردا ﴿لِّيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِهِۦ﴾ بۆ ئەوەی (خەڵك) گومرابکەن لەڕێگەی خوا ﴿قُلْ تَمَتَّعُوا۟﴾ ئەی (موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەوانە ڕابوێرن ﴿فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى ٱلنَّارِ﴾ چونکە بێ گومان چارەنوستان دۆزەخ دەبێت. ٣٠) ﴿قُل لِّعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بەوبەندانەم کەبروایان هێناوە ﴿يُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ بەڕێکی نوێژەکان بکەن ﴿وَيُنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ﴾ و لەوەی پێمان داوون ببەخشن ﴿سِرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ بەنهێنی و ئاشکرا ﴿مِّن قَبْلِ﴾ لەپێش ئەوەی ﴿أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ﴾ کە ڕۆژێك بێت ﴿لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَـٰلٌ﴾ نەکڕین و فرۆشتنی تێدایەو نەدۆستایەتی. ٣١)﴿ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ خوا ئەو زاتەیە کەئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ و لەئاسمانەوە بارانی باراندوە ﴿فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ و هەموو بەرووبوم (و دانەوێڵە)یەکی پێ ڕواندووە ﴿رِزْقًا لَّكُمْ﴾ کە ڕسق و ڕۆزیە بۆ ئێوە ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ﴾ هەروەها کەشتی بۆ رام هێناون ﴿لِتَجْرِىَ فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ﴾ بۆ ئەوەی بڕوات بەناو دەریادا بەفەرمانی خوا ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَـٰرَ﴾ و ڕووبارەکانی بۆ رام هێناون. ٣٢) ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ﴾ وە هەروەها رامی هێناوە بۆتان ﴿ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ﴾ ڕۆژ و مانگ بەهەمیشەیی ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ﴾ وە شەو و ڕۆژیشی بۆ رام هێناون. ٣٣)

وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ
لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ وَإِذْ
قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا ٱلْبَلَدَ ءَامِنًا وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ
أَن نَّعْبُدَ ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ
فَمَن تَبِعَنِى فَإِنَّهُۥ مِنِّى ۖ وَمَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾
رَّبَّنَآ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ
ٱلْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً مِّنَ ٱلنَّاسِ
تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾
رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ
فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى وَهَبَ لِى
عَلَى ٱلْكِبَرِ إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾
رَبِّ ٱجْعَلْنِى مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۚ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ
دُعَآءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ
ٱلْحِسَابُ ﴿٤١﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
ٱلظَّٰلِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٤٢﴾

-﴿وإن هذا صراطي مستقيماً فاتبعوه و لا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله﴾.

ئایەتی (١٥٨) سورەتی (الأنعام): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): (ثلاث إذا خرجت لاينفع نفساً إيمانها لم تكن آمنت من قبل أو كسبت في إيمانها خيراً طلوع الشمس من مغربها والدجال و دابة الأرض) (رواه مسلم) ئەبو هورەیرە (رەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە وتی: پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمووی: (سێ نیشانە هەن ئەگەر دەرکەوتن هیچ کەسێك باوەڕەکەی سوودی پێ ناگەیەنێت گەر لەوەو پێش باوەڕی نەهێنا بێت یان چاکەیەکی نەکرد بێت لەکاتی باوەڕ بوونەکەیدا: هەڵاتنی خۆر لەخۆرئاواوە و دەجال و پەیدابوونی گیاندارەکەکە بە(دابة الأرض) ناوبراوە).

ئایەتی (١٦٠) سورەتی (الأنعام): عن ابن عباس (رضي الله عنهما) أن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال فيما يرويه عن ربه-

﴿وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ﴾ وە لەهەموو ئەو شتانە کەداواتان کردووە پێی بەخشیوون ﴿وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ ٱللَّهِ﴾ خۆ ئەگەر بەهرە و نیعمەتەکانی خوا بژمێرن ﴿لَا تُحْصُوهَآ﴾ بۆتان ناژمێردرێن ﴿إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ﴾ بەڕاستی ئادەمی (بێ بڕوا) ﴿لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ زۆر ستەم کار و سپڵەیە. ٣٤) ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ﴾ (بیریان بخەرەوە) کاتێ ئیبراهیم ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿ٱجْعَلْ هَٰذَا ٱلْبَلَدَ ءَامِنًا﴾ ئەم شارە (مەککە) بکە بەشارێکی ئارام و ئاسایش ﴿وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ﴾ وە خۆم و کوڕەکانم بپارێزە و دوورخەرەوە ﴿أَن نَّعْبُدَ ٱلْأَصْنَامَ﴾ لەوەی بتەکان بپەرستین. ٣٥) ﴿رَبِّ إِنَّهُنَّ﴾ ئەی پەروەردگارم بێگومان ئەو بتانە ﴿أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ﴾ زۆر لەخەڵکیان گومڕا کردوە (و لایان دان لەڕێگەی ڕاست) ﴿فَمَن تَبِعَنِى فَإِنَّهُۥ مِنِّى﴾ جا هەرکەسێ (لەڕۆڵەکانم) شوێن من کەوت ئەوە بێگومان لەمنە ﴿وَمَنْ عَصَانِى﴾ هەرکەسیش سەرپێچی کردم ﴿فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێ گومان تۆ لێبوردەی میهرەبانی. ٣٦) ﴿رَّبَّنَآ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى﴾ ئەی پەروەردگارمان من هەندێ لەڕۆڵەکانم نیشتەجێ کرد ﴿بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ﴾ لە شیوێکی بێ کشتوکاڵ دا ﴿عِندَ بَيْتِكَ ٱلْمُحَرَّمِ﴾ لای ماڵە پیرۆز و ڕێزگیراوەکەت ﴿رَبَّنَا لِيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ ئەی پەروەردگارمان تا بە چاکی نوێژ بەجێ بێنن ﴿فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً مِّنَ ٱلنَّاسِ﴾ بەڵکو دڵی خەڵکانێ وا لێبکەیت ﴿تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ﴾ سۆزیان ببێ بۆلایان ﴿وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ و لەهەموو بەر و میوەیەکیش ڕۆزیان بدە ﴿لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ﴾ بەڵکو شوکرانە بژێرن. ٣٧) ﴿رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ﴾ ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی تۆ دەزانی ﴿مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ﴾ بە هەرچی دەیشارینەوە و هەرچی دەری دەبڕین ﴿وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ﴾ وە هیچ شتێ لای خوا شاراوە نی یە ﴿فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ﴾ نەلەزەوی و نەلەئاسماندا. ٣٨) ﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى﴾ هەموو سوپاس و ستایشێك بۆ ئەو خوایەی ﴿وَهَبَ لِى عَلَى ٱلْكِبَرِ إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ﴾ کە ئیسماعیل و ئیسحاقی پێ بەخشیم بەپیری ﴿إِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارم بیسەری دوعا و پاڕانەوەیە. ٣٩) ﴿رَبِّ ٱجْعَلْنِى مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِى﴾ ئەی پەروەردگارم من و ڕۆڵەکانم وا لێبکەی بەچاکی نوێژەکان بەجێ بێنین ﴿رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ﴾ ئەی پەروەردگارمان پاڕانەوە و نزاکەم وەرگرە. ٤٠) ﴿رَبَّنَا ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەی پەروەردگارمان لەمن و باوکم و دایکم و هەموو بڕواداران ببورەو خۆش ببە ﴿يَوْمَ يَقُومُ ٱلْحِسَابُ﴾ لە ڕۆژێك دا کە لێپرسینەوە دەکرێ و بەرپا ئەبێ. ٤١) ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا﴾ وا مەزانە خوا بێ ئاگایە ﴿عَمَّا يَعْمَلُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ لەوەی کەستەم کاران دەیکەن ﴿إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ﴾ بێگومان ئەو دوایان دەخات بۆ ڕۆژێك ﴿تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ﴾ کەچاوەکان تێیدا ئەبلەق دەبن (و ئانوقێن لە ترسا). ٤٢)

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ ﴿٤٣﴾ وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِندَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾ فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هَٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

-تبارك و تعالى (إن ربكم رحيم من هم بحسنة فلم يعملها كتبت له حسنة فإن عملها كتبت له عشراً إلى سبعمائة إلى أضعاف كثيرة، ومن هم بسيئة فلم يعملها كتبت له حسنة فإن عملها كتبت له واحدة أو يمحوها الله عز وجل و لا يهلك على الله إلا هالك)(رواه البخاري و مسلم).
عەبدوڵلای کوڕی عەبباس (رضي الله عنه) گێڕاویەتیەوە کەپێغەمبەری خوا(ﷺ) لەپەروەردگاریەوە دەگێڕێتەوە دەفەرمووێ:
(بەڕاستی پەروەردگاری ئێوە زۆر بە بەزەییە یە هەر کەس نیازی چاکەیەکی کردو ئەنجامی نەدا ئەوە یەک چاکەی بۆ دەنوسێ ئەگەر ئەنجامیدا ئەوە دە تا حەوت سەد چاکەو تا چەندانەی زیاتریشی بۆ دەنووسێ، وە هەر کەس نیازی خراپەیەکی کردو ئەنجامی نەدا ئەوە یەک چاکەی بۆ دەنوسێ وەئەگەر ئەنجامی دا ئەوە یەک خراپەی بۆ دەنوسێ یان خوای گەورە دەیسڕێتەوە، وەکەس گرفتار نابێ و تیا ناچێ مەگەر یەکێ هەرنەیەوێ ڕزگار بێ).

﴿مُهْطِعِينَ﴾ بەچەسپانی دەڕۆن (بەدەم بانگ کەریانەوە) ﴿مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ﴾ سەریان بەرزکردۆتەوە(بۆ ئاسمان) ﴿لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ﴾ پێڵوی چاویان ناتروکێنن ﴿وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ﴾ و دڵیان خالّی یە (لەتێگەشتن). ٤٣) ﴿وَأَنذِرِ النَّاسَ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) خەڵکی ئاگاداربکە و بترسێنە ﴿يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ﴾ لەو ڕۆژەی کە سزایان بۆ دێت ﴿فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئینجا ئەوانەی کەستەمیان کردووە دەڵێن ﴿رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ﴾ ئەی پەروەردگارمان بۆ ماوەیەکی کەم دوامان بخە ﴿نُّجِبْ دَعْوَتَكَ﴾ تا وەڵامی بانگەوازەکەت بدەینەوە ﴿وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ﴾ و شوێنی پێغەمبەران بکەوین ﴿أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ﴾ ئەی ئێوە نەبوون پێشتر سوێندتان خوارد ﴿مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ﴾ کە هەرگیز لە ناوناچن. ٤٤) ﴿وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ﴾ هەر لەجێ و شوێنی ئەوانە نیشتەجێ بوون ﴿ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ﴾ کەستەمیان لەخۆیان کرد ﴿وَتَبَيَّنَ لَكُمْ﴾ و بەروونی بۆتان دەرکەوت ﴿كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ﴾ کە چیمان بەسەر هێنان ﴿وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ﴾ نموونەی زۆریشمان بۆتان هێنایەوە. ٤٥) ﴿وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ﴾ بێگومان ئەو (بێ باوەڕانە) پیلانی گەورەی خۆیانیان گێڕا (دژی پێغەمبەرەکانیان) ﴿وَعِندَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ﴾ خوای گەورە ئاگادارە بە پیلانەکانیان ﴿وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ﴾ وە هەر چەندە پیلانەکەیان ﴿لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ﴾ شاخەکانی پێ بترازێ (و لەبن بچێ). ٤٦) ﴿فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ﴾ جا واگومان مەبە خوا ﴿مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ﴾ ئەو بەڵێنەی داویەتی بەپێغەمبەرانی بەدی ناهێنێ ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ﴾ بەڕاستی خوا خاوەن دەسەڵاتی تۆڵەسێنە. ٤٧) ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ﴾ لەڕۆژێکدا کە ئەم زەوی یە دەگۆڕێ ﴿غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ﴾ بەزەوی یەکی تر و ئاسمانەکانیش (دەگۆڕێن بە ئاسمانی تر) ﴿وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ ئەوسا هەموو (لەگۆڕەکانیان دێنە دەرەوە) دەردەکەون بۆ خوای تەنیای زاڵ بەسەر هەموو شتێکدا. ٤٨) ﴿وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ﴾ و لەو ڕۆژەدا تاوان باران دەبینی ﴿مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾ لە کۆت و زنجیردا پێکەوە بەستراون. ٤٩) ﴿سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ﴾ پۆشاکیان قەترانی ڕەشە ﴿وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ النَّارُ﴾ و دەم و چاویشیان ئاگر دایپۆشیوە. ٥٠) ﴿لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ﴾ بۆ ئەوەی خوا تۆڵەو پاداشتی هەموو کەسێك بدات بە گوێرەی ئەوەی کەکردویەتی ﴿إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ بەڕاستی خوا لێپرسینەوەی خێرایە. ٥١) ﴿هَٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ﴾ ئەم (قورئانە) ڕاگەیاندن و جاڕێکە بۆ هەموو خەڵك ﴿وَلِيُنذَرُوا بِهِ﴾ و تا پێی بێدار بکرێنەوە ﴿وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ وە بۆ ئەوەی بزانن بێگومان ئەو(خوا) پەرستراوێکی تاك و تەنهایە ﴿وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ و تا خاوەن ژیرییەکان بیربکەنەوە و پەند بگرن. ٥٢)

سُورَةُ الحِجر

آیاتها ٩٩ — ترتیبها ١٥

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓر ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ رُّبَمَا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ كَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٢﴾ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا۟ وَيَتَمَتَّعُوا۟ وَيُلْهِهِمُ ٱلْأَمَلُ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤﴾ مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٥﴾ وَقَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِى نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَّوْ مَا تَأْتِينَا بِٱلْمَلَٰٓئِكَةِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَمَا كَانُوٓا۟ إِذًا مُّنظَرِينَ ﴿٨﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِى شِيَعِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١١﴾ كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُۥ فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَظَلُّوا۟ فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوٓا۟ إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَٰرُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ﴿١٥﴾

ئایەتی (١٦١) سورەتی (الأنعام): عن ابن أبزى عن أبيه قال: كان رسول الله (ﷺ) إذا أصبح قال: (أصبحنا على ملة الإسلام و كلمة الإخلاص و دين نبينا محمد و ملة أبينا إبراهيم حنيفاً وما كان من المشركين) (رواه النسائي). ئیبن ئەبزا لەباوكیەوە گێڕاویەتیەوە ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) كاتێ ڕۆژی دەكردەوە دەیفەرموو: (ڕۆژمان كردەوە لەسەر ئاینی ئیسلام و ووشەی یەكتاپەرستی و ئاینی پێغەمبەرمان موحەممەد و ئاینی ئیبراهیم كە پاك و ڕاستە و لەبت پەرستان نەبوو).

ئایەتی (١٦٥) سورەتی (الأنعام): عن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إن الدنيا حلوة خضرة و إن الله مستخلفكم فيها فناظر ماذا تعملون، فاتقوا الدنيا و اتقوا النساء فإن أول فتنة بني إسرائيل كانت في النساء). (رواه مسلم). ئەبو سەعیدی خودری (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتی یەوە ووتی:

سورەتی ﴿الحجر﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الر﴾ بە(ئەلیف، لام، ڕا) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُّبِينٍ﴾ ئەمە ئایەتەکانی ئەو کتێبەن کەقورئانی ڕوون کەرەوەیە. ١) ﴿رُّبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی کەبێ باوەڕ بوون زۆر جار ئاوات دەخوازن﴿لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ﴾ کاشکای موسوڵمان بوونایە. ٢) ﴿ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا﴾ لێیان گەڕێ بابخۆن و ڕابوێرن﴿وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ﴾ وئومێد بێ ئاگایان بکات ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ جا بێگومان لەمەو دوا دەزانن (چۆن سزایان دەدەین). ٣) ﴿وَمَا أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ﴾ (خەڵکی) هیچ شارێکمان لەناو نەبردووە﴿إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُومٌ﴾ مەگەر کاتی دیاری کراو بۆ لەناو چوونیان هەبووە. ٤) ﴿مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ﴾ وەهیچ ئوممەتێك پێش ناکەوێ﴿أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ﴾ لەکاتی لەناوبردنی خۆی هەروەها دواش ناکەوێ. ٥) ﴿وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي﴾(بێ باوەڕان) ووتیان ئەی ئەو کەسەی﴿نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ﴾ کە قورئان نێرراوەتە خوار بۆ سەرت﴿إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ﴾ بەڕاستی تۆ شێتی. ٦) ﴿لَّوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ﴾دەی بۆ فریشتەمان بۆ ناهێنی (شایەتی بدات تۆ پێغەمبەری)﴿إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەڕاست گۆیانیت. ٧) ﴿مَا نُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ ئێمە فریشتە نانێرینە خوارەوە مەگەر بەڕاست و ڕەوا ﴿وَمَا كَانُوا إِذًا مُّنظَرِينَ﴾ وە ئەو کاتەش ئەوانە مۆڵەت نادرێن. ٨) ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ﴾ بێ گومان هەر ئێمە قورئانمان ناردۆتە خوارەوە ﴿وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ و بەڕاستی هەر ئێمەش دەی پارێزین. ٩) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ﴾ سوێندبێ بێگومان ئێمە پێش تۆ پێغەمبەرانمان ناردووە ﴿فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ﴾ لەناو هۆزو کۆمەڵە پێشووەکاندا. ١٠) ﴿وَمَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ﴾ هیچ پێغەمبەرێکیان بۆ نەهاتووە ﴿إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ مەگەر گاڵتەو لاقرتێیان پێ کردووە. ١١) ﴿كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە ئێمە ئەو (قورئانە) دەخەینە ناو دڵی تاوان بارانەوە. ١٢) ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ کەچی ئەوان باوەڕی پێ ناهێنن ﴿وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ﴾ کەبێ گومان باوو ڕێبازی پێشووەکانیش هەر وابوو. ١٣) ﴿وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم﴾ ئەگەر بۆمان بکردنایەتەوە﴿بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ دەرگایەك لەئاسمانەوە ﴿فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ﴾ و ئەوان پیایدا بڕۆنە سەرەوە. ١٤) ﴿لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا﴾ ئەوسا دەیان ووت بێ گومان ئێمە چاومان بەستراوە ﴿بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ﴾ بەڵکو ئێمە کۆمەڵێکین جادوومان لێ کراوە. ١٥)

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّٰهَا لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَٰهَا مِن كُلِّ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ ٱسْتَرَقَ ٱلسَّمْعَ فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ﴿١٩﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُۥ بِرَٰزِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُۥ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرْسَلْنَا ٱلرِّيَٰحَ لَوَٰقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَسْقَيْنَٰكُمُوهُ وَمَآ أَنتُمْ لَهُۥ بِخَٰزِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِۦ وَنُمِيتُ وَنَحْنُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَـْٔخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ ۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَٱلْجَآنَّ خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰٓ أَن يَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣١﴾

-پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (بە ڕاستی **دنیا** خۆشی **و شیرینی سەوزایی و جوانیەکی سەرنج ڕاکێشە** وە بێگومان **خوا ئێوەی کردوە بە جێنشین تێیدا جا سەیرتان دەکات تابیینێ چی دەکەن دەی کەواتە خۆتان بپارێزن لە** دونیا **و خۆشتان بپارێزن** لەئافرەتان **چونکە** بە ڕاستی **یەکەم** بەلاو لە نایین لادانی ئەوەی ئیسرائیل **بەهۆی** ئافرەتانەوە **بوو).**
ئایەتی (٦) سورەتی
(الأعراف): عن ابن عمر (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ) (كلكم راع و كلكم مسؤول عن رعيته فالإمام يسأل عن **رعيته** و الرجل يسأل عن أهله و المرأة تسأل عن بيت زوجها و العبد يسأل عن مال سيده). (رواه البخاري ومسلم) عەبدوڵلای کوڕی عومەر (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتی یەوە ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەمووتان شوانن وە هەمووشتان بەرپرسیارن لە ژێر دەستەکانتان (لە بواری خۆتاندا)-

﴿وَلَقَدْ جَعَلْنَا﴾ سوێند بەخوا بێ گومان ئێمە دروستمان کردووە ﴿فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا﴾ چەند بورجێك لەئاسماندا ﴿وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ﴾و ئەو(ئاسمانە)مان رازاندۆتەوە بۆ سەرەنج دەران. ١٦) ﴿وَحَفِظْنَاهَا﴾و ئەو(ئاسمانە)مان پاراستووە ﴿مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ﴾ لەهەموو شەیتانێکی دەر کراو لەبەزەیی خوا. ١٧) ﴿إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ﴾ مەگەر ئەوانەی کەبەدزیەوە گوێ دەگرن ﴿فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ﴾ یەکسەر گڕو ئاگرێکی دیار دوایی دەکەوێ (وەدوای دەنێ). ١٨) ﴿وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا﴾ زەویشمان راخستووە ﴿وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ﴾ وچەند کێوو شاخی دامەزراومان تێدا داناوە ﴿وَأَنبَتْنَا فِيهَا﴾و رواندوومانە تیایدا ﴿مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ﴾ لەهەموو رووەکو درەختێك بەرێکو پێکی. ١٩) ﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ﴾ وە لەو(زەویە)دا هۆکارەکانی ژیانمان بۆ ئێوە رەخساندوە ﴿وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ﴾ هەروەها بۆ ئەوانەش کەئێوە رزق رۆزیان نادەن. ٢٠) ﴿وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ﴾ وە هیچ شتێك نی یە مەگەر خەزێنەکانی لای ئێمەیە ﴿وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾و نای نێرین و نایدەین بەئەندازەی دیاری کراو نەبێت. ٢١) ﴿وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ﴾ وە بامان ناردووە (پەمۆی) پیتێنران (بۆ دارو درەختو رووەك) ﴿فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ ئینجا لەئاسمانەوە بارانمان باراندووە ﴿فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ﴾ وەئێوەمان پێ تێراو کردووە ﴿وَمَا أَنتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ﴾ لەکاتێکدا ئێوە نەتان دەتوانی ئەو(ئاوە) خەزن بکەن. ٢٢) ﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ﴾ بێ گومان هەر ئێمە دەژێنین و دەمرێنین ﴿وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ﴾ هەر ئێمەش میراتگری هەمووانین. ٢٣) ﴿وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ﴾ سوێند بەخوا ئێمە ئاگادارین بەوانەی لەپێش ئێوەوە بوون ﴿وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ﴾و سوێند بەخوا بێگومان ئەوانەش دەناسین کەپاش ئێوە دێن. ٢٤) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ﴾ بێ گومان هەر پەروەردگارت هەموویان کۆ دەکاتەوە ﴿إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی هەر خۆی کاردروستی زانایە. ٢٥) ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ﴾ سوێندبێ بێگومان ئێمە ئادەمیمان دروست کرد ﴿مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ﴾ لە قوڕێکی رەشی ترشاوی رەق. ٢٦) ﴿وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ﴾ جنۆکەشمان پێشتر دروست کرد ﴿مِن نَّارِ السَّمُومِ﴾ لە ئاگرێکی بەتین. ٢٧) ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ﴾ (بیریان بخەرەوە) کاتێك پەروەردگارت بەفریشتەکانی فەرموو ﴿إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا﴾ بەڕاستی من بەشەرێك دروست دەکەم ﴿مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ﴾ لە قوڕێکی رەشی ترشاوی رەق. ٢٨) ﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ﴾ هەر کاتێ رێك و پێکم کرد ﴿وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي﴾ و فوم بە بەریدا کرد لە رۆحێك کە خۆم دروستم کردووە (مەبەست لەدانە پاڵی رۆح بۆلای خوا رێزو تەشریفە) ﴿فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ﴾ دەبێ یەکسەر سوژدەی بۆ بەرن. ٢٩) ﴿فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ﴾ جا فریشتەکان هەموو تێکڕا سوژدەیان برد (بۆی). ٣٠) ﴿إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ﴾ ئیبلیس نەبێت کە سەرپێچی کرد ﴿أَن يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ﴾ لەوەی کە لەگەڵ سوژدەبەراندا بێت. ٣١)

قَالَ يَـٰٓإِبۡلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّـٰجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمۡ أَكُن لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَـٰلٍ مِّنۡ حَمَإٍ مَّسۡنُونٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَـٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسۡتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَـٰنٌ إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٌ مَّقۡسُومٌ ﴿٤٤﴾ إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ٱدۡخُلُوهَا بِسَلَـٰمٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعۡنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنۡ غِلٍّ إِخۡوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمۡ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنۡهَا بِمُخۡرَجِينَ ﴿٤٨﴾ ۞ نَبِّئۡ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئۡهُمۡ عَن ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ﴿٥١﴾

-کەوا بوو پێشەوا پرسیاری لێ دەکرێ دەربارەی، ژێر دەستەکانی پیاو پرسیاری لێ دەکرێ دەربارەی ئەو کەس وکارەی کە ئەو سەرپەرشتی کردون. **ئافرەت** پرسیاری لێ دەکرێ دەربارەی مالّی مێردەکەی وە کۆیلەش پرسیاری لێ دەکرێ دەربارەی مالّی خاوەن و گەورەکەی).

ئایەتی (١٢) سورەتی (الأعراف): عن عائشة(رضي الله عنها) قالت: قال رسول الله (ﷺ): (خلقت الملائكة من نور و خلق إبليس من مارج من نارو خلق آدم مما وصف لكم)(رواه مسلم). عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوەو دەڵێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی (فریشتەکان لەڕووناکی (تیشک) دروست کراون و ئیبلیس لە بڵێسەی ئاگر دروست کراوە و ئادەمیش لەوە دروست کراوە کە بۆتان باس کراوە).

﴿قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا لَكَ﴾(خوا) فەرمووی ئەی ئیبلیس بۆ چی تۆ ﴿أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ﴾ لەگەڵ سوژدە بەراندا نەبوویت؟! ٣٢) ﴿قَالَ لَمۡ أَكُن لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٍ﴾ (ئیبلیس) ووتی: من هیچ کاتێ سوژدە نابەم بۆ بەشەرێك ﴿خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ﴾ کەدروستت کردووە لە قوڕێکی ڕەشی ترشاوی ڕەق. ٣٣) ﴿قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا﴾ (خوا پێی) فەرموو دەڵەوێ (بەهەشت) بڕۆدەرەوە ﴿فَإِنَّكَ رَجِيمٞ﴾ چونکە بەڕاستی تۆ لەبەزەیی من دەرکراوی. ٣٤) ﴿وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلدِّينِ﴾ وە بەڕاستی نەفرینت لەسەرە تاڕۆژی دوایی. ٣٥) ﴿قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم دەی مۆڵەتم بدە تاڕۆژێ (مردووان) زیندوو دەکرێنەوە. ٣٦) ﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ﴾ (خوا) فەرمووی ئەوە بەڕاستی تۆ لەمۆڵەت دراوانی. ٣٧) ﴿إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ﴾ تاڕۆژێ کەکاتی دیاری کراوە. ٣٨) ﴿قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم لەبەر ئەوەی گومڕات کردم ﴿لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ بێگومان خۆشی دنیایان لەزەویدا بۆ دەڕازێنمەوە ﴿وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ﴾ وە بەڕاستی هەموویان گومڕا دەکەم. ٣٩) ﴿إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ﴾ بەندە دڵسۆزەکانت نەبێت. ٤٠) ﴿قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسۡتَقِيمٌ﴾ (خوا) فەرمووی ئەمە ڕێگای هەق و ڕاستە بەرەو من. ٤١) ﴿إِنَّ عِبَادِي﴾ بەڕاستی بەندەکانی من ﴿لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٌ﴾ تۆ هیچ دەسەڵاتت نیە بەسەریاندا ﴿إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ﴾ جگە لەو گومڕایانەی کەشوێنت کەوتوون. ٤٢) ﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ أَجۡمَعِينَ﴾ وە بێ گومان دۆزەخ جێگای هەموویانە. ٤٣) ﴿لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ﴾ (دۆزەخ) حەوت دەرگای هەیە ﴿لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ مَّقۡسُومٌ﴾ هەر دەرگایەکیشیان بۆ بەشێك لەوانە دابەش کراوە. ٤٤) ﴿إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ﴾ بەڕاستی خۆپارێزو لەخواترسان لەناو باخاتو کانیاودان. ٤٥) ﴿ٱدۡخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ﴾ (پێیان دەوترێت) بچنە ناویانەوە بەهێمنی و بێوەیی. ٤٦) ﴿وَنَزَعۡنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنۡ غِلٍّ﴾ هەرڕق و کینەیەك لەدڵیاندا بووبێ دەرمان هێناوە ﴿إِخۡوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٖ مُّتَقَٰبِلِينَ﴾ برای یەکترن بەرامبەر یەکترن لەسەر کورسی دانیشتوون. ٤٧) ﴿لَا يَمَسُّهُمۡ فِيهَا نَصَبٞ﴾ لەوێدا ماندوو بوونیان تووش نابێت ﴿وَمَا هُم مِّنۡهَا بِمُخۡرَجِينَ﴾ و هەرگیز لەو (بەهەشتە) دەرناکرێن. ٤٨) ﴿نَبِّئۡ عِبَادِيٓ﴾ هەواڵ بدە بەبەندەکانم ﴿أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ﴾ کە بەڕاستی هەر من لێبوردەی میهرەبانم. ٤٩) ﴿وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ﴾ وبێگومان هەر سزای منە سزای سەخت. ٥٠) ﴿وَنَبِّئۡهُمۡ عَن ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ﴾ وە هەواڵیان پێ بدە دەربارەی میوانەکانی ئیبراهیم. ٥١)

إِذْ دَخَلُواْ عَلَيْهِ فَقَالُواْ سَلَٰمًا قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُواْ لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَىٰٓ أَن مَّسَّنِيَ ٱلْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُواْ بَشَّرْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْقَٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوٓاْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَآ إِنَّهَا لَمِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ءَالَ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُواْ بَلْ جِئْنَٰكَ بِمَا كَانُواْ فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ وَأَتَيْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ وَٱتَّبِعْ أَدْبَٰرَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ وَٱمْضُواْ حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَيْهِ ذَٰلِكَ ٱلْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَٰٓؤُلَآءِ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾ وَجَآءَ أَهْلُ ٱلْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٦٧﴾ قَالَ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٨﴾ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓاْ أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٠﴾

ئایـــەتی (١٦) ســـــورەتی (الأعـــراف): عــن **سبرة بن أبي فاكه قال: سمعت رسول** الله (ﷺ) **يقول إن** الشيطان قعد لابن آدم **بأطرقه فقعد له** بطريق **الإسلام،** **فقال أتسلم و تذر** دينك و دين **آبائك،** **قال فعصاه وأسلم** قال و قعد له بطريق الهجرة فقال أتهاجر و تدع أرضك و سماءك و إنما مثل المهاجر كالفرس في الطول فعصاه و هاجر ثم قعد له بطريق الجهاد فقال: تقاتل فتقتل فتنكح المرأة و تقسم المال قال فعصاه فجاهد وقال رسول الله (ﷺ): (فمن فعل ذلك منهم فمات كان حقاً على الله أن يدخله الجنة و إن قتل كان حقاً على الله أن يدخله الجنة وإن غرق كان حقاً على الله أن يدخله الجنة أو وقصته دابة كان حقاً على الله أن يدخله الجنة). (رواه الإمام أحمد والنسائي وابن حبان). لەسەبورەی کوڕی ئەبو فاکیهەوە ووتی: گوێم لێ بوو پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیفەرموو: (بێگومان شەیتان لەسەر-

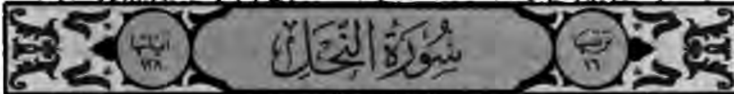
﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا﴾ کاتێ چوونە ژوورەوە بۆلای ووتیان سەلامت لێ بێ ﴿قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی بەڕاستی ئێمە لێتان دەترسین. ٥٢)﴿قَالُوا لَا تَوْجَلْ﴾ ووتیان(پێی) مەترسە ﴿إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ﴾ بەڕاستی ئێمە مژدەت دەدەینێ بە(لەدایك بوونی) کوڕێکی زانا. ٥٣)﴿قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِي﴾ ووتی ئایا مزگێنیم پێ دەدەن ﴿عَلَىٰ أَن مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ﴾ لەکاتێکدا کەپیر بووم ﴿فَبِمَ تُبَشِّرُونَ﴾ ئیتر چی مژدەیەکم دەدەنێ. ٥٤)﴿قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ﴾ ووتیان ئەو مژدەی داومانە پێت ڕاستە (و دەبێت)﴿فَلَا تَكُن مِّنَ الْقَانِطِينَ﴾ جا لە نائومێدان مەبە. ٥٥)﴿قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ﴾ ووتی جا کێ لەمیهرەبانی پەروەردگاری نائومێد دەبێ ﴿إِلَّا الضَّالُّونَ﴾ بێجگە لەگومڕایان. ٥٦)
﴿قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ فەرمووی ئەی ڕەوانەکراوان(ی خوا) چ کارێکی گرنگتان هەیە. ٥٧) ﴿قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ﴾ وتیان بەڕاستی ئێمە نێردراوین بۆ سەر گەلێکی تاوانبار (لەناویان بەرین). ٥٨)﴿إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ جگە لەماڵ و منداڵی لووط کە بێ گومان هەموویان ڕزگار دەکەین. ٥٩)
﴿إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا ۙ إِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ﴾ ژنەکەی نەبێت کەبێگومان بڕیارمانداوە ئەو لەتیاچوان دەبێت. ٦٠) ﴿فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ﴾ جاکاتێ نێردراوەکان هاتن بۆ لای خاو خێزانی لووط. ٦١) ﴿قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ﴾ (لووط) ووتی بەڕاستی ئێوە دەستەیەکی نەناسراون. ٦٢)﴿قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ﴾ ووتیان بەڵکو ئێمە بۆمان هێناوی ﴿بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ﴾ ئەو(سزای) کەئەوان تێیدا دوودڵ بوون. ٦٣)﴿وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ﴾ وە ئێمە ڕاستیمان بۆ تۆ هێناوە﴿وَإِنَّا لَصَادِقُونَ﴾ بێگومان ئێمە ڕاست گۆین. ٦٤)﴿فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ﴾ جا کەواتە لەبەشێکی شەودا شەوڕەوی بە(شوێنکەوتووان و خاوخێزانت بکە ﴿وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ﴾و خۆت دوایان بکەوە﴿وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ﴾ هیچ کامتان ئاڕنەکەنەوە﴿وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ﴾و بڕۆن بۆ ئەو شوێنەی کەفەرمانتان پێ دراوە.
٦٥)﴿وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَٰلِكَ الْأَمْرَ﴾ ئەم کارەمان بەنیگا بەلووط ڕاگەیاند﴿أَنَّ دَابِرَ هَٰؤُلَاءِ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ﴾ کەبێگومان لەبەرەبەیاندا ئەوانە دوا بڕاو دەبن(هەموویان لەناو دەچن).
٦٦)﴿وَجَاءَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ جا خەڵکی (نێربازی) شارەکە هاتن (بەرەو ماڵی لووط و مژدەیان بەیەکتری دەدا. ٦٧)﴿قَالَ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ ضَيْفِي﴾ (لووط) ووتی دڵنیابن ئەمانە میوانی منن ﴿فَلَا تَفْضَحُونِ﴾ دەی ئابڕووم مەبەن. ٦٨)﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ﴾ و لە خوا بترسن و شەرمەزار و ڕیسوام مەکەن. ٦٩)﴿قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ ووتیان ئێمە پێمان نەووتیت نابێ بەرگری لە کەس بەکەیت (نابێ کەس تۆخنت کەوێ). ٧٠)

قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِىٓ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ﴿٧١﴾ لَعَمۡرُكَ إِنَّهُمۡ لَفِى سَكۡرَتِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ مُشۡرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٍ لِّلۡمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأٓيَةً لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٧٧﴾ وَإِن كَانَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَيۡكَةِ لَظَٰلِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدۡ كَذَّبَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡحِجۡرِ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَءَاتَيۡنَٰهُمۡ ءَايَٰتِنَا فَكَانُواْ عَنۡهَا مُعۡرِضِينَ ﴿٨١﴾ وَكَانُواْ يَنۡحِتُونَ مِنَ ٱلۡجِبَالِ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ مُصۡبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَآ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۗ وَإِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَأٓتِيَةٞۖ فَٱصۡفَحِ ٱلصَّفۡحَ ٱلۡجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلۡخَلَّٰقُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَٰكَ سَبۡعٗا مِّنَ ٱلۡمَثَانِى وَٱلۡقُرۡءَانَ ٱلۡعَظِيمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيۡنَيۡكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعۡنَا بِهِۦٓ أَزۡوَٰجٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا تَحۡزَنۡ عَلَيۡهِمۡ وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَقُلۡ إِنِّىٓ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٨٩﴾ كَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَى ٱلۡمُقۡتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾

-هەموو **ڕێگاکان** دانیشتووە **بۆ** ئادەمیزاد **جا** لەسەر ڕێی موسڵمان **بوون** دانیشتووە **بۆی** و پێی **ئەڵێ: چۆن** موسڵمان دەبی **و** واز **لە ئاینی خۆت** و باوو باپیرت دەهێنی **؟** پێغەمبەر فەرمووی: بە گوێی ناکات و موسڵمان دەبێ) فەرمووی: (جا لە ڕێگەی کۆچ کردن دا بۆی دا دەنیشێ دەڵێ چۆن کۆچ دەکەیت و زەوی و ئاسمانی خۆت بەجێ دەهێڵی؟ بە ڕاستی نموونەی کۆچەری وەک ئەسپ وایە لە هێزدا جا سەرپێچی دەکات و کۆچ دەکات پاشان لەسەر ڕێی جیهادو خەباتدا بۆی دادەنیشێت دەڵێ جەنگ دەکەیت و دەکوژرێیت و ژنەکەت مارە دەکرێتەوە سامانەکەشت دابەش دەکرێ)فەرمووی (هەر سەرپێچی ئەکات و خەبات دەکات لە ڕێی خوادا) ئەوسا پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەرکەس بەم شێوەیەی کرد(بەم قۆناغانەدا تێپەڕی)جا مرد ئەوە خوا-

﴿قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِىٓ﴾ (لووط) فەرمووی ئائەوانە کچانی منن (مارەیان کەن) ﴿إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ﴾ ئەگەر ئێوە (ئەوکارە) ئەنجام دەدەن. ٧١) ﴿لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ﴾ سوێند بەتەمەن و ژیانی تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەڕاستی ئەوانە ﴿لَفِى سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ لەسەر خۆشی خۆیاندا سەرگەردانن. ٧٢) ﴿فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ﴾ جا لەکاتی خۆر هەڵهاتندا هوریخەیەکی بەهێز گرتنی. ٧٣) ﴿فَجَعَلْنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا﴾ ئینجا ئەو (شارە)مان سەرو ژێر کرد ﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ﴾ و گلی بەردینمان بەسەردا باراندن. ٧٤) ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ﴾ بەڕاستی لەمەدا بەڵگە زۆر هەیە بۆ ئەوانەی بیردەکەنەوە. ٧٥) ﴿وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ﴾ وە بێ گومان ئەو (شارە وێران کراوە) لەسەر ڕێگای سەرەکی (کاروانەکان) دایە. ٧٦) ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ بەڕاستی لەوەدا بەڵگەی گرنگ هەیە بۆ بڕواداران. ٧٧) ﴿وَإِن كَانَ أَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ لَظَٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی خاوەن باخاتە زۆر پڕەکانیش (قەومی شوعەیب) لەستەم کاران بوون. ٧٨) ﴿فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ جا تۆڵەمان لێ سەندن ﴿وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ جا بەڕاستی ئەم دووانە لەسەر ڕێگایەکی ئاشکرادان. ٧٩) ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ ٱلْحِجْرِ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان خەڵکی حیجریش بڕوایان بە پێغەمبەرەکانیان نەکرد. ٨٠) ﴿وَءَاتَيْنَٰهُمْ ءَايَٰتِنَا﴾ بەڵگەو نیشانەکانی خۆمانمان پێدان ﴿فَكَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ﴾ بەڵام ئەوان ڕوویان لێ وەرگێڕا. ٨١) ﴿وَكَانُوا۟ يَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ﴾ ئەوانە لەشاخەکاندا دەیانتاشی ﴿بُيُوتًا ءَامِنِينَ﴾ خانووی زۆری (قایمی) بێ ترس و بیم. ٨٢) ﴿فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ﴾ ئینجا دەنگ و پیامەڵشاخانێکی بەهێز گرتنی لەبەرەبەیاندا. ٨٣) ﴿فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ﴾ جا هەرچیان کردبوو (خانوو لەچیاکاندا) هیچ سوودی پێ نەگەیاندن. ٨٤) ﴿وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ وە ئێمە ئاسمانەکان و زەویمان دروست نەکردوە ﴿وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ﴾ ئەوەش لەنێوانیاندا بە بەهەق و ڕاستی نەبێت ﴿وَإِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ﴾ وە بێگومان ڕۆژی دوایی دێت ﴿فَٱصْفَحِ ٱلصَّفْحَ ٱلْجَمِيلَ﴾ تۆش بەجوانی چاوپۆشی بکە لێیان. ٨٥) ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ﴾ بەڕاستی هەر پەروەردگارت بەدی هێنەری زانایە. ٨٦) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ سَبْعًا مِّنَ ٱلْمَثَانِى﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی حەوت ئایەتی دووبارە کراوەمان پێ بەخشیت ﴿وَٱلْقُرْءَانَ ٱلْعَظِيمَ﴾ هەروەها قورئانی گەورەش. ٨٧) ﴿لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) چاوت مەبڕە ئەو نازو نیعمەتی (دنیا) کەدلومانە بە ﴿أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ﴾ کۆمەڵێك لەو بێ باوەڕانە ﴿وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ﴾ و خەمیان بۆ مەخۆ ﴿وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە باڵی بەزەیی ڕاخە بۆ بڕواداران. ٨٨) ﴿وَقُلْ إِنِّىٓ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلْمُبِينُ﴾ و بڵێ بە ڕاستی من ترسێنەرێکی ڕوون و ئاشکرام (دەتان ترسێنم لە سزایەك). ٨٩) ﴿كَمَآ أَنزَلْنَا عَلَى ٱلْمُقْتَسِمِينَ﴾ وێنەی ئەو (سزایە)ی ناردمان بۆ دابەش کەران. ٩٠)

ٱلَّذِينَ جَعَلُواْ ٱلْقُرْءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ فَٱصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ إِنَّا كَفَيْنَٰكَ ٱلْمُسْتَهْزِءِينَ ﴿٩٥﴾ ٱلَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَٱعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ ٱلْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَتَىٰٓ أَمْرُ ٱللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ أَنْ أَنذِرُوٓاْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱتَّقُونِ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ تَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٤﴾ وَٱلْأَنْعَٰمَ خَلَقَهَا ۗ لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَٰفِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾

-پێویستی کردوە لەسەر خۆی کەبیخاتە بەهەشتەوە. وە ئەگەر کوژرا ئەوە خوا پێویستی کردوە لەسەر خۆی کە بیخاتە بەهەشتەوە. وەئەگەر لە ئاودا خنکا خوا پێویستی کردوە لەسەر خۆی کە بیخاتە بەهەشتەوە. یان وولآخێک ملی شکاند خوا پێویستی کردوە لەسەر خۆی کەبیخاتە بەهەشتەوە).

ئایەتی (١٧)

سورەتی (الأعراف): عن ابن عباس (رضي الله عنه) قال: كان رسول الله (ﷺ) يدعو: (اللهم إني أسألك العفو و العافية في ديني و دنياي و أهلي و مالي اللهم استر عوراتي و آمن روعاتي و احفظني من بين يدي و من خلفي و عن يميني و عن شمالي و من فوقي و أعوذ بك اللهم أن أغتال من تحتي). (رواه البخاري في الأدب المفرد). ئیبن و عەبباس (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەم شێوەیە دەپاڕایەوە:-

﴿ٱلَّذِينَ جَعَلُوا۟ ٱلْقُرْءَانَ عِضِينَ﴾ ئەوانەی کەقورئانیان کردە چەند بەشەوە. ٩١)﴿فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ جا سوێند بە پەروەردگارت پرسیار لەهەموویان دەکەین. ٩٢)﴿عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ لەوەی کەدەیانکرد (لەدنیادا). ٩٣)﴿ فَٱصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ﴾ جا هەر فەرمانێکت پێ دەدرێ بەئاشکرا ڕای گەیەنە ﴿وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾و گوێ بەهاوبەش دانەران مەدە. ٩٤) ﴿إِنَّا كَفَيْنَـٰكَ ٱلْمُسْتَهْزِءِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە گاڵتە چیانمان لەکۆڵ کردیتەوە. ٩٥) ﴿ٱلَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ﴾ ئەوانەی لەگەڵ خوادا پەرستراوێکی تر دادەنێن ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ جا دواتر دەزانن (چۆن سزایان دەدەین). ٩٦)﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە دەزانین ﴿أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ﴾ کەبەڕاستی تۆ دڵت تەنگ دەبێ بەوەی ئەوانە دەیڵێن. ٩٧)﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ﴾ کەواتە پەروەردگارت بەپاکی ڕاگرەو سوپاسی بکە ﴿وَكُن مِّنَ ٱلسَّـٰجِدِينَ﴾ و لەسوژدە بەران بە. ٩٨) ﴿وَٱعْبُدْ رَبَّكَ﴾ وە پەروەردگارت بپەرستە ﴿حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ ٱلْيَقِينُ﴾ هەتا مردن یەخەت پێ دەگرێت. ٩٩)

سورەتی ﴿ النحل ﴾

﴿ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾بەناوی خوای بەخشیندەی میهرەبان.﴿أَتَىٰٓ أَمْرُ ٱللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾ ئەوا فەرمانی خوا(بە سزادانیان)هات بۆیە پەلە مەکەن (لەهاتنی)﴿سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾پاك و بێ گەردی بۆ خوا لەهەر شتێ ئەوانە دەیکەن بەهاوبەشی. ١)﴿يُنَزِّلُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِۦ﴾فریشتە دەنێرێتەخوارەوە بەوەحی بەفەرمانی خۆی﴿عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ﴾ بۆ هەر کەسێ لەبەندەکانی کەخۆی بیەوێ﴿أَنْ أَنذِرُوٓا۟﴾بەوەی کەخەڵکی بترسێنن﴿أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱتَّقُونِ﴾کەبەڕاستی بێجگە لەمن هیچ پەرستراوێکی تر نی یە کەواتە هەر لەمن بترسن. ٢) ﴿خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ﴾(خوا) ئاسمانەکانو زەوی بەهەق دروست کرد﴿تَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ بەرزو بڵندەلە هەرچی ئەوانە دەیکەنە هاوبەشی. ٣)﴿خَلَقَ ٱلْإِنسَـٰنَ مِن نُّطْفَةٍ﴾ ئادەمی دروست کرد لە دڵۆپە ئاوێك ﴿فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾ کەچی بۆتە دوشمنێکی ئاشکرا. ٤)﴿وَٱلْأَنْعَـٰمَ خَلَقَهَا ۗ لَكُمْ﴾ ئاژەڵیشی بۆ ئێوە دروست کردووە ﴿فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَـٰفِعُ﴾ کە (هۆی) گەرمایی و کەڵکیان تێدایە ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ وە لە(گۆشتی) ئەوان دەخۆن. ٥)﴿وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ﴾ وە بۆ ئێوە هەیە لەو (ئاژەڵانەدا دیمەنی) جوانی و ڕازاوە ﴿حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ﴾ کاتێ دەیان هێننەوە لە لەوەڕگا و کاتێکیش دەیان بەن بۆ لەوەڕگا. ٦)

وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنفُسِ ۚ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۚ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ ۚ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ۖ لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنبِتُ لَكُم بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

-(ئەی خوایە من داوای لێبوردنت لێ دەکەم، و داوای بێوەییت لێدەکەم دەربارەی ئایینم و ژیانی دنیاو کەس و کار و ماڵم، ئەی خوایە عەیب و عارم داپۆشەو ترسەکانم مەهێڵە و ئارامیم پێ بدەو بم پارێزە لە پێشمەوە و لە دوامەوە وە لە ڕاست و چەپمەوە و لە سەرمەوە، وە پەنات پێدەگرم ئەی پەروەردگارم کە لە ژێرمەوە لە ناوببرێم).

ئایەتی (٢٩) سورەتی (الأعراف): عن ابن عباس (رضي الله عنه) قال: قام فينا رسول الله (ﷺ) بموعظة فقال: (يا أيها الناس إنكم تحشرون إلى الله حفاة عراة غرلاً (كما بدأنا أول خلق نعيده و عداً علينا إنا كنا فاعلين). (رواه البخاري ومسلم).

عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا(ﷺ) لەناوماندا بوو ئامۆژگارییەکی کردین و فەرمووی: (ئەی خەڵکینە بێگومان ئێوە کۆدەکرێنەوە بۆ لای خوا بەپێی پەتی ڕووتی دوای مە...

﴿وَتَحۡمِلُ أَثۡقَالَكُمۡ إِلَىٰ بَلَدٖ﴾ وە(هەندێ لەو ماڵاتانە) بارەکانتان هەڵدەگرن (ودیبەن) بۆ شارو جێگایە ﴿لَّمۡ تَكُونُواْ بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ ٱلۡأَنفُسِۚ﴾ کەئێوە پـێی نەدەگەیشتن مەگـەر زۆر بەناڕەحەت ﴿إِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ﴾ بەڕاستی پەروەردگارتان زۆر بەسۆزو بەبەزەیی یە (بـۆ ئـادەمی). ٧)﴿وَٱلۡخَيۡلَ وَٱلۡبِغَالَ وَٱلۡحَمِيرَ﴾ وە ئەسـپ و مـاین و ئێسترو گـوێ دریژ(ی بۆ دروست کـردون) ﴿لِتَرۡكَبُوهَا وَزِينَةٗۚ﴾ لەبەر ئـەوەی سـواریان بـن و هـۆی ڕازانـەوەش بـن بـۆ ئێـوە ﴿وَيَخۡلُقُ مَا لَا تَعۡلَمُونَ﴾ وە (خـوا) شـتی وا دروسـت دەکـات کـە(ئێسـتە) ئێـوە نـایزانن. ٨)﴿وَعَلَى ٱللَّهِ قَصۡدُ ٱلسَّبِيلِ﴾ ڕێگـای ڕاسـت نیـشاندان (بەبەندەکان) تەنها بۆ خوایە ﴿وَمِنۡهَا جَآئِرٞۚ﴾ وە هەندێ لەڕێگاکان لارو نارێکە ﴿وَلَوۡ شَآءَ لَهَدَىٰكُمۡ أَجۡمَعِينَ﴾ وە ئەگەر (خوا) بیویستایە هەمووتانی ڕێنموونی دەکرد. ٩)﴿هُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗۖ﴾ ئەو (خوا) زاتێکە کە لەئاسمانەوەبارانێکی بۆ باراندون ﴿لَّكُم مِّنۡهُ شَرَابٞ﴾ ئاو خواردنەوەتان لەو (بارانـە)یـە ﴿وَمِنۡهُ شَجَرٞ فِيهِ تُسِيمُونَ﴾ و هـۆی سـەوز بوونی ڕوەکیشە کەمەڕ و ماڵاتی لێ دەلەوەڕێنن. ١٠)﴿يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرۡعَ﴾ بـەو (ئـاوە خوا) بۆتان دەڕوێنێ کشتوکاڵ ﴿وَٱلزَّيۡتُونَ وَٱلنَّخِيلَ وَٱلۡأَعۡنَٰبَ﴾ و زەیتوون و دار خورما مێوو ڕەز ﴿وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِۚ﴾و هەموو بەرو میوەیەك ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (باس کرا) بەڵگەیەکی ڕوون هەیە بۆ ئەوکەسانەی بیردەکەنـەوە. ١١)﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ﴾ وە ڕامـی هێنـاوە بۆتـان شـەوو ڕۆژ ﴿وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ﴾ و خـۆرو مـانگ ﴿وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتُۢ بِأَمۡرِهِۦٓۚ﴾ هـەروەها ئەسـتێرەکانیش ڕام هێنـراوون بەفەرمانی خوا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (باس کرا) بەڵگەی زۆر هەیە بۆ ئەوانـە کـەژیرن و تێدەگـەن. ١٢)﴿وَمَا ذَرَأَ لَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ وە (ڕامـی هێناوە) بۆتان ئەوەی دروستی کردووە لەزەویدا ﴿مُخۡتَلِفًا أَلۡوَٰنُهُۥٓۚ﴾ کەڕەنگ و جۆریان جیاوازە﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوەدا باسکرا﴿لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَذَّكَّرُونَ﴾ نیـشانەیەکی ڕوون هەیە بۆ ئەوانەی کەئامۆژگاری وەردەگرن. ١٣)﴿وَهُوَ ٱلَّذِي سَخَّرَ ٱلۡبَحۡرَ لِتَأۡكُلُواْ مِنۡهُ لَحۡمٗا طَرِيّٗا﴾ وە ئەو (خوایە) زاتێکە کەدەریای ڕام هێناوە بۆ ئەوەی گۆشتی تازەی لێ بخۆن﴿وَتَسۡتَخۡرِجُواْ مِنۡهُ حِلۡيَةٗ تَلۡبَسُونَهَاۖ﴾ وە بـۆ ئـەوەی خشڵیـشی لێ دەربێنن کـەدەی پۆشـن (بـۆ خـۆ ڕازاندنـەوە)﴿وَتَرَى ٱلۡفُلۡكَ مَوَاخِرَ فِيهِ﴾ و کەشتیەکان دەبینـی ئـاوی دەریاکـە لـەت دەکـەن ﴿وَلِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ﴾ وە بـۆ ئـەوەی هەنـدێ لەفەزڵ و ڕۆزی خوا بەدەس بێنن و بۆ ئەوەی سوپاسی خواش بکەن. ١٤)

وَأَلْقَىٰ فِي ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَٰرًا وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَٰمَٰتٍ وَبِٱلنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْوَٰتٌ غَيْرُ أَحْيَآءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوٓا۟ أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ ٱلَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ قَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَى ٱللَّهُ بُنْيَٰنَهُم مِّنَ ٱلْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ ٱلسَّقْفُ مِن فَوْقِهِمْ وَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

-بە پەتی و بە پێی پەتی و خەتەنە نەکراوی، پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە: (وەك چۆن لە یەکەم جارەوە دروستمان کردن دەتانگێڕینەوە بەڵێنێکە لەسەرمان ئێمە خۆمان ئەنجامی دەدەین).

ئایەتی (٣١) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله(ﷺ): (ما ملأ ابن آدم وعاء شراً من بطنه بحسب ابن آدم أكلات يقمن صلبه فإن كان فاعلاً لا محالة فثلث لطعامه و ثلث لشرابه و ثلث لنفسه)،(رواه أحمد و النسائي و الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (نەوەی ئادەمی هیچ دەفرێکی پڕنەکردووە خراپتر لەورگی، بەسە بۆ ئادەمیزاد چەند پاروویەك کەبەری دڵی بگرێت، جا ئەگەر ناچار بوو زۆر بخوات (سکی بکات بەسێ بەش) سێیەکی بۆ خواردنی و سێ یەکی بۆ خواردنەوەی و سێیەکی بۆ هەناسەی دابنێ).

﴿وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ﴾ وە (خوا) لەزەویدا چەند شاخێکی دامەزراوی داناوە ﴿أَن تَمِيدَ بِكُمْ﴾ بۆ ئەوەی تاسەولەنگەرتان پێ نەکات ﴿وَأَنْهَارًا﴾ وەچەم و ڕووباری (تیاداناوە) ﴿وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ هەروەها ڕێگای زۆر(ی بەدی هێناوە) بۆ ئەوەی ئێوە ڕێ ی پێ دەربکەن. ١٥) ﴿وَعَلَامَاتٍ ۚ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾ هەروەها نیشانەی زۆری داناوەو بەئەستێرەش خەڵکی ڕێ دەردەکەن (لەشەودا). ١٦) ﴿أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ﴾ جا ئایا زاتێك (ئەمانە) دروست دەکات وەك کەسێك وایە کە هیچ دروست نەکات ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ ئەوە بۆ بیرناکەنەوە؟ ١٧) ﴿وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾ وە ئەگەر (بتانەوێ) نیعمەتی خوا بژمێرن ناتوانن بیان ژمێرن ﴿إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێبوردەی میهرەبانە. ١٨) ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ﴾ وە خوا دەزانێ چی دە شارنەوە ﴿وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ و چی ئاشکرا دەکەن. ١٩) ﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ ئەوانەش هاواریان لێ دەکەن بێجگەلە خوا ﴿لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ﴾ هیچ شتێ دروست ناکەن بەڵکو خۆیان دروست کراون. ٢٠) ﴿أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ﴾ مردووی بێ گیانن ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (ئەو بتانە) هەست ناکەن کەی (خۆیان و خەڵکی) زیندوو دەکرێنەوە. ٢١) ﴿إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ خوای ئێوە خوایەکی تاك و تەنیایە ﴿فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ جا ئەوانەی کەبڕوا ناهێنن بەڕۆژی دوایی ﴿قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ﴾ دڵەکانیان بێ باوەڕەو هەمیشە خۆیان بەزل دەزانن. ٢٢) ﴿لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ﴾ ڕاستە بێ گومان خوا دەزانێ ﴿مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ بەئەوەی دەی شارنەوەو ئەوەی ئاشکرای دەکەن ﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾ بەڕاستی خوا خۆ بەزل زانانی خۆش ناوێ. ٢٣) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ﴾ وە کاتێ بەوانە بوترێ ئایا پەروەردگارتان چی ناردۆتە خوارەوە ﴿قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ دەڵێن حیکایەتی پڕو پوچی پێشووەکان. ٢٤) ﴿لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً﴾ بۆ ئەوەی باری گوناهی خۆیان بەتەواوی هەڵبگرن ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دوایدا ﴿وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُم﴾ لەگەڵ هەندێ لەباری گوناهی ئەوانەی کە ئەمان گومڕایان دەکردن ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەبێ زانیاری ﴿أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ﴾ بێدارین زۆر بەدە ئەوەی کەهەڵیدەگرن (و دەیگرنە ئەستۆ). ٢٥) ﴿قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ بەڕاستی ئەوانەش کە لەپێش ئەمانەوە بوون پیلانیان کرد ﴿فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُم مِّنَ الْقَوَاعِدِ﴾ جا خوا کۆشك و خانووەکانیانی لەبنەو بناغەکانیەوە دەرهێنا ﴿فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِن فَوْقِهِمْ﴾ ئەوسا سەربانەکانیان لەسەریانەوە ڕوخا بەسەریاندا ﴿وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەلایەکەوە سزایان بۆ هات کەهەستیان پێ نەدەکرد. ٢٦)

ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تُشَٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍۭ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ ۞ وَقِيلَ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا۟ خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِى ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾

ئایەتی (٣٣) سورەتی (الأعراف): عن عبد الله قال: قال رسول الله (ﷺ): **(لا أحد أغير من الله فلذلك حرم الفواحش ما ظهر منها و ما بطن ولا أحد أحب إليه المدح من الله)**.(رواه أحمد والبخاري ومسلم). **عەبدوللا ووتی:** پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هیچ کەس بەقەدەر خوا رقی هەڵناستێ لەبەر ئەوەشە گوناهە گەورەکانی قەدەغە کردووە چ ئاشکرا بێت چ نهێنی، وە هیچ کەس بەقەدەر خوا حەزی لەپیاهەڵدان نییە).

ئایەتی (٣٤) سورەتی (الأعراف): عن ابن عمر (رضي الله عنهما) قال: أخذ رسول الله (ﷺ) بمنكبي فقال: **(كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر** السبيل).(رواه البخاري). عەبدوللای کوڕی عومەر (ڕەزای خوای لێ بێت) ووتی: **پێغەمبەری خوا** (ﷺ) شانی گرتم و فەرمووی: (لە دنیادا خۆت وا دابنێ کە غەریبی یان ڕێبواریت).

﴿ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ﴾پاشان لەڕۆژی دواییدا ڕیسوا و سەرشۆڕیان دەكات﴿وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ﴾و(خوا پێیان)دەفەرموێ لەكوێن ئەو هاوبەشانەی﴿كُنتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ﴾ كەئێوە لەبەر ئەوان بەربەرەكانێ (ی پێغەمبەرەكان و بڕواداران)تان دەكرد دەربارەیان﴿قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ ئەوانەی زانیاریان پێ درا بوو دەڵێن ﴿إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ﴾ بەڕاستی ڕیسوایی‌و بەدبەختی ئەمڕۆ﴿عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ بۆ بێ باوەڕانە. ٢٧) ﴿الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ ئەوانەی كەفریشتەكان گیانیان دەكێشن ﴿ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ﴾ لە كاتێكدا ستەم كار بوون لەخۆیان ﴿فَأَلْقَوُا السَّلَمَ﴾ جالەو كاتەدا مل كەچ دەبن ﴿مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوءٍ﴾(و ئەڵێن) ئێمە هیچ خراپەیەكمان نەكردووە ﴿بَلَىٰ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بەڵێ (خراپەتان كردووە) بێگومان خوا ئاگادارەبە و كردەوانەی كەئێوە دەتانكرد. ٢٨) ﴿فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ﴾ كەواتە لەدەرگاكانی دۆزەخەوە بڕۆنە ژوورەوە ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تێیدا بمێننەوە بەهەمیشەیی (هەتاهەتایە)﴿فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾ دەسا جێگەی خۆ بەگەورە زانان چەن خراپە. ٢٩)﴿وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ وە ووترا بەوانەی كەخۆیان پاراست (لە بێ بڕوایی) ﴿مَاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا﴾ ئەوە پەروەردگارتان چی ناردۆتە خوارەوە؟ دەڵێن خێرو چاكە ﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾ بۆ ئەوانەی كە لەم دنیایەدا چاكەیان كردووە چاكە هەیە ﴿وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ﴾ و بێگومان جێگای ڕۆژی دوایی چاكترە﴿وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ﴾و چ خۆشەماڵ و شوێنی پارێزكاران. ٣٠)﴿جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا﴾ بەهەشتانێك جێگای مانەوەی هەمیشەیین كەئەوان دەچنەناوی ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ ڕووبارەكانی دەڕۆن بەژێر (قەسرو درەختەكان)یاندا ﴿لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ﴾ لەو بەهەشتانەدایە ئەوەی بیانەوێ بۆیان ئامادەیە ﴿كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ﴾ ئابەو جۆرە خوا پاداشتی خۆ پارێزەران دەداتەوە. ٣١)﴿الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ﴾ ئەوانەی كەفریشتەكان (ی گیان كێشان) گیانیان دەكێشن بەپاكی﴿يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ﴾(فریشتەكان) دەڵێن سەلامتان لێ بێ ﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾بچنە بەهەشتەوە بەهۆی ئەوەی كەدەتانكرد(لەدنیادا). ٣٢)﴿هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ ئایا چاوەڕێ ی چی ئەكەن جگە لەوەی فریشتەكان بۆتان بێن (گیانیان بكێشن) ﴿أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ یان فەرمانی پەروەردگارت بێت (بۆ سزادانیان) ﴿كَذَٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ ئەوانەی پێش ئەمانیش هەر وەكو ئەمانیان كرد ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ﴾ و خواستەمی لێ نەكردن ﴿وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵكو خۆیان ستەمیان لەخۆیان دەكرد. ٣٣) ﴿فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا﴾ لەئاكامدا تۆڵەی ئەو خراپانانەیان تووش بوو كەكردبوویان ﴿وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ وە ئەو (سزا)ی كەئەوان گاڵتەیان پێ دەكرد دەوری دان‌و هاتەسەریان. ٣٤)

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ ٱلضَّلَٰلَةُ ۚ فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَىٰهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَن يُضِلُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٣٧﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۙ لَا يَبْعَثُ ٱللَّهُ مَن يَمُوتُ ۚ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِى يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَىْءٍ إِذَآ أَرَدْنَٰهُ أَن نَّقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

ئایەتی (٤٣) سورەتی (الأعراف): عن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إذا خلص المؤمنون من النار حبسوا على قنطرة بين الجنة والنار فاقتص لهم مظالم كانت بينهم في الدنيا حتى إذا هذبوا ونقوا أذن لهم في دخول الجنة فوالذي نفسي بيده إن أحدهم بمنزله في الجنة أدل منه بمسكنه كان في الدنيا)(رواه البخاري). ئەبو سەعیدی خودری (خوای لێ ڕازی بێ) ڕوونی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی:

(کاتێ بڕواداران ڕزگاریان بوو لە ئاگری دۆزەخ لەسەر پردێک لەنێوان بەهەشت و دۆزەخدا ڕادەگیرێن جا تۆڵەی ئەو ستەمانەیان لێ وەرئەگیرێ کە لەنێوانیاندا بووە لە دنیادا تا پاک دەبن و پاک ئەبنەوە مۆڵەت دەدرێن بچنە ناو بەهەشتەوە جا سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە یەکێکیان هەموو یەکێکیان بە شوێن و ماڵەکەی بەهەشتی شارەزاترە لە جێگا و ماڵەکەی کە لە دنیادا هەیبووە).

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ﴾ وە ئەوانەی هاوبەشیان داناوە بۆ خوا دەڵێن ﴿لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ﴾ بێجگە ئەو (خوا) هیچ شتێکمان نەدەپەرست ﴿نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا﴾ نەئێمەو نەباو و باپیرانمان ﴿وَلَا حَرَّمْنَا﴾ وە حەراممان نەدەکرد ﴿مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ﴾ هیچ شتێ بەبێ فەرمانی ئەو ﴿كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ پێشینانی ئەمانیش هەر بەو جۆرەیان دەکرد ﴿فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ﴾ دەی ئایا پێغەمبەرلن هیچیان لەسەرە بێجگە لەراگەیاندنێکی ﴿ٱلْمُبِينُ﴾ ئاشکرا. ٣٥) ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا﴾ سوێند بەخوا لەناو هەموو گەل و ئوممەتێکدا پێغەمبەرێکمان ناردووە ﴿أَنِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ﴾ بەمەی تەنها خوا بپەرستن و دوورکەونەوە لە(پەرستنی) هەرپەرستراوێکی تر ﴿فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى ٱللَّهُ﴾ جا خوا هەندێکی لەو (ئوممەت)انە رێنموونی کرد ﴿وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ ٱلضَّلَٰلَةُ﴾ و هەندێکیشیان (لەبەر خراپیان) گومرایی یەخەی گرتن ﴿فَسِيرُواْ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُواْ﴾ دەی بەبەزەویدا بگەڕێن و تەماشاکەن ﴿كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ﴾ سەر ئەنجامی بێ باوەڕان چۆن بوو. ٣٦) ﴿إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَىٰهُمْ﴾ هەر چەند زۆر سووربی لەسەر رێنموونی ئەوانە (بێ سوودە) ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَن يُضِلُّ﴾ چونکە بەڕاستی خوا رێنموونی کەسێك ناکات کە (بیەوێ) گومرای بکات ﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ﴾ هیچ پشتیوانێکیشیان نی یە. ٣٧) ﴿وَأَقْسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ﴾ وە ئەوانە زۆر توند سوێندیان دەخوارد بەخوا ﴿لَا يَبْعَثُ ٱللَّهُ مَن يَمُوتُ﴾ (دەیان ووت) هەرکەس بمرێ خوا زیندووی ناکاتەوە ﴿بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا﴾ بەڵێ (زیندووی دەکاتەوە) بەڵێنێکی هەق و ڕاستی خوایە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی نازانن. ٣٨) ﴿لِيُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِى يَخْتَلِفُونَ فِيهِ﴾ بۆئەوەی ڕوونی بکاتەوە بۆخەڵکی ئەوەی تیایدا جیاوازن ﴿وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ﴾ وەتا ئەوانەش کە بێ باوەڕبوون بزانن ﴿أَنَّهُمْ كَانُواْ كَٰذِبِينَ﴾ کەبەڕاستی ئەوان درۆزن بوون. ٣٩) ﴿إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَىْءٍ إِذَآ أَرَدْنَٰهُ﴾ بێ گومان ووتەی ئێمە بۆ هەر کارێك کاتێ بمانەوێ ﴿أَن نَّقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ﴾ (ئەمەیە) کەپێی دەڵێین ببە ئەویش یەکسەر دەبێت. ٤٠) ﴿وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ فِى ٱللَّهِ﴾ وە ئەوانەی لەڕێی خوادا کۆچیان کرد ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُواْ﴾ دوای ئەوەی ستەمیان لێ کرا ﴿لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً﴾ بێ گومان لەدنیادا نیشتەجێیان دەکەین زۆر بەچاکی ﴿وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ﴾ وە بەڕاستی پاداشتی ڕۆژی دوایی گەورەترە ئەگەر بیان زانیایە. ٤١) ﴿ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ ئەوانە کەسانێك بوون دانیان بەخۆیاندا گرت و تەنها پشتیان بەپەروەردگاریان دەبەست. ٤٢)

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِمۡۚ فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ
ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ
ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ
﴿٤٤﴾ أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخۡسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضَ
أَوۡ يَأۡتِيَهُمُ ٱلۡعَذَابُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ
فِي تَقَلُّبِهِمۡ فَمَا هُم بِمُعۡجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ عَلَىٰ تَخَوُّفٖ فَإِنَّ
رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَيۡءٖ
يَتَفَيَّؤُاْ ظِلَٰلُهُۥ عَنِ ٱلۡيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدٗا لِّلَّهِ وَهُمۡ دَٰخِرُونَ
﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن دَآبَّةٖ
وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ
وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ۩ ﴿٥٠﴾ ۞ وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓاْ إِلَٰهَيۡنِ
ٱثۡنَيۡنِۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ فَإِيَّٰيَ فَٱرۡهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلۡأَرۡضِ وَلَهُ ٱلدِّينُ وَاصِبًاۚ أَفَغَيۡرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُم مِّن
نِّعۡمَةٖ فَمِنَ ٱللَّهِۖ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فَإِلَيۡهِ تَجۡـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ
إِذَا كَشَفَ ٱلضُّرَّ عَنكُمۡ إِذَا فَرِيقٞ مِّنكُم بِرَبِّهِمۡ يُشۡرِكُونَ ﴿٥٤﴾

ئایەتی (٥٠) سورەتی (الأعراف)؛ قال أنس: (قرع رسول الله (ﷺ) قتلى قليب يوم بدر فنادى: - يا أبا جهل بن هشام ويا عتبة بن ربيعة ويا شيبة بن ربيعة - وسمّى رؤوسهم - هل وجدتم ما وعد ربكم حقاً؟ فإني وجدت ماوعدني ربي حقاً) فقال: عمر: يارسول الله تخاطب قوماً قد جيفوا؟ فقال: والذي نفسي بيده ماأنتم بأسمع لما أقول منهم ولكن لايستطيعون أن يجيبوا)(متفق عليه) ئەنەس دەڵێ (پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەتوندی سەرزەنشتی لاشەی کوژراوە بت پەرستەکانی غەزای بەدری کرد کە لەچاڵێکدا بوون ئنجا بانگی کردن و فەرمووی: هۆ ئەبو جەهلی کوڕی هیشام هۆ عوتبەی کوڕی رەبیعە هۆ شەیبەی کوڕی رەبیعە (ناوی هەموو سەرکردەکانیانی هێنا) ئایا ئەوەی خوا بەڵێنی پێ دابوون دەستتان کەوت و راست دەرچوو؟ بێگومان من ئەوەی پەروەردگارم-

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ﴾ وە ڕەوانەمان نەکردووە لەپێش تۆ﴿إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِمۡۚ﴾ بێجگە لە پیاوانێ کە نیگامان بۆ ناردوون ﴿فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ﴾ دەی پرسیار بکەن لەزانایان ﴿إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە نازانن. ٤٣)﴿بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ﴾ لەگەڵ چەندین بەڵگەو پەڕاوی ئاسمانی﴿وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ﴾و قورئانیشمان بۆ تۆ نارد﴿لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ﴾ بۆ ئەوەی ڕوونی بکەیتەوە بۆ خەڵکی ئەوەی بۆیان نێردراوەتە خوارەوە﴿وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بەڵکو بیربکەنەوە وتێ بگەن. ٤٤)﴿أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ دەی ئایا ئەوانەی کەپیلان و خراپەیان کردووە بێ باکن و ناترسن لەوەی ﴿أَن يَخۡسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضَ﴾ کەخوا بیان بات بەناخی زەویدا﴿أَوۡ يَأۡتِيَهُمُ ٱلۡعَذَابُ﴾ یان سزایان بۆ بێت ﴿مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ﴾ لەشوێنێکەوە کەهەستی پێناکەن. ٤٥)﴿أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ فِي تَقَلُّبِهِمۡ﴾ یان (سزا)بیان گرێ لەکاتی گەڕان و هاتوچۆدا ﴿فَمَا هُم بِمُعۡجِزِينَ﴾ ئیتر ناتوانن خۆیان قوتارکەن. ٤٦)﴿أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ عَلَىٰ تَخَوُّفٖ﴾ یان لەکاتێکدا دەترسن (لەسزادان) لەناویان دەبات ﴿فَإِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٌ﴾ بێ گومان پەروەردگارتان دڵسۆز و میهرەبانە. ٤٧)﴿أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَيۡءٖ﴾ ئایا ئەوانە نابینن و سەرنج نادەن کە هەرچی خوا دروستی کردووە ﴿يَتَفَيَّؤُاْ ظِلَٰلُهُۥ﴾ سێبەرەکانیان دەگۆڕێت ﴿عَنِ ٱلۡيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ﴾ بەلای ڕاست و چەپیاندا ﴿سُجَّدٗا لِّلَّهِ وَهُمۡ دَٰخِرُونَ﴾ بەمل کەچیەوە سوژدە بۆ خوا دەبن. ٤٨)﴿وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ هەرچی لەئاسمانەکان و هەرچی وا لەزەویدایە هەر بۆ خوا سوژدە دەبەن ﴿مِن دَآبَّةٖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ﴾ لەگیان لەبەران و فریشتەکان لەهەمان کاتدا خۆشیان بەگەورە دانانێن. ٤٩)﴿يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ﴾ لە پەروەردگاریان دەترسن کەلەلای سەروویانەوەیە ﴿وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ﴾ و هەر فەرمانێکیان پێ بکرێ دەیکەن. ٥٠)﴿وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓاْ إِلَٰهَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِۖ﴾ خوا فەرمووی دوو پەرستراو بۆ خۆتان دامەنێن ﴿إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ﴾ بێگومان پەرستراو(ی ئێوە) تەنها یەکێکە ﴿فَإِيَّٰيَ فَٱرۡهَبُونِ﴾ کەواتە هەر لەمن بترسن. ٥١)﴿وَلَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ﴾ وە تەنها موڵکی خوایە ئەوەی لەئاسمانەکان و لەزەویدایە ﴿وَلَهُ ٱلدِّينُ وَاصِبًاۚ﴾ وە گوێ ڕایەڵی بەردەوام هەر بۆ ئەوە ﴿أَفَغَيۡرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ﴾ دەی ئایا لەغەیری خوا دەترسن؟ ٥٢)﴿وَمَا بِكُم مِّن نِّعۡمَةٖ فَمِنَ ٱللَّهِۖ﴾ وە هەر چاکە و بەهرەیەکتان هەبێ ئەوە هەمووی لەخواوەیە ﴿ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ﴾ پاشان کاتێ دووچاری زیان و ناڕەحەتیەک ببن ﴿فَإِلَيۡهِ تَجۡـَٔرُونَ﴾ ئەوە پەناو هاوار هەر بۆلای ئەو دەبەن. ٥٣)﴿ثُمَّ إِذَا كَشَفَ ٱلضُّرَّ عَنكُمۡ﴾ لەپاشان کاتێ ناڕەحەتیەکەی لەسەر لابردن ﴿إِذَا فَرِيقٞ مِّنكُم﴾ کوت و پڕ دەستەیەک لە ئێوە ﴿بِرَبِّهِمۡ يُشۡرِكُونَ﴾ هاوبەش بڕیار دەدەن بۆ پەروەردگاریان. ٥٤)

لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجْعَلُونَ
لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَٰهُمْ ۗ تَٱللَّهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ ٱلْبَنَٰتِ سُبْحَٰنَهُۥ ۙ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ
﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ
﴿٥٨﴾ يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلْقَوْمِ مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓ ۚ أَيُمْسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ
أَمْ يَدُسُّهُۥ فِى ٱلتُّرَابِ ۗ أَلَا سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِٱلْـَٔاخِرَةِ مَثَلُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ
﴿٦٠﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ
سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ
وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۖ لَا جَرَمَ أَنَّ
لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَٱللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن
قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ
ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

-بەڵێنی پێ دلبووم دەستم کەوت و ڕاست بوو) عومەر ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) تۆ قسە لەگەڵ کەسانێکدا دەکەیت کە بۆ گەنیان کردووەو مردوون؟ ئەویش فەرمووی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە ئەوەی من دەیڵێم ئێوە لەوان باشتر نابیستن بەڵام ناتوانن وەڵام بدەنەوە).

ئایەتی (٥٥) سورەتی (الأعراف): عن أبي نعامة أن عبدالله ابن مغفل سمع ابنه يقـول: اللهم إني أسألك القصر الأبيض عن يمين الجنة إذا دخلتها فقال يا بني سل الله الجنة وتعوذ بە من النار فإني سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (يكون قوم يعتدون في الدعاء و الطهور).(رواه أحمد و أبو داود و ابن ماجه). ئەبو نوعامە ووتی عەبدوڵلای کوڕی موغەففەل گوێ ی لێ بوو کوڕەکەی دەیووت ئەی خوایە من داوای کۆشکێکی سپیت لێ دەکەم لە لای ڕاستی بەهەشتەوە ئەگەر-

﴿لِيَكْفُرُواْ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ﴾ باسپلە بن بەرامبەر ئەوەی پێمان بەخشین ﴿فَتَمَتَّعُواْ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ وە (لەدنیادا) ڕابوێرن جا لەمەو دوا دەزانن (چیتان لێ دەکەین). ٥٥)﴿وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ﴾ وە (بت پەرستان) بۆ ئەو (بت)انەی کەهیچ نازانن دادەنێن ﴿نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَٰهُمْ﴾ بەشێك لەوەی کەئێمە پێمان بەخشیوون ﴿تَٱللَّهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ﴾ سوێند بەخوا پرسیارتان لێ دەکرێ لەسەر ئەو درۆو بوختانەی کەهەڵتان دەبەست. ٥٦) ﴿وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ ٱلْبَنَٰتِ﴾ ئەو (بت پەرستانە) کچان بۆ خوا دادەنێن ﴿سُبْحَٰنَهُۥ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ﴾ پاك و بێگەردی بۆ خواو بۆ خۆشیان چییان پێ خۆشە (دایدەنێن). ٥٧)﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلْأُنثَىٰ﴾ هەرکاتێ یەکێ لەوانە مزگێنی کچی پێ بدرێ ﴿ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ ڕوی ڕەش دائەگەڕێ و بۆ خۆی پیش دەخواتەوە. ٥٨)﴿يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلْقَوْمِ﴾ خۆی دەشارێتەوە لەخەلکی ﴿مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓ﴾ لەبەر ئەو مژدەخراپەی پێی دراوە ﴿أَيُمْسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ﴾ ئایا بیهێڵێتەوە بەسەرشۆڕ(ی بەخێوی بکات) ﴿أَمْ يَدُسُّهُۥ فِى ٱلتُّرَابِ﴾ یان زیندە بەچاڵی کات ﴿أَلَا سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ بێدارین ئای چەند خراپە ئەو بڕیارەی دەیدەن! ٥٩)﴿لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ﴾ بۆ ئەوانەیە بڕوایان بەڕۆژی دوایی نی یە ﴿مَثَلُ ٱلسَّوْءِ﴾ نموونەی خراپ ﴿وَلِلَّهِ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ﴾ نموونەی هەرە بەرزیش هەر بۆ خوایە ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ وە هەر ئەو (خوا) زاڵی کاردروستە. ٦٠)﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ﴾ وە ئەگەر خوا خەلکی سزا بدایە ﴿بِظُلْمِهِم﴾ بەهۆی ستەم (و بێبڕوایی) یانەوە ﴿مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ﴾ هیچ گیان لەبەرێکی لەسەر (زەوی)دا نەدەهێشت ﴿وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ بەڵام دوایان دەخات تا کاتی دیاری کراو (بۆیان) ﴿فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ﴾ جا کاتێ کاتی دیاری کراویان هات (ڕۆژیان تەواو بوو) ﴿لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً﴾ هیچ کات و ساتێك دواناکەون ﴿وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾و پێشیش ناکەون. ٦١)﴿وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ﴾ وە ئەوان شتێ بۆ خوا دادەنێن کەخۆیان حەزی لێ ناکەن﴿وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ﴾وە زمانیان بەدرۆ دەڵێ ﴿أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ﴾ کەبێگومان پاداشتی زۆر چاك هەر بۆ ئەوانە﴿لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ﴾ڕاستەو گومانی تێدا نی یە (پاداشتی) ئەوانە هەر ئاگر (دۆزەخ)ە و زوو بەپەلە دەبرێن(بۆ دۆزەخ). ٦٢)﴿تَٱللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پێغەمبەرانمان لەپێش تۆ ناردووە بۆ سەر گەلانی زۆر ﴿فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ جاشەیتان کردەوە(ی بەد)یانی بۆ ڕازاندنەوە ﴿فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ﴾ بۆیە ئەمڕۆ (شەیتان) پشتیوانیانە ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بۆ ئەوانە سزای سەختی بەئازار. ٦٣) ﴿وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ﴾ وە ئێمە قورئانمان نەناردۆتە خوارەوە بۆت ﴿إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ﴾ مەگەر بۆ ئەوەی ڕوونی بکەیتەوە بۆ خەلکی ﴿ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُواْ فِيهِ﴾ ئەوەی کەتیایدا جیاواز بوون ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ وە تاڕێنموونی و میهرەبانیش بێت بۆ کەسانێ کەباوەڕ دێنن. ٦٤)

وَٱللَّهُ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا
فِى بُطُونِهِۦ مِنۢ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَآئِغًا لِّلشَّٰرِبِينَ ﴿٦٦﴾
وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلْأَعْنَٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا
حَسَنًا ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحْلِ
أَنِ ٱتَّخِذِى مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِى
مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ فَٱسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا
شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمْ ۚ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ
ٱلْعُمُرِ لِكَىْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَٱللَّهُ
فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِى ٱلرِّزْقِ ۚ فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُوا۟ بِرَآدِّى
رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَآءٌ ۚ أَفَبِنِعْمَةِ
ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا
وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ
ٱلطَّيِّبَٰتِ ۚ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ ٱللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾

-ڕۆیشتمە بەهەشتەوە ئەویش پێی ووت: ئەی کوڕی خۆم داوای بەهەشت بکە لە خوا و پەناشی پێ بگرە لە ئاگر چونکە بە ڕاستی گوێم لێبوو پێغەمبەری خوا دەیفەرموو: (کەسانێك پەیدا دەبن زیادە ڕەوی دەکەن لە نزا و دەست نوێژدا).

ئایەتی (٥٥) سورەتی (الأعراف): عن أبي موسى الأشعري قال: رفع الناس أصواتهم بالدعاء فقال رسول الله (ﷺ): (يا أيها الناس أربعوا على أنفسكم فإنكم لا تدعون أصم ولا غائباً إن الذي تدعون سميع قريب).(رواه البخاري ومسلم). ئەبو مووسای ئەشعەری ووتی خەڵکی دەنگیان بەرز کردەوە لە نزادا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەی خەڵکینە هێواش لەسەر خۆتان خۆ ئێوە بانگی نزا و پاڕانەوە لە زاتێکی کەڕ یان دوور ناکەن بە ڕاستی ئەوەی ئێوە لێی دەپاڕێنەوە بیسەر و نزیکە).

﴿وَٱللَّهُ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ وە خوا لەئاسمانەوە بارانی باراندووە ﴿فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَآ﴾ جا بەو (بارانە) زەوی زیندوو کردەوە دوا ئەوەی کەمرد بوو ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەمەدا ﴿لَأٓيَةً لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ﴾ نیشانە و بەڵگەیەکی ڕوونە بۆ کەسانێك کە(ڕاستی) دەبیستن. ٦٥)﴿وَإِنَّ لَكُمۡ فِي ٱلۡأَنۡعَٰمِ لَعِبۡرَةٗ﴾ وە بەڕاستی لەئاژەڵ و ماڵاتیشدا بۆ ئێوە پەند وەرگرتن هەیە ﴿نُّسۡقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِۦ﴾ لەوەی لەناو سکی دایە بەئێوەی دەنۆشین ﴿مِنۢ بَيۡنِ فَرۡثٖ وَدَمٖ لَّبَنًا خَالِصٗا﴾ لەنێوان سروان و خوێندا شیرێکی پاکی بێ خەوشی﴿سَآئِغٗا لِّلشَّٰرِبِينَ﴾ڕەوان بۆ نۆشەرانی. ٦٦)﴿وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلۡأَعۡنَٰبِ﴾ وە لەبەرو بووەکانی دار خورما و ڕەزەکانیش ﴿تَتَّخِذُونَ مِنۡهُ سَكَرٗا﴾ (خواردنەوەی) سەر خۆشکەری لێ دروست دەکەن ﴿وَرِزۡقًا حَسَنًا﴾ وەڕۆزی و بژێوی پاك و چاکیشی (لێ دروست دەکەن وەك مێوژ و دۆشاو)﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا نیشانە هەیە بۆ کەسانێك کەتێدەگەن. ٦٧)﴿وَأَوۡحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحۡلِ﴾ وە پەروەردگارت سرووش (ئیلهامی) کرد بۆ هەنگ ﴿أَنِ ٱتَّخِذِي مِنَ ٱلۡجِبَالِ بُيُوتٗا﴾کە لەچیاکاندا خانوو (بۆ خۆت) ساز بدە ﴿وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعۡرِشُونَ﴾ و لە(کونی) دارو درەختەکان لەو (شوێن)انەی کەخەڵکی دروستی دەکەن (بۆی). ٦٨)﴿ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ پاشان لەهەموو بەرو بوومێك بمژە ﴿فَٱسۡلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلٗا﴾ ئەوسا ئەو ڕێگایانەی پەروەردگارت بگرە بەر بەمل کەچی ﴿يَخۡرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا﴾ لەسکی ئەو (هەنگانەوە) دێتە دەر ﴿شَرَابٞ مُّخۡتَلِفٌ أَلۡوَٰنُهُۥ﴾ خواردنەوەیەك کەڕەنگەکانی جیاوازە ﴿فِيهِ شِفَآءٞ لِّلنَّاسِ﴾ کەشیفای تێدایە بۆ خەڵکی ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بێگومان لەوەدا نیشانەی گەورە هەیە بۆ کەسانێك کەبیر دەکەنەوە. ٦٩)﴿وَٱللَّهُ خَلَقَكُمۡ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمۡ﴾ بێگومان خوا ئێوەی دروست کردووەو پاشان دەتان مرێنێ ﴿وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرۡذَلِ ٱلۡعُمُرِ﴾ وە هەندێ لەئێوە (زۆر پیر دەبێ تا) دەگەڕێنرێتەوە بۆ لاواز ترینی تەمەن ﴿لِكَيۡ لَا يَعۡلَمَ بَعۡدَ عِلۡمٖ شَيۡـًٔا﴾ بۆ ئەوەی لەپاش زانین هیچ شتێ نەزانێ (هەموو شتێکی لەبیر بچێتەوە)﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٞ قَدِيرٞ﴾ بەڕاستی خوا زانای بەتوانایە. ٧٠)﴿وَٱللَّهُ فَضَّلَ بَعۡضَكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ فِي ٱلرِّزۡقِ﴾ وە خوا باوی هەندێکتانی داوە بەسەر هەندێکتاندا لە(پێدانی) ڕۆزی دا ﴿فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُواْ بِرَآدِّي رِزۡقِهِمۡ﴾ جائەوانەی کەباودراون ڕۆزیەکەیان ناگێڕنەوە(و بەشی ناکەن) ﴿عَلَىٰ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ﴾ بەسەر بەندەکانیاندا ﴿فَهُمۡ فِيهِ سَوَآءٌ﴾ تابەهۆی ئەوەوە ئەوان (بەندەکانو) ئەمان یەکسان بن تێیدا ﴿أَفَبِنِعۡمَةِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ﴾ دەی ئایا ئەوانە ئینکاری چاکەو نیعمەتەکانی خوا دەکەن. ٧١)﴿وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا﴾ وە خوا لەڕەگەزی خۆتان هاوسەری بۆ بەدی هێناون ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَزۡوَٰجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةٗ﴾ وە لەژن و هاوسەرەکانتان کوڕو نەوەی بۆ فەراهەم هێناون ﴿وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ﴾ وە ڕزق و ڕۆزی پاك و خۆشی پێدا وون ﴿أَفَبِٱلۡبَٰطِلِ يُؤۡمِنُونَ﴾ دەی ئایا ئەوان هەر بە بەتاڵ باوەڕ دێنن ﴿وَبِنِعۡمَتِ ٱللَّهِ هُمۡ يَكۡفُرُونَ﴾ وە بەچاکەو نیعمەتانی سپڵەن (باوەڕ ناهێنن). ٧٢)

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ ٱلْأَمْثَالَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۚ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾ وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ مُسَخَّرَٰتٍ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٥-٧٦) سورەتی (النحل): ﴿وَضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً عَبْداً مَّمْلُوكاً لاَّ يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ﴾ طەبەری لە عەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە **گێڕاویەتیەوە** کە **وتویەتی** ئەم **ئایەتە** ﴿مَثَلاً رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لاَ يَقْدِرُ عَلَىَ شَيْءٍ﴾ **تا دەگاتە** ﴿وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ ئەو **پیاوە عوسمانی کوڕی عەففانە و پیاوە** لاڵەکەش کە **چاکەی پێ ناکرێ ڕووی لە هەر شوێنێ** بکرێ بەندەکە عوسمانی کوڕی عەففانە کە عوسمان بەخێوی دەکرد و خەرجی دەدا **بەڵام ئەو بەندەیە حەزی لە ئیسلام** نەبوو موسوڵمان نەدەبوو بە عوسمانیشی دەووت ماڵ مەبەخشە و **چاکە مەکە ئیتر ئەو ئایەتە** دەربارەی عوسمان و ئەو بەندەیەی هاتەخوارەوە.

ئایەتی (٥٨) سورەتی (الأعراف): عن أبي موسى الأشعري قال: قال رسول الله (ﷺ): (مثل ما بعثني-

﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا﴾ ئەوان لەجیاتی خوا شتانێ دەپەرستن﴿لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا﴾ کەخاوەنی هیچ ڕزق و ڕۆزییەکی ئەوان نین ﴿مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ شَيْـًٔا﴾ نەلە ئاسمانەکان و نە لەزەویدا ﴿وَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾و ناشتوانن (ڕۆزیان بدەن). ٧٣) ﴿فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ ٱلْأَمْثَالَ﴾ کەواتە وێنە بۆ خوا مەهێننەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ بەڕاستی خوا دەزانێ و ئێوە نازانن. ٧٤) ﴿ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوكًا﴾ خوا نموونەی هێناوەتەوە بەبەندەیەکی خاوەن دار﴿لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ﴾ کەتوانای بەسەر هیچ شتێکدا نی یە﴿وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا﴾ لەگەڵ کەسێکی (باوەڕدار) کەڕزق و ڕۆزی چاکمان پێ دابێ لەلایەن خۆمانەوە ﴿فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا﴾ ئەویش لەو (ڕۆزییە)ی ببەخشێت بەنهێنی و ئاشکرا ﴿هَلْ يَسْتَوُۥنَ﴾ ئایا ئەو دووانە یەکسانن ﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ سوپاس و ستایش بۆ خوا ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٧٥) ﴿وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ﴾ وە هەروەها خوا نموونەی هێناوەتەوە بەدوو پیاو ﴿أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ﴾ یەکێکیان لاڵی زگماکی یە کەتوانای بەسەر هیچ شتێکدا نی یە ﴿وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ﴾ و ئەو (پیاوە) ئەرکو بارە بەسەر خاوەنەکەیەوە ﴿أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ﴾ بەرە و هەرشوێنێ بینێرێ هیچ خێرو چاکەیەك ناهێنێتەوە ﴿هَلْ يَسْتَوِى هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ﴾ ئایا ئەو کەسە یەکسانە لەگەڵ کەسێك فەرمان بەداد گەری بدات ﴿وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾و ئەو(کەسە) لەسەر ڕێگەیەکی ڕاست بێت. ٧٦) ﴿وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ وە هەر بۆ خوایە نهێنی و پەنهانیەکانی ئاسمانەکان و زەوی﴿وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ﴾ وە هاتنی ڕۆژی دوایش (بەلای خواوە) ﴿إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ﴾ هەر وەکو چاو تروکانێك وایە یان نزیك تر لەوەش ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ٧٧) ﴿وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ﴾ وە خوا ئێوەی لەسکی دایکتان دەرهێناوە ﴿لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا﴾ کە هیچتان نەدەزانی ﴿وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ﴾ بەڵام (خوا) گوێ و چاو و دڵی پێدان ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بۆ ئەوەی سوپاسی (خوا) بکەن. ٧٨) ﴿أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ﴾ ئایا ئەوان سەرنجی باڵندەیان نەداوە؟ ﴿مُسَخَّرَٰتٍ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ﴾ کەچۆن لەهەوای ئاسماندا ڕام هێنراون ﴿مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ﴾ بێجگە لەخوا کێ ڕایان دەگرێ ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی لەو (ڕاگیرکردنە) دا چەند نیشانە و بەڵگە هەیە بۆ ئەوانەی باوەڕ دێنن. ٧٩)

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۢ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ ٱلْأَنْعَٰمِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَآ أَثَٰثًا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٨٠﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْجِبَالِ أَكْنَٰنًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلْحَرَّ وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٣﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ شُرَكَآءَهُمْ قَالُوا۟ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا۟ مِن دُونِكَ فَأَلْقَوْا۟ إِلَيْهِمُ ٱلْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٨٦﴾ وَأَلْقَوْا۟ إِلَى ٱللَّهِ يَوْمَئِذٍ ٱلسَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾

-الله به من العلم والهدى كمثل الغيث الكثير أصاب أرضاً فكانت منها نقية قبلت الماء فأنبتت الكلأ والعشب الكثير وكانت منها أجادب أمسكت الماء فنفع الله بها الناس فشربوا وسقوا وزرعوا وأصاب منها طائفة أخرى إنما هي قيعان لا تمسك ماء ولا تنبت كلأ فذلك مثل من فقه في دين الله ونفعه ما بعثني الله به فعلم و علم و مثل من لم يرفع بذلك رأساً و لم يقبل هدى الله الذي أرسلت به).(رواه مسلم). ئەبو مووسای ئەشعەری دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (نموونەی ئەوەی خوا منی پێ ڕەوانە کردووە لەزانست و ڕێنمایی وەک بارانێکی زۆر وایە لە زەوییەک ببارێ، جا بەشێک لەو زەوییە پاک و بە پیت بێت ئاوەکەی وەرگرتبێت گیاو لـە وەڕی پێ سەوز بووبێ، وە بەشێکی تری زەوییەکە ڕەقان و بێ گیابێ و ئاوەکە (لەخۆیدا) هەڵگرێت جا بەو (ئاوە) خوای گەورە سوودی گەیاندبێ بە خەڵک-

﴿وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۢ بُيُوتِكُمۡ سَكَنًا﴾ **وە خوا** ماڵەکانتانی کردووە بەجێی دانیشتن و **حەوانەوە** ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ ٱلۡأَنۡعَٰمِ بُيُوتًا﴾ وە لەپێستی ئاژەڵیش دەوارو ڕەشماڵی بۆ **فەراهەم هێناون** ﴿تَسۡتَخِفُّونَهَا يَوۡمَ ظَعۡنِكُمۡ وَيَوۡمَ إِقَامَتِكُمۡ﴾ (هەڵدەدرێ و دەگوێزرێتەوە) بە **ئاسانی لەڕۆژی کۆچ و بارکردنتاندا** و لەڕۆژی مانەوەو نیشتەجێ بونتاندا ﴿وَمِنۡ أَصۡوَافِهَا وَأَوۡبَارِهَا﴾ وە **(سازاندویەتی بۆتان) لەخوری** و گوڵك ﴿وَأَشۡعَارِهَآ أَثَٰثٗا وَمَتَٰعًا﴾ مووەکانیان شتومەکی ناوماڵ کەکەلکی لێ وەردەگرن ﴿إِلَىٰ حِينٖ﴾ تا ماوەیەك. ٨٠) ﴿وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلٗا﴾ **وە خوا لەوەی** کەدروستی کردوە سێبەری زۆری **ڕەخساندووە بۆتان** ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡجِبَالِ أَكۡنَٰنٗا﴾ وە لەچیاکاندا پەنا گاو ئەشکەوتی **بۆ بەدی هێناون** ﴿وَجَعَلَ لَكُمۡ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلۡحَرَّ﴾ وە سازیداوە بۆتان جل و پۆشاکێك **کەدەتان پارێزێ لەگەرما** ﴿وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأۡسَكُمۡ﴾ **هەروەها** جل پۆشاکێك کە لەکاتی **جەنگدا دەتان پارێزێ** ﴿كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ﴾ **ئا بەو جۆرە** چاکەو نیعمەتەکانی **خۆی تەواو دەکات بەسەرتانەوە** ﴿لَعَلَّكُمۡ تُسۡلِمُونَ﴾ **بۆ ئەوەی مل** کەچ و موسوڵمان **ببن**. ٨١) ﴿فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡكَ﴾ **ئەوسا** ئەگەر ئەوان ڕوویان وەرگێڕا ئەوە بێگومان **ئەوەی لەسەر تۆیە تەنها** ﴿ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ﴾ **ڕاگەیاندنی** ئاشکرایە. ٨٢) ﴿يَعۡرِفُونَ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ﴾ **ئەوانە بەهرەکانی خوا دەناسن** (و دەزانن) ﴿ثُمَّ يُنكِرُونَهَا﴾ پاشان ئینکاری دەکەن ﴿وَأَكۡثَرُهُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾ وە زۆریەی ئەوانە هەر بێ باوەڕن. ٨٣) ﴿وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدٗا﴾ **وە ڕۆژێك دێ ئێمە لەهەر** ئوممەتێك شایەتێك (پێغەمبەرێك) یان بۆ دەنێرین ﴿ثُمَّ لَا يُؤۡذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ **ئەوسا مۆڵەت نادرێت** بەوانەی باوەڕیان نەهێناوە ﴿وَلَا هُمۡ يُسۡتَعۡتَبُونَ﴾ **بیانوشیان لێ وەرناگیرێت**. ٨٤) ﴿وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلۡعَذَابَ﴾ وە کاتێ **ئەوانەی ستەمیان کردوە سزای دۆزەخ دەبینن** ﴿فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمۡ وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ﴾ **نەسزاکەیان لەسەر سووك دەکرێت** نەمۆڵەتیش دەدرێن. ٨٥) ﴿وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ شُرَكَآءَهُمۡ﴾ وە کاتێ ئەوانەی **کەهاوبەشیان** داناوە پەرستراوەکانیان دەبینن ﴿قَالُواْ﴾ دەڵێن ﴿رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا﴾ **ئەی** پەروەردگارمان ئەوانە پەرستراوەکانمانن ﴿ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدۡعُواْ مِن دُونِكَ﴾ **کە ئێمە هاوارمان لێ ئەکردن** لەجیاتی **تۆ** ﴿فَأَلۡقَوۡاْ إِلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلَ إِنَّكُمۡ﴾ **ئینجا** ئەو **(پەرستراوانە) وتەیان** ئاڕاستە دەکەن (و دەڵێن) بەڕاستی **ئێوە** ﴿لَكَٰذِبُونَ﴾ **درۆزنن**. ٨٦) ﴿وَأَلۡقَوۡاْ إِلَى ٱللَّهِ يَوۡمَئِذٍ ٱلسَّلَمَ﴾ وە **لەو ڕۆژەدا** گوێ **ڕایەڵی و ملکەچی** ئاراستە ئەکەن بۆلای **خوا** ﴿وَضَلَّ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ﴾ وە وون دەبێ لێیان ئەوە درۆیانەی کەهەڵیان دەبەست (لەدنیادا). ٨٧)

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدۡنَٰهُمۡ عَذَابٗا فَوۡقَ ٱلۡعَذَابِ بِمَا كَانُواْ يُفۡسِدُونَ ﴿٨٨﴾ وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدًا عَلَيۡهِم مِّنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَجِئۡنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِۚ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ ﴿٨٩﴾ ۞إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمۡ وَلَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا وَقَدۡ جَعَلۡتُمُ ٱللَّهَ عَلَيۡكُمۡ كَفِيلًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّتِي نَقَضَتۡ غَزۡلَهَا مِنۢ بَعۡدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثٗا تَتَّخِذُونَ أَيۡمَٰنَكُمۡ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرۡبَىٰ مِنۡ أُمَّةٍۚ إِنَّمَا يَبۡلُوكُمُ ٱللَّهُ بِهِۦۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ مَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِي مَن يَشَآءُۚ وَلَتُسۡـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٩٣﴾

-ئاویـــــــان لێ خواردبێتــــەوە و ئاوی (ئاژەڵ)یان **پێ دابێ و کشت و کاڵیـــان لەبـــەردا** کردبـــــــێ، وە (بارانەکــــــــە) لەزەوییــەکی تــر بیارێ کە تـەخت و ساف بێت نە ئاوی بارانەکە هـەڵگرێت و نــــە لــــەوەڕ سەوزکات، جا ئەم **(زەوی** و بارانــــە) نموونـەی کەسێکە کە لە ئایینی **خوا** گەشـتووە **و** ئـەو (پەیامەی) خوا بـە منــدا **ناردویــەتی** ســـــوودی پـــێ گەیانــدووە بۆیــە فێری زانست بـووە و کەسـانی تریـشی فێرکـردوە، وە نموونـەی کەسـێ کـە بـەم ئاینـە سـەری بـەرز نـەکرد بێتـەوە و ئـــەو ڕێنماییــــــەی وەرنــــــەگرتبێت کـــــە بــــە منــــــدا ڕەوانــــــە کـــــراوە).

ئایەتی (٦٢) سورەتی (الأعراف): عن جرير بن عبد الله (رضي الله عنه) قال: (بايعت رسول الله (ﷺ) على إقام الصلاة و إيتاء الزكاة و النصح لكل مسلم).(متفق عليه). جەریری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خوای لێ بێ)-

﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون و بەرگری خەڵکیشیان کردووە لەڕێگەی خوا ﴿زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ ٱلْعَذَابِ﴾ جگە لە سزا کەی خۆیان سزایان بۆ زیاد دەکەین ﴿بِمَا كَانُوا۟ يُفْسِدُونَ﴾ لەبەر ئەوەی کەخراپەکاریان دەکرد. ٨٨)﴿وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا﴾ وە ئەو ڕۆژەی کەئێمە لە هەر ئوممەتێك شایەتێك (پێغەمبەرێك) دەنێرین ﴿عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ﴾ بۆسەریان لەخۆیان (کەشایەتیان لێ بدات) ﴿وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ وە تۆش دەهێنین (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەشایەت لەسەر ئەوانە﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ﴾ وە ئێمە قورئانمان ناردۆتە خوارەوە بۆت ﴿تِبْيَٰنًا لِّكُلِّ شَىْءٍ﴾ کەڕوون کەرەوەیە بۆ هەموو شتێ ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ وەڕێنموونیو میهرەبانیو مژدەیە بۆ موسڵمانان. ٨٩)﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ وَٱلْإِحْسَٰنِ﴾ بەڕاستی خوا فەرمان دەدات بەدادگەری و بەچاکە ﴿وَإِيتَآئِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ﴾و بە بەخشین بەخزم و خوێش ﴿وَيَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ وَٱلْبَغْىِ﴾ وە (خوا) بەرگری دەکات لەداوێن پیسی و خراپەو دەست درێژی ﴿يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ ئامۆژگاریتان دەکات بۆ ئەوەی پەند وەرگرن و بیربکەنەوە. ٩٠) ﴿وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمْ﴾ وە بەڵێنی خوا بەجێ بێنن کاتێ کەبەڵێن دەدەن ﴿وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلْأَيْمَٰنَ﴾و بەڵێن و پەیمانەکانتان مەشکێنن ﴿بَعْدَ تَوْكِيدِهَا﴾ لەپاش بەهێز کردنیان ﴿وَقَدْ جَعَلْتُمُ ٱللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا﴾ لەکاتێکدا خواتان کردووە بەشایەت و چاودێر بەسەر خۆتانەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ بەڕاستی هەرچی دەکەن خوا دەیزانێ. ٩١)﴿وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّتِى نَقَضَتْ غَزْلَهَا﴾ وەك ئەو (ئافرەتە) مەبن کەڕیسەکەی کردەوە بەخوری ﴿مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثًا﴾ لەپاش بادان و ڕستن و شەتەك دانی ﴿تَتَّخِذُونَ أَيْمَٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ﴾ سوێندو پەیمانەکانتان دەکەن بەهۆی ناپاکیو فرو فێڵ لەنێوانتاندا﴿أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِىَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ﴾ لەبەر ئەوەی دەستەو کۆمەڵێك زۆرترو بەهێز ترە لەدەستەو کۆمەڵێکی تر ﴿إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ ٱللَّهُ بِهِۦ﴾ خوا بەوە تاقیتان دەکاتەوە﴿وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ وە سوێند بەخوا لەڕۆژی دواییدا بۆتان ڕوون دەکاتەوە ﴿مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ئەوەی کەئێوە تیایدا جیاواز بوون. ٩٢)﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ئێوەی دەکرد بەیەك ئوممەت﴿وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ﴾ بەڵام (خوا) هەر کەسێکی بوێ گومڕای دەکات ﴿وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ﴾ هەر کەسێکیشی بوێ ڕێنموونی دەکات ﴿وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ وە سوێند بەخوا پرسیارتان لێ دەکرێت لەوەی کەدەتانکرد. ٩٣)ب

وَلَا تَتَّخِذُوٓاْ أَيۡمَٰنَكُمۡ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ فَتَزِلَّ قَدَمُۢ بَعۡدَ ثُبُوتِهَا
وَتَذُوقُواْ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمۡ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَكُمۡ عَذَابٌ
عَظِيمٞ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًاۚ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ
هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمۡ يَنفَدُ
وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٖۗ وَلَنَجۡزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓاْ أَجۡرَهُم بِأَحۡسَنِ
مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا مِّن ذَكَرٍ
أَوۡ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَنُحۡيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةٗ طَيِّبَةٗۖ وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ
أَجۡرَهُم بِأَحۡسَنِ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٩٧﴾ فَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ
فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيۡسَ لَهُۥ سُلۡطَٰنٌ
عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا
سُلۡطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوۡنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشۡرِكُونَ
﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلۡنَآ ءَايَةٗ مَّكَانَ ءَايَةٖ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ
بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓاْ إِنَّمَآ أَنتَ مُفۡتَرِۭۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ
﴿١٠١﴾ قُلۡ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلۡقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلۡحَقِّ لِيُثَبِّتَ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهُدٗى وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

وتی: (پەیمانم دا بە **پێغەمبەری خوا** (ﷺ) **لەسەر** نوێژ کردن **و زەکات دان** و ئامۆژگاری **و دڵسۆزی بۆ هەموو** موسڵمانێ).

ئایەتی (٧٣) سورەتی (الأعراف): عن عبد الله بن عمر قال: **قال رسول** الله (ﷺ) **وهو بالحجر (لا تدخلوا على** هؤلاء **المعذبين إلا** أن **تكونوا باكين** فإن لم تكونوا باكين **فلا** تدخلوا عليهم أن يصيبكم مثل ما **أصابهم)** (رواه البخاري و مسلم). عەبدوڵلای کوڕی **عومەر** وتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) کاتێ لە جێگای گەلی سەموددا بوو فەرمووی: (مەڕۆنە ناو شوێنی ئەو سزادراوانەوە مەگەر بە گریانەوە جا ئەگەر بە گریانەوە نەبێ مەڕۆنە جێگاکەیان نەوەك ئەوەی بەسەر ئەوان هات بەسەر ئێوەشدا بێت).

ئایەتی (٨١) سورەتی (الأعراف): عن ابن عباس قال: قال رسول الله (ﷺ) : (من وجدتموه يعمل عمل-

﴿وَلَا تَتَّخِذُوٓاْ أَيۡمَٰنَكُمۡ﴾ وە سوێندو پەیمانتان مەکەن بەهۆی ﴿دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ﴾ غەدرو ناپاکی لەنێوانتاندا ﴿فَتَزِلَّ قَدَمُۢ بَعۡدَ ثُبُوتِهَا﴾ تا پێ لەپاش جێگیر بوونی (لەسەر باوەڕ) هەڵنەخلیسکێ ﴿وَتَذُوقُواْ ٱلسُّوٓءَ﴾ و سزاو ناڕەحەتی نەچەژن ﴿بِمَا صَدَدتُّمۡ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ بەهۆی بەرهەڵستی کردنتان لەڕێبازی خوا ﴿وَلَكُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ﴾ ئەوسا سزای زۆر گەورەتان دەبێ. ٩٤)﴿وَلَا تَشۡتَرُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًا﴾ وە بەڵێن و پەیمانی خوا بەنرخێکی کەم مەگۆڕنەوە ﴿إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ﴾ بەڕاستی ئەوەی کەلای خوا هەیە چاکترە بۆتان ﴿إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە بزانن. ٩٥)﴿مَا عِندَكُمۡ يَنفَدُ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٖ﴾(چونکە) هەرچی لای ئێوەیە تەواو دەبێت و نامێنێ بەڵام ئەوەی لای خوایە هەر دەمێنێت ﴿وَلَنَجۡزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓاْ أَجۡرَهُم﴾ سوێند بەخوا ئەوانەی کە بەئارام بوون پاداشتیان دەدەینەوە﴿بِأَحۡسَنِ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾ بەپاداشتی چاکترین کردەوەیان. ٩٦)﴿مَنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ﴾ هەرکەس لەنێر یان لەمێ کردەوەی چاکی کردبێ ﴿وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَنُحۡيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةٗ طَيِّبَةٗ﴾ و بڕواداریش بوو بێت ئەوە سوێند بەخوا بەژیانێکی خۆش دەیان ژیەنین ﴿وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ أَجۡرَهُم بِأَحۡسَنِ﴾ و سوێند بێ پاداشتیان دەدەینەوە بەچاکتر ﴿مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾ لەوەی کەئەوان دەیانکرد. ٩٧)﴿فَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) کاتێ ویستت قورئان بخوێنی ﴿فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ﴾ پەنا بگرە بەخوا لەشەیتانی دەرکراو لەبەزەیی خوا. ٩٨)﴿إِنَّهُۥ لَيۡسَ لَهُۥ سُلۡطَٰنٌ﴾ بەڕاستی ئەو(شەیتان) دەسەڵاتی نی یە ﴿عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بەسەر ئەوانەی کەباوەڕیان هێناوە﴿وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ﴾ وتەنها پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن. ٩٩)﴿إِنَّمَا سُلۡطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ﴾ تەنها دەسەڵاتی بەسەر ئەوانەدا هەیە ﴿يَتَوَلَّوۡنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشۡرِكُونَ﴾ کە ئەو(شەیتان) دەکەنە دۆست پشتیوانی خۆیان و ئەوانەی بەهۆیەوە بوونەتە هاوەڵ دانەر. ١٠٠)﴿وَإِذَا بَدَّلۡنَآ ءَايَةٗ مَّكَانَ ءَايَةٖ﴾ هەر کاتێ ئایەتێک لەجێی ئایەتێکی تردا دابەزێنین ﴿وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ﴾ وە خوا چاکتر دەزانێ چی دەنێرێتە خوارەوە ﴿قَالُوٓاْ إِنَّمَآ أَنتَ مُفۡتَرِۭ﴾ دەڵێن تۆ لە خۆتەوە درۆ هەڵدەبەستی بەناوی خواوە ﴿بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ﴾ (وانیە) بەڵکو زۆر بەیان هیچ نازانن. ١٠١)﴿قُلۡ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلۡقُدُسِ﴾ بڵێ جوبرەئیل دایبەزاندوە ﴿مِن رَّبِّكَ بِٱلۡحَقِّ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە بەڕاستی ﴿لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾تا ئەوانەی باوەڕیان هێناوە دامەزراویان بکات﴿وَهُدٗى وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ﴾و ڕێنموونی و موژدەش بێت بۆموسوڵمانان. ١٠٢)

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٌ لِّسَانُ ٱلَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِىٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ ٱللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِى ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٠٥﴾ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَٰنِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْءَاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُوا۟ ثُمَّ جَٰهَدُوا۟ وَصَبَرُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾

هـــــــۆی هاتنـــەخوارەوەی ئایـــەتی (١٠٣) سورەتی (النحل): ﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ﴾ طـەبـەری لـە حوشـەیمەوە ئـەویش لـــە حوصـــــەینەوە ئـــەویش لـــە عەبدوڵڵای کوڕی موســــــلیمی حەضرەمی یـەوە گێڕاویەتیـــــەوە دەڵێـــــت: دوو کۆیلـەمان هەبوو کـــە خــــەڵکی یەمـــەن نـەبوون ناویـان یەســـــار و جـەبر بوو هـــەردووکیان تـەوراتیان دەخوێند و جار جار پێغەمبـەر (ﷺ) لـــەگەڵیاندا دادەنیـشت، بـۆ بـاوەڕانی قـوڕەیش ووتیـان موحەممـەد لــەبەر ئەوە لـــەگەڵ ئەو دوو منداڵەدا دادەنیشـێت لــەوانەوە ئـەم قورئانـە فێر دەبێت لەو کـاتەدا ئەم ئایەتە هـاتەخوارەوە ﴿لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ﴾.

﴿وَلَقَدۡ نَعۡلَمُ أَنَّهُمۡ يَقُولُونَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە دەزانین کەئەوانە دەڵێن ﴿إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٞ﴾ هەر ئادەمی یە (ئەم قورئانەی) فێری دەکات ﴿لِّسَانُ ٱلَّذِي يُلۡحِدُونَ إِلَيۡهِ أَعۡجَمِيّٞ﴾ کەچی زمانی ئەو کەسەی ئەوەی دەدەنەپاڵ عەجەمی یە ﴿وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيّٞ مُّبِينٌ﴾ و ئەم (قورئانە)ش بەزمانی عەرەبی پاراوو ڕوونە. ١٠٣) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەبڕوایان بەئایەتەکانی خوا نی یە ﴿لَا يَهۡدِيهِمُ ٱللَّهُ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ خوای گەورە ڕێنموونیان ناکات، وسزای سەختی بۆ ئامادە کردوون. ١٠٤) ﴿إِنَّمَا يَفۡتَرِي ٱلۡكَذِبَ ٱلَّذِينَ﴾ بێگومان تەنها ئەوانە درۆ هەڵدەبەستن بەناوی خواوە ﴿لَا يُؤۡمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ کەباوەڕیان بەئایەتەکانی خوا نی یە ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ﴾ و هەر خۆیان درۆزنن. ١٠٥) ﴿مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ إِيمَٰنِهِۦٓ﴾ ئەو کەسەی بێ باوەڕ بێ بەخوا لەپاشان باوەڕهێنانی ﴿إِلَّا مَنۡ أُكۡرِهَ﴾ مەگەر کەسێك زۆری لێ کرا بێت ﴿وَقَلۡبُهُۥ مُطۡمَئِنُّۢ بِٱلۡإِيمَٰنِ﴾ و دڵیشی دامەزراو بێت بەباوەڕ ﴿وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلۡكُفۡرِ صَدۡرٗا﴾ بەڵام کەسێ دڵی خۆش و شادمان بێت بەبێ باوەڕی ﴿فَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ مِّنَ ٱللَّهِ﴾ ئەوە بەر خەشم و قینی خوا کەوتوون ﴿وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ﴾ و سزای گەورەیان دەبێ. ١٠٦) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ﴾ ئەم (هەڕەشەیە) لەبەر ئەوەیە بەڕاستی ئەوانە ﴿ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ﴾ ژیانی دنیا یان لا خۆشەویستر بوو لەژیانی ڕۆژی دوایی ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ﴾ وە بەڕاستی خوا ڕێنموونی کەسانی بێباوەڕ ناکات. ١٠٧) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ﴾ خوا مۆری ناوە بەسەر دڵ ﴿وَسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡ﴾ و گوێ و چاویاندا ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡغَٰفِلُونَ﴾ وە هەر ئەوانەن بێ ئاگایان. ١٠٨) ﴿لَا جَرَمَ أَنَّهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ﴾ ڕاستەو بێگومان ئەوانە لەڕۆژی دواییدا ﴿هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ﴾ هەر ئەوان زەرەرمەندن. ١٠٩) ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُواْ﴾ **پاشان بەڕاستی** پەروەردگارت بۆ ئەوانەی کۆچیان کردوە ﴿مِنۢ بَعۡدِ مَا فُتِنُواْ ثُمَّ جَٰهَدُواْ﴾ لەپاش ئەوەی سزا دران پاشان جیهاد و **تێ کۆشانیان کرد** ﴿وَصَبَرُوٓاْ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعۡدِهَا﴾ و بەئارام بوون **بێ گومان پەروەردگارت لەدوا** ئەوە ﴿لَغَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ لێ بوردەی میهرەبانە. ١١٠)

۞ يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَن نَّفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۖ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَٰذَا حَلَالٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِن قَبْلُ ۖ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

هۆی هاتنه‌خواره‌وه‌ی ئایه‌تی (١١٠) سوره‌تی (النحل): ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِن بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ طه‌به‌ری له عه‌بدوڵڵای کوڕی عه‌بباسه‌وه گێڕاویه‌تیه‌وه که ووتوویه‌تی: که‌سانێک له خه‌ڵکی مه‌ککه موسوڵمان بوون وه موسڵمان بوونه‌که‌یان شاردبوویه‌وه، له غه‌زای به‌دردا بێ‌باوه‌ڕانی مه‌ککه له‌گه‌ڵ خۆیان بردبوونیان بۆ ئه‌و غه‌زایه، له به‌دردا هه‌ندێکیان لێ کوژرا و هه‌ندێکیان لێ بریندار بوو، موسوڵمانه‌کان ده‌رباره‌یان ووتیان: ئه‌م هاوه‌ڵانه‌مان موسوڵمان و به‌ناچاری هێنراوون بۆ شه‌ڕ له‌به‌رئه‌وه داوای لێبوردنیان بۆ بکه‌ن له‌سه‌ر ئه‌مه ئه‌م ئایه‌ته هاته‌خواره‌وه ﴿ان الذين توفاهم الملائكة ...﴾ عه‌بدوڵڵا ده‌ڵێ: ئه‌م ئایه‌ته ﴿ان الذين توفاهم ...﴾ نووسراو نێردرا بۆ ئه‌و موسوڵمانانه‌ی –

﴿يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ﴾ لەڕۆژێكدا كەهەموو كەسێك دێت ﴿تُجَادِلُ عَن نَّفْسِهَا﴾ بەرگری لەخۆی دەكات ﴿وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ﴾ وە هەموو كەسێ هەرچی كردبێ پاداشتی تەواوی وەردەگرێ ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾و ئەوان ستەمیان لێ ناكرێ. ١١١)﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً﴾ خوا نموونەی هێناوەتەوە بە(خەڵكی) شارێك ﴿كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً﴾ كە هێمن و دڵنیا بوون ﴿يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا﴾ ڕزق و ڕۆزی زۆری بۆ دەهات ﴿مِّن كُلِّ مَكَانٍ﴾ لەهەموو شوێنێكەوە﴿فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ﴾ كەچی بەرانبەر چاكە و بەهرەكانی خوا نا سوپاس و سپڵە بوون ﴿فَأَذَاقَهَا اللَّهُ﴾ جا خوا بەو هۆیەوە كردی بەبەر (خەڵكە كە)یدا ﴿لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ﴾ پۆشاكی برسێتی و ترس ﴿بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾ لەبەر ئەو كردەوانەی كەدەیانكرد. ١١٢)﴿وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پێغەمبەرێكیان لەخۆیان بۆهات ﴿فَكَذَّبُوهُ﴾ كەچی باوەڕیان پێ نەهێنا ﴿فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾ جا سزا گرتنی لەكاتێكدا ستەم كاربوون. ١١٣)﴿فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾ جا لەو بژێویەی خوا پێ ی بەخشیوون بخۆن ﴿حَلَالًا طَيِّبًا﴾ كەحەڵاڵ و پاكە ﴿وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ﴾و سوپاسی چاكەو نیعمەتی خوا بكەن ﴿إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ئەگەر ئێوە هەر ئەو دەپەرستن. ١١٤)﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ﴾ بێگومان (خوا) ئەوەی حەرامی كردووە لەسەرتان تەنها مردارەوە بوو ﴿وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ﴾ و خوێن و گۆشتی بەراز ﴿وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ﴾ و ئەوەی (كەسەربڕاوەو) ناوی غەیری خوای لێ هێنراوە﴿فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ بەڵام هەر كەسێك ناچار بوو(لەو حەرامانە بخوات) بێ دەست درێژی و زیادەڕەوی﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خوا لێ بووردەی میهرەبانە. ١١٥) ﴿وَلَا تَقُولُوا﴾ وە لەخۆتانەوە نەڵێن ﴿لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ﴾ ئەوەی كەبەزبانتاندا دێت بەدرۆ ﴿هَٰذَا حَلَالٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ﴾ ئەوە حەڵاڵە و ئەوە حەرامە ﴿لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ بۆ ئەوەی درۆ هەڵبەستن بەدەم خواوە﴿إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی درۆ هەڵدەبەستن بەناوی خواوە ﴿لَا يُفْلِحُونَ﴾ ڕزگار نابن. ١١٦)﴿مَتَاعٌ قَلِيلٌ﴾ (لە دنیادا) ڕابواردنێكی كەم(یان دەبێ)﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (لەدوا ڕۆژدا) سزای سەختیان هەیە. ١١٧)﴿وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا﴾ وە لەسەر ئەوانەی كەجوولەكە بوون ﴿حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ﴾ حەراممان كرد (لێیان) ئەوەی كەباسمان كردوە بۆت ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەپێش (دابەزینی ئەم ئایەتە) ﴿وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ﴾ وە ئێمە ستەممان لێ نەكردن ﴿وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵكو خۆیان ستەمیان لەخۆیان دەكرد. ١١٨)

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ
بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾
إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ
﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ٱجْتَبَىٰهُ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ
﴿١٢١﴾ وَءَاتَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ
مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ إِنَّمَا جُعِلَ ٱلسَّبْتُ عَلَى ٱلَّذِينَ
ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا
كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلْحِكْمَةِ
وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ وَجَٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ
هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾
وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا۟ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِۦ وَلَئِن صَبَرْتُمْ
لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّٰبِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَٱصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِٱللَّهِ
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ
﴿١٢٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

- لە مەککە مابوونەوە کە بیانوویان نی یە کۆچ ناکەن، ئەنجا ئەوانیش لە مەککە دەرچوون (بە نیازی کۆچ کردن بۆ مەدینە) بەڵام بێ باوەڕانی مەککە پێیان گەیشتن تۆڕیان لێکردن بێ باوەڕ بینەوە ئەوانیش بە ناچاری بێ باوەڕ بوونەوە ئەم ئایەتە لەسەریان هاتەخوارەوە ﴿ ومن الناس من يقول آمنا بالله فإذا أوذي في الله جعل فتنة الناس كعذاب الله ...﴾ ئەنجا موسوڵمانان ئەم ئایەتەیان بۆ ناردن ئەوانیش بۆ جاری دووەم لە مەککە دەرچوون و بێ هیوا بوون لە هەموو خێر و چاکەیەک پاشان ئەم ئایەتە لەسەریان هاتەخوارەوە ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُوا۟ ثُمَّ جَٰهَدُوا۟ وَصَبَرُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەنجا ئەم ئایەتەیان بۆ ناردن کە خوا دەرووی لێ کردونەتەوە ، ئەوانیش لە مەککە دەرچوون (بێ باوەڕانی مەککە پێیان گەیشتن هەر لە نێوانیاندا چووی ما ئەوەی کوژرا ، کوژرا و ئەوەی ڕزگاری بوو ڕزگاری بوو.

﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ﴾ پاشان بەڕاستی پەروەردگارت بۆ ئەوانەی ﴿عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ﴾ خراپەیان کردووە بەنەفامی ﴿ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ پاشان دوا ئەوە گەڕاونەتەوەو تۆبەیان کردووە ﴿وَأَصْلَحُوا﴾و کرداری خۆیان چاك کردووە ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت ﴿مِنْ بَعْدِهَا﴾ لە پاش ئەوانە ﴿لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ لێبوردەی میهرەبانە. ١١٩) ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ﴾ بەڕاستی ئیبراهیم ﴿كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ﴾ ئوممەتێك بوو فەرمانبەردار بۆ خوا ﴿حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ لا دەربوو لەهەموو ئاینێکی ناهەق و هەرگیز لەهاوبەش دانەران نەبووە. ١٢٠) ﴿شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ﴾ شوکرانە بژێری (خوا) بووە لەبەرامبەر ئازو نیعمەتەکانیدا ﴿اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ئەویش هەڵی بژارد و ڕێگەی ڕاستی نیشان دا (کەئیسلامە). ١٢١) ﴿وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً﴾ وە ئێمە لەدنیادا بەهرەی چاکمان پێبەخشی ﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ وە بەڕاستی ئەو لەڕۆژی دوایشدا لەڕیزی چاکاندایە. ١٢٢) ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ پاشان نیگامان بۆ کردی ﴿أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ﴾ کەپەیڕەوی ئایینی ئیبراهیم بکە ﴿حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ چونکە پاكو ڕاست بوو بەهیچ جۆرێ لەهاوبەش دانەران نەبوو. ١٢٣) ﴿إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ﴾ بێگومان (ڕێزگرتنی) ڕۆژی شەممان تەنها لەسەر ئەوانە دانرا ﴿اخْتَلَفُوا فِيهِ﴾ کەجیاواز بوون تیایدا ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ﴾ وە بەڕاستی پەروەردگارت ﴿لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ دادوەری دەکات لەنێوانیاندا ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەوەی کەئەوان تیایدا جیاواز بوون. ١٢٤) ﴿ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ﴾ (خەڵکی) بانگ بکە بۆ ڕێبازی پەروەردگارت ﴿بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ﴾ بەلێزانی و دانایی و ئامۆژگاری چاك و شیرین ﴿وَجَادِلْهُمْ﴾ وە لەگەڵیان بدوێ (موجادەلە بکە) ﴿بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ بەچاکترین شێوە ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ﴾ بێ گومان پەروەردگارت خۆی چاك دەزانێ ﴿بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ بەوانەی گومڕا بوون و لایاندا وە لەڕێگاکەی ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ وە هەر خۆشی زانایە بەوانەی لەسەر ڕێگای ڕاستن. ١٢٥) ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ﴾ وە ئەگەر تۆڵەتان سەندەوە ﴿فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾ ئەوە بەئەندازەی ئەو ستەمەی لێتان کراوە تۆڵە بکەنەوە ﴿وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ﴾ وە ئەگەر ئارام بگرن ﴿لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ﴾ ئەوە باشترە بۆ ئارام گران. ١٢٦) ﴿وَاصْبِرْ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) دان بەخۆتدا بگرە ﴿وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ ئارام گرتنەکەشت هەر بە(یارمەتی) خوایە ﴿وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ﴾و خەفەتیان بۆ مەخۆ ﴿وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ﴾و بەو فێڵو پیلانانەش دەیکەن دڵ تەنگ مەبە. ١٢٧) ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ بەڕاستی خوا لەگەڵ ئەوانەیە کە خۆیان پاراستووە (لە تاوان) ﴿وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ هەروەها ئەوانەش کە چاکەکارن. ١٢٨)

سُورَةُ الإِسْرَاءِ

آیاتها ١١١

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا ٱلَّذِى بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١﴾ وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِى وَكِيلًا ﴿٢﴾ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤﴾ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا۟ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِ ۚ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٥﴾ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَٰكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَٰكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا ۚ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ لِيَسُۥٓـُٔوا۟ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا۟ مَا عَلَوْا۟ تَتْبِيرًا ﴿٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٦) سورەتی (النحل): ﴿وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ﴾ تورمزی دەگێڕێتەوە لە ئوبەی کوڕی کەعبەوە دەڵێ: لە غەزای ئوحودا شەست و چوار پیاوی ئەنصاری و شەش کۆچەری کە حەمزە یەکێکیان بوو شەهید بوون و لوت و گوێیان بڕی بوون، ئەنصارییەکان وتیان ئەگەر ڕۆژێک سەر کەوتین بەسەریاندا لەوەی کردوویانە بەکوژراوەکانمان خراپتر دەکەین بەکوژراوەکانیان، ئەوجا لەڕۆژی ئازاد کردنی شاری مەککەدا ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا۟ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِۦ ۖ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّٰبِرِينَ﴾ پیاوێك وتی: لە ئەمڕۆ بە دواوە قوڕەیش نەما، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی (قسە بەکەس مەڵێن جگە لە چوار کەس).

سوورەتی ﴿ الإسراء ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ﴾ پاك و بێ گەردی بۆ ئەوزاتەی کە شەوڕەوی کرد ﴿بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا﴾ بە بەندەی خۆی لە شەوێكدا ﴿مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ﴾ لە مزگەوتی بەڕێز و پیرۆزەوە (مەككە) ﴿إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا﴾ بۆ مزگەوتی (الأقصى) لە (بيت المقدس) ﴿ٱلَّذِى بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ﴾ کە دەورو بەریمان پیرۆز و فەڕدار كردووە ﴿لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَٰتِنَآ﴾ بۆ ئەوەی هێندێ لە بەڵگەو نیشانە ڕوونەکانی خۆمانی نیشان بدەین ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو بیسەری بینایە. ١) ﴿وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ﴾ وە تەوراتیشمان بەخشی بە مووسا ﴿وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ وە ئەو(تەوراتە)مان كردە هۆی ڕێنموونی بۆ نەوەی ئیسرائیل ﴿أَلَّا تَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِى وَكِيلًا﴾ (پێمان ووتن) کە بێجگە لە من کەس مەکەنە پشتیوانی خۆتان. ٢) ﴿ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ﴾ (ئەی) نەوەی ئەو کەسانەی کەلەگەڵ نووح (لە کەشتیدا) هەڵمان گرتن ﴿إِنَّهُۥ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ بەڕاستی نووح بەندە یەکی زۆر سوپاس گوزار بوو. ٣) ﴿وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ فِى ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئیسرائیلیە کانمان ئاگادار کردو هەواڵمان پێدان لەنامەکەیاندا ﴿لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ﴾ کە سوێند بەخوا ئێوە خراپەکاری دەکەن لەزەوی دا دووجار ﴿وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا﴾ و بێگومان بەرز دەبنەوەو زاڵ دەبن (بەسەر خەڵکی دا) بەبەرز بونەوەیەکی زۆر گەورە. ٤) ﴿فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ أُولَىٰهُمَا﴾ جا کاتێ یەکەمین بەڵێن (لەو دووانە) هات(کەبەڵێنتان پێدراوە) ﴿بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ﴾ دەینێرینە سەرتان چەند بەندەیەکی خۆمان ﴿أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾ کە خاوەنی دەست وەشاندنێکی بەتینن لەجەنگ دا ﴿فَجَاسُوا۟ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِ﴾ ئینجا ئەوانە دەگەڕێن بەناو وڵاتەکەتاندا ﴿وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا﴾ وە ئەوە بەڵێنێکی بەدی هێنراو بوو. ٥) ﴿ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ﴾ لەپاشان جارێکی تر ئێوە بەسەریاندا زاڵ دەکەینەوە ﴿وَأَمْدَدْنَٰكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ﴾ وە دارایی و کوڕی زۆرتان پێ دەبەخشین ﴿وَجَعَلْنَٰكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا﴾ وە لەشکر و نەفەرتان (لە جاری پێشوو) زۆرتر دەکەین. ٦) ﴿إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ﴾ ئەگەر ئێوە چاکە بکەن ئەوا چاکە بۆ خۆتان دەکەن ﴿وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا﴾ وە ئەگەر خراپەش بکەن ئەوا (سزاکەی) هەر بۆ خۆتانە ﴿فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ﴾ جا کاتێ بەڵێنی (سزاو تۆڵەی) دووهەم هات ﴿لِيَسُۥٓـُٔوا۟ وُجُوهَكُمْ﴾ بۆ ئەوەی پەژارە و خەفەت بەڕوخسارتانەوە دەرکەوێ ﴿وَلِيَدْخُلُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ﴾ وە بۆ ئەوەی بچنەوە ناو مزگەوتی قودس ﴿كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەرچۆنێ لەجاری یەکەمدا چوونە ناویەوە ﴿وَلِيُتَبِّرُوا۟ مَا عَلَوْا۟ تَتْبِيرًا﴾ وە بۆئەوەی ویرانی بکەن بەوێران کردنێکی گەورە. ٧)

عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ
حَصِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ
الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾
وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾
وَيَدْعُ الْإِنسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ ۖ وَكَانَ الْإِنسَانُ عَجُولًا ﴿١١﴾
وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ
النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ
السِّنِينَ وَالْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ
إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا
يَلْقَاهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا
﴿١٤﴾ مَّنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ
عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ
رَسُولًا ﴿١٥﴾ وَإِذَا أَرَدْنَا أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا
فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ
الْقُرُونِ مِن بَعْدِ نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

-قوم لوط فاقتلوا الفاعل و المفعول به). (رواه أحمد وأبو داود والترمذي وابن ماجه). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەستان دی کاری قەومی لووطی ئەنجام دەدا (کە نێربازیە) ئەوە یەکەمەر بکەر و لێکراو هەردووکیان بکوژن).

ئایەتی (٩٥) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (عجباً للمؤمن؛ لا يقضي الله له قضاءً إلا كان خيراً له ، إن أصابته ضراء صبر فكان خيراً لهُ وإن أصابته سراء شكر فكان خيراً له) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئیماندار جێگەی سەرسوڕمانە خوای گەورە هەر بڕیارێکی بۆ بدات ئەوە خێر و چاکەیە بۆی ، ئەگەر ناخۆشی یەکی تووش هات ئارامی لەسەر دەگرێ ئەوە خێرو چاکەیە بۆی وە ئەگەر خۆشیەکی تووش هات سوپاسی خوا دەکات ئەوە خێرو چاکەیە بۆی).

﴿عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ﴾ ئومێد وایە پەروەردگارتان ڕەحمتان پێ بکات (ئەگەر بگەڕێنەوە بۆلای خوا) ﴿وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا﴾ ئەگەر بگەڕێنەوە (بۆسەر تاوان) ئێمەش دەگەڕێینەوە (بۆ سزادانتان) ﴿وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا﴾ وە دۆزەخمان کرد بەندیخانە بۆ بێ باوەڕان. ٨) ﴿إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي﴾ بەڕاستی ئەم قورئانە ڕێنموونی دەکات ﴿لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾ بۆ ڕێبازو بەرنامەیەك کەڕاست ترینە ﴿وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ﴾ و موژدەش دەدات بەو باوەڕدارانەی ﴿يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ﴾ کە کردەوە چاکەکان دەکەن ﴿أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ کە بەڕاستی پاداشتی گەورەیان بۆ هەیە. ٩) ﴿وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ وە بەڕاستی ئەوانەی کەباوەڕیان نیە ﴿بِالْآخِرَةِ﴾ بەڕۆژی دوایی ﴿أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ سزایەکی سەختمان بۆئامادەکردوون. ١٠) ﴿وَيَدْعُ الْإِنسَانُ بِالشَّرِّ﴾ وە ئادەمی نزاو هاوار بۆشەڕ و خراپە دەکات ﴿دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ﴾ (هەروەکو) داواو نزاکردنی بۆخێرو چاکە ﴿وَكَانَ الْإِنسَانُ عَجُولًا﴾ وە ئادەمی هەمیشە هەر پەلەیە. ١١) ﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ﴾ شەوو ڕۆژمان کرد بەدوو نیشانە ﴿فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ﴾ ئینجا نیشانەی شەومان تاریك کرد (یا سڕییەوە) ﴿وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً﴾ و بەلکەو نیشانەی ڕۆژمان ڕووناك کرد ﴿لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ﴾ بۆ ئەوەی بەشوێن ڕزقی پەروەردگارتاندا بگەڕێن ﴿وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ﴾ وە بۆئەوەی ژمارەی ساڵەکان و حیسابی(مانگو شەوو ڕۆژەکان) بزانن ﴿وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا﴾ وە ئێمە هەموو شتێکمان بەڕوون و ڕەوانی باس کردووە (بۆتان). ١٢) ﴿وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ﴾ وە هەموو مرۆڤێك (لەڕۆژی دواییدا) کردەوەی خۆیمان کردۆتەملی (چاکە بێت یا خراپە) ﴿وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ وە لەڕۆژی دواییدا بۆی دەردەهێنن ﴿كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا﴾ نامەیەك کە بەکراوەیی (و هەموو کردەوەکانی تێدا نوسراوە) دەیبینێ. ١٣) ﴿اقْرَأْ كِتَابَكَ﴾ (پێ ی دەووترێ) نامەکەت بخوێنەرەوە ﴿كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا﴾ ئەمڕۆ خۆت بەسە بەحیساب کەر بەسەر خۆتەوە (ئەمڕۆ هەر خۆت موحاسەبەی خۆت بکە). ١٤) ﴿مَّنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ﴾ هەرکەس ڕێنموونی وەرگرتبێ ئەوە بێگومان ڕێنمونیەکەی هەر (سوودی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا﴾ و هەرکەسیش گومڕا بووبێ ئەوە بێگومان (زیانەکەی) هەر لە دژی خۆیەتی ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ وە هیچ کەسێکی گوناهکار گوناهی هیچ کەسێکی تر هەڵناگرێ ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ﴾ ئێمە هەرگیز سزای (بەندەکان) نادەین ﴿حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ هەتا پێغەمبەر نەنێرین (بۆیان). ١٥) ﴿وَإِذَا أَرَدْنَا﴾ وە کاتێ بمانەوێ ﴿أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً﴾ (دانیشتوانی) شار و وڵاتێ لەناو بیەین ﴿أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا﴾ فەرمان دەدەین (بەگوێ ڕایەڵی و کردەوەی چاك) بە دەوڵەمەندە خراپەکارو زۆردارەکانی ﴿فَفَسَقُوا فِيهَا﴾ کەچی ئەوان یاخی دەبن و لەفەرمان دەردەچن ﴿فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ﴾ جا بڕیاری (سزادان) پێویست دەبێ بۆ(دانیشتوانی) ئەو شارانە ﴿فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا﴾ جا ئەو شارانە وێران دەکەین بەوێران کردنێکی تەواو. ١٦) ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا﴾ وە زۆر (گەل و میللەت)مان لەناو برد ﴿مِنَ الْقُرُونِ مِن بَعْدِ نُوحٍ﴾ لە چەرخەکانی پاش نووح ﴿وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ﴾ پەروەردگارت بەسە بە گوناهی بەندەکانی ﴿خَبِيرًا بَصِيرًا﴾ کە ئاگادار و بینایە. ١٧)

مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْـَٔاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَـٰٓؤُلَآءِ وَهَـٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْـَٔاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَـٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾ لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا۟ صَـٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَـٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَـٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

ئایەتی (٩٩) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (**يقول الله تعالى: إني خلقت عبادي حنفاء فجاءتهم الشياطين فاجتالتهم عن دينهم وحرمت عليهم ماأحللت لهم**)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە دەفەرمووێت: من بەندەکانی خۆم دروست کردوە کە لەسەر ئاینی ڕاست بێ لادان بەملاولادا بەڵام شەیتانەکان هاتن بۆ لایان و لە ئاینەکەیان لایان دان وە ئەوەی کە بۆم حەڵاڵ کردبوون یاساغ و حەرامیان کرد لێیان).

ئایەتی (١٠٣) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله تعالى: مالعبدي المؤمن عندي جزاء إذا قبضت صفيه من أهل الدنيا ثم احتسبه إلا الجنة)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە دەفەرمووێت: هەر بەندەیەکی باوەڕدارم ئەگەر کەسێکی زۆر خۆشەویستیم بردەوەو لێم-

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ﴾ هەر کەسێك تەنها ژیانی دنیای بوێ ﴿عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا﴾ لەم (دنیا)دا زوو پێ ی دەدەین ﴿مَا نَشَاءُ لِمَن نُّرِيدُ﴾ ئەوەی بمانەوێ بۆ هەرکەسێك ﴿ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ﴾ لە پاشان دۆزەخمان بۆ سازداوە ﴿يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا﴾ دەچێتە ناوی بە لۆمەکراوی و دەرکراوی لەمیهرەبانی خوا. ١٨)﴿وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ﴾ هەر کەسێکیش مەبەستی ڕۆژی دوایی بوو بێت ﴿وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا﴾ وە هەوڵی بۆ بدات بەو جۆرەی شایستەی ئەوە ﴿وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ و باوەڕداریش بێت ﴿فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا﴾ ئائەوانە کردەوەو تێکۆشانەکەیان وەرگیراوە. ١٩) ﴿كُلًّا نُّمِدُّ﴾ دەبەخشین بەهەمووان ﴿هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ﴾ ئەوانە(کەهەر دنیایان دەوێ) و ئەوانە(ی ڕۆژی دواییان دەوێ) ﴿مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ﴾ لە بەخششی پەروەردگارت (لەم دنیایەدا) ﴿وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾ بێگومان ڕۆزی و بەخشراوی پەروەردگارت هەرگیز قەدەغە کراونەبووە. ٢٠) ﴿انظُرْ كَيْفَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) سەرنج بدە چۆن ﴿فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ (لەدنیادا) باوی هەندێکیانمان داوە بەسەر هەندێکیاندا ﴿وَلَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ﴾ وە بێ گومان پلەکان لە ڕۆژی دواییدا گەورەترە، ﴿وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا﴾ باودانەکانیش گەورەترە. ٢١)﴿لَّا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ (ئەی ئادەمی) لەگەڵ خوادا پەرستراوێکی تر مەپەرستە ﴿فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا﴾ ئەگینا دەبێتە لۆمەکراوی یارمەتی نەدراو. ٢٢)﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ﴾ وە پەروەردگارت بڕیاری داوە ﴿أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ﴾ کەهیچ شتێ نەپەرستن بێجگە لە ئەو ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ وە لەگەڵ دایك و باوکتان چاکەبکەن ﴿إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا﴾ ئەگەر یەکێکیان (باوکت و دایکت)یان هەردووکیان لای تۆ پیربوون ﴿فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ﴾ قسەی ناخۆشیان پێ مەڵێ تەنانەت ئۆفیش ﴿وَلَا تَنْهَرْهُمَا﴾ وەتێیان مەخوڕە و پێیاندا مەڵمەشاخێ ﴿وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا﴾(بەڵکو) ووتەی نەرم و شیرینیان (لەگەڵدا) بەکاربێنە. ٢٣)﴿وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ﴾ باڵی خۆ بەکەم زانینیان بۆ ڕابخە ﴿مِنَ الرَّحْمَةِ﴾ لەبەر بەزەیی و میهرەبانیت پێیان ﴿وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا﴾ بڵێ ئەی پەروەردگارم ڕەحمیان پێ بکە ﴿كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾ هەرچۆنێ ئەوان منیان پەروەردە کرد بەمنداڵی. ٢٤)﴿رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ﴾ پەروەردگارتان چاك دەزانێ بەهەرچی لەدڵو دەروونتانداهەیە ﴿إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ﴾ ئەگەر ئێوە چاك بن و نیازی چاکەتان ببێ ﴿فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا﴾ ئەوا بێ گومان ئەو (خوا) لێ بووردەیە بۆ تۆبەکاران. ٢٥)﴿وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ﴾ وەمافی خزمانت بدە ﴿وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ﴾ (هەروەها مافی) هەژارو ڕێبواریش ﴿وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا﴾ زیادە ڕەویش مەکە. ٢٦)﴿إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ﴾ بەڕاستی زیادەڕەوان ﴿كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ﴾ دۆست و برای شەیتانەکانن ﴿وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾ شەیتانیش بەرانبەر (ناز و نیعمەتەکانی) پەروەردگاری هەمیشە سپڵەیە! ٢٧)

وَإِمَّا تُعۡرِضَنَّ عَنۡهُمُ ٱبۡتِغَآءَ رَحۡمَةٖ مِّن رَّبِّكَ تَرۡجُوهَا فَقُل لَّهُمۡ قَوۡلٗا مَّيۡسُورٗا ﴿٢٨﴾ وَلَا تَجۡعَلۡ يَدَكَ مَغۡلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبۡسُطۡهَا كُلَّ ٱلۡبَسۡطِ فَتَقۡعُدَ مَلُومٗا مَّحۡسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا ﴿٣٠﴾ وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَوۡلَٰدَكُمۡ خَشۡيَةَ إِمۡلَٰقٖۖ نَّحۡنُ نَرۡزُقُهُمۡ وَإِيَّاكُمۡۚ إِنَّ قَتۡلَهُمۡ كَانَ خِطۡـٔٗا كَبِيرٗا ﴿٣١﴾ وَلَا تَقۡرَبُواْ ٱلزِّنَىٰٓۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَسَآءَ سَبِيلٗا ﴿٣٢﴾ وَلَا تَقۡتُلُواْ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۗ وَمَن قُتِلَ مَظۡلُومٗا فَقَدۡ جَعَلۡنَا لِوَلِيِّهِۦ سُلۡطَٰنٗا فَلَا يُسۡرِف فِّي ٱلۡقَتۡلِۖ إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورٗا ﴿٣٣﴾ وَلَا تَقۡرَبُواْ مَالَ ٱلۡيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ أَشُدَّهُۥۚ وَأَوۡفُواْ بِٱلۡعَهۡدِۖ إِنَّ ٱلۡعَهۡدَ كَانَ مَسۡـُٔولٗا ﴿٣٤﴾ وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ إِذَا كِلۡتُمۡ وَزِنُواْ بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلٗا ﴿٣٥﴾ وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا ﴿٣٦﴾ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا ﴿٣٧﴾ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا ﴿٣٨﴾

- سەندەوە پاشان ئارامی گرت و بەتەمای پاداشتی دوارۆژ بوو پاداشتی هیچ نییە بەهەشت نەبێت).

ئایەتی (١٥٠) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (يرحم الله موسى، ليس المعاين كالمخبر، أخبره ربه عزو جل أن قومه فتنوا بعده، فلم يلق الألواح، فلما رآهم وعاينهم ألقى الألواح) (رواه ابن أبي حاتم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە سۆزو ڕەحمی خۆی بەسەر مووسادا برێژێت ، شتێك بەچاو ببینرێت وەك ئەوە نی یە هەواڵی پێ بدرێت ، پەروەردگاری گەورە و بەدەسەڵاتی هەواڵی پێ دا کە گەلەکەی دوای ئەو گومڕا کراوون مووسا تەختەکانی (تەوراتی تیانوسرابوو) فڕێ نەدا بەڵام کاتێك خۆی بینینی و چاوی پێیان کەوت تەختەکانی فڕێدا).

ئایەتی (١٥٦) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (إنّ الله تعالى خلق يوم خلق السموات-

﴿وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ﴾ وە ئەگەر ڕووت وەرگێڕا لەوانە (لەبەر نەداری) ﴿ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا﴾ چاوەڕوانی بەخشش و ڕۆزیەك بوویت لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا﴾ ئەوە قسەی جوان و نەرمیان لەگەڵدا بكە. ٢٨) ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ﴾ وە دەستت مەكە ﴿مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ﴾ كۆت بەگەردنتدا ﴿وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ﴾ و كراوە و بەرەڵاشی مەكە بەتەواوی ﴿فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا﴾ تا نەبیتە كەسێكی لۆمەكراوی هیچ بەدەستەوە نەماو. ٢٩) ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت ﴿يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ﴾ ڕسق و ڕۆزی فراوان دەكات ﴿لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ﴾ بۆ هەر كەسێك كەبیەوێ و وەتەنگی دەكات بۆهەركەسێ بیەوێ ﴿إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا﴾ بەڕاستی ئەو هەمیشە ئاگاو بینایە بەبەندەكانی. ٣٠) ﴿وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ﴾ وە ڕۆڵەكانتان مەكوژن ﴿خَشْيَةَ إِمْلَٰقٍ﴾ لەترسی هەژاری و بێ نەوایی ﴿نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ﴾ ئێمە ڕۆزی ئەوانیش و ئێوەش دەدەین ﴿إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْـًٔا كَبِيرًا﴾ بەڕاستی كوشتنی ئەوانە هەڵەو تاوانێكی گەورەیە. ٣١) ﴿وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ﴾ و نزیكی زیناش مەكەونەوە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةً﴾ بەڕاستی ئەوە كردەوەیەكی زۆر ناشرین ﴿وَسَآءَ سَبِيلًا﴾ و ڕێگەیەكی پیس و خراپە. ٣٢) ﴿وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ﴾ وە كەسێك مەكوژن ﴿ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ﴾ كەخوا كوشتنی ئەوی حەرام كردوە مەگەر بە(هۆیەكی) ڕاست و ڕەوا ﴿وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا﴾ جا هەر كەسێك بەنا هەق و ستەم لێ كراوی كوژرا ﴿فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِۦ سُلْطَٰنًا﴾ ئەوە دەسەڵاتمان داوە بەخاوەنەكەی (بەسەر بكوژەكەدا) ﴿فَلَا يُسْرِف فِّى ٱلْقَتْلِ﴾ جا با خاوەنەكەی زیادەڕۆیی نەكات لە تۆڵەسەندندا ﴿إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورًا﴾ چونكە بەڕاستی ئەو (خاوەنە) یارمەتی دراوە. ٣٣) ﴿وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ﴾ وە نزیكی ماڵی هەتیو مەكەونەوە ﴿إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ﴾ مەگەر بەچاكترین شێوە (كە بریتی یە لە پاراستن و بەرهەم هێنانی) ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ﴾ هەتا (هەتیوەكە) دەگاتە كەماڵی ژیری و لێزانی ﴿وَأَوْفُوا۟ بِٱلْعَهْدِ﴾ وەفا بكەن بە بەڵێن و پەیمانەكانتان ﴿إِنَّ ٱلْعَهْدَ كَانَ مَسْـُٔولًا﴾ بەڕاستی (خاوەن) بەڵێن و پەیمان پرسیار لێ كراوە. ٣٤) ﴿وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ﴾ وە كاتێ كە پێوانە دەكەن (بۆ خەڵكی) بەڕێك و پێكی پێوانە بكەن ﴿وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ﴾ و كێشانەش بكەن بەتەرازوی ڕاست ﴿ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ ئەمە (بۆ ئێوە) چاكترو ئاكامیشی باشترە. ٣٥) ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ﴾ وە شوێن شتێ مەكەوە كەزانیاریت دەربارەی نی یە ﴿إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ﴾ بەڕاستی گوێ و چاو و دڵ ﴿كُلُّ أُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا﴾ هەموو ئەوانە(خاوەنیان) پرسیار لێكراوە. ٣٦) ﴿وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا﴾ وە مەڕۆ بەزەویدا بەكەشخەو شانازیەوە ﴿إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ ٱلْأَرْضَ﴾ (چونكە) بەڕاستی تۆ نەدەتوانی زەوی كون كەیت ﴿وَلَن تَبْلُغَ ٱلْجِبَالَ طُولًا﴾ وە نەدەگەیتە شاخەكان لەدرێژیدا. ٣٧) ﴿كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ﴾ هەموو ئەوەی باسكرا خراپەكانی ﴿عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا﴾ لای پەروەردگارت نابەجێ و بێزراوە. ٣٨)

ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا
ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا ﴿٣٩﴾ أَفَأَصۡفَىٰكُمۡ رَبُّكُم
بِٱلۡبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًاۚ إِنَّكُمۡ لَتَقُولُونَ قَوۡلًا عَظِيمٗا ﴿٤٠﴾
وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا نُفُورٗا ﴿٤١﴾
قُل لَّوۡ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٞ كَمَا يَقُولُونَ إِذٗا لَّٱبۡتَغَوۡاْ إِلَىٰ ذِي ٱلۡعَرۡشِ سَبِيلٗا
﴿٤٢﴾ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوّٗا كَبِيرٗا ﴿٤٣﴾ تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ
ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن
لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قَرَأۡتَ
ٱلۡقُرۡءَانَ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ حِجَابٗا
مَّسۡتُورٗا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ
وَقۡرٗاۚ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ وَحۡدَهُۥ وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ نُفُورٗا
﴿٤٦﴾ نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ
إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾ ٱنظُرۡ
كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلٗا ﴿٤٨﴾
وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدٗا ﴿٥٠﴾

=والأرض مئة رحمة، كلّ رحمة طباق ما بين السماء والأرض، فجعل منها في الأرض رحمة، فبها تعطف الوالدة على ولدها والوحش والطّير بعضها على بعض، فإذا كان يوم القيامة أكملها بهذه الرحمة) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێ گومان خوای گەورە کاتێك کە ئاسمانەکان و زەوی دروست کردوە سەد ڕەحم و بەزەیی دروست کردووە، هەر بەشێك لەو ڕەحمانە بەئەندازەی نێوان ئاسمانەکان و زەوی دەبێت، جایەك ڕەحمیانی لەسەر زەویدا داناوە بەهۆی ئەو ڕەحمەوەیە سۆزی دایك بۆ کۆرپەکەی هەروەها سۆزی دڕندەو باڵندەکان هەریەکەیان بۆ بەچکە و بێچووەکانیان جا ئەگەر ڕۆژی دوایی هات ئەوا خوای گەورە هەموو ڕەحمەتی (نەوەد و نۆ بەشە ڕەحمەتەکەی خۆی) تەواو دەکات بەسەد بەم ڕەحمەتەشەوە).

﴿ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ﴾ ئەوە(ی کەباس کرا) هەندێکە لەو دانایی و حیکمەتەی کە پەروەردگارت نیگای کردووە بۆت ﴿وَلَا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ﴾ وە هیچ پەرستراوێکی تر لەگەڵ خوادا مەپەرستە ﴿فَتُلْقَىٰ فِى جَهَنَّمَ﴾ ئەگینا فڕێ دەدرێیتە ناو دۆزەخەوە ﴿مَلُومًا مَّدْحُورًا﴾ بە لۆمەکراوی و دوورخراوەی لەبەزەیی خوا. ٣٩) ﴿أَفَأَصْفَىٰكُمْ رَبُّكُم بِٱلْبَنِينَ﴾ ئایا پەروەردگارتان کوڕانی تایبەتی کردووە بە ئێوەوە ﴿وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًا﴾ لە فریشتە کانیشی دا کچانی بۆخۆی هەڵبژاردووە ﴿إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا﴾ بەڕاستی ئێوەووتەیەکی زۆرگەورە (وناپەجێ) دەڵێن. ٤٠) ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ﴾ وە سوێند بەخوا بێگومان (مەبەستەکانمان) بەچەند جۆر هێناوە لەم قورئانەدا ﴿لِيَذَّكَّرُوا۟﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوەو ئامۆژگاری وەرگرن ﴿وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا﴾ بەڵام (خوانەناسان) هەر دوورکەوتنەوەیان زیاتر دەبێت (بەو باسکردنە). ٤١) ﴿قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەگەر لەگەڵ خوادا پەرستراوانی تر بیوایە ﴿كَمَا يَقُولُونَ﴾ وەك ئەو(بت پەرستان) دەڵێن ﴿إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟﴾ ئەو کاتە دەگەڕان بە دوای ﴿إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ سَبِيلًا﴾ ڕێگایەکدا بۆلای خاوەنی عەرش (کە خوایە). ٤٢) ﴿سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ﴾ پاکو بێ گەرد و بەرز و بڵندە ئەو (خوا) ﴿عَمَّا يَقُولُونَ﴾ لەوەی (بت پەرستان) دەیڵێن (دەربارەی خوا) ﴿عُلُوًّا كَبِيرًا﴾ زۆر بەرز ترە. ٤٣) ﴿تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبْعُ﴾ ستایشی خوا دەکەن هەر حەوت ئاسمانەکان ﴿وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ﴾ و زەوی و هەرچی لە ناویاندایە ﴿وَإِن مِّن شَىْءٍ﴾ وە هیچ شتێك نیە ﴿إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِۦ﴾ کە بە سوپاسی ئەو ستایش نەکات ﴿وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ بەڵام ئێوە تێ ناگەن لە تەسبیحاتەکەیان ﴿إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە پەلەنەکەری لێبوردەیە. ٤٤) ﴿وَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) کاتێك قورئان دەخوێنیت (بەسەریاندا) ﴿جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ﴾ دادەنێین لەنێوان تۆو ئەوانەدا ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ﴾ کە باوەڕیان بەڕۆژی دوایی نیە ﴿حِجَابًا مَّسْتُورًا﴾ پەردەیەکی نادیار(داپۆشەر). ٤٥) ﴿وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ وە دەیدەین بەسەر دڵیاندا ﴿أَكِنَّةً﴾ چەند پەردەیەکی زۆر ئەستور ﴿أَن يَفْقَهُوهُ﴾ بۆ ئەوەی لەقورئان تێ نەگەن ﴿وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا﴾ و گوێشیان کەڕ دەکەین (تانەبیستن) ﴿وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ﴾ وە هەر کاتێ ناوی پەروەردگارت دەبەیت ﴿فِى ٱلْقُرْءَانِ وَحْدَهُۥ﴾ لە قورئاندا بەتاك و تەنیایی ﴿وَلَّوْا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِمْ نُفُورًا﴾ بە بێزاری پشت تێ دەکەن. ٤٦) ﴿نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِۦٓ﴾ ئێمە چاك دەزانین بۆچی ئەوان گوێ دەگرن ﴿إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ﴾ کاتێ گوێ دەگرن لەتۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰٓ﴾ هەروەها کاتێ پێکەوە چپە دەکەن ﴿إِذْ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ کاتێ ستەم کارەکان دەڵێن ﴿إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا﴾ ئێوە تەنها شوێنی پیاوێکی جادوولێ کراو دەکەون. ٤٧) ﴿ٱنظُرْ كَيْفَ﴾ سەرنج بدە چۆن ﴿ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ﴾ نموونەی جۆرا و جۆرت بۆدێننەوە ﴿فَضَلُّوا۟﴾ سەرئەنجام گومڕا بوون ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا﴾ ئیتر ناتوانن ڕێگای ڕاست بدۆزنەوە. ٤٨) ﴿وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا وَرُفَٰتًا﴾ دەشڵێن ئایا کاتێ بووینە ئێسك پروسکێکی ڕزیو و پتورکاو ﴿أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا﴾ ئایا زیندوو دەکرێینەوە و دەبینەوە بە دروسکراوێکی تازە. ٤٩)

۞ قُلْ كُونُوا۟ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُل لِّعِبَادِى يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلْإِنسَٰنِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّۦنَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِۦ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٦ و ٥٧) سورەتی (الإسراء): ﴿قُلِ ادْعُواْ الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ فَلاَ يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنكُمْ وَلاَ تَحْوِيلاً أُولَـئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ ...﴾ موسلیم دەگێڕێتەوە لەعەبدوڵلاوە دەڵێ: چەند کەسێك لەمرۆڤەکان چەند پەری و جنۆکەیەکیان دەپەرست پاشان ئەو جنۆکانە ئیمانیان هێنا بەڵام مرۆڤەکان هەر بەردەوام بوون لەپەرستنیاندا جا ئەم ئەم ئایەتە لەو بارەیەوە هاتە خوارەوە ﴿أُولَـئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ ...﴾.

ئایەتی (١٦٥) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (والذی نفسي بيده لتأمرنّ بالمعروف، ولتنهنّ عن المنكر، أو ليوشكنّ الله أن يبعث عليكم عقاباً منه ، ثم تدعونه فلا يستجاب لكم)(رواه الترمذي).-

﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) پێیان بڵێ ﴿كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا﴾ ئێوە ببن بەبەرد یابەئاسن. ٥٠)﴿أَوْ خَلْقًا مِّمَّا﴾ یان هەر درست کراوێکی ترلەوەی ﴿يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ﴾ لە مێشك و دڵتاندا گەورەیە ﴿فَسَيَقُولُونَ﴾ جابێگومان ئەوانە دەڵێن﴿مَن يُعِيدُنَا﴾ کێ زیندوومان دەکاتەوە ﴿قُلِ الَّذِي﴾ بڵێ ئەو زاتە (زیندووتان دەکاتەوە)﴿فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ کە یەکەم جار دروستی کردوون ﴿فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ﴾ جا (بەلاقرتیەوە) سەرت بۆ دەلەقێنن ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ﴾ و دەڵێن ئەوەکەی دەبێت ﴿قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَرِيبًا﴾ بڵێ لەوانەیە ئەو (ڕۆژە هاتنی) نزیك بێت. ٥١)﴿يَوْمَ يَدْعُوكُمْ﴾ ئەو ڕۆژەی کە بانگتان دەکەن (لە گۆڕەکانتانەوە) ﴿فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ﴾ جائێوەش دەست بەجێ دێن بەدەم بانگ کردنەکەوە بە سوپاس و سەناکردنەوە﴿وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ﴾ و وا دەزانن نەماونەتەوە (لە دنیادا) ﴿إِلَّا قَلِيلًا﴾ ماوەیەکی کەم نەبێت. ٥٢)﴿وَقُل لِّعِبَادِي﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەبەندەکانم ﴿يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ قسەیەك بکەن کە جوانتر و باشترینی قسە بێت ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ﴾ بەڕاستی شەیتان ﴿يَنزَغُ بَيْنَهُمْ﴾ ناکۆکیو ئاژاوە دەخاتە نێوانیان ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ﴾ بەڕاستی شەیتان هەمیشە بۆئادەمی ﴿عَدُوًّا مُّبِينًا﴾دووژمنێکی ڕوونو ئاشکرایە. ٥٣)﴿رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ﴾ پەروەردگارتان زاناترە بەئێوە ﴿إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ﴾ ئەگەر بیەوێ ڕەحمتان پێ دەکات ﴿أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ﴾ یان ئەگەر بیەوێ سزاتان دەدات ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ﴾ وە ئێمە تومان نەناردووە ﴿عَلَيْهِمْ وَكِيلًا﴾ بەچاودێر و پارێزەر بەسەریانەوە. ٥٤)﴿وَرَبُّكَ أَعْلَمُ﴾ وە پەروەردگارت زاناترە ﴿بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بەهەر چی لە ئاسمانەکان و لە زەوی دایە ﴿وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ﴾ وە سوێند بەخوا بێ گومان باوی هەندێ لەپێغەمبەرانمان داوە ﴿عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ بەسەر هەندێکی تریاندا ﴿وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا﴾ و زەبورمان بەخشی بە داوود. ٥٥)﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ (بێ باوەڕان) هاوار بکەن لە ئەوانەی ﴿زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ﴾ کە ئێوە بە خواتان دەزانین بێجگە لەخوا ﴿فَلَا يَمْلِكُونَ﴾ جا ئەوانە دەسەڵاتیان نیە ﴿كَشْفَ الضُّرِّ عَنكُمْ﴾ بەڵاو زیانتان لەسەر لابەن ﴿وَلَا تَحْوِيلًا﴾ وە(دەسەڵاتی) گوڕانیشیان نی یە. ٥٦)﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ﴾ ئەوانەی کە ئەو (نەفامانە) هاواریان لێ دەکەن ﴿يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ﴾ ئەوانە بەدوای هۆکارێکدا دەگەڕێن کە نزیکیان کاتەوە لە پەروەدگاریان ﴿أَيُّهُمْ أَقْرَبُ﴾ کامیان نزیك ترە (لە خواوە و پلەو پایەی بەرزترە). ﴿وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ﴾ و بە هیوا و ئومێدی ڕەحمی ئەون ﴿وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ﴾ و لە سزایشی دەترسن ﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ﴾ بەڕاستی سزای پەروەردگارت ﴿كَانَ مَحْذُورًا﴾ هەمیشە مەترسی لێکراوەو خۆلێپارێزراوە. ٥٧)﴿وَإِن مِّن قَرْيَةٍ﴾ وە (خەڵکی) هیچ شارو دێیەك نی یە ﴿إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا﴾ کە ئێمە لە ناویان ببەین ﴿قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ پێش (هاتنی) ڕۆژی دوایی ﴿أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا﴾ یان سزایان بدەین بە سزایەکی سەخت ﴿كَانَ ذَٰلِكَ﴾ئیللا ئەو (سزادانە یا لەناو بردنە)﴿فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا﴾ لە (لوح المحفوظ) دا نوسراوە. ٥٨)

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْـَٔايَٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْـَٔايَٰتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾ وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِ ۚ وَمَا جَعَلْنَا ٱلرُّءْيَا ٱلَّتِىٓ أَرَيْنَٰكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَٱلشَّجَرَةَ ٱلْمَلْعُونَةَ فِى ٱلْقُرْءَانِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَٰنًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾ وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ رَّبُّكُمُ ٱلَّذِى يُزْجِى لَكُمُ ٱلْفُلْكَ فِى ٱلْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾

هـــۆی هاتنـــه خوارەوەی ئایەتی (٥٩) ســـورەتی (الاسراء): ﴿وَمَا مَنَعَنَا أن نُرْسِلَ بِالآيَاتِ إِلاَّ أن كَذَّبَ بِهَا الأَوَّلُونَ ...﴾ ئیمـامی ئەحمـەد دەگێڕێتـــــەوە لەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەڵێ: خەڵکی مەککە داوایان لـە پێغەمبـەر (ﷺ) کــرد کــە کێوی صەفا بکات بەئاڵتون بۆیان وە چیاو کێوەکانیـان بۆ لابات و بیکاتـە زەوی و کشتوکاڵی تێـدا بکـەن خـوا بەپێغەمبـــــەری (ﷺ) فــــەرموو ئەگەر دەتەوێ مۆڵەتیان دەدەین یا ئەگەر دەتەوێ ئەوەی داوایان کردووە دەیان دەینێ ئەنجا ئەگەر بێ بڕوا بوون لەناو دەبرێن هەر چۆنێ گەلانی پـێش ئـەمان لـەناو بـران پێغەمبـەر (ﷺ) فـەرمووی: (داواکەیان پێ مەدە بەڵکو مۆڵەتیان ئەدەم) ئەنجا خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَمَا مَنَعَنَا أن نُرْسِلَ بِالآيَاتِ إِلاَّ أن كَذَّبَ بِهَا الأَوَّلُونَ ...﴾.

﴿وَمَا مَنَعَنَآ﴾ وە هـیـچ شـتێك بـەرگری ئێمـەی نـەکردووە ﴿أَن نُّرۡسِلَ بِٱلۡأٓيَٰتِ﴾ کـە ئـەو موعجیزانە بنێرین ﴿إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلۡأَوَّلُونَۚ﴾ جگـە لـەوەی کـە پێشینەکان بـە درۆیـان دەزانی ﴿وَءَاتَيۡنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ﴾ وە بەخشیمان بە (هۆزی) سەموود ئەو حوشترەی ﴿مُبۡصِرَةٗ﴾ کە (موعجیزەیەکی) ئاشکرا بـوو ﴿فَظَلَمُواْ بِهَاۚ﴾ کەچـی (باوەڕیـان نـەهێناو) ستەمیان لێکرد ﴿وَمَا نُرۡسِلُ بِٱلۡأٓيَٰتِ﴾ وە ئێمە موعجیزەکان نانێرین ﴿إِلَّا تَخۡوِيفٗا﴾ مەگەر بۆ ترساندن. ٥٩)﴿وَإِذۡ قُلۡنَا لَكَ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێ پێمان ووتی ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت ﴿أَحَاطَ بِٱلنَّاسِۚ﴾ دەوری هەموو خەڵکی داوە (دەسەڵاتی هەیەبەسەریاندا) ﴿وَمَا جَعَلۡنَا ٱلرُّءۡيَا ٱلَّتِيٓ أَرَيۡنَٰكَ﴾ وە ئەو خەو بینینەی کەپیشانی تۆماندا (لەوشەو ڕەویەدا) ﴿إِلَّا فِتۡنَةٗ لِّلنَّاسِ﴾ هەرلەبەر تاقی کردنەوەی خەڵکی بوو ﴿وَٱلشَّجَرَةَ ٱلۡمَلۡعُونَةَ﴾ هەروەها ئەو درەختە نەفرین لێ کراوەش ﴿فِي ٱلۡقُرۡءَانِۚ﴾ کە لەقورئاندا باسمان کردووە ﴿وَنُخَوِّفُهُمۡ﴾ وە ئێمە (بەو جۆرە بەڵگانە) ئەوانە دەترسێنین ﴿فَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا طُغۡيَٰنٗا كَبِيرٗا﴾ کەچی ئەو (ترساندنە) هیچیان بۆ زیاد ناکات جگـە لـە یـاخی بـوون و سەرکەشـی. ٦٠)﴿وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ﴾ وە باسـی ئەوکاتەبکە کەئێمە بەفریشەکانمان ووت ﴿ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ﴾ سوژدەبەرن بۆئادەم ﴿فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ﴾ ئەوانیش یەکسەر هەموویان سوژدەیان برد بێجگە لە ئیبلیس ﴿قَالَ ءَأَسۡجُدُ﴾ ووتی ئایامن سوژدەبەرم ﴿لِمَنۡ خَلَقۡتَ طِينٗا﴾ بـۆ کەسێك کـە لـەقوڕ دروستت کردووە. ٦١) ﴿قَالَ أَرَءَيۡتَكَ﴾ (ئیبلیس) ووتـی پـێم بڵـێ و هـەواڵم بـدەرێ ﴿هَٰذَا ٱلَّذِي كَرَّمۡتَ عَلَيَّ﴾ لەبارەی ئەمەوە کەڕێزی ئەوت داوە بەسەرمندا؟! ﴿لَئِنۡ أَخَّرۡتَنِ﴾ سوێند بەخوا ئەگـەر دوام بخەیت ﴿إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ﴾ تاڕۆژی دوایی (نەمرم) ﴿لَأَحۡتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ﴾ بەڕاسـتی زاڵ ئەبم بەسەر نەوەکانیدا (بەگومڕاکردن) ﴿إِلَّا قَلِيلٗا﴾ کـەمێك لـەوان نـەبێت (کـە بەنـدە تایبەتیەکانی خوان). ٦٢)﴿قَالَ ٱذۡهَبۡ﴾ (خـوا بەشـەیتانی) فـەرمووی بـڕۆ ﴿فَمَن تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ﴾ سا هەر کـەس لـەوان شـوێنی تـۆ کـەوت ﴿فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمۡ﴾ ئـەوە بەڕاسـتی تۆڵـەی هـەمووتان دۆزەخـە ﴿جَزَآءٗ مَّوۡفُورٗا﴾ کـە تۆڵەیـەکی پڕیـەپڕە. ٦٣)﴿وَٱسۡتَفۡزِزۡ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتَ مِنۡهُم﴾ وە هەرکەس لەوانە کە دەتوانی گومڕای بکە. ﴿بِصَوۡتِكَ﴾ بەدەنگت (بـە گۆرانیت) ﴿وَأَجۡلِبۡ عَلَيۡهِم﴾ و بدە بەسەریانداو تێیـان خـوڕە﴿بِخَيۡلِكَ وَرَجِلِكَ﴾ بەسـوار و پیـادەی لەشـکرەکەتەوە ﴿وَشَارِكۡهُمۡ فِي ٱلۡأَمۡوَٰلِ﴾ و هاوبەشـییان بکـە لـەماڵ و سـامان ﴿وَٱلۡأَوۡلَٰدِ﴾ و منداڵیانـدا ﴿وَعِدۡهُمۡۚ﴾ بەڵێنیـشیان پـێ بـدە ﴿وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ﴾ بـەڵام شەیتان بەڵێنیان پێ نادات ﴿إِلَّا غُرُورًا﴾ تەنها خەڵەتاندن نەبێت. ٦٤)﴿إِنَّ عِبَادِي﴾ بێ گومان بەندەکانی من ﴿لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٞۚ﴾ دەسەڵاتت بەسەریاندا نی یە (و ناتوانی گومڕایان بکەیت) ﴿وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلٗا﴾ وە پەروەردگارت بەسە پارێزەرو چاودێر بێت. ٦٥)﴿رَّبُّكُمُ ٱلَّذِي﴾ پەروەردگارتان ئەو زاتەیە ﴿يُزۡجِي لَكُمُ ٱلۡفُلۡكَ فِي ٱلۡبَحۡرِ﴾ کـە کەشـتی لـە دەریادا هاتوچۆ پێدەکات بۆ ئێوە ﴿لِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦٓۚ﴾ بۆ ئەوەی بگەڕێن بـەدوای هێنـدێ بـەهرە و ڕۆزی ئـەودا ﴿إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا﴾ بەڕاسـتی ئـەو (خوایە) هـەمیشـەیی میهرەبان و بە بەزەیی یە بـەرامبەر بە ئێوە. ٦٦)

وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِي ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾ أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ ٱلْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ ۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَٰمِهِمْ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾ وَمَن كَانَ فِى هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ وَإِن كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

- پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە فەرمان دەکەن بەچاکە و بەرگری دەکەن لە خراپەیان زۆر نزیکە کەخوای گەورە سزایەکتان لەلایەن خۆیەوە بۆ بنێرێت پاشان لێی دەپارێنەوە بەلام پارانەوەکەتان لێ وەرناگیرێ).

ئایەتی (١٦٧) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (لو يعلم المؤمن ما عند الله من العقوبة ما طمع بجنّته أحد، ولو يعلم الكافر ماعند الله من الرحمة ما قنط من جنّته أحد)(رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (گەر ئیماندار بەو سزایەی بزانیایە کەلەلای خوا هەیە ئەوا کەس تەماعی چوونە بەهەشتی نەدەبوو وە ئەگەر بێ باوەڕیش بیزانیایە ئەو سۆز و بەزەیی یەی کەلای خوایە چەندە ئەوە کەس نائومێد و بێ هیوا نەدەبوو لە چوونە بەهەشت).

﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِى ٱلْبَحْرِ﴾ وە کاتێ لـەدەریادا تووشـی بـەڵاو زیـان بـێن﴿ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ﴾ هەموو ئەو (پەرستراوانە)ی هاواریان لێ دەکەن وون دەبن بێجگە لەخوا ﴿فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ﴾ کە چی کاتێ کە (خوا) ڕزگارتـان دەکـات و دەگەنـە ووشـکانی﴿أَعْرَضْتُمْ﴾ ڕوو وەردەگێـڕن﴿وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ كَفُورًا﴾ (چـونکە)ئـادەمی هەمیـشە سپڵەو ناسوپاسـە. ٦٧) ﴿أَفَأَمِنتُمْ﴾ جا ئایا ئێوە ناترسن و بێباکن﴿أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ ٱلْبَرِّ﴾ لەوەی کە لە ووشکایی دا (بوومەلەرزە) بتانبات بەناخی زەویدا؟﴿أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا﴾ یا (ناترسـن لـەوەی) بـای تونـدتان بنێرێتـە سـەر بـەووردە زیخـەوە ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ وَكِيلًا﴾ پاشـان پارێزەرێکیشتان دەست نەکەوێت. ٦٨) ﴿أَمْ أَمِنتُمْ﴾ ئەی ئایا دڵنیا و بێباکن ﴿أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ﴾ لەوەی بتان گێڕێتەوە ناو دەریا ﴿تَارَةً أُخْرَىٰ﴾ جارێکی تر ﴿فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ﴾ ئینجا بینێرێتە سەرتان ﴿قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ﴾ بایەکی توندو تیژی وێران کـەر ﴿فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ﴾ ئەوسا لە دەریاکەدا نقومتان بکات لەبەر ئەوە بێباوەڕ و سپڵە بوون ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟﴾ پاشان دەستتان ناکەوێ ﴿لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا﴾ هیچ کەسێك کە داوای تۆڵەی ئێوە لە ئێمە بکات. ٦٩) ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ﴾ سوێند بـەخوا بێگومـان ڕێزمـان لـە نـەوەی ئادەم گرت ﴿وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ﴾ و لە ووشکانی و لەدەریادا هەڵمان گرتن (بەسواری و گەڕانمان) ﴿وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ﴾ و ڕۆزی پـاك و خاوێنمـان پـێ داون ﴿وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ﴾ وە باومان داون بەسەر زۆرێـك ﴿مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ لـەو شتانەی کەدروستمان کردون بەباوادنێکی گەورە. ٧٠) ﴿يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ﴾ (بیریان بخەنەوە) ئەو ڕۆژەی کە ئێمە هەموو ئادەمیەك بانگ دەکەین ﴿بِإِمَٰمِهِمْ﴾ بەناوی پێغەمبەرەکەیانەوە (بەناوی پەیامەکەیانەوە) ﴿فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ﴾ جا هەر کەسێك نامەی کردەوەکەی بدرێ بەدەستی ڕاستیەوە ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ﴾ ئا ئەوانـە نامەکـەیان دەخوێننـەوە ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ﴾ وە سـتەمیان لێ نـاکرێ ﴿فَتِيلًا﴾ بەئەنـدازەی ئـەو تاڵـە باریکـەی بەدەوری ناوکی خورمادایە. ٧١) ﴿وَمَن كَانَ فِى هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ﴾ بەڵام هەر کەسێك لـەم (دنیایە)دا کوێر بووبێت(و ڕێگەی ڕاستی نەبینابێت)﴿فَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ أَعْمَىٰ﴾ ئەوە ئەو کەسە لەڕۆژی دوایشدا کوێرە﴿وَأَضَلُّ سَبِيلًا﴾ بگرە لە کوێریش گومڕاترە. ٧٢)﴿وَإِن كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ﴾ وە بەڕاستی نزیك بوو ئەوانە لات دەن﴿عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ﴾ لەوەی کە نیگامان کرد بۆت﴿لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ﴾ بۆ ئەوەی جگەلـە قورئـان شـتێك بـەدەم ئێمە هەڵبەستیت﴿وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا﴾ (ئەگەر گوێڕایەڵیان بوویتایە) ئەوە لەو کاتەدا دەیان کردیت بەدۆست و خۆشەویستی خۆیان.٧٣)﴿وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ﴾ خۆ ئەگەر ئێمە تۆمان دامەزراونە کردایە﴿لَقَدْ كِدتَّ﴾ بەڕاستی نزیك بـوو تـۆ﴿تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا﴾ کـەمێك بەلایانـدا بـچی. ٧٤)﴿إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ﴾ جـا بـێ گومـان ئەوکاتـە پێمـان دەچەشتی ﴿ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ﴾ دوو بەرانبەر (سزای) ژیان ﴿وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ﴾ دوو بەرانبەر (سـزای) مـردن ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ﴾ پاشـان دەسـتت نەدەکـەوت ﴿عَلَيْنَا نَصِيرًا﴾ یارمەتی دەرێك بەرانبـەر بەئێمە (کە بەرگری ئەو سزایەت لێ بکات). ٧٥)

وَإِن كَادُواْ لَيَسۡتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلۡأَرۡضِ لِيُخۡرِجُوكَ مِنۡهَاۖ وَإِذٗا لَّا يَلۡبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلٗا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدۡ أَرۡسَلۡنَا قَبۡلَكَ مِن رُّسُلِنَاۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحۡوِيلًا ﴿٧٧﴾ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمۡسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيۡلِ وَقُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِۖ إِنَّ قُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِ كَانَ مَشۡهُودٗا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَتَهَجَّدۡ بِهِۦ نَافِلَةٗ لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبۡعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامٗا مَّحۡمُودٗا ﴿٧٩﴾ وَقُل رَّبِّ أَدۡخِلۡنِي مُدۡخَلَ صِدۡقٖ وَأَخۡرِجۡنِي مُخۡرَجَ صِدۡقٖ وَٱجۡعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلۡطَٰنٗا نَّصِيرٗا ﴿٨٠﴾ وَقُلۡ جَآءَ ٱلۡحَقُّ وَزَهَقَ ٱلۡبَٰطِلُۚ إِنَّ ٱلۡبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقٗا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلۡقُرۡءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٞ وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارٗا ﴿٨٢﴾ وَإِذَآ أَنۡعَمۡنَا عَلَى ٱلۡإِنسَٰنِ أَعۡرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسٗا ﴿٨٣﴾ قُلۡ كُلّٞ يَعۡمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَنۡ هُوَ أَهۡدَىٰ سَبِيلٗا ﴿٨٤﴾ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنۡ أَمۡرِ رَبِّي وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلۡعِلۡمِ إِلَّا قَلِيلٗا ﴿٨٥﴾ وَلَئِن شِئۡنَا لَنَذۡهَبَنَّ بِٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيۡنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٥) سورەتی (الاسراء): ﴿وَيَسۡئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنۡ أَمۡرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُم مِّنَ الۡعِلۡمِ إِلاَّ قَلِيلاً﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە عەبدوڵلاوە دەڵێ: کاتێ لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) بە کوڵانێکی مەدینەدا دەڕۆیشتین پێغەمبەر (ﷺ) پاڵی دار خورمایەکی پێ بوو خۆی دەدا بەسەر دا لەڕۆشتندا ڕۆشت بەلای چەند کەسێکی جولەکەدا جولەکەکان لەنێوان خۆیاندا وتیان پرسیاری ڕۆحی لێ بکەن، هەندێکیان وتیان لێ ی مەکەن نەوەک قورئانی بۆ بێت لەسەرتان بەلام هەندێکیان وتیان سوێند بەخوا پرسیاری لێ دەکەین ئەدجا پیاوێکیان هەستاو وتی: ئەبی القاسم ڕۆح چی یە؟ پێغەمبەریش (ﷺ) بێ دەنگ بوو، منیش وتم نیگای بۆ دێت و هەستام ئەدجا نیگا کەتەواو بوو فەرمووی ﴿وَيَسۡئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ ...﴾.

﴿وَإِن كَادُواْ﴾ وە بەڕاستی نزیك بوو ئەو (بێ باوەڕ)انە ﴿لَيَسْتَفِزُّونَكَ﴾ (بەپیلان و دوژمنایەتی) نارەحەتت بکەن ﴿مِنَ ٱلْأَرْضِ﴾ لەخاکی مەککە ﴿لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا﴾ بۆ ئەوەی دەرت بکەن لێ ی ﴿وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ﴾ جا ئەوکاتە ئەوانە نەدەمانەوە لەپاش تۆ ﴿إِلَّا قَلِيلًا﴾ کاتێکی کەم نەبێت (خوا لەناوی دەبردن). ٧٦) ﴿سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا﴾ باوێکە لە (ئێمەوە) بۆ ئەوانەی کە ناردومانن. ﴿قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا﴾ لە پێغەمبەرانمان پێش تۆ ﴿وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا﴾ بلاوو یاسای ئێمەش گۆڕانی بەسەردا نایەت. ٧٧) ﴿أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) نوێژ بەجێ بێنە ﴿لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ﴾ لەکاتی لادانی خۆر (لەناوەڕاستی ئاسمان) ﴿إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ﴾ هەتا (هاتنی) تاریکی شەو ﴿وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ﴾ هەروەها نوێژی بەیانی (بەجێ بێنە) ﴿إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ﴾ بەڕاستی قورئانی خوێندنی نوێژی بەیانی ﴿كَانَ مَشْهُودًا﴾ هەمیشە دەبینرێت (لەلایەن فریشتەکانی شەو و ڕۆژەوە). ٧٨) ﴿وَمِنَ ٱلَّيْلِ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لە بەشێکی شەودا ﴿فَتَهَجَّدْ بِهِۦ﴾ هەستە شەو نوێژ بکە بەقورئان خوێندن تێیدا ﴿نَافِلَةً لَّكَ﴾ ئەوە زیادە نوێژی تایبەت بە تۆیە ﴿عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ﴾ ئومێدەوابە پەروەردگارت بتگەیەنێتە ﴿مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ پلەو جێگایەکی پەسەندکراو. ٧٩) ﴿وَقُل رَّبِّ﴾ وە بڵێ ئەی پەروەردگارم ﴿أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ﴾ (لەهەر کارێکدا بووم) ڕاست و چاك پێم ئەنجام بدە ﴿وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ﴾ ڕاست و چاکیش پێم کۆتایی بێنە ﴿وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ﴾ وە لەلایەن خۆتەوە بۆم بسازێنە ﴿سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا﴾ دەسەڵاتێکی یارمەتی دەر (کە زاڵ بم بەسەر هەموو کۆسپێکدا) ٨٠) ﴿وَقُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ﴾ وە بڵێ ئاینی ڕاست هات ﴿وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ﴾ وە ئاینی ناحەق و بەتاڵ نەماو ڕۆشت ﴿إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾ بەڕاستی بەتاڵ هەمیشە لە ناوچووە. ٨١) ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ﴾ وە لەم قورئانەدا دەنێرینە خوارەوە ﴿مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەوەی کە هۆی شیفاو میهرەبانی یە بۆبڕوا داران ﴿وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾ بەڵام (هاتنی ئەم قورئانە) بۆستەم کاران هیچ زیادناکات بێجگە لەخەسارەت مەندی. ٨٢) ﴿وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ﴾ وە کاتێ چاکەو بەهرەی خۆمان بڕژێنین بەسەر ئادەمی (بێ باوەڕ) دا ﴿أَعْرَضَ﴾ ڕوو وەردەگێڕێ (لەباس و یادی ئێمە) ﴿وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ﴾ و دوور دەکەوێتەوە ﴿وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ﴾ وە کاتێ ناخۆشی و زیانی لێ بکەوێ ﴿كَانَ يَـُٔوسًا﴾ زۆر نائومێد دەبێت. ٨٣) ﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ﴾ (ئەی موحەممەد ((ﷺ)) بڵێ هەمووکەس کار دەکات ﴿عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ﴾ لەسەر سرووشت (و ڕێبازـ)ی خۆی ﴿فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ﴾ جا پەروەردگارتان زاناترە بەو کەسەی ﴿أَهْدَىٰ سَبِيلًا﴾ کە ڕێبازەکەی ڕاسترە. ٨٤) ﴿وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن لەبارەی ڕۆحەوە (کەچی یە) ﴿قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى﴾ بڵێ ڕۆح لەکارو فەرمانی تایبەت بە پەروەردگارمە ﴿وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ وە ئێوە تەنها کەمێك لە زانیاریتان پێ بەخشراوە. ٨٥) ﴿وَلَئِن شِئْنَا﴾ وە سوێند بەخوا ئەگەر بمانەوێ ﴿لَنَذْهَبَنَّ بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ﴾ بێگومان ئەو (قورئانە)ی نیگامان کردووە بۆت نایهێڵین (لە دڵ و پەڕەکاندا) ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ﴾ لە پاشان دەست ناکەوێ ﴿بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا﴾ لە بەرانبەر ئێمەدا کەسێك کە بەرگریت لێ بکات. ٨٦)

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾ قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

ئایەتی (١٧٢) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (كل **مولود يولد** على الفطرة فأبواه يهوّدانه وينصّرانه ويمجّسانه)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی (هەموو منداڵێك لەسەر باوەڕداری بەخوا لە دایك دەبێت جا دایك و باوكی دەیكەن بە جوولەكەو بەگاوور و بە ئاگر پەرست). وقال رسول الله (ﷺ): (يقول الله إنّي خلقت عبادي حنفاء، فجاءتهم الشياطين فاجتالتهم عن دينهم، و حرّمت عليهم ما أحللت لهم) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە دەفەرموێت من بەندەكانی خۆم لەسەر ئاینی ڕاست دروست كردووە پاشان شەیتانەكان هاتن بۆ لایان لەسەر ئایینە ڕاستەكەیان لایان دان ، وە ئەوەی بۆم حەڵاڵ كردبوون یاساغ و حەرامیان كرد لێیان).

﴿إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ مەگەر میهرەبانییەك لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا﴾ بەڕاستی بەهرەو چاكەی ئەو بەسەرتەوە گەورەیە. ٨٧) ﴿قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ سوێند بەخوا ئەگەر ئادەمی و پەری هەموو كۆببنەوە ﴿عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ﴾ بۆ ئەوەی وێنەی ئەم قورئانە بێنن ﴿لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ﴾ ناتوانن وێنەی ئەو بێنن ﴿وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾ هەرچەندە پشتیوانی یەكتریش بن. ٨٨) ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ﴾ وە سوێند بەخوا ئێمە هێناومانەتەوە بۆ خەڵكی ﴿فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ﴾ لەم قورئانەدا ﴿مِن كُلِّ مَثَلٍ﴾ لەهەموو جۆرە نموونەیەك ﴿فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ﴾ كەچی زۆربەی خەڵكی نایانەوێت ﴿إِلَّا كُفُورًا﴾ جگە لە سپڵەیی و بێ باوەڕی. ٨٩) ﴿وَقَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكَ﴾ ووتیان هەرگیز باوەڕت پێ ناهێنین ﴿حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنبُوعًا﴾ هەتا لەم زەویەدا كانیاوێكمان بۆ هەڵنەقوڵێنی. ٩٠) ﴿أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ﴾ یان باغێكت ببێ لە دارخورماو ترێ ﴿فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا﴾ و چەند ڕووبارێك هەڵقوڵێنیت لە نێوان درەختەكانیدا بەخوڕ بڕوات. ٩١) ﴿أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ﴾ یان ئاسمان بڕوخێنی ﴿كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا﴾ بەسەرماندا هەرچۆن لافت لێداوە بەپارچە پارچە كراوی ﴿أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ﴾ یان خواو فریشتەكان بێنی ﴿قَبِيلًا﴾ ڕوو بەڕوو (بیان بێنین).٩٢) ﴿أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ﴾ یان كۆشكو ماڵێكت ببێ ﴿مِّن زُخْرُفٍ﴾ ڕازاوە بەنەخش و نیگار ﴿أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَاءِ﴾ یان بەرزببیتەوە بۆئاسمان ﴿وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ﴾ وە هەرگیز باوەڕ ناهێنین بەبەرز بونەوەكەشت ﴿حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ﴾ هەتا پەیامێكمان بۆ نەهێنیتە خوارەوە خۆمان بیخوێنینەوە ﴿قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پاكی و بێگەردی بۆپەروەردگارم ﴿هَلْ كُنتُ﴾ ئایا من (شتێكی ترم) ﴿إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا﴾ بێجگە لەئادەمیەكی نێرراو و پێغەمبەر. ٩٣) ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ﴾ هیچ شتێ بەرگری خەڵكی نەكرد ﴿أَن يُؤْمِنُوا﴾ لەوەی كەباوەڕ بێنن ﴿إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ﴾ كاتێ كەڕێنموونی و ئاینی حەقیان بۆ هات ﴿إِلَّا أَن قَالُوا﴾ بێجگە لەوەی دەیان ووت ﴿أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا﴾ چۆن خوا ئادەمیەك بە پێغەمبەر دەنێرێت. ٩٤) ﴿قُل لَّوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ﴾ بڵێ ئەگەر لەزەوی دا فریشتە هەبوایە ﴿يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ﴾ بە دڵنیاییەوە (تیایدا) بگەڕانایە (بە وێنەی ئادەمی) ﴿لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ﴾ بێ گومان لە ئاسمانەوە دەمان ناردەخوارەوە بۆیان ﴿مَلَكًا رَّسُولًا﴾ فریشتەیەكی پێغەمبەر. ٩٥) ﴿قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ بڵێ پێیان خوا بەسە بەشایەت ﴿بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ لە نێوان من و ئێوەدا ﴿إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بەئاگای بینایە بە بەندەكانی. ٩٦)

وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِۦ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا ۖ مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَٰهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ ۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾ قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّىٓ إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ ٱلْإِنفَاقِ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾ وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْـَٔاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾

ئایەتی (١٨٠) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (**ما أصاب** أحداً قطّ **همّ** ولا حزن فقال اللّهمّ إني عبدك، وابن عبدك **ابن أمتك** ناصيتي بيدك، ماضٍ **في حكمك**، عدل **في قضاءك**، أسألك **بكلّ اسم هو** لك، **سميت به** نفسك، **أو انزلته في** كتابك، أو علّمته أحداً **من** خلقك، أو استأثرت به في علم الغيب عندك، أن تجعل القرآن العظيم ربيع قلبي، ونور صدري، وجلاء حزني، وذهاب همّي إلاّ أذهب الله حزنه **وهمّه**، وأبدل مكانه فرحاً) فقيل: يارسول الله أفلا نتعلّمها ؟ فقال: (بلى ينبغي لكل من سمعها أن يتعلمها)(رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەر کاتێك کەسێك تووشی خەفەت و دڵ تەنگی بێ و بڵێت: ئەی خوایە بێگومان من بەندەی تۆم و کوڕی بەندەی تۆم کوڕی کەنیزەکی تۆم و جڵەوم بەدەست تۆیە تەنها بڕیار تۆ بەسەرمدا جێ بەجێ دەبێ وە بڕیارت دەربارەی من دادگەرانەو ڕاستە=

﴿وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ﴾ هەر کەس خوا ڕێنموونی بکات ﴿فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ﴾ هەر ئەو کەسە ڕێنموونی کراوە (بەڕاستی) ﴿وَمَن يُضْلِلْ﴾ و هەر کەسیش خوا گومڕای بکات ﴿فَلَن تَجِدَ لَهُمْ﴾ ئەوە هەرگیز دەستت ناکەوێ بۆیان ﴿أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِۦ﴾ بێجگە لەخوا دۆست و یارمەتی دەرانێك ﴿وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ وە لە ڕۆژی دوایی دا حەشریان دەکەین ﴿عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ﴾ بەسەر ڕوودەم و چاویاندا ﴿عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا﴾ کە کوێرو لاڵ و کەڕن ﴿مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ﴾ شوێنی نیشتەجێیان دۆزەخە ﴿كُلَّمَا خَبَتْ﴾ هەر جارێ (دۆزەخ) بڵێسەی بنیشێتەوە (دامرێتەوە) ﴿زِدْنَٰهُمْ سَعِيرًا﴾ بڵێسەی ئاگرەکەیان بۆ زیاد دەکەین. ٩٧) ﴿ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم﴾ ئەوە تۆڵەی ئەوانەیە ﴿بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِـَٔايَٰتِنَا﴾ چونکە بێگومان باوەڕیان نەهێنا بەئایەتەکانی ئێمە ﴿وَقَالُوٓا أَءِذَا كُنَّا﴾ و دەیان ووت ئایا ئەگەر ئێمە بووینە ﴿عِظَٰمًا وَرُفَٰتًا﴾ ئێسك و پروسکی پارەپارەی ڕزیو ﴿أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا﴾ ئایا ئێمە زیندوو دەکرێینەوە بەدروست کردنێکی تازە. ٩٨) ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى﴾ ئایا ئەوانە نەیانزانیوە بێگومان ئەو خوایەی ﴿خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ کە ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ﴾ دەسەڵات دارو بەتوانایە کەوێنەی ئەوانە دروست بکات ﴿وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا﴾ وە کات و ماوەیەکی دیاری کردووە بۆیان ﴿لَّا رَيْبَ فِيهِ﴾ کە گومانی تێدانیە ﴿فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورًا﴾ بەڵام ستەمکاران هیچیان ناوێت بێ باوەڕی نەبێت. ٩٩) ﴿قُل لَّوْ أَنتُمْ﴾ بڵێ ئەگەر ئێوە ﴿تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّىٓ﴾ خاوەنی غەزنەکانی چاکەو نیعمەتەکانی پەروەردگارم بن ﴿إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ﴾ ئەوکاتە دەتانگرتەوە (لەبەخشین) ﴿خَشْيَةَ ٱلْإِنفَاقِ﴾ لە ترسی خەرج بوون و تەواو بوون ﴿وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ قَتُورًا﴾ وە ئادەمی هەمیشە ڕژدە و چروکە. ١٠٠) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ﴾ وە سوێند بەخوا بەڕاستی بەخشیمان بەمووسا ﴿تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ﴾ نۆ موعجیزەی ڕوون و ئاشکرا ﴿فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) دەی پرسیار لەنەوەی ئیسرائیل بکە (سەبارەت بەڕووداوی مووسا و فیرعەون) ﴿إِذْ جَآءَهُمْ﴾ کاتێ (مووسا) هاتە لایان ﴿فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ﴾ ئینجا فیرعەون پێی ووت ﴿إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا﴾ بەڕاستی ئەی مووسا من واگومان دەبەم کە تۆ جادو لێ کراوییت. ١٠١) ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ﴾ (مووسا (ﷺ)) فەرمووی سوێندبەخوا بێگومان تۆ دەزانی ﴿مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ هیچ کەس ئەم موعجیزانەی نەناردۆتە خوارەوە ﴿إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ﴾ بێجگە لەپەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی کە ڕوونکەرەوەن ﴿وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ﴾ وە بەڕاستی من دڵنیام کە تۆ ﴿يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا﴾ ئەی فیرعەون لە ناو دەچیت. ١٠٢) ﴿فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ﴾ جا فیرعەون ویستی کەوا (مووسا و کۆمەڵەکەی) دەرکات لەزەوی (میسر)دا ﴿فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا﴾ ئیتر ئێمەش فیرعەون و ئەوانەی لەگەڵی بوون هەموویانمان خنکاند لە دەریادا. ١٠٣) ﴿وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ﴾ ئەوسا لەپاش خنکاندنیان ووتمان ﴿لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ بەنەوەی ئیسرائیل ﴿ٱسْكُنُوا ٱلْأَرْضَ﴾ نیشتە جێ بن لە وزەویەی (کە فیرعەون ویستی دەرتان کات لێ ی) ﴿فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ﴾ ئینجا کاتێ بەڵێنی ڕۆژی دوایی هات ﴿جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا﴾ ئەوسا هەمووتان پێکەوە (بۆ دادگای خوا) دێنین. ١٠٤)

وَبِٱلۡحَقِّ أَنزَلۡنَٰهُ وَبِٱلۡحَقِّ نَزَلَۗ وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ﴿١٠٥﴾ وَقُرۡءَانٗا فَرَقۡنَٰهُ لِتَقۡرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ عَلَىٰ مُكۡثٖ وَنَزَّلۡنَٰهُ تَنزِيلٗا ﴿١٠٦﴾ قُلۡ ءَامِنُواْ بِهِۦٓ أَوۡ لَا تُؤۡمِنُوٓاْۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ مِن قَبۡلِهِۦٓ إِذَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ يَخِرُّونَ لِلۡأَذۡقَانِ سُجَّدٗا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبۡحَٰنَ رَبِّنَآ إِن كَانَ وَعۡدُ رَبِّنَا لَمَفۡعُولٗا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلۡأَذۡقَانِ يَبۡكُونَ وَيَزِيدُهُمۡ خُشُوعٗا۩ ﴿١٠٩﴾ قُلِ ٱدۡعُواْ ٱللَّهَ أَوِ ٱدۡعُواْ ٱلرَّحۡمَٰنَۖ أَيّٗا مَّا تَدۡعُواْ فَلَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ وَلَا تَجۡهَرۡ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتۡ بِهَا وَٱبۡتَغِ بَيۡنَ ذَٰلِكَ سَبِيلٗا ﴿١١٠﴾ وَقُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي لَمۡ يَتَّخِذۡ وَلَدٗا وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٞ فِي ٱلۡمُلۡكِ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ وَلِيّٞ مِّنَ ٱلذُّلِّۖ وَكَبِّرۡهُ تَكۡبِيرَۢا ﴿١١١﴾

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبۡدِهِ ٱلۡكِتَٰبَ وَلَمۡ يَجۡعَل لَّهُۥ عِوَجَاۜ ﴿١﴾ قَيِّمٗا لِّيُنذِرَ بَأۡسٗا شَدِيدٗا مِّن لَّدُنۡهُ وَيُبَشِّرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمۡ أَجۡرًا حَسَنٗا ﴿٢﴾ مَّٰكِثِينَ فِيهِ أَبَدٗا ﴿٣﴾ وَيُنذِرَ ٱلَّذِينَ قَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدٗا ﴿٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١٠) سورەتی (الاسراء): ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەڵێ: کاتێ پێغەمبەر (ﷺ) لە مەککەدا بەدزییەوە نوێژی دەکرد لەگەڵ هاوەڵانی دەنگی بەرز دەکردەوە کە قورئانی دەخوێند کاتێ بێ باوەڕان گوێیان لێ دەبوو جنێویان دەدا بەقورئان و بەوەش قورئانی ناردۆتە خوارەوەو بەو فریشتەیەش هێناویەتی، خوای گەورەش بە پێغەمبەری (ﷺ) فەرموو ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ﴾ دەنگت بەرز مەکەرەوە بەقورئان خوێندن لەنوێژدا تابێ باوەڕان گوێیان لێ نەبێ و جنێو بەقورئان بدەن ﴿وَلَا تُخَافِتْ بِهَا﴾ وە دەنگیشت ئەوەندە نزم مەکەرەوە هاوەڵەکانت گوێیان لێت نەبێ ﴿وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾ یا لەنێوان ئەو دوو حاڵەتەدا بێت.

﴿وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ﴾ وە ئەم (قورئانە)مان بەهەق ناردۆتە خوارەوە﴿وَبِالْحَقِّ نَزَلَ﴾ وە بەحەق و ڕاستیش هاتووەتە خوارەوە﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ﴾ وە تۆمان ڕەوانە نەکردووە ﴿إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ بەموژدە دەرو ترسێنەر نەبێت. ١٠٥)﴿وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ﴾ وە قورئانمان بەش بەش بۆت ناردووە ﴿لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ﴾ بۆ ئەوەی بیخوێنیتەوە بەسەر خەڵکیدا ﴿عَلَىٰ مُكْثٍ﴾ بە لەسەر خۆیی و هێواشی ﴿وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا﴾ وە ئەم (قورئانە)مان بەو شێوە دابەزاند. ١٠٦)﴿قُلْ آمِنُوا بِهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) پێیان) بڵێ باوەڕبێنن بەم (قورئانە) ﴿أَوْ لَا تُؤْمِنُوا﴾ یان باوەڕی پێ نەهێنن﴿إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە زانیارییان پێ بەخشراوە ﴿مِن قَبْلِهِ﴾ لەپێش ئەم (قورئانە)دا ﴿إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ کاتێ (قورئان) بخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا﴾ بەچەسپانی دەکەون بەڕودا بەسوژدە بردن. ١٠٧)﴿وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا﴾ وە دەڵێن پاك و بێگەردی بۆ پەروەردگارمان ﴿إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا﴾ بەڕاستی هەمیشە بەڵێنی پەروەردگارمان بەدی دێت. ١٠٨) ﴿وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ﴾ وە دەکەون بەسەر ڕوودا ودەگرین ﴿وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا﴾ و (قورئان) هەمیشە ملکەچیان بۆ زیاد دەکات. ١٠٩)﴿قُلِ ادْعُوا اللَّهَ﴾ بڵێ نزاو هاوار لەخوا بکەن ﴿أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ﴾ یان هاوار لە ڕەحمان بکەن (یەکسانە) ﴿أَيًّا مَّا تَدْعُوا﴾ بەهەر کامیان نزاو هاواری بکەن ﴿فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ چونکە هەر بۆ خوایە هەموو ناوە هەرەجوانەکان ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ﴾ لەنوێژکردنتدا دەنگ بەرزمەکەرەوە ﴿وَلَا تُخَافِتْ بِهَا﴾ و بەنهێنیش مەیکە ﴿وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا﴾ لەو نێوانەدا ڕێگایەکی هەڵبـژێرە. ١١٠)﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ هەموو سوپاس و ستایش هەر بۆ خوایە ﴿الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا﴾ زاتێك کەهیچ منداڵێکی بۆ خۆی هەڵنەبژاردوە﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ﴾و هیچ هاوبەشێکی نەبووە ﴿فِي الْمُلْكِ﴾لە موڵك و پادشایەتیدا ﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ﴾ هیچ دۆستو یارمەتی دەرێکی نەبووە ﴿مِّنَ الذُّلِّ﴾ لەبەر بێ دەسەڵاتی ﴿وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا﴾ (کەواتە) خوا زۆر بەگەورە بگرە. ١١١)

سورەتی ﴿الكهف﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي﴾ هەموو سوپاس و ستایش بۆ ئەو خوایەی ﴿أَنزَلَ﴾ کە ناردوویەتیە خوارەوە ﴿عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ﴾ قورئان بۆ سەر بەندەی خۆی (موحەممەد(ﷺ)) ﴿وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجًا﴾ و هیچ جورە لاریەکی تیادا دانەناوە. ١)﴿قَيِّمًا﴾ (کتێبێکی) ڕاست و پایەدارە ﴿لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا﴾ بۆ ئەوەی بە سزایەکی زۆر بەتین بترسێنێ (ئەوانەی کەباوەڕی پێ ناهێنن) ﴿مِّن لَّدُنْهُ﴾ لەلایەن خۆیەوە﴿وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و مژدەش بدات بەو باوەڕدارانەی﴿الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ﴾ کە کردەوە چاکەکان ئەنجام دەدەن ﴿أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا﴾ بەمەی کە پاداشتێکی چاکیان بۆ هەیە. ٢)﴿مَّاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا﴾ لەو (بەهەشتە)دا بێ بڕانەوە دەمێننەوە. ٣)﴿وَيُنذِرَ الَّذِينَ﴾ وە (بۆ ئەوەی) بترسێنێ کەسانێ ﴿قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ کە دەیان ووت خوا ڕۆڵەی بۆ خۆی بڕیار داوە. ٤)

مَّا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَآئِهِمْ ۚ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾ فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَسَفًا ﴿٦﴾ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾ وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْكَهْفِ وَٱلرَّقِيمِ كَانُوا۟ مِنْ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾ إِذْ أَوَى ٱلْفِتْيَةُ إِلَى ٱلْكَهْفِ فَقَالُوا۟ رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمْ فِى ٱلْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰهُمْ لِنَعْلَمَ أَىُّ ٱلْحِزْبَيْنِ أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓا۟ أَمَدًا ﴿١٢﴾ نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا۟ فَقَالُوا۟ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَن نَّدْعُوَا۟ مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهًا ۖ لَّقَدْ قُلْنَآ إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾ هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمُنَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم بِسُلْطَٰنٍۭ بَيِّنٍ ۖ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾

داوات لێ دەکەم بەهەموو ئەو ناوانەی کە ناوی خۆتن و کردووتن بەناو **بۆ خۆت یان لە پەراوە** پیرۆزەکەتدا ناردووتە **خوارەوە** یان فێری هەر بەندەیەکی **خۆتت** کردوە **یان تایبەتت** کردووە بەخۆتەوە **لەرونی زانیاریە پەنهانەکانی خۆتدا، داوات لێ دەکەم کە قورئانی پیرۆز و گەورە بکەیتە خۆشی و فێنکی دڵم و ڕووناکی دڵ و دەروونم و لابەری خەفەم و پەژارەم ئیللا خوای گەورە ئەو خەفەت و پەژارەی لادەبات و** دەیگۆڕێ بە خۆشی و شادی)

جا ووترا: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئایا ئەو دوعایە فێری خەڵکی نەکەین؟ فەرمووی: (بەڵێ پێویستە **لەسەر هەر کەسێك** کە گوێی لێ بوو فێری خەڵکی بکات و پێیان بڵێت).

ئایەتی (١٩٩) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): **(من كظم غيظاً وهو** قادر على أن ينفذه-

﴿مَّا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ﴾ نەخۆیان زانابوون پێی ﴿وَلَا لِأَبَآئِهِمْ﴾ نەباوو باپیرانیان ﴿كَبُرَتْ كَلِمَةً﴾ ج قسەیەکی (بوختانێکی) گەورەیە ﴿تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ﴾ کە لەدەمیان دەرەدەچێت ﴿إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا﴾ جگە لە درۆ هیچ شتێکی تر ناڵێن. ٥) ﴿فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ﴾ جا لەوانەیە خۆت لە ناوبەری ﴿عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ﴾ لەبەر کردەوەی ئەوان ﴿إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا﴾ ئەگەر ئیمان نەهێنن ﴿بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَسَفًا﴾ بەم قورئانە لە داخ و خەفەتدا (بمریت). ٦) ﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ﴾ بەڕاستی ئێمە هەرچی وابەسەر زەوی یەوە کردوومانە ﴿زِينَةً لَّهَا﴾ بەزینەت و جوانی بۆ زەوی ﴿لِنَبْلُوَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی خەلکی تاقی بکەینەوە ﴿أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ کامیان کردەوەی جوانترو چاکترە؟ ٧) ﴿وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيْهَا﴾ وە بەڕاستی ئەوەی وابەسەر زەوییەوە ئێمە هەمووی دەکەین ﴿صَعِيدًا جُرُزًا﴾ بە زەویەکی تەختی ووشك و برنگ. ٨) ﴿أَمْ حَسِبْتَ﴾ ئایا وات زانی ﴿أَنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْكَهْفِ وَٱلرَّقِيمِ﴾ کە هاوەڵانی ئەشکەوت و تابلۆ (ئەو بەردەی ناویانی تیا نوسرا بوو) ﴿كَانُوا مِنْ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا﴾ ئەوان لەناو نیشانەکانی ئێمەدا شتێکی سەر سوڕهێنەر بوو؟ ٩) ﴿إِذْ أَوَى ٱلْفِتْيَةُ إِلَى ٱلْكَهْفِ﴾ کاتێ کۆمەڵە گەنجێك پەنایان بردەبەر ئەشکەوتەکە ﴿فَقَالُوا رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً﴾ ووتیان ئەی پەروەردگارمان لەلایەن خۆتەوە ڕەحمەتێکمان پێ ببەخشە ﴿وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا﴾ وە فەراهەم بێنە بۆمان لەم کارەی کەواین تیایدا ﴿رَشَدًا﴾ ڕێگای ڕاست و ڕێنگاری. ١٠) ﴿فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمْ﴾ ئینجا ئێمەش (دوعاکەیانمان گیرا کرد) پەردەمان دا بەسەر گوێیاندا ﴿فِى ٱلْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا﴾ لەو ئەشکەوتەدا چەند ساڵ (خەومان لێ خستن). ١١) ﴿ثُمَّ بَعَثْنَٰهُمْ﴾ لەپاشان خەبەرمان کردنەوە ﴿لِنَعْلَمَ﴾ بۆئەوەی دەر بخەین ﴿أَىُّ ٱلْحِزْبَيْنِ﴾ لەودوو تاقمە کامیان ﴿أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓا أَمَدًا﴾ چاکتر ماوەی خەوی خۆیان دەژمێرن (لە ئەشکەوتەکەدا). ١٢) ﴿نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ﴾ ئێمە بۆت دەگێڕینەوە ﴿نَبَأَهُم بِٱلْحَقِّ﴾ هەواڵی ئەوان بەڕێکو ڕاستی ﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ﴾ بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵە لاوێك بوون ﴿ءَامَنُوا بِرَبِّهِمْ﴾ باوەڕیان هێنابوو بەپەروەردگاریان ﴿وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى﴾ ئێمەش ڕێنموونیمان زیاد کردن. ١٣) ﴿وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ و دڵیانمان بەهێز کرد (لەسەر ئەو باوەڕە) ﴿إِذْ قَامُوا﴾ لەکاتێکدا هەستان و ڕاپەڕین ﴿فَقَالُوا رَبُّنَا﴾ ووتیان پەروەردگاری ئێمە ﴿رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی یە ﴿لَن نَّدْعُوَا مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهًا﴾ ئێمە هەرگیز بێجگە لەو پەرستراوێکی تر ناپەرستین ﴿لَّقَدْ قُلْنَآ إِذًا شَطَطًا﴾ (ئەگەر جگە لەخوا شتێ تر بپەرستین) سوێند بەخوا ئەوکاتە درۆمان ووتووە. ١٤) ﴿هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمُنَا﴾ ئائەوانە کەگەلەکەی ئێمەن ﴿ٱتَّخَذُوا مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً﴾ بێجگە لەخوا پەرستراوی تریان بۆخۆیان بڕیار داوە ﴿لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم﴾ دەی با بۆیان بهێننەوە ﴿بِسُلْطَٰنٍۭ بَيِّنٍ﴾ بەلگەو نیشانەی ڕوونو ئاشکرا ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ﴾ دەی کێ ستەمکارترە لەو کەسەی ﴿ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ کە درۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە. ١٥)

وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ فَأۡوُۥٓاْ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ يَنشُرۡ لَكُمۡ رَبُّكُم مِّن رَّحۡمَتِهِۦ وَيُهَيِّئۡ لَكُم مِّنۡ أَمۡرِكُم مِّرۡفَقٗا ﴿١٦﴾ ۞ وَتَرَى ٱلشَّمۡسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَٰوَرُ عَن كَهۡفِهِمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَت تَّقۡرِضُهُمۡ ذَاتَ ٱلشِّمَالِ وَهُمۡ فِي فَجۡوَةٖ مِّنۡهُۚ ذَٰلِكَ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِۗ مَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ وَلِيّٗا مُّرۡشِدٗا ﴿١٧﴾ وَتَحۡسَبُهُمۡ أَيۡقَاظٗا وَهُمۡ رُقُودٞۚ وَنُقَلِّبُهُمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَذَاتَ ٱلشِّمَالِۖ وَكَلۡبُهُم بَٰسِطٞ ذِرَاعَيۡهِ بِٱلۡوَصِيدِۚ لَوِ ٱطَّلَعۡتَ عَلَيۡهِمۡ لَوَلَّيۡتَ مِنۡهُمۡ فِرَارٗا وَلَمُلِئۡتَ مِنۡهُمۡ رُعۡبٗا ﴿١٨﴾ وَكَذَٰلِكَ بَعَثۡنَٰهُمۡ لِيَتَسَآءَلُواْ بَيۡنَهُمۡۚ قَالَ قَآئِلٞ مِّنۡهُمۡ كَمۡ لَبِثۡتُمۡۖ قَالُواْ لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖۚ قَالُواْ رَبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا لَبِثۡتُمۡ فَٱبۡعَثُوٓاْ أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمۡ هَٰذِهِۦٓ إِلَى ٱلۡمَدِينَةِ فَلۡيَنظُرۡ أَيُّهَآ أَزۡكَىٰ طَعَامٗا فَلۡيَأۡتِكُم بِرِزۡقٖ مِّنۡهُ وَلۡيَتَلَطَّفۡ وَلَا يُشۡعِرَنَّ بِكُمۡ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمۡ إِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ يَرۡجُمُوكُمۡ أَوۡ يُعِيدُوكُمۡ فِي مِلَّتِهِمۡ وَلَن تُفۡلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدٗا ﴿٢٠﴾

-دعاه الله سبحانه علـــى رؤوس الخلائــق يــوم القيامــة حتّــى يخيّره من الحور العــين ماشــاء) (رواه أبــوداود و الترمــــذي). پێغەمبــــەری خــــوا(ﷺ) فەرموویــــەتی: (هەرکەسێك ڕق و تورەییەکی خۆی بخواتەوە و دەری نەبڕێ لەکاتێکدا دەیتــوانی دەری ببڕێــت لەســەر بەرامبەرەکــەی ئەوە خوای گەورە لە ڕۆژی دواییدا بــانگی دەکــات لــەناو هــەموو دروســت کراوەکــانی دا و سەرپشکی دەکــات هــەتا بــە ئــارەزوی خــۆی لــە حۆریــە چــاو گەورە وجوانەکانی بەهەشت دا کامی ئارەزوو دەکات هەڵی بژێرێت).

ئایەتی (٢٠٥) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ) (ألا أنبئكم بخير أعمالكم وأزكاها عند مليككم وأرفعها في درجاتكم وخير لكم من إنفاق الذّهب و الفضّة وخير لكم من أن تلقوا عدوّكم فتضربوا-

﴿وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ﴾ کاتێ ئێوە دوورە پەرێزیتان گرت لەوان ﴿وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ﴾ و لەو (پەریستراو)انەش بێجگە لە خوا دەیان پەرستن ﴿فَأۡوُۥٓاْ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ﴾ دە پەنا بە ئەشکەوتەکە بەرن ﴿يَنشُرۡ لَكُمۡ رَبُّكُم﴾ پەروەردگارتان بڵاوی دەکاتەوە بۆتان ﴿مِّن رَّحۡمَتِهِۦ﴾ بەزەیی و ڕەحمەتی خۆی ﴿وَيُهَيِّئۡ لَكُم﴾ و بۆتان فەراهەم دەهێنێ ﴿مِّنۡ أَمۡرِكُم مِّرۡفَقٗا﴾ لەم کارەتاندا هۆی گوزەران و ژیانتان. ١٦) ﴿وَتَرَى ٱلشَّمۡسَ إِذَا طَلَعَت﴾ خۆر دەبینی کاتێ کە هەڵدێت ﴿تَّزَٰوَرُ عَن كَهۡفِهِمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ﴾ لەلای ڕاستی ئەشکەوتەکەیان دەدات ﴿وَإِذَا غَرَبَت تَّقۡرِضُهُمۡ﴾ کاتێکیش ئاوا دەبێ لای دەدا لێیان ﴿ذَاتَ ٱلشِّمَالِ﴾ بەلای چەپدا ﴿وَهُمۡ فِي فَجۡوَةٖ مِّنۡهُۚ﴾ لەکاتێکدا ئەوان لە ناو بۆشایی فراوانی ئەشکەوتەکەدان ﴿ذَٰلِكَ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِۗ﴾ ئەوە هەندێکە لە بەڵگە و نیشانەکانی خوا ﴿مَن يَهۡدِ ٱللَّهُ﴾ هەر کەسێ خوا ڕێنموونی بکات ﴿فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِ﴾ تەنها ئەو کەسە ڕێنموونی کراوە ﴿وَمَن يُضۡلِلۡ﴾ و هەر کەسیش گومڕا بکات ﴿فَلَن تَجِدَ لَهُۥ﴾ ئەوە دەستت ناکەوێ بۆی ﴿وَلِيّٗا مُّرۡشِدٗا﴾ هیچ پشتیوان و ڕێ نیشاندەرێك. ١٧) ﴿وَتَحۡسَبُهُمۡ أَيۡقَاظٗا﴾ (ئەگەر بیان بینیت) وا دەزانیت بەخەبەرن ﴿وَهُمۡ رُقُودٞۚ﴾ کە چی خەوتوون ﴿وَنُقَلِّبُهُمۡ﴾ وە ئەو (خەوتوو)انە ئەم دیو و دیویان پێ دەکەین ﴿ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَذَاتَ ٱلشِّمَالِۖ﴾ بەلای ڕاست و بە لای چەپدا ﴿وَكَلۡبُهُم بَٰسِطٞ ذِرَاعَيۡهِ﴾ و سەگەکەیان هەردوو دەستی درێژ کرد بوو ﴿بِٱلۡوَصِيدِۚ﴾ لەبەر دەرگای ئەشکەوتەکەدا ﴿لَوِ ٱطَّلَعۡتَ عَلَيۡهِمۡ﴾ ئەگەر سەیرێکت بکردنایە ﴿لَوَلَّيۡتَ مِنۡهُمۡ فِرَارٗا﴾ بێگومان بە ڕاکردن بەرەو دوا دەگەڕایتەوە ﴿وَلَمُلِئۡتَ مِنۡهُمۡ رُعۡبٗا﴾ و پڕ بە دڵ لێیان دەترسایت. ١٨) ﴿وَكَذَٰلِكَ بَعَثۡنَٰهُمۡ﴾ ئابەو شێوە (لە خەو) خەبەرمانکردنەوە ﴿لِيَتَسَآءَلُواْ بَيۡنَهُمۡۚ﴾ بۆ ئەوەی پرسیار لە یەکتری بکەن ﴿قَالَ قَآئِلٞ مِّنۡهُمۡ﴾ یەکێکیان ووتی ﴿كَمۡ لَبِثۡتُمۡۖ﴾ چەندە ماونەتەوە (بە خەوتووی) ﴿قَالُواْ﴾ (هەندێکیان) ووتیان ﴿لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖۚ﴾ ڕۆژێك یا کەمتر ماوینەتەوە ﴿قَالُواْ رَبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا لَبِثۡتُمۡ﴾ (هەندێکی تریان) ووتیان پەروەردگارتان زاناتر بەئەندازەی مانەوەتان ﴿فَٱبۡعَثُوٓاْ أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمۡ هَٰذِهِۦٓ﴾ دە یەکێکتان بەم دراوە(زیوە) تا تۆ بنێرن ﴿إِلَى ٱلۡمَدِينَةِ﴾ بۆ شار ﴿فَلۡيَنظُرۡ أَيُّهَآ أَزۡكَىٰ طَعَامٗا﴾ با سەیرکات کێ (لە خەڵکی شار) خۆراکی پاکترە ﴿فَلۡيَأۡتِكُم بِرِزۡقٖ مِّنۡهُ﴾ ئەوە با لەوە خۆراکتان بۆ بێنێ ﴿وَلۡيَتَلَطَّفۡ﴾ با نەرم و نیان و لەسەرخۆ بێت لە هەڵسوکەوتیا (تا نەناسرێ) ﴿وَلَا يُشۡعِرَنَّ بِكُمۡ أَحَدًا﴾ و کەس لەئێوە ئاگادار نەکات. ١٩) ﴿إِنَّهُمۡ إِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ﴾ چونکە بێگومان ئەگەر ئەوان پێتان بزانن ﴿يَرۡجُمُوكُمۡ﴾ بەرد بارانتان دەکەن ﴿أَوۡ يُعِيدُوكُمۡ فِي مِلَّتِهِمۡ﴾ یان دەتان گێڕنەوە بۆناو ئایینەکەی خۆیان ﴿وَلَن تُفۡلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدٗا﴾ ئەو کاتە ئێوە هەرگیز ڕزگارتان نابێت. ٢٠)

وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَآ إِذْ يَتَنَٰزَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ ۖ فَقَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ عَلَيْهِم بُنْيَٰنًا ۖ رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾ سَيَقُولُونَ ثَلَٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًۢا بِٱلْغَيْبِ ۖ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ ۗ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَآءً ظَٰهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَا۟ىْءٍ إِنِّى فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَٱذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّى لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾ وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا۟ ۖ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِى حُكْمِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ وَٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

-أعناقهم ويضربوا أعناقكم؟) قالوا: بلى، قال: (ذكر الله تعالى)(رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئایا پێتان رابگەیەنم کە کام کردەوە لەکردەوەکانتاندا لە هەموویان چاکتر و پاکتر و باشترە لای پەروەردگارتان و ئاراستەترینیانە بۆ بەرز کردنەوەی پلەکانتان وە بۆ ئێوە چاکترە لە بەخشینی زێڕو زیو وە باشترە بۆتان لەوەی کەلەگەڵ دوژمنتان ڕووبەڕوو ببنەوە و بدەن لە گەردنیان و لەگەردنتان بدەن؟) (ووتیان بەڵێ) فەرمووی: (یاد کردنی خوای گەورە).

فایدەی (١) سورەتی (الأنفال): عن أم كلثوم بنت عقبة بن أبي معيط (رضي الله عنها) قالت سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (ليس الكذاب الذي يصلح بين الناس فينمي خيراً و يقول خيراً) (متفق عليه). زاد مسلم:-

﴿وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ﴾ تا بەو شێوە خەڵكمان ئاگادار كرد بەسەریاندا ﴿لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ بۆ ئەوەی بزانن كەبێ گومان بەڵێنی خواڕاستە ﴿وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا﴾ وەدڵنیابن كەڕۆژی دوایی گومانی تێدانیە ﴿إِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ﴾ (خەڵكی مان ئاگاداركرد بەسەریاندا) لەكاتێكدا ئەو خەڵكە كێشەیان بوو لەنێوان خۆیاندا ﴿أَمْرَهُمْ﴾ دەربارەیان ﴿فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِم بُنْيَانًا﴾ جا (هەندێكیان) ووتیان چەند خانوویەكیان بەسەرەوە دروست بكەن ﴿رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ﴾ پەروەردگاریان ئاگادارترە پێیان ﴿قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ﴾ ئەوانەی كەزاڵ بوون بەسەر كارو باری ئەوكۆمەڵەدا ووتیان ﴿لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا﴾ بێ گومان مزگەوتێكیان بەسەرەوە دروست دەكەین. ٢١) ﴿سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾ ئەوسا هەندێكیان دەڵێن (ئەو لاوانە) سێ كەسن و چوارەمیان سەگەكەیانە ﴿وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾ وەهێندێ تریان دەڵێن پێنج كەسنو شەشەمیان سەگەكەیانە ﴿رَجْمًا بِالْغَيْبِ﴾ ئەمانە قسەی بێ بەڵگەن (تفەنگ بە تاریكە شەوەو دەنێن) ﴿وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾ هەندێ تریان دەڵێن ئەوانە حەوت كەسن هەشتەمەكەیان سەگەكەیانە ﴿قُل رَّبِّي أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ پەروەردگارم زاناترە بەژمارەیان ﴿مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ كەمێ نەبێ لەخەڵكی ژمارەیان نازانێ ﴿فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ﴾ كەواتە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) لەبارەیانەوە دەمەقاڵێ مەكە ﴿إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا﴾ جگەلە دەمەقاڵەیەكی ئاشكرا و ئاسان (تەنها ئەوە بڵێ كە لە قورئاندا بۆت هاتووە) ﴿وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا﴾ وە لەبارەیانەوە پرسیار لەكەسیان (خاوەن نامەكان) مەكە. ٢٢) ﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ﴾ بۆ (كردنی)هیچ شتێك مەڵێ ﴿إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا﴾ بێگومان من سبەینێ ئەو شتە دەكەم. ٢٣) ﴿إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ﴾ مەگەر (لەگەڵی دا بڵێیت) ئەگەر خوا بیەوێ ﴿وَاذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ﴾ هەر كاتێ (إن شاء الله)ت لەبیرچوو كەی بیرماتەوە بیڵێ ﴿وَقُلْ عَسَىٰ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّي﴾ بڵێ ئومێدەوارم پەروەردگارم ڕێنموونیم بكات ﴿لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا﴾ بۆ ڕێگایەكی نزیكتر (لە ڕاستی یەوە) لەمە. ٢٤) ﴿وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ﴾ (ئەو كۆمەڵە لاوە) مانەوە لە ناو ئەشكەوتەكەیاندا (بە خەوتوویی) ﴿ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ﴾ ماوەی سێ سەد ساڵ (بە ساڵی مەتاوی) ﴿وَازْدَادُوا تِسْعًا﴾ نۆ ساڵی تریشیان زیادكرد (ئەگەر بەساڵی مانگی عەرەبی حیساب بكرێ). ٢٥) ﴿قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا﴾ بڵێ خوا زاناترە بەماوەی مانەوەیان ﴿لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تەنها بۆ خوایە زانینی نهێنی ئاسمانەكان و زەوی ﴿أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ﴾ ئای (خوا) چ بینایەو بیسەرە ﴿مَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ﴾ بێجگە لەو (خوا) هیچ پشتیوانێكیان بۆنیە ﴿وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ كەسیش ناكات بە هاوبەشی خۆی لە فەرمانی دا. ٢٦) ﴿وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ﴾ بخوێنەرەوە ئەوەی كە سرووش كراوە بۆت ﴿مِن كِتَابِ رَبِّكَ﴾ لە قورئانی پەروەردگارت ﴿لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ﴾ كەس نیە بتوانێ ووتەكانی ئەو بگۆڕێ ﴿وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ هەرگیز پەنایەكت دەست ناكەوێ بێجگە لە خوا پەنای پێ بەری. ٢٧)

وَٱصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ عَن ذِكْرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمْرُهُۥ فُرُطًا ﴿٢٨﴾ وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ يُغَاثُوا۟ بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۚ نِعْمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ ۞ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَٰبٍ وَحَفَفْنَٰهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ كِلْتَا ٱلْجَنَّتَيْنِ ءَاتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِم مِّنْهُ شَيْـًٔا ۚ وَفَجَّرْنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

-(قالت ولم أسمعه يرخّص في شيء مما يقوله الناس إلا في ثلاث: يعني الحرب والإصلاح بين الناس وحديث الرجل امرأته وحديث المرأة زوجها). ئوم کەلثومی کچی عوقبەی کوڕی ئەبی موعیط دەڵێ: گوێم لێ بوو پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیفەرموو: (بەدرۆزن دانانرێت ئەوکەسەی کە نێوان خەڵکی چاك دەکات و خێر و چاکە دەگەیەنێت و چاکە دەڵێت) لە ڕیوایەتەکەی موسلیمدا ئەم زیادەشی هەیە: ئوم کلثوم وەتویەتی: گوێم لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) نەبووە کە بواری دابێت بەو درۆ کردنەی کە خەڵکی دەیکەن و دەیڵێن لە سێ جێگادا نەبێت ئەویش بریتین: لە کاتی جەنگ و جیهاد و کاتی صوڵح و ئاشتی نێوان خەڵکی وە لەقسەی پیاو لەگەڵ خێزانیدا و لە قسەی ئافرەت لەگەڵ مێردیدا).

ئایەتی (٩) سوڕەتی (الأنفال): قال عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) قال رسول الله (ﷺ) في غزوة بدر:-

﴿وَٱصۡبِرۡ نَفۡسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ﴾ خۆت ڕاگرە لەگەڵ ئەوانەی ﴿يَدۡعُونَ رَبَّهُم﴾ لەپەروەردگاریان دەپاڕێنەوە (و دەیپەرستن) ﴿بِٱلۡغَدَوٰةِ وَٱلۡعَشِيِّ﴾ بەیانیان و ئێواران ﴿يُرِيدُونَ وَجۡهَهُۥ﴾ کەمەبەستیان ڕەزامەندی خوایە ﴿وَلَا تَعۡدُ عَيۡنَاكَ عَنۡهُمۡ﴾ چاوەکانت لەوان لامەدە و وەرمەگێڕە (بۆ کەسانی بێ باوەڕی دەوڵەمەند) ﴿تُرِيدُ زِينَةَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا﴾ کە جوانی و ڕازاوەیی ژیانی ئەم دنیای دەوێت ﴿وَلَا تُطِعۡ مَنۡ﴾ و بەگوێی کەسێك مەکە ﴿أَغۡفَلۡنَا قَلۡبَهُۥ عَن ذِكۡرِنَا﴾ کە دڵیمان لە یادی خۆمان بێ ئاگا کردوە ﴿وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ﴾ و شوێنی هەواو ئارەزووی خۆی کەوتووە ﴿وَكَانَ أَمۡرُهُۥ فُرُطٗا﴾ هەموو کارەکانی خراپ و لە سنوور دەرچووە. ٢٨) ﴿وَقُلِ ٱلۡحَقُّ﴾ بڵێ حەق (ئەم قورئانە) ﴿مِن رَّبِّكُمۡ﴾ لەلایەن پەروەردگارتانەوە هاتووە ﴿فَمَن شَآءَ فَلۡيُؤۡمِن﴾ جا هەرکەسێ دەیەوێت با باوەڕبێنێ ﴿وَمَن شَآءَ فَلۡيَكۡفُرۡ﴾ و هەرکەسیش دەیەوێت با کافر بێت ﴿إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلظَّٰلِمِينَ﴾ بە ڕاستی ئێمە ئامادەمان کردووە بۆ ستەمکاران ﴿نَارًا أَحَاطَ بِهِمۡ سُرَادِقُهَا﴾ ئاگرێك کە بڵێسەکەی (وەکو ڕەشماڵ) دەوریان دەدات ﴿وَإِن يَسۡتَغِيثُواْ﴾ وە ئەگەر (لە تینوانا) هاواری ئاو بکەن ﴿يُغَاثُواْ بِمَآءٖ كَٱلۡمُهۡلِ﴾ ئاوێکیان بۆ دەهێنرێ وەك مسی تواوە (یا وەك چڵك و چەپەڵی ڕۆن زەیت وایە) ﴿يَشۡوِي ٱلۡوُجُوهَۚ﴾ روو دەم و چاوەکان دەبرژێنێ ﴿بِئۡسَ ٱلشَّرَابُ﴾ ئای چ خواردنەوەیەکی پیس و خراپە ﴿وَسَآءَتۡ مُرۡتَفَقًا﴾ و ئای چ شوێن و جێگایەکی خراپە. ٢٩) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەباوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کردوەی چاکەیان کردووە ﴿إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجۡرَ مَنۡ أَحۡسَنَ عَمَلًا﴾ بێگومان ئێمە پاداشتی ئەوانە ون ناکەین کە کردەوەی چاکیان کردوە. ٣٠) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ﴾ بۆ ئەوانە هەیە ﴿جَنَّٰتُ عَدۡنٖ﴾ بەهەشتانێکی هەمیشەیی ﴿تَجۡرِي مِن تَحۡتِهِمُ ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ کە ڕووبارەکان بە ژێریاندا دێن و دەچن ﴿يُحَلَّوۡنَ فِيهَا﴾ دەڕازێنرێنەوە لەو (بەهەشتانە)دا ﴿مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ﴾ بە بازنی زێڕی ئاڵتون ﴿وَيَلۡبَسُونَ ثِيَابًا خُضۡرٗا﴾ وە پۆشاکی سەوز دەپۆشن ﴿مِّن سُندُسٖ وَإِسۡتَبۡرَقٖ﴾ لە ئاوریشمی تەنك و ئەستور ﴿مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِۚ﴾ پاڵ دەدەنەوە لەو (بەهەشتە)دا بە سەر کورسی ئەسکەملەوە ﴿نِعۡمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتۡ مُرۡتَفَقٗا﴾ ئای چەند پاداشتێکی چاکە و جێگایەکی خۆشە. ٣١) ﴿وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلٗا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بۆیان بگێڕەرەوە نموونەی ﴿رَّجُلَيۡنِ﴾ ئەو دوو پیاوە ﴿جَعَلۡنَا لِأَحَدِهِمَا﴾ دابوومان بە یەکێکیان (کە بێ باوەڕ بوو) ﴿جَنَّتَيۡنِ مِنۡ أَعۡنَٰبٖ﴾ دوو باخ لە هەموو جۆرە ترێیەك ﴿وَحَفَفۡنَٰهُمَا بِنَخۡلٖ﴾ بە دار خورما دەوری هەردوو باخەکەمان دابوو ﴿وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُمَا زَرۡعٗا﴾ لە نێوان ئەو دوو باخەدا کشتوکاڵمان فەراهەم هێنابوو. ٣٢) ﴿كِلۡتَا ٱلۡجَنَّتَيۡنِ ءَاتَتۡ أُكُلَهَا﴾ هەردوو باخەکە بەری چاکیان گرتبوو ﴿وَلَمۡ تَظۡلِم مِّنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ﴾ هیچیان لێ خەسار نەبوو بوو ﴿وَفَجَّرۡنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرٗا﴾ و لە نێوان ئەو دوو باخەدا کانیاوێکمان هەڵقوڵاندبوو (بۆ ئاودانیان). ٣٣) ﴿وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٞ﴾ هەروەها (خاوەنی ئەو دوو باخە) ماڵ و سامانی زۆری هەبوو (لە ئاڵتون و زیوو شتی تر) ﴿فَقَالَ لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ﴾ جا بە هاوڕێ (ئیماندارە هەژارە)کەی ووت لە کاتێکدا کە قسەی لەگەڵدا دەکرد ﴿أَنَا۠ أَكۡثَرُ مِنكَ مَالٗا﴾ من ماڵ و سامانم لە تۆ زۆرترە ﴿وَأَعَزُّ نَفَرٗا﴾ کوڕ و خزمەتکاریشم زیاترە. ٣٤)

وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرْتَ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾ لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ ۚ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

-(اللهم أجز لي ماوعدتني، اللهم آتني ماوعدتني، اللهم إن تهلك هذه العصابة من أهل الإسلام لاتعبد في الأرض) (رواه مسلم) عومەری كوڕی خەططاب (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە كاتی غەزای بەدرا فەرمووی: (خوایە ئەوەی بەڵێنت پێ داوم بەدی بێنە بۆم ، خوایە ئەوەی بەڵێنت پێ داوم پێم ببەخشە و بەدەریخە ، خوایە ئەگەر ئەم كۆمەڵە موسوڵمانە لەناو بچن ئیتر تۆ لە زەویدا ناپەرسترێیت) ...

ئایەتی (١٦) سورەتی (الأنفال): قال رسول الله (ﷺ): (اجتنبوا السبع الموبقات: قيل يارسول الله وما هنّ؟ قال: الشرك بالله والسحر وقتل النفس التي حرّم الله إلا بالحقّ وأكل الربا وأكل مال اليتيم والتولّي يوم الزحف وقذف المحصنات الغافلات المؤمنات) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (دوور-

﴿وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ﴾ وە چووە ناو باخەکەیەوە ﴿وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ﴾ لە کاتێکدا کە ستەم کاربوو لە خۆی ﴿قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدًا﴾ ووتی باوەڕ ناکەم هەرگیز ئەم باخەم لەناو بچێ. ٣٥) ﴿وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً﴾ باوەڕیش ناکەم ڕۆژی دوایی بێت و ڕوو بدات ﴿وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى﴾ سوێند بە خوا ئەگەر (پاش مردن) بگێڕێنەوە بۆ لای پەروەردگارم ﴿لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا﴾ بێ گومان باشتر لەم باخەم دەست دەکەوێ. ٣٦) ﴿قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ﴾ هاوڕێ (ئیمانداره)کەی پێی ووت ﴿وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ﴾ لە کاتێکدا کە گفتوگۆی لەگەڵدا دەکرد ﴿أَكَفَرْتَ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ﴾ ئایا تۆ بێ باوەڕیت بەو زاتەی کە تۆی لەخاك دروست کردووە ﴿ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ﴾ پاشان لە دڵۆپە ئاوێك ﴿ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا﴾ پاشان کردوێتی بە پیاو. ٣٧) ﴿لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى﴾ بەڵام من هەر (دەڵێم) ئەو خوا پەروەردگارمە ﴿وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّىٓ أَحَدًا﴾ و هیچ کەسیش ناکەم بە هاوبەشی پەروەردگارم. ٣٨) ﴿وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ﴾ وە باکاتێ چوویتە ناو باخەکەتەوە ﴿قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ﴾ بتووتایە هەرچی خوا بیەوێ (هەر ئەوە دەبێ) ﴿لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ﴾ هەموو توانایەکیش هەر بەدەس خوایە ﴿إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ﴾ ئەگەر تۆ من دەبینی لەتۆ کەمتر. ﴿مَالًا وَوَلَدًا﴾ ماڵ و دارایی و منداڵم هەیە. ٣٩) ﴿فَعَسَىٰ رَبِّىٓ﴾ ئومێدم وایە کە پەروەردگارم ﴿أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ﴾ چاکتر لە باخەکەی تۆم پێ بدات ﴿وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ و بەڵا و بروسکەیەکیش لە ئاسمانەوە بنێرێت بۆباخەکەی تۆ ﴿فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا﴾ جا (باخەکەت) ببێت بە زەوییەکی ووشکی ساف و خلیسك. ٤٠) ﴿أَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا﴾ یان ئاوەکەی ڕۆبچێ بە ناخی زەویدا ﴿فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا﴾ ئیتر هەرگیز نەتوانی بیدۆزیتەوە. ٤١) ﴿وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ﴾ سامان و بەر و بوومەکەی لەناوبرا (بە هەورە بروسکە سوتا و نەما) ﴿فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ﴾ ئینجا کابراش لە داخا دەستەکانی دەپرواند و ئەم دی و دیوی پێ ئەکردن ﴿عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا﴾ لەسەر ئەو ماڵەی کە خەرجی کرد بوو تیایدا ﴿وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا﴾ لە کاتێکدا (کەپری) باخەکەی هەموو کەوتوون بەسەر یەکدا ﴿وَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى﴾ و دەیووت کاشکای ﴿لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّىٓ أَحَدًا﴾ کەسم نەکردایە بەهاوەڵی پەروەردگارم. ٤٢) ﴿وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ﴾ کەسانێك نەبوو یارمەتی بدەن و بێن بەهانایەوە ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ بێجگە لە خوا ﴿وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا﴾ خۆیشی سەرکەوتوو نەبوو ٤٣) ﴿هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ﴾ لەو شوێنانەدا پشتیوانی تایبەتی خوای ڕاست و حەقە ﴿هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا﴾ هەر ئەویش چاکترین پاداشت دانەوە ﴿وَخَيْرٌ عُقْبًا﴾ و سەرئەنجامی باشیش (بەئیمانداران) دەدات. ٤٤) ﴿وَٱضْرِبْ لَهُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بێنەرەوە بۆ ئەو (بێ باوەڕ)انە ﴿مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ نموونەی ژیانی دنیا ﴿كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ کە وەك بارانێك وایە لە ئاسمانەوە دەیبارێنین ﴿فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ﴾ ئەوسا جۆرەها ڕوەکی زەوی (پێ دەڕوێ و) دەڕژێن بەناو یەکدا ﴿فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ﴾ ئینجا دەبێتە پوش و پەڵاش و با پرش و بڵاوی دەکاتەوە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا﴾ وە خوا هەمیشە بە توانا و دەسەڵات دارە بەسەر هەموو شتێکدا. ٤٥)

ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوا۟ عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍۭ ۚ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلْكِتَٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَىٰهَا ۚ وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟ حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّۢ ۚ بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾ ۞ مَّآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا ﴿٥١﴾ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾ وَرَءَا ٱلْمُجْرِمُونَ ٱلنَّارَ فَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا۟ عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾

-بکەونەوە و خۆتان بپارێزن لەو حەوت کردارەی کەلەناوتان دەبەن، ووترا: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەوانە کامانەن ؟ فەرمووی: هاوبەش دانان بۆ خوا و جادو و کردن و کوشتنی کەسێك **کە دروست نی یە کوشتنی مەگەر بەحەق و سوو خواردن و** مالی **هەتیوو خواردن و پشت هەلکردن و راکردن لە کاتی هێرش و ڕوو بەڕوو بوونەوە لەگەڵ دوژمنانی ئیسلامدا و تومەتی زینا دانە پاڵ ئافرەتانی داوێن پاکی بێ ئاگای ئیماندار).**

ئایەتی (١٧) سورەتی (الأنفال): رفع رسول الله(ﷺ) يديه يوم بدر فقال:(يا رب إن تهلك هذه العصابة **فلن تعبد في الأرض** أبداً) فقال له جبريل **خذ** قبضة من التراب فارم بها في وجوههم فأخذ قبضة من التراب **فرمى بها في وجوههم فما من المشركين** أحد الا أصاب عينيه و منخريه و فمه تراب من تلك القبضة-

﴿ ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ﴾ ماڵ و کوڕ و کاڵ جوانی و زینەتی ژیانی دنیان ﴿وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ﴾ کردەوە چاکەکان کە (پاداشتیان) دەمێنێتەوە ﴿خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا﴾ پاداشتیان چاکترە لای پەروەردگارت ﴿وَخَيْرٌ أَمَلًا﴾ و زیاتر جێگەی ئومێدن. ٤٦) ﴿وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ﴾ وە (یادیان خەرەوە) ڕۆژێ کە شاخەکان دەخەینەڕێ ﴿وَتَرَى ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً﴾ و ڕووی زەوی بە ڕوونی و تەختی دەبینی ﴿وَحَشَرْنَٰهُمْ﴾ و هەموو (خەڵکی) کۆ دەکەینەوە ﴿فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾ و هیچ کەسیان بەجێ ناهێڵین . ٤٧) ﴿ وَعُرِضُوا۟ عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا﴾ و هەموو (ئادەمی) لەبەردەم پەروەردگارتدا ڕیز دەکرێن ﴿لَّقَدْ جِئْتُمُونَا﴾ سوێندبەخوا بێ گومان هاتنەوە بۆ لامان ﴿كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍۭ﴾ هەر بەو شێوەی کە یەکەم جار دروستمان کردن ﴿بَلْ زَعَمْتُمْ﴾ بەڵام ئێوە گومانتان وابوو ﴿أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا﴾ کە ئێمە کاتێک ملنانێین بۆ (لێپرسینەوە)تان. ٤٨) ﴿وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ﴾ نامەی کردەوەکان دابەش دەکرێ (دەدرێتە دەستی ڕاست چاکان و دەستی چەپی تاوانباران) ﴿فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ ئینجا تاوانباران دەبینی ﴿مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ﴾ زۆر دەترسن لەو (هەموو تاوان و خراپە)ی کە تێیدایە ﴿وَيَقُولُونَ يَٰوَيْلَتَنَا﴾ و دەڵێن ئای هاوار بۆ ئێمە ﴿مَالِ هَٰذَا ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەم نامە و دەفتەرە چییە؟ ﴿لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَىٰهَا﴾ هیچ کردەوەیەکی بچووک و گەورەی بەجێ نەهێشتووە و تۆماری کردووە ﴿وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟ حَاضِرًا﴾ هەر کردەوەیەکیان کردبێ (تیایدا) ئامادەیە ﴿وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا﴾ و پەروەردگارت ستەم لە کەس ناکات. ٤٩) ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ ﴾ (بیریان بهێنەرەوە) کاتێک بە فریشتەکانمان ووت سوژدە بەرن بۆ ئادەم ﴿فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ﴾ ئەوانیش هەموو سوژدەیان برد جگە لە ئیبلیس نەبێت ﴿كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ﴾ کە لە پێڕی جنۆکەکان بوو ﴿فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ﴾ بۆیە لە فەرمانی پەروەردگاری دەرچوو ﴿أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ﴾ دەی ئایا ئێوە (ئەی ئادەمیزادەکان) ئەوو نەوەی دەکەنە ﴿أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى﴾ دۆست و پشتیوانی خۆتان لە جیاتی من ﴿وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّۢ﴾ لە کاتێکدا کە ئەوان دوژمنی ئێوەن ﴿بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا﴾ ئای چ گۆڕینەوەیەکی خراپە بۆ ستەمکاران. ٥٠) ﴿مَّآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ منن ئەوان (شەیتان و نەوەی)م ئامادەی دروست کردنی ئاسمانەکان و زەوی نەکردووە ﴿وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ﴾ هەروەها لە (کاتی) دروست کردنی خۆشیاندا (ئادەم نەکردوون) ﴿وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا﴾ وە من هەرگیز گومڕاکەرانم نەکردووە بە یارمەتی دەری خۆم. ٥١) ﴿ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ﴾ ڕۆژێک دەبێت کە خوا دەفەرموێ بانگی ئەو بتانە بکەن کە لاتان وابوو هاوبەشی منن (با یارمەتیتان بدەن) ﴿فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ﴾ ئەوانیش بانگیان دەکەن بەڵام وەڵامیان نادەنەوە (و نایەن بە هاواریانەوە) ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا﴾ وە ئێمە لە نێوانیاندا شیوێکی پڕ ئازارمان داناوە. ٥٢) ﴿وَرَءَا ٱلْمُجْرِمُونَ ٱلنَّارَ﴾ وە تاوانباران ئاگری دۆزەخ دەبینن ﴿فَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا﴾ و هەموو دەزانن و دڵنیان کە دەچنە ناوی و تێ ی دەکەون ﴿وَلَمْ يَجِدُوا۟ عَنْهَا مَصْرِفًا﴾ و ڕێگایەکیان دەست ناکەوێ بۆ گەڕانەوە لەو (ئاگرە). ٥٣)

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ
الْإِنسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا
إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ
الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ
إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ
لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ ۖ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾ وَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ۚ
إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ
وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَن يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا ﴿٥٧﴾ وَرَبُّكَ
الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ ۖ لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ
الْعَذَابَ ۚ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾
وَتِلْكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم
مَّوْعِدًا ﴿٥٩﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ
أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا بَلَغَا
مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾

-فولّوا مدبرين) (رواه مسلم). واتە: پێغەمبەری خوا (ﷺ) ڕۆژی بەدر هەردوو دەستی بەرز کردەوە و فەرمووی: (ئەی پەروەردگار ئەگەر ئەم کۆمەڵە لەناو بچن ئەوا ئیتر تۆ لەسەر زەوی دا ناپەرستریی هەتا هەتایە) جبریل پێی ووت: مشتێك خۆڵ هەڵبگرە و بیکە بەدەم و چاویاندا پێغەمبەریش مشتێك خۆڵی هەڵگرت و کردی بە دەم و چاویاندا بۆیە کەس لە بت پەرستەکان نەمانەوە [illegible].

ئایەتی (٢٤) سورەتی (الأنفال): قال رسول (ﷺ) (ما من قلب إلا وهو بين إصبعين من أصابع الرحمان رب العالمين إذا **شاء أن يقيمه** أقامه وإذا شاء أن يزيغه أزاغه)(رواه أحمد). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (هەموو دڵێك لەنێوان دوو پەنجەدایە لەپەنجەکانی پەروەردگاری جیهانیانی ئەگەر ویستی-

﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە لەم قورئانەدا هێناومانەتەوە﴿لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ﴾ هەموو جۆرە نموونەیەك بۆ خەڵكی﴿وَكَانَ الْإِنسَانُ﴾ بەڵام هەمیشە ئادەمی ﴿أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا﴾ لە هەموو شتێ زیاتر موجادەلە دەكات. ٥٤) ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ﴾ هیچ شتێ بەرگری خەڵكی نەكردووە لەوەی باوەڕبێنن كاتێك ڕێنوماییان بۆ هات ﴿وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ﴾ و داوای لێ بوردن بكەن لە پەروەردگاریان ﴿إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ﴾ جگە لەوەی باوی پێشینانیان بەسەردا بێت (و لە ناویان ببات)﴿أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا﴾ یا سزا ڕوو بە ڕوویان بێتەوە (بە چاوی خۆیان ببینن). ٥٥) ﴿وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ﴾ ئێمە پێغەمبەرانمان ناردووە ﴿إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ﴾ تەنها مژدە دەر و ترسێنەر بن ﴿وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ﴾ ئەوانەی كە بێ باوەڕن بەناھەق و بەتاڵ موجادەلە دەكەن ﴿لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ﴾ بۆ ئەوەی (ئایینی) ڕاستی پێ لە ناو بەرن ﴿وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا﴾ ئایەتەكانی من (كە قورئانە) و ئەو هەڕەشانەی پێی ترسێنراون بەگاڵتەیان دەزانین. ٥٦)﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ﴾ كێ ستەمكار ترە لەو كەسەی كە ئامۆژگاری كرا بێت بە ئایەتەكانی پەروەردگاری ﴿فَأَعْرَضَ عَنْهَا﴾ بەڵام ئەو گوێ ی پێ نەدا ﴿وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ﴾ و ئەو تاوانانەی كە كردویەتی لە بیری خۆی بباتەوە ﴿إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً﴾ بەڕاستی ئێمە چەند پەردەیەكی ئەستوورمان داوە بەسەر دڵیاندا ﴿أَن يَفْقَهُوهُ﴾ تا تێنەگەن (لە ئایەتەكانی ئێمە) ﴿وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾ وە قورسی و كەڕیمان خستۆتە گوێیانەوە (تاڕاستی نەبیستن)﴿وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ﴾ جا ئەگەر بانگیان بكەیت بۆ سەر ڕێگای ڕاست ﴿فَلَن يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا﴾ ئەوانە هەرگیز هیدایەت وەرناگرن. ٥٧)﴿وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ﴾ پەروەردگارت لێ بووردەی خاوەن بەزەییە ﴿لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا﴾ ئەگەر تۆڵەیان لێ بسەنێ بەهۆی ئەو (تاوانانەوە)ی كە كردوویانە ﴿لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ﴾ بێ گومان بە پەلە سزای سەختی بۆ دەناردن ﴿بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ﴾ بەڵام بۆ (سزادانی) ئەوان كاتێكی دیاری كراو هەیە﴿لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِ مَوْئِلًا﴾ بێجگە لەو (خوایە) هیچ پەنایەكیان دەست ناكەوێ (لەو سزایە). ٥٨) ﴿وَتِلْكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ﴾ و ئەو هەموو وڵات و شارانەمان بەرباد و وێران كرد ﴿لَمَّا ظَلَمُوا﴾ كاتێ (دانیشتوانیان) ستەمیان كرد ﴿وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا﴾ و بۆ لەناو برد نیشیان كاتێكی دیاری كراومان دانا بوو. ٥٩)﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ﴾ (باسی ئەو كاتە بكە) كە مووسا بەلاوە بەردەستەكەی خۆی ووت ﴿لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ أَبْلُغَ﴾ من هەر دەڕۆم هەتا دەگەمە ﴿مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ﴾ شوێنی بەیەك گەیشتنی دوو دەریاكە ﴿أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا﴾ یان ماوەیەكی دوور و درێژ دەڕۆم. ٦٠)﴿فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا﴾ جا كاتێ گەیشتنە ئەو شوێنەی دوو دەریاكە بەیەك دەگەن ﴿نَسِيَا حُوتَهُمَا﴾ ماسی یەكەیان لەبیر چوو (كە وەك توێشوو بۆ سەفەرەكەیان پێیان بوو) ﴿فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ﴾ جا (خۆی فڕێ دا) ڕێگەی خۆی گرتە بەر لەناو دەریاكەدا ﴿سَرَبًا﴾ (ئاومكە) لەت دەبوو وەك خۆی لێ ئەدەهاتەوە. ٦١)

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ أَرَءَيْتَ إِذْ أَوَيْنَآ إِلَى ٱلصَّخْرَةِ فَإِنِّى نَسِيتُ ٱلْحُوتَ وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ إِلَّا ٱلشَّيْطَٰنُ أَنْ أَذْكُرَهُۥ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِى ٱلْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَٱرْتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ ءَاتَيْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَعَلَّمْنَٰهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعْصِى لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعْتَنِى فَلَا تَسْـَٔلْنِى عَن شَىْءٍ حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِى ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا إِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِى بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِى مِنْ أَمْرِى عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا فَقَتَلَهُۥ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

- لەسەر باوەڕداری بیهێڵێتەوە دەیهێڵێتەوە وە ئەگەر ویستی لای دا لە باوەڕداری لای دەدات).

ئایەتی (٣٧) سوورەتی (الأنفال): قال رسول الله (ﷺ) (والذي نفسي بيده لايؤمن أحدكم حتى أكون أحب اليه من نفسه وأهله وماله والناس أجمعين) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە هیچ یەك لەئێوە باوەڕی نی یە هەتا من خۆشەویست تر نەبم لای لە خۆی و کەس و کاری و سامانەکەی و هەموو خەڵکی بەگشتی).

ئایەتی (٤٥) سوورەتی (الأنفال): قال رسول الله (ﷺ): (يا أيها الناس لا تتمنوا لقاء العدو وأسألوا الله العافية فإذا لقيتموهم فاصبروا واعلموا أنّ الجنة تحت ظلال السيوف) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (ئەی خەڵکینە هەرگیز ئاواتی گەیشتن بەدوژمن مەخوازن بەڵکو داوای سەلامەتی و بێوەیی-

﴿فَلَمَّا جَاوَزَا﴾ جا کاتێ تێپەڕین (لەو شوێنە) ﴿قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا﴾ (مووسا) فەرمووی بەلاوە بەردەستەکەی خواردنەکەمان بۆ بێنە ﴿لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەم سەفەرەماندا دووچاری ماندوویی و زەحمەت بووین. ٦٢)﴿قَالَ أَرَءَيْتَ﴾(لاوەکە) ووتی لە بیرتە ﴿إِذْ أَوَيْنَآ إِلَى ٱلصَّخْرَةِ﴾ کاتێ چووینە پەنا بەردە گەورەکە (بۆ پشوودان) ﴿فَإِنِّى نَسِيتُ ٱلْحُوتَ﴾ جا بەڕاستی من (لەوێ) ماسیەکەم لە بیر چوو ﴿وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ﴾ هیچ شتێ ئەو (ماسیەکە)ی لەبیر نەبردمەوە ﴿إِلَّا ٱلشَّيْطَٰنُ أَنْ أَذْكُرَهُۥ﴾ کە باسی بکەم بۆت بێجگە لە شەیتان ﴿وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِى ٱلْبَحْرِ عَجَبًا﴾ (ماسییەکە زیندوو بویەوە و) بەشێوەیەکی سەیر ڕێگای خۆی لە دەریاکە گرتەبەر. ٦٣) ﴿قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ﴾ (مووسا) ووتی ئێمەش ئەوەمان دەویست ﴿فَٱرْتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا﴾ ئینجا بەشوێنی خۆیاندا گەڕانەوە ﴿قَصَصًا﴾ بە سەرنج دان. ٦٤) ﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ﴾ جا بەندەیەك لە بەندەکانی ئێمەیان دی ﴿ءَاتَيْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا﴾ کە لەلایەن خۆمانەوە ڕەحمەتمان پێدابوو ﴿وَعَلَّمْنَٰهُ﴾ شارەزاشمان کردبوو ﴿مِن لَّدُنَّا عِلْمًا﴾ لە زانیاری تایبەتی خۆمان. ٦٥)﴿قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ﴾ مووسا بەو (بەندە صالحە)ی ووت ﴿هَلْ أَتَّبِعُكَ﴾ ئایا (هاوڕێیەتیت بکەم و) شوێنت بکەوم ﴿عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ﴾ بۆ ئەوەی فێرم بکەیت ﴿مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا﴾ لەو زانیارییە ڕاستەی فێری بوویت. ٦٦)﴿قَالَ إِنَّكَ﴾ ووتی (بە مووسا) بە ڕاستی تۆ ﴿لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا﴾ هەرگیز ناتوانی لەگەڵ مندا خۆت بگری. ٦٧) ﴿وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ﴾ تۆ چۆن خۆت دەگری لەسەر ﴿مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا﴾ شتێ کەلە ڕازو نهێنی ئەو ئاگادار نیت. ٦٨)﴿قَالَ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا﴾ (مووسا) ووتی ئەگەر خوا بیەوێ بەخۆڕاگر دەمبینی ﴿وَلَآ أَعْصِى لَكَ أَمْرًا﴾ و سەرپێچی لە هیچ فەرمانێکت ناکەم. ٦٩)﴿قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعْتَنِى﴾ ووتی (بە مووسا) جا ئەگەر شوێنم کەوتی ﴿فَلَا تَسْـَٔلْنِى عَن شَىْءٍ﴾ ئەوە پرسیاری هیچ شتێکم لێ مەکە ﴿حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ هەتا خۆم دەربارەی قسەت بۆ دەکەم (لەنهێنییەکەی ئاگادارت دەکەم). ٧٠)﴿فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِى ٱلسَّفِينَةِ﴾ ئینجا پێکەوە ڕۆیشتن هەتا سواری کەشتییەك بوون﴿خَرَقَهَا﴾ (بەندە چاکەکە) کەشتێکەی کون کرد ﴿قَالَ أَخَرَقْتَهَا﴾ (مووسا) ووتی کەشتییەکەت کون تێ کرد ﴿لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا﴾ بۆ ئەوەی سەرنشینەکانی (لە دەریادا) نوقم بکەیت ﴿لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا إِمْرًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی کارێکی زۆر خراپ و ناشایستەت کرد. ٧١)﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ﴾ (بەندە چاکەکە) ووتی ئایا من نەم ووت ﴿إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا﴾ تۆ هەرگیز ناتوانی خۆت بگری لەگەڵ مندا. ٧٢) ﴿قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِى بِمَا نَسِيتُ﴾ (مووسا) ووتی لێم ببورە لەبەر ئەوەی (ئەو مەرجەی دامان نابوو) لەبیرم چوو ﴿وَلَا تُرْهِقْنِى مِنْ أَمْرِى عُسْرًا﴾ ئەم زانیاری فێربوونەم لەسەر قورس مەکە. ٧٣)﴿فَٱنطَلَقَا﴾ ئینجا پێکەوە ڕۆیشتن ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا﴾ هەتا گەشتن بە تازە لاوێك ﴿فَقَتَلَهُۥ﴾ یەکسەر ئەو(تازە لاوەی) کوشت ﴿قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ﴾ (مووسا) ووتی کەسێکی پاکی بێ گوناهت هەروا کوشت ﴿بِغَيْرِ نَفْسٍ﴾ بێ ئەوەی کەسێکی کوشتبێ ﴿لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی کارێکی زۆر خراپ و نارەوات کرد. ٧٤)

۞ قَالَ أَلَمۡ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسۡتَطِيعَ مَعِيَ صَبۡرٗا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِن سَأَلۡتُكَ عَن شَيۡءِۭ بَعۡدَهَا فَلَا تُصَٰحِبۡنِيۖ قَدۡ بَلَغۡتَ مِن لَّدُنِّي عُذۡرٗا ﴿٧٦﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَيَآ أَهۡلَ قَرۡيَةٍ ٱسۡتَطۡعَمَآ أَهۡلَهَا فَأَبَوۡاْ أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارٗا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُۥۖ قَالَ لَوۡ شِئۡتَ لَتَّخَذۡتَ عَلَيۡهِ أَجۡرٗا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيۡنِي وَبَيۡنِكَۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأۡوِيلِ مَا لَمۡ تَسۡتَطِع عَّلَيۡهِ صَبۡرًا ﴿٧٨﴾ أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ فَكَانَتۡ لِمَسَٰكِينَ يَعۡمَلُونَ فِي ٱلۡبَحۡرِ فَأَرَدتُّ أَنۡ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٞ يَأۡخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصۡبٗا ﴿٧٩﴾ وَأَمَّا ٱلۡغُلَٰمُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤۡمِنَيۡنِ فَخَشِينَآ أَن يُرۡهِقَهُمَا طُغۡيَٰنٗا وَكُفۡرٗا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدۡنَآ أَن يُبۡدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيۡرٗا مِّنۡهُ زَكَوٰةٗ وَأَقۡرَبَ رُحۡمٗا ﴿٨١﴾ وَأَمَّا ٱلۡجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيۡنِ يَتِيمَيۡنِ فِي ٱلۡمَدِينَةِ وَكَانَ تَحۡتَهُۥ كَنزٞ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحٗا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبۡلُغَآ أَشُدَّهُمَا وَيَسۡتَخۡرِجَا كَنزَهُمَا رَحۡمَةٗ مِّن رَّبِّكَۚ وَمَا فَعَلۡتُهُۥ عَنۡ أَمۡرِيۚ ذَٰلِكَ تَأۡوِيلُ مَا لَمۡ تَسۡطِع عَّلَيۡهِ صَبۡرٗا ﴿٨٢﴾ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَن ذِي ٱلۡقَرۡنَيۡنِۖ قُلۡ سَأَتۡلُواْ عَلَيۡكُم مِّنۡهُ ذِكۡرًا ﴿٨٣﴾

-بکەن لەخوا بەلام هەرکاتێك پێیان گەیشتن خۆ ڕاگر بن و بزانن بەهەشت لەژێر سێبەری شمشێرەکاندایە).

ئایەتی (٦١) سورەتی (الأنفال):

قال رسول الله(ﷺ): (إن الله تعالى يقول: يا عبادي إنّي حرّمت الظلم على نفسي وجعلته بينكم محرّماً فلا تظالموا يا عبادي إنّما هي أعمالكم أحصيها لكم ثمّ أوفيكم إيّاها، فمن وجد خيراً فليحمد الله ومن وجد غير ذلك فلا يلومن إلاّ نفسه) (رواه مسلم) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێ گومان خوای گەورە دەفەرمووێ: ئەی بەندەکانم بەراستی من ستەم و زۆر داریم لەسەر خۆم یاساغ (حرام) کردوەو لەنێوان ئێوەشدا یاساغم کردووە کەواتە ستەم لەیەکتری مەکەن، ئەی بەندەکانم بێگومان هەر کردەوەکانی خۆتانە تۆماری دەکەین لەسەرتان پاشان پاداشەکەیتان بەتەواوی دەدەینەوە جا هەرکەس خێرو چاکەی-

﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ﴾(بەندە چاکەکە) ووتی(بە مووسا) پێم نەووتیت ﴿إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا﴾ بێگومان تۆ هەرگیز ناتوانی خۆت بگری لەگەڵ مندا. ٧٥) ﴿قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا﴾(مووسا) ووتی ئەگەر دوا ئەم جارە پرسیاری هەرشتێکم لێ کردی (رەخنەم لێ گرتیت) ﴿فَلَا تُصَاحِبْنِي﴾ ئیتر هاوڕێیەتیم مەکە ﴿قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا﴾ چونکە بەڕاستی لەلایەن منەوە بیانووت هەیە (لەوەی وازم لێ بێنیت). ٧٦) ﴿فَانطَلَقَا﴾ ئینجا پێکەوە ڕۆیشتن ﴿حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ﴾ هەتا گەشتنە لای خەڵکی شارێ (لەو کاتەدا برسیان بوو) ﴿اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا﴾ داوای خۆراکیان کرد لەخەڵکی شارەکە ﴿فَأَبَوْا أَن يُضَيِّفُوهُمَا﴾ ئەوانیش(خەڵکی شارەکە) میوان داریان لێ نەکردن ﴿فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا﴾ ئەجا بینیان دیوارێك لەو(شارە)دا ﴿يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ﴾ نزیك بوو بکەوێت ﴿فَأَقَامَهُ﴾ (بەندە چاکەکە) دیوارەکەی چاککردەوە (راستی کردەوە) ﴿قَالَ لَوْ شِئْتَ﴾(مووسا) ووتی ئەگەر بتویستایە ﴿لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا﴾ کرێیەکت لەسەری وەردەگرت. ٧٧) ﴿قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ﴾ ووتی ئا لێرەدا کاتی جیا بوونەوەی من و تۆیە ﴿سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ﴾ ئاگادارت دەکەم لەحیکمەتی ﴿مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا﴾ ئەو شتانەی کە تۆ نەتتوانی خۆت بگری لەسەر(رووداو) یان. ٧٨) ﴿أَمَّا السَّفِينَةُ﴾ هۆی (کوون کردنی) کەشتییەکە(ئەوە بوو) ﴿فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ﴾ (ئەو کەشتییە) هی چەند کەسێکی هەژار بوو ﴿يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ﴾ ئیشیان دەکرد (بەو کەشتییە) لە دەریایەدا ﴿فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا﴾ بۆیە ویستم (بە کون کردنی) عەیب داری بکەم(تا پاشا داگیری نەکات) ﴿وَكَانَ وَرَاءَهُم مَّلِكٌ﴾ چونکە لەپێشیانەوە پاشایەك هەبوو ﴿يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا﴾ هەموو کەشتیەکی(چاکی) داگیر دەکرد. ٧٩) ﴿وَأَمَّا الْغُلَامُ﴾ وە تازە لاوەکەش (کە کوشتم) ﴿فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ﴾ ئەوە باوك و دایکی ئیماندار بوون ﴿فَخَشِينَا أَن يُرْهِقَهُمَا﴾ جا ئێمەش ترساین (خۆشەویستی ئەولاوە) پاڵیان پێوە بنێت ﴿طُغْيَانًا وَكُفْرًا﴾ بۆ سەرکەشی و بێ باوەڕی. ٨٠) ﴿فَأَرَدْنَا أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا﴾ جا (بەو کارە) ویستمان پەروەردگاریان(لەبری ئەوا) بۆیان بگۆڕێت ﴿خَيْرًا مِّنْهُ زَكَاةً﴾(بەمنداڵێکی) چاکتر لەو پاکتر لە گوناه ﴿وَأَقْرَبَ رُحْمًا﴾ بەسۆزو بەزەیی تر بێ بۆیان. ٨١) ﴿وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ﴾ وەهۆی (چاککردنەوەی) دیوارەکەش چونکە هی دوو منداڵی هەتیو بوو ﴿فِي الْمَدِينَةِ﴾ لە شارەکەدا ﴿وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا﴾ لەژێریدا گەنجینەیەك هەبوو کەهی ئەو دوو منداڵە بوو ﴿وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا﴾ وە باوکی ئەودوو منداڵە چاك و خواناس بوو ﴿فَأَرَادَ رَبُّكَ﴾ لەبەرئەوە پەروەردگارت ویستی ﴿أَن يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا﴾ هەردووکیان گەورەو بەهێز ببن ﴿وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا﴾ گەنجینەکەیان دەربێنن ﴿رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ ئەمە رەحمەتێك بوو لەلایەن پەروەردگارتەوە(لەبەر باوکیان) ﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾ ئەو (شتان)ەی کردم لە خۆمەوە نەبوو ﴿ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ﴾ ئەوە نهێنی و هۆی ئەو کردەوانە بوو ﴿مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا﴾ کە تۆ توانای خۆ گرتنت نەبوو لەسەر (کردن)یان. ٨٢) ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَن ذِي الْقَرْنَيْنِ﴾ هەروەها پرسیارت لێ دەکەن دەربارەی (ذو القرنين) ﴿قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا﴾ (لە وەڵامیاندا) بڵێ لە بارەیەوە هەندێك باس دەکەم بۆتان. ٨٣)

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِي ٱلْأَرْضِ وَءَاتَيْنَٰهُ مِن كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ ٱلسَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا۟ يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي ٱلْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰٓ أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ ءَاتُونِي زُبَرَ ٱلْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ ٱلصَّدَفَيْنِ قَالَ ٱنفُخُوا۟ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارًا قَالَ ءَاتُونِيٓ أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾ فَمَا ٱسْطَٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

-دەست کەوت ئەوە با سوپاسی خوا بکات وە هەرکسیش زیان و ناخۆشی دەست کەوت با تەنها لۆمەو سەرزەنشتی خۆی بکات).

ئایەتی (٥) سورەتی(التوبة): قال رسول الله(ﷺ) (أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلاّ الله وأنّ محمداً رسول الله ويقيموا الصلاة ويؤتوا الزكاة فإذا فعلوا ذلك فقد عصموا مني دماءهم وأموالهم إلاّ بحق الإسلام وحسابهم على الله تعالى) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ): فەرموویەتی (فەرمانم پێ کراوە بجەنگم لەگەڵ خەڵکیدا هەتاوەکو شایەتمان دێنن کە هیچ پەرستراوێك نی یە جگە لەخواو موحەممەدیش نێردراوی خوایە و نوێژ بکەن و زەکات بدەن جانەگەر ئەمانەیان ئەنجامدا ئەوا خوێن وماڵیان لەمن حەرام دەبێت مەگەر بەحەق و مافێ کەلە ئیسلامدا هەبێت وە حسابیان لای خوای گەورە دەبێت).

﴿إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ بەراستی ئێمە هێز و دەسەڵاتمان پێ دا لە زەویدا ﴿وَءَاتَيۡنَٰهُ مِن كُلِّ شَيۡءٖ سَبَبٗا﴾ وە هۆکاری هەموو شتێکمان پێ دابوو (کە پاشایەتی پێویستی بوو). ٨٤) ﴿فَأَتۡبَعَ سَبَبًا﴾ ئەویش کەڵکی لە هۆکارەکان وەردەگرت (بۆ گەشتن بە مەبەست). ٨٥) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغۡرِبَ ٱلشَّمۡسِ﴾(خۆی و لەشکرەکە ڕۆشت) تا ئەوکاتەی گەیشتە شوێنی ئاوا بوونی خۆر ﴿وَجَدَهَا تَغۡرُبُ﴾ (لەو شوێنەدا) وا دیار بوو خۆرئاوا دەبێ ﴿فِي عَيۡنٍ حَمِئَةٖ﴾ لە کانیاوێکدا کە قوڕە ڕەشەی بە دەوردایە ﴿وَوَجَدَ عِندَهَا قَوۡمٗا﴾ جا لەو جێگادا ڕێی کەوت لەگەڵێکی (بێ باوەڕ) ﴿قُلۡنَا يَٰذَا ٱلۡقَرۡنَيۡنِ﴾ پێمان ووت ئەی (ذو القرنين) ﴿إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ﴾ یا سزایان بدە (بە کوشتن گەر باوەڕیان نەهێنا) ﴿وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمۡ حُسۡنٗا﴾یا چاکەیان لەگەڵدا بکە (گەر باوەڕیان هێنا). ٨٦)﴿قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ﴾ (ذو القرنين) ووتی ئەوەی ستەم بکات (باوەڕ نەهێنێ) ﴿فَسَوۡفَ نُعَذِّبُهُۥ﴾ ئەوە بێگومان ئێمە سزای ئەدەین (بە کوشتن) ﴿ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ﴾ پاشان دەگەڕێنرێتەوە بۆ لای پەروەردگاری ﴿فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابٗا نُّكۡرٗا﴾ ئەویش سزای دەدات بە سزایەکی سەخت کە وێنەی نەبینراوە. ٨٧)﴿وَأَمَّا مَنۡ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا﴾ بەڵام ئەوەی باوەڕ بێنێ و کردەوەی چاکیش بکات ﴿فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلۡحُسۡنَىٰ﴾ئەوە پاداشتی هەرە چاك (لە دواڕۆژدا)بۆ ئەوە ﴿وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنۡ أَمۡرِنَا يُسۡرٗا﴾ و کارو فەرمانی خۆمانی بۆ سووك و ئاسان دەکەین. ٨٨)﴿ثُمَّ أَتۡبَعَ سَبَبًا﴾ پاشان ڕێگا و هۆی گەیشتنی بەو مەبەستەی دایەبەر. ٨٩) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطۡلِعَ ٱلشَّمۡسِ﴾ هەتا کاتێ گەیشتە شوێنی هەڵاتنی خۆر ﴿وَجَدَهَا تَطۡلُعُ عَلَىٰ قَوۡمٖ﴾ بینی خۆر هەڵدێت لەسەر گەل و نەتەوەیەك ﴿لَّمۡ نَجۡعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتۡرٗا﴾ کەهیچ پەردەو پەنایەکمان بۆ دانەنابوون (لەخۆر بیانشارێتەوە). ٩٠)﴿كَذَٰلِكَ﴾ هەر بەو شێوە بوو (بەسەرهاتی ذو القرنين) ﴿وَقَدۡ أَحَطۡنَا بِمَا لَدَيۡهِ خُبۡرٗا﴾ بێگومان ئێمە بەوەی هەیبوو (لەبیریدا بوو) ئاگادار بووین. ٩١)﴿ثُمَّ أَتۡبَعَ سَبَبًا﴾پاشان شوێنی هۆی گەیشتن بەو مەبەستە کەوت و ڕۆیشت. ٩٢)﴿حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيۡنَ ٱلسَّدَّيۡنِ﴾ هەتا گەیشتە نێوانی دوو بەربەست (نێوان دوو چیا) ﴿وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوۡمٗا﴾ لەنزیك ئەو دوو بەربەستەدا گەلێکی دی ﴿لَّا يَكَادُونَ يَفۡقَهُونَ قَوۡلٗا﴾ لەهیچ ووتەیەك تێ نەدەگەیشتن (بەزمانی خۆیان نەبێت). ٩٣)﴿قَالُواْ يَٰذَا ٱلۡقَرۡنَيۡنِ﴾ ووتیان ئەی (ذو القرنين) ﴿إِنَّ يَأۡجُوجَ وَمَأۡجُوجَ﴾ بەراستی (یأجوج و مأجوج) ﴿مُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾لەم خاکەدا خراپەکارن ﴿فَهَلۡ نَجۡعَلُ لَكَ خَرۡجًا﴾ ئاخۆ خەرجێکت پێ بدەین﴿عَلَىٰٓ أَن تَجۡعَلَ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَهُمۡ سَدّٗا﴾ بۆ ئەوەی بەربەستێ لەنێوان ئێمەو ئەواندا دروست بکەیت. ٩٤)﴿قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيۡرٞ﴾ ووتی ئەو سامانو دەسەڵاتەی پەروەردگارم پێی داوم چاکترە (لەوەی ئێوە باسی دەکەن) ﴿فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ﴾ جا ئێوە بە هێز و بازوو یارمەتیم بدەن﴿أَجۡعَلۡ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُمۡ رَدۡمًا﴾ لەنێوان ئێوەو ئەواندا بەربەستێك دروست ئەکەم. ٩٥)﴿ءَاتُونِي زُبَرَ ٱلۡحَدِيدِ﴾ پارچە ئاسنم بۆ بێنن (لەسەر یەك دابنێن) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ بَيۡنَ ٱلصَّدَفَيۡنِ﴾ هەتا نێوانی هەردوو کێوەکەی پڕ کردو ڕێکی یەك بوون﴿قَالَ ٱنفُخُواْ﴾ووتی: (بەموشەدەمە) فوو بکەن (لەو ئاگرەی لە ژێریدا کرا بۆوە) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارٗا﴾ هەتا کاتێ ئەو (پارچە ئاسنانە)ی کرد بەئاگر ﴿قَالَ﴾ (ذو القرنين) ووتی ﴿ءَاتُونِيٓ أُفۡرِغۡ عَلَيۡهِ قِطۡرٗا﴾ مسی تواوەم بۆ بێنن بیکەم بەسەریدا. ٩٦) ﴿فَمَا ٱسۡطَٰعُوٓاْ أَن يَظۡهَرُوهُ﴾ ئەنجا (یأجوج و مأجوج) نەیان دەتوانی سەرکەون بەسەریدا (بەهۆی بەرزی و سافو لوسی یەوە ﴿وَمَا ٱسۡتَطَٰعُواْ لَهُۥ نَقۡبٗا﴾ وە نەیان دەتوانی کونی تێبکەن (لەبەر ڕەقی و ئەستووری). ٩٧)

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي ۖ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾ ۞ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ ۖ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾ الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

ئایەتی (٢٤) سورەتی (التوبة): **قال عمر بن** خطاب(ﷺ): **(والله يارسول الله لأنت أحبّ إليّ من كلّ شيء إلاّ من نفسي فقال رسول الله** (ﷺ) **لايؤمن أحدكم حتّى أكون أحبّ إليه من نفسه فقال عمر: فأنت الآن والله أحبّ إليّ من نفسي فقال** رسول **الله الآن ياعمر) (رواه البخاري). عومەری كوڕی خەططاب (ڕەزای خوای لێ بێ) فەرمووی: (سوێند بەخوا ئەی پێغەمبەری** خوا(ﷺ) تۆم **لەهەموو شتێك خۆشتر دەوێت** جگە لە نەفسی خۆم پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: هیچ كەسێكتان باوەڕی تەواوی نی یە هەتاكو منی لەخۆی خۆشتر نەوێت، جا عومەر(ﷺ) ووتی: ئێستە سوێند بەخوا تۆم لە خۆیشم **خۆشتر دەوێت،** پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: ئێستا باوەڕت تەواوە ئەی عومەر).

ئایەتی (٣٦) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ):(ما أحد يدخل الجنة يحب أن يرجع إلى الدنيا-

﴿قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي﴾(ذو القرنين) ووتی ئەم (دروست کردنە) رەحمەتێکە لە لایەن پەروەردگارمەوە ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي﴾ جا هەرکات بەڵێنی پەروەردگارم هات (بەدەرچوونی یـأجوج و مـأجوج) ﴿جَعَلَهُ دَكَّاءَ﴾ دەیکاتـە زەویـەکی تـەخت ﴿وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا﴾ وە بێگومـان بـەڵێنی پـەروەردگارم هـەق و ڕاستە. ٩٨)﴿وَتَرَكْنَا﴾ واز (لەخـەڵکی) دێنین ﴿بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ﴾ لەو ڕۆژەدا دێن و دەچن بەناو یەکتردا (وەکو شەپۆلی دەریا) ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾ و فـوو دەکـرێ بەشـەیپوردا ﴿فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا﴾ ئەوسـا هـەموویان کـۆ دەکەینەوە سەراپا (کەسیان لێ جێ نامێنێت). ٩٩)﴿وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ﴾ وە لەو ڕۆژەدا دۆزەخ نیشانی کافران دەدەین ﴿عَرْضًا﴾ بەنیشان دانێکی تەواو. ١٠٠)﴿الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ﴾ ئەوانەی کە(لەم دنیایەدا) چاویان﴿فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي﴾ پەردەی بەسەردا هـاتبوو لـەیادی مـن ﴿وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا﴾ وە ئەوانـە نـەیان دەتـوانی (قورئـان) ببیـستن. ١٠١)﴿أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئایا ئەوانەی بـێ بـاوەڕن وا گومـان دەبـەن (سـوودی هـەبێ بۆیان)﴿أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي﴾ کە بەندەکانم (وەك فریشتە و عیسا) بکەن﴿مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ﴾ بە یار و یاوەر و پەرستراو جگـە لـە مـن ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ﴾ بەراستی ئێمـە دۆزەخمـان ئامادە کردووە ﴿لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا﴾ بەجێگا و شوێن (میوانداری) بۆ بێ بـاوەڕان. ١٠٢)﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم﴾ بڵێ ئایا هەواڵتان بدەینێ ﴿بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا﴾ بـە خـەسارەتمەندترین (کـەس) لەکاروکردەوەکانیانـدا. ١٠٣) ﴿الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ﴾ (ئەوانـە) ئـەو کەسـانەن کـە کـردەوەو کۆششیان بـەفیڕۆ چـوو. ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لـەژیانی دنیـادا﴿وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ﴾ واشـیان واگومان دەبرد بەراستی ئەوان ﴿يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾ کارێکی زۆر چاك دەکـەن. ١٠٤)﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانـە کەسـانێکن بـێ بـاوەڕ بـوون ﴿بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ﴾ بەنیـشانەکانی پـەروردگاریان و گەیـشتن بەخزمـەتی (لـەدوا ڕۆژدا) ﴿فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ لەبـەر ئـەوە کردەوەکانیان پوچەڵ و بێ پاداشت دەرچوو ﴿فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا﴾کەواتە لەڕۆژی دوایی دا هیچ نرخ و ڕێزێکیان بۆ دانانێین. ١٠٥)﴿ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ﴾ ئەوە تۆڵەو سزایان دۆزەخـە ﴿بِمَا كَفَرُوا﴾لەبـەر ئـەوە بـێ بـاوەڕبوون ﴿وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا﴾ و گاڵتـەیان دەکرد بەنیشانەکانو پێغەمبەرانی ئێمە. ١٠٦)﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی **ئەوانە کەئیمان** و باوڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وەکردەوەی چاکیان کردووە ﴿كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا﴾ بەهەشـتەکانی فـیردەوس جێگـای (میوانـداری) ئەوانـە. ١٠٧) ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەبـەردەوامی تێیـدا دەمێننـەوە﴿لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا﴾ داوای گواسـتنەوە ناکـەن لـەو(بەهەشتە)دا. ١٠٨)﴿قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ﴾(ئـەی موحەممـەد(ﷺ)) بڵـێ ئەگـەر(ئـاوی) دەریاکان ببوایە ﴿مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي﴾ بەمرەکەب بۆ (نوسینی) زانیاری پەروەردگارم﴿لَنَفِدَ الْبَحْرُ﴾ بێ گومان (ئاوی) دەریاکان تەواو دەبوون ﴿قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي﴾ **پێش ئـەوەی** زانیـاری پـەروەردگارم تـەواو ببێـت ﴿وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا﴾ئەگـەر چـەند ئەوەنـدەی **دەریاکانیش بێنین (بیکەین بە مرەکەب زانیاری خوا تەواو** نابێت) ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ **بڵێ (بەو بێ باوەڕانە) بێگومان منیش تەنها ئادەمیزادێکم وەك** ئێوە. ١٠٩) ﴿يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ بەڵام **سرووشم بۆ دێت** ﴿أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ بەڕاستی پـەروەردگاری ئێوە پـەروەردگارێکی **تاك و تەنیایە** ﴿فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ﴾ **جا هەر کەس بەتەمایە** بەخزمەت پەروەردگاری بگات **(لەقیامەتـدا)** ﴿فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا﴾ **ئـەوە بـا** کـردەوەی چـاك بکـات ﴿وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾وە لەپەرستنی پەروەردگاری دا کەس نەکات بەهاوبەشی. ١١٠)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

كٓهيعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ﴿٢﴾ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّى وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴿٤﴾ وَإِنِّى خِفْتُ ٱلْمَوَٰلِىَ مِن وَرَآءِى وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا فَهَبْ لِى مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾ يَرِثُنِى وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ ۖ وَٱجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾ يَٰزَكَرِيَّآ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ ٱسْمُهُۥ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَل لَّهُۥ مِن قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ ٱلْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّىٓ ءَايَةً ۚ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا۟ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾

-وله ما على الأرض من شيء إلاّ الشهيد يتمنّى أن يرجع إلى الدنيا فيقتل عشر مرات لما يرى من الكرامة)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: (هیچ کەسێك نی یە کەبچێتە بەهەشت و حەز بکات بگەڕێتەوە بۆ دنیا ئەگەرچی ئەوەی لەسەر زەویدا هەیە بۆ ئەو بێت جگە لە شەهید نەبێت کە ئاواتە خوازە بگەڕێتەوە بۆ دنیا تا دەجاری تر شەهید بێتەوە لەبەر ئەوەی کە دەبینێ ڕێزو پلە و پایەی شەهید چەندە بەرزە).

ئایەتی (٤٠) سوورەتی (التوبة): قال أبوبكر الصديق (ﷺ): (نظرت إلى أقدام المشركين— ونحن في الغار وهم على رؤوسنا— فقلت يا رسول الله لو أنّ أحدهم نظر تحت قدميه لأبصرنا فقال: ما ظنّك يا أبا بكر باثنين الله ثالثهما)(متفق عليه). ئەبو بەکری صدیق (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێت: (سەیری پێی بێ-

سورەتی ﴿ مریم ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿كٓهيعٓصٓ﴾ بە (کاف، هاء، یا، عەین، صاد) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١) ﴿ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ﴾ (ئەمەی دەخوێنرێتەوە بەسەرتدا) باسی بەزەیی پەروەردگارتە ﴿عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ﴾ بە بەندەی خۆی کەزەکەریایە. ٢) ﴿إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ﴾ لەکاتێکدا پاڕایەوە لەپەروەردگاری ﴿نِدَآءً خَفِيًّا﴾ بەپاڕانەوەیەکی نهێنی و پەنامەکی. ٣) ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّى﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم بەراستی من ﴿وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّى﴾ ئێسکم لاواز بووە ﴿وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا﴾ لەبەر پیری مووی سەرم بریقە دەداتەوە ﴿وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا﴾ پەروەردگارم هەرگیز لەپاڕانەوەم لێت بێ هیوا نەبووم. ٤) ﴿وَإِنِّى خِفْتُ ٱلْمَوَٰلِىَ﴾ بەراستی من دەترسم کەس و کارەکەم (لەئاینی خوا لادەن) ﴿مِن وَرَآءِى﴾ لەپاش (مردنی) خۆم (چونکە کەسێکیان تێدانیە جێگری من بێت) ﴿وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا﴾ وخێزانەکەشم نەزۆکە (مندالی نابێت) ﴿فَهَبْ لِى مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا﴾ سا تۆ لەلایەن خۆتەوە منالێکی چاکم پێ ببەخشە. ٥) ﴿يَرِثُنِى وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ﴾ میراتگری (پێغەمبەرێتی) منو بنەماڵەی یەعقوب بێ ﴿وَٱجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا﴾ ئەی پەروەردگارم واشی لێ بکە کەخۆت لێی رازی بیت. ٦) ﴿يَٰزَكَرِيَّآ إِنَّا نُبَشِّرُكَ﴾ (خوای گەورە فەرمووی) ئەی زەکەریا بەراستی موژدەت دەدەینێ ﴿بِغُلَٰمٍ ٱسْمُهُۥ يَحْيَىٰ﴾ بەمندالێ کەناوی یەحیایە ﴿لَمْ نَجْعَل لَّهُۥ مِن قَبْلُ سَمِيًّا﴾ پێشتر کەسمان بەو ناوە ناو نەناوە. ٧) ﴿قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم چۆن مندالم دەبێ ﴿وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا﴾ لەکاتێکدا خێزانم نەزۆکە ﴿وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ ٱلْكِبَرِ عِتِيًّا﴾ بێگومان خۆشم لە پیریدا گەیشتوومەتە ئەو پەڕی پیری. ٨) ﴿قَالَ كَذَٰلِكَ﴾ ووتی (بڕیار)بەو جۆرەیە ﴿قَالَ رَبُّكَ﴾ پەروەردگاریشت فەرموویەتی ﴿هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ﴾ ئەو (دروست کردنە) بەلای منەوە زۆر ئاسانە ﴿وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ﴾ بێ گومان پێشتریش تۆم دروست کردووە ﴿وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا﴾ کەشتێك نەبوویت (پێش ئەو دروستکردنە). ٩) ﴿قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّىٓ ءَايَةً﴾ (زەکەریا) ووتی ئەی پەروەردگارم نیشانەیەکم بۆ دابنێ (کاتێ ئەو مژدە هاتە دی) ﴿قَالَ ءَايَتُكَ﴾ (خوای گەورە) فەرمووی نیشانەی تۆ ئەوەیە (کاتێ ئەو کوڕە پەیدا بووە) ﴿أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ﴾ ناتوانیت گفتوگۆ لەگەڵ خەلکدا بکەیت ﴿ثَلَٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا﴾ سێ شەو لەسەر یەك (بە ڕۆژەکانیەوە هەر چەندە) ساغیت و لاڵ نیت. ١٠) ﴿فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ﴾ پاشان زەکەریا لە پەرستگاکەی هاتە دەر بۆ ناو گەلەکەی ﴿فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ﴾ جا بەئیشارەت پێی ووتن ﴿أَن سَبِّحُوا۟ بُكْرَةً وَعَشِيًّا﴾ کە بەیانیان و ئێواران تەسبیحاتی خوا بکەن. ١١)

يَٰيَحْيَىٰ خُذِ ٱلْكِتَٰبَ بِقُوَّةٍ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةً وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَبَرًّا بِوَٰلِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلَٰمٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَرْيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ فَٱتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحْمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُۥٓ ءَايَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِّنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾ ۞ فَحَمَلَتْهُ فَٱنتَبَذَتْ بِهِۦ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ قَالَتْ يَٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾ فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ أَلَّا تَحْزَنِى قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ تُسَٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾

–باوەڕەکانم دەکرد کاتێ ئێمە لە ئەشکەوتەکەدا بووین و ئەوان لەسەرمانەوە بوون ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر یەکێکیان سەیری ژێر پێی خۆی بکات ئەوا دەمان بینێت) فەرمووی: (گومان و بۆچوونت چۆنە ئەبو بەکر بەدوو کەس کە خوای گەورە سێ یەمیان بێت).

ئایەتی (٤١) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ): (**لا يلج النار رجل بكى** من **خشية الله حتى** يعود اللبن في الضرع ولا يجتمع على عبد غبار في سبيل الله ودخان **جهنم**) (رواه الترمذي) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ناچێتە ئاگرەوە کەسێك لەترسی خوا گریابێت **هەتا شیر** نەگەڕێتەوە ناو **گوان، هەروەها کۆ نابێتەوە لەسەر** بەندەیەك تەپو تۆزی جیهاد لە ڕێ ی خوادا و دوکەڵی دۆزەخ).

ئایەتی (٦٠) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ): (ليس المسكين بهذا الطوّاف الذي يطوف على–

﴿يَـٰيَحْيَىٰ خُذِ ٱلْكِتَـٰبَ بِقُوَّةٍ﴾ (خوا دەفەرموێت بە یەحیا پاش گەورە بوونی) ئەی یەحیا تەورات بەتوندو گرنگ بگرە ﴿وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْحُكْمَ صَبِيًّا﴾ تێگەیشتنی تەورات (یا حیکمەت و ژیری) مان پێبەخشی لەتەمەنی منالیدا. ١٢) ﴿وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةً﴾ لەگەڵ دڵسۆزی و پاك و خاوێنی لەلایەن خۆمانەوە ﴿وَكَانَ تَقِيًّا﴾ وە ئەو(یەحیا) لەخوا ترس و پارێزکار بوو. ١٣) ﴿وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَيْهِ﴾ هەڵسو کەوتی لەگەڵ دایك و باوکیدا جوان بوو ﴿وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا﴾ خۆ بەزل زان و سەر پێچی کەرنەبوو (لەفەرمانی خوا). ١٤) ﴿وَسَلَـٰمٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ﴾ سەلامی خوای لەسەر بێت لەو ڕۆژەی لەدایك بوو ﴿وَيَوْمَ يَمُوتُ﴾ وە لەو ڕۆژەی کە وەفات دەکات ﴿وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا﴾ وە لەو ڕۆژەی کەزیندوو دەکرێتەوە. ١٥) ﴿وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَرْيَمَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) باسی بەسەرهاتی مەریەم بکە لە قورئاندا ﴿إِذِ ٱنتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا﴾ ئەو کاتەی کە کەنارگیری کرد لە کەس و کاری ﴿مَكَانًا شَرْقِيًّا﴾ لە شوێنێکی ڕۆژهەڵاتی (مزگەوتی قودس دا خوا پەرستی دەکرد). ١٦) ﴿فَٱتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ حِجَابًا﴾ ئینجا پەردەیەکی دانا لە نێوان خۆی و ئەوان (کەس و کاری)دا ﴿فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا رُوحَنَا﴾ ئێمەیش جوبرەئیلمان نارد بۆلای ﴿فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا﴾ وەکو بەشەرێکی تەواو خۆی پیشانی (مەریەم)دا. ١٧) ﴿قَالَتْ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحْمَـٰنِ مِنكَ﴾ (مەریەم) ووتی من پەنا دەگرم بەخوای میهرەبان لە تۆ ﴿إِن كُنتَ تَقِيًّا﴾ ئەگەر تۆ لە خوا ترسیت (وازم لێ بێنە و زیانم پێ مەگەیەنە). ١٨) ﴿قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ﴾ جوبرەئیل ووتی (ترست نەبێ) من نێردراوی پەروەردگارم ﴿لِأَهَبَ لَكِ غُلَـٰمًا زَكِيًّا﴾ بۆ ئەوەی منداڵێکی پاك و خاوێنت پێ ببەخشم. ١٩) ﴿قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَـٰمٌ﴾ (مەریەم) ووتی من چۆن منداڵم دەبێت!! ﴿وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ﴾ کە هیچ بەشەرێك ڕەفاقەتی نەکردوم (بەحەلالی) ﴿وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا﴾ وە داوێن پیسیش نەبووم. ٢٠) ﴿قَالَ كَذَٰلِكِ﴾ (جوبرەئیل) ووتی کارەکە بەو جۆرە یە (کە پێم ووتی) ﴿قَالَ رَبُّكِ﴾ پەروەردگارت فەرموویەتی ﴿هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ﴾ ئەو کارە لای من زۆر ئاسانە ﴿وَلِنَجْعَلَهُۥٓ ءَايَةً لِّلنَّاسِ﴾ و بۆ ئەوەی بیکەین بەموعجیزەو نیشانەیەك بۆ خەڵکی ﴿وَرَحْمَةً مِّنَّا﴾ و ڕەحمەتێکی تایبەتیش لەلایەن ئێمەوە ﴿وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا﴾ ئەوە کارێکی بڕیاردراوە(لەلایەن خواوە). ٢١) ﴿فَحَمَلَتْهُ﴾ جا (مەریەم) سکی پڕ بوو بەو (کۆرپەلەوە) ﴿فَٱنتَبَذَتْ بِهِۦ مَكَانًا قَصِيًّا﴾ ئەنجا بە (سکەکە) وە دوور کەوتەوە بۆ شوێنێکی دوور (لە کەس و کاری). ٢٢) ﴿فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ﴾ ئەوسا ئێش و بەرەژانی منداڵ بوون ناچاری کردو بردی ﴿إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ﴾ بۆ لای قەدی دار خورمایەك (تا لە کاتی منداڵ بوومەنەکەیدا خۆی پێوە بگرێت و پاڵی پێوە بدات) ﴿قَالَتْ يَـٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَـٰذَا﴾ (مەریەم) ووتی ئای خۆزگە پێش ئەم (ڕوداو)ە بمردمایە ﴿وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا﴾ و من شتێکی لەبیرچووەی باس نەکراو بوومایە. ٢٣) ﴿فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ﴾ ئینجا (جوبرەئیل) بانگی مەریەمی کرد لەژێری (دار خورماکە) وە ﴿أَلَّا تَحْزَنِى﴾ (ووتی) خەفەت مەخۆ و غەمبار مەبە ﴿قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا﴾ بێگومان پەروەردگارت لەخوارتەوە جۆگەیەك ئاوی بۆ فەراهەم هێناوە. ٢٤) ﴿وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ﴾ قەدی ئەو دار خورمایەش بۆ لای خۆت ڕاوەشێنە ﴿تُسَـٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا﴾ خورمای تازە پێ گەییووت بەسەردا دەبارێ. ٢٥)

فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا ۖ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾ فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ ۖ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ سُبْحَانَهُ ۚ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِن بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا ۖ لَٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

- الناس فترده اللقمة واللقمتان والتمرة والتمرتان قالوا فما المسكين: يارسول الله؟ قال الذي لايجد غني يغنيه ولا يفطن له فيتصدق عليه ولا يسأل الناس شيئاً)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەژار ئەو کەسە گەڕۆکە نی یە کە ماڵی خەڵکی دەگەڕێ و بە پارووەک و دوو پاروو و خورما و دوو خورما کە پێی دەدەن واز دێنێ و دەڕوا) (وتیان ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەی هەژار کامەیە؟) (فەرمووی ئەوەیە کە دەوڵەمەند نی یە بێ نیازی بکات و پێ ی نازانرێ بۆ ئەوەی زەکاتی بدرێتێ خۆشی داوای هیچ شتێک لە خەڵکی ناکات).

ئایەتی (٧١) سورەتی (التوبة)؛ قال رسول الله (ﷺ): (ما من نبي بعثه الله في أمة قبلي إلا كان له من أمته حواريون وأصحاب يأخذون بسنته ويقتدون بأمره ثم إنها تخلف من بعدهم خلوف يقولون ما لا يفعلون-

﴿فَكُلِي وَٱشْرَبِي﴾ ئنجا (لەو خورما) بخۆ و (لەو ئاوەش) بخۆرەوە ﴿وَقَرِّي عَيْنًا﴾ چاوو دڵ ڕۆشن بە ﴿فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا﴾ جا ئەگەر هەر کەسێکت بینی (پرسیاری ئەم منداڵەی لێ کردی) ﴿فَقُولِيٓ إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا﴾ بە (ئیشارەت)پێی بڵێ بە ڕاستی من قسە نەکردنم لەسە خۆم نەزر کردووە بۆ (خوای) میهرەبان ﴿فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا﴾ لەبەرئەوە ئەمڕۆ قسە لەگەڵ هیچ کەسێکدا ناکەم. ٢٦)﴿فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا﴾ جا بەو (منداڵەوە) هاتەوە بۆ لای کەس و کارەکەی ﴿تَحْمِلُهُۥ﴾ ئەو (منداڵەی) گرتبوو بە باوەشیەوە ﴿قَالُوا۟ يَٰمَرْيَمُ﴾ (خزمەکانی) ووتیان ئەی مەریەم ﴿لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا﴾ بەڕاستی شتێکی زۆر خراپ و ئابڕو بەرت کردووە. ٢٧)﴿يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ﴾ ئەی ئەوەی وەك خوشکی هاروون وایت (لە تەقوا و خواناسیدا) ﴿مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ﴾ نەباوکت پیاوێکی خراپ و داوێن پیس بووە ﴿وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا﴾ نە دایکت داوێن پیس و زیناکار بووە. ٢٨) ﴿فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ﴾ جا(مەریەم) ئیشارەتی بۆ ئەو (منداڵە) کرد ﴿قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ﴾ (خزمەکانی) ووتیان چۆن قسە بکەین ﴿مَن كَانَ فِى ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا﴾ لەگەڵ منداڵێکدا کە لە بێشکەدایە. ٢٩)﴿قَالَ إِنِّى عَبْدُ ٱللَّهِ﴾ (منداڵەکە هاتە قسەی) ووتی بەڕاستی من بەندەی خوام ﴿ءَاتَىٰنِىَ ٱلْكِتَٰبَ﴾ پەڕاوی ئینجیلم پێ دەدات ﴿وَجَعَلَنِى نَبِيًّا﴾ و دەمکات بە پێغەمبەر. ٣٠)﴿وَجَعَلَنِى مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ﴾ وە پیرۆز و فەڕداری کردووم لە هەر جێگایەکدا بم ﴿وَأَوْصَٰنِى بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ﴾ و فەرمانی پێداوم بە نوێژ کردن و بە زەکات دان ﴿مَا دُمْتُ حَيًّا﴾ هەتا لە ژیاندام و زیندووم. ٣١) ﴿وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَتِى﴾ و (کردومی) بە ڕۆڵەیەکی چاکەکارو گوێڕایەڵ بۆ دایکم ﴿وَلَمْ يَجْعَلْنِى جَبَّارًا شَقِيًّا﴾ نەی کردووم بە ملهوڕێکی بەد ڕەفتار. ٣٢)﴿وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىَّ﴾ سڵاوی خوام لەسەر بێت ﴿يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ﴾ ئەو ڕۆژەی کە لە دایك بووم وە ئەو ڕۆژەی کە دەمرم ﴿وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا﴾ وە ئەو ڕۆژەی کە زیندوو دەکرێمەوە. ٣٣)﴿ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ﴾ ئەوە (کە باس کرا) عیسای کوڕی مەریەمە ﴿قَوْلَ ٱلْحَقِّ﴾ کە ووتەیەکی ڕاستە (دەربارەی عیسا) ﴿ٱلَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ﴾ کە ئەوان (گاوور و جوولەکەکان) تێیدا دوو دڵن. ٣٤)﴿مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ﴾ ناگونجێ و شایەن نی یە بۆ خوا منداڵی هەبێت ﴿سُبْحَٰنَهُۥٓ﴾ پاك و بێ گەردی بۆ خوا ﴿إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا﴾ هەرکاتێ بیەوێ کارێك ببێ ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ﴾ ئەوە بێگومان تەنها پێی دەڵێ ﴿كُن فَيَكُونُ﴾ ببە یەکسەر دەبێت. ٣٥)﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ﴾ بێ گومان خوا پەروەردگاری من و ئێوەشە ﴿فَٱعْبُدُوهُ﴾ کەواتە هەر ئەو بپەرستن ﴿هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ ئەمەیە ڕێگا و ڕێبازی ڕاست و دروست. ٣٦)﴿فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ﴾ بەڵام دەستەو تاقمەکانی (گاوور و جوولەکە) لە نێو خۆیاندا ڕایان جیاواز بوو (لە بارەی عیساوە) ﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ جا سزاو لەناو چوون بۆ ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون ﴿مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لە بینینی ڕۆژە زۆر گەورەکە (کە ڕۆژی دوایی یە). ٣٧) ﴿أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ﴾ ئای کە چەندە بیسەر و بینەرن ﴿يَوْمَ يَأْتُونَنَا﴾ ڕۆژێ دێنەوە بۆ لامان (لە قیامەتدا) ﴿لَٰكِنِ ٱلظَّٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ﴾ بەڵام ستەمکاران ئەمڕۆ (لە دنیادا) ﴿فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ لە گومڕاییەکی ئاشکرادان. ٣٨)

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ إِذْ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ ٱلْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِبْرَٰهِيمَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِى عَنكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾ يَٰٓأَبَتِ إِنِّى قَدْ جَآءَنِى مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَٱتَّبِعْنِىٓ أَهْدِكَ صِرَٰطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَبَتِ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَٰنِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِى يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ۖ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ ۖ وَٱهْجُرْنِى مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ سَلَٰمٌ عَلَيْكَ ۖ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ بِى حَفِيًّا ﴿٤٧﴾ وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدْعُوا۟ رَبِّى عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّى شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا ٱعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ مُوسَىٰٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾

-يفعلون ما لا يؤمرون فمن جاهدهم بيده فهو مؤمن ومن جاهدهم بلسانه فهو مؤمن ومن جاهدهم بقلبه فهو مؤمن وليس وراء ذلك من الإيمان حبّة خردل) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هیچ پێغەمبەرێك نەبووە كەنێردرا بێت بۆ لای گەلێك پێش من ئیللا هەندێك لە گەلەكەی هەبوون كە پشتیوانیان لێ كردووەو هاوەڵانێك كە پابەند بوون بە سوننەتیەوە و پێ و شوێن و فەرمانی **ئەویان** هەڵدەگرت پاشان دوای ئەوان كەسانێك دەهاتن ئەوەی دەیان ووت كردەوەیان پێ نەدەكردو **كارێكیان** دەكرد كەفەرمانیان پێ نەدرابوو بۆیە هەركەسێك بەدەست بەرەنگاریان بوەستێ ئەوە باوەڕدارە و **كەسێكیش بەزمانی** بەرەنگاریان بوەستێت ئەوە باوەڕدارە و هەركەسێكیش بەدڵی بەرەنگاریان بوەستێت **ئەوە** باوەڕدارە ئیتر لەوە بەولاوە بە ئەندازەی تۆوە خەرتەلەیەك ئیمان نی یە (لەدڵدا)).

﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ئەو(ستەمکار)انە لەڕۆژی داخ و خەفەت بترسێنە ﴿إِذْ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ﴾ کاتێ کارو باری (خەڵکی) کۆتایی پێ دەهێنرێ ﴿وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ﴾ لە کاتێکدا ئەوانە غافڵن ﴿وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ و باوەڕیش ناهێنن (بەرۆژی دوایی). ٣٩) ﴿إِنَّا نَحْنُ﴾ بەڕاستی هەر ئێمە ﴿نَرِثُ ٱلْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا﴾ دەبینە میراتگری زەوی و ئەوەی لەسەریەتی ﴿وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆ لای ئێمە دەگەڕێنەوە. ٤٠) ﴿وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِبْرَٰهِيمَ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لە قورئاندا باسی ئیبراهیم بکە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا﴾ بەڕاستی ئەو (ئیبراهیم) زۆر ڕاستگۆ و پێغەمبەر بوو. ٤١) ﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ﴾ کاتێ بە باوکی ووت ﴿يَٰٓأَبَتِ﴾ ئەی باوکی خۆشەویستم ﴿لِمَ تَعْبُدُ﴾ بۆ دەپەرستی ﴿مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ﴾ شتێ کە نابیستێ و نابینێ ﴿وَلَا يُغْنِى عَنكَ شَيْـًٔا﴾ وە هیچ سوودێکت پێ ناگەیەنێ. ٤٢) ﴿يَٰٓأَبَتِ إِنِّى قَدْ جَآءَنِى مِنَ ٱلْعِلْمِ﴾ ئەی باوکی خۆشەویستم بەڕاستی دڵنیابە زانست و زانیارێکم بۆ هاتووە ﴿مَا لَمْ يَأْتِكَ﴾ کە بۆ تۆ نەهاتووە (وپێت نەدراوە) ﴿فَٱتَّبِعْنِىٓ﴾ کەواتە شوێنم کەوە و گوێڕایەڵیم بکە ﴿أَهْدِكَ صِرَٰطًا سَوِيًّا﴾ ڕێنموونیت دەکەم بۆ ڕێبازی ڕاست. ٤٣) ﴿يَٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ ٱلشَّيْطَٰنَ﴾ ئەی باوکی خۆشەویستم شەیتان مەپەرستە ﴿إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ﴾ بەڕاستی شەیتان ﴿كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا﴾ هەمیشە سەرپێچی کەر و یاخی یە لە خوای بەبەزەیی. ٤٤) ﴿يَٰٓأَبَتِ إِنِّىٓ أَخَافُ﴾ ئەی باوکی خۆشەویستم بەڕاستی دەترسم (گەر بەکافری بمری) ﴿أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ﴾ تووشی سزایەك ببی ﴿مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ﴾ لە لایەن خوای بەبەزەییەوە ﴿فَتَكُونَ لِلشَّيْطَٰنِ وَلِيًّا﴾ ئیتر ببیتە هاوڕێ و هاودەمی شەیتان (لەدۆزەخدا). ٤٥) ﴿قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِى﴾ (باوکی) ووتی تۆ واز لە پەرستراوەکانی من دێنی (ونایانپەرستی)؟! ﴿يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ﴾ ئەی ئیبراهیم ﴿لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ﴾ سوێندبێ ئەگەر واز نەهێنی (لەقسە ووتن بە پەرستراوەکانم) دڵنیا بە بەرد بارانت دەکەم ﴿وَٱهْجُرْنِى مَلِيًّا﴾ بڕۆ ماوەیەکی زۆر دوورکەوەرەوە لێم. ٤٦) ﴿قَالَ سَلَٰمٌ عَلَيْكَ﴾ فەرمووی سەلامت لێ بێت ﴿سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّىٓ﴾ لە مەودوا داوای لێ بوردنت بۆ دەکەم لە پەروەردگارم ﴿إِنَّهُۥ كَانَ بِى حَفِيًّا﴾ (چونکە) بەڕاستی ئەو (پەروەردگار) لەگەڵمدا میهرەبانە (و دوعام گیرا دەکات). ٤٧) ﴿وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ﴾ وە دوورە پەرێز دەبم لە ئێوەو ئەو شتانەش دەیپەرستن ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ جگە لە خوا ﴿وَأَدْعُوا۟ رَبِّى﴾ تەنها پەروردگارم دەپەرستم ﴿عَسَىٰٓ﴾ ئومێدەوارم ﴿أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّى شَقِيًّا﴾ لە پەرستن و نزای پەروەردگارم دا بێ هیوا و نائومێد نەبم (وەکو ئێوە). ٤٨) ﴿فَلَمَّا ٱعْتَزَلَهُمْ﴾ جا کاتێ (ئیبراهیم) دوورکەوتەوە لێیان (لە گەڵە بت پەرستەکەی) ﴿وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ و لەو شتانەش ئەوان دەیان پەرست جگە لە خوای گەورە ﴿وَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ﴾ ئێمە ئیسحاق و (لە ئیسحاقیش) یەعقوبمان پێ بەخشی ﴿وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا﴾ و هەریەك لەوانیشمان کرد بە پێغەمبەر. ٤٩) ﴿وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا﴾ لە ڕەحمەتی خۆمان ئەوانمان بەهرەمەند کرد ﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا﴾ باسی چاکەی ئەوانمان خستە سەر زوبانی (ئادەمیزادەکان). ٥٠) ﴿وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ مُوسَىٰٓ﴾ لە قورئاندا باسی مووسا بکە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ مُخْلَصًا﴾ بەڕاستی ئەو (کەسێکی) هەڵبژاردە بوو (بێ گەردبوو لە ناتەواوی) ﴿وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا﴾ و نێرراو و پێغەمبەر بوو (بۆ خەڵکی). ٥١)

وَنَٰدَيْنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَٰهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥ مِن رَّحْمَتِنَآ أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِسْمَٰعِيلَ إِنَّهُۥ كَانَ صَادِقَ ٱلْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُۥ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِدْرِيسَ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّۦنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْرَٰٓءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَآ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُ ٱلرَّحْمَٰنِ خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩ ﴿٥٨﴾ ۞ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلْغَيْبِ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَٰمًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِى نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُۥ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٤) سورەتی (مريم): ﴿وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ﴾. بوخاری لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە کە وتویەتی: پێغەمبەر (ﷺ) بە جوبرەئیلی فەرموو: (چی شتێك بەرگریت دەکات لەوەی سەردانمان بکەیت زیاتر لەوەی سەردانمان دەکەیت) بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا...﴾.

ئایەتی (٨١) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ): (نار بني آدم التي توقدونها جزء من سبعين جزءا من نار جهنم، فقالوا يارسول الله إن كانت لكافية فقال: فضلت عليها بتسعة وستين جزءاً) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئەو ئاگرەی کە ئادەمی بەکاری دەهێنن بەشێکە لە حەفتا بەشی-

﴿وَنَٰدَيۡنَٰهُ﴾ وە ئێمە ئەومان بانگ کرد ﴿مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنِ﴾ لەلای ڕاستی کێوی طورەوە ﴿وَقَرَّبۡنَٰهُ نَجِيّٗا﴾ وە ئەو(مووسا)مان نزیك کردەوە تا قسەی لەگەڵ بکەین. ٥٢) ﴿وَوَهَبۡنَا لَهُۥ مِن رَّحۡمَتِنَآ﴾ وە لەبەزەیی و بەخشندەیی خۆمان بەخشیمان بەو (مووسا) ﴿أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيّٗا﴾ هاروونی برای کە پێغەمبەر بوو. ٥٣) ﴿وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِسۡمَٰعِيلَ﴾ وە لە قورئاندا باسی ئیسماعیل بکە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ صَادِقَ ٱلۡوَعۡدِ﴾ بێگومان ئەو لە پەیمان و بەڵێنەکانیدا ڕاست گۆ بوو ﴿وَكَانَ رَسُولٗا نَّبِيّٗا﴾ و ئەو نێردراوو پێغەمبەری خوا بوو. ٥٤) ﴿وَكَانَ يَأۡمُرُ أَهۡلَهُۥ﴾ وە هەمیشە فەرمانی دەدا بە خێزان و کەس و کاری ﴿بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ﴾ بە نوێژ کردن و زەکات دان ﴿وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرۡضِيّٗا﴾ وە هەمیشە لای پەروەردگاری جێگەی ڕەزامەندی بوو. ٥٥) ﴿وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِدۡرِيسَ﴾ وە باسی ئیدریس بکە لە قورئاندا ﴿إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقٗا نَّبِيّٗا﴾ بەڕاستی ئەو زۆر ڕاست گۆ و پێغەمبەر بوو. ٥٦) ﴿وَرَفَعۡنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا﴾ و پایە و پلەیمان بڵند و بەرز کردەوە. ٥٧) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم﴾ ئەوانە(ی کە باس کران) کەسانێکن کە خوا نیعمەت و چاکەی خۆی ڕشت بەسەریاندا ﴿مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ﴾ لەو پێغەمبەرانەی کە لە نەوەی ئادەمن (وەك ئیدریس) ﴿وَمِمَّنۡ حَمَلۡنَا مَعَ نُوحٖ﴾ وە لە (نەوەی) ئەوانەش (کە لە کەشتییەکەدا) لەگەڵ نووح دا هەڵمان گرتن (وەك ئیبراهیم). ﴿وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡرَٰٓءِيلَ﴾ وە لە نەوەی ئیبراهیم و یەعقوب (وەك ئیسماعیل و یوسف) ﴿وَمِمَّنۡ هَدَيۡنَا وَٱجۡتَبَيۡنَآ﴾ وە ئەوانەی هیدایەتمان داون هەڵمان بژاردوون ﴿إِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُ ٱلرَّحۡمَٰنِ﴾ تا ئەوانە هەر کاتێ ئایەتەکانی خوای بە بەزەییان بۆ بخوێنرێتەوە ﴿خَرُّواْۤ سُجَّدٗاۤ وَبُكِيّٗا﴾ دەست بەجێ دەکەون بە ڕوودا بە سوژدە و گریانەوە. ٥٨) ﴿فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ﴾ ئینجا لە پاش ئەوان کەسانێك (لە نەوەکانیان) بوونە جێنشینیان ﴿أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ کە نوێژیان دەفەوتاند ﴿وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِ﴾ و شوێن هەواو ئارەزوو کەوتن ﴿فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا﴾ جا ئەوانە لە داهاتوودا تووشی (سزای) گومڕاییان دەبن. ٥٩) ﴿إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ﴾ جگە لەوەی کە تۆبەی کردبێت و باوەڕی هێنابێت ﴿وَعَمِلَ صَٰلِحٗا﴾ و کارو کردەوەی چاکی کردبێت ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ﴾ ئا ئەوانە دەچنە بەهەشتەوە ﴿وَلَا يُظۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا﴾ و هیچ ستەمێکیان لێ ناکرێت (لەپاداشتی کردەوە چاکەکانیان کەم ناکرێتەوە). ٦٠) ﴿جَنَّٰتِ عَدۡنٍ﴾ بەهەشتانی جێی مانەوەی ئێجگاری ﴿ٱلَّتِي وَعَدَ ٱلرَّحۡمَٰنُ﴾ کەخوای میهرەبان بەڵێنی داوە ﴿عِبَادَهُۥ بِٱلۡغَيۡبِ﴾ بە بەندەکانی کە نادیارو پەنهانە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ وَعۡدُهُۥ مَأۡتِيّٗا﴾ بەڕاستی خوا بەڵێنی بەدی دێت. ٦١) ﴿لَّا يَسۡمَعُونَ فِيهَا لَغۡوًا﴾ (بەهەشتییەکان) لە بەهەشتدا هیچ ووتە و قسەیەکی بێ سوود نابیستن ﴿إِلَّا سَلَٰمٗا﴾ تەنها سەلام کردن دەبیستن ﴿وَلَهُمۡ رِزۡقُهُمۡ فِيهَا﴾ لەوێدا ڕسق و ڕۆزی ئامادەیە بۆیان ﴿بُكۡرَةٗ وَعَشِيّٗا﴾ بەیانیان و ئێواراندا. ٦٢) ﴿تِلۡكَ ٱلۡجَنَّةُ﴾ ئەو بەهەشتەی باسی کرا ﴿ٱلَّتِي نُورِثُ﴾ ئەوەیە کەدەیبەخشین ﴿مِنۡ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيّٗا﴾ بەو کەسانەی کە(لە دنیادا) پارێزکار و لەخوا ترس بوون لە بەندەکانمان. ٦٣) ﴿وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمۡرِ رَبِّكَ﴾ ئێمە (فریشتەکان) لە ئاسمانەوە دانابەزین بە فەرمانی پەروەردگارت نەبێ ﴿لَهُۥ مَا بَيۡنَ أَيۡدِينَا وَمَا خَلۡفَنَا﴾ تەنها بۆ خوایە (و خوا دەزانێ) هەموو کاروباری داهاتوو ڕابووردوو ﴿وَمَا بَيۡنَ ذَٰلِكَ﴾ و ئێستامان ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيّٗا﴾ وە پەروەردگارت (کردەوەی بەندەکانی) لەبیر نەکردووە. ٦٤)

رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ وَيَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ أَءِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ أَوَلَا يَذْكُرُ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَٱلشَّيَٰطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحْمَٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِٱلَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا وَّنَذَرُ ٱلظَّٰلِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَٰثًا وَرِءْيًا ﴿٧٤﴾ قُلْ مَن كَانَ فِى ٱلضَّلَٰلَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ مَدًّا حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا ٱلْعَذَابَ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا ﴿٧٥﴾ وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا هُدًى وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَّرَدًّا ﴿٧٦﴾

-ئاگری دۆزەخ، وتیان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر هەر ئەم ئاگرەش بوایە ئەوا بەس بوو فەرمووی: شەست و نۆ ئەوەندەی تری ئەم (ئاگرە) گەرمە).

ئایەتی (٩٢) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ): (إن بالمدينة أقواماً ما قطعتم وادياً ولا سرتم سيراً إلا وهم معكم قالوا: وهم بالمدينة؟ قال: نعم حبسهم العذر) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەڕاستی لە مەدینەدا کەسانێك هەن هەر شیوو و دۆڵێکتان بڕیبێت و هەر ڕێگەیەکتان بڕیبێت ئەوان لەگەڵتان بوون، وتیان: لە هەمان کاتدا ئەوان لە مەدینەن؟ فەرمووی: بەڵێ، چونکە عوزر ڕێگریان بووە لە ئامادە نەبوون).

ئایەتی (١٠٣) سورەتی (التوبة): جاء رجل إلى النبي (ﷺ) فقال: يارسول الله (ﷺ) أي الصدقة-

﴿رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا﴾ کە پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لەنێوانیاندایە ﴿فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦ﴾ کەواتە بیپەرستە و زۆر خۆگر بە لە پەرستنیدا ﴿هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا﴾ ئایا ئاگاداریت وێنەی ئەو(خوا) هەبێت. ٦٥) ﴿وَيَقُولُ ٱلۡإِنسَٰنُ﴾ ئادەمی(بێ بڕوا) دەڵێ ﴿أَءِذَا مَا مِتُّ﴾ ئایا کە مردم ﴿لَسَوۡفَ أُخۡرَجُ حَيًّا﴾ لە داهاتوودا بە زیندوویی (لە گۆڕ) دەردەهێنرێم. ٦٦) ﴿أَوَلَا يَذۡكُرُ ٱلۡإِنسَٰنُ﴾ ئەوە ئادەمیزاد بۆ بیرناکاتەوە ﴿أَنَّا خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ﴾ کە بێگومان ئێمە لە سەرەتاوە ئەومان دروست کردووە ﴿وَلَمۡ يَكُ شَيۡـٔٗا﴾ کە ئەو شتێك نەبوو. ٦٧) ﴿فَوَرَبِّكَ لَنَحۡشُرَنَّهُمۡ﴾ ئەنجا سوێند بە پەروەردگارت ئەو (بێ بڕوایانە) کۆ دەکەینەوە (لە ڕۆژی دواییدا) ﴿وَٱلشَّيَٰطِينَ﴾ (لەگەڵ) ئەو شەیتانانەی (کە گومرایان کردن) ﴿ثُمَّ لَنُحۡضِرَنَّهُمۡ﴾ پاشان بەراستی هەموویان ئامادە دەکەین ﴿حَوۡلَ جَهَنَّمَ جِثِيّٗا﴾ بەدەوری دۆزەخدا بەسەر ئەژنۆیاندا کەوتوون (لەبەر ترسناکی ئەو ڕۆژە). ٦٨) ﴿ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ﴾ پاشان بێ گومان دەری دێنین (و دەیخەینە دۆزەخەوە) ﴿مِن كُلِّ شِيعَةٍ﴾ لە هەر پێڕو دەستەیەك ﴿أَيُّهُمۡ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحۡمَٰنِ عِتِيّٗا﴾ کامەیان تاوانبارتر (یاخی تر) بووە لە بەرانبەر خوای میهرەبان دا. ٦٩) ﴿ثُمَّ لَنَحۡنُ أَعۡلَمُ﴾ ئینجا بێگومان ئێمە زاناترین ﴿بِٱلَّذِينَ هُمۡ أَوۡلَىٰ بِهَا صِلِيّٗا﴾ بەوانەی کە شیاوترن بخرێنە دۆزەخ و بسوتێن پێی. ٧٠) ﴿وَإِن مِّنكُمۡ﴾ کەس نییە لە ئێوە ﴿إِلَّا وَارِدُهَا﴾ ئەڕوات و تێنەپەڕێت بەسەر دۆزەخدا ﴿كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتۡمٗا مَّقۡضِيّٗا﴾ (ئەو تێپەڕینە) بڕیارێکی براوەیە لە پەروەردگارتەوە. ٧١) ﴿ثُمَّ نُنَجِّي ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْ﴾ دواتر ئەوانە ڕزگار دەکەین خواناس و پارێزکار بوون ﴿وَّنَذَرُ ٱلظَّٰلِمِينَ فِيهَا جِثِيّٗا﴾ و ستەم کاران بە چۆکا هاتوویی لەناو (دۆزەخ) دا دەهێڵینەوە. ٧٢) ﴿وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٖ﴾ هەر کاتێ ئایەتە ڕوون و ئاشکراکانی ئێمە بەسەریاندا بخوێنرایێتەوە ﴿قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ ئەوانەی بێ بڕوا بوون دەیان ووت ﴿لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ بەوانەی ئیمانیان هێنا بوو ﴿أَيُّ ٱلۡفَرِيقَيۡنِ خَيۡرٞ مَّقَامٗا﴾ کام لەم دوو کۆمەڵە جێ و شوێنی (خانوو بەرەی) خۆشترە ﴿وَأَحۡسَنُ نَدِيّٗا﴾ و کۆڕو مەجلیسی چاکترە. ٧٣) ﴿وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا قَبۡلَهُم﴾ وەپێش ئەمان چەندینمان لەناو برد ﴿مِّن قَرۡنٍ﴾ لەگەڵ (بێ باوەڕەکان) ﴿هُمۡ أَحۡسَنُ أَثَٰثٗا وَرِءۡيٗا﴾ کەل و پەلی ناومالٌ و جوانیان لەمان چاکتر بوو. ٧٤) ﴿قُلۡ مَن كَانَ فِي ٱلضَّلَٰلَةِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەوەی لەگومڕایی دایە ﴿فَلۡيَمۡدُدۡ لَهُ ٱلرَّحۡمَٰنُ مَدًّا﴾ با خوای میهرەبان مۆڵەتی پێ بدات و تەمەنی درێژ بکات (تازیاتر تاوان بکەن) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوۡاْ مَا يُوعَدُونَ﴾ هەتا کاتێ ئەو هەڕەشانەی کراوە لێیان دەبینن (دێتە دی) ﴿إِمَّا ٱلۡعَذَابَ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ﴾ (ئەوەش)یان سزایە (لە دنیادا)یان (هاتنی) ڕۆژی دواییە ﴿فَسَيَعۡلَمُونَ﴾ جا لە داهاتوودا دەزانن ﴿مَنۡ هُوَ شَرّٞ مَّكَانٗا﴾ کێ جێ و شوێنی (خانوو بەرەی) خراپ و ناخۆشە ﴿وَأَضۡعَفُ جُندٗا﴾ وەکێ سەرباز و لەشکری بێ هێزترە (کافران یا باوەڕداران). ٧٥) ﴿وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهۡتَدَوۡاْ هُدٗى﴾ ئەوانەی لەسەر ڕێبازی هیدایەت بوون خوا هیدایەتیان بۆ زیاد دەکات ﴿وَٱلۡبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ﴾ ئەو کردەوە چاکانەی لە (ڕۆژی دواییدا) دەمێنێتەوە ﴿خَيۡرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابٗا﴾ لای پەروەردگارت پاداشتی چاکترە ﴿وَخَيۡرٞ مَّرَدًّا﴾ و ئاکامیشی باشترە. ٧٦)

أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَـٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾ أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا ۚ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾ كَلَّا ۚ سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَـٰطِينَ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾ يَوْمَ نَحْشُرُ ٱلْمُتَّقِينَ إِلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿٨٦﴾ لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَـٰعَةَ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَـٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِن كُلُّ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَـٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَّقَدْ أَحْصَىٰهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٧ و ٧٨ و ٧٩و ٨٠) سورەتی (مريم) ﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ ... ﴾. بوخاری لە خەبابەوە دەگێڕێتەوە کە وتویەتی: من لەسەردەمی نەفامی دا ئاسنگەر بووم و هەندێ قەرزم لای عاصی کوڕی وائل بوو ڕۆشتم بۆ لای قەرزەکەمی لێ وەرگرمەوە عاص وتی: نادەمەوە هەتا بێ باوەڕ نەبیتەوە بە موحەممەد منیش وتم: بێ باوەڕ نابم بە موحەممەد هەتا خوای گەورە تۆ دەمرێنێ پاشان زیندوو دەکرێیتەوە وتی: وازم لێ بێنە هەتا دەمرم و زیندوو دەکرێمەوە ئەنجا سامان مندالم پێ دەدرێ. ئەوسا قەرزەکەت دەدەمەوە لەو کاتەدا ئەم ئایەتە لەسەری هاتە خوارەوە ﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالاً وَوَلَداً ...﴾.

﴿أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى﴾ ئایا ئەو کەسەت دیوە ﴿كَفَرَ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ بێ باوەڕ بوو بە نیشانە و ئایەتەکانی ئێمە ﴿وَقَالَ﴾ ووتی ﴿لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا﴾ (لە ڕۆژی دواییشدا) ماڵ و کوڕم پێ دەدرێ. ٧٧)﴿أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ﴾ ئایا نهێنییەکان ئاگادارە ﴿أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا﴾ یا بەڵێنی لە خوای میهرەبان وەرگرتووە. ٧٨)﴿كَلَّا﴾ نەخێر (وانیە) ﴿سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ﴾ لەمەوپاش ئەوەی دەیڵێ دەینوسین (لەسەری) ﴿وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ مَدًّا﴾ ماوەی سزای بۆ درێژ دەکەینەوە. ٧٩) ﴿وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ﴾ ئەوەی ئەو دەیڵێ(لەماڵ و منداڵ) بەمیرات لێ ی وەردەگرینەوە. ﴿وَيَأْتِينَا فَرْدًا﴾ (لە ڕۆژی دواییدا) بەتەنها دێتەوە لامان. ٨٠) ﴿وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانە بێجگە لە خوا بڕیاریان داوە بۆ خۆیان ﴿ءَالِهَةً﴾ چەند پەرستراوێك. ﴿لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ عِزًّا﴾ بۆ ئەوەی ئەو پەرستراوانە ببنە یارمەتی دەر (و تکا کار) بۆیان. ٨١)﴿كَلَّا﴾ نەخێر (وانیە) ﴿سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ﴾ بەڵکو پەرستراوەکان (لە قیامەت دا) ئینکاری پەرستنەکەی ئەوان دەکەن ﴿وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾ وە دەبنە دژیان و بەربەرچیان دەدەنەوە. ٨٢)﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەتدیوە (سەرنجت نەداوە) ﴿أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ﴾ کە بێگومان ئێمە شەیتانەکانمان زاڵ کردووە ﴿عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ بەسەر بێ باوەڕان دا ﴿تَؤُزُّهُمْ أَزًّا﴾ چاك هانیان دەدەن (بۆ کوفر و تاوان). ٨٣)﴿فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ﴾ جا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پەلەیان لێ مەکە ﴿إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا﴾ بێگومان ئێمە بە ژمارەنێکی ورد (ڕۆژانی تەمەنیان) دەژمێرین. ٨٤)﴿يَوْمَ نَحْشُرُ ٱلْمُتَّقِينَ﴾ باسی ئەو ڕۆژە بکە کە پارێزکاران کۆ دەکەینەوە ﴿إِلَى ٱلرَّحْمَٰنِ وَفْدًا﴾ بە کۆمەڵی ڕێزدار بۆ لای خوای میهرەبان (و پاداشتی). ٨٥)﴿وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ تاوانباریش دەدەینە بەر ﴿إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا﴾ بۆ دۆزەخ بە تینویەتی (بەوێنەی گەلە ئاژەڵ). ٨٦)﴿لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَٰعَةَ﴾ دەسەڵاتی تکاو لاڵەیان نی یە ﴿إِلَّا مَنِ﴾ جگە لەو کەسەی ﴿ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا﴾ بەڵێنی لە خوای میهرەبان وەرگرتووە (وەك پێغەمبەران و شەهیدان...). ٨٧)﴿وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَلَدًا﴾ گاوور وجوولەکەکان دەیان ووت خوا منداڵی بۆخۆی داناوە. ٨٨)﴿لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا إِدًّا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی شتێکی زۆر ناپەجی و سەیر دەڵێن. ٨٩)﴿تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ﴾ نزیکە ئاسمانەکان ﴿يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ﴾ لەت لەت و پارە پارە ببن لەبەر ئەو (قسەیە) ﴿وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ﴾ و (نزیکە) زەویش شەق بەرێت و بقڵیشێ﴿وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ هَدًّا﴾ و(نزیکە) شاخ و چیاکان بە یەك جار بڕوخێن. ٩٠) ﴿أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا﴾ لەبەر ئەوەی (بێ باوەڕان) منداڵ دەدەنە پاڵ خوای میهرەبان. ٩١)﴿وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَٰنِ﴾ بۆ خوای میهرەبان شیاو نیە ﴿أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا﴾ کە منداڵی هەبێ. ٩٢)﴿إِن كُلُّ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هەموو ئەوانەی لە ئاسمانەکان و زەویدان ﴿إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَٰنِ عَبْدًا﴾ بەبەندەیی دێنە لای خوای میهرەبان (هیچ کەسێ لەوانە نیە بەندەی خوای میهرەبان نەبێ). ٩٣)﴿لَّقَدْ أَحْصَىٰهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی هەموویانی سەرژمێری کردووە بە ژماردن. ٩٤) ﴿وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فَرْدًا﴾ هەر هەموویان بە تاك و تەنها دێنەوە بۆ لای (خوا) لە ڕۆژی قیامەتدا. ٩٥)

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَيَجۡعَلُ لَهُمُ
ٱلرَّحۡمَٰنُ وُدّٗا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرۡنَٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ
ٱلۡمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوۡمٗا لُّدّٗا ﴿٩٧﴾ وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا قَبۡلَهُم
مِّن قَرۡنٍ هَلۡ تُحِسُّ مِنۡهُم مِّنۡ أَحَدٍ أَوۡ تَسۡمَعُ لَهُمۡ رِكۡزَۢا ﴿٩٨﴾

سُورَةُ طه ١

آياتها ١٣٥ — ٢٠

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طه ﴿١﴾ مَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡقُرۡءَانَ لِتَشۡقَىٰٓ ﴿٢﴾ إِلَّا تَذۡكِرَةٗ
لِّمَن يَخۡشَىٰ ﴿٣﴾ تَنزِيلٗا مِّمَّنۡ خَلَقَ ٱلۡأَرۡضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلۡعُلَى ﴿٤﴾
ٱلرَّحۡمَٰنُ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ ٱسۡتَوَىٰ ﴿٥﴾ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي
ٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا وَمَا تَحۡتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾ وَإِن تَجۡهَرۡ بِٱلۡقَوۡلِ
فَإِنَّهُۥ يَعۡلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخۡفَى ﴿٧﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ
ٱلۡحُسۡنَىٰ ﴿٨﴾ وَهَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿٩﴾ إِذۡ رَءَا نَارٗا
فَقَالَ لِأَهۡلِهِ ٱمۡكُثُوٓاْ إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا لَّعَلِّيٓ ءَاتِيكُم مِّنۡهَا بِقَبَسٍ
أَوۡ أَجِدُ عَلَى ٱلنَّارِ هُدٗى ﴿١٠﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ يَٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾
إِنِّيٓ أَنَا۠ رَبُّكَ فَٱخۡلَعۡ نَعۡلَيۡكَ إِنَّكَ بِٱلۡوَادِ ٱلۡمُقَدَّسِ طُوٗى ﴿١٢﴾

-اعظم اجراً ؟ (قال أن تصدق و أنت صحيح شحيح تخشى الفقر و تأمل الغنى ولا تمهل حتى إذا بلغت الحلقوم قلت لفلان كذا و لفلان كذا وقد كان لفلان) (متفق عليه). پیاوێك هات بۆ لای پێغەمبەری ﷺ) ووتی: خوا(ئەی پێغەمبەری ﷺ) كام خوا (خێرو ماڵ بەخشینە پاداشتی گەورەترە؟ فەرمووی: (ئەو خێرەی كە دەیكەیت لەشت ساغ بێت حەزت لە كۆكردنەوەی ماڵ و سامان بێت و ترسی هەژاریت هەبێت و بە هیوای دەوڵەمەندبوون بیت وە ئەو ماڵ بەخشینە دوا نەخەیت هەتا گیان دەگاتە گەروت ئەوسا بڵێی ئەوە بۆ فلان و ئەوە بۆ فلان وەكاتی خۆی ئەوەش دراوە بەفلان كەس).

ئایەتی (١٠٨) سورەتی (التوبة): إن رسول الله (ﷺ) أتى الأنصار في مسجد قباء فقال: (إن الله قد أحسن عليكم الثناء في الطهور في قصة مسجدكم فما هذا الطهر الذي تطهرون به) قالوا والله يارسول الله -

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەباوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیشیان کردووە ﴿سَيَجۡعَلُ لَهُمُ ٱلرَّحۡمَٰنُ وُدّٗا﴾ بێگومان خوای میهرەبان خۆشەویستیان دەکات (لەدڵی باوەڕدارانـدا). ٩٦) ﴿فَإِنَّمَا يَسَّرۡنَٰهُ بِلِسَانِكَ﴾ جا بەڕاستی ئێمە قورئانمان لەسەر زوبانی تۆ ئاسان کردووە ﴿لِتُبَشِّرَ بِهِ ٱلۡمُتَّقِينَ﴾ تا مژدەی پێ بدەیت بەپارێزکاران و لەخواترسان ﴿وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوۡمٗا لُّدّٗا﴾ ئەو کەسانەشی پێ بترسێنێ کەبە سەختی دژایەتیت دەکەن. ٩٧) ﴿وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا قَبۡلَهُم مِّن قَرۡنٍ﴾ گەل و کۆمەڵی زۆرمان پێش ئەمان بەرباد کرد (لەبەر خراپیان) ﴿هَلۡ تُحِسُّ مِنۡهُم مِّنۡ أَحَدٍ﴾ ئایا هەست ئەکەیت بەهیچ کەسێك لەوانە مابێت؟ ﴿أَوۡ تَسۡمَعُ لَهُمۡ رِكۡزَۢا﴾ یان هیچ ورکە و سرتەیەکیان دەبیستی. ٩٨)

سورەتی ﴿ طه ﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿طه﴾ بە (طا،ها) دەخوێنرێتەوە، خوا زاناترە بە ماناکەی بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١) ﴿مَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡقُرۡءَانَ﴾ قورئانمان نەناردۆتە خوارەوە بۆ سەر تۆ ﴿لِتَشۡقَىٰٓ﴾ بۆ ئەوەی دوو چاری نارەحەتی غەم و پەژارە ببیت. ٢) ﴿إِلَّا تَذۡكِرَةٗ لِّمَن يَخۡشَىٰ﴾ تەنها ئامۆژگاری و بیر خستنەوەیە بۆ ئەو کەسەی (لەخوا) دەترسێ. ٣) ﴿تَنزِيلٗا مِّمَّنۡ﴾ (ئەم قورئانە) بەبەش بەش نێردراوەتە خوارەوە لەلایەن زاتێکەوە ﴿خَلَقَ ٱلۡأَرۡضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلۡعُلَى﴾ کەزەوی‌و ئاسمانە بەرزو بڵندەکانی دروست کردووە. ٤) ﴿ٱلرَّحۡمَٰنُ﴾ کە (خوای) میهرەبانە ﴿عَلَى ٱلۡعَرۡشِ ٱسۡتَوَىٰ﴾ کە بەرز بووە سەر عەرش‌و قەراری گرت (بەو شێوەی شیاوی بێت ئێمە چۆنیەتییەکەی نازانین). ٥) ﴿لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ تەنها موڵکی خوایە ئەوەی لەئاسمانەکان و ئەوەی لەزەویدایە ﴿وَمَا بَيۡنَهُمَا وَمَا تَحۡتَ ٱلثَّرَىٰ﴾ وەئەوەی لەنێوانیاندایەو ئەوەی لەژێر خاکدایە. ٦) ﴿وَإِن تَجۡهَرۡ بِٱلۡقَوۡلِ﴾ ئەگەر تۆ بە ئاشکرا قسە بکەیت ﴿فَإِنَّهُۥ يَعۡلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخۡفَى﴾ ئەوە بەراستی ئەو (خوا) نهێنی‌و لەنهێنی شاراوەتریش دەزانێ. ٧) ﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ﴾ خوا (ئەو زاتەیە) کەپەرستراوێکی تر نی یە جگە لەئەو ﴿لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ﴾ تەنها بۆ ئەوە ناوە هەرە جوانەکان. ٨) ﴿وَهَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئایا هەواڵ و دەنگوباسی مووسا پێغەمبەرت پێ گەیشتووە. ٩) ﴿إِذۡ رَءَا نَارٗا﴾ کاتێ ئاگرێکی بینی (لەگەڕانەوەیدا بۆ میصر لەشەوێکی سارددا) ﴿فَقَالَ لِأَهۡلِهِ ٱمۡكُثُوٓاْ﴾ جا (مووسا) ووتی بەخێزانەکەی لێرە بمێننەوە ﴿إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا﴾ بەڕاستی من ئاگرێکم بەدی کردووە ﴿لَّعَلِّيٓ ءَاتِيكُم مِّنۡهَا بِقَبَسٍ﴾ (ئەڕۆم بۆ لای) بەڵکو لەو ئاگرە چڵۆسکێکتان بۆ بێنم (خۆتانی پێ گەرم بکەنەوە) ﴿أَوۡ أَجِدُ عَلَى ٱلنَّارِ هُدٗى﴾ یان لای ئەو ئاگرە ڕێگا نیشان دەرێکم دەست کەوێ. ١٠) ﴿فَلَمَّآ أَتَىٰهَا﴾ جا کەگەشتە لای (ئاگرەکە) ﴿نُودِيَ يَٰمُوسَىٰٓ﴾ بانگی لێ کرا: ئەی مووسا. ١١) ﴿إِنِّيٓ أَنَا۠ رَبُّكَ﴾ بەڕاستی من پەروەردگاری تۆم ﴿فَٱخۡلَعۡ نَعۡلَيۡكَ﴾ دەی پێڵاوەکانت داکەنە (لەبەر ڕێزی شوێنەکە) ﴿إِنَّكَ بِٱلۡوَادِ ٱلۡمُقَدَّسِ طُوٗى﴾ چونکە بێگومان تۆ لەشیوی پیرۆزو بەفەڕی (طووا) دایت. ١٢)

وَأَنَا ٱخۡتَرۡتُكَ فَٱسۡتَمِعۡ لِمَا يُوحَىٰٓ ﴿١٣﴾ إِنَّنِيٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدۡنِي وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكۡرِيٓ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ أُخۡفِيهَا لِتُجۡزَىٰ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا تَسۡعَىٰ ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنۡهَا مَن لَّا يُؤۡمِنُ بِهَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ فَتَرۡدَىٰ ﴿١٦﴾ وَمَا تِلۡكَ بِيَمِينِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّؤُاْ عَلَيۡهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَـَٔارِبُ أُخۡرَىٰ ﴿١٨﴾ قَالَ أَلۡقِهَا يَٰمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَلۡقَىٰهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٞ تَسۡعَىٰ ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذۡهَا وَلَا تَخَفۡۖ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا ٱلۡأُولَىٰ ﴿٢١﴾ وَٱضۡمُمۡ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخۡرُجۡ بَيۡضَآءَ مِنۡ غَيۡرِ سُوٓءٍ ءَايَةً أُخۡرَىٰ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ مِنۡ ءَايَٰتِنَا ٱلۡكُبۡرَى ﴿٢٣﴾ ٱذۡهَبۡ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱشۡرَحۡ لِي صَدۡرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرۡ لِيٓ أَمۡرِي ﴿٢٦﴾ وَٱحۡلُلۡ عُقۡدَةٗ مِّن لِّسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفۡقَهُواْ قَوۡلِي ﴿٢٨﴾ وَٱجۡعَل لِّي وَزِيرٗا مِّنۡ أَهۡلِي ﴿٢٩﴾ هَٰرُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ ٱشۡدُدۡ بِهِۦٓ أَزۡرِي ﴿٣١﴾ وَأَشۡرِكۡهُ فِيٓ أَمۡرِي ﴿٣٢﴾ كَيۡ نُسَبِّحَكَ كَثِيرٗا ﴿٣٣﴾ وَنَذۡكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرٗا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدۡ أُوتِيتَ سُؤۡلَكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدۡ مَنَنَّا عَلَيۡكَ مَرَّةً أُخۡرَىٰٓ ﴿٣٧﴾

-ما نعلم شيئاً إلا أنه كان لنا جيران من اليهود وكانوا يغسلون أدبارهم من الغائط فغسلنا كما غسلوا) (رواه ابن خزيمة في صحيحه).
پێغەمبەری خوا (ﷺ) هات بۆ لای ئەنصارییەکان لە مزگەوتی قوبادا فەرمووی: (بەڕاستی خوای گەورە زۆر بە چاکی باسی کردوون دەربارەی خۆ پاککردنەوەتان لە باسی مزگەوتەکەتان دا (لەقورئان دا)، ئایا ئەو پاککەرەوە چی یە خۆتانی پێ پاك دەکەنەوە) ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) سوێند بەخوا هیچ نازانین ئەوە نەبێت چەند دراوسێیەکی جوولەکەمان هەیە لەکاتی چوونە سەرئاو پاشیان بەئاو دەشۆردو پاکیان دەکردەوە ئێمەش خۆمان پاك دەکردەوە هەر چۆنێ ئەوان خۆیان پاك دەکردەوە).

ئایەتی (١١١) **سورەتی (التوبة)**: قال رسول الله (ﷺ): (لغدوة في سبيل الله أو روحة خير من الدنيا-

﴿وَأَنَا ٱخْتَرْتُكَ﴾ من تۆم هەڵبژاردووە (بۆ پێغەمبەرایەتی) ﴿فَٱسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰٓ﴾ کەواتە گوێ بگرە بۆ ئەوەی نیگا دەکرێ (بۆت). ١٣) ﴿إِنَّنِىٓ أَنَا ٱللَّهُ﴾ بەراستی هەر من خوام ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠﴾ هیچ پەرستراوێکی راست نییە جگە لە من ﴿فَٱعْبُدْنِى﴾ کەواتە من بپەرستە ﴿وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِىٓ﴾ بە چاکی نوێژ بەجێ بێنە تامنت بێتەوە یاد. ١٤) ﴿إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ﴾ بێگومان رۆژی دوایی دێت ﴿أَكَادُ أُخْفِيهَا﴾ دەمەوێ (کاتی هاتنی لەخۆم) بشارمەوە ﴿لِتُجْزَىٰ﴾ بۆ ئەوەی پاداشت بدرێتەوە ﴿كُلُّ نَفْسٍۭ﴾ هەموو کەسێك ﴿بِمَا تَسْعَىٰ﴾ بە گوێرەی ئەو کردەوەی کە دەیکات. ١٥) ﴿فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا﴾ جا با بەرگریت نەکات لێ ی ﴿مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا﴾ ئەو کەسەی باوەڕی نی یە بەو (قیامەتە) ﴿وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ﴾ و شوێن هەوا و ئارەزووی خۆی کەوتووە ﴿فَتَرْدَىٰ﴾ ئەوسا تیا دەچێت. ١٦) ﴿وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَٰمُوسَىٰ﴾ (خوا فەرمووی) ئەی مووسا ئەوە چیە بەدەستی راستەوە. ١٧) ﴿قَالَ هِىَ عَصَاىَ﴾ (مووسا) فەرمووی ئەوە گۆچانەکەمە ﴿أَتَوَكَّؤُا۟ عَلَيْهَا﴾ خۆم دەدەم بەسەریدا (کاتی رۆیشتن) ﴿وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِى﴾ گەڵای درەختی پێ دەوەرێنم بۆ مەڕەکانم ﴿وَلِىَ فِيهَا مَـَٔارِبُ أُخْرَىٰ﴾ وە چەند کارو پێویستی تری پێ دەکەم. ١٨) ﴿قَالَ أَلْقِهَا يَٰمُوسَىٰ﴾ (خوا) فەرمووی ئەی مووسا گۆچانەکەت فڕێ بدە. ١٩) ﴿فَأَلْقَىٰهَا﴾ جا ئەویش فڕێی دا ﴿فَإِذَا هِىَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ﴾ دەست بەجێ گۆچانەکە بووە بە مارێك بە خێرایی دەڕۆیشت (مووسا ترسا). ٢٠) ﴿قَالَ﴾ (خوای گەورە) فەرمووی ﴿خُذْهَا وَلَا تَخَفْ﴾ بیگرەو مەترسە ﴿سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا ٱلْأُولَىٰ﴾ دڵنیابە دەی گێڕینەوە بۆ شێوەکەی یەکەم جاری (کە گۆچانە). ٢١) ﴿وَٱضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ﴾ دەستت بخەرە بن باڵت (پاشان دەری بێنە) ﴿تَخْرُجْ بَيْضَآءَ﴾ کە دەریەت سپییە (وەك کافور دەدرەوشێتەوە) ﴿مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ﴾ بێ ئەوەی بەڵەکی و نەخۆشی بێت ﴿ءَايَةً أُخْرَىٰ﴾ (ئەمەش) موعجیزەیەکی ترە (جگە لە گۆچانەکەت). ٢٢) ﴿لِنُرِيَكَ مِنْ ءَايَٰتِنَا ٱلْكُبْرَى﴾ بۆ ئەوەی هەندێ لەموعجیزەو بەڵگە گەورەکانی خۆمانت پیشان بدەین. ٢٣) ﴿ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ﴾ برۆ بۆ لای فیرعەون ﴿إِنَّهُۥ طَغَىٰ﴾ چونکە بەراستی لەسنوور دەرچووە ویاخی بووە. ٢٤) ﴿قَالَ رَبِّ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى﴾ (مووسا) ووتی پەروەردگارم سنگم (دڵ و دەروونم) فراوان بکە. ٢٥) ﴿وَيَسِّرْ لِىٓ أَمْرِى﴾ و ئیش و کارم بۆ ئاسان بکە. ٢٦) ﴿وَٱحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِى﴾ و گرێی زمانیشم بەرەڵا بکە. ٢٧) ﴿يَفْقَهُوا۟ قَوْلِى﴾ بۆ ئەوەی لە قسەکانم تێبگەن. ٢٨) ﴿وَٱجْعَل لِّى وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِى﴾ وە لەخزم و کەسی خۆم کەسێك بکەرە پشتیوانم. ٢٩) ﴿هَٰرُونَ أَخِى﴾ کە هاروونی برامە. ٣٠) ﴿ٱشْدُدْ بِهِۦٓ أَزْرِى﴾ پشتمی پێ قایم و بەهێز بکە. ٣١) ﴿وَأَشْرِكْهُ فِىٓ أَمْرِى﴾ بیکەرە هاوبەشم لەکارەکەمدا (گەیاندنی پەیامی خوا). ٣٢) ﴿كَىْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا﴾ بۆ ئەوەی زۆرستایشت بکەین. ٣٣) ﴿وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا﴾ وە یاد و زیکری زۆرت بکەین. ٣٤) ﴿إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا﴾ بەراستی تۆ بینای بە (هەموو شتێکی) ئێمە. ٣٥) ﴿قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَٰمُوسَىٰ﴾ (خوای گەورە) فەرمووی بەراستی ئەوەی داوات کرد پێت درا ئەی مووسا. ٣٦) ﴿وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰٓ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە جارێکی تر منەتمان ناوەتە سەرت. ٣٧)

إِذۡ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ أَنِ ٱقۡذِفِيهِ فِي ٱلتَّابُوتِ فَٱقۡذِفِيهِ فِي ٱلۡيَمِّ فَلۡيُلۡقِهِ ٱلۡيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ يَأۡخُذۡهُ عَدُوّٞ لِّي وَعَدُوّٞ لَّهُۥۚ وَأَلۡقَيۡتُ عَلَيۡكَ مَحَبَّةٗ مِّنِّي وَلِتُصۡنَعَ عَلَىٰ عَيۡنِيٓ ﴿٣٩﴾ إِذۡ تَمۡشِيٓ أُخۡتُكَ فَتَقُولُ هَلۡ أَدُلُّكُمۡ عَلَىٰ مَن يَكۡفُلُهُۥۖ فَرَجَعۡنَٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ كَيۡ تَقَرَّ عَيۡنُهَا وَلَا تَحۡزَنَۚ وَقَتَلۡتَ نَفۡسٗا فَنَجَّيۡنَٰكَ مِنَ ٱلۡغَمِّ وَفَتَنَّٰكَ فُتُونٗاۚ فَلَبِثۡتَ سِنِينَ فِيٓ أَهۡلِ مَدۡيَنَ ثُمَّ جِئۡتَ عَلَىٰ قَدَرٖ يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ وَٱصۡطَنَعۡتُكَ لِنَفۡسِي ﴿٤١﴾ ٱذۡهَبۡ أَنتَ وَأَخُوكَ بِـَٔايَٰتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكۡرِي ﴿٤٢﴾ ٱذۡهَبَآ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُۥ قَوۡلٗا لَّيِّنٗا لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوۡ يَخۡشَىٰ ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَآ إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفۡرُطَ عَلَيۡنَآ أَوۡ أَن يَطۡغَىٰ ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَآۖ إِنَّنِي مَعَكُمَآ أَسۡمَعُ وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾ فَأۡتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرۡسِلۡ مَعَنَا بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ وَلَا تُعَذِّبۡهُمۡۖ قَدۡ جِئۡنَٰكَ بِـَٔايَةٖ مِّن رَّبِّكَۖ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلۡهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡنَآ أَنَّ ٱلۡعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِيٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ خَلۡقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلۡقُرُونِ ٱلۡأُولَىٰ ﴿٥١﴾

-وما فيها) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (جیهاد و تێکۆشان لە ڕێی خوا تاقێکی بەیانی یا ئێوارە لە هەموو مولکی دونیا چاکترە). عن أبي ذر (رضي الله عنه) قال: قلت: يا رسول الله أيُّ العمل أفضل؟ قال: (الإيمان بالله و الجهاد في سبيله) (متفق عليه). ئەبو زەر (خوای لێ ڕازی بێت) دەڵێ: بە پێغەمبەرم (ﷺ) ووت: کام کردەوە گەورەترە؟ فەرمووی: (باوەڕ بوون بەخوا و جیهادکردن لە ڕێگای خوادا).

ئایەتی (١١٢) سورەتی (التوبة): عن أبي فراس ربيعة بن كعب الأسلمي خادم رسول (ﷺ): قال كنت أبيت مع رسول الله (ﷺ): فآتيه بوضوئه و حاجته، فقال: (سلني؟) فقلت: أسألك مرافقتك في الجنة فقال: أو غير ذلك قلت هو ذاك قال: (فأعني على نفسك بكثرة السجود). (رواه مسلم). ئەبو فیراس-

﴿إِذۡ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ﴾ کاتێ ئێمە ئاگاداری دایکتمان کرد ﴿مَا يُوحَىٰٓ﴾ ئەوەی پێویست بوو ئاگادار بکرێت. ٣٨) ﴿أَنِ ٱقۡذِفِيهِ فِي ٱلتَّابُوتِ﴾ کە ئەو (مووسای شیرەخۆرە) بخەرە ناو سندوقێکەوە ﴿فَٱقۡذِفِيهِ فِي ٱلۡيَمِّ﴾ ئینجا فڕێی دەرە دەریاوە ﴿فَلۡيُلۡقِهِ ٱلۡيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ﴾ جا بادەریاش بیباتە کەناری ئاوەکە ﴿يَأۡخُذۡهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَّهُۥ﴾ (لە ئاکامدا) دوژمنی من و دوژمنی ئەو (کەفیرعەونە) ئەو بگرێتەوە ﴿وَأَلۡقَيۡتُ عَلَيۡكَ مَحَبَّةً مِّنِّي﴾ لەلایەن خۆمەوە جۆرە خۆشەویستییەکم پێ دایت ﴿وَلِتُصۡنَعَ عَلَىٰ عَيۡنِيٓ﴾ بۆ ئەوەی پەروەردە بکرێیت لە پێش چاوی خۆم (بە چاودێری و پارێزگاری خۆم). ٣٩) ﴿إِذۡ تَمۡشِيٓ أُخۡتُكَ﴾ (لەبیرت بێ) کاتێ کە خوشکەکەت دەڕۆیشت ﴿فَتَقُولُ﴾ و دەیووت (بە فیرعەون و دەستەکەی کە مووسا دەگریا و شیری هیچ ئافرەتێکی نەدەخوارد) ﴿هَلۡ أَدُلُّكُمۡ عَلَىٰ مَن يَكۡفُلُهُۥ﴾ کەسێکتان نیشان بدەم کە بەخێوی کات وبیگرێتە ئەستۆ ﴿فَرَجَعۡنَٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ﴾ بەو هۆیەوە تۆمان گێڕایەوە بۆ لای دایکت ﴿كَيۡ تَقَرَّ عَيۡنُهَا وَلَا تَحۡزَنَ﴾ تا چاو ودڵی گەش بێتەوەو خەفەت نەخوات ﴿وَقَتَلۡتَ نَفۡسٗا﴾ وە کەسێکت کوشت (لە تاقمی فیرعەون) ﴿فَنَجَّيۡنَٰكَ مِنَ ٱلۡغَمِّ﴾ بەڵام ئێمە رزگارمان کردی لەو پەژارە و غەمە ﴿وَفَتَنَّٰكَ فُتُونٗا﴾ وە دووچاری چەندەها تاقی کردنەوەمان کردی ﴿فَلَبِثۡتَ سِنِينَ﴾ ئینجا چەندساڵێك مایتەوە ﴿فِيٓ أَهۡلِ مَدۡيَنَ﴾ لەناو خەڵکی مەدیەندا ﴿ثُمَّ جِئۡتَ عَلَىٰ قَدَرٖ يَٰمُوسَىٰ﴾ پاشان ئەی مووسا لە کاتی دیاری کراودا (بۆ پێغەمبەرایەتی) هاتوویتە ئێرە. ٤٠) ﴿وَٱصۡطَنَعۡتُكَ لِنَفۡسِي﴾ وە تۆم هەڵبژارد بۆ خۆم (تاکو پێغەمبەر بیت و پەیامی من راگەیەنیت). ٤١) ﴿ٱذۡهَبۡ أَنتَ وَأَخُوكَ بِـَٔايَٰتِي﴾ بڕۆ خۆت و براکەت بە بەڵگە و موعجیزەکانمەوە ﴿وَلَا تَنِيَا فِي ذِكۡرِي﴾ سستی نەکەن لە زیکر و یادی مندا. ٤٢) ﴿ٱذۡهَبَآ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ﴾ هەردووکتان بڕۆن بۆلای فیرعەون ﴿إِنَّهُۥ طَغَىٰ﴾ چونکە بەراستی لەسنوور دەرچووە و یاخی بووە. ٤٣) ﴿فَقُولَا لَهُۥ قَوۡلٗا لَّيِّنٗا﴾ جا قسەی لەگەڵ بکەن بە نەرم و نیانی ﴿لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوۡ يَخۡشَىٰ﴾ بەڵکو بیربکاتەوە یا بترسێ (لە سزای خوا). ٤٤) ﴿قَالَا رَبَّنَآ﴾ هەردووکیان ووتیان ئەی پەروەردگارمان ﴿إِنَّنَا نَخَافُ﴾ بەراستی ئێمە دەترسین ﴿أَن يَفۡرُطَ عَلَيۡنَآ﴾ دەس درێژی بکاتە سەرمان پێش ئەوەی ئێمە هیچ بڵێین ﴿أَوۡ أَن يَطۡغَىٰ﴾ یان زیاتر یاخی و سەرکەش ببێت. ٤٥) ﴿قَالَ لَا تَخَافَآ﴾ (خوا) فەرمووی مەترسن ﴿إِنَّنِي مَعَكُمَآ﴾ بەراستی من لەگەڵتانام ﴿أَسۡمَعُ وَأَرَىٰ﴾ دەبیستم و دەبینم. ٤٦) ﴿فَأۡتِيَاهُ فَقُولَآ﴾ کەوابوو بچنە لای و (پێی) بڵێن ﴿إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ﴾ بێ گومان ئێمە هەردووك نێرراوی پەروەردگاری تۆین (بۆ سەر تۆ) ﴿فَأَرۡسِلۡ مَعَنَا بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ﴾ دە نەوەی ئیسرائیل بەرەڵا بکە (با بێن) لەگەڵ ئێمەدا ﴿وَلَا تُعَذِّبۡهُمۡ﴾ و ئازار و سزایان مەدە ﴿قَدۡ جِئۡنَٰكَ بِـَٔايَةٖ مِّن رَّبِّكَ﴾ بەراستی ئێمە لە لایەن پەروەردگارتەوە بەڵگەو موعجیزەمان بۆ هێناوی ﴿وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلۡهُدَىٰٓ﴾ سڵاویش لەسەر کەسێك بێت کە شوێن رێگای راستی دەکەوێ. ٤٧) ﴿إِنَّا قَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡنَآ﴾ بەراستی ئێمە نیگامان بۆ کراوە ﴿أَنَّ ٱلۡعَذَابَ﴾ کە بێگومان سزا ﴿عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ بۆ کەسێکە (پێغەمبەران) بەدرۆ دەزانێ روو وەردەگێڕێ (باوەڕ ناهێنێ). ٤٨) ﴿قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ﴾ (فیرعەون) ووتی باشە مووسا پەروەرگاری هەردووکتان کێ یە؟. ٤٩) ﴿قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِيٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ خَلۡقَهُۥ﴾ (مووسا) فەرمووی پەروەردگاری ئێمە ئەو زاتەیە دروستکردنێکی تایبەتی بە هەموو شتێك بەخشیوە ﴿ثُمَّ هَدَىٰ﴾ پاشان رێنموونیشی کردووە (بۆ کاری خۆی). ٥٠) ﴿قَالَ فَمَا بَالُ ٱلۡقُرُونِ ٱلۡأُولَىٰ﴾ (فیرعەون) ووتی ئەی خەڵکانی سەردەمە پێشووەکان حاڵیان چییەو چۆنە (لە پاشی مردنیان). ٥١)

قَالَ عِلۡمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَٰبٖۖ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ مَهۡدٗا وَسَلَكَ لَكُمۡ فِيهَا سُبُلٗا وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجۡنَا بِهِۦٓ أَزۡوَٰجٗا مِّن نَّبَاتٖ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ كُلُواْ وَٱرۡعَوۡاْ أَنۡعَٰمَكُمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّأُوْلِي ٱلنُّهَىٰ ﴿٥٤﴾ ۞ مِنۡهَا خَلَقۡنَٰكُمۡ وَفِيهَا نُعِيدُكُمۡ وَمِنۡهَا نُخۡرِجُكُمۡ تَارَةً أُخۡرَىٰ ﴿٥٥﴾ وَلَقَدۡ أَرَيۡنَٰهُ ءَايَٰتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾ قَالَ أَجِئۡتَنَا لِتُخۡرِجَنَا مِنۡ أَرۡضِنَا بِسِحۡرِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ فَلَنَأۡتِيَنَّكَ بِسِحۡرٖ مِّثۡلِهِۦ فَٱجۡعَلۡ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكَ مَوۡعِدٗا لَّا نُخۡلِفُهُۥ نَحۡنُ وَلَآ أَنتَ مَكَانٗا سُوٗى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوۡعِدُكُمۡ يَوۡمُ ٱلزِّينَةِ وَأَن يُحۡشَرَ ٱلنَّاسُ ضُحٗى ﴿٥٩﴾ فَتَوَلَّىٰ فِرۡعَوۡنُ فَجَمَعَ كَيۡدَهُۥ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ وَيۡلَكُمۡ لَا تَفۡتَرُواْ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا فَيُسۡحِتَكُم بِعَذَابٖۖ وَقَدۡ خَابَ مَنِ ٱفۡتَرَىٰ ﴿٦١﴾ فَتَنَٰزَعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّجۡوَىٰ ﴿٦٢﴾ قَالُوٓاْ إِنۡ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ يُرِيدَانِ أَن يُخۡرِجَاكُم مِّنۡ أَرۡضِكُم بِسِحۡرِهِمَا وَيَذۡهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلۡمُثۡلَىٰ ﴿٦٣﴾ فَأَجۡمِعُواْ كَيۡدَكُمۡ ثُمَّ ٱئۡتُواْ صَفّٗاۚ وَقَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡيَوۡمَ مَنِ ٱسۡتَعۡلَىٰ ﴿٦٤﴾

- **ڕەبیعەی کوڕی کەعبی ئەسلەمی (خوای لێ ڕازی بێت) کە** خزمەت **کاری** پێغەمبەر بوو (ﷺ) **دەڵێ: شەو لەگەڵ** پێغەمبەری **خوادا** (ﷺ) دەمامەوە ئاوی **دەست نوێژ و پێویستی یەکانیم بۆ دەهێنا، فەرمووی:** (داوام **لێ بکە؟) وتم: داوات لێ دەکەم هاوڕێت بم لەبەهەشت دا، فەرمووی: (جگە** لەوە داوایەکی ترت هەیە) وتم هەر ئەو داوایەم هەیە، فەرمووی: **(کەواتە** تۆش **یارمەتیم** بدە بە نوێژکردنی زۆر بۆ ڕاهێنانی نەفست (لەسەر عیبادەت).

ئایەتی (١١٦) سورەتی (التوبة): عن البراء بن عازب (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (يا فلان إذا آويت إلى فراشك فقل: اللهم أسلمت نفسي اليك، وجهت وجهي إليك، و وفوضت أمري إليك وألجأت ظهري إليك رغبة ورهبة إليك لا ملجأ ولا منجى منك إلاّ إليك آمنت بكتابك الذي أنزلت وبنبيك الذي أرسلت،فإنك إن-

﴿قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي﴾ (مووسا) فەرمووی زانیاری ئەوە لای پەروەردگارمە ﴿فِي كِتَٰبٍ﴾ لە پەراوێکدایە ﴿لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى﴾ پەروەردگارم هیچی لێ وون نابێ و هیچی لەبیر ناچێ. ٥٢) ﴿ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا﴾ (پەروەردگارم) زاتێکە کە زەوی بۆ کردوونەتە شوێنی حەسانەوە (وەکو بێشکە) ﴿وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا﴾ وە لەناوییدا چەندەها ڕێگای بۆ فەراهەم هێناون ﴿وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ وە لەئاسمانەوە باران دەبارێنی (بۆتان) ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِۦٓ﴾ جا بەو بارانەی ڕواندومانە ﴿أَزْوَٰجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ﴾ زۆر جوتی جۆراو جۆر لەڕووەك (کە جیاوازن لە تام و بۆن و ڕەنگ و شێوەدا). ٥٣) ﴿كُلُوا۟ وَٱرْعَوْا۟ أَنْعَٰمَكُمْ﴾ (ئەی مرۆڤەکان) بخۆن و ئاژەڵ و ماڵاتەکانیشتان بلەوەڕێنن ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (کە باسکرا) ﴿لَأَيَٰتٍ لِّأُو۟لِي ٱلنُّهَىٰ﴾ بەڵگە و نیشانەی زۆر هەیە بۆ ئەوانەی خاوەنی ژیرین. ٥٤) ﴿مِنْهَا خَلَقْنَٰكُمْ﴾ لەم زەویە دروستمان کردوون ﴿وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ﴾ دووبارە دەتانگێڕینەوە ناو زەوی (بەمردوویی) ﴿وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ﴾ جارێکی تر لەو زەوییە دەرتان دێنینەوە (بەزیندوویی بۆ لێپرسینەوە). ٥٥) ﴿وَلَقَدْ أَرَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا كُلَّهَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە هەموو بەڵگەو نیشانەکانی خۆمان نیشان فیرعەون دا ﴿فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ﴾ کەچی باوەڕی نەهێناو سەپێچی کرد. ٥٦) ﴿قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا﴾ (فیرعەون) ووتی هاتوویت بۆ ئاومان بۆ ئەوی دەرمان کەیت ﴿مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَٰمُوسَىٰ﴾ لەخاکەکەمان بەجادوو گەریەکەت ئەی مووسا. ٥٧) ﴿فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ﴾ سوێندبێ جادوویەکت بۆ (بەکار) بێنین ﴿مِّثْلِهِۦ﴾ وەك ئەو (جادووەی خۆت) ﴿فَٱجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا﴾ جا شوێن و کاتێ لە نێوان ئێمە و خۆتدا دابنێ ﴿لَّا نُخْلِفُهُۥ نَحْنُ وَلَآ أَنتَ﴾ نە ئێمە و نەتۆ خۆمانی لێ نەبوێرین ﴿مَكَانًا سُوًى﴾ (با) جێگایەکی تەخت بێ. ٥٨) ﴿قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ ٱلزِّينَةِ﴾ (مووسا) فەرمووی کاتی دیارکراوتان ڕۆژی خۆڕازاندنەوە (ڕۆژی جەژن) بێت ﴿وَأَن يُحْشَرَ ٱلنَّاسُ ضُحًى﴾ بەمەرجێ لە کاتی چێشتەنگاودا خەڵکی کۆبکرێنەوە. ٥٩) ﴿فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ﴾ ئینجا فیرعەون ڕۆیشت لەو جێگایە ﴿فَجَمَعَ كَيْدَهُۥ﴾ وهەمووجادوو گەرەکانی کۆکردەوە ﴿ثُمَّ أَتَىٰ﴾ پاشان هات (بۆ شوێنی دیاری کراو). ٦٠) ﴿قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ﴾ مووسا بە جادوو گەرانی ووت ﴿وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ هاوار بۆ ئێوە درۆ بەدەم خواوە نەکەن ﴿فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ﴾ ئەگینا بەسزایەك لەناوتان دەبات ﴿وَقَدْ خَابَ مَنِ ٱفْتَرَىٰ﴾ بەڕاستی هەر کەسێ درۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە ڕەنجە ڕۆ دەبێت. ٦١) ﴿فَتَنَٰزَعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ﴾ ئینجا (جادوو گەرەکان) سەبارەت بەکارەکەیان لە نێوانیان دا جیاوازی پەیدا بوو ﴿وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّجْوَىٰ﴾ و بەنهێنی چرپەیان دەکرد. ٦٢) ﴿قَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ﴾ ووتیان بەڕاستی ئەمانە دوو جادووگەرن ﴿يُرِيدَانِ أَن يُخْرِجَاكُم﴾ دەیانەوێ دەرتان پەڕێنن ﴿مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا﴾ لە خاك و وڵاتەکەتان بە جادووەکەیان ﴿وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلْمُثْلَىٰ﴾ وە ڕێباز و نەریتە هەرە باشەکەتان لەناو بەرن. ٦٣) ﴿فَأَجْمِعُوا۟ كَيْدَكُمْ﴾ جا کەواتە هەموو جادوو و پیلانێکتان کۆبکەنەوە ﴿ثُمَّ ٱئْتُوا۟ صَفًّا﴾ پاشان بە یەك ڕیز بێنە (گۆڕەپانەوە) ﴿وَقَدْ أَفْلَحَ ٱلْيَوْمَ مَنِ ٱسْتَعْلَىٰ﴾ بەڕاستی هەرکەسێ ئەمڕۆ سەرکەوێ ڕزگاری دەبێ و سەرفرازە. ٦٤)

قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلۡقِيَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنۡ أَلۡقَىٰ ﴿٦٥﴾ قَالَ بَلۡ أَلۡقُواْۖ فَإِذَا حِبَالُهُمۡ وَعِصِيُّهُمۡ يُخَيَّلُ إِلَيۡهِ مِن سِحۡرِهِمۡ أَنَّهَا تَسۡعَىٰ ﴿٦٦﴾ فَأَوۡجَسَ فِي نَفۡسِهِۦ خِيفَةٗ مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ قُلۡنَا لَا تَخَفۡ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡأَعۡلَىٰ ﴿٦٨﴾ وَأَلۡقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلۡقَفۡ مَا صَنَعُوٓاْۖ إِنَّمَا صَنَعُواْ كَيۡدُ سَٰحِرٖۖ وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيۡثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾ فَأُلۡقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سُجَّدٗا قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰرُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾ قَالَ ءَامَنتُمۡ لَهُۥ قَبۡلَ أَنۡ ءَاذَنَ لَكُمۡۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِي عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحۡرَۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيۡدِيَكُمۡ وَأَرۡجُلَكُم مِّنۡ خِلَٰفٖ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمۡ فِي جُذُوعِ ٱلنَّخۡلِ وَلَتَعۡلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابٗا وَأَبۡقَىٰ ﴿٧١﴾ قَالُواْ لَن نُّؤۡثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِي فَطَرَنَاۖ فَٱقۡضِ مَآ أَنتَ قَاضٍۖ إِنَّمَا تَقۡضِي هَٰذِهِ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَآ ﴿٧٢﴾ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغۡفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا وَمَآ أَكۡرَهۡتَنَا عَلَيۡهِ مِنَ ٱلسِّحۡرِۗ وَٱللَّهُ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰٓ ﴿٧٣﴾ إِنَّهُۥ مَن يَأۡتِ رَبَّهُۥ مُجۡرِمٗا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحۡيَىٰ ﴿٧٤﴾ وَمَن يَأۡتِهِۦ مُؤۡمِنٗا قَدۡ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلۡعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾

-مت من ليلتك مت على الفطرة وإن أصبحت أصبت خيراً)(متفق عليه).

بەرائی کوڕی عازیب (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (فلان کەس کاتێ ڕادەستیتە ناو جێگای نوستن بڵێ: ئەی خوایە خۆم بەتۆ سپارد ڕووم تەنها بۆ لای تۆیە، کاری خۆم ئاوەتە دەستی تۆ، پشتو پەنام هەر تۆی حیوا و ترسم هەر لە تۆیە، پەناو دەربازبوون نی یە لەتۆ مەگەر لای خۆت باوەڕم هێناوە بەو پەڕاوەی ناردوتە خوارەوەو بەو پێغەمبەرەی ناردۆتە، ئەگەر ئەو شەوەی -ئەم نزایە دەخوێنێ- بمرێت ئەوا لەسەر سرووشت و باوەڕداری دەمرێ وە ئەگەر ڕۆژت کردەوە -نەمرێت- ئەوە خێرو چاکەی زۆرت دەسکەوتووە).

ئایەتی (١١٩) سورەتی (التوبة): قال رسول الله(ﷺ): (إن الصدق يهدي إلى البر وإن البر يهدي إلى-

﴿قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ﴾ (ساحیرەکان) ووتیان ئەی مووسا ﴿إِمَّآ أَن تُلۡقِيَ﴾ یاتۆ (جادووەکەت) فڕێ ی بدە ﴿وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنۡ أَلۡقَىٰ﴾ یا ئێمە لەسەرەتاوە فڕێ ی دەدەین. ٦٥) ﴿قَالَ بَلۡ أَلۡقُواْۖ﴾ (مووسا) فەرمووی نەخێر ئێوە (لەپێشەوە) فڕێ ی بدەن ﴿فَإِذَا حِبَالُهُمۡ وَعِصِيُّهُمۡ﴾ (ئەوانیش فڕێیاندا) جا لەناکاودا گوریس و دار دەستەکانیان. ٦٦) ﴿يُخَيَّلُ إِلَيۡهِ مِن سِحۡرِهِمۡ أَنَّهَا تَسۡعَىٰ﴾ واهاتە پێش چاوی (مووسا) بەهۆی جادووەکەیانەوە کەبەڕاستی دەجولێن و دەڕۆن ﴿فَأَوۡجَسَ فِي نَفۡسِهِۦ خِيفَةٗ مُّوسَىٰ﴾ جا مووسا لەدڵی خۆیدا کەمێ ترسا. ٦٧) ﴿قُلۡنَا لَا تَخَفۡ﴾ ووتمان پێی مەترسەو بێ باك بە ﴿إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡأَعۡلَىٰ﴾ بێگومان هەر تۆ سەرکەوتوو دەبی. ٦٨) ﴿وَأَلۡقِ مَا فِي يَمِينِكَ﴾ ئەوەی لەدەستی ڕاستتدایە (کەگۆچانەکەتە) فڕێی بدە ﴿تَلۡقَفۡ مَا صَنَعُوٓاْۖ﴾ هەرچی (جادوو) ئەوان کردوویانە قوتی دەدات (هەڵی دەلوشێ) ﴿إِنَّمَا صَنَعُواْ كَيۡدُ سَٰحِرٖۖ﴾ بێگومان ئەوەی ئەوانە کردوویانە تەنها فروفێڵی جادوو بازە ﴿وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيۡثُ أَتَىٰ﴾ جادوو بازیش سەرکەوتوو نابێ لەهەر کوێ وەهاتبێ (هەرچی بکات). ٦٩) ﴿فَأُلۡقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سُجَّدٗا﴾ ئەوسا جادووگەرەکان خران بەڕوودا بەسوژدە بردنەوە (بۆ خوا) ﴿قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰرُونَ وَمُوسَىٰ﴾ ووتیان بروامان هێنا بەپەروەردگاری هاروون و مووسا. ٧٠) ﴿قَالَ﴾ (فیرعەون) ووتی پێیان ﴿ءَامَنتُمۡ لَهُۥ قَبۡلَ أَنۡ ءَاذَنَ لَكُمۡۖ﴾ ئایا ئێوە بڕواتان پێ هێنا پێش ئەوەی مۆڵەتتان بدەم ﴿إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِي﴾ بێ گومان ئەو مووسا گەورەتانە ﴿عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحۡرَۖ﴾ کەفێری جادووی کردوون ﴿فَلَأُقَطِّعَنَّ﴾ جا سوێند بێت دەیبڕم (دەیقرتێنم) ﴿أَيۡدِيَكُمۡ وَأَرۡجُلَكُم مِّنۡ خِلَٰفٖ﴾ دەست و قاچتان بەپێچەوانەوە (ڕاست و چەپ) ﴿وَلَأُصَلِّبَنَّكُمۡ فِي جُذُوعِ ٱلنَّخۡلِ﴾ وەبێگومان بەقەدی دارخورمادا هەڵتان دەواسم (دەتانکەم بە دارا) ﴿وَلَتَعۡلَمُنَّ﴾ (ئەوسا) بەڕاستی دەزانن ﴿أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابٗا وَأَبۡقَىٰ﴾ کاممان (من یاخواکەی مووسا) سزامان سەختترو بەردەوام ترە. ٧١) ﴿قَالُواْ لَن نُّؤۡثِرَكَ﴾ (ساحیرەکان) ووتیان ئێمە هەرگیز تۆ هەڵنابژێرین ﴿عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ﴾ بەسەر ئەو نیشانەو موعجیزانەدا کەبۆمان هاتووە ﴿وَٱلَّذِي فَطَرَنَاۖ﴾ (وە تۆ هەڵنابژێرین بەسەر) ئەو خوایەی کە لەنەبوون ئێمەی دروست کردووە ﴿فَٱقۡضِ مَآ أَنتَ قَاضٍۖ﴾ جا هەر چیت لەدەست دێت بیکە ﴿إِنَّمَا تَقۡضِي هَٰذِهِ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَآ﴾ بێگومان تۆ تەنها لەم ژیانی دنیا دەست دەڕواو بڕیار دەدەیت. ٧٢) ﴿إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا﴾ بەڕاستی ئێمە باوەڕمان هێنا بەپەروەردگارمان ﴿لِيَغۡفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا﴾ بۆ ئەوەی لەتاوانەکانمان خۆش ببێت ﴿وَمَآ أَكۡرَهۡتَنَا عَلَيۡهِ مِنَ ٱلسِّحۡرِۗ﴾ هەروەها لەو جادووەش کە بەزۆر پێت کردین ﴿وَٱللَّهُ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰٓ﴾ وەخوای گەورە (پاداشتی) چاکترەو بەردەوامترە. ٧٣) ﴿إِنَّهُۥ مَن يَأۡتِ رَبَّهُۥ﴾ بەڕاستی هەر کەسێ بگەڕێتەوە لای پەروەردگاری ﴿مُجۡرِمٗا﴾ بەتاوانباری ﴿فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ﴾ ئەوە بێگومان دۆزەخ جێگایەتی ﴿لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحۡيَىٰ﴾ نەدەمرێ تێیدا نەدەژی (بەئاسوودەیی). ٧٤) ﴿وَمَن يَأۡتِهِۦ مُؤۡمِنٗا﴾ وە ئەو کەسەی بەباوەڕداری بگەڕێتەوە لای (خوای گەورە) ﴿قَدۡ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ بەڕاستی کردەوەی چاکیشی کردبێ ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلۡعُلَىٰ﴾ ئائەوانە پلەو پایەی بەرزو بڵندیان هەیە. ٧٥) ﴿جَنَّٰتُ عَدۡنٖ﴾ کە بەهەشتانی جێگای مانەوەی هەمەمیشەیی ﴿تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ﴾ ڕووبارەکان دەڕۆن بە ژێریاندا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ﴾ بێ بڕانەوە دەمێننەوە تێیدا ﴿وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ﴾ ئەوە پاداشتی کەسێکە خۆی پاك و خاوێن ڕابگرێ (لە کوفر و تاوان). ٧٦)

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِى فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِى ٱلْبَحْرِ يَبَسًا لَّا تَخَٰفُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِۦ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَٰعَدْنَٰكُمْ جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِى ۖ وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّى لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ ۞ وَمَآ أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أُو۟لَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنۢ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٧﴾

=الجنة وإن الرجل ليصدق حتى يكتب عند الله صديقاً، وإن الكذب يهدي إلى الفجور وإن الفجور يهدي إلى **النار** وإن الرجل **ليكذب حتى يكتب عند الله كذاباً) . (متفق عليه) پێغەمبەری خوا** (ﷺ) فەرمووی: **(بێ گومان راست گۆیی** رێنموونی **(مرۆڤ) دەكات** بۆ **چاكەو چاكەش رێنموونی** دەكات **بۆ بەهەشت، وە بەراستی مرۆڤ بەردەوام راست دەكات تاكو لای** خوا بەراستگۆ دەنووسرێت، **هەروەها** بەراستی درۆكردنیش رێنموونی (مرۆڤ) دەكات بۆخراپە خراپەش سەردەكێشێ بۆ ئاگر **وەبێگومان بەردەوام** مرۆڤ درۆ دەكات تاكو لای خوا بەدرۆزن دەنووسرێت).

ئایەتی (١٠) سورەتی (یونس): قال رسول الله (ﷺ): (إذا مات ولد العبد قال الله تعالى لملائكته: **قبضتم ولد عبدي** فيقولون نعم: فيقول قبضتم ثمرة فؤاده: فيقولون نعم فيقول فماذا قال عبدي: فيقولون=

﴿وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ﴾ بەڕاستی نیگامان نارد بۆ مووسا ﴿أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِى﴾ کە بەندەکانم بە شەو ببە (و لە میصر دەرچن) ﴿فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِى ٱلْبَحْرِ يَبَسًا﴾ ڕێگەیەکی ووشکیان لە دەریا (ئاوی نیل)دا بۆ بکەرەوە ﴿لَّا تَخَٰفُ دَرَكًا﴾ مەترسە (فیرعەون) پێت بگات ﴿وَلَا تَخْشَىٰ﴾ وە مەترسە (لەخنکان لەدەریادا). ٧٧)﴿فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِۦ﴾ ئینجا فیرعەون بە سەربازەکانیەوە شوێنیان کەوتن ﴿فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ﴾ جا لە ناکاو دەریا ئەوانی (لەناو شەپۆلی خۆیدا) داپۆشی چ داپۆشینێك. ٧٨)﴿وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ﴾ فیرعەون گەلەکەی خۆی گومڕا کرد ﴿وَمَا هَدَىٰ﴾ و ڕێنموونیی نەکردن. ٧٩)﴿يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ ئەی نەوەی ئیسرائیل ﴿قَدْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ﴾ بەڕاستی ڕزگارمان کردن لە دوژمنەکەتان ﴿وَوَٰعَدْنَٰكُمْ﴾ وە بەڵێنمان پێدان ﴿جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ﴾ (بەهاتنی موسا بۆ) لای ڕاستی کێوی طور ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ﴾ و بۆمان ناردن ﴿ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ﴾ گەزۆ و شەلاقە (باڵندەیەکە گۆشتی لە هەموو باڵندەیەك چاکترە). ٨٠)﴿كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ﴾ بخۆن لەو ڕۆزیە پاکانەی پێمان داون ﴿وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ﴾ و زیادە ڕەوی تیا مەکەن ﴿فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِى﴾ ئەگینا خەشم و قاری من دەتانگرێتەوە ﴿وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى﴾ جا هەر کەسێك قار و خەشمی من دایگرێ ﴿فَقَدْ هَوَىٰ﴾ ئەوە بێگومان تیاچووەو هەڵدێراوە. ٨١)﴿وَإِنِّى لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ﴾ وە بەڕاستی من زۆر لێبوردوم لەو کەسەی تەوبەی کردبێ ﴿وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا﴾ و باوەڕی هێنابێ و کردەوەی چاکی کردبێت ﴿ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ﴾ پاشان بەردەوام بوبێ لەسەر ئەو ڕێبازە. ٨٢)﴿وَمَآ أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَٰمُوسَىٰ﴾ (خوا فەرمووی) ئەی مووسا بۆ چی پێش گەلەکەت کەوتی (بۆ گەیشتن بە کێوی طور). ٨٣) ﴿قَالَ هُمْ أُو۟لَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى﴾ (مووسا) فەرمووی گەلەکەم ئەوانەن بە دوامەوەن ﴿وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ﴾ بۆیە بەپەلە هاتم بۆ لات ئەی پەروەردگارم ﴿لِتَرْضَىٰ﴾ بۆ ئەوەی لێم ڕازی بیت. ٨٤)﴿قَالَ﴾ (خوای گەورە) فەرمووی ﴿فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ﴾ جا بەڕاستی ئێمە قەومەکەتمان تاقی کردەوە ﴿مِنۢ بَعْدِكَ﴾ لەپاش (هاتنی) تۆ ﴿وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِىُّ﴾ وە سامیری گومڕای کردن. ٨٥)﴿فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ﴾ ئینجا (پاش وەرگرتنی تەورات) مووسا گەڕایەوە بۆ لای گەلەکەی ﴿غَضْبَٰنَ أَسِفًا﴾ بە قار و خەشمەوە ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ﴾ ئایا پەروەردگارتان بەڵێنی پێ نەدان ﴿وَعْدًا حَسَنًا﴾ بە بەڵێنی چاك ﴿أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ﴾ بۆچی من زۆرم پێ چوو ﴿أَمْ أَرَدتُّمْ﴾ یان هەر ویستتان ﴿أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ توڕەیی و خەشم لەلایەن پەروەردگارتانەوە یەخەتان بگرێ ﴿فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى﴾ بۆیە بەڵێنی منتان شکاند. ٨٦)﴿قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ﴾ ووتیان ئێمە بەڵێنەکەی تۆمان نەشکاند ﴿بِمَلْكِنَا﴾ بەویست و دەسەڵاتی خۆمان ﴿وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا﴾ بەڵکو ئێمە چەند کۆڵ و بارێ درابوو بەکۆڵماندا ﴿مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ﴾ لەخشڵی قیبتییەکان ﴿فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِىُّ﴾ جا فڕێماندایە (ناو ئاگرەوە) هەروەها سامیریش فڕێی دا. ٨٧)

فَأَخۡرَجَ لَهُمۡ عِجۡلٗا جَسَدٗا لَّهُۥ خُوَارٞ فَقَالُواْ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمۡ
وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا يَرَوۡنَ أَلَّا يَرۡجِعُ إِلَيۡهِمۡ قَوۡلٗا وَلَا
يَمۡلِكُ لَهُمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدۡ قَالَ لَهُمۡ هَٰرُونُ مِن قَبۡلُ
يَٰقَوۡمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِۦۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحۡمَٰنُ فَٱتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوٓاْ
أَمۡرِي ﴿٩٠﴾ قَالُواْ لَن نَّبۡرَحَ عَلَيۡهِ عَٰكِفِينَ حَتَّىٰ يَرۡجِعَ إِلَيۡنَا مُوسَىٰ
﴿٩١﴾ قَالَ يَٰهَٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذۡ رَأَيۡتَهُمۡ ضَلُّوٓاْ ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِۖ
أَفَعَصَيۡتَ أَمۡرِي ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبۡنَؤُمَّ لَا تَأۡخُذۡ بِلِحۡيَتِي وَلَا بِرَأۡسِيٓۖ
إِنِّي خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقۡتَ بَيۡنَ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ وَلَمۡ تَرۡقُبۡ
قَوۡلِي ﴿٩٤﴾ قَالَ فَمَا خَطۡبُكَ يَٰسَٰمِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ بَصُرۡتُ
بِمَا لَمۡ يَبۡصُرُواْ بِهِۦ فَقَبَضۡتُ قَبۡضَةٗ مِّنۡ أَثَرِ ٱلرَّسُولِ
فَنَبَذۡتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتۡ لِي نَفۡسِي ﴿٩٦﴾ قَالَ
فَٱذۡهَبۡ فَإِنَّ لَكَ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَۖ وَإِنَّ لَكَ
مَوۡعِدٗا لَّن تُخۡلَفَهُۥۖ وَٱنظُرۡ إِلَىٰٓ إِلَٰهِكَ ٱلَّذِي ظَلۡتَ عَلَيۡهِ
عَاكِفٗاۖ لَّنُحَرِّقَنَّهُۥ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُۥ فِي ٱلۡيَمِّ نَسۡفًا ﴿٩٧﴾ إِنَّمَآ
إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ وَسِعَ كُلَّ شَيۡءٍ عِلۡمٗا ﴿٩٨﴾

-حمدك واسترجع، فيقول الله تعالى: ابنوا لعبدي بيتاً في الجنة وسموه بيت الحمد) (رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (کاتێ منداڵی بەندەیەکی خوا دەمرێ، خوای گەورە دەفەرمووێ بە فریشتەکانی: گیانی منداڵی بەندەکەمتان کێشا؟ دەڵێن: بەڵێ، ئینجا دەفەرمووێ: ئەو منداڵەی مایەی دڵخۆشی بوو لێتان سەندەوە؟ دەڵێن: بەڵێ، دەفەرمووێ: ئەی بەندەکەم وتی چی؟ دەڵێن: سوپاسی کردیت و وتی ﴿إنا لله وإنا إليه راجعون﴾ خوای گەورەش دەفەرمووێ: پێیان:ماڵێك لەبەهەشتدا دروست بکەن بۆ بەندەکەم ناوی بنێن ماڵی سوپاس و ستایش).

ئایەتی (١١) سورەتی (یونس): قال رسول الله (ﷺ): (لا تدعوا على أنفسكم، لا تدعوا على أولادكم، لا تدعوا على أموالكم، لا توافقوا من الله ساعة فيها إجابة فيستجيب لكم) (رواه أبو داود). پێغەمبەری خوا (ﷺ)-

﴿فَأَخۡرَجَ لَهُمۡ عِجۡلٗا جَسَدٗا﴾ ئیتر(سامری لەو خشڵە تواوانە) پەیکەری گوێرەکەیەکی بۆ دروست کردن﴿لَّهُۥ خُوَارٞ﴾ بۆڕەیەکی هەبوو(وەك بۆڕەی گوێرەکە) ﴿فَقَالُواْ﴾ ئەنجا وتیان ﴿هَٰذَآ إِلَٰهُكُمۡ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ﴾ ئەمەیە خوای ئێوەو خوای مووساشە ﴿فَنَسِيَ﴾ ئەوە (مووسا) لەبیری چووە (دەگەڕێ بەشوێن خوادا). ٨٨)﴿أَفَلَا يَرَوۡنَ﴾ ئایا ئەوان نازانن (نابینن)﴿أَلَّا يَرۡجِعُ إِلَيۡهِمۡ قَوۡلٗا﴾(ئەو گوێرەکەیە) وەڵامی هیچ وتەیەکیان ناداتەوە﴿وَلَا يَمۡلِكُ لَهُمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا﴾ وەخاوەنی هیچ زیان و قازانجێکی نییە بۆیان. ٨٩)﴿وَلَقَدۡ قَالَ لَهُمۡ هَٰرُونُ﴾ سوێند بەخوا بەراستی هاروون پێی وتن ﴿مِن قَبۡلُ﴾ لەوەو پێش ﴿يَٰقَوۡمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِۦ﴾ بێگومان ئێوە بەم(گوێرەکەیە) تاقی کرانەوە (گومڕا بوون)﴿وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحۡمَٰنُ﴾بەراستی پەروەردگاری ئێوە خوای میهرەبانە ﴿فَٱتَّبِعُونِي﴾ کەواتە شوێنی من بکەون ﴿وَأَطِيعُوٓاْ أَمۡرِي﴾ گوێ ڕایەڵی فەرمانی من بن. ٩٠)﴿قَالُواْ لَن نَّبۡرَحَ عَلَيۡهِ عَٰكِفِينَ﴾وتیان هەرگیز واز نامێنین و بەدەوریدا دێین و دەیپەرستین ﴿حَتَّىٰ يَرۡجِعَ إِلَيۡنَا مُوسَىٰ﴾ هەتا مووسا دەگەڕێتەوە بۆ لامان. ٩١) ﴿قَالَ يَٰهَٰرُونُ﴾(مووسا) وتی ئەی هارون﴿مَا مَنَعَكَ﴾ چ شتێك بەرگری کردیت﴿إِذۡ رَأَيۡتَهُمۡ ضَلُّوٓاْ﴾ کاتێ بینیت ئەمانە گومڕا بوون. ٩٢)﴿أَلَّا تَتَّبِعَنِۖ﴾(لەوەی) کەشوێن من بکەوی ﴿أَفَعَصَيۡتَ أَمۡرِي﴾ ئایا سەرپێچی فەرمانی منت کرد؟. ٩٣)﴿قَالَ يَبۡنَؤُمَّ﴾ (هاروون) فەرمووی ئەی کوڕی دایکم﴿لَا تَأۡخُذۡ بِلِحۡيَتِي وَلَا بِرَأۡسِيٓۖ﴾ موی ریش و سەرم مەگرەو ڕامەکێشە ﴿إِنِّي خَشِيتُ أَن تَقُولَ﴾ بەراستی ترسام کە(هاتیتەوە پێم) بڵێیت﴿فَرَّقۡتَ بَيۡنَ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ﴾تۆجیاوازیت خستە نێوان بەنی ئیسرائیلیەکانەوە ﴿وَلَمۡ تَرۡقُبۡ قَوۡلِي﴾ و چاوەڕوانی فەرمانی منت نەکرد. ٩٤)﴿قَالَ﴾ (مووسا) وتی﴿فَمَا خَطۡبُكَ يَٰسَٰمِرِيُّ﴾ ئەی سامری تۆ ئەم کارە ترسناکە چی بوو کردت. ٩٥)﴿قَالَ بَصُرۡتُ بِمَا لَمۡ يَبۡصُرُواْ بِهِۦ﴾ (سامیری) وتی من شتێکم زانی ئەوان نەیانزانی (یامن شتێکم بینی ئەوان نەیان بینی)﴿فَقَبَضۡتُ قَبۡضَةٗ مِّنۡ أَثَرِ ٱلرَّسُولِ﴾ ئنجا من مشتێکم لەشوێن پێی(وڵاخەکەی) جوبرەئیل هەڵگرت ﴿فَنَبَذۡتُهَا﴾وە پرژاندم (بەخشڵە تواوەکەدا)﴿وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتۡ لِي نَفۡسِي﴾ بەو جۆرە نەفسم ئەو کارەی بۆ جوان و شیرین کردم. ٩٦)﴿قَالَ فَٱذۡهَبۡ﴾(مووسا) وتی دەبڕۆ ﴿فَإِنَّ لَكَ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ أَن تَقُولَ﴾ ئەوسا بێگومان تاماوی لەم ژیانەدا (هەر کەس لێت نزیك بویەوە) دەبێ بڵێیت: ﴿لَا مِسَاسَۖ﴾ نزیکم مەکەوەرەوە، دەستم لێ مەدە ﴿وَإِنَّ لَكَ مَوۡعِدٗا لَّن تُخۡلَفَهُۥۖ﴾ وەبێگومان بەڵێنێکیشت هەیە(لەڕۆژی دواییدا) هەرگیز رزگار نابیت لێی﴿وَٱنظُرۡ إِلَىٰٓ إِلَٰهِكَ﴾ وەسەیری پەرستراوەکەشت کە ﴿ٱلَّذِي ظَلۡتَ عَلَيۡهِ عَاكِفٗاۖ﴾ کەبەردەوام دەتپەرست ﴿لَّنُحَرِّقَنَّهُۥ﴾ دڵنیابە چاك دەیسوتێنین ﴿ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُۥ فِي ٱلۡيَمِّ﴾ پاشان بێگومان (خۆڵەمێشەکەش) پرژو بڵاو دەکەینەوە بەدەریادا ﴿نَسۡفًا﴾ بەپرژو بڵاوێکی وا (کە سوشمیشی نەمێنێت). ٩٧)﴿إِنَّمَآ إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ﴾ پەرستراوی (راستەقینەی) ئێوە تەنها خوایە ﴿ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ﴾ کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ئەو نەبێت ﴿وَسِعَ كُلَّ شَيۡءٍ عِلۡمٗا﴾ زانیاری ئەو هەموو شتێکی گرتۆتەوە. ٩٨)

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ خَٰلِدِينَ فِيهِ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴿١٠٥﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾ لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِىَ لَا عِوَجَ لَهُۥ وَخَشَعَتِ ٱلْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَرَضِىَ لَهُۥ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ ۞ وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ لِلْحَىِّ ٱلْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾

=فەرمووی: (نزاو پاڕانەوە مەکەن لە خۆتان، نزاو پاڕانەوە مەکەن لە منداڵەکانتان، نزاو پاڕانەوە مەکەن لە سەروەت و سامانتان، نەوەك دوعا کردنەکەتان لە کاتێکدا بێت خوای گەورە دوعا تێیدا گیرا دەکات و دوعاکەتان گیرا بکات).

ئایەتی (٢٤) سورەتی (یونس): قال رسول (ﷺ): (**الدنيا سجن المؤمن و جنة الكافر**) (رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) **فەرمووی:** (دونیا زیندانی باوەڕدارەو بەهەشتی بێ بڕوایە).

ئایەتی (٢٦) سورەتی (یونس): إن رسول الله (ﷺ) تلا هذه الآية: ﴿للذين أحسنوا الحسنى و زيادة﴾ وقال: (**إذا دخل** أهل الجنة الجنةو أهل النار النار نادى مناد يا أهل الجنة إن لكم عند الله موعدا يريد أن ينجزكموه، فيقولون: **وما هو؟** ألم يثقل موازيننا؟ ألم يبيض وجوهنا؟ ويدخلنا الجنة ويزحزحنا من النار؟=

﴿كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئا بەو جۆرە دەیگێڕینەوە بۆت ﴿مِنْ أَنبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ﴾ هەندێك لەبەسەرهات و هەواڵی ئەو (گەلانەی) رابوردون ﴿وَقَدْ آتَيْنَاكَ﴾ بێگومان پێمان داوی. ﴿مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا﴾ لەلایەن خۆمانەوە قورئان. ٩٩)﴿مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ﴾ هەر کەسێ پشتی تێ بکات ﴿فَإِنَّهُ يَحْمِلُ﴾ ئەوە بەراستی هەڵیدەگرێ ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا. ﴿وِزْرًا﴾ بارێکی قورس (لەتاوان). ١٠٠)﴿خَالِدِينَ فِيهِ﴾ بێ بڕانەوە تێیدا دەمێننەوە ﴿وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا﴾ ج بارێکی خراپ و بێ فەڕیان بەکۆڵەوەیە لەرۆژی دواییدا. ١٠١)﴿يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ﴾ ئەو ڕۆژەی کە فوو دەکرێ بەشەیپوردا (بۆ جاری دووەم) ﴿وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ﴾ ئەوسا تاوان باران کۆدەکەینەوە ﴿يَوْمَئِذٍ زُرْقًا﴾ لەو ڕۆژەدا لەش و چاویان شین هەڵگەڕاوە. ١٠٢)﴿يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ﴾ بەچرپەوە لەنێوان خۆیاندا دەڵێن ﴿إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا﴾ ئێوە تەنها دە (شەوو ڕۆژ لەدنیادا) ماونەتەوە. ١٠٣)﴿نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ﴾ ئێمە چاك دەزانین بەوەی ئەوان دەیڵێن ﴿إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً﴾ کاتێ (ئەوەیان) کە ژیرتریانە و نزیك تریانە لەڕاستییەوە دەڵێ ﴿إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا﴾ ئێوە تەنها یەك ڕۆژ ماونەتەوە. ١٠٤)﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن سەبارەت بەشاخەکان ﴿فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا﴾ تۆش بڵێ پەروەردگار لەبێخیان دێنێ و وردو خاشیان دەکات ئینجا باپرۆ بڵاویان دەکاتەوە. ١٠٥)﴿فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا﴾ ئینجا ڕێك و ساف بێ ئاوو گژوگیاو دەیهێڵێتەوە. ١٠٦)﴿لَّا تَرَىٰ فِيهَا﴾ نابینی تێیدا ﴿عِوَجًا وَلَا أَمْتًا﴾ هیچ جۆرە لاری و بەرزی و نزمییەك. ١٠٧)﴿يَوْمَئِذٍ﴾ لەو ڕۆژەدا ﴿يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ﴾ هەموو دەکەونە شوێن جارِدەری (کۆکردنەوە) ﴿لَا عِوَجَ لَهُ﴾ لارە جلەوی ناکەن لەفەرمانی ﴿وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ﴾ لەترسی خوای میهرەبان هەموو دەنگەکان نزم دەبن ﴿فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا﴾ چپەچپ نەبێ شتێك نابیستی. ١٠٨)﴿يَوْمَئِذٍ﴾ ئا لەو ڕۆژەدا ﴿لَّا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ﴾ تکا کردن سوودی نیە ﴿إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ﴾ مەگەر کەسێ خوای میهرەبان ڕێگای بدات ﴿وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا﴾ و لەو وتەکەشی ڕازی بێ. ١٠٩)﴿يَعْلَمُ﴾ (خوا) دەزانێ و ئاگادارە ﴿مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ بەهەموو ئەو شتانەی لەپێشیانەوەیە (لەقیامەتدا چاوەڕێیاتە) ﴿وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ وە بەهەموو ئەو شتانە لەپاشیانەوەیە (لەدنیادا کردوویانە) ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا﴾ بەڵام ئەوان دەربارەی خوا هەموو شتێك نازانن. ١١٠)﴿وَعَنَتِ الْوُجُوهُ﴾ هەموو دەم و چاوەکان (لەڕۆژی قیامەتدا) مل کەچ و فەرمانبەردارن ﴿لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ﴾ بۆ (خوای) هەمیشە زیندوو و ڕاگری بوونەوەرە ﴿وَقَدْ خَابَ﴾ بێگومان زەرەرمەند بووە. ١١١) ﴿مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا﴾ ئەوەی کەباری ستەمی هەڵگرتبێ ﴿وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ﴾ ئەوەش کردەوە چاکەکانی کردبێ ﴿وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ باوەڕداریش بوو بێت ﴿فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا﴾ ئەوە نەلە ستەم دەترسێ (لێی بکرێ) ﴿وَلَا هَضْمًا﴾ نەلە کەم کردنەوەی پاداشتی (دەترسێ). ١١٢)﴿وَكَذَٰلِكَ﴾ ئابەو جۆرە ﴿أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ قورئانێکی عەرەبیمان دابەزاندووە ﴿وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ﴾ بە چەند جۆر و شێواز هەڕەشەمان لەودا باسکردووە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەوەی لە خوا بترسن و خۆیان بپارێزن (لە تاوان) ﴿أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا﴾ یابیرکردنەوەو بێ داری دروست ببێ بۆیان (بەهۆی قورئانەوە). ١١٣)

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًۢا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾

-قال: فيكشف لهم الحجاب فينظرون إليه، فو الله ما أعطاهم الله شيئاً أحب إليهم من النظر إليه ولا أقر لأعينهم) (رواه أحمد و مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە: ﴿للذين أحسنوا الحسنى و زيادة﴾ لەڕووی: (کاتێ بەهەشتی یەکان چوونە بەهەشتەوە و دۆزەخی یەکان چوونە دۆزەخەوە جارچیەک هاوار دەکات و دەڵێ: ئەی بەهەشتی یەکان ئێوە لەلایەن پەروەردگارەوە بەڵێنێکتان پێ دراوە دەیەوێ بۆتان جێبەجێکات ، ئەوانیش دەڵێن: چی یە ئەو (بەڵێنە)؟ ئایا کێشانی کردەوە چاکەکانمانی قورس نەکردووە؟، ئایا ڕومانی سپی نەکردووە؟، ئایا نەی خستووینەتە بەهەشت و لەئاگریش نەیپاراستووین؟، (ووتی): جا پەردە لادەبرێ بۆیان، و سەیری خوای گەورە دەکەن سوێند بەخوا هیچ شتێکی پێ نەداون خۆشتربێت لایان لەسەیر کردنی خوای گەورەو ئەوەندە دڵو چاویانی پێ گەش بێتەوە).

﴿فَتَعَلَى ٱللَّهُ﴾ ئنجا بەرزو بڵندە ئەو خوایە ﴿ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ﴾ کەدەسەڵات دارێکی(پادشایەکی) حەق‌و ڕاستە ﴿وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ﴾ پەلە مەکە لە(خوێندنی) قورئاندا ﴿مِن قَبْلِ﴾ لەپێش ئەوەی﴿أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ﴾ سرووەش کردنەکەی بۆت تەواو بێت﴿وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا﴾ وەبڵێ ئەی پەروەردگارم زانست و زانیاریم زیاد بکە. ١١٤) ﴿وَلَقَدْ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە پێشتر پەیمان و بەڵێنمان لەئادەم وەرگرت (لەدرەختی قەدەغەکراو نەخوات) ﴿فَنَسِىَ﴾ بەڵام کاری پێ نەکرد (لەبیری چوو) ﴿وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا﴾ وە ئێمە لەودا لێبرانمان نەدی. ١١٥)﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ﴾(باسی) ئەو کاتە بکە بەفریشتەکانمان ووت: ﴿ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ﴾ سوژدە بەرن بۆ ئادەم﴿فَسَجَدُوٓا۟﴾ ئەوانیش هەموو سوژدەیان برد﴿إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ﴾ جگە لەشەیتان کەسەرپێچی کرد(و سوژدەی نەبرد). ١١٦) ﴿فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ﴾ ئینجا ووتمان ئەی ئادەم ﴿إِنَّ هَٰذَا﴾ بەڕاستی ئەم (ئیبلیسە) ﴿عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ﴾ دوژمنی تۆو هاوسەرەکەتە﴿فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ﴾ کەواتە (ئاگاداربن) لە بەهەشت دەرتان نەکات﴿فَتَشْقَىٰٓ﴾ چونکە دوو چاری ناخۆشی‌و زەحمەت دەبیت. ١١٧)﴿إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا﴾ بێگومان تۆ لەو(بەهەشتە)دا برسیت نابێ ﴿وَلَا تَعْرَىٰ﴾ ورووت‌و قوت نابی. ١١٨)﴿وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا﴾ وبێگومان لەودا تینووت نابێ﴿وَلَا تَضْحَىٰ﴾ وە هەتاوی (خۆر) لێت نادات (ئازارت پێ ناگەیەنێ). ١١٩)﴿فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ﴾ ئینجا شەیتان نیازی خراپی خستە دڵیەوە﴿قَالَ﴾ ووتی﴿يَٰٓـَٔادَمُ﴾ ئەی ئادەم ﴿هَلْ أَدُلُّكَ﴾ئایا نیشانت بدەم ﴿عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ﴾ دەرەختی نەمری (هەر کەس لێ ی بخوات هەرگیز نامرێ) ﴿وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ﴾ و موڵك و دەسەڵاتێ هەر دوایی نەیەت. ١٢٠)﴿فَأَكَلَا مِنْهَا﴾ ئینجا هەردووکیان لەو (بەروبوومی درەختە) یان خوارد ﴿فَبَدَتْ﴾ بەو هۆیەوە (جل‌و بەرگیان داماڵدراو) دەرکەوت ﴿لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا﴾ عەیب‌و عەورەتیان ﴿وَطَفِقَا﴾ وەدەستیان کرد ﴿يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ﴾ بە داپۆشینی لەشیان بەگەڵای (درەختەکانی) بەهەشت ﴿وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ﴾ وەئادەم سەرپێچی فەرمانی پەروەردگاری کرد ﴿فَغَوَىٰ﴾ ئیتر لەڕێگای ڕاست لای دا. ١٢١)﴿ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ﴾ پاشان پەروەردگاری هەڵیبژارد (بۆ پێغەمبەرێتی) ﴿فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ﴾ وتەوبەی لێ قبووڵ کردو ڕێنموونی کرد. ١٢٢)﴿قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا﴾ (خوا) فەرمووی هەردووکتان برۆنە خوارەوە لەوێ (بەهەشت) ﴿جَمِيعًۢا﴾ بەیەکەوە ﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ (نەوەکانتان) دەبنە دوژمنی یەکتری ﴿فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى﴾ جا ئەگەر (بەپێغەمبەراندا) پەیامتان بۆ هات لەلایەن منەوە ﴿فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ﴾ ئەوسا ئەوەی شوێنی ڕێنموونی من بکەوێ ﴿فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ﴾ ئەو (لەدنیادا) گومڕا نابێ و **(لەڕۆژی دوایشدا) تووشی ناخۆشی و زەحمەت نابێ.** ١٢٣)﴿وَمَنْ أَعْرَضَ﴾ وە **هەرکەسێ ڕوو وەرگێڕێ** ﴿عَن ذِكْرِى﴾ **لەڕێبازو** یادی من ﴿فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا﴾ ئەوە بێگومان ئەو کەسە گوزەرانێکی سەخت و تەنگی دەبێت (لەگۆڕدا) ﴿وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ **و لەڕۆژی دواییشدا حەشری** دەکەین ﴿أَعْمَىٰ﴾ بەکوێری. ١٢٤)] ﴿قَالَ رَبِّ﴾ **دەڵێ ئەی پەروەردگارم** ﴿لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ﴾ **بۆچی بە کوێری حەشرت کردم** ﴿وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا﴾ **خۆ من (لە دنیادا)** ساغ و بینا بووم. ١٢٥)

قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ
نَجْزِى مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَدُّ
وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ
فِى مَسَٰكِنِهِمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ فَٱصْبِرْ عَلَىٰ
مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ
وَمِنْ ءَانَآئِ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ وَلَا
تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ
وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ
﴿١٣٢﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِى
ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَٰهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِۦ
لَقَالُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ مِن
قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا۟ ۖ
فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِىِّ وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

ئایەتی (٤٤) سورەتی (یونس): قال **رسول الله** (ﷺ): **(یقول** الله **عز وجل یاعبادي إني حرمت** الظلم **على نفسي وجعلته بينكم محرماً فلا** تظالموا ياعبادي إنما **هي أعمالكم** أحصيها لكم ثم أوفيكم أياها **فمن وجد خيراً فليحمد الله ومن وجد** غير ذلك فلا يلومن إلا نفسه) **(رواه** مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) **فەرمووی:** (خوای گەورە دەفەرموێ: **ئەی** بەندەکانم **من** ستەمم لەسەر خۆم یاساغ (حەرام) کردووە لەنێوان ئێوەشدا بە یاساغ (حەرام)م داناوە کەواتە لە نێوان خۆتاندا ستەم لەیەکتر مەکەن، ئەی بەندەکانم بێگومان ئەمانە کردەوەکانتانە بۆتان تۆماری دەکەم پاشان پاداشتتان دەدەمەوە جا هەر کەس پاداشتی چاکەی درایەوە باسوپاسی خوا بکات وە هەرکەسیش پاداشتی خراپی درایەوە بالۆمەی کەس نەکات خۆی نەبێت).

﴿قَالَ كَذَٰلِكَ﴾ (خوا) دەفەرموێ هەر بەو شێوەی ﴿أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا﴾ ئایەتەکانی ئێمەت بۆ هات و لەبیری خۆت بردەوە (و کوێر بوویت لە ئاستیدا) ﴿وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ﴾ بەهەمان شێوە تۆش ئەمڕۆ گوێت پێ نادرێ لەبیر دەکرێی. ١٢٦) ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى مَنْ أَسْرَفَ﴾ وەهەر بەو جۆرە تۆڵە دەستێنین لەوەی زیادە ڕەوی کردبێت ﴿وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ﴾ و باوەڕی نەهێنابێ بەئایەتەکانی پەروەردگاری ﴿وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ﴾ وە سزای ڕۆژی دوایی ﴿أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ﴾ بەتین ترو بەردەوام ترە (لەسزای دنیا). ١٢٧) ﴿أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ﴾ دەی ئایا (خوا) بۆی ڕوون نەکردوونەتەوە ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا﴾ چەندمان لە ناو برد ﴿قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ﴾ لەگەلو نەوەی چەرخەکانی پێش ئەمان ﴿يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ﴾ کە (ئەم بێ باوەڕانە) دەگەڕێن و هات و چۆ دەکەن بەجێ و شوێنەکانیاندا ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (کەباسکرا) ﴿لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ﴾ چەند بەلگە و نیشانەی هەیە بۆ ئەو کەسانەی کەژیرن. ١٢٨) ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ﴾ ئەگەر لەبەر بەڵێن و بڕیارێك نەبوایە ﴿سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ﴾ لەپەروەردگارتەوە پێشتر دراوە (بۆ لەناوبردنیان) ﴿لَكَانَ لِزَامًا﴾ بێگومان (لەناو بردنی بێ باوەڕان) پێویست دەبوو ﴿وَأَجَلٌ مُّسَمًّى﴾ ئەگەر ماوەی دیاری کراویش نەبوایە (کەقیامەتە). ١٢٩) ﴿فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾ کەواتە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئارام بگرە لەسەر ئەوەی ئەوانە دەیلێین ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ﴾ وپەروەردگارت بەپاکی رابگرەو سوپاسی بکە ﴿قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ﴾ لەپێش هەلاتنی خۆر ﴿وَقَبْلَ غُرُوبِهَا﴾ و لەپێش ئاوا بوونی دا ﴿وَمِنْ ءَانَآئِ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْ﴾ و لەهەندێ کات و ساتەکانی شەودا خوا بپەرستە و نوێژ بکە ﴿وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ﴾ وەلە سەرەتاو کۆتایی ڕۆژدا ﴿لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ﴾ بۆ ئەوەی (پاداشتێ بدرێیتەوە) کەپێی رازی بیت. ١٣٠) ﴿وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ﴾ تۆ چاوەکانت مەبڕە ﴿إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ﴾ ئەو نازو نیعمەتانەی داومانە ﴿أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ﴾ بەتاقم و دەستەیە لەوان (بێ باوەڕان) ﴿زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ (چونکە ئەوە) زینەت و جوانی ئەم ژیانی دنیایە ﴿لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ﴾ بۆ ئەوەیە تاقییان بکەینەوە تیایدا ﴿وَرِزْقُ رَبِّكَ﴾ دڵنیابە ڕسق و ڕۆزی پەروەردگارت (لەدوا ڕۆژدا) ﴿خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ﴾ چاکترو بەردەوامترە. ١٣١) ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) فەرمان بدە بەئەندامانی خێزانەکەت ﴿بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا﴾ بەنوێژ کردن و خۆشت خۆڕاگرو بەردەوام بە لەسەر بەجێ هێنانی ﴿لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا﴾ ئێمە داوای ڕۆزیت لێ ناکەین ﴿نَّحْنُ نَرْزُقُكَ﴾ بەلکو ئێمە ڕسق و ڕۆزی تۆ دەدەین ﴿وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ﴾ وسەرەنجامی چاك بۆ پارێزکاران و خواناسانە. ١٣٢) ﴿وَقَالُوا۟﴾ (بێ باوەڕان) ووتیان ﴿لَوْلَا يَأْتِينَا﴾ (ئەگەر راستە پێغەمبەرە) دەی بۆ بۆمان ناهێنێ ﴿بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ﴾ بەلگەو موعجیزەیەك لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ﴾ ئایا ئەوان بەلگەی ئاشکرایان بۆ نەهاتووە ﴿مَا فِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ﴾ کە لەپەڕاوە پێشووەکاندا هەبوو (وەك تەورات و ئینجیل). ١٣٣) ﴿وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَٰهُم﴾ ئەگەر ئێمە ئەوانمان لەناو ببردایە ﴿بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِۦ﴾ بەسزایەك پێش (ناردنی پێغەمبەر(ﷺ)) ﴿لَقَالُوا۟ رَبَّنَا﴾ بێگومان (لەدوا ڕۆژدا) دەیان ووت ئەی پەروەردگارمان ﴿لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا﴾ بۆچی (لەدنیادا) پێغەمبەرێکت بۆ نەناردین ﴿فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ﴾ تاشوێنی بەرنامەو ئایەتەکانی تۆ بکەوتینایە ﴿مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ﴾ پێش ئەوەی سەرشۆڕ و ڕیسوا ببین. ١٣٤) ﴿قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بلێ: هەموو چاوەڕوانین (چ لایەکمان سەردەکەوین) ﴿فَتَرَبَّصُوا۟﴾ دە ئێوەش چاوەڕوان بن ﴿فَسَتَعْلَمُونَ﴾ ئەوسا لە ئایندەدا دەزانن ﴿مَنْ أَصْحَٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِىِّ﴾ چ کەسێ خاوەنی ڕێگای راستە ﴿وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ﴾ و چ کەسێ ڕێنموونی وەرگرتووە. ١٣٥)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾ مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا ٱسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّجْوَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ هَلْ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ أَفَتَأْتُونَ ٱلسِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّى يَعْلَمُ ٱلْقَوْلَ فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٤﴾ بَلْ قَالُوٓا۟ أَضْغَٰثُ أَحْلَٰمٍۭ بَلِ ٱفْتَرَىٰهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾ مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَآ ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۖ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَٰهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَمَا كَانُوا۟ خَٰلِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَٰهُمُ ٱلْوَعْدَ فَأَنجَيْنَٰهُمْ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَٰبًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

ئایەتی (٥٩) سورەتی (یونس)؛ عن مالك بن نضلة (رضي الله عنه) قال: أتيت رسول الله وأنا رثُّ الهيئة، فقال: (هل لك مال؟)، قلت: نعم، قال: (من أي مال)، قال قلت: من كل المال من الإبل و الرقيق و الخيل و الغنم، فقال: (إذا آتاك الله مالاً فليُرَ عليك)(رواه الإمام أحمد). مالیکی کوڕی نەزلە (خوای لێ ڕازی بێت) دەڵێ هاتمە خزمەت پێغەمبەری خوا (ﷺ) جل و بەرگێکی کۆن و شڕم لەبەردابوو، فەرمووی: (ئایا تۆ ماڵ و سەروەتت هەیە؟)، ووتم: بەڵێ، فەرمووی: (کام جۆرە ماڵەت هەیە؟)، دەڵێ ووتم: هەموو جۆرە ماڵێکم هەیە لە وشترو کۆیلەو ئەسپ و مەڕو بزن، فەرمووی: (ئەگەر خوای گەورە ماڵێکی پێدایت با لێتەوە دیار بێت و ببینرێت).

سورەتی ﴿ الانبیاء ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ﴾ لێپرسینەوەی خەڵکی نزیک بۆتەوە ﴿وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ﴾ بەڵام ئەوان لە بێ ئاگایی و غەفڵەتدا ﴿مُعْرِضُونَ﴾ پشت تێکەر و ڕوو وەرگێڕن (لە ئایینی خوا). ١)﴿مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحْدَثٍ﴾ هەر پەیامێکی تازەیان لە پەروەردگاریانەوە بۆ بێت (کە قورئانە) ﴿إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ﴾ ئەوان دەیبیستن و گاڵتەی پێ دەکەن. ٢)﴿لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ﴾ دڵەکانیان بێ ئاگایە ﴿وَأَسَرُّوا النَّجْوَى﴾ زۆر بە نهێنی چپەیان دەکرد ﴿الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئەوانەی ستەمیان کردبوو ﴿هَلْ هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ﴾ (دەڵێن) ئایا ئەم (پێغەمبەر)ەش هەر بەشەرێك نییە وەك ئێوە ﴿أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ﴾ دەی ئایا ئێوە دەڕۆن بە دوای جادوودا ﴿وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە دەبینن (دەزانن ئەوەی موحەممەد (ﷺ) دەیڵێ سیحرە). ٣) ﴿قَالَ﴾ (پێغەمبەر (ﷺ)) فەرمووی ﴿رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ﴾ پەروەردگارم بە هەموو قسەیەك (چرپە یەك) دەزانێ ﴿فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ لە ئاسمان بێ یا لە زەوی ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ئەو زاتە بیسەری زانایە. ٤)﴿بَلْ قَالُوا﴾ ئەوانە ووتیان نا (ئەوەی موحەممەد(ﷺ) هێناویەتی نیگانییە) بەڵکو﴿أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ﴾ چەند خەو بینینێکی تێکەڵ و پێکەڵی (موحەممەدە (ﷺ)) ﴿بَلِ افْتَرَاهُ﴾ نا بەڵکو موحەممەد (ﷺ) خۆی ئەم (قورئانە)ی هەڵبەستووە ﴿بَلْ هُوَ شَاعِرٌ﴾ نابەڵکو ئەو (موحەممەدە (ﷺ)) شاعیرە ﴿فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ﴾ دەبانیشانە وموعجیزەیەکمان بۆ بێنێ ﴿كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ﴾ وەك (ئەو موعجیزانەی) پێغەمبەرانی پێشووی پێ نێردرابوو. ٥) ﴿مَا آمَنَتْ﴾ بڕوایان نەهێنا ﴿قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا﴾ (خەڵکی) هیچ شار و ئاوەدانێك پێش ئەمان کەلەناومان بردوون ﴿أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ﴾ دەی ئایا ئەمان باوەڕ دێنن. ٦)﴿وَمَا أَرْسَلْنَا﴾ ئەمان ناردووە ﴿قَبْلَكَ﴾ پێش تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿إِلَّا رِجَالًا﴾ جگە لە پیاوانێك ﴿نُوحِي إِلَيْهِمْ﴾ کە نیگا و سرووشمان بۆ کردوون ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ﴾ دەی پرسیار بکە لە خاوەنی کتێبەکانی (پێشوو زانایانی گاوور و جوولەکە) ﴿إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە نازانن. ٧)﴿وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا﴾ ئێمە ئەو پێغەمبەرانەمان نەکردۆتە پەیکەرێك ﴿لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ﴾ کە خواردن نەخۆن ﴿وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ﴾ وە ئەوان هەمیشەیی و نەمر نەبوون. ٨)﴿ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ﴾ پاشان بەڵێنێك کە پێمان دابوون بەجێمان هێنا ﴿فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ﴾ جا ئەوانە و هەرکەسێکمان دەویست (لە باوەڕداران) ڕزگارمان کردن ﴿وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ﴾ وە زیادەڕەوانمان لەناوبرد. ٩)﴿لَقَدْ أَنْزَلْنَا﴾ سوێند بەخوا ناردومانەتە خوارەوە ﴿إِلَيْكُمْ كِتَابًا﴾ کتێبێك بۆ ئێوە ﴿فِيهِ ذِكْرُكُمْ﴾ کە سەربەرزی و ناوبانگی ئێوەی تێدایە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا بۆ بیر ناکەنەوە. ١٠)

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ ﴿١٥﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَا أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّاتَّخَذْنَاهُ مِن لَّدُنَّا إِن كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٧﴾ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ اتَّخَذُوا آلِهَةً مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ﴿٢٣﴾ أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ ۖ هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِيَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِي ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

ئایەتی (٦٢) سورەتی (یونس): قال رسول الله (ﷺ): (لقد كان فيما كان قبلكم من الأمم ناس محدَّثون فإن يك في أمتي أحد فإنه عمر) (متفق عليه).
پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەڕاستی لەگەلان ومیللەتانی پێش ئێوە دا کەسانێك هەبوون هەواڵیان پێ دەدرا، ئەگەر لەم ئوممەتەی مندا کەسێك هەبێت ئەوە بێ گومان عومەرە).

ئایەتی (٩٢) سورەتی (یونس): قدم النبي (ﷺ) المدينة و اليهود تصوم يوم عاشوراء، فقال: (ماهذا اليوم الذي تصومونه، فقالوا هذا يوم ظهر فيه موسى على فرعون، فقال النبي (ﷺ) لأصحابه أنتم أحق بموسى فصوموه)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) کاتێك کۆچی کرد بۆ مەدینە جوولەکەکان ڕۆژی عاشورا (دەیەم ڕۆژی مانگی موحرەم) بەڕۆژوو دەبوون، فەرمووی: -

﴿وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ﴾ چەندەها شارو دێهاتمان تێك شكاند (لەناو برد) ﴿كَانَتْ ظَالِمَةً﴾ كە(خەڵكەكەی) ستەمكار بوون ﴿وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ﴾ وەپاش ئەوان گەل و تاقمی ترمان (لەجێیان) بەدی هێنا. ١١)﴿فَلَمَّآ أَحَسُّواْ بَأْسَنَآ﴾ جا وەختێ (بێ باوەڕان) هەستیان كرد بەسزاو تۆڵەی ئێمە ﴿إِذَا هُم﴾ دەست بەجێ ئەوان ﴿مِّنْهَا يَرْكُضُونَ﴾ لەو شارانە بەچەسپانێ ڕایان دەكرد ١٢)﴿لَا تَرْكُضُواْ﴾ (فریشتەكان بەگاڵتەوە پێیان دەڵێن) ڕامەكەن ﴿وَٱرْجِعُوٓاْ﴾ و بگەڕێنەوە ﴿إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ﴾ بۆلای ئەو نازو نیعمەتانەی كە ڕاچوون تێیدا ﴿وَمَسَٰكِنِكُمْ﴾ وە(بگەڕێنەوە) بۆ سەر خانوو ماڵەكانتان ﴿لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ﴾ بەڵكو پرسیارتان لێ بكرێ (لەوەی بەسەرتان هاتووە). ١٣)﴿قَالُواْ يَٰوَيْلَنَآ﴾ (لەگەڵ هەڵهاتندا) دەیان ووت: هاوار بۆ ئێمە ﴿إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ﴾ بێگومان ئێمە ستەمكار بووین. ١٤)﴿فَمَا زَالَت﴾ ئیتر بەردەوام ﴿تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ﴾ ئەمە هاواریان بوو (هاوار بۆ ئێمە) ﴿حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ﴾ هەتا هەموویانمان دروێنە و خامۆش كرد (لەناومان بردن). ١٥)﴿وَمَا خَلَقْنَا﴾ ئێمە دروستمان نەكردووە ﴿ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ﴾ ئاسمان و زەوی و ئەوەی لەنێوانیاندایە بەگاڵتەو بێ هودە. ١٦)﴿لَوْ أَرَدْنَآ﴾ ئەگەر بمان ویستایە ﴿أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا﴾ سەرقاڵی بۆ خۆمان هەڵبژێرین (وەك هاوسەرو منداڵ) ﴿لَّٱتَّخَذْنَٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ﴾ لەلایەن خۆمانەوە هەڵمان دەبژارد. ١٧)﴿بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى ٱلْبَٰطِلِ﴾ (واز لەوە بێنە) بەڵكو حەق دەدەین بەسەر بەتاڵ و ناحەقدا ﴿فَيَدْمَغُهُۥ﴾ بەهۆیەوە (بەتاڵ) مێشكی دەپژێ و تێكدەشكێ ﴿فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ﴾ ئینجا دەست بەجێ بەتاڵ دەفەوتێ و لەناو دەچێت ﴿وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ﴾ هاوار (سزا بەتین) بۆ ئێوە ﴿مِمَّا تَصِفُونَ﴾ لەبەر ئەوەی دەیڵێن و ڕەوای دەدەن بۆ خوا (لەهاوسەرو منداڵ). ١٨)﴿وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ تەنها بۆ خوایە ئەوەی لەئاسمانەكان و زەویدایە ﴿وَمَنْ عِندَهُۥ﴾ وەئەوانە (فریشتانە)ی كە لای خوان ﴿لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ﴾ هەرگیز لەپەرستنی ئەو خۆیان بەزل نازانن ﴿وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ﴾ قەتیش ماندوو نابن. ١٩)﴿يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ﴾ شەوو ڕۆژ تەسبیحات و ستایش دەكەن ﴿لَا يَفْتُرُونَ﴾ ماندوونابن و سارد نابنەوە. ٢٠)﴿أَمِ ٱتَّخَذُوٓاْ﴾ ئایا ئەوانە هەڵیان بژاردووە (بڕیاریان داوە) ﴿ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ﴾ چەند پەرستراوێك لەزەوی دا (بۆ خۆیان) ﴿هُمْ يُنشِرُونَ﴾ كەئەوانە (مردوو) زیندوو دەكەنەوە؟. ٢١)﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ﴾ ئەگەر لەهەردووكیاندا (لە ئاسمان و زەویدا) چەند پەرستراوێك هەبوایە ﴿إِلَّا ٱللَّهُ﴾ جگە لەخوا ﴿لَفَسَدَتَا﴾ بێگومان (ئاسمان و زەوی) هەردوو كاول و وێران دەبوون ﴿فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ﴾ دەی پاك و بێگەردی بۆ خوای پەروەردگاری عەرش ﴿عَمَّا يَصِفُونَ﴾ لەوەی بێ باوەڕان ڕەوای دەدەن (بۆ خوا). ٢٢)﴿لَا يُسْـَٔلُ﴾ (خوا) پرسیاری لێ ناكرێت (ڕەخنەی لێ ناگیرێ) ﴿عَمَّا يَفْعَلُ﴾ لەهەر كارێك كەدەیكات ﴿وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ﴾ بەڵام ئەوان (ئادەمیزاد) پرسیاریان لێ دەكرێ. ٢٣)﴿أَمِ ٱتَّخَذُواْ﴾ ئایا ئەوانە هەڵیان بژاردووە (بڕیاریان داوە) ﴿مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً﴾ چەند پەرستراوێك جگە لەخوا ﴿قُلْ هَاتُواْ بُرْهَٰنَكُمْ﴾ (پێیان) بڵێ بەڵگەتان بێنن (لەسەر ئەوەی بڕیارتان داوە) ﴿هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ﴾ ئەمە قسەی ئەم قورئانەیە (خوا ناردویەتی) بۆ من ﴿وَذِكْرُ مَن قَبْلِى﴾ وەقسەی ئەو (پەیامانەیە) لەپێش منە هاتوون (وەك تەورات و ئینجیل لەهیچیاندا بوونی چەند پەرستراوێك ڕەوانەدراوە) ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ﴾ بەڵام زۆربەی زۆریان ﴿لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ﴾ حەق و ڕاستی نازانن ﴿فَهُم مُّعْرِضُونَ﴾ لەبەر ئەوە پشتی تێدەكەن و ڕووی لێ وەردەگێڕن. ٢٤)

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ
إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَلَدٗاۗ سُبۡحَٰنَهُۥۚ
بَلۡ عِبَادٞ مُّكۡرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسۡبِقُونَهُۥ بِٱلۡقَوۡلِ وَهُم
بِأَمۡرِهِۦ يَعۡمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ
وَلَا يَشۡفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ وَهُم مِّنۡ خَشۡيَتِهِۦ مُشۡفِقُونَ
﴿٢٨﴾ ۞ وَمَن يَقُلۡ مِنۡهُمۡ إِنِّيٓ إِلَٰهٞ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجۡزِيهِ
جَهَنَّمَۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ أَوَلَمۡ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ
أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ كَانَتَا رَتۡقٗا فَفَتَقۡنَٰهُمَاۖ وَجَعَلۡنَا
مِنَ ٱلۡمَآءِ كُلَّ شَيۡءٍ حَيٍّۚ أَفَلَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلۡنَا فِي ٱلۡأَرۡضِ
رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِهِمۡ وَجَعَلۡنَا فِيهَا فِجَاجٗا سُبُلٗا لَّعَلَّهُمۡ
يَهۡتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلۡنَا ٱلسَّمَآءَ سَقۡفٗا مَّحۡفُوظٗاۖ وَهُمۡ عَنۡ
ءَايَٰتِهَا مُعۡرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمۡسَ
وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ فِي فَلَكٖ يَسۡبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلۡنَا لِبَشَرٖ مِّن قَبۡلِكَ
ٱلۡخُلۡدَۖ أَفَإِيْن مِّتَّ فَهُمُ ٱلۡخَٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفۡسٖ ذَآئِقَةُ
ٱلۡمَوۡتِۗ وَنَبۡلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلۡخَيۡرِ فِتۡنَةٗۖ وَإِلَيۡنَا تُرۡجَعُونَ ﴿٣٥﴾

- (ئەم ڕۆژە چ ڕۆژێکە کە ڕۆژووی تێدا دەگرن، ووتیان ئەمە ئەو ڕۆژەیە کە مووسا تیایدا **سەرکەوت بەسەر** فیرعەوندا، پێغەمبەری خوا (ﷺ) **فەرمووی بەهاوەڵەکانی: (ئێوە شایستەترو لەپێش ترن بە** مووسا لەبەر ئەوەبە ڕۆژوو بن تێیدا).

ئایەتی (١) سورەتی (هود): قال رسول الله (ﷺ): (شيبتني هود والواقعة والمرسلات وعم يتساءلون وإذا الشمس كورت)(رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەم سورەتانە پیریان کردم، (هود) و (الواقعة) و (المرسلات) و (عم يتساءلون) و (إذا الشمس كورت)).

ئایەتی (٢) سورەتی (هود): صعد النبي (ﷺ) الصفا فدعا بطون قريش الأقرب ثم الأقرب فاجتمعوا، فقال: (يامعشر قريش: أرأيتم لو أخبرتكم أن خيلاً تصبحكم ألستم مصدقيَّ، -

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا﴾ وەنێمە نەمان ناردووە ﴿مِن قَبۡلِكَ﴾ پێش تۆ ﴿مِن رَّسُولٍ﴾ هیچ پێغەمبەرێك ﴿إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ﴾ مەگەر نیگامان بۆ ناردووە ﴿أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠﴾ (بەوەی کە) بێگومان جگە لەمن هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿فَٱعۡبُدُونِ﴾ کەواتە تەنها من بپەرستن. ٢٥) ﴿وَقَالُواْ﴾ (وەبێ باوەڕان) ووتیان ﴿ٱتَّخَذَ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَلَدٗا﴾ خوای میهرەبان مندالی بۆ خۆی بڕیاردلوە (کە فریشتەکانن) ﴿سُبۡحَٰنَهُۥ﴾ پاکو بێگەردە خوا (لەم شتانە) ﴿بَلۡ عِبَادٞ مُّكۡرَمُونَ﴾ بەلکو ئەوانە (فریشتە) بەندەی ڕێزگیراو (ی خوا) ن. ٢٦) ﴿لَا يَسۡبِقُونَهُۥ﴾ لە خوا پێش ناکەون ﴿بِٱلۡقَوۡلِ﴾ بەقسەو ووتە ﴿وَهُم بِأَمۡرِهِۦ﴾ وەئەوان بەفەرمانی خوا ﴿يَعۡمَلُونَ﴾ کار دەکەن. ٢٧) ﴿يَعۡلَمُ﴾ (خوا) دەزانێ، ئاگادارە ﴿مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ﴾ بە ئەوەی لەدنیا لەبەر دەستیاندایە ﴿وَمَا خَلۡفَهُمۡ﴾ وە بە ئەوەی لەڕۆژی دواییدا بۆیان ئامادەکراوە ﴿وَلَا يَشۡفَعُونَ﴾ وە (فریشتەکان) تکا ناکەن ﴿إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ﴾ تەنها بۆ ئەو کەسە نەبێ (خوا) ڕازی بێ (تکای بۆ بکرێ) ﴿وَهُم مِّنۡ خَشۡيَتِهِۦ﴾ وە ئەوان (فریشتەکان) لەترس وهەیبەتی خوا ﴿مُشۡفِقُونَ﴾ زۆر دەترسن. ٢٨) ﴿وَمَن يَقُلۡ مِنۡهُمۡ﴾ وە هەرکام لەوانە (فریشتەکان) بلێ ﴿إِنِّيٓ إِلَٰهٞ مِّن دُونِهِۦ﴾ بێگومان منیش پەرستراوم جگە لەخوا ﴿فَذَٰلِكَ نَجۡزِيهِ جَهَنَّمَۚ﴾ ئەو بە(ئاگری) دۆزەخ تۆڵەی لێ دەسەنین ﴿كَذَٰلِكَ﴾ هەربەوجۆرە ﴿نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ پاداشتی ستەمکاران دەدەینەوە(تۆڵەیان لێ دەکەینەوە). ٢٩) ﴿أَوَلَمۡ يَرَ﴾ ئایا نەیان دی (نەیان زانیوە) ﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ﴾ ئەوانە بێ باوەڕ بوون ﴿أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ﴾ کەئاسمانەکان و زەوی ﴿كَانَتَا رَتۡقٗا﴾ هەردووکیان پێکەوەلکابوون (یەك پارچە بوون) ﴿فَفَتَقۡنَٰهُمَا﴾ ئینجا لەیەکترمانجیاکردنەوە ﴿وَجَعَلۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ﴾ وە فەراهەممان هێنا لەئاو ﴿كُلَّ شَيۡءٍ حَيٍّ﴾ هەموو شتێکی زیندوو ﴿أَفَلَا يُؤۡمِنُونَ﴾ دەی ئایا ئەوانە هەر باوەڕ ناهێنن؟. ٣٠) ﴿وَجَعَلۡنَا فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ وەدروستمان کردووە (دامان ناوە) لەزەویدا ﴿رَوَٰسِيَ﴾ چەند شاخی دامەزراو ﴿أَن تَمِيدَ بِهِمۡ﴾ بۆ ئەوە جوولە جولێ نەکات بەوان(ەی بەسەر پشتێوەن) ﴿وَجَعَلۡنَا فِيهَا﴾ وە سازاندومانە لە زەوی (یا شاخەکان) دا ﴿فِجَاجٗا سُبُلٗا﴾ دۆڵ و ڕێگاوبانی زۆر ﴿لَّعَلَّهُمۡ يَهۡتَدُونَ﴾ تا ئەوان شارەزا بن و پێویستی خۆیان دابین بکەن. ٣١) ﴿وَجَعَلۡنَا ٱلسَّمَآءَ﴾ وە ئاسمانمان کردووە ﴿سَقۡفٗا مَّحۡفُوظٗاۖ﴾ بەسەقفێکی (سەرێکی) پارێزراو ﴿وَهُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِهَا﴾ بەلام ئەوانە سەربارەت بە ئایەتەکانی ئاسمان ﴿مُعۡرِضُونَ﴾ پشت تێکەرو ڕوو وەرگێر بوون. ٣٢) ﴿وَهُوَ ٱلَّذِي﴾ وە هەر ئەو (خوا)یە ﴿خَلَقَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ﴾ کە شەو و ڕۆژی دروست کردووە ﴿وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ﴾ وە خۆر و مانگیش(ی دروست کردووە) ﴿كُلّٞ﴾ هەریەك لەوان ﴿فِي فَلَكٖ يَسۡبَحُونَ﴾ لە خولگەیەکدا دەسوڕێنەوە. ٣٣) ﴿وَمَا جَعَلۡنَا﴾ بڕیارمان نەداوە ﴿لِبَشَرٖ مِّن قَبۡلِكَ﴾ بۆ هیچ کەسێك لەپێش تۆوە ﴿ٱلۡخُلۡدَۖ﴾ مانەوەی هەمیشەیی (نەمری) ﴿أَفَإِيْن مِّتَّ﴾ ئینجا ئەگەر تۆ بمری ﴿فَهُمُ ٱلۡخَٰلِدُونَ﴾ (لەوا مردنی تۆ) جا ئایا ئەوان ژیانیان بەردەوام دەبێ و نامرن (نەخێر). ٣٤) ﴿كُلُّ نَفۡسٖ﴾ هەموو کەسێك ﴿ذَآئِقَةُ ٱلۡمَوۡتِۗ﴾ مردن دەچێژێ (دەمرێ) ﴿وَنَبۡلُوكُم﴾ وە ئێمە تاقیتان دەکەینەوە ﴿بِٱلشَّرِّ وَٱلۡخَيۡرِ﴾ بەخراپە و ناخۆشی وە بە چاکە و خۆشی ﴿فِتۡنَةٗۖ﴾ تاقیکردنەوەیەك (چاك و خراپ) ﴿وَإِلَيۡنَا تُرۡجَعُونَ﴾ وەهەر بۆ لای ئێمە دەگەڕێنەوە. ٣٥)

وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِي يَذۡكُرُ ءَالِهَتَكُمۡ وَهُم بِذِكۡرِ ٱلرَّحۡمَٰنِ هُمۡ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ ٱلۡإِنسَٰنُ مِنۡ عَجَلٖۚ سَأُوْرِيكُمۡ ءَايَٰتِي فَلَا تَسۡتَعۡجِلُونِ ﴿٣٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلۡوَعۡدُ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوۡ يَعۡلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمۡ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلۡ تَأۡتِيهِم بَغۡتَةٗ فَتَبۡهَتُهُمۡ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ ٱسۡتُهۡزِئَ بِرُسُلٖ مِّن قَبۡلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ مِنۡهُم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٤١﴾ قُلۡ مَن يَكۡلَؤُكُم بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ ٱلرَّحۡمَٰنِۚ بَلۡ هُمۡ عَن ذِكۡرِ رَبِّهِم مُّعۡرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمۡ لَهُمۡ ءَالِهَةٞ تَمۡنَعُهُم مِّن دُونِنَاۚ لَا يَسۡتَطِيعُونَ نَصۡرَ أَنفُسِهِمۡ وَلَا هُم مِّنَّا يُصۡحَبُونَ ﴿٤٣﴾ بَلۡ مَتَّعۡنَا هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمۡ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡعُمُرُۗ أَفَلَا يَرَوۡنَ أَنَّا نَأۡتِي ٱلۡأَرۡضَ نَنقُصُهَا مِنۡ أَطۡرَافِهَآۚ أَفَهُمُ ٱلۡغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾

- فقالوا ما جربنا **عليك كذباً، قال: فإني نذير لكم بين يدي عذاب شديد) (رواه مسلم).** **پێغەمبەری** خوا (ﷺ) **چووە سەر کێوی صەفاو بانگی تیرەکانی** قورەیشی **کرد** لەپێشدا خزمە نزیکەکانی **پاشان ئەوانەی** دوا **ئەوان تێن** هەموویان کۆبونەوە، فەرمووی: (ئەی خەڵکی **قورەیش** ئەگەر هەواڵتان بدەمێ سوپایەک دەیەوێت بەرەبەیان بدات بەسەرتاندا، ئایا باوەڕم پێ دەکەن؟ ووتیان: (بەڵێ چونکە) درۆمان لێ نەبیستوویت، فەرمووی: دەی من ترسێنەرم بۆ ئێوە (لە لایەن خواوە) لە سزایەکی سەخت (ئەگەر باوەڕ نەهێنن و شوێن ئاینەکەی نەکەون).

ئایەتی (٣) سورەتی (هود): قال رسول الله(ﷺ) لسعد: (وإنك لن تنفق نفقة تبتغي بها -

﴿وَإِذَا رَءَاكَ﴾ وەکاتێ تۆ (موحەممەد(ﷺ)) دەبینن ﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا﴾ جگە لەگاڵتەو لاقرتێ کردن بە تۆ هیچی تر ناکەن ﴿أَهَٰذَا ٱلَّذِي﴾ (بەسەرسامیەکەوە دەڵێن) ئا ئەمە ئەو کەسەیە ﴿يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ﴾ (بەخراپی) باسی بتەکانتان دەکات ﴿وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ﴾ لەکاتێکدا خۆیان بەباسی (بە قورئانی) خوای میهرەبان ﴿هُمْ كَٰفِرُونَ﴾ بێ بڕوان. ٣٦) ﴿خُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ مِنْ عَجَلٍ﴾ (سرووشتی) ئینسان لەسەر پەلەکردن بەدی هێنراوە ﴿سَأُوْرِيكُمْ ءَايَٰتِي﴾ بەزوویی تۆڵەی خۆمتان نیشان دەدەم ﴿فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ﴾ کەواتە پەلە مەکەن. ٣٧) ﴿وَيَقُولُونَ﴾ وە(بت پەرستان بەگاڵتەوە) دەڵێن ﴿مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ﴾ ئەم بەڵێنی (تۆڵەیە) کەی دێ ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە راستگۆن. ٣٨) ﴿لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ ئەگەر ئەوانەی کە کافرن بیانزانیایە (چ سزایەکی سەخت لەبەر دەمیاندایە) ﴿حِينَ لَا يَكُفُّونَ﴾ کاتێ ناتوانن دووری بخەنەوە ﴿عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ﴾ بڵێسەی ئاگر لەدەم‌وچاوو پشتیان ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وەئەوان یارمەتی نادرێن. ٣٩) ﴿بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً﴾ بەڵکو لەناکاودا تووشیان دێت ﴿فَتَبْهَتُهُمْ﴾ و سەرسامیان دەکات (بەشێوەیەک) ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ نەدەتوانن ﴿رَدَّهَا﴾ بیگێڕنەوە (بەرگری بکەن) ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ وەنەمۆڵەتیشیان دەدرێت(تەوبە بکەن). ٤٠) ﴿وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان گاڵتەو لاقرتێ کراوە ﴿بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ بەپێغەمبەرانی پێش تۆش ﴿فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ﴾ ئینجا دەوری ئەوانەی دا ﴿سَخِرُواْ مِنْهُم﴾ لەوان کەگاڵتەیان دەکرد (بەپێغەمبەران) ﴿مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ ئەو سزای ئەوان گاڵتەیان پێ دەکرد. ٤١) ﴿قُلْ﴾ بڵێ (بەگاڵتە کەران) ﴿مَن يَكْلَؤُكُم﴾ کێ (دەتوانێ) ئێوە بپارێزێ ﴿بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ بەشەوو بەڕۆژ ﴿مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ﴾ لە (سزای) خوای میهرەبان ﴿بَلْ هُمْ﴾ بەڵکو ئەوانە ﴿عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ﴾ بەردەوام پشت هەڵئەکەن لەیاد و باسی پەروەردگاریان. ٤٢) ﴿أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ﴾ ئاخۆ (ئەو بێ باوەڕانە) چەند پەرستراوێکیان هەیە ﴿تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا﴾ جگە لەئێمە بەرگری (سزا)یان لێ بکات ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ (ئەو پەرستراوانە) ناتوانن ﴿نَصْرَ أَنفُسِهِمْ﴾ یارمەتی خۆیان بدەن ﴿وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ﴾ وەلەلایەن ئێمە شەوە پەنانادرێن. ٤٣) ﴿بَلْ مَتَّعْنَا هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ﴾ بەڵکو ئێمە ئەوان و باو و باپیرانیانمان ژیاندووە بە خۆشی (ناز و نیعمەتی دنیامان پێ بەدابوون) ﴿حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ﴾ تاتەمەنی زۆریان بەسەر برد ﴿أَفَلَا يَرَوْنَ﴾ دەی ئایا ئەوانە (قورەیش) سەرنج نادەن ﴿أَنَّا نَأْتِي ٱلْأَرْضَ﴾ کە بێگومان ئێمە (وردە وردە) دێینە خاک و وڵاتی (ئەوان) ﴿نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَآ﴾ لە هەموو لایەکی یەوە کەمی دەکەینە (بەڕزگار کردن لەلایەن موسڵمانانەوە) ﴿أَفَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ﴾ دەی ئایا ئەوان زاڵ و سەرکەوتوون (یائێمە). ٤٤)

قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْيِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَٰهُ ۚ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِيٓ أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا بِٱلْحَقِّ أَمْ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾

- وجه الله إلا أجرت بها حتى ماتجعل في فيّ امرأتك) (رواه الترمذي).
پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی بە سەعد: (هەرشتێك ببەخشیتو مەبەستت پێی ڕەزامەندی خوا بێت ئەوە خوا پاداشتت دەداتەوە لەسەری تەنانەت ئەو شتەش بیکەیت بەدەمی خێزانەکەتەوە).

ئایەتی (١٧) سورەتی (هود): قال رسول الله (ﷺ): (كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهودانه أو ينصرانه أو يمجسانه) (متفق عليه).
پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (هەموو منداڵێك لەسەر سروشتی ئیمانداری لەدایك دەبێ پاشان باوكو دایكی دەیكەن بەجووولەكە یا گاوور یان ئاگر پەرست).

ئایەتی (٥٢) سورەتی (هود): قال رسول الله (ﷺ): (بينا رجل يمشي بفلاة من الأرض -

﴿قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم﴾ (ئـەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: بێگومـان مـن تـەنها ئێـوە بێـدار دەكەمـەوە (دەتـان ترسێنم) ﴿بِٱلْوَحْيِ﴾ بـەنیگا و سرووش ﴿وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ﴾ وە كەڕەكان بانگەواز(ی حەق) نابیستن ﴿إِذَا مَا يُنذَرُونَ﴾ كاتێ دەترسێنرێن. ٤٥)﴿وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ﴾ سوێند بـەخوا ئەگـەر دوو چاریان بێت ﴿نَفْحَةٌ﴾ كـەمێك ﴿مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ﴾ لـە سزای پەروەردگارت ﴿لَيَقُولُنَّ﴾ بێگومان ئەوان دەڵێن ﴿يَٰوَيْلَنَآ﴾ هاوارو تیاچوون بۆ ئێمە ﴿إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە (هەموومان) ستەم كار بووین. ٤٦)﴿وَنَضَعُ﴾ وەئێمـە دادەنـێین ﴿ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ﴾ تـەرازووەكانی دادپـەروەری (كـەكردەوەی پـێ دەكێشری) ﴿لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لـەڕۆژی قیامەتـدا ﴿فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا﴾ ئینجـا هـیچ كـەس كەمترین ستەمی لێ ناكرێ ﴿وَإِن كَانَ مِثْقَالَ﴾ با قورسی (كردەوەكەی)﴿حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ﴾ بەقەدەر تۆ و خەرتەلەیەكیش بێت ﴿أَتَيْنَا بِهَا﴾ ئێمـە دەیهێـنین ﴿وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ﴾ و بەسە كەئێمە (خوا) ژمێریاری (كردەوەی بەنـدەكان) بـین. ٤٧)﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بەخشیمانە ﴿مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ﴾ بەمووساو هارون تـەورات (كـەجیا كـەرەوەی حـەق و بەتاڵـە) ﴿وَضِيَآءً وَذِكْرًا﴾ وەڕوون كـەرەوە و یـاد خەرەوەشـە ﴿لِّلْمُتَّقِينَ﴾ بۆ پارێزكاران و لە خواترسان. ٤٨)﴿ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ﴾ ئەوانەی كەدەترسـن ﴿رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ﴾ لە پەروەردگاریان بەنادیاری ﴿وَهُم﴾ وەئەوان (كەسانێكن) ﴿مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ﴾ لە ڕۆژی دوایی زۆر دەترسن. ٤٩)﴿وَهَٰذَا﴾ وەئـەم (قورئانـە) ﴿ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ﴾ یاد خەرەوەیەكی بەفەڕو پیرۆزە ﴿أَنزَلْنَٰهُ﴾ ناردومانەتـە خـوارەوە ﴿أَفَأَنتُمْ﴾ دەی ئایا ئێوە ﴿لَهُۥ مُنكِرُونَ﴾دانی پێدا نانێن(باوەڕی پێ ناكەن). ٥٠) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بەخشیمان ﴿إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ﴾ بـە ئیـبراهیم ڕێنمـوونی و شـارەزایی ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەپێشدا ﴿وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ﴾ وەئێمە لە (شیاوی) ئەو ئاگادار بووین. ٥١)﴿إِذْ قَالَ﴾ كاتێ ووتی ﴿لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ﴾ بە باوكی و گەلەكەی ﴿مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِىٓ﴾ ئا ئەم پەیكەرە و بتانە چییە﴿أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ﴾ كە ئێوە دەیان پەرستن (بەلایانـەوە ماونەتـەوە). ٥٢)﴿قَالُوا﴾ (گەلەكـەی) ووتیـان ﴿وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا﴾بـاوو باپیرانمـان دیـوە ﴿لَهَا عَٰبِدِينَ﴾ئەمانـەیان پەرستووە. ٥٣)﴿قَالَ﴾ (ئیبراهیم) ووتـی ﴿لَقَدْ كُنتُمْ﴾ بەڕاسـتی ئێـوە ﴿أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ﴾ خۆتـان و بـاوو باپیرانتـان﴿فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾لـە گومڕاییـەكی ئاشـكرادان. ٥٤)﴿قَالُوٓا﴾ (لـە وەلامدا) ووتیان ﴿أَجِئْتَنَا بِٱلْحَقِّ﴾ ئایا ڕاستی و حەقت بۆ هێناوین ﴿أَمْ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ﴾ یا تۆ گاڵتـەمان پـێ دەكـەی. ٥٥)﴿قَالَ بَل رَّبُّكُمْ﴾ (ئیـبراهیم) ووتـی (حـەقم هێنـاوە) بـەڵكو پەروەردگاری ئێوە ﴿رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ پەروەردگاری ئاسمانـەكان و زەوییـە ﴿ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ﴾ هەر ئەویش بـەدی هێنـاون ﴿وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم﴾ وە بێگومـان مـن لەسـەر ئەوانـە (كەباسم كرد) ﴿مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ﴾ لە شـایەت و ئاگایـانم. ٥٦)﴿وَتَٱللَّهِ﴾ سوێند بـە خـوا ﴿لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم﴾ پیلان دادەنـێم بـۆ (لـەناو بردنـی) بتـەكانتان ﴿بَعْدَ أَن تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ﴾ دوای ئەوەی پشتان تێكردن (بەجێتان هێشتن). ٥٧)

فَجَعَلَهُمْ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُوا مَن فَعَلَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ قَالُوا أَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِن كَانُوا يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰؤُلَاءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾

- فسمع صوت سحابة: اسق حديقة فلان، فتنحى ذلك السحاب فأفرغ ماءه في حرة، فإذا شرجة من تلك الشراج قد استوعبت ذلك الماء كله، فتتبع الماء، فإذا رجل قائم في حديقته يحول الماء بمسحاته، فقال له: يا عبد الله ماأسمك؟ قال: فلان للاسم الذي سمع في السحابة فقال له: يا عبدالله لم تسألني عن اسمي؟ فقال: إني سمعت صوتاً في السحاب الذي هذا ماؤه يقول: اسق حديقة فلان لاسمك، فما تصنع فيها؟ فقال: أما إذا قلت هذا، فإني أنظر إلى مايخرج منها فأتصدق بثلثه وآكل أنا وعيالي ثلثاً وأرده فيها ثلثه)(رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لەکاتێکدا پیاوێك بەدەشتێکی چۆڵدا دەڕۆیشت گوێی لێ بوو دەنگێك لە هەورێکەوە هات و ووتی: ئاوی باخچەی فڵان کەس بدێرە ئەنجا هەورەکەش -

﴿فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا﴾ ئینجا ئیبراهیم هەموو بتەکانی ورد کرد ﴿إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ﴾ جگە لە بتە زلەکەیان ﴿لَعَلَّهُمْ﴾ بە ئومێدی ئەوەی ﴿إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ﴾ بگەڕێنەوە بۆلای ئەو (ئیبراهیم ئەویش راستیان پێ بڵێ بەڵکو باوەڕبێنن). ٥٨) ﴿قَالُوا﴾ (بت پەرستان) ووتیان ﴿مَن فَعَلَ هَٰذَا﴾ کێ ئەمەی کردووە ﴿بِآلِهَتِنَا﴾ بە خواکانمان (بتەکانمان) ﴿إِنَّهُ﴾ بە راستی ئەو کەسە ﴿لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ لە ستەمکارانە (دەبێ سزا بدرێ). ٥٩) ﴿قَالُوا﴾ (چەند کەسێ) ووتیان ﴿سَمِعْنَا فَتًى﴾ گوێمان لە لاوێك بوو ﴿يَذْكُرُهُمْ﴾ باسی ئەوانی (بتەکانی بە خراپە) دەکرد ﴿يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ﴾ پێی دەڵێن ئیبراهیم. ٦٠) ﴿قَالُوا﴾ (گەورەکانی لە گەلەکەی) ووتیان ﴿فَأْتُوا بِهِ﴾ کەواتە بیهێنن ﴿عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ﴾ لە پێش چاوی خەڵك (بیهێنن) ﴿لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ﴾ بەڵکو (ئەوانەی دەیناسنەوە) شایەتی لەسەر بدەن. ٦١) ﴿قَالُوا﴾ ووتیان ﴿أَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا﴾ ئایا تۆ ئەمەت کردووە ﴿بِآلِهَتِنَا﴾ بە خواکانمان (بتەکانمان) ﴿يَا إِبْرَاهِيمُ﴾ ئەی ئیبراهیم ٦٢) ﴿قَالَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ﴿بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا﴾ نەخێر بەڵکو ئەم بتە گەورەیان ئەوەی کردووە ﴿فَاسْأَلُوهُمْ﴾ دە پرسیار لەوانە (بتە شکاوەکان) بکەن ﴿إِن كَانُوا يَنطِقُونَ﴾ ئەگەر ئەوانە قسە دەکەن. ٦٣) ﴿فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ ئینجا گەڕانەوە بۆ لای یەکتری (سەریان کرد بە یەکدا) ﴿فَقَالُوا﴾ جا (لە ناو خۆیاندا هەندێکیان) ووتیان ﴿إِنَّكُمْ﴾ بەراستی ئێوە ﴿أَنتُمُ الظَّالِمُونَ﴾ هەر خۆتان ستەمکارن. ٦٤) ﴿ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ﴾ پاشان سەر بەرەو خوار کرانەوە (گەڕانەوە بۆ سەر سەختی و نەفامییەکەیان) ﴿لَقَدْ عَلِمْتَ﴾ بەراستی تۆ دەزانی ﴿مَا هَٰؤُلَاءِ يَنطِقُونَ﴾ ئەو بتانە قسە ناکەن. ٦٥) ﴿قَالَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ﴿أَفَتَعْبُدُونَ﴾ دەی ئێوە دەپەرستن؟ ﴿مِن دُونِ اللَّهِ مَا﴾ جگە لەخوا شتانێ ﴿لَا يَنفَعُكُمْ شَيْئًا﴾ کە هیچ قازانج و سوودێکتان پێ ناگەیەنن ﴿وَلَا يَضُرُّكُمْ﴾ وە هیچ زیانێکیشتان لێ نادەن. ٦٦) ﴿أُفٍّ لَّكُمْ﴾ تۆف بۆ ئێوە ﴿وَلِمَا تَعْبُدُونَ﴾ بۆ ئەو بتانەش کە دەیپەرستن ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ لە جیاتی خوا ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا ژیر نابن (بیر و هۆشتان ناخەنە کار). ٦٧) ﴿قَالُوا﴾ (هەندێ لە بت پەرستان) ووتیان ﴿حَرِّقُوهُ﴾ (ئیبراهیم) چاك بسووتێنن ﴿وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ﴾ و یارمەتی خواکانتان (بتەکانتان) بدەن ﴿إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ئەو کارە دەکەن. ٦٨) ﴿قُلْنَا﴾ (کە ئیبراهیمیان خستە ئاگرەوە) ووتمان ﴿يَا نَارُ﴾ ئەی ئاگر ﴿كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا﴾ سارد بەرەوەو بێ زیان بە ﴿عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ﴾ بۆ ئیبراهیم. ٦٩) ﴿وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا﴾ ئەوان ویستیان پیلان بگێڕن لە ئیبراهیم (بە سووتان لەناوی بەرن) ﴿فَجَعَلْنَاهُمُ﴾ بەلام ئێمە ئەوانمان کردە ﴿الْأَخْسَرِينَ﴾ زەرەرمەندترین (دۆڕاوترین) کەس. ٧٠) ﴿وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا﴾ وە ئیبراهیم و لووطمان رزگار کرد ﴿إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي﴾ و (ناردمانن) بۆ ئەو زەویەی (وڵاتی شام) ﴿بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ﴾ کە پیت و فەڕمان تێ خستبوو. ٧١) ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ﴾ وە بەخشیمان بە ئیبراهیم ﴿إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً﴾ ئیسحاق و (بە ئیسحاقیش) یەعقوب بە زیاد (لە داواکەی ئیبراهیم کە داوای منداڵێکی کرد) ﴿وَكُلًّا جَعَلْنَا﴾ وە هەموویانمان کرد ﴿صَالِحِينَ﴾ بە پیاوی چاك. ٧٢)

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ
الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا
عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ
الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ
فَاسِقِينَ ﴿٧٤﴾ وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ
﴿٧٥﴾ وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ
وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ
نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ﴿٧٨﴾
فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا
مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ ﴿٧٩﴾
وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ
فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ
إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ﴿٨١﴾

- دوور کەوتەوە ئەو بارانەی پێ ی بوو باراندییە زەوی یەکی بەردەلانی ڕەش ئەدجا هەموو ئەو بارانە ڕۆشتە جۆگەیەك لەو جۆگانەی کەلە زەوییەکەدا بارانەکەی لێ باری بە دوای ئاوی جۆگەکەدا ڕۆشت جا بینی پیاوێك لە باخچەکەیدایە بە خاکەناز (بێڵ) ئاوەکە دەگوازێتەوە، بەو پیاوەی ووت: ئەی بەندەی خوا ناوت چی یە؟ ئەویش ووتی: ناوم ئەوەیە، ئەو ناوەی ووت کە پیاوەکە گوێ ی لێ بوو لە هەورەکەوە ووترا، ئەویش بە پرسیار کەرەکەی ووت: بۆچی پرسیاری ناوی خۆمم لێ دەکەیت؟ ووتی لەبەر ئەوەی من گوێم لەدەنگێك بوو لەهەورێکەوە کەئەم ئاوە(ی بەدەست تۆوەیە) لەو هەورەیە ووتی ئاوی باخچەی فلان کەس بدێرەو ناوی تۆی برد، دەی تۆ چی دەکەیت بە بەرهەمی ئەم باخچەیەت، =

﴿وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً﴾ وە ئەوانمان کرد بە پێشەوا ﴿يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا﴾ بە فەرمانی ئێمە ڕێنموونی (خەڵکیان) دەکرد ﴿وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ﴾ وە نیگامان کرد بۆیان ﴿فِعْلَ ٱلْخَيْرَٰتِ﴾ ئەنجامدانی کاری چاك ﴿وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ﴾ و نوێژ کردن ﴿وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ﴾ و زەکات دان ﴿وَكَانُوا۟ لَنَا﴾ وە ئەوان هەر بۆ ئێمە ﴿عَٰبِدِينَ﴾ عیبادەتیان دەکرد. ٧٣) ﴿وَلُوطًا ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ بەخشیمان بە لووط پێغەمبەرێتی و زانیاری ﴿وَنَجَّيْنَٰهُ﴾ وە ڕزگارمان کرد ﴿مِنَ ٱلْقَرْيَةِ﴾ لە(دەست خەڵکی) ئەو شارەی (سەدوم) ﴿ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ﴾ کە (خەڵکەکەی) کردەوەی پیس و دزێویان دەکرد (نێربازییان دەکرد) ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا۟﴾ بەڕاستی ئەوانە ﴿قَوْمَ سَوْءٍ فَٰسِقِينَ﴾ گەلێکی خراپی لە فەرمان دەرچوو بوون. ٧٤) ﴿وَأَدْخَلْنَٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ﴾ وە لووطمان خستەناو ڕەحمەت و میهرەبانی خۆمانەوە ﴿إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ بەڕاستی لووط لە چاکان بوو. ٧٥) ﴿وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ﴾ وەپێشتر نووح پێغەمبەر (ﷺ) هاواری (لە ئێمە) کرد ﴿فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ﴾ ئینجائێمەش وەڵاممانداپەوەبەدەنگیەوەهاتین ﴿فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ﴾ خۆی و (ئیماندارانی) خێزانەکەیمان ڕزگار کرد ﴿مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ﴾ لە تەنگانە زۆر گەورەکە (لافاو و خنکان). ٧٦) ﴿وَنَصَرْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ﴾ وە یارمەتیمان دا لە دژی ئەو گەلەی ﴿كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ﴾ کە بەڵگەو ئایەتەکانی ئێمەیان بە درۆ دەزانی ﴿إِنَّهُمْ﴾ بەڕاستی ئەوانە ﴿كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ﴾ گەلێك بوون ڕۆچوو لە خراپەدا ﴿فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ لەبەر ئەو هەموویانمان خنکان (لە ئاوی توفانەکەدا). ٧٧) ﴿وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ﴾ (باسی) داوودو سولەیمان بکە ﴿إِذْ يَحْكُمَانِ﴾ کاتێ بڕیاریان دەرکرد ﴿فِى ٱلْحَرْثِ﴾ دەربارەی ئەو کشتوکاڵەی ﴿إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ﴾ کە بەشەو ئاژەڵی کەسانێك تێیدا لەوەڕابوون (زیانیان لێ دابوو) ﴿وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ﴾ وە ئێمە بۆ دادوەری بڕیارەکەیان ﴿شَٰهِدِينَ﴾ ئامادە (ئاگادار) بووین. ٧٨) ﴿فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ﴾ ئەوسا ئێمە ئەوە (دادوەری چاکتر)مان فێری سولەیمان کرد (سولەیمان ووتی: ئاژەڵ زیان خۆرەکە بدرێتە دەست خاوەن کشتوکاڵەکە کەڵك لە شیر و بەرهەمیان وەربگرێ وە کشتوکاڵەکەش بدرێتە دەست خاوەن ئاژەڵەکە بەروبوومەکەی بخۆن و خزمەتی بکەن تاوەك پێش زیان لێکەوتنەکەی لێ دێتەوە لەو کاتەدا ئاژەڵەکە بگەڕێتەوە بۆ خاوەنەکەی و کشتوکاڵەکەش بۆ خاوەنەکەی) ﴿وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ وە بەر هەر یەك لەو دووانە (داوود و سولەیمان) پێغەمبەرێتی (دادوەری) و زانستمان پێدان ﴿وَسَخَّرْنَا﴾ وە ڕامان هێنا ﴿مَعَ دَاوُۥدَ﴾ لەگەڵ داوودا ﴿ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ﴾ چیاکان و باڵندەکە تەسبیحاتی خوایان دەکرد ﴿وَكُنَّا فَٰعِلِينَ﴾ وە هەر ئێمە ئەوەمان کرد (بۆ داوود). ٧٩) ﴿وَعَلَّمْنَٰهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ﴾ وە داوودمان فێری دروستکردنی پۆشاکی زرێ کرد بۆ ئێوە ﴿لِتُحْصِنَكُم مِّنۢ بَأْسِكُمْ﴾ تابتان پارێزێ لەکاتی شەڕو کوشتارتاندا ﴿فَهَلْ أَنتُمْ﴾ دەی ئایا ئێوە ﴿شَٰكِرُونَ﴾ سوپاس گوزارن (بۆ خوا لەسەر ئەم نیعمەتانە). ٨٠) ﴿وَلِسُلَيْمَٰنَ﴾ وە (ڕامان هێنا) بۆ سولەیمان ﴿ٱلرِّيحَ عَاصِفَةً﴾ بای توند (ڕەشەبا) ﴿تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ﴾ بەفەرمانی سولەیمان دەڕۆیشت ﴿إِلَى ٱلْأَرْضِ﴾ بۆ ئەو وڵات و زەوییەی ﴿ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا﴾ کە پڕ پیت و بەرەکەتمان کرد بوو ﴿وَكُنَّا﴾ وە ئێمە ﴿بِكُلِّ شَىْءٍ﴾ بە هەموو شتێ ﴿عَٰلِمِينَ﴾ ئاگاداربووین. ٨١)

وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعۡمَلُونَ عَمَلٗا دُونَ ذَٰلِكَۖ وَكُنَّا لَهُمۡ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَأَيُّوبَ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَسَّنِيَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾ فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ فَكَشَفۡنَا مَا بِهِۦ مِن ضُرّٖۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ أَهۡلَهُۥ وَمِثۡلَهُم مَّعَهُمۡ رَحۡمَةٗ مِّنۡ عِندِنَا وَذِكۡرَىٰ لِلۡعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِدۡرِيسَ وَذَا ٱلۡكِفۡلِۖ كُلّٞ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ وَأَدۡخَلۡنَٰهُمۡ فِي رَحۡمَتِنَآۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾ وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبٗا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقۡدِرَ عَلَيۡهِ فَنَادَىٰ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبۡحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ وَنَجَّيۡنَٰهُ مِنَ ٱلۡغَمِّۚ وَكَذَٰلِكَ نُـۨجِي ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَزَكَرِيَّآ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرۡنِي فَرۡدٗا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلۡوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ وَوَهَبۡنَا لَهُۥ يَحۡيَىٰ وَأَصۡلَحۡنَا لَهُۥ زَوۡجَهُۥٓۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾

- ووتی لەبەر پرسیارەکەت وەڵامت دەدەمەوە، من چاوەڕوانی دەکەم چی لێ بەرهەم دێت دەیکەم بەسێ بەشەوە بەشێکی دەبەخشم و بەشێکی خۆم و منداڵ و خێزانم دەیخۆین و بەشەکەی تریشی دەکەم بەمەسرەفی باخچەکەم).

ئایەتی (٨٥) سورەتی (هود): قال رسول الله(ﷺ) (**حوسب رجل ممن كان قبلكم فلم يوجد** له من الخير شيء إلاّ أنه كان يخالط الناس وكان موسر، وكان يأمر **غلمانه أن يتجاوزوا** عن المعسر، قال الله عز وجل: نحن أحق بذلك، تجاوزوا عنه)(رواه مسلم). **پێغەمبەری** خوا(ﷺ) فەرمووی: (پیاوێك لەگەلانی پێش ئێوەدا موحاسەبەکرا هیچ چاکەیەکی **نەبوو جگە لەوە** نەبێت کەتێکەڵاوی خەڵکی دەکردو دەوڵەمەند بوو فەرمانی دەکرد =

﴿وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن﴾ وە هەندێ لە شەیتانەکان (مان رام هێنابوو) ﴿يَغُوصُونَ لَهُۥ﴾ دەچوونە ژێری دەریا بۆ سولەیمان (تا گەوهەرو مرواری بۆ دەربێنن) ﴿وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ وە جگە لەوە کاری تریشیان دەکرد (بۆی وەک کۆشک) ﴿وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ﴾ بە راستی ئێمەش چاودێر (پارێزەر)ی ئەوان بووین. ٨٢) ﴿وَأَيُّوبَ﴾ وە (باسی) ئەیووب (بکە) ﴿إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ﴾ کاتێ هاواری لە پەروەردگاری کرد (لە دوای تاقیکاری ماوەیەکی زۆر) ﴿أَنِّى﴾ بە راستی من ﴿مَسَّنِىَ ٱلضُّرُّ﴾ زیان و ئازار و نەخۆشی دووچارم بووە ﴿وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ﴾ و تۆش میهرەبانترینی میهرەبانانی. ٨٣) ﴿فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ﴾ جا ئێمەش هاوار و نزاکەیمان گیرا کرد ﴿فَكَشَفْنَا﴾ و لامان برد ﴿مَا بِهِۦ مِن ضُرٍّ﴾ ئەو زیان و ئازار و نەخۆشییەی هەیبوو ﴿وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ﴾ وە هەموو ماڵ و منداڵیمان پێ بەخشیەوە (کە پێشتر مردبوون) ﴿وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ﴾ و ئەوەندەی تریش لەگەڵیاندا ﴿رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا﴾ ئەوە رەحمەتێکی تایبەت بوو لە ئێمەوە ﴿وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ﴾ وە بیرخەرەوە و ئامۆژگاری بوو بۆ خوا پەرستان. ٨٤) ﴿وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ﴾ وە (باسی) ئیسماعیل و ئیدریس و زە لکیفل (بکە) ﴿كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ﴾ هەموویان لە ئارام گران بوون. ٨٥) ﴿وَأَدْخَلْنَٰهُمْ﴾ وە ئێمە ئەوانمان خستە ﴿فِى رَحْمَتِنَآ﴾ ناو رەحمەتی خۆمان (کە بەهەشتە) ﴿إِنَّهُم﴾ بێگومان ئەوانە ﴿مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ لە چاکانن. ٨٦) ﴿وَذَا ٱلنُّونِ﴾ وە (باسی) زەننون (یونس بکە کە پێغەمبەری خەڵکی نەینەوا بوو) ﴿إِذ ذَّهَبَ﴾ کاتێ رۆیشت ﴿مُغَٰضِبًا﴾ بە تورەیی (گەلەکەی بەجێ هێشت) ﴿فَظَنَّ﴾ وای دەزانی ﴿أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ﴾ ئێمە تەنگانەی بەسەردا ناهێنین ﴿فَنَادَىٰ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ﴾ جا لە تاریکییەکاندا (تاریکی شەو و دەریا و ناو سکی نەهەنگ) هاواری کرد ﴿أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ﴾ (ئەی خوا) بەراستی هیچ پەرستراوێك نییە جگە لە تۆ ﴿سُبْحَٰنَكَ﴾ پاکی و بێ گەردی بۆ تۆیە ﴿إِنِّى كُنتُ﴾ بێگومان من ﴿مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ لە ستەمکاران بووم. ٨٧) ﴿فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ﴾ ئێمەش نزا و هاواری ئەومان گیراکرد ﴿وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْغَمِّ﴾ و لەو غەم و خەفەتە رزگارمان کرد ﴿وَكَذَٰلِكَ﴾ هەرواش ﴿نُۨجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئیمانداران رزگار دەکەین. ٨٨) ﴿وَزَكَرِيَّآ﴾ وە (باسی) زەکەریا (بکە) ﴿إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ﴾ کاتێ هاوار لە پەروەردگاری کرد ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿لَا تَذَرْنِى فَرْدًا﴾ بە تەنها مەمهێڵەرەوە (منداڵێکم پێ ببەخشە) ﴿وَأَنتَ﴾ وە تۆ ﴿خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ﴾ چاکترین میراتگرانی. ٨٩) ﴿فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ﴾ ئێمەش دوعای ئەومان وەڵام دایەوە ﴿وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ﴾ و یەحیامان پێ بەخشی ﴿وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ﴾ و خێزانەکەشیمان بۆ چاک کردەوە (لە نەزۆکی) ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا۟﴾ بێگومان ئەوانە(ی باسکران لە پێغەمبەران) ﴿يُسَٰرِعُونَ﴾ پێش بڕکێیان دەکرد ﴿فِى ٱلْخَيْرَٰتِ﴾ لە (ئەنجامدانی) هەموو خێر و چاکەیەکدا ﴿وَيَدْعُونَنَا﴾ و هاواریان لە ئێمە دەکرد ﴿رَغَبًا وَرَهَبًا﴾ بە ئومێدی (بەهەشت) و لە ترسی (دۆزەخ) ﴿وَكَانُوا۟﴾ وە ئەوان ﴿لَنَا خَٰشِعِينَ﴾ ملکەچ بوون بۆ ئێمە (دەترسن لێمان). ٩٠)

وَٱلَّتِيٓ أَحۡصَنَتۡ فَرۡجَهَا فَنَفَخۡنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلۡنَٰهَا وَٱبۡنَهَآ ءَايَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱعۡبُدُونِ ﴿٩٢﴾ وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡۖ كُلٌّ إِلَيۡنَا رَٰجِعُونَ ﴿٩٣﴾ فَمَن يَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَا كُفۡرَانَ لِسَعۡيِهِۦ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ﴿٩٤﴾ وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَآ أَنَّهُمۡ لَا يَرۡجِعُونَ ﴿٩٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتۡ يَأۡجُوجُ وَمَأۡجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٖ يَنسِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَٱقۡتَرَبَ ٱلۡوَعۡدُ ٱلۡحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَٰخِصَةٌ أَبۡصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَٰوَيۡلَنَا قَدۡ كُنَّا فِي غَفۡلَةٖ مِّنۡ هَٰذَا بَلۡ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٩٧﴾ إِنَّكُمۡ وَمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمۡ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوۡ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ ءَالِهَةٗ مَّا وَرَدُوهَاۖ وَكُلٞ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمۡ فِيهَا زَفِيرٞ وَهُمۡ فِيهَا لَا يَسۡمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتۡ لَهُم مِّنَّا ٱلۡحُسۡنَىٰٓ أُوْلَٰٓئِكَ عَنۡهَا مُبۡعَدُونَ ﴿١٠١﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠١-١٠٢) سورەتی (الأنبياء): ﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ﴾ طەحاوی لە عەبدوللای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: عەبدوللا ووتی: لە قورئاندا ئایەتێك هەیە هیچ کەس پرسیارم لێ ناکات دەربارەی، ئیتر نازانم ئەیزانن بۆیە پرسیارم لێ ناکەن یان نا ؟ پرسیاری لێ کرا دەربارەی و ووترا ئایا ئەو ئایەتە کامەیە ؟ ووتی کاتێ ئایەتی ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ﴾ دابەزێنرایە خوارەوە زۆر نارەحەت بوو بە لای خەڵکی مەککە و ووتیان : موحەممەد قسەی ووتووە بە خواکانی ئێمە؟ پاشان (ابن الزبعری) هات بۆ لایان و ووتی : ئەوە چیتانە و چی ڕووی داوە؟ ووتیان: موحەممەد قسەی ووتووە بە پەرستراوەکانمان ! ووتی :چی ووتووە ؟ ووتیان : ووتوویەتی : –

﴿وَٱلَّتِیٓ﴾ وە(باسی) ئەو ئافرەتە (مەریەمی کچی عیمران بکە) ﴿أَحۡصَنَتۡ فَرۡجَهَا﴾ کەداوێنی خۆی پاراست ﴿فَنَفَخۡنَا فِیهَا﴾ ئینجا فوومان پیاکرد (بەهۆی جوبرەئیلەوە) ﴿مِن رُّوحِنَا﴾ لەو ڕۆحەی هی خۆمان بوو ﴿وَجَعَلۡنَٰهَا وَٱبۡنَهَآ﴾ وە ئەو (مەریەم) و کوڕەکەیمان کرد ﴿ءَایَةً لِّلۡعَٰلَمِینَ﴾ بە موعجیزەیەك بۆ جیهانیان. ٩١) ﴿إِنَّ هَٰذِهِۦٓ﴾ بەڕاستی ئا ئەمەیە ﴿أُمَّتُكُمۡ﴾ ئایینی ئێوە ﴿أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾ کەیەك ئایینە (ئایینی هەموو پێغەمبەران) ﴿وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ﴾ ومنیش پەروەردگارتانم ﴿فَٱعۡبُدُونِ﴾ کەواتە تەنها من بپەرستن. ٩٢) ﴿وَتَقَطَّعُوٓاْ﴾ (کۆمەڵێ لەشوێن کەوتوانی بێ ئاگا) بەش بەشیان کرد ﴿أَمۡرَهُم بَیۡنَهُمۡ﴾ کاروباری (ئایین)یان لەناو خۆیاندا (بوونە خوا پەرست، بت پەرست هتد..) ﴿كُلٌّ﴾ (بەڵام) هەموویان ﴿إِلَیۡنَا رَٰجِعُونَ﴾ تەنها بۆ لای ئێمە دەگەڕێنەوە. ٩٣) ﴿فَمَن﴾ ئینجا هەر کەس ﴿یَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ (هەرچەند) لەکردەوە چاکەکان بکات ﴿وَهُوَ مُؤۡمِنٌ﴾ وباوەڕداریش بێ ﴿فَلَا كُفۡرَانَ لِسَعۡیِهِۦ﴾ ئەوە (پاداشتی) کۆششەکەی وون نابێ و بەفیڕۆ ناڕوات ﴿وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە بۆ (کردەوەکانی) ئەو نووسەروین. ٩٤) ﴿وَحَرَٰمٌ﴾ وە حەرامە و ناشێ (گەڕانەوە) ﴿عَلَىٰ قَرۡیَةٍ﴾ بۆ خەڵکی ئاوەدانی و شارێك ﴿أَهۡلَكۡنَٰهَآ﴾ کە لەناومان بردوون ﴿أَنَّهُمۡ لَا یَرۡجِعُونَ﴾ بێگومان ئەوان جارێکی تر ناگەڕێنەوە (بۆ دنیا). ٩٥) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا﴾ (ژیان درێژەی دەبێ) تا ئەو کاتەی ﴿فُتِحَتۡ یَأۡجُوجُ وَمَأۡجُوجُ﴾ (بەربەستەکەی) یەئجوج و مەئجوج دەکرێتەوە ﴿وَهُم﴾ ئەوانیش ﴿مِّن كُلِّ حَدَبٍ﴾ لەهەموو بەرزاییەکەوە ﴿یَنسِلُونَ﴾ بەپەلە (بە چەسپانی) دێنە خوارەوە. ٩٦) ﴿وَٱقۡتَرَبَ﴾ وەنزیك بۆتەوە ﴿ٱلۡوَعۡدُ ٱلۡحَقُّ﴾ بەڵێنی ڕاست (هاتنی قیامەت) ﴿فَإِذَا﴾ جا لەناکاودا ﴿هِیَ شَٰخِصَةٌ﴾ ئەبڵەق و زەق دەبێ ﴿أَبۡصَٰرُ ٱلَّذِینَ كَفَرُواْ﴾ چاوی ئەوانەی بێ بڕوا بوون ﴿یَٰوَیۡلَنَا﴾ (دەڵێن) هاوارو مەرگ بۆ ئێمە ﴿قَدۡ كُنَّا﴾ بێگومان ئێمە لەدنیادا ﴿فِی غَفۡلَةٍ مِّنۡ هَٰذَا﴾ لەبێ ئاگاییەك(ی تەواو)دا بووین لە ئەمە ﴿بَلۡ كُنَّا ظَٰلِمِینَ﴾ نەخێر بەڵکو ئێمە ستەمکار بووین. ٩٧) ﴿إِنَّكُمۡ﴾ بەڕاستی ئێوە ﴿وَمَا تَعۡبُدُونَ﴾ وئەوانەش دەتانپەرستن ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ جگە لەخوا ﴿حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾ (دەبنە) سووتەمەنی (هەڵگیرسێنەری) دۆزەخ ﴿أَنتُمۡ لَهَا وَٰرِدُونَ﴾ ئێوە (و ئەوان) دەچنە ناوییەوە. ٩٨) ﴿لَوۡ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ ئەگەر ئائەوانە (بتەکان) ﴿ءَالِهَةً﴾ خوا بوونایە ﴿مَّا وَرَدُوهَا﴾ نەدەچوونە ناو ئەو (ئاگری دۆزەخ)ەوە ﴿وَكُلٌّ﴾ وە هەموو (بت و بت پەرستان) ﴿فِیهَا خَٰلِدُونَ﴾ بەهەمیشەیی تێیدا دەمێننەوە. ٩٩) ﴿لَهُمۡ﴾ بۆ ئەو (دۆزەخی)انە هەیە ﴿فِیهَا﴾ لەدۆزەخ دا ﴿زَفِیرٌ﴾ هەناسەی سارد هەڵکێشان ﴿وَهُمۡ فِیهَا﴾ وەئەوان لەوێدا (دۆزەخ) ﴿لَا یَسۡمَعُونَ﴾ هیچ نابیستن. ١٠٠) ﴿إِنَّ ٱلَّذِینَ﴾ بێگومان ئەوانەی ﴿سَبَقَتۡ لَهُم مِّنَّا﴾ لەلایەن ئێمەوە پێشتر بڕیار دراوە بۆیان ﴿ٱلۡحُسۡنَىٰٓ﴾ بەختەوەری (چاکە هێنانە ڕێیان) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ﴾ ئەوانە ﴿عَنۡهَا مُبۡعَدُونَ﴾ لەدۆزەخ دوور دەخرێنەوە. ١٠١)

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾ يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمَٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

- ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ﴾ (إبن الزبعری) ووتی : بانگی بکەن بۆم ئەوانیش ، بانگیان کرد ووتی ئەی موحەممەد (ﷺ) ئەمەی کە دەیڵێیت تایبەتە بە خواکانی ئێمە یان بۆ هەموو پەرستراوێکە کە دەپەرسترێت جگە لە خوا ؟ فەرمووی (بۆ هەر شتێکە جگە لە خوای گەورە بپەرسترێت) عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس دەڵێت : (إبن الزبعری) ووتی : قسەی ئێمە زاڵ بوو سوێند بێت بە خوای کەعبە، ووتی ئەی موحەممەد (ﷺ) تۆ نالێیت عیسا بەندەی پاکی خوایە و عوزەیر بەندەی چاکی خوایە و فریشتەکانیش بەندەی چاکی خوان ؟ فەرمووی : (بەڵێ وا دەڵێم) ووتی: ئەی ئەوە نی یە گاورەکان عیسا دەپەرستن و جوولەکەکان مووسا دەپەرستن و (بنو مليح) فریشتەکان دەپەرستن ؟ عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس دەڵێت: ئەمجا خەڵکی مەککە دەستیان کرد =

﴿لَا يَسْمَعُونَ﴾ (ئەوان) نابیستن ﴿حَسِيسَهَا﴾ دەنگی (بڵێسەو قرچەی) ئاگری دۆزەخ ﴿وَهُمْ﴾ وەئـەوان ﴿فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ﴾ لـەناو ئـەوە (نـازو نیعمەتـە)ی دڵیـان حـەزی لێیەتی ﴿خَالِدُونَ﴾ بێ بڕانەوە دەمێننەوە. ١٠٢)﴿لَا يَحْزُنُهُمُ﴾ غەمباریان ناكـات ﴿الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ﴾ ترسـەهەرە گەورەكـە (لەقیامەتـدا) ﴿وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ و فریـشتەكانیش پێـشوازیان لێ دەكـەن (لەبـەر دەرگاكـانی بەهەشـت دا) ﴿هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي﴾ (وپێیـان دەڵێن) ئەمـە ئـەو ڕۆژیـە ﴿كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ كـە بـەڵێنتان پـێ درابـوو. ١٠٣)﴿يَوْمَ﴾ (بێنەوە بیریان) ئەو ڕۆژەی﴿نَطْوِي السَّمَاءَ﴾ كەئاسمانەكان دەپێچینەوە ﴿كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ﴾ وەك پێچانەوە (لولكردنی) پەڕە بۆ ئەوەی كە(تێیدا) نوسراوە ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ﴾ یەكەم جار چۆن دروستمان كرد (بەڕوتو قووتی) ﴿نُّعِيدُهُ﴾(پاش مردنیش) ئەو (دروست كردنە) دووبارە دەكەینەوە ﴿وَعْدًا عَلَيْنَا﴾ ئەوە بەڵێنێكە (جێ بەجێ كردنی) لەسەر ئێمەیە ﴿إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ بێگومان ئێمە (ئەو بەڵێنە) بەدی دێنین. ١٠٤) ﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا﴾ سوێند بـەخوا بێگومـان ئێمـە نووسـیوومانە ﴿فِي الزَّبُورِ﴾ لـەزەبووردا ﴿مِن بَعْدِ الذِّكْرِ﴾ لـەدوا نوسـینی لـە(لـوح المحفـوظ) دا ﴿أَنَّ الْأَرْضَ﴾ بەراسـتی سـەر زەوی (بەهەشت) ﴿يَرِثُهَا﴾ دەبنە خاوەنی، بەمیرات دەیبەن ﴿عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾ بەندە چاك و پاكەكانم. ١٠٥) ﴿إِنَّ فِي هَٰذَا﴾ بێگومان لەمەدا (كە لەم سورەتەدا باسكرا) ﴿لَبَلَاغًا﴾ بەسە، زیاتر پێویـست ناكـات ﴿لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ﴾ بۆ گـەلی خـوا پەرستان. ١٠٦)﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) تۆمان تەنها بـۆ ئـەوە ناردووە كەڕەحمەت بیت بـۆ جیهانیـان. ١٠٧) ﴿قُلْ﴾ بڵـێ ﴿إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ بێگومـان تـەنها شتێك كەنیگا كراوە بۆ من ﴿أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ (ئەمەیە) كە بەڕاستی پەرستراوی ئێوە خوای تاك و تەنهایە ﴿فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ دەی ئایا ئێـوە ملكـەچ دەبـن؟ ١٠٨) ﴿فَإِن تَوَلَّوْا﴾ جا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕا ﴿فَقُلْ آذَنتُكُمْ﴾ ئـەوە بڵـێ هـەمووتانم ئاگـادار كرد ﴿عَلَىٰ سَوَاءٍ﴾ بە یەكسانی ﴿وَإِنْ أَدْرِي﴾ و ناشزانم ﴿أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ﴾ نزیكە یادوورە (هاتنی) ﴿مَّا تُوعَدُونَ﴾ ئەو هەڕەشـەی لێتـان دەكرێـت. ١٠٩)﴿إِنَّهُ يَعْلَمُ﴾ بەراسـتی خـوا دەزانـێ ﴿الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ﴾ بـە ووتـە و قـسەی ئاشـكرا ﴿وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ﴾ وە دەشـزانێ بەوقـسەی دەیـشارنەوە. ١١٠)﴿وَإِنْ أَدْرِي﴾ وەمـن نـازانم (مۆڵـەت دلتتان) ﴿لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ﴾ لەوانەیە تاقی كردنەوە بێت بۆ ئێـوە﴿وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ (بیـەوێ) تاماوەیـەك رابـوێرن. ١١١)﴿قَالَ﴾ (پێغەمبـەر (ﷺ)) فـەرمووی ﴿رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ﴾ ئەی پەروەردگارم بەدادگەرانە بڕیاربدەن (لە نێوان من و ئەم بێ باوەڕانەدا) ﴿وَرَبُّنَا﴾ وە پـەروەردگاری ئێمـە ﴿الرَّحْمَٰنُ الْمُسْتَعَانُ﴾ میهرەبـانی یارمـەتی لـێ داواكـراوە ﴿عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ﴾ لە بەرانبەر (ئەو قسە نابە جێیانەی) ئێوە دەیڵێن و هەڵیدەبەستن. ١١٢)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ۚ وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥﴾

- بە کاڵتە و لاقرتێ کردن و ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە **﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ ...﴾** هاتە خوارەوە.

- بەر دەستەکانی کەچاوپۆشی بکەن لەقەرزداری نەبوو، خوای گەورەش فەرمووی: ئێمە شیاوترین لەو بەچاوپۆشی کردن کەواتە چاوپۆشی لێ بکەن).

ئایەتی (٩٠) سورەتی (هود): قال رسول الله (ﷺ): (والله إني لأستغفر الله وأتوب إليه في اليوم أكثر من سبعين مرة) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (سوێند بەخوا من لە ڕۆژێکدا زیاتر لەحەفتا جارداوای لێخۆشبوون لەخوا دەکەم و پەشیمان دەبمەوە)-

سورەتی ﴿ الحج ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەلکینە ﴿ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ﴾ بترسن لە(سزای) پەروەردگارتان ﴿إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ﴾ چونکە بەڕاستی بوومەلەرزەی قیامەت هەستان ﴿شَىْءٌ عَظِيمٌ﴾ شتێکی زۆر گەورەیە، کارەساتێکی سامناکە. ١)﴿يَوْمَ تَرَوْنَهَا﴾ لەو رۆژەدا ئێوە ئەو (بوومەلەرز) دەبینن ﴿تَذْهَلُ﴾ بێ ئاگا دەبێ (لەترسی ئەو رۆژە) ﴿كُلُّ مُرْضِعَةٍ﴾ هەموو ئافرەتێکی شیردەر (کاتێ مەمکی لەدەمی منداڵەکەیدایە) ﴿عَمَّآ أَرْضَعَتْ﴾ لەئەو (منداڵە)ی شیری پێ داوە ﴿وَتَضَعُ﴾ وەفڕێی دەدات و لە باری دەچێ ﴿كُلُّ ذَاتِ﴾ هەموو دووگیانێك (مێینەیەکی سك پڕ) ﴿حَمْلٍ حَمْلَهَا﴾ سکەکەی (کۆرپەکەی) ﴿وَتَرَى ٱلنَّاسَ﴾ خەلکی دەبینی ﴿سُكَٰرَىٰ﴾ (وەك) سەرخۆشن ﴿وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ﴾ بەڵام سەرخۆشیش نین ﴿وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ﴾ بەڵکو سزای سەخت و بەتینی خوا (وای لێ کردوون). ٢)﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن﴾ لەمرۆڤەکاندا کەسی وایەیە (نەضری کوڕی حارث) ﴿يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ﴾ موجادەلە دەکات دەربارەی خوا(و سیفەتەکانی) ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەبێ هیچ زانیاری و زانستێك ﴿وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ﴾ وە شوێنی هەموو شەیتانێکی سەرکەش دەکەوێ. ٣)﴿كُتِبَ عَلَيْهِ﴾ لەسەری نوسراوە (بڕیار دراوە) ﴿أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ﴾ کە بێگومان هەرکەسێ خۆشی بوێ (شوێنی بکەوێ) ﴿فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ﴾ ئەوە بەڕاستی گومڕای دەکات ﴿وَيَهْدِيهِ﴾ وە ڕێنموونی دەکات (بۆ گاڵتە پێ کردن) ﴿إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ﴾ بۆ سزای ئاگری هەڵگیرساوی دۆزەخ. ٤)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەلکینە ﴿إِن كُنتُمْ﴾ ئەگەر ئێوە ﴿فِى رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ﴾ لەگوماندان دەربارەی زیندووبوونەوە ﴿فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم﴾ ئەوسا (بزانن) بەڕاستی ئێمە ئێوەمان دروست کردووە ﴿مِّن تُرَابٍ﴾ لە خاك (خۆڵ) ﴿ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ﴾ پاشان (نەوەکان) لەنوتفەیەك (دروست دەبن) ﴿ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ﴾ دواتر (دەبێتە) خوێنی مەیبو ﴿ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ﴾ دوا ئەوە (دەبێتە) پارچە گۆشتێك ﴿مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ﴾ شکڵ و شێوە کێشراوو شکڵ و شێوە نەکێشراو ﴿لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ﴾ بۆ ئەوەی ڕوونی بکەینەوە بۆ ئێوە ﴿وَنُقِرُّ فِى ٱلْأَرْحَامِ﴾ وە لەمنداڵداندا دەیهێڵینەوە (رایدەگرین) ﴿مَا نَشَآءُ﴾ ئەو (بێچو)ەی بمانەوێ (لەبار نەچێ) ﴿إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ تاکاتێکی دیاری کراو ﴿ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا﴾ پاشان (لەسکی دایکتان) دەرتان دێنین بەساوایی ﴿ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ﴾ پاشان گەورە دەبن تادەگەنە تەواوی هێزو توانائتان ﴿وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ﴾ وە(لەم تەمەنەدا) هەندێکتان دەمرێنرێ ﴿وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ﴾ وە هەندێکتان دەگەیەنرێنە ﴿إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ﴾ ئەو پەڕی پیری، بێ کەلکترینی تەمەن ﴿لِكَيْلَا يَعْلَمَ﴾ بۆ ئەوەی نەزانێ و لەبیری نەمێنێ ﴿مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا﴾ هەرچی کە دەیزانی ﴿وَتَرَى ٱلْأَرْضَ﴾ وەزەوی دەبینی (لەزستاندا) ﴿هَامِدَةً﴾ خامۆشە ووشك و بێ گیایە ﴿فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ﴾ جا کاتێ بارانمان بەسەردا باراند ﴿ٱهْتَزَّتْ﴾ زەوی (ڕووەکی لێی دەڕوێ و) دەجوڵێ ﴿وَرَبَتْ﴾ زەوی هەڵ دەدات (بەرز دەبێت) ﴿وَأَنۢبَتَتْ﴾ و (زەوی) دەڕوێنێ ﴿مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ﴾ لەهەموو جۆرە (گیاو گوڵێکی) جوان. ٥)

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ
﴿٦﴾ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٞ لَّا رَيۡبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبۡعَثُ مَن فِي
ٱلۡقُبُورِ ﴿٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَلَا هُدٗى
وَلَا كِتَٰبٖ مُّنِيرٖ ﴿٨﴾ ثَانِيَ عِطۡفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۖ لَهُۥ فِي
ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞۖ وَنُذِيقُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ﴿٩﴾ ذَٰلِكَ
بِمَا قَدَّمَتۡ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيۡسَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ ﴿١٠﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ
مَن يَعۡبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرۡفٖۖ فَإِنۡ أَصَابَهُۥ خَيۡرٌ ٱطۡمَأَنَّ بِهِۦۖ وَإِنۡ أَصَابَتۡهُ
فِتۡنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجۡهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةَۚ ذَٰلِكَ هُوَ
ٱلۡخُسۡرَانُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١١﴾ يَدۡعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ
وَمَا لَا يَنفَعُهُۥۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلۡبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدۡعُواْ لَمَن
ضَرُّهُۥٓ أَقۡرَبُ مِن نَّفۡعِهِۦۚ لَبِئۡسَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَلَبِئۡسَ ٱلۡعَشِيرُ ﴿١٣﴾
إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ
تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ
يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ فَلۡيَمۡدُدۡ بِسَبَبٍ إِلَى
ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لۡيَقۡطَعۡ فَلۡيَنظُرۡ هَلۡ يُذۡهِبَنَّ كَيۡدُهُۥ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾

ئایـــەتی (١٠٢) سورەتی (هـود): قـال رسـول الله (ﷺ) (إن الله يملي للظالم، فإذا أخذه لم يفلته، ثم قرأ ﴿وكذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى وهي ظالمة إن أخذه أليم شديد﴾ (متفق عليه).
پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومـان خـوا مۆڵەتی ستەمکار دەدات، پاشان کە تۆڵەو خەشمی خوا گرتی بەرەڵای ناکات و دەربازی نابێت، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە: (جا تۆڵەی پەروەردگارت بەم جۆرەیە کاتێ سزای خەڵکی شارەکانی دا کەستەمکار بوون بەڕاستی سزا و تۆڵەی (خوا) پڕ ئازار و بەئێشە).

ئایەتی (١١٢) سورەتی (هود): عن سفيان بن عبدالله (ﷺ) قال: قلت: يارسول الله قل لي في الإسلام قولاً لاأسأل عنه أحداً غيرك قال: (قل آمنت بالله ثم استقم) (رواه مسلم).-

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ﴾ ئەوەی(باس کرا) لەبەر ئەوەیە دڵنیابن ﴿ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ﴾ کەخوا حەق و ڕاستە﴿وَأَنَّهُۥ يُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ وە بێگومان مردووەکان زیندوو دەکاتەوە﴿وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ و بێگومان ئەو(خوایە) توانای بەسەر هەموو شتێکدا هەیە. ٦)﴿وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ﴾ وەبەڕاستی قیامەت﴿ءَاتِيَةٌ﴾ دێت(بەرپا دەبێ)﴿لَّا رَيْبَ فِيهَا﴾ گومانی تێدا نی یە ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ﴾ ودڵنیاش بن خوا﴿يَبْعَثُ﴾زیندووی دەکاتەوە﴿مَن فِى ٱلْقُبُورِ﴾هەموو ئەوکەسانەی لەناو گۆڕەکاندا (مردوون). ٧)﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن﴾وە لەناو خەڵکدا کەسی وا هەیە﴿يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ﴾موجادەلە دەکات دەربارەی خوا﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى﴾ بەبێ هیچ زانیاری و شارەزاییەك (بەڵگەیەك)﴿وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ﴾ وە بە بێ کتێبی ڕوون کەرەوە(لەلایەن خواوە). ٨)﴿ثَانِىَ عِطْفِهِۦ﴾ (کەسێکە) ڕوو وەردەگێڕێ (حەق وەرناگرێ) ﴿لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ بۆ ئەوەی خەڵك لەڕێگەی خوا لادا ﴿لَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ﴾ ئەو کەسە لەدنیادا سەرشۆڕ دەبێ ﴿وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ وەلە قیامەتیشدا پێی دەچێژین ﴿عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ﴾ سزای سوتێنەر. ٩)﴿ذَٰلِكَ﴾ (پێی دەوترێت) ئەو سزایە (کە باس کرا) ﴿بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ﴾ بەهۆی ئەو (گوناهانەوەیە) کەبەدەستی خۆت پێشت خستووە﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ﴾ وەبێگومان خوا﴿لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ﴾ ستەم کار نی یە ﴿لِّلْعَبِيدِ﴾ بەبەندەکانی. ١٠)﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن﴾ وە لەناو خەڵکدا کەسی واهەیە﴿يَعْبُدُ ٱللَّهَ﴾ خوا دەپەرستێ﴿عَلَىٰ حَرْفٍ﴾ لە قەراغدا، (لەنێواندا) ﴿فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ﴾ جا ئەگەر تووشی خێرو خۆشی بوو ﴿ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ﴾ دڵخۆش دەبێ پێی (بەردەوام دەبێ لەخواپەرستی دا) ﴿وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ﴾ وەئەگەر تووشی تاقیکردنەوەو بەڵا بوو ﴿ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ﴾بەرەو دوا هەڵدەگەڕێتەوە, پاش گەز دەبێتەوە لەئاین ﴿خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةَ﴾ زەرەر مەندی دنیاو قیامەت بووە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ﴾ تەنها ئەوەیە﴿ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ﴾ زیان و خەسارەت مەندی ڕوون و ئاشکرا. ١١)﴿يَدْعُوا۟﴾ ئەو دەپاڕێتەوە (دەپەرستێ)﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ جگەلە خوا ﴿مَا لَا يَضُرُّهُۥ﴾ شتێ نەزیانی پێدەگەیەنێ﴿وَمَا لَا يَنفَعُهُۥ﴾ وە نە سوودو قازانجیشی پێدەگەیەنێ ﴿ذَٰلِكَ هُوَ﴾ تەنها ئەوەیە﴿ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ﴾ لەڕێ لادانی (گومڕایی) زۆر دوور لەڕاستی. ١٢)﴿يَدْعُوا۟﴾ ئەو هاواردەکات، دەپەرستێ ﴿لَمَن ضَرُّهُۥٓ﴾(لە) کەسێ کەزیانی﴿أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِۦ﴾ لەسوودی نزیکترە﴿لَبِئْسَ ٱلْمَوْلَىٰ﴾ چ پشتیوانێکی خراپە ﴿وَلَبِئْسَ ٱلْعَشِيرُ﴾ وەچ هاوڕێ و هاودەمێکی خراپە. ١٣)﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا﴿يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئەوانەی کەباوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە دەیانخاتە ﴿جَنَّٰتٍ﴾ باخەکانی بەهەشتەوە ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کە ڕووبارەکان دەڕۆن بەژێریاندا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ ئەوەی بیەوێ دەیکات. ١٤)﴿مَن كَانَ يَظُنُّ﴾ هەرکەس واگومان دەبات (لە بێ بڕوایان) ﴿أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ﴾ کە هەرگیز خوا ئەو (پێغەمبەرە(ﷺ)) یارمەتی نادات و سەری ناخات ﴿فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ﴾ لە دنیا و دوارۆژدا ﴿فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ﴾ دەبا پەتێك بەسەرەوە (بە بەرزییەوە) هەڵواسێ (و ملی پیاکات) ﴿ثُمَّ لْيَقْطَعْ﴾ پاشان هەناسەی ببڕێ (تادەخنکێ) ﴿فَلْيَنظُرْ﴾ ئەوسا ببینێ (سەرنج بداو بیرکاتەوە) ﴿هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُۥ مَا يَغِيظُ﴾ ئایا بەم کارە ئەو ڕق و تووڕەییەی (لە دڵیدایە) لایدەبات (نایهێڵێ). ١٥)

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَٰهُ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهۡدِي مَن يُرِيدُ ١٦ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلۡمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ أَشۡرَكُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡصِلُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدٌ ١٧ أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسۡجُدُۤ لَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ وَٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلۡجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٞ مِّنَ ٱلنَّاسِۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيۡهِ ٱلۡعَذَابُۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكۡرِمٍۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يَشَآءُ ۩ ١٨ ۞ هَٰذَانِ خَصۡمَانِ ٱخۡتَصَمُواْ فِي رَبِّهِمۡۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ قُطِّعَتۡ لَهُمۡ ثِيَابٞ مِّن نَّارٖ يُصَبُّ مِن فَوۡقِ رُءُوسِهِمُ ٱلۡحَمِيمُ ١٩ يُصۡهَرُ بِهِۦ مَا فِي بُطُونِهِمۡ وَٱلۡجُلُودُ ٢٠ وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنۡ حَدِيدٖ ٢١ كُلَّمَآ أَرَادُوٓاْ أَن يَخۡرُجُواْ مِنۡهَا مِنۡ غَمٍّ أُعِيدُواْ فِيهَا وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ٢٢ إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ٢٣

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩) سورەتی (الحج): ﴿هَٰذَانِ خَصۡمَانِ ٱخۡتَصَمُواْ فِي رَبِّهِمۡ﴾ **بوخاری دەگێڕێتەوە لە ئەبو زەڕی غیفاری یەوە کە دەڵێت ئایەتی** ﴿هَٰذَانِ خَصۡمَانِ ٱخۡتَصَمُواْ فِي رَبِّهِمۡ﴾ **لەسەر شەش کەس لە قورەیش هاتەخوارەوە کە ئەوانیش** (ئیمامی **عەلی و** حەمزە و عوبەیدەی کوڕی حارث **و شەیبەی کوڕی** ڕەبیعە و عوتبەی کوڕی ڕەبیعە و وەلیدی کوڕی عوتبە) بوون.

-**سوفیانی کوڕی** عەبدوللا (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی: ووتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە **ئیسلام دا ووتەیەکم پێ** بڵێ جگە لەتۆ پرسیار لەکەسی تر نەکەم (دەربارەی ئیسلام) پێغەمبەریش فەرمووی: (بڵێ باوەڕم هێناوە بەخوا ئینجا ڕاست و دروست بە لەسەر ئایین و باوەڕەکەت).-

﴿وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ﴾ ئابەم شێوە ئەو(قورئانە)مان ناردۆتە خوارەوە﴿ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ﴾ کە ئایەتەکانی ڕوون و ئاشکران ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ﴾ وە بێگومان خوا ﴿يَهْدِى مَن يُرِيدُ﴾ هەرکەسێ خۆی بیەوێ هیدایەتی دەدات.١٦)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بەڕاستی کەسانێ کەبڕوایان هێناوە﴿وَٱلَّذِينَ هَادُواْ﴾ و کەسانێ کە بوون بەجوولەکە ﴿وَٱلصَّٰبِـِٔينَ﴾ و ئەستێرە (یا فریشتە) پەرستەکان ﴿وَٱلنَّصَٰرَىٰ﴾ و گاورەکان (نەسرانیەکان) ﴿وَٱلْمَجُوسَ﴾ و ئاگر پەرستەکان (زەردەشتی یەکان) ﴿وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓاْ﴾ و ئەوانەی هاوبەشیان بۆ خوا دانا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ﴾ بڕیار دەدا لەنێوانیاندا (جیایان دەکاتەوە لەیەکتر کۆمەڵێ بۆ بەهەشت کۆمەڵێکی تریان بۆ دۆزەخ) ﴿يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا﴿عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا ئاگادارە.١٧)﴿أَلَمْ تَرَ﴾ئایا نەت دی﴿أَنَّ ٱللَّهَ يَسْجُدُ لَهُۥ﴾ کە بەڕاستی سوژدە بۆ خوا دەبا ﴿مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان و ئەوەی لە زەویدایە ﴿وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ﴾ هەروەها ڕۆژ و مانگ و ئەستێرەکان ﴿وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ﴾ و چیاکان و درەخت و گیان لەبەران﴿وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ﴾ زۆرێکیش لە خەڵکی (هەموو ئەمانەی باسکران بۆ خوا سوژدە دەبەن) ﴿وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ﴾ وە زۆرێکیش سزای بۆ بڕیاردرا (لە سەری چەسپا) ﴿وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ﴾ وە هەر کەسێ خوا بێ ڕێز و ڕیسوای بکات ﴿فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ﴾ ئەوە کەس ڕێزی لێ ناگرێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ﴾ هەر شتێکی بوێ دەیکات. ١٨)﴿هَٰذَانِ خَصْمَانِ﴾ ئەمانە دوو کۆمەڵی دژ بەیەکن ﴿ٱخْتَصَمُواْ فِى رَبِّهِمْ﴾ دەمەقاڵێ و کێشەیانەدەربارەی پەروەردگاریان ﴿فَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ جا ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون﴿قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ﴾ لە (ڕۆژی دواییدا) پۆشاکیان بۆ دەبڕدرێت (پڕ بە بەریان) لە ئاگر ﴿يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ﴾ بەسەریاندا دەڕژێنرێ ﴿ٱلْحَمِيمُ﴾ ئاوی زۆر گەرم. ١٩) ﴿يُصْهَرُ بِهِۦ﴾ دەتوێنرێتەوە بەو (ئاوە گەرمە)﴿مَا فِى بُطُونِهِمْ وَٱلْجُلُودُ﴾ ئەوەی لە ناو سکیاندایەو پێستەکانیش (یان). ٢٠)﴿وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنْ حَدِيدٍ﴾ بۆیان ئامادەیە گورزی ئاسنی. ٢١)﴿كُلَّمَآ أَرَادُوٓاْ﴾ هەرکاتێ بیانەوێ ﴿أَن يَخْرُجُواْ مِنْهَا﴾ کە بێنە دەرەوە لەو(دۆزەخ)ە ﴿مِنْ غَمٍّ﴾ لەبەر زۆر ناڕەحەتی ﴿أُعِيدُواْ فِيهَا﴾ دەگێڕێنرێنەوە بۆ ناوی ﴿وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ﴾ وە(پێیان دەوترێ) بچێژن سزای سوتێنەر. ٢٢)﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان کردووە دەیانخاتە ﴿جَنَّٰتٍ﴾ بەهەشتانێک ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕۆن ﴿يُحَلَّوْنَ فِيهَا﴾ (ئەوان) دەڕازێنرێنەوە لەو (بەهەشتانە) دا ﴿مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا﴾ بە بازنی ئاڵتون و مرواری ﴿وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ﴾ وە پۆشاکیان لە بەهەشتدا ئاوریشمە. ٢٣)

وَهُدُوٓاْ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَهُدُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ ۚ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِّيَشْهَدُواْ مَنَٰفِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُواْ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ فَكُلُواْ مِنْهَا وَأَطْعِمُواْ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لْيَقْضُواْ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُواْ نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُواْ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱجْتَنِبُواْ ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ وَٱجْتَنِبُواْ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴿٣٠﴾

هۆی هاتنه‌ خواره‌وه‌ی ئایه‌تی (٣٩) سوره‌تی (الحج): ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ ئیمامی ئه‌حمه‌د له‌ عه‌بدوڵڵای كوڕی عه‌بباسه‌وه‌ ده‌گێڕێته‌وه‌ كه‌ ده‌ڵێت: كاتێك كه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌ مه‌ككه‌وه‌ به‌ هاوه‌ڵێتی ئه‌بوبه‌كر ده‌رچوو به‌ره‌و مه‌دینه‌، ئه‌بوبه‌كر ووتی: پێغه‌مبه‌ره‌كه‌ی خۆیان ده‌ركرد (إنا لله وإنا إليه راجعون) بێگومان خوای گه‌وره‌ له‌ ناویان ده‌بات لێ كاته‌دا ئه‌م ئایه‌ته‌ هاته‌خواره‌وه‌ ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ عه‌بدوڵڵا ده‌ڵێت: ئیتر زانرا كه‌ له‌ داهاتوودا جه‌نگ و ڕووبه‌ڕو بونه‌وه‌ ده‌بێت، وه‌ عه‌بدوڵڵا ده‌ڵێت ئه‌مه‌ یه‌كه‌مین ئایه‌ت بوو كه‌ ده‌رباره‌ی جه‌نگ و ڕووبه‌ڕو بونه‌وه‌ هاته‌خواره‌وه‌.

ئایه‌تی (١١٤) سوره‌تی (هود): قال النبي (ﷺ): (الصلوات الخمس والجمعة الى الجمعة كفارة–

﴿وَهُدُوٓاْ﴾ ئەو (بەهەشتیانە) ڕێنموونی کراون﴿إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ﴾ بۆ ئەو ووتەی کەڕاست و جوانە (لا اله إلا الله) ﴿وَهُدُوٓاْ﴾ هەروەها ڕێنموونی کراون ﴿إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ﴾ بۆ ڕێگای (خوای)سوپاس کراو. ٢٤)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ بێگومان ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ وە بەرگری (موسڵمانان) دەکەن لە ڕێگای خوا ﴿وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ﴾وە لە (ڕۆشتن بۆ) مزگەوتی بەڕێزو پیرۆز (کەعبە) ﴿ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ﴾ کە ئەوێمان داناوە(بۆ خوا پەرستی) ﴿لِلنَّاسِ سَوَآءً﴾ بۆ هەموو خەڵکی یەکسانە ﴿ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ﴾ چ ئەوانەی لەوێ دان یا لە دوورەوە بۆی دێن﴿وَمَن يُرِدْ فِيهِ﴾ وە هەر کەس بیەوێ لەوێ (کەعبە) ﴿بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ﴾ لە هەق لادا (بەهۆی)ستەم کردنەوە﴿نُّذِقْهُ﴾ پێی دەچێژین ﴿مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ سزای ئازاردەر. ٢٥) ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ﴾(بیریان بخەرەوە)کاتێ دیاریمان کرد بۆ ئیبراهیم (عليه السلام) ﴿مَكَانَ ٱلْبَيْتِ﴾ جێگای کەعبە ﴿أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا﴾ (پێمان ووت) هیچ شتێك مەکەرە هاوبەشم ﴿وَطَهِّرْ بَيْتِىَ﴾ و ماڵەکەم (کەعبە) پاك بکەرەوە ﴿لِلطَّآئِفِينَ﴾ بۆ تەواف کەران ﴿وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ﴾ و بۆ نوێژکەران (بەپێوە) و کوڕنوش و سوژدە بەران. ٢٦)﴿وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ﴾ وە جاڕ بدە بەناو خەڵکید ﴿بِٱلْحَجِّ﴾ بۆ حەج کردن ﴿يَأْتُوكَ رِجَالًا﴾ دێن بۆ لات (بۆ حەج) بە پیادە. ﴿وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ﴾ و بەسوار هەموو ووشترێکی لاواز (لەبەر ئەوەی) ﴿يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ﴾ کە لە هەموو ڕێگایەکی دوورەوە دێن. ٢٧)﴿لِّيَشْهَدُواْ مَنَٰفِعَ لَهُمْ﴾ تا ئامادەی جۆرەها سوود و قازانجی خۆیان بن ﴿وَيَذْكُرُواْ ٱسْمَ ٱللَّهِ﴾ وە ناوی خوا ببەن (کاتێ قوربانی سەر دەبڕن) ﴿فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ﴾ لە ڕۆژانێکی دیاری کراودا ﴿عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ﴾ لەسەر ئەو ئاژەڵانەی خوا پێی داوون ﴿فَكُلُواْ مِنْهَا﴾ جا لەو (گۆشتی قوربانیانە) بخۆن ﴿وَأَطْعِمُواْ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ﴾ وە بیدەن بە نەداران و هەژاران. ٢٨)﴿ثُمَّ لْيَقْضُواْ تَفَثَهُمْ﴾ دوای (سەر بڕینی قوربانی) چڵك و پیسی (موو نینۆك) لابەن بە خۆیانەوە ﴿وَلْيُوفُواْ نُذُورَهُمْ﴾ وە نەزرەکانیان جێبەجێ بکەن ﴿وَلْيَطَّوَّفُواْ﴾ و تەواف (ی ئیفاضە) بکەن ﴿بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ﴾ بە دەوری ماڵی دێرین و بەڕێزدا (کەعبە). ٢٩) ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەمەی (پێشوو باسی حەج بوو) ﴿وَمَن يُعَظِّمْ﴾ جا هەر کەس بپارێزێ و بە گەورەی بگرێ ﴿حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ﴾ سنوورەکانی خوا ﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ﴾ ئەوە بۆ خۆی چاکترە ﴿عِندَ رَبِّهِۦ﴾ لای پەروەردگاری ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ﴾ وە گۆشتی ئاژەڵ (مەڕ، بزن، مانگا، وشتر) بۆ ئێوە حەڵاڵ کراوە ﴿إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ جگە لەوانەی بۆتان باس دەکرێ (وەك مردارۆ بوو) ﴿فَٱجْتَنِبُواْ﴾ کەواتە خۆتان دوور بخەنەوە ﴿ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ﴾ لەو پیسیە کە بتەکانتانە ﴿وَٱجْتَنِبُواْ قَوْلَ ٱلزُّورِ﴾ هەروەها خۆتان بپارێزن لەقسەی درۆو نارەوا. ٣٠)

حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ
ٱلسَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ
(٣١) ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ
(٣٢) لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ
ٱلْعَتِيقِ (٣٣) وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ
ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ
فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ (٣٤) ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ وَٱلْمُقِيمِى ٱلصَّلَوٰةِ وَمِمَّا
رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ (٣٥) وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ
ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ
جُنُوبُهَا فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا
لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٣٦) لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا
وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا۟
ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ (٣٧) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ
يُدَٰفِعُ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ (٣٨)

=لما بينهن ما لم تغش الكبائر)(رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (پێنج نوێژە فەرزەکەو نوێژی هەینی تا نوێژی هەینی یەکی تر گوناهەکانی نێوانیان دەسڕنەوە ئەگەر گوناهە گەورەکانی نەکرد بێت).

ئایەتی (٣٢)

سورەتی (یوسف):

قال رسول الله (ﷺ): (سبعة يظلهم الله في ظله يوم لاظل إلاّ ظله: إمام عادل، وشاب نشأ في عبادة الله، ورجل قلبه معلق بالمسجد إذا خرج منه حتى يعود إليه، ورجلان تحابا في الله اجتمعا عليه وتفرقا عليه ورجل تصدق بصدقة فأخفاها حتى لا تعلم شماله ما أنفقت يمينه، ورجل دعته امرأة ذات منصب وجمال فقال إني أخاف الله ورجل ذكر الله خالياً ففاضت عيناه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (حەوت (کۆمەڵ) خوا دەیانخاتە ژێر سێبەری خۆیەوە لەڕۆژێکدا هیچ سێبەرێك نی یە جگە لەسێبەری ئەو: پێشەوایەکی دادگەر و لاوێك لەبەندایەتی خوادا پێگەیشتبێت و=

﴿حُنَفَآءَ لِلَّهِ﴾ گەردن کەچ بن بۆ خوا (خۆتان لە هەموو بیرو باوەڕێکی لار دووربگرن) ﴿غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ﴾ هاوبەش بڕیاردەر مەبن بۆ خوا ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ﴾ جا هەرکەس هاوبەش بۆ خوا دابنێ ﴿فَكَأَنَّمَا﴾ ئەوە وەك ئەوە وایە ﴿خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ لە ئاسمان کەوتبێتە خوارەوە ﴿فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ﴾ ئینجا باڵندە (لە هەوادا) بە پەلە بیفڕێنێ (پارچە پارچە بێت) ﴿أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ﴾ یا بایەکی توند ببیات ﴿فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ بۆ جێگایەکی زۆر دوور (چۆڵەوانی). ٣١) ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەمە (کە باسکرا نموونەی هاوبەش دانان بوو بۆ خوا) ﴿وَمَن يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ﴾ وە هەر کەس دروشمەکانی (ئایینی) خوا بەگەورە راگرێ ﴿فَإِنَّهَا﴾ جا بەڕاستی ئەو کارە ﴿مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ﴾ لە خوا ترسی دڵەکانیانەوەیە (تەقواکارن). ٣٢) ﴿لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ﴾ بۆ ئێوە لەو (ئاژەڵانە)دا چەند سوود وەرگرتنێك هەیە (وەك سوار بوون، خواردنی شیریان) ﴿إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ تاکاتی دیاری کراو (بۆ سەربڕینیان) ﴿ثُمَّ مَحِلُّهَآ﴾ پاشان شوێنی (سەربڕینی) ئەوانە ﴿إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ﴾ کەی گەیشتنە ماڵی دێرێنی بەڕێز (کەعبە). ٣٣) ﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ﴾ وە بۆ هەموو ئوممەتێ ﴿جَعَلْنَا مَنسَكًا﴾ قوربانی کردنمان داناوە ﴿لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ﴾ بۆ ئەوەی ناوی خوا ببەن ﴿عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ﴾ (کاتی سەربڕین) لەسەر ئەو ئاژەڵانەی خوا پێی داون ﴿فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ﴾ جا خوای ئێوە پەرستراوێکی تەنهایە ﴿فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟﴾ کەواتە تەنها ملکەچی ئەو بن ﴿وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ﴾ وە مژدە بدە بە ملکەچان و خۆ بەکەم زانان. ٣٤) ﴿ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ﴾ ئەوانەی هەرکاتێ ناو خوا برا ﴿وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ دڵەکانیان دەترسێ (دەلەرزێ) ﴿وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ﴾ وە ئارام گران لەسەر ئەوەی تووشیان دەبێ (لەناخۆشی) ﴿وَٱلْمُقِيمِى ٱلصَّلَوٰةِ﴾ وە بەجێ هێنەرانی نوێژەکانیان ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ وە (ئەوانەی) لەو رزق رۆزییەی پێمان داون دەبەخشن. ٣٥) ﴿وَٱلْبُدْنَ﴾ ئەو ووشترە گەورەو قەڵەوانە (دەبرێن لەبیت الحرام سەردەبڕێن) ﴿جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ﴾ ئێمە کردومانەتە دروشمی خوا بۆ ئێوە ﴿لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ﴾ بۆ ئێوە لەواندا خێرو چاکە هەیە ﴿فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا﴾ کەواتە (کاتی کردنیان بەقوربانی) ناوی خوایان لەسەر بێنن ﴿صَوَآفَّ﴾ لە کاتێکدا لەسەر سێ پەل وەستاون و دەستی چەپیان بەسراوەتەوە (لەبەر ئەوەی وشتر بە پێوە سەر دەبڕدرێت) ﴿فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا﴾ جا کاتێ کەوتنە سەر زەوی بە تەنیشتدا (کاتێك گیانیان دەرچوو) ﴿فَكُلُوا۟ مِنْهَا﴾ ئەوە لە گۆشتەکەیان بخۆن ﴿وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ﴾ وە بیدەن بە هەژاران و سواڵکەران ﴿كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا لَكُمْ﴾ ئا بەو جۆرە ئەو ماڵاتانەمان بۆ ئێوە رامهێناوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ تا سوپاس گوزار بن بۆ خوا. ٣٦) ﴿لَن يَنَالَ ٱللَّهَ﴾ هەگیز ناگات بە خوا ﴿لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا﴾ نەگۆشتی ئەو (قوربانی)انە نەخوێنیان ﴿وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ﴾ بەڵام ئەوەی بە خوا دەگات تەقوا و پارێزکاری ئێوەیە ﴿كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ﴾ ئا بەو جۆرە ئەو ماڵاتانەی بۆ ئێوە رامهێناوە ﴿لِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ﴾ بۆ ئەوەی خوا بە گەورە بگرن (یادی بکەن) ﴿عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ﴾ لەسەر ئەوەی رێنموونی کردوون ﴿وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ وەمژدە بدە بەچاکە کاران. ٣٧) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ﴾ بەڕاستی خوا پشتیوانی دەکات ﴿عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ لەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ﴾ بێگومان خوا خۆشی ناوێ ﴿كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ﴾ هەموو خیانەتکار و بێ باوەڕ و کافرێ. ٣٨)

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمۡ ظُلِمُواْۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصۡرِهِمۡ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ ٱلَّذِينَ أُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيۡرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن يَقُولُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُۗ وَلَوۡلَا دَفۡعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعۡضَهُم بِبَعۡضٍ لَّهُدِّمَتۡ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٞ وَصَلَوَٰتٞ وَمَسَٰجِدُ يُذۡكَرُ فِيهَا ٱسۡمُ ٱللَّهِ كَثِيرٗاۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ أَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُواْ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَنَهَوۡاْ عَنِ ٱلۡمُنكَرِۗ وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلۡأُمُورِ ﴿٤١﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدۡ كَذَّبَتۡ قَبۡلَهُمۡ قَوۡمُ نُوحٖ وَعَادٞ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوۡمُ إِبۡرَٰهِيمَ وَقَوۡمُ لُوطٖ ﴿٤٣﴾ وَأَصۡحَٰبُ مَدۡيَنَۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰۖ فَأَمۡلَيۡتُ لِلۡكَٰفِرِينَ ثُمَّ أَخَذۡتُهُمۡۖ فَكَيۡفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَا وَهِيَ ظَالِمَةٞ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئۡرٖ مُّعَطَّلَةٖ وَقَصۡرٖ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَتَكُونَ لَهُمۡ قُلُوبٞ يَعۡقِلُونَ بِهَآ أَوۡ ءَاذَانٞ يَسۡمَعُونَ بِهَاۖ فَإِنَّهَا لَا تَعۡمَى ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَلَٰكِن تَعۡمَى ٱلۡقُلُوبُ ٱلَّتِي فِي ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

-پیاوێک دڵی پەیوەست بێت بەمزگەوتەوە هەرکات لەمزگەوت **دەرچوو تا دەگەڕێتەوە بۆی و دوو پیاو لەبەر خوا یەکتریان خۆش بوێت لەسەر ئەو یەکتر خۆشویستنە کۆببنەوە (لەژیان دا) و جیا ببنەوە (بەمردن) وەپیاوێک** بەخشینێکی بەخشیبێت و شاردبێتیەوە بەجۆرێ لای چەپی نەزانێ **لای ڕاستی** چی **بەخشیوە**، و پیاوێك ئافرەتێکی خاوەن پلەو **پایە** و جوانی داوای لێ بکات داوێن پیسی لەگەڵدا بکات پیاوەکەش بڵێت بەڕاستی من لە خوادەترسم- ئەو کارە ناکەم- و پیاوێك بەتەنها یادی خوا بکات و چاوەکانی فرمێسکیان پیادابێتە خوارەوە).

ئایەتی (٨٧) سورەتی (یوسف): قال رسول الله (ﷺ): (الجنة أقرب الى أحدكم من شراك نعله والنار مثل ذلك)(رواه البخاري).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەهەشت لەهەرکام لەئێوەوە لەچەرمی سەرنەعلەکەی نزیکترە دۆزەخیش بەهەمان شێوە).

﴿أُذِنَ﴾ (جەنگ و جیهاد) ڕێگە درا ﴿لِلَّذِينَ يُقَـٰتَلُونَ﴾ بە ئەو (موسڵمان)انەی شەڕیان لەگەڵدا دەکرێ ﴿بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا۟﴾ لەبەر ئەوەی کە بەڕاستی ستەمیان لێ کراوە ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ﴾ وە بێگومان خوا ﴿عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ بۆ سەرخستنیان بە توانایە ٣٩)﴿ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟﴾ ئەوانەی کە دەرکران ﴿مِن دِيَـٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ لە ماڵ و وڵاتیان بە ناهەق ﴿إِلَّآ أَن يَقُولُوا۟﴾ تەنها (گوناهیان ئەوە بوو) کە دەیان ووت ﴿رَبُّنَا ٱللَّهُ﴾ پەروەردگارمان خوایە ﴿وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ﴾ وە ئەگەر خوا خەڵکی لە ناو نەبردایە ﴿بَعْضَهُم بِبَعْضٍ﴾ هەندێکیان بە هەندێکیان ﴿لَّهُدِّمَتْ﴾ بێگومان دەروخێنرا (وێران دەکرا) ﴿صَوَٰمِعُ﴾ دێر (خەڵوەتگە) ﴿وَبِيَعٌ﴾ و کلیسا ﴿وَصَلَوَٰتٌ﴾ و کەنیسە ﴿وَمَسَـٰجِدُ﴾ مزگەوتەکان ﴿يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا﴾ کە یادی خوا لەو (پەرستگایانە)دا زۆر دەکرا ﴿وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن﴾ وە بێگومان خوا یارمەتی کەسانێ ئەدات (سەریان دەخات) ﴿يَنصُرُهُۥٓ﴾ کە یارمەتی (دینی) خوا دەدەن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بە ڕاستی خوا ﴿لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ﴾ بەهێز وباڵادەست و بەتوانایە. ٤٠)﴿ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئەوانەی ئەگەر دەسەڵاتمان پێدان لە زەویدا ﴿أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ بە چاکی نوێژ بەجێ دێنن ﴿وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ وە زەکات دەدەن ﴿وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ و فەرمان دەدەن بە چاکە ﴿وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ و بەرگری دەکەن لە خراپە ﴿وَلِلَّهِ عَـٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ﴾ و سەرئەنجامی هەموو کارەکان تەنهابەدەست خوایە. ٤١)﴿وَإِن يُكَذِّبُوكَ﴾ وە ئەگەر (بێ باوەڕان) تۆ بە درۆزن دەزانن و باوەڕت پێ ناکەن ﴿فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ﴾ ئەوە بێگومان پێش ئەوان باوەڕیان نەکردووە (بە پێغەمبەرانیان) ﴿قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ﴾ گەلی نووح و عاد و سەموود. ٤٢)﴿وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ﴾ و گەلی ئیبراهیم و گەلی لووط. ٤٣)﴿وَأَصْحَـٰبُ مَدْيَنَ﴾ هەروەهایارانی مەدیەن (هۆزی شوعەیب) ﴿وَكُذِّبَ مُوسَىٰ﴾ وە مووساش بە درۆزن زانراو ﴿فَأَمْلَيْتُ لِلْكَـٰفِرِينَ﴾ ئینجا (بۆ ماوەیەك) مۆڵەتی بێ باوەڕانم دا ﴿ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ﴾ دواتر تۆڵەم لێسەندن ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ جا چۆن بوو بەگژا چوونی ئێمە (لەوان). ٤٤)﴿فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَـٰهَا﴾ ئینجا چەندەها شار و دێهاتمان وێران کرد ﴿وَهِىَ ظَالِمَةٌ﴾ کە (خەڵکەکەی) ستەمکار بوون ﴿فَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا﴾ ئەو(شارانەدیواری خانوەکانی) کەوتبوون بەسەر سەربانەکانیاندا ﴿وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ﴾ وە چەندەها بیر بێ خاوەن بوون (لە کار کەوتبوون) ﴿وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ﴾ وە چەندەها کۆشکی بەرز و بڵند (بێ خاوەن بوون) ٤٥)﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ دەی ئایا ئەوانە بە زەوی دا نەگەڕاون ﴿فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ﴾ تا دڵیان هەبێ ﴿يَعْقِلُونَ بِهَآ﴾ بیری پێ بکەنەوە (لەو وێران بوونە) ﴿أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ یا گوێیان هەبێ گوێی پێ بگرن (بۆ ڕاستی) ﴿فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَـٰرُ﴾ لەڕاستی دا چاوەکان کوێر نابن ﴿وَلَـٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ﴾ بەڵکو ئەو دڵانە کوێر دەبن ﴿ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ﴾ کەلە سینەکاندان. ٤٦)

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ ۚ وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَآ أَنَا۠ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَٱلَّذِينَ سَعَوْا۟ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا مُعَـٰجِزِينَ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِىٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلْقَى ٱلشَّيْطَـٰنُ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَـٰنُ ثُمَّ يُحْكِمُ ٱللَّهُ ءَايَـٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَـٰنُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ فَتُخْبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

ئایەتی (١٠١) سورەتی (یوسف): قال رسول الله (ﷺ): **(لا يتمنين أحد منكم الموت لضر نزل به، فإن كان ولا بد متمنياً للموت فليقل: اللهم أحيني ماكانت الحياة خيراً لي وتوفني إذا كانت الوفاة خيراً لي)(رواه البخاري).** پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هیچ یەك لەئێوە ئاواتی مردن نەخوازێت لەبەر زیانێك تووچاری بووە، جا ئەگەر هەر ناچار بوو ئاواتی مردن بخوازێت بابڵێت: ئەی خوایە بمژێنە ئەوەندەی ژیان چاك بێت بۆم وە بمرێنە ئەگەر مردن چاكە ترە بۆم).

ئایەتی (١٠٩) سورەتی (یوسف): قال النبي (ﷺ): (المؤمن الذي يخالط الناس ويصبر على أذاهم خير من الذي لا يخالط الناس ولا يصبر على أذاهم) (رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەو ئیماندارەی تێكەڵاوی خەڵك دەكات و لەسەر ئازاریان ئارام دەگرێ چاكترە لەو ئیماندارەی تێكەڵاوی خەڵك ناكات و لەسەر ئازاریان ئارام ناگرێت).

﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ﴾ وە ئەوان (قورەیش بە گاڵتەوە) بەپەلە داوای سزات لێ دەکەن ﴿وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ﴾ لەکاتێکدا هەرگیز خوا پێچەوانەی بەڵێنی خۆی ناکات ﴿وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ﴾ و بێگومان رۆژێك لای پەروەردگارت ﴿كَأَلْفِ سَنَةٍ﴾ وەك هەزار ساڵ وایە ﴿مِّمَّا تَعُدُّونَ﴾ لەو ساڵانەی ئێوە دەیژمێرن. ٤٧)﴿وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا﴾ وە(خەڵکی) چەندەها شار و دێ (هەبوون) مۆڵەتم دان﴿وَهِيَ ظَالِمَةٌ﴾ کە ستەمکار بوون ﴿ثُمَّ أَخَذْتُهَا﴾ لەپاشان تۆڵەم لێ سەندن (لەناوم بردن) ﴿وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾ وە هەر بۆلای من دەگەڕێنەوە. ٤٨)﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ بڵێ ئەی خەڵکینە ﴿إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ﴾ بێگومان من بۆ ئێوە تەنها ﴿نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ ترسێنەرێکی ئاشکرام.٤٩)﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئێنجا ئەو کەسانەی بڕوایان هێناو ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کردەوە چاکەکانیان کرد ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ﴾ بۆ ئەوانەیە لێخۆشبوون ﴿وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ و ڕۆزییەکی چاك. ٥٠)﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی هەوڵیان داوە بۆ(دژایەتی) ئایەتەکانی ئێمە ﴿مُعَاجِزِينَ﴾ ناتەوان و دەستەپاچەن ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ ئەوانە هاوەڵی دۆزەخن. ٥١) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ﴾ وە ئێمە لەپێش تۆ نەمان ناردووە ﴿مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ﴾ هیچ رەوانەکراو یا پێغەمبەرێك ﴿إِلَّا إِذَا تَمَنَّىٰ﴾ مەگەر هەر کاتێ (قورئانی) دەخوێندەوە ﴿أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ﴾ شەیتان گومانی دەخستە ناو خوێنراوەکەیەوە (تا خەڵك باوەڕی پێ نەهێنن)﴿فَيَنسَخُ اللَّهُ﴾ ئینجا خوا لایدەبات (پوچەڵی دەکاتەوە)﴿مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ﴾ ئەوەی شەیتان داوێتی بە گوێی خەڵکدا (لە کاتی قورئان خوێندنی پێغەمبەردا (ﷺ))﴿ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ﴾ پاشان خوا ئایەتەکانی خۆی دەچەسپێنێ ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کاردروستە. ٥٢) ﴿لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ﴾ لەبەر ئەوەی ئەو گومانانەی شەیتان دەیخاتە(دڵەکان خوا) دەیکاتە ﴿فِتْنَةً لِّلَّذِينَ﴾ (هۆی) تاقیکردنەوە بۆ ئەوانەی ﴿فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ﴾ نەخۆشی لە دڵیاندایە و (ئەوانەی) دڵیان رەقە﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ﴾ وە بەراستی ستەمکاران ﴿لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ لە دژایەتی یەکی زۆر دور(لە راستی)دان. ٥٣)﴿وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ﴾ وە بۆ ئەوە بزانن ئەو کەسانەی ﴿أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ کە زانیاریان پێ دراوە ﴿أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ بێگومان ئەم (قورئان)ە راستیەکە لە لایەن پەروەردگارتەوە﴿فَيُؤْمِنُوا بِهِ﴾تا باوەڕی پێ بێنن(بەردەوام بن لەسەری) ﴿فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ﴾ وە دڵەکانیان ملکەچ و بەئارام ببێ بۆ ئەو (خوا)﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ﴾ وە بێگومان خوا هیدایەتدەری ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەو کەسانەیە کە باوەڕیان هێناوە ﴿إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ سەر ڕێگای ڕاست. ٥٤)﴿وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەردەوام ئەو کەسانەی بێ باوەڕن ﴿فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ﴾ لە گوماندان دەربارەی قورئان ﴿حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً﴾ تا لەناکاودا ڕۆژی دوایی یەخەیان دەگرێت ﴿أَوْ يَأْتِيَهُمْ﴾ یا یەخەیان دەگرێت (دێت بۆیان) ﴿عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ﴾سزای ڕۆژێکی نەزۆك و بێ خێر. ٥٥)

ٱلۡمُلۡكُ يَوۡمَئِذٖ لِّلَّهِ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ
وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ﴿٥٧﴾
وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓاْ أَوۡ مَاتُواْ
لَيَرۡزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزۡقًا حَسَنٗاۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيۡرُ
ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدۡخِلَنَّهُم مُّدۡخَلٗا يَرۡضَوۡنَهُۥۗ وَإِنَّ
ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٞ ﴿٥٩﴾ ۞ ذَٰلِكَۖ وَمَنۡ عَاقَبَ بِمِثۡلِ
مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيۡهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُۗ إِنَّ ٱللَّهَ
لَعَفُوٌّ غَفُورٞ ﴿٦٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيۡلَ فِي
ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيۡلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٞ
﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن
دُونِهِۦ هُوَ ٱلۡبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ ﴿٦٢﴾
أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَتُصۡبِحُ ٱلۡأَرۡضُ
مُخۡضَرَّةًۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٞ ﴿٦٣﴾ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلۡغَنِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

ئایەتی (١) سورەتی (الرعد): قال رسول الله (ﷺ): (**من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليصل رحمه ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت**)(**متفق عليه**). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (ئەو کەسەی باوەڕی هەیە بەخوا و بەڕۆژی دوایی بارێزی میوانی بگرێت، وە ئەو کەسەی باوەڕی **هەیە بەخوا و بەڕۆژی** دوایی باپەیوەندی خزمایەتی بەجێ بهێنێ، وە ئەو کەسەی باوەڕی هەیە **بەخوا و بەڕۆژی** دوایی باقسەی چاك بكات یابێ دەنگ بێت).

ئایەتی (١١) سورەتی (الرعد): قال رسول الله (ﷺ): (يتعاقبون فيكم ملائكة بالليل وملائكة بالنهار، **ويجتمعون في صلاة** الصبح وصلاة العصر فيصعد إليه الذين باتوا فيكم فيسألهم ربهم وهو أعلم بكم، كيف-

﴿ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ﴾ دەسەڵاتو پاشایەتی لەو ڕۆژەدا تەنها بۆ خوایە ﴿يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ لەنێوانیاندا دادوەری دەکات ﴿فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئینجا ئەو کەسانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوەو چاکەکانیان کردووە ﴿فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ﴾ لە بەهەشتانی پڕ نازو نیعمەت دان. ٥٦) ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ وە ئەو کەسانەی بێ باوەڕ بوون ﴿وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ وە ئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ﴾ بۆ ئەوانە هەیە ﴿عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ سزای ڕیسواکەر. ٥٧) ﴿وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ﴾ وە ئەو کەسانەی کۆچیان کردووە ﴿فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێگای خوادا ﴿ثُمَّ قُتِلُوٓاْ أَوْ مَاتُواْ﴾ پاشان کوژران(شەهید بوون) یامردن ﴿لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا﴾ بێگومان خوا ڕزق و ڕۆزیکی چاکیان دەداتێ ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ﴾ وە بێگومان خوا ﴿لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ﴾ چاکترینی ڕۆزی دەرانە. ٥٨) ﴿لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ﴾ سوێند بەخوا، خوا ئەوانە دەخاتە جێگایەك کەپێی ڕازی دەبن ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾ وە بێگومان خوا زانای لەسەر خۆیە. ٥٩) ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەمەی (باسمان کرد بۆت) ﴿وَمَنْ عَاقَبَ﴾ و هەر کەسێ تۆڵەی خۆی بسەنێ (لەدەس درێژی کەر) ﴿بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ﴾ بەوێنەی ئەو ستەمەی لێی کراوە ﴿ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ﴾ لەدوا ئەو جارێکی تر دەست درێژی بکرێتە سەر ﴿لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ﴾ ئەوە بێگومان خوا یارمەتی دەدات (سەری دەخات) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ بەڕاستی خوا چاوپۆشی کەری لێبوردووە. ٦٠) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ﴾ ئەم(سەرخستنە خوا) لەبەر ئەوەیە بەڕاستی خوا ﴿يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِي ٱلنَّهَارِ﴾ (ئەوەندە بەدەسەڵاتە) شەو دەباتە ناو ڕۆژەوە (کاتێ شەو درێژ تر بێت لەڕۆژ) ﴿وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيْلِ﴾ وەڕۆژ دەباتە ناو شەوەوە ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ﴾ وە بێگومان خوا بیسەری بینایە. ٦١) ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەمە ﴿بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ﴾ لەبەر ئەوەیە بەڕاستی هەر خوا هەقو ڕاستە ﴿وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ﴾ وەبێگومان ئەوەی جگە لەخوا هاواری لێ دەکەن (دەیپەرستن) ﴿هُوَ ٱلْبَٰطِلُ﴾ هەر ئەوە بەتاڵ و ناڕاست ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ﴾ وبەڕاستی خوا ﴿هُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْكَبِيرُ﴾ هەر خۆی بەرزو بڵندو گەورەیە. ٦٢) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نابینی ﴿أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ﴾ کەبەڕاستی خوا باراندویەتی ﴿مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ لە ئاسمانەوە باران ﴿فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ مُخْضَرَّةً﴾ (بەهۆی ئەو بارانەوە) زەوی سەوز دەبێ (بەڕوەك) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ بێگومان خوا وردبینی ئاگایە (بە هەموو شتێك). ٦٣) ﴿لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ هەر بۆ ئەوە (خوا) ئەوەی لە ئاسمانەکانە ﴿وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ﴾ و ئەوەش لە زەویدایە ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ﴾ وە بەڕاستی خوا ﴿لَهُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ﴾ هەر خۆی بێ نیاز و دەوڵەمەندی شایستەی سوپاسە. ٦٤)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ
بِأَمْرِهِۦ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ إِنَّ
ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاكُمْ
ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾
لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ
فِى ٱلْأَمْرِ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾
وَإِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ ٱللَّهُ يَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾
أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّ ذَٰلِكَ
فِى كِتَٰبٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ
ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ
مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ تَعْرِفُ فِى
وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمُنكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ
بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن
ذَٰلِكُمُ ٱلنَّارُ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

تركتم عبادي؟ فيقولون: أتيناهم وهم يصلون وتركناهم وهم يصلون) (رواه البخاري ومسلم).
پێغەمبەری **خوا** (ﷺ) **فەرمووی:** (فریشتانێک- **کە** چاودێری ئێوەن- بەشەو لەگەڵتانن ئەوان **دەڕۆن و** بەڕۆژدا **فریشتانێکی تر دێن، لەنوێژی بەیانی و عەسردا بەیەکتری دەگەن و کۆدەبنەوە، جا** ئەوانەیان بەشەو **لەگەڵتان بوون بەرز دەبنەوە بۆ لای** خوا **ئەوسا خوای گەورەش پرسیاریان لێ** دەکات لەکاتێکدا خۆی شارەزاترە بەئێوە، چۆن و بەچ شێوەیەک بەندەکانی منتان بەجێ هێشت؟ فریشتەکانیش دەڵێن: ئێمە ڕۆشتین بۆ لایان نوێژیان دەکرد وە بەجێمان هێشتن هەر نوێژیان دەکرد).

ئایەتی (١٨) سورەتی (الرعد): قال رسول الله (ﷺ): (من نوقش الحساب هلك) (رواه البخاري).
پێغەمبەری خوا (ﷺ): فەرمووی: (هەرکەس لەموحاسەبەدا موناقەشەی لەگەڵدا بکرێت ئەوە تیاچووە).

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ﴾ ئایا نابینی (نازانی) بەڕاستی خوا ﴿سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ﴾ رامی هێناوە بۆتان هەموو ئەو شتانەی لەزەویدایە ﴿وَالْفُلْكَ تَجْرِي﴾ وەکەشتی (رام هێناوە) دەڕوات ﴿فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ﴾ بەناو دەریادا بەفەرمانی ئەو (خوا) ﴿وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ﴾ وەئاسمانی راگیر کردووە ﴿أَن تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ﴾ تا کە نەکەوێ بەسەر زەویدا ﴿إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ مەگەر بەفەرمانی ئەو ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەراستی خوا ﴿بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ دڵسۆز و میهرەبانە بەرانبەر بەخەڵکی. ٦٥)﴿وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ﴾ وە ئەو (خوا) زاتێکە کەژیانی پێ بەخشیوون (لەسەرەتای دروسکردنتانەوە) ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ دواتر دەتان مرێنێت پاشان زیندووتان دەکاتەوە ﴿إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ﴾ بێگومان خەڵکی زۆر ناسوپاس و سپڵەن. ٦٦)﴿لِّكُلِّ أُمَّةٍ﴾ بۆ هەموو ئوممەتێك ﴿جَعَلْنَا مَنسَكًا﴾ شەریعەت و بەرنامەیەکمان داناوە ﴿هُمْ نَاسِكُوهُ﴾ ئەوان کاریان پێ کردووە ﴿فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ﴾ کەواتە نابێ (خاوەن ئایینەکانی تر) لەکاری ئاییندا کێشەو ئاژاوەت لەگەڵدا دروست کەن ﴿وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ وەتۆ خەڵك بانگ بکە بۆ لای پەروەردگارت ﴿إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ﴾ بێگومان تۆ لەسەر ئایینێکی ڕاستی. ٦٧)﴿وَإِن جَادَلُوكَ﴾ جا ئەگەر موجادەلەیان لەگەڵدا کردیت ﴿فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ تۆش بڵێ خوا خۆی چاك دەزانێ بەو کردەوانەی ئێوە دەیکەن. ٦٨)﴿اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ﴾ خوا دادوەری دەکات لەنێوانتاندا ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿فِيمَا كُنتُمْ﴾ لەو شتانەی کەئێوە ﴿فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ تێیدا جیاوازن. ٦٩)﴿أَلَمْ تَعْلَمْ﴾ ئایا نازانی ﴿أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ﴾ بەڕاستی خوادەزانێ ﴿مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ بەهەموو ئەو شتانەی لە ئاسمانو زەویدایە ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ﴾ بێگومان ئەوەی باسکرا لەکتێبی (لوح المحفوظ) دایە ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ بەڕاستی ئەم (زانیارییەی باسکرا) بەلای خواوە ئاسانە. ٧٠)﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا﴾ ئەوان جگە لەخوا شتێ دەپەرستن ﴿لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا﴾ (خوا) هیچ بەڵگەیەکی نەناردۆتە خوارەوە لەسەری ﴿وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِ عِلْمٌ﴾ وە بێگومان خۆشیان هیچ زانیاریان دەربارەی ئەو (پەرستراوە) نییە ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ﴾ وەبۆ ستەم کاران نییە ﴿مِن نَّصِيرٍ﴾ هیچ یارمەتی دەرێك. ٧١)﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ وەکاتێ بخوێنرێتەوە بۆیان ﴿آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ﴾ نیشانە روونەکانی ئێمە ﴿تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ لەدەم و چاوی ئەو کەسانەی بێ باوەڕن دەبینی ﴿الْمُنكَرَ﴾ رووگرژی و توڕەیی ﴿يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ﴾ نزیکە پەلامار (هێرش) بەرن بۆ ئەو کەسانەی ﴿يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا﴾ کە ئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا دەخوێننەوە ﴿قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا هەواڵتان بدەمێ ﴿بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ﴾ بەخراپتر لەو (روگرژی و توڕەیی)ەی ئێوە چی یە ﴿النَّارُ﴾ ئاگر دۆزەخە ﴿وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ کەخوای گەورە بەڵێنی داوە بەو کەسانەی کە بێ باوەڕن ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ ج جێگە و ئاکامێکی خراپە (پێ ی دەگەن). ٧٢)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسْتَمِعُواْ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُواْ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُواْ لَهُۥ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱرْكَعُواْ وَٱسْجُدُواْ وَٱعْبُدُواْ رَبَّكُمْ وَٱفْعَلُواْ ٱلْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۩ ﴿٧٧﴾ وَجَٰهِدُواْ فِى ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ ۚ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ۚ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعْتَصِمُواْ بِٱللَّهِ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

ئایەتی (٥) سورەتی (إبراهيم): قال رسول الله (ﷺ): (عجبا لأمر المؤمن إن أمره كله خير وليس ذلك لأحد الاّ للمؤمن، إن أصابته سراء شكر فكان خيراً لـه، وإن أصابته ضراء صبر فكان خيراً لـه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (کاری ئیماندار سەیرە بەڕاستی کارەکانی هەمووی چاکە و خێرە، ئەمەش بۆ کەس نی یە جگە لەئیماندار، ئەگەر باشەو خۆشی تووش بێت سوپاسی خوا دەکات و ئەوە چاکەیە بۆی وە ئەگەر زیان و ناخۆشی تووش بێت خۆڕادەگرێ و ئەوەش چاکەیە بۆی).

ئایەتی (٨) سورەتی (إبراهيم): قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله عزوجل: ياعبادي لو أن أولكم وآخركم وأنسكم وجنكم كانوا على أتقى قلب رجل واحد منكم مازاد ذلك في ملكي شيئاً، يا عبادي لو أن –

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئـەی خەڵكینـە ﴿ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسۡتَمِعُواْ لَهُۥٓ﴾ نموونەیـەك هێنراوەتـەوە جـا گوێی بۆ بگرن ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ﴾ بێگومان ئەوانەی هاواریان لێ دەكەن ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ لە جیاتی خوا ﴿لَن يَخۡلُقُواْ ذُبَابٗا﴾ هەرگیز ناتوانن مێشێك دروست بكەن ﴿وَلَوِ ٱجۡتَمَعُواْ لَهُۥ﴾ هەرچەند هەموویشیان بۆی كۆببنەوە ﴿وَإِن يَسۡلُبۡهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيۡـٔٗا﴾ وە ئەگەر مێشیش شتێكیان لێ بفڕێنێ ﴿لَّا يَسۡتَنقِذُوهُ مِنۡهُ﴾ ناتوانن لێی بسێننەوە ﴿ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلۡمَطۡلُوبُ﴾ داواكار و داوا لێ كراو ناتەوان و بێ دەسەڵاتن. ٧٣) ﴿مَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦٓ﴾ ئەوانە بەو شێوە پێویستە خوا بناسن نەیان ناسیوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ بێگومان خوا بە توانای بەدەسـەڵاتە. ٧٤) ﴿ٱللَّهُ يَصۡطَفِي مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلٗا﴾ خـوا لـە فریـشتەكاندا نێـردراو هەڵدەبـژێرێت ﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ﴾ هـەروەها لـە خـەڵكیش دا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٞ﴾ بەڕاستی خـوا بیسەری بینایـە. ٧٥) ﴿يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ﴾ خـوا ئاگادارە بەوەی لە بەردەمیاندایە (ڕووی داوە) و بەوەی لە دوایانەوەیە (دواتـر ڕوودەدات) ﴿وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ﴾ و هەموو كارەكان هەر بـۆ لای خـوا دەگەڕێتـەوە. ٧٦) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئـەی ئەوانـەی كـە باوەڕتـان هێنـاوە ﴿ٱرۡكَعُواْ وَٱسۡجُدُواْ وَٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمۡ﴾ كڕنوش و سوژدە بەرن و پەروەردگارتان بپەرستن ﴿وَٱفۡعَلُواْ ٱلۡخَيۡرَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ﴾ وە كـاری چـاك بكـەن بـۆ ئـەوەی ڕزگـارین. ٧٧) ﴿وَجَٰهِدُواْ فِي ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ﴾ جیهـاد و تێكۆشان بكەن لە پێناوی خوادا بەو شێوەی شـیاویەتی ﴿هُوَ ٱجۡتَبَىٰكُمۡ﴾ ئـەو (خـوا) ئێوەی هەڵبژاردوە (بۆ هەڵگرتنی ئەم ئایینە) ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖ﴾ وە لـە ئایین دا هیچ كارێكی قورس و گرانی لەسەر دانەناوە ﴿مِّلَّةَ أَبِيكُمۡ إِبۡرَٰهِيمَ﴾ ئەمە ئایینی ئیبراهیمی باوانانە ﴿هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ مِن قَبۡلُ وَفِي هَٰذَا﴾ ئەو (خوا) پێشتر ئێوەی بە موسڵمان ناوناوە وە لەم قورئانەش دا ﴿لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيۡكُمۡ﴾ تا پێغەمبەر ببێت بە شایەت لەسـەر ئێوە ﴿وَتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ و ئێوەش ببنـە شـایەت لەسـەر خەڵكی ﴿فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ كەواتە بە چاكی نوێژەكانتان بكەن و زەكات بدەن ﴿وَٱعۡتَصِمُواْ بِٱللَّهِ﴾ وە تـەنها پـشت بـە خـوا ببەسـتن ﴿هُوَ مَوۡلَىٰكُمۡ﴾ چـونكە هـەر ئـەوە پشتیوانتانە ﴿فَنِعۡمَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَنِعۡمَ ٱلنَّصِيرُ﴾ ئای چەند پشتیوان و یارمەتی دەرێكی چاكە. ٧٨)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَٰشِعُونَ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنِ ٱللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوٰةِ فَٰعِلُونَ ﴿٤﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا ٱلنُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا ٱلْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا ٱلْمُضْغَةَ عِظَٰمًا فَكَسَوْنَا ٱلْعِظَٰمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَٰهُ خَلْقًا ءَاخَرَ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحْسَنُ ٱلْخَٰلِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ ٱلْخَلْقِ غَٰفِلِينَ ﴿١٧﴾

-أولكم وآخركم **وإنسكم وجنكم قاموا في صعيد واحد فسألوني فأعطيت كل إنسان مسألته ما نقص ذلك من ملكي شيئاً إلا كما ينقص المخيط إذا دخل** البحر **(رواه** مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) **فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرمووێ: ﴿ئەی بەندەکانم ئەگەر ئەوەڵ و ئاخرتان و ئادەمی و پەریتان لەسەر دڵی خواناسترین** پیاوێك **لە خۆتان** بن ئەوە **هیچ** لەدەسەلات **و موڵکی** من زیاد ناکات، ئەی بەندەکانم ئەگەر ئەوەڵ و ئاخرتان و ئادەمی و پەریتان لەزەوییەکی تەخت دا بوەستن و هەموو داوام لێ بکەن هەر مرۆڤێك داواکەی پێ دەدەم ئەو پێدانەش هیچ لەموڵکی من کەم ناکات مەگەر بەئەندازەی ئەوەی دەرزیەکی درومان ، کاتێ دەخرێتە دەریایەکەوە- چەند ئاو لەگەڵ خۆی هەڵدەگرێ کاتێ دەریهێنرێ﴾.

سورەتی ﴿ المؤمنون ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی باوەڕداران ڕزگار دەبن (سەر دەکەون). ١) ﴿ٱلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ﴾ ئەوکەسانەی کەلە نوێژەکانیاندا ﴿خَٰشِعُونَ﴾ لەخواترسن (کەردن کەچن بۆخوا). ٢) ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ﴾ وە ئەوانەی ﴿عَنِ ٱللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ لەشتی بێ هودە خۆیان دوور دەگرن. ٣) ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ﴾ وە ئەوانەی ﴿لِلزَّكَوٰةِ فَٰعِلُونَ﴾ کەزەکاتی (سامانیان) دەردەکەن. ٤) ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ﴾ وەئەوانەی ﴿لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ﴾ کەپارێزەری داوێنیان (لەشەرواڵ پیسی). ٥) ﴿إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ﴾ مەگەر بۆ خێزانی خۆیان ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ﴾ یابۆ کەنیزەکێك کەبووبن بەخاوەنیان ﴿فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ﴾ ئەوە بەڕاستی ئەوانە سەرزەنشت ناکرێن. ٦) ﴿فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ﴾ ئەدجا هەرکەسێ نیازی جگەلەو (دووجۆرە ئافرەتە) بکات (و ئارەزووی خۆی تێربکات) ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ﴾ ئەوسا ئەوانە دەست درێژی کەرن. ٧) ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ﴾ وە ئەوانەی کەپارێزەری سپاردەو پەیمانەکانیانن. ٨) ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ وە ئەوانەی کە بەردەوامن لەسەر نوێژەکانیان. ٩) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْوَٰرِثُونَ﴾ هەر ئەوانەن میرات گران. ١٠) ﴿ٱلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْفِرْدَوْسَ﴾ ئەوانەی کەدەبنە خاوەن فیردەوس (بەهەشت) ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ ئەوان لەبەهەشتدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی. ١١) ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی مرۆڤمان دروست کرد ﴿مِن سُلَٰلَةٍ مِّن طِينٍ﴾ لەخولاسەو پاڵفتەیەلەقوڕ. ١٢) ﴿ثُمَّ جَعَلْنَٰهُ نُطْفَةً﴾ لەپاشان ئەومان کردە بەنوتفەیەك ﴿فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ﴾ لەئارامگایەکی قایم (منداڵدانی دایك)دا. ١٣) ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا ٱلنُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ دواتر نوتفەکەمان کرد بەخوێنی مەیيو ﴿فَخَلَقْنَا ٱلْعَلَقَةَ مُضْغَةً﴾ ئینجا خوێنە مەیيوەکەشمان کرد بەپارچە گۆشتێکی جووا و ﴿فَخَلَقْنَا ٱلْمُضْغَةَ عِظَٰمًا﴾ ئینجا ئەویشمان کرد بەئێسقان ﴿فَكَسَوْنَا ٱلْعِظَٰمَ لَحْمًا﴾ ئینجا بەگۆشت (پەیکەرە) ئێسکەکەمان داپۆشی ﴿ثُمَّ أَنشَأْنَٰهُ خَلْقًا ءَاخَرَ﴾ پاشان ئەومان کرد بەدروست کراوێکی تر ﴿فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ﴾ جا گەورەو پیرۆزە ئەو خوایەی ﴿أَحْسَنُ ٱلْخَٰلِقِينَ﴾ کەچاکترینی بەدی هێنەرانە. ١٤) ﴿ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ﴾ پاشان بەڕاستی ئێوە لەدوای ئەوە هەمووتان دەمرن. ١٥) ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ تُبْعَثُونَ﴾ لە پاشان بێگومان ئێوە لەرۆژی دواییدا زیندوو دەکرێنەوە. ١٦) ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەسەری ئێوەوە دروستمان کردوە ﴿سَبْعَ طَرَآئِقَ﴾ حەوت نهۆم ئاسمان ﴿وَمَا كُنَّا عَنِ ٱلْخَلْقِ غَٰفِلِينَ﴾ وە ئێمە لە دروست کراوەکان بێ ئاگانین. ١٧)

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّٰهُ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍۭ بِهِۦ لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَآءَ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌۢ بِهِۦ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ ۙ فَٱسْلُكْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

ئایەتی (٢٧) سورەتی (إبراهیم): قال النبي (ﷺ): (يبعث كل عبد في القبر على ما مات، المؤمن على إيمانه والمنافق على نفاقه)(رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەموو بەندەیەك لەگۆڕدا زیندوو دەكرێتەوە لەسەر ئەو حاڵەتەی كە لەسەری مردووە، باوەڕدار لەسەر باوەڕداریەكەی دوو ڕووش لەسەر دووڕوویی و ناپاكی یەكەی).

ئایەتی (٤١) سورەتی (إبراهیم): قال رسول الله (ﷺ): (دعوة المرء المسلم لأخيه بظهر الغيب مستجابة، عند رأسه ملك موكل به كلما دعا لأخيه بخير قال الملك الموكل به آمين ولك بمثل)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (دوعای مرۆڤی موسڵمان بۆ برای موسڵمانی لەپشتی ملە گیرایە، فریشتەیەكی تایبەت كراو بەلای سەرییەوەیە هەر كاتێ دوعایەكی چاكە بكات بۆ برا موسڵمانەكەی ئەو-

﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ﴾ وە لە ئاسمانەوە بە ئەندازە(ی پێویست) بارانمان باراند ﴿فَأَسْكَنَّٰهُ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئینجا ئەو (ئاوە)مان لە زەوی دا هێڵایەوە (راگرت) ﴿وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍۭ بِهِۦ﴾ وە بێگومان ئێمە بەسەر لەناوبردنی ئەو (ئاوە)دا. ﴿لَقَٰدِرُونَ﴾ بەتواناین. ١٨) ﴿فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ﴾ ئینجا بە هۆی ئەو (بارانە)وە بەدیمان هێناوە (ڕواندومانە) بۆتان ﴿جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ﴾ چەند باخی خورما و ترێ ﴿لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ﴾ بۆ ئێوە هەیە لەو باخانەدا میوەی زۆر ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ وەلە هەندێکیان دەخۆن (بەشێوەی بژێوی وەك مێوژ و خورما). ١٩) ﴿وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَآءَ﴾ هەروەها (ڕواندومانە) جۆرە دارێك (زەیتون) کەلە توری سینا دەڕوێ ﴿تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ﴾ کە ڕۆن و پێخۆرێك دەگرێت بۆ ئەوانەی دەیخۆن. ٢٠) ﴿وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً﴾ وە بەراستی بۆ ئێوە لە ماڵات و ئاژەڵدا پەند هەیە ﴿نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهَا﴾ پێتان دەنۆشین ئەو (شیر)ەی لە ناو سکیاندایە ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ﴾ وە بۆ ئێوە لەو (ئاژەڵانەدا) سوود و کەڵکێکی زۆر هەیە ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ و لێشیان دەخۆن. ٢١) ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ وە لەسەر (پشتی هەندێ لە) ئەوان و لەسەر (پشتی) کەشتییەکانیش سوار دەکرێن. ٢٢) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە نووحمان نارد بۆ لای هۆزەکەی ﴿فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ﴾ جا پێی وتن ئەی هۆزەکەم خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ﴾ ئێوە جگە لەو پەرستراوێکی ترتان نی یە ﴿أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ دەی ئایا خۆتان ناپارێزن. ٢٣) ﴿فَقَالَ﴾ جا وتیان ﴿ٱلْمَلَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ﴾ ئەو پیاو ماقوڵانەی کە بێ باوەڕ بوون لە هۆزەکەی (نووح) ﴿مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ ئەم (نووحە) تەنها کەسێکە وەك ئێوە ﴿يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ﴾ دەیەوێت خۆی بکاتە گەورە بەسەرتانەوە ﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً﴾ ئەگەر خوا بیویستایە (پێغەمبەرێك بنێرێ) فریشتەی دەناردە خوارەوە ﴿مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا﴾ ئێمە شتی وامان نەبیستووە ﴿فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ﴾ لە باوو باپیرە پێشووەکانمانەوە. ٢٤) ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌۢ﴾ ئەم (نووحە) هەر پیاوێکە ﴿بِهِۦ جِنَّةٌ﴾ شێتی لەگەڵدایە ﴿فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ﴾ جا تاماوەیەك چاوەڕوانی بکەن (بەڵکو چاك بێتەوە). ٢٥) ﴿قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى﴾ (نووح) وتی ئەی پەروەردگارم یارمەتیم بدە (سەرم بخە) ﴿بِمَا كَذَّبُونِ﴾ لەبەر ئەوەی باوەڕم پێ ناهێنن. ٢٦) ﴿فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ﴾ ئینجا ئێمە نیگامان بۆ کرد ﴿أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ﴾ کە کەشتیەکە دروست بکە ﴿بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا﴾ بە چاودێری ونیگای ئێمە ﴿فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا﴾ ئینجا کاتێ فەرمانی ئێمە (بۆ لەناوبردنی ئەوان) هات ﴿وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ﴾ و ئاو لە تەنورەوە هەڵقوڵا (نیشانەی دەسپێکردنی توفانەکەیە) ﴿فَٱسْلُكْ فِيهَا﴾ تۆش بیخەرە ناو کەشتی یەکەوە (سواری کە) ﴿مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ﴾ لە هەموو جۆرە (ئاژەڵێك) جوتێك (نێر ومێ یەك) ﴿وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ مِنْهُمْ﴾ هەروەها (سوار بکە ئەندامانی) خێزانەکەت جگە لەوانەیان کە بڕیاری لە ناو چوونیان دراوە (کە کوڕەکەی و هاوسەرەکەی بوون) ﴿وَلَا تُخَٰطِبْنِى﴾ و قسەشم لەگەڵ مەکە ﴿فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟﴾ لەبارەی ئەوانەی کەستەمیان کردوە (و باوەڕیان نەهێنا) ﴿إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ﴾ چونکە بێگومان ئەوانە دەخنکێنرێن. ٢٧)

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ وَأَتْرَفْنَٰهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ ۞ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نَٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ بِٱلْحَقِّ فَجَعَلْنَٰهُمْ غُثَآءً فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾

=فریشتەیە دەڵێ، گیرابێ و بۆ تۆش بەوێنەی دوعاکەت بنوسرێت).

ئایەتی (٤٥) سورەتی (الحجر): قال **رسول الله** (ﷺ): **(إن** الله عز وجل يقول لأهل الجنة"يا أهل الجنة، فيقولون: **لبيك** ربنا وسعديك **والخير في** يديك، **فيقول: هل** رضيتم؟ **فيقولون:** مالنا **لا نرضى** يا ربنا **وقد أعطيتنا** ما **لم تعط أحداً** من خلقك؟ **فيقول: ألا** أعطيكم أفضل من ذلك؟ فيقولون: وأي شيء أفضل من **ذلك؟ فيقول:** أحلّ عليكم رضواني فلا أسخط عليكم بعده أبداً) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان خوای گەورە بەبەهەشتیەکان دەڵێ، ئەی بەهەشتیەکان، ئەوانیش دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان بەدەم فەرمانتەوە هاتین‌و لەخزمەت داین و هەموو چاکە لەدەستی تۆدایە، جا (خوای گەورە) دەفەرموێ: ئایا ڕازی بوون؟ ئەوانیش دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان بۆچی ڕازی نابین لەکاتێکدا ئەوەی بەئێمەت داوە=

﴿فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ﴾ ئینجا کاتێ تۆو ئەو کەسانەی لەگەڵت دان سواری کەشتی یەکە بوون ﴿فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى﴾ (ئەی نووح) بڵێ سوپاس بۆ خوایەکی ئەو تۆ ﴿نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ کە ئێمەی ڕزگار کرد لە دەست گەلی زاڵمان. ٢٨)﴿وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا﴾ وە بڵێ ئەی پەروەردگارم دامبەزێنە (لە کەشتی یەکە) لە جێگایەکی پیرۆز و بەفەڕدا (کە کێوی جوودی یە لە کوردستانی تورکیا) ﴿وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ﴾ وە تۆ (خوایە) چاکترینی دابەزێنەرانی. ٢٩)﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ﴾ بەراستی لەم (بەسەرهاتەی نووح دا) پەند ونیشانەی زۆر هەیە (بۆ کەسانی عاقڵ) ﴿وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە تاقیکەرەوەین (بۆ هەموو خەڵك). ٣٠)﴿ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ﴾ پاشان لەدوای ئەوان بەدیمان هێنا ﴿قَرْنًا ءَاخَرِينَ﴾ گەل و نەوەیەکی تر. ٣١)﴿فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ﴾ ئینجا لە ناو ئەواندا پێغەمبەرێکمان لە خۆیان نارد ﴿أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ﴾ (پێی وتن) تەنها خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ﴾ جگە لەو (خوایە) پەرستراوێکی ترتان نی یە ﴿أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ دەی ئایا خۆتان ناپارێزن (لە خوا ناترسن). ٣٢)﴿وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ﴾ پیاو ماقوڵانی گەلەکەی (هوود (ﷺ)) وتیان ﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ﴾ ئەوانەی کە بڕوایان نەهێناو بێ باوەڕ بوون بە دیداری ڕۆژی دوایی ﴿وَأَتْرَفْنَٰهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ وە لە ژیانی دنیادا ناز و نیعمەتمان پێ دابوون ﴿مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ (وتیان) ئەمە هەر مرۆڤێکە وەك ئێوە ﴿يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ﴾ لەوەی ئێوە دەیخۆن دەخوات ﴿وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ﴾ وە لەوەی ئێوە دەیخۆنەوە دەخواتەوە. ٣٣)﴿وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر ئێوە گوێڕایەڵی بەشەرێکی وەك خۆتان بکەن ﴿إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ﴾ بێگومان ئەو کاتە ئێوە لە زیان باران دەبن. ٣٤) ﴿أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ﴾ ئایا ئەو (هوود (ﷺ)) بەڵێن بە ئێوە دەدات کەبەڕاستی کاتێ مردن ﴿وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا﴾ وە بوونە بەخاك و ئێسك (ی ڕزیو) ﴿أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ﴾ بێگومان ئێوە (لە گۆڕ) دەر دەهێنرێن (زیندوو دەکرێنەوە). ٣٥)﴿هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ﴾ زۆر دوورە، ئەستەمە ﴿لِمَا تُوعَدُونَ﴾ ئەو بەڵێنەی بە ئێوە دراوە (گوایە زیندوو دەکرێنەوە). ٣٦)﴿إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا﴾ ژیان (یکی تر) نی یە تەنها ژیانی ئەم دنیایەمان نەبێ ﴿نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ دەمرین و دەژین (نەوە لە دوای نەوە) ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ﴾ وە ئێمە زیندوو ناکرێینەوە. ٣٧)﴿إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ﴾ ئەوە (کە دەڵێ پێغەمبەرم) تەنها پیاوێکە ﴿ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ درۆ دەکات بە دەم خواوە ﴿وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ﴾ وە ئێمە هەرگیز باوەڕی پێ ناکەین. ٣٨)﴿قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى﴾ (هوود (ﷺ)) وتی ئەی پەروەردگارم یامەتیم بدە (و تۆڵەیان لێ بسەنە) ﴿بِمَا كَذَّبُونِ﴾ بەهۆی ئەوەی کە باوەڕم پێ ناهێنن. ٣٩)﴿قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ﴾ (خوا) فەرمووی لە ماوەیەکی زۆر کەمدا ﴿لَّيُصْبِحُنَّ نَٰدِمِينَ﴾ بێگومان پەشیمان دەبنەوە. ٤٠)﴿فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ بِٱلْحَقِّ﴾ ئینجا شریخە و دەنگێکی زۆ بەهێز (دای بەسەریاندا) هەموویانی گرت کە هەقیان بوو ﴿فَجَعَلْنَٰهُمْ غُثَآءً﴾ و ئەوانمان کرد بە (وێنەی) پوش و کەڵ (سەر لافاو) ﴿فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ جا دووری (لە ڕەحمەتی خوا) بۆگەلی ستەمکاران. ٤١)﴿ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ﴾ دواتر لە پاش ئەوان بەدیمان هێنا ﴿قُرُونًا ءَاخَرِينَ﴾ چەند گەل و ئوممەتێکی تر. ٤٢)

مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا
كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا وَجَعَلْنَٰهُمْ
أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ
هَٰرُونَ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ
فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا
وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْلَكِينَ
﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلْنَا
ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ ءَايَةً وَءَاوَيْنَٰهُمَآ إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ
﴿٥٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا إِنِّى بِمَا
تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ
فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ فِى غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا
نُمِدُّهُم بِهِۦ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ بَل لَّا يَشْعُرُونَ
﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُم
بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

-بەهیچ یەکێ لە دروست کراوەکانت نەداوە؟ جا خوای گەورە ئەفەرموێ: ئایا شتێکتان پێ بدەم چاکتر لەوە ئەوانیش دەڵێن: چ شتێك هەیە چاکتر لەمەی پێمان دراوە؟ جا خوای گەورە دەفەرموێ: ڕەزامەندی خۆم دەڕژێنم بەسەرتاندا و لەپاش ئەوە هەرگیز لێتان زویر و تووڕە نابم).

ئایەتی (٨٥) سورەتی (الحجر):

عن أنس (رضي الله عنه) قال: (كنت أمشي مع النبي (ﷺ): **وعليه برد نجراني غليظ** الحاشية، فأدركه أعرابي فجبذه بردائه جبذة شديدة، فنظرت إلى صفحة عاتق النبي (ﷺ) وقد أثرت بها حاشية البردة من شدة جبذته ثم قال: يا محمد مر لي من مال الله الذي عندك، فالتفت (ﷺ) **إليه فضحك ثم أمر له** بعطاء) (متفق عليه). ئەنەس (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی: (من لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) دەڕۆشتم، پێغەمبەر عەبایەکی نەجرانی قەراغ ئەستوری لەسەر شان بوون، عەرەبێکی-

﴿مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا﴾ هیچ ئوممەتێ لە ماوەی دیاری کراو (بۆ مردن)یان نە پێش دەکەون ﴿وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ﴾ نەدواش دەکەون. ٤٣)﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا﴾ لەپاشان پێغەمبەرانی خۆمان یەك لەدوای یەك نارد ﴿كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا﴾ هەر کاتێ ئوممەتێك لەخۆیان پێغەمبەرێکیان بۆ بهاتایە ﴿كَذَّبُوهُ﴾ باوەڕیان پێ نەدەهێنا ﴿فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا﴾ جا ئێمەش ئەم ئوممەتە (بێ باوەڕانەمان) یەك بە دوای یەکدا (لەناوبرد) ﴿وَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ﴾ وە(باسی) ئەوانمان کردە ڕووداوو بەسەرهاتانێك (خەڵکی لەنێوان خۆیان باسی بکەن) ﴿فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ﴾ ئینجا دووری (لەڕەحمی خوا) بۆ گەلێ باوەڕ ناهێنن. ٤٤)﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَٰرُونَ﴾ لەپاشان مووسا و هاروونی برایمان نارد ﴿بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ﴾ بەنیشانەکانمان و بەڵگەی ئاشکراوە. ٤٥)﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ﴾ بۆ لای فیرعەون و دارو دەستەکەی ﴿فَاسْتَكْبَرُوا﴾ بەڵام خۆیان بە گەورە دانا (باوەڕیان نەهێنا) ﴿وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ﴾ وە ئەوان گەلێکی دەسەڵات دار بوون بەسەر خەڵکیدا. ٤٦)﴿فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا﴾ ئینجا ووتیان ئایا ئێمە بەدوو کەسی وەك خۆمان باوەڕ بێنین. ﴿وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ﴾ لەکاتێکدا گەلەکەیان (بەنی ئیسرائیل) ئێمە دەپەرستن (کەردن کەچن بۆ ئێمە). ٤٧)﴿فَكَذَّبُوهُمَا﴾ لەبەر ئەوە باوەڕیان پێ نەهێنان ﴿فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ﴾ ئەمانیش (وەك گەلانی تر) لەناو بران. ٤٨)﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَٰبَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە تەوراتمان بەخشی بەمووسا ﴿لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ تا (بەنی ئیسرائیل) ڕێنموون بن. ٤٩)﴿وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ ءَايَةً﴾ هەروەها عیسای کوڕی مەریەم و دایکیمان کرد بەبەڵگەو موعجیزەیەك ﴿وَءَاوَيْنَٰهُمَآ إِلَىٰ رَبْوَةٍ﴾ و هەر دووکیان (عیسا و دایکی)مان دانا لەشوێنێکی بڵند (بیت المقدس) ﴿ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ﴾ کەخاوەنی (هەموو هۆیەکی) حەسانەوەو کانیاوە. ٥٠) ﴿يَٰٓأَيُّهَا الرُّسُلُ﴾ ئەی نێر راوانی خودا ﴿كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَٰتِ﴾ لەخۆراکی پاك (حەڵاڵ) بخۆن ﴿وَاعْمَلُوا صَٰلِحًا﴾ وە کردەوەی چاك بکەن ﴿إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ (چونکە) بەراستی من بەوەی ئێوە دەیکەن ئاگادارم. ٥١)﴿وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ﴾ وەبێگومان هەر ئەمەیە ئاین و دینی ئێوە (ئەی پێغەمبەران دەستی پێوە بگرن) ﴿أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾ کەیەك ئایین و بەرنامەیە ﴿وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ﴾ وەمنیش پەروەردگارتانم کەواتە خۆتان بپارێزن (لەتۆڵەم). ٥٢)﴿فَتَقَطَّعُوٓا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا﴾ (شوێنکەو توانیان) ئاینەکەیان (کەیەك ئایین بوو) پارچە پارچە کرد لەنێوان خۆیاندا بەچەند پارچەیەك ﴿كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾ جا هەر کۆمەڵ و دەستەیەکیان دڵخۆشن بەو (بەشە ئایینەی) کەهەیانە. ٥٣)﴿فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَتِهِمْ﴾ کەوا بوو وازیان لێ بێنە لەو بێ ئاگایی و گومرایی یەی دایپۆشیون ﴿حَتَّىٰ حِينٍ﴾ (بابژین) تاماوەیەك. ٥٤)﴿أَيَحْسَبُونَ﴾ ئایا ئەوانە وادەزانن ﴿أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِۦ﴾ ئەوەی پێیان دەبەخشین ﴿مِن مَّالٍ وَبَنِينَ﴾ لەسامان و منداڵان. ٥٥)﴿نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَٰتِ﴾ (بەهۆی شیاویانەوە) چەسپانیمان کردووە بۆیان لەخێرو خۆشیەکاندا ﴿بَل لَّا يَشْعُرُونَ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو ئەوانە هەست ناکەن (کە بۆ تاقی کردنەوەیانە). ٥٦) ﴿إِنَّ الَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ﴾ بەراستی ئەو کەسانەی لەترسی (سزای) پەروەردگاریان هەمیشە دەترسن. ٥٧)﴿وَالَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ﴾ وە ئەو کەسانەش کە بەئایەتەکانی پەروەردگاریان باوەڕ دێنن. ٥٨)﴿وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ﴾ وە ئەو کەسانەش کەهاوبەش بۆ پەروەردگاریان دانانێن. ٥٩)

وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ يُسَـٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَهُمْ لَهَا سَـٰبِقُونَ ﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَلَدَيْنَا كِتَـٰبٌ يَنطِقُ بِٱلْحَقِّ ۚ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِى غَمْرَةٍ مِّنْ هَـٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَـٰلٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَـٰمِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِٱلْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ ءَايَـٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِۦ سَـٰمِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا۟ ٱلْقَوْلَ أَمْ جَآءَهُم مَّا لَمْ يَأْتِ ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا۟ رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۚ بَلْ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَـٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَـٰهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ عَنِ ٱلصِّرَٰطِ لَنَـٰكِبُونَ ﴿٧٤﴾

-دەشتەکی پێی گەیشت و زۆر بەتوندی بەبوردەکەی ڕایکێشا، **و منیش سەیری شان و** ملیم کرد قەراغی بوردەکە **سوری** کردبۆیەوە **بەهۆی** توند ڕاکێشانی بوردەکەوە **پاشان** عەرەبە **دەشتەکی** یەکە ووتی: ئەی موحەممەد(ﷺ)، **فەرمان بکە** بەشم **بدەن لەو ماڵەی خوا کەلاتە، پێغەمبەریش** (ﷺ) **لای کردەوە بەلایدا و پێکەنی ئەوجا فەرمانی دا ماڵی پێ بدەن).**

ئایەتی (٩٨) سورەتی (الحجر): قال ثوبان قال رسول الله (ﷺ): (عليك بكثرة السجود فإنك لن **تسجد لله سجدة** إلا رفعك الله بها درجة وحط عنك بها خطيئة) (رواه مسلم). ئەوبان دەڵێ: **پێغەمبەری** خوا (ﷺ) فەرمووی: (سوژدەی زۆربەرە، چونکە تۆ هەر سوژدەیەك ببەیت بۆ خوا **بەهۆیەوە خوا پلەیەك** بەرزت دەکاتەوە و گوناهێکت لەسەر لا دەبات).

﴿وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَواْ﴾ وە ئەو کەسانەی کەدەیبەخشن ئەوەی (لەزەکات و خێر دەبێ) بیبەخشن ﴿وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ﴾ لەکاتێکدا دڵیان دەترسێ (دەلەرزێ) ﴿أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ﴾ لەبەر ئەوەی دڵنیان بۆ لای پەروەردگاریان دەگەڕێنەوە. ٦٠) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ﴾ ئا ئەوانە (کە خاوەنی ئەو سیفەتانە بوون باسکران) پەلە دەکەن لە ئەنجامدانی چاکەکاندا ﴿وَهُمْ لَهَا سَٰبِقُونَ﴾ وە ئەوان بۆ چاکە کردن لەپێشن. ٦١) ﴿وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ وە ئێمە ئەرك ناخەینە سەر هیچ کەس بەقەدەر توانای خۆی نەبێ ﴿وَلَدَيْنَا كِتَٰبٌ يَنطِقُ بِٱلْحَقِّ﴾ وە کتێبێکمان لەلایە (کردەوەی هەموو بەندەکانی تێدایە) کەبەڕاست و دروستی دەدوێ ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وەهیچ ستەمێك لەوان ناکرێ. ٦٢) ﴿بَلْ قُلُوبُهُمْ﴾ بەڵام (بێ بڕوایان) دڵەکانیان ﴿فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا﴾ لەبێ ئاگایی و نەزانی دایە لەم (کتێب و نامەی کردەوە) ﴿وَلَهُمْ أَعْمَٰلٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ﴾ وە ئەوان چەند کردەوەی خراپی تریان هەیە جیاوازە لە کردەوەی باوەڕداران ﴿هُمْ لَهَا عَٰمِلُونَ﴾ کە ئەوان هەمیشە ئەنجام دەدریان. ٦٣) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَآ﴾ هەتا ئەو کاتەی ﴿أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِٱلْعَذَابِ﴾ کەسزا بەسەر گەورەو خۆش گوزەرانەکانیاندا دێنین (لەدنیادا) ﴿إِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ﴾ لەناکاودا ئەوان دەس دەکەن بە هاوار و پاڕانەوە. ٦٤) ﴿لَا تَجْـَٔرُواْ ٱلْيَوْمَ﴾ (پێ یان دەوترێ) ئەمڕۆ هاوار مەکەن ﴿إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ﴾ بەڕاستی ئێوە لەلایەن ئێمەوە یارمەتی نادرێن. ٦٥) ﴿قَدْ كَانَتْ ءَايَٰتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بێگومان (پێشتر) ئایەتەکانی من دەخوێنرایەوە بەسەرتاندا ﴿فَكُنتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ تَنكِصُونَ﴾ بەڵام ئێوە بەدوای خۆتاندا پاشەلپاش دەگەڕانەوە. ٦٦) ﴿مُسْتَكْبِرِينَ بِهِۦ﴾ لەبەرامبەر ئەو (قورئانە)دا خۆتان بەگەورە دەزانی ﴿سَٰمِرًا تَهْجُرُونَ﴾ شەوگارتان دەبردە سەر بەگاڵتە کردن و قسەی ناشرین ووتن (بەئایەتەکانی ئێمە). ٦٧) ﴿أَفَلَمْ يَدَّبَّرُواْ ٱلْقَوْلَ﴾ دەی ئایا ئەوان (قورەیش) بیریان لەم قورئانە نەکردۆتەوە ﴿أَمْ جَآءَهُم﴾ یاشتێکیان بۆهاتووە ﴿مَّا لَمْ يَأْتِ ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ کە بۆ باو و باپیرە پێشینەکانیان نەهاتووە. ٦٨) ﴿أَمْ لَمْ يَعْرِفُواْ رَسُولَهُمْ﴾ یاپێغەمبەرەکەیان نەناسیووە ﴿فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ﴾ بەو هۆیەوە ئەوان دان بەپێغەمبەرایەتیەکەیدا نانێن. ٦٩) ﴿أَمْ يَقُولُونَ بِهِۦ جِنَّةٌۢ﴾ یادەڵێن ئەو (پێغەمبەرە) شێتە ﴿بَلْ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو حەق و ڕاستی بۆ هێناون ﴿وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان بوغزێنەری حەق و ڕاستین (ڕقیان لێیەتی). ٧٠) ﴿وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ﴾ وە ئەگەر حەق و ڕاستی شوێن هەواو ئارەزوی ئەوان بکەوتایە ﴿لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ﴾ ئاسمانەکان و زەوی و هەموو ئەوانەی تیایاندایە دەشێوان و تێك دەچوون بەسەر یەکدا ﴿بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِذِكْرِهِمْ﴾ بەڵکو ئێمە قورئانێکمان بۆ هێناون کەهۆی یادخستنەوە(و سەربەرزی)یە بۆ ئەوان ﴿فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ﴾ بەڵام ئەوان لەبیر خستنەوە(و سەربەرزی) خۆیان پشتێکەرن. ٧١) ﴿أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا﴾ یا داوای پارەو خەرج لەوان دەکەیت (لەبەرانبەر بانگەوازەکەت دا بۆیە باوەڕ ناهێنن) ﴿فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ﴾ ئەوە بەخشش و ڕۆزی پەروەردگارت چاکترە (بۆ تۆ ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ﴾ وە خوا چاکترینی ڕۆزی دەرانە. ٧٢) ﴿وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ﴾ وە بەڕاستی تۆ ئەوان بانگ دەکەیت ﴿إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست. ٧٣) ﴿وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ﴾ وە بێگومان کەسانێ کەباوەڕیان نی یە بە ڕۆژی دوایی ﴿عَنِ ٱلصِّرَٰطِ لَنَٰكِبُونَ﴾ لەم ڕێگا ڕاستە لادەرن. ٧٤)

۞ وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَلَهُ ٱخْتِلَٰفُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا۟ مِثْلَ مَا قَالَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوٓا۟ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا هَٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنۢ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٦) سورەتی (المؤمنون): ﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ﴾ ئیبن جەریر لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: ئەبوسوفیان هات بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) و وتی: ئەی موحەممەد سوێندت دەدەم بەخوا و لەبەر خزمایەتی ئەوەندە قات و قڕی مانە تەنانەت موو خوێن تێکەڵ دەکەین و دەیبرژێنین و دەی خۆین خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ﴾.

ئایەتی (٢٥) سورەتی (النحل): قال رسول الله (ﷺ): (من دعا إلى هدى كان له من الأجر مثل أجور من تبعه لا ينقص ذلك من أجورهم شيئاً، ومن دعا إلى ضلالة كان له من الإثم مثل آثام من تبعه لا ينقص-

﴿وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ﴾ وە ئەگەر ڕەحم بەوان (بت پەرستانی قورەیش) بکەین ﴿وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ﴾ وەئەو ناخۆشی و بەڵایەی لەسەریان بوو لایبەین و هەڵیگرین (کەبریتی بوو لەبرسێتی بۆماوەی حەوت ساڵ) ﴿لَّلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ (نەک بیر ناکەنەوە) بێگومان لەسەرکەشی خۆیان دا ڕۆدەچنو بەسەر گەردانی دەمێننەوە. ٧٥) ﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە ئەوانمان تووشی سزاو ئازار کرد (تاقی بکەنەوە) ﴿فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ﴾ بەڵام ئەوان (لەبەرانبەر) پەروەردگاریان دا نەخۆیان بەکەم زانی (ملکەچ بوون بۆی) ﴿وَمَا يَتَضَرَّعُونَ﴾ وە نە هاناو نزایان (بۆخوا) دەبەن لەکاتی ناڕەحەتی دا. ٧٦) ﴿حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا﴾ (بەردەوام بوون لەسەر حاڵی خۆیان) تاکاتێ دەرگایەکمان بۆ کردنەوە ﴿ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ کەسزایەکی زۆر سەختی هەبوو ﴿إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ ئیتر کوت و پڕ لەوێدا بێ ئومێد بوون. ٧٧) ﴿وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ﴾ وە ئەو (خوا) زاتێکە دروستی کردووە بۆ ئێوە گوێو چاوو دڵ ﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ سوپاسی ئەو ناکەن زۆر کەم نەبێ. ٧٨) ﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئەو (خوا) زاتێکە ئێوەی (دروست کردوەو) بڵاوی کردونەتەوە بەزەوی دا ﴿وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ وەهەر لای ئەویش کۆدەکرێنەوە (لەڕۆژی دواییدا). ٧٩) ﴿وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ وەئەو (خوا) زاتێکە دەژێنێو دەمرێنێ ﴿وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ وەجیاوازی شەوو ڕۆژیش هەربەدەست ئەوە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە بیر ناکەنەوە؟ ٨٠) ﴿بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ﴾ (نەخێر بیر ناکەنەوە) بەڵکو ئەوان هەر ئەوەیان دەووت کە پێشووەکانیان دەیان ووت. ٨١) ﴿قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا﴾ دەیان ووت ئایا کاتێ کەمردین ﴿وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا﴾ وبووین بەخۆڵ و ئێسکی (ڕزیو) ﴿أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ﴾ ئایا ئێمە (جارێکی تر) زیندوو دەکرێینەوە. ٨٢) ﴿لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَٰذَا﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئەم بەڵێنە بەئێمەو باوو باپیرانمان درابوو ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەمەو پێش ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەم (بەڵێنانە) هیچ نیە جگە لەئەفسانەی (قسەی پڕو پوچی) پێشووەکان. ٨٣) ﴿قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ زەوی و ئەوەی لەناویدایە هی کێ یە؟ ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە شت دەزانن. ٨٤) ﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ﴾ بێگومان دەڵێن (هەمووی) هی خوایە ﴿قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ بڵێ دەی ئایا بیر ناکەنەوە. ٨٥) ﴿قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ﴾ بڵێ ئەی کێ پەروەردگاری حەوت ئاسمان ﴿وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ و پەروەردگاری عەرشی گەورەیە. ٨٦) ﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ﴾ بێگومان دەڵێن (هەمووی) هی خوایە ﴿قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ بڵێ دەی ئایا خۆتان ناپارێزن (لەخوا ناترسن). ٨٧) ﴿قُلْ مَن بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ بڵێ کێ فەرمان ڕەوایی هەموو شتێکی بەدەستە ﴿وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ﴾ وە پەنای (هەموو لایەک) دەدات و کەس لەو پەنا نادرێت ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە شت دەزانن. ٨٨) ﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ﴾ بێگومان دەڵێن (هەموو ئەوانە) هی خوان ﴿قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ﴾ بڵێ کەواتە ئێوە چۆن سیحرو جادووتان لێ کراوە (کە ئاینی خوا بەناحەق دەزانن لەگەڵ دان نانتان بەهەموو ڕاستی یەکانیدا). ٨٩)

بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِٱلْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ
وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا
بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَٰلِمِ
ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ قُل رَّبِّ
إِمَّا تُرِيَنِّى مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِى فِى ٱلْقَوْمِ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾
ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ٱلسَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾
وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ
رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ
هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ فَإِذَا نُفِخَ
فِى ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿١٠١﴾
فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ
خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فِى جَهَنَّمَ
خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

-ذلك من آثامهم شيئا) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) **دەفەرموێ: (هەرکەس بانگەواز** بکات **بۆ ڕێگای** ڕاست **پاداشتی** دەبێت **بەوێنەی** پاداشتی ئەوانەی شوێنی بانگەوازەکە دەکەون. ئەو پاداشتە لەپاداشتی ئەوانیش هیچ کەم ناکاتەوە، وە هەرکەس بانگەواز بکات بۆ گومڕایی ، گوناهی بۆ هەیە بەوێنەی گوناهی ئەوانەی شوێنی دەکەون ئەو گوناهبارییەش هیچ لە گوناهی شوێن کەوتوان کەم ناکاتەوە).

ئایەتی (٤٢) سورەتی (النحل): قال رسول الله: (إن عظم الجزاء مع عظم البلاء وإن الله تعالى إذا أحب قوماً ابتلاهم فمن رضي فله الرضى ومن سخط فله السخط) (رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (بێگومان پاداشتی گەورە لەبەرانبەر تاقیکردنەوەی گەورەدایەوە، بەڕاستی ئەگەر خوای گەورە-

﴿بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو ئێمە ڕاستیمان بۆ هێناون ﴿وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ وە بێگومان ئەوان درۆزنن. ٩٠) ﴿مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ﴾ خوا هیچ ڕۆڵەیەکی بۆ خۆی بڕیار نەداوە ﴿وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ﴾ وە هیچ پەرستراوێکی تری لەگەڵدا نەبووە ﴿إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ﴾ (ئەگەر پەرستراوی تری لەگەڵدا بوایە) ئەوکاتە هەر پەرستراوێك چی دروست کردووە (بۆ خۆی) دەبرد ﴿وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ وە هەندێکیان زاڵ دەبوون بەسەر هەندێکی تریاندا ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ خوا پاك وبێگەردەلەوەی ئەوان دەیڵێن. ٩١) ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ (خوا) زانای هەموو نهێنیو ئاشکراکانە ﴿فَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ وە بەرزو بڵندە لەوەی کەئەوان (بت پەرستان) دەیکەنە هاوبەشی. ٩٢) ﴿قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەی پەروەردگارم ئەگەر هەرنیشانم دەدەیت ﴿مَا يُوعَدُونَ﴾ ئەو سزایەی کەبەوان بەڵێن دراوە. ٩٣) ﴿رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي﴾ ئەی پەروەردگارم مەمخەرە ﴿فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ ڕیزی گەلی ستەمکارانەوە. ٩٤) ﴿وَإِنَّا عَلَىٰ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە بەتوانایین ئەو بەڵێنەی (سزای) بەوانمان داوە نیشانت بدەین. ٩٥) ﴿ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ﴾ بە جوانترین و چاکترین شێوە بەرگری بکە لەخراپە (کان قورەیش دەیکات تا باوەڕبێنن، ئەمەش لە سەرەتای ئیسلامەوە بووە) ﴿نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ﴾ ئێمە ئاگادارترین بەوەی ئەوان دەیڵێن (بەخۆت و ئاینەکەت). ٩٦) ﴿وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ﴾ وە بڵێ ئەی پەروەردگارم پەنا دەگرم بە تۆ ﴿مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ﴾ لەخەتەرە(و پاڵنەر)و وەسوەسەی شەیتانەکان. ٩٧) ﴿وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ﴾ وە پەنات پێ دەگرم لەوەی (شەیتانەکان) ئامادەبن لام (سەرم لێ بشێوێنن). ٩٨) ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ﴾ (بێ بڕوایان وەك خۆیان دەمێننەوە) هەتا کاتێ مردن دێت بۆ هەر کامیان ﴿قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ﴾ ئەوسا دەڵێ ئەی پەروەردگارم بمگێرەرەوە (بۆ دنیا). ٩٩) ﴿لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ﴾ بەڵکو کردەوەی چاك بکەم (لە بری ئەوەی نەمکردوە) لەو تەمەنەی لە دەستم چوو ﴿كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا﴾ نەخێر بێگومان ئەمە(ی دەیلێ) تەنها قسەیەکە ئەو دەیلێ (ئەگەر بگەڕێتەوە بۆ دنیا هەروەك جاران دەبێت) ﴿وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ﴾ و لەپێشیانەوە بەرزەخێك (بەربەستێك) هەیە ﴿إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ تا ئەو ڕۆژەی زیندوو دەکرێنەوە. ١٠٠) ﴿فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ﴾ ئینجا کاتێ فوو دەکرێ بە شەیپوردا ﴿فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ﴾ لەو ڕۆژەدا هیچ خزمایەتیەك نامێنێ لە نێوانیاندا ﴿وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ وە پرسیاری یەکتری ناکەن. ١٠١) ﴿فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ﴾ ئینجا هەر کەسێ کێشراوە (چاکە)کانی قورس بێت ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئەوە ئەوانە ڕزگارو سەرکەوتوون. ١٠٢) ﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ﴾ وە کەسێ کێشراوە (چاکە)کانی سووك بێت ﴿فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ﴾ زیانیان لە خۆیان داوە، خۆیان دۆڕاندووە ﴿فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ لە دۆزەخ دان بێ بڕانەوە. ١٠٣) ﴿تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ﴾ (ئاگری دۆزەخ) دەم و چاویان دەسوتێنێ ﴿وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ﴾ و هەموویان لە ئاگری دۆزەخ دا لێویان هەڵقرچاوە و دانەکانیان دەرکەوتووە. ١٠٤)

أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ ﴿١٠٧﴾ قَالَ ٱخْسَـُٔوا۟ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِى يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّىٰٓ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِى وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾ إِنِّى جَزَيْتُهُمُ ٱلْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾ قَٰلَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا۟ لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْـَٔلِ ٱلْعَآدِّينَ ﴿١١٣﴾ قَٰلَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١١٨﴾

سُورَةُ النُّورِ

ترتيبها ٢٤ — آياتها ٦٤

-کەسانێکی خۆش بووێ تاقیان دەکاتەوە ئەنجا ئەوەی ڕازی بوو بەو تاقی کردنەوەیە- ئەو ڕەزامەندی بۆ هەیە وە ئەوەش ناڕازی بوو ناڕەزامەندی بۆ هەیە).

ئایەتی (٧٠) سورەتی (النحل): كان النبي (ﷺ) يدعو: (أعوذ بك من البخل والكسل والهرم وأرذل العمر وعذاب القبر وفتنة الدجال وفتنة المحيا والممات) (رواه البخاري). پێغەمبەر (ﷺ) دوعای دەکرد دەیفەرموو: (خوایە پەنا دەگرم بەتۆ لە ڕژدی و تەمبەڵی و پیری و خەڵەفاوی تەمەن و سزای گۆڕ و بەڵای دەجال و پەشیمان لێ کردنی کاتی ژیان و مردنەوە).

ئایەتی (٩٠) سورەتی (النحل): قال رسول الله(ﷺ): (ما من عبد يسترعيه الله رعية يموت يوم يموت وهو غاش لرعيته إلا حرم الله عليه الجنة) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (هەرکەس-

﴿أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى﴾ (پێیان دەوترێ) ئایەتەکانی من لەدنیادا ﴿تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بەسەرتاندا نەدەخوێنرایەوە؟ ﴿فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ کەچی ئێوە بەدرۆتان دەزانی و ئیمانتان پێ نەدەهێنا. ١٠٥) ﴿قَالُوا۟ رَبَّنَا﴾ (لەوەڵامدا) دەڵێن ئەی پەروەردگاری ئێمە ﴿غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا﴾ بەدی و خراپی خۆمان زاڵ بوو بوو بەسەرماندا ﴿وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ﴾ وە ئێمە کەسانێکی گومرابووین. ١٠٦) ﴿رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْهَا﴾ ئەی پەروەدگارمان لەم (دۆزەخە) دەرمان بێنە ﴿فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ﴾ جا ئەگەر جارێکی تر گەڕاینەوە (بۆ بێ باوەڕی) ئەوە بەڕاستی ئێمە ستەمکارین. ١٠٧) ﴿قَالَ ٱخْسَـُٔوا۟ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ﴾ وە (خوا) دەفەرموێ: بە ڕیسوایی بمێننەوە لەدۆزەخدا و هیچ قسەیەکم لەگەڵدا مەکەن (إخسأ: بۆ سەگ بەکاردێ کاتێ دەری دەکەیت و پێی دەڵێیت چخە). ١٠٨) ﴿إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِى﴾ بێگومان لەدنیادا کۆمەڵێك لەبەندەکانی من ﴿يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا﴾ دەیانووت ئەی پەروەردگارمان ئێمە باوەڕمان هێناوە ﴿فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا﴾ دەی لێیان خۆش بەو ڕەحممان پێ بکە ﴿وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ﴾ چونکە تۆ چاکترینی میهرەبانانی. ١٠٩) ﴿فَٱتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا﴾ کەچی ئێوە گاڵتەتان بەوان دەکرد ﴿حَتَّىٰٓ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِى﴾ تا (ئەو گاڵتە کردنەتان بە) ئەوان یادی منی لەبیربردنەوە ﴿وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ﴾ وە ئێوە هەمیشە بەوان پێدەکەنین. ١١٠) ﴿إِنِّى جَزَيْتُهُمُ ٱلْيَوْمَ﴾ بێگومان ئەمڕۆ پاداشتم داونەتەوە ﴿بِمَا صَبَرُوٓا۟﴾ بەهۆی خۆگرییانەوە ﴿أَنَّهُمْ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ﴾ بەڕاستی هەر ئەوانن سەرکەوتوو. ١١١) ﴿قَٰلَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ﴾ (خوا) دەفەرموێ: چەند ساڵ لەسەر زەوی دا مانەوە. ١١٢) ﴿قَالُوا۟ لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ (لە وەڵامدا) دەڵێن ڕۆژێك یا کەمتر لە ڕۆژێك ماینەوە ﴿فَسْـَٔلِ ٱلْعَآدِّينَ﴾ لەو (فریشت)انە بپرسە کەژمێریارن. ١١٣) ﴿قَٰلَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (خوا) فەرمووی نەماونەتەوە ماوەیەکی کەم نەبێت ﴿لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر بەڕاستی ئێوە دەتانزانی؟ ١١٤) ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا﴾ ئایا ئێوە گومانتان وابووە کەبێگومان ئێوەمان بەبێ هودە دروست کردووە ﴿وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ وە بێگومان ئێوە ناگەڕێنەوە بۆلای ئێمە. ١١٥) ﴿فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ﴾ جا بەرزو بڵندی بۆ خوای پاشای ڕاستو ڕەوا ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێك نی یە جگە لەو ﴿رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ﴾ کەپەروەردگاری عەرشی بەڕێزو بەرزە. ١١٦) ﴿وَمَن يَدْعُ﴾ هەر کەس بپەرستێ ﴿مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ﴾ پەرستراوێکی تر لەگەڵ خوادا ﴿لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ﴾ کەهیچ بەلگەیەکی نەبێ لەسەر ئەو (پەرستنە) ﴿فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ﴾ ئەوە بەڕاستی لێپرسینەوەی تەنها لای پەروەردگارێتی ﴿إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾ بێگومان کافران ڕزگار نابن. ١١٧) ﴿وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەی پەروەردگارم لێم خۆش بەو ڕەحمم پێ بکە ﴿وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ﴾ وە تۆ (خوایە) چاکترینی میهرەبانانی. ١١٨)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣) سورەتی (النور): ﴿الزَّانِي لا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً﴾ تورمزی لەعەمری کوڕی شوعەیبەوە لە باوکیەوە ئەویش لەباپیریەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: پیاوێک هەبوو ناوی (مرثد بن أبی مرثد) بوو بەندکراوی لەمەککەوە دەگوێزایەوە بۆ مەدینە دەڵێت: لەمەککەدا ئافرەتێکی زیناکار هەبوو ناوی عەناق بوو دۆستی (مرثد) بوو (پێش موسوڵمان بوونی مرثد) دەڵێ: پەیمانم دابوو بە پیاوێکی گیراو لە مەککە کە ڕزگاری بکەم دەڵێت: شەوێکی مانگە شەو هاتم بۆ مەککە و لەپاڵ سێبەری دیوارێکدا خۆم شاردەوە لەو کاتەدا عەناق هات و تارمایی سێبەرەکەمی بینی لە نزیک دیوارەکەدا کاتێک لە نزیکم کەوتەوە ناسیمی و وتی: (مرثد) ی؟ وتم: بەڵێ (مرثد)م. وتی: سڵاوت لێ بێت و بەخێر بێیت وەرە ئەمشەو لام بمێنەرەوە، =

سورەتی ﴿ النور ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴿سُورَةٌ أَنزَلْنَٰهَا﴾ ئەمە سورەتێکە ئێمە ناردومانەتە خوارەوە ﴿وَفَرَضْنَٰهَا﴾و فەرزمان کردووە (گوێڕایەڵی بڕیارەکانی) ﴿وَأَنزَلْنَا فِيهَآ﴾وە لەو (سورەتە)دا هێناومانەتە خوارەوە ﴿ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ﴾ ئایەتە ڕوونەکان﴿لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾بۆ ئەوەی ئێوە بیر بکەنەوە. ١)﴿ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِى﴾ ژن و پیاوی زیناکەر ﴿فَٱجْلِدُوا۟ كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا مِا۟ئَةَ جَلْدَةٍ﴾هەریەکێکیان سەد دار(شەلاق)یان لێ بدەن ﴿وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ﴾ وە بەزەیی هاتنەوەتان پێیاندا (ژن و پیاوی زیناکەر) نەتان گرێ ﴿فِى دِينِ ٱللَّهِ﴾ لە(جێ بەجێ کردنی) فەرمانی خوا ﴿إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕتان هەیە ﴿بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ بەخواو بەڕۆژی دوایی﴿وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا﴾ وە با ئامادەی بینینی سزادانی ئەو دووانە بن ﴿طَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ کۆمەڵێك لەباوەڕداران. ٢)﴿ٱلزَّانِى لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً﴾پیاوی زیناکەر مارە ناکات تەنها ئافرەتی زیناکەر و ئافرەتی موشریك نەبێ ﴿وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ﴾ وە ئافرەتی زیناکەر مارەی ناکات پیاوی زیناکەر یا پیاوی موشریك نەبێ ﴿وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەو (مارەکردن و شووکردن بەزیناکەر)ە یاساغ کراوە لەسەر ئیمانداران. ٣)﴿وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ﴾ وە ئەوانەی کەبوختانی (زینا) دەکەن بۆ ئافرەتانی داوێن پاك ﴿ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ﴾ لەپاشان چوار شایەت نامێنن (لەسەر ڕاستی بوختانەکەیان) ﴿فَٱجْلِدُوهُمْ ثَمَٰنِينَ جَلْدَةً﴾ ئەوە هەشتا دار (شەلاق)یان لێ بدەن ﴿وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَٰدَةً أَبَدًا﴾ ئیتر هەرگیز شایەتیان لێ وەرمەگرن ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾ وە ئەوانە لەسنوور دەرچوون. ٤)﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ جگە لەوانەی کە دوای ئەوە تەوبە دەکەن ﴿وَأَصْلَحُوا۟﴾ و کردەوەیان چاك دەکەن ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوسا بەڕاستی خوا لێخۆش بووی بەبەزەیی یە. ٥) ﴿وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ﴾ ئەو (پیاوانەی) بوختان بۆ خێزانەکانیان دەکەن﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَآءُ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ﴾ وە بێجگە لەخۆیان هیچ شایەتێکیان نی یە ﴿فَشَهَٰدَةُ أَحَدِهِمْ﴾ ئەوە شایەتی دانی هەریەك لەوانە (بەم جۆرەیە) ﴿أَرْبَعُ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ کە چوار سوێند بەخوا بخوات کەبێگومان ئەو لەڕاستگۆیانە (کەدەڵێت خێزانەکەم بینیوە زینای کردووە). ٦)﴿وَٱلْخَٰمِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ﴾ وە لەپێنجەم جاردا بڵێ نەفرینی خوا لەسەر ئەویێ ﴿إِن كَانَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ﴾ ئەگەر درۆزن بێ. ٧)﴿وَيَدْرَؤُا۟ عَنْهَا ٱلْعَذَابَ﴾ ئەو ئافرەتەش (کەتاوان بار کراوە لەلایەن مێردەکەیەوە) سزای (زینای) لەسەر لادەبات ﴿أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ﴾ بەمەی کەچوار جار سوێند بەخوا بخوات کەبێگومان مێردەکەی لەدرۆزنانە (درۆ دەکات). ٨) ﴿وَٱلْخَٰمِسَةَ أَنَّ غَضَبَ ٱللَّهِ عَلَيْهَآ إِن كَانَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ وە لەپێنجەم جاردا (بڵێت) خەشمی خوای لەسەر بێ ئەگەر مێردەکەی لەڕاست گۆیان بێت. ٩)﴿وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ﴾ وە ئەگەر بەهرەو بەزەیی خوا نەبوایە بەسەرتانەوە(هەر کام لەو پیاو و ئافرەتەی باسکران درۆزن بن خوا دەری دەخست و سزای دەدا لەدنیادا)﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ﴾ وە بێگومان خوا گێراکەری پەشیمانی و کار دروستە. ١٠)

إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم مَّا ٱكْتَسَبَ مِنَ ٱلْإِثْمِ ۚ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ كِبْرَهُۥ مِنْهُمْ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا۟ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِى مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُۥ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَٰنَكَ هَٰذَا بُهْتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُوا۟ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

– منیش ووتم ئەی عەناق خوای گەورە داوێن پیسی حەرام کردووە، ئەدجا ووتی ئەی خەڵکینە ئەم پیاوە دەیەوێت گیراوەکانتان ببات و ڕزگاریان بکات. (مرثد) دەڵێت هەشت کەس شوێنم کەوتن منیش ڕام کردو بەرەو کێوی خەندەمە ڕۆیشتم تاکو گەشتمە ئەشکەوتێک و چوومە ناویەوە ئەوانیش هاتن هەتاوەکو نزیک ئەشکەوتەکە کەوتنەوە بەڵام خوای گەورە چاویانی لەئاستی من کوێر کرد، دەڵێت پاشان گەڕانەوە بۆ مەککەو منیش گەڕامەوە بۆ لای هاوڕێکەم و هەڵم گرت کەپیاوێکی زۆر قورس بوو؛ پاشان هاتم بەدوای یەکێکی تریاندا دەستو پێوەندەکەیم کردەوەو ئەویشم هەڵگرت و یارمەتی دام هەتاکو هاتمەوە بۆ مەدینەو چوومە لای پێغەمبەری خوا(ﷺ) ووتم ئەی پێغەمبەر ئەمەوێت عەناق بخوازمو مارەی بکەم پێغەمبەری خوا(ﷺ) بێدەنگ بوو –

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلۡإِفۡكِ﴾بێگومـان کەسـانێ کەئـەو بوهتانـەیان (بـۆ عائیـشەی خێزانـی پێغەمبەر(ﷺ)) هەڵبەست ﴿عُصۡبَةٞ مِّنكُمۡ﴾ دەستەیە بوون لەخۆتان (بامونافیقیشیان تیا بـوو) ﴿لَا تَحۡسَبُوهُ شَرّٗا لَّكُم﴾وا مـەزانن ئـەو (بوهتانـە)شـەڕو خراپـە بۆتـان﴿بَلۡ هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ﴾(وانی یە)بەڵکو خێرو چاکەیە بۆتان﴿لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُم﴾بۆهەر یەك لەوانە هەیە﴿مَّا ٱكۡتَسَبَ مِنَ ٱلۡإِثۡمِ﴾ لەتاوان بەو ئەندازەی هەوڵی داوە (لەو بوهتانەدا) ﴿وَٱلَّذِي تَوَلَّىٰ كِبۡرَهُۥ مِنۡهُمۡ﴾ وە ئەو کەسەیان کەبەشی گەورەی بوختانەکەی گرتە ئەستۆ (کەعەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی بـوو) ﴿لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٞ﴾ (لـەڕۆژی دواییـدا) بـۆ ئـەوە سـزای هـەرە گـەورە. ١١)﴿لَّوۡلَآ إِذۡ سَمِعۡتُمُوهُ﴾ دەبوا کاتێ ئەو بوهتانەتان بیست﴿ظَنَّ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمۡ خَيۡرٗا﴾پیـاوان و ئافرەتانی ئیماندار گومانی چاکیان بەخۆیان ببردایە ﴿وَقَالُواْ هَٰذَآ إِفۡكٞ مُّبِينٞ﴾ وەبیان ووتایە ئەمە بوهتانێکی ئاشکراو ڕوونە. ١٢)﴿لَّوۡلَا جَآءُو عَلَيۡهِ بِأَرۡبَعَةِ شُهَدَآءَ﴾دە بۆچی ئەو بوهتـان کەرانە چوار شایەتیان لەسەری نەهێنا ﴿فَإِذۡ لَمۡ يَأۡتُواْ بِٱلشُّهَدَآءِ﴾ ئینجا ئەگەر شایەتەکانیان نەهێنا ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ﴾کەواتـە هـەر ئەوانـەن لای خـوا درۆزن. ١٣)﴿وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ﴾ وە ئەگەر بەهرەو ڕەحمەتی خوا نەبوایە بەسـەرتانەوە ﴿فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ﴾ لـەدنیا و ڕۆژی دوایـی دا ﴿لَمَسَّكُمۡ فِي مَآ أَفَضۡتُمۡ فِيهِ﴾ دوو چـارتان دەبـوو لەبـەر ڕوچوونتان لەو بوهتانەدا (بۆ عائیـشە) ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سـزایەکی گـەورە. ١٤)﴿إِذۡ تَلَقَّوۡنَهُۥ بِأَلۡسِنَتِكُمۡ﴾ کاتێ ئەم بوهتانەتان بەدەماو دەم لە یەکترەوە وەردەگرت ﴿وَتَقُولُونَ بِأَفۡوَاهِكُم﴾ وە بـەزمانتان شـتێك دەڵـێن ﴿مَّا لَيۡسَ لَكُم بِهِۦ عِلۡمٞ﴾ کـە زانیاریتـان دەربـارەی نـەبوو ﴿وَتَحۡسَبُونَهُۥ هَيِّنٗا﴾ واتان دەزانی شتێکی سووك و ئاسانە ﴿وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٞ﴾ لەکاتێکدا لای خوا زۆر گەورەیە. ١٥)﴿وَلَوۡلَآ إِذۡ سَمِعۡتُمُوهُ قُلۡتُم﴾ بۆچی کاتێ ئەمەتان بیست نـەتان ووت ﴿مَّا يَكُونُ لَنَآ﴾ بـۆ ئێمـە شـیاو نـی یـە ﴿أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا﴾ قـسە(و بوهتـانی)ی وا بکـەین ﴿سُبۡحَٰنَكَ هَٰذَا بُهۡتَٰنٌ عَظِيمٞ﴾ پاك و بێگەردی بۆ تۆخوایە، ئەمە بوهتـانێکی زۆر گەورەیـە. ١٦)﴿يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ﴾خوا ئامۆژگاریتان دەکات﴿أَن تَعُودُواْ لِمِثۡلِهِۦٓ أَبَدًا﴾ کە هەرگیز نەگەڕێنەوە بۆ وێنەی ئەوەی ڕوویدا ﴿إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ﴾ ئەگـەر ئێـوە بـڕوادارن. ١٧)﴿وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ﴾ وە خوا ئایەتەکانی خۆی بۆ ئێـوە ڕوون دەکاتـەوە ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خـوا زانای کار دروسـتە. ١٨)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ﴾ بەڕاسـتی ئەوانـەی پێیـان خۆشـە﴿أَن تَشِيعَ ٱلۡفَٰحِشَةُ﴾ زینا (کرداری ناشیرین) بڵاوبێتەوە ﴿فِي ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ لەناو خەڵکی ئیماندارا ﴿لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ﴾ سزای سەخیان بۆ هەیە ﴿فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ﴾ لەدنیاو ڕۆژی دوایی دا ﴿وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ﴾وە خـوا دەزانـێو ئێـوە نـازانن. ١٩)﴿وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ﴾ ئەگەر بەهرەو بەزەیی خوا نەبوایە بەسـەرتانەوە (دووچاری سـزا دەبوون بەهۆی ئەو بوهتانەوەکە کرا بۆ عائیشە) ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ﴾ وەبێگومان خوا بەسۆزی میهرەبانە. ٢٠)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ ۖ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ ۚ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾

-هیچ وەڵامێکی نەدامەوە هەتاکو ئایەتی ﴿الزاني لاينكح إلا زانية أو مشركة والزانية لا ينكحها إلا زان أو مشرك﴾ هاتەخوارەوە، جا پێغەمبەری خوا(ﷺ) ووتی: ئەی (مرثد) نەی خوازیتو مارەی نەکەیت.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦-٩) سورەتی (النور): ﴿والذين يرمون أزواجهم ولم يكن لهم شهداء إلا أنفسهم فشهادة أحدهم أربع شهادات بالله إنه لمن الصادقين﴾ بوخاری و تیرمزی و ئەبو داوود لەعەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە کەدەڵێ هیلالی کوڕی ئومەییە هاتە خزمەتی پێغەمبەری خوا(ﷺ) و ووتی ژنەکەم لەگەڵ شەریکی کوڕی سەحماندا زینای کردووە. پێغەمبەری خواش(ﷺ) فەرمووی: یان بەڵگە (شایەت) حازر دەکەیت لەسەر قسەکەت یان پشتت ئامادەی شەلاق دەکەیت، هیلال ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) -

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ﴾ بەدوای هەنگاوەکانی شەیتان دا مەڕۆن ﴿وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ﴾ وە هەر کەس شوێن هەنگاوەکانی شەیتان بکەوێ ﴿فَإِنَّهُۥ يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ﴾ چونکە بەڕاستی شەیتان فەرمان دەکات بەکاری زۆر ناشیرین (زینا)و خراپە ﴿وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ﴾ ئەگەر بەهرەو میهرەبانی خوا نەبوایە بەسەرتانەوە ﴿مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا﴾ هەرگیز کەسێ لەئێوە پوخت و پاك نەدەبۆ وە ﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّى مَن يَشَآءُ﴾ بەڵام خوا هەر کەسی بوێ (شیاوبێ) پاکی دەکاتەوە ﴿وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بیسەری زانایە.٢١) ﴿وَلَا يَأْتَلِ﴾ باسوێند نەخۆن ﴿أُو۟لُوا۟ ٱلْفَضْلِ مِنكُمْ وَٱلسَّعَةِ﴾ ئەوانەتان کەخاوەنی چاکە وسەروەت و سامانن ﴿أَن يُؤْتُوٓا۟﴾ کەیارمەتی نەدەن ﴿أُو۟لِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ بەخزمان و هەژاران و کۆچەران لەپێناوی خوادا ﴿وَلْيَعْفُوا۟ وَلْيَصْفَحُوٓا۟﴾ دەبا لێ بووردەبن و چاوپۆشی بکەن ﴿أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْ﴾ ئایا پێتان خۆش نیە خوا لێتان خۆش ببێ ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وە خوا لێخۆش بوو و میهرەبانە.٢٢) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بێگومان ئەوانەی ﴿يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْغَٰفِلَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ بوهتانی زینا دەکەن بۆ ئافرەتانی داوێن پاکی بێ ئاگای ئیماندار ﴿لُعِنُوا۟ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ﴾ نەفرینیان لێکراوە لەدنیاو ئاخیرەت دا ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وەبۆیان هەیە سزای زۆر گەورە. ٢٣) ﴿يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ﴾ ڕۆژێك (دێ) شایەتی ئەدات لەسەریان ﴿أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم﴾ زمانیانو دەست و قاچەکانیان ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ بەوکردەوانەی کە کردوویانە. ٢٤) ﴿يَوْمَئِذٍ﴾ لەو ڕۆژەدا ﴿يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلْحَقَّ﴾ خواپاداشتی تەواویان بەڕاستی و داد دەداتەوە ﴿وَيَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ ٱلْمُبِينُ﴾ وە ئەوکاتە دەزانن بەڕاستی هەر خوا هەقی ئاشکراو دیارە(بۆخۆیوسیفات وکرداری) ٢٥) ﴿ٱلْخَبِيثَٰتُ لِلْخَبِيثِينَ﴾ (واڕاستە) ئافرەتانی ناپاك بۆ پیاوانی ناپاك ﴿وَٱلْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَٰتِ﴾ وە پیاوە پیسەکان بۆ ئافرەتە پیسەکان ﴿وَٱلطَّيِّبَٰتُ لِلطَّيِّبِينَ﴾ وە ئافرەتە پاکەکان بۆ پیاوە پاکەکان ﴿وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِ﴾ وە پیاوە پاکەکان بۆ ئافرەتە پاکەکان ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ﴾ ئەو پاکانە بەری کراون لەو (تۆمەتانە)ی ناپاکان دەیڵێن ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ بۆ ئەو پاك و چاکانەیە لێبووردن و ڕۆزی چاك و پیرۆز (بەهەشت). ٢٦) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ﴾ مەچنە هیچماڵێك جگە لەماڵەکانی خۆتان ﴿حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟﴾ هەتا پرس دەکەن(بەخاوەنەکانیان) ﴿وَتُسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَهْلِهَا﴾ وە (دوای ئەوەی مۆڵەت دران) سەلام بکەن لە خاوەن ماڵەکە ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوە چاکترە بۆتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی پەندو ئامۆژگاری وەرگرن. ٢٧)

فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن
قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ
عَلِيمٞ ﴿٢٨﴾ لَّيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ مَسۡكُونَةٖ
فِيهَا مَتَٰعٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ﴿٢٩﴾
قُل لِّلۡمُؤۡمِنِينَ يَغُضُّواْ مِنۡ أَبۡصَٰرِهِمۡ وَيَحۡفَظُواْ فُرُوجَهُمۡۚ
ذَٰلِكَ أَزۡكَىٰ لَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا يَصۡنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُل لِّلۡمُؤۡمِنَٰتِ
يَغۡضُضۡنَ مِنۡ أَبۡصَٰرِهِنَّ وَيَحۡفَظۡنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبۡدِينَ
زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنۡهَاۖ وَلۡيَضۡرِبۡنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّۖ
وَلَا يُبۡدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوۡ ءَابَآئِهِنَّ أَوۡ
ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوۡ أَبۡنَآئِهِنَّ أَوۡ أَبۡنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ
أَوۡ إِخۡوَٰنِهِنَّ أَوۡ بَنِيٓ إِخۡوَٰنِهِنَّ أَوۡ بَنِيٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوۡ نِسَآئِهِنَّ
أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ غَيۡرِ أُوْلِي ٱلۡإِرۡبَةِ مِنَ
ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفۡلِ ٱلَّذِينَ لَمۡ يَظۡهَرُواْ عَلَىٰ عَوۡرَٰتِ ٱلنِّسَآءِۖ
وَلَا يَضۡرِبۡنَ بِأَرۡجُلِهِنَّ لِيُعۡلَمَ مَا يُخۡفِينَ مِن زِينَتِهِنَّۚ وَتُوبُوٓاْ
إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿٣١﴾

-ئەگەر هەر یەكێك لە ئێمە ژنەكەی خۆی بینی پیاوێكی بەسەرەوە بوو چۆن بچێت بەڵگە بەدەست بهێنێت. پێغەمبەر(ﷺ) دووبارە فەرمووی: یان بەڵگە یان شەلاق دان لەپشتت. هیلال ووتی سوێند بەو زاتەی تۆی بەڕاستی ناردووە من ڕاست دەكەم بێگومانم لەوەی خوای گەورە ئایەت دادەبەزێنێت كەپشتم لەو شەلاق لێدانە بپارێزێت ئیتر جوبرەئیل دابەزی و ئایەتی ﴿والذين يرمون أزواجهم ولم يكن لهم شهداء إلا أنفسهم فشهادة أحدهم أربع شهادات بالله إنه لمن الصادقين﴾ی بۆ پێغەمبەر(ﷺ) هێنا، پێغەمبەری خوا(ﷺ) ناردی بەشوێنیاندا و هاتن، هیلال هات و سوێندەكانی خوارد و پێغەمبەریش(ﷺ) فەرمووی: (خوا دەزانێت كە یەكێكتان درۆ دەكەن ئایا كەستان تەوبە دەكات)، ئینجا ئافرەتەكەش هەستاو سوێندەكانی خوارد كاتێك كەگەیشتە پێنجەم سوێند، -

﴿فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا﴾ ئینجا ئەگەر کەستان نەدی تیایدا ﴿فَلَا تَدْخُلُوهَا﴾ ئەوە مەچنە ژوورەوە بۆ ئەوماڵە ﴿حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ﴾ مەتا مۆڵەت نەدرێن ﴿وَإِن قِيلَ لَكُمُ﴾ وە ئەگەر پێتان ووترا ﴿ارْجِعُوا فَارْجِعُوا﴾ بگەڕێنەوە ئەبێ بگەڕێنەوە ﴿هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ﴾ ئەوە چاکترو پاکترە بۆتان ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ وە خوا زانایە بەهەموو ئەو کردەوانەی دەیکەن. ٢٨) ﴿لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾ هیچ گوناهێکتان لەسەرنی یە (گوناهبار نابن) ﴿أَن تَدْخُلُوا بُيُوتًا﴾ کەبچنە ئەو ماڵانەی ﴿غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ﴾ کەسی تیا نیشتەجێ نی یە و کەل و پەلی خۆتانی تیا بێت (وەك ئوتێل) ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ﴾ وە خوا دەزانێ ﴿مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ بەوەی ئاشکرای دەکەن و بەوەی دەیشارنەوە. ٢٩) ﴿قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بەپیاوانی ئیماندار ﴿يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ﴾ چاوی خۆیان (لەسەیر کردنی نامەحرەم) داخەن و بپارێزن ﴿وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ﴾ وە عەورەتیان (لەداوێن پیسی) بپارێزن ﴿ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ﴾ ئەوە چاکترو پاکترە بۆ ئەوان ﴿إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ بێگومان خوا ئاگایە بەهەموو کردەوەیەك کەدەیکەن. ٣٠) ﴿وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە بڵێ بە ئافرەتانی ئیمانداریش ﴿يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ چاویان داخەن و بپارێزن (لەسەیر کردنی نامەحرەم) ﴿وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾ وە عەورەتیان بپارێزن (لەداوێن پیسی) ﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ﴾ وە جوانی خۆیان دەرنەخەن ﴿إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ جگە لەوەی بەدەرەوەیەو دیارە لەجوانی (وەك دەم و چاویان و دەستیان) ﴿وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ﴾ وە با سەرپۆشە کانیان بدەن بەسینگ و بەرۆکیاندا ﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ﴾ وە جوانی خۆیان دەرنەخەن (زیاد لەوەی دەردەکەوێت) ﴿إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ﴾ بۆ مێردەکانیان نەبێت یا باوکیان ﴿أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ﴾ یاباوکی مێردەکانیان ﴿أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ﴾ یا کوڕەکانیان یا کوڕی مێردەکانیان ﴿أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ﴾ یا براکانیان یا کوڕی براکانیان ﴿أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ﴾ یا کوڕی خوشکەکانیان ﴿أَوْ نِسَائِهِنَّ﴾ یا ئافرەتانی (ئیماندار) ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ﴾ یا کەنیزەکە کانیان ﴿أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ﴾ یا ئەو شوێن کەوتەو پیاوانەی کەبێ نیازن لەئافرەت (وەك خزمەت کارو پیرو نەخۆش کەئارەزووی ژنو مێردایەتیان نی یە) ﴿أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ﴾ یا ئەو منداڵە کوڕانەی کەئاگایان لەلەش (عەورەت)ی ئافرەتان نەبێت (بالغ نەبووبن) ﴿وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ﴾ (ئافرەتان لەکاتی ڕۆشتن دا) قاچیان نەدەن بەزەوی دا ﴿لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ (تا دەنگی خرخاڵ و پاوانەکانیان بێت و) بزانرێت بەو جوانی یەی پێیان کەشاردویانەتەوە ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا﴾ هەمووتان تەوبە بکەن و بگەڕێنەوە بۆ لای خوا ﴿أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ ئەی ئیمان دارەکان ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ تا ڕزگار و سەرکەوتوو بن. ٣١)

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَـٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّـٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَـٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُوا۟ فَتَيَـٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا۟ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعْدِ إِكْرَٰهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَـٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ فِى بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْـَٔاصَالِ ﴿٣٦﴾

-پێیان ووت: پێنجەم سوێند سزای قیامەتت لەسەر واجب دەکات ، ئافرەتە کەمێك وەستا (عەبدوڵلا دەڵێت): وامان زانی پەشیمان دەبێتەوە، پاشان ووتی: بەخوا هەرگیز هۆزەکەم سەرشۆڕ ناکەم و سوێندی پێنجەمیشی خواردو پێغەمبەریش(ﷺ) لێکی جیاکردنەوەو فەرمووی: (چاوەڕێ بکەن ئەگەر منداڵی ئەو ژنە چاوڕەش و سمتو پوز خڕو هەردوو قاچی ئەستوور بوو ئەوە منداڵی شورەیکی کوڕی سەحمانە) ئەنجا کەمنداڵەکەی بوو بەو شێوەیە بوو. پێغەمبەری خوایش فەرمووی: (ئەگەر قورئانی پیرۆز بەو شێوەیە حوکمی نەکردنایە ئەوا من دەربارەی ئەو ژنە هەڵوێستێکی ترم دەبوو).

-خوا بیکاتە لێپرسراوی ژێردەسانێك لەکاتێکدا کە دەمرێت غەش و ناپاکی دەربارەی ژێردەستەکانی -

﴿وَأَنكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنكُمْ﴾ ژن مارە ببڕن بۆ پیاوانی بێ ژنو ژنانی بێ مێردیش بدەن بەشوو (مێرد) ﴿وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ﴾ هەروەها ئەوانەی ئیمان دارو چاکن لەکۆیلەکان (ژنیان بۆ بێنن)و کەنیزەکەکان (یش بدەن بەشوو) ﴿إِن يَكُونُوا فُقَرَاءَ﴾ ئەگەر ئەوان هەژارو کەم دەست بن ﴿يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ﴾ خوا لەبەخشندەیی و بەهرەی خۆی دەوڵەمەندو بێ نیازیان دەکات ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا (بەهەرە) فراوانو زانا و دانایە. ٣٢) ﴿وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا﴾ وە دەبێ ئەوانەی کەتوانای (ئەرکی) ژن هێنانیان نیە پاکڕ خۆیان راگرن ﴿حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ﴾ هەتا خوا بەبەهرە(و ڕۆزی) خۆی بێ نیازیان دەکات ﴿وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ﴾ وە ئەوانەی داوای نوسراو دەکەن (بۆ کڕینەوەی خۆیان) ﴿مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ لەبەندەو کەنیزەکەکانتان ﴿فَكَاتِبُوهُمْ﴾ ئەوە نوسراویان لەگەڵدا بنوسن (بۆ کڕینەوەو ئازاد بوونی خۆیان) ﴿إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا﴾ ئەگەر خێرتان لەواندا بەدی دەکرد (کەبریتی یە لەتوانای دانی ئەو پارەی ئەبێ بیدات بەخاوەنەکەی بۆ ئازاد بوونی) ﴿وَآتُوهُم مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ﴾ وە لەو ماڵەی کەخوا بەئێوەی داوە پێیان بدەن ﴿وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ﴾ وە کەنیزەکەکانتان زۆر لێ مەکن (ناچاریان مەکەن) ﴿عَلَى الْبِغَاءِ﴾ لەسەر زینا کردن ﴿إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا﴾ ئەگەر ئەیانویست داوێن پاك بن ﴿لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ تا ماڵ وسامانی ژیانی دنیاتان دەست کەوێت ﴿وَمَن يُكْرِههُّنَّ﴾ جا هەرکەس ناچاریان بکات (زۆریان لێ بکات) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ مِن بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ﴾ ئینجا بەراستی خوا دوا ئەو زۆر لێ کردنەیان ﴿غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ لێبووردەی میهرەبانە (بەو کەنیزەکانە کە بەزۆر زینایان پێ کراوە). ٣٣) ﴿وَلَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە ناردوومانەتە خوارەوە بۆ ئێوە ﴿آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ﴾ چەند ئایەتێکی ڕوون کەرەوە ﴿وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ﴾ وە چەند نموونەو بەسەرهاتی ئەو کەلانەی لەپێش ئێوەوە بوون ﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ هەروەها پەندو ئامۆژگاری بۆ پارێزکاران و لەخوا ترسان. ٣٤) ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ خوا نورو ڕوناکی یەو ڕووناککەرەوەی ئاسمانەکان و زەوی یە ﴿مَثَلُ نُورِهِ﴾ وێنەی ڕووناککردنەوەی خوا ﴿كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ﴾ وەك تاقێك وایە چرایەکی تێدا بێت ﴿الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ﴾ ئەو چرایەش لەناو شوشەیەکدا بێت ﴿الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ﴾ ئەو شوشەیەش وەك ئەستێرەیەکی گەش و پرشنگدار بێت ﴿يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ﴾ (ئەو چرایە) دائەگیرسێ بە(ڕۆنی) درەختێکی زەیتونی بەفەڕو بەرەکەت ﴿لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ﴾ کە نەڕۆژهەڵاتی بێ نەڕۆژ ئاوایی بێ (سێبەر نایگرێ نەکاتی هەڵهاتنی خۆر نەکاتی ئاوابوونی) ﴿يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ﴾ (ڕۆنەکەی ئەوەند پاك بێت) نزیکە ڕۆنەکەی داگیرسێ ﴿وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ﴾ با ئاگریشی بەر نەکەوێ ﴿نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ﴾ ڕووناکی لەسەر ڕوناکی (ڕووناکی زەیت و ڕووناکی ئاگر) ﴿يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ﴾ خوا هەر کەسێ بوێ ڕێنموونیی دەکات بۆلای ڕووناکی (ئایینی) خۆی ﴿وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ﴾ وە خوا چەندین نموونە دەهێنێتەوە بۆ خەڵکی ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە خوا زانا و ئاگادارە بەهەموو شتێك. ٣٥) ﴿فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ﴾ لەمزگەوتانێکدا خوا مۆڵەتی داوە ﴿أَن تُرْفَعَ﴾ کە بەگەورەو پاك راگیرێ (بەرزو بڵند دروست کرێت) ﴿وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ زیکرو یادی خوای تێدا بکرێ ﴿يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾ لەو (مزگەوتانە)دا تەسبیحاتی خوا دەکەن بەبەیانیان و ئێواراندا. ٣٦)

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ
ٱلزَّكَوٰةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾
لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ
مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ
بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا
وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾
أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن
فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ظُلُمَٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ
يَكَدْ يَرَىٰهَا وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ
ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلطَّيْرُ صَٰٓفَّٰتٍ كُلٌّ قَدْ
عَلِمَ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى
سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَٰلِهِۦ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِنۢ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ
وَيَصْرِفُهُۥ عَن مَّن يَشَآءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٣﴾

هـۆی هاتنـه خوارەوەی ئایەتی (١١ تا ٢٢) سورەتی (النور): ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُم مَّا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ **بوخاری و موسلیم** گێڕاویانەتەوە **لەزوهرییەوە کەدلیکمان عائیشە (خوای لێ ڕازی بێت) ووتویەتی:** پێغەمبەری خوا(ﷺ) هەرکاتێک **نیازی سەفەرێکی بکردایە قورعەکێشی دەکرد** لەنێوان خێزانەکانی دا هەرکامیان ناوی دەرچوایە لەگەڵ خۆی دەیبرد بۆ سەفەر ، عائیشە دەڵێت: لەیەکێك لەشەڕەکاندا ناوی من دەرچوو منیش لەخزمەتیدا ڕۆیشتم و ئەمەش کاتێك بوو دوا ئەوەی **ئایەتی حیجاب دابەزی** بوو بۆیە لەنێو کەژاوەدا هەڵدەگیرام و دادەبەزێنرام ئیتر ڕۆشتین تا پێغەمبەری خوا(ﷺ) بەسەرکەوتوویی کۆتایی بەشەڕەکە هێناو گەڕایەوە کاتێك نزیکی مەدینە بووینەوە شەوێك فەرمانی -

﴿رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ﴾ پیاوانێك كە بازرگانی و كڕین و فرۆشتن بێ ئاگایان ناكات ﴿عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ﴾ لەیادی خواو نوێژ كردن و زەكات دان ﴿يَخَافُونَ يَوْمًا﴾ لەرۆژێك دەترسن (رۆژی قیامەت) ﴿تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ﴾ دڵ و چاوەكان تیایدا (دەگۆڕێن و) ئاوەژوو دەبن. ٣٧) ﴿لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا﴾ تا خوا پاداشتیان بداتەوە بەپاداشتی چاكترینی ئەوەی كردویانە ﴿وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ وە (بێجگە لەپاداشتەكەیان) لەبەهرەی خۆیەوە زیادەشیان دەداتێ ﴿وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ﴾ وە خوا رسق و رۆزی (پاداشت) دەدا بەهەر كەس بیەوێ ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بەبێ ژمار، بێ سنوور. ٣٨) ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی كەبێ بڕوان ﴿أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ﴾ كردەوە (چاكە) كانیان وەك سەرابێك وایە (سەراب تیشكێكە كاتی زۆر گەرما لەبیاباندا وەك ئاو دێتە پێش چاو) ﴿بِقِيعَةٍ﴾ لەبیابانێكدا (بریسكە بداتەوە) ﴿يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً﴾ (كەسێكی) زۆر تینوو بەئاوی دەزانێ (لەدوورەوە) ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ﴾ (بەپەلە دەڕوات بۆی) كاتێ دەگاتە لای ﴿لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا﴾ هیچ بەدی ناكات ﴿وَوَجَدَ اللَّهَ عِندَهُ﴾ (لەقیامەت كافر) دەبینێ خوا ئامادەیە لەلایدا ﴿فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ﴾ ئینجا خوا بەچاكی پاداشتی (كردەوەكانی) دەداتێ ﴿وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ وە خوا بەپەلەو چەسپانە لەلێپرسینەوەدا. ٣٩) ﴿أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ﴾ یا (كردەوەی بێ بڕوایان) وەك چەند تاریكییەك وایە لەناو دەریایەكی قوڵدا ﴿يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ﴾ كەشەپۆل لەسەرشەپۆل دایپۆشایێ ﴿مِّن فَوْقِهِ سَحَابٌ﴾ لەسەر ئەو (شەپۆلە) یشەوە هەورێكی ڕەشی (باراناوی) بێت ﴿ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ﴾ تاریكیەكان نیشتبنە سەر یەكتری ﴿إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا﴾ ئەگەر دەستی دەربێنێ نزیكە دەستی خۆی نەبینێت (لەبەر تاریكی) ﴿وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا﴾ جا هەر كەس خوا نووری (ئیمانی) پێ نەبەخشیبێ ﴿فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ﴾ ئەوەی ڕووناكی بێت نییەتی. ٤٠) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نابینی (نازانی) ﴿أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بێگومان هەموونەوانەی لەئاسمانەكان و زەوی دان تەسبیحاتی خوا دەكەن ﴿وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ﴾ هەروەها باڵندەكان كاتێ باڵیان كردۆتەوە (بەئاسماندان تەسبیحاتی خوا دەكەن) ﴿كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ﴾ هەر یەك لەمانە نوێژ (دوعا) و تەسبیحاتی خۆی دەزانێ ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ وە خوا بەوەی دەیكەن زانا و ئاگادارە. ٤١) ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تەنها بۆ خوایە خاوەنیەتی ئاسمانەكان و زەوی ﴿وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ و گەڕانەوەش هەر بۆلای خوایە. ٤٢) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نازانی (نابینی) ﴿أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا﴾ كەخوا پەڵەهەورەكان دەبات (بەئاسماندا) بە هێواشی ﴿ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ﴾ پاشان ئەو (پەڵە هەور)انە پەیوەست دەكات بەیەكەوە ﴿ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا﴾ دواتر دەیان خاتە سەر یەكتری ﴿فَتَرَى الْوَدْقَ﴾ ئینجا دەبینی دڵۆپە باران ﴿يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ لەنێو هەورەكەوە دەبارێ ﴿وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِن بَرَدٍ﴾ وە لە ئاسمانەوە لە هەورەكان كەوەك كێون تەرزە دەبارێنێ ﴿فَيُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ﴾ ئینجا تووشی زیان دەبێ بەم (تەرزەیە) هەر كەسێ خوا بیەوێ ﴿وَيَصْرِفُهُ عَن مَّن يَشَاءُ﴾ وە لای دەدات لە هەر كەسێ كەخۆی بیەوێ ﴿يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ﴾ نزیكە ڕووناكی و شەوقی چەخماخە(ی هەورە) كە(بینای) چاوەكان ببات. ٤٣)

يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٤﴾
وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّن مَّآءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُم مَّن
يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ لَّقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ ۚ
وَٱللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ
ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ
ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ
لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ
يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ
أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾
إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ
أَن يَقُولُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَن
يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ
﴿٥٢﴾ ۞ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل
لَّا تُقْسِمُوا۟ ۖ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾

-دەرکــــرد بـــەخۆ
پێـچانەوەو ڕۆیـشتن
منـیش لـەو کاتـەدا
هەستام و لەسوپاکە
دوور کەوتـەوە جـا
کاتێك دەستم بەناو
گەیانـدو گەڕامـەوە
دەبیـنم ملوانکەکـەم
بـچڕاوەو وون بـووە
گەڕامەوە بیدۆزمەوە
هەر لەو کاتـەدا ئـەو
پیاوانەی کەژاوەکەی
منیــان دەخـستەوە
ســەر حوشــترەکە
هـــــــاتبوون و
کەژاوەکـــــــەیان
خـــستبووە ســەر
حوشـــترەکە بـــێ
ئەوەی هەست بکـەن
کـەمن لەناویـدا نـیم
چونکە ئافرەتی ئـەو
کاتـە زۆریـەیان لاواز
بوون و گۆشت قورسی نەکردبوون بە تایبەتی منیش کە تەمەنم کەم بوو سەرەتای پێگەیشتنم بوو حووشترەکەی منیان پێش خۆیان دابوو دەستیان بەڕۆیشتن کرد بوو منیش ملوانکەکەم دۆزیەوە و هاتمەوە دەبینم شوێنەکە بێ دەنگ بوو کەس لەوێ نەماوە لەشوێنەکەی خۆم دانیشتم بێ گومان بووم لـەوەی کـەزانیان دێنـەوە بەشوێنمدا ، دانیشتبووم خەو زۆری بۆ هێنام و چاوەکانم چوونە خەو ، صەفوانی کوڕی موعەططەلی سولەمی لەپاش سوپاکەوە-

﴿يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ﴾ خوا شەوو ڕۆژ دەگۆڕێ (بەکورت و درێژ کردنیان یا بەڕۆژ بوونەوەو شەو داهاتن) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەمەدا﴿لَعِبْرَةً لِّأُوْلِي ٱلْأَبْصَٰرِ﴾ پەندێك هەیە بۆ خاوەن ژیریی یەکان. ٤٤)﴿وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّن مَّآءٍ﴾ وەخوا هەموو زیندەوەرێکی لەئاو دروست کردووە﴿فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِۦ﴾ ئینجا هەندێ لەوانە لەسەر سکی دەڕوات ﴿وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ﴾ وە هەندێکی تریان لەسەر دوو قاچ دەڕوات ﴿وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ﴾ وە هەشیانە لەسەر چوار پێ دەڕوات ﴿يَخْلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ﴾ خوا هەرچی بوێ دروستی دەکات ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بێگومان خوا دەسەڵاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیە. ٤٥)﴿لَّقَدْ أَنزَلْنَآ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە ناردومانەتە خوارەوە﴿ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ﴾ چەند ئایەتێکی ڕوون کەرەوە ﴿وَٱللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَآءُ﴾ وخواش هەر کەسی بوێ ڕێنموونیی دەکات ﴿إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست. ٤٦)﴿وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا﴾ وە ئەوانە دەڵێن بڕوامان هێناوە ﴿بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا﴾ بەخواو بەپێغەمبەرو گوێڕایەڵیمان کردووە﴿ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم﴾ پاشان کۆمەڵێك لەوان پشتی تێ دەکەن ﴿مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ لەپاش ئەوەی (ووتیان بڕوامان هێناوە) ﴿وَمَآ أُوْلَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە ئەوانە (لەڕاستیدا) ئیماندار نین. ٤٧) ﴿وَإِذَا دُعُوٓاْ﴾ وە کاتێ بانگ بکرێن ﴿إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ بۆ لای (شەریعەتی) خواو پێغەمبەر(ﷺ) ﴿لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی حوکم بکات لەنێوانیاندا ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ﴾ یەکسەر کۆمەڵێك لەوانە ڕوو وەردەگێڕن. ٤٨)﴿وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ﴾ بەڵام ئەگەر (لەحوکم دانەکەدا) حەقەکە بۆ ئەوان بێت ﴿يَأْتُوٓاْ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ﴾ دێن بۆ لای (حوکمەکە) بەو پەڕی ملکەچی یەوە ٤٩) ﴿أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ ئایا دڵەکانیان نەخۆشی تێدایە ﴿أَمِ ٱرْتَابُوٓاْ﴾ یا لەگوماندا بوون ﴿أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ﴾ یان دەترسن خواو پێغەمبەرەکەی(ﷺ) ستەمیان لێ بکەن ﴿بَلْ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ (نەخێر هیچ لەوانە نی یە) بەڵکو ئەوانە هەر خۆیان ستەمکارن. ٥٠)﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ قسەی ئیمانداران تەنها ئەمەیە ﴿إِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ کاتێ بانگ بکرێن بۆ لای (بەرنامەی) خواو پێغەمبەرەکەی(ﷺ)﴿لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی بڕیاربدات لەنێوانیاندا ﴿أَن يَقُولُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ کەدەڵێن بیستمان و گوێڕایەڵین ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ وە هەر ئەوانەن ڕزگار بووان. ٥١)﴿وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ جا هەر کەس گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بکات ﴿وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ﴾ وە لەخوا بترسێ و خۆی لە(سەرپێچی) خوا بپارێزێ ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ﴾ ئەوە بەڕاستی هەر ئەوانە سەرکەوتوون. ٥٢)﴿وَأَقْسَمُواْ بِٱللَّهِ﴾ (دوو ڕووەکان) سوێندیان دەخوارد بەخوا ﴿جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ﴾ بە ئەو پەڕی سوێند خواردنیان ﴿لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ﴾کەئەگەر فەرمانیان پێ بدەیت (بە دەرچوون بۆ غەزا) بێ گومان دەردەچن ﴿قُل لَّا تُقْسِمُواْ﴾ بڵێ: سوێند مەخۆن ﴿طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ﴾ ملکەچی و گوێڕایەڵی ئێوە زانراوە (قسەتان پێچەوانەی کردارتانە) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ ئاگادارە بەو کردەوانەی دەیکەن. ٥٣)

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ
وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ
إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ
الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ
وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي
شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾
وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ
وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لِيَسْتَأْذِنكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ
ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ الظَّهِيرَةِ
وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ
وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ
بَعْضٍ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾

-بوو دەگەڕا تا گەیشتە ئەو شوێنەی منی لێ بوو تارمایی کەسێکی خەوتووی بەرچاو کەوت نزیك کەوتەوە و منی ناسیەوە چونکە پێش ئەوەی حیجاب فەرز بکرێت منی بینی بوو لە دەنگی (إنا لله و إنا إليه راجعون)ی ئەو خەبەرم بوویەوەو دەم و چاوم داپۆشی، سوێند بەخوا ئیتر هیچ وشەیەکی ترم لێ نەبیست جا چۆکی بە حوشترەکەی داداو منیش سواری حوشترەکە بووم و جڵەوی حوشترەکەی کێش دەکرد تا گەیشتینەوە بەسوپاکە کە لەبەر گەرما باریان خستبوو بۆ پشوودان بە هۆی منەوە چەندین کەس بەهیلاکدا چوون و سەرگەورەکەیان عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی کوڕی سەلول بوو، گەیشتینەوە مەدینە مانگێك نەخۆش بووم هەموو خەڵکیش ئەم باسەیان بیستووە من نەبێت هەستم بەهیچ نەدەکردنەوە نەبێت کەنەخۆش دەبووم پێغەمبەری خوا (ﷺ) زۆر سۆزی بۆ دەردەبڕیم بەڵام ئەم جارە تەنها -

﴿قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ﴾ **بڵێ فەرمانبەرداری خولو** فەرمانبەرداری **پێغەمبەر** (ﷺ) **بن** ﴿فَإِن تَوَلَّوْا۟﴾ **ئینجا ئەگەر پشتیان هەلکرد** ﴿فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ﴾ **ئەوە ئەو (پێغەمبەر(ﷺ)) تەنها بەرپرسیارە لەوەی دراوە بەسەریدا (کە گەیاندنی پەیامی خوایە)** ﴿وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ﴾ **وە ئێوەش بەرپرسن لەوەی دراوە** بەسەرتاندا (کە **باوەڕهێنانە)** ﴿وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا۟﴾ **وە ئەگەر** گوێڕایەڵی **پێغەمبەر(ﷺ) بکەن، ئەوە هیدایەت وەردەگرن** ﴿وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ﴾ **وە پێغەمبەر هیچی** لەسەر نی یە ﴿إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ﴾ **بێجگە لەگەیاندنی ڕوون و ئاشکرا(ی پەیامی** خوا). ٥٤)﴿وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ﴾ **خوا بەڵێنی داوە بەو کەسانەتان کەباوەڕیان هێناوە** ﴿وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ **وە کردەوەی چاکەکانیان کردووە** ﴿لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ **کەبێگومان دەیانکاتە جێ نیشینی (خەلکی تر) لەزەویدا** ﴿كَمَا ٱسْتَخْلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ **هەروەک ئەوانی (ئیماندارانی) پێش ئەمانی کردە جێ نشین** ﴿وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ﴾ **وە ئاینەکەیان بۆ دەچەسپێنێ** ﴿ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ﴾ **ئەو (ئاینە)ی کەخوا پێی** رازی **بووە بۆیان** ﴿وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾ **وە ترس وبیمیان بۆ دەگۆڕێ** بەئاسایش **و ئارامی** ﴿يَعْبُدُونَنِى﴾ **(لەوکاتەدا ئیتر) هەر من** دەپەرستن و ﴿لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا﴾ **هیچ هاوبەشیەکم بۆ بڕیار نادەن** ﴿وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ **وە هەر کەس بێ بڕوا بێ دوا ئەوە (بەدی هاتنی بەڵێنەکان)** ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾ **ئەوە** بەڕاستی **هەر ئەوانەن دەرچوو لەرێگەی خوا.** ٥٥)﴿وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾**وەنوێژ بەجێ بێنن** ﴿وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ **و زەکات بدەن** ﴿وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ﴾ **و گوێڕایەڵی پێغەمبەر(ﷺ) بکەن** ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ **تا خوا رەحمتان پێ بکات.** ٥٦) ﴿لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ **ئەو کەسانەی بێ باوەڕن وانەزانن** ﴿مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ **لەتۆڵەی خوا رزگاریان دەبێ لەزەویدا** ﴿وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ﴾**و ئەوان جێگایان ئاگرە** ﴿وَلَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ﴾ **ئای چ** سەرئەنجامێکی بەدوخراپە. ٥٧)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ **ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە** ﴿لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ﴾ **دەبێ مۆڵەتتان لێ وەرگرن** ﴿ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ﴾ **ئەوکەسانەی بەندەی ئێوەن** (بەندەکانتان) ﴿وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا۟ ٱلْحُلُمَ مِنكُمْ﴾ **هەروەها منداڵەکانتان کەهێشتا بالغ نەبوون** ﴿ثَلَٰثَ مَرَّٰتٍ﴾ **لەسێ کاتدا (بۆ چوونە ژووری نوستنی ژن و مێرد)**﴿مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ﴾ **لەپێش نوێژی بەیانی**﴿وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ﴾ **وە کاتێ پۆشاکتان دادەنێن** (لادەبەن لەبەرتان **دا) لەکاتی نیوەڕواندا** ﴿وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ﴾ **و لەپاش نوێژی عیشا** (خەوتنان) ﴿ثَلَٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ﴾ **ئەم سێ کاتە کاتی خۆدەرخستنە** بۆتان دروستە ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌۢ بَعْدَهُنَّ﴾ **دوا ئەم سێ کاتە** (بێ مۆڵەت وەرگرتن) **نەبۆ ئێوەو نەبۆ ئەوان هیچ گوناهێک نی یە (مۆڵەت وەرنەگرن)** ﴿طَوَّٰفُونَ عَلَيْكُم﴾ **(چونکە ئەوان زۆر بەدەورو بەرتاندا دێن (بۆخزمەت کردنتان)** ﴿بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ **ئێوە لەگەڵ یەکتردا تێکەڵن** ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ﴾ **ئابەو جۆرە خوا ڕوونی دەکاتەوە**﴿لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ **ئایەتەکانی بۆ ئێوە**﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ **وەخوا زانای کاردروستە.** ٥٨)

وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَٰلُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ
عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَٱلْقَوَٰعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ ٱلَّٰتِى لَا يَرْجُونَ
نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ
غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍۭ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ
حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا۟
مِنۢ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَٰتِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أَعْمَٰمِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ
أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا۟
جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ
تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَٰلِكَ
يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

- سەلامی دەکرد و دەیفەرموو حاڵتان چۆنە؟ منیش کەمێك دوودڵ دەبووم بۆ ئەوەی هۆکەی بزانم بەڵام هەستم بەو بەڵایە نەدەکرد تا کاتێك خەریك بوو چاك ببمەوە، شەوێك لەگەڵ دایکی میسطەح چووینە دەرەوە بۆ ئەوەی دەست بەئاو بگەیەنین، چونکە ئێمە پاش دابەزینی حیجاب شەو بۆ شەو دەچووینە دەرەوە و بێزمان نەدەهات ئاودەست لە ماڵەکانمان دروست بکەین و لەسەر خووی عەرەبە سەرەتاییەکان مابووینەوە منو دایکی میسطەح کە کچی ئەبی ڕەهمی کوڕی موطەلیب بوو دایکیشی کچی صەخری کوڕی عامیر بوو کەپوری ئەبوبەکر بوو دەگەڕاینەوە بۆ ماڵەوە دایکی میسطەح پێی لەپۆشینەکەی گیراو هەڵکەوت جا ووتی داماو بێ میسطەح منیش ووتم قسەیەکی خراپت کرد چۆن جنێو دەدەیت بە یەکێك لەشەڕی بەدردا بەشداری کردووە! ئەویش ووتی: ئای چەند بێ ئاگای ئەی نازانیت خەڵك -

﴿وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَٰلُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ﴾ وەکاتێ کەمندالەکانتان بالغ بوون ﴿فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟﴾ ئەوسا دەبێ مۆلەت وەربگرن ﴿كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ وەکو چۆن کەسانی پێش ئەمان مۆلەتیان وەردەگرت (لەهەموو کاتێکدا) ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ﴾ ئابەم جۆرە خوا روونی دەکاتەوە ﴿لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ﴾ ئایەتەکانی بۆ ئێوە ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وەخوا زانای دانایە. ٥٩)﴿وَٱلْقَوَٰعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ﴾ وەئافرەتانی پیرو لەکار کەوتوو ﴿ٱلَّٰتِى لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا﴾ ئەو ئافرەتانەی ئومێدی شوکردنیان نەماوە ﴿فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ﴾ هیچ گوناهێکیان لەسەر نی یە ﴿أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ﴾ کە(هەندێك لە) پۆشاکەکانیان لابەرن ﴿غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍۭ بِزِينَةٍ﴾ بەلام زینەت و جوانیان دەرنەخەن ﴿وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ﴾ خۆ ئەگەر لاینەبەن و پۆشتە بن ﴿خَيْرٌ لَّهُنَّ﴾ ئەوە چاکترە بۆیان ﴿وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾وە خوا بیسەری زانایە. ٦٠)﴿لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ﴾ کوێر گوناهی لەسەر نی یە ﴿وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ﴾و شەل گوناهی لەسەر نی یە ﴿وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ﴾ هەروەها نەخۆش گوناهی لەسەر نی یە (ئەم جۆرە کەسانە گوناە نی یە بۆیان نان خواردن لەگەڵ کەسانی ساغدا) ﴿وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ﴾وە بۆ ئێوەش گوناە نی یە ﴿أَن تَأْكُلُوا۟ مِنۢ بُيُوتِكُمْ﴾ کە لەمالەکانی خۆتان نان بخۆن (مالێ مندالو خێزانەکانتان هەر بەمالی خۆتان دادەنرێ) ﴿أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ﴾ یا (نان بخۆن لە)مالی باوکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَٰتِكُمْ﴾ یا مالی دایکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ﴾ یا مالی براکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ﴾ یا مالی خۆشکەکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ أَعْمَٰمِكُمْ﴾ یا مالی مامەکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمْ﴾ یا مالە پورەکانتان (خۆشکانی باوك) ﴿أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ﴾ یا مالی خالەکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمْ﴾ یا مالی پورەکانتان (خوشکانی دایك) ﴿أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ﴾ یا ئەو مالانەی کەکلیلەکانیان بەئێوەیە ﴿أَوْ صَدِيقِكُمْ﴾ یا مالی برادەرو هاورێتان ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾ هیچ گوناهتان لەسەر نی یە ﴿أَن تَأْكُلُوا۟ جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا﴾ بەکۆمەڵ یا بەتەنیا نان بخۆن ﴿فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا﴾ جا کاتێ چوونە (هەر مالێك لە) مالان ﴿فَسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ﴾ ئەوە سەلام لەیەکتر بکەن (لەوانەی کەوەك خۆتان وان) ﴿تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ﴾ بەسەلام کردنێك لەلایەن خواوە (هاتووە) ﴿مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً﴾ سەلامێکی جوانو چاك و پاك ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ﴾ ئابەو شێوە خوا روونی دەکاتەوە ﴿لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئایەتەکانی بۆ ئێوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بەلکو ئەقلتان بخەنە کارو بیربکەنەوە. ٦١)

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ لَّا تَجْعَلُوا۟ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قَدْ يَعْلَمُ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿٦٤﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾

- چی دەڵێن؟ ووتم دەڵێن چی؟ ئیتر هەواڵی بوهتانەکەی بۆ گێڕامەوەو منیش ئەوەندەی تر باری لەشم گران بوو، کاتێك گەڕامەوە بۆ ماڵەوە پێغەمبەری خوا(ﷺ) هاتە ژوورەکەم و ووتی: ئێستە چۆنی؟ ووتم: مۆڵەتم بدە بچم بۆ لای دایك و باوکم؟ فەرمووی: بڕۆ، ویستم وابوو بچم لە دەمی ئەوان ڕووداوەکە ببیستم، چووم بۆ لایان و بەدایکم ووت: دایە گیان خەڵکی دەربارەی من چی دەڵێن ؟ ووتی: کچی خۆم ناڕەحەت مەبە بەخوا کەم ئافرەتی جوان هەیە خۆشەویست بێ لای مێردەکەی و هەوێی هەبێت و قسەی زۆریان بۆ دروست نەکرابێت. ووتم: (سبحان الله) کەواتە خەڵکی باسی ئەوەیان کردووە! ئەو شەوە تا بەیانی گریام و فرمێسك لەچاوەکانم وشك نەبوویەوەو چاووم نەچووە خەو ئەنجا بەیانی بوویەوە هەر دەگریام وەحیش ماوەیەکی زۆر نەهات بۆ پێغەمبەر(ﷺ) جا پێغەمبەر(ﷺ) عەلی کوڕی ئەبی طالیب و ئوسامەی کوڕی زەیدی بانگ کرد-

﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئیمانداران تەنها ئەوانەن ﴿ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ کەبڕوایان بەخواو پێغەمبەرەکەی هێناوە ﴿وَإِذَا كَانُواْ مَعَهُۥ﴾ وە هەر کاتێ لەگەڵ ئەو (پێغەمبەر(ﷺ)) دابن ﴿عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ﴾ لەکارێکی گرنگدا کەکۆیان دەکاتەوە (وەك غەزاو جومعەو جەژن) ﴿لَّمْ يَذْهَبُواْ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ﴾ ناڕۆن بە هیچ لایەکدا هەتا مۆڵەت لەپێغەمبەر(ﷺ) وەرنەگرن ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ﴾ بێگومان ئەوانەی مۆڵەتت لێ وەردەگرن ﴿أُوْلَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ ئەوانە کەسانێکن کەبڕوایان هەیە بەخواو پێغەمبەرەکەی ﴿فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ﴾ جا هەر کاتێ ئەوانە داوای مۆڵەتیان لێ کردیت ﴿لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ﴾ بۆ هەندێ ئیش و کاری تایبەتی خۆیان ﴿فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ﴾ ئەوە هەر کامیان خۆت ویستت مۆڵەتی بدە ﴿وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ﴾ وە داوای لێبووردنیان بۆ بکە لەخوا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێبووردەی میهرەبانە. ٦٢) ﴿لَّا تَجْعَلُواْ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيْنَكُمْ﴾ بانگ کردنی پێغەمبەر (ﷺ) لەناو خۆتاندا دامەنێن (نابێ) ﴿كَدُعَآءِ بَعْضِكُم بَعْضًا﴾ وەك بانگ کردنی خۆتان لەیەکتری (دەبێ بەڕێزەوە بانگ بکرێت وەك ئەی پێغەمبەر یارسول الله (ﷺ)) ﴿قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی خوا دەزانێ و ئاگادارە بەوانەی ﴿يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا﴾ لەئێوە (بەبێ مۆڵەت) لەپەنای خەڵکی ترەوە دەردەچن بەدزییەوە ﴿فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ﴾ جا بابترسن ئەوانەی ﴿يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ﴾ کەپێچەوانەی فەرمانی پێغەمبەر (ﷺ) دەکەن ﴿أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ﴾ کە (لەدنیادا) بەڵاو تاقیکردنەوەیەکیان تووش ببێ ﴿أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ یا سزایەکی سەختیان تووش ببێ (لەدوا ڕۆژدا). ٦٣) ﴿أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ﴾ بێدارینەوە بەڕاستی تەنها بۆ خوایە ﴿مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئەوەی کە لە ئاسمانەکان و زەویدایە ﴿قَدْ يَعْلَمُ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ﴾ بێگومان (خوا) ئاگادارە بەوەی ئێوەی لەسەرەو دەیکەن ﴿وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ﴾ ئەو ڕۆژەش کەدەگەڕێنرێنەوە لای خوا ﴿فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُواْ﴾ ئەوسا ئاگاداریان دەکاتەوە بەو کردەوانەی کردوویانە ﴿وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ﴾ وە خوا بەهەموو شتێك ئاگادارە. ٦٤)

سورەتی ﴿ الفرقان ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿تَبَارَكَ ٱلَّذِى﴾ گەورەو پیرۆزە ئەو زاتەی ﴿نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ﴾ کەفورقان (قورئان)ی بۆ سەر بەندەی خۆی ناردۆتە خوارەوە ﴿لِيَكُونَ لِلْعَـٰلَمِينَ نَذِيرًا﴾ تا ترسێنەر بێ بۆ هەموو جیهانیان. ١) ﴿ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئەو زاتەی کەدەسەڵات و موڵکی ئاسمانەکان و زەوی هی ئەوە ﴿وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا﴾ و هیچ منداڵی بۆ خۆی بڕیارنەداوە ﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ﴾ و کەس هاوبەشی نی یە لە فەرمانڕەوایی و موڵك داریدا ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ﴾ وە هەموو شتێکی دروست کردووە ﴿فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا﴾ وە ئەندازەی بۆ دیاری کرد (لە هەموو ڕووەکەوە) بەچاکی. ٢)

وَاتَّخَذُوا مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ ۖ فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾ وَقَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾ وَقَالُوا۟ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۙ لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا ﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ۚ وَقَالَ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٨﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَٰلَ فَضَلُّوا۟ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٩﴾ تَبَارَكَ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًۢا ﴿١٠﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾

- ڕایان وەرگرێت دەربارەی جیابوونەوەی لەخێزانەکەی، عائیشە دەڵێت: ئوسامە ئەوەی دەیزانی دەربارەی پاکی خێزانەکەی و خۆشەویستی خۆی بۆی پێ ی ڕاگەیاند و وتی ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) خێزانی خۆتە منیش جگە لەچاکە هیچ دەربارەی نازانم بەڵام عەلی کوڕی ئەبی طالیب وتی: دەرگای خوا فراوانە و جگە لەویش ئافرەت زۆرە (بیهێنی) ئەگەر پرسیار لە کەنیزەکەی عائیشە بکەیت ڕاستت پێ دەڵێت پێغەمبەر(ﷺ) بورەیرەی بانگ کرد و فەرمووی: بورەیرە هیچت لەعائیشە بینیوە گومان لەپاکێتی بکەیت؟ بورەیرە وتی: بەو زاتەی تۆی بەهەق ناردووە هیچ عەیبێکی نی یە ئەوەندە نەبێت منداڵە و هەندێ جار بەسەر هەویرەکەیەوە خەوی لێ دەکەوێت و گیاندار دەم دەخاتە ناو هەویرەکەی، هەر ئەو ڕۆژە پێغەمبەر(ﷺ) لەناو هاوەڵانیدا گلەیی لەعەبدوڵڵای کوڕی -

﴿وَاتَّخَذُوا مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً﴾ بێجگە لەخوا چەند پەرستراوێکیان بۆ خۆیان بڕیار داوە ﴿لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا﴾ کەهیچ شتێك دروست ناکەن ﴿وَهُمْ يُخْلَقُونَ﴾ بەڵکو خۆشیان دروست کراون ﴿وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ﴾ دەسەلاتیان نی یە بۆ خۆیان ﴿ضَرًّا وَلَا نَفْعًا﴾ نەزیان نەسوودو قازاج (بگەیەنن)﴿وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا﴾ هەروەها مردن و ژیان و زیندوو بوونەوەی خۆیان بەدەس نییە. ٣)﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا﴾ ئەوانەی کەبێ بڕوا بوون دەیان ووت ﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ افْتَرَىٰهُ﴾ بێگومان ئەم(قورئانە) هیچ نی یە جگە لەدرۆیەکی گەورە کەموحەممەد(ﷺ) هەڵی بەستووە ﴿وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ﴾ وە کەسانی تر بۆ ئەو (هەڵبەستنە) یارمەتییان داوە ﴿فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا﴾ ئەوە بەڕاستی ئەوانە ستەم و بوختانێکی گەورەیان کردوە. ٤)﴿وَقَالُوٓا أَسَٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ وە(بێ بڕوایان) دەیان ووت (ئەم قورئانە) بەسەرهات و داستانی پێشووەکانە ﴿اكْتَتَبَهَا﴾ (موحەممەد(ﷺ)) داوای کردووە بۆی بنوسن ﴿فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ﴾ ئینجا دەخوێندرێتەوە بەسەریدا ﴿بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ بەبەیانیان و ئێواراندا. ٥)﴿قُلْ أَنزَلَهُ الَّذِى﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ زاتێ ناردویەتی یە خوارەوە ﴿يَعْلَمُ السِّرَّ فِى السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ﴾ کە هەموو نهێنی ئاسمانەکان و زەوی دەزانێت ﴿إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) لێبووردەی میهرەبانە. ٦)﴿وَقَالُوا مَالِ هَٰذَا الرَّسُولِ﴾ (بێ بڕوایان) دەیان ووت ئەمە چۆن پێغەمبەرێکە ﴿يَأْكُلُ الطَّعَامَ﴾ خواردن دەخوات ﴿وَيَمْشِى فِى الْأَسْوَاقِ﴾ وە بەبازاڕدا دەڕوات ﴿لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ﴾ بۆچی فریشتەیەك نەنێرراوەتە خوارەوە بۆ لای ﴿فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا﴾ بۆ ئەوەی لەگەڵیدا ترسێنەر بێ. ٧) ﴿أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ﴾ یا گەنجینەیەکی (لەئاسمانەوە) بۆ فڕێ بدرایە ﴿أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا﴾ یا باغێکی ببوایە لێی بخواردایە ﴿وَقَالَ الظَّٰلِمُونَ﴾ وە ستەمکاران (بێ بڕوایان) دەیان ووت (بەئیمانداران) ﴿إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا﴾ ئێوە تەنها شوێن پیاوێکی جادوو لێکراو کەوتوون. ٨)﴿انظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ﴾ سەیرکە چۆن نموونە(پووچ) بۆ تۆ دێننەوە ﴿فَضَلُّوا﴾ بەو هۆیەوە گومڕا بوون ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا﴾ ئیتر ناتوانن ڕێگای حەق‌و ڕاستی بدۆزنەوە. ٩)﴿تَبَارَكَ الَّذِىٓ إِن شَآءَ﴾ گەورەو پیرۆز ئەو زاتەی ئەگەر بیەوێ (لەدنیادا) ﴿جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ﴾ چاکتر لەوە(ی بێ بڕوایان دەڵێن) بۆت ساز دەدات ﴿جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ﴾ باخاتێك کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕوات ﴿وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًۢا﴾ وە چەند کۆشکت بۆ فەراهەم دێنێ. ١٠)﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ﴾ (ڕاست ناکەن وانیە) بەڵکو ئەوانە باوەڕیان بەڕۆژی دوایی نیە ﴿وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ﴾ وە ئێمە ئامادەمان کردووە بۆ کەسێ باوەڕی بەڕۆژی دوایی نەبێ ﴿سَعِيرًا﴾ ئاگری هەڵگیرساو. ١١)

إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ سَمِعُوا۟ لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ وَإِذَآ
أُلْقُوا۟ مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾
لَّا تَدْعُوا۟ ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا وَٰحِدًا وَٱدْعُوا۟ ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ
أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۚ كَانَتْ
لَهُمْ جَزَآءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ خَٰلِدِينَ ۚ
كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْـُٔولًا ﴿١٦﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا
يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى
هَٰٓؤُلَآءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ مَا كَانَ
يَنۢبَغِى لَنَآ أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ
وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَكَانُوا۟ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ
كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا
نَصْرًا ۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾
وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ
ٱلطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

- ئوبەی کوڕی
لەسەر مینبەرەکەی
فەرمووی: کێ
پشتیوانم دەبێت و
یارمەتیم دەدات بۆ
بەکەسێك خراپەی
گەیشتوەتە ڕادەیەك
بەرامبەر خاو خێزانم
قسە دەکات
کەسوێند بەخوا
جگە لەچاکە هیچم
لێ نەدیوە و باسی
پیاوێکیشیان
کردووە کەخراپەم لێ
نەدیوە نەچوەتە
مالی من لەگەلێ
خۆمدا نەبێت.
سەعدی کوڕی موعاز
هەستایەوە ووتی:
ئەی پێغەمبەری
خوا (ﷺ) من
یارمەتیت دەدەم
ئەگەر لەهۆزی ئەوس بێت دەی کوژین و ئەگەر لەبراکانمان بێت لەهۆزی خەزرەج ئەوە خۆت فەرمان بکە با
جێبەجێ ی بکەین، سەعدی کوڕی عوبادە کەگەورەی خەزرەج بوو پیاوێکی چاکیش بوو بەڵام غیرەتی عەشایەری
گرتی و ووتی: وەللاهی درۆ دەکەیت ناتوانیت بیکوژیت و ئەگەر لەهۆزی خۆت بوایە حەزت بەکوشتنی نەدەکرد
ئوسەیدی کوڕی حوضەیریش کەئامۆزای سەعدی کوڕی موعاز بوو هەستایەوە ووتی: تۆ درۆت کرد -

﴿إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾ کاتێ (ئەم ئاگرە) لەدوورەوە ئەوان دەبینێت ﴿سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا﴾ نرکە و ناڵەی گڕو بڵێسەی دەبیسن(کە نیشانەی ڕق و قینی زۆریەتی لێیان). ١٢) ﴿وَإِذَآ أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا﴾ وەکاتێ فڕێ دەدرێنە جێگایەکی تەنگ لەدۆزەخدا ﴿مُّقَرَّنِينَ﴾ بەجووت کراوی دەست و قاچ و ملیان لەکۆتو زنجیردا (یا لەشیان بەکۆت و زنجیر پێکەو بەسراوە) ﴿دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا﴾ لەوێدا داوای تیاچوونو مردن دەکەن. ١٣) ﴿لَّا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا﴾ ئەمڕۆ داوای تەنیا مردنێک مەکەن ﴿وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا﴾ بەڵکو داوای مردنی زۆر بکەن. ١٤) ﴿قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ﴾ بڵێ ئایا ئەمە چاکترە ﴿أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ﴾ یا ئەو بەهەشتە هەمیشەییەی کەبەڵێن دراوە بەپارێزکاران ﴿كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا﴾کەپاداشت و سەرئەنجامو ئاکامیانە. ١٥) ﴿لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ﴾ لەو (بەهەشتە)دا هەرچیان بوێ هەیە ﴿خَالِدِينَ﴾ بەهەمیشەیيو بێ بڕانەوە ﴿كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُولًا﴾ ئەوە بەڵێنێکە لەلایەن پەروەردگارتەوە ئەو لێ ی بەرپرسیارە. ١٦) ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ﴾ وە لەو ڕۆژەدا خوا ئەو (بت پەرست)انە کۆدەکاتەوە ﴿وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ لەگەڵ ئەو پەرستراوانەی کەپەرستوونیان جگە لەخوا ﴿فَيَقُولُ أَأَنتُمْ﴾ ئینجا خوا (بە پەرستراوەکان) دەڵێ ئایا ئێوە ﴿أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هَٰؤُلَاءِ﴾ ئەو بەندانەی منتان گومڕا کرد ﴿أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ﴾ یا خۆیان ڕێگای (ڕاستیان) ونکردو گومڕا بوون. ١٧) ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ﴾ (پەرستراوەکان) دەڵێن پاکو بێگەردی بۆ تۆ ﴿مَا كَانَ يَنبَغِي لَنَا﴾ بۆ ئێمە شایستە نەبووە ﴿أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ﴾ کەبێجگە لەتۆ پەرستراوێک بۆ خۆمان دا بنێین ﴿وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ﴾ بەڵام نازو نیعمەتت دا بەئەوان و باوو باپیرانیان ﴿حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ﴾ هەتا (وایان لێهات) یادی تۆیان لەبیر چوو ﴿وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا﴾ وە ئەوانە کۆمەڵێکی تیاچووی بێ خێر بوون. ١٨) ﴿فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ﴾ (خوا بەبت پەرستەکان دەڵێ) جا بێگومان پەرستراوەکانتان ئێوەیان بەدرۆ خستەوە لەو قسانەی کەدەتان کرد ﴿فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا﴾ ئینجا نەدەتوانن (سزای خوا) لەخۆتان لادەن نەدەتوانن یارمەتی (خوا) بەدەس بێنن ﴿وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ﴾ وە هەر کەس لەئێوە ستەم بکات (هاوەڵ بۆ خوا دابنێ) ﴿نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا﴾ سزایەکی گەورەی پێ دەچەژێن. ١٩) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ ئێمە پێش تۆ هەرکام لەپێغەمبەرانمان نارد بێت ﴿إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ﴾ بێگومان ئەوان خواردنیان خواردووە ﴿وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ﴾ و بە بازاڕدا ڕۆشتوون ﴿وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً﴾ وە ئێمە هەندێک لەئێوەمان کردە هۆی تاقیکردنەوە هەندێکی ترتان ﴿أَتَصْبِرُونَ﴾ ئایا خۆ دەگرن ﴿وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا﴾ وە پەروەردگارت بینایە (بەهەموو شتێک). ٢٠)

۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ لِقَآءَنَا لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡنَا ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ أَوۡ نَرَىٰ رَبَّنَاۗ لَقَدِ ٱسۡتَكۡبَرُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ وَعَتَوۡ عُتُوّٗا كَبِيرٗا ﴿٢١﴾ يَوۡمَ يَرَوۡنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ لَا بُشۡرَىٰ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُجۡرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجۡرٗا مَّحۡجُورٗا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمۡنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُواْ مِنۡ عَمَلٖ فَجَعَلۡنَٰهُ هَبَآءٗ مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ يَوۡمَئِذٍ خَيۡرٞ مُّسۡتَقَرّٗا وَأَحۡسَنُ مَقِيلٗا ﴿٢٤﴾ وَيَوۡمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلۡغَمَٰمِ وَنُزِّلَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾ ٱلۡمُلۡكُ يَوۡمَئِذٍ ٱلۡحَقُّ لِلرَّحۡمَٰنِۚ وَكَانَ يَوۡمًا عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ عَسِيرٗا ﴿٢٦﴾ وَيَوۡمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيۡهِ يَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي ٱتَّخَذۡتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلٗا ﴿٢٧﴾ يَٰوَيۡلَتَىٰ لَيۡتَنِي لَمۡ أَتَّخِذۡ فُلَانًا خَلِيلٗا ﴿٢٨﴾ لَّقَدۡ أَضَلَّنِي عَنِ ٱلذِّكۡرِ بَعۡدَ إِذۡ جَآءَنِيۗ وَكَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لِلۡإِنسَٰنِ خَذُولٗا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ يَٰرَبِّ إِنَّ قَوۡمِي ٱتَّخَذُواْ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ مَهۡجُورٗا ﴿٣٠﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّٗا مِّنَ ٱلۡمُجۡرِمِينَۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيٗا وَنَصِيرٗا ﴿٣١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَوۡلَا نُزِّلَ عَلَيۡهِ ٱلۡقُرۡءَانُ جُمۡلَةٗ وَٰحِدَةٗۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَۖ وَرَتَّلۡنَٰهُ تَرۡتِيلٗا ﴿٣٢﴾

- بەخوا دەیکوژین و تۆ مونافقیتو پاساو بۆ مونافیقەکان دەهێنیتەوە، دەمەقاڵێ ی زۆر لەنێوان ئەوس و خەزرەج دا ڕوویدا تاڕادەیەک خەریک بوو شەڕ پەرپا بێت، پێغەمبەریش لەمیمبەرەکەیەوە بێدەنگی دەکردن تا بێ دەنگ بوون. ئەو ڕۆژەش هەر گریان بەشم بوو خەو لەچاوانم پەڕی بوو دایکم و باوکم وا هەستیان دەکرد گریان جەرگم دەبڕێت هەردووکیان لای من دانیشتبوون ژنێکی ئەنصاری هات و ئەویش لەگەڵ مندا دەستی بەگریان کرد، لەم حاڵەتەدا بووین پێغەمبەری خوا(ﷺ) هات بۆ لامان و سەلامی کردو دانیشت، ئەوە یەکەم جاربوو لەژوورەکەم دا دانیشێ پاش هاتو هوتەکەی درۆزنەکان و مانگێکیش بوو چاوەڕێ ی نیگای خوا بوو بەڵام هیچ نیگای بۆ نەکرا بوو دەربارەی من کاتێک دانیشت ووشەی شایەتومانی فەرموو ئینجا فەرمووی: ئەی عائیشە دەربارەی تۆ شتێکی وام بیستووە ئەگەر -

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا﴾ وە ئەوانەی کە بەهیوای دیداری ئێمەنین (لەرۆژی دوایی دا) دەڵێن﴿لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ﴾ ئەوە بۆ فریشتە نانێردرێتە خوارەوە بۆ سەرمان﴿أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا﴾ یاخود پەروەردگارمان نابینین ﴿لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەوانە لەدەرونی خۆیاندا خۆیان بەگەورە دەزانی﴿وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا﴾وە سەرکەشییەکی گەورەیان کرد.٢١) ﴿يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ﴾ ئەورۆژەی فریشتەکان دەبینن(کاتی مردن یاقیامەت)﴿لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ﴾لەو ڕۆژەدا هیچ مژدەیەك بۆتاوانباران نی یە﴿وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا﴾وە دەڵێن (پەنامان بدەن) بەپەنادانی پارێزراو. ٢٢) ﴿وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ﴾هاتین هەر کردەوەیەکیانکرد بوو﴿فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا﴾ هەموویمان وەکو تۆزی پرش وبڵاو کرد. ٢٣)﴿أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ﴾بەهەشتی یەکان لەو ڕۆژەدا ﴿خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا﴾ لەچاکترین جێگادان ﴿وَأَحْسَنُ مَقِيلًا﴾ وە لەباشترین شوێنی حەسانەوە(ی نیوەڕوان)دان. ٢٤) ﴿وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَٰمِ﴾وە ڕۆژێ ئاسمان لەت دەبێ لەگەڵ هەورێکی سپی(هەموو ئاسمان دەگرێتەوە)﴿وَنُزِّلَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا﴾ وە فریشتەکان دەنێردرێنە خوارەوە کۆمەڵ کۆمەڵ.٢٥)﴿ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ﴾لەو ڕۆژەدا فەرمانڕەوایەتی تەنها بۆ خوای میهرەبانە ﴿وَكَانَ يَوْمًا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا﴾ ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی زۆر سەختە لەسەر بێ باوەڕان. ٢٦) ﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ﴾ وە ڕۆژێکە کەستەمکار قەپ دەکات بەهەر دوو دەستی خۆیدا ﴿يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى﴾ و دەڵێ خۆزگە ﴿ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا﴾ لەگەڵ پێغەمبەردا ڕێگای ڕاستم بگرتایەتەبەر. ٢٧)﴿يَٰوَيْلَتَىٰ﴾ ئای تیاچوون بۆ من﴿لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا﴾ خۆزگە فڵان کەسم نەکردایە بەهاوەڵ و خۆشەویستی خۆم.٢٨) ﴿لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ﴾ بەڕاستی ئەو(کەسەی کردم بەهاوەڵ) منی لەقورئان وێڵ کرد﴿بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى﴾ دوا ئەوەی قورئانم پێ گەیشت(و باوەڕم پێ هێنا) ﴿وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِلْإِنسَٰنِ خَذُولًا﴾ وە شەیتان هەمیشە پشت تێکەرو پشت بەردەرە بۆ ئادەمیزاد. ٢٩) ﴿وَقَالَ ٱلرَّسُولُ يَٰرَبِّ﴾ وە پێغەمبەر(ﷺ) ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿إِنَّ قَوْمِى﴾ بەڕاستی قەومەکەم (قورەیش) ﴿ٱتَّخَذُوا۟ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ مَهْجُورًا﴾ ئەم قورئانەیان واز لێهێناوەو گوێی پێ نادەن. ٣٠) ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ﴾ ئا بەو جۆرە (موحەممەد(ﷺ) کەدژایەتی تۆ دەکرێ) دامان ناوە بۆ هەموو پێغەمبەرێك ﴿عَدُوًّا مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ دوژمنێك لەتاوانباران ﴿وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا﴾ بەسە پەروەردگارت ڕێنموونی کەرو یارمەتی دەرت بێ. ٣١)﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ وە ئەوانەی بێ بڕوا بوون دەیان ووت ﴿لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً﴾ بۆچی (موحەممەد (ﷺ)) هەموو قورئانی بەیەك جاریۆ دانەبەزێنراوە﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئابەوجۆرە(دامانبەزاندووە) ﴿لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَ﴾ بۆ ئەوەی دڵی تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەو قورئانە دابەزاوو بەهێز بکەین ﴿وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا﴾ وە(بەو بۆنەیەوە) ئایەتانی خۆمم بۆ ناردن بەرەبەرە. ٣٢)

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُوْلَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾ فَقُلْنَا ٱذْهَبَآ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَدَمَّرْنَٰهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ أَغْرَقْنَٰهُمْ وَجَعَلْنَٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَٰبَ ٱلرَّسِّ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَٰلَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا۟ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ يَرَوْنَهَا بَلْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾ وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِى بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا لَوْلَآ أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾

- پاك بێت خوا پاكێتیت بەیان دەكات ئەگەر تاوانێكیشت كردووە داوای لێخۆش بوون لەخوا بكەو بگەڕێرەوە بۆ لای، هەر بەندەیەك ئەگەر دان بەتاوانەكەی خۆی دا بنێت و بگەڕێتەوە بۆ لای خوا، خوا لێی خۆش دەبێت، كاتێك پێغەمبەر(ﷺ) لەقسەكانی بوویەوە فرمێسك لەچاوەكانم دا ووشك بوویەوە بەباوكم ووت: تۆ لەجیاتی من وەلامی پێغەمبەری خوا(ﷺ) بدەرەوە. ئەویش ووتی: بەخوا من نازانم چی بڵێم بە پێغەمبەری خوا(ﷺ) پاشان بەدایكم ووت: تۆ وەلامی بدەرەوە. ئەویش ووتی بەخوا منیش نازانم چی بڵێم بەپێغەمبەری خوا (ﷺ) ، خۆشم لەبەر كەمی تەمەنم هێشتا زۆرم لەقورئان لەبەر نەبوو بۆیە ووتم: بەخوا نازانم شتێكتان بیستووەو لەدڵیشتاندا جێگیر بووە ئەگەر بڵێم من تاوانی وام نەكردووە خواش ئاگادارە كە من ئەوەم نەكردووە ئێوە باوەڕم پێ ناكەن ئەگەر بڵێم -

﴿وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ﴾ هەر نموونەو مەسەلێکت بۆ بێنن (لە رەخنەو پێشنیارە نابەجێکانیان) ﴿إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا﴾ ئێمە وەڵامەکەیمان بۆ تۆ هێناوە بەڕاستی و جوانترین ڕوون کردنەوە. ٣٣)﴿ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ﴾ ئەو کەسانەی کەبەسەر ڕوخسارياندا دەبرێن (ڕادەکێشرێن) بۆ دۆزەخ ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا﴾ ئەوانە خراپترین جێگایان بۆ هەیە ﴿وَأَضَلُّ سَبِيلًا﴾ وە ڕێگاشیان وون کردووە (گومڕاترن). ٣٤)﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی تەوراتمان دا بەمووسا ﴿وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرًا﴾ وە هارونی برایشیمان کردە یاریدەدەری. ٣٥)﴿فَقُلْنَا ٱذْهَبَآ﴾ ئینجا وتمان هەردووکتان بڕۆن ﴿إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ بۆ سەر ئەو گەلەی کەباوەڕیان بەئایەتەکانی ئێمە نی یە و بەدرۆی دەزانن ﴿فَدَمَّرْنَٰهُمْ تَدْمِيرًا﴾ ئەوسا لەناومان بردن بە لەناوبردنێکی زۆر خراپ. ٣٦)﴿وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ﴾ گەلی نووحیش کاتێ پێغەمبەرانیان بە درۆزانی ﴿أَغْرَقْنَٰهُمْ﴾ (لەناوی لافاودا) نوقممان کردن ﴿وَجَعَلْنَٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً﴾ وە کردمانن بەپەندو عیبرەت بۆ خەڵك ﴿وَأَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ﴾ وە ئامادەمان کردووە بۆ ستەمکاران ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ سزای سەخت. ٣٧) ﴿وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَٰبَ ٱلرَّسِّ﴾ و گەلی عادو سەموودو خاوەنی چاڵو بیرەکان ﴿وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا﴾ وەزۆر گەلی تر کە لەنێوانیان دا بوون (لەناومان بردن). ٣٨)﴿وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَٰلَ﴾ وەبۆ هەموویان چەندین نموونەمان هێنایەوە (بەڵام بیریان نەکردەوە) ﴿وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا﴾ وە هەموویانمان لەناوبرد بە لەناوبردنێکی خراپ. ٣٩)﴿وَلَقَدْ أَتَوْا۟ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەوان (قورەیش) تێپەڕبوون بەئەو شارەدا (سەدوم) ﴿ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ﴾ کەبارانی شەڕ (بەرد)ی بەسەردا بارێنرابوو ﴿أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ يَرَوْنَهَا﴾ ئایا ئەوان ئەو (شارەبەردباران کراوە)یان نەبینیوە ﴿بَلْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ نُشُورًا﴾ (وانی یە بینیوویانە) بەڵکو ئەوان بەتەمای زیندوو بوونەوە نین. ٤٠)﴿وَإِذَا رَأَوْكَ﴾ وە(ئەی موحەممەد(ﷺ)) کاتێ تۆ ببینن ﴿إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا﴾ بەس گاڵتەت پێ دەکەن ﴿أَهَٰذَا ٱلَّذِى بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا﴾ و (دەڵێن) ئائەمەیە خوا ناردویەتی بەپێغەمبەر. ٤١)﴿إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا﴾ (وەدەڵێن) نزیك بوو لە پەرستراوەکانمان لامان بدات ﴿لَوْلَآ أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا﴾ ئەگەر لەسەر (پەرستنی)یان خۆگر نەبووینایە ﴿وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ لە داهاتوودا دەزانن ﴿حِينَ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ﴾ کاتێ سزا(ی خوا) دەبینن ﴿مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ کێ (گومڕا ترە) ڕێگای وون کردووە. ٤٢)﴿أَرَءَيْتَ﴾ ئایا دیت ﴿مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ﴾ ئەو کەسەی هەواو ئارەزووی خۆی کردۆتە پەرستراوی خۆی ﴿أَفَأَنتَ﴾ ئایا تۆ ﴿تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا﴾ ئەبیتە پارێزەر بۆ ئەو (کەهەوێنی ئارەزووی لەگەڵ ئەو کەسەیت)؟ ٤٣)

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ ۞ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾

-کردووە خوا دەزانێ هەتی وا ڕووی نەداوە باوەڕ دەکەن، بەخوا ئەمەی بەسەر مندا هاتووە بەسەر کەسی تردا نەهاتووە جگە لەباوکی یوسف نەبێت کەوتی: ﴿فصبر جمیل والله المستعان علی ما تصفون﴾ ئەوەم ووت و پشتم هەلکردوو لەسەر جێگەکەم پاڵ کەوتم وە من بەتەما بووم کەخوای گەورە پاکێتی من لەو تاوانە دەربخات بەلام سوێند بەخوا هیچ کات گومانم نەدەبرد کەقورئان دەربارەم دابەزێت و بخوێنرێتەوە خۆم زۆر لەوە بەکەمتر دەزانی خوای گەورە دەربارەی من لەقورئان دا بدوێ بەلام چاوەڕوانی ئەوەم دەکرد پێغەمبەر (ﷺ) لەخەودا خەوێك ببینێت کەمن دوورم لەو تاوانە جا سوێند بەخوا هێشتا پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەشوێنی خۆیدا بوو کەسیش لەوانەی لام بوون لەماڵ دەرنەچوو بوون خوا وەحی ناردو پێغەمبەریش وەك جاران بەدابەزینی وەحی ڕەنگی گۆڕاو وەك دەنکی مرواری-

﴿أَمْ تَحْسَبُ﴾ ئایا وا دەزانی ﴿أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ﴾ زۆربەی ئەوانە دەبیستن یا تێدەگەن ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ﴾ ئەوانە هەر وەك ئاژەڵن ﴿بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ بەڵكو ئەوان گومڕا تریشن. ٤٤) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ ئایا نابینی پەروەردگارت ﴿كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ﴾ چۆن سێبەری درێژکردۆتەوە (لەبانگی بەیانیانەوە تا خۆر هەڵاتن) ﴿وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا﴾ ئەگەر بیویستایە رای دەگرت بەوەستاوی (سێبەرەکە بەردەوام دەبوو) ﴿ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ﴾ لەپاشان خۆرمان کردە ﴿عَلَيْهِ دَلِيلًا﴾ بەڵگە لەسەر ئەو (سێبەرە چونکە ئەگەر خۆر نەبێت سێبەر ناناسرێت). ٤٥) ﴿ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا﴾ پاشان ئەو سێبەرە بۆلای خۆمان دەبەینەوە ﴿قَبْضًا يَسِيرًا﴾ بەشێنەیی و کەمە کەمە نایهێڵین. ٤٦) ﴿وَهُوَ الَّذِي﴾ ئەو (خوا) زاتێکە ﴿جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا﴾ کەشەوی بۆ کردوون بەداپۆشەر (پۆشاك) ﴿وَالنَّوْمَ سُبَاتًا﴾ وە خەوتنی بۆ کردوون بەهۆی مت بوون ﴿وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا﴾ وە ڕۆژی بۆ هەستان (لەخەو بۆ کارو ڕسق پەیدا کردن) داناوە. ٤٧) ﴿وَهُوَ الَّذِي﴾ وە ئەو(خوا) زاتێکە ﴿أَرْسَلَ الرِّيَاحَ﴾ باکان دەنێری ﴿بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ﴾ بەمژدەدەر پێش ڕەحمەتی خۆی (باران بارین) ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ﴾ وە لەئاسمانەوە باراندومانە ﴿مَاءً طَهُورًا﴾ ئاوێکی پاکوکەر (پاك و خاوێن). ٤٨) ﴿لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا﴾ تا زەوی مردووی پێ دەبوژێنینەوە ﴿وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا﴾ وە ئاوی دەدەین بەو (بارانە) لەوانەی دروستمان کردوون ﴿أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا﴾ ئاژەڵ و خەڵکانێکی زۆر. ٤٩) ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە بەچەند جۆر ئەم (ئیشانە)مان گۆڕی لەنێوانیاندا ﴿لِيَذَّكَّرُوا﴾ تا بیربکەنەوە ﴿فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا﴾ بەڵام زۆربەی خەڵك جگەلە سپڵەیی (بێ باوەڕی) هیچیان ناوێت. ٥٠) ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا﴾ ئەگەر بمان ویستایە بێگومان دەمان نارد ﴿فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا﴾ لەهەموو شارو شارۆچکەیەکدا ترسێنەرێك. ٥١) ﴿فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ﴾ کەواتە تۆ بەگوێی بێباوەڕان مەکە ﴿وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا﴾ بە(بەڵگەکانی) ئەم قورئانە بەرپەرەکانی یەکی گەورەیان لەگەڵدا بکە. ٥٢) ﴿وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ﴾ ئەو (خوا) زاتێکە دوو دەریا (ئاو)ی بەڕەڵا کردووە لەپاڵ یەکدا ﴿هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ﴾ ئەمەیان شیرین و سازگارە (ئاوی ڕوبارو کانیاوە) ﴿وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ ئەوی تریان زۆر سوێرو تاڵ و تفتە (ئاوی دەریاکانە) ﴿وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا﴾ وە لەنێوان ئەو دوو (ئاو)ەدا بەربەستێکی داناوە ﴿وَحِجْرًا مَحْجُورًا﴾ و بەرگری کەرێکی ئەستور (تائەو دوو ئاوە تێکەڵ بەیەك نەبن). ٥٣) ﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا﴾ ئەو (خوا) زاتێکە لەئاو(ی مرۆڤ) ئادەمیزادی دروست کردووە ﴿فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا﴾ ئینجا ئەو (ئاوە)ی کردۆتە هۆی ڕەچەڵەك (پشت کە بەرێگەی نێرینە دەگەن بەمرۆڤ وەك کوڕ) و خزم (کە بەرێگەی ئافرەت دەگەنەوە بەمرۆڤ وەك کچە زاو خوشکەزا) ﴿وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا﴾ وە پەروەردگارت هەمیشە بەدەسەڵات و توانایە. ٥٤) ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا﴾ ئەوانە جگە لەخوا شتانێك دەپەرستن ﴿لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ﴾ کە نەسوود نەزیان بەوان ناگەیەنن ﴿وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا﴾ وە بێ بڕوایان بەردەوام دژی پەروەردگاریان پشتیوانی یەکترین (بۆ تاوان و خراپە). ٥٥)

وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْحَىِّ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ ٱلرَّحْمَٰنُ فَسْـَٔلْ بِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسْجُدُوا۟ لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا۟ وَمَا ٱلرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾ تَبَارَكَ ٱلَّذِى جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا۟ لَمْ يُسْرِفُوا۟ وَلَمْ يَقْتُرُوا۟ وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

= ئارەقی دەڕشت لەڕۆژێکدا کە زۆر سارد بوو لەبەر گرانی وەحی یەکە کاتێ وەحی یەکە لێ بویەوە پێ دەکەنی یەکەم قسەیەک پاش وەحی یەکە فەرمووی ئەوە بوو وتی: عائیشە مژدە بێت خوای گەورە پاکی تۆی دەرخست، دایکم وتی: هەستە بچۆ بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ). وتم بە خوا ناچم سوپاسی کەس ناکەم خوا نەبێت تەنیا ئەو بە هانامەوە هات و ئەم ئایەتانە دابەزی ﴿إن الذين جاءوا بالإفك....﴾ هەر دە ئایەتەکە، پاش دابەزینی ئەم ئایەتانە ئەبوبەکر(رضي الله عنه) کە خەرجی میسطەحی دەکرد (ئەثاثەی) لەئەستۆ گرتبوو لەبەر خزمایەتی و ئەداری میسطەح وتی: بەخوا ئیتر هیچ خەرجی میسطەح ناکێشم چونکە دەربارەی عائیشە ئەو بوهتانەی وتوە ئینجا خوای گەورەش دەربارەی ئەو سوێندەی ئەبوبەکریش فەرمووی: ﴿ولا يأتل أولوا الفضل منكم والسعة أن يؤتوا أولي القربى والمساكين والمهاجرين في =

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ﴾ ئێمە تۆمان تەنها بۆ ئەوە ناردووە﴿إِلَّا مُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا﴾ کەمژدە دەرو ترسێنەر بی. ٥٦) ﴿قُلۡ مَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍ﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ من لەسەر ئەو (گەیاندنی ئیسلام)ە هیچ کرێ و پاداشتێك لەئێوە داوا ناکەم ﴿إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا﴾بەڵام هەر کەس ویستی ڕێگەی پەروەردگاری بگرێ (با بیگرێ). ٥٧)﴿وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡحَيِّ﴾ پشت ببەستە بە(خوای) زیندوو﴿ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ﴾ کەزاتێکە هەرگیز نامرێت ﴿وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِهِۦ﴾ تەسبیحات بکە بەستایشی ئەو﴿وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا﴾ بەسە (بۆ تۆ) کەخوا ئاگادارە بەگوناهی بەندەکانی. ٥٨) ﴿ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ﴾ ئەو (خوایە)ی کەئاسمانەکانو زەوی دروست کردووە﴿وَمَا بَيۡنَهُمَا﴾ وەئەوەش لەنێوانیان دایە ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ﴾ لەشەش ڕۆژدا﴿ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۚ﴾ بەرز بوویەوە بۆ سەر عەرشو قەراری گرت (باوەڕمان پێیەتی بەبێ ئەوەی شێوەکەی بزانین)﴿ٱلرَّحۡمَٰنُ فَسۡـَٔلۡ بِهِۦ خَبِيرٗا﴾ ئەو خوای میهرەبانە کەواتە پرسیار لەزاتێ بکە کە بەهەموو شت زاناو ئاگایە. ٥٩)﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ﴾ وە کاتێ بەوان بوترێ﴿ٱسۡجُدُواْ لِلرَّحۡمَٰنِ﴾ سوژدە ببەن بۆخوای میهرەبان ﴿قَالُواْ وَمَا ٱلرَّحۡمَٰنُ﴾ دەڵێن ڕەحمان کێیە (ئێمە نایناسین) ﴿أَنَسۡجُدُ لِمَا تَأۡمُرُنَا﴾ ئایا سوژدە ببەین بۆ ئەو (زاتەی) کەتۆ فەرمانمان پێ دەدەیت ﴿وَزَادَهُمۡ نُفُورٗا﴾وە(بەم داوای سوژدە بردنە) دورکەوتنەوەیان (لەڕێگای ڕاست) زیاتر دەبێ. ٦٠) ﴿تَبَارَكَ ٱلَّذِي﴾ پاکو بێ گەردو پیرۆزە ئەو (خوایەی) ﴿جَعَلَ فِي ٱلسَّمَآءِ بُرُوجٗا﴾ کە لەئاسماندا چەند خولگە (بورج)ی دروست کردووە﴿وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجٗا﴾ ودایناوە لەئاسماندا خۆرێکی پرشنگدار ﴿وَقَمَرٗا مُّنِيرٗا﴾ و مانگێکی ڕووناك کەرەوە(بۆ زەوی). ٦١)﴿وَهُوَ ٱلَّذِي﴾ وە ئەو (خوایە) زاتێکە﴿جَعَلَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ خِلۡفَةٗ﴾ کەشەوو ڕۆژی لەجێی یەکتر داناوە (بەدوای یەکتردا دێنو شوێنی یەکتر دەگرنەوە)﴿لِّمَنۡ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ﴾ بۆ ئەو کەسەی بیەوێ بیربکاتەوە (لەدروسکراوەکانی خوا)﴿أَوۡ أَرَادَ شُكُورٗا﴾ یا بیەوێ شوکرانە بژێری خوا بکات. ٦٢) ﴿وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلَّذِينَ﴾ بەندە تایبەتی یەکانی خوای میهرەبان کەسانێکن ﴿يَمۡشُونَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ هَوۡنٗا﴾بە ویقارو نەرمی دەڕۆن بەسەر زەوی دا (بێ لوت بەرزیو کەشخەو فیز کردن)﴿وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلۡجَٰهِلُونَ﴾ وەکاتێ نەزان و نەفامەکان (بەووتەی ناشیرین) لەگەڵیان بدوێن ﴿قَالُواْ سَلَٰمٗا﴾ ووتەیەك دەڵێن پێیان گوناە نەبێت. ٦٣)﴿وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمۡ﴾وە کەسانێکن لەشەودا بۆ پەروەردگاریان ﴿سُجَّدٗا وَقِيَٰمٗا﴾ سوژدە بەرن و شەو نوێژ دەکەن. ٦٤)﴿وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا﴾ وە کەسانێکن کەدەڵێن ئەی پەروەردگارمان ﴿ٱصۡرِفۡ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ﴾ سزای دۆزەخمان لێ لادە ﴿إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا﴾ بەڕاستی سزای ئەو (دۆزەخە) لانەچووی بەردەوامە. ٦٥)﴿إِنَّهَا سَآءَتۡ مُسۡتَقَرّٗا وَمُقَامٗا﴾ بەڕاستی دۆزەخ جێگەو شوێن مانەوەیەکی زۆر خراپە. ٦٦) ﴿وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُواْ﴾ وە کەسانێکن کاتێ ماڵ و سامان خەرج دەکەن (بۆ خۆیان و خێزانیان) ﴿لَمۡ يُسۡرِفُواْ وَلَمۡ يَقۡتُرُواْ﴾ نەزیادە ڕەوی و نەڕەزیلی و دەست نوقاوی (تێدا) ناکەن ﴿وَكَانَ بَيۡنَ ذَٰلِكَ قَوَامٗا﴾ (بەڵکو) مام ناوەندیە لەونێوانەدا. ٦٧)

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

- سبيل الله وليعفوا وليصفحوا ألا تحبون أن يغفر الله لكم والله غفــور رحــيم﴾ ئەبوبــەکر ووتــی: بـەڵێ بـەخوا حـەز دەکـەم خــوا لـێم خــۆش بێــت و بـەردەوام خـەرجی میسطەحـی دەدا و دەی ووت: بـــەخوا هەرگیز لێ ی نابڕم، عائیــشە دەڵـــێ پێغەمبـــــەری خوا(ﷺ) پرسیاری لەزەینــەبی کــچی جــەحش کردبــوو دەربـــارەی مـــن ئەرەوو بووی: چیت بیستووەو بینیـوە دەربارەی عائیشە: ئەویش وتبووی ئەی پێغەمبەری خوا چاوو گوێم دەپارێزم بەخوا جگە لەچاکە هیچ نازانم عائیشە ووتی لەژنەکانی پێغەمبەردا تەنها ئەو هاوشانم بوو خوای گەورە ئەویشی بەهۆی خواناسیەکانیەوە پاراست، بەڵام خوشکەکەی زەینەب حیمنەی کچی جەحش لەبەرئەوەی هەوێ ی خوشکی بووم خۆی بەهیلاکدا برد.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣٣) سورەتی (النور): ﴿وَلا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا﴾-

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ﴾وەکەسانێکن کەلەگەڵ خوادا ناپەرستن ﴿إِلَٰهًا آخَرَ﴾ هیچ پەرستراوێکی تر﴿وَلَا يَقْتُلُونَ﴾ و ناکوژن ﴿النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ﴾ هیچ کەسێ کەخوا کوشتنی ئەوی یاساغ(حەرام)کردووە﴿إِلَّا بِالْحَقِّ﴾بەهەق و ڕەوا نەبێ ﴿وَلَا يَزْنُونَ﴾وە زیناو داوێن پیسی ناکەن ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ وە هەر کەس ئەو تاوانانە بکات (کەباسکران) ﴿يَلْقَ أَثَامًا﴾ تووشی تۆڵەکەی دێت. ٦٨)﴿يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ﴾ سزای بۆ چەند بارەدەکرێتەوە ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی قیامەتدا ﴿وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا﴾ و بێ برانەوە بەبێ ڕێزو ڕیسوایی لەدۆزەخ دا دەمێنێتەوە. ٦٩) ﴿إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ﴾ بێجگە لەکەسێ تەویەی کردبێ و باوەڕی هێنابێ ﴿وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا﴾ کارو کردەوەی چاکیشی کردبێت ﴿فَأُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ﴾ خوا خراپە و تاوانەکانیان دەگۆڕێت بەچاکە ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە لێبووردەی بەبەزەیی یە. ٧٠)﴿وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ وە هەر کەس تەویەی کردو کردەوەی چاکی کرد ﴿فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ﴾ ئەوە بەڕاستی ئەو کەسە دەگەڕێتەوە بۆ لای خوا ﴿مَتَابًا﴾ بە گەڕانەوەیەکی تەواو. ٧١)﴿وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ﴾ وە (بەندەکانی خوا) کەسانێکن کەشایەتی درۆ نادەن ﴿وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ﴾ و کاتێ تێپەڕ بن بەلای شتی بێ سوودا (ئەنجام بدرێ لەلایەن نەفامانەوە) ﴿مَرُّوا كِرَامًا﴾ تێپەڕ دەکەن بەڕێزەوە (بێ گوێدانە نەفامان). ٧٢)﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا﴾وە کەسانێکن کاتێ ئامۆژگاری بکرێن ﴿بِآيَاتِ رَبِّهِمْ﴾ بەئایەتەکانی پەروەردگاریان ﴿لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا﴾ ناکەون بەسەریاندا ﴿صُمًّا وَعُمْيَانًا﴾ بە کەڕی و کوێری.٧٣) ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا﴾ وە کەسانێکن کەدەڵێن ئەی پەروەردگارمان ببەخشە پێمان ﴿مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا﴾ لە هاوسەران و نەوەکانمان (منداڵەکانمان) ﴿قُرَّةَ أَعْيُنٍ﴾ ئەوەی چاوانی پێ گەش بێ هۆی دڵخۆشی بێت ﴿وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾ وە بمانکە بە پێشەوای پارێزکاران و لەخوا ترسان. ٧٤)﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە (کە ئەو سیفەتانەیان تیایە) ﴿يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا﴾ پاداشت دەدرێنەوە بەپلە و کۆشکی بەرز لە بەهەشتدا بەهۆی ئارام گرتنیان ﴿وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا﴾ وە لەو شوێنەدا سڵاویان لێ دەکرێ (لەلایەن فریشتەکانەوە زۆر بەگەرمی). ٧٥)﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بێ برانەوە تیایدا دەمێننەوە ﴿حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا﴾ چەن جێگەو شوێن مانەوەیەکی جوان و خۆشە. ٧٦) ﴿قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ خەڵکینە پەروەردگار گوێتان پێ نادات و هیچ بایەخێکتان نی یە لای ﴿لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾ ئەگەر دوعا و نزاتان نەبێ (لەکاتی تەنگی و ناڕەحەتیدا) ﴿فَقَدْ كَذَّبْتُمْ﴾ کەچی (ئێوەتان) ئایینی خواتان بەدرۆ دەزانی (بڕواتان نەهێنا) ﴿فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا﴾ جادڵنیابن تۆڵەکەی یەخەتان دەگرێ و لێتان جیا نابێتەوە. ٧٧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةً فَظَلَّتْ أَعْنَٰقُهُمْ لَهَا خَٰضِعِينَ ﴿٤﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ فَسَيَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلْأَرْضِ كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَىَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّا فَٱذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِى فَعَلْتَ وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾

-موسلیم له جابیری کوڕی عەبدوڵلاوە گێڕاویتیەوە و دەڵێت عەبدوڵلای کوڕی ئوبەی دوو کەنیزەکی هەبوو ناویان موسەیکە و ئومەیمە بوو ئەوی لێ دەکردن بۆ لەش فرۆشی جا هەردووکیان شکاتی خۆیان برد بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئیتر خواش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٥) سورەتی (النور): ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ .....﴾ حاكيم و طەبەرانی لە ئوبەی کوڕی کەعبەوە دەگێڕنەوە کەدەڵێ: کاتێك کەپێغەمبەر(ﷺ) و هاوەڵانی هاتن بۆ مەدینە ئەنصاریەکان جێگەیان کردنەوە، هەموو عەرەب بوون بەدوژمنیان و لێیان هەستان، پێغەمبەر(ﷺ) و یارانیشی شەوو ڕۆژ لەئامادە باشیدا بوون و چەکیان پێ بوو دەیان ووت: ئاخۆ ڕۆژێك بێت ئێمە بەدڵنیایی بخەوین و لەخوا نەبێت -

سورەتی ﴿ الشعراء ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿طسٓمٓ﴾ بە (طا، سین، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ﴾ ئەم (سورەتە) لەئایەتەکانی قورئانی ڕوونکەرەوەیە. ٢)﴿لَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ﴾ خەریکە خۆت لەناو دەبەی (دەکوژی) بەخەفەت ﴿أَلَّا يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ﴾ لەبەر ئەوە ئەوان (خەڵکی مەککە) باوەڕ ناهێنن. ٣) ﴿إِن نَّشَأْ﴾ ئەگەر بمانەوێت ﴿نُنَزِّلْ عَلَيْهِم﴾ دێنینە خوارەوە بۆیان ﴿مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةً﴾ نیشانەو بەڵگەیەك لەئاسمانەوە ﴿فَظَلَّتْ أَعْنَٰقُهُمْ لَهَا خَٰضِعِينَ﴾ کەبەردەوام گەردنیانی بۆ دانەوێنن (ناچاریان بکات باوەڕ بێنن). ٤)﴿وَمَا يَأْتِيهِم﴾ هەر بێت بۆیان ﴿مِّن ذِكْرٍ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ﴾ پەیامێکی تازە دابەزێنراو (کەقورئانە) لەخوای میهرەبانەوە ﴿إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهُ مُعْرِضِينَ﴾ ئەوان بەردەوام پشت تێکەرو ڕوو وەرگێڕن لێی. ٥)﴿فَقَدْ كَذَّبُوا۟﴾ جا بێگومان ئەوانە بەدرۆیان زانیو باوەڕیان پێ نەکرد (ئەوەی ناردبومان) ﴿فَسَيَأْتِيهِمْ﴾ جا بەزوویی بۆیان دێت ﴿أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ هەواڵەکانی ئەوەی ئەوان گاڵتەو لاقرتییان پێ دەکرد. ٦)﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلْأَرْضِ﴾ ئایا سەیری زەوی ناکەن ﴿كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا﴾ چەندمان ڕواندووە تیایدا ﴿مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ﴾ لەهەموو جۆرێکی چاکی بەکەڵك. ٧)﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً﴾ بەڕاستی لەڕواندنی ئەو هەموو ڕووەکەدا بەڵگەی گەورە هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆر بەیان بڕوادارنین و باوەڕ ناهێنن. ٨)﴿وَإِنَّ رَبَّكَ﴾ بێگومان پەروەردگارت ﴿لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ تەنها ئەو خاوەن دەسەڵاتی بەزەیی دارە. ٩)﴿وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ﴾ (باس بکە) ئەو کاتەی پەروەردگارت بانگی مووسای کرد ﴿أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ کە (بەپێغەمبەری) بڕۆ بۆ لای ئەو گەلە ستەمکارە. ١٠) ﴿قَوْمَ فِرْعَوْنَ﴾ کە گەلەکەی فیرعەونە ﴿أَلَا يَتَّقُونَ﴾ ئایا ئەوان ناترسن (بێ فەرمانی خوادەکەن). ١١)﴿قَالَ رَبِّ﴾ (مووسا) ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ﴾ بەڕاستی من دەترسم بڕوام پێ نەکەن. ١٢)﴿وَيَضِيقُ صَدْرِى﴾ وەسینگم (دڵم) تەنگ ببێ ﴿وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى﴾ وە(دەترسم) بەچاکی قسەم بۆ نەکرێو زمانم بەر نەبێ (لەو گرێیەی هەیەتی) ﴿فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ﴾ کەواتە (خوایە جوبرەئیل) بنێرە بۆ لای هاروون (و بیکە بەپێغەمبەر بۆ ئەوەی یارمەتیم بدات). ١٣)﴿وَلَهُمْ عَلَىَّ ذَنۢبٌ﴾ وەئەوان (گەلی فیرعەون) تۆڵەی تاوانێکیان لەسەرمە ﴿فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ﴾ بۆیە دەترسم کەبمکوژن (لەجیاتی ئەو کوژراوە). ١٤)﴿قَالَ كَلَّا﴾ (خوا) فەرمووی نەخێر (ئەوەی باست کرد هیچی ڕوونادات) ﴿فَٱذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ﴾ کەواتە هەردووکتان بەموعجیزەکانمانەوە بڕۆن (بۆ لای فیرعەون و گەلەکەی) ﴿إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ﴾ ئێمە لەگەڵتان گوێ دەگرین. ١٥) ﴿فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَآ﴾ ئەوسا بڕۆنە لای فیرعەونو هەردووکتان بڵێن ﴿إِنَّا رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە پێغەمبەری پەروەردگاری جیهانیانین. ١٦)﴿أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ (نێراوین) کەتۆ نەوەی ئیسرائیل (لەژێر دەستەی خۆت) بەرەڵا کەیت لەگەڵ ئێمەدا (بڕۆین بۆ شام). ١٧)﴿قَالَ﴾ (فیرعەون) ووتی ﴿أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا﴾ ئایا ئێمە پێمان نەگەیاندی لەناو (ماڵی) خۆماندا بەمنداڵی ﴿وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ﴾ وە تۆ چەند ساڵێك لەتەمەنت لەناو ئێمەدا نەمایتەوە. ١٨)﴿وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِى فَعَلْتَ﴾ وە ئەو کردەوە (خراپە)ش کرد کەکردت (کوشتنی قیبتی یەك) ﴿وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ وە تۆ لەوانەی سپڵەو ناشوکرن. ١٩)

قَالَ فَعَلْتُهَآ إِذًا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِى رَبِّى حُكْمًا وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَىَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَ لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَىْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِۦٓ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

- لەکەس نەترسین ئیتر ئایەتی ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً يَعْبُدُونَنِي لا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئاً وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ دابەزی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦١) سورەتی (النور): ﴿لَيْسَ عَلَى الأَعْمَى حَرَجٌ ....﴾

ئیمامی ئەحمەد گێڕاویەتیەوە لەعائیشەوە کەدەڵێ: موسوڵمانەکان حەزیان دەکرد لەگەڵ پێغەمبەردا(ﷺ) دەرچن بۆ غەزا جا کلیلەکانیان دەدایە دەست کەسانێکی نەخۆشی کەوتوو لەجێگادا پێیان دەووتن: گەردنتان ئازاد بێت حەزتان لەهەرچی بوو بیخۆن بەڵام ئەوان دەیان ووت حەڵاڵ نی یە بۆمان لێی بخۆین چونکە ئەو رێگە پێدانە بەئێمە لەدڵەوە پێیان خۆش نی یە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ﴿لَيْسَ عَلَى الأَعْمَى حَرَجٌ﴾ دابەزاند تا گەیشتە ﴿أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُ﴾.

﴿قَالَ فَعَلْتُهَآ﴾ (مووسا) ووتی ئەوکارەم کرد (ئەو پیاوەم کوشت) ﴿إِذًا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ﴾ کاتێ کەمن لەڕێزی نەزاناندا بووم. ٢٠) ﴿فَفَرَرْتُ مِنكُمْ﴾ ئینجا رام کردو هەڵهاتم لەئێوە ﴿لَمَّا خِفْتُكُمْ﴾ کاتێ ترسام لێتان (تۆڵەم لێ بسەنن) ﴿فَوَهَبَ لِى رَبِّى حُكْمًا﴾ ئەوسا پەروەردگارم حیکمەتی (پێغەمبەریەتی) پێ بەخشیم ﴿وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾ منی خستە ریزی پێغەمبەرانەوە (کردمی بەپێغەمبەر). ٢١) ﴿وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَىَّ﴾ وە ئەو (بەخێو کردنە) کە تۆ دەیکەیت بەمنەت بەسەرمەوە ﴿أَنْ عَبَّدتَّ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ بەهۆی ئەوەوە بووە کەتۆ نەوەی ئیسرائیلت کردبووە کۆیلە و ژێردەستەی خۆت (لەترسا ملیکی مووسا مووسای بەخێو نەکرد). ٢٢) ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ (ئینجا) فیرعەون ووتی پەروەردگاری جیهانیان کێ یە. ٢٣) ﴿قَالَ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ﴾ (مووسا) ووتی پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لەنێوانیان دایە ﴿إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە دڵنیان. ٢٤) ﴿قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ﴾ (فیرعەون) ووتی بەوانەی بەدەوری دا بوون (لەشوێنکەوتوانی) ﴿أَلَا تَسْتَمِعُونَ﴾ ئایا گوێتان لێیە (چی دەڵێ). ٢٥) ﴿قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ (مووسا) ووتی پەرەوەردگاری ئێوەو پەروەردگاری باوکو باپیرە پێشووەکانتانە. ٢٦) ﴿قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ﴾ (فیرعەون) ووتی بەڕاستی ئەو پێغەمبەرە کەنێرراوە بۆ ئێوە ﴿لَمَجْنُونٌ﴾ شێتە. ٢٧) ﴿قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ﴾ (مووسا) ووتی پەروەردگاری ڕۆژهەڵاتو ڕۆژ ئاوایەو ئەوەی لەنێوانیادایە ﴿إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ئەگەر ئێوە بیربکەنەوەو ژیرین. ٢٨) ﴿قَالَ لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى﴾ (فیرعەون) ووتی سوێندبێ ئەگەر پەرستراوێ تر جگە لەمن دابنێیت ﴿لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ﴾ بێگومان دەتخەمە ریزی بەندکراوەکانەوەو زینندانت دەکەم. ٢٩) ﴿قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَىْءٍ مُّبِينٍ﴾ (مووسا) ووتی ئایا هەر زیندانم دەکەیت ئەگەر شتێکی (موعجیزەیەکی) ڕوون و ئاشکرات بۆ بێنم (کەڕاستە پێغەمبەرم). ٣٠) ﴿قَالَ فَأْتِ بِهِۦٓ﴾ (فیرعەون) ووتی دەی ئەو شتە بێنە (بینوێنە) ﴿إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەڕاست گۆیانی. ٣١) ﴿فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ﴾ ئینجا مووسا گۆچانەکەی فڕێدا ﴿فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ﴾ دەست بەجێ بوو بەئەژدیهایەکی دیارو ئاشکرا. ٣٢) ﴿وَنَزَعَ يَدَهُۥ﴾ وە دەستی دەرهێنا (لەبن باڵیدا) ﴿فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ﴾ یەکسەر دەستی سپیو پرشنگدار بوو بۆ بینەران. ٣٣) ﴿قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ﴾ (فیرعەون) ووتی بەو پیاوە گەورانەی لەدەورەی بوون ﴿إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ﴾ بێگومان ئەمە جادووگەرێکی زۆر زانایە. ٣٤) ﴿يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم﴾ دەیەوێ دەرتان بکات ﴿مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ﴾ لەووڵاتو خاکی خۆتان بەجادووەکەی ﴿فَمَاذَا تَأْمُرُونَ﴾ جا فەرمانی چی دەدەن (لەدژی بیکەم). ٣٥) ﴿قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ﴾ ووتیان جارێ مووسا و براکەی وازی لێ بێنە (دوایخە) ﴿وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ﴾ پیاوانی کۆکەرەوە بۆ هەموو شارەکان بنێرە. ٣٦) ﴿يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ﴾ هەموو جادوو گەرێکی زۆر زانات بۆ بێنن. ٣٧) ﴿فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ﴾ ئینجا ئەو جادووگەرانە کۆکرانەوە ﴿لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ لەکات و ڕۆژی دیاری کراودا. ٣٨) ﴿وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ﴾ و بەخەڵکیش ووترا ئێوەش کۆدەبنەوە؟ ٣٩)

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِن كَانُواْ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالُواْ لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُواْ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْاْ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُواْ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾ قَالُواْ لَا ضَيْرَ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَٰيَٰنَآ أَن كُنَّآ أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِىٓ إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَٰذِرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَخْرَجْنَٰهُم مِّن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَٰهَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٨) سورەتی (الفرقان): ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە عەبدوڵای کوڕی عەبباسەوە (ﷺ) دەڵێت: پرسیارم کرد لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) یان پرسیاری لێ کرا: کام تاوانێک زۆر گەورەیە لای خوای گەورە؟ فەرمووی: هاوبەش بۆ خوا دابنێیت لە کاتێکدا ئەو دروستی کردوویت، ووتم ئەی پاش ئەوە چی تر؟

فەرمووی: داوێن پیسی بکەیت لەگەڵ ئافرەتی دراوسێکەتدا ئیتر ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە لەسەر ڕاستی ووتەکانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ﴾ هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٠) سورەتی (الفرقان): ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە و دەڵێت سەعیدی کوڕی جوبەیر ووتی:-

﴿لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ﴾ تا شوێن جادووگەران بکەوین ﴿إِن كَانُواْ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ﴾ ئەگەر ئەوان زاڵ و سەرکەوتوو بوون. ٤٠) ﴿فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ﴾ ئینجا کاتێ جادووگەرەکان هاتن ﴿قَالُواْ لِفِرْعَوْنَ﴾ ووتیان بەفیرعەون ﴿أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا﴾ ئایا بەڕاستی پاداشتمان هەیە ﴿إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ﴾ ئەگەر ئێمە زاڵ و سەرکەوتوو بین. ٤١) ﴿قَالَ نَعَمْ﴾ (فیرعەون) ووتی بەڵێ ﴿وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ﴾ وەبێگومان ئێوە ئەو کاتە لەنزیکانی خۆم دەبن. ٤٢) ﴿قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ﴾ مووسا بەساحیرەکانی ووت ﴿أَلْقُواْ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ﴾ بیهاوێژن ئەوەی ئێوە هاوێژەریانن (لەجادوو). ٤٣) ﴿فَأَلْقَوْاْ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ﴾ ئەوانیش گوریس و حەبل و دار دەستەکانیان فڕێدا ﴿وَقَالُواْ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ﴾ وە ووتیان سوێند بەگەورەیی فیرعەون ﴿إِنَّا لَنَحْنُ ٱلْغَٰلِبُونَ﴾ بەڕاستی هەر ئێمە زاڵ و سەرکەوتووین. ٤٤) ﴿فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ﴾ ئینجا مووسا داردەستەکەی فڕێدا (و بوو بەمارێکی گەورە) ﴿فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾ جا کوت و پڕ ئەو (مارە گەورە) هەرچی جادوویان کردبوو هەڵی لوشی. ٤٥) ﴿فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ﴾ ئینجا جادوو گەرەکان خران (کەوتن) بەڕوودا بەسوژدە بردنەوە (بۆ خوا). ٤٦) ﴿قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ ووتیان ئەوا باوەڕمان هێنا بەپەروەردگاری جیهانیان. ٤٧) ﴿رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ﴾ کەپەروەردگاری مووسا و هاروونە. ٤٨) ﴿قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ﴾ (فیرعەون) ووتی ئایا باوەڕتان پێ هێنا ﴿قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ﴾ پێش ئەوەی مۆڵەتتان بدەم ﴿إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ﴾ بەڕاستی ئەو (مووسا) جادوو گەرە گەورەکەتانەکە فێری جادووی کردون ﴿فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ جا بێگومان لەمەودوا دەزانن (چیتان لێ دەکەم) ﴿لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ﴾ بەڕاستی دەست و قاچتان ڕاست و چەپ دەبڕم ﴿وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ وە بێگومان هەمووتان هەڵ دەواسم (بەدارا). ٤٩) ﴿قَالُواْ لَا ضَيْرَ﴾ (جادووگەرەکان) ووتیان هیچ زیانی نی یە (بۆ ئێمە ئەوەی تۆ ئەتەوێ بیکەی) ﴿إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ﴾ (چونکە) بەڕاستی ئێمە گەڕانەوەمان بۆ لای پەروەردگارمانە. ٥٠) ﴿إِنَّا نَطْمَعُ﴾ بەڕاستی ئێمە بەتەماین و ئومێد دەکەین ﴿أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَٰيَٰنَآ﴾ کەپەروەردگارمان لە گوناهو تاوانەکانمان ببورێ ﴿أَن كُنَّآ أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ چونکە ئێمە یەکەمی باوەڕداران بووین (لەگەلەکەماندا). ٥١) ﴿وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ﴾ وەحیمان نارد بۆ مووسا ﴿أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِىٓ﴾ کەبەشەو بەندە (باوەڕدارە)کانم ببە(و میصر بەجێ بێڵن) ﴿إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ﴾ بێگومان (فیرعەون و کۆمەڵەکەی) دواتان دەکەون. ٥٢) ﴿فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ﴾ ئەوسا فیرعەون پیاوانی کۆ کەرەوەی نارد بەشارەکاندا (بۆکۆ کردنەوە لەشکرو هێز). ٥٣) ﴿إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ﴾ (فیرعەون ووتی) بەڕاستی ئەوانە (مووسا و شوێن کەوتوانی) کۆمەڵێکی کەمی بێ نرخن. ٥٤) ﴿وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ﴾ وە بەڕاستی ئەوانە رقی ئێمە هەڵدەستێنن (بەووتارو کرداریان). ٥٥) ﴿وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَٰذِرُونَ﴾ وە بێگومان ئێمە کۆمەڵێکین بێدارین و ئاگادارین (بەپیلانەکانیان). ٥٦) ﴿فَأَخْرَجْنَٰهُم مِّن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ﴾ ئینجا ئەوان (فیرعەون و کۆمەڵەکەی)مان دەرکرد لە باخات و کانیاوەکان. ٥٧) ﴿وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ﴾ وە (دەرمان کردن) لەو هەموو گەنج و غەزنە و کۆشکە زۆر جوان و چاکانە. ٥٨) ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئا بەو جۆرە (لەناومان بردن) ﴿وَأَوْرَثْنَٰهَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ نەوەکانی یەعقوب (جوولەکە)مان لەجێگایان دانا. ٥٩) ﴿فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ﴾ ئینجا (فیرعەون و لەشکرەکەی) کاتێ خۆر هەڵهاتن شوێنیان کەوتن. ٦٠)

فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلۡجَمۡعَانِ قَالَ أَصۡحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدۡرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّآۖ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهۡدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضۡرِب بِّعَصَاكَ ٱلۡبَحۡرَۖ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرۡقٖ كَٱلطَّوۡدِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ وَأَزۡلَفۡنَا ثَمَّ ٱلۡأٓخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيۡنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجۡمَعِينَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَغۡرَقۡنَا ٱلۡأٓخَرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾ وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ إِبۡرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦ مَا تَعۡبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُواْ نَعۡبُدُ أَصۡنَامٗا فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلۡ يَسۡمَعُونَكُمۡ إِذۡ تَدۡعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوۡ يَنفَعُونَكُمۡ أَوۡ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُواْ بَلۡ وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ أَفَرَءَيۡتُم مَّا كُنتُمۡ تَعۡبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلۡأَقۡدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمۡ عَدُوّٞ لِّيٓ إِلَّا رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾ ٱلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهۡدِينِ ﴿٧٨﴾ وَٱلَّذِي هُوَ يُطۡعِمُنِي وَيَسۡقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضۡتُ فَهُوَ يَشۡفِينِ ﴿٨٠﴾ وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحۡيِينِ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِيٓ أَطۡمَعُ أَن يَغۡفِرَ لِي خَطِيٓـَٔتِي يَوۡمَ ٱلدِّينِ ﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبۡ لِي حُكۡمٗا وَأَلۡحِقۡنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾

-عەبدورەحمانی کوڕی ئەبزا پێی وتم: (پرسیار بکە لە عەبدوللای کوڕی عەبباس (رضي الله عنهما) دەربارەی ئەم دوو ئایەتە ئایا مەبەست پێیان چی یە) ئایەتی ﴿ولا تقتلوا النفس التي حرم الله إلا بالحق﴾ و ئایەتی ﴿ومن يقتل مؤمناً متعمداً﴾ دەڵێت: منیش پرسیارم کرد لەعەبدوللای کوڕی عەبباس و ئەویش وتی: کاتێک ئایەتەکەی سورەتی (الفرقان) دابەزی کافرەکانی مەککە وتیان: ئێمە خەڵکانێکمان بە ناڕەوا کوشتووە وە لەگەڵ خوادا پەرستراوی ترمان پەرستووەو داوێن پیسی شمان ئەنجام داوە خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند﴿إلا من تاب﴾ بەڵام ئەو ئایەتەی کە لە سورەتی (النساء) دایە کاتێک کەسێک ئایینی ئیسلامی ناسی و پاشان بە ناڕەوا کەسێکی کوشت ئەوە پاداشتی ئەو کەسە ئاگری دۆزەخە و بە هەمیشەیی تێیدا دەمێنێتەوە، دەڵێت منیش ئەمەم گێڕایەوە بۆ موجاهید ئەویش وتی: وایە مەگەر کەسێک کەپەشیمان بێتەوە.

﴿فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلۡجَمۡعَانِ﴾ ئینجا کاتێ دوو کۆمەڵەکە چاویان بەیەکتر کەوت ﴿قَالَ أَصۡحَٰبُ مُوسَىٰٓ﴾ هاوەڵەکانی مووسا ووتیان ﴿إِنَّا لَمُدۡرَكُونَ﴾ بێگومان ئێمە گیراوین، (پێمان دەگەن). ٦١) ﴿قَالَ كَلَّآ﴾ (مووسا) ووتی نەخێر پێتان ناگەن ﴿إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهۡدِينِ﴾ بێگومان من پەروەردگارم لەگەڵە دڵنیابن ڕێگای (ڕزگار بوونم) نیشان دەدات. ٦٢) ﴿فَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ﴾ ئینجا سرووشمان کرد بۆ مووسا ﴿أَنِ ٱضۡرِب بِّعَصَاكَ ٱلۡبَحۡرَ﴾ کە بە گۆچانەکەت بدە لەدەریاکە ﴿فَٱنفَلَقَ﴾ (ئەویش لێیداو) جا دەریاکە لەت بوو ﴿فَكَانَ كُلُّ فِرۡقٖ كَٱلطَّوۡدِ ٱلۡعَظِيمِ﴾ کە هەر لەتێکی وەك شاخێکی زۆر گەورە وابوو. ٦٣) ﴿وَأَزۡلَفۡنَا ثَمَّ ٱلۡأٓخَرِينَ﴾ وە ئەوانی تر (فیرعەون و لەشکرەکەی)مان نزیك کردەوە لەوێ (دەریاکە). ٦٤) ﴿وَأَنجَيۡنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجۡمَعِينَ﴾ جا مووساو هەموو ئەوانەی لەگەڵی بوون ڕزگارمان کردن. ٦٥) ﴿ثُمَّ أَغۡرَقۡنَا ٱلۡأٓخَرِينَ﴾ پاشان ئەوانی ترمان نوقم کرد (لەدەریادا). ٦٦) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ﴾ بەڕاستی لەوەدا (کەباسکرا) بەڵگەیەکی گەورە هەیە (لەسەر دەسەڵاتی خوا) ﴿وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕیان نەهێنا. ٦٧) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت زاڵو بەبەزەیی یە. ٦٨) ﴿وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ إِبۡرَٰهِيمَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بخوێنەرەوە بەسەریاندا هەواڵی ئیبراهیم ٦٩) ﴿إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦ﴾ کاتێ ووتی بەباوکی و گەلەکەی ﴿مَا تَعۡبُدُونَ﴾ چی دەپەرستن. ٧٠) ﴿قَالُواْ نَعۡبُدُ أَصۡنَامٗا﴾ ووتیان بتانێك دەپەرستین ﴿فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ﴾ ئینجا بەردەوام بەندایەتیان دەکەین. ٧١) ﴿قَالَ هَلۡ يَسۡمَعُونَكُمۡ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ئایا ئەوانە گوێیان لێتانە ﴿إِذۡ تَدۡعُونَ﴾ کاتێ هاوار ونزایان لێ دەکەن. ٧٢) ﴿أَوۡ يَنفَعُونَكُمۡ أَوۡ يَضُرُّونَ﴾ یا ئایا ئەوان سوود یازیانتان پێ دەگەیەنن. ٧٣) ﴿قَالُواْ بَلۡ وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا﴾ ووتیان (نەخێر هیچیان پێ ناکرێ) بەڵکو ئێمە باوو باپیرانمان دیوە ﴿كَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ﴾ ئابەو شێوە(ی ئێمە) یان کردووە. ٧٤) ﴿قَالَ أَفَرَءَيۡتُم مَّا كُنتُمۡ تَعۡبُدُونَ﴾ ووتی ئایا ئێوە دەزانن چی دەپەرستن. ٧٥) ﴿أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلۡأَقۡدَمُونَ﴾ ئێوەو باوو باپیرە پێشووەکانتان. ٧٦) ﴿فَإِنَّهُمۡ عَدُوّٞ لِّيٓ﴾ جا بەڕاستی هەموو ئەوانە دوژمنی منن ﴿إِلَّا رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ جگە لەپەروەردگاری جیهانیان. ٧٧) ﴿ٱلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهۡدِينِ﴾ کە ئەو منی دروست کردووە پاشان هەر ئەویش ڕێنموونیم دەکات. ٧٨) ﴿وَٱلَّذِي هُوَ يُطۡعِمُنِي وَيَسۡقِينِ﴾ وە هەر ئەو زاتە خۆراکم پێدەدات و تێراوم دەکات. ٧٩) ﴿وَإِذَا مَرِضۡتُ فَهُوَ يَشۡفِينِ﴾ وە کاتێ نەخۆش بکەوم هەر ئەو شیفام دەدات (چاکم دەکاتەوە). ٨٠) ﴿وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحۡيِينِ﴾ وە زاتێکە کەمن دەمرێنێ و پاشان زیندووم دەکاتەوە. ٨١) ﴿وَٱلَّذِيٓ أَطۡمَعُ﴾ وە (پەروەردگارم) زاتێکە بەتەماو ئومێد دەکەم ﴿أَن يَغۡفِرَ لِي خَطِيٓـَٔتِي يَوۡمَ ٱلدِّينِ﴾ لە ڕۆژی پاداشت دا (قیامەتدا) ببورێ لەهەڵەکانم و بیانسڕێتەوە. ٨٢) ﴿رَبِّ هَبۡ لِي حُكۡمٗا﴾ ئەی پەروەردگارم دانایم پێ ببەخشە ﴿وَأَلۡحِقۡنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ﴾ بمبەرە ڕیزی پیاوچاکانەوە. ٨٣)

وَٱجْعَل لِّى لِسَانَ صِدْقٍ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَٱجْعَلْنِى مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَٱغْفِرْ لِأَبِىٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِى يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾ وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ هَلْ يَنصُرُونَكُمْ أَوْ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكُبْكِبُوا۟ فِيهَا هُمْ وَٱلْغَاوُۥنَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا۟ وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِن شَٰفِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ ۞ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾

-كرد بێت خوای گەورە چوونە بەهەشتی لێ قەدەغە دەكات).

ئایەتی (٩٢) سورەتی (النحل): قالت عائشة (رضي الله عنها): (كان النبي: (ﷺ): أحب الدين إليه ما دوم عليه صاحبه) (رواه البخاري). عائشە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (خۆشەویسترین ئیندارى و عیبادەت بەلای پێغەمبەرەوە ئەو ئیندارى یە بوو خاوەنەكەی لەسەری بەردەوام بێت).

ئایەتی (١٢٨) سورەتی (النحل): قال رسول الله(ﷺ): (أكمل المؤمنين إيمانا أحسنهم خلقاً، وخياركم خياركم لنسائهم)(رواه الترمذي) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (تەواوترینی باوەڕداران لە ئیمانا چاكترینیانە لەڕەوشت دا وە چاكترینتان چاكترینتانە بۆ خێزانەكانیان).

ئایەتی (١٨) سورەتی (الاسراء): قال عبد الله بن مسعود (نام رسول الله (ﷺ) على حصير، فقام وقد-

﴿وَٱجْعَل لِّي لِسَانَ صِدْقٍ فِي ٱلْآخِرِينَ﴾ وە باس کردنم بەچاکە لەناوگەلە داهاتووەکاندا پێ ببەخشە. ٨٤)﴿وَٱجْعَلْنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ﴾ وە بم کێڕە لەوەرگرانی بەهەشتی پڕ ناز و نیعمەت. ٨٥)﴿وَٱغْفِرْ لِأَبِيٓ﴾ وە لەباوکم خۆش ببە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ﴾ بەڕاستی ئەو لەگومڕایانە. ٨٦) ﴿وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ﴾ وە شەرمەزارو ڕیسوام مەکە لەڕۆژێکدا کە(خەڵکی) زیندوو دەکرێنەوە. ٨٧)﴿يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ﴾ ڕۆژێ کەماڵ و سامان و منداڵ و نەوە سوود ناگەیەنن. ٨٨) ﴿إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ بێجگە لەکەسێ بێتە خزمەتی خوا بەدڵێکی ساغ و پاك و خاوێنەوە. ٨٩) ﴿وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ وە (لەڕۆژی دواییدا) بەهەشت نزیك دەخرێتەوە بۆ پارێزکاران و لەخوا ترسان. ٩٠) ﴿وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ﴾ دۆزەخیش دەردەخرێت (و ئاشکرا دەکرێ) بۆ گومڕایان. ٩١) ﴿وَقِيلَ لَهُمْ﴾ وە پێیان دەوترێت ﴿أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ﴾ کوان ئەوانەی کەئێوە دەتان پەرستن. ٩٢) ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ لەجیاتی خوا ﴿هَلْ يَنصُرُونَكُمْ أَوْ يَنتَصِرُونَ﴾ ئایا یارمەتیتان دەدەن یا یارمەتی خۆیان دەدەن. ٩٣)﴿فَكُبْكِبُوا۟ فِيهَا هُمْ وَٱلْغَاوُۥنَ﴾ ئینجا هەموو ئەوانە (پەرستراوان) و گومڕایان سەر بەرو خوار فڕێ دەدرێنە دۆزەخەوە. ٩٤)﴿وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ﴾ هەروەها هەموو سەربازانی شەیتان. ٩٥) ﴿قَالُوا۟ وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ﴾ (بت پەرستان) لەکاتێکدا لەدۆزەخ دا شەڕە قسەو ئاژاوەیانە (لەگەڵ پەرستراوەکانیان دا) دەڵێن. ٩٦) ﴿تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِي ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ سوێند بەخوا ئێمە لەگومڕایی یەکی ئاشکرادا بووین. ٩٧) ﴿إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ﴾ کاتێك ئێوەمان دەبردە ڕیزی پەروەردگاری جیهانیانەوە. ٩٨) ﴿وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ﴾ کەس ئێمەی گومڕا نەکرد تاوانباران نەبێت. ٩٩)﴿فَمَا لَنَا مِن شَـٰفِعِينَ﴾ وەهیچ تکاکارێ بۆ ئێمە نی یە. ١٠٠) ﴿وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ﴾ وە هیچ هاوڕێیەکی دڵسۆزمان نیە. ١٠١) ﴿فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً﴾ خۆزگە جارێکی تر بگەڕاینایەتەوە (بۆ دنیا) ﴿فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەوسا لەباوەڕداران دەبووین. ١٠٢) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً﴾ بەڕاستی لەوەدا (باسکرا) پەندو بەڵگە هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕدار نەبوون. ١٠٣) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر پەروەردگارت زاڵ و میهرەبانە. ١٠٤) ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾ گەلی نووح(ﷺ) پێغەمبەرانیان بەدرۆزن دانا (بڕوایان پێ نەکردن). ١٠٥)﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ﴾ کاتێ کەنووحی برایان پێی وتن ﴿أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ئایا ناترسن لەخوا (خۆتان ناپارێزن). ١٠٦) ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بێگومان من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆئێوە. ١٠٧)﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لەخوا بترسن و گوێڕایەڵی من بکەن. ١٠٨) ﴿وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ وە من داوای هیچ کرێیەکتان لێ ناکەم لەسەر ئەو (ڕێنموونیی کردنەتان) ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ﴾ (چونکە) پاداشتی من تەنها لەسەر پەروەردگاری جیهانیانە. ١٠٩) ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لەخوا بترسن و گوێ ڕایەڵی من بکەن. ١١٠) ﴿قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ﴾ ووتیان ئایا (چۆن) باوەڕ بەتۆ بێنین ﴿وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوانەی شوێنت کەوتون پەسترین کەسن (هەژارو داماو نەفامن). ١١١)

قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي
لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ
﴿١١٥﴾ قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ
رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَن
مَّعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَأَنجَيْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ
﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ
عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ
آيَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾
وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾
وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُم بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾
وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ
﴿١٣٥﴾ قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُن مِّنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾

- أثر في جنبه قلنا: يارسول الله، لو اتخذنا لك وطاءً؟ فقال: (مالي و للدنيا؟ ما أنا إلا كراكب استظل تحت شجرة ثم راح وتركها)(رواه الترمذي). عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود دەڵێ: (پێغەمبەری خوا(ﷺ) لەسەر حەسیرێك خەوتبوو، پاشان لەخەو هەستا و شوێنی قامیش و داری حەسیرەکە بەتەنیشتیەوە دیار بوو، ووتمان ئەی پێغەمبەری خوا، خۆزگە زۆر خەریکی ئەرمان بۆ دانایتایە؟ پێغەمبەریش فەرمووی: (من چیم لەدونیادایە-من دونیام بۆچی یە؟ من لەدونیادا تەنها وەك وڵاخ سوارێك وام (لەبەر گەرما) چوومەتە سێبەری درەختێك و پاش ماوەیەك بڕۆم و بەجێی بێڵم).

ئایەتی (٣٤) سورەتی (الاسراء): قال رسول الله (ﷺ): (إن أشرّ الناس عند الله منزلة يوم القيامة الرجل يفضي إلى المرأة و تفضي إليه ثم ينشر سرّها)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی:-

﴿قَالَ وَمَا عِلْمِى بِمَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ (نووح (ﷺ)) ووتی من چووزانم ئەوانە چی کردەوەیەك دەکەن. ١١٢) ﴿إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّى﴾ پرسینەوەیان تەنها لەسەر پەروەردگارمە ﴿لَوْ تَشْعُرُونَ﴾ ئەگەر ئێوە هەست بکەن (بزانن). ١١٣) ﴿وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ و من دەر کەری باوەڕداران نیم. ١١٤) ﴿إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ من تەنیا ترسێنەرێکی ڕوون کەرەوەم. ١١٥) ﴿قَالُواْ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰنُوحُ﴾ ووتیان ئەی نووح ئەگەر کۆتایی نەهێنی (لەم کاری بانگەوازەت) ﴿لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمَرْجُومِينَ﴾ بێگومان لەبەرد باران کراوان دەبی. ١١٦) ﴿قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِى كَذَّبُونِ﴾ (نووح) ووتی: ئەی پەروەردگارم بێ گومان گەلەکەم بڕوایان پێ نەکردم. ١١٧) ﴿فَٱفْتَحْ بَيْنِى وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا﴾ کەواتە لەنێوان من و ئەواندا حوکم بدە بەحوکم دانێکی یەکجاری ﴿وَنَجِّنِى وَمَن مَّعِىَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ و من و ئەو باوەڕدارانەی لەگەڵمدان ڕزگار بکە. ١١٨) ﴿فَأَنجَيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ﴾ ئێمەش نووح و ئەو کەسانەی لەگەڵی بوو ڕزگارمان کردن (لەخنکان) ﴿فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ﴾ لەو کەشتی یەی کەپڕ کراو بوو (لەمرۆڤ و هەموو جۆرە گیاندارێك). ١١٩) ﴿ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ ٱلْبَاقِينَ﴾ لەپاشان لەدوا (ڕزگار کردنی ئیمانداران) ئەوانەی کەمانەوە نوقممان کردن (لە ئاوی تۆفانەکەدا). ١٢٠) ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً﴾ بەڕاستی لەوەدا (باسکرا) بەڵگەیەکی گەورەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕدار نەبوون. ١٢١) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ وە بەڕاستی هەر پەروەردگارت زاڵی بەبەزەییە. ١٢٢) ﴿كَذَّبَتْ عَادٌ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾ گەلی عاد پێغەمبەرانی (خوا)یان بە درۆزن دانا (باوەڕیان پێ نەکردن). ١٢٣) ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ﴾ کاتێ هوود(ﷺ)ی برایان پێی ووتن ﴿أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ئایا خۆتان ناپارێزن (لەسزای خوا). ١٢٤) ﴿إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بێگومان من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆ ئێوە. ١٢٥) ﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لەخوا بترسن و گوێ ڕایەڵی من بکەن. ١٢٦) ﴿وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ وە من هیچ کرێیەك لەئێوە داوا ناکەم لەسەر ئەم (گەیاندنی بانگەوازە) ﴿إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ پاداشتی من تەنها لای پەروەردگاری جیهانیانە. ١٢٧) ﴿أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةً تَعْبَثُونَ﴾ ئایا ئێوە لەهەموو شوێنێکی بەرز(ی سەرەڕێگا) بورجێك دروست دەکەن بەبێ هوودە. ١٢٨) ﴿وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ﴾ وە چەند کۆشك و قەڵای بەهێز (کارگە) دروست دەکەن ﴿لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ﴾ بەو ئومێدەی هەر بمێننەوەو نەمرن. ١٢٩) ﴿وَإِذَا بَطَشْتُم﴾ وە هەر کاتێ دەست بوە شێنن ﴿بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ﴾ ستەمکارانە دەس دەوە شێنن. ١٣٠) ﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە (لەسزای خوا) خۆتان بپارێزن و گوێ ڕایەڵی من بکەن. ١٣١) ﴿وَٱتَّقُواْ ٱلَّذِىٓ﴾ وە لە(سزای) ئەو خوایە خۆتان بپارێزن ﴿أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ﴾ کەخۆتان دەزانن چی پێ بەخشیون. ١٣٢) ﴿أَمَدَّكُم بِأَنْعَٰمٍ وَبَنِينَ﴾ ئاژەڵ و ماڵات و منداڵ و. ١٣٣) ﴿وَجَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ﴾ باخ و کانیاوی زۆری پێ داون. ١٣٤) ﴿إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ﴾ بەڕاستی من دەترسم دووچارتان بێ ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ سزای ڕۆژێکی زۆر گەورە(ی دژوارو پڕ لەسزا). ١٣٥) ﴿قَالُواْ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ﴾ ووتیان (بەهوود (ﷺ)) لای ئێمە یەکسانە ﴿أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُن مِّنَ ٱلْوَٰعِظِينَ﴾ ئامۆژگاری بکەیت یا ئامۆژگاری نەکەیت. ١٣٦)

إِنْ هَٰذَآ إِلَّا خُلُقُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَٰهُمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ فِى مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾ وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَٰرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوٓا۟ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ هَٰذِهِۦ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا۟ نَٰدِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾

-(بەڕاستی لەو کەسانەی کە لە ڕۆژی دوایی دا لای خوا خراپترین پلەیان هەیە پیاوێکە لەگەڵ خێزانیدا دروست بێ پاشان نهێنی ئافرەتەکە ئاشکرا بکات و باسی بکات بۆ خەلکی).

ئایەتی (٣٦) سورەتی (الاسراء): قال النبي (ﷺ): (**إن** العبد ليتكلم بالكلمة ما يتبين فيها يزل بها إلى النار أبعد ما بين المشرق و المغرب) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان مرۆڤ ووتەیەك دەڵێ بێ ئەوەی بیری لێ بکاتەوە بە هۆیەوە بەئەندازەی دووری نێوانی ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوا زیاتر دەچێتە خوارەوە بۆ ناو دۆزەخ).

ئایەتی (٧٩) سورەتی (الاسراء): قالت عائشة (رضي الله عنها): (كان النبي (ﷺ) يقوم في الليل حتى **تتفطر** قدماه فقلت له : لم تصنع هذا يا رسول الله ، وقد غفر لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر ؟ قال: أفلا-

﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّا خُلُقُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ ئەمە(ی تۆ هێناوتە) تەنها درۆو دەلەسەی پێشینانە. ١٣٧)﴿وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾ وە ئێمە سزا نادرێین. ١٣٨) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَٰهُمْ﴾ ئیتر باوەڕیان پێ نەهێنا بۆیە ئێمەش لەناومان بردن ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً﴾ بێگومان لەوەدا (باسکرا) نیشانەی گەورە هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆر بەیان باوەڕدار نەبوون. ١٣٩)﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر پەروەردگارت بەدەسەڵات و بەبەزەیی یە. ١٤٠)﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾ گەلی سەموود پێغەمبەرانیان بەدرۆزن زانی. ١٤١) ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ﴾ کاتێ صالحی(عليه السلام) برایان پێی ووتن ﴿أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ئایا (لەسزای خوا) خۆتان ناپارێزن ١٤٢) ﴿إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بەڕاستی من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆتان. ١٤٣) ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ دەی لەخوا بترسن و گوێ ڕایەڵی من بکەن. ١٤٤)﴿وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ و من هیچ کرێ و پاداشتێك لەسەر ئەم (پێغەمبەرێتی یە) لەئێوە داوا ناکەم ﴿إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ کرێ و پاداشتی من تەنها لای پەروەردگاری جیهانیانە. ١٤٥)﴿أَتُتْرَكُونَ فِى مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ﴾ (وا دەزانن) وازتان لێ دەهێنرێ لەدنیادا بەهێمنی (دەژین). ١٤٦)﴿فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ﴾ لەناو باخات و کانیاوی زۆردا. ١٤٧)﴿وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ﴾ وە لەناو کشتوکاڵی زۆرو باخاتی دار خورمای میوە گەییودا. ١٤٨)﴿وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَٰرِهِينَ﴾وە لەچیاکان دا خانوو دادەتاشن زۆر بەلێزانانە. ١٤٩)﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لە(سزای) خوا بترسن و گوێ ڕایەڵی من بکەن. ١٥٠)﴿ وَلَا تُطِيعُوٓا۟ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ﴾ وە گوێ ڕایەڵی زیادە ڕەوان مەکەن. ١٥١)﴿ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئەوانەی خراپەکاری دەکەن لەزەوی دا ﴿وَلَا يُصْلِحُونَ﴾ وە کردەوەی چاك ناکەن. ١٥٢)﴿قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ﴾ ووتیان (بەصالح(عليه السلام)) تۆ تەنها یەکێکی لە جادوو لێکراوان. ١٥٣) ﴿مَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾ تۆ تەنها مرۆڤێکی وەك ئێمە ﴿فَأْتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ دەی ئایەت و موعجیزەیەکمان بۆ بێنە ئەگەر لەڕاست گۆیانی. ١٥٤) ﴿قَالَ هَٰذِهِۦ نَاقَةٌ﴾ (صالح (عليه السلام)) ووتی ئەم وشترە مێینە (موعجیزە)یە ﴿لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ ئاو خواردنەوە ڕۆژێك بۆ ئەوەو ڕۆژێکیش بۆ ئێوەیە. ١٥٥) ﴿وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ﴾ دەستی بۆ مەبەن بەخراپە ﴿فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ ئەگینا سزای تۆڵەی ڕۆژێکی گەورە تووشتان دێت. ١٥٦)﴿فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا۟ نَٰدِمِينَ﴾ کەچی ئەوان سەریان بڕی ئەوسا پەشیمان بوونەوە (لەترسی تۆڵەی خوا). ١٥٧)﴿فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ﴾ ئینجا سزای تۆڵە ئەوانی گرت ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڕاستی لەمەدا (باسکرا) نیشانەیەکی گەورە هەیە بەڵام زۆر بەیان باوەڕدار نەبوون. ١٥٨) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بێگومان پەروەردگارت زاڵ و بەبەزەیی یە. ١٥٩)

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾ أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ مِنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰلُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُم مِّنَ ٱلْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾ رَبِّ نَجِّنِى وَأَهْلِى مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِى ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْـَٔاخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٨٠﴾ ۞ أَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾

- أكون عبداً شكوراً)(متفق عليه). عائیشە (ڕەزای خوای لیٚ بیٚ) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) ئەوەندە شەونوێژی دەکرد تا هەردوو پێی ئاوسا بوون، منیش پێم ووت: بۆچی ئاوا دەکەیت و خۆت ماندوو دەکەیت، لە کاتێکدا خوا لە گوناهەکانی پێشوو و پاشت خۆش بووە، فەرمووی: دەی منیش بەندەیەکی سوپاس گوزار نەبم؟).

ئایەتی (١٠٩) سورەتی (الاسراء) : قال رسول الله(ﷺ) (ليس شيء أحب إلى الله تعالى من قطرتين و **أثرين : قطرة من دموع في** خشية الله، و قطرة دم تهراق في سبيل الله ، وأما الأثران فأثر في سبيل الله تعالى، **وأثر** في فريضة من فرائض الله تعالى)(رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی (هیچ شتێك لای خوا خۆشەویستر نی یە لە دوو دڵۆپ و دوو شوێنەواری شوێن پێ ، دڵۆپێ فرمێسك لە چاوو بێت لە ترسی خوا-

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ﴾ گەلی لووط پێغەمبەرانیان بەدرۆزن دانا. ١٦٠)﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ کاتێ لووطی برایان (ﷺ) ووتی پێیان ئایا ئێوە لەخوا ناترسن خۆتانا پارێزن. ١٦١) ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بەڕاستی من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆ ئێوە. ١٦٢)﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لەخوا بترسن‌و گوێ ڕایەڵی من بکەن. ١٦٣)﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ وە من هیچ پاداشتێك لەسەر (پێغەمبەر ێتێکەم) لەئێوە داوا ناکەم ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ پاداشتی من تەنها لای پەروەردگای جیهانیانە. ١٦٤)﴿أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ ئایا لەناو (هەموو خەڵکی) جیهانیاندا ئێوە نێر بازی دەکەن. ١٦٥)﴿وَتَذَرُونَ﴾ وە وازدێنن ﴿مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ﴾ لەو هاوسەرانەتان کەپەروەردگارتان بۆی دروست کردوون ﴿بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ﴾ نەخێر بەڵکو ئێوە کۆمەڵێکن دەرچوو لەسنوری ئارەزوو. ١٦٦)﴿قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ﴾ ووتیان: بەڕاستی ئەی لووط ئەگەر واز نەهێنی (لەم کارەت) ﴿لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ﴾ بێگومان لەدەرکراوان دەبیت (لەم خاکە). ١٦٧) ﴿قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ﴾ (لووط) ووتی بێگومان من زۆر قەڵس و بێزارم لەو کردەوەتان (نێربازی). ١٦٨) ﴿رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ﴾ ئەی پەروەردگارم خۆم و ماڵ و خێزانم ڕزگار بکە لە(تۆڵەی) ئەو کردەوەی ئەوان دەیکەن. ١٦٩)﴿فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ﴾ ئینجا ئێمەش لووط و هەموو خێزانەکەیمان ڕزگار کرد. ١٧٠) ﴿إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ﴾ بێجگە لەپیرە ژنێ (خێزانی لووط) کە لەجێماوان (تیاچوان) بوو. ١٧١) ﴿ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ﴾ پاشان ئەوانی ترمان لەناو برد. ١٧٢)﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا﴾ وە بارانێکمان (لەبەرد) بەسەریاندا باراند ﴿فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ﴾ ئینجا ئای چ خراپ بوو بارانی ترسێنراوەکان. ١٧٣)﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بەڕاستی لەمەدا (باسکرا) پەندێکی گەورە هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕدار نەبوون. ١٧٤) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ بێگومان پەروەردگارت زاڵ و میهرەبانە. ١٧٥) ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ﴾ خاوەنی باخاتە چڕو پڕەکانیش پێغەمبەرانیان بەدرۆزن دانا. ١٧٦)﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ کاتێ شوعەیب(ﷺ) پێی ووتن: ئایا خۆتان ناپارێزن‌و لەخوا ناترسن. ١٧٧)﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بەڕاستی من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆ ئێوە. ١٧٨)﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەوابوو لەخوا بترسن و گوێڕایەڵی من بکەن. ١٧٩) ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ وە من هیچ کرێ و پاداشتێ لەئێوە داوا ناکەم لەسەر پێغەمبەرایەتیەکەم ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ پاداشتی من تەنها لای پەروەردگای جیهانیانە. ١٨٠)﴿أَوْفُوا الْكَيْلَ﴾ ڕێك و ڕاست پێوانە بکە ﴿وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ﴾ وە لەزیان دەران مەبن (لەپێوانەدا ناتەواو بیپێون). ١٨١)﴿وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ وە بەتەرازوویەکی ڕاست‌و ڕێك کێشانە بکەن. ١٨٢) ﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ﴾ و کەم و کوڕی مەکەن لەشتەکانی خەڵکیدا (هیچ ماڵێکیان زۆر پێ مەخەن) ﴿وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾وە ڕۆمەچن لەزەویدا بەخراپەکاریتان. ١٨٣)

وَٱتَّقُوا۟ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلْجِبِلَّةَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ
مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ
ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ إِن كُنتَ
مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ
ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِىٍّ
مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُۥ
عُلَمَٰٓؤُا۟ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾
فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ
فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ
ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا۟
هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ أَفَرَءَيْتَ
إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾

- دڵـڕێیی خـوێن بـڕێن لـە ڕێگـەی خوادا ، دوو شوێن پێیەکەش : شوێن پێیـەکیان ئەوەیـە لە جیهاد و ڕێگای خـوا ی گـەورەدا بێـت، شـوێن پێیەکـەی تریـان لەبـەجێ هێنـانی فـــــەرزێک لەفەرزەکانی خوای گەورەدا بێت).

ئایەتی (١١١) سورەتی (الإسراء): قـال رسـول الله (ﷺ): (إن الله ليرضـى عـن العبـد يأكل الأكلة فيحمده عليهـا ويـشرب الـشربة فيحمـده عليها)(رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان خوا لەبەندە ڕازی دەبێ بەخواردنێك دەیخوات و سوپاسی خوای لەسەر دەكات و بەخواردنەوەیەك دەیخواتەوەو سوپاسی خوای لەسەر دەكات).

ئایەتی (٣٠) سورەتی (الكهف): قال رسول الله (ﷺ): (ما من مسلم يغرس غرساً إلا كان ما **أكل** منه له صدقة **وما** سرق منه له صدقة ولا يرزؤه أحد إلا كان له صدقة)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ)-

﴿وَٱتَّقُواْ ٱلَّذِى﴾ وە بترسن لەو زاتەی ﴿خَلَقَكُمْ وَٱلْجِبِلَّةَ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ کە ئێوەو خەڵکانی پێشوویشی دروست کردووە. ١٨٤)﴿قَالُوٓاْ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ﴾ ووتیان تۆ تەنها لەجادوو لێ کراوانی. ١٨٥)﴿وَمَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾ وە تۆ تەنها مرۆڤێکی وەك ئێمەی ﴿وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ﴾ و بەڕاستی ئێمە واگومانت پێ دەبەین لەدرۆزنان بیت. ١٨٦) ﴿فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ دەی چەند پارچەیەك لەئاسمان بخەرە خوارەوە بەسەرماندا ﴿إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەڕاست گۆیانی. ١٨٧)﴿قَالَ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ (شوعەیب) ووتی پەروەردگارم چاك دەزانێ بەهەر کردەوەیەك کەدەیکەن. ١٨٨)﴿فَكَذَّبُوهُ﴾ ئینجا شوعەیب یان بەدرۆزن زانی ﴿فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ﴾ بەو هۆیەوە سزای ڕۆژی سێبەر(ی هەور) گرتنی ﴿إِنَّهُۥ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ بەڕاستی ئەو سزایە سزای ڕۆژێکی زۆر گەورە بوو. ١٨٩) ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً﴾ بێگومان لەمەدا (باسکرا) بەڵگەیەکی بەهێز هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕدار نەبوون. ١٩٠) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ وە بەڕاستی پەروەردگارت هەر ئەوە زاڵ و بەبەزەییە. ١٩١) ﴿وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾و بەڕاستی ئەم (قورئان)ە دابەزێنراوی پەروەردگاری جیهانیانە. ١٩٢)﴿نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ﴾ جوبرەئیلی ئەمین هێنایە خوارەوە. ١٩٣)﴿عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ﴾ بۆ سەردڵی تۆ بۆ ئەوەی لەترسێنەران بی. ١٩٤)﴿بِلِسَانٍ عَرَبِىٍّ مُّبِينٍ﴾ بەزمانێکی عەرەبی ڕوون و ڕەوان. ١٩٥) ﴿وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ وە بەڕاستی (باسی قورئان) لەکتێبی پێغەمبەرە پێشووەکاندا هەیە. ١٩٦)﴿أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً﴾ ئایا ئەمە بەڵگەیەکی ڕوون نەبوو بۆیان (بۆ کافرانی قورەیش)﴿أَن يَعْلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُاْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ کەزانایانی بەنی ئیسرائیل ئەو (دەنگ و باسی قورئان)ە دەزانن. ١٩٧)﴿وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ﴾ ئەگەر ئێمە ئەو (قورئانە)مان بناردایەتە خوارەوە بۆ سەر کەسێکی عەجەمی. ١٩٨) ﴿فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم﴾ ئینجا بیخوێنرایەتەوەبەسەریاندا (بۆ باوەڕانی مەککە) ﴿مَّا كَانُواْ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ﴾ باوەڕیان پێ نەدەهێنا. ١٩٩)﴿كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە ئەو (قورئان)مان خستۆتە ناو دڵی تاوانبارانەوە. ٢٠٠)﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ﴾ کەچی هەر باوەڕی پێ ناهێنن ﴿حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ﴾ هەتا سزای سەخت بەچاوی خۆیان دەبینن (جا باوەڕ دێنن). ٢٠١) ﴿فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ئەویش لە ناکاودا دێت بۆیان کەئەوان هەستی پێ ناکەن. ٢٠٢) ﴿فَيَقُولُواْ هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ﴾ ئەوسا ئەڵێن ئا خۆ مۆڵەتمان پێ دەدرێ. ٢٠٣)﴿أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ﴾ دەی ئایا ئەوان پەلەی سزای ئێمەیانە. ٢٠٤)﴿أَفَرَءَيْتَ إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ﴾ تۆ پێم بڵێ ئەگەر چەند ساڵێ بەخۆشی بیان ژێنین. ٢٠٥) ﴿ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُواْ يُوعَدُونَ﴾ لە پاشان ئەو سزایەی کەڵێی ترسێنرا بوون بێت بۆیان. ٢٠٦)

مَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يُمَتَّعُونَ (٢٠٧) وَمَآ أَهۡلَكۡنَا مِن قَرۡيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ (٢٠٨) ذِكۡرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ (٢٠٩) وَمَا تَنَزَّلَتۡ بِهِ ٱلشَّيَٰطِينُ (٢١٠) وَمَا يَنۢبَغِي لَهُمۡ وَمَا يَسۡتَطِيعُونَ (٢١١) إِنَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّمۡعِ لَمَعۡزُولُونَ (٢١٢) فَلَا تَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُعَذَّبِينَ (٢١٣) وَأَنذِرۡ عَشِيرَتَكَ ٱلۡأَقۡرَبِينَ (٢١٤) وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ (٢١٥) فَإِنۡ عَصَوۡكَ فَقُلۡ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ (٢١٦) وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ (٢١٧) ٱلَّذِي يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ (٢١٨) وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ (٢١٩) إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ (٢٢٠) هَلۡ أُنَبِّئُكُمۡ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ (٢٢١) تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٖ (٢٢٢) يُلۡقُونَ ٱلسَّمۡعَ وَأَكۡثَرُهُمۡ كَٰذِبُونَ (٢٢٣) وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلۡغَاوُۥنَ (٢٢٤) أَلَمۡ تَرَ أَنَّهُمۡ فِي كُلِّ وَادٖ يَهِيمُونَ (٢٢٥) وَأَنَّهُمۡ يَقُولُونَ مَا لَا يَفۡعَلُونَ (٢٢٦) إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَذَكَرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا وَٱنتَصَرُواْ مِنۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُواْۗ وَسَيَعۡلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ أَيَّ مُنقَلَبٖ يَنقَلِبُونَ (٢٢٧)

سُورَةُ النَّمْلِ

- فەرمووی: (هەر موسولمانێك درەختێك بنێژێ چی لێ خورا خێرو چاکەیە بۆی وەچی لێ دزرا خێرو چاکەیە بۆی وەهەر کەس لێی کەم کاتەوە -بەخواردن یاهەر شتێکی تر- ئەوەی خێرو چاکەیە بۆی).

ئایەتی (٤٥) سورەتی (الکهف): قال رسول الله (ﷺ): (تعس عبد الدينار والدرهم والقطيفة والخميصة، إن أعطي رضي، وإن لم يعط لم يرض)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (تیاچوو و دلماوە بەندەی دینار و درهەم -پارەو پول- و بەرگ و پۆشاك، ئەگەر پێی درا ڕازی دەبێت وە ئەگەر پێی نەدرا ناڕازی یەو توڕە دەبێ).

ئایەتی (٦٦) سورەتی (الکهف): قال رسول الله (ﷺ): (إنما مثل الجليس الصالح وجليس السوء كحامل المسك ونافخ الكير، فحامل المسك إما أن يحذيك وإما أن تبتاع منه وإما أن تجد ريحاً طيبة ونافخ-

﴿مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم﴾ سوودیان پێ ناگەیەنێ ﴿مَّا كَانُوا۟ يُمَتَّعُونَ﴾ ئەو هەموو خۆشی و رابواردنەی بەوان درابوو. ٢٠٧) ﴿وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ﴾ هیچ شارێکمان لەناو نەبردووە ﴿إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ﴾ دڵنیابە ترسێنەرانێکی هەبووە. ٢٠٨) ﴿ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ﴾ بۆ ئەوەی بیر بکەنەوە، وە ئێمە ستەمکار نەبووین (لەسزادانیاندا). ٢٠٩) ﴿وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ ٱلشَّيَٰطِينُ﴾ شەیتانەکان ئەو (قورئانە)یان نەهێناوەتە خوارەوە. ٢١٠) ﴿وَمَا يَنۢبَغِى لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ نەشیاوی ئەوەن و نەدەشتوانن. ٢١١) ﴿إِنَّهُمْ عَنِ ٱلسَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ﴾ بەڕاستی شەیتانەکان لەگوێ گرتن(ی هەواڵی ئاسمان) بەرگری کراون. ٢١٢) ﴿فَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ﴾ کەواتە هیچ پەرستراوێکی تر نەپەرستی لەگەڵ خوادا ﴿فَتَكُونَ مِنَ ٱلْمُعَذَّبِينَ﴾ ئەگینا لەسزا دراوان دەبی. ٢١٣) ﴿وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ﴾ خزم و کەسە زۆر نزیکەکانت بترسێنە. ٢١٤) ﴿وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ﴾ و باڵی بەزەیی و نەرمو نیانیت راخە ﴿لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئەو باوەڕدارانەی کەشوێنت کەوتوون. ٢١٥) ﴿فَإِنْ عَصَوْكَ﴾ ئینجا ئەگەر سەرپێچیان کردی ﴿فَقُلْ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ئەوسا پێیان بڵێ: بەڕاستی من بەریم لەوەی ئێوە دەیکەن. ٢١٦) ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ﴾ وە پشت بەو خوایە ببەستە کەزاڵ و بەبەزەیی یە. ٢١٧) ﴿ٱلَّذِى يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ﴾ ئەو (خوایە) کەدەتبینێ کاتێ بەتەنیا نوێژ دەکەی. ٢١٨) ﴿وَتَقَلُّبَكَ فِى ٱلسَّٰجِدِينَ﴾ وە (دەبینێ) نوێژ کردنت لەناو نوێژگەراندا (کەپێش نوێژییان بۆ دەکەیت). ٢١٩) ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ بەڕاستی تەنها ئەوە بیسەری ئاگادار. ٢٢٠) ﴿هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ﴾ هەواڵتان بدەمێ شەیتانەکان دادەبەزنە سەر کێ؟ ٢٢١) ﴿تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ﴾ دادەبەزنە سەر هەموو (کەسێکی) زۆر درۆزنی زۆر تاوانبار. ٢٢٢) ﴿يُلْقُونَ ٱلسَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَٰذِبُونَ﴾ باش گوێ دەگرن (بۆ شەیتانەکان) وە زۆربەیان درۆزنن (لەو هەواڵانەدا دەیدەن بەخەڵکی). ٢٢٣) ﴿وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُۥنَ﴾ (پێغەمبەر(ﷺ) شاعیر نی یە) شاعیرەکان تەنها گومڕاکان شوێنیان دەکەون. ٢٢٤) ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ﴾ ئایا نابینی کە ئەوانە ﴿فِى كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ﴾ بەهەموو دۆڵ و شیوێکدا بەسەر لێشێواوی دەڕۆن (شیعر دەڵێن). ٢٢٥) ﴿وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ﴾ وە بەڕاستی ئەوانە شتێ دەڵێن کەخۆیان نایکەن. ٢٢٦) ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ جگە لەوانە یان بڕوایان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿وَذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا﴾ وە یادو زیکری خولیان زۆر کردووە ﴿وَٱنتَصَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟﴾ وە تۆڵەیان سەندووە لەپاش ئەوە ستەمیان لێ کراوە ﴿وَسَيَعْلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟﴾ وە ئەوانەی ستەمیان کردووە لەمەودوا دەزانن ﴿أَىَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ﴾ کەچۆن گەڕانەوەیەک دەگەڕێنەوە(بۆ لای خوا دوای مردن). ٢٢٧)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طسٓ ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْقُرْءَانِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ وَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى ٱلْقُرْءَانَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِۦٓ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ ءَاتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهَا نُودِىَ أَنۢ بُورِكَ مَن فِى ٱلنَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨﴾ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ وَأَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّى لَا يَخَافُ لَدَىَّ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾ إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًۢا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ فِى تِسْعِ ءَايَٰتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ ءَايَٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾

الكير إما أن يحرق ثيابك وإما أن تجد منه ريحاً منتنة)(متفق عليه) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان نموونەی هاوەڵی چاک و هاوەڵی خراپ وەک هەڵگری میسک و فووکەر لەکورە وان، جا هەڵگری میسک یابەخشت دەداتێ یاڵێی دەکڕیت یابۆنی خۆشی دێ بەسەرتدا، بەڵام فووکەر لەکورە یاجل و بەرگەکەت دەسووتێنێت یابۆنی ناخۆشی دێ بەسەرتدا).

ئایەتی -(٨٧)

سورەتی (الكهف): قال رسول الله (ﷺ): (إنما أنا بشر، وإنكم تختصمون إلي ولعل بعضكم أن يكون ألحن بحجته من بعض فأقضي له بنحو ما أسمع فمن قضيت له بحق أخيه فإنما أقطع له قطعة من النار)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان من مرۆڤم و ئێوەش ناکۆکی و کێشەتان دێننە لام و لەوانەیە هەندێکتان قسەزانتر بن لەهەندێکتان منیش بڕیاری بۆ دەدەم بەو شێوەی لێی دەبیستم، جا=

سورەتی ﴿ النمل ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿طسٓ﴾ بە (طاء، سین) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْقُرْءَانِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ ئەمە ئایەتەکانی قورئان و کتێبی ئاشکرایە. ١) ﴿هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ (هۆی) ڕێنموونی و مژدەدانە بۆ بڕواداران. ٢) ﴿ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ ئەوانەی کەنوێژ بەجێ دێنن و زەکات دەدەن ﴿وَهُم بِٱلْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ وە ئەوانەی بڕوای بتەویان بەڕۆژی دوایی هەیە. ٣) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْآخِرَةِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی باوەڕ ناهێنن بەڕۆژی دوایی ﴿زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ کردەوە (خراپە)کانیانمان ڕازاندووەتەوە بۆیان ﴿فَهُمْ يَعْمَهُونَ﴾ بۆیە ئەوان بەسەرگەردانی دەسوڕێنەوە. ٤) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ﴾ ئەوانە کەسانێکن سزای بەدیان بۆ هەیە ﴿وَهُمْ فِى ٱلْآخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ﴾ وە ئەوانە لەڕۆژی دواییدا زەرەرمەندترین کەسن. ٥) ﴿وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى ٱلْقُرْءَانَ﴾ بەڕاستی تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) قورئانت پێدەدرێ (فێر دەکرێی) ﴿مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ﴾ لەلایەن خوای کار دروستی زاناوە. ٦) ﴿إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِۦٓ﴾ (بیریان خەرەوە) کاتێ مووسا بەخێزانەکەی ووت ﴿إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا﴾ بێگومان من ئاگرێ بەدیدەکەم ﴿سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ﴾ (ئێوە لێرەدا بن) من دەڕۆم بۆ لای ئەو ئاگرە بەزووی هەواڵێکتان بۆ دێنم ﴿أَوْ ءَاتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ﴾ یا گڕو بزوسکێ (لەو ئاگرە)تان بۆ دێنم تا ئێوە ﴿تَصْطَلُونَ﴾ خۆتانی پێ گەرم بکەنەوە. ٧) ﴿فَلَمَّا جَآءَهَا نُودِىَ﴾ ئینجا کاتێ (مووسا) گەیشتە لای ئاگرەکە بانگی لێ کرا ﴿أَنۢ بُورِكَ مَن فِى ٱلنَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ کە پیرۆز بووە ئەو کەسەی لەناو ئاگرەکە (ڕووناکی کە) دایەو ئەوەش بەدەوری دایە ﴿وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾وە پاکو بێ گەردە خوای پەروەردگاری جیهانیان. ٨) ﴿يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ ئەی مووسا بەڕاستی ئەوەی (بانگی کردی) منم خوای بەدەسەڵاتی کار دروست. ٩) ﴿وَأَلْقِ عَصَاكَ﴾ دە گۆچانەکەت فڕێ دە (ئەویش فڕێی دا) ﴿فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ﴾ ئینجا کاتێ بینی وەك تیرەمار دەجوڵێ ﴿وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ (مووسا) هەڵهات و ئاوڕی نەدایەوە. ﴿يَٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ﴾ (خودا فەرمووی) ئەی مووسا مەترسە ﴿إِنِّى لَا يَخَافُ لَدَىَّ ٱلْمُرْسَلُونَ﴾ بێگومان پێغەمبەران لای من ناترسن. ١٠) ﴿إِلَّا مَن ظَلَمَ﴾ بێجگە لەکەسێ کەستەمی کردبێ ﴿ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًۢا بَعْدَ سُوٓءٍ﴾ پاشان خراپەکەی گۆڕیبێ بەچاکە ﴿فَإِنِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بەڕاستی من لێبوردەی بەبەزەیم. ١١) ﴿وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ﴾ وە دەستت بکە بەباخەڵتدا ﴿تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ﴾ (کە دەرت هێنا) بەسپێتی و پرشنگداری دێتە دەرەوە بەبێ بەڵەکی ﴿فِى تِسْعِ ءَايَٰتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ﴾ (ئەمە دوو موعجیزەیە) لەنۆ موعجیزە بۆ فیرعەون و گەلەکەی ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە گەلێکی لەسنوور دەرچوون. ١٢) ﴿فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ ءَايَٰتُنَا مُبْصِرَةً﴾ ئینجا کاتێ موعجیزە ئاشکراو ڕوونەکانی ئێمەیان بۆ هات ﴿قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ ووتیان ئەمە جادوویەکی ئاشکرایە. ١٣)

وَجَحَدُواْ بِهَا وَٱسۡتَيۡقَنَتۡهَآ أَنفُسُهُمۡ ظُلۡمٗا وَعُلُوّٗاۚ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيۡمَٰنَ عِلۡمٗاۖ وَقَالَا ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٖ مِّنۡ عِبَادِهِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٥﴾ وَوَرِثَ سُلَيۡمَٰنُ دَاوُۥدَۖ وَقَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ عُلِّمۡنَا مَنطِقَ ٱلطَّيۡرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَيۡءٍۖ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَحُشِرَ لِسُلَيۡمَٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ وَٱلطَّيۡرِ فَهُمۡ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوۡاْ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمۡلِ قَالَتۡ نَمۡلَةٞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمۡلُ ٱدۡخُلُواْ مَسَٰكِنَكُمۡ لَا يَحۡطِمَنَّكُمۡ سُلَيۡمَٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿١٨﴾ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكٗا مِّن قَوۡلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوۡزِعۡنِيٓ أَنۡ أَشۡكُرَ نِعۡمَتَكَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَيَّ وَأَنۡ أَعۡمَلَ صَٰلِحٗا تَرۡضَىٰهُ وَأَدۡخِلۡنِي بِرَحۡمَتِكَ فِي عِبَادِكَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيۡرَ فَقَالَ مَالِيَ لَآ أَرَى ٱلۡهُدۡهُدَ أَمۡ كَانَ مِنَ ٱلۡغَآئِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُۥ عَذَابٗا شَدِيدًا أَوۡ لَأَاْذۡبَحَنَّهُۥٓ أَوۡ لَيَأۡتِيَنِّي بِسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٖ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَيۡرَ بَعِيدٖ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمۡ تُحِطۡ بِهِۦ وَجِئۡتُكَ مِن سَبَإِۭ بِنَبَإٖ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

- ئەو کەسەی بڕیارم بۆ دا بەهەشتی کەمالی براکەیەتی ئەو بابزانێ بەهەشتێک لەئاگری دۆزەخم بۆ بڕیوە).

ئایەتی (٩٩) سورەتی (الکهف): قال رسول الله (ﷺ): (یحشر الناس یوم القیامة حفاة عراة غرلاً فقالت عائشة(ﷺ) یا رسول الله الرجال والنساء جمیعاً ینظر بعضهم إلی بعض؟! قال: الأمر أشد من أن یهمهم ذلك)(متفق علیه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی:

(خەڵکی لە ڕۆژی دوایی دا کۆدەکرێنەوە وەپێ خاوس و ڕووت و خەتەنە نەکراوی. عائیشە گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا پیاوان و ئافرەتان تێکڕا و پێکەوەن سەیری یەکتری دەکەن؟! پێغەمبەریش فەرمووی: کارەکە لەوە سەختترە کەگوێ بەوە بدەن).

ئایەتی (٣٧) سورەتی (مریم): قال رسول الله(ﷺ): (لا أحد أصبر علی أذی سمعه من الله إنهم-

﴿وَجَحَدُواْ بِهَا﴾ ئەو موعجیزانە یان دان پێدا نەدەنا ﴿وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ﴾ کە لەدڵی خۆیان دا ئەو (موعجیزانە) یان بەڕاست دەزانی ﴿ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾ لەبەر ستەمکاری و خۆ بە زل زانین (یان) ﴿فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾ ئینجا سەرنج بدە سەر ئەنجامی خراپەکاران چۆن بوو. ١٤) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ عِلْمًا﴾ سوێند بە خوا زانستمان بە داوود و سولەیمان بەخشی ﴿وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى﴾ هەردووکیان ووتیان: هەموو سوپاس و سەنایە بۆ ئەو خوایەی ﴿فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ کە ڕێزی داوین بەسەر زۆر لە بەندە باوەڕدارەکانی دا. ١٥) ﴿وَوَرِثَ سُلَيْمَٰنُ دَاوُۥدَ﴾ وە سولەیمان بووە میراتگری داوود (لە پێغەمبەرێتی و پاشایەتی و زانیاری دا) ﴿وَقَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ (سولەیمان) ووتی ئەی خەڵکینە ﴿عُلِّمْنَا مَنطِقَ ٱلطَّيْرِ﴾ فێری زمانی باڵندەکان کراوین ﴿وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَىْءٍ﴾ وە لە هەموو شتێکمان پێ دراوە ﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْمُبِينُ﴾ بەڕاستی ئەمە (بە من دراوە) فەزڵ و چاکەیەکی ئاشکرایە. ١٦) ﴿وَحُشِرَ لِسُلَيْمَٰنَ جُنُودُهُۥ﴾ وە کۆ کرایەوە بۆ سولەیمان هەموو سەربازەکانی ﴿مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ﴾ لە جنۆکەو ئادەمی و باڵندەکان ﴿فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ ئینجا ئەوان (لە پێش و دواکەوتن) بەرگیری دەکران (و بەریز دەڕۆشتن). ١٧) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا۟﴾ هەتا کاتێ گەشتنە ﴿عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ﴾ سەر شیوی مێروولە (شوێنێك بوو مێروولەی زۆر بوو) ﴿قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمْلُ﴾ مێروولەیەك ووتی: ئەی مێروولەکان ﴿ٱدْخُلُوا۟ مَسَٰكِنَكُمْ﴾ بڕۆنە ناو ماڵەکانی خۆتان (کونە کانتان) ﴿لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَٰنُ وَجُنُودُهُۥ﴾ با سولەیمان و لەشکرەکەی نەتان جلیقێنن (لە ژێر پێیاندا) ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئەوان هەست ناکەن. ١٨) ﴿فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا﴾ ئینجا (سولەیمان بەسەر سوڕمانەوە) زەردەخەنەی کرد لە قسەی ئەو مێرولە ﴿وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ﴾ و ووتی ئەی پەروەردگارم وام رابێنە ﴿أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ﴾ کە سوپاسی ئەو چاکە و نیعمەتەکانت بکەم کە ڕشتووتە بەسەر من و دایك باوکمدا ﴿وَأَنْ أَعْمَلَ صَٰلِحًا تَرْضَىٰهُ﴾ وە (ڕام بێنە) کە کار و کردەوەی چاکە بکەم کە تۆ پێی ڕازی بێت ﴿وَأَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ فِى عِبَادِكَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وە بە بەزەیی خۆت بمخەرە ڕیزی بەندە چاکەکانت. ١٩) ﴿وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيْرَ﴾ جا(سولەیمان) چاوی بەباڵندەکان دا گێڕا ﴿فَقَالَ مَا لِىَ لَآ أَرَى ٱلْهُدْهُدَ﴾ ووتی ئەوە چی یە بۆ پەپوو سلێمانە نابینم ﴿أَمْ كَانَ مِنَ ٱلْغَآئِبِينَ﴾ یاخود لە ئامادەنەبوانە؟ (خۆی دزیوەتەوە). ٢٠) ﴿لَأُعَذِّبَنَّهُۥ عَذَابًا شَدِيدًا﴾ سوێند بە خوا سزایەکی بەتینی دەدەم ﴿أَوْ لَأَا۟ذْبَحَنَّهُۥٓ﴾ یا سەری دەبڕم ﴿أَوْ لَيَأْتِيَنِّى بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ﴾ یا بەڵگەیەکی ڕوونم بۆ دێنێت (لەسەر ئامادە نەبوونی). ٢١) ﴿فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ﴾ ئینجا (پەپوو) ماوەیەکی کورت مایەوە ﴿فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ﴾ جا (هاتەوە و بەسولەیمانی) ووت ئاگادار بووم لە شتێ کە تۆ ئاگادار نیت لێی ﴿وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍۭ بِنَبَإٍ يَقِينٍ﴾ لە(وڵاتی) سەبەئەوە هەواڵێکی ڕاستەقینەم بۆ هێناوی. ٢٢)

إِنِّي وَجَدتُّ ٱمۡرَأَةٗ تَمۡلِكُهُمۡ وَأُوتِيَتۡ مِن كُلِّ شَيۡءٖ وَلَهَا عَرۡشٌ عَظِيمٞ ﴿٢٣﴾ وَجَدتُّهَا وَقَوۡمَهَا يَسۡجُدُونَ لِلشَّمۡسِ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ فَهُمۡ لَا يَهۡتَدُونَ ﴿٢٤﴾ أَلَّاۤ يَسۡجُدُواْۤ لِلَّهِ ٱلَّذِي يُخۡرِجُ ٱلۡخَبۡءَ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُخۡفُونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ۩ ﴿٢٦﴾ ۞ قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقۡتَ أَمۡ كُنتَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ ٱذۡهَب بِّكِتَٰبِي هَٰذَا فَأَلۡقِهۡ إِلَيۡهِمۡ ثُمَّ تَوَلَّ عَنۡهُمۡ فَٱنظُرۡ مَاذَا يَرۡجِعُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَتۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ إِنِّيٓ أُلۡقِيَ إِلَيَّ كِتَٰبٞ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ إِنَّهُۥ مِن سُلَيۡمَٰنَ وَإِنَّهُۥ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعۡلُواْ عَلَيَّ وَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَتۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَفۡتُونِي فِيٓ أَمۡرِي مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمۡرًا حَتَّىٰ تَشۡهَدُونِ ﴿٣٢﴾ قَالُواْ نَحۡنُ أُوْلُواْ قُوَّةٖ وَأُوْلُواْ بَأۡسٖ شَدِيدٖ وَٱلۡأَمۡرُ إِلَيۡكِ فَٱنظُرِي مَاذَا تَأۡمُرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتۡ إِنَّ ٱلۡمُلُوكَ إِذَا دَخَلُواْ قَرۡيَةً أَفۡسَدُوهَا وَجَعَلُوٓاْ أَعِزَّةَ أَهۡلِهَآ أَذِلَّةٗۖ وَكَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَإِنِّي مُرۡسِلَةٌ إِلَيۡهِم بِهَدِيَّةٖ فَنَاظِرَةُۢ بِمَ يَرۡجِعُ ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿٣٥﴾

- يجعلون له ولداً وهو يرزقهم ويعافيهم) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هیچ كەس لەخوا بەئارامتر نی یە لەسەر خراپە و ئاخۆشی یەك بیستبێتی، بێگومان ئەوان - بێ باوەڕان- منداڵی بۆ بڕیار دەدەن لەكاتێكدا ئەو ڕۆزیان دەدا و لەش ساغ و بێ وەیان دەكات).

ئایەتی (٥٥) سوورەتی (مریم): قال رسول الله (ﷺ): (رحم الله رجلا قام من الليل فصلى وأيقظ امرأته، فإن أبت نضح في وجهها الماء، رحم الله امرأة قامت من الليل فصلت وأيقظت زوجها فإن أبى نضحت في وجهه الماء)(رواه أبوداود). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ڕەحمەتی خوا لەپیاوێك بێت لەشەودا هەستێ و نوێژ بكات، وە خێزانەكەشی خەبەر بكاتەوە، جا ئەگەر خەبەری نەبوویەوە ئاو بپرژێنێ بەڕوویدا، وە ڕەحمەتی خوا لە ئافرەتێك بێت لە شەودا هەستێ و نوێژ

﴿إِنِّي وَجَدتُّ ٱمْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ﴾ بەڕاستی من دیم ئافرەتێك پادشای ئەوانە (بەناوی بەلقیس) ﴿وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ﴾ کەهەموو شتێکی (پادشایەتی) پێ دراوە ﴿وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ﴾ و تەختێکی (پادشایەتی) زۆر گەورەی هەیە. ٢٣) ﴿وَجَدتُّهَا وَقَوْمَهَا﴾ خۆی و گەلەکەیم دی ﴿يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ لەجیاتی خوا سوژدە بۆ ڕۆژ دەبەن ﴿وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ و شەیتان کردەوە (خراپە)کانیانی بۆ ڕازاندبوونەوە ﴿فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ﴾ بەو هۆیەوە بەرگری کردون لەڕێگەی ڕاست ﴿فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ﴾ بۆیە ئەوان ڕێگای ڕاست نادۆزنەوە. ٢٤) ﴿أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ ٱلَّذِي﴾ بۆ ئەوەی سوژدە نەبەن بۆ ئەو خوایەی ﴿يُخْرِجُ ٱلْخَبْءَ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ کەئەوەی شاراوە بێت لەئاسمانەکان و زەویدا دەری دەخات (دەردێنێ) ﴿وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ ئەوەش دەی شارنەوەو ئەوەی دەری دەخەن دەی زانێ. ٢٥) ﴿ٱللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ خوایە کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەئەو ﴿رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ﴾ پەروەردگاری عەرشی هەرە گەورەیە. ٢٦) ﴿قَالَ سَنَنظُرُ﴾ (سولەیمان بەپەپووەکەی) ووت ئێمە لێ کۆڵینەوە دەکەین (سەیر دەکەین) ﴿أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ﴾ (تا بزانین) ڕاست دەکەیت (لەو هەواڵەدا) یا لە درۆزنانیت. ٢٧) ﴿ٱذْهَب بِّكِتَٰبِي هَٰذَا﴾ ئەم نامەیەی منیان بۆ بەرە ﴿فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ﴾ و فڕێ ی دە بۆیان پاشان دوور کەوەرەوە لێیان ﴿فَٱنظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ﴾ ئینجا سەرنج بدە چ وەڵامێك دەگەڕێننەوە. ٢٨) ﴿قَالَتْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟﴾ (بەلقیس) ووتی ئەی پیاو ماقوڵو سەرۆکەکان ﴿إِنِّيٓ أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَٰبٌ كَرِيمٌ﴾ بەڕاستی من نامەیەکی گرنگم بۆ هاوێژراوە ﴿إِنَّهُۥ مِن سُلَيْمَٰنَ﴾ کەبێگومان لە سولەیمانەوە (هاتووە). ٢٩) ﴿وَإِنَّهُۥ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەڕاستی ئەو (نامە دەست پێ دەکات): بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ٣٠) ﴿أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَيَّ وَأْتُونِي مُسْلِمِينَ﴾ خۆتان بەگەورە مەزانن بەسەرمداو بەموسڵمانی (گەردن کەچی) وەرن بۆ لام. ٣١) ﴿قَالَتْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟﴾ (بەلقیس) ووتی ئەی سەرۆك و ئەشرافەکان ﴿أَفْتُونِي فِيٓ أَمْرِي﴾ دەربارەی ئەم کارەم ڕای خۆتانم پێ بڵێن ﴿مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا﴾ چونکە من هیچ بڕیارێك نادەم ﴿حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ﴾ هەتا ئێوە ئامادە نەبن(و ڕاوێژتان پێ نەکەم). ٣٢) ﴿قَالُوا۟ نَحْنُ أُو۟لُوا۟ قُوَّةٍ﴾ ووتیان: ئێمە خاوەنی هێزین (چەکو سەربان) ﴿وَأُو۟لُوا۟ بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾ وە (لەجەنگدا) خاوەنی ئازایەتیەکی زۆرین ﴿وَٱلْأَمْرُ إِلَيْكِ﴾ وە فەرمان وبڕیاریش بەدەستی تۆیە ﴿فَٱنظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ﴾ کەواتە سەرنج بدە (بیربکەرەوە) چ فەرمانێك دەدەیت. ٣٣) ﴿قَالَتْ إِنَّ ٱلْمُلُوكَ﴾ ووتی بەڕاستی پادشایان ﴿إِذَا دَخَلُوا۟ قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا﴾ هەر کاتێ (بەزۆر) چوونە شارێکەوە خراپ و وێرانی دەکەن ﴿وَجَعَلُوٓا۟ أَعِزَّةَ أَهْلِهَآ أَذِلَّةً﴾ وە دەسەڵات دارەکانی ئەو (شارە) ڕیسواو سەرشۆڕ دەکەن ﴿وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ﴾ وە (کاتێ زاڵ بوون) هەر بەو جۆرە دەکەن. ٣٤) ﴿وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ﴾ جا من دیارییەکی بەنرخ و گەورەیان بۆ دەنێرم ﴿فَنَاظِرَةٌۢ بِمَ يَرْجِعُ ٱلْمُرْسَلُونَ﴾ ئەدجا چاوەڕوان دەکەم کەنێردراوەکان بەچی یەوە دەگەڕێنەوە. ٣٥)

فَلَمَّا جَآءَ سُلَيۡمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٖ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيۡرٞ مِّمَّآ
ءَاتَىٰكُمۚ بَلۡ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمۡ تَفۡرَحُونَ ﴿٣٦﴾ ٱرۡجِعۡ إِلَيۡهِمۡ فَلَنَأۡتِيَنَّهُم
بِجُنُودٖ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخۡرِجَنَّهُم مِّنۡهَآ أَذِلَّةٗ وَهُمۡ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾ قَالَ
يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ أَيُّكُمۡ يَأۡتِينِي بِعَرۡشِهَا قَبۡلَ أَن يَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ ﴿٣٨﴾
قَالَ عِفۡرِيتٞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبۡلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَۖ وَإِنِّي
عَلَيۡهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٞ ﴿٣٩﴾ قَالَ ٱلَّذِي عِندَهُۥ عِلۡمٞ مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ أَنَا۠ ءَاتِيكَ
بِهِۦ قَبۡلَ أَن يَرۡتَدَّ إِلَيۡكَ طَرۡفُكَۚ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسۡتَقِرًّا عِندَهُۥ قَالَ هَٰذَا
مِن فَضۡلِ رَبِّي لِيَبۡلُوَنِيٓ ءَأَشۡكُرُ أَمۡ أَكۡفُرُۖ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشۡكُرُ
لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيّٞ كَرِيمٞ ﴿٤٠﴾ قَالَ نَكِّرُواْ لَهَا عَرۡشَهَا
نَنظُرۡ أَتَهۡتَدِيٓ أَمۡ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهۡتَدُونَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَآءَتۡ قِيلَ
أَهَٰكَذَا عَرۡشُكِۖ قَالَتۡ كَأَنَّهُۥ هُوَۚ وَأُوتِينَا ٱلۡعِلۡمَ مِن قَبۡلِهَا وَكُنَّا مُسۡلِمِينَ
﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعۡبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ إِنَّهَا كَانَتۡ مِن قَوۡمٖ كَٰفِرِينَ
﴿٤٣﴾ قِيلَ لَهَا ٱدۡخُلِي ٱلصَّرۡحَۖ فَلَمَّا رَأَتۡهُ حَسِبَتۡهُ لُجَّةٗ وَكَشَفَتۡ عَن
سَاقَيۡهَاۚ قَالَ إِنَّهُۥ صَرۡحٞ مُّمَرَّدٞ مِّن قَوَارِيرَۗ قَالَتۡ رَبِّ إِنِّي
ظَلَمۡتُ نَفۡسِي وَأَسۡلَمۡتُ مَعَ سُلَيۡمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾

- بکات و مێردەکەشی خەبەر کاتەوە جائەگەر خەبەری نەبوویەوە ئاو بپرژێنێ بەڕوومەتیدا).

ئایەتی (٧١) سورەتی (مریم): قال رسول الله (ﷺ): (ولا يموت لأحد من المسلمين ثلاثة من الولد تمسه النار إلا تحلة القسم)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر موسوڵمانێك سێ منداڵی بمرێت ئاگری دۆزەخی لێ ناکەوێت - نایسوتێنێ- جگە لە بەدی هێنانی سوێندی پەروەردگار کە فەرموویەتی ﴿ وان منكم الا واردها ﴾).

ئایەتی (٢) سورەتی (طه): قال رسول الله (ﷺ): (إذا نعس أحدكم وهو يصلي فليرقد حتى يذهب عنه النوم فإن أحدكم إذا صلى وهو ناعس لا يدري لعله يذهب يستغفر فيسب نفسه)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر کەسێك لە ئێوە لەکاتێکدا نوێژی دەکرد خەوی هات -خەوە-

﴿فَلَمَّا جَآءَ سُلَيۡمَٰنَ﴾ ئینجا کاتێ (نێراوەکە) هاتە لای سولەیمان ﴿قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٖ﴾ (سولەیمان) ووتی: ئێوە ماڵ و سامان بەمن دەدەن؟! ﴿فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ﴾ دەی ئەوەی خوا بەمنی داوە ﴿خَيۡرٞ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُم﴾ چاکترە لەوەی داویەتی بەئێوە ﴿بَلۡ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمۡ تَفۡرَحُونَ﴾ بەڵکو ئێوە بەدیارییەکەتان دڵخۆش دەبن. ٣٦) ﴿ٱرۡجِعۡ إِلَيۡهِمۡ فَلَنَأۡتِيَنَّهُم﴾ (بە دیارییەکەوە) بگەڕێرەوە بۆ لایان سوێند بەخوا بۆیان دێین ﴿بِجُنُودٖ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا﴾ بە لەشکرێکەوە کەتوانای ڕوو بەڕوو بوونەوەیان نی یە لەگەڵیدا ﴿وَلَنُخۡرِجَنَّهُم مِّنۡهَآ أَذِلَّةٗ﴾ وە سوێند بەخوا بەزەلیلی و ژێردەستی لەووڵاتەکەیان دەریان دەکەین ﴿وَهُمۡ صَٰغِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان ڕیسواو سەرشۆڕن. ٣٧) ﴿قَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَؤُاْ﴾ (سولەیمان) ووتی ئەی دەستەی ئەشرافەکان ﴿أَيُّكُمۡ يَأۡتِينِي بِعَرۡشِهَا﴾ کامتان تەختە (پادشایی یە) کەیم بۆ دێنن ﴿قَبۡلَ أَن يَأۡتُونِي مُسۡلِمِينَ﴾ پێش ئەوەی بە ملکەچی بێن بۆلام. ٣٨) ﴿قَالَ عِفۡرِيتٞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ﴾ جنۆکەیەکی گەورەی بەهێز لە جنۆکەکان ووتی ﴿أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ﴾ من ئەو (تەختەییت) بۆ دێنم ﴿قَبۡلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ﴾ پێش ئەوەی لەجێگەی خۆت هەستی ﴿وَإِنِّي عَلَيۡهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٞ﴾ وە بێگومان من بەتوانام بەسەر ئەو (هێنانەدا)و دەسپاکیشم. ٣٩) ﴿قَالَ ٱلَّذِي عِندَهُۥ عِلۡمٞ مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ ئەوەی زانستی لەکتێبی (ئاسمانی) لا بوو ووتی ﴿أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبۡلَ أَن يَرۡتَدَّ إِلَيۡكَ طَرۡفُكَ﴾ من بۆت دێنم پێش ئەوەی چاوت بتروکێنی ﴿فَلَمَّا رَءَاهُ مُسۡتَقِرًّا عِندَهُۥ﴾ (تەختەکەی هێنا) جا کاتێك سولەیمان تەختەتەکەی (بەلقیسی) لای خۆیدا بینی ﴿قَالَ هَٰذَا مِن فَضۡلِ رَبِّي﴾ ووتی ئەمە لە فەزڵی پەروەردگارمەوەیە ﴿لِيَبۡلُوَنِيٓ ءَأَشۡكُرُ أَمۡ أَكۡفُرُ﴾ بۆ ئەوەی تاقیم بکاتەوە ئایا شوکری (ئەم نیعمەتە) دەکەم یان پێ نەزان و سپڵە دەبم ﴿وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشۡكُرُ لِنَفۡسِهِۦ﴾ وە هەر کەسێ سوپاسی خوا بکات ئەوە بێگومان سوپاس بۆ خۆی دەکات ﴿وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيّٞ كَرِيمٞ﴾ وە هەر کەسیش ناسوپاسی بکات (زیانی بۆ خۆیەتی) چونکە بێگومان پەروەردگارم دەوڵەمەند و بێ نیازە. ٤٠) ﴿قَالَ نَكِّرُواْ لَهَا عَرۡشَهَا﴾ (سولەیمان) ووتی تەختەکەی بگۆڕن ﴿نَنظُرۡ أَتَهۡتَدِيٓ﴾ سەرنج دەین دەیناسێتەوە (تەختەکەی خۆیەتی) ﴿أَمۡ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهۡتَدُونَ﴾ یان نایناسێتەوە. ٤١) ﴿فَلَمَّا جَآءَتۡ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرۡشُكِ﴾ ئینجا کاتێك (بەلقیس) هات پێی ووترا تەختەکەی تۆ وەك ئەمە وابوو ﴿قَالَتۡ كَأَنَّهُۥ هُوَ﴾ (بەلقیس) ووتی وەك ئەو وایە، (ئەڵێی ئەوە) ﴿وَأُوتِينَا ٱلۡعِلۡمَ مِن قَبۡلِهَا﴾ (سولەیمان) ووتی: پێش ئەم (بەلقیسە) زانستمان پێ درابوو ﴿وَكُنَّا مُسۡلِمِينَ﴾ وە ئێمە ملکەچ بووین. ٤٢) ﴿وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعۡبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە ئەوەی بێجگە لەخوا دەی پەرست بەرگری کرد (لەباوەڕ هێنان بەخوا) ﴿إِنَّهَا كَانَتۡ مِن قَوۡمٖ كَٰفِرِينَ﴾ بێگومان ئەو (بەلقیس) لەگەڵ کافران بوو. ٤٣) ﴿قِيلَ لَهَا ٱدۡخُلِي ٱلصَّرۡحَ﴾ (بەلقیس) پێی ووترا بچۆرە ناو کۆشکەکەوە ﴿فَلَمَّا رَأَتۡهُ حَسِبَتۡهُ لُجَّةٗ﴾ ئەدجا کاتێك کەبینی بەدەریای زانی ﴿وَكَشَفَتۡ عَن سَاقَيۡهَا﴾ و هەر دوو قاچی هەڵکرد (بۆ ئەوەی تەڕ نەبێت) ﴿قَالَ إِنَّهُۥ صَرۡحٞ مُّمَرَّدٞ مِّن قَوَارِيرَ﴾ (سولەیمان) پێی ووت ئەوە (تۆ بە دەریای دەزانی) کۆشکێکە لەشوشە ﴿قَالَتۡ رَبِّ إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي﴾ (بەلقیس) ووتی ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من ستەمم لە خۆم کردوو ﴿وَأَسۡلَمۡتُ مَعَ سُلَيۡمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ لەگەڵ سولەیمان دا منیش ملکەچ بووم بۆ پەروەردگاری جیهانیان. ٤٤)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ قَالَ طَٰٓئِرُكُمْ عِندَ ٱللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ قَالُوا۟ تَقَاسَمُوا۟ بِٱللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوٓا۟ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

- نوچـــــکە بردیـەوە- باپـاڵ کـــەوێت هـــەتا خەوهاتنەکـــەی نامێنێـت چـونکە بەڕاسـتی ئەگـەر بـەکێکتان نوێـژ بکـات لەکاتێکـدا خەوی بێت نـازانێ لەوانەیــە بیــەوێ داوای لێبـــوردن بکات بـەڵام جنێو بـەخۆی بـدات - لـــەجیاتی داوای لێبوردن-).

ئایـــەتی (١٤) سورەتی (طه): قال رسـول الله (ﷺ): (من نام عن صلاة أو نسيها فكفارتها أن يصليها إذا ذكرها لا كفـــارة لهـــا إلا ذلك)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەرکەسێ خەوی لێ کەوت یان لەبیری نەبوو نوێژێکی نەکرد، ئەوە قەزاکەی بەوە لادەچێ خەبەری بووەوە یان هاتەوە یادی بیکات جگە لەوە هیچ کەفارەتێکی تری نی یە).

ئایەتی (٧٦) سورەتی (طه): قال رسول الله (ﷺ): (إن أهل عليين ليرون من فوقهم كما ترون الكوكب الغابر في أفق السماء لتفاضل ما بينهم، فقالوا يارسول الله تلك منازل الأنبياء؟ قال: بلى والذي نفسي-

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا﴾ سوێند بەخوا ناردمان بۆ گەلی سەموود برایان صالح پێغەمبەر (ﷺ) ﴿أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ﴾ (پێی ووتن) کەخوا بپەرستن ﴿فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ﴾ کەچی ئەوان بوونە دوو کۆمەڵی دژ بەیەك. ٤٥) ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم بۆچی پەلە دەکەن ﴿بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ﴾ (بەهاتنی) سزاو تۆڵە پێش (هاتنی) رەحمەتو چاکە ﴿لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ﴾ بۆچی (ناگەڕێنەوە) داوای لێخۆشبوون ناکەن لەخوا ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ تا رەحمتان پێ بکرێت. ٤٦) ﴿قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ﴾ ووتیان ئێمە تووشی شومی و نەگبەتی بووین بەهۆی تۆو ئەوانەی لەگەڵ تۆدان (باوەڕداران) ﴿قَالَ طَٰٓئِرُكُمْ عِندَ ٱللَّهِ﴾ (صالح) ووتی هۆی ئەو نەگبەتی یەی ئێوە لەلای خوایە (کەبێ باوەڕیتانە) ﴿بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ﴾ نەخێر بەڵکو ئێوە گەلێکن تاقی دەکرێنەوە. ٤٧)﴿وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ﴾ لەو شارە(ی صالح)دا نۆ کەس هەبوون ﴿يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ﴾ لەزەویدا خراپەکارییان دەکرد بەهیچ جۆر چاکەیان نەدەکرد. ٤٨)﴿قَالُوا۟ تَقَاسَمُوا۟ بِٱللَّهِ﴾ ووتیان (بەیەکتری) سوێند بخۆن بەخوا ﴿لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ﴾ کەبەشەودا هێرش دەکەینە سەر ماڵ و خێزانی (صالح و هەموویان لەناو دەبەین) ﴿ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ﴾ لەپاشان دەڵێین بەکەسو کاری (صالح) ﴿مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ﴾ ئێمە ئاگامان لەکوشتن و تیاچوونی خێزانی ئەو نی یە﴿وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ﴾و بێگومان ڕاستیش دەکەین. ٤٩)﴿وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا﴾ ئەوان نەخشەو پیلانیان دانا بەپیلاندانێکی خراپ (بۆ کوشتنی صالح) ﴿وَمَكَرْنَا مَكْرًا﴾ ئێمەش پیلانمان گێڕا (بۆ لەناو بردنیان) بە پیلانگێڕانێکی بەهێز ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هەستیان نەدەکرد. ٥٠) ﴿فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ﴾ ئینجا سەرنج بدە سەر ئەنجامی پیلانی ئەوان چی لێهات ﴿أَنَّا دَمَّرْنَٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ چۆن ئێمە ئەوان و گەلەکەیانمان هەموو پێکەوە لەناو برد. ٥١) ﴿فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ﴾ ئینجا ئەوە (جێ) خانووەکانیانە ﴿خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوٓا۟﴾ چۆڵو خالی یە لەبەر ئەوەی ستەمیان کرد ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً﴾ بەڕاستی لەو بەسەرهاتەدا پەندو بەڵگە هەیە ﴿لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بۆ کۆمەڵێك (دەسەڵاتی خوا) دەزانن. ٥٢) ﴿وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ﴾ وە ئەو کەسانەمان ڕزگار کرد کەبڕوایان هێنابوو و لەخوا دەترسان. ٥٣)﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ﴾وە باسی لووط بکە کاتێ ووتی بەگەلەکەی ﴿أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ﴾ ئایا ئێوە ئەو کارە زۆر خراپ و ناشیرینە دەکەن ﴿وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ﴾ کەئێوە دەبینن و دەزانن (چەند پیس و ناشیرینە). ٥٤)﴿أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ﴾ چۆن ئایا بەڕاستی ئێوە دەچنە لای پیاوان لەجیاتی ئافرەتان بۆ بەجێ هێنانی ئارەزوو ﴿بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ﴾ دیارە ئێوە گەل و کۆمەڵێکی نەفام و نەزانن. ٥٥)

۞ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَخْرِجُوٓاْ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًاۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُواْ شَجَرَهَآۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِىَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًاۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦٓۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

=بیده رجال آمنوا بالله وصدقوا المرسلین)(متفق علیه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان بەهەشتی یەکان کەسانێك دەبینن لەسەرویانە ئەوەندە بەرزن وەك چۆن ئەستێرە دوورەکان دەبینن لەپانتایی ئاسماندا بەهۆی جیاوازیان لەچاکیدا، ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا ئەوپلە بەرزانە پلەی پێغەمبەرانە؟ فەرمووی: نەخێر سوێند بەو خوایەی گیانی منی بەدەستە ئەوە پلەی- پیاوانێکە باوەڕیان بەخوا هێناوەو پێغەمبەرانیان بەڕاستی زانیوەو باوەڕیان پێهێناون).

ئایەتی (٨٢) سورەتی (طه): قال رسول الله (ﷺ): (قال الله تعالى: يا ابن آدم إنك ما دعوتني ورجوتني غفرت لك على ما كان منك ولا أبالي، يا ابن آدم لو بلغت ذنوبك عنان السماء ثم استغفرتني غفرت لك، يا ابن آدم لو أتيتني بقراب الأرض خطايا ثم لقيتني لا تشرك بي شيئا إلا أتيتك بقرابها مغفرة)(رواه الترمذي).=

﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ﴾ ئینجا وەڵامی گەلەکەی هیچ نەبوو ﴿إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ﴾ جگە لەوەی کەووتیان ﴿أَخْرِجُوٓاْ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ﴾ لووط و خێزانی (شوێن کەوتوانی) لەشارەکەتان دەرکەن ﴿إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ﴾ بەڕاستی ئەوان کەسانێکن خۆیان پاك ڕادەگرن (لەم کردەوەی ئێمە). ٥٦) ﴿فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ﴾ ئینجا ئێمە لووط و خێزانەکەیمان ڕزگار کرد جگە لەهاوسەرەکەی ﴿قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ﴾ کەبڕیارمان دا ئەو(هاوسەرەکەی) لەجێماوان بێت لەسزادا. ٥٧) ﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا﴾ وەبارانێکمان (لەبەرد) بەسەریان دا باراند ﴿فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ﴾ جا ئا ج خراپ بوو بارانی ترسێنراوەکان. ٥٨) ﴿قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ هەموو سوپاس و ستایش بۆ خوا ﴿وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ﴾ وە سەلام و درود لەسەر ئەو بەندانەی خوا هەڵیبژاردون (بۆ پێغەمبەرێتی) ﴿ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ ئایا خوا باشترە یا ئەو بتانەی دەیکەنە هاوبەشی خوا. ٥٩) ﴿أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ ئایا زاتێك کەئاسمانەکانو زەوی دروست کردووە ﴿وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ لەئاسمانەوە بارانی بۆ باراندوون ﴿فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ﴾ ئینجا بەو(بارانە) چەند باخچەیەکی خاوەن جوانیمان ڕواند ﴿مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُواْ شَجَرَهَآ﴾ کە ئێوە نەتان دەتوانی درەخت ڕ ڕواوی ئەو(باخچە) برووێنن ﴿أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ﴾ ئایا هیچ پەرستراوی تر لەگەڵ خوادا هەیە ﴿بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ﴾ نەخێر نی یە بەڵام ئەوانە گەلێکن لادەدەن لەڕێگای ڕاست. ٦٠) ﴿أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا﴾ ئایا زاتێ کەزەوی کردۆتە جێگای ئارامی و نیشتەجێ بوون ﴿وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا﴾ وە لەناو(زەوی)دا چەند ڕوباری بەدی هێناوە ﴿وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِىَ﴾ وە چەند چیای گەورەی بۆ زەوی داناوە ﴿وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا﴾ وە لە نێوان دوو ئاودا (شیرین و سوێر) بەربەستی داناوە(بۆ ئەوەی تێکەڵ نەبن) ﴿أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ﴾ ئایا هیچ پەرستراوی تر هەیە لەگەڵ خوادا ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ نەخێر نی یە بەڵام زۆربەیان نازانن. ٦١) ﴿أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ﴾ ئایا زاتێ کەدێت بەهاواری ناچار و داماوەوە کاتێ هاواری لێ دەکات ﴿وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ﴾ وە ناخۆشی و بەڵاکان لادەبات ﴿وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ﴾ وە دەتان کاتە جێنشینی گەلانی تری سەر زەوی ﴿أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ﴾ ئایا پەرستراوێکی تر هەیە لەگەڵ خوادا(نەخێر نی یە) ﴿قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ بەڵام زۆر کەم بیر دەکەنەوە. ٦٢) ﴿أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ﴾ ئایا زاتێ کە ڕێنموونیی ئێوە دەکات (بە ئەستێرە و شتی تر) لەتاریکی یەکانی ووشکانی و دەریادا (لەشەودا) ﴿وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦٓ﴾ و زاتێك کە با دەنێرێت بە موژدەدەر پێش بارانی ڕەحمەتی ﴿أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ﴾ ئایا هیچ پەرستراوێکی تر هەیە لەگەڵ خوادا ﴿تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا بەرز و بڵندترە لەوەی بت پەرستان دەیکەنە هاوبەشی. ٦٣)

أَمَّن يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾ قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ادَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ ۚ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّنْهَا ۖ بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا وَءَابَآؤُنَا أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُن فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِي السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ إِنَّ هَٰذَا الْقُرْءَانَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

-پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە فەرموویەتی: ئەی ئادەمی هەر چەند لێم بپاڕێیتەوەو ئومێدت بەمن بێ، دەبوورم لەو تاوانانەی کردوتەو گوێ ی پێ نادەم، ئەی ئادەمی ئەگەر تاوانەکانت بگاتە هەورەکانی ئاسمان پاشان داوای لێخۆشبوونم لێ بکەیت لێت خۆش دەبم، ئەی ئادەمی بەڕاستی ئەگەر پڕ بەزەوی تاوانت کردبێ پاشان بگەڕێیتەوە لام بەمەرجێ هاوبەشت بۆ بڕیارنەدابم منیش پڕ بەزەوی لێبوردنت پێ دەبەخشم).

ئایەتی (١٠٩) سورەتی (طه): قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله تعالى: أخرجوا من النار من كان في قلبه مثقال حبة من إيمان، فيخرجون خلقاً كثيراً ثم يقول: أخرجوا من النار من كان في قلبه نصف مثقال من إيمان، أخرجوا من النار من كان في قلبه ما يزن ذرة، من كان في قلبه أدنى مثقال ذرة من إيمان)(متفق عليه).-

﴿أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ﴾ ئایا زاتێ کە لەسەرەتاوە بونەوەر بەدی دێنێت پاشان (دوای مردنی) جارێکی تر دروستی دەکاتەوە ﴿وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ﴾ وەزاتێ کە لەئاسمان و زەوی یەوە رسق و رۆزیتان دەدات ﴿أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ﴾ ئایا هیچ پەرستراوی تر هەیە لەگەڵ خوادا (نەخێر نی یە) ﴿قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بەڵگەتان بێنن ئەگەر ئێوە راست دەکەن. ٦٤) ﴿قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلْغَيْبَ﴾ بڵێ کەسانێ کە لە ئاسمانەکان و زەوی دان غەیب نازانن ﴿إِلَّا ٱللَّهُ﴾ بێجگە لەخوا (تەنها ئەو دەیزانێ) ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ و ئەوان هەست ناکەن چ کاتێ زیندوو دەکرێنەوە. ٦٥) ﴿بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ﴾ بەڵکو زانیاری ئەوان دەربارەی رۆژی دوایی کورتەو بڕ ناکات (زانیاریەکی وایان نی یە) ﴿بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّنْهَا﴾ بەڵکو لەبارەی (رۆژی دوای)یەوە ئەوان لەگومان و دوودڵیدان ﴿بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ﴾ بەڵکو ئەوان لەو بارەیەوە کوێرن. ٦٦) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون دەیان ووت ﴿أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا وَءَابَآؤُنَآ﴾ ئایا کاتێ ئێمەو باوو باپیرانمان بووین بەخاک ﴿أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ﴾ ئایا ئێمە دەر دەرهێنرێن (لەگۆڕەکانمان و زیندوو دەبینەوە). ٦٧) ﴿لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمەو باوو باپیرانمان لەمەو پێش بەڵێنی ئەم (زیندوو کردنەوە)مان پێ درا بوو ﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ ئەم (هەڕەشەی موحەممەد (ﷺ) لێمان دەکات) تەنها درۆ و دەلەسەی گەلە پێشووەکانە (کەنوسراوەتەوە). ٦٨) ﴿قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) پێیان) بڵێ بڕۆن بگەڕێن بەزەوی و وڵاتان دا ﴿فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ ئینجا سەرنج بدەن بزانن سەرئەنجامی تاوانباران چۆن بووە (چییان بەسەر هاتووە). ٦٩) ﴿وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ﴾ خەفەت مەخۆ بۆ ئەوانە (کەبڕوا نامێنن) ﴿وَلَا تَكُن فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ﴾ و سینگ و دڵت تەنگ نەبێ لەو پیلان و خراپانەی دەیکەن (دژیەتۆ). ٧٠) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ﴾ دەڵێن ئەم بەڵێنەی (سزای پێمان دەدەن) کەی دێت ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە راست دەکەن. ٧١) ﴿قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ لەوانەیە زۆر لێتانەوە نزیک بووبێتەوە ﴿بَعْضُ ٱلَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ﴾ هەندێ لەو سزای بەپەلە داوای هاتنی دەکەن. ٧٢) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ وەبەڕاستی پەروەردگارت خاوەن فەزل و چاکەیە بەسەرخەڵکەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ﴾ بەڵام زۆر بەیان سوپاس(ی پەروەردگار) ناکەن. ٧٣) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ﴾ وە بەڕاستی پەروەردگارت ئاگادارەو دەزانێت ﴿مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ بەو (دوژمنایەتی و کینەی) لە دەروونیاندا دەیشارنەوەو بەوەش دەری دەبڕن (نایشانەوە). ٧٤) ﴿وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ﴾ وە هیچ شتێکی نادیار نی یە لەئاسمان و زەوی دا ﴿إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ﴾ مەگەر لەکتێبی روون (لوح المحفوظ) دایە. ٧٥) ﴿إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ﴾ بەڕاستی ئەم قورئانە ﴿يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ دەیگێڕێتەوە بۆ نەوەی ئیسرائیل ﴿أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ زۆربەی ئەو مەسەلانەی کە ئەوان تێیدا جیاوازن. ٧٦)

وَإِنَّهُۥ لَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقۡضِي بَيۡنَهُم بِحُكۡمِهِۦۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۖ إِنَّكَ عَلَى ٱلۡحَقِّ ٱلۡمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ لَا تُسۡمِعُ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَلَا تُسۡمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوۡاْ مُدۡبِرِينَ ﴿٨٠﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِي ٱلۡعُمۡيِ عَن ضَلَٰلَتِهِمۡۖ إِن تُسۡمِعُ إِلَّا مَن يُؤۡمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسۡلِمُونَ ﴿٨١﴾ ۞ وَإِذَا وَقَعَ ٱلۡقَوۡلُ عَلَيۡهِمۡ أَخۡرَجۡنَا لَهُمۡ دَآبَّةٗ مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ تُكَلِّمُهُمۡ أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ وَيَوۡمَ نَحۡشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٖ فَوۡجٗا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُمۡ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو قَالَ أَكَذَّبۡتُم بِـَٔايَٰتِي وَلَمۡ تُحِيطُواْ بِهَا عِلۡمًا أَمَّاذَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ ٱلۡقَوۡلُ عَلَيۡهِم بِمَا ظَلَمُواْ فَهُمۡ لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّا جَعَلۡنَا ٱلَّيۡلَ لِيَسۡكُنُواْ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبۡصِرًاۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٨٦﴾ وَيَوۡمَ يُنفَخُ فِي ٱلصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُۚ وَكُلٌّ أَتَوۡهُ دَٰخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى ٱلۡجِبَالَ تَحۡسَبُهَا جَامِدَةٗ وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ ٱلسَّحَابِۚ صُنۡعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِيٓ أَتۡقَنَ كُلَّ شَيۡءٍۚ إِنَّهُۥ خَبِيرُۢ بِمَا تَفۡعَلُونَ ﴿٨٨﴾

-پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرمووێ: ئەو کەسەی قورسایی دەنکە تۆوێ ئیمانی لەدڵدایە دەری بێنن لەئاگری دۆزەخ، ئەوانیش خەڵکانێکی زۆر لەدۆزەخ دەردێنن. پاشان (خوای گەورە) دەفەرمووێ ئەو کەسەی کێشی نیو دنکە تۆو ئیمانی لەدڵدایە لەدۆزەخ دەری بێنن، ئەو کەسەی قورسایی تۆزقاڵێ و کەمتریش لەتۆزقاڵێ ئیمانی لە دڵدایە دەری بێنن لە دۆزەخ).

ئایەتی (١٣٢) سورەتی (طه): قال رسول الله (ﷺ): (مُروا أولادكم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين، **واضربوهم عليها** وهم أبناء عشر وفرقوا بينهم في المضاجع)(رواه أبو داود). پێغەمبەری خوا (ﷺ) **فەرمووی: (فەرمان** بەمنداڵەکانتان بکەن بەنوێژکردن کاتێ تەمەنیان حەوت ساڵە وە لەسەر-

﴿وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە بەڕاستی ئەم (قورئانە) ڕێنموونی میهرەبانی یە بۆ ئیمانداران. ٧٧) ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت دادوەری دەکات لەنێوانیان دا بەبڕیاری خۆی ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ﴾ وە خوا بەدەسەلاتی زانایە. ٧٨) ﴿فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ﴾ کەوا بوو پشت هەر بەخوا ببەستە ﴿إِنَّكَ عَلَى ٱلْحَقِّ ٱلْمُبِينِ﴾ بەڕاستی تۆ لەسەر ئاینێکی ڕاستو ڕوونی. ٧٩) ﴿إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ بەڕاستی تۆ ناتوانی(بانگەوازت) بەمردووەکان ببیستێنی ﴿وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ﴾ وە ناتوانی بانگەوازت بەوانەی کەڕن بژنەوێنی ﴿إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ﴾ کاتێ پشت هەڵدەکەن و دەڕۆن. ٨٠) ﴿وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِى ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ﴾ وە تۆ ناتوانی کوێران ڕزگار کەیت لەگومڕاییەکەیان (ڕێنموونیان بکەیت) ﴿إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ تۆ تەنها (ڕێنموونیت) بەکەسێ دەژنەوێنی کەبڕوا بەئایەتو نیشانەکانی ئێمە دێنێ ﴿فَهُم مُّسْلِمُونَ﴾ چونکە ئەوانە هەمیشە ملکەچن (بۆ هەق). ٨١) ﴿وَإِذَا وَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِمْ﴾ وە کاتێ ئەو بەڵێنی (سزایەی پێیان دراوە) بەسەریاندا هات ﴿أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَآبَّةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ﴾ (کەمێك پێش ڕودانی قیامەت) گیان لەبەرێك لەزەوی دەردە هێنین بۆیان ﴿تُكَلِّمُهُمْ﴾ قسەیان لەگەڵدا دەکات ﴿أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ (دەڵێ) بەڕاستی ئەم خەڵکە باوەڕی ڕاستەقینەیان نەهێنا بەئایەتەکانی ئێمە. ٨٢) ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) باسی) ئەو ڕۆژە بکە لەهەموو میللەتێك پۆلێکی زۆر کۆدەکەینەوە ﴿مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ لەوانەی ئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی ﴿فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ ئینجا ئەوان (لەپێشو دواکەوتن) بەرگری دەکرێن (بەڕیز دەڕۆن). ٨٣) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو﴾ هەتا کاتێ دێن (بۆ شوێنی کۆکردنەوەیان) ﴿قَالَ أَكَذَّبْتُم بِـَٔايَٰتِى وَلَمْ تُحِيطُوا۟ بِهَا عِلْمًا﴾ (خوا) ئەفەرموێ ئایا ئێوە ئایەتەکانی منتان بەدرۆ دەزانی (باوەڕتان پێ نەهێنا) لەکاتێکدا هیچ زانیاریەکتان دەربارەیان نەبوو ﴿أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ یان ئێوە چیتان دەکرد (لەدنیا). ٨٤) ﴿وَوَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِم بِمَا ظَلَمُوا۟﴾ وە بڕیاری (سزادانیان) بەسەرا دەسەپێ بەهۆی ستەمکاری یانەوە ﴿فَهُمْ لَا يَنطِقُونَ﴾ ئینجا ئەوان هیچ قسە ناکەن. ٨٥) ﴿أَلَمْ يَرَوْا۟﴾ ئایا (بێ بڕوایان) نەیان زانیوەو نابینن ﴿أَنَّا جَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِيَسْكُنُوا۟ فِيهِ﴾ ئێمە شەومان سازاندووە بۆ ئەوەی ئەوان ئارامی تیا بگرن ﴿وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾ وە ڕۆژمان ڕووناك کردووە (ئیشو کاری تیادەکەن) ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی لەمەدا چەند بەڵگەو نیشانە هەیە بۆ کەسانێ باوەڕ دێنن (بەخوا). ٨٦) ﴿وَيَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) باسی) ئەو ڕۆژە بکە فوو دەکرێ بەشەیپوردا ﴿فَفَزِعَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ﴾ جا هەرچی کەس لەئاسمانەکان و زەوی دایە دەترسێ ورادەچڵەکێ (هەموو دەمرن) ﴿إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ﴾ جگە لەو کەسانەی خوا بیەوێ (بەئارام بن و نەمرن) ﴿وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَٰخِرِينَ﴾ وە هەموو بەملکەچی و سەر شۆڕی دێنەوە لای خوا. ٨٧) ﴿وَتَرَى ٱلْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً﴾ وە ئەو کێوو چیانە دەبینی وا دەزانی دامەزراون (لەشوێنی خۆیان دا) ﴿وَهِىَ تَمُرُّ مَرَّ ٱلسَّحَابِ﴾ (کاتێ فووکرا بەشەیپوردا) چیاکان وەکو ڕۆشتنی هەور دەڕۆن ﴿صُنْعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ أَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ﴾ ئەمە دروست کراوی ئەو خوایە کەهەموو شتێکی بەو پەڕی ڕێکو پێکی دروست کردووە ﴿إِنَّهُۥ خَبِيرٌۢ بِمَا تَفْعَلُونَ﴾ بەڕاستی خوا ئاگادارە بەهەر کردەوەیەك ئێوە دەیکەن. ٨٨)

مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيۡرٞ مِّنۡهَا وَهُم مِّن فَزَعٖ يَوۡمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَكُبَّتۡ وُجُوهُهُمۡ فِي ٱلنَّارِ هَلۡ تُجۡزَوۡنَ إِلَّا مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَآ أُمِرۡتُ أَنۡ أَعۡبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلۡبَلۡدَةِ ٱلَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَيۡءٖۖ وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنۡ أَتۡلُوَاْ ٱلۡقُرۡءَانَۖ فَمَنِ ٱهۡتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهۡتَدِي لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَقُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ فَتَعۡرِفُونَهَاۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٩٣﴾

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتۡلُواْ عَلَيۡكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرۡعَوۡنَ بِٱلۡحَقِّ لِقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ فِرۡعَوۡنَ عَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَجَعَلَ أَهۡلَهَا شِيَعٗا يَسۡتَضۡعِفُ طَآئِفَةٗ مِّنۡهُمۡ يُذَبِّحُ أَبۡنَآءَهُمۡ وَيَسۡتَحۡيِۦ نِسَآءَهُمۡۚ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسۡتُضۡعِفُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَنَجۡعَلَهُمۡ أَئِمَّةٗ وَنَجۡعَلَهُمُ ٱلۡوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾

-نوێژ -نەکردن- لێیان بدەن لەکاتێکدا تەمەنیان دە ساڵەوە جێگای نوستنیان لەیەکتری جیابکەنەوە).

ئایەتی (٣٠) سوورەتی (الأنبياء): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: يا رسول الله: أني إذا رأيتك طابت نفسي وقرت عيني فأنبئني عن كل شيء قال: (كل شيء خلق من ماء) قلت: أنبئني عن أمر إذا عملت به دخلت الجنة قال: (أفش السلام وأطعم الطعام وصل الأرحام وقم بالليل و الناس نيام ثم ادخل الجنة بسلام)(رواه الإمام أحمد). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێت: ووتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ): من هەر کاتێک تۆ دەبینم دڵم خۆشحاڵ دەبێت و چاوم گەشدەبێتەوە جا هەواڵی هەموو شتێکم پێ بدە (لەچی دروست کراوە) فەرمووی: (هەموو شتێک لە ئاو دروست کراوە، ووتم: شتێکم پێ بڵێ ئەگەر کاری پێ بکەم بچمە بەهەشتەوە؟ فەرمووی: ئاشکرا سەلام بکە لەنێوانی خەڵکی و خواردن-

﴿مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ﴾ هەرکەس کردەوەی چاکی کردبێت ﴿فَلَهُۥ خَيۡرٞ مِّنۡهَا﴾ (لەڕۆژی دواییدا) پاداشتی چاکتری لەو (کردەوە)ی بۆ هەیە ﴿وَهُم مِّن فَزَعٖ يَوۡمَئِذٍ ءَامِنُونَ﴾ وە ئەوانە دڵنیان لەترس و داچڵەکانی گەورەی ئەو ڕۆژە. ٨٩) ﴿وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ﴾ وە هەرکەس خراپەی کردبێت ﴿فَكُبَّتۡ وُجُوهُهُمۡ فِي ٱلنَّارِ﴾ (لەو ڕۆژەدا) بەسەر ڕوو دەمو چاویان دا دەخرێنە ناو ئـاگر(ی دۆزەخ) ﴿هَلۡ تُجۡزَوۡنَ إِلَّا مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ﴾ ئایـا سـزا دەدرێـن جگـە لـەوەی دەتانکرد. ٩٠)﴿إِنَّمَآ أُمِرۡتُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بڵێ) بێگومـان مـن فـەرمانم پـێ دراوە ﴿أَنۡ أَعۡبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلۡبَلۡدَةِ﴾ کەتەنها پەروەردگاری ئەم شارە (مەککە) بپەرستم ﴿ٱلَّذِي حَرَّمَهَا﴾ ئەو (خوایە)ی (ڕێز شکاندی) ئەم شارەی حـەرام کـردووە ﴿وَلَهُۥ كُلُّ شَيۡءٖ﴾و هەموو شتێك تەنها هی ئەو (خوایە) ﴿وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ﴾ وە فـەرمانم پێ دراوە لەموسڵمانان بم. ٩١)﴿وَأَنۡ أَتۡلُوَاْ ٱلۡقُرۡءَانَ﴾ وە (فەرمانم پێ دراوە کە)قورئان بخوێنم (بەسەر خەڵکی دا) ﴿فَمَنِ ٱهۡتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهۡتَدِي لِنَفۡسِهِۦ﴾ جا هەر کەس هیدایـەتی وەرگرت ئەو بێگومان تەنها بۆ خۆی هیدایەت وەردەگرێ (قازانجەکەی بۆ خۆیەتی) ﴿وَمَن ضَلَّ﴾ هەرکەسیش گومڕا بێت (زیانی بۆ خۆیەتی) ﴿فَقُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ﴾ وە بڵێ: بەڕاستی من تەنها یەکێکم لـەترسـێنەران. ٩٢) ﴿وَقُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ﴾ وە بڵێ هەموو سـوپاس بـۆ خوایـە ﴿سَيُرِيكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ فَتَعۡرِفُونَهَا﴾ ئـەو (خوایـە) بـەزوویی ئایەتەکان و نیشانەکانی نیشانی ئێوە دادەت ئێوەش دەیاننـاسن (کەئایەتی خوان) ﴿وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ﴾ وە پەروەردگارت بێئاگا نی یە لـەوەی کـەئێوە دەیکەن. ٩٣)

سورەتی ﴿ القصص ﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿طسٓمٓ﴾ بە(طا،سین، میم) دەخوێنرێتەوە خوازاناترە بـە ماناکـەی بـۆ زانیـاری زیـاتر سـەیری سـەرەتای سـورەتی (البقرة) بکـە. ١)﴿تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ﴾ ئـەم (ئایەتانـە) ئایەتـەکانی قورئانی ڕوون و ئاشکران. ٢)﴿نَتۡلُواْ عَلَيۡكَ﴾ دەیخوێنینەوە بەسەرتا(ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرۡعَوۡنَ بِٱلۡحَقِّ﴾ هەندێ لەهەواڵی مووسا و فیرعـەون بەڕاستی و دروسـتی ﴿لِقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ﴾ بـۆ ئەوانـەی بـڕوا دێـنن. ٣) ﴿إِنَّ فِرۡعَوۡنَ عَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ بەڕاسـتی فیرعـەون بـەرزو زاڵ بـوو لـەزەوی (میـصر)دا ﴿وَجَعَلَ أَهۡلَهَا شِيَعٗا﴾ وە خەڵکەکەی (میصری) کرد بەچەند بەش و کۆمەڵێك ﴿يَسۡتَضۡعِفُ طَآئِفَةٗ مِّنۡهُمۡ﴾ کۆمەڵێکیانی لاوازو زۆر دەسـتە دەکـرد ﴿يُذَبِّحُ أَبۡنَآءَهُمۡ وَيَسۡتَحۡيِۦ نِسَآءَهُمۡ﴾ کـوڕانی ئـەوانی سـەر دەبڕی و ئافرەتانیانی بەزیندویی دەهێشتەوە (دەیکردنـە خزمـەتکارو کـەنیزەك) ﴿إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ﴾ بەڕاسـتی ئـەو (فیرعـەون) لەخراپـەکاران بـوو. ٤)﴿وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ﴾ وە ئێمـە دەمانـەوێ (بەچـاکەی خۆمـان) منـەت بنـێن ﴿عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسۡتُضۡعِفُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ بەسـەر ئەوانەی کەلاواز و زۆر دەسـت کـرا بـوون لـەوڵاتی (میـصر)دا ﴿وَنَجۡعَلَهُمۡ أَئِمَّةٗ وَنَجۡعَلَهُمُ ٱلۡوَٰرِثِينَ﴾ وە بیـان کـەینە پێـشەواو بیان کـەینە میرات بـەران(ی کەلەپوری فیرعەون و شوێن کەوتوانی)

وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي ٱلْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّ مُوسَىٰٓ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي ٱلْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِيٓ ۖ إِنَّا رَآدُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾ فَٱلْتَقَطَهُۥٓ ءَالُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا۟ خَٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾ وَقَالَتِ ٱمْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَٰرِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِۦ لَوْلَآ أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ لِأُخْتِهِۦ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِۦ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ ۞ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰٓ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُۥ لَكُمْ وَهُمْ لَهُۥ نَٰصِحُونَ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَٰهُ إِلَىٰٓ أُمِّهِۦ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

- بدە بە خەلکی و خـزم و کـەس و کارەکانـت بەسـەر بکـەرەوەو شـەو نوێژ بکە کاتێك کە خەلکی لەخەودان پاشـان بـڕۆرە بەهەشـتەوە بەئاشـتی و ئارامی).

ئایەتی (٧٩) سورەتی (الأنبیاء): قال رسول الله (ﷺ): (بینما امرأتان معهما ابنان لهما إذ جاء الذئب فأخذ أحد الابنین، فتحاكمتا إلى داود فقضى به للكبرى فخرجتا، فدعاهما سلیمان فقال: هاتوا السكین أشقه بینكما فقالت الصغرى یرحمك الله هو ابنها لا تشقه فقضى به للصغرى) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لەکاتێکدا دوو ئافرەتـان دوو منداڵی خۆیان لەگەڵدا بوو لەناکاودا گورگێك هات و یەکێك لەدوو منداڵەکەی فڕاندو بردی ئنجا هەر دوو ئافرەتە شکاتیان برد بۆ لای داوود (عليه السلام) ئەویش بڕیاری دا بۆ ئافرەتە گەورەکەیان بێت لەپاشان چوونە-

﴿وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ وە دەسەڵات داریان بکەین لەو زەویەدا ﴿وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا﴾ وە نیشانی فیرعەون و هامان و لەشکری هەردووکیان بدەین ﴿مِنْهُم مَّا كَانُوا يَحْذَرُونَ﴾ لە(ئیسرائیلی یەکانەوە) ئەوەی خۆیان لێ دەپاراست. ٦)﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ﴾ بەدایکی مووسامان ڕاگەیاند (خستمانە دڵی) ﴿أَنْ أَرْضِعِيهِ﴾ کە شیر بدە بەمووسا ﴿فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ﴾ ئینجا هەرکاتێ ترست لێی هەبوو ﴿فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ﴾ ئەوکاتە بیخەرە ڕووبار(ی نیلە)وە ﴿وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي﴾ مەترسە (لێ ی) و خەفەتیش مەخۆ (بۆی) ﴿إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ﴾ بەڕاستی ئێمە دەیگێڕینەوە بۆلات ﴿وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە دەیکەین بەیەکێ لەپێغەمبەران. ٧)﴿فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ﴾ (دایکی مووسای خستە ئاوی نیلەوە) ئینجا دارو دەستەی فیرعەون (پێیان زانی و) هەڵیان گرتەوە ﴿لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا﴾ بۆ ئەوەی ببێ بەدوژمن و هۆی خەفەت بۆیان ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا﴾ بەڕاستی فیرعەون و هامان و لەشکر و سەربازەکانیان ﴿كَانُوا خَاطِئِينَ﴾ تاوانبارو هەڵەبوون. ٨)﴿وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ﴾ (ویستیان مووسا بکوژن ئاسیەی) ژنی فیرعەون ووتی ﴿قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ﴾ مایەی چاوو دڵ ڕۆشنی یە بۆ من و بۆ تۆش (فیرعەون) مەیکوژن ﴿عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا﴾ بەڵکو سوودو کەڵکمان پێ بگەیەنێ ﴿أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا﴾ یا بیکەین بەکوڕی خۆمان ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هەستیان نەدەکرد (ئەم منداڵە ئەبێتە هۆی تیاچوونیان). ٩) ﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا﴾ جا دڵی دایکی مووسا خاڵی بوو (لەهەموو شت جگە لەمنداڵەکەی) ﴿إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ﴾ نزیك بوو (نهێنی) ئەو منداڵە ئاشکرابکات ﴿لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا﴾ ئەگەر دڵیمان نەبەستایەتەوە (وە بەهێزمان نەکردایە) ﴿لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئەوەی لەبڕواداران بێ. ١٠)﴿وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ﴾ (دایکی مووسا) ووتی بەخوشکەکەی (مووسا) بەشوێنیدا بڕۆ ﴿فَبَصُرَتْ بِهِ عَن جُنُبٍ﴾ ئینجا لە دوورەوە مووسای بینی و پێی زانی ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان (فیرعەون و کۆمەڵەکەی) هەستیان نەدەکرد. ١١)﴿وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ﴾ وە ئێمە پێشتر (شیری) شیردەرەکانمان حەرام کرد لەمووسا (مەمکی کەسیانی نەدەمژی) ﴿فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ﴾ ئینجا خوشکەکەی (مووسا) ووتی پێیان ئایا ماڵێکتان نیشان دەم ﴿يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ﴾ کەئەو منداڵە بۆ ئێوە بەخێو بکەن(و شیری بدەنێ) ﴿وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ﴾و دڵسۆز بن بۆی. ١٢) ﴿فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ﴾ ئینجا مووسا مان گێڕایەوە بۆلای دایکی ﴿كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ﴾ بۆ ئەوەی چاوی پێ ڕوون بێتەوەو خەفەت نەخوات ﴿وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ وە بۆئەوەی بزانێت کەبەڵێنی خوا ڕاست و هەقە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆر بەیان نازانن. ١٣)

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسۡتَوَىٰٓ ءَاتَيۡنَٰهُ حُكۡمٗا وَعِلۡمٗاۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ ٱلۡمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفۡلَةٖ مِّنۡ أَهۡلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيۡنِ يَقۡتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنۡ عَدُوِّهِۦۖ فَٱسۡتَغَٰثَهُ ٱلَّذِي مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِي مِنۡ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيۡهِۖ قَالَ هَٰذَا مِنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِۖ إِنَّهُۥ عَدُوّٞ مُّضِلّٞ مُّبِينٞ ﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي فَٱغۡفِرۡ لِي فَغَفَرَ لَهُۥٓۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنۡعَمۡتَ عَلَيَّ فَلَنۡ أَكُونَ ظَهِيرٗا لِّلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١٧﴾ فَأَصۡبَحَ فِي ٱلۡمَدِينَةِ خَآئِفٗا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا ٱلَّذِي ٱسۡتَنصَرَهُۥ بِٱلۡأَمۡسِ يَسۡتَصۡرِخُهُۥۚ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِيّٞ مُّبِينٞ ﴿١٨﴾ فَلَمَّآ أَنۡ أَرَادَ أَن يَبۡطِشَ بِٱلَّذِي هُوَ عَدُوّٞ لَّهُمَا قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ أَن تَقۡتُلَنِي كَمَا قَتَلۡتَ نَفۡسَۢا بِٱلۡأَمۡسِۖ إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلۡمُصۡلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ رَجُلٞ مِّنۡ أَقۡصَا ٱلۡمَدِينَةِ يَسۡعَىٰ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلۡمَلَأَ يَأۡتَمِرُونَ بِكَ لِيَقۡتُلُوكَ فَٱخۡرُجۡ إِنِّي لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ مِنۡهَا خَآئِفٗا يَتَرَقَّبُۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢١﴾

-دەرەوەو گەشتن بەسولەیمان (عليه السلام) و بانگی کردن (باسەکەیان بۆ گێرایەوە) ئنجا فەرمووی: چەقۆیەکم بۆ بێنن با ئەم منداڵ بکەم بەدوو لەتەوە لەنێوانتاندا ئافرەتە بچووکەکەیان ووتی ڕەحمەتی خوات لێ بێت منداڵی ئەوەو لەتی مەکە بۆیە ئەویش بڕیاری دا منداڵەکە بدرێت بەئافرەتە بچووکەکەیان).

ئایەتی (٨٧) سورەتی (الأنبیاء): قال رسول الله (ﷺ): (دعوة ذي النون إذ هو في بطن الحوت: (لا إله إلا أنت سبحانك إني كنت من الظالمين) فإنه لم يدع بها مسلم ربه في شيء قط إلا استجاب له)(رواه أحمد والترمذي والنسائي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (دوعاکەی یونس پێغەمبەر (عليه السلام) چ دوعایەکی چاك بوو کاتێ کەلەناو سکی نەهەنگەدا بوو ووتی:(هیچ پەرستراوێك نی یە جگە لەتۆ (خوا) پاك و بێگەردی بۆ تۆ بەڕاستی من لەستەم کاران-

﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسْتَوَىٰٓ﴾ کاتێ مووسا گەشتە ئەوپەڕی پێگەیشتنی لەش و ژیری تێرو تەواو بوو ﴿ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ دانایی و زانستمان پێدا ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ هەر بەشێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ١٤) ﴿وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا﴾ وە (مووسا) ڕۆشتە ناو شار بێ ئەوەی خەڵکی شار ئاگایان لێ بێ ﴿فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ﴾ جا لەو شارەدا دوو پیاوی دی لەگەڵ یەکتر شەڕیان دەکرد ﴿هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ﴾ ئەمەیان لەتایفەی خۆی بوو ئەوی تریشیان لەدوژمنانی بوو ﴿فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ﴾ ئنجا ئەوەیان کە لەتایفەی خۆی بوو دوای یارمەتی لێ کرد ﴿عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ﴾ لەدژی ئەوەی کە لە(تاقمی) دوژمنەکەی بوو ﴿فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ﴾ ئینجا مووساش بۆ کزێکی لێدا و ئەو (قیبتی یە)ی کوشت ﴿قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ﴾ (مووسا) ووتی ئەم (کوشتنە) لەکردەوەی شەیتانە ﴿إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی ئەو (شەیتان) دوژمنێکی گومڕاکەری ڕوون و ئاشکرایە. ١٥) ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من ستەمم لەخۆم کرد ﴿فَٱغْفِرْ لِى فَغَفَرَ لَهُۥٓ﴾ دەی لێم خۆشبە جا ئەویش (خودا) لێ ی خۆش بوو ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بێگومان تەنها ئەو لێبوردەی بەبەزەیی یە. ١٦) ﴿قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ﴾ (مووسا) ووتی ئەی پەروەردگارم بەهۆی ئەو هێزو توانای پێت داوم ﴿فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ﴾ بڕیاربێ هەرگیز نەبم بەپشتیوانی تاوانباران. ١٧) ﴿فَأَصْبَحَ فِى ٱلْمَدِينَةِ خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ بەهۆی ئەو (کوشتنە)وە لەشاردا بەترسەوە چاوەڕوانی دەکرد (فیرعەونیەکانی چ هەڵوێستێکیان دەبێ) ﴿فَإِذَا ٱلَّذِى ٱسْتَنصَرَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُۥ﴾ لەناکاودا ئەو (بەنی ئیسرائیلی یەی) دوێنێ داوای یارمەتی کرد لەو (مووسا لەگەڵ یەکێکی تردا شەڕیەتی) هانای بۆ مووسا هێنا فریاری کەوێت ﴿قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِىٌّ مُّبِينٌ﴾ مووسا بەئەو (ئیسرائیلی یە)ی ووت بەڕاستی تۆ گومڕایەکی ئاشکرای. ١٨) ﴿فَلَمَّآ أَنْ أَرَادَ﴾ ئینجا کاتێ کە(مووسا) ویستی ﴿أَن يَبْطِشَ بِٱلَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا﴾ بەتوندی بدات لەو پیاوەی دووژمنی هەردووکیانە ﴿قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِى﴾ ووتی ئەی مووسا ئایا دەتەوێ بم کوژی ﴿كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًۢا بِٱلْأَمْسِ﴾ هەروەکو دوێنێ کەسێکت کوشت ﴿إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارًا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ تۆ هەر دەتەوێ زۆر دارو ملهوڕ بیت لەزەوی دا ﴿وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ﴾ وە ناتەوێ لەپیاو چاکان (ڕێکخەران) بیت. ١٩) ﴿وَجَآءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ﴾ ئینجا پیاوێک لەو پەڕی شارەوە بەپەلە هات (بۆ لای مووسا) ﴿قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلْمَلَأَ﴾ ووتی ئەی مووسا (ئاگاداربە) سەرگەورەکان ﴿يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ﴾ کۆبوونەتەوە لەبارەی تۆوە (قسە دەکەن) بۆ ئەوەی بتکوژن ﴿فَٱخْرُجْ إِنِّى لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ﴾ کەواتە دەرچۆ لەشار (بانەت گرن) بێگومان من دڵسۆزتم. ٢٠) ﴿فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ ئەویش لەشار دەرچوو بەترسەوە چاوەڕوانی دەکرد (پێی بزانن و بیگرن) ﴿قَالَ رَبِّ نَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ (مووسا) ووتی ئەی پەروەردگارم ڕزگارم بکە لەم کۆمەڵە ستەمکارە. ٢١)

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يَهْدِيَنِي سَوَآءَ
ٱلسَّبِيلِ ﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ
ٱلنَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِۖ
قَالَ مَا خَطْبُكُمَاۖ قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ ٱلرِّعَآءُۖ وَأَبُونَا
شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ
رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾ فَجَآءَتْهُ إِحْدَىٰهُمَا
تَمْشِي عَلَى ٱسْتِحْيَآءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ
أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَاۚ فَلَمَّا جَآءَهُۥ وَقَصَّ عَلَيْهِ ٱلْقَصَصَ قَالَ
لَا تَخَفْۖ نَجَوْتَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتْ إِحْدَىٰهُمَا
يَٰٓأَبَتِ ٱسْتَـْٔجِرْهُۖ إِنَّ خَيْرَ مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ ٱلْقَوِيُّ ٱلْأَمِينُ
﴿٢٦﴾ قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ٱبْنَتَيَّ هَٰتَيْنِ عَلَىٰٓ أَن
تَأْجُرَنِي ثَمَٰنِيَ حِجَجٍۖ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِندِكَۖ
وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَۚ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ
ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَۖ أَيَّمَا ٱلْأَجَلَيْنِ
قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَٰنَ عَلَيَّۖ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾

-بووم) بێگومان هیچ موسوڵمانێك نی یە بەو دوعایە لەپەروەردگاری بپارێتەوە دەربارەی هەر شتێك ئیللا (خوا) دوعاكەی لێ وەردەگرێت).

ئایەتی (١٠٤) سورەتی (الأنبياء): قال رسول الله (ﷺ): (أيها الناس إنكم محشورون إلى الله تعالى حفاة عراة غرلاً ﴿كما بدأنا أول خلق نعيده وعداً علينا أنا كنا فاعلين﴾ إلا وإن أول الخلائق يكسى يوم القيامة إبراهيم (عليه السلام) ألا وإنه سيجاء برجال من أمتي فيؤخذ بهم ذات الشمال فأقول يارب!!! أصحابي! فيقال إنك لا تدري ما أحدثوا بعدك فأقول كما قال العبد الصالح (عيسى ابن مريم): ﴿وكنت عليهم شهيداً ما دمت فيهم﴾ إلى قوله (العزيز الحكيم) فيقال لي: إنهم لم يزالوا مرتدين على أعقابهم منذ فارقتهم) (متفق عليه)-

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئەی خەڵكینە ئێوە [illegible] و [illegible] و [illegible] و-

﴿وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ﴾ لەکاتێکدا بەرەو شاری مەدیەن دەڕۆشت ﴿قَالَ عَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يَهْدِيَنِي﴾ ووتی ئومێد دەکەم پەروەردگارم ڕێنموێنیم بکات ﴿سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست و حەق. ٢٢) ﴿وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ﴾ وکاتێ گەیشتە سەر ئاوەکەی مەدیەن ﴿وَجَدَ عَلَيْهِ﴾ بینی لەسەر ئەو ئاوە ﴿أُمَّةً مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسْقُونَ﴾ کۆمەڵێك لەخەڵکی (ئاژەڵو ماڵات) ئاو دەدەن ﴿وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمْرَأَتَيْنِ﴾ وە لەنزیك ئەو (خەڵك)انەوە دوو ئافرەتی بینی ﴿تَذُودَانِ﴾ بەرگری دەکەن لەئاژەڵەکەیان (لەوەی بێتە سەر ئاوەکە) ﴿قَالَ مَا خَطْبُكُمَا﴾ (مووسا) ووتی ئێوە مەبەستتان چی یە؟ (ناهێڵن ئاژەڵەکەتان ئاو بخوات) ﴿قَالَتَا لَا نَسْقِي﴾ ووتیان ئێمە (ئاژەڵەکەمان) ئاو نادەین ﴿حَتَّىٰ يُصْدِرَ ٱلرِّعَآءُ﴾ هەتا شوانەکان (و ئاژەڵەکانیان لەسەر ئاوەکە) نەگەڕێنەوە ﴿وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ﴾ وە باوکمان پیرێکی گەورەو بەتەمەنە. ٢٣) ﴿فَسَقَىٰ لَهُمَا﴾ ئینجا (مووسا) مەڕەکانی بۆ ئاودان ﴿ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ﴾ لەپاشان (مووسا) چوو بۆ ژێر سێبەرێك ﴿فَقَالَ رَبِّ﴾ جا ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿إِنِّي لِمَآ أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾ بەڕاستی من هەژارم (پێویستم هەیە) بەهەر خێرو ڕزقێك بۆم بنێری. ٢٤) ﴿فَجَآءَتْهُ إِحْدَىٰهُمَا﴾ ئینجا یەکێك لەدوو کچەکە هات بۆ لای مووسا ﴿تَمْشِي عَلَى ٱسْتِحْيَآءٍ﴾ بەشەرمەوە دەڕۆشت لەڕێگادا ﴿قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ﴾ ووتی بەڕاستی باوکم (شوعەیب) بانگت دەکات ﴿لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا﴾ بۆ ئەوەی پاداشتی ئەوەت بداتەوە کەمەڕەکانت بۆ ئێمە ئاودا (مووساش لەگەڵی ڕۆشت) ﴿فَلَمَّا جَآءَهُۥ وَقَصَّ عَلَيْهِ ٱلْقَصَصَ﴾ ئینجا کاتی مووسا هات بۆ لای (باوکی کچەکە)و بەسەرهاتەکەی بۆ گێڕایەوە ﴿قَالَ لَا تَخَفْ﴾ (شوعەیب (ﷺ) ووتی مەترسە ﴿نَجَوْتَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ ڕزگارت بووە لەو گەلە ستەمکارە. ٢٥) ﴿قَالَتْ إِحْدَىٰهُمَا يَٰٓأَبَتِ ٱسْتَـْٔجِرْهُ﴾ یەکێ لەو دوو (کچە بەباوکی) ووت ئەی باوە گیان بەکرێ ی بگرە (بۆ شوانی) ﴿إِنَّ خَيْرَ مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ﴾ چونکە بەڕاستی چاکترین کەسە کە بەکرێی بگری ﴿ٱلْقَوِيُّ ٱلْأَمِينُ﴾ بەهێزو ئەمینە (دەس‌و داوێن پاکە). ٢٦) ﴿قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ﴾ (شوعەیب) ووتی بەڕاستی من دەمەوێ ﴿أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ٱبْنَتَيَّ هَٰتَيْنِ﴾ کە یەکێك لەم دوو کچەم لەتۆماره‌کەم ﴿عَلَىٰٓ أَن تَأْجُرَنِي ثَمَٰنِيَ حِجَجٍ﴾ بەو مەرجەی هەشت ساڵ ڕەنجبەریم بۆ بکەیت ﴿فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا﴾ ئینجا ئەگەر دەساڵت تەواو کرد ﴿فَمِنْ عِندِكَ﴾ ئەوە لە(پیاوەتی) خۆتەوەیە ﴿وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ﴾ و من نامەوێ قورسی بکەم لەسەرت ﴿سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بیەوێ بێگومان دەمبینی ﴿مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ لەپیاو چاکان دەبم. ٢٧) ﴿قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ﴾ (مووسا) ووتی ئەوەی ووتت پێم (بڕیار بێت) لەنێوان من و تۆدا ﴿أَيَّمَا ٱلْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ﴾ هەرکام لەو دوو ماوە (٨ یا ١٠ ساڵ)یەم تەواو کرد ﴿فَلَا عُدْوَٰنَ عَلَيَّ﴾ نابێ ستەمم لێ بکرێ ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ﴾ وە خوا لەسەر ئەوەی کەدەیڵێین شایەت و چاودێرە. ٢٨)

۞ فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِۦٓ ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ مِن شَٰطِئِ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ فِى ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ أَن يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّىٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾ وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ إِنَّكَ مِنَ ٱلْءَامِنِينَ ﴿٣١﴾ ٱسْلُكْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ وَٱضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ ٱلرَّهْبِ ۖ فَذَٰنِكَ بُرْهَٰنَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَأَخِى هَٰرُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّى لِسَانًا فَأَرْسِلْهُ مَعِىَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِىٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾ قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَٰنًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا ۚ بِـَٔايَٰتِنَآ أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٣٥﴾

=خەتەنە نەکراوی کۆدەکرێنەوە لەلای خوای بەرزو بڵندا (هەر وەك چۆن لەسەرەتاوە دروستمان کردووە (لەپاش مردنی) دووبارە دروستی دەکەینەوە ئەوە بەڵێنێکە لەسەرمان بێگومان ئێمە ئەو کارە دەکەین) پێدارین بێگومان یەکەم کەسێك کەپۆشاکی لەبەردەکرێت لەرۆژی دوایی دا **ئیبراهیم پێغەمبەرە (عليه السلام) وەبێ گومان پیاوانێك دەهێنن لەئوممەتی من بەرەو لای چەپ (ئاگری دۆزەخ) دەیان** بەن، دەڵێم ئەی پەروەردگار ئەوانە هاوەڵانی منن، پێم دەڵێن: تۆ نازانی دوای تۆ **چییان کردووە، منیش** وەك بەندەی چاك (عیسای کوڕی مەریەم (عليه السلام)) ووتویەتی دەڵێم: من تاڵە ناویاندا **بووم شاهیدیان بووم ئەم** هێشتووە خراپە بکەن لەدوای ئەوە گیانمت کێشا تۆ خۆت ئاگاداریان بوویت **و چاودێریت کردوون** تۆ شاهیدی هەموو شتێکیت و هیچت لێ وون نابێت و تۆ بەدەستەڵات و کار بەجێیت،=

﴿فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلْأَجَلَ﴾ ئینجا کاتێ مووسا ماوەی شوانی یەکەی تەواو کرد ﴿وَسَارَ بِأَهْلِهِۦٓ﴾ لەگەڵ خێزانەکەی بەشەو ڕۆشتن (لە مەدیەنەوە بۆ میصر) ﴿ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ نَارًا﴾ لە دورەوە لای ڕاستی کێوی طور ئاگرو ڕووناکی یەکی بینی ﴿قَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓاْ﴾ (مووسا) ووتی بەخێزانەکەی ئێوە (لێرەدا) بمێننەوە ﴿إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا﴾ بەڕاستی من ئاگرێکم بەدی کرد (بینی) ﴿لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ﴾ بەلکو هەواڵێکی (ڕێکاتان) بۆ بێنم لای ئەو (ئاگرە) ﴿أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ﴾ یا جلۆسکێکی ئاگرتان بۆ بێنم بەلکو خۆتانی پێ گەرم کەنەوە. ٢٩) ﴿فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ﴾ ئینجا کاتێ هاتە نزیکی ئەو (ئاگرە) بانگی لێ کرا ﴿مِن شَٰطِئِ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ﴾ لەکەناری لای ڕاستی هیوەکەوە ﴿فِى ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ﴾ لەو پارچە زەوی یە بەفەڕو پیرۆزەی نزیک درەختەکەوە ﴿أَن يَٰمُوسَىٰٓ﴾ (بانگی لێ کرا) کەئەی مووسا ﴿إِنِّىٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەڕاستی من خوایەکم پەروەردگاری جیهانیانم. ٣٠) ﴿وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ﴾ (وە بانگی کرا) کەگۆچانەکەت فڕێدە ﴿فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ﴾ ئنجا کاتێ مووسا ئەو (گۆچانە)ی بینی وەك تیرەمار دەجووڵێ بە پەلە ﴿وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ پشتی تێ کرد و ڕایکرد و نەگەڕایەوە سەری ﴿يَٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ﴾ (خوا فەرمووی) ئەی مووسا وەرە پێش و مەترسە ﴿إِنَّكَ مِنَ ٱلْءَامِنِينَ﴾ بەڕاستی تۆ لەو کەسانەی بێ باك و بێ ترسن. ٣١) ﴿ٱسْلُكْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ﴾ دەستت بخەرە ناو باخەڵ (و ژێر باڵت) ﴿تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ﴾ (کاتێ دەری دێنی) دێتە دەرەوە بەسپێتی و تیشك دەداتەوە بێ ئەوەی بەڵەکی و نەخۆشی بێت ﴿وَٱضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ ٱلرَّهْبِ﴾ دەستت بلکێنە بەخۆتەوە (و بیخەرە سەردڵت) بۆ (نەهێشتنی) ترس و بیم ﴿فَذَٰنِكَ بُرْهَٰنَانِ مِن رَّبِّكَ﴾ ئا ئەم دووانە (گۆچانەکەت و دەستت) دوو موعجیزەن لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦٓ﴾ (نێرراوە) بۆ فیرعەون و دارو دەستەکەی ﴿إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵێکی لەسنوور دەرچوون. ٣٢) ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّى قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا﴾ (مووسا) ووتی ئەی پەروەردگارم بێگومان من یەکێکم لەوان کوشتووە ﴿فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ﴾ لەبەر ئەوە دەترسم کەبم کوژن (لەجیاتی ئەو کوژراوە). ٣٣) ﴿وَأَخِى هَٰرُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّى لِسَانًا﴾ وە هاروونی برام لەمن زمانی پاراوترە ﴿فَأَرْسِلْهُ مَعِىَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِىٓ﴾ جا ئەویش لەگەڵدا بنێرە پشتیوانم بێت ووتەکانم بسەلمێنێ ﴿إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ﴾ بەڕاستی من دەترسم کە بە درۆزنم دابنێن (باوەڕم پێ نەهێنن). ٣٤) ﴿قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ﴾ (خوا) فەرمووی بێگومان ئێمە بە براکەت بەهێزت دەکەین ﴿وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَٰنًا﴾ وە دەسەڵاتێك بە هەردووکتان دەدەین ﴿فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا ۚ بِـَٔايَٰتِنَآ﴾ ئەوسا بەهۆی ئایەتەکانی ئێمەوە دەستیان بە ئێوە ناگات ﴿أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا ٱلْغَٰلِبُونَ﴾ تەنها ئێوە (مووسا و هاروون) و ئەوەی شوێنتان دەکەوێ سەردەکەوون. ٣٥)

فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا بَيِّنَٰتٖ قَالُواْ مَا هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ
مُّفۡتَرٗى وَمَا سَمِعۡنَا بِهَٰذَا فِيٓ ءَابَآئِنَا ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ
مُوسَىٰ رَبِّيٓ أَعۡلَمُ بِمَن جَآءَ بِٱلۡهُدَىٰ مِنۡ عِندِهِۦ وَمَن تَكُونُ
لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِۖ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ فِرۡعَوۡنُ
يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ مَا عَلِمۡتُ لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرِي فَأَوۡقِدۡ
لِي يَٰهَٰمَٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ فَٱجۡعَل لِّي صَرۡحٗا لَّعَلِّيٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ
إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾ وَٱسۡتَكۡبَرَ
هُوَ وَجُنُودُهُۥ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ إِلَيۡنَا
لَا يُرۡجَعُونَ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذۡنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذۡنَٰهُمۡ فِي
ٱلۡيَمِّۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾
وَجَعَلۡنَٰهُمۡ أَئِمَّةٗ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلنَّارِۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ
لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَأَتۡبَعۡنَٰهُمۡ فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا لَعۡنَةٗۖ
وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ هُم مِّنَ ٱلۡمَقۡبُوحِينَ ﴿٤٢﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا
مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ مِنۢ بَعۡدِ مَآ أَهۡلَكۡنَا ٱلۡقُرُونَ ٱلۡأُولَىٰ
بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لَّعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

-جا پێم دەڵێن بێگومان ئەوانە لەدین لایاندا و پاشەو پاشەو گەڕانەوە وازیان هێناوە لە دین لەو کاتەوەی کە تۆ لێیان جیابوویتەوە).

ئایەتی (١٠٨) سورەتی (الأنبیاء): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله لا ینظر إلى أجسامکم ولا إلى صورکم ولکن ینظرُ إلى قلوبکم)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەڕاستی خودا سەیری جەستە و شکڵ و شێوەتان ناکات بەڵام سەیری (نیازی) دڵ و کارەکانتان دەکات).

ئایەتی (١) سورەتی (الحج): قال رسول الله (ﷺ): (إني أرى ما لاترون أطت السماء وحق لها أن تئط ما فيها موضع أربع أصابع إلا وملك واضع جبهته ساجداً لله تعالى: والله لو تعلمون ما أعلم لضحكتم قليلاً ولبكيتم كثيراً وما تلذذتم بالنساء على الفرش ولخرجتم إلى الصعدات تجأرون إلى الله تعالى)(رواه الترمذي).-

﴿فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا بَيِّنَٰتٖ﴾ ئینجا کاتێ کەمووسا موعجیزە ڕوونەکانی ئێمەی بۆ هێنان ﴿قَالُواْ مَا هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ مُّفۡتَرٗى﴾ ئەوان وتیان ئەمە (تۆ هێناوتە مووسا) تەنها جادوویەکی دەست هەڵبەستە ﴿وَمَا سَمِعۡنَا بِهَٰذَا فِيٓ ءَابَآئِنَا ٱلۡأَوَّلِينَ﴾ ئێمە ئەمەمان نەبیستووە لەباوو باپیرە پێشوەکانمان. ٣٦) ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّيٓ أَعۡلَمُ﴾ مووسا ووتی پەروەردگارم زاناترە ﴿بِمَن جَآءَ بِٱلۡهُدَىٰ مِنۡ عِندِهِۦ﴾ بەو کەسەی کەڕێنموونیی لای ئەوە هێناوە ﴿وَمَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ﴾ وە (زاناترە) بەو کەسەی سەرەنجامو دوا ڕۆژی چاکی دەبێت ﴿إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) ستەمکاران ڕزگار ناکات. ٣٧)﴿وَقَالَ فِرۡعَوۡنُ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ﴾ فیرعەون ووتی ئەی گەورەو ئەشرافەکان ﴿مَا عَلِمۡتُ لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرِي﴾ وا نازانم جگە لەخۆم هیچ پەرستراوێکی ترتان هەبێ ﴿فَأَوۡقِدۡ لِي يَٰهَٰمَٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ﴾ جا (بۆ زیاتر دڵنیابوون) ئەی هامان کورەی ئاگر تاودەو خشتی سوورەوە کراوی لێ دروست بکە بۆم ﴿فَٱجۡعَل لِّي صَرۡحٗا﴾ ئینجا (لەوخشتە) کۆشکێکی بەرزم بۆ دروست بکە ﴿لَّعَلِّيٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ﴾ (بەگاڵتەوە ووتی) بەڵکو سەیری خواکەی مووسا بکەم و ببینم ﴿وَإِنِّي لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ﴾ و بەڕاستی وا دەزانم ئەو (مووسا) لەدرۆزنانە. ٣٨) ﴿وَٱسۡتَكۡبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ﴾ ئەو (فیرعەون)و لەشکرو سەربازەکانی خۆیان بەزل زانی ﴿فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ﴾ لەووڵاتو زەوی (میصر)دا بەناڕەوا ﴿وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ إِلَيۡنَا لَا يُرۡجَعُونَ﴾ وە گومانیان وابوو کەزیندوو ناکرێنەوەو ناگەڕێنرێنەوە بۆلای ئێمە. ٣٩) ﴿فَأَخَذۡنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡيَمِّ﴾ جا تۆڵەمان لەئەو (فیرعەون)و لەشکرو سەربازەکانی سەندو تورمان دانە ناو ئاوی نیلەوە﴿فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ ئینجا سەرنج بدە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) سەرئەنجامی ستەمکاران چۆن بوو. ٤٠)﴿وَجَعَلۡنَٰهُمۡ أَئِمَّةٗ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ﴾ ئەوانمان کردە پێشە وایانێك کە(خەڵك) بانگ دەکەن بۆ ئاگری دۆزەخ ﴿وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ لَا يُنصَرُونَ﴾ وە لەڕۆژی دواییشدا یارمەتی نادرێن. ٤١) ﴿وَأَتۡبَعۡنَٰهُمۡ فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا لَعۡنَةٗ﴾ لەم دنیایەدا نەفرینمان نارد بەدوایان دا ﴿وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ هُم مِّنَ ٱلۡمَقۡبُوحِينَ﴾ وە لەڕۆژی قیامەتیشدا ئەوانە لەبێزراو و دورخراوەکانن. ٤٢) ﴿وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان تەوراتمان بەخشی بەمووسا ﴿مِنۢ بَعۡدِ مَآ أَهۡلَكۡنَا ٱلۡقُرُونَ ٱلۡأُولَىٰ﴾ لەپاش ئەوەی خەڵکی چەرخە پێشووەکانمان لەناوبرد ﴿بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ﴾ تا بەرچاو ڕوونی و ڕێنموونیی و ڕەحمەت بێ بۆ خەڵکی ﴿لَّعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئەو خەڵکە بیریکەنەوەو ئامۆژگاری وەرگرن. ٤٣)

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَى ٱلْأَمْرَ وَمَا كُنتَ
مِنَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَـٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ
ٱلْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُواْ عَلَيْهِمْ
ءَايَـٰتِنَا وَلَـٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ
ٱلطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَـٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا
مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾
وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُواْ
رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَـٰتِكَ وَنَكُونَ
مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُواْ
لَوْلَآ أُوتِىَ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰٓ ۚ أَوَلَمْ يَكْفُرُواْ بِمَآ أُوتِىَ
مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۖ قَالُواْ سِحْرَانِ تَظَـٰهَرَا وَقَالُوٓاْ إِنَّا بِكُلٍّ كَـٰفِرُونَ
﴿٤٨﴾ قُلْ فَأْتُواْ بِكِتَـٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ
إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُواْ لَكَ فَٱعْلَمْ
أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ
هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾

-پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان من هەندێك شت دەبینم ئێوە نایبینن ئاسمان نەویوەتەوەو دەنگی لێوە دێت و حەقی خۆیەتی كەبنەوڕێتەوە چونكە ئەندازەی چوار پەنجەی نی یە ئیللا فریشتەیەك ناوچەوانی لەسەری سوژدە بۆ خوای گەورە دەبات، وەسوێند بەخوا ئەگەر ئەوەی من دەیزانم ئێوە بتانزانیایە بێگومان كەم پێ دەكەنین و زۆر دەگریان و هەرگیز خۆشیتان لەخێزانەكانتان نەدەبرد لەسەر جێگادا و دەچوونە دەرەوە بۆ دەشت و ڕێگاكان دەپاڕانەوە لەخوای گەورەو هاوارتان لێ دەكرد).

ئایەتی (١١) سورەتی (الحج): قال رسول الله(ﷺ): (إن الله تعالى يغار وإن المؤمن يغار وغيرة الله: أن **يأتي المؤمن ما حرم الله عليه)(متفق عليه):** پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (خوای بالادەست توڕە دەبێ-

﴿وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِيِّ﴾ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لەلای خۆر ئاوای (شاخی طور) نەبوویت ﴿إِذْ قَضَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَى ٱلْأَمْرَ﴾ کاتێ کە فەرمانی پێغەمبەرایەتمان دا بەمووسا ﴿وَمَا كُنتَ مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ﴾ وە تۆ لەئامادە بووانی (ئەو ڕووداوە) نەبوویت. ٤٤)﴿وَلَٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا﴾ بەڵام ئێمە چەند چین و چەرخێکمان دروست کرد (لەپاش مووسا) ﴿فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ﴾ ئینجا ماوەیەکی دوورو درێژیان بەسەردا تێپەڕی ﴿وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِيٓ أَهْلِ مَدْيَنَ﴾ وە تۆ لەناو خەڵکی مەدیەندا نیشتەجێ نەبوویت ﴿تَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا﴾ کەئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا بخوێنیتەوە ﴿وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ بەڵام هەر ئێمە بووین پێغەمبەرمان نارد. ٤٥)﴿وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا﴾ وە تۆ لای کێوی طور نەبوویت کاتی بانگ(ی مووسا)مان کرد ﴿وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ بەڵام ئەوە بەزەییەکە لە پەروەردگارتەوە (بەتۆی داوە)﴿لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ بۆ ئەوەی گەلێك بترسێنی کەپێش تۆ هیچ ترسێنەرێکیان بۆ نەهاتووە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بەڵکو بیربکەنەوەو پەند وەرگرن. ٤٦)﴿وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم﴾ وەئەگەر (پێش ناردنی پێغەمبەر) تووشیان ببوایە ﴿مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بەڵایەك بەهۆی ئەو (خراپانەوەی) کەکردوویانە ﴿فَيَقُولُواْ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا﴾ جا دەیان ووت ئەی پەروەردگاری ئێمە بۆچی پێغەمبەرێکت بۆ نەناردین ﴿فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ﴾ بۆ ئەوەی شوێن ئایەتەکانت بکەوتینایە ﴿وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە لەبڕواداران بووینایە. ٤٧)﴿فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا﴾ ئینجا کاتێ ڕاستیان بۆهات لەلایەن ئێمەوە ﴿قَالُواْ لَوْلَآ أُوتِيَ﴾ ووتیان بۆچی بەو (موحەممەد(ﷺ)) نەدراوە ﴿مِثْلَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰٓ﴾ وێنەی ئەوەی بەمووسا دراوە ﴿أَوَلَمْ يَكْفُرُواْ بِمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ﴾ ئایا ئەوان پێشتر بێ بڕوانەبوون بەوەی درابوو بەمووسا ﴿قَالُواْ سِحْرَانِ تَظَٰهَرَا﴾ دەیان ووت (قورئان و تەورات) دوو سیحر و جادوون پشتگیری یەکتر دەکەن ﴿وَقَالُوٓاْ إِنَّا بِكُلٍّ كَٰفِرُونَ﴾ وە دەیانووت بێگومان ئێمە بێبڕواین بەهەموویان (قورئان و تەورات). ٤٨)﴿قُلْ فَأْتُواْ بِكِتَٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ دەی ئێوە کتێبێك لەلایەن خواوەبێنن ﴿هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ﴾ کەئەو (کتێبە) ڕاست تر بێت لەو دووانە (قورئان و تەورات) من شوێنی دەکەوم ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاستگۆن. ٤٩)﴿فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُواْ لَكَ﴾ ئینجا ئەگەر بەگوێیان نەکردی (و وەڵامیان نەدایتەوە) ﴿فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ﴾ ئەوە بزانە کەتەنها شوێن هەواو ئارەزووی خۆیان دەکەون ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ﴾ وە کێ لەو کەسە گومڕاترە کەشوێن ئارەزووی خۆی بکەوێت ﴿بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ﴾ بێ ڕێنموونیی لەلایەن خواوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بێگومان خوا ڕێنموونیی گەلی ستەمکار ناکات. ٥٠)

۞ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ ٱلْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِهِۦ هُم بِهِۦ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦٓ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِۦ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا۟ وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِذَا سَمِعُوا۟ ٱللَّغْوَ أَعْرَضُوا۟ عَنْهُ وَقَالُوا۟ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِى ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾ إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوٓا۟ إِن نَّتَّبِعِ ٱلْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا ءَامِنًا يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَىْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍۭ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۖ فَتِلْكَ مَسَٰكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَن مِّنۢ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا نَحْنُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥٨﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾

هـــــۆی هاتنـــەخوارەوەی ئایـــــەتی (٥١) سورەتی (القصص): ﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَـــوْلَ لَعَلَّهُـــمْ يَتَـــذَكَّرُونَ﴾ ئـيبن جەریر و طەبەرانی دەگێڕنــــــەوە لەپــەحیای کــوڕی جەعـــدەوە (ﷺ) دەڵێت ئـەم ئایەتـە لەســـەر دەکـــەس هاتــــەخوارەوە یەکێکیان من بـووم ﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَـــوْلَ لَعَلَّهُـــمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾

هـــــۆی هاتنـــەخوارەوەی ئایـــــەتی (٥٦) سورەتی (القصص): ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾ موسلیم لە هـورەیرەوە (ﷺ) دەگێڕێتـەوە دەڵێت : پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە ئەبو طالبی مامی ووت کاتێ کەلە سەرەمەرگدا بوو بڵێ (لا إله إلا الله) بۆ ئەوەی پێی شایەتیت بۆ بدەم لای خوای گەورە لەرۆژی دواییدا بەڵام مامەی سەرپێچی کردو شایەتومانی نەهێنا خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾.

﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ ٱلْقَوْلَ﴾ سوێند بەخوا (ئایەتەکانی) قورئانمان بەشوێن یەکدا بۆ ناردن ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ تا پەند وەرگرن و بیربکەنەوە. ٥١) ﴿ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِهِۦ﴾ ئەو کەسانەی لەپێشدا کتێبی ئاسمانیمان پێ دابوون ﴿هُم بِهِۦ يُؤْمِنُونَ﴾ ئەوانە بڕوا دێنن بەقورئان. ٥٢) ﴿وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ وە کاتێ (قورئان) بخوێنرێتەوە بەسەریان دا ﴿قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦٓ﴾ دەڵێن باوەڕمان پێ هێناوە ﴿إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّنَآ﴾ بێگومان ئەم (قورئانە) ڕاستەو لەلایەن پەروەردگارمانەوە هاتووە ﴿إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِۦ مُسْلِمِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە لەپێش (هاتنی) قورئان دا موسڵمان بووین. ٥٣) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ﴾ ئەوانە دووجار پاداشتیان پێ دەدرێ ﴿بِمَا صَبَرُوا۟﴾ لەبەر ئەوەی خۆیان گرت و بەئارام بوون ﴿وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ﴾ بەچاکە بەرگری خراپەدەکەن ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ وە لەو ڕسق و ڕۆزی یەی پێمان داون دەبەخشن. ٥٤) ﴿وَإِذَا سَمِعُوا۟ ٱللَّغْوَ أَعْرَضُوا۟ عَنْهُ﴾ وە کاتێ قسەی ناپەسەند و هیچ و پوچ ببیستن پشتی تێ دەکەن ﴿وَقَالُوا۟ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ﴾ وە دەڵێن (بەنەفامان ئەدجامی) کردەوەکانمان بۆ خۆمانەو (ئەدجامی) کردەوەکانی ئێوەش بۆ خۆتانە ﴿سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِى ٱلْجَٰهِلِينَ﴾ سەلامتان لێ بێ ئێمە هاوڕێیەتی نەفامان ناوێ. ٥٥) ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ﴾ بەڕاستی (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆ ناتوانی ئەو کەسەی خۆشت بوێ ڕێنموونی بکەیت ﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ﴾ بەڵام خوا هەرکەسی بوێ هیدایەتی دەدات ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ﴾ و ئەو(خوایە) زاناترە بەوانەی ڕێنموونی وەرگرن. ٥٦) ﴿وَقَالُوٓا۟ إِن نَّتَّبِعِ ٱلْهُدَىٰ مَعَكَ﴾ وە(بێ باوەڕان) دەڵێن ئەگەر ئێمە شوێنی ڕێنموونی (ئەو ئایینە) بکەوین کە بەتۆیە ﴿نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ﴾ دەفڕێندرێین لەخاك و وڵاتەکەماندا ﴿أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا ءَامِنًا﴾ ئایا ئێمە ئەوانمان لەشوێنێکی ڕێزگیراوی (قەدەغە کراوی) بێ ترس و بیم داجێگیر نەکردووە ﴿يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَىْءٍ﴾ کۆدەکرێتەوەو دەبرێ بۆ ئەوێ (مەککە) هەموو جۆرە بەرووبوومێك ﴿رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا﴾ بەڕۆزی دان لەلایەن ئێمەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن و تێ ناگەن. ٥٧) ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍۭ﴾ وە(خەڵکی) زۆر شار و دێهاتمان لەناو برد ﴿بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا﴾ لەبەر خۆشگوزانیان یاخی بوون (و سوپاسی چاکەکانی خوایان نەکرد) ﴿فَتِلْكَ مَسَٰكِنُهُمْ﴾ جا ئەوە جێ و شوێنەکانیانە (وێران کراوە) ﴿لَمْ تُسْكَن مِّنۢ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا﴾ لەپاش (تیا چوونی) ئەوان بۆ ماوەیەکی کەم نەبێ (لەلایەن ڕێبوارانەوە) کەسی تیا نیشتەجێ نەبووە ﴿وَكُنَّا نَحْنُ ٱلْوَٰرِثِينَ﴾ وە ئێمە بووینە میراتگریان. ٥٨) ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ﴾ وە پەروەردگارت وێران کەری هیچ شارێك نەبووە ﴿حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا رَسُولًا﴾ هەتا لەشارە گەورە (پایتەختە)کەیاندا پێغەمبەرێکی نەناردبێت ﴿يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا﴾ کە ئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا بخوێنێتەوە ﴿وَمَا كُنَّا مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ﴾ وە ئێمە وێران کەری هیچ شارەێك نەبووین ﴿إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَٰلِمُونَ﴾ مەگەر کاتێ خەڵکەکەی ستەمکار بووبن. ٥٩)

وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَفَمَن وَعَدْنَٰهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَٰقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَٰهُ مَتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَغْوَيْنَآ أَغْوَيْنَٰهُمْ كَمَا غَوَيْنَا ۖ تَبَرَّأْنَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوٓا۟ إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَآ أَجَبْتُمُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَنۢبَآءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ مِنَ ٱلْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾ وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾ وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ ٱلْحَمْدُ فِي ٱلْأُولَىٰ وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

-و باوەڕدارێش غیرەت و دەمار دەیگرێ و خوا لەسەر ئەوە توڕە دەبێ و هەڵدەداتێ کە باوەڕدار شتێ ناڕەوا بکات و ئەوەی خودا حەرامی کردووە ئەو بچێت بیکات).

ئایەتی (٢٣) سورەتی (الحج): قال رسول الله (ﷺ): (لا تلبسوا الحرير ولا الديباج في الدنيا فإن من لبسه في الدنيا لم يلبسه في الآخرة)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئاوریشمی ناسک و ئەستوور لەبەر مەکەن چونکە هەر کەسێك لە دونیا لەبەری بکات -جگە لە ئافرەت- لە ڕۆژی دواییدا لەبەری ناکات).

ئایەتی (٣٠) سورەتی (الحج): قال رسول الله (ﷺ): (أنصر أخاك ظالما أو مظلوما) فقال رجل: يا رسول الله: أنصره إذا كان مظلوماً، أرأيت أن كان ظالماً فكيف أنصره؟ قال: (تحجزه أو تمنعه من الظلم-

﴿وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ﴾ وە هەرچی بەئێوە دراوە ﴿فَمَتَٰعُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتُهَا﴾ ئەوە هۆی خۆشیو رابواردنی ژیانی ئەم دنیا و جوانییەتی ﴿وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰٓ﴾ وە ئەو (پاداشتە)ی لای خوایە باشترو نەبڕاوەیە ﴿أَفَلَا تَعۡقِلُونَ﴾ دەی ئایا ژیر نابن. ٦٠) ﴿أَفَمَن وَعَدۡنَٰهُ وَعۡدًا حَسَنٗا﴾ ئایا کەسێ کەبەڵێنمان پێ داوە بەبەڵێنی چاك ﴿فَهُوَ لَٰقِيهِ﴾ ئەو کەسە دەگات بەو (بەڵێنە کەبەهەشتە) ﴿كَمَن مَّتَّعۡنَٰهُ﴾ وەکو کەسێك وایە خۆشی و ڕابواردنمان پێداوە ﴿مَتَٰعَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا﴾ بەخۆشی و لەزەتی ژیانی دنیا ﴿ثُمَّ هُوَ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ مِنَ ٱلۡمُحۡضَرِينَ﴾ لەپاشان لەڕۆژی دوایی دا لەئامادەکراوان دەبێ (بۆ سزادان). ٦١) ﴿وَيَوۡمَ يُنَادِيهِمۡ فَيَقُولُ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) باسی ئەو ڕۆژە بکە کە(خوا) بانگی ئەو (بت پەرست)انە دەکات و (پێیان) دەفەرموێ ﴿أَيۡنَ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ كُنتُمۡ تَزۡعُمُونَ﴾ لەکوێن ئەو هاوبەشانەی کەئێوە بەخەیاڵی خۆتان بەهاوبەشی منتان دەزانین. ٦٢) ﴿قَالَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلُ﴾ ئەوانەی (سەرۆکانی گومڕایی) کە بڕیاری سزادان بەسەریان دلچەسپا دەڵێن ﴿رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَغۡوَيۡنَآ﴾ ئەی پەروەردگارمان ئا ئەوانەن کە ئێمە گومڕامان کردن ﴿أَغۡوَيۡنَٰهُمۡ كَمَا غَوَيۡنَا﴾ گومڕامان کردن هەروەکو خۆمان گومڕا بووین ﴿تَبَرَّأۡنَآ إِلَيۡكَ﴾ ئێمە بەری بووین (لەوانە بەری بوونەکەمان) لای تۆ دەکەین ﴿مَا كَانُوٓاْ إِيَّانَا يَعۡبُدُونَ﴾ ئەوانە ئێمەیان نەدەپەرست. ٦٣) ﴿وَقِيلَ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ﴾ وە(پێیان) دەوترێ هاوار بکەن لەوبتانەی کەداتان نابوو بەهاوبەشی خوا ﴿فَدَعَوۡهُمۡ فَلَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُمۡ﴾ ئەوانیش هاواریان لێ دەکەن بەلام وەلامیان نادەنەوە ﴿وَرَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَ﴾ لەوکاتەدا سزا(ی دۆزەخ) دەبینن ﴿لَوۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ يَهۡتَدُونَ﴾ (ئاوات دەخوازن کە)خۆزگە تەنها ڕێگای ڕاستیان بدلیەتەبەر. ٦٤) ﴿وَيَوۡمَ يُنَادِيهِمۡ فَيَقُولُ﴾ وە ڕۆژێ کە(خوا) بانگیان دەکات و (پێیان) دەفەرموێ ﴿مَاذَآ أَجَبۡتُمُ ٱلۡمُرۡسَلِينَ﴾ چیتان وەلامی پێغەمبەران دایەوە؟ ٦٥) ﴿فَعَمِيَتۡ عَلَيۡهِمُ ٱلۡأَنۢبَآءُ يَوۡمَئِذٖ﴾ ئینجا لەو ڕۆژەدا هەواڵەکانیان (بەڵگەکانیان) لەبیر دەچێتەوە ﴿فَهُمۡ لَا يَتَسَآءَلُونَ﴾ ئەوسا پرسیاریش لەیەکتری ناکەن. ٦٦) ﴿فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا﴾ بەلام ئەو کەسەی گەڕاوەتەوە (لەبێ باوەڕی)و باوەڕی هێناوەو کردەوەی چاکی کردووە ﴿فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ مِنَ ٱلۡمُفۡلِحِينَ﴾ ئەوە بێگومان لەڕزگار بووان دەبێ. ٦٧) ﴿وَرَبُّكَ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخۡتَارُ﴾ وە پەروەردگارت (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئەوەی بیەوێ دروستی دەکات و هەڵی دەبژێرێ ﴿مَا كَانَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُ﴾ (خەڵکی) هەڵبژاردنیان بۆ نیە (لەکاری خوادا) ﴿سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ﴾ خوا پاك و بێگەرد و بەرز و بڵندە لەوەی دەیکەنە هاوبەشی. ٦٨) ﴿وَرَبُّكَ يَعۡلَمُ﴾ وەپەروەردگارت دەزانێ ﴿مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمۡ وَمَا يُعۡلِنُونَ﴾ بەئەوەی لەسینگیان (دڵیان)دا دەیشارنەوەو بە ئەوەی ئاشکرای دەکەن. ٦٩) ﴿وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ وە ئەو خوایە کەهیچ پەرستراوێکی ڕاست نیە جگە لەو ﴿لَهُ ٱلۡحَمۡدُ فِي ٱلۡأُولَىٰ وَٱلۡأٓخِرَةِ﴾ هەموو سوپاس تەنها بۆ خوا لەدنیاو لەڕۆژی دواییشدا ﴿وَلَهُ ٱلۡحُكۡمُ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ﴾ وە بڕیارو حوکم هەر بۆ ئەوە و هەمووتان تەنها بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە (لەڕۆژی دواییدا). ٧٠)

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ فَعَلِمُوٓا۟ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾ ۞ إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ مِنَ ٱلْكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَٱبْتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ ٱلْفَسَادَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

فـإن ذلك نصره) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (یارمەتی براکەت بدە ستەمکار بوو یان ستەم لێ کراو) پیاوێك ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر ستەم لێ کراو بوو یارمەتی دەدەم پێم بڵێ ئەگەر ستەمکار بوو چۆن یارمەتی بدەم؟ فەرمووی: (قەدەغەی بکەو ڕێگەی لێ بگرە لەستەم کردن مەهێڵە بیکات ئەوە یارمەتی دانێتی).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (الحج): قال رسول الله (ﷺ): (لا تحاسدوا ولا تناجشوا ولا تباغضوا ولا تدابروا ولا يبع بعضكم على بيع بعض وكونوا عباد الله إخواناً المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يحقره التقوى ها هنا -ويشير إلى صدره ثلاث مرات- بحسب امرئ من الشر أن يحقر أخاه المسلم، كل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (-موسوڵمانان- حەسودی و ئێرەی-

﴿قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) پێیان) بڵێ هەواڵم بدەنێ ﴿إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمُ ٱلَّيۡلَ سَرۡمَدًا﴾ ئەگەر خوا شەوتان بۆ درێژ بکاتەوە (هەر شەوبێت) ﴿إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ﴾ تا ڕۆژی قیامەت ﴿مَنۡ إِلَٰهٌ غَيۡرُ ٱللَّهِ﴾ چ پەرستراوێکی تر جگە لەخوا ﴿يَأۡتِيكُم بِضِيَآءٍ﴾ ڕووناکی (ڕۆژ)تان بۆ دێنێ ﴿أَفَلَا تَسۡمَعُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە نابیستن. ٧١) ﴿قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ﴾ (پێیان) بڵێ پێم بڵێن ﴿إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرۡمَدًا﴾ ئەگەر خوا ڕۆژ بکاتە هەمیشەیی بۆتان ﴿إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ﴾ تا ڕۆژی قیامەت ﴿مَنۡ إِلَٰهٌ غَيۡرُ ٱللَّهِ﴾ کێیە پەرستراوی تر بێجگە لەخوا ﴿يَأۡتِيكُم بِلَيۡلٍ تَسۡكُنُونَ فِيهِ﴾ کەشەوتان بۆ دێنێ ئارامی تیا بگرن ﴿أَفَلَا تُبۡصِرُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە نابینن. ٧٢) ﴿وَمِن رَّحۡمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ﴾ لەبەزەیی ئەو (خوایە) کەشەو ڕۆژی بۆ دروست کردون ﴿لِتَسۡكُنُواْ فِيهِ وَلِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦ﴾ بۆ ئەوە ئارام بگرن لە(شەو) داو بۆ ئەوە بگەڕێن بەدوای ڕۆزی و بەهرەی خوادا (لەڕۆژدا) ﴿وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ﴾ وە بۆ ئەوەی سوپاسی خوا بکەن (لەسەر ئەو نیعمەتانەی) ٧٣) ﴿وَيَوۡمَ يُنَادِيهِمۡ فَيَقُولُ﴾ وە ڕۆژێ کە(خوا) بانگیان دەکات ئینجا (پێیان) دەفەرموێ ﴿أَيۡنَ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ﴾ لەکوێن هاوبەشەکانی من ئەوانەی ﴿كُنتُمۡ تَزۡعُمُونَ﴾ کە ئێوە بە هاوبەشی منتان دادەنان. ٧٤) ﴿وَنَزَعۡنَا مِن كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدًا﴾ وە لەناو هەموو ئوممەتێکدا شایەتێك دەهێنین ﴿فَقُلۡنَا هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡ﴾ ئینجا (بەبت پەرستان) دەڵێن بەڵگەتان بێنن ﴿فَعَلِمُوٓاْ أَنَّ ٱلۡحَقَّ لِلَّهِ﴾ ئەوسا دەزانن بێگومان هەق و ڕاستی تایبەتی خوایە ﴿وَضَلَّ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ﴾ ئەوەی بەدرۆ هەڵیان بەستبوو (کردبوویان بەپەرستراو جگە لە خوا) لێیان گوم دەبێ. ٧٥) ﴿إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوۡمِ مُوسَىٰ﴾ بێگومان قاروون لەگەلەکەی مووسا بوو (جوولەکە بوو) ﴿فَبَغَىٰ عَلَيۡهِمۡ﴾ بەڵام دەست درێژی و ستەمی لێ دەکردن ﴿وَءَاتَيۡنَٰهُ مِنَ ٱلۡكُنُوزِ﴾ ئەوەندەمان گەنج (ئاڵتون و زیوو) پێدا بوو ﴿مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ﴾ کەبێگومان (هەڵگرتنی) کلیلەکانی (ئەو گەنج و قاسانە) ﴿لَتَنُوٓأُ بِٱلۡعُصۡبَةِ أُوْلِي ٱلۡقُوَّةِ﴾ بەزەحمەت هەڵدەگیرا بۆ کۆمەڵێکی بەهێز ﴿إِذۡ قَالَ لَهُۥ قَوۡمُهُۥ لَا تَفۡرَحۡ﴾ کاتێ (ئیماندارانی) گەلەکەی پێیان ووت دڵخۆش مەبە (بەو سامانە) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلۡفَرِحِينَ﴾ بێگومان خوا ئەو کەسانەی خۆش ناوێ دڵخۆشن(و لەخۆبایی بوون بەسەروەت و سامانەوە). ٧٦) ﴿وَٱبۡتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ﴾ وە لەو (گەنج و سامان)ەی خوا پێی داوی ئەو دنیاپێ بەدەس بێنە ﴿وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنۡيَا﴾ وە بەشی خۆیشت لەم دنیایە لەبیر نەچێ ﴿وَأَحۡسِن كَمَآ أَحۡسَنَ ٱللَّهُ إِلَيۡكَ﴾ وە چاکە بکە (لەگەڵ خەڵکدا) هەرچۆنێ خوا چاکەی لەگەڵ تۆدا کردووە ﴿وَلَا تَبۡغِ ٱلۡفَسَادَ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ وە لەسەر زەوی دا بەدوای خراپەدا مەگەڕێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُفۡسِدِينَ﴾ بەڕاستی خوا خراپەکارانی خۆش ناوێت. ٧٧)

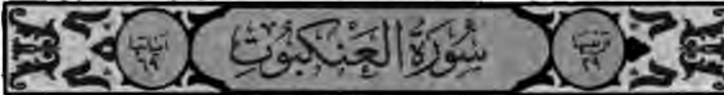
قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ فِى زِينَتِهِۦ ۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَـٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ أُوتِىَ قَـٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّـٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا۟ مَكَانَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ ۖ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۖ وَيْكَأَنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾ تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْـَٔاخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

-بەیەکتری مەبەن‌و کۆسته کۆسته لەیەکتری مەکەن یەکتری مەبوغزێنن و پشت لە یەکتری مەکەن -حەنگ لە یەکتری وەرمەگرن- کڕیار یا فرۆشیار لە یەکتری پەشیمان مەکەنەوە. وەبەندەی خوابن وەک برابن موسوڵمان برای موسوڵمانە نابێ ستەمی لێ بکات، نابێ بەکەم و بێ ڕێز تەماشایی بکات نابێ پشتی بەربدا، ئەنجا پێغەمبەر (ﷺ) سێ جار دەستی کردە سنگی‌و فەرمووی: **تەقواو پارێزکاری ئالێرە** دایە، بەسە بۆ خراپی موسوڵمان کە بە کەم و بێ ڕێزی تەماشایی برای موسوڵمانی بکات، هەموو شتێکی موسوڵمان بۆ موسوڵمان حەرامە خوێنی، سامان‌و ماڵی شەرەف‌و ناموسی).

ئایەتی (٤٤) سورەتی (الحج): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله ليملي للظالم حتى إذا أخذه لم يفلته)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان خوای گەورە مۆڵەتی ستەمکار دەدات-

﴿قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلۡمٍ عِندِيٓ﴾ (قاروون) ووتی بێگومان ئەم سامانەم پێ دراوە بەهۆی زانیاری یەکەوە کە هەمە ﴿أَوَلَمۡ يَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ ئایا (قاروون) نەیزانیوە کەبەڕاستی خوا ﴿قَدۡ أَهۡلَكَ مِن قَبۡلِهِۦ مِنَ ٱلۡقُرُونِ﴾ لەچەرخەکانی پێش ئەم دا لـەناوی بـردووە ﴿مَنۡ هُوَ أَشَدُّ مِنۡهُ قُوَّةٗ وَأَكۡثَرُ جَمۡعٗاۚ﴾ کەسانی وا کە لەو (قاروون) بەهێزتر بوون کۆمەڵیشیان لەو زۆر تربووە ﴿وَلَا يُسۡـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ﴾ (کاتێ سزای خوا هات) پرسیار ناکرێ لەتاوانەکانی ئەم تاوانبارانە. ٧٨) ﴿فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوۡمِهِۦ فِي زِينَتِهِۦۖ﴾ ئینجا (قاروون) بەخۆ ڕازاندنەوە هاتەدەر بۆ ناو گەلەکەی ﴿قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا﴾ ئەوانەی ژیانی دنیایان دەویست ووتیان ﴿يَٰلَيۡتَ لَنَا مِثۡلَ مَآ أُوتِيَ قَٰرُونُ﴾ ئای خۆزگە ئەوەندەی بەقاروون دراوە ئێمەش بمان بوایە ﴿إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٖ﴾ بەڕاستی ئەو (قاروون) خاوەنی بەش و بەختێکی گەورەیە. ٧٩) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ﴾ بەڵام ئەو کەسانەی کەزانستیان پێ درابوو ووتیان ﴿وَيۡلَكُمۡ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيۡرٞ﴾ هاوار بۆ ئێوە پاداشتی خوا (لەڕۆژی دواییدا) لەوە چاکترە ﴿لِّمَنۡ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗاۚ﴾ بۆ ئەو کەسانەی بڕوایان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردووە ﴿وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ﴾ وە کەس ئەو (ووتەی زانایانە) وەرناگرێ جگە لەخۆڕاگران. ٨٠) ﴿فَخَسَفۡنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلۡأَرۡضَ﴾ ئینجا ئەو (قاروون) و کۆشکەکەیمان برد بەناخی زەوی دا ﴿فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٖ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ هیچ دەستەیەکیشی نەبوو لەبەرانبەری (سزای) خوادا یارمەتی بدات ﴿وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُنتَصِرِينَ﴾ وە لەو کەسانەش نەبوو بتوانێ خۆی ڕزگار بکات. ٨١) ﴿وَأَصۡبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوۡاْ مَكَانَهُۥ بِٱلۡأَمۡسِ﴾ وە ئەوانەی دوێنێ ئاواتیان دەخواست لەشوێن و پلەی ئەو (قاروون) دابن وایان لێ هات ﴿يَقُولُونَ وَيۡكَأَنَّ ٱللَّهَ﴾ دەیـان ووت وای وا دیـارە خـوا ﴿يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ وَيَقۡدِرُۖ﴾ ڕۆزی زۆر دەکات بۆ هەرکەس خۆی بیەوێ لـە بەندەکانی کـەمیش دەکاتـەوە (بـۆ هەرکەس خۆی بیەوێ) ﴿لَوۡلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡنَا﴾ ئەگەر خوا منەتی نەکردایە بەسەرمان دا ﴿لَخَسَفَ بِنَاۖ﴾ ئێمەشـی دەبـرد بـەناخی زەوی دا ﴿وَيۡكَأَنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾ ئـای لـەم بەسەرهاتە سەرسوڕ هێنەر، بێگومان ڕزگار نابن ئەوانەی شوکرانە بژێری چاکەی خوا نین (کافرن). ٨٢) ﴿تِلۡكَ ٱلدَّارُ ٱلۡأٓخِرَةُ نَجۡعَلُهَا لِلَّذِينَ﴾ ئەو ماڵی دوا ڕۆژە (بەهەشت) دەیدەین بـەو کەسـانەی ﴿لَا يُرِيدُونَ عُلُوّٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فَسَادٗاۚ﴾ نەبـەرزی و خـۆ بـەزل زانـی یـان دەوێت لەزەوی دا نەدەست درێژی و خراپـەکاری ﴿وَٱلۡعَٰقِبَةُ لِلۡمُتَّقِينَ﴾ وە سـەرئەنجامی چـاك بـۆ خۆپارێزانـە. ٨٣) ﴿مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيۡرٞ مِّنۡهَاۖ﴾ هـەر کـەس کـارێکی چـاك بکات ئەوە (پاداشتی) چاکتر لەوەی بۆ هەیـە ﴿وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ﴾ هەرکەسیش خراپـە بکـات ﴿فَلَا يُجۡزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ ئـەوە تۆڵـە ناسـەنرێ لەوانـەی خراپـەکانیان کردووە ﴿إِلَّا مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾ تەنها بە ئەندازەی ئەو کردەوانە نەبێت کەکردویانە. ٨٤)

إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنتَ تَرْجُوٓا۟ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَـٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسْبِقُونَا سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَـَٔاتٍ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٥﴾ وَمَن جَـٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَـٰهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٦﴾

=تامادەیەك بەڵام كاتێك گرتنی ئیتر لوتاری نابێ).

ئایەتی (٧٧)- سورەتی (الحج)؛ قال رسول الله (ﷺ): (المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يسلمه من كان في حاجة أخيه كان الله في حاجته ومن فرج عن مسلم كربة فرج عنه بها كربة من كرب يوم القيامة ومن ستر مسلماً ستره الله يوم القيامة)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (موسوڵمان برای موسوڵمانە نابێت ئازار و ستەمی لێ بکات یان بیدات بەدەستی ناحەزو دوژمنی خۆیەوە هەر کەسێك مشووری کاری براکەی ئاینی خۆی بخوات و بچێت بەدەنگیەوە خوای گەورەش مشووری کاری ئەو دەخوات و دەچێت بەدەنگیەوە، هەر کەسێك موسوڵمانێك لە تەنگانەیەك رزگار بکات خوای ئەو لە تەنگانەیەك لە تەنگانەکانی رۆژی دوایی رزگار دەکات، وە هەر کەسێك موسوڵمانێك بپۆشێت خوای گەورەش لە رۆژی دوایدا ئەو دەپۆشێت).

﴿إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ﴾ بێگومـان ئـەو (خوایـەی) کـەقورئانی بـۆ تـۆ نـاردووە (پێویـست کـردووە) ﴿لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ دەتگێڕێتـەوە بـۆ مەککـە ﴿قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پەروەردگارم زاناترە بـەو کەسـەی ڕێنمـوونیی (ئایینی ڕاستی) هێناوە ﴿وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ وە بەو کەسەی لەگومڕایی یەکی ڕوون و ئاشکرادایە. ٨٥﴿وَمَا كُنتَ تَرْجُوٓاْ﴾ وە تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بەهیوا نەبوویت ﴿أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبُ﴾ کەئـەم (قورئانـە)ت بـۆ بنێـردرێ ﴿إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ بـەڵام ڕەحمەتێك بوو لەلایەن پەروەردگاتەوە (بۆت نێردرا) ﴿فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَٰفِرِينَ﴾ کەواتە هەرگیز مەبە بەپـشتیوان بۆ بێ بڕوایـان. ٨٦﴿وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ وە بـا (بێ بڕوایـان) بـەرگریت نەکـەن لـە(گەیاندنی) ئایەتـەکانی خـوا ﴿بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ﴾ دوا ئەوەی دابەزێنراوە بۆت ﴿وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ بانگی (خەڵك) بکە بۆلای پەروەردگارت ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ وە لەهاوبەش ڕەوا دەران مەبە. ٨٧﴿وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ﴾ وە لەگەڵ خوادا هیچ پەرستراوێکی تـر مەپەرسـتە ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هـیچ پەرسـتراوێکی ڕاست نی یە جگە لەخوا ﴿كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ﴾ هـەموو شـتێك لەناو دەچێ جگـە لـەزاتی خوا ﴿لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ بـڕیارو حـوکم تایبـەتی خـوایەو تـەنها بۆ لای ئەویش دەگـەڕێنرێنـەوە. ٨٨)

سورەتی ﴿العنكبوت﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الٓمٓ﴾ بە (ئـەلیف ، لام ، میم) دەخوێنرێتەوە بۆ خوا زاناترە بە ماناکەی بـۆ زانیـاری زیـاتر سـەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓاْ﴾ ئایا خـەڵك وا دەزانـن کەوازیان لێ دەهێنرێ ﴿أَن يَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا﴾ ئەگـەر بڵێن بڕوامان هێناوە ﴿وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾ ئیتر ئەوان تاقی ناکرێنـەوە. ٢)﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ سـوێند بـەخوا بێگومـان کەسانی پێش ئەوانمان تاقی کـردەوە (ئـەمانیش تـاقی دەکەینـەوە) ﴿فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْ﴾ ئنجا بێگومـان خـوا ئـەو کەسانەی ڕاستیان کـرد دیـاری دەکـات ﴿وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَٰذِبِينَ﴾ درۆزنـەکانیش دیـاری دەکـات (دەناسـرێن). ٣)﴿أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ یا ئەوانەی خراپـەکان دەکـەن وایـان زانیـوە ﴿أَن يَسْبِقُونَا﴾ کەلـە دەستمان دەردەچن ﴿سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ زۆر خراپە ئەو بڕیارەی دەیدەن. ٤)﴿مَن كَانَ يَرْجُواْ لِقَآءَ ٱللَّهِ﴾ هەر کەس ئومێدی وایە بگات بەدیداری خوا (یا بەندایـەتی خـوا بکـات) ﴿فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَءَاتٍ﴾ چـونکە بەڕاسـتی کـاتی دیـاری کـراوی خـوا هـەردێت ﴿وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ وە تەنها خوایە بیسەری زاناو ئاگادار. ٥)﴿وَمَن جَٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ﴾ وە هەرکـەس جیهـاد بکـاو تـێ بکۆشـێ ئـەوە تـەنها بـۆ خـۆی تـێ دەکۆشێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەڕاستی خوا لە هەموو جیهانیان بێ نیازە. ٦)

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡ وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ أَحۡسَنَ ٱلَّذِي كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٧﴾ وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ حُسۡنٗاۖ وَإِن جَٰهَدَاكَ لِتُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٞ فَلَا تُطِعۡهُمَآۚ إِلَيَّ مَرۡجِعُكُمۡ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُدۡخِلَنَّهُمۡ فِي ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٩﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِيَ فِي ٱللَّهِ جَعَلَ فِتۡنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ وَلَئِن جَآءَ نَصۡرٞ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمۡۚ أَوَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَعۡلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ وَلَيَعۡلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَيَعۡلَمَنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ ﴿١١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّبِعُواْ سَبِيلَنَا وَلۡنَحۡمِلۡ خَطَٰيَٰكُمۡ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنۡ خَطَٰيَٰهُم مِّن شَيۡءٍۖ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحۡمِلُنَّ أَثۡقَالَهُمۡ وَأَثۡقَالٗا مَّعَ أَثۡقَالِهِمۡۖ وَلَيُسۡـَٔلُنَّ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَمَّا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمۡ أَلۡفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمۡسِينَ عَامٗا فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمۡ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾

هـــۆی هاتنــه خـوارەوەی ئایـەتی (٨) ســـورەتی (العنکبـــوت): ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْناً﴾ موسلیم دەگێڕێتەوە لە موصعەبی کوڕی سەعدەوە ئەویش لە باوکیـەوە دەڵێـت چـەند ئایـەتێك لەقورئاندا لەسەر من هاتــەخوارەوە، دایکـی سـەعد سوێندی خوارد کەوا هـەرگیز قـسەی لەگەڵ نەکات و نان و ئـاو نـەخوات هـەتاکو پەشـیمان نەبێتــەوە لــەو ئایینەی کە باوەڕی پێ هێناوە، دایکی سەعد وتی بە سەعد تۆ دەڵێیت خوا ئامۆژگاری کردویت کە لەگەڵ دایك و باوکت دا زۆر باش بیت و گوێڕایەڵیان بکەیت، دەی من دایکتم و فەرمانی ئەوەت پێ دەکەم -واز لە ئایینەکەت بێنی- سەعد وتی دایکم سێ ڕۆژ بەو شێوەیە مایەوە لە برسێتی و تینوێتی دا بێ هۆش کەوت ، کوڕێکی تری هەبوو ناوی عەمارە بوو هەستاو هەندێ ئاوی پێ دا و پاشان دەستی کرد بە دوعاکردن لە سەعد ، جا خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە-

﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ﴾ بێگومان خراپەکانیان دەسڕینەوە لێیان ﴿وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ بەباشتر لەوەی کەکردوویانە پاداشتیان دەدەینەوە. ٧) ﴿وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حُسْنًا﴾ وە فەرمانمان داوە بەئادەمی کەچاکە لەگەڵ دایک و باوکی دا بکات ﴿وَإِن جَٰهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِى﴾ وە ئەگەر (دایکو باوکت) هەوڵیان لەگەڵ دای بۆ ئەوەی کەهاوبەشم بۆ بڕیار بدەی ﴿مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ﴾ کەهیچ زانیارییەکت نی یە دەربارەی ﴿فَلَا تُطِعْهُمَآ﴾ ئەوە بەگوێیان مەکە ﴿إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ﴾ تەنها بۆ لای منە گەڕانەوەتان (لەدوا ڕۆژدا) ﴿فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئەوسا هەواڵتان دەدەمێ بەو کردەوانەی دەتانکرد. ٨) ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ وە ئەو کەسانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکەیان کردووە ﴿لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ بێگومان دەیانخەینە ڕیزی پیاو چاکانەوە. ٩) ﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ﴾ هەندێ لەخەڵکی دەڵێن باوەڕمان بەخوا هێناوە ﴿فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ﴾ ئینجا کاتێ سزا بدرێ لەپێناوی خوادا (لەلایەن کافرانەوە) ﴿جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ﴾ ئازارو سزای خەڵکی وەکو ئازارو سزای خوا دادەنێ ﴿وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ﴾ وە ئەگەر لەلایەن پەروەردگارتەوە سەرکەوتنێک بێت ﴿لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ﴾ دڵنیابە ئەوانە دەڵێن بێگومان ئێمە لەگەڵ ئێوەدا بووین ﴿أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ﴾ ئایا خوا زاناو ئاگادارتر نیە ﴿بِمَا فِى صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەوەی لەدڵ و دەروونی هەموو کەس دایە. ١٠) ﴿وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ سوێند بێ خوا چاک دەزانێ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە کێن ﴿وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ﴾ وەچاک دەزانێ دووڕوانیش کێن. ١١) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەوانەی بێ بڕوابوون وتیان بەوانەی ئیمان دار بوون ﴿ٱتَّبِعُواْ سَبِيلَنَا﴾ شوێن ڕێگا و ڕێبازی ئێمە بکەون ﴿وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ﴾ و تاوانەکانتان بە ئەستۆی ئێمە ﴿وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنْ خَطَٰيَٰهُم مِّن شَىْءٍ﴾ ئەوانە (بێ بڕوایان) هیچێک لەتاوان و گوناهی ئەوان (باوەڕداران) هەڵناگرن ﴿إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ﴾ بەڕاستی ئەوانە درۆزنن. ١٢) ﴿وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ﴾ سوێند بەخوا (بێباوەڕان) باری گرانی (کوفرو تاوانی) خۆیان هەڵدەگرن ﴿وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ﴾ وەباری گرانی (خەڵکانی) تریش لەگەڵ باری گرانی خۆیان دا (هەڵدەگرن) ﴿وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ وە بەڕاستی لەڕۆژی قیامەت دا پرسیاریان لێ دەکرێ ﴿عَمَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ﴾ لەو درۆو دەلەسانەی لەدنیادا هەڵیان دەبەست. ١٣) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ﴾ سوێند بەخوا نووحمان نارد بۆلای گەلەکەی (بە پێغەمبەری) ﴿فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا﴾ ئینجا ئەویش مایەوە لەناویان دا نۆسەدو پەنجا ساڵ (هەزار ساڵ پەنجاکەم) ﴿فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ﴾ لەئاکامدا لافاو زریان لەناوی بردن لەکاتێکدا ئەوان ستەمکار بوون. ١٤)

فَأَنجَيۡنَٰهُ وَأَصۡحَٰبَ ٱلسَّفِينَةِ وَجَعَلۡنَٰهَآ ءَايَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٥﴾ وَإِبۡرَٰهِيمَ إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُۖ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡثَٰنٗا وَتَخۡلُقُونَ إِفۡكًاۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ لَكُمۡ رِزۡقٗا فَٱبۡتَغُواْ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزۡقَ وَٱعۡبُدُوهُ وَٱشۡكُرُواْ لَهُۥٓۖ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تُكَذِّبُواْ فَقَدۡ كَذَّبَ أُمَمٞ مِّن قَبۡلِكُمۡۖ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ كَيۡفَ يُبۡدِئُ ٱللَّهُ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥٓۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ﴿١٩﴾ قُلۡ سِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ بَدَأَ ٱلۡخَلۡقَۚ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ ٱلنَّشۡأَةَ ٱلۡأٓخِرَةَۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَرۡحَمُ مَن يَشَآءُۖ وَإِلَيۡهِ تُقۡلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعۡجِزِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ﴿٢٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَلِقَآئِهِۦٓ أُوْلَٰٓئِكَ يَئِسُواْ مِن رَّحۡمَتِي وَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٢٣﴾

- ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْناً وَإِن جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئـەڵێت، لەیـەكێك لەغەزاكانـدا پێغەمبـەری خـوا(ﷺ) دەسكەوتێكی زۆری دەستكەوت لەناویدا شمشێرێكی تێدا بوو هـەڵمگرت و هێنـام بـۆ لای پێغەمبـەری خوا(ﷺ) ووتم : ئەم شمشێرەم پـێ بدە چونكە من كەسێكم كەخۆت دەمناسی، فـەرمووی: بیگەڕێنـەرەوە بـۆ ئەو شوێنەی لێت هێناوە، منیش ڕۆشتم بۆ ئەو شوێنەی كە لێم هێنا بوو كاتێك ویستم بیخەمەوە ناو كێلانەكەی نەفسم لۆمەی كردم بۆیە گەڕامەوە بۆ لای پێغەمبەری خوا(ﷺ) بەتوندی پێ ی فەرمووم: (بیگەڕێنەوە بۆ ئەو شوێنەی لێت هێنـاوە)، ئـیتر خـوای گـەورە ئـەم ئایەتـەی نـاردە خـوارەوە ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الأنفَالِ﴾ سەعد دەڵێت: پاشان نەخۆش كەوتم ناردم بەدوای پێغەمبەری خوادا(ﷺ)، ئەویش هات بۆ لام ووتم:-

﴿فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَصْحَٰبَ ٱلسَّفِينَةِ﴾ ئینجا ئەو (نووح)و کەسانێ لەکەشتیەکەدا بوون ڕزگارمان کردن ﴿وَجَعَلْنَٰهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ﴾ وە ئەو (کەشتی یە)مان کرد بەنیشانەیەك بۆ جیهانیـان. ١٥)﴿وَإِبْرَٰهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ﴾ وە (ئـەی موحەممـەد(ﷺ) باسـی) ئیـبراهیم بکـەکاتێ بەگەلەکەی ووت ﴿ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ﴾ خوا بپەرستن ولێ ی بترسن و خۆتانی لێ بپارێزن ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەوە چاکترە بۆ ئێوە ئەگەر ئێوە بزانن. ١٦)﴿إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا﴾ بەڕاسـتی ئێـوە لـەجیاتی خـوا بتانێـك دەپەرسـتن ﴿وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا﴾ وە ئێوە درۆیەکی گـەورە هەڵدەبەسـتن ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەئێوە دەیان پەرستن بێجگـە لـەخوا ﴿لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا﴾ ناتوانن ڕسقو ڕۆزی ئێوە بـدەن ﴿فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ﴾ کەواتـە داوای ڕسق و ڕۆزی لەخوا بکەن ﴿وَٱعْبُدُوهُ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ﴾ وە ئەو بپەرستن و هەر سوپاسی ئەویش بکە ﴿إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ تەنها بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە (لەقیامەتدا). ١٧)﴿وَإِن تُكَذِّبُوا۟﴾ وە ئەگەر ئێوە باوەڕ نەهێنن ﴿فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ﴾ ئەوە ئوممەتانی پێش ئێوەش باوەڕیان (بە پێغەمبەرەکانیان) نـەهێنا ﴿وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ﴾ وە پێغەمبـەر تـەنها ڕاگەیاندی ئاشکراو ڕوونی لەسـەرە. ١٨) ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟﴾ ئایا ئەوانـە سـەرنجیان نـەداوە ﴿كَيْفَ يُبْدِئُ ٱللَّهُ ٱلْخَلْقَ﴾ کـە چـۆن خـوا دروسـتکراوان بـەدی دەهێنێـت ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُۥٓ﴾ لەپاش (نەمان) دەیهێنێتەوە ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ﴾ بێگومان ئەو (زیندوو کردنەوە) بۆ خوا ئاسانە. ١٩) ﴿قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵـێ بـڕۆن بگـەڕێن بـەزەوی دا ﴿فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ﴾ و سـەرنج بـدەن کەچـۆن دروسـتکراوەکانی لەسەرەتاوە بەدی هێناوە ﴿ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْءَاخِرَةَ﴾ لەپاشان هەر خوا بەدی هێنـانی دوا ڕۆژیـش بـەدی دێنـێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاسـتی خـوا بەتوانایـە بەسـەر هـەموو شـتێکدا. ٢٠)﴿يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ﴾ (خـوا) سـزای هـەر کەسێك دەدات کەبیـەوێ ﴿وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ﴾ وە ڕەحمـیش دەکـات بەهـەر کەسـێ کەبیـەوێ ﴿وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ﴾ وەتـەنها بـۆ لای خـوا دەگەڕێنرێنـەوە. ٢١)﴿وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ﴾ وە ئێـوە نـاتوانن لەدەست خوا دەربازبن ﴿فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ﴾ نە لەزەوی دا و نـە لەئاسمانـدا ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە بۆ ئێوە نـی یـە جگـە لـەخوا ﴿مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هـیچ دۆسـت و یارمەتی دەرێك. ٢٢)﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَلِقَآئِهِۦٓ﴾ وە ئەوانـەی کـە بەنیـشانەکانی خواو دیداری باوەڕیان نی یە ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ يَئِسُوا۟ مِن رَّحْمَتِى﴾ ئائەوانـە لەبـەزەیی مـن (خـوا) نائومێد دەبن ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە ئەوانە سزای سەختیان بۆ هەیە. ٢٣)

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُواْ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾ ۞ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ ۘ وَقَالَ إِنِّى مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَٰبَ وَءَاتَيْنَٰهُ أَجْرَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِى نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُواْ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

-رێگەم بدە کەسامانەکەم دابەش بکەم بەویستی خۆم، بەڵام پێغەمبەری خوا نەیهێڵا، ووتم: دەی نیوەیماڵەکەم بەشکەم دەڵێت: هەر نەیهێڵا ووتم: دەبێ سێ یەکی ماڵەکەم بەشکەم بەویستی خۆم دەڵێت بێدەنگ بوو پاش ئەوە ئیتر دروست بوو سێ یەکی ماڵ دابەش کردن بۆ خاوەنەکەی ، سەعد ئەڵێت: هاتم بۆ لای چەند کەسێکی ئەنصاری و کۆچەری ووتیان : وەرە با خواردن و ئارەقت پێ بدەین (پێش ئەوەی ئارەق حەرام بێت) منیش چووم بۆ لایان لەناو باخێکدا بوون ، سەیر دەکەم گۆشتی ووشتریان برژاندووە گۆزەیە ئارەقیان داناوە، ئەڵێت: منیش خواردم و خواردمەوە لەگەڵیاندا باسی ئەنصارو کۆچەریەکانم کرد لایاندا و ووتم: کۆچەریەکان چاکترن لە ئەنصاریەکان ئیتر پیاوێکی ئەنصاری کاکیلەی ووشترەکەی هەڵگرت و کێشای پیاما و لوتم بریندار بوو منیش هاتم بۆ لای-

﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟﴾ ئینجا وەڵامی گەلەکەی ئەو (ئیبراهیم) تەنها ئەوە بوو کەووتیان ﴿ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ﴾ (ئیبراهیم) بکوژن یا بیسوتێنن ﴿فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ﴾ خواش ئەوی رزگار کرد لەو ئاگرە ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ﴾ بێگومان لەو (ڕزگار کردنی ئیبراهیم)دا ﴿لَءَايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ چەند نیشانەو بەڵگە هەیە بۆ کەسانێ باوەڕ دەهێنن. ٢٤) ﴿وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم﴾ وە (ئیبراهیم) ووتی بێگومان ئەوەی ئێوە هەڵتان بژاردووە ﴿مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَـٰنًا﴾ لەجیاتی خوا بتانێکن ﴿مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ لەبەر خۆشەویستی نێواتاندا لەژیانی دنیادا (دەیانپەرستن) ﴿ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ﴾ لەپاشان لەڕۆژی دوایی دا هەندێکتان بێزاری دەردەبڕن لەهەندێکی ترتان (دان نانێن بەیەکتری دا) ﴿وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ وە نەفرین لەیەکتری دەکەن ﴿وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ﴾ جێگاشتان ئاگری دۆزخە ﴿وَمَا لَكُم مِّن نَّـٰصِرِينَ﴾ وە هیچ یارمەتی دەرێکیشتان نی یە. ٢٥)﴿فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ﴾ ئینجا لوط باوەڕی بەو (ئیبراهیم) هێنا ﴿وَقَالَ إِنِّى مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّىٓ﴾ وە(ئیبراهیم) ووتی بێگومان من کۆچ دەکەم بۆ لای پەروەردگارم (لەبابلەوە بۆ شام) ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ بەراستی تەنها ئەو زاڵی کار دروستە. ٢٦) ﴿وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ﴾ وە بەخشیمان بەئەو (ئیبراهیم) ئیسحاق(ی کوڕی) و یەعقوب(ی کوڕەزای) ﴿وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَـٰبَ﴾ وە پێغەمبەرێتی و کتێبمان بڕیاردا لەنەوەکانی (ئیبراهیم)دا ﴿وَءَاتَيْنَـٰهُ أَجْرَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا﴾ وە لەدنیا پاداشتمان دایەوە ﴿وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ﴾ وە بەراستی ئەو لەڕۆژی دوایشدا لەپیاو چاکانە. ٢٧)﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ﴾ (باسی) لووطیش بکە کاتێ بەگەلەکەی ووت ﴿إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ﴾ بێگومان ئێوە کارێکی ناشیرین و قێزەون دەکەن (نێربازی) ﴿مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ﴾ لەجیهاندا کەس پێش ئێوە ئەو کارەی نەکردووە. ٢٨)﴿أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ﴾ ئێوە نێربازی دەکەن ﴿وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ﴾ وە ڕێگا دەگرن (لە ڕێبواران) ﴿وَتَأْتُونَ فِى نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَ﴾ وە لەنادی و شوێنی کۆبونەوەتاندا هەموو خراپەیەك دەکەن ﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟﴾ کەچی وەڵامی گەلەکەی تەنها ئەوە بوو کە ووتیان (بەلووط) ﴿ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ﴾ سزای خوامان بۆ بێنە ﴿إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەراستگۆیانی. ٢٩) ﴿قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى﴾ (لووط) ووتی ئەی پەروەردگارم یارمەتیم بدە(و زاڵم بکە) ﴿عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾ بەسەر ئەو گەلە خراپەکارەدا. ٣٠)

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱرْجُوا۟ ٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمْ ۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُوا۟ مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

-پێغەمبەری خوا (ﷺ)و ڕووداوەکەم بۆ گێڕایەوە خوای گەورە لەسەرمن دەربارەی شارەق ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿إنما الخمر و الميسر و الأنصاب و الأزلام رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه لعلكم تفلحون﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠) سورەتی (العنكبوت): ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ﴾ ئیبن جەریر دەگێڕێتەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە کە دەڵێ: لە مەککەدا کۆمەڵێك هەبوون موسڵمان بوون و ئیسلامەتیەکەیان شارد بویەوە، موشریکەکان لەگەڵ خۆیاندا ئەمانیشیان هێنا بۆ غەزای بەدر و هەندێکیان کوژران و هەندێکی تریان بریندار بوون ، موسوڵمانان ووتیان ئەوانە موسوڵمانن و بە زۆر هێنراون بۆیە داوای لێ خۆشبونیان بۆ کردن خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿ان الذين توفاهم الملائكة ظالمي أنفسهم ...﴾ -

﴿وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ﴾ وە کاتێ نێراوەکانی ئێمە مژدەی (بەخشینی ئیسماعیل)یان دا بەئیبراهیم ﴿قَالُوٓاْ إِنَّا مُهْلِكُوٓاْ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ﴾ ووتیان بێگومان ئێمە لەناویەری دانیشتوانی ئەم شارەین (سەدوم) ﴿إِنَّ أَهْلَهَا كَانُواْ ظَٰلِمِينَ﴾ بەراستی دانیشتوانەکەی ستەمکار بوون. (٣١) ﴿قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا﴾ (ئیبراهیم) ووتی بێگومان لووط لەو (شارە) دایە ﴿قَالُواْ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا﴾ ووتیان ئێمە چاك دەزانین کێی لێیە ﴿لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ﴾ سوێند بەخوا ئێمە لووط و ئەندامانی خێزانەکەی رزگار دەکەین جگە ژنەکەی ﴿كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ﴾ کە لەجێماوان (تیاچووان) دەبێت. (٣٢) ﴿وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا﴾ کاتێ نێراوەکانمان هاتن بۆ لای لووط ﴿سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا﴾ پێیان تێکچوو و زۆر دڵ تەنگ و نارەحەت بوو ﴿وَقَالُواْ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ﴾ ووتیان مەترسە خەم مەخۆ (چونکە) ﴿إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ﴾ بێگومان ئێمە تۆ و خێزانەکەت ڕزگار دەکەن جگەلە ژنەکەت ﴿كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ﴾ کەئەو لەجێماوان (تیاچووان) دەبێت. (٣٣) ﴿إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ﴾ بەراستی ئێمە دەبارێنین بەسەر دانیشتوانی ئەم شارەدا ﴿رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ سزایەك لەئاسمانەوە ﴿بِمَا كَانُواْ يَفْسُقُونَ﴾ لەبەر ئەوەی لەسنووری فەرمانی (خوا) دەرچوون. (٣٤) ﴿وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً﴾ سوێند بەخوا بێگومان لەو شارە (وێران کراوە)دا نیشانەو پەندێکی دیارمان بەجێ هێشت ﴿لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بۆ گەل و کۆمەڵێ کەژیرین. (٣٥) ﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا﴾ وە بۆ خەڵکی مەدیەنیش شوعەیبی برایانمان (نارد) ﴿فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم خوا بپەرستن ﴿وَٱرْجُواْ ٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ﴾و بەهیواو ئومێدی ڕۆژی دوایی بن ﴿وَلَا تَعْثَوْاْ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ وەخراپەکاری ڕۆچوو مەبن لەزەوی دا. (٣٦) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ﴾ بەلام ئەوان باوەڕیان پێ نەهێنا ئەوسا بوومەلەرزە بەتینەکە گرتنی (لێی دان) ﴿فَأَصْبَحُواْ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ﴾ بەهۆی ئەوەوە لە خانووەکانی خۆیاندا ئەژنۆیان دا دابوو مردن. (٣٧) ﴿وَعَادًا وَثَمُودَاْ﴾ وە گەلی عاد و سەموودیشمان (لەناو برد) ﴿وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمْ﴾ بەراستی (ئەو لە ناوبردنە) ڕوون بووتەوە بۆتان لەشوێنەوارە (وێرانە)کانیانەوە ﴿وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ شەیتان کردەوە خراپەکانیانی بۆ ڕازاندبوونەوە ﴿فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُواْ مُسْتَبْصِرِينَ﴾ بەهۆی ئەوەوە بەرگری کردن لەڕێگای ڕاست لەکاتێکدا ئەوان توانای بیر کردنەوەیان هەبوو (ژیر بوون). (٣٨)

وَقَـٰرُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا كَانُوا۟ سَـٰبِقِينَ ﴿٣٩﴾ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنۢبِهِۦ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَـٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾ مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ ۖ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَـٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَـٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

-عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێت: ئەم ئایەتە لەنامەیەکدا نوسرا بۆ ئەو موسوڵمانانەی کە لە مەککەدا مابونەوە کەهیچ بەهانەیەکیان نی یە کە لەمەککەدا بمێننەوە دەڵێت: جا هەموویان لەمەککە دەرچوون و موشریکەکانیش پێیان گەشتن و ئازاریان لێ کردن بیٚ باوەڕ بینەوە ئەمانیش بەناچاری بیٚ باوەڕ بوونەوە ئیتر ئەم ئایەتە دابەزی ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ﴾ پاش ئەمە موسوڵمانان ئەم ئایەتەشیان نارد بۆیان ئەوانیش لەمەککە دەرچوون و بیٚ هیوا بوون لەوەی کەهیچ چاکەیەکیان لەمەککە دەست بکەوێت پاشان ئەم ئایەتە لە بارەیانەوە هاتەخوارەوە ﴿ثم إن ربك للذين هاجروا من بعدما فتنوا ثم جاهدوا و صبروا إن ربك من بعدها لغفور رحيم﴾ وە ئەم ئایەتەشیان بۆ ناردن خوای گەورە ڕێگە چارەی بۆ داناون، -

﴿وَقَٰرُونَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَ﴾ **هەروەها قاروون و** فیرعەون و هامانیشمان (لەناو برد) ﴿وَلَقَدۡ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ﴾ **سوێند بەخوا بەڕاستی** مووسا هات بۆ ناویان بەچەند **موعجیزەیەکەوە** ﴿فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِى ٱلۡأَرۡضِ﴾ **بەڵام ئەوان خۆیان بەگەورە** زانی لەزەویدا ﴿وَمَا كَانُواْ سَٰبِقِينَ﴾ **نەشیانتوانی لەدەستمان دەرچن. ٣٩)** ﴿فَكُلًّا أَخَذۡنَا بِذَنۢبِهِۦ﴾ **ئەوسا ئێمە هەریەك لەوانمان بەتاوانی خۆی** سزادا (لەناومان بردن) ﴿فَمِنۡهُم مَّنۡ أَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِ حَاصِبًا﴾ **جا هەندێکیان بایەکی بەهێزمان ناردە سەریان بەوردە** بەردەوە ﴿وَمِنۡهُم مَّنۡ أَخَذَتۡهُ ٱلصَّيۡحَةُ﴾ **وە هەندێکی تریان پیامەڵشاخانێك و دەنگێکی گەورە لەناوی بردن** ﴿وَمِنۡهُم مَّنۡ خَسَفۡنَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ﴾ **وە هەندێکیشیانمان بەناخی زەوی دا بردە خوارەوە**﴿وَمِنۡهُم مَّنۡ أَغۡرَقۡنَا﴾ **وە هەندێکی ترمان لەوان** لەدەریادا نوقم کرد ﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ﴾ **خوا ستەمی لێ نەکردن** ﴿وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ﴾ **بەڵکو خۆیان ستەمیان لەخۆیان کرد. ٤٠)** ﴿مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡلِيَآءَ﴾ **وێنەی کەسانێ کەبێجگە لەخوا پەرستراوانێك بۆ خۆیان دادەنێن** ﴿كَمَثَلِ ٱلۡعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتۡ بَيۡتًا﴾ **وەکو جاڵجاڵۆکە وایە کەماڵێکی (بۆ خۆی) ڕەخساندووە** ﴿وَإِنَّ أَوۡهَنَ ٱلۡبُيُوتِ لَبَيۡتُ ٱلۡعَنكَبُوتِ﴾ **کە بەڕاستی لاوازترین ماڵ ماڵی جاڵجاڵۆکەیە** ﴿لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ﴾ **ئەگەر بزانن. ٤١)** ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ﴾ **بێگومان خوا دەزانێ** ﴿مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ مِن شَىۡءٍ﴾ **ئەوان لەجیاتی خوا چی دەیپەرستن و هاواری لێ دەکەن** ﴿وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ﴾ **و هەر ئەوە (خوا) زاڵی کار دروست. ٤٢)** ﴿وَتِلۡكَ ٱلۡأَمۡثَٰلُ نَضۡرِبُهَا لِلنَّاسِ﴾ **ئەو وێنەو** نموونانە بۆ خەڵکی دێنینەوە ﴿وَمَا يَعۡقِلُهَآ إِلَّا ٱلۡعَٰلِمُونَ﴾ **تەنها زانایان** لەوانەتێدەگەن. ٤٣)﴿خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّ﴾ **خوا ئاسمانەکان و زەوی بەحەق و ڕاستی دروست کردووە** ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأٓيَةً لِّلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ بەراستی لەودا بەڵگە هەیە بۆ بڕواداران. ٤٤) ﴿ٱتۡلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ **بیخوێنەرەوە ئەو قورئانەی کەسرووش کراوە بۆت** ﴿وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ **وە نوێژ بکە** ﴿إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ﴾ **بێگومان نوێژ** بەرگری (نوێژگەر) دەکات لەکاری ناشیرین و ناپەسەند **(خراپە)** ﴿وَلَذِكۡرُ ٱللَّهِ أَكۡبَرُ﴾ وە زیکر و یادی خوا گەورەترە **(لەهەموو شتێك)** ﴿وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تَصۡنَعُونَ﴾ **خواش بەهەر کارێك کەدەیکەن دەزانێ. ٤٥)**

۞ وَلَا تُجَٰدِلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنۡهُمۡۖ وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَأُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمۡ وَٰحِدٞ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَۚ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ يُؤۡمِنُونَ بِهِۦۖ وَمِنۡ هَٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤۡمِنُ بِهِۦۚ وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ تَتۡلُواْ مِن قَبۡلِهِۦ مِن كِتَٰبٖ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَۖ إِذٗا لَّٱرۡتَابَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلۡ هُوَ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ فِي صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَۚ وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَٰتٞ مِّن رَّبِّهِۦۖ قُلۡ إِنَّمَا ٱلۡأٓيَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٞ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمۡ يَكۡفِهِمۡ أَنَّآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ يُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحۡمَةٗ وَذِكۡرَىٰ لِقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلۡ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡ شَهِيدٗاۖ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱلۡبَٰطِلِ وَكَفَرُواْ بِٱللَّهِ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾

- ئەوانیش لە مەككە دەرچوون لە ڕێگە موشریكەكان گەشتن پێیان ئەمانیش شەڕیان كرد لەگەڵیان ئەوەی كوژرا كوژرا **و ئەوەشی** ڕزگاری **بوو** ڕزگاری بوو.

ئایەتی (٣) سورەتی (المؤمنون): قال رسول الله (ﷺ): (من حسن إسلام المرء تركه ما لا يعنيه)(رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لە نیشانەی جوانی و چاكی موسوڵمانێتی مرۆڤە وازهێنانی لە هەر شتێك كەپەیوەندی بەوەوە نی یە).

ئایەتی (٥١) سورەتی (المؤمنون): قال رسول الله (ﷺ):(أيها الناس إن الله طيب لا يقبل إلا طيباً وإن الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين فقال تعالى: (يا أيها الرسل كلوا من الطيبات واعملوا صالحاً) وقال تعالى:(يا أيها الذين آمنوا كلوا من طيبات ما رزقناكم) ثم ذكر الرجل يطيل السفر أشعث أغبر يمد-

﴿وَلَا تُجَٰدِلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ دەمەقاڵێ و موجادەلە مەکەن لەگەڵ خاوەنی کتێبە ئاسمانییەکاندا ﴿إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ﴾ مەگەر بە جوانترین شێوە ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنۡهُمۡ﴾ جگە لەوانەیان کە ستەمیان کرد (لە ئێوە) ﴿وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡنَا﴾ وە (بە خاوەن کتێبەکان) بڵێن باوەڕمان هێناوە بەوەی نێردراوەتە خوارەوە بۆ ئێمە ﴿وَأُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ﴾ و (بەوەش) نێردراوەتە خوارەوە بۆ ئێوە ﴿وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمۡ وَٰحِدٞ﴾ وە خوای ئێمە و خوای ئێوە یەکێکە ﴿وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ﴾ وە ئێمە بۆ ئەو (خوا) گەردن کەچین. ٤٦) ﴿وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ﴾ هەروەك (پێغەمبەرانی پێشوو) قورئانمان بۆ تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ناردەخوارەوە ﴿فَٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ﴾ جا ئەو کەسانەی کە کتێبمان پێداون ﴿يُؤۡمِنُونَ بِهِۦ﴾ (هەندێکیان) باوەڕ بەو (قورئانە) دێنن ﴿وَمِنۡ هَٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤۡمِنُ بِهِۦ﴾ وە لەمانەش (بت پەرستەکانی عەرەب) کەسانێ بڕوای پێ دێنن ﴿وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾ تەنیا بێ باوەڕانی (ڕۆچوو) دان نانێن بە ئایەتەکانی ئێمەدا. ٤٧) ﴿وَمَا كُنتَ تَتۡلُواْ مِن قَبۡلِهِۦ مِن كِتَٰبٖ﴾ وە تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) پێش ئەم (قورئانە) هیچ کتێبێکت نەدەخوێندەوە ﴿وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ﴾ وە بەدەستی ڕاستت نەتنوسیووە ﴿إِذٗا لَّٱرۡتَابَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ﴾ (ئەگەر وابوایە) ئەو کاتە ناڕاستەکان (بێ بڕوایان) دەکەوتنە گومانەوە. ٤٨) ﴿بَلۡ هُوَ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ﴾ (نەخێر وا نییە گومان دەبەن) بەڵکو قورئان نیشانەکانی ئاشکران ﴿فِي صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ﴾ لە دڵ و دەروونی کەسانێکدایە کە زانستیان پێ دراوە (لە لایەن خواوە) ﴿وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ تەنیا ستەمکاران دان نانێن بە نیشانەکانی ئێمەدا. ٤٩) ﴿وَقَالُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَٰتٞ مِّن رَّبِّهِۦ﴾ وە وتیان ئەوە بۆ چەند موعجیزە و بەڵگەیەك دانابەزێنرێ بۆ سەری (موحەممەد (ﷺ)) لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿قُلۡ إِنَّمَا ٱلۡأٓيَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ﴾ بڵێ (پێیان هێنانە خوارەوەی) موعجیزەکان تەنیا لەلایەن خواوەیە ﴿وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٞ مُّبِينٌ﴾ وە بەڕاستی من تەنها ترسێنەرێکی ئاشکرام. ٥٠) ﴿أَوَلَمۡ يَكۡفِهِمۡ﴾ ئایا بۆ ئەوان بەس نییە ﴿أَنَّآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ﴾ کە ئێمە قورئانمان ناردۆتە خوارەوە بۆ سەر تۆ ﴿يُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ﴾ دەخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحۡمَةٗ﴾ بەڕاستی لەم قورئانەدا بەزەیی ﴿وَذِكۡرَىٰ لِقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ﴾ و پەند و ئامۆژگاری هەیە بۆ باوەڕداران. ٥١) ﴿قُلۡ كَفَىٰ بِٱللَّهِ﴾ بڵێ (پێیان) خوا بەسە ﴿بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡ شَهِيدٗا﴾ بۆ شایەتی دان لەنێوان من و ئێوەدا ﴿يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ﴾ ئەوەی لەئاسمانەکان و زەویدایە دەیزانێ ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱلۡبَٰطِلِ وَكَفَرُواْ بِٱللَّهِ﴾ وە کەسانێ کە باوەڕیان هێناوە بە بەتاڵ و بێ باوەڕبوون بەخوا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ﴾ تەنیا ئەوانەن زەرەرمەندان. ٥٢)

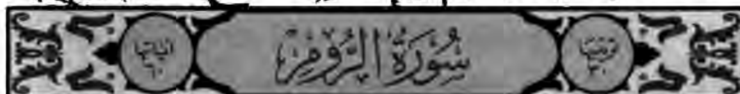
وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ فَإِيَّٰىَ فَٱعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ٱللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

=يديه إلى السماء يا رب يا رب ومطعمه حرام ومشربه حرام وغذي بالحرام فأنى يستجاب لذلك) (رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) **فەرمووی: (ئەی خەڵكینە بێگومان خوای گەورە پاك و خاوێنە هەرچیش پاك و خاوێن نەبێت وەری ناگرێ** و قەبوڵی **ناكات، وەبێگومان خوای گەورە ع فەرمانێك** بەپێغەمبەران **دەفەرمووی: (ئەی پێغەمبەرانی خوا، بخۆن لەو** خواردەمەنیانەی حەڵاڵ و پاكن و كار و كردەوەی باش بكەن) **وە بەخاوەن باوەڕانیش** دەفەرمووێ: (ئەی كەسانی كە باوەڕتان هەیە بەخوا، بخۆن لەو خواردەمەنیە پاك **و حەڵاڵانەی** كەكردومان بەڕزق و ڕۆزی ئێوە) پاشان پێغەمبەر (ﷺ) باسی كەسێكی كرد كەدەچێت **بۆ سەفەری** دوور و درێژ (حەج و غەزا) و قژی گیف دەبێ و چڵك و تەپ و تۆزی لێ دەنیشێ و=

﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ﴾ بە پەلە داوای (هێنانی) سزات لێ دەکەن ﴿وَلَوْلَا أَجَلٌ مُسَمًّى لَجَاءَهُمُ الْعَذَابُ﴾ ئەگەر ماوەی دیاری کراو نەبوایە (بۆ سزادانی ئەوانە) بێگومان سزاکەیان بۆ دەهات ﴿وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ وە بەڕاستی لەناکاودا ئەو سزایەیان بۆ دێ کە ئەوان هەستی پێ ناکەن. ٥٣) ﴿يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ﴾ بە پەلە لە تۆ داوای (هێنانی) سزا دەکەن ﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ کە بەڕاستی دۆزەخ دەوری کافرانی داوە. ٥٤) ﴿يَوْمَ يَغْشَاهُمُ الْعَذَابُ﴾ لەڕۆژێکدا سزا دایان دەپۆشێ ﴿مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾ لە لای سەریانەوە و لە ژێر پێیانەوە ﴿وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ وە (خوا) دەفەرموێ: بچێژن تۆڵەی ئەو کردەوانەی کە لە دنیادا دەتان کرد. ٥٥) ﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی بەندەیانێکم کە باوەڕتان هێناوە ﴿إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ﴾ بێگومان زەوی من پان و فراوانە ﴿فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾ کەواتە هەر من بپەرستن. ٥٦) ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ هەمووکەس مردن دەچێژێ و دەمرێ پاشان بۆ لای ئێمە دەگەڕێنرێنەوە. ٥٧) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کەسانێ کە باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا﴾ سوێند بەخوا لەکۆشکە بەرزەکانی بەهەشتدا نیشتەجێیان دەکەین ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دێن و دەچن ﴿خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ﴾ بێ بڕانەوە تیایدا دەمێننەوە ئای چەند چاکە پاداشتی چاکەکاران. ٥٨) ﴿الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ ئەوانەی دانیان بە خۆیاندا گرت و تەنیا پشتیان بە پەروەردگاریان بەست. ٥٩) ﴿وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا﴾ زۆر گیان لەبەر (زیندەوەر) هەیە ڕۆزی خۆی هەڵناگرێ و کۆی ناکاتەوە (بۆ داهاتوو) ﴿اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ﴾ خوا ڕۆزی ئەو (گیان لەبەرانەو) و ئێوەیش دەدات ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وە هەر ئەوە بیسەری زانا. ٦٠) ﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر پرسیار لەو (بێ باوەڕان) بکەیت کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ و ڕۆژ و مانگی ڕامهێناوە ﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ بێگومان دەڵێن خوا دەی کەواتە چۆن (لە پەرستنی خوا) لادراون. ٦١) ﴿اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ﴾ خوا ڕۆزی فراوان دەکات بۆ هەر کەس لە بەندەکان کە بیەوێ یا بۆی کەم دەکات ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا بەهەموو شتێك زانایە. ٦٢) ﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ﴾ وە ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت ﴿مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ کێ لەئاسمانەوە باران دەبارێنێ ﴿فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا﴾ ئەدجا بەو بارانە زەوی مردووی زیندوو دەکاتەوە ﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ بێگومان دەڵێن خوا ﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ هەموو سوپاس هەر بۆ خوایە ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان ژیریان بەکار نامێنن. ٦٣)

وَمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ لَهِىَ ٱلْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا ءَامِنًا وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ﴿٢﴾ فِىٓ أَدْنَى ٱلْأَرْضِ وَهُم مِّنۢ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ فِى بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ ٱلْأَمْرُ مِن قَبْلُ وَمِنۢ بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ ٱللَّهِ ۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥﴾

=دەستی بەرز دەکاتەوە بەرەو ئاسمان و دەڵێت ئەی خودایە ئەی خوایە لەکاتێکدا ئەو خواردنەکەی حەرامە، خواردنەوەکەی حەرامە، پۆشاکەکەی حەرامە، بەحەرام گۆش کراوە، ئیتر چۆن دوعاو نزای ئەو جۆرە کەسە گیرا دەبێ).

ئایەتی (٦٠) سورەتی (المؤمنون): قالت عائشة (رضي الله عنها) يا رسول الله (ﷺ): (الذين يؤتون ما آتوا وقلوبهم وجلة) هو الذي يسرق ويزني ويشرب الخمر وهو يخاف الله عز وجل؟ قال: (لا يا بنت أبي بكر يا بنت الصديق ولكنه الذي يصلي و يصوم ويتصدق وهو يخاف الله عز وجل) (رواه أحمد والترمذي). عائیشە (خوای لێ ڕازی بێت) وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) (الذين يؤتون ما آتوا وقلوبهم وجلة) ئەو کەسەیە کەدزی و زینا دەکات و ئارەق دەخواتەوەو لەھەمان کاتدا لەخوای گەورە دەترسێ؟ فەرمووی:=

﴿وَمَا هَٰذِهِ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا لَهۡوٞ وَلَعِبٞۚ﴾ وە ژیانی ئەم دنیایە تەنها رابواردنێکی بێ هودە و یاری (مناڵانە) ﴿وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ لَهِيَ ٱلۡحَيَوَانُۚ﴾ وە بەراستی ماڵی قیامەت هەر ئەوە ژیانە (بەراستی)﴿لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ﴾ ئەگەر ئەوان بیانزانیایە. ٦٤)﴿فَإِذَا رَكِبُواْ فِي ٱلۡفُلۡكِ﴾ ئەدجا کاتێ ئەو (بێ باوەڕانە) سوار کەشتی دەبن ﴿دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ﴾ (و ترسان لە نوقم بوون) تەنها هاوار لە خوا دەکەن بە دڵسۆزی و گەردن کەچی یەوە ﴿فَلَمَّا نَجَّىٰهُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ﴾ کەچی کاتێ خوا رزگاریان دەکات و دەگەنە وشکانی ﴿إِذَا هُمۡ يُشۡرِكُونَ﴾ کوت و پڕ ئەوان هاوبەش بۆ خوا دادەنێن. ٦٥) ﴿لِيَكۡفُرُواْ بِمَآ ءَاتَيۡنَٰهُمۡ وَلِيَتَمَتَّعُواْ﴾ با دان نەنێن بەوەی ئێمە پێمان دان وە با بەهرە و لەزەت ببەن لە ژیان ﴿فَسَوۡفَ يَعۡلَمُونَ﴾ جا لەمەولا دەزانن (ئەدجامی ئەو کردەو خراپانەیان چی دەبێ). ٦٦)﴿أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ﴾ ئایا نەیان زانیوەو سەرنجیان نەداوە ﴿أَنَّا جَعَلۡنَا حَرَمًا ءَامِنٗا﴾ کە ئێمە (مەککە) مان کردۆتە جێگایەکی رێز گیراوی بێ ترس و بیم ﴿وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ مِنۡ حَوۡلِهِمۡۚ﴾ لە کاتێکدا لە دەوروبەری ئەوان (خەلکی مەککە) خەڵك دەفرێنرێت ﴿أَفَبِٱلۡبَٰطِلِ يُؤۡمِنُونَ﴾ دەی ئایا باوەڕ بە بەتاڵ دێنن ﴿وَبِنِعۡمَةِ ٱللَّهِ يَكۡفُرُونَ﴾ وەدلن نانێن بە بەهرەو چاکەکانی خوا دا. ٦٧)﴿وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ کێ لەو کەسە ستەمکارترە کە درۆ بەدەم خواوە هەڵدەبەستێ ﴿أَوۡ كَذَّبَ بِٱلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓۚ﴾ یا باوەڕ نەهێنێ بەئایینی راست کاتێ بۆی هات ﴿أَلَيۡسَ فِي جَهَنَّمَ مَثۡوٗى لِّلۡكَٰفِرِينَ﴾ ئایا جێگای مانەوەی بۆ بێ بڕوایان لە دۆزەخدا نیە. ٦٨)﴿وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ فِينَا﴾ وە کەسانێ کە لە پێناو رەزامەندی ئێمەدا تێکۆشانیان کردووە ﴿لَنَهۡدِيَنَّهُمۡ سُبُلَنَاۚ﴾ بەراستی رێنموونیان دەکەین بۆ رێبازەکانی خۆمان ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ وە بێگومان خوا لەگەڵ چاکان دایە. ٦٩)

سورەتی ﴿الروم﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الٓمٓ﴾ بە (ئەلیف، لام، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بەماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی(البقرة) بکە. ١)﴿غُلِبَتِ ٱلرُّومُ﴾ رۆم شکێنران و ژێرکەوتن (فارس زاڵ بوو بە سەریاندا). ٢)﴿فِيٓ أَدۡنَى ٱلۡأَرۡضِ﴾ لە نزیك ترین خاکیان (لە مەککەوە یا لە وڵاتی فارسەوە) ﴿وَهُم مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ﴾ وە رۆمەکان دوای تێشکانیان ﴿سَيَغۡلِبُونَ﴾ لە داهاتوودا سەر دەکەون (بەسەر فارسەکاندا). ٣)﴿فِي بِضۡعِ سِنِينَۗ﴾ لە ماوەی چەند ساڵێکدا (لە نێوان ٣ تا ٩ ساڵدا)﴿لِلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُۚ﴾ هەموو کاروبار تەنها بە دەست خوایە لەپێش(سەرکەوتن)و لە دوا (سەرکەوتن)﴿وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ﴾ وە لەو رۆژەدا (رۆمەکان سەردەکەون) ئیمانداران دڵخۆش دەبن. ٤)﴿بِنَصۡرِ ٱللَّهِۚ﴾ بە سەرخستنی خوا (بۆ رۆمەکان) ﴿يَنصُرُ مَن يَشَآءُۖ﴾ خوا هەر کەسی بوێ سەری دەخات﴿وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ وەهەرئەوزاڵی میهرەبانە. ٥)

وَعْدَ ٱللَّهِ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ يَعْلَمُونَ ظَٰهِرًا مِّنَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ ٱلْءَاخِرَةِ هُمْ غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِم ۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ لَكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا۟ ٱلْأَرْضَ وَعَمَرُوهَآ أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ ٱلسُّوٓأَىٰٓ أَن كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَكَانُوا۟ بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَٰٓؤُا۟ وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٣﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾

-(نەخێر ئەی کچی ئەبو بەکر ئەی کچی ڕاستگۆ بەڵکو ئەو کەسە ئەوەیە کە نوێژ دەکات و ڕۆژو دەگرێ و خێرو چاکە دەکات و لەهەمان کاتدا لەخوای گەورە دەترسێت).

ئایەتی (٧٥) سورەتی (المؤمنون): قال رسول الله (ﷺ): (إني ممسك بحجزكم هلم عن النار هلم عن النار وتغلبونني، تتقاحمون فيها تقاحم الفراش والجنادب فأوشك أن أرسل حجزكم)(رواه أبو يعلى). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان من کەمەرتان دەگرم (دەڵێم) وەرن لەئاگرەکە دوور کەونەوە وەرن لە ئاگرەکە دوور کەونەوە کەچی ئێوە بەزۆر خۆتان لە دەستم ڕادەپسکێنن و کۆمەڵ کۆمەڵ خۆتانی تێ فڕێ دەدەن وەك چۆن پەپولە و کوللەکان خۆیانی تێ فڕدەدەن و دەسوتێن جانزیکە منیش (توانام نەمێنێ و) کەمەرتان بەر بدەم).

﴿وَعْدَ ٱللَّهِ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ﴾ ئەوە بەڵێنی خوایە (کە ڕۆمەکان سەرئەکەون) خوایش پێچەوانەی بەڵێنی خۆی ناکات ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵک نازانن. ٦) ﴿يَعْلَمُونَ ظَٰهِرًا مِّنَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ تەنها ڕواڵەتی ئەم ژیانی دنیا دەزانن ﴿وَهُمْ عَنِ ٱلْءَاخِرَةِ هُمْ غَٰفِلُونَ﴾ بەڵام بێ ئاگان لە ڕۆژی دوایی. ٧) ﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِم﴾ ئایا ئەوانە لە دەروونی خۆیاندا بیریان نەکردۆتەوە ﴿مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ﴾ کە خوا ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە دروستی نەکردووە ﴿إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ مەگەر بەراستی و بۆ ماوەیەکی دیاری کراو ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ﴾ بێگومان زۆرێک لە خەڵک ﴿بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ لَكَٰفِرُونَ﴾ باوەڕیان نیە بە خزمەت پەروەردگاریان بگەن (لە دوا ڕۆژدا). ٨) ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئایا ئەوان بەسەر زەویدا نەگەڕاون ﴿فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ بۆ ئەوەی ببینن سەرئەنجام ئەو (گەلانەی کافر بوون) لە پێش ئەمان چۆن بووە ﴿كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ کە زۆر بەهێزتر بوون لە ئەمان (لە خەلکی مەککە) ﴿وَأَثَارُوا۟ ٱلْأَرْضَ﴾ و زەوییان کێڵا (بۆ کشت وکاڵ) ﴿وَعَمَرُوهَآ أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا﴾ و ئاوەدانیان کردەوە زیاتر لەمان ﴿وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ وە پێغەمبەرانیان بۆ هات بە موعجیزە ڕوونەکانەوە ﴿فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ﴾ بۆیە خوا ستەمی لێ نەکردوون (کە لەناوی بردوون) ﴿وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵام خۆیان ستەمیان لە خۆیان کرد. ٩) ﴿ثُمَّ كَانَ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ ٱلسُّوٓأَىٰٓ﴾ پاشان چارەنووسی ئەوانەی کەتاوان و خراپەیان کرد سەختترین سزایە (دۆزەخە) ﴿أَن كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ لەبەر ئەوەی باوەڕیان نەهێنا بە ئایەتەکانی خوا ﴿وَكَانُوا۟ بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ﴾ و هەمیشە گاڵتەیان پێ دەکرد. ١٠) ﴿ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ﴾ خوا دروست کردن (ی ئادەمی) دەست پێ دەکا ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُۥ﴾ و لە پاش (مردن) دروستی دەکاتەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ پاشان بۆ لای ئەو (خوا) دەگەڕێنەوە. ١١) ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ﴾ وە ئەو ڕۆژەی قیامەت هەڵدەسێ ﴿يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ﴾ تاوانباران غەمبار و نائومێد دەبن. ١٢) ﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَٰٓؤُا۟﴾ بێگومان لە پەرستراوەکانیان دا تکا کارانێ نیە بۆ ئەوان ﴿وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَٰفِرِينَ﴾ و ئەوان بێ باوەڕ دەبن بە پەرستراوەکانیان (کە کردبوونیان بە هاوبەشی خوا). ١٣) ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ﴾ ئەو ڕۆژەی قیامەت هەڵدەسێ ﴿يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ﴾ (خەڵک) لەو ڕۆژەدا جیادەبنەوە لەیەکتر. ١٤) ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئینجا کەسانێ کەباوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ﴾ ئەوان لە بەهەشتدا دڵخۆش دەکرێن. ١٥)

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَـٰتِنَا وَلِقَآيِٕ ٱلْأَخِرَةِ فَأُوْلَـٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَيُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا لِّتَسْكُنُوٓاْ إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَـٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّلْعَـٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱبْتِغَآؤُكُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَيُحْىِۦ بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾

ئایەتی (٩٨) سورەتی (المؤمنون): عن أبي اليسر (رضي الله عنه) أن رسول الله (ﷺ) كان يدعو: (اللهم إني أعوذ بك من الهدم وأعوذ بك من التردي، وأعوذ بك من الغرق والحرق، والهرم، وأعوذ بك أن يتخبطني الشيطان عند الموت وأعوذ بك أن أموت في سبيلك مدبراً، وأعوذ بك أن أموت لديغاً) (رواه أبو داود). ئەبو یوسر (خوای لێ ڕازی بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەمیشە ئەم دوعایەی دەکرد: (خوایە پەنات پێ دەگرم لەوەی خانووم بەسەردا بڕوخێ، وە پەنات پێ دەگرم لەکەوتنە خوارەوە، پەنات پێ دەگرم لەخنکان و سووتان و پیری وە پەنات پێ دەگرم لەوەی شەیتان لەکاتی گیان کێشانمدا تێکم بدات و سەرم لێ بشێوێنێ، وە پەنات پێ دەگرم لەوەی لەڕێگای تۆدا هەڵبێم بکوژرێم وە پەنات پێ دەگرم بە پێوەدان و گەستنی (مار و [illegible]) [illegible].

﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ﴾ بەڵام ئەوانەی بێباوەڕ بوون و دڵنیان نەدەمنا ﴿بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآيِٕ ٱلۡأٓخِرَةِ﴾ بەنیشانەکانی ئێمە و گەیشتن بەڕۆژی دوایی ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ فِي ٱلۡعَذَابِ مُحۡضَرُونَ﴾ ئا ئەوانە لە سزا(ی دۆزەخ)دا ئامادە دەکرێن. ١٦) ﴿فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ﴾ ئەنجا پاک و بێگەردی خوا بڵێن ﴿حِينَ تُمۡسُونَ وَحِينَ تُصۡبِحُونَ﴾ کاتێ ئێوارەتان لێ دێت و کاتێ بەیانیتان لێ دێت. ١٧) ﴿وَلَهُ ٱلۡحَمۡدُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ﴾ وە سوپاس هەر بۆ خوایە لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَعَشِيّٗا وَحِينَ تُظۡهِرُونَ﴾ وە(پاکی و بێگەردی خوا بڵێن) لەشەودا و کاتێ نیوە ڕۆتان لێ دێت. ١٨) ﴿يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ﴾ (خوا) زیندوو لەمردوو دەردێنێ و مردوو لەزیندوو دەردێنێ ﴿وَيُحۡيِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَاۚ﴾ وە زەوی زیندوو دەکاتەوە لەپاش مردن و وشک بوونی ﴿وَكَذَٰلِكَ تُخۡرَجُونَ﴾ وە هەر بەوجۆرە ئێوەش دەردەهێنرێن (لە گۆڕەکانتان). ١٩) ﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنۡ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٖ﴾ لە نیشانەکانی ئەو (خوایە) کە ئێوەی لە خاک دروست کردووە ﴿ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٞ تَنتَشِرُونَ﴾ لە پاش (ماوەیەک) کوت و پڕ ئێوە ئادەمین و بڵاوبوونەتەوە لە زەویدا. ٢٠) ﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنۡ خَلَقَ لَكُم﴾ وە لەنیشانەکان ئەوە (خوایە) کە بۆی دروست کردوون ﴿مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا لِّتَسۡكُنُوٓاْ إِلَيۡهَا﴾ لە(ڕەگەزی) خۆتان هاوسەرانێک بۆ ئەوەی ئارام بگرن لە لایان دا ﴿وَجَعَلَ بَيۡنَكُم مَّوَدَّةٗ وَرَحۡمَةًۚ﴾ وە خۆشەویستی و بەزەیی خستۆتە نێوانتان ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا نیشانانێک هەیە بۆ کەسانێ کەبیردەکەنەوە. ٢١) ﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ خَلۡقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ﴾ وە لە نیشانەکانی (دەسەڵاتی) ئەوە دروست کردنی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَٱخۡتِلَٰفُ أَلۡسِنَتِكُمۡ وَأَلۡوَٰنِكُمۡۚ﴾ و جیاوازی زمانتان و ڕەنگەتان ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡعَٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (باسکرا) بەڵگەی زۆر هەیە بۆ زانایان. ٢٢) ﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ وە لە نیشانەکانی ئەوە خەوتنتان بە شەو و ڕۆژدا ﴿وَٱبۡتِغَآؤُكُم مِّن فَضۡلِهِۦٓۚ﴾ و هەوڵدانتان (لە ڕۆژدا) بۆ بەهرە وەرگرتن لە بەخششی (ڕۆزی) خوا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا بەڵگەو نیشانەی زۆر هەیە بۆ کۆمەڵێ ببیستن. ٢٣) ﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلۡبَرۡقَ خَوۡفٗا وَطَمَعٗا﴾ لە نیشانەکانی ئەوە (خوایە) کەهەورە بروسکەتان نیشان دەدات بۆ ترسان و ئومێد (ترسان لە هەورە بروسکە و ئومێدی بارانبارین) ﴿وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ﴾ لەئاسمانەوە باران دەبارێنێ ﴿فَيُحۡيِۦ بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَآۚ﴾ کە زەوی دوای مردنی بە هۆی ئەو بارانەوە دەبوژێنێتەوە ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (کەباسکرا) ﴿لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ﴾ چەند رابەر و نیشانە هەیە بۆئەوانەی ژیریان بەکار دێنن. ٢٤)

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ
دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ
ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ
أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِى
مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ
أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾
بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى
مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ
حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ
ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ ۞ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟
دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

ئایەتی (٢) سورەتی (النور): **قالت عائشة (رضي الله عنها) إن قريشاً أهمهم شأن المرأة المخزومية التي سرقت، فقالوا: من يكلم فيها رسول الله (ﷺ)؟ وقالوا ومن يجترىء عليه إلا أسامة بن زيد حب رسول الله (ﷺ)؟ فكلمه أسامة، فقال رسول الله (ﷺ): (أتشفع في حد من حدود الله تعالى؟) ثم قام فاختطب ثم قال: (إنما أهلك الذين قبلكم أنهم كانوا إذا سرق فيهم الشريف تركوه وإذا سرق فيهم الضعيف أقاموا عليه الحد وايم الله لو أن فاطمة بنت محمد سرقت لقطعت يدها)(متفق عليه).** **عائیشە** (خوای لێ ڕازی بێ) ووتی ژنێکی مەخزومی دزی کرد بوو، قورەیش زۆر بەتەنگیەوە بوون، ووتیان: **بەکێ بڵێین کە لەبارەیەوە** لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) قسە بکات ووتیان کێ **دەوێرێ لەو بارەیەوە قسەی لەگەڵدا بکات جگە لە ئوسامەی کوڕی زەید کە زۆر خۆشەویستی-**

﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ﴾ وە لەنیشانەکانی ئەوە ﴿أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ﴾ کەئاسمان و زەوی بەفەرمانی ئەو وەستاون ﴿ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ﴾ پاشان کاتێ (لەرۆژی دواییدا) لە زەوی یەوە بانگتان دەکەن ﴿إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ﴾ یەکسەر ئێوە (لە گۆڕەکانتان) دێنە دەرەوە. ٢٥) ﴿وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەویدایە تەنیا هی خوایە ﴿كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ﴾ هەموویان هەر بۆ ئەو (خوا) گەردن کەچن. ٢٦) ﴿وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ﴾ ئەو (خوا) زاتێکە بەدی هێنانی دەس پێکردووە ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُۥ﴾ لەپاشان (دوا مردنی) دووبارە دروستی دەکاتەوە ﴿وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ ئەم (دروست کردنەوەی دووەم) لای خوا ئاسان ترە ﴿وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ و هەر بۆ ئەوە (خوا) سیفەتی هەرە بڵند لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ و هەر ئەوە زاڵی کار دروست. ٢٧) ﴿ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ﴾ (خوا) نموونەیەکتان لەخودی خۆتاندا بۆ دەهێنێتەوە ﴿هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ﴾ ئایا لە بەندەکانتان دا هاوبەشانێك هەیە بۆ ئێوە ﴿فِى مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ﴾ لەو ڕۆزی و سامانەی بە ئێوەمان دا بوو بە جۆرێ ئێوەو ئەو بەندانە تیایدا یەکسان بن ﴿تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ و لەوان دەترسن (حسابیان بۆ بکەن) وەکو ترستان لە کەسانی وەك خۆتان ﴿كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئا بەو جۆرە نیشانەکان ڕوون دەکەینەوە (بەدرێژی باسی دەکەین) ﴿لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بۆ کەسانێ ژیریان بەکار دێنن. ٢٨) ﴿بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم﴾ (وازیان لێ بێنە) بەڵکو ئەوانەی ستەمیان کردشوێن ئارەزووی‌خۆیان کەوتن ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بێ شارەزایی‌و نەزانانە ﴿فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ﴾ ئینجا کێ (دەتوانێ) ڕێنموونیی کەسێ بکات کە خوا گومڕای کردبێ ﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ﴾ لە کاتێکدا بۆئەوان هیچ یارمەتی دەرێك نییە. ٢٩) ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا﴾ کەواتە ڕووی خۆت ڕێك بکەرە ئاینی ئیسلام پاك و ڕاست بۆ خوا ﴿فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا﴾ (شوێن ئاینی) داهێنراوی خوا بکەوە کە خەڵکی لەسەر دروست کردووە ﴿لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ﴾ داهێنراوی خوا هیچ جۆر گۆڕانی بۆ نی یە ﴿ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ﴾ ئەو (ئایینەی باسکرا) هەر ئەوە ئایینی ڕێك و ڕاست ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی ئادەمی نازانن. ٣٠) ﴿مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ (شوێن ئایین بکەون) بە تۆبە کارانە بۆ لای خوا بگەڕێنەوە و لەو بترسن و بەچاکی نوێژەکانتان بکەن ﴿وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ و لە هاوبەش ڕەوادەران مەبن. ٣١) ﴿مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ﴾ لەوانەی کە ئایینەکەیان بەش بەش کرد ﴿وَكَانُوا۟ شِيَعًا﴾ و بوون بە چەند بەشەوە ﴿كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾ هەر کۆمەڵێکیان بەو (ئایینەی) خۆیان دڵخۆش بوون. ٣٢)

وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا۟ رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا۟ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾ فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

-پێغەمبەرە (ﷺ) **جا کاتێ کە ئوسامە عەرزی کرد، فەرمووی: (چۆن تکا** دەکەی **بۆ جێ** بەجێ **نەکردنی حەدێکی شەرعی کە خوا خۆی دایناوە؟) پاشان** پێغەمبەری **خوا** (ﷺ) **هەستاو وتارێکی دا و فەرمووی: (ئەی خەڵکینە دەزانن بۆچی گەلانی پێش ئێوە لەناو چوون؟** چونکە **هەر کاتێ** پیاوێکی **خانەدان** و ناودار لە ناویاندا دزی بکردایە **حەددیان لێ نەدەدا و وازیان لێ** دەهێنا، بەڵام ئەگەر پیاوێکی بێ دەسەڵات دزی بکردایە ئەوە حەددیان لێ دەدا، **سوێندم بەخوای پاك** ئەگەر فاتمەی کچی موحەممەدیش دزی بکات دەستی دەبڕم).

ئایەتی (١٩) سورەتی (النور): قال رسول الله (ﷺ): (لا يستر عبد عبداً في الدنيا إلا ستره الله يوم القيامة)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێك عەیبو ئەنگی یەکێك-

﴿وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ﴾ وە هەر کاتێ زیان (گرانی و بێ بارانی) بکەوێ لەخەڵکی (هاوبەش دانەر بۆ خوا) ﴿دَعَوْاْ رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ﴾ هاوار بۆ پەروەردگاریان دەبەن و بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە ﴿ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً﴾ پاشان کاتێ لەلایەن خۆیەوە رەحمەت و ژیانی خۆشیان پێ بدات ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم﴾ کوت و پڕ دەستەیەك لەوان ﴿بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ﴾ هاوبەش بۆ پەروەردگاریان دادەنێن. ٣٣)﴿لِيَكْفُرُواْ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ﴾ با دان نەنێن بەو چاکانەدا ئێمە پێمان داوون ﴿فَتَمَتَّعُواْ﴾ جا بارابوێرن و بەهرەمەندبن لەژیان ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ ئەنجا لەمەودوا دەزانن (چیتان بەسەر دێت). ٣٤)﴿أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا﴾ ئایا بەڵگەیەکمان بۆ ناردوون ﴿فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُواْ بِهِۦ يُشْرِكُونَ﴾ کە دەربارەی ئەوەی ئەوان کردویانەتە هاوبەشی خوا بدوێ؟ ٣٥)﴿وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً﴾ وە کاتێ رەحمەت و چاکەیەك بەخەڵك بدەین ﴿فَرِحُواْ بِهَا﴾ پێی دڵخۆش دەبن ﴿وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ﴾ وە ئەگەر زیانێکیان تووش ببێت ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بەهۆی کردەوەی خراپیانەوە ﴿إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ﴾ کوت و پڕ بێ هیوا دەبن (لەبەزەیی خوا) ٣٦)﴿أَوَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ ئایا ئەوانە نەیان زانیوە کە بەڕاستی خوا ﴿يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ﴾ رۆزی فراوان یا کەم دەکات بۆ هەر کەس کەبیەوێ ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بێگومان لەوەدا (باسکرا) چەندین بەڵگە هەیە بۆ ئەوانەی باوەڕ دێنن. ٣٧)﴿فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ﴾کەواتە خزم مافی خۆی پێ بدە﴿وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ﴾ هەروەها هەژار و ڕێبوارانی کەم دەست ﴿ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ﴾ ئەوە بۆ کەسانێ رەزامەندی خوایان دەوێ چاکترە﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ و هەر ئەوانەن رزگار بووان. ٣٨)﴿وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا﴾ ئەوەی بەناوی سوود داوتانە (بەخەڵکی) ﴿لِّيَرْبُوَاْ فِيٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ﴾ بۆ ئەوەی زیاد ببێ لە ماڵ و سامانی ئەو خەڵکانەدا (زیاتر لەوە داوتانە پێیان بتان دەنەوە) ﴿فَلَا يَرْبُواْ عِندَ ٱللَّهِ﴾ ئەوە لای خوا هیچ زیاد ناکات (پاداشتی نییە) ﴿وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ﴾ وە هەر زەکات و خێرێك کەداوتانە و ﴿تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ﴾ مەبەستان تەنها رەزامەندی خوا بووە﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ﴾ ئا ئەوانەن (پاداشتیان) دوو چەندانە دەکەنەوە. ٣٩)﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ﴾ خوا زاتێکە ئێوەی بەدی هێناوە لەپاشان رۆزی پێ داون.﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾دواتر دەتان مرێنێ لەپاشان زیندووتان دەکاتەوە ﴿هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن﴾ ئایا هیچ یەك لەو هاوبەشانەی بۆ خواتان دائەنا هەیە ﴿يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَيْءٍ﴾ هیچ شتێ لەوانە(ی خوا) بکات ﴿سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ **پاکی و بەرزی بۆ خوا لەوەی ئەوان** دەیکەنە **هاوبەشی. ٤٠)**﴿ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ﴾ **خراپە (بەڵا** و شێوان ودەرد) لەوشکانی (زەوی) **و دەریادا دەرکەوتووە**﴿بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي ٱلنَّاسِ﴾ بەهۆی ئەو خراپانەی خەڵکی کردویانە ﴿لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِي عَمِلُواْ﴾ **بۆ ئەوەی** (تۆڵەی) هەندێ لەو(خراپانەی) **کردویانە پێیان بچەژێ** ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە (لەخراپەکاری). ٤١)

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۖ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ مُبَشِّرَٰتٍ وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَلِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَٱنتَقَمْنَا مِنَ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُۥ فِى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ ۖ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِۦ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾ فَٱنظُرْ إِلَىٰٓ ءَاثَٰرِ رَحْمَتِ ٱللَّهِ كَيْفَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

-لەبەندەکانی خوا بپۆشێت لەدونیادا ئەوە خوای گەورە عەیب و نەنگیەکانی ئەو دەپۆشێت لەڕۆژی دواییدا).

ئایەتی (٢٢) سورەتی (النور): دعا رسول الله (ﷺ) بريرة فقال: (أي بريرة هل رأيت من شيء يريبك من عائشة؟ قالت له بريرة: لا والذي بعثك بالحق إن رأيت منها أمراً قط أغمصه عليها أكثر من أنها جارية حديثة السن تنام عن عجين أهلها فيأتي الداجن فيأكله)(متفق عليه)- پێغەمبەری خوا (ﷺ) بورەیرەی بانگ کردو فەرمووی: (ئەی بورەیرە هیچت لەعائیشە بینیوە گومانت لەپاکێتی بکەیت؟ بورەیرە وتی سوێند بەو زاتەی تۆی بەڕاستو حەق ناردووە هیچ عەیبێکی نی یە ئەوە نەبێت کچێکی منداڵە هەندێ جار بەسەر هەویرەکەیەوە خەوی لێ دەکەوێت و مریشك و شت دێن و هەویرەکە دەخۆن).

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەزەویدا بگەڕێن ﴿فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلُ﴾ ئینجا سەرنج بدە سەرئەنجامی ئەوانەی لەپێش (ئێوەوە) بوون چۆن بوو ﴿كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ﴾ کە زۆربەیان هاوبەش دانەر بوون بۆ خوا. ٤٢) ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ﴾ کەواتە ڕووی خۆت بکەرە ئایینی ڕێك و ڕاست ﴿مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ﴾ لە پێش ئەوە ڕۆژێ بێت ﴿لَّا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ﴾ لەلایەن خواوە کە گێڕانەوەی بۆ نییە ﴿يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ﴾ لەو ڕۆژەدا خەڵکی جیائەبنەوە لەیەکتر. ٤٣) ﴿مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ﴾ هەر کەس بێ باوەڕ بووبێ ئەوە (تۆڵەی) بێ باوەڕیی یەکەی لەسەرە ﴿وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا﴾ هەرکەسیش کردەوە چاکی کردبێ ﴿فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ﴾ ئەوە شوێن بۆ خۆیان (لە بەهەشتدا) ئامادە دەکەن. ٤٤) ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ بۆ ئەوەی کەسانێ کە باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردووە پاداشتیان بداتەوە ﴿مِن فَضْلِهِ﴾ لە میهرەبانی و چاکەی خۆی ﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) بێ باوەڕانی خۆش ناوێ. ٤٥) ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ﴾ وە لە نیشانەکانی ئەو (خوایە) ﴿أَن يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ﴾ کە چەند بایەکی مژدەدەر (بەبارینی باران) دەنێرێ ﴿وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِ﴾ بۆ ئەوە هەندێ لە (بارانی) بەزەیی خۆیتان پێ بچەژێ ﴿وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِأَمْرِهِ﴾ و بۆ ئەوەی کەشتییەکان بەفەرمانی خوا(بەو بایە) بڕۆن و بگەڕێن ﴿وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ﴾ و بۆ ئەوەی بەدوای ڕۆزی ئەو (خوا)دا بگەڕێن (لە دەریادا) ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ تا شوکرانە بژێری خوا بن. ٤٦) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پێش تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ناردومانە ﴿رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ﴾ پێغەمبەرانێك بۆ لای گەلەکانیان ﴿فَجَاءُوهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ ئەنجا موعجیزە و بەڵگە ڕوونەکانیان بۆ هێنان (بەڵام باوەڕیان نەهێنا) ﴿فَانتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا﴾ ئنجا تۆڵەمان سەند لەوانەیان تاوانیان کرد ﴿وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وە یارمەتی دانی باوەڕداران مافێکە لەسەرمان. ٤٧) ﴿اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ﴾ خوا زاتێکە ئەو بایانە دەنێرێت ﴿فَتُثِيرُ سَحَابًا﴾ بۆ ئەوەی هەورەکان بجوڵێنن (بگەڕێنن) ﴿فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ ئنجا ئەو(هەورە خوا) چۆن بیەوێ بڵاوی دەکاتەوە بەئاسماندا ﴿وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا﴾ وە ئەو (هەورە) دەکاتە پارچەیەك (کۆیان دەکاتەوە لەسەر یەکتر) ﴿فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ ئینجا دەبینی قەترە قەترەی باران لە نێوانی هەورەکەوە دەبارێت ﴿فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ ئنجا کاتێ (خوا) ئەو بارانە ببارێنێ بۆ (وڵات زەوی) هەر کام لەبەندەکانی کەبیەوێ ﴿إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ کوت و پڕ دڵخۆش و شادمان دەبن (بەو بارانە). ٤٨) ﴿وَإِن كَانُوا مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِ﴾ ئەگەر چی پێش ئەوەی باران بەسەریاندا بباریێ ﴿لَمُبْلِسِينَ﴾ بێ هیوا و نائومێد بوون. ٤٩) ﴿فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ﴾ ئنجا سەیری ئاسەواری (پەیدا بوان بە) بارانی خوابکە (وەك کشتوکاڵ و گژو گیا و درخت) ﴿كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ چۆن زەوی زیندوو دەکاتەوە دوای مردن و ووشك بوونی ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ﴾ بەڕاستی هەر ئەو خوایە زیندوو کەرەوەی مردووانیشە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ و هەرە ئەویش بەدەسەڵاتە بەسەر هەموو شتێکدا. ٥٠)

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوا مِنۢ بَعْدِهِۦ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِ ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُقْسِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا ٱلْعِلْمَ وَٱلْإِيمَٰنَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ فَهَٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ وَلَٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

ئایەتی (٢٧) سوورەتی (النور): سأل رجل رسول الله (ﷺ): أي الإسلام خير؟ قال (تطعم الطعام وتقرأ السلام على من عرفت ومن لم تعرف)(متفق عليه). پیاوێك لەپێغەمبەری خوا (ﷺ) پرسی: كام شت لەئیسلامەتی دا زۆر خێرە، فەرمووی: (نان بدە بەخەڵكی و سڵاویش بكە لەو كەسەی بیناسیت و لەو كەسەش نەیناسیت).

ئایەتی (٣٢) سوورەتی (النور): قال رسول الله (ﷺ): (یا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فلیتزوج فإنه أغض للبصر وأحصن للفرج ومن لم یستطع فعلیه بالصوم فإنه له وجاء) (متفق علیه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەی كۆمەڵی گەنجان هەر كام لە ئێوە توانای هەیە با ژن بهێنێ چونكە ژن هێنان چاكترین پارێزەرە بۆ چاوی مرۆڤ لەسەیر كردنی ئافرەت (ی نامەحرەم) و باشترین پارێزەریشە بۆ عەورەت ، وە هەر-

﴿وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا﴾ سوێند بەخوا ئەگەر بایەکی توندی (زەرمەند) بنێرین ﴿فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا﴾ جا ئەو (هەورە یا کشتوکاڵەکەیان) دەبینن بەزەرد بوویی ﴿لَّظَلُّوا مِن بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ﴾ لەپاش ئەو (زیانە) هەر نا شوکری دەکەن. ٥١) ﴿فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ﴾ چونکە بەراستی تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ناتوانی بە مردووان (کافران) ببیستێنی ﴿وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ﴾ و ناتوانی بانگەوازت بەکەڕان (کافران) ببیستێنی ﴿إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ﴾ کاتێ روو وەردەگێڕن لێت بەپشت تێکردنەوە. ٥٢) ﴿وَمَا أَنتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَن ضَلَالَتِهِمْ﴾ وە تۆ رێنموونیی کەری نابینایان نیت (رزگاریان کەیت) لە گومڕایی یان ﴿إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا﴾ تۆ تەنیا بە کەسانێ دەشنەوێنی کە بەنیشانەکانی ئێمە باوەڕ دێنن ﴿فَهُم مُّسْلِمُونَ﴾ چونکە ئەوانە گەردن کەچن (بۆ بانگ و فەرمانی تۆ). ٥٣) ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ﴾ خوا زاتێکە ئێوەی دروست کردووە لە لاوازی (لاوازی نوتفەو بێچوو منداڵی شیرە خۆر..) ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً﴾ پاشان دوای لاوزی بەهێزی کردون (بوون بە لاو) ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً﴾ لەدوا بەهێز کردنتان لاوازی و پیری بۆ دانان ﴿يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ خوا هەرچی بوێت دروستی دەکات ﴿وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ﴾ وە هەر ئەوە زانای بە دەسەڵات. ٥٤) ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ وە رۆژی قیامەت هەڵدەسێ ﴿يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ﴾ تاوانباران سوێند دەخۆن (لە دنیادا یا لەبەرزەخ دا) ﴿مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ﴾ تەنها ساتێ ماونەتەوە (لەدنیادا) ﴿كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ﴾ هەر بەو وێنە ئەوان لە دنیادا لادران لە راستی. ٥٥) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ﴾ وە کەسانێ کەزانیاری و ئیمانیان پێ دراوە ووتیان ﴿لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێوە لە (بەرزەخدا بە پێی بڕیاری) نوسراوی خوا تا رۆژی زیندووبوونەوە ماونەتەوە ﴿فَهَٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ﴾ ئینجا ئەمە رۆژی زیندوو بوونەوەیە ﴿وَلَٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ بەڵام ئێوە نەتان دەزانی (راستە و دێتە دی). ٥٦) ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ﴾ جا لەو رۆژەدا کەسانێ کە ستەمیان کردووە بەهانە هێنانەوە سوودیان پێ ناگەیەنێ ﴿وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ﴾ وە ئەوان داوایان لێ ناکرێ خوا لە خۆیان رازی بکەن. ٥٧) ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ﴾ سوێند بەخوا بەراستی هێناومانەتەوە بۆ خەڵکی ﴿فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ﴾ لەم قورئانەدا لە هەموو جۆرە نموونە و باسێك ﴿وَلَئِن جِئْتَهُم بِآيَةٍ﴾ ئینجا بەراستی ئەگەر نیشانەیەکیان بۆ بێنی ﴿لَّيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ دڵنیابن ئەو بێ بڕوایانە دەڵێن ﴿إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ﴾ ئێوە هەر ناڕاست و بەتاڵن (ئەمە سیحرە). ٥٨) ﴿كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ﴾ ئا بەو جۆرە خوا مۆر دەنێت ﴿عَلَىٰ قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەسەر دڵی ئەوانەی کەبێ ئاگا و نەزانن. ٥٩) ﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ جا دڵن بەخۆدا بگرە بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ﴾ باتەوانەی بێ باوەڕن لە (ئایینی) ڕاست لات نەدەن و بێزارت نەکەن. ٦٠)

سُورَةُ لُقْمَانَ

ترتيبها ٣١ — آياتها ٣٤

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْتَرِى لَهْوَ ٱلْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِىٓ أُذُنَيْهِ وَقْرًا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِى مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾

-کەسێکیش نەیتوانی (لێ بێنێ) با بەپێشوو بێت چونکە بەپێشوو بوون ئارەزووی کەم دەکاتەوەو نایهێڵێت).

ئایەتی (٥٥) سورەتی (النور): قال رسول الله (ﷺ):لعدي بن حاتم حين وفد عليه: (أتعرف الحيرة؟) قال: لم أعرفها ولكن قد سمعت بها. قال (فو الذي نفسي بيده ليتمن الله هذا الأمر حتى تخرج الظعينة من الحيرة حتى تطوف بالبيت في غير جوار أحد ولتفتحن كنوز كسرى بن هرمز) قلت: كسرى بن هرمز؟ قال: (نعم كسرى بن هرمز وليبذلن المال حتى لا يقبله أحد)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی بەعەدی کوڕی حاتیم کاتێك کەعەدی هات بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ): (ئایا تۆ حیرەت دەناسی یان دەزانیت کوێ یە؟ ووتی: نەم دیوە بەڵام ناویم بیستووە. فەرمووی: (سوێند بێت بەوزاتەی کەگیانی منی-

سورەتی ﴿لقمان﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الٓمٓ﴾ بە (ئەلیف، لام، میم)، دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْحَكِيمِ﴾ ئەم ئایەتانە لەئایەتەکانی قورئانی پڕلە حیکمەت و دانایی یە. ٢)﴿هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ﴾ (هۆی) ڕێنموونیی و بەزەیین بۆ چاکەکاران. ٣) ﴿ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ ئەوانەی کەنوێژ بەجێ دێنن و زەکات دەدەن ﴿وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ هەروەها باوەڕی پتەویان بەڕۆژی دوایی هەیە. ٤) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ﴾ ئەوانە لەسەر ڕێنموونیین لەلایەن پەروەردگاریانەوە﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ وە هەر ئەوان ڕزگارن. ٥) ﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْتَرِى لَهْوَ ٱلْحَدِيثِ﴾ هەندێ لەخەڵکی هەیە قسە و باسی بێهودە دەکڕێ (وەك ئەفسانە و گۆرانی و مۆسیقا) ﴿لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بۆ ئەوەی بەنەزانی خەڵك لەڕێگای خوا گومڕا بکات ﴿وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا﴾ وە ڕێگای خوا دەکاتە جێگای گاڵتەو لاقرتی ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ئەوانە سزای ڕیسواکەر یان بۆ هەیە. ٦)﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا﴾ وە هەر کاتێ ئایەتەکانی ئێمەی بەسەردا بخوێنرێتەوە ﴿وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا﴾ ڕوو وەردەگێڕێ بەخۆ بەگەورە زانی یەوە ﴿كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِىٓ أُذُنَيْهِ وَقْرًا﴾ هەروەك نەیبیستبێ، یا هەروەك لە هەردوو گوێچکەیدا کەڕی ببێ ﴿فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ دەی (ئەی موحەممەد (ﷺ)) مژدەی بدەرێ بەسزایەکی سەخت. ٧)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ بێگومان ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان ئەنجام داوە ﴿لَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلنَّعِيمِ﴾بۆئەوانە بەهەشتانی پڕنازونیعمەت. ٨) ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا﴾ هەتا هەتایە دەمێننەوە تێیدا ئەوە بەڵێنێکی ڕاستە لەخواوە ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ وە هەر ئەو زاڵی کاربەجێ یە. ٩)﴿خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا﴾ (خوا) ئاسمانەکانی دروست کردووە بەبێ هیچ کۆڵەکەو ئەستوونێك کە ئێوە ببینن ﴿وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ﴾ وە لە زەوی دا شاخانی لەنگەر داکوتاوی داناوە ﴿أَن تَمِيدَ بِكُمْ﴾ بۆ ئەوەی نەتانلەرزێنێ و نەجوڵێ لەژێرتاندا ﴿وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ﴾ لەهەموو جۆرە ڕەوودندەیەکی (زیندەوەرێکی) تێدا بڵاوکردۆتەوە ﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ وە لەئاسمانەوە بارانمان باراندوە ﴿فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ﴾ بەهۆی ئەو (بارانەوە) لەزەویدا هەموو جۆرە ڕووەکێکی بەکەڵك و جوانمان ڕواندووە. ١٠)﴿هَٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ﴾ ئەمە (باسکرا) دروست کراوی خوایە ﴿فَأَرُونِى مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ﴾ دەی نیشانم بدەن ئەوانە (بت و پەرستراوانە)ی بێجگە لەخودان چییان دروست کردووە ﴿بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ (هیچیان دروست نەکردووە) بەڵکو ستەمکاران لە گومڕایی یەکی ئاشکرادان. ١١)

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَـٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ لُقْمَـٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَـٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَـٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَـٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَـٰبُنَىَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَـٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایەتی (١٣) سـورەتی (لوقمـان): قـال تعالى ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ بوخـاری **دەگێڕێتـەوە لـە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە(ڕەزای خـوای لێ بـێ) دەڵێت: کاتێك ئەم ئایەتـە** دابـەزی﴿الـذينَ **آمَنوا و لَمْ يلبِسُوا إيمـانهم بظلـم﴾ هـاوەڵانی پێغەمبـەری** خوا(ﷺ) **ووتیان: ئایا کێ لە ئێمـە** هەیـە سـتەمی لـەخۆی نـەکردبێ؟ خوای **گەورەش ئەم** ئایەتەی دابەزاند﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾.

-بەدەستە خوای گەورە ئەم ئاینە سەردەخات هەتا وەکو وای لێ دێت کەژنی ناو کەژاوە لەحیرەوە دێت **تەوافی کەعبە** دەکات (جگە لەخوا لەکەسی تر ناترسێت) بۆ ئەوە لەپەنای هیچ کەسێکدا بێت وەئێوە سەروەت و گەنجینەکانی کیسرای کوڕی هورمز دەگرن. ووتم: کیسرای کوڕی هورمز!-

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی دانای و حیکمەتماندا بە لوقمان ﴿أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ﴾ (وپێمان ووت) سوپاسی خوا بکە ﴿وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ﴾ جا هەرکەس شوکرانە بژێری خوا بکات ئەوە بێگومان شوکرانە بژێری (بۆ قازانج و سوودی) خۆی دەکات ﴿وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ﴾ هەرکەسیش ناسوپاسی کردبێ (زیانی بەخوا نەگەیاندووە) ئەوە بێگومان خوا بێ نیازی سوپاس کراوە. ١٢)﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) باسی ئەوکاتە بکە کە لوقمان بەکوڕەکەی ووت کە ئامۆژگاری دەکرد ﴿يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ﴾ (ووتی) ئەی کوڕە شیرینەکەم هاوبەش بۆ خوا دامەنێ ﴿إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ چونکە بەڕاستی هاوبەش دانان بۆ خوا ستەمێکی زۆر گەورەیە. ١٣)﴿وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ﴾ وە فەرمانمان داوە بەئادەمی (بەچاکی هەڵس و کەوت کردن لەگەڵ) دایك و باوکیدا ﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ﴾ دایکی هەڵی ئەگرێ بەسووکیانی (پێی لاواز دەبێ) لاوازی لەدوای لاوازی ﴿وَفِصَٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ﴾ و بڕینەوەی لەشیر لە (دوا تەمەنی) دووساڵیەوە ﴿أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ﴾ (وەفەرمانمان بەئادەمی دا) کە سوپاسگوزاری من (خوا) و باوك و دایکت بکە ﴿إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ﴾ تەنها بۆلای منە گەڕانەوەتان. ١٤)﴿وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى﴾ وەئەگەر (باوك و دایکت) ئەوپەڕی هەوڵیان دا لەگەڵت بۆئەوەی شتێ بکەیت بەهاوبەشی من ﴿مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا﴾ کەهیچ زانیاری یەکت پێی نی یە ئەوە گوێڕایەڵییان مەکە ﴿وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا﴾ بەڵام لەدنیادا زۆر بەچاکی هاوڕێیەتیان بکە ﴿وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ﴾ وشوێن ڕێبازی کەسێك بکەوە کەبەدڵسۆزی گەڕاوەتەوە بۆلای من ﴿ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ﴾ (لەدوا ڕۆژدا) گەڕانەوەتان تەنها بۆلای منە ﴿فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئنجا هەواڵتان دەدەمێ بەو کردەوانەی کەکردوتانە. ١٥) ﴿يَٰبُنَىَّ﴾ (لقمان ووتی) ئەی کوڕە شیرینەکەم ﴿إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ﴾ بەڕاستی ئەو (چاکە و تاوانە) ئەگەر کێشی تۆو وە خەرتەلەیەکیش بێت ﴿فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەناو بەردێکدا یا لەناو ئاسمانەکان یا لەزەوی دا بێت ﴿يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ﴾ خوا (لەقیامەت دا) دەیهێنێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا ووردبین و ئاگادارە. ١٦)﴿يَٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ ئەی کوڕە شیرینەکەم نوێژ بەجێ بێنە ﴿وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ و فەرمان بکە بەچاکە و بەرگری بکە لەخراپە ﴿وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ﴾ خۆگر و بەئارام بەلەسەر هەر بەڵاو ناخۆشی یەك تووشت دێ ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ﴾ بێگومان ئەوە لەوکارە گەورانەیە کە خوا پێویستی کردووە. ١٧)﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ﴾ ڕوو لەخەڵك وەرمەگێڕە ﴿وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا﴾ و بەکەشخە و خیزەوە مەڕۆ بەزەویدا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ چونکەبەڕاستی خوا هیچ خۆبەزل زانێکی شانازیکەری خۆش ناوێ. ١٨)﴿وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ﴾ وە لەڕۆشتندا مام ناوەندی بە (نەهێواش بە نەپەلە) ﴿وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ﴾ (لەقسەکردندا) دەنگت نزم بکەرەوە ﴿إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ﴾ بەڕاستی ناخۆش ترینی دەنگەکان دەنگی (سەرەی) گوێدرێژە. ١٩)

أَلَمْ تَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٢١﴾ ۞ وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٣﴾ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ أَنَّمَا فِى ٱلْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ مَّا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَٰحِدَةٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

-فەرمووی: بەڵێ کیسرای کوڕی هورمز وە ماڵ و سامان (ئەوەندە زۆر دەبێت) دەبەخشرێتەوە کەس نی یە وەری بگرێت).

ئایەتی (٦١) سورەتی (النور): قال رسول الله (ﷺ): (أيها الناس أفشوا السلام وأطعموا الطعام وصلوا الأرحام وصلوا والناس نيام تدخلوا الجنة بسلام)(رواه الترمذي).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (**ئەی خەڵکینە** لەنێوان خۆتاندا سەلام کردن بڵاوبکەنەوەو نان بدەن و خزم و کەس و کاری خۆتان **بەسەر** بکەنەوەو کاتێك کەخەڵکی لەگەرمەی خەودان ئێوە هەستن‌و شەو نوێژ بکەن، (ئەگەر ئەم **کارانە بکەن) ئەوە** بەئاسوودەیی دەچنە بەهەشتەوە).

ئایەتی (٦٣) سورەتی (النور): قال رسول الله(ﷺ): (مثلي ومثلكم كمثل رجل استوقد ناراً فلما ٠

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم﴾ ئایا ئەتان زانیوە کە بەڕاستی خوا ڕامی هێناوە بۆتان ﴿مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ ئەوەی لەئاسمانەکان و ئەوەی لەزەوی دایە ﴿وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ﴾ وە نیعمەتەکانی ڕشتووە بەسەرتاندا ﴿ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً﴾ چ دیار و ئاشکرا و چ پەنهان و نادیارە ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ﴾ هەندێ لەئادەمی موجادەلە و دەمەقاڵێ دەکات لەبارەی خواوە ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ﴾ بەبێ هیچ زانیاریەك یا ڕێنموونی یەك یا کتێبێکی ڕوون کەرەوە. ٢٠) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ﴾ وەکاتێ پێیان بوترێ ﴿اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ شوێن ئەو (ئایینە) بکەون خوا ناردوویەتی یە خوارەوە ﴿قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ دەڵێن نەخێر بەڵکو ئێمە شوێن ئەو (ئایینە) دەکەوین کە باو باپیرانمان لەسەری بوون ﴿أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ﴾ ئەگەرچی شەیتان بانگیان بکات ﴿إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ﴾ بۆ سزای ئاگری هەڵگیرساوی دۆزەخ. ٢١) ﴿وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ﴾ هەرکەسێك بەڕاستی ڕوویکاتە خوا (خۆی بداتە دەست خوا) ﴿وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ و چاکەکار بێ (لەگوفتار و کردارا) ﴿فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾ ئەوە بێگومان دەستی گرتووە بە بەهێزترین دەستە گیرەوە ﴿وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ وە سەرئەنجامی هەموو کارێك تەنها بۆلای خوایە. ٢٢) ﴿وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ﴾ وە هەرکەس بێ بڕوا بوو بابێ بڕوایی یەکەی خەفەتبارت نەکات ﴿إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ﴾ گەڕانەوەیان تەنها بۆلای ئێمەیە ﴿فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا﴾ ئنجا هەواڵیان دەدەینێ بەوەی کردوویانە ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بەڕاستی خوا بەوەی لەناو دڵەکاندایە ئاگادارە. ٢٣) ﴿نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا﴾ کەمێ ناز و نیعمەتیان پێ دەدەین (لە دنیادا) ﴿ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ لەپاشان ناچاریان دەکەین کە بڕۆنە ناو سزای سەختەوە. ٢٤) ﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ بێگومان دەڵێن: خوا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: سوپاس بۆ خوا (کەدان بەو ڕاستی یەدا دەنێن) ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٢٥) ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەر هی خوایە ئەوەی لەئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ بەڕاستی هەر خوایە بێ نیازی ستایش کراو. ٢٦) ﴿وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ﴾ بێگومان ئەگەر هەرچی درەخت لەزەوی دایە قەڵەم و پێنووس بێت ﴿وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ﴾ هەموو دەریای زەوی ببێتە مرەکەب ﴿مِن بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ﴾ حەوت دەریای تر دوای ئەو(ەی باسکرا)ببێت بەمرەکەب﴿مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ﴾ ووتە و زانراوەکانی خوا دوایی نایەن و تەواو نابن ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا زاڵی کار دروستە. ٢٧) ﴿مَّا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ﴾ دروست کردنی هەمووتان (لەسەرەتاوە) و زیندووکردنەوەتان ﴿إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ وەك (دروست کردن و زیندوکردنەوەی) تەنیا کەسێك وایە﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾بەڕاستی خوا بیسەری بینایە. ٢٨)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِىٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِنِعْمَتِ ٱللَّهِ لِيُرِيَكُم مِّنْ ءَايَٰتِهِۦٓ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَٱلظُّلَلِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ وَٱخْشَوْا۟ يَوْمًا لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيْـًٔا إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

-أضاءت ما حولها جعل الفراش وهذه الدواب اللاتي يقعن في النار يقعن فيها وجعل يحجزهن ويغلبنه فيتقحمن فيها قال: فذلك مثلي ومثلكم أنا آخذ بحجزكم عن النار هلم عن النار فتغلبوني وتتقحمون فيها)(متفق عليه).

پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (وێنەی من و وێنەی ئوممەتی من وەك پیاوێك وایە ئاگرێکی کردبێتەوە جاکاتێك کەچوار دەوری خۆی ڕۆشن کردەوە جانەوەر پەپولەیەکی زۆری تێ دەکەوێ لەپەیتا پەیتا تێی بکەوێن و بسوتێن و ئەویش زۆر زۆر دووریان بخاتەوە لەئاگرەکە بەڵام ئەوان زۆری بۆ دەهێنن و دەکەونە ناویەوە، فەرمووی ئەوە نموونەی من و نموونەی ئێوەیە ئەوە ئاتێ من کەمەرتان دەگرم و بەزۆر دوورتان دەخەمەوە لەئاگرەکە کەچی ئێوە بەزۆر خۆتان لەدەستم ڕادەپسکێنن و خۆتانی تێ فڕێ دەدەن).

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ﴾ ئایا نەتزانیوە کەبەڕاستی خوا شەو دەکات بەناو ڕۆژدا ﴿وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ وە ڕۆژ دەکات بەناو شەودا ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ وە خۆرو مانگی ڕام هێناوە ﴿كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى﴾ هەر یەکەیان تاماوەی دیاری کراو (بۆیان) دەگەڕێن ﴿وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وە بەڕاستی خوا بەوەی دەیکەن خەبەردارە. ٢٩) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ﴾ ئەمە لەبەر ئەوەیەکە بێگومان تەنها خوا ڕاستە و حەقە ﴿وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ﴾ و بەڕاستی ئەوەی هاواری لێ دەکەن و دەیپەرستن بێجگە لەو(خوا) بەتاڵ و ناڕاستە ﴿وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ وە بێگومان هەر خوا بڵندو گەورەیە. ٣٠) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەتزانیوە (نەت دیوە) ﴿أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ﴾ کە کەشتیەکان بە چاکەو فەزڵی خوا دەڕۆن لەدەریادا ﴿لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ﴾ بۆ ئەوەی هەندێ لەنیشانەکانی خۆیتان نیشان بدات ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ﴾ چونکە بەڕاستی لەمەدا (کەباسکرا) چەند بەڵگەیە هەیە ﴿لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ بۆ هەموو ئارام گرێکی شوکرانە بژێر. ٣١) ﴿وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ﴾ وە هەرکاتێ (لەدەریادا) شەپۆلێکی وەك هەورەکان دایان پۆشێ ﴿دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (ترسی نوقم بوونیان ببێ) هاوار لەخوا دەکەن دڵسۆزانە هەر بۆ ئەو ملکەچ دەبن ﴿فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ﴾ ئنجا کاتی (خوا) ڕزگاری کردن بۆ ووشکانی ﴿فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ﴾ ئەوسا هەندێکیان مام ناوەندی یە (هەندێکی تریان کافرە وەدان نانێ بەچاکەی خوادا) ﴿وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ﴾ کەس نیشانەکانی ئێمە ئینکار ناکات جگە لە پەیمان شکێنانی ناشوکر (سپلە). ٣٢) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾ ئەی ئادەمی خۆبپارێزن لە (تۆڵەی) پەروەردگارتان ﴿وَاخْشَوْا يَوْمًا﴾ لەو ڕۆژەش بترسن ﴿لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ﴾ هیچ باوکێ تاوانی ڕۆڵەکەی هەڵناگرێ ﴿وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا﴾ و هیچ ڕۆڵەیەکیش شتێك لە تاوانی باوکی هەڵناگرێ ﴿إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ بێگومان بەڵێنی خوا حەق و ڕاستە ﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ کەواتە با ژیانی دنیا هەڵتان نەخەڵەتێنێ ﴿وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ﴾ وە با شەیتانی فریودەر بە(بیانوی بەزەیی و لێ بوردنی)خوا نەتان خەڵەتێنێ. ٣٣) ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ بەراستی تەنها لای خوایە زانیاری (کاتی هاتنی) ڕۆژی دوایی ﴿وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ﴾ وە هەر خوا باران دەبارێنێ ﴿وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ﴾ تەنها خوا دەزانێ بەوەی لەمنداڵدانی (دایکان) دایە ﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا﴾ وە هیچ کەس نازانێ سبەینێ (لە داهاتوودا) چی دەکات ﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ﴾ وە هیچ کەس نازانێ لە چ شوێن و زەوی یەکدا دەمرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ بەراستی خوا زانا و ئاگادارە. ٣٤)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦﴾ ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ۖ وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦ ۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾ وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍۭ ۚ بَلْ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٠﴾ ۞ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

ئایەتی (٣٢) سورەتی (الفرقان): قال رسول الله (ﷺ): (ما أذن الله لشيء ما أذن لنبي حسن **الصوت يتغنى بالقرآن يجهر به)(متفق عليه) پێغەمبەری** خوا(ﷺ) **فەرمووی: (خوا بۆ هیچ شتێك رێگەی نەداوە ئەوەندەی رێگەی بەپێغەمبەرێکی دەنگ خۆش داوە بەدەنگی خۆش قورئان بخوێنێ و دەنگی بەخوێندنی بەرز بکاتەوە).**

ئایەتی (٥٨) سورەتی (الفرقان): قال رسول الله(ﷺ): (لو أنكم تتوكلون على الله حق توكله لرزقكم كما يرزق الطير تغدو خماصاً وتروح بطاناً) (رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر ئێوە پشت بەخوا ببەستن بەو **شێوەی شیاوی پشت** بەستنە بەخوا بێگومان رۆزیتان دەدات وەك چۆن رۆزی باڵندە دەدات سەرلەبەیانیان **بەسکی** قوپاو (برسی) دەرچێ (لە هێلانەکەی) و سەر لەئێوارە بەسکی پڕ (تێری) دەگەڕێتەوە).

سورەتی ﴿ السجدة ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الٓمٓ﴾ بە (ئەلیف، لام، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١) ﴿تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ هێنانە خوارەوەی ئەم قورئانە هیچ گومانی تێدانی یە ﴿مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوەیە. ٢) ﴿أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ﴾ ئایا (بێ بڕواکان) دەڵێن: موحەممەد (ﷺ) خۆی ئەم (قورئانەی) هەڵبەستووە ﴿بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ (نەخێر هەڵی نەبەستووە) بەڵکو ئەو (قورئانە) راستە لەلایەن پەروەردگارتەوە (هاتووە) ﴿لِتُنذِرَ قَوْمًا﴾ بۆ ئەوەی بەو (قورئانە) بترسێنی خەڵکێ ﴿مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ کە لە پێش تۆ هیچ ترسێنەرێکیان بۆ نەهاتووە ﴿لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ بەڵکو ڕێنموونی وەرگرن. ٣) ﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ خوا زاتێکە ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە بەدی هێناوە ﴿فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ لە شەش ڕۆژدا ﴿ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ﴾ پاشان بەرز بوویەوە بۆ سەر عەرش و قەراری گرت (ئیمانمان پێیەتی و چۆنیەتیەکەی نازانین) ﴿مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ﴾ بێجگە لەو (خوا) هیچ پشتیوان و تکا کارێکتان نی یە ﴿أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾ دەی بۆ بیرناکەنەوە و پەند وەرناگرن. ٤) ﴿يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ﴾ خوا هەموو کاروبارەکان بەڕێوە دەبات لە ئاسمانەوە تا زەوی (هەتا ڕۆژی دوای) ﴿ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ﴾ لە پاشان هەموو ئەو کاروبارە بەرز دەبێتەوە بۆلای خۆی ﴿فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ﴾ لە ڕۆژێکدا (قیامەتدا) کەئەندازەکەی هەزار ساڵە لەو ساڵانەی ئێوە دەیژمێرن. ٥) ﴿ذَٰلِكَ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ﴾ ئەو (خوا) زانایە بە هەموو نهێنی و ئاشکرایەك ﴿ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بە دەسەڵات و میهرەبانە. ٦) ﴿ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ﴾ زاتێکە هەموو شتێکی بەجوانترین شێوە دروست کردووە ﴿وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ﴾ جا مرۆڤی لە سەرەتاوە لە قوڕ دروست کرد. ٧) ﴿ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ﴾ لەپاشان نەوەی مرۆڤی لە پوختەیە لە ئاوی بێ نرخ و قێزەون دروست کردووە. ٨) ﴿ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦ﴾ لەپاشان ڕێك و پێکی کرد (بەشێوەی ئادەمی) و فوی کرد بە بەریدا لەڕۆحێك کە خۆی دروستی کرد (دانە پاڵی ڕۆح بۆ لای خوا بۆ ڕێزو تەشریفە) ﴿وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ﴾ گوێ و چاو و دڵی پێبەخشیوون ﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ بەڵام زۆر کەم سوپاسی خوا دەکەن. ٩) ﴿وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ (بێ بڕواکان) دەڵێن: ئایا کاتێ (مردین و لەشمان ڕزاو) لە ناو زەویدا گوم بووین ﴿أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍۭ﴾ ئایا (زیندوو دەکرێینەوەو) دروست کردنێکی تازەمان دەبێ ﴿بَلْ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ﴾ (وانیە) بەڵکو ئەوان باوەڕیان نی یە بەخزمەت پەروەردگاریان بگەن (بۆ دادگایی قیامەت). ١٠) ﴿قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ فریشتەی گیان کێشان کە گیان کێشانی ئێوەی پێ سپێراوە دەتان مرێنێ ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ لە پاشان بۆ لای پەروەردگارتان دەگەڕێنرێنەوە. ١١)

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ
رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ
﴿١٢﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَءَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ
مِنِّى لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾
فَذُوقُوا۟ بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ
وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا يُؤْمِنُ
بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ
عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ
يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ
بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ
لَّا يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾ أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ
جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟
فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَقِيلَ
لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٦) سورەتی (السجدة): ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ تورمزی دەگێڕێتەوە لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە دەربارەی ئەم ئایەتە ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ دەڵێت لەسەر چاوەڕوانی کردنی نوێژی عیشا هاتەخوارەوە.

ئایەتی (٦٧) سورەتی (الفرقان): قال رسول الله(ﷺ): **(اليد العليا خير من اليد** السفلى وابدأ بمن تعول، وخير الصدقة ما كان عن ظهر غنى ومن يستعفف **يعفه الله ومن يستغن يغنه** الله)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (دەستی سەرەوە **(بەخشەر) چاکترە** لەدەستی خوارەوە (داواکەر) لەوانەوە (بەخشین) دەست پێ بکە کە بەخێویان **دەکەیت. وەچاکترین** ماڵ بەخشین ئەو ماڵ بەخشینەیە لەسەرو پێویستی خۆیەوە بێت، جا هەر-

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ﴾ ئەگەر دەبینی کاتێ (لەقیامەت دا) تاوانباران ﴿نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ لەحوزووری پەروەردگاریاندا (لەخەجاڵەتی دا) سەریان داخستووە ﴿رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا﴾ (دەڵێن) ئەی پەروەردگاری ئێمە (ئەوەی بەڵێنت پێ دابووین) دیمان و بیستمان ﴿فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا﴾ دەی بمانگێڕەرەوە (بۆ دنیاتا) کردەوەی چاك بکەین ﴿إِنَّا مُوقِنُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە دڵنیاین (لەقیامەت). ١٢) ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَءَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا﴾ ئەگەر بمانویستایە ڕێنموونیمان بەهەموو کەسێ دەدا ﴿وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّى﴾ بەڵام بەڵێنی من چەسپاو و جێگیر بووە ﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ﴾ کە بێگومان دۆزەخ پڕدەکەم ﴿مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ لەپەری و ئادەمی تێکڕا. ١٣) ﴿فَذُوقُوا۟ بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ﴾ کەواتە (سزای دۆزەخ) بچەژن چونکە گەیشتن بەم ڕۆژەتان لەبیرکرد بوو ﴿إِنَّا نَسِينَٰكُمْ﴾ بەڕاستی ئێمەش ئێوەمان لەبیرخۆمان بردەوە ﴿وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ﴾ و سزای بەردەوام بچێژن ﴿بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی دەتانکرد (لەدنیا). ١٤) ﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ﴾ تەنها کەسانێ باوەڕ بەئایەتەکانی ئێمە دێنن ﴿إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا﴾ هەر کاتێ بەو (ئایەتانە) ئامۆژگاری بکرێن ئەکەون بە ڕوودا بەسوژدە بردنەوە ﴿وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ و بەپاکی ستایشی پەروەردگاریان دەکەن ﴿وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ و خۆیان بەگەورە دانانێن. ١٥) ﴿تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ﴾ تەنشتیان دوور ئەکەوێتەوە لە جێگای خەوتنیان (لەخەو هەڵدەسن شەو نوێژ دەکەن) ﴿يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ هاوار و نزا لەپەروەردگاریان دەکەن بەترس و هیواوە ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ و لەو ڕۆزی و سامانەی پێمان داوون دەبەخشن. ١٦) ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ﴾ ئینجا هیچ کەس نازانێ ﴿مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾ چی شاراوەتەوە بۆیان لە (بەهەشت دا کە هۆی) گەشبوونی چاوانن ﴿جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ ئەم پاداشتە (دەدرێتەوە) بە هۆی ئەو کردەوانەوەی کە کردوویانە. ١٧) ﴿أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا﴾ دەی ئایا کەسێ ئیماندار بووبێ ﴿كَمَن كَانَ فَاسِقًا﴾ وەك کەسێکە دەرچووبێ لە ئیمان (فاسق بووبێ) ﴿لَّا يَسْتَوُۥنَ﴾ هەرگیز چونیەك نین ١٨) ﴿أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ جا ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿فَلَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا﴾ ئەوە بەهەشتانێکی پڕ ڕێزو خۆشیان بۆ هەیە ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ بەهۆی ئەو کردەوانەوەی کەدەیان کرد. ١٩) ﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟﴾ وە ئەوانەی کە فاسق بوون ﴿فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ﴾ ئەوە جێگایان ئاگرە ﴿كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ﴾ هەر کاتێ بیانەوێ لە دۆزەخ دەرچن ﴿أُعِيدُوا۟ فِيهَا﴾ دووبارە دەیانگێڕنەوە ناو دۆزەخ ﴿وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ﴾ و پێیان دەوترێ بچەژن سزای ئەو ئاگرەی ﴿ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ﴾ کە ئێوە باوەڕتان پێ نەدەکرد. ٢٠)

وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ ۚ إِنَّا مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِۦ ۖ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا۟ ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ ۖ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَسُوقُ ٱلْمَآءَ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَٰمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ ٱلْفَتْحِ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِيمَٰنُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَٱنتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

-کـەس خـۆی بپـارێزێ لـەدلوا و سوالکردن خـواش دەیپارێزێ وە هەر کەس بێ نیاز بێ لەدلوا کردن خواش بێ نیـازی دەکـات لێی).

ئایەتی (٧٢) سـورەتی (الفرقـان): قـال رسـول الله(ﷺ): (ألا أنبـئكم بـأكبر الكبائر؟ قلنا: بلى يا رسول الله، قال: الإشـراك بـالله وعقـوق الوالـدين، وكان متكئاً فجلس فقـال: ألا وقـول الزور وشهادة الزور، فما زال يكررهـا حتـى قلنـا ليتـه سكت)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئایا پێتان بڵێم کەگەورەترین گوناهی گەورە چی یە، ئێمەش ووتمان بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ)، فەرمووی، هاوبەش دانان بۆ خوای گەورەو سەرپێچی دایک و باوک، پێغەمبەر(ﷺ) شانی دادا بوو جا ڕاست دانیشت و فەرمووی: ئاگاداربن هەروەها قسەی شایەتی دانی درۆ، ئینجا ئەوەندە ئەم ووتەیەی دووبارە کردەوە هەتا ووتمان خۆزگە بێدەنگ دەبوایە).

﴿وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ﴾ وە بەڕاستی ئێمە سزای دنیایان پێ دەچێژین ﴿دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ﴾ جگەلە سزای هەرە گەورە(ی دۆزەخ) ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ تابگەڕێنەوە (بۆ لای خوا). ٢١) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ﴾ وە کێ ستەمکارترە لەو کەسەی بە ئایەتەکانی پەروەردگاری ئامۆژگاری بکرێت ﴿ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ﴾ دوا ئەوە ڕووی وەرگێڕێ ﴿إِنَّا مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆڵە سێنەرین لە تاوانباران. ٢٢) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە تەوراتمان دا بەمووسا ﴿فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِۦ﴾ ئینجا گومانت نەبێ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لە گەشتنت بە مووسا (یاگومانت نەبێ لەگەیشتنی تەورات بە مووسا) ﴿وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ وە ئێمە ئەو (تەوراتە)مان کرد بەڕێنموونیی کەری نەوەی ئیسرائیل. ٢٣) ﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً﴾ وە لەناو ئەواندا پێشەوایانێکمان دانا ﴿يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا﴾ ڕێنموونیی (خەڵك) یان دەکرد بە فەرمانی ئێمە ﴿لَمَّا صَبَرُوا۟ ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ﴾ کاتێ خۆیان گرت و بەئایەتەکانی ئێمە دڵنیا بوون (باوەڕی بتەویان هێنا). ٢٤) ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ﴾ بێگومان پەروەردگارت بڕیار دەدات لەنێوان (بەندەکانی دا) ﴿يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لەڕۆژی قیامەتدا ﴿فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەوەی ئەوان تێیدا جیاواز بوون. ٢٥) ﴿أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ﴾ ئایا (ڕێگای ڕاست) ڕوون نەبۆتەوە بۆیان ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْقُرُونِ﴾ کە ئێمە پێش ئەمان زۆر گەل و نەوەمان لەناو بردووە ﴿يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ﴾ ئەمان (بێ باوەڕانی مەککە) بەشوێن و خانووە (وێران کراوە) کانی ئەواندا هاتوو چۆ دەکەن ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ﴾ بەڕاستی لە (تیاچوونی) ئەواندا چەند بەڵگەی گەورە هەیە ﴿أَفَلَا يَسْمَعُونَ﴾ دەی ئایا ئەوانە (ئەو ڕاستییانە) نابیستن. ٢٦) ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟﴾ ئایا نابینن و نازانن ﴿أَنَّا نَسُوقُ ٱلْمَآءَ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلْجُرُزِ﴾ کە ئێمە ئاو دەنێرین بۆ زەوی ووشکی بێ ڕووەك ﴿فَنُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا﴾ ئنجا بە هۆی ئەو (ئاوەوە) کشتوکاڵ و گژوگیا دەڕوێنین ﴿تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَٰمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ﴾ کە ئاژەڵیان لێ دەلەوەڕێ و خۆشیان لێی دەخۆن ﴿أَفَلَا يُبْصِرُونَ﴾ دەی ئایا ئەوانە نابینن. ٢٧) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْفَتْحُ﴾ وە(بێ باوەڕانی مەککە بە موسڵمانان) دەڵێن ئەم حوکم و بڕیاردانی قیامەتە،کەی دەبێ ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاستگۆن. ٢٨) ﴿قُلْ يَوْمَ ٱلْفَتْحِ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِيمَٰنُهُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ڕۆژی بڕیاردانی قیامەت باوەڕ هێنان سوود ناگەیەنێ بەوانەی بێ باوەڕ بوون لە دنیادا ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ و مۆڵەتیشیان پێ نادرێ. ٢٩) ﴿فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ جا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ڕوویان لێ وەرگێڕە و گوێیان مەدەرێ ﴿وَٱنتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ﴾ وە تۆ چاوەڕوانی بکە بێگومان ئەوانیش چاوەڕوانن. ٣٠)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ مِن
رَّبِّكَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ
وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾ مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي
جَوْفِهِۦ ۚ وَمَا جَعَلَ أَزْوَٰجَكُمُ ٱلَّٰٓـِٔى تُظَٰهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَٰتِكُمْ ۚ
وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ أَبْنَآءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَٰهِكُمْ ۖ وَٱللَّهُ
يَقُولُ ٱلْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى ٱلسَّبِيلَ ﴿٤﴾ ٱدْعُوهُمْ لِءَابَآئِهِمْ
هُوَ أَقْسَطُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ فَإِخْوَٰنُكُمْ
فِى ٱلدِّينِ وَمَوَٰلِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ أَخْطَأْتُم
بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا
﴿٥﴾ ٱلنَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَأَزْوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمْ ۗ
وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ
مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِكُم
مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥) سورەتی (الأحزاب): ﴿ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ﴾ بوخاری لە عەبدوڵڵای کوڕی عومەرەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێت: ئێمە زەیدی کوڕی حارثەی خزمەتکاری پێغەمبەری خوامان (ﷺ) هەر بە زەیدی کوڕی موحەممەد بانگ دەکرد هەتا ئایەتی ﴿ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ﴾ **هاتە خوارەوە.**

ئایەتی (٧٤) سورەتی (الفرقان): قال رسول الله(ﷺ): (من سن في الإسلام سنة حسنة فله أجرها **وأجر من عمل بها بعده** من غير أن ينقص من أجورهم شيء، ومن سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها **ووزر من عمل** بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيء) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێك لەئیسلامدا ڕێباز و باوێکی چاك دابهێنێ ئەوە پاداشتی-

سورەتی ﴿ الاحزاب ﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) (بەردەوام) لە خوا بترسە ﴿وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ﴾ بە گوێی کافران و دووڕووەکان مەکە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ بێگومان خوا زانای کار بەجێیە. ١) ﴿وَٱتَّبِعۡ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ﴾ وە شوێن ئەوە بکەوە کە لە پەروەردگارتەوە سرووش کراوە بۆت ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرًا﴾ بەراستی خوا بەوەی کەدەیکەن ئاگادارە. ٢) ﴿وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ﴾ پشت هەر بەخوا ببەستە ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا﴾ وە خوا بەسە پارێزەر بێت. ٣) ﴿مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٖ﴾ خوا دایینەناوە بۆ هیچ پیاوێك (ئادەمییەك) ﴿مِّن قَلۡبَيۡنِ فِي جَوۡفِهِۦ﴾ دوو دڵ لە ناوسنگیدا ﴿وَمَا جَعَلَ أَزۡوَٰجَكُمُ ٱلَّٰٓـِٔي﴾ وە(خوا) ئەو هاوسەرانەتانی نەکردۆتە﴿تُظَٰهِرُونَ مِنۡهُنَّ أُمَّهَٰتِكُمۡ﴾ دایکتان کە (ظهار) یان لەگەڵ دەکەن (پێیان دەڵێن ئێوە وەك پشتی دایکمان وان بۆ ئێمە) ﴿وَمَا جَعَلَ أَدۡعِيَآءَكُمۡ أَبۡنَآءَكُمۡ﴾ وەخوا بە کوڕ کراوەکانتانی نەکردۆتە کوڕتان ﴿ذَٰلِكُمۡ قَوۡلُكُم بِأَفۡوَٰهِكُمۡ﴾ ئەوە قسەی سەر زارەکی تانە ﴿وَٱللَّهُ يَقُولُ ٱلۡحَقَّ﴾ خواش ووتەی راست دەڵێ ﴿وَهُوَ يَهۡدِي ٱلسَّبِيلَ﴾ هەر ئەویش رێنموونیی(خەڵك) دەکات بۆ رێگای راست. ٤) ﴿ٱدۡعُوهُمۡ لِأٓبَآئِهِمۡ﴾ (ئەو بە کوڕکراوانە) بەناوی باوکیانەوە بانگیان بکەن ﴿هُوَ أَقۡسَطُ عِندَ ٱللَّهِ﴾ ئەوە راسترە بەلای خواوە ﴿فَإِن لَّمۡ تَعۡلَمُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ﴾ ئینجا ئەگەر باوکیان نەناسن(تابەناویانەوە بانگیان بکەن) ﴿فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِ وَمَوَٰلِيكُمۡ﴾ ئەوانە برای ئایینی و دۆست و خۆشەویستانن ﴿وَلَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٞ فِيمَآ أَخۡطَأۡتُم بِهِۦ﴾ هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە لەو (بانگ کردنەدا) کە بە نەزانین گوتبێتان (پێش هاتنی ئەم ئایەتە) ﴿وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتۡ قُلُوبُكُمۡ﴾ بەڵام (گوناهبار دەبن) ئەگەر بەدڵ و بەدەس ئەنقەست بیکەن ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمًا﴾ وە خوا لێبووردەی میهرەبانە. ٥) ﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡ﴾ پێغەمبەر (ﷺ) لە خودی بڕواداران بۆ خۆیان لە پێشترە ﴿وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡ﴾ خێزانەکانیشی دایکی باوەڕدارانن ﴿وَأُوْلُواْ ٱلۡأَرۡحَامِ﴾ و ئەوانە (بە نەسەب) خزمی یەکترن (ئەگەر موسڵمان بن) ﴿بَعۡضُهُمۡ أَوۡلَىٰ بِبَعۡضٖ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ﴾ لەقورئانی خودا بۆیەکتری لە پێشترن (میرات لە یەکتر بەرن) ﴿مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُهَٰجِرِينَ﴾ لە ئیمانداران و کۆچەران (کە خزم نین)﴿إِلَّآ أَن تَفۡعَلُوٓاْ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِكُم مَّعۡرُوفٗا﴾ مەگەر خۆتان چاکەیەك (بەخشین یا وەسێتێ) بە دۆست و خۆشەویستانتان بکەن ﴿كَانَ ذَٰلِكَ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَسۡطُورٗا﴾ ئەو بڕیارە لە قورئاندا (لوح المحفوظ دا) نووسراوە. ٦)

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ
وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾
لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا
﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ
جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ
مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ
وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ﴿١٠﴾ هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟
زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم
مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ
مِّنْهُمْ يَٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَٱرْجِعُوا۟ ۚ وَيَسْتَـْٔذِنُ فَرِيقٌ
مِّنْهُمُ ٱلنَّبِىَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ ۖ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا
فِرَارًا ﴿١٣﴾ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا۟ ٱلْفِتْنَةَ
لَءَاتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا۟ بِهَآ إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا۟ عَٰهَدُوا۟
ٱللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَٰرَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ مَسْـُٔولًا ﴿١٥﴾

-ئەو دڵهێنانەی بۆ هەیە لەگەڵ پاداشتی ئەوانەی لەدوا خۆی کاری پێ دەکەن بێ ئەوەی هیچ لەپاداشتی ئەوان کەم بکاتەوە، وەهەر کەسێك لەئیسلامدا باوو ڕێبازێکی خراپ دابهێنێ ئەوە گوناهی ئەو دڵهێنانەی لەسەرە لەگەڵ گوناهی ئەوانەی دوا خۆی کاری پێ دەکەن بەبێ ئەوەی هیچ لەگوناهی ئەوانە کەم بکاتەوە).

ئایەتی (٨٧) سورەتی (الشعراء):

قال رسول الله(ﷺ): **(يلقى إبراهيم ربه** فيقول: يا رب إنك وعدتني أن لا تخزني يوم يبعثون فيقول الله تعالى: إني حرمت الجنة على **الكافرين)(رواه البخاري).** پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (ئیبراهیم پێغەمبەر(ﷺ) بەخزمەت بەپەروەردگاری **دەگاتو پێ ی** دەفەرموێت: ئەی پەروەردگارم تۆ بەڵێنت پێ دام کەسەر شۆڕم نەکەیت (باوکم بخەیتە دۆزەخەوە) **لەڕۆژی زیندوو** بونەوەدا خوای گەورە دەفەرموێت: من بەهەشتم لە بێ بڕوایان حەرام کردووە).

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَـٰقَهُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بیریان بخەرەوە) کاتێ کە پەیمانمان وەرگرت لە پێغەمبەران ﴿وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ﴾ هەروەها لە تۆ و نووح و ئیبراهیم و مووسا و عیسای کوڕی مەریەم ﴿وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا﴾ وە لە هەموویان پەیمانی بەهێزو بتەومان وەرگرت. ٧) ﴿لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّـٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ﴾ بۆ ئەوەی (خوا) پرسیار لەراست گۆیان بکات دەربارەی راستییان ﴿وَأَعَدَّ لِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ و سزای پڕ ئێش و ئازاریشی ئامادە کردووە بۆ بێ باوەڕان. ٨) ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿ٱذْكُرُوا نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ بیر لەچاکە و بەهرەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ﴾ کاتێ لە شکرێکی زۆرتان بۆ هات (لە جەنگی خەندەقدا) ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا﴾ ئینجا ئێمە بایەکی بەهێزمان بۆ ناردن ﴿وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا﴾ و لەشکری (فریشتەش) کە ئێوە نەتان بینین ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ وەخوا بەوەی ئێوە دەیکەن بینایە. ٩) ﴿إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ﴾ کاتێ (بێ باوەڕان) هێرشیان بۆ هێنان لە سەرووتانەوە و لە خوارتانەوە (چوار دەوری مەدینەیان گرت) ﴿وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَـٰرُ﴾ وە چاوەکان ئەبڵەق بوون ﴿وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ﴾ و دڵەکان (لە ترسا) گەیشتبوونە گەروو ﴿وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا﴾ و گومانی جۆریە جۆرتان بە خوا دەبرد. ١٠) ﴿هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ لەوێدا ئیمانداران تاقی کرانەوە ﴿وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا﴾ و راوەشێنران بەراوەشاندنێکی توند. ١١) ﴿وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێ دوو رووەکان و ئەوانەی لە دڵیاندا نەخۆشی هەبوو ووتیان ﴿مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا﴾ خواو پێغەمبەرەکەی بێجگە لە تەفەرەدان هیچ بەڵێنێکیان پێ نەداین. ١٢) ﴿وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ﴾ وە کاتێ دەستەیە لەو (دووڕووانە) ووتیان: ﴿يَـٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَٱرْجِعُوا﴾ ئەی دانیشتوانی مەدینە ئێرە جێی مانەوەتان نی یە دەی بگەڕێنەوە ﴿وَيَسْتَـْٔذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ ٱلنَّبِىَّ﴾ وە کۆمەڵێ تر لەوان مۆڵەتی گەڕانەوە لەپێغەمبەر (ﷺ) دەخوازن ﴿يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ﴾ دەیان ووت: خانووەکانمان بێ پارێزەر و رووت و کەلێناویە ﴿وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ﴾ لەکاتێکدا واش نەبوو (کەدەیان ووت) ﴿إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ ئەوان تەنها مەبەستیان هەڵهاتن بوو. ١٣) ﴿وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا﴾ وە ئەگەر هێرش بهێنرایەتە سەریان لە هەموو لایەکی (مەدینە)وە ﴿ثُمَّ سُئِلُوا ٱلْفِتْنَةَ لَـَٔاتَوْهَا﴾ ئنجا داوای کافربوون و جەنگ کردنیان لێ بکرایە (دژ بەتۆ ئەی موحەممەد (ﷺ)) داواکەیان بەجێ دەهێنا (و بەگوێیان دەکردن) ﴿وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَآ إِلَّا يَسِيرًا﴾ وە ئەم داوایان دوانەدەخست ماوەیەکی کەم نەبێت. ١٤) ﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَـٰهَدُوا ٱللَّهَ مِن قَبْلُ﴾ بێگومان ئەوانە لەپێش ئەم (روداوە) پەیمانیان بە خوا دابوو ﴿لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَـٰرَ﴾ کە (لە غەزادا) پشت هەڵناکەن و راناکەن ﴿وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ مَسْـُٔولًا﴾ وە پەیمانێ درا بە خوا (خاوەنەکەی) لێپرسراو دەبێ. ١٥)

قُل لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَن ذَا ٱلَّذِى يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ ۞ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ أُوْلَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُواْ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُواْ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ يَوَدُّواْ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِى ٱلْأَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ وَلَوْ كَانُواْ فِيكُم مَّا قَٰتَلُوٓاْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُواْ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ قَالُواْ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

ئایەتی (٢١٤) سورەتی (الشعراء): قال رسول الله(ﷺ): (لما أنزلت هذه الآية ﴿وأنذر عشيرتك الأقربين﴾ دعا رسول الله(ﷺ) قريشاً فاجتمعوا فعم وخص فقال: يا بني كعب بن لؤي أنقذوا أنفسهم من النار، يا بني مرة بن كعب أنقذوا أنفسكم من النار، يا بني عبد شمس أنقذوا أنفسكم من النار، يا بني عبد مناف أنقذوا أنفسهم من النار، يابني هاشم أنقذوا أنفسكم من النار، يا بني عبد المطلب أنقذوا أنفسكم من النار، يا فاطمة أنقذي نفسك من النار، فإني لا أملك لكم من الله شيئاً غير أن لكم رحماً سأبلها ببلالها)(رواه مسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزایی خوای لێ بێ) دەڵێت کەئایەتی ﴿وأنذر عشيرتك الأقربين﴾ هاتە خوارەوە، پێغەمبەری خوا(ﷺ) هەموو قورەیشی بانگ کرد ئەوانیش کۆبوونەوە، جا بەگشتی و بەتایبەتی ئاگاداری کردن فەرمووی ئەی نەوەی-

﴿قُل لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ﴾(ئەی موحەممەد (ﷺ) بەدووڕووەکان) بڵێ هەڵهاتن سوودتان پێ ناگەیەنێ﴿إِن فَرَرْتُم مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ﴾ ئەگەر لەمردن یاکوشتن هەڵبێن (خۆتان بدزنەوە)﴿وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾جا لەوکاتەدا بەهەرحاڵ خۆشی ژیانتان پێ نادرێ ماوەیەکی کەم نەبێ. ١٦)﴿قُلْ مَن ذَا ٱلَّذِى يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ﴾ بڵێ کێیەئەو کەسەی ئێوە لەخوا دەپارێزێ ﴿إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً﴾ئەگەر خوا زیان و خراپە یا بەزەیی و رەحمەتی بۆ ئێوە بوێ ﴿وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا بۆ ئەوان نی یە ﴿وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾هیچ پشتیوان و یارمەتی دەرێك. ١٧)﴿قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ﴾بێگومان خوا دەزانێ بەو کەسانەتان کەساردکەرەوە و گەڕێنەرەوەی (موسڵمانان لەجیهاد)﴿وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا﴾کەبە برادەرەکانیان دەڵێن:وەرن بۆلای ئێمە(وخۆیان دەدزییەوە لەجیهاد)﴿وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ئەوانەنایەن بۆ جەنگ و غەزا زۆر بەکەمی نەبێ. ١٨)﴿أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ﴾لەئاستی ئێوەدا (موسڵمانان) چرووکن ﴿فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ﴾ئنجا کاتێ (بەهۆی جەنگەوە) ترس و بیم پەیدا بێت ﴿رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ﴾ دەیان بینی بەجۆرێ سەیرت دەکەن (لەترسی جەنگ) ﴿تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ﴾ چاویان بەم لاولادا دەسوڕێ ﴿كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ﴾ بەوێنەی کەسێ لەسەرەمەرگدا بێهۆشی بەسەردا بێ ﴿فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ﴾ بەڵام کاتێ ترسەکە ڕۆشت و نەما ﴿سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ﴾ بەزمانی تیژ زمانتان لێ درێژ دەکەن (وە داوای غەنیمەتتان لێ دەکەن) ﴿أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ﴾ کەچی چرووك و رژدەن لەسەرماڵ و غەنیمەت ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟﴾ ئائەوانە باوەڕیان نەهێنا بوو ﴿فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ بۆیە خوا کردەوەیانی پوچەڵ کردەوە ﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا﴾ وەئەمە بەلای خواوە (کارێکی) ئاسانە. ١٩)﴿يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا۟﴾ وایان دەزانی کۆمەڵەکان (لەشکریان هێنابوو) نەڕۆشتوون ﴿وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ﴾ وە ئەگەر ئەو کۆمەڵانە بگەڕێنەوە (بۆسەر مەدینە) ﴿يَوَدُّوا۟ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِى ٱلْأَعْرَابِ﴾ ئاواتیان دەخواست کە لەناو عەرەبی دەشتەکی یەکان بەدوو بوونایە (لەترسی جەنگ) ﴿يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ﴾ لەدوورەوە پرسیاریان لەهەواڵی ئێوە بکردایە ﴿وَلَوْ كَانُوا۟ فِيكُم﴾ وە ئەگەر لەناو ئێوەدا بوونایە ﴿مَّا قَٰتَلُوٓا۟ إِلَّا قَلِيلًا﴾ جەنگیان نەدەکرد زۆر بەکەمی نەبێ. ٢٠)﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەپێغەمبەری خوادا (ﷺ) بۆ ئێوە هەیە﴿أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾سەرمەشقی وپێشەوایەتی چاك ﴿لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ﴾ بۆکەسێ بەهیوای خواو (پاداشتی) ڕۆژی دوایی یە ﴿وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا﴾ وە زۆر یادی خوا دەکات. ٢١)﴿وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ﴾وەکاتێ ئیمانداران ئەو کۆمەڵانەیان دی (لەشکریان هێنا بوو بۆ سەر مەدینە) ﴿قَالُوا۟ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ﴾ ووتیان ئەمە ئەو بەڵێنەیە خوا و پێغەمبەرە کە بە ئێمەیان دابوو ﴿وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ﴾ خوا و پێغەمبەرەکەی ڕاستیان فەرموو ﴿وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا﴾ (ئەو هەموو هێزی کوفرە) تەنها ئیمان و ملکەچیان پێی زیادی کرد. ٢٢)

مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِّيَجْزِىَ ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا ۚ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلْقِتَالَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَٰهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَٰعَفْ لَهَا ٱلْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایەتی (٢٣) سـورەتی (الأحزاب): ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾ بوخـاری لـە ئەنەسەوە (ڕەزای خـوای لێ بێـت) دەگێڕێتـەوە دەڵێت: ئەنەسی کـوڕی نـەضـری مـامم بەشـداری شەڕی بەدر نەبوو وتـی: ئـەی پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) من ئامـادە نەبووم لە یەکـەم شەڕێ کە کردت لە دژی کافران سوێند بێ ئەگەر خوای گەورە بەشدارم بکات لە جـەنگ دژی بێ باوەڕان، خوای گەورە نیشانت دەدات چی یان لێ دەکـەم ، ئنجا کـاتێ غـەزای ئوحـود ڕووی داو موسوڵمانان شکان مامم وتی: ئەی خوایە من مەعزەرەتت بۆ دەکەم لە هەڵهاتنی ئەو موسوڵمانانەو دورە پەرێزیشم لەو لەو کارانەی کە ئەو کافرانە ئەنجامی دەدەن و پاشان بەرەو پێش –

﴿مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ رِجَالٞ﴾ لەناو باوەڕداران دا پیاوانێک هەن ﴿صَدَقُواْ مَا عَٰهَدُواْ ٱللَّهَ عَلَيۡهِۖ﴾ ڕاستیان کرد لە ئەو پەیمانەی کە دابویان بەخوا ﴿فَمِنۡهُم مَّن قَضَىٰ نَحۡبَهُۥ﴾ ئنجا هەندێکیان نەزر و بەڵێنی خۆی بەجێ هێنا (شەهید بوو) ﴿وَمِنۡهُم مَّن يَنتَظِرُۖ﴾ هەندێکیشیان چاوەڕوانن ﴿وَمَا بَدَّلُواْ تَبۡدِيلٗا﴾ هیچ گۆڕانێکیان (لەبەڵێنی خۆیان دا) نەکردووە. ٢٣) ﴿لِّيَجۡزِيَ ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ بِصِدۡقِهِمۡ﴾ بۆ ئەوەی (خوا) پاداشتی ڕاست گۆیان بداتەوە بەهۆی ڕاستی یەکەیانەوە ﴿وَيُعَذِّبَ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ إِن شَآءَ﴾ وە سزای دوو ڕووەکان بدات ئەگەر بیەوێ ﴿أَوۡ يَتُوبَ عَلَيۡهِمۡۚ﴾ یاتەوبەیان لێ وەرگرێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا﴾ بێگومان خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٢٤) ﴿وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِغَيۡظِهِمۡ﴾ وە خوا کافرەکانی (قوریش لەشکریان هێنابوو بۆ سەر مەدینە) گەڕاندەوە بەرق و مەراقەوە (بۆ وڵاتی خۆیان) ﴿لَمۡ يَنَالُواْ خَيۡرٗاۚ﴾ هیچ خێر و ئاواتێکیان (لەناوبردنی ئیمانداران) دەست نەکەوت ﴿وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱلۡقِتَالَۚ﴾ خوا ئیمان دارانی لەجەنگ پاراست (بەهۆی بای توند و فریشتەوە کافرانی پرژو بڵاوکرد) ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزٗا﴾ وەخوا هەمیشە بەهێزی بەدەسەڵاتە. ٢٥) ﴿وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَٰهَرُوهُم مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ خوا (بەنی قورەیزە) کەپشتگیری ئەوان (قورەیش و غەطفان)یان کرد هێنانی یە خوارەوە ﴿مِن صَيَاصِيهِمۡ﴾ لەقەڵاکانیان ﴿وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعۡبَ﴾ وە ترسی خستە ناو دڵیانەوە ﴿فَرِيقٗا تَقۡتُلُونَ﴾ کۆمەڵێکیان دەکوژن ﴿وَتَأۡسِرُونَ فَرِيقٗا﴾ وە کۆمەڵێکی تریان بەدیل دەگرن. ٢٦) ﴿وَأَوۡرَثَكُمۡ أَرۡضَهُمۡ وَدِيَٰرَهُمۡ وَأَمۡوَٰلَهُمۡ﴾(دوای تیاچوونی ئەوان خوا) زەوی و خانوو سامانی ئەوانی دا بەئێوە ﴿وَأَرۡضٗا لَّمۡ تَطَـُٔوهَاۚ﴾ هەروەها زەوی یەکیش کەپێتان پیانەنابوو ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٗا﴾ وەخوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ٢٧) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بەخێزانەکانت بڵێ ﴿إِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتَهَا﴾ ئەگەر ئێوە ژیانی دنیا و ڕازاوەی ئەوتان دەوێ ﴿فَتَعَالَيۡنَ أُمَتِّعۡكُنَّ﴾ دەی هەمووتان وەرن موتعەتان پێ بدەم (موتعە پارە و شتومەکێکە دەدرێتە ئافرەتی تەڵاق دراو) ﴿وَأُسَرِّحۡكُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا﴾ وە طەڵاقتان بدەم بە طەڵاق دانێکی چاك و بێ زیان. ٢٨) ﴿وَإِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ﴾ وە ئەگەر ئێوە خواو پێغەمبەرەکەی و پاداشتی ڕۆژی دوایی تان دەوێ ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلۡمُحۡسِنَٰتِ مِنكُنَّ﴾ ئەوە بێگومان خوا ئامادەی کردووە بۆ چاکەکاران لەئێوە ﴿أَجۡرًا عَظِيمٗا﴾ پاداشتێکی گەورە. ٢٩) ﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ﴾ ئەی خێزانەکانی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿مَن يَأۡتِ مِنكُنَّ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖ﴾ هەر کام لە ئێوە گوناهێکی گەورە بکات ﴿يُضَٰعَفۡ لَهَا ٱلۡعَذَابُ ضِعۡفَيۡنِۚ﴾ سزای بۆ دوو بەرابەر دەکرێتەوە بەدوو قاتی (خەڵکی تر) ﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٗا﴾ وەئەم دووقات کردنەوە بۆ خوا ئاسانە. ٣٠)

۞ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ ۚ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْقَٰنِتَٰتِ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰبِرَٰتِ وَٱلْخَٰشِعِينَ وَٱلْخَٰشِعَٰتِ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ وَٱلصَّٰٓئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ وَٱلْحَٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

-ڕۆیشت بۆ بێ باوەڕان و سەعدی کوڕی موعاذ هاتە بەردەمی ووتی: ئەی سەعد بەهەشت لە بەردەممانداییە سوێند بێت بە خوای نەضر بۆنی دێت بەسەرمدا لە نزیک کێوی ئوحودەوە سەعد ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەو جەنگەی ئەو کردی من نەم دەتوانی بیکەم جا ئەنەسی کوڕی مالیک ووتی: کاتێک دۆزیمانەوە هەشتاو ئەوەندە برینداری پێوە بوو لە شمشێر و ڕم و تیر وە دوای ئەوە کە شەهیدیان کردبوو لووت و گوێیان بڕی بوو بە جۆرێ تەنها خوشکەکەی بەسەر پەنجەیدا ناسیەوە ئەنەس ووتی: ئێمە پێمان وا بوو کە ئەم ئایەتە لە ئەنەسی کوڕی نەضر و هاو شێوەکانی دا دابەزی ﴿مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾.

﴿وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ (ئەی خێزانەکانی پێغەمبەر (ﷺ)) هەر کام لەئێوە لەسەر گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بەردەوام بێت ﴿وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا﴾ وە کردەوەی چاکیش بکات ﴿نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ﴾ دووجار پاداشتی پێ دەدەین ﴿وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا﴾ وە ڕۆزییەکی چاکیش خۆشمان بۆ ئامادە کردووە (لەبەهەشت دا). ٣١) ﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ﴾ ئەی ژنانی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ﴾ ئێوەوەک هیچ یەک لەئافرەتانی دیکە نین ﴿إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ﴾ ئەگەر خۆتان بپارێزن و لەخوا بترسن ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ﴾ کەواتە بەخەمزەو نازەوە قسە مەکەن (وەک ئافرەتانی ڕەوشت نزم) ﴿فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ﴾ نەوەکو ئەوەی کەدڵی نەخۆشە (دەروون نزمە) نیازی خراپ بکات ﴿وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ وە قسەی چاکو بەجێ بکەن. ٣٢) ﴿وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ﴾ وە لە ماڵەکانی خۆتاندا بمێننەوە ﴿وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ﴾ وە زینەت و جوانی خۆتان دەرمەخەن (لەناو خەڵکی نامەحرەمدا) وەکو خۆ دەرخستنی ئافرەتانی سەردەمی نەفامی یەکەم (پێش ئیسلام) ﴿وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ نوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ﴾ وە گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بکەن ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ﴾ بەڕاستی خوا دەیەوێ ﴿لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ﴾ ئەی ئاڵو بەیتی (پێغەمبەر (ﷺ) هەر جۆرە پیسی و گوناهێك لەئێوە دووربخاتەوە ﴿وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ و پاك و خاوێنتان بکاتەوە بەتەواوی. ٣٣) ﴿وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ﴾ وە بیربکەنەوە لەوەی دەخوێنرێت لەماڵەکانتاندا ﴿مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ﴾ لەئایەتەکانی خواو دانایی (فەرمودەکانی پێغەمبەر (ﷺ)) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾ بەڕاستی خوا وردبینی ئاگادارە. ٣٤) ﴿إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ﴾ بەڕاستی پیاوەموسڵمانەکان و ئافرەتە موسڵمانەکان ﴿وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ وە پیاوە باوەڕدارەکان و ئافرەتە باوەڕدارەکان ﴿وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْقَٰنِتَٰتِ﴾ و پیاوانی هەمیشە گوێڕایەڵ و ئافرەتانی هەمیشە گوێڕایەڵ ﴿وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ﴾ و پیاوە ڕاست گۆکان و ئافرەتە ڕاست گۆکان ﴿وَٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰبِرَٰتِ﴾ و پیاوان و ئافرەتانی خۆگر و بەئارام ﴿وَٱلْخَٰشِعِينَ وَٱلْخَٰشِعَٰتِ﴾ وە پیاوانی لەخوا ترس و ژنانی لەخوا ترس ﴿وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ﴾ و پیاوان و ئافرەتانی بەخشندە ﴿وَٱلصَّٰٓئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ﴾ و پیاوان و ئافرەتانی ڕۆژووەوان ﴿وَٱلْحَٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ﴾ پیاوان و ئافرەتانی داوێن پاك ﴿وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ﴾ پیاوانێ کە زۆر یادی خوا دەکەن و ئافرەتانێ کەزۆر یادی خوا دەکەن ﴿أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم﴾ خوا ئامادەی کردووە بۆ هەموویان ﴿مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ لێخۆشبوون و پاداشتێ گەورە. ٣٥)

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَىٰهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَٰكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِىٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾ مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ ۖ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾ ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُۥ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُصَلِّى عَلَيْكُمْ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

هۆی هاتنەخوارەوەی ئایەتی (٢٥) سورەتی (الأحزاب): ﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾ نەسائی لە عەبدوڕەحمانی کوڕی ئەبی سەعیدەوە ئەویش لە باوکیەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێت: لە کاتی غەزای خەندەق دا هاوبەش پەیداکەرەکان سەرگەرمیان کردین لە ئەنجامدانی نوێژی نیوەڕۆ هەتا خۆرئاوا بوو ئەم ڕووداوەش پێش هاتنەخوارەوەی ئەم ئایەتە بوو **﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾** جا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی کرد بە بیلال ئەویش قامەتی کرد بۆ **نوێژی نیوەڕۆ ئیتر** پێغەمبەری خوا (ﷺ) نوێژی نیوەڕۆکەی کرد (پاش خۆرئاوا بوون)وەك چۆن **لە کاتی خۆیدا دەیکرد** پاشان قامەتی کرد بۆ نوێژی عەسرو نوێژی عەسریشی کرد هەروەك-

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ﴾ بۆ هیچ پیاوو ئافرەتێکی باوەڕدار نییە ﴿إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا﴾ کاتێ خواو پێغەمبەرەکەی بڕیاری هەر کارێکیان دا ﴿أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾ (بۆیان نی یە) کەسەرپشك بن لەکارەکەیاندا ﴿وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ وە هەر کەس سەرپێچی خواو پێغەمبەرەکەی بکات ﴿فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا﴾ ئەوە بەڕاستی گومڕا بووە بەگومڕا بونێکی ئاشکرا. ٣٦) ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێ دەدووت بەکەسێ (زەیدی کوڕی حاریثە) کەخوا بەهرەی بەسەردا ڕشتبوو تۆیش چاکەت لەگەڵدا کردبوو (بەئازاد کردنی و پەروەردەکردنی) ﴿أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ﴾ خێزانت (زەینەب) لای خۆت ڕاگرەو بیهێڵەوە ﴿وَٱتَّقِ ٱللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسە ﴿وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبْدِيهِ﴾ لەدڵی خۆتدا شتێك دەشاریتەوە کەخوا ئاشکرای دەکات ﴿وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَىٰهُ﴾ وە لە(قسەی) خەڵك دەترسی لەکاتێکدا خوا شیاوترە کەلێی بترسی ﴿فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا﴾ ئینجا کاتێ زەید پێویستی بەو (زەینەب)نەما و تەڵاقی دا ﴿زَوَّجْنَٰكَهَا﴾ ئێمە ئەو (زەینەب)مان لێ مارەکردی ﴿لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ﴾ بۆ ئەوەی هیچ نارەحەتی (وتاوانێ) نەبێت لەسەر ئیمانداران ﴿فِىٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ﴾ لە(مارەکردنی) ژنانی بەکوڕ کراوەکانیاندا ﴿إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ وَطَرًا﴾ کاتێ پێویستیان پێیان نەماو تەڵاقیان دان ﴿وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا﴾ وە فەرمانی خوا (بەمارە کردنی زەینەب بۆت) دراوە و بڕاوەیە. ٣٧) ﴿مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ مِنْ حَرَجٍ﴾ هیچ نارەحەتی (تاوان) ێك لەسەر پێغەمبەر (ﷺ) نییە ﴿فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ﴾ لە(مارە کردنی زەینەب) کەخوا بڕیاری داوە بۆی ﴿سُنَّةَ ٱللَّهِ﴾ باوو ڕێگای (دانراوی) خوایە ﴿فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ﴾ لە ناو پێغەمبەرانی لەمەوپێشدا ﴿وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا﴾ وە فەرمانی خواش بڕیارێکی بڕیار دراوە. ٣٨) ﴿ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ﴾ کەسانێ کەپەیامەکانی خوا ڕادەگەیەنن ﴿وَيَخْشَوْنَهُۥ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَ﴾ وە لە(خوا) دەترسن و بێجگە لەخوا لەکەسی تر ناترسن ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا﴾ خوا بەسە بەچاودێر. ٣٩) ﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ﴾ موحەممەد (ﷺ) باوکی هیچ یەك لەپیاوەکانتان نییە ﴿وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّۦنَ﴾ بەڵکو ئەو نێردراوی خواو کۆتا هەمینی پێغەمبەرانە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا﴾ وە خوا بەهەموو شتێك زانایە. ٤٠) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿ٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ زۆر یادی خوا بکەن. ٤١) ﴿وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ بەپاکی یادی خوا بکەن بەبەیانیان و ئێواراندا. ٤٢) ﴿هُوَ ٱلَّذِى يُصَلِّى عَلَيْكُمْ﴾ ئەو زاتێکە بەزەیی خۆی دەڕژێنێ بەسەرتاندا ﴿وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ﴾ و فریشتەکانی داوا لێبوردنتان بۆ دەکەن ﴿لِيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ﴾ بەو هۆیەوە (خوا) لەتاریکی یەکانەوە دەرتان دێنێ بەرەو نورو ڕووناکی (ئیمان و ئیسلام) ﴿وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا﴾ وە خوا بە بەزەییە بەئیمانداران. ٤٣)

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ سَلَٰمٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ بِإِذْنِهِۦ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَدَعْ أَذَىٰهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِنَّآ أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَٰجَكَ ٱلَّٰتِىٓ ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّٰتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَٰلَٰتِكَ ٱلَّٰتِى هَاجَرْنَ مَعَكَ وَٱمْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِىِّ إِنْ أَرَادَ ٱلنَّبِىُّ أَن يَسْتَنكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۗ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِىٓ أَزْوَٰجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٠﴾

-چۆن لە کاتی خۆیدا دەیکرد پاشان بیلال بانگی مەغریبی دا و پێغەمبەری **خوا** (ﷺ) نوێژی مەغریبی کرد **هەروەك چۆن لە کاتی خۆیدا ئەنجامی دەدا.**

هـۆی هاتنە خـوارەوەی ئایـەتی (٢٨، **٢٩) سورەتی (الاحزاب): ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ** ....﴾موسلیم لە **عەبدوڵای کوڕی** جابیرەوە دەگێڕێتەوە کە ووتویەتی : ئەبوبەکر ڕۆشت بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) داوای مۆڵەتی کرد بچێتە ژورەوە **بینی** خەڵك لە بەردەرگاکەیدا دانیشتوون مۆڵەت بە هیچ کەسێکیان نەدراوە بۆ چونە ژورەوە جابیر ووتی: **مۆڵەت درا** بە ئەبوبەکر و ڕۆشتە ژورەوە پاشان عومەر هات مۆڵەتی چونەژورەوەی خواست ئەویش مۆڵەتی پێ درا بینی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دانیشتووە و خێزانەکانیشی -

﴿تَحِيَّتُهُمۡ يَوۡمَ يَلۡقَوۡنَهُۥ سَلَٰمٞۚ﴾ ڕۆژێ باوەڕداران دەگەنە خزمەت ئەو (خوا) بەخێرهاتنیان بە(ووشەی) سەلامە﴿وَأَعَدَّ لَهُمۡ أَجۡرٗا كَرِيمٗا﴾ وە خوا پاداشتی چاکی بۆ ئامادە کردوون. ٤٤﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بێگومان ئێمە تۆمان ناردووە (بۆ خەڵکی)﴿شَٰهِدٗا وَمُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا﴾ بەشایەتو مژدە دەرو ترسێنەر. ٤٥﴿وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ بِإِذۡنِهِۦ﴾ و بەبانگ خوازێ بۆ (ڕێگەی) خوا بەفەرمانی ئەو﴿وَسِرَاجٗا مُّنِيرٗا﴾ و چرایەکی ڕووناك کەرەوە. ٤٦﴿وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم﴾ وە مژدە بدە بەئیمانداران کەبێگومان بۆ ئەوان هەیە﴿مِّنَ ٱللَّهِ فَضۡلٗا كَبِيرٗا﴾ بەهرەو بەخششێکی گەورە لەلایەن خواوە. ٤٧﴿وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ﴾ گوێڕایەڵی کافرانو دوو ڕووان مەکە﴿وَدَعۡ أَذَىٰهُمۡ﴾ گوێ مەدە بەئازار دانی ئەوان (بۆ تۆ) ﴿وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ﴾ وپشت هەر بەخوا ببەستە ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا﴾ وە خوا بەسە کەپشتیوان بێت. ٤٨﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا نَكَحۡتُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ﴾ کاتێ ئافرەتانی ئیماندارتان مارە کرد ﴿ثُمَّ طَلَّقۡتُمُوهُنَّ مِن قَبۡلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ﴾ لەپاشان لەپێش ئەوەی بچنە لایان تەڵاقتان دان ﴿فَمَا لَكُمۡ عَلَيۡهِنَّ مِنۡ عِدَّةٖ تَعۡتَدُّونَهَاۖ﴾ ئەوە لەسەریان نییە بۆ ئێوە هیچ عیددەیەك هەڵ ژمێرن ﴿فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ﴾ کەواتە موتعەیان (پۆشاك و نوێن بۆ دڵخۆشیان) بدەنێو طەڵاقیان بدەن ﴿سَرَاحٗا جَمِيلٗا﴾ بەطەڵاقدانێکی جوان و پیاوانە. ٤٩﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَحۡلَلۡنَا لَكَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بێگومان ئێمە حەڵاڵمان کرد بۆ تۆ ﴿أَزۡوَٰجَكَ ٱلَّٰتِيٓ ءَاتَيۡتَ أُجُورَهُنَّ﴾ ئەو هاوسەرانەت کەمارەییت پێ داوون ﴿وَمَا مَلَكَتۡ يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيۡكَ﴾ هەروەها ئەو کەنیزەکانەی خوا دەست تۆی خست (بەهۆی زاڵ بوونت بەسەر کافراندا) ﴿وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّٰتِكَ﴾ و (بۆمان حەڵاڵ کردویت) کچانی مامت و کچانی پورت (خوشکی باوکت) ﴿وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَٰلَٰتِكَ﴾ و کچانی خاڵت و کچانی پورت (خوشکی دایکت) ﴿ٱلَّٰتِي هَاجَرۡنَ مَعَكَ﴾ ئەوانەی کەکۆچیان کرد لەگەڵت ﴿وَٱمۡرَأَةٗ مُّؤۡمِنَةً إِن وَهَبَتۡ نَفۡسَهَا لِلنَّبِيِّ﴾ هەروەها ئافرەتێکی ئیماندار ئەگەر خۆی ببەخشێ بەپێغەمبەر (بەبێ مارەیی) ﴿إِنۡ أَرَادَ ٱلنَّبِيُّ أَن يَسۡتَنكِحَهَا﴾ ئەگەر پێغەمبەر (ﷺ) ویستی مارەی بکات ﴿خَالِصَةٗ لَّكَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۗ﴾ (ئەمەیان) تەنیا بۆ تۆ دروستە بەجیا لەئیماندارانی تر ﴿قَدۡ عَلِمۡنَا مَا فَرَضۡنَا عَلَيۡهِمۡ﴾ بەڕاستی ئێمە دەزانین چیمان پێویست کردووە لەسەر ئیمانداران ﴿فِيٓ أَزۡوَٰجِهِمۡ وَمَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ﴾ دەربارەی هاوسەرەکانیانو کەنیزەکەکانیان ﴿لِكَيۡلَا يَكُونَ عَلَيۡكَ حَرَجٞۗ﴾ لەبەر ئەوەی هیچ لەلات زەحمەت و گران نەبێ (کەشتانێکت بەجیا لە موسڵمانان بۆت دروستە)﴿وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا﴾وە خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٥٠)

۞ تُرۡجِي مَن تَشَآءُ مِنۡهُنَّ وَتُـٔۡوِيٓ إِلَيۡكَ مَن تَشَآءُۖ وَمَنِ ٱبۡتَغَيۡتَ مِمَّنۡ عَزَلۡتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكَۚ ذَٰلِكَ أَدۡنَىٰٓ أَن تَقَرَّ أَعۡيُنُهُنَّ وَلَا يَحۡزَنَّ وَيَرۡضَيۡنَ بِمَآ ءَاتَيۡتَهُنَّ كُلُّهُنَّۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمٗا ﴿٥١﴾ لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعۡدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنۡ أَزۡوَٰجٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَكَ حُسۡنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتۡ يَمِينُكَۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ رَّقِيبٗا ﴿٥٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتَ ٱلنَّبِيِّ إِلَّآ أَن يُؤۡذَنَ لَكُمۡ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيۡرَ نَٰظِرِينَ إِنَىٰهُ وَلَٰكِنۡ إِذَا دُعِيتُمۡ فَٱدۡخُلُواْ فَإِذَا طَعِمۡتُمۡ فَٱنتَشِرُواْ وَلَا مُسۡتَـٔۡنِسِينَ لِحَدِيثٍۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ يُؤۡذِي ٱلنَّبِيَّ فَيَسۡتَحۡيِۦ مِنكُمۡۖ وَٱللَّهُ لَا يَسۡتَحۡيِۦ مِنَ ٱلۡحَقِّۚ وَإِذَا سَأَلۡتُمُوهُنَّ مَتَٰعٗا فَسۡـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٖۚ ذَٰلِكُمۡ أَطۡهَرُ لِقُلُوبِكُمۡ وَقُلُوبِهِنَّۚ وَمَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُواْ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓاْ أَزۡوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦٓ أَبَدًاۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِن تُبۡدُواْ شَيۡـًٔا أَوۡ تُخۡفُوهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٗا ﴿٥٤﴾

=بە خەفەتباری و بە بێ دەنگی بەدەوریدا دانیشتوون پاشان عومەر ووتی: سوێند بەخوا قسەیەك دەكەم پێغەمبەر (ﷺ) پێ بكەنێ ووتی: خۆزگە ئەی پێغەمبەر چاوت لێ بوایە خێزانم داوای نەفەقەی لێ دەكردم منیش هەڵسامەوە بۆی و دام بەگەردنیدا پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێ كەنی ووتی: (ئەم هاوسەرانەی منیش كە دەیان بینی بەدەوری مندان داوای نەفەقەم لێ دەكەن) ئەبوبەكر هەستا بۆ عائیشە ماڵی بەگەردنیدا هەروەها عومەریش ماڵی بەگەردنی حەفصەداو هەردووكیان دەیان ووت پێیان داوای شتێك دەكەن لەپێغەمبەری خوا (ﷺ) كەنیەتی؟ ئەوانیش ووتیان سوێند بەخوا هەرگیز داوای شتێك ناكەین لەپێغەمبەر (ﷺ) كە نەیبێت پاشان مانگێك یان بیست و نۆ رۆژ دوور كەوتەوە لێیان و جێی لێ جیاكردنەوە جا ئەم =

﴿تُرۡجِی مَن تَشَآءُ مِنۡهُنَّ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) سەرەی) هەریەکێ لەخێزانەکانت ویست دوای بخە ﴿وَتُـٔۡوِیۤ إِلَیۡكَ مَن تَشَآءُ﴾ و هەر یەکێ لەوانت ویست (پێشی بخەو) بیهێنە بۆ لای خۆت ﴿وَمَنِ ٱبۡتَغَیۡتَ مِمَّنۡ عَزَلۡتَ﴾ وە هەر کامت بوێ (بێتە لات) لەوانەی وازت لـێ هێناون ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَیۡكَ﴾ هیچ گوناهێکت لەسەر نییە ﴿ذَ ٰلِكَ أَدۡنَىٰۤ أَن تَقَرَّ أَعۡیُنُهُنَّ﴾ ئەو (سەرپشك کردنە) نزیك ترە کەچاوو دڵیانی پـێ گەش بێتەوە ﴿وَلَا یَحۡزَنَّ﴾ و خەفەت نەخۆن ﴿وَیَرۡضَیۡنَ بِمَاۤ ءَاتَیۡتَهُنَّ كُلُّهُنَّ﴾ و هەموویان رازی بن بەوەی کەپێت داوون ﴿وَٱللَّهُ یَعۡلَمُ مَا فِی قُلُوبِكُمۡ﴾ وە خوا دەزانێ بەوەی کە لەدڵتاندایە ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِیمًا حَلِیمًا﴾ وە خوا زانای لەسەر خۆیە. ٥١) ﴿لَّا یَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَاۤءُ مِنۢ بَعۡدُ﴾ دوای ئەمانە (کە هاوسەرتن) هیچ ئافرەتێکت بۆ حەڵاڵ نییە ﴿وَلَاۤ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنۡ أَزۡوَ ٰجࣲ﴾ و ناشتوانی بیان گۆڕی بەهاوسەرانی تر ﴿وَلَوۡ أَعۡجَبَكَ حُسۡنُهُنَّ﴾ هەرچەندە بە جوانیان سەرسام بیت (رێکەو پێکییان سەرنجت رابکێشێ) ﴿إِلَّا مَا مَلَكَتۡ یَمِینُكَ﴾ مەگەر وەك کەنیزەك ببیتە خاوەنی ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَیۡءࣲ رَّقِیبࣰا﴾ وەخوا بەسەر هەموو شتێکدا چاودێرە. ٥٢) ﴿یَـٰۤأَیُّهَا ٱلَّذِینَ ءَامَنُوا۟﴾ ئـەی ئەوانـەی باوەڕتـان هێنـاوە ﴿لَا تَدۡخُلُوا۟ بُیُوتَ ٱلنَّبِیِّ﴾ مەچنە ژوورەوە بۆ ماڵەکانی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿إِلَّاۤ أَن یُؤۡذَنَ لَكُمۡ إِلَىٰ طَعَامٍ﴾ مەگـەر رێگـەتان پـێ بـدرێ بـۆ نـان خواردنێك ﴿غَیۡرَ نَـٰظِرِینَ إِنَىٰهُ﴾ بـێ ئـەوەی چاوەڕوانی پێگەیشتنی بکەن ﴿وَلَـٰكِنۡ إِذَا دُعِیتُمۡ فَٱدۡخُلُوا۟﴾ بەڵام ئەگەر بانگ کران (بۆنان خواردن) ئەوسا برۆنـە ژوورەوە ﴿فَإِذَا طَعِمۡتُمۡ فَٱنتَشِرُوا۟﴾ ئینجا ئەگـەر خواردنەکـەتان خـوارد بڵاوەی لێ بکەن ﴿وَلَا مُسۡتَـٔۡنِسِینَ لِحَدِیثٍ﴾ وە مەمێننەوە بۆ قسە کردن ﴿إِنَّ ذَ ٰلِكُمۡ كَانَ یُؤۡذِی ٱلنَّبِیَّ﴾ چـونکە بەڕاسـتی ئـەو (مانـەوەتان) ئـازاری پێغەمبـەر (ﷺ) دەدات ﴿فَیَسۡتَحۡیِۦ مِنكُمۡ﴾ ئەویش شەرم دەکات لێتان (کە بـێ دەنگـە) ﴿وَٱللَّهُ لَا یَسۡتَحۡیِۦ مِنَ ٱلۡحَقِّ﴾ بەڵام خوا لە(ووتنی) هەق شـەرم ناکات ﴿وَإِذَا سَأَلۡتُمُوهُنَّ مَتَـٰعࣰا﴾ وە هەر کاتێ داوای شتێکی ناوماڵتان کرد لە (هاوسەرەکانی پێغەمبەر (ﷺ)) ﴿فَسۡـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَاۤءِ حِجَابࣲ﴾ ئەوە لەپشـتی پەردەوە لێیان داواکـەن ﴿ذَ ٰلِكُمۡ أَطۡهَرُ لِقُلُوبِكُمۡ وَقُلُوبِهِنَّ﴾ ئـەو (شـێوە داوا کردنە)تان خاوێن ترە بۆ دڵی ئێوەو ئـەوانیش ﴿وَمَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ﴾ بـە هیچ شـێوەیە بۆ ئێوە دروست نی یە ئـازاری (دڵـی) پێغەمبـەری خــوا بـدەن ﴿وَلَاۤ أَن تَنكِحُوۤا۟ أَزۡوَ ٰجَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦۤ أَبَدًا﴾ وە هـەرگیز نـابێ خێزانـەکانی پـاش خۆی مارە بکەن ﴿إِنَّ ذَ ٰلِكُمۡ﴾ بەڕاسـتی ئەو (ئازاردانی دڵ و مـارە کـردنە)تان ﴿كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِیمًا﴾ بــەلای خـــواوە (گونـــاهێکی) زلد گـــەورەیە. ٥٣) ﴿إِن تُبۡدُوا۟ شَیۡـًٔا﴾ ئەگـەر هـەر شـتێك ئاشـکرا بکەن (بیڵێن) ﴿أَوۡ تُخۡفُوهُ﴾ یا بی شـارنەوە (لە دڵتاندا) ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَیۡءٍ عَلِیمࣰا﴾ ئـەوە بەڕاسـتی خـوا زانایە بـەهەمـوو شتێك. ٥٤)

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِيٓ ءَابَآئِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ
إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ
أَيْمَٰنُهُنَّۗ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٖ شَهِيدًا
﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيْهِ وَسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ
ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأٓخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا
مُّهِينًا ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ
بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُواْ فَقَدِ ٱحْتَمَلُواْ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ
عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَۗ وَكَانَ
ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ ۞ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ
فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِي ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ
بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُونِينَۖ
أَيْنَمَا ثُقِفُوٓاْ أُخِذُواْ وَقُتِّلُواْ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِي
ٱلَّذِينَ خَلَوْاْ مِن قَبْلُۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

-ئایەتەی بۆ هاتەخوارەوە ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ﴾ تا دەگاتە ﴿لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ جابیر دەڵێت پێغەمبەر (ﷺ) لەعائیشەوە دەستی پێ کردو فەرمووی: ئەی عائیشە دەمەوێت کارێك بخەمە بەر دەستت پێم خۆشە پەلەی تێدا نەکەیت هەتا پرس و ڕا بەباوك و دایکت دەکەیت؟ عائیشەش ووتی ئەو کارە چی یە ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ)؟ ئەویش ئایەتەکەی بەسەردا خوێندەوە عائیشەش ووتی : ئایا دەربارەی تۆ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) پرس و ڕا بە باوك و دایکم بکەم ، نەخێر وا ناکەم بەڵکو خواو پێغەمبەرەکەی و پاداشتی دواڕۆژ هەڵدەبژێرم وە داوات لێ دەکەم ئەم قسەی من کردم بە هیچ کام لە خێزانەکانت نەڵێیت ، پێغەمبەر (ﷺ) ووتی: هەر ئافرەتێك لەوان پرسیارم لێ بکات پێی دەڵێم کە خوا منی بە نارەحەت کارو نارەحەت هێنەر نەناردووە بەڵکو بە فێرکەر و ئاسانکار ناردومی.

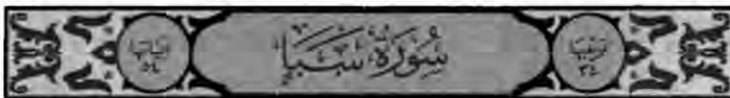
﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ﴾ (هاوسەرانی پێغەمبەر (ﷺ)) هیچ گوناهێکیان لەسەر نییە ﴿فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ﴾ (ئەگەر بێ حیجاب بن) لای باوکیان و کوڕانیان و برایانیان ﴿وَلَا أَبْنَاءِ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ﴾ و برازاکانیان و خوشکەزاکانیان ﴿وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ﴾ و لای ئافرەتانی هاو دینیان و لای غولام و کەنیزانی خۆیان ﴿وَاتَّقِينَ اللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا﴾ بەڕاستی خوا چاودێرو ئاگادارە بەسەر هەموو شتێکدا. ٥٥)﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ﴾ بەڕاستی خواو فریشتەکانی سەلاوات دەدەن لەسەر پێغەمبەر (ﷺ) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ ئێوەش سەلاتو سەلامی زۆری لەسەر بدەن. ٥٦)﴿إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ بەڕاستی کەسانێ کەئازاری خواو پێغەمبەرەکەی دەدەن ﴿لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ خوا نەفرینی لێ کردوون لەدنیا و لەدواڕۆژدا ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا﴾ وە سزای ریسواکەری بۆ ئامادەکردوون. ٥٧)﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە کەسانێ کەئازاری پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار ئەدەن ﴿بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا﴾ بێ ئەوەی هیچ تاوانێکیان کردبێ ﴿فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا﴾ئەوە بەڕاستی ئەوانە بوختان و تاوانێکی ئاشکرایان گرتۆتە ئەستۆ. ٥٨) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بڵێ بە هاوسەرانت ﴿وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و بەکچانت و بە ئافرەتانی بڕواداران ﴿يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ﴾ با عاباکانیان بدەن بەسەر خۆیاندا (خۆیان و جوانیانی پێ داپۆشن) ﴿ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ﴾ ئەوە نزیکترە بناسرێن (بەداوێن پاک) ﴿فَلَا يُؤْذَيْنَ﴾ تا بەهۆیەوە ئازار نەدرێن ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ وە خوا لێخۆشبووی میهرەبانە. ٥٩)﴿لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ﴾ بەڕاستی ئەگەر کۆتایی نەهێنن دوو ڕووان ﴿وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ وە کەسانێ لەدڵیاندا نەخۆشی هەیە ﴿وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ و پڕوپاگەندەچییەکان لەمەدینەدا ﴿لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ﴾ ئێمە تۆ هان دەدەین (بەجەنگ کردن) لەدژیان ﴿ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا﴾ پاشان ماوەیەکی کەم نەبێ(لەمەدینەدا) دراوسێت نابن (دەردەکرێن). ٦٠)﴿مَلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوا﴾ (ئەوانە) نەفرین لێ کراون لەهەر کوێ بەر دەست کەوتن ﴿أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا﴾ بەتوندی دەگیرێن و بەکوشتن دەکوژرێن. ٦١)﴿سُنَّةَ اللَّهِ﴾ خوا (ئەوەی کردووە) بەسوننەت و باو ﴿فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ﴾ لەناو کەسانێ کەپێشتر بوون﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ هەرگیز باوو سوننەتی خوا گۆڕانی بۆ نییە. ٦٢)

يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴿٦٦﴾ وَقَالُواْ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْاْ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُواْ ۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَـٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًۢا ﴿٧٣﴾

هـۆی هاتنـە خـوارەوەی ئایـەتی (٣٥) سـورەتی (الأحزاب): ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ....﴾ ئورمزی لە ئوم و عـەمارەی ئەنـصاریەوە دەگێڕێتـەوە کـە دەڵێت: هاتم بۆ لای پێغەمبـەر (ﷺ) ووتـم: هەرچـی شـت دەبینم تەنها بۆ پیاوانە نابینم بە هیچ جۆرێ باسی ئافرەتـان کرابـێ ئیتر ئـەم ئایەتـە هاتـەخوارەوە ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ....﴾

هۆی هاتنەخوارەوەی ئایەتی (٣٧) سورەتی (الأحزاب): ﴿وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ....﴾ بوخاری لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێ ئەم ئایەتە ﴿وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ....﴾ دەربارەی زەینەبی کچی جەحش و زەیدی کوڕی حارثە دابەزی.

﴿يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) خەڵك پرسیارت لێ دەكەن دەربارەی (بەرپابوونی) ڕۆژی دوایی ﴿قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ﴾ بڵێ زانینی (بەرپا بوونی) ئەو ڕۆژە تەنیا لای خوایە ﴿وَمَا يُدْرِيكَ﴾ تۆ چوزانیت ﴿لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا﴾ لەوانەیە ڕۆژی دوایی نزیك بێت (بەڵام خەڵك نازانن). ٦٣) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ بەڕاستی خوا نەفرینی لە بێ باوەڕان كردووە ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا﴾ و ئاگری هەڵگیرساوی بۆ ئامادە كردوون. ٦٤) ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا﴾ بەهەمیشەیی تێیدا دەمێننەوە ﴿لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ هیچ پشتیوان و یاری دەدەرلێكیان نییە. ٦٥) ﴿يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ﴾ ڕۆژێ كەدەم و چاویان لەئاگری دۆزەخ دا ئەم دیوو ئەو دیو دەكرێت ﴿يَقُولُونَ يَٰلَيْتَنَآ﴾ دەڵێن: خۆزگە كاشكای ﴿أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠﴾ گوێڕایەڵی خواو گوێڕایەڵی پێغەمبەرمان بكردایە. ٦٦) ﴿وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ﴾ وە دەڵێ: ئەی پەروەردگارمان ﴿إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا﴾ بەڕاستی ئێمە بەگوێی سەران و گەورەكانمان كرد ﴿فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠﴾ ئیتر لەڕێگای ڕاست گومڕایان كردین. ٦٧) ﴿رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ﴾ ئەی پەروەردگارمان دوو بەرابەر سزایان بدە ﴿وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا﴾ و بەر نەفرینی گەورەی خۆتیان بخەیت. ٦٨) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانە باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ﴾ وەك ئەو كەسانە مەبن كە مووسایان ئازاردا (تۆمەتیان بۆ كرد) ﴿فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا۟﴾ جا خوا مووسای پاك كردەوە لەوەی دەیان ووت ﴿وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا﴾ (مووسا) لای خوا ڕێزو پلەی هەبوو. ٦٩) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ لەخوا بترسن و پارێزكار بن ﴿وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا﴾ و قسە ڕاست و دروست بكەن. ٧٠) ﴿يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ﴾ كردەوەكانتان چاك دەكات ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ و لەتاوانەكانتان خۆش دەبێ ﴿وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ و هەر كەس گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەكەی بكات ﴿فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ئەوە بەڕاستی سەركەوتنێكی گەورەی بەدەست هێناوە. ٧١) ﴿إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ﴾ بێگومان ئێمە سپاردەمان نیشانی ﴿عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ﴾ ئاسمانەكان و زەوی و چیاكان دا(هەڵگرتنی ئەمانەتی دینداریمان پێشنیار كرد بۆیان) ﴿فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا﴾ بەڵام هیچیان ڕازی نەبوون كەهەڵیگرن و ترسان لەو (ئەمانەتە) ﴿وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ﴾ كەچی ئادەمی ئەو(سپاردەی) هەڵگرت ﴿إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ بەڕاستی ئەو (ئادەمی) زۆر ستەمكار و نەزانە. ٧٢) ﴿لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ﴾ بۆ ئەوەی خوا سزای بدات پیاوان و ئافرەتانی دوو ڕوو ﴿وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ﴾ و پیاوان و ئافرەتانی هاوەڵ دانەر ﴿وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ وە لە پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار تەوبە وەرگرێ ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًۢا﴾ وەخوا لێبوردەی میهرەبانە. ٧٣)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ وَهُوَ ٱلرَّحِيمُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَأْتِينَا ٱلسَّاعَةُ ۖ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّى لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ ۖ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾ لِّيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ وَٱلَّذِينَ سَعَوْ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ وَيَرَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ ٱلْحَقَّ وَيَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣٧) سورەتی (الأحزاب): ﴿فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَٰكَهَا ....﴾ موسلیم لە ئەنەسەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێت: کاتێ عیددەی زەینەبی کچی جەحش تەواو بوو پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە زەیدی کوڕی حارثەی فەرموو (هیچ کەس نی یە لای من بەقەدەر تۆ ئەمین و جێ ی متمانە بێت بڕۆ بۆ لای زەینەب و خوازبێنی بکە بۆ من) ئەنەس دەڵێت: زەید ڕۆشت بۆ لای لە کاتێکدا زەینەب هەویری دەشێلا دەڵێت کە بینیم لە دڵ و دەروونمدا زۆر گەورە بوو بە جۆرێ نەمدەتوانی سەیری بکەم کاتێ کە زانیم پێغەمبەری خوا (ﷺ) باسی خوازبێنی کردووە منیش پشتم تێ کرد و هاتمە دواوە و ووتم: ئەی زەینەب مژدەت لێ بێ پێغەمبەر (ﷺ) باسی خوازبێنی تۆی کردووە ناردوویش ووتی: هیچ کارێک -

سورەتی ﴿ سبأ ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي﴾ هەموو سوپاس و ستایش بۆ خوایە ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ کەهەرچی لەئاسمانەکان و زەویدایە تەنیا هی ئەوە ﴿وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ﴾ وە لە دوارۆژیشدا ستایش هەر بۆ ئەوە ﴿وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ وە ئەو (خوا) دروست کاری وردبینە. ١) ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ﴾ (خوا) دەزانێ چی دەچێ بەناو زەویدا ﴿وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ و چی لێ دەردەچێ ﴿وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ و چی دێتە خوارەوە لەئاسمان ﴿وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا﴾ و چی بۆ سەر دەکەوێ ﴿وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ﴾ وە خوا میهرەبانی لێبوردەیە. ٢)﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێ باوەڕان وتیان: ﴿لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ﴾ ڕۆژی دواییمان (بەسەردا) نایەت ﴿قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ (وانیە) سوێند بەپەروەردگارم ئەو (قیامەتە)تان بۆ دێ ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ﴾ (خوا) زانای هەموو پەنهانەکانە ﴿لَا يَعْزُبُ عَنْهُ﴾ لەخوا گوم نابێ ﴿مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ قورسایی گەردیلەیەک لەئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَلَا أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ﴾ وە بچوکترو گەورەتر لەوە نییە ﴿إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ ئیللا لەکتێبێکی ئاشکراو ڕوونداییە. ٣) ﴿لِّيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ بۆ ئەوەی پاداشتی ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردووە بداتەوە ﴿أُولَٰئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ﴾ بۆ ئەوانەیە لێبوردن ﴿وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ و پاداشت و ڕۆزی یەکی چاک. ٤)﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا﴾ وە کەسانێ کەهەوڵ دەدەن باوەڕ بەنیشانەکانی ئێمە نەکرێ ﴿مُعَاجِزِينَ﴾ دەستە پاچەن و هیچیان پێ ناکرێ ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ﴾ بۆ ئەوانەیە سزای زۆر خراپ وسەخت. ٥) ﴿وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ ئەوانە زانیاریان پێ دراوە دەزانن ﴿الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾ ئەوەی لە پەروەردگارتەوە بۆت هاتووە ﴿هُوَ الْحَقَّ﴾ تەنها ئەوە ڕاستە ﴿وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ و ڕێنموونی (خەڵک) دەکات بۆ ڕێگای خوای زاڵی ستایش کراو. ٦)﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕ بوون دەیان وت ﴿هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ﴾ ئایا پیاوێکتان نیشان بدەین﴿يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ﴾کە هەواڵتان پێ دەدات کاتێ (مردن و) بە تەواوی ڕزین و پارە پارە بوون ﴿إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾بەڕاستی ئێوە (دروست دەکرێنەوە)بەدروست کردنێکی تازە. ٧)

أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَم بِهِۦ جِنَّةُۢ ۗ بَلِ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ فِى ٱلْعَذَابِ وَٱلضَّلَٰلِ ٱلْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ يَٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾ أَنِ ٱعْمَلْ سَٰبِغَٰتٍ وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ ۖ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۖ وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ۖ وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾ يَعْمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَٰرِيبَ وَتَمَٰثِيلَ وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَّاسِيَٰتٍ ۚ ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ ٱلشَّكُورُ ﴿١٣﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾

-ناکەم تا پرس بە پەروەردگارم نەکەم ئینجا هەستا ڕاستە شوێنی جێگای نوێژەکەی و ئەم ئایەتە دابەزی ﴿فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَراً زَوَّجْنَاكَهَا .....﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥١) سورەتی (الأحزاب): ﴿تُرْجِي مَن تَشَاء مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاء ...﴾ بوخاری لە عائیشەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: من ڕقم هەڵدەستا و توڕە دەبووم لەو ئافرەتانەی خۆیان دەبەخشی بە پێغەمبەری خوا (ﷺ) و دەم ووت : ئایا ئافرەت خۆی دەبەخشێ ؟ جا کاتێ خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿تُرْجِي مَن تَشَاء مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاء وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ ووتم وا دەبینم ئەوەی حەزت لێ ی بوو پەروەردگارت زوو بۆی بەدی هێناوی.

﴿أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ ئایا ئەو (پێغەمبەر (ﷺ)) بەدەم خواوە درۆ دەكات ﴿أَم بِهِۦ جِنَّةٌۢ﴾ یا شێتە ﴿بَلِ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵكو ئەوانەی بێ باوەڕن بەدوا رۆژ ﴿فِى ٱلْعَذَابِ وَٱلضَّلَـٰلِ ٱلْبَعِيدِ﴾ لەناو سزاو گومراییەكی دوور (لەڕاستی)دان. ٨) ﴿أَفَلَمْ يَرَوْا۟﴾ دەی ئایا سەرنج نادەن ﴿إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُم﴾ بۆ ئەوەی لەبەردەم و لەپشتیانەوەیە ﴿مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ﴾ لەئاسمان و زەویدا ﴿إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ﴾ ئەگەر بمانەوێ دەیان بەین بەناخی زەویدا ﴿أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ﴾ یا دەیخەینە خوار بەسەریاندا ﴿كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ چەند پارچەیەك لەئاسمان ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً﴾ بەڕاستی لەوەدا بەڵگەو پەند هەیە ﴿لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ﴾ بۆ هەر بەندەیەكی ڕوو لەخوا. ٩) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەلایەن خۆمانەوە بەهرەیەكی گەورەمان بەداوود بەخشیبوو ﴿يَـٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ﴾ ئەی چیاكان و باڵندەكان لەگەڵ داوود زیكرو تەسبیح بڵێنەوە ﴿وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ﴾ وە ئاسنمان بۆ نەرم كردبوو. ١٠) ﴿أَنِ ٱعْمَلْ سَـٰبِغَـٰتٍ﴾ (فەرمانمان پێ كرد) كەپۆشاكانی داپۆشەری (هەموو لەشی لێ) دروست بكە ﴿وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ﴾ و لەچنینی زرێدا ئەندازەیی ئەڵقەكان وەك یەك بن ﴿وَٱعْمَلُوا۟ صَـٰلِحًا﴾ و كردەوەی چاك بكەن ﴿إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی من بەوەی كەدەیكەن بینام. ١١) ﴿وَلِسُلَيْمَـٰنَ ٱلرِّيحَ﴾ وە بۆ سولەیمان بامان رام هێنا ﴿غُدُوُّهَا شَهْرٌ﴾ بەیانیان (تا نیوەڕۆ یا) مانگێك ڕێگای دەبڕی ﴿وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ﴾ وە (نیوەڕوان تا) ئێوارانیش مانگێك ڕێگەی دەبڕی ﴿وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ﴾ وە مسمان بۆ تواندەوە وەك كانیا و (دەڕۆی) ﴿وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ و هەندێ لەپەرییەكانمان رام هێنا بوو لەبەر دەستی دا كاریان دەكرد ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِۦ﴾ بەفەرمانی پەروەردگاری ﴿وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا﴾ و ئەگەر هەر كام لەوان لەفەرمانی ئێمە لابدا ﴿نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ﴾ سزای ئاگری هەڵگراوی پێ دەچێژین. ١٢) ﴿يَعْمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ﴾ (سولەیمان) هەرچی بویستایە بۆیان دروست دەكرد ﴿مِن مَّحَـٰرِيبَ وَتَمَـٰثِيلَ﴾ لەپەرستگاو پەیكەرو ﴿وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ﴾ چەندین قاپی (نان خواردن) وەك حەوزی گەورەو ﴿وَقُدُورٍ رَّاسِيَـٰتٍ﴾ چەند قازانو مەنجەڵی دامەزراو (نەدەجوڵان لەبەر گەورەییان) ﴿ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا﴾ ئەی ئالی داوود شوكرانە بژێری خوا بكەن ﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ ٱلشَّكُورُ﴾ بەڵام كەمێ لەبەندەكانم (بۆ خوا) سوپاسگوزارن. ١٣) ﴿فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ﴾ ئینجا كاتێ سولەیمانمان مراند ﴿مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ﴾ هیچ شتێك مردنی ئەو (سولەیمان)ی نیشان نەدان ﴿إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ﴾ بێجگە لەخۆرەو مورویانەی زەوی ﴿تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ﴾ كە داردەستەكەی (سولەیمان) یان دەخوارد (كەسولەیمان خۆی دابوو بەسەریدا) ﴿فَلَمَّا خَرَّ﴾ ئینجا كاتێ (سولەیمان) كەوت ﴿تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ﴾ بۆ پەرییەكان ڕوون بویەوە ﴿أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ﴾ كە ئەگەر غەیبیان بزانیایە ﴿مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ﴾ لەو سزا ریسواكەرەدا نەدەمانەوە. ١٤)

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ ءَايَةٌ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ
كُلُوا۟ مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ
﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا۟ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ ٱلْعَرِمِ وَبَدَّلْنَٰهُم بِجَنَّتَيْهِمْ
جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَىْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ
﴿١٦﴾ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِمَا كَفَرُوا۟ وَهَلْ نُجَٰزِىٓ إِلَّا ٱلْكَفُورَ ﴿١٧﴾
وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ ٱلْقُرَى ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَٰهِرَةً
وَقَدَّرْنَا فِيهَا ٱلسَّيْرَ سِيرُوا۟ فِيهَا لَيَالِىَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ ﴿١٨﴾
فَقَالُوا۟ رَبَّنَا بَٰعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَٰهُمْ
أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَٰهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ
شَكُورٍ ﴿١٩﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ فَٱتَّبَعُوهُ إِلَّا
فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَٰنٍ
إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِٱلْءَاخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ وَرَبُّكَ
عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ
ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى
ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٣) سورەتی (الاحزاب): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ﴾ بوخاری لە ئەنەسەوە دەگێڕێتەوە کە دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) **نانی شایی** دروست کردو خەڵکی تێر کرد لە نان و گۆشت کاتێ زەینەبی کچی جەحشی گوێزایەوە پاشان لە بەیانی یەکەمدا ڕۆشت بۆ ماڵی خێزانەکانی و سەلامی لێ کردن و دوعای بۆ کردن وەك ڕۆژانی پێشوو ئەوانیش سەلامیان لێ کردو دوعایان بۆ کرد جا کاتێ، پێغەمبەر (ﷺ) گەڕایەوە بۆ ماڵەوە دوو پیاوی بینی پێکەوە قسەیان دەکرد کە پێغەمبەر ئەوانی دی نەڕۆشتەوە بۆ ماڵەوە و گەڕایەوە جا کاتێ دوو پیاوەکە پێغەمبەریان (ﷺ) بینی لە ماڵی خۆی گەڕایەوە بەپەلە ڕۆشتن ئەنەس دەڵێ نازانم من یا کەسێکی تر-

﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ ءَايَةٌ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بۆ خەڵکی سەبەء لەو شوێنی ژیانەیاندا نیشانەیەك (لەسەر دەسەڵاتی خوا) هەبوو ﴿جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ﴾ دوو باخات لای ڕاستو لای چەپی (شوێنەکەیانەوە) هەبوو ﴿كُلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ﴾ (پێیان وترا) لەرزقی پەروەردگارتان بخۆن ﴿وَاشْكُرُوا لَهُ﴾ و سوپاسی ئەو بکەن ﴿بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ﴾ وڵاتێکی پاك و خۆش و پەروەردگارێکی لێبوردە(یان هەیە). ١٥) ﴿فَأَعْرَضُوا﴾ ئینجا ڕوویان وەرگێڕا ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ﴾ بەو هۆیەوە لافاوی وێرانکارمان بۆ ناردن ﴿وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ﴾ دوو باخاتی (چاکی بەروو بووم دار) ئەوانمان گۆڕی بەدوو باخاتی ﴿ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ﴾ (خراپی) خاوەن بەرێکی تفت و تاڵ و دار گەز ﴿وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ﴾ و کەمێ لەداری نەبگ (تاوگ). ١٦) ﴿ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵەمان لێ سەندن بەهۆی نا سوپاسییانەوە ﴿وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ﴾ و ئایا جگە لەوانەی زۆر سپڵەن تۆڵە لەکەس ئەسەنین. ١٧) ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا﴾ وە لەنێوان (ڕێگای) ئەوان و ئەو شارانەی پیتو بەرەکەتمان تێ خستبوون (لەشام) سازاندبوومان ﴿قُرًى ظَاهِرَةً﴾ چەند شاروچکە و دێهاتی نزیك لەیەکەوە دیار ﴿وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ﴾ و ڕێگەی نزیکمان بۆ ڕۆشتن لەنێوان (ئەو دێهاتانە)دا دانابوو ﴿سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ﴾ (ووتمان پێیان)چەند شەوو ڕۆژ بەو (ڕێگایانە)دا بڕۆن بەئارامی و بێ ترس. ١٨) ﴿فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا﴾ کەچی (خەڵکی سەبەء) ووتیان ئەی پەروەردگارمان ماوەی (ڕێگەی) سەفەرەکانمان دور بخەرەوە ﴿وَظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ﴾ و ستەمیان لەخۆیان کرد ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ﴾ ئێمەش کردمانن بەداستانێ لەناو خەڵکدا بیگێڕنەوە ﴿وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ﴾ پرژ و بڵاومان کردن (بەوڵاتاندا) بەو پەڕی پرژو بڵاو کردن ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەو بەسەرهاتەدا ﴿لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ چەند نیشانە هەیە بۆ هەموو زۆر خۆ گری شوکرانە بژێر. ١٩) ﴿وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی شەیتان گومانی خۆی لەواندا بەدی هێنا ﴿فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆیە ئیمانداران نەبێت هەموویان شوێنی شەیتان کەوتن. ٢٠) ﴿وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَانٍ﴾ وە شەیتان هیچ دەسەڵاتی بەسەر ئیمانداران دا نەبوو ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ﴾ تەنها بۆ ئەوەی بزانرێت کێ باوەڕی بەڕۆژی دوایی هەیە ﴿مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ﴾ و کێ لەوان دەربارەی (دواڕۆژ) لەگوماندایە ﴿وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ﴾ وە پەروەردگارت (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەسەر هەموو شتێکدا چاودێرە. ٢١) ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هاوار بکەن لەوانەی کەبێجگە لەخوا بەپەرستراوتان دەزانین ﴿لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ بەقەدەر هەرە وردیلەیەکیان بەدەست نییە ﴿فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ نە لە ئاسمانەکان و نە لەزەویدا ﴿وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ﴾ وە ئەو پەرستراوانە هاوبەشی (خوا) نەبوون (لە دروست کردنی) ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ﴾ و هیچ یەك لەوان یارمەتی دەری خوا نەبوون. ٢٢)

وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن
قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ
﴿٢٣﴾ ۞ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ
وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ قُل
لَّا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ
يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ
﴿٢٦﴾ قُلْ أَرُونِىَ ٱلَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِۦ شُرَكَآءَ ۖ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ ٱللَّهُ
ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾
قُل لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ
﴿٣٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَلَا
بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ
رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ
ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

-ـمـەوالی دەرچوونی ئەو دوو پیاوەی بە پێغەمبەر (ﷺ) دا، پێغەمبەر یش گەڕایەوە و ڕاستە مالەوە پەردەکەی لەنێوان من و خۆیدا دادایەوە و ئایەتی حیجاب هاتەخوارەوە، هەروەها طەبەرانی لە عائیشەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) خورما و ڕۆنم دەخوارد لە تاوەیەکدا، عومەر تێپەڕی و پێغەمبەر (ﷺ) بانگی کرد و ئەویش دەستی بە نان خواردن کرد لەگەڵماندا ئەوجا پەنجەی عومەر بەر پەنجەی من کەوت عومەر ووتی ئاه ئاه ئەگەر بە گوێ ی من بکرایە دەربارەی ئێوە کەس چاوی پێتان نەدەکەوت لەو کاتەدا ئایەتی حیجاب دابەزی.

-کەعبی کوڕی لوئەی خۆتان لەئاگری دۆزەخ ڕزگار بکەن، ئەی نەوەی مورەی کوڕی کەعب خۆتان لەئاگری دۆزەخ ڕزگار بکەن، ئەی نەوەی (عبد شمس) خۆتان لەئاگری دۆزەخ ڕزگار بکەن ئەی نەوەی-

﴿وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ﴾ وە تکا کردن لای خوا سوودی نییە ﴿إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ﴾ مەگەر بۆ کەسێ ئەو (خوا) رێگە بدات ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ﴾ هەتا کاتێ ترس و بیم لەدڵی (تکاکاران) لادەبرێ (بەهۆی رێگەپێدانی شەفاعەت) ﴿قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ﴾ (بە یەکتر) دەڵێن: پەروەردگارتان چی بڕیارێکی فەرموو ﴿قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ﴾ دەڵێن: ووتە راستەکەی فەرموو (کەرێگە دانە بەتکا کردن) ﴿وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ﴾ وە تەنها (خوا) بەرزو بڵندو گەورەیە. ٢٣) ﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ بڵێ کێ رۆزیتان دەدات لەئاسمانەکان و زەویدا ﴿قُلِ ٱللَّهُ﴾ بڵێ خوا (رۆزیمان دەدات) ﴿وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ﴾ بێگومان ئێمە یا ئێوە (یەکێکمان) ﴿لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ لەسەر رێنموونین یا لەگومڕاییەکی ئاشکرادائین. ٢٤) ﴿قُل لَّا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ أَجْرَمْنَا﴾ (بڵێ) پرسیارتان لێ ناکرێ لەتاوانێ کەئێمە کردوومانە ﴿وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ئێمەش پرسیارمان لێ ناکرێ لەوەی ئێوە دەیکەن. ٢٥) ﴿قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا﴾ بڵێ پەروەردگارمان ئێمەو ئێوە کۆدەکاتەوە ﴿ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ﴾ لەپاشان بڕیار دەدات لەنێوانماندا بەهەق و راستی ﴿وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ﴾ وە هەر ئەوە دادوەری زانا. ٢٦) ﴿قُلْ أَرُونِىَ ٱلَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِۦ شُرَكَآءَ﴾ بڵێ ئادەی نیشانم دەن ئەو هاوبەشانەی بردوبووتاننە ریزی خواوە ﴿كَلَّا بَلْ هُوَ ٱللَّهُ﴾ وانییە بەڵکو زاتی خوایە ﴿ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ زاڵی دروست کارە. ٢٧) ﴿وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ﴾ وە ئێمە تۆمان نەناردوە مەگەر بۆ هەموو ئادەمی ﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ بەمژدەدەرو ترسێنەر ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەلام زۆریەی ئادەمی نازانن. ٢٨) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ﴾ وە دەڵێن ئەم بەڵێنی (رۆژی دوایی یە) کەی دێ ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە راست گۆن. ٢٩) ﴿قُل لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ﴾ بڵێ بەڵێنی ئێوە رۆژێکە ﴿لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ﴾ نەساتێك دوا دەکەون لێی و نەپێشیش دەکەون. ٣٠) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ووتیان ﴿لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ﴾ ئێمە هەرگیز باوەڕ ناهێنین بەم قورئانە ﴿وَلَا بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ و بەو کتێبانەش پێش ئەم (قورئانە) هاتوون ﴿وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ خۆزگە دەت دی کاتێ ئەو ستەمکارانە ﴿مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ رادەگیرێن لەبەردەم (دادگای) پەروەردگاریاندا ﴿يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ﴾ قسەو تاوان ئاراستەی یەکتر دەکەن ﴿يَقُولُ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟﴾ لاوازو ژێردەستە کراوان دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟﴾ بەوانەی خۆیان بەگەورە دەزانی (دەسەڵاتدارەکان) ﴿لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە نەبوونایە بێگومان ئێمە باوەڕدار دەبووین. ٣١)

قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ أَنَحْنُ صَدَدْنَٰكُمْ عَنِ ٱلْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم ۖ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوا۟ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا۟ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥ ۚ وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾

=(عبد مناف) خۆتان لەئاگری دۆزەخ ڕزگار بکەن، ئەی نەوەی هاشیم خۆتان لەئاگری دۆزەخ ڕزگار بکەن ئەی نەوەی (عبد المطلب) خۆتان لەئاگری دۆزەخ بپارێزن، ئەی فاتیمە(ی کچم) خۆت بپارێزە لەئاگری دۆزەخ، چونکە **من هیچم** بەدەست نی یە بۆتان لای خوا جگە لەوەی کەخزمایەتی یەکتان لەگەڵم هەیە من پەیوەستی دەکەم و نابچڕێنم. **ئایەتی (٢١٥) سورەتی (الشعراء)**:

قال رسول الله(ﷺ): (مثل المؤمنين في توادهم وتراحمهم وتعاطفهم كمثل الجسد واحد إذا اشتكى منه عضو تداعى له سائر الجسد بالسهر والحمى)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا(ﷺ)فەرمووی: (وێنەی باوەڕداران لەخۆشەویستی و بەزەیی دڵسۆزیان بۆ یەکتری وەك لاشەیەك وایە گەر ئەندامێکی ئازاری ببێت هەموو لاشەی خەوی لێ ناکەوێت و تادای دەگرێت) قال رسول الله (ﷺ): (ابغوني في الضعفاء=

﴿قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُواْ﴾ ئەوانەی خۆیان بەگەورە دادەنا دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓاْ﴾ بەوانەی ژێردەستە و لاواز کرابوون ﴿أَنَحْنُ صَدَدْنَٰكُمْ عَنِ ٱلْهُدَىٰ﴾ ئایا ئێمە بەرگریمان کردن لەڕێنموونی ﴿بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم﴾ دوای ئەوە بۆتان هات ﴿بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو خۆتان تاوانبار بوون. ٣٢) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ﴾ ژێر دەستەو چەوساوەکان دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُواْ﴾ بەوانەی خۆ بەزل زان بوون ﴿بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو پیلانی (ئێوە) بەشەو و بەڕۆژ (چەواشەی کردین) ﴿إِذْ تَأْمُرُونَنَآ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ﴾ کاتێ فەرمانتان پێ دەدایین کە بێ بڕوا بین بەخوا ﴿وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا﴾ و وێنەو هاوبەشانی بۆ دابنێین ﴿وَأَسَرُّواْ ٱلنَّدَامَةَ﴾ هەموویان پەشیمانی دەشارنەوە ﴿لَمَّا رَأَوُاْ ٱلْعَذَابَ﴾ کاتێ کەسزای دۆزەخ دەبینن ﴿وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ وە زنجیرو تەوقمان کردە گەردنی بێ باوەڕان ﴿هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ ئایا تۆڵەیان لێ ئەسەنرێ جگە لەوەی دەیان کرد. ٣٣) ﴿وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ﴾ وە لەهیچ شارێکدا پێغەمبەری ترسێنەرمان نەناردووە ﴿إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ﴾ مەگەر خاوەن نازو نیعمەتەکانی (دەوڵەمەندەکانی) ووتوویانە ﴿إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە باوەڕمان نی یە بەو (ئایینە)ی ئێوەی پێ نێردراون. ٣٤) ﴿وَقَالُواْ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا﴾ وە ووتیان ئێمە سامان و منداڵمان زۆرترە (لەئێوە) ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾ وە ئێمە قەت سزا نادرێین. ٣٥) ﴿قُلْ إِنَّ رَبِّى﴾ بڵێ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ﴾ ڕۆزی فراوان دەکات و دەیگرێتەوە بۆ هەر کەسێ بیەوێ ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆر بەی خەڵک نازانن. ٣٦) ﴿وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم بِٱلَّتِى﴾ وە سامان و منداڵتان شتێك نین ﴿تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ﴾ لای ئێمە پلەو پایەتان نزیك بکەنەوە ﴿إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا﴾ مەگەر ئەوەی باوەڕی هێنابێ و کردەوەی چاکی کردبێ ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ﴾ بۆ ئەوانە پاداشتی دوو بەرامبەر هەیە ﴿بِمَا عَمِلُواْ﴾ بەهۆی ئەو چاکانەی کەکردوویانە ﴿وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ﴾ ئەوان لەکۆشکە بەرزەکانی (بەهەشتدا) لەئاسایش دان. ٣٧) ﴿وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا﴾ وە ئەوانەی هەوڵی پوچەڵ کردنەوەی نیشانەکانی ئێمە دەدەن ﴿مُعَٰجِزِينَ﴾ دەستە پاچەنو هیچیان پێ ناکرێ ﴿أُوْلَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ﴾ ئەوانە لەسزای دۆزەخدا ئامادە کراو دەبن. ٣٨) ﴿قُلْ إِنَّ رَبِّى﴾ بڵێ بێگومان پەروەردگارم ﴿يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥ﴾ ڕۆزی هەرکام لەبەندەکانی بیەوێ فراوان یا کەمی دەکات بۆی ﴿وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن شَىْءٍ﴾ وە ئێوە هەر شتێك ببەخشن ﴿فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ﴾ ئەوە خوا جێگەی پڕدەکاتەوە ﴿وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ﴾ وە ئەو (خوا) چاکترینی ڕۆزی دەرانە. ٣٩)

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟
يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا۟
يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ
بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ
ٱلنَّارِ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ
قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ
وَقَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا
جَآءَهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾ وَمَآ ءَاتَيْنَٰهُم مِّن كُتُبٍ
يَدْرُسُونَهَا ۖ وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا۟ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ فَكَذَّبُوا۟ رُسُلِى ۖ
فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾ ۞ قُلْ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍ ۖ أَن
تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ ۚ مَا بِصَاحِبِكُم
مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾
قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ
كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾

فإنما تنصرون وترزقون بضعفائكم)(رواه أبو داود) پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەواڵی منتان پرسی لەناو نەدارولاوازەکاندا هەواڵم بپرسن چونکە بەراستی بەبۆنەی نەدارو هەژارەکانتانەوە سەر دەخرێن و ڕزق و ڕۆزی دەدرێن).

ئایەتی (٢١٩) سوورەتی (الشعراء): سأل جبريل رسول الله(ﷺ): عن الإحسان فقال: (ﷺ) (أن تعبد الله كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك)(رواه مسلم). جوبرەئیل پرسیاری لەپێغەمبەری خوا(ﷺ) کرد زۆر چاکی (إحسان) چی یە؟ پێغەمبەریش فەرمووی: (ئەوەیە کەبەجۆرێ خوا بپەرستی وەك خوا ببینیت خۆ ئەگەر تۆ ئەو نەبینیت ئەوە بەراستی خوا تۆ دەبینێت).

﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا﴾ وە ڕۆژێ (خوا) هەموویان کۆ دەکاتەوە ﴿ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ﴾ پاشان بەفریشتەکان دەفەرموێ ﴿أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ﴾ ئایا ئەوانە (لەدنیا) ئێوەیان دەپەرست. ٤٠)﴿قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ﴾ (فریشتەکان) دەڵێن پاك و بێگەردی بۆ تۆ ﴿أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم﴾ تەنیا تۆ گەورەی ئێمەی نەك ئەوان ﴿بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ﴾ بەڵکو ئەوان جنۆکەیان دەپەرست ﴿أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ﴾ زۆربەیان باوەڕیان بەوان (جنۆکە) هەبوو. ٤١)﴿فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ ئێنجا ئەمڕۆ ناتوانن هیچ سوودو زیانێك بەیەکتری بگەیەنن ﴿وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟﴾ وە بەستەمکاران دەڵێین: ﴿ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ﴾ سزای ئاگری دۆزەخ بچەژن ﴿ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ ئەوەی ئێوە باوەڕتان پێی نەبوو. ٤٢)﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ کاتێ بخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ﴾ نیشانە روونەکانی ئێمە ﴿قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ﴾ دەڵێن: ئەمە (پێغەمبەر (ﷺ)) هیچ نییە جگە لەپیاوێك ﴿يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ﴾ دەیەوێ بەرگریتان بکات ﴿عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ﴾ لەوە کەباوو باپیرانتان دەیان پەرست ﴿وَقَالُوا۟ مَا هَٰذَآ﴾ وە دەڵێن: ئەمە (قورئان) شتێك نییە ﴿إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى﴾ بێجگە لە درۆیەکی هەڵبەستراو بەناوی خواوە ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ﴾ وە بێ باوەڕان بەڕاستی (قورئان)یان دەووت کەبۆیان هاتبوو ﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ ئەمە تەنها جادوویەکی ئاشکرایە. ٤٣)﴿وَمَآ ءَاتَيْنَٰهُم مِّن كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا﴾ پێشتر چەند کتێبێکمان پێ نەدابوون کە بیانخوێننەوە ﴿وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ﴾ و بۆمان نەناردبوون ﴿قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ﴾ پێش تۆ هیچ پێغەمبەرێکی ترسێنەر. ٤٤)﴿وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ وە کەسانێ پێش ئەمان (قوڕەیشییەکان) باوەڕیان بەپێغەمبەرانیان نەهێنا ﴿وَمَا بَلَغُوا۟ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ﴾ ئەمان (قوڕەیش) نەگەیشتبوونە دەیەکی ئەوەی بەوانمان دابوو ﴿فَكَذَّبُوا۟ رُسُلِى﴾ ئێنجا ئەوان باوەڕیان بەپێغەمبەرانی من نەهێنا ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ جا چۆن بوو تۆڵە سەندنی ئێمە (لەوان). ٤٥)﴿قُلْ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍ﴾ بڵێ من تەنیا بەیەك شت ئامۆژگاریتان دەکەم ﴿أَن تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ﴾ کەدوو دوو یەك یەك لەبەر خوا هەڵسن ﴿ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ﴾ پاشان بیر بکەنەوە هاوڕێکەتان(پێغەمبەر (ﷺ)) شێت نییە ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم﴾ ئەو (پێغەمبەر(ﷺ)) تەنیا ترسێنەرە بۆ ئێوە ﴿بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ لەپێش هاتنی سزای سەختی (قیامەت). ٤٦)﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ﴾ بڵێ هەرکرێ و پاداشتێکم لێ داوا کردوون ئەوە بۆ خۆتان ﴿إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ﴾ پاداشتی من تەنها لەسەر خوایە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ وە ئەو (خوا) بەسەر هەموو شتێکدا ئاگادارە. ٤٧)﴿قُلْ إِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ﴾ بڵێ بەڕاستی پەروەردگارم بەتوندی هەق دەدات بەسەر (بەتاڵدا) ﴿عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ﴾ (خوا) زانایە بە نهێنی و شاراوەکان. ٤٨)

قُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ ٱلْبَٰطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِن ضَلَلْتُ فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِى ۖ وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُوا۟ فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا۟ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍۭ ﴿٥٤﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ جَاعِلِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُو۟لِىٓ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ ۚ يَزِيدُ فِى ٱلْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَٰلِقٍ غَيْرُ ٱللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾

ئایەتی (١٦) سورەتی (النمل): قال رسول الله (ﷺ): (نحن معاشر الأنبياء لا نورث ما تركناه فهو صدقة)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (ئێمەی کۆمەڵی پێغەمبەران میراتمان لێ نابرێت پاش خۆمان هەر چیەك بەجێ بهێڵین ئەوە خێرە بۆ موسوڵمانان).

ئایەتی (١٩) سورەتی (النمل): قال رسول الله (ﷺ): (قرصت نبيًا من الأنبياء نملة فأمر بقرية النمل فأحرقت فأوحى الله إليه : أن أن قرصتك نملة أهلكت أمة من الأمم تسبح؟ فهلا نملة واحدة)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (مێرولەیەك یەكێك لە پێغەمبەرانی پێشووی (ﷺ) گەست ئەویش فەرمانی دا بەسوتاندنی شارە مێرولەكە، خوای گەورەش نیگای بۆ كرد ئایا بەهۆی ئەوەی یەك مێرولە تۆی گەست فەرمانتدا یەك ئومەتت لەناو برد كەبەتەسبیحاتیان دەكرد؟ دەبا تەنها ئەو مێرولەیەت (بسوتاندایە)).

﴿قُلْ جَاءَ الْحَقُّ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ (ئایینی) ڕاست هات ﴿وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾ و بەتاڵ (نەما) و دروست نابێتەو دووبارە ناگەڕێتەوە. ٤٩)﴿قُلْ إِن ضَلَلْتُ﴾ بڵێ ئەگەر من گومڕابم ﴿فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي﴾ ئەوە زیانەکەی تەنیا بۆ خۆمە ﴿وَإِنِ اهْتَدَيْتُ﴾ وە ئەگەر ڕێنموونبم ﴿فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي﴾ ئەوە بەهۆی ئەو(قورئانە)وەیە کەپەروەردگارم بۆی ناردووم ﴿إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ﴾ بەڕاستی خوا بیسەرو نزیکە. ٥٠)﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزِعُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ئەگەر دەبینی کاتێ (بێ باوەڕان) زۆر دەترسن ﴿فَلَا فَوْتَ﴾ ئینجا بەهیچ جۆرێ ڕزگار بوونیان نییە ﴿وَأُخِذُوا مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾ وە لەشوێنێکی نزیك (دۆزەخەوە) دەبرێن بۆ ناوی ٥١)﴿وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ﴾ لەو کاتەدا دەڵێن باوەڕمان هێنا بەو (قورئانە) ﴿وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾ چۆن (باوەڕیان) دەست دەکەوێ لەشوێنێکی دوورەوە. ٥٢) ﴿وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِن قَبْلُ﴾ کەبەڕاستی ئەوان لەدنیادا بێ باوەڕ بوون پێی ﴿وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾ و بە نەزانی قسەیان لەپەنهانیەکان دەکرد لەشوێنێکی دورەوە (کەدنیایە).٥٣) ﴿وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ﴾ بەر بەست دەخرێتە نێوان ئەوان و ئەوەی ئارەزووی دەکەن (کەبڕوا هێنان و تەوبە کردنە) ﴿كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ﴾ هەر وەکو بەها و شێوەکانیان کرا لەپێش ئەماندا ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُّرِيبٍ﴾ بەڕاستی ئەوان لەگومانێکی دوو دڵ کەردان. ٥٤)

سورەتی ﴿ فاطر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەموو ستایش بۆ خوایە کەبەدی هێنەری ئاسمانەکان و زەوییە ﴿جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا﴾ فریشتەکانی کردووە بەنێراوانێك ﴿أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ﴾ خاوەنی (چەند جۆرە) باڵن: دووان و سیانو چوار ﴿يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ﴾ (خوا) هەرچی بیەوێ لەدروست کردندا زیادی دەکات ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ١)﴿مَّا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ﴾خوا هەر بەهرەو چاکەیەك بۆ خەڵك بەرەڵا بکات و بیکاتەوە ﴿فَلَا مُمْسِكَ لَهَا﴾ ئیتر بەرگری کەرێکی بۆ نییە ﴿وَمَا يُمْسِكْ﴾ وەخوا هەر بەهرەیەك بگرێتەوە﴿فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِن بَعْدِهِ﴾ ئیتر لەپاش گرتنەوەی خوا بەرەڵاکەر و نێرەری بۆ نییە ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە خوا زاڵی کار دروستە. ٢)﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە﴿اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ بیربکەوە لەبەهرەی خوا بەسەرتانەوە﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ﴾ ئایا بێجگە لەخوا دروست کەرێکی تر هەیە ﴿يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ کەڕۆزیتان بدات لەئاسمانو زەویدا ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نییە بێجگە لەخوا ﴿فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ﴾ دەی چۆن وا ڕوو وەردەگێڕن. ٣)

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُواْ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُواْ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَٰتٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾ وَٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَٰهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ﴿٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ ۚ وَٱلَّذِينَ يَمْكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُوْلَٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَٰجًا ۚ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

ئایەتی (٤٠) سورەتی (النمل): قال رسول الله(ﷺ): (يقول الله تعالى: يا عبادي لو أن أولكم وآخركم وإنسكم وجنكم كانوا على أتقى قلب رجل منكم مازاد ذلك في ملكي شيئاً، ياعبادي لو أن أولكم و آخركم وإنسكم وجنكم كانوا على أفجر قلب رجل منكم ما نقص ذلك من ملكي شيئاً، يا عبادي إنما هي أعمالكم أحصيها لكم ثم أوفيكم إياها، فمن وجد خيراً فليحمد الله ومن وجد غير ذلك فلا يلومن إلا نفسه)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرموێت: ئەی بەندەكانم ئەگەر ئەوەڵ و ئاخرتان و مرۆڤ و جنۆكەتان لەسەر دڵی پیاو چاكترین كەستان بن ئەوە هیچ لەموڵكی من زیاد ناكات، ئەی بەندەكانم ئەگەر ئەوەڵ و ئاخرتان و مرۆڤ و جنۆكەتان لەسەر دڵی خراپترین كەستان بن ئەوە لەموڵكی من هیچ شتێك كەم ناكاتەوە،-

﴿وَإِن يُكَذِّبُوكَ﴾ ئەگەر باوەڕیان پێ نەهێنایت (دڵگران مەبە) ﴿فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ﴾ چونكە بەڕاستی پێغەمبەرانی پێش تۆش باوەڕیان پـێ نـەهێنرا ﴿وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ هەموو كارو بارەكان تـەنها بۆ لای خـوا دەگەڕێتـەوە. ٤)﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ ئەی خەڵكینە بێگومان بەڵێنی خـوا ڕاسـتە ﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ دەی كەواتـە بـا ژیـانی دنیـا فریوتـان نـەدات ﴿وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ﴾ وە باشـەیتان بـە(بـەزەیی و لێبوردەی) خوا فریوتان نەدات. ٥)﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ﴾ بەڕاستی شـەیتان دوژمنـی ئێوەیە ﴿فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾ دەی كەواتە ئێـوەش بـەدوژمنی خۆتـانی دابنـێن ﴿إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ﴾ بێگومان ئـەو (شـەیتان) تـاقم و كۆمەڵەكـەی بـانگ دەكـات ﴿لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ بۆ ئەوەی ببەنـە مـاوەڵانی ئـاگری هەڵگیرسـاوی (دۆزەخ). ٦)﴿الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ ئەوانەی بێ بـاوەڕ بـوون سـزای بـەتینیان بـۆ هەیـە ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو كردەوە چاكەكانیان كـردوە ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ لێبوردن و پاداشتی گـەورەیان بـۆ هەیـە. ٧)﴿أَفَمَن زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ﴾ دەی ئایـا كەسێ كەكردەوەی خراپی خـۆی بـۆ جـوان كـراوە ﴿فَرَآهُ حَسَنًا﴾ و بەچـاكو جـوانی دەبینێ (وەك كەسێكە پێوەری چاكەو خراپەی ئایین بێت) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَاءُ﴾ وە بەڕاستی خوا هەركەسێكی بوێ گومڕای دەكـات ﴿وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾ وە هەركەسـێكی بوێ ڕێنموونی دەكات ﴿فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ﴾ دەی كەواتە بەخەفەت خـواردن لەبەر (ئیمان نەهێنانی) ئەوان خۆت مەفەوتێنە ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ بەڕاستی خوا بەوەی كەئـەوان دەیكـەن ئاگـادارە. ٨) ﴿وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ﴾ خـوا زاتێكـە باكـانی ناردووە ﴿فَتُثِيرُ سَحَابًا﴾ بۆ ئەوەی هەورەكان بگەڕێنێ (بڵاویان بكەنـەوە) ﴿فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ﴾ ئینجا ئەو (هەورانە) دەنێرین بۆ سەر وڵاتێكی مردوو ﴿فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ جا (بارانی لێ دەبارێ و) زەوی پێی زیندوو دەكەینەوە لەپاش ووشك بوونو مردنی ﴿كَذَٰلِكَ النُّشُورُ﴾ زیندوو كردنەوە(ی مردووانیش لەقیامەتدا) هەر بەو شێوەیە. ٩)﴿مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ﴾ هەر كەسێ گەورەیی و سەربەرزی دەوێ (لەخوای بـوێ) ﴿فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾ چونكە بەڕاستی هەموو گەورەیی و دەسەڵات هەر بۆ خوایە ﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ﴾ ووتەی پاك و چاك تەنها بۆ لای ئـەو (خـوا) سـەر دەكـەوێ ﴿وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾ وە (ووتەی پـاك) كردەوەی چـاك بـەرزی دەكاتـەوە ﴿وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ﴾ وە ئەوانـەی كەپیلانە خراپەكان دەگێڕن ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ سزایەكی توندو بەتینیان بۆ هەیە ﴿وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ﴾ و فێڵ و پیلانی ئەوانە لەناو دەچێ. ١٠)﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ﴾ خوا (باوكی) ئێـوەی لـەخاك دروسـت كـردووە ﴿ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ﴾ لەپاشـان (نـەوەكانی دروسـت كـرد) لەنوتفەیەك ﴿ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا﴾ ئینجا (خوا) كردوونی بەچەند جـووت (نێـر و مـێ) ﴿وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ﴾ وە هیچ مێینەیەك (ئافرەتێك) دوو گیان نابێ و سكەكەی دانانی (نابێت) مەگەر بەئاگاداری خوا ﴿وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ﴾ وە هیچ تەمەن درێژ كـراوێ تەمەنی درێژ نـاكرێ ﴿وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ وە لەتەمـەنی كـەم نـاكرێ مەگـەر لەكتێبێكدا نوسراوە ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ بەڕاستی ئەم كارە بۆ خوا ئاسانە. ١١)

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ۚ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ ۞ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۗ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۚ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

-ئەی بەندەکانم ئەوە هەر کردەوەکانی خۆتانە کەبۆتان دەژمێرم و دەتان دەمەوە، ئەگەر کەسێ لەڕۆژی دواییدا خێرو چاکەی دەست کەوت باسوپاسی خوا بکات وەئەگەر خراپەی دەست کەوت ئەوە تەنها لۆمەی خۆی بکات).

ئایەتی (٦٢)

سورەتی (النمل): قال رسول الله (ﷺ): (ما على الأرض مسلم يدعو الله تعالى بدعوة إلا آتاه الله إياها أو صرف عنه السوء مثلها ما لم يدع بإثم أو قطيعة رحم فقال رجل من القوم: إذاً نكثر، قال: الله أكثر)(رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر موسوڵمانێك لەسەر ئەم زەمینە هەر داوایە لەخوا بکات خوای گەورە ئەو داوایەی جێ بەجێ دەکات و دەیداتێ یان بەئەندازەی داواکەی خراپەی لێ لا دەدات بەمەرجێ دوعایە نەکات تاوان بێ یا بچڕانی پەیوەندی خزمایەتی بێ،) پیاوێ-

﴿وَمَا يَسْتَوِي ٱلْبَحْرَانِ﴾ ئەو دوو (جۆرە) دەریا وەك یەك نین ﴿هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ﴾ ئەمەیان سازگار و شیرینە ﴿سَآئِغٌ شَرَابُهُۥ﴾ و خواردنەوەی ئاسانە و خۆشە ﴿وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ ئەوی تریان سوێرو تاڵ و تفتە ﴿وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا﴾ و لەهەردووکیان گۆشتی تەڕو تازە دەخۆن ﴿وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا﴾ و خشڵی (مرواری و سەدەف و دوڕ لەدەریا) دەرئەهێنن و دەیپۆشن خۆتانی پێ دەڕازێننەوە ﴿وَتَرَى ٱلْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ﴾ و کەشتی یەکان دەبینی ئاوەکە لەت دەکەن (کاتێ بەناویدا دەڕۆن) ﴿لِتَبْتَغُواْ مِن فَضْلِهِۦ﴾ بۆ ئەوەی هەندێ ڕسق و ڕۆزی خوا پەیدا بکەن ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ وە تا ستایشی خوا بکەن (لەسەر بەهرەکانی). ١٢) ﴿يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِي ٱلنَّهَارِ﴾ (خوا) شەو دەکات بەناو ڕۆژدا ﴿وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيْلِ﴾ و ڕۆژ دەکات بەناو شەودا ﴿وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ﴾ وە خۆرو مانگی رام هێناوە ﴿كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ هەریەکەیان تا ماوەی دیاری کراو (بۆیان) دەگەڕێن ﴿ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ ئەوەیە خوای پەروەردگاری ئێوە ﴿لَهُ ٱلْمُلْكُ﴾ پادشایەتی تەنها بۆ ئەوە ﴿وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ﴾ و ئەوانەی ئێوە هاواریان لێ دەکەن بێجگە لەخوا ﴿مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ﴾ خاوەنی توێکڵە سپێکەی ناوکی خورمایش نین. ١٣) ﴿إِن تَدْعُوهُمْ﴾ (بتەکان) ئەگەر نزاو هاواریان لێ بکەن ﴿لَا يَسْمَعُواْ دُعَآءَكُمْ﴾ هاوارەکەتان نابیستن ﴿وَلَوْ سَمِعُواْ مَا ٱسْتَجَابُواْ لَكُمْ﴾ و ئەگەر بیشی بیسن وەڵامتان نادەنەوە ﴿وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ﴾ و لەڕۆژی قیامەتیشدا بێ باوەڕ دەبن بەهاوبەش دانانەکەتان (و بەدرۆتان دەخەنەوە) ﴿وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ﴾ وە دڵنیابە کەس وەك (خوای) ئاگادار ئاگادارت ناکات (لەسەر ئەنجامتان). ١٤) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِ﴾ ئەی خەڵکینە هەر ئێوە هەژاری لای خوان ﴿وَٱللَّهُ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ﴾ وە تەنیا خوایە بێ نیازی ستایش کراو. ١٥) ﴿إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ﴾ ئەگەر (خوا) بیەوێ لەناوتان دەبات ﴿وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ وە خەڵکی تازە دێنێ. ١٦) ﴿وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ﴾ وە ئەمەش بۆ خوا کارێکی گران نییە. ١٧) ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ هیچ گوناهبارێك گوناهی کەسی تر هەڵناگرێ ﴿وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا﴾ وە ئەگەر بارگرانێ (گوناهباری) بانگی کەسێ تر بکات بۆ هەڵگرتنی (بارە گوناهەکەی) ﴿لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ﴾ هیچ لەو (بارە گوناهە) هەڵناگرێ ﴿وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰٓ﴾ هەرچەندە (داوا لێ کراوەکە) خزمیشی بێت ﴿إِنَّمَا تُنذِرُ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) تەنها ئەوانە بێدار دەکەیتەوە ﴿يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ﴾ کە بەپەنهانی لەپەروەردگاریان دەترسن ﴿وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ و نوێژەکانیان بەرێکی بەجێ دێنن ﴿وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِۦ﴾ وە هەر کەس خۆی پاك ڕاگرێ (لە تاوان) ئەوە بەڕاستی (سوودی) خۆ پاك ڕاگرتنەکەی هەر بۆ خۆیەتی ﴿وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ﴾ و گەڕانەوەش تەنها بۆ لای خوایە. ١٨)

وَمَا يَسْتَوِي ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا ٱلظُّلُمَٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي ٱلْأَحْيَآءُ وَلَا ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي ٱلْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَبِٱلزُّبُرِ وَبِٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهَا ۚ وَمِنَ ٱلْجِبَالِ جُدَدٌۢ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلْأَنْعَٰمِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَ ۗ إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَٰرَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

- لەیاران ووتی: کەواتە زۆر دوعا دەکەین، فەرمووی: (دەی خوای گەورە زۆر تری لەدەست دێ).

ئایەتی (٨٢) سورەتی (النمل): قال رسول الله(ﷺ): **(لا تقوم الساعة** حتى تروا **عشر آيات:** طلوع **الشمس من** مغربها **والدخان والدابة و خروج يأجوج ومأجوج وخروج عيسى ابن** مريم(عليه السلام) **والدجال وثلاثة خسوف** خسف **بالمغرب وخسف بالمشرق وخسف بجزيرة العرب** و نار تخرج من قعر عدن تسوق أو تحشر الناس تبيت معهم حيث باتوا وتقيل معهم **حيث قالوا)(رواه مسلم).** پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (قیامەت نایەت و هەڵناسێ هەتا دە نیشانە نەبینن: هەڵهاتنی خۆر لەڕۆژئاواوەو دووکەڵەکەو ئەوگیاندارەی (قسە لەگەڵ مرۆڤەکان دەکات) و دەرچوونی یەئجووج و مەئجووج (لە بەربەستەکەیان) و دابەزینی عیسای کوڕی مەریەم (عليه السلام)-

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ﴾ نەکوێرو بینا یەکسانن. ١٩)﴿وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ﴾و نە تاریکستان و ڕووناکی (وەك یەکن). ٢٠)﴿وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ﴾ و نەسێبەرو خۆرەتاو (وەك یەکن). ٢١)﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ﴾ نەزیندووان و مردووان بەرانبەرن ﴿إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ﴾ بەڕاستی خوا (بانگی خۆی) دەبیستێنێ بەهەر کەس کەبیەوێ ﴿وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ﴾ بەڵام تۆ ناتوانی (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پەیامەکەت ببیستێنی بەوانەی لەگۆڕەکاندان (مردوون). ٢٢)﴿إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ﴾ تۆ تەنها ترسێنەری. ٢٣)﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ بێگومان ئێمە تۆمان بە(ئاینی) ڕاست ناردووە مژدە دەرو ترسێنەر بیت ﴿وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ هەر گەل و ئوممەتێك (پێغەمبەرێکی) ترسێنەری تێدا هاتووە. ٢٤)﴿وَإِن يُكَذِّبُوكَ﴾ وە ئەگەر باوەڕت پێ نەهێنن ﴿فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ ئەوە بێگومان لەپێش ئەوانیشەوە کەسانێك باوەڕیان نەهێنا (بە پێغەمبەرەکانیان) ﴿جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ پێغەمبەرەکانیان هاتنە لایان بەموعجیزەکان ﴿وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ﴾ و پەڕاوو کتێبە ڕوون کەرەوەکانەوە. ٢٥) ﴿ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ پاشان ئەوانەیان بێ باوەڕ بوو قارم لێ گرتن ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ جا چۆن بوو تۆڵە سەندنی ئێمە (لەوان). ٢٦) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەتدی ﴿أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ کەبەڕاستی خوا لەئاسمانەوە بارانی باراندووە ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ﴾ ئینجا ڕواندمان بەو بارانە هەموو جۆرە میوەیەك ﴿مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا﴾ کەشێوەو ڕەنگەکانیان جیاوازە ﴿وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ﴾و لەچیاکاندا چەند ڕێگا هەیە ﴿بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا﴾ کەڕەنگیان سپی و سورە (سپی و سورەکانیش) جیاوازن ﴿وَغَرَابِيبُ سُودٌ﴾و هەشیانە ڕەشێکی تۆخە. ٢٧) ﴿وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ﴾ وە لەئادەمی و زیندەوەرو ئاژەڵ وماڵاتیشدا ﴿مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَٰلِكَ﴾ ڕەنگی جۆراو جۆر هەیە بەوێنەی جیاوازی میوەهات﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ بەڕاستی لەناو بەندەکانی خودا تەنیا زانایان (وەك پێویست) لەخوا دەترسن﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ﴾ بێگومان خوا زاڵی لێبوردەیە. ٢٨) ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ﴾ بەراستی ئەوانەی کەکتێبی خوا دەخوێننەوە﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾و بەچاکی نوێژیان بەجێ هێناوە ﴿وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ وە لەوەی کەپێمان داون بەنهێنی و ئاشکرا دەبەخشن ﴿يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ﴾ چاوەڕوانی بازرگانییەکن هەرگیز زەرەر ناکات. ٢٩)﴿لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی (خوا) بەتێرو تەواوی پاداشتیان بداتەوە ﴿وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ و لەبەهرەی خۆی زیاتریشیان پێ بدات ﴿إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ بە ڕاستی خوا لێبوردەی سوپاس وەرگرە. ٣٠)

وَٱلَّذِىٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ هُوَ ٱلۡحَقُّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ
يَدَيۡهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرُۢ بَصِيرٞ ﴿٣١﴾ ثُمَّ أَوۡرَثۡنَا ٱلۡكِتَٰبَ
ٱلَّذِينَ ٱصۡطَفَيۡنَا مِنۡ عِبَادِنَاۖ فَمِنۡهُمۡ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ وَمِنۡهُم
مُّقۡتَصِدٞ وَمِنۡهُمۡ سَابِقُۢ بِٱلۡخَيۡرَٰتِ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُوَ
ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا يُحَلَّوۡنَ
فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ﴿٣٣﴾
وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِىٓ أَذۡهَبَ عَنَّا ٱلۡحَزَنَۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٞ
شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِىٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلۡمُقَامَةِ مِن فَضۡلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا
فِيهَا نَصَبٞ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٞ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ
نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقۡضَىٰ عَلَيۡهِمۡ فَيَمُوتُواْ وَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُم مِّنۡ
عَذَابِهَاۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِى كُلَّ كَفُورٖ ﴿٣٦﴾ وَهُمۡ يَصۡطَرِخُونَ
فِيهَا رَبَّنَآ أَخۡرِجۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا غَيۡرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعۡمَلُۚ
أَوَلَمۡ نُعَمِّرۡكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُۖ
فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ
غَيۡبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

- و هاتنی دەجال و سێ ڕۆچوون بەناخی زەویدا یەکیان لە ڕۆژئاوا و یەکیان لە ڕۆژهەڵات ئەوی تریان لە نیوەدورگەی عەرەبدا و ئاگرێک کەلە ژێرەوەی عەدەن (لەیەمەن) سەرهەڵدەدات و خەڵکی دەداتە بەر پاڵیان دەکاتەوە لەهەر کوێ شەو بکەنەوە لەگەڵیان شەو دەکاتەوەو لەهەر کوێ ڕۆژ بکەنەوە لەگەڵیان ڕۆژ دەکاتەوە).

ئایەتی (٨٢) سورەتی (النمل): قال رسول الله(ﷺ): (إن الله أوحى إلي أن تواضعوا حتى لا يفخر أحد على أحد ولا يبغي أحد على أحد)(رواه مسلم). (قال رجل: يارسول الله(ﷺ): إني أحب أن يكون ردائي حسناً ونعلي حسنة أفمن الكبر ذلك؟ فقال لا، إن الله جميل يحب الجمال)(رواه أبو داود) پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە سرووشی بۆ ناردووم کەخۆتان بەکەم بگرن، بەجۆرێکی وا کەکەس شانازی-

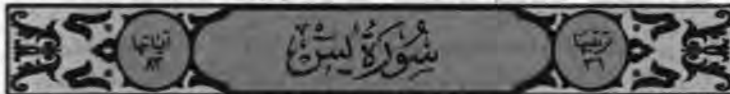
﴿وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ﴾ وە ئـەوەی لەقورئانـدا نیگامـان کـردوە بـۆ تـۆ ﴿هُوَ ٱلۡحَقُّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِۗ﴾ هـەر ئـەوە راسـتەو پـشتیوانی کتێبـەکانی پـێش خۆیـەتی ﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرُۢ بَصِيرٞ﴾ بێگومان خوا بەبەندەکانی ئاگادارو بینایە. ٣١)﴿ثُمَّ أَوۡرَثۡنَا ٱلۡكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ﴾ لەپاشـان ئـەم قورئانـەمان بەخـشی بەکەسـانێ ﴿ٱصۡطَفَيۡنَا مِنۡ عِبَادِنَاۖ﴾ کـە لـەناو بەندەکانمانـدا هـەڵمان بـژاردن ﴿فَمِنۡهُمۡ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ﴾ ئینجـا هەنـدێکیان سـتەمکارن لەخودی خۆیان ﴿وَمِنۡهُم مُّقۡتَصِدٞ﴾ وهەندێکیان مام ناوەندین ﴿وَمِنۡهُمۡ سَابِقُۢ بِٱلۡخَيۡرَٰتِ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ﴾ و هەندێکی تریان بەفەرمانی خوا پێشکەوتوون بەهۆی چاکەکانیانەوە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ﴾ ئەم (قورئان پێدانە) لەخۆیدا بەهرەیەکی گەورەیە. ٣٢)﴿جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا﴾ ئەوانە دەچنە نا بەهەشتانی جێگـای مانـەوەی هەمیـشەیی ﴿يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ﴾ لـەوێ دا بـە بـازنی ئـاڵتونی و مـرواری دەڕازێنرێنـەوە ﴿وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ﴾ وپۆشاکیشیان تێیدا ئاوریشمە. ٣٣)﴿وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ﴾ وە ئـەوان دەڵـێن: هـەموو سوپاس بۆ ئەو خوایە ﴿أَذۡهَبَ عَنَّا ٱلۡحَزَنَۖ﴾ کەخەفەتی لابردین و نەیهێشت ﴿إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٞ شَكُورٌ﴾ بەراستی پـەروەردگارمان لێبـوردەی شایـستەی سوپاسـە. ٣٤)﴿ٱلَّذِيٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلۡمُقَامَةِ مِن فَضۡلِهِۦ﴾ ئەو (خوایە) کە بەچاکەو بەهرەی خـۆی نیشتەجێی کـردین لـەماڵی هەمیشەیی دا (بەهەشت دا) ﴿لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٞ﴾ لەوێدا نەهیچ ماندوو بوونێکمان تووش دەبێ ﴿وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٞ﴾ ونەهیچ ئەرك و زەحمـەتێکمان دووچـار دەبـێ. ٣٥)﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ نَارُ جَهَنَّمَ﴾ ئاگری دۆزەخ بۆ ئەوانەیـە بـێ بـاوەڕ بـوون ﴿لَا يُقۡضَىٰ عَلَيۡهِمۡ فَيَمُوتُواْ﴾ بڕیاری مردن نادرێ بەسەریاندا تـا بمـرن ﴿وَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُم مِّنۡ عَذَابِهَاۚ﴾ هـەروەها هەندێ لەسزای (دۆزەخ)یـان لـێ سـووك نـاکرێ ﴿كَذَٰلِكَ نَجۡزِي كُلَّ كَفُورٖ﴾ ئـا بـەو جۆرە تۆڵە ئەسەنین لەهەموو بێ باوەڕێك. ٣٦)﴿وَهُمۡ يَصۡطَرِخُونَ فِيهَا﴾ وە ئەوانـە لەدۆزەخدا هاوار دەکەن ﴿رَبَّنَآ أَخۡرِجۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا﴾ (دەڵێن) ئەی پـەروەردگارمان (لەدۆزەخ) دەرمان بێنە تا کردەوەی چاك بکەین ﴿غَيۡرَ ٱلَّذِي كُنَّا نَعۡمَلُۚ﴾ جیـاواز لەوەی دەمان کرد ﴿أَوَلَمۡ نُعَمِّرۡكُم﴾ (وەڵام دەدرێنەوە) ئایا تەمەنمان درێژ نەکردن ﴿مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ﴾ ئەوەنـدەی ئـەوەی دەیـەوێ بـیر بکاتـەوە تیایـدا بـیر بکاتـەوە ﴿وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ﴾وە ترسـێنەرتان بـۆ نـەهات ﴿فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ﴾ دەی (ئەو سزا) بچەژن چونکە هیچ یاریدەدەرێك بۆ (بێ باوەڕە) ستەمکارەکان نییە. ٣٧)﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيۡبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ﴾ بەراستی خوا بەنهێنی ئاسمانەکان و زەوی زانایە ﴿إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾بێگومان خوا بەنهێنی دڵان ئاگادارە. ٣٨)

هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِي ٱلْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَلَا
يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ
كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ
أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ
بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ
إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن
جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ
مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ ٱسْتِكْبَارًا فِي ٱلْأَرْضِ وَمَكْرَ ٱلسَّيِّئِ ۚ
وَلَا يَحِيقُ ٱلْمَكْرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِۦ ۚ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ
ٱلْأَوَّلِينَ ۚ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحْوِيلًا
﴿٤٣﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِي ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن
قَبْلِهِمْ وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَيْءٍ
فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾

=بەسەر کەسدا نەکات و کەس دەس درێژی نەکاتە سەر کەس) (پیاوێک ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) من حەز دەکەم پۆشاك و پێڵاوم جوان بن ئایا ئەمە لەخۆ بەگەورە زانینە؟ فەرمووی: نەخێر خوای گەورە جوانەو جوانیشی خۆش دەویت). ئایەتی (٨٧) سورەتی (النمل): قال رسول الله (ﷺ): (من دل على خير فله مثل أجر فاعله) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێك خێرێك نیشانی کەسێك بدات خۆیشی بەئەندازەی خێر کەرەکە پاداشتی بۆ هەیە)؛ ئایەتی (٨) سورەتی (القصص): عن ابن مسعود (ﷺ) سألت النبي(ﷺ): (أي العمل أحب إلى الله تعالى؟ قال: الصلاة على وقتها، قلت ثم أي؟ قال بر الوالدين، قلت ثم أي؟ قال: الجهاد في سبيل الله) (متفق عليه).=

﴿هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ﴾ هەر ئەو زاتە ئێوەی کردە جێنشین(ی پێشوان) لەزەویدا﴿فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ﴾ ئەوسا هەر کەس بێ باوەڕ بێ ئەوە (تۆڵەی) بێ باوەڕییەکەی هەر بۆ خۆیەتی ﴿وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ﴾و بێ باوەڕی کافران هیچیان بۆ زیاد ناکات لای پەروەردگاریان ﴿إِلَّا مَقْتًا ۖ﴾ جگە لەخەشم و ڕقی تۆڵە ﴿وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا﴾ وە بێ باوەڕیی کافران هیچیان بۆ زیاد ناکات بێجگە لەزەرەرمەندی. ٣٩)﴿قُلْ أَرَءَيْتُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هەواڵم بدەنێ ﴿شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئەو هاوبەشانەی لەجیاتی خوا دەتانپەرستن (هاواریان لێ دەکردن) ﴿أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ﴾ نیشانم بدەن لەزەویدا چیان دروست کردووە؟ ﴿أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ یا لەبەدی هێنانی ئاسمانەکاندا بەشداری (خوا)یان کردووە؟ ﴿أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا﴾ یا کتێبێکمان پێ داون ﴿فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ﴾ جا بەڵگەیان لەو کتێبەدا هەیە (کەبتەکان هاوبەشی خوان) ﴿بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو ستەمکاران هیچ بەڵێنێ بەیەکتری نادەن جگە لەفریودان (هەڵخەڵەتاندن). ٤٠)
﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ بەڕاستی خوا ئاسمانەکان و زەوی ڕاگیر دەکات ﴿أَن تَزُولَا ۚ﴾ بۆ ئەوەی لەڕێڕەوی خۆیان لانەدەن ﴿وَلَئِن زَالَتَآ﴾ بەڕاستی ئەگەر لەڕێڕەوی (خۆیان) لابدەن ﴿إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ﴾ کێ هەیە جگە خوا ڕایان بگرێت ﴿إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ بێگومان ئەو (خوا) لەسەر خۆی لێبووردەیە. ٤١)﴿وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ﴾(بت پەرستان) بەسوێندی هەرە گەورەیان سوێندیان دەخوارد بەخوا ﴿لَئِن جَآءَهُمْ نَذِيرٌ﴾ (دەیان ووت) ئەگەر پێغەمبەرێکی ترسێنەریان بۆ بێت ﴿لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ ۖ﴾ بەڕاستی ئەوان لەهەر یەك لە ئوممەتانی تر ڕێنموون تر دەبن﴿فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ﴾ ئینجا کاتێ پێغەمبەری ترسێنەریان بۆ هات﴿مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا﴾ زیاتر دوور کەوتنەوە(لەڕێگەی ڕاست). ٤٢) ﴿ٱسْتِكْبَارًا فِى ٱلْأَرْضِ﴾لەبەر خۆ بەزل زانی لەزەویدا﴿وَمَكْرَ ٱلسَّيِّئِ ۚ﴾و فێڵ وپیلانی خراپ کردن﴿وَلَا يَحِيقُ ٱلْمَكْرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِۦ ۚ﴾وە فێڵ و پیلانی خراپ تەنیا زیان بەخاوەنەکەی دەگەیەنێ ﴿فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ ٱلْأَوَّلِينَ ۚ﴾ دەی کەواتە ئەوان جگە لەچارەنووسی پێشینان چاوەڕوانی شتێ تر دەکەن؟ ﴿فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ﴾ چونکە یاوی خوا هەرگیز گۆڕانی بۆ نییە ﴿وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحْوِيلًا﴾ و یاوی خوا لادانی بۆ نییە. ٤٣)﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئایا ئەوان بەزەویدا نەگەڕاون ﴿فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ تا سەیر بکەن سەر ئەنجام گەلانی پێش خۆیان چۆن بووە ﴿وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ﴾ کە ئەوان لەمان بەهێزتر بوون ﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَىْءٍ﴾ هیچ شتێك ناتوانێ لەدەستی خوا دەربچێ ﴿فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ﴾ نە لەئاسمانەکان ونەلەزەویدا ﴿إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾ بەڕاستی خوا زانا و توانایە. ٤٤)

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُوا۟ مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ بَصِيرًۢا ﴿٤٥﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يسٓ ﴿١﴾ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ فَهُمْ غَٰفِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ أَغْلَٰلًا فَهِىَ إِلَى ٱلْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ وَخَشِىَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ ۖ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا۟ وَءَاثَٰرَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ فِىٓ إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢) سورەتی (یس): ﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ ...﴾ بەزار لەئەبو سەعیدی خودرییەوە دەگێڕنەوە کە دەڵێت: بەنی سەلەمە لای پێغەمبەر (ﷺ) گلەیی دووری ماڵەکانیان کرد لەمزگەوتی پێغەمبەرەوە (ﷺ) ئەوسا ئەم ئایەتە دابەزی ﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ ...﴾ ئیتر ئەوان لەشوێنی خۆیان مانەوە.

-عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود دەڵێت: لەپێغەمبەری خوام پرسی(ﷺ): (کام کردەوە لەلای خوای گەورەوە زۆر خۆشەویستە؟ فەرمووی: نوێژکردن لەسەرەتای کاتەکەیدا، ووتم: لەپاش ئەو چی تر زۆر خۆشەویسترە لەلای خوا؟ فەرمووی: بەجوانی هەڵس وکەوت کردن لەگەڵ باوک و دایکدا، ووتم: ئەی لەپاش ئەو چی تر؟ فەرمووی: جیهادو تێکۆشان لەرێگەی خوادا).

﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ﴾ وە ئەگەر خوا قار بگریٚ لەخەڵکی (تۆڵەیان لیٚ بسەنیٚ) ﴿بِمَا كَسَبُوا﴾ لەبەر ئەو (خراپانەی) کردویانە ﴿مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَابَّةٍ﴾ هیچ گیاندارێکی بەسەر زەویەوە نەدەهێشت ﴿وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ بەڵام (خوا) مۆڵەتی ئەوان دەدات تا ماوەی دیاری کراو ﴿فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ﴾ ئینجا کاتیٚ ماوەکەیان (کۆتایی) هات (دەیان مرێنیٚ) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا﴾ جا بێگومان خوا بە بەندەکانی ئاگادارو بینایە. ٤٥)

سورەتی ﴿یس﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يس﴾ بە(یاء، سین) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بەماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ﴾ سوێند بە قورئانی پڕ لەدانایی. ٢) ﴿إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ بەراستی تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لە پێغەمبەرانی خوای. ٣)﴿عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ لەسەر ڕێبازی راستی. ٤)﴿تَنزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ﴾ (قورئان) دابەزێنراوە لەلایەن خوای زاڵی میهرەبانەوە. ٥) ﴿لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ﴾ بۆ ئەوەی گەلیٚ بترسێنی (لەسزا) کەباوو باپیرانیان نەترسێنرابوون ﴿فَهُمْ غَافِلُونَ﴾ بۆیە ئەوان بیٚ ئاگا بوون. ٦)﴿لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ﴾ سوێند بەخوا بەراستی بەڵێنی خوا چەسپاو هاتە دی لەسەر زۆربەیان ﴿فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ چونکە ئەوان باوەڕ ناهێنن. ٧)﴿إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا﴾ (وەك کەسانیٚ وان کە) تەوقمان کردبێتە گەردنیان ﴿فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ﴾ جا ئەو (تەوقانە) تا چەناکەیان هاتبیٚ (گەردنیانی بەتەواوی گرتبێتەوە) ﴿فَهُم مُّقْمَحُونَ﴾ ئینجا سەریان بەرز کرابێتەوە (نەتوانن بۆ خوارو ئەم لاو لا بیجوڵێنن). ٨)﴿وَجَعَلْنَا مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا﴾ وە بەربەستمان لەبەردەم و پشتیانەوە داناوە ﴿فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ پەردەشمان داوە بەسەر چاویان دا بۆیە ئەوان (راستی) نابینن. ٩) ﴿وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ﴾ وە بۆ ئەوان یەکسانە چ بیان ترسێنی یا نەیان ترسێنی ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ باوەڕ ناهێنن. ١٠)﴿إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ﴾ تۆ تەنیا کەسیٚ دەترسێنی کە شوێن قورئان دەکەویٚ ﴿وَخَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ﴾ و لە خوای میهرەبان دەترسیٚ کەنادیارە ﴿فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ﴾ بەهۆی (ئەو شوێن کەوتن و ترسانەوە) مژدەی بدەریٚ بە لیٚ خۆشبوونی (گوناهەکانی) و پاداشتی چاك (بەهەشت). ١١)﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ﴾ بەراستی هەر ئێمە مردووان زیندوو دەکەینەوە﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ﴾ و هەرچی پێشتر کردویانە و شوێنەواری پاش خۆشیان دەنوسین ﴿وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ وە هەموو شتێکمان لە کتێبی روون کەرەوەدا هەژمار دووە (بەنووسین). ١٢)

وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلًا أَصۡحَٰبَ ٱلۡقَرۡيَةِ إِذۡ جَآءَهَا ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿١٣﴾ إِذۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهِمُ ٱثۡنَيۡنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزۡنَا بِثَالِثٖ فَقَالُوٓاْ إِنَّآ إِلَيۡكُم مُّرۡسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُواْ مَآ أَنتُمۡ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحۡمَٰنُ مِن شَيۡءٍ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا تَكۡذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُواْ رَبُّنَا يَعۡلَمُ إِنَّآ إِلَيۡكُمۡ لَمُرۡسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيۡنَآ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٧﴾ قَالُوٓاْ إِنَّا تَطَيَّرۡنَا بِكُمۡۖ لَئِن لَّمۡ تَنتَهُواْ لَنَرۡجُمَنَّكُمۡ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١٨﴾ قَالُواْ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمۡ أَئِن ذُكِّرۡتُمۚ بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ مُّسۡرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ مِنۡ أَقۡصَا ٱلۡمَدِينَةِ رَجُلٞ يَسۡعَىٰ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱتَّبِعُواْ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٢٠﴾ ٱتَّبِعُواْ مَن لَّا يَسۡـَٔلُكُمۡ أَجۡرٗا وَهُم مُّهۡتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَالِيَ لَآ أَعۡبُدُ ٱلَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٢٢﴾ ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن يُرِدۡنِ ٱلرَّحۡمَٰنُ بِضُرّٖ لَّا تُغۡنِ عَنِّي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَا يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّيٓ إِذٗا لَّفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّيٓ ءَامَنتُ بِرَبِّكُمۡ فَٱسۡمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ ٱدۡخُلِ ٱلۡجَنَّةَۖ قَالَ يَٰلَيۡتَ قَوۡمِي يَعۡلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ﴿٢٧﴾

ئایەتی (١٢) سورەتی (القصص): قال رسول الله (ﷺ): (من سن في الإسلام سنة حسنة كان له أجرها وأجر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أجورهم شيء ومن سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها ووزر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيء) (رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێ لەئیسلامدا کارو بارێکی چاك و جوان دا بهێنێ پاداشتی ئەو چاکە داهێنانەی بۆ دەنووسرێت وە پاداشتی ئەوانەش بۆ دەنووسرێت کەکاری پێ دەکەن بێ ئەوەی لەپاداشتی ئەو کەسەی کاری پێ کردووە هیچ کەم بکات، وە هەر کەسێ کارو بارێکی خراپ دابهێنێ ئەوە گوناهی ئەو داهێنانە خراپەی بۆ دەنووسرێ و گوناهی ئەوانەش کەکاری پێ دەکەن بۆی دەنووسرێ بەبێ ئەوەی لەگوناهی ئەوان هیچ کەم بکاتەوە).

﴿وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَٰبَ ٱلْقَرْيَةِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) نموونەیان بۆ بێنەرەوە بەخەڵکی شاری (أنطاكية) ﴿إِذْ جَآءَهَا ٱلْمُرْسَلُونَ﴾ کاتێ کەپێغەمبەرانیان بۆ هات. ١٣) ﴿إِذْ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا﴾ کاتێ دوو (پێغەمبەر)مان نارد بۆ لایان باوەڕیان پێنەکردن ﴿فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ﴾ ئەنجا بە(ناردنی پێغەمبەری) سێیەم بەهێزمان کردن ﴿فَقَالُوٓا۟ إِنَّآ إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ﴾ جا (هەموویان) وتیان بێگومان ئێمە نێردراوین بۆ سەر ئێوە. ١٤) ﴿قَالُوا۟ مَآ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾ (خەڵکەکە) وتیان ئێوە هەر ئادەمییەکی وەك ئێمەن ﴿وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحْمَٰنُ مِن شَىْءٍ﴾ و خوای میهرەبان هیچ شتێکی (لەنیگا) نەناردۆتە خوارەوە ﴿إِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ﴾ ئێوە تەنها درۆزنن و درۆ دەکەن. ١٥) ﴿قَالُوا۟ رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّآ إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ﴾ (پێغەمبەرەکان) وتیان پەروەردگارمان دەزانێ بەراستی ئێمە (بەپێغەمبەرێتی) نێردراوین بۆ سەر ئێوە. ١٦) ﴿وَمَا عَلَيْنَآ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ﴾ و ئێمە تەنیا گەیاندنی (ئایینەکە)مان لەسەرە بەڕوونی. ١٧) ﴿قَالُوٓا۟ إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ﴾ (خەڵکەکە) وتیان بێگومان ئێمە بەهۆی ئێوەوە دووچاری شوومی و بەدبەختی بووین ﴿لَئِن لَّمْ تَنتَهُوا۟ لَنَرْجُمَنَّكُمْ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر واز نەهێنن (لەو کارەتان) بەرد بارانتان دەکەین ﴿وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و بەراستی لەلایەن ئێمەوە دووچاری سزایەکی پڕ ئێش و ئازار دەبن. ١٨) ﴿قَالُوا۟ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ ۚ أَئِن ذُكِّرْتُم﴾ (پێغەمبەرەکان) وتیان شوومی ئێوە بەخۆتانەوەیە چونکە ئێوە ئەگەر ئامۆژگاری بکرێن (هەست بەشوومی دەکەن) ﴿بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو ئێوە گەلێکی لەسنوور دەرچوون. ١٩) ﴿وَجَآءَ مِنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ﴾ وە لەو پەڕی شارەکەوە پیاوێك بەپەلە هات ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُوا۟ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾ وتی ئەی گەلەکەم شوێن ئەم پێغەمبەرانە بکەون. ٢٠) ﴿ٱتَّبِعُوا۟ مَن لَّا يَسْـَٔلُكُمْ أَجْرًا﴾ شوێن کەسانێ بکەون داوای هیچ کرێ و پاداشتێکتان لێ ناکەن ﴿وَهُم مُّهْتَدُونَ﴾ کەخۆشتان ڕێنموونیی کراون. ٢١) ﴿وَمَا لِىَ لَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِى فَطَرَنِى﴾ وە من بۆچی زاتێ نەپەرستم کەمنی بەدی هێناوە ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆ لای ئەوە دەگەڕێنەوە. ٢٢) ﴿ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً﴾ ئایا بێجگە لەو (خوا) پەرستراوانێك بۆ خۆم بڕیار دەم ﴿إِن يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ﴾ ئەگەر خوای میهرەبان زیانی بۆ من بوێ ﴿لَّا تُغْنِ عَنِّى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا﴾ تکای ئەوان هیچ سوودێك بەمن ناگەیەنێ ﴿وَلَا يُنقِذُونِ﴾ و (لەسزای خوا) ڕزگارم ناکەن. ٢٣) ﴿إِنِّىٓ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ بێگومان من (ئەگەر هاوبەش دابنێم) ئەو کاتە لەگومراییەکی زۆر ئاشکرادام. ٢٤) ﴿إِنِّىٓ ءَامَنتُ بِرَبِّكُمْ فَٱسْمَعُونِ﴾ بەراستی من باوەڕم هێنا بەپەروەردگارتان و دە ئێوەش گوێتان لێبێ. ٢٥) ﴿قِيلَ ٱدْخُلِ ٱلْجَنَّةَ﴾ (ئەم پیاوەیان شەهید کرد) پێی وترا: بڕۆرە بەهەشتەوە ﴿قَالَ يَٰلَيْتَ قَوْمِى يَعْلَمُونَ﴾ (ئەو پیاوەش) وتی خۆزگە گەلەکەم بیانزانیایە. ٢٦) ﴿بِمَا غَفَرَ لِى رَبِّى﴾ بەوەی کەپەروەردگارم لێم خۆشبووە ﴿وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُكْرَمِينَ﴾ و بردمیە ڕیزی ڕێز گیراوانەوە. ٢٧)

۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ ﴿٢٩﴾ يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَٰهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

ئایەتی (٢٦) سورەتی (القصص)؛ قال عبد الله بن مسعود(رضي الله عنه) أفرس الناس ثلاثة: أبو بكر حين تفرس في عمر، وصاحب يوسف(عليه السلام) حين قال (أكرمي مثواه) وصاحبة موسى(عليه السلام) حين قالت: (يا أبت استأجره إن خير من استأجرت القوي الأمين)(رواه الطبراني والحاكم). عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رضي الله عنه) ووتی: سەرناس ترین کەس **سێیان** بوون ئەبو بەکر کاتێك کەعومەری دەس نیشان کرد (بۆ پێشەوایەتی موسوڵمانان)و خاوەنی یوسف (عليه السلام) کاتێك کەووتی بەخێرایی شوێنی حەوانەوەی چاکی بۆ ئامادە بکە وە خێزانی مووسا (عليه السلام) **کاتێ ووتی** ئەی باوکە بیگرە بەکرێ بۆ شوانیو رەنجبەری بەڕاستی چاکترین کەسە کەبەکرێ ی بگری (بۆ شوانی) چونکە بەهێزو دەست پاکە).

﴿وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ﴾ وە لە دوا ئەو ئەمان ناردەخوارەوە بۆ سەر گەلەکەی ﴿مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ هیچ لەشکرێك لەئاسمانەوە ﴿وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ﴾ وئێمە دابەزێنەر نەبووین. ٢٨) ﴿إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً﴾ (هۆی تیاچوونیان) تەنیا قریشکەیەکی بەهێز بوو ﴿فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ﴾ جا کوت و پڕ ئەوانە هەموو جوڵەیان نەما و مردن. ٢٩) ﴿يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ﴾ ئای پەشیمانی دڵخی سەخت بۆ ئەو بەندانەی (کەبێ باوەڕن) ﴿مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ هەر پێغەمبەرێکیان بۆ بهاتایە تەنیا گاڵتەیان پێ دەکرد (و هیچ تر). ٣٠) ﴿أَلَمْ يَرَوْا۟﴾ ئایا نەیان زانیوە ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ﴾ لە پێش ئەواندا چەند گەلی (تاوانبار) مان لە ناو بردووە ﴿أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ کەبێگومان ناگەڕێنەوە بۆ لای ئەمان. ٣١) ﴿وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ هەر هەموو (لە ناوبراوان) کۆ دەکرێنەوە لای ئێمە (و لەقیامەت دا) ئامادە دەکرێن. ٣٢) ﴿وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ﴾ وە نیشانەو بەڵگەیەك بۆ ئەوان ئەم زەوییە مردووەیە ﴿أَحْيَيْنَٰهَا﴾ کە زیندوومان کردەوە ﴿وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ﴾ و دانەوێڵەمان لێ دەرهێنا (لێ رواند) کە لێی دەخۆن. ٣٣) ﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ﴾ وە لەو (زەوییە) دا چەند باخ لەخورما و ترێمان بەدی هێنا ﴿وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ﴾ و چەند کانیاومان تیادا هەڵقوڵاندوە. ٣٤) ﴿لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ﴾ بۆ ئەوەی لە بەرووبومی (میوەکانی) بخۆن کە دەستی ئەوان پێکی نەهێناوە ﴿أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾ دەی ئایا سوپاسی خوا ناکەن. ٣٥) ﴿سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا﴾ پاك و بێگەردە زاتێك کە هەموو جووتەکانی (نێر و مێی) دروست کردووە ﴿مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ لەوەی کە زەوی دەیرووێنێ و لە (ئادەمی) خۆیان ﴿وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ﴾ و لەو شتانەش کە نایزانن. ٣٦) ﴿وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ﴾ شەویش بەڵگەو نیشانەیە بۆ ئەوان کە ئێمە ڕۆژی لێ دەردەهێنین ﴿فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ﴾ ئەوجا لەناکاودا تاریکی هەموویان دەگرێتەوە. ٣٧) ﴿وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا﴾ خۆریش بەرەو بنکەی خۆی (لەگەڕاندایە و) دەڕوا ﴿ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ﴾ ئەوە بڕیاردراوی (خوای) زاڵی زانایە. ٣٨) ﴿وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ﴾ وەبۆ مانگیش چەند قۆناغێکمان داناوە ﴿حَتَّىٰ عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ﴾ (دوای تەواو کردنی قۆناغەکانی) هەتا وەکو لقی دار خورمای کۆنی (وشک بووی) لێ دێت. ٣٩) ﴿لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ﴾ خۆر بۆی نییە (ناتوانێ) بگات بەمانگ ﴿وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ﴾ و شەویش ناتوانێ پێشکەوێ لەڕۆژ ﴿وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾ و هەر یەکەیان (خۆرو مانگ)لە خولگەیەکدا مەلە دەکەن و دەسوڕێنەوە.٤٠)

وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا لَهُم مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّقُواْ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾ وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُواْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ قَالُواْ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَاۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

ئایەتی (٤٥) سورەتی (العنكبوت): قال رسول الله (ﷺ): (أرأيتم لو أن نهراً بباب أحدكم يغتسل منه كل يوم خمس مرات هل يبقى من درنه شيء؟) قالوا لا يبقى من درنه شيء قال: (فذلك مثل الصلوات الخمس يمحو الله بهن الخطايا)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (پێم بڵێن ئەگەر ڕووبارێك لەبەر دەرگای ماڵی هەر كام لەئێوەدا بێت هەموو ڕۆژێك پێنج جار خۆی لێ بشوات ئایا هیچ چڵك و پیسی یەك بەلاشەیەوە دەمێنێت؟ وتیان: نەخێر هیچ چڵك پیسی یەك بەلاشەیەوە نامێنێت، فەرمووی (ئەوە وەك پێنج نوێژە فەرزەكە وایە خوای گەورە تاوانەكانی پێ لا دەبات و نایهێڵێ).

ئایەتی (٤٦) سورەتی (العنكبوت): عن أبي هريرة(ﷺ) قال: كان أهل الكتاب يقرؤون التوراة-

﴿وَءَايَةٌ لَّهُمْ﴾ وەبەڵگەیەكی ئاشكرای تر بۆ ئەوان ئەمەیە ﴿أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ﴾كەبێگومان ئێمە نەوەكانی ئەوانمان لەكەشتی پڕكراو (لەخۆیان و كەل و پەلیان) دا هەڵگرتووە. ٤١)﴿وَخَلَقْنَا لَهُم مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ﴾ وە بە وێنەی كەشتی شتانێكی تریشمان بۆ دروست كردوون كە سواری بن. ٤٢)﴿وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ﴾ وە ئەگەر بمانەوێ نوقمیان دەكەین﴿فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ﴾جا هیچ كەس نایەت بە هاواریانەوە و ڕزگاریش ناكرێن(لە نوقم بوون). ٤٣)﴿إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ﴾ مەگەر بەزەیی ئێمە (ڕزگاریان بكات) و تا كاتی دیار كراو بیان ژێنین. ٤٤)﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ﴾وە كاتێ پێیان بوترێ ﴿ٱتَّقُوا۟ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ﴾ خۆتان بپارێزن (لەو سزای كە) لە بەردەمتان دایە و لەوەش لەپشتانەوەیە (لە ڕۆژی دوایی) ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾تارەحمتان پێ بكرێ. ٤٥)﴿وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ﴾ وە هەر بەڵگەو ئایەتێكیان لە ئایەتەكانی پەروەردگاریان بۆ بێت﴿إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ﴾ ئەوان هەر ڕوو وەردەگێڕن لەو(ئایەتانە). ٤٦)﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ﴾ وە هەر كاتێ پێیان بوترێ لەوەی خوا پێی داون ببەخشن ﴿قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون دەڵێن بەوانەی ئیمانیان هێنا بوو﴿أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ﴾ئایا خواردن بدەین بە كەسێ ئەگەر خوا بیویستایە خواردنی پێ دەدا ﴿إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ئێوە تەنیا لە گومراییەكی ئاشكرادان. ٤٧)﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾وەدەڵێن ئەم بەڵێنەكەی دێت ئەگەر ئێوە ڕاست كۆن. ٤٨)﴿مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً تَأْخُذُهُمْ﴾ ئەمانە چاوەڕوانی هیچ ناكەن مەگەر شریخە و دەنگێكی بەهێز(فوو كردن بە كەڕەنادا)بیان گرێت ﴿وَهُمْ يَخِصِّمُونَ﴾لە كاتێكدا لە نێو خۆیاندا دەمە قاڵێ دەكەن. ٤٩)﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ﴾ئەوسا ناتوانن هیچ وەسیەتێك بكەن یا بگەڕێنەوە لای كەس و كاریان. ٥٠)﴿وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ﴾ وە (جارێ تر) فوو دەكرێ بە كەڕەنادا ﴿فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ﴾ ئەدجا ئەوان كوت و پڕ لە گۆڕەكان دێنەدەروەو﴿إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ﴾بە پەلە دەڕۆن بۆ لای پەروەردگاریان. ٥١) ﴿قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا﴾ دەڵێن ئەی هاوا بۆ ئێمە كێ زیندووی كردینەوە لە گۆڕەكانمان دا ﴿هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ﴾ئەمە ئەو بەڵێنەیە خوای میهرەبان پێ ی دابن و پێغەمبەرەكان ڕاستیان كرد. ٥٢)﴿إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً﴾ تەنها شریخە ودەنگێكی گەورە دێت﴿فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ئیتر كوت و پڕ هەموویان (بە كۆمەڵی) لای ئێمە ئامادە كراون. ٥٣)﴿فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا﴾ئەمڕۆش هیچ جۆرە ستەمێك لە كەس ناكرێ﴿وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾وە جگە لەوەی كەدەتان كرد پاداشت و سزا نادرێنەوە. ٥٤)

إِنَّ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ ٱلۡيَوۡمَ فِي شُغُلٖ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمۡ وَأَزۡوَٰجُهُمۡ فِي ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمۡ فِيهَا فَٰكِهَةٞ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَٰمٞ قَوۡلٗا مِّن رَّبّٖ رَّحِيمٖ ﴿٥٨﴾ وَٱمۡتَٰزُواْ ٱلۡيَوۡمَ أَيُّهَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ أَلَمۡ أَعۡهَدۡ إِلَيۡكُمۡ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعۡبُدُواْ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعۡبُدُونِيۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ ﴿٦١﴾ وَلَقَدۡ أَضَلَّ مِنكُمۡ جِبِلّٗا كَثِيرًاۖ أَفَلَمۡ تَكُونُواْ تَعۡقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱصۡلَوۡهَا ٱلۡيَوۡمَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ ﴿٦٤﴾ ٱلۡيَوۡمَ نَخۡتِمُ عَلَىٰٓ أَفۡوَٰهِهِمۡ وَتُكَلِّمُنَآ أَيۡدِيهِمۡ وَتَشۡهَدُ أَرۡجُلُهُم بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوۡ نَشَآءُ لَطَمَسۡنَا عَلَىٰٓ أَعۡيُنِهِمۡ فَٱسۡتَبَقُواْ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبۡصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوۡ نَشَآءُ لَمَسَخۡنَٰهُمۡ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمۡ فَمَا ٱسۡتَطَٰعُواْ مُضِيّٗا وَلَا يَرۡجِعُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَن نُّعَمِّرۡهُ نُنَكِّسۡهُ فِي ٱلۡخَلۡقِۚ أَفَلَا يَعۡقِلُونَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمۡنَٰهُ ٱلشِّعۡرَ وَمَا يَنۢبَغِي لَهُۥٓۚ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ وَقُرۡءَانٞ مُّبِينٞ ﴿٦٩﴾ لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيّٗا وَيَحِقَّ ٱلۡقَوۡلُ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾

-بالعبرانية ويفسرونها بالعربية لأهل الإسلام ، فقال رسول الله(ﷺ) : (لا تصدقوا أهل الكتاب ولا تكذبوهم، وقولوا : آمنا بالله وما أنزل إلينا وما أنزل إليكم، وإلهنا وإلهكم واحد ونحن له مسلمون) (رواه البخاري). ئەبو هورەیرە(ﷺ) دەڵێ: جولەکەکان تەوراتیان بە زمانی عیبری دەخوێندەوەو بە زمانی عەرەبی مانایان دەکرد بۆ موسڵمانان جا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (نە باوەڕ بە جولەکە بکەن نە بە درۆشیان بخەنەوە وە بڵێن: ئێمە باوەڕمان هێناوە بە خوا و ئەو قورئانەی کەبۆمان هاتووەو ئەوەی بۆ ئێوەش هاتووەو پەروەردگاری ئێمەو ئێوە یەکێکەوە ئێمە تەنها بۆ ئەو گەردن کەچین).

ئایەتی (٥٩) سورەتی (العنكبوت): قال رسول الله(ﷺ): (إذا أراد الله بعبده الخير عجل له العقوبة-

﴿إِنَّ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ ٱلۡيَوۡمَ﴾ بەڕاستی بەهەشتی یەکان ئەمڕۆ ﴿فِي شُغُلٖ فَٰكِهُونَ﴾ لەخۆشی و شادیدا سەرقاڵن. ٥٥) ﴿هُمۡ وَأَزۡوَٰجُهُمۡ فِي ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ﴾ خۆیان و هاوسەرەکانیان لە سێبەرکاندا لە سەر تەخت (ی ڕازاوە) پاڵیان داوەتەوە.٥٦) ﴿لَهُمۡ فِيهَا فَٰكِهَةٞ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ﴾لەو(بەهەشتە)دا بۆیان ئامادەیەمیوەهات وهەرچی داوا بکەن. ٥٧) ﴿سَلَٰمٞ قَوۡلٗا مِّن رَّبّٖ رَّحِيمٖ﴾ سەلام (یان لێ دەکرێ) بە ووتەیە لە لایەن پەروەردگاری میهرەبانەوە. ٥٨) ﴿وَٱمۡتَٰزُواْ ٱلۡيَوۡمَ أَيُّهَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ﴾ ئێوەش ئەی تاوانباران ئەمڕۆ جیا ببنەوە (لە ئیمانداران). ٥٩) ﴿أَلَمۡ أَعۡهَدۡ إِلَيۡكُمۡ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ﴾ ئەی نەوەکانی ئادەم ئایا وەسێتم بۆ نەکردن ﴿أَن لَّا تَعۡبُدُواْ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ﴾ کە شەیتان نەپەرستن ﴿إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ﴾ چونکە بەڕاستی شەیتان دوژمنی ئاشکرای ئێوەیە. ٦٠) ﴿وَأَنِ ٱعۡبُدُونِيۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ﴾ وە(ئایا وەسێتم بۆ نەکردن) کەمن بپەرستن ئەمە ڕێگای ڕاستە. ٦١) ﴿وَلَقَدۡ أَضَلَّ مِنكُمۡ جِبِلّٗا كَثِيرًاۖ﴾ سوێند بەخوا بێگومان (شەیتان) خەڵکێکی زۆری لە ئێوە گومڕا کرد ﴿أَفَلَمۡ تَكُونُواْ تَعۡقِلُونَ﴾ دەی ئایا بۆ ژیر نەبوون. ٦٢) ﴿هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ﴾ ئەمەئەودۆزەخەیە کەبەڵێنتان پێ درابوو. ٦٣) ﴿ٱصۡلَوۡهَا ٱلۡيَوۡمَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ﴾ ئەمڕۆ بڕۆنە ناوی یەوە بە هۆی بێ باوەڕ بوونتانەوە. ٦٤) ﴿ٱلۡيَوۡمَ نَخۡتِمُ عَلَىٰٓ أَفۡوَٰهِهِمۡ﴾ ئەمڕۆ مۆر دەنێین بەسەر دەمیاندا ﴿وَتُكَلِّمُنَآ أَيۡدِيهِمۡ﴾ و دەستیان قسەمان لەگەڵدا دەکەن ﴿وَتَشۡهَدُ أَرۡجُلُهُم بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ﴾ و قاچیان شایەتی دەدەن بەوەی کە کردویانە. ٦٥) ﴿وَلَوۡ نَشَآءُ لَطَمَسۡنَا عَلَىٰٓ أَعۡيُنِهِمۡ﴾ وە ئەگەر بمانەوێ ڕووناکی چاویان نامێڵین (کوێریان دەکەین) ﴿فَٱسۡتَبَقُواْ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبۡصِرُونَ﴾ ئەوسا دەیانەوێ بەرەو ڕێگای ڕاست پێشبڕکێ بکەن جا چۆن دەبینن. ٦٦) ﴿وَلَوۡ نَشَآءُ لَمَسَخۡنَٰهُمۡ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمۡ﴾ خۆ ئەگەر بمانەوێ لەشوێنی خۆیاندا شێوەی ئادەمییان دەگۆڕین (دەیان کەین بە شتێکی خراپ) ﴿فَمَا ٱسۡتَطَٰعُواْ مُضِيّٗا وَلَا يَرۡجِعُونَ﴾ بەهۆی ئەو (گۆڕینەوە) نەیان دەتوانی نەبڕۆن نەبگەڕێنەوە. ٦٧) ﴿وَمَن نُّعَمِّرۡهُ نُنَكِّسۡهُ فِي ٱلۡخَلۡقِۚ أَفَلَا يَعۡقِلُونَ﴾ وە تەمەنی هەر کەس درێژ کەین لاشەی لاواز و ناتەوان دەکەین دەی ئایا ژیر نابن. ٦٨) ﴿وَمَا عَلَّمۡنَٰهُ ٱلشِّعۡرَ وَمَا يَنۢبَغِي لَهُۥٓۚ﴾ ئێمە ئەو (موحەممەد (ﷺ)) مان فێر شیعر نەکردووە و شیعر ووتن شیاوی ئەو نی یە ﴿إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ وَقُرۡءَانٞ مُّبِينٞ﴾ و ئەوەی (موحەممەد (ﷺ)) دەیڵێ پەند و ئامۆژگاری و قورئانی ڕونکەرەوەی (ڕاستی یە). ٦٩) ﴿لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيّٗا﴾ بۆ ئەوەی ئەوانەی (دڵ) زیندوون بیان ترسێنێ ﴿وَيَحِقَّ ٱلۡقَوۡلُ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ﴾ و بەڵێنی (سزا) بسەپێ بەسەر بێ باوەڕاندا.٧٠)

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَاتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَن يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنتُم مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَن يَقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

سُورَةُ الصَّافَّاتِ

ترتيبها ٣٧ — آياتها ١٨٢

هـــۆی هاتنـــە خوارەوەی ئایەتی (٧٧ تـــا ٨٢) ســورەتی (یــس): ﴿أَوَلَمْ يَرَ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ، وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ...﴾ حاکیم و ئیبن ئەبی حـــاتیم لـــە عەبـدوڵڵای کـوڕی عەبباســـەوە دەگێڕنـــەوە کـــە وتـــی: عاصـــی کـــوڕی وائیـــل ئێسکێکی کۆنی لە بەطحا هـەڵگرت و بەدەســـتی وردی کرد پاشان بە پێغەمبەری خوای (ﷺ) ووت : ئایا خوا ئـەم ئێسکە پـاش ئـەوەی کـە ڕزیوە زیندووی دەکاتەوە پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: بەڵێ خوا دەتمرێنێ و زیندووت دەکاتەوە خوای ئەوە دەتخاتە دۆزەخەوە ئینجا ئەم ئایەتە دابەزی ﴿أَوَلَمْ يَرَ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ، وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ...﴾ تا کۆتایی سورەتەکە.

﴿أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ﴾ ئایا نەیان دی (نەیان زانیوە) ﴿أَنَّا خَلَقۡنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتۡ أَيۡدِينَآ أَنۡعَٰمٗا﴾ کە بێگومان ئێمە ئاژەڵمان بۆ ئەوان دروست کردووە ﴿فَهُمۡ لَهَا مَٰلِكُونَ﴾ ئەنجا ئەوان خاوەنیانن. ٧١) ﴿وَذَلَّلۡنَٰهَا لَهُمۡ﴾ وە رامان هێناون بۆیان ﴿فَمِنۡهَا رَكُوبُهُمۡ وَمِنۡهَا يَأۡكُلُونَ﴾ ئەنجا سواری هەندێکیان دەبن و (گۆشتی) هەندێکیشیان دەخۆن. ٧٢) ﴿وَلَهُمۡ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُۚ﴾ وە زۆر سوودیان لێ دەبینن و شتی خواردنەوەشیان لێ وەردەگرن ﴿أَفَلَا يَشۡكُرُونَ﴾ دەی ئایا سوپاسی خوا ناکەن. ٧٣) ﴿وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةٗ﴾ وە بێجگە لە خوا چەند پەرستراوێکیان بۆ خۆیان داناوە ﴿لَّعَلَّهُمۡ يُنصَرُونَ﴾ بەو هیوایەی یارمەتی بدرێن. ٧٤) ﴿لَا يَسۡتَطِيعُونَ نَصۡرَهُمۡ﴾ (ئەو پەرستراوانە) ناتوانن یارمەتیان بدەن ﴿وَهُمۡ لَهُمۡ جُندٞ مُّحۡضَرُونَ﴾ بەڵام ئەمان سەربازی ئامادەن لە خزمەتیاندان. ٧٥) ﴿فَلَا يَحۡزُنكَ قَوۡلُهُمۡۘ﴾ جا قسەکانیان غەمبارت نەکات ﴿إِنَّا نَعۡلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعۡلِنُونَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەوەی دەی شارنەوەو ئەوەی ئاشکرای دەکەن دەیزانین. ٧٦) ﴿أَوَلَمۡ يَرَ ٱلۡإِنسَٰنُ﴾ ئایا ئادەمی نەیزانیوە ﴿أَنَّا خَلَقۡنَٰهُ مِن نُّطۡفَةٖ﴾ کە ئەومان لە نوتفەیەك دروست کردووە ﴿فَإِذَا هُوَ خَصِيمٞ مُّبِينٞ﴾ کەچی یەکسەر دەبێتە دوژمنێکی دیار (دەمقاڵێ کەرێکی ئاشکرایە). ٧٧) ﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلٗا وَنَسِيَ خَلۡقَهُۥ﴾ و نموونەمان بۆ دێنێتەوە و بەدیهێنانی خۆی لە بیر چۆتەوە ﴿قَالَ مَن يُحۡيِ ٱلۡعِظَٰمَ وَهِيَ رَمِيمٞ﴾ (ئەو بێ بڕوایە) دەڵێ کێ ئێسکەکان زیندوو دەکاتەوە لە کاتێکدا کە رزیون. ٧٨) ﴿قُلۡ يُحۡيِيهَا ٱلَّذِيٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٖۖ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەو زاتە زیندوویان دەکاتەوە کە لە یەکەم جارەوە بە دی هێناون ﴿وَهُوَ بِكُلِّ خَلۡقٍ عَلِيمٌ﴾ و ئەو بە هەموو دروست کراوێك زانا و ئاگایە. ٧٩) ﴿ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلۡأَخۡضَرِ نَارٗا﴾ زاتێ کە لە درەختی سەوز ئاگری بۆ دروست کردوون ﴿فَإِذَآ أَنتُم مِّنۡهُ تُوقِدُونَ﴾ ئیتر ئێوە ئاگری پێ دەکەنەوە. ٨٠) ﴿أَوَلَيۡسَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ﴾ ئایا زاتێ کە ئاسمانەکان و زەوی بەدی هێناوە ﴿بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخۡلُقَ مِثۡلَهُمۚ﴾ ناتوانێ وێنەیان دروست بکات؟ ﴿بَلَىٰ وَهُوَ ٱلۡخَلَّٰقُ ٱلۡعَلِيمُ﴾ بەڵێ دەتوانێ و هەر ئەوەیش دروست کەری زانایە ٨١) ﴿إِنَّمَآ أَمۡرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيۡـًٔا﴾ بەراستی کاری ئەو (خوا) ئەمەیە هەر کاتێ بیەوێ شتێك بە دیبێنێ ﴿أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ﴾ پێی دەڵێ: ببە دەست بەجێ (ئەو شتە) دەبێت. ٨٢) ﴿فَسُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيۡءٖ﴾ جا پاك و بێگەردە خوایە کە مولکایەتی هەموو شتێك بەدەست ئەوە ﴿وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ﴾ و بۆ لای ئەویش دەگەڕێنرێنەوە. ٨٣)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلصَّٰٓفَّٰتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَٱلزَّٰجِرَٰتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَٱلتَّٰلِيَٰتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾ إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَٰحِدٌ ﴿٤﴾ رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ ٱلْمَشَٰرِقِ ﴿٥﴾ إِنَّا زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِزِينَةٍ ٱلْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا مِّن كُلِّ شَيْطَٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى ٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰ وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنْ خَطِفَ ٱلْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾ فَٱسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَم مَّنْ خَلَقْنَآ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ذُكِّرُوا۟ لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا رَأَوْا۟ ءَايَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ وَقَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ ﴿١٨﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿٢٠﴾ هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾ ۞ ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾

-في الدنيا، وإذا أراد الله بعبده الشر أمسك عنه بذنبه حتى يوافي به يوم القيامة)(رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر خوای گەورە چاکەی بۆ بەندەکەی بووێ تۆڵەی (تاوانەکانی) لەدنیادا بۆ پێش دەخات وەئەگەر خوای گەورە نیازی خراپی بەبەندەکەی بێت تۆڵەی تاوانەکانی رادەگرێ تا لەرۆژی دوایی دا بەتەواوی تۆڵەی لێبکاتەوە).

ئایەتی (٦٤) سورەتی (العنکبوت): قال رسول الله(ﷺ): (يؤتى بأنعم أهل الدنيا من أهل النار يوم القيامة فيصبغ في النار صبغة ثم يقال: يا ابن آدم هل رأيت خيراً قط؟ هل مر بك نعيم قط؟ فيقول: لا والله يا رب، ويؤتى بأشد الناس بؤساً في الدنيا من أهل الجنة فيصبغ صبغة في الجنة فيقال: يا ابن-

سورەتی ﴿ الصافات ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَٱلصَّٰٓفَّٰتِ صَفًّا﴾ سوێند بەو فریشتانە ریز بوون (لە کاتی عیبادەتدا). ١) ﴿فَٱلزَّٰجِرَٰتِ زَجْرًا﴾ وە سوێند بەوانە کە دەخوڕن بەسەر هەورەکاندا. ٢) ﴿فَٱلتَّٰلِيَٰتِ ذِكْرًا﴾ وە سوێند بەخوێنەرانی قورئان. ٣) ﴿إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَٰحِدٌ﴾ بەراستی پەرستراوی ئێوە تاك و تەنهایە. ٤) ﴿رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە ﴿وَرَبُّ ٱلْمَشَٰرِقِ﴾ و پەروەردگاری خۆر هەڵاتەکان. ٥) ﴿إِنَّا زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِزِينَةٍ ٱلْكَوَاكِبِ﴾ بێگومان ئێمە ئاسمانی دونیامان بەجوانی ئەستێرەکان رازاندۆتەوە. ٦) ﴿وَحِفْظًا مِّن كُلِّ شَيْطَٰنٍ مَّارِدٍ﴾ وە لەهەموو شەیتانێکی سەر کەش پاراستوومانە. ٧) ﴿لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى ٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰ﴾ ناتوانن گوێ بگرن بۆ ئەو فریشتانەی لە بەرزترین پلەدان ﴿وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ﴾ وە (ئەگەر بچن گوێ بگرن) لە هەموو لایەکی (ئاسمانەوە) ئاگر باران دەکرێن. ٨) ﴿دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ﴾ راو دەنرێن زۆر بە توندی و (لە قیامەتدا) سزایان بەردەوامە و سەختە. ٩) ﴿إِلَّا مَنْ خَطِفَ ٱلْخَطْفَةَ﴾ (شەیتانەکان ناتوانن گوێ بگرن) مەگەر یەکێکیان بە دزیەوە هەواڵێك (لە فریشتەیەك ببیستێ و) بە پەلە بیفڕێنێ ﴿فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ ثَاقِبٌ﴾ ئەویش ئەستێرەیەکی ڕووناك شوێنی دەکەوێ (و دەی سوتێنێ). ١٠) ﴿فَٱسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا﴾ ئەنجا لەوانە (ی بێ باوەڕن ئەی موحەممەد (ﷺ)) بپرسە ئایا ئەوان دروستکراوێکی بەهێزن ﴿أَم مَّنْ خَلَقْنَآ﴾ یا ئەوەی ئێمە دروستمان کردووە (لە ئاسمان و خۆر و زەوی و ..) ﴿إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍۭ﴾ بەراستی ئێمە ئەوان (ئادەمی) مان دروست کرد لە قوڕێکی لینجی جیڕ. ١١) ﴿بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ﴾ بەڵام (سەیرە) تۆ سەرت سورماوە (چۆن باوەڕ ناهێنن) کەچی ئەوان گاڵتە دەکەن (بە تۆ کە دەڵێن زیندوو بوونەوە هەیە). ١٢) ﴿وَإِذَا ذُكِّرُوا۟ لَا يَذْكُرُونَ﴾ وە کاتێ ئامۆژگاری بکرێن ئامۆژگاری وەر ناگرن. ١٣) ﴿وَإِذَا رَأَوْا۟ ءَايَةً يَسْتَسْخِرُونَ﴾ وە کاتێ موعجیزەیەك ببینن دەیکەنە گاڵتەجار. ١٤) ﴿وَقَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ وە دەڵێن ئەم (قورئانە) هیچ نییە جگە لە جادوویەکی ئاشکرا. ١٥) ﴿أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا﴾ (دەڵێن) ئایا ئێمە کە مردین و بووین بەخۆڵ و ئێسکە رزیو ﴿أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ﴾ ئایا ئێمە زیندوو دەکرێینەوە؟! ١٦) ﴿أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ﴾ لەگەڵ باوو باپیرانی پێشینانمان. ١٧) ﴿قُلْ نَعَمْ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەڵێ (هەمووتان زیندوو دەکرێنەوە) و لەو کاتەدا ئێوە زەلیل و سەر شۆڕن. ١٨) ﴿فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ﴾ چونکە ئەو (زیندوو بوونەوەیە) هەر یەك دەنگە ئیتر دەست بەجێ زیندوون و دەڕوانن. ١٩) ﴿وَقَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ ٱلدِّينِ﴾ وە دەڵێن: وای بۆ خۆمان ئەمە ڕۆژی تۆڵەسەندن و پاداشتە. ٢٠) ﴿هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ﴾ (پێیان دەوترێ) ئەمە ئەو ڕۆژی بڕیاردانەیە کە باوەڕتان پێی نەبوو. ٢١) ﴿ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ﴾ (خوا بەفریشتەکان دەفەرموێ) ئەوانەی ستەمیان کرد کۆیان بکەنەوە لەگەڵ هاوڕێ **کانیان** (هاو وێنەکانیان) ﴿وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ﴾ لەگەڵ ئەوانەش دەیان پەرستن ٢٢) ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ جگە **لە** خوا ﴿فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ﴾ ئەنجا ڕێگای دۆزەخیان نیشان دەن. **٢٣)** ﴿وَقِفُوهُمْ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ﴾ وە ئەوانە راوەستێنن بێگومان پرسیاریان لێ دەکرێ. ٢٤)

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوا إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ قَالُوا بَل لَّمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ ﴿٣١﴾ فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُو آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّكُمْ لَذَائِقُو الْعَذَابِ الْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾ فَوَاكِهُ وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٤٣﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿٤٥﴾ بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ ﴿٤٦﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾

-آدم هل رأيت بؤساً قط؟ هل مر بك شدة قط؟ فيقول: لا والله ما مر بي بؤس قط ولا رأيت شدة قط)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لەڕۆژی دوایی دا ج کەسێک لەو پەڕی نازو نیعمەتدا بووە بەڵام لەڕۆژی دوایی دا دۆزەخی یە دەیهێنن و یەک جار لەئاگر هەڵی دەکێشن (وەکو جلێک هەڵی بکێشیت لەڕەنگاو) پاشان پێ ی دەوترێ ئەی ئادەمیزاد ئایا هیچ چاکەیەکت بینیوە؟ ئایا خۆشیت بەسەردا هاتووە؟ دەڵێ: نەوەڵا ئەی پەروەردگارم، وە بەهەشتیەکیش دەهێنرێ کە لەدنیادا لەهەموو کەس زیاتر لەتەنگانە و ناخۆشیدا بووە هەڵی دەکێشن لەناز و خۆشی بەهەشتدا پاشان پێ ی دەڵێن: ئایا هەرگیز ناخۆشیت دیوە؟ هیچ سەختی و تەنگانەیەکت هاتۆتە ڕێ؟ دەڵێ: نەوەڵا نە ناخۆشیم تووش بووەو نەتەنگانەم دیوە).

﴿مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ﴾ (پێیان دەوترێ) ئەوە چیتانە یارمەتی یەکتر نادەن. ٢٥)﴿بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ﴾ (نەخێر یارمەتی یەکتر نادەن) بەڵکو ئەوان هەموو (بەندەو پەرستراوەکانیان) لەو ڕۆژەدا گەردن کەچن بۆ خوا. ٢٦)﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ و (لەو ڕۆژەدا) ڕوو دەکەنە یەکترو پرسیار لەیەکتر دەکەن. ٢٧)﴿قَالُوا إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ﴾ (گومڕاکراوەکان بەگومڕاکەرەکان) دەڵێن بەڕاستی ئێوە بوون لەلای ڕاست و حەقەوە هاتنە لامان (ئەتان هێڵا شوێنی کەوین). ٢٨)﴿قَالُوا بَل لَّمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ (گومڕاکەرەکان) دەڵێن (نەخێر ڕاست ناکەن) بەڵکو ئێوە خۆتان ئیمان دار نەبوون. ٢٩)﴿وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ﴾ وە ئێمە هیچ دەسەڵاتێکمان بەسەر ئێوەدا نەبوو ﴿بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ﴾ بەڵکو خۆتان گەلێکی لە خوا یاخی بوون. ٣٠) ﴿فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ﴾ ئەوەتە بڕیاری پەروەردگارمان (بەسزا دانمان) سەپا بەسەرماندا کە بەڕاستی دەبێ بیچەژین. ٣١)﴿فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ﴾ بەڵێ ئێمە ئێوەمان گومڕا کرد، چونکە بەڕاستی خۆشمان گومڕا بووین. ٣٢)﴿فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ﴾ جا بەڕاستی هەموویان (گومڕاکراو و گومڕاکار) لەو ڕۆژەدا لەسزادا هاوبەشن. ٣٣)﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ﴾ بێگومان ئێمە تاوانباران بەو جۆرە لێ دەکەین. ٣٤)﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ بەڕاستی هەر کاتێ بەوانە بوترایە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نییە بێجگە لە خوا خۆیان بە گەورە دەزانی (و ملکەچی نەدەبوون). ٣٥)﴿وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا﴾ وە دەیان ووت: ئایا ئێمە پەرستراوەکانمان واز لێ بێنین؟ ﴿لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ﴾ لە بەر شاعیرێکی شێت. ٣٦)﴿بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو ئەو (پێغەمبەرە) هەقی هێناوەو باوەڕی بە پێغەمبەرانی پێشوو هەیە. ٣٧) ﴿إِنَّكُمْ لَذَائِقُو الْعَذَابِ الْأَلِيمِ﴾ بەڕاستی ئێوە سزای سەخت دەچەژن. ٣٨) ﴿وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ و ئێوە تەنها تۆڵەی ئەو (خراپانە)تان لێ ئەسەنرێ کەکردوتانە. ٣٩)﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾بەڵام بەندە پاك و هەڵبژاردەکانی خوا. ٤٠)﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ﴾ ئەوانەن ڕسق و ڕۆزی دیار کراویان بۆ هەیە. ٤١)﴿فَوَاكِهُ وَهُم مُّكْرَمُونَ﴾ کەمیوە هاتی جۆراو جۆرە وە ئەوان ڕێز لێ گیراون. ٤٢)﴿فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾لە بەهەشتانی پڕ ناز و نیعمەتدا. ٤٣)﴿عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ﴾ لەسەر تەخت و کورسی یە ڕازاوەکان بەرامبەر یەکتر دانیشتوون. ٤٤) ﴿يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ﴾لە پەرداخی ناپابدا سەرچاوەی ڕەوان دەگەڕێنرێ بە سەریاندا. ٤٥)﴿بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ﴾ زۆر سپی یەوە بۆ ئەوانەی دەی خۆنەوە بەلەزەتە. ٤٦)﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ﴾(ئەو شەرابە)نەمێشکیان تێك دەدات نەسەر خۆشیان دەکات ٤٧) ﴿وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ﴾ وە ئافرەتانی چاو جوان و گەورەیان لایە کە جگە لە مێردەکانیان سەیری کەس ناکەن. ٤٨)﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ﴾ وەکو هێلکەی ناو هێلانەن (یا ئەڵێی مرواری ناو سەدەفن). ٤٩)﴿فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ ئەجا ڕوو دەکەنە یەكو پرسیار لە یەکتر دەکەن. ٥٠)﴿قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ﴾یەکێ لەوان دەڵێ: من (لە دنیا) هاوەڵێکم هەبوو. ٥١)

يَقُولُ أَءِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَٱطَّلَعَ فَرَءَاهُ فِي سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَٱللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا مَوْتَتَنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ ٱلْعَٰمِلُونَ ﴿٦١﴾ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَٰهَا فِتْنَةً لِّلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِيٓ أَصْلِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَأَنَّهُۥ رُءُوسُ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٦٥﴾ فَإِنَّهُمْ لَأَكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾ إِنَّهُمْ أَلْفَوْاْ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ ٱلْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

ئایەتی (١٧) سورەتی (الروم): قال رسول الله(ﷺ): (من قال حين يصبح ﴿سبحان الله حين تمسون وحين تصبحون وله الحمد في السموات والأرض وعشياً وحين تظهرون﴾ إلخ الآية، أدرك ما فاته في يومه، ومن قالها حين يمسي أدرك ما فاته من ليلته) (رواه أبوداود) پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێك کاتێ ڕۆژ دەبێتەوە بڵێ: (سبحان الله حين تمسون و حين تصبحون الحمد في السموات والأرض وعشياً وحين تظهرون) تا کۆتایی ئایەتەکە، هەر کارێکی چاکەی لە دەست چووبێ لەو ڕۆژەدا بۆی دەنوسرێ، وە هەر کەس کاتێك ئێوارە دادێت بیڵێ ئەوا هەر کارێکی چاکەی لە دەست چووبێ لەو شەوەدا بۆی دەنوسرێ).

ئایەتی (٢٧) سورەتی (الروم): قال رسول الله(ﷺ): (يقول الله تعالى: كذبني ابن آدم ولم يكن له ذلك،–

﴿يَقُولُ أَءِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ﴾ دەی ووت: ئایا بەڕاستی تۆ لەوانەی باوەڕت هەیە (بەزیندوو بوونـەوە؟!). ٥٢)﴿ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَـٰمًا﴾ ئایـا کـاتێ مـردین و بـووین بـە خـاك و ئێسقانی ڕزیوو ﴿أَءِنَّا لَمَدِينُونَ﴾ ئایا بەڕاستی ئێمە(زیندوو دەکرێینەوەو) سزا دەدرێن. ٥٣)﴿ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ﴾ (پیاوە بەهەشتییەکە) ووتی ئایا ئێوە تەماشا (ی دۆزەخ) ناکـەن. ٥٤)﴿فَٱطَّلَعَ فَرَءَاهُ فِى سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ﴾ ئـەنجا خـۆی سـەیری کـرد کـوت و پـڕ لـە ناوەڕاستی دۆزەخدا ئەو (هاوڕێی) دی. ٥٥)﴿ قَالَ تَٱللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ﴾ پێـی ووت سوێند بـەخوا نزیـك بـوو منـیش هەڵـدێری. ٥٦)﴿ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ﴾ وە ئەگـەر میهرەبانی پـەروەردگارم فریـام نەکەوتایـە منـیش لـە ئامـادەکراوان (ی نـاو دۆزەخ) دەبووم. ٥٧)﴿أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ﴾دەی ئایائێمە نامرین؟! ٥٨)﴿إِلَّا مَوْتَتَنَا ٱلْأُولَىٰ﴾ جگـە لـە مردنەکەی یەکەم (ی دنیا)مان. ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾ وەئێمە سزا نادرێین؟! ٥٩)﴿إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ بەڕاستی ئەمەیە سەرکەوتنی گەورە. ٦٠)﴿لِمِثْلِ هَـٰذَا فَلْيَعْمَلِ ٱلْعَـٰمِلُونَ﴾ با تێکۆشـەران بـۆ پاشـەڕۆژی وا تێبکۆشـن. ٦١)﴿أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ﴾ ئایـا ئـەو (نیعمەتانەی باسکرا) ڕێزگرتنو میوان دارییە باشە یا(بـەری) درەختـی ژەقنـەمووت. ٦٢)﴿ إِنَّا جَعَلْنَـٰهَا فِتْنَةً لِّلظَّـٰلِمِينَ﴾ بێگومان ئێمە ئەو (دارە)مان کردە هۆی تاقی کردنەوەی ستەمکاران (کە لە دنیـادا گاڵتـەیان پـێ دەکـرد). ٦٣)﴿إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِىٓ أَصْلِ ٱلْجَحِيمِ﴾ بەڕاستی ئەو (ژەقنەمووتـە) درەختێکـە لـە بێخـی دۆزەخ دا دەڕوێ. ٦٤)﴿طَلْعُهَا كَأَنَّهُۥ رُءُوسُ ٱلشَّيَـٰطِينِ﴾ بەرووبوومەکەی دەڵێ ی سەری شەیتانەکانە (ناشـیرین و چڵ چڵاوی یە). ٦٥)﴿فَإِنَّهُمْ لَـَٔاكِلُونَ مِنْهَا﴾ جا بێگومان ئەو (دۆزەخیانە) لەو درەختە دەخۆن ﴿فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ﴾ و سکیان لە (بەری) ئەو درەختە پـڕ دەکـەن. ٦٦)﴿ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ﴾لە پاشان بە ڕاستی ئاوێکی لێڵی زۆر گەرمی بەسـەردا دەخۆنـەوە. ٦٧)﴿ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ﴾ بێگومـان دواتـر گەڕانـەوەیان بـۆ دۆزەخـە. ٦٨)﴿إِنَّهُمْ أَلْفَوْا۟ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ﴾بەڕاستی ئەوان باو و باپیرانی خۆیانیان بە گومڕایی بینی. ٦٩)﴿ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِمْ يُهْرَعُونَ﴾ ئینجا ئەوان ماندەدران بۆ شوێن کەوتنیان (لە گومڕاییدا). ٧٠)﴿ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێش ئەو (گومڕایانـەی قـوڕەیش) زۆربـەی گەلـە پێشینەکان گومڕا بوون. ٧١) ﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم مُّنذِرِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە لە ناو خۆیاندا (پێغەمبەرانی) ترسێنەرمان بۆ ناردن ٧٢) ﴿فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ﴾ ئینجا (ئەی موحەممەد(ﷺ)) سەرنج بدە سەرئەنجامی ترسێنراوەکان چۆن بوو. ٧٣) ﴿ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴾ بێجگە لـە بەنـدە هەڵبـژێراوەکانی خـوا. ٧٤)﴿ وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ ٱلْمُجِيبُونَ﴾ سـوێند بەخوا بەڕاسـتی نووح (ﷺ) هاواری لێ کردین ئینجا ئێمـەش زۆر چاك وەڵامـی (هـاوارەکەی) ئەومانـە دایەوە. ٧٥)﴿وَنَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ﴾ خۆی و کەس و کاری (باوەڕداری) مان لـە تەنگانە گەورەکە ڕزگار کرد. ٧٦)

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ هُمُ ٱلْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى ٱلْـَٔاخِرِينَ ﴿٧٨﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْـَٔاخَرِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾ فَقَالَ إِنِّى سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا۟ عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ ءَالِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًۢا بِٱلْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَأَقْبَلُوٓا۟ إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَٰنًا فَأَلْقُوهُ فِى ٱلْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾ وَقَالَ إِنِّى ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِى مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠٠﴾ فَبَشَّرْنَٰهُ بِغُلَٰمٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعْىَ قَالَ يَٰبُنَىَّ إِنِّىٓ أَرَىٰ فِى ٱلْمَنَامِ أَنِّىٓ أَذْبَحُكَ فَٱنظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ يَٰٓأَبَتِ ٱفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٠٢﴾

-وشتمني ولم يكن له ذلك، فأما تكذيبه إياي فقوله: لن يعيدني كما بدأني وليس أول الخلق بأهون علي من إعادته، وأما شتمه إياي فقوله: اتخذ الله ولداً، وأنا الأحد الصمد الذي لم يلد ولم يكن له كفواً أحد)(رواه البخاري) پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی (خوای بەرزو بلند دەفەرموێ ئادەمی باوەڕ بەمن ناكات ئەدەبوو باوەڕم پێ نەكات، وە جنێوم پێ دەدات كەمافی ئەوەی نی یە جنێوم پێ بدات جاباوەڕ نەكردنی بەمن ئەوەیە كەدەڵێ خوا جارێكی تر زیندووم ناكاتەوە وەك لەسەرەتاوە دروستی كردووم لەكاتێكدا دروست كردنی یەكەم جار ئاسان تر نی یە (قورس تره) بەلای منەوە لەزیندوو كردنەوەی جاری دووەم وە جنێودانی بە من ئەوەیە كە دەڵێ: خوا منداڵی بۆ خۆی بڕیار داوە لەكاتێكدا من تەنهاو بێ نیازم كەلەكەس نەبووم و كەسیشم لێ نەبووە كەسیش هاوتاو وێنەم نی یە).

﴿وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ هُمُ ٱلْبَاقِينَ﴾ وە تەنیا نەوەکانی ئەومان (لەسەر زەوی) هێشتەوە. ٧٧) ﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى ٱلْـَٔاخِرِينَ﴾ وە باسی و ناوبانگی(باشی) ئەومان لەناو گەلە پاشینەکاندا هێشتەوە (کە ئەمەیە). ٧٨)﴿سَلَٰمٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِى ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ سەلام و درووود لەسەر نووح لە لایەن هەموو جیهانیانەوە. ٧٩)﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ بەراستی ئێمە ئا بەو شێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ٨٠)﴿إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ بێگومان ئەو لە بەندە باوەڕدارەکانی ئێمە بوو. ٨١)﴿ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْـَٔاخَرِينَ﴾ لە پاشان ئەوانی تر (دوژمنان) مان نوقم کرد. ٨٢ ﴿وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ﴾ بەڕاستی ئیبراهیم لە پەیڕەوان و شوێنکەوتوانی نووح بوو (لە بنەماکانی ئاییندا). ٨٣)﴿إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ کاتێ بە دڵێکی ساغەوە بەرەو پەروەردگاری هات. ٨٤)﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَاذَا تَعْبُدُونَ﴾ کاتێ کە بەباوکی و گەلەکەی ووت چی دەپەرستن. ٨٥) ﴿أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ تُرِيدُونَ﴾ ئایا بێجگە لە خوا پەرستراوێکی درۆ و هەڵبەستراوتان دەوێ (بیپەرستن). ٨٦)﴿فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ ئاخۆ گومانتان چۆنە بەرانبەر بە پەروەردگاری جیهانیان؟. ٨٧)﴿فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى ٱلنُّجُومِ﴾ ئینجا سەیرێکی ئەستێرەکانی کرد. ٨٨) ﴿فَقَالَ إِنِّى سَقِيمٌ﴾ جا ووتی من نەخۆشم (نایەم بۆ جەژنەکەتان لە دەرەوەی شار). ٨٩)﴿فَتَوَلَّوْا۟ عَنْهُ مُدْبِرِينَ﴾ ئەوانیش پشتیان تێ کرد و ڕۆشتن (بۆ دەرەوەی شار بۆ جەژنەکەیان). ٩٠)﴿فَرَاغَ إِلَىٰٓ ءَالِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ جا (ئیبراهیم) بە نهێنی ڕۆشت بۆ لای پەرستراوەکانیان (بە گاڵتەوە) پێی ووتن ئەوە بۆ شت ناخۆن. ٩١)﴿مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ﴾ئەوە چیتانە قسە ناکەن. ٩٢)﴿فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًۢا بِٱلْيَمِينِ﴾ ئینجا بەدەستی ڕاستی (بە تەور) دەستی کرد بەلێدانیان (ورد وردی کردن جگە بتە گەورەکەیان). ٩٣)﴿فَأَقْبَلُوٓا۟ إِلَيْهِ يَزِفُّونَ﴾ (گەلەکەی زانیان) یەکسەر بە پەلە بەرەو ئیبراهیم هاتن. ٩٤) ﴿قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ئایا ئێوە بتانێك دەپەرستن کە خۆتان دەیتاشن و دروستی دەکەن؟ ٩٥)﴿وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ لە کاتێکدا خوا بەدیهێنەری خۆتان و ئەو بتانەشە دروستان کردوون. ٩٦) ﴿قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَٰنًا فَأَلْقُوهُ فِى ٱلْجَحِيمِ﴾ ووتیان بینایەکی بەرزی بۆ دروست بکەن (پڕی کەن لە ئاگر) و فڕێ ی بدەنە ناو ئاگرەکەوە. ٩٧)﴿فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَسْفَلِينَ﴾ ویستیان (بیکوژن) بە پیلان بەڵام ئێمە ئەوانمان ژێر خست. ٩٨)﴿وَقَالَ إِنِّى ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّى سَيَهْدِينِ﴾ (ئیبراهیم) ووتی من دەڕۆم بۆ لای پەروەردگارم دڵنیام ڕێنموونیم دەکات. ٩٩)﴿رَبِّ هَبْ لِى مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ ئەی پەروەردگارم منداڵێکی چاکم پێ ببەخشە. ١٠٠)﴿فَبَشَّرْنَٰهُ بِغُلَٰمٍ حَلِيمٍ﴾ ئێمەش مژدەی کوڕێکی لەسەرخۆمان پێ دا. ١٠١)﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعْىَ﴾ جا کاتێ ئەو (کوڕەکەورە بوو تا) گەشتە ئەوەی ئیش و کار بکات لەگەڵ (ئیبراهیم)دا. ﴿قَالَ يَٰبُنَىَّ إِنِّىٓ أَرَىٰ فِى ٱلْمَنَامِ أَنِّىٓ أَذْبَحُكَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ئەی کوڕە خۆشەویستەکەم بەڕاستی من لە خەودا دیم کە سەرت دەبڕم ﴿فَٱنظُرْ مَاذَا تَرَىٰ﴾ جا سەرنج بدە دەڵێ ی چی و ڕات چی یە ؟ ﴿قَالَ يَٰٓأَبَتِ ٱفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ﴾ (کوڕەکە) ووتی بابەگیان ئەوەی فەرمانت پێ دراوە بیکە ﴿سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ﴾ دڵنیابە دەمبینی بە ویستی خوا لە خۆگران دەبم. ١٠٢)

فَلَمَّآ أَسْلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَٰدَيْنَٰهُ أَن يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ ٱلرُّءْيَآ ۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْبَلَٰٓؤُا۟ ٱلْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَٰهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿١٠٩﴾ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾ وَبَشَّرْنَٰهُ بِإِسْحَٰقَ نَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَٰرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰٓ إِسْحَٰقَ ۚ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ مُبِينٌ ﴿١١٣﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيْنَٰهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنَٰهُمْ فَكَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُمَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنَٰهُمَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾ إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾ وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ ٱلْخَٰلِقِينَ ﴿١٢٥﴾ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾

ئایەتی (٣٦) سورەتی (الروم): قال رسول الله (ﷺ): (عجباً **للمؤمن لا** يقضي له قضاء إلا كان **خيراً له** إن أصابته **سراء شكر** فكان خيراً له وإن أصابته **ضراء صبر** فكان خيراً **له) (رواه** أحمد). **پێغەمبەری** خوا (ﷺ) فەرمووی: (کاری **موسڵمان** سەیرو سەر سوڕهێنەرە، هەموو کارێکی **هەر** مایەی خێرە **بۆی، چونکە** ئەگەر تووشی خۆشی بهات سوپاسی خوای لەسەر دەکات ئەوە بەچاکە دەنوسرێت بۆی، **وەئەگەر تووشی ناخۆشی هات ئارام دەگرێ ئەوە** ئەویش بەچاکە دەنوسرێت بۆی).

ئایەتی (٥٤) سورەتی (الروم): قال رسول الله (ﷺ): (يبعث كل عبد على ما مات عليه) (رواه **مسلم). پێغەمبەری خوا** (ﷺ) فەرمووی: **(لە رۆژی دوایی دا** هەموو کەس لەسەر **ئەو شتە زیندوو دەکرێتەوە کە لەدونیادا لەسەری مردووە).**

﴿فَلَمَّآ أَسۡلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلۡجَبِينِ﴾ ئینجا کاتێ هەر دووکیان ملکەچ بوون (بۆ فەرمانی خوا) و ئیبراهیم ئیسماعیلی بەروودا خستەسەر زەوی. ١٠٣) ﴿وَنَٰدَيۡنَٰهُ أَن يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ﴾ ئێمەش بانگمان کرد ئەی ئیبراهیم. ١٠٤) ﴿قَدۡ صَدَّقۡتَ ٱلرُّءۡيَآۚ﴾ بێگومان خەوەکەت بەجێ هێنا ﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ بەراستی ئێمە تا بەو شێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ١٠٥) ﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡبَلَٰٓؤُاْ ٱلۡمُبِينُ﴾ بێگومان ئەمە تاقی کردنەوەی ئاشکرابوو. ١٠٦) ﴿وَفَدَيۡنَٰهُ بِذِبۡحٍ عَظِيمٖ﴾ وە بەرانێکی گەورەمان کردە قوربانی ئەو (ئیسماعیل). ١٠٧) ﴿وَتَرَكۡنَا عَلَيۡهِ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ﴾ وە باسکردن بەچاکەی ئیبراهیمان لەناو گەلانی داهاتوودا هێشتەوە. ١٠٨) ﴿سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ﴾ درود و سەلام لەسەر ئیبراهیم. ١٠٩) ﴿كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ تا بەو شێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ١١٠) ﴿إِنَّهُۥ مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ بەراستی ئەو لەبەندە ئیمان دارەکانی ئێمەیە. ١١١) ﴿وَبَشَّرۡنَٰهُ بِإِسۡحَٰقَ نَبِيّٗا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ مژدەی ئیسحاقمان پێدا (کە دەبێتە) پێغەمبەرێك لەچاکان. ١١٢) ﴿وَبَٰرَكۡنَا عَلَيۡهِ وَعَلَىٰٓ إِسۡحَٰقَۚ﴾ جا فەڕ و بەرەکەتمان رشت بەسەر ئیبراهیم و ئیسحاق دا ﴿وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا مُحۡسِنٞ وَظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ مُبِينٞ﴾ و لە نەوەی هەردووکیان کار چاك و ستەمکار لەخۆی بەئاشکرا هەبوو. ١١٣) ﴿وَلَقَدۡ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان منەتمان نا بەسەر مووساو هاروون دا. ١١٤) ﴿وَنَجَّيۡنَٰهُمَا وَقَوۡمَهُمَا مِنَ ٱلۡكَرۡبِ ٱلۡعَظِيمِ﴾ هەردووکیان و گەلەکەیانمان لە تەنگانە گەورەکە رزگار کرد. ١١٥) ﴿وَنَصَرۡنَٰهُمۡ فَكَانُواْ هُمُ ٱلۡغَٰلِبِينَ﴾ وە یارمەتیمان دان بۆیە هەر ئەوان سەرکەوتن (بەسەر فیرعەون و کۆمەڵەکەیدا). ١١٦) ﴿وَءَاتَيۡنَٰهُمَا ٱلۡكِتَٰبَ ٱلۡمُسۡتَبِينَ﴾ وە کتێبی روونکەرەوەمان دا بە هەردووکیان (مووسا و هاروون). ١١٧) ﴿وَهَدَيۡنَٰهُمَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ﴾ وە رێنموونی هەردووکیانمان کرد بۆ رێگای راست. ١١٨) ﴿وَتَرَكۡنَا عَلَيۡهِمَا فِي ٱلۡأٓخِرِينَ﴾ وە ناوبانگی چاکی هەردووکیانمان لە ناو گەلە پاشینەکاندا هێشتەوە. ١١٩) ﴿سَلَٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ﴾ سەلام لەسەر مووسا و هاروون بێت. ١٢٠) ﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ بەراستی ئێمە تا بەو جۆرە پاداشتی کار چاکان دەدەینەوە. ١٢١) ﴿إِنَّهُمَا مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ بێگومان هەردووکیان لەبەندە ئیماندارەکانی ئێمەن. ١٢٢) ﴿وَإِنَّ إِلۡيَاسَ لَمِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ﴾ بەراستی ئیلیاس (پێغەمبەرێك بوو) لەپێغەمبەران. ١٢٣) ﴿إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ کاتێ بە گەلەکەی ووت ئەوە لەخوا ناترسن (خۆتان ناپارێزن). ١٢٤) ﴿أَتَدۡعُونَ بَعۡلٗا وَتَذَرُونَ أَحۡسَنَ ٱلۡخَٰلِقِينَ﴾ ئایا (بتی) بەعل دەپەرستن و واز دێنن لە (پەرستنی) چاکترینی دروست کاران. ١٢٥) ﴿ٱللَّهَ رَبَّكُمۡ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ﴾ کەخوای پەروەردگاری ئێوە و باوو باپیرە پێشینەکانتانە. ١٢٦)

فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ
نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ وَإِنَّ لُوطًا
لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾ إِلَّا عَجُوزًا
فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم
مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾ وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ
الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ
مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَا أَنَّهُ
كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾
۞ فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَأَنبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً
مِّن يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾
فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٤٨﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ
وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ
شَاهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ أَلَا إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ
اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾

ئایەتی (١٤) سورەتی (لقمان): جاء رجل إلى رسول الله (ﷺ) فقال يارسول الله: (من أحق الناس بحسن صحابتي؟ قال: أمك قال: ثم من؟ قال: أمك قال: ثم من؟ قال: أمك قال ثم من؟ قال: أبوك)(متفق عليه). پیاوێك هاتە خزمەتی پێغەمبەری خوا(ﷺ) و ووتی: (ئەی پێغەمبەری خوا کێ شیاوترین کەسە کەبەچاکی هاوڕێیەتی بکەم؟ فەرمووی: دایکت، ووتی: ئینجا کێ ی تر؟ فەرمووی: دایکت، ووتی: ئینجا کێ ی تر؟ فەرمووی: دایکت ، ووتی: ئینجا کێ ی تر؟ فەرمووی: باوکت)

ئایەتی (١٧) سورەتی (لقمان): قال رسول الله (ﷺ): (ما يزال البلاء بالمؤمن والمؤمنة في نفسه وولده حتى يلقى الله تعالى وماعليه خطيئة) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەردەوام پیاوو ئافرەتی ئیماندار تووشی تاقی کردنەوە دەبێت لەخۆی و منداڵ و خێزانی دا-

﴿فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ کەچی باوەڕیان نەهێنا بە ئیلیاس کەوابوو بێگومان ئەوان ئامادە دەکرێن(لە دۆزەخ دا). ١٢٧)﴿ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ جگە بەندە هەڵبژێراوەکانی خوا. ١٢٨)﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ وە باسی چاکی ئەو (ئیلیاس) مان لەناو گەلە پاشینەکان دا هێشتەوە. ١٢٩)﴿ سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ﴾ سەلام لەسەر ئیلیاس بێت (ئیلیاسین ئیلیاس هەر یەك کەسە). ١٣٠)﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە ئا بەو شێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە ١٣١)﴿ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ بێگومان ئەو (ئیلیاس) لە بەندە باوەڕدارەکانی ئێمەیە. ١٣٢)﴿ وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ بەڕاستی لووط (پێغەمبەرێك بوو) لە پێغەمبەران.١٣٣)﴿ إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ﴾ کاتێ خۆی و هەموو کەسەکانی و شوێن کەوتووانیمان رزگار کرد. ١٣٤)﴿ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ﴾ بێجگە لەپیرەژنێك (خێزانی نووح) کە لە تیاچووەکان بوو. ١٣٥) ﴿ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ﴾ پاشان ئەوانی ترمان لەناو برد. ١٣٦)﴿ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم مُّصْبِحِينَ﴾ بەراستی ئێوە (قوڕەیشییەکان) دەڕۆن بەسەر (شوێنەکان)یاندا بە بەیانیاندا (بە ڕۆژ). ١٣٧)﴿ وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ و بەشەودا ئایا ئیتر ژیر نابن. ١٣٨)﴿ وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە بە ڕاستی یونس (پێغەمبەرێك بوو) لەپێغەمبەران. ١٣٩)﴿ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ کاتێ ڕای کرد بۆ لای کەشتیەکی پڕ (لە خەڵك). ١٤٠) ﴿فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ﴾ ئینجا قورعە کێشی کرد (لەگەڵ خەڵکی ناو کەشتییەکە) و ئەو لە دۆڕاوان بوو. ١٤١)﴿فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ (خرایە دەریاکەو) ئینجا نەهەنگێك قووتی دا ئەویش شایانی سەرزەنشت بوو. ١٤٢)﴿ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ خۆ ئەگەر بەراستی ئەو لە یاد کارانی (خوا) نەبوایە. ١٤٣)﴿لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ تا ڕۆژێ زیندوو دەکرێنەوە لەناو سکی ئەو (نەهەنگەدا) دەمایەوە. ١٤٤)﴿ فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ﴾بە هۆی ئەوەوە فڕێمان دایە زەویەکی ڕووت (بێ دار و درەخت) نەخۆشیش بوو. ١٤٥)﴿ وَأَنبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ﴾ وە ڕووەکێکی کولەکەمان بەسەریدا ڕواند. ١٤٦)﴿ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾ ئەوسا بە پێغەمبەرێتی ناردمان بۆ لای سەد هەزار کەس یا زیاتر. ١٤٧)﴿ فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ﴾ گەلەکەش باوەڕیان هێنا و بەو هۆیەوە بەهرەمەندمان کردن لەژیان تا ماوەیەك. ١٤٨)﴿فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ﴾ ئینجا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیاریان لێ بکە ئایا کچان بۆ پەروەردگارتە و کوڕانیش هی ئەوانە؟ ١٤٩)﴿أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ﴾یا ئەوان بە دیارەوە بوون کە ئێمە فریشتەکانمان بە مێینە دروست کرد. ١٥٠)﴿ أَلَا إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ﴾بێدار بن بەڕاستی ئەوان لە دەس هەڵبەسی خۆیانەوە دەڵێن. ١٥١)﴿ وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾خوا مندالی بووەو بێگومان ئەوانە درۆزنن. ١٥٢) ﴿أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ﴾ئایا (خوا) کچانی هەڵبژاردووە(بۆ خۆی)بەسەر کوڕان دا. ١٥٣)

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُّبِينٌ
﴿١٥٦﴾ فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ
نَسَبًا ۚ وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾
مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّا إِلَّا
لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ
﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا
عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا بِهِ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَلَقَدْ
سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ
جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ
يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ
صَبَاحُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ
يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾
وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

-مەتاوای لێ دێ کەدەگاتە خزمەتی پەروەردگار (لەڕۆژی دواییدا) هیچ تاوانێکی لەسەر نەماوە هەمووی سڕاوەتەوە بە بەلاو ناڕەحەتی).

ئایەتی (٣٣) سورەتی (لقمان): قال رسول الله (ﷺ): (اللهم لا عيش إلا عيش الآخرة)(متفق عليه) وقال رسول الله (ﷺ) (ما الدنيا في الآخرة إلا مثل ما يجعل أحدكم إصبعه في اليم فلينظر بم يرجع). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (ئەی پەروەردگار ژیانی ڕاستەقینە نییە جگە لەژیانی دواڕۆژ، هەر ئەوەیە ژیان لەڕاستیدا) وەپێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەم دونیایە لەچاو دوا ڕۆژدا وەك ئەوە وایە کە یەکێکتان پەنجەیەکی بکات بەناو ئاوی دەریادا جا پاشان سەرنج بدات کەپەنجەکەی چەندێ -ئاو لەو دەریایە- لەگەڵ خۆی هەڵدەگرێ).

﴿مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ چیتانە چۆن بڕیاری وا دەدەن. ١٥٤)﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دەی ئایا بیر ناکەنەوە؟ ١٥٥)﴿أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ﴾ یان بەڵگەیەکی ڕوونتان (لەم بارەیەوە) هەیە. ١٥٦)﴿فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ دەی کتێبەکەتان (بەڵگەکەتان) بێنن ئەگەر ڕاست دەکەن. ١٥٧)﴿وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا﴾ وە ئەو (بێ باوەڕانە) لە نێوان خواو جنۆکەدا خزمایەتی یان بڕیار داوە. ﴿وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان جنۆکەکان دەیان زانی کە بەڕاستی ئەوان ئامادە دەکرێن (لەڕۆژی دواییدا). ١٥٨)﴿سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ پاك و بێگەردە خوا لەوەی ئەو (بێ باوەڕانە) دەیڵێن. ١٥٩)﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ (هەموویان سزا دەدرێن) بێجگە بەندە خاوێن کراوەکانی خوا. ١٦٠)﴿فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ﴾ ئینجا بەڕاستی ئێوە ئەو (بتانە) یش کە دەیپەرستن. ١٦١)﴿مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ﴾ ئێوە ناتوانن لەبەرانبەری خوادا گومڕاکەری (کەس) بن. ١٦٢)﴿إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ﴾ بێجگە ئەو کەسەی (خوا دەزانێ) دەچێتە دۆزەخەوە. ١٦٣)﴿وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ﴾ (فریشتەکان دەڵێن) هیچ کام لەئێمە نییە مەگەر پلەو شوێنێکی دیاری کراوی خۆی هەیە. ١٦٤)﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە هەموومان بەڕیز وەستاوین (بۆ عیبادەت و بەجێ هێنانی فەرمانی خوا). ١٦٥)﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ﴾ وە بێگومان ئێمەین هەمیشە پاکی و بێگەردی ئەو دەڵێین. ١٦٦)﴿وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ﴾ بێگومان هەر چەندە بت پەرستان دەیان ووت. ١٦٧)﴿لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ﴾ بەڕاستی ئەگەر کتێبێك (ی ئاسمانی وەك کتێبی) پێشینانمان هەبوایە. ١٦٨)﴿لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە لە بەندە پاك و خاوێنەکانی خوا دەبووین. ١٦٩)﴿فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ ئینجا (کە کتێبیان بۆ هات) باوەڕیان پێ نەهێنا و بەزوویی دەزانن (سەر ئەنجامی بێ بڕواییەکەیان چۆن دەبێ). ١٧٠)﴿وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێشتر بڕیارمان داوە بۆ بەندە نێردراوەکانمان. ١٧١)﴿إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ﴾کە بێگومان هەر ئەوان سەر دەخرێن.١٧٢)﴿وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ دیاریشە هەر سەربازانی ئێمە سەردەکەوون. ١٧٣)﴿فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ﴾ تۆش وازیان لێ بێنە تا ئەو ماوەی(دیاریکراوە بۆ لەناویردنیان). ١٧٤)﴿وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ﴾ وە بیان بینە(سەرنجامیان چۆن دەبێت) ولەمەولا ئەوانیش دەبینن (چییان بەسەر دێت). ١٧٥)﴿أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ﴾ جا ئایا بەپەلە داوای سزای ئێمە دەکەن. ١٧٦)﴿فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ﴾ هەر کاتێ سزای ئێمە هاتە خوارەوە بۆ ناوماڵەکانیان. ﴿فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ﴾ ئەوسا ترسێنراوان چ ڕۆژێکی خراپ و تەنگیان دەبێ. ١٧٧) ﴿وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ﴾ وە وازیان لێ بێنە تا ئەو ماوەی (دیاری کراوە بۆیان). ١٧٨)﴿وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ﴾ وە ببینە ئینجا لەمەولا ئەوانیش دەبینن. ١٧٩)﴿سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾پەروەردگارت پاك و بێگەردە پەروەردگاری باڵا دەست لەوەی بێ باوەڕان دەیڵێن (دەربارەی). ١٨٠)﴿وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ﴾سڵاو و درودیش بۆ گشت پێغەمبەران. ١٨١)﴿وَالْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ سوپاس و ستایشیش بۆ خوای ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ پەروەردگاری هەموو جیهانیان. ١٨٢)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

صٓ ۚ وَٱلْقُرْءَانِ ذِى ٱلذِّكْرِ ﴿١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ فَنَادَوا۟ وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾ وَعَجِبُوٓا۟ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ ۖ وَقَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا سَٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٤﴾ أَجَعَلَ ٱلْءَالِهَةَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾ وَٱنطَلَقَ ٱلْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ ٱمْشُوا۟ وَٱصْبِرُوا۟ عَلَىٰٓ ءَالِهَتِكُمْ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ يُرَادُ ﴿٦﴾ مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِى ٱلْمِلَّةِ ٱلْءَاخِرَةِ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا ٱخْتِلَٰقٌ ﴿٧﴾ أَءُنزِلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ مِنۢ بَيْنِنَا ۚ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّن ذِكْرِى ۖ بَل لَّمَّا يَذُوقُوا۟ عَذَابِ ﴿٨﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ ٱلْعَزِيزِ ٱلْوَهَّابِ ﴿٩﴾ أَمْ لَهُم مُّلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ فَلْيَرْتَقُوا۟ فِى ٱلْأَسْبَٰبِ ﴿١٠﴾ جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ ٱلْأَحْزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ إِن كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنظُرُ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً مَّا لَهَا مِن فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوا۟ رَبَّنَا عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿١٦﴾

ئایەتی (١٦) سورەتی (السجدة): قال رسول الله (ﷺ): (يعقد الشيطان على قافية رأس أحدكم إذا هو نام ثلاث عقد، يضرب على كل عقدة: عليك ليل طويل فارقد، فإن استيقظ فذكر الله تعالى انحلت عقدة فإن توضأ انحلت عقدة فإن صلى انحلت عقدة كلها فأصبح نشيطاً طيب النفس، وإلا أصبح خبيث النفس كسلان)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (هەریەکە لەئێوە کاتێک دەخەوێت شەیتان سێ گرێ دەدات لەپشتی سەرتانەوە بەهەریەکەیان دەست دەدات و دەڵێ: بخەوە شەوگارێکی دوورو درێژت لەپێشدایە، جا ئەگەر خەبەری بوویەوەو یادی خوای کرد گرێیەکیان دەکرێتەوە وە ئەگەر دەست نوێژی گرت گرێیەکی تریان دەکرێتەوە وەئەگەر نوێژیشی کرد ئیتر هەموو گرێکان دەکرێنەوە جا بەگورج و گۆڵی و-

سورەتی ﴿ص﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿صٓ﴾ بە (صاد) دەخوێنرێتەوە خوازاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیر سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ﴿وَٱلْقُرْءَانِ ذِى ٱلذِّكْرِ﴾ سوێند بە قورئانی خاوەن ڕێز و پەند و ئامۆژگاری. ١)﴿بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ﴾ بەڵام ئەوانەی بێ باوەڕن ڕۆ چوون لە خۆبەگەورە زانین و دژایەتیدا (بەرانبەر ئیسلام و شوێن کەوتووانی). ٢)﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ﴾ چەندەها گەلمان پێش ئەوان (کافرانی مەککە) لەناو برد ﴿فَنَادَوا۟ وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ ئنجا هاواریان کرد لە حاڵێکدا کاتی ڕزگار بوون نەمابوو. ٣)﴿وَعَجِبُوٓا۟ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ﴾ سەریان سوڕدەماکە ترسێنەرێکیان لە خۆیان بۆ هاتووە ﴿وَقَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا سَٰحِرٌ كَذَّابٌ﴾ وە بێ باوەڕان دەیان ووت ئەم (پێغەمبەرە) جادوو گەرێکی زۆر درۆزنە. ٤)﴿أَجَعَلَ ٱلْءَالِهَةَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا﴾ ئایا ئەو (پێغەمبەرە) هەموو خواکانی کردۆتە یەك خوا. ﴿إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ﴾ بەڕاستی ئەمە (کەیەك خوا ببێ) شتێکی زۆر سەرسوڕهێنەرە. ٥)﴿وَٱنطَلَقَ ٱلْمَلَأُ مِنْهُمْ﴾ وە گەورەکانی (قوڕەیش لەگەڵ پێغەمبەر قسەیان کرد و هەڵسان) بە پەلە دەرچوون ﴿أَنِ ٱمْشُوا۟ وَٱصْبِرُوا۟ عَلَىٰٓ ءَالِهَتِكُمْ﴾ (بەخەڵکیان ووت) بڕۆن و خۆ گر بن لەسەر (پەرستنی) خواکانتان ﴿إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ يُرَادُ﴾ بەڕاستی ئەمە(ی موحەممەد(ﷺ)) دەیڵێ) شتێکە لە ئێوە داوا کراوە (تا ببێتە گەورەی هەموو عەرەب). ٦)﴿مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِى ٱلْمِلَّةِ ٱلْءَاخِرَةِ﴾ ئەمەمان نەبیستووە لە کۆتا ئاییندا (کە نەسرانی یە). ﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّا ٱخْتِلَٰقٌ﴾ ئەمە تەنیا شتێکی هەڵبەستراوە. ٧)﴿أَءُنزِلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ مِنۢ بَيْنِنَا﴾ ئایا چۆن وەحی لە ناو هەموومان دا بۆ ئەو (موحەممەد (ﷺ)) دابەزێنراوە﴿بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّن ذِكْرِى﴾ (نەخێر ڕاست ناکەن) بەڵکو ئەوانە لە گوماندان لە قورئانەکەی من ﴿بَل لَّمَّا يَذُوقُوا۟ عَذَابِ﴾ (نەخێر وا نیە) بەڵکو ئەوانە هێشتا سزای منیان نەچەشتووە (بۆیە باوەڕ ناهێنن). ٨)﴿أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ ٱلْعَزِيزِ ٱلْوَهَّابِ﴾ یا غەزنەکانی بەزەیی پەروەردگارت لای ئەوانە کە زاڵی بەخشندەیە. ٩)﴿أَمْ لَهُم مُّلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ یا دەسەڵات و پاشایی ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە هی ئەوانە ﴿فَلْيَرْتَقُوا۟ فِى ٱلْأَسْبَٰبِ﴾ (ئەگەر وایە) دەبا بەرز ببنەوە لە ناو هۆکارەکانی بەرز بوونەوەدا (تا دەگەنە عەرش ئینجا وەحی دابەزێنن بۆ هەر کەسێ خۆیان دەیانەوێت). ١٠)﴿جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ ٱلْأَحْزَابِ﴾ (بێ بڕوایانی قوڕەیش) لەشکر و کۆمەڵێکی بێ نرخن لەو کۆمەڵانەی (دژی پێغەمبەرانن بەزوویی) دەشکێنرێن و سەر شۆڕ دەبن. ١١)﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو ٱلْأَوْتَادِ﴾ پێش ئەوان گەلی نووح و عاد و فیرعەونی خاوەن مێخەکان باوەڕیان بە (پێغەمبەرەکانیان) نەهێنا. ١٢)﴿وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ﴾ وە (گەلی) سەموود و گەلی لووط و خاوەن باخە چڕو پڕەکان ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْأَحْزَابُ﴾ ئەوانە تاقم و کۆمەڵانێك بوون. ١٣)﴿إِن كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ﴾ هەر هەموویان باوەڕیان بە پێغەمبەران نەهێنا بۆیە سزای منیان بەسەرا چەسپا (و لە ناو چوون). ١٤)﴿وَمَا يَنظُرُ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً﴾ ئەمانە تەنیا چاوەڕوانی دەنگێکی زۆر گەورە دەکەن ﴿مَّا لَهَا مِن فَوَاقٍ﴾ ئەو دەنگە (فوو کردن بە کەڕەنادا) کەمترین ماوە دوا خستنی نییە. ١٥)﴿وَقَالُوا۟ رَبَّنَا عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْحِسَابِ﴾ وە ووتیان: ئەی پەروەردگارمان پێش ڕۆژی لێ پرسینەوە بەشەکەمان (لە سزا یا پاداشت) پێ بدە. ١٦)

ٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُۥدَ ذَا ٱلْأَيْدِ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾ إِنَّا سَخَّرْنَا ٱلْجِبَالَ مَعَهُۥ يُسَبِّحْنَ بِٱلْعَشِيِّ وَٱلْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ وَٱلطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُۥ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْحِكْمَةَ وَفَصْلَ ٱلْخِطَابِ ﴿٢٠﴾ ۞ وَهَلْ أَتَىٰكَ نَبَؤُا۟ ٱلْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا۟ ٱلْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَىٰ دَاوُۥدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَٱحْكُم بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَٱهْدِنَآ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلصِّرَٰطِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ هَٰذَآ أَخِى لَهُۥ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِىَ نَعْجَةٌ وَٰحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِى فِى ٱلْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِۦ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْخُلَطَآءِ لَيَبْغِى بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ وَظَنَّ دَاوُۥدُ أَنَّمَا فَتَنَّٰهُ فَٱسْتَغْفَرَ رَبَّهُۥ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ۩ ﴿٢٤﴾ فَغَفَرْنَا لَهُۥ ذَٰلِكَ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٢٥﴾ يَٰدَاوُۥدُ إِنَّا جَعَلْنَٰكَ خَلِيفَةً فِى ٱلْأَرْضِ فَٱحْكُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ ٱلْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا نَسُوا۟ يَوْمَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

-دڵخۆشـــی پێ دەکاتەوە ئەگەر وانەکات بەپەستی و دڵگرانـــی و تەمبـــەڵی پێ دەکاتەوە).

ئایەتی (١٧) ســـورەتی (السجدة)؛ قـال رسـول الله (ﷺ) (قـال الله تعـالى: أعـددت لعبـادي الـصالحين مـالا عـين رأت ولا أذن سمعـت ولا خطـر علـى قلـب بـشر اقـرؤا إن شئتم: فلا تعلم نفس مـا أخفي لهم من قـرة أعــين)(متفــق عليه). پێغەمبەری خـــوا (ﷺ) فـەرمووی: (خـوای گـەورە فەرموویـەتی: ئامـادەم کردووە بۆ بەندە چاکەکانم بـەهرەو نیعمـەتی وا کەچاو نـەی بینیوە و گوێ نەی بیستووە و بە دڵی کەسدا نـەهاتووە ئەگەر ویستان (ڕاستی ئـەم قـسەیەم بزانن) ئـەم ئایەتـە بخوێنن کەدەفـەرمووێ: (کـەس نازانێ چی بـەهرەو خۆشیان بۆ شاراوەتەوە کە مایەی خۆشی چاو دڵ و ڕوونیەتە)...

﴿ اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) دان بە خۆتدا بگرە لەسەر ئەو قسانەی کە دەیکەن.﴿وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ ۖ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾بیری بەندەمان داوودی خاوەن هێز و توانا بکەرەوە بێگومان ئەو هەمیشە گەڕاوە بوو بۆ لای خوا ١٧)﴿إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ﴾ بەڕاستی ئێمە چیاکانمان رام هێنا بوو تەسبیحاتی خوایان دەکرد لەگەڵ ئەو(داوود). ﴿بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾بەئێواران و بەیانیاندا. ١٨)﴿ وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً ۖ كُلٌّ لَّهُ أَوَّابٌ﴾ وە باڵندەکان کە لەدەوری ئەو (داوود) کۆدەکرانەوە هەمووی(بۆ تەسبیحات) بۆلای ئەو دەگەڕانەوە(تا لەگەڵ داوود یادی خوا بکەن). ١٩)﴿ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ﴾ وە پاشایەتیەکەی ئەومان بەهێز کرد ﴿وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ﴾ دانایی و گوفتاری جیاکەرەوەمان پێ بەخشی. ٢٠) ﴿وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾ وە ئایا هەواڵی داوا چییەکانت پێ گەیشتووە کاتێ بەدیواری خەڵوەتگاکەدا سەر کەوتن. ٢١) ﴿ إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُودَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ﴾ لە ناکاودا چوونە ژوورەوە بۆ لای داوود ئەویش داچڵەکا و ترسا لێیان ﴿قَالُوا لَا تَخَفْ ۖ خَصْمَانِ﴾ وتیان: مەترسە(ئێمە)دووداواچین﴿بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ یەکێکمان ستەمی لەوی تر کردووە﴿فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ﴾ جا لە نێوانماندا بەهەق وڕاستی بڕیار بدەولە ڕاستی لامەدە(لە بڕیارەکەتدا).﴿وَاهْدِنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾ وە ڕێنموونیمان بکە بۆ ڕێگای راست. ٢٢)﴿إِنَّ هَٰذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً ﴾(یەکێکیان وتی) بێگومان ئەمە برامە نەوەدو نۆ مەڕی هەیە ﴿وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ﴾ و منیش یەك مەڕم هەیە ﴿فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ﴾ کەچی دەڵێ ئەو مەڕەش بدە بەمن (بیسپێرە بە من) و لە قسە کردن دا زاڵە بەسەرمدا. ٢٣)﴿ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ﴾ (داوود)وتی سوێندبەخوا بەڕاستی ستەمی لێکردوی کە داوات لێ دەکات تاقە مەڕەکەت بخاتە ناو مەڕەکانی خۆی﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ و بێگومان زۆر لەشەریك و هاوبەشان ستەم لەیەکتری دەکەن ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ﴾بێجگە لەوانەی باوەڕیان هێناوە و کردەوەی چاکیان کردووە ئەوانەش زۆر کەمن﴿وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ﴾ داوود زانی کە ئێمە تەنیا تاقیمان کردۆتەوە ﴿فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ بۆیە داوای لێبووردنی کرد لە پەروەردگاری وکەوت بە روودا بە سوژدە بردنەوە و تۆبەی کرد.٢٤) ﴿فَغَفَرْنَا لَهُ ذَٰلِكَ﴾ ئێمەش لەو هەڵەی ئەو خۆش بووین ﴿وَإِنَّ لَهُ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ﴾ بەڕاستی ئەو (داوود) پلە و پایەی بەرزەو نزیکە لە ئێمەوە و دوا ڕۆژێکی چاکیشی هەیە. ٢٥)﴿يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ﴾ ئەی داوود بێگومان ئێمە تۆمان کرد بەجێ نشین(ی پێغەمبەرانی پێش خۆت) لە زەویدا ﴿فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ﴾ کەوابوو تۆش لە نێوان خەڵکدا بەڕاستی فەرمانڕەوایی بکە ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ شوێن هەوا و ئارەزووات مەکەوە با لەڕێگای خوا لات نەدات ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بێگومان ئەوانەی لەڕێگای خوا لادەدەن و گومڕا دەبن ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ سزای سەختیان بۆ هەیە چونکە ڕۆژی لێپرسینەوەیان لە بیرکردبوو. ٢٦)

وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَٰطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٩﴾ وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَٰنَ ۚ نِعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾ إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِٱلْعَشِىِّ ٱلصَّٰفِنَٰتُ ٱلْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّىٓ أَحْبَبْتُ حُبَّ ٱلْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّى حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِٱلْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا عَلَىَّ ۖ فَطَفِقَ مَسْحًۢا بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَٰنَ وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِۦ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا لَّا يَنۢبَغِى لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ ٱلرِّيحَ تَجْرِى بِأَمْرِهِۦ رُخَآءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَٱلشَّيَٰطِينَ كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾ وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِى ٱلْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ هَٰذَا عَطَآؤُنَا فَٱمْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٠﴾ وَٱذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلشَّيْطَٰنُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾ ٱرْكُضْ بِرِجْلِكَ ۖ هَٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾

ئایەتی (٥) سورەتی (الأحزاب): قال رسول الله (ﷺ): (إذا اجتهد الحاكم فأصاب فله أجران وإن اجتهد فأخطأ فله أجر) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر کار بەدەستی موسوڵمانان ئیجتهادی کرد و راستی پێکا و حوکمەکەی تەواو بوو ئەوە دوو پاداشتی هەیە وە ئەگەر ئیجتهادی کرد و هەڵەی کرد و نەی پێکا ئەوا یەک پاداشتی هەیە).

ئایەتی (٢٥) سورەتی (الأحزاب): كان رسول الله (ﷺ) يقول: (لا إله إلا الله وحده صدق وعده ونصر عبده وأعز جنده وهزم الأحزاب وحده فلا شيء قبله ولا شيء بعده) (متفق عليه)، ودعا رسول الله (ﷺ) على الأحزاب فقال: (اللهم منزل الكتاب سريع الحساب اهزم الأحزاب اللهم اهزمهم وزلزلهم)-

﴿وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَٰطِلًا﴾ ئێمە ئاسمان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیانایە بەبێهودە دروستمان نەکردووە ﴿ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوە گومانی ئەو کەسانەیە کە بێ باوەڕ بوون ﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ ٱلنَّارِ﴾ سا هاوار بۆ ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون لەئاگری دۆزەخ. ٢٧) ﴿أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئایا ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەگەڵ خراپەکاران لە زەویدا وەك یەکیان دانێین (لە دوا ڕۆژدا، نەخێر وانییە) ﴿أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَٱلْفُجَّارِ﴾ یا پارێزکاران وەك بەد کرداران لێ دەکەین. ٢٨) ﴿كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ﴾ (ئەم قورئانە) کتێبێکی پیرۆزە ناردوومانەتە خوارەوە بۆ تۆ ﴿لِّيَدَّبَّرُوٓا ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ بۆ ئەوەی بیر بکەنەوە لەئایەتەکانی وە خاوەنانی بیر و ژیری پەندی لێ وەربگرن. ٢٩) ﴿وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَٰنَ﴾ ئێمە سولەیمانمان بەخشی بە داوود (علیهما السلام) ﴿نِعْمَ ٱلْعَبْدُ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ﴾ ئەو (سولەیمان) بەندەیەکی چاك بوو بێگومان ئەو زۆر ڕوو لەخوا بوو ٣٠) ﴿إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِٱلْعَشِىِّ ٱلصَّٰفِنَٰتُ ٱلْجِيَادُ﴾ سەر لە ئێوارە وەختێ ئەسپانی ڕەسەن و خێرا نیشانی سولەیمان درا. ٣١) ﴿فَقَالَ إِنِّىٓ أَحْبَبْتُ حُبَّ ٱلْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّى﴾ جا (سولەیمان) ووتی خۆشەویستی ئەم ئەسپانەم باودا بەسەر یاد و عیبادەتی پەروەردگارم دا (کە نوێژی عەسر بوو) ﴿حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِٱلْحِجَابِ﴾ (سەیری ئەسپەکانی دەکرد) هەتا لەچاوو گوم بوون. ٣٢) ﴿رُدُّوهَا عَلَىَّ﴾ (ووتی) جارێکی تر ئەو ئەسپانەم بۆ بگێڕنەوە ﴿فَطَفِقَ مَسْحًۢا بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ﴾ ئینجا دەستی هێنا بە دەست و قاچ و گەردن و یالی (ئەو ئەسپانەدا). ٣٣) ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَٰنَ﴾ سوێند بەخوا بەراستی سولەیمانمان تاقی کردەوە ﴿وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِۦ جَسَدًا﴾ و لاشەی (لەتە کوڕی)کمان فڕێدا بەسەر تەختەکەیدا ﴿ثُمَّ أَنَابَ﴾ پاشان تەوبەی کرد و گەڕایەوە بۆ لای خوا. ٣٤) ﴿قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا﴾ (سولەیمان) ووتی ئەی پەروەردگارم لێم خۆشبەو دەسەڵات و پاشایەتێکم پێ ببەخشە ﴿لَّا يَنۢبَغِى لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِىٓ﴾ کەدوای من دەس نەدا بۆ کەسی تر ﴿إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ﴾ بێگومان تەنها تۆی بەخشندەی (هەموو شتێکی). ٣٥) ﴿فَسَخَّرْنَا لَهُ ٱلرِّيحَ﴾ (دوا نزاکەی) با مان بۆ رام هێنا ﴿تَجْرِى بِأَمْرِهِۦ رُخَآءً حَيْثُ أَصَابَ﴾ بەفەرمانی ئەو بەنەرمی دەڕۆیی بۆ هەر جێگایەك بیویستایە. ٣٦) ﴿وَٱلشَّيَٰطِينَ كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍ﴾ وە هەموو (پەری و) شەیتانەکانمان بۆ رام هێنا بوو کە بینا سازو مەلەوانی ژێر دەریا بوون. ٣٧) ﴿وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِى ٱلْأَصْفَادِ﴾ وە هەندێکی تریان (کە سەرپێچی سولەیمانیان کردبوو راممان هێنان بۆی) بە پێکەوە بەستراوی لە کۆت زنجیردا. ٣٨) ﴿هَٰذَا عَطَآؤُنَا فَٱمْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ئەمە (کە باسکرا) بەخششی ئێمەیە (بۆ تۆ) ئینجا بەویستی خۆت بیبەخشە یا بیگرەوە و مەیبەخشە بەبێ پرسینەوە (لێت). ٣٩) ﴿وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ﴾ وە بەراستی ئەو (سولەیمان) پلەی بەرزی هەیە لای ئێمە وە سەر ئەنجامی چاکی هەیە. ٤٠) ﴿وَٱذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) باسی بەندەی ئێمە ئەیوب بکە کاتێ هاواری لە پەروەردگاری کرد ﴿أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلشَّيْطَٰنُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ﴾ (ووتی) بەراستی شەیتان تووشی زەحمەت و ناڕەحەتی و ئازاری کردووم. ٤١) ﴿ٱرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ وَشَرَابٌ﴾ (پێ ی وترا) پێت بدە بە زەویدا ئەوە کانیاوێکی ساردە بۆ خۆشتن و خواردنەوە (خۆی شت و ئاوی خواردەوە لە نەخۆشییەکەی چاك بوویەوە). ٤٢)

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٤٣﴾ وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَٱضْرِب بِّهِۦ وَلَا تَحْنَثْ ۗ إِنَّا وَجَدْنَٰهُ صَابِرًا ۚ نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ وَٱذْكُرْ عِبَٰدَنَآ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى وَٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٥﴾ إِنَّآ أَخْلَصْنَٰهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى ٱلدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَٱذْكُرْ إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ وَكُلٌّ مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هَٰذَا ذِكْرٌ ۚ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ ٱلْأَبْوَٰبُ ﴿٥٠﴾ مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ ۞ وَعِندَهُمْ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُۥ مِن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾ هَٰذَا ۚ وَإِنَّ لِلطَّٰغِينَ لَشَرَّ مَـَٔابٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ وَءَاخَرُ مِن شَكْلِهِۦٓ أَزْوَٰجٌ ﴿٥٨﴾ هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ صَالُوا۟ ٱلنَّارِ ﴿٥٩﴾ قَالُوا۟ بَلْ أَنتُمْ لَا مَرْحَبًۢا بِكُمْ ۖ أَنتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى ٱلنَّارِ ﴿٦١﴾

=(متفق عليه). **پێغەمبەری خوا(ﷺ)** دەیفەرمووی: (هیچ **پەرستراوێکی ڕاست نی یە** جگە لەخوای **تاك و** تەنها **بەڵێنەکەی** بردە **سەرو بەندە (پێغەمبەرە)کەی سەرخست و سەربازانی زاڵ** کرد **تەنها ئەو هەموو لەشکرو کۆمەڵەکانی تێکشکاند** هیچ شتێك **پێش** ئەو نەبووەو هیچیش **پاش ئەو** نابێ) (وە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دوعای کرد لەو لەشکرو تاقمانە(ی هاتبوونە سەر مەدینە) و فەرمووی: (ئەی پەروەردگارم دابەزێنەری قورئان و موحاسەبەکەری بە پەلە ئەو لەشکر و تاقمانە تێکشکێنە ئەی خوایە تێکیان شکێنەو تەفرو تونایان کە (ترس و بیم بخەرە دڵیانەوە).

ئایەتی (٣٥) سورەتی (الأحزاب): قال رسول الله (ﷺ): (على كل مسلم صدقة، قال:أرأيت إن لم يجد؟ قال: يعمل بيديه فينفع نفسه ويتصدق قال: أرأيت إن لم يستطع؟ قال يعين ذا الحاجة الملهوف قال:=

﴿وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ﴾ وە ژن و منداڵەکانی و ئەوەندەی تریشمان لەگەڵیان دا بەو (ئەیوب) بەخشی ﴿رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ بەمیهرەبانی لە لایەن خۆمانەوە (بە ئەیوب) و بۆ پەند و ئامۆژگاری بۆ خاوەنانی ژیری و بیرو هۆش. ٤٣)﴿وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَٱضْرِب بِّهِۦ وَلَا تَحْنَثْ﴾ (پێمان ووت) چەپکێ شووڵ (داری زۆر باریك) بە دەستەوە بگرە و پێی بدە (لەخێزانت یەك جار) و سوێندەکەت مەشکێنە (کە لە خێزانت خوارد بوو سەد داری لێ بدەی) ﴿إِنَّا وَجَدْنَٰهُ صَابِرًا﴾ بەڕاستی ئێمە ئەو (ئەیوب)مان بەخۆگر بینی ﴿نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ﴾ چ بەندەیەکی چاك بوو بەراستی ئەو زۆر گوێڕایەڵ و روو لە خـوا بـوو. ٤٤)﴿وَٱذْكُرْ عِبَٰدَنَآ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ﴾ وە باسی بەندکانی ئێمە بکە ئیبراهیم و ئیسحاق و یەعقوب ﴿أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى وَٱلْأَبْصَٰرِ﴾ کە خاوەنی هێزو توانا و بینایی بوون. ٤٥)﴿إِنَّآ أَخْلَصْنَٰهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى ٱلدَّارِ﴾بەراستی لەبەر ئەوەی هەمیشە رۆژی دواییان لەبیردابوو ئێمـە (بـە بەنـدەی تایبـەتی خۆمـان) هـەڵمان بـژاردن. ٤٦)﴿وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ﴾وە بەڕاستی ئەوانە (هەر سیانیان) لای ئێمە لەبەند هەڵبژێردراوە چاکەکانن. ٤٧)﴿وَٱذْكُرْ إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ﴾ وە باسی (بەندەکانی ئێمە بکە) ئیسماعیل و ئەلیەسەع و ذو لکیفل ﴿وَكُلٌّ مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ﴾ کەهەموویان لە چاکانن. ٤٨)﴿هَٰذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَـَٔابٍ﴾ ئەم (باسی پێغەمبەرانە) باس و ناوبانگی چاکیانە لە دونیـادا و بێگومـان پارێزکـاران سـەرئەنجامێکی چـاکیان هەیـە. ٤٩)﴿جَنَّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ ٱلْأَبْوَٰبُ﴾(کـە بریتـی یـە لـە) بەهەشتانی جێگای مانەوەی هەمیشەیی کەدەرگاکانی کراوەتەوە بۆیـان. ٥٠)﴿مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا﴾ لەوێدا (لەسەر کورسی رازاوە) پاڵیـان داوەتـەوە ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ﴾ تێیـدا داوای میوەهـاتی زۆر و جۆرەهـا خواردنـەوە دەکـەن. ٥١)﴿وَعِندَهُمْ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ أَتْرَابٌ﴾ و حۆرییانی هاوتەمەنیان لایە (خێزانیـانن) کەچاویان بڕیوەتـە مێردەکانیـان. ٥٢)﴿هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ﴾ ئەمە ئەو (نازو نیعمەتانە)یە کە بەڵێنتان پێ درا بوو بۆ رۆژی لێپرسینەوە(ی قیامەت). ٥٣)﴿إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُۥ مِن نَّفَادٍ﴾ بەڕاستی ئەمە رسق و رۆزی ئێمەیە هەرگیز تەواو بوونی بۆ نییە. ٥٤)﴿هَٰذَا ۚ وَإِنَّ لِلطَّٰغِينَ لَشَرَّ مَـَٔابٍ﴾ ئـا ئەمـە (پاداشتی پارێزکارانە) و بێگومان سەرکەشانیش خراپترین پاشـە رۆژیـان هەیـە. ٥٥)﴿جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ﴾ دۆزەخە کەدەچنە ناویەوە ئای چ جێگایەکی بەدو خراپە. ٥٦)﴿هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ﴾ ئەمە و ئاوی لەکوڵ و کێم و زووخە دەبا بیچەژن. ٥٧)﴿وَءَاخَرُ مِن شَكْلِهِۦٓ أَزْوَٰجٌ﴾ وە چـەند جـۆری تـر سـزایان هەیـە لـەو شـێوە. ٥٨)﴿هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ﴾ (بە گومراکەرەکان دەوترێ) ئەمە کۆمەڵێکە لەگەڵ ئێوەدا دێنە دۆزەخ ﴿لَا مَرْحَبًۢا بِهِمْ﴾ (گومراکەرەکانیش دەڵێن) بەخێر نەیەن ﴿إِنَّهُمْ صَالُوا۟ ٱلنَّارِ﴾ بێگومان ئەوانە دەچنە ناو ئـاگری دۆزەخ. ٥٩)﴿قَالُوا۟ بَلْ أَنتُمْ لَا مَرْحَبًۢا بِكُمْ﴾ ئـەوان (بـە گومراکـەرەکان) دەڵـێن بەڵکو ئێوە بەخێر نەیەن ﴿أَنتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا﴾ ئێوە (لـە دنیـا گومڕاتـان کـردین و) ئـەم سـزاتان پێش هێنا بۆمان ﴿فَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ﴾ ئای چ جێگاو مەنزڵێکی خراپە. ٦٠)﴿قَالُوا۟ رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا﴾ دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان هـەر کەس (هۆی) پێش هێنانی ئەم سزایە بوو بۆ ئێمە ﴿فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى ٱلنَّارِ﴾ ئەوە سـزای ئەو لەدۆزەخ دا دوو چەندانە بکە. ٦١)

وَقَالُوا۟ مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ ٱلْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذْنَٰهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ ٱلنَّارِ ﴿٦٤﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّٰرُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَؤٌا۟ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ أَنتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِىَ مِنْ عِلْمٍۭ بِٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰٓ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ إِن يُوحَىٰٓ إِلَىَّ إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿٧١﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ ٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾

-أرأيت إن لم يستطع، قال: يأمر بالمعروف أو الخير قال: أرأيت إن لم يفعل؟ قال: يمسك عن الشر فإنها صدقة)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەموو موسلمانێك بەخشینێکی لەسەرە ، پیاوێ ووتی: پێم بڵێ (چی بکات) ئەگەر نەیبوو؟ فەرمووی ئیش بکات و (بەپارەکەی) سوود بەخۆی بگەیەنێت و بیشی بەخشێ ووتم پێم بڵێ ئەگەر نەیتوانی ئیش بکات؟ فەرمووی یارمەتی کەسێك بدات کە بۆ پێویستی یەك هاتای بۆ بێتێ ووتم پێم بڵێ ئەگەر ئەمەشی نەتوانی؟ فەرمووی: بافەرمان بکات بەخێرو چاکە ووتی پێم بڵێ ئەگەر ئەمەشی نەکرد؟ فەرمووی لەخراپە کردن خۆی بگرێ چونکە بێگومان ئەوە خێرو چاکەیە).

ئایەتی (٤١) سورەتی (الأحزاب): عن عبد الله بن بسر قال رجل: يا رسول الله (ﷺ): (إن شرائع-

﴿ وَقَالُواْ مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا﴾ وە (گومڕاکەرەکان) دەڵێن ئەوە چیمانە بۆچ پیاوانێك نابینین ﴿كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ ٱلْأَشْرَارِ﴾ کە ئێمە لە خراپەرکارانمان دەژماردن. ٦٢)﴿ أَتَّخَذْنَٰهُمْ سِخْرِيًّا﴾ ئایا ئەوانەن کە گاڵتەمان پێ دەکردن؟ ﴿أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ ٱلْأَبْصَٰرُ﴾ یا (لێرەن بەڵام) چاوەکان لێیان کەلا بووە (و نایان بینن). ٦٣)﴿ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ ٱلنَّارِ﴾ بێگومان ئەوە (کە باسکرا) ئاژاوە و هەڕە قسەی دۆزەخیانە ڕاستە(و دێتەدی). ٦٤)﴿قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٌ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ من تەنیا ترسێنەرێکم ﴿وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ﴾ و هیچ پەرستراوێکی ڕاست نییە بێجگە لە خوای تەنهای بەدەسەڵات. ٦٥)﴿ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە ﴿ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّٰرُ﴾ زاڵی لێ بووردە. ٦٦)﴿ قُلْ هُوَ نَبَؤٌاْ عَظِيمٌ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەوە هەواڵێکی زۆر گەورەیە. ٦٧)﴿أَنتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ﴾ کە ئێوە گوێ ی پێ نادەن. ٦٨)﴿ مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍۭ بِٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰٓ﴾ (بڵێ ئەگەر وەحیم بۆنەهاتایە) من هیچ ئاگام لەکۆمەڵی هەرە بڵند (فریشتەکان) نەبووە ﴿إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾ کاتێ دەمە قاڵێ یان دەکرد (دەربارەی ئادەم). ٦٩)﴿ إِن يُوحَىٰٓ إِلَيَّ﴾ نیگا بۆ من ناکرێ ﴿إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ مەگەر بەوەی کە من ترسێنەرێکی ڕوون کەرەوەم. ٧٠)﴿ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ﴾ ئەو کاتەی (دەمەقاڵێ یان بوو) پەروەردگارت بەفریشتەکانی فەرموو ﴿إِنِّى خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن طِينٍ﴾ بەڕاستی من بەشەرێك لە قوڕ دروست دەکەم. ٧١)﴿ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى﴾ ئینجا کاتێ شێوەکەیم ڕێك خست و فوم پێدا کردووە گیانم کرد بە بەریدا لە گیانێك کە خۆم دروستم کردووە. ﴿فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ﴾ ئەوسا هەموو بە سوژدە بردن بۆی بکەون بە ڕوودا. ٧٢)﴿فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ﴾ جافریشتەکان هەر هەموویان سوژدەیان برد. ٧٣)﴿ إِلَّآ إِبْلِيسَ ٱسْتَكْبَرَ﴾ بێجگە لە شەیتان کە خۆی بە گەورە دانا ﴿وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ و لە بێ باوەڕان بوو. ٧٤)﴿قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ﴾ (خوا) فەرمووی ئەی ئیبلیس ﴿مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ﴾ چ شتێك بەرگری کردی (لەوەی) کە سوژدە ببەیت بۆ کەسێ کە بە هەردوو دەستی خۆم دروستم کردووە ﴿أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْعَالِينَ﴾ ئایا خۆت بەگەورە زانی یاخو لەبەرزو بڵندەکانی. ٧٥)﴿ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ﴾(شەیتان) ووتی من لەو (ئادەم) چاکترم ﴿خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ﴾ چونکە منت لەئاگر دروست کردووە بەڵام ئەو لەقوڕ. ٧٦)﴿قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ﴾ (خوا) فەرمووی کەواتە لەو (بەهەشتە) دەرچۆ و بڕۆ چونکە بێگومان تۆ دەرکراوی لەرەحمەتی من. ٧٧)﴿وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ﴾وە بەڕاستی نەفرینی منت لەسەر بێ تا ڕۆژی (پاداشت و تۆڵە) قیامەت. ٧٨) ﴿ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ (شەیتان) ووتی ئەی پەروەردگارم دەی مۆڵەتم بدە (نەمرم) تا ڕۆژێ (مردوان) زیندوو دەکرێنەوە. ٧٩)﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ﴾ (خوا) فەرمووی: دەی بەڕاستی تۆ لە مۆڵەت دراوانی. ٨٠) ﴿إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ﴾ تاڕۆژی کاتی دیاری کراو. ٨١)﴿ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ (شەیتان) ووتی ئینجا سوێند بەعیزەتت هەر هەموویان گومڕا دەکەم. ٨٢)﴿ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ﴾ ئەوانەیان نەبێ کەبەندەی پاك و هەڵبژاردەی تۆن. ٨٣)

قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٨﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ﴿٢﴾ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ۚ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾ لَّوْ أَرَادَ اللَّهُ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا لَّاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ سُبْحَانَهُ ۖ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٤﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۖ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ ۖ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾

-الإسلام قد كثرت علي فاخبرني بشيء أتشبث به، قال: (لا يزال لسانك رطبا من ذكر الله) (رواه الترمذي). عەبدوڵڵای کوڕی بوسر وتی: پیاوێ وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) یاسا و فەرمانەکانی ئیسلام زۆر بوون لەسەرم (هەموویانم بۆ ناکرێ) دەی شتێکم پێ بفەرموو: کەدەستی پێوە بگرم، فەرمووی (با هەمیشە زوبانت پاراو بێت بەیادی خوا).

ئایەتی (٥٣) سووڕەتی (الأحزاب): قال رسول الله (ﷺ): (إياكم والدخول على النساء فقال رجل من الأنصار: أفرأيت الحمو؟ قال: الحمو الموت)(متفق عليه) قال رسول الله (ﷺ): (لا يخلون أحدكم بامرأة الا مع ذي رحم محرم)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هۆشیار بن (بەتەنیا)-

﴿قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ﴾ (خوا) فەرمووی: من حەقم هەر حەقیش دەڵێم. ٨٤)﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ بەراستی دۆزەخ پڕ دەکەم لە تۆ (نەوەکانت) و ئەوانەی (لە ئادەمیان) شوێنت دەکەون تێکڕا. ٨٥)﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ من هیچ کرێ و پاداشتێك لەسەر گەیاندنی ئەم ئایینە لە ئێوە داواناکەم ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ و من لەو کەسانەش نیم کە درۆ هەڵبەستم و زۆر لە خۆم بکەم. ٨٦)﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ﴾ ئەم (قورئانە) تەنها پەند و ئامۆژگارییە بۆ هەموو جیهانیان. ٨٧)﴿وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ﴾ بەراستی پاش ماوەیەك لە هەواڵی ئەو (قورئانە) دەزانن. ٨٨)

سورەتی ﴿الزمر﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿تَنزِيلُ الْكِتَابِ﴾ ئەم قورئانە هێنراوەتەخوارەوە ﴿مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ لە لایەن خوای بالادەستی کار بەجێوە. ١)﴿إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ بێگومان ئێمە بەحەق و راستی قورئانمان بۆ تۆ هێناوەتە خوارەوە ﴿فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ﴾ کەواتە خوا بپەرستە و بە تەنها هەر بۆ ئەو ملکەچ بە. ٢)﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ﴾ بێدار بە ئایینی (گەردن کەچی) پاك و خاوێن هەر بۆ خوایە ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وە کەسانێ جگە لەو (خوا) چەند پەرستراوێکیان بۆ خۆیان داناوە ﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ﴾ (دەڵێن) تەنها لەبەر ئەوە دەیان پەرستین نزیکمان بکەنەوە لە خوا ﴿إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ بێگومان خوا بڕیار دەدات لە نێوانیاندا ﴿فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەو شتانەدا کەئەوان تیایا جیاواز بوون. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ بەراستی خوا رێنموونیی کەسێ ناکات کە درۆزنی زۆر بێ باوەڕە. ٣)﴿لَّوْ أَرَادَ اللَّهُ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا﴾ ئەگەر خوا بیویستایە منداڵێك بۆ خۆی بڕیار بدات ﴿لَّاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ ئەوە لەناو دروست کراوەکانیدا کامەی بویستایە هەڵی دەبژارد﴿سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ پاك و بێگەردە هەر ئەوە خوای تەنیای زاڵ و بە دەسەڵات. ٤)﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾(خوا) ئاسمانەکان و زەوی بەهەق دروست کردووە﴿يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ﴾شەو دەهێنێ بەسەر ڕۆژدا ﴿وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ﴾ و ڕۆژ دەهێنێ بەسەر شەودا ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ و خۆر و مانگی رام هێناوە ﴿كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ هەر یەکیان تا ماوەی دیاری کراو (بۆیان) دەگەڕێن﴿أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ﴾ بێدار بە هەر ئەو (خوا) زاڵی لێ بووردەوە. ٥)

خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ ثُمَّ جَعَلَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡأَنۡعَٰمِ ثَمَٰنِيَةَ أَزۡوَٰجٖۚ يَخۡلُقُكُمۡ فِي بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمۡ خَلۡقٗا مِّنۢ بَعۡدِ خَلۡقٖ فِي ظُلُمَٰتٖ ثَلَٰثٖۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ لَهُ ٱلۡمُلۡكُۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ فَأَنَّىٰ تُصۡرَفُونَ ﴿٦﴾ إِن تَكۡفُرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمۡۖ وَلَا يَرۡضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلۡكُفۡرَۖ وَإِن تَشۡكُرُواْ يَرۡضَهُ لَكُمۡۗ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰۗ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرۡجِعُكُمۡ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾ ۞ وَإِذَا مَسَّ ٱلۡإِنسَٰنَ ضُرّٞ دَعَا رَبَّهُۥ مُنِيبًا إِلَيۡهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ نِعۡمَةٗ مِّنۡهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدۡعُوٓاْ إِلَيۡهِ مِن قَبۡلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادٗا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦۚ قُلۡ تَمَتَّعۡ بِكُفۡرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ ﴿٨﴾ أَمَّنۡ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيۡلِ سَاجِدٗا وَقَآئِمٗا يَحۡذَرُ ٱلۡأٓخِرَةَ وَيَرۡجُواْ رَحۡمَةَ رَبِّهِۦۗ قُلۡ هَلۡ يَسۡتَوِي ٱلَّذِينَ يَعۡلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿٩﴾ قُلۡ يَٰعِبَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمۡۚ لِلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٞۗ وَأَرۡضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌۗ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّٰبِرُونَ أَجۡرَهُم بِغَيۡرِ حِسَابٖ ﴿١٠﴾

-مەچنە ماڵەوە بۆ لای ئافرەتان، پیاوێ لەیاریدەدەران ووتی: قوربان ئەی ئەگەر خزمی مێردەکەی بوو؟ فەرمووی: خزمی مێرد مردنە (ئەو لەهەموو خراپترە)). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (کەستان لەگەڵ ژنی بێگانەدا بەتەنها کۆنەبنەوە مەگەر ژنەکە کەسێکی مەحرەمی خۆی لەگەڵ دابێ). ئایەتی (٥٦) سورەتی (الأحزاب)؛ قال رسول الله (ﷺ): (رغم أنف رجل ذكرت عنده فلم يصل عليّ) (رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لوتی ئەو کەسە بەخۆڵدا چێ و بتەوسێتەوە ناوی من ببرێت لەلایا و صەڵاوام لەسەر نەدات).

ئایەتی (٥٨) سورەتی (الأحزاب)؛ قال رسول الله (ﷺ): (المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ:-

﴿خَلَقَكُمْ مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ﴾ (خوا) ئێوەی لە تاکە کەسێك (ئادەم) دروست کردووە ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا﴾ پاشان لەو (کەسە) هاوسەرەکەی (حەووای) بەدی هێناوە ﴿وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْأَنْعَٰمِ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ﴾ وە بۆ ئێوە هەشت جووتی (نێر و مێ) لە ئاژەڵ بە دی هێناوە ﴿يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ﴾ ئێوە دروست دەکات لەناو سکی دایکتاندا ﴿خَلْقًا مِّنۢ بَعْدِ خَلْقٍ﴾ بە بەدی هێنانی یەك لە دوای یەك ﴿فِى ظُلُمَٰتٍ ثَلَٰثٍ﴾ لە ناو سێ تاریکی (ناو سك، منداڵدان، پەردەی کۆرپەلە)دا ﴿ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ ٱلْمُلْكُ﴾ ئا ئەوە پەروەردگاری ئێوەیەکە دەسەڵات و پاشایی هەر هی ئەوە ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست جگە لە زاتی ئەو نییە کەواتە ئێوە چۆن لە ئایینی ڕاست لادەدرێن. ٦) ﴿إِن تَكْفُرُوا۟﴾ ئەگەر ئێوە بێ باوەڕبن ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنكُمْ﴾ ئەوە بێگومان خوا بێ نیازە لەئێوە ﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ﴾ و ڕازی نییە بە بێ باوەڕی بۆ بەندەکانی ﴿وَإِن تَشْكُرُوا۟ يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ وە ئەگەر سوپاسی خوا بکەن (گەردن کەچ بن) بەوە لێتان ڕازی دەبێت ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ هیچ گوناهبارێ گوناهی کەسێکی تر هەڵناگرێت ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەتان هەر بۆ لای پەروەردگارتانە ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئەوسا هەواڵتان دەداتێ بەوەی کە دەتان کرد ﴿إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ بەڕاستی خوا ئاگادارە بە نهێنی دڵان. ٧) ﴿وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ضُرٌّ﴾ وە کاتێ ئادەمی زیانێکی لێ بکەوێ ﴿دَعَا رَبَّهُۥ مُنِيبًا إِلَيْهِ﴾ دەگەڕێتەوە بۆ لای پەروەردگاری و هاواری لێ دەکات ﴿ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ نِعْمَةً مِّنْهُ﴾ پاشان ئەگەر لەلایەن خۆیەوە بەهرەیەکی دایە ﴿نَسِىَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا۟ إِلَيْهِ مِن قَبْلُ﴾ ئەوەی لەبیر دەچێ کە لەپێشترا هاواری لە پەروەردگاری دەکرد ﴿وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا﴾ وهاوتایانێ بۆ خوا دادەنێ ﴿لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ﴾ بۆ ئەوەی (خەڵك) لە ڕێگای ئەو گومڕاکات ﴿قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بە هەڕەشەوە) بڵێ بە بێ باوەڕێکەت کەمێ بەهرەمەند ببە لە ژیان ﴿إِنَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ﴾ چونکە بەڕاستی تۆ لەهاوەڵانی ئاگری دۆزەخی. ٨) ﴿أَمَّنْ هُوَ قَٰنِتٌ﴾ (هاوبەش دانەران چاکترن) یا کەسێ ملکەچ و پەرست کارە (بۆ خوا) ﴿ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا﴾ لە کاتەکانی شەودا بە سوژدە بردن و ڕاوەستان (لە شەو نوێژدا) ﴿يَحْذَرُ ٱلْءَاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ﴾ کە لە (سزای) دوا ڕۆژ دەترسێت و بە هیوای بەزەیی پەروەردگاریەتی ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا ئەوانەی دەزانن یەکسانن ﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ لەگەڵ ئەوانەی کە نازانن ﴿إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ بەڕاستی تەنها خاوەنانی ژیریی ئامۆژگاری وەردەگرن. ٩) ﴿قُلْ يَٰعِبَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەو بەندەیانەم کە باوەڕیان هێناوە ﴿ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ﴾ لە (سزای) پەروەردگارتان خۆ بپارێزن ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾ کەسانێ لەم دنیایەدا چاکەیان کردووە پاداشتی چاکیان بۆ هەیە ﴿وَأَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌ﴾ وە زەوی خوا فراوانە ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بەڕاستی تەنها دان بەخۆدا گران بێ ژمارە پاداشتیان دەدرێتەوە. ١٠)

قُلْ إِنِّيٓ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ
أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ
﴿١٣﴾ قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِي ﴿١٤﴾ فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم مِّن دُونِهِۦ
قُلْ إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَلَا
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ ٱلنَّارِ
وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِۦ عِبَادَهُۥ يَٰعِبَادِ فَٱتَّقُونِ ﴿١٦﴾
وَٱلَّذِينَ ٱجْتَنَبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ
فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُۥٓ
أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٨﴾
أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِي ٱلنَّارِ ﴿١٩﴾
لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرِي
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَعْدَ ٱللَّهِ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾ أَلَمْ تَرَ
أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهُۥ يَنَٰبِيعَ فِي ٱلْأَرْضِ ثُمَّ
يُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ
يَجْعَلُهُۥ حُطَٰمًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِي ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢١﴾

-(موسـڵمانی -تـەواو سـاغ- ئەو موسـڵمانەیە کـە موسـڵمانان بێوەی بـن لـەزوبانی و دەسـتی وە کلچـەریش ئـەو کەسـەیە کـەواز بێنێ لەو شتانەی کە خوا قەدەغەی کردوون).

ئایەتی (٧٠) سورەتی (الأحزاب): عن ابن مسعود (رضي الله عنه) قال رسول الله (ﷺ): كان يقول: (اللهم إني أسألك الهدى والتقى والعفاف والغنى) (رواه مسلم). عەبدوڵای کوڕی مەسعوود (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەمیشە دەیفەرموو: (ئەی پەروەردگارم بە ڕاستی داوای ڕێنموونیی و لە خوا ترسان و پارێزکاری و دەوڵەمەندی - دڵ و دەروون-ت لێ دەکەم).

ئایەتی (١٠) سورەتی (سبا): سمع رسول الله (ﷺ) صوت أبي موسى الأشعري (رضي الله عنه) يقرأ من الليل فوقف فاستمع لقراءته ثم قال (لقد أوتي هذا مزماراً من مزامير آل داود)(رواه النسائي).-

﴿قُلْ إِنِّيٓ أُمِرْتُ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بلێ بەراستی من فەرمانم پێ دراوە ﴿أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ﴾ کە خوا بپەرستم بەدڵسۆزی بۆی ملکەچ بم. ١١)﴿وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ﴾ وە فەرمانم پێ دراوە کە یەکەمی موسڵمانان (ی ئوممەتم) بم. ١٢)﴿قُلْ إِنِّيٓ أَخَافُ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بلێ بەراستی من دەترسم ﴿إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى﴾ ئەگەر سەر پێچی پەروەردگارم بکەم ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لە سزای ڕۆژێکی گەورە (قیامەت). ١٣) ﴿قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِى﴾ بلێ من هەر خوا دەپەرستم بە پاکی و تەنیا هەر بۆ ئەو ملکەچم. ١٤) ﴿فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم مِّن دُونِهِۦ﴾ (بە بێ باوەڕان بڵێ) ئێوەش جگە لە خوا چیتان ویست بی پەرستن ﴿قُلْ إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ﴾ بلێ بێگومان زەرەرمەندان کەسانێکن ﴿خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ﴾ کەخۆیان و کەس و کاریان لەدەست داوە ﴿يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لە ڕۆژی قیامەتدا ﴿أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ﴾ بێدار بن هەر ئەوەیە زەرەر مەندی ئاشکراو دیار. ١٥)﴿لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ ٱلنَّارِ﴾ بۆ ئەوان هەیە لەلای سەریانەوە چەند تەبەقێ (وەك هەوری ڕەش) لەئاگر ﴿وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ﴾ و لەژێریشیانەوە چەند تەبەقێ هەیە ﴿ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِۦ عِبَادَهُۥ﴾ ئەو (سزایە) خوا بەندەکانی خۆی پێ دەترسێنێ ﴿يَٰعِبَادِ فَٱتَّقُونِ﴾ ئەی بەندەکانم خۆتان بپارێزن (لە سزای من). ١٦)﴿وَٱلَّذِينَ ٱجْتَنَبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا﴾ وە کەسانێ کە لەپەرستنی بت (و هەموو پەرستراوێکی تر) خۆیان پاراستووە ﴿وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ﴾ وە گەڕاونەتەوە بۆ لای خوا ﴿لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ ۚ فَبَشِّرْ عِبَادِ﴾ مژدەی گەورە تەنیا بۆ ئەوانە کەواتە مژدەبدەبەبەندەکانم. ١٧)﴿ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ﴾ ئەوانەی گوێ دەگرن بۆ قسە وگوفتار ﴿فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُۥٓ﴾ ئینجا شوێن چاکترینی ئەو (قسانە) دەکەون ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُ﴾ئەوانە کەسانێکن خودا ڕێنموونی کردوون ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ هەر ئەوانەن خاوەنانی ژیری و هۆش. ١٨)﴿أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ﴾ جا ئایا کەسێ بەڵێنی سزای بەسەرا چەسپابێت (بۆ بڕیاردرا بێت) ﴿أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِى ٱلنَّارِ﴾ دەی ئایا تۆ (دەتوانی) کەسێ ڕزگار بکەیت کە لەناو ئاگر دۆزەخ دایە. ١٩)﴿لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ﴾ بەڵام کەسانێ کە لە پەروەردگاریان ترساون و خۆیان (لە سزای) پاراستووە ﴿لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ﴾ (لە بەهەشتدا) بۆ ئەوانە کۆشك و تەلاری چەند نهۆم هەیە ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ ڕووباری ئاو بە ژێریاندا دەڕوات ﴿وَعْدَ ٱللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ﴾ (ئەمە) بەڵێنی خوایە و خواش بەڵێنی خۆی دەباتە سەر. ٢٠)﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ ئایا نەتبینی کە خوا ﴿أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً﴾ لە ئاسمانەوە بارانێ دەبارێنێ (بۆ سەر زەوی) ﴿فَسَلَكَهُۥ يَنَٰبِيعَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئەدجا ئەو بارانە دەبات بە ناو زەویدا کانیاوەکانی لێ دەردێنێ ﴿ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ﴾ لە پاشان کشتو کاڵ و گژوگیا و گوڵی پێ دەڕوێنێ کە ڕەنگەکانیان جیاوازە ﴿ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا﴾ پاشان دەیبینی وشك دەبێ و زەرد هەڵدەگەڕێ ﴿ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ حُطَٰمًا﴾ دواتر دەیکات بە پوشی ورد و خاش ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ بەراستی لەمەدا (کە باسکرا) ئامۆژگاری و پەند هەیە بۆ ئەوانەی خاوەن ژیرین. ٢١)

أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ فَوَيْلٌ لِّلْقَٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾ ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَٰبًا مُّتَشَٰبِهًا مَّثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾ أَفَمَن يَتَّقِى بِوَجْهِهِۦ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَقِيلَ لِلظَّٰلِمِينَ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾ فَأَذَاقَهُمُ ٱللَّهُ ٱلْخِزْىَ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِى عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَآءُ مُتَشَٰكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٣، ٢٤، ٢٥) سورەتی (الزمر): ﴿ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ ....﴾ سەیری هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣)ی سورەتی یوسف بکە لاپەڕەی (٢٣٥).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) گوێ ی لە دەنگی ئەبو مووسای ئەشعەری بوو (ڕەزای خوای لێ بێ) لە شەودا قورئانی دەخوێند وەستا و گوێ ی گرت لە قورئان خوێندنەکەی و پاشان فەرمووی: (بەڕاستی ئەم (ئەبو مووسایە) بەشێکە لە دەنگ و ئاوازخۆشی ئالی داوودی (عليه السلام) پێ بەخشراوە).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (سبأ): قال رسول الله (ﷺ): (أعطيت خمساً لم يعطهن أحد من الأنبياء قبلي: نصرت بالرعب مسيرة شهر، وجعلت لي الأرض مسجداً وطهوراً فأيما رجل من أمتي أدركته الصلاة فليصل، وأحلت لي الغنائم ولم تحل لأحد قبلي، وأعطيت الشفاعة، وكان النبي يبعث إلى-

﴿أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدۡرَهُۥ لِلۡإِسۡلَٰمِ﴾ دەی ئایا کەسێ خوا سینەی گوشاد کردووە بۆ ئیسلام ﴿فَهُوَ عَلَىٰ نُورٖ مِّن رَّبِّهِۦۚ﴾ و ئەو لەسەر رێبازی رووناکی پەروەردگاریەتی (وەك کەسێکە دڵی رەق بووبێ لە ئاست ئیسلام) ﴿فَوَيۡلٞ لِّلۡقَٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكۡرِ ٱللَّهِۚ﴾ جا سزا و لە ناوچوون بۆ ئەوانەی دڵیان رەقە لە ئاست (قورئان و) یادی خوادا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ﴾ ئائەوانە لە گومراییەکی ئاشکرادان. ٢٢) ﴿ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحۡسَنَ ٱلۡحَدِيثِ﴾ خوا جوانترین فەرمایشتی نارددۆتە خوارەوە ﴿كِتَٰبٗا مُّتَشَٰبِهٗا مَّثَانِيَ﴾ قورئانێکە (کەئایەتەکانی) لەیەکچووی دووپات کراوەن ﴿تَقۡشَعِرُّ مِنۡهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُمۡ﴾ئەو کەسانەی لە پەروەردگاریان دەترسن پێستیان تەزووی پیادێ (بە بیستنی قورئان) ﴿ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمۡ وَقُلُوبُهُمۡ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِۚ﴾پاشان پێستیان و دڵیان نەرم دەبێ بە یادی (قورئانی) خودا ﴿ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ﴾ ئەو (قورئانە) رێنموونی خوایە ﴿يَهۡدِي بِهِۦ مَن يَشَآءُۚ﴾ بەو (قورئانە) رێنموونی هەر کەسێ دەکات کە بیەوێ ﴿وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ﴾ هەر کەسیش خوا گومڕای بکات ﴿فَمَا لَهُۥ مِنۡ هَادٍ﴾ ئەوە رێنموونی کەرێك بۆ ئەو نییە. ٢٣) ﴿أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجۡهِهِۦ﴾ دەی ئایا کەسێ بەدەم و چاوی خۆی بپارێزێ ﴿سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ﴾ لە سزای سەختی رۆژی دوایی (وەك کەسێکە لە بەهەشت دابێت) ﴿وَقِيلَ لِلظَّٰلِمِينَ﴾ بەستەمکاران دەگوترێ ﴿ذُوقُواْ مَا كُنتُمۡ تَكۡسِبُونَ﴾ بچەژن سزای ئەو (کردەوانەی) لە دنیا دەتان کرد. ٢٤) ﴿كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ﴾ ئەوانەی پێش ئەمان (قورەیش) بوون باوەڕیان نەهێنا بە پێغەمبەرەکانیان ﴿فَأَتَىٰهُمُ ٱلۡعَذَابُ﴾ بەو هۆیەوە سزا(ی خوا)یان بۆ هات ﴿مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ﴾ لە لایەکەوە کە هەستیان پێ نەکرد. ٢٥) ﴿فَأَذَاقَهُمُ ٱللَّهُ﴾ ئەنجا خوا پێی چەشتن ﴿ٱلۡخِزۡيَ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ﴾ ریسوایی لە ژیانی دنیادا ﴿وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُۚ﴾ وە بێگومان سزای رۆژی دوایی گەورەتر ﴿لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ﴾ ئەگەر ئەوانە بزانن. ٢٦) ﴿وَلَقَدۡ ضَرَبۡنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ﴾ سوێند بەخوا بەراستی لەم قورئانەدا هێناومانەتەوە بۆ خەڵکی ﴿مِن كُلِّ مَثَلٖ﴾ هەموو جۆرە نموونەیەك ﴿لَّعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ﴾ تا پەندو ئامۆژگاری وەرگرن. ٢٧) ﴿قُرۡءَانًا عَرَبِيًّا غَيۡرَ ذِي عِوَجٖ﴾ (ئەو قورئانە) قورئانێکی عەرەبی یە هیچ خواری و لاری یەکی تیا نییە ﴿لَّعَلَّهُمۡ يَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەوەی (لەسزا) خۆ بپارێزن و ببنە تەقوا کار. ٢٨) ﴿ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا رَّجُلٗا﴾ خوا نموونەی هێناوەتەوە بە پیاوێکی (بەندە) ﴿فِيهِ شُرَكَآءُ مُتَشَٰكِسُونَ﴾ هی چەند کەسێکە ئاژاوەیانە لەسەر ئەو (بەندە) ﴿وَرَجُلٗا سَلَمٗا لِّرَجُلٍ﴾ وە پیاوێکیش کە تەنیابەندەی پیاوێکە ﴿هَلۡ يَسۡتَوِيَانِ مَثَلًاۚ﴾ ئایا ئەم دوو کەسە وەك یەکن ﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ﴾ هەموو سوپاس تەنیا بۆ خوایە بەڵام زۆربەیان نازانن. ٢٩) ﴿إِنَّكَ مَيِّتٞ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەراستی تۆ دەمری و ئەوانیش دەمرن. ٣٠) ﴿ثُمَّ إِنَّكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ﴾ لەپاشان بێگومان ئێوە لە رۆژی دواییدا ﴿عِندَ رَبِّكُمۡ تَخۡتَصِمُونَ﴾ لای پەروەردگارتان داوا چی دەبن دژی یەکتری. ٣١)

۞ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ عَلَى ٱللَّهِ وَكَذَّبَ بِٱلصِّدْقِ
إِذْ جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِى
جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾
لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾
لِيُكَفِّرَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم
بِأَحْسَنِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِكَافٍ
عَبْدَهُۥ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ وَمَن يُضْلِلِ
ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّضِلٍّ ۗ
أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِى ٱنتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ
مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِىَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ
أَوْ أَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ رَحْمَتِهِۦ ۚ قُلْ حَسْبِىَ
ٱللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟
عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾
مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾

-قومه خاصة وبعثت إلى الناس عامة) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوا ئەم پێنج بەهرەیەی بەمن داوە لەپێش مندا بە هیچ پێغەمبەرێکی تری نەداوە: بەهۆی ترس و بیمەوە مانگێك رێگا سەری خستوم (دوژمن لێم دەترسێ) زەوی هەمووی بۆ من(و ئومەتەکەم) کراوە بەمزگەوت و خۆڵەکەی پاککەرەوەیە (بۆ تەیەموم) جا هەرکەسێ لە ئومەتم (لەهەر جێگایەکدا بوو) کاتێ نوێژ بوو بانوێژ بکات، ئەو ماڵانەی بەجەنگ لە دوژمنان دەگیرێ بۆ من حەڵاڵ کراوە کە لەپێش مندا بۆ کەسی تر حەڵاڵ نەبوو، تکا و شەفاعەتی گەورەم پێدراوە (لە رۆژی دواییدا)، پێشتر هەر پێغەمبەرێك دەنێرا بۆ سەر گەلەکەی بە تایبەتی بەڵام من خوای گەورە رەوانەی کردوم بۆ هەموو ئادەمیزاد بە گشتی).

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ﴾ ئەدجا کێ ستەم کارترە ﴿مِمَّن كَذَبَ عَلَى ٱللَّهِ﴾ لەوکەسەی کەدرۆ بەناوی خواوە دەکات ﴿وَكَذَّبَ بِٱلصِّدْقِ﴾ وە باوەڕی بەڕاستی قورئان نی یە ﴿إِذْ جَآءَهُۥٓ﴾ کەبۆی هاتووە ﴿أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ﴾ ئایا لەدۆزەخ دا جێگەی نی یە بۆ بێ بڕوایان. ٣٢) ﴿وَٱلَّذِى جَآءَ بِٱلصِّدْقِ﴾ وە ئەو کەسەی قورئانی هێناوە (واتە پێغەمبەر (ﷺ)) ﴿وَصَدَّقَ بِهِۦٓ﴾ باوەڕیشی پێ یەتی ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ﴾ هەر ئەوانن لەخواترسان و پارێزکاران. ٣٣) ﴿لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ بۆیان هەیە (لەبەهەشت دا) ئەوەی بیانەوێت لای پەروەردگاریان ﴿ذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ ئەوەیە پاداشتی چاکەکاران. ٣٤) ﴿لِيُكَفِّرَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ﴾ تاخوا لێیان بسڕێتەوە ﴿أَسْوَأَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟﴾ خراپترین (کردەوەیەك) کەکردوویانە ﴿وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم﴾ وە پاداشتیان بداتەوە ﴿بِأَحْسَنِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ بە (پاداشتی) چاکترین ئەو کردەوانەی کردوویانە. ٣٥) ﴿أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ﴾ ئایا خوا بۆ بەندەی خۆی (پێغەمبەر (ﷺ)) بەس نی یە؟ ﴿وَيُخَوِّفُونَكَ﴾ وە دەتترسێنن ﴿بِٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ﴾ بەوانەی جگە لەخوان ﴿وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ﴾ وە هەر کەس کەخوا لاڕێی بکات ﴿فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ﴾ ئیتر هیچ کەس ناتوانێ ڕێبەری بێ. ٣٦) ﴿وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ﴾ وە هەر کەس کەخوا ڕێنموونیی بکات ﴿فَمَا لَهُۥ مِن مُّضِلٍّ﴾ ئەوە هیچ گومراکەرێکی بۆ نی یە ﴿أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِى ٱنتِقَامٍ﴾ ئایا خوا زاڵی تۆڵەسێن نی یە؟ ٣٧) ﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم﴾ سوێند بەخوا ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت ﴿مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ﴾ بێ گومان دەڵێن: خوا ﴿قُلْ أَفَرَءَيْتُم﴾ بڵێ: دەی پێم بڵێن ﴿مَّا تَدْعُونَ﴾ ئەوانەی دەیان پەرستن ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ جگە لەخوا ﴿إِنْ أَرَادَنِىَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ﴾ ئەگەر خوا ویستی زیانێکم پێ بگەیەنێت ﴿هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ﴾ ئایا ئەو (پەرستراوانە) دەتوانن ئازارو زیانی ئەوم لێ لادەن؟ ﴿أَوْ أَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ﴾ یا ئەگەر ویستی نیعمەت و بەهرەیەکم پێ بدات ﴿هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ رَحْمَتِهِۦ﴾ ئایا ئەوانە دەتوانن بەهرەو میهرەبانی ئەوم لێ بگرنەوە ﴿قُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ﴾ بڵێ: من هەر خوام بەسە ﴿عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ﴾ خۆسپێران تەنها پشت بەو دەبەستن. ٣٨) ﴿قُلْ يَٰقَوْمِ﴾ بڵێ ئەی گەلەکەم ﴿ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ﴾ ئێوە لەسەر ڕێبازو شێوازی خۆتان کاربکەن ﴿إِنِّى عَٰمِلٌ﴾ منیش (لەسەر ڕێبازی خۆم) کاردەکەم ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ ئینجا بەم زووانە دەزانن. ٣٩) ﴿مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ﴾ کێ (لەم دونیادا) سزایەکی بۆ دێت کەڕیسوای دەکات ﴿وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ وە سزایەکی بێ بڕانەوەی بەسەردا دێ. ٤٠)

إِنَّآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ لِلنَّاسِ بِٱلۡحَقِّۖ فَمَنِ ٱهۡتَدَىٰ فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَاۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيۡهِم بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلۡأَنفُسَ حِينَ مَوۡتِهَا وَٱلَّتِي لَمۡ تَمُتۡ فِي مَنَامِهَاۖ فَيُمۡسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيۡهَا ٱلۡمَوۡتَ وَيُرۡسِلُ ٱلۡأُخۡرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّىۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ أَمِ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَۚ قُلۡ أَوَلَوۡ كَانُواْ لَا يَمۡلِكُونَ شَيۡـٔٗا وَلَا يَعۡقِلُونَ ﴿٤٣﴾ قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعٗاۖ لَّهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ ثُمَّ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَحۡدَهُ ٱشۡمَأَزَّتۡ قُلُوبُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِۖ وَإِذَا ذُكِرَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦٓ إِذَا هُمۡ يَسۡتَبۡشِرُونَ ﴿٤٥﴾ قُلِ ٱللَّهُمَّ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ عَٰلِمَ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ أَنتَ تَحۡكُمُ بَيۡنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوۡ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ مَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا وَمِثۡلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفۡتَدَوۡاْ بِهِۦ مِن سُوٓءِ ٱلۡعَذَابِ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مَا لَمۡ يَكُونُواْ يَحۡتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾

ئایەتی (٣٩) سورەتی (سبأ): قال رسول الله (ﷺ): (اليد العليا خير من اليد السفلى وابدأ بمن تعول وخير الصدقة ما كان عن ظهر غنىً ومن يستعفف يعفه الله)(رواه البخاري) قال رسول الله (ﷺ): (لا حسد الا في اثنتين: رجل آتاه الله مالاً فسلطه على هلكته في الحق ورجل آتاه الله الحكمة فهو يقضي بها ويعلمها)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) **فەرمووی:** دەستی سەرەوە (دەستی خێر کەر) لەدەستی ژێرەوە (دەستی سوالکەر) گەلێ باشترە، لەخێزانی خۆشتەوە دەست بکە بەخێر کردن و باشترین خێریش ئەو خێرەیە کە لەسەر تێری بێت، هەر کەسێکیش خۆی بەدوور بگرێ لەڕوو زەودی سوالْ و سوالکردن خوای گەورە (لەهەردوو جیهاندا) پارێزگارو دەوڵەمەندی دەکات) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (حەسودی بردن (خۆزگە خواستن)-

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ﴾ بەڕاستی ئەم قورئانەمان بۆ تۆ ناردۆتە خوارەوە ﴿لِلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ﴾ بۆ هەموو خەڵكی بەهەق و ڕاستی ﴿فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ﴾جا هەركەسێ ڕێنموون بێ ﴿فَلِنَفْسِهِۦ﴾ئەوە قازانجی هەر بۆ خۆیەتی ﴿وَمَن ضَلَّ﴾ هەر كەسیش لاڕێ بێ ﴿فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا﴾ ئەوە بەڕاستی زیانی گومڕا بوونەكەی هەر بۆخۆیەتی ﴿وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ﴾ وە ئەی پێغەمبەر (ﷺ) تۆ بریكارنیت بەسەریانەوە (تابیانهێنن). ٤١) ﴿ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ﴾ خوا گیانەكان دەكێشێ ﴿حِينَ مَوْتِهَا﴾ لەكاتی مردنیان دا ﴿وَٱلَّتِى لَمْ تَمُتْ﴾وە ئەوەی نەمردبێت﴿فِى مَنَامِهَا﴾لەكاتی خەوتنیدا ﴿فَيُمْسِكُ ٱلَّتِى﴾ئینجا ئەو (گیانانە) ڕادەگرێ﴿قَضَىٰ عَلَيْهَا ٱلْمَوْتَ﴾ بڕیاری مردنی داوە﴿وَيُرْسِلُ ٱلْأُخْرَىٰٓ﴾وە ئەوانی تر بەرەڵا دەكات (كەدەبێ زیندوو بمێنن)﴿إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ تاماوەیەكی دیاری كراو﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ﴾بەڕاستی لەمەدا چەند بەڵگە هەیە﴿لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەو كەسانەی بیردەكەنەوە. ٤٢) ﴿أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَ﴾ ئاخۆ جگە لەخوا تكا كارانێكیان بۆ خۆیان داناوە﴿قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا۟﴾ بڵێ گەرچی ئەوانە ﴿لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا﴾ نەهیچ شتێكیان بەدەستە ﴿وَلَا يَعْقِلُونَ﴾ وە نەتێش دەگەن. ٤٣) ﴿قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَـٰعَةُ جَمِيعًا﴾ بڵێ: تكا هەمووی هەر بۆ خوایە ﴿لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ موڵكی ئاسمانەكان و زەوی هەر بۆ ئەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ پاشان هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە. ٤٤) ﴿وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَحْدَهُ﴾ وەكاتێك یادی خوا بكرێ بەتاك و تەنیا ﴿ٱشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ ٱلَّذِينَ﴾ تێكدەچێ وە بێزار دەبێ دڵی كەسانێ ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ كەباوەڕیان نی یە بەڕۆژی دوایی ﴿وَإِذَا ذُكِرَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦٓ﴾ كەچی كاتێك ناوی پەرستراوانی بێجگە لەخوا ببرێت ﴿إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ یەكسەر شادو ڕووخۆش دەبن. ٤٥) ﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ﴾ بڵێ: ئەی خوایە ﴿فَاطِرَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ بەدیهێنەری ئاسمانەكان و زەوی ﴿عَـٰلِمَ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ﴾ زانای نهێنی و ئاشكراكان ﴿أَنتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ﴾ هەر تۆ دادوەری دەكەیت لەنێوان بەندەكانتدا ﴿فِى مَا كَانُوا۟ فِيهِ﴾ لەوەی ئەوان تیایدا ﴿يَخْتَلِفُونَ﴾ جیاوازبوون. ٤٦) ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟﴾ بەڕاستی ئەگەر هی ئەو كەسانە بوایە ستەمیان كرد ﴿مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەموو ئەوەی لەسەر زەویدایە ﴿وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ﴾ ئەوەندەی تریشی لەگەڵدا بێت ﴿لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦ﴾ لەبریتی خۆیان دا دەیاندا ﴿مِن سُوٓءِ ٱلْعَذَابِ﴾ بۆ ڕزگاربوونیان لەسزای خراپی ی ﴿يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ﴾ ڕۆژی قیامەت ﴿وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ﴾ وە لەلایەن خواوە بۆیان دەركەوت ﴿مَا لَمْ يَكُونُوا۟ يَحْتَسِبُونَ﴾ شتی وا كەئەوان بیریان لێ نەكردۆتەوەو گومانیان بۆی نەچووە. ٤٧)

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤٨﴾ فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ ۚ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۚ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ﴿٥٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٣) سورەتی (الزمر): ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ...﴾ حاكيم لەعومەرەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: ئێمە دەمان ووت: خوا تەوبە لەكەسێك وەرناگرێ ئەزیەت و ئازاری موسوڵمانان بدات هەروەها خوا هیچ شتێكیان لێ وەناگرێ جا كاتێ پێغەمبەری خوا(ﷺ) هات بۆ مەدینە ئەم ئایەتە و چەند ئایەتێكی دوای ئەم ئایەتەش دەربارەیان هاتەخوارەوە ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾ عومەر ووتی منیش لەنامەیەكدا ئەم ئایەتەم نووسی و ناردم بۆ هیشامی كوڕی عاص، هیشامیش ووتی: كاتێ ئەم نامەیەم پێ گەشت لە(ذي طوى) دەستم بەخوێندنەوەی كردو لەپێش چاومدا بەرزم دەكردەوەو نزمم دەكردەوەو لێی -

﴿وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾ وە بۆشیان دەرکەوت چی خراپەیان کردووە ﴿وَحَاقَ بِهِم﴾ وە دەوری گرتن ﴿مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ ئەو سزای ئەوان گاڵتەیان پێ دەکرد. ٤٨) ﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ﴾ ئینجا کاتێ ئادەمی زیانێکی لێ کەوت ﴿دَعَانَا﴾ هاوارمان بۆ دێنێ ﴿ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا﴾ لەپاشان هەر کاتێ بەهرەیەکمان پێدا ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ﴾ دەڵێ: بەڕاستی ئەم بەهرەیەم پێ دراوە ﴿عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ بەهۆی لێزانی خۆمەوە ﴿بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ﴾ (وانی یە) بەڵکو ئەوە ئەزموون و تاقی کردنەوەیە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٤٩) ﴿قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ بێگومان ئەم قسەیە کەسانی پێش ئەمانیش کردیان ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم﴾ بەڵام هیچ سوودی پێ نەگەیاندن ﴿مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ئەوەی ئەوان کردیان. ٥٠) ﴿فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾ ئینجا تووشی چارەیان بوو (تۆڵەی) ئەو خراپانەی کردبوویان ﴿وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَٰؤُلَاءِ﴾ ئەو کەسانەیان ستەمیان کرد (بێباوەڕانی مەککە) ﴿سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾ لەمەو پاش تووشی (تۆڵەی) کردەوەی خراپەکانیان دەبن ﴿وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ﴾ وە ئەمانە (لەدەستی خوا) دەربازنابن. ٥١) ﴿أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ ئایا نەیانزانیوە کەبێ گومان خوا ﴿يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ ڕۆزی فراوان و تەنگ دەکات بۆ هەر کەسێ بیەوێ ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بێگومان لەوەدا بەڵگەیانێک هەیە بۆ ئەو کەسانەی باوەڕ دێنن. ٥٢) ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بڵێ: ئەی بەندەکانم ئەی ئەوانەی کەخۆتان زۆر گوناهبار کردووە ﴿لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾ نائومێد مەبن لەمیهرەبانی و بەزەیی خوا ﴿إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾ چونکە بێگومان خوا لەهەموو گوناهەکانتان خۆش دەبێت ﴿إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر ئەوە لێ بووردەی بەبەزەیی یە. ٥٣) ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ﴾ وە بگەڕێنەوە بۆلای پەروەردگارتان ﴿وَأَسْلِمُوا لَهُ﴾ وە گەردن کەچی ئەو بن ﴿مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ﴾ بەر لەوەی سزاتان بۆ بێت ﴿ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾ پاشان یارمەتی نادرێن (لەلایەن هیچ کەسەوە). ٥٤) ﴿وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم﴾ وە شوێن چاکترین شتێ بکەون کە نێردراوەتە خوارەوە بۆتان ﴿مِّن رَّبِّكُم﴾ لە پەروەردگارتانەوە ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً﴾ بەر لەوەی لەناکاودا سزاتان بۆ بێت ﴿وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ کە ئێوە هەر هەستی پێ ناکەن. ٥٥) ﴿أَن تَقُولَ نَفْسٌ﴾ نەکا ئەوسا کەسێ بڵێ ﴿يَا حَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ﴾ ئەی حەسرەتا لەسەر ئەوەی کەمتەرخەمیم کرد ﴿فِي جَنبِ اللَّهِ﴾ بۆ گوێڕایەڵی بەندەیی خوا (لەبەهەشتدا) ﴿وَإِن كُنتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ﴾ وەبەڕاستی من لە گاڵتەپێکەران بووم. ٥٦)

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾
أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِى كَرَّةً فَأَكُونَ
مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ بَلَىٰ قَدْ جَآءَتْكَ ءَايَٰتِى فَكَذَّبْتَ بِهَا
وَٱسْتَكْبَرْتَ وَكُنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ۚ أَلَيْسَ فِى
جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ وَيُنَجِّى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟
بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ
خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ لَّهُۥ مَقَالِيدُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾ قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ أَيُّهَا
ٱلْجَٰهِلُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ
أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱللَّهَ
فَٱعْبُدْ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ
وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ
مَطْوِيَّٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

- تێنەدەگەیشتم هەتا ووم ئەی پەروەردگارم تێم بگەیەنە لەو نامەیە،دەڵێت خوای گەورەش خستیە دڵمەوە کەئەم ئایاتانە دەربارەی ئێمەو ئەوەی خۆمان دەیلێین بەخۆمان و ئەوەی پێمان **دەوترێت دابەزیوە.** هیشام دەڵێت: گەڕامەوە بۆ لای ووشترەکەم و سواری **بووم** و ڕۆشتم **تا** گەشتم بە پێغەمبەر(ﷺ).

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٧) سورەتی (الزمر): ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ....﴾ ئیمامی ئەحمەد لەعەبدوڵلاوە دەگێڕێتەوە دەڵێت پیاوێك لەخاوەن نامەکان هات بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ) ووتی ئەی ئەبو القاسم ئایا پێت گەشتووە کەخوای گەورە هەموو گیانلەبەرانی لەسەر پەنجەیەکی هەڵگرتووە؟ ئاسمانەکانیشی لەسەر پەنجەیەکی؟ پێغەمبەریش(ﷺ) پێ **کەنی** هەتا دانەکانی دەرکەوت جا خوای گەورەئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ....﴾.

﴿أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى﴾ **یان بڵێت: ئەگەر خوا ڕێنموونی بکردمایە** ﴿لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ﴾ **ئەوە بێگومان لەپارێزکاران دەبووم. ٥٧)**﴿أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ﴾ **یان: کاتێك سزاکەی دەبینێت بڵێت** ﴿لَوْ أَنَّ لِى كَرَّةً﴾ **خۆزگە جارێکی تر بگەڕامایەتەوە (بۆ دنیا)** ﴿فَأَكُونَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ **ئەوسا لەچاکەکاران دەبووم. ٥٨)**﴿بَلَىٰ قَدْ جَآءَتْكَ ءَايَـٰتِى﴾ **(ڕاست ناکەیت) خۆ بێگومان بەڵگەو ئایەتەکانی منت بۆهات** ﴿فَكَذَّبْتَ بِهَا وَٱسْتَكْبَرْتَ﴾ **بەڵام باوەڕت پێ نەهێناو خۆت بەگەورەزانی** ﴿وَكُنتَ مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ﴾ **وە تۆ لەبێ باوەڕان بوویت. ٥٩)**﴿وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ﴾ **لەڕۆژی دوایی دا** ﴿تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ﴾ **دەبینی ئەوانەی درۆیان بۆ خوا هەڵدەبەست** ﴿وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ﴾ **ڕوویان ڕەشە** ﴿أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ **ئایا لەدۆزەخ دا شوێنێك نی یە بۆ خۆ بەگەورە زانان؟ ٦٠)**﴿وَيُنَجِّى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟﴾**وە خوا ئەوانەی خۆیان پاراست (لەکوفرو تاوان) ڕزگاریان دەکات** ﴿بِمَفَازَتِهِمْ﴾ **چونکە ڕێگەی ڕزگاریان گرتبوەبەر** ﴿لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ﴾ **نەتووشی ناخۆشی دەبن** ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ **نەخەم دەخۆن. ٦١)** ﴿ٱللَّهُ خَـٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ﴾ **خوا بەدی هێنەری هەموو شتێکە** ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ﴾ **وە هەر ئەویش پارێزەری هەموو شتێکە. ٦٢)**﴿لَّهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ **کلیلەکانی ئاسمانەکانو زەوی بەدەست خوایە** ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ﴾ **وە ئەوانەی بەبەڵگەو نیشانەکانی خوا بێباوەڕن** ﴿أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ﴾ **هەر ئەوانن زەرەر مەند.٦٣)**﴿قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ﴾ **(ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: دەی ئایا ئێوە داوام لێ دەکەن من بێجگە لەخوا شتێکی تر بپەرستم** ﴿أَيُّهَا ٱلْجَـٰهِلُونَ﴾ **ئەی نەزانان. ٦٤)**﴿وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ﴾ **سوێند بەخوا نیگا کراوە بۆ تۆ** ﴿وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ﴾ **وەبۆ پێغەمبەرانی پێش تۆش** ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ **ئەگەر هاوبەش بۆ خوا دابنێی بەڕاستی کردەوەت هەڵدەوەشێتەوە** ﴿وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ﴾ **وە بێگومان لەزەرەرمەندان دەبیت. ٦٥)**﴿بَلِ ٱللَّهَ فَٱعْبُدْ﴾ **(وا مەکە) بەڵکو تەنها خوا بپەرستە** ﴿وَكُن مِّنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ﴾ **وە لە سوپاس کاران بە. ٦٦)**﴿وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ﴾ **(کافران) خوایان نەناسیوە (بە گەورەیان نەزانی) بەو جۆرەی شیاوێتی** ﴿وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ﴾ **لە ڕۆژی دوایی دا هەموو زەوی لە چنگی ئەودایە (بەدەست خوایە)** ﴿وَٱلسَّمَـٰوَٰتُ مَطْوِيَّـٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ﴾ **وە ئاسمانەکانیش بەدەستی ڕاستی ئەو پێچراونەتەوە** ﴿سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ **خوا پاك و بڵند ترە لەوەی کە دەیکەنە هاوبەشی. ٦٧)**

وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴿٦٨﴾ وَأَشْرَقَتِ ٱلْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ وَجِاْيٓءَ بِٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُواْ بَلَىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ٱدْخُلُوٓاْ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْاْ رَبَّهُمْ إِلَى ٱلْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَقَالُواْ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾

-دروست نی یە بەم دوو کەسە نەبێت، یەکەم بەپیاوێ خوا ماڵ و سامانی پێ بەخشی بێت دەستی ئێ ی بچێ لەڕێگەی ڕاستدا بیبەخشێ، دووەم بەپیاوێ کەخوا دلنایی و زانستی بەسوودی پێ دابێت جا ئەو لەنێوانی خەڵکدا حوکمی پێ بکاو فێری خەلکیشی بکات).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (فاطر): قال رسول الله (ﷺ): (الدنیا ملعونة ملعون ما فیها إلا ذکر الله وما والاه وعالماً أو متعلماً)(رواه الترمذي وابن ماجه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بزانن کە دونیا و هەرچی لە دونیادا هەیە هەمووی لەعنەت و نەفرین لێ کراوە جگە لە یاد و زیکری خوای گەورەو ئەوەی دەبێ بە مایەی ڕەزامەندی خوای گەورە جگە لەوەی مامۆستا و فەقێ -فێر خواز- بێ).

﴿وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ﴾ كاتێ فووكرا بەكەڕەنادا (بەشیپووردا) ﴿فَصَعِقَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ﴾ یەكسەر هەموو ئەوانەی لەئاسمانەكانو زەویدان دەمرن ﴿إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ﴾ مەگەر كەسانێ خوا بیەوێ (نەمرن) ﴿ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ﴾ پاشان جارێكی تر فوو دەكرێ بەكەڕەنادا ﴿فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ﴾ جا لە پڕ هەموو ڕاست دەبنەوە ﴿يَنظُرُونَ﴾ چاوەڕوان دەكەن. ٦٨)﴿وَأَشْرَقَتِ ٱلْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا﴾ وەزەوی لەو ڕۆژەدا بەنوری پەروەردگاری ڕووناك دەبێتەوە ﴿وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ﴾ وەنامەی كردەوە لەبەردەمیان دادەنرێت ﴿وَجِا۟ىٓءَ بِٱلنَّبِيِّۦنَ وَٱلشُّهَدَآءِ﴾ و پێغەمبەران و شایەتەكان دەهێنرێن ﴿وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ﴾ وە لەنێوانیاندا بەهەق دادوەری دەكرێ ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان ستەمیان لێ ناكرێ. ٦٩)﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ﴾ وە (لەو ڕۆژەدا) هەموو كەسێك چی كردووە بەتێرو تەواوی پاداشت دەدرێتەوە ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ﴾ وە خوا خۆشی ئاگادارە (بە بێ شایەت و نامەی كردەوەكان) ﴿بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ بەو كردەوانەی كەدەیكەن. ٧٠)﴿وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟﴾ ئەوسا ئەوانەی بێباوەڕ بوون ڕاپێچ دەكرێن ﴿إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا﴾ بۆ دۆزەخ كۆمەڵ كۆمەڵ ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا﴾ تاكاتێ دێنە (نزیكی) دۆزەخ ﴿فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا﴾ دەرگاكانی دەكرێنەوە ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ﴾ وە دەرگاوانەكانی دۆزەخ بەوان دەڵێن ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ﴾ ئایا پێغەمبەرانتان لەخۆتان بۆ نەهات ﴿يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ رَبِّكُمْ﴾ كەئایەتەكانی پەروەردگارتان بەسەردا بخوێننەوە ﴿وَيُنذِرُونَكُمْ﴾ وە بتانترسێنن ﴿لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ لەگەشتنتان بەم ڕۆژە ﴿قَالُوا۟ بَلَىٰ﴾ دەڵێن: بەڵێ (هاتن ئاگاداریان كردین) ﴿وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ﴾ بەڵام بڕیاری سزا دراوە ﴿عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ بەسەر (ئێمەی) بێباوەڕان دا. ٧١)﴿قِيلَ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ﴾ پێیان دەوترێ: لەدەرگاكانی دۆزەخەوە بچنەژوورەوە ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی لەوێدا بمێننەوە ﴿فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ئای چ خراپە جێگەو مەنزلگای خۆ بەزل زانان. ٧٢)﴿وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ﴾ وە كەسانێ كە لەپەروەردگاریان دەترسان دەبرێن ﴿إِلَى ٱلْجَنَّةِ زُمَرًا﴾ بۆ بەهەشت پۆل پۆل ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا﴾ تاكاتێ دێنە (نزیكی) بەهەشت ﴿وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا﴾ و دەرگاكانی دەكرێنەوە ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا﴾ وە دەرگاوانەكانی بەوان دەڵێن ﴿سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ﴾ سەلامتان لێ بێت ﴿طِبْتُمْ﴾ ئێوە پاك و خاوێن بوون (لە تاوان لە دنیادا) ﴿فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ﴾ كەواتە بڕۆنە ناو بەهەشت بەهەمیشەیی. ٧٣)﴿وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى﴾ دەڵێن : سوپاس بۆ ئەو خوایەی ﴿صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ﴾ هەر بەڵێنێكی بەئێمەدا ڕاست بوو ﴿وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ﴾ وە زەوی (بەهەشتی) بەمیرات پێ داین ﴿نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ﴾ لەهەر شوێنێكی بەهەشتدا بمانەوێ نیشتەجێ دەبین ﴿فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ﴾ ئای چەند چاكە پاداشتی چاكەكاران. ٧٤)

وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٥﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٢﴾ غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ ذِى ٱلطَّوْلِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٣﴾ مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٤﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍۭ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ ۖ وَجَٰدَلُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾ وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُۥ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَٱغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا۟ وَٱتَّبَعُوا۟ سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٧﴾

ئایەتی (٣٧) سورەتی (فاطر): قال رسول الله (ﷺ): (أعذر الله إلى امرئ أخر أجله حتى بلغ الستين سنة)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە بیانووی ئەو کەسەی بڕیوەو عوزری بۆ نەهێشتووەتەوە کە ئاکامی (مردنی) دوا بخات و تەمەنی درێژ بکات تاتەمەنی دەکاتە شەست ساڵ).

ئایەتی (٧٨) سورەتی (یس): قال رسول الله (ﷺ): قال الله تعالى (يا ابن آدم أنى تعجزني وقد خلقتك من مثل هذه حتى إذا سويتك وعدلتك مشيت بين بردين وللأرض منك وئيد فجمعت و منعت حتى إذا بلغت التراقي قلت: أتصدق، وأنى أوان الصدقة؟)(رواه الإمام أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە فەرموویەتی: ئەی نەوەی ئادەم چۆن دەتوانی لە دەستم دەرچی؟

﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ﴾ وە فریشتەکان دەبینی ﴿حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ﴾ چوار دەوری عەرشیان داوە ﴿يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ تەسبیحات دەکەن بەستایشی پەروەردگاریان ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ﴾ وە لەنێوانیاندا بەحەق داوەری کرا ﴿وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ وە (لەکۆتایی دا) دەوترێت هەموو سوپاس هەر بۆ خوایە ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ کەپەروەردگاری جیهانیانە. ٧٥)

سورەتی ﴿ غافر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿حم﴾ بە (حا، میم) دەخوێنرێتەوەو خوا بەواتای ئەم پیتانە زاناترە، سەرنجی سەرەتای سورەتی(البقرة) بدە دەربارەی واتاکەیان. ١)﴿تَنزِيلُ الْكِتَابِ﴾ ئەم قورئانە هێنراوەتە خوارەوە ﴿مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ لەلایەن خوای بەدەسەڵاتی داناوە. ٢)﴿غَافِرِ الذَّنبِ﴾ لێبوردەی تاوان و ﴿وَقَابِلِ التَّوْبِ﴾ وەرگری تۆبەو گەڕانەوەی ﴿شَدِيدِ الْعِقَابِ﴾ تۆڵەی سەخت و بەتینی ﴿ذِي الطَّوْلِ﴾ خاوەن بەهرەو چاکەیە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ بێجگە لەو هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ گەڕانەوەی هەمووان هەر بۆلای ئەوە. ٣) ﴿مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ﴾ دەمە قاڵێ و کێشە ناکات لەنیشانەکانی خوادا ﴿إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێجگە لەبێباوەڕان ﴿فَلَا يَغْرُرْكَ﴾ کەوا بوو فریوت نەدات ﴿تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ﴾ هاتوچۆ و گەڕانیان بەووڵاتدا (بۆ بازرگانی و سامان دەس خستن). ٤)﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ﴾ پێش ئەوان گەلی نووح باوەڕیان نەهێنا (بەنووح) ﴿وَالْأَحْزَابُ مِن بَعْدِهِمْ﴾ وە دەستەو تاقمەکانی دوای ئەوانیش (باوەڕیان نەهێنا) ﴿وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ﴾ و هەموو گەلێك ویستوویەتی (نیازی کردووە) ﴿بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ﴾ کە پێغەمبەرەکەیان بکوژن (یا بیگرن و ئازاری بدەن) ﴿وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ﴾ وە دەمەقاڵێیان (لەگەڵ)دەکرد بەناڕەوا ﴿لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ﴾ بۆ ئەوەی ڕاستی پێ لابەرن و نەیهێڵن ﴿فَأَخَذْتُهُمْ﴾ ئیتر قاری من گرتنی ﴿فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾ جا چۆن بوو تۆڵەسەندنی من لەوان. ٥)﴿وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾ وە ئابەو جۆرە بڕیاری پەروەردگارت بەدی هات ﴿عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ لەسەر ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ کەبێگومان ئەوان دۆزەخین. ٦) ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ﴾ ئەو فریشتانەی هەڵگری عەرشن و ﴿وَمَنْ حَوْلَهُ﴾ ئەوانەش بەدەوری دان ﴿يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ بەستایشی پەروەردگاریان تەسبیحات دەکەن ﴿وَيُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ وە باوەڕیان بەو هەیە ﴿وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە داوای لێبوردن دەکەن بۆ ئەوانەی ئیماندارن ﴿رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا﴾ (دەڵێن:) ئەی پەروەردگارمان میهرەبانی و زانیاریت هەمۆو شتێکی گرتۆتەوە ﴿فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا﴾ دەی خۆش ببە لەوانەی تۆبەیان کردووە ﴿وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ﴾ و شوێنی ڕێگای تۆ کەوتوون ﴿وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ وە بیانپارێزە لەسزای دۆزەخ. ٧)

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِي وَعَدتَّهُمْ وَمَن صَلَحَ
مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ
ٱلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ
يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ إِنَّ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ
أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَٰنِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾
قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا
فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِيَ
ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ تُؤْمِنُوا۟ ۚ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ
ٱلْعَلِيِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ
لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾
فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾
رَفِيعُ ٱلدَّرَجَٰتِ ذُو ٱلْعَرْشِ يُلْقِي ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن
يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ
عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۚ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

- لەکاتێکدا من تۆم لەو دڵۆپە ئاوە دروست کرد هەتا کردومیتە مرۆڤێکی ڕێک و ڕاست بە جل و بەرگەوە کە دەڕۆیت زەویەکە دەنگی دێ، جا سامان و ماڵت کۆکردەوەو نەتبەخشی تا گیان (گەیشتان) گەیشتە گەروت، (لەو کاتەدا) دەڵێیت: ماڵ دەبەخشم! کەی، ئەوە کاتی ماڵ بەخشینە - کاتی بەخشین نەماوە -).

ئایەتی (٦١) سورەتی (الصافات): قال رسول الله (ﷺ) : (يتبع الميت ثلاثة: أهله وماله وعمله فيرجع اثنان ويبقى واحد، يرجع أهله وماله ويبقى عمله) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (سێ شت شوێن مردوو دەکەون کەس و کار و ماڵ و سامان و کردەوەی، دووانیان دەگەڕێنەوەو یەکێکیان لەگەڵی دەمێنێتەوە: کەس و کار و ماڵ و سامانەکەی دەگەڕێنەوە، -

﴿رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ﴾ ئەی پەروەردگارمان بیشیان خەرە بەهەشتانێکی هەمیشەیی ﴿ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ﴾ کە بەڵێنت پێ دابوون ﴿وَمَن صَلَحَ﴾ ئەو کەسانەش چاکەکار بوون ﴿مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ﴾ لەباوو باپیران و هاوسەران و ڕۆڵەکانیان (نەوەیان) ﴿إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ بەڕاستی هەر تۆ زاڵی کار دروستی. ٨)﴿وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ وە بیانپارێزە لە(تۆڵەی) تاوانەکان ﴿وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ﴾ چونکە هەر کەسێك لە (تۆڵەی) خراپەو تاوان بپارێزی لەو ڕۆژەدا ﴿فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ﴾ ئەوە بێگومان ڕەحمەت پێ کردووە ﴿وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ وە هەر ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٩)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ﴾ بەڕاستی کەسانێ بێ باوەڕ بوون (لەپاشەڕۆژدا) بانگ دەکرێن ﴿لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ کەبەڕاستی تووڕەی و خەشمی خوا (لەدنیادا) گەورەتر بوو لەڕق و تووڕەیی تان لەخۆتان (لەقیامەتدا) ﴿إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَٰنِ فَتَكْفُرُونَ﴾ کاتێ بانگ دەکران بۆ باوەڕ هێنان بەڵام باوەڕتان نەدەهێنا. ١٠)﴿قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ﴾ دەڵێن ئەی پەروەردگارمان تۆ دوو جارت مراندووین ﴿وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ﴾ وە دوو جاریش ژیانت بەبەردا کردووین ﴿فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا﴾ جا دانمان نا بەتاوانەکانمان دا ﴿فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ﴾ دەی ئایا ڕێگایەك هەیە بۆ دەرباز بوون. ١١) ﴿ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ﴾ ئەم سزایەتان لەبەر ئەوەیە کە بەڕاستی هەرکاتێ خوا بەتاك و تەنیایی بپەرسترایە ئێوە بێ باوەڕ دەبوون ﴿وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ تُؤْمِنُوا۟﴾ وە ئەگەر هاوبەشی بۆ دابنرایە باوەڕتان دەهێنا (بەو هاوبەش دانانە) ﴿فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ﴾ بڕیاردان هەر بۆ خوای بڵندو بەرزو گەورەیە. ١٢) ﴿هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ﴾ ئەو زاتێکە نیشانەکانی خۆیتان نیشان دەدات ﴿وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا﴾ وە لەئاسمانەوە ڕسق و ڕۆزیتان بۆ دەنێرێتە خوارەوە ﴿وَمَا يَتَذَكَّرُ﴾ کەس بیرناکاتەوە(پەند وەرناگرێ) ﴿إِلَّا مَن يُنِيبُ﴾ مەگەر کەسێك ڕوو لەخوا بێ. ١٣)﴿فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ﴾ کەواتە لەخوا بپاڕێنەوەو بەپاکیی بۆی گەردن کەچ بن ﴿وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾ هەر چەندە بێ باوەڕانیش پێیان ناخۆش بێ. ١٤) ﴿رَفِيعُ ٱلدَّرَجَٰتِ ذُو ٱلْعَرْشِ﴾ (خوا) پلەو پایە زۆر بەرزی خاوەن تەختی فەرمان ڕەوایی یە ﴿يُلْقِى ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ﴾ بەفەرمانی خۆی سرووش دەنێرێ ﴿عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ﴾ بۆ هەر کەس لەبەندەکان کەبیەوێ ﴿لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ﴾ تا(خەڵك) بترسێنێ لە ڕۆژی بەیەکتر گەیشتن. ١٥) ﴿يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَ﴾ ڕۆژێ کە هەموو (لە گۆڕەکانیان دێنە دەرو) ئاشکرا دەبن ﴿لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ﴾ هیچ شتێکیان لە خوا پەنهان نابێت ﴿لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ﴾ (خوا دەفەرمووێ:) ئەمڕۆ پادشایەتی و دەسەڵات بۆ کێیە (وەڵام نادرێتەوە) ﴿لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ﴾ (دەفەرمووێ) هەر بۆ خوای تاك و تەنیای بەسەر هەموو شتدا زاڵە. ١٦)

ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْـَٔازِفَةِ إِذِ ٱلْقُلُوبُ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ كَـٰظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَٱللَّهُ يَقْضِى بِٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾ ۞ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا۟ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَكَفَرُوا۟ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَا وَسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَقَـٰرُونَ فَقَالُوا۟ سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟ ٱقْتُلُوٓا۟ أَبْنَآءَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ وَٱسْتَحْيُوا۟ نِسَآءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَـٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ ﴿٢٥﴾

- تەنیا کردەوەکەی لەگەڵیدا دەمێنێتەوە).

ئایەتی (١٦٤) سورەتی (الصافات): قال رسول الله (ﷺ): (أطت السماء ويحق لها أن تئط، والذي نفس محمد بيده ما فيها موضع شبر إلا وفيه جبهة ملك ساجد يسبح الله بحمده)(رواه ابن مردويه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئاسمان نەوویوەتەوەو دەنگی لێوە دێت و حەقی خۆیەتی کەنەوی ببێت سوێند بەوزاتەی کەگیانی منی بەدەستە، بستێ زەوی تێدا نیە ئیللا فریشتەیەك لە سوژدەدایە و ناوچاوی خستۆتە سەری تەسبیحات و ستایشی خوا دەكات).

ئایەتی (١٨) سورەتی (ص): قال رسول الله (ﷺ): (من قال حين يصبح وحين يمسي: سبحان الله-

﴿ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ﴾ ئەمڕۆ هەموو کەس پاداشت یاسزا دەدرێتەوە ﴿بِمَا كَسَبَتْ﴾ بەگوێرەی ئەوەی کردوویەتی ﴿لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ﴾ ئەمڕۆ ستەم کردن نی یە (لە کەس) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ﴾ بەڕاستی لێپرسینەوەی خوا بەپەلەو خێرایە. ١٧)﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْآزِفَةِ﴾ وە ئەوان لەڕۆژە نزیکەکە (قیامەت) بترسێنە ﴿إِذِ ٱلْقُلُوبُ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ﴾ لەوکاتەی دڵەکان (لەترسا) گەشتوونەتە گەروو ﴿كَـٰظِمِينَ﴾ هەموو پیش دەخۆنەوە ﴿مَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ﴾ ستەمکاران نەهیچ دۆستێکیان هەیە ﴿وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ﴾ وە نە تکاکارێك بەگوێی بکرێت. ١٨)﴿يَعْلَمُ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ﴾ (خوا) دەزانێ بەخیانەتی چاوان و ﴿وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ﴾ هەرچی دڵان دەیشارنەوە. ١٩)﴿وَٱللَّهُ يَقْضِى بِٱلْحَقِّ﴾ وە خوا بەهەق و ڕاستی دادوەری دەکات ﴿وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ﴾ بەڵام ئەوانەی جگە لەخوا هاواریان لێ دەکەن (دەیانپەرستن) ﴿لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ﴾ ناتوانن بڕیاری هیچ شتێك بدەن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ﴾ بەڕاستی هەرخوا بیسەری بینایە. ٢٠) ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئایا بەزەویدا نەگەڕاون ﴿فَيَنظُرُوا۟﴾ تا ببینن (بزانن) ﴿كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ مِن قَبْلِهِمْ﴾ سەرەنجامی ئەوانەی کەپێش ئەمان بوون چۆن بوو ﴿كَانُوا۟ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ ئەوانە لەمان بەهێزتر بوون ﴿وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە شوێنەواریان لەزەویدا زیاتر بوو ﴿فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ﴾ بەڵام خوا بەهۆی تاوانەکانیانەوە تۆڵەی لێ سەندن ﴿وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ﴾ وە کەس پارێزەریان نەبوو لە (سزای) خوا. ٢١)﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَت﴾ ئەمە لەبەر ئەوە بوو کەبێگومان ئەوان ﴿تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم﴾ پێغەمبەرەکانیان بۆ دەهات ﴿بِٱلْبَيِّنَـٰتِ﴾ بەنیشانە ئاشکراکانەوە ﴿فَكَفَرُوا۟﴾ کەچی باوەڕیان نەهێنا ﴿فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ﴾ ئینجا خوا قاری لێ گرتن و سزای دان ﴿إِنَّهُۥ قَوِىٌّ﴾ بەڕاستی خوا بەهێزی ﴿شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ﴾ تۆڵەسێنی بەتینە. ٢٢)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَا﴾ سوێند بەخوا بێگومان مووسامان نارد بەچەند موعجیزە ﴿وَسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ﴾ و بەڵگەی ڕوونەوە(تەورات). ٢٣)﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَقَـٰرُونَ﴾ بۆ لای فیرعەون و هامان و قاروون ﴿فَقَالُوا۟ سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ﴾ هەموو وتیان: جادوو گەرێکی درۆزنە. ٢٤)﴿فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ مِنْ عِندِنَا﴾ ئینجا کاتێ مووسا (ئایینی) ڕاستی لەلایەن ئێمەوە بۆ هێنان ﴿قَالُوا۟ ٱقْتُلُوٓا۟ أَبْنَآءَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ﴾ وتیان کوڕانی ئەوانەی لەگەڵ ئەو(مووسا) باوەڕیان هێناوە بکوژن ﴿وَٱسْتَحْيُوا۟ نِسَآءَهُمْ﴾ وە ژنەکانیان بەزیندوویی بهێڵنەوە (بۆ کارەکەری) ﴿وَمَا كَيْدُ ٱلْكَـٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ﴾ بەڵام فێڵی بێ باوەڕان هەر مایەی سەر لێ شێوانە (هەرگیز سەرناگرێ). ٢٥)

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِيٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓۖ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِي ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَٰنَهُۥٓ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّيَ ٱللَّهُ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ مِن رَّبِّكُمْۖ وَإِن يَكُ كَٰذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥۖ وَإِن يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُم بَعْضُ ٱلَّذِي يَعِدُكُمْۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَٰقَوْمِ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَٰهِرِينَ فِي ٱلْأَرْضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَاۚ قَالَ فِرْعَوْنُ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِيٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾ مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْۚ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَٰقَوْمِ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

–وبحمده مئة مرة لم يأت أحد يوم القيامة بأفضل مما جاء به إلا رجل قال مثل ما قال أو زاد) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) **فەرمووی:** (هەر کەسێ کاتێ ڕۆژ دەبێتەوەو کاتێ ئێوارە دادێ سەد جار بڵێ (سبحان الله وبحمده) لە ڕۆژی دواییدا کەس کردەوەی لەو چاکتری نەکردووە مەگەر کەسێ کەوێنەی ئەوەی ئەوی وتبێت یان لەوە زیاتری وتبێ).

ئایەتی (٨٦) سورەتی (ص): عن ابن عمر: (قال: نهينا عن التكلف)(رواه البخاري). عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەرگری کراوین لەوەی بەزۆر لەخۆکردن شت بکەین).

ئایەتی (٨٦) سورەتی (ص): قال عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه): (يا أيها الناس من علم شيئاً فليقم به ومن لم يعلم فليقل الله أعلم: فإن من العلم أن يقول الرجل لما لا يعلم الله أعلم: قال الله تعالى لنبيه (ﷺ)–

﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي﴾ وە فیرعەون ووتی: لێم گەڕێن ﴿أَقْتُلْ مُوسَىٰ﴾ با مووسا بکوژم ﴿وَلْيَدْعُ رَبَّهُ﴾ ئەوسا بانەو هانا بۆ پەروەردگاری بەرێ (ڕزگاری بکات) ﴿إِنِّي أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ﴾ بەڕاستی من دەترسم کەئاینەکەتان بگۆڕێت ﴿أَوْ أَن يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ﴾ یا لەزەویدا ئاژاوە بنێتەوە. ٢٦)﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ﴾ وە مووسا ووتی: بەڕاستی من پەنا دەگرم ﴿بِرَبِّي وَرَبِّكُم﴾ بەپەروەردگاری خۆم و پەروەردگاری ئێوەش ﴿مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ﴾ لەهەموو خۆبەزل زانێك ﴿لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾ کە باوەڕی بەڕۆژی لێ پرسینەوە نی یە. ٢٧)﴿وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ﴾ وە پیاوێکی باوەڕدار ووتی: ﴿مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ لەکەس و کاری فیرعەون بوو ﴿يَكْتُمُ إِيمَانَهُ﴾ کە باوەڕەکەی شارد بۆوە ﴿أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا﴾ ئایا (چۆن) پیاوێك دەکوژن؟ ﴿أَن يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ﴾ لەبەر ئەوەی دەڵێ: خوا پەروەردگارمە ﴿وَقَدْ جَاءَكُم بِالْبَيِّنَاتِ مِن رَّبِّكُمْ﴾ کە بەڕاستی چەند بەڵگە و موعجیزەی ڕوونی لە پەروەردگارتانەوە بۆ هێناون ﴿وَإِن يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ﴾ خۆ ئەگەر درۆزن بێ (کەدەڵێ پێغەمبەرم) ئەوە (تاوانی) درۆکەی بەئەستۆی خۆیەتی ﴿وَإِن يَكُ صَادِقًا﴾ خۆ ئەگەر ڕاستگۆ بێ ﴿يُصِبْكُم بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ﴾ هەندێ لەو (سزایەی) بەڵێنی پێ داوون تووشتان دەبێ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾ بێگومان خوا ڕێنموونی کەسێ ناکات کە زیادەڕەوو درۆزن بێ. ٢٨) ﴿يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ﴾ ئەی گەلەکەم فەرمان ڕەوایی ئەمڕۆ هی ئێوەیە ﴿ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ و بەدەسەڵاتو زاڵن لەسەر زەویدا ﴿فَمَن يَنصُرُنَا مِن بَأْسِ اللَّهِ إِن جَاءَنَا﴾ دەی کێ یارمەتیمان دەدات ئەگەر سزای خوامان بۆ بێت ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ﴾ فیرعەون ووتی: چی خۆم بەچاکی دەبینم هەر ئەوەتان نیشانە دەدەم ﴿وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ وە تەنیا بۆ ڕێگای ڕاست ڕێنموونیتان دەکەم. ٢٩)﴿وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ﴾وە ئەو (پیاوەی) باوەڕی هێنا بوو ووتی: ئەی گەلەکەم ﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُم﴾ بەڕاستی من لەوە دەترسم بەسەرتان بێ ﴿مِّثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ﴾ وێنەی (سزای) ئەو ڕۆژەی بەسەر کۆمەڵان و گەلانی پێشوو هات. ٣٠)﴿مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ﴾ وەك ئەو (سزای) هات بەسەر گەلی نووح و عاد و سەموود و ﴿وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ﴾ ئەوانەش لەدوای ئەوان بوون ﴿وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ﴾ وە خوا زوڵم و ستەمی ناوێ بۆ بەندەکانی. ٣١)﴿وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ﴾ وە ئەی گەلەکەم بەڕاستی من ترسی ڕۆژی هاوارو بانگ لەیەکتری کردنم هەیە لێتان. ٣٢)﴿يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ﴾ ئەو ڕۆژەی پشت هەڵدەکەن و هەڵدێن ﴿مَا لَكُم مِّنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ﴾ هیچ پەناگەیەك بۆ ئێوە نی یە لە(سزای) خوا ﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ وە هەر کەسێ خوا گومڕای بکات ﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ئەوە هیچ ڕێنموونی کەرێکی بۆ نی یە. ٣٣)

وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۖ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ ﴿٣٦﴾ أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا ۚ وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَٰقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

-قل ما أسألكم عليه من أجر وما أنا من المتكلفين)(رواه البخاري). عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود(ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (ئەی خەڵکینە هەر کەس شتێکی زانی باپێی هەڵسێت و بیڵێ وە هەر کەس شتێکی نەزانی با بڵێ خوا دەیزانێ. چونکە بەڕاستی ئەوەش لە زانینەوەیە مرۆڤ بڵێت دەربارەی ئەوەی نایزانێ خوا دەزانێ، ئەوە تاخوای گەورە بەپێغەمبەرەکەی (ﷺ) فەرمووە: (ئەی موحەممەد بەخەڵکی) بڵێ من لەسەر گەیاندنی ئەم ئایینە داوای هیچ کرێ یەکتان لێ ناکەم وەمن لەو کەسانەنیم کە بەزۆر لەخۆکردن شت دەکەن).

ئایەتی (٩) سورەتی (الزمر): قال رسول الله (ﷺ): (إن من إجلال الله تعالى إكرام ذي الشيبة المسلم، وحامل القرآن غير الغالي فيه والجافي عنه وإكرام ذي السلطان المقسط)(رواه أبو داود) قال رسول الله (ﷺ):-

﴿وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێشتر یوسف پێغەمبەرتان بۆهات بەبەڵگە روونەکانەوە ﴿فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ﴾ کەچی ئێوە هەر لەگوماندا بوون ﴿مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ﴾ لەو بەڵگانەی بۆی هێنابوون ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ﴾ تا کاتێ (یوسف) وەفاتی کرد ﴿قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا﴾ ووتتان ئیتر دوای ئەو خوا هیچ پێغەمبەرێکی تر نانێرێ ﴿كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ﴾ ئا بەو جۆرە خوا گومرای دەکات ﴿مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ﴾ ئەو کەسەی زیادە ڕەوی دوو دڵە. ٣٤) ﴿ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی دەربارەی نیشانەکانی خوا دەمەقاڵێ دەکەن ﴿بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ﴾ بەبێ ئەوەی بەڵگەیەکیان بۆ هاتبێ ﴿كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ﴾ (ئەو دەمەقاڵەیان) هۆی تووڕەی یە لای خوا﴿وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ وەلای ئەوانەش باوەڕیان هێناوە ﴿كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ﴾ ئا بەو جۆرە خوا مۆر دەنێ ﴿عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾ بەسەر دڵی هەموو خۆبەزل زانێکی زۆرداردا. ٣٥) ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰهَٰمَٰنُ﴾ فیرعەون ووتی ئەی هامان ﴿ٱبْنِ لِى صَرْحًا﴾ کۆشکێکی بەرزم بۆ دروست بکە ﴿لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ﴾ بەڵکو بگەمە ئەو ڕێگایانە. ٣٦) ﴿أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ کەڕێگاکانی (بەرز بوونەوەن بۆ) ئاسمانەکان ﴿فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ﴾ بۆ ئەوەی (لەوێوە) سەیری خواکەی مووسا بکەم ﴿وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا﴾ وە بەڕاستی من وا گومان دەبەم ئەو (مووسا) درۆزنە ﴿وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ﴾ ئابەو جۆرە ڕازێنرایەوە بۆ فیرعەون ﴿سُوٓءُ عَمَلِهِۦ﴾ کردەوەی خراپی ﴿وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ﴾ وە (بە هۆیەوە) بەرگری کرا لەڕێگای ڕاست ﴿وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ﴾ وە هەر فێڵ و پلانێکی فیرعەون هەبوو بەفیڕۆ چوو. ٣٧) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ﴾ وە ئەو (پیاوەی) باوەڕی (بە مووسا) هێنا بوو ووتی ﴿يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ﴾ ئەی گەلەکەم شوێن من بکەون ﴿أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ﴾ ڕێگای ڕاستتان نیشان دەدەم. ٣٨) ﴿يَٰقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ﴾ ئەی گەلەکەم بەڕاستی ژیانی ئەم دونیایە ڕابواردنێکی کەمە ﴿وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ﴾ وە بەڕاستی هەر پاشەڕۆژ جێی حەسانەوەی هەمیشەیی یە. ٣٩) ﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً﴾ هەر کەسێك کاری خراپەی کردبێ ﴿فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا﴾ هەر بەئەندازەی خراپەکەی سزا دەدرێ ﴿وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا﴾ هەر کەسیش چاکەی کرد بێت ﴿مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ ئافرەت بێ یا پیاو و باوەڕدار بێ ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ﴾ ئا ئەوانە دەچنە بەهەشتەوە ﴿يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ لەوێدا بێ ژمار ڕسق و ڕۆزییان پێ دەدرێ. ٤٠)

۞ وَيَٰقَوۡمِ مَا لِيٓ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدۡعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ تَدۡعُونَنِي لِأَكۡفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشۡرِكَ بِهِۦ مَا لَيۡسَ لِي بِهِۦ عِلۡمٞ وَأَنَا۠ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدۡعُونَنِيٓ إِلَيۡهِ لَيۡسَ لَهُۥ دَعۡوَةٞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَلَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ هُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾ فَسَتَذۡكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمۡۚ وَأُفَوِّضُ أَمۡرِيٓ إِلَى ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرُۢ بِٱلۡعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُواْۖ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرۡعَوۡنَ سُوٓءُ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٥﴾ ٱلنَّارُ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا غُدُوّٗا وَعَشِيّٗاۚ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدۡخِلُوٓاْ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ أَشَدَّ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذۡ يَتَحَآجُّونَ فِي ٱلنَّارِ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُاْ لِلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُوٓاْ إِنَّا كُنَّا لَكُمۡ تَبَعٗا فَهَلۡ أَنتُم مُّغۡنُونَ عَنَّا نَصِيبٗا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُوٓاْ إِنَّا كُلّٞ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ قَدۡ حَكَمَ بَيۡنَ ٱلۡعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِي ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ٱدۡعُواْ رَبَّكُمۡ يُخَفِّفۡ عَنَّا يَوۡمٗا مِّنَ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٩﴾

-(ليس منا من لم يرحم صغيرنا ويعرف شرف كبيرنا)(رواه ابو داود). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بەڕاستی لە گەورەیی و بەرزی دانان بۆ خوای گەورەیە قەدر و ڕێزگرتنی موسڵمانی پیر(موو سپی بوو) و قورئان خوێن کە زیادەڕەوی تیا ناکات، لە خوێندنەوەی کاری پێ کردنی دوور نییە، وە ڕێز و قەدر گرتنی کاربەدەستی دادگەرە) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئەو کەسەی بەزەیی نایەتەوە بە بچووکەکانماندا و ڕێز و قەدری گەورەکانمان نەگرێت لە ئێمە نییە).

تێبینی (٢٠) سورەتی (الزمر): قال رسول الله (ﷺ):(إن في الجنة لغرفاً يرى بطونها من ظهورها، وظهورها من بطونها، فقال أعرابي: لمن هي يا رسول الله؟ فقال (ﷺ): لمن أطاب الكلام وأطعم الطعام-

﴿وَيَٰقَوۡمِ مَا لِيٓ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ﴾ وە ئەی گەلەکەم ئەوە چی یە من بانگتان دەکەم بۆ ڕزگاربوون ﴿وَتَدۡعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ﴾ کەچی ئێوە من بانگ دەکەن بۆ ئاگری دۆزەخ. ٤١) ﴿تَدۡعُونَنِي لِأَكۡفُرَ بِٱللَّهِ﴾ بانگم دەکەن بۆ ئەوەی بێ باوەڕیم بەخوا ﴿وَأُشۡرِكَ بِهِۦ مَا لَيۡسَ لِي بِهِۦ عِلۡمٞ﴾ وە شتێ بکەمە هاوبەشی خوا کەهیچ زانیاری یەکم لێ ی نیە ﴿وَأَنَا۠ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡغَفَّٰرِ﴾ لەکاتێکدا من بانگتان دەکەم بۆلای خوای بەدەسەڵاتی لێبوردە. ٤٢) ﴿لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدۡعُونَنِيٓ إِلَيۡهِ﴾ ڕاستە و گومانی تێدا نی یە ئەوەی ئێوە منی بۆ بانگ دەکەن ﴿لَيۡسَ لَهُۥ دَعۡوَةٞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَلَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ﴾ شیاوی بانگ کردن نی یە نە لەدنیا نەلە دوا ڕۆژدا ﴿وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ﴾ وە بەڕاستی گەڕانەوەمان هەر بۆلای خوایە ﴿وَأَنَّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ هُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ﴾ و بێگومان زیادەڕەوانن هاوەڵانی ئاگری دۆزەخ. ٤٣) ﴿فَسَتَذۡكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمۡ﴾ جا لەمەودوا ئەوەی من پێتان دەڵێم بیرتان دەکەوێتەوە ﴿وَأُفَوِّضُ أَمۡرِيٓ إِلَى ٱللَّهِ﴾ وە من کاری خۆم بەخوا دەسپێرم ﴿إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرُۢ بِٱلۡعِبَادِ﴾ بەڕاستی خوا بینایە بەبەندەکانی. ٤٤) ﴿فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُواْ﴾ جا خوا ئەو (پیاوە ئیمانداره)ی پاراست لەزیانی ئەو فڕو فێڵانەی دەیان کرد ﴿وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرۡعَوۡنَ سُوٓءُ ٱلۡعَذَابِ﴾ وە سزای سەخت هات و دارودەستەی فیرعەونی گرتەوە. ٤٥) ﴿ٱلنَّارُ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا غُدُوّٗا وَعَشِيّٗا﴾ بەیانیان و ئێواران دەبرێنە دیاری ئاگری دۆزەخ ﴿وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ﴾ ڕۆژێکیش قیامەت هەڵدەسێت ﴿أَدۡخِلُوٓاْ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ أَشَدَّ ٱلۡعَذَابِ﴾ (فەرمان دەدرێ) داروده‌ستەی فیرعەون بخەنە سەختترین سزاوە. ٤٦) ﴿وَإِذۡ يَتَحَآجُّونَ فِي ٱلنَّارِ﴾ وەکاتێ (دۆزەخیەکان) لەناو ئاگرەکەدا دەمە قرە دەکەن ﴿فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُاْ لِلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُوٓاْ﴾ لاوازەکان بەوانەی خۆ بەزل زان بوون دەڵێن ﴿إِنَّا كُنَّا لَكُمۡ تَبَعٗا﴾ بەڕاستی ئێمە شوێن کەوتووی ئێوە بووین ﴿فَهَلۡ أَنتُم مُّغۡنُونَ عَنَّا﴾ دەی ئایا ئێوە لەجیاتی ئێمە لەئەستۆ دەگرن ﴿نَصِيبٗا مِّنَ ٱلنَّارِ﴾ بەشێك لەم ئاگرە. ٤٧) ﴿قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُوٓاْ﴾ ئەوانەی خۆ بەزل زان و زۆردار بوون دەڵێن: ﴿إِنَّا كُلّٞ فِيهَآ﴾ بەڕاستی هەموومان لەئاگرداین ﴿إِنَّ ٱللَّهَ قَدۡ حَكَمَ بَيۡنَ ٱلۡعِبَادِ﴾ بێگومان خوا لەنێوان بەندەکانیدا دادوەری کردووە. ٤٨) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِي ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ﴾ وە ئەوانەی لەئاگری دۆزەخ دان بەدەرگاوانەکانی دۆزەخ دەڵێن ﴿ٱدۡعُواْ رَبَّكُمۡ﴾ داوا لەپەروەردگارتان بکەن ﴿يُخَفِّفۡ عَنَّا يَوۡمٗا مِّنَ ٱلۡعَذَابِ﴾ تەنها یەك ڕۆژ سزامان لەسەر سووك بکات. ٤٩)

قَالُوٓاْ أَوَلَمۡ تَكُ تَأۡتِيكُمۡ رُسُلُكُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِۖ قَالُواْ
بَلَىٰۚ قَالُواْ فَٱدۡعُواْۗ وَمَا دُعَٰٓؤُاْ ٱلۡكَٰفِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَٰلٍ
﴿٥٠﴾ إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا
وَيَوۡمَ يَقُومُ ٱلۡأَشۡهَٰدُ ﴿٥١﴾ يَوۡمَ لَا يَنفَعُ ٱلظَّٰلِمِينَ مَعۡذِرَتُهُمۡۖ
وَلَهُمُ ٱللَّعۡنَةُ وَلَهُمۡ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى
ٱلۡهُدَىٰ وَأَوۡرَثۡنَا بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱلۡكِتَٰبَ ﴿٥٣﴾ هُدٗى
وَذِكۡرَىٰ لِأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿٥٤﴾ فَٱصۡبِرۡ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ
حَقّٞ وَٱسۡتَغۡفِرۡ لِذَنۢبِكَ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ بِٱلۡعَشِيِّ
وَٱلۡإِبۡكَٰرِ ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِيٓ ءَايَٰتِ
ٱللَّهِ بِغَيۡرِ سُلۡطَٰنٍ أَتَىٰهُمۡ إِن فِي صُدُورِهِمۡ إِلَّا كِبۡرٞ
مَّا هُم بِبَٰلِغِيهِۚ فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ
ٱلۡبَصِيرُ ﴿٥٦﴾ لَخَلۡقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ أَكۡبَرُ مِنۡ
خَلۡقِ ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٥٧﴾
وَمَا يَسۡتَوِي ٱلۡأَعۡمَىٰ وَٱلۡبَصِيرُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ
ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَلَا ٱلۡمُسِيٓءُۚ قَلِيلٗا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

-وصلى بالليل والناس نيام)(رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەڕاستی لە بەهەشتدا چەند کۆشکێکی تیایە لە دەرەوە ناوەوەی دەبینرێت و لە ناوەوە دەرەوەی دەبینرێت پیاوێکی دەشتەکی وتی ئەوە بۆ کێ یە ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بۆ کەسێکە گوفتار شیرین بێت و نان دەر بێت و کاتێک کە خەڵکی لە گەرمەی خەودان ئەو شەو نوێژ بکات).

ئایەتی (٣١) سورەتی (الزمر): قال الزبير (رضي الله عنه) : (أي رسول الله، أيكرر علينا **ما كان بيننا في الدنيا مع خواص الذنوب؟ قال** رسول الله (ﷺ) : (نعم ليكررن عليكم حتى يؤدي كل ذي حق حقه) قال **الزبير:** والله إن الأمر لشديد) (رواه أحمد والطبراني) زوبەیر(ڕەزای خوای لێ بێ) وتی ئەی پێغەمبەر(ﷺ)-

﴿قَالُوٓاْ﴾ دەڵێن: ﴿أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم﴾ ئایا پێغەمبەرانتان بۆیان نەهێنا بوون ﴿بِٱلْبَيِّنَـٰتِ﴾ بەڵگە ڕوونەکان ﴿قَالُواْ بَلَىٰ﴾ دەڵێن، بەڵێ (هێنا بوویان) ﴿قَالُواْ فَٱدْعُواْ﴾ پێیان دەڵێن دەی خۆتان بپارێنەوە ﴿وَمَا دُعَـٰٓؤُاْ ٱلْكَـٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ﴾ بێگومان پاڕانەوەی بێ باوەڕان وون دەبێ و بێ سوودە. ٥٠) ﴿إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ بەڕاستی ئێمە پێغەمبەرانمان و ئەوانەی باوەڕیان هێناوە سەرکەوتوو دەکەین ﴿فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا ﴿وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَـٰدُ﴾ وە لەو ڕۆژەی (قیامەت) کە شایەتەکان هەڵدەستنەوە. ٥١) ﴿يَوْمَ لَا يَنفَعُ ٱلظَّـٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ﴾ ڕۆژێك پاکانە کردنی بێ باوەڕان سوودیان پێ ناگەیەنێ ﴿وَلَهُمُ ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ﴾ هەموویان نەفرەتیان لێ کراوەو خراپترین جێگایان هەیە. ٥٢) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْهُدَىٰ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە تەوراتمان دا بەمووسا ﴿وَأَوْرَثْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَـٰبَ﴾ وە نەوەکانی ئیسرائیلمان کردە میرات گری تەورات. ٥٣) ﴿هُدًى وَذِكْرَىٰ لِأُوْلِى ٱلْأَلْبَـٰبِ﴾ (کەهۆی) ڕێنموونیی و پەندو بیرخەرەوەیە بۆ خاوەن ژیرییەکان. ٥٤) ﴿فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ﴾ ئینجا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) خۆگربە بێگومان بەڵێنی خوا هەقەو دێتە دی ﴿وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ﴾ وە داوای لێبووردنی گوناهت بکە ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ﴾ وە تەسبیحات بکە بەستایشی پەروەردگارت ﴿بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَـٰرِ﴾ بەئێواران و بەبەیانیاندا. ٥٥) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَـٰدِلُونَ﴾ بەڕاستی ئەو کەسانەی دەمەقاڵێ و کێشە دەکەن ﴿فِىٓ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ﴾ دەربارەی نیشانەکانی خودا ﴿بِغَيْرِ سُلْطَـٰنٍ أَتَىٰهُمْ﴾ بەبێ ئەوەی بەڵگەیەکیان بۆ هاتبێ ﴿إِن فِى صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ﴾ هیچ لەدڵیاندا نیە بە جگە لەخۆبەزل زانی ﴿مَّا هُم بِبَـٰلِغِيهِ﴾ هەرگیز ئەوان بە (مەبەستیان) ناگەن ﴿فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ﴾ کەواتە پەنا بەخوا بگرە ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو بیسەرو بینایە. ٥٦) ﴿لَخَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَكْبَرُ﴾ بەڕاستی بەدی هێنانی ئاسمانەکان و زەوی گەورەترە ﴿مِنْ خَلْقِ ٱلنَّاسِ﴾ لەبەدی هێنانی خەڵکی ﴿وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی مەردووم ئەمە نازانن. ٥٧) ﴿وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ﴾ وە نابینا و بینا یەکسان نین ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ﴾ وە کەسانێ باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿وَلَا ٱلْمُسِىٓءُ﴾ لەگەڵ بەدکاران وەك یەك نین ﴿قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ﴾ زۆر کەم بیر دەکەنەوە. ٥٨)

إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَأٓتِيَةٌ لَّا رَيۡبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ لِتَسۡكُنُواْ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبۡصِرًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشۡكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ﴿٦٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤۡفَكُ ٱلَّذِينَ كَانُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ قَرَارٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَصَوَّرَكُمۡ فَأَحۡسَنَ صُوَرَكُمۡ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡۖ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ ٱلۡحَيُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱدۡعُوهُ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَۗ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٥﴾ ۞ قُلۡ إِنِّي نُهِيتُ أَنۡ أَعۡبُدَ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَمَّا جَآءَنِيَ ٱلۡبَيِّنَٰتُ مِن رَّبِّي وَأُمِرۡتُ أَنۡ أُسۡلِمَ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٦﴾

-ئایا ئەو تاوانە تایبەتانەی لەدنیادا لەنێوانماندا بوو دووبارە دەکرێتەوە لەسەرمان؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (بەڵێ دووبارە دەکرێتەوە لەسەرتان هەتا هەموو خاوەن مافێك مافی خۆی پێ دەدرێ، نوبەیەیرووتنی بەڕاستی کارەکە زۆر سەختە).

ئایەتی (٤٢) سورەتی (الزمر): قال عليه الصلاة والسلام (إذا أوى أحدكم إلى فراشه... يقول: باسمك ربي وضعت جنبي وبك أرفعه إن أمسكت نفسي فارحمها وإن أرسلتها فاحفظها بما تحفظ به عبادك الصالحين)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (کاتێ هەریەك لەئێوە چووە ناوجێگەی خەوتنی... ئەم دوعایە بڵێ: بەناوی تۆ وە ئەی پەروەردگارم تەنیشتم خستۆتە زەوی و بەناوی تۆوە بەرزی دەکەمەوە ئەگەر (لەکاتی خەودا) گیانی-

﴿إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَآتِيَةٌ﴾ بەڕاستی ڕۆژی دوایی دێت ﴿لَّا رَيْبَ فِيهَا﴾ هیچ گومانی تێدا نی یە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی باوەڕ ناکەن. ٥٩) ﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدْعُونِي﴾ وە پەروەردگارتان فەرموویەتی: لێم بپاڕێنەوە ﴿أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ وەڵامتان دەدەمەوە ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾ بەڕاستی ئەوانەی خۆ بەگەورە دەزانن کە بمپەرستن ﴿سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ بێگومان بەسەر شۆڕی دەچنە دۆزەخەوە. ٦٠) ﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ﴾ خوا ئەو زاتەیە شەوی داناوە بۆ ئێوە ﴿لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ﴾ تائارامی تێدا بگرن ﴿وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾ وە ڕۆژیشی ڕوناک کردۆتەوە (بۆ ژیان پەیدا کردن) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ بەڕاستی خوا خاوەن چاکەو میهرەبانی یە بەسەر خەڵکەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ بەڵام زۆربەی ئادەمی سوپاس گوزار نین. ٦١) ﴿ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ ئەمەیە خوای پەروەردگاری ئێوە ﴿خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ دروستکەری هەموو شتێکە ﴿لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەو ﴿فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ﴾ دەی کەواتە چۆن لادەدەن لەڕاستی. ٦٢) ﴿كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ﴾ تا بەم جۆرە لادەدرێن ﴿ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾ ئەوانەی کەدان نانێن بەبەڵگەو نیشانەکانی خوادا. ٦٣) ﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا﴾ خوا زاتێکە کەزەوی بۆ کردونەتە نیشتەجێ (ئارامگا) ﴿وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً﴾ وە ئاسمانیشی بۆ کردوون بەسەربان ﴿وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ﴾ و بەجوانترین شێوە ئێوەی دروست کردووە ﴿وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ﴾ لەوەش حەڵاڵ و پاکە ڕۆزی داوون ﴿ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ ئەمەیە خوای پەروەردگاری ئێوە ﴿فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەرزی و پیرۆزی بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان. ٦٤) ﴿هُوَ ٱلْحَيُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هەر زیندووە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەو ﴿فَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ﴾ کەواتە خوا بپەرستن بەدڵسۆزی تەنها بۆ ئەو ملکەچ بن ﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ سوپاس و ستایش بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان. ٦٥) ﴿قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ﴾ بڵێ: بەڕاستی من بەرگری کراوم لەپەرستنی ﴿ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی ئێوە دەیان پەرستن جگە لەخوا ﴿لَمَّا جَآءَنِيَ ٱلْبَيِّنَٰتُ مِن رَّبِّي﴾ دوای ئەوەی بەڵگەی ڕوونم بۆ هاتووە لەپەروەردگارمەوە ﴿وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ﴾ وە فەرمانم پێ کراوە کە گەردن کەچ بم ﴿لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بۆ پەروەردگاری جیهانیان. ٦٦)

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ
يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟
شُيُوخًا ۚ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ ۖ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى
وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَإِذَا
قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ
يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟
بِٱلْكِتَٰبِ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ رُسُلَنَا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ
﴿٧٠﴾ إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ وَٱلسَّلَٰسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾
فِى ٱلْحَمِيمِ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ
مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا بَل لَّمْ
نَكُن نَّدْعُوا۟ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾
ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ
تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ
مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۚ فَإِمَّا
نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

-منت کێشاو مردم ئەوە ڕەحمی پێ بکە خۆ ئەگەر بەرەڵایشت کرد ئەوە بیپارێزە هەر چۆنێ بەندە چاکەکانی خۆت دەپارێزی).

ئایەتی (٥٣) سورەتی (الزمر):

قال رسول الله (ﷺ): (یقول الله عز وجل: من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها وأزید ومن جاء بالسیئة فجزاؤه سیئة مثلها أو أغفر ومن تقرب مني شبراً تقربت منه ذراعاً ومن تقرب مني ذراعاً تقربت منه باعاً ومن أتاني یمشي أتیته هرولة ومن لقیني بقراب الأرض خطیئة لا یشرك بي شیئاً لقیته بمثلها مغفرة)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرمووێ: هەر کەسێک چاکەیەک بکات ئەوا خوای گەورە دە بەرامبەری چاکەکەی دەداتێ یان زیاتری دەداتێ وە هەر کەسێک خراپەیەک بکات سزاکەی بە ئەندازەی خۆیەتی یان لێ ی خۆش دەبم، ئەگەر کەسێک بستێ لەمن نزیک-

﴿هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ﴾ ئەو خوایەیە کەئێوەی لەخاك دروست کردووە ﴿ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ﴾ لەپاشان لەدڵۆپێك ئاو ﴿ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ﴾ پاشان لەخوێن پارە ﴿ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا﴾ لەپاشان بەمنداڵی (ساوایی) دەتان هێنێتە دەر (لەسکی دایك) ﴿ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓاْ أَشُدَّكُمْ﴾ لەپاشان تا دەگەنە تینی هێزو لاویتان ﴿ثُمَّ لِتَكُونُواْ شُيُوخًا﴾ لەپاشان تاپیر دەبن ﴿وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ﴾ وە هەندێکتان پێش پیربوون دەمرێنرێن ﴿وَلِتَبْلُغُوٓاْ أَجَلًا مُّسَمًّى﴾ هەتا دەگەنە ئەو کاتەی کەبۆتان دیاری کراوە ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوە. ٦٧)﴿هُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ﴾ ئەو خوایەیە کەدەژێنێ و دەمرێنێ ﴿فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا﴾ جا هەرکاتێ (بیەوێ) بڕیارێ بدا ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ﴾ تەنیا پێی دەفەرمووێ ببە دەست بەجێ دەبێ. ٦٨) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ ئایا سەرنجی ئەوانەت نەداوە سەبارەت بەنیشانانی خوادەمە قاڵێ دەکەن ﴿أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ﴾ چۆن لەرێ لادەدرێن. ٦٩)﴿ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەوانەی باوەڕیان بەقورئان نەهێنا ﴿وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ رُسُلَنَا﴾ وە بەو (پەڕاوانەی) بەپێغەمبەرەکانماندا ناردومانە ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ ئەوە لەمەو پاش (سەرئەنجامی خۆیان) دەزانن. ٧٠) ﴿إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ وَٱلسَّلَٰسِلُ﴾ کاتێ زنجیرو تەوقیان لەگەردندایە ﴿يُسْحَبُونَ﴾ پێ ی ڕادەکێشرێن. ٧١)﴿فِى ٱلْحَمِيمِ﴾ لەناو ئاوی زۆر گەرمدا ﴿ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ يُسْجَرُونَ﴾ پاشان لەدۆزەخدا دەسوتێنرێن. ٧٢)﴿ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ﴾ لەپاشان پێیان دەوترێ: ﴿أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ﴾ لەکوێن ئەو هاوبەشانەی بۆ خواتان دادەنان. ٧٣)﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا ﴿قَالُواْ ضَلُّواْ عَنَّا﴾ دەڵێن: وون بوون لێمان ﴿بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُواْ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا﴾ (وا نی یە) بەڵکو ئێمە لەدنیا (بێجگە لەخوا) شتێکمان نەدەپەرست ﴿كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ ئابەم جۆرە خوا بێ باوەڕان لەڕێگە لادەدات. ٧٤)﴿ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ﴾ ئەمەتان لەبەر ئەوەیە کەئێوە ﴿تَفْرَحُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ﴾ بەناڕەوا شادی و کەیفتان دەکرد لەزەویدا ﴿وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ﴾ وە لەبەر ئەوەی کەئێوە فیزو کەشخەتان دەکرد لەزەویدا. ٧٥) ﴿ٱدْخُلُوٓاْ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ دەی لەدەرگاکانی دۆزەخەوە بڕۆنە ژوورەوە تیایا دەمێننەوە بە ئێجگاری ﴿فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ئای چەند خراپە شوێنی خۆ بەزل زانان. ٧٦)﴿فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ﴾دە کەواتە خۆڕاگربە بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ﴾ جا یا هەندێك لەو بەڵێنانەی پێیان دەدەین نیشانت دەدەین ﴿أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ﴾ یا تۆ دەمرێنین (بەڵێنەکان نابینی) ﴿فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ﴾ ئەوسا هەمووتان هەر بۆلای ئێمە دەگەڕێنەوە. ٧٧)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ قُضِيَ بِٱلْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمَ لِتَرْكَبُوا۟ مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَلِتَبْلُغُوا۟ عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَأَيَّ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِي ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِي ٱلْأَرْضِ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَرِحُوا۟ بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَٰنُهُمْ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا ۖ سُنَّتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِۦ ۖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾

-ببيتـــەوە مـــن گەزێ لەئـەو نزيك دەبمـەوە، ئەگـەر كەسێك گەزێ لەمن نزيك ببێتـەوە من باڵێ لەئـەو نزيـك دەبمـەوە، ئەگـەر كەسێك بەڕێشتنى ئاسايى بێت بـۆ لام، مـــن بەچەسپانى دەچم بۆ لاى ئەو، ئەگەر كەسێك پڕ بەزەوى تاوانى هەبێت و بەو هـەموو تاوانـەوە بێت بۆ ديوانى من منـيش بـەپڕى زەوى لـــێ خۆشـــبوونەوە دەچـم بەپيريـەوە. بەمەرجێ هاوبەشم بۆ دانەنێ).

ئايەتى (٧٣) سورەتى (الزمر): قال رسول الله(ﷺ): (إن المؤمن ليدرك بحسن خلقه درجة الصائم القائم)(رواه أبو داود).پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى: (بەڕاستى برِوادار بەهۆى خوى شيرين و ڕەوشتى جوانەوە دەگاتە پلەى كەسێكى بەردەوام بەڕۆژوى شەو نوێژ كەر).

ئايەتى (١٤) سورەتى (غافر): قال عبد الله بن الزبير: كان رسول الله (ﷺ) يقول في دبر كل-

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ﴾ **سوێند بەخوا بەڕاستی بەر لەتۆ پێغەمبەرانێکمان ناردووە** ﴿مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ﴾ **بەسەرهاتی هەندێکیانمان بۆ باس کردوی** ﴿وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ﴾ **وە هەندێکیانمان بۆ باس نەکردوی** ﴿وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ﴾ **وە هیچ پێغەمبەرێ ناتوانێ موعجیزەیەك بێنێ** ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ **مەگەر بەئیزنی خوا** ﴿فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ **جاکاتێ فەرمانی خوا هات (بەسزادانیان)** ﴿قُضِيَ بِالْحَقِّ﴾ **بەهەق دادوەری دەکرێ** ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ﴾ **وە لەوێدا ناڕاستان زەرەرمەند دەبن. ٧٨)** ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ﴾ **خوا ئەو زاتەیە ئاژەڵو ماڵاتی بۆ ئێوە بەدی هێناوە** ﴿لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ **بۆ ئەوەی سواری هەندێکیان بن و (گۆشتی) هەندێکیشیان بخۆن. ٧٩)** ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ﴾ **وە لەو (ئاژەڵ)انەدا چەند سوودو کەڵك بۆ ئێوە هەیە** ﴿وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ﴾ **وە تابەهۆی ئەوانەوە بگەنە پێویستی یەك کە لەدڵ و دەروونتان دایە** ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ **وە لەسەر پشتی ئەو (وڵاخانە)و لەسەر کەشتی ئێوە سوار دەکرێن. ٨٠)** ﴿وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾ **خوا زۆر نیشانەی خۆیتان نیشان دەدات** ﴿فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنكِرُونَ﴾ **جا ئێوە کام لەنیشانەکانی خوادان پیانانێن. ٨١)** ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا﴾ **دەی ئایا بەزەویدا نەگەڕاون تا ببینن** ﴿كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ **سەرەنجامی کەسانێ کەبەر لەوان بوون چۆن بووە** ﴿كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً﴾ **کەلەمان زۆر ترو بەهێزتریش بوون** ﴿وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ﴾ **وە شوێنەواریشیان لەزەویدا (زیاتر بوو)** ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ **ئەنجا ئەوەی کرد بوویان (لەدنیادا) سوودی پێ نەگەیاندن. ٨٢)** ﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ **جا کاتێ پێغەمبەرەکانیان بەبەڵگە ڕوونەکانەوە هاتنە لایان** ﴿فَرِحُوا بِمَا عِندَهُم مِّنَ الْعِلْمِ﴾ **دڵخۆش بوون بەو زانینەی هەیان بوو** ﴿وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ **ئەو (سزای) گاڵتەیان پێ دەکرد چوار دەوری دان. ٨٣)** ﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾ **ئەنجا کاتێ سزای بەتینی ئێمەیان بینی** ﴿قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ﴾ **ووتیان: باوەڕمان بەخوای تاك و تەنیا هێنا** ﴿وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾ **وە بێ باوەڕین بەو شتانەی کردبوومانە هاوبەشی خوا. ٨٤)** ﴿فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ﴾ **جا باوەڕ هێنانەکەیان هیچ سوودی نەبوو بۆیان** ﴿لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾ **لەکاتێکدا سزای ئێمەیان دی** ﴿سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ﴾ **باوو سوننەتی خوا هەر وا بووە پێشتر لەگەڵ بەندەکانی دا** ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ﴾ **وە لەوێدا بێ باوەڕان زەرەرمەند بوون. ٨٥)**

سُورَةُ فُصِّلَتْ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلٌ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢﴾ كِتَٰبٌ فُصِّلَتْ ءَايَٰتُهُۥ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٤﴾ وَقَالُوا۟ قُلُوبُنَا فِىٓ أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ وَفِىٓ ءَاذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنۢ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَٱعْمَلْ إِنَّنَا عَٰمِلُونَ ﴿٥﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَٱسْتَقِيمُوٓا۟ إِلَيْهِ وَٱسْتَغْفِرُوهُ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾ ۞ قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ ذَٰلِكَ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩﴾ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ مِن فَوْقِهَا وَبَٰرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَآ أَقْوَٰتَهَا فِىٓ أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَآءً لِّلسَّآئِلِينَ ﴿١٠﴾ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ٱئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَآ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿١١﴾

-صلاة حين يسلم: (لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، لا حول ولا قوة إلا بالله، لا إله إلا الله ولا نعبد إلا إياه، له النعمة وله الفضل وله الثناء الحسن، لا إله إلا الله مخلصين له الدين ولو كره الكافرون)(رواه مسلم). عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیر دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەپاش هەموو نوێژێك كاتێ سەلامی دەدایەوە ئەم نزایەی دەکرد: (هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینە نییە جگە لە خوای تاک و تەنها و بێ هاوەڵ و سەروەری و ستایش هەمووی هەر بۆ ئەوە، دەسەڵاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیە، هیچ گۆڕان و هێزێك نییە بەدەسەڵاتی خوا نەبێت، هیچ پەرستراوێکی ڕاستی نییە جگە لەخوا تەنها ئەو دەپەرستین، هەموو چاکە و بەهرەیە تەنها هی ئەوە، وە ستایشی جوان هەر بۆ ئەوە، هیچ پەرستراوێکی ڕاستەقینە نییە جگە-

سورەتی ﴿فصلت﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ **بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان.** ﴿حم﴾ بە(حا، میم) **دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بەواتای، سەیری** سەرەتای سورەتی (البقرة)ش بکە. ١) ﴿تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ **قورئان لەلایەن خوای بەخشندەی** میهرەبانەوە نێردراوەتە خوارەوە. ٢) ﴿كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ﴾ **پەڕاوێکە بەلگەکانی ڕوون** کراوەتەوە (لێک جیاکراوەتەوە) ﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ قورئانێکە بەزمانی عەرەبی بۆ گەلێك **کەشارەزان و دەزانن. ٣)** ﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ **مژدەدەرو ترسێنەرە** ﴿فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ **کەچی زۆربەیان گوێ ی پێ نادەن و بۆیە** (قورئان) نابیستن. ٤) ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ﴾ **دەڵێن دڵەکانمان لەناو چەند** پەردەیەکدایە (تێ ناگەین) ﴿مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ﴾ **لەئەوەی تۆ ئێمەی بۆ بانگ دەکەیت** ﴿وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ﴾ **وە لەگوێیەکانماندا گرانی و کەڕی هەیە** ﴿وَمِن بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ﴾ **وە لەنێوان ئێمەو تۆدا پەردەیەك هەیە** ﴿فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ﴾ **کەواتە تۆ کاری خۆت بکە و بێگومان ئێمەیش کاری خۆمان دەکەین. ٥)** ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ **بڵێ: بەڕاستی من مرۆڤێکم وەك ئێوە** ﴿يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ **بەڵام نیگام بۆ دەکرێت** ﴿أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ **کە بەڕاستی پەرستراوی ئێوە خوایەکی** تاك و تەنیایە ﴿فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ﴾ **کەواتە بارووتان هەر بەرەو خوا** بێ (بەپەرستنەکانتان) **و داوای لێبوردنی لێ بکەن** ﴿وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ﴾ **وە سزاو لەناوچوون بۆ هاوبەش دانەران. ٦)** ﴿الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ **ئەوانەی کەزەکات نادەن و** ﴿وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ﴾ **باوەڕیشیان بەڕۆژی دوایی نی یە. ٧)** ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ بەڕاستی **ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە** ﴿لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ **پاداشتی بێ بڕانەوەیان بۆ هەیە. ٨)** ﴿قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي﴾ **بڵێ: ئاخۆ بەڕاستی ئێوە باوەڕتان بەو** زاتە نی یە؟ ﴿خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ﴾ **کەزەوی لەدوو ڕۆژدا دروست کردووە** ﴿وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا﴾ **وە هاوبەشانی بۆ دادەنێن** ﴿ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ **هەر ئەوە پەروەردگاری جیهانیان. ٩)** ﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِن فَوْقِهَا﴾ **وە لەسەر زەویدا شاخی زۆری داناوە** ﴿وَبَارَكَ فِيهَا﴾ **وە پیت و فەڕی تێ خستووە** ﴿وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا﴾ **وە بژێوی (هەموو گیاندارێکی) لەزەویدا دیاری کرد** ﴿فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ﴾ **لەماوەی چوار ڕۆژدا** ﴿سَوَاءً لِّلسَّائِلِينَ﴾ **بەیەکسانی بۆ گشت داواکەران. ١٠)** ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ﴾ **لەپاشان ڕووی کردە ئاسمان لەکاتێکدا کەدوکەڵ بوو** ﴿فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا﴾ **ئەنجا بەئاسمان و بەزەوی فەرموو: وەرن** ﴿طَوْعًا أَوْ كَرْهًا﴾ بەویستی خۆتان یا بە ناچاری (بێنە **ژێر فەرمانم)** ﴿قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾ **هەر دووکیان وتیان بەویستی خۆمان هاتین. ١١)**

فَقَضَىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَآءٍ أَمْرَهَاۚ وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَحِفْظًاۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿١٢﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَٰعِقَةً مِّثْلَ صَٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ إِذْ جَآءَتْهُمُ ٱلرُّسُلُ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَۖ قَالُوا۟ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً فَإِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا عَادٌ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِي ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَقَالُوا۟ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةًۖ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةًۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِيٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْيِ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَاۖ وَلَعَذَابُ ٱلْآخِرَةِ أَخْزَىٰۖ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَٰهُمْ فَٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْعَمَىٰ عَلَى ٱلْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمْ صَٰعِقَةُ ٱلْعَذَابِ ٱلْهُونِ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَآءُ ٱللَّهِ إِلَى ٱلنَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا مَا جَآءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَٰرُهُمْ وَجُلُودُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

ـلـەخوا هەموو ملكەچین بۆی بەدڵسۆزی با بێ باوەڕانیش پێیان ناخۆش بێت).

ئایەتی (١٨) سورەتی (غافر): قال رسول الله (ﷺ): (اتقوا الظلم فإن الظلم ظلمات يوم القيامة واتقوا الشح فإن الشح أهلك من كان قبلكم، حملهم على أن سفكوا دماءهم واستحلوا محارمهم)(رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خۆتان لەستەم بپارێزن بەڕاستی ستەم تاریكستانی ڕۆژی دوایی یە وەخۆشتان لەچرووكی و پیسكەی بپارێزن چونكە چرووكی و پیسكەیی خەڵكانی پێش ئێوەیان لەناو برد وای لێ كردن كەخوێنی یەكتری بڕێژن و ئەو ئافرەتانەی حەڵاڵ نین بۆیان بەحەڵاڵی بزانن).

ئایەتی (١٩) سورەتی (غافر): قال أنس(رضي الله عنه): (إنكم لتعملون أعمالاً هي أدق في أعينكم من الشعر،-

﴿فَقَضَىٰهُنَّ سَبۡعَ سَمَٰوَاتٖ فِي يَوۡمَيۡنِ﴾ ئەوسا حەوت ئاسمانی لەدوو ڕۆژدا دروست کرد ﴿وَأَوۡحَىٰ فِي كُلِّ سَمَآءٍ أَمۡرَهَاۚ﴾ وە هەر ئاسمانەی فەرمانی کاری خۆی بۆ نارد ﴿وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنۡيَا بِمَصَٰبِيحَ وَحِفۡظٗاۚ﴾ وەئاسمانی دونیامان بەچرایانێك (ئەستێرەکان) ڕازاندەوەو پارێزراوە (لەگوێ گرتنی شەیتانەکان) ﴿ذَٰلِكَ تَقۡدِيرُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ﴾ ئەوە بڕیاری خوای زاڵی بەدەسەڵاتە. ١٢) ﴿فَإِنۡ أَعۡرَضُواْ﴾ جا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕا ﴿فَقُلۡ أَنذَرۡتُكُمۡ صَٰعِقَةٗ﴾ ئەوە بڵێ بەهەورە تریشقەیەك (بروسکەیەك) دەتانترسێنم ﴿مِّثۡلَ صَٰعِقَةِ عَادٖ وَثَمُودَ﴾ وەك هەورە تریشقەی (گەلی) عادو سەموود. ١٣) ﴿إِذۡ جَآءَتۡهُمُ ٱلرُّسُلُ﴾ کاتێ پێغەمبەرەکانیان هاتنە لایان ﴿مِنۢ بَيۡنِ أَيۡدِيهِمۡ وَمِنۡ خَلۡفِهِمۡ﴾ لەبەردەمیان و لە پشتیانەوە (لەهەموو لایەکەوە) ﴿أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَۖ﴾ (پێیان ووتن) کەجگە لەخوا نەپەرستن ﴿قَالُواْ لَوۡ شَآءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةٗ﴾ ووتیان: ئەگەر پەروەردگارمان بیویستایە مەلائیکەی دەناردە خوارەوە ﴿فَإِنَّا بِمَآ أُرۡسِلۡتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ﴾ بۆیە بەڕاستی ئێمە بەوەی ئێوەی پێ نێرراون باوەڕ ناکەین. ١٤) ﴿فَأَمَّا عَادٞ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ﴾ ئەنجا (گەلی) عاد بەناڕەوا خۆیان بەگەورە زانی لەزەویدا ﴿وَقَالُواْ مَنۡ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةًۖ﴾ وە ووتیان: کێ لەئێمە بەهێز ترە ﴿أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ﴾ ئایا نەیان زانی بوو ﴿أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِي خَلَقَهُمۡ﴾ بێگومان ئەو خوایەی کەئەوانی دروست کردووە ﴿هُوَ أَشَدُّ مِنۡهُمۡ قُوَّةٗۖ﴾ ئەو لەئەوان بەهێز ترە ﴿وَكَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَجۡحَدُونَ﴾ وە ئەوان دانیان نەدەنا بەبەڵگەکانی ئێمەدا. ١٥) ﴿فَأَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِمۡ رِيحٗا صَرۡصَرٗا﴾ ئەوسا ئێمە بایەکی زۆر بەهێزی ساردمان بۆ ناردن ﴿فِيٓ أَيَّامٖ نَّحِسَاتٖ﴾ لەڕۆژانێکی بەردەوام (شوم)دا ﴿لِّنُذِيقَهُمۡ عَذَابَ ٱلۡخِزۡيِ﴾ بۆ ئەوەی سزای ئابڕو بەریان پێ بچەژێن ﴿فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ﴾ لەژیانی دونیادا ﴿وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَخۡزَىٰۖ﴾ بێگومان سزای پاشە ڕۆژیان ئابڕو بەر (ڕیسواکەر) ترە ﴿وَهُمۡ لَا يُنصَرُونَ﴾ وە ئەوان یارمەتی نادرێن. ١٦) ﴿وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيۡنَٰهُمۡ﴾ وە (هۆزی) سەموودمان ڕێنموونی کرد ﴿فَٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡعَمَىٰ عَلَى ٱلۡهُدَىٰ﴾ بەڵام ئەوان زیاتر حەزیان لەکوێری کرد ئاشارەزایی و ڕێنموونی ﴿فَأَخَذَتۡهُمۡ صَٰعِقَةُ ٱلۡعَذَابِ ٱلۡهُونِ﴾ جا بۆیە هەورە بروسکەی سزای ڕیسواکەر لێی دان ﴿بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ﴾ بەهۆی ئەو (خراپانەوە) کەدەیانکرد. ١٧) ﴿وَنَجَّيۡنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ﴾ وە ئەو کەسانەشمان ڕزگارکرد کەباوەڕیان هەبوو پارێزکار بوون. ١٨) ﴿وَيَوۡمَ يُحۡشَرُ أَعۡدَآءُ ٱللَّهِ إِلَى ٱلنَّارِ﴾ وە ڕۆژێك هەموو دوژمنانی خوا بەرەو ئاگری دۆزەخ کۆدەکرێنەوە ﴿فَهُمۡ يُوزَعُونَ﴾ جا ئەوان (لە پێش کەوتن و دواکەوتن) بەرگری دەکرێن (تا هەموو پێکەوە بەڕیز بڕۆن). ١٩) ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا مَا جَآءُوهَا﴾ تا کاتێ دەگەنە لای ئاگری دۆزەخ ﴿شَهِدَ عَلَيۡهِمۡ﴾ شایەتی دەدات لە دژیان ﴿سَمۡعُهُمۡ وَأَبۡصَٰرُهُمۡ وَجُلُودُهُم﴾ گوێ و چاو و پێستی لەشیان ﴿بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾ بەو کردەوانەی کە کردویانە. ٢٠)

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوا أَنطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ۖ وَإِن يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُم مِّنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾ ۞ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُم مَّا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ ۖ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ ۖ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٢) سوورەتی (فصلت): ﴿وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ....﴾ بوخاری لەعەبدوڵڵای کوڕی مەسعوودەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت دوو پیاوی قوڕەیشی و ئاوایەکیان کەخەڵکی ثەقیف بوو لەماڵێکدا بوون بە یەکتریان ووت لاتان وایە وادەزانن خوا گوێ ی لە قسەی ئێمە بێت ، یەکێکیان ووتی: گوێ ی لەهەندێکێتی، یەکێکی تریان ووتی ئەگەر گوێ ی لەهەندێکی بێت بێ گومان گوێ ی لەهەمووی دەبێت بەو هۆیەوە ئەم ئایەتە دابەزی ﴿وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ...﴾

-كنا نعدها على عهد رسول الله (ﷺ) من الموبقات) (رواه البخاري) ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خوای لێ بێ)-

﴿وَقَالُواْ لِجُلُودِهِمْ﴾ وە بەپێستەکانیان دەڵێن: ﴿لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا﴾ بۆچی شایەتییتان دا لەدژمان ﴿قَالُوٓاْ أَنطَقَنَا ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ﴾ دەڵێن: ئەو خوایە ئێمەی هێناوەتە زمان ﴿أَنطَقَ كُلَّ شَىْءٍ﴾ کە هەموو شتێکی هێناوەتە زمان (قسەکردن) ﴿وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەر ئەویش یەکەم جار ئێوەی دروست کردوە﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێنرێنەوە. ٢١) ﴿وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ﴾ وە ئێوە خۆتان نەدەشاردەوە (نەدەپاراست لەگوناه) ﴿أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَآ أَبْصَـٰرُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ﴾ لەشایەتی دانی گوێ و چاوو پێستی لەشتان لەدژتان ﴿وَلَـٰكِن ظَنَنتُمْ﴾ بەڵکو وا گومانتان دەبرد ﴿أَنَّ ٱللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾ کەخوا نازانێ بەزۆرێك لەو کارانەی کەدەیکەن. ٢٢) ﴿وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ ٱلَّذِى ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ﴾ ئا ئەوە گومانتان بوو کەدەتان برد بەپەروەردگارتان ﴿أَرْدَىٰكُمْ﴾ ئێوەی هەڵدێرا (لەناوی بردن) ﴿فَأَصْبَحْتُم مِّنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ﴾ و چوونە ریزی زیانباران. ٢٣) ﴿فَإِن يَصْبِرُواْ﴾ ئەنجا ئەگەر ئارام بگرن ﴿فَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ﴾ ئەوە ئاگر شوێنی مانەوەیانە ﴿وَإِن يَسْتَعْتِبُواْ﴾ وە ئەگەر داوای لێبوردن و ڕازی بوونی خوا بکەن ﴿فَمَا هُم مِّنَ ٱلْمُعْتَبِينَ﴾ ئەوە خوا هەرگیز ڕازی نابێ (خۆش نابێ لێیان). ٢٤) ﴿وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَآءَ﴾ وە چەند دۆست (هاودەم)مان لەدنیا بۆ دانان ﴿فَزَيَّنُواْ لَهُم مَّا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ کە خراپەکردنی دنیاو (بێبڕوایی) ڕۆژی دوایی بۆ ڕازاندنەوە ﴿وَحَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ﴾ وە بەڵێنی (سزادانیان) بەسەردا درا ﴿فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم﴾ لە(ریزی) ئەو گەلانەی ڕابوردن پێش ئەمان ﴿مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ﴾ لەجنۆکە و ئادەمی ﴿إِنَّهُمْ كَانُواْ خَـٰسِرِينَ﴾ بەڕاستی زەرەرمەند بوون. ٢٥) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَسْمَعُواْ لِهَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ﴾وەبێباوەڕان (بەیەکتریان) دەووت گوێ مەگرن بۆ ئەم قورئانە ﴿وَٱلْغَوْاْ فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ﴾ وە قسەی پڕو پوچی تێکەڵ بکەن بەڵکو سەرکەون (بەسەریدا). ٢٦) ﴿فَلَنُذِيقَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ دەی سوێند بەخوا بێگومان ئەوانەی بێباوەڕ بوون پێیان دەچێژین ﴿عَذَابًا شَدِيدًا﴾ سزایەکی سەخت ﴿وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾وە تۆڵەیان لێ دەسەنین (بەتۆڵەی) خراپترینی تاوانێ کەدەیان کرد. ٢٧) ﴿ذَٰلِكَ جَزَآءُ أَعْدَآءِ ٱللَّهِ ٱلنَّارُ﴾ ئەوەی (باسکرا) سزای دوژمنانی خوایە کەئاگری دۆزەخە ﴿لَهُمْ فِيهَا دَارُ ٱلْخُلْدِ﴾ ماڵی هەمیشەی ئەوان لەو ئاگرەدایە ﴿جَزَآءًۢ بِمَا كَانُواْ بِـَٔايَـٰتِنَا يَجْحَدُونَ﴾ ئەو سزایە (دەدرێن) چونکە دانیان نەدەنا بەنیشانەکانی ئێمەدا. ٢٨) ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ وە ئەوانەی بێباوەڕن دەڵێن ﴿رَبَّنَآ أَرِنَا ٱلَّذَيْنِ أَضَلَّانَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ئەو دوانەمان نیشان بدەن کە گومڕایان کردین ﴿مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ﴾ لە جنۆکە و ئادەمی ﴿نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا﴾ تا بیانخەینە ژێر پێمان ﴿لِيَكُونَا مِنَ ٱلْأَسْفَلِينَ﴾ تا لە ژێری ژێرەوەی دۆزەخ بن. ٢٩)

إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ
ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَبْشِرُوا۟ بِٱلْجَنَّةِ
ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ
وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾
وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَقَالَ
إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ
ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ
وَلِىٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ
إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ
فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِ
ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۚ لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ
وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ
إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَإِنِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فَٱلَّذِينَ عِندَ
رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ۩ ﴿٣٨﴾

-دەڵێت: (گەلێک شت هەیە کەئێستا ئێوە زۆر بەئاسانی دەیکەن و لەبەرچاوتان لە موو بارێکترە بەڵام ئێمە لەسەردەمی پێغەمبەری خوادا(ﷺ) (کردنی) ئەوانەمان بەلەوتێنەرو تاوانی گەورە دادەنا).

ئایەتی (٤٦) سورەتی (غافر): قال رسول الله (ﷺ): (إن أحدكم إذا مات عرض عليه مقعده بالغداة و العشي إن كان من أهل الجنة فمن أهل الجنة وإن كان من أهل النار فمن أهل النار، فقال: هذا مقعدك حتى يبعثك الله عز وجل إليه يوم القيامة)(رواه البخاري ومسلم) پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەر یەک لەئێوە ئەگەر مرد بەیانیان و ئێواران جێگای خۆی نیشان دەدرێت ئەگەر بەهەشتی بوو لەبەهەشتدا و ئەگەر دۆزەخی بوو لەدۆزەخدا، پێ ی دەوترێت: ئەمە جێگای تۆیە تا خوای گەورە لەڕۆژی دواییدا زیندووت دەکاتەوە بۆی).

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ووتیان خوا پەروەردگارمانەو ﴿ثُمَّ ٱسْتَقَـٰمُوا۟﴾ لەپاشان ڕاست (لەسەر ئایین) بەردەوام بوون ﴿تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ﴾ فریشتەکان پۆل پۆل دێنە لایان (کاتی مردن یان زیندوو بوونەوە) ﴿أَلَّا تَخَافُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟﴾ (پێیان دەڵێن) کەمەترسن‌و خەفەت مەخۆن ﴿وَأَبْشِرُوا۟ بِٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ وە مژدەبێ لێتان ئەو بەهەشتەی کەبەڵێنتان پێ درابوو. ٣٠)﴿نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ ئێمە لەژیانی دنیا و لەڕۆژی دواییدا پشتیوانی ئێوەین ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ﴾ وە لەو (بەهەشتەدا) هەرچی حەزی لێ بکەن بۆتان ئامادەیە ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ﴾ وە هەرچی داوا بکەن لەوێدا لەخزمەتتاندایە. ٣١)﴿نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ﴾ ڕێزلێنان و میوانداریە لەلایەن خوای لێبوردەی میهرەبانەوە. ٣٢)﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ﴾ کێ ووتەی چاکترو بەجێترە لەوکەسەی (خەڵك) بۆلای خوا بانگ دەکات ﴿وَعَمِلَ صَـٰلِحًا وَقَالَ إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ﴾ وەکاری چاکە دەکات و دەڵێ بێگومان من لەپێڕی موسڵمانانم. ٣٣)﴿وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ﴾ چاکە و خراپە چوون یەك نین ﴿ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ﴾ بەچاکترین شێوە وەڵامی (خراپە) بدەرەوە ﴿فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ﴾ ئەوسا کەسێ کە لەنێوان تۆ و ئەودا دوژمنایەتی هەیە ﴿كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ﴾ وەك دۆستێکی دڵسۆزو گیانی بەگیانی یە لێ دێت. ٣٤)﴿وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟﴾ بەم ئاستە ناگات کەسانێ نەبێ کە خۆڕادەگرن و بەئارامن ﴿وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ وە پێی ناگات مەگەر کەسێ خاوەنی بەشی هەرە گەورە بێت (لەپاداشت). ٣٥)﴿وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ نَزْغٌ﴾ وە ئەگەر لەشەیتانەوە تووشی خەتەرەو خەیاڵی نادروست بوویت ﴿فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ﴾ ئەوە پەنا بگرە بەخوا ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ چونکە بەڕاستی هەر ئەو بیسەری‌زانایە. ٣٦) ﴿وَمِنْ ءَايَـٰتِهِ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ﴾ لەنیشانەکانی (دەسەڵاتی) خوایە شەوو ڕۆژو خۆرو مانگ ﴿لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ﴾ سوژدە مەبەن نەبۆ خۆرو نەبۆ مانگ ﴿وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ﴾ بەڵکو سوژدە بەرن بۆ ئەو خوایەی ئەوانی بەدی هێناوە ﴿إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ئەگەر ئێوە تەنها ئەو دەپەرستن. ٣٧) ﴿فَإِنِ ٱسْتَكْبَرُوا۟﴾ جا ئەگەر خۆیان بەگەورە زانی (من بپەرستن) ﴿فَٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ﴾ دەی ئەوانەی لای پەروەردگارتن (فریشتەکان) ﴿يُسَبِّحُونَ لَهُۥ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ﴾ بەشەو و بەڕۆژ عیبادەتی ئەو دەکەن و ماندوو وەڕەز نابن. ٣٨)

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلْأَرْضَ خَٰشِعَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاهَا لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰٓ ۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَآ ۗ أَفَمَن يُلْقَىٰ فِى ٱلنَّارِ خَيْرٌ أَم مَّن يَأْتِىٓ ءَامِنًا يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ ٱعْمَلُوا۟ مَا شِئْتُمْ ۖ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِٱلذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَٰطِلُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ ۖ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ مَّا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا لَّقَالُوا۟ لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَٰتُهُۥٓ ۖ ءَا۬عْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ ۗ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ ۖ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۗ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

ئایەتی (٦٠) سورەتی (غافر): قال رسول الله (ﷺ): (أقرب ما يكون العبد من ربه وهو ساجد، فأكثروا الدعاء)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (نزیکترین کاتی بەندە لە پەروەردگاریەوە ئەوکاتەیە کە لە سوژدەدا بێت کەواتە دوعاو نزا زۆر بکەن لەوە کاتەدا).

ئایەتی (٨) سورەتی (الشورى): قال رسول الله (ﷺ): (من ظلم قيد شبر من الأرض طوقه من سبع أرضين) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێك بستێ لە زەوی بەستەم داگیر بکات لەرۆژی دواییدا هەر حەوت چینەکەی زەوییەوە وەك کەڵەمە دەکرێ بە تەوق و دەکرێتە ملی).

ئایەتی (١٠) سورەتی (الشورى): قالت أم سلمة (ﷺ): كان النبي إذا خرج من بيته قال: (اللهم إني-

﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلْأَرْضَ خَٰشِعَةً﴾ لەنیشانەکانی(دەسەڵاتی) خوایە کەزەوی دەبینی وشك و ماتە﴿فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ﴾ کەچی کاتێ بارانمان باراند بەسەریدا ﴿ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ﴾(بەڕوانی ڕوەك) دەکەوێتە جوڵەو دەبوژێتەوە(بەرز دەبێتەوە) ﴿إِنَّ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاهَا لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰٓ﴾ بێگومان ئەوەی (زەوی وشك) دەبوژێنێتەوە زیندوو کەرەوەی مردووەکانیشە ﴿إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ٣٩) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا﴾ بێگومان ئەوانەی لەئایەتەکانی ئێمە لادەدەن ﴿لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَآ﴾ لەئێمە شاراوە نین ﴿أَفَمَن يُلْقَىٰ فِى ٱلنَّارِ خَيْرٌ﴾ دەی ئایا کەسێ دەخرێتە ناو ئاگرەوە چاکترە ﴿أَم مَّن يَأْتِىٓ ءَامِنًا يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ یا ئەو کەسەی لەڕۆژی قیامەت دا بێ ترس دێت﴿ٱعْمَلُوا۟ مَا شِئْتُمْ﴾ هەرچیتان ویست (حەزتان لێ کرد) بیکەن ﴿إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بێگومان خوا بەوەی دەیکەن بینایە. ٤٠) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِٱلذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەقورئانیان بۆ هات باوەڕیان پێ نەهێنا (سزایان دەدەین) ﴿وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٌ﴾ کەبەڕاستی کتێبێکی زۆر بەرزو جێگەی ڕێزە. ٤١) ﴿لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَٰطِلُ﴾ بەتاڵ ڕوی تێ ناکات ﴿مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ﴾ نە لەئێستا و نەلە دووا ڕۆژدا (نە بەلێکەمکردن نە بەلێزیادکردن) ﴿تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ چونکە نێردراوەتە خوارەوە لەلایەن (خوای) کاردروستی ستایش کراوەوە. ٤٢) ﴿مَّا يُقَالُ لَكَ﴾ هیچ شتێ بەتۆ ناوترێ ﴿إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ﴾ مەگەر ئەوەی بەپێغەمبەرانی بەرلەتۆ ووتراوە ﴿إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت خاوەن لێبوردنە (بۆ ئیمانداران)﴿وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ﴾ وە خاوەن تۆڵەی سەختە (بۆبێ باوەڕان). ٤٣) ﴿وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا﴾ ئەگەر ئەم قورئانەمان بەزمانێ جگە لەعەرەبی بناردایە ﴿لَّقَالُوا۟ لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَٰتُهُۥٓ﴾ بێ باوەڕان دەیان ووت بۆچی ئایەتەکانی بەڕوونی شینەکراونەتەوە ﴿ءَا۬عْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ﴾ (چۆن دەبێ) قورئانی عەجەمی و پێغەمبەری عەرەبی ﴿قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: قورئان بۆ کەسانێ باوەڕیان پێی هێناوە ڕێنیشاندەرو شیفایە﴿وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ﴾ وە ئەوانەی باوەڕی پێ نایەنن لەگوێیاندا گرانی و کەڕی هەیە(لەبیستنی حەق) ﴿وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى﴾ هەروەها لەئاست ئەو قورئانەدا کوێرن ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ﴾ ئەوانە لەشوێنێکی زۆر دورەوە بانگ دەکرێن. ٤٤) ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی تەوراتمان دا بەمووسا ﴿فَٱخْتُلِفَ فِيهِ﴾ بەڵام جیاوازی تێدا کرا ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ﴾ وە ئەگەر پێشتر بڕیار نەدرایە لەلایەن پەروەردگارتەوە (کە سزایان دوا بخرێت) ﴿لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ﴾ لەنێوانیاندا داوەری دەکرا (بەسزا دانیان لەدنیا) ﴿وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ﴾ وە بەڕاستی ئەوان لەدوو دڵی و بەدگومانی دان دەربارەی قورئان. ٤٥) ﴿مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ﴾ هەر کەسێ کاری چاکە بکات (قازانجەکەی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا﴾ هەر کەسیش خراپە بکات (زیانەکەی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ وە پەروەردگارت ستەم لەبەندەکانی ناکات. ٤٦)

۞ إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِن ثَمَرَٰتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَآءِى قَالُوٓا۟ ءَاذَنَّٰكَ مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَظَنُّوا۟ مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾ لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ فَيَـُٔوسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّىٓ إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْـَٔافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ ۗ أَلَآ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطٌۢ ﴿٥٤﴾

-أعوذ بك أن أَضِلَّ أو أُضَلَّ أو أزل أو أُزل أو أظلم أو أظلم أو أجهل أو يُجهَلَ عليَّ)(رواه أبو داود والترمذي).

ئوم سەلەمە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) کە لەماڵ دەردەچوو دەیفەرموو: (ئەی خوایە پەنا دەگرم بە تۆ لەوەی کەسێ گومڕا بکەم یا گومڕا بکرێم یا کەسێ بە هەڵەدا ببەم یا بەهەڵەدا ببرێم یا ستەم بکەم یاستەمم لێ بکرێت یا نەفامی بەرامبەر کەسێ بکەم یا کەسێك نەفامیم بەرامبەر بکات).

ئایەتی (٢٠) سورەتی (الشورى): قال رسول الله (ﷺ): (بشر هذه الأمة بالسناء والرفعة والنصر والتمكين في الأرض فمن عمل منهم عمل الآخرة للدنيا لم يكن له في الآخرة من نصيب)(رواه أحمد).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (مژدە بدە بەم ئوممەتە بە بەرزی پلە و پایەو بڵندی و سەرکەوتن-

﴿إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ﴾ زانینی ڕۆژی دوایی تەنیا بۆ لای خوا دەگەڕێنرێتەوە ﴿وَمَا تَخْرُجُ مِن ثَمَرَٰتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا﴾ وە هەر بەروبوومێك كە لە پێست و قەباغەكەی دێتە دەرەوە ﴿وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ﴾ و هەر مێینەیەك ئاوس دەبێ ﴿وَلَا تَضَعُ﴾ و (سكەكەی) دادەنێت ﴿إِلَّا بِعِلْمِهِۦ﴾ ئەو(خوا) ئاگای لێ یە ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ﴾ وە ڕۆژێ خوا (هاوبەش پەیدا كەران) بانگ دەكات ﴿أَيْنَ شُرَكَآءِى﴾ هاوبەشانی (كەدلتان نابوو بۆ) من لەكوێن ﴿قَالُوٓا۟ ءَاذَنَّٰكَ﴾ دەڵێن پێمان ڕاگەیاندی ﴿مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ﴾ كەس لەێمە شایەت نین (تۆهاوبەشت هەبێ). ٤٧) ﴿وَضَلَّ عَنْهُم﴾ وە وون بوولێیان ﴿مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ مِن قَبْلُ﴾ ئەوانەی پێشتر دەیانپەرستن ﴿وَظَنُّوا۟ مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ﴾ وە زانیان كە هیچ پەنایەكیان نی یە. ٤٨) ﴿لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ﴾ ئادەمی ماندو نابێ ﴿مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ﴾ لە داواكردنی خێرو خۆشی ﴿وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ﴾ وە ئەگەر ناخۆشی یەك دووچاری ببێ ﴿فَيَـُٔوسٌ قَنُوطٌ﴾ ئەوە بێ هیوا و نائومێد دەبێ. ٤٩) ﴿وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ﴾ وە ئەگەر پێمان بەخشی ﴿رَحْمَةً مِّنَّا﴾ میهرەبانی یەك لەلایەن خۆمانەوە ﴿مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ﴾ لەپاش زیانێك لێی كەوتووە ﴿لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى﴾ دەڵێت: ئەمە هی خۆمە ﴿وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً﴾ وەگومان نابەم ڕۆژی دوایی بەرپا بێت ﴿وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّىٓ﴾ وە ئەگەر گەڕێندرامەوە بۆلای پەروەردگارم (زیندووبونەوە هەبوو) ﴿إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ﴾ بێگومان لای خوا (پاداشتی) زۆر چاكم هەیە ﴿فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ جا سوێند بەخوا هەواڵ دەدەین بەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿بِمَا عَمِلُوا۟﴾ بەوەی كردوویانە (لەدونیا) ﴿وَلَنُذِيقَنَّهُم﴾ وە سوێند بەخودا پێیان دەچەژێن ﴿مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ سزایەكی بەهێز و بەتین. ٥٠) ﴿وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ﴾ وە كاتێ چاكە و خۆشیمان ڕشت بەسەر ئادەمی دا ﴿أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ﴾ ڕوو وەردەگێڕێ و بە خۆبەزل زانینەوە دوور دەكەوێتەوە ﴿وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ﴾ بەڵام كاتێ ناخۆشی تۆش بێت ﴿فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ﴾ ئەوە نزاو هاواری زۆر دەكات. ٥١) ﴿قُلْ أَرَءَيْتُمْ﴾ بڵێ پێم بڵێن ﴿إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ﴾ ئەگەر (قورئان) لەلایەن خواوە بوو ﴿ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ﴾ پاشان ئێوەش باوەڕتان پێ نەكرد ﴿مَنْ أَضَلُّ﴾ كێ گومڕا ترە ﴿مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ﴾ لەو كەسەی كەلە دژایەتی یەكی دوور لەڕاستیدا بێت. ٥٢) ﴿سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا﴾ لەمەودوا بەڵگە كانی خۆمانیان نیشان دەدەین ﴿فِى ٱلْءَافَاقِ﴾ لە ئاسۆی دونیا ﴿وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ﴾ وە لە خودی خۆیاندا ﴿حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ﴾ هەتا بۆیان ڕوون بێتەوە ﴿أَنَّهُ ٱلْحَقُّ﴾ بێگومان ئەم (قورئانە) ڕاستە ﴿أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ﴾ ئایا پەروەردگارت بەس نی یە ﴿أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ كە بەڕاستی ئاگاداره بەسەر هەموو شتێكدا. ٥٣) ﴿أَلَآ إِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ﴾ ئاگادابن بەڕاستی ئەوانە لە دوو دڵیدان ﴿مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ﴾ لەدیداری پەروەردگاریان ﴿أَلَآ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطٌۢ﴾ ئاگاداربە بەڕاستی (زانینی) خوا دەوری هەموو شتێكی داوە. ٥٤)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ عٓسٓقٓ ﴿٢﴾ كَذَٰلِكَ يُوحِيٓ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣﴾ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِۖ وَهُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْعَظِيمُ ﴿٤﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِن فَوْقِهِنَّۚ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِي ٱلْأَرْضِۗ أَلَآ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥﴾ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنذِرَ يَوْمَ ٱلْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِۚ فَرِيقٌ فِي ٱلْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي ٱلسَّعِيرِ ﴿٧﴾ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحْمَتِهِۦۚ وَٱلظَّٰلِمُونَ مَا لَهُم مِّن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٨﴾ أَمِ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَۖ فَٱللَّهُ هُوَ ٱلْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٩﴾ وَمَا ٱخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾

-و جێگیربوون لە زەویدا (لە لایەن خوای گەورەوە) وە هەر کەسێکیان کردەوە و عیبادەتێک بۆ قیامەت دەکرێ بۆ دونیای بکات ئەوا لە ڕۆژی دواییدا هیچ پاداشتێک وەرناگرێ).

ئایەتی (٤٢) سورەتی (الشوری): عن أبي عبد الله ابن الأرت (رضي الله عنه) قال: شكونا إلى رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وهو متوسد بردة له في ظل الكعبة، فقلنا: ألا تستنصر لنا؟ ألا تدعو لنا؟ فقال: (قد كان من قبلكم يؤخذ الرجل فيحفر له في الأرض فيجعل فيها ثم يؤتى بالمنشار فيوضع على رأسه فيجعل نصفين ويمشط بأمشاط الحديد ما دون لحمه وعظمه ما يصده ذلك عن دينه والله ليتمن الله هذا الأمر حتى يسير الراكب من صنعاء إلى حضرموت لا يخاف إلا الله والذئب على غنمه ولكنكم تستعجلون)(رواه البخاري). خەبابی کوڕی ئەرەت (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێت: پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم)-

سورەتی ﴿الشورى﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿حم﴾ بە (حا , میم) دەخوێنرێتەوە. ١) ﴿عسق﴾ بە (عەین، سین، قاف) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاترو واتاکەشیان سەرەتای سورەتی (البقرة) بدە. ٢) ﴿كَذَٰلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ﴾ ئا بەو جۆرە خودا نیگا دەکات بۆ تۆ ﴿وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ﴾ وە بۆ ئەو (پێغەمبەر)انەی پێش تۆش ﴿اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ خوای زاڵی کاردروست. ٣) ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ هەر بۆ خوایە هەرچی لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ وە هەرچی لە زەوی دایە ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ وە ئەو (خوا) بڵند و گەورەیە. ٤) ﴿تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ﴾ نزیکە ئاسمانەکان پارچە پارچەبن ﴿مِن فَوْقِهِنَّ﴾ لە سەروویانەوە ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ وە فریشتەکان بەپاکی یادو سوپاسی پەروەردگاریان دەکەن ﴿وَيَسْتَغْفِرُونَ﴾ وە داوای لێبوردن دەکـــەن ﴿لِمَن فِي الْأَرْضِ﴾ بۆ ئەوانەی لەزەویدان ﴿أَلَا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ ئاگادارین کە بێگومان تەنها خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٥) ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وە ئەوانەی جگە لەخوا دۆستانێکیان بۆ خۆیان هەڵبژاردووە ﴿اللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ﴾ خوا ئاگادار و چاودێرە بەسەریانەوە ﴿وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ﴾ وە تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بریکار نیت بەسەریانەوە. ٦) ﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ هەروەها نیگامان کردووە بۆت ﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ قورئانێك (بەزمانی) عەرەبی ﴿لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی مەککەو کەسانی دەوروو بەری بترسێنی ﴿وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ﴾ وە (خەڵك) بترسێنی لەڕۆژی کۆکردنەوە ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ کە هیچ گومانی تێدا نیە ﴿فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ﴾ کۆمەڵێك لە بەهەشتدان ﴿وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾ وە کۆمەڵێك لە ئاگری بڵێسە داردان. ٧) ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ﴿لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ دەیکردن بەیەك نەتەوە (باوەڕداریان بێ باوەڕ) ﴿وَلَٰكِن يُدْخِلُ مَن يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ﴾ بەڵام هەرکەسێکی بوێ دەیخاتە ناو میهرەبانی خۆیەوە ﴿وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُم مِّن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ ستەمکارەکانیش هیچ دۆست و یارمەتی دەرێکیان نی یە. ٨) ﴿أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ ئایا ئەوان جگە لەخوا پشتیوان و دۆستانێکیان بۆ خۆیان هەڵبژاردوە؟ ﴿فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ﴾ هەر خوا پشتیوانی و دۆستە ﴿وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ﴾ وە تەنها ئەو مردووان زیندوو دەکاتەوە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە ئەو بە توانایە بەسەر هەموو شتێکدا. ٩) ﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ﴾ وە هەرشتێك کە تێیدا جیاواز بوون ﴿فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾ ئەوە بڕیارەکەی بۆ لای خوا دەگەڕێتەوە ﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي﴾ ئەو خوایە پەروەردگاریی منە ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ تەنها پشتم بەو بەستووە ﴿وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾ وە هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێمەوە. ١٠)

فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ جَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا وَمِنَ ٱلۡأَنۡعَٰمِ أَزۡوَٰجٗا يَذۡرَؤُكُمۡ فِيهِۚ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿١٢﴾ ۞ شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحٗا وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ وَمَا وَصَّيۡنَا بِهِۦٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓۖ أَنۡ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِۚ كَبُرَ عَلَى ٱلۡمُشۡرِكِينَ مَا تَدۡعُوهُمۡ إِلَيۡهِۚ ٱللَّهُ يَجۡتَبِيٓ إِلَيۡهِ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِيٓ إِلَيۡهِ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوٓاْ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡعِلۡمُ بَغۡيَۢا بَيۡنَهُمۡۚ وَلَوۡلَا كَلِمَةٞ سَبَقَتۡ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى لَّقُضِيَ بَيۡنَهُمۡۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُورِثُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ لَفِي شَكّٖ مِّنۡهُ مُرِيبٖ ﴿١٤﴾ فَلِذَٰلِكَ فَٱدۡعُۖ وَٱسۡتَقِمۡ كَمَآ أُمِرۡتَۖ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡۖ وَقُلۡ ءَامَنتُ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِن كِتَٰبٖۖ وَأُمِرۡتُ لِأَعۡدِلَ بَيۡنَكُمُۖ ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمۡۖ لَنَآ أَعۡمَٰلُنَا وَلَكُمۡ أَعۡمَٰلُكُمۡۖ لَا حُجَّةَ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُۖ ٱللَّهُ يَجۡمَعُ بَيۡنَنَاۖ وَإِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٥﴾

-جارێکیان لە سێبەری کەعبەدا پاڵکشا بوو عاباکەی خۆی لەباتی سەرین خستبوە ژێر سەری ئێمەش سکالامان لەخزمەتیا کردو عەرزمان کرد: ئەوە بۆ دوای کۆمەکی و سەرکەوتنمان بۆ ناکەی لەخوا بۆ بۆمان ناپارێیتەوە فەرمووی: (بێگومان وابووە لەپێشینانی ئێوە پیاوی موسڵمانیان دەگرت و دەیان هێناو ئەوسا لەزەویدا چاڵیان بۆ هەڵدەکەند و بەزیندوویی تێیان دەخست و ئینجا مشاریان دەهێنا و لەسەر تەوقی سەری دایان دەناو بەرە بەرە بەشەقە مشار دایان دەهێنا وەك پارچە تەختە؛ هەبوو بەشانەی ئاسنین وەکو موو شانە بکرێ ئاوا لەشانەیان دەداو گۆشت و ڕەگ و ئێسکیان بەڕنەی ئاسن ئەنجن ئەنجن دەکرد بەڵام ئەمە کۆڵی پێ نەدەداو وازی پێ نەدەهێنا لەئاینەکەی سوێند بەخوا من لێم-

﴿فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ (خوا) بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەویی یە ﴿جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا﴾ بۆی بەدی هێناون هاوسەران لەخودی خۆتان ﴿وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ أَزْوَٰجًا﴾ هەروەها لە ئاژەڵیشدا جووتی (داهێناوە) ﴿يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ﴾ لەجووت بووندا ژمارەتان زۆر دەکات ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ﴾ هیچ شتێك بەوێنەی خوانی یە ﴿وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ﴾ وە ئەوە بیسەری بینایە. ١١) ﴿لَهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هەر بۆ ئەوە (کلیلەکانی) دەسەڵاتداریی ئاسمانەکان و زەوی ﴿يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ﴾ ڕسق و ڕۆزی فراوان دەکات و دەیگرێتەوە بۆ هەرکەسێ کە بیەوێت ﴿إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا ئاگادارە بەهەموو شتێك. ١٢) ﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ﴾ ئەو ئایینەی بۆ داناوون ﴿مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا﴾ کە فەرمانی داوە بە نووح و ﴿وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ﴾ ئەوەش نیگامان کردووە بۆ تۆ و ﴿وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ﴾ ئەوەش کە فەرمانمان داوە بە ئیبراهیم و مووسا و عیسا ﴿أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ﴾ کە لەسەر ئەو ئایینەبن بەڕێك و ڕاستی و جیاوازی تێدا مەکەن ﴿كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ زۆر قورس وگرانەبەلای هاوبەش دانەرانەوە ﴿مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ﴾ ئەوەی ئەوانی بۆ بانگ دەکەیت ﴿ٱللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ﴾ خوا هەرکەسی بوێ هەڵی دەبژێرێ بۆ(موسڵمان بوون) لای خۆی ﴿وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ﴾ وە ڕێنموونیی کەسێك دەکات بۆ لای خوا بگەڕێتەوە. ١٣) ﴿وَمَا تَفَرَّقُوٓا۟﴾ وە جیاواز نەبوون ﴿إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ﴾ مەگەر لەپاش ئەوەی کەزانست و زانیاریان بۆ هات ﴿بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ﴾ بەهۆی دژایەتی و حەسوودی نێوانیانەوە ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ﴾ وە ئەگەر فەرمانێك پێشتر لە پەروەردگارتەوە دەرنەچوایە ﴿إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ تا کاتێ دیاری کراو (دەبێ بژین) ﴿لَّقُضِىَ بَيْنَهُمْ﴾ ئەوە بڕیار لەنێوانیاندا دەکرا (بەسزادانیان) ﴿وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُورِثُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِنۢ بَعْدِهِمْ﴾ وە بەڕاستی ئەوانەی لەدوا ئەوان نامەیان پێ درا ﴿لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ﴾ لە گومان و دوو دڵیدا بوون لێی. ١٤) ﴿فَلِذَٰلِكَ فَٱدْعُ﴾ کەواتە تۆ بۆ ئەوە بانگەوازبکە و ﴿وَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ﴾ ڕاست بە لەسەر ئایینەکەت بەو جۆرەی فەرمانت پێ کراوە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ﴾ وە شوێن ئارەزووەکانی ئەوان مەکەوە ﴿وَقُلْ ءَامَنتُ﴾ وەبڵێ باوەڕم هێناوە ﴿بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِن كِتَٰبٍ﴾ بەهەرنامەیەك کە خوا ناردویەتیە خوارەوە ﴿وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ﴾ وە فەرمانم پێ دراوە کە داد پەروەربم لە نێوانتاندا ﴿ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ﴾ خوا پەروەردگاری ئێمە و ئێوەشە ﴿لَنَآ أَعْمَٰلُنَا﴾ (پاداشتی) کردەوەی خۆمان بۆ خۆمانە و ﴿وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ﴾ (پاداشتی) کردەوەی ئێوەش بۆ خۆتانە ﴿لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ﴾ هیچ بەڵگەیەك نەماوە لە نێوان ئێمە و ئێوەدا (باس نەکرابێ) ﴿ٱللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا﴾ خوا (لەڕۆژی دوایی دا) کۆمان دەکاتەوە ﴿وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ﴾ گەڕانەوەش هەر بۆ لای ئەوە. ١٥)

وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِي ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا ٱسۡتُجِيبَ لَهُۥ حُجَّتُهُمۡ دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمۡ وَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ وَلَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ وَٱلۡمِيزَانَۗ وَمَا يُدۡرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٞ ﴿١٧﴾ يَسۡتَعۡجِلُ بِهَا ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِهَاۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مُشۡفِقُونَ مِنۡهَا وَيَعۡلَمُونَ أَنَّهَا ٱلۡحَقُّۗ أَلَآ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ فِي ٱلسَّاعَةِ لَفِي ضَلَٰلِۭ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ ٱللَّهُ لَطِيفُۢ بِعِبَادِهِۦ يَرۡزُقُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ ﴿١٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلۡأٓخِرَةِ نَزِدۡ لَهُۥ فِي حَرۡثِهِۦۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلدُّنۡيَا نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ وَلَوۡلَا كَلِمَةُ ٱلۡفَصۡلِ لَقُضِيَ بَيۡنَهُمۡۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٢١﴾ تَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ مُشۡفِقِينَ مِمَّا كَسَبُواْ وَهُوَ وَاقِعُۢ بِهِمۡۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِي رَوۡضَاتِ ٱلۡجَنَّاتِۖ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمۡۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ﴿٢٢﴾

=ڕوون و ئاشکرایە کە خوای گەورە ئەم ئاینی ئیسلامە بە ئەنجامی دەگەیەنێ و سەری دەخات هەتا وای لێ دێ سوار بە تەنها لە صەنعاوە دەڕوات بۆ حەضرەمەوت لە ڕێگە و لەهەموو لایەك وابێ ترس دەبێ لە خوا نەبێ لە کەسی تر ناترسێ مەگەر ترسی گورگی هەبێ کە بنێتە ڕانەکەی بەڵام ئێوە پەلە دەکەن).

ئایەتی (٥٢)

سورەتی (الشوری): قال رسول الله (ﷺ): (مثلي ومثلكم كمثل رجل أوقد ناراً فجعل الجنادب والفراش يقعن فيها وهو يذبهن عنها: وأنا آخذ بحجزكم عن النار وأنتم تفلتون من يدي)(رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (وێنەی من و وێنەی ئێوەی ئوممەتی من وەك پیاوێ وایە ئاگرێکی کردبێتەوە جانەوەر و پەپولەیەکی زۆر ڕژابن و پەیتا پەیتا تێ ی بکەون بسوتێن و ئەویش خۆش=

﴿وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِى ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی دەمەدەمێ دەکەن لەبارەی خواوە ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا ٱسْتُجِيبَ لَهُۥ﴾ لەدوای ئەوەی (خەڵکی بانگەوازی) ئەویان وەڵام دایەوە (موسڵمان بوون) ﴿حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ بەڵگە کانیان پوچ و بەتاڵە لای پەروەردگاریان ﴿وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ﴾ وە خەشم و ڕقی خوایان لەسەرە ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ وە سزای زۆر سەختیان بۆ هەیە. ١٦) ﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ﴾ خوا ئەو زاتەیە کە ئەم قورئانەی بەڕاستی ناردووەتە خوارەوە ﴿وَٱلْمِيزَانَ﴾ وە تەرازووی ناردووە (بۆ جیاکردنەوەی حەق و بەتاڵ) ﴿وَمَا يُدْرِيكَ﴾ وە تۆ چوزانیت ﴿لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٌ﴾ لەوانەیە هاتنی ڕۆژی دوایی زۆر نزیك بێت. ١٧) ﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا﴾ ئەوانەی باوەڕیان پێ ی نی یە پەلەی هاتنی دەکەن ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مُشْفِقُونَ مِنْهَا﴾ بەڵام ئەوانەی باوەڕیان پێی هەیە دەترسن لێی ﴿وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا ٱلْحَقُّ﴾ وە دەزانن ڕۆژی دوایی ڕاستە ﴿أَلَآ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ فِى ٱلسَّاعَةِ﴾ بێدارین بەڕاستی ئەوانەی کە گومانیان هەیە لەڕۆژی دوایی ﴿لَفِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ﴾ ئەوە بەڕاستی لە گومراییەکی زۆر دوور لەڕاستی دان. ١٨) ﴿ٱللَّهُ لَطِيفٌۢ بِعِبَادِهِۦ﴾ خوا دڵسۆزە بەبەندەکانی ﴿يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ﴾ هەرکەسی بوێ ڕسق و ڕۆزی دەدات ﴿وَهُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ﴾ وە هەر ئەو بەهێزو بە دەسەڵاتە. ١٩) ﴿مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلْءَاخِرَةِ﴾ هەرکەس بەرهەمی دوا ڕۆژی بوێ ﴿نَزِدْ لَهُۥ فِى حَرْثِهِۦ﴾ ئێمە بەرهەمەکەی بۆ زیاد دەکەین ﴿وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلدُّنْيَا﴾ وە هەرکەسێك بەرهەمی دونیای بوێ ﴿نُؤْتِهِۦ مِنْهَا﴾ هەندێ لەدنیای پێ دەدەین ﴿وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ﴾ بەڵام لەڕۆژی دوایی دا هیچ بەشێکی نی یە. ٢٠) ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟﴾ ئاخۆ ئەو (بێ باوەڕ)انە هاوبەشانێکیان هەیە ﴿شَرَعُوا۟ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ﴾ ئاینێکیان بۆ داناوون ﴿مَا لَمْ يَأْذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ﴾ کە خوا ڕێگەی پێ نەداوە ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةُ ٱلْفَصْلِ﴾ وە ئەگەر بڕیاری یەکجاری دەرنەچوایە ﴿لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ﴾ لەنێوانیان دا بڕیار دەدرا (بە لە ناوبردنیان) ﴿وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بەڕاستی بۆ ستەم کاران سزای سەختی ئازار دەر هەیە. ٢١) ﴿تَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا۟﴾ تۆ ستەمکاران دەبینی زۆر دەترسن لەتاو ئەوەی کردوویانە ﴿وَهُوَ وَاقِعٌۢ بِهِمْ﴾ بێگومان ئەو سزایە هەر دووچاریان دەبێت ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و چاکەکانیان کردووە ﴿فِى رَوْضَاتِ ٱلْجَنَّاتِ﴾ لە ناوی باخچەکانی بەهەشتانێکدان ﴿لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ لە لایەن پەروەردگاریانەوە هەرچییان بوێ بۆیان ئامادەیە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ﴾ ئەوەیە چاکەو بەخششی زۆر گەورە. ٢٢)

ذَٰلِكَ ٱلَّذِي يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا ٱلْمَوَدَّةَ فِي ٱلْقُرْبَىٰ ۗ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُۥ فِيهَا حُسْنًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ۖ فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ ۗ وَيَمْحُ ٱللَّهُ ٱلْبَٰطِلَ وَيُحِقُّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٤﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَعْفُواْ عَنِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۚ وَٱلْكَٰفِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ ۞ وَلَوْ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزْقَ لِعِبَادِهِۦ لَبَغَوْاْ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي يُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ مِنۢ بَعْدِ مَا قَنَطُواْ وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُۥ ۚ وَهُوَ ٱلْوَلِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَآبَّةٍ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ وَمَآ أَصَٰبَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُواْ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِي ٱلْأَرْضِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٣) سورەتی (الشورى): ﴿قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ ئیمامی ئەحمەد لە طاووسەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: پیاوێک هات بۆ لای عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس و پرسیاری مانای ئەم ئایەتەی لێ کرد ﴿قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ سەعیدی کوڕی جوبەیر وتی: مەبەستی خزمانی پێغەمبەرە، عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس وتی: پەلەت کرد چونکە هیچ تیرەیەک نی یە لە قورەیشدا پێغەمبەر (ﷺ) خزمی تیایدا نەبێ؛ ئینجا ئەم ئایەتە بەو هۆیەوە دابەزی ﴿قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ واتە: من داوام لەتانەوە تەنها بەردەوام بوونی خزمایەتی نێوانمانە.

﴿ذَٰلِكَ ٱلَّذِي يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ﴾ ئەو (بەخشە) ئەوەیە کە خوا موژدە دەدات بە بەندەکانی ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو چاکەکانیان کردووە﴿قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ داوای هیچ پاداشتێکتان لێ ناکەم لەسەری ﴿إِلَّا ٱلْمَوَدَّةَ فِى ٱلْقُرْبَىٰ﴾ مەگەر خۆشویستنی خزمایەتی ﴿وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُۥ فِيهَا حُسْنًا﴾ هەر کەس هەر چاکەیەك بکات چاکەی بۆ زیاد دەکەین (بە چەند بەرانبەر) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ بەڕاستی خوا لێ بوردەی سوپاسگوزارە. ٢٣)﴿أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ یا ئەو (بێ باوەڕانە) دەڵێن پێغەمبەر درۆی بەدەم خواوە هەڵبەستووە ﴿فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ﴾ خۆ ئەگەر خوا بیەوێ ﴿يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ﴾ مۆر دەنێ بەسەر دڵت دا ﴿وَيَمْحُ ٱللَّهُ ٱلْبَٰطِلَ﴾ وە خوا بەتاڵ لە ناو دەبات ﴿وَيُحِقُّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦٓ﴾ وە بە ووتەکانی (قورئان) ڕاستی جێگیر دەکات ﴿إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ بەڕاستی خوا زانایە بەوەی لە ناو دڵاندایە. ٢٤)﴿وَهُوَ ٱلَّذِى يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ﴾ وە ئەو خوا زاتێکە تەویە لە بەندەکانی وەردەگرێت ﴿وَيَعْفُوا۟ عَنِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ﴾ وە لە کردەوە بەدەکان چاوپۆشی دەکات ﴿وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ وە دەزانێ بە هەرچی کەئێوە دەیکەن. ٢٥)﴿وَيَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئەوانەیی باوەڕیان هێناوە و چاکەکانیان کردووە (داوایان) وەردەگرێت ﴿وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ﴾ وە لە بەهرەو بەخشی خۆیی زیاتریان دەداتێ ﴿وَٱلْكَٰفِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ بەڵام بێ باوەڕان سزای سەختیان بۆ هەیە. ٢٦)﴿وَلَوْ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزْقَ لِعِبَادِهِۦ﴾ خۆ ئەگەر خوا ڕسق و ڕۆزی فراوان بکردایە بۆ بەندەکانی ﴿لَبَغَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لە زەویدا ستەمیان دەکرد ﴿وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَآءُ﴾ بەڵام (خوا) ڕسق و ڕۆزی بەو ئەندازە دەنێرێتەخوارەوە کە خۆی بیەوێ ﴿إِنَّهُۥ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرٌۢ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بە ئاگا و بینایە بەبەندەکانی. ٢٧)﴿وَهُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ﴾ وە خوا ئەو زاتەیە کە باران دەبارێنێ ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا قَنَطُوا۟﴾ لە پاش ئەوەی کە خەلکی بێ ئومێد بوون ﴿وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُۥ﴾ وە (بارانی) ڕەحمەتی خۆی بڵاو دەکاتەوە ﴿وَهُوَ ٱلْوَلِىُّ ٱلْحَمِيدُ﴾ وەهەر ئەو پشتیوان و سوپاسکراوە. ٢٨)﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ﴾ وە لە بەڵگەکانی (دەسەڵاتی) خوایە ﴿خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ دروستکردنی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَآبَّةٍ﴾ و ئەوەی بڵاوی کردۆتەوە لە هەر دووکیاندا لە گیانلەبەران ﴿وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ﴾ وە خوا هەر کاتێ بیەوێ بە توانایە بەسەر کۆکردنەوەیاندا. ٢٩)﴿وَمَآ أَصَٰبَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ﴾ وە هەر ناخۆشی یەکتان تووش بووبێ ﴿فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ﴾ ئەوە بەهۆیی کردەوەیی (خراپی) خۆتانەوەیە ﴿وَيَعْفُوا۟ عَن كَثِيرٍ﴾ وە لە زۆرێکیش چاوپۆشی کردووە. ٣٠)﴿وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە ئێوە ناتوانن لە زەویدا قوتاربن ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ وە نیتانە بێجگە لە خوا ﴿مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هیچ پشتیوان و یارمەتی دەرێك. ٣١)

وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَٰمِ ﴿٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا۟ وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾ فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا۟ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْىُ هُمْ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن وَلِىٍّ مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٧) سورەتی (الشورى): ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ﴾ ئیبن جەریر لەعەمری کوڕی حورەیثەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: ئایەتی ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ﴾ لەسەر ئەو هاوەڵە هەژارانەی پێغەمبەر(ﷺ) دابەزی کە لەمزگەوتدا دەمانەوە، چونکە ئەوان دەیان ووت ئەگەر فڵان شتمان هەبوایە، ئاواتی دونیایان دەخواست.

-خۆش دووریان بخاتەوە لە ئاگرەکە، ئەوە تانێ من کەمەرم گرتوون و بە زۆر دووریتان دەخەمەوە لە ئاگرە کە کەچی ئێوە بەزۆر خۆتان لە دەستم ڕادەپسکێنن و خۆتانی تێ فڕێ دەدەن).

ئایەتی (١٥) سورەتی (الجاثية): قال أبوذر: قال لي رسول الله (ﷺ): (لا تحقرن من المعروف-

﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَٰمِ﴾ وە لە بەڵگەکانی (دەسەڵاتی) خوایە کەشتیانی وەك شاخەکان لە دەریادا دەڕۆن ٣٢) ﴿إِن يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ﴾ ئەگەر خوابیەوێ با رادەگرێ ﴿فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ﴾ ئیتر کەشتیەکان بەسەر پشتی دەریاکەوە دەوەستان ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ﴾ بەڕاستی ئەوەی (کەباس کرا) چەندین بەڵگە و نیشانە هەیە. ﴿لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ بۆ هەموو ئارام گرێکی سوپاسگوزار. ٣٣) ﴿أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا۟﴾ یا بەهۆی کردەوەکانیانەوە نوقمیان دەکات ﴿وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ﴾ لەزۆرێکیش (لە گوناهیان) چاوپۆشی دەکات. ٣٤) ﴿وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا﴾ ئەوانەی کەدەمە قاڵی دەکەن دەربارەی بەڵگەکانی ئێمە دەزانن ﴿مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ﴾ هیچ پەنا یەکیان نی یە. ٣٥) ﴿فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ﴾ جا هەرشتێ کتان پێ بەخشراوە ﴿فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ ئەوە تەنها خۆشی ژیانی ئەم دونیایە ﴿وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ﴾ وە ئەوەی لای خوایە چاکتر و بەردەوامترە ﴿لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ بۆ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ وە تەنها پشت بەپەروەردگاریان دەبەستن. ٣٦) ﴿وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ﴾ وە ئەوانەی لە گوناهە گەورەکان و خراپە زۆر ناشیرینەکان دور دەکەونەوە ﴿وَإِذَا مَا غَضِبُوا۟﴾ وە کاتێ رق و قینیان هەڵسێت ﴿هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ ئەوان لێ دەبوورن. ٣٧) ﴿وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمْ﴾ وە ئەوانەی کە گوێڕایەڵی پەروەردگاریان کردووە ﴿وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ نوێژەکانیان بەچاکی ئەنجام داوە ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ﴾ وە کارو باریی خۆیانیان بەپرس و مەشورەتە ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ وە لەو ڕۆزیەی پێمان داوون دەیبەخشن. ٣٨) ﴿وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْىُ﴾ وە ئەوانەی کاتێ دەست درێژیان لێ دەکرێت ﴿هُمْ يَنتَصِرُونَ﴾ تۆڵەی خۆیان دەستێنن (و سەردائاخەن). ٣٩) ﴿وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا﴾ وە تۆڵەی هەر خراپەیەك خراپەیەکە بەوێنەی خۆیی ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ﴾ جا هەرکەسێ ببورێ و ئاشتی بکات ﴿فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ﴾ ئەوە پاداشتی ئەو لە لای خوایە ﴿إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی خوا ستەمکارانی خۆش ناوێ. ٤٠) ﴿وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ﴾ وە هەرکەس تۆڵە بسەنێ لە پاش ئەوەی ستەمی لێکراوە ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ﴾ ئا ئەوانە هیچ خەتایەکیان لەسەر نیە. ٤١) ﴿إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ﴾ خەتا هەر لەسەر ئەو کەسانەیە کەستەم لەخەڵکی دەکەن ﴿وَيَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ﴾ وە بە ناهەق خراپەکاریی دەکەن لە زەویدا ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئەوانە سزای زۆر سەختیان بۆ هەیە. ٤٢) ﴿وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ﴾ وە هەرکەس خۆگرو لێ بوردە بێ ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ﴾ بەڕاستی ئەمە لەکارە پڕ بایەخ و پەسەندەکانە. ٤٣) ﴿وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ﴾ وە هەر کەس خوا گومڕایی بکات ﴿فَمَا لَهُۥ مِن وَلِىٍّ مِّنۢ بَعْدِهِۦ﴾ ئەوە پاش ئەوە هیچ دۆست و یارمەتی دەرێکی نی یە ﴿وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ﴾ وە ستەم کارەکان دەبینی کاتێ سزای (خوا) دەبینن ﴿يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ﴾ دەڵێن ئایا ڕێگەیەك هەیە بگەڕێینەوە بۆ دونیا. ٤٤)

وَتَرَىٰهُمۡ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ يَنظُرُونَ مِن طَرۡفٍ خَفِيّٖۗ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ وَأَهۡلِيهِمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ أَلَآ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ فِي عَذَابٖ مُّقِيمٖ ﴿٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنۡ أَوۡلِيَآءَ يَنصُرُونَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِۗ وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾ ٱسۡتَجِيبُواْ لِرَبِّكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ يَوۡمٞ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِۚ مَا لَكُم مِّن مَّلۡجَإٖ يَوۡمَئِذٖ وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٖ ﴿٤٧﴾ فَإِنۡ أَعۡرَضُواْ فَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ عَلَيۡهِمۡ حَفِيظًاۖ إِنۡ عَلَيۡكَ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُۗ وَإِنَّآ إِذَآ أَذَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِنَّا رَحۡمَةٗ فَرِحَ بِهَاۖ وَإِن تُصِبۡهُمۡ سَيِّئَةُۢ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيهِمۡ فَإِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ كَفُورٞ ﴿٤٨﴾ لِّلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُۚ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَٰثٗا وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ ٱلذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ أَوۡ يُزَوِّجُهُمۡ ذُكۡرَانٗا وَإِنَٰثٗاۖ وَيَجۡعَلُ مَن يَشَآءُ عَقِيمًاۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٞ قَدِيرٞ ﴿٥٠﴾ ۞ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحۡيًا أَوۡ مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ أَوۡ يُرۡسِلَ رَسُولٗا فَيُوحِيَ بِإِذۡنِهِۦ مَا يَشَآءُۚ إِنَّهُۥ عَلِيٌّ حَكِيمٞ ﴿٥١﴾

-شيئاً ولو ان تلقى أخاك بوجه طلق)(رواه مسلم). ئەبو زەری غیفاری (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێی فەرمووم: (ئەی ئەبو زەڕ ئەوەی پێی بگوترێ چاکە بەکەمی مەزانە و بەسووك مەیگرە تەنانەت ئەوەش بێت بەڕوویەکی خۆش و گەشەوە بەبراکەی خۆت بگەیت).

ئایەتی (١٣) سورەتی (الأحقاف)؛ قال رسول الله (ﷺ): (قاربوا وسددوا واعلموا أنه لن ينجو أحد منكم بعمله) قالوا: ولا أنت يا رسول الله؟ قال: (ولا أنا إلا أن يتغمدني الله برحمة منه وفضل)(رواه مسلم) پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: (ملی ڕێگەی ڕاست بگرن ئەوەندەی بۆتان دەکرێ و نزیکی مەکەن لەچاکە کردن و چاك بزانن کەستان لەبەر کردەوەی خۆی ڕزگاری نابێت لە قیامەتدا بەهۆی کردەوەکانیەوە ڕزگاری نابێت، عەرزیان کرد-

﴿وَتَرَىٰهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا﴾ وە دەیان بینی پیشانی دۆزەخ دەدرێن ﴿خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ﴾ بەمل کەچی و زەلیلی و داماوی ﴿يَنظُرُونَ مِن طَرْفٍ خَفِيٍّ﴾ بەگۆشەی چاوو بەدزیەوە دەڕوانن ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ وە ئەوانەیی کە باوەڕیان هێناوە دەڵێن ﴿إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ بەڕاستی زیانبارەکان ئەوانەن کە خۆیان و کەس و کاریان لەڕۆژی هەستانەوەدا لەدەس داوە ﴿أَلَآ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ فِى عَذَابٍ مُّقِيمٍ﴾ بیدارین بەڕاستی ستەمکارەکان لە سزایەکی هەمیشەیی دان. ٤٥)﴿وَمَا كَانَ لَهُم مِّنْ أَوْلِيَآءَ﴾ وە ئەوانە هیچ پشتیوانێکیان نی یە ﴿يَنصُرُونَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ کەیارمەتیان بدەن بێجگە لەخوا ﴿وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ﴾ وە هەرکەسێك خوا گومڕایی بکات ﴿فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ﴾ ئەوە هیچ ڕێگەیەکی ڕزگار بوونی بۆ نی یە. ٤٦) ﴿ٱسْتَجِيبُوا۟ لِرَبِّكُم﴾ گوێڕایەڵ بن بۆ پەروەردگارتان ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ﴾ پێش ئەوەی ڕۆژێك بێت ﴿لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ﴾ لەلایەن خواوە کە گەڕانەوەیی بۆ نی یە ﴿مَا لَكُم مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ﴾ ئەو ڕۆژە هیچ پەناگایەکتان نابێت ﴿وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٍ﴾ وە هیچ ئینکاری یەکتان پێ ناکرێ. ٤٧)﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا۟﴾ جا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕا ﴿فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ ئەوە ئێمە تۆمان بەپارێزەر نەناردووە بۆ سەریان ﴿إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ﴾ تۆ تەنها ڕاگەیاندت لەسەرە ﴿وَإِنَّآ إِذَآ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً﴾ وە بەڕاستی کاتێ ئێمە لەلایەن خۆمانەوە بەهرەیەك بە کەسێ بچەژێن ﴿فَرِحَ بِهَا﴾ پێی دڵخۆش دەبێ ﴿وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ﴾ وە ئەگەر ناخۆشیەکیان تووش ببێت ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بەهۆی کردەوەیی خۆیانەوە ﴿فَإِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ كَفُورٌ﴾ ئەوە بەڕاستی ئادەمی پێ نەزان و سپڵەیە. ٤٨)﴿لِّلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هەر بۆ خوایە پاشایەتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ﴾ هەرچی بیەوێ بەدی دەهێنێ ﴿يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَٰثًا﴾ بۆ هەرکەسێ بیەوێ کچی پێ دەبەخشێت ﴿وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ ٱلذُّكُورَ﴾ وە بۆ هەرکەس بیەوێ کوڕی پێ دەبەخشێت. ٤٩)﴿أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَٰثًا﴾ یان کوڕ و کچی بەیەکەوە پێ دەبەخشێت ﴿وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ عَقِيمًا﴾ وە هەرکەسی بوێ نەزۆکی دەکات ﴿إِنَّهُۥ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا زانایی دەسەڵاتدارە. ٥٠)﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ﴾ بۆ هیچ کەس نەبووە کەخوا قسەی لەگەڵدا بکات ﴿إِلَّا وَحْيًا﴾ مەگەر بە سرووش ﴿أَوْ مِن وَرَآئِ حِجَابٍ﴾ یان لەپشت پەردەوە ﴿أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا﴾ یان نێرراوێك بنێرێت ﴿فَيُوحِىَ بِإِذْنِهِۦ مَا يَشَآءُ﴾ و بەفەرمانی خۆی ئەوەی کە بیەوێ سرووشی دەکات ﴿إِنَّهُۥ عَلِىٌّ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بڵندی کاربەجێیە. ٥١)

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِى مَا ٱلْكِتَٰبُ وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ وَلَٰكِن جَعَلْنَٰهُ نُورًا نَّهْدِى بِهِۦ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَٰطِ ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾ وَإِنَّهُۥ فِىٓ أُمِّ ٱلْكِتَٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾ أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ ٱلذِّكْرَ صَفْحًا أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ﴿٥﴾ وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِىٍّ فِى ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِىٍّ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٧﴾ فَأَهْلَكْنَآ أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾

-تەمانەت تۆش ئەی پێغەمبەری خوا؟ فەرمووی: (هەتتا منیش مەگەر خوای گەورە بەڕەحم و فەزڵی خۆی بمگرێتەوە ڕزگارم ببێ).

ئایەتی (١٩) سورەتی (محمد): قال رسول الله (ﷺ): (والذي نفسي بيده لو لم تذنبوا لذهب الله بكم ولجاء بقوم يذنبون فيستغفرون الله تعالى فيغفر لهم)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە ئەگەر ئێوە گوناهتان نەکردایە ئەوە خوای گەورە ئێوەی لەناو دەبرد و کەسانێکی تری دەهێنا کەگوناه بکەن ئەوسا داوای لێخۆشبوون لەخوای گەورە بکەن خوایش لێیان خۆش ببێ).

ئایەتی (٣١) سورەتی (محمد): قال رسول الله (ﷺ): (ما يصيب المسلم من نصب ولا وصب ولا هم ولا حزن ولا أذى ولا غم حتى الشوكة يشاكها إلا كفر الله بها من خطاياه)(متفق عليه) پێغەمبەری خوا(ﷺ)-

﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا﴾ هەر بەو شێوە (كە وەحی پێ دێ) قورئانمان بۆ تۆ نارد (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿مِّنْ أَمْرِنَا﴾ بە فەرمانی خۆمان ﴿مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ﴾ کەتۆ نەتدەزانی کتێب و ئیمان چی یە ﴿وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا﴾ بەڵام ئێمە ئەوەمان کردە ڕووناکی یەك ﴿نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ﴾ ڕێنموونی هەر کەسێکی پێ دەکەین کەبمانەوێت ﴿مِنْ عِبَادِنَا﴾ لەبەندەکانمان ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ وە بەڕاستی تۆ (خەڵك) ڕێنموونی دەکەیت بۆ ڕێگای ڕاست. ٥٢) ﴿صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي﴾ ڕێگەی ئەو خوایەی ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ کە هەرچی لە ئاسمانەکان و هەرچی لە زەویدایە هی ئەوە ﴿أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ﴾ بێدارین هەموو کارەکان هەر بۆلای خوا دەگەڕێتەوە. ٥٣)

سورەتی ﴿الزخرف﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿حم﴾ بە (حا، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە واتاکەیی. ١) بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ سوێند بەم پەراوە ڕوون کەرەوەیە. ٢) ﴿إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ بەڕاستی ئێمە قورئانمان بەعەرەبی داناوە ﴿لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی تێ بگەن. ٣) ﴿وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا﴾ بەڕاستی ئەم قورئانە لەتابلۆیی پارێزراو دایە لای ئێمە ﴿لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ کەزۆر بڵندەو پڕە لەدانایی. ٤) ﴿أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا﴾ دەی ئایا ئێمە ئەم قورئانەتان لێ دوور بخەینەوە ﴿أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ﴾ لەبەر ئەوەی ئێوە گەلێکی زیادەڕەوون. ٥) ﴿وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ﴾ وە زۆر پێغەمبەرمان لە گەلە پێشوەکان ناردووە. ٦) ﴿وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِيٍّ﴾ وە هەر پێغەمبەرێکیان بۆ هاتبێ ﴿إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئەوان هەر گاڵتەیان پێ کردووە. ٧) ﴿فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا﴾ جا کەسانێ کە لەمان بەهێزتر بوون لەناومان بردن ﴿وَمَضَىٰ مَثَلُ الْأَوَّلِينَ﴾ وە بەسەرچوو سەرگوزشتەیی پێشینان. ٨) ﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ وە ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیی کێ ئاسمانەکان و زەویی بەدی هێناوە؟ ﴿لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ بێگومان دەڵێن خوای بەدەسەڵاتی زانا دروستی کردوون. ٩) ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا﴾ ئەو خوایەی زەوی کردووە بەلانکە بۆتان ﴿وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا﴾ وە چەند ڕێگایەکی تیادا دروست کردووە بۆتان ﴿لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ بۆ ئەوەی بگەن بە مەبەستەکانتان. ١٠)

وَٱلَّذِي نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءَۢ بِقَدَرٖ فَأَنشَرۡنَا بِهِۦ بَلۡدَةٗ مَّيۡتٗاۚ كَذَٰلِكَ تُخۡرَجُونَ ﴿١١﴾ وَٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡأَزۡوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡفُلۡكِ وَٱلۡأَنۡعَٰمِ مَا تَرۡكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسۡتَوُۥاْ عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ ثُمَّ تَذۡكُرُواْ نِعۡمَةَ رَبِّكُمۡ إِذَا ٱسۡتَوَيۡتُمۡ عَلَيۡهِ وَتَقُولُواْ سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُواْ لَهُۥ مِنۡ عِبَادِهِۦ جُزۡءًاۚ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَكَفُورٞ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخۡلُقُ بَنَاتٖ وَأَصۡفَىٰكُم بِٱلۡبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحۡمَٰنِ مَثَلٗا ظَلَّ وَجۡهُهُۥ مُسۡوَدّٗا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَن يُنَشَّؤُاْ فِي ٱلۡحِلۡيَةِ وَهُوَ فِي ٱلۡخِصَامِ غَيۡرُ مُبِينٖ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُواْ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمۡ عِبَٰدُ ٱلرَّحۡمَٰنِ إِنَٰثًاۚ أَشَهِدُواْ خَلۡقَهُمۡۚ سَتُكۡتَبُ شَهَٰدَتُهُمۡ وَيُسۡـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُواْ لَوۡ شَآءَ ٱلرَّحۡمَٰنُ مَا عَبَدۡنَٰهُمۗ مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنۡ عِلۡمٍۖ إِنۡ هُمۡ إِلَّا يَخۡرُصُونَ ﴿٢٠﴾ أَمۡ ءَاتَيۡنَٰهُمۡ كِتَٰبٗا مِّن قَبۡلِهِۦ فَهُم بِهِۦ مُسۡتَمۡسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلۡ قَالُوٓاْ إِنَّا وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٖ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهۡتَدُونَ ﴿٢٢﴾

-فەرمووی: (هەرچی تووشی موسڵمان دەبێت لەماندوویەتی و نەخۆشی و پەژارە و خەفەت و زیان و خەم، تاپیاچەقینی درکێکیش بێت، ئەوە خوای گەورە بەمانە لەگوناهەکانی خۆش دەبێت و دەیان سڕێتەوەڵێی).

ئایەتی (١٠) سورەتی (الفتح): قال عبادة بن الصامت (رضي الله عنه): بايعنا رسول الله (ﷺ) على السمع والطاعة في العسر واليسر والمنشط والمكره وعلى أثرة علينا وعلى أن لا ننازع الأمر أهله إلا أن تروا كفراً بواحاً عندكم من الله تعالى فيه برهان، وعلى أن نقول بالحق أينما كنا لا نخاف في الله لومة لائم) (متفق عليه).

عوبادەی کوڕی صامیت (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (پەیمانمان دا بەپێغەمبەری خوا (ﷺ) لەسەر گوێڕایەڵی و فەرمانبەری لەتەنگانەو ئاسوودەیی دا وە لەخۆشیو ناخۆشی دا ئەگەر چی فەرمان-

﴿وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ﴾ وە ئەو خوایەی کە لەئاسمانەوە بەئەندازە بارانی بۆ باراندوون ﴿فَأَنشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا﴾ جا وڵاتێکی ووشك و مردووی پێ زیندوو دەکەینەوە ﴿كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ﴾ ئابەو جۆرە ئێوەش زیندوو دەکرێنەوە. ١١)﴿وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا﴾ وە ئەو خوایەی کە هەموو جووتەکانی بەدی هێناوە ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ﴾ وە کەشتی وڵاخی بۆ فەراهەم هێناون کە سواریان دەبن. ١٢)﴿لِتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ﴾ بۆ ئەوەی سواری پشتیان بن ﴿ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ﴾ لەپاشان بیر لە بەهرەی پەروەردگارتان بکەنەوە ﴿إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ﴾ کاتێ سواریان بوون ﴿وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا﴾ وەبڵێن پاك و بێ گەردی بۆ ئەو (خوایە)ی کە ئەمەی بۆ ڕام هێناوین ﴿وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ﴾ کە ئێمە توانامان بەسەریدا نەبوو. ١٣)﴿وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ﴾وە بەڕاستی ئێمە بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە. ١٤)﴿وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا﴾ وە بێگومان لەناو بەندەکانی خوادا هەندێ (منداڵیان) بۆ دانا ﴿إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ﴾ وە بەڕاستی مرۆڤی (کافر) پێ نەزانو سپڵەی ئاشکرایە. ١٥)﴿أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ﴾ ئایا لەناو دروست کراوەکانیدا کچانی بۆ خۆی هەڵبژاردوە ﴿وَأَصْفَاكُم بِالْبَنِينَ﴾ وە کوڕانی تایبەت کردووە بەئێوەوە. ١٦)﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم﴾ وە کاتێ مژدە بەیەکێ لەوان بدرێ ﴿بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا﴾ بەوەی بەنموونە بۆ خوایی دادەنا ﴿ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ ڕووی ڕەش هەڵدەگەڕێ و پیش دەخواتەوە. ١٧)﴿أَوَمَن يُنَشَّأُ فِي الْحِلْيَةِ﴾ ئایا ئەو (کچە)ی لەناو ئاڵتون و خشڵا بەخێو کرابێ و ﴿وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ﴾ لەکاتی دەمەقاڵێ دا ناتوانێ مەبەستی خۆی دەببڕێ (بۆ خوای بڕیار دەدەن). ١٨)﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَٰنِ إِنَاثًا﴾ وەئەو فریشتانەی کە بەندەی خوای بەخشندەن بەمێینەیان دادەنان ﴿أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ﴾ ئایا ئەوان بەدیاری دروستکردنیانەوە بوون ﴿سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ﴾ بێگومان ئەو شایەتی یانەی دەنوسرێت و پرسیاریان لێ دەکرێ. ١٩)﴿وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَاهُم﴾ وە دەڵێن ئەگەر خوا بیویستایە ئێمە ئەو (فریشتا)ئەمان نەدەپەرست ﴿مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ﴾ هیچ زانیاری یەکیان نی یە لەو بارەیەوە ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ ئەوانە هەردرۆ دەکەن. ٢٠) ﴿أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِّن قَبْلِهِ﴾ یا لە پێش قورئان پەرتوکێکمان پێ داون ﴿فَهُم بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ﴾ کە ئەوان دەستیان پێوە گرتبێ. ٢١)﴿بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو دەیان ووت بەڕاستی ئێمە باو و باپیرانمان لەسەر ئاینێك دیووە ﴿وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّهْتَدُونَ﴾ وە بێگومان ئێمەش پەیرەوی ڕێبازی ئەوانین. ٢٢)

وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ فِي قَرۡيَةٖ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتۡرَفُوهَآ
إِنَّا وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٖ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقۡتَدُونَ ﴿٢٣﴾
۞ قَٰلَ أَوَلَوۡ جِئۡتُكُم بِأَهۡدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمۡ عَلَيۡهِ ءَابَآءَكُمۡۖ قَالُوٓاْ
إِنَّا بِمَآ أُرۡسِلۡتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ
كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦٓ
إِنَّنِي بَرَآءٞ مِّمَّا تَعۡبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُۥ سَيَهۡدِينِ
﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةَۢ بَاقِيَةٗ فِي عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلۡ
مَتَّعۡتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمۡ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ وَرَسُولٞ مُّبِينٞ ﴿٢٩﴾
وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ قَالُواْ هَٰذَا سِحۡرٞ وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُواْ
لَوۡلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ عَلَىٰ رَجُلٖ مِّنَ ٱلۡقَرۡيَتَيۡنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ أَهُمۡ
يَقۡسِمُونَ رَحۡمَتَ رَبِّكَۚ نَحۡنُ قَسَمۡنَا بَيۡنَهُم مَّعِيشَتَهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ
ٱلدُّنۡيَاۚ وَرَفَعۡنَا بَعۡضَهُمۡ فَوۡقَ بَعۡضٖ دَرَجَٰتٖ لِّيَتَّخِذَ بَعۡضُهُم
بَعۡضٗا سُخۡرِيّٗاۗ وَرَحۡمَتُ رَبِّكَ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوۡلَآ
أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ لَّجَعَلۡنَا لِمَن يَكۡفُرُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ
لِبُيُوتِهِمۡ سُقُفٗا مِّن فِضَّةٖ وَمَعَارِجَ عَلَيۡهَا يَظۡهَرُونَ ﴿٣٣﴾

-ڕەواكانمان خۆ
خۆیشمان لەگەڵدا
بكەن نازی ئەم و
ئەو بدەن بەسەر
ئێمـــــــــەدا،
وەپەیمانمان پێدا
كەكێشەو ئاژاوە
لەگـــــەڵ كـــــار
بەدەســــــــتە
موسڵمانەكانماندا
نەكـــەین مەگـــەر
كوفرو بێ باوەڕی
ئاشـكراو دیاریـان
لێ ببیــــنین كـــە
لەلایـــەن خـــواوە
بەڵگەی بەهێزتان
هەبێت لەسـەری،
هـــــــــەروەها
پەیمانماندا لەسەر
ئەوەی لەبەر خوا
هەق بڵێین لەهـەر
شـــــــوێن و
جێگایەكدا بووین لەتانەو توانجی لۆمەكەران نەترسین).

ئایەتی (١٧) سورەتی (الفتح): **قال رسول الله** (ﷺ): (إذا مرض العبد **أو سافر كتب له** مثل ما كان يعمل مقيماً صحيحاً)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر موسڵمان نەخۆش كەوت یاسەفەری كرد، **خوای گەورە وێنە ئەو كردەوانەی بۆ دەنووسێ كەلەكاتی نیشتەجێیەوە دەیكردن و لەش ساغی دا دەیكردن**).

﴿وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ﴾هەروەها پێش تۆ هیچ پێغەمبەرێکمان نەناردووە لەشارێکدا﴿إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ﴾ مەگەر خۆشگوزەرانەکان (دەوڵەمەندەکان)ی ووتویانە ﴿إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ﴾ بەڕاستی ئێمە باوو باپیرانی خۆمان لەسەر ئاینێك دیووە﴿وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە لەسەر ئایینی ئەوان دەڕۆین. ٢٣)﴿قَٰلَ أَوَلَوْ جِئْتُكُم بِأَهْدَىٰ﴾ ووتی ئەگەر چی من (ئایینی) ڕاستریشم بۆ هێنابن ﴿مِمَّا وَجَدتُّمْ عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ﴾ لەوەی کە باووباپیرتان دیووە لەسەری﴿قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ﴾ ووتیان بێگومان ئێمە بێ باوەڕین بەو(ئایینەی) بەئێوەدا نێرراوە. ٢٤)﴿فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ بۆیە تۆڵەمان لێ سەندن ﴿فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ﴾ جا سەیرکە سەرەنجامی درۆزنان چۆن بوو. ٢٥)﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ﴾ وە کاتێ ئیبراهیم بەباوکی و گەلەکەی ووت ﴿إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ بێگومان من بەریم لەوەی ئێوە دەیپەرستن. ٢٦) ﴿إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى﴾ جگە لەو زاتەی کەدروستی کردووم ﴿فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ﴾ چونکە هەر ئەویش ڕێنموونیم دەکات. ٢٧)﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ﴾ ئەو (یەکتاپەرستی یە)ی لەناو نەوەکانیدا بەجێ هێشت ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ تابگەڕێنەوە(سەری). ٢٨)﴿بَلْ مَتَّعْتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ﴾ بەڵکو بەهرەم بە ئەوانە و باوو باپیرانیاندا ﴿حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ﴾ هەتا قورئانیان بۆ هات ﴿وَرَسُولٌ مُّبِينٌ﴾ لەگەڵ پێغەمبەری ئاشکرا. ٢٩)﴿وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ﴾ جا کاتێ قورئانیان بۆ هات ﴿قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ﴾ ووتیان ئەمە جادووە ﴿وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە باوەڕی پێ ناکەین. ٣٠)﴿وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ﴾ وە ووتیان بۆچی ئەم قورئانە نەنێرراوەتە خوارەوە ﴿عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾ بۆ پیاوێکی گەورەی (ناودارو دارا) لەم دوو شارە(مەککە و طائف).٣١)﴿أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ﴾ئایا ئەوان ڕەحمەتی پەروەردگارت دابەش دەکەن ﴿نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم﴾ لەکاتێکدا ئێمە لەنێوانیاندا دابەشمان کردووە﴿مَّعِيشَتَهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ هۆی گوزەرانیان لەژیانی ئەم دونیایەدا ﴿وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ﴾ وە هەندێکیانمان چەند پلە بەرزکردۆتەوە بەسەر هەندێکی تریاندا ﴿لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا﴾ تاهەندێکیان ئیش بەهەندێکی تریان بکەن ﴿وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ وە بەزەیی پەروەردگارت (بۆ تۆ) لەوە چاکترە ئەوان کۆی دەکەنەوە. ٣٢)﴿وَلَوْلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾ خۆ ئەگەر لەبەر ئەوە نەبوایە کە خەڵکی ببن بەئوممەتی بێ باوەڕ﴿لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِٱلرَّحْمَٰنِ﴾ وامان دەکرد هەر کەس بێ باوەڕ بوایە بەخوای میهرەبان ﴿لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ﴾ سەقفی خانووەکانیان لەزیوو بوایە ﴿وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ﴾ هەروەها پلەکان کەپێی دادەسەر دەکەون (بۆمان دەکردن بەزیوو). ٣٣)

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَٰبًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا ۚ وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَٱلْءَاخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾ فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ أَوْ نُرِيَنَّكَ ٱلَّذِى وَعَدْنَٰهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَٱسْتَمْسِكْ بِٱلَّذِىٓ أُوحِىَ إِلَيْكَ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۖ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَآ أَجَعَلْنَا مِن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَقَالَ إِنِّى رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِـَٔايَٰتِنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾

ئایەتی (٢٩) سورەتی (الفتح): قال رسول الله (ﷺ): (لا تباغضوا ولا تحاسدوا ولا تدابروا ولا تقاطعوا، وكونوا عباد الله إخواناً ولا يحل لمسلم أن يهجر أخاه فوق ثلاث)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئیمانداران یەکتری مەبوغزێنن و حەسوودی بە یەکتری مەبەن و پشت لەیەکتری هەڵ مەکەن و پەیوەندی نێوانتان مەبچڕن. هەمووتان بەندەی خوا وبرای یەکترین بن هیچ موسڵمانێك دروست نی یە لە سێ ڕۆژ زیاتر دەنگ لە برای موسڵمانی وەرگرێت و قسەی لەگەڵ نەكات).

ئایەتی (١٠) سورەتی (الحجرات): قال رسول الله (ﷺ): (إن الشيطان قد يئس أن يعبده المصلون في جزيرة العرب ولكن في التحريش بينهم) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی:-

﴿وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا﴾ وەدەرگـای زۆرمـان بـۆ خانووەکانیـان دادەنـا ﴿وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ﴾ وە کورسی و قەنەفەی زۆر تالەسەری دانیشن وپاڵ بدەنەوە. ٣٤) ﴿وَزُخْرُفًا﴾ وە زەخرەفەی زۆر (لەئاڵتون و زیو) ﴿وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ جا هەموو ئەوانە بەهرەو خۆشی ژیانی دونیایە ﴿وَالْآخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ بەڵام (پاداشتی) ڕۆژی دوایی لای پەروەردگارت بـۆ پارێزکارانــە.٣٥) ﴿وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ﴾ وە هەرکـەس پـشت لـە یـادیی خـوا هـەڵکات ﴿نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا﴾ شـەیتانێکی بۆ ئامادە دەکـەن ﴿فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾ کـە هەمیشە لەگـەڵی بـێ ولێـی جیـا نەبێتـەوە. ٣٦) ﴿وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ﴾ وە بێگومـان ئەوانـە (شەیتانەکان) لەڕێگایی ڕاست بەرگری یان دەکەن ﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾ واش دەزانـن بەبێگومان هەر ئەوانن ڕێنووین.٣٧) ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا﴾ هەتا کاتێ کە(دەمرێ و) دێتـەوە لامـان ﴿قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ﴾ دەڵـێ خۆزگـە نێـوانی مـن وتـۆ بەقـەدەر نێوان خۆرهەڵات و خۆرئاوا بوایە ﴿فَبِئْسَ الْقَرِينُ﴾ ئای چ هاوڕێ یـەکی خـراپ بوویـت. ٣٨) ﴿وَلَن يَنفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ﴾ (ئەم خۆزگە)هیچ سـوودێکتان پـێ ناگەیـەنێ چونکە ستەمتان کرد ﴿أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ﴾ بێگومان ئێوە لە سزایی سەخت دا هاوبەشـن.٣٩) ﴿أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ﴾ دەی ئایا تۆ(ئەی موحەممـەد (ﷺ)) دەتـوانی بەکـەڕ بشنەوێنی ﴿أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ﴾ یــان کــوێر ڕێنمــوونی بکــەیت ﴿وَمَن كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ وە ئــەو کەســەی کەلەگومڕایی یەکی ئاشکرادا بێت. ٤٠) ﴿فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ﴾ جا ئەگـەر تـۆ بمرێنین ﴿فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ﴾ ئەوە بێگومان ئێمە هەر تۆڵە لەوان دەسێنین. ٤١) ﴿أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ﴾ یان ئەو هەڕەشەی لێمان کردوون پیشانت دەدەین ﴿فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ﴾ چونکە بەڕاستی ئێمە بەدەسـەڵاتین بەسـەریاندا ٤٢) ﴿فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ﴾ کەواتـە دەسـت بگـرە بـەو قورئانەوەی بۆت نێرراوە ﴿إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بەراستی تۆ لەسەر ڕێبازێکی ڕاستیت. ٤٣) ﴿وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ﴾ وەبێگومان ئەم قورئانە هۆی نـاوداری یـە بـۆ خـۆت و بـۆ گەلەکەت ﴿وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ﴾ لە داهاتووشدا پرسیارتان لێ دەکرێت. ٤٤) ﴿وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَا﴾ تۆ پرسیار بکەو لەو پێغەمبەرانەی پـێش تـۆ ناردوومـانن ﴿أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَٰنِ﴾ ئایـا بێجگـە لـە خـوای میهرەبـان بڕیارمـان داوە ﴿آلِهَةً يُعْبَدُونَ﴾ پەرسـتراوانێك کـە بپەرسترێن. ٤٥) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی مووسامان بەبەڵگەکانمانـەوە نارد ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ﴾ بۆ سەر فیرعەون و دەسـت و پێوەنەکـەی ﴿فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ووتی بەڕاسـتی مـن پێغەمبـەری پـەروەردگاری جیهانیـانم. ٤٦) ﴿فَلَمَّا جَاءَهُم بِآيَاتِنَا﴾ جـا کاتـێ بەڵگەکانی ئێمەی بۆ هێنان ﴿إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ﴾ کەچی ئەوان بەبەڵگەکان پێ دەکەنین. ٤٧)

وَمَا نُرِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُواْ يَٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِۦ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَٰذِهِ ٱلْأَنْهَٰرُ تَجْرِي مِن تَحْتِيٓ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا ٱلَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَآ أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَآءَ مَعَهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾ فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ ۞ وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوٓاْ ءَأَٰلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلَۢا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَٰهُ مَثَلًا لِّبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَا مِنكُم مَّلَٰٓئِكَةً فِي ٱلْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٧) سورەتی (الزخرف): **﴿وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلاً إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾** ئیمامی ئەحمەد لە (مصدع)ەوە ئەویش لە عەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: سوێند بەخوا مانای ئایەتێکی **قورئانم** دەزانی **هیچ** کەسێ **تا** ئێستا پرسیاری لێ نەکردوم لە بارەیەوە جا نازانم خەڵکی شارەزا **بوون** لێی بۆیە پرسیاریان نەدەکرد لە بارەیەوە یان پێیان نەزانی بوو تا لە بارەیەوە پرسیار بکەن ، **(مصدع)** دەڵێت پاشان دەستی کرد بە قسە کردن بۆمان جا کاتێ هەستا لەناو خۆماندا سەرزەنشتی خۆمانمان کرد کە بۆچی پرسیاری مانای ئەو ئایەتەمان لێ نەکرد (مصدع) دەڵێت من ووتم: ئەگەر سبەینێ هات من پرسیاری لێ دەکەم جا کە سبەی هات ووتم ئەی عەبدوڵلای کوڕی عەبباس دوێنێ-

﴿وَمَا نُرِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ﴾ وە هیچ بەڵگەیەكمان نیشان نەداون ﴿إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا﴾ مەگەر ئەو بەڵگەیە گەورەتربوو لەهاوتاكەی ﴿وَأَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ﴾ وەتووشی بەڵاو سزامان كردن (چونكە باوەڕیان نەهێنا) ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە (لەبێ باوەڕیی). ٤٨)﴿وَقَالُوا يَا أَيُّهَ السَّاحِرُ﴾ ووتیان (بەمووسا) ئەی جادوو باز ﴿ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ﴾ داوامان بۆ بكە لە پەروەردگارت ئەوەی بەڵێنی پێ داوی (بەدی بێنێ) ﴿إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ﴾ ئەوسا بەڕاستی ئێمە باوەڕدێنین. ٤٩)﴿فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ﴾ جا كاتی بەڵاو سزاكەمان لەسەریان لابرد ﴿إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ﴾ كوتوپڕ پەیمانەكەیان هەڵدەوەشاندەوە. ٥٠)﴿وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ﴾ وە فیرعەون جاڕی دابەناو گەلەكەیدا ﴿قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ﴾ ووتی ئەی گەلەكەم ئایا پادشایی میصر هی من نی یە ﴿وَهَٰذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي﴾ وە ئەم ڕووبارانە بەژێر؟ (كۆشكەكانی) مندا نارۆن؟ ﴿أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە نابیینن؟!. ٥١)﴿أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ﴾ بەڵكو من باشترم لەو (مووسا) كەلاوازو بێ ڕێزە ﴿وَلَا يَكَادُ يُبِينُ﴾ وەناتوانێ بەچاكی قسە بكات (زمانی تەواو نی یە). ٥٢)﴿فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ﴾ دەبۆچی بازنی ئاڵتونی پێ نەدراوە؟ (ئەگەر ڕاست دەكات) ﴿أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ﴾ یان فریشتەی (شایەتی دەر) لەگەڵدا نەهاتووە. ٥٣)﴿فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ﴾ جا بەم قسانە گەلەكەی هەڵخەڵەتان و ئەوانیش گوێڕایەڵیان كرد ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا﴾ بێگومان ئەوان هەمیشە ﴿قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ گەلێكی لە سنوور دەرچوو بوون. ٥٤) ﴿فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ جا كاتێ ڕقیان هەڵساندین تۆڵەمان لێسەندن ﴿فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ئەنجا هەموویانمان لەدەریادا خنكاند. ٥٥)﴿فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ﴾ و كردمانن بەنموونەو ئامۆژگاری و پەند بۆ كەسانێ كە دواتردێن. ٥٦) ﴿وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا﴾ وە كاتێ عیسای كوڕی مەریەم بەنموونە هێنرایەوە ﴿إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾ دەست بەجێ گەلەكەت دەیكەنە هاوارو قیڕەی خۆشی (وادەزانن قسەی ئەوان بەسەر قسەی پێغەمبەردا (ﷺ) سەركەوتووە). ٥٧)﴿وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ﴾ وە دەڵێن ئایا پەرستراوەكانی ئێمە باشترە یان عیسا ﴿مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا﴾ ئەوانە نموونەی عیسایان تەنها بۆ دەمبازی بۆ دەهێنایەوە ﴿بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾ (وانیە كە دەیڵێن) بەڵكو ئەوانە گەلێكی زۆر دەمەقاڵێ كەرن. ٥٨)﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ﴾ عیسا هیچ نی یە جگە لە بەندە یەك كە بەهرەمان ڕشتووە بەسەریدا ﴿وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ وە كردومانە بەنموونە بۆ نەوەی ئیسرائیل. ٥٩)﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنكُم مَّلَائِكَةً﴾ ئەگەر بمانویستایە لەجیاتی ئێوە فریشتەمان دادەنا ﴿فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ﴾ لەزەویدا دەبوونە جێ نشینی ئێوە. ٦٠)

وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَٱتَّبِعُونِ هَٰذَا صِرَٰطٌ
مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ
﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِٱلْحِكْمَةِ
وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ
﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ
﴿٦٤﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن
تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ
عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا
وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ
تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ
وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ وَأَنتُمْ فِيهَا
خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

- فەرمووت ئایەتێك لە قورئان هەیە كەس پرسیاری لێ نەكردووت دەربارەی نازانی خەلكی دەیزانن لەبەرئەوە پرسیار **لە بارەیەوە ناكەن یان پێیان نەزانیوە ، ووتم ئەو ئایەتە و ئایەتەكانی پێش ئەویش كە** خوێندتەوە ماناكانیم پێ بلێ **ووتی باشە ، پێغەمبەری خوا (ﷺ)** بەقورەیشی **ووت (ئەی قورەیشی یەكان بەراستی هیچ كەس نیە جگە لە خوا بپەرستری و** خێری تێدا بێت) وە قورەیش دەیانزانی كە گاوورەكان عیسای كوڕی مەریەم دەپەرستن و **چی بە** پێغەمبەریش دەلێن جا ووتیان ئەی موحەممەد تۆ مەگەر تۆ نالێیت عیسا پێغەمبەرە و بەندەیەكە **لە بەندە چاكەكانی** خوا دەی ئەگەر ڕاست دەكەیت ئەوە بێگومان عیسا پەرستراویانە كەواتە خێری تیا **نی یە** وەك خۆت ووت لەو كاتەدا ئەم ئایەتە دابەزی ﴿وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلاً إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾.

﴿وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ﴾ وە بێگومـان (دابـەزینی عیـسا بـۆ سـەر زەوی) یەکێکـە لەنیشانەکانی قیامەت ﴿فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا﴾ کەواتە دەربارەی قیامەت هـیچ گومانتـان نەبێ ڕاسـتە ﴿وَٱتَّبِعُونِ﴾ وە شـوێنی مـن بکـەون ﴿هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ ئەمـە ڕێگـای ڕاستە. ٦١)﴿وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ﴾ وەباشەیتان بەرگریتان نەکات لەڕێنموونی خوا ﴿إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی ئەو (شەیتان) دوژمنێکی ئاشکرای ئێوەیە. ٦٢)﴿وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ وە کاتێ عیسا بەڵگە ڕوونـەکانی هێنـا ﴿قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِٱلْحِكْمَةِ﴾ ووتی (بەنەوەی ئیسرائیل) بێ گومان بەپێغەمبەرایەتی هاتووم بۆ ناوتـان ﴿وَلِأُبَيِّنَ لَكُم﴾ بۆ ئەوەی ڕوونی بکەمەوە بۆتان ﴿بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ﴾ هەندێ لەوشتانەی جیاوازن تێیـدا ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ دەی لـەخوا بترسـن ﴿وَأَطِيعُونِ﴾ و گوێرایـەڵیم بکـەن. ٦٣)﴿إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ﴾ بەڕاستی خوا پەروەردگاری من و پەروەردگاری ئێوەشە ﴿فَٱعْبُدُوهُ﴾ کەواتە هەر ئەو بپەرستن ﴿هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ هەر ئەمە ڕێگای ڕاستە. ٦٤)﴿فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ﴾ جا کۆمەڵەکان جیاواز بوون لەنێوان خۆیاندا ﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟﴾ سـزاو لەناوچـوون بـۆ ئەوانـەی سـتەمیان کـرد ﴿مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ﴾ لەسزای سەختی ڕۆژی بـەئازار. ٦٥)﴿هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ﴾ ئایـا جگـە لـە ڕۆژی دوای چاوەڕوانی چی دەکەن ﴿أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً﴾ کـە کـوت و پـڕ بێـت بۆیـان ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئـەوان هەسـت ناکـەن. ٦٦) ﴿ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ دۆست و خۆشەویستەکان لـەو ڕۆژەدا دوژمنـی یـەکترن ﴿إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ﴾ جگـە لـە پارێزکاران. ٦٧) ﴿يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ﴾ (پێیان دەوترێ) ئەی بەندەکانم ئەمڕۆ هیچ مەترسیەکتان لەسەر نی یە ﴿وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ﴾ خەفەتیش ناخۆن. ٦٨)﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ ئەوانـەی باوەڕیـان بەئایەتـەکانی ئێمـە هێنـاوە ﴿وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ﴾ و هەمیشە گەردن کەچ بوون. ٦٩) ﴿ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ﴾ (لەو ڕۆژەدا پێیان دەڵێن) بچنە بەهەشتەوە ﴿أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ﴾ ئێوە و هاوسەرەکانتان ﴿تُحْبَرُونَ﴾ (ڕێز دەگیرێـن و دڵ خۆش دەکرێن. ٧٠) ﴿يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ﴾ بە سینی و پـەرداخی ئاڵتونی (خواردن و خواردنەوە) دەگێڕن بەسەریاندا ﴿وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ﴾ وە لەو بەهەشتەدا هەیـە ئـەوەی دڵ حـەزی لـێ بکـات ﴿وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ﴾ و چـاو لـەززەت لەبینینی ببات ﴿وَأَنتُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ وە ئێوە بـە هەتا هەتایی دەمێننەوە تیایدا. ٧١)﴿وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا﴾ ئەوە ئەو بەهەشتەیە کە بۆ ئێوە ماوەتەوە (پێتـان دراوە) ﴿بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بەهۆی ئەو کردەوانەوەی کە دەتـانکرد. ٧٢)﴿لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ﴾ بۆ ئێوە هەیە تێیدا میوە هاتی زۆر ﴿مِّنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ کەلێیان دەخۆن. ٧٣)

إِنَّ ٱلۡمُجۡرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنۡهُمۡ وَهُمۡ
فِيهِ مُبۡلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن كَانُواْ هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٦﴾
وَنَادَوۡاْ يَٰمَٰلِكُ لِيَقۡضِ عَلَيۡنَا رَبُّكَۖ قَالَ إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدۡ
جِئۡنَٰكُم بِٱلۡحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَكُمۡ لِلۡحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمۡ أَبۡرَمُوٓاْ أَمۡرٗا
فَإِنَّا مُبۡرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمۡ يَحۡسَبُونَ أَنَّا لَا نَسۡمَعُ سِرَّهُمۡ وَنَجۡوَىٰهُمۚ بَلَىٰ
وَرُسُلُنَا لَدَيۡهِمۡ يَكۡتُبُونَ ﴿٨٠﴾ قُلۡ إِن كَانَ لِلرَّحۡمَٰنِ وَلَدٞ فَأَنَا۠ أَوَّلُ
ٱلۡعَٰبِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبۡحَٰنَ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ رَبِّ ٱلۡعَرۡشِ
عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرۡهُمۡ يَخُوضُواْ وَيَلۡعَبُواْ حَتَّىٰ يُلَٰقُواْ يَوۡمَهُمُ
ٱلَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي فِي ٱلسَّمَآءِ إِلَٰهٞ وَفِي ٱلۡأَرۡضِ
إِلَٰهٞۚ وَهُوَ ٱلۡحَكِيمُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ ٱلَّذِي لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا وَعِندَهُۥ عِلۡمُ ٱلسَّاعَةِ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ
﴿٨٥﴾ وَلَا يَمۡلِكُ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ مِن دُونِهِ ٱلشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَن
شَهِدَ بِٱلۡحَقِّ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَهُمۡ
لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِۦ يَٰرَبِّ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ قَوۡمٞ
لَّا يُؤۡمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَٱصۡفَحۡ عَنۡهُمۡ وَقُلۡ سَلَٰمٞۚ فَسَوۡفَ يَعۡلَمُونَ ﴿٨٩﴾

-(دڵنیابن شەیتان بێ ئومێد بووە لەوەی کەلەدوورگەی عەرەبدا نوێژکەران بیپەرستن ، بەڵام لەئاژاوەو تێکدانی نێوانیان -بێ ئومێد نەبووە-).

ئایەتی (١٨) سورەتی (الذاريات): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله ينزل كل ليلة إلى سماء الدنيا حين يبقى ثلث الليل الأخير، فيقول: هل من تائب فأتوب عليه؟ هل من مستغفر فأغفر له؟ هل من سائل فيعطى سؤله؟ حتى يطلع الفجر) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێگومان هەموو شەوێك خوا دێتە خوارەوە بۆ ئاسمانی دنیا -باوەڕمان پێ یەتی بەو شێوەی شیاوی خوا بێت- کاتی سێ یەکی کۆتایی شەوە، ئەنجا دەفەرمووێ: کەسی تەوبەکار هەیە لێی خۆش بم؟ کەس هەیە داوای لێبوردن بکات تالێی ببورم؟ کەس هەیە داوا بکات تاداواکەی پێ بدرێت؟ هەتا ڕۆژ هەڵدێ -کە نوێژی بەیانی دەبێت-).

﴿إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ بەڕاستی تاوانباران ﴿فِى عَذَابِ جَهَنَّمَ خَـٰلِدُونَ﴾ لەسزای دۆزەخدا بەهەمیشەیی دەمێننەوە. ٧٤)﴿لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ﴾ سزایان لەسەر سووك ناكرێت ﴿وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ وە ئەوان لەناو ئەو سزایەدا بێ ئومێدن. ٧٥)﴿وَمَا ظَلَمْنَـٰهُمْ﴾ وە ئێمە هیچ ستەمێكمان لێ نەكردوون ﴿وَلَـٰكِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلظَّـٰلِمِينَ﴾ بەڵكو هەر خۆیان ستەمكار بوون. ٧٦)﴿وَنَادَوْا۟ يَـٰمَـٰلِكُ﴾ وە هاوار دەكەن ئەی مالیك (سەرپەرشتیاری دۆزەخ) ﴿لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ﴾ با پەروەردگارت بمان مرێنێت (تارزگاربین) ﴿قَالَ إِنَّكُم مَّـٰكِثُونَ﴾ (ئەویش) دەڵێ بێ گومان ئێوە دەمێننەوە. ٧٧)﴿لَقَدْ جِئْنَـٰكُم بِٱلْحَقِّ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی (ئایینی) هەقمان بۆ هێناون ﴿وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَـٰرِهُونَ﴾ بەڵام زۆربەتان ڕاستیتان پێ ناخۆشە. ٧٨)﴿أَمْ أَبْرَمُوٓا۟ أَمْرًا﴾ بەڵكو ئەوانە بۆ پیلان و فێڵیان (لەپێغەمبەر (ﷺ)) لێبڕان ﴿فَإِنَّا مُبْرِمُونَ﴾ بۆیە بەڕاستی ئێمەش (بۆ تۆڵە لێ سەندنیان) لێبڕاین. ٧٩)﴿أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُم﴾ ئاخۆ وا دەزانن ئێمە نهێنی و چپەكانیان نابیستین ﴿بَلَىٰ﴾ بەڵێ دەیبیستین ﴿وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ﴾ فریشتەكانیشمان كەلەلایانن (ئامادەن ئەو پیلان و فێڵانەیان) دەنوسن. ٨٠)﴿قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدٌ﴾ بڵێ ئەگەر پەروەردگار كوڕی ببوایە ﴿فَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْعَـٰبِدِينَ﴾ ئەوە من یەكەمین دەمپەرست. ٨١) ﴿سُبْحَـٰنَ رَبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ پاك و بێ گەردی بۆ پەروەردگاری ئاسمانەكان و زەوی ﴿رَبِّ ٱلْعَرْشِ﴾ و پەروەردگاری عەرش ﴿عَمَّا يَصِفُونَ﴾ لەو (قسە ناڕێكانە)ی كە ئەوان بۆ خوای هەڵدەبەستن. ٨٢)﴿فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟﴾ جا لێیان گەڕێ با سەرگەرمی پڕوپوچی بن و گاڵتە بكەن ﴿حَتَّىٰ يُلَـٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ﴾ هەتا دەگەن بەڕۆژی خۆیان ﴿ٱلَّذِى يُوعَدُونَ﴾ كە بەڵێنیان پێ دراوە. ٨٣)﴿وَهُوَ ٱلَّذِى فِى ٱلسَّمَآءِ إِلَـٰهٌ﴾ وە ئەو (خوایە) زاتێكە پەرستراوە لە ئاسماندا ﴿وَفِى ٱلْأَرْضِ إِلَـٰهٌ﴾ وە پەرستراوە لە زەویدا ﴿وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ﴾ وە تەنها ئەویش كار درووستی زانایە. ٨٤)﴿وَتَبَارَكَ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ وە پاك و بەفەڕو گەورەیە ئەو خوایەی كە خاوەنی ئاسمانەكان و زەوی یە ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ وە هەرچی لەنێوانیاندایە ﴿وَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ﴾ وە زانینی (هاتنی) ڕۆژی دوایی تەنها لای ئەوە ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە. ٨٥)﴿وَلَا يَمْلِكُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلشَّفَـٰعَةَ﴾ وە ئەوانەی بێجگە لە خوا دەپەرسترێن (هاواریان لێ دەكرێ) ناتوانن تكا بكەن ﴿إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلْحَقِّ﴾ مەگەر كەسانێ شایەتی یان بەهەق دابێ ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ وە هەقیان زانیوە و ئاگاداری بوون. ٨٦)﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ﴾ وە ئەگەر پرسیاریان لێ بكەیت كێ دروستی كردوون ﴿لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ﴾ بێگومان دەڵێن خوا ﴿فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ دەی چۆن ئەوان لەڕاستی لادەدرێن. ٨٧)﴿وَقِيلِهِۦ يَـٰرَبِّ﴾ وە پێغەمبەر (ﷺ) (شكاتی كردو) ووتی ئەی پەروەردگار ﴿إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی ئەوانە گەلێكن باوەڕ ناهێنن. ٨٨) ﴿فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ﴾ جاوازیان لێ بێنە و گوێیان پێ مەدە ﴿وَقُلْ سَلَـٰمٌ﴾ وە خوا حافیزیان لێ بكە ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ لەمەو پاش دەزانن (چی یان بەسەردێت). ٨٩)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ فِى لَيْلَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ ۚ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ﴿٣﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾ أَمْرًا مِّنْ عِندِنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾ فَٱرْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِى ٱلسَّمَآءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى ٱلنَّاسَ ۖ هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ رَّبَّنَا ٱكْشِفْ عَنَّا ٱلْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ أَنَّىٰ لَهُمُ ٱلذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا۟ عَنْهُ وَقَالُوا۟ مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾ إِنَّا كَاشِفُوا۟ ٱلْعَذَابِ قَلِيلًا ۚ إِنَّكُمْ عَآئِدُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ ٱلْبَطْشَةَ ٱلْكُبْرَىٰٓ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾ ۞ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَآءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوٓا۟ إِلَىَّ عِبَادَ ٱللَّهِ ۖ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠-١٥) سورەتی (الدخان): ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاء بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ تا دەکاتە ﴿إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلاً إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾ بوخاری لە عەبدوللاوە دەگێڕێتەوە ئەمەی ئایەتەکە دەیڵێت لە کاتێکدا بوو کە قورەیش سەرپێچی پێغەمبەریان کردو باوەڕیان پێ نەهێنا پێغەمبەریش (ﷺ) دوعای لێ کردن خوا تووشی گرانی و بێ بارانیان بکات وەك گرانی سەردەمی یوسف ئیتر خواش تووشی بێ بارانی و گرانی کردن تا وایان لێ هات کەسێکیان سەیری ئاسمانی دەکرد نێوان خۆی و ئاسمانی وەك دوکەڵ دەبینی بەهۆی برسێتی و لاوازیەوە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاء بِدُخَانٍ مُّبِينٍ يَغْشَى ...﴾ عەبدوللا دەڵێ پێغەمبەر هات و پێ ی ووترا-

سورەتی ﴿الدخان﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿حمٓ﴾ بە (حا، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە واتاکەیی. ١) بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ﴾ سوێند بەم قورئانە روون کەرەوەیە. ٢) ﴿إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ فِى لَيْلَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ﴾ بەڕاستی ئێمە ئەم قورئانەمان لە شەوێکی پیرۆزدا ناردۆتە خوارەوە ﴿إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ﴾ بێ گومان ئێمە ترسێنەرین. ٣) ﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ لەو (شەوە پیرۆزە)دا هەموو کار و بارێکی بەجێ لە یەك جیادەکرێتەوە. ٤) ﴿أَمْرًا مِّنْ عِندِنَآ﴾ فەرمانێکە لەلایەن ئێمەوە ﴿إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە پێغەمبەران دەنێرین. ٥) ﴿رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ ڕەحمەتێکە لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾ بێگومان هەر خوا بیسەری زانایە. ٦) ﴿رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی وە هەرچی لە نێوانیاندایە ﴿إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ﴾ ئەگەر ئیمانداری ڕاستەقینەن. ٧) ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لە خوا ﴿يُحْىِۦ وَيُمِيتُ﴾ (خوا) دەژێنێ و دەمرێنێ ﴿رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ پەروەردگاری ئێوەو پەروەردگاری باو و باپیرە پێشوەکانتانە. ٨) ﴿بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ يَلْعَبُونَ﴾ بەڵام ئەوان لە دوو دڵی و گوماندا گەمە و گاڵتە دەکەن. ٩) ﴿فَٱرْتَقِبْ﴾ جا چاوەڕوان بە ﴿يَوْمَ تَأْتِى ٱلسَّمَآءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ ڕۆژێ ئاسمان دوکەڵێکی ئاشکرای لێ پەیدا دەبێ. ١٠) ﴿يَغْشَى ٱلنَّاسَ﴾ هەموو ئادەمی دادەگرێ ﴿هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و (دەڵێن) ئەمە بەڵایەکی سەختە. ١١) ﴿رَّبَّنَا ٱكْشِفْ عَنَّا ٱلْعَذَابَ﴾ ئەی پەروەردگارمان ئەم سزایەمان لەسەر لابە ﴿إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە باوەڕدارین. ١٢) ﴿أَنَّىٰ لَهُمُ ٱلذِّكْرَىٰ﴾ چۆن تەمێ خواردەبن و ئامۆژگاری وەردەگرن ﴿وَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ﴾ کە بەڕاستی پێغەمبەرێکی ڕوون و ئاشکرایان بۆ هاتووە. ١٣) ﴿ثُمَّ تَوَلَّوْا۟ عَنْهُ﴾ لە پاشان گوێیان پێ نەدلو ﴿وَقَالُوا۟ مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ﴾ وە وتیان: فێرکراوێکی شێتە. ١٤) ﴿إِنَّا كَاشِفُوا۟ ٱلْعَذَابِ قَلِيلًا﴾ بێگومان بۆ ماوەیەکی کەم ئەم بەڵایە لا دەبەین ﴿إِنَّكُمْ عَآئِدُونَ﴾ بێگومان ئێوە دەگەڕێنەوە (بۆ بێ باوەڕی). ١٥) ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ ٱلْبَطْشَةَ ٱلْكُبْرَىٰٓ﴾ ڕۆژێ دێت پەلامارێکی بەهێز و هەرە گەورەیان بۆ دەبەین ﴿إِنَّا مُنتَقِمُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆڵە دەسەنین (لە کافران لە جەنگی بەدردا). ١٦) ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لە پێش ئەمان گەلی فیرعەونمان تاقی کردەوە ﴿وَجَآءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ﴾ و پێغەمبەرێکی بەڕێزیان بۆ هات. ١٧) ﴿أَنْ أَدُّوٓا۟ إِلَىَّ عِبَادَ ٱللَّهِ﴾ (پێی وتن) کە بەندەکانی خوا (بەنی ئیسرائیل) بە من بسپێرن ﴿إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ چونکە بەڕاستی من پێغەمبەرێکی ئەمین و باوەڕ پێکراوم بۆ لای ئێوە. ١٨)

وَأَن لَّا تَعْلُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ۖ إِنِّىٓ ءَاتِيكُم بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّى عُذْتُ
بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ لِى فَٱعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾ فَدَعَا
رَبَّهُۥٓ أَنَّ هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِى لَيْلًا إِنَّكُم
مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱتْرُكِ ٱلْبَحْرَ رَهْوًا ۖ إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾ كَمْ
تَرَكُوا۟ مِن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَنَعْمَةٍ
كَانُوا۟ فِيهَا فَٰكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذَٰلِكَ ۖ وَأَوْرَثْنَٰهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿٢٨﴾
فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ وَمَا كَانُوا۟ مُنظَرِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ
نَجَّيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مِنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِن فِرْعَوْنَ ۚ إِنَّهُۥ
كَانَ عَالِيًا مِّنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ ٱخْتَرْنَٰهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى
ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم مِّنَ ٱلْءَايَٰتِ مَا فِيهِ بَلَٰٓؤٌا۟ مُّبِينٌ
﴿٣٣﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِىَ إِلَّا مَوْتَتُنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا
نَحْنُ بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ
خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ أَهْلَكْنَٰهُمْ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ
﴿٣٧﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ﴿٣٨﴾
مَا خَلَقْنَٰهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

-ئەی پێغەمبەری خوا داوا بکە خوای گەورە باران بۆ موضەر ببارێنێ بەڕاستی ئەوتان پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (بۆ داوای باران بۆ موضەر بکەم؟ بەڕاستی تۆ بە جورئەتیت) ئینجا دوعای باران بارینی بۆ کردن و بارانیان بۆ باری و ئەم ئایەتە دابەزی ﴿إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾ کاتێ ژیان و گوزەرانیان خۆش بوو گەڕانەوە بۆ ئەو تاوانکاریەی کەلە پێش تردا دەیان کرد خوایش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنتَقِمُونَ﴾ واتە ڕۆژی غەزای بەدر.

ئایەتی (٥٧) سورەتی (الذاريات): قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله عز وجل يوم القيامة. يا ابن آدم: استطعمتك فلم تطعمني...)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە لەڕۆژی قیامەتدا دەفەرمویێ: ئەی نەوەی ئادەم. داوای خواردەمەنیم لێ کردی بەڵام خواردەمەنیت پێ نەدام -واتە خواردەمەنیت بەبەندەکانم نەدا-).

﴿وَأَن لَّا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ﴾ وە خۆتان بەبەرزو گەورە مەزانن لەبەرامبەر خوادا ﴿إِنِّي آتِيكُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ بێ گومان من بەڵگەو نیشانەیەکی ئاشکرام بۆ هێناون. ١٩) ﴿وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ﴾ وە بێگومان من پەنادەگرم بەپەروەردگاری خۆم و پەروەردگاری ئێوە لەوەی ﴿أَن تَرْجُمُونِ﴾ کە ئێوە بەردبارانم بکەن. ٢٠) ﴿وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ﴾ وە ئەگەر باوەڕم پێ ناهێنن ئەوە وازم لێ بێنن (و خراپەم دەربارە مەکەن). ٢١) ﴿فَدَعَا رَبَّهُ﴾ جا هاواری لە پەروەردگاری کرد (ووتی) ﴿أَنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ﴾ بەڕاستی ئەمانە گەلێکی تاوانبارن. ٢٢) ﴿فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا﴾ ئەوسا (پێی ووترا) بەندەکانم بەشەو بەرە ﴿إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ﴾ چونکە بەڕاستی (فیرعەون و کۆمەڵەکەی) دواتان دەکەوون ٢٣) ﴿وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا﴾ وە دەریاکە (نیل) بەئارامی و ئاوەڵا بەجێ بێڵە ﴿إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ﴾ بێ گومان ئەوانە سەربازانێکی خنکێنراو دەبن (تێیدا). ٢٤) ﴿كَمْ تَرَكُوا﴾ چەندەهایان بەجێ هێشت ﴿مِن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ لە باخات و کانیاو. ٢٥) ﴿وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ﴾ و کشتوکاڵ و جێ و ماوای چاک و خۆش. ٢٦) ﴿وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ﴾ وە نازو نیعمەتی زۆر کەئەوان تیایدا دەژیان و ڕایان دەبوارد. ٢٧) ﴿كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ﴾ هەروەهەم جۆرە ئەو (خۆشی یە)مان دا بەگەلێکی تر. ٢٨) ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ﴾ جا نەئاسمان و نەزەوی نەگریا بۆیان ﴿وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ﴾ و مۆڵەتیشیان پێ نەدرا. ٢٩) ﴿وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی نەوەی ئیسرائیلمان ڕزگار کرد ﴿مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾ لە سزای ڕیسواکەر. ٣٠) ﴿مِن فِرْعَوْنَ﴾ لەفیرعەون ﴿إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ﴾ بێ گومان فیرعەون خۆبەزل زانێکی لەسنوور دەرچوو بوو. ٣١) ﴿وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی نەوەی ئیسرائیلمان هەڵبژارد ﴿عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ بەسەر خەڵکی (سەردەمی خۆیان)دا بەپێ ی زانیاری (خۆمان). ٣٢) ﴿وَآتَيْنَاهُم مِّنَ الْآيَاتِ﴾ وە موعجیزەو بەڵگەی زۆرمان پێدان ﴿مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ﴾ کەبۆ ئەزموونی ئاشکرا بەس بێت. ٣٣) ﴿إِنَّ هَٰؤُلَاءِ﴾ بەڕاستی ئائەوانە ﴿لَيَقُولُونَ﴾ دەڵێن. ٣٤) ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ﴾ هەر بۆیە یەکەم جار دەمرین ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ﴾ ئیتر زیندوو ناکرێینەوە. ٣٥) ﴿فَأْتُوا بِآبَائِنَا﴾ دەی باوو باپیرانمان (زیندوو بکەنەوەو) بیان هێننەوە (بۆ دنیا) ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٣٦) ﴿أَهُمْ خَيْرٌ﴾ ئایا ئەوانە چاکترن ﴿أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ﴾ یان گەلی توببەع (ی پادشایی یەمەن) ﴿وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ و ئەوانەی لە پێشیانەوە بوون ﴿أَهْلَكْنَاهُمْ﴾ هەموویانمان لەناو برد ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ چونکە بێگومان گشتیان تاوانباربوون. ٣٧) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ وە دروستمان نەکردووە ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ ئەوەی لە نێوانیاندایە ﴿لَاعِبِينَ﴾ بەبێ هوودە و گاڵتە. ٣٨) ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ هەر دووکیانمان بەدی نەهێناوە مەگەر بەڕاستی ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٣٩)

إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ مِيقَـٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى مَوْلًى عَن مَّوْلًى شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَٱلْمُهْلِ يَغْلِى فِى ٱلْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْىِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَٱعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا۟ فَوْقَ رَأْسِهِۦ مِنْ عَذَابِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَـٰذَا مَا كُنتُم بِهِۦ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِى جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَـٰهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَـٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَٱرْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

سُورَةُ الجَاثِيَةِ

ترتيبها ٤٥ — آياتها ٣٧

سورەتی (الطور): عن جبير بن مطعم (رضي الله عنه) قال: (سمعت النبي (ﷺ) يقرأ في المغرب بالطور)(رواه البخاري). جوبەیری کوڕی موطعیم (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: گوێم لەپێغەمبەر (ﷺ) بوو لەنوێژی مەغریبدا سورەتی (و الطور)ی دەخوێند).

ئایەتی (٣٦) سورەتی (الطور): قال رسول الله (ﷺ): (من خاف أدلج ومن أدلج بلغ المنزل، ألا إن سلعة الله غالية ألا إن سلعة الله الجنة)(رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەر کەس لەخوا بترسێ گورج و گۆڵ دەبێت –لەعیبادەتدا– هەر کەسیش گورج و گۆڵ بوو –لەعیبادەتدا– دەگاتە جێگای مەبەست –کەبەهەشتە– ئاگادارین بەڕاستی ئەو شتەی خوا دەیفرۆشێت زۆر گران بەهایە بێگومان ئەو شتەش بەهەشتە).

﴿إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ﴾ بێ گومان ڕۆژی جیاکردنەوە(ی حەق و بەتاڵ) ﴿مِيقَٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ کاتی دیاری کراویی هەموویانە. ٤٠) ﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَن مَّوْلًى شَيْـًٔا﴾ ڕۆژێکە هیچ دۆستێ ناتوانێ کەمترین سوود بگەیەنێ بە دۆستی خۆی ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وە یارمەتیش نادرێن. ٤١) ﴿إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ﴾ مەگەر کەسێ خوا ڕەحمی پێ بکات ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی تەنها خوا بەدەسەڵاتی میهرەبانە. ٤٢) ﴿إِنَّ شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ﴾ بێگومان درەختی ژقنەموت. ٤٣) ﴿طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ﴾ خۆراکی تاوانبارە (کافرە). ٤٤) ﴿كَٱلْمُهْلِ﴾ وەکوخڵتەی ڕۆن زەیتوون ﴿يَغْلِي فِي ٱلْبُطُونِ﴾ لەناو سکەکاندا دەکوڵێ. ٤٥) ﴿كَغَلْيِ ٱلْحَمِيمِ﴾ هەر وەکو کوڵانی ئاوی زۆر گەرم. ٤٦) ﴿خُذُوهُ فَٱعْتِلُوهُ﴾ (ئەو کافرە) بیگرن و بەتوندی ڕای کێشن ﴿إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ﴾ تا (دەیبەنە) ناوەڕاستی دۆزەخ. ٤٧) ﴿ثُمَّ صُبُّوا۟ فَوْقَ رَأْسِهِۦ﴾ پاشان بیڕژێن بەسەر سەریدا ﴿مِنْ عَذَابِ ٱلْحَمِيمِ﴾ هەندێ لە ئاگر و ئاوی زۆر گەرم. ٤٨) ﴿ذُقْ﴾ (پێ ی دووترێت) بیچێژە ﴿إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ﴾ چونکە بەڕاستی تۆ بە دەسەڵات و بەڕێزی (گاڵتەی پێ دەکرێ). ٤٩) ﴿إِنَّ هَٰذَا مَا كُنتُم بِهِۦ تَمْتَرُونَ﴾ بێگومان ئەمە ئەو سزایەیە ئێوە گومانتان لێی هەبوو. ٥٠) ﴿إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ﴾ بە ڕاستی پارێزکاران لە شوێنێکی بێوەیی و ئارام دان. ٥١) ﴿فِي جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ﴾ لەناو باخات و نزیك کانیاودان. ٥٢) ﴿يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ﴾ لە ئاوریشمی ناسك و ئەستور دەپۆشن ﴿مُّتَقَٰبِلِينَ﴾ ڕوبەڕوی یەکتری دادەنیشن. ٥٣) ﴿كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَٰهُم بِحُورٍ عِينٍ﴾ هەروەها کیژانی چاوگەورە دەکەینە هاوسەریان. ٥٤) ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَٰكِهَةٍ﴾ لەو بەهەشتەدا هەموو جۆرە میوەیەك داوا دەکەن ﴿ءَامِنِينَ﴾ بەئاسوودەیی و بێ وەیی. ٥٥) ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ﴾ لە بەهەشتدا هەرگیز مردن ناچەژن ﴿إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ﴾ جگە لەمردنی یەکەم جار ﴿وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ﴾ وە (خوا) لەسزای دۆزەخ پاراستوونی. ٥٦) ﴿فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ﴾ ئەمە بەخششە لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ ئا ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٥٧) ﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ﴾ جا بەڕاستی ئەم قورئانەمان لەسەر زمانی تۆ ئاسان کردووە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوە. ٥٨) ﴿فَٱرْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ﴾ ئیتر تۆ چاوەڕوان بە بێ گومان ئەوانیش چاوەڕوانن. ٥٩)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِي خَلۡقِكُمۡ وَمَا يَبُثُّ مِن دَآبَّةٍ ءَايَٰتٞ لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن رِّزۡقٖ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَا وَتَصۡرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ ءَايَٰتٞ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٥﴾ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتۡلُوهَا عَلَيۡكَ بِٱلۡحَقِّۖ فَبِأَيِّ حَدِيثِۭ بَعۡدَ ٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ يُؤۡمِنُونَ ﴿٦﴾ وَيۡلٞ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٖ ﴿٧﴾ يَسۡمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسۡتَكۡبِرٗا كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَاۖ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿٨﴾ وَإِذَا عَلِمَ مِنۡ ءَايَٰتِنَا شَيۡـًٔا ٱتَّخَذَهَا هُزُوًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ﴿٩﴾ مِّن وَرَآئِهِمۡ جَهَنَّمُۖ وَلَا يُغۡنِي عَنۡهُم مَّا كَسَبُواْ شَيۡـٔٗا وَلَا مَا ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡلِيَآءَۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَٰذَا هُدٗىۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ لَهُمۡ عَذَابٞ مِّن رِّجۡزٍ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ ۞ٱللَّهُ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ ٱلۡبَحۡرَ لِتَجۡرِيَ ٱلۡفُلۡكُ فِيهِ بِأَمۡرِهِۦ وَلِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا مِّنۡهُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

ئایەتی (٩) سورەتی (النجم): عن عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) قال: (رأى النبي جبريل له ستمائة جناح)(رواه البخاري ومسلم). عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (پێغەمبەر (ﷺ) جوبرەئیلی بینی لەسەر شێوەی خۆی- شەش سەد باڵی هەبوو).

ئایەتی (١٤) سورەتی (النجم): عن مالك بن صعصعة (رضي الله عنه) عن النبي (ﷺ) فساق حديث المعراج الطويل، وفيه: (فأتيت السماء السابعة ورفعت لي سدرة المنتهى فإذا نبقها كأنه قلال هجر وإذا ورقها مثل آذان الفيلة، قال: هذه سدرة المنتهى...)(رواه البخاري). مالیکی کوڕی صەعصەعە لەپێغەمبەرەوە (ﷺ) فەرموودە درێژەکەی میعراج دەگێڕێتەوە تێیدایە کەدەفەرموێ: (جا چوومە ئاسمانی حەوتەم و (سدرة المنتهى)م لا نزیك کرایەوە، جادیتم میوەو-

سورەتی ﴿ الجاثية﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿حمٓ﴾ بە(حا, میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بەواتاکەی ،بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ﴾ هێنا نە خوارەوەی ئەم قورئانە ﴿مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ﴾ لەلایەن خوای بەدەسەڵاتی کاردروستەوەیە. ٢)﴿إِنَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ بێ گومان لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿لَءَايَٰتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ چەندەها بەڵگە هەیە بۆ باوەڕداران. ٣)﴿وَفِى خَلْقِكُمْ﴾ وە لە دروست کردنی خۆتان دا ﴿وَمَا يَبُثُّ مِن دَآبَّةٍ﴾ وە ئەو گیان لەبەرانەی بڵاودەبنەوە ﴿ءَايَٰتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ چەند بەڵگە هەیە بۆ کەسانێ باوەڕی بتەویان هەیە. ٤)﴿وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ وە لە جیاوازی شەوو ڕۆژ ﴿وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن رِّزْقٍ﴾ وە لەو بارانەی کەخوا لەئاسمانەوە دەیبارێنێت (کە هۆی ڕسق و ڕۆزی یە) ﴿فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ کە بەهۆیەوە زەوی زیندوودەکاتەوە (دەیبوژێنێتەوە) ﴿وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ﴾ وە لەگۆڕانی بایەکان ﴿ءَايَٰتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ چەند بەڵگەهەیە بۆ کەسانێ کەتێ دەگەن. ٥)﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ﴾ ئائەمانە بەڵگەکانی خوان ﴿نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ﴾ دەیخوێنینەوە بۆت بەڕاستی و دروستی ﴿فَبِأَىِّ حَدِيثٍ﴾ جا بە چی قسە و گوفتارێك ﴿بَعْدَ ٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ يُؤْمِنُونَ﴾ دوای خواو بەڵگەکانی باوەڕ دەهێنن. ٦) ﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ﴾ سزاو لەناوچوون بۆ هەموو درۆزنێکی گوناهبار. ٧)﴿يَسْمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ کە بەڵگەکانی خوا دەبیستێت ﴿تُتْلَىٰ عَلَيْهِ﴾ بۆی دەخوێنرێتەوە ﴿ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا﴾ لەپاشان (لەسەر کافری) بەردەوامە چونکە خۆبەزل زانە ﴿كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا﴾ ئەڵێی هەر نەی بیستووە ﴿فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ دەی مژدەی پێ بدە بەسزا یەکی سەخت. ٨)﴿وَإِذَا عَلِمَ مِنْ ءَايَٰتِنَا شَيْـًٔا﴾ وە هەرکاتێ شتێك لەبەڵگە کانمان ئاگادار بێت ﴿ٱتَّخَذَهَا هُزُوًا﴾ بەگاڵتەی دەگرێ ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ ئەوانە سزای ڕیسواکەریان بۆ هەیە. ٩)﴿مِّن وَرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ﴾ لە پێشیانەوە ئاگری دۆزەخە ﴿وَلَا يُغْنِى عَنْهُم﴾ هیچ سوودێکیان پێ ناگەیەنێ﴿مَّا كَسَبُوا۟ شَيْـًٔا﴾ئەوەی لە(دونیا)دا کردوویانە﴿وَلَا مَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ﴾وە ئەو پشتیوانانەی جگە لەخوا هەڵیان بژاردون (سوودی نی یە) ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وە سزایەکی زۆر گەورەیان بۆ هەیە. ١٠) ﴿هَٰذَا هُدًى﴾ ئەم قورئانە هۆی ڕێ نموونیی یە ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕن بە ئایەت و بەڵگەکانی پەروەردگاریان ﴿لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ﴾ بۆ ئەوانە هەیە سزایەکی پڕ ئازاری سەخت. ١١)﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ ٱلْبَحْرَ﴾ خوا ئەو زاتەیە دەریای بۆ ڕام هێناون ﴿لِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِۦ﴾تا بەفەرمانی خوا کەشتی تیایدا بگەڕێ ﴿وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ﴾ وە تا هەندێ لە بەخشش خوا بەهرەمەند ببن ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ وە بۆ ئەوەی سوپاسی خوا بکەن. ١٢) ﴿وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەوی دا هەیە بۆ ئێوەی ژێرەبار کردووە ﴿جَمِيعًا مِّنْهُ﴾ هەمووی لەلایەن خواوەیە ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بێگومان لەو شتانەدا چەند بەڵگە هەیە بۆ کەسانێ بیر بکەنەوە. ١٣)

قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَغْفِرُوا۟ لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ ٱللَّهِ لِيَجْزِىَ قَوْمًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۖ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَـٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَـٰتِ وَفَضَّلْنَـٰهُمْ عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيْنَـٰهُم بَيِّنَـٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ ۖ فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَـٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ وَإِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾ هَـٰذَا بَصَـٰٓئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

-بەرەکەی وەکو کونەی-لادێ ی- هەجەر وابوو لەگەورەیی دا گەڵاکانیشی وەک گوێچکە فیل وابوو. جوبرەئیل، فەرمووی ئانەمە (سدرة المنتهى)یە).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (النجم): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: قال النبي (ﷺ): (إياكم والظن فإن الظن أكذب الحديث)(متفق عليه). ئەبو هورەیرە(ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (دەخیلتان بم ئاگاداری گومان بن چونکە بەڕاستی گومانی خراپ بردن لەهەموو ووتەیەک ناڕاست ترە).

ئایەتی (٦٢) سورەتی (النجم): عن ابن عباس (ﷺ) قال: سجد النبي(ﷺ) بالنجم، وسجد معه المسلمون والمشركون والجن والإنس)(رواه البخاري). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ:-

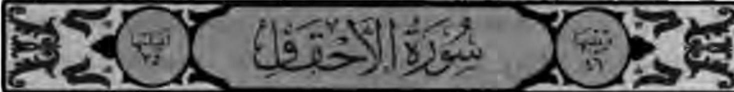
﴿قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ بلێ بەو كەسانەی بڕوایان هێناوە﴿يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ﴾ چاو پۆشی بكەن لەو كەسانەی هیوایان بە پاداشتو سزای خوا نیە ﴿لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ بۆ ئەوەی پاداشتی خەڵكانێ بداتەوە بەگوێرەی ئەوەی كردوویانە. ١٤) ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ﴾ هەركەسێ چاكەی كرد ئەوە (قازانجەكەی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا﴾ وە هەركەسێ خراپەی كرد ئەوە (زیانەكەی) بۆ خۆیەتی ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ لەپاشان بۆلای پەروەردگارتان دەگەڕێنرێنەوە. ١٥)﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان بە نەوەی ئیسرائیلمان بەخشی ﴿الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ﴾ پەیام و حوكمڕانی و پێغەمبەرایەتی ﴿وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ وە ڕۆزیمان دان لە شتە حەڵاڵ و پاكەكان ﴿وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ وە ڕێزمان دان بەسەر جیهانیاندا. ١٦)﴿وَآتَيْنَاهُم بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْرِ﴾ وە بەڵگە ڕوونەكانمان پێدان لە بارەی شەریعەتەوە ﴿فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ جا جیاواز نەبوون لەنێو خۆیاندا دوای ئەوە نەبێت زانستیان بۆهات ﴿بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ لەبەر دوژمنایەتی و حەسادەتی نێوان خۆیان ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ بێ گومان پەروەردگارت لەڕۆژی هەستانەوەدا لە نێوانیاندا دادوەری دەكات ﴿فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەو شتانەی جیاوازیان تێدا دەكرد. ١٧)﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ﴾ لە پاشان تۆمان خستەسەر شەریعەتێك ﴿مِّنَ الْأَمْرِ﴾ لە بارەی ئاینەوە ﴿فَاتَّبِعْهَا﴾ تۆش شوێنی بكەوە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وە شوێن هەواو ئارەزووی ئەوانە مەكەوە كە نازانن. ١٨) ﴿إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا عَنكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ بێگومان ئەوانە لەلایەن خواوە هیچ سوودێكت پێ ناگەیەنن ﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ وە بەڕاستی ستەم كاران هەندێكیان دۆست و پشتیوانی هەندێكیانن ﴿وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ﴾ وەخوا دۆست و پشتیوانی پارێزكارانە. ١٩)﴿هَٰذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ﴾ ئەم قورئانە بینابیە بۆ مەردومان ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾وە ڕێنموونیی و میهرەبانیە بۆ گەلێك كەباوەڕی پتەویان هەیە. ٢٠) ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ﴾ ئایا ئەوانەی كە خراپەكانیان كردووە وا گومان دەبەن ﴿أَن نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئێمە ئەوانە وەكو كەسانێ دادەنێین كەبڕوایان هێناوە و چاكەكانیان كردووە﴿سَوَاءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ﴾ وەكو یەك بێت ژیانیان و مردنیان ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ ئای چەند خراپ دادوەری دەكەن. ٢١)﴿وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ وەخوا ئاسمانەكان و زەوی بەهەق و ڕاستی دروست كردووە ﴿وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ﴾ بۆ ئەوە هەموو كەسێك پاداشت بدرێتەوە ﴿بِمَا كَسَبَتْ﴾ بەگوێرەی ئەوەی كردوویەتی ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان هیچ ستەمیان لێ ناكرێت. ٢٢)

أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَٰوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾ وَقَالُوا۟ مَا هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾ وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰٓ إِلَىٰ كِتَٰبِهَا ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا كِتَٰبُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِٱلْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِى رَحْمَتِهِۦ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَفَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَٱسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَٱلسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُم مَّا نَدْرِى مَا ٱلسَّاعَةُ إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٤) سورەتی (الجاثیة): ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ...﴾ ئیبن جەریر لە ئەبو هورەیرەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەری خوا فەرموویەتی: (خەڵکی سەردەمی نەفامی) دەیان ووت ئێمە تەنها بەهۆی تێپەڕبوونی شەو ڕۆژەوە دەمرین و هەر شەو و ڕۆژیشە هۆی تیاچوون و مردن و ژیانمان، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ ...﴾ پێغەمبەر فەرمووی: جا ئەوان جوێن بەزەمان و ڕۆژگار دەدەن خوای گەورەش دەفەرمووێ ئەوەی ئازارم دەدات بە جوێن دان بەزەمان و کات منم زەمان هەموو کارێك بەدەستی منە شەو و ڕۆژ ئاڵوگۆڕ پێ دەکەم.

﴿أَفَرَءَيْتَ﴾ ئاخۆ بینیوتە ﴿مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ﴾ ئەو کەسەی هەواو ئارەزووی خۆی کردۆتە پەرستراوی خۆی ﴿وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ خواش بەزانایی گومڕای کرد ﴿وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ﴾ وە مۆری ناوە بەسەر گوێ و دڵیدا ﴿وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَٰوَةً﴾ وە پەردەی داوە بەسەرچاویدا ﴿فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ﴾ دەی جگە لە خوا کێ ڕێنموونیی دەکات ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دەی بۆچی بیر ناکەنەوە. ٢٣) ﴿وَقَالُوا۟ مَا هِىَ﴾ وە ووتیان هیچ نیە ﴿إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا﴾ جگە لە ژیانی دونیامان ﴿نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ وە دەمرین و دەژین ﴿وَمَا يُهْلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهْرُ﴾ وە جگە لە ڕۆژگار هیچ شتێ ئێمە لەناو نابات ﴿وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ﴾ وە ئەوانە بەو قسانە هیچ زانیاریان نی یە ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ تەنها گومان دەبەن. ٢٤) ﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ وە کاتێ بخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ﴾ بەڵگە ڕوونەکانمان ﴿مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ﴾ هیچ بەڵگەیەکیان نیە ﴿إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ﴾ جگە ئەوە کە دەڵێن باووباپیرانمان زیندوویکەنەوە ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٢٥) ﴿قُلِ ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ﴾ بڵێ: خوا زیندووتان دەکاتەوە ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ لەپاشان دەتان مرێنێت ﴿ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ﴾ پاشان کۆتان دەکاتەوە ﴿إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لە ڕۆژی دواییدا ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ هیچ گومانی تێدا نیە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی مەردوومان نازانن. ٢٦) ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ وە بۆ خوایە موڵکداریێتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ﴾ ئەو ڕۆژەی قیامەت هەڵدەستێ ﴿يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ﴾ لەو ڕۆژەدا بەتاڵ خوازەکان خەسارەت مەندن. ٢٧) ﴿وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً﴾ هەموو گەلێ دەبینی کۆمەڵ کۆمەڵ کەوتوون بەسەر ئەژنۆدا ﴿كُلُّ أُمَّةٍ﴾ هەموو گەلێ ﴿تُدْعَىٰٓ إِلَىٰ كِتَٰبِهَا﴾ بانگ دەکرێ بۆلای پەڕاوەکەی ﴿ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ﴾ ئەمڕۆ سزاو پاداشت دەدرێنەوە ﴿مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بە گوێرەی ئەو کردەوانەی کە دەتانکرد. ٢٨) ﴿هَٰذَا كِتَٰبُنَا﴾ ئەمە پەڕاوەکەمانە ﴿يَنطِقُ عَلَيْكُم بِٱلْحَقِّ﴾ بەڕاستی لەسەرتان دەدوێ ﴿إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ﴾ بەڕاستی ئێمە وەك خۆی نوسیومانەتەوە (وێنەمان گرتووە) ﴿مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئەوەی کە ئێوە دەتانکرد. ٢٩) ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ جا ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و چاکەکانیان کردووە ﴿فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِى رَحْمَتِهِۦ﴾ ئەوە پەروەردگاریان دەیانخاتە ناو میهرەبانی خۆیەوە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ﴾ ئا ئەوەیە سەرکەوتنی ئاشکرا. ٣٠) ﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟﴾ وە ئەوانەی بێ بڕوابوون ﴿أَفَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ (پێیان دەڵێن) ئاخۆ بەڵگەکانی ئێمەتان بەسەردا نەدەخوێنرایەوە ﴿فَٱسْتَكْبَرْتُمْ﴾ کەچی خۆتان بە گەورە دەزانی ﴿وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ وە ئێوە گەلێکی تاوانبار بوون. ٣١) ﴿وَإِذَا قِيلَ﴾ وە هەر کاتێ بووترایە ﴿إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ﴾ بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿وَٱلسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا﴾ وە ڕۆژی دوای هیچ گومانی تێدا نیە ﴿قُلْتُم مَّا نَدْرِى مَا ٱلسَّاعَةُ﴾ دەتان ووت نازانین ڕۆژی دوایی چی یە ﴿إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا﴾ ئێمە تەنیا گومان دەبەین ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ﴾ وە ئێمە دڵنیانین. ٣٢)

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٣﴾ وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسَاكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حم ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ أَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ۖ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ﴿٥﴾

- (پێغەمبەری خوا (ﷺ) کە سورەتی (النجم)ی خوێند سوژدەی برد هەروەها موسڵمانان و بتپەرستان و جنۆکەو ئادەمی هەموو سوژدەیان برد لەگەڵیدا).

ئایەتی (٤٥) سورەتی (القمر):

عن ابن عباس (رضي الله عنه) قال: قال النبي (ﷺ) وهو في قبة له يوم بدر: (أنشدك عهدك ووعدك، اللهم إن شئت لم تعبد بعد اليوم أبداً)فأخذ أبو بكر (رضي الله عنه)بيده وقال:حسبك يا رسول الله! ألححت على ربك. فخرج وهو يثب في الدرع وهو يقول: (سيهزم الجمع ويولون الدبر، بل الساعة موعدهم والساعة أدهى وأمر)(رواه البخاري). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوای لێبێ) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەڕۆژی غەزایی بەدردا لە کوخێکدا بوو فەرمووی: (خوایە داوات لێ دەکەم پەیمان و بەڵێنەکەت بێنەدی، ئەی خوایە ئەگەر دەتەوێ لەمەڕۆ-

﴿وَبَدَا لَهُمْ﴾ وە دەردەکەوێ بۆیان ﴿سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا﴾ ئەو خراپانەی کە کردویانە ﴿وَحَاقَ بِهِم﴾ وە دەوریان دەدا ﴿مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ تۆڵەی ئەوەی گاڵتەیان پێ دەکرد. ٣٣) ﴿وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسَاكُمْ﴾ پێیان دەووترێ ئەمڕۆ لەبیرتان دەکەین ﴿كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ هەر چۆنێ ئێوە ئەم ڕۆژەتان لەبیر چوو بوو ﴿وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ﴾ وە جێگەو ئارامگای ئێوە دۆزەخە ﴿وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ﴾ و هیچ یارمەتی دەرێکتان نی یە. ٣٤)﴿ذَٰلِكُم بِأَنَّكُمُ﴾ ئەمە لەبەرئەوەیە بێگومان ئێوە ﴿اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا﴾ بەڵگەکانی خواتان بەگاڵتە دانا بوو ﴿وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ وە ژیانی دونیا فریوی دان ﴿فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا﴾ جا ئەمڕۆ لەو دۆزەخەدا دەرناهێنرێن ﴿وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ﴾ وەرێگە نادرێن داوای لێبووردنیش بکەن. ٣٥) ﴿فَلِلَّهِ الْحَمْدُ﴾ جا هەموو سوپاس و ستایش بۆ خوای﴿رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ و پەروەردگاری جیهانیان. ٣٦) ﴿وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ﴾ وە دەسەڵات و گەورەی تەنها بۆ ئەوە ﴿فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لەهەموو ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە هەر ئەو زاڵی کار سازە. ٣٧)

سورەتی ﴿الأحقاف﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿حم﴾ بە (حا، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿تَنزِيلُ الْكِتَابِ﴾ ئەم قورئانە هێنراوەتە خوارەوە ﴿مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ لەلایەن خوای زاڵی کاربەجێوە. ٢) ﴿مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە دروستمان نەکردووە ﴿إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ مەگەر بە هەق و ڕاستی و بۆ کاتێکی دیاری کراو ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ کەچی ئەوانەی بێ باوەڕ بوو ﴿عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ لەوەی کە پێ ی ترسێنرابوون ڕوو وەردەگێڕن. ٣) ﴿قُلْ أَرَأَيْتُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پێم بڵێن ﴿مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ ئەو شتانەی ئێوە دەیانپەرستن جگە لە خوا ﴿أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ﴾ پیشانم بدەن لە زەویدا چیان دروست کردووە ﴿أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ﴾ یان لە(دروست کردنی) ئاسمانەکاندا بەشداریان کردووە ﴿ائْتُونِي بِكِتَابٍ﴾ دەی پەڕاوێکم بۆ بهێنن ﴿مِّن قَبْلِ هَٰذَا﴾لە پێش ئەم (قورئانە هاتبێ) ﴿أَوْ أَثَارَةٍ مِّنْ عِلْمٍ﴾ یان زانیاریەک کە لە پێشووان بەجێ مابێ ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست گۆن. ٤)﴿وَمَنْ أَضَلُّ﴾ کێ گومڕاترە ﴿مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَن﴾ لەو کەسەی کە هاوار لەغەیری خوا بکات ﴿لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ﴾ کە وەڵامی ناداتەوە ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تا ڕۆژی دوایی ﴿وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ﴾ وە ئەو (هاوار لێکراو)انە لە هاواری ئەوان ﴿غَافِلُونَ﴾ بێ ئاگان. ٥)

وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُواْ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُواْ بِعِبَادَتِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَلَا تَمْلِكُونَ لِى مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُواْ بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَٰذَا كِتَٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُواْ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠) سورەتی (الأحقاف): ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ اللَّهِ...﴾ ئیمامی ئەحمەد گێڕاویەتیەوە لەعەوفی کوڕی مالیکەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: ڕۆژێک پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەستاو ڕۆیشت منیش لەگەڵیدا ڕۆیشتم، ڕۆیشتین تاچووینە ناو کەنیسەی جوولەکان لەمەدینە، لەو ڕۆژەشدا جەژنی ئەوان بوو لەبەرئەوە ڕۆیشتنەکەی ئێمەیان پێ ناخۆش بوو بۆ ئاویان، ئەنجا پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێیانی فەرموو: (ئەی خێڵی جوولەکە لەناو خۆتاندا دوانزە پیاوم نیشان بدەن شایەتی بدەن کەهیچ پەرستراوێك نی یە جگە لەخواوە شایەتی بدەن کە موحەممەدیش پێغەمبەری خوایە -شایەتوم بێنن- خوای گەورە ئەو خەشم و غەزەبی کەلە جوولەکەی گرتووە هەڵی دەگرێ لەسەر هەموو =

﴿وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ﴾ کاتێکیش خەڵك کۆدەکرێنەوە (لەقیامەت) ﴿كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً﴾ پەرستراوەکان دەبنە دوژمنیان ﴿وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ﴾ وە(پەرستراوەکان) بەپەرستنەکەیان باوەڕ ناکەن. ٦) ﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ﴾ کاتێکیش ئایەتە ڕوونەکانی ئێمەیان بەسەردا بخوێنرێتەوە ﴿قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕبوون دەڵێن ﴿لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ﴾ بەو قورئانەی بۆیان دێ ﴿هَٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾ ئەمە جادوویەکی ئاشکرا و دیارە . ٧) ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ﴾ یان دەڵێن (موحەممەد (ﷺ)) خۆی ئەم قورئانەی هەڵبەستووە ﴿قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەگەر خۆم هەڵم بەستبێ (خوا سزای بەتینم دەدات) ﴿فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ ئەوسا ئێوەش لەبەرانبەر خوادا بۆ من هیچتان لە دەست نایە ﴿هُوَ أَعْلَمُ﴾ خوا چاك دەزانێ ﴿بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ﴾ بەو توانجانەی دەیدەن لەقورئان ﴿كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا﴾ ئەو خوا بەسە کەشایەت بێت ﴿بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ لە نێوان من و ئێوەدا ﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ هەر ئەوە لێبوردەی میهرەبان. ٨) ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ﴾ بڵێ من یەکەم پێغەمبەر نیم (نێررابم) ﴿وَمَا أَدْرِي﴾ ناشزانم ﴿مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ﴾ چی بەسەر من و ئێوەش دەهێنرێ ﴿إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ تەنها پەیڕەوی ئەوە دەکەم سرووش دەکرێ بۆم ﴿وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ وەمن تەنها ترسێنەرێکی ئاشکرام و بەس. ٩) ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پێم بڵێن ﴿إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ ئەگەر (ئەم قورئانە) لەلایەن خواوە بێ ﴿وَكَفَرْتُمْ بِهِ﴾ ئێوەش باوەڕتان پێ نەهێنابێ ﴿وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ وە کەسێك لە نەوەی ئیسرائیل شایەتی دابێ ﴿عَلَىٰ مِثْلِهِ﴾ لەسەر وێنەی (ئەوەی وا لە) قورئاندا ﴿فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ﴾ جا ئیمان هێنابێ کەچی ئێوە خۆتان بە گەورەزانی ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ بێگومان خوا ڕێنموونیی گەلی ستەمکاران ناکات. ١٠) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕن دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ دەربارەی ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿لَوْ كَانَ خَيْرًا﴾ ئەگەر (ئیسلام و باوەڕ هێنان) چاك بوایە ﴿مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ﴾ ئەوانە پێش ئێمە نەدەکەوتن بۆ ئەو (باوەڕ هێنانە) ﴿وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ﴾ چونکە خۆیان بەو (قورئانە) ڕێنموون نەبوون ﴿فَسَيَقُولُونَ﴾ جا دواتر دەڵێن ﴿هَٰذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ﴾ ئەمە دەس هەڵبەستێکی کۆنە. ١١) ﴿وَمِنْ قَبْلِهِ﴾ وە لەپێش ئەم (قورئانە)دا ﴿كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً﴾ تەوراتی مووسا پێشەوا و ڕەحمەت بوو ﴿وَهَٰذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ﴾ ئەم قورئانەش (کتێبەکانی پێش خۆی) بەڕاست دادەنێ ﴿لِسَانًا عَرَبِيًّا﴾ کە بەزمانی عەرەبی یە ﴿لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ تاستەمکاران بترسێنێ ﴿وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ﴾ وە بۆ چاکەکاران مژدە بێ. ١٢) ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە دەڵێن پەروەردگارمان ئەڵڵایە ﴿ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ پاشان بەردەوام بوون (لەسەر باوەڕەکەیان) ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ئەوە نەترسیان لەسەرە نەخەفەت دەخۆن. ١٣) ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ ئەوانە بەهەشتین ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی تێیدا دەمێننەوە ﴿جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ لەپاداشتی ئەو کردەوانەی کە دەیانکرد (لەدنیادا). ١٤)

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَٰنًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ
كُرْهًا وَحَمْلُهُۥ وَفِصَٰلُهُۥ ثَلَٰثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَبَلَغَ
أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ
عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَصْلِحْ لِى فِى
ذُرِّيَّتِىٓ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ
نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّـَٔاتِهِمْ فِىٓ أَصْحَٰبِ
ٱلْجَنَّةِ وَعْدَ ٱلصِّدْقِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾ وَٱلَّذِى قَالَ
لِوَٰلِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَآ أَتَعِدَانِنِىٓ أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ ٱلْقُرُونُ مِن
قَبْلِى وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ وَيْلَكَ ءَامِنْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ
مَا هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ
ٱلْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ إِنَّهُمْ كَانُوا۟
خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَٰتِكُمْ
فِى حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ
بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

- جوولەکەیەک کە لەژێر چەتری ئاسماندا بێت) جاجوولەکەکان بێ دەنگ بوون کەسیان وەڵامی پێغەمبەریان نەدایەوە پاشان دووبارەی کردەوە لێیان، کەسیان وەڵامی پێغەمبەریان نەدایەوە پاشان سێ بارەی کردەوە لێیان هەر کەس وەڵامی **نەدایەوە جا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەوەی لە ئێوەم ویست نەتان کرد،** دەی سوێند بەخوا بێگومان هەر من کۆکەرەوەم کە هەموو خەڵك لەبەر پێم دا حەشر دەکرێن وە من کۆتا پێغەمبەرم، منیشم پێغەمبەری هەڵبژاردە لای خوا، باوەڕم پێ بێنن یان باوەڕم پێ نەهێنن) پاشان گەڕایەوە و منیش لەگەڵیدا بووم، خەریك بوو دەرۆشتینە دەرەوە لە کەنیسەکە پیاوێك کەلە دوامانەوە بوو بانگی کردو ووتی لەشوێنی خۆت ڕاوەستە ئەی موحەممەد ئەنجا هاتەپێشەوە-

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ﴾ وە ئێمە ئامۆژگاری ئادەمیی مان کرد ﴿بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا﴾ بە چاکە کردن لەگەڵ دایك و باوکی دا ﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا﴾ دایکی بە ناڕەحەتی و ئازارەوە هەڵی گرتووە ﴿وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا﴾ وە بەئازار و ناڕەحەتیش بوویەتی ﴿وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ ماوەی دووگیان بوون (ی دایك) پێ یەوە و لە شیر بڕینەوەی سی مانگە ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ﴾ تا دەگاتە تافی لاوی (پێ گەیشتوی لاشەیی و ژیری) ﴿وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً﴾ و دەگاتە چل ساڵی ﴿قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي﴾ دەڵێ ئەی پەروەردگار ڕام بێنە ﴿أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي﴾ تا شوکرانە بژێری ئەو بەهرە و چاکەت بکەم ﴿أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ﴾ کە ڕشتوتە بەسەر من و دایك و باوکم دا ﴿وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ﴾ وە (ڕام بێنە) کردەوەی چاك بکەم کە تۆ پێ ی ڕازی بی ﴿وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي﴾ نەوەکانیشم چاك و صالح بکە ﴿إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ﴾ بێگومان بۆلای تۆ گەڕاومەتەوە ﴿وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ وە بەڕاستی من لەموسوڵمانی گەردن کەچم. ١٥) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا﴾ کە ئێمە کردەوە چاکەکانیان لێ وەردەگرین ﴿وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّئَاتِهِمْ﴾ وە چاوپۆشی دەکەین لە خراپەکانیان ﴿فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ﴾ لە ڕیزی بەهەشتیاندان ﴿وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي﴾ ئەمە ئەو بەڵێنە ڕاستەیە ﴿كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ کە بەڵێنیان پێ درابوو لەدنیادا . ١٦) ﴿وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ﴾ ئەو کەسەش کە بەباوك و دایکی بڵێت ﴿أُفٍّ لَّكُمَا﴾ ئۆف لە دەس ئێوە ﴿أَتَعِدَانِنِي أَنْ أُخْرَجَ﴾ ئایا هەڕەشەم لێ دەکەن کە (زیندوو دەکرێمەوە و لە گۆڕ) دێمە دەرەوە ﴿وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِن قَبْلِي﴾ لەکاتێکدا چەند چین خەڵك پێش من ڕۆشتوون (و زیندوو نەبوونەتەوە) ﴿وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللَّهَ﴾ وە (دایکی و باوکی) هەردوویان هانا بۆ خوا دەبەن ﴿وَيْلَكَ آمِنْ﴾ (دەڵێن) هاوار بۆ تۆ باوەڕ بێنە ﴿إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿فَيَقُولُ﴾ کەچی ئەو دەڵێ ﴿مَا هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەمە بەس ئەفسانەی پێشینانە و هیچی تر. ١٧) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە ئەو کەسانەن ﴿حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ بڕیار(ی خوا)یان بەسەر چەسپا ﴿فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم﴾ لە ڕیزی ئەو ئوممەتانەدا کە پێش ئەمان ڕابوردوون ﴿مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ﴾ لە جنۆکەو ئادەمیی ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ﴾ بێگومان ئەوانە خۆیانن زەرەرمەند. ١٨) ﴿وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا﴾ وە بۆ هەریەك لەوانە پلە و پایە هەیە بە گوێرەی کردەوەکانیان ﴿وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ﴾ تا خوا پاداشت و سزای کردەوەکانیان بە تەواوی بداتەوە ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان هیچ ستەمیان لێ ناکرێت. ١٩) ﴿وَيَوْمَ﴾ وە (بیریان بخەرەوە) ئەو ڕۆژەی ﴿يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ﴾ ئەوانەی کە بێ باوەڕن بەرانبەر دۆزەخ ڕادەگیرێن ﴿أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ﴾ (پێیان دەووترێت) هەرچی خۆشیتان بوو بەسەرتان برد ﴿فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾ لە ژیانی دونیاتان دا ﴿وَاسْتَمْتَعْتُم بِهَا﴾ و بەهرە و لەزەتتان لێ برد ﴿فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ﴾ بۆیە ئەمڕۆ تۆڵەتان لێ دەسەنرێ ﴿عَذَابَ الْهُونِ﴾ بەسزایەکی ڕیسواکەر ﴿بِمَا كُنتُمْ﴾ لەبەر ئەوەی کە ئێوە ﴿تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ بە ناهەق خۆتان بە زل دەزانی لە زەوی دا ﴿وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ﴾ وە لەبەر ئەوەی لە فەرمانی خوا دەردەچوون. ٢٠)

۞ وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢١﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ آلِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِندَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۚ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُم بِهِ ۖ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُم مِّن شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ الْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً ۖ بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

– ووتی ئەی خێڵی جوولەکە من بەپیاوێکی چۆن دەناسن ، ئەوانیش ووتیان سوێند بەخوا لەناو ئێمەدا کەس نی یە لە تۆ شارەزاترو تێگەیشتوتر بێت بەکتێبی خوا، بەهەمان شێوە باوکیشت پێش تۆ وە باپیریشت پێش باوکت لەهەمووبان شارەزاتر بوون بەکتێبی خوا ، دەی من شایەتی دەدەم کەبێگومان ئەم موحەممەدە ئەو پێغەمبەرەیە کەلە تەورات دا ناوی هاتووەو دەیخوێننەوە جوولەکەکان ووتیان درۆ دەکەیت و راست نی یە، و بەرپەرچیان دایەوە و قسەی ناشرین و خراپیان پێ ووت ، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئێوە درۆ دەکەن هیچ قسەیەکیشتان لێ وەرناگیرێت ، چونکە کەمێک لەمەو پێش ئێوەتان ووت دەربارەی چاکی ئەو کەووتتان بەڵام کەباوەری هێناو موسڵمان بوو بەدرۆزنتان لەقەڵەم دا ، ئەو قسە –

﴿وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) هوودی) برای گەلی عاد باس بکە ﴿إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ﴾ کاتێ گەلەکەی ترساند لە (وولاتی) ئەحقاف ﴿وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ﴾ بێگومان پێغەمبەرانی زۆر ڕابوردوون ﴿مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ﴾ لە پێش و دوا ئەویشەوە ﴿أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ﴾ (ووتوویانە) جگە لەخوا هیچی تر نەپەرستن ﴿إِنِّي أَخَافُ﴾ بێگومان من دەترسم ﴿عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لەسزای ڕۆژێکی گەورە بۆ ئێوە (پێش بێ). ٢١) ﴿قَالُوا﴾ (گەلەکەی) ووتیان ﴿أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا﴾ ئایا تۆ (هوود) هاتوویت تا لامان بدەیت ﴿عَنْ آلِهَتِنَا﴾ لە(پەرستنی) پەرستراوەکانمان ﴿فَأْتِنَا﴾ دەی بۆمان بێنە ﴿بِمَا تَعِدُنَا﴾ ئەو (سزا)ی بەڵێنت پێ داووین ﴿إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەگەر لە ڕاست گۆیانی. ٢٢) ﴿قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِندَ اللَّهِ﴾ (هوود) ووتی بێگومان زانیاری (ئەو سزا) لای خوایەوە بەس ﴿وَأُبَلِّغُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ﴾ وەمن تەنها ئەوەی پێ ی نێردراوم پێتان ڕادەگەیەنم ﴿وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ﴾ بەڵام من دەبینم ئێوە ﴿قَوْمًا تَجْهَلُونَ﴾ گەلێکی نەزان و نەفامن. ٢٣) ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا﴾ جا کاتێ ئەو (سزایە)یان بینی پەڵە هەورێکە ﴿مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ﴾ بەرەو شیوەکانیان دێ (دڵخۆش بوون) ﴿قَالُوا هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا﴾ ووتیان ئەمە هەورێکە بارانی پێ یە بۆمان ﴿بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُم بِهِ﴾ (هوود ووتی نەخێر) بەڵکو ئەو (سزایە)یە بە پەلە داواتان دەکرد ﴿رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بایەکی بەهێزە سزای سەختی پێ یە. ٢٤) ﴿تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا﴾ بەفەرمانی پەروەردگاری هەموو شتێك دەڕوخێنێ ﴿فَأَصْبَحُوا﴾ ئیتر وایان بەسەرهات ﴿لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ﴾ تەنیا شوێنی خانووەکانیان دەبینرا ﴿كَذَٰلِكَ﴾ هەر بەو جۆرە ﴿نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ﴾ سزای هۆزی تاوانباران دەدەین. ٢٥) ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ﴾ سوێند بەخوا ئەوەی بەوان (گەلی عاد)مان دابوو (لەسامان و دەسەڵات) بە ئێوەمان نەدابوو ﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً﴾ وە گوێ و چاوو دڵمان پێدابوون ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ﴾ بەڵام سوود و کەڵکی پێ نەگەیاندن ﴿سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُم﴾ نە گوێ و نە چاوو نە دڵیان ﴿مِّن شَيْءٍ﴾ هیچێك ﴿إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ چونکە ئەوان باوەڕیان بەنیشانەکانی خوا نەبوو ﴿وَحَاقَ بِهِم﴾ وە دەوری دان ﴿مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئەو سزای گاڵتەیان پێ دەکرد. ٢٦) ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا﴾ وە بێگومان لەناومان برد ﴿مَا حَوْلَكُم مِّنَ الْقُرَىٰ﴾ (دانیشتووانی) ئەو شار و دێهاتانەی کە بەدەورو بەرتان دابوون ﴿وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ﴾ وە بەڵگەو نیشانەی جۆراو جۆرمان نیشان دان ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ تا (لەبێ باوەڕی) بگەڕێنەوە. ٢٧) ﴿فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ﴾ دەی بۆچی یارمەتی نەدان ﴿الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً﴾ ئەوانەی جگە لەخوا بۆ نزیك بوونەوە لەخوا کردبوونیانە پەرستراو ﴿بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ﴾ (نەك یارمەتیان نەدان) بەڵکو گومیش بوون لێیان. ﴿وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەوە بوو (بەرهەمی پەرستراوە) درۆکەیان و ئەو درۆیانەی هەڵیان دەبەستن. ٢٨)

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓا۟ أَنصِتُوا۟ ۖ فَلَمَّا قُضِىَ وَلَّوْا۟ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَلَمْ يَعْىَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَٱصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْعَزْمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍۭ ۚ بَلَٰغٌ ۚ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٣٥﴾

سُورَةُ مُحَمَّدٍ

- ئایەجێیانەتان پێ ووت کەپێتان ووت بۆیە قسەی ئێوە دەربارەی ئەو وەرناگیرێ؟) جا هەرسێکمان - پێغەمبەری خوا (ﷺ) و من و عەبدوللای کوڕی سەلام - چووینە دەرەوە، بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە دەرەوە ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ فَآمَنَ ....﴾.

هۆی هاتنە

خوارەوەی ئایەتی (٢٩-٣٢) سورەتی (الأحقاف): ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ .... فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ حاکیم لە عەبدوللاوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەیگێڕێتەوە دەڵێ: کۆمەڵێک جنۆکە دابەزین و هاتن بۆ خزمەت پێغەمبەری خوا (ﷺ) کاتێ لە (بطن نخلة) دا بوو قورئانی دەخوێند، جا کە گوێیان لە قورئانەکە بوو بێ دەنگ بوون و گوێیان بیستی قورئانەکە بوون لەناو خۆیاندا ووتیان بێ دەنگ بن =

﴿وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ﴾ وە (بیریان خەرەوە) کاتێ چەند جنۆکەیەکمان نارد بۆ لات ﴿يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ﴾ تا گوێ لەقورئان بگرن ﴿فَلَمَّا حَضَرُوهُ﴾ جاکاتێ ئامادەی گوێ گرتن لە قورئان بوون ﴿قَالُوٓا۟ أَنصِتُوا۟﴾ وتیان (بەیەکتری) بێ دەنگ بن (و گوێ بگرن) ﴿فَلَمَّا قُضِىَ﴾ جا کە (قورئان خوێندنەکە) تەواو بوو ﴿وَلَّوْا۟ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ﴾ هەموو گەڕانەوە بۆلای قەوم و هۆزەکەیان بەترسێنەر. ٢٩)﴿قَالُوا۟ يَٰقَوْمَنَآ﴾ وتیان ئەی هۆزو قەومەکەمان ﴿إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا﴾ بەڕاستی ئێمە گوێ بیستی کتێبێك بووین ﴿أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ﴾ کە لەپاش مووسا نێردراوەتە خوارەوە ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ بەڕاوەکانی پێش خۆی بەڕاست دادەنێ ﴿يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ (خەڵك) ڕێنموونی دەکات بۆ هەق بۆ ڕێبازی ڕاست. ٣٠)﴿يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ﴾ ئەی قەومەکەمان وەڵامی بانگخوازی خوا بدەنەوە ﴿وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ﴾ و باوەڕی پێ بێنن ﴿يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ﴾ (خوا) لە تاوانەکانتان خۆش دەبێ و دەیسڕێتەوە ﴿وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ وە لەسزای سەخت دەتان پارێزێ. ٣١) ﴿وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ﴾ هەرکەسیش وەڵامی بانگخوازی خوا (کە موحەممەدە (ﷺ)) نەداتەوە ﴿فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئەو بە هیچ جۆرێ ناتوانێ لە زەوی دا لە دەست خوا دەرچێ و خۆی قوتار کات ﴿وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ﴾ وە جگە لەخوا یارمەتی دەرو پشتیوانێکی نی یە ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ ئائەوانە لە گومڕایی یەکی ئاشکرادان. ٣٢) ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟﴾ ئایا ئەوانە نەیان زانیوە ﴿أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ بەڕاستی ئەو خوایەی ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿وَلَمْ يَعْىَ بِخَلْقِهِنَّ﴾ وە لەدروست کردنیان دا ناتوانا و دەستە پاچە نەبووە ﴿بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ بەتوانایە مردووانیش زیندوو بکاتەوە ﴿بَلَىٰٓ﴾ بەڵێ ﴿إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ بێگومان خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ٣٣)﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ﴾ وە ڕۆژێ بێ باوەڕان بەرانبەر دۆزەخ ڕادەگیرێن ﴿أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ﴾ (پێیان دەڵێن) ئایا ئەمە ڕاست نی یە ﴿قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا﴾ دەڵێن: بەڵێ سوێند بەپەروەردگارمان ڕاستە ﴿قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ﴾ (خوا) دەفەرموێ: دەی ئەو سزایە بچەژن ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ چونکە ئێوە باوەڕتان پێ نەدەکرد. ٣٤) ﴿فَٱصْبِرْ﴾ کەواتە خۆگربە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿كَمَا صَبَرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْعَزْمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ﴾ هەروەکو پێغەمبەرانی خۆڕاگری بەهێز دانیان بەخۆداگرت ﴿وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ﴾ وە پەلە مەکە بۆ (سزادان)یان ﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ﴾ ئەو ڕۆژەی کە (سزای) بەڵێن پێدراو یان دەبینن وا دەزانن ﴿لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍۭ﴾ تەنها ساتێك لەڕۆژ لە دنیادا ماونەتەوە ﴿بَلَٰغٌ﴾ (ئەم قورئانە) ئاگاداری یە ﴿فَهَلْ يُهْلَكُ﴾ جا ئایا کەس لەناو دەچێت ﴿إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾ جگە لە سنوور دەرچووان. ٣٥)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ (١) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ (٢) ذَٰلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ (٣) فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ (٤) سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ (٥) وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ (٦) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ (٧) وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَّهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ (٨) ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ (٩) ۞ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا (١٠) ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ (١١)

- ژمارەشیان نۆ جنۆکە بوو، یەکێکیان ناوی زەویعە بوو، بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند: ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا .... فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾. -بەدواوە ئیتر بەئێگجاری نەپەرستر بێت - بەلێنەکەت بەدی مەهێنە-) ئینجا ئەبو بەکر (ڕەزای خوای لێ بێ) دەستی گرت و وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئیتر بەسە زۆر پاڕایتەوە لەپەروەردگارت، جا ڕۆشتە دەرەوە لە کوخەکە و لەزرێیەندەکەیدا هەڵدەبەزییەوەو دەیفەرموو: (سیهزم الجمع ویولون الدبر. بل الساعه موعدهم والساعه أدهی وامر).

ئایەتی (٥٣) سورەتی (القمر): عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: إن رسول الله (ﷺ) كان يقول: (يا عائشة، إياك ومحقرات الذنوب فإن لها من الله طالباً)(رواه أحمد وابن ماجه). عائیشە-

سورەتی ﴿ محمد ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەو کەسانەی بێ باوەڕ بوون ﴿وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾وە بەرگری (خەڵك)یان کرد لەڕێبازی خوا ﴿أَضَلَّ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ (خوا) کردەوەکانیان پوچەڵ دەکاتەوە. ١)﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەوانەش باوەڕیان هێناوەو ﴿وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ کردەوە چاکەکانیان کردو ﴿وَءَامَنُوا۟ بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ﴾ باوەڕیشیان هێنا بەو (قورئانە)ی کە نێردراوەتە خوارەوە بۆ موحەممەد (ﷺ) ﴿وَهُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ﴾ تەنها ئەویش ڕاستەو لەلایەن پەروەردگاریانەوە هاتووە ﴿كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ﴾ خوا لە گوناهەکانیان خۆش بووە ﴿وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ﴾ دڵ و هۆشیانی ڕێك و چاك کردوە. ٢)﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەوەش لەبەر ئەوەیە بەڕاستی ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿ٱتَّبَعُوا۟ ٱلْبَٰطِلَ﴾ شوێن بەتاڵ و پڕو پووچ کەوتن ﴿وَأَنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ و بێگومان ئەوانەش ئیمانیان هێنا بوو ﴿ٱتَّبَعُوا۟ ٱلْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ﴾ شوێن ئەو هەقە کەوتبوون کە لەلایەن پەروەردگاریانەوە هاتووە ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئابەو شێوە ﴿يَضْرِبُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَٰلَهُمْ﴾ خوا نموونەی (کردەوەی) خۆیانیان بۆ دێنێتەوە. ٣)﴿فَإِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەنجا ئەگەر (لە جەنگدا) گەشتن بەوانەی بێ باوەڕن ﴿فَضَرْبَ ٱلرِّقَابِ﴾ ئەوە بدەن لە گەردنیان و بیانکوژن ﴿حَتَّىٰٓ إِذَآ أَثْخَنتُمُوهُمْ﴾ هەتا کاتێ کوشتاری زۆریان لێ دەکەن ﴿فَشُدُّوا۟ ٱلْوَثَاقَ﴾ ئەنجا (دیلەکانیان) قایم ببەستنەوە ﴿فَإِمَّا مَنًّۢا بَعْدُ﴾ جا دواتر یا بەمنەت و چاکە (بەرەڵایان کەن) ﴿وَإِمَّا فِدَآءً﴾ یان بە فیدیە و بریتی ﴿حَتَّىٰ تَضَعَ ٱلْحَرْبُ أَوْزَارَهَا﴾ هەتا جەنگ چەکەکان (بە بێ باوەڕان) دادەنێ (یا تا جەنگ کۆتایی دێ بە نەمانی بت پەرستان) ﴿ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ﴾ فەرمان ئەوەیە ئەگەر خوا بیویستایە ﴿لَٱنتَصَرَ مِنْهُمْ﴾ خۆی تۆڵەی لێ دەسەندن ﴿وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَا۟ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ﴾ بەڵام (فەرمانی پێدان بە جەنگ) تا بەیەکتری تاقی تان بکاتەوە ﴿وَٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ ئەو کەسانەش لە پێناو ڕێبازی خوادا کوژران ﴿فَلَن يُضِلَّ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ ئەوە خوا هەرگیز (پاداشتی) کردەوەکانیان وون ناکات. ٤)﴿سَيَهْدِيهِمْ﴾ بێگومان ڕێنموونیان دەکات و ﴿وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ﴾ دڵ و بیریان ساف و خۆش دەکات. ٥)﴿وَيُدْخِلُهُمُ ٱلْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ﴾ وە دەیانخاتە ئەوبەهەشتەی بۆی باس کردون. ٦)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿إِن تَنصُرُوا۟ ٱللَّهَ﴾ ئەگەر ئێوە یارمەتی (ئایینی) خوا بدەن ﴿يَنصُرْكُمْ﴾ خواش ئێوە زاڵ و سەرکەوتوو دەکات (بەسەر کافران دا) ﴿وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾ وە پێیەکانتان جێگیر دەکات (لە جەنگدا خۆڕاگرتان دەکات). ٧)﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەوانەش کە بێ باوەڕ بوون ﴿فَتَعْسًا لَّهُمْ﴾ ئەوە نەگبەتی و سەرشۆڕی بەشیانە ﴿وَأَضَلَّ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ وە (خوا) کردەوەکانیان بێ مایە دەکات ٨)﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەو تۆڵەیان لەبەر ئەوەیە کە بێگومان ئەوانە ﴿كَرِهُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ ڕقیان لەو قورئانە بوو کە خوا ناردوویەتی ﴿فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ بۆیە خواش کردەوەکانیانی پووچ کردەوە. ٩)﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ ئاخۆ ئەوانە بە زەوی دا نەگەڕاون ﴿فَيَنظُرُوا۟﴾ تا ببینن ﴿كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ ئەوانەی پێش خۆیان سەرەنجامیان چۆن بووە ﴿دَمَّرَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ خوا لە ناوی بردن ﴿وَلِلْكَٰفِرِينَ أَمْثَٰلُهَا﴾ بۆ بێ باوەڕانیش سەرئەنجامی ئاوا هەیە. ١٠)﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ﴾ چونکە بێگومان خوا ﴿مَوْلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ پشتیوانی ئەوانەیە کە باوەڕیان هێناوە ﴿وَأَنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ بێگومان کافرانیش ﴿لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ﴾ هیچ پشتیوانێکیان نی یە. ١١)

إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأۡكُلُونَ كَمَا تَأۡكُلُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثۡوٗى لَّهُمۡ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةٗ مِّن قَرۡيَتِكَ ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَتۡكَ أَهۡلَكۡنَٰهُمۡ فَلَا نَاصِرَ لَهُمۡ ﴿١٣﴾ أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّهِۦ كَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهۡوَآءَهُم ﴿١٤﴾ مَّثَلُ ٱلۡجَنَّةِ ٱلَّتِي وُعِدَ ٱلۡمُتَّقُونَۖ فِيهَآ أَنۡهَٰرٞ مِّن مَّآءٍ غَيۡرِ ءَاسِنٖ وَأَنۡهَٰرٞ مِّن لَّبَنٖ لَّمۡ يَتَغَيَّرۡ طَعۡمُهُۥ وَأَنۡهَٰرٞ مِّنۡ خَمۡرٖ لَّذَّةٖ لِّلشَّٰرِبِينَ وَأَنۡهَٰرٞ مِّنۡ عَسَلٖ مُّصَفّٗىۖ وَلَهُمۡ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَمَغۡفِرَةٞ مِّن رَّبِّهِمۡۖ كَمَنۡ هُوَ خَٰلِدٞ فِي ٱلنَّارِ وَسُقُواْ مَآءً حَمِيمٗا فَقَطَّعَ أَمۡعَآءَهُمۡ ﴿١٥﴾ وَمِنۡهُم مَّن يَسۡتَمِعُ إِلَيۡكَ حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُواْ مِنۡ عِندِكَ قَالُواْ لِلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ مَاذَا قَالَ ءَانِفًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهۡوَآءَهُمۡ ﴿١٦﴾ وَٱلَّذِينَ ٱهۡتَدَوۡاْ زَادَهُمۡ هُدٗى وَءَاتَىٰهُمۡ تَقۡوَىٰهُمۡ ﴿١٧﴾ فَهَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأۡتِيَهُم بَغۡتَةٗۖ فَقَدۡ جَآءَ أَشۡرَاطُهَاۚ فَأَنَّىٰ لَهُمۡ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ ذِكۡرَىٰهُمۡ ﴿١٨﴾ فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسۡتَغۡفِرۡ لِذَنۢبِكَ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مُتَقَلَّبَكُمۡ وَمَثۡوَىٰكُمۡ ﴿١٩﴾

-(ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەمیشە دەیفەرموو: (عائیشە ووریایی خۆت بەڵەو گوناهانەی بەبچووك دادەنرێن چونكە بەبێ گومان ئەوانە لای خوا خاوەنی داوای دەكات).

ئایەتی (١٥) سورەتی (الرحمن): عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: قال رسول الله (ﷺ): (خلقت الملائكة من نور وخلق الجان من مارج من النار وخلق آدم مما وصف لكم) (رواه أحمد ومسلم). عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (فریشتە لە نوور و ڕووناكی دروست كراوە، جنۆكەش لە بڵێسەی ئاگر دروست كراوە، ئادەمیش لەوە دروست كراوە كە باسكراوە بۆتان).

ئایەتی (٥٨) سورەتی (الرحمن): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: قال النبي (ﷺ): (لكل امرئ منهم-

﴿إِنَّ ٱللَّهَ﴾ بێگومان خــوا ﴿يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ﴾ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و کردەوەی باشیان کردوە دەیانخاتە باخاتی بەهەشــتەوە ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕوات ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەوانـەش بێ باوەڕ بوون ﴿يَتَمَتَّعُونَ﴾ (لـە دنیادا) رادەبوێرن و ﴿وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ ٱلْأَنْعَٰمُ﴾ وەك ئاژەڵ دەخۆن و دەلەوەڕێن ﴿وَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ﴾ وە دۆزەخ شوێنی مانەوەیانە. ١٢)﴿وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ﴾ وە(خەڵكی) زۆر شار بوون ﴿هِىَ أَشَدُّ قُوَّةً﴾ کە بەهێزتر بوون ﴿مِّن قَرْيَتِكَ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَتْكَ﴾ لـەو(خەڵكی) مەككەیە کە تۆیان دەرکرد ﴿أَهْلَكْنَٰهُمْ﴾ لە ناومان بردن ﴿فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ﴾ و هیچ پشتیوانێکیان نەبوو. ١٣)﴿أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ﴾ ئا خۆ ئەو کەسەی بەڵگەی ڕوونی لە پەروەردگاریەوە بۆ هـاتبێ (کە قورئانە) ﴿كَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ﴾ وەك ئەو کەس وایە کە کرداری خراپی بۆ جوان کرابێ و ڕازێنرابێتەوە ﴿وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم﴾ شوێن هەواو ئارەزووی خۆیان کەوتبن. ١٤)﴿مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى﴾ شێوەی نایابی ئـەو بەهەشــتە وایـە ﴿وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ﴾ کـە بـەڵێن دراوە بـەپارێزکاران و خواناسـان ﴿فِيهَآ أَنْهَٰرٌ﴾ چەندەها ڕووباری تێدایە ﴿مِّن مَّآءٍ غَيْرِ ءَاسِنٍ﴾ لە ئاوی سازگاری تام و بۆن نەگۆڕاو ﴿وَأَنْهَٰرٌ﴾ وە چەندەها ڕوویـار ﴿مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۥ﴾ لەشیر کە تامی نەگۆڕاوە ﴿وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ﴾ وە چەندەها ڕوویار لەشەرابی نایـابی ﴿لَّذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ﴾ بەلـەزەت و خـۆش بـۆ بنۆشانی ﴿وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى﴾ وە چەند ڕووباریشی تێدایە لـەهەنگوینی پاڵفتە ﴿وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ وە لەوێ هەموو جۆرە میوەهاتێکیان بۆ ئامادەیە ﴿وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ﴾ لەگەڵ لێبوردن لـە پەروەردگاریانـەوە ﴿كَمَنْ هُوَ خَٰلِدٌ فِى ٱلنَّارِ﴾ (ئایا ئـەو بەهەشــتیانە) وەکـو کەسانێك وان کە لـە ئاگری دۆزەخ دابن بەهەمیشەیی ﴿وَسُقُوا۟ مَآءً حَمِيمًا﴾ ئاوی کوڵاو کوڵیان دەرخوارد بدرێ ﴿فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ﴾ کە ریخۆڵەکانیان پارچە پارچە بکات. ١٥)﴿وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) هەندێ لـەوانە گوێت لێ دەگرێ ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُوا۟ مِنْ عِندِكَ﴾ بەڵام کاتێ لای تۆ دەردەچن ﴿قَالُوا۟ لِلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ﴾ دەڵێن بـەوانەی زانیاریان پـێ دراوە (لە هاوەڵان) ﴿مَاذَا قَالَ ءَانِفًا﴾ ئەوە ئێسـتە موحەممەد (ﷺ) ووتـی چـی؟ ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ﴾ ئەوانە ئەو کەســانەن ﴿طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ کە خــوا مۆری ناوە بەســەر دڵیانـدا ﴿وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ﴾ وە شـوێن هەوا و ئارەزووی خۆیان کەوتوون. ١٦)﴿وَٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟﴾ ئەو کەسانەی هیدایەتیان وەرگرتووە ﴿زَادَهُمْ هُدًى﴾ (خوا) شارەزای یان زیاد دەکات و ﴿وَءَاتَىٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ﴾ تـەقوا و پارێزکاریـان پـێ دەبەخشــێ. ١٧)﴿فَهَلْ يَنظُرُونَ﴾ دەی ئایا ئـەو (ناپـاك)انـە چاوەڕوانی چی دەکـەین ﴿إِلَّا ٱلسَّاعَةَ﴾ جگـە لـە قیامـەت ﴿أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً﴾ کە کوت و پڕ یەخەیان بگرێت ﴿فَقَدْ جَآءَ أَشْرَاطُهَا﴾ دەی بێگومان هەندێ لەنیشانەکانی هاتۆتە دی ﴿فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرَىٰهُمْ﴾ کاتێ (ڕۆژی دوایی) یەخەیان بگرێت ئیتر کەی بیردەکەنەوە. ١٨)﴿فَٱعْلَمْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ﴾ کەواتە دڵنیابە و بزانە بێجگە لە ئەڵلا هیچ پەرســتراوێکی ڕاست نـی یە ﴿وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ﴾ وە داوای لێبوردن بکە (لـە خوا) بۆ گوناهی خۆت ﴿وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ وە بـۆ (گونـاهی) پیـاوان و ئافــرەتانی ئیمانــدار ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ﴾ و بێگـومان خــوا دەزانـێ ﴿مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَىٰكُمْ﴾ بە جم و جوڵتان (لە ڕۆژدا) و ئارام گرتنتان (لە شەودا). ١٩)

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ
مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا ٱلْقِتَالُ رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ ٱلْمَغْشِىِّ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ
﴿٢٠﴾ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ ٱلْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا۟ ٱللَّهَ
لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوٓا۟ أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ
فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰٓ أَبْصَٰرَهُمْ ﴿٢٣﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ
أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم
مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَى ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ
لَهُمْ ﴿٢٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ مَا نَزَّلَ
ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْرِ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ
﴿٢٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ
وَأَدْبَٰرَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُوا۟ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ
وَكَرِهُوا۟ رِضْوَٰنَهُۥ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٢٨﴾ أَمْ حَسِبَ
ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ ٱللَّهُ أَضْغَٰنَهُمْ ﴿٢٩﴾

- من أهل الجنة نوجتان، كل واحدة منهما يُرى مخ ساقها من وراء لحمها من الحسن)(رواه البخاري ومسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بۆ هەر پیاوێك -لەبەهەشتیەكان- دوو هاوسەری حۆری هەیە هەر یەكەیان مۆخی ناو ئێسقانی قاچی لەپشت گۆشتی قاچی یەوە دەبینرێت لەجوانیدا -واتە سەیری قاچی بكرێت ئێسقان و مۆخی ناوەش دەبینێت ئەوەندە ناسك و سپی و جوانە-).

ئایەتی (٧٢) سورەتی (الرحمن): عن عبد الله بن قيس (ﷺ) عن النبي (ﷺ) قال: (إن للمؤمن في الجنة لخيمة من لؤلؤة واحدة مجوفة طولها ستون ميلاً للمؤمن فيها أهلون يطوف عليهم المؤمن فلا يرى بعضهم بعضاً)(رواه مسلم). عەبدوڵڵای كوڕی قەیس (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتی یەوە-

﴿وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەوانـەی باوەڕیـان هێنـاوە دەڵـێن ﴿لَوۡلَا نُزِّلَتۡ سُورَةٌ﴾ بۆچـی سورەتێك (لەقورئان) نانێردرێتە خوارەوە؟ (دەربارەی جەنگ و جیهاد) ﴿فَإِذَآ أُنزِلَتۡ سُورَةٌ مُّحۡكَمَةٌ﴾ کەچی کاتێ سورەتێکی روون و دامەزراو نێرابێتە خوارەوە و ﴿وَذُكِرَ فِيهَا ٱلۡقِتَالُ﴾ تیایا باسی جـەنگ کـرا بـێ ﴿رَأَيۡتَ ٱلَّذِينَ﴾ دەبینـی ئـەو کەسانەی ﴿فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ کە لەدڵیاندا نەخۆشی (دوو روویی) هەیە ﴿يَنظُرُونَ إِلَيۡكَ﴾ تەماشای تۆ دەکەن ﴿نَظَرَ ٱلۡمَغۡشِيِّ عَلَيۡهِ مِنَ ٱلۡمَوۡتِ﴾ وەك تەماشا کردنی کەسێك کە لە ترسی مردن لە هۆشی خۆی چووبێت ﴿فَأَوۡلَىٰ لَهُمۡ﴾ بۆ ئەوان وا چاکتر بوو. ٢٠)﴿طَاعَةٌ وَقَوۡلٌ مَّعۡرُوفٌ﴾ فـەرمان بەردار بوونایە و قسەی جوان و چاکیان بکردایە ﴿فَإِذَا عَزَمَ ٱلۡأَمۡرُ﴾ هـەر کـاتێکیش فەرمانی (جەنگ) درا (جێ بەجێ ی ناکەن) ﴿فَلَوۡ صَدَقُواْ ٱللَّهَ﴾ خۆ ئەگەر لەگـەڵ خـوا راستیان بکردایە ﴿لَكَانَ خَيۡرًا لَّهُمۡ﴾ ئەوە باشتر بوو بۆیان. ٢١) ﴿فَهَلۡ عَسَيۡتُمۡ﴾ جا ئایا ئێوە بەتـەمان (ئـەی ناپاکـان) ﴿إِن تَوَلَّيۡتُمۡ﴾ ئەگـەر پـشت هەڵکـەن (لـە ئیـسلام و جیهاد) ﴿أَن تُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ لـە زەویدا ئاژاوە و خراپە بەرپابکەن ﴿وَتُقَطِّعُوٓاْ أَرۡحَامَكُمۡ﴾ وە هەرچی پەیوەندی خزمایەتی یە بیبـچڕێنن. ٢٢)﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ﴾ ئـا ئەوانـە ئـەو کەسانەن ﴿لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ﴾ کە خوا نەفرینی لێ کردوون ﴿فَأَصَمَّهُمۡ وَأَعۡمَىٰٓ أَبۡصَٰرَهُمۡ﴾ وە کەڕی کـردوون و چـاویانی کـوێر کـردووە. ٢٣)﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلۡقُرۡءَانَ﴾ ئـاخۆ ئەوانـە وورد نابنەوە لە قورئان (و تێی ناگەن)؟! ﴿أَمۡ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقۡفَالُهَآ﴾ (وا نی یـە) بـەڵکو دڵیـان قفلـی لـێ دراوە. ٢٤)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بێگومـان ئــەو کەسـانەی ﴿ٱرۡتَدُّواْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِم﴾ پاشە و پاش گەڕانەوە (لـە ئایینەکەیان) ﴿مِّنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلۡهُدَى﴾ لە پـاش ئـەوەی هەقیان بۆ روون بوویـەوە ﴿ٱلشَّيۡطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمۡ﴾ شــەیتان خراپــەکانیانی بـۆ جـوان و ڕازاوە کـردبوون ﴿وَأَمۡلَىٰ لَهُمۡ﴾ وە بەهیوا و ئومێد فریـوی دابـوون. ٢٥)﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُواْ﴾ چونکە ئەوان دەیان ووت ﴿لِلَّذِينَ كَرِهُواْ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ﴾ بەو کەسـانەی کـەرقیان بـوو لـەو قورئانـەی خـوا نـارد بـووی ﴿سَنُطِيعُكُمۡ فِي بَعۡضِ ٱلۡأَمۡرِ﴾ ئێمـە لـە مـەولا لـەهەندێ کاردا گوێڕایەڵیتان دەکەین ﴿وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ إِسۡرَارَهُمۡ﴾ وە خوا بە نهێنی یەکانیان دەزانێ. ٢٦)﴿فَكَيۡفَ إِذَا تَوَفَّتۡهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ﴾ ئاخۆ چۆن بـێ (حـاڵی ئـەو ناپاکانـە) کاتـێ فریشتەکان گیانیان دەکێشن و ﴿يَضۡرِبُونَ وُجُوهَهُمۡ وَأَدۡبَٰرَهُمۡ﴾ لـە ڕوخسـار و پاشـیان دەدەن. ٢٧)﴿ذَٰلِكَ﴾ ئـەو (جـۆرە گیـان کێشانە) ﴿بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُواْ مَآ أَسۡخَطَ ٱللَّهَ﴾ لەبـەر ئەوەیە کە بێگومان ئەوانـە شـوێن شـتانێ کـەوتبوون کـە خـوای تـوڕە کـرد بـوو ﴿وَكَرِهُواْ رِضۡوَٰنَهُۥ﴾ ڕەزامەنـدی خواشـیان پـێ نـاخۆش بـوو ﴿فَأَحۡبَطَ أَعۡمَٰلَهُمۡ﴾ بۆیـە خــواش کردەوەکانیــانی پووچــەڵ کــردەوە. ٢٨)﴿أَمۡ حَسِبَ﴾ ئایــا وا دەزانــن ﴿ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ ئەوانەی کە نەخۆشی (ناپاکی) لە دڵیان دایـە ﴿أَن لَّن يُخۡرِجَ ٱللَّهُ أَضۡغَٰنَهُمۡ﴾ کـە خوا هـەرگیز ڕق و کینەیان دەرناخات و ئاشکرای ناکات. ٢٩)

وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَٰهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٣٢﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوا۟ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ وَلَن يَتِرَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ أَمْوَٰلَكُمْ ﴿٣٦﴾ إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا۟ وَيُخْرِجْ أَضْغَٰنَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ ۖ وَمَن يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ ٱلْغَنِىُّ وَأَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ ۚ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓا۟ أَمْثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾

- لەپێغەمبەرەوە (ﷺ)فەرموویەتی: (بێگومان لەبەهەشتدا ئیماندار خێوەتێکی هەیە کەیەك پارچە مرواری ناوبۆشە، درێژییەکەی شەست میلە ، لەو خێوەتەدا ئیماندار چەندین حۆری و هاوسەری هەیە کەئەو ئیماندارە بەسەریاندا دەگەڕێت - ئەوەندە لەیەکتر دوورن- یەکتری نابینن).

ئایەتی (٢١) سورەتی (الواقعة): قال رسول الله (ﷺ): (إن طير الجنة كأمثال البخت يرعى في شجر الجنة) فقال أبو بكر: يا رسول الله، إن هذه لطير ناعمة فقال:(أكلتها أنعم منها -قالها ثلاثاً- وإني لأرجو أن تكون ممن يأكل منها)(رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان باڵندەی بەهەشت وەك حوشتری بوخت وایە - جۆرێکە لەحوشتر ملی زۆر درێژە- لەدرەختی بەهەشت دەخۆن) ئەبو بەکریش ووتی: بەڕاستی-

﴿وَلَوْ نَشَآءُ﴾ ئەگـەر بمانویـستایە ﴿لَأَرَيْنَـٰكَهُمْ﴾ ئەوانـەمان نیـشان دەدایـت (کـە دووڕوون)﴿فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَـٰهُمْ﴾ ئەوسا هەر بەشێوە و دیمەنیاندا دەتناسین ﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ﴾ وە بێگومان بە شێوازی قسەشیاندا دەیانناسییت ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَـٰلَكُمْ﴾ وە دڵنیابن خوا بە هەموو کردەوەکانتـان دەزانـێ. ٣٠)﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ﴾ سوێند بەخوا تـاقی تـان دەکەینـەوە ﴿حَتَّىٰ نَعْلَمَ﴾ تـا دەری بخـەین و دیـاری ﴿ٱلْمُجَـٰهِدِينَ مِنكُمْ وَٱلصَّـٰبِرِينَ﴾ موجاهیدان و خۆڕاگرانتان ﴿وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ﴾ وە تا هەواڵتان چی یە ئاشکرای کەین . ٣١)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ بێگومـان کەسـانێ کـە بـێ بـاوەڕبوون ﴿وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ وە بـەرگری (خـەڵک) یـان دەکـرد لـە ڕێـبازی خـوا ﴿وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ﴾ دژایـەتی پێغەمبەریشیان دەکرد ﴿مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ﴾ پاش ئەوەی هـەق و ڕاستیان بۆ ڕوون بۆتەوە ﴿لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا﴾ هیچ زیانێك بەخوا ناگەیـەنن ﴿وَسَيُحْبِطُ أَعْمَـٰلَهُمْ﴾ وە بە زوویی (خوا پیلانـەکانیان) کردەوەکانیـان پووچـەڵ دەکاتـەوە. ٣٢)﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئـەی ئـەو کەسـانەی باوەڕتـان هێنـاوە ﴿أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ﴾ فـەرمان بـەرداری خـواو پێغەمبـەربن ﴿وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَـٰلَكُمْ﴾ وە کـردەوە (چـاکە)کانتـان هەڵمەوەشێننەوە. ٣٣)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ بێگومان ئەوانەی کە بێ باوەڕبوون ﴿وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ وە بەرگری (خەڵک)یان دەکرد لە ڕێبازی خوا ﴿ثُمَّ مَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ پاشان بەبێ باوەڕی مردن ﴿فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ﴾ ئەوە قەت خوا لێیان خۆش نابێت. ٣٤)﴿فَلَا تَهِنُوا۟ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ﴾ جا (بـاوەڕداران) لاوازو سـست مـەبن و داوای ئاشـتی (و شـەڕ وەسـتان) مەکـەن ﴿وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ﴾ چـونکە هـەر ئێـوە زاڵ و بـەهێزترن ﴿وَٱللَّهُ مَعَكُمْ﴾ (یارمەتی) خواش لەگەڵ ئێوەدایە ﴿وَلَن يَتِرَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ﴾ وە (پاداشتی) کردەوەکانتان کەم ناکاتەوە. ٣٥)﴿إِنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا﴾ بێگومان ژیانی دنیا تەنها ﴿لَعِبٌ وَلَهْوٌ﴾ کاڵتە و گەپێکە ﴿وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟﴾ خـۆ ئەگـەر بـاوەڕ بێـنن و پارێزکـاربن ﴿يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ﴾ (خوا) پاداشتی خۆتان پێ دەدات ﴿وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ أَمْوَٰلَكُمْ﴾ وە داوای بەخشینی هـەموو داراییی و ماڵتان لێ ناکات. ٣٦)﴿إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا﴾ ئەگەر (خوا) داوای بەخشینی هەموو سامانتان لێ بکات﴿فَيُحْفِكُمْ﴾زۆریش داکۆکی بکات لێتان ﴿تَبْخَلُوا۟﴾ ئێوە چرووکی و ڕەزیلی دەکەن ﴿وَيُخْرِجْ أَضْغَـٰنَكُمْ﴾ و ڕق و کینەی دەروونتان دەردەخـات. ٣٧)﴿هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ﴾ بێداربن ئێوە ئەو کەسـانەن ﴿تُدْعَوْنَ﴾ کـە بـانگ دەکرێن ﴿لِتُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ تا لـە پێنـاوی خـوا مـاڵ بـەخت کـەن ﴿فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ﴾ کەچی هەندێکتان ڕژدەی دەکەن ﴿وَمَن يَبْخَلْ﴾ هەر کەسیش ڕژدەیی و ڕەزیلی بکـات ﴿فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِۦ﴾ ئەوە بێگومان تەنها ڕژدەیی لـە (دژی) خـۆی دەکـات ﴿وَٱللَّهُ ٱلْغَنِىُّ﴾ چونکە خوا (دەوڵەمەندە) بێ نیازە ﴿وَأَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ﴾ هـەر ئێـوەن هـەژار و بـێ نـەوا ﴿وَإِن تَتَوَلَّوْا۟﴾ جـا ئەگـەر ئێـوە پـشت هەڵکـەن ﴿يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ ئێـوە دەگـۆڕێ بەکەسانێکی تر(ی زۆر چاک) ﴿ثُمَّ لَا يَكُونُوٓا۟ أَمْثَـٰلَكُم﴾ پاشان وەکو ئێوە نابن. ٣٨)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ لِّيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ وَيَنصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾ هُوَ الَّذِىٓ أَنزَلَ السَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ ۗ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٤﴾ لِّيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾ وَيُعَذِّبَ الْمُنَٰفِقِينَ وَالْمُنَٰفِقَٰتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَٰتِ الظَّآنِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾ لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی سورەتی (الفتح): بوخاری لە حەبیبی کوڕی ثابتەوە گێڕاویەتیەوە کە دەڵێ: هاتم بۆ لای ئەبو وائیل پرسیاری لێ بکەم، ئەویش وتی: ئێمە لە (صفین) بووین پیاوێک هەستاو وتی: ئایا سەرنجی ئەوانەت داوە کە بانگەواز دەکەن بۆ لای قورئانەکەی خوای گەورە، ئیمامی عەلیش پێی وت: بەڵێ، ئەمجا سەهلی کوڕی حونەیف وتی گومانی باش بە خۆتان مەبەن، سوێند بەخوا ئێمە خۆمانمان دی لە ڕۆژی پەیمانی حودەیبیە دا، ئەگەر جەنگمان بویستایە دەمان کرد، لەو کاتەدا عومەری کوڕی خەططاب هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) وتی: ئایا ئێمە لەسەر هەق نین و ئەوانیش لەسەر ناهەق نین، ئایا کوژراوەکانی ئێمە ناچێتە بەهەشت و کوژراوەکان ئەوان ناچێتە دۆزەخەوە، فەرمووی: (بەڵێ وایە) عومەر وتی: ئیتر بۆچی ئێمە سەرشۆڕی و

سورەتی ﴿ الفتح ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بێگومان ئێمە سەرکەوتنێکی ئاشکرامان پێ دایت (کەڕێکەوتنی حودەیبیەیە). ١) ﴿لِّيَغْفِرَ لَكَ ٱللَّهُ﴾ تا خوا خۆش ببێت ﴿مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾ لە گوناهەکانی رابوردوو داهاتووت ﴿وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ﴾ وە نیعمەتی خۆی بەتەواوی بڕژێت بەسەرت دا ﴿وَيَهْدِيَكَ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا﴾ وەرێگای راستت نیشان بدات (بەردەوامت کات). ٢) ﴿وَيَنصُرَكَ ٱللَّهُ﴾ وەخوا سەرت بخات ﴿نَصْرًا عَزِيزًا﴾ بەسەرکەوتنێکی بالادەستانە. ٣) ﴿هُوَ ٱلَّذِىٓ﴾ ئەو خوا زاتێکە ﴿أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ﴾ ئارامی دابەزاندۆتە ﴿فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ ناو دڵی ئیمانداران ﴿لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَٰنًا﴾ تا ئیمانیان زیاد بکات ﴿مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ﴾ لەگەڵ ئەو ئیمانەی کە هەیانە ﴿وَلِلَّهِ جُنُودُ﴾ تەنها هی خوایە سەربازانی ﴿ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وە هەمیشە خوا زانای کاردروستە. ٤) ﴿لِّيُدْخِلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ تا پیاوان و ئافرەتانی باوەڕدار بباتە ﴿جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ بەهەشتانێك کە روبارەکان بەژێریاندا دەڕوات ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی تیایدا دەمێننەوە ﴿وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ﴾ وەتا لەگوناهەکانیان خۆش ببێت ﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ ٱللَّهِ﴾ وە ئەم (بەڵێنە) لای خوا ﴿فَوْزًا عَظِيمًا﴾ سەرکەوتنێکی گەورەیە. ٥) ﴿وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ﴾ و تا سزای بدات پیاوان و ئافرەتانی ناپاك و ﴿وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ﴾ پیاوان و ئافرەتانی هاوبەش پەیداکەری ﴿ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ﴾ گومان بەرانی خراپ دەربارەی خوا ﴿عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ﴾ ئەوخراپە (لەناو چوونەی چاوەڕوانی دەکەن بۆ ئیمانداران) هەر بەسەر خۆیاندا دێت ﴿وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ وەخوا خەشمی لێ گرتوون و ﴿وَلَعَنَهُمْ﴾ نەفرینی لێ کردوون و ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ﴾ دۆزەخی بۆ ئامادە کردوون ﴿وَسَآءَتْ مَصِيرًا﴾ ئای چ سەرئەنجامێکی خراپە. ٦) ﴿وَلِلَّهِ جُنُودُ﴾ تەنها هی خوایە سەربازانی ﴿ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە بالادەستی **کاربەجێ** یە. ٧) ﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ﴾ **بەراستی (ئەی موحەممەد (ﷺ)) تۆمان ناردووە** ﴿شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ **بەشایەت و مژدەدەر و ترسێنەر.** ٨) ﴿لِّتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ **بۆ ئەوەی باوەڕ بە خواو پێغەمبەرەکەی بێنن** ﴿وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ﴾ وە پشتیوانی لێ بکەن و ڕێزی لێ بگرن ﴿وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ وە تەسبیحاتی خوا بکەن بە بەیانیان و ئێواران دا. ٩)

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ
فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَٰهَدَ عَلَيْهُ
ٱللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ
مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ
بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ
شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًۢا بَلْ كَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًۢا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ وَٱلْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰٓ
أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِى قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ
وَكُنتُمْ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ فَإِنَّآ
أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا
رَّحِيمًا ﴿١٤﴾ سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ إِذَا ٱنطَلَقْتُمْ إِلَىٰ
مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا۟
كَلَٰمَ ٱللَّهِ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ
فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا۟ لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

- زەلیلی بنوێنین دەرهەق بە ئایینەکەمان و بگەڕێینەوە کە هێشتا خوای گەورە بڕیاری نەداوە لە نێوانمان دا. پێغەمبەری خوایش (ﷺ) فەرمووی: ئەی کوڕی خەططاب دڵنیابە من پێغەمبەری خوام و هەرگیز پشت گوێم ناخات، ئەوجا عومەری کوڕی خەططاب گەڕایەوە لە ڕقا خۆی دەخواردەوە، خۆی پێ نەگیرا هەتا چوو بۆ لای ئەبوبەکر و **ووتی بەوی ئەبوبەکر: ئایا** ئێمە لەسەر هەق نین و ئەوان لەسەر ناهەق نین؟ ئەبوبەکر ووتی: ئەی کوڕی خەططاب ئەو پێغەمبەری خوایە و هەرگیز خوای گەورە لە بیری ناکات و دەست بەرداری نابێت بەو هۆیەوە سوڕەتی (الفتح) هاتەخوارەوە. موسلیمیش گێڕاویەتیەوە لەگەڵ ئەم زیادەیەدا کە دەڵێ: کاتێک سوڕتی فەتح هاتەخوارەوە پێغەمبەری خوا(ﷺ) ناردی بە شوێن عومەردا و سوڕەتەکەی بۆ خوێندەوە؛-

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ﴾ بەڕاستی ئەوکەسانەی پەیمان دەدە بەتۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ))
﴿إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ﴾ بێگومان ئەوانە پەیمان بەخوا دەدەن ﴿يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ﴾ دەستی خوا
لەسەر دەستی ئەوانەوەیە ﴿فَمَن نَّكَثَ﴾ جا هەرکەس پەیمانەکەی شکاند ﴿فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ
نَفْسِهِ﴾ ئەوە بێگومان ئەو پەیمان شکاندنە تەنها (زیانی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَنْ أَوْفَىٰ﴾ هەر
کەسیش وەفا بکات ﴿بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ﴾ بەو پەیمانەی کەداویەتی بەخوا ﴿فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا
عَظِيمًا﴾ ئەوە بەڕاستی خوا پاداشتی گەورەیی دەداتێ. ١٠) ﴿سَيَقُولُ لَكَ﴾ بێگومان پێت
دەڵێن ﴿الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ﴾ ئەو عەرەبە دەشتەکیانەی کەلە غەزا جێ مابوون
﴿شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا﴾ سامان و خاوخێزانمان مەشغولیان کردین (نەیان هێشت بێین بۆ غەزا)
﴿فَاسْتَغْفِرْ لَنَا﴾ لەبەر ئەوە داوا لێبوردنمان بۆ بکە ﴿يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا﴾ ئەوەی بەزمانیان
دەیڵێن ﴿لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ لەدڵیاندا نی یە ﴿قُلْ فَمَن﴾ بڵێ جا کێ ﴿يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾
لەبەرانبەر خوادا هیچی بەدەستە بۆتان ﴿إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا﴾ ئەگەر خوا زیانێکی بۆتان بوێ
﴿أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا﴾ یان سوودو قازانجێکی بۆتان بوێ ﴿بَلْ كَانَ اللَّهُ﴾ (وانی یەکەدەیڵێن) بەڵکو
خوا ﴿بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ ئاگادارە بەهەرچی کەدەیکەن. ١١) ﴿بَلْ ظَنَنتُمْ أَن﴾ بەڵکو وا گومانتان
دەبرد کە ﴿لَّن يَنقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ پێغەمبەر و ئیمانداران ناگەڕێنەوە ﴿إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا﴾ بۆ
ناو کەس و کاری خۆیان بەئێجگاری (و شەهید دەبن) ﴿وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ﴾ ئەو گومانە
لەدڵتاندا رازێنرابوویەوە ﴿وَظَنَنتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ﴾ وە گومانی خراپتان دەبرد ﴿وَكُنتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾
و بەڕاستی ئێوە کەلێکن لەناو دەچن. ١٢) ﴿وَمَن لَّمْ يُؤْمِن﴾ و هەر کەس باوەڕی نەهێنا بێ
﴿بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿فَإِنَّا أَعْتَدْنَا﴾ ئەوە بەڕاستی ئێمە ئامادەمان
کردووە ﴿لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا﴾ بۆ ئەو بێ باوەڕانە ئاگرێکی هەڵگیرساو. ١٣) ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی تەنها مولکی خوایە ﴿يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ لەهەر کەس کەبیەوێ
خۆش دەبێت ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ سزای هەرکەسیش دەدات کەبیەوێ (لەتاوانباران)
﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وەخوا لێبوردەی میهرەبانە. ١٤) ﴿سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ﴾ بێگومان
بەجێ ماوان لەغەزا دەڵێن ﴿إِذَا انطَلَقْتُمْ﴾ هەرکاتێ (لەمەدینە) دەرچوون ﴿إِلَىٰ مَغَانِمَ
لِتَأْخُذُوهَا﴾ بۆ گرتنی دەسکەوتەکان (غەنیمەت) ﴿ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ﴾ لێمان گەڕێن باشوێنتان
کەوین ﴿يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ﴾ دەیانەوێ ووتەی خوا (کە دەسکەوتەکانی خەیبەر بۆ
بەشدارانی حودەیبیەیە) بگۆڕن ﴿قُل لَّن تَتَّبِعُونَا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هەرگیز نابێ
شوێنمان کەون ﴿كَذَٰلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ﴾ چونکە پێشتر خوا ئەم بڕیارەتان هەروای
فەرمووە ﴿فَسَيَقُولُونَ﴾ ئنجا دواتر دەڵێن ﴿بَلْ تَحْسُدُونَنَا﴾ (وا نی یە) بەڵکو حەسوودی بە
ئێمە دەبەن ﴿بَلْ كَانُوا﴾ (وا نی یە) بەڵکو ئەوان ﴿لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ زۆر کەم تێدەگەن. ١٥)

قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَمَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾ ۞ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِۦ وَكَفَّ أَيْدِىَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ وَلِتَكُونَ ءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ ٱللَّهُ بِهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَٰتَلَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوَلَّوُا۟ ٱلْأَدْبَٰرَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

- عومەریش ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا ئایا ئەو صولحە سەرکەوتن و فەتحە؟ فەرمووی (بەڵێ) ئیتر عومەر دڵی ئیسراحەتی کرد و ئاسایی بوویەوە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥) سورەتی (الفتح): ﴿لِّيُدْخِلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ....﴾ ئیمامی ئەحمەد لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە دەگێڕێتەوە دەڵێ: کاتێ پێغەمبەر (ﷺ) لە حودەیبیە گەڕایەوە بۆ مەدینە و هاوەڵانیش خەفەت بار و بێ تاقەت بوون لەوەی کە ڕێگەیان پێ نەدرا بڕۆنە مەککە و بچنە ناو ماڵ و منداڵیان ، هەر لە حودەیبیەشدا قوربانیەکانیان سەربڕی ئەم ئایەتەی بۆ دابەزی ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا﴾ هەتاکو ﴿صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا﴾ پێغەمبەری خوا فەرمووی: (ئێستا دوو ئایەتم بۆ هاتووە کەپێم خۆشترە لەدونیا و ئەوەی تێیدایە) ئەنەس ووتی کەپێغەمبەری خوا دوو-

﴿قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ﴾ بڵێ بەجێ ماوان لەغەزا ﴿مِنَ الْأَعْرَابِ﴾ لە عەرەبە دەشتەكی یەكان ﴿سَتُدْعَوْنَ﴾ لەمەولا بانگ دەكرێن ﴿إِلَىٰ قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾ بۆ (جەنگ لەگەڵ) گەلێكی زۆر بەهێزی جەنگاوەر ﴿تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ﴾ (دەبێ) جەنگیان لەگەڵ بكەن یان خۆیان موسڵمان ببن ﴿فَإِن تُطِيعُوا﴾ جا ئەگەر گوێڕایەڵ بن ﴿يُؤْتِكُمُ اللَّهُ﴾ خوا پێیان دەدات ﴿أَجْرًا حَسَنًا﴾ پاداشتێكی زۆرباش ﴿وَإِن تَتَوَلَّوْا﴾ وە ئەگەر سەرپێچی بكەن ﴿كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ﴾ هەروەك لەوەو پێش سەرپێچیتان كرد (لە حودەیبییەدا) ﴿يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ (خوا) سزایەكی سەختتان دەدات. ١٦) ﴿لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ﴾ بۆ كوێر گوناه نی یە (بەشداری جیهاد نەكات) ﴿وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ﴾ بۆ شەلیش گوناه نی یە ﴿وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ﴾ هەروەها بۆ نەخۆشیش گوناه نی یە ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وە هەر كەس گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەكەی بێت ﴿يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ﴾ دەیباتە بەهەشتانێك ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ كەرووبارەكان بەژێریاندا دێن و دەچن ﴿وَمَن يَتَوَلَّ﴾ هەر كەسیش سەرپێچی بكات ﴿يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ (خوا) سزای سەختی دەدات ١٧) ﴿لَّقَدْ رَضِيَ اللَّهُ﴾ سوێند بەخوا بێگومان خوا ڕازی بوو ﴿عَنِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لەو ئیماندارانەی ﴿إِذْ يُبَايِعُونَكَ﴾ كە پەیمانیان پێدایت ﴿تَحْتَ الشَّجَرَةِ﴾ لەژێر درەختەكەدا (لە حودەیبییە) ﴿فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ جا خوا ئاگادار بوو بەوەی لە دڵیاندایە ﴿فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ﴾ بۆیە دڵنیایی و ئارامی بۆ ناردن ﴿وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ وە پاداشتی دانەوە بەسەركەوتنێكی نزیك (كەئازاد كردنی خەیبەر بوو). ١٨) ﴿وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا﴾ وە غەنیمەتی زۆر كەبەدەستی دێنن ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە زاڵی كاربەجێ یە. ١٩) ﴿وَعَدَكُمُ اللَّهُ﴾ خوا بەڵێنی پێ داوون ﴿مَغَانِمَ كَثِيرَةً﴾ كەغەنیمەتی زۆر ﴿تَأْخُذُونَهَا﴾ (لە بێ باوەڕان) دەگرن ﴿فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ﴾ بۆیە ئەم (غەنیمەتی خەیبەرە)ی بۆ پێش خستن ﴿وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنكُمْ﴾ وە دەستی خەڵكی (مەككەی) لێتان كۆتا كرد ﴿وَلِتَكُونَ آيَةً﴾ تا(ئەم ڕووداوە) ببێتە بەڵگەیەك ﴿لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ باوەڕداران ﴿وَيَهْدِيَكُمْ﴾ وەتا ڕێنموونیتان بكات ﴿صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا﴾ بۆ ڕێگای ڕاست. ٢٠) ﴿وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا﴾ وە چەندەها (غەنیمەتی)تر هەیە كەهێشتا دەسەڵاتتان نی یە بەسەری دا ﴿قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا﴾ بێگومان خوا ئاگای لەهەموویانە ﴿وَكَانَ اللَّهُ﴾ وەخوا هەمیشە ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾ بەسەر هەموو شتێكدا بەتوانایە. ٢١) ﴿وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەگەر ئەوانەی كافرن جەنگیان لەدژتان بكردایە ﴿لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ﴾ بێگومان (تێ دەشكان و) هەڵدەهاتن ﴿ثُمَّ لَا يَجِدُونَ﴾ پاشان دەستیان نەدەكەوت ﴿وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ هیچ دۆست و پشتیوانێك. ٢٢) ﴿سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي﴾ ئەوە یاساو باوی خوایە ﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ﴾ كە بێگومان پێشتریش هەروا بووە ﴿وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ قەت نابینیت باوو یاسای خوا هیچ گۆڕانێكی بەسەردا بێت. ٢٣)

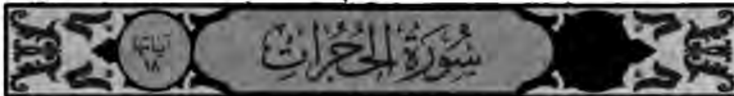
وَهُوَ ٱلَّذِى كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنۢ
بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوكُمْ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْهَدْىَ
مَعْكُوفًا أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ ۚ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَٰتٌ
لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَـُٔوهُمْ فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ
لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوا۟ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ
عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ
وَكَانُوٓا۟ أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾
لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ ۖ لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ
ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ
لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ
فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ
ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾

- ئایەتەکەی خوێندەوە عیکریمە وتی: خۆشی و شادی لە خۆت ئەی پێغەمبەری خوا بێگومان خوا ڕوونی کردۆتەوە چیت بۆ دەکات، ئەی چی دەکات بۆ ئێمە؟ جا ئەم ئایەتە دابەزی ﴿لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ ...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٤) سورەتی (الفتح): ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ ...﴾ موسلیم گێڕاویەتیەوە لە ئەنەسەوە کە دەڵێ: **هەشتا** چەکدار لە کافرانی مەککە لە چیای تەنعیمەوە هاتنەخوارەوە بۆ پێغەمبەر (ﷺ) **بە نیاز** بوون لە ناکاودا پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵەکانی شەهید بکەن بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵانی هەموویانیان بەدیل گرت و هێشتنیەوە و نەیکوشتن -بەرەڵای کردن- بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِن بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ...﴾.

﴿وَهُوَ ٱلَّذِى﴾ خوا ئەو زاتەیە ﴿كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ﴾ کەدەستی ئەوانی (کافران) لەئێوە کۆتا کرد ﴿وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم﴾ دەستی ئێوەشی لەوان (کۆتاکرد بەرێکەوتنی حودەیبیە) ﴿بِبَطْنِ مَكَّةَ﴾ لەناوجەرگەی مەککەدا ﴿مِنۢ بَعْدِ﴾ لەپاش ئەوەی ﴿أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ﴾ ئێوەی بەسەر ئەواندا زاڵ کرد ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ وەخوا بەهەرچی ئێوە دەیکەن بینایە. ٢٤)﴿هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ هەر ئەوان (مەککەیەکان) بوون کافر بوون ﴿وَصَدُّوكُمْ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ﴾ وەبەرگری ئێوەیان کرد (لەزیارەتی) کەعبەی پیرۆز ﴿وَٱلْهَدْىَ مَعْكُوفًا﴾ وە(نەیانهێشت) قوربانیە وەستێنراوەکان (لەحودەیبیەدا) ﴿أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ﴾ بگاتە شوێنی سەربڕینی خۆی ﴿وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَٰتٌ﴾ (خوا زاڵی دەکردن بەسەر مەککەدا لەو ساڵەدا) ئەگەر پیاوو ئافرەتانی ئیماندار نەبوایە (لەناو کافرانی مەککەدا) ﴿لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ﴾ کەئێوە نەتان دەناسین ﴿أَن تَطَـُٔوهُمْ﴾ پێتان پیادەنان (دەتان کوشتن) ﴿فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌۢ﴾ جابەهۆیانەوە تووشی تاوان دەبوون ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بێ ئەوەی بزانن ﴿لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦ﴾ تاخوا بیخاتە بەر بەزەیی خۆی ﴿مَن يَشَآءُ﴾ ئەو کەسەی کە خۆی دەیەوێ ﴿لَوْ تَزَيَّلُوا﴾ بەڵام ئەگەر (ئیمانداران و کافران لەمەککەدا) لەیەکتر جیاببوونایەتەوە ﴿لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ﴾ بێگومان کافراکانیانمان سزادەدا ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ بەسزادانێکی سەخت. ٢٥)﴿إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْحَمِيَّةَ﴾ کاتێ ئەوانەی بێ باوەڕن دەمار گیرییان خستە دڵیانەوە ﴿حَمِيَّةَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ﴾ کەدەمار گیری نەفامی یە ﴿فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ﴾ جا خواش دڵنیایی و ئارامی خۆیی ناردە خوارەوە ﴿عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ پێغەمبەر (ﷺ) و ئیمانداران ﴿وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ﴾ وەباوەڕدانی پابەند کرد بەووشەی (لا اله الا الله محمد رسول الله)وە ﴿وَكَانُوٓا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا﴾ وەئەوان بەووشەیە شیاو تر بوون و خاوەنی بوون ﴿وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا﴾ وە خوا بەهەموو شتێك ئاگادار و زانایە. ٢٦)﴿لَّقَدْ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ﴿صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ﴾ خوا ئەو خەوەی پێغەمبەرەکەی دیبوی بەڕاستی گێڕاو هێنایەدی ﴿لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ﴾ کە(ووتبوی) دڵنیابن دەچنە ناو کەعبەی پیرۆزەوە ﴿إِن شَآءَ ٱللَّهُ﴾ بەویستی خوا ﴿ءَامِنِينَ﴾ بە ئارامی و بێ ترس ﴿مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ﴾ سەرتان تاشێوە یاکورتان کردۆتەوە ﴿لَا تَخَافُونَ﴾ (لەدوژمن) ناترسن ﴿فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا﴾ جا ئەوەی (خوا) دەیزانی ئێوە نەتان دەزانی (کەخێر لەڕێکەوتن دایە) ﴿فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ﴾ وە جگە لەوە (چوونە مەککە) بڕیاری داوە ﴿فَتْحًا قَرِيبًا﴾ سەرکەوتنێکی نزیك (بۆ ئێوەیە کەڕێکەوتنی حودەیبیەیە). ٢٧)﴿هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ﴾ خوا ئەو زاتەیە کەپێغەمبەرەکەی ناردووە ﴿بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ﴾ بەڕێنموونی و ئایینی راستەوە ﴿لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ﴾ تا بەسەر هەموو ڕێبازێکدا زاڵی بکات ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا﴾ تەنها خوا بەسە بەشایەت لەسەر ئەمە. ٢٨)

مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْۖ تَرَىٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًاۖ سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِۚ وَمَثَلُهُمْ فِى ٱلْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسْتَغْلَظَ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًۢا ﴿٢٩﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَرْفَعُوٓا۟ أَصْوَٰتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ ٱلنَّبِىِّ وَلَا تَجْهَرُوا۟ لَهُۥ بِٱلْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَٰلُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَٰتَهُمْ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱمْتَحَنَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰۚ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِن وَرَآءِ ٱلْحُجُرَٰتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١،٢،٣) سورەتی (الحجرات): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ ...﴾ بوخاری لە عەبدوڵلای کوڕی زوبەیرەوە گێڕاویەتیەوە و دەڵێ: چەند سوارێکی هۆزی تەمیم هاتن بۆ خزمەت پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەبوبەکر وتی: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) قەعقاعی کوڕی مەعبەدی کوڕی زورارە بکە بە ئەمیر و گەورەیان، عومەری کوڕی خەططابیش وتی: ئەقرەعی کوڕی حابیس بکە بە ئەمیر و گەورەیان، جا ئەبوبەکر وتی: تۆ تەنها مەبەستت ئەوەبوو ڕکەبەرایەتی من بکەیت، عومەریش وتی: ئەخێر مەبەستم ڕکەبەرایەتی تۆ نەبوو، ئیتر بوویە دەمەقاڵێ یان و دەنگیان بەرزبوویەوە لەخزمەت پێغەمبەردا (ﷺ) بەو بۆنەیەوە ئەم ئایەتانە هاتنە خوارەوە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ تاکو ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾.

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ﴾ موحەممەد (ﷺ) پێغەمبەری خوایە ﴿وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ﴾ ئەو (باوەڕدار)انەش کەلەگەڵیدان ﴿أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ﴾ بەرامبەر بێ باوەڕان توندو تیژن و ﴿رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ﴾ لەنێوان خۆیاندا بە بەزەیین ﴿تَرَىٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا﴾ دەیان بینی (هەمیشە) لە کوڕنوش و سوژدە بردن دان ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا﴾ داوای بەهرەو رەزامەندی خوادا دەکەن ﴿سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم﴾ نیشانەیان لە ناو چاوانیاندا دیارە ﴿مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ﴾ بەهۆی زۆر سوژدە بردن (یانەوە) ﴿ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ﴾ ئەوە نموونەیانە لە تەوراتدا ﴿وَمَثَلُهُمْ فِى ٱلْإِنجِيلِ﴾ ئەوە نموونەشیان لە ئینجیلدا ﴿كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ﴾ وەك کشتوکاڵێك وایە چەکەرەی دەرکردبێ (سەوز بوویێ) ﴿فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسْتَغْلَظَ﴾ ئەنجا چەکەرەکەی بەهێز کرد بێ و قاییم بوو بێ ﴿فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ﴾ جا لەسەر لاسکی خۆی ڕێك وەستابێ ﴿يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ﴾ (ئەوەندە جوان بێ) جوتیارەکانی سەرسام کرد بێ ﴿لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ﴾ تابە (زۆر بوونی) هەوەڵانی داخ و مەراق بدا بەکافران ﴿وَعَدَ ٱللَّهُ﴾ خوا بەڵێنی داوە ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم﴾ بەوانەیان کە باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکەیان کردووە ﴿مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًۢا﴾ بە لێبوردن و پاداشتی گەورە (کە بەهەشتە). ٢٩)

سورەتی ﴿ الحجرات ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾. بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿لَا تُقَدِّمُوا۟﴾ پێش مەکەون (لە هیچ کاروبڕیارێکدا)﴿بَيْنَ يَدَىِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ لەخواو پێغەمبەرەکەی ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ و لەخوا بترسن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بێ گومان خوا بیسەری زانایە. ١) ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَرْفَعُوٓا۟ أَصْوَٰتَكُمْ﴾ دەنگتان بەرز مەکەنەوە ﴿فَوْقَ صَوْتِ ٱلنَّبِىِّ﴾ بەسەر دەنگی پێغەمبەردا (ﷺ) ﴿وَلَا تَجْهَرُوا۟ لَهُۥ بِٱلْقَوْلِ﴾ وە بەدەنگی بەرز قسەی لەگەڵ مەکەن ﴿كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ﴾ وەك دەنگ بەرز کردنەوەتان لەگەڵ یەکتری ﴿أَن تَحْبَطَ أَعْمَـٰلُكُمْ﴾ نەوەکو کردەوەکانتان بەتاڵ بێتەوە ﴿وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ خۆشتان هەستی پێ نەکەن. ٢)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بێ گومان ئەوانەی ﴿يَغُضُّونَ أَصْوَٰتَهُمْ﴾ دەنگیان نزم دەکەنەوە ﴿عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ﴾ لەخزمەتی پێغەمبەردا (ﷺ) ﴿أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ﴾ **ئەوانە ئەو کەسانەن** ﴿ٱمْتَحَنَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ خوا دڵیان تاقی دەکاتەوە (پاکی دەکاتەوە) ﴿لِلتَّقْوَىٰ﴾ بەهۆی پارێزکاری یەوە ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ لێبوردن و پاداشتی گەورەیان بۆ هەیە. ٣)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ بێ گومان ئەو کەسانەی ﴿يُنَادُونَكَ مِن وَرَآءِ ٱلْحُجُرَٰتِ﴾ لە دەرەوەی ژوورەکان بانگت دەکەن (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ زۆربەیان نەفامن و تێ ناگەن. ٤)

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾ وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ ۚ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا ۖ فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ ۚ فَإِن فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ ۖ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایەتی (٩) سورەتی (الحجرات): ﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا...﴾ بوخاری لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە گێڕاویەتیەوە دەڵێ: بەپێغەمبەری خوایان ووت: خۆزگە بڕۆشتیتایە بۆ لای عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی، پێغەمبەریش (ﷺ) لەگەڵ کۆمەڵێك لەهاوەڵاندا ڕۆشتن بۆ لای بە زەویەکی خوێ یاوی دا کە پێغەمبەر (ﷺ) گەشتە لای، عەبدوڵڵا ووتی بەپێغەمبەر (ﷺ) دووربکەوەرەوە لێم سوێند بەخوا بۆنی گوێ درێژەکەت ئازارەتی کردم، ئیتر پیاوێکی ئەنصاری ووتی: سوێند بەخوا بۆنی گوێ درێژەکەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە بۆنی تۆ خۆشترە، پیاوێکی خزمی عەبدوڵڵا (کە موسڵمانیش بوو) بەو قسەیە توڕە بوو جا هەردووکیان دەستیان کرد بە جنێودان -

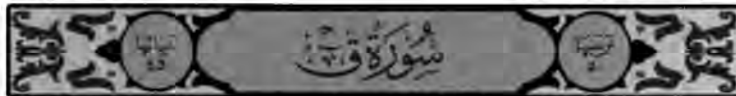
﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا﴾ خۆ ئەگەر چاوەڕوانیان بکردایە ﴿حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ﴾ تادەرۆشتیتە دەرەوە بۆ لایان﴿لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ ئەوە چاکتر بوو بۆیان ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێبوردەی میهرەبانە. ٥)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ﴾ ئەگەر گوناهکارێ هەواڵێکی گرنگی هێنا بۆتان ﴿فَتَبَيَّنُوا﴾ ئەوە لێ ی بکۆڵنەوە (تاڕوون ببێتەوە) ﴿أَن تُصِيبُوا﴾ نەوەك زیان بگەیەنن ﴿قَوْمًا بِجَهَالَةٍ﴾ بەخەڵکێك بەنەزانین ﴿فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ﴾ ئەوسا پەشیمان بن لەوکارەی کەکردووتانە. ٦)﴿وَاعْلَمُوا﴾ زۆر چاك بزانن ﴿أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ﴾ کە بێگومان پێغەمبەری خوا لە ناوتاندایە ﴿لَوْ يُطِيعُكُمْ﴾ ئەگەر بەگوێ ی ئێوەی بکردایە ﴿فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ﴾ لەزۆرێك لەکارەکاندا ﴿لَعَنِتُّمْ﴾ تووشی نارەحەتی دەبوون ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ﴾ بەڵام خوا ﴿حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ﴾ ئیمانی لاتان خۆشەویست کردووە ﴿وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾ وە لەدڵتاندا (شیرین و) ڕازاوەی کردووە ﴿وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ﴾ وە بێزراوو ناشرینی کردووە لەلاتان ﴿الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ﴾ بێ باوەڕی و تاوان و سەرپێچی فەرمانی خوا ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ﴾ هەر ئەوانەن شارەزاو لەسەر ڕێبازی ڕاستن. ٧)﴿فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً﴾ (ئەوە) بەخشش و بەهرەیەکە لەلایەن خواوە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ خواش زانا و دانایە. ٨)﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر دووکۆمەڵ لەئیمانداران ﴿اقْتَتَلُوا﴾ دژ بەیەکتر جەنگیان کرد ﴿فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا﴾ ئەوە لەنێوانیاندا ئاشتەوایی بکەن ﴿فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا﴾ ئەنجا ئەگەر کۆمەڵێکیان دەست درێژی کرد ﴿عَلَى الْأُخْرَىٰ﴾ بۆ سەر کۆمەڵێکی تر یان ﴿فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي﴾ ئەوە ئێوە (موسوڵمانان) لەگەڵ ئەوەیان بجەنگن دەست درێژی دەکات ﴿حَتَّىٰ تَفِيءَ﴾ تا دەگەڕێتەوە ﴿إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ﴾ بۆ فەرمانی خوا (ملکەچی فەرمانی خوا دەبێ) ﴿فَإِن فَاءَتْ﴾ ئنجا ئەگەر گەڕایەوە ﴿فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا﴾ ئەوسا لەنێوانیاندا ئاشتەوایی بکەن ﴿بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا﴾ بەدادگەرانە و ڕاست و دادپەروەر بن (لەنێوانیاندا) ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ دادپەروەرانی خۆش دەوێ. ٩)﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ بێ گومان تەنها باوەڕداران بران ﴿فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ﴾ کەواتە لەنێوان دووبراتاندا (ئاژاوە هەبوو) ئاشتەوایی بکەن ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ و لەخوا بترسن ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ تاڕەحمتان پێ بکات. ١٠) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ﴾ باهیچ کۆمەڵە پیاوێك گاڵتە نەکەن بەکۆمەڵێکی تریان ﴿عَسَىٰ أَن يَكُونُوا﴾ ڕەنگە گاڵتە پێ کراوەکان ﴿خَيْرًا مِّنْهُمْ﴾ لە گاڵتەکەرەکان باشترین (لای خوا) ﴿وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ﴾ وە ژنانێك گاڵتە نەکەن بەژنانێکی تر ﴿عَسَىٰ أَن يَكُنَّ﴾ ڕەنگە ئافرەتە گاڵتە پێ کراوەکان ﴿خَيْرًا مِّنْهُنَّ﴾ لە ئافرەتە گاڵتەکەرەکان باشترین ﴿وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ﴾ تانە وتەشەر لەیەکتری مەدەن (لەنێو خۆیاندا) ﴿وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ﴾ ناوو ناتۆرە لەیەکتری مەنێن ﴿بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ﴾ ئای چەند خراپە ناو بردنێ کە گوناهە (بە موسڵمان بڵێیت کافر، دلۆین پیس) ﴿بَعْدَ الْإِيمَانِ﴾ پاش باوەڕ هێنان ﴿وَمَن لَّمْ يَتُبْ﴾ جا ئەوەی پەشیمان نەبێتەوە ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ئەوە ئەوانە هەر خۆیان ستەمکارن. ١١)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجْتَنِبُواْ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ
وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن
يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ
رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ
شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ ۞ قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُواْ وَلَٰكِن
قُولُوٓاْ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُواْ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾
إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ
وَجَٰهَدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ بِدِينِكُمْ وَٱللَّهُ
يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ
﴿١٦﴾ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُواْ ۖ قُل لَّا تَمُنُّواْ عَلَىَّ إِسْلَٰمَكُم ۖ بَلِ ٱللَّهُ
يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَٰنِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ
يَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

- بەیەکتری ئەنجا هەریەکەیان خزمەکانی لەسەر بەجواب هاتن و توڕە بوون وە لە نێوانیاندا لە یەکتریدان بە پەلی دارخورما و نەعل مشتەکوڵە ڕوویدا بۆیان گێڕامەوە کە ئەم ئایەتە بەو هۆیەوە دابەزی ﴿وإن طائفتان من ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١) سورەتی (الحجرات): ﴿ولا تنابزوا بالألقاب ...﴾ ترمزی لە داوودی کوڕی ئەبی هیندەوە گێڕاویەتیەوە کە دەڵێ: گوێم لێ بوو کە ئیمامی شەعبی گێڕایەوە لە ئەبی جوبەیری کوڕی ضەحاکەوە و وتی: کاتێ خۆی هەریەک لە ئێمە دوو یا سێ ناوی هەبوو جا ناوی وایان تێدا بوو کە خاوەنەکەی پێ ی بانگ دەکرا پێ ی ناخۆش بوو و حەزی نەدەکرد بۆیە بەو هۆیەوە ئەم ئایەتە دابەزی: ﴿ولا تنابزوا بالألقاب...﴾.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ ئەی ئەوکەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿ٱجۡتَنِبُواْ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلظَّنِّ﴾ خۆتان لەزۆرێك لـە گومانـەكان بپارێزن ﴿إِنَّ بَعۡضَ ٱلظَّنِّ إِثۡمٞ﴾ چـونكە بەڕاسـتی هەنـدێك لەگومانەكان تاوانن ﴿وَلَا تَجَسَّسُواْ﴾ سیخوڕی مەكـەن (وبـەدوای ناتـەواوی یـەكتردا مەگەڕێن) ﴿وَلَا يَغۡتَب بَّعۡضُكُم بَعۡضًا﴾ لەپاشملە بەخراپە باسی یەكتری مەكەن ﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُمۡ﴾ ئایا كام لەئێوە پێ ی خۆشە ﴿أَن يَأۡكُلَ لَحۡمَ أَخِيهِ﴾ كەگۆشتی برا (ئایینی یەكەی) بخوات؟ ﴿مَيۡتٗا﴾ بەمردووی ﴿فَكَرِهۡتُمُوهُۚ﴾ بێگومـان قێزتـان لێ ی دێتـەوەو پێتان ناخۆشە ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٞ رَّحِيمٞ﴾ بێگومان خوا تەوبە گیراكەری بەبەزەیی یە. ١٢) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئـەی خەڵكینـە ﴿إِنَّا خَلَقۡنَٰكُم﴾ بێگومـان ئێمە دروستمان كردوون ﴿مِّن ذَكَرٖ وَأُنثَىٰ﴾ لە نێر و مێ یەك ﴿وَجَعَلۡنَٰكُمۡ﴾ وە كردومانن ﴿شُعُوبٗا وَقَبَآئِلَ﴾ بەچەند گەل و هۆزەوە ﴿لِتَعَارَفُوٓاْۚ﴾ تایەكتری بناسن ﴿إِنَّ أَكۡرَمَكُمۡ عِندَ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی بەڕێزترینتان لای خوا ﴿أَتۡقَىٰكُمۡۚ﴾ پارێزگار ترینتانە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٞ﴾ بێگومان خـوا زانـای ئاگادارە. ١٣) ﴿قَالَتِ ٱلۡأَعۡرَابُ ءَامَنَّاۖ﴾ عەرەبـە دەشـتەكیەكان وتیان باوەڕمان هێنـاوە ﴿قُل لَّمۡ تُؤۡمِنُواْ﴾ (ئـەی موحەممـەد (ﷺ)) بڵـێ باوەڕتـان نەهێناوە ﴿وَلَٰكِن قُولُوٓاْ أَسۡلَمۡنَا﴾ بەڵكو بڵێن موسڵمان بووین (بەسـەر زارەكـی) ﴿وَلَمَّا يَدۡخُلِ ٱلۡإِيمَٰنُ فِي قُلُوبِكُمۡۖ﴾ چونكە هێشتا باوەڕ نەچۆتە ناو دڵەكانتانەوە ﴿وَإِن تُطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ خۆ ئەگەر گوێ ڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەكەی بـن ﴿لَا يَلِتۡكُم مِّنۡ أَعۡمَٰلِكُمۡ شَيۡـًٔاۚ﴾ هیچ لە (پاداشتی) كردەوەكانتان كەم ناكاتەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێبوردەی میهرەبانە. ١٤) ﴿إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ﴾ بێگومان ئیماندارانی ڕاستـەقینە ئەوانەن ﴿ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ كە باوەڕیان هێناوە بە خوا و پێغەمبەرەكەی ﴿ثُمَّ لَمۡ يَرۡتَابُواْ﴾ پاشـان دوو دڵ نـەبوون (لـە ئیمانەكەیانـدا) ﴿وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ﴾ وە بەماڵ و گیانیان تێكۆشانیان كردووە ﴿فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ﴾ لەپێناو ڕێبازی خـوادا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ﴾ هەر ئەوانەن ڕاسگۆیان. ١٥) ﴿قُلۡ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ﴾ (ئـەی موحەممـەد (ﷺ)) بڵێ ئایا ئێوە خـوا ئاگـادار دەكـەن ﴿بِدِينِكُمۡ﴾ لەئایینەكـەتان ﴿وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ﴾ لەكاتێكـدا خـوا ئاگـادارەو دەزانـێ ﴿مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ﴾ بەهەرچـی لەئاسمانەكانو زەوی دایـە ﴿وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ﴾ وە خـوا بەهـەموو شتێك زانایـە. ١٦) ﴿يَمُنُّونَ عَلَيۡكَ﴾ ئەوكەسانە منەت دەكەن بەسـەر تۆدا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿أَنۡ أَسۡلَمُواْۖ﴾ چونكە موسڵمان بـوون ﴿قُل لَّا تَمُنُّواْ عَلَيَّ إِسۡلَٰمَكُمۖ﴾ تـۆش بڵـێ منـەتی موسڵمان بوونی خۆتان بەسەر مندا مەكەن ﴿بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيۡكُمۡ﴾ بـەڵكو خـوا منـەت دەكـات بەسـەر ئێـوەدا ﴿أَنۡ هَدَىٰكُمۡ لِلۡإِيمَٰنِ﴾ چـونكە ڕێنمـوونیی كـردوون بـۆ باوەڕهێنان ﴿إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاسـتگۆن (كـە ئیمانـدارن). ١٧) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ﴾ بەڕاسـتی خـوا دەزانـێ ﴿غَيۡبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ﴾ نهێنـی ئاسـمانەكان و زەوی ﴿وَٱللَّهُ بَصِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ﴾ وەخوا بینایە بەهەر كردەوەیەك كە ئێوە دەیكەن. ١٨)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قٓۚ وَٱلۡقُرۡءَانِ ٱلۡمَجِيدِ ﴿١﴾ بَلۡ عَجِبُوٓاْ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٞ مِّنۡهُمۡ فَقَالَ ٱلۡكَٰفِرُونَ هَٰذَا شَيۡءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ أَءِذَا مِتۡنَا وَكُنَّا تُرَابٗاۖ ذَٰلِكَ رَجۡعُۢ بَعِيدٞ ﴿٣﴾ قَدۡ عَلِمۡنَا مَا تَنقُصُ ٱلۡأَرۡضُ مِنۡهُمۡۖ وَعِندَنَا كِتَٰبٌ حَفِيظُۢ ﴿٤﴾ بَلۡ كَذَّبُواْ بِٱلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمۡ فَهُمۡ فِيٓ أَمۡرٖ مَّرِيجٍ ﴿٥﴾ أَفَلَمۡ يَنظُرُوٓاْ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوۡقَهُمۡ كَيۡفَ بَنَيۡنَٰهَا وَزَيَّنَّٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٖ ﴿٦﴾ وَٱلۡأَرۡضَ مَدَدۡنَٰهَا وَأَلۡقَيۡنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوۡجِۭ بَهِيجٖ ﴿٧﴾ تَبۡصِرَةٗ وَذِكۡرَىٰ لِكُلِّ عَبۡدٖ مُّنِيبٖ ﴿٨﴾ وَنَزَّلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ مُّبَٰرَكٗا فَأَنۢبَتۡنَا بِهِۦ جَنَّٰتٖ وَحَبَّ ٱلۡحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَٱلنَّخۡلَ بَاسِقَٰتٖ لَّهَا طَلۡعٞ نَّضِيدٞ ﴿١٠﴾ رِّزۡقٗا لِّلۡعِبَادِۖ وَأَحۡيَيۡنَا بِهِۦ بَلۡدَةٗ مَّيۡتٗاۚ كَذَٰلِكَ ٱلۡخُرُوجُ ﴿١١﴾ كَذَّبَتۡ قَبۡلَهُمۡ قَوۡمُ نُوحٖ وَأَصۡحَٰبُ ٱلرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٞ وَفِرۡعَوۡنُ وَإِخۡوَٰنُ لُوطٖ ﴿١٣﴾ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡأَيۡكَةِ وَقَوۡمُ تُبَّعٖۚ كُلّٞ كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ أَفَعَيِينَا بِٱلۡخَلۡقِ ٱلۡأَوَّلِۚ بَلۡ هُمۡ فِي لَبۡسٖ مِّنۡ خَلۡقٖ جَدِيدٖ ﴿١٥﴾

- ئەی پێغەمبەر ئەو باڵندانە ناسکی خۆش خۆرن، ئەویش فەرمووی: (ئەوەی دەیانخوات ناسکترو خۆش خۆرترە -سێ جار وتیەوە- وەهیوادارم تۆ لەو کەسانە بێت کەلێیان دەخۆن).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (الواقعة): عن ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إني رأيت الجنة فتناولت منها عنقوداً ولو أخذته لأكلتم منه مابقيت الدنيا)(رواه البخاري ومسلم) عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان بەهەشتم بینی جا دەستم برد بۆ هێشووە ترێ یەک تێیدا ئەگەر بمگرتایە -ولێم کردبایەتەوە- بێگومان تا دنیا دەما هەر لێتان دەخوارد).

ئایەتی (٧٩) سورەتی (الواقعة): قال رسول الله (ﷺ): (ثلاث لا يمنعن: الماء والكلأ والنار)(رواه ابن ماجه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (سێ شت نابێ قەدەغە بکرێت - لەخەڵکی - ئاو و لەوەڕگا و ئاگر).

سورەتی ﴿ق﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿ق﴾ بە (قاف) دەخوێندرێتەوە، ماناکەی تەنها خوا دەیزانێ بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرە) بکە﴿وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ سوێند بەقورئانی بەرزو بەڕێز (تۆ نێردراوی خوای ئەی موحەممەد(ﷺ)). ١)﴿بَلْ عَجِبُوا﴾ بەڵام (بێ باوەڕان) سەریان سوڕماوە ﴿أَن جَاءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ﴾ لەوەی کەپێغەمبەرێکی ترسێنەریان بۆ هاتووە لە خۆیان ﴿فَقَالَ الْكَافِرُونَ﴾ جابێباوەڕان دەیان ووت ﴿هَٰذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ﴾ ئەمە شتێکی سەیرە. ٢)﴿أَإِذَا مِتْنَا﴾ ئایا کاتێ مردین و ﴿وَكُنَّا تُرَابًا﴾ بووین بەخۆڵ (چۆن زیندوو دەبینەوە) ﴿ذَٰلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ﴾ ئەوە گەڕانەوەیەکی دوورەو نابێ. ٣)﴿قَدْ عَلِمْنَا﴾ بێگومان ئێمە دەزانین ﴿مَا تَنقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ﴾ زەوی چەندێ لە لاشەیان دەخوات (هیچیمان لێ وون نابێ) ﴿وَعِندَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ﴾ پەڕاوێکیشمان لایەکە پارێزەری هەموو شتێکە. ٤)﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ﴾ (زیندوو بوونەوە دوورنی یە) بەڵکو ئەوان باوەڕیان بەقورئان نەکرد﴿لَمَّا جَاءَهُمْ﴾ کاتێ بۆیان هات ﴿فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَّرِيجٍ﴾ بۆیە ئەوان لەناو کارێکی تێکەڵو پێکەڵدان. ٥)﴿أَفَلَمْ يَنظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ﴾ دەی ئایا سەرنجی ئەو ئاسمانەیان نەداوە کە لەسەریانەوەیە ﴿كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا﴾ چۆن دروستمان کردووەو ڕازاندومانەتەوە ﴿وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ﴾ وەهیچ درزو کەلێنێکی تێدا نی یە. ٦)﴿وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا﴾ زەویشمان ڕاخستووە ﴿وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ﴾ چەندەها شاخی دامەزراومان تیاداناوە ﴿وَأَنبَتْنَا فِيهَا﴾ تیاشمانا ڕواندوە ﴿مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ هەموو جۆر ڕووەکێکی جوان. ٧)﴿تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ﴾ تابەر چاو ڕوونیو پەندو بیرخەرەوە بێت ﴿لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ﴾ بۆ هەموو بەندەیەکی تەوبە کارو گەڕاوە بۆ لای خوا. ٨)﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ﴾ وە لەئاسمانەوە باراندوومانە ﴿مَاءً مُّبَارَكًا﴾ بارانێکی بەپیتو فەڕ﴿فَأَنبَتْنَا بِهِ﴾ جابەو بارانە ڕوواندومانە ﴿جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ﴾ باخات و دانەوێڵە(ی ئەو کشتوکاڵانەی) کەدروێنە دەکرێن. ٩) ﴿وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ﴾ هەروەها دارخورمای بەرزو بڵند ﴿لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ﴾ بە هێشووی تێک پەستراوەوە. ١٠)﴿رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ﴾ (تابێتە) ڕسقو ڕۆزی بۆ بەندەکان ﴿وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا﴾ هەر بەو بارانە زەوی مردو (وشک) دەبوژێنینەوە ﴿كَذَٰلِكَ الْخُرُوجُ﴾ زیندوو کردنەوە(ی مردوانیش) هەر بەو شێوەیە. ١١)﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ﴾ پێش ئەمانیش باوەڕیان نەهێنا (بە پێغەمبەرەکانیان) ﴿قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ﴾ گەلی نووح و خاوەن چاڵاو بیرەکانو (گەلی) سەموود ١٢)﴿وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ﴾ وەگەلی عادو فیرعەون و گەلی لووطیش. ١٣)﴿وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ﴾ هەروەها خاوەن باخاتە چڕو پڕەکان و گەلی توببەعیش ﴿كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ﴾ هەر هەموویان باوەڕیان نەهێنا بەپێغەمبەرەکانیان ﴿فَحَقَّ وَعِيدِ﴾ بۆیە هەڕەشەی (من لەسزایان) هاتەدی. ١٤) ﴿أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ﴾ جا ئایا ئێمە لەدروستکردنی یەکەم جاردا دەستەوسان بووین (تانەتوانین زیندووتان بکەینەوە) ﴿بَلْ هُمْ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو ئەوان ﴿فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ لە گومانێکدان لە دروست بوونەوەیەکی سەر لە نوێ. ١٥)

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِۦ نَفْسُهُۥ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ
مِنْ حَبْلِ ٱلْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى ٱلْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٌ
﴿١٧﴾ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ
ٱلْمَوْتِ بِٱلْحَقِّ ۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ ۚ ذَٰلِكَ
يَوْمُ ٱلْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَآئِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَّقَدْ
كُنتَ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ حَدِيدٌ
﴿٢٢﴾ وَقَالَ قَرِينُهُۥ هَٰذَا مَا لَدَىَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ أَلْقِيَا فِى جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ
عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا
ءَاخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ ۞ قَالَ قَرِينُهُۥ رَبَّنَا مَآ أَطْغَيْتُهُۥ
وَلَٰكِن كَانَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ
إِلَيْكُم بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ لَدَىَّ وَمَآ أَنَا۠ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾
يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ ٱمْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ ﴿٣٠﴾ وَأُزْلِفَتِ
ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ
﴿٣٢﴾ مَّنْ خَشِىَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٣﴾ ٱدْخُلُوهَا
بِسَلَٰمٍ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾

ئایەتی (١٠) سورەتی (الحدید): قال رسول الله (ﷺ): (لا تسبوا أصحابي فو الذي نفسي بيده لو أن أحدكم أنفق مثل أحد ذهباً ما بلغ مد أحدهم ولا نصيفه) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (جنێو مەدەن بە هاوەڵانم، سوێند بەو خوایەی گیانی منی بەدەستە ئەگەر کەسێ لە ئێوە بە ئەندازەی ئوحود ئاڵتون و زێڕ ببەخشێت ناگاتە مشتێکی ئەوان یا نیوەمشتێ خێرەکە کە بەخشیویانە).

ئایەتی (٢٢) سورەتی (الحدید): قال النبي (ﷺ): (كتب الله مقادير الخلائق قبل أن يخلق السماوات والأرض **بخمسين ألف سنة) (رواه مسلم)**، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە **هەموو کاروباری** دروستکراوەکانی نووسیوە و دیاری کردووە پەنجا هەزار ساڵ پێش ئەوەی ئاسمانەکان و زەوی دروست بکات).

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ﴾ سوێند بەخوا ئێمە ئادەمیمان بەدی هێناوەو ﴿وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ﴾ چاك ئاگادارین بەو خەیاڵ و خەتەرانەی دێن بەدڵ و دەرونیدا ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ﴾ وئێمە (فریشتەکانمان) لەوەوە نزیکترین ﴿مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ لە شادەماری دڵی. ١٦) ﴿إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ﴾ کاتێ ئەو دووفریشتە (کرداری) تۆمار دەکەن ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ﴾ کە لەلای ڕاست و لای چەپیەوە دانیشتوون. ١٧) ﴿مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ﴾ هەر ووتەیەك لەدەمی دەرچێ ﴿إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ چاودێرێکی بەسەرەوەیە (و دەینوسێ). ١٨) ﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ﴾ ناڕەحەتی و بێهۆشی مردن دێت لەگەڵ ڕاستیەکاندا ﴿ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ﴾ (پێی دەووترێ) ئەمە ئەو (مردنە)یە کە خۆت لێ دەپاراست و لادەدا. ١٩) ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾ ئەنجا فوو دەکرێ بەکەڕەنادا ﴿ذَٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ﴾ ئەوە ڕۆژی (بەدی هاتنی) هەڕەشەکانە. ٢٠) ﴿وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا﴾ لەگەڵ هەموو کەسێکدا دێت (بۆ مەحشەر) ﴿سَائِقٌ وَشَهِيدٌ﴾ لێخوڕێك و شایەتێك. ٢١) ﴿لَّقَدْ كُنتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا﴾ (پێی دەووترێت) سوێند بەخوا بەڕاستی تۆ لەمەبێ ئاگا بوویت لەدنیادا ﴿فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَاءَكَ﴾ جا ئێمە پەردە(ی قیامەت)مان لەسەر لادایی ﴿فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾ ئەنجا ئەمڕۆ (کە قیامەتە) چاوت تیژەو چاك دەبینێ. ٢٢) ﴿وَقَالَ قَرِينُهُ﴾ وە ئەو (فریشتە چاودێرەی) لەگەڵیدایە دەڵێ ﴿هَٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ﴾ ئەمە (نامەی کردەوەکانی) ئامادەیەو لای منە. ٢٣) ﴿أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ﴾ (خوا دەفەرموێ بەدوو فریشتەکە) فڕێ ی دەنە ناو دۆزەخەوە ﴿كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ﴾ هەموو کافرێکی سەرکەشی. ٢٤) ﴿مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ﴾ بەرگری کەر لەچاکەی ﴿مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ﴾ دەست درێژ کەری گوماناوی. ٢٥) ﴿الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ ئەو کەسەی کەپەرستراوی تری لەگەڵ خوادا داناوە ﴿فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ﴾ جا هەر دووکتان (ئەی فریشتەکان) فڕێی بدەنە سزای سەختەوە. ٢٦) ﴿قَالَ قَرِينُهُ﴾ ئەو (شەیتانەی لەدنیادا) لەگەڵیدا بوو دەڵێ ﴿رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ﴾ ئەی پەروەردگارم من ئەوم سەرکەش نەکرد ﴿وَلَٰكِن كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ بەڵکو خۆی لەگومڕایی یەکی دوور لەڕاستیدا بوو. ٢٧) ﴿قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ﴾ (خوا دەفەرموێ) لەلای مندا دەمەقاڵێ و مشتومڕ مەکەن ﴿وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالْوَعِيدِ﴾ چونکە بێ گومان پێشتر هەڕەشەم (لەم بارەیەوە) ناردووە بۆتان. ٢٨) ﴿مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ﴾ بەڵێنی من قەت گۆڕانی بەسەردا نایەت ﴿وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ وە من هیچ جۆرە ستەمێك لە بەندەکانم ناکەم. ٢٩) ﴿يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ﴾ ڕۆژێك دەبێ بەدۆزەخ دەڵێین ﴿هَلِ امْتَلَأْتِ﴾ ئایا پڕ بوویت؟ ﴿وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ﴾ دۆزەخیش دەڵێ ئایا کەسی تر هەیە (بیهێنن)؟. ٣٠) ﴿وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ بەهەشتیش (لەو ڕۆژەدا) نزیك کراوەتەوە بۆ پارێزکاران ﴿غَيْرَ بَعِيدٍ﴾ دوور نی یە (لێیان). ٣١) ﴿هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ﴾ (پێیان دەوترێ) ئەمە ئەو (بەهەشتە)یە کە بەڵێنتان پێ درابوو ﴿لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ﴾ بەهەموو ڕوو لەخوایەکی خۆپارێز. ٣٢) ﴿مَّنْ خَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ﴾ ئەوەی لە خوای میهرەبان ترسابێ کە نادیارە (لەدونیادا) ﴿وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ﴾ وە بەدڵێکی ڕوو لە خواوە گەڕابێتەوە (بۆ لامان). ٣٣) ﴿ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ﴾ (دەووترێ) هەمووتان بڕۆنە ناو بەهەشتەوە دڵنیا و بێ ترس بن (لەسزاو ناخۆشی) ﴿ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ﴾ ئەم ڕۆژە ڕۆژی نێجگاری و نەمری یە. ٣٤) ﴿لَهُم مَّا يَشَاءُونَ فِيهَا﴾ لەو بەهەشتەدا هەرچیان بوێت بۆیان ئامادەیە ﴿وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ﴾ وە لەوە زیاتریشمان هەیە (کە بینینی خوای گەورەیە). ٣٥)

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾ فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤٠﴾ وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ﴿٣﴾ فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾

ئایەتی (٨) سورەتی (المجادلة): عن أنس (رضي الله عنه) قال: إن النبي (ﷺ) قال: (إذا سلم عليكم أحد من أهل الكتاب فقولوا: وعليك) (رواه أحمد والبخاري). ئەنەس (رەزای خوای لێ بێ) لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) گێڕاویەتی یەوە کە فەرموویەتی: (هەر کاتێ کەسانێکی گاوور یا جوولەکە سەلامی لێ کردن – دەڵێن مردن بۆ تۆ– ئێوەش پێی بڵێن – مردن و سەر شۆڕی– بۆ خۆت).

ئایەتی (١٠) سورەتی (المجادلة): عن عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إذا كنتم ثلاثة فلا يتناجى اثنان دون صاحبهما فإن ذلك يحزنه) (رواه البخاري ومسلم) عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود (رەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتی یەوە کەپێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کاتێ سێ کەس پێکەوە بوون باپەیوانیان بەجیا لە هاوڕێکەیان چپە نەکەن چونکە پێکەوە چپە کردنە سێ یەمەکەیان خەفەتبار دەکات).

﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ﴾ وەپێش ئەمان گەل و چینی زۆرمان لەناوبرد﴿هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا﴾ کەئەوان لەمانیش بەهێزتر بوون ﴿فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ﴾ خۆ شاران و وولاتانیان بشکنیوەو گەڕاوون﴿هَلْ مِن مَّحِيصٍ﴾ ئایا هیچ پەنا گایەك هەبوو(بۆیان لەمردن). ٣٦)﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ﴾ بێگومان لەم (باسەدا) پەندو ئامۆژگاری هەیە ﴿لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ﴾ بۆ کەسێك خاوەن دڵێکی (زیندوو بێت یان ژیری)﴿أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾ یاگوێ بگرێ (بۆ قورئان) و بیریشی لەلای بێ. ٣٧)﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا﴾ سوێند بەخوا بێگومان دروستمان کردووە﴿السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لە نێوانیاندایە﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ لە شەش ڕۆژدا﴿وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ﴾ وە هیچ ماندوو بوونێکمان تووش نەبوو. ٣٨)﴿فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾ کەواتە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) خۆگریە بەرامبەر ئەو (قسە نابەجێ یانە)ی کەدەیڵێن ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ﴾ بەستایشی پەروەردگارت تەسبیحات بکە ﴿قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ﴾ پێش هەڵهاتنی خۆرو﴿وَقَبْلَ الْغُرُوبِ﴾ پێش ئاوا بوونیشی. ٣٩) ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ﴾ وە لەبەشێك لەشەودا ستایشی پەروەردگارت بکە﴿وَأَدْبَارَ السُّجُودِ﴾ وە لەپاش نوێژەکانیش. ٤٠)﴿وَاسْتَمِعْ يَوْمَ﴾ وە گوێ بگرە لەڕۆژێکدا﴿يُنَادِ الْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾ جاڕ دەرێك لەشوێنێکی نزیکەوە بانگ دەکات. ٤١)﴿يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ﴾ ڕۆژێ کە نەعرەتەیەك (دەنگێکی گەورەی ترسناك) بەڕاستیی دەبیستن﴿ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ﴾ ئەو ڕۆژە ڕۆژی هاتنەدەرەوەیە (لەگۆڕەکان). ٤٢)﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ﴾ بێگومان هەر ئێمەین دەژێنین و دەمرێنین﴿وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ﴾ گەڕانەوەش هەر بۆلای ئێمەیە. ٤٣)﴿يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ﴾ ڕۆژێ دێ زەوی لەئاست ئەوانە(ی مردوون) قڵیش دەبات ﴿سِرَاعًا﴾ بەپەلە (دێنە دەرەوە) ﴿ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ﴾ ئەو کۆکردنەوە بەلای ئێمەوە ئاسانە. ٤٤)﴿نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ﴾ بێگومان ئێمە ئاگادارین بەوەی کەدەیڵێن ﴿وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ﴾ تۆ دەسەڵاتت بەسەریاندا نی یە ﴿فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَن﴾ کەوایە تۆ بەم قورئانە ئامۆژگاری ئەو کەسە بکە ﴿يَخَافُ وَعِيدِ﴾ کە لەهەڕەشەی من دەترسێ. ٤٥)

سورەتی ﴿ الذاريات ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا﴾ سوێند بەو بایانەی کە زۆر شت پرژو بڵاودەکەنەوە بە بڵاوکردنەوە. ١) ﴿فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا﴾ ئەدجا سوێند بەو هەورانەی کە هەڵگری بارانن. ٢) ﴿فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا﴾ ئەدجا سوێند بەو کەشتی یانەی کە بەئاسانی دەگەڕێن (لە ناو دەریادا). ٣) ﴿فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا﴾ ئەدجا سوێند بەو فریشتانەی کار دابەشکەرن. ٤) ﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ﴾ بێگومان هەر بەڵێنێ کە پێتان دەدرێ ڕاستە. ٥) ﴿وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ﴾ وە بەڕاستی (ڕۆژی) پاداشت و تۆڵە ڕوودەدات. ٦)

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلۡحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمۡ لَفِي قَوۡلٖ مُّخۡتَلِفٖ ﴿٨﴾ يُؤۡفَكُ عَنۡهُ مَنۡ أُفِكَ ﴿٩﴾ قُتِلَ ٱلۡخَرَّٰصُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي غَمۡرَةٖ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسۡـَٔلُونَ أَيَّانَ يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوۡمَ هُمۡ عَلَى ٱلنَّارِ يُفۡتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُواْ فِتۡنَتَكُمۡ هَٰذَا ٱلَّذِي كُنتُم بِهِۦ تَسۡتَعۡجِلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمۡ رَبُّهُمۡۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَبۡلَ ذَٰلِكَ مُحۡسِنِينَ ﴿١٦﴾ كَانُواْ قَلِيلٗا مِّنَ ٱلَّيۡلِ مَا يَهۡجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلۡأَسۡحَارِ هُمۡ يَسۡتَغۡفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِيٓ أَمۡوَٰلِهِمۡ حَقّٞ لِّلسَّآئِلِ وَٱلۡمَحۡرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِي ٱلۡأَرۡضِ ءَايَٰتٞ لِّلۡمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِيٓ أَنفُسِكُمۡۚ أَفَلَا تُبۡصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِي ٱلسَّمَآءِ رِزۡقُكُمۡ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ إِنَّهُۥ لَحَقّٞ مِّثۡلَ مَآ أَنَّكُمۡ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾ هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ﴿٢٤﴾ إِذۡ دَخَلُواْ عَلَيۡهِ فَقَالُواْ سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞ قَوۡمٞ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجۡلٖ سَمِينٖ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيۡهِمۡ قَالَ أَلَا تَأۡكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَأَوۡجَسَ مِنۡهُمۡ خِيفَةٗۖ قَالُواْ لَا تَخَفۡۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٖ ﴿٢٨﴾ فَأَقۡبَلَتِ ٱمۡرَأَتُهُۥ فِي صَرَّةٖ فَصَكَّتۡ وَجۡهَهَا وَقَالَتۡ عَجُوزٌ عَقِيمٞ ﴿٢٩﴾ قَالُواْ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡحَكِيمُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

ئایەتی (١١) سورەتی (المجادلة): عن ابن عمر (رضي الله عنهما) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا يقيم الرجل الرجل من مجلسه فيجلس فيه ولكن تفسحوا وتوسعوا) (رواه البخاري ومسلم). عەبدوڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خوای لێ بێ) لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) گێڕاویەتیەوە فەرموویەتی: (با هیچ کەس کەسێکی تر هەڵنەستێنێ لەو شوێنەی کە تێیدا دانیشتووە پاشان خۆی لە شوێنەکەیدا دانیشێت، بەڵکو مەجلیسەکە فراوان بکەن ڕێگەی یەکتری بکەنەوە).

ئایەتی (١٩) سورەتی (المجادلة): عن أبي الدرداء (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (ما من ثلاثة في قرية ولا بدو لا تقام فيهم الصلاة الا استحوذ عليهم الشيطان، فعليك بالجماعة فإنما يأكل الذئب من الغنم القاصية)(رواه أحمد وأبو داود والنسائي). ئەبو دەرداء (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ:

﴿وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْحُبُكِ﴾ وەسوێند بەئاسمانی خاوەن ڕێگای زۆر (خاوە جوانی و ڕێك و پێكی). ٧)﴿إِنَّكُمْ لَفِى قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ﴾ بێگومان ئێوە لەقسەی جیاوازدان. ٨)﴿يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ﴾ ئەو کەسە لادەدرێت لەئیمان کەلادراوە (چونکە خۆی گومڕایە). ٩)﴿قُتِلَ ٱلْخَرَّٰصُونَ﴾ دەك بەکوشت چن ئەو درۆزنانە(و نەفرینیان لێ بێ). ١٠)﴿ٱلَّذِينَ هُمْ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿فِى غَمْرَةٍ سَاهُونَ﴾ لەگێژاوی نەزانی دا بێئاگان (لەهەموو شت). ١١)﴿يَسْـَٔلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلدِّينِ﴾ (بەگاڵتەوە) دەپرسن کەی ڕۆژی دوایی دێت. ١٢)﴿يَوْمَ هُمْ﴾ ڕۆژێك (سزا دەدرێن) کەئەوان ﴿عَلَى ٱلنَّارِ يُفْتَنُونَ﴾ بەئاگری دۆزەخ دەسوتێنرێن. ١٣)﴿ذُوقُوا۟ فِتْنَتَكُمْ﴾ (پێیان دەوترێت) سزاکەتان بچەژن ﴿هَٰذَا ٱلَّذِى﴾ ئەمە ئەو (سزایە) ﴿كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ﴾ (بەگاڵتەوە) بە پەلە داواتان دەکرد. ١٤)﴿إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ﴾ بێگومان پارێزکاران ﴿فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ﴾ وان لە باخات و کەناری سەرچەشمەی ڕەواندا. ١٥)﴿ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ﴾ ئەوەی خوا پێی داوون وەری دەگرن ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ﴾ (چونکە) بێگومان ئەوان لەوەو پێش چاکەکار بوون. ١٦)﴿كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ﴾ ئەوانە کەمێك لەشەودا ﴿مَا يَهْجَعُونَ﴾ دەخەوتن (شەو نوێژیان دەکرد) . ١٧)﴿وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ وە لەبەرەبەیاناندا داوای لێخۆشبوونیان دەکرد. ١٨)﴿وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ﴾ وە ماڵ و دارایی یاندا ﴿حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ﴾ بۆ (هەژاری) داواکەرو داوانەکەر مافی خۆیان هەبوو. ١٩)﴿وَفِى ٱلْأَرْضِ ءَايَٰتٌ لِّلْمُوقِنِينَ﴾ وەلەزەویدا بەڵگەو نیشانە هەیە بۆ باوەڕداران. ٢٠)﴿وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ﴾ وە لەخودی خۆشتاندا (بەڵگەی زۆر هەیە) ﴿أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ دەی ئایا بۆ وورد نابنەوەو سەرنج نادەن. ٢١)﴿وَفِى ٱلسَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ﴾ وەڕسق و ڕۆزی ئێوەو ئەو بەڵێنانەی پێتان دەدرێ لەئاسمانە. ٢٢)﴿فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ﴾ جا سوێند بەپەروەردگاری ئاسمان و زەوی ﴿إِنَّهُۥ لَحَقٌّ﴾ بێگومان ئەوە(ی باسکرا) هەق و ڕاستە ﴿مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ﴾ بەوێنەی ئەو قسانەی خۆتان دەیکەن. ٢٣)﴿هَلْ أَتَىٰكَ﴾ ئایا بۆت هاتووە﴿حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ٱلْمُكْرَمِينَ﴾ بەسەر هاتی میوانە ڕێزدارەکانی ئیبراهیم. ٢٤)﴿إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ﴾ کاتێ چوونە لای ئیبراهیم و ﴿فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ﴾ ووتیان سەلاو (ئەویش) ووتی سلاو لەخۆتان ﴿قَوْمٌ مُّنكَرُونَ﴾ (ئێوە) کەسانێکی نەناسراوون. ٢٥) ﴿فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ﴾ جا خێرا چوو بۆلای خێزانەکەی ﴿فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ﴾ ئەنجا گوێرەکەیەکی قەڵەوی (بەبرژاوی بۆیان) هێنا. ٢٦)﴿فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ﴾ وەنزیکی کردەوە لێیان (بەڵام نەیان خوارد) ﴿قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ ووتی ئەوە ناخۆن؟. ٢٧)﴿فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً﴾ ئەوجا لێیان ترسا ﴿قَالُوا۟ لَا تَخَفْ﴾ ووتیان مەترسە (ئێمە نێردراوی خواین) ﴿وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ﴾ وە مزگێنیان پێ دا بەکوڕێکی دانا (کەئیسحاقە). ٢٨)﴿فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ فِى صَرَّةٍ﴾ جاژنەکەی بەقیژەوە هات و ﴿فَصَكَّتْ وَجْهَهَا﴾ دای بەڕوومەتی خۆیدا و ﴿وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ﴾ ووتی پیرەژنێکی نەزۆك (چۆن منداڵی دەبێ). ٢٩)﴿قَالُوا۟ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ﴾ (فریشتەکان) ووتیان پەروەردگارت وای فەرمووە ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ﴾ بێگومان هەر خوا کار بەجێ و زانایە. ٣٠)

۞ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ وَتَرَكْنَا فِيهَآ ءَايَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ وَفِى مُوسَىٰٓ إِذْ أَرْسَلْنَٰهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِۦ وَقَالَ سَٰحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ وَفِى عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلرِّيحَ ٱلْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِن شَىْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ وَفِى ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا۟ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا۟ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مِن قِيَامٍ وَمَا كَانُوا۟ مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٤٦﴾ وَٱلسَّمَآءَ بَنَيْنَٰهَا بِأَيْي۟دٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱلْأَرْضَ فَرَشْنَٰهَا فَنِعْمَ ٱلْمَٰهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِن كُلِّ شَىْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ فَفِرُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ إِنِّى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ إِنِّى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥١﴾

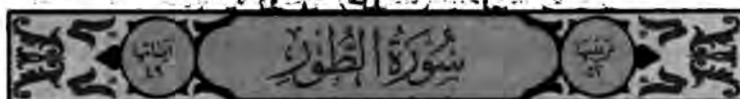
- پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هیچ سێ کەسێک نی یە لەگوندێکدا یا دەوارنشینێکدا بن و لەناویاندا نوێژ بەکۆمەڵ نەکرێت ئیللا شەیتان زاڵ دەبێ بەسەریاندا، کەواتە لەگەڵ پێڕ و کۆمەڵدابە چونکە بەڕاستی گورگ لەناویاندا مەڕی تاکەوە بوو دەخوات).

ئایەتی (٦) سوورەتی (الحشر): عن أبي بكر (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا نورث ما تركناه صدقة)(رواه البخاري ومسلم). ئەبو بەکر (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئێمە میراتمان لێ ناگیرێت، هەر چیمان بەجێ هێشت - پاش مردنمان - خێر و صەدەقەیە - بۆ ئیمانداران -).

ئایەتی (٩) سوورەتی (الطلاق): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا يجتمع غبار -

﴿قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی: چیتان پێ سپێردراوە ئەی نێراوانی خوا. ٣١)﴿قَالُوٓاْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ﴾ ووتیان بێگومان ئێمە نێرراوین بۆ سەر گەلی تاوانباران ٣٢)﴿لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ﴾ بۆ ئەوەی بباریێنین بە سەریاندا بەرد لە گڵی سوورەوە کراوی. ٣٣)﴿مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ﴾ نیشانە کراو لەلایەن پەروەردگارتەوە بۆ لە سنوور دەرچوان. ٣٤)﴿فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئینجا هەرچی بوو لەو (شارەی لووط) دا لە بڕواداران دەرمان کردن. ٣٥) ﴿فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ﴾ وە نەماندی تێیدا بێجگە لەیەك ماڵی موسڵمان نەبێت (ئەویش ماڵی لووط بوو). ٣٦) ﴿وَتَرَكْنَا فِيهَآ ءَايَةً﴾ وەپەند و نیشانەیەکمان تێدا بەجێ هێشت ﴿لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ﴾ بۆ ئەوانەی کە لە سزای بە ئازار دەترسن. ٣٧)﴿وَفِى مُوسَىٰٓ إِذْ أَرْسَلْنَٰهُ﴾ هەروەها لەبەسەر هاتی مووسادا (چەند بەڵگەو پەند هەیە) کاتێ ناردمان ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ﴾ بۆ لای فیرعەون بە بەڵگەی ڕوون و ئاشکراوە. ٣٨)﴿فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِۦ﴾ فیرعەونیش ڕوی وەرگێڕا و سەرپێچی کرد بەهۆی دەسەڵاتەکەیەوە. ﴿وَقَالَ سَٰحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ﴾ وە ووتی: (مووسا) جادووگەرە یان شێتە. ٣٩) ﴿فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ﴾ ئێمەش خۆی و لەشکرەکەیمان گرت. ﴿فَنَبَذْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ﴾ و فڕێمان دانە ناو دەریاوە. ﴿وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ کە ئەو شیاوی لۆمە کردن بوو. ٤٠)﴿وَفِى عَادٍ﴾ وە لەگەلی عاددا بەڵگەو پەند هەیە. ﴿إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ﴾ کاتێ کە ناردمانە سەریان.﴿ٱلرِّيحَ ٱلْعَقِيمَ﴾ بای (گەرمی توندی) بێ خێر. ٤١)﴿مَا تَذَرُ مِن شَىْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ﴾ بەسەر هەر شتێکدا بڕۆیشتایە وازی لێ نەدەهێنا ﴿إِلَّا جَعَلَتْهُ كَٱلرَّمِيمِ﴾ هەتا وەك ڕزیوی لێ ئەکرد. ٤٢)﴿وَفِى ثَمُودَ﴾ وە لە گەلی سەموددا (پەند و ئامۆژگاری هەیە) ﴿إِذْ قِيلَ لَهُمْ﴾ کاتێ کە پێیان ووترا ﴿تَمَتَّعُواْ حَتَّىٰ حِينٍ﴾ ڕابوێرن تا کاتی خۆی. ٤٣)﴿فَعَتَوْاْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ﴾ جا ئەوان سەرکەشیان کرد لەفەرمانی پەروەردگاریان. ﴿فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ﴾ ئینجا هەورە بروسکە لێیدان. ﴿وَهُمْ يَنظُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان (تیاچوونی خۆیانیان) بەچاو دەبینی. ٤٤)﴿فَمَا ٱسْتَطَٰعُواْ مِن قِيَامٍ﴾ نەتوانایی هەستانەوەیان بوو. ﴿وَمَا كَانُواْ مُنتَصِرِينَ﴾ نەیارمەتی یەکتری. ٤٥) ﴿وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ﴾ وە گەلی نووحیش لەپێش ئەماندا بوو. ﴿إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ﴾ کە بەڕاستی گەلێکی بەدکارو لەسنوور دەرچوو بوون. ٤٦) ﴿وَٱلسَّمَآءَ بَنَيْنَٰهَا بِأَيْي۟دٍ﴾ و ئاسمانمان بەهێزو توانایەکی گەورە دروست کردووە ﴿وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ وە ئێمە فراوانکەری (ئاسمانین). ٤٧) ﴿وَٱلْأَرْضَ فَرَشْنَٰهَا﴾ وە زەویمان ڕاخستووە. ﴿فَنِعْمَ ٱلْمَٰهِدُونَ﴾ جا چ ڕاخەرێکی چاکین. ٤٨)﴿وَمِن كُلِّ شَىْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ﴾ وە لە هەموو شتێك جووتێك (نێر و مێ)مان دروست کردووە. ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوە و پەندی لێ وەربگرن. ٤٩)﴿فَفِرُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ﴾ ئنجا بەپەلە بەرەو لای خوا بڕۆن. ﴿إِنِّى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی من لەلایەن خواوە ترسێنەرێکی ئاشکراو ڕوونم بۆ ئێوە. ٥٠) ﴿وَلَا تَجْعَلُواْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ﴾ وە لەگەڵ خوادا پەرستراوی تر دامەنێن. ﴿إِنِّى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی من لەلایەن خواوە ترسێنەرێکی ئاشکراو ڕوونم بۆ ئێوە. ٥١)

كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا قَالُواْ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾ أَتَوَاصَوْاْ بِهِۦ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَٰبِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن يَوْمِهِمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلطُّورِ ﴿١﴾ وَكِتَٰبٍ مَّسْطُورٍ ﴿٢﴾ فِى رَقٍّ مَّنشُورٍ ﴿٣﴾ وَٱلْبَيْتِ ٱلْمَعْمُورِ ﴿٤﴾ وَٱلسَّقْفِ ٱلْمَرْفُوعِ ﴿٥﴾ وَٱلْبَحْرِ ٱلْمَسْجُورِ ﴿٦﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَٰقِعٌ ﴿٧﴾ مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ ﴿٨﴾ يَوْمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ مَوْرًا ﴿٩﴾ وَتَسِيرُ ٱلْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١٠﴾ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿١٣﴾ هَٰذِهِ ٱلنَّارُ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾

= في سبيل الله ودخان جهنم في جوف عبد أبداً، ولا يجتمع الشح والإيمان في قلب عبد أبداً)(رواه أحمد والنسائي). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەرگیز تەپ و تۆزی جیهادی ڕێ ی خوا و دوکەڵی دۆزەخ لەناخی هیچ کەسێکدا کۆنابنەوە، هەروەها ڕژدەیی و باوەڕیش هەرگیز لەدڵی هیچ کەسێکدا کۆنابنەوە).

ئایەتی (١٨) سورەتی (الحشر): عن جرير (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (من سن في الإسلام سنة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها من غير أن ينقص من أجورهم شيء ومن سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها ووزر من عمل بها من غير أن ينقص من أوزارهم شيء)(رواه مسلم). جەریر (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەس لەئیسلامدا باوێکی چاك =

﴿كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ﴾ بەم شێوەیە بۆ لای ئوممەتانی پێش ئەمان هیچ پێغەمبەرێك نەهاتووە. ﴿إِلَّا قَالُواْ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ﴾ مەگەر ووتوویانە(بەو پێغەمبەرە) جادووگەر یان شێت. ٥٢) ﴿أَتَوَاصَوْاْ بِهِۦ﴾ ئایا(ئەمان و ئەوان) راسپاردەیان بۆیەکتری کردووە؟ ﴿بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ (نەخێر) بەڵکو ئەمان گەلێکی سەرکەش و یاخیین. ٥٣) ﴿فَتَوَلَّ عَنْهُمْ﴾ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ڕوویان لێ وەرگێڕە ﴿فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ﴾ چونکە تۆ لۆمە کراو نیت. ٥٤) ﴿وَذَكِّرْ﴾ وە ئامۆژگاریان بکەو بیریان بخەرەوە. ﴿فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ چونکە بەڕاستی ئامۆژگاری (ئەگەر سوودی بۆ بێ بڕوایان نەبێ) سوود ئەگەیەنێ بەبڕواداران. ٥٥) ﴿وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ وە من جنۆکە و ئادەمیزادم تەنها بۆ ئەوە دروست کردووە کەبەندایەتی من بکەن. ٥٦) ﴿مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ﴾ من هیچ ڕۆزییەکم ناوێ لێیان. ﴿وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ﴾ ناشمەوێ خواردەمەنیم بدەنێ. ٥٧) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ﴾ بەڕاستی تەنها خوا خۆی ڕۆزی دەرە﴿ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ﴾ کە خاوەن دەسەڵاتی زۆر بەهێزە. ٥٨) ﴿فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ﴾ ئنجا بێگومان بۆ ئەوانەی ستەمیان کردووە هەیە. ﴿ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَٰبِهِمْ﴾ بەشێك لە سزا وەك بەشە سزای هاوڕێکانیان (لە کافرانی پێشوو). ﴿فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ﴾ دەی با ئیتر پەلە نەکەن (لە داواکردنی سزا). ٥٩) ﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ سا هاوار بۆ ئەوانەی بێ‌بڕوا بوون ﴿مِن يَوْمِهِمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ﴾ لەدەست ئەو ڕۆژەیان کەبەڵێنیان پێدراوە. ٦٠)

سورەتی ﴿الطور﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَٱلطُّورِ﴾ سوێند بە کێوی طور. ١) ﴿وَكِتَٰبٍ مَّسْطُورٍ﴾ وە بەکتێبی نووسراو. ٢) ﴿فِى رَقٍّ مَّنشُورٍ﴾ لە پێستی تەنکی بڵاوکراوە. ٣) ﴿وَٱلْبَيْتِ ٱلْمَعْمُورِ﴾ وە سوێند بەو خانەی ئاوەدانە. ٤) ﴿وَٱلسَّقْفِ ٱلْمَرْفُوعِ﴾ وە سوێند بەبانی بڵندکراو (ئاسمان). ٥) ﴿وَٱلْبَحْرِ ٱلْمَسْجُورِ﴾ وە سوێند بەدەریای پڕ کراو (لە ئاو یان ئاگری داگیرساو). ٦) ﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَٰقِعٌ﴾ بێگومان سزای پەروەردگاری (بۆ بێ بڕوایان) دەبێ. ٧) ﴿مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ﴾ هیچ بەرگری کەری نییە. ٨) ﴿يَوْمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ مَوْرًا﴾ ڕۆژێك کەئاسمان زۆر توند دەکەوێتە جوڵە و هاتوچۆ. ٩) ﴿وَتَسِيرُ ٱلْجِبَالُ سَيْرًا﴾ وە چیاکان (لەجێی خۆیان) دەجووڵێن و توند دەڕۆن. ١٠) ﴿فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ کەواتە لەو ڕۆژەدا هاوار بۆ بێ باوەڕان. ١١) ﴿ٱلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ﴾ ئەوانەی کە بەقسەی پڕو پووچ یاری دەکەن. ١٢) ﴿يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا﴾ ڕۆژێ پاڵیان پێوە دەنرێ بەرەو ئاگری دۆزەخ چۆن پاڵپێوەنانێك. ١٣) ﴿هَٰذِهِ ٱلنَّارُ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ (پێیان دەووترێت) ئەمە ئەو ئاگرەیە کەئێوە بە درۆتان دەزانی. ١٤)

أَفَسِحْرٌ هَٰذَآ أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ ٱصْلَوْهَا فَٱصْبِرُوٓا۟
أَوْ لَا تَصْبِرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾
إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَٰكِهِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ
وَوَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا
كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ وَزَوَّجْنَٰهُم
بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلْحَقْنَا
بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَآ أَلَتْنَٰهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَىْءٍ ۚ كُلُّ ٱمْرِئٍۭ بِمَا كَسَبَ
رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَٰهُم بِفَٰكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَٰزَعُونَ
فِيهَا كَأْسًا لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ
لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ
﴿٢٥﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِىٓ أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ ٱللَّهُ
عَلَيْنَا وَوَقَىٰنَا عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ
نَدْعُوهُ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ
رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيْبَ
ٱلْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا۟ فَإِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾

- دلبێنی: ئەوە پاداشتەکەی بۆدەنوسرێت هەروەها هەر کەسیش کاری پێ بکات پاداشتی ئەویشی بۆ دەنوسرێت بەبێ ئەوەی هیچ لەپاداشتی ئەوان کەم بێتەوە، وەهەر کەسیش لەئیسلامدا باوێکی خراپ دابێنێ ئەوە گوناهەکەی بۆ دەنوسرێت وەگوناهی هەر کەسیش کاری پێبکات لەسەر ئەم دەنوسرێت بەبێ ئەوەی هیچ لەگوناهی ئەوان کەم بێتەوە).

لەیەکتی (٧٤)

سورەتی (الحشر): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) عن رسول الله (ﷺ) أنه قال: (إن لله تسعة وتسعين اسماً مائة إلا **واحداً**، من أحصاها دخل الجنة. وهو وتر يحب الوتر)(متفق عليه). ئەبو هورەیرە **(رەزای** خوای لێ بێ) لەپێغەمبەری خواوە (ﷺ) دەگێڕێتەوە کەفەرموویەتی: (بێگومان خوای گەورە **نەوەدو** نۆ ناوی هەیە، هەر کەسێ بیانژمێرێ (و کار بەواتاکانیان بکات) دەچێتە بەهەشتەوە).

﴿أَفَسِحْرٌ هَٰذَا﴾ ئایا ئـەم ئـاگرە جـادووە ﴿أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ﴾ یـان ئێـوە نـابینن. ١٥) ﴿اصْلَوْهَا﴾ بچنە ناویەوە ﴿فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا﴾ ئنجا ئارام بگرن یا نـەیگرن ﴿سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ﴾ یەکسانە بۆتان ﴿إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بێگومان هەر تۆڵەی ئەو کردەوانەی دەتـانکرد لێتان دەسەنرێتەوە. ١٦)﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ﴾ بە ڕاستی پارێزکاران لە ناو باخات و نیعمـــەتانی بەهەشــــتدان. ١٧) ﴿فَاكِهِينَ بِمَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ﴾ چـێژ ئەبــەن لــەو شــتانەی پـــەروەردگاریان پـــێ ی بەخــــشیوون ﴿وَوَقَاهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ وە پـــەروەردگاریان پاراستوونی لەسزای دۆزەخ. ١٨) ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا﴾ (پێیـان دەووترێـت) بخـۆن و بخۆنـەوە ﴿هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ نۆشی گیانتان بێت بەهۆی ئەوچاکانەی لـەدنیادا دەتـانکرد. ١٩) ﴿مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ﴾ پاڵیان داوەتەوە لەسەر کورسی و قەنەفەی ڕیزکراو ﴿وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ﴾ وە حۆریانی چاو گەش و چاو گەورەمان کردە هاوسەریان. ٢٠)﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە ئەوانەی بڕوایـان هێنـاوە ﴿وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ﴾ وە نەوەکانیـشیان دوایـان کـەوتوون بەباوەڕدارێتی ﴿أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ نەوەکانیان دەگەیەنین پێیان (لەپلەی بەهەشتدا) ﴿وَمَا أَلَتْنَاهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَيْءٍ﴾ وە هیچ لە کردەوە(ی باوکە)کانیان کەم ناکەینـەوە ﴿كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ﴾ هەرکەسـە بارمتـەی کردەوەکـانی خۆیـەتی. ٢١)﴿وَأَمْدَدْنَاهُم بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ﴾ وە بەردەوام هەموو جۆرە میوەو گۆشـتێکیان پـێ دەدەن ﴿مِّمَّا يَشْتَهُونَ﴾ لـەوەی ئـارەزووی دەکەن. ٢٢)﴿يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا﴾ لەو (بەهەشتە)دا پەرداخی شەراب لە یەکتری وەردەگرن ﴿لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ﴾ نە قسەی پـڕو پووچـی تێدایـە و نـەگوناه کـردن. ٢٣)﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ﴾ دەگەڕێن بەسـەریاندا کـوڕانی نەوجـەوانی خۆیـان ﴿كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ﴾ ئـەڵێ ی مرواری ناو سەدەفن (لە جـوانی وپـاکی دا). ٢٤)﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ بەهەشـتییەکان ڕوو دەکەنە یەکتری و ﴿يَتَسَاءَلُونَ﴾ پرسیار لـە یـەکتری دەکـەن. ٢٥)﴿قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ﴾ ئەڵێن: بەڕاستی ئێمە پێشتر لـەناو کـەس وکارمانـدا دەترسـاین (لەسـزای دۆزەخ). ٢٦)﴿فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا﴾ ئەوەتە خوا منەتی نابەسەرماندا ﴿وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ﴾ وە لەسزای دۆزەخ پاراستینی. ٢٧)﴿إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ﴾ بەڕاسـتی ئێمـە لەمـەو پـێش خوامان دەپەرست و هاوارمان لێ دەکرد ﴿إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی ئـەو چـاکەکارێکی میهرەبانە. ٢٨)﴿فَذَكِّرْ﴾ جا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) یادیان خەرەوە ﴿فَمَا أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ﴾ چونکە تۆ بەهۆی بەهرەکانی پەروەردگارتەوە نەفاڵچیت نەشێتی. ٢٩) ﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ﴾ نەء بـەڵکو دەڵێن (موحەممـەد (ﷺ)) شـاعیرە ﴿نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ﴾ چـــاوەڕوانی مردنـــی دەکـــەین. ٣٠) ﴿قُلْ تَرَبَّصُوا﴾ (ئـــەی موحەممـــەد (ﷺ)) بڵـــێ: چاوەڕوان بن ﴿فَإِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُتَرَبِّصِينَ﴾ بێگومان منیش لەگەڵتاندا لەچاوەڕوانانم. ٣١)

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَٰمُهُم بِهَٰذَآ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۥ بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا۟ بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِۦٓ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٣٤﴾ أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا۟ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ ٱلْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ ٱلْبَنَٰتُ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾ وَإِن يَرَوْا۟ كِسْفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُوا۟ سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ﴿٤٩﴾

ئایەتی (٨) سورەتی (الممتحنة): عن أسماء بنت أبي بكر (رضي الله عنهما) قالت: قدمت أمي وهي مشركة في عهد قريش إذ عاهدوا فأتيت النبي (ﷺ) فقلت: يا رسول الله إن أمي قدمت وهي راغبة أفأصلها؟ قال: (نعم صلي أمك)(رواه البخاري ومسلم). ئەسمائی کچی ئەبو بەکر (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: دایکم هات –بۆ مەدینە بۆ لام– لە کاتێکدا کە بێباوەڕ بوو، لەو ماوەیەدا قوریش پەیمانی –حودەیبیە– یان بەستبوو، ئەدجا منیش ڕۆشتم بۆ خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) و ووتم ئەی پێغەمبەری خوا دایکم هاتووە بۆلام و بەتەمایە دەستگیرۆیی بکەم. جا ئایا صیلەی ڕەحمی ئەو بەجێ بێنم یانا؟ فەرمووی: بەڵێ صیلەی ڕەحمی لەگەڵدا بەجێ بێنە).

ئایەتی (١٢) سورەتی (الممتحنة): عن أميمة بنت رقيقة قالت: أتيت رسول الله (ﷺ) في نساء –

﴿أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُم بِهَٰذَا﴾ ئاخۆ فام و ژیرییان فەرمانیان پێ ئەدا بەم قسانە ﴿أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ (نەخێر) بەڵکو ئەمانە گەلێکی سەرکەش و یاخین. ٣٢) ﴿أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ﴾ یا دەڵێن قورئان (موحەممەد (ﷺ)) خۆی هەڵیبەستووە؟ ﴿بَل لَّا يُؤْمِنُونَ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو بڕوا ناهێنن . ٣٣) ﴿فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ﴾ دە با نامەیەکی هەڵبەستراوی وێنەی قورئان بهێنن ﴿إِن كَانُوا صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست ئەکەن؛ (کە هەڵبەستراوی مرۆڤە). ٣٤) ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ﴾ ئایا ئەوان (بێ دروست کارێك) لە خۆیانەوە دروست بوون ﴿أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ یا خۆیان دروستکاری خۆیانن. ٣٥) ﴿أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ ئەی ئایا ئەوان ئاسمانەکان و زەویان دروست کردووە ﴿بَل لَّا يُوقِنُونَ﴾ (نەخێر وا نی یە) بەڵکو دڵنیانین و گومانمان هەیە. ٣٦) ﴿أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ﴾ ئەی ئایا گەنجینەکانی پەروەردگاری تۆ لای ئەوانە؟ ﴿أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ﴾ یان ئایا هەر ئەوان دەسەڵاتدار و زاڵن. ٣٧) ﴿أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ﴾ یان پەیژەیەکیان هەیە (پیایدا سەردەکەون بۆ ئاسمان و) گوێ دەگرن تێیدا (لە هەواڵی ئاسمان)؟ ﴿فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ جا (ئەگەر ڕاستەکەن) با گوێ گرەکەیان بەڵگەیەکی ڕوون بێنێ . ٣٨) ﴿أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ﴾ یان ئایا کچان بۆ خوایە و کوڕان بۆ ئێوەیە؟ ٣٩) ﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا﴾ یا ئایا تۆ (موحەممەد (ﷺ)) داوای کرێ یان لێ دەکەی؟ ﴿فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ﴾ ئەوانیش لەبەر بژاردنی باریان گرانە؟ ٤٠) ﴿أَمْ عِندَهُمُ الْغَيْبُ﴾ یا ئایا زانیاری غەیبیان لایە؟ ﴿فَهُمْ يَكْتُبُونَ﴾ جا ئەوان (لەبەری) دەنووسنەوە. ٤١) ﴿أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا﴾ ئەی ئایا ئەیانەوێ فێڵ بکەن؟ ﴿فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ﴾ دەی هەر بێ باوەڕان فێڵ لێ کراوون. ٤٢)﴿أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ﴾ ئەی ئایا پەرستراوێکیان هەیە بێجگە لە خوا؟ ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا پاکە لە هەموو هاوبەشێك کە بۆی ڕەوا دەدەن. ٤٣) ﴿وَإِن يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا﴾ وە ئەگەر پارچەیەك لە ئاسمان ببینن بکەوێتە خوارەوە. ﴿يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ﴾ ئەڵێن: (ئەمە) هەورێکی بەسەریەکدا کەوتووە (بارانمان بۆ دەبارێنێ). ٤٤) ﴿فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا﴾ دەی لێیان گەڕێ تا تووشی ﴿يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ﴾ ڕۆژی خۆیان دەبن کە تیایدا لە ناو دەچن. ٤٥)﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾ ڕۆژێ کە فێڵەکانیان هیچ سوودێکیان پێ ناگەیەنێ ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وە هیچ یارمەتییەك نادرێن. ٤٦) ﴿وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ بە ڕاستی بۆ ئەوانەی ستەمیان کردووە (لە خۆیان و بێ بڕوا بوون) هەیە. ﴿عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ سزایەك پێش سزای ڕۆژی دوایی ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نایزانن. ٤٧) ﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ چاوەڕوانی بڕیاری پەروەردگارت بە ﴿فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾ چونکە بێ گومان تۆ لەپێش چاو چاودێری ئێمەدایت ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ هەرکاتێ (لەخەو) هەستایت تەسبیحات بکە بە ستایشی پەروەردگارت. ٤٨) ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ﴾ وە بیپەرستە و ستایشی بکە لە بەشێك لەشەودا ﴿وَإِدْبَارَ النُّجُومِ﴾ وە کاتێ ئەستێرەکان وون دەبن (پشت هەڵدەکەن). ٤٩)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ (١) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ (٢) وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (٣) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (٤) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ (٥) ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ (٦) وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ (٧) ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ (٨) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ (٩) فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ (١٠) مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ (١١) أَفَتُمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ (١٢) وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ (١٣) عِندَ سِدْرَةِ الْمُنتَهَىٰ (١٤) عِندَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ (١٥) إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ (١٦) مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ (١٧) لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ (١٨) أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ (١٩) وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ (٢٠) أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ (٢١) تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ (٢٢) إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مَّا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدَىٰ (٢٣) أَمْ لِلْإِنسَانِ مَا تَمَنَّىٰ (٢٤) فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ (٢٥) ۞ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ (٢٦)

- لنبايعه، فأخذعلينا ما في القرآن: (أن لا نشرك بالله شيئا... الآية)، وقال: (فيما استطعتن وأطقتن)،قلنا: الله ورسوله أرحم بنا من أنفسنا ، قلنا: يا رسول الله ألا تصافحنا؟ قال: (إني لا أصافح النساء ، إنما قولي لمائة امرأة كقولي لامرأة واحدة) (رواه أحمد والترمذي والنسائي). ئومەیمەی کچی ڕوقەیقە دەڵێ: لەگەڵ کۆمەڵێ ئافرەتدا هاتینە خزمەتی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بۆ ئەوەی بەیعەتی پێ بدەین ، جا ئەویش ئەو بەیعەتەی لێ وەرگرتین کە لە قورئاندا هاتووە:(کە هیچ شتێك نەکەینە هاوبەشی خوا... تا ئایەتەکە کۆتایی دێت)وە فەرمووی: (ئەوەندەی لەوەزتانایە و دەتوانن بیکەن) ووتمان: خوا و پێغەمبەرەکەی لە خۆمان بە بەزەیی ترن بۆمان ، جا ووتمان: ئەی پێغەمبەری خوا: ئەوە –

سورەتی ﴿ النجم ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ **بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان** ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى﴾ **سوێند بە ئەستێرە کاتێ ئاوا دەبێ.** ١)﴿مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ﴾ **هاوڕێکەتان (موحەممەد (ﷺ)) گومڕا نەبووە.** ﴿وَمَا غَوَى﴾ **وە لە ڕاستی لای نەداوە.** ٢)﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى﴾ **وە لە هەوا و هەوەسەوە قسە ناکات (کە قورئان دەخوێنێت).** ٣)﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ **هەرچی دەیڵێ (قورئانەو) سرووش دەکرێ بۆی.** ٤)﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى﴾ **(جوبرەئیلی) زۆر بەتوانا فێری کردووە.** ٥)﴿ذُو مِرَّةٍ﴾ **خاوەنی بەهرە هۆشی بەهێزە.** ﴿فَاسْتَوَى﴾ **جا لەسەر شێوەی ڕاستەقینەی خۆی ڕاوەستاوە.** ٦)﴿وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى﴾ **کە بە ئاسۆی هەرە بەرزی ئاسمانەوە بوو .** ٧)﴿ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى﴾ **پاشان نزیک** بوویەوە (لە موحەممەد (ﷺ)) ئەنجا **هاتە خوارەوە.** ٨) ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ **تا بە ئەندازەی** دوو کەوان یان کەمتر(ی ماوە **بوو لەگەڵ موحەممەددا (ﷺ)).** ٩)﴿فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى﴾ **ئینجا** (خوا) سرووشی کرد بۆ **بەندەی خۆی ئەوەی کە بۆی کرد.** ١٠)﴿مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى﴾ **ئەوەی** (موحەممەد (ﷺ)) **بەچاو بینی دڵی (بڕوای پێ کرد و) بە درۆی نەزانی.** ١١) ﴿أَفَتُمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى﴾ **جا ئایا (بێ باوەڕان) ئێوە دەمەقاڵێ ی لەگەڵ دەکەن دەربارەی ئەوەی** کە بە چاوی خۆی دەی **بینێ.** ١٢)﴿وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى﴾ **سوێند بەخوا بێگومان** جارێکی تر جوبرەئیلی بینیوە. ١٣)﴿عِندَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى﴾ **لای** درەختی(سیدرەتو لمونتەها). ١٤)﴿عِندَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى﴾ **کە لای ئەوەوەیە بەهەشتی نیشتەجێ بوون.** ١٥)﴿إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى﴾ **کاتێ کە سیدرەی داپۆشی ئەوی کە دایپۆشی.** ١٦)﴿مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى﴾ **چاوی ئەو (موحەممەد (ﷺ)) بەم لاو لادا نەیدەنواڕی (لە مەبەست تێ نەدەپەڕی).** ١٧)﴿لَقَدْ رَأَى﴾ **سوێند بەخوا بێگومان بینی** ﴿مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى﴾ **گەورەترین بەڵگەو نیشانەی** پەروەردگاری. ١٨) ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى﴾ **دەی پێم بڵێن ئایا لات و عوززا (کە دووبتن).** ١٩)﴿وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَى﴾ **وە بتی سێیەم کە مەناتە (ئایا هیچیان پێ دەکرێ).** ٢٠)﴿أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَى﴾ **ئایا ڕاستە ئێوە** کوڕتان ببێ و خوا کچ؟ ٢١)﴿تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَى﴾ **ئەگەر وابێ** دابەشکردنێکی نادروست **دەبێ.** ٢٢)﴿إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم﴾ **ئەم بتانە هەر ناوانێکی ڕوتن کە ئێوە و باو و باپیرانتان لێتان ناون (بەبێ ناوەڕۆک)** ﴿مَا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ﴾ **خوا هیچ بەڵگەیەکی لەسەر پەرستراوی ئەوان نەناردۆتە خوارەوە** ﴿إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنفُسُ﴾ **تەنها شوێنی گومان و ئەو شتە دەکەون کە نەفسی خۆیان** حەزی لێ یەتی. ﴿وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدَى﴾ لە کاتێکدا کە بەڕاستی لەلایەن پەروەردگاریانەوە هیدایەتیان بۆ هاتووە. ٢٣)
﴿أَمْ لِلْإِنسَانِ مَا تَمَنَّى﴾ **ئایا مرۆڤ ئارەزووی هەرچی کرد بۆی دێتەدی (نەخێر).** ٢٤)
﴿فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى﴾ **چونکە هەر خوایە** خاوەنی دنیا و ئاخیرەتە. ٢٥)
﴿وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ﴾ **وە چەندەها فریشتە کە لە ئاسمانەکاندا هەن** ﴿لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا﴾ **تکا و شەفاعەتیان هیچ سوودی نی یە** ﴿إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ﴾**مەگەر دوای ئەوەی کە خوا مۆڵەت بدات** ﴿لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَى﴾ **بۆ کەسێ کە خۆی بیەوێ و ڕازی بێ.** ٢٦)

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ بِٱلْحُسْنَى ﴿٣١﴾ ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ إِلَّا ٱللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴿٣٢﴾ أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰٓ ﴿٣٤﴾ أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾ أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُۥ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَىٰهُ ٱلْجَزَآءَ ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾

- ئەوقــــەمان لەگــەڵ ناکــەیت؟ فــەرمووی: (مــن ئەوقــە لەگــەڵ ئافرەتان-ی نامە حرەم-دا ناکــەم، وەبێگومان قسەم -پــــــیمان وەرگرتنم- لەگەڵ ســەد ئــافرەت و یەك ئافرەتدا وەك یەك وایە).

ئایەتی (٦) ســــورەتی (الــصف): عــن جـبير بـن مطعـم (رضي الله عنه) قال سمعت رسـول الله (ﷺ) قال: (لـي خمسة أسماء: أنا محمد، وأنـا أحمد، وأنـا الماحي الذي يمحو الله بي الكفر، وأنا الحاشر الذي يحشر الناس على قدمي، وأنـا العاقب) (رواه البخـاري و مسلم).

جوبەیری کوڕی موطعیم دەڵێ: لەپێغەمبەری خوام (ﷺ) بیست فەرمووی: (من پێنج ناوم هەیە: من موحەممەدم، من ئەحمەدم، من لا بەرم کەخوا کوفرو بێباوەڕیم پێ لا دەبات من کۆکەرەوەم کە - لەڕۆژی دوایی دا- خەڵکی لەبەرپێمدا کۆدەکرێنەوە، من کۆتا هەمینی پێغەمبەرانم).

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە باوەڕیان بەڕۆژی دوایی نامێنن ﴿لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ﴾ فریشتەکان بە کچی (خوا) ناو دەبەن. ٢٧) ﴿وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ﴾ لە کاتێکدا هیچ زانیاریەکیان دەربارەی نی یە ﴿إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ﴾ تەنها دوای گومان دەکەون. ﴿وَإِنَّ ٱلظَّنَّ﴾ وە بەڕاستی گومان ﴿لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا﴾ هیچ سوودێکی نی یە لەزانینی هەق و ڕاستی دا. ٢٨) ﴿فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا﴾ دەی کەواتە تۆش وازبێنە لەو کەسە پشت دەکاتە قورئان و یادی ئێمە. ﴿وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا﴾ وە بێجگە ژیانی دونیا هیچی تری ناوێ. ٢٩) ﴿ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ﴾ ئەمە ئەوپەڕی زانیاری و تێگەیشتنیانە لەزانیاریدا ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت چاك دەزانێ بەوەی لە ڕێبازەکەی گومڕا بووە ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ﴾ وە چاك دەزانێ بەوەی کە ڕێنووێن بووە. ٣٠) ﴿وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە خوا خاوەنێتی هەرچی لەئاسمانەکان و زەویدایە. ﴿لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَسَـٰٓـُٔوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟﴾ تا سزای ئەوانە بدات کە خراپەیان کردووە بە پێی کردەوەکانیان ﴿وَيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ بِٱلْحُسْنَى﴾ وە پاداشتی ئەوانە بداتەوە کەچاکەیان کردووە بەچاکەتر (لەوەی کردویانە). ٣١) ﴿ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَـٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ﴾ ئەوانەی کە لەگوناهی گەورەو کردەوەی دزێو خۆیان دەپارێزن. ﴿إِلَّا ٱللَّمَمَ﴾ مەگەر تاوانی بچووك ﴿إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت لێبوردنی فراوانە. ﴿هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ﴾ ئەو لەهەموو کەس بەحاڵی ئێوە زاناترە لە کاتێکدا کە لەزەوی دروستی کردون ﴿وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ أُمَّهَـٰتِكُمْ﴾ وە لەکاتێکدا کە ئێوە کۆرپەلەن لەسکی دایکتاندا ﴿فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ﴾ کەواتە خۆتان بەچاك و پاك دامەنێن. ﴿هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ﴾ خوا زاناترە بەو کەسەی پارێزکارە. ٣٢) ﴿أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ﴾ جا ئایا دیت ئەو کەسەی کە پشتی هەڵکرد (لەباوەڕ). ٣٣) ﴿وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰٓ﴾ (لەوەی بڕیاری دابوو) کەمێکی بەخشی و ئەوەی کەی گرتەوە. ٣٤) ﴿أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ﴾ ئایا (ئەو کەسە) زانیاری پەنهانی لایەو ﴿فَهُوَ يَرَىٰٓ﴾ و بەچاو دەیبینێ. ٣٥) ﴿أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ﴾ یان ئایا هەواڵی پێنەدراوە بەوەی کە لەپەڕاوی مووسادایە. ٣٦) ﴿وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ﴾ (وە بەوەی کە لەپەڕاوی ئیبراهیم دایە) ئەو ئیبراهیمەی کە لەپەیمانی خۆی بەچاکی بەجێ هێنا. ٣٧) ﴿أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ (لەو پەڕاوانەدا هاتووە) کە هیچ تاوانبارێك گوناهی تاوانبارێکی تر هەڵناگرێ. ٣٨) ﴿وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَـٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ﴾ وەبێگومان ئادەمی جگە لەکۆششی خۆی خاوەنی هیچی تر نی یە. ٣٩) ﴿وَأَنَّ سَعْيَهُۥ سَوْفَ يُرَىٰ﴾ و بێگومان پاداشتی کۆششی خۆی لە داهاتوو (قیامەت)دا دەبینرێ. ٤٠) ﴿ثُمَّ يُجْزَىٰهُ ٱلْجَزَآءَ ٱلْأَوْفَىٰ﴾ پاشان پاداشت دەدرێتەوە بەتێر و تەواوی. ٤١) ﴿وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ﴾ وە بەڕاستی هەموو کارێك سەرەنجامەکەی هەر بۆ لای پەروەردگارت دەگەڕێتەوە. ٤٢) ﴿وَأَنَّهُۥ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ﴾ وە بێگومان هەر ئەویش بەندەکان دەخاتە گریان و پێکەنین. ٤٣) ﴿وَأَنَّهُۥ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا﴾ وە بێگومان هەر ئەوە دەیانمرێنێ و زیندوویان دەکاتەوە. ٤٤)

وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ وَأَنَّ عَلَيْهِ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿٤٨﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ رَبُّ ٱلشِّعْرَىٰ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّهُۥٓ أَهْلَكَ عَادًا ٱلْأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ وَثَمُودَاْ فَمَآ أَبْقَىٰ ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُواْ هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ ﴿٥٢﴾ وَٱلْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ ﴿٥٣﴾ فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلْأُولَىٰٓ ﴿٥٦﴾ أَزِفَتِ ٱلْـَٔازِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ أَفَمِنْ هَٰذَا ٱلْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنتُمْ سَٰمِدُونَ ﴿٦١﴾ فَٱسْجُدُواْ لِلَّهِ وَٱعْبُدُواْ ۩ ﴿٦٢﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱقْتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ وَٱنشَقَّ ٱلْقَمَرُ ﴿١﴾ وَإِن يَرَوْاْ ءَايَةً يُعْرِضُواْ وَيَقُولُواْ سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُواْ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّنَ ٱلْأَنۢبَآءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾ حِكْمَةٌۢ بَٰلِغَةٌ ۖ فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ ﴿٥﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ ۘ يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ إِلَىٰ شَىْءٍ نُّكُرٍ ﴿٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١،٢) سورەتی (القمر): ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ ... سِحْرٌ مُسْتَمِرٌ﴾ تورمزی گێڕاویەتیەوە لە ئەنەسەوە (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: بێ باوەڕانی مەککە داوای بەڵگەی موعجیزەیەکیان لە پێغەمبەر (ﷺ) کرد - بیسەلمێنێ کە پێغەمبەرە - ئەوجا دوو جار مانگ بوو بەدوو لەتەوە و لە مەککەدا بینرا ئیتر ئەم ئایەتانە دابەزی ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ... سِحْرٌ مُسْتَمِرٌ﴾.

ئایەتی (١٤) سورەتی (الصف): عن جابر (رضي الله عنه) قال: كان رسول الله (ﷺ) يقول في أيام الحج: (من رجل يؤويني حتى أبلغ رسالة ربي، فإن قريشاً قد منعوني أن أبلغ رسالة ربي) (رواه أحمد والبيهقي). جابیر (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە ڕۆژانی حەجدا دەیفەرموو:=

﴿وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوۡجَيۡنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلۡأُنثَىٰ﴾ **وەبەڕاستی هەر ئەوە کە** جوتێ نێر و مێی دروست **کردووە. ٤٥)** ﴿مِن نُّطۡفَةٍ إِذَا تُمۡنَىٰ﴾ **لەنوتفەیەک** کاتێك دەڕژێنرێتە منداڵ دانەوە. ٤٦) ﴿وَأَنَّ عَلَيۡهِ ٱلنَّشۡأَةَ ٱلۡأُخۡرَىٰ﴾ **وە بەڕاستی هەر لەسەر** خوایە دروست کردنەوەی ڕۆژی **دوایی. ٤٧)** ﴿وَأَنَّهُۥ هُوَ أَغۡنَىٰ وَأَقۡنَىٰ﴾ **وە بێگومان هەر ئەویشە** کەخەڵکی دەوڵەمەند و **هەژار دەکات. ٤٨)** ﴿وَأَنَّهُۥ هُوَ رَبُّ ٱلشِّعۡرَىٰ﴾ وەبەڕاستی هەر ئەوە پەروەردگاری **ئەستێرەی گەلاوێژ. ٤٩)** ﴿وَأَنَّهُۥٓ أَهۡلَكَ عَادًا ٱلۡأُولَىٰ﴾ وەبێگومان هەر ئەو خوا گەلی عادی **یەکەمی لەناو برد. ٥٠)** ﴿وَثَمُودَاْ فَمَآ أَبۡقَىٰ﴾ **گەلی** سەموودیشی لەناوبرد و کەسی **نەهێشتن. ٥١)** ﴿وَقَوۡمَ نُوحٖ مِّن قَبۡلُ﴾ **وەگەلی** نووحیشی (لەناو برد) لەپێش (عادو **سەموود)دا.** ﴿إِنَّهُمۡ كَانُواْ هُمۡ أَظۡلَمَ﴾ **کەبەڕاستی ئەوان ستەم** کارتروو ﴿وَأَطۡغَىٰ﴾ سەر کەش **تربوون. ٥٢)** ﴿وَٱلۡمُؤۡتَفِكَةَ أَهۡوَىٰ﴾ **وەدێهاتە سەرو** ژێرکراوەکانی (بەزەویدا) بردە **خوارەوە(کە دێکانی گەلی لووط بوون). ٥٣)** ﴿فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ﴾ **ئینجا ئەو دێهاتانەی داپۆشی ئەوەی کەداپۆشی. ٥٤)** ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ﴾ لەکام نازو نیعمەتانی **پەروەردگارت.** ﴿تَتَمَارَىٰ﴾ **دوو دڵییت. ٥٥)** ﴿هَٰذَا نَذِيرٞ مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلۡأُولَىٰٓ﴾ **ئەم (پێغەمبەرە) ترسێنەرێکە لە** (پێغەمبەرە) ترسێنەرەکانی پێشوو. ٥٦) ﴿أَزِفَتِ ٱلۡأٓزِفَةُ﴾ **ڕۆژی دوایی زۆر نزیك بووەتەوە. ٥٧)** ﴿لَيۡسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ﴾ **بێجگە لەخوای گەورە کەس نی یە بەرگری بکات** (ئاشکرای بکات). ٥٨) ﴿أَفَمِنۡ هَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ تَعۡجَبُونَ﴾ **جا** ئایا لەم ووتەکە قورئانە سەرتان سوڕ دەمێنێ؟! ٥٩) ﴿وَتَضۡحَكُونَ وَلَا تَبۡكُونَ﴾ وە **پێ** دەکەنن و ناگریین! ٦٠) ﴿وَأَنتُمۡ سَٰمِدُونَ﴾ وە ئێوە سەر گەرم و بێ ئاگان. ٦١) ﴿فَٱسۡجُدُواْۤ لِلَّهِۤ وَٱعۡبُدُواْ۩﴾ **دەی سوژدە** بەرن **بۆ خوا** و پەرستشی بکەن. ٦٢)

سورەتی ﴿ القمر ﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ **بەناوی خوای** بەخشندەی میهرەبان ﴿ٱقۡتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ﴾ **ڕۆژی دوایی نزیك بوویەوە** ﴿وَٱنشَقَّ ٱلۡقَمَرُ﴾ **وە مانگ لەت بوو. ١)** ﴿وَإِن يَرَوۡاْ ءَايَةٗ﴾ وە ئەگەر بێ **بڕوایان موعجیزەیەك ببینن** ﴿يُعۡرِضُواْ﴾ پشت هەڵدەکەن ﴿وَيَقُولُواْ سِحۡرٞ مُّسۡتَمِرّٞ﴾ وە دەڵێن **ئەمە جادوویەکی بەردەوامە** (و موحەممەدلێیان دەکات). ٢) ﴿وَكَذَّبُواْ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهۡوَآءَهُمۡ﴾ وەئەو (بت پەرستانە) باوەڕیان نەهێناو شوێن هەواو ئارەزووی خۆیان کەوتن ﴿وَكُلُّ أَمۡرٖ مُّسۡتَقِرّٞ﴾ لەکاتێکدا هەموو کارێك سەرەنجامێکی هەیە. ٣) ﴿وَلَقَدۡ جَآءَهُم مِّنَ ٱلۡأَنۢبَآءِ﴾ **بێ** گومان هەواڵی زۆر (لەناوبردنی یاخییانیان) پێ گەیشتووە **(لەقورئاندا)** ﴿مَا فِيهِ مُزۡدَجَرٌ﴾ **کە** بیانگێڕێتەوە (لە بت پەرستی). ٤) ﴿حِكۡمَةُۢ بَٰلِغَةٞ﴾ **(قورئان) هەمووی حیکمەتێکی** تەواوە ﴿فَمَا تُغۡنِ ٱلنُّذُرُ﴾ بەڵام ترساندنی ترسێنەران (بۆ گەلی بێ بڕوا) سوودی نی یە. ٥) ﴿فَتَوَلَّ عَنۡهُمۡ﴾ ئینجا تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) **ڕوویان لێ وەرچەرخێنە** ﴿يَوۡمَ يَدۡعُ ٱلدَّاعِ﴾ (چاوەڕوانی) ئەو ڕۆژە بکە کە جاڕ دەرێك **بانگی** خەڵکی دەکات ﴿إِلَىٰ شَيۡءٖ نُّكُرٍ﴾ بۆ شتێکی زۆر ناخۆش(کەڕۆژی حەشرە). ٦)

خُشَّعًا أَبْصَٰرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ﴿٧﴾ مُّهْطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِ يَقُولُ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾ ۞ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا۟ عَبْدَنَا وَقَالُوا۟ مَجْنُونٌ وَٱزْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَغْلُوبٌ فَٱنتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَآ أَبْوَٰبَ ٱلسَّمَآءِ بِمَآءٍ مُّنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا ٱلْأَرْضَ عُيُونًا فَٱلْتَقَى ٱلْمَآءُ عَلَىٰٓ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَٰهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَٰحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ تَجْرِى بِأَعْيُنِنَا جَزَآءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَٰهَآ ءَايَةً فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِى يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنزِعُ ٱلنَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِٱلنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوٓا۟ أَبَشَرًا مِّنَّا وَٰحِدًا نَّتَّبِعُهُۥٓ إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَءُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنۢ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ ٱلْكَذَّابُ ٱلْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ إِنَّا مُرْسِلُوا۟ ٱلنَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾

- (ج پیاوێک دەمباتە پەنای خۆی تاپەیامی پەروەردگار ڕاگەیەنم - بەخەڵکی- چونکە بەڕاستی قورەیش بەرگریم دەکەن لەوەی کەپەیامی پەروەردگارم ڕابگەیەنم).

سورەتی (الجمعة)؛ عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: أن رسول الله (ﷺ) كان يقرأ في صلاة الجمعة بسورة الجمعة والمنافقين) (رواه مسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەنوێژی هەینی دا -پاش فاتیحە- سورەتی (الجمعة) و سورەتی (المنافقین)ی دەخوێند).

ئایەتی (٩) سورەتی (الجمعة)؛ عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (خير يوم طلعت فيه الشمس يوم الجمعة، فيه خلق آدم، وفيه أدخل الجنة، وفيه أخرج منها، ولا تقوم الساعة إلا-

﴿خُشَّعًا أَبْصَٰرُهُمْ﴾ (بێ باوەڕان) بەکزوچاو شۆڕی یەوە ﴿يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ﴾ لەگۆڕەکانیان دێنەدەرەوە ﴿كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ﴾ ئەڵێی کوللەی پەرش و بڵاون. ٧) ﴿مُّهْطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِ﴾ خێرا دوای جاڕ دەرەکە دەکەون ﴿يَقُولُ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾ بێ باوەڕان دەڵێن ﴿هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ﴾ ئەمڕۆ ڕۆژێکی زۆر دژوار و سەختە. ٨) ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا۟ عَبْدَنَا﴾ پێش ئەمان گەلی نووح بێ باوەڕ بوون جابەندەی ئێمە (نووح)یان بەدرۆزن دانا ﴿وَقَالُوا۟ مَجْنُونٌ﴾وە ووتیان (نووح) شێتەو ﴿وَٱزْدُجِرَ﴾ بەرگری کراو هەڕەشەی لێ کرا. ٩) ﴿فَدَعَا رَبَّهُۥٓ﴾ جا (نووح) هاواری کردە پەروەردگاری و ﴿أَنِّى مَغْلُوبٌ﴾(ووتی) بەڕاستی من شکستم خواردووە(بێ دەسەڵاتم) ﴿فَٱنتَصِرْ﴾ دەی تۆ یارمەتیم بدە. ١٠) ﴿فَفَتَحْنَآ أَبْوَٰبَ ٱلسَّمَآءِ﴾ ئێمەش هەموو دەرگای ئاسمانمان کردەوە ﴿بِمَآءٍ مُّنْهَمِرٍ﴾ بەئاوی بارانی لێزمە. ١١) ﴿وَفَجَّرْنَا ٱلْأَرْضَ عُيُونًا﴾ وە کانیاوی زۆرمان لەزەویدا هەڵقوڵاند ﴿فَٱلْتَقَى ٱلْمَآءُ عَلَىٰٓ أَمْرٍ﴾ جائاوی ئاسمان و زەوی بەیەک گەشتن بەو ئەندازەی ﴿قَدْ قُدِرَ﴾ کە بڕیاری لەسەر درا بوو. ١٢) ﴿وَحَمَلْنَٰهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَٰحٍ﴾ وە نووحمان (لەگەڵ شوێن کەوتووانی) هەڵگرت لەسەر کەشتییەک کە بەچەند پارچە تەختەو ﴿وَدُسُرٍ﴾ بزمار (دروست کرابوو). ١٣) ﴿تَجْرِى بِأَعْيُنِنَا﴾ بە پێش چاوو چاودێری ئێمە دەڕۆیشت ﴿جَزَآءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ﴾ ئەمە پاداشتە بۆ ئەو کەسەی باوەڕی پێ نەکرا (کە نووحە). ١٤) ﴿وَلَقَد تَّرَكْنَٰهَآ ءَايَةً﴾ بێ گومان ئەو ڕووداوەمان هێشتەوە تاببێتە پەندێک. ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ جا ئایا کەسێک هەیە پەند وەرگرێ؟ ١٥) ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ﴾ دەی ئایا سزاو ترساندنم چۆن بوو؟ ١٦) ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە قورئانمان ئاسان کردووە بۆ ئامۆژگاری لێ وەرگرتن ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ جا ئایا پەند وەرگرێک هەیە؟ ١٧) ﴿كَذَّبَتْ عَادٌ﴾ گەلی عادیش پێغەمبەرەکەیان بەدرۆ زانی ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ﴾ جائایا سزاو ترساندنم چۆن بوو؟ ١٨) ﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا﴾ بێگومان ئێمە بایەکی توندی ساردمان ناردە سەریان ﴿فِى يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ﴾ لەڕۆژێکی سەختدا بەبەردەوامی. ١٩) ﴿تَنزِعُ ٱلنَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ﴾ خەڵکی (لە زەوی) هەڵئەگرت وەک بنە دارخورمای لەبێخ هەڵکەندراو. ٢٠) ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ﴾ جا ئایا سزاو هەڕەشەی ئێمە چۆن بوو (لەبێ باوەڕان)؟ ٢١) ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ﴾ بەڕاستی قورئانمان ئاسان کردووە بۆ ئامۆژگاری لێ وەرگرتن ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ دەی ئاخۆ ئامۆژگاری وەرگرێک ببێت. ٢٢) ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِٱلنُّذُرِ﴾ گەلی سەموود باوەڕیان بە پێغەمبەرەکەیان نەهێنا (کە صالح پێغەمبەریان بوو (ﷺ)). ٢٣) ﴿فَقَالُوٓا۟ أَبَشَرًا مِّنَّا وَٰحِدًا نَّتَّبِعُهُۥٓ﴾ جاووتیان: چۆن ئێمە دوای تاکە کەسێک بکەوین لەخۆمان ﴿إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ﴾ ئەگەر دوای تۆ بکەوین ئەوسا ئێمە لەگومڕایی و شکستی داین. ٢٤) ﴿أَءُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنۢ بَيْنِنَا﴾ ئایا لەناو هەموومان‌دا سرووش هەر بۆ ئەو کراوە بەتەنیا؟ ﴿بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ﴾ (نەخێر) بەڵکو ئەو (صالح) پیاوێکی زۆر درۆزنی خود پەسەندە و لوت بەرزە. ٢٥) ﴿سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ ٱلْكَذَّابُ ٱلْأَشِرُ﴾ سبەی دەزانن کە کێ زۆر درۆزنی خود پەسەندە. ٢٦) ﴿إِنَّا مُرْسِلُوا۟ ٱلنَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ﴾ ئێمە حوشترێک دەنێرین بۆ تاقی کردنەوەیان ﴿فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ﴾ جا (ئەی صالح) چاوەڕوانی سەر ئەنجامیان بەو دان بەخۆدا بگرە. ٢٧)

وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ
فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ
لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا
عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا
كَذَٰلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا
بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا
عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾
فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ
﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ
أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَٰئِكُمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ
فِي الزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ
وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ
﴿٤٦﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ
عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾

هۆی هاتنەی خوارەوەی ئایەتی (٤٩،٤٨) سورەتی (القمر)؛ ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى ... خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ موسلیم **گێڕاویەتیەوە لە ئەبو هورەیرەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: بت** پەرستانی **قورەیش هاتن لەگەڵ پێغەمبەری** خوا (ﷺ) **دەربارەی قەزا و** قەدەر موجادەلەیان کرد بەو هۆیەوە ئەم ئایەتانە دابەزی **﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ... إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾**.

=في يوم الجمعة)(رواه مسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (باشترین ڕۆژێ خۆری تێدا هەڵهاتبێ ڕۆژی هەینی یە، لەو ڕۆژەدا ئادەم (عليه السلام) دروست کراوە، وە لەو ڕۆژەدا خراوەتە **بەهەشت، وە** لەو ڕۆژەشدا لە بەشت دەرکراوە، وە ڕۆژی دواییش هەر لەڕۆژی هەینی دا بەرپادەبێت).

﴿وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ ٱلْمَآءَ قِسْمَةٌۢ بَيْنَهُمْ﴾ وە هەواڵیان پێ بدە کەئاوەکە لەنێوانی (حوشترەکەو ئەو)اندا بەش کراوە ﴿كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ﴾ هەریەکەیان لە نۆرە ئاوی خۆیدا حازربێ. ٢٨) ﴿فَنَادَوْا۟ صَاحِبَهُمْ﴾ (گەلەکەی لەم کارە بێزار بوون) جا بانگی هاوڕێ (خراپە)کەیان کرد (قوداری کوڕی سالیف) ﴿فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ﴾ ئەویش دەستی دایە شمشێرو (حوشترەکەی) سەر بڕی. ٢٩) ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ﴾ جا تۆڵەو ترساندنی من چۆن بۆ بۆیان؟ ٣٠) ﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَٰحِدَةً﴾ بێگومان ئێمە دەنگێکی گەورەی ترسناکمان بۆ ناردن ﴿فَكَانُوا۟ كَهَشِيمِ ٱلْمُحْتَظِرِ﴾ هەموو بوون بەپووشی ژێر پێ ی ئاژەڵ. ٣١) ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی قورئانمان ئاسان کردووە بۆ ئامۆژگاری لێ وەرگرتن ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ دەسا ئاخۆ پەند وەرگرێك ببێ؟ ٣٢) ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۭ بِٱلنُّذُرِ﴾ گەلی لووط باوەڕیان نەهێنا بە پێغەمبەرەکەیان. ٣٣) ﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا﴾ بە ڕاستی ئێمەش ناردمانە سەریان بایەکی بەهێز بەوردە زیخەوە (لەناوی بردن) ﴿إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ﴾ جگە لە کەس و کاری لووط ﴿نَّجَّيْنَٰهُم بِسَحَرٍ﴾ کە لە بەرەبەیاندا رزگارمان کردن. ٣٤) ﴿نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا﴾ بە بەزەیی و ڕەحمەتی خۆمان ﴿كَذَٰلِكَ نَجْزِى مَن شَكَرَ﴾ هەر بەو شێوە پاداشتی سوپاسکاران دەدەینەوە. ٣٥) ﴿وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا﴾ بە ڕاستی (لووط) گەلەکەی ترساند لەتۆڵەی سەختی ئێمە ﴿فَتَمَارَوْا۟ بِٱلنُّذُرِ﴾ بەڵام ئەوان دەمە دەمێیان دەکرد لەو ترساندنانەدا و گومانیان هەبوو. ٣٦) ﴿وَلَقَدْ رَٰوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِۦ﴾ سوێند بەخوا بێگومان (گەلی لووط) داوای میوانەکانیان لێ کرد ﴿فَطَمَسْنَآ أَعْيُنَهُمْ﴾ جا ئێمەش چاویانمان کوێر کرد ﴿فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ﴾ دە بچەژن سزاو هەڕەشەکانم. ٣٧) ﴿وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ﴾ سوێند بەخوا بێگومان هێرشی بردە سەریان لەبەرەبەیاندا سزایەکی بەردەوام. ٣٨) ﴿فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ﴾ دەی بچەژن سزاو هەڕشەکانم. ٣٩) ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە قورئانمان ئاسان کردووە بۆ خوێندنەوەو ئامۆژگاری ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ جا ئاخۆ عیبرەت وەرگرێك هەیە؟ ٤٠) ﴿وَلَقَدْ جَآءَ ءَالَ فِرْعَوْنَ ٱلنُّذُرُ﴾ بێگومان هات بۆ سەر فیرعەون و کەس و کارەکەی ترسێنەران(مووسا و هاروون). ٤١) ﴿كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا كُلِّهَا﴾ باوەڕیان بە هەر هەموو نیشانەکانی ئێمە نەکردو بەدرۆیان زانی ﴿فَأَخَذْنَٰهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ﴾ جائێمەش تۆڵەمان لێ سەندن بەتۆڵەسەندنی کەسێکی زاڵی بەتوانا. ٤٢) ﴿أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُو۟لَٰٓئِكُمْ﴾ ئایا کافرەکانی ئێوە (ئەی خەڵکی مەککە) باشترن لەم گەلانەی (کەباسکران) ﴿أَمْ لَكُم بَرَآءَةٌ فِى ٱلزُّبُرِ﴾ یان ئێوە ئەمان نامەتان هەیە لە کتێبە ئاسمانی یەکاندا (کەسزانادرێن). ٤٣) ﴿أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ﴾ یان دەڵێن ئێمە کۆمەڵێکی سەرکەوتووین و نابەزین. ٤٤) ﴿سَيُهْزَمُ ٱلْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ ٱلدُّبُرَ﴾ بێگومان کۆمەڵەکەیان دەشکێنرێ و هەڵدێن. ٤٥) ﴿بَلِ ٱلسَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ﴾ بەڵکو بەڵێنیان ڕۆژی دوایی یە ﴿وَٱلسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ﴾ وە (سزای) ئەو ڕۆژە زۆر سەخت ترو تاڵ ترە. ٤٦) ﴿إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ﴾ بەڕاستی تاوانبارەکان لەگومڕایی و شێتی دان. ٤٧) ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِى ٱلنَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ﴾ ئەو ڕۆژەی کە لە ئاگری دۆزەخدا بەسەر روخساریاندا ڕادەکێشرێن ﴿ذُوقُوا۟ مَسَّ سَقَرَ﴾ (پێیان دەڵێن) بچەژن ئازاری دۆزەخ. ٤٨) ﴿إِنَّا كُلَّ شَىْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ﴾ بێگومان ئێمە هەموو شتێکمان بەئەندازە دروست کردووە. ٤٩)

وَمَآ أَمۡرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٞ كَلَمۡحِۢ بِٱلۡبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدۡ أَهۡلَكۡنَآ أَشۡيَاعَكُمۡ فَهَلۡ مِن مُّدَّكِرٖ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَيۡءٖ فَعَلُوهُ فِي ٱلزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٖ وَكَبِيرٖ مُّسۡتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَنَهَرٖ ﴿٥٤﴾ فِي مَقۡعَدِ صِدۡقٍ عِندَ مَلِيكٖ مُّقۡتَدِرِۭ ﴿٥٥﴾

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلرَّحۡمَٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ ٱلۡقُرۡءَانَ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ ٱلۡبَيَانَ ﴿٤﴾ ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ بِحُسۡبَانٖ ﴿٥﴾ وَٱلنَّجۡمُ وَٱلشَّجَرُ يَسۡجُدَانِ ﴿٦﴾ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٧﴾ أَلَّا تَطۡغَوۡاْ فِي ٱلۡمِيزَانِ ﴿٨﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلۡوَزۡنَ بِٱلۡقِسۡطِ وَلَا تُخۡسِرُواْ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٩﴾ وَٱلۡأَرۡضَ وَضَعَهَا لِلۡأَنَامِ ﴿١٠﴾ فِيهَا فَٰكِهَةٞ وَٱلنَّخۡلُ ذَاتُ ٱلۡأَكۡمَامِ ﴿١١﴾ وَٱلۡحَبُّ ذُو ٱلۡعَصۡفِ وَٱلرَّيۡحَانُ ﴿١٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِن صَلۡصَٰلٖ كَٱلۡفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ ٱلۡجَآنَّ مِن مَّارِجٖ مِّن نَّارٖ ﴿١٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾

ئایەتی (١٦) سوڕەتی (التغابن): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إذا أمرتكم بأمر فائتوا منه ما استطعتم وما نهيتكم عنه فاجتنبوه)(رواه البخاري ومسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) لە پێغەمبەرەوە گێڕاویەتیەوە کەفەرموویەتی: (ئەگەر فەرمانم پێ کردن بەئەنجام دانی کارێك ئەوە چەندتان توانی لەو کارە ئەنجامی بدەن، وەقەدەغەی هەر کارێکم لێ کردن ئەوە دەبێ لێی دوور بکەنەوەو نەیکەن).

ئایەتی (٧) سوڕەتی (الطلاق): قال رسول الله(ﷺ): (إذا أنفق الرجل على أهله نفقة: يحتسبها فهي له صدقة)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر پیاو هەر شتێك بۆ ماڵ و منداڵی خەرج بکات بەتەمای پاداشتی لای خوابێ ، ئەوە بەخێر و چاکە بۆی دەنوسرێت).

﴿وَمَآ أَمۡرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٞ﴾ وە فەرمانی ئێمە تەنها یەك جارە ﴿كَلَمۡحِۭ بِٱلۡبَصَرِ﴾ وەك چاو تروكاندنێك (وایە لەخێراییدا). ٥٠) ﴿وَلَقَدۡ أَهۡلَكۡنَآ أَشۡيَاعَكُمۡ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان زۆر لە كەسانی بێ باوەڕی وەك ئێوەمان لەناو بردووە. ﴿فَهَلۡ مِن مُّدَّكِرٖ﴾ جا ئایا تەمێ وەرگرێك هەیە. ٥١) ﴿وَكُلُّ شَيۡءٖ فَعَلُوهُ فِي ٱلزُّبُرِ﴾ وە هەر چێكیان كردووە لە نامەی كردەوەكانیاندایە. ٥٢) ﴿وَكُلُّ صَغِيرٖ وَكَبِيرٖ مُّسۡتَطَرٌ﴾ وە ورد و درشتی (كردەوەكانیان) هەموو نوسراوە. ٥٣) ﴿إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّـٰتٖ وَنَهَرٖ﴾ بێ گومان پارێزكاران وان لە باخات و ڕووبارەكانی (بەهەشتدا). ٥٤) ﴿فِي مَقۡعَدِ صِدۡقٍ﴾ لە نیشتگەیەكی پەسەندان ﴿عِندَ مَلِيكٖ مُّقۡتَدِرِۭ﴾ لای پاشایەكی بەدەسەلاتی توانا. ٥٥)

سورەتی ﴿الرحمن﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿ٱلرَّحۡمَٰنُ﴾ خوای بەخشندە. ١) ﴿عَلَّمَ ٱلۡقُرۡءَانَ﴾ قورئانی فێر(ی موحەممەد (ﷺ)) كرد. ٢) ﴿خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ﴾ ئادەمی دروست كرد. ٣) ﴿عَلَّمَهُ ٱلۡبَيَانَ﴾ وە فێری گفتوگۆی كرد. ٤) ﴿ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ بِحُسۡبَانٖ﴾ ڕۆژو مانگ بە حسابێكی زۆر ورد دێن و دەچن. ٥) ﴿وَٱلنَّجۡمُ وَٱلشَّجَرُ يَسۡجُدَانِ﴾ گژوگیاو درەخت (بۆ خوا) سوژدە دەبەن. ٦) ﴿وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ﴾ وە ئاسمانی بڵندو بەرزكردۆتەوە وە تەرازو(ی عەدالەتی) داناوە. ٧) ﴿أَلَّا تَطۡغَوۡاْ فِي ٱلۡمِيزَانِ﴾(وە فەرمانی داوە) كە هەرگیز زیادە ڕەوی لەتەرازودا نەكەن. ٨) ﴿وَأَقِيمُواْ ٱلۡوَزۡنَ بِٱلۡقِسۡطِ﴾ وەكێشانەتان ڕێك بكێشن. ﴿وَلَا تُخۡسِرُواْ ٱلۡمِيزَانَ﴾ لە تەرازودا كەم و كوڕی مەكەن (سووك مەیكێشن). ٩) ﴿وَٱلۡأَرۡضَ وَضَعَهَا لِلۡأَنَامِ﴾ وە زەوی بۆ خەڵكی ڕاخستووە. ١٠) ﴿فِيهَا فَٰكِهَةٞ وَٱلنَّخۡلُ ذَاتُ ٱلۡأَكۡمَامِ﴾ تێدایە میوەهات و دارخورمای خاوەن پۆپ. ١١) ﴿وَٱلۡحَبُّ ذُو ٱلۡعَصۡفِ وَٱلرَّيۡحَانُ﴾ وە دانەوێڵەی خاوەن كاو پەل و پۆدار و ڕەیحانە. ١٢) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەكام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناكەن؟ ١٣) ﴿خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ﴾ ئادەمیی دروست كرد ﴿مِن صَلۡصَٰلٖ كَٱلۡفَخَّارِ﴾ لەقوڕێكی وشكەوە بووی وەك سواڵەت. ١٤) ﴿وَخَلَقَ ٱلۡجَآنَّ مِن مَّارِجٖ مِّن نَّارٖ﴾ وە جنۆكەی دروست كرد لە بڵێسەی ئاگرێكی بێ دووكەڵ. ١٥) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەكام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناكەن. ١٦)

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ (١٧) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (١٨) مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ (١٩) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ (٢٠) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢١) يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ (٢٢) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٣) وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (٢٤) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٥) كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (٢٦) وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (٢٧) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٨) يَسْأَلُهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ (٢٩) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٠) سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ (٣١) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٢) يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانفُذُوا لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ (٣٣) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٤) يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ (٣٥) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٦) فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ (٣٧) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٨) فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْأَلُ عَن ذَنبِهِ إِنسٌ وَلَا جَانٌّ (٣٩) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٤٠)

ئایەتی (١٢) سورەتی (الطلاق): قال رسول الله (ﷺ): (من ظلم قيد شبر من الأرض طوقه من سبع أرضين) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێ بەزوڵم و ستەم بستێ زەوی داگیر بکات بەهەر حەوت چینی زەوییەوە وەك تەوق دەکرێتە ملی).

ئایەتی (٨) سورەتی (التحریم): قال رسول الله (ﷺ): (الإسلام يَجُبُّ ما قبله، والتوبة تجب ما قبلها)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (موسڵمان بوون هەرچی تاوانی پێش خۆیەتی دەیسڕێتەوە، هەروەها تەوبەش تاوانی پێش تەوبەکە دەسڕێتەوە).

ئایەتی (١٢) سورەتی (التحریم): عن أبي موسى (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (كمل من الرجال كثير، ولم يكمل من النساء إلا آسية امرأة فرعون، ومريم بنت عمران، وخديجة بنت خويلد، وإن =

﴿رَبُّ ٱلْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ ٱلْمَغْرِبَيْنِ﴾ (خوا) پەروەردگاری هەر دووڕۆژهەلآت و پەروەردگاری هەر دوو ڕۆژ ئاوایە. ١٧) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەی بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ١٨)﴿مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ﴾ دوو دەریای بەرەلآ کردووە کەدەگەن بەیەك. ١٩)﴿بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ﴾ لەنێوانیاندا بەربەستێك هەیە تێکەڵی یەکتر نابن. ٢٠)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٢١)﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ﴾ لەو دوودەریایە مرواری و مەرجان دەردەچن (دروست دەبن). ٢٢) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٢٣)﴿وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَـٰمِ﴾ وە بۆ خوایە ئەو کەشتی یە گەورە دروست کراوانەی کە وەك شاخن لەدەریادا دەگەڕێن. ٢٤)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا کام لەنیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ دەزانن. ٢٥)﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ هەرچی کەس لەسەر زەوی‌دایە نامێنێ و تیادەچێ. ٢٦)﴿وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ﴾وە هەر ڕووی پەروەردگارت دەمێنێ. ﴿ذُو ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ﴾ کەخاوەن شکۆی ڕێزدارە. ٢٧)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا کام لەنیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ دەزانن. ٢٨) ﴿يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئەوەی لەئاسمانەکان و زەوی دایە (هەموو) داوای (پێویستیان) لەخوا دەکەن ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ﴾ هەموو ڕۆژێ خوا لە (بە ئەنجام گەیاندنی) کارێکی (گشتی بوونەوەر) دایە. ٢٩) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٣٠) ﴿سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ﴾ لەمەولا موحاسەبەتان دەکەین ئەی گرۆی ئادەمی و جنۆکە. ٣١) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بە کام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٣٢) ﴿يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ﴾ ئەی کۆمەڵی جنۆکەو ئادەمی ﴿إِنِ ٱسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا۟﴾ ئەگەر توانیتان دەرچن ﴿مِنْ أَقْطَارِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ لەبەشەکانی ئاسمانەکان و زەوی ﴿فَٱنفُذُوا۟﴾ ئەوە بڕۆن دەرچن.﴿لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَـٰنٍ﴾ ناشتوانن مەگەر بەدەسەلآتێك. ٣٣) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ باوەڕن. ٣٤)﴿يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا﴾ بۆتان دەنێرێ ﴿شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ﴾ بلێسەی ئاگرو مسی تواوە(یادوو کەڵی ئاگر) ﴿فَلَا تَنتَصِرَانِ﴾ ئەوسا یارمەتی یەکترتان پێ نادرێ. ٣٥) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەی بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بڕوا ناکەن. ٣٦)﴿فَإِذَا ٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ﴾ ئنجا کاتێك ئاسمان لەت لەت بوو ﴿فَكَانَتْ وَرْدَةً كَٱلدِّهَانِ﴾ وەك گوڵی سوور یان ڕۆنی هەڵقرچاوی لێ هات. ٣٧)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٣٨)﴿فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْـَٔلُ عَن ذَنۢبِهِۦٓ﴾ ئەنجا لەو ڕۆژەدا پرسیار ناکرێت لەتاوانی ﴿إِنسٌ وَلَا جَآنٌّ﴾ هیچ ئادەمی یەك و جنۆکەیەك. ٣٩) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٤٠)

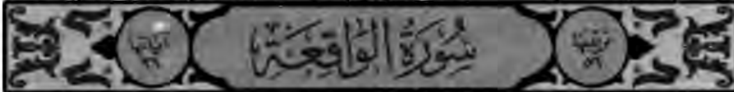
يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ بِسِيمَٰهُمْ فَيُؤْخَذُ بِٱلنَّوَٰصِى وَٱلْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى يُكَذِّبُ بِهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ ءَانٍ ﴿٤٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِن كُلِّ فَٰكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشٍۭ بَطَآئِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ۚ وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَآءُ ٱلْإِحْسَٰنِ إِلَّا ٱلْإِحْسَٰنُ ﴿٦٠﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ مُدْهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾

- فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر الطعام) (رواه البخاري ومسلم). ئەبو مووسا (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (زۆر پیاوی کامڵ بوون، بەڵام لەئافرەتاندا کەسیان کامڵ نەبوون جگەلە ئاسیەی ژنی فیرعەون و مەریەمی کچی عیمران و خەدیجەی کچی خوەیلد، بێگومان زیادی عائیشە بەسەر هەموو ئافرەتاندا وەك زیادی و خۆشی گۆشتاو بە بەسەر هەموو خواردنەکانی تردایە).

سورەتی (الملك): عن أنس (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (سورة في القرآن خاصمت عن صاحبها حتى أدخلته الجنة - تبارك الذي بيده الملك -) (رواه الطبراني في الأوسط وإسناده قوي). ئەنەس -ڕەزای خوای لێ بێ- ئەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (سورەتێك لە قورئاندا بەرگری-

﴿يُعۡرَفُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ بِسِيمَٰهُمۡ﴾ خراپەکاران بەڕوخسارياندا دەناسرێنەوە.﴿فَيُؤۡخَذُ بِٱلنَّوَٰصِي وَٱلۡأَقۡدَامِ﴾ ئەنجا ڕادەکێشرێن بەمووی پێشی سەریان و بەقاچیان (بۆناو دۆزەخ). ٤١) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ باوەڕن. ٤٢)﴿ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ﴾ ئەمە ئەو دۆزەخەیە کەتاوانباران بەدرۆیان دەزانی. ٤٣) ﴿يَطُوفُونَ بَيۡنَهَا وَبَيۡنَ حَمِيمٍ ءَانٖ﴾ هاتوچۆ ئەکەن لەنێوان ئەو (دۆزەخە) و ئاوی زۆر گەرمدا. ٤٤)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٤٥)﴿وَلِمَنۡ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ﴾ وە بۆ ئەو کەسەی لەوێستانی بەردەمی پەروەردگاری بترسێ هەیە. ﴿جَنَّتَانِ﴾ دوو باخی (خۆش). ٤٦) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا کام لەنیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ دەزانن. ٤٧)﴿ذَوَاتَآ أَفۡنَانٖ﴾ (دوو باخەکە) خاوەنی میوەو درەختی زۆرن. ٤٨) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەی بەکام لە نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ باوەڕن. ٤٩)﴿فِيهِمَا عَيۡنَانِ تَجۡرِيَانِ﴾ تێیاندا هەیە دوو کانیاوی ڕەوان. ٥٠)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٥١) ﴿فِيهِمَا مِن كُلِّ فَٰكِهَةٖ زَوۡجَانِ﴾ هەیە لە ناویاندا لەهەر میوەیەك دوو جۆر. ٥٢)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ بڕوان. ٥٣) ﴿مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشِۭ﴾ پاڵیان داوەتەوە لەسەر جۆرە فەرشێك. ﴿بَطَآئِنُهَا مِنۡ إِسۡتَبۡرَقٖ﴾ کە بەرەکانیان لەئاوریشمی ئەستورە. ﴿وَجَنَى ٱلۡجَنَّتَيۡنِ دَانٖ﴾ وە میوە لێ کردنەوەی ئەو دوو باخە نزیکە دەستە. ٥٤)﴿ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٥٥)﴿فِيهِنَّ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرۡفِ﴾ لەو باخانەدا هەن حۆریانێك کەتەنها چاویان بڕیوەتە مێردەکانیان. ﴿لَمۡ يَطۡمِثۡهُنَّ إِنسٞ قَبۡلَهُمۡ وَلَا جَآنّٞ﴾ پێش ئەوان دەستی کەسیان لێ نەکەوتووە نە لە ئادەمی و نەلە جنۆکە. ٥٦) ﴿ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ بڕوان. ٥٧)﴿كَأَنَّهُنَّ ٱلۡيَاقُوتُ وَٱلۡمَرۡجَانُ﴾ ئەو (حۆری یانە) وەك یاقووت و مەرجان وان. ٥٨)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ بڕوان. ٥٩)﴿هَلۡ جَزَآءُ ٱلۡإِحۡسَٰنِ إِلَّا ٱلۡإِحۡسَٰنُ﴾ ئایا پاداشتی چاکە هەر چاکە نی یە؟ ٦٠)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام لە نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٦١)﴿وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ﴾ وە بێجگە لەو دوو باخەی (کەباسکران) دوو باخی تر هەن. ٦٢)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٦٣)﴿مُدۡهَآمَّتَانِ ﴾ دوو باخی ئەوەندە سەوزن (ڕەش دەنوێنن). ٦٤)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێباوەڕن. ٦٥)﴿فِيهِمَا عَيۡنَانِ نَضَّاخَتَانِ﴾ لەو دوو (باخە)دا دوو کانی هەڵقوڵاویان تێدایە. ٦٦) ﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بە کام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٦٧)

فِيهِمَا فَٰكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ فِيهِنَّ خَيْرَٰتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ مَّقْصُورَٰتٌ فِى ٱلْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِىٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَٰرَكَ ٱسْمُ رَبِّكَ ذِى ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ ﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ ٱلْأَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ ٱلْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾ فَكَانَتْ هَبَآءً مُّنۢبَثًّا ﴿٦﴾ وَكُنتُمْ أَزْوَٰجًا ثَلَٰثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿٩﴾ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلسَّٰبِقُونَ ﴿١٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِّنَ ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١٤﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُّتَّكِـِٔينَ عَلَيْهَا مُتَقَٰبِلِينَ ﴿١٦﴾

- کرد لە هاوڕێکەی - ئەو کەسەی دەیخوێنێت و کاری پێ دەکات- هەتا بردی بەهەشتەوە، ئەو سورەتەش -تبارك الذي بيده الملك-).

ئایەتی (١٣) سوورەتی (الملك): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إن سورة في القرآن ثلاثين آية شفعت لصاحبها حتى غُفر له: (تبارك الذي بيده الملك) (رواه أصحاب السنن). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان سورەتێك لەقورئاندایە کەسی ئایەتە تکای کرد لای خوا بۆ هاوەڵەکەی (کەدەیخوێنێ) تاخوا لێی خۆشبوو، کەسورەتی (تبارك الذي بيده الملك) بوو).

ئایەتی (١٥) سوورەتی (الملك): عن عمر بن الخطاب قال: قال رسول الله (ﷺ): (لو أنكم تتوكلون على الله حق توكله لرزقكم كما يرزق الطير، تغدو خماصاً وتروح بطاناً) (رواه الترمذي والنسائي وابن ماجه).-

﴿فِيهِمَا فَٰكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ﴾ **لەو دوو (باخە)دا میوەمات هەیە** نەخوازەلا دارخورماو **هەنار. ٦٨**)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ **جا کام لە** نیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ **دەزانن. ٦٩**)﴿فِيهِنَّ خَيْرَٰتٌ حِسَانٌ﴾ **تیایاندا هەیە ئافرەتانی** ئاکار چاکی ڕواڵەت جوان. **٧٠**)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ **جا بەکام نیعمەتانی** پەروەردگارتان بێ بڕوان. ٧١) ﴿حُورٌ مَّقْصُورَٰتٌ فِى ٱلْخِيَامِ﴾ **حۆریانی کەپەردە نشینی ناو** دەوارن. ٧٢)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ **جا بەکام لەنیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ** ناهێنن. ٧٣)﴿لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ﴾ **پێش ئەوان دەستی** کەسیان لێ نەکەوتووە نەلە ئادەمی و **نەلە جنۆکە. ٧٤**)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ **جا بە** کام نیعمەتانی پەروەردگارتان **باوەڕ ناکەن. ٧٥**) ﴿مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِىٍّ حِسَانٍ﴾**پاڵ** دەدەنەوە **بە پشتی** سەوزباوی ڕازاوەو **فەرشی زۆر جوانی نایابەوە. ٧٦**)﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٧٧)﴿تَبَٰرَكَ ٱسْمُ رَبِّكَ ذِى ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ﴾ **پیرۆزە** ناوی **پەروەردگاری خاوەن گەورەیی و** بەخشش. ٧٨)

سورەتی ﴿ الواقعة ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ **بەناوی خوای** بەخشندەی میهرەبان ﴿إِذَا وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ﴾ **کاتێک کە ڕووداوی گەورەی (قیامەت) ڕوویدا. ١**)﴿لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ﴾ **لەڕودانیدا هیچ درۆ و گومانێک نی یە. ٢**)﴿خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ﴾ نزم کەرەوەی (کەسانێکە و) بەرزکەرەوەیە **(بۆ کەسێکی تر). ٣**)﴿إِذَا رُجَّتِ ٱلْأَرْضُ رَجًّا﴾ کاتێک کە زەوی هێنرایە **جوڵان بە جوڵانێکی توند. ٤**)﴿وَبُسَّتِ ٱلْجِبَالُ بَسًّا﴾ **وە** شاخەکان زۆر وورد کران بەورد کردن. ٥)﴿فَكَانَتْ هَبَآءً مُّنۢبَثًّا﴾ وە **بوون بە تەپوتۆزی پرش** و بڵاو. ٦)﴿وَكُنتُمْ أَزْوَٰجًا ثَلَٰثَةً﴾ **وە ئێوە** دەبنە سێ کۆمەڵ **(لە دوا ڕۆژدا). ٧**)﴿فَأَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ﴾ **ئەجا یارانی لای ڕاست ، کام یارانی** لای ڕاست؟ ٨)﴿وَأَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ﴾ **وە یارانی لای** چەپ، کام یارانی لای چەپ؟ ٩)﴿وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلسَّٰبِقُونَ﴾ وە پێشەکەوتوەکان هەر خۆیانن پێش کەوتوو. ١٠)﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْمُقَرَّبُونَ﴾ **ئەوانەن نزیکانی (بارەگای خوا). ١١**) ﴿فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ﴾ لە بەهەشتانی پڕ نازو نیعمەتان. ١٢)﴿ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ **کۆمەڵێکی زۆرن** لە (گەلانی) پێشینان. ١٣) ﴿وَقَلِيلٌ مِّنَ ٱلْـَٔاخِرِينَ﴾ **وە کەمێکن لە پاشینان (لە** ئوممەتی موحەممەد (ﷺ)). ١٤)﴿عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ﴾ **لەسەر قەنەفە** و کورسی چنرا و بە ئاڵتون. ١٥) ﴿مُّتَّكِـِٔينَ عَلَيْهَا مُتَقَٰبِلِينَ﴾ **پاڵ ئەدەنەوە** لەسەری بەرامبەر بەیەکتری. ١٦)

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿١٨﴾ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَفَٰكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَٰلِ ٱللُّؤْلُؤِ ٱلْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَٰمًا سَلَٰمًا ﴿٢٦﴾ وَأَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِى سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِّأَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٤٠﴾ وَأَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَّا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا۟ يُصِرُّونَ عَلَى ٱلْحِنثِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا۟ يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ إِنَّ ٱلْأَوَّلِينَ وَٱلْءَاخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾

- عومەری کوڕی خەططاب دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێگومان ئەگەر پشت ببەستن بەخوا بەپشت بەستنێکی ڕاست و تەواو خودا ڕزق و ڕۆزیتان دەدات وەك چۆن ڕزق و ڕۆزی باڵندەکان دەدات سەر لەبەیانیان بەسکی خاڵی و برسی لەمێلانە دەردەچن، کەچی سەر لەئێوارە بە تێری و جیقڵدانی پڕەوە دەگەڕێنەوە).

ئایەتی (٢٢)

سورەتی (الملك)؛ عن أنس بن مالك (ﷺ) قال: إن رجلاً قال: يا رسول الله كيف يُحشر الكافر على وجهه يوم القيامة؟ قال: (أليس الذي أمشاه على الرجلين في الدنيا قادراً على أن يمشيه على وجهه يوم القيامة)(رواه البخاري ومسلم). ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پیاوێك وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) چۆن لەڕۆژی دواییدا بێ باوەڕ لەسەر ڕوخساری دەبرێت بۆ مەحشەر؟ -

﴿يَطُوفُ عَلَيۡهِمۡ وِلۡدَٰنٞ مُّخَلَّدُونَ﴾ تـازە لاوی هەمیشەیی بەسەریاندا دەگەڕێن. ١٧) ﴿بِأَكۡوَابٖ وَأَبَارِيقَ وَكَأۡسٖ مِّن مَّعِينٖ﴾ بەپەرداخ و سوراحیی و گلاسی پڕ لەشەرابی سەرچاوی ڕەوان. ١٨) ﴿لَّا يُصَدَّعُونَ عَنۡهَا وَلَا يُنزِفُونَ﴾ نەسەریان پێ ی دێشێ نەسەرخۆش ئەبن پێ ی. ١٩) ﴿وَفَٰكِهَةٖ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ﴾ میوەهاتیش کەخۆیان هەڵی بـژێرن. ٢٠) ﴿وَلَحۡمِ طَيۡرٖ مِّمَّا يَشۡتَهُونَ﴾ وە گۆشتی هەر باڵندەیەك کەحەزی لێ بکەن. ٢١) ﴿وَحُورٌ عِينٞ﴾ وەحۆریانی چاو گەش و بەلەك. ٢٢) ﴿كَأَمۡثَٰلِ ٱللُّؤۡلُوِ ٱلۡمَكۡنُونِ﴾ وەك مرواری ناو سەدەف وان. ٢٣) ﴿جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾(ئەم بەهرانە) لەپاداشتی ئەو کردەوانەی کە ئەنجامیان ئەدا. ٢٤) ﴿لَا يَسۡمَعُونَ فِيهَا لَغۡوٗا وَلَا تَأۡثِيمًا﴾ نابیستن لەو بەهەشتانەدا نەقسەی بێ هـودەو نـەتاوانبار کـردن. ٢٥) ﴿إِلَّا قِيلٗا سَلَٰمٗا سَلَٰمٗا﴾ جگە لەووتەی سڵاو سەلام کردن (لەیـەکتری). ٢٦) ﴿وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡيَمِينِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡيَمِينِ﴾ وە یارانی لای ڕاست کام یارانی لای ڕاست. ٢٧) ﴿فِي سِدۡرٖ مَّخۡضُودٖ﴾ لەژێر سێبەری داری تاوگی بێدڕك. ٢٨) ﴿وَطَلۡحٖ مَّنضُودٖ﴾وداری مۆزی هۆنراو بەهێشووە مۆز. ٢٩) ﴿وَظِلّٖ مَّمۡدُودٖ﴾ و سێبەری بـەردەوام ٣٠) ﴿وَمَآءٖ مَّسۡكُوبٖ﴾ وەئـاوی تاڤگـەی و ئـاوی ڕەوان. ٣١) ﴿وَفَٰكِهَةٖ كَثِيرَةٖ﴾ وەمیوەهـاتی زۆر. ٣٢) ﴿لَّا مَقۡطُوعَةٖ وَلَا مَمۡنُوعَةٖ﴾ کـە هەرگیز تەواو نابێ و قەدەغەش ناکرێ. ٣٣) ﴿وَفُرُشٖ مَّرۡفُوعَةٍ﴾ و حۆری یانی بالابـەرزو بـەڕێز. ٣٤) ﴿إِنَّآ أَنشَأۡنَٰهُنَّ إِنشَآءٗ﴾ کەئێمـە دروسـتمان کـردون بەدروسـت کردنێکـی زۆر جوان. ٣٥) ﴿فَجَعَلۡنَٰهُنَّ أَبۡكَارًا﴾ وەگێڕاومانن بە کچانی. ٣٦) ﴿عُرُبًا أَتۡرَابٗا﴾ هاوسەرەکانیان زۆر خۆش دەوێت‌و هاوتەمەنیانن. ٣٧) ﴿لِّأَصۡحَٰبِ ٱلۡيَمِينِ﴾ بۆ یارانی لای ڕاست. ٣٨) ﴿ثُلَّةٞ مِّنَ ٱلۡأَوَّلِينَ﴾ کۆمـەڵێکی زۆرن لـە(گـەلانی) پێـشینان ٣٩) ﴿وَثُلَّةٞ مِّنَ ٱلۡأٓخِرِينَ﴾ کۆمەڵێکی زۆرن لەپاشینان (ئوممەتی موحەممـەد (ﷺ)). ٤٠) ﴿وَأَصۡحَٰبُ ٱلشِّمَالِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلشِّمَالِ﴾ وە هاوڕێیانی لای چەپ کام هاوڕێیانی لای چەپ؟ ٤١) ﴿فِي سَمُومٖ وَحَمِيمٖ﴾ لەناو گڕی دۆزەخ و ئاوی لەکوڵ دان. ٤٢) ﴿وَظِلّٖ مِّن يَحۡمُومٖ﴾ وە لە سێبەری چـڕە دووکـەڵی ڕەش دان. ٤٣) ﴿لَّا بَارِدٖ وَلَا كَرِيمٍ﴾ نە فێنکە و نـە کەڵکیـشی هەیـە. ٤٤) ﴿إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَبۡلَ ذَٰلِكَ مُتۡرَفِينَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەمانە لەمەو پێش خـۆش گـوزران بـوون. ٤٥) ﴿وَكَانُواْ يُصِرُّونَ عَلَى ٱلۡحِنثِ ٱلۡعَظِيمِ﴾ وە بەردەوام بوون لەسەر گوناهە گەورەکـە (هـاوەڵ دانـان بـۆ خـوا). ٤٦) ﴿وَكَانُواْ يَقُولُونَ﴾ وەدەیـان ووت ﴿أَئِذَا مِتۡنَا وَكُنَّا تُرَابٗا وَعِظَٰمًا﴾ ئایـا ئەگـەر مردین و بووین بەخۆڵ و ئێسکی ڕزیو ﴿أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ﴾ ئایا ئێمە زینـدوو ئەکرێینـەوە. ٤٧) ﴿أَوَ ءَابَآؤُنَا ٱلۡأَوَّلُونَ﴾ یـاخود بـاوو باپیرانمـان (زینـدوو ئەکرێنـەوە). ٤٨) ﴿قُلۡ إِنَّ ٱلۡأَوَّلِينَ وَٱلۡأٓخِرِينَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بێگومـان هـەموو پێـشینان و پاشـینان. ٤٩) ﴿لَمَجۡمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَٰتِ يَوۡمٖ مَّعۡلُومٖ﴾ کۆدەبنەوە لە ژوانگەی ڕۆژی دیاری کراودا. ٥٠)

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ ٱلْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَآكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾
فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَٰرِبُونَ
شُرْبَ ٱلْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٥٦﴾ نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ فَلَوْلَا
تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ
ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ ٱلْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾
عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَٰلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ
عَلِمْتُمُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ
﴿٦٣﴾ ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ
حُطَٰمًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ
﴿٦٧﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ ٱلْمُزْنِ
أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ
﴿٧٠﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ أَمْ
نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَٰهَا تَذْكِرَةً وَمَتَٰعًا لِّلْمُقْوِينَ
﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ فَلَآ أُقْسِمُ
بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾

- پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئایا ئەو زاتەی کە لەدنیادا لەسەر دوو قاچ دەیبرێت بەڕێگادا ناتوانێ لەڕۆژی دواییدا لەسەر ڕوخساری بیبات بەڕێگادا).

ئایەتی (١) سورەتی (القلم): عن وليد بن عبادة بن صامت قال: دعاني أبي حين حضره الموت فقال: إني سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (إن أول ما خلق الله القلم، فقال له: اكتب، قال: يا رب، ما أكتب؟ قال: اكتب القدر وما هو كائن إلى الأبد)(رواه أحمد وأبو داود و الترمذي). وەلیدی کوڕی عوبادەی کوڕی صامیت دەڵێ: باوکم لەکاتی سەرەمەرگی دا بانگی کردمو ووتی: من خۆم لەپێغەمبەری خوام بیست (ﷺ) فەرمووی: (یەکەم جار کەخوا پێنووسی دروست کرد، فەرمووی پێی: بنوسە، ئەویش ووتی: چی بنووسم ئەی پەروەردگارم؟ فەرمووی: ئەوە بنووسە بڕیار دراوەو ڕوو دەدات هەتا هەتایە).

﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ ٱلْمُكَذِّبُونَ﴾ **پاشان ئێوە ئەی گومڕایانی بێ باوەڕان. ٥١)**﴿لَأٓكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ﴾ **بێگومان لە(بەری) درەختی ژەقنەمووت (دەخۆن). ٥٢)**﴿فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ﴾ **جا ووزگی خۆتانی لێ پڕدەکەن. ٥٣)**﴿فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْحَمِيمِ﴾**ئەنجا ئاوی کوڵاوی بەسەردا دەخۆنەوە. ٥٤)**﴿فَشَٰرِبُونَ شُرْبَ ٱلْهِيمِ﴾ **دەی خۆنەوە وەکو خواردنەوەی (حوشترانی) تینوو. ٥٥)**﴿هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ ٱلدِّينِ﴾ **ئەمە میوانداری ئەوانە لە ڕۆژی قیامەتدا. ٥٦)** ﴿نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ﴾ **ئێمە دروستمان کردون ئەی بۆ بڕوا ناکەن (بەزیندوو بوونەوە). ٥٧)**﴿أَفَرَءَيْتُم مَّا تُمْنُونَ﴾ **جا پێم بڵێن ئەو ئاوەی کە دەیڕێژنە ناو منداڵدانەوە؟ ٥٨)**﴿ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ﴾ **ئایا ئێوە دروستی دەکەن؟** ﴿أَمْ نَحْنُ ٱلْخَٰلِقُونَ﴾ **یان ئێمەین بەدی هێنەرین. ٥٩)** ﴿نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ ٱلْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ **ئێمە لەناوتاندا مردنمان داناوە وەکەس پێش دەسەڵاتی ئێمە ناکەوێ. ٦٠)**﴿عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَٰلَكُمْ﴾ **کە لەجیاتی ئێوە نەوەی تر بێنین** ﴿وَنُنشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ **وە دروستتان بکەینەوە بەشێوەیەك کەهیچی لێ نازانن. ٦١)** ﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ﴾ **سوێند بەخوا بێگومان ئێوە لەبەدی هێنانی یەکەمی ئاگادارن** ﴿فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾ **ئیتر بۆ بیرناکەنەوە. ٦٢)** ﴿أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ﴾ **جا پێم بڵێن ئەو تۆوەی کەدەیچێنن. ٦٣)** ﴿ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ﴾ **ئایا ئێوە دەیڕوێنن؟** ﴿أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ﴾ **یائێمەین دەیڕوێنین؟ ٦٤)**﴿لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا﴾ **ئەگەر بمان ویستایە ئەو (ڕواوە)مان دەگێڕا بە پووش و کا** ﴿فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ﴾ **ئەنجا دەستان دەکرد بەقسەی بێ کەڵك. ٦٥)** ﴿إِنَّا لَمُغْرَمُونَ﴾ **(دەتان ووت) بەڕاستی زەرەرلێکەوتوو ئێمەین. ٦٦)** ﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ﴾ **بەڵکو ئێمە لە رزق بێ بەشین. ٦٧)** ﴿أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ﴾ **جا پێم بڵێن ئەو ئاوەی کەدەیخۆنەوە. ٦٨)**﴿ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ ٱلْمُزْنِ﴾ **ئایا ئێوە لە هەورەوە دەیبارێنن.** ﴿أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ﴾ **یا ئێمە دەی بارێنین. ٦٩)**﴿لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا﴾ **ئەگەر بمان ویستایە دەمانکرد بەئاوێکی زۆر سوێری تاڵ.** ﴿فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾**ئیتر بۆ سوپاسی خوا ناکەن. ٧٠)**﴿أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى تُورُونَ﴾ **پێم بڵێن ئەو گڕەی کە دایدەگیرسێنن. ٧١)** ﴿ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ﴾ **ئایا ئێوە دارەکەیتان بەدی هێناوە؟** ﴿أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ﴾ **یائێمە بەدی هێنەرین؟ ٧٢)** ﴿نَحْنُ جَعَلْنَٰهَا تَذْكِرَةً﴾ **ئێمە ئەو (ئاگرە)مان کردووە بەهۆی یادخەرەوە(ی ئاگری دۆزەخ)** ﴿وَمَتَٰعًا لِّلْمُقْوِينَ﴾**وە (کردومانەتە) هۆی کەڵك لێ وەرگرتن بۆ گەشتیاران. ٧٣)** ﴿فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ﴾ **جا کەواتە یادی پەروەردگاری گەورەی خۆت بەپاکی بکە. ٧٤)** ﴿فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ﴾ **جا سوێندبێ بەشوێنی (هەڵهاتن و ئاوابوونی) ئەستێرەکان. ٧٥)**﴿وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ﴾ **بەڕاستی ئەم سوێندە ئەگەر بزانن سوێندێکی زۆر گەورەیە. ٧٦)**

إِنَّهُۥ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَـٰبٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهَـٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَـٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَـٰمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْءَاخِرُ وَٱلظَّـٰهِرُ وَٱلْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایەتی (٨٢) سورەتی (الواقعة): ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾ موسلیم گێڕاویەتیەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی: لە سەردەمی پێغەمبەردا (ﷺ) باران باری و پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (خەڵکی هەندێکیان سوپاسگوزار بوون و هەندێکیشیان کافر و بێ باوەڕ بوون (چونکە ئیماندارانر) وتیان ئەم بارانە بارینە ڕەحمەتی خوایە ، بەڵام کەسانێکیان وتیان بێگومان (بارانمان بۆ باری) چونکە فڵان ئەستێرە ئاوابوو یا هەڵهات) ئیتر ئەم ئایەتانە دابەزی ﴿فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ﴾ تا گەیشتە ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾.

ئایەتی (٤) سورەتی (القلم): عن أنس (رضي الله عنه) قال: (كان رسول الله (ﷺ) أحسن الناس خلقاً) (متفق عليه).-

﴿إِنَّهُۥ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ﴾ کە بێگومـان ئەمـە قورئـانێکی گـەورە و بـەڕێزە. ٧٧) ﴿فِى كِتَٰبٍ مَّكْنُونٍ﴾ لـەناو کتێبێکـی شـاراوەدایە (کەلـەو حولمـەحفـوزە). ٧٨) ﴿لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ﴾ جگە لە (فریشتەی) پاکـان کـەس دەسـتی لێ نـادات. ٧٩) ﴿تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ نێردراوەتە خوارەوە لە لایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە. ٨٠) ﴿أَفَبِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ﴾ دەی ئایا ئێـوە بـەم قورئانـە بـاوەڕناکـەن. ٨١) ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ﴾ وە لەجیاتی سوپاسگوزاری لەسەر ڕۆزیتـان ﴿أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾ ئێـوە بـاوەڕ نـاهێنن. ٨٢) ﴿فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ﴾ دەی بۆچی کاتێ گیان (ی نەخۆشـەکەتان) دەگاتـە گـەروی. ٨٣) ﴿وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ﴾ وە ئێوە لەو کاتـەدا تەماشـا دەکـەن. ٨٤) ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ﴾ لەوکاتەدا (فریشتەکانمان) لە ئێوە نزیکترین لەو (کەسەی لەسەرە مەرگدایە) ﴿وَلَٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ﴾ بەڵام ئێوە ئێمە نابینن. ٨٥) ﴿فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ﴾ دەی بۆچی ئەگەر ئێوە (زیندوو ناکرێنـەوەو)پاداشـت نادرێنـەوە. ٨٦) ﴿تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ڕۆحی (مردوەکەتان) بگێڕنەوە ئەگەر ڕاسـت دەکـەن. ٨٧) ﴿فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ﴾ ئەدجا ئەگەر ئەو (کەسەی لە گیانە لایـە) لـەنزیکان بـێ(لـەخوا). ٨٨) ﴿فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ﴾ ئەوە حەسانەوەو بۆنی خۆش و بەهەشتی پڕ لەناز و نیعمەتی بۆ هەیە. ٨٩) ﴿وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ﴾ وە ئەگـەر لـەهاوەڵانی دەسـتی ڕاسـت بـێ. ٩٠) ﴿فَسَلَٰمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ﴾ ئەوە سەلامەتی و بێ زیانی بۆ تۆ (چونکە) تۆ لـەیارانی دەستی ڕاستی. ٩١) ﴿وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ﴾ بـەڵام ئەگـەر لـە بێ بـاوەڕانی گومڕایان بێ. ٩٢) ﴿فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ﴾ ئەوە(ئەوێ) میواندارییەکەی ئێجگار گەرمە. ٩٣) ﴿وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ﴾ وەچوونە ناو دۆزەخە. ٩٤) ﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ﴾ بەڕاسـتی ئەوەی (کـە لـەم سـورەتەدا باسـکرا) حـەق و بـێ گومانـە. ٩٥) ﴿فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ﴾ جا کەوا بوو بەپاکی یادی پەروەردگاری گەورەی خۆت بکە. ٩٦)

سورەتی ﴿الحديد﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هەرچی لەئاسمانەکان و زەویدا هەیە تەسبیحاتی خوا دەکەن ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ وە هەر ئەوە باڵادەسـتی کـار بـەجێ. ١) ﴿لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هـەر بـۆ ئـەوە دەسـەڵات و خاوەنیـەتی ئاسـمانەکان و زەوی ﴿يُحْىِۦ وَيُمِيتُ﴾ دەژێنـی دەمرێنـێ. ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە ئـەو دەسـەڵاتی بەسـەر هـەموو شتێکدا هەیـە. ٢) ﴿هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْءَاخِرُ﴾ هـەر ئـەوە یەکـەمین و دواهەمین ﴿وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلْبَاطِنُ﴾ وە دیارو نادیار ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە ئەو بەهەموو شتێك ئاگایە. ٣)

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۖ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ ۚ وَهُوَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٦﴾ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَأَنفِقُوا۟ مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَأَنفَقُوا۟ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۙ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَٰقَكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا يَسْتَوِى مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ ٱلْفَتْحِ وَقَٰتَلَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ ٱلَّذِينَ أَنفَقُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَقَٰتَلُوا۟ ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥ وَلَهُۥٓ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

- ئەنەس (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) خوو ڕەوشتی لەهەموو کەس جوانتر بوو).

ئایەتی (١١) سورەتی (القلم): عن ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: (مر رسول الله (ﷺ) بقبرين فقال: إنهما ليعذبان، وما يعذبان في كبير، أما أحدهما فكان يمشي بالنميمة، وأما الآخر فكان لا يستتر من بوله) (رواه البخاري ومسلم). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) ڕۆشت بەلای دوو گۆڕدا، ئەنجا فەرمووی: ئەم دووانە ئێستا سزا دەدرێن گوناهی گەورەش نی یە (بەبۆچوونی خۆیان) ئەوەی لەسەری سزا دەدرێن، یەکێکیان هەمیشە دوو زمانی دەکرد، ئەوەی کەشیان خۆی نەدەپاراست لەمیزی خۆی −کەپسی نەکات−).

ئایەتی (٢٢) سورەتی ([illegible]): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول:−

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضَ﴾ (خوا) ئەو زاتەیە کەئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ لەشەش ڕۆژدا ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ پاشان بەرزبوییەوە سەر عەرش و قەراری گرت (باوەڕمان پێ یەتی بەو شێوەی شیاوی خوابێ) ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ﴾ دەزانێت چی دەچێتە ناوی زەوی ﴿وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ وەچی لێ دێتە دەرەوە ﴿وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ وەچی لەئاسمانەوە دێتە خوار. ﴿وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا﴾ وەچی بۆ سەردەکەوێ ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ﴾ وە لەهەر کوێ بن خوا لەگەڵتانە (بەزانیاری و ئاگاداری) ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وەخوا بینایە بەهەرچی کە دەیکەن. ٤) ﴿لَّهُ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ﴾ خاوەنداریتی ئاسمانەکان و زەوی هەر بۆ ئەوە ﴿وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ وە هەموو کارێك هەر بۆ لای خوا دەگەڕێنرێتەوە. ٥) ﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ﴾ شەو دەبات بەناو ڕۆژدا (لەهاوین و پایزدا) ﴿وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ وە ڕۆژ دەبات بەناو شەودا (لە زستان و بەهاردا) ﴿وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ وە ئەو (خوا) ئاگادارە بەنیازی ناو دڵان. ٦) ﴿آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ باوەڕ بهێنن بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَأَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ﴾ و ببەخشن لەو سامانەی کە خوا ئێوەی کردووە بە جێ نشینی پێشینان تیایدا ﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَأَنفَقُوا﴾ ئینجا ئەوانەتان کە باوەڕی هێناوە و دارایی یان بەخشیووە ﴿لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ پاداشتی گەورەیان بۆ هەیە. ٧) ﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ ئەوە چیتانە بۆ باوەڕ بەخوا ناهێنن؟ ﴿وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ﴾ کە پێغەمبەر بانگتان دەکات ﴿لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ﴾ کە باوەڕ بە پەروەردگارتان بێنن ﴿وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ﴾ لەکاتێکدا کە بێ گومان خوا پەیمانی (باوەڕ هێنانی) لێ وەرگرتوون ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕدارن. ٨) ﴿هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ﴾ خوا ئەو زاتەیە دەنێرێ بۆ بەندەی خۆی (کە موحەممەد (ﷺ))ە ﴿آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ بەڵگە و ئایەتانی ڕوونی ﴿لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ تا لەتاریکستانی (گومڕایی) دەرتان بێنێ بۆ ناو ڕووناکی ﴿وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ وە بەڕاستی خوا بەرامبەر ئێوە بەسۆز و میهرەبانە. ٩) ﴿وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ئەوە چیتانە کەوا هیچ نابەخشن لە ڕێ ی خوادا ﴿وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ﴾ لە کاتێکدا میراتی ئاسمانەکان و زەوی بۆ خوا دەمێنێتەوە ﴿لَا يَسْتَوِي مِنكُم﴾ یەکسان نین ئەوانەتان ﴿مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ﴾ کە لەپێش گرتنی (مەککە)دا ماڵیان بەخشیوو جەنگاون (لەگەڵ ئەوانەی لە دوای فەتح ئەو کارانە بکەن) ﴿أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً﴾ ئەوانە پلەو پایەیان زۆر گەورەترە ﴿مِّنَ الَّذِينَ أَنفَقُوا مِن بَعْدُ وَقَاتَلُوا﴾ لەوانەی کە لەدوای (گرتنی مەککە) ماڵیان بەخشیووە و جەنگاون ﴿وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ﴾ وە بەهەر دوولا خوا بەڵێنی بەهەشتی داوە ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وە خوا ئاگادارە بەوەی کە دەیکەن. ١٠) ﴿مَّن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ﴾ کوێیە ئەو کەسەی قەرز دەدات بەخوا ﴿قَرْضًا حَسَنًا﴾ بەقەرزێکی چاك ﴿فَيُضَاعِفَهُ لَهُ﴾ تا خواش چەند بەرابەر بیداتەوە ﴿وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ وە پاداشتی زۆر چاکی بۆ هەیە. ١١)

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِم بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِن قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ مَأْوَاكُمُ النَّارُ ۖ هِيَ مَوْلَاكُمْ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ ۞ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾

- (إذا جمع الله العباد بصعيد واحد، نادى مناد: يلحق كل قوم بما كانوا يعبدون، ويبقى الناس على حالهم، فيأتيهم فيقول: ما بال الناس ذهبوا وأنتم ها هنا؟ فيقولون: ننتظر إلهنا، فيقول: هل تعرفونه؟ فيقولون: إذا تعرف إلينا عرفناه فيكشف لهم عن ساقه فيقعون سجداً، وذلك قول الله تعالى: ﴿يوم يكشف عن ساق ويدعون إلى السجود فلا يستطيعون﴾ ويبقى كل منافق فلا يستطيع أن يسجد، ثم يقودهم إلى الجنة)(رواه الدارمي). ئەبو هورەیرە -ڕەزای خوای لێ بێ- دەڵێ: لە پێغەمبەری خوام (ﷺ) بیست فەرمووی: کاتێ خوای گەورە هەموو بەندەکانی لەگۆڕەپانێکدا کۆ کردەوە، جاڕ دەدرێت، جار دەدەن جا هەر گەل و کۆمەڵێك چییان پەرستووە دەڕۆن بۆ لای، بەڵام خەڵکانێك هەروەك خۆیان دەمێننەوە، جا ئەو جاڕدەرە دێت بۆ لایان و دەڵێ: ئەوە چی یە هەموو خەڵك-

﴿يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ لەڕۆژێکدا کەتۆ پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار دەبینیت ﴿يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِم﴾ کەڕووناکی (باوەڕیان) لەپێشیانەوەو لەلای ڕاستی یانەوە دەڕوات ﴿بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ﴾ (پێیان دەڵێن) مژدەی ئێوە ئەمڕۆ ﴿جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بەهەشتانێکە کەڕووباری زۆر بەژێریاندا دەڕوات ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تیا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ هەر ئەوەیە سەرکەوتنی گەورە. ١٢) ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ﴾ لەو ڕۆژەدا پیاوان و ئافرەتانی دووڕوو دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەوانەی کەباوەڕدار بوون ﴿انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ﴾ سەیرێکمان بکەن تا لەڕووناکیتان تروسکێك وەرگرین ﴿قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ﴾ پێیان دەوترێ بگەڕێنەوە بۆ دواوەی خۆتان ﴿فَالْتَمِسُوا نُورًا﴾ وە داوای ڕووناکی بکەن بۆخۆتان ﴿فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ﴾ یەکسەر شوورایەك دەکێشرێ لەنێوانیاندا ﴿لَّهُ بَابٌ﴾ کەدەرگایەکی تێدایە ﴿بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ﴾ ڕووی ناوەوەی ڕەحمەتی تیایە ﴿وَظَاهِرُهُ مِن قِبَلِهِ الْعَذَابُ﴾ دەرەوەیشی ڕووی لەسزایە. ١٣) ﴿يُنَادُونَهُمْ﴾ (دوو ڕووان ئیمانداران) بانگ دەکەن و دەڵێن ﴿أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ﴾ ئایا ئێمە لەگەڵ ئێوە نەبوین (لە نوێژ و ڕۆژوودا) ﴿قَالُوا بَلَىٰ﴾ ئیمانداران دەڵێن: بەڵێ لەگەڵماندا بوون ﴿وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ بەڵام ئێوە خۆتان خەڵەتاند (دووڕوو پیلان گێڕبوون) ﴿وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ﴾ وە چاوەڕوانی (نەمانی باوەڕدارانتان) دەکردو دوودڵ بوون ﴿وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ﴾ وە هیواو ئاوات فریوی دان ﴿حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ تا فەرمانی خوا هات(و مردن) ﴿وَغَرَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ﴾ وە شەیتان فریوی دان بە لێ بوردەیی خوای گەورە. ١٤) ﴿فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ﴾ ئەمڕۆ هیچ بریتییەك وەرناگیرێ نە لەئێوە ﴿وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە نەلە بێ باوەڕان بۆ ڕزگار بوونتان ﴿مَأْوَاكُمُ النَّارُ﴾ جێگاتان ئاگری دۆزەخە ﴿هِيَ مَوْلَاكُمْ﴾ ئەو ئاگرە شیاوتانە ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ ئای سەرئەنجامێکی چەند خراپە. ١٥) ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئایا وەختی ئەوە نەهاتووە بۆ بڕواداران ﴿أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ﴾ کەدڵیان ملکەچی بێ بۆ ئامۆژگاری خوا ﴿وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ﴾ و ئەو قورئانەی کەناردویەتیە خوارەوە؟ ﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ﴾ وەك ئەوکەسانە (جوولەکەو گاوور) نەبن ﴿أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ﴾ کە لەمەو پێش کتێبی ئاسمانیان پێدرا ﴿فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ﴾ وە ماوەیەکی دووروو درێژیان بەسەردا تێپەڕی ﴿فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ ئەنجا دڵیان ڕەق بوو ﴿وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وە زۆربەیان یاخی و لەسنووردەچوون. ١٦) ﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ﴾ بێگومان بزانن کەخوا زەوی زیندوو دەکاتەوە ﴿بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ دوای مردنی ﴿قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ بێ گومان نیشانەو بەڵگەکانمان بۆ ڕوون کردونەتەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ تابیربکەنەوە. ١٧) ﴿إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ﴾ بێ گومان پیاوان و ژنانی خێرخواز ﴿وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ ئەوانەش قەرز دەدەن بەخوا بەقەرزێکی چاك (یارمەتی هەژاران دەدەن) ﴿يُضَاعَفُ لَهُمْ﴾ چەند بەرامبەر دەیاندرێتەوە ﴿وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ وە بۆ ئەوان هەیە پاداشتی زۆر چاك. ١٨)

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصِّدِّيقُونَۖ وَٱلشُّهَدَآءُ عِندَ رَبِّهِمۡ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ وَنُورُهُمۡۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١٩﴾ ٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا لَعِبٞ وَلَهۡوٞ وَزِينَةٞ وَتَفَاخُرُۢ بَيۡنَكُمۡ وَتَكَاثُرٞ فِي ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَوۡلَٰدِۖ كَمَثَلِ غَيۡثٍ أَعۡجَبَ ٱلۡكُفَّارَ نَبَاتُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصۡفَرّٗا ثُمَّ يَكُونُ حُطَٰمٗاۖ وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٞ شَدِيدٞ وَمَغۡفِرَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٞۚ وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلۡغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ مِّن رَّبِّكُمۡ وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا كَعَرۡضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أُعِدَّتۡ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦۚ ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٢١﴾ مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مِّن قَبۡلِ أَن نَّبۡرَأَهَآۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ﴿٢٢﴾ لِّكَيۡلَا تَأۡسَوۡاْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمۡ وَلَا تَفۡرَحُواْ بِمَآ ءَاتَىٰكُمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ ٱلَّذِينَ يَبۡخَلُونَ وَيَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبُخۡلِۗ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡغَنِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

- **ڕۆشتوون بەڵام ئێوە لێرەدان؟ ئەوانیش دەڵێن: ئێمە چاوەڕوانی خوای پەرستراومانین پێیان دەڵێ پەرستراوەکەتان ئەناسن؟ دەڵێن: ئەگەر ئاشکرا بێت بۆمان دەیناسین ئەوسا پەروەردگار لاقی خۆی نیشانیان دەدات، ئەوانیش دەست بە جێ دەکەون بەڕوودا و سوژدە دەبەن بۆی ئە مانای ئەو ئایەتەیە ﴿یوم یکشف عن ساق ویدعون الی** السجود فلا یستطیعون﴾، بەڵام ئەوەی دووڕوو بووە ناتوانێ سوژدە بیات، پاشان جاڕدەرەکە ئیماندارە سوژدەبەرەکان دەداتە بەر بۆ بەهەشت.

ئایەتی (٤٢) سورەتی (القلم): عن أبي سعيد الخدري(ﷺ) قال: سمعت النبي (ﷺ) يقول: (**يكشف** ربنا عن ساقه، فيسجد له كل مؤمن ومؤمنة ويبقى من كان يسجد في الدنيا رياء وسمعة،-

﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە بەخوا و بەپێغەمبەرانی ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ﴾ ئەوانـە خۆیـانن ڕاسـت گۆیـان ﴿وَالشُّهَدَاءُ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ وەشـەهیدان لـەلای پەروەردگاریان ﴿لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ﴾ خاوەن پاداشت و نور و ڕووناکی خۆیانن ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی کەبێ باوەڕوون و بەلگە و نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ زانی ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ ئەوانە هاوەڵی ئـاگری دۆزەخن. ١٩)﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ وە بزانن کەبێگومان ژیانی دنیا تەنها ﴿لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ﴾ کاڵتە و گەمە و ڕازاندنەوە و ﴿وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ﴾ خۆهەڵکێشانە لەنێوانیاندا و لاف لێدانـە بـەدارایی و منـداڵی زۆرەوە ﴿كَمَثَلِ غَيْثٍ﴾ وەك بارانێك وایە ﴿أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ﴾ کە حاسڵاتەکەی جووتیاران دڵخۆش بکات ﴿ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا﴾ پاشان ووشك ببێ و بەزەردی بی بینی ﴿ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا﴾ لە پاشان ببێت بە پووش و پـەلاش ﴿وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ لـە ڕۆژی دوایشدا سـزای توند و سەخت (هەیە بۆ دنیا پەرستان) ﴿وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ﴾ وە لێ بووردن و ڕەزامەندی هەیە لەلایەن خواوە (بۆ خوا ناسان) ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾ وە ژیانی دنیا هیچ نی یە جگە ڕابواردنێکی خەڵە تێنەوە. ٢٠)﴿سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ (کەواتە) پێشبرکێ بکەن بـۆ (دەسـت خـستنی) لێخۆشـبوون لەلایـەن پەروەردگارتانـەوە ﴿وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا﴾ وە بـۆ بەهەشتێك کە پانتایی یەکەی ﴿كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ بەوێنەی پانتایی ئاسمان و زەوی یە ﴿أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ ئامادەکراوە بۆ ئەوانەی باوەڕیـان هێنـاوە ﴿بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ بـەخوا و پێغەمبـەرانی ﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ﴾ ئـەو (پاداشـتە) بەخششێکی خـوایی یـە ﴿يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ دەیدات بە هەر کەس کەخۆی بیەوێت ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەنی بەخششی گەورەیـە. ٢١)﴿مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ﴾ هـیچ زیـان و بەلایـەك ڕووی نـەداوە ﴿فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنفُسِكُمْ﴾ نە لەزەوی و نـە لـەخودی خۆتانـدا ﴿إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ ئیللا لـە(لـوح المحفـوظ) دا نوسراوە ﴿مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَا﴾ پێش ئەوەی بەدی بهێنین ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ بێ گومـان ئەوە بۆ خوا زۆر ئاسانە. ٢٢)﴿لِّكَيْلَا تَأْسَوْا﴾ تا خەفەت نەخۆن. ﴿عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ﴾ بۆ ئەوەی لەدەسـتتان چووە ﴿وَلَا تَفْرَحُوا﴾ وە دڵخۆش و غەڕانەبن ﴿بِمَا ءَاتَاكُمْ﴾ بەوەی کە پێی داوون ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ وەخوا هیچ خۆ بەزل زانێکی شانازی کەری خۆش ناوێت. ٢٣)﴿الَّذِينَ يَبْخَلُونَ﴾ ئەوانـەی چـرووکی و ڕەزیلـی دەکـەن ﴿وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ﴾ وە فەرمان بەخەڵکیش دەکەن ڕەزیلو چرووك بن ﴿وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ﴾ وە هەر کەس پشت هەڵکات ئەوە بێ گومان خوا ﴿هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ هەر خۆی بێ نیازی ستایشکراوە. ٢٤)

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۖ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ
بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ وَرُسُلَهُ
بِالْغَيْبِ ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ
وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ ۖ فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ ۖ
وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم
بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ
وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً
ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا
رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ۖ فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ ۖ
وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِ وَيَجْعَل لَّكُمْ
نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لِّئَلَّا يَعْلَمَ
أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّن فَضْلِ اللَّهِ ۙ وَأَنَّ
الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

- فيذهب ليسجد فيعود ظهره طبقاً واحداً)(رواه البخاري ومسلم). ئەبو سەعیدی خودری (ڕەزای خوای لێ بێ)دەڵێ: لە پێغەمبەرم (ﷺ) بیست فەرمووی: (پەروەردگار (لە ڕۆژی دواییدا) قاچی دەردەخات (قاچێك شیاوی خوا بێت باوەڕمان پێ یەتی بەبێ ئەوەی شێوەیەکی بۆ بڕیار بدەین) جا هەموو ئیماندارێکی پیاو و ئافرەت سوژدەی بۆ دەبەن، تەنها کەسێك دەمێنێتەوە کە لە دنیادا لەبەر ڕوو پامایی و ناوو شوورەت سوژدەی دەبرد، ئینجا دەیەوێت سوژدە ببات پشتی یەك پارچە ڕەق دەبێت و ناتوانێ ببیات).

ئایەتی (٤٥) سورەتی (القلم): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله ليملي للظالم حتى إذا أخذه لم يفلته) ثم قرأ ﴿وكذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى وهي ظالمة إن أخذه أليم شديد﴾. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی:-

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە پێغەمبەرانی خۆمانمان ناردووە ﴿بِالْبَيِّنَاتِ﴾ بە بەڵگەو موعجیزەی ڕوونەوە. ﴿وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ﴾ وە کتێبی (ئاسمانی) و تەرازوی دادمان لەگەڵ ناردن ﴿لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی بەدادگەری ڕەفتار بکەن (لەناو خۆیاندا) ﴿وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ﴾ وەئاسنمان دروست کرد ﴿فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ کە ئەوەی هێزی بەتینی جەنگیی هەیە بەوە ﴿وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ﴾ وە سوودێکی زۆری هەیە بۆ خەڵکی ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ﴾ وەتا خوا دەری خات ﴿مَن يَنصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ﴾ ع کەسێ یارمەتی (نابینی) خواو پێغەمبەرانی دەدات کە پەنهانیشە ﴿إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ بێگومان خوا بەهێزو دەسەڵاتە. ٢٥)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان نووح و ئیبراهیم مان ڕەوانەکرد ﴿وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ وە لە ناو وەچەکانیشیاندا پێغەمبەرێتی و کتێبی ئاسمانیمان دانا ﴿فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ﴾ ئینجا هەندێکیان ڕێنموونیان وەرگرت ﴿وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وە زۆریشیان یاخی و کافربوون. ٢٦)﴿ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا﴾ لە پاشان بەشوێن ئەواندا دیسان پێغەمبەرانی خۆمانمان نارد ﴿وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ وە دواتر عیسای کوڕی مەریەممان نارد ﴿وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ﴾ وەئینجیلمان پێ بەخشی ﴿وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ﴾ وە لە دڵی ئەوانەدا کەشوێنی کەوتوون ﴿رَأْفَةً وَرَحْمَةً﴾ سۆز و بەزەییمان دروست کرد ﴿وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا﴾ وە گۆشە گیری یەك کە خۆیان دایان هێنا بوو ﴿مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ﴾ کە ئێمە ئەوەمان لەسەر پێویست نەکردبوون ﴿إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ﴾ بەڵام خۆیان دایان هێنا بۆ ڕەزامەندی خوا ﴿فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا﴾ کەچی وەك پێویست بوو پارێزکاری ئەو گۆشەگیریەیان نەکرد ﴿فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ﴾ ئێمەش بەخشیمان بەوانەیان کەباوەڕیان هێنا بوو ﴿أَجْرَهُمْ﴾ پاداشتی خۆیان. ﴿وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وە زۆریشیان لە سنوور دەرچوون. ٢٧)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ﴾ لەخوا بترسن و باوەڕبێنن بەپێغەمبەرەکەی ﴿يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِ﴾ دوو بەشتان لەڕەحمەت و بەخششی خۆی پێ دەبەخشێ ﴿وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا﴾ وە ڕووناکی یەکتان دەداتێ ﴿تَمْشُونَ بِهِ﴾ کە ڕێ نموونی پێبکەن ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ و لێتان خۆش دەبێت ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێ خۆشبووی میهرەبانە. ٢٨) ﴿لِّئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ﴾ تا ئەو خاوەن پەڕاوە ئاسمانیەکان بزانن ﴿أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّن فَضْلِ اللَّهِ﴾ کە دەسەڵاتیان نی یە بەسەر هیچێك لە بەخشیشی خوا ﴿وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ﴾ وە هەرچی بەخشش هەیە بە دەست خوایە ﴿يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ دەیدات بە هەر کەسێك کە خۆی بیەوێت ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەنی بەخششی زۆر گەورەیە. ٢٩)

سُورَةُ المُجَادَلَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوْلَ ٱلَّتِي تُجَٰدِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِيٓ إِلَى ٱللَّهِ وَٱللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَآۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٌ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَٰتِهِمْۖ إِنْ أُمَّهَٰتُهُمْ إِلَّا ٱلَّٰٓـِٔي وَلَدْنَهُمْۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ وَزُورًاۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّاۚ ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِۦۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّاۖ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًاۚ ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ كُبِتُواْ كَمَا كُبِتَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْۚ وَقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٍۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓاْۚ أَحْصَىٰهُ ٱللَّهُ وَنَسُوهُۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

هـۆی هاتنـه خوارەوەی ئایەتی (١) سـورەتی (المجادلة): ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا ....﴾ ئیمـام ئەحمەد و حـاکیم لـە عائیشـەوە (ڕەزای خـوای لێ بێ) گێڕاویانەتەوە کە دەڵێ: سوپاس بۆ ئـەو خوایـەی هـەموو قـسە و دەنگێك دەبیستێ ، سـوێند بـەخوا خەولـەی کـچی ثەعلەبە هـات بۆ لای پێغەمبـەر (ﷺ) – دەربارەی ظهـار کردنـی مێردەکـەی شـکاتی دەکـرد – لـەو کاتەدا من لە گۆشەیەکی ماڵەکەدا بووم گوێم لە قسـەکانی نەبوو چی دەڵێ ، بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ ....﴾ تا کۆتایی ئایەتەکە.

-(دڵنیا بن خـوا مۆڵەتی سـتەمکار دەدات تا ئەو کـاتەی تۆڵـەی لێ دەسەنێ ئیتر دەربازبوونی نیە) ئەدجا ئەم ئایەتەی خوێند: (ئابەم شێوەیە تۆڵەی پەروەردگارت لە(خەڵکی) شارەکان-

سورەتی ﴿ المجادلة ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ﴾ بەڕاستی خوا بیستی ﴿قَوْلَ ٱلَّتِى تُجَٰدِلُكَ فِى زَوْجِهَا﴾ ووتەی ئەو ژنەی کە لەبارەی مێردەکەیەوە گفتوگۆی لەگەڵ ئەکردی ﴿وَتَشْتَكِىٓ إِلَى ٱللَّهِ﴾ وە سکاڵای خۆی بۆ لای خوا ئەبرد ﴿وَٱللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَآ﴾ وە خوا گوێی لە ووتووێژی هەردووکتان بوو ﴿إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بیسەری بینایە. ١) ﴿ٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِنكُم﴾ ئەوانەتان کە ظهار دەکەن ﴿مِّن نِّسَآئِهِم﴾ لەگەڵ ژنەکانیاندا (پێیان دەڵێن وەك دایکمان وان) ﴿مَّا هُنَّ أُمَّهَٰتِهِمْ﴾ ئەوانە دایکی ئەوان نیین ﴿إِنْ أُمَّهَٰتُهُمْ﴾ دایکی ئەوان ﴿إِلَّا ٱلَّٰٓـِٔى وَلَدْنَهُمْ﴾ هەر ئەو ژنانەن کەئەوانیان لێ بووە. ﴿وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ﴾ وە بێگومان ئەوانە گفتارێکی خراپی ناپەسەند دەڵێن ﴿وَزُورًا﴾ و درۆ دەکەن ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ وە بەڕاستی خوا لێ خۆش بووی لێ بووردەیە. ٢) ﴿وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ﴾ ئەوانەی ظِهار دەکەن ﴿مِن نِّسَآئِهِمْ﴾ لەگەڵ هاوسەرەکانیان ﴿ثُمَّ يَعُودُونَ﴾ لەپاشان پەشیمان دەبنەوەو (دەیانەوێت بچنە لایان) ﴿لِمَا قَالُوا۟﴾ لەوەی کەووتویانە (واتە خێرا تەڵاقیان نادەن) ﴿فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ﴾ ئەوە پێویستە بەندەیەك ئازاد بکەن ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا﴾ لەپێش ئەوەی بەیەك بگەن (و بچنە لایان) ﴿ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِۦ﴾ ئەم کەفارەتەی (کە لەسەرتان پێویست کراوە) ئامۆژگاری دەکرێن پێ ی ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وە خوا شارەزایە بەوەی کە دەیکەن. ٣) ﴿فَمَن لَّمْ يَجِدْ﴾ ئینجا ئەگەر یەکێك (بەندەی) دەست نەکەوت ﴿فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ﴾ ئەوە با دوو مانگ لەسەریەك بەڕۆژوو بێت ﴿مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا﴾ پێش ئەوەی بچنە لای یەك ﴿فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ﴾ ئەگەر یەکێك نەیتوانی (دوومانگ بەڕۆژوو بێت) ﴿فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا﴾ ئەوە با نانی شەست هەژار بدات ﴿ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ ئەو (کەفارەتانە کە لەسەرتان پێویست کراوە) بۆ ئەوەیە باوەڕ بکەن بەخوا و پێغەمبەری خوا (مل کەچی فەرمانی خواو پێغەمبەری خوا بن) ﴿وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ﴾ وە ئەوانە سنووری خوان ﴿وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بۆ بێ باوەڕان هەیە سزای سەخت. ٤) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ بێگومان ئەوانەی دژایەتی و سەرپێچی خواو پێغەمبەری خوا دەکەن ﴿كُبِتُوا۟﴾ ڕیسواو سەرشۆڕ دەکرێن ﴿كَمَا كُبِتَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ هەر وەك ئەوانەی پێش ئەمان ڕیسواو سەرشۆڕ کران ﴿وَقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ﴾ (چۆن نافەرمانی دەکەن) لەکاتێکدا دڵنیان کە ئێمە بەڵگەی ڕوونمان ناردۆتە خوارەوە ﴿وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ وە بۆ بێ باوەڕان سزای ڕیسواکەر هەیە. ٥) ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا﴾ لەڕۆژێکدا کەخوا هەموویان تێکڕا زیندوو دەکاتەوە ﴿فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟﴾ پاشان هەواڵیان پێ دەدات بەوەی کە کردویانە ﴿أَحْصَىٰهُ ٱللَّهُ وَنَسُوهُ﴾ کەخوا (هەمووی) هەڵژماردووە وە خۆیان لەبیریان چووە ﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ وە خوا بەسەر هەموو شتێکدا ئاگادارە. ٦)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَيَتَنَٰجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا تَنَٰجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟ يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨) سورەتی (المجادلة): **﴿وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ ....﴾** ئیمام ئەحمەد لە عەبدوڵڵای کوڕی عەمرەوە گێڕاویەتیەوە کە دەڵێ: جوولەکەکان بە پێغەمبەریان دەووت: سام علیك – واتە مردن بۆ تۆ – ئەنجا لە دڵی خۆیاندا دەیان ووت – ئەگەر پێغەمبەرە – بۆچی خوا لەسەر ئەو قسەی پێ ی دەڵێین سزامان نادات ، ئەوسا خواش ئەم ئایەتەی دابەزاند: **﴿وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ ....﴾**.

– کەستەمکار بوون، بەڕاستی تۆڵەی ئەو سەخت و بەتینە).

ئایەتی (٥٠) سورەتی (القلم): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا ينبغي لأحد أن-

﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەت زانیوە﴿أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ کە خوا دەزانێ چی لەئاسمانەکان ﴿وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە چی لەزەویی دایە. ﴿مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ﴾ چپەی هیچ سێ کەسێك نی یە ﴿إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ﴾ کە خوا چوارەمیان نەبێ ﴿وَلَا خَمْسَةٍ﴾ وە چپەی هیچ پێنج کەسێك نی یە ﴿إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ﴾ کە ئەو شەشەمیان نەبێت ﴿وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ﴾ وە نەکەمتر لەو ژمارە نە زۆرتر نی یە ﴿إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ﴾ مەگەر خوایان لەگەڵدایە(بە زانیاریو ئاگاداری) ﴿أَيْنَ مَا كَانُوا۟﴾ لەهەر جێگایەکدا بن ﴿ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ پاشان لەڕۆژی دوایی دا ئاگاداریان دەکاتەوە بەوەی کە کردوویانە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بەهەموو شتێك ئاگادار و زانایە. ٧)﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا سەرنجت نەداوە ﴿إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ﴾ بە لای ئەوانەی کە قەدەغە کران لە چپە ﴿ثُمَّ يَعُودُونَ﴾ پاشان دەگەڕێنەوە ﴿لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ﴾ بۆ ئەوەی لێیان قەدەغە کرا بوو ﴿وَيَتَنَٰجَوْنَ﴾ وە لەگەڵ یەکتریدا بە چپە ئەدوێن ﴿بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ﴾ دەربارەی گوناهو دەست درێژی و ﴿وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ﴾ بێ فەرمانی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ﴾ وە کاتێ بێن بۆ لات سەلامت لێ دەکەن ﴿بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ﴾ بە شێوەیەك کە خوا بەو جۆرە سەلامی لێ نەکردوویت ﴿وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ﴾ وە لەدڵی خۆیاندا دەڵێن: (ئەگەر پێغەمبەرە) ﴿لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ﴾ بۆچی خوا سزامان نادات بە هۆی ئەو قسانەی کە پێ ی دەڵێن ﴿حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ﴾ دۆزەخیان بەسە کە دەچنە ناویەوە کە جێگایەکی زۆر خراپە ٨)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿إِذَا تَنَٰجَيْتُمْ﴾ کە چپە تان کرد ﴿فَلَا تَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ﴾ بە چپە باسی گوناهو دەست درێژی ﴿وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ﴾ و سەرپێچی پێغەمبەر مەکەن ﴿وَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ﴾ وە باسی چاکە و پارێزکاری و لەخواترسان بکەن ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ﴾ وە خۆتان بپارێزن لە (سزای) ئەو خوایەی ﴿إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ کە هەر لای ئەو کۆدەکرێنەوە ٩)﴿إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ﴾ بێگومان چپە لە شەیتانەوەیە و بەس ﴿لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ تا ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە دڵتەنگ بکات ﴿وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا﴾ لەکاتێکدا کە هەرچی زیانیان پێ ناگەیەنێت ﴿إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ﴾ مەگەر بە فەرمانی خوا ﴿وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ ئیماندارانیش بە تەنها پشت بەخوا ببەستن. ١٠)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا قِيلَ لَكُمْ﴾ کاتێك پێیان ووترا. ﴿تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ﴾ لە کۆڕ و دانیشتنەکاندا جێگە بکەنەوە (فراوانی بکەن) ﴿فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ﴾ ئێوەش فراوانی بکەن خواش گوشادی بە ئێوە دەدات ﴿وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟﴾ وە کاتێك پێتان ووترا هەستن ، ئێوەش هەستن ﴿يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ﴾ خواش پایەی ئەو کەسانە بەرز دەکاتەوە لەئێوە کە بڕوایان هێناوە ﴿وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ﴾ وە ئەوانەی کە زانستیان پێ بەخشراوە بە چەند پلەیەك (پلەیان بەرز دەکاتەوە) ﴿وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وە خوا شارەزایە بەوەی دەیکەن. ١١)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَةً ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَٰتٍ ۚ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا۟ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ۖ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمْ ذِكْرَ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱلشَّيْطَٰنِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

هـۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٨) سورەتی (المجادلة): **﴿فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ...﴾** ئیمام **ئەحمەد** گێڕاویەتیەوە لەعەبدوڵلای **کوڕی** عەبباسەوە **(ڕەزای** خوایان **لێ بێ)** ووتی: **پێغەمبەر** (ﷺ) و چەند موسڵمانێکی هاوەڵی لە سێبەری ماڵێك لە ماڵەکانی پێغەمبەردا (ﷺ) دانیشتبوون کە سێبەرەکە هەر ئەوەندە بوو تیایا جێیان بوو بوویەوە ، فەرمووی: (تۆزێکی تر کەسێك دێتە ناوتان چاوەکانی کە پێیان دەبینێ دەڵێی چاوی شەیتانە ، جا کە هات کەستان قسەی لەگەڵدا نەکەن) پاشان پیاوێکی چاوشین هات ، پێغەمبەریش (ﷺ) بانگی کرد و قسەی لەگەڵدا کرد فەرمووی: (لەبەرچی تۆو فلان کەس و فلان کەس (چەند کەسێکی ناو) هێنا جنێوم پێ دەدەن) ئەو پیاوەش ڕۆشت و ئەو کەسانەی بانگ کرد کە پێغەمبەر (ﷺ) ناوی هێنان– جا دەستیان کرد بە سوێند خواردن –

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا نَٰجَيۡتُمُ ٱلرَّسُولَ﴾ هەر کاتێ (ویستان) قسەی پەنهانی لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) بکەن ﴿فَقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَةٗۚ﴾ ئەوە پێش چپە کردنەکەتان خێرێك بکەن ﴿ذَٰلِكَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ وَأَطۡهَرُۚ﴾ ئەمە بۆ خۆتان چاکتر و پاکترە ﴿فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ﴾ ئینجا ئەگەر هیچتان نەبوو ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خوا لێخۆش بوو میهرەبانە. ١٢)﴿ءَأَشۡفَقۡتُمۡ﴾ ئایا دەترسان (لە هەژاری) ﴿أَن تُقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَٰتٖۚ﴾ پێش چپە کردنەکەتان خێرێك بکەن ﴿فَإِذۡ لَمۡ تَفۡعَلُواْ﴾ ئینجا ئەگەر خێرەکەتان نەکرد ﴿وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمۡ﴾ و خواش تەوبەی لێ گیرا کردن ﴿فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ ئەوسا نوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ﴾ وە گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بکەن ﴿وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ﴾ وە خوا شارەزایە بەوەی کە دەیکەن. ١٣)﴿أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ﴾ ئایا بۆ سەرنجێك نادەی بەلای ئەوانەی ﴿تَوَلَّوۡاْ﴾ کە دۆستایەتی ئەکەن ﴿قَوۡمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم﴾ لەگەڵ هۆزێك(ی جوولەکە) کەخوا غەزەبی لێگرتوون ﴿مَّا هُم مِّنكُمۡ وَلَا مِنۡهُمۡ﴾ ئەوان نە لەئێوەن و نەلە ئەوانن ﴿وَيَحۡلِفُونَ عَلَى ٱلۡكَذِبِ﴾ وە سوێند دەخۆن بەدرۆ ﴿وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ﴾ لە کاتێکدا خۆیان دەزانن (درۆ دەکەن). ١٤) ﴿أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمۡ عَذَابٗا شَدِيدًاۖ﴾ خوا سزای دژواری بۆ ئامادە کردوون ﴿إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾ بەڕاستی ئەوەی ئەوان دەیانکرد کارێکی ناپەسەند بوو. ١٥)﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَيۡمَٰنَهُمۡ جُنَّةٗ﴾ سوێندەکانیان کردبووە قەڵغان و ﴿فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ بەرگری (خەڵك)یان کرد لەڕێبازی خوا ﴿فَلَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ﴾ئینجا بۆ ئەوان هەیە سزای ڕیسواکەر. ١٦)﴿لَّن تُغۡنِيَ عَنۡهُمۡ أَمۡوَٰلُهُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيۡـًٔاۚ﴾ ماڵ و منداڵیان هیچ سوودێکی نی یە بۆیان ﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ﴾ ئەوانە یار و هاودەمی ئاگرن ﴿هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ تیادەمێننەوە بەهەمیشەیی. ١٧)﴿يَوۡمَ يَبۡعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعٗا﴾ لەڕۆژێکدا کە خوا هەموویان زیندوو دەکاتەوە ﴿فَيَحۡلِفُونَ لَهُۥ﴾ ئەوسا سوێندی بۆ دەخۆن ﴿كَمَا يَحۡلِفُونَ لَكُمۡ﴾ هەر چۆنێ سوێندیان دەخوارد بۆ ئێوە (لە دنیاندا)﴿وَيَحۡسَبُونَ أَنَّهُمۡ عَلَىٰ شَيۡءٍۚ﴾ وە وادەزانن شتێکیان بە دەستەوەیە ﴿أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ﴾ با بزانن بەڕاستی هەر ئەوانن درۆزن. ١٨)﴿ٱسۡتَحۡوَذَ عَلَيۡهِمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ﴾ شەیتان بەسەریاندا زاڵ بووە (بەجۆرێك) ﴿فَأَنسَىٰهُمۡ ذِكۡرَ ٱللَّهِۚ﴾ کە یادی خوای لەبیر بردوونەتەوە ﴿أُوْلَٰٓئِكَ حِزۡبُ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ﴾ ئەوانە کۆمەڵەو حیزبی شەیتانن ﴿أَلَآ إِنَّ حِزۡبَ ٱلشَّيۡطَٰنِ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ﴾ با بزانن کە بەڕاستی هەر حیزبی شەیتان زەرەرمەندە. ١٩)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە دوژمنایەتی خواو پێغەمبەری خوا دەکەن ﴿أُوْلَٰٓئِكَ فِي ٱلۡأَذَلِّينَ﴾ ئەوانە لە ڕیسوا ترینی خەڵکن. ٢٠)﴿كَتَبَ ٱللَّهُ﴾ خوا نووسیویەتی ﴿لَأَغۡلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِيٓۚ﴾ کە بێگومان من و پێغەمبەرانم سەردەکەوین ﴿إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٞ﴾ بەڕاستی خوا توانای باڵادەستە. ٢١)

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن دِيَٰرِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ ۖ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ ۖ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ ۚ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ فَٱعْتَبِرُوا۟ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾

- و پاکانه کردن بۆ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ)ئیتر خوای گه‌وره‌ش ئه‌م ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند ﴿فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَ...﴾.

هۆی هاتنه خواره‌وه‌ی ئایه‌تی (١،٢) سوره‌تی (الحشر): ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ .... يَا أُولِي الْأَبْصَارِ﴾ حاکیم و به‌یهه‌قی گێڕاویانه‌ته‌وه له عائیشه‌وه (ڕه‌زای خوای لێ بێ) ده‌ڵێ: غه‌زای به‌نو نه‌ضیر که هۆزێك بوون له جووله‌که پاش غه‌زای به‌در بوویه شه‌ش مانگ ، شوێن و خانوو باخه خورماکانیان له په‌ناو و نزیك مه‌دینه‌دا بوو پێغه‌مبه‌ر(ﷺ)گه‌ماڕۆی دان تا وایان لێ هات ڕازی بوون شوێنه‌که‌یان چۆڵ بکه‌ن و بڕۆن به مه‌رجێ هه‌ر شتێك به باری وشتر هه‌ڵبگیرێت ببه‌ن له شت و مه‌ك جگه له چه‌ك و سیلاح به‌و هۆیه‌وه خوای گه‌وره‌ش ئه‌م ئایه‌تانه‌ی دابه‌زاند ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ تا ده‌گاته ﴿لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا...﴾ .

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ﴾ کەسانێکت دەست ناکەوێ کە باوەڕیان هەبێت ﴿بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ بە خواو بە ڕۆژی دوایی ﴿يُوَادُّونَ﴾ کە دۆستایەتی بکەن ﴿مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ لەگەڵ ئەوانەی دژایەتی خوا و پێغەمبەری خوا دەکەن ﴿وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ﴾ هەر چەندە ئەو دوژمنانەش باوکیان بن ﴿أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ﴾ یا کوڕ و براو خزمیان بن ﴿أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ﴾ ئەوانە خوا باوەڕی لە دڵیاندا چەسپاندووە ﴿وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ﴾ بەهێزی کردوون‌و سەری خستون بە قورئان‌و ئیمان لەلایەن خۆیەوە ﴿وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە دەیانخاتە بەهەشتانێکەوە ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە جۆگە ئاوی زۆر دەڕوات بەژێر درەختەکانیاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بە هەمیشەیی تێیدا دەمێننەوە ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ خوا لێ یان ڕازی بووە ﴿وَرَضُوا عَنْهُ﴾ ئەوانیش لە خوا ڕازی بوون ﴿أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ﴾ ئەوانە حیزبوڵلان ﴿أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئاگادار بن کە تەنها حیزبوڵلا ڕزگار و سەرفرازن. ٢٢)

سورەتی ﴿ الحشر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە بە پاکی یادی خوا دەکات ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە تەنها ئەو زاڵی کاربەجێیە. ١) ﴿هُوَ الَّذِي﴾ خوا زاتێکە ﴿أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ بێ باوەڕانی خاوەن کتێبی دەرکرد ﴿مِنْ دِيَارِهِمْ﴾ لە ماڵ و شوێنی خۆیان ﴿لِأَوَّلِ الْحَشْرِ﴾ بۆ یەکەم کۆبوونەوە ﴿مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا﴾ بە تەمانەبوون (ئەی موسوڵمانینە) کە (لە قەڵاکانیان) دەربچن ﴿وَظَنُّوا أَنَّهُمْ﴾ خۆشیان وایان دەزانی ﴿مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ﴾ کە قەڵاکانیان دەیانپارێزێ لە (سزای) خوا ﴿فَأَتَاهُمُ اللَّهُ﴾ بۆیە (سزای) خوایان بۆ هات ﴿مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا﴾ لە شوێنێکەوە کە گومانیان بۆی نەدەچوو ﴿وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ﴾ وە خوا ترسێکی خستە ناو دڵیانەوە ﴿يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ﴾ کە خانوەکانی خۆیانیان وێران دەکرد ﴿بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ﴾ بە دەستی خۆیان و بە دەستی ئیمانداران ﴿فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ﴾ ئینجا پەند وەرگرن ئەی خاوەنانی بیرو هۆش. ٢) ﴿وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ﴾ ئەگەر خوا دەربەدەری لەسەر بڕیار نەدانایە ﴿لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا﴾ بێگومان لە دنیادا سزای دەدان ﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ لە ڕۆژی دواییشدا بۆ ئەوان هەیە ﴿عَذَابُ النَّارِ﴾ سزای ئاگری دۆزەخ. ٣)

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۖ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٧﴾ لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَٰنَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایەتی (٥) سورەتی (الحشر): ﴿مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ....﴾ بوخاری لە عەبدوڵڵای کوڕی عومەرەوە گێڕاویەتیەوە کە دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) (هەندێ لە) دارخورماى جوولەکەکانی بەنو نەضیر سوتاند و بڕی لەو شوێنەدا کە ناوی بووەیرە بوو جا ئەم ئایەتە دابەزی: ﴿مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ ....﴾.

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایـەتی (٩) سورەتی (الحشر): ﴿يُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ ...﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە ئەبو هورەیرەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پیاوێك هات بۆ خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) ئەویش کەسێکی نارد بۆ لای خێزانەکانی –تا بزانێ هیچیان هەیە لەماڵەوە– خێزانەکانیشی ووتیان: –

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئـەم سـزایە بـە هـۆی ئـەوەوە بـوو ﴿شَآقُّواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ دژایـەتی خـوا و پێغـەمبەریان کرد ﴿وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ﴾ وە هـەر کەسـێك دژایـەتی خـوا بکـات ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ﴾ ئەوە بەڕاسـتی خوا تۆڵە سێنی بەتینە. ٤)﴿مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ﴾ ئەوی بڕیتان لـە دارخورما ﴿أَوْ تَرَكْتُمُوهَا﴾ یا لێی گەڕان ﴿قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا﴾ بە وێستاوی لەسەر بنەکانیـان ﴿فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ﴾ ئـەوە بـە فـەرمانی خـوا بـووە ﴿وَلِيُخْزِيَ ٱلْفَٰسِقِينَ﴾ وە بـۆ سـەر شـۆڕکردنی لەسنوور دەرچووان بوو. ٥) ﴿وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ﴾ ئەو (دەستکەوتانە) کـەخوا سـەندیەوە (بـێ جەنگ کردن) ﴿عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ﴾ بۆ پێغەمبەرەکەی لە ماڵی (بەنی نەضیر) ﴿فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ﴾ ئێوە بۆ بەدەست هێنانی هیچ ئەسپ و حوشترێکیان تاو نەداوە ﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ﴾ بەڵکو خوا پێغەمبەرانی زاڵ دەکـات ﴿عَلَىٰ مَن يَشَآءُ﴾ بەسـەر هەرکـەس دا کەبیەوێت﴿وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە خوا بەسەر هەموو شتێکدا بە دەسـەڵاتە. ٦)﴿مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ﴾ ئەوەی خوا دەست پێغەمبەری خست (بەبێ جەنگ) ﴿مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ﴾ لە (سەروەت و سامانی) دێهاتی یەکان ﴿فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ ئەوە بۆ خواو بۆ پێغەمبەرە (ﷺ) ﴿وَلِذِي ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ﴾ وە بۆ خزمان و هەتیوان ﴿وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ﴾ وە بـۆ هـەژاران و ڕێبوارانی کەم دەست ﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ﴾ تا دەست بە دەستی پێ نـەکرێ (ئەوسامانە) ﴿بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ﴾ لەناو دەوڵەمەندەکانتاندا و بەس ﴿وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾ وە ئەوەی پێغەمبەر (ﷺ) پێ ی دان وەریبگرن ﴿وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُواْ﴾ وە ئەوەی لێتانی قەدەغەکرد وازی لێ بێنن ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ وە لە خوا بترسـن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ﴾ بێگومـان خوای گەورە سزای سەختە. ٧) ﴿لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ﴾ (ئەو دەسکەوتەی لە بەنی نضیر گیرا) بۆ نەدارانی کۆچکەرانە ﴿ٱلَّذِينَ أُخْرِجُواْ﴾ ئەوانەی کە دەرکران ﴿مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ﴾ لەماڵ و سـامانیان ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا﴾ هـەوڵی بـەهرەی خـوا و ڕەزامەنـدی ئـەو دەدەن ﴿وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ﴾ وە یارمەتی (ئایینی) خوا و پێغـەمـبەری خـوا دەدەن ﴿أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ﴾ هەر ئەوانن ڕاستگۆیان. ٨)﴿وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَٰنَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ وە بـۆ ئـەو هەژارانـەی کـە لەپێش کۆچکەراندا نیشـتەجێ بوون لە مـەدینە و کـردیان بـە بارەگای باوەڕ ﴿يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ﴾ ئەوی کۆچ بکات بۆ لایان خۆشـیان دەوێ ﴿وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ﴾ وە شـك نابـەن لە دڵی خۆیانـدا ﴿حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُواْ﴾ هیچ جۆرە حەسـوودی و بەخیلیـەك لەبـەر ئـەوەی بـە کۆچکەران درا ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ﴾ وە باوی ئەوان ئـەدەن بەسـەر خۆیانـدا ﴿وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ با خۆشیان زۆر پێویست بن پێ ی ﴿وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ﴾ وە ئەو کەسەی خۆی لە ڕژدی دەروونی بپارێزێت﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ (بەڕاستی) هەر ئەوانن سەرفەرازان. ٩)

وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعۡدِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا
وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا
غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٞ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾ ۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى
ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ يَقُولُونَ لِإِخۡوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ
ٱلۡكِتَٰبِ لَئِنۡ أُخۡرِجۡتُمۡ لَنَخۡرُجَنَّ مَعَكُمۡ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمۡ
أَحَدًا أَبَدٗا وَإِن قُوتِلۡتُمۡ لَنَنصُرَنَّكُمۡ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ
﴿١١﴾ لَئِنۡ أُخۡرِجُواْ لَا يَخۡرُجُونَ مَعَهُمۡ وَلَئِن قُوتِلُواْ لَا يَنصُرُونَهُمۡ
وَلَئِن نَّصَرُوهُمۡ لَيُوَلُّنَّ ٱلۡأَدۡبَٰرَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾
لَأَنتُمۡ أَشَدُّ رَهۡبَةٗ فِي صُدُورِهِم مِّنَ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ
لَّا يَفۡقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَٰتِلُونَكُمۡ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرٗى
مُّحَصَّنَةٍ أَوۡ مِن وَرَآءِ جُدُرِۭۚ بَأۡسُهُم بَيۡنَهُمۡ شَدِيدٞۚ تَحۡسَبُهُمۡ
جَمِيعٗا وَقُلُوبُهُمۡ شَتَّىٰۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَعۡقِلُونَ ﴿١٤﴾
كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ قَرِيبٗاۖ ذَاقُواْ وَبَالَ أَمۡرِهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ
أَلِيمٞ ﴿١٥﴾ كَمَثَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ إِذۡ قَالَ لِلۡإِنسَٰنِ ٱكۡفُرۡ فَلَمَّا كَفَرَ
قَالَ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّنكَ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾

- هیچمان نیە جگە لەئاو ، جا پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (کێ میوانداری ئەم پیاوە دەکات؟) پیاوێکی ئەنصاری ووتی: من ، ئینجا بردیەوە بۆماڵەوەو بە خێزانی ووت ، ڕێزی بگرە چونکە میوانی پێغەمبەرە(ﷺ) خێزانەکەی ووتی: جگە لەخواردنی منداڵەکانمان هیچمان نیە، مێردەکەی ووتی: خواردنەکە بێنە و چراکەش داگیرسێنە و منداڵەکان بخەوێنە ئەگەر داوای خواردنیان کرد، ئەویش خواردنەکەی هێنا و چراکەی **داگیرساند** و منداڵەکانیشی خەواند ، ئینجا دەستی دا لەچراکە بە ناوی چاککردنەوە کوژاندیەوە –لەو **تاریکی یەدا**– ژن و پیاوەکە وایان نیشانی میوانەکە دەدا ئەوانیش لەخواردنەکە دەخۆن، **بەڵام** هیچیان نەخوارد بەسکی برسی مانەوە، جا کەڕۆژ بوویەوە پیاوە ئەنصاریەکە ڕۆشت –

﴿وَالَّذِينَ جَاءُو مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ﴾ ئەوانەش لەپاش ئەمانەوە هاتوون ئەڵێن: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان خۆش ببە لەئێمە ﴿وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ﴾وە لەو برایانەشمان (خۆشببە) ﴿سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ کە پێشمان کەوتوون لەئیمان هێناندا ﴿وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە هیچ ڕق و کینەیەك مەخەرە دڵمانەوە دەربارەی باوەڕداران ﴿رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی هەرتۆی دڵسۆزی میهرەبانی ١٠)﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا سەرنجێکت نەداوە﴿إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا﴾ بەلای ئەوانەی کە دووڕوو بوون ﴿يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ﴾ ئەڵێن بەو برادەرانەیان ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ کە بێ باوەڕ بوون لە (جوولەکە) خاوەن کتێبەکان ﴿لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ﴾ ئەگەر دەریکرێن ﴿لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ﴾ ئێمەش لەگەڵتاندا دەردەچین ﴿وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا﴾ وە هەرگیز فەرمانبەریی کەس ناکەین لەدژی ئێوە ﴿وَإِنْ قُوتِلْتُمْ﴾ وە ئەگەر جەنگتان لەگەڵ دا بکرێ ﴿لَنَنْصُرَنَّكُمْ﴾ بێگومان ئێمە یارمەتی ئێوە ئەدەین ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ بێگومان خوا شایەتی ئەدات کە ئەوان درۆزنن. ١١)﴿لَئِنْ أُخْرِجُوا﴾ ئەگەر دەر بکرێن ﴿لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ﴾ ئەوان لەگەڵیاندا دەرناچن ﴿وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ﴾ وە ئەگەر جەنگیان لە دژ کرا یارمەتیان نادەن ﴿وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ﴾ وە ئەگەر یارمەتیان بدەن ﴿لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ﴾ بێگومان (ئەشکێن و) پشت هەڵئەکەن ﴿ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ﴾ پاشان سەرناخرێن. ١٢)﴿لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ﴾ بەڕاستی (ئەی باوەڕداران) ئێوە ترستان زیاترە لەدڵی ئەواندا تاخوا ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەوەش لەبەرئەوەیە کە بێگومان ئەوانە ﴿قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾ کەسانێکن تێ ناگەن. ١٣)﴿لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا﴾ (جوولەکە) جەنگتان لەگەڵ ناکەن هەموو پێکەوە ﴿إِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ﴾ مەگەر لەناو دێهاتی قایم کراودا ﴿أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ﴾ یا لەپشتی دیوارەوە ﴿بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ﴾ دژایەتی نێوانیان زۆر سەختە ﴿تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا﴾ تۆ وا دەزانی کە ئەوان کۆو پێکەوەن ﴿وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى﴾ لەکاتێکدا دڵیان جیایە ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ﴾ ئەوە بەهۆی ئەوەیە کە ئەوان گەلێکی نەفامن. ١٤)﴿كَمَثَلِ الَّذِينَ﴾ نموونەی (ئەم جوولەکانە) وەك نموونەی ئەوانەن ﴿مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا﴾ کە لە پێش ئەمانەدا بوون بە ماوەیەکی کەم ﴿ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ﴾ سەرئەنجامی کاری خۆیان چەشت ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بۆ ئەوان هەیە سزای سەخت. ١٥)﴿كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ﴾ (نموونەی ئەم ناپاکانە) وەك شەیتان وایە ﴿إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ﴾ کە بەمرۆڤی ووت: بێ بڕوابە ﴿فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ﴾ جاکە بێ بڕوا بوو (شەیتان) ووتی: ﴿إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ﴾ بەڕاستی من بەریم لە تۆ ﴿إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾ بێگومان من لە خوای پەروەردگاری جیهانیان دەترسم. ١٦)

فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِى ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۚ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۖ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

- بۆ خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ) ئەویش فەرمووی: (خوا ئەمشەو بەو کارەی خۆت و خێزانت پێکەنی یا پێی چاک بوو) ئیتر خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند: ﴿ويؤثرون على...﴾.

- يقول: أنا خير من يونس بن متى) (رواه البخاري). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (نابێ هیچ کەس بڵێ من لە یونسی کوڕی مەتتا چاکترم).

ئایەتی (٥١) سورەتی (القلم): عن ابن عباس (رضي الله عنهما) عن النبي (ﷺ) قال: (العين حق ولو كان شيء سابق القدر سبقته العين)(رواه مسلم). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (چاو پیسی ڕاستەو هەیە وەئەگەر شتێك پێش قەدەر بکەوتایە ئەوە چاوی پیس پێشی دەکەوت).

﴿فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ﴾ جا سەرئەنجامی هەردووکیان ئەوەیە ﴿أَنَّهُمَا فِي ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا﴾ کە بێگومان هەردووکیان لە دۆزەخ دا ئەبن بەهەمیشەیی ﴿وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ وە ئەمەیە سزای ستەمکاران. ١٧) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە لەخوا بترسن ﴿وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ﴾ وە هەموو کەسێك با سەرنج بدات ﴿مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾ (بزانێ) چی پێش خۆی ناردوە بۆ پاشەڕۆژی ﴿وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ بەڕاستی خوا شارەزایە بەوەی کە دەیکەن. ١٨) ﴿وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ نَسُواْ ٱللَّهَ﴾ وەك ئەوانە مەبن کە خوایان لەبیرخۆیان بردەوە ﴿فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ﴾ جا خواش ئەوانی لەبیر خۆیان بردۆتەوە ﴿أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾ هەر ئەوانن دەرچوان لە فەرمانی خوا. ١٩) ﴿لَا يَسْتَوِيٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ﴾ دۆزەخیان و بەهەشتیان وەك یەك نین ﴿أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ﴾ بەهەشتیان ڕزگارو سەرکەتوون. ٢٠) ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ﴾ ئەگەر ئەم قورئانەمان دابەزاندایە ﴿عَلَىٰ جَبَلٍ﴾ بۆ سەر کێوێ ﴿لَّرَأَيْتَهُۥ خَٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا﴾ (وە تێگەیشتنمان پێ بدایە) دەتبینی بەملکەچی ولەت لەت بوو ﴿مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ﴾ لەترسی خوا ﴿وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ﴾ ئەم جۆرە نموونانە ﴿نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ﴾ دەیان هێنینەوە بۆ خەڵکی ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوە. ٢١) ﴿هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي﴾ خوا هەر ئەو زاتەیە ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە بێجگە ئەو ﴿عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ﴾ زانای هەموو نهێنی و ئاشکراکانە ﴿هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ﴾ هەر ئەوە بەخشندەی میهرەبانە. ٢٢) ﴿هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي﴾ ئەوە ئەو خوایە ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ کە بێجگە لەو پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ﴾ پاشا و پاك و بێگەرد و ﴿ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ﴾ ئاشتی دەر وە دڵنیا کەرەو ﴿ٱلْمُهَيْمِنُ﴾ چاودێر و پارێزگار و ﴿ٱلْعَزِيزُ﴾ زاڵ و ﴿ٱلْجَبَّارُ﴾ خاوەن شکۆ و ﴿ٱلْمُتَكَبِّرُ﴾ شایستەی هەموو گەورەیی یەکە ﴿سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ﴾ پاکی و بێگەردی بۆ خوایە ﴿عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ لەو هاوبەشانەی کە بۆی دائەنێن. ٢٣) ﴿هُوَ ٱللَّهُ﴾ هەر ئەوە خوای ﴿ٱلْخَٰلِقُ﴾ بەدیهێنەر و ﴿ٱلْبَارِئُ﴾ دامێنەرو ﴿ٱلْمُصَوِّرُ﴾ و وێنە کێشە ﴿لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ﴾ هەر بۆ ئەوە هەموو ناوێکی هەرە جوان وپاك ﴿يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە ستایشی ئەو دەکەن ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ وە هەر ئەوە بالادەستی کار بەجێیە. ٢٤)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَقَدۡ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلۡحَقِّ يُخۡرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمۡ أَن تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمۡ إِن كُنتُمۡ خَرَجۡتُمۡ جِهَٰدٗا فِي سَبِيلِي وَٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِيۚ تُسِرُّونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعۡلَمُ بِمَآ أَخۡفَيۡتُمۡ وَمَآ أَعۡلَنتُمۡۚ وَمَن يَفۡعَلۡهُ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾ إِن يَثۡقَفُوكُمۡ يَكُونُواْ لَكُمۡ أَعۡدَآءٗ وَيَبۡسُطُوٓاْ إِلَيۡكُمۡ أَيۡدِيَهُمۡ وَأَلۡسِنَتَهُم بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّواْ لَوۡ تَكۡفُرُونَ ﴿٢﴾ لَن تَنفَعَكُمۡ أَرۡحَامُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡۚ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَفۡصِلُ بَيۡنَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ﴿٣﴾ قَدۡ كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ إِلَّا قَوۡلَ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسۡتَغۡفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمۡلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖۖ رَّبَّنَا عَلَيۡكَ تَوَكَّلۡنَا وَإِلَيۡكَ أَنَبۡنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا فِتۡنَةٗ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ وَٱغۡفِرۡ لَنَا رَبَّنَآۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١) سورەتی (الممتحنة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ ....﴾ موسلیم دەگێڕێتەوە لە عەلی کوڕی ئەبو طالیبەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) من و زوبەیر و میقدادی نارد فەرمووی: (بڕۆن تا دەگەنە – ڕوضە خاخ– (شوێنێکە نزیک مەدینە) ئا لەوێ دا ئافرەتێکی تیایە نامەیەکی پێ یە لێی سەنن) ئێمەش ولاغەکانمان غارداو دەرچووین ، یەکسەر گەشتین بە ئافرەتەکە، ووتمان نامەکە دەربێنە، ووتی نامەم پێ نیە، ووتمان: سوێند بەخوا ئەو نامە دەردێنی یا جل و پۆشاکەکەت دادەکەنین لەبەرت دا ، ئەنجا لەناو پەلەکەکانیدا دەری هێنا ، ئێمەش نامەکەمان هێنایەوە بۆ پێغەمبەر(ﷺ) تێیدا نوسرا بوو: لە حاطەبی کوڕی ئەبی بەلتەعەوە بۆ کۆمەڵێ لە بێ باوەڕانی مەککە، جا هەواڵی هەندێ –

سورەتی ﴿ الممتحنة ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ دوژمنانی من و خۆتان مەکەن بەدۆستی خۆتان ﴿تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ﴾ دۆستایەتی خۆتانیان بۆ بنێرن ﴿وَقَدْ كَفَرُوا﴾ لەکاتێکدا دڵنیاشن ئەوان بێ باوەڕن ﴿بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ﴾ بەو ئایینە ڕاستەی کە بۆتان هاتووە ﴿يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ﴾ پێغەمبەر (ﷺ) و ئێوەش دەردەکەن ﴿أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ﴾ (لەبەرئەوەی) کە باوەڕ دەهێنن بەخوای پەروەردگارتان ﴿إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ﴾ جا ئەگەر دەرچوون لەووڵاتی خۆتان ﴿جِهَادًا فِي سَبِيلِي﴾ بۆ جەنگ کردن لە ڕێ ی منا ﴿وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي﴾ وە بۆ بەدەستهێنانی خۆشنوودی من (دۆستایەتی ئەوان مەکەن) ﴿تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ﴾ ڕازو نهێنی یان پێ دەڵێن بە دۆستایەتی ﴿وَأَنَا أَعْلَمُ﴾ لە کاتێکدا من پێ ی ئەزانم ﴿بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ﴾ بەوەی شاردتانەوەو بەوەی ئاشکراتان کرد ﴿وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ﴾ وە هەرکەسێك لە ئێوە دۆستایەتیان بکات ﴿فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ ئەوە بێگومان ڕێ ی ڕاستی وون کردووە. ١) ﴿إِنْ يَثْقَفُوكُمْ﴾ ئەگەر تووشتان ببن ﴿يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً﴾ ئەبن بەدوژمنی ئێوە ﴿وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ﴾ وە درێژ ئەکەن بۆتان ﴿أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوءِ﴾ دەستیان و زمانیان بەخراپی ﴿وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ﴾ ئاواتە خوازن کە ئێوە بێ باوەڕ بوونایە. ٢) ﴿لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ﴾ نە خزمانتان و نەمناڵانتان سوودتان پێ ناگەیەنن ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ﴾ لەڕۆژی دوایی دا (خوا ئێوە و خزمەکانتان) لە یەك جیادەکاتەوە ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وە خوا بینایە بەوەی کەدەیکەن. ٣) ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ﴾ بەڕاستی بۆ ئێوە هەیە ﴿أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ سەرمەشقێکی جوان و چاك ﴿فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ لە ئیبراهیم و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون ﴿إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ﴾ کە بەگەلەکەی خۆیانیان ووت ﴿إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ﴾ بەڕاستی ئێمە بێزار و بەرین لەئێوە ﴿وَمِمَّا تَعْبُدُونَ﴾ وە لەو شتانەش کەدەیان پەرستن ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ لەجیاتی خوا ﴿كَفَرْنَا بِكُمْ﴾ ئێمە باوەڕمان نی یە بە(ئایینی) ئێوە ﴿وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ﴾ وە پەیدابوو لەنێوان ئێمەو ئێوەدا ﴿الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا﴾ دوژمنایەتی و کینە بۆ هەمیشە ﴿حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ﴾ تا کاتێك کەبڕوا بەخوای تەنیا دەهێنن ﴿إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ﴾ جگە لەو قسەیەی ئیبراهیم کە بەباوکی ووت ﴿لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ﴾ بێگومان داوای لێخۆشبوونت بۆ ئەکەم ﴿وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ﴾ وە من هیچم بەدەست نی یە لەبەرانبەر خوادا بۆ تۆ ﴿رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان تەنها پشتمان بەتۆ بەستووە ﴿وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا﴾ وە هەر بۆ لای تۆ گەڕاوینەتەوە ﴿وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ سەر ئەنجامیش هەر بۆلای تۆیە. ٤) ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا﴾ ئەی پەروەردگار نەمان کەیت ﴿فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بە مایەی گومڕایی ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا﴾ وەلێمان خۆشبە ئەی پەروەردگارمان ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بەڕاستی هەر تۆیت زاڵی کاربەجێ. ٥)

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ ۚ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ ۞ عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ وَاللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ ۖ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ ۖ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ۖ وَآتُوهُم مَّا أَنفَقُوا ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۚ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنفَقُوا ۚ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ ۖ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِن فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُم مِّثْلَ مَا أَنفَقُوا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

- کاروباری پێغەمبەری (ﷺ) پێدابوون ، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (حاطەب ئەمە چی یە؟) حاطەب ووتی: ئەی پێغەمبەر پەلەم لێ مەکە! من کەسێك بووم خەڵکم خستبووە پاڵ قورەیش و لەوان نەبووم ، بەڵام ئەو کۆچەریانەی کە لەگەڵتان هەموویان خزم و کەسیان هەیە ماڵ و منداڵەکانیان دەپارێزن، بەڵام من کەس و کارم نیە پارێزگاری ماڵ و منداڵەکانم بکات، پێم خۆش بوو چاکە و منەتێکم بەسەریانەوە هەبێت کە بەهۆیەوە خزمەکانم بپارێزن وە من کە ئەم کارەم کردووە وە نەبێ بێ باوەڕبوویم یان پاشگەز بووبێتمەوە لەئایینەکەم یان ڕازی بوویم بە بێ باوەڕی پاش موسڵمان بوونم، ئەنجا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ڕاست دەکات)، عومەر ووتی: ئەی پێغەمبەر(ﷺ) لێم گەڕێ با بدەم لە گەردنی ئەمە ناپاکە، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان ئەم حاطەبە بەشداری-

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان بۆ ئێوە هەیە لەئیبراهیم و بڕوادارەکاندا ﴿أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ سەر مەشقێکی جوان ﴿لِّمَن كَانَ يَرْجُوا﴾ بۆ کەسێك کە ئومێد و هیوای ببێ ﴿اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ بە خوا و بەڕۆژی دوای ﴿وَمَن يَتَوَلَّ﴾ وەهەر کەسێك پشت هەڵکات ﴿فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ﴾ ئەوە بەڕاستی هەر خوایە بێ نیازو دەوڵەمەندو ﴿الْحَمِيدُ﴾ شایستەی ستایش. ٦) ﴿عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ﴾ دڵنیا بن خوا دروست دەکات ﴿بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ﴾ لەنێوان ئێوەو ئەوانەی ﴿عَادَيْتُم مِّنْهُم﴾ دوژمنایەتیتان لەگەڵ کردوون لەوان ﴿مَّوَدَّةً﴾ دۆستایەتی و خۆشەویستی (بەئیمان هێنانی زۆریەیان) ﴿وَاللَّهُ قَدِيرٌ﴾ وە خوا بەتوانایە ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێ خۆشبوی میهرەبانە. ٧)﴿لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ﴾ خوا ڕێتان لێ ناگرێت ﴿عَنِ الَّذِينَ﴾ لەگەڵ ئەوانەی ﴿لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ﴾ کە جەنگیان لەگەڵ نەکردوون ﴿فِي الدِّينِ﴾ لەسەر ئەم دینە ﴿وَلَمْ يُخْرِجُوكُم﴾ وە دەریان نەکردوون ﴿مِّن دِيَارِكُمْ﴾ لەجێگەو شوێنەکانتان ﴿أَن تَبَرُّوهُمْ﴾ کەچاکەیان لەگەڵ بکەن ﴿وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ﴾ وەدادیان لەگەڵ بنوێنن ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ بەڕاستی خوا ئەوانەی خۆش ئەوێ کەدادگەرن. ٨)﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ﴾ بێگومان خوا ڕێ گریتان لێ دەکات تەنها ﴿عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ﴾ لەوانەی کە جەنگیان لەگەڵ کردوون ﴿فِي الدِّينِ﴾ لەسەر دین ﴿وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ﴾ وەدەریان کردوون لەجێگەو شوێنەوارتاندا ﴿وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ﴾ وەیارمەتی یان داوە لەسەر دەرکردنتان ﴿أَن تَوَلَّوْهُمْ﴾ (بەرگریتان دەکات) لەوەی کەدۆستایەتی یان لەگەڵ بکەن و بەدۆستیان دابنێن ﴿وَمَن يَتَوَلَّهُمْ﴾ وە هەر کەسێك دۆستایەتیان بکات ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ئا ئەوانە خۆیان ستەمکارن. ٩)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە، ﴿إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ﴾ ئەگەر ئافرەتانی ئیماندار هاتن بۆلاتان ﴿مُهَاجِرَاتٍ﴾ بە کۆچ کەری ﴿فَامْتَحِنُوهُنَّ﴾ تاقی یان بکەنەوە ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ﴾ خوا بەباوەڕی ئەوان زاناترە ﴿فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ﴾ ئینجا ئەگەر زانیتان ئەو (ئافرەتانە) ﴿مُؤْمِنَاتٍ﴾ باوەڕدارن ﴿فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ﴾ ئەوە مەیانگێڕنەوە بۆلای (مێردە) بێ بڕواکانیان ﴿لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ﴾ نەئەو ئافرەتانە حەڵاڵن بۆ ئەو مێردە بێ باوەڕانە ﴿وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ وە نە ئەو مێردانەش بۆ ئەو ئافرەتانە حەڵاڵن ﴿وَآتُوهُم مَّا أَنفَقُوا﴾ وە ئەوەی (مێردەکانیان) خەرجیان کردووە، بیپاندەنەوە ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە ﴿أَن تَنكِحُوهُنَّ﴾ کە ئەم ئافرەتانە مارە بکەن ﴿إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ ئەگەر مارەییەکانیان بدەنێ ﴿وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ﴾ ژنە کافرە (بێ نامە)کان لای خۆتان ڕامەگرن ﴿وَاسْأَلُوا مَا أَنفَقْتُمْ﴾ ئێوە داوای ئەوە بکەنەوە کەخەرجتان کردووە (بۆ ژنە کافرەکانتان کە ئێستە چوونەتە لای کافران) ﴿وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنفَقُوا﴾ ئەوانیش با داوای ئەوە بکەن کە خەرجیان کردووە (بۆ ژنە موسوڵمان بوەکانیان کە هاتونەتە لای ئێوە) ﴿ذَٰلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ﴾ ئەمە فەرمانی خوایە ﴿يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ﴾ بڕیار ئەدا لەنێوانیاندا ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کاربەجێ یە. ١٠)﴿وَإِن فَاتَكُمْ﴾ ئەگەر لە دەستتان چوو ﴿شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ﴾ یەکێك لە خێزانەکانتان (بەچوونیان) ﴿إِلَى الْكُفَّارِ﴾ بۆ لای بێ باوەڕان ﴿فَعَاقَبْتُمْ﴾ ئێوەش تۆڵەتان لێ سەندن(و غەنیمەتتان گرت) ﴿فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُم﴾ ئینجا (لەو غەنیمەتە)بدەن بەوانەی کە ژنەکانیان ڕۆشتووە ﴿مِّثْلَ مَا أَنفَقُوا﴾ بە ئەندازەی ئەوەی کە خەرجیان کردووە ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە بترسن لەو خوایەی ﴿الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾ کە ئێوە بڕواتان پێ هێناوە. ١١)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَـٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَـٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ ۙ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْـَٔاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلْقُبُورِ ﴿١٣﴾

سُورَةُ الصَّفِّ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَـٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَـٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِى وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٥﴾

- غەزای بەدری کردووە تۆ چووزانیت لەوانەیە خوا ئاگاداری بەشداربووانی غەزای بەدر بێت چی دەکەن فەرموو بێتی چی ئەکەن بیکەن من لێتان خۆش بووم) ئەوجا خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠) سورەتی (الممتحنة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ...﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە میسوەر و مەروانی کوڕی حەکەمەوە ، دەڵێن: کە پێغەمبەر (ﷺ) پەیمانی حودەیبیەی لەگەڵ کافرانی قورەیشدا بەست چەند ئافرەتێکی ئیماندار هاتن – لە مەککەوە بۆ مەدینە– بەو بۆنەیەوە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ﴾ تا ﴿وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ﴾ وە عومەری کوڕی خەططاب لەو ڕۆژەدا دوو خێزانی طەلاق دا یەکێکیان مەعاویەی کوڕی ئەبو سوفیان مارەی کرد ئەوی تریشیان صەفوانی کوڕی ئومەییە مارەی کرد).

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ﴾ هەر کاتێك ئافرەتانی ئیماندار هاتن بۆلات ﴿يُبَايِعْنَكَ﴾ کە پەیمانت لەگەڵ ببەستن ﴿عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ﴾ لەسەر ئەوەی کەدانەنێن بە هاوبەشی خوا ﴿شَيْـًٔا﴾ هیچ شتێك و ﴿وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ﴾ دزی و داوێن پیسی نەکەن و ﴿وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ﴾ منداڵانی خۆیان نەکوژن ﴿وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ﴾ هیچ جۆرە بوختانێك هەڵنەبەستن ﴿بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ﴾ لەنێوان دەست و پێ یاندا ﴿وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ﴾ وە بێ فەرمانیت نەکەن لەهیچ کارێکی چاکەدا ﴿فَبَايِعْهُنَّ﴾ تۆش پەیمانیان لەگەڵ ببەستە ﴿وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ﴾ وە لەخوا داوای لێ خۆشبوونیان بۆبکە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێ خۆشبووی میهرەبانە. ١٢)

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ کەسانێك کەخوا غەزەبی لێ گرتوون مەیکەن بە دۆستی (گیانی)تان ﴿قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْـَٔاخِرَةِ﴾ بەڕاستی ئەوان بێ هیوا بوون لە (پاداشتی) ڕۆژی دوایی ﴿كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ﴾ هەر چۆن بێ بڕوایان بێ هیوان ﴿مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ﴾ لە مردووی ناو گۆڕستان. ١٣)

سورەتی ﴿الصف﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ بە پاکی و بێگەردی یادی خوا دەکات هەرچی لە ئاسمانەکان و لە زەوی دایە ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ وە ئەو زاڵی کاربەجێ یە. ١)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە﴿لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ بۆچی ئەوەی ئەیڵێن ئەنجامی نادەن. ٢)﴿كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ﴾ زۆر مایەی ڕق و تووڕەیی یە لای خوا ﴿أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ کە قسەیەك بڵێن کردەوەی پێ نەکەن. ٣)﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی خوا کەسانێکی خۆش دەوێ ﴿يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا﴾ کە بەیەك ڕیز دەجەنگن لەڕێی خوادا ﴿كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ﴾ ئەڵێیت کۆشکێکی قایمی چەسپیوون. ٤)﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ﴾ (بیهێنەرەوە یادت) کاتێك کە مووسا بەگەلەکەی ووت ﴿يَٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِى﴾ ئەی گەلەکەم بۆچی ئازارم دەدەن ﴿وَقَد تَّعْلَمُونَ﴾ لە کاتێکدا بەدڵنیاییەوە دەزانن ﴿أَنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ﴾ کە من نێردراوی خوام بۆلای ئێوە ﴿فَلَمَّا زَاغُوٓا۟﴾ جا کاتێك لایان دا لەحەق ﴿أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ خوا دڵی وەرگێڕان ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی گەلی لەڕێ دەرچوو ناکات. ٥)

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا
لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا
جَآءَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ
عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰٓ إِلَى ٱلْإِسْلَٰمِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ
﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَٱللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِۦ وَلَوْ كَرِهَ
ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ
عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هَلْ أَدُلُّكُمْ
عَلَىٰ تِجَٰرَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُجَٰهِدُونَ
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾
يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَمَسَٰكِنَ
طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ نَصْرٌ
مِّنَ ٱللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوٓا۟
أَنصَارَ ٱللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّۦنَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ
قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ ۖ فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا۟ ظَٰهِرِينَ ﴿١٤﴾

هـــۆی هاتنـــە خـوارەوەی ئـایـەتـی (١-١٤) ســـورەتـی (الـصف): ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ ... فَأَصْـبَحُوا ظَـاهِرِينَ﴾ ئیمـامی ئەحمەد و تورمزی و حـاكیم دەگێڕنـەوە لە عەبدوڵڵای كوڕی ســەلامەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: چـەند كەسێك لـە هاوەڵانی پێغەمبـەر (ﷺ) پێكـــەوە دانیـــشتبووین قـسەمان دەكـرد، ووتمـــان خۆزگـــە بمانزانیایـــە كــام كردەوەیـــــە خۆشەویـستره لای خوا بمانكردایە، جا خوای گەورە ئەم ئایەتانەی ناردە خوارەوە ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ... إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ﴾ **عەبدوڵڵا دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) سورەتەكەی خوێندەوە بۆمان تا كۆتایی هات.**

ئایەتی (٧) سورەتی (الحاقة): قال النبي(ﷺ): (نصرت بالصبا وأهلكت عاد بالدبور) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: (من بەشنەی شەماڵ سەر خرام وە گەلی عادیش بەڕەشە بالەناو چوون).

﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێك کە عیسای کوڕی مەریەم ووتی ﴿يَٰبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّي﴾ ئەی کوڕانی یەعقوب بێگومان من ﴿رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم﴾ نێردراوی خوام بۆلای ئێوە ﴿مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ﴾ ئەو تەوراتەی کە لە پێش مندا هاتووە بەڕاستی دائەنێم ﴿وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ﴾ وە مژدەتان پێ دەدەم بە پێغەمبەرێك ﴿يَأْتِي مِنۢ بَعْدِي﴾ کە لەدوای من دێ و ﴿ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ﴾ ناوی ئەحمەدە ﴿فَلَمَّا جَآءَهُم﴾ ئینجا کاتێك کە ئەو (پێغەمبەرە) یان بۆ هات ﴿بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالُوا۟﴾ بە چەند نیشانەی ڕوون و ئاشکرا وە ووتیان ﴿هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ ئەمە جادوویەکی ئاشکرایە. ٦) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ﴾ جا کێ لەو کەسە ستەمکارترە ﴿ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ﴾ کە درۆ هەڵببەستێت بەدەم خواوە ﴿وَهُوَ يُدْعَىٰٓ إِلَى ٱلْإِسْلَٰمِ﴾ لە کاتێکدا کە بۆ ئیسلام بانگ دەکرێ ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی گەلی ستەم کار ناکات. ٧) ﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ﴾ دەیانەوێ ڕووناکی دینی خوا بکوژێننەوە ﴿بِأَفْوَٰهِهِمْ﴾ بە(فوی) دەمیان ﴿وَٱللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِۦ﴾ وە خوا ڕووناکی خۆی تەواو دەکات ﴿وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾ با بێ باوەڕانیش پێ یان ناخۆش بێ. ٨) ﴿هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ﴾ خوا ئەو زاتەیە کە پێغەمبەری خۆی ناردووە ﴿بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ﴾ بە ڕێنموونیی و ئایینێکی ڕاست و دروستەوە ﴿لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ﴾ تا بەسەر هەموو ئایینێکدا سەری بخات ﴿وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ﴾ هەرچەندە هاوبەش پەیداکەرانیش پێ یان ناخۆش بێ. ٩) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی کەسانێ کە باوەڕتان هێناوە ﴿هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَٰرَةٍ﴾ ئایا بازرگانیەکتان نیشان بدەم ﴿تُنجِيكُم﴾ کە ڕزگارتان بکات ﴿مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ لە سزایەکی پڕ لە ئازار. ١٠) ﴿تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ (بازرگانیەکەش ئەمەیە) باوەڕ بێنن بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَتُجَٰهِدُونَ﴾ وە تێبکۆشن ﴿فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لە ڕێ ی خوادا ﴿بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ﴾ بە سامان و گیانی خۆتان ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەمەتان باشترە بۆ خۆتان ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە بزانن. ١١) ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ (ئەوسا خوا) لە گوناهەکانتان خۆش دەبێ ﴿وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّٰتٍ﴾ وە (لە ڕۆژی دواییدا) دەتان خاتە باخاتێکەوە ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کە جۆگەی ئاوی زۆر بەژێریاندا دەڕوات ﴿وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً﴾ (وە دەتانخاتە) خانوو کۆشکی زۆری پاك و خۆشەوە ﴿فِي جَنَّٰتِ عَدْنٍ﴾ لە بەهەشتانی جێگای مانەوەی هەمیشەیی دان ﴿ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ ئەمەیە سەرکەوتنی گەورە. ١٢) ﴿وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا﴾ وە شتێکی تر کە حەزی لێ دەکەن ﴿نَصْرٌ مِّنَ ٱللَّهِ﴾ (کە بریتی لە)یارمەتی دانە لە خواوە ﴿وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ وە ڕزگارکردنێکی نزیك (ئازادکردنی شاری مەککە) ﴿وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە (بەمە) مژدە بدە بەئیمانداران. ١٣) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿كُونُوٓا۟ أَنصَارَ ٱللَّهِ﴾ ببن بە یارمەتی دەرانی (ئایینی) خوا ﴿كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ﴾ هەروەك عیسای کوڕی مەریەم ووتی ﴿لِلْحَوَارِيِّـۧنَ﴾ بە هاوڕێ تایبەتیەکانی خۆی ﴿مَنْ أَنصَارِيٓ إِلَى ٱللَّهِ﴾ کێ یارمەتی دەری منە بۆ لای خوا ﴿قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ﴾ هاوڕێکانی ووتیان ﴿نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ﴾ ئێمە یارمەتی دەرانی (دینی) خواین ﴿فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٌ مِّنۢ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ ئینجا دەستەیەك لە نەوەی ئیسرائیل باوەڕیان هێنا ﴿وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ﴾ وە دەستەیەکیشیان بێ باوەڕ بوون ﴿فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئێمەش پشتیوانی ئەوانەمان کرد کە باوەڕیان هێنا ﴿عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ﴾ لە بەرانبەر دوژمنەکانیاندا ﴿فَأَصْبَحُوا۟ ظَٰهِرِينَ﴾ بۆیە سەرکەوتن و زاڵ بوون. ١٤)

سُورَةُ الجُمُعَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِي بَعَثَ فِي ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُواْ مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾ وَءَاخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُواْ بِهِمْ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤﴾ مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُواْ ٱلتَّوْرَىٰةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا بِئْسَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓاْ إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُاْ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنَّ ٱلْمَوْتَ ٱلَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُۥ مُلَٰقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

ئایەتی (٢٢) سورەتی (الحاقة): قال رسول الله (ﷺ): (إن في الجنة مائة درجة أعدها الله للمجاهدين في سبيل الله، ما بين الدرجتين كما بين السماء والأرض...) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (بێگومان لەبەهەشتدا سەد پلە هەیە، خوا ئامادەی کردووە بۆ ئەوانەی لە پێناوی (سەرخستنی ئایینی) خوادا تێدەکۆشن، نێوان و ماوەی هەر پلەیەکی تاپلەیەکی تر ئەوەندەی نێوان ئاسمان و زەوی دەبێت).

ئایەتی (١٨) سورەتی (المعارج): عن أسماء بنت أبي بكر (رضي الله عنها) قالت: قال لي النبي (ﷺ): **(لا توكي فيوكى عليك)(متفق عليه).** ئەسماءی کچی ئەبو بەکر (ڕەزای خوای لێبێت) ئەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی پێم: (ببەخشە و کۆی مەکەرەوە (لە کیسە و شتی تردا دەمەکەی مەبەستی) ئەگینا خواش بەخشینی خۆی لە تۆ دەگرێتەوە).

سورەتی ﴿ الجمعة ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يُسَبِّحُ لِلَّهِ﴾ تەسبیحاتی خوای دەکات ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئەوەی لە زەوی دایە ﴿الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ﴾ (ئەو خوایەی) کە پاشایەکی پاك و بێگەردی ﴿الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ زاڵی کار بەجێ یە. ١)﴿هُوَ الَّذِي﴾ خوا ئەو زاتەیە ﴿بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ﴾ کە ناردوویەتی لە ناو نەخوێندەواراندا (عەرەبەکاندا) ﴿رَسُولًا مِّنْهُمْ﴾ پێغەمبەرێك لە خۆیان ﴿يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ﴾ دەخوێنێتەوە بەسەریاندا نیشانەکانی خوا ﴿وَيُزَكِّيهِمْ﴾ پاکیان دەکاتە ﴿وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ وە قورئان و فەرموودەی (پڕ سوود)یان فێردەکات ﴿وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ﴾ هەر چەند ئەوان لەپێشدا﴿لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ لە گومڕایەکی ئاشکرادا بوون. ٢)﴿وَآخَرِينَ مِنْهُمْ﴾ وە (ڕەوانەشی کردووە بۆ) گەلانی کەی جگە لەوان ﴿لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ﴾ کە هێشتا پێ یان نەگەیشتوون (و موسوڵمان نەبوون) ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە خوا زاڵی کار دروستە. ٣)﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ﴾ ئەوە بەهرەیەکی خواییە ﴿يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ ئەیدا بە هەر کەسێك کە(خۆی) بیەوێ ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەنی بەهرە و بەخششی گەورەیە. ٤)﴿مَثَلُ الَّذِينَ﴾ نموونەی بەسەرهاتی ئەوانەی ﴿حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ﴾ کە تەوراتیان درا بەسەردا ﴿ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا﴾ لە پاشان هەڵیان نەگرت (ڕەفتاریان پێ نەکرد) ﴿كَمَثَلِ الْحِمَارِ﴾ وەك گوێ درێژێکە ﴿يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾ کە کتێبێکی زۆری هەڵگرتبێ (سوودی لێ نابینێ)﴿بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ﴾ ئای چەند خراپە نموونەی ئەو گەلەی ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ کە نیشانەکانی خوایان بە درۆزانی ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ڕێ نموونیی گەلی ستەمکاران ناکات. ٥)﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ئەی ئەوانەی کە لەسەر دینی جوولەکەن ﴿إِن زَعَمْتُمْ﴾ ئەگەر پێتان وایە ﴿أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ﴾ کە بەڕاستی ئێوە دۆستی خوان ﴿مِن دُونِ النَّاسِ﴾ بێجگە لە خەڵکی تر ﴿فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ﴾ کەوا بوو داوای مردن بکەن ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٦)﴿وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا﴾ وە ئەوانە هەرگیز داوای مردن ناکەن ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ لەبەر ئەو (گوناهانە)ی کە بەدەستی خۆیان پێشیان خستووە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ئاگادارە بەستەم کاران. ٧)﴿قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي﴾ بڵێ بەڕاستی ئەو مردنەی کە ﴿تَفِرُّونَ مِنْهُ﴾ لێ ی ڕادەکەن ﴿فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ﴾ بێ گومان پێتان دەگات و تووشتان دەبێ ﴿ثُمَّ تُرَدُّونَ﴾ لەپاشان دەگەڕێنرێنەوە ﴿إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ بۆ لای خوای زانا بەئاشکراو نهێنی ﴿فَيُنَبِّئُكُم﴾ ئینجا هەواڵتان پێ دەدات ﴿بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بەوەی کەدەتانکرد. ٨)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوۡمِ ٱلۡجُمُعَةِ فَٱسۡعَوۡاْ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَذَرُواْ ٱلۡبَيۡعَۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَٱبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِ ٱللَّهِ وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا لَّعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا رَأَوۡاْ تِجَٰرَةً أَوۡ لَهۡوًا ٱنفَضُّوٓاْ إِلَيۡهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمٗاۚ قُلۡ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ مِّنَ ٱللَّهۡوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِۚ وَٱللَّهُ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾

سُورَةُ المُنَافِقُون

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا جَآءَكَ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ قَالُواْ نَشۡهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ ﴿١﴾ ٱتَّخَذُوٓاْ أَيۡمَٰنَهُمۡ جُنَّةٗ فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ فَهُمۡ لَا يَفۡقَهُونَ ﴿٣﴾ ۞ وَإِذَا رَأَيۡتَهُمۡ تُعۡجِبُكَ أَجۡسَامُهُمۡۖ وَإِن يَقُولُواْ تَسۡمَعۡ لِقَوۡلِهِمۡۖ كَأَنَّهُمۡ خُشُبٞ مُّسَنَّدَةٞۖ يَحۡسَبُونَ كُلَّ صَيۡحَةٍ عَلَيۡهِمۡۚ هُمُ ٱلۡعَدُوُّ فَٱحۡذَرۡهُمۡۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُۖ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ﴿٤﴾

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایەتی (١١) سـورەتی (الجمعة): ﴿وَإِذَا رَأَوۡاْ تِجَٰرَةً .....﴾ موسـلیم دەگێڕێتـەوە لـە جـابیری کـوڕی عەبدوڵڵاوە (ڕەزای خوایـان لێ بـێ) دەڵـێ: پێغەمبـەر (ﷺ) لـە ڕۆژی هەینی دا ڕاوەستا بـوو وتـاری دەدا کاروانێـك لـە شامەوە هاتەوە – کـە خواردەمـەنی پێ بوو– یەکسەر ئەوخەڵکەی لەناو مزگـەوتا بـوون ڕۆشـتن بـەدەم کاروانەکـەوە، بـە جۆرێکی وا تـەنها دوازدە کـەس مانـەوە –لـە مزگەوتـدا– جـا ئـەم ئایەتـەی سـورەتی جومعـە هاتەخوارەوە ﴿وَإِذَا رَأَوۡاْ تِجَٰرَةً أَوۡ لَهۡوًا ٱنفَضُّوٓاْ إِلَيۡهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمٗا﴾.

هۆی هاتنەخوارەوەی ئایەتی (١-٧) سورەتی (المنافقون): ﴿إِذَا جَآءَكَ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ .....﴾ بوخـاری و موسلیم دەگێڕنەوە لە زەیدی کوڕی ئەرقەمەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: لە غەزایەکدا کەوتم لێ بوو –

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ﴾ کاتێك کە بانگدرا بۆ نوێژ ﴿مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ﴾ لە ڕۆژی هەینی دا ﴿فَٱسْعَوْاْ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ﴾ بەپەلە بڕۆن بۆ یادی خوا (و نوێژە هەینی) و ﴿وَذَرُواْ ٱلْبَيْعَ﴾ واز لەکڕین و فرۆشتن بهێنن ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئائەوە بۆ ئێوە چاکترە ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر بزانن و تێ بگەن. ٩) ﴿فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ﴾ جا کاتێك کە نوێژی هەینی تەواوبوو ﴿فَٱنتَشِرُواْ فِي ٱلْأَرْضِ﴾ ئیتر بڵاوببنەوە بەسەر زەویی دا ﴿وَٱبْتَغُواْ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ﴾ وە دوای ڕسق و ڕۆزیی خوا بکەن ﴿وَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرًا﴾ زۆر یادی خوا بکەن ﴿لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕزگارو سەرفەرازبن. ١٠) ﴿وَإِذَا رَأَوْاْ تِجَٰرَةً أَوْ لَهْوًا﴾ هەر کارێکی بازرگانی یا کارێکی بێهودە ببینن ﴿ٱنفَضُّوٓاْ إِلَيْهَا﴾ بڵاوەی لێ ئەکەن بۆلای ئەو بازرگانی یە ﴿وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا﴾ وە تۆ بەجێ دێڵن بە ڕاوەستاوی (لەسەر دوانگە) ﴿قُلْ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەوەی لای خوایە چاکترە ﴿مِّنَ ٱللَّهْوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِ﴾ لەشتی بێ هودەو بازرگانی ﴿وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ﴾ وەخوا باشترینی ڕۆزیی دەرانە. ١١)

سورەتی ﴿المنافقون﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَٰفِقُونَ﴾ کاتێك کە دووڕوان بێنە لات ﴿قَالُواْ نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ﴾ دەڵێن شایەتی دەدەین کە بەڕاستی تۆ پێغەمبەری خوایت ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ﴾ وە دیارە خوایش دەزانێ کە تۆ ڕەوانەکراوی ئەوی ﴿وَٱللَّهُ يَشْهَدُ﴾ وەخوا شایەتی دەدات ﴿إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ﴾ کە بێگومان دووڕوان درۆزنن. ١) ﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً﴾ سوێندە (درۆ)کانی خۆیان کرد بەقەڵغان (بۆ خۆیان) ﴿فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ ئینجا ڕێ گری (خەڵك)یان دەکرد لەڕێ ی خوا ﴿إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ بەڕاستی ئەوان کارێکی خراپیان دەکرد. ٢) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُواْ﴾ ئەوە(ی کەوتن) لەبەر ئەوە بوو کە بەڕاستی ئەوان باوەڕیان هێناو ﴿ثُمَّ كَفَرُواْ﴾ لەپاشان بێ باوەڕبوون ﴿فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ ئینجا مۆر نرا بەسەر دڵیاندا ﴿فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ ئیتر ئەوان هیچ تێ ناگەن. ٣) ﴿وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ﴾ هەر کاتێك دەیان بینیت ﴿تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ﴾ لەش و قەڵافەتیان سەرسامت دەکات ﴿وَإِن يَقُولُواْ تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ﴾ وە ئەگەر قسە بکەن گوێ لە قسەکەیان دەگریت ﴿كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ﴾ (دوو ڕووان) هەروەك داری هەڵسپێردراون ﴿يَحْسَبُونَ﴾ وا گومان دەبەن ﴿كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ﴾ هەموو هاوار و قیڕەیەك بۆسەر ئەوانە ﴿هُمُ ٱلْعَدُوُّ﴾ هەر ئەوانن دوژمن ﴿فَٱحْذَرْهُمْ﴾ کەواتە خۆتیان لێ بپارێزە ﴿قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ﴾ خوا بیانکوژێ (یان خوا لەناویان بەرێ) ﴿أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ چۆن وەردەگێڕدرێن (لەحەق). ٤)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا۟ عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا۟ وَلِلَّهِ خَزَآئِنُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ ٱلْأَعَزُّ مِنْهَا ٱلْأَذَلَّ وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنفِقُوا۟ مِن مَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِىٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

- عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی ووتی: ماڵ و داراییتان مەبەخشن بەو کەسانەی لە دەوری پێغەمبەران تا بڵاوەی لێ بکەن، وە سوێند بێ ئەگەر گەڕاینەوە بۆ مەدینە بەهێزو دەسەڵاتدارەکان لاوازو ریسواکانی لێ دەردەکەن ، زەید دەڵێ: منیش ئەم قسەی عەبدوڵڵام بۆ مامم یا عومەر گێڕایەوە ئەویش ووتبوی بە پێغەمبەر (ﷺ) پێغەمبەریش منی بانگ کرد منیش قسەکەم بۆ گێڕایەوە ، ئەنجا ناردی بە شوێن عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی و هاوەڵەکانیدا ئەوانیش دەستیان کرد بە سوێند خواردن کە نەیان ووتووە ، ئیتر پێغەمبەر (ﷺ) باوەڕی بە قسەکەی من نەکرد، قسەی عەبدوڵڵای بەڕاست زانی ، ئەوسا تووشی داخ و خەفەتێک بووم کە هەرگیز تووشم نەبوو بوو ئیتر بۆ خۆم لە ماڵدا دانیشتم ، مامەم پێ ی ووتم :چی وای لێ کردی ئەو قسەیە بکەیت ، کە پێغەمبەر (ﷺ) بە درۆزنی دانایت و بوغزاندیتی -

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ **کاتێك پێ یان بووترێ** ﴿تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ﴾ **وەرن بۆ لای پێغەمبەری خوا تا داوای لێبوردنتان بۆ بکات** ﴿لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ﴾ **(سەرپێچی دەکەن)** سەریان با دەدەن ﴿وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ﴾ **وە دەیان بینیت زوو وەرئەگێڕن** ﴿وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ﴾ لەکاتێکدا کە ئەوان **خۆیان بەگەورە دەزانن. ٥)** ﴿سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ﴾ **بۆ ئەوان یەکسانە** ﴿أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ﴾ **داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت** ﴿أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ **یا داوای لێبوردنیان بۆ نەکەیت** ﴿لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ **هەرگیز خوا لێ یان خۆش نابێ** ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ بەڕاستی خوا ڕێنموونی **گەلی لەڕێ لادەران ناکات. ٦)** ﴿هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ﴾ **ئەوان ئەو کەسانەن کە** دەڵێن: ﴿لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ﴾ **دارایی مەبەخشن بە ئەوانەی کە لەگەڵ پێغەمبەران** ﴿حَتَّىٰ يَنفَضُّوا﴾ **تا بڵاوەی لێ بکەن** ﴿وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ **لەکاتێکدا** هەرچی گەنجینەکانی **ئاسمانەکان و زەویی هەیە هەمووی هی خوایە** ﴿وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ﴾ **بەڵام دوو ڕووەکان نازانن. ٧)** ﴿يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ﴾ **(دووڕووەکان) دەڵێن** سوێندبێ ئەگەر **گەڕاینەوە بۆ مەدینە** ﴿لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ﴾ **بێگومان دەسەڵاتدار و بەڕێزەکان لات و بێ ڕێزەکان لە مەدینە دەردەکەن** ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ﴾ **ڕێز و گەورەیی تەنها بۆ خوا و بۆ پێغەمبەری خوا و** ﴿وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ **بۆ باوەڕدارانە** ﴿وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ **بەڵام دووڕووان نازانن. ٨)** ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ **ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە** ﴿لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ﴾ **ماڵ و منداڵەکانتان بێ ئاگاتان نەکەن لەیادی خوا** ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ **هەر کەسێك وابکات** ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ **ئا ئەوانە** خۆیان خەسارۆمەندن. **٩)** ﴿وَأَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَاكُم﴾ **بیبەخشن هێندێ لەو ڕۆزییانەی پێمان داوون** ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ **پێش ئەوەی مردن یەخە بە** یەکێکتان بگرێ ﴿فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي﴾ **ئەوسا بڵێت : خوایە خۆزگە مردنی منت دوابخستایە** ﴿إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ﴾ **بۆ ماوەیەکی نزیك** ﴿فَأَصَّدَّقَ﴾ **جا ماڵم ببەخشیایە و** ﴿وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ **لە چاکان بوومایە. ١٠)** ﴿وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا﴾ **هەرگیز خوا هیچ کەسێك دوا ناخات (لەمردن)** ﴿إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا﴾ **کاتێك کەوەختی (مردنی) هات** ﴿وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ **وەخوا** شارەزایە بەوەی کە دەیکەن. ١١)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۖ لَهُ ٱلۡمُلۡكُ وَلَهُ ٱلۡحَمۡدُۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ فَمِنكُمۡ كَافِرٞ وَمِنكُم مُّؤۡمِنٞۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّ وَصَوَّرَكُمۡ فَأَحۡسَنَ صُوَرَكُمۡۖ وَإِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعۡلِنُونَۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤﴾ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ نَبَؤُاْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبۡلُ فَذَاقُواْ وَبَالَ أَمۡرِهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُۥ كَانَت تَّأۡتِيهِمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَقَالُوٓاْ أَبَشَرٞ يَهۡدُونَنَا فَكَفَرُواْ وَتَوَلَّواْۚ وَّٱسۡتَغۡنَى ٱللَّهُۚ وَٱللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٞ ﴿٦﴾ زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَن لَّن يُبۡعَثُواْۚ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبۡعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلۡتُمۡۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ﴿٧﴾ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلنُّورِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلۡنَاۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ﴿٨﴾ يَوۡمَ يَجۡمَعُكُمۡ لِيَوۡمِ ٱلۡجَمۡعِۖ ذَٰلِكَ يَوۡمُ ٱلتَّغَابُنِۗ وَمَن يُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعۡمَلۡ صَٰلِحٗا يُكَفِّرۡ عَنۡهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُدۡخِلۡهُ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٩﴾

- ئەنجا خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ... هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا عَلَى مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنفَضُّوا...﴾ ئەنجا پێغەمبەر (ﷺ) ناردی بەشوێنمدا و ئایەتەکانی خوێندەوە کە دابەزیبوون و فەرمووی: (بێگومان ئەی زەید خوای گەورە ڕاستی قسەکانی تۆی دەرخست).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (المعارج): قال رسول الله (ﷺ): (آية المنافق ثلاث: إذا حدث كذب، وإذا عاهد غدر، وإذا خاصم فجر) (رواه مسلم و بخاري). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: نیشانەی دووڕوو سیانن، هەرکات قسە بکات درۆ دەکات، هەر پەیمان بەڵێنی بدات دەیشکێنی، هەر کات دەمە قاڵێی لەگەڵ لەسێکدا ببێت جنێو دەدات.

سورەتی ﴿ التغابن ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يُسَبِّحُ لِلَّهِ﴾ ستایشی خوا دەکات ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿لَهُ الْمُلْكُ﴾ دەسەڵاتی تەواو بۆ ئەوە ﴿وَلَهُ الْحَمْدُ﴾ وە هەرچی ستایش هەیە هەمووی بۆ ئەوە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە ئەوە بەسەر هەموو شتێکدا بەدەسەڵاتە. ١) ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ خوا ئەو زاتەیە کە ئێوەی دروست کردووە ﴿فَمِنكُمْ كَافِرٌ﴾ ئینجا هەندێکتان بێ باوەڕو ﴿وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ﴾ هەندێکی تریشتان باوەڕدارن ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وە خوا بینایە بەهەر شتێك کە ئەنجامی دەدەن. ٢) ﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ خوا ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە بەحەق و ڕاستی ﴿وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ﴾ لەجوانترین شێوەشدا وێنەی کێشاون ﴿وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ وە سەرئەنجام هەر بۆلای ئەوە. ٣) ﴿يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە خوا دەیزانێ ﴿وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ وە شارەزایە بەوەی دەیشارنەوە وە بەوەی ئاشکرای دەکەن ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ وە خوا زانایە بەوەی لەناو دڵ و دەروندایە. ٤) ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ﴾ ئایا پێتان نەگەیشتووە هەواڵی ئەوانەی ﴿كَفَرُوا مِن قَبْلُ﴾ کە بێ باوەڕ بوون لەمەو پێش ﴿فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ﴾ بۆیە چەشتیان تۆڵەی کاری خۆیان ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بۆ ئەوان هەیە سزای سەخت. ٥) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ﴾ ئەو(سزایە) بێگومان بەهۆی ئەوە وەبوو ﴿كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ کەپێغەمبەرەکانیان بۆهات بەبەڵگەی ئاشکراوە ﴿فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا﴾ کە چی دەیان ووت چۆن ئەبێ ئادەمی یەك لە خۆمان ڕێ نموونیمان بکات ﴿فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوا﴾ ئینجا بێ بڕوا بوون و ڕوویان وەرگێڕا ﴿وَّاسْتَغْنَى اللَّهُ﴾ وە خواش بێ نیازیی نواند (لە باوەڕهێنانیان) ﴿وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ وەخوا دەوڵەمەندەو شایستەی ستایشە. ٦) ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێ باوەڕان وایان دەزانی ﴿أَن لَّن يُبْعَثُوا﴾ کە (لە ڕۆژی دوایی دا) زیندوو ناکرێنەوە ﴿قُلْ بَلَىٰ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پێ یان بڵێ بەرێ وەڵلا ﴿وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ﴾ سوێند بە پەروەردگارم بێگومان زیندوو دەکرێنەوە ﴿ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ﴾ دڵنیابن پاشان هەواڵتان پێ دەدرێت بەوەی کە کردووتانە ﴿وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ وە ئەمە بۆ خوا ئاسانە. ٧) ﴿فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ کەواتە باوەڕ بێنن بەخواو پێغەمبەرەکەی و ﴿وَالنُّورِ الَّذِي أَنزَلْنَا﴾ بەو ڕووناکی یەی دامان بەزاندووە(کە قورئانە) ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وەخوا ئاگادارە بەوەی کە دەیکەن. ٨) ﴿يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ﴾ (پاداشتان دەداتەوە) لەڕۆژێکدا کە کۆتان دەکاتەوە بۆ ڕۆژی کۆکردنەوە **﴿ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ﴾ ئەوڕۆژە ڕۆژی زیانباری یە** ﴿وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ﴾ **وە هەرکەسێك بڕوا بێنێ بەخوا** ﴿وَيَعْمَلْ صَالِحًا﴾ **وە کردەوەی چاك بکات** ﴿يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ﴾ **خوا چاوپۆشی دەکات لەگوناهەکانی** ﴿وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ﴾ **وەدەیخاتە ناو بەهەشتانێکەوە** ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ **کە جۆگە ئاوی زۆر بەژێریاندا دەڕوات** ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ **تیا دەمێننەوە بەهەمیشەیی** ﴿ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ **ئەوەیە بردنەوە و سەرکەوتنی گەورە. ٩)**

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ
ٱلنَّارِ خَٰلِدِينَ فِيهَاۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَآ أَصَابَ مِن
مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۗ وَمَن يُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ يَهۡدِ قَلۡبَهُۥۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ
شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَۚ فَإِن
تَوَلَّيۡتُمۡ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٢﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿١٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنۡ أَزۡوَٰجِكُمۡ وَأَوۡلَٰدِكُمۡ عَدُوّٗا
لَّكُمۡ فَٱحۡذَرُوهُمۡۚ وَإِن تَعۡفُواْ وَتَصۡفَحُواْ وَتَغۡفِرُواْ
فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ
فِتۡنَةٞۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ ﴿١٥﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ
وَٱسۡمَعُواْ وَأَطِيعُواْ وَأَنفِقُواْ خَيۡرٗا لِّأَنفُسِكُمۡۗ وَمَن
يُوقَ شُحَّ نَفۡسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِن تُقۡرِضُواْ
ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗا يُضَٰعِفۡهُ لَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ شَكُورٌ
حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿١٨﴾

سُورَةُ الطَّلَاقِ

ترتيبها ٦٥ — آياتها ١٢

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٤) سورەتی (التغابن): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ ...﴾ تورمزی و حاکیم گێڕاویانەتەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە وتی: ئەم ئایەتە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ...﴾ دەربارەی کەسانێك دابەزی خەڵکی مەککە بوون موسڵمان بوو بوون و بە نیاز بوون بێن بۆ خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) –لە مەدینە– بەڵام خێزان و منداڵەکانیان لێیان نەگەڕان بڕۆن بۆ خزمەتی پێغەمبەر جا کە بینیان هاوڕێکانیان لەئاییندا شارەزا بوون ویستیان تۆڵە لەخێزان و منداڵەکانیان بکەنەوە ئەدجا خوای گەورە ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ...﴾.

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ ئەوانەی کە بێ باوەڕبوون و نیشانە و بەڵگەکانی ئێمەیان بە درۆزانی ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانە هاوەڵی ئاگرن ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تیا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ وە سەر ئەنجامێکی زۆر خراپە. ١٠) ﴿مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ﴾ هیچ ناڕەحەتی یەك تووشی (خەڵك) نابێت ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بەفەرمانی خوا ﴿وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ﴾ هەر کەسێك باوەڕ بێنێ بەخوا ﴿يَهْدِ قَلْبَهُ﴾ خوا ڕێ نموونی دڵی دەکات ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بەهەموو شت ئاگادارە. ١١) ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ فەرمانبەریی خواو فەرمانبەری پێغەمبەر بکەن ﴿فَإِن تَوَلَّيْتُمْ﴾ ئەوسا ئەگەر پشتان تێ کرد ﴿فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا﴾ جا ئەوەی لەسەر پێغەمبەری ئێمەیە ﴿الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ هەر گەیاندنی ڕوون و ئاشکرای ئایینە. ١٢) ﴿اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ خوا زاتێکە کە جگە لەو هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ با باوەڕداران تەنها پشت بەخوا ببەستن. ١٣) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ﴾ بەڕاستی هەندێ لەژنان و منداڵانتان ﴿عَدُوًّا لَّكُمْ﴾ دوژمنی ئێوەن ﴿فَاحْذَرُوهُمْ﴾ جا خۆتانیان لێ بپارێزن ﴿وَإِن تَعْفُوا﴾ وە ئەگەر (لێیان) ببورن ﴿وَتَصْفَحُوا﴾ وە واز بێنن (لێیان) ﴿وَتَغْفِرُوا﴾ وە (لێیان) خۆش بین ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خواش لێ خۆش بووی میهرەبانە. ١٤) ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾ بێ گومان دارایی و منداڵتان هەرهۆی تاقی کردنەوەتانن ﴿وَاللَّهُ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ لەکاتێکدا خوا پاداشتی زۆر گەورەی لەلایە. ١٥) ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ کەوابوو لەخوا بترسن ئەوەندەی کە دەتوانن ﴿وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا﴾ وە گوێڕایەڵ و ملکەچی بن ﴿وَأَنفِقُوا خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ﴾ وە ماڵ ببەخشن کە بۆ خۆتان چاکترە ﴿وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ﴾ وە ئەوەی پارێزراو بێ لەچرووکی نەفسی خۆی ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ هەر ئەوانن سەرکەوتوو رزگار. ١٦) ﴿إِن تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ ئەگەر قەرز بدەن بەخوا بە قەرزێکی چاك ﴿يُضَاعِفْهُ لَكُمْ﴾ چەند بەرانبەری دەکات بۆتان ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ وە لێتان خۆش دەبێ ﴿وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ﴾ وە خوا سوپاسگوزاری لەسەرخۆیە. ١٧) ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ زانای پەنهان و ئاشکراو ﴿الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ زاڵی کاریەجێ یە. ١٨)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا۟ ٱلْعِدَّةَ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ لَا تَدْرِى لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا۟ ذَوَىْ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا۟ ٱلشَّهَٰدَةَ لِلَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَٰلِغُ أَمْرِهِۦ ۚ قَدْ جَعَلَ ٱللَّهُ لِكُلِّ شَىْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ وَٱلَّٰٓـِٔى يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّٰٓـِٔى لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُو۟لَٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ أَجْرًا ﴿٥﴾

ئایەتی (٣٧) سورەتی (المعارج): عن جابر بن سمرة قال: دخل رسول الله (ﷺ) المسجد ونحن حلق متفرقون فقال: (مالي أراكم عزين) (رواه مسلم و أبو داود). جابری کوڕی سەموره – ڕەزای خوای لێ بێ – لەمزگەوتدا پێغەمبەر (ﷺ) هاتە ناومان ئێمەش بەچەند ئەڵقەیەك دانیشتبووین، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: ئەوە چییە بە پەرش بڵاو – پەرتەوازە – دەتانبینم.

ئایەتی (١٠) سورەتی (نوح): قال النبي (ﷺ): (والذي نفسي بيده لو لم تذنبوا لذهب الله بكم، ولجاء بقوم يذنبون، فيستغفرون الله تعالى، فيغفر لهم)(رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بە دەستە ئەگەر گوناه نەکەن دڵنیابن خوا لاتان دەبات و کەسانێکی تر دێنێ کە گوناه بکەن ئەنجا داوای لێ خۆشبوون لە خوای گەورە بکەن ئیتر ئەویش لێیان خۆش دەبێت).

سورەتی ﴿ الطلاق ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ **بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان.** ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾ **ئەی پێغەمبەر (ﷺ) (بەئوممەتەکەت بڵێ)** ﴿إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ﴾ **هەر کاتێ ویستان ژنانتان تەڵاق بدەن** ﴿فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ﴾ **با تەڵاقیان بدەن لەکاتی عیدەیاندا (ئەو کاتەی لەحەیز پاك بوونەتەوەو لەگەڵیان دروست نەبوون)** ﴿وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ﴾ **وە عیدەی (ژنەکانتان) بەوردی بژمێرن** ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ﴾ **وە لەخوا بترسن کەپەروەردگارتانە** ﴿لَا تُخْرِجُوهُنَّ﴾ **ئەو ژنانە دەرمەکەن** ﴿مِنْ بُيُوتِهِنَّ﴾ **لەماڵەکانی خۆیان (تاعیدەیان تەواو دەبێ)** ﴿وَلَا يَخْرُجْنَ﴾ **ئافرەتانیش با دەرنەچن (لە ماڵەکانیان)** ﴿إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ﴾ **مەگەر کارێکی خراپی ئاشکرا بکەن** ﴿وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ **وە ئەوانە سنوورانێکی خوایین** ﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ﴾ **هەر کەسێك لەسنوورانی خوا دەربچێ** ﴿فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ **ئەوە بێگومان ستەمی لەخۆی کردووە** ﴿لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ﴾ **تۆ چووزانی لەوانەیە خوا پێشـی بێنێ** ﴿بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا﴾ **دوا ئەوە کارێکی تر. ١)** ﴿فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ **ئینجا کە گەیشتنە کاتی خۆیان** ﴿فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ **ئەوسا یان بیانهێڵنەوە بەباشی (بیان بەنەوە بۆ لای خۆتان پیاوانە)** ﴿أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ **یان لێیان جیا ببنەوە بەباشی** ﴿وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾ **وە دوو شاهیدی دادپەروەر بگرن لەخۆتان** ﴿وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ﴾ **کە لەبەر خوا ئەو شاهیدیە بدەن** ﴿ذَٰلِكُمْ﴾ **ئەوانە (باسکران پەندێکن)** ﴿يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ﴾ **کە ئامۆژگاری ئەوانەی پێ دەکرێ کە باوەڕیان هەبێ** ﴿بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ **بە خوا و ڕۆژی دوایی** ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ﴾ **وە هەرکەسێ خواناس بێ** ﴿يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ **خوا دەروی لێ دەکاتەوە. ٢)** ﴿وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾ **وە رزق و ڕۆزی دەدات لەلایەکەوەکە بەخەیاڵیدا نەهاتووە** ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ **وە هەکەسێ پشت بەخوا ببەستێ** ﴿فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ **ئەوە خوای بەسە** ﴿إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ﴾ **بەڕاستی خوا کار و فەرمانی خۆی بەئەنجام دەگەیەنێ** ﴿قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا﴾ **بێگومان خوا بۆ هەموو شتێك ئەندازەیەکی دیاری کراوی داناوە. ٣)** ﴿وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ﴾ **ئەوانەی کە بێ هیوا دەبن لەکەوتنە حەیزەوە** ﴿مِنْ نِسَائِكُمْ﴾ **لە ژنانتان** ﴿إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ﴾ **ئەگەر (دەربارەی زانینی عیدەیان) دوو دڵ بوون ئەوا عیدەیان سێ مانگە** ﴿وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ﴾ **وە (هەروا) ئەوانەش کە (لەبەر منداڵی) هێشتا حەیزیان پیا نەهاتووە** ﴿وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ﴾ **وە ژنانی سك پڕ (دوو گیان)** ﴿أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ **عیدەیان ئەو کاتەیە کە سکەکەیان دابنێن** ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ﴾ **هەر کەسێك لە خوا بترسێت** ﴿يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾ **خوا کاری بۆ ئاسان دەکات. ٤)** ﴿ذَٰلِكَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ **ئەوەی (کەباسکرا) فەرمانی خوایە** ﴿أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ﴾ **کە بۆی ناردونەتە خوارەوە** ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ﴾ **وە هەر کەسێك خواناس بێت** ﴿يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ﴾ **گوناهەکانی بۆ دادەپۆشێ و** ﴿وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾ **پاداشتی گەورەی دەداتێ. ٥)**

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا۟
عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن كُنَّ أُو۟لَٰتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ
فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا۟ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَإِن
تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦ ۖ
وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا
إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ
عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِۦ فَحَاسَبْنَٰهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَٰهَا
عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَٰقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾
أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ
قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَّسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَٰتٍ
لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ
وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ رِزْقًا ﴿١١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ
سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ
ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًۢا ﴿١٢﴾

ئایـــەتی (٢٨) سورەتی (نوح): عن أبي سعيد الخدري (رضـــى الله عنـــه) قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (لا تـصحب إلا مؤمنـاً، ولا يأكل طعامـك إلا تقـــي) (رواه أبـــو داودو الترمـــذي). ئەبو سەعید خودری – ڕەزای خـوای لێ بـــێ– دەڵـــێ: لەپێغەمبەری خـوام (ﷺ) بیـــست فـــەرمووی: (تـــەنها هاوڕێیەتی ئیماندار بکـــە، وە تـــەنها ئیمانـــــداری پاستەقینەو خواناس نانت بخوات).

ئایـــەتی (١) سورەتی (المزمل): عن سعيد بن هاشم (رضى الله عنه) قال: قال عائيشه (رضى الله عنه) خبرنا عن قيـام رسول الله (ﷺ) قالت: ألست تقرأ (يا أيها المزمـل)؟ قلـت: بلـى، قالـت فانهـا كانـت قيـام رسـول (ﷺ) وأصحابه حتى إنتفخت أقدامهم، وحسب لخرها في السماء ستة عشر شهراً ثم نـزل. (رواه ابـن أبـي حـاتم واسناده صحيح). سەعدی کوڕی هاشم دەڵێ: پرسیارم لەعائیشە – ڕەزای خوای لێ بێ– کرد ووتم –

﴿أَسْكِنُوهُنَّ﴾ (ژنانی تەڵاق دراو)دایان بنێن ﴿مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم﴾ لەو شوێنەی کە (خۆتان) دادەنیشن ﴿مِّن وُجْدِكُمْ﴾ بە پێ ی تواناتان ﴿وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ﴾ وە زیانیان پێ مەگەیەنن ﴿لِتُضَيِّقُوا۟ عَلَيْهِنَّ﴾ تا تەنگیان پێ هەڵچنن ﴿وَإِن كُنَّ أُو۟لَٰتِ حَمْلٍ﴾ وە ئەگەر دووگیان بوون ﴿فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ﴾ ئەوە خەرجیان بکێشن ﴿حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ تا سکەکەیان دائەنێن ﴿فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ﴾ ئەوسا ئەگەر شیریان دا بە منداڵەکەتان ﴿فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ ئەوا ئێوەش کرێ یان بدەنێ ﴿وَأْتَمِرُوا۟ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ﴾ وە لەناو خۆتاندا ڕاوێژ بکەن بەچاکی (دەربارەی منداڵەکە) ﴿وَإِن تَعَاسَرْتُمْ﴾ وە ئەگەر تەنگیتان کرد(نەسازان لە کرێکەدا) ﴿فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ﴾ ئەوە با ئافرەتێکی تر شیری بداتێ. ٦)﴿لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦ﴾ بادەوڵەمەند بەپێ ی دەوڵەمەندیی نەفەقە بدات ﴿وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ﴾ وە هەر کەسێك کەم دەستوەژار بوو ﴿فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ﴾ بابەپێ ی ئەوەی کەخوا داویتێ نەفەقەبدات ﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا﴾ خوا داوا لەکەس ناکات ﴿إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا﴾ مەگەر بە پێ ی ئەوەی کەپێی داوە ﴿سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ بێگومان خوا دوای تەنگانە ئاسانی دێنێت.) ﴿وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ﴾ زۆر لەدێهاتی (و شاری)یەکان سەرپێچی یان کرد ﴿عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِۦ﴾ لە فەرمانی پەروەردگار و پێغەمبەرەکانی ﴿فَحَاسَبْنَٰهَا﴾ ئێمەش پرسینەوەمان لەگەڵ کردن ﴿حِسَابًا شَدِيدًا﴾ بە پرسینەوەیەکی سەخت ﴿وَعَذَّبْنَٰهَا عَذَابًا نُّكْرًا﴾ وە سزامان دان بەسزایەکی دژوار. ٨)﴿فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا﴾ ئیتر ئاکامی کردەوەی خۆیانیان چەشت ﴿وَكَانَ عَٰقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا﴾ وە سەرئەنجامی کاریان بوو بەزیانباریی و خەسارۆمەندی. ٩)﴿أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا﴾ خوا ئامادەی کردووە بۆیان سزایەکی سەخت ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ کەواتە لەخوا بترسن ﴿يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ ئەی خاوەنانی ژیری ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەوانەی باوەڕیان هێناو ﴿قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا﴾ بێگومان خوا قورئانی بۆ دابەزاندوون. ١٠) ﴿رَّسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ﴾ (هەروەك بۆی ناردون) پێغەمبەرێك کەدەخوێنێتەوە بۆتان ﴿ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَٰتٍ﴾ ئایەتەکانی خوا کە ڕوون کەرەوەن﴿لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ تا دەربێنێ ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ وە کردەوەی چاکیان کردووە ﴿مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ﴾ لەتاریکستانی (بێ دینی) بۆ ڕووناکی (دینداری) ﴿وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ﴾ وە هەر کەسێك باوەڕ بێنێ بەخوا ﴿وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا﴾ وە کاری چاك بکات ﴿يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ﴾ دەیخاتە ناو بەهەشتانێکەو ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ کە بە ژێر درەختەکانیدا جۆگە ئاوی زۆر دەڕوا ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا﴾ تیادەمێننەوەبەهەمیشەیی ﴿قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ رِزْقًا﴾ بێ گومان خوا (لەوێ) ڕزقی چاکی بۆ ئامادەکردووە. ١١)﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِى﴾ خوا زاتێکە ﴿خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ﴾ کە حەوت ئاسمانی دروست کردووە ﴿وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ﴾ وە بەوێنەی ئەوان زەویشی دروست کردووە ﴿يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ﴾ فەرمانی خوا لە نێوانیاندا دادەبەزێت ﴿لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ﴾ تا چاك بزانن کە خوا ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ﴾ وە بێگومان خوا ﴿قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًۢا﴾ بەزانین دەوری هەموو شتێکی داوە. ١٢)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ تَبْتَغِى مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ وَٱللَّهُ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَٰنِكُمْ وَٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ
وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِىُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ حَدِيثًا
فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُۥ وَأَعْرَضَ عَنۢ بَعْضٍ
فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ مَنْ أَنۢبَأَكَ هَٰذَا قَالَ نَبَّأَنِىَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ
﴿٣﴾ إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِن تَظَٰهَرَا عَلَيْهِ
فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَىٰهُ وَجِبْرِيلُ وَصَٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا
خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَٰتٍ مُّؤْمِنَٰتٍ قَٰنِتَٰتٍ تَٰٓئِبَٰتٍ عَٰبِدَٰتٍ سَٰٓئِحَٰتٍ
ثَيِّبَٰتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ
نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ
لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١-٤) سورەتی (التحریم): ﴿یَا أَیُّهَا النَّبِیُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ .... وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِیرٌ﴾ بوخاری و موسلیم دەگێڕنەوە لە عائیشەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە لای زەینەبی کچی جەحش دەمایەوە هەنگوینی دەخوارد بۆیە من و حەفصە لە نێو خۆمانا ڕێککەوتین کە پێغەمبەر (ﷺ) هات بۆ لای هەرکاممان پێی بڵێین: مەغافیرت خواردوە؟ بەڕاستی بۆنی مەغافیرت لێ دێ -مەغافیر شیلەیەکی شیرینی بۆن ناخۆشە- پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (نەخێر بەڵکو من لای زەینەبی کچی جەحش هەنگوینم خواردوە، دڵنیابە جارێکی تر نایخۆم سوێندیشم خواردوە -کە ئیتر نایخۆم- ئەم قسەو باسە لای کەسی تر باس مەکە) جا ئەم ئایەتانە دابەزی ﴿یَا أَیُّهَا النَّبِیُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ... وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِیرٌ﴾. -

سورەتی ﴿ التحريم ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ﴾ بۆچی شتێك لەخۆت حەرام دەکەیت کە خوا بۆی حەڵاڵ کردویت ﴿تَبْتَغِى مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ﴾ تۆ ڕەزامەندی ژنەکانت دەوێ ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ لەکاتێکدا خوا لێخۆشبووی میهرەبانە. ١) ﴿قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ﴾ بێگومان خوا دایناوە بۆتان ﴿تَحِلَّةَ أَيْمَٰنِكُمْ﴾ هەڵوەشاندنەوەی سوێندەکانتان ﴿وَٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ﴾ خوا کارساز و دۆستی ئێوەیە ﴿وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ﴾ وە ئەو زانای کاردروستە. ٢) ﴿وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِيُّ﴾ کاتێك کە پێغەمبەر (ﷺ) بەنهێنی ﴿إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ حَدِيثًا﴾ لای هەندێ لەژنەکانی قسەیەکی درکاند ﴿فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ﴾ ئینجا کەئەو (ژنە) قسەکەی کرد (بۆ هەوێکەی) ﴿وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ﴾ خواش پێغەمبەری (ﷺ) ئاگادار کرد ﴿عَرَّفَ بَعْضَهُۥ وَأَعْرَضَ عَنۢ﴾ (پێغەمبەر (ﷺ)) هەندێك (لەقسەکان)ی باسکرد و بێ دەنگ بوو لە ﴿بَعْضٍ﴾ هەندێکی تری ﴿فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ﴾ ئینجا کە پێ ی ووت (ژنەکەی) ووتی: ﴿مَنْ أَنۢبَأَكَ هَٰذَا﴾ کێ ئەمەی پێ گەیاندی ﴿قَالَ نَبَّأَنِىَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ﴾ فەرمووی خوای زانای ئاگادار پێ ی گەیاندم. ٣) ﴿إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ﴾ (ئەی حەفصە و عائیشە) ئەگەر هەردووکتان تەوبە بکەن و بگەڕێنەوە بۆلای خودا (جێ ی خۆیەتی) ﴿فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ چونکە بەڕاستی دڵتان لایدا (لە حەق و ڕاستی) ﴿وَإِن تَظَٰهَرَا عَلَيْهِ﴾ وە ئەگەر پشتی یەکتر بگرن لەدژی پێغەمبەر (ﷺ) (سەرکەوتوو نابن) ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَىٰهُ﴾ چونکە بێگومان پشگیری ئەوە خوایە ﴿وَجِبْرِيلُ وَصَٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ جوبرەئیل و ئیماندارە چاکەکانیش ﴿وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ﴾ دوای ئەوان فریشتەکانیش پشتیوانی ئەون. ٤) ﴿عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ﴾ دڵنیابن ئەگەر ئێوە تەڵاق بدات پەروەردگاری ﴿أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ﴾ لەباتی ئێوە ژنانێکی باشتر لەئێوەی دەداتێ ﴿مُسْلِمَٰتٍ مُّؤْمِنَٰتٍ﴾ موسڵمانانی، بڕوادارانی ﴿قَٰنِتَٰتٍ﴾ ملکەچانی ﴿تَٰٓئِبَٰتٍ﴾ تەوبەکارانی ﴿عَٰبِدَٰتٍ سَٰٓئِحَٰتٍ﴾ خواپەرستانی، ڕۆژووگران ﴿ثَيِّبَٰتٍ وَأَبْكَارًا﴾ لە بێوەژنان و کیژان. ٥) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ خۆتان و کەس و کارتان بپارێزن لەئاگرێك ﴿وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ﴾ کە سووتەمەنی یەکەی ئادەمی و بەردە ﴿عَلَيْهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ﴾ سەرپەرشتی ئەو (ئاگری دۆزەخەن) چەند فریشتەیەکی دڵ ڕەقی توندو تیژی وا ﴿لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ﴾ کە نافەرمانی خوا ناکەن لەوەی کەفەرمانیان پێ بدات ﴿وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ وە ج فەرمانێکیان پێ بدرێ دەیکەن. ٦) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون ﴿لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ﴾ ئەمڕۆ (کەڕۆژی دوایی دا) عوزر مەهێننەوە ﴿إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ چونکە بێگومان پاداشت دەدرێنەوە لەسەر ئەوەی کە دەتانکرد. ٧)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ تُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ تَوۡبَةٗ نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمۡ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَيُدۡخِلَكُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ يَوۡمَ لَا يُخۡزِي ٱللَّهُ ٱلنَّبِيَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥۖ نُورُهُمۡ يَسۡعَىٰ بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَبِأَيۡمَٰنِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتۡمِمۡ لَنَا نُورَنَا وَٱغۡفِرۡ لَنَآۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلۡكُفَّارَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱغۡلُظۡ عَلَيۡهِمۡۚ وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٩﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱمۡرَأَتَ نُوحٖ وَٱمۡرَأَتَ لُوطٖۖ كَانَتَا تَحۡتَ عَبۡدَيۡنِ مِنۡ عِبَادِنَا صَٰلِحَيۡنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمۡ يُغۡنِيَا عَنۡهُمَا مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـٔٗا وَقِيلَ ٱدۡخُلَا ٱلنَّارَ مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱمۡرَأَتَ فِرۡعَوۡنَ إِذۡ قَالَتۡ رَبِّ ٱبۡنِ لِي عِندَكَ بَيۡتٗا فِي ٱلۡجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِن فِرۡعَوۡنَ وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِي مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرۡيَمَ ٱبۡنَتَ عِمۡرَٰنَ ٱلَّتِيٓ أَحۡصَنَتۡ فَرۡجَهَا فَنَفَخۡنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا وَصَدَّقَتۡ بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتۡ مِنَ ٱلۡقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾

- نەسائی دەگێڕێتەوە لە ئەنەسەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا کەنیزەکێکی هەبوو -ماریەی قیبطی- سەرجێی لەگەڵدا دەکرد عائیشە و حەفصە ئەوەندە بەرۆکی پێغەمبەریان (ﷺ) گرت تا پێغەمبەر (ﷺ) لە خۆی حەرام کرد کە جارێکی تر لەگەڵی دروست بێ ئەدجا خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ ....﴾

هۆی هاتنەخوارەوەی ئایەتی (٥) سورەتی (التحریم): ﴿عَسَى رَبُّهُ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُ أَزْوَاجاً خَيْراً مِّنكُنَّ ....﴾ ئیبن ئەبی حاتیم گێڕاویەتیەوە لە عومەری کوڕی خەططابەوە کە دەڵێ: هەواڵم پێ گەیشت کە لە نێوان پێغەمبەرو (ﷺ) خێزانەکانیدا کێشەیەک هەیە ، منیش ڕۆشتم بۆ لای یەک بە یەکی خێزانەکانی ، پێم دەووتن ، سوێند بەخوا لە داواکانی پێغەمبەر (ﷺ) وازدێنن یا خوا -

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿تُوبُوا إِلَى اللَّهِ﴾ بگەڕێنەوە بۆ لای خوا ﴿تَوْبَةً نَصُوحًا﴾ بە گەڕانەوەیەکی ئێجگاریی ﴿عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ تا پەروەردگارتان لە گوناهەکانتان خۆش ببێ ﴿وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە بتان خاتە ناو باخاتێکەوە ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە دەڕوا بەژێریاندا جۆگە ئاوی زۆر ﴿يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ لەڕۆژێکدا کە خوا پێغەمبەر (ﷺ) و کەسانێ کەباوەڕیان هێناوە لەگەڵیدا سەرشۆڕیان ناکات ﴿نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ ڕووناکی (ئیمان)یان دەڕوات لەپێشیانەوەو ﴿وَبِأَيْمَانِهِمْ﴾ لەلای ڕاستیانەوە ﴿يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا﴾ دەڵێن ئەی پەروەردگارمان ڕووناکی یەکەمان بۆ زیادو تەواوبکە ﴿وَاغْفِرْ لَنَا﴾ وەلێمان خۆش بە ﴿إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی هەر تۆیت بەسەر هەموو شتێکدا دەسەڵاتداری. ٨) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ بجەنگە لەگەڵ بێ باوەڕانو دوو ڕووانـدا ﴿وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ﴾ وەتوندو تیژ بەلەگەڵیاندا ﴿وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾ وەجێیان دۆزەخە ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ کە سەرئەنجامێکی زۆر خراپە. ٩) ﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ﴾ خوا بۆ بێ باوەڕان ژنی نووحو ژنی لووطی بەنموونە هێنایەوە ﴿كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ﴾ کە لەژێر (نیکاحی) دوو بەندەدا بوون ﴿مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ﴾ لەبەندە چاکەکانی ئێمە ﴿فَخَانَتَاهُمَا﴾ ئینجا خیانەتیان لەگەڵ کردن ﴿فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ کەچی (مێردەکانیان) نەیانتوانی شتێك لەسزای خوایان لێ دووربخەنەوە ﴿وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ﴾ وەپێیان وترا کەبڕۆنە ناو ئاگرەوە ﴿مَعَ الدَّاخِلِينَ﴾ لەگەڵ ئەوانەی کەدەڕۆنە ناویەوە. ١٠) ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا﴾ (هەروا) خوا نموونەیەکی تری هێنایەوە ﴿لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ بۆ ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ﴾ (بە) ژنی فیرعەون ﴿إِذْ قَالَتْ﴾ کاتێك کەوتی ﴿رَبِّ ابْنِ لِي﴾ پەروەردگارم بۆم دروست بکە ﴿عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ﴾ لای خۆت ماڵێك لە بەهەشتدا ﴿وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ﴾ وە ڕزگارم بکە لە فیرعەون و کردەوەکانی ﴿وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ وەڕزگارم بکە لە گەل ستەمکاران. ١١) ﴿وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ﴾ وە(بە) مەریەمی کچی عیمران ﴿الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا﴾ ئەوەی کە داوێنی خۆی پاك ڕاگرت ﴿فَنَفَخْنَا فِيهِ﴾ ئەوسا ئێمە فوومان پیاکرد ﴿مِنْ رُوحِنَا﴾ لەڕۆحێك کە خۆمان دروستمان کردووە ﴿وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ﴾ وە باوەڕی هێنا بوو بە ووتەکانی پەروەردگاری خۆی و کتێبەکانی ﴿وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ﴾ وە لەڕیزی فەرمانبەرداراندا بوو. ١٢)

سُورَةُ المُلْكِ

آیاتها ٣٠ — ترتیبها ٦٧

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَٰنِ مِن تَفَاوُتٍ ۖ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٥﴾ وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ۖ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لِّأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

- هاوسەری چاکتر لە ئێوەی دەداتێ لە جیاتی ئێوە ، تا گەڕشتمە کۆتاەمین یان ، ووتی: ئەی عومەر مەگەر پێغەمبەر (ﷺ) خۆی ئامۆژگاری خێزانەکانی پێ ناکرێ ؟! ئیتر منیش بێ دەنگ بووم ، جا خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿عَسَىٰ رَبُّهُ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ ....﴾.

- دەربارەی ئەو نوێژی پێغەمبەر (ﷺ) هەواڵمان بدرێ، ئەویش ووتی: (یا أیها المزمل)ت نەخوێندۆتەوە؟ ووتم با خوێندومەتەوە، ووتی بەوە ئێوە بوو- کە لە سەرەتای سورەتەکەدا هاتووە- ئەو نوێژی پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵانی -ئەوەندە ئەو نوێژیان کرد- هەتا قاچیان ئاوسا، کۆتایی سورەتەکە شانزدە مانگ پاش سەرەتاکەی دابەزی.

ئایەتی (٤) سورەتی (المزمل): عن أنس أنه سئل عن قراءة رسول الله (ﷺ) فقال: -

سورەتی ﴿ الملك ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ﴾ گەورەو پیروزە ئەو زاتەی کەهەرچی دەسەلات و پاشایی هەیە بەدەست ئەوە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەئەو دەسەلاتدارە بەسەر هەموو شتێکدا. ١) ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ﴾ ئەو زاتەی کەمردن و ژیانی داهێناوە﴿لِيَبْلُوَكُمْ﴾ تا تاقیتان بکاتەوە ﴿أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ کەکردەوەی کامتان چاکترە ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ﴾ وەهەر ئەوە بالادەست و لێ خۆشبوو. ٢)﴿الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا﴾ ئەو زاتەی کەحەوت ئاسمانی دروست کردووە یەک لەسەر یەک ﴿مَا تَرَىٰ﴾ تۆ نابینیت (ئەی تەماشاکەر) ﴿فِي خَلْقِ الرَّحْمَٰنِ﴾ لەدروست کراوەکانی خوای میهرەباندا ﴿مِنْ تَفَاوُتٍ﴾ هیچ نارێکی یەک ﴿فَارْجِعِ الْبَصَرَ﴾ چاوبگێرەو وورد بەرەوە (بزانە) ﴿هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ﴾ ئایا هیچ نا تەواوی یەک دەبینیت. ٣)﴿ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ﴾ دووبارە چاو بگێرە ﴿كَرَّتَيْنِ﴾ یەک لەدوای یەک ﴿يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا﴾ چاووت بەریسوایی و نائومێدیی دەگەڕێتەوە بۆلای خۆت ﴿وَهُوَ حَسِيرٌ﴾ وە ئەو (چاوەت) ماندووە تاقەتی چووە. ٤)﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ﴾ سوێندبێ بێ گومان ئاسمانی دنیامان رازاندۆتەوە بە چرای زۆر (ی ئەستێرە) ﴿وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ﴾ وەگێڕاومانن بەرەجمی شەیتانەکان ﴿وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ﴾ وەئامادەمان کردووە بۆ ئەوان (لەقیامەتدا) سزای ئاگری هەلگیرساو. ٥)﴿وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ﴾ وە بۆ ئەوانەی کەبێ بڕوان بە پەروەردگاریان ﴿عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ سزای دۆزەخ ئامادەیە، کە مەنزلگایەکی زۆر خراپە. ٦) ﴿إِذَا أُلْقُوا فِيهَا﴾ کاتێک کە فڕێ درانە ناوی یەوە ﴿سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا﴾ لەدۆزەخەوە لوورەو نرکەیەک دەبیستن ﴿وَهِيَ تَفُورُ﴾ وەئەو ئەکوڵێ و جۆش دەخوات. ٧)﴿تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ﴾ نزیکە (دۆزەخ) لەڕقانا پارە پارە ببێ ﴿كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ﴾ هەرکاتێ دەستەیەک فڕێ بدرێنە ناوییەوە ﴿سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا﴾ دەرگاوانەکانی دۆزەخ پرسیاریان لێ دەکەن ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾ ئایا پێغەمبەرێکی ترسێنەرتان بۆنەهاتووە (لەدنیادا). ٨)﴿قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ﴾ دەڵێن بەڵێ بۆمان هاتووە ﴿فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا﴾ بەلام بەدرۆمان دەزانی، و دەمان ووت (پێی) ﴿مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ﴾ خوا هیچی نەناردۆتە خوارەوە ﴿إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ﴾ ئێوە بەس لەگومراییەکی گەورەدان. ٩)﴿وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ﴾ وە دەڵێن ئەگەر قسەی (پێغەمبەران) مان ببیستایە ﴿أَوْ نَعْقِلُ﴾ یاتێ بگەیشتینایە ﴿مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ ئەمڕۆ لەهاوڕێ یانی دۆزەخ نەدەبووین. ١٠)﴿فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ﴾ ئیتر پێ یان نا لەگوناهەکەیان ﴿فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ کەوابوو دووریی لەمیهرەبانی خوا بۆ هاوڕێ یانی دۆزەخ. ١١)﴿إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ﴾ ئەوانەی لەپەنهانیا لەخوای خۆیان دەترسن ﴿لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ لێ خۆش بوون و پاداشتی گەورەیان بۆهەیە. ١٢)

وَأَسِرُّواْ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُواْ بِهِۦٓ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُواْ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُواْ مِن رِّزْقِهِۦ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾ ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِىَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْاْ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍۭ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ بَل لَّجُّواْ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾

- (كانت مداً، ثم قرأ (بسم الله الرحمان الرحيم) يمد (بسم الله) ويمد (الرحمان) ويمد (الرحيم)) (رواه البخاري). پرسیار کرا لە ئەنەس دەربارەی شێوەی قورئان خوێندنی پێغەمبەر (ﷺ) **ئەنەسیش ووتی: (قورئان خوێندنەکەی درێژ دەکردەوە، ئەنجا:** بسم الله **الرحمان الرحيم ی خوێندەوە، (بسم الله)ی درێژ دەکردەوە، (الرحمن)ی** درێژ دەکردەوە (الرحیم)ی درێژ دەکردەوە).

ئایەتی (٥) سورەتی (المزمل): عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: سأل حارث بن هشام رسول الله (ﷺ)، **كيف يأتيك الوحي؟ فقال: (أحيانا** يأتيني مثل صلصلة الجرس. وهو أشده علي، فيفصم عني وقد وعيت **عنه ما قال،** وأحيانا يمثل لي الملك رجلاً فيكلمني فأعي ما يقول) (رواه البخاري و مسلم). عائیشە -

﴿وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ﴾ ئێوە قسە بەپەنهانی بکەن یان بەئاشکرا (بۆ خوا یەکسانە چونکە) ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ ئەو (خوای گەورە) ئاگادارە بەخودی (نهێنی) دڵان. ١٣) ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ﴾ ئایا ئەو خوایەی کەمەردوومی دروست کردووە ئاگای لەنهێنی یان نی یە ﴿وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ لەکاتێکدا کە ئەو ووردبین و ئاگادارە. ١٤) ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا﴾ خوا ئەو زاتەیە کەزەوی بۆ رام کردوون ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا﴾ دەی بگەڕێن بەقەراغ و لاشانیدا ﴿وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ﴾ وە لەڕۆزی خوا بخۆن ﴿وَإِلَيْهِ النُّشُورُ﴾ وە هەر بۆلای ئەوە گەڕانەوە. ١٥) ﴿ءَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ﴾ ئایا دڵنیان لەو خوایەی کە لەئاسمانە ﴿أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ﴾ کە بتانباتە خوارەوە بەناخی زەویی دا ﴿فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾ لە کاتێکدا کەزەوی (وەکە دەریا) گێژ بخوات (بێتە لەرزین)؟ ١٦) ﴿أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ﴾ ئایا دڵنیان لەو خوایەی کە لە ئاسمانە ﴿أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا﴾ کە بای توندتان بینێرێتە سەر بەوورده زیخەوە ﴿فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ﴾ ئەو دەمە تێ دەگەن کە هەڕەشەی ئێمە چۆنە؟. ١٧) ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەو (گەلانەی) کەلە پێش ئەماندا بوون (پێغەمبەرانی ئێمەیان) بەدرۆزن دانا ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ جا چۆن بوو بەگژدا چوونەوەی ئێمە (لەوان). ١٨) ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ﴾ ئایا سەیری باڵندەکان ناکەن بەژوور سەریانەوە ﴿صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ﴾ بەباڵ کراوەیی و هێنانەوەیەک ﴿مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَٰنُ﴾ رای نەگرتوون (بەو ئاسمانەوە) خوا نەبێ ﴿إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾ کەئەو بەهەموو شتێک بینایە. ١٩) ﴿أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ﴾ ئایا ئەوە کێ یە ئەو کەسەی کە لەشکری ئێوەیە ﴿يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَٰنِ﴾ یارمەتتیان دەدات لە جیاتی خوای میهرەبان؟! ﴿إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ﴾ بێ بڕوایان هەر لە فریو خواردنان. ٢٠) ﴿أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ﴾ ئایا ئەوە کێ یە ئەو کەسەی کە ڕۆزیتان دەدات ﴿إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ﴾ ئەگەر خوا ڕۆزی خۆیتان لێ بگرێتەوە؟ ﴿بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ﴾ بەڵکو (بەئارەزوو) درێژەیان دا بەسەرکەشی و دوور کەوتنەوە (لەڕێ ی ڕاست). ٢١) ﴿أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ﴾ ئایا ئەو کەسەی بڕواو بەدەما بکەوێ باشتر ڕێ دەردەکات؟ ﴿أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ یا یەکێک کە قنج و قیت بڕوا بەسەر ڕێگایەکی راست و ڕەواندا؟ ٢٢) ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: هەر خوایە کە دروستی کردوون ﴿وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ﴾ وە گوێ و چاوو دڵی پێ داوون ﴿قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ﴾ زۆر بە دەگمەن سوپاسی (ئەم بەهرانە) دەکەن. ٢٣) ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ بڵێ: هەر خوایە کە ئێوەی بڵاوکردۆتەوە لە زەوی دا ﴿وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ وەهەر لای خواش کۆدەکرێنەوە (لەڕۆژی دواییدا). ٢٤) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ﴾ (بێ بڕواکان بەگاڵتەوە) دەڵێن: ئەم بەڵێنە (بەهاتنی ڕۆژی دوایی) کەی دەبێ ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر راست دەکەن. ٢٥) ﴿قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: زانینی ئەو ڕۆژە هەر لای خوایە ﴿وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ وەمن تەنها ترسێنەرێکی ئاشکرام. ٢٦)

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقِيلَ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِىَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍ ﴿٣٠﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

نٓ ۚ وَٱلْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَآ أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَييِّكُمُ ٱلْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا۟ لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَّشَّآءٍۭ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾

- (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: حارثی کوڕی هیشام پرسیاری کرد لەپێغەمبەر (ﷺ): کەچۆن نیگات بۆ دێت؟ فەرمووی: (هەندێ جار کە نیگام بۆ دێت وەك زرنگانەوەی زەنگ وایە ئەمە قورسترین جۆری نیگایە کەبۆم دێت جاکە ئەو زرنگانەوە لێم جوێ دەبێتەوە بێگومان (جیبرییل) هەرچی پێ ووتووم وەرم گرتووە لێی، وە هەندێ جار جیبرییل خۆی دەباتە سەر شێوەی پیاوێك و سروشەکەم پێ ڕادەگەیەنێ منیش هەرچی دەڵێ لێی تێدەگەم و وەری دەگرم).

ئایەتی (٨) سورەتی (المدثر): قال رسول الله (ﷺ): (كيف أنعم وصاحب القرن قد التقم القرن وحنى جبهته ينظر متى يؤمر لينفخ؟) فقال أصحاب رسول الله (ﷺ): فما تأمرنا يا رسول الله؟! قال: (قولوا حسبنا الله ونعم الوكيل على الله توكلنا)(رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (چۆن لەزەت لە-

﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً﴾ کاتێک بێ بڕوایان ئەو سزایەیان بەدی کرد لەنزیک خۆیانەوە﴿سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ تاڵ دەبێ روخساری ئەوانەی کەبێ بڕوابوون ﴿وَقِيلَ هَـٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ﴾ وە(پێ یان) دەووترێ: ئەمەیە ئەو(رۆژە)ی کەداواتان دەکرد ٢٧) ﴿قُلْ أَرَءَيْتُمْ﴾ بڵێ: پێیم بڵێن ﴿إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِىَ﴾ ئەگەر خوا من و ئەو(موسڵمانانە)ی کەلەگەڵمان لەناومان ببات ﴿أَوْ رَحِمَنَا﴾ یا میهرەبانییمان لەگەڵ بکات ﴿فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَـٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ دەی کێ پەنای بێ بڕوایان دەدات لەسزای سەخت ٢٨) ﴿قُلْ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ﴾ بڵێ: هەرئەوە خوای بەخشندە کەبڕوامان پێ هێناوە ﴿وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا﴾ وەهەر بەو پشتمان بەستووە ﴿فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ جا لە مەولا دەزانن کەکێ لە گومڕایی یەکی ئاشکرا دایە. ٢٩) ﴿قُلْ أَرَءَيْتُمْ﴾ بڵێ: پێیم بڵێن ﴿إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا﴾ ئەگەر ئاو (ی خواردنەوە)تان رۆبچێ بە ناخی زەوی دا ﴿فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍ﴾ دەی کێ (بێجگە لە خوا) ئاوی زوڵاڵتان بۆ دەهێنێ.٣٠)

سورەتی ﴿القلم﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿نٓ﴾ بە(نوون) دەخوێنرێتەوە، خوا بەماناکەی زاناترە بۆ زیاتر زانیاری سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿وَٱلْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾ سوێند بە پێنووس و بەو دێرانەی دەینوسن. ١)﴿مَآ أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ﴾ تۆ لە سایەیی بەخششی خواوە شێت نیت. ٢)﴿وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ﴾ وە بێ گومان پاداشتی نەبڕانەوە هەیە بۆ تۆ. ٣)﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ وە بەڕاستی تۆ لەسەر رەوشت و خویەکی ئێجگار بەرز و گەورەیت. ٤)﴿فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ﴾ جا بەم زووانە تۆش و ئەوانیش دەبینن. ٥)﴿بِأَييِّكُمُ ٱلْمَفْتُونُ﴾ کەکامتان شێتن. ٦)﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ﴾ بێ گومان پەروەردگاری تۆ لە هەموو کەس زاناترە بەو کەسەی کەرێ ی راستی خوای وون کردبێ ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ﴾ وە ئەو زاناترە بەو کەسانەی کەرێ ی راستیان گرتبێ. ٧)﴿فَلَا تُطِعِ ٱلْمُكَذِّبِينَ﴾ فەرمان بەری ئەوانە مەکە کە قسەکانت بە درۆ دەزانن. ٨) ﴿وَدُّوا۟ لَوْ تُدْهِنُ﴾ حەزیان دەکرد کەتۆ نەرمی نیشان بدەیت ﴿فَيُدْهِنُونَ﴾ ئەوسا ئەوانیش نەرمیی (بەرانبەرت) دەنوێنن. ٩) ﴿وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ﴾ فەرمانبەریی مەکە بۆ هیچ سوێندخۆرێکی ﴿مَّهِينٍ﴾ پەست و ریسوا(ی درۆزن). ١٠)﴿هَمَّازٍ مَّشَّآءٍۭ بِنَمِيمٍ﴾ پیتکە گری ئاشوکەر بۆ قسە هێنان و بردن. ١١)﴿مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ﴾ زۆر بەرگری کەر لەچاکە ﴿مُعْتَدٍ أَثِيمٍ﴾ ستەمکاری گوناهکار. ١٢)﴿عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ﴾ دڵ رەقی کەللەشەق دوای ئەوە زۆڵ. ١٣)﴿أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ﴾ لەبەر ئەوەی کە خاوەنی دارایی و کوڕی زۆرە. ١٤) ﴿إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَـٰتُنَا قَالَ﴾ کەئایەتانی ئێمەی بەسەردا بخوێنرێتەوە دەڵێ: ﴿أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ (ئەمان) ئەفسانەی پێشینانن. ١٥)

سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ إِنَّا بَلَوْنَٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا۟ لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا۟ مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ ٱغْدُوا۟ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَٱنطَلَقُوا۟ وَهُمْ يَتَخَٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا۟ عَلَىٰ حَرْدٍ قَٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ عَلَيْنَا بَٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ فَلْيَأْتُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾

-ژیان دەبەم کە ئیسرافیل دەمی وا بەسەر کەڕناکەوە سەری نزم کردۆتەوە چاوەڕوان دەکات کەی فەرمانی پێ بکرێت یەکسەر فووی پیا کات) ئەنجا هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) ووتیان: کەواتە فەرمانت چی یە بۆمان ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بڵێن خوامان بەسە و خوا باشترین پشتیوانە ، تەنها پشت بە خوا دەبەستین).

ئایەتی (٣١) سورەتی (المدثر): عن أبي ذر (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (أطت السماء وحق لها **أن تئط، ما فيها موضع** أربع أصابع الا وملك واضع جبهته لله ساجداً)(رواه أحمد). ئەبو زەڕ (ڕەزای **خوای لێ بێ)** لەپێغەمبەرەوە (ﷺ) دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی: (ئاسمان (لەبەر قەرەباڵغی) **نەوییەتەوەو نقەی دێ،** هەقیشیەتی کە بنەوێتەوە و نقەی بێت چونکە جێگای هەر چوار پەنجەیەک -

﴿سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلۡخُرۡطُومِ﴾ بەم زووانە سەری لووتی داخ دەکەین. ١٦)﴿إِنَّا بَلَوۡنَٰهُمۡ﴾ ئێمە تاقیمان کردنەوە ﴿كَمَا بَلَوۡنَآ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ﴾ هەروەک لەمەوپێش خاوەنانی ئەو باخەمان تاقی کردەوە ﴿إِذۡ أَقۡسَمُواْ﴾ کە (لەشەوا) سوێندیان خوارد ﴿لَيَصۡرِمُنَّهَا مُصۡبِحِينَ﴾ کەلەدەمی بەرەبەیانا (بەرەکەی) بڕنن (تا هەژاران نەزانن). ١٧)﴿وَلَا يَسۡتَثۡنُونَ﴾ هیچی (بۆ هەژاران) لێ دەرنەکەن . ١٨)﴿فَطَافَ عَلَيۡهَا طَآئِفٞ مِّن رَّبِّكَ﴾ ئینجا بەڵایەک لەلایەن پەروەردگاتەوە سوڕایەوە بەسەرباخەکەدا ﴿وَهُمۡ نَآئِمُونَ﴾ لەکاتێکدا کەئەوان خەوتبوون. ١٩)﴿فَأَصۡبَحَتۡ كَٱلصَّرِيمِ﴾ ئەوساوەک باخێکی ڕنراوی لێ هات. ٢٠)﴿فَتَنَادَوۡاْ مُصۡبِحِينَ﴾ لە شەبەقدا بانگی یەکتری یان کرد. ٢١)﴿أَنِ ٱغۡدُواْ عَلَىٰ حَرۡثِكُمۡ﴾ کەهەستن بچن بۆسەر باخەکەتان ﴿إِن كُنتُمۡ صَٰرِمِينَ﴾ ئەگەر ئەتانەوێ بیبڕن. ٢٢)﴿فَٱنطَلَقُواْ﴾ ئینجا کەوتنە ڕێ ﴿وَهُمۡ يَتَخَٰفَتُونَ﴾ وە ئەوان بەچرپە بەیەکتریان ئەووت. ٢٣)﴿أَن لَّا يَدۡخُلَنَّهَا ٱلۡيَوۡمَ عَلَيۡكُم مِّسۡكِينٞ﴾ ئەمڕۆ هیچ هەژارێک نەیێ بەسەرتاندا لەناو باخەکەدا. ٢٤)﴿وَغَدَوۡاْ عَلَىٰ حَرۡدٖ قَٰدِرِينَ﴾ دەمەو بەیان ڕۆیین لایان وابوو کەدەتوانن بێ بەشیان بکەن. ٢٥)﴿فَلَمَّا رَأَوۡهَا قَالُوٓاْ﴾ کە باخەکەیان دیی (بەسوتاوی) ووتیان ﴿إِنَّا لَضَآلُّونَ﴾ ئێمە ڕێ مان وون کردووە (ئەمە باخەکەی ئێمە نی یە). ٢٦)﴿بَلۡ نَحۡنُ مَحۡرُومُونَ﴾ نەء بەڵکو بەش بڕاو کراووین ٢٧)﴿قَالَ أَوۡسَطُهُمۡ﴾ برا ناوەنجی یەکەیان (لەژێریدا) ووتی ﴿أَلَمۡ أَقُل لَّكُمۡ﴾ مەگەر پێم نەووتن؟. ﴿لَوۡلَا تُسَبِّحُونَ﴾ بۆچ یادو سوپاسی خواناکەن. ٢٨)﴿قَالُواْ سُبۡحَٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا﴾ هەموو ووتیان: پاک و بێ گەردی بۆ پەروەردگارمانە (ستەم لەکەس ناکات) بێگومان ئێمە خۆمان ﴿ظَٰلِمِينَ﴾ ستەم کارین.٢٩)﴿فَأَقۡبَلَ بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ﴾ ئینجا روویان کردە یەکتریی ﴿يَتَلَٰوَمُونَ﴾ بە سەرزەنشت کردن. ٣٠)﴿قَالُواْ يَٰوَيۡلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ﴾ ووتیان: ئەی وای بۆخۆمان بەڕاستی لەخوا یاخی بووین. ٣١)﴿عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبۡدِلَنَا خَيۡرٗا مِّنۡهَآ﴾ ئومێدەوارین کە خوا لەجیاتی ئەو باخە باشترمان بداتێ ﴿إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ﴾ بە ڕاستی ئێمە هیوامان هەر بە پەروەردگاری خۆمانە. ٣٢) ﴿كَذَٰلِكَ ٱلۡعَذَابُ﴾ ئاوا یە سزا(ی خوا لەجیهاندا)﴿وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُ﴾ وە سزای ڕۆژی دوایی گەلێ گەورەترە ﴿لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ﴾ خۆزگە بیانزانیایە. ٣٣)﴿إِنَّ لِلۡمُتَّقِينَ﴾ بێگومان بۆ پارێزکاران هەیە ﴿عِندَ رَبِّهِمۡ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ﴾ لای پەروەردگاریان باخاتی پڕ لەنازو نیعمەت. ٣٤)﴿أَفَنَجۡعَلُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ كَٱلۡمُجۡرِمِينَ﴾ چۆن ئێمە موسڵمان و بەدکاران وەک یەک لێ دەکەین؟. ٣٥)﴿مَا لَكُمۡ كَيۡفَ تَحۡكُمُونَ﴾ ئەوە چیتانە چۆن بڕیارێک دەدەن. ٣٦)﴿أَمۡ لَكُمۡ كِتَٰبٞ فِيهِ تَدۡرُسُونَ﴾ نەخێر ئایا کتێبێکی (ئاسمانی)تان هەیە ئەمەی تیا دەخوێننەوە. ٣٧)﴿إِنَّ لَكُمۡ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ﴾ وە لەو کتێبەدا ڕێتان پێ دراوە چیتان بوێ ئەوە هەڵبژێرن بۆ خۆتان؟ ٣٨)﴿أَمۡ لَكُمۡ أَيۡمَٰنٌ عَلَيۡنَا بَٰلِغَةٌ﴾ یا پەیمانی بەهێزتان هەیە لەگەڵمان ﴿إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ﴾ تا ڕۆژی دوایی ﴿إِنَّ لَكُمۡ لَمَا تَحۡكُمُونَ﴾ کەهەرچی ئێوە بڕیار بدەن بتانەدرێتێ. ٣٩)﴿سَلۡهُمۡ﴾ بپرسە لێ یان (بزانە) ﴿أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ﴾ کامیان زامنی ئەم کارەن. ٤٠)﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَآءُ﴾ ئاخۆ هاوبیریان هەیە (لەم قسەیەدا) ﴿فَلۡيَأۡتُواْ بِشُرَكَآئِهِمۡ﴾ دەبا هاوبیرەکانیان بێنن ﴿إِن كَانُواْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر راست دەکەن. ٤١)﴿يَوۡمَ يُكۡشَفُ عَن سَاقٖ﴾ لەڕۆژێکدا خوای گەورە لاقی پیرۆزی دەردەخات (باوەڕمان پێیەتی و چۆنێتیەکەی نازانین) ﴿وَيُدۡعَوۡنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ﴾ وە (بە تەوسەوە) بانگ دەکرێن بۆ نوێژکردن و سوژدە بردن و ﴿فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ﴾ ناتوانن (بی بەن). ٤٢)

خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞۖ وَقَدۡ كَانُواْ يُدۡعَوۡنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمۡ سَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرۡنِي وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِۖ سَنَسۡتَدۡرِجُهُم مِّنۡ حَيۡثُ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمۡلِي لَهُمۡۚ إِنَّ كَيۡدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمۡ تَسۡـَٔلُهُمۡ أَجۡرٗا فَهُم مِّن مَّغۡرَمٖ مُّثۡقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمۡ عِندَهُمُ ٱلۡغَيۡبُ فَهُمۡ يَكۡتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَٱصۡبِرۡ لِحُكۡمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلۡحُوتِ إِذۡ نَادَىٰ وَهُوَ مَكۡظُومٞ ﴿٤٨﴾ لَّوۡلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ نِعۡمَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ لَنُبِذَ بِٱلۡعَرَآءِ وَهُوَ مَذۡمُومٞ ﴿٤٩﴾ فَٱجۡتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَيُزۡلِقُونَكَ بِأَبۡصَٰرِهِمۡ لَمَّا سَمِعُواْ ٱلذِّكۡرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجۡنُونٞ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلۡحَآقَّةُ ﴿١﴾ مَا ٱلۡحَآقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحَآقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتۡ ثَمُودُ وَعَادُۢ بِٱلۡقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهۡلِكُواْ بِٱلطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا عَادٞ فَأُهۡلِكُواْ بِرِيحٖ صَرۡصَرٍ عَاتِيَةٖ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيۡهِمۡ سَبۡعَ لَيَالٖ وَثَمَٰنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومٗاۖ فَتَرَى ٱلۡقَوۡمَ فِيهَا صَرۡعَىٰ كَأَنَّهُمۡ أَعۡجَازُ نَخۡلٍ خَاوِيَةٖ ﴿٧﴾ فَهَلۡ تَرَىٰ لَهُم مِّنۢ بَاقِيَةٖ ﴿٨﴾

- تێیدا فریشتەیەك ناوچاوانی لەسەر دڵناوە و سوژدە بۆ خوا دەبات).

ئایەتی (٢٣) سوورەتی (القیامة): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: إن ناساً قالوا: يا رسول الله هل نرى ربنا يوم القيامة؟ فقال: (هل تُضارون في رؤية الشمس والقمر ليس دونهما سحاب؟) قالوا: لا، قال: (إنكم ترون ربكم كذلك) (رواه البخاري ومسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: کەسانێك ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئایا لەڕۆژی دوایی دا پەروەردگارمان دەبینین؟ فەرمووی: (ئایا گومان و جیاوازیتان دەبێت لەبینینی خۆرو مانگ کەر هەور پێشیان نەگرێت؟) ووتیان: نەخێر، فەرمووی: (بێگومان ئێوەش هەر بەجۆرە پەروەردگارتان دەبینن).

ئایەتی (٤٠) سوورەتی (القیامة): عن عائشة (رضي الله عنها) عن رجل: إنه كان فوق سطح يقرأ ويرفع صوته بالقرآن-

﴿خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ﴾ چاویان شۆڕو﴿تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞ﴾ ڕیسوایی دایان دەگرێ ﴿وَقَدۡ كَانُواْ يُدۡعَوۡنَ إِلَى﴾ بەڕاستی جاران کە بانگ دەکران بۆ ﴿ٱلسُّجُودِ وَهُمۡ سَٰلِمُونَ﴾ سوژدەو (نەیان دەبرد) کەساغیش بوون. ٤٣) ﴿فَذَرۡنِي وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ﴾ وازم لێ بێنە بۆ ئەوانەی کەئەم قورئانە بەدرۆ دەزانن ﴿سَنَسۡتَدۡرِجُهُم مِّنۡ حَيۡثُ لَا يَعۡلَمُونَ﴾ بەرەبەرە کێشیان دەکەم بە ڕەنگێک کەپێ نەزانن. ٤٤)﴿وَأُمۡلِي لَهُمۡ﴾ وە مۆڵەتیان دەدەم ﴿إِنَّ كَيۡدِي مَتِينٌ﴾ بەڕاستی پیلانی من تۆکمە و بەهێزە (لەبەرانبەر پیلانی ئەواندا). ٤٥)﴿أَمۡ تَسۡـَٔلُهُمۡ أَجۡرٗا﴾ ئاخۆ تۆ لە بێ بڕوایان داوای کرێ (ی کۆششی پێغەمبەریتی)یان لێ دەکەیت ﴿فَهُم مِّن مَّغۡرَمٖ مُّثۡقَلُونَ﴾ ئەوانیش لەبژاردنی قەرزداری گران بارن. ٤٦)﴿أَمۡ عِندَهُمُ ٱلۡغَيۡبُ﴾ یا ڕووپەڕەی غەیبیان لەلایە ﴿فَهُمۡ يَكۡتُبُونَ﴾ وە ئەوان لەبەری دەنووسنەوە. ٤٧)﴿فَٱصۡبِرۡ لِحُكۡمِ رَبِّكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ))دان بەخۆتا بگرەو چاوەڕوانیی فەرمانی خوات بکە ﴿وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلۡحُوتِ﴾ وەک هاوڕێ ی نەهەنگەکە مەبە (کە یونس پێغەمبەره(عليه السلام)) ﴿إِذۡ نَادَىٰ وَهُوَ مَكۡظُومٞ﴾ کاتێک کە بانگی (خوای) کرد وە ئەو پیشی خواردبۆوە (لە بێ بڕوایی گەلەکەی). ٤٨)﴿لَّوۡلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ نِعۡمَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ﴾ ئەگەر میهرەبانی یەک لەلایەن پەروەردگاریەوە فریای نەکەوتایە ﴿لَنُبِذَ بِٱلۡعَرَآءِ وَهُوَ مَذۡمُومٞ﴾ فڕێ دەدرایە دەشتێکی ڕووتەن، وە ئەو بەدناو دەبوو. ٤٩)﴿فَٱجۡتَبَٰهُ رَبُّهُۥ﴾ ئینجا پەروەردگاری هەڵی بژاردەوە ﴿فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وە کردی (بەیەکێک) لەچاکان. ٥٠) ﴿وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ بەڕاستی نزیک بوو بێ بڕواکان ﴿لَيُزۡلِقُونَكَ بِأَبۡصَٰرِهِمۡ﴾ هەڵت خلیسکێنن بە چاو (ی پیس)یان ﴿لَمَّا سَمِعُواْ ٱلذِّكۡرَ﴾ لەکاتێکدا کە قورئان دەبیستن ﴿وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجۡنُونٞ﴾ وە دەیان ووت: بە ڕاستی ئەم (پێغەمبەرە) شێتە. ٥١)﴿وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ﴾ لەکاتێکدا کەئەم قورئانە هەر ئامۆژگاری یە بۆ هەموو جیهانیان. ٥٢)

سورەتی ﴿الحاقة﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿ٱلۡحَآقَّةُ﴾ ڕۆژی دوایی. ١) ﴿مَا ٱلۡحَآقَّةُ﴾ چی یێ ئەو ڕۆژە. ٢)﴿وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحَآقَّةُ﴾ تۆ چووزانیت ئەو ڕۆژە چی یە. ٣)﴿كَذَّبَتۡ ثَمُودُ وَعَادُۢ بِٱلۡقَارِعَةِ﴾ گەلی عادو سەموود، ئەو ڕۆژەیان بەدرۆ زانی (کە دڵەکان دادەخورپێنێ). ٤)﴿فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهۡلِكُواْ بِٱلطَّاغِيَةِ﴾ ئینجا (گەلی) سەموود لە ناوبران بە نەعرەتەیەکی زۆر گەورە. ٥)﴿وَأَمَّا عَادٞ﴾ وە (گەلی) عادیش ﴿فَأُهۡلِكُواْ بِرِيحٖ صَرۡصَرٍ عَاتِيَةٖ﴾ لە ناوبران بەبایەکی سەختی ساردی بەتینی بەگرمە. ٦)﴿سَخَّرَهَا عَلَيۡهِمۡ﴾ (خوا) زاڵی کرد بەسەریاندا ﴿سَبۡعَ لَيَالٖ وَثَمَٰنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومٗا﴾ حەوت شەو و هەشت ڕۆژ بەبێ وچان (لەناوی بردن) ﴿فَتَرَى ٱلۡقَوۡمَ فِيهَا صَرۡعَىٰ﴾ ئەو گەلەت دەبینی لەو ماوەیەدا بێ گیان کەوتبوون ﴿كَأَنَّهُمۡ أَعۡجَازُ نَخۡلٍ خَاوِيَةٖ﴾ وەک قەدی داری خورمای گەندەڵ (ناوڕزاو). ٧)﴿فَهَلۡ تَرَىٰ لَهُم مِّنۢ بَاقِيَةٖ﴾ ئایا کەس دەبینیت لەوان کەمابێتەوە؟. ٨)

وَجَآءَ فِرۡعَوۡنُ وَمَن قَبۡلَهُۥ وَٱلۡمُؤۡتَفِكَٰتُ بِٱلۡخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوۡاْ رَسُولَ رَبِّهِمۡ فَأَخَذَهُمۡ أَخۡذَةٗ رَّابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلۡمَآءُ حَمَلۡنَٰكُمۡ فِي ٱلۡجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجۡعَلَهَا لَكُمۡ تَذۡكِرَةٗ وَتَعِيَهَآ أُذُنٞ وَٰعِيَةٞ ﴿١٢﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِي ٱلصُّورِ نَفۡخَةٞ وَٰحِدَةٞ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ وَٱلۡجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةٗ وَٰحِدَةٗ ﴿١٤﴾ فَيَوۡمَئِذٖ وَقَعَتِ ٱلۡوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَهِيَ يَوۡمَئِذٖ وَاهِيَةٞ ﴿١٦﴾ وَٱلۡمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرۡجَآئِهَاۚ وَيَحۡمِلُ عَرۡشَ رَبِّكَ فَوۡقَهُمۡ يَوۡمَئِذٖ ثَمَٰنِيَةٞ ﴿١٧﴾ يَوۡمَئِذٖ تُعۡرَضُونَ لَا تَخۡفَىٰ مِنكُمۡ خَافِيَةٞ ﴿١٨﴾ فَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقۡرَءُواْ كِتَٰبِيَهۡ ﴿١٩﴾ إِنِّي ظَنَنتُ أَنِّي مُلَٰقٍ حِسَابِيَهۡ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٖ رَّاضِيَةٖ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٖ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٞ ﴿٢٣﴾ كُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ هَنِيٓـَٔۢا بِمَآ أَسۡلَفۡتُمۡ فِي ٱلۡأَيَّامِ ٱلۡخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ وَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي لَمۡ أُوتَ كِتَٰبِيَهۡ ﴿٢٥﴾ وَلَمۡ أَدۡرِ مَا حِسَابِيَهۡ ﴿٢٦﴾ يَٰلَيۡتَهَا كَانَتِ ٱلۡقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَآ أَغۡنَىٰ عَنِّي مَالِيَهۡۜ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلۡطَٰنِيَهۡ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ ٱلۡجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلۡسِلَةٖ ذَرۡعُهَا سَبۡعُونَ ذِرَاعٗا فَٱسۡلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ لَا يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿٣٤﴾

فإذا قـرأ: (ألـيس ذلـك بقادر على أن يحيي المـوتى) قـال: سـبحانك اللـهم فبلى. فسُئل عن ذلك فقال: سمعت رسـول الله يقـول ذلك) (رواه ابن أبي حـاتم). عائـشه (ڕەزای خـوای لێ بـێ) دەگێڕێتـەوە کـەپیاوێك لـەماوەڵاتی پێغەمبـەر (ﷺ) لەسـەر بانێـك قورئانی دەخوێند، دەنگیـشی بـەرز دەکـردەوە بـەقورئان خوێندنەکـەی جا هـەر کاتێ ئەم ئایەتەی بخوێندایە (أليس ذلك بقادر على أن يحيي الموتى) دەیووت: (سبحانك اللهم فبلى) واتە پاك و بێ گەرد بۆ تۆ خوایە گیان بەڵێ دەتوانی زیندوویان کەیتەوە ئەنجا پرسیاریان لێ کرد دەربارەی ئەو دوعایە، ئەویش ووتی: لەپێغەمبەرم (ﷺ) بیست ئەو دوعایەی دەخوێند).

سورەتی (الإنسان): عن ابن عباس (رضي الله عنهما): (أن رسول الله (ﷺ) كان يقرأ في صلاة الصبح يوم -

﴿وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُۥ﴾ (هەر بەو ڕەنگە) فیرعەون و گەلانی پێش ئەوو ﴿وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتُ﴾ (دانیشتووان ئەو دێهاتە) سەرەو ژێربووەکان هاتن ﴿بِٱلْخَاطِئَةِ﴾ بە گوناهو خراپەوە ٩) ﴿فَعَصَوْا۟ رَسُولَ رَبِّهِمْ﴾ وە بێ فەرمانیی پێغەمبەری پەروەردگاریان کرد ﴿فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً﴾ ئەوسا گرتنی بە گرتنێکی زۆر سەخت. ١٠) ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ حَمَلْنَٰكُمْ فِى ٱلْجَارِيَةِ﴾ بەڕاستی ئێمە: کاتێک کەئاو(ی تۆفان) سەرکەوت (باپیرەکانی) ئێوەمان هەڵگرت لە کەشتیدا (ئەی بێ بڕوایانی مەککە). ١١) ﴿لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً﴾ تا ئەم کردەوەیە بکەینە بیرهێنەرەوە بۆ ئێوە ﴿وَتَعِيَهَآ أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ﴾ وە لەگوێ ی گرێ گوێگرێکی تێگەشتوو. ١٢) ﴿فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ﴾ ئینجا کاتێک فوو کرا بە کەڕەنادا بەتاقە فوو کردنێک. ١٣) ﴿وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ﴾ وە زەوی و شاخەکان هەڵگیران ﴿فَدُكَّتَا دَكَّةً وَٰحِدَةً﴾ بەجارێک دران بەیەکدا (و تەخت کران). ١٤) ﴿فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ﴾ ئەو ڕۆژە ڕووداوی گەورە ڕوودەدات ١٥) ﴿وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ﴾ وە ئاسمان لەت دەبێ ﴿فَهِىَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ﴾ وە ئەو لەو ڕۆژەدا سست و (بێ کەڵکە). ١٦) ﴿وَٱلْمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا﴾ وە فریشتەکان لەکەنارێ ئاسماندان ﴿وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَٰنِيَةٌ﴾ وەلەو ڕۆژەدا هەشت (فریشتە) تەختی پەروەردگاری تۆ هەڵ دەگرێ لە ژوور هەموو فریشتەکانی ترەوە. ١٧) ﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ﴾ لەو ڕۆژەدا (لەبەردەمی خوادا) هەمووتان نیشان دەدرێن﴿لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ﴾ هیچ (کردەوەیەکی) پەنهانیتان بەنهێنی نامێنێتەوە. ١٨) ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ﴾ ئەوسا ئەو کەسەی کە نامەی (کردەوەی) درایە دەستی ڕاستی ﴿فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ﴾ دەڵێ: ها نامەکەم بگرن و بیخوێننەوە. ١٩) ﴿إِنِّى ظَنَنتُ أَنِّى مُلَٰقٍ حِسَابِيَهْ﴾ بێگومان من خۆم دەمزانی کە تووشی ئەم لێپرسینەوەیە دەبم. ٢٠) ﴿فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ﴾ ئەو کەسە لەژیانێکی پەسەندا دەبێ. ٢١) ﴿فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾ لە بەهەشتێکی بەرزدا. ٢٢) ﴿قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ﴾ کەمیوەی نزیکە دەستە. ٢٣) ﴿كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا﴾ (پێ یان دەوترێت) بخۆن و بخۆنەوە، نۆشتان بێ ﴿بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ ٱلْخَالِيَةِ﴾ بەهۆی ئەو چاکانەوە کەلە ڕۆژانی ڕابردوودا کردووتانە ٢٤) ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ﴾ بەڵام ئەو کەسەی کە نامە درایە دەستی چەپی دەڵێ: ﴿يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُوتَ كِتَٰبِيَهْ﴾ خۆزگە هەر نامەم نەدرایەتێ. ٢٥) ﴿وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ﴾ وە نەم زانیایە چی یە (سەرئەنجامی) لێپرسینەوەم. ٢٦) ﴿يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ ٱلْقَاضِيَةَ﴾ خۆزگە مردنەکەم یەکجاری بووایە. ٢٧) ﴿مَآ أَغْنَىٰ عَنِّى مَالِيَهْ﴾ سامانەکەم هیچ قازانجێکی پێ نەگەیاندم. ٢٨) ﴿هَلَكَ عَنِّى سُلْطَٰنِيَهْ﴾ لەدەستم چوو دەسەڵاتەکەم. ٢٩) ﴿خُذُوهُ فَغُلُّوهُ﴾ (ئینجا بەچاودێرانی دۆزەخ دەوترێت) بیگرن زنجیر بکەنە دەست و گەردنی. ٣٠) ﴿ثُمَّ ٱلْجَحِيمَ صَلُّوهُ﴾ لەپاشان بیبەن بۆ دۆزەخ (بیسوتێنن لە دۆزەخدا). ٣١) ﴿ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَٱسْلُكُوهُ﴾ ئینجا بەزنجیرێکی حەفتا گەزیی پی بەستنەوە. ٣٢) ﴿إِنَّهُۥ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ ٱلْعَظِيمِ﴾ (چونکە) بێگومان ئەو بڕوای بەخوای گەورە نەدەکرد. ٣٣) ﴿وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ﴾ وەهانە هانەی کەسی نەدەدا بۆ خۆراک دان بەهەژاران. ٣٤)

فَلَيْسَ لَهُ ٱلْيَوْمَ هَٰهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَّا يَأْكُلُهُۥٓ إِلَّا ٱلْخَٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَسْرَةٌ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

سُورَةُ المَعَارِج

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَأَلَ سَآئِلٌۢ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِّلْكَٰفِرِينَ لَيْسَ لَهُۥ دَافِعٌ ﴿٢﴾ مِّنَ ٱللَّهِ ذِى ٱلْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَٱصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُۥ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرَىٰهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾

هـۆی هاتنـه خوارەوەی ئایەتی (١) سـورەتی (المعارج): ﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾ نەسائی و حاکیم لـه عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە (ڕەزای خـوای لێ بێ) دەگێڕنەوە کە دەڵێت: دەربارەی نـەضـری کـوڕی حارث ئـەم ئایەتـە دابەزی کە وتـی: (خوایە ئەگەر ئەم قورئانە ڕاستە لـه لایەن تۆوە هاتووە ئەوە لە ئاسمانەوە بەردمان بەسـەردا ببارێنـه) ئـەوجا ئەوەی داوای کرد لـه ڕۆژی بـەدردا بەسەریدا هات و کوژرا وە ئەم ئایەتەش دەربارەی دابەزی ﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾.

- الجمعة (الٓمٓ تنزيل السجدة وهل أتى على الإنسان) (رواه مسلم). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەنوێژی بەیانیان ڕۆژانی هەینی دا سورەتی (السجدة) و سورەتی (الإنسان)ی دەخوێند -پاش سورەتی (الفاتحة)-).

﴿فَلَيْسَ لَهُ ٱلْيَوْمَ هَٰهُنَا حَمِيمٌ﴾ ئەمرۆ ئەویش لێرە نەدڵسۆزێکی هەیە (یارمەتی بدات). ٣٥)﴿وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ﴾ وەنەخۆراکیک مەگەر لە کێم و زووخاوی جەستەی دۆزەخی یان. ٣٦)﴿لَّا يَأْكُلُهُۥٓ إِلَّا ٱلْخَٰطِـُٔونَ﴾ کە(کەس) نایخوات گوناهباران نەبێت. ٣٧)﴿فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ﴾ جا سوێند بەوشتانەی کەدەیان بینن. ٣٨)﴿وَمَا لَا تُبْصِرُونَ﴾ وە بەوەش کەنایان بینن. ٣٩)﴿إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ بێگومان ئەم قورئانە فەرموودەی رەوانە کراوێکی بەرێزو گەورەیە (لە خواوە بۆتان دێنێ). ٤٠)﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ﴾ وە ئەم (قورئانە) قسەی شاعیر نی یە ﴿قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ﴾ زۆرکەم بڕوا دەهێنن (بەقورئان). ٤١)﴿وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ﴾ وە قسەی فاڵچی و جووکی نی یە ﴿قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ زۆرکەم بیر دەکەنەوە. ٤٢)﴿تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ (ئەم قورئانە) نێرراوەتە خوارەوە لەپەروەردگاری جیهانیانەوە. ٤٣) ﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ﴾ ئەگەر (موحەممەد(ﷺ)) بەدەم ئێمەوە هێندێ (ووتەی) هەڵببەستایە. ٤٤)﴿لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِٱلْيَمِينِ﴾ بێگومان ئێمە بەدەستی خۆمان تۆڵەمان لێ دەسەند. ٤٥) ﴿ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ ٱلْوَتِينَ﴾ لەپاشان رەگی دڵیمان دەبڕی. ٤٦)﴿فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَٰجِزِينَ﴾ وە کەس لە ئێوە نەیدەتوانی بەرگری لێبکات. ٤٧)﴿وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وە بێ گومان ئەم قورئانە ئامۆژگاری و پەندە بۆ پارێزکاران. ٤٨)﴿وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ﴾ وە بێگومان ئێمە دەزانین کەهێندێکتان قورئان بەدرۆ دەزانن. ٤٩)﴿وَإِنَّهُۥ لَحَسْرَةٌ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ وە بێ گومان ئەم قورئانە هۆی پەشیمانی بێ بڕوایانە. ٥٠)﴿وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلْيَقِينِ﴾ وە بەراستی قورئان راستو درووستە.دڵنیا بەخشە. ٥١)﴿فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ﴾ کەواتە: (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆش هەمیشە یادی پەروەردگاری گەورەی خۆت بکە. ٥٢)

سورەتی ﴿ المعارج ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿سَأَلَ سَآئِلٌۢ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾ داواکارێک داوای سزایەکی (خوایی) کرد کە(ئەو سزایە) هەر روو دەدات. ١)﴿لِّلْكَٰفِرِينَ لَيْسَ لَهُۥ دَافِعٌ﴾ بۆ بێ بڕوایان نی یە هیچ پاڵ پێوەنەرێک (کەبیان پارێزێت). ٢)﴿مِّنَ ٱللَّهِ ذِى ٱلْمَعَارِجِ﴾ لە (سزای) خوای خاوەن پلەو پایەی زۆر بەرز. ٣)﴿تَعْرُجُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيْهِ﴾ فریشتەو جبرییل سەردەکەون بۆ لای خوا ﴿فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ لە رۆژێکدا کەئەندازەکەی پەنجا هەزار ساڵە. ٤)﴿فَٱصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا﴾ کەوابوو خۆت رابگرە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەخۆراگرتنێکی چاک و جوان. ٥)﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُۥ بَعِيدًا﴾ بەراستی ئەوبێ بڕوایانە ئەو رۆژە بەدوور دەبینن. ٦) ﴿وَنَرَىٰهُ قَرِيبًا﴾ ئێمەش زۆر بەنزیکی دەبینین. ٧)﴿يَوْمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلْمُهْلِ﴾ ئەو رۆژەی کە ئاسمان وەک مسی تواوە(یان خلتەی زەیتی) لێ دێ. ٨)﴿وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ﴾ کەژەکانیش وەک خوری شی کراوەیان لێ دێ. ٩)﴿وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا﴾ وە هیچ کەسێک ناپرسێتەوە لە هیچ کەسێکی خۆشەویستی خۆی. ١٠)

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ ٱلَّتِى تُـْٔوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّآ إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدْعُوا۟ مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ ﴿١٨﴾ ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱلَّذِينَ فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِشَهَٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّآ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

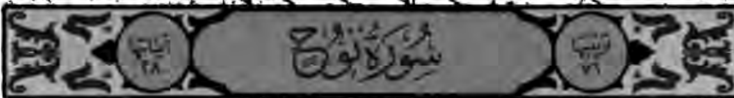
ئایەتی (٧) سوورەتی (الانسان): قال رسول الله (ﷺ): (من نذر أن يطيع الله فليطعه، ومن نذر أن يعصي الله فلا يعصه) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموویەتی: (هەر کەس فەرمانبەرداری خوای لەسەر خۆی نەزر کرد بافەرمانبەری بێت، بەڵام هەر کەس لەسەر خۆی نەزر کرد کە سەرپێچی خوا بکات ئەوە باسەر پێچی خوا نەکات).

سوورەتی (المرسلات): عن ابن عباس (رضي الله عنهما) عن أمه: (أنها سمعت النبي (ﷺ) يقرأ في المغرب بالمرسلات عرفاً) (رواه أحمد). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس لە دایکی یەوە گێڕاویەتیەوە کە دەڵێ: گوێم لە پێغەمبەر بوو(ﷺ) لە نوێژی مەغریبدا سوورەتی (والمرسلات عرفا)ی دەخوێند).

ئایەتی (٣٩) سوورەتی (المرسلات): قال النبي (ﷺ): (قال الله تعالى يا عبادي إنكم لن تبلغوا نفعي-

﴿يُبَصَّرُونَهُمْ﴾ کەنیشانی یەکتری دەدرێن ﴿يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ﴾ تاوانبار ئاوات دەخوازێ ﴿لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ﴾ کە بیدایە لەباتی رزگار بوونی خۆی لەسزای ئەو رۆژە ﴿بِبَنِيهِ﴾ بەکورانیەوە. ١١)﴿وَصَٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ﴾ بەژنی یەوە بە برایەوە. ١٢)﴿وَفَصِيلَتِهِ ٱلَّتِى تُـْٔوِيهِ﴾ بەهۆزەکەشیەوە کەپەنایان دەدا. ١٣)﴿وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ﴾ وە بەهەرچی کەس لەسەر زەوی یە (هەمووی بدایە و) لەپاشان هەر خۆی رزگاری ببێ. ١٤)﴿كَلَّآ ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ﴾ نەخێر (وا نی یە) بەراستی ئاگری دۆزەخ بەبلیسەیە. ١٥)﴿نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ﴾ داماڵینەری پێستی سەرە. ١٦)﴿تَدْعُوا۟ مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ﴾ بانگی کەسێک دەکات کەپشتی هەڵکردبێ لەخواو ڕووی وەرگێڕابێ. ١٧)﴿وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ﴾ وە سامانی کۆکردبێتەوە و هەڵی گرتبێ. ١٨)﴿إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا﴾ بێگومان ئادەمی دروست کراوە بەچاو چنۆکێکی تەنگەتیلکە. ١٩)﴿إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا﴾ کەناخۆشی یەکی تووش ببێ هاوارو ناڵە دەست پێ دەکات. ٢٠)﴿وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا﴾ کە سامانیش ڕووی تێ بکات ئەی گرێتەوە (لەخەڵکی). ٢١)﴿إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ﴾ مەگەر نوێژکەران. ٢٢) ﴿ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ﴾ ئەوانە کە بەردەوامن لەسەر نوێژەکانیان. ٢٣)﴿وَٱلَّذِينَ فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ﴾ ئەوانەی کەبەشێکی دیاری کراو لەدارایی یاندا هەیە. ٢٤)﴿لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ﴾ بۆ هەژاری داواکەرو بێ نەوای داوانەکەر. ٢٥) ﴿وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ﴾ وە ئەوانەی کە باوەڕیان بەڕۆژی پاداشت هەیە. ٢٦)﴿وَٱلَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ﴾ وەئەوانەیکەلەسزایپەروەردگاری خۆیان دەترسن. ٢٧)﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ﴾ چونکە بەراستی سزای پەروەردگاری ئەوان کەس لێ ی دڵنیا نیە. ٢٨) ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ﴾ وە ئەوانەی کە ئاگاداری داوێنی خۆیان دەکەن. ٢٩)﴿إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ﴾ مەگەر لەگەڵ ژنانی خۆیان ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ﴾ یا کە نیزەکێک کەبوو بن بەخاوەنیان ﴿فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ﴾ بێگومان ئەوانە لۆمە کراو نیین. ٣٠) ﴿فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا هەر کەسێک دوای شتی تر بکەوێ ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ﴾ ئەو کەسانە ئەوانەن کەدەست درێژکەرن. ٣١) ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ﴾ وە ئەوانەی کەچاودێری سپاردەو پەیمانی خۆیان دەکەن. ٣٢)﴿وَٱلَّذِينَ هُم بِشَهَٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ﴾ وە ئەوانەی کە شایەتی خۆیان بەتەواوی دەدەن. ٣٣) ﴿وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ وە ئەوانەی کە ئاگاداری نوێژیان دەکەن. ٣٤)﴿أُو۟لَٰٓئِكَ فِى جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ﴾ ئەوانە(کەباس کران) ڕێز دەگیرێن لە باخاتی بەهەشتدا. ٣٥) ﴿فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ﴾ دەی چی یانە ئەو بێ بڕوایانە (کە تۆ دەرنەکەویت ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەپەلە دێن بۆ لات ٣٦)﴿عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ﴾ لەلای ڕاست و چەپتەوە دەستە دەستە دەبن. ٣٧)﴿أَيَطْمَعُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ﴾ ئایا هەموو یەکێک لەوان بەتەمایە ﴿أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ﴾ کە بخرێتە بەهەشتی پڕ لە ناز و نیعمەتەوە. ٣٨)﴿كَلَّآ ۖ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ﴾ وا نی یە: (وەک بەتەمان) بەراستی ئێمە دروستمان کردوون لەوەی کە دەیزانن. ٣٩)

فَلَآ أُقْسِمُ بِرَبِّ ٱلْمَشَٰرِقِ وَٱلْمَغَٰرِبِ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ
وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى
يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ
﴿٤٣﴾ خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ ٱعْبُدُوا۟
ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ
إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ
﴿٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى دَعَوْتُ قَوْمِى لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَآءِىٓ إِلَّا
فِرَارًا ﴿٦﴾ وَإِنِّى كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوٓا۟ أَصَٰبِعَهُمْ
فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَٱسْتَغْشَوْا۟ ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ ٱسْتِكْبَارًا
﴿٧﴾ ثُمَّ إِنِّى دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّىٓ أَعْلَنتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ
لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾

- فتنتفعوني، ولن تبلغوا ضري فتضروني)(رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ)فەرموویەتی: (خوای بەرزو بڵند فەرموویەتی: ئەی بەندەکانم دڵنیابن ئێوە هەرگیز ناتوانن سوودتان بۆم هەبێت تا سوودم پێ بگەیەنن، وە دڵنیاش بن کە هەرگیز نا توانن زیانتان بۆم هەبێت تازیانم پێ بگەیەنن).

سوورەتی (النبأ): عن أبو صالح عن أبي هريرة(رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (ما بين النفختين أربعون) قالوا: يا أبا هريرة أربعون يوماً؟ قال: أبيت قالوا: أربعون شهراً؟ قال: أبيت، قالوا: أربعون سنة؟ قال: أبيتُ قال: (ثم يُنزل الله من السماء ماء فينبتون كما ينبتُ البقل، ليس من الإنسان شيء إلا يبلى إلا عظماً واحداً وهو عجب الذنب ومنه يُركبُ الخلق يوم القيامة) (رواه البخاري ومسلم). ئەبو صالح لەئەبو هورەیرەوە (ڕەزای خوایان لێبێ) ئەویش لە پێغەمبەرەوە (ﷺ)-

﴿فَلَآ أُقۡسِمُ بِرَبِّ ٱلۡمَشَٰرِقِ وَٱلۡمَغَٰرِبِ﴾ جا سوێند بەپەروەردگاری ڕۆژهەڵاتەکان و ڕۆژئاواکان ﴿إِنَّا لَقَٰدِرُونَ﴾ بێگومان ئێمە بەدەسەڵاتین. ٤٠) ﴿عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ﴾ لەسەرئەوەی کە بیانگۆڕین و باشتر لەوان بهێنین ﴿وَمَا نَحۡنُ بِمَسۡبُوقِينَ﴾ وە کەس لە دەستمان دەرناچێ. ٤١) ﴿فَذَرۡهُمۡ يَخُوضُواْ وَيَلۡعَبُواْ﴾ ئینجا وازیان لێ بێنە، با قسەی هیچ و پووچ و گاڵتەی خۆیان بکەن ﴿حَتَّىٰ يُلَٰقُواْ يَوۡمَهُمُ ٱلَّذِي يُوعَدُونَ﴾ تا دووچاری ئەو ڕۆژەی خۆیان دەبن کە بەڵێنیان پێ دراوە. ٤٢) ﴿يَوۡمَ يَخۡرُجُونَ مِنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ سِرَاعٗا﴾ ئەو ڕۆژەی کەبەپەلە لە گۆڕەکانیان دێنە دەرەوە ﴿كَأَنَّهُمۡ إِلَىٰ نُصُبٖ يُوفِضُونَ﴾ دەڵێی بۆ لای بتەکانیان ڕادەکەن. ٤٣) ﴿خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ﴾ چاویان شۆڕو (سەر بەرەو ژێر) ﴿تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞۚ﴾ ریسوایی و شەرمەزاری دایان دەگرێ ﴿ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمُ ٱلَّذِي كَانُواْ يُوعَدُونَ﴾ ئەمە ئەو ڕۆژەیە کە لەوەو پێش بەڵێنیان پێ درابوو. ٤٤)

سورەتی ﴿نوح﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿إِنَّآ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦٓ﴾ بێگومان ئێمە نووحمان نارد بۆ لای هۆزەکەی ﴿أَنۡ أَنذِرۡ قَوۡمَكَ﴾ (وەپێمان ووت) کە هۆزەکەت بێدار بکەرەوە ﴿مِن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ﴾ پێش ئەوەی کە سزای سەختیان تووش ببێ. ١) ﴿قَالَ يَٰقَوۡمِ إِنِّي لَكُمۡ نَذِيرٞ مُّبِينٌ﴾ (نووح) ووتی: ئەی گەلی خۆم بەڕاستی من (پێغەمبەرو) ترسێنەرێکی ئاشکرام بۆ ئێوە. ٢) ﴿أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ﴾ کە هەر خوا بپەرستن ﴿وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ﴾ و لێ ی بترسن وەفەرمان بەری من بکەن. ٣) ﴿يَغۡفِرۡ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ﴾ تا خوا لە گوناهەکانتان خۆش ببێ ﴿وَيُؤَخِّرۡكُمۡ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّىۚ﴾ وە (بە زیندوویی) دەتان هێڵێتەوە تا کاتی دیاری کراوی مردنتان ﴿إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُۚ﴾ بێگومان کاتێ سزای خوا کەهات دوا ناکەوێ ﴿لَوۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ ئەگەر بتانزانیایە. ٤) ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوۡتُ قَوۡمِي لَيۡلٗا وَنَهَارٗا﴾ ووتی: ئەی پەروەردگارم من گەلەکەی خۆمم (بەپەنهانی) بانگ کرد بە شەو و بە ڕۆژ. ٥) ﴿فَلَمۡ يَزِدۡهُمۡ دُعَآءِيٓ إِلَّا فِرَارٗا﴾ وە تا بانگم دەکردن ئەوان زۆرتر دوور ئەکەوتنەوە لێم و هەڵئەهاتن. ٦) ﴿وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوۡتُهُمۡ لِتَغۡفِرَ لَهُمۡ﴾ وە بێگومان من هەر کات بانگم دەکردن (بۆ باوەڕهێنان) تا لێیان خۆش ببیت ﴿جَعَلُوٓاْ أَصَٰبِعَهُمۡ فِيٓ ءَاذَانِهِمۡ﴾ ئەوان پەنجەیان دەکرد بە گوێچکەیاندا ﴿وَٱسۡتَغۡشَوۡاْ ثِيَابَهُمۡ﴾ وە پۆشاکەکانیان دەدا بەسەرو چاویاندا ﴿وَأَصَرُّواْ وَٱسۡتَكۡبَرُواْ ٱسۡتِكۡبَارٗا﴾ وە بەردەوام دەبوون لە بێ باوەڕی دا، وە سەرکێشیان دەکرد، چۆن سەرکێشی یەک. ٧) ﴿ثُمَّ إِنِّي دَعَوۡتُهُمۡ جِهَارٗا﴾ لەپاشان بەئاشکرا بانگم کردن. ٨) ﴿ثُمَّ إِنِّيٓ أَعۡلَنتُ لَهُمۡ﴾ ئینجا (دەمێک) بۆم ئاشکرا دەکردن ﴿وَأَسۡرَرۡتُ لَهُمۡ إِسۡرَارٗا﴾ (دەمێک) بۆم پ.نهان دەکردن بە پەنهان کردنێکی تەواو. ٩) ﴿فَقُلۡتُ ٱسۡتَغۡفِرُواْ رَبَّكُمۡ﴾ ئەوسا پێیم ووتن: داوای لێ خۆش بوون بکەن لەپەروەردگارتان ﴿إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارٗا﴾ بە ڕاستی پەروەردگارتان زۆر لێ خۆشبووە. ١٠)

يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل
لَّكُمْ جَنَّـٰتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَـٰرًا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾
وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا۟ كَيْفَ خَلَقَ ٱللَّهُ سَبْعَ سَمَـٰوَٰتٍ
طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ ٱلْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ ٱلشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾
وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ
إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِّتَسْلُكُوا۟ مِنْهَا
سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِى وَٱتَّبَعُوا۟ مَن لَّمْ يَزِدْهُ
مَالُهُۥ وَوَلَدُهُۥٓ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا۟
لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ
وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا۟ كَثِيرًا ۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّـٰلِمِينَ إِلَّا ضَلَـٰلًا ﴿٢٤﴾
مِّمَّا خَطِيٓـَٔـٰتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم مِّن دُونِ
ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ
دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا۟ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا۟ إِلَّا فَاجِرًا
كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَّبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِىَ
مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّـٰلِمِينَ إِلَّا تَبَارًۢا ﴿٢٨﴾

-دەیگێڕێتەوە کەفەرموویەتی: (ماوەی نێوان دوو فووەکە(ی دەکرێت بەصووردا) چلە) ووتیان: چل ڕۆژە ئەبو هورەیرە؟ دەڵێ: وەڵامی نەدایەوە، ووتیان چل مانگە؟ دەڵێ: وەڵامی نەدایەوە، ووتیان چل ساڵە؟ دەڵێ: وەڵامی نەدایەوە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (پاشان خوای گەورە لەئاسمانەوە بارانێك دەبارێنێ، ئەوسا وەك گیا سەوز دەبنەوە (دروست دەبنەوە) هەرچی لەشی ئادەمیزادە دەرزێت تەنها ئێسكێك نەبێ كە (عجب الذنب)ە – ئێسكێكی بچوكە لە كۆتایی بربڕە پشت دایە– مرۆڤ لەڕۆژی دواییدا لەو پارچە ئێسكەوە دروست دەكرێتەوە).

ئایەتی (٣٨) سوورەتی (النبا): قال رسول الله (ﷺ): (ولا يتكلم يومئذ إلا الرسل) (رواه البخاري ومسلم). **پێغەمبەری خوا** (ﷺ) فەرموویەتی: (لەو ڕۆژدا –ڕۆژی موحاسەبە– هیچ کەس–

﴿يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا﴾ (ئینجا گەر وابكەن) بارانی خوڕەم و لێزمەتان بۆ دەبارێنێ. ١١)﴿وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ﴾ وە سامان و كوڕی زۆرتان پێ دەبەخشێ ﴿وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە باخ و باخاتی زۆرتان پێ دەدات ﴿وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا﴾ وە جۆگە ئاوی زۆرتـان دەداتـێ. ١٢) ﴿مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا﴾ ئەوە چیتانە ناترسن لە شكۆو گەورەیی خوا؟. ١٣)﴿وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا﴾ لەكاتێكدا كە دروستی كردوون بەچەند قۆناغێك. ١٤)﴿أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا﴾ ئایا نابینن كەخوا چۆن حەوت ئاسمانی دروست كردووە نهۆم لەسەر نهۆم. ١٥)﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا﴾ وە مانگی گێڕاوە لەناویاندا بەڕووناك و ﴿وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا﴾ ڕۆژیشی گێڕاوە بەچرا. ١٦)﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا﴾ وە خوا ئێوەی ڕواندووە لەزەوی بەڕواندن. ١٧)﴿ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا﴾ لەپاشان دەتان باتەوە ناوی ﴿وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾ وە دەرتان دەهێنێتەوە (لێ ی) بەدەرهێنان. ١٨)﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا﴾ خوا زەوی بۆ ڕاخستوون. ١٩)﴿لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا﴾ تاهاتوچۆ بكەن بەڕێگە كراوەكانیدا. ٢٠)﴿قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي﴾ نووح ووتی: ئەی پەروەردگارم بێگومان گەلەكەم بێ فەرمانیان كردم ﴿وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ﴾ وە شوێن كەسانێ كەوتن كەماڵ و منداڵی قازانجی پێ نەگەیاندوە ﴿إِلَّا خَسَارًا﴾ زیان نەبێ. ٢١)﴿وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا﴾ وە پیلان و فڕو فێڵی زۆر گەورەیان كرد. ٢٢) ﴿وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ﴾ وە ووتیان: دەست هەڵ نەگرن لە بت و خواكانتـان ﴿وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ وە دەسـت هـەڵ نـەگرن لـە (پەرستنی) وود و سواع و یەغووث و یەعوق و نەسر. ٢٣)﴿وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا﴾ وە بەڕاستی ئەوانە زۆر(خەڵكە)یان گومڕا كرد ﴿وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا﴾ (خوایە) ئەم ستەم كارانە لەگومڕایی زیاتر هیچی تریان بۆ زۆر مەكە. ٢٤)﴿مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا﴾ بەهۆی گوناهەكانیانەوە بەزریان خنكێنران. ﴿فَأُدْخِلُوا نَارًا﴾ ئینجا خرانە ئاگرەوە ﴿فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا﴾ ئیتر بێجگە لە خوا هیچ یارمەتی دەرێكیان دەست نەكەوت. ٢٥)﴿وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ﴾ نووح فەرمووی: ئەی پەروەردگار مەهێڵە لەسەر زەوی ﴿مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا﴾ هیچ كەسێك لە بێ بڕوایان. ٢٦)﴿إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ﴾ (چونكە) بێگومان ئەگەر تۆ وازیان لێ بێنیت: بەندەكانی تۆ گومڕا دەكەن ﴿وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا﴾ وە هەر منداڵی تاوانباری سوپاس نەكەر دەخەنەوە. ٢٧)﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ﴾ ئەی پەروەردگارم خۆش ببە لە خۆم و باوكم و دایكم ﴿وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا﴾ وە لەو كەسە كە دێتە ماڵم بە بڕواداریی یەوە ﴿وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە لەهەموو پیاوان و ژنانی ئیماندار ﴿وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا﴾ وە بەشی ستەم كاران زیاد مەكە تیاچوون و لەناوچوون نەبێ. ٢٨)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٢﴾ وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾ وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن تَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿٥﴾ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا ﴿٧﴾ وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ﴿٨﴾ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَن يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا ﴿٩﴾ وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن نُّعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُ هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ ۖ فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١) سورەتی (الجن): ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ﴾ بوخاری و موسلیم لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە (ڕەزای خوایان لێ بێ) گێڕاویانەتەوە کە دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەگەڵ کۆمەڵێک لە هاوەڵانیدا ڕۆیشت بەرەو بازاڕی (عُکاظ) شەیتانەکانیش (جنۆکەکان) لە وەرگرتنی هەواڵی ئاسمان بەرگری کرابوون، تیر ئەستێرەیان بۆ ئەهاوێژرا، بۆیە گەڕانەوە جا (هۆزەکەیان) وتیان: ئەوە چیتانە - بۆ گەڕانەوە-؟ ئەوانیش وتیان، ڕێگای هەواڵ وەرگرتنی ئاسمانمان لێ گیراوە، وە تیر ئەستێرەمان بۆ ئەهاوێژرێ، وتیان: ئیللا شتێک ڕووی داوە کە بۆتە بەربەست لە ڕێ ی ئێوەدا کە هەواڵی ئاسمان بزانن، کەواتە بڕۆن گشت خۆرهەڵات و خۆرئاوا لە زەوی دا بگەڕێن و سەرنجی بدەن بزانن چ شتێک ڕووی داوە، ئەوانیش-

سورەتی ﴿ الجن ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿قُلْ أُوحِىَ إِلَىَّ﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بلێ: نیگام بۆ کرا ﴿أَنَّهُ ٱسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ﴾ کەبێگومان چەند کەسێک لەجنۆکە گوێیان گرت (لەقورئان خوێندنەوەم) ﴿فَقَالُوٓاْ إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَانًا عَجَبًا﴾ ئینجا وتیان: بەڕاستی ئێمە قورئانێکی سەر سوڕهێنەرمان بیست. ١)﴿يَهْدِىٓ إِلَى ٱلرُّشْدِ﴾ ڕێ نموونیی دەکات بۆ ڕێی ڕاست ﴿فَـَٔامَنَّا بِهِۦ﴾ ئێمەش باوەڕمان پێ کرد﴿وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدًا﴾ وە هەرگیز کەس ناکەین بەهاوبەشی پەروەردگارمان. ٢)﴿وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا﴾ وە بەڕاستی -بڵندە گەورەیی پەوەردگارمان لەشتی ناشایستە- ﴿مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةً وَلَا وَلَدًا﴾ هیچ هاوسەرو منداڵێکی بۆ خۆی دانەناوە. ٣)﴿وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا﴾ بێگومان بێ ئاوەزەکەمان درۆی نالەباری هەڵدەبەست دەربارەی خوا. ٤)﴿وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن تَقُولَ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ وە ئێمە پێمان وابوو کەئادەمیی و جنۆکە هەرگیز درۆ ناکەن دەربارەی خوا. ٥)﴿وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ﴾ بەڕاستی پیاوانێک لەئادەمیی ﴿يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ﴾ پەنایان دەبردە بەرپیاوانێک لەجنۆکە (کە بیان پارێزن) ﴿فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ کەچی زۆرتر ماندوویان دەکردن. ٦)﴿وَأَنَّهُمْ ظَنُّواْ﴾ وە ئادەمیی گومانیان بردووە ﴿كَمَا ظَنَنتُمْ﴾ هەروەک ئێوە -ئەی جنۆکە- گومانتان بردووە ﴿أَن لَّن يَبْعَثَ ٱللَّهُ أَحَدًا﴾ کە ئیتر خوا هیچ پێغەمبەرێک نانێرێ. ٧)﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا ٱلسَّمَآءَ﴾ وە ئێمە دەگەڕاین بەشوێن دەنگ و باسی ئاسماندا ﴿فَوَجَدْنَٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا﴾ کەچی دیتمان پڕکراوە لە پاسەوانی بەهێزو تیری ئەستێرەکان. ٨)﴿وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَٰعِدَ لِلسَّمْعِ﴾ وە بێگومان ئێمە جاران دادەنیشتین لە چەند شوێنێک لە ئاسمان بۆ گوێ گرتن ﴿فَمَن يَسْتَمِعِ ٱلْـَٔانَ﴾ بەڵام هەرکەسێک ئێستا کە بەدواوە گوێ بگرێ ﴿يَجِدْ لَهُۥ شِهَابًا رَّصَدًا﴾ تیرێکی ئەستێرە دەبینێ لەبۆسەی دایە. ٩) ﴿وَأَنَّا لَا نَدْرِىٓ أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە بەڕاستی نازانیین ئایا خراپی ویستراوە بۆ ئەوانەی کەلەسەر زەوین ﴿أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾ یا پەروەردگاریان ڕێ نموونیی و یستووە بۆیان. ١٠)﴿وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ﴾ وە بێگومان ئێمە هێندێکمان چاکیین ﴿وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ وەهێندێکمان لەوەنزمترین ﴿كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا﴾ ئێمە جاران خاوەنی ڕێبازی زۆر بووین. ١١) ﴿وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن نُّعْجِزَ ٱللَّهَ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە ئێمە دڵنیا بووین کە هەرگیز ناتوانین لەدەستی خوا دەرچین لەزەویدا ﴿وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا﴾ وەبە هەڵهاتنیش لەدەستی خوا ڕزگار نابین. ١٢) ﴿وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِۦ﴾ بەڕاستی ئێمە کاتێ ڕێ نموونیی (قورئان)مان بیست ئیمانمان پێ هێنا ﴿فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ﴾ ئینجا هەرکەسێک بڕوای هێنا بەپەروەردگاری خۆی ئیتر ناترسێ ﴿بَخْسًا وَلَا رَهَقًا﴾ نەلە کەمیی (پاداشت) و نەلە زۆریی (تۆڵە). ١٣)

وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ ۖ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَٰئِكَ
تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾
وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِنَفْتِنَهُمْ
فِيهِ ۚ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ وَأَنَّ
الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ
يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ
بِهِ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّي
لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلَاغًا
مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ ۚ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ
مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ
مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا
يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا
رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

- ڕۆشتن بە هەموو خۆرهەڵات و خۆرئاوای زەوی دا گەڕان، سەرنجیان دەدا تا بزانن چ شتێك بەربەستە لە بەردەمیاندا کە ناتوانن هەواڵی ئاسمان بزانن. (عەبدوڵلا) دەڵێ: ئەنجا ئەوانەیان کە ڕوو بە تیهامە ڕۆشتن، لە نەخلەدا چوونە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) کە دەیویست بڕوات بۆ بازاڕی (عُکاظ) لەو کاتەدا پێش نوێژی نوێژی بەیانی بۆ هاوەڵانی دەکرد، جنۆکەکان کاتێ گوێیان لە قورئان بوو گوێ بیستی بوون، ئەوسا وتیان: ئائەمەیە بۆتە بەربەست لە نێوان ئێوەو هەواڵی ئاسماندا، ئنجا لەو شوێنەوە گەڕانەوە بۆ لای هۆزەکەیان وتیان: ئەی هۆزەکەمان ﴿إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآناً عَجَباً، يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَداً﴾ وە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ﴾ دابەزاند بۆ پێغەمبەر (ﷺ).

﴿وَأَنَّا مِنَّا ٱلۡمُسۡلِمُونَ وَمِنَّا ٱلۡقَٰسِطُونَۖ﴾ وە بێگومـــان ئێمـــە هێنـــدێکمان موســـڵمانیین و هێندێکمان ستەمکار ﴿فَمَنۡ أَسۡلَمَ﴾ ئێنجا ئەوانەی موسڵمان بوون ﴿فَأُوْلَٰٓئِكَ تَحَرَّوۡاْ رَشَدٗا﴾ ئەوە ئەوانە ڕێ ی ڕاستیان دۆزیوەتەوە. ١٤)﴿وَأَمَّا ٱلۡقَٰسِطُونَ﴾ بەڵام لەڕێ ی ڕاست لادەران -ستەم کارەکان- ﴿فَكَانُواْ لِجَهَنَّمَ حَطَبٗا﴾ دەبنە سووتەمەنی دۆزەخ. ١٥)﴿وَأَلَّوِ ٱسۡتَقَٰمُواْ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ﴾ وە ئەگەر ئەوان (مرۆڤ و جنۆکە) بەردەوام بوونایە لەسەر ڕێ ی ڕاست ﴿لَأَسۡقَيۡنَٰهُم مَّآءً غَدَقٗا﴾ ئـاوی زۆرمـان پـێ ئەنۆشین (نیعمـەتی زۆرمـان دەدانـێ).١٦) ﴿لِّنَفۡتِنَهُمۡ فِيهِۚ﴾ تاتاقییـــان کەینـــەوە تیایـــدا ﴿وَمَن يُعۡرِضۡ عَن ذِكۡرِ رَبِّهِۦ﴾ وە هـــەر کەسێک ڕووەرگێـڕێ لـەیادی پـەروەردگاری خـۆی ﴿يَسۡلُكۡهُ عَذَابٗا صَعَدٗا﴾ دەیخاتـە نـاو سـزای دژوارەوە. ١٧) ﴿وَأَنَّ ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ﴾ بێگومـان مزگـەوتان تایبـەتی خـوان ﴿فَلَا تَدۡعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا﴾ کەواتە لەگەڵ خوادا هاوار لە کەسیتر مەکەن. ١٨)﴿وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبۡدُ ٱللَّهِ يَدۡعُوهُ﴾ وە بەندەی خوا (موحەممەد (ﷺ)) کەهەستا لەخوا بپاڕێتەوە (و بی پەرستێ) ﴿كَادُواْ يَكُونُونَ عَلَيۡهِ لِبَدٗا﴾ (بێ بڕواکانی مەککە) نزیک بوو دابارن بەسـەریدا. ١٩)﴿قُلۡ إِنَّمَآ أَدۡعُواْ رَبِّي﴾ بڵێ: دڵنیابن من هەر خوای خۆم دەپەرستم ﴿وَلَآ أُشۡرِكُ بِهِۦٓ أَحَدٗا﴾ وەکـەس ناکـەم بەهاوبەشی. ٢٠)﴿قُلۡ إِنِّي لَآ أَمۡلِكُ لَكُمۡ ضَرّٗا وَلَا رَشَدٗا﴾ بڵێ: بەڕاستی من نەزیان نـەڕێنموونی ئێوەم بەدەست نی یە. ٢١)﴿قُلۡ إِنِّي لَن يُجِيرَنِي مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٞ﴾ بڵێ : بێ گومان کەسێک نی یە کەمن بپارێزێ لە (سزای) خوا ﴿وَلَنۡ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلۡتَحَدًا﴾ وەبێجگە لەو پەناگایەک شک نابـەم. ٢٢) ﴿إِلَّا بَلَٰغٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦۚ﴾ (وەهیـچم بەدەسـت نـی یـە) ڕاگەیانـدن نـەبێ لـەخواوە و گەیانـدنی پـەیامانی ئـەو نـەبێ ﴿وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ وە هـەر کەسـێ بـێ فەرمانی خواو پێغەمبەری بکات ﴿فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ﴾ ئەوە بێ گومـان ئـاگری دۆزەخ بـۆ ئەوە ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا﴾ تیـا دەمێنێتـەوە بەهەمیشەیی. ٢٣)﴿حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوۡاْ مَا يُوعَدُونَ﴾ تـا بەچاوی خۆیان دەبینن ئەو سزایانەی کە بەڵێنیان پێ دراوە ﴿فَسَيَعۡلَمُونَ مَنۡ أَضۡعَفُ نَاصِرٗا وَأَقَلُّ عَدَدٗا﴾ ئینجا ئەو کاتە دەزانن، کـەکێ یارمـەتی دەری کـەمترە و ژمـارەی کەمـە. ٢٤) ﴿قُلۡ إِنۡ أَدۡرِيٓ﴾ بلێ من نازانم ﴿أَقَرِيبٞ مَّا تُوعَدُونَ﴾ ئاخۆ نزیکە ئەو ڕۆژی دوایی یـەی کە بەڵێنتان پێ دراوە ﴿أَمۡ يَجۡعَلُ لَهُۥ رَبِّيٓ أَمَدًا﴾ یان پەروەردگارم ماوەیەکی دووری بۆداناوە. ٢٥)﴿عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ﴾ هەر خوایە زانا بەنهێنییەکان ﴿فَلَا يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا﴾ وەکەس ئاگاردار ناکات بەسەر نهێنی خۆیدا. ٢٧)﴿إِلَّا مَنِ ٱرۡتَضَىٰ مِن رَّسُولٖ﴾ مەگەر پێغەمبەرێکی کە لێی ڕازی بێ ﴿فَإِنَّهُۥ يَسۡلُكُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ رَصَدٗا﴾ جا بێ گومان خوا دەنێرێ لەبـەردەمی و پـشتی یـەوە پاسـەوان (لـە فریـشتە). ٢٨)﴿لِّيَعۡلَمَ أَن قَدۡ أَبۡلَغُواْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمۡ﴾ تـا بزانـێ کەسرووشـی خـوای خۆیـان گەیانـدووە ﴿وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيۡهِمۡ﴾ وەخـوا ئاگـادارە بـەوەی کەلایانە ﴿وَأَحۡصَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ عَدَدَۢا﴾ وە هەموو شتێکی هەڵژماردووە بەهەڵژماردن. ٢٩)

سُورَةُ المُزَّمِّلِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ نِصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿٣﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ رَّبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَا أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾ السَّمَاءُ مُنفَطِرٌ بِهِ ۚ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی سەرەتا و کۆتایی سورەتی (المزمل): ئەبوداوود لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە گێڕاویەتیەوە کە دەڵێ: کاتێ سەرەتای سورەتی (المزمل) هاتە خوارەوە (پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵان) بەقەدەر نوێژی تەراویحی مانگی ڕەمەزان، شەو نوێژیان دەکرد، تا کۆتایی سورەتی (المزمل) هاتە خوارەوە، وە ماوەی نێوان دابەزینی سەرەتای سورەتەکە و کۆتایی یەکەی ساڵێك بوو.

= قسە ناکات جگە لە پێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام)).

ئایەتی (٦) سورەتی (النازعات): عن أبي بن كعب عن أبيه قال: (كان رسول الله (ﷺ): إذا ذهب ثلثا الليل قام فقال: يا أيها الناس اذكروا الله اذكروا الله جاءت الراجفة تتبعها الرادفة، جاء الموت بما فيه جاء =

سورەتی ﴿ المزمل ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ﴾ ئەی ئەو کەسەی کەخۆت داپۆشیووە. ١)﴿قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ شەوهەستە (شەو نوێژ بکە)مەکەر کەمێکی نەبێت. ٢)﴿نِصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا﴾ نیوەی یا کەمێ لەنیوەی کەم بکەرەوە. ٣)﴿أَوْ زِدْ عَلَيْهِ﴾ یا کەمێ لێی زیادبکە ﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾ وەدەوری قورئان بکەرەوە بەلەسەر خۆی (بەرێک و پێکی). ٤)﴿إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾ بێگومانم ئێمە لەمەولا بۆت دەنێرینە خوارەوە گوفتاری (قورئان)ی قورس و گران. ٥)﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ﴾ بەڕاستی هەستانی شەو دوای خەو (بۆ خوا پەرستی) ﴿هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا﴾ قورسترەو گرانترە لە ڕووی کردارەوە (لەهی ڕۆژ بەهێزترە بۆ دڵ) ﴿وَأَقْوَمُ قِيلًا﴾ دروسترە لەڕووی ووتنەوە. ٦)﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا﴾ بەڕاستی تۆ لە ڕۆژادا لە هاتوو چۆکردنێکی زۆردایت. ٧)﴿وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ﴾ هەمیشە یادی پەروەردگارت بکە ﴿وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا﴾ وەخۆت یەکلاکەرەوە بە یەکلایی کردنەوەیەکی تەواو. ٨)﴿رَّبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ ئەوخوای ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوایە ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی بەڕاستی نی یە تەنیا ئەو نەبێ ﴿فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾ کەوابوو بیکە بە بریکاری خۆت. ٩) ﴿وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ﴾ دان بەخۆتدا بگرە لەسەر ئەوقسانەی کە دەیلێن ﴿وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا﴾ وە وازیان لێ بێنەو لێیان گەڕێ بە وازلێهێنانێکی جوان. ١٠)﴿وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ﴾ وازبێنە لەمن و ئەو خاوەن نازو نیعمەتانەی کەئاینی من بەدرۆ دەزانن ﴿وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا﴾ وە کەمێک مۆڵەتیان بدە. ١١)﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنكَالًا﴾ بێ گومان لای ئێمە هەیە کۆت و زنجیری قورس و گران ﴿وَجَحِيمًا﴾ وەئاگری هەڵ گیرساو.١٢) ﴿وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ﴾ وەخواردنی گەرو گیر ﴿وَعَذَابًا أَلِيمًا﴾ هەروەها سزای پڕ لەداخ و دەرد. ١٣) ﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ﴾ لە ڕۆژێکدا کەزەوی وچیاکان دێنە لەرزە ﴿وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا﴾ وە کێوەکان دەبن بە گردۆلکە لە لمی هەڵرژاو. ١٤)﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ﴾ بێگومان ئێمە پێغەمبەرێکمان بۆ ناردن کە شایەتە لە سەرتان ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَى فِرْعَوْنَ رَسُولًا﴾ هەروەک پێغەمبەرێکمان نارد بۆ فیرعەون. ١٥)﴿فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ﴾ ئینجا فیرعەون سەرپێچی ئەو پێغەمبەرەی کرد ﴿فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾ ئێمەش تۆڵەمان لێ سەند بە تۆڵە سەندنێکی سەخت. ١٦)﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ﴾ جا ئەگەر بێ بڕوایی بکەن چۆن خۆتان دەپارێزن ﴿يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾ لە ڕۆژێکدا کە (بەترس و سامی خۆی) منداڵان پیر دەکات. ١٧) ﴿السَّمَاءُ مُنفَطِرٌ بِهِ﴾ ئاسمان لەت دەبێ بەهۆی (سەختیی) ئەو ڕۆژەوە ﴿كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا﴾ بەڵێنی خوا دێتەدی. ١٨)﴿إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ﴾ بەڕاستی ئەم ئایەتانەی پێشوو پەند و ئامۆژگارین ﴿فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ ئینجا هەرکەسێک کە بیەوێ ڕێگایەک دەگرێ بۆلای پەروەردگاری. ١٩)

۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ ۙ وَءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ وَءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿٢٠﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ وَٱلرُّجْزَ فَٱهْجُرْ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَٱصْبِرْ ﴿٧﴾ فَإِذَا نُقِرَ فِى ٱلنَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُۥ مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدتُّ لَهُۥ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ لِءَايَٰتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُۥ صَعُودًا ﴿١٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١-٥) سورەتی (المدثر): ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ .... وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾: بوخاری و موسلیم لە ئەبوسەلەمەوە دەگێڕنەوە کە دەڵێ: جابیری کوڕی عەبدوڵلا (ڕەزای خوای لێ بێ) بۆی گێڕامەوە، ووتی لە پێغەمبەری خوام (ﷺ) بیست: باسی دواکەوتنی وەحی دەکرد – پاش دابەزینی سەرەتای سورەتی ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ – پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: لە کاتێکدا کە بەڕێگادا دەڕۆشتم لە پڕ گوێم لە دەنگێ بوو لە ئاسمانەوە، منیش سەرم بەرزکردەوە و سەیری ئاسمانم کرد، یەکسەر ئەو فریشتەیەم بینی کە لەئەشکەوتی حیراء هات بۆ لام، لەسەر کورسی یەك لە نێوان ئاسمان و زەویدا دانیشتووە، منیش زۆر ترسام، پاشان گەڕامەوە بۆ ماڵەوە ووتم: داپۆشن، داپۆشن، ئەوانیش دایان پۆشیم، –

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ﴾ بێگومان پەروەردگاری تۆ دەزانێ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) کەتۆ هەڵ دەسیت (بۆشە و نوێژ) نەختێک کەمتر ﴿مِن ثُلُثَيِ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ﴾ لەدووبەش لەسێ بەشی شەوو نیوەی یاسێ یەکی ﴿وَطَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ﴾ وە دەستەیەک لەوانەی کەلەگەڵتان ﴿وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ وەخوا ئەندازەی شەو و ڕۆژ دیاری دەکات ﴿عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ﴾ (خوا) زانی کەئێوە ناتوانن ئەندازەی شەو نوێژ ڕابگرن ﴿فَتَابَ عَلَيْكُمْ﴾ لەبەرئەوە لێتان خۆش بوو ﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾ دەی ئەوەندەی بۆتان ئاسانە لەقورئان دەوری بکەنەوە ﴿عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ﴾ (خوا) دەزانی کەلەمەولا کەسانێکتان نەخۆش دەبێت ﴿وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ وە کەسانیکی ترتان کە دەڕۆن بەزەویدا ﴿يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ﴾ بەشوێن ڕۆزیی خوادا دەگەڕێن ﴿وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وەهی تری واتان دەبن کە دەجەنگن لەرێ ی خوادا ﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ﴾ ئینجا بخوێننەوە لەقورئان ئەوەندەی کەبۆتان ئاسانە ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ وەنوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ وەقەرز بدەن بەخوا بەقەرزێکی چاک ﴿وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ﴾ هەر چاکەیەک پێش بخەن بۆ خۆتان ﴿تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ﴾ لای خوا دەستان دەکەوێت ﴿هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا﴾ ئەوەی لای خوا چاکتر و گەورەترە لەرووی پاداشەوە ﴿وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ﴾ وەداوای لێخۆش بوون بکەن لەخوا ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەراستی خوا لێخۆشبوویەکی میهرەبانە. ٢٠)

سورەتی ﴿المدثر﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ ئەی ئەوکەسەی کەخۆت پێچاوەتەوە. ١) ﴿قُمْ فَأَنذِرْ﴾ هەستە (خەڵکی) بێدار کەرەوە. ٢) ﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ﴾ وە پەروەردگارت بەگەورە بگرە. ٣) ﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾ وە پۆشاکت بە پاک ڕابگرە. ٤) ﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ بەردەوام بە لەوازهێنان لە بت پەرستی و گوناه ٥) ﴿وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ﴾ وە شت مەبەخشە و بە زۆری بزانیت. ٦) ﴿وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ وە لەبەر پەروەردگارت خۆت ڕابگرە. ٧) ﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ﴾ هەر کاتێک کە فوکرا بەکەڕەنادا. ٨) ﴿فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ﴾ ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی سەخت و گرانە. ٩) ﴿عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ﴾ لەسەر کافران سووک و ئاسان نی یە. ١٠) ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا﴾ واز لە من و ئەو کەسە بێنە کە دروستم کردووە بەتەنها. ١١) ﴿وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا﴾ وەدارایی زۆر و زەبەندەم پێ داوە. ١٢) ﴿وَبَنِينَ شُهُودًا﴾ وە کوڕانی ئامادەو بەردەست. ١٣) ﴿وَمَهَّدتُّ لَهُ تَمْهِيدًا﴾ وە هۆی ژیانم بۆ ڕاخستووە بەچۆن ڕاخستنێک. ١٤) ﴿ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ﴾ دوای ئەمانەش هێشتا بەتەمایە زیاتری بدەمێ. ١٥) ﴿كَلَّا ۖ إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا﴾ نەء، (چاوەڕوان نەبێ) بەراستی ئەو دەربارەی ئایەتانی ئێمە بێ باوەڕێکی کەلە ڕەقە. ١٦) ﴿سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا﴾ بەم زووانە سزای سەختی پێ دەچەژم. ١٧)

إِنَّهُۥ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَٱسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِى وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾ وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَٰنًا ۙ وَلَا يَرْتَابَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۙ وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْكَٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِىَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا وَٱلْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى ٱلْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّآ أَصْحَٰبَ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِى جَنَّٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا۟ لَمْ نَكُ مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ ﴿٤٧﴾

= بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ، قُمْ فَأَنذِرْ، وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ، وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ ناردە خوارەوە دوا ئەوە ئیگا بەردەوام بوو پەیتا پەیتا دادەبەزی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١-٣٠) سورەتی (المدثر): ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيداً .... عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ﴾ حاکیم لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە کە دەڵێ: وەلیدی کوڕی موغیرە هات بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ) ئەویش قورئانی بۆ خوێندەوە پێدەچوو وەلید دڵی نەرم بووبێ، ئەم هەواڵە گەشت بە ئەبوجەهل یەکسەر هات بۆ لای وەلید و وتی: ئەی مامە هۆزەکەت دەیانەوێ سامان و ماڵێکی زۆر کۆبکەنەوە ئەویش وتی بۆچی؟ وتی: بۆ ئەوەی بیدەمن بە تۆ، لەبەرئەوەی تۆ رۆشتوویت بۆ لای موحەممەد (ﷺ) ویستوویتە خواردن و شتی وات بداتێ، وەلید وتی: =

﴿إِنَّهُۥ فَكَّرَ وَقَدَّرَ﴾ (چونکە)بیری کردەوەو هەڵی سەنگاند(قسەکەی خۆی). ١٨)﴿فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ﴾ دەك بەكوشت چێ چۆنی هەڵسەنگاند. ١٩)﴿ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ﴾ دووبارە بەكوشت چێ چۆنی لێکداوەتەوە. ٢٠)﴿ثُمَّ نَظَرَ﴾ لەپاشان تەماشایەکی کرد.٢١)﴿ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ﴾ ئەوسا ناوچەوانی گرژ و ڕووی ترش کرد. ٢٢)﴿ثُمَّ أَدْبَرَ وَٱسْتَكْبَرَ﴾ ئینجا بە فیزێکەوە پشتی هەڵکرد. ٢٣)﴿فَقَالَ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ﴾ جا ووتی ئەم قورئانە هیچی تر نی یە جادوویەك نەبی کەوەرگیراوە ٢٤)﴿إِنْ هَٰذَآ إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ﴾ئەم قورئانە هەر گوفتاری مرۆڤە. ٢٥)﴿سَأُصْلِيهِ سَقَرَ﴾ (ئەو کەسە) زوو دەیخەمە دۆزەخەوە. ٢٦)﴿وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سَقَرُ﴾ تۆ چووزانیت کە دۆزەخ چی یە؟. ٢٧) ﴿لَا تُبْقِى وَلَا تَذَرُ﴾ (ئاگرێکە) هیچ ناهێڵێتەوەو واز ناهێنێ. ٢٨)﴿لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ﴾ (بەیەکەم هاڵاو) پێست ڕەشدەکاتەوە دەیبرژێنێ. ٢٩) ﴿عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ﴾ نۆزدە فریشتە ئەوەتان بەسەریەوە. ٣٠)﴿وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً﴾هەر فریشتەمان کردووە بە کاریەدەستی دۆزەخ﴿وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ وە ژمارەی ئەو فریشتانەمان نەگێڕاوە مەگەر بۆ تاقی کردنەوەی ئەوانەی بێ باوەڕن﴿لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ تا ئەوانەی کتێبیان پێدراوە دڵنیابن ﴿وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَٰنًا﴾ وە بڕوادارەکان بڕواکەیان زیاد بکات ﴿وَلَا يَرْتَابَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ وە هیچیان دوو دڵ نەبن ئەوانەی کتێبیان پێدراوە﴿وَٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ ئیماندارانیش ﴿وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ وە تا بڵێن ئەوانەی کە نەخۆشی (ناپاکیی)یان لە دڵایە﴿وَٱلْكَٰفِرُونَ﴾ وەبێ بڕواکان﴿مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا﴾خوا چی مەبەستە بەم ژمارەیە کە لەغەریبیدا وەك مەسەل وایە﴿كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ﴾ئا بەوجۆرە خوا ئەو کەسەی کەبیەوێ گومڕای دەکات﴿وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ﴾ وە ئەو کەسەی کەبیەوێ ڕێ نموونیی دەکات ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾ وە کەس ژمارەی لەشکرانی پەروەردگاری تۆ نازانی مەگەر هەرخۆی﴿وَمَا هِىَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ﴾وە ئەم ئایەتانە هەر ئامۆژگاری و پەندن بۆ ئادەمی.٣١)﴿كَلَّا وَٱلْقَمَرِ﴾ نەء (وانی یە) سوێند بە مانگ. ٣٢)﴿وَٱلَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ﴾ وە سوێند بەشەو کەپشت هەڵ دەکات و دەڕوا. ٣٣) ﴿وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ﴾ وەسوێند بەبەرەبەیان کەڕوون دەبێتەوە ٣٤)﴿إِنَّهَا لَإِحْدَى ٱلْكُبَرِ﴾ بێ گومان سەقەر (دۆزەخ) یەکێکە لەشتە سامناکە گەورەکان. ٣٥)﴿نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ﴾ ترسێنەرە بۆ هەموو خەڵکی. ٣٦)﴿لِمَن شَآءَ مِنكُمْ﴾ بۆ ئەو کەسەتان کە دەیەوێ ﴿أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ﴾ پێشبکەوێت (لەچاکەدا) یادواکەوێ. ٣٧)﴿كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾ هەموو کەسێك بارمتەی کردەوەی خۆیەتی. ٣٨)﴿إِلَّآ أَصْحَٰبَ ٱلْيَمِينِ﴾ مەگەر هاوەڵانی دەستی ڕاست (چاکەکاران). ٣٩)﴿فِى جَنَّٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ﴾ کەلەباخاتی بەهەشتدا پرسیار لەیەکتری دەکەن. ٤٠)﴿عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ لە(حاڵی) تاوان باران. ٤١)﴿مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ﴾ **(هەرلە بەهەشتی یەکان وەڵام ئەداتەوە کەدیوومانن و پەیمان ووتوون) چی ئێوەی خستووەتە** دۆزەخەوە. ٤٢)﴿قَالُوا۟ لَمْ نَكُ مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ﴾ (ئەوانیش) **ووتیان: ئێمە لەنوێژ کەران نەبووین. ٤٣)**﴿وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ﴾ وەخۆراکمان **نەدەدا بەهەژاران. ٤٤)**﴿وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ﴾ وەڕۆ دەچووین لەگەڵ ئەوانەی **کەڕۆ دەچوو(لە قسەی خراپەو بێ** شەرعی دا). ٤٥)﴿وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ﴾ **وەباوەڕمان بەڕۆژی دوایی نەبوو. ٤٦)**﴿حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ﴾ **تامردن یەخەی پێگرتین. ٤٧)**

فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍۭ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ ٱلْءَاخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَآ أُقْسِمُ بِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ﴿١﴾ وَلَآ أُقْسِمُ بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُۥ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَٰدِرِينَ عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّىَ بَنَانَهُۥ ﴿٤﴾ بَلْ يُرِيدُ ٱلْإِنسَٰنُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُۥ ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلْقِيَٰمَةِ ﴿٦﴾ فَإِذَا بَرِقَ ٱلْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ ٱلْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ ٱلْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّؤُا۟ ٱلْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍۭ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ ٱلْإِنسَٰنُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُۥ ﴿١٥﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾

- بێگومان قورەیش دەزانێت کە من سەروەت و سامانم لە هەموویان زیاترە، ئەبوجەهل وتی، دەی قسەیەک دەربارەی موحەممەد بکە تا قورەیش پێی بکاتەوە کە تۆ ناحەزو دژی ئەوی وەلید وتی: چی بڵێم ، دەسا سوێند بەخوا کەستان تێدا نیە لەمن شارەزاتر بێت لە شیعرو وەزن قافیەی شیعر و ناسینی وتەی جنۆکەدا، سوێند بەخوا ئەوەی موحەممەد(ﷺ) دەیڵێ لە هیچ کام لەمانە ناچێت و وە سوێند بەخوا ئەو وتەی کەدەیڵێت زۆر شیرین و جوان و پرشنگدارە سەرو خواری هاوسەنگ و ئاوازەیە ، بێگومان زاڵ دەبێت و زۆر ئاڵکەوێت، دڵنیابن هەرچی لەژێریدا بێت تێکی دەشکێنێ ، ئەبوجەهل وتی کەلەکەت لێت ڕازی نابن هەتا دەربارەی وتەیەک نەڵێیت ، وەلید وتی:لێم بوەستە تا دەربارەی بیربکەمەوە ئەنجا بیری=

﴿فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ﴾ ئیتر تکای تکاکاران هیچ قازانجیکیان پێ ناگەیەنێت. ٤٨)﴿فَمَا لَهُمْ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ﴾ ئەوە چیانە روو وەردەگێڕن لەئامۆژگاری (قورئان). ٤٩) ﴿كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ﴾ ئەڵێی کەرەکێوی سڵ کەرن. ٥٠) ﴿فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ﴾ لەشێر، (یان لەدەست کۆمەڵی تیر هاوێژ) هەڵهاتوون. ٥١) ﴿بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِيٍٕ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً﴾ بەڵکو هەموو یەکێک لەوان ئەیەوێ چەندەها نامەی کراوەی بۆ بنێردرێ (لە خواوە کەبڕوا بە موحەممەد (ﷺ) بێنێ). ٥٢) ﴿كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ ٱلْءَاخِرَةَ﴾ با چاوەڕوانی ئەوەنەبن بەڵکو هەر ناترسن لەڕۆژی دوایی. ٥٣) ﴿كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ﴾ با پەشیمان بنەوە بەراستی قورئان پەندوئامۆژگاریە. ٥٤) ﴿فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ﴾ ئینجا هەرکەسێک بیەوێ باپەندی لێ وەرگرێ. ٥٥)﴿وَمَا يَذْكُرُونَ﴾ ئامۆژگاری قورئان وەرناگرن. ﴿إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ﴾ مەگەر خوا بیەوێت ﴿هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ﴾ خوا شیاوی لێ ترسانە ﴿وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ﴾ وەشیاوی لێ خۆشبوونە. ٥٦)

سورەتی ﴿ القيامة ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿لَآ أُقْسِمُ بِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ سوێند دەخۆم بەڕۆژی قیامەت. ١)﴿وَلَآ أُقْسِمُ بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ﴾ وەسوێند دەخۆم بەنەفسی لۆمەکەر (لەسەر خراپە). ٢)﴿أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُۥ﴾ ئایا مرۆڤ وادەزانێ کە ئێسقانە (رزیوەکانی) کۆناکەینەوە. ٣)﴿بَلَىٰ قَٰدِرِينَ عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُۥ﴾ بەڵێ: بەتواناین لەسەر رێک خستنەوەی (نەقشی) سەرپەنجەکانی. ٤)﴿بَلْ يُرِيدُ ٱلْإِنسَٰنُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُۥ﴾ بەڵکو ئینسان دەیەوێ تا لە ژیان دایە هەر تاوان و خراپە بکات. ٥)﴿يَسْـَٔلُ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ دەپرسێ : کەی رۆژی دوایی دێ؟. ٦)﴿فَإِذَا بَرِقَ ٱلْبَصَرُ﴾ کاتێ: کەچاو ئەبلەق بوو؟ ٧)﴿ وَخَسَفَ ٱلْقَمَرُ﴾ وە مانگ گیراو تاریک بوو. ٨)﴿ وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ﴾ وە رۆژ و مانگ کۆکرانەوە.٩)﴿يَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ ٱلْمَفَرُّ﴾ ئەوکاتە مرۆڤ دەڵێ: دەربازگە لە کوێ وەیە. ١٠)﴿كَلَّا لَا وَزَرَ﴾ نەخێر هیچ پەناگایەک نی یە. ١١)﴿إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمُسْتَقَرُّ﴾ لەو رۆژەدا ئارامگا هەر لای پەروەردگاری تۆیە. ١٢)﴿يُنَبَّؤُا۟ ٱلْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍۭ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ﴾ لەورۆژەدا ئادەمیی هەواڵی پێدەدرێت لەوەی کە پێشی خستوە و دوای خستووە (لەچاکەو خراپە). ١٣)﴿بَلِ ٱلْإِنسَٰنُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ بَصِيرَةٌ﴾ بەڵکو ئادەمی ئاگادارە بەحاڵی خۆی. ١٤) ﴿وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُۥ﴾ با بڕوبیانووی زۆریش بێنێتەوە. ١٥)﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ﴾ زمانت مەجوڵێنە بەخوێندنەوەی سرووش ﴿لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ﴾ تا پەلەی تیا بکەیت. ١٦)﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ﴾ بەراستی (وەک بەڵێنمان داوە) بێگومان لەسەر ئێمەیە کۆکردنەوەی لەسنگتدا و خوێندنەوەی. ١٧)﴿فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ﴾ ئینجا کاتێ کە قورئانمان بۆ خوێندیتەوە (بەهۆی جبریلەوە) ﴿فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ﴾ تۆش شوێن خوێندنەوەی ئەو بکەوە. ١٨)﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ﴾ لە پاشان دڵنیابە روون کردنەوەشی لەسەر ئێمەیە. ١٩)

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ ٱلْأٓخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾
إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾
كَلَّآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلتَّرَاقِىَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ ٱلْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَٱلْتَفَّتِ
ٱلسَّاقُ بِٱلسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ
﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ يَتَمَطَّىٰٓ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ
فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾
أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِىٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ
ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

سُورَةُ الإِنسَانِ

ترتيبها ٧٦ | آياتها ٣١

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴿١﴾
إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَٰهُ سَمِيعًۢا
بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾
إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَا۟ وَأَغْلَٰلًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ
ٱلْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾

- کردەوەو ووتی:ئەم قورئانە جادووەو لەپێشینانەوە وەری گرتووەو دەیگێڕێتەوە، ئەدجا ئەم ئایەتانە ﴿ذَرْنِي وَمَنْ ...﴾ دابەزین

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٦،١٧) سورەتی (القیامة): ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ، إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾ بوخاری و موسلیم دەگێڕنەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە (ڕەزای خوایان لێ بێ) **کە ووتویەتی: سەبارەت بەم** ئایەتە ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ پێغەمبەر (ﷺ) بە هاتنەخوارەوەی قورئان زۆر ناڕەحەت دەبوو، بەو هۆیەوە لێوەکانی زۆر دەجوڵاند، جا عەبدوڵڵای کوڕی **عەبباس ووتی:** منیش لێوەکانم دەجوڵێنم بەو شێوەی پێغەمبەر (ﷺ) لێوەکانی دەجوڵاند **ئەدجا** خوای گەورە ئەم دوو ئایەتەی ناردەخوارەوە ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ، =

﴿كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ﴾ (زیندوو کردنەوە هەر دەبێت) بەڵکو ئێوە هەر دنیاتان خۆش دەوێت. ٢٠)﴿وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ﴾ گوێ بەڕۆژی دوایی نادەن! ٢١)﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ﴾ زۆر ڕووخسار لەو ڕۆژەدا گەشاوەن. ٢٢)﴿إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ تەماشای پەروەردگاریان دەکەن. ٢٣)﴿وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ﴾ وە زۆر ڕووخساریش لەو ڕۆژەدا گرژ و تاڵن. ٢٤)﴿تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ﴾ دەزانن کە سزای پشت شکین دەدرێن. ٢٥)﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ﴾ پەشیمان ببنەوە! کاتێک کە گیان گەیشتە گەرو. ٢٦)﴿وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ﴾ جا دەووترێت: کێ یە چارەکەر. ٢٧)﴿وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ﴾ وە (نەخۆشەکە) دڵنیایە ئەوە (ی تووشی بووە مردن و) جیابوونەوەیە. ٢٨)﴿وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ﴾ وە قاچ و لوولاق بەیەکدا ئاڵا. ٢٩)﴿إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ﴾ ڕاپێچ کردن لەو ڕۆژەدا بۆلای پەروەردگارتە. ٣٠)﴿فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ﴾ جا(کافر) نەبڕوای هێناو نە نوێژی کرد. ٣١) ﴿وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ بەڵکو ئایینی بەدرۆ دەزانی و پشتی تێ دەکرد. ٣٢)﴿ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ﴾ لەپاشان بە کەشخە و فیزەوە گەڕایەوە بۆ لای ماڵ و منداڵی. ٣٣)﴿أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ﴾ وای بۆ تۆ، وای بۆ تۆ، (ئادەمی بێ بڕوا)ئینجا وای بۆ تۆ. ٣٤)﴿ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ﴾ دووبارە وای بۆ تۆ، ئینجا وای بۆ تۆ. ٣٥)﴿أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى﴾ ئایا مرۆڤ وادادەنێ کەهەروا بەرەڵا دەکرێ (و پشت گوێ دەخرێ). ٣٦)﴿أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَىٰ﴾ ئایا نوتفەیەک نەبوو لە تۆوکە دەڕژێنرا (یە منداڵدانەوە). ٣٧)﴿ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ﴾ لە پاشان بوو بە خوێن پارەیەک ئینجا دروستی کردو ڕێکی خست. ٣٨)﴿فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ﴾ ئینجا لەو تۆوە دوو جۆری دروست کرد﴿الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ﴾ نێر ومێ. ٣٩)﴿أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ﴾ ئایا ئەو زاتە توانای نی یە بەسەر ئەوەدا کەمردووان زیندوو بکاتەوە. ٤٠)

سورەتی ﴿ الأنسان ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ﴾ بێ گومان بەسەر ئادەمی دا تێپەری ﴿حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ﴾ ماوەیەکی زۆر لەڕۆژگار ﴿لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا﴾ کەشتێکی وانەبوو ناوببرێ. ١)﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ﴾ بەراستی ئێمە ئادەمیزادمان دروست کرد ﴿مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ لەدڵۆپێک ئاوی تێکەڵ لەگەڵێ توخم ﴿نَّبْتَلِيهِ﴾ تاتاقیی بکەینەوە ﴿فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ ئینجا گێرامان بە بیسەری بینەر. ٢)﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ﴾ بێ گومان ئێمە ڕێ نموونیمان کرد بۆ ڕاستەڕێ ﴿إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾ سایا سوپاس گوزارە وەیا ناسوپاس و سپڵە. ٣) ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ﴾ بەراستی ئێمە ئامادەمان کردووە بۆ بێ بڕوایان ﴿سَلَاسِلَا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا﴾ زنجیر و تەوقی زۆر (کەدەکرێتە گەردنیان) و ئاگری هەڵگیرساو. ٤) ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا﴾ بێگومان چاکان لە پەرداخێکدا (شەراب) دەخۆنەوە کە ئاوێتەکەی لە سەرچاوەی کافورەوەیە. ٥)

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِٱلنَّذْرِ وَيَخَافُونَ
يَوْمًا كَانَ شَرُّهُۥ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا
وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَآءً وَلَا شُكُورًا
﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ
ٱلْيَوْمِ وَلَقَّىٰهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُوا۟ جَنَّةً وَحَرِيرًا
﴿١٢﴾ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۖ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾
وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَـٰلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِـَٔانِيَةٍ
مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا۠ ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا۟ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾
وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا
﴿١٨﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا
﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَـٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ
خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ ۖ وَحُلُّوٓا۟ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا
طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَـٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾ إِنَّا
نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ تَنزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ
مِنْهُمْ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾

- ﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾ قورئانت پێ لەبەردەکەین و دەیخوێنیتەوە لە بیرت ناچێت ﴿فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ﴾ گوێ ی لێ بگرەو بێ دەنگ بە ﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ﴾ ئەدجا دڵنیابە لەسەر ئێمەیە قورئان خوێندنەوەی تۆ (بە ئاسانی). دوای ئەوە پێغەمبەر (ﷺ) کە جوبرەئیل دەهات بۆ لای گوێ ی لێ دەگرت دوای ڕۆشتنی بەو شێوەی جوبرەئیل قورئانەکەی دەخوێند پێغەمبەریش (ﷺ) دەیخوێندەوە.

هۆی هاتنەخوارەوەی ئایەتی (٣٤،٣٥) سورەتی (القيامة): ﴿أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى، ثُمَّ أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى﴾ نەسائی و حاکیم گێڕاویانەتەوە کە سەعیدی کوڕی جوبەیر وتی: پرسیارم کرد لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس ﴿أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى، ثُمَّ أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى﴾ ئەم وتەیە پێغەمبەر (ﷺ) لە-

﴿عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ﴾ کە کانی یەکە (لەبەهەشتدا) بەندەکانی خوا لێ ی دەخۆنەوە ﴿يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا﴾ (لەهەر شوێنێکدا بیانەوێ) بەری دەدەنەوە چۆن بەردانەوەیەک. ٦)﴿يُوفُونَ بِٱلنَّذْرِ﴾ وەفا بە نەزر دەکەن ﴿وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُۥ مُسْتَطِيرًا﴾ وەلە ڕۆژێکیش دەترسن کەبەدی و سەختی یەکەی هەمووان دەگرێتەوە. ٧)﴿وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ وە خواردەمەنی بە هەژاران و هەتیوان و دیلان دەدەن با حەزیشیان لێ ی بێت. ٨) ﴿إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ﴾ (دەڵێن) بەڕاستی ئێمە خواردەمەنیتان دەدەینێ هەر لەبەر خوا ﴿لَا نُرِيدُ مِنكُمْ﴾ چاوەڕوانی ناکەین لەئێوە ﴿جَزَآءً وَلَا شُكُورًا﴾ نە پاداشت و نە سوپاس. ٩)﴿إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا﴾ بەڕاستی ئێمە لەسزای پەروەردگارمان دەترسین لەڕۆژێکی ترش و تاڵ و دژوارا. ١٠)﴿فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمِ﴾ جا خوا پاراستنی لە بەدی ئەو ڕۆژە ﴿وَلَقَّىٰهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا﴾ وە پێیدان پاراوی و خۆشی. ١١)﴿وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُوا۟ جَنَّةً وَحَرِيرًا﴾ وە پاداشتی دانەوە بەهۆی خۆراگرتنیان (لەسەر چاکە و دوورکەوتنەوە لەخراپە) بەبەهەشت و (پۆشاکی) ئاوریشم. ١٢) ﴿مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ﴾ پاڵی تیادەدەنەوە لەسەر تەخت و قەنەفەی زۆر ﴿لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا﴾ نابینن تێیدا نەگەرمی زۆر ﴿وَلَا زَمْهَرِيرًا﴾ وە نە سەرما (واتە هەوایەکی زۆر خۆشی هەیە). ١٣)﴿وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَـٰلُهَا﴾ وە سێبەری درەختانی بەهەشت بەسەر سەریانەوەیە ﴿وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا﴾ وەمێشووی میوەکانی نزیکە دەست و ئاسان کراوە. ١٤)﴿وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِـَٔانِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ﴾ دەگەڕێن بەسەریاندا بەقاپی زیوین و ﴿وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا۠﴾ و پەرداخی شووشە. ١٥)﴿قَوَارِيرَا۟ مِن فِضَّةٍ﴾ شووشە لەزیو ﴿قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا﴾ بە ئەندازەی پێویست ئامادەکراون. ١٦)﴿وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا﴾ لە بەهەشتدا شەرابیان لە پەرداخێکدا پێ دەنۆشرێ کە زەنجەفیلی تێکەڵاوە. ١٧)﴿عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا﴾ (کە ئەویش) کانی یەکە لەبەهەشت دا ناو دەبرێ بەسەلسەبیل. ١٨) ﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ﴾ دەگەڕێن بەسەریاندا نەوجەوانانی هەمیشەیی ﴿إِذَا رَأَيْتَهُمْ﴾ کاتێک بیان بینیت ﴿حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا﴾ وادەزانیت دانەی مرواری پڕژو بڵاوون ١٩)﴿وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ﴾ وەکاتێک بڕوانیت لەوێدا ﴿رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا﴾ ناز و نیعمەت و دەسەڵاتێکی گەورە دەبینیت. ٢٠)﴿عَـٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ﴾ لەبەریانایە بەرگی نەرم و ناوڵی سەوزکار و پۆشاکی ئاوریشمین ﴿وَحُلُّوٓا۟ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ﴾ وە ڕازێنراونەتەوە بەبازنی زیوو ﴿وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا﴾ وە پەروەردگاریان شەرابی پاک و تەمیزی پێ نۆشین. ٢١) ﴿إِنَّ هَـٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً﴾ ئەم بەهەشتە پاداشتی ئێوەیە ﴿وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا﴾ وە هەموو کۆششێکتان سوپاس کراوە. ٢٢)﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ تَنزِيلًا﴾ بێ گومان ئێمە قورئانمان بۆ ناردیتە خوارێ بەناردن (بەش بەش). ٢٣)﴿فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ کەواتە چاوەڕوانی فەرمانی خوا بکە ﴿وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا﴾ وە فەرمانبەرداری هیچ گوناهبارو بێ باوەڕێک مەکە. ٢٤) ﴿وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ﴾ وە ناوی پەروەردگارت بێنە ﴿بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ بەیانیان و ئێواران. ٢٥)

وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَٱسۡجُدۡ لَهُۥ وَسَبِّحۡهُ لَيۡلٗا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلۡعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمۡ يَوۡمٗا ثَقِيلٗا ﴿٢٧﴾ نَّحۡنُ خَلَقۡنَٰهُمۡ وَشَدَدۡنَآ أَسۡرَهُمۡۖ وَإِذَا شِئۡنَا بَدَّلۡنَآ أَمۡثَٰلَهُمۡ تَبۡدِيلًا ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذۡكِرَةٞۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿٣٠﴾ يُدۡخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحۡمَتِهِۦۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمَۢا ﴿٣١﴾

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡمُرۡسَلَٰتِ عُرۡفٗا ﴿١﴾ فَٱلۡعَٰصِفَٰتِ عَصۡفٗا ﴿٢﴾ وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشۡرٗا ﴿٣﴾ فَٱلۡفَٰرِقَٰتِ فَرۡقٗا ﴿٤﴾ فَٱلۡمُلۡقِيَٰتِ ذِكۡرًا ﴿٥﴾ عُذۡرًا أَوۡ نُذۡرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٞ ﴿٧﴾ فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتۡ ﴿٨﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتۡ ﴿٩﴾ وَإِذَا ٱلۡجِبَالُ نُسِفَتۡ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتۡ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوۡمٍ أُجِّلَتۡ ﴿١٢﴾ لِيَوۡمِ ٱلۡفَصۡلِ ﴿١٣﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا يَوۡمُ ٱلۡفَصۡلِ ﴿١٤﴾ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ أَلَمۡ نُهۡلِكِ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتۡبِعُهُمُ ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿١٧﴾ كَذَٰلِكَ نَفۡعَلُ بِٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

- لایەن خۆیەوە وەتی بە ئەبو جەهل ، یان خوای گەورە فەرمانی پێدابوو پێ ی بڵێت ؟ عەبدوڵڵا وەتی پێغەمبەر (ﷺ) خۆی وەتی پاشان خوای گەورەش بەئایەت دایبەزاند.

- الموت بما فيه جاء الموت بما فيه)(رواه الترمذي). ئوبەی کوڕی کەعب (ڕەزای خوای لێ بێ) لەباوکیەوە گێڕاویەتیەوە کەوەتی: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەمیشە کەشەو دوو سێ یەکی بڕاشتایە لە خەو هەڵدەستا و دەیفەرموو: (ئەی خەڵکینە یادی خوا بکەن ، ئەی خەڵکینە یادی خوا بکەن بومەلەرزە(ی ڕووداوی قیامەت) دێت، بومەلەرزەی دووەمیشی بەدوادا دێت (بەفوو کردن بەصوردا) مردن و ئەوەی لەگەڵیدایە دێت مردن و ئەوەی لەگەڵیدایە دێت).

ئایەتی (١٦) سورەتی (عبس)؛ عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: قال رسول الله (ﷺ): (الذي يقرأ القرآن وهو-

﴿وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَٱسْجُدْ لَهُۥ﴾ وە لە شەوا سوژدەی بۆ بەرە (نوێژ بکە) ﴿وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا﴾ وە ستایشی خوا بکە لەبەشێکی زۆر لەشەودا. ٢٦)﴿إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ﴾ بێگومان ئەم بێ بڕوایانە دنیای بێ بەقایان خۆش دەوێ ﴿وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا﴾ وە پشت گوێ ی دەخەن ڕۆژێکی قورس و گران. ٢٧) ﴿نَّحْنُ خَلَقْنَٰهُمْ وَشَدَدْنَآ أَسْرَهُمْ﴾ ئێمە ئەوانمان دروست کردو جومگەکانیانمان قایم پێکەوە بەستووە﴿وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَآ أَمْثَٰلَهُمْ تَبْدِيلًا﴾ وە کاتێک بمانەوێت دەیان گۆڕین بەکەسانی تری وەک خۆیان چۆن گۆڕینێک. ٢٨)﴿إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ﴾ ئەم سورەتە ئامۆژگاری و پەندە ﴿فَمَن شَآءَ﴾ ئینجا هەر کەسێک بیەوێت ﴿ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا﴾ ڕێگایەک دەگرێتە بەر بۆ لای پەروەردگاری. ٢٩)﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ﴾ وە ئێوە حەز ناکەن (لەگرتنی ئەو ڕێ یە) مەگەر کاتێک کەخوا بیەوێ (وە بەزۆر ناچارتان بکات) ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ بێ گومان خوا دانای دروست کردارە. ٣٠)﴿يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِى رَحْمَتِهِۦ﴾ ئەوی (خوا) بیەوێ دەیخاتە ناو میهرەبانی خۆیەوە ﴿وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًۢا﴾ وە ئامادەی کردووە بۆ ستەمکاران سزای سەخت.٣١)

سورەتی ﴿ المرسلات ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَٱلْمُرْسَلَٰتِ عُرْفًا﴾ سوێند بەبای ڕەوانە کراوی، یەک لە دوای یەک. ١)﴿فَٱلْعَٰصِفَٰتِ عَصْفًا﴾ وە بەو با توندانەش هەڵ دەکەن بەهەڵکردنێکی قایم. ٢)﴿وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشْرًا﴾ وە بەو بایانەی کەهەور دەبەن و بڵاوی دەکەنەوە. ٣)﴿فَٱلْفَٰرِقَٰتِ فَرْقًا﴾ سوێندیش بەو (فریشتانە)ی بەچاکی حەق لەناحەق جیادەکەنەوە. ٤)﴿فَٱلْمُلْقِيَٰتِ ذِكْرًا﴾ ئەنجا سوێند بەو (فریشتانە)ش پەیامی (خوا بە پێغەمبەران) دەگەیەنن. ٥) ﴿عُذْرًا أَوْ نُذْرًا﴾ بۆ (نەهێڵانی) بەهانە (لێخۆشبوونیان) یا بۆ ترساندن. ٦)﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٌ﴾ بەڕاستی ئەوەی کە بەڵێنتان پێ دراوە (لە هاتنی ڕۆژی دوایی) دێتە دی. ٧)﴿فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتْ﴾ ئینجا کاتێک کە ئەستێرەکان تاریک بوون. ٨) ﴿وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتْ﴾ وە دەمێک کەئاسمان کەلێنی تێ بوو. ٩)﴿وَإِذَا ٱلْجِبَالُ نُسِفَتْ﴾ وە کاتێک کێوەکان لە بێخ هێنران و تەخت کران. ١٠)﴿وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتْ﴾ وەساتێک کەکاتی وادە دانرا بۆ پێغەمبەران (لەگەڵ ئوممەتەکانیاندا). ١١)﴿لِأَىِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ﴾ بۆچ ڕۆژێ دواخراوە؟ ١٢)﴿لِيَوْمِ ٱلْفَصْلِ﴾ بۆ ڕۆژی جیاکردنەوە. ١٣) ﴿وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ﴾ تۆ چووزانییت ڕۆژی جیاکردنەوە چییە؟ ١٤)﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا. ١٥)﴿أَلَمْ نُهْلِكِ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ئایا گەلانی پێشیینانمان لە ناو نەبرد ١٦)﴿ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ ٱلْءَاخِرِينَ﴾ لە پاشان گەلانی دوای ئەوانمان وەک ئەوان لێ نەکرد. ١٧)﴿كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ﴾ هەر بەو جۆرەش دەکەین بە گوناهباران. ١٨)﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾وا بۆ بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا. ١٩)

أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَٰهُ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿٢١﴾ إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ ٱلْقَٰدِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ شَٰمِخَٰتٍ وَأَسْقَيْنَٰكُم مَّآءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَٰثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَٱلْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ۖ جَمَعْنَٰكُمْ وَٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَٰكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟ لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

- ماهر به مع السفرة الكرام البررة والذي يقرؤه وهو عليه شاق له أجران)(رواه البخاري ومسلم). عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووییەتی: (ئەو کەسەی قورئان دەخوێنێتەوەو شارەزایە تێیدا ئەو (لە قیامەتدا) لەگەڵ فریشتە بەڕێزو چاکەکان دایە، وە ئەو کەسەی دەیخوێنێتەوەو بەلایەوە قورس و گرانە دوو پاداشتی بۆ هەیە).

ئایەتی (٣٧) سورەتی (عبس): عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: قال رسول الله (ﷺ):(يُحشر الناس يوم القيامة حفاةً عراةً غرلاً) **قالت: يا رسول الله الرجال والنساء** جميعاً ينظر بعضهم إلى بعض؟ قال (ﷺ) **(يا عائشة الأمر أشد من أن** ينظر بعضهم إلى **بعض)(رواه** البخاري ومسلم). عائیشە **(ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە** دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (خەڵکی لەڕۆژی دواییدا کۆدەکرێنەوە -

﴿أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ﴾ **ئایا ئێوەمان دروست نەکردووە** لەئاوێکی بێ نرخ؟. ٢٠) ﴿فَجَعَلْنَٰهُ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ﴾ **ئینجا خستمانە** جێگایەکی بتەوەوە. ٢١) ﴿إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾ تا ماوەیەکی دیاری کراو. ٢٢) ﴿فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ ٱلْقَٰدِرُونَ﴾ **ئینجا** ماوەمان بۆ دانا، چاک ئەندازە گرێکیین. ٢٣) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ **وای بۆ بێ بڕواتان** لەو ڕۆژەدا. ٢٤) ﴿أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ كِفَاتًا﴾ **ئایا ئێمە زەوییمان نەکردۆتە کۆکەرەوە.** ٢٥) ﴿أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا﴾ بۆ زیندووان و مردووان. ٢٦) ﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ شَٰمِخَٰتٍ﴾ وە لەناویدا شاخانی بەرزی لەنگەر داکوتاومان داناوە ﴿وَأَسْقَيْنَٰكُم مَّآءً فُرَاتًا﴾ وە ئاوی شیرینیمان پێ نۆشیین. ٢٧) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ **(بەم بێ بڕوایانە دەوترێت) وای بۆ** بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا. ٢٨) ﴿ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ﴾ **بڕۆن بۆ لای ئەو** دۆزەخەی کە بەدرۆتان دەزانی. ٢٩) ﴿ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَٰثِ شُعَبٍ﴾ **بڕۆن بۆ** لای سێبەری دوکەڵێکی سێ بەش. ٣٠) ﴿لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ﴾ **نە سێبەرێکی** فێنکەو نەشتێک لە گڕەی (دۆزەخ) بەرگری دەکات. ٣١) ﴿إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَٱلْقَصْرِ﴾ **بە** ڕاستیی دۆزەخ پزیسکی وەک کۆشک دەهاوێژێ. ٣٢) ﴿كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ﴾ **(بەرودوا دەڕۆن)** ئەڵێی کاروانی حوشتری زەردن. ٣٣) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ **وای بۆ بێ بڕوایان** لەو ڕۆژەدا. ٣٤) ﴿هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ﴾ **ئەمڕۆ ڕۆژێکە (بێ باوەڕان) ناتوانن قسەی** تێدا بکەن. ٣٥) ﴿وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ﴾ **وە مۆڵەت نادرێن کە** بڕوبیانوو بهێننەوە. ٣٦) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ **وای بۆ بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا.** ٣٧) ﴿هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ﴾ **ئەمڕۆ ڕۆژی بڕیاردانە (جیاکردنەوەیە)** ﴿جَمَعْنَٰكُمْ وَٱلْأَوَّلِينَ﴾ ئێوەو پێشینانمان کۆکردۆتەوە. ٣٨) ﴿فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ﴾ **سا ئەگەر فێڵ و پیلانێکتان هەیە** ئەنجامی بدەن. ٣٩) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ **وای بۆ بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا.** ٤٠) ﴿إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ﴾ **بێ گومان پارێزکاران لەسێبەرو (قەراغی)** کانیاوی ڕۆران. ٤١) ﴿وَفَوَٰكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ﴾ **وە لەناو میوەهاتێکدان کە حەزی** لێ دەکەن. ٤٢) ﴿كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ **(پێیان دەڵێن) بخۆن و بخۆنەوە نۆشتان بێ** بەهۆی ئەوەی کە دەتان کرد. ٤٣) ﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ **بێگومان ئێمە ئاوا** پاداشتی چاکان دەدەینەوە. ٤٤) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ **وای بۆ بێ** بڕوایان لەو ڕۆژەدا. ٤٥) ﴿كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ قَلِيلًا﴾ (ئەی کافران) بخۆن و بەهرەمەند ببن ماوەیەکی کەم (لەدنیادا) ﴿إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ﴾ **بەڕاستی ئێوەن تاوانباران.** ٤٦) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ **وای** بۆ بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا. ٤٧) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟﴾ **وە کاتێک پێ یان** بوترێ (لەخوا بترسن و) کڕنوش بەرن ﴿لَا يَرْكَعُونَ﴾ **کڕنوش نابەن.** ٤٨) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ **وای** بۆ بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا. ٤٩) ﴿فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ﴾ (ئەگەر ئەوان باوەڕ بەقورئان نەکەن) **ئیتر بە چ فەرموودەیەکی تر بڕوا دەهێنن جگە لە قورئان؟.** ٥٠)

سُورَةُ النَّبَإِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢﴾ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ مِهَٰدًا ﴿٦﴾ وَٱلْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَٰكُمْ أَزْوَٰجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلْمُعْصِرَٰتِ مَآءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِّنُخْرِجَ بِهِۦ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّٰتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ كَانَ مِيقَٰتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابًا ﴿٢٢﴾ لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ كِتَٰبًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا۟ فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

- لەمەحشەردا- بەپێ ی پەتی و بەڕووتی و بەخەتەنەنەکراوی) ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا پیاوان ئافرەتان هەموویان -پێکەوەن و- سەیری -عەورەتی- یەکتری دەکەن؟ فەرمووی: (عائیشە کارەکە لەوە سەختترە کەسەیری -عەورەتی- یەکتری بکەن).

سورەتی (التکویر): قال رسول الله (ﷺ): (من سره أن ينظر إلى يوم القيامة كأنه رأي عين فليقرأ: (إذا الشمس كورت) و (إذا السماء انفطرت) و (إذا السماء انشقت) (رواه أحمد والترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەر کەس پێ ی خۆشە تەماشایی ڕۆژی قیامەت بکات وەك ئەوەی بەچاوی خۆی بیبینێ با سورەتی: (إذا الشمس كورت) و (إذا السماء انفطرت) و (إذا السماء انشقت) بخوێنێتەوە).

سورەتی ﴿ النبأ ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ﴾ ئەوە لەچی
پرسیار لەیەکتری دەکەن؟! (ئەو بێ بڕوایانە). ١)﴿عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلْعَظِيمِ﴾ لەو دەنگ و باسە
گەورەیە پرسیار دەکەن. ٢)﴿ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ﴾ کە ئەوان تێیدا جیاوازن. ٣)﴿كَلَّا
سَيَعْلَمُونَ﴾ نەء با پەشیمان بنەوە، لەمەولاتێ دەگەن. ٤)﴿ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ﴾ دووبارە
(دەڵێم) نەء لەمەولاتێ دەگەن. ٥) ﴿أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ مِهَٰدًا﴾ ئاخۆ زەویمان بۆ
ڕانەخستوون؟. ٦)﴿وَٱلْجِبَالَ أَوْتَادًا﴾ وە کێوەکانمان نەگێڕاوە بەمێخ؟! ٧)﴿وَخَلَقْنَٰكُمْ أَزْوَٰجًا﴾
وە ئێوەمان دروست نەکردوە بەجووت. ٨)﴿وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا﴾ وە نوستنمان نەکردووە
بەهۆی حەسانەوەتان. ٩)﴿وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا﴾ وەشەومان نەگێڕاوە بەکاڵا (داپۆشەر).
١٠)﴿وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا﴾ وەڕۆژمان نەگێڕاوە بەکاتی ژیان (و هەڵسوڕان و پەیداکردنی
ژیوار). ١١)﴿وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا﴾ وە حەوت ئاسمانی بەهێزمان دروست نەکردوە لە
سەرتانەوە؟ ١٢) ﴿وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا﴾ وە دروستمان نەکردوە چرایەکی درەوشاوە (کە
ڕۆژە). ١٣)﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلْمُعْصِرَٰتِ مَآءً ثَجَّاجًا﴾ وەئاوی لێزمە و بەخوڕمان نەناردۆتە خوارەوە
لەهەورانی گوشراو. ١٤)﴿لِّنُخْرِجَ بِهِۦ حَبًّا وَنَبَاتًا﴾تا پێ ی بڕوێنین دانەوێڵە گژو گیاو. ١٥)
﴿وَجَنَّٰتٍ أَلْفَافًا﴾ باخاتی پڕوچڕ. ١٦) ﴿إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ كَانَ مِيقَٰتًا﴾ بەڕاستی ڕۆژی
جیاکردنەوە(ی چاکە و خراپ) کاتێکی بۆ دیاری کراوە. ١٧)﴿يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَتَأْتُونَ
أَفْوَاجًا﴾ ئەو ڕۆژەی کە فوو دەکرێ بەکەرەنادا ئینجا پۆل پۆل دێن. ١٨)﴿وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ
فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا﴾وە ئاسمان (لەهەموو لایەکەوە) کرایەوەو بوو بەدەرگا. ١٩)﴿وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ
فَكَانَتْ سَرَابًا﴾ وە کێوەکان خرانە ڕێ و بوون بە (تراویلکە) ڕیێکی ڕەوان (سراب). ٢٠)
﴿إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا﴾ بەڕاستی دۆزەخ پەرێزگای بێ بڕوایانە. ٢١)﴿لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابًا﴾ وەجێ
گەڕانەوەی یاخی یانە. ٢٢)﴿لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحْقَابًا﴾ تێیدا دەمێننەوە هەزاران ساڵ (ماوەیەکی
زۆر). ٢٣)﴿لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا﴾ تێیدا ناچەژن نەساردی و فێنکی و نەخواردنەوە.
٢٤) ﴿إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا﴾ مەگەر ئاوی لەکوڵ وکێم وزوخاو. ٢٥) ﴿جَزَآءً وِفَاقًا﴾
پاداش دەدرێنەوە بەپێ ی کردەوەیان. ٢٦) ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ حِسَابًا﴾
چونکە بێگومان ئەوان بەتەمای لێ پرسینەوە نەبوون. ٢٧)﴿وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا كِذَّابًا﴾ وە
ئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی چۆن بەدرۆ زانینێک. ٢٨)﴿وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ كِتَٰبًا﴾
لەکاتێکدا هەموو شتێکمان ژماردووە (لەسەریان) بەنوسین. ٢٩) ﴿فَذُوقُوا۟﴾ ئینجا
بچەژن (سزای خۆتان) ﴿فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا﴾ هیچتان بۆ زیاد ناکەین سزا نەبێت. ٣٠)

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَآئِقَ وَأَعْنَٰبًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّٰبًا ﴿٣٥﴾ جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ عَطَآءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَّبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلْحَقُّ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا ﴿٣٩﴾ إِنَّآ أَنذَرْنَٰكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ ٱلْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ ٱلْكَافِرُ يَٰلَيْتَنِى كُنتُ تُرَٰبًۢا ﴿٤٠﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلنَّٰزِعَٰتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَٱلنَّٰشِطَٰتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَٱلسَّٰبِحَٰتِ سَبْحًا ﴿٣﴾ فَٱلسَّٰبِقَٰتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَٱلْمُدَبِّرَٰتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا ٱلرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ أَبْصَٰرُهَا خَٰشِعَةٌ ﴿٩﴾ يَقُولُونَ أَءِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِى ٱلْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا نَّخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا۟ تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُم بِٱلسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿١٥﴾

ئایەتی (١) سورەتی (التكوير): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (الشمس والقمر يكوران يوم القيامة)(رواه البخاري). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) لەرمووی: (خۆرو مانگ لەڕۆژی دوایی دا دەپێچرێنەوە).

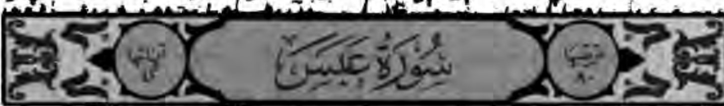
ئایەتی (٨) سورەتی (الانفطار): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: إن رجلاً قال: يا رسول الله، إن امرأتي ولدت غلاماً أسود! قال: (هل لك من إبل) قال: نعم قال: (فما ألوانها؟) قال: حمر، قال: (فيها أورق؟) قال: نعم قال (فأنى أتاها ذلك) قال: عسى أن يكون نزعه عرق، قال: (وهذا عسى أن يكون نزعه عرق) (رواه البخاري و مسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) وەتی: پیاوێك وەتی: ئەی پێغەمبەری خوا، خێزانەكەم كوڕێكی -

﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا﴾ بێ گومان جێ ی پیرۆز و بەهرەمەندی هەیە بۆ پارێز کاران. ٣١) ﴿حَدَآئِقَ وَأَعْنَٰبًا﴾ باخات و هەموو جۆرە تریّ یەک. ٣٢)﴿وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا﴾ وە کچانی تازە مەمک کردووی هاوتەمەن. ٣٣) ﴿وَكَأْسًا دِهَاقًا﴾وەپەرداخی پڕ(لە شەراب). ٣٤)﴿لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّٰبًا﴾ قسەی بێهووده ودرۆی تێدا نابیستن. ٣٥)﴿جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ عَطَآءً حِسَابًا﴾(پاداش دەدرێنەوە بە) پاداشتیکی تەواو لەلایەن پەروەدگاری تۆوە. ٣٦)﴿رَّبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلرَّحْمَٰنِ﴾ پەروەدگاری ئاسمانەکانَ و زەوی ونێوانی ئەوانە خوایەکی بەخشندەو میهربانەو﴿ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا﴾ کەس توانای تکا کردنی(قسە کردنی) نی یە. ٣٧)﴿ يَوْمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ صَفًّا﴾لەرۆژێکدا کە جیبرییل و فریشتە بەرییز دەوەستن﴿لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾ کەسیان قسە ناکەن مەگەر ئەوەی کەخوا ڕێ ی بدات و قسەی بەڕێ و جێ بکات. ٣٨) ﴿ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلْحَقُّ﴾ ئەو ڕۆژە راست و بێ گومانە ﴿فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا﴾ ئینجا هەرکەسێک ویستی ڕێگای گەڕانەوە دەگرێ بۆ لای پەروەردگاری خۆی. ٣٩)﴿إِنَّآ أَنذَرْنَٰكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا﴾ بێگومان ئێمە ئێوەمان ئاگدار کرد لەسزایەکی نزیک ﴿يَوْمَ يَنظُرُ ٱلْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ﴾ لە ڕۆژێکی وا دا کە مرۆڤ دەبینێ (پاداشی) ئەو کردەوانەی کەپێشەکی بەدەستی خۆی ناردوونی ﴿وَيَقُولُ ٱلْكَافِرُ يَٰلَيْتَنِى كُنتُ تُرَٰبًۢا﴾ وە بێ برِوا (لەو ڕۆژەدا) دەڵێ: کاشکای گڵ بوومایە (نەک مرۆڤ). ٤٠)

سورەتی ﴿ النازعات ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَٱلنَّٰزِعَٰتِ غَرْقًا﴾ سوێند بەو فریشتانەی کە گیانی کافران (لە لەشیان) بە سەختی دەردەهێنن. ١) ﴿وَٱلنَّٰشِطَٰتِ نَشْطًا﴾ وە بەو فریشتانەی کە گیانی باوەڕداران بە ئاسانی دەردێنن. ٢)﴿وَٱلسَّٰبِحَٰتِ سَبْحًا﴾ وە سوێند بەو فریشتانەی کە خێرا فەرمانی خوا جێ بەجێ دەکەن. ٣)﴿فَٱلسَّٰبِقَٰتِ سَبْقًا﴾ وەسوێند بەو فریشتانەی کە پێش برکێ دەکەن(لە بەجێ هێنانی فەرماندا) ٤)﴿فَٱلْمُدَبِّرَٰتِ أَمْرًا﴾ وە سوێند بەو فریشتانەی کە تەگبیری کاروبار دەکەن (واتە سوێند بەمانە ئەوەی بەڵێنتان پێدراوە دێتە دی). ٥)﴿يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلرَّاجِفَةُ﴾ لەرۆژێکدا (فوو دەکرێ بە شەیپوردا) بومەلەرزە زەوی دەلەرزێنێ. ٦)﴿تَتْبَعُهَا ٱلرَّادِفَةُ﴾ (دووبارە فووی پیادەکرێتەوە) بومەلەرزەیەکی تریشی بەدوادا دێت (مردووان زیندوو دەبنەوە).٧)﴿قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ﴾ زۆر دڵ لەو ڕۆژەدا دەلەرزێ. ٨)﴿أَبْصَٰرُهَا خَٰشِعَةٌ﴾ چاویان سەر بەرەو ژێر دەبێ. ٩)﴿ يَقُولُونَ﴾ (ئەمرۆ بە گاڵتەوە) دەڵێن. ﴿أَءِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِى ٱلْحَافِرَةِ﴾ ئاخۆ ئێمە (لەپاش مردن) دەگەڕێنرێینەوە بۆ ژیانی پێشوو؟. ١٠) ﴿أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا نَّخِرَةً﴾ ئایا کە بووین بەئێسقانی ڕزیوچۆن (زیندوو دەبیینەوە). ١١)﴿ قَالُوا۟﴾ ووتیان ﴿تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ﴾ ئا ئەوە ئەگەر وابێ گەڕانەوەیەکی بەزیانە. ١٢)﴿فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ﴾ بێگومان ئەو زیندوو بوونەوەیە هەر یەک نەعرەتەیە. ١٣)﴿فَإِذَا هُم بِٱلسَّاهِرَةِ﴾ ئیتر کوت و پڕ وان لەدەشتێکی سپی کاکی بەکاکیدا. ١٤) ﴿هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ﴾ ئایا داستانی مووسات پێ گەیشتووە.١٥)

إِذْ نَادَىٰهُ رَبُّهُۥ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَرَىٰهُ ٱلْـَٔايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْـَٔاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ ﴿٢٥﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾ وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾ وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٤٢-٤٥) سورەتی النازعات: ﴿يسألونك عن الساعة أيان مرساها .... من يخشاها﴾ ئیبن جەریر و حاکیم گێڕاویانەتەوە لە عائیشەوە (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) بەردەوام پرسیاری لێ دەکرا دەربارەی ڕۆژی دوایی تا خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند ﴿فيم أنت من ذكراها ، إلى ربك منتهاها﴾

- ڕەش پێستی بووە -پێم وایە لەنوێنەکەی من نیە- فەرمووی: (ووشترت هەیە) ووتی: بەڵێ، فەرمووی (ڕەنگیان چۆنە؟) ووتی: سوورن، فەرمووی: (تێیاندایە ڕەنگی بۆر بێت؟ ووتی: بەڵێ، فەرمووی (ئا ئەو -حوشترە ڕەنگ جیاوازە- لە کوێوە پەیدا بووە ووچەی هاتووەتە؟) ووتی:-

﴿إِذْ نَادَىٰهُ رَبُّهُۥ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى﴾ کاتێک کە پەروەردگاری بانگی کرد لە شیێووی پیرۆزی طووا وە. ١٦)﴿ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ﴾ (پێ ی ووت) برۆ بۆ سەر فیرعەون (چونکە) بەراستی یاخیی بووە. ١٧)﴿فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ﴾ وە پێ ی بلێ: ئایا دەتەوێ پاک ببیتەوە (لە گوناه). ١٨)﴿وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ﴾ وە رێت نیشاندەم بۆ (ناسیینی) پەروەردگارت تا لێ ی بترسییت. ١٩)﴿فَأَرَىٰهُ ٱلْءَايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ﴾ ئینجا نیشانە هەرە گەورەکەی نیشان دا. ٢٠)﴿فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ﴾ کەچی بە درۆی زانی و سەرپیچی کرد. ٢١)﴿ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ﴾ لە پاشان پشتی هەلکرد و رۆی بە پەلە. ٢٢)﴿فَحَشَرَ فَنَادَىٰ﴾ ئینجا (جادووگەرانی) کۆکردەوە و بانگی کردن و. ٢٣)﴿فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ﴾ ووتی: من پەروەردگاری هەرە گەورەتانم. ٢٤)﴿فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْءَاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ﴾ ئینجا خوا گرفتاری کرد بە سزای هەردوو جیهان. ٢٥)﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً﴾ بە راستی لەم داستانەدا پەند هەیە ﴿لِّمَن يَخْشَىٰٓ﴾ بۆ کەسێک کە لە خوا بترسێ. ٢٦)﴿ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا﴾ ئایا دروست کردنی ئێوە گرانترە یا ئاسمان؟ دروستی کرد. ٢٧)﴿رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا﴾ بالای بەرز کردەوە و رێکی خست. ٢٨)﴿وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا﴾ وە شەوی ئەوی تارییک کردو ﴿وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا﴾ دەری خست (رووناکیی) رۆژی. ٢٩) ﴿وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ﴾ لە پاشان زەوی راخست. ٣٠) ﴿أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا﴾ لێ ی دەرهێنا ئاویی و لەوەرِی. ٣١)﴿وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا﴾ وە شاخەکانی بتەو دامەزراند. ٣٢)﴿مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ﴾ بۆ بەهرەمەندی خۆتان و ئاژەلتان. ٣٣) ﴿فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ ٱلْكُبْرَىٰ﴾ ئینجا کاتێک کە رووداوی گەورە هات (کە رۆژی دوایی یە). ٣٤)﴿يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ﴾ ئەو رۆژەی کە مرۆڤ کردەوەی خۆی تیدا بیر دەکەوێتەوە. ٣٥)﴿وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ﴾ وە دۆزەخ پیشان درا بۆ هەر کەسێک کە بڕوانێ. ٣٦)﴿فَأَمَّا مَن طَغَىٰ﴾(لەو رۆژەدا چاکە و خراپە بەپێ ی کردەوە دابەش دەکرێ) ئینجا ئەو کەسەی سەکەش بوویێ. ٣٧)﴿وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا﴾ وە ژیانی دنیای هەلبژاردبێ. ٣٨)﴿فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ﴾ ئەوە بێ گومان دۆزەخ جیگایەتی. ٣٩)﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ﴾ وە ئەو کەسەی کە ترسا بێ لە هەلویستگەی بەردەم پەروەردگاری و ﴿وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ﴾ بەرگری نەفسی خۆی کردبێ لە ئارەزووی خراپە. ٤٠)﴿فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ﴾ ئەوە بێ گومان بەهەشت جیگایەتی. ٤١)﴿يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ﴾ پرسیارت لێ دەکەن دەربارەی رۆژی دوایی ﴿أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا﴾ کەی دەبێ. ٤٢)﴿فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ﴾ تۆ چیت داوە لە بیر لێ کردنەوەی (تۆ چۆن لەم بارەوە دەدوێی)؟. ٤٣)﴿إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ﴾ زانینی ئەوە هەر لای پەروەردگارتە. ٤٤) ﴿إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَىٰهَا﴾ بێگومان تۆ هەر ترسێنەری کەسێکیت کە لەو رۆژە بترسێ. ٤٥)﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا﴾ بێ بڕواکان کە ئەو رۆژە دەبینن وا دەزانن ﴿لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا﴾ کە نەماونەتەوە ئێوارەیەک یا چیشتەنگاوێک نەبێ لە دونیادا. ٤٦)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ (١) أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ (٢) وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ (٣) أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ (٤) أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ (٥) فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ (٦) وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ (٧) وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَىٰ (٨) وَهُوَ يَخْشَىٰ (٩) فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ (١٠) كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ (١١) فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ (١٢) فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ (١٣) مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ (١٤) بِأَيْدِي سَفَرَةٍ (١٥) كِرَامٍ بَرَرَةٍ (١٦) قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ (١٧) مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ (١٨) مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ (١٩) ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ (٢٠) ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ (٢١) ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ (٢٢) كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ (٢٣) فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ (٢٤) أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا (٢٥) ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا (٢٦) فَأَنبَتْنَا فِيهَا حَبًّا (٢٧) وَعِنَبًا وَقَضْبًا (٢٨) وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا (٢٩) وَحَدَائِقَ غُلْبًا (٣٠) وَفَاكِهَةً وَأَبًّا (٣١) مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ (٣٢) فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ (٣٣) يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ (٣٤) وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ (٣٥) وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ (٣٦) لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ (٣٧) وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ (٣٨) ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ (٣٩) وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ (٤٠) تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ (٤١) أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ (٤٢)

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایەتی (١-١٠) سورەتی (عبس): ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى ....﴾
ترمونی و حاکیم گێڕاویانەتەوە لە عائیشەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێت: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى ، أن جَاءهُ الأعْمَى...﴾ دەربارەی عەبدوڵڵای کوڕی ئوم مەکتوم هاتەخوارەوە ، کە پیاوێکی کوێر بوو ، کە هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و چەند جار ووتی: شارەزام بکە لە ئیسلام ، لەو کاتەشدا چەند پیاوێك لە سەرانی قورەیش لای پێغەمبەر (ﷺ) دانیشتبوون، پێغەمبەری خواش (ﷺ) ڕووی لێ وەرچەرخاند و گوێی پێ نەدا ، ڕووی کردە ئەوانی تر (سەرانی قورەیش) عەبدوڵلا ووتی: ئەم ووتەیەی من هیچی تێدایە؟ فەرمووی : نەخێر ، جا ئەم ئایەتانە لەوبارەوە هاتنەخوارەوە ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى ، أن جَاءهُ الأعْمَى...﴾.

سورەتی ﴿ عبس ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ﴾ (پێغەمبەر (ﷺ)) ڕووی گرژ کرد و پشتی هەلکرد. ١) ﴿أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ﴾ کە کوێرێک هاتە لای. ٢) ﴿وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ﴾ تۆ چوو زانیت؟ بەڵکو ئەو(کوێرە) بیەوێ پاک ببێتەوە. ٣) ﴿أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ﴾ یا بیری بکەوێتەوە(ئەوەی کە لە بیری چۆتەوە) ئەنجا ئەو بیر کردنەوەیە سوودی پێ بگەیەنێت. ٤) ﴿أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ﴾ کەچی ئەوی کە خۆی بێ نیاز دەزانێ. ٥) ﴿فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ﴾ تۆ ڕووی تێ دەکەیت. ٦) ﴿وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ﴾ وەهیچ لەسەر تۆنی یە کەئەو بێ بڕوایە خۆی پاک نەکاتەوە. ٧) ﴿وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَىٰ﴾ بەڵام ئەو کەسەی کە بەپەلە دێ بۆ لات. ٨) ﴿وَهُوَ يَخْشَىٰ﴾ وەلە خوا دەترسێ. ٩) ﴿فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ﴾ تۆ خۆتی لێ هەڵە دەکەیت. ١٠) ﴿كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ﴾ وامە کە ! بێ گومان ئەو ڕێ نموونی یانە(ی کەبۆت هاتووە) بێدارکەرەوە(ی ئادەمی)یە. ١١) ﴿فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ﴾ ئینجا ئەو کەسەی بیەوێ یادی خوا دەکات. ١٢) ﴿فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ﴾ (کە ئەوڕێ نموونی یانەش نوسراونەتەوە) لە چەند پەڕەیەکی هێژای. ١٣) ﴿مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ﴾ پایە بلندی پاک. ١٤) ﴿بِأَيْدِي سَفَرَةٍ﴾ کەبەدەست نوینەرانی. ١٥) ﴿كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ بەڕێزی خێر خواوەن. ١٦) ﴿قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ﴾ بەکوشت چێ (خراپترین نەفرینی لێ بێ) ئادەمی، چەند پێ نەزانە. ١٧) ﴿مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ﴾ (بیرناکاتەوە بزانێ کە) خوا لە چی دروستی کردووە. ١٨) ﴿مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ﴾ لەدڵۆپێک ئاو دروستی کردوە وڕێکی خستووە. ١٩) ﴿ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ﴾ لەپاشان ڕێگای (چاک و خراپی) بۆ ئاسان کردوە. ٢٠) ﴿ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ﴾ ئینجا دەیمرێنێ و دەیخاتە گۆڕەوە. ٢١) ﴿ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ﴾ لە پاشان کاتێ کەویستی زیندووی دەکاتەوە. ٢٢) ﴿كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ﴾ بەڕاستی ئەوی کەخوا فەرمانی پێ داوە هێشتا (ئادەمیی) بەجێ ی نەهێناوە. ٢٣) ﴿فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ﴾ دەبا مرۆڤ سەیری خواردەمەنیەکەی بکات. ٢٤) ﴿أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا﴾ بەڕاستی ئێمە لە هەورەوە بارانمان داڕژاند چۆن داڕژاندنێک. ٢٥) ﴿ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا﴾ لە پاشان زەوییمان لەت لەت کرد (بەگیا) چۆن لەت کردنێک. ٢٦) ﴿فَأَنبَتْنَا فِيهَا حَبًّا﴾ ئینجا ڕوواندمان لەناوییا دانەوێڵە ٢٧) ﴿وَعِنَبًا وَقَضْبًا﴾ و ترێ و سەوزە. ٢٨) ﴿وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا﴾ و زیتون و دار خورما ٢٩) ﴿وَحَدَائِقَ غُلْبًا﴾ و باخاتی چڕو پڕو. ٣٠) ﴿وَفَاكِهَةً وَأَبًّا﴾ میوە و لەوەڕ. ٣١) ﴿مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ﴾ بۆ ژیانی خۆتان و ئاژاڵتان. ٣٢) ﴿فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ﴾ کاتێک کە شاخە و شریخە (ی ڕۆژی دوایی) هات. ٣٣) ﴿يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ﴾ ئەو ڕۆژەی کە مرۆڤ رادەکات لە برای. ٣٤) ﴿وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ﴾ و دایکی و باوکی. ٣٥) ﴿وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ﴾ و ژنی و کوڕانی. ٣٦) ﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ﴾ هەموو یەکێک لەوان لەو ڕۆژەدا کارێکی وای هەیە کە سەر کەسی تری نەپەرژێ. ٣٧) ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ﴾ زۆر ڕوخسار لەو ڕۆژەدا گەش و جوانن. ٣٨) ﴿ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ﴾ دەم بە پێکەنین و شادمانن. ٣٩) ﴿وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ﴾ وە زۆر ڕوخسار لەو ڕۆژەدا، تەپوتۆزیان بەسەرەوەیە. ٤٠) ﴿تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ﴾ لە داماویدا ڕەش داگیرساون. ٤١) ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ﴾ ئەوانە ئەوانەن کە بێ باوەڕ و گوناهکار و تاوانبارن. ٤٢)

سُورَةُ التَّكوِير

مكية ٨١ | آیاتها ٢٩

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلشَّمۡسُ كُوِّرَتۡ (١) وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتۡ (٢) وَإِذَا ٱلۡجِبَالُ سُيِّرَتۡ (٣) وَإِذَا ٱلۡعِشَارُ عُطِّلَتۡ (٤) وَإِذَا ٱلۡوُحُوشُ حُشِرَتۡ (٥) وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ سُجِّرَتۡ (٦) وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتۡ (٧) وَإِذَا ٱلۡمَوۡءُۥدَةُ سُئِلَتۡ (٨) بِأَيِّ ذَنۢبٖ قُتِلَتۡ (٩) وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتۡ (١٠) وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتۡ (١١) وَإِذَا ٱلۡجَحِيمُ سُعِّرَتۡ (١٢) وَإِذَا ٱلۡجَنَّةُ أُزۡلِفَتۡ (١٣) عَلِمَتۡ نَفۡسٞ مَّآ أَحۡضَرَتۡ (١٤) فَلَآ أُقۡسِمُ بِٱلۡخُنَّسِ (١٥) ٱلۡجَوَارِ ٱلۡكُنَّسِ (١٦) وَٱلَّيۡلِ إِذَا عَسۡعَسَ (١٧) وَٱلصُّبۡحِ إِذَا تَنَفَّسَ (١٨) إِنَّهُۥ لَقَوۡلُ رَسُولٖ كَرِيمٖ (١٩) ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي ٱلۡعَرۡشِ مَكِينٖ (٢٠) مُّطَاعٖ ثَمَّ أَمِينٖ (٢١) وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجۡنُونٖ (٢٢) وَلَقَدۡ رَءَاهُ بِٱلۡأُفُقِ ٱلۡمُبِينِ (٢٣) وَمَا هُوَ عَلَى ٱلۡغَيۡبِ بِضَنِينٖ (٢٤) وَمَا هُوَ بِقَوۡلِ شَيۡطَٰنٖ رَّجِيمٖ (٢٥) فَأَيۡنَ تَذۡهَبُونَ (٢٦) إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ (٢٧) لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَسۡتَقِيمَ (٢٨) وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (٢٩)

سُورَةُ الانفِطَار

آیاتها ١٩

- لەوانەیە لەوێشترێکی پێشتر بچێتو ڕەنگەکەی لەو بکات، فەرمووی: (ئەم کوڕەش لەوانەیە لەیەکێك لەباوو باپیرانی پێش تۆ - بچێت- ئەو پێست ڕەشییەی لەو بکات).

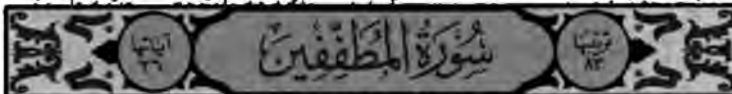
ئایەتی (٦) سورەتی (المطففین): عن المقداد قال: قال رسول الله (ﷺ): (إذا كان يوم القيامة أدنيت الشمس من العباد حتى تكون قيد ميل أو اثنين ، فتصهرهم الشمس فيكونون في العرق بقدر أعمالهم، فمنهم من يأخذه إلى عقبيه ، ومنهم من يأخذه إلى ركبتيه ، ومنهم من يأخذه إلى حقويه، ومنهم من يلجمه إلجاماً) (رواه الترمذي). میقداد دەگێڕێتەوە دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لەڕۆژی قیامەتدا خۆر نزیم دەکرێتەوە لەئادەمی بەئەندازەی میلێك یادوان، جا خۆر (گۆشت و چەوری) لاشەیان دەتوێنێتەوە ئەوسا-

سورەتی ﴿ التكوير ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ کاتێک کە رۆژ پێچرایەوەو (ڕووناکی نەما). ١) ﴿وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتْ﴾ وە دەمێک کەئەستێرەکان هەڵ وەرین و کەوتنە خوارەوە (تارییک بوون). ٢) ﴿وَإِذَا ٱلْجِبَالُ سُيِّرَتْ﴾ وە کاتێک کە کێوەکان خرانەڕێ (لەشوێن خۆیان خزێندران). ٣) ﴿وَإِذَا ٱلْعِشَارُ عُطِّلَتْ﴾ وە کاتێک کە وشترە ئاوسەکان وازیان لێ هێنرا. ٤) ﴿وَإِذَا ٱلْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ وە کاتێک کەجانەوەران کۆکرانەوە. ٥) ﴿وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ﴾ وە دەمێک کە دەریاکان هەڵگیرسێنران (تێکەڵ کران). ٦) ﴿وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتْ﴾ وە ساتێک کە هەموو گیانێک جووتکرایەوە (لەگەڵ لاشەدا). ٧) ﴿وَإِذَا ٱلْمَوْءُۥدَةُ سُئِلَتْ﴾ وەکاتێک پرسیارکرا لە کچانی زیندە بەچاڵ. ٨) ﴿بِأَىِّ ذَنۢبٍ قُتِلَتْ﴾ کەبەچ گوناهێک کوژران. ٩) ﴿وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتْ﴾ وەکاتێک کەنامە (ی کردەوە) بڵاوکرایەوە (و دابەشکرا). ١٠) ﴿وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتْ﴾ وە دەمێک کەئاسمان داماڵێنراو پێچرایەوە. ١١) ﴿وَإِذَا ٱلْجَحِيمُ سُعِّرَتْ﴾ وە کاتێک کەدۆزەخ هەڵگیرسێنرا. ١٢) ﴿وَإِذَا ٱلْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ﴾ وەساتێک کە بەهەشت نزیک خرایەوە. ١٣) ﴿عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّآ أَحْضَرَتْ﴾ ئەوکاتە هەموو کەسێک دەزانێ کەچی ئامادە کردوە (بۆخۆی لەچاکەو خراپە). ١٤) ﴿فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلْخُنَّسِ﴾ سوێند بەو (ئەستێرە گەڕۆکا) نەی دەگەڕێنەوە. ١٥) ﴿ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ﴾ سووڕاوەکانی خۆشارەوەکان. ١٦) ﴿وَٱلَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ﴾ وە بەشەو کەتاریک دەبێت. ١٧) ﴿وَٱلصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ﴾ وە بە بەیانی کە هەناسە دەدات. ١٨) ﴿إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ بێ گومان ئەو قورئانە گوفتاری ڕەوانەکراوێکی پایە بەرزە (کەفریشتەی سرووشە). ١٩) ﴿ذِى قُوَّةٍ عِندَ ذِى ٱلْعَرْشِ مَكِينٍ﴾ بەهێزە، لای خاوەنی عەرش (خوای گەورە)، خاوەن پایەیە. ٢٠) ﴿مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ﴾ قسە ڕەوایە لەناو فریشتەدا، دەست پاکە. ٢١) ﴿وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ﴾ هاوڕێکەتان (کە موحەممەدە ((ﷺ)) شێت نی یە (وەک ئێوە دەڵێن). ٢٢) ﴿وَلَقَدْ رَءَاهُ بِٱلْأُفُقِ ٱلْمُبِينِ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان (فریشتەی سرووشی) دیبوە لە ئاسۆی ڕووندا. ٢٣) ﴿وَمَا هُوَ عَلَى ٱلْغَيْبِ بِضَنِينٍ﴾ وە ئەو ڕژدەو چرووک نی یە لەگەیاندنی سرووشدا. ٢٤) ﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ﴾ وە ئەو (قورئانە) قسەی شەیتانی دەرکراو لەبەزەیی خوا نی یە (وەک ئێوە دەڵێن). ٢٥) ﴿فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ﴾ ئەوە بۆکوێ دەڕۆن. ٢٦) ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ﴾ ئەو قورئانە تەنها ئامۆژگاری یە بۆ هەموو جیهانیان. ٢٧) ﴿لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ﴾ بۆ ئەو کەسانەی کەبیانەوێ بەڕێ ی ڕاست دا بڕۆن لە ئێوە. ٢٨) ﴿وَمَا تَشَآءُونَ﴾ ئێوە ئارەزوو(ی ڕێ ی ڕاست) ناکەن ﴿إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ مەگەر کاتێک کە پەروەردگاری هەمووان بیەوێت (وەنا چارتان بکات پێ ی). ٢٩)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا ٱلْكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا ٱلْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ ٱلْكَرِيمِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِى خَلَقَكَ فَسَوَّىٰكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِىٓ أَىِّ صُورَةٍ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِٱلدِّينِ ﴿٩﴾ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَٰفِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَٰتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ ٱلْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَآئِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْـًٔا ۖ وَٱلْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ إِذَا ٱكْتَالُوا۟ عَلَى ٱلنَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُو۟لَٰٓئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١) سورەتی (المطففين): ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ نەسائی و ئیبن ماجە گێڕاویانەتەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: کاتێ پێغەمبەر (ﷺ) هات بۆ مەدینە و هیجرەتی کرد، خەڵکی مەدینە لە پێوانە و کێشانەدا لە هەموو کەس خراپ و ناڵەبارتر بوون بۆیە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ...﴾ جا پاش دابەزینی ئەم ئایەتە لە کێشانە و پێوانەدا زۆر چاک بوون.

-بەئەندازەی کردەوە خراپەکانیان لەعەرەقی خۆیاندا نوقم دەبن، هەیانە تا پاژنەکانی عەرەق هاتووە، وە هەیانە تا ئەژنۆکانی عەرەق هاتووە، وە هەیانە تا ناوقەدی هاتووە. وە هەیانە عەرەق دەگاتە دەمی وەک لەغاو کرابێت ناتوانێ قسە بکات).

سورەتی ﴿ الانفطار ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ﴾ کاتێک کە ئاسمان لەت بوو. ١)﴿وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ﴾ وە دەمێک کە ئەستێرەکان (کەوتنە خوارەوە) بە پەرش و بڵاوی. ٢)﴿وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ﴾ وە ساتێک کە دەریاکان تێکەڵ کران. ٣)﴿وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ﴾ وە ساتێک کە گۆڕەکان ژێرەو ژوور کران (مردووەکان هاتنەدەرەوە). ٤)﴿عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ﴾ ئەو کاتە هەموو کەسێک دەزانێت کەچی لە پێشەوە ناردوەو (چیشی) دواخستوە. ٥)﴿يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ﴾ ئەی ئینسان ﴿مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ چی تۆی خەڵەتاندووە بە پەروەدگاری گەورەت (بەخشندەت).٦)﴿الَّذِي خَلَقَكَ﴾ ئەو (پەروەدگار)ەی کە دروستی کردوویت و ﴿فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ﴾ ڕێکی خستوویت و جیای کردویتەوە (لە گیان لەبەرانی تر). ٧)﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ لە هەر وێنەیەکدا کەخۆی ویستبێتی یەکی خستوویت. ٨)﴿كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ﴾ وانی یە (کەتێ ی گەیشتوویت) بەڵکو (ڕۆژی) پاداش بە درۆ دەزانن. ٩)﴿وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ﴾ بێ گومان چەند چاودێرێکتان بە سەرەوەیە. ١٠)﴿كِرَامًا كَاتِبِينَ﴾ کە بەڕێز و نووسەرن. ١١)﴿يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ﴾ هەرچی بکەن دەیزانن. ١٢)﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ﴾ بەڕاستی چاکان لە ناو ناز و نیعمەت دان. ١٣)﴿وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ﴾ بێگومان بەدکاران لەدۆزەخان. ١٤)﴿يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ لە ڕۆژی پاداشدا دەچنە ناویەوە. ١٥) ﴿وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ﴾ وە ئەوان لێ ی دەرناچن. ١٦)﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ﴾ تۆ چووزانیت کە ڕۆژی پاداش چی یە. ١٧)﴿ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ﴾ دووبارە چووزانیت ڕۆژی پاداش چی یە. ١٨) ﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا﴾ ڕۆژێک کە هیچ کەس هیچی بە دەست نی یە بۆ هیچ کەس ﴿وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ﴾ وە فەرمان لەو ڕۆژەدا هەر بۆ خوایە. ١٩)

سورەتی ﴿ المطففین ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ هاوار بۆ ترازوو بازان. ١)﴿الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا﴾ ئەوانەی کە پێوانە بکەن (بۆ خۆیان) ﴿عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ﴾ لەسەر (ماڵی) خەڵک بەتەواوی وەری دەگرن. ٢)﴿وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ﴾ بەڵام کاتێک بۆیان پێوانە یاکێشانە بکەن کەمیان دەدەنێ. ٣) ﴿أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ﴾ ئایا ئەوانە نازانن کەبێگومان زیندوو دەکرێنەوە. ٤) ﴿لِيَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لە ڕۆژێکی گەورەدا. ٥)﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ڕۆژێک کە خەڵک لەبەر بارەگای پەروەردگاری جیهانیان دا دەوەستن. ٦)

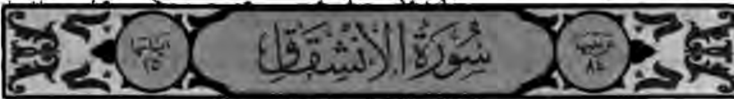
كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ حَٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾

ئایەتی (١٠) سورەتی (المطففين): قال رسول الله (ﷺ): (ويل للذي **يحدث** فيكذب، ليضحك الناس، ويل **له**، ويل **له**) **(رواه أبو** داود). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: **(وای** –دۆزەخ– **بۆ ئەو** کەسەی **قسەی** درۆ **–گاڵتە–** دەکات **بۆ ئەوەی** خەڵك **بیهێنێتە** پێکەنین **وای بۆ** ئەو وای **بۆ ئەو**– دۆزەخ **هەڵبێت**).

ئایەتی (٨) سورەتی (الانشقاق): عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: قال رسول الله (ﷺ): (ليس أحد يحاسبُ إلاّ هلك) فقلت: أليس يقول الله: (فأما من أوتي كتابه بيمينه، فسوف يحاسب حساباً يسيراً) قال: (ليس ذلك بالحساب، ولكن ذلك العرض ومن نوقش الحساب هلك) (رواه البخاري ومسلم). عائيشە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەس –لە ڕۆژی دوایی دا– لێپرسینەوەی لەگەڵدا بکرێت –

﴿كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ﴾ با پەشیمان بنەوە، چونکە بەراستی نامەی تاوانباران لەناودەفتەرێکی پەستی رەشدایە. ٧)﴿وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ﴾ تۆ چوزانییت ئەو دەفتەرە چی یە. ٨) ﴿كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ﴾ دەفتەرێکی نوسراوە. ٩)﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ هاوار لەو رۆژەدا بۆ بێ بڕوایان. ١٠)﴿ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ﴾ ئەوانەی کە بڕوا ناکەن بەرۆژی پاداشت دانەوە. ١١)﴿وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ﴾ کەس ئەو رۆژە بەدرۆ نازانێت مەگەر هەموو ستەم کارێکی گوناهبار. ١٢)﴿إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا﴾ هەر کاتێک کە ئایەتەکانی ئێمەی بۆ بخوێنرێتەوە ﴿قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ دەڵێ (ئەمانە) ئەفسانەی پێشینانن. ١٣)﴿كَلَّا﴾ نەخێر وانی یە ﴿ بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ﴾ بەلکو ژەنکی ئەو (خراپانەی) کە دەیانکرد پەردەی هیناوە بەسەر دڵیاندا. ١٤) ﴿كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ﴾ نەخێر بە ڕاستی ئەوان لەو رۆژەدا، بێ بەشن لە بینینی پەروەردگاریان. ١٥)﴿ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ﴾ لە پاشان بێگومان ئەوان دەچنە دۆزەخەوە. ١٦)﴿ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ﴾ ئینجا پێ یان دەووترێت ئەمە ئەوەیە کە بڕواتان پێ نەدەکرد. ١٧)﴿كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ﴾ بەراستی نامەی (کرداری) چاکان لەناو دەفتەرێکی بەرزدایە. ١٨)﴿وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ﴾ تۆ چوزانییت ئەو دەفتەرە چی یە؟ ١٩)﴿كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ﴾ دەفتەرێکی نوسراو(ی ئەمەندە بەفەڕ)ە. ٢٠)﴿يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ﴾ نزیکانی خودا دەیبینن. ٢١)﴿إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ﴾ بێ گومان چاکان لەنازو نیعمەت دان. ٢٢)﴿عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ﴾ لەسەر تەخت و بارەگاوە سەیر دەکەن. ٢٣)﴿تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ﴾ دەبینیت لە روخساریاندا جوانی و گەشاوەیی خۆشگوزەرانیی. ٢٤)﴿يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ﴾ شەرابی پاکی سەر بەمۆریان پێ دەرێ بیخۆنەوە. ٢٥)﴿ خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ﴾ کەدوا قومی بۆنی میسکە.﴿وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ﴾ بۆ ئەوە با پێشبڕکێ بکەن پێشبڕکێ کەران. ٢٦)﴿وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ﴾ تێکەڵ کراوی ، لەئاوی تەسنیمە. ٢٧)﴿عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ﴾ کانی یەکە کەنزیککراوەکان لێ ی دەخۆنەوە. ٢٨)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟﴾ بێ گومان ئەوانەی کە بەدکار بوون ﴿مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ﴾ پێ دەکەنین بەوانەی کە بڕوایان هینا بوو. ٢٩)﴿وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ﴾ وەکاتێک کەبەلایاندا بڕۆشتنایە چاویان لێ دادەگرتن. ٣٠)﴿وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ﴾ وەکاتێکیش بگەڕانایەتەوە بۆ لای ماڵ و منداڵیان، بە پێکەنین و گاڵتە کردن (بە موسڵمانان)ەوە دەگەڕانەوە. ٣١)﴿وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ﴾ وە کاتێکیش بیاندینایە ئەیان ووت: ئەمانە گومڕان ٣٢)﴿وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ حَٰفِظِينَ﴾ لەکاتێکدا کە(ئەوان) بەچاودێر نەنێرراون بۆسەر موسڵمانەکان (تا ئەم قسەیە بکەن). ٣٣)﴿فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ﴾ ئەمڕۆ (کە رۆژی دوایی یە) ئەوانەی کە بڕوادار بوون بەبێ بڕواکان پێ دەکەنن. ٣٤)

عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَٰقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا۟ ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فِىٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰٓ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

- داماودەبێت - دەچێتە دۆزەخەوە-) منیش دەڵێم ئەی خوا ئافەرەموویت: (بەڵام ئەوەی نامەی کردەوەکانی بەدەستی ڕاستیەوە بدرێت ئەو بێگومان لێپرسینەوەیەکی ئاسانی لەگەڵدا دەکرێت) فەرمووی: (ئەوە لێپرسینەوە نیە بەڵکو ئەوە تەنها تەماشا کردنە، چونکە هەر کەس لێپرسینەوەی لەگەڵدا بکرێت تیا دەچێ -سزا دەدرێت-).

سورەتی (البروج): عن جابر بن سمرة: قال:(إن النبي (ﷺ) كان يقرأ في الظهر والعصر (والسماء والطارق) و(والسماء ذات البروج) (رواه أحمد و أبو داود و الترمذي). جابیری کوڕی سەمورە (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە: دەڵێ (پێغەمبەر (ﷺ) لەنوێژی نیوەڕۆو عەسردا سورەتی (والسماء والطارق) و (والسماء ذات البروج)ی دەخوێند -لەدوو ڕکاتی یەکەمدا پاش فاتیحە-).

﴿عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ﴾ لەسەر قەنەفە و کورسی وە سەیر دەکەن. ٣٥) ﴿هَلۡ ثُوِّبَ ٱلۡكُفَّارُ مَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ﴾ (تا بزانن) تۆڵەی ئەو بێ بڕوایانە دراوەتەوە، لەسەر ئەو کردەوانەی کە دەیان کرد (لەدنیادا)؟ ٣٦)

سورەتی ﴿الانشقاق﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتۡ﴾ کاتێک کەئاسمان لەت بوو. ١)﴿وَأَذِنَتۡ لِرَبِّهَا وَحُقَّتۡ﴾ وە مل کەچی کرد بۆ پەروەردگاری و دەبێ واش بێ. ٢)﴿وَإِذَا ٱلۡأَرۡضُ مُدَّتۡ﴾ و ساتێک کە زەوی ڕاکێشراو پانکرایەوە (ڕاخرا). ٣)﴿وَأَلۡقَتۡ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتۡ﴾ وە ئەوەی تیابوو فڕێ ی داو هیچی لەناودانەما. ٤)﴿وَأَذِنَتۡ لِرَبِّهَا وَحُقَّتۡ﴾ وە مل کەچی کرد بۆ پەروەردگاری و دەبێ واش بێ. ٥)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡإِنسَٰنُ﴾ ئەی ئینسان ﴿إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدۡحٗا فَمُلَٰقِيهِ﴾ تۆ بێ گومان تێکۆشەر ییت بەرەو پەروەردگارت بەتێکۆشان! ئەوسا پێ ی دەگەیت. ٦)﴿فَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ﴾ ئینجا ئەوکەسەی کەنامەی (کردەوەی) درا بەدەستی ڕاستی. ٧)﴿فَسَوۡفَ يُحَاسَبُ حِسَابٗا يَسِيرٗا﴾ ئەوسا پرسینەوەیەکی سووک و ئاسانی لەگەڵ دەکرێ. ٨)﴿وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ مَسۡرُورٗا﴾ وە بەدڵخۆشی دەگەڕێتەوە بۆلای کەس و کاری. ٩)﴿وَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهۡرِهِۦ﴾ وە ئەو کەسەی نامەی لەپشتەوە درایە دەستی. ١٠)﴿فَسَوۡفَ يَدۡعُواْ ثُبُورٗا﴾ ئەوە بەزووی داوای مردنی خۆی دەکات. ١١) ﴿وَيَصۡلَىٰ سَعِيرًا﴾ وە دەچێتە دۆزەخەوە. ١٢)﴿إِنَّهُۥ كَانَ فِيٓ أَهۡلِهِۦ مَسۡرُورًا﴾ (چونکە) بێگومان ئەو لە لەناو کەس وکاریدا دڵخۆش بووە. ١٣)﴿إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ﴾ وەئەو وای گومان دەبرد، کە هەرگیز ناگەڕێتەوە (لای خوا). ١٤)﴿بَلَىٰٓۚ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرٗا﴾ نەخێر وانی یە! چونکە بەڕاستی پەروەردگاری ئەو ئاگادار بووە بەو. ١٥)﴿فَلَآ أُقۡسِمُ بِٱلشَّفَقِ﴾ سوێند بەسووریی کەناری ئاسمان. ١٦)﴿وَٱلَّيۡلِ وَمَا وَسَقَ﴾ وە بەشەوو ئەوشتانەی کە کۆیان دەکاتەوە. ١٧)﴿وَٱلۡقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ﴾ وە بە مانگ کاتێک کە پڕ دەبێتەوە. ١٨) ﴿لَتَرۡكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٖ﴾ (ئێوە) تێ ئەپەڕن لەحاڵێکە بۆ حاڵێکی تر. ١٩) ﴿فَمَا لَهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ﴾ ئیتر بۆچی بڕوا ناهێنن؟ ٢٠)﴿وَإِذَا قُرِئَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقُرۡءَانُ لَا يَسۡجُدُونَ﴾ وە کاتێک کە قورئانیان بۆ بخوێنرێتەوە سوژدە نابەن (مل کەچی ناکەن). ٢١)﴿بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُكَذِّبُونَ﴾ بەڵام ئەوانەی کە بێ بڕوان بەدرۆی ئەزانن. ٢٢) ﴿وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يُوعُونَ﴾ وە خوا چاک ئاگادارو زانایە بەوەی کەلەدڵی دەگرن. ٢٣)﴿فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ کەواتە مژدەیان بدەرێ بەسزای سەخت. ٢٤) ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ بەڵام ئەوانەی کەبڕوایان هێناوەو کردەوە باشەکانیان کردووە ﴿لَهُمۡ أَجۡرٌ غَيۡرُ مَمۡنُونِۭ﴾ بۆ ئەوان هەیە پاداشتی بێ بڕانەوە. ٢٥)

سُورَةُ البُرُوجِ — ترتيبها ٨٥ — آياتها ٢٢

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَٱلْيَوْمِ ٱلْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَٰبُ ٱلْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا۟ مِنْهُمْ إِلَّآ أَن يُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٨﴾ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَتَنُوا۟ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا۟ فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو ٱلْعَرْشِ ٱلْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَٱللَّهُ مِن وَرَآئِهِم مُّحِيطٌۢ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِى لَوْحٍ مَّحْفُوظٍۭ ﴿٢٢﴾

سُورَةُ الطَّارِقِ — ترتيبها ٨٦ — آياتها ١٧

سوورەتی (الطارق): عن جابر (رضي الله عنه) قال: صلى معاذ المغرب فقرأ البقرة و النساء، فقال النبي (ﷺ): أفتان أنت يا معاذ؟ ما كان يكفيك أن تقرأ بالسماء والطارق والشمس وضحاها ونحوهما) (رواه النسائي). جابیر (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی: موعاز نوێژی مەغریبی کرد – پێش نوێژ بوو– سوورەتی (البقرة) و (النساء)ی خوێند – لە دوو ڕکاتی یەکەمدا– پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی پێی: (موعاز تۆ خەڵکی لە ئایین دوور دەخەیتەوە؟ بەکەسی دەزانی کە (و السماء و الطارق) و (و الشمس و ضحاها) وێنەی ئەو سوورەتانە بخوێنی).

ئایەتی (٢) سوورەتی (الأعلى): عن عبد الله بن عمرو (رضي الله عنهما) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إن الله قدر مقادير الخلائق قبل أن يخلق السماوات والأرض بخمسين ألف سنة، وكان عرشه

سورەتی ﴿ البروج ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾ سوێند بەئاسمانی خاوەن برجەکان. ١)﴿وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ﴾ وە بەو ڕۆژەی کە بەڵێنی پێدراوە. ٢) ﴿وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ﴾ وە بە هەموو بینەر و بینراوێک (یا شایەت و شایەتی لەسەر دراو یا ڕۆژی هەینی و ڕۆژی عەرەفە). ٣)﴿قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ﴾ بەکوشت چن خاوەن چاڵەکان (لەغەمەکان). ٤)﴿النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ﴾ ئەو ئاگرەی خاوەن سووتەمەنی (و بڵێسەیە). ٥)﴿إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ﴾ کاتێک کە ئەوان دانیشتبوون بەدەوری (ئاگرەکە)دا. ٦)﴿وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ﴾ وە ئەوان سەیری ئەوەیان دەکرد کە دەیان کرد بەبڕوادارەکان. ٧)﴿وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا﴾ وە ئەم سزایەشیان هەر لەبەر ئەوە دەدران ﴿أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ کە بڕوایان هێنا بوو بەخوای بە دەسەڵاتی سوپاسکراو. ٨)﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەوەی کە خاوەنێتی ئاسمانان و زەویی بۆ ئەوە ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ وە خوا ئاگادارە بەسەر هەموو شتێکدا. ٩) ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە ئازاری پیاو و ژنە بڕوادارەکانیان داو ﴿ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا﴾ لە پاشان پەشیمان نەبوونەوە ﴿فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ﴾ ئەوە بۆ ئەوان هەیە سزای دۆزەخ ، وە سزای (ئاگری) سووتێنەر. ١٠)﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ بێگومان ئەوانەی بڕوایان هێناو کردەوە چاکەکانیان کرد ﴿لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بۆ ئەوان هەیە بەهەشتانێک کە جۆگە ئاوی زۆر دەڕوات بە ژێریاندا ﴿ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ﴾ ئا ئەوەیە سەرکەوتنی گەورە. ١١)﴿إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ﴾ بەڕاستی دەست وە شاندنی پەروەردگاری تۆ زۆر سەختە. ١٢)﴿إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ﴾ بێگومان هەر ئەوە کە لە سەرەتاوە (مرۆڤ) دروست دەکات و (دوایی مردن) زیندووی دەکاتەوە. ١٣)﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ﴾ وە هەر ئەوە لێخۆشبووی میهرەبان. ١٤) ﴿ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ﴾ خاوەنی عەرش و بەرز و پایەدار. ١٥)﴿فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ هەرچی بوێ دەیکات. ١٦)﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ﴾ ئایا پێت گەیشتووە باس و بەسەرهاتی لەشکرەکانی. ١٧)﴿فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ﴾ فیرعەون و سەموود. ١٨)﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ﴾ بەڵکو ئەوانەی کە بێ بڕوا بوون هەمیشە لە بە درۆ زانینی (قورئان)دان. ١٩) ﴿وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ﴾ وە خواش (بە دەسەڵات و زانینی) لەپشتیانەوە دەوری داون. ٢٠)﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ﴾ بەڵکو ئەوە(ی کە بەدرۆی دەزانن) قورئانێکی گەورەو بەڕێزە. ٢١)﴿فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ﴾ لە لەوحێکی پارێزراو دایە. ٢٢)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ﴿٢﴾ النَّجْمُ الثَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِن كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِن مَّاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِن بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾ وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴿١﴾ الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ﴿٣﴾ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ ﴿٥﴾ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰ ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَىٰ ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى ﴿١١﴾ الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَىٰ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿١٣﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾

- على الماء) (رواه مسلم). عەبدوللای کوڕی عەمر (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: بێگومان خوای گەورە پەنجا هەزار ساڵ پێش ئەوەی ئاسمان و زەوی دروست بکات هەرچی دەربارەی دروستکراوەکان بێت دیاری کردووەو نوسیویەتی وە عەرشەکەشی لەسەر ئاو بووە).

سورەتی (الغاشیة): عن النعمان بن البشیر: (أن رسول الله (ﷺ) كان يقرأ في العيدين ويوم الجمعة بـ(سبح اسم ربك الأعلى) و (هل أتاك حديث الغاشية) وربما اجتمعا في يوم واحد فقرأهما) (رواه مسلم وأصحاب السنن). نوعمانی کوڕی بەشیر (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەمیشە لە نوێژی جەژنەکان و نوێژی هەینی دا سورەتی (سبح اسم ربك الأعلى) و (هل أتاك حديث -

سورەتی ﴿ الطارق ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَٱلسَّمَآءِ وَٱلطَّارِقِ﴾ سوێند بەئاسمان و ئەوەی کە لە شەوا دەردەکەوێ. ١)﴿ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلطَّارِقُ﴾ تۆ چوزانیت دەرکەوتووی شەو چی یە؟ ٢) ﴿ٱلنَّجْمُ ٱلثَّاقِبُ﴾ ئەستێرەی درەخشانی تاریکی کون کەرە. ٣)﴿إِن كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ﴾ (سوێند بەمانە) کەس نی یە کە چاودێرێکی بەسەرەوە نەبێ. ٤)﴿فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ مِمَّ خُلِقَ﴾ دەی با مرۆڤ سەرنج بدات کە لەچی دروست کراوە. ٥)﴿خُلِقَ مِن مَّآءٍ دَافِقٍ﴾ دروست کراوە لەئاوێکی فڕێدراو (هەڵقولاو) ٦)﴿يَخْرُجُ مِنۢ بَيْنِ ٱلصُّلْبِ وَٱلتَّرَآئِبِ﴾ کەدەردەچێ لەناوەندی پشت (ی پیاو) دانەی (پەراسووی) سنگی (ژن)ەوە. ٧)﴿إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ﴾ بەراستی خوا بە دەسەڵاتە لەسەر زیندوو کردنەوەی. ٨) ﴿يَوْمَ تُبْلَى ٱلسَّرَآئِرُ﴾ لە ڕۆژێکدا کە هەرچی نهێنی هەیە ئاشکرا دەکرێ. ٩) ﴿فَمَا لَهُۥ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ﴾ ئەو نەهێزێکە شکە دەبات و نەپشتیوانێکە. ١٠) ﴿وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجْعِ﴾ سوێند بە ئاسمانی خاوەن باران. ١١)﴿وَٱلْأَرْضِ ذَاتِ ٱلصَّدْعِ﴾ وە بەزەوی خاوەن درزو قلیش. ١٢)﴿إِنَّهُۥ لَقَوْلٌ فَصْلٌ﴾ ئەم (قورئانە) ووتەی ڕاست و جیاکەرەوەیە. ١٣)﴿وَمَا هُوَ بِٱلْهَزْلِ﴾ وە گاڵتە نی یە. ١٤)﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا﴾ بێگومان بێ بڕواکان فێل دەکەن چۆن فێل کردنێک. ١٥) ﴿وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾ وە منیش نەخشە دەکێشم بۆ هەڵوەشاندنەوەی فێڵەکانیان چۆن نەخشە کێشانێک (بەتۆڵە لێ سەندنیان) ١٦)﴿فَمَهِّلِ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ ئینجا مۆڵەتی بێ بڕواکان بدە. ﴿أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًۢا﴾ منیش کەمێک لێیان دەوەستم. ١٧)

سورەتی ﴿ الأعلى ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى﴾ بەپاکی یادی پەروەردگاری هەرەبڵندت بکە. ١)﴿ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ﴾ ئەوەی (هەمووشتێکی) دروست کردووە و ڕێک و پێکی کردووە. ٢)﴿وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ﴾ وە ئەوەی کە نەخشەی کێشاوە (بۆ هەموو شتێک) ئینجا شارەزای کردووە. ٣)﴿وَٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ﴾ وە ئەوەی کە لەوەڕی دەرهێناوە. ٤)﴿فَجَعَلَهُۥ غُثَآءً أَحْوَىٰ﴾ ئینجا دەیکات بەپوشی ڕەش داگەڕاو. ٥)﴿سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰٓ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) قورئانت) بەسەردا دەخوێنینەوەو هەرگیز بیرت ناچێتەوە. ٦)﴿إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ﴾ مەگەر ئەوەی کەخوا بیەوێت.﴿إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ﴾ بێگومان ئەو بەهەموو شتێکی ئاشکراو پەنهان ئاگادارە. ٧)﴿وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ﴾ وە یارمەتیت دەدەین بۆ ڕێ ی ئاسان. ٨)﴿فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ ٱلذِّكْرَىٰ﴾ ئینجا تۆش هەر دەم ئامۆژگاری بکە ئەگەر سوودی گەیاند. ٩)﴿سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ﴾ بێگومان ئەوی لەخوا بترسێ پەندی لێ وەردەگرێ. ١٠)﴿وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى﴾ وە ئەوەی زۆر خراپیش بێ خۆی لێ دوور ئەخاتەوە. ١١)﴿ٱلَّذِى يَصْلَى ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ﴾ ئەوەی دەچێتە نار ئاگری هەرە گەورەوە. ١٢)﴿ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ﴾ لەپاشان نەدەمرێ تیایدا (تا ڕزگاری بێت) وە نە دەژی (تێیدا بەئاسایی). ١٣) ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ﴾ بەراستی سەرفراز بوو ئەوی کەخۆی پاک ڕاگرت. ١٤) ﴿وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ فَصَلَّىٰ﴾ وە ناوی پەروەردگاری خۆی دەبات و کەوتە نوێژ کردن (پاڕایەوە). ١٥)

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٧﴾ إِنَّ هَٰذَا لَفِى الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ الْغَٰشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَٰشِعَةٌ ﴿٢﴾ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ ءَانِيَةٍ ﴿٥﴾ لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ ﴿٦﴾ لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِى مِن جُوعٍ ﴿٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾ لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَٰغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِىُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

-الغاشیة)ی دەخوێند جاری واش بووە جەژن و هەینی لەهەمان ڕۆژدا بوون ئەوسوو سورەتەی خوێندووە تێیاندا).

ئایەتی (٢٣) سورەتی (الفجر): قال رسول الله (ﷺ): (یؤتی بجهنم یومئذ لها سبعون ألف زمام مع کل زمام سبعون ألف ملك یجرونها) (رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (لەڕۆژی قیامەتدا دۆزەخ، دەهێنن حەفتا هەزار هەوسار -ڕەشمەی- هەیە، هەر هەوسارێکی حەفتا هەزار فریشتەی لەگەڵدایە ڕای دەکێشن).

ئایەتی (١٥) سورەتی (البلد): عن سلمان بن عامر (رضي الله عنه) قال: یقول رسول الله (ﷺ): (الصدقة علی المسکین صدقة، وعلی ذي الرحم اثنتان صدقة وصلة) (رواه أحمد و الترمذي و-

﴿بَلْ تُؤْثِرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا﴾ بەڵکو ئێوە ژیانی دنیا هەڵدەبژێرن. ١٦) ﴿وَٱلْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ﴾ کەچی (ژیانی) دوا ڕۆژ باشترو پایەدارترە. ١٧) ﴿إِنَّ هَٰذَا لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ﴾ بێ گومان ئەمە(ی کە باسکرا) لەنامەی پێشوەکاندایە. ١٨) ﴿صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ﴾ نامەکانی ئیبراهیم و مووسا. ١٩)

سورەتی ﴿ الغاشية ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلْغَٰشِيَةِ﴾ ئایا پێت گەیشتووە باسی ڕۆژی دوایی (داپۆشەر). ١) ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَٰشِعَةٌ﴾ زۆر دەم و چاو لەو ڕۆژەدا ترسناکە و ڕیسواو شەرمەزارن. ٢) ﴿عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ﴾ هەولدەرێکی ڕەنجەڕۆن. ٣) ﴿تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً﴾ دەچنە ناو ئاگری هەرە گەرمەوە. ٤) ﴿تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ ءَانِيَةٍ﴾ ئاو دەدرێن لەسەر چاوەی لەکوڵ و هەرە گەرم. ٥) ﴿لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ﴾ خۆراکیان هەرڕێکی حوشتر خوار(ی ئاگریین)ە. ٦) ﴿لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِى مِن جُوعٍ﴾ نە قەڵەوی دەدات نەبرسێتی لا دەبات. ٧) ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ﴾ زۆر ڕوخسار لەو ڕۆژەدا پاراوە (جوان گەشن). ٨) ﴿لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ﴾ ڕازیین لە کۆششی خۆیان. ٩) ﴿فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾ وان لەبەهەشتی بەرزو بلندا. ١٠) ﴿لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَٰغِيَةً﴾ قسەی هیچ و پوچی تێدا نابیستن. ١١) ﴿فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ﴾ تێیدایەتی سەرچاوەی ڕەوان. ١٢) ﴿فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ﴾ تێیدایەتی زۆر قەنەفەو تەختی بەرز. ١٣) ﴿وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ﴾ وەپەرداخی دانراو. ١٤) ﴿وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ﴾ وە پشتی ڕیز کراو. ١٥) ﴿وَزَرَابِىُّ مَبْثُوثَةٌ﴾ وە قاڵی ڕاخراو لەهەموولایەکەوە. ١٦) ﴿أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ﴾ دەی بۆ ووردنابنەوە لەحوشتر کەچۆن دروست کراوە. ١٧) ﴿وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ﴾ وە لەئاسمان کەچۆن بەرزکراوەتەوە. ١٨) ﴿وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ﴾ وە لە شاخەکان کەچۆن داکوتراون و دامەزرێنراون؟ ١٩) ﴿وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ﴾ وە لەزەوی کەچۆن ڕاخراوە ٢٠) ﴿فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ﴾ کەوا بوو ئامۆژگاری بکە، تۆ هەر ئامۆژگارییت. ٢١) ﴿لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ﴾ تۆ دەسەڵات دار نیت بەسەریاندا. ٢٢) ﴿إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ﴾ بەڵام ئەو کەسەی کەپشت هەڵکاو بێ بروا بێت. ٢٣) ﴿فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ﴾ ئەوە خوا سزای دەدات بەسزای زۆر گەورە ٢٤) ﴿إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ﴾ بێگومان هەر بۆلای ئێمە یە گەڕانەوەیان. ٢٥) ﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم﴾ لەپاشان بەڕاستی لەسەر ئێمەیە لێ پرسینەوەیان. ٢٦)

سُورَةُ الفَجْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾ هَلْ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا الْإِنسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا بَل لَّا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾

- النسائي).
سەلمانی کوڕی عامیر (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (ماڵ بەخشین و زەکات دان بە هەژار خێرە و یەک چاکەیە بەڵام بەخشینی بەخزم و خوێش دوو چاکەیە: خێرە و بەجێ هێنانی پەیوەندی خزمایەتیشە).

ئایەتی (١٧) سورەتی (البلد): عن جرير بن عبد الله (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا يرحم الله من لا يرحم الناس) (رواه البخاري و مسلم). جەریری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەو کەسەی بەزەیی بەخەڵکدا نەیەتەوە خوایش بەزەیی بەو کەسەدا نایەتەوە).

ئایەتی (٧) سورەتی (الشمس): قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله عز وجل: إني خلقت -

سورەتی ﴿ الفجر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَالْفَجْرِ﴾ سوێند بە بەرەبەیان. ١)﴿وَلَيَالٍ عَشْرٍ﴾ وە بە دە شەوەی ئەوەڵی مانگ (ی قوربان). ٢)﴿وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ﴾ وە بەتاک و جووت. ٣)﴿ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ﴾ وە بەشەوگار کاتێک کە تێ دەپەڕێت. ٤)﴿هَلْ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ﴾ ئایا ئەمانەی کە سوێندیان پێ خورا شایستەی سوێند پێ خواردن نیین لای تێگەیشتوو. ٥)﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ﴾ ئایا نابینیت کە پەروەردگاری تۆ چی کرد بەگەلی عاد. ٦)﴿إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ﴾ ئیرەم؟ خاوەنی پایە (و دەسەڵات). ٧) ﴿الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ﴾ کە وێنەیان دروست نەکرابوو لەهەموو وولاتدا. ٨)﴿وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ﴾ وە (چی کرد) بەگەلی سەموود ئەوانەی کە(شاخی) بەردیان دەتاشی لەشیوو دۆڵەکاندا. ٩)﴿وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ﴾ وەفیرعەونی خاوەن سنگی زۆر (وەک ئەهرامەکان بن کەوەک سنگ چوون بەزەویدا). ١٠) ﴿الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ﴾ ئەوانەی کەیاخی بوون لەوولاتدا. ١١)﴿فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ﴾ وەزۆریان خراپە تیاکرد. ١٢) ﴿فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ﴾ ئینجا پەروەردگاری تۆ دایگرتن بەقامچی سزا. ١٣) ﴿إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ﴾ بەڕاستی پەروەردگاری تۆ لە کەمینی ستەم کاراندایە. ١٤) ﴿فَأَمَّا الْإِنسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ﴾ جا کاتێک کە خوا ئادەمی تاقی کردەوە ﴿فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ﴾ و ڕێزی گرت و نازو نیعمەتی بەسەردا ڕشت ﴿فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ﴾ ئەوە دەڵێ پەروەردگارم ڕێزی گرتوم. ١٥) ﴿وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ﴾ وە ئەگەر تاقی کردەوەو ڕۆزی کەم پێدا. ﴿فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ﴾ ئەوسا دەڵێ پەروەردگارم ڕیسوای کردووم. ١٦)﴿كَلَّا﴾ نەء وا نی یە (کە ئێوە بیری لێ دەکەنەوە) ﴿بَل لَّا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ﴾ بەڵکو ئێوە ڕێزی هەتیوان ناگرن. ١٧) ﴿وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ﴾ وە هانی یەکتری نادەن لەسەر خواردەمەنی دان (و بەخێوکردنی) هەژاران. ١٨)﴿وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا﴾ (بەڵکو سەرەڕای ئەمەش بەشە) کەلەپور(ی بەشداران) هەمووی (بەهەڵپە) دەخۆن. ١٩)﴿وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا﴾ وە ماڵ و سامانتان خۆش دەوێ بەخۆش ویستنێکی زۆر. ٢٠)﴿كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا﴾ نابێ وابکەن! کاتێک کەزەوی بەتوندی درا بەیەکداو پارە پارە کرا. ٢١) ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾ پەروەردگارت دێت و فریشتەکانیش پۆل پۆل (دێن). ٢٢) ﴿وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ﴾ وە لەو ڕۆژەدا دۆزەخ دەهێنرێت (بۆ ساحەی مەحشەر) ﴿يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ﴾ لەو ڕۆژەدا ئینسان (کردەوەی خۆی) بیر دەکەوێتەوە ﴿وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ﴾ بەڵام ئەو بیرکەوتنەوەیە چ سوودێک بەو دەگەیەنێت؟ ٢٣)

يَقُولُ يَٰلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَآ أُقْسِمُ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنتَ حِلٌّۢ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِى كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ﴿٦﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَٰمٌ فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌۢ ﴿٢٠﴾

- عبادي حنفاء فجاءتهم الشياطين فاجتالتهم عن دينهم)(رواه مسلم).
پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرمووێ: بێگومان من بەندەکانم بەئیماندار دروست کرد جاشەیتانەکان هاتن لەئایینەکەیان لایان دان).

ئایەتی (١٤) سورەتی (الليل):
عن النعمان بن بشير (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إن أهون أهل النار عذاباً يوم القيامة رجل يوضع في أخمص قدميه جمرتان يغلي منهما دماغه)(رواه البخاري).
نوعمانی کوڕی بەشیر (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان لەهاسانیی دا ئەوەی لەهەموو دۆزەخیان سزای سوکترە پیاوێکە دوو پشکۆی ئاگر دادەنێن لەژێر چاڵایی هەر دوو ژێر پێی دا جا لەبەر تینی ئەو دوو پشکۆ، مێشکی دەکوڵێ -وەک چاوی سەر ئاگر-).

﴿يَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي قَدَّمۡتُ لِحَيَاتِي﴾ (ئینجا بەداخەوە) دەڵێ خۆزگە لە دنیادا کاری چاکەم پێش بخستایە بۆ ئەم ژیانەم. ٢٤)﴿فَيَوۡمَئِذٖ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٞ﴾ ئنجا لەو ڕۆژەدا کەس سزای کەس نادات وەکو سزای خوا. ٢٥)﴿وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٞ﴾ وە کەس کەلەپچەی کەس ناکات وەکو کەلەپچە کردنی خوا (بۆ بێ باوەڕان). ٢٦) ﴿يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفۡسُ ٱلۡمُطۡمَئِنَّةُ﴾ (لەو ڕۆژەدا بە خوا پەرست دەووترێت) ئەی نەفسی بە ئارام. ٢٧)﴿ٱرۡجِعِيٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةٗ مَّرۡضِيَّةٗ﴾ بگەڕێرەوە بۆ لای پەروەردگاری خۆت بە ڕەزامەندی و لێ ڕازی بوو. ٢٨) ﴿فَٱدۡخُلِي فِي عِبَٰدِي﴾ ئینجا بچۆرە ناو بەندە چاکەکانی من. ٢٩)﴿وَٱدۡخُلِي جَنَّتِي﴾ و بچۆرە ناو بەهەشتی منەوە. ٣٠)

سورەتی ﴿ البلد ﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿لَآ أُقۡسِمُ بِهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ﴾ سوێند بەم شارە (کەمەککەیە). ١)﴿وَأَنتَ حِلُّۢ بِهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ﴾ وە تۆ لەو شارەدا نیشتەجێی (کە ئازاردانی تۆی تێدا ڕەوا دراوە). ٢)﴿وَوَالِدٖ وَمَا وَلَدَ﴾ وە سوێند بە باوک و ئەوەی کەلێ ی کەوتۆتەوە. ٣)﴿لَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ فِي كَبَدٍ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئادەمیمان دروست کردوە لەرەنج و کێشە و نارەحەتیدایە. ٤)﴿أَيَحۡسَبُ أَن لَّن يَقۡدِرَ عَلَيۡهِ أَحَدٞ﴾ ئایا وادەزانێ کەکەس دەسەلاتی بەسەریدا نی یە. ٥)﴿يَقُولُ أَهۡلَكۡتُ مَالٗا لُّبَدًا﴾ (بەفیزەوە) دەڵێ ماڵی زۆرم لە ناو داوەو بەخشیووە. ٦)﴿أَيَحۡسَبُ أَن لَّمۡ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ﴾ ئایا وا دەزانێ کەکەس نەیدیوە. ٧)﴿ أَلَمۡ نَجۡعَل لَّهُۥ عَيۡنَيۡنِ﴾ ئایا دوو چاومان نەداوەتێ. ٨)﴿وَلِسَانٗا وَشَفَتَيۡنِ﴾ وەزمانێک و دوو لێومان پێ نەداوە؟ ٩)﴿وَهَدَيۡنَٰهُ ٱلنَّجۡدَيۡنِ﴾ وەرێ ی چاک و خراپمان نیشان نەداوە. ١٠)﴿فَلَا ٱقۡتَحَمَ ٱلۡعَقَبَةَ﴾ کەچی هێشتا (زۆرێک لەخەڵکی) پەلاماری پلەی سەختی نەداوە. ١١)﴿وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡعَقَبَةُ﴾ تۆ چوزانیت پلەی سەخت کامەیە. ١٢)﴿فَكُّ رَقَبَةٍ﴾ ئازاد کردنی کۆیلەیە. ١٣)﴿أَوۡ إِطۡعَٰمٞ فِي يَوۡمٖ ذِي مَسۡغَبَةٖ﴾ و ناندانە لەڕۆژی گرانی و برسیتی دا. ١٤)﴿يَتِيمٗا ذَا مَقۡرَبَةٍ﴾ بەهەتیوی خزم. ١٥)﴿أَوۡ مِسۡكِينٗا ذَا مَتۡرَبَةٖ﴾ یا بەهەژاری خاکە سەر (کەفتەکار) ١٦)﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ سەرەڕای ئەمانەش لەو کەسانە بێ کە بڕوایان هێنابێ و ﴿وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ﴾ ئامۆژگاری یەکتریان کردبێ بەئارامگرتن ﴿وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡمَرۡحَمَةِ﴾ و ئامۆژگاری یەکتریان کردبێ بەبەزەیی و میهرەبانی. ١٧)﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ﴾ ئەوانەهاوەڵانی دەستی ڕاستن. ١٨)﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا هُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ﴾ وەئەوانەی کەبێ بڕوا بوون بە موعجیزەو نیشانەکانی ئێمە ئەوانە هاوەڵانی دەستی چەپن. ١٩)﴿عَلَيۡهِمۡ نَارٞ مُّؤۡصَدَةُۢ﴾ دایگرتوون ئاگری دەرگا داخراو. ٢٠)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلشَّمْسِ وَضُحَىٰهَا ﴿١﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا ﴿٢﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا جَلَّىٰهَا ﴿٣﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا ﴿٤﴾ وَٱلسَّمَآءِ وَمَا بَنَىٰهَا ﴿٥﴾ وَٱلْأَرْضِ وَمَا طَحَىٰهَا ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّىٰهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا ﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَىٰهَآ ﴿١١﴾ إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ نَاقَةَ ٱللَّهِ وَسُقْيَٰهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوَّىٰهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَٰهَا ﴿١٥﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣﴾ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِى عَنْهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ ﴿١١﴾ إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْءَاخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥،٦) سورەتی (الليل): ﴿ فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى﴾ حاکیم ڕیوایەتی کردووە لە عەبدوڵلای کوڕی زوبەیرەوە ئەویش لە زوبەیری باوکیەوە، دەڵێ: ئەبو قوحافە وتی: بە ئەبو بەکر: دەتبینم ئەو بەندانەی لاواز و بێ توانان ئازادیان دەکەیت؟ بەڵام کوڕەکەم ئەگەر کەسانی بەتواناو بەهێزت ئازاد بکردایە ئەوە بەرگری و پارێزگاریان لێ دەکردی، ئەبو بەکریش وتی بابە گیان من تەنها مەبەستم پاداشتی لای خوایە ئیتر ئەم ئایەتانە دابەزین ﴿ فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى ، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾.

ئایەتی (١) سورەتی (الضحى): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: (أوصاني خليلي (صلى الله عليه وسلم) بصيام –

سورەتی ﴿ الشمس ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَٱلشَّمْسِ وَضُحَىٰهَا﴾ سوێند بەخۆر و رووناکی یەکەی. ۱) ﴿وَٱلْقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا﴾ وە سوێند بەمانگ کەدوا بەدوای ئەو هەڵبێ. ۲) ﴿وَٱلنَّهَارِ إِذَا جَلَّىٰهَا﴾ وە سوێند بە رۆژ کاتێ کەخۆر دەردەخات. ۳) ﴿وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا﴾ وە سوێند بەشەو کەخۆر دادەپۆشێ. ٤) ﴿وَٱلسَّمَآءِ وَمَا بَنَىٰهَا﴾ وە سوێند بەئاسمان و بەوەی دروستی کردووە. ٥) ﴿وَٱلْأَرْضِ وَمَا طَحَىٰهَا﴾ وەسوێند بەزەوی و ئەوەی رای خستووە. ٦) ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّىٰهَا﴾ وەسوێند بە نەفس (ی ئادەمی) و ئەوەی رێک و پێک بەدیهێناوە. ۷) ﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا﴾ ئینجا بە سرووشت ئاگاداری کرد بە بەدکاری و پارێزکاریی خۆی. ۸) ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا﴾ (سوێند بەهەموو ئەوانە) بەراستی رزگاری بوو ئەو کەسەی کەنەفسی خۆی پاک کردەوە. ۹) ﴿وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا﴾ بێگومان نائومێد بوو ئەو کەسەی کەنەفسی خۆی (بەگوناە) وون و تاوانبار کرد. ۱۰) ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَىٰهَآ﴾ بڕوای نەهێنا هۆزی سەموود بەهۆی سەرکەشی یانەوە. ۱۱) ﴿إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا﴾ کاتێک کە خراپترینیان هەستایەوە (بۆ سەربڕینی حوشترەکە). ۱۲) ﴿فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ نَاقَةَ ٱللَّهِ وَسُقْيَٰهَا﴾ ئینجا پێغەمبەری خوا پێ ی ووتن: واز بێنن لەم حوشتری خوایە و نۆرە ئاوەکەی. ۱۳) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا﴾ کەچی بڕوایان پێ نەکردو حوشترەکەیان سەربڕی ﴿فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوَّىٰهَا﴾ ئینجا پەروەردگاری ئەوان سزای رشت بەسەریاندا بەهۆی گوناهەکانیانەوەو تەختی کردن. ١٤) ﴿وَلَا يَخَافُ عُقْبَٰهَا﴾ وە (خوا) ناترسێ لەپاشە رۆژی ئەم (تۆڵە لێ سەندنەیان). ١٥)

سورەتی ﴿ الليل ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ﴾ سوێند بەشەو کاتێک کە (زەوی) دادەپۆشێ. ۱) ﴿وَٱلنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ﴾ وەبەرۆژ کاتی کە رووناک دەبێتەوە. ۲) ﴿وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ﴾ وەبەو زاتەی کەنێرو مێ ی دروست کردوە. ۳) ﴿إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ﴾ بەراستی هەوڵ و کۆششی ئێوە جۆراو جۆرە. ٤) ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ﴾ ئینجا ئەو کەسەی (ماڵ) ببەخشێ و لەخوا بترسێت و پارێزکار بێت. ٥) ﴿وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ﴾ وەبڕوای ببێ بەوەی زۆر چاکە (لا اله إلا الله یا بەهەشت). ٦) ﴿فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ﴾ ئەو بێگومان یارمەتی دەدەین بۆ رێ ی ئاسان. (کەچاکەیە). ۷) ﴿وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسْتَغْنَىٰ﴾ وە ئەو کەسەی رژدی بکات خۆی بێ نیازبزانێ. ۸) ﴿وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ﴾وە بڕوای نەبێ بەچاکە(کە لا الە إلا الله یە یلبەهەشتە). ۹) ﴿فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ﴾ئەوە بێگومان رێی سەختی بۆ ئاسان دەکەین. ۱۰) ﴿وَمَا يُغْنِى عَنْهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ﴾ وە سەروەت و سامانەکەی فریای ناکەوێ کاتێک کەتیادەچێ. ۱۱) ﴿إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ﴾ بەراستی لەسەر ئێمەیە رێ نموونیی. ۱۲) ﴿وَإِنَّ لَنَا لَلْءَاخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ﴾ وە هەردوو جیهان هی ئێمەیە. ۱۳) ﴿فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ﴾ من ئێوەم ترساند بەئاگرێکی بڵێسەدار (کەدۆزەخە). ١٤)

لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ﴿١٥﴾ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا ٱلْأَتْقَى ﴿١٧﴾ ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُۥ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ﴿١٩﴾ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

سُورَةُ الضُّحَىٰ

آياتها ١١

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلضُّحَىٰ ﴿١﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾ وَلَلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ ٱلْأُولَىٰ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰٓ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَـَٔاوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدَىٰ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾ فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾ وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

سُورَةُ الشَّرْحِ

آياتها ٨

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِىٓ أَنقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَٱنصَبْ ﴿٧﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرْغَب ﴿٨﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١-٣) سورەتی (الضحى): ﴿وَالضُّحَى، وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى، مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾ بوخاری و موسلیم لە جوندوبی کوڕی سوفیانەوە گێڕاویانەتەوە کە دەڵێت: (پێغەمبەری خوا (ﷺ)) دوو یا سێ شەو هەڵنەدەستا شەونوێژ بکات، ئەوسا ئافرەتێک هات و ووتی: ئەی موحەممەد ئومێدەوارم شەیتانەکەت وازی لە هێنابێت دوو یا سێ شەوە نابینم نزیکت بکەوێتەوە، بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند: ﴿وَالضُّحَى، وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى، مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾.

- ثلاثة أيام من كل شهر وركعتي الضحى وأن أوتر قبل أن أرقد) (رواه البخاري ومسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (تۆڕ خۆشەویستم (پێغەمبەر (ﷺ)) ئامۆژگاری کردم-

﴿لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى﴾ کەس ناچێتە ناو دۆزەخەوە مەگەر خراپترین کەس. ١٥) ﴿ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ ئەو کەسەی کەبڕوای نەبێ و پشتی هەڵکردبێ (لەئایینی ڕاست). ١٦) ﴿وَسَيُجَنَّبُهَا ٱلْأَتْقَى﴾ وەلێ ی دوور دەخرێتەوە پارێزکارترین کەس. ١٧) ﴿ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُۥ يَتَزَكَّىٰ﴾ ئەوی مالی خۆی دەبەخشێ تا (دڵ و دەروونی) پاک ببێتەوە. ١٨) ﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ﴾ لەکاتێکدا کەس چاکەیەکی وای بەسەریەوە نی یە کەپاداشت بدرێتەوە. ١٩) ﴿إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ﴾ تەنها مەبەستی ڕەزامەندی پەروەردگاری بەرزو بلندە. ٢٠) ﴿وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ﴾ سوێند بەخوا (ئەو کەسەی وابێت) لەمەولا ڕازی دەبێ (بەپاداشتی دوا ڕۆژ). ٢١)

سورەتی ﴿ الضحى ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَٱلضُّحَىٰ﴾ سوێند بەچێشتەنگاو. ١) ﴿وَٱلَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ﴾ وە سوێند بەشەو کاتێک کە ئارام دەگرێ (بزرنگیتەوە). ٢) ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ﴾ پەروەدگارت وازی لێ نەهێناویت و لێت دلگیرنەبووە. ٣) ﴿وَلَلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ ٱلْأُولَىٰ﴾ وە (پاداشتی) دوا ڕۆژ بۆ تۆ چاکترە لەدنیا. ٤) ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰٓ﴾ سوێند بەخوا لەمەولا پەروەدگارت ئەوەندەت پێ دەبەخشێ کە ڕازی ببیت. ٥) ﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَـَٔاوَىٰ﴾ ئایا تۆی نەدیی بەهەتیوو حەوانی تی یەوە. ٦) ﴿وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدَىٰ﴾ وە تۆی نەدیی بەسەر لێ شێواو ڕێ نموونیی کردبیت. ٧) ﴿وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَأَغْنَىٰ﴾ وە تۆی نەدیی بە هەژارو ، دەوڵەمەندی کردبیت. ٨) ﴿فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ﴾ کەواتە (تۆش) هەتیوو مەچەو سێنەرەوە. ٩) ﴿وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ﴾ وە هەڵمە شاخێ بە پرسیارکەر (هەژارو سوالکەر)دا. ١٠) ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ وە نیعمەت و بەخششی پەروەدگارت دەربخە (بە یامەرتی هەژاران). ١١)

سورەتی ﴿ الشرح ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ﴾ ئایا سنگمان بۆ ئاسوودەو گوشاد نەکردبیت. ١) ﴿وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ﴾ وە دامان گرت لێت ئەو بارەگرانەی. ٢) ﴿ٱلَّذِىٓ أَنقَضَ ظَهْرَكَ﴾ کەپشتی زۆر قورس کردبوویت. ٣) ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾ وە ناوو ناوبانگتمان بۆ بەرزکردبیتەوە. ٤) ﴿فَإِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا﴾ بەڕاستی لەگەڵ هەموو تەنگانەیەکدا خۆشی و ئاسانی دێت. ٥) ﴿إِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا﴾ بێ گومان لەڕاستیدا لەگەڵ هەموو تەنگانەیەکدا خۆشی و ئاسانی دێت. ٦) ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَٱنصَبْ﴾ ئینجا کەلە کارێک بوویتەوە، خۆت ماندوو بکە (بەکارێکی ترەوە). ٧) ﴿وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرْغَب﴾ وە هەر لە پەروەدگارت بپاڕێرەوە (بۆکارەکانت). ٨)

سُورَةُ التِّينِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

سُورَةُ الْعَلَقِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ ﴿٦﴾ أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ﴿٨﴾ أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ﴿١٠﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ ﴿١٢﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦-١٨) سورەتی (العلق): ﴿ كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَى..... فَلْيَدْعُ نَادِيَه ، سَنَدْعُ الزَّبَانِيَة﴾ موسلیم و تورمزی لە عەبدوللای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕنەوە دەڵێ: (پێغەمبەر (ﷺ)) نوێژی دەکرد، ئەبوجەهلیش هات وتی: من پێم نەوتی نابێ نوێژ بکەی؟ پێغەمبەریش (ﷺ) لای کردەوە و لێ ی توڕە بوو پیا هەڵشاخا ، ئەبوجەهلیش وتی : بێگومان تۆ دەزانیت کە لەشاردا من کۆڕو کۆمەڵم لەهەموو کەس زیاترە: بەم هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی ناردەخوارەوە: ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَى ، أَن رَّآهُ اسْتَغْنَى ... فَلْيَدْعُ نَادِيَه ، سَنَدْعُ الزَّبَانِيَة ﴾ عەبدوللای کوڕی عەبباس وتی: وەڵلاهی ئەگەر کۆڕو کۆمەڵەکەی بانگ بکردایە فریشتە زەبر بە دەستەکان ئەوان سزا ئەدا و تۆڵەیان لێ دەسەند.

سورەتی ﴿ التین ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ﴾ سوێند بە هەنجیر و زەیتون. ١) ﴿وَطُورِ سِينِينَ﴾ وەسوێند بە طووری سینا. ٢)﴿وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ﴾ وە بەم شاری ئارام و بێ ترسە (کە مەککەیە). ٣)﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئینسانمان دروست کرد لە جوانترین شێوەدا. ٤)﴿ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾ لە پاشان (ئەگەر بێ باوەڕ بێ) دەیکەین بە پەست ترینی هەموو پەستێک. ٥)﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ مەگەر ئەوانەی کەبڕوایان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ بۆ ئەوان هەیە پاداشتی نەبڕاوە. ٦)﴿ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ﴾ جا ئیتر چی بێ بڕوات دەکات بە ئایین. ٧)﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ﴾ ئایا خوا فەرمان ڕەواتری هەموو فەرمان ڕەوایانێک نی یە؟ ٨)

سورەتی ﴿ العلق ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ))بخوێنە بەناوی پەروەدگارتەوە کە هەموو شتێکی دروست کردوە. ١)﴿خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ مرۆڤی دروست کردوەلەخوێنێکی بەستوو. ٢) ﴿اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ﴾ بخوێنە، پەروەدگاری تۆ(لەهەموو کەس)بەخشندەترە. ٣) ﴿الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ﴾ئەوەی کە(مرۆڤی)فێر(ی نووسین) کردووە بەقەلەم.٤)﴿عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ مرۆڤی شارەزا کردووە بەوشتانەی کەنەی دەزانی. ٥)﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ﴾بەڕاستی مرۆڤ یاخی دەبێ. ٦)﴿أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ﴾ کەخۆی ببینێ وادەوڵەمەند بووە. ٧)﴿إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ﴾بێ گومان هەریۆلای پەروەدگاری تۆیە گەڕانەوە. ٨) ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ﴾ ئایا بینیت ئەو کەسەی کە جڵەو گیریی ئەکات. ٩)﴿عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ﴾ لە بەندەیەک کەنوێژ بکات؟ ١٠)﴿أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ﴾ ئایا پێم بڵێ ئەگەر (ئەو کەسە) لەسەر ڕێی ڕاست بووایە. ١١)﴿أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ﴾ یا فەرمانی بدایە بەپارێزکاریی (باشتر نەدەبوو). ١٢) ﴿أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ ئایا بینیت ئەگەر بڕوای (بە ئایینی بەڕاستی) نەبێ و پشتی لێ هەڵکات (ڕزگاری دەبێ). ١٣) ﴿أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ﴾ ئایا نەی زانیوە کەخوا دەی بینێ. ١٤)﴿كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ﴾ وانی یە (کە بیری لێ دەکاتەوە) بەڕاستی ئەگەر واز نەهێنێ ڕای دەکێشین(بەقژی) پێشەسەری. ١٥)﴿نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ﴾ پێشەسەرێکی درۆزنی بە هەڵەدا چوو. ١٦) ﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ﴾ ئینجابانەوبانگی هاوڕێکانی خۆی بکات. ١٧)﴿سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ﴾ ئێمەش بانگی فریشتەی زەبر بەدەست دەکەین. ١٨)﴿كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب﴾ نەخێر، بە گوێ ی (ئەو کەسانە) مەکە، وە کڕنوش بەرەو (لەخوا) نزیک بکەوەرەوە. ١٩)

سُورَةُ القَدْرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ فِى لَيْلَةِ ٱلْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَٰمٌ هِىَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ ٱلْفَجْرِ ﴿٥﴾

سُورَةُ البَيِّنَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ ٱللَّهِ يَتْلُوا۟ صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ ٱلْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾

- کە لەهەموو مانگێکدا سێ ڕۆژ بە ڕۆژووبم وەدوور کاتی نوێژی چێشتەنگا بکەم، وە نوێژی ویتر بکەم پێش ئەوەی بخەوم).

ئایەتی (٨) سورەتی (الضحى): قال رسول الله (ﷺ): (ليس الغنى عن كثرة العرض، ولكن الغنى غنى النفس) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (دەوڵەمەندی بەزۆری دارایی و سامان نی یە بەڵکو دەوڵەمەندی بریتی یە لـە بەرچاو تێری و دەروون بەرزی).

ئایەتی (٧) سورەتی (الشرح): قال رسول الله (ﷺ): (نعمتان مغبون فيها كثير من الناس الصحة والفراغ)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (دوو بەهرەی گەورە هەن زۆربەی خەڵک بێ ئاگان لێیان –بەرهەمیان نامێنن– یەکەم: تەندروستی و لەش ساغی، دووەم: دەست بەتاڵی و بەرژان).

سورەتی ﴿ القدر ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ فِى لَيْلَةِ ٱلْقَدْرِ﴾ بێگومان ئێمە قورئانمان ناردە خوارەوە لەشەوی بە بەفەڕو بەرێزدا. ١) ﴿وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ﴾ تۆ چوزانییت کەشەوی بەفەڕو ڕێز چی یە. ٢)﴿لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ شەوی بە فەڕو ڕێز چاکترە لەهەزار مانگ. ٣)﴿تَنَزَّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا﴾ لەوشەوەدا فریشتە و جیبرییلیش لەناویاندا دێنە خوارەوە ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ﴾ بەفەرمانی پەروەردگاریان لەهەموو کاروبارێکدا. ٤)﴿سَلَٰمٌ هِىَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ ٱلْفَجْرِ﴾ ئەو شەوە (کاتی) هێمنی و ئاشتیی دەبێ تا هەلاتنی شەبەق. ٥)

سورەتی ﴿ البينة ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿لَمْ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟﴾ ئەوانەی کە بێ بڕوا بوون ﴿مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ﴾ لە خاوەنی نامە و ﴿وَٱلْمُشْرِكِينَ﴾ بت پەرستان ﴿مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ﴾ دەستیان هەلنەگرت (لەو بێ بڕوایی یە) تانیشانە روونەکەیان بۆ هات. ١)﴿رَسُولٌ مِّنَ ٱللَّهِ يَتْلُوا۟ صُحُفًا مُّطَهَّرَةً﴾ (کە ئەویش) پێغەمبەرێکە لە خولوە چەند پەڕەیەکی پاکیان (بەسەردا) دەخوێنێتەوە. ٢)﴿فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ﴾ کەتیایانایە چەند نوسراو (سورەت)ێکی بەنرخ. ٣) ﴿وَمَا تَفَرَّقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ وە جیانەبوونەوە ئەوانەی کە پەیامیان بۆ هاتبوو ﴿إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ﴾ دوای ئەوە نەبێ کەنیشانە روونەکەیان بۆ هات (کە پێغەمبەری ئیسلامە). ٤)﴿وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ﴾ (لەگەل ئەوەشدا) کە فەرمانیان پێ نەدرا بوو مەگەر بەوەی کە پەرستشی خوا بکەن ﴿مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ﴾ بەدلسۆزی ملکەچی بۆ بکەن خۆیان بەدوور بگرن لەهەموو بیرو باوەڕێکی خوار و خێچ ﴿وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ﴾ وە نوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ﴾ وە ئەمەیە ئاینی ڕاست. ٥)﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ﴾ بێگومان ئەوانەی کەبێ بڕوا بوون لەخاوەن پەیام و بت پەرستەکان ﴿فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ﴾ لە ئاگری دۆزەخان تێیدا دەمێننەوە بە ئێجگاریی ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ ٱلْبَرِيَّةِ﴾ ئا ئەوانە خراپترینی هەموو دروست کراوێکن. ٦) ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە بڕوایان هێناو کردەوە چاکەکانیان کرد ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ﴾ ئا ئەوانە چاکترینی هەموو دروستکراوێکن. ٧)

جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ رَبَّهُۥ ﴿٨﴾

سُورَةُ الزَّلزَلَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ ٱلْإِنسَٰنُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا۟ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ﴿٨﴾

سُورَةُ العَادِيَاتِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلْعَٰدِيَٰتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَٱلْمُورِيَٰتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَٱلْمُغِيرَٰتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِۦ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِۦ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ ۞ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِى ٱلْقُبُورِ ﴿٩﴾

ئایەتی (١٩) سورەتی (العلق): عن أبي هريرة (ﷺ) قال: قال النبي (ﷺ): (أقرب ما يكون العبد من ربه وهو ساجد فأكثروا الدعاء) (رواه مسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتی یەوە دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (نزیکترین حاڵەتی بەندە لە پەروەردگاریەوە ئەو کاتەیە لەسوژدە دایە کەواتە -لەو کاتەدا- زۆر بپاڕێنەوە).

ئایەتی (٣) سورەتی (القدر): قال رسول الله (ﷺ): (من قام ليلة القدر إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه) (رواه البخاري و مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەموویەتی: (هەر کەس کەوێ قەدر هەستێ -بەشەونوێژ- بکات- باوەڕی پێی هەبێت بەتەمای پاداشتی لای خوا بێ لەگوناهی ڕابوردووی دەسڕێتەوە).

سورەتی (البينة): عن أنس قال: قال رسول الله (ﷺ) لأبي بن كعب: (إن الله أمرني أن أقرأ-

﴿جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ﴾ پاداشتی ئەوان لای پەروەردگاریان بەهەشتانێکە جێ ی دانیشتن و مانەوەی هەمیشەیی یە ﴿تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ﴾ ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕوات ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ﴾ دەمیننەوە تێیدا بە ئێجگاری ، خوا لێیان ڕازی بوو ﴿وَرَضُوا۟ عَنْهُ﴾ وە ئەوان لەخوا ڕازی بوون ﴿ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ رَبَّهُۥ﴾ ئەمە بۆ کەسێکە کە لەخوا بترسێ. ٨)

سورەتی ﴿ الزلزلة ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ زِلْزَالَهَا﴾ کاتێک زەوی هاتە لەرزە بەلەرزینی خۆی. ١)﴿وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ أَثْقَالَهَا﴾ وەزەوی هەرچی شتی قورس و گرانی (ناوی) هەیە هەمووی فڕێ دایە دەرەوە. ٢)﴿وَقَالَ ٱلْإِنسَٰنُ مَا لَهَا﴾ وە ئینسان لەو ڕۆژەدا دەڵێ: ئەوە زەوی چی یەتی؟ ٣)﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾ لەو ڕۆژەدا(زەوی) دەنگ و باسی خۆی دەگێڕێتەوە. ٤) ﴿بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا﴾ کەپەروەردگاری تۆ (وای) سرووش بۆ کردوە. ٥)﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ أَشْتَاتًا﴾ لەو ڕۆژەدا خەڵکی دەردەچن بەپەراگەندە و پەشێوی ﴿لِّيُرَوْا۟ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ تا (پاداشتی) کردەوەی خۆیان نیشان بدرێ. ٦)﴿فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ﴾ ئینجا هەرکەسێک بە ئەندازەی هەرە ووردیلەیەک چاکەی کردبێ دەیبینێتەوە. ٧) ﴿وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ﴾ وە هەرکەسێک بەئەندازەی هەرە وردیلەیەک خراپەی کردبێ دەی بینێتەوە. ٨)

سورەتی ﴿ العادیات ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَٱلْعَٰدِيَٰتِ ضَبْحًا﴾ سوێند بە ئەسپانی تاودەر (کەدەپرمێنن) چۆن پرمە یەک. ١)﴿فَٱلْمُورِيَٰتِ قَدْحًا﴾ وە سوێند بەئاگر هەڵگیرسێنەران لەبەرد بەناڵی سمیان. ٢)﴿فَٱلْمُغِيرَٰتِ صُبْحًا﴾ وە سوێند بە(ئەسپانی) هێرش بەران لەبەیانیاندا. ٣)﴿فَأَثَرْنَ بِهِۦ نَقْعًا﴾ کە بەوە تەپ و تۆز هەڵدەستێنن. ٤)﴿فَوَسَطْنَ بِهِۦ جَمْعًا﴾ وە بەو تەپ و تۆزەوە، خۆیان دەکەن بە ناوەڕاستی کۆمەڵی دوژمندا. ٥)﴿إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٌ﴾ بەڕاستی ئینسان بۆ پەروەردگاری ناسوپاسە، ٦)﴿وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ﴾ وە بێگومان خۆی لەسەر ئەم ناسوپاسی یە شایەتە. ٧)﴿وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلْخَيْرِ لَشَدِيدٌ﴾ وە بەڕاستی ئینسان بۆ خۆشەویستی ماڵی دنیا زۆر بەگیرە. ٨)﴿أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِى ٱلْقُبُورِ﴾ دەی ئایا نازانی کاتێک کە مردووی ناوگۆڕەکان زیندوو کرانەوە (هێنرانە دەرەوە). ٩)

وَحُصِّلَ مَا فِي ٱلصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌۢ ﴿١١﴾

سُورَةُ ٱلْقَارِعَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا ٱلْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ كَٱلْفَرَاشِ ٱلْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ٱلْمَنفُوشِ ﴿٥﴾ فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌۢ ﴿١١﴾

سُورَةُ ٱلتَّكَاثُرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلْهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ ٱلْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ ٱلْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ ٱلْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ ٱلْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾

- عليك (لم يكن الذين كفروا) قال: وسماني لك؟ قال (نعم) فبكى) رواه البخاري و مسلم). ئەنەس گێڕاویەتی بەوەی دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی بەئوبەی کوڕی کەعب: (خوای گەورە فەرمانی پێداووم کە سورەتی (لم يكن الذين كفروا) بخوێنم بۆت) ئوبەی ووتی: ناویشی هێنام لات؟ فەرمووی (بەڵێ) ئەدجا ئوبەی -لە خۆشیدا- دەستی کرد بەگریان).

ئایەتی (٧) سورەتی (الزلزلة): عن عدي بن حاتم (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (اتقوا النار ولو بشق تمرة) (متفق عليه). عەدی کوڕی حاتەم گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئێوە -ئیمانداران- خۆتان لەئاگری دۆزەخ بپارێزن ئەگەر بە -بەخشینی- لەتە خورمایەکیش بێت).

﴿وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ﴾ وە ئاشکرا بوو هەرچی رازی ناودڵانە. ١٠) ﴿إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ﴾ بێ گومان پەروەردگاریان لەو رۆژەدا ئاگادارە بەکردەوەیان. ١١)

سورەتی ﴿ القارعة ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الْقَارِعَةُ﴾ **رۆژی داچڵەکێنەر (ناوە بۆ رۆژی قیامەت).** ١) ﴿مَا الْقَارِعَةُ﴾ ئاخۆ چۆن بێ ئەو رۆژە؟ ٢) ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ﴾ **تۆ چوزانییت** ئەو رۆژە چی یە. ٣) ﴿يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ﴾ **رۆژێکە خەڵکی وەک پەپولەی** پەراگەندە بڵاودەبنەوە. ٤) ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ﴾ **وە شاخەکان وەک** خوری شیکراویان لێ دێت. ٥) ﴿فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ﴾ **ئینجا ئەوەی کێشی** (چاکەکانی) قورس و گران بێ. ٦) ﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ﴾ **ئەوە ئەو کەسە لە** گوزەرانێکی پەسەندا ئەبێ. ٧) ﴿وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ﴾ **وە ئەوەی کێشی (چاکەکانی)** سووک بێ. ٨) ﴿فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ﴾ ئەوە جێ ی ئەو(هاویە)یە. ٩) ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ﴾ تۆ چووزانییت (هاویە) چی یە. ١٠)﴿نَارٌ حَامِيَةٌ﴾ ئاگرێکی هەڵگیرساوە. ١١)

سورەتی ﴿ التكاثر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ﴾ **ئێوەی بێ ئاگا کردووە شانازیتان بەزۆریی سەروەت و سامانەوە.** ١)﴿حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ﴾ **تا** دەمرن و دەچن بۆ **گۆرستان.** ٢)﴿كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ **وامەکەن! لەمەو لا دەزانن.** ٣)﴿ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ **دووبارە وا مەکەن لەمەولا دەزانن.** ٤) ﴿كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ﴾ **وانی یە (وەکو خۆتان دەیزانن) ئەگەر (ئەنجامی خۆتان) بزانیایە بە دڵنیایی یەوە (وا بێ ئاگا نەئەبوون).** ٥) ﴿لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ﴾ **سوێند بەخوا بێ گومان دۆزەخ دەبینن.** ٦) ﴿ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ﴾ **دووبارە سوێند بە خوا دڵنیابن بە چاوی راستەقینە دەی بینن.** ٧)﴿ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ﴾ **لە پاشان سوێند بە خوا لەو رۆژەدا پرسیاری هەموو بەهرەیەکتان لێ دەکرێ.** ٨)

سُورَةُ العَصۡرِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡعَصۡرِ ﴿١﴾ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ﴿٣﴾

سُورَةُ الهُمَزَةِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَيۡلٞ لِّكُلِّ هُمَزَةٖ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ ٱلَّذِي جَمَعَ مَالٗا وَعَدَّدَهُۥ ﴿٢﴾ يَحۡسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ ﴿٣﴾ كَلَّاۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِي ٱلۡحُطَمَةِ ﴿٤﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ ٱللَّهِ ٱلۡمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ ٱلَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى ٱلۡأَفۡـِٔدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيۡهِم مُّؤۡصَدَةٞ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٖ مُّمَدَّدَةِۭ ﴿٩﴾

سُورَةُ الفِيلِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصۡحَٰبِ ٱلۡفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمۡ يَجۡعَلۡ كَيۡدَهُمۡ فِي تَضۡلِيلٖ ﴿٢﴾ وَأَرۡسَلَ عَلَيۡهِمۡ طَيۡرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرۡمِيهِم بِحِجَارَةٖ مِّن سِجِّيلٖ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمۡ كَعَصۡفٖ مَّأۡكُولِۭ ﴿٥﴾

ئایەتی (١) سورەتی (القارعة): قال رسول الله (ﷺ): (نار بني آدم التي توقدون جزءٌ من سبعين جزءاً من نار جهنم)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئەو ئاگرەی ئادەمی بەکاری دێنێ یەك بەشە لە حەفتا بەش گەرمی لە ئاگری دۆزەخ).

ئایەتی (١) سورەتی (التكاثر): قال رسول الله (ﷺ): (يقول ابن آدم: مالي مالي، وهل لك يا ابن آدم من مالك إلا ما أكلت فأفنيت أو لبست فأبليت أو تصدقت فأمضيت) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئادەمی دەڵێ: ماڵەکەم ماڵەکەم ئەی ئادەمی لەماڵەکەت کامەی هی تۆیە؟! جگەلە ئەوەی کە خواردوتەو تەواوت کردووە، یان پۆشیوتەو کۆنت کردووە یان کردوتە بەخێر پێش خۆت ناردوتە).

سورەتی ﴿ العصر ﴾

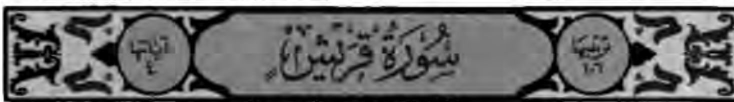
﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَٱلۡعَصۡرِ﴾ سوێند بەکات. ١)﴿إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ﴾ بێگومان هەموو خەڵکی لەزیاندایە. ٢) ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ﴾ مەگەر ئەوانەی کە بڕوایان هێنابێ و ﴿وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ کردەوە چاکەکانیان کردبێ ﴿وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ﴾ وە ئامۆژگاریی یەکتریان کردبێ بەئایینی راست ﴿وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ﴾ وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێ بە ئارامگرتن. ٣)

سورەتی ﴿ الهمزة ﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَيۡلٞ لِّكُلِّ هُمَزَةٖ لُّمَزَةٍ﴾ سزاو لەناو چوون بۆ هەموو ئەنگە گرێکی بەدگۆ (عەیب گرێکی تا نەدەر). ١)﴿ٱلَّذِي جَمَعَ مَالٗا وَعَدَّدَهُۥ﴾ ئەوەی کەهەر ماڵ و سامان کۆدەکاتەوەو دەیژمێرێ. ٢)﴿يَحۡسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ﴾ وا دەزانێ کەماڵەکەی هەر دەیهێڵێتەوە. ٣)﴿كَلَّاۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِي ٱلۡحُطَمَةِ﴾ نەخێر وا نی یە، بێگومان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرێکی تێکشکێنەرەوە. ٤)﴿وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحُطَمَةُ﴾ تۆ چووزانییت ئەو ئاگرە چی یە. ٥)﴿نَارُ ٱللَّهِ ٱلۡمُوقَدَةُ﴾ ئاگرێکی تاو دراوی خوایی یە. ٦)﴿ٱلَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى ٱلۡأَفۡـِٔدَةِ﴾ کەدێ بەسەر دڵاندا (هورووژم دەباتە سەر دڵان). ٧)﴿إِنَّهَا عَلَيۡهِم مُّؤۡصَدَةٞ﴾ بێگومان ئەو ئاگرە داخراوە لەسەریان (و دەرچوونیان نی یە). ٨)﴿فِي عَمَدٖ مُّمَدَّدَةِۭ﴾ (زنجیر کراون) لەناو چەند کۆتێکی راکشاودا (بەسراونەتەوە وە بەچەند ستونێکی بەرزو بڵندەوە). ٩)

سورەتی ﴿ الفيل ﴾

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصۡحَٰبِ ٱلۡفِيلِ﴾ ئایا نەتبینی کەپەروەردگارت چی کرد بەخاوەن فیلەکان؟ ١)﴿أَلَمۡ يَجۡعَلۡ كَيۡدَهُمۡ فِي تَضۡلِيلٖ﴾ ئایا فرو فێڵەکەیانی پوچەڵ نەکردەوە. ٢) ﴿وَأَرۡسَلَ عَلَيۡهِمۡ طَيۡرًا أَبَابِيلَ﴾ وە ناردیە سەریان باڵندەی زۆر پۆل پۆل. ٣)﴿تَرۡمِيهِم بِحِجَارَةٖ مِّن سِجِّيلٖ﴾ بەرد بارانیان دەکردن بەووردە زیخی گڵین. ٤) ﴿فَجَعَلَهُمۡ كَعَصۡفٖ مَّأۡكُولِۭ﴾ سەر ئەنجام وەکە کای خوراوی لێ کردن. ٥)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا۟ رَبَّ هَٰذَا ٱلْبَيْتِ ﴿٣﴾ ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍۭ ﴿٤﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ﴿٧﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣) سورەتی (الكوثر): ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ ئیبن جەریر و بەززار لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە گێڕاویانەتەوە دەڵێ: کەعبی کوڕی ئەشرەف هات بۆ مەککە و قورەیشی یەکان پێیان ووت: تۆ گەورەی گەلەکەتی ئا ئەم دوابڕاوە وەجاخ کوێرە وا دەزانێ لە هەموومان چاکترە، لە کاتێکدا ئێمە خزمەتی حاجیان دەکەین و ئاویان دەرخوارد دەدەین و دەرگاوانی کەعبەین، کەعب ووتی: ئێوە لە موحەممەد چاکترن، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ ئەی موحەممەد (ﷺ) ناحەزت دوابڕاوە.

سورەتی (الإخلاص): عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله (ﷺ): (والذي نفسي بيده إنها لتعدل ثلث قرآن) يعني ((قل هو الله أحد)) (رواه البخاري وأحمد). ئەبو سەعید خودری گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر =

سورەتی ﴿ قريش ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ﴾ (لەشکری ئەبرەهەی لەناوبرد) لەبەر هۆگری قورەیش. ۱) ﴿إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيْفِ﴾ هۆگریان بەهاتوو چۆی زستانان و هاوینانەوە(تا لێیان تێک نەچێ). ۲) ﴿فَلْيَعْبُدُوا۟ رَبَّ هَٰذَا ٱلْبَيْتِ﴾ دەبا خاوەنی ئەم خانە(کەعبە)یە بپەرستن. ۳) ﴿ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ﴾ ئەو زاتەی کە لەبرسێتیدا (ڕزگاری کردن و)خواردەمەنی بۆ ناردن ﴿وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍۭ﴾ وە لەترس وبیم (پاراستنی و) دڵنیای کردن. ٤)

سورەتی ﴿ الماعون ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ﴾ ئاخۆ دیت ئەو کەسەی کە بڕوای بەئایین نی یە؟. ۱) ﴿فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ﴾ ئەوە کەسێکە کەپاڵ بە هەتیوەوە دەنێ. ۲) ﴿وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ﴾ وە هانی خەڵک نادات بۆ خواردەمەنی دان بە هەژاران. ۳) ﴿فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ﴾ ئینجا وای بۆ نوێژکەران. ٤) ﴿ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ ئەوانەی کە لە نوێژەکەیان بێ ئاگان. ٥) ﴿ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ﴾ ئەوانەی کە ڕووپامایی دەکەن. ٦) ﴿وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ﴾ وە یارمەتی خەڵک نادەن (هەموو چاکەیەک دەگرنەوە لە خەڵکی). ۷)

سورەتی ﴿ الكوثر ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ﴾ بێگومان ئێمە پێمان بەخشیت شتێکی زۆر گەورە و بەفەڕ (کە پێغەمبەرێتی یە). ۱) ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ﴾ دەی کەواتە نوێژ بکە بۆ پەروەردگارت وە قوربانی سەربڕە. ۲) ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ﴾ بێگومان هەر ناحەزت دوا بڕاوە. ۳)

سُورَةُ الكَافِرُونَ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١﴾ لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ﴿٤﴾ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ ﴿٦﴾

سُورَةُ النَّصْرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا جَآءَ نَصْرُ ٱللَّهِ وَٱلْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ ٱلنَّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ ٱللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَٱسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابًۢا ﴿٣﴾

سُورَةُ المَسَدِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَآ أَبِى لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَٱمْرَأَتُهُۥ حَمَّالَةَ ٱلْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِى جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍۭ ﴿٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١-٥) سورەتی (المسد): ﴿ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ ... حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾ بوخاری موسلیم لە عەبدوڵای کوڕی عەبباسەوە گێڕاویانەتەوە، دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) ڕۆژێکیان چووە سەر کێوی صەفا و هاواری کرد، پاشان قورەیش هەموو لێی کۆبونەوە وتیان ئەوە چیتە، چی بوویداوە؟ فەرمووی پێم بڵێن ئەگەر هەواڵتان بدەمێ دوژمن ئێوارە یا بەیانی دەدات بەسەرتاندا ئایا ئێوە باوەڕم پێ دەکەن؟ وتیان: بەڵێ، فەرمووی: (دە من ئاگادار کەرەوەی ئێوەم لە سزای سەختی قیامەت – پێغەمبەرم بۆ سەر ئێوە–) ئەبو لەهەب وتی: تیاچوون بۆ تۆ، بۆ ئائەمە ئێمەت کۆکردەوە ؟ جا خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ....﴾.

سورەتی ﴿ الكافرون ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ بلێ: ئەی بێ بڕواینە. ۱) ﴿لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ﴾ من ئەو (بتان)ە ناپەرستم کە ئێوە دەیپەرستن. ۲)﴿وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ﴾ وە ئێوەش ئەو (خوای)ە ناپەرستن کە من دەی پەرستم. ۳)﴿وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ﴾ وە من ئەو خواپەرستی یە ناکەم کە ئێوە دەیکەن. ٤)﴿وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ﴾ وە ئێوەش ئەو خواپەرستی یە ناکەن کە من دەیکەم. ٥)﴿لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ﴾ ئایینی خۆتان بۆ خۆتان و ئایینی خۆم بۆ خۆم. ٥)

سورەتی ﴿ النصر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ﴾ کاتێک کەیارمەتی و کۆمەکی خوا هات ﴿وَالْفَتْحُ﴾ لەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ئازاد کرا). ۱)﴿وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا﴾ وە خەڵکت دیی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئایینی خواوە. ۲)﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ﴾ ئەو سا ئیتر پەروەردگارت بە پاک رابگرە بەهۆی ستایشی یەوە وە داوای لێ بوردنی لێ بکە. ﴿إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾ چونکە بێگومان ئەو زۆر گیراکەری پەشیمانی یە. ۳)

سورەتی ﴿ المسد ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ لەناوچێ هەردوو دەستی ئەبولەهەب وە لەناویش چوو. ۱)﴿مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ﴾ سوودی پێ نەگەیاند دارایی یەکەی و ئەوەی کە کردی (لە دوژمنایەتی پێغەمبەرا (ﷺ)). ۲)﴿سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ﴾ بێگومان لەمەولا دەچێتە ناو ئاگری بڵێسە دار. ۳) ﴿وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ﴾ لەگەڵ ژنەکەیدا، کە هەڵگری دارو چاووگە (بۆ نانەوەی ئاژاوە). ٤)﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾ هەمیشە گوریسێکی بادراو (لەپەلی خورمایی ئاگرین) وا لە گەردنیدا. ٥)

سُورَةُ الإِخْلَاصِ

ترتيبها ١١٢ — آياتها ٤

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾

سُورَةُ الفَلَقِ

ترتيبها ١١٣ — آياتها ٥

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِى ٱلْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

سُورَةُ النَّاسِ

ترتيبها ١١٤ — آياتها ٦

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ ٱلنَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ﴿٣﴾ مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ ٱلْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ ٱلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ ٱلنَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ﴿٦﴾

- (ﷺ) فەرمووی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە بێگومان سورەتی (قل هو الله أحد) -پاداشتی خوێندنی- بەرامبەر سێ یەکی قورئانە). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئادەمی دەڵێ: ماڵەکەم ماڵەکەم ئەی ئادەمی لەماڵەکەت کامەی هی تۆیە؟! جگەلە ئەوەی کە خواردوتەو تەواوت کردووە، یان پۆشیوتەو کۆنت کردووە یان کردوتە بەخێرو پێش خۆت ناردوتە).

سورەتی (الإخلاص): عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله (ﷺ): (والذي نفسي بيده إنها لتعدل ثلث قرآن) يعني ((قل هو الله أحد)) (رواه البخاري وأحمد). ئەبو سەعید خودری گێڕاویەتیەوە کەپێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە بێگومان سورەتی (قل هو الله أحد) -پاداشتی خوێندنی- بەرامبەر سێ یەکی قورئانە).

سورەتی ﴿ الإخلاص ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ﴾ بلێ: ئەوە، خوای تاك و تەنیا. ١)﴿ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ﴾ ئەو خوایەی بێ نیاز و جێ ی نیاز و ئومێدە. ٢)﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾ کەسی لێ نەبوەو لەکەس نەبووە. ٣) ﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ﴾ وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە و هاوتای نی یە. ٤)

سورەتی ﴿ الفلق ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بلێ: پەنا دەگرم بە دروست کەری بوونەوەر (بەرەبەیان). ١) ﴿مِن شَرِّ مَا خَلَقَ﴾ لە زیانی ئەوەی کە درووستی کردووە. ٢) ﴿وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ وە لە زیانی تاریکی کاتێك کەدابێ. ٣)﴿وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِى ٱلْعُقَدِ﴾ وە لە زیانی فووکەران (جادووکەران) بە گرێ یاندا. ٤)﴿وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ وە لە زیانی بەخیل و حەسوود کاتێك کە حەسوودی ببات. ٥)

سورەتی ﴿ الناس ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بلێ: پەنا دەگرم بەپەروەردگاری خەڵکی. ١)﴿مَلِكِ ٱلنَّاسِ﴾ پادشای خەڵکی. ٢)﴿إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ﴾ پەرستراوی خەڵکی. ٣)﴿مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ ٱلْخَنَّاسِ﴾ لە زیانی وەسوەسە پەیداکەری خۆ پەنهان کەر. ٤)﴿ٱلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ ٱلنَّاسِ﴾ئەوەی کە وەسوەسە ئەخاتە دڵی خەڵکی. ٥)﴿مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ﴾ لە جنۆکەو لە ئادەمیزاد. ٦)

عَلَامَاتُ الوَقْفِ وَمُصْطَلَحَاتُ الضَّبْطِ :

مـ	تُفِيدُ لُزُومَ الوَقْفِ
لا	تُفِيدُ النَّهْيَ عَنِ الوَقْفِ
صلى	تُفِيدُ بِأَنَّ الوَصْلَ أَوْلَى مَعَ جَوَازِ الوَقْفِ
قلى	تُفِيدُ بِأَنَّ الوَقْفَ أَوْلَى
ج	تُفِيدُ جَوَازَ الوَقْفِ
∴ ∴	تُفِيدُ جَوَازَ الوَقْفِ بِأَحَدِ المَوْضِعَيْنِ وَلَيْسَ فِي كِلَيْهِمَا
ه	لِلدِّلَالَةِ عَلَى زِيَادَةِ الحَرْفِ وَعَدَمِ النُّطْقِ بِهِ
ه	لِلدِّلَالَةِ عَلَى زِيَادَةِ الحَرْفِ حِينَ الوَصْلِ
ـ	لِلدِّلَالَةِ عَلَى سُكُونِ الحَرْفِ
م	لِلدِّلَالَةِ عَلَى وُجُودِ الإِقْلَابِ
ً	لِلدِّلَالَةِ عَلَى إِظْهَارِ التَّنْوِينِ
ٍ	لِلدِّلَالَةِ عَلَى الإِدْغَامِ وَالإِخْفَاءِ
ا	لِلدِّلَالَةِ عَلَى وُجُوبِ النُّطْقِ بِالحُرُوفِ المَتْرُوكَةِ
س	لِلدِّلَالَةِ عَلَى وُجُوبِ النُّطْقِ بِالسِّينِ بَدَلَ الصَّادِ وَإِذَا وُضِعَتْ بِالأَسْفَلِ فَالنُّطْقُ بِالصَّادِ أَشْهَرُ
~	لِلدِّلَالَةِ عَلَى لُزُومِ المَدِّ الزَّائِدِ
۩	لِلدِّلَالَةِ عَلَى مَوْضِعِ السُّجُودِ ، أَمَّا كَلِمَةُ وُجُوبِ السُّجُودِ فَقَدْ وُضِعَ فَوْقَهَا خَطٌّ
۞	لِلدِّلَالَةِ عَلَى بِدَايَةِ الأَجْزَاءِ وَالأَحْزَابِ وَأَنْصَافِهَا وَأَرْبَاعِهَا
﴿٤﴾	لِلدِّلَالَةِ عَلَى نِهَايَةِ الآيَةِ وَرَقْمِهَا .